

29

*

Chief Reporter
Punjab Sahba
Chandigarh

Punjab Vidhan Sabha Debates

23rd October, 1957 ✓

VOL. II—No. 1

OFFICIAL REPORT

Chief Reporter
Punjab Vidhan Sabha
Chandigarh

CONTENTS

Wednesday, 23rd October, 1957

	PAGE
Starred Questions and Answers ..	(1) 1
Unstarred Questions and Answers ..	(1) 50
Adjournment Motions ..	(1) 122
Question of Privilege ..	(1) 129
Obituary References ..	(1) 129
Announcement by the Secretary ..	(1) 137
Panel of Chairmen ..	(1) 138
Papers Laid on the Table ..	(1) 138
Bills (Introduced)—	
The Punjab Cinemas (Regulation) (Amendment)—1957 ..	(1) 139
The Punjab Courts Laws (Extension)—1957 ..	(1) 139
The Societies Registration (Punjab Amendment)—1957 ..	(1) 140
The Punjab Land Revenue (Amendment)—1957 ..	(1) 140
The Punjab Security of Land Tenures (Amendment)—1957 ..	(1) 140
The Pepsu Tenancy and Agricultural Lands (Amendment)—1957 ..	(1) 141
The Pepsu Tenancy and Agricultural Lands (Second Amendment)—1957 ..	(1) 141
The Capital of Punjab (Development and Regulation) (Amendment)—1957 ..	(1) 141
The Punjab Khadi and Village Industries Board (Amendment)—1957 ..	(1) 142
Bills—	
The Punjab State Legislature (Vacation of Seats)—1957 ..	(1) 142
The Prisons (Punjab Amendment)—1957 ..	(1) 144
The Punjab Ware-Houses,—1957 ..	(1) 161—184

CHANDIGARH :

Printed by the Controller, Printing and Stationery, Punjab
1958

ERRATA

PUNJAB VIDHAN SABHA DEBATE, Vol. II, No. 1,
DATED 23RD OCTOBER, 1957

<i>Read</i>	<i>For</i>	<i>On page</i>	<i>Line</i>
श्री प्रबोध चन्द्र	श्री बोध चन्द्र	(1)14	30
श्री प्रबोध चन्द्र	श्री पबोध चन्द्र	do	last line
डी. सी.	डी. नी.	(1)15	last but one
Scholarships	Sholarships	(1)19	24
Education	Eduction	(1)20	heading
मिथ	मिथ	(1)23	12
D. B. Area	D. B. A ea	(1)23	3
Member	M mber	(1)24	12
Punjab	Pnnjab	(1)43	36
Perhaps	Pe haps	(1)48	20
assignment	ass gnment	(1)55	16th from below
sufferers	s fferers	(1)57	2nd from below
clearing	cle rieg	(1)57	4
referred' between	'employees' and 'to'	(1)57	9th from below
'which' between	'town' and 'need'	(1)62	12
chronicle	chronical	(1)64	1st from below
chief	ch ef	(1)66	Heading
Punjab	Punjabi	(1)69	25
shelters	sh lters	(1)71	15
intended	ntended	(1)71	20
second	s cond	(1)71	23
purchase	purchased	(1)73	5
potatoes	potat es	(1)74	2
development	developm nt	(1)74	10
interest	i terest	(1)75	19
Council	Connil	(1)79	18

<i>Read</i>	<i>For</i>	<i>On Page</i>	<i>Line</i>
enclosed	o	(1)79	22
small	mall	(1)80	16
from	rom	(1)88	1st from below
essential	essentia	(1)89	2nd from below
local	loca	(1)92	12
declared	decloared	(1)99	6
as	a	(1)99	6
their	heir	(1)112	last line
में	में	(1)122	6th from below
dacoit	dacoit	(1)126	2nd from below
dacoits	decoits	(1)126	1st from below
criticism	critic sm	(1)127	12
occurrence	occurrence	(1)127	3rd from below
स्वप्न	स्वप्न	(1)128	11
reached	reach d	(1)129	8
ruling	rul ng	(1)129	8
उं	उं	(1)130	16
दर्ज	दर्ज	(1)133	2
इन्फ्लुएंजा	इन्फ्लू जा	(1)133	15
Delete की	occurring for the second time	(1)134	9
की	का	(1)134	9
Besides	Besi es	(1)137	27
say	sa	(1)137	33
Rules	Ru es	(1)139	5
है	है	(1)139	10
to	o	(1)142	10
steps	s eps	(1)164	32
प्रार्थना	प्रार्थना	(1)178	25
Sardar	Sarda	(1)180	2

PUNJAB VIDHAN SABHA

Wednesday, 23rd October, 1957.

The Vidhan Sabha met in the Assembly Hall, Sector 10, Chandigarh Capital at 2 p.m. of the Clock. Mr. Speaker (Sardar Gurdial Singh Dhillon) in the Chair.

STARRED QUESTIONS AND ANSWERS

LEAVE ALLOWED TO CLASS IV GOVERNMENT EMPLOYEES

* 688. **Pandit Ram Kishan Bharolian** : Will the Chief Minister be pleased to state—

- (a) whether it is a fact that casual leave permissible to Class IV employees in the State has been reduced from 20 to 15 days a year ; if so, the reasons therefor ;
- (b) whether there is any proposal under the consideration of Government to make the leave rules framed by the Union Government for its employees of all Classes applicable to the employees in the State ?

Sardar Partap Singh Kairon : (a) No. Class IV Government servants have been allowed 15 days casual leave in a year for a long time now.

(b) No.

ARREARS OF RENT OF A HOUSE TAKEN FOR POLICE POST AT VILLAGE BALLIAN, DISTRICT SANGRUR

*703. **Comrade Jangir Singh** : Will the Chief Minister be pleased to state—

- (a) whether it is a fact that a punitive police post was posted in village Ballian, tehsil Dhuri, District Sangrur, for about 2½ years ago ;
- (b) if the answer to part (a) above be in the affirmative, whether any building was constructed to house the said Police or a building belonging to some villager was taken on rent for the purpose ; if the latter, the monthly rent fixed ;
- (c) whether the monthly rent referred to in part (b) above has been paid ; if not, the amount of the arrears, together with the reasons for non-payment thereof ?

Sardar Partap Singh Kairon : (a) Yes, For two years.

(b) No. The house of one Raunaq Ram of the village was occupied for nearly 15 months at Rs 5 per month which was sanctioned by the Inspector-General of Police, Pepsu.

(c) No. Rs 75 only. The owner has refused to submit a bill or to accept payment.

Sardar Bhupinder Singh Mann : Sir, may I know the reasons for posting a punitive police post in village Ballian, district Sangrur ?

ਮੁੱਖ ਮੰਤਰੀ : ਜੇਕਰ ਤੁਸੀਂ ਪਹਿਲੇ ਪੁੱਛਿਆ ਹੁੰਦਾ ਤਾਂ ਪਤਾ ਕਰਕੇ ਦਸ ਦਿੰਦਾ।
ਬਾਨੀ ਪਤਾ ਨਹੀਂ ਹੈ।

TRANSFER OF HEAD CONSTABLES AND FOOT CONSTABLES

***787. Shri Rup Singh Phul :** Will the Chief Minister be pleased to state—

- (a) the total number of Head Constables and Foot Constables of the Police Department posted in the Jullundur Range who have been transferred from their home districts to other districts in the State, during the year 1957, together with the reasons therefor ;
- (b) whether any representations against the transfers referred to in part (a) above have been received ; if so, the action, if any, taken thereon ?

Sardar Partap Singh Kairon : (a) Twenty-six Head Constables and 79 Foot Constables of the Jullundur Range were transferred from their home Districts to the other Districts in the interest of public service. One Head Constable and one Foot Constable of the Hoshiarpur District were transferred at their own request, while one Foot Constable of Hoshiarpur District arranged a mutual transfer.

(b) Yes. Only two representations were received and the transfers were cancelled.

ਸਰਦਾਰ ਉਮਰਾਓ ਸਿੰਘ : ਕੀ ਚੀਫ ਮਨਿਸਟਰ ਸਾਹਿਬ ਕਿਰਪਾ ਕਰਕੇ ਇਹ ਦਸਣਗੇ ਕਿ ਇਹ ਗੱਲ ਠੀਕ ਹੈ ਕਿ constables ਦੀਆਂ ਤਬਦੀਲੀਆਂ ਇਸ ਲਈ ਕੀਤੀਆਂ ਗਈਆਂ ਹਨ ਕਿ ਉਹ ਆਪਣੀਆਂ ਜ਼ਿਲਿਆਂ ਵਿਚ ਨਿੱਜੀ ਕੰਮ ਕਰਦੇ ਰਹਿੰਦੇ ਸਨ ਅਤੇ ਅਪਣੇ ਕੰਮ ਨੂੰ ਸਰਕਾਰੀ ਕੰਮ ਉਪਰ ਤਰਜੀਹ ਦਿੰਦੇ ਸਨ ?

Mr. Speaker : This is not a supplementary question. The hon. Member is only giving information.

Sardar Bhupinder Singh Mann : Sir, is there any restriction on the transfer of Foot Constables or Head Constables under the Police Manual.

Mr. Speaker : This supplementary question does not arise.

Sardar Bhupinder Singh Mann : Sir, in part (a) of the question, the hon. Member had asked the total number of Head Constables and Foot Constables of the Police Department posted in the Jullundur Range who had been transferred from their home districts to other districts together with the reasons therefor. Therefore, I asked whether there were any restrictions.

Chief Minister : It is not in the public interest to give reasons.

BAN ON PUBLIC MEETINGS

Comrade Ram Chandra : Will the Chief Minister be pleased to state the names of districts and other places where public meetings have been banned in view of the Hindi Rakhsha Samiti's Satyagraha ?

Sardar Partap Singh Kairon : A statement containing the requisite information is laid on the Table.

Statement showing places in the Punjab where a ban u/s I44 Cr. P. C. was/has been imposed on the public meetings in view of the Hindi Rakhsha Samiti's agitation.

Serial No.	District	Name of places with boundaries	From	To
1	Ambala ..	Ambala City, Ambala Cantt, Chandigarh Capital, Jagadhri and Yamunanagar	30-8-57	29-9-57
	Do ..	Within radius of five miles each of Town Hall Jagadhri and Yamunanagar, Police Post.	2-9-57	29-9-57
	Do ..	Within the limits of Chandigarh Capital	30-9-57	29-10-57
2	Karnal ..	Whole of Karnal District	30-8-57	29-10-57
3	Jullundur ..	Municipal limits of Jullundur City	3-9-57	2-11-57
4	Ludhiana ..	Municipal limits of Ludhiana City	29-8-57	28-9-57
	Do ..	Municipal limits of Khanna	1-9-57	28-9-57
	Do ..	Within limits of Railway Station Ludhiana or other Railway lands and buildings at Ludhiana.	8-9-57	28-9-57
	Do ..	Within the municipal limits of Ludhiana and Khanna and also on the Railway premises of Ludhiana and Khanna Railway stations together with the buildings and lands comprised in or appurtenant thereto.	29-9-57	27-10-57
5	Hoshiarpur ..	Within Municipal limits of Hoshiarpur	7-9-57	6-11-57
	Do ..	Within the limits of railway station of Hoshiarpur up to its outer signals.	10-9-57	6-11-57
	Do ..	Within municipal limits and limits of Railway Station Mukerian, up to two outer signals on either side.	13-9-57	12-11-57
6	Gurdaspur ..	Whole of Gurdaspur District	29-8-57	28-10-57
7	Amritsar ..	Whole of Amritsar District	28-8-57	27-10-57
8	Ferozepore ..	Whole of Ferozepore District	29-8-57	28-10-57

Serial No.	District	Name of Places with boundaries	From	To
9	Patiala	.. Within municipal limits of Rajpura Township.	5-9-57	30-9-57
	Do	.. Within municipal limits of Bassi, Sirhind, Nabha, Rajpura and Samana, including Railway Station areas.	2-9-57	1-10-57
	Do	.. Within municipal limit of Mandi Gobindgarh including Railway Station area.	10-9-57	2-10-57
	Do	.. Within the municipal limits of Patiala Town including Railway Station area.	28-9-57	27-10-57
10	Bhatinda	.. Within municipal limits and within the radius of five miles of such limits in case of Bhatinda, Mansa, Faridkot, Kot Kapura, Rampura Phul, Jaitu, Goniana, Bhudhlada and Raman Mandi.	31-8-57	30-9-57
	Do	.. Within municipal limits and within the radius of five miles of such limits in case of Maur and Daretta Mandis.	10-9-57	9-10-57
	Do	.. Within the municipal limits and within a radius of five miles of such limits in case of Bhatinda, Mansa, Rampura Phul, Raman Mandi and Kot Kapura Towns.	30-9-57	29-10-57
11	Kapurthala	.. Within municipal limits of Kapurthala, Phagwara and Sultanpur.	31-8-57	30-9-57
	Do	.. Limits of railway stations, Kapurthala, Phagwara and Sultanpur upto outer signals.	14-9-57	30-9-57
	Do	.. Within the municipal and railway station limits of Kapurthala, Phagwara and Sultanpur Towns.	30-9-57	29-10-57
12	Sangrur	.. Towns of Sangrur, Sunam, Dhuri, Bhiwanigarh and Barnala.	31-8-57	30-9-57
	Do	.. Narwana, Uchana, Jind, Julana and Safidan.	13-9-57	12-10-57
	Do	.. Malerkotla	16-9-57	15-10-57
	Do	.. Municipal limits of Jind and in the boundaries of Railway Station Jind extending up to outer signals.	13-10-57	12-11-57

श्री राम चन्द्र कामरेड : क्या मुख्य मन्त्री साहिब कृपा कर के बतायेंगे कि इन बत्तीस मुकामात में जहां पर कि meetings ban की गई हैं, तीन चार जिले ऐसे भी हैं जहां पर किसी पार्टी को meeting करने की इजाजत भी दी गई है ?

ਮੁੱਖ ਮੰਤਰੀ : ਇਸ ਕਾਨੂੰਨ ਵਿਚ ਇਕ ਕਲਾਜ਼ ਹੁੰਦੀ ਹੈ । ਉਸ ਕਲਾਜ਼ ਦੇ ਮਾਤਹਿਤ, ਜੋ ਕਰ ਕਿਸੇ ਪਾਰਟੀ ਨੇ meeting ਕਰਨੀ ਹੁੰਦੀ ਹੈ ਤਾਂ ਉਹ Deputy Commissioner ਨੂੰ ਅਰਜ਼ੀ ਦਿੰਦੀ ਹੈ । ਚੁਨਾਚੇ ਉਸ ਪਾਰਟੀ ਨੇ ਜ਼ਰੂਰ ਅਰਜ਼ੀ ਦਿੱਤੀ ਹੋਵੇਗੀ ਅਤੇ ਉਸ ਨੂੰ meeting ਕਰਨ ਦੀ ਆਗਿਆ ਮਿਲ ਗਈ ਹੋਵੇਗੀ ।

ਸ਼੍ਰੀ ਰਾਮ ਚੰਦਰ ਕਾਮਰੇਡ : ਆਪ ਨੇ ਠੀਕ ਫਰਮਾਇਆ ਹੈ ਕਿ ਵੱਧਾਂ ਏਕ ਕਲਾਜ਼ ਹੁੰਦੀ ਹੈ । ਲੇਕਿਨ ਸੈਂ ਪੁਛਤਾ ਹਾਂ ਕਿ ਕੀ ਏਕ ਖਾਸ ਪਾਰਟੀ ਕੋ ਆਪ ਨੇ ਇਜਾਜ਼ਤ ਦੇ ਰੱਖੀ ਹੈ ? Communist party ਕੋ ਇਜਾਜ਼ਤ ਹੈ, ਕੀ ਧਰ ਠੀਕ ਹੈ ?

ਮੁੱਖ ਮੰਤਰੀ : ਮੇਰੇ ਖਿਆਲ ਵਿਚ ਉਨ੍ਹਾਂ ਨੇ ਜ਼ਰੂਰ ਇਜਾਜ਼ਤ ਲਈ ਹੋਵੇਗੀ ।

Sardar Bhupinder Singh Mann : Sir, is it a fact that meetings only of those parties had been banned which frequently preached defiance of Law ?

Chief Minister : Yes.

ਸ਼੍ਰੀ ਲਕੀ ਅਰਦੁਲ ਹਨੀ ਡਾਰ : ਕੀ ਚੀਫ਼ ਮਿਨਿਸਟਰ ਸਾਹਿਬ ਬਤਾਯੋਗੇ ਕਿ ਆਜ਼ ਮੀ ਜ਼ਰੂਰਤ ਹੈ ਕਿ ਵੱਧਾਂ ਦਫ਼ਾ 144 ਰੱਖੀ ਜਾਏ ?

ਮੁੱਖ ਮੰਤਰੀ : ਇਹ District Magistrate ਦੀ ਮਰਜ਼ੀ ਹੁੰਦੀ ਹੈ । ਅਸੀਂ ਉਸ ਨੂੰ ਕੁਝ ਨਹੀਂ suggest ਕਰਦੇ ।

ਸ਼੍ਰੀ ਪ੍ਰਬੋਧ ਚੰਦਰ : ਕੀ ਸੈਂ ਪੁਛ ਸਕਤਾ ਹਾਂ ਕਿ ਦਫ਼ਾ 144 Deputy Commissioners ਦੇ initiative ਪਰ ਲਗਾਈ ਗਈ ਹੈ ਯਾ ਕਿ ਪੰਜਾਬ ਗਵਰਨਮੈਂਟ ਨੇ ਤਨ ਕੋ ਏਸਾ ਕਰਨੇ ਕੀ ਹਿਦਾਯਤ ਦੀ ਹੈ ?

ਮੁੱਖ ਮੰਤਰੀ : ਪੰਜਾਬ ਗੋਰਮੇਂਟ ਨੇ ਸਿਰਫ਼ ਉਨ੍ਹਾਂ ਦਾ ਧਿਆਨ ਏਧਰ ਦਿਵਾਇਆ ਸੀ । Initiative ਉਨ੍ਹਾਂ ਦਾ ਹੀ ਹੈ ਸਾਡਾ ਨਹੀਂ ।

Shri Prabodh Chandra : Sir, is it not a fact that the Punjab Government issued instructions to the Deputy Commissioners to ban all the meetings of the Hindi Raksha Samiti ?

ਮੁੱਖ ਮੰਤਰੀ : ਮੇਰਾ ਖਿਆਲ ਹੈ ਕਿ ਨਹੀਂ । ਉਨ੍ਹਾਂ ਨੂੰ ਕਿਹਾ ਸੀ ਕਿ ਮੁਨਾਸਿਬ ਸਮਝਦੇ ਹੋ ਤਾਂ ਦਫ਼ਾ 144 ਲਗਾ ਦਿਉ ਨਹੀਂ ਮੁਨਾਸਿਬ ਸਮਝਦੇ ਤਾਂ ਨਾ ਲਗਾਓ । ਇਸੇ ਕਰਕੇ ਕਿਸੇ ਨੇ ਤਾਂ ਕਦੇ ਲਗਾ ਦਿੱਤਾ ਅਤੇ ਕਿਸੇ ਨੇ ਕਦੇ ਲਗਾ ਦਿੱਤਾ । ਫਿਰ ਉਸ ਦੇ ਬਾਅਦ ਕਿਸੇ ਨੇ ਵਾਪਸ ਲੈ ਲਿਆ ਅਤੇ ਕਿਸੇ ਨੇ ਨਹੀਂ ਲਿਆ ।

Sardar Rajinder Singh : Sir, is it a fact that Comrade Gopalan was refused to address a public meeting at Bhatinda ?

Mr. Speaker : This supplementary question does not arise.

ਚੋਧਰੀ ਬਲਬੀਰ ਸਿੰਘ : ਕੀ ਮੁੱਖ ਮੰਤਰੀ ਸਾਹਿਬ ਕਿਰਪਾ ਕਰਕੇ ਦਸਣਗੇ ਕਿ Praja Socialist Party ਨੂੰ meeting ਕਰਨ ਦੀ ਕਿਉਂ ਇਜਾਜ਼ਤ ਨਹੀਂ ਦਿੱਤੀ ਗਈ ? (Interruptions.)

Mr. Speaker : Order please. If there is any specific case, the hon. Member may ask a separate question about it. This supplementary question does not arise.

ਸਰਦਾਰ ਉਮਰਾਓ ਸਿੰਘ : ਕੀ ਮੁਖ ਮੰਤਰੀ ਸਾਹਿਬ ਕਿਰਪਾ ਕਰਕੇ ਦੱਸਣਗੇ ਕਿ Regional Formula ਉੱਤੇ ਵੀ ਬੈਠ ਲੱਗਾ ਹੋਇਆ ਹੈ ?

Mr. Speaker : It does not arise.

ਸ਼੍ਰੀ ਗੋਰ ਸਿੰਹ : ਕੀ ਚੀਫ ਮਿਨਿਸਟਰ ਸਾਹਿਬ ਕ੍ਰਪਾ ਕਰ ਕੇ ਬਤਾਏਗੇ ਕਿ ਕੀ ਯਹ ਠੀਕ ਨਹੀਂ ਹੈ ਕਿ ਰੋਹਤਕ ਕਾ Deputy Commissioner order ਦੇ ਚੁਕਾ ਥਾ ਧਾਰਾ 144 ਲਗਾਨੇ ਕੇ ਲਿਖੇ ਪਰੰਤੂ ਉਸ ਕੋ ਹਿਦਾਯਤ ਕੀ ਗਈ ਕਿ ਉਸ order ਕੋ ਵਾਪਸ ਲੇ ਲਿਆ ਜਾਏ ?

ਮੁੱਖ ਮੰਤਰੀ : ਉਸ ਨੂੰ ਬਿਲਕੁਲ ਕੋਈ ਹਦਾਇਤ ਨਹੀਂ ਕੀਤੀ ।

ਚੋਪਰੀ ਬਲਬੀਰ ਸਿੰਘ : ਚੀਫ ਮਨਿਸਟਰ ਸਾਹਿਬ ਨੇ ਫਰਮਾਇਆ ਹੈ ਕਿ ਜਿਨ੍ਹਾਂ ਪਾਰਟੀਆਂ ਕੋਲੋਂ ਖਤਰਾ ਸੀ ਉਨ੍ਹਾਂ ਦੀਆਂ meetings ਉੱਪਰ ਬੈਠ (ban) ਲਗਾਇਆ ਗਿਆ ਸੀ । ਕੀ ਮੈਂ ਪੁੱਛ ਸਕਦਾ ਹਾਂ ਕਿ Praja Socialist Party ਕੋਲੋਂ ਕੀ ਖਤਰਾ ਸੀ ?

ਅਧਿਕਸ਼ ਮਹੋਦਯ : ਆਪ ਅਲਹੁਦਾ ਨੋਟਿਸ ਦੇਂ । (The hon. Member may give a separate notice of this question).

ਸ਼੍ਰੀ ਪ੍ਰਬੋਧ ਚੰਦਰ : ਕੀ ਮੈਂ ਪੁੱਛ ਸਕਦਾ ਹਾਂ ਕਿ ਆਯਾ ਪੰਜਾਬ ਗਵਰਨਮੈਂਟ ਕੀ ਤਰਫ਼ ਸੇ ਕੋਈ ਵਾਜ਼ਿਹ ਹਿਦਾਯਤ ਜ਼ਿਲ੍ਹਿਆਂ ਕੇ ਡਿਪਟੀ ਕਮਿਸ਼ਨਰਾਂ ਕੋ ਭੇਜੀ ਗਈ ਕਿ Communist Party ਜਹਾਂ ਭੀ ਚਾਹੇ ਉਸ ਕੋ meetings ਕਰਨੇ ਕੀ ਇਜਾਜ਼ਤ ਦੇ ਦੀ ਜਾਏ ?

ਮੁੱਖ ਮੰਤਰੀ : ਮੈਨੂੰ ਖ਼ਿਆਲ ਨਹੀਂ ਹੈ । ਜ਼ਬਾਨੀ ਮੈਂ ਕੁਝ ਨਹੀਂ ਦਸ ਸਕਦਾ । ਲਿਖ ਕੇ ਪੁੱਛੋਗੇ ਤਾਂ ਜਵਾਬ ਦੇ ਦਿੱਤਾ ਜਾਵੇਗਾ ।

ਸ਼੍ਰੀ ਪ੍ਰਬੋਧ ਚੰਦਰ : ਕੀ ਉਨ ਕੀ ਯਾਦ ਦਹਾਨੀ ਕੇ ਲਿਖੇ ਮੈਂ ਅਜ਼ਾ ਕਰ ਸਕਦਾ ਹਾਂ ਕਿ ਖੁਦ ਚੀਫ਼ ਮਿਨਿਸਟਰ ਸਾਹਿਬ ਕੀ ਮੜੀ ਸੇ ਪੰਜਾਬ ਗਵਰਨਮੈਂਟ ਨੇ ਯਹ ਹਿਦਾਯਤ Deputy Commissioners ਕੋ ਜਾਰੀ ਕੀ ਕਿ Communist Party ਜਹਾਂ ਚਾਹੇ ਉਸ ਕੋ ਜਲਸੇ ਕਰਨੇ ਕੀ ਇਜਾਜ਼ਤ ਦੇ ਦੀ ਜਾਏ ?

ਮੁੱਖ ਮੰਤਰੀ : ਅਜਿਹੀਆਂ ਹਦਾਇਤਾਂ ਅਸਾਂ ਕਦੀ ਨਹੀਂ ਦਿੱਤੀਆਂ ਕਿ ਫਲਾਣੀ ਪਾਰਟੀ ਨਾਭ ਵਖਰਾ ਸਫ਼ਰ ਕਰੇ ।

LATHI CHARGE BY POLICE

*918. **Shri Ram Chandra Comrade :** Will the Chief Minister be pleased to state—

(a) the number of times the police made lathi charges on the Hindi Satyagrahis from the commencement of the Save Hindi Agitation in the State till the end of September, 1957.

(b) the number of those injured as a result of the lathi charges referred to in part (a) above ?

Sardar Partap Singh Kairon : (a) Once and that too in self defence at Rohtak.

(b) Five, all minor injuries.

ਸਰਦਾਰ ਉਮਰਾਓ ਸਿੰਘ : ਕੀ ਚੀਫ਼ ਮਨਿਸਟਰ ਸਾਹਿਬ ਦੱਸਣਗੇ ਕਿ ਇਸ ਐਜੀਟੇਸ਼ਨ ਦੇ ਦੌਰਾਨ ਕਿਸੇ ਪੁਲਿਸ ਅਫ਼ਸਰ ਨੂੰ ਵੀ ਸੱਟ ਲੱਗੀ ? ਜੇ ਲੱਗੀ ਤਾਂ ਉਨ੍ਹਾਂ ਪੁਲਿਸ ਅਫ਼ਸਰਾਂ ਦੀ ਗਿਣਤੀ ਕਿਤਨੀ ਹੈ ?

ਮੁੱਖ ਮੰਤਰੀ : ਇਹ ਸਵਾਲ ਅੱਗੇ ਆ ਰਿਹਾ ਹੈ । ਇਸ ਦਾ ਉੱਤਰ ਉਸ ਵਿਚ ਦਿੱਤਾ ਗਿਆ ਹੈ ।

ਸ਼੍ਰੀ ਸ਼ੇਰ ਸਿੰਘ : ਕੀ ਮੁੱਖ ਮੰਤਰੀ ਮਹੋਦਯ ਬਤਾਏਗੇ ਕਿ ਰੋਹਤਕ ਮੈਂ ਏਕ ਹੀ ਬਾਰ ਲਾਠੀ ਚਾਰਜ ਹੁਆ ਯਾ ਏਕ ਸੇ ਅਥਿਕ ਬਾਰ ?

ਮੁੱਖ ਮੰਤਰੀ : ਮੈਂਬਰ ਸਾਹਿਬ ਕੀ ਸੂਚਨਾ ਸਚ ਹੈ ਯਾ ਨਹੀਂ ਧਰਮ ਸੈਂ ਨਹੀਂ ਕਹਨਾ ਚਾਹੁਨਾ । ਲੇਕਿਨ ਮੇਰੀ information ਤੋ ਕਹੀ ਹੈ ਜੋ ਮੈਨੇ ਅਰਜ਼ ਕਰ ਦੀ ਹੈ । ਇਨ੍ਹਾਂਨੇ ਅਗਰ ਕਹੀਂ ਸੇ ਕੁਝ ਐਰ ਸੁਨਾ ਹੈ ਤੋ ਐਰ ਬਾਤ ਹੈ ।

ਸ਼੍ਰੀ ਸ਼ੇਰ ਸਿੰਘ : ਮੇਰੀ ਸੂਚਨਾ ਕੇ ਅਨੁਸਾਰ ਤੋ ਲਗਭਗ 15 ਬਾਰ ਲਾਠੀ ਚਾਰਜ ਰੋਹਤਕ ਮੈਂ ਹੁਆ ।

LATHI CHARGE IN FEROZEPUR CENTRAL JAIL

***919 Shri Ram Chandra Comrade :** Will the Chief Minister be pleased to state the total number of prisoners connected with the "Save Hindi" agitation in the State, confined in Ferozepur Central Jail when a Lathi Charge took place in the said Jail ?

Dr. Gopi Chand Bhargava : The total number of such prisoners was 572.

ਸ਼੍ਰੀ ਰਾਮ ਚੰਦਰ ਕਾਸਰੇਡ : ਕੀ ਚੀਫ਼ ਮਿਨਿਸਟਰ ਸਾਹਿਬ ਬਤਲਾਏਗੇ ਕਿ ਕਿਤਨੇ ਆਦਮੀ ਜ਼ਰੂਮੀ ਹੁਏ ਐਰ ਕਿਤਨੀਂ ਕੀ ਹੜਤਿਆਂ ਟੂਟੀਂ ?

ਮੁੱਖ ਮੰਤਰੀ : ਇਸ ਕੇ ਲਿਯੇ ਅਗਰ ਆਪ ਨੋਟਿਸ ਦੇਂ ਤੋ ਦਰਿਆਫਤ ਕਰ ਕੇ ਬਤਾ ਸਕਨਾ ਹੂੰ ।

ਸ਼੍ਰੀ ਸ਼ੇਰ ਸਿੰਘ : ਕੀ ਮੁੱਖ ਮੰਤਰੀ ਮਹੋਦਯ ਧਰਮ ਬਨਾਨੇ ਕੀ ਕੁਪਾ ਕਰੇਂਗੇ ਕਿ ਇਸ ਸਿਲਸਿਲਾ ਮੈਂ ਕੋਈ Commission ਬੈਠਾਯਾ ਗਯਾ ਯਾ ਕੋਈ enquiry ਹੁਏ ।

ਅਧਿਕ ਮਹੋਦਯ : ਧਰਮ ਸਵਾਲ ਤੋ ਇਸ ਸੇ ਪੈਦਾ ਨਹੀਂ ਹੋਨਾ । (This supplementary does not arise out of this question.)

ENQUIRY AGAINST SUB-DIVISIONAL OFFICER (B.&R.) PATIALA

***742. Sardar Atma Singh :** Will the Chief Minister be pleased to state whether he recently received any representation against a Sub-Divisional Officer regarding shortages of material in the Buildings and Roads Circle, Patiala ; if so, whether any enquiry into the said case was held and the result thereof ?

Sardar Partap Singh Kairon : No such representation has been received in the Anti-Corruption Department.

CONTRIBUTION BY PRISONERS IN DISTRICT JAIL, JULLUNDUR

***644. Pandit Shri Ram Sharma :** Will the Minister for Planning and Community Projects be pleased to state whether it is a fact that the prisoners of District Jail, Jullundur, celebrated the Punjab and Pepsu Merger Day on the 4th November, 1956 and they contributed 20 maunds of gram saved out of their ration for utilization on any constructive scheme of the Government ; if so, whether the said contribution was received by the Government and shown in the accounts of the Jail Department, if not, the reasons therefor ?

Dr. Gopi Chand Bhargava : It is a fact that the prisoners of the District Jail, Jullundur, celebrated the Punjab and Pepsu Merger Day on the 4th November, 1956. They offered to contribute 20 maunds of gram out of their daily rations for the National Plan or any other similar cause. No deduction from their gram ration was, however, made. The daily diet is based on the actual needs for the maintenance of the prisoners' health. The offer of the prisoners was, therefore, not accepted.

GRANT OF REMISSION TO PRISONERS AT THE TIME OF INAUGURATION
OF NEW STATE OF PUNJAB

***689. Pandit Ram Kishan Bharolian :** Will the Minister for Planning and Community Project be pleased to state—

- (a) whether it is a fact that Government passed orders at the time of the inauguration of the new State of Punjab giving two months remission in their sentences to all prisoners in the State ; if so, whether these orders applied to those prisoners also who were on probational release ;
- (b) whether he is aware of the fact that about 200 prisoners of the latter category referred to in part (a) above have not been given the said remission ; if so, the reasons therefor ?

Dr. Gopi Chand Bhargava : *Part (a).*—Yes, but the scale of remissions varied from 15 days to 3 months. These orders have been extended to the probationers released under the Punjab G.C.P.P.R., Act, 1926 and their application to the probationers under Pepsu G.C.P.P.R. Act, 2008, is under consideration.

Part (b).—No. Only about 15 probationers released under the Pepsu G.C.P.P.R. Act, 2008 are now to be allowed the benefit of these remissions after going through the legal obligations.

MANAGING DIRECTOR OF THE BANK OF PATIALA

***691. Dr. Bhag Singh :** Will the Minister for Finance be pleased to state—

- (a) the age of the Managing Director of the Bank of Patiala ;
- (b) the date when the said Managing Director was appointed ;
- (c) whether the said Managing Director was asked to produce a Medical Certificate of fitness at the time of his appointment ;

(d) whether he is aware of the fact that the said Managing Director applied for an Insurance policy on his life with the Patiala Insurance Corporation which was refused on Medical grounds ;

(e) if the answer to part (d) above be in the affirmative, the action, if any, proposed to be taken by Government in the matter ?

Shri Mohan Lal : (a) 55 years, 4 months.

(b) 12th November, 1952, as Deputy Managing Director.

(c) Yes.

(d) The Patiala Insurance Corporation secured an insurance proposal from the present Managing Director when he was working as Deputy Managing Director of the Bank, but the same was withdrawn. The question of rejection on medical grounds, does not, therefore, arise.

(e) Does not arise.

श्री प्रबोध चंद्र : क्या वजीर साहिब के इत्म में है कि इस अफसर को insurance company की तरफ से कहा गया था कि यह policy मंजूर नहीं की जा सकती और इसी बिना पर.....

Mr. Speaker : It is not a supplementary question.

Shri Prabodh Chandra : Sir, it does arise.

Mr. Speaker : Order please. I disallow it.

PAYMENT OF BONUS TO THE MANAGING DIRECTOR OF BANK OF PATIALA

***693. Dr. Bhag Singh :** Will the Minister for Finance be pleased to state—

(a) whether any bonus has been paid to the Managing Director of the Bank of Patiala from out of the funds of the Bank and the Patiala Insurance Corporation since 1st January, 1956 ; if so, how much ;

(b) the date when decision to pay bonus to the said Managing Director was taken ;

(c) whether it is a fact that before 1st January, 1956, the request of the said Managing Director to be paid bonus was rejected ;

(d) whether it is a fact that there is no provision in the agreement with the said Managing Director to pay him any bonus; if so, whether Government propose to take any steps to have the bonus paid refunded ; if not, the reasons therefor ?

Shri Mohan Lal : (a) Yes. Rs 2,500 from the Bank of Patiala and Rs 2,500 from the Patiala Insurance Corporation.

(b) 15th March, 1956.

[Minister for Finance]

(c) No such request was made by the Managing Director and the question of rejection does not arise.

(d) Yes ; Bonus is an *ex gratia* payment and is paid as in other commercial banking institutions. The question of refund, therefore, does not arise.

श्री प्रबोध चंद्र : क्या मैं वजीर साहिब से पूछ सकता हूँ कि यह जो bonus मिला, यह इस बैंक के Managing Director को ही मिला या और दूसरे employees को भी दिया गया ?

अध्यक्ष महोदय : इस सवाल में तो सिर्फ Managing Director के सम्बन्ध में ही पूछा गया है। अगर आप दूसरों के बारे में जानना चाहते हैं तो इस के लिये अलहदा नोटिस दें। (In this question information regarding the Managing Director alone has been asked for. The hon. Member should give a separate notice in case he intends to enquire about others.)

OCCUPIERS OF TECHNOLOGICAL INSTITUTE OF TEXTILES AND THE PUNJAB CLOTH MILLS, LTD., BHIWANI, DISTRICT HISSAR

*832. **Shri Ram Kumar Bidhat** : Will the Minister for Finance be pleased to state the names of "occupiers" of the Technological Institute of Textiles, and the Punjab Cloth Mills Ltd., Bhiwani (Hissar District), as nominated by the firms under Section 100 of the Indian Factories Act, 1948 ?

Shri Amar Nath Vidyalankar : Sarvshri Mahbir Parshad and N. M. Jain are occupiers of Punjab Cloth Mills and Technological Institute of Textiles, respectively.

श्री राम कुमार बिधाट : क्या मन्त्री महोदय बताने की कृपा करेंगे कि ये 'Occupiers' Factories Act में दी गई 'Occupiers' की शरायत को पूरा करते हैं।

वित्त मंत्री : आप का मतलब ? जरा फिर फरमाइए।

श्री राम कुमार बिधाट : Factories Act में दर्ज है कि ultimate Controller ही occupier हो सकता है। क्या मैं पूछ सकता हूँ कि जिन के नाम लिये गये हैं; वे ultimate Controller हैं ?

मंत्री : कृपा कर के notice दें तो दरियाफ्त कर के बताया जा सकता है।

SETTING UP OF CLOTH MILL AT RAJPURA

*880. **Sardar Prem Singh 'Prem'** : Will the Minister for Finance be pleased to state whether there was any proposal under the consideration of Government for setting up a Cloth Mill at Rajpura; if so, the stage at which the matter stands at present ?

Shri Mohan Lal : Yes. The establishment of a textile mill in Rajpura Township was sponsored by the erstwhile Pepsu Government in collaboration with the Ministry of Rehabilitation, Government of India, under their policy of providing gainful employment to displaced persons in Refugee Townships. A licence for 25,000 spindles has since been sanctioned in favour of M/s Karam Chand Thapar and Brothers under the Industries (Development and Regulation) Act, 1951.

LICENCES FOR COAL DEPOTS

***859. Shri Prabodh Chandra :** Will the Minister for Finance be pleased to state—

- (a) the total number of licences for coal depots issued in the State during the current year and the names of persons to whom they have been issued ;
- (b) the basis, if any, kept in view while issuing the permits referred to above ;
- (c) the conditions which a licensee of a coal depot must fulfil during the period of his licence ?

Shri Mohan Lal : (a) No licences as such for Coal Depots are issued. 14 Coal Depots have, however, been sanctioned, during the current year. A list of the persons who were allowed coal depots is laid on the Table of the House.

(b) There is no rigid categorisation of eligible candidates for the allotment of Coal Depots, but the selection is made usually from out of political sufferers, previous coal dealers, co-operative societies and Harijans without any *inter se* priorities to the best advantage of the area and the public. In case of Chandigarh, the coal depots are sanctioned in favour of the highest bidders of the coal depot sites.

(c) A coal depot holder must be in a position to make requisite investment for coal/coke wagons allotted to him.

A coal depot holder should not be holding any other depot of controlled commodities or privileged position in the Punjab like Brick-kiln licence, etc.

Besides any instructions issued by the District Authorities/Head Office, a coal depot holder has to comply with the provisions of the Punjab Coal Control Order, 1955, as amended from time to time.

A coal depot holder has to give a notice of at least three months in case he desires to leave the coal depot allotted to him.

The allottee cannot transfer the coal depot to any person without the prior sanction of the Department.

The coal depot holder must deposit a security of Rs 500.

[Minister for Finance]

Statement showing the names of persons who were allotted coal depots.

1. Shri Gopal Singh, Jullundur.
2. Shri Kundan Lal Malik, Jullundur.
3. Shri Chaman Lal Kapur, Jullundur.
4. Shri Avtar Singh Sehgal, Jullundur.
5. Shri Satya Paul Mittal, Ludhiana.
6. Shri M/s Sud and Co., Kulu.
7. Shri Chuni Lal Malhotra and Sons, Ambala.
8. Shri Gian Chand Duggal, Ambala.
9. The Refugee Co-operative Multipurpose Society, Ltd., Kapurthala.
10. Shri Sewa Ram, Kapurthala (cancelled later on).
11. Punjab University Employees Co-operative Store, Chandigarh.
12. Shri Surrinder Singh, Chandigarh.
13. M/s Rameshwar Parshad-Jai Sukh Ram, Chandigarh.
14. Anand Co-operative Multipurpose Society, Ltd., Rajpura.

श्री प्रबोध चंद्र : क्या मैं वजीर साहिब से पूछ सकता हूँ कि वे क्या बजूहात हैं जिन की बिना पर गवर्नमेंट की पहली पालिसी को यानी जिस की लाटरी निकलेगी उसे ही coal depot दिया जाएगा; छोड़ दिया गया ?

मंत्री : वह system satisfactory तौर पर काम नहीं करता था इस लिये इसे छोड़ दिया गया है ।

श्री प्रबोध चंद्र : क्या मैं पूछ सकता हूँ कि वजीर खजाना साहिब की satisfaction इसी बात में है कि इस काम के करने के लिये एक आदमी को पूरा अस्तिथार दे दिया जाये कि जिस को मर्जी आये वह डिपो दे दे ?

Mr. Speaker : It does not arise. It is not a supplementary question.

श्री प्रबोध चंद्र : क्या मैं वजीर खजाना से पूछ सकता हूँ कि वह किस किस की satisfaction है जो वह coal depots की allotment के बारे में चाहते हैं ?

मंत्री : मैं अर्ज कर रहा था कि उस system से satisfactory working नहीं होती थी क्योंकि उस तरीके से कई दफ़ा कई undeserving आदमियों को depot allot हो जाते थे और जो deserving आदमी होते थे वह रह जाते थे ।

श्री प्रबोध चंद्र : वजीर साहिब ने फरमाया है कि इस तरह जो deserving आदमी होते थे वे रह जाते थे और जो undeserving होते थे उन्हें यह

depot मिल जाते थे तो क्या मैं पूछ सकता हूँ कि क्या वज़ीर साहिब यह चाहते हैं कि इस काम को एक आदमी की whims पर छोड़ दिया जाये कि जिसे वह चाहे depot allot कर दे और जिसे न चाहे न करे ?

Mr. Speaker : It does not arise.

श्री प्रबोध चंद्र : वज़ीर साहिब ने फ़रमाया है कि यह लाटरी system इस लिये छोड़ दिया गया है क्योंकि उस में कई deserving आदमी रह जाते थे और कई undeserving आदमियों को यह depot allot हो जाते थे तो क्या मैं यह जान सकता हूँ कि गवर्नमेंट की यह policy सिर्फ़ इसी department के लिये बनाई गई है या कि बाकी के departments में भी जहाँ पहले लाटरी system चलता है, अब इसी policy पर काम हो रहा है ?

मंत्री : यह question general तौर पर है । मुझे सब departments का इल्म नहीं I cannot give reply whether it is so in other Departments or not अगर hon. Members के इल्म में यह चीज़ है कि यह system गवर्नमेंट के किसी और department में भी लागू है तो वह मुझे बतायें ।

मौलवी अब्दुल ग़नी डार : वज़ीर साहिब ने फ़रमाया है कि यह depot सिर्फ़ political sufferers को दिये गये हैं तो क्या मैं पूछ सकता हूँ कि क्या इन depots के लिये जिन political sufferers ने दरखास्तें दी हुई थीं उन सब को यह मिल गये हैं ?

अध्यक्ष महोदय : इस में political sufferers के बारे में कहां पूछा गया है ? (No information has been sought about the political sufferers in this question.)

मौलवी अब्दुल ग़नी डार : जनाब, वज़ीर साहिब ने सवाल के पार्ट बी. के जवाब में यह बताया है । मैं उनसे यह पूछना चाहता हूँ कि इस मतलब के लिये जिन जिन political sufferers ने दरखास्तें दी हुई थीं क्या उन सब को यह डिपो मिल गये हैं या यह अस्तियार सिर्फ़ चन्द ख़ाम आदमियों के लिये बरता गया है और बाकियों के लिये नहीं ?

मंत्री : हरेक case का फैसला merits पर होता है । यह देखा जाता है कि इलाके की बेहतरी के लिये किसी को यह देना मुनासिब है या कि नहीं । इस काम के लिये कोई ख़ास categories नहीं बनाई गई ।

श्री कर्म चन्द : वजीर साहिब ने कोयले के depot देने के बारे में फ़रमाया है कि वह political sufferers और हरिजनों को इन केलिये मुस्तहिक समझते हैं और उन लोगों को जो शरायत पूरी करते हों यह depots दिये जाते हैं। क्या वह बतायेंगे कि जो हरिजन finances की शर्त पूरी न कर सकते हों उन्हें यह depots allot करने केलिये यह शर्त relax की जा सकती है ?

मंत्री : मैं ने अर्ज किया है कि आम तौर पर इन बातों का ध्यान रखा जाता है। लेकिन इस के बावजूद coal depots की allotment के लिये कोई rigid categorisation मुकर्रर नहीं की गई कि जिन cases में relaxation की कुछ जरूरत महसूस हो वह न की जाये।

श्री राम प्यारा : यह जो restrictions का सवाल है इस बारे में क्या मैं पूछ सकता हूँ कि क्या किसी हरिजन को लाटरी system पर कहीं कोयला का depot allot किया गया है ?

Mr. Speaker : This question does not arise.

चौधरी बलबोर सिंह : क्या वजीर साहिब बतायेंगे कि किसी licence holders का कोयले का डिपो किसी दूसरी जगह भी transfer किया जा सकता है ?

Mr. Speaker : This is not a supplementary question.

चौधरी बलबोर सिंह : वजीर साहिब ने शरायत बताई है। मैं पूछना चाहता हूँ कि क्या कोई licence holders एक जगह से दूसरी जगह पर अपना depot ले जा सकता है या कि नहीं ?

Mr. Speaker : Does not arise. जो ग़लत चीज़ हो उस पर आप क्यों insist करते हैं ? (Why does the hon. Member insist on asking a question which is irrelevant ?)

श्री पबोध चंद्र : वजीर खज़ाना साहिब ने 14 आदमियों की list दी है और कहा है कि यह political sufferers या हरिजन होंगे जिन्हें कोयले के depots दिये गये हैं। तो क्या मैं जान सकता हूँ कि क्या वह इन 14 आदमियों में से कोई नाम बता सकते हैं जिसे political sufferer या हरिजन कहा जा सकता हो ?

मंत्री : इस के लिये मुझे नोटिस चाहिये।

श्री बोध चंद्र : जनाबेवाला, वजीर खज़ाना एक कांग्रेसी मੈम्बर हैं। यह हैरानी की बात है कि वह इस बात से इतने बे बहरा हों कि उन्हें यह मालूम ही न हो कि इन 14 आदमियों में से कौन कांग्रेसी है और कौन हरिजन.....

Mr. Speaker : He requires notice to answer this question.

श्री पबोध चंद्र : जनाबे वाला, इन को इतना भी पता न हो.....

Mr. Speaker : Well, he demands notice. He is not answering the question.

श्री प्रबोध चंद्र : मैं बीस साल स्यासियात में रहा हूँ। मुझे अच्छी तरह से उन आदमियों का पता है कि उन में से एक भी स्यासी वर्कर नहीं है।

जनाबे वाला मैं आप के नोटिस में यह बात लाना चाहता हूँ कि यहां सवालियों के जवाब ग़लत दिये जाते हैं।

Mr. Speaker : All right, the hon. Member may get the information from him.

श्री प्रबोध चंद्र : जनाबे वाला, उन्होंने बताया है कि यह depots political sufferers और हरिजनों को दिये जाते हैं....

Mr. Speaker : Order please. He demands notice as to how many Harijans.....

श्री प्रबोध चंद्र : क्या मैं वज़ीर खज़ाना से पूछ सकता हूँ कि क्या उन के नोटिस में कोई representation आई है जिस में यह कहा गया हो कि यह depots केवल एक ही पार्टी के आदमियों को दिये गये हैं। इस में उन लोगों को बिल्कुल नज़रअंदाज़ किया गया है जिन्होंने दूसरी स्यासी movement में हिस्सा लिया हो...

Mr. Speaker : This question does not arise. You can give a separate notice.

श्री प्रबोध चंद्र : इन्होंने सवाल के जवाब में बताया है कि यह depots political workers और हरिजनों को दिये गये हैं। मैं यह पूछना चाहता हूँ कि क्या इन के पास कोई ऐसी representation आई है जिस में कहा गया हो कि यह सिर्फ एक ही स्यासी पार्टी के वर्करज को allot किये गये हैं?

Mr. Speaker : Order please. You are delivering a speech and not putting a question. Please resume your seat.

मौलवी अब्दुल ग़नी डार : क्या मैं वज़ीर खज़ाना से पूछ सकता हूँ कि यह जो 14 आदमियों की list दी गई है क्या यह सारे के सारे उन तमाम शरायत को पूरा करते हैं जो इस बारे में तजवीज़ की गई है?

मंत्री : मुझे अफ़सोस है इस बात का कि मैम्बर साहिबान इस बात की तरफ़ ज़रा ध्यान नहीं देते कि यह कोयले के depot देने का अस्तित्वार district authorities को है इस लिये हर एक मामले की information गवर्नमेंट के पास नहीं हो सकती। जो बात आप पूछना चाहते हैं उस के लिये information collect करनी होगी।

ਮੌਲਵੀ ਅਬਦੁਲ ਗ਼ਨੀ ਡਾਰ : ਸਾਨੂੰ ਫਿਰ ਦੱਸੋ ਕਿ ਸਾਨੂੰ ਚੰਡੀਗੜ੍ਹ ਆਪਣੇ ਦਫ਼ਤਰ ਦੇ ਕਿਉਂ ਫੇਰੇ ਪਵਾਏ, ਜੇ ਤੁਸੀਂ ਕਰ ਹੀ ਨਹੀਂ ਸਕਦੇ ਸੀ ਅਤੇ ਇਹ ਡੀ. ਜੀ. ਨੇ ਹੀ ਅਲਾਟ ਕਰਨੇ ਸਨ। (ਹਾਸ)

मंत्री : कई कामों के लिये unnecessarily फेरे डाले जाते हैं।

श्री प्रबोध चंद्र : जनाबे वाला, वजीर खजाना साहिब ने कहा है कि authority vests with the district authorities। तो क्या मैं उन से पूछ सकता हूँ कि यह depots जिन आदमियों को allot किये गये हैं इन के लिये क्या इन्होंने जिलों के अफसरान को यह हिदायत जारी नहीं की थी कि इन लोगों को यह depots दे दिये जायें ?

मंत्री : मैंने कहा है कि अगर कोई specific case आपके इल्म में हो तो mention करें।

Mr. Speaker : He wants notice. अगर कोई specific case है तो आप mention करें। (The hon. Member may please point out if there is any such specific case.)

श्री प्रबोध चंद्र : मैं यह prove कर सकता हूँ कि इन्होंने district authorities को हिदायत भेजी थी कि इन इन लोगों को depots allot कर दिये जायें।

Minister : Absolutely wrong.

श्री प्रबोध चंद्र : इस लिस्ट के पांचवें नं० पर श्री सत्यपाल मित्तल का नाम है जो लुधियाने के हैं, इस के बारे में मैं वजीर साहिब से पूछना चाहता हूँ कि क्या उन्होंने

Mr. Speaker : No please. Next question.

SHARE OF LAND REVENUE OF PANCHAYATS IN FEROZEPUR DISTRICT

***699. Sardar Achhar Singh Chhina :** Will the Minister for Revenue be pleased to state—

- (a) whether it is a fact that a part of the share of land revenue for the year 1955, which was due to the panchayats in District Ferozepur, has not so far been paid;
- (b) whether it is also a fact that the said amount lapsed; if so, the reasons therefor ?

Giani Kartar Singh : The requisite information is as under :—

(a) The share of the land revenue grant for the year 1955, based on the recovery for 1954-55 has already been paid to the panchayats. The grant for the year 1956-57, based on the recovery for the year 1955-56, has also been received by the District Panchayat Officer, who will make payments to individual Panchayats as and when the requisite data is collected by him.

(b) No such grant has lapsed.

DAMAGE CAUSED BY FLOODS IN GURDASPUR DISTRICT

***860. Shri Prabodh Chandra :** Will the Minister for Revenue be pleased to state the extent of damage caused by recent floods in the Gurdaspur District, together with the measures, if any, taken or proposed to be taken by the Government to control the floods therein ?

Giani Kartar Singh : The extent of damage caused by recent floods in Gurdaspur District has been estimated at Rs 21,04,384.

Apart from repairing breaches of the Dhussi and strengthening it, it has also been decided that the bund should be realigned so as to reduce to the minimum the number of villages falling between it and the Ravi.

A number of other schemes for improving the drainage of the area are also under preparation with the Irrigation Branch.

THASKA DISTRIBUTARY, NARWANA BRANCH

***827. Shri Jagdish Chand :** Will the Minister for Irrigation and Power be please to state—

- (a) the total area under the command of the Thaska Distributary Narwana Branch, Pehowa Division, together with the actual area which is being irrigated;
- (b) whether there is any proposal under the consideration of the Government to bring the rest of the area referred to in para (a) above under irrigation; if not, the reasons therefor ?

Shri Mohan Lal : (a) 8,839 acres and 2,889 acres, respectively.

(b) *First part.*—Yes.

Second part.—Does not arise.

WATER LOGGING IN THE STATE

***837. Maulvi Abdul Ghani Dar :** Will the Minister for Irrigation and Power be pleased to state —

- (a) the name of the district in the State in which the maximum percentage of area of land has become uncultivable due to water-logging;
- (b) the name of the district which received the maximum percentage of Government aid during the current year to combat water-logging;
- (c) the details of schemes, if any, executed by Government to save land from water-logging in the State, together with the amount spent on each of them, district-wise, during the period from 31st March, 1956 to 30th September, 1957 ?

Shri Mohan Lal : (a) Amritsar District.

(b) Amritsar District.

(c) A statement is laid on the Table of the House.

Note : The Minister for Irrigation and Power being away replies to the questions standing in his name were given by the Minister for Finance.

[Minister for Finance]

STATEMENT

The under mentioned drainage schemes are under execution and will save the land from water logging. The amount of these schemes, district-wise, is as follows :—

Name of Scheme	District	Upto date Expenditure
		Rs
1. Kasur Nallah	Amritsar	4,18,181
2. Patti Nallah	Do	3,92,040
3. Talwandi Nipalan	Ferozepore	13,000
4. Sehna Drain	Ludhiana	38,000
5. Wedhni Drain	Do	33,000
6. Bassian Drain	Sangrur	5,000
7. G. H. K. Drain	Karnal	24,688
8. New Sardhana Drain	Rohtak	958
9. Indri Drain	Do	3,99,276
10. Nai Nallah	Do	3,992

IRRIGATION FACILITIES IN GURGAON DISTRICT

***838. Maulvi Abdul Ghani Dar, M.L.A :** Will the Minister for Irrigation and Power be pleased to state —

(a) the extent to which Government has been able to provide facilities for perennial irrigation in District Gurgaon;

(b) the total amount spent by the Government on the Gurgaon Tunnel Project during the year 1956-57.

Shri Mohan Lal : (a) Gurgaon Canal Project (Tunnel Scheme) has been prepared to provide irrigation facilities to Gurgaon District by extending Western Jumna Canal, as an alternative Scheme to the scheme of constructing a canal off-taking from Agra canal. It will cover about 590 lacs acres of C.C.A., in Gurgaon District and Bharatpur State.

(b) Rs. 776.

DAMAGE BY GHAGGAR RIVER

***881. Sardar Prem Singh 'Prem' :** Will the Minister for Irrigation and Power be pleased to state whether the Government is aware of the fact that a number of villages, such as, Tiwana, Manoli, Hansala and Pir Machhiwala situated on the bank of the Ghaggar River are flooded every year and are in constant danger of being washed away; if so, the steps Government proposes to take to provide relief in these villages ?

Shri Mohan Lal : *First part* .—Yes.

Second part .—It is proposed to construct earthen spurs during this winter in order to divert the current of the river so as to prevent erosion of these villages.

TUBE-WELLS ALONG WESTERN JUMNA CANAL

***938. Shri Ram Piara :** Will the Minister for Irrigation and Power be pleased to state —

- (a) the total number of tube-wells sunk by Government along the Western Jumna Canal from above Abdullapur to Munak Regulating Station and their total cost;
- (b) the discharge capacity in cusecs of each tube-well referred to in part (a) above ?

Shri Mohan Lal : (a) 233 tube-wells at a total cost of Rs 1,29,05,268.

(b) 2 cusecs on average.

GOVERNMENT AND DISTRICT BOARD SCHOLARSHIPS

***642. Pandit Shri Ram Sharma :** Will the Minister for Education and Labour be pleased to state—

- (a) the number of open Government and District Board Scholarships, separately, with their value for boy students and girl students, respectively, in the State at present;
- (b) whether it is a fact that boys getting lesser marks than girls get scholarships of a higher value than the girls; if so, the reasons therefor ?

Shri Amar Nath Vidyalkar : (a) The following scholarships are awarded to both boys and girls separately on the results of the Matric and the Intermediate Examinations every year in the erstwhile areas of Punjab and PEPSU of the integrated State.

I. On the result of the Matriculation Examination.

PUNJAB AREA		PEPSU AREA	
Open	D.B. Area	Open	D.B. area
30 Scholarships of the value of Rs 10 per mensem each <i>plus</i> tuition fee to boys and 14 scholarships of the same value to girls.	20 Scholarships of the value of Rs 20 per mensem each to boys and 19 scholarships of the same value to girls.	10 Scholarships each of the value of Rs 35 per mensem to boys and 5 scholarships of an equal value to girls.	<i>Nil</i>

[Minister for Education & Labour]

II. On the result of Intermediate Examination.—

Open	D.B. Area	Open	D.B. area
26 Scholarships of the value of Rs 10 per mensem each, plus tuition fee to boys and 14 scholarships of the same value to girls.	12 Scholarships of the value of Rs 20 per mensem each to boys and 13 scholarships, of the same value to girls.	7 Scholarships each of the value of Rs 40 per mensem to boys and 3 scholarships of an equal value to girls.	<i>Nil</i>

With effect from the current year it is, however, proposed to bring at par the rates of scholarships of the PEPSU area with those prevalent in the former State of Punjab.

(b) Does not arise, as scholarships of the same value are awarded to both boys and girls.

Sardar Umrao Singh : On a point of Order, Sir. May I know whether a Member can ask a question on behalf of the Member, who is in the Jail ?

Mr. Speaker : Yes.

श्री शेर सिंह : क्या शिक्षा मंत्री बतायेंगे कि लड़कों और लड़कियों के scholarships की value कब से बराबर हुई है ?

मंत्री : इसी साल से ।

श्री शेर सिंह : इस साल से पहले क्या थी ?

मंत्री : पहले लड़कों के लिये 15/- रुपये और लड़कियों के लिए 10/- रुपये थी । अब बराबर है ।

SCHOOLS IN DISTRICT PATIALA AND APPOINTMENT OF ADDITIONAL STAFF THEREIN

***702. Comrade Jangir Singh :** Will the Minister for Education and Labour be pleased to state —

(a) whether it is a fact that the standard of the schools at Sangatpura Sodhian, Nandpur Kalaurh, Bhadson, Gharhuan and Bassi Pathana, district Patiala, was raised by the erstwhile Pepsu Government.

(b) if the answer to part (a) above be in the affirmative whether additional teachers necessitated by the improvement in the standard have been appointed in any of the said schools; if not, the reasons therefor, and the action proposed to be taken in the matter ?

Shri Amar Nath Vidyalankar : (a) Yes. The standard of schools at Sangatpura Sodhian, Nandpur Kalaurh, Bhadson and Gharhuan was raised by the erstwhile Pepsu Government with the exception of Boys High School at Bassi Pathanan, which was started by the erstwhile Patiala State, one of the Covenanting States of Pepsu.

(b) Yes.

(c) Does not arise.

**SALARY DRAWN BY SHRI C. L. KAPUR, DIRECTOR OF EDUCATION,
IN THE ERSTWHILE PEPSU STATE**

***740. Sardar Atma Singh :** Will the Minister for Education and Labour be pleased to state —

(a) whether it is a fact that Shri C. L. Kapur accepted the post of Director of Education in the erstwhile Pepsu State, while he was on leave preparatory to retirement in the erstwhile State of Punjab;

(b) whether it is a fact that he drew his salary from the Punjab Government for the period of his leave mentioned in part (a) above, when he was serving in Pepsu; if so, the rules under which he was allowed to draw salary from the two States;

(c) whether the payment to Shri C. L. Kapur, was made by mistake; if so, the steps now being taken to recover the excess paid to him from his pension; if not, the reasons therefor ?

Shri Amar Nath Vidyalankar : (a) Yes.

(b) Yes, under rule 8.41 of the Punjab Civil Service Rules, Volume 1, Part I.

(c) Question does not arise.

NON-AVAILABILITY OF TEXT BOOKS

***805. Sardar Dhanna Singh Gulshan :** Will the Minister for Education and Labour be pleased to state —

(a) whether he is aware of the fact that textbooks for the first, second and fifth class students have not been made available for sale even up to the month of August, 1957; if so, the reasons therefor;

(b) the time by which the textbooks referred to in part (a) above would become available ?

Shri Amar Nath Vidyalankar : (a) Yes, in the case of some Nationalised textbooks of erstwhile Pepsu only. This was because these books were formerly printed by the Punjabi Department of Pepsu, which was merged with the Language Department in the Punjab, but later on this work was transferred from Language Department to Education Department.

[Minister for Education & Labour]

(b) With the exception of only 6 books which are under print with the Controller, all other Pepsu Nationalised Text-Books have been placed in the market for sale. These books are expected to be made available soon

ਸ਼੍ਰੀ ਮੁਹੰਮਦ ਅਬਦੁਲ ਹਾਸ਼ੀ : ਕੀ ਵਜ਼ੀਰ ਸਾਹਿਬ ਬਤਾਏਗੇ ਕਿ ਕੀ ਉਨ ਬੱਚਿਆਂ ਨੂੰ ਜਿਨ੍ਹਾਂ ਦੀਆਂ ਕਿਤਾਬਾਂ ਨਹੀਂ ਮਿਲੀਆਂ, ਕੋਈ ਰਿਆਯਤ ਦੇੀ ਜਾਏਗੀ ?

ਸ਼੍ਰੀ : Text Books ਖਰੀਦ ਹੋ ਗਏ ਹਨ ਅਤੇ available ਨਹੀਂ ਹਨ। ਅੱਜ ਬਹੁਤ ਜਲਦੀ ਹੀ ਛਪ ਰਹੀ ਹੈ। Delay ਜੋ ਕਿ regrettable ਹੈ, ਇਸ ਲਿਯੇ ਹੁੰਦੀ ਹੈ ਕਿਉਂਕਿ ਕੁਝ administrative difficulties ਹਨ।

ਸਰਦਾਰ ਧੰਨਾ ਸਿੰਘ ਗੁਲਸ਼ਨ : ਬਹੁਤ ਜਲਦੀ ਤੋਂ ਮਤਲਬ ਕਿੰਨਾ ਸਮਾਂ ਹੈ ?

ਸ਼੍ਰੀ : ਬਹੁਤ ਜਲਦੀ ਦਾ ਮਤਲਬ ਹੈ ਬਹੁਤ ਜਲਦੀ ਤਾਕਿ ਲੜਕਿਆਂ ਦਾ ਨੁਕਸਾਨ ਨਾ ਹੋ।

ਸਰਦਾਰ ਧੰਨਾ ਸਿੰਘ ਗੁਲਸ਼ਨ : ਕੀ ਇਹ ਇਮਤਿਹਾਨ ਤੋਂ ਪਹਿਲਾਂ ਬੱਚਿਆਂ ਨੂੰ ਮਿਲ ਜਾਣਗੀਆਂ ਜਾਂ ਬਾਅਦ ਵਿਚ ?

ਸ਼੍ਰੀ : ਬਹੁਤ ਪਹਿਲੇ।

NOMINATION OF PANEL OF MEDICAL PRACTITIONERS UNDER THE EMPLOYEES' STATE INSURANCE ACT, 1948

*833. Shri Ram Kumar Bidhat : Will the Minister for Education and Labour be pleased to state —

(a) whether Government has received any complaints from the industrial workers of Bhiwani, district Hissar, against the nomination of the panel of medical practitioners under the Employees' State Insurance Act, 1948; if so, when;

(b) the action, if any, taken in the matter ?

Shri Amar Nath Vidyalkar : (a) Yes.

(b) The matter is being enquired into.

MEDICAL PRACTITIONERS UNDER THE EMPLOYEES' STATE INSURANCE ACT, 1948

*834. Shri Ram Kumar Bidhat : Will the Minister for Education and Labour be pleased to state whether Government has received any request from any Industrial Organisation of the State for inclusion of qualified Ayurvedic Practitioners in the Panels of Medical Practitioners appointed under the Employees' State Insurance Act, 1948; if so, the action, if any, taken in the matter ?

Shri Amar Nath Vidyalkar :

Part (a). No.

Part (b). Does not arise.

GRANT FOR HARIJANS FOR PURCHASE OF LAND

***874. Chaudhri Sunder Singh :** Will the Minister for Agriculture and Forests be pleased to state —

(a) whether it is a fact that Harijans in the State are given grants of Rs 2,000 each for the purchase of land;

(b) if the answer to part (a) above be in the affirmative, the manner in which selections for the said grants are made ?

Professor Yashwant Rai (Deputy Minister) : (a) Yes.

(b) Selection of beneficiaries is made by an *Ad hoc* Committee consisting of two leading members of the Scheduled Castes/Ex-Criminal Tribes and two local Harijan M.L.A.s of the Districts where the land to be allotted is situated.

ਚੌਧਰੀ ਸੁੰਦਰ ਸਿੰਘ : ਕੀ ਵਜ਼ੀਰ ਸਾਹਿਬ ਦੱਸਣਗੇ ਕਿ ਕਿਤਨੇ ਆਦਮੀਆਂ ਨੂੰ ਸਾਰੇ ਪੰਜਾਬ ਵਿਚ ਗਰਾਂਟ ਦਿੱਤੀ ਗਈ ਹੈ ।

Deputy Minister : Please give a separate notice for it.

ਸ਼੍ਰੀ ਸਪੀਕਰ : ਕੀ ਤੁਸੀਂ ਇਹ information ਅਸਲ ਸਵਾਲ ਵਿੱਚ ਪੁੱਛੀ ਸੀ ਜਾਂ ਹੁਣ ਪੁੱਛੀ ਹੈ ? (Did the hon. Member ask for this information in the original question or is it a new question?)

ਚੌਧਰੀ ਸੁੰਦਰ ਸਿੰਘ : ਜੀ ਹੁਣੇ ਪੁੱਛਿਆ ਹੈ ।

ਸ਼੍ਰੀ ਸਪੀਕਰ : ਇਸ ਲਈ ਵੱਖਰਾ ਨੋਟਿਸ ਦਿਉ । (The hon. Member may please give a separate notice for it.)

ਚੌਧਰੀ ਸੁੰਦਰ ਸਿੰਘ : ਕੀ ਵਜ਼ੀਰ ਸਾਹਿਬ ਦੱਸਣਗੇ ਕਿ ਜ਼ਿਲ੍ਹੇ ਵਿਚ ਗਰਾਂਟਾਂ ਦੇਣ ਦੇ ਇਖਤਿਆਰ ਕਿਸ ਕਿਸ ਅਫਸਰ ਨੂੰ ਹਨ ?

Deputy Minister : I have already replied this question.

ਸਰਦਾਰ ਭਾਗ ਸਿੰਘ : ਕੀ ਡਿਪਟੀ ਮਨਿਸਟਰ ਸਾਹਿਬ ਦੱਸਣਗੇ ਕਿ ਕੀ ਹਰੀਜਨਾਂ ਨੂੰ ਕੋਈ ਜ਼ਮੀਨ ਦਿੱਤੀ ਗਈ ਹੈ ।

Deputy Minister : Lists are under consideration.

ਸਰਦਾਰ ਭਾਗ ਸਿੰਘ : ਮੈਂ ਤਾਂ ਇਹ ਪੁੱਛਿਆ ਸੀ ਕਿ ਕੋਈ ਜ਼ਮੀਨ ਦਿੱਤੀ ਗਈ ਹੈ ਜਾਂ ਨਹੀਂ । ਇਸ ਦਾ ਤਾਂ ਜਵਾਬ ਸੀ ਕਿ ਦਿੱਤੀ ਗਈ ਹੈ ਜਾਂ ਨਹੀਂ ਦਿੱਤੀ ਗਈ ।

Mr. Speaker : The reply that has been given is that the lists are under consideration.

Deputy Minister : I have already stated that land has not so far been allotted. The lists are under consideration.

श्री प्रबोध चंद्र : क्या डिप्टी मिनिस्टर साहिब बतायेंगे कि यह जो *ad hoc* committee बनाई गई है जिस में दो local Harijan M.L.As. भी होंगे इसमें जो कुछ consider होगा उस का आखरी फैसला क्या चंडीगढ़ में ही होगा ?

उपमंत्री : कई complaints आ जाती हैं उन्हें यहां पर देखा जाता है।

श्री प्रबोध चंद्र : क्या यह complaints ऐसी होती हैं जो.....

Mr. Speaker : Order please.

श्री प्रबोध चंद्र : मैं तो यह अर्ज कर रहा था कि जिस जगह गवर्नमेंट को suit करे वहां पर कमेटी form कर ली जाती है।

Mr. Speaker : The hon. Member should ask a straight question in a proper form.

श्री प्रबोध चंद्र : यह तो जनाब सीधो सादी बात थी इन की समझ में न आए तो क्या किया जाए।

अध्यक्ष महोदय : आप सीधो सादी बात खुद नहीं करते तो यह समझें कैसे ? (The hon. Member himself does not put a clear-cut question then how can it be understood by the Deputy Minister-in-charge.)

श्री प्रबोध चंद्र : क्या वज़ीर साहिब बतायेंगे कि जो list नीचे से बनाई गई है उसी पर गौर हो रहा है या कुछ और लिस्टें भी हैं जिन्हें देखा जाएगा ?

Deputy Minister : No.

श्री राम प्यारा : क्या मैं पूछ सकता हूँ कि यह जो जमीन हरिजनों को दी जानी है इस को खरीद करने की authority किस को होगी ?

अध्यक्ष महोदय : इस का जवाब तो दे चुके हैं। (He has already replied to this question.)

मरदार डाग सिੰਘ : ਕੀ ਡਿਪਟੀ ਮਨਿਸਟਰ ਸਾਹਿਬ ਦੱਸਣਗੇ ਕਿ ਡਿਸਟ ਕੋਏ ਤਕ ਤਿਆਰ ਹੋ ਜਾਵੇਗੀ ?

Deputy Minister : As soon as possible.

ROAD FROM BHAMBEWA TO JIND

***643. Pandit Shri Ram Sharma :** Will the Minister for Public Works be pleased to state—

- (a) whether the inconvenience of the people of nine villages, Dhori, Rodhana, Nidana etc. in Jind Sub-Division, district Sangrur, for want of a metalled road from Bhambewa to Jind has come to the notice of the Government;

- (b) whether the earthwork on the said road is already complete;
- (c) if the answer to parts (a) and (b) above be in the affirmative, whether any representation on behalf of the residents of the said villages has been received by Government; if so, the action, if any, taken thereon ?

Rao Birendar Singh : (a) Yes.

(b) No.

(c) Yes. The road has been included in the Second Five-Year Plan

GRANT OF ROUTE PERMITS TO MILL OWNERS

***698. Sardar Achhar Singh Chhina :** Will the Minister for Public Works be pleased to state—

- (a) whether Government has taken any decision to give private route permits to the mill-owners for the purchase of trucks;
- (b) whether Government has received any representation from the Truck Operators Union, against the said decision; if so, the action, if any, taken thereon ?

Rao Birendar Singh : (a) No. Route permits are granted for operation of vehicles and not for their purchase.

(b) A representation was received from the Punjab Public Carriers Union against the grant of private carriers permits. It was replied that the issue of private carriers permits has to be encouraged in the interest of industrial development. Private carrier permits are only issued in genuine cases for purposes of cartage of raw material or finished goods of the industrial undertakings, and action for cancellation of such permits is taken wherever any private carriers are found to be used as public carriers.

RECRUITMENT OF INSPECTORS IN THE PUNJAB ROADWAYS

***775. Sardar Sarup Singh :** Will the Minister for Public Works be pleased to state—

- (a) the total number of persons appointed direct as Inspectors by the Punjab Roadways since April, 1956;
- (b) whether the appointments referred to in part (a) above were made on the recommendation of the Subordinate Services Selection Board; if not, the reasons therefor ?

Rao Birendar Singh : (a) Two.

(b) *First part.*—No.

Second part.—The appointments were made on purely temporary basis till candidates recommended by the Subordinate Services Selection Board were appointed in due course. The Board has accorded approval to the action taken.

श्री प्रबोध चन्द्र : क्या मैं वजीर साहिब से पूछ सकता हूँ कि यह अमरेवाक्या नहीं है कि जो inspectors 1946 में लगाए गए थे और जिन्हें Subordinate Services Selection Board ने नौकरी के लिए unfit करार दिया था वह अब तक Government Service में हैं ?

मंत्री : यह इस सवाल से पैदा नहीं होता ।

अध्यक्ष महोदय : यह जो आप ने supplementary सवाल पूछा है क्या यह 775 question पर है ? यह इस सवाल से पैदा नहीं होता । (Has the hon. Member asked a supplementary on question No. 775 ? This Supplementary does not arise out of the main question.)

श्री प्रबोध चंद्र : मैंने supplementary जवाब सुन कर किया है सवाल नहीं देखा ।

अध्यक्ष महोदय : तो जवाब से कैसे supplementary सवाल पैदा हो गया ?
(Then how does this supplementary question arise out of the reply given by the Minister ?)

श्री प्रबोध चंद्र : जनाब, मैंने जवाब को गौर से सुना है और समझने के बाद supplementary किया है ।

अध्यक्ष महोदय : आप का supplementary क्या है ? (What is the supplementary question of the hon. Member ?)

श्री प्रबोध चंद्र : जनाब, इन्होंने ने कुछ Inspectors temporary basis पर रखे और बाद में उनकी approval Subordinate Services Selection Board से ले ली तो मेरा supplementary यह है कि क्या यह अमरेवाक्या नहीं है कि जिन लोगों को temporary basis पर रखा गया और Subordinate Services Selection Board ने unfit करार दिया, वह अभी तक गर्वनमेंट की service में है ?

Mr. Speaker : Then please give a separate notice of this question. It is a new question.

DRIVERS IN THE PUNJAB ROADWAYS

*776. Sardar Sarup Singh : Will the Minister for Public Works be pleased to state—

(a) whether persons employed as drivers in the Punjab Roadways, Amritsar, have been working as Adda Conductors; if so, the number of such persons and the period for which each one of them has been working as Adda Conductor and the reasons therefor;

(b) the pay scales of drivers of the Punjab Roadways and of Adda Conductors respectively ?

Rao Birendar Singh : A statement is laid on the Table of the House.

STATEMENT

(a) The following drivers have been working as Adda Conductors for the period noted against each :—

(1) Shri Dalip Singh	.. July, 1955 to August, 1956.
(2) Shri Narinjan Singh	.. 1st August, 1956 to 31st August, 1956 and 12th April, 1957 to 9th June, 1957.
(3) Shri Shamsher Singh	.. 11th February, 1957 to 11th April, 1957.
(4) Shri Dulakhan Singh	.. 8th March, 1956 to 20th March, 1956.
(5) Shri Chanan Singh	.. 11th June, 1957 to date.
(6) Shri Darshan Singh	.. January, 1957 to date.

The Punjab Roadways are a commercial concern and internal adjustments amongst the staff sometimes become necessary in the interest of the "Service" Drivers, who are free from scheduled duty or are recommended light duty on medical grounds are posted on depots as adda conductors to look to the convenience of passengers, to attend to public enquiries and also to see that the services arrive and depart at the scheduled timings. Drivers at S.Nos. 5 and 6 are working as Adda Conductors on medical grounds and will be relieved from this duty as soon as their circumstances permit.

(b) The pay scales of drivers and Adda Conductors are Rs 80—4—120 and Rs 50—3—80/4—100 respectively.

PROMOTION OF CONDUCTORS AS INSPECTORS IN THE PUNJAB ROADWAYS, AMRITSAR

***777. Sardar Sarup Singh :** Will the Minister for Public Works be pleased to state—

- (a) the rules governing the promotion of conductors of the Punjab Roadways, Amritsar, as Inspectors;
- (b) the total number of conductors so far promoted as Inspectors, in the Punjab Roadways, Amritsar together with the rules, if any, observed in making such promotions ?

Rao Birendar Singh : (a) Promotion of conductors of the Punjab Roadways as Inspectors is made by selection on the basis of seniority consistent with suitability and keeping in view the past record of the individual concerned.

(b) 12. Promotions were made by selection on the basis of seniority and suitability.

श्री प्रबोध चंद्र : जनाब, मैं कोई supplementary पूछने से पहले इस बात की तथ्यरूप जानना चाहता हूँ कि suitability से क्या मुराद है ? Does the expression "suitability" mean the personal whims of the Officer or the Minister concerned ?

Mr. Speaker : The original question is altogether different. It has a different form.

श्री प्रबोध चंद्र : मैं वजीर Transport से पूछना चाहता हूँ कि suitability की तशरीह क्या है ?

मंत्री : Suitability के लिए कोई rules नहीं होते। जो अफसरान काम करते हैं वह देखते हैं कि कोई आदमी suitable है या नहीं।

श्री प्रबोध चंद्र : क्या मैं वजीर साहिब से पूछ सकता हूँ कि इन बारह में से कितने आदमी seniority की बिना पर लगाए गये हैं और कितने आदमी seniority plus suitability की बिना पर लगाये गये हैं ?

अध्यक्ष महोदय : आप सवाल देखें, उस से तो यह पैदा नहीं होता। (The hon. Member may please read the question. This supplementary doesn't arise out of it.)

ROUTE PERMITS FOR NEWLY CONSTRUCTED ROADS

***788. Shri Rup Singh 'Phul' :** Will the Minister for Public Works be pleased to state—

- (a) the total number of newly constructed motorable roads in the State where no motor services are operating for want of route permits;
- (b) whether Government propose to issue route permits for plying motor vehicles on the roads referred to in part (a) above in the near future; if so, when ?

Rao Birendar Singh : (a) 286.

(b) Yes, shortly.

Shri Rup Singh 'Phul' : May I know what does the expression "shortly" mean ?

मंत्री : Shortly का मतलब है बहुत जल्दा।

Shri Rup Singh 'Phul' : So far as Kangra District is concerned, representations are being made that there are certain roads which are inaccessible to the general traffic. There are newly constructed roads for which route permits have not been granted so far. The military personnel, who are on short leave....

Mr. Speaker : The hon. Member should not pass general remarks. He should put a definite question.

Shri Rup Singh 'Phul' : Would that be done within the next few months?

Mr. Speaker : He says that it will be done shortly.

ROUTE PERMITS FOR CERTAIN ROADS IN KANGRA DISTRICT

***789. Shri Rup Singh 'Phul' :** Will the Minister for Public Works be pleased to state whether there is any proposal under the consideration of Government to sanction direct route permits for the roads from—

- (i) Sujanpurtira (tehsil Hamirpur) to Nangal Township via Hamirpur and Una;
 - (ii) Jawalamukhi Road to Jahu via Hamirpur and Lamblu; and
 - (iii) Awaha Devi (tehsil Hamirpur) to Hamirpur;
- if so, the time by which these are likely to be sanctioned ?

Rao Birendar Singh :

First part. Yes, so far as routes nos. (i) and (iii) are concerned. As regards (ii) an inquiry is being made if there is any such direct motorable road.

Second Part. No date has been fixed so far.

श्री राम चन्द्र कामरेड : मुझे यह दरयाप्त करना है कि 'shortly' का मतलब कितने महीने होता है, क्योंकि यह 'shortly' पांच साल से चल रही है ?

अध्यक्ष महोदय : यह लफ्ज़ बहुत जगह चलता है। (This word is frequently used.)

 ROUTE PERMITS FOR GOODS CARRIERS

***858. Shri Prabodh Chandra :** Will the Minister for Public Works be pleased to state—

- (a) whether any new route permits have recently been issued for goods carriers in the State; if so, how many and the names of persons to whom they have been issued;
- (b) the considerations that weighed with the Government for issuing the said route permits ?

Rao Birendar Singh : (a) Yes. 385 new public carrier permits were sanctioned. The names and addresses of the persons are laid on the Table of the House.

(b) In order to meet the increased demand for goods transport under the Industrial and Agricultural Development Schemes, applications were invited from the following categories of persons :—

- (i) Nationalist Muslims.
- (ii) Political sufferers.
- (iii) Ex-Servicemen.
- (iv) Members of Scheduled Castes.

[Minister for Public Works]

(v) Backward Areas.

(vi) Other deserving cases.

Permits have accordingly been sanctioned on temporary basis for four months. Their applications for regular permits will be considered by the Regional Transport Authorities in accordance with the prescribed procedure.

STATEMENT

Serial No.	Name and address	Number of permits	Area of operation
GENERAL			
1	Santokh Singh, village Dharuwali, tehsil Batala, Shivdev Singh, village Dharuwali	1	Punjab plains
2	Shri Narinder Nath Kaushal, son of Mahant Kirpa Nath, Rang Mahal, Gurdaspur	1	Ditto
3	Shri Dharam Paul Shori, village and post office Rahoni, tehsil Nawanshahr	1	Ditto
4	Shri Kehar Singh Sandhu, House No. 3355, Katra Dal Singh, Amritsar	1	Ditto
5	Shri Joginder Singh, Bangalow No. B-8, Faridabad Township	1	Ditto
6	Shri Vishwa Mittar C/o Chaudhri Ram, Contractor, House No. 75, Sector 22-B, Chandigarh	1	Ditto
7	Shri Gurdit Singh, son of S. Hari Singh Shahbajpur, post office Malikpur, tehsil Rupar, district Ambala	1	Ditto
8	Shri Garja Singh (Bua) son of S. Atma Singh, Khantaspur, post office Malikpur, tehsil Rupar (Ambala)	1	Ditto
9	S. Rajinder Singh, village Dhaundran, tehsil Samrala	1	Ditto
10	Shri Gurcharan Singh Wadhwa Singh Dugri, tehsil Tarn Taran	1	Ditto
11	Shri Kashmir Singh Randhawa, son of Kartar Singh, village and post office Udhonangal, district Amritsar	1	Ditto
12	Shri Gurbax Singh Bhatia, House No. BX-804, Dholawala Mohalla, Ludhiana	1	Ditto
13	Shri Om Parkash Bector, son of L. Jiwa Ram, Doraha, district Patiala	1	Ditto
14	Shri Ujagar Singh, son of Shri Basant Singh Beharam, Jullundur	1	Ditto
15	Shri Nathi Ram, Editor, Weekly Sachai ..	1	Ditto
16	Shri Charan Singh, son of Wishwa Bandhu Gupta, Managing Editor	1	Ditto

Serial No.	Name and address	Number of permits	Area of operation
GENERAL—CONTD			
17	Shri Ishwar Singh, son of Randhir Singh, Doraha Mandi	1	Punjab Plains
18	Shri S. R. Dhir, Dhir Building, Fatehpur, Jullundur City	1	Ditto
19	Shri Teja Singh, son of Waryam Singh, Purewal Lodge, Jullundur	1	Ditto
20	Shri Karnail Singh, son of Wazir Singh Jat, village and post office Munda Pind, police station Sirhali Kalan, district Amritsar	1	Ditto
21	Shri Lachhman Dass Narang, Municipal Committee, Khanna, district Ludhiana	1	Ditto
22	Shri Dewarka Dass, son of Pt. Nemo Nath, Mohalla Dhadharian, Teli Gate, Batala	1	Ditto
23	Shri Des Raj, son of Shri Hans Raj, C/o Shri Ram Nath Azad, Moga	1	Ditto
24	Shri Harbans Lal, village Sarai Nanga, post office Bariwala, tehsil Muktsar, district Ferozepore	1	Ditto
25	Shri Harnam Singh, son of S. Gurmukh Singh, village and post office Machhiwara, Ludhaiana	1	Ditto
26	Shri Chanan Singh, son of L. Labh Singh, Mamdot, district Ferozepur	1	Ditto
27	Shri Jaswant Singh, son of S. Amar Singh, Mamdot, Jalohe, district Ferozepore	1	Ditto
28	Shri Harinder Paul Singh, Nahar Dhawan, Patiala, C/o Sant Inder Singh, Chakarawarti	1	Ditto
29	Shri Sant Dalip Singh, C/o Sant Baba Gurmukh Singh, Kar Sewa Dera Sahib, post office Jamrai, tehsil Tarn Taran	1	Ditto
30	Shri Chet Singh Anand, Mohalla Kache, Johar, Nahan	1	Ditto
31	Shri Charan Ji Lal, son of Kirpa Ram Brahmin, of Sidhwan Kalan	1	Ditto
32	Shri Harchand Singh, son of S. Arjan Singh, 65 Jhok Road, Ferozepur Cantt	1	Ditto
33	Shri Mohinder Singh, son of Kartar Singh, village Jassowali, tehsil Jagraon, district Ferozepur	1	Ditto
34	Shri Prem Lal Gupta, Opp. Arya Samaj, Ambala Cantt	1	Ditto
35	Shri Tem Singh, son of Garib Singh, C/o Ranbir Singh, son of Dharam Singh, village Deon Khera, post office Tappa Khera, tehsil Muktsar, district Ferozepur	1	Ditto

[Minister for Public Works]

Serial No.	Name and address	Number of permits	Area of operation
GENERAL—CONTD			
36	Shri Jassa Singh, village and post office Kairon, tehsil Tarn Taran, district Amritsar	1	Punjab plains
37	Shri Nanak Chand Bakshi, 509-A Model Town, Panipat, district Karnal	1	Ditto
38	Shri Ajit Singh, Ex-M. L. A., Hoshiarpur ..	1	Ditto
39	Shri Amar Nath Kaveskar, Morinda ..	1	Ditto
40	Shri Basant Singh, son of Narain Singh, village Kot Data, post office Sarhali, district Amritsar	1	Ditto
41	Shri Avtar Singh, B. A., LL.B., Amritsar, son of S. Amar Singh, 55, Hussainpura	1	Ditto
42	Shri Boota Singh, son of Deva Singh, village Sewa Nagar, tehsil Phagwara	1	Ditto
43	Shri Bir Singh Jouhal, son of Rajmal, village and post office Jandiala, district Jullundur	1	Ditto
44	Shri Chattar Singh Basant Singh, village Kot Datta, post office Sarhali, district Amritsar	1	Ditto
45	Shri Dalip Singh Gill and Harbans Singh Machike, post office Valtaha, district Amritsar	1	Ditto
46	Shri Daya Kishan, son of Rasila Ram, 112 Dayanand Nagar, Amritsar	1	Ditto
47	Shri Dulat Ram, M. L. A., son of Kotu Ram, Kaithal	1	Ditto
48	Shri Gurdip Singh, son of Chade Singh, village Lidhar, post office Rayya, Amritsar	1	Ditto
49	Shri Gurbux Singh Sarkaria, village and post office Khalsa (Saidmohd), Amritsar	1	Ditto
50	Shri Hans Raj Suri, son of Shri Hari Chand, Municipal Commissioner, Ambala City	1	Ditto
51	Shri Harnam Singh, M. L. A., village and post office Begowal, district Kapurthala	1	Ditto
52	Shri Harnam Singh, son of S. Hira Singh, Majha Farm, Kurukshetra	1	Ditto
53	Shri Jyoti Parshad, son of Shri Raja Ram, House No. 3619, Ward No. 2, Ambala City	1	Ditto
54	Shri Jai Inder Singh, son of Sohan Singh, Chowk Baba Sahib, Amritsar	1	Ditto
55	Shri Labh Singh, son of Aroor Singh, Ward No. 7, Patti, Amritsar	1	Ditto
56	Shri Mohan Singh, B. A., 157 Tehsilpura, Amritsar	1	Ditto

Serial No.	Name and address	Number of permits	Area of operation
GENERAL—CONTD			
57	Shri Nil Kanth, son of Shri Gujjar Mal, Dina Nagar, district Gurdaspur	1	Punjab plains
58	Shrimati Rakman Rani, w/o Jai Ram, Katra Sher Singh, Amritsar	1	Ditto
59	Shri Surjan Singh, son of Kesar Singh, village Nagoke, district Amritsar	1	Ditto
60	Shri Nand Lal Ahuja, son of L. Charan Dass Ahuja, Jai Hind Building, Mohalla Sayyadan, Ludhiana	1	Ditto
61	Shri Surinder Nath, son of Milkhi Raj, village and post office Santokhgarh, district Hoshiarpur	1	Ditto
62	Shri Hari Chand Pehlwan, son of Sohani Shah, Dhangu, Railway Road, Pathankot/Jullundur	2	Ditto
63	Shri Om Parkash, son of Shri Makhan Mal, Bazar Chakri, Batala	1	Ditto
64	Shri Sardari Lal Mahajan, son of L. Makhan Lal, Batala, district Gurdaspur	1	Ditto
65	Shri Sohan Singh, son of Jawala Singh, village and post office Dhulka, district Amritsar	1	Ditto
66	Shri Shamkar Singh, son of Natha Singh, village Sangatpura, tehsil Tarn Taran	1	Ditto
67	Shri Mohinder Singh, C/o Shri Ishar Singh Majhail, Chowk Baba Sahib, Amritsar	1	Ditto
68	Shri Sadhu Singh, son of Devi Singh Radha Swami, Amritsar	1	Ditto
69	Shri Kesar Singh, son of Gurdit Singh, Kesar Hind, Patiala	1	Ditto
70	Shri Lal Singh Pehalwan, son of Kesar Singh, House No. 3903/6, Near Moti Bagh, Patiala	1	Ditto
71	Shri Madan Lal Singh Sethi, village and post office Khalra, district Amritsar	1	Ditto
72	Shri Gurdial Singh, son of Ranjit Singh, village Katani Kalan, district Ludhiana	1	Ditto
73	Shri Om Parkash Bansal, son of Kundan Lal Aggarwal, Joint Secretary, Socialist Party, district Ferozepore Branch, Bikaneri Road, Fazilka	1	Ditto
74	Shri Gurdial Singh, Motor Mechanic, village and post office Nainowali, district Hoshiarpur	1	Ditto
75	Shri Sarwan Singh, village Saidpur, post office Thanna, Via Anandpur, district Hoshiarpur	1	Ditto
76	Shri Gurdip Singh Brar, son of Ranjit Singh, village and post office Abul Kharana, district Ferozepur	1	Ditto

[Minister for Public Works]

Serial No.	Name and address	Number of permits	Area of operation
GENERAL—CONTD			
77	Shri Gurnam Singh, son of Karam Singh, village and post office Abul Kharana, tehsil Muktsar, district Ferozepur.	1	Punjab plains
78	Shri Jagir Singh, Burj Rai ke.	1	Ditto
79	Shri Rulia Singh, Bargari.	1	Ditto
80	Shri Jagdish Raj, son of L. Makhan Mal, Batala, district Gurdaspur.	1	Ditto
81	Shri Sohan Singh, village Manojhal, district Amritsar.	1	Ditto
82	Shrimati Gurcharan Kaur, Vaid, w/o S. Kehar Singh Sandhu, House No. 3355, Katra Dal Singh, Amritsar.	1	Ditto
83	Shri Kuldip Sandhi, C/o S. Kehar Singh Sandhu, 13-JB/2, Sector 22-D, Chandigarh.	1	Ditto
84	Shri Asa Singh, son of Atma Singh Jat, village Hohri, tehsil Tarn Taran, district Amritsar, now at House No. 3355, Katra Dal Singh, Amritsar.	1	Ditto
85	Shrimati Narinder Kaur, daughter of S. Ram Singh Retd. Sub-Inspector of Police, village and post office Vellah, tehsil and district Amritsar.	1	Ditto
86	Shri Pritpal Singh Sodhi, son of Sodhi Darbara Singh, Katra Jallianwala, Akhara Balland, Amritsar.	1	Ditto
87	Shri Tara Singh Ghuman, son of S. Gurdial Singh, village Ghuman Khurd, post office Naushehra Maja, district Gurdaspur.	1	Ditto
88	Shri Onkar Singh, son of S. Asa Singh, village and post office Daroli Kalan, district Jullundur.	1	Ditto
89	Shri Muni Lal, son of Shri Salig Ram Seth, Prop., Bharat Woollen and Silk Mills, G. T. Road, Opp. Narain Cold Storage, Amritsar.	1	Ditto
90	Shrimati Parmeshari Devi (Refugee) C/o Shri Sant Ram Dhody (Refugee), Rly., Arts, Jullundur.	1	Ditto
91	Shri Chuni Lal, House No. 50, Ward No. 1, Anaj Mandi, Ambala City.	1	Ditto
92	Shri Piara Singh, Ajit Singh son of S. Dharam Singh of Thata, post office Aiman Kalan, district Amritsar.	1	Ditto
93	Shri Mohan Singh, son of S. Suba Singh, C/o National Motor Transport Co., near Queens Statue, Gurdwara Saragarhi, Amritsar.	1	Ditto

Serial No.	Name and address	Number of permits	Area of operation
GENERAL—CONTD			
94	Shri Hukam Singh, village Marhana, tehsil Tarn Taran, district Amritsar (son of S. Wasan Singh).	1	Punjab plains
95	Shri Inder Singh Jathedar, son of S. Jawala Singh, village and post office Gegobuha, district Amritsar.	1	Ditto
96	Shri Sundar Singh, son of S. Sham Singh, C/o S. Ram Singh Gumhar, Phagwara Gate, Jullundur.	1	Ditto
97	Shri Jaswant Singh Khehra, son of S. Buta Singh, village and post office Nagoke, district Amritsar.	1	Ditto
98	Shri Pran Nath, son of L. Ladha Ram, C/o Lakhmi Dass, Contractor, Tohana, district Hissar.	1	Ditto
99	Shri Fateh Singh, son of Ch. Chhalu Ram, Jat, village Wazirpura, post office Beri, district Rohtak.	1	Ditto
100	Shri Kartar Singh Bahar, son of S. Machhi Singh, House No. 102, Mohalla Sayadan, Jullundur City.	1	Ditto
101	Shri Ram Singh, son of S. Sant Singh, 4 Svoyn Hotel, Ambala Cantt.	1	Ditto
102	Shri Satinder Kumar, son of Shri Sunam Rai, M. A., Fazilka, district Ferozepur.	1	Ditto
103	Shri Ujagar Singh, son of S. Achhar Singh, village Sekhon, post office Sekhon, tehsil and district Gurdaspur.	1	Ditto
104	Shri Ram Singh, son of S. Jiwan Singh, village Kishanpura, district Ferozepur.	1	Ditto
105	State Orphanage, Karnal.	1	Ditto
106	Shri Hans Raj Mehta, C/o Mr. Shanti Pal Walia, opp. Tribune Office, Punjab Mohalla, Ambala Cantt.	1	Ditto
107	Shri Jatinder Singh, son of S. Naghbir Singh, Ludhiana.	1	Ditto
108	Shrimati Sarla, C/o S. Lal Singh, Model Town, Jullundur.	1	Ditto
109	Shri Jagdish Singh, village Rehamanpur, Jullundur.	1	Ditto
110	Shri Shyam Singh, son of Late Thakar Jhunna Singh, 538/L, Dehra Dun.	1	Ditto
111	Shri Risal Singh, Rohtak.		..
112	Shri Ram Rattan Sharma, son of Shri Chet Ram, Batala.	1	Punjab plains

[Minister for Public Works]

Serial No.	Name and address	Number of permits	Area of operation
GENERAL—CONCLD			
113	Shri M. C. Rosha, son of Shri Anant Ram, Congress Worker, Thanesar.	1	Punjab plains
114	Dr. Parduman Singh, Ludhiana.	1	Ditto
115	S. Kishan Singh Liqa, Ludhiana.	1	Ditto
116	S. Jagir Singh, National Transport Co., Ludhiana.	1	Ditto
SCHEDULED CASTES			
1	Shri Parbhati Ram, son of Lalita Ram, Dhanik, Gowshala Street, Muktsar, district Ferozepur.	1	Ditto
2	Shri Mehar Chand, son of Shri Kesar Ram Harijan, Ward No. 2, Muktsar, district Ferozepur.	1	Ditto
3	Shri Darbara Singh, son of Shri Bhagwan Singh, Naraingarh, district Ambala.	1	Ditto
4	Bhagat Gurandass, Balmik Nagar, Hoshiarpur.	1	Ditto
5	Shri Bishambar Dass, C/o Punjab Gram Udyog Samiti, Naraingarh.	1	Ditto
6	Shri Amar Singh, son of Waryam Singh, Mazbi, Sikh, village and post office Pandori Takhat Mal, tehsil Taran Taran, district Amritsar.	1	Ditto
7	Shri Bakhshish Singh, President Co-operative Society, village Chibranwali, post office Warwan, Bodla, tehsil Muktsar, district Ferozepore.	1	Ditto
8	Shri Mukhtiar Singh, Malkiat Singh, Kewal Singh, Bhag Singh, Dharamkot, district Ferozepore.	1	Ditto
9	Shri Atma Singh of Rupar.	1	Ditto
10	Shri Kishan Singh, son of Jumma Singh Mazbi Sikh, (S. Caste) village Harnampura, post office Jaspal Bangar, district Ludhiana.	1	Ditto
11	Shri Harnam Singh, son of Shri Tirkha Chamar, village Sisana, tehsil Pana Kaslan, district Rohtak.	1	Ditto
12	Shri Kanshi Ram, House No. 263, Krishanpura, Sonapat.	1	Ditto
13	Shri Mukhtiar Singh, Ex-M. L. A., Dharamkot, tehsil Zira, district Ferozepur.	1	Ditto
14	Shri Gurdev Singh, son of Midha Singh Mazbhi, Sikh, village Mukendsinghwala, tehsil Muktsar, district Ferozepur. Shri Jaswant Singh, son of S. Midha Singh of Mukand Singhwala, tehsil Muktsar, district Ferozepur.	1	Ditto

Serial No.	Name and address	Number of permits	Area of operation
SCHEDULED CASTES—CONCLD			
15	Shri Tokha Harijan, son of Shri Ratti Ram (died in Independence movement) village and post office Bohar, tehsil and district Rohtak.	1	Punjab plains
16	Shri Siri Ram Harijan, Congress Worker, village Sisana, tehsil and district Rohtak	1	Ditto
17	Shri Bharat Singh, C/o Chand Ram, M. L. A. Ravidas Nagar, Rohtak.	1	Ditto
18	Shri Duni Chand Harijan, Congress Worker, Nagrota Bagwan, Kangra. Extended for hill roads of Hoshiarpur and Kangra districts (except Pathankot—Manali road).	1	Ditto
19	Shri Prabu Dayal, son of Chhotu Ram, village and post office Sargthal, tehsil Gohana.	1	Ditto
20	Shri Rulia Ram, son of Badlu Harijan, Mohalla Babra, district Rohtak.	1	Ditto
21	Shri Samuel Akhtar c/o of Indian Christian, Teacher, Mission High School, Palampur. Extended for Kangra and Hoshiarpur Hill Roads except Pathankot—Manali Road.	1	Ditto
22	Shri S. M. Jacob, son of Lal Chand, C/o Mrs. M. Jacob, Staff Nurse, Hoshiarpur.	1	Ditto
23	Swaran Harijan, Welfare Society, Hamirpur, district Kangra.	1	Ditto
24	Shri Gurbux Singh, son of Shri Goma Singh, President, district Balmik Union, Rohtak.	1	Ditto
25	Shri M. G. Daniels, Sister Incharge, Francis Newton Hospital, Ferozepur Cantt.	1	Ditto
26	Shri Surat Singh, Ex. Sepoy No. 4021, Harijan, village and post office Singhwakhasa, tehsil Hansi.	1	Ditto
27	Shri Arjan Balmik, son of Ch. Hira of Jallowal, P. O. Kala Bakra, tehsil and district Jullundur.	1	Ditto
28	Shri Telu Ram Harijan, Member Executive Committee, district Congress Committee, Ambala, House No. 2177, Mohalla Charimaran, Kacha Bazar, Ambala Cantt.	1	Ditto
29	Shri Chuni Lal, Pathankot.	1	Ditto
NATIONALIST MUSLIMS			
1	Shri Aziz-ul-Rehman, son of Maulana Habib-ul-Rehman, Ludhiana.	1	Ditto
2	Shri Bashir Ahmed, son of Shri Mohd. Abdullah, Qadian, district Gurdaspur.	1	Ditto

[Minister for Public Works]

Serial No.	Name and address	Number of permits	Area of operation
NATIONALIST—MUSLIMS—CONCLD			
3	Shri Mujahid Kamal Khan, son of Shri M. A. Khan, post office Ranhera, tehsil Ballabgarh, district Gurgaon.	1	Punjab plains
4	Shri Sai ful Islam Khan, son of Shri M. A. Khan, post office Panhera, tehsil Ballabgarh, district Gurgaon.	1	Ditto
5	Shri Khushaid Ahmed, son of Haji Feroze Khan, district Gurgaon.	1	Ditto
6	Shri Sai d-ur-Rehman Ludhianvi (Maulana), Jamia Masjid, Domanzli, Mochpura, Ludhiana.	1	Ditto
POLITICAL SUFFERERS			
1	Shri Gurmukh Singh, son of Ram Singh, President Rickshaw Union, Rohtak.	1	Punjab plains
2	Shri Ram Krishan Nanda, son of Shri Sita Ram Nanda, of Hamirpur, district Kangra.	1	Punjab Plains plus Hill roads of Kangra and Hoshiarpur district except Pathankot—Manali Road
3	Shri Ujagar Singh, A/s S. Wasawa Singh, village and post office Chabhal, district Amritsar.	1	Punjab plains
4	Shri Balwant Singh, son of Bawa Dasaundha Singh, Yamuna Nagar, Ambala.	1	Ditto
5	Shri Joginder Singh Randhwa, village Dhunda, post office Fatehabad, tehsil Tarn Taran, Amritsar.	1	Ditto
6	Shri Raj Kumar, C/o Hem Raj Marwaha, Dhangu Road, Pathankot.	1	Ditto
7	Shri Nar Singh Dutt, 48, M. L. A. Flats (son of Pt. Muni Lal Kalia).	1	Ditto
8	Shri Ravi Dutt, 48 M.L.A. Flats, Chandigarh	1	Ditto
9	Shri Kartar Singh Sarhadi, House No. 1570, Ward No. 1, Ambala City	1	Ditto
10	Shri Mohinder Singh, son of Shiv Singh, village Bains Kalan, Hariana, tehsil and district Hoshiarpur.	1	Ditto
11	Shri Kabul Singh Master, Gobindpuri, Chief Editor, Punjabi Janta, Hoshiarpur Road, Jullundur.	2	Ditto
12	Shri Gurbachan Singh, son of S. Partap Singh, village Latron, Thana Tanda, tehsil Dasuya.	1	Ditto

Serial No.	Name and address	Number of permits	Area of operation
POLITICAL SUFFERERS—CONTD			
13	Shri Hans Raj Mamdot, General Secretary, Member, State Congress Halka Ambala, tehsil Una, district Hoshiarpur,	1	Punjab plains
14	Shri Joginder Singh, President C. C. Village Nanaan Wala Jatta, tehsil Hoshiarpur.	1	Ditto
15	Shri Kidar Nath Sharma, son of Pt. Lakshmi Das, inside Saidan Gate, Jullundur City.	1	Ditto
16	Shri Parma Nand Narang, son of Shri Karam Chand Narang, Eq. 36, Paca Bagh, Jullundur City.	1	Ditto
17	Shri Parma Nand, Kidar Nath, Jullundur City,	1	Ditto
18	Shri Sat Pal Mittal, son of Amar Nath, B. V. 923, Gowshala Road, Ludhaina.	1	Ditto
19	Shri Sumer Singh Ex-M. L. A.	1	Ditto.
20	Shri Sunam Rai, M. A., son of Kanshi Ram, President, City Congress Committee, Rohtak.	1	Ditto
21	Shri Badri Parshad Kala, care of Shri Ram, R/o Meham, district Rohtak.	1	Ditto
22	Shri Bal Krishan, son of Amar Nath Sood, Mohalla Marneshan, Hoshiarpur.	1	Ditto
23	Shri Bal Kishan, son of Master Nand Lal, Panipat.	1	Ditto
24	Shri Bhagwan Singh, alias Partap Singh, son of Bhwant Singh, village Wadala Granthiana, post office Khas, Batala.	1	Ditto
25	Shri Banwari Lal, village Jatheri, tehsil Sonapat, post office Narela.	1	Ditto
26	Shri Bharat Singh, son of Ganga Ram, V. Mohhna, district Rohtak.	1	Ditto
27	Shrimati Bhagwanti, w/o Maharaj Mal, C/o L. Shanti Sarup, Advocate, Amritsar.	1	Ditto
28	Shri Banu Ram Gupta, Congress Worker, Shahbad.	1	Ditto
29	Shri Barahma Nand, President Congress Committee, Santokhnagar.	1	Ditto
30	Shri Chattar Singh, son of Surat Singh, village Ali Kalan, Tappa Rajuri, tehsil Hamirpur.	1	Ditto
31	Shri Des Raj Tandon, son of Sant Lal, village and post office Rohat, tehsil Sonapat.	1	Ditto
32	Shri Kirpal Singh Randhwa, Sant Villa, G. T. Road, Amritsar.	1	Ditto
33	Shri Madan Mohan Chopra, House No. 38, Sector 22-B, Chandigarh.	1	Ditto

[Minister for Public Works]

Serial No.	Name and address	Number of permits	Area of operation
POLITICAL SUFFERERS—CONTD			
34	Shri Ram Singh Jakhar, son of Shri Ram, village and post office Ladain tehsil, Jhajjar	1	Punjab plains
35	Shri Ram Singh Jat, Ranjit Hotel Sector 23, Chandigarh	1	Ditto
36	Shri Sarup Singh Pannu, village Naushehra, Pannun, Amritsar	1	Ditto
37	Shri Sahib Singh-Labh Singh, Cinema Road, Ludhiana	1	Ditto
38	Shri Shanti Sarup Sharma, President, Congress Committee, Karnal	1	Ditto
39	Shri Dhana Singh, son of Pirdan Singh, village and post office Baland, tehsil Rohtak	1	Ditto
40	Shri Udham Singh, son of Bundha Singh, village and post office Margindpura, Amritsar	1	Ditto
41	Shri Baksha Singh, House No. 221, Mohalla Mashad, Sonapat	1	Ditto
42	Shri Dharam Singh, son of Brij Lal, village and post office Roh, tehsil Sonapat	1	Ditto
43	Shri Kulbir Singh, 5 L/44, Faridabad Town, Gurgaon.	1	Ditto
44	Shri Arjan Singh Sach, village Kharaudi, post office Hakumatpur, district Hoshiarpur	1	Ditto
45	Shri Basheshar Nath, Member, Congress Committee, Shehzadpur	1	Ditto
46	Shrimati Sushila Tair, Batala	1	Ditto
47	Shri Tirath Ram Bali, C/o S. Teja Singh Sahney, 471, B. C. Bazar, Ambala Cantt.	1	Ditto
48	Shri Varindar Kumer c/o L. Shanti Sarup, Advocate, Amritsar	1	Ditto
49	Shri Ram Parkash Comrade, son of Sajjan Mal, House No. BVI-814, Rohtak	1	Ditto
50	Shri Nant Ram Malhotra, House No. 600/12, Purani Kanak Mandi, Katra Chanian, Amritsar	1	Ditto
51	Shri Manna Singh Hakim, son of Prem Singh, House No. 696, Chatta Jamnigar, Fatehpuri, Delhi	1	Ditto
52	Shri Bharat Mittar, son of Shri Pindi Dass	1	Ditto
53	Shri Kranti Kumar, son of Shri Pindi Dass	1	Ditto

Serial No.	Name and address	Number of permits	Area of operation
POLITICAL SUFFERERS—CONTD			
54	Shri Chanan Singh, President, Congress Committee, Patti.	1	Punjab Plains
55	Shri Jasbir Singh, son of Waryam Singh, village and post office Bhagowal, tehsil Batala.	1	Ditto
56	Shri Jagan Nath, President, Congress Committee, Kartarpur.	1	Ditto
57	Shri Kashmira Singh, son of Waryam Singh, District Congress Committee, Jullundur.	1	Ditto
58	Shri Khairati Ram, son of L. Ram Lal, C/o District Congress Committee, Jullundur.	1	Ditto
59	Shri Mubarik Singh, President, District Congress Committee, Urban Sharifpura, Amritsar, 440 Rani Bazar, Sharifpura, Amritsar.	1	Ditto
60	Shri Om Parkash, Member, P. P. C. C., Kartarpur.	1	Ditto
61	Shri Preeti Lal, son of Bicha Ram, District Congress Committee, Ambala.	1	Ditto
62	Shri Pritam Singh Karak, son of S. Ishar Singh, President, Congress Committee, Dasuya.	1	Ditto
63	Shri Ram Sarup, District Congress Committee, Dasuya,	1	Ditto
64	Shri Dilbagh Singh Bagi, village and post office Masit Pakkot, Via Unmar, Hoshiarpur.	1	Ditto
65	Shri Joginder Singh, son of S. Gopal Singh Qaumi 163, G. T. Road, Jullundur.	1	Ditto
66	Shri Bhagwan Singh, son of Shri Hem Singh, House No. EE-328 Bhag Karam Baksh Panjpeer, Jullundur City.	1	Ditto
67	Shri Mehar Singh Giani, Railway Road, Kurukshetra, district Karnal.	2	Ditto
68	Shri Harwant Singh Sehgal, son of S. Shihan Singh Sehgal, W. S. 48 Basti Sheikh, Jullundur City,	1	Ditto
69	Shri Dyal Singh Azad, C/o Dr. Kartar Singh, Veterinary Assistant Sirsa, district Hissar.	1	Ditto
70	Shrimati Sant Kaur, W/o S. Dyal Singh Azad, C/o Dr. Kartar Singh, C/o Veterinary Assistant Sirsa, district Hissar.	2	Ditto
71	Shri Mohinder Singh, son of Sant Sarup Singh, village and post office Naushehra Pannun, tehsil Tarn Taran, Amritsar.	1	Ditto
72	Smt. Luxmi Devi, w/o Shri Ratti Ram, Social Welfare District Organiser, Railway Road, Rohtak City. Shri Ishar Singh, son of Shri Mauju Ram Saini, Rohtak, Sainipura.	1	Ditto

[Minister for Public Works]

Serial No.	Name and address	Number of permits	Area of operation
POLITICAL SUFFERERS—CONCLD			
73	Shri Gian Singh, son of Shri Ganga Singh Kohli, Gill Lodge, Putlighar, Amritsar.	1	Punjab Plains
74	Shri Hukam Chand, son of Pokhar Dass, Mandi Dabwali, district Hissar.	1	Ditto
75	Shri Khub Ram Harijan, son of Jawana Ram, village and post office Ghautala, district Hissar.	1	Ditto
76	Shri Satya Nand Ohri, c/o Delhi Cloth Mills, Store, Sector No. 22, Chandigarh.	1	Ditto
77	Shri Mota Singh, village Babbalpur, post office, Kot Fatudi, district Hoshiarpur.	1	Ditto
78	Shri Gurnam Singh Khushdil, son of S. Charan Singh, B-249, Model Town, Karnal.	1	Ditto
79	Shri Mit Abhilashi Sharma, c/o The Punjab Saw Mills, Gurgaon.	1	Ditto
80	Shri Tikka Tirlochan Singh, son of Sant Nidhan Singh Alam, BV/63 Ihata Sher Jung, Ludhiana.	1	Ditto
81	Shri Mehar Singh, son of Gujjar Singh, village and post office Kairon, tehsil Tarn Taran, district Amritsar.	1	Ditto
82	S. Kukan Singh, son of S. Basant Singh. ..	1	Ditto
EX-SERVICEMEN			
1	Shri Fateh Chand, c/o Shri D.N. Kahan, Assistant Editor, Hindustan Times, New Delhi.	1	Ditto
2	Shri Madho Ram Naik c/o Arjan Singh, Western Command, Meerut.	1	Ditto
3	Shri Chanan Singh, village and post office Kairon, tehsil Tarn Taran, Amritsar.	1	Ditto
4	Shri Gurbux Singh, son of S. Budh Singh, village Kundal, post office Kundal, tehsil Abohar, district Ferozepur.	1	Ditto
5	Shri Sucha Singh, son of S. Partap Singh, village Muthapur, tehsil and district Jullundur.	1	Ditto
6	Shri Waryam Singh Saighal, son of S. Teja Singh, W.S. 108 Basti Sheikh, Jullundur City.	1	Ditto
7	Shri Parkash Chand Dutt, Ex-Subedar Major, c/o Shri I.C. Dutta, Bar-at-Law, Committee Ganj, Hoshiarpur.	1	Ditto
8	Shri Ajit Singh Rasaldar, village Naushehra Punwan, district Amritsar.	1	Ditto
9	Shrimati Chandan Kaur, w/o Sub. Lal Chand, village and post office Sonapat, district Rohtak.	1	Ditto

Serial No.	Name and address	Number of permits	Area of operation
EX-SERVICEMEN—CONCLD			
10	Shri Banta Singh, village and post office Bohani, via Adampur, district Jullundur.	1	Punjab plains
11	Shri Nachhatar Singh INA, son of S. Thakar Singh, village Sangatpura, post office Baghapurana, tehsil Moga, district Ferozepur.	1	Ditto
		1	Ditto
12	Shri Jetha Singh, son of S. Binda Singh, caste Harijan, village Bughipura at present, c/o Singapore Cloth Store, Main Bazar, Moga, district Ferozepore.	1	Ditto
13	Shri Gurdial Singh, village Golra (Sub-tehsil Mukerian).	1	Ditto
14	Pensioner Subedar Shri Jagat Singh, son of S. Waryam Singh, village Alipore, post office Mithepore, tehsil and district Jullundur.	1	Ditto
15	Shri Amir Singh (Ex-INA) Mohalla Jattan, Sonapat, district Rohtak.	1	Ditto
16	Shri Kashmira Singh, son of S. Jasmer Singh, Gills Park, Moga, district Ferozepore.	1	Ditto
17	Capt. Shri Rattan Singh, INA, son of Ch. Ralla Ram, Jangiana Garden Colony, post office Sahnewal, district Ludhiana.	1	Ditto
18	Shri Bishan Singh, INA, son of Radha Ram, village Salimpur, post office Satnam, tehsil Garh Shankar, district Hoshiarpur.	1	Ditto
19	Subedar Shri Amir Singh, Mehm, district Rohtak.	1	Ditto
CO-OPERATIVE SOCIETIES			
1	Shri Balwant Singh, Amritsar Model Co-operative Farming Society, Amritsar.	3	Ditto
2	Saraj Hill Motor Transport Co-operative Society, Banjar.	1	Ditto
3	Parbhat Roadways Co-operative Transport Society, Hoshiarpur.	10	(Hilly, Hoshiarpur and Kangra Districts hill roads plus 5 plains) 15
4	Jullundur Co-operative Farming Society.	2	Pnnjab plains
5	Chaneek Farm Co-operative Society Adhoga, district Ambala.	1	Ditto
6	Pathankot Kangra Workers Co-operative Transport Society Ltd., Pathankot,	1	Ditto
7	Balmik Sewal Multipurposes Co-operative Society, Gurgaon.	2	Ditto
8	Harijan Labour and Construction Co-operative Society Ltd., Rupar.	2	Ditto

Serial No.	Name and address	Number of permits	Area of operation
CO-OPERATIVE SOCIETIES—CONCLD			
9	Gohana Harijan Co-operative Transport Society Ltd., Gohana, district Rohtak.	1	Punjab Plains
10	Harijan Balmiki Friends Co-operative Transport Society Ltd., Mandi Dabwali, district Hissar.	2	Ditto
11	Amritsar Co-operative Society Cold Storage, G.T. Road, Amritsar.	1	Ditto
12	Pepsu Goods Transport Co-operative Society, Gobindgarh Mandi.	2	Ditto
13	Bahadurgarh Co-operative Transport Society Ltd., Bahadurgarh.	1	Ditto
14	Beri Co-operative Transport Society Ltd., Beri, tehsil Jhajjar.	1	Ditto
15	Subash Co-operative Transport Society Jharli, tehsil Jhajjar.	1	Ditto
16	The Labour Co-operative Society Ltd., Rehlu, tehsil and district Kangra, post office Rehlu.	1	Ditto
17	Dhaar Transport Co-operative Society, post office Rajpur, district Kangra.	1	Ditto
18	Messrs Harijan Co-operative Transport Society, Ltd., Rohtak.	2	Ditto
19	Friends Co-operative Society, Phagwara,	2	Ditto
20	Rampura Multipurpose Co-operative Society Rampura (Rewari), district Gurgaon.	1	Ditto
21	Gurdaspur Harijan Co-operative Transport Society Ltd., c/o New United Transport Private Ltd., Pathankot.	2	Ditto
22	Pure Mazdoor Harijan Transport Co-operative Society House No. 1441, Mohalla Sarin, Pathankot.	1	Ditto
23	Chitra Multipurposes Co-operative Society Jugiana Ltd..	2	Ditto
24	Ex-servicemen, Haryana United Co-operative Transport Society Ltd., D.L.F., Colony, Rohtak.	5	Ditto
BACKWARD AREAS			
1	Shri Swarnjit Singh, son of Kundan Singh, Khushal Dairy Farm, village Kundali, district Rohtak	1	Ditto
2	Shri Ram Rikh Bishnoi, c/o Shri Sahib Ram, son of Madho Ram Bishnoi, village Ganga, tehsil Sirsa, district Hissar	1	Ditto
3	Shri Hans Raj c/o Communist Party Office, Hissar	1	Ditto

Serial No.	Name and address	Number of permits	Area of operation
BACKWARD AREAS—CONTD			
4	Shri Kundan Lal, son of L. Duni Chand Katyal, village Pai, tehsil Kaithal, district Karnal.	1	Punjab plains
5	Shri Radha Krishan, Office Secretary, Mandal Congress Committee, Hamirpur, district Kangra.	1	Punjab Plains <i>plus</i> hill roads of Kangra and Hoshiarpur districts except Pathankot Manali Road.
6	Shri Sudesh Paul, son of L. Duni Chand, village Pai, tehsil Kaithal, district Karnal.	1	Punjab Plains
7	Shri Lachman Das Sachdev, son of L. Ram Lal Sachdev, village Kalanaur, tehsil and district Rohtak.	1	Punjab Plains
8	Shri Pritam Singh, son of Ram Mal, c/o Shri Surinder Nath, A-769, Saddar Bazar, Karnal.	1	Ditto
9	Shri Ram Sahai Sunya, son of Lala Ram Lal Sunya, village Kalanaur, tehsil and district Rohtak.	1	Ditto
10	Shri Gainda Mal, Secretary, Mandal Congress, Hodal, district Gurgaon.	1	Ditto
11	Shri Manohar Lal of Kulu.	1	Ditto
12	Shrimati Janki Devi, w/o Th. Totu Ram, village Bakaron, tehsil Dehra, district Kangra.	1	Punjab Plains <i>plus</i> Hill roads of Kangra and Hoshiarpur districts except Pathankot-Manali Road
13	Shri Amar Kumar, son of Shri Surja Ram, Malout Mandi,	1	Punjab Plains
14	Shri Gian Chand, son of Shri Ram Sarup, M.L.A., Karnal.	1	Punjab Plains
15	Shri Mauji Ram, son of Jawahra, village Awani, tehsil Gohana, district Rohtak.	1	Ditto
16	Shri Jodh Ram, Ex-Municipal Commissioner, Jhajjar.	1	Ditto
17	Shri Duli Chand, son of Ram Kala, village and post office Beri, Rohtak	1	Ditto
18	Shri Salag Ram, son of Nihal Singh, village Waz rpura, tehsil Jhajjar.	1	Ditto
19	Shri Mange Ram, village Butana, tehsil Gohana, district Rohtak.	1	Ditto
20	Shri Ram Krishan of Rajput Jaswan, tehsil Una, district Hoshiarpur.	1	Ditto

[Minister for Public Works]

Serial No.	Name and address	Number of permits	Area of operation
21	Shri Om Kumar, son of Shri Sainda Mal, village and post office Chautala, district Hissar.	1	Punjab Plains
22	Shri Ganpati Singh Verma, son of Ch. Jiwan Ram, c/o Shri Mahasha Hukam Chand, Mandi Dabwali, district Hissar.	1	Ditto
23	Shri Amar Chand, son of Shri Sis Ram, village and post office Ladwa, district Hissar.	1	Ditto
24	Shri Surat Singh, Harijan, son of Shri Misri Lal, village Singhwa, post office Mandhal, tehsil Hansi district Hissar.	1	Ditto
25	Shri Hira Lal, Harijan, son of Shri Lachhman, village and post office Mandhal, tehsil Hansi, district Hissar.	1	Ditto
26	Shri Krishan Deepak, c/o B. Jugal Kishore, M.B. Hissar.	1	Ditto
27	Shri Babu Ram, son of Shri Vishwa Nath, c/o L. Phul Chand Aidar, Chandani Chowk, post office Sirsa, Hissar.	1	Ditto
28	Shri Ganga Prasad, son of L. Rampatmal, Bawal, district Gurgaon.	1	Ditto

Serial No.	Name and address	Number of Permits	Route or area
1	Parmeshwari Devi, c/o Sant Ram Dhody, Railway Quarter, Jullundur City.	1	Punjab Plains plus Kalka-Simla
2	S. Labh Singh Sahni, son of Jodh Singh, village Agrawar, tehsil Rajpura, district Patiala.	1	Ditto
3	Partap Singh, c/o S. Daya Singh, Nicholson Road, opposite Tonga Stand, Ambala Cantt.	1	Ditto
4	Harbans Singh Karnana, c/o State Congress Committee, Jullundur City.	1	Ditto
5	Giani Mehar Singh, son of S. Sohel Singh, Railway Road, Kurukshetra, district Karnal.	1	Ditto
LIST II			
1	Shri Baldev Mittar Bejli, Jullundur.	1	Punjab Plains
2	Shri Kuldip Kumar, Karnal.	1	Ditto
3	Shri Nand Gopal, Ambala Cantt.	1	Ditto
4	Shri Jaimal Dass, Ambala City.	1	Ditto
5	Shri Mohinder Singh Jamesi, Karnal.	1	Ditto
6	Shri Chanchal Singh, Nauranjabad, Amritsar.	1	Ditto
7	Shri Kesar Singh, village and post office Teer, Amritsar	1	Ditto

Serial No.	Name and address	Number of permits	Route or area
8	Shri Kuldip Singh, Amritsar	1	Punjab Plains
9	Shri Sheo Lal, son of Durga Singh Bulana, Hissar	1	Ditto
10	Shri Gurcharan Singh, Karnal	1	Ditto
11	Shri Begri Ram Harijan, Ratangarh, Karnal	1	Ditto
12	Shri Devi Datta, Member of P.C.C. Bahadurgarh	1	Ditto
13	Shri Joginder Singh, Thanesar, Karnal	1	Ditto
14	Shri Behari Lal, village Panouri, Karnal	1	Ditto
15	Shri Lekh Raj A 769 Sadar , Karnal	1	Ditto
16	Shri Pritam Dass, Kulu (Kangra)	1	Ditto
17	Shri Hazara Singh, Pleader	1	Ditto
18	Shri Mohan Lal Harijan, Jullundur	1	Ditto
19	Shri Sita Ram Harijan, Jullundur	1	Ditto
20	Messrs Harijan Transport Co., Jullundur	1	Ditto
21	Messrs Jullundur Maha Lakhshmi Transport Co operative Society	1	Ditto
22	Shri Harbans Singh, M.T., Karnal	1	Ditto
23	Shri Joginder Singh Tigar, village and post office Sheron	1	Ditto
24	Shri Arjan Singh Pehlwan, Dhartia, Amritsar	1	Ditto
25	Shri Inder Parkash Joneja, Jagadhri	1	Ditto
26	Shri Vishwa Nath, Karnal	1	Ditto
27	Shri Nand Lal, Ambala Cantt.	1	Ditto
28	Shri Ram Lal	1	Ditto
29	Shri Om Parkash Ladwa	1	Ditto
30	Shri Paramjit Singh, Kangra District	1	Ditto
31	Shri Mali Ram, M.C., Thanesar	1	Ditto
32	Shri Prem Mohan, Shahbad	1	Ditto
33	Shri Rashpaul, Hoshiarpur	1	Ditto
34	Shri Kartar Singh, Hoshiarpur	1	Ditto
35	Shri Amar Singh, Hoshiarpur	1	Ditto
36	Shir Santa singh, Amritsar	1	Ditto

[Minister for Public Works]

Serial No.	Name	No. of permits	Route or area
37	Shri Dedar Singh, Jullundur.	1	Punjab Plains
38	Shri Mehaya Ram-Chadhi Ram, Sonapat.	1	Ditto
39	M. Co-operative Society, Gurgaon.	1	Ditto
40	Farakhnagar Vashista Co., Gurgaon.	1	Ditto
41	Sadan M.P. Co., Gurgaon.	1	Ditto
42	Gohan Co-operative M.P. Co., Gurgaon.	1	Ditto
43	Bharat Trading Co., Shahabad.	1	Ditto

श्री प्रबोध चंद्र : क्या मैं वजीर साहिब से पूछ सकता हूँ कि आज़ादी के इतने साल बाद भी nationalist मुस्लिम, nationalist sikh और nationalist हिन्दू का consideration किया जाता है ?

मंत्री : जी हां, किया गया है। एक ही नेशनलिस्ट मुस्लिम है, जिस का consideration किया गया है।

श्री प्रबोध चंद्र : क्या political sufferers में भी इस तरह की distinction की जाती है ?

अध्यक्ष महोदय : आप छोड़िये। (Leave it please.)

श्री प्रबोध चंद्र : जनाब, यह नई category रखी गई है। मुझे जो लिस्ट दी गई है, उसमें एक नाम है स० संतोख सिंह। क्या वह फाइनेंस मिनिस्टर के Private Secretary हैं इस लिए उन को permit जरूर मिलेगा ?

अध्यक्ष महोदय : यह लिस्ट शायद उस category में आती होगी जो आपने बतलाई। (Perhaps this list comes under that category which the hon. Member has mentioned.)

मौलवी अब्दुल गनी डार : जनाब, मैं.....

अध्यक्ष महोदय : जिन मैम्बर साहिबान का सवाल है उन के जब तक supplementaries खत्म न हो जायें तब तक उन को chance मिलना चाहिये। (The hon. Member giving notice of a question is to be given full opportunity to ask supplementaries till they are exhausted.)

श्री प्रबोध चंद्र : क्या ऐसी भी कोई category है कि जो वजीर साहिब का Private Secretary हो उसको एक permit मिलेगा ? अगर आप लिस्ट

ਪਫੇ, ਗੁਸਤਾਖੀ ਮਾਫ਼ ਹੋ, ਸਪੀਕਰ ਸਾਹਿਬ, ਤੇ Political sufferers ਯਾ nationalists ਕਾ ਏਕ ਫ਼ੌਂਗ ਹੈ ।

ਸ਼ਾਇਬੀ ਅਬਦੁਲ ਗਨੀ ਡਾਰ : ਕਯਾ ਮੈਂ ਮਿਨਿਸਟਰ ਸਾਹਿਬ ਸੇ ਯਹ ਦਰਯਾਫ਼ਤ ਕਰ ਸਕਤਾ ਹੂੰ ਕਿ ਜੋ political sufferers ਹੈਂ ਤਨ ਕੋ ਪਰਮਿਟ ਦਿਏ ਗਏ ਹੈਂ ਯਾ ਏਸੇ ਭਾਈਯੋਂ ਕੋ ਜੋ ਨ ਕਭੀ ਜੇਲ ਗਏ ਆਰ ਨ ਕਭੀ ਮੁਲਕ ਕੇ ਲਿਯੇ ਕਭੀ ਆਵਾਜ਼ ਉਠਾਏ ਆਰ ਨ ਕਭੀ national movement ਮੇਂ ਕੋਈ ਹਿੱਸਾ ਲਿਯਾ ਕਯੌਂਕਿ ਮੁੜੇ ਏਕ ਦੋ ਏਸੇ ਆਦਮਿਯੋਂ ਕੇ ਨਾਮ ਮਾਲੂਮ ਹੈਂ ਜੋ really political sufferer ਹੈਂ ਆਰ ਜਿਨ ਕਾ ਨਾਮ ਹੈਂ ਖ਼ਾਨ ਨੂਰ ਮੁਹੰਮਦ ਖ਼ਿਲਜੀ, ਲੇਕਿਨ ਤਨ ਕੋ ਪਰਮਿਟ ਨਹੀਂ ਮਿਲਾ ਆਰ ਏਸੇ ਬੇਸ਼ੁਮਾਰ ਆਦਮਿਯੋਂ ਕੋ ਜੋ political sufferer ਨਹੀਂ ਹੈਂ, ਤਨ ਕੋ ਪਰਮਿਟ ਮਿਲ ਗਏ ?

ਮੁੱਖ ਮੰਤਰੀ : ਇਨ੍ਹਾਂ ਲੰਮਾ supplementary question ਨਹੀਂ ਹੁੰਦਾ ।

ਸ਼ਾਇਬੀ ਅਬਦੁਲ ਗਨੀ ਡਾਰ : ਮੈਂ ਅਰਜ਼ ਕਰਨਾ ਚਾਹੁੰਦਾ ਹਾਂ ਕਿ ਏਕ ਭਾਈ ਖ਼ਾਨ ਜਾਫ਼ਰ ਖ਼ਾਨ ਜੋ ਮਲੇਰਕੋਟਲੇ ਕਾ ਹੈ, ਸਿਟੀ ਕਾਂਗਰੇਸ ਕਾ ਸਦਰ ਹੈ, ਤਸ ਕੋ ਪਰਮਿਟ ਨਹੀਂ ਮਿਲਾ । Nationalist ਮੁਸਲਿਮ ਕੇ ਨਾਮ ਪਰ ਕਈ ਗ਼ਲਤ ਆਦਮਿਯੋਂ ਕੋ ਪਰਮਿਟ ਮਿਲ ਗਯਾ ਜੋ ਕਭੀ nationalist ਨਹੀਂ ਰਹੇ ।

ਮੁੱਖ ਮੰਤਰੀ : ਇਹ ਹੋ ਸਕਦਾ ਹੈ ਕਿ ਕੋਈ ਹੋਰ considerations ਹੋਣ ।

ਚੌਧਰੀ ਬਲਬੀਰ ਸਿੰਘ : ਤਨ ਕੇਸਿਜ਼ ਮੇਂ ਸੇ backward areas ਕੇ ਲੋਗੋਂ ਕੋ ਕਿਤਨੇ permit ਮਿਲੇ ਹੈਂ ?

ਚੌਧਰੀ ਸੁਨਦਰ ਸਿੰਘ : ਹਰਿਜਨੋਂ ਕੋ ਕਿਤਨਾ claim ਮਿਲਾ ਹੈ ?

ਮੁੱਖ ਮੰਤਰੀ : ਕਾਫ਼ੀ ਹਿੱਸਾ ਮਿਲਿਆ ਹੈ । ਤੁਸੀਂ ਗਿਣਤੀ ਕਰ ਲਓ ।

ਸ਼੍ਰੀ ਰਾਮਚੰਦਰ ਕਾਮਰੇਡ : ਯਹਾਂ ਜੋ nationalist ਮੁਸਲਿਮ ਬਤਾਯਾ ਗਯਾ ਹੈ ਇਸ ਬਾਰੇ ਮੈਂ ਯਹ ਪੁੱਛਨਾ ਚਾਹੁੰਦਾ ਹਾਂ ਕਿ ਕਯਾ ਕੋਈ nationalist ਹਿੰਦੂ ਭੀ ਹੈ ?

ਅਧਿਕਸ਼ ਮਹੋਦਯ : ਜੋ ਸਵਾਲ ਕਿਸੀ ਟਰਹ ਸੇ ਪੈਦਾ ਨ ਹੋ ਕਹ avoid ਕਿਯਾ ਜਾਨਾ ਚਾਹਿਏ । (The question which doesn't arise in any way, should be avoided.)

ਸ਼੍ਰੀ ਰਾਮ ਪ੍ਰਧਾਨ : ਕਯਾ consideration ਹੈ ਜੀ ?

ਸ਼੍ਰੀ ਪ੍ਰਬੋਧ ਚੰਦਰ : ਕਯਾ ਕੋਈ income ਕੇ ਲਿਹਾਜ਼ ਸੇ consideration ਹੋ ਸਕਤੀ ਹੈ ?

ਮੁੱਖ ਮੰਤਰੀ : ਜੇ ਕੋਈ ਹੋਈ ਤਾਂ ਸੋਚੀ ਜਾ ਸਕਦੀ ਹੈ ਲੇਕਿਨ ਜਿਨ੍ਹਾਂ ਨੂੰ ਮਿਲਿਆ ਹੈ ਉਹ ਖਾਸ consideration ਕਰਕੇ ਹੀ ਮਿਲਿਆ ਹੈ ।

UNSTARRED QUESTIONS AND ANSWERS

BUS-STAND AT CHANDIGARH

338. Sardar Atma Singh : Will the Minister for Revenue be pleased to state—

- (a) the total amount spent by Government so far on the construction of shed and office etc., for the bus-stand in Sector 17 at Chandigarh;
- (b) the details of facilities provided for the passengers at the said bus-stand ;
- (c) whether the structure is of permanent or temporary nature ?

Giani Kartar Singh : (a) Rs 8,441·12.

(b) One temporary shed and two booking offices have been erected and facilities for drinking water and lighting arrangements provided. Fruit, tea, cold drinks, refreshment, etc. are also available, on payment, to the passengers at the shops which are being run by the lessees at the Bus Stand in Sector 17, Chandigarh.

(c) The structure is of temporary nature.

CONFERENCE OF DEVELOPMENT OFFICERS

339. Sardar Atma Singh : Will the Minister for Planning and Community Projects be pleased to state—

- (a) whether any Conference of Development Officers and Block Development Officers of the State was held at Chandigarh in July 1957 ; if so, the details of the recommendations made therein ;
- (b) the details of the recommendations referred to above which have so far been implemented ;
- (c) the total estimated saving as a result of the implementation of the recommendations referred to in part (b) above ?

Dr. Gopi Chand Bhargava : (a) Yes. It was held from 3rd to 5th July, 1957.

(b) The recommendations made in the aforesaid conference are still under examination by the Government. A copy of the proceedings* is laid on the Table of the House.

(c) In view of (b) above question does not arise.

PICKETING AT HAMIRA DISTILLERY

340. Sardar Atma Singh, M.L.A : Will the Minister for Planning and Community Project be pleased to State—

- (a) whether he is aware of the fact that the gates of the Hamira Distillery were picketed by cane growers in July, 1957, and they sat there in "Dharna" ; if so, the dates thereof together with the loss sustained by Government on account of excise duty for that period ;

*Note : Kept in the Library

- (b) the circumstances which led to the picketing and "Dharna" referred to in part (a) above and the steps taken or proposed to be taken to redress the grievances of the cane growers to avoid recurrence of such incidents in future ?

Dr. Gopi Chand Bhargava : (a) Yes. The outer main gate of the Hamira Distillery was picketed by cane growers from the 2nd July, 1957 to 6th July, 1957 evening (both days inclusive). No loss of Excise Duty was suffered by Government.

(b) The cane growers picketed the Distillery for failure of the Company to pay the price of sugarcane supplied by them to the Sugar mill owned by the same concern at that very place. The Cane Commissioner, Punjab, therefore, issued recovery certificate to the Collector, Kapurthala, for recovery of dues as arrears of land revenue. The Management of the Hamira Sugar Mills, however, agreed to pay the dues at the rate of Rs. 15,000 per day. No steps are required to be taken by Government for future as the PEPSU Sugar-cane (Regulation of supply and purchase) Act, 1954, provides for the issue of certificates by Cane Commissioner for recovery of dues on account of cane supplied by cane-growers as arrears of land revenue.

GOVERNMENT VEHICLE No. PNJ-3976

341. Sardar Atma Singh : Will the Minister for Public Works be pleased to state—

- (a) the total mileage covered by Government vehicle No. PNJ-3976, on 26th June, 1957 together with the quantity of petrol consumed by it on that day ;
- (b) the name of the officer who used the said vehicle and the purpose for which it was used ;
- (c) whether the officer referred to in part (b) above checked any buses ; if so, the number thereof ?
- (d) whether any irregularities were found as a result of the checking referred to in part (c) above ; if so, the action, if any, taken in the matter ?

Rao Birendar Singh : (a) (i) Mileage covered .. 97 miles

(ii) Petrol consumed .. 6 gallons

(b) (i) Shri Shiv Kumar, General Manager, Punjab Roadways, Jullundur, for surprise checking, inspection of stands and survey of the proposed local service in Ludhiana 88 miles.

(ii) Shri Des Raj, Assistant Cashier, for deposit of cash in the Government treasury. This is a daily routine to guard against risk of robbery, etc.—3 miles.

(iii) Shri Joginder Singh, Store Purchase Clerk, in connection with urgent store purchase work,—6 miles.

[Minister for Public Works]

(c) and (d) The General Manager checked the following buses :—

- (1) PNJ-6226 on Jullundur-Ludhiana route near Masurpur (2 miles from Ludhiana). The complaint Book, First Aid Box, Tools, tarpaulin, etc., were checked. There was no irregularity.
- (2) PNJ-4866 on Jullundur-Ludhiana route near Cheru Railway crossing. The complaint book, First Aid box, tools, tarpaulin, etc. etc. were checked and found to be in order. Two passengers were found travelling without tickets from Jullundur to Phillaur. As the passengers defaulted in paying the fares, double fares were charged from them. Besides, bus stands at Phagwara, Phillaur and Ludhiana were checked and details of the requirements for the bus stand to be constructed at Ludhiana were drawn up.

—————
LOAN UNDER LOW INCOME GROUP HOUSING SCHEME

343. Sardar Atma Singh : Will the Minister for Public works be pleased to state—

- (a) the names of persons of village Burewal, Sub-Tehsil Sultanpur, district Kapurthala, who applied for loans under the Low-Income Group Housing Scheme, during the current year ;
- (b) whether the said loans have been given, if not, the reasons thereof and the time by which the payment of the said loans is expected to be made ?

Rao Birender Singh : (a) The names of persons are given in the list laid on the table of the House.

(b) No loans could be given to these persons because the funds likely to be received from the Government of India during the current year were hardly sufficient to meet the commitments already made by the State Government. In fact sanctioning of new loans has been suspended under orders from the Government of India, since early 1956, and no fresh loan to any individual has been sanctioned since then. Sanctioning of new loans is, however, expected to be resumed during the next financial year.

List showing the names of applicants for loans

-
1. Inder Singh
 2. Jagir Singh.
 3. Surjit Singh.
 4. Bachan Singh.
 5. Sunder Singh.
 6. Uttam Singh.
 7. Hari Singh.
 8. Joginder Singh.
 9. Tara Singh.
 10. Chanan Singh .
 11. Bachan Singh.
 12. Wadhawa Singh.
 13. Rur Singh.
-

14. Faquir Singh.
15. Makhan Singh.
16. Santi.
17. Dial Singh.
18. Kirpal Singh.
19. Gurdit Singh.
20. Surain Singh.
21. Makhan Singh.
22. Nand Singh.
23. Arur Singh.
24. Bhagat Singh.
25. Chanan Singh.
26. Bishan Singh.
27. Achar Singh.
28. Jawala Singh.
29. Atma Singh.

REPRESENTATION FROM EMPLOYEES OF KAPURTHALA
MUNICIPAL COMMITTEE

344. Sardar Atma Singh : Will the Minister for Education and Labour be pleased to state—

- (a) whether the Labour Officer, Kapurthala Circle has received any representation from the employees of the Kapurthala Municipal Committee ; if so, when and the contents thereof ;
- (b) whether the said Labour Officer addressed any communication to the Municipality ; if so, with what results ;
- (c) whether the Minimum Wages Act has been enforced in said area ; if not, the reasons therefor ?

Shri Amar Nath Vidyalankar : (a) *Part 1st.*—Yes.

Part 2nd.—In May, 1957, complaining about—

- (i) working hours of the Municipal employees ;
- (ii) grant of overtime wages ; and
- (iii) revision of grades of employees.

(b) Labour Officer made enquiries from the Municipality and following are the results thereof :—

- (i) Working hours of the Moharrirs were fixed at 8 hours in a day with the exception of one or two posts where the work was almost negligible as such the question of payment of overtime wages did not arise.
- (ii) The employees of the Municipality are already drawing wages more than those fixed for them under the Minimum Wages Act, 1948. The question of revision of their wages was, however, taken up with the Government in the Local Government Department but it did not receive the consent of Government.

(c) *Part 1st.*—Yes.

Part 2nd.—Question does not arise.

REPRESENTATION FOR PROVIDING OUTLETS AT IBBON MINOR

345. Sardar Atma Singh : Will the Minister for Irrigation and Power be pleased to state whether he received any representations for providing outlets in Ibbon Minor for villages Khanowal, Kassochohalal and Sidhwan ; if so, on what dates and the action taken thereon ?

Sardar Gian Singh Rarewala : No such representation was received.

REPRESENTATION FROM PRESIDENT DEVELOPMENT ASSOCIATION,
AMRITSAR

346. Sardar Atma Singh : Will the Minister for Revenue be pleased to state whether the Government has recently received any representation from the President, Development Association, Amritsar, regarding the schemes for that city for Sanitation, light, water, removal of tannery, etc.; if so, the action, if any, taken thereon ?

Giani Kartar Singh : Yes. The matter is under consideration.

SMUGGLING AT THE BORDERS OF THE STATE

347. Sardar Atma Singh : Will the Chief Minister be pleased to state the total number of alleged smugglers arrested, during the current year and the number among them of those who are merchants of Amritsar ?

Sardar Partap Singh Kairon : 657, out of whom 56 are merchants of Amritsar.

PRINTED LEAFLETS MAKING ALLEGATIONS AGAINST OFFICERS OF
GOVERNMENT

349. Pandit Shri Ram Sharma : Will the Chief Minister be pleased to state whether printed leaflets published and circulated by one Durga Dass of Kartarpur making serious allegations against responsible officers of the Government have come to his notice ; if so, the action, if any, taken thereon ?

Sardar Partap Singh Kairon : Yes, a printed tract entitled "Zulm-o-Sitam Aur Be-insafiyon Ke Khilaf Za'ef-ul-Umr Ki Ah-o-Pukar" written by one Shri Durga Dass of Kartarpur, came to the notice of Government. It contained allegations against the Police and the Revenue officials. On enquiries, these allegations were found to be false.

LANDSCAPE ARCHITECT IN CAPITAL PROJECT

350. Pandit Shri Ram Sharma : Will the Minister for Revenue be pleased to state whether it is a fact that the Landscape Architect in the Capital Project at Chandigarh was relieved of the charge of horticulture and after three years given the same charge again ; if so, the reasons therefor ?

Giani Kartar Singh : Shri K. N. Bahl was appointed as Landscape Architect on 6th November, 1954. As a temporary measure, he also held additional charge of Sub-Divisional Officer, Horticulture, for one month and ten days up to 16th December, 1954.

The work of Shri K. N. Bahl as Landscape Architect was reported to be unsatisfactory. He was, therefore, given charge of Horticulture Sub-Division in January, 1957 to see if he could be useful in field work.

PUNISHMENT AWARDED TO CLERKS IN THE EDUCATION DEPARTMENT

354. Sardar Atma Singh : Will the Minister for Education and Labour be pleased to state whether any Clerks of the Office of the Director of Public Instruction were given warnings, treated as absent from duty without leave with their increments stopped since 1st February, 1957 ; if so, their number and the reasons for awarding these punishments ?

Shri Amar Nath Vidyalankar : (i) Warnings were issued to 13 clerks on account of insubordination, over-stayal of leave, delay in the disposal of cases, misbehaviour, indiscipline, unauthorized possession of files, temporary mis-appropriation of Government money, etc.

(ii) Six officials were treated as absent without leave, as they over-stayed, without the permission of the competent authority, the leave originally granted to them. In some cases, the officials did not comply with the orders when they were asked to return to duty. In certain other cases, officials when they had applied for leave on medical grounds continued to over-stay in spite of the fact that they were declared fit by the medical authorities. Their period of over-stay was considered not beyond their control and thus they were treated as absent without leave.

(iii) Increments were stopped in three cases for the following reasons—

One official who was deputed to take over the files from the office of the District Social Education Officer, Patiala, was asked to finish his work within three or four days. He prolonged his stay there deliberately and unnecessarily on one pretext or the other spent more than a month. His explanation was considered not satisfactory and his absence beyond a reasonable period admissible for the assignment entrusted to him was treated as wilful absence and his two increments were stopped.

In other two cases the officials who were over-staying their leave originally granted to them reported themselves for duty in the office of the District Social Education Officer, Patiala to hand over the charge of the record in their possession, without the prior permission of the competent authority. This work should have been completed by them in a week or so, but they spent more than a month. This was considered as unnecessary and prolonged stay. Their explanations were considered not satisfactory and their absence was treated as wilful absence and their two increments were stopped.

JOINT SENIORITY LISTS OF STAFF OF THE EDUCATION DEPARTMENT

355. Sardar Atma Singh : Will the Minister for Education and Labour be pleased to state—

(a) whether a meeting of the Directors of Public Instruction of the erstwhile Punjab and Pepsu States was held at Patiala on 11th June, 1956 ;

[Sardar Atma Singh]

- (b) whether it was decided in the said meeting that the clerks of the Directorate of Public Instruction and the Education Secretariat of the erstwhile Pepsu State be equated with the clerks of the erstwhile Punjab Education Directorate and that the Assistants of the Education Secretariat and Head Assistants of the Directorate of erstwhile Pepsu be equated with the Assistants of the erstwhile Punjab Directorate ; if so, whether these recommendations were accepted by the Joint Integration Council ;
- (c) whether a Joint parent state seniority list of clerical staff of the Education Directorate and Secretariat of erstwhile Pepsu have been prepared according to the conditions of service prevalent there; if so, whether this list was circulated amongst the staff ; if not, the reasons thereof ;
- (d) if the reply to part (c) above, be in the negative whether the Government now proposes to prepare the said Joint seniority list ?

Shri Amar Nath Vidyalankar : (a) Yes.

(b) Yes.

(c) The clerical staff of the Education Directorate and Secretariat of the erstwhile Pepsu State were borne on different cadres and were governed by different set of service rules. No rules were framed by the erstwhile Pepsu State for their integration and, therefore, the question of preparing a joint list according to the so-called 'conditions prevalent in erstwhile Pepsu State' does not arise.

A joint list of these two services was prepared by the Education Department, Punjab, according to the grouping formula and this has been circulated amongst all concerned.

(d) The question does not arise.

**PAYMENT OF PENSION TO POLITICAL SUFFERERS OF ERSTWHILE PEPSU
STATE**

356. Sardar Atma Singh : Will the Chief Minister be pleased to state whether it is a fact that the Political sufferers of erstwhile Pepsu State have not so far been paid their pensions for the period from April, 1957 to June, 1957; if so, the reasons therefor and the steps, if any, now being taken by Government to expedite the payment ?

Sardar Partap Singh Kairon : Out of a total of 189 Political Sufferers financial assistance was despatched to 130 political sufferers at the end of August, 1957 for the period from April to June, 1957. Financial assistance has been stopped in 8 cases, while in 9 cases affidavits have been called for from the political sufferers. The remaining 42 cases are under consideration and are expected to be finalised shortly.

WORK ON WHITE BEYIN IN JULLUNDUR DISTRICT

357. Sardar Atma Singh : Will the Minister for Irrigation and Power be pleased to state—

- (a) whether the training and clearing work on White Beyin in Jullundur District has been started; if not, the reason thereof ;
- (b) the total amount sanctioned during this year for the said Beyin and total amount so far spent out of it ;
- (c) whether the amount sanctioned for the said Beyin is expected to be utilised before 31st March, 1958 ?

Sardar Gian Singh Rarewala : (a) The work has not been taken in hand since the scheme has not been sanctioned so far.

(b) An amount of Rs 10,000 has been sanctioned during the current year and no expenditure has been incurred so far.

(c) Yes.

TRANSFERS OF CLERKS IN THE OFFICE OF DIRECTOR OF PUBLIC INSTRUCTION

358. Sardar Atma Singh : Will the Minister for Education and Labour be pleased to state the total number of transfers of clerks in the D. P. I's Office made from one section to another during the current year with reasons therefor ?

Shri Amar Nath Vidyalankar : Eighty transfers of clerks and Assistants were made from one section to another in the office of the Director of Public Instruction, Punjab. These transfers were ordered by the Director of Public Instruction, in the interest of the public service.

APPLICATIONS SUBMITTED BY EMPLOYEES OF EDUCATION DEPARTMENT FOR THE POSTS OF TREASURY OFFICERS

359. Sardar Atma Singh : Will the Minister for Education and Labour be pleased to state—

- (a) whether any employees of the Education Department, Punjab, applied through proper channel for the posts of Treasury Officers during the years 1956-57 and 1957-58; if so, their names ;
- (b) whether the applications of the employees to in part (a) above were forwarded to the authorities concerned ; if so, the dates thereof ; if not, the reasons therefor ?

Shri Amar Nath Vidyalankar : (a) (i) Yes.

(ii) Sarvshri Amrik Singh and Harchand Singh, Assistants.

(b) Since Shri Amrik Singh, Assistant, did not fulfil the conditions laid down, his application was not forwarded. The application of the other candidate named Shri Harchand Singh, Assistant, was forwarded to Finance Department on 17th April, 1957.

LOSS OF A FILE IN THE OFFICE OF DIRECTOR OF PUBLIC INSTRUCTION

360. Sardar Atma Singh : Will the Minister for Education and Labour be pleased to state whether it is a fact that the file on the subject of increments to the clerks in the office of the Director, Public Instruction is missing from that office ; if so, the steps taken, so far, to trace out the file and to fix responsibility for its loss ?

Shri Amar Nath Vidyalkar : (i) It is not a fact that any file on the subject of increments to the clerks in the office of the Director of Public Instruction, Punjab, is missing in that office.

(ii) and (iii) Does not arise.

REPRESENTATION FROM KAPURTHALA DISTRICT PENSIONERS ASSOCIATION

363. Sardar Atma Singh : Will the Chief Minister be pleased to state whether he received a representation recently from the Kapurthala District Pensioners Association regarding providing the pensioners with certain facilities and giving them an increase in their pensions ; if so, the action if any, taken thereon.

Sardar Partap Singh Kairon : Yes. The Pensioner's Association of erstwhile Kapurthala State had made the following demands :—

- (i) The pensioners of Kapurthala may be granted dearness allowance at the same rates as are admissible to the other Government employees ?
- (ii) the widows of the deceased pensioners may be allowed to draw Dearness Allowance, which was stopped by the erstwhile Pepsu State, in addition to their pensions.
- (iii) the pensioners may be granted free medical aid like other Government servants ; and
- (iv) the children of the pensioners may be given the concession of free education.

The matter was carefully examined but because of the possible repercussions it was decided not to take unilateral action and make the Kapurthala District Pensioners an exception to the General rules. The demands mentioned at items (i) and (ii) were accordingly not accepted. But the other demands are still under consideration.

PAYMENT OF DEVELOPMENT GRANT TO MUNICIPALITIES

364. Sardar Atma Singh : Will the Minister for Revenue be pleased to state whether the amount of the development Grant for the Local Bodies in the State has been paid to Municipalities concerned ; if so, the details thereof and if not, the reasons therefor ?

Giani Kartar Singh : A Statement is laid on the Table.

Statement

(1) A sum of Rs 5,84,027 has been sanctioned to the District Boards in the Punjab for Consolidation and Development purposes.

(2) A sum of Rs 20,000 has been placed at the disposal of the Chairman, Central Library Committee, Punjab, for distribution among local bodies for the development of libraries.

(3) An amount of Rs 7,00,000 has been provided for grants-in-aid to the Municipal Committees of erstwhile Pepsu State. This has not yet been distributed as applications in the prescribed form have not yet been received by Government.

REPRESENTATION FROM KAPURTHALA MUNICIPALITY

365. Sardar Atma Singh : Will the Minister for Revenue be pleased to state whether Government has received any representation from the Municipal Committee, Kapurthala, asking for providing it with a suitable building to be used as the Town Hall ; if so, when and the action, if any, taken thereon ?

Giani Kartar Singh : Yes. The Municipal Committee, Kapurthala, approached the Government of the erstwhile Pepsu State in April, 1956, for the transfer of the building known as 'Jallokhana' for use as its office. This request could not be acceded to in view of shortage of office/residential accommodation at Kapurthala and Jallokhana is a quite big building in which the Treasury, the State Bank and a couple of other offices are located and in a part of it are residences of two officers.

REPRESENTATIONS FOR INCREASED TRANSPORT SERVICES BETWEEN AMBALA AND KALKA

366. Pandit Shri Ram Sharma : Will the Minister for Public Works be pleased to state whether the Government has recently received any representations from the residents of Ambala and Kalka to increase Transport Services between Ambala and Kalka ; if so, the action, if any, taken thereon ?

Rao Birendar Singh : No.

REPRESENTATION REGARDING CANCELLATION OF SALES-TAX LICENSES

368. Sardar Atma Singh : Will the Minister for Planning and Community Projects be pleased to state whether Government received any representation from the Beopar Mandal, Kapurthala to the effect that Sales-Tax Licences of those traders whose sales were below Rupees fifty thousand annually be cancelled ; if so, the date on which it was received together with the action, if any, taken thereupon so far ?

Dr. Gopi Chand Bhargava : Yes Sir. A representation was received by Government on the 25th June, 1957. It has since been decided in accordance with section 7 (6) (b) of the East Punjab General Sales Tax Act, to cancel the registration certificates of the dealers of the former State of Pepsu, whose sales were less than Rs 50,000 per annum. Necessary instructions are being issued to the local officers to this effect.

PAY SCALES AND SPECIAL ALLOWANCES OF DRIVERS ATTACHED TO MINISTERS
IN THE STATE

369. Sardar Atma Singh : Will the Minister for Public Works be pleased to state whether there is any difference in the pay scales and special allowances of the drivers attached to Ministers in the State ; if so, the reasons therefor ?

Rao Birindar Singh : Yes. The pay scale of the posts of regular drivers attached with Ministers is higher than that of spare drivers. The former are in the grade of Rs 80—4—120 and are also allowed a fixed monthly allowance of Rs 30 for overtime work ; while the spare drivers are in the grade of Rs 50—3—80 with the usual overtime allowance admissible under the rules. This is due to difference in the nature of duties attached to the two posts.

AYURVEDIC AND UNANI HOSPITALS IN THE STATE

371. Sardar Sarup Singh : Will the Minister for Consolidation and Health be pleased to state—

- (a) whether it is a fact that a representation was received by Government from one Tara Singh Sanyasi in February, 1955, seeking opportunity under Government auspices to treat the poor according to the Ayurvedic and Unani Systems of medicines without any remuneration ;
- (b) whether it is also a fact that the Registrar, Board of Ayurvedic and Unani Systems of Medicines, Punjab, informed the said Sanyasi in November, 1955, that necessary arrangements were being made for starting a temporary Hospital for indoor patients where Vaid and Hakims could practice their systems ;
- (c) if the answer to parts (a) and (b) above be in the affirmative, the steps, if any, taken by Government in this behalf ?

Chaudhri Suraj Mal : (a) Yes.

(b) The information is being collected.

(c) The Sanyasi was interviewed by the Director of Ayurveda, Punjab, He has now been put on trial to exhibit his skill in the Government Ayurvedic Hospital, Patiala.

ENQUIRY AGAINST CHAIRMAN, MUNICIPAL COMMITTEE, CHARKHI DADRI,
DISTRICT MOHENDRAGARH

372. Shri Attar Singh : Will the Minister for Revenue be pleased to state whether any enquiry was recently held against the Chairman, Municipal Committee, Charkhi Dadri district Mohendragarh ; if so the result thereof ?

Giani Kartar Singh : Yes. As a result of the enquiry a show cause notice was issued to Shri Udham Singh, then President, Municipal Committee, Charkhi Dadri as to why he should not be removed from the office of President of the Committee. Before any action could be taken against him he resigned the said office ?

POLICEMEN INVOLVED IN CASE OF SMUGGLING AT THE BORDER

373. Pandit Shri Ram Sharma : Will the Chief Minister be pleased to state whether any officers/officials of the Police Department were involved recently in cases of smuggling on the Indo-Pakistan Border; if so, their number ?

Sartar Partap Singh Kairon : Yes, 20. Besides, two Police Officers of Rajasthan were found by the Punjab Police to have been involved in this business.

DOWRY RECEIVED BY GOVERNMENT EMPLOYEES IN MARRIAGES

374. Pandit Shri Ram Sharma : Will the Chief Minister be pleased to state—

- (a) whether the Central Government in a communication has asked the Punjab Government to direct its subordinates to keep the Government informed about the dowry they received in marriages ;
- (b) if so, the details of instructions, if any, issued by the Government to its employees ?

Sardar Partap Singh Kairon : (a) No.

(b) Does not arise.

WATER CHARGES IN MODEL TOWNS BUILT BY GOVERNMENT

375. Shri Abhai Singh : Will the Minister for Revenue be pleased to state—

- (a) The basis on which water charges have been levied on the occupants of houses in the Model Towns so far built by Government in the State ;
- (b) the amount charged per house, as water charges, in Model Town, Rewari, District Gurgaon together with the basis on which it has been levied ;
- (c) who is liable to pay the water charges referred to above ;
- (d) the number of owners of houses which are vacant in Model Town Rewari, who have been exempted from the payment of the said tax ?

Giani Kartar Singh : (a) The permanent water-supply fee has not so far been levied. For the present, water charges levied for supply from the temporary water-supply system originally provided, continue to be recovered to cover the maintenance and operation charges.

(b) Re 1.50 per house or Rs 3.00 per unit per month is being charged in Model Town, Rewari, under subsections (2) and (3) of Section 1 of the Punjab New Townships (Street Lighting and Water supply) Fees Act, 1950.

[Minister for Revenue]

(c) The purchaser of a house is liable to pay the fee, but where the fee due is in arrears from any person, the controlling authority can demand it from any person paying rent in respect of that house, until the arrears have been fully paid.

(d) Nil.

MODEL TOWN, REWARI, DISTRICT GURGAON

376. **Shri Abhai Singh** : Will the Minister for Revenue be pleased to state—

- (a) The number of houses which collapsed in Model Town, Rewari, District Gurgaon, since their construction and since the beginning of the current financial year, separately ;
- (b) the number of houses in the said Model Town need major and urgent repairs ;
- (c) whether Government have so far suffered any loss on the investment made by it on the construction of the said town ; if so, the amount thereon ;
- (d) whether Government proposes to sell away houses in the said township at market value ?

Giani Kartar Singh : (a) No house has collapsed in the Model Town, Rewari, since the construction of houses there. 15 houses have, however, been partly damaged till today, out of which 4 were damaged during the current year.

(b) Five.

(c) 298 houses were constructed in the Model Town, Rewari, out of which 7 have so far been sold. Out of the remaining 291 houses, 7 are leased out to Government, 241 are in possession of the Infirmary, 5 occupied by private persons and 38 are lying vacant. No loss can be visualized until all these houses are disposed of.

(d) No. According to the present policy, all unsold houses in the various townships are to be disposed of by public auction.

EDUCATIONAL FACILITIES TO COLLEGE STUDENTS BELONGING TO BACKWARD AREAS

377. **Shri Abhai Singh** : Will the Minister for Education and Labour be pleased to state whether any facilities in the matter of education have been provided for poor brilliant college students of backward areas in the State other than those belonging to the Scheduled Castes and the Scheduled Tribes ; if so, the details thereof.

Shri Amar Nath Vidyalkar : At present there is no scheme under which facilities in the matter of education are being provided exclusively for poor

brilliant students of backward areas in the State other than those belonging to Scheduled Castes, Scheduled Tribes and Other Backward Classes. There is, however, a general scheme instituted by Government with effect from the last year under which poor brilliant students of the State including those of backward areas are also eligible for educational facilities in the shape of scholarships. Another scheme for the grant of such educational concessions to students belonging to the Kulu Sub-Division only is, however, under consideration of Government.

REOPENING OF EDUCATIONAL INSTITUTIONS IN GURGAON DISTRICT AFTER
SUMMER VACATION

378. Shri Abhai Singh : Will the Minister for Education and Labour be pleased to state—

- (a) whether Government is aware of the fact that the District Magistrate, Gurgaon, ordered the closure of all educational institutions in the District for the summer vacation with effect from 11th June, 1957.
- (b) whether Government is further aware that all educational institutions at Rewari closed on the said date and re-opened at the end of the summer vacation ;
- (c) whether Government is also aware of the fact that the Government Girls High School and the Ahir College, Rewari, did not re-open at the end of the vacation ;
- (d) if the answer to part (c) be in the affirmative the reasons therefor, and the action, if any, taken against the persons responsible for keeping the institutions closed even after the expiry of the vacation period ?

Shri Amar Nath Vidyalkar : (a) Yes.

(b) Yes. All the secondary schools which were closed earlier due to flue re-opened on the 2nd September, 1957.

(c) No. The Government Girls High School, Rewari, re-opened on 2nd September, 1957. The Ahir College, Rewari, being a private college is under the administrative control of the Punjab University.

(d) Question does not arise.

MEMORIAL TO LATE RAO TULA RAM

380. Shri Abhai Singh : Will the Chief Minister be pleased to state—

- (a) whether it is a fact that a memorial to the late Rao Tula Ram is being put up at Rewari, district Gurgaon, in commemoration of his sacrifices as a hero of the 1857 War of Indian Independence ; if so, an account of his heroic deeds ;
- (b) the total amount Government proposes to contribute towards the construction of the said Memorial ?

Sardar Partap Singh Kairon : (a) Yes. Rao Tula Ram is a legendary figure of Rewari area. The masses used to worship him as a Raja. People still sing heroic songs in his memory. As a leader Rao Tula Ram played a great part during the Independence Struggle of 1857. He raised forces for fighting the Britishers in and around this area. In the earlier stages of the struggle he is said to have been supplying forces and finance for fighting the British in the battle-fields of Nasibpur now in Mahendragarh District and in Delhi. His forces faced the Britishers and their supporters in village Gokalgarh tehsil Rewari and round about Taoru in the Nuh Tehsil and were successful in routing the anti-nationalist element. Ultimately he had to flee to Iran for eliciting support for the national cause and perished in that noble pursuit far from his home land. His huge property was confiscated for his activities against the then Rulers.

(b) Rs 800.

GOVERNMENT ADVERTISEMENTS

381. Sardar Atma Singh : Will the Chief Minister be pleased to state the amount paid to each newspaper on account of Government advertisements during the current year up to date ?

Sardar Partap Singh Kairon : The requisite information is placed on the Table.

Statement showing the amount of bills passed by this Department in respect of advertisements issued to various newspapers during the current year.

Serial No.	Name of Newspaper	Amount		
		Rs.	As.	Ps.
1	Tribune, Ambala Cantt.	40,701	7	0
2	Indian Express, Delhi	8,817	8	0
3	Hindustan Standard, New Delhi	8,810	13	0
4	Statesman, New Delhi	12,235	14	0
5	Hindustan Times, New Delhi	8,515	6	0
6	Times of India, Delhi	13,605	13	0
7	Hindu, Madras	74	8	0
8	Cultural Forum, Delhi	150	0	0
9	Amritbazar Patrika, Calcutta	60	0	0
10	Anandbazar Patrika, Calcutta	200	0	0
11	Pioneer, Lucknow	94	0	0
12	Spokesman, Delhi	350	0	0
13	Bombay Chronical, Bombay	132	0	0

Serial No.	Name of Newspaper	Amount		
		Rs.	As.	Ps.
14	Panchsheel Herald, New Delhi ..	1,915	0	0
15	Milap, Jullundur ..	8,215	8	0
16	Prabhat, Jullundur ..	1,029	0	0
17	Virbharat, Jullundur ..	7,915	0	0
18	Ajit, Jullundur ..	3,665	0	0
19	Tej, Delhi ..	1,979	0	0
20	Hind Samachar, Jullundur ..	34	0	0
21	Partap, Jullundur ..	309	0	0
22	Tarjman, Ludhiana ..	306	0	0
23	Mewat, Gurgaon ..	548	0	0
24	Sher-i-Punjab, Delhi ..	648	0	0
25	Khidmat, Sirinagar ..	25	5	6
26	Rahi, Jullundur ..	120	0	0
27	Insaf, Delhi ..	20	0	0
28	Doaba, Jullundur ..	300	0	0
29	Fateh, Delhi ..	250	0	0
30	Punjab Transport Gazette, Amritsar ..	67	4	0
31	Nai Siyast, Delhi ..	78	0	0
32	Motor Transport Gazette, Chandigarh ..	114	0	0
33	Mauji, Jullundur ..	300	0	0
34	Driver Weekly, Jullundur ..	175	0	0
35	Jagat, Delhi ..	936	0	0
36	Dhiman Press, Ludhiana ..	300	0	0
37	Jat Gazette, Rohtak ..	200	0	0
38	Qaumi Awaz, Lucknow ..	64	0	0
39	Dastkar, Ludhiana ..	35	0	0
40	Akali Patrika, Jullundur ..	4,202	0	0
41	Vartman, Amritsar ..	2,391	0	0
42	Sikh, Amritsar ..	1,494	0	0
43	Ajit Patrika, Jullundur ..	1,574	0	0
44	Akali, Jullundur ..	309	0	0

[Chief Minister]

Serial No.	Name of Newspaper	Amount		
		Rs.	As.	Ps.
45	Punjabi Janta, Jullundur ..	60	0	0
46	Nawan Zamana, Jullundur ..	391	8	0
47	Ranjit, Patiala ..	4,618	8	0
48	Parkash, Chandigarh ..	3,656	12	0
49	Vir Arjun, Jullundur ..	1,207	0	0
50	Navbharat Times, Delhi ..	2,016	8	0
51	Hindustan, New Delhi ..	4,203	0	0
52	Hindi Milap Jullundur ..	8,496	0	0

CONSTRUCTION OF DADRI-BHIWANI AND DADRI-BADHRA ROADS

382. Shri Attar Singh : Will the Minister for Public Works be pleased to state whether it is a fact that the construction work on the Dadri-Bhiwani and Dadri-Badhra roads has been stopped since the merger of erstwhile States of Pepsu and Punjab ; if so, the reasons therefor and the time by which the work is expected to be resumed ?

Rao Birendar Singh : No work was started at site on Dadri-Loharu (Badhra) Road and only some earthwork had been started on Dadri-Bhiwani road before merger. As these works had no administrative approval, there has been some delay, but the works are provided for being undertaken in the current financial year.

GRANT OF RELIEF TO PEASANTS OF MAHENDRAGARH DISTRICT

383. Sardar Atma Singh : Will the Minister for Revenue be pleased to state whether any relief has been given to peasants of Mahendragarh District whose last Rabi crops were damaged on account of hailstorm ; if so, the details thereof ?

Giani Kartar Singh : No relief was given.

CONSTITUTION OF REGIONAL TRANSPORT BOARDS

384. Shri Attar Singh : Will the Minister for Public Works be pleased to state whether any Regional Transport Boards are proposed to be constituted in the State; if so, the time by which the said Boards are expected to start functioning ?

Rao Birendar Singh : No.

MARCH OF RAJASTHAN DESERT IN MOHINDRAGARH DISTRICT

385. Shri Attar Singh : Will the Minister for Revenue be pleased to state whether Government is aware of the fact that 1/6th culturable area of land in Mohindragarh District has been overtaken by the Rajasthan desert ; if so, the steps, if any, taken by Government to arrest the march of the said desert ?

Sardar Gurbanta Singh : Out of total area of 8,57,725 acres of Mohindragarh District, an area of 1,15,000 acres is seriously affected by the Rajasthan desert. A scheme (Immobilisation of Desert) to arrest the march of desert into Mohindragarh District is under operation from the First Five-Year Plan. Rs 6,87,385 were spent during the First Plan period and the following works were carried out :—

(1) Afforestation of Hills	.. 1,573 acres
(2) Creation of shelter belts	.. 1,320 „
(3) Wind breaks	.. 266 „

3. Rs 15,80,000, have been provided for expenditure during the Second Five-Year Plan period and the following targets are expected to be achieved by the end of 1960-61 :—

(1) Afforestation of hills	.. 2,500 acres.
(2) Creation of shelter belts	.. 3,750 „
(3) Fixation of sand dunes	.. 1,125 „
(4) Wind breaks	.. 4,725 „

4. Out of Rs 15,80,000 provided in the Second Five-Year Plan, Rs 1,01,734 were spent during the year 1956-57 and the following targets were achieved :—

(1) Afforestation of Hills	.. 1,161 acres.
(2) Creation of Shelter belts	.. 350 „
(3) Fixation of sand dunes	.. 120 „

5. Rs 1,00,00 have been provided during the year 1957-58 and the following targets are expected to be achieved :—

(1) Afforestation of hills	.. 500 acres.
(2) Creation of shelter belts	.. 750 „
(3) Fixation of sand dunes	.. 225 „
(4) Wind breaks	.. 945 „

LAND UNDER DADRI DISTRIBUTARY

386. Shri Attar Singh : Will the Minister for Irrigation and Power be pleased to state—

- (a) the total area of land in tehsil Dadri, district Mohindragarh, at present under irrigation from the Dadri Distributary ;
- (b) whether Government propose to take any steps for the supply of canal water by means of lifts to villages at a higher level in Mohindragarh District as has been done in the case of Bhiwani and Jhajjar Tehsils ; if so, what ?

Sardar Gian Singh Rarewala : (a) 96,482 acres.

(b) Eight villages of Mohindragarh District will get water from the Rewari Lift Scheme. The proposals of further extension of lift irrigation are under consideration.

WATER WORKS IN DADRI TOWN, DISTRICT MOHINDRAGARH

387. Shri Attar Singh : Will the Minister for Consolidation and Health be pleased to state whether there is any proposal under the consideration of Government for the construction of a water works in Dadri, district Mohindragarh ; if so, the time by which the proposal is expected to be implemented ?

Chaudhri Suraj Mal : Yes. The Scheme will be implemented as soon as it is finalized.

GRANT OF LAND TO POLITICAL SUFFERERS

388. Shri Attar Singh : Will the Chief Minister be pleased to state—

- (a) whether it is a fact that prior to the integration of erstwhile States of Pepsu and Punjab, the erstwhile Punjab Government gave free lands for agricultural purposes to political sufferers ;
- (b) whether it is a fact that no lands were given to political sufferers of the erstwhile state of Pepsu ;
- (c) whether Government proposes to give lands to the political sufferers of the erstwhile State of Pepsu as a measure of relief ;
- (d) whether any cases of political sufferers of erstwhile Pepsu for the grant of relief are pending ;
- (e) whether the ex-personnel of the former Indian National Army and the Hongkong Singapore Royal Artillery are treated as political sufferers for the grant of relief ?

Sardar Partap Singh Kairon : (a) Yes.

(b) No.

(c) No.

(d) Yes.

(e) Ex-I.N.A. personnel are treated as political sufferers, but not the ex-members of the Hongkong Singapore Royal Artillery.

ELECTIONS OF PANCHAYATS

389. Shri Attar Singh : Will the Minister for Irrigation and Power be pleased to state the time by which the new elections to Panchayats are expected to be held in the State ?

Sardar Gian Singh Rarewala : No formal time table has yet been framed, but every effort is being made to hold elections to Gram Panchayats as early as possible.

DADRI-BONDH AND ROHAT-BHIWANI ROADS

390. Shri Attar Singh : Will the Minister for Public Works be pleased to state—

- (a) whether the Dadri-Bondh Road is under repair for giving a second coat thereon ; if so, the time by which this work is expected to be completed ;
- (b) whether the construction work on the two miles strip lying between the Dadri-Bondh and Rohat-Bhiwani Roads has been taken in hand ; if so, the time by which it is likely to be completed ?

Rao Birendar Singh : (a) Yes. The entire work is expected to be completed by 31st December, 1957.

(b) No. The work is proposed to be taken up during 1958-59.

ENGINEERING COLLEGES IN THE STATE

391. Shri Attar Singh: Will the Minister for Public Works be pleased to state the number of Engineering Colleges for Overseers and Draftsmen in the Punjabi and Hindi Regions districts, separately, in the State at present?

Rao Birendar Singh : The number of Engineering Colleges for Overseers and Draftsmen in the Punjabi Region Districts of the Punjabi is 7 and in the Hindi Region Districts is 6, at present.

PROFESSORS, READERS AND ASSISTANT PROFESSORS IN THE MEDICAL INSTITUTIONS

392. Sardar Jogindar Singh : Will the Minister for Consolidation and Health be pleased to state:—

- (a) the minimum teaching experience required for appointment as Professors, Readers or Assistant Professors in a Medical College as prescribed by the Indian Medical Council;
- (b) whether all the Professors, Readers or Assistant Professors at present employed in the Medical College in the State possess the requisite teaching experience ; if not, the reason for their appointment?

Chaudhri Suraj Mal : (a) The minimum teaching experience required for appointment as prescribed by the Medical Council of India is :—

Professors

Five Years as Assistant
Professor/Reader in a
Medical College.

} In the respective speciality

[Minister for consolidation and Health]
 Readers and Assistant Three years as Demonstrator/Registrar, in a Medical College } In the respective speciality
 Professors }

(b) No. there have been exceptions. The reason for them is that persons concerned hold high academic qualifications and that more suitable candidates were not available at the time of their appointment in the teaching institutions.

ASSISTANT PROFESSORS OF MEDICAL COLLEGE, AMRITSAR AND
 READERS IN MEDICAL COLLEGE, PATIALA

393. **Sardar Joginder Singh** : Will the Minister for Consolidation and Health be pleased to state —

- (a) the scales of pay and the nature of duties of Assistant Professors in the Medical College, Amritsar, and those of Readers in the Medical College, Patiala;
- (b) whether the incumbents of the two categories of posts mentioned in part (a) above have been equated ; if so, the *criteria* fixed for determining their *inter-se* seniority;
- (c) whether any representations from the Assistant Professors of the Medical College, Amritsar, in regard to their equation with the Readers of the Medical College, Patiala, have been received ; if so, the action taken thereon ?

Chaudhri Suraj Mal : (a) The information is contained in the attached statement.

(b) and (c). The matter is under the consideration of Government and no decision has yet been taken.

Statement

(a) The scale of pay	.. Assistant Professor (Medical College, Patiala), Rs 250—20—330/20—430/20—550 <i>plus</i> Rs 100 per mensem, as special pay
	Readers (Medical College, Patiala) Rs 600—40—800/50—1,200 <i>plus</i> Rs 50 per mensem as special pay
Nature of duties	.. Assistant Professors in the Medical College, Amritsar (in their respective specialities)—
	1. Lectures and lecture-demonstrations of M.B. B.S. Class, M.D/M.S., D.T.D., D.O.M.S., B.D.S., B. Pharmacy, Sanitary Inspectors and Lady Health Visitors.
	2. Besides case demonstrations to M.B. B.S. Class and other classes in/out-patient departments.
	3. Administrative and research work.

4. Operation work, pathological and bacteriological work (as the speciality requires)

Assistant Professors and Readers of Medical College, Patiala—

1. Lectures and lecture-demonstrations to M.B. B.S. Class B. D. S.

2. Besides case demonstrations to M.B. B.S. Class in out-patients/in-patients departments.

3. Administrative and research work.

4. Operation work, pathological and bacteriological work (as the speciality requires)

CONSTRUCTION OF FLOOD PROOF SHELTERS IN VILLAGES

394. Shri Ram Piara : Will the Minister for Revenue be pleased to state whether any scheme for the construction of flood proof shelters in villages exposed to floods is under the consideration of Government; if so, the details thereof and the stage at which the matter stands?

Giani Kartar Singh : First Part—yes.

Second part—As an experimental measure, Government had approved a pilot scheme, intended to be extended later. Under this scheme, two types of houses have been designed. One of the types recommended is a one room structure 10' x 8' constructed with bricks, cement and mortar. Its estimated cost is Rs 780. The second, which is of a cheaper type, will be made of timber *ballis*. It will cost Rs 340. To begin with, one of each type is to be constructed in the districts of Ambala, Gurgaon, Ferozepore, Kapurthala, Karnal and two of each types in Gurdaspur and Amritsar Districts, at Government expense. The structures so constructed are to be given to the poorest inhabitants of the village preferably Harijans. The Deputy Commissioners of these districts have been asked to pay personal attention to this scheme and report the success of the scheme to Government in due course, so that it might be extended or modified in the light of experience gained.

IRON SHEETS QUOTA HOLDERS

395. Shri Ram Piara : Will the Minister for Finance be pleased to state—

(a) the number of A Class quota holders of iron sheets for fabrication in the State at present and the quantity of quota allotted to each ;

(b) whether the quota holders referred to above get some special permits occasionally ; if so, the reasons therefor?

Shri Mohan Lal : (a) Previously there were quota holders of steel with classification as 'A', B & C. This distinction has since been abolished. As such, the question of any quota of iron sheets being allotted to 'A' class quota-holders does not arise.

(b) In view of (a) above does not arise.

RELIEF TO POLITICAL SUFFERERS

396. Shri Ram Piara : Will the Chief Minister be pleased to state—

- (a) whether any political sufferers are getting relief from the Government without filing any affidavits of their incomes; if so, their number together with the reasons therefor ;
- (b) whether any political sufferers paying income-tax are also getting the said relief?

Sardar Partap Singh Kairon : (a) In the early stages of the operation of the scheme financial assistance was sanctioned in favour of certain well-known political sufferers whose credentials were fully known, without obtaining affidavits about their incomes. The necessary affidavits were, however, obtained from them subsequently except in the case of 21 political sufferers who have since been asked to furnish them urgently.

(b) Financial assistance is given to that political sufferer whose total income is less than Rs 75 per month.

RECORDS OF POLITICAL SUFFERERS

397. Shri Ram Piara : Will the Chief Minister be pleased to state—

- (a) whether Government has obtained any records from the West Punjab (Pakistan) Government of those persons who went to jails in the freedom movements of India ; if so, the details of movements in respect of which records have been received ;
- (b) whether Government have complete records of political sufferers belonging to the areas comprised in the present Punjab who had gone to jails in the freedom movement ?

Sardar Partap Singh Kairon : (a) No.

(b) No.

DISTRIBUTION OF BLANKETS TO P. A. P. JAWANS DURING FLOODS
IN 1955

400. Sardar Atma Singh : Will the Chief Minister be pleased to state—

- (a) whether any blankets were purchased by Government for distribution among the P.A.P. Jawans during floods in the State in 1955 if so, the total amount spent thereon ;
- (b) whether any amount was realized in respect of the blankets referred to in part (a) above ; if so, how much ;
- (c) whether it is a fact that an amount equal to one day salary was deducted from the salaries of the Jawans and the officers of the P. A. P. as a contribution to the flood relief fund; if so, the total amount thus collected and the way in which it was spent with the details thereof ?

Sardar Partap Singh Kairon : (a) No blankets were purchased by Government for distribution among the P. A. P. Jawans during floods in the State in 1955. Blankets were, however, purchased for this purpose in 1956 at a total cost of Rs 94,242/14/3.

(b) Rs 26,302/5/3 were contributed by P.A.P. personnel for the purchased of these blankets.

(c) The voluntary contribution by P. A. P. personnel amounted to Rs. 14,588/13/0. This was spent on the purchase of 1200 woollen Jerseys and 6,600 yards of cloth with material for preparation of 1,200 shirts and 1,200 Pyjamas for distribution to the flood affected P. A. P. personnel.

PATWAR CIRCLES AND PATWAR KHANAS IN THE
STATE

401. Sardar Atma Singh : Will the Minister for Revenue be pleased to state—

- (a) the total number of Patwar Circles and the number of Patwar Khanas in the State, separately;
- (b) whether there is any proposal under the consideration of Government to provide a Patwar Khana in each Patwar Circle in the State ; if so, the steps, if any, so far taken in this respect ;
- (c) whether Government have issued any instructions requiring every Patwari to reside in the Patwar Circle in which he is posted ?

Chaudhri Suraj Mal : (a) (i) Total No. of Patwar Circles—5757.

(ii) Total number of Patwar Khanas.—1,591.

(b) No such proposal is under the consideration of Government.

(c) Yes.

ROUTE PERMITS FOR PUBLIC CARRIERS AND STAGE
CARRIAGES

402. Sardar Atma Singh : Will the Minister for Public Works be pleased to state—

- (a) the names and addresses of those persons in the State who have been granted route permits for Public carriers and stage carriages during the current year ;
- (b) the *criteria*, if any, kept in view while granting the said permit ?

Rao Birendar Singh : (a) A statement is enclosed.

(b) (i) 194 fresh permits were issued to State Transport undertakings as required under the Motor Vehicles Act (as amended by Act 100 of 1956) enforced with effect from 15th February, 1957.

[Minister for Public Works]

(ii) Five temporary public carrier permits were issued on Hindustan Tibet road for carriage of potatoes.

(iii) Three temporary public carrier permits were issued to Oil Companies for carriage of petrol.

(iv) Five temporary stage carriage permits were issued on new katcha routes in order to provide transport facilities for the travelling public.

(v) Three temporary public carrier permits were issued to contractors vehicles for carriage of Buildings and Roads material.

(vi) 385 public carrier permits have been granted to meet the demand resulting from industrial and agricultural development in the State. These permits have been issued to the following categories of persons:—

- (i) Nationalist Muslims.
- (ii) Political sufferers.
- (iii) Ex-servicemen.
- (iv) Members of Scheduled Castes.
- (v) Backward area.
- (vi) Other deserving cases.

LIST OF STAGE CARRIAGE PERMITS

	Permits
1. Punjab Roadways, Ambala ..	8
2. Punjab Roadways, Jullundur and Amritsar ..	179
3. Pepsu Road Transport Corporation ..	7

NEW KATCHA ROUTES

1. Haryana Transport, Ltd., Rohtak ..	2
2. Hissar-Niliwar Co-operative Transport Society, Ltd., Hissar ..	1
3. Lahore-Sargodha Transport Co, Hissar ..	1

HINDUSTAN TIBET ROAD PERMITS

- 1. Hargopal Nath, Amar Nath, Dharampur.
- 2. Bantram Banarsidass, Nalagarh.
- 3. Surrendra Transport Co., Ltd., Kalka

*Note.—List of persons relating to reply to part (vi) of this question is kept in the Library, for reference. Please see the list at pages 30 to 48 ante in reply to part (a) of St. Q No. 858 appearing in this debate.

4. 1. Gurbachan Singh, Sohan Singh, Nalagarh.
2. Partap Singh, Nalagarh.
5. Harbans Lal, Nalagarh.

OIL COMPANIES

1. Burmashell Oil Storage, New Delhi.
2. Jagan Nath-Hem Raj, Dhuri.
3. Caltex (India) Ltd., Delhi.

FOR CARRIAGE OF BUILDINGS AND ROADS
MATERIAL

1. Pathankot Bajri Industrial Co., Pathankot.
2. K. S. Ahluwalia, Patiala.
3. Banta Mal-Hukam Chand, Moonak.

INTEREST ON DELAYED PAYMENTS OF THE COST OF SUGARCANE
SUPPLIED TO HAMIRA SUGAR MILL

404. Sardar Atma Singh : Will the Minister for Agriculture and Forests be pleased to state—

- (a) whether the Hamira Sugar Mill caused any delay in the payment of the price of sugar-cane supplied to it during 1956-57 ; if so, the amount of interest assessed under the Indian Sugarcane Act on the amount not paid ;
- (b) whether the said Mill has paid all the interests assessed; if not, the steps being taken to realise the arrears ;
- (c) the amount of interest referred to in part (a) above disbursed among the Cane-growers and the steps being taken to disburse the balances, if any ?

Sardar Gurbanta Singh : (a) *Part I*—Yes.

Part II.—Rs 14,000

(b) *Part I.*—No.

Part II.—The matter is under consideration.

(c) The question does not arise at this stage.

CONVICTION AND RELEASE OF PERSONS CONNECTED WITH
HINDI AGITATION

405. Sardar Atma Singh: Will the Chief Minister be pleased to state—

- (a) the total number of persons so far convicted in connection with the “ Save Hindi ” Agitation in the State ;

[Sardar Atma Singh]

- (b) the number of persons out of those referred to in part (a) above who upon tendering apologies have been released ?

Dr. Gopi Chand Bhargava : (a) 1318 up to October 23, 1957.

(b) Nil, up to October 23, 1957.

BUND AT VILLAGE KANJLI, IN KAPURTHALA DISTRICT

406. Sardar Atma Singh : Will the Minister for Irrigation and Power be pleased to state—

- (a) whether the Consolidation and Health Minister during his tour received a representation from the residents of village Kanjli, District Kapurthala on the 22nd September, 1957, asking that a bund be provided near the village;
- (b) whether the steps have been taken for providing gaps in the bund of the Beyin Project in the Kanjli area for the safety of the said village?

Sardar Gian Singh Rarewala : (a) Yes.

(b) The representation has been received very recently and the matter has yet to be investigated after which the action to be taken shall be decided.

FREE LEGAL AID

407. Sardar Atma Singh : Will the Chief Minister be pleased to state whether there is any proposal under the consideration of Government to provide free legal aid to people whose income is below Rs 100 per mensem; if so, the period within which it is expected to be finalised ?

Dr. Gopi Chand Bhargava : The matter is under consideration. The period within which it would be finalised cannot be given but an effort is being made to finalise it as early as possible.

ADVANCE OF RAJASTHAN DESERT IN THE STATE

408. Sardar Atma Singh : Will the Minister for Revenue be pleased to state—

- (a) the steps so far taken by Government to check the advance of the Rajasthan desert into the State ; and the total amount spent thereon;
- (b) the extent of success so far attained as a result of the steps referred to in part (a) above ?

Sardar Gurbanta Singh : (a) Two schemes costing Rs. 27.60 Lakhs have been included in the Second Five-Year Plan to check the March of Rajasthan desert into Mohindergarh, Hissar, Ferozepore and Gurgaon

Districts bordering on Rajasthan. One scheme has been started only, from the year 1957-58, whereas the other scheme is continuing from First Five-Year Plan. Rs. 6,87,385 were spent on this scheme during the First Five-Year Plan period, Rs. 1,01,734 during 1956-57 and Rs. 35,973 have been spent up to the month of August, 1957, during 1957-58.

(b) The following targets have been achieved from First-Five Year Plan period up to the end of August, 1957.

	Acres
(1) Afforestation of hills ..	3,129
(2) Creation of shelter belts ..	1,931
(3) Wind breaks ..	468

CONSTRUCTION OF LOHIAN-SADDUPUR-NAWANPIND ROAD
IN JULLUNDUR DISTRICT

409. Sardar Atma Singh : Will the Minister for Public Works be pleased to state whether Government have received any proposal from the District Board, Jullundur, for the construction of the Lohian-Saddupur-Nawanpind road connecting Kang Khurd Railway Station in Tehsil Nakodar ; if so, the action, if any, taken thereon ?

Rao Birendar Singh : No.

CONSTRUCTION OF A BRIDGE OVER BEYIN NADI NEAR NAWANPIND
KHALEWAL, DISTRICT JULLUNDUR

410. Sardar Atma Singh : Will the Minister for Irrigation and Power be pleased to state —

- (a) whether there is any proposal under the consideration of Government for the construction of a bridge across Beyin Nadi near Nawanpind Khalewal in tehsil Nakodar, District Jullundur; if so, the steps, if any, so far taken in this respect;
- (b) whether Government have received any request from the District Board, Jullundur for making funds available for the said construction from the amount of one lakh sanctioned for white Beyin for the current year; if so, the action, if any, taken thereon?

Rao Birendar Singh : (a) Yes. The District Board, Jullundur is taking action in this respect.

(b) No. No grant is admissible from the Communications Board Punjab, as the bridge is on a Class III District Board, Road.

RELIEF TO EX-INDIAN NATIONAL ARMY PERSONNEL

411. Sardar Atma Singh : Will the Chief Minister be pleased to state—

- (a) whether Government have appointed the Indian National Army Relief Committee ; if so, when and the names of its members ;
- (b) the total number of applications so far received by the said Committee and the number of those dealt with by it ;
- (c) the total amount of relief so far granted to the ex-personnel of the Indian National Army ;
- (d) the total amount of T. A., D A, and other emoluments paid to each member of the said Committee since its appointment up-to-date ;
- (e) the period within which the said Committee is expected to complete its work ?

Sardar partap Singh Kairon : (a) Yes. A Sub-Committee designated the I. N. A. Sub-Committee was constituted under the State National Workers (Relief and Rehabilitation) Board in November, 1956. The names of its members are as follows:—

1. General Mohan Singh of I. N. A., Chairman, Indian National Army Sub-Committee, Jugiana Garden Colony, post office Sanhe-wal, District Ludhiana.
2. Col. Dilsukh Mann of Indian National Army, village Kunwah, Post Office Jhajjar, District Rohtak.
3. Capt. Pat Ram of Indian National Army, Village and Post Office Kirrhan, Tehsil Fatehabad, District Hissar;
4. Capt. Bishan Singh Shanghai, Village Brahmpura, Tehsil Tarn Taran, District Amritsar ;
5. Capt. Prit Singh of Indian National Army, Village and Post Office Gohana, District Rohtak;
6. Capt. Gurbachan Singh Chicha, Village and P. O. Chicha, District Amritsar.
7. Capt. Harbhajan Singh of Indian National Army, Village Jand, Post Office Birk, tehsil Jagraon, district Ludhiana.

(b) The total number of such applications is 4386, out of which 1931 have either been recommended financial assistance or rejected by the I.N.A. Sub-Committee.

() Rs. 29,420

(d) A total sum of Rs 1,851.77 has been paid as under :—

	Rs.	n.P.
1. General Mohan Singh	..	570.71
2. Capt. Pat Ram	..	199.17
3. Capt. Ram Sarup (who has since ceased to be a member of the Sub-Committee)	..	39.00
4. Capt. Bishan Singh Shanghai	..	455.20
5. Capt. Harbhajan Singh	..	214.57
6. Capt. Gurbachan Singh Chicha	..	373.12
Total	..	1,851.77

(e) The Sub-committee is expected to complete the work by the end of the current financial year.

EQUATION OF CLASS I OFFICERS OF EDUCATION DEPARTMENT
OF ERSTWHILE PUNJAB AND PEPSU

412. Sardar Atma Singh : Will the Chief Minister be pleased to state with reference to part (b) of reply to Starred Question No. 636 given on the floor of the House on the 15th June, 1957, whether —

- (a) any Class I Officer in the Education Department of the erstwhile Pepsu State have been equated with Class II (Men's) Officers in the said Department of the erstwhile Punjab; if so, their names together with the reasons therefor in each case;
- (b) whether Government have received any representation against equations referred to in para (a) above; if so, the action, if any taken thereon ?

Sardar Partap Singh Kairon : (a) In erstwhile Pepsu, there were the following two grades of Class I—

- (i) Rs. 350—1,200
- (ii) Rs. 350—950

In accordance with the rules relevant to the equation of services and decision of the Integration Council, all Class I Officers of the erstwhile Pepsu in grade of Rs. 350—1 200 were equated with Class I of the erstwhile Punjab in grade of Rs. 350—1,200 and all those in the grade of Rs 350—950 were equated with Class II (Men's Branch) of erstwhile Punjab Education Department. A list of their names is o as desired. The grade of this latter Class in Pepsu was Rs. 350—750 on 31st December, 1955 and was revised to Rs 350—950 with effect from 1st January, 1956 only. As they were not equal to Class I of Punjab and were more akin to Class II of Punjab in scale of Rs. 250—750, in accordance with the equation rule, it was not, therefore, considered possible to equate the lower grade Class I Officers of Pepsu with Class I of Punjab.

(b) Yes. These have been rejected.

List of Class I Officers of erstwhile Pepsu in grade of Rs. 350—950 who have been equated with Class II of Punjab

(College Cadre)

- (1) Shri Harbail Singh
- (2) Shri D. N. Kak
- (3) Shri D. R. Bhalla.
- (4) Shri S. D. Bhatia.
- (5) Shri A. K. Sharma.
- (6) Shri A. C. Kapur.
- (7) Shri Kishen Singh Gill.
- (8) Shri R. G. Bajpai.
- (9) Shri Bhagat Singh.
- (10) Shri Kartar Singh Shergill.

[Chief Minister]

(School and Inspection)

1. Shri Budh Singh.
2. Shri B. S. Verma.

COTTAGE INDUSTRIES UNDER FIVE-YEAR PLAN

413. Dr. Bhag Singh : Will the Minister for Planning and Community Projects be pleased to state the phased programme, if any, chalked out for the development of Cottage Industries under the Second Five-Year Plan in the State, together with the amount of funds allocated for each district for the purpose ?

Dr. Gopi Chand Bhargava : (a) No clear cut definition of Cottage Industries is at present available. Different States have defined Cottage industries differently. Khadi and Village Industries, Handloom, Handicraft, Sericulture and other small industries can be considered to be Cottage Industries, if run on Cottage basis.

A provision of Rs. 7.48 lakhs has been made in the Second Five-Year Plan for small scale industries, viz., Small scale, Khadi, Village, Handloom, Handicraft and Sericulture industries. Two statements indicating phased programme under the plan in respect of these industries and funds allocated for each of the districts are enclosed.

**PHASED PROGRAMME SMALL INDUSTRIES SCHEMES PROVIDED IN
THE SECOND FIVE-YEAR PLAN OF THE DEPARTMENT OF
INDUSTRIES**

(Rs. in thousands)

Serial. No.	Head of Industries	1956-57	1957-58	1958-59	1959-60	1960-61	Total (1956— 61)
1	Small Scale Industries	1,01,03	1,01,46	1,10,62	60,08	62,20	4,35,39
2	Village and Khadi Industries ..	30,42	41,89	43,00	43,17	56,25	2,14,73
3	Handloom Industries ..	7,64	11,57	5,09	4,80	4,71	33,81
4	Handicrafts Industries ..	6,35	6,43	5,28	6,03	6,59	30,68
5	Industrial Co-operatives and Miscellaneous ..	4,73	6,31	4,91	4,61	4,73	25,29
6	Sericulture ..	49	86	4,08	1,41	1,33	8,17
	Grand Total ..	1,50,66	1,68,52	1,72,98	1,20,10	1,35,81	7,48,07

UNSTARRED QUESTIONS AND ANSWERS

DISTRICT-WISE BREAK UP OF THE SCHEMES OTHER THAN THOSE FOR LARGE SCALE AND MINERAL INDUSTRIES INCLUDED IN THE SECOND FIVE-YEAR PLAN OF THE DEPARTMENT OF INDUSTRIES, PUNJAB

Serial No.	Name of District	(Rs. in 000)
1	Gurgaon	33,62
2	Hissar ..	22,75
3	Rohtak ..	39,82
4	Karnal ..	78,12
5	Ambala ..	38,41
6	Ludhiana ..	87,42
7	Jullundur ..	62,23
8	Ferozepore ..	12,94
9	Amritsar ..	32,11
10	Gurdaspur ..	19,19
11	Hoshiarpur ..	58,74
12	Kangra ..	47,59
13	Simla ..	1,35
14	Patiala ..	55,86
15	Sangrur ..	46,09
16	Bhatinda ..	17,51
17	Kapurthala ..	37,71
18	Mohindergarh ..	22,78
19	Schemes benefiting entire State ..	63,47
	Total ..	7,77,71*

*This includes Rs. 29,64,000 provided towards public contribution and recoveries of loans. The net figure thus works out to be Rs. 7,48,07,000.

DEVELOPMENT OF KHADI IN THE STATE

414. Dr. Bhag Singh : Will the Minister for Planning and Community Projects be pleased to state—

- the Sales programme, if any, chalked out for the development of Khadi in the State, district-wise ;
- whether any reduction in the rate paid to weavers since 1954 has been made by Government ; if so, how much and the reasons therefor ;

[Dr. Bhag Singh]

(c) whether there is any proposal under the consideration of the Government to restore the reduction referred in para (b) above.

Dr. Gopi Chand Bhargava : (a) The spinning and weaving centres of the Industries Department have not chalked out any special sales programme for development of khadi in the State district-wise. The khadi produced at these centres is sold through the agency of certified institutions, Controller of Stores, Punjab Government and Director -General Supplies and Disposal, Government of India (for Government Departments). Khadi is also sold by registered institutions which are not under the administrative control of Government.

(b) No. Schedule of wages is approved by the Zonal Director of the Khadi and Village Industries Commission in respect of certified institutions including spinning and weaving of the Industries Department. The schedule of wages was revised by the Zonal Director recently.

(c) In view of (b) above the question does not arise.

NATIONALIZATION OF ROAD TRANSPORT

415. Dr. Bhag Singh : Will the Minister for Public Works be pleased to state whether Government have drawn any phased programme for the nationalisation of road transport under the Second Five Year Plan in the State ; if so, the details thereof ?

Rao Birendar Singh : *Part I.*—No.

Part II.—Does not arise.

MEMORANDUM TO CENTRAL FOODGRAINS ENQUIRY COMMITTEE

416. Dr. Bhag Singh : Will the Minister for Finance be pleased to state whether any Memorandum has recently been submitted by the Government to the Central Foodgrains Enquiry Committee ; if so, a copy thereof be laid on the Table of the House ?

Shri Mohan Lal : Yes. A copy of the Memorandum is laid on the Table of the House.

Memorandum submitted by the Punjab Government to the Foodgrains Enquiry Committee in September, 1957.

When the bumper Rabi crops of 1954-55 came into the markets, prices of Foodgrains were at a very low ebb and Government had to undertake purchases of wheat as well as gram as a measure of price support. Approximately 20,000 tons of wheat and 1,200 tons of gram were actually purchased at the floor rate of Rs 10 and Rs 6 per maund respectively. It was also decided to extend the Price Support Policy to the Kharif Grains, viz., Maize, Jowar, Bajra and Paddy/Rice. Then came the unprecedented floods of October, 1955, which not only destroyed the standing Kharif crops in many districts of the State, but also washed away or damaged extensively the existing stocks of Rabi grains with the trade as well as cultivators and house-holders both in rural and urban areas. This increased the pressure of demand on whatever stocks of wheat/gram were saved from the ravages of the floods.

2. As a natural consequence, scarcity conditions developed in certain areas of the State and prices soared very high. The stocks purchased in furtherance of the Price Support Scheme, as well as the stocks of imported wheat stored by the Government of India in the State, were deployed in various ways to provide relief to the consumers/cultivators.

3. The outlook of the Rabi harvest of 1955-56 was not very bright in spite of the fact that sowings compared favourably with those of the previous year. This was attributable mainly to the fact that winter rains were rather late and the yield was considerably lower on per acre basis. Even so the estimated produce for the year 1956-57 was in excess of the normal requirements of the State and it was hoped that the prices would come down to a reasonable level at the time of peak arrivals. This did not, however, materialise and the minimum price of wheat in almost all the mandis fluctuated around or about Rs 11 per maund during the 1st fortnight of May, 1956, and increased further in the latter half of the month. There were several reasons for this, e.g.,—

- (i) There was no carry over of the preceding year's stocks either with the trade or the producers at the time of the harvest ;
- (ii) There was a tendency on the part of the bigger landlords, who could afford to hold back the stocks, not to market them straight away in the light of previous year's experience when prices shot up towards the end of the year ;
- (iii) Even smaller producers retained their entire requirements for the year because of the apprehension that they may have to buy stocks at exorbitant rates later on ;
- (iv) A tendency amongst city dwellers of richer class to procure their yearly requirements in advance was also noticed ;
- (v) Consciousness amongst traders that even if Government bought the stocks at as low a rate as Rs 10 per maund, it would not release them at less than Rs 14 per maund. As the incidental expenses incurred by the trade in storing stocks for the year were not likely to exceed Rs 1.50 per maund., including a reasonable margin of profit, the trade could well afford to buy up to Rs 12.50 per maund without fear of losses. It was regarded as one of the major factors which contributed to the continued high prices of wheat even when the bulk of the produce was being marketed. ;
- (vi) Substantial purchases and consequent exports made from the State by Bombay and Calcutta Mills as well as merchants from Bihar and other States. More than two lakh tons of wheat were exported from the State, within a few months. It is possible that these excessive purchases by Mills/Merchants of other States were actuated by speculative motives in the hope of inflation resulting from huge developmental expenditure coupled with deficit financing envisaged in the Second Five-Year Plan.

4. Since there was no restriction on the inter-State movement of foodgrains, huge quantities of wheat and other grains continued to be exported. The Government of India were apprised in early May, 1956, of the shortfall in production and heavy exports. It was also brought to their notice that if no restrictions were imposed on movement, Punjab might be denuded of wheat supplies to such an extent that the Government of India shall have to arrange for stocks to face the population of the State at reasonable rates.

5. The contingency for distribution of imported wheat did actually arise towards August, 1956, and continued till the arrival of 1956-57 Rabi Crop in the markets. During this period approximately 61,000 tons of wheat were distributed through more than 800 Fair Price Shops in addition to about 31,000 tons of atta prepared by the Roller Flour Mills out of imported wheat supplied to them by the Government of India. Despite the issue of such a large quantity of wheat/atta, the minimum price of indigenous wheat in the State ranged from Rs 14 to Rs 16 per maund while the maximum ranged from Rs 17 to Rs 21 per maund even when the distribution scheme remained in force. This was an abnormal level for wheat prices and the dictates of a free economy on all-India basis had also created the paradox of a surplus State being forced to consume imported stocks.

6. With the arrival of the new Rabi crop in 1957 the prices of wheat did not show any appreciable decline because of heavy demand from the outside and consequent exports. Nearly 1,50,000 tons of wheat had been exported from the State before the zone comprising Punjab, Himachal Pradesh and Delhi was formed. With the formation of the zone, in

[Minister for Finance]

June, 1957, the prices of wheat declined by up to Rs 2 per maund in the minimum range while in the maximum range they fell by Rs 0.50 per maund only. There are no restrictions on the movement of any other foodgrains from Punjab to other States in India and the necessity for imposing any restrictions has not so far been felt. As a matter of fact in the case of rice (especially superior Basmati variety) which is grown in this State primarily as a cash crop steps may have to be taken to ensure export to consuming markets outside the State at reasonable prices.

7. The views of the State Government on the questionnaire circulated by the Food-grains Enquiry Committee are annexed.

(H. S. ACHREJA),
Director, Food and Supplies and Deputy Secretary to
Government, Punjab.

REPLIES TO THE QUESTIONNAIRE

1. The main measures for increasing food production in this State are irrigation, better seeds, manures and fertilizers, land development, improved agricultural practices. The revised target of additional production of foodgrains allotted to this State is 14.40 lac tons. The distribution of this target amongst various measures is as follows :—

	“000” tons.
Major irrigation	.. 600
Minor irrigation	.. 123
Improved seeds	.. 201
Fertilizers and manures	.. 222
Land Development	.. 129
Improved agricultural practices	.. 165
Total	.. <u>1,440</u>

(a) *Major irrigation*.—An important source of increasing food production is major irrigation. It will be seen from the above table that it accounts for nearly 50 per cent increase in production. The main project under this head is Bhakra-Nangal. In order to ensure speedier execution of major irrigation scheme, the State Government have set up a Working group to review the progress after every six months.

(b) *Minor irrigation*.—Under this head, schemes relating to tube-wells, pumping sets and percolation wells are included. Besides the State tube-wells, the Government have provided liberal financial aid for sinking 268 tube-wells, 4,202 percolation wells and installation of 1,327 pumping sets by farmers themselves. In the year 1956-57, the achievements were 495 wells, 60 pumping sets and 5 tube-wells, whereas in 1957-58 it is proposed to advance financial aid for 592 wells, 108 pumping sets and 25 tube-wells.

(c) *Fertilizers and manures*.—The target for consumption of ammonium sulphate and superphosphate for Punjab is 1,55,000 tons, and 37,000 tons respectively by 1960-61. Out of this nearly 68,000 tons of ammonium sulphate and whole of superphosphate will be consumed for food crops. The total consumption of ammonium sulphate in 1956-57 has been 30,000 tons, whereas the target for 1957-58 is 55,000 tons for all crops. The use of superphosphate is yet negligible. A target of 12,000 tons, however, has been fixed for 1957-58. Efforts are also being made to introduce some new fertilizers like calcium ammonium nitrate, ammonium sulphate nitrate and urea.

Other important schemes are development of local manurial resources and green manuring. Under the first scheme, work is proposed to be taken up in 59 blocks and 59 village Panchayats in 1957-58. Special staff is being recruited to train farmers in proper methods of manure conservation. Besides, loan will be given to village Panchayats for night-soil composting. The target for green manuring is 3,50,000 acres by 1960-61. During 1957-58, it is proposed to green manure 110,000 acres.

(d) *Better seeds.*—About 70 per cent of the area of paddy and wheat in Punjab is under improved seeds. The objective for the Second Plan is to cover entire area of these crops with improved seeds. An important scheme for realising the target is the establishment of a chain of seed farms. On the basis of one farm of 25 acres for each block of 100 villages, the number of farms targetted comes to 228. In the year 1956-57, the farm units established were 18. During 1957-58, the plan target is 108 seed farms. Besides, it is also proposed to set up seed multiplication co-operative societies at village level.

(e) *Land Development.*—In order to add to the cultivated area of the State, reclamation of waste lands forms an important item in the Agricultural Production Plans. The target, for the Second Five-Year Plan period is 85,000 acres. Out of this, about 23,000 acres are for the present, proposed to be reclaimed through private parties on contract basis. Apart from this, a considerable area shall be brought under the plough purely through private initiative.

(f) *Improved techniques.*—Improved techniques relate to some recognised cultural practices like line sowing, which contribute towards increased production. Also included in this category are plant protection measures. The targets fixed for the latter activity are as below :—

Deratting	.. 178,000 acres.
Destruction of jackals	.. 155,000 acres
Destruction of crop pests	.. 158,000 acres
Fruit pests	.. 2,875,000 trees

Additional facilities are proposed to be provided for strengthening plant protection services. Besides, it is also under consideration to advance subsidy aid for the purchase of hand sprayers and dusters by farmers, co-operative societies and panchayats.

ORGANISATIONAL MEASURES

(i) Targets have been subdivided for each district, block and non-block area. They are being further broken up into village levels.

(ii) Detailed instructions are being sent to the field staff of Agricultural Department, Community Development and N. E. S., for preparing village plans of agricultural production.

(iii) The Deputy Commissioners have been made responsible for the achievement of district targets.

2. There are no marked regional variations within the State regarding the extent of rise in prices of various foodgrains. The usual variation in prices between the producing areas and non-producing areas is of course there. There is nothing of special importance except the floods of October, 1955, which had a sizeable effect on the state of production during the last two years. The transport situation does not present any insuperable problems in the State. There is very little increased pressure on demand of foodgrains within the State but demand from outside the State is rather high and we have to prevent the export of quantities much in excess of the marketable surplus of the various commodities.

3. The rise in food prices in this State is not due to shrinkage in the marketed surplus owing to increased consumption but only partially due to holding of grains by the bigger producers. The main factor responsible for this was heavy exports outside the State which have now been localised/considerably reduced with the formation of the Wheat Zone of Punjab, Delhi, Himachal Pradesh, Jammu and Kashmir.

4. The tendency of holding foodgrains to avoid glut arrivals in the markets is no doubt developing ; but it is only by some big producers, who can afford to hold the supplies. This tendency is the result of a better marketing consciousness on the part of the producers.

5. It is only some big producers, who hold back paddy longer. The medium farmers mostly sell their produce immediately after harvest. The tendency of holding longer extends to size of holding in irrigated and barani areas as given below :—

Irrigated	.. Over 25 acres
Barani	.. Over 50 acres

[Minister for Finance]

6. There are three main sources of finance, which make it possible for the big producers to hold supplies :—

- (1) Favourable prices of cash crops ;
- () Co-operative Banks ;
- (3) Government taccavis and other loans.

7. (A) A statement showing marketed surplus in 1955-56 and 1956-57 in the important markets of the Punjab for major foodgrains is given below :—

Serial No.	Name of Commodity	Name of Market	ARRIVALS IN MAUNDS	
			1955-56	1956-57
1	Wheat	Moga	811,773	833,681
		Amritsar	444,705	379,576
		Khanna	392,147	362,147
		Jullundur	577,915	330,281
		Panipat	157,186	155,766
2	Gram	Moga	216,222	240,746
		Amritsar	255,641	181,373
		Kaithal	571,036	750,731
		Hissar	696,542	709,025
		Abohar	652,128	230,157
3	Rice	Amritsar	474,384	658,866
		Jullundur	24,173	33,178
		Ferozepur	190,126	110,176
		Sonepat	9,882	11,638
4	Maize	Moga	5,240	20,979
		Amritsar	53,755	29,774
		Kaithal	4,632	48,766
		Jullundur	52,664	67,179
5	Bajra	Rohtak	53,863	27,914
		Hissar	91,677	123,656
		Kaithal	13,535	95,187
		Moga	16,235	52,978
		Abohar	5,625	5,756

7. (B) There is no marked difference in the stock holding of foodgrains by traders and millers this year as compared to the last year.

8. There is no adverse effect of land reforms on the food output and marketable surplus. Guarantee of tenure to the tenants and consolidation of holdings are contributory factors towards an increase in the cultivated area.

9. Fixation of maximum prices of foodgrains will not be practicable unless a system of monopoly procurement and rationing/controlled distribution is introduced all over the State. This also involves many difficulties and the public generally feel harassed under the rigidity of such extreme forms of control. However, the higher range of prices can be kept within the reasonable limits by the methods adopted already by the Government of India, for example (i) restriction on movement within the more or less self sufficient zone, (ii) cordoning of highly deficit areas and meeting their requirements by stocks imported from foreign countries, (iii) credit squeeze to prevent hoarding by big traders/millers, etc., and (iv) power to acquire stocks at the average price of last three months and not at the prevalent market price at the time of acquisition. These measures should continue. At the same time minimum price for different foodgrains should be fixed from year to year just before the crop is to be harvested. The factors to be taken into consideration should be the costs of production and the state of the crop and the general level of prices of consumer goods which the cultivator has to buy.

10. Compulsory procurement of foodgrains is not recommended. Some steps as indicated in the foregoing para have already been taken by the Government to minimise tendencies to hoarding by the traders. Another step that could be taken is the licensing of foodgrains dealers/millers and a limit of maximum stocks to be kept by them at any one time.

11. There should be no restriction on the movement of foodgrains in a fairly large zone. The present zonal scheme of linking this State with Himachal Pradesh and Delhi and Kashmir is correct.

12. Normally there should be no need for opening of fair price shops in a surplus State. With the creation of a Zone prices are also not likely to go too high. In certain outlying and inaccessible areas of the State, however, the normal trade channels may not prove adequately for the needs of the public. In such areas distribution through fair price shops should go on throughout the year at a fair price and it may even be subsidized in very backward and far flung places. We are already carrying on such distribution in Simla and Kangra Districts and in certain hilly areas of Hoshiarpur District and the distribution in Kulu Valley including Inner and Outer Seraj, Lahaul and Spiti, etc., is being subsidized to the extent of 50 per cent of incidental expenses beyond the rail head. Emergent distribution through fair price shops may also become necessary from time to time in other areas as a result of unforeseen calamities like hail-storms, floods, etc. For this purpose Government should maintain a reserve of approximately 20,000 tons at all times. This reserve may be in the form of indigenous wheat/imported wheat.

13. Rice is a cash crop in this State and there is no question of rationing or distribution so far as we are concerned. If, however, it is decided to acquire it for building up Central Reserve Stocks a minimum price for paddy will have to be ensured to the growers and procurement can be done through the agency of millers on payment of manufacturing and carrying charges. The price of Basmati paddy will have to be higher than that of coarse paddy.

14. An integrated price structure policy may be defined as the co-relation of prices of agricultural commodities with those of the industrial goods, and other consumer articles. Further, it may also take into consideration the price relationship of one agricultural commodity with the others. There is no doubt that an integrated price structure policy has an important bearing on the success of economic planning but since it may not be practicable to fix the maximum prices of all consumer goods, it would not be feasible to undertake any scheme of integrated price structure in the present stage of development of the country. The guarantee of a minimum price to the producer and restricting the upward trend by various means as indicated in paras 9 and 10 above, will bring into play certain chains of reaction on the prices of other goods and would perhaps serve the purpose.

15. In the light of the answer given in the foregoing para it does not arise.

16. Guarantee of a minimum price to the producer limiting the upward trend of prices by steps indicated in para 9 above and licensing of foodgrains dealers/millers as suggested in para 10 above are recommended.

Minister for Finance]

17. The Central Government should undertake to buy principal foodgrains at certain minimum prices fixed just before the crop is to be harvested. Fixation would depend on the cost of production, crop prospects, anticipated demand and prevalent prices of consumer goods. It should not be necessary to announce the floor price before the sowing season as an incentive to increase the cultivation but the intention of the Government to fix a minimum price in the interest of cultivators should be well publicised. Government should not wait until the prices actually show a marked tendency to decline because in such a case, it is likely that the rot may not be stemmed in time. Open market purchases by Government without any announcement of minimum prices may lead to confusion and corruption.

18. High prices of foodgrains are definitely an incentive for the farmers, big as well as small, to produce more, but they are bound to react on the prices of other goods also.

19. Fair price shops have on the whole been successful in this State and though the possibility of malpractice here and there cannot be entirely ruled out, the method of distribution through Fair Price Shops is perhaps the best in the context of a partially controlled economy. The system of family cards with a limited monthly/fortnightly quota for consumers belonging to low income groups only could be tried with advantage.

20. Subsidized issue of foodgrains should be made in backward and outlying areas as already being done in this State. In urban areas, it could perhaps be extended to the localities with large concentrations of labour population. Distribution through Fair Price Shops for low income groups could also be undertaken. Frequent checking of card-holders and the sales, stocks and accounts of Fair Price Shops should ensure that the benefit is restricted to the classes for whom it is meant.

21. There can be no objection to propaganda being made to promote large consumption of wheat in rice consuming areas.

22. If subsidiary foods can be made available at rates which compare favourably with the normal price of the staple diet of the people and they can also be convinced that the nutritional value of these diets is equal to, if not actually more than, their usual food, they might be persuaded to make greater use of the same. In the rice eating zones, a compulsory percentage of subsidiary food could be issued along with rice through the Distribution Centres.

QUESTIONNAIRE

1. What are main measures for increasing food production in your State ? How have these been working in respect of —

- (a) Major Irrigation ;
- (b) Minor Irrigation ;
- (c) Fertilizers and manures ;
- (d) Better Seeds ;
- (e) Land Development ;
- (f) Improved techniques ;
- (g) Community Projects and National Extension Services ?

Have you any suggestions for ensuring the success of the Food production programme ? Does their implementation require action within the State or assistance from the Government of India ?

2. Are there any marked regional variations within your State regarding the extent of rise in prices of various foodgrains ? Are there any special factors in your State operating on food prices concerning (a) state of production in the last two years, (b) the transport situation and (c) increased pressure of demand for foodgrains (i) from within the State ii) from outside the State ?

3. To what extent in your opinion is the rise in food prices in your State the result of (a) shrinkage in marketed surplus of foodgrains owing to increased consumption or holding of grains by the producer (b) growth of demand from urban and other classes of consumers ?
4. Are more foodgrains being held in the villages and less being marketed immediately or shortly following the harvest ? Do you find evidence of this tendency in lower or smaller market arrivals in any centres or areas for which you have information ?
5. Is it the substantial producer with irrigated land alone who holds paddy or rice longer, or does the medium farmer also benefit by this process ? How far down in terms of size of holding (a) irrigated and (b) non-irrigated, does this tendency extend ?
6. What are the main sources of finance for the farmer which enable the produce to be held longer ? To what extent does the farmer find it possible to hold the produce out of his own resources ? To what extent does he borrow and from whom (a) money-lenders, (b) co-operative banks, (c) commercial banks ?
7. (a) How does the actual "marketed surplus" in 1956-57 compare to that in 1955-56 for different foodgrains in any specific area or areas which you can mention ?
(b) In the areas you know, how does stock holding of different foodgrains by (i) traders and (ii) millers this year compare to that in last year ?
8. In your opinion, what bearing do land reforms have on (a) food output and (b) marketed surplus ?
9. Would you favour control of prices of foodgrains by way of fixation of maximum prices ? What measures would you suggest to enforce the legal maxima ?
10. Would you recommend compulsory procurement of foodgrains in selected surplus areas with a view to meeting the requirements of deficit areas ? What other measures would you suggest to minimise tendencies to hoarding by (a) the trader (b) the producer ? To what extent should these measures include (i) better supply of producers' goods, e.g., fertilisers, (ii) better supply of consumers' goods, e.g., cloth and (iii) better provision of facilities for saving.
11. Would you recommend restriction of movement of foodgrains to destinations (a) outside a fairly large zone, and what zone in respect of your State, (b) outside a smaller area of a group of districts or a district (c) outside a village, except to the convenient marketing centre of mandi, with a view to assisting in procurement operations ?
12. To what extent would you suggest that Government should undertake liability for distribution of foodgrains ?
13. What steps other than rationing of rice would you suggest for conserving supplies of rice ?
14. How would you define an integrated price structure. Do you consider that Government should undertake the responsibility for maintaining such a structure ?
15. What measures do you consider necessary to enable an integrated price structure to be maintained ? How far do you think is the maintenance of such a structure essential to the Plan ?
16. Short of an integrated price structure covering all or most of the important commodities, what kind of price policy in respect of foodgrains would you recommend ?
17. Do you consider it expedient or desirable in the interest of maximising food production to declare minimum prices for various foodgrains at which Government undertakes to buy all quantities offered ?

Would you favour announcing such minimum prices immediately or as and when prices show a marked tendency to decline ? Or, would you rely for the purpose of preventing a serious fall in prices on open market purchases by Government without any announcement of minimum prices ?
18. How far do high prices make for larger production of foodgrains ? What is the reaction of the farmer, as observed by you according to whether he is (a) a substantial producer with a surplus or (b) a small self-sufficient farmer.

[Minister for Finance]

19. Have fair price shops in the area or areas for which you have information generally succeeded in bringing down prices to more reasonable levels? Has their working been characterised by any mal-practices? Have you any suggestion to make for improvement of their working?

20. Would you recommend a system of limiting the subsidized issue of foodgrains only to vulnerable sections of the urban population? How would you define such vulnerable sections of the population? How would you ensure that the benefit of concessional supplies is restricted to the classes of people for whom it would be intended?

21. Having regard to the long-term prospect of shortage of rice, would you suggest any steps being taken by way of propaganda or otherwise to promote the larger consumption of wheat in rice-consuming areas?

22. What do you think of the possibilities of greater use of subsidiary foods in the dietary of the people in a long-term solution of the Indian food problem? What concrete steps would you recommend in this direction.

CENSUS OF LANDHOLDINGS IN THE STATE

417. • Dr. Bhag Singh : Will the Minister for Revenue be pleased to state whether any census of landholdings, district-wise, in the State has been taken; if so, when, and a copy thereof be laid on the Table ?

Giani Kartar Singh : (a) Census of Land Holdings was taken in 1955. In erstwhile Punjab, it was conducted district-wise ; and in erstwhile Pepsu the state was divided in the following three Zones for the purpose :—

- (i) Plain tracts excluding hilly tract of Kandaghat Sub-Division comprising Kandaghat and Nalagarh Tahsils and dry and sandy tracts comprising Mahendragarh District and Jind and Narwana Tehsils of Sangrur District ;
 - (ii) Hilly tract of Kandaghat Sub-Division comprising Kandaghat and Nalagarh Tahsils ;
 - (iii) Sandy tracts with little or no irrigation facilities comprising Mahendragarh District, and Jind and Narwana Tahsils of Sangrur District ;
- (b) Copies of the said *Census are laid on the Table of the House.

IRRIGATION BY TUBE-WELLS UNDER SECOND FIVE-YEAR PLAN

420. Dr. Bhag Singh : Will the Minister for Irrigation and Power be pleased to state whether any programme for the installation of tube-wells for irrigation purposes has been drawn by Government under the Second Five-Year Plan ; if so, what ?

Sardar Gian Singh Rarewala : *First Part.*—Yes.

Second Part.—300 new tube-wells will be installed in addition to the completion of those relating to the 1st Five-Year Plan period.

Note.—*Census mentioned in the reply to unstarred Q. No. 417 is kept in the Library.

MINIMUM WAGES FOR AGRICULTURAL LABOURERS IN THE STATE

421. Dr. Bhag Singh : Will the Minister for Education and Labour be pleased to state—

- (a) whether Government have fixed uniform minimum wages for agricultural workers in the State ; if so, what ;
- (b) the details of the machinery appointed for the implementation of the decision referred to in part (a) above ;
- (c) whether any disputes regarding wages have so far been arisen ; if so, how many ;
- (d) whether the disputes mentioned in part (c) above have been referred to the machinery mentioned in part (b) above ; if so, the manner in which they have been settled ?

Shri Amar Nath Vidyalankar : (a) Uniform rates of wages for the agricultural workers in the State have not been fixed. Minimum rates of wages were fixed by the erstwhile Punjab and Pepsu States as per notifications No. 7777-LP-51/868, dated the 12th March, 1951, and No. LS/I(9)53—14, dated the 6th February, 1953 (Copies enclosed.)

(b) All the Kanungos and Patwaris of the Revenue Department were appointed by the erstwhile Punjab and Pepsu States as Inspectors under section 19 (1) of the Minimum Wages Act, 1948, in their respective jurisdictions and they still continue to function as such.

(c) No.

(d) Question does not arise.

GOVERNMENT OF PATIALA AND EAST PUNJAB STATES UNION, INDUSTRIES SUPPLIES AND LABOUR SECRETARIAT.

NOTIFICATION

The 6th February, 1953

No. LS/I(9)-53-14.—The recommendations of the Committee constituted under Section 5(1)(a) of the Minimum Wages Act, 1948, in respect of agricultural labourers having been considered by the Government, His Highness the Rajpramukh of Patiala and East Punjab States Union in exercise of the powers conferred by clause (a) of subsection (1) of section 3, read with subsection (2) of section 5 of the said Act, is pleased to fix the following rates of wages within the meaning of clause (iii) of subsection (1) of section 4 of the Act for employees employed in agriculture in the State :—

A.—ATTACHED LABOUR

ADULT MALE (WHOLE-TIME SERVANT).

<i>Districts</i>	<i>Minimum Wages</i>
Kohistan and Mohindergarh ..	Rs. 250 a year or Rs. 21 a month with meals ; or foodgrains of equivalent value with meals.
All other districts ..	Rs. 300 a year or Rs. 25 a month with meals ; or foodgrains of equivalent value with meals.

[Minister for Education and Labour]

B.—CASUAL LABOUR EMPLOYED FOR SPECIFIC OPERATIONS

<i>Operation</i>	<i>District</i>	<i>Adult</i>
<i>Main heavy work.</i> —Ploughing, Embanking, sowing, manuring, irrigation, Thrashing, and harvesting of wheat.	Kohistan and Mohindergarh	Re. 1 with meals, or Rs. 1-8-0 without meals per day.
	All other districts	Rs. 1-8-0 with meals . or Rs. 2 without meals per day
Lighter work like transplanting and weeding	Kohistan and Mohindargarh	Re. 0-12-0 with meals or Rs. 1-4-0 without meals per day.
	All other districts	Re. 1 with meals or Rs. 1-8-0 per day without meals.
<i>Other operations</i> —Picking of cotton and chillies	All districts ..	Rs. 1-6-0 of Kapas picked or one anna per seer of kapas in accordance with the local custom.
Jhoka employed in connection with making of gur	All districts ..	Rs. 1-8-0 per day with meals or 1 seer 4 Chhataks per maund of gur produced in accordance with the local custom.
Winnowing All districts ..	One seer of wheat per maund of wheat winnowed.
Carpenters and Blacksmiths	All districts ..	Rs. 4 a day without meals or Rs. 3 with meals when working outside the customary usage.

Note.—The number of working hours per day and the number and quality of meals to be given to the labourers will be according to local practice.

The minimum rates of wages in all these cases shall come into force on 15th July, 1953.

(Sd.) RANBIR SINGH,
Secretary to Government

No. LS/1(9)-53—15,

dated

COPY forwarded to the —

- (1) Superintendent, B.S. Press for publication in Section 1 of part I of the Pepsu Government Gazette.
- (2) Labour Commissioner with reference to his letter No. 209, dated 14th January, 1953.

(Sd.)
Under-Secretary to Government

LABOUR AND PRINTING DEPARTMENT

NOTIFICATION

The 12th March, 1951

No. 7777-LP-51/868.—The recommendations of the Committee constituted under section (5) (1) (a) of the Minimum Wages Act, 1948, in respect of Agricultural Labourers having been considered by Government, the Governor of the Punjab, in exercise of the

powers conferred by clause (a) of subsection (1) of section 3 read with subsection (2) of section 5 of the said Act, is pleased to fix the following minimum rates of wages within the meaning of clause (ii) of subsection (1) of section 4 of this Act for the Agricultural Labourers in this State :—

A.—ATTACHED LABOURER—ADULT MALE (WHOLE-TIME SERVANT)

District	Minimum Wages
Hissar, Rohtak, Gurgaon, Karnal and Ambala (excluding Morni Sub-Tehsil)	Rs. 300 a year or Rs. 25 a month with meals ; or foodgrains of equivalent value with meals.
Simla, Kangra, Dalhousie area of Gurdaspur, Morni Sub-Tehsil of Ambala and Una Tahsil of Hoshiarpur	Rs. 250 a year or Rs. 21 a month with meals ; or foodgrains of equivalent value with meals.
Amritsar, Jullundur, Ferozepore, Ludhiana, Hoshiarpur excluding Una Tehsil and Gurdaspur excluding Dalhousie area	Rs. 360 a year or Rs. 30 a month, with meals ; or foodgrains of equivalent value with meals ;

B.—CASUAL LABOURERS EMPLOYED FOR SPECIFIC OPERATIONS

Operation	District	Adult male	Adult female
Ploughing, Embanking, Sowing, or Manuring	Hissar ..	Rs. 2 per day ; or Rs. 1-8-0 per day with meals	
	Rohtak ..		
	Gurgaon ..		
	Karnal ..		
	Ambala (excluding Morni Sub-Tehsil)		
	Simla ..	Rs. 1-8-0 per day ; or Re. 1 per day with meals	
	Kangra ..		
	Una Tehsil of Hoshiarpur, ..		
	Dalhousie area of Gurdaspur ..		
	Morni Sub-Tehsil of Ambala		
	Jullundur ..	Rs. 2 per day ; Rs. 1-8-0 per day with meals	
	Amritsar ..		
	Ludhiana ..		
Gurdaspur (excluding Dalhousie area) ..			
Hoshiarpur (excluding Una Tahsil) ..			
Ferozepore ..	Rs. 2-8-0 per day ; or Rs. 2 per day with meals.		
Transplanting ..	Kangra ..	Re. 0-12-0 per day with meals	Re. 0-12-0 per day with meals
	Other Districts ..	Rs. 1-4-0 per Kanal	Rs. 1-4-0 per kanal.

[Minister for Education and Labour]

Operation	District	Adult Male	Adult Female
Weeding	Hissar ..	Rs. 1-8-0 per day ; or Re 1 per day with meals	Rs. 1-4-0 per day; or Re.0-12-0 per day with meals
	Rohtak ..		
	Karnal ..		
	Ambala (excluding Morni Sub-Tehsil)		
	Hoshiarpur(exclud- ing Una Tehsil)		
	Gurdaspur (exclud- ing Dalhousie area)		
	Simla ..	Re. 1 per day	Re. 0-12-0 per day
	Kangra ..		
	Gurgaon ..		
	Morni Sub-Tehsil of Ambala		
	Dalhousie area of Gurdaspur		
Irrigation	Una Tehsil of Hoshiarpur	Rs. 1-12-0 per day ; or Rs 1-4-0 per day with meals ; or Re. 1 per kanal, whatever the local practice	Rs. 1-8-0 per day ; or Re. 1 per day with meals ; or Re. 1 per kanal, whatever the local practice
	Amritsar ..		
	Ludhiana ..		
	Ferozepore ..		
	Jullundur ..		
	All districts ..	When irrigation is done by means of a <i>dhinkli charsa</i> or dal; Rs. 2 per day ; or Rs. 1-8-0 per day with meals, when irrigation is done from a canal or by a persian wheel, Re. 1 per day with meals	..
Harvesting of wheat	Hissar ..	Rs. 2 per day ; or Rs. 1-8-0 per day with meals ; or one <i>bhari</i> of unthrashed wheat plants per day, in accordance with the local practice	Rs. 1-8-0 per day or or Re. 1 per day with meals ; or one <i>bhari</i> of unthrashed wheat plants per day in accordance with the local practice.
	Other districts ..		
		One <i>bhari</i> of un- thrashed wheat plants per day or 5 per cent of the crop harvested, in accor- dance with the local practice	One <i>bhari</i> of un- thrashed wheat plants per day ; or 5 per cent of the crop harvested, in accor- dance with the local practice

Operation	District	Adult Male	Adult Female
Thrashing of wheat	Hissar ..	Rs. 1-8-0 per day with meals	
	Rohtak ..		
	Gurgaon ..		
	Karnal ..		
	Ambala ..		
	Simla ..	Rs. 1-8-0 per day ; or Re. 1 per day with meals or 4 seers of wheat per day with meals, in accordance with the local custom	
	Kangra ..		
	Hoshiarpur ..		
	Gurdaspur ..		
	Jullundur ..	Six seers of wheat per day	
Ludhiana ..			
Ferozepore ..			
Amritsar ..			
Winnowing ..	All districts ..	One seer of wheat per maund of wheat winnowed	
To the Jhoka em- ployed in connec- tion with making of Gur	All districts ..	Rs. 1-8-0 per day with meals; or 1 seer 4 chhataks per maund of gur pro- duced, in accor- dance with the local custom	
Picking of cotton ..	All districts ..	1/16th of the Kapas picked; or Re. 0-1-0 per seer of kapas; in accordance with the local custom	1/16th of the Kapas picked ; or Re. 0-1-0 per seer of kapas; in accordance with the local custom

Notes.—(1) The number of working hours per day, and the number and quality of meals to be given to the labourer will be according to local practice.

(2) The minimum rates of wages in all these cases shall come into force on 1st October, 1951.

P. M. ISMAIL,
Secretary to Government, Punjab,
Health and Local Government Departments.

No. 7777-LP-51/869, dated the 12th March, 1951

A COPY is forwarded to the Punjab State Supervisor, Agricultural Labour Enquiry, Simla-2, for information.

By order,
KISHAN CHAND,
SUPERINTENDENT, LABOUR AND PRINTING,
for Secretary to Government, Punjab,
Health and Local Government Departments.

REGIONAL COMMITTEES OF THE ASSEMBLY

422. Dr. Bhag Singh : Will the Chief Minister be pleased to state—

- (a) whether any Rules of Procedure for the functioning of the Regional Committees of the Assembly have been framed by the President ; if so, a copy thereof be laid on the Table of the House ;
- (b) the date when the said Regional Committees are expected to meet for the first time ?

Sardar Partap Singh Kairon : (a) Not yet.

(b) Does not arise.

WELFARE OF SCHEDULED CASTES AND OTHER BACKWARD CLASSES

423. Dr. Bhag Singh : Will the Minister for Agriculture and Forests be pleased to State whether any schemes for the welfare of Scheduled Castes and Other Backward Classes in the State have been formulated by Government under the Second Five-Year Plan ; if so, the details thereof together with the funds, if any, allocated for each scheme, district-wise ?

Sardar Gurbanta Singh : The information is given in the enclosed Statement.

Statement showing the amount under various schemes for the welfare of Scheduled Castes/Backward Classes in 2nd Five-Year Plan with District-wise Break

(All figures in thousands)

Serial No.	Name of the schemes as included in the 2nd Five-Year Plan	Total amount for 2nd Five-Year Plan	Scheme is implemented by the Director of Public Instruction, Punjab.																			
			District-wise figures are not available																			
1	Award of scholarships and re-imbursement of fees	14567	District-wise figures are not available																			
2	New Drinking wells	742	35	35	28	29	20	20	35	20	20	35	28	..	96	83	96	31	96			
3	Subsidy for Houses for Scheduled Castes	1930	96	120	126	102	120	108	186	144	156	90	156	96	..	100	130	90	50	60		
4	Subsidy for Houses for Vimukhat Jatis	750	21	90	15	111	15	30	18	81	63	30	5	21	..	63	37	63	24	63		
5	Community Centres	1140	81	81	81	81	81	81	81	81	82	82	82	81	..	33	37	26	30	39		
6	Stipend to the Vimukhat Jatis students	183	Scheme is implemented by the Director of Public Instruction, Punjab. District-wise figures are not available																			
7	Publicity	270	Not possible to guess																			
8	Technical Education	680	136	136	136	136	136		
9	Subsidy for the purchase of Seed and Agricultural implements	75	6	15	4	15	2	5	5	10	4	4	3	2		
10	Training in Mills (Scheduled Castes/Backward Classes students)	190	12	16	16	12	16	12	22	19	19	12	19	12	3		
11	Training in Mills (Vimukhat Jatis)	45	2	7	2	4	2	3	2	10	6	4	1	2		
12	Nurses-Dais	20	..	5	..	10	5		
13	Loan to Backward Classes students	300	District-wise figures not available																			
14	Settling in trades learnt	45	District-wise figures not available																			
Gross total			20,937	Gross amount proposed to be spent under 2nd Five-Year Plan is Rs 20,937 (thousands). Rs. 737 thousand are to be contributed by the beneficiaries in case of wells, Houses and Community Centres which are included in gross total of Rs. 20,937 thousands. After deducting Rs. 737 thousands the net cost comes to Rs. 20,200 thousands.																		
Net (less 737 thousands of accounts on public contribution)			20,200																			

[Minister for Agriculture and Forests]

*(On Plan Schemes) Statement showing the amount sanctioned under Centrally sponsored Development Schemes Entirely
Financed by Government of India
(All figures in thousands)*

Serial No.	Name of Scheme	Total amount for 2nd Five year Plan	Hissar	Rohtak	Karnal	Ambala	Ludhiana	Jullundur	Ferozepore	Amritsar	Gurdaspur	Hoshiarpur	Kangra	Patiala	Sangrur	Kapurthala	Mohindragarh	Bhatinda
1	(i) Subsidy for the purchase of land	3,600	240	250	520	240	220	480	350	320	190	350	200
	(ii) Subsidy for wells etc.	700	60	62.5	130	60	55	120	87.5	80	47.5	87.5	50	This amount is to be paid out of State Fund				
2	Construction of Houses	400	96	132	60	72	40
3	Economic uplift	750	This scheme is to be implemented by the Director of Industries, Punjab. It is not possible to give District-wise break-up under this scheme. 10 Industrial Centres for Training 400 persons, are to be started.															

Scheme at Sr. No. 1. "Subsidy for the purchase of land" is only confined to the erstwhile Punjab while scheme at Sr. No. 2 (Construction of Houses) is meant for erstwhile Pepsu State.

BACKWARD CLASSES AND CONCESSIONS ALLOWED TO THEM

424. Dr. Bhag Singh : Will the Minister for Agriculture and Forests be pleased to state —

- (a) the list of Backward classes in the State together with the strength of each;
- (b) the details of concessions allowed to the said classes as such ?

Sardar Gurbanta Singh : (a) A list of the Backward classes declared a such in the State so far is laid on the Table. The figures of population of these classes individually are not available.

(b) A list is laid on the Table.

List of Concessions allowed to backward classes

1. Two per cent seats have been reserved for them in the State Government services and for admission in the educational, technical and professional institutions, on the basis of their population in the Punjab.
2. Candidates belonging to these classes have been granted age concession for entry into service under the Punjab Government. In their case the maximum age-limit for appointment to gazetted/non-gazetted posts has been raised by five years.
3. Members of these classes have been given a special concession in respect of the examination fees payable to the State Public Service Commission or Subordinate Services Selection Board. They are charged $\frac{1}{4}$ th of the ordinary fees.
4. Age and fee concessions are given to the candidates belonging to Backward Classes for the posts of Sub-Judges and Extra Assistant Commissioners. Their recruitment to these services is made from among those Backward Classes candidates who are declared qualified by the State Public Service Commission in the P. C. S. (Executive Branch) and the P. C. S. (Judicial Branch) competitive Examinations keeping in view their seniority *inter se* irrespective of their position in the list of qualified candidates as a whole.
5. Educational facilities in the form of remission of tuition fees and grant of stipends have also been given to the Backward Classes Students.

List of Backward Classes recognized in the Punjab

- (1) Aheria, Ahari, Heri, Naik, Thori or Turi.
- (2) Berra.
- (3) Beta, Hansi or Hesi.
- (4) Changar.
- (5) Chimar.
- (6) Daiya.
- (7) Gwaria, Gauria or Gwar.
- (8) Kanjar or Kanchan.
- (9) Kurmi.
- (10) Nar.
- (11) Rehar, Rehar or Rar.
- (12) Ghirath including Chahng and Bahti.
- (13) Darian.
- (14) Ghai } of Kangra District only.
- (15) Ghai } Jhinwar or Dhinwar.
- (16) Ghasi } Chasiarn or Ghosi.
- (17) Bagria
- (18) Raigar
- (19) Weaver
- (20) Labana
- (21) Nais

DEVELOPMENT OF BACKWARD AREAS UNDER SECOND FIVE-YEAR-PLAN

425. Dr. Bhag Singh : Will the Chief Minister be pleased to name the areas declared as backward in the State, and state what schemes have been formulated for their development along with the financial allocation for each under the Second Five-Year Plan ?

Sardar Partap Singh Kairon : A *list of backward areas in the State is laid on the Table. No schemes of development covering the backward areas exclusively have been drawn up so far. The following concessions have, however, been granted by Government in favour of such areas :—

- (i) In the matter of admission to Government educational and technical institutions, 10 per cent of the seats over and above the normal quota have been reserved for the permanent residents of the Backward areas who are not able to secure admission on merit but are otherwise in possession of necessary qualifications for admission.
- (ii) Education up to the middle standard has been made free in Government schools in the Kangra and Mahindergarh Districts, with effect from 1st April, 1957.

FREE SITES FOR THE CONSTRUCTION OF HOUSES TO MEMBERS
OF BACKWARD CLASSES

426. Dr. Bhag Singh : Will the Minister for Agriculture and Forests be pleased to state whether there is any proposal in the Second Five Year Plan under the consideration of the Government to provide sites free of cost to members of the Backward Classes in the State for the construction of their houses; if so, the details thereof together with the amount of funds, if any, likely to be earmarked for each district for the purpose ?

Sardar Gurbanta Singh : No. The latter part of the question does not arise.

CULTURABLE WASTE LAND

427. Dr. Bhag Singh : Will the Minister for Revenue be pleased to state —

- (a) the total area of culturable waste land owned by Government and Local Bodies separately, in the State district-wise;
- (b) the area of land referred to in part (a) above brought under cultivation during the period of the First Five-Year Plan, and the area likely to be brought under cultivation during the Second Plan period;
- (c) whether any land referred to in part (b) above has so far been leased out or allotted to landless tenants, Harijans or other persons; if so, the area thereof, district-wise ?

Giani Kartar Singh : (a) (b) and (c) The information is contained in the enclosed statement.

*Kept in the library.

Detail of the area of culturable waste land owned by Government and Local Bodies in the State district-wise.

Serial No.	Name of District	Area owned by Government	Area owned by Local Bodies	Area brought under cultivation during the period of the First Five-Year Plan	Area likely to be brought under cultivation during the Second Plan Period	Area allotted or leased to landless tenants, Harijans or other persons
1	2	3	4	5	6	7
1	Jullundur	10.49 Acres	Nil	Nil	Nil	17 Acres
2	Amritsar	19,75.82 Acres (With Forest Department for fuel plantation)	11.45 Acres	Nil	Nil	Nil
3	Hoshiarpur	177 Kanals 7 Marlas	Nil	177 Kanals 7 Marlas	..	177 Kanals 7 Marlas
4	Gurdaspur	79 Acres	Nil	Nil	Nil	Nil
5	Kangra	2,080 Acres	965 Acres	Nil	3,045 Acres	Nil
6	Ferozepur	854 Acres	720 Kanals	38 Acres	816 Acres 720 Kanals	720 Kanals
7	Ludhiana	187 Acres (with Forest Department)	Nil	Nil	Nil	Nil
8	Ambala	559 Acres	26 Acres	559 + 26 = 585 Acres	Nil	559 + 26 = 585 Acres
9	Hissar	837 Acres	Nil	13 Acres	824 Acres	13 Acres
10	Rohtak	274 Acres	Nil	252 Acres	22 Acres	274 Acres
11	Simla	32 Acres	Nil	Nil	Nil	22 Acres
12	Gurgaon	339 Acres	Nil	209 Acres	130	339
13	Karnal	113 Acres	Nil	Nil	113 Acres	113 Acres
14	Patiala	17,508 Bighas	1,117 Bighas	843 Bighas	17,782 Bighas	2,612 Bighas
15	Sangrur	1,715 Bighas	219 Bighas	1,622 Bighas	Nil	1,622 Bighas
16	Bhatinda	594 Acres	Nil	Nil	594 Acres	Nil
17	Kapurthala	3,259 Acres	Nil	Nil	Nil	Nil
18	Mohindergharh	199 Bighas 11 Biswas	818 Bighas 4 Biswas	3 Bighas 3 Biswas	666 Bighas 13 Biswas	199 Bighas 11 Biswas

PROVINCIALISATION OF SCHOOLS RUN BY LOCAL BODIES

428. Dr. Bhag Singh, M.L.A : Will the Minister for Education and Labour be pleased to state —

- (a) the number of Primary, Middle and High Schools taken over by the Government from the Local Bodies in the State since 1st October, 1957, district-wise;
- (b) the financial commitments of Government as a result of the said provincialisation of institutions;
- (c) the total number of teachers employed in the said schools as on 30th September, 1957 together with the number of those proposed to be absorbed by Government;
- (d) whether any proposals for the improvement of the institutions referred to in part (a) above are under consideration of Government; if so, what ?

Shri Amar Nath Vidyalankar : (a) The statement is enclosed.

(b) The total annual expenditure will be about Rs. 5,24,77,000. The additional expenditure which the Government is required to meet is of the order of Rs 15,20,000 after off-setting the existing resources including Rs. 60,00,000 expected from the Government of India as their contribution towards the improvement of scales of salaries of teachers.

(c) All the teachers whose number on the 30th September, 1957, was about 27,948 have since been absorbed by Government.

(d) Not yet, the question does not arise.

STATEMENT

Name of the District	Number of Primary Schools			Number of Middle Schools			Number of High Schools			Number of Special Schools (Training)		
	Boys	Girls	Total	Boys	Girls	Total	Boys	Girls	Total	Boys	Girls	Total
1. Hissar	763	80	843	74	9	83	41	2	43
2. Rohtak	543	103	646	58	19	77	33	..	33
3. Gurgaon	731	79	810	59	8	67	35	1	36
4. Karnal	685	70	755	76	5	81	18	..	18
5. Ambala	644	62	706	49	8	57	14	1	15
6. Kangra	570	167	737	54	21	75	41	1	42
7. Hoshiapur	622	155	777	23	14	37	9	1	10
8. Jullundur	652	115	767	27	12	39	7	2	9	..	1	1
9. Ludhiana	564	107	671	28	25	53	20	8	28
10. Ferozepur	798	118	916	78	19	97	40	5	45
11. Amritsar	664	120	784	38	19	57	22	3	25
12. Gurdaspur	444	152	596	28	11	39	15	2	17
Total	7,680	1,328	9,008	592	170	762	295	26	321	..	1	1

PAYMENT OF COMPENSATION TO LABOURERS IN HAMIRA SUGAR MILLS

429. Sardar Atma Singh : Will the Minister for Education and Labour be pleased to state —

- (a) whether cane-crushing has been stopped this year in the Hamira Sugar Mills; if so, the total number of labourers thus thrown out of employment and the number among them of those who were permanent;
- (b) the steps, if any, taken to provide employment to the labourers referred to in part (a) above and for the payment of the arrears of their salaries ?

Shri Amar Nath Vidyalankar : The information is being collected and will be supplied to the Member.

REVISED REPLY TO UNSTARRED QUESTION NO. 429

(a) The management do not intend starting crushing operations this year. As a result thereof 437 workers have been thrown out of employment. Of these 52 workers were permanent.

(b) Out of the 52 permanent workers the management have absorbed 10 workers in the Jagatjit Distilling and Allied Industries, Hamira.

The management have agreed to clear the dues of the workers.

TRAVELLING ALLOWANCE DRAWN BY THE MEMBERS OF THE REGIONAL TRANSPORT AUTHORITIES

430. Sardar Atma Singh : Will the Minister for Public Works be pleased to state the total amount of Travelling Allowance and Daily Allowance so far drawn by each member of the Regional Transport Authorities in the State, during the current year ?

Rao Birendar Singh : The following amounts have been drawn by members of the Regional Transport Authorities in the State during the current year.

Name of the member	Travelling Allowance			Daily Allowance		
	Rs	A.	P.	Rs	A.	P.
<i>Regional Transport Authority, Ambala</i>						
Shri A.C. Bhatia	31	4	0
Shri Gulab Singh, M.L.A. ..	34	8	0	12	8	0
Shri Mani Ram, M.L.A. ..	261	0	0	56	4	0
Shri Sahib Ram, M.L.C. ..	195	8	0	56	4	0
Shri Mani Singh, Ex-M.L.A. ..	179	8	0	50	0	0

Note.—The revised reply to unstarred Q. No. 429 was received later and is added below the main reply to the question.

Name of the member	Travelling Allowance	Daily Allowance
<i>Regional Transport Authority, Jullundar</i>		
Shri Ram Dayal Singh ..	Rs A. P. 28 14 0	Rs A. P. 9 6 0
	9 10 0	3 2 0
Shri Kharaiti Ram ..	40 4 0	6 4 0
Shri Radha Krishan ..	109 8 0	18 12 0
Shri Kartar Singh Qaumi	25 0 0
S. Darbara Singh	6 4 0

Regional Transport Authority Patiala.— No amount has been drawn so far. Members have been requested to intimate particulars of journeys on receipt of which bills will be prepared and charges re-imbursed.

LOANS UNDER THE PUNJAB STATE-AID TO INDUSTRIES ACT, 1935

431. Sardar Atma Singh : Will the Minister for Finance be pleased to state—

- whether any amount has been set apart during the current financial year for the grant of advances under the Punjab State Aid to Industries Act, 1935; if so, the amount so far advanced;
- whether any Board under the provisions of the said Act has been set up; if so, the number of meetings held by it so far during the current year; if not, the reasons therefor and the steps being taken to examine cases for the grant of loans;
- the total number of applications for the grant of loans which are still pending disposal ?

Shri Mohan Lal : (a) Rs 46.10 lakhs;

Nil.

(b) Yes. No meeting has so far been held during the current year as the Board was only recently set up.

The applications are being examined.

(c) 171.

DISTRICT PUBLIC RELATIONS OFFICERS AND SUPERVISORS ETC.

432. Sardar Atma Singh : Will the Chief Minister be pleased to state —

- the duties of the District Public Relations Officers, Supervisors and Rural Public Workers of the Public Relations Department;

[Sardar Atma Singh]

- (b) the strength of the staff attached to each District Public Relations Officer in the State;
- (c) the total number of places visited on official duty by each officer/official mentioned in part (a) above during the current year;
- (d) whether there is any proposal under the consideration of Government to entrust the work of the District Public Relations Officers to the Staff of the Development Department in areas covered by the Community Projects and the National Extension Services Blocks ?

Sardar Partap Singh Kairon : (a) A District Public Relations Officer is in charge of public relations work in the district. The Supervisor assists him in the efficient performance of his duties. Rural Publicity Workers, as their designation indicates, work in the rural areas teaching people their rights and responsibilities.

(b) The statement showing the staff attached to each District Public Relations Office is placed on the Table of the House.

(c) The statement showing the information is placed on the Table of the House.

(d) No. The functions of the Publicity Department and Community Projects, etc., are quite distinct. The public relations work of the State is concentrated in the Public Relations Department alone.

(a) DUTIES OF DISTRICT PUBLIC RELATIONS OFFICER

A District Public Relations Officer is overall in charge of the public relations work in the district. He is the only representative of the department who maintains close liaison with the D.C. and other heads of offices in the district. He also functions as *ex officio* Secretary of several committees in the district formed under the chairmanship of the D.C. for administrative purposes. He maintains good relations with the newspapers and press agencies at district headquarters and feeds them with press material in the form of press notes and news items, etc. He is responsible for the efficient administration of his office and is the controlling officer of the Government Publicity Van in the district. Being the overall in charge of the district publicity he is also responsible for the efficient working of Supervisors, Organisers and Rural Publicity Workers.

DUTIES OF A SUPERVISOR

A Supervisor is in charge of rural publicity in the district. He tours extensively in rural areas in order to see that Organisers and Rural Publicity Workers were functioning properly. In the absence of the District Public Relations Officer from the headquarters, he works in the office from where he supplies literature to workers for distribution in the district. He remains out on tour for a fortnight in a month and through various media of publicity explains the achievements of the Government to the people.

DUTIES OF AN ORGANISER

A Supervisor cannot single handed supervise the rural publicity of the district. In certain districts an Organiser has been appointed to assist him for the efficient performance of his duties. An Organiser is generally in charge of two Tehsils. He is the contact man. He moves from village to village contacting people of all shades of opinion. He supervises the work of the Rural Publicity Workers in his area.

DUTIES OF A RURAL PUBLICITY WORKER

Rural Publicity Workers belong to men amongst whom they work. They know their difficulties and help them in overcoming through determination and strong will. They teach the villagers how to lead respectable lives, what are their rights and privileges and what are their responsibilities towards the State. The Rural Publicity Workers also distribute literature amongst the people in their area. They help in cultivating civic sense among the masses.

(b) The strength in each district is given below :—

1. Kangra at Dharamsala	..	D.P.R.O.	..	One
		A.P.R.O.	..	One
		Receptionist	..	One
		Clerks	..	Four
		Peons	..	Seven
		Guides	..	Three
		Operator	..	One
		Driver	..	One
		Cleaner	..	One
		Chowkidar	..	One
		Radio Mech.	..	One
		Supervisor	..	One
		R.P.Ws	..	Twelve
2. Hoshiarpur	..	D.P.R.O.	..	One
		Supervisors	..	Two
		Clerks	..	Three
		Operator	..	One
		Driver	..	One
		Cleaner	..	One
		Radio Mechanic	..	One
		Peons	..	Four
		R.P.Ws.	..	Eight
		Chowkidar	..	One
3. Jullundur	..	D.P.R.O.	..	One
		Supervisor	..	One
		Radio Supervisor	..	One
		Drama Inspector	..	One
		Operator	..	One
		Driver	..	One
		Harmonium Master	..	One
		Stage Master	..	One
		Tabalchi	..	One
		Radio Mechanic	..	One
		Clerks	..	Three
		Cleaner	..	One
		Chowkidar	..	One
		R.P.Ws.	..	Seven
4. Ferozepore	..	D.P.R.O.	..	One
		Lady Supervisor	..	One
		Lady Organiser	..	One
		Radio Mechanic	..	One
		Operator	..	One
		Driver	..	One
		Men Supervisor	..	One
		Men Organiser	..	One
		Cleaner	..	One
		Clerks	..	Three
		Peons	..	Three
		Chowkidar	..	One
		R.P.Ws.	..	Eight

[Chief Minister]

5. Ludhiana

..	D.P.R.O.	..	One
..	Supervisors	..	Two
..	Lady Supervisor	..	One
..	Lady Organiser	..	One
..	Operator	..	One
..	Driver	..	One
..	Clerks	..	Three
..	Cleaner	..	One
..	Radio Mechanic	..	One
..	Peons	..	Four
..	Chowkidar	..	One
..	R.P.Ws.	..	Eleven

6. Amritsar

..	D.P.R.O.	..	One
..	Supervisors	..	Two
..	Organiser	..	One
..	Operator	..	One
..	Radio Mech.	..	One
..	Driver	..	One
..	Cleaner	..	One
..	Peons	..	Four
..	Clerks	..	Three
..	Chowkidar	..	One
..	R.P.Ws.	..	Fourteen

7. Gurdaspur

..	D.P.R.O.	..	One
..	Supervisor	..	One
..	Organiser	..	One
..	Operator	..	One
..	Receptionist	..	One
..	Guide	..	One
..	Radio Mechanic	..	One
..	Clerks	..	Three
..	Peons	..	Five
..	Cleaner	..	One
..	R.P.Ws.	..	Eleven
..	Chowkidar	..	One

8. Hissar

..	D.P.R.O.	..	One
..	Supervisors	..	Two
..	Operator	..	One
..	Organiser	..	One
..	Driver	..	One
..	Radio Mechanic	..	One
..	Clerks	..	Three
..	Peons	..	Three
..	Chowkidar	..	One
..	Cleaner	..	One
..	R.P.Ws.	..	Thirteen

9. Rohtak

..	D.P.R.O.	..	One
..	Supervisor	..	One
..	Radio Supervisor	..	One
..	Radio Mechanic	..	One
..	Clerks	..	Three
..	Operator	..	One
..	Driver	..	One
..	Cleaner	..	One
..	Drama Inspector	..	One
..	Harmonium Master	..	One
..	Stage Master	..	One
..	Tabalchi	..	One
..	Peons	..	Four
..	Chowkidar	..	One
..	R.P.Ws.	..	Thirteen
..	Lady Supervisor	..	One
..	Organiser	..	One

10. Gurgaon	..	D.P.R.O.	..	One
		Supervisor	..	One
		Clerks	..	Three
		Operator	..	One
		Driver	..	One
		Cleaner	..	One
		Radio Mechanic	..	One
		Peons	..	Three
		Chowkidar	..	One
		R.P.Ws.	..	Seven
11. Karnal	..	D.P.R.O.	..	One
		Supervisor	..	One
		Clerks	..	Three
		Operator	..	One
		Driver	..	One
		Cleaner	..	One
		Radio Mechanic	..	One
		Peons	..	Three
		Chowkidar	..	One
		R.P.Ws.	..	Seven
12. Ambala	..	D.P.R.O.	..	One
		Supervisor	..	One
		Clerks	..	Three
		Operator	..	One
		Driver	..	One
		Cleaner	..	One
		Radio Mechanic	..	One
		Peons	..	Three
		Chowkidar	..	One
		R.P.Ws.	..	Ten
		Radio Supervisor	..	One
		Organiser	..	One
		Lady Organiser	..	Two
13. Patiala		D.P.R.O.	..	One
		Supervisor	..	One
		Song and Drama Officer	..	One
		Lady Organiser	..	One
		Operator	..	One
		Driver	..	One
		Cleaner	..	One
		Radio Mechanic	..	One
		Clerks	..	Two
		Peons	..	Two
		Harmonium Master	..	One
		Artists	..	Three
		Tabla Master	..	One
		Follower	..	One
		Chowkidar	..	One
		R.P.Ws.	..	Five
14. Kapurthala	..	D.P.R.O.	..	One
		Supervisor	..	One
		Operator	..	One
		Driver	..	One
		Cleaner	..	One
		Peon	..	One
		R.P.W.	..	One
		Clerk	..	One
15. Narnaul	..	D.P.R.O.	..	One
		Driver	..	One
		Clerk	..	One
		R.P.Ws.	..	Three
		Cleaner	..	One
		Operator	..	One
		Peon	..	One

[Chief Minister]

16. Sangrur

..	D.P.R.O.	..	One
	Supervisor	..	One
	Operator	..	One
	Driver	..	One
	Cleaner	..	One
	Clerk	..	One
	Peon	..	One
	R.P.Ws.	..	Seven

17. Bhatinda

..	D.P.R.O.	One	Supervisor	One
	Operator	One	Driver	One
	Cleaner	One	Clerk	One
	Peon	One	R.P.Ws	One

(C)

Name of District	PLACES VISITED BY		
	D.P.R.O.	Supervisor	R.P.W.
(1) Hissar ..	36	175	1,521
(2) Rohtak ..	99	270	1,337
(3) Gurgaon ..	77	102	515
(4) Karnal ..	137	90	1,008
(5) Ambala ..	67	102	1,184
(6) Ludhiana ..	58	115	1,620
(7) Ferozepore ..	72	75	773
(8) Jullundur ..	55	31	857
(9) Hoshiarpur ..	227	140	888
(10) Amritsar ..	67	172	1,653
(11) Gurdaspur ..	114	287	1,413
(12) Kangra ..	59	51	1,536
(13) Patiala ..	55	70	486
(14) Bhatinda ..	154	74	116
(15) Sangrur ..	50	114	965
(16) Kapurthala ..	41	81	38
(17) Mohindergarh ..	50	Not appointed	Not appointed
Grand Total	1,418	1,949	15,910

FREE DISTRIBUTION OF NEWSPAPERS

433. Sardar Atma Singh : Will the Chief Minister be pleased to state—

- (a) whether any daily and weekly newspapers are being purchased by the State Public Relations Department, for free distribution; if so, their names together with the amount spent on the purchase of each during the current year;

- (b) the reasons, if any, for the free distribution referred to in part (a) above;
- (c) the total number of copies of each of the newspapers being distributed free in the State district-wise ?

Sardar Partap Singh Kairon : It is not in the public interest to supply this information.

LAND TO HARIJANS UNDER THE EAST PUNJAB UTILISATION OF LANDS ACT, 1949

434. Sardar Bhag Singh : Will the Minister for Revenue be pleased to state whether there is any proposal under the consideration of Government to give land to Harijans under the East Punjab Utilisation of Lands Act, 1949 ; if so, the details thereof ?

Sardar Gurbanta Singh : Part (a) No. Part (b) Does not arise.

WATER-LOGGED AREA IN THE STATE

436. Sardar Bhag Singh : Will the Minister for Irrigation and Power be pleased to state —

- (a) the area of land so far water-logged in the State together with the number of people affected thereby ;
- (b) whether any measures have been adopted by the Government to control water-logging in the State; if so, what ?

Sardar Gian Singh Rarewala : (a) About 32 lac acres in the State are affected 'y water-logging. The depth of water in this area is within five feet of the natural surface. Another 48 lac acres is also affected by water-logging and the depth of water in this case varies from about five feet to fifteen feet below the natural surface.

(b) A large scale programme of construction of drains is in progress in the State, which will help in relieving the water-logging menace. About Rupees four crores are proposed to be spent on the drainage and flood control measures during the Second Five-Year Plan period.

An action Committee is preparing its report on the problem of water-logging in the State. After it is completed and scrutinized anti-water-logging measures, in the form of construction of tube-wells, and lining of water courses, will also be taken up.

ELECTIONS TO SUPERSEDED MUNICIPAL COMMITTEES IN THE STATE

437. Sardar Bhag Singh : Will the Minister for Revenue be pleased to state the names of Municipal Committees in the State which have been superseded since April, 1957, together with the time by which elections thereto are proposed to be held ?

- Giani Kartar Singh :** *Part(i).*—
1. Simla.
 2. Raman (Bhatinda).
 3. Kangra.
 4. Dharamkot.
 5. Bhiwani.
 6. Faridkot.
 7. Hoshiarpur.
 8. Faridabad.
 9. Bhadaur (Sangrur).
 10. Ahmedgarh.
 11. Nagrota Bhagwan.

Part (ii).—No time-table has yet been prepared but every effort is being made to hold elections as soon as possible.

LOANS UNDER LOW-INCOME GROUP HOUSING SCHEME

438. Sardar Bhag Singh : Will the Minister for Public Works be pleased to state—

- (a) whether the Government intend inviting applications for the grant of loans under the Low-Income Group Housing Scheme; if so, the date proposed for the purpose ;
- (b) the amount of funds available for the grant of loans mentioned in part (a) above ;
- (c) whether he is aware of the fact that some of the loanees under the said scheme who obtained loans previously misused them ; if so the action proposed to be taken against them ?

Rao Birendar Singh : (a) Yes, if adequate funds are allotted by the Centre. At the beginning of the next financial year.

(b) The Second Plan provides Rs. 90 lacs during 1958-59, Rs. 50 lacs during 1959-60 and Rs. 11.5 lacs during 1960-61. Another Rs. 15 lacs will also be available during the last year, viz., 1960-61 if the current year's allotment of Rs. 75 lacs is not raised to Rs. 90 lacs. The actual allotment of funds depends on the Central Government.

(c) Yes. Such loanees are given an opportunity to justify their position and after this if it is found that the explanation given by them is not satisfactory, the loan along with the interest accruing thereon is recovered in lump sum and the cases, in which Government is satisfied that the loanee has incurred criminal liability, are handed over to the police for investigation and necessary action.

ELECTRIFICATION OF PLACES IN DISTRICT SANGRUR

439. Sardar Kartar Singh Diwana : Will the Minister for Irrigation and Power be pleased to state whether Government proposes to electrify any villages and towns in district Sangrur during the years 1957 and 1958, if so, their names, respectively ?

Sardar Gian Singh Rarewala : The following villages and towns of District Sangrur covered under suitable L.D. Schemes sanctioned by the Government and/or under sanction are proposed to be electrified during the financial year 1957-58 and 1958-59 respectively :—

<i>In year 1957-58</i>		<i>In year 1958-59</i>	
I.	1. Longowal. 2. Mastuana. 3. Badrukhan. 4. Lakhmirwala. 5. Ubewal.	I.	1. Bahadurpur. 2. Sheron. 3. Bharur. 4. Nemol.
II.	6. Lehal Kalan. 7. Munak.	II.	5. Chotian. 6. Balra.
		III.	Nil.
III.	8. Jakhal Mandi.	IV.	7. Ugoke. 8. Pakhoke. 9. Chima.
IV.	9. Bhadaur. 10. Sehna.	V.	10. Pahalwan. 11. Paherisafa. 12. Jhanj Kalan.
V.	11. Ahirka. 12. Baroda. 13. Dhamurka Kalan. 14. Khatkaran.	VI.	Nil.
		VII.	13. Juliana.
VI.	15. Safidon.	VIII. IX X.	Nil
VII	16. Gharachon. 17. Mangowal. 18. Hermitage.	XI.	14. Balian. 15. Hassanpur. 16. Lasoi.
VIII.	19. Sherpur.	XII.	17. Moranwali. 18. Sarod. 19. Manwi.
IX.	20. Tajoke. 21. Pithoke. 22. Rampurphul.	XIII.	20. Saroon. 21. Akoi Sahib.
X.	23. Haripur. 24. Nanakpur. 25. Walian.	XIV.	22. Banra. 23. Ladda. 24. Qila Batua. 25. Kanjli.

SALE OF ERSTWHILE PEPSU GOVERNMENT PROPERTY

440. Sardar Kartar Singh Diwana : Will the Minister for Public Works be pleased to state whether any property belonging to the erstwhile Pepsu Government situated outside the State (now Patiala Division), was sold during

[Sardar Karta Singh Diwana]

the year 1955-56 ; if so, its location in each case, the price received and the names of the parties to whom it was sold ?

Rao Birendar Singh : Yes. Only 2 properties named Nabha House and Jind House situated at Rishikesh i.e. outside the State (now Patiala Division) were sold for a total amount of Rs 70,000 to the Municipal Board, Rishikesh.

CONSTRUCTION OF REST HOUSES AND CATTLE SHEDS IN VARIOUS MARKETS
IN THE STATE

443. Sardar Kartar Singh Diwana : Will the Minister for Agriculture and Forests be pleased to state —

- (a) whether there are any markets in the State where Rest houses and Cattle Sheds have been built for persons bringing in their food-grains ; if so, their total number ;
- (b) whether there is any proposal under consideration of Government to issue instructions to market committees in the State which have not so far built rest-houses to build the same ; if so, the time by which such instructions are expected to be issued and the amount likely to be provided for the purpose ?

Sardar Gurbanta Singh : (a) The requisite information is given in the enclosed statement.

(b) No such proposal is under consideration of Government. However, the State Marketing Board constituted under the Patiala Agricultural Produce Markets Act, 2004 B.K., has issued necessary instructions to the Market Committees and information in respect thereof is embodied in the statement.

(ii) Does not arise.

· Statement (a)

Name of District	Name of Market Committee	NUMBER OF REST HOUSES AND CATTLE SHEDS PROVIDED BY THE COMMITTEE FOR THE AGRICULTURISTS		
		Rest Houses		Sheds
1	2	3		4
Hissar	Hansi ..	1		1
	Sirsa ..	1		Nil
	Bhiwani ..	2		2
	Dhabwali ..	1		1
The other market Committees in the Hissar District have not provided these facilities so far.				

Name of District	Name of Market Committee	NUMBER OF REST-HOUSES AND CATTLE SHEDS PROVIDED BY THE COMMITTEE FOR THE AGRICULTURISTS	
		Rest Houses	Sheds
1	2	3	4
Rohtak ..	Rohtak ..	A Parao costing about Rs 50,000 has been constructed with the following provisions :— (a) Rest Rooms for growers. (b) Bath Room Block (4 Bath Rooms). (c) Kitchen Block (8 Kitchens). (d) Cattle Sheds. (e) Modern type latrines (6 latrines). (f) Water reservoir (capacity 2,500 gallons).	
	Sonepat ..	Kisan Rest House and Cattle Shed are under construction. Work likely to take another three months to finish.	
	Bahadurgarh	None so far, but the following provisions were made in the Budget Estimates for 1957-58 :— (a) Rest house costing Rs 7,450. (b) Cattle Shed costing Rs 2,305.	
	Sampla ..	None so far.	
Gurgaon ..	Rewari ..	A grower Rest House and Cattle Shed is under construction on the acquired land and a sum of Rs 43,000 has been spent so far. It is believed that the work will be completed in the current year, i.e., 1957-58.	
	Nuh ..	This Market Committee has recently been established and has not provided these facilities due to its meagre resources.	
	Palwal ..	The Committee is constructing a new Market at Palwal Railway Station where Rest House, Cattle Shed, Office Building, Roads, Drains etc., have been provided and the work pertaining to Office Building and certain Roads has been completed and the remaining part thereof is to be constructed very shortly.	
	Hodal ..	This Committee is running a Rest House-cum-Reading Room since 1954 in a rental building for the use of growers and dealers. The Committee has also resolved to make arrangements for the Cattle Shed in the current year.	
	Sohana ..	The financial position of the Committee is too weak to undertake such construction works in hand.	
	Ballabhgarh	There is no Rest House and Cattle Shed for the persons bringing in their food grains so far in this Market.	

[Minister for Agriculture and Forests]

Name of District	Name of Market Committee	NUMBER OF REST HOUSES AND CATTLE SHEDS PROVIDED BY THE COMMITTEE FOR THE AGRICULTURISTS	
		Rest Houses	Sheds
1	2	3	4
Karnal ..	Kaithal ..	Only this Market Committee in the district has constructed a room named as "Dehati Vishram Bhawan" to be used as Vishram Bhawan by the persons coming to Mandi for purchase and sale of Agricultural produce.	
Ambala ..	Ambala City	1	1
	Ambala Cantt	1	..
Hoshiarpur	There are no Markets in the district where Rest Houses and Cattle Sheds have been built for persons bringing in their foodgrains at present.	
Jullundur ..	Nawanshahr	1	1
	Banga	..	1
Ludhiana ..	Jagraon ..	1	1
	Khanna ..	This Market Committee has purchased an evacuee building to be used as Ware Houses and Rest Houses (Upper Storey).	
Ferozepur	..	Three Market Committees in this district have constructed Rest Houses and one Market Committee has constructed a Cattle Shed. (The names of the Market Committees have not been given by the Deputy Commissioner.)	
Amritsar	..	The Market Committees, Tarn Taran and Patti, have constructed Rest Rooms and Cattle Sheds for persons bringing their foodgrains in the Markets.	
Gurdaspur	..	None of the Market Committees in the district has built Rest Houses or Cattle Shed for the present. The Market Committee, Gurdaspur, has, however, purchased a building for this purpose, but that is at present occupied by the Malaria Department.	
Bhatinda ..	Raman ..	1	1
	Rampura Phul	1	1
Sangrur	Dhuri ..	1	1
	Sunam ..	1	..
	Malerkotla ..	} Rest-Houses at Malerkotla and Ahmedgarh are taken on hire by the Local Market Committees. Sheds have also been taken on hire.	
	Ahmedgarh ..		
Patiala ..	Doraha ..	The Market Committee has provided Aramghar for Zamindars.	
Sangrur ..	Bareta		1

The Market Committees constituted under the Patiala Agricultural Produce Markets Act, 2004 B.K., have, however, been issued instructions several times to give priority to the building of Rest-houses and Cattle Sheds in their Markets and for this purpose the following Market Committees have provided amounts in their current year Budget Estimates —

Name of Market Committee	AMOUNT PROVIDED FOR		
	Rest House	Cattle Shed	Both Rest-House and Cattle Shed
	Rs	Rs	Rs
1. Ateli	16,000
2. Bhatinda ..	20,000	15,000	..
3. Barnala	50,000
4. Bassi	8,000	..
5. Budhlada ..	20,000	15,000	..
6. Baretta	16,000	..
7. Doraha	12,000	..
8. Dadri	12,000	..
9. Dhuri	25,000
10. Faridkot ..	15,000	15,000	..
11. Goniana ..	15,000	10,600	..
12. Julana	22,000
13. Jind ..	18,000	15,000	..
14. Jaitu	35,000
15. Kapurthala	10,000	..
16. Kot Kapura	20,000	..
17. Lehragaga ..	12,000	8,000	..
18. Maur ..	15,000	16,050	..
19. Mansa	50,000
20. Mohindargarh	8,000	..
21. Malerkotla	25,000
22. Narwana ..	20,000	10,000	..
23. Narnaul	10,000	..
24. Nabha	25,000

[Minister for Agriculture and Forests]

Name of Market Committee	AMOUNT PROVIDED FOR		
	Rest House	Cattle Shed	Both Rest-House and Cattle Shed
	Rs	Rs	Rs
25. Patiala ..	20,000	15,000	..
26. Phagwara	30,000
27. Rampura Phul	41,000
28. Raman	14,000
29. Safidon ..	15,000	10,000	..
30. Sangrur ..	12,000	12,000	..
31. Sultanpur	20,000
32. Sirhind ..	10,000	15,000	..
33. Sunam	25,000	..
34. Samana ..	15,000	10,000	..
35. Tapa ..	15,000	15,000	..
36. Uchana ..	14,000	10,000	..

VETERINARY HOSPITALS IN DISTRICT SANGRUR

444. Sardar Kartar Singh Diwana : Will the Minister for Agriculture and Forests be pleased to state —

- the total number of Veterinary Hospitals opened in district Sangrur up to September, 1957 ;
- whether any more Veterinary Hospitals are proposed to be opened in the said district under the Second Five-Year Plan ; if so, their number ?

Sardar Gurbanta Singh : (a) Forty-six (14 Hospitals and 32 Dispensaries)

(b) Yes. One Dispensary during 1958-59. Besides this 4 dispensaries which were to be opened during Second Five-Year Plan, have already been opened and included in the reply to (a) above.

DRAINING OUT FLOOD WATER FROM VILLAGES ALONG BHATINDA BRANCH CANAL

448. Sardar Kartar Singh Diwana : Will the Minister for Irrigation and Power be pleased to state whether crops in any villages along the Bhatinda Branch Canal were damaged by recent floods ; if so, their names together with the steps being taken to drain out the flood water from there ?

Sardar Gian Singh Rarewala : No area along the Bhatinda Branch was affected by flood. However, some Zamindars had constructed 5 to 6 feet high bunds along natural drainage lines which flooded villages Boparai, Naraingarh and Diwana, etc. The water thus stored at these bunds was drained off to Bhatinda Branch by constructing drains. The Zamindars have been instructed not to construct any bunds on drainage lines in future.

CONSTRUCTION OF CHANNELS THROUGH WATER-LOGGED VILLAGES

450. Sardar Kartar Singh Diwana : Will the Minister for Irrigation and Power be pleased to state whether there is any proposal under the consideration of Government to dig channels through villages affected by water-logging ; if so, the time by which the demarcation of such villages for the purpose is expected to be made ?

Sardar Gian Singh Rarewala : Preparation of drainage schemes all over the State has been going on briskly throughout the year 1957-58. Some schemes have already been prepared and sanctioned. Field data in respect of other schemes has been collected and the preparation of project estimates is going on expeditiously. By the end of this year processing of all the schemes will be completed.

CONSTRUCTION OF ROADS

451. Sardar Kartar Singh Diwana : Will the Minister for Public Works be pleased to state whether in the matter of construction of roads in the State, Government intend giving priority to those villages which provide land for the purpose free of charge and do the earth work on a voluntary basis ?

Rao Birendar Singh : Yes. In fact village roads are constructed only at those places where land is made available by the villagers free of cost.

CONSTRUCTION OF ROAD FROM PHOOL IN DISTRICT BHATINDA TO BHADAUR IN DISTRICT SANGRUR

452. Sardar Kartar Singh Diwana : Will the Minister for Public Works be pleased to state —

(a) whether it is a fact that the demarcation of a road from Phool (district Bhatinda) to Bhadaur (district Sangrur) Via Dhapali, Dullewal, Sandhu Khurd, Nainewal, Chhanan Gulab Singh village was carried out before the merger of Pepsu and Punjab ;

(b) whether he is aware of the fact that the residents of villages mentioned in part (a) above are prepared to give land without any compensation and are also prepared to do earthwork on voluntary basis on the road referred to above ;

(c) if reply to parts (a) and (b) above be in the affirmative, the steps, if any, proposed to be taken by Government to construct the road referred to above ?

Rao Birendar Singh : (a) No.

(b) No.

(c) Does not arise.

HEALTH CENTRES IN DISTRICT SANGRUR

453. Sardar Kartar Singh Diwana : Will the Minister for Consolidation and Health be pleased to state whether there is any proposal under the consideration of Government to open Health Centres for women in the rural areas of district Sangrur, especially Tehsil Barnala ; if so, the names of the villages in which and the time by which these are likely to be opened ?

Chaudhri Suraj Mal : One Rural Health Centre was opened at Tapa during 1956-57 and another has been sanctioned for being opened at Julana during this year. Four more centres will be opened in this District during the Plan period. These centres cater to the needs of the people including Maternity and Child Welfare.

RATES OF WHEAT IN THE STATE

454. Sardar Kartar Singh Diwana : Will the Minister for Finance be pleased to state —

- (a) whether Government is aware of the rates of wheat prevailing in Tapa and Barnala Mandis in Sangrur District during the months of July and August, 1957 ;
- (b) the difference, if any, between the rates referred to above and those prevailing in other Mandis of the State during the same period ?

Shri Mohan Lal : (a) Yes.

(b) A statement indicating difference in rates between these two Mandis and other markets of the State for the period in question is laid on the Table of the House.

Statement showing difference in rates between Tapa, Barnala and other Markets of the State during July and August, 1957

Name of Market	MINIMUM AND MAXIMUM RANGE OF PRICES DURING JULY, 1957 (PER MAUND)		MINIMUM AND MAXIMUM RANGE OF PRICES DURING AUGUST, 1957 (PER MAUND)	
	Minimum	Maximum	Minimum	Maximum
Barnala ..	11.00	15.50	12.50	15.50
Tapa ..	12.25	15.00	12.75	15.00
Other Markets ..	12.50	16.50	13.12	16.25

SINKING OF HADIAYA TOWN IN TEHSIL BARNALA

455. Sardar Kartar Singh Diwana : Will the Minister for Revenue be pleased to state the steps, if any, taken or proposed to be taken to save the further sinking of the town of Hadiaya in tehsil Barnala ?

Giani Kartar Singh : It has been reported that the town of Hadiaya is no more sinking. No immediate action is, therefore, called for by Government, who are, however, taking steps to shift the residents to a safer place.

SYPHON IN VILLAGE RULDOO SINGH WALA, DISTRICT SANGRUR

456. Sardar Kartar Singh Diwana : Will the Minister for Irrigation and Power be pleased to state —

(a) whether he is aware of the fact that the flow of water through the syphon installed in village Ruldu Singh Wala, tehsil Malerkotla, district Sangrur, has been obstructed by the construction of the road ;

(b) if reply to part (a) above be in the affirmative, what arrangements are proposed to be made by Government for draining out the water ?

Sardar Gian Singh Rarewala : (a) The syphon under the road which is obstructed was meant for the passage of an irrigation channel known as Mahorana distributary, which has been abandoned in this reach.

(b) The flooded area will be drained out on the construction of the proposed Mahorana drain complete with the link known as Babanpur link drain.

DRAINING OUT WATER FROM CERTAIN VILLAGES IN TEHSIL MALERKOTLA

457. Sardar Kartar Singh Diwana : Will the Minister for Irrigation and Power be pleased to state whether Government have made or propose to make any arrangement for draining out water from villages Kangarwal, Chhoti Dhaler, Jharher, Dullam, Sandhaur, Majhke, Bapala, Mithewal, Kurarh and Khiali in tehsil Malerkotla, district Sangrur ; if so, what ?

Sardar Gian Singh Rarewala : Yes. It is proposed to make arrangements for draining out water from various villages in Sangrur District as under :—

(1) Jaghera drain will drain the water from villages Kangarwal, Chhoti Dhaler, Jharher, Dullam.

(2) Sehna drain will serve villages Kurar and Khiali.

(3) Existing Lisara nallah serves villages Sandhaur, Majhke, Bapala, Mithewal.

CONSTRUCTION OF PACCA CHANNELS ON BOTH SIDES OF BHATINDA BRANCH

458. Sardar Kartar Singh Diwana : Will the Minister for Irrigation and Power be pleased to state whether there is any proposal under the consideration of the Government to construct pucca channels on both sides of the Bhatinda Branch of the Sirhind Canal to drain out water; if so, the time by which these are expected to be constructed ?

Sardar Gian Singh Rarewala : The following Katcha drains will outfall into Bhatinda Branch from the left side :—

- (1) Jaghera drain .. Scheme already sanctioned by the Government and the work will be taken in hand shortly.
- (2) Tallewal drain .. The scheme already prepared and under sanction. Work is scheduled to be taken in hand this year.
- (3) Sehna drain .. Scheme already sanctioned and the work of excavation is already in hand and will be completed before the next monsoon.

The following drains will outfall into the Bhatinda Branch from the right side :—

- (1) Rachhin drain .. The scheme is under sanction and the work is proposed to be taken in hand in the current year.
- (2) Bassian drain .. The work is already in hand, and the excavation will be completed before the next monsoons.

There are no pucca drains proposed in this area.

ADJOURNMENT MOTIONS

डाक्टर भाग सिंह : स्पीकर साहिब, ! मैं ने जो *adjournment motion दी है । (*Interruptions.*)

अध्यक्ष महोदय : जब तक मैं adjournment motion allow नहीं करता आप speech नहीं कर सकेंगे । पहले आप मुझे इन के मुतअल्लिक अपना फैसला दे लेने दें । (The hon. Member cannot make a speech unless I declare the adjournment motion in order. Let me first give my ruling on it.)

डाक्टर भाग सिंह : स्पाकर साहिब, आप मुझे एक मिनट बोलने का मौका तो दें ।

अध्यक्ष महोदय : No please. यह जो flood relief etc. के मुतअल्लिक adjournment motion है इस पर discussion करने के लिये पहले काफी मौके आ सकते थे । और यह मामला resolution की शकल में discuss हो सकता था । इस लिये मैं इसको out of order declare करता हूँ । (No please. There could be ample opportunities available earlier to discuss this adjournment motion regarding flood relief etc. This matter could be discussed on a resolution. I, therefore, declare it out of order.)

*Printed on the next page.

अध्यक्ष महोदय : श्री राम किशन भड़ोलियां की मरला टैक्स के मुताल्लिक adjournment motion आई है। इस का हाऊस ने Act पास किया हुआ है। इसके लिये rules भी बने हुए हैं। इसके अलावा aggrieved persons के लिये और remedies भी available हैं। Therefore, I declare it out of order. (The hon. Member Shri Ram Kishan Bharolian has given notice of an adjournment motion regarding Marla Tax. The House has already passed an Act on this subject and rules have been framed thereunder. Besides, other remedies are also available to the aggrieved persons. I, therefore, declare this adjournment motion out of order.)

Mr. Speaker : *Adjournment motions Nos. 3 to 11 will not be considered as the Members who have given notices thereof are not present in the House.

***Dr. Bhag Singh, M.L.A.,** to ask for leave to make a motion for the adjournment of the business of the House to discuss a definite matter of urgent public importance, namely, the havoc wrought by floods and rain in vast areas of the State and the failure of Government to take effective steps to prevent their recurrence and inadequacy of relief to the sufferers.

Pt. Ram Kishan Bharolian, M.L.A., to ask for leave to make a motion for the adjournment of the business of the House to discuss a definite matter of urgent public importance, namely, the wide spread popular discontent consequent on arbitrary and iniquitous assessment of Marla Tax in urban areas of the State like Amritsar and other towns.

***Ch. Inder Singh, M.L.A.,** to ask for leave to make a motion for the adjournment of the business of the House to discuss a definite matter of urgent public importance, namely, failure of Government to arrest the process of water-logging which has now resulted in rendering 40 lac acres of area unfit for cultivation.

Pt. Shri Ram Sharma, M.L.A.,
Shri Jagat Narain, M.L.A.,
Shri Dharam Singh Rathi, M.L.A., } to ask for leave to make a motion for the adjournment of the business of the House to discuss a definite matter of urgent public importance, namely, the police atrocities perpetrated on 15th and 16th August (Independence Day celebrations), 1957, at village Bahu Akbarpur, district Rohtak, resulting in the humiliation, torture and grave injuries to several innocent men and women as given out by some non-official enquiry committees, including those of Shri Algu Rai Shastri, M.P., Secretary of the Central Congress Parliamentary Party and Pandit Mauli Chandra Sharma, a known Congressman and public man of All-India fame.

Pandit Shri Ram Sharma, M.L.A.,
Shri Jagat Narain, M.L.A.,
Ch. Dharam Singh Rathi, M.L.A., } to ask for leave to make a motion for the adjournment of the business of the House to discuss a definite matter of urgent public importance, namely, the wanton act of sacrilege committed by the Police in the Arya Samaj Mandir, Chandigarh, on 6th August, 1957, against which as a protest some prominent Arya Samajists went on hunger strike and there was a lot of resentment among a large number of people.

Pandit Shri Ram Sharma, M.L.A.,
Shri Jagat Narain, M.L.A.,
Ch. Dharam Singh Rathi, M.L.A., } to ask for leave to make a motion for the adjournment of the business of the House to discuss a definite matter of urgent public importance, namely, the shockingly severe lathi charge on a few hundred 'Save Hindi' satyagrahi prisoners in the Central Jail, Ferozepore, on 24th August, 1957, resulting in the death of Satyagrahi Samer Singh and grave injuries to many.

अध्यक्ष महोदय : सरदार अछर सिंह जी ने एक ****adjournment motion**

दी है :—

“to discuss a definite matter of urgent public importance, namely, forfeiture of privileges from the elected members of the House to attend the present Session of the Vidhan Sabha.....”

यह मामला एक question of privilege उठाता है । इस लिये यह privilege motion के तौर पर आनी चाहिए थी । As such I declare it out of order.

(The hon. Member Sardar Achhar Singh Chhina has also given notice of an adjournment motion, “to discuss a definite matter of urgent public importance, namely, forfeiture of privileges from the elected members of the House to attend the present Session of the Vidhan Sabha.” This matter raises a question of privilege and it should have been brought in the form of a Privilege Motion. As such, I declare it out of order.)

Pandit Shri Ram Sharma, M.L.A.,
Shri Jagat Narain, M.L.A.,
Ch. Dharam Singh Rathi, M.L.A.,

} to ask for leave to make a motion for the adjournment of the business of the House to discuss a definite matter of urgent public importance, namely, the coercion used by the Police on 26th August, 1957, against the guardians of satyagrahi Samer Singh killed as a result of lathi charge, in the Central Jail, Ferozepore at the time of handing over of the dead body to the great resentment and provocation to the people.

Pandit Shri Ram Sharma, M.L.A.
Shri Jagat Narain, M.L.A.,
Ch. Dharam Singh Rathi, M.L.A.,

} to ask for leave to make a motion for the adjournment of the business of the House to discuss a definite matter of urgent public importance, namely, the desecration of the 'Havan Kund' and other places of worship by the Police in the Dayanand Math of the Arya Samaj, Rohtak, in the last month of September.

Pandit Shri Ram Sharma, M.L.A.,
Shri Jagat Narain, M.L.A.,
Ch. Dharam Singh Rathi, M.L.A.,

} to ask for leave to make a motion for the adjournment of the business of the House to discuss a definite matter of urgent public importance, namely, the police atrocities committed at village Kallanga in Rohtak District with the object of humiliating and punishing innocent persons for the alleged 'Save Hindi Movement' support of a single individual Thakur Nasib Singh of this village.

Pandit Shri Ram Sharma, M.L.A.,
Shri Jagat Narain, M.L.A.,
Ch. Dharam Singh Rathi, M.L.A.,

} to ask for leave to make a motion for the adjournment of the business of the House to discuss a definite matter of urgent public importance, namely, the arrest and detention of several innocent persons on false, fabricated and baseless grounds in connection with the Save Hindi Movement besides the normal arrests of the peaceful Satyagrahis for defiance of Law.

Pandit Shri Ram Sharma, M.L.A.,
Shri Jagat Narain, M.L.A.,
Ch. Dharam Singh Rathi, M.L.A.,

} to ask for leave to make a motion for the adjournment of the business of the House to discuss a definite matter of urgent public importance, namely, the unlawful beating in Police custody at Police Station City Rohtak of Dr. Mangal Sen, M.L.A., at the hands of the Deputy Superintendent of Police, Rohtak, Sardar Gurbachan Singh on 5th August, 1957, which necessitated the Police to keep Dr. Mangal Sen in Police custody for a long time in different Police lock-ups till the injuries were healed or at least did not leave any mark.

**Sardar Achhar Singh Chhina, M.L.A.,
Dr. Bhag Singh, M.L.A.,
Shri Ram Kishan Bharolian, M.L.A.,

} to ask for leave to make a motion for the adjournment of the business of the House to discuss a definite matter of urgent public importance, namely, forfeiture of privilege from the elected members of the House to attend the present Session of the Vidhan Sabha and voice problems of their respective constituencies.

Mr. Speaker : Then there is another* adjournment motion given notice of by Sardar Umrao Singh. It reads thus—

“to discuss a definite matter of urgent public importance, namely, the weak and vacillating policy of the Punjab Government in allowing extensive infringement of law and order by giving latitude to the so-called Satyagrahis of Hindi Raksha Samiti.....”

Many different matters in different forms have been raised. Since the motion raises more than one issue, I declare the Adjournment Motion out of order.

ਸਰਦਾਰ ਉਮਰਾਓ ਸਿੰਘ : ਸਪੀਕਰ ਸਾਹਿਬ, ਬੇਨਤੀ ਇਹ ਹੈ ਕਿ ਪੰਜਾਬ ਵਿਚ ਅੱਗ ਲੱਗੀ ਹੋਈ ਹੈ। ਇਹ ਬਹੁਤ urgent public affair ਹੈ। ਇਸ ਵਾਸਤੇ ਸਾਨੂੰ ਹਾਊਸ ਵਿਚ ਬਹਿਸ ਕਰਨ ਦਾ ਮੌਕਾ ਮਿਲਣਾ ਚਾਹੀਦਾ ਹੈ।

अध्यक्ष महोदय : आप स्पीच न करें unless I hold it in order. (The hon. Member should not make a speech unless I hold his adjournment motion in order.)

Another Adjournment Motion has been given notice of by Shri Prabodh Chandra. It reads like this :—

“to discuss a definite matter of urgent public importance, namely, the detention of about a dozen Members of the Punjab Vidhan Sabha under the Preventive Detention Act”.

It is a question of privilege. It cannot be the subject-matter of an adjournment motion. I, therefore, rule it out of order.

***Sardar Umrao Singh, M.L A,** to ask for leave to make a motion for the adjournment of the business of the House to discuss a definite matter of urgent public importance, namely, the weak and vacillating policy of the Punjab Government in allowing extensive infringement of law and order by giving latitude to the so called Satyagrahis of Hindi Raksha Samiti (an organisation, communal with factional and political basis) and the persons and Institutions who have spared no efforts in :—

- (a) spreading lawlessness and communal hatred throughout the Punjab to the detriment of the solidarity and stability of the State,
- (b) inspiring sacrilege of and disrespect to the things and institutions sacred to the other community,
- (c) committing extreme violent acts in assaulting Police Officials, breaking down doors and windows, thus despoiling and attacking Government and public property.
- (d) injecting poison of communalism in the innocent youth and students by asking and encouraging them to go on strike and paralyse the educational set up of the State.

[अध्यक्ष महोदय]

Then there is, another *adjournment motion—given notice of by Shri Prabodh Chandra, viz.,—

“the deteriorating law and order situation in the country in general and....”

The hon. Member, through this adjournment motion, seeks to discuss the law and order situation in the country and not in the State.

“and particularly the looting of twenty citizens in the broad-day light on Batala-Jullundur Road.”

इसमें आपने कोई explanatory note नहीं दिया और नहीं definite time mention किया है। इस लिए मैं इसको out of order declare करता हूँ। (The hon. Member has not given explanatory note to the motion nor has he mentioned any definite time in this adjournment motion. As such I declare it out of order.)

Mr. Speaker : There is another Adjournment Motion by Dr. Baldev Parkash—

“to discuss a definite matter of urgent public importance, namely, the brutal lathi charge made on the Hindi Satyagrahis in Ferozepore Jail on 24th August, 1957, in which near about 400 Satyagrahis were injured, many of them grievously and one died.”

It is ruled out of order on the ground that the matter has been referred to a Judge of the High Court for enquiry and his report has not yet been released.

डाक्टर बलदेव प्रकाश : स्पीकर साहिब, फिरोज़पुर jail incident की enquiry करने के लिये पंजाब High Court के एक judge साहब मुकर्रर किये गये थे। उन्होंने अपनी report दे दी हुई है मगर वह अभी तक release नहीं की गई। गवर्नमेंट ने उस report को release करने के लिये आज तक कोई step नहीं लिया।

अध्यक्ष महोदय : आप बैठ जाएं। I have already given my ruling on this. (The hon. Member may resume his seat. I have already given my ruling on this.)

श्री प्रबोध चंद्र : On a point of Order, Sir.

Mr. Speaker : No point of Order on my ruling please.

श्री प्रबोध चंद्र : जनाब, यह मेरा हक है। मैं आप के Ruling पर point of order नहीं raise कर रहा।

*Shri Prabodh Chandra, M.L.A., to ask for leave to make a motion for the adjournment of the business of the House to discuss a definite matter of urgent public importance, namely, the deteriorating law and order situation in the country in general and particularly the looting of twenty citizens in the broad day light on Batala Jullundur Road by Bachna decoit and his accomplices and the failure of the Government to apprehend the decoits.

Mr. Speaker : Unless and until the report of enquiry is released no Adjournment Motion in this connection can be admitted.

श्री प्रबोध चंद्र : जनाब स्पीकर साहिब, मैं आप की Ruling पर point of order नहीं raise कर रहा ।

अध्यक्ष महोदय : आप का point of order adjournment motion के मुताल्लिक है क्या ? (What is the point of order of the hon. Member on this adjournment motion ?)

श्री प्रबोध चंद्र : स्पीकर साहिब, Ferozepore Jail incident की जो inquiry हुई है वह regular court में नहीं हुई । इस लिये इस को *subjudice* matter नहीं कहा जा सकता ।

ऐसे तो वह छः महीने और उस Report को out नहीं करेंगे ।

Mr. Speaker : No criticism on the ruling of the chair is allowed.

Shri Prabodh Chandra : Does it bar the discussion of the Adjournment Motion ?

Mr. Speaker : The Government has already initiated an enquiry through a High Court Judge and it is not desirable that we should admit this motion before the report of that enquiry is released.

डाक्टर बलदेव प्रकाश : जनाब स्पीकर साहिब, इसके बारे में जो inquiry हुई है उसकी Report अभी तक disclose नहीं की, हमारी Government ने । इस की क्या वजह है ?

अध्यक्ष महोदय : Chief Minister साहिब इस के बारे में कुछ कहें । (The Chief Minister should explain the position.)

Chief Minister : It is under consideration of the Government.

डाक्टर बलदेव प्रकाश : स्पीकर साहिब, आज कल जो पंजाब में हालात हो रहे हैं वह काबले रहम हैं । इसलिये Opposition को दबाना ठीक नहीं ।

Mr. Speaker : There is yet another *adjournment motion given notice of by Dr. Baldev Parkash regarding alleged "Police atrocities on villagers of Bahu Akbarpur, district Rohtak."

It is a *subjudice* case and I declare it out of order.

Shri Sher Singh : Sir, I bring to your kind notice the fact that no case is pending against the police officers who have made excesses there.

*Dr. Baldev Parkash, M.L.A. : to ask for leave to make a motion for the adjournment of the business of the House to discuss a definite matter of urgent public importance, and of recent occurrence, namely, the police atrocities perpetrated on peaceful villagers of Bahu Akbarpur village, district Rohtak, on 15th August, 1957, The inhuman and indiscriminate beating is a matter of urgent public importance.

[Shri Sher Singh]

जब उन के खिलाफ कोई केस नहीं है तो यह *matter subjudice* कैसे हो गया। वहां *police officers* के खिलाफ, जिन्होंने लोगों को वहशयाना तरीके से पीटा है, कोई केस नहीं चला।

Mr. Speaker : Let me hear the Chief Minister.

मुख्य मंत्री : हम ने उन को गिरफ्तार कर के *case* चलाया है और साबित होने पर उन के खिलाफ कार्यवाही की जायेगी। इसलिए यह मामला *subjudice* है।

Mr. Speaker : It is a *subjudice* matter and, therefore, the Adjournment Motion cannot be admitted. I have already given my ruling to this effect.

श्री शेर सिंह : D.I.G. ने उन लोगों को खुद पिटाया है 16 तारीख को और उस के विरुद्ध अदालत में कोई केस नहीं चल रहा।

मुख्य मंत्री : रात ही रात में आप को यह स्वप्न आ गया है।

अध्यक्ष महोदय : चौधरी बलबीर सिंह और उसके साथियों की *एडजर्नमेंट मोशन के सिलसिले में जो कुछ मैम्बरों की डिटेन्शन के बारे में है, मेरी रूलिंग यह है कि—

Detention of the Members is a question of privilege and cannot be discussed through an adjournment motion. It is a question of privilege.

इन मैम्बर साहिबान ने एक और **एडजर्नमेंट [मोशन] का भी नोटिस दिया हुआ है। यह फीरोज़पुर जेल में लाठी चार्ज के सम्बन्ध में है। मैंने इसके मुतालिक पहले ही रूलिंग दे दी है।

चौधरी बलबीर सिंह : स्पीकर साहिब, इस में कुछ और चीज है। जो High Court के जज की report है वह चूँकि पेश नहीं की गई इस लिए यह *matter House* में discussion के लिये आना चाहिये।

Mr. Speaker : I have already given my ruling on this point.

*Ch. Balbir Singh, M.L.A.,
Shri Muni Lal, M.L.A.,
Ch. Rup Singh, 'Phul', M.L.A.,
} to ask for leave make a motion for the adjournment of the business of the House to discuss a definite matter of urgent public importance, namely, the detention of about ten members of the House on false fabricated and baseless grounds in connection with the save Hindi Agitation.

**Ch. Balbir Singh, M.L.A.,
Shri Muni Lal, M.L.A.,
Ch. Rup Singh 'Phul', M.L.A.,
} to ask for leave to make a motion for the adjournment of the business of the House to discuss a definite matter of urgent public importance, namely, the brutal lathi charge at Ferozepur Central Jail on unarmed peaceful satyagrah is confined in Jail unprecedented in History and the Government's callousness in not publishing the report of the enquiry conducted by Shri S. B. Kapoor.

ਡਾਕਟਰ ਬਲਦੇਵ ਪ੍ਰਕਾਸ਼ : ਸਪੀਕਰ ਸਾਹਿਬ, High Court ਦੇ Judge ਦੀ Report को पेश न करना खुद बखुद नुक्ताचीनी का cause बनता है ।

Chief Minister : The report is under consideration.

QUESTION OF PRIVILEGE

अध्यक्ष महोदय : (डॉक्टर बलदेव प्रकाश को संबोधन करते हुए) आप की जो *privilege motion है यह मेरे पास लेट आई है । इस लिए मैं इस को study कर के कल बताऊंगा । [Addressing Dr. Baldev Prakash) His privilege motion has reach d me very late. I shall give my ruling on it tomorrow after studying it.]

OBITUARY REFERENCES

अध्यक्ष महोदय । अब कुछ obituary references की जाएंगी (Now some obituary references will be made.)

ਮੁੱਖ ਮੰਤਰੀ (ਸਰਦਾਰ ਪਰਤਾਪ ਸਿੰਘ ਕੈਰੋਂ) : ਸਪੀਕਰ ਸਾਹਿਬ, ਪਿਛਲੀ ਵਾਰ ਜਦੋਂ ਅਸੀਂ ਇਸ House ਵਿਚ ਮਿਲੇ ਸੀ ਉਦੋਂ ਤੋਂ ਲੈ ਕੇ ਹੁਣ ਤਕ ਜੋ ਅਰਸਾ ਗੁਜ਼ਰਿਆ ਹੈ ਉਸ ਦੌਰਾਨ ਵਿਚ ਸਾਡੇ ਹਾਊਸ ਦੇ ਦੋ ਮੈਂਬਰ ਜਿਨ੍ਹਾਂ ਵਿਚੋਂ ਇਕ ਪਹਿਲਾਂ ਮੈਂਬਰ ਰਹਿ ਚੁੱਕਾ ਸੀ ਔਰ ਇਕ ਹੁਣ ਵੀ ਮੈਂਬਰ ਚਲਿਆ ਆ ਰਿਹਾ ਸੀ ਅਤੇ ਦੋ ਹੋਰ ਸਾਡੇ ਦੇਸ਼ ਦੀਆਂ personalities ਸਾਨੂੰ ਛੱਡ ਗਈਆਂ ਹਨ । ਸਰਦਾਰ ਵਜ਼ੀਰ ਸਿੰਘ ਜੀ ਨੂੰ ਜੋ ਇਸ ਵੇਲੇ ਮੈਂਬਰ ਸਨ, ਅਵਸੇਸ ਹੈ ਕਿ ਇਕ ਆਦਮੀ ਨੇ ਲੰਮਿਆਂ ਪਿਆਂ ਨੂੰ ਫੁਰਾ ਮਾਰ ਕੇ ਘਾਇਲ ਕਰਕੇ ਖਤਮ ਕਰ ਦਿੱਤਾ । ਸਰਦਾਰ ਵਜ਼ੀਰ ਸਿੰਘ ਜੀ 1952 ਤੋਂ ਲੈ ਕੇ ਹੁਣ ਤਕ ਇਸ ਹਾਊਸ ਦੇ ਮੈਂਬਰ ਰਹੇ ਨੇ । ਸਾਹਿਬੇ ਸਦਰ, ਜਿਸ ਤਹੱਮਲ ਮਿਸ਼ਾਜ਼ੀ ਨਾਲ ਉਹ ਬੋਲਿਆ ਕਰਦੇ ਸਨ ਮੈਂ ਉਨ੍ਹਾਂ ਦੀ ਜਿਤਨੀ ਤਾਰੀਫ ਕਰਾਂ ਥੋੜੀ ਹੈ ।

Note (1).—*Dr. Baldev Parkash, M.L.A. : I hereby give notice of my intention to move a privilege motion, namely, Shree Lal Chand Sabharwal, M.L.A., from Jullundur was arrested at 4 a.m. on 15th July, 1957 at Chandigarh Railway Station. He was detained in Chandi Mandir Police Station till 12 noon when he was taken in a police van which met with an alleged accident causing him serious injuries. Mr. Sabharwal was arrested and detained by Shree Ravinder Kapoor, D.S.P., Chandigarh and he detained Shri Sabharwal in Chandi Mandir Police Station where Shri Sabharwal was given no meals till 12 midnight (for 20 hours) and no chair or bed to sit on and was kept lying on the ground in a most degrading and insulting manner. Further, the Chandi Mandir area is highly infested with snakes. Shri Sabharwal and his five companions killed three snakes till their stay and there was every likelihood of their being bitten by snakes. Shri Kapoor D.S.P., Chandigarh, is the person to arrest him and detain him in these dangerous, degrading and insulting circumstances and he has not informed the Speaker of this House about the arrest and detention of Mr. Sabharwal so far and thus the said D.S.P. has intentionally infringed and flouted Rule No. 287 of the Rules of Procedure and Conduct of Business in the Punjab Legislative Assembly and he has committed the contempt of the whole House, the authority of the Speaker and the privilege of the member of this House.

It is prayed that severe action be taken against Shri Kapoor, D.S.P., Chandigarh.

Note (2).—for further reference please see Punjab Vidhan Sabha Debate, Volume II, No. 3, dated 25th October, 1957.

Shri Prabodh Chandra: Sir, about the reference to the death of Sardar Wazir Singh, I want to point out that a case in this connection is pending in a court of law and, therefore, no reference to his death at this stage.....

Mr. Speaker : This is just an obituary reference. When obituary references are being made, such interruptions do not appear to be in good taste.

ਮੁੱਖ ਮੰਤਰੀ : ਸਰਦਾਰ ਵਜ਼ੀਰ ਸਿੰਘ ਇਕ ਬੜੇ ਕਾਬਲ ਤੇ ਚੰਗੇ advocate ਸਨ । ਉਹ ਆਪਣੇ convictions ਨੂੰ ਬੜੇ ਸੁਹਣੇ ਤਰੀਕੇ ਨਾਲ put ਕਰਨ ਵਾਲੇ ਸਨ । ਉਹ ਬਹੁਤ ਸਾਲ ਲੁਧਿਆਣਾ ਡਿਸਟਰਿਕਟ ਬੋਰਡ ਦੇ ਚੇਅਰਮੈਨ ਰਹੇ ਹਨ ਅਤੇ ਉਸਦੇ ਕੰਮਾਂ ਵਿਚ ਉਨ੍ਹਾਂ ਦਾ ਖਾਸਾ ਹੱਥ ਸੀ । ਜ਼ਿਲਾ ਲੁਧਿਆਣਾ ਦੀ ਤਰੱਕੀ ਅਤੇ ਉੱਥੇ ਸਕੂਲ ਵਗ਼ੈਰਾ ਖੋਲ੍ਹਣ ਦੇ ਬਾਰੇ ਵਿਚ ਉਨ੍ਹਾਂ ਦਾ ਬਹੁਤ ਹੱਥ ਹੈ । ਉਹ ਇਹੋ ਜਿਹੇ ਮੱਜਨ ਸਨ ਜਿਨ੍ਹਾਂ ਦੇ ਹੋਣ ਨਾਲ ਸਾਡੇ ਸੂਬੇ ਨੂੰ ਫ਼ਾਇਦਾ ਹੀ ਫ਼ਾਇਦਾ ਰਹਿਣਾ ਸੀ ਕਿਉਂ ਜੋ ਉਹ ਇਕ ਬੜੇ ਸਿਆਣੇ ਅਤੇ ਤਜਰਬਾਕਾਰ ਮੱਜਨ ਸਨ । ਸਾਡੇ ਸੂਬੇ ਨੂੰ ਉਨ੍ਹਾਂ ਦੇ ਚਲੇ ਜਾਣ ਨਾਲ ਕਾਫੀ ਨੁਕਸਾਨ ਹੋਇਆ ਹੈ । ਸਾਨੂੰ ਸਭ ਨੂੰ ਉਨ੍ਹਾਂ ਦੇ ਪਰਵਾਰ ਅਤੇ ਉਨ੍ਹਾਂ ਦੇ ਮਿੱਤਰਾਂ ਨਾਲ ਬੜੀ ਹਮਦਰਦੀ ਹੈ ।

ਚੌਧਰੀ ਕਿਸ਼ਨ ਗੋਪਾਲ ਦੱਤ ਜੀ 1936 ਤੋਂ ਲੈਕੇ 1957 ਤਕ ਇਸ ਹਾਊਸ ਦੇ ਮੈਂਬਰ ਰਹੇ ਹਨ । ਪਾਰਟੀਸ਼ਨ ਤੋਂ ਪਹਿਲਾਂ ਵੀ ਅਤੇ ਉਸ ਤੋਂ ਬਾਅਦ ਵੀ ਉਹ ਇਸ ਹਾਊਸ ਦੇ ਮੈਂਬਰ ਰਹੇ ਹਨ । ਮੁਲਕ ਦੀ ਆਜ਼ਾਦੀ ਲਈ ਉਨ੍ਹਾਂ ਨੇ ਬਹੁਤ ਕੁਰਬਾਨੀਆਂ ਕੀਤੀਆਂ ਹਨ । ਵਿਦੇਸ਼ੀ ਸਾਮਰਾਜ ਦੇ ਖਿਲਾਫ ਉਨ੍ਹਾਂ ਕਾਫੀ ਜੱਦੋਜਹਿਦ ਕੀਤੀ ਅਤੇ ਉਹ ਡਰਨ ਵਾਲੇ ਨਹੀਂ ਸਨ । ਉਹ ਇਕ ਚੋਟੀ ਦੇ ਵਿਦਵਾਨ ਸਨ ਅਤੇ ਖਾਸ ਕਰਕੇ ਆਰਥਕ ਮਾਮਲਿਆਂ ਦੀ ਵੱਡੀ ਭਾਰੀ authority ਸਮਝੇ ਜਾਂਦੇ ਸਨ । ਉਹ ਪਾਰਟੀਸ਼ਨ ਤੋਂ ਬਾਅਦ ਪੰਜਾਬ ਦੇ ਫਿਨਾਂਸ ਮਨਿਸਟਰ ਵੀ ਰਹਿ ਚੁਕੇ ਹਨ । ਉਹ ਇਕ ਉੱਚ ਕੋਟੀ ਦੇ economist ਸਨ । ਬਿਮਾਰੀ ਨੇ ਇਨ੍ਹਾਂ ਨੂੰ ਕਾਫੀ ਸਮੇਂ ਤਕ ਘੇਰ ਰੱਖਿਆ ਅਤੇ ਇਨ੍ਹਾਂ ਨੇ ਵੀ ਬਿਮਾਰੀ ਦਾ ਡਟ ਕੇ ਮਕਾਬਲਾ ਕੀਤਾ ਪਰ ਆਖਰ ਬਿਮਾਰੀ ਇਨ੍ਹਾਂ ਤੇ ਕਾਬੂ ਪਾ ਗਈ । ਇਹੋ ਜਿਹੇ ਵਿਦਵਾਨ ਅਤੇ ਦੇਸ਼ ਦੀ ਖਾਤਰ ਕੁਰਬਾਨੀਆਂ ਕਰਨ ਵਾਲੇ ਮੱਜਨ ਦਾ ਚਲੇ ਜਾਣਾ ਇਕ ਬੜੀ ਦੁਖਦਾਇਕ ਘਟਨਾ ਹੈ । ਉਨ੍ਹਾਂ ਨਾਲ ਹਰੇਕ ਨੂੰ ਪਿਆਰ ਸੀ ਅਤੇ ਉਨ੍ਹਾਂ ਦਾ ਮਿਲਣ ਦਾ ਵੰਗ ਬੜਾ ਸੁਖਦਾਇਕ ਸੀ । ਉਹ ਇਕ ਬੜੇ ਮਿਲਨਸਾਰ ਤੇ cultured ਆਦਮੀ ਸਨ । ਉਨ੍ਹਾਂ ਦੀ ਯਾਦ ਹਮੇਸ਼ਾ ਸਾਡੇ ਦਿਲਾਂ ਵਿਚ ਕਾਇਮ ਰਹੇਗੀ ।

ਇਸ ਤੋਂ ਇਲਾਵਾ ਸਾਨੂੰ Shri A. J. John, ਜਿਹੜੇ, ਕਿ ਮਦਰਾਸ ਦੇ ਗਵਰਨਰ ਸਨ, ਦੀ ਮਿ੍ਤ ਦਾ ਬੜਾ ਅਫਸੋਸ ਹੈ । ਉਹ ਕੋਰਾਲਾ ਸਟੇਟ ਦੇ ਮਨਿਸਟਰ ਅਤੇ ਚੀਫ ਮਨਿਸਟਰ ਵੀ ਰਹੇ ਹਨ । ਉਹ ਇਸਾਈ ਧਰਮ ਵਿੱਚੋਂ ਸਨ । ਮੁਲਕ ਦੇ ਲਈ ਉਨ੍ਹਾਂ ਨੂੰ ਬਹੁਤ ਪਿਆਰ ਸੀ । ਉਨ੍ਹਾਂ ਦੇ ਚਲੇ ਜਾਣ ਨਾਲ ਦੇਸ਼ ਨੂੰ ਬਹੁਤ ਨੁਕਸਾਨ ਹੋਇਆ ਹੈ ।

ਸਾਡੀ ਸੁਪਰੀਮ ਕੋਰਟ ਦੇ ਜਜ਼ ਸ਼੍ਰੀ ਗੋਵਿੰਦਾ ਮੈਨਨ ਬੜੇ ਉੱਚ ਪਾਏ ਦੇ Lawyer ਅਤੇ Legal luminary ਸਨ । ਇਸ ਤੋਂ ਪਹਿਲਾਂ ਇਹ 10 ਸਾਲ ਤਕ ਮਦਰਾਸ ਹਾਈ ਕੋਰਟ ਦੇ ਜਜ਼ ਰਹੇ ਹਨ । ਇਨ੍ਹਾਂ ਦੀ law ਦੇ ਸੰਬੰਧ ਵਿਚ ਹਮੇਸ਼ਾ humanitarian approach ਰਹੀ ਹੈ । ਖਾਸ ਕਰਕੇ ਅਜਕਲ ਦੇ ਬਦਲੇ ਹੋਏ ਜ਼ਮਾਨੇ ਵਿਚ, ਸੋਸ਼ਲਿਸਟ ਪੈਟਰਨ ਦੇ ਬਣ ਰਹੇ ਇਸ ਨਵੇਂ ਯੁਗ ਵਿਚ ਇਨ੍ਹਾਂ ਨੇ law ਨੂੰ ਬੜੇ ਸੁਚੱਜੇ ਤਰੀਕੇ ਨਾਲ

administer ਕੀਤਾ ਹੈ। ਜਦੋਂ ਕਦੇ ਵੀ ਕੋਈ ਕਾਨੂੰਨੀ ਨੁਕਤਾ ਉਨ੍ਹਾਂ ਦੇ ਸਾਹਮਣੇ ਆਇਆ ਤੇ ਉਨ੍ਹਾਂ ਨੇ ਬੜੇ ਸੁਚੱਜੇ ਢੰਗ ਨਾਲ ਉਸ ਨੂੰ reconcile ਕਰਨ ਦਾ ਯਤਨ ਕੀਤਾ। ਉਹ ਇਕ ਮੰਨੇ ਹੋਏ ਅਤੇ ਉਚ ਕੋਟੀ ਦੇ legal brain ਸਨ। ਦੂਸਰੀ ਜੰਗ ਤੋਂ ਬਾਅਦ ਉਹ ਜਨਰਲ ਟੋਜੂ, ਦੇ ਕੇਸ ਦੇ ਬਾਰ ਵਿਚ ਜੋ ਜਿਹੜਾ ਕਿ ਉਸ ਨੂੰ prosecute ਕਰਨ ਦੇ ਸਿਲਸਲੇ ਵਿਚ ਸੀ, ਜਾਪਾਨ ਗਏ ਸਨ। ਉਹ ਇਕ ਬੜੇ ਕਾਬਿਲ ਜਜ ਸਨ ਅਤੇ ਉਨ੍ਹਾਂ ਦੇ ਕੀਤੇ ਹੋਏ ਫੈਸਲੇ ਸਾਡੇ ਦੇਸ਼ ਵਿਚ ਯਾਦ ਰਹਿਣਗੇ ਅਤੇ ਉਨ੍ਹਾਂ ਤੋਂ ਕਾਫੀ ਦੋਸ਼ਨੀ ਮਿਲੇਗੀ।

ਸਪੀਕਰ ਸਾਹਿਬ, ਅਜ ਅਸੀਂ ਅਪਣੇ ਦੇਸ਼ ਦੇ ਨਿਰਮਾਣ ਦੇ ਕੰਮਾਂ ਵਿਚ ਲਗੇ ਹੋਏ ਹਾਂ। ਇਸ ਵੇਲੇ ਸਾਨੂੰ ਅਜਿਹੇ ਸੱਜਣਾਂ ਚੀ ਜਿਹੜੇ ਕਿ ਕੰਮ ਕਰਨ ਵਾਲੇ ਹਨ, ਲਾਇਕ ਤੇ ਕਾਬਿਲ ਹਨ ਬਹੁਤ ਸਖਤ ਲੋੜ ਹੈ। ਇਸ ਸਮੇਂ ਜਦੋਂ ਕਿ ਅਸੀਂ ਅਪਣੇ ਦੇਸ਼ ਨੂੰ ਬਣਾ ਰਹੇ ਹਾਂ ਅਤੇ ਇਸਨੂੰ ਅਸੀਂ ਆਰਥਿਕ, ਸਮਾਜਕ ਤੇ ਹਰ ਪਾਸਿਉਂ ਉੱਚਾ ਚੁਕਣਾ ਚਾਹੁੰਦੇ ਹਾਂ ਅਜਿਹੇ ਸੱਜਣਾਂ ਦਾ ਚਲੇ ਜਾਣਾ ਅਤੇ ਸਾਥੋਂ ਵਿਛੜ ਜਾਣਾ ਕਾਫੀ ਤਕਲੀਫ਼ ਦਿੰਦਾ ਹੈ। ਮੈਂ ਇਸ ਹਾਉਸ ਵਲੋਂ ਉਨ੍ਹਾਂ ਦੇ ਪਰਵਾਰਾਂ ਨਾਲ ਅਤੇ ਉਨ੍ਹਾਂ ਦੇ ਮਿੱਤਰਾਂ ਨਾਲ ਹਮਦਰਦੀ ਦਾ ਇਜ਼ਹਾਰ ਕਰਦਾ ਹਾਂ।

ਡਾਕਟਰ ਭਾਗ ਸਿੰਘ (ਗੜ੍ਹਸ਼ੰਕਰ, ਜਨਰਲ): ਸਪੀਕਰ ਸਾਹਿਬ, ਇਨ੍ਹਾਂ ਚਾਰ ਮਸ਼ਹੂਰ ਵਿਅਕਤੀਆਂ ਦੇ ਵਿੱਛੜ ਜਾਣ ਤੇ ਜਿਹੜੇ sentiments Chief Minister ਸਾਹਿਬ ਨੇ express ਕੀਤੇ ਹਨ ਮੈਂ ਉਨ੍ਹਾਂ ਦੇ ਨਾਲ ਅਪਣੇ ਗਰੁਪ ਵਲੋਂ ਤੇ ਅਪੋਜ਼ੀਸ਼ਨ ਦੇ ਮੈਂਬਰਾਂ ਦੀ ਤਰਫ਼ ਤੋਂ ਪੂਰੀ ਤਰ੍ਹਾਂ ਸਹਿਮਤ ਹਾਂ। ਮੈਂ ਇਹ ਮਹਿਸੂਸ ਕਰਦਾ ਹਾਂ ਕਿ ਇਸ ਸਮੇਂ ਤੇ ਮੁਲਕ ਦੇ ਇਨ੍ਹਾਂ ਚਾਰ ਮਸ਼ਹੂਰ publicmen ਅਤੇ ਸੇਵਾਦਾਰਾਂ ਦੇ ਜਿਹੜੇ ਕਿ ਬਹੁਤ ਕਾਬਿਲ ਸਨ ਸਾਡੇ ਕੋਲੋਂ ਚਲੇ ਜਾਣ ਦੇ ਕਾਰਨ ਜਦੋਂ ਕਿ ਉਨ੍ਹਾਂ ਦੀ ਅਜੇ ਬਹੁਤ ਲੋੜ ਸੀ ਦੇਸ਼ ਨੂੰ ਬਹੁਤ ਭਾਰੀ ਘਾਟਾ ਪਿਆ ਹੈ। ਮੈਂ ਤਾਂ ਇਸ ਵੇਲੇ ਇਹ ਅਰਜ਼ ਕਰਾਂਗਾ ਕਿ ਸਾਨੂੰ ਸਭ ਨੂੰ ਮਿਲ ਕੇ ਮੁਲਕ ਦੀ ਸੇਵਾ ਦਾ ਪਰਣ ਲੈਂਦਿਆਂ ਹੋਇਆਂ ਕੰਮ ਕਰਨਾ ਚਾਹੀਦਾ ਹੈ ਅਤੇ ਇਸ ਘਾਟੇ ਨੂੰ ਪੂਰਾ ਕਰਨ ਦੀ ਕੋਸ਼ਿਸ਼ ਕਰਨੀ ਚਾਹੀਦੀ ਹੈ। ਜੇ sentiments ਚੀਫ ਮਨਿਸਟਰ ਸਾਹਿਬ ਨੇ ਇਸ ਮਤੇ ਤੇ express ਕੀਤੇ ਹਨ ਮੈਂ ਉਨ੍ਹਾਂ ਨਾਲ ਪੂਰੀ ਤਰ੍ਹਾਂ ਸਹਿਮਤ ਹਾਂ।

ਚੌਧਰੀ ਬਲਬੀਰ ਸਿੰਘ (ਹੁਸ਼ਿਆਰਪੁਰ ਜਨਰਲ): ਸਪੀਕਰ ਸਾਹਿਬ, ਸਰਦਾਰ ਵਜ਼ੀਰ ਸਿੰਘ ਜੀ ਨਾਲ ਅਸੈਂਬਲੀ ਦਾ ਮੈਂਬਰ ਹੋਣ ਤੋਂ ਇਲਾਵਾ ਮੇਰੇ ਕੁਝ ਹੋਰ ਢਾਤੀ ਤਅੱਲੁਕਾਤ ਵੀ ਸਨ। ਵਪਾਰ ਮੰਡਲ ਵਲੋਂ ਲੁਧਿਆਣੇ ਵਿਚ ਇਕ ਕਾਨਫਰੰਸ ਹੋਈ ਸੀ ਅਤੇ ਉਸ ਵਿਚ ਸਾਰੀਆਂ ਆਪੋਜ਼ੀਸ਼ਨ ਪਾਰਟੀਆਂ ਨੂੰ ਖੁਲਾਇਆ ਗਿਆ ਸੀ। ਉਸ ਕਾਨਫਰੰਸ ਵਿਚ ਸਰਦਾਰ ਵਜ਼ੀਰ ਸਿੰਘ ਅਕਾਲੀ ਪਾਰਟੀ ਵਲੋਂ ਤਸ਼ਰੀਫ਼ ਲਿਆਏ ਸਨ। ਉਥੇ ਉਨ੍ਹਾਂ ਨੇ traders ਦੇ cause ਨੂੰ ਬੜੇ ਸੁਹਣੇ ਅਤੇ ਸੁਚੱਜੇ ਢੰਗ ਨਾਲ ਪੇਸ਼ ਕੀਤਾ ਸੀ। ਉਸ ਵੇਲੇ ਸਾਨੂੰ ਉਨ੍ਹਾਂ ਦੀ ਲਿਆਕਤ ਤੇ ਕਾਬਲੀਅਤ ਦਾ ਪਤਾ ਲਗਾ। ਇਹ ਗਲ ਨਹੀਂ ਸੀ ਕਿ ਉਹ ਅਕਾਲੀ ਪਾਰਟੀ ਨਾਲ ਤਅੱਲੁਕ ਰਖਦੇ ਸਨ ਅਤੇ ਹੋਰ ਕਿਸੇ ਦੀ ਉਹ ਗਲ ਨਹੀਂ ਕਰਦੇ ਸਨ। ਜਿਥੇ ਜਿਥੇ ਵੀ ਕਿਸੇ ਨਾਲ ਬੇਇਨਸਾਫੀ ਹੁੰਦੀ ਸੀ ਉਹ ਡਟ ਕੇ ਖੜ੍ਹੇ ਹੋ

[ਚੋਧਰੀ ਬਲਬੀਰ ਸਿੰਘ]

ਜਾਂਦੇ ਸਨ ਅਤੇ ਹਰ ਵੇਲੇ ਹਰੇਕ ਦੀ ਮਦਦ ਲਈ ਤਿਆਰ ਹੋ ਜਾਂਦੇ ਸਨ। ਮੈਨੂੰ ਉਨ੍ਹਾਂ ਦੇ ਚਲੇ ਜਾਣ ਕਾਰਨ ਬਹੁਤ ਰੰਜ ਹੋਇਆ ਹੈ।

ਚੋਧਰੀ ਕ੍ਰਿਸ਼ਨ ਗੋਪਾਲ ਦੱਤ ਪਾਕਿਸਤਾਨ ਬਣਨ ਤੋਂ ਪਹਿਲਾਂ ਪੰਜਾਬ ਅਸੈਂਬਲੀ ਦੇ Leader of the Opposition ਵੀ ਰਹੇ ਸਨ। ਉਹ ਹਰ ਕੰਮ ਦੇ ਮਾਹਰ ਸਨ। ਉਹ ਹੋਮਿਉਪੇਚੀ ਦੀ ਵੀ ਕਾਫੀ ਮਹਾਰਤ ਰਖਦੇ ਸਨ ਅਤੇ ਬਹੁਤ ਦੂਰ ਦੂਰ ਤੋਂ ਲੋਕ ਉਨ੍ਹਾਂ ਕੋਲ treatment ਕਰਾਉਣ ਲਈ ਆਉਂਦੇ ਸਨ। ਉਹ ਆਰਥਿਕ ਮਸਲਿਆਂ ਦੇ ਵੀ ਬਹੁਤ ਮਾਹਰ ਸਨ।

ਦੂਸਰੇ ਜੋ ਦੋ ਸਜਨ ਸਨ ਇਹ ਬਹੁਤ ਕਾਬਿਲ ਅਤੇ ਦੇਸ਼ ਦੇ ਮਸ਼ਹੂਰ ਵਿਅਕਤੀਆਂ ਵਿਚੋਂ ਸਨ। ਇਨ੍ਹਾਂ ਦੋਹਾਂ ਵਿਅਕਤੀਆਂ ਦੇ ਚਲੇ ਜਾਣ ਨਾਲ ਮੁਲਕ ਨੂੰ ਬਹੁਤ ਨੁਕਸਾਨ ਪਹੁੰਚਿਆ ਹੈ। ਜੋ sentiments ਚੀਫ ਮਨਿਸਟਰ ਸਾਹਿਬ ਨੇ express ਕੀਤੇ ਹਨ ਮੈਂ ਉਨ੍ਹਾਂ ਨਾਲ ਪੂਰੀ ਤਰ੍ਹਾਂ ਸਹਿਮਤ ਹਾਂ ਅਤੇ ਪਰਾਰਥਨਾ ਕਰਦਾ ਹਾਂ ਕਿ ਈਸ਼ਵਰ ਉਨ੍ਹਾਂ ਦੀ ਰੂਹ ਨੂੰ ਸ਼ਾਂਤੀ ਦੇਵੇ।

ਸੈਲਵੀ ਅਬਦੁਲ ਗਨੀ ਡਾਰ (ਨੂਹ) : ਸਪੀਕਰ ਸਾਹਿਬ, ਮੁਅਜ਼ਿਜ਼ ਚੀਫ ਮਿਨਿਸਟਰ ਸਾਹਿਬ ਨੇ ਜੋ ਧਰਤੀਵਾਸੀ ਪੇਸ਼ ਕੀਤੇ ਹਨ ਉਸ ਦੇ ਸਾਥ ਪੂਰੀ ਹਮਦਰਦੀ ਹੈ। ਸਰਦਾਰ ਵਜ਼ੀਰ ਸਿੰਘ ਸਾਹਿਬ ਦੇ ਸਾਥ ਮੇਰੇ ਬਹੁਤ ਪੁਰਾਨੇ ਤਾਲਲੁਕਾਤ ਥੇ। ਉਨ੍ਹोंने ਆਪਣੇ ਮੈਂ ਨੇ ਕਾਫੀ ਵਕਤ ਟੁਕੜੇ ਮਿਲ ਕੇ ਜ਼ਿਲਾ ਲੁਧਿਆਨਾ ਦੀ ਖਿਦਮਤ ਮੇਂ ਗੁਜ਼ਾਰਾ। ਜੇਕਰ ਉਹ ਬਜ਼ਾਹਰ ਅਕਾਲੀ ਥੇ ਮਗਰ ਧਰਤੀ ਕਹਨਾ ਦਰੁਸਤ ਨਹੀਂ ਕਿ ਉਨ ਦੇ ਤਾਲਲੁਕਾਤ ਸਿਰਫ ਅਕਾਲੀਆਂ ਦੇ ਸਾਥ ਹੀ ਥੇ। ਉਨ ਦੇ ਤਾਲਲੁਕਾਤ ਹਰੇਕ ਦੇ ਸਾਥ ਥੇ ਖਾਹੇ ਉਹ ਕਿਸੀ ਪਾਰਟੀ ਜਾਂ ਫਿਰਕੇ ਦੇ ਥੇ। ਉਨ੍ਹोंने ਲੁਧਿਆਨਾ ਡਿਸਟ੍ਰਿਕਟ ਬੋਰਡ ਦੀ ਖਿਦਮਤ ਬਤੌਰ ਆਪਣੀ ਕੀ ਨਹੀਂ ਬਲਕਿ ਆਪਣੇ ਪੰਜਾਬੀ ਦੇ ਕੀ ਹੈ। ਉਨ ਦੇ ਹਮਲੇ ਜ਼ੁਦਾ ਹੋ ਜਾਨਾ ਧਰਤੀਵਾਸੀ ਇਸ ਸਾਰੇ ਹਾਊਸ ਦੇ ਲਿਏ ਆਪਣੀ ਸਦਮੇ ਦੀ ਖ਼ਬਰ ਹੈ।

ਜਦੋਂ ਤਕ ਚੌਧਰੀ ਕ੍ਰਿਸ਼ਨ ਗੋਪਾਲ ਦੱਤ ਜੀ ਦੇ ਤਾਲਲੁਕਾਤ ਪੰਜਾਬ ਦੇ ਉਨ ਦੇ ਬਜ਼ਾਹਰ ਤੌਰ ਤੇ ਫ਼ਰਮਾ ਕਰ ਸਕਦੇ ਹਨ। ਨ ਸਿਰਫ ਉਹ ਆਪਣੇ ਲਿਖਾਰੀ ਆਪਣੇ ਆਪਣੇ ਮੁਕਰਰ ਥੇ, ਬਲਕਿ ਉਹ ਹਿੰਦੁਸਤਾਨ ਦੇ ਆਪਣੇ Statesman ਕਹੇ ਜਾ ਸਕਦੇ ਹਨ ਆਪਣੇ ਉਨ ਦੇ ਉਨ੍ਹोंने ਗੁਮਾਰ ਕੀਤਾ ਜਾ ਸਕਦਾ ਹੈ। ਉਨ੍ਹोंने ਆਪਣੀ ਸਾਰੀ ਜਵਾਨੀ ਬਤਨ ਦੀ ਖਿਦਮਤ ਮੇਂ ਸਰਫ ਕੀ। ਉਹ ਬਹੁਤ ਪੁਰਾਨੇ ਮੈਂਬਰ ਥੇ ਆਪਣੇ ਪੰਜਾਬ ਦੇ Finance Minister ਆਪਣੇ ਰਹ ਚੁਕੇ ਹਨ। ਉਨ੍ਹोंने ਬਤਨ ਦੀ ਬਹੁਤ ਸੇਵਾ ਕੀ ਹੈ ਆਪਣੇ ਜੰਗੇ ਆਜ਼ਾਦੀ ਮੇਂ ਕਾਫੀ ਕੁਰਬਾਨੀਆਂ ਕੀ ਹੈ। ਇਸਲਿਏ ਹਾਊਸ ਜਿਤਨਾ ਆਪਣੇ ਉਨ ਦੇ ਫ਼ਰਮਾ ਕਰੇ ਕਮ ਹੈ। ਬਾਕੀ ਦੇ ਜੋ ਦੋ ਬਜ਼ੁਰਗ ਥੇ ਉਨ ਦੇ ਮੁਤਅਲਲਿਕ ਜੋ ਕੁਝ ਚੌਧਰੀ ਮਿਨਿਸਟਰ ਸਾਹਿਬ ਨੇ ਫ਼ਰਮਾਇਆ ਹੈ ਉਸ ਦੇ ਸਾਥ ਮੁਲਕ ਪੂਰਾ ਇਤਫਾਕ ਹੈ। ਉਹ ਹਿੰਦੁਸਤਾਨ ਦੀ ਨਿਹਾਯਤ ਕਾਬਿਲ ਆਪਣੇ ਮਸ਼ਹੂਰ ਹਸਤੀਆਂ ਥੀ। ਉਨ ਦੇ ਚਲਾ ਜਾਨਾ ਮੁਲਕ ਦੇ ਲਿਏ ਬਹੁਤ ਨੁਕਸਾਨ ਦੇਵੇਗਾ।

ਸਪੀਕਰ ਸਾਹਿਬ, ਮੈਂ ਆਪਣੇ ਅੰਜ਼ਾ ਕਰਨਾ ਚਾਹੁੰਦਾ ਹਾਂ। ਮੈਂ ਵਕਤ ਤੇਰੇ ਤਰਜ਼ੀਬ ਨਹੀਂ ਦੇ ਸਕਦਾ ਹਾਂ ਲੇਕਿਨ ਆਪਣੇ ਇਜਾਜ਼ਤ ਦੇ ਤੋਂ ਮੈਂ ਧਰਤੀ ਕਹੂੰਗਾ ਕਿ ਮੁਹਤਰਿਮ ਮਰਹੂਮ ਬੇਗਮ ਖਾਨ ਅਬਦੁਲ-ਗਫਾਰ ਖਾਨ ਦੇ ਇਨਤਕਾਲ ਕਰ ਜਾਨਾ ਆਪਣੇ ਕਾਬਲੇ ਜ਼ਿਕਰ ਹੈ ਕਿਉਂਕਿ ਉਨ੍ਹोंने ਆਪਣੇ ਆਪਣੇ ਸਾਹਿਬ ਦੇ ਸਾਥ ਸ਼ਾਨ-ਬਸ਼ਾਨਾ ਮੁਲਕ ਦੀ ਆਜ਼ਾਦੀ ਦੇ ਲਿਏ ਕਾਫੀ ਕਾਮ ਕੀਤਾ ਹੈ ਆਪਣੇ ਕੁਰਬਾਨੀਆਂ ਕੀ ਹੈ।

अगर आप इजाजत दें और चीफ मिनिस्टर साहिब मान जाएं तो मुझे खुशी होगी कि पांचवां नाम बेगम खान अब्दुल गुफार खां का भी इनमें दर्ज कर लिया जावे ताकि उन की वफात पर इजहार अफसोस किया जा सके।

श्री रामचन्द्र कासरेड (नूरपुर) : स्पीकर साहिब, मैं गौर-ज़रूरी तौर पर बोलने में यकीन नहीं रखता। मैं चीफ मिनिस्टर साहिब के रैजोल्यूशन के साथ अपने आपको associate करने के लिये उठा हूँ। पहली बात जो मैं अर्ज करना चाहता हूँ वह यह है कि चौधरी कृष्ण गोपाल जो दत्त और मैं दोनों class fellows रहे हैं। हम ने सन 1923 में नैशनल कालेज से बी० ए० का इम्तहान पास किया और मुझे फख्र है कि जहाँ मैं पालिटिक्स में फर्स्ट रहा चौधरी साहिब इकनामिक्स में फर्स्ट रहे। हम उन की विद्वता, सहनशीलता तथा शान्ति स्वभाव की प्रशंसा किये बिना नहीं रह सकते और जिस तरीका से वह काम करते रहे और जिस हिम्मत के साथ उन्होंने बीमारी के पांच साल काटे उस के लिये वह हमारी प्रशंसा के पात्र हैं। इस पांच साल के बीमारी के अर्सी में उन की हालत ऐसी रही कि कोई पता नहीं होता था कि कब क्या हो जाये लेकिन फिर भी उन्होंने निहायत हिम्मत और बहादुरी से काम लिया। इन सब बातों को देख कर हमें बहुत हैरानी होती है। पिछले दिनों जब इन्फ्लूज़ा का जोर था तो उन्होंने इस सर्ज के लिये हॉस्पिटल का एक नुस्खा निकाला जिस की लोगों ने बहुत तारीफ की। अन्त में मैं एक बार फिर उन की मृत्यु पर शोक प्रकट करता हूँ।

सरदार बज़ोर सिंह जी के मृतअल्लिक मैं यह अर्ज करना चाहता हूँ कि उन की मौत पर हमें बहुत रंज है। जो वह इतना अर्सी मुखालफ पार्टी में रहे लेकिन जाता तौर पर उन के ताल्लुकात सब के साथ अच्छे रहे। हमें शोक है कि उन जैसे योग्य आदमी इस दुनिया से जा रहे हैं। इन अलफाज़ के साथ मैं उन तमाम की खिराजे तहमीन पेश करता हूँ जिन का जिक्र चीफ मिनिस्टर साहिब ने अपने प्रस्ताव में किया है।

ਸਰਦਾਰ ਰਾਮ ਦਿਆਲ ਸਿੰਘ (ਲੁਧਿਆਣਾ, ਦੱਖਣ) : ਸਪੀਕਰ ਸਾਹਿਬ, ਜੋ ਖਿਆਲਾਤ ਚੀਫ ਮਨਿਸਟਰ ਸਾਹਿਬ ਨੇ ਇਨ੍ਹਾਂ ਇਨਸਾਨਾਂ ਦੀ ਮੌਤ ਬਾਰੇ ਜਾਹਰ ਕੀਤੇ ਹਨ ਮੈਂ ਉਨ੍ਹਾਂ ਨਾਲ ਪੂਰੀ ਤਰ੍ਹਾਂ ਨਾਲ ਸਹਿਮਤ ਹਾਂ। ਜਿਥੇ ਤਕ ਸਰਦਾਰ ਵਜ਼ੀਰ ਸਿੰਘ ਜੀ ਦਾ ਤਅੱਲੁਕ ਹੈ ਮੇਰੇ ਉਨ੍ਹਾਂ ਨਾਲ ਪਿਛਲੇ ਬੀਸ ਬਾਈਸ ਸਾਲਾਂ ਤੋਂ ਬੜੇ ਗਹਿਰੇ ਤਅੱਲੁਕਾਤ ਰਹੇ ਹਨ। ਲੁਧਿਆਣਾ ਜ਼ਿਲ੍ਹੇ ਦਾ ਹੋਣ ਦੇ ਕਾਰਨ ਮੈਂ ਇਸ ਚੀਜ਼ ਨੂੰ ਚੰਗੀ ਤਰ੍ਹਾਂ ਸਮਝਦਾ ਹਾਂ ਕਿ ਉਨ੍ਹਾਂ ਨੇ ਕਿਸ ਤਰ੍ਹਾਂ ਸੂਬੇ ਦੀ ਅਤੇ ਲੁਧਿਆਣੇ ਦੇ ਜ਼ਿਲ੍ਹੇ ਦੀ ਖਾਸ ਤੌਰ ਤੇ ਸੇਵਾ ਕੀਤੀ। ਸਰਦਾਰ ਵਜ਼ੀਰ ਸਿੰਘ ਜੀ ਚਾਰ ਪੰਜ ਸਾਲ ਲੁਧਿਆਣਾ ਡਿਸਟ੍ਰਿਕਟ ਬੋਰਡ ਦੇ ਚੇਅਰਮੈਨ ਰਹੇ ਅਤੇ ਇਹ ਪਹਿਲੇ ਨਾਨ ਆਫੀਸ਼ਲ ਚੇਅਰਮੈਨ ਸਨ। ਸਰਦਾਰ ਵਜ਼ੀਰ ਸਿੰਘ ਜੀ ਨੇ ਇਨ੍ਹਾਂ ਚਾਰ ਪੰਜ ਸਾਲਾਂ ਵਿਚ ਆਪਣੇ ਜ਼ਿਲ੍ਹੇ ਵਿਚ ਸਕੂਲਾਂ ਰਾਹੀਂ, ਹਸਪਤਾਲ ਖੋਲ੍ਹ ਕੇ ਅਤੇ ਸੜਕਾਂ ਬਣਾ ਕੇ ਬੜੀ ਭਾਰੀ ਸੇਵਾ ਕੀਤੀ ਹੈ।

ਜਿਥੇ ਤਕ ਚੋਧਰੀ ਕ੍ਰਿਸ਼ਨ ਗੋਪਾਲ ਦੱਤ ਜੀ ਦਾ ਤਅੱਲੁਕ ਹੈ ਮੈਂ ਜ਼ਾਤੀ ਤੌਰ ਤੇ ਉਨ੍ਹਾਂ ਦਾ ਵਾਕਫ਼ ਨਹੀਂ ਸੀ ਪਰ ਮੈਂ ਇੰਨਾ ਜਾਣਦਾ ਹਾਂ ਕਿ ਚੋਧਰੀ ਸਾਹਿਬ ਮੰਨੇ ਹੋਏ integrity ਦੇ ਆਦਮੀ ਸਮਝੇ ਜਾਂਦੇ ਸਨ। ਉਹ ਵਜ਼ਾਰਤ ਵਿਚ ਵੀ ਇਸੇ ਕਰਕੇ ਲਏ ਗਏ ਕਿ ਉਹ ਬੇਲਾਗ ਅਤੇ ਗਰੁਪ ਬੰਦੀ ਵਿਚ ਨਾ ਹਿੱਸਾ ਲੈਣ ਵਾਲੇ ਸ਼ਖਸ ਸਨ ਅਤੇ ਉਹ ਸੱਚੇ ਤੇ ਉੱਚੇ

[ਸਰਦਾਰ ਰਾਮ ਦਿਆਲ ਸਿੰਘ]

ਇਨਸਾਨ ਸਨ। ਮੈਂ ਉਨ੍ਹਾਂ ਦੀ ਅਤੇ ਹਿੰਦੁਸਤਾਨ ਦੇ ਦੂਜੇ ਵਿਅਕਤੀਆਂ ਦੀ ਮੌਤ ਤੇ ਜਿਨ੍ਹਾਂ ਦਾ ਚੀਫ ਮਨਿਸਟਰ ਨੇ ਚਿਕਰ ਕੀਤਾ ਹੈ ਅਫਸੋਸ ਪ੍ਰਗਟ ਕਰਦਾ ਹਾਂ ਅਤੇ ਚੀਫ ਮਨਿਸਟਰ ਸਾਹਿਬ ਦੇ ਰੈਜ਼ੋਲਿਊਸ਼ਨ ਦੀ ਪ੍ਰੋਤਸਾਹਨ ਕਰਦਾ ਹਾਂ।

ਡਾਕਟਰ ਬਲਦੇਵ ਪ੍ਰਕਾਸ਼ (ਅਮ੍ਰਿਤਸਰ ਸ਼ਹਿਰ, ਪੂਰਬ) : ਸਪੀਕਰ ਸਾਹਿਬ, ਮੈਂ ਮੁੱਖ ਮੰਤਰੀ ਜੀ ਦੇ ਸ਼ੋਕ ਪ੍ਰਸਤਾਵ ਦੇ ਸਾਥ ਪੂਰਨਤਾ ਸਹਮਤ ਹਾਂ। ਜਿਨ੍ਹਾਂ ਮਹਾਨੁਭਾਵੀਆਂ ਦੀ ਮੌਤ ਹੋਈ ਹੈ ਉਨ੍ਹਾਂ ਦੀ ਸੇਵਾਵਾਂ ਨੂੰ ਦ੍ਰਿਸ਼ਟੀਗਤ ਰੱਖਦੇ ਹੋਏ ਮੈਂ ਅਨੁਭਵ ਕਰਦਾ ਹਾਂ ਕਿ ਦੇਸ਼ ਦੀ ਬਹੁਤ ਕਮੀ ਹੋਈ ਹੈ। ਕੀ ਦੇਸ਼ ਦਾ ਹਰੇਕ ਵਿਅਕਤੀ ਜਾਣਦਾ ਹੈ ਕਿ ਕਿਸ ਪ੍ਰਕਾਰ ਉਨ੍ਹਾਂ ਨੇ ਦੇਸ਼ ਦੀ ਤਥਾ ਸਮਾਜ ਦੀ ਸੇਵਾ ਕੀਤੀ। ਇਸ ਲਈ ਆਜ਼ਾਦੀ ਦੇ ਦਿਨ ਉਨ੍ਹਾਂ ਦੇ ਇਸ ਰੂਪ ਵਿੱਚ ਮੌਤ ਹੋਣਾ ਭਾਰੀ ਭਾਰੀ ਹੈ। ਮੈਂ ਪ੍ਰਾਰਥਨਾ ਕਰਦਾ ਹਾਂ ਕਿ ਪਰਮਾਤਮਾ ਉਨ੍ਹਾਂ ਦੀ ਆਤਮਾ ਨੂੰ ਸ਼ਾਂਤੀ ਦੇ ਅੰਗ ਉਨ੍ਹਾਂ ਦੇ ਪਰਿਵਾਰ ਨੂੰ ਸੰਤੋਸ਼ ਮਿਲੇ।

ਸ਼੍ਰੀ ਹਰ ਭਗਵਾਨ ਮਾਧੋਦਯ (ਲੁਧਿਆਣਾ, ਉਤਰ) : ਸਪੀਕਰ ਸਾਹਿਬ.....

ਅਧਿਕਾਰ ਮਾਧੋਦਯ : ਜਦੋਂ ਕਿ ਚੀਫ ਮਿਨਿਸਟਰ ਸਾਹਿਬ ਬੋਲ ਚੁੱਕੇ ਹਨ ਤਾਂ ਮੈਂ ਸਮਝਦਾ ਹਾਂ ਕਿ ਸਾਰੇ ਮੈਂਬਰਾਂ ਦੇ ਇਸ ਮੋਸ਼ਨ 'ਤੇ ਬੋਲਣ ਦੀ ਜ਼ਰੂਰਤ ਨਹੀਂ। (When the Chief Minister has already expressed his sentiments on this motion I do not think it necessary that all the hon. Members should speak on it.)

ਸ਼੍ਰੀ ਹਰ ਭਗਵਾਨ ਮਾਧੋਦਯ : ਸਪੀਕਰ ਸਾਹਿਬ, ਮੈਂ ਸਿਰਫ਼ ਇੱਕ ਦੋ ਮਿਨਿਟ ਸਰਦਾਰ ਵਜ਼ੀਰ ਸਿੰਘ ਜੀ ਦੀ ਮੌਤ 'ਤੇ ਸ਼ੋਕ ਪ੍ਰਗਟ ਕਰਨਾ ਚਾਹੁੰਦਾ ਹਾਂ। ਚੀਫ ਮਿਨਿਸਟਰ ਸਾਹਿਬ ਦੇ ਰੈਜ਼ੋਲਿਊਸ਼ਨ ਦੇ ਬਾਦ ਜ਼ਰੂਰਤ ਨਹੀਂ ਪੈਂਦੀ ਕਿ ਉਸ 'ਤੇ ਮਤ ਦਿੱਤਾ ਜਾਵੇ ਕਿਉਂਕਿ ਮੈਂ ਦੋ ਤਿੰਨ ਸਾਲ ਸਰਦਾਰ ਵਜ਼ੀਰ ਸਿੰਘ ਜੀ ਦੇ ਸਾਥ 'ਬਾਰ' ਮੈਂ ਗੁਜ਼ਾਰੇ ਹਨ, ਉਸ ਅਸੈਂਸੀ ਵਿੱਚ ਉਨ੍ਹਾਂ ਨੇ ਜਿਸ ਖੁਲੇ ਦਿਲ ਅਤੇ ਬੁਨਦ ਹਿੰਮਤ ਨਾਲ ਸੇਵਾ ਦਿੱਤੀ ਉਸ ਦੀ ਵਜ਼੍ਹਾ ਤੋਂ ਹਰੇਕ ਆਦਮੀ ਉਨ੍ਹਾਂ ਨੂੰ ਮੁਹੱਬਤ ਕਰਦਾ ਸੀ। ਗ਼ਰੀਬ ਲੋਕਾਂ ਦੀ ਸੇਵਾ ਉਨ੍ਹਾਂ ਨੇ ਕੀਤੀ ਉਸ ਤੋਂ ਉਨ੍ਹਾਂ ਨੇ ਸਾਰੇ ਜ਼ਿਲ੍ਹੇ ਵਿੱਚ ਮਿਸਾਲ ਕਾਇਮ ਕੀਤੀ। ਉਨ੍ਹਾਂ ਦੀ ਮੌਤ ਤੋਂ ਬਹੁਤ ਭਾਰੀ ਸਿਆਸੀ ਅਤੇ ਸਮਾਜੀ ਨੁਕਸਾਨ ਹੋਇਆ ਹੈ। ਇਨ ਅਲਫਾਜ਼ ਦੇ ਸਾਥ ਮੈਂ ਚੀਫ ਮਿਨਿਸਟਰ ਸਾਹਿਬ ਦੇ ਰੈਜ਼ੋਲਿਊਸ਼ਨ ਦੀ ਸਹਿਮਤੀ ਕਰਦਾ ਹਾਂ।

ਅਧਿਕਾਰ ਮਾਧੋਦਯ : ਚੀਫ ਮਿਨਿਸਟਰ ਸਾਹਿਬ ਨੇ ਜਿਨ੍ਹਾਂ ਅਫਸੋਸਨਾਕ ਖ਼ਿਆਲਾਂ ਨੂੰ ਪ੍ਰਗਟ ਕੀਤਾ ਹੈ ਮੈਂ ਵੀ ਉਨ੍ਹਾਂ ਦੇ ਸਾਥ ਪੂਰੀ ਤਰ੍ਹਾਂ ਸਹਿਮਤ ਹਾਂ। ਸਰਦਾਰ ਵਜ਼ੀਰ ਸਿੰਘ ਪੰਜਾਬ ਦੀ ਪਬਲਿਕ ਜ਼ਿੰਦਗੀ ਦੇ ਸਾਥ ਬਹੁਤ ਦੇਰ ਤੋਂ ਸੰਬੰਧ ਰੱਖਦੇ ਸਨ। ਇਸ ਹਾਊਸ ਵਿੱਚ ਪਿਛਲੇ ਪੰਜ ਸਾਲਾਂ ਵਿੱਚ ਉਨ੍ਹਾਂ ਨੇ ਜਿੰਨਾ ਸਮਾਂ ਬੈਠਣ ਦਾ ਅਤੇ ਉਨ੍ਹਾਂ ਨੂੰ ਮਿਲਣ ਦਾ ਮੌਕਾ ਮਿਲਾ ਹੈ ਉਸ ਤੋਂ ਮੈਂ ਦੇਖਦਾ ਹਾਂ ਕਿ ਉਨ੍ਹਾਂ ਬਹੁਤ ਹੀ ਖੁਸ਼ ਤਰੀਕ਼ਤ, ਹੰਸਮੁਖ ਅਤੇ ਮੇਹਨਤੀ ਸਾਬਿਤ ਹੋਏ ਹਨ ਅਤੇ ਖਾਸ ਤੌਰ 'ਤੇ ਉਨ੍ਹਾਂ ਦੇ ਪੁਰਾਣੇ ਤਜਰਬੇ ਦੀ ਬਿਨਾਂ ਪਰ, ਬਹੁਤ ਹੀ ਲਾਭ ਹੋਇਆ ਹੈ। ਸਿਆਸੀ ਅਤੇ ਸਮਾਜੀ ਗੱਲਾਂ ਵਿੱਚ ਉਨ੍ਹਾਂ ਨੇ ਗਹਰਾ ਤਜਰਬਾ ਹਾਸਿਲ ਕੀਤਾ। ਲੁਧਿਆਣਾ ਡਿਸਟ੍ਰਿਕਟ ਬੋਰਡ ਦੇ ਚੇਅਰਮੈਨ ਦੀ ਹੱਸਿਧਤ ਤੋਂ ਉਨ੍ਹਾਂ ਨੇ ਇਸ ਢੰਗ ਨਾਲ ਸੇਵਾ ਕੀਤੀ ਕਿ ਉਨ੍ਹਾਂ ਨੇ ਲੁਧਿਆਣਾ ਜ਼ਿਲ੍ਹੇ ਵਿੱਚ ਹਰ ਦਿਨ ਅਜੀਜ਼ ਹੋ ਗਏ। ਉਨ੍ਹਾਂ ਲੁਧਿਆਣੇ ਦੇ ਮਾਨੇ ਹੋਏ ਵਕੀਲ ਸਨ ਅਤੇ ਜਦੋਂ ਉਨ੍ਹਾਂ ਦੀ ਦੇਹਾਂਤ ਹੋਈ ਤਾਂ ਉਨ੍ਹਾਂ ਦੀ ਮੌਜੂਦਗੀ ਅਤੇ ਮੌਜੂਦਗੀ ਦੇਖਣ ਦੀ ਮੌਕਾ ਮਿਲਾ ਕਿ ਕਿਸ ਤਰ੍ਹਾਂ ਲੁਧਿਆਣੇ ਦੀ ਜਨਤਾ ਉਨ੍ਹਾਂ ਦੀ ਅਰਜ਼ੀ ਦੇ ਸਾਥ ਸਹਿਮਤ

हुई। हर तरफ हजूम हो हजूम नज़र आता था और हरेक आदमी जज़्बात से भरे हुए ख्यालात से उन को याद कर रहा था। इस हाउस को उन के साथ और उन के परिवार के साथ बड़ी गहरी हमदर्दी है और मेरा ख्याल है कि आप भी मेरे साथ इस बात में शामिल होंगे कि जो ख्यालात इस जगह उन के बारे में जाहिर किये गये हैं, वह उन तक पहुंचा दिए जाएं।

इस के बाद चौधरी कृष्ण गोपाल जी दत्त हमारे हाउस के सब से पुराने मेम्बर थे। उन के स्यासी **career** का आगाज़ स्वराज पार्टी से हुआ। 1937 में वह पहली बार असेम्बली के मेम्बर बने और स्यासी ज़दोज़हद में अंग्रेज़ी हुकूमत के खिलाफ उन्होंने बड़ी से बड़ी कुर्बानियां की और अपने नेताओं के साथ शाना बशाना लड़े। वह एक बड़े मशहूर **economist** थे और उस के साथ ही साथ मशहूर जर्नलिस्ट भी थे। अक्सर हमें उन के विचार उन के **articles** के जरिए जानने का मौका मिलता था जो अखबारों में छपते थे। जो भी विचार वह इस विधान सभा में प्रकट करते रहे उन का जम्ता हमेशा स्वागत करती थी और बलाघा करती थी। उन्हें आखरी दिनों में बहुत तकलीफ उठानी पड़ी और इस वजह से वह एक लम्बे अरसे तक इस असेम्बली में हाज़िर न हो सके। उन की बीमारी के दौरान में उन के दोस्त और प्रेमी उन्हें अक्सर मिलते थे और वे जानते हैं कि वह अपनी बीमारी के मुश्किल दिन निहायत सब्र और हौसले से काट रहे थे और जिन्दगी के आखरी लम्हों में किस तरह बशाश नज़र आते थे। हर वक्त वह दूसरों को अच्छे **suggestions** देते। अपनी तकलीफ के बावजूद वह तमाम सियासी और सामाजिक तरक्की से पूरी तरह आगाह होते थे। मैं समझता हूँ कि उन के हमारे दरमियान से उठ जाने से एक बड़े बुजुर्ग का साया हमारे सिर से उठ गया है। मेरा ख्याल है कि आप सब साहिबान इस बात पर मुत्तफिक होंगे कि जो ख्यालात इस हाऊस में हमारे चीफ मिनिस्टर साहिब ने और दूसरे मेम्बरान ने जाहिर किये हैं उन्हें उन के परिवार तक पहुंचा दिया जाये।

मैं **Mr. John** मद्रास के गवर्नर को अफसोसनाक मृत्यु के बारे में जो हमारे चीफ मिनिस्टर साहिब ने अपने ख्यालात का इज़हार किया है उन के साथ पूरी तरह से शामिल हूँ। वह **Travancore Cochin Bar Association** के बड़े काबिल और मेहनती मेम्बर थे और 1937 में वहां की असेम्बली के मेम्बर चले आते थे। इस के बाद वह **Congress Ministry** में मिनिस्टर भी रहे और फिर 1952 में वह वहां के चीफ मिनिस्टर बने और 1956 में गवर्नर हुए। वह वहां की **Christian Community** के लीडर हा नहीं थे बल्कि हमारे देश के मशहूर नेताओं में से थे। उन की हमारे देश से बहुत प्यार था। उन के चले जाने से हमारे देश को बहुत नुक्सान हुआ है। मैं समझता हूँ कि हाऊस इस बात पर मुत्तफिक होगा कि जो ख्यालात उन के बारे में यहां जाहिर किये गये हैं उन्हें उन के परिवार तक पहुंचा दिया जाये।

इस के बाद हमें **Shri Govinda Menon, Judge of the Supreme Court** के देहांत पर बहुत रंज हुआ है। वह बहुत खुश इखलाक

[अध्यक्ष महोदय]

और मेहनती थे और आखरी वक्त तक अपने **profession** के बड़े लीडर रहे हैं। उन की सेहत खराब होने के बावजूद भी उन्होंने कभी अपने फ़रायज़ से कोताही न की। आपने अखबारों में पढ़ा होगा कि डाक्टरों ने कई दफा उन्हें थोड़ा काम करने की सलाह दी लेकिन अपनी तकलीफों को हमेशा नज़रअंदाज़ करते हुए वह अपनी **duty** पर जमे रहे। मैं समझता हूँ कि सब मैम्बरान इस बात पर मुत्तफ़िक होंगे कि अफ़सोसनाक स्थालाल जो उन्होंने यहां जाहिर किये हैं उन को उन के परिवार तक पहुंचा दिया जाये।

इस के अलावा जो मौलवी साहिब ने बेगम अब्दुल ग़फ़ार खां की मौत का जिक्र किया है यह ठीक है कि हर मैम्बर को उन के गुज़र जाने से अफ़सोस हुआ है लेकिन इस को इनफ़ादी हैसियत में ही रहने देना चाहिये क्योंकि ऐसे **references** असेम्बली में मैम्बरों के मुतअल्लिक या उन लोगों के मुतअल्लिक किये जाते हैं जिन्होंने पब्लिक ज़िन्दगी में एक अहम और नुमायां पार्ट अदा किया हो। मैं इस से ज्यादा कुछ नहीं कहना चाहता। गो उन का **resolution** हमारे सामने नहीं था लेकिन तमाम हाऊस के मैम्बरान को उन के साथ पूरी हमदर्दी है। मैं मैम्बर साहिबान की खिदमत में गुज़ारिश करूंगा कि वे दो मिनट के लिये खामोशी से खड़े हो जाएं। (I wholeheartedly associate myself with the sentiments of sorrow expressed by the Chief Minister. Sardar Wazir Singh had been associated with the public life of Punjab for a fairly long time. From the opportunities that we have and in coming into contact with him during the last five years in this House we found him to be good humouredly, amiable and hardworking gentleman and especially his rich experience has proved to be of immense benefit to us. He possessed deep insight in the political and social matters. As Chairman of the District Board, Ludhiana, he rendered a valuable service to the people and thereby gained much popularity with the public of the whole Ludhiana District. He was one of the top ranking lawyers of Ludhiana Bar. When his death took place I happened to be there and got an opportunity to see how people of Ludhiana had joined his funeral procession in large numbers. There was a big crowd on all sides and every person was expressing heart-felt feelings of sorrow for him. This House has deep sympathy for the departed soul and the bereaved family and I think that the hon. Members would associate with me that all the sentiments of sorrow and grief expressed here today be conveyed to the latter.

Then, Chaudhri Krishna Gopal Dutt had been one of the oldest members of this House. He started his political career with the Swaraj Party. He became a member of the Legislative Assembly first in 1937. He made great sacrifices in the political struggle against the British Government and fought shoulder to shoulder with his leaders in this battle. He was a well-known economist and a notable journalist. Often we had had occasions to know his views through his articles in the newspapers. The public always welcomed and appreciated his views which he expressed on the floor of this House. He suffered much during his last days and thus could not attend the meetings of Assembly for a long time. During the period of his illness, his friends and admirers often visited him and they know how he spent that difficult time of illness with great forbearance and fortitude and how cheerful he remained even at the last moments of his life. He always tendered sound advice

to others. In spite of his illness, he seemed to be well-informed of the day-to-day political and social developments in the country. By his death, I feel, as if the hand of an elderly person has been removed from our heads. I think that all members of this House will unanimously agree with me that the sentiments of sorrow and grief expressed by our Chief Minister and other members of this House be conveyed to the bereaved family of the late Chaudhri Krishna Gopal Dutt.

I also fully associate myself with the views expressed by our Chief Minister on the sad demise of Mr. A. J. John, the Governor of Madras. He was an able and an industrious member of the Travancore Cochin Bar Association, and had been a member of the Assembly of that State since 1937. After that he was taken as a Minister in the Congress Ministry. Then he became Chief Minister in 1952 and later on rose to the position of Governor in the year 1956. He was not only a leader of the Christian Community but also a prominent leader of our country. He had a great love for his country and our country has suffered a great loss in his death. I think the House will unanimously agree with me in conveying the sentiments of grief that have been expressed here to the family of the deceased.

Then, we have been grieved to know about the death of Shri Govinda Menon, Judge of the Supreme Court. He was an industrious gentleman with amiable manners. He continued to occupy an eminent position in his profession till the last days of his life. In spite of his failing health, he never neglected his duties. You must have read in the newspapers that his doctors always advised him to do light work but unmindful of his trouble, he always showed steadfast devotion to his duties. I think the House will unanimously agree with me that the sentiments of grief expressed by the members of this House be conveyed to the family of the deceased. Besides this, Maulvi Sahib has referred to the sad death of Begam Abdul Ghaffar Khan. It is true that every Member of this House has been afflicted to know about her death. But let it be treated as an individual case because such obituary references are made in the House in respect of Members of the Assembly or such persons who in their public life have rendered some outstanding service to the country. I need not say anything more in this connection. Though such a resolution was not before the House but all the Members have a great sympathy for him. I would now ask the members of this House to rise in their seats and observe silence for two minutes.)

(At this stage all the members stood in silence for two minutes as a mark of respect to the memory of the departed souls.)

ANNOUNCEMENT BY SECRETARY

Secretary : Sir, I beg to lay on the Table a statement showing the Bills which were passed by the Punjab State Legislature during its first Session (April,—June, 1957) and since assented to by the President/Governor.

Statement showing the Bills which were passed by the Punjab State Legislature during its first Session (April-June, 1957), and since assented to by the President Governor.

1. The Punjab Public Service Commission (Additional Functions) Bill, 1957.
2. The Punjab New Capital (Periphery) Control (Amendment) Bill, 1957.
3. The Punjab Land Revenue (Surcharge) (Amendment) Bill, 1957.
4. The Press and Registration of Books (Punjab Amendment) Bill, 1957.

(Secretary)

5. The Punjab Court of Wards (Validation of Exercise of Powers) Bill, 1957.
6. The Punjab Abolition of Whipping Bill, 1957.
7. The Punjab Urban Rent Restriction (Amendment) Bill, 1957.
8. The Punjab Backward Classes (Grant of Loans) Bill, 1957.
9. The Punjab Utilization of Lands (Amendment) Bill, 1957.
10. The Punjab Professions, Trades, Callings and Employments Taxation (Second Amendment) Bill, 1957.
11. The Punjab Laws (Extension) Bill, 1957.
12. The Sikh Gurdwaras (Amendment) Bill, 1957.
13. The Punjab Co-operative Land Mortgage Banks Bill, 1957.
14. The Punjab Passengers and Goods Taxation (Amendment) Bill, 1957.
15. The Punjab Motor Spirit (Taxation of Sales) (Amendment) Bill, 1957.
16. The Industrial Disputes (Punjab Amendment) Bill, 1957.
17. The Court Fees (Punjab Amendment) Bill, 1957.

PANEL OF CHAIRMEN

Mr. Speaker : Under rule 13(1) of the Rules of Procedure and Conduct of Business in the Punjab Legislative Assembly, I nominate the following Members to serve on the Panel of Chairmen :—

- (1) Khan Abdul Ghaffar Khan.
- (2) Sardar Ajmer Singh.
- (3) Shri Harbans Lal.
- (4) Dr. Bhag Singh.

PAPERS LAID ON THE TABLE

Chief Minister (Sardar Partap Singh Kairon) : Sir, I beg to lay on the table Ordinances Nos. 6—8 of 1957 Promulgated since the prorogation of the last session of the Assembly, as required by clause 2(a) of Article 213 of the Constitution.

Minister for Revenue (Giani Kartar Singh) : Sir, I beg to lay on the Table the notification issued under subsection (1) of section 17 of the Punjab Requisitioning and Acquisition of Immovable Property Act, 1953, as required under subsection (2) *itid*.

Minister for Finance (Shri Mohan Lal) : Sir, I beg to lay on the Table the Fourth Annual Report and Accounts of the Punjab Financial Corporation for the year ended 31st March, 1957.

Chief Minister (Sardar Partap Singh Kairon) : Sir, I beg to lay on the Table the additions made by the Governor to Schedules 'A' and 'B' referred to in regulation 3(b) and 5(f), respectively, of the Punjab Public Service Commission (Limitation of Functions) Regulation, 1955, as required by clause (5) of Article 320 of the Constituon.

Minister for Finance (Shri Mohan Lal) : Sir, I beg to lay on the Table the Finance Accounts of the Government of Punjab for the year 1951-52 and Audit Report, 1952.

Minister for Revenue (Giani Kartar Singh) : Sir, I beg to lay on the Table the amendment made in the Chandigarh (Sale of Sites) Rules, 1952, as required under section 22(3) of the Capital of Punjab (Development and Regulation) Act, 1952.

चौधरी श्री चन्द : On a point of order. Sir यह जो मिनिस्टर साहिबान कागजात Table पर lay करने के मुताबिक कह रहे हैं क्या यह महज एक रसमी कार्रवाई है क्योंकि मैं देख रहा हूँ कि इन कागजात को असल में Table पर lay नहीं किया जा रहा ।

Mr. Speaker : It is not a point of order.

BILL(S) (INTRODUCED).

THE PUNJAB CINEMAS (REGULATION) (AMENDMENT) BILL, 1957

Chief Minister (Sardar Partap Singh Kairon) : Sir, I beg to move for leave to introduce the Punjab Cinemas (Regulation) (Amendment) Bill.

Mr. Speaker : Motion moved—

That leave be granted to introduce the Punjab Cinemas (Regulation) (Amendment) Bill.

Mr. Speaker : Question is—

That leave be granted to introduce the Punjab Cinemas (Regulation) (Amendment) Bill.

Chief Minister : Sir, I beg to introduce the Punjab Cinemas (Regulation) (Amendment) Bill.

THE PUNJAB COURTS LAWS (EXTENSION) BILL, 1957

Minister for Finance (Shri Mohan Lal) : Sir, I beg to move for leave to introduce the Punjab Courts Laws (Extension) Bill.

Mr. Speaker : Motion moved—

That leave be granted to introduce the Punjab Courts Laws (Extension) Bill.

Mr. Speaker : Question is—

That leave be granted to introduce the Punjab Courts Laws (Extension) Bill.

The leave was granted.

Minister for Finance : Sir, I beg to introduce the Punjab Courts Laws (Extension) Bill, 1957.

THE SOCIETIES REGISTRATION (PUNJAB AMENDMENT)
BILL, 1957

Minister for Finance (Shri Mohan Lal) : Sir, I beg to move for leave to introduce the Societies Registration (Punjab Amendment) Bill, 1957.

Mr. Speaker : Motion moved—

That leave be granted to introduce the Societies Registration (Punjab Amendment) Bill.

Mr. Speaker : Question is—

That leave be granted to introduce the Societies Registration (Punjab Amendment) Bill.

The leave was granted.

Minister for Finance : Sir, I beg to introduce the Societies Registration (Punjab Amendment) Bill.

THE PUNJAB LAND REVENUE (AMENDMENT)BILL, 1957

Minister for Revenue (Giani Kartar Singh) : Sir, I beg to move for leave to introduce the Punjab Land Revenue (Amendment) Bill.

Mr. Speaker : Motion moved—

That leave be granted to introduce the Punjab Land Revenue (Amendment) Bill.

Mr. Speaker : Question is—

That leave be granted to introduce the Punjab Land Revenue (Amendment) Bill.

The leave was granted.

Minister for Revenue : Sir, I beg to introduce the Punjab Land Revenue (Amendment) Bill.

THE PUNJAB SECURITY OF LAND TENURES (AMENDMENT)
BILL, 1957

Minister for Revenue (Giani Kartar Singh): Sir, I beg to move for leave to introduce the Punjab Security of Land Tenures (Amendment) Bill.

Mr. Speaker : Motion moved—

That leave be granted to introduce the Punjab Security of Land Tenures (Amendment) Bill.

Mr. Speaker : Question is—

That leave be granted to introduce the Punjab Security of Land Tenures (Amendment) Bill.

The leave was granted.

Minister for Revenue : Sir, I beg to introduce the Punjab Security of Land Tenures (Amendment) Bill.

THE PEPSU TENANCY AND AGRICULTURAL LANDS (AMEND-
MENT) BILL, 1957

Minister for Revenue (Giani Kartar Singh) : Sir, I beg to move for leave to introduce the Pepsu Tenancy and Agricultural Lands (Amendment) Bill.

Mr. Speaker : Motion moved—

That leave be granted to introduce the Pepsu Tenancy and Agricultural Lands (Amendment) Bill.

Mr. Speaker : Question is—

That leave be granted to introduce the Pepsu Tenancy and Agricultural Lands (Amendment) Bill.

The leave was granted.

Minister for Revenue : Sir, I beg to introduce the Pepsu Tenancy and Agricultural Lands (Amendment) Bill.

THE PEPSU TENANCY AND AGRICULTURAL LANDS (SECOND
AMENDMENT) BILL, 1957

Minister for Revenue (Giani Kartar Singh) : Sir, I beg to move for leave to introduce the Pepsu Tenancy and Agricultural Lands (Second Amendment) Bill.

Mr. Speaker : Motion moved—

That leave be granted to introduce the Pepsu Tenancy and Agricultural Lands (Second Amendment) Bill.

Mr. Speaker : Question is—

That leave be granted to introduce the Pepsu Tenancy and Agricultural Lands (Second Amendment) Bill.

The leave was granted.

Minister for Revenue : Sir, I beg to introduce the Pepsu Tenancy and Agricultural Lands (Second Amendment) Bill.

THE CAPITAL OF PUNJAB (DEVELOPMENT AND REGULATION)
(AMENDMENT) BILL, 1957

Minister for Revenue (Giani Kartar Singh) : Sir, I beg to move for leave to introduce the Capital of Punjab (Development and Regulation) (Amendment) Bill.

Mr. Speaker : Motion moved—

That leave be granted to introduce the Capital of Punjab (Development and Regulation) (Amendment) Bill.

Mr. Speaker : Question is—

That leave be granted to introduce the Capital of Punjab (Development and Regulation) (Amendment) Bill.

The leave was granted.

Minister for Revenue : Sir, I beg to introduce the Capital of Punjab (Development and Regulation) (Amendment) Bill.

**THE PUNJAB KHADI AND VILLAGE INDUSTRIES BOARD
(AMENDMENT) BILL, 1957**

Minister for Planning and Community Projects (Dr. Gopi Chand Bhargava):
Sir, I beg to move for leave to introduce the Punjab Khadi and Village Industries Board (Amendment) Bill.

Mr. Speaker : Motion moved—

That leave be granted to introduce the Punjab Khadi and Village Industries Board (Amendment) Bill.

Mr. Speaker : Question is—

That leave be granted to introduce the Punjab Khadi and Village Industries Board (Amendment) Bill.

The leave was granted.

Minister for Planning and Community Projects : Sir, I beg to introduce the Punjab Khadi and Village Industries Board (Amendment) Bill.

**BILL(S)
THE PUNJAB STATE LEGISLATURE (VACATION OF SEATS)
BILL, 1957**

Minister for Finance (Shri Mohan Lal) : Sir, I beg to move—

That the Punjab State Legislature (Vacation of Seats) Bill, as passed by the Punjab Legislative Council, be taken into consideration at once.

वित्त मंत्री (श्री मोहन लाल) : स्पीकर साहिब, **Constitution** के **Article 190** के मातहत जब कोई मेम्बर दोनों हाउसिज़ का मेम्बर **elect** हो जाए तो यह जरूरी है कि कानून के ज़रिए ऐसा **provide** किया जाए कि वह **Chief Electoral Officer** को एक खास म्याद के अंदर यह **intimate** करे कि **election** के बाद वह दोनों हाउसिज़ में से किस हाउस का मेम्बर रहना तजवोज़ करेगा। अभी तक हम ने इस के मुतअल्लिक कोई कानून पास नहीं किया। हाल ही में जब **elections** हुई, उन में हमारे चंद मेम्बर साहिबान जो कौंसिल के मेम्बर थे असेम्बली के लिये **elect** हो गए। आप को याद होगा कि उस वक्त कुछ थोड़ी सी उलझन पैदा हुई थी कि उन्होंने किस ढंग से और किस म्याद के अंदर **intimation** देना है। इस लिये यह कानून में **provide** किया जाना जरूरी था।

चुनांचि एक **provision** इस बिल में यह किया गया है कि अगर कोई दोनों हाउसिज़ का मेम्बर **elect** हो जाए तो वह दस दिन के अन्दर **Chief Electoral Officer** को **intimation** भेजे कि वह किस हाउस का मेम्बर रहना पसंद करेगा। इस के बाद दूसरे हाउस में उस की सीट **vacant** तसव्वर होगी।

दूसरा **provision** इस बिल में यह है कि कोई मेम्बर साहिब जो इस वक्त किसी हाउस का मेम्बर हो और वह दूसरे का मेम्बर चुनाव में **elect** हो

जाए तो उस सूरत में क्या हो। इस के बारे में यह प्रबन्ध किया गया है कि जिस वक्त भी पंजाब गवर्नमेंट गज़ट में दूसरे हाउस की election की notification हो जाए उस वक्त से पहले हाउस का वह मੈम्बर नहीं रहेगा। यह दोनों provision इस बिल में किये गए हैं। यह बिल पहले पंजाब लैजिसलेटिव कौंसिल में पास हो चुका है और Constitution के मुताबिक जरूरी है। यह बिल्कुल non-controversial है। मुझे आशा है कि बगैर किसी discussion के हाउस इस की मंजूरी दे देगा।

Mr. Speaker : Motion moved—

That the Punjab State Legislature (Vacation of Seats) Bill, as passed by the Punjab Legislative Council, be taken into consideration at once.

Mr. Speaker : Question is—

That the Punjab State Legislature (Vacation of Seats) Bill, as passed by the Punjab Legislative Council, be taken into consideration at once.

The motion was carried.

Mr. Speaker : Now the House will proceed to consider the Bill clause by clause.

CLAUSE 1(2)

Mr. Speaker : Question is—

That sub-clause (2) of clause 1 stands part of the Bill.

The motion was carried.

CLAUSE 2

ਸਰਦਾਰ ਉਮਰਾਓ ਸਿੰਘ (ਨਕੋਦਰ 'ਜਨਰਲ') : ਸਪੀਕਰ ਸਾਹਿਬ, ਇਸ ਕਲਾਜ ਵਿਚ ਜਿੱਥੇ ਦਸ ਦਿਨ ਦੀ ਮੁਹਲਤ ਦਿੱਤੀ ਗਈ ਹੈ, ਉਸ ਬਾਰੇ ਮੈਂ amendment ਪੇਸ਼ ਕਰਨੀ ਚਾਹੁੰਦਾ ਹਾਂ।

Sardar Bhupinder Singh Mann : On a point of Order, Sir. Under the Rules of Procedure this amendment cannot be accepted.

Mr. Speaker : You cannot go beyond the scope of Article 190(1) of the Constitution. I rule out your point of order.

Mr. Speaker : Question is—

That Clause 2 stand part of the Bill.

The motion was carried.

CLAUSE 3 AND CLAUSE 1(1)

Mr. Speaker : Question is—

That Clause 3 and Clause 1(1) stand part of the Bill.

The motion was carried.

TITLE

Mr. Speaker : Question is—

That Title be the title of the Bill .

The motion was carried.

Minister for Finance : Sir, I beg to move—

That the Punjab State Legislature (Vacation of Seats) Bill, as passed by the Punjab Legislative Council, be passed.

Mr. Speaker : Motion moved—

That the Punjab State Legislature (Vacation of Seats) Bill, as passed by the Punjab Legislative Council, be passed.

Mr. Speaker : Question is—

That the Punjab State Legislature (Vacation of Seats) Bill, as passed by the Punjab Legislative Council, be passed.

The motion was carried.

THE PRISONS (PUNJAB AMENDMENT) BILL, 1957

Minister for Planning and Community Projects (Dr. Gopi Chand Bhargava) : Sir, I beg to introduce the Prisons (Punjab Amendment) Bill.

Minister for Planning and Community Projects (Dr. Gopi Chand Bhargava) : Sir, I beg to move—

That the Prisons (Punjab Amendment) Bill, be taken into consideration at once.

जनावे आला, इस Bill का purpose यह है कि पहले Punjab Jails Manual में यह provisions थे और उन के मुताबिक Prisons Act में changes हुई और कायदे शामिल हुए। उस में सिर्फ ज़ाबता था जब कि यह Act यहां आया था।

उस के बाद Government of India ने महसूस किया कि जो सज़ाएं Jail Manual के section के मुताबिक दी जाती हैं उन को कानूनी शक्ल दी जानी चाहिये। इस के मुताबिक कुछ शुभात पैदा हुए। इसलिये उन्होंने हिदायत की कि State Government इस Bill को इस तरह से amend करे कि जेलों में जो इस किस्म को सज़ाएं दी जाती हैं, कुछ गलतों, या कानून के खिलाफ या कायदे के खिलाफ दी जाती हैं, वह सज़ाएं उन provisions के मुताबिक दे सकें। और यही इरादा लेकर यह Bill पेश किया गया है। इस में यह किया है कि जो सज़ाएं इस में लिखी हैं वह सज़ाएं Government या Jail authorities उन को दे सकती हैं। जब कि एक कायदा उन को दे दिया है और बहुत मुद्दत से यह बात पाई जाती है और अब भी ज़रूरी है कि वह सज़ा दी जाए। इस लिये मैं इस Bill को पेश करता हूँ और उम्मीद करता हूँ कि इस को मंज़ूर किया जाएगा।

Mr Speaker : Motion moved—

That the Prisons (Punjab Amendment) Bill be taken into consideration at once.

ਸ੍ਰੀ ਪ੍ਰਬੋਧ ਚੰਦਰ (ਗੁਰਦਾਸਪੁਰ 'ਜਨਰਲ') : ਸਪੀਕਰ ਸਾਹਿਬ, ਧੰਨ ਜੋ ਬਿਲ ਜੇਲ੍ਹਖਾਨਾਜਾਤ ਦੇ minister ਸਾਹਿਬ ਨੇ ਪੇਸ਼ ਕੀਤਾ ਹੈ ਮੈਂ ਇਸਦੀ ਮੁਖਾਲਿਫਤ ਕਰਨੇ ਦੇ ਲਿਯੇ ਖੜਾ ਹੁਆ ਹੂੰ। ਧੰਨ ਅਫਸਰਾਂ ਦਾ ਸਕਾਮ ਹੈ ਕਿ ਆਜ਼ਾਦੀ ਦੇ ਬਾਰੇ ਸਾਲ ਜਦ ਧੰਨ ਚਰਚਾ ਆਮ ਹੋ ਰਹੀ ਹੈ ਕਿ ਜੇਲ੍ਹਖਾਨਿਆਂ ਦੀ ਸੁਧਾਰ ਧਰ ਬਨਾਇਆ ਜਾਵੇ, ਉਨ੍ਹਾਂ reforms ਕੀਏ ਜਾਏਂ ਅਤੇ ਜੇਲ੍ਹ ਦੇ ਕੈਦੀਆਂ, ਜੋਕਿ ਆਮ ਹਾਲਤ ਮੇਂ ਮੁਸ਼ਕਿਲ ਹੋਤੀ ਹੈ, ਉਨ੍ਹਾਂ ਨੂੰ ਇਸ ਬਾਰੇ ਦਾ ਅਹੁਸਾਸ ਨ ਕਰਾਇਆ ਜਾਵੇ ਕਿ ਵਹ society ਦਾ ਗਿਰਾ ਹੁਆ ਇਨਸਾਨ ਹੈ; ਪਰੰਤੂ ਧੰਨ ਜੋ ਹਮਾਰੇ ਸਾਮਨੇ ਇਸ ਕਿਸਮ ਦੇ provisions ਲਾਏ ਜਾ ਰਹੇ ਹੈ ਧੰਨ Government ਦੇ ਏਲਾਨਾਂ ਦੇ ਬਿਲਕੁਲ ਮੁਤਜ਼ਾਬ ਹੈ। ਪਿਛਲੇ ਹੀ ਦਿਨਾਂ ਹਮ ਨੇ ਦੇਖਾ ਹੈ ਕਿ ਜੇਲ੍ਹਾਂ ਦੇ ਅਫਸਰਾਂ ਦੀ ਆਜ਼ਾਦੀ ਦੇਣੇ ਦੇ ਕਥਾ ਨਤਾਇਜ਼ ਹੋ ਸਕਦੇ ਹੈ, ਕਿਸ ਤਰ੍ਹਾਂ ਵਹ ਅਪਨੇ ਅਭਿਯੋਗਾਂ ਦਾ ਤਜਾਵਜ਼ ਕਰਦੇ ਹੈ, ਜੋ ਲੋਗ ਉਨ੍ਹਾਂ ਦੇ ਪਾਸ ਜੇਲ੍ਹ ਮੇਂ ਹੋਂ ਉਨ੍ਹਾਂ ਦੇ ਸਾਥ ਵੇ ਕਿਸ ਕਿਸਮ ਦਾ ਕਰਮ ਕਰ ਸਕਦੇ ਹੈ। ਮੈਂ ਚਾਹੁਤਾ ਹੂੰ ਕਿ ਪੰਜਾਬ Government ਦੇ ਅਫਸਰਾਂ ਦੀ ਏਸੀ ਤਾਕਤ ਨ ਦੀ ਜਾਵੇ। ਹਮ ਚਾਹੁਤੇ ਹੈ ਕਿ ਏਸੀ ਸਕਲੀ ਕਰਨੇ ਦੀ ਯਾ ਸਜ਼ਾ ਦੇਣੇ ਦੀ ਜੋ ਤਾਕਤ ਅਬ ਜੇਲ੍ਹ ਦੇ ਅਫਸਰਾਂ ਦੀ ਦੇੀ ਗਈ ਹੈ ਉਨ੍ਹਾਂ ਨੂੰ ਵਾਪਸ ਲਿਆ ਜਾਵੇ, ਬਜਾਏ ਇਸਦੇ ਕਿ ਉਨ੍ਹਾਂ ਦੀ ਤਾਕਤ ਦੀ ਜਾਵੇ। ਇਸਲਿਯੇ ਮੈਂ ਇਸ Bill ਦੀ ਮੁਖਾਲਿਫਤ ਕਰਤਾ ਹੂੰ। ਅਤੇ ਮੈਂ ਡਾਕਟਰ ਸਾਹਿਬ ਨੂੰ ਅਰਜ਼ ਕਰੁੰਗਾ ਕਿ ਆਜ ਦੇ ਜ਼ਮਾਨੇ ਮੇਂ ਸਕਲੀ ਕਰਕੇ ਆਪ ਕਿਸੀ ਦੀ ਸ ਹੀ ਰਾਸ਼ਟਰ ਨਹੀਂ ਲਾ ਸਕਦੇ। ਅਗਰ ਆਪ ਸਚ ਮੁਚ ਲੋਗਾਂ ਦੀ ਡੰਚਾ ਉਠਾਨਾ ਚਾਹੁਤੇ ਹੈ ਤਾਂ ਬਜਾਏ ਇਸਦੇ ਕਿ ਆਪ ਉਨ੍ਹਾਂ ਪਰ ਸਕਲੀ ਕਰੋ ਆਪ ਉਨ੍ਹਾਂ ਦੀ ਧਿਆਨ ਮੇਂ ਜੀਤਨੇ ਦੀ ਕੋਸ਼ਿਸ਼ ਕਰੋ।

ਇਨ ਅਨਫਾਜ਼ ਦੇ ਸਾਥ ਮੈਂ ਇਸ Bill ਦੀ ਮੁਖਾਲਿਫਤ ਕਰਤਾ ਹੂੰ ਅਤੇ ਡਾਕਟਰ ਸਾਹਿਬ ਨੂੰ ਅਪੀਲ ਕਰੁੰਗਾ ਕਿ ਵਹ ਏਸਾ ਕਾਨੂੰਨ ਇਸ ਏਕਾਨ ਮੇਂ ਪਾਸ ਨ ਕਰਾਏ।

ਸਰਦਾਰ ਅੱਛਰ ਸਿੰਘ ਛੀਨਾ (ਅਜਨਾਲਾ) : ਪ੍ਰਧਾਨ ਜੀ, ਇਹ ਜਿਹੜਾ ਅਮੇਂਡਿੰਗ ਬਿਲ ਵਜ਼ੀਰ ਸਾਹਿਬ ਨੇ ਪੇਸ਼ ਕੀਤਾ ਹੈ ਇਸ ਵਿਚ ਦੱਸਿਆ ਗਿਆ ਹੈ ਕਿ ਸੁਪਰਿੰਟੈਂਡੈਂਟ ਜੇਲ੍ਹ ਕੁਛ ਐਸੀਆਂ ਸਜ਼ਾਵਾਂ ਦਿੰਦੇ ਰਹੇ ਨੇ ਜਿਹੜੀਆਂ ਕਾਨੂੰਨ ਦੇ ਖਿਲਾਫ ਨੇ। ਪਹਿਲਾਂ ਉਹ ਇਹ ਸਜ਼ਾਵਾਂ ਦਿੰਦੇ ਰਹੇ ਅਤੇ ਹੁਣ ਪੇਸ਼ ਕਰ ਦਿਤਾ ਕਿ ਉਹ ਕਿਸੇ ਤਰ੍ਹਾਂ ਨਾਜ਼ਾਇਜ਼ ਸਨ। ਹੁਣ ਆਜ਼ਾਦੀ ਤੋਂ ਐਨੇ ਸਾਲ ਬਾਅਦ ਜਦੋਂ ਕਿ ਏਸ ਹਾਊਸ ਦੇ ਕਈ ਮੈਂਬਰ ਜੇਲ੍ਹ ਵਿਚ ਹੋ ਆਏ ਨੇ ਅਤੇ ਉਨ੍ਹਾਂ ਨੂੰ ਬੜਾ ਤਜਰਬਾ ਹੈ ਅਤੇ ਉਹ ਏਥੇ ਕਹਿੰਦੇ ਰਹੇ ਹਨ ਕਿ ਸੁਪਰਿੰਟੈਂਡੈਂਟ ਜੇਲ੍ਹ ਜੋ ਤਾਕਤ ਇਸ ਵੇਲੇ ਵਰਤ ਰਹੇ ਹਨ ਜਦੋਂ ਅਸੀਂ ਤਾਕਤ ਵਿਚ ਆਵਾਂਗੇ ਤਾਂ ਇਹ ਤਾਕਤ ਉਨ੍ਹਾਂ ਕੋਲੋਂ ਖੋਹ ਲਈ ਜਾਏਗੀ। ਹੁਣ ਜਦੋਂ ਉਨ੍ਹਾਂ ਦਾ ਮੌਕਾ ਆਇਆ ਹੈ ਤਾਂ ਉਹ ਇਹ ਜੇਲ੍ਹਾਂ ਹੀ ਭੁਲ ਗਏ ਹਨ ਕਿ ਉਹ ਮੌਕਾ ਬਹੁਤ ਪਿਛੇ ਰਹਿ ਗਿਆ ਹੈ। ਉਹ ਤਜਰਬਾ ਹੀ ਭੁਲ ਗਏ ਹਨ। ਮੈਂ ਕਹਿੰਦਾ ਹਾਂ ਕਿ ਜਿਹੜੀਆਂ ਤਾਕਤਾਂ ਉਹ ਵਰਤ ਰਹੇ ਹਨ ਉਹ ਖਤਮ ਕਰ ਦਿੱਤੀਆਂ ਜਾਣ। ਮੈਂ ਹਾਊਸ ਦੇ ਮੈਂਬਰਾਂ ਨੂੰ ਇਹ ਯਾਦ ਕਰਾਉਣਾ ਚਾਹੁੰਦਾ ਹਾਂ ਕਿ ਉਨ੍ਹਾਂ ਅਫਸਰਾਂ ਨੂੰ ਇਸ ਤਰ੍ਹਾਂ ਤਾਕਤਾਂ ਦਿੰਦੇ ਰਹਿਣ ਨਾਲ ਰੀਫਾਰਮ ਨਹੀਂ ਹੁੰਦਾ। ਰੀਫਾਰਮ ਕਰਨ ਦਾ ਹੋਰ ਤਰੀਕਾ ਹੈ। ਉਹ ਇਹ ਕਿ ਉਨ੍ਹਾਂ ਪਾਸੋਂ ਤਾਕਤਾਂ ਵਾਪਸ ਲਈਆਂ ਜਾਣ। ਮੇਰਾ ਖਿਆਲ ਹੈ ਕਿ ਅਗਰ ਸਰਕਾਰ ਉਨ੍ਹਾਂ ਸੁਪਰਿੰਟੈਂਡੈਂਟਾਂ ਕੋਲੋਂ ਇਹ ਤਾਕਤਾਂ ਆਪਣੇ ਹੱਥ ਵਿਚ ਲੈ ਲਏ ਤਾਂ ਇਸ ਤੋਂ ਵਿਚਾਰ ਵੀ ਕੀਤੀ ਜਾ ਸਕਦੀ ਹੈ। ਮੈਂ ਦਸਣਾ ਚਾਹੁੰਦਾ ਹਾਂ ਕਿ ਫਰਜ਼ ਕਰ ਲਓ ਕਿ ਤੁਸੀਂ ਕਿਸੇ

[ਸਰਦਾਰ ਅੰਦਰ ਸਿੰਘ ਛੀਨਾ]

ਮੈਂਬਰ ਨੂੰ ਡੀਟੇਨ ਕਰ ਲੈਂਦੇ ਹੋ, ਗੇਰਮੈਂਟ ਡੀਟੇਨ ਕਰ ਲੈਂਦੀ ਹੈ ਅਤੇ ਉਸ ਦੀ ਕਲਾਸ ਤੋੜ ਦਿੱਤੀ ਜਾਂਦੀ ਹੈ। ਉਸ ਦੀ ਕਲਾਸ ਤੋੜਨ ਦਾ ਅਧਿਕਾਰ ਸੁਪਰਿੰਟੈਂਡੈਂਟ ਨੂੰ ਨਾ ਦਿੱਤਾ ਜਾਏ ਜਿਹੜਾ ਕਿ ਵਿੰਡਿਕਟਿਵ ਸਾਬਤ ਹੋਏਗਾ। ਜਿਹੜੀਆਂ ਇਹ ਤਾਕਤਾਂ ਉਹ ਨਾਜਾਇਜ਼ ਵਰਤ ਰਹੇ ਹਨ ਇਹ ਉਨ੍ਹਾਂ ਨੂੰ ਨਹੀਂ ਦਿੱਤੀਆਂ ਜਾਣੀਆਂ ਚਾਹੀਦੀਆਂ। ਕਿਹਾ ਜਾਂਦਾ ਹੈ ਕਿ ਜੇਲ੍ਹਾਂ ਨੂੰ ਸੁਧਾਰ ਘਰ ਬਣਾਇਆ ਜਾਏਗਾ। ਇਹ ਕਦਮ ਜੇਲ੍ਹਾਂ ਨੂੰ ਸੁਧਾਰ ਘਰ ਬਣਾਉਣ ਵਾਲੇ ਨਹੀਂ ਬਲਕਿ ਪਿਛਾਹ ਨੂੰ ਹਨ। ਜਿਹੜੀਆਂ ਤਾਕਤਾਂ ਉਨ੍ਹਾਂ ਨੂੰ ਨਹੀਂ ਮਿਲਣੀਆਂ ਚਾਹੀਦੀਆਂ ਉਹ ਫੇਰ ਨਵੇਂ ਸਿਰਿਓਂ ਦਿੱਤੀਆਂ ਜਾ ਰਹੀਆਂ ਨੇ। ਮੈਂ ਵਜ਼ੀਰ ਸਾਹਿਬ ਨੂੰ ਕਹਿੰਦਾ ਹਾਂ ਕਿ ਇਹ ਕਦਮ ਪਰੋਗਰੈਸਿਵ ਦੀ ਬਜਾਏ ਰਿਟਰੋਗਰੈਸਿਵ ਹੈ। ਇਹ ਕਦਮ ਰਿਵਾਰਮ ਵਲ ਨਹੀਂ ਲੈ ਜਾ ਰਿਹਾ। ਇਹ ਸੁਪਰਿੰਟੈਂਡੈਂਟਸ ਦਾ ਵਿੰਡਿਕਟਿਵ ਐਟੀਰਿਊਡ ਹੈ ਜਿਹੜਾ ਕਿ ਬੰਦਿਆਂ ਨੂੰ ਬਗ਼ੈਰ ਮੁਕਦਮੇ ਤੋਂ ਜੇਲ੍ਹਾਂ ਦੇ ਅੰਦਰ ਦਿੱਤਾ ਗਿਆ ਹੈ। ਇਹ ਕੋਈ ਸੁਧਾਰ ਨਹੀਂ ਹੋ ਰਿਹਾ। ਇਹ ਜੇਲ੍ਹ ਵਿਚ ਜਾਣ ਵਾਲੇ ਆਦਮੀਆਂ ਨੂੰ ਹਾਰਡਡ ਕਰਿਮਿਨਲਜ਼ ਬਣਾਉਂਦਾ ਹੈ, ਜੇਲ੍ਹਾਂ ਵਿਚ ਉਨ੍ਹਾਂ ਦਾ ਐਟੀਰਿਊਡ ਇਸ ਤਰ੍ਹਾਂ ਦਾ ਰਖਿਆ ਜਾ ਰਿਹਾ ਹੈ। ਮੈਂ ਬੜੇ ਜ਼ੋਰ ਠਾਲ ਕਹਿੰਦਾ ਹਾਂ ਕਿ ਇਹ ਤਾਕਤਾਂ ਮੁੜ ਕੇ ਉਨ੍ਹਾਂ ਨੂੰ ਨਾ ਦਿੱਤੀਆਂ ਜਾਣ। ਮੇਰਾ ਖਿਆਲ ਹੈ ਡਾਕਟਰ ਸਾਹਿਬ ਨੂੰ ਜੇਲ੍ਹ ਦਾ ਬੜਾ ਤਲਖ ਤਜਰਬਾ ਹੈ। ਇਸ ਲਈ ਉਹ ਇਹ ਸੋਚਦੇ ਹੋਏ ਏਸ ਬਿਲ ਨੂੰ ਪਾਸ ਨਾ ਕਰਾਉਣ।

Sardar Bhupinder Singh Mann (Samana 'G') : Mr. Speaker, I think none is more competent than the Minister-in-charge of the Jails and Justice to understand the problems of Jails and prisoners. I would have preferred that this opportunity should have been taken to consider in its entirety sections 45 and 46 of the Prisons Act, 1894, which I think is the main purpose of bringing about this Bill. Mr. Speaker, there seems to be some misunderstanding in the minds of those hon. Members who have delivered speeches before me. The full scope and proper meaning of the Bill before the House have not been appreciated. Sir, this Bill seeks to legalise three punishments, namely :—

4 p.m.

- (a) temporary forfeiture of class, grade or prison privileges ;
- (b) temporary or permanent reduction from a higher to a lower class or grade ; and
- (c) such loss of privileges admissible under the remission system for the time being in force as may be prescribed by rules made by the State Government.

Mr. Speaker, I personally think that these three punishments are more civilised and corrective than many other punishments which are prescribed in the rules. I consider, Sir, that a prisoner who has earned a certain amount

of privilege and who at a later stage breaks the discipline of the Jail and becomes violent, then Sir, the withdrawal of those concessions will be perfectly justified. Friends while considering the cases of prisoners tend to be sentimental at times. They quote their own personal experiences with the Jail administration which they had probably some years back when they were in Jails as political prisoners. Mr. Speaker, I am not a victim of this sentimentality and thus I am touching this subject in a very light-hearted manner. I myself have been a political prisoner both before and after the Freedom. I can say that the conditions now prevalent in the Jails are comparatively speaking far better and much improved than we had the misfortune to see when we were in the Jails as political prisoners. Mr. Speaker, I would like to suggest to those hon. friends who have opposed the consideration of this Bill and also to those who want that no punishments should be inflicted on the prisoners in the Jails and that sympathy should be shown to the prisoners that they should not be sentimental. My hon. friends here know that the Jails have been broken and attempts of assault have been made by the prisoners against the Jail officials. Is it, Mr. Speaker, not derogatory to the discipline of the Jail administration? Sir, I know of instances when refuse or the nightsoil had been thrown on the Jail officials. If no punishment is inflicted on the prisoners guilty of such Jail offences in the Jails, it will, I think, be a privilege to go into the Jails. In another words, the people who go to the Jails would be privileged persons.

Mr. Speaker, section 45 of the Prisons Act, 1894, relates to Prison offences. It has been enumerated in this section that punishments will be given only if the prisoners become guilty of the offences mentioned therein, for example, wilful disobedience to any regulation of the prison, any assault or use of criminal force, etc. etc. We know that we used to refuse to be locked up by 6 o'clock. My hon. friend Sardar Achhar Singh Chhina is of the view that the prisoners should not be forced to be locked up and that they should sleep anywhere they like and that there should be no 'hazri' or numbering of the prisoners at the scheduled hour. Sardar Chhina thinks that we will be more sympathetic towards the prisoners if their 'hazri' or roll call is not taken. Mr. Speaker, I am averse to this and in my opinion this will not be conducive to the efficiency of the Jail administration. There should be some discipline in the Jails. Sir, I know of a prisoner who was a lifer. He had been repeatedly to the Jails and he used to be so violent and turbulent that he used filthiest and most abusive language for the Superintendent of the Jail. Such lifers, in my opinion, cannot be set right if the three punishments which the Bill before the House seeks to legalise, are not legalised. My hon. friend, Sardar Achhar Singh Chhina, who had spoken before me was talking about the Jails being turned into Reformatories. If we have to accede to his request, the Jails cannot be turned into Reformatories until and unless Clause (4) of section 46 of the Prisons Act, 1894, is amended through this Bill. If the three punishments are not legalised the Jails will be placed where the criminals will learn new type of crimes and instead of turning them into good citizens, they will be a sort of terror to villagers. Mr. Speaker, I am, therefore, of the opinion that there should not be a tendency on the part of the Jail Administration to turn the prisoners as criminals after their release. Instead they should be better citizens, well-behaved and well-disciplined persons. As I have already said that I myself had been a political prisoner and I remember to have seen prisoners sharpening their 'battas' to enable them to use those utensils as weapons of offence. There has been cases in the Jails when prisoners have used such improvised weapons. Such prisoners will be reformed only if Clause (4) of section 46 of the Prisons Act,

[Sardar Bhupinder Singh Mann]

1894, is amended through the Bill which is before the House today. Mr. Speaker, when a crime is committed outside the Jail the criminal receives punishment but when a crime is committed inside the Jail then it seems to me funny and awkward, if no punishment is awarded for such offences. And as I have said before, if the prisoners are allowed to go scot-free for committing offences in the Jails, it will be a privilege to go to the Jail. Conditions, in my opinion, should be such that the prisoners should be well-cultured, well-behaved and well-disciplined in the Jails so that they may be reformed in the real sense. Mr. Speaker, so far as the proposed provision of this Bill is concerned I consider that it is more civilised because it is much better to withdraw the concessions than to beat a prisoner.

Sir, there are other punishments which the Minister-in-charge of the Bill would review at a later stage. For example these punishments relate to the application of heavy shackles and hand-cuffs of any weight and of any size. I consider, Sir, that such weighty hand-cuffs or punishments relating to irksome or some severe form of labour should not be applied. The Government have already taken a step to remove one type of punishment that is whipping from the Jail Manual. Now the whipping of prisoners having been declared illegal and has been abolished. I consider, Sir, that the Government should take up to amend in its entirety section 46 or clause (4) of this section because besides being more civil and corrective it will go a long way to improve things in the Jails. One thing more and it is this. When a prisoner has to be dealt with for any crime committed by him in the Jail, the Superintendent of the Jail should sit as a Magistrate.

With these words, Sir, I consider that so far as this Bill is concerned it is more civilised. It is not a retrograde step but in fact a progressive measure because it deals with prisoners in a more civilised way. Thank you, Sir.

कामरेड मुनी लाल (शिमला) : स्पीकर साहिब, मैं इस बिल की मुखालिफत करने के लिए खड़ा हुआ हूँ। हमारी समझ में यह नहीं आता कि एक तरफ तो सरकार **leftist** होने का दावा करती है और दूसरी तरफ **classes** का झगड़ा डाल दिया है। वास्तव में, स्पीकर साहिब, **leftist** लोग चाहते हैं कि जेलों के अन्दर किसी किस्म की **classes** नहीं होनी चाहिए और बजाए इसके कैदियों के **social और moral standard** को ऊँचा करने की योजना बनाई जाए। लेकिन आज इस बिल के जरिए जेलों के **Superintendents** को और ज्यादा **powers** देकर सरकार यह साबित करना चाहती है कि एक ही आदमी के अस्तित्वगत को कैसे बढ़ाया जा सकता है। पंजाब के अन्दर खास तौर से पिछले कुछ दिनों में जेलों में जो हालात रूनमा हुए हैं उन से साफ़ ज़ाहिर होता है कि जेलों के अन्दर अफसरान का खूँया कितना नातसल्लीबख़्श था कि जिस के नतीजा के तौर पर झगड़े और लाठी चार्ज हुए। इन से आँख मूंद कर आज अगर पंजाब की सरकार और ज्यादा अस्तित्वगत **Superintendents of Jails** के हाथों में सौंप दे तो लाज़मी तौर पर हम यह समझेंगे कि सरकार अपने **opponents** को **demoralise** करने के लिए यह रास्ता निकाल रही है। हमें इस बात को देखकर दुःख होता है कि पिछले 10 सालों में पंजाब के अन्दर यह एक प्रकार की रवायत ही बन गई है कि आए दिन जेलखानों के अन्दर **political prisoners** की तादाद बढ़ती ही जा रही है। आज़ादी से पहले जेलों के अन्दर लोगों की इतनी बढ़ी

सादाद कभी नहीं हुआ करती थी । आज जो यहां पर **political movement** चल रही है उसके पेशेनज़र हम समझते हैं कि अगर जेल **authorities** को और ज्यादा अख्तियारात दिए गए तो जैसा कि **Treasury Benches** की तरफ से बोलने वाले आनरेबल मेम्बर साहिब ने फरमाया न सिर्फ़ इस्लाकी जुर्म करने वाले कैदियों को ही सज़ा दी जाएगी बल्कि इस बात की भी कोई गारण्टी नहीं रह जाती कि इससे स्यामी मुखालफ़ों को **demoralise** करने और जेलों के अन्दर उनको नाजायज़ तौर पर तंग करने के लिए इन अख्तियारात का इस्तेमाल न किया जाएगा ।

यह आशा की जाती थी कि मौजूदा **set-up** में लोगों को आज़ादाना तौर पर अपनी राय जाह्र करने और अपनी **ideologies** को आगे बढ़ाने का पूरा मौका मिलेगा । इसके साथ ही जहां तक जेलों का ताल्लुक है; यह उम्मीद की जाती थी कि इनकी **administration** में तबदीली आएगी—इन में **reforms** होंगी और इस्लाकी कैदियों को सही रास्ते पर ले जाने की कोशिश की जाएगी । लेकिन हम क्या देखते हैं? बजाए इसके उन्हें **demoralise** करने के लिए इस किस्म की सज़ा देने की तजवीज़ की गई है । स्पीकर साहिब, जब पिछले सेशन में यहां पर **whipping** को **abolish** करने के लिए बिल पेश हुआ था तो मेरे आनरेबल साथियों को याद होगा कि उस वक़्त भी मैंने यही कहा था कि इस्लाकी कैदियों के साथ **political prisoners** को न मिलाया जाए—इन दोनों **categories of prisoners** को एक ही **level** पर **treat** न किया जाए लेकिन आज ऐसा मालूम होता है कि हमारी सरकार जेलों को भर भर कर ही शायद अपनी हकूमत चलाना चाहती है । अपने मुखालिफ़ लोगों को **demoralise** करना चाहती है । मैं आपके जरिए उन्हें चेतावनी देना चाहता हूँ कि यह चीज़ जम्हूरियत के सरासर खिलाफ़ है, मुनाफ़ी है । इसलिए मैं आनरेबल मिनिस्टर साहिब से दरखास्त करना चाहूंगा कि पंजाब के मौजूदा हालात को देखते हुए ऐसा न करें क्योंकि यह अपने मुखालफ़ों को जेल में चोट पहुंचाने की बात होगी और यह कदम उस माहौल को और भी नाखुशगवार बनाने वाला साबित होगा जिसको आप खुशगवार बनाना चाहते हैं । यह एक प्रकार की सरकार की तरफ से धमकी होगी कि जो लोग इस की मर्जी के खिलाफ़ काम करते हैं वह उनको केवल जेल में बन्द ही नहीं करेगी बल्कि उन का **status** छीन कर उन्हें सज़ा देने का अख्तियार भी वह अपने हाथों में ले रही है । सो इन लफ्ज़ों के साथ इस बिल की मुखालफ़त करते हुए मैं मिनिस्टर साहिब से दरखास्त करूंगा कि इस बिल को अभी पास कराने के लिए जोर न दिया जाए ।

श्री राम चन्द्र कामरेड (नूरपुर): स्पीकर साहिब, आज मैंने कुछ **surprises** देखी हैं । एक **surprise** तो यह कि **joint responsibility** के बायस डाक्टर गोपी चन्द जी को एक ऐसा बिल पेश करना पड़ा जिस के कि वह शायद खुद खिलाफ़ हैं । दूसरी **surprise** यह कि एक तरफ़ तो छीना साहिब ने यह फरमाया कि यह बिल पास नहीं होना चाहिए लेकिन इस के बरअक़म दूसरी तरफ़ इन्हीं के साथी डा०भाग सिंह और कामरेड रामकिशन ने अपनी तरफ से कुछ तरामीम भेजी हैं कि जो सज़ा तजवीज़ की गई है यह इतनी नहीं, कम होनी चाहिए । इन दोनों में कुछ बढ़ कर जो तीसरी **surprise** है वह यह कि मान साहिब ने—हम इकट्ठे भी जेल में रहे हैं और जेल के हालात का उन्हें भी काफी तजर्बे है—अपने जाती तजर्बे के खिलाफ़ कुछ बानें कहीं । शायद वह अपने तजर्बे को भूल गए हों । उन्होंने कुछ तजर्बे को बयान

[श्री राम चन्द्र कामरेड]

करते हुए बताया कि लोग दातरियां और छुरियां तेज करते हैं। लेकिन मैं उनकी याद-दहानी के लिए बताना चाहता हूं कि यह बातें **criminal** कैदी करते रहे हैं। **A** और **B class** के कैदी **higher status** के, आम तौर पर **political prisoners** हुआ करते हैं। उनके खिलाफ कभी ऐसा इल्जाम नहीं लगा कि वे वहां जेलों के अन्दर जा कर दातरी छुरियां तेज करते रहे हों। मैं आप से अर्ज करना चाहता हूं कि हर चीज को उसके अपने **context** में देखना चाहिए। आज पंजाब के अन्दर एक तहरीक चल रही है। उस में बहुत से लोगों को **A** और **B classes** मिली हुई हैं। मालूम होता है कि अब उनसे वह छीनने के लिए यह बहाना बनाया जा रहा है। मुमकिन है कि यह चीज वुजरा साहिबान के दिमाग में न हो। मुमकिन है कि यह बात ठीक न हो और गवर्नमेंट आफ इण्डिया की तरफ से इन को **instructions** आई हों मुझे इस का इल्म नहीं। लेकिन मैं मौजूदा हालात को मद्देनजर रखते हुए यही समझता हूं कि यह मौका नहीं है कि यह बिल पास किया जाए।

आप के जरिए एक और बात अर्ज करनी चाहता हूं। मेरे दोस्त ने फरमाया कि लोग खराबियां करते हैं, बुराइयां करते हैं, लड़ाइयां करते हैं, झगड़े करते हैं और कानून को नहीं मानते इसलिए वहां जेल में **superintendents** को **Magistrates** की भी **powers** होनी चाहिए; मेरा ख्याल है कि शायद उन को पता नहीं कि **Superintendents of Jails** को पहले ही **executive** और **Magisterial** दोनों तरह के अख्तियारात हासिल हैं। उन्हीं के कहने पर सब कुछ होता है। हालत यह है कि वही मुखबर, वही मुलजिम, वही कातिल और वही मुन्सिफ होते हैं।

मैं जानता हूं कि गवर्नमेंट की **policy** यह है कि जेलों की हालत को बेहतर किया जाए। मैं जानता हूं कि वहां कितनी सख्त से सख्त सजाएं दी जाती रही हैं—कोल्हू के आगे बांधना, कोड़े लगाना, चक्की और और किसम की परेशानकुन सजाएं—सब मुझे अच्छी तरह से मालूम है और आज इन को हटाने की और जेलों में जाने वाले कैदियों को **reform** करने की कोशिश की जा रही है लेकिन इस बिल को देखकर, मैं यह महसूस करता हूं कि लोगों के दिमाग में यही ख्याल पैदा होगा कि अपने मुखालिफों को जलील करने के लिए उन्हें पस्तहिम्मत करने के लिए ही गवर्नमेंट ये अख्तियारात अपने हाथों में ले रही है। मैं **A class** में भी नज़रबन्द रहा हूं, **B class** में भी रहा हूं और **C class** में भी कर दिया जो बाद में **A** में **transfer** कर दिया। लेकिन मेरे नज़रिए में ऐसा मौका नहीं आया कि किसी की '**A**' या '**B**' class छीन कर उसको **degrade** करने की जरूरत महसूस होती हो। जब अंग्रेजों के जमाने में भी ऐसा मौका नहीं आया कि कैदियों के '**A**' और '**B**' class के **privilege** को **with-draw** किया जाए तो अब क्यों ऐसा किया जा रहा है, यह मेरी समझ में नहीं आया।

इन अल्फ़ाज के साथ मैं डाक्टर साहिब से और सरदार प्रताप सिंह साहब से कहूंगा कि, जो हम आपस में कुछ खिलाफ भी हैं और दोस्त भी हैं, उन्हें यह बिल पास नहीं करवाना चाहिए। आखर में मैं गालब का एक शेर कहता हूं :—

मैंने बचपन में मजनुं पे असद

मंग उठाया था कि सर याद आया

ਕਲ ਆਪ ਮੈਂ ਧਿਆਨ ਆ ਸਕਦੇ ਹੋ। ਹੁਸ਼ਨੇ ਏਕ standard ਕਾਯਮ ਕਰਨਾ ਹੈ ਕਿ ਅਪਨੇ ਸੁਖਾ-ਲਿਖੀਂ ਕੇ ਸਾਧ ਕੈਸਾ ਅਚਝਾ ਸਲੂਕ ਕਿਆ ਜਾਨਾ ਚਾਹਿਓ। ਲਿਹਾਜ਼ਾ ਮੈਂ ਆਪ ਦੇ ਅਧੀਨ ਕਹਿੰਗਾ ਕਿ ਇਸ ਬਿਲ ਕੀ— Healthy Conventions ਕਾਯਮ ਕਰਨੇ ਕੀ ਖਾਤਰ ਵਾਪਸ ਲੇ ਲੈਂ।

ਸਰਦਾਰ ਗੁਰਮੀਤ ਸਿੰਘ ਮੀਤ (ਬਾਬਾ ਪੁਰਾਨਾ, ਜਨਰਲ) : ਸਪੀਕਰ ਸਾਹਿਬ, ਬਹੁਤ ਕੁਝ ਇਸ ਬਿਲ ਬਾਰੇ ਦਸਿਆ ਗਿਆ ਹੈ। ਇਸ ਗਲ ਦਾ ਸਭਨਾਂ ਨੂੰ ਪਤਾ ਹੈ ਕਿ Superintendents of Jail ਕਈਆਂ ਜੇਲ੍ਹਾਂ ਵਿਚ sovereign authority ਰਖਦੇ ਹਨ। ਜਿਸ ਵੇਲੇ ਉਹ ਜੇਲ੍ਹ ਵਿਚ ਚੱਕਰ ਮਾਰਨ ਲਈ ਨਿਕਲਦੇ ਵੀ ਹਨ ਤਾਂ ਉਸ ਵੇਲੇ ਕੀ ਹੁੰਦਾ ਹੈ; ਇਸ ਦਾ ਨਕਸ਼ਾ ਮੈਂ ਤੁਹਾਨੂੰ ਦਸਦਾ ਹਾਂ ਇਕ ਬੜੀ ਭਾਰੀ ਸਵਾਰੀ ਜਿਹੀ ਨਿਕਲਦੀ ਹੈ ਜਿਵੇਂ ਕਿਸੇ ਜ਼ਮਾਨੇ ਰਾਜੇ ਮਹਾਰਾਜੇ—ਸ਼ਹਿਨਸ਼ਾਹ ਅਕਬਰ ਵੇਲੇ ਨਿਕਲਦੀ ਹੁੰਦੀ ਸੀ। ਬੜੇ ਬੜੇ ਛਤਰ ਝੁਲਾਏ ਜਾਂਦੇ ਹਨ। ਬੜੀ ਸ਼ਾਹਾਨਾ ਠਾਠ ਤੇ ਅੰਦਾਜ਼ ਹੁੰਦਾ ਹੈ। ਅਜਿਹਾ ਲਾਮ ਲਸ਼ਕਰ ਹੁੰਦਾ ਹੈ ਕਿ ਜੇ ਕੋਈ ਗਰੀਬ ਕੋਈ ਸ਼ਿਕਾਇਤ ਕਰਨਾ ਵੀ ਚਾਹੇ ਤਾਂ ਉਹ ਨਹੀਂ ਕਰ ਸਕਦਾ। ਜੇ ਕੋਈ ਆਪਣੀ ਤਕਲੀਫ਼ ਦੱਸੇ ਤਾਂ ਦਿੰਦਾ ਹੈ ਤਾਂ ਉਸ ਤੋਂ ਛੋਟੇ ਅਫ਼ਸਰ ਉਸ ਨੂੰ ਆਪਣੇ ਹੀ ਖਿਲਾਫ਼ ਸਮਝ ਕੇ ਹੋਰ ਵਧੇਰੇ ਤੰਗ ਕਰਨਾ ਸ਼ੁਰੂ ਕਰ ਦਿੰਦੇ ਹਨ। ਉਸ ਨੂੰ ਇਸੇ ਬਹਾਨੇ ਤਰ੍ਹਾਂ ੨ ਦੀਆਂ ਤਕਲੀਫ਼ਾਂ ਦਿੱਤੀਆਂ ਜਾਂਦੀਆਂ ਹਨ। ਚੱਕੀ ਬੰਦ ਕਰਕੇ ਚੱਕੀ ਪਿਸਵਾਈ ਜਾਂਦੀ ਹੈ, ਭਾਰੀਆਂ ਭਾਰੀਆਂ ਬੋੜੀਆਂ ਪਵਾ ਦਿੱਤੀਆਂ ਜਾਂਦੀਆਂ ਹਨ। ਖੈਰ ਬਹੁਤ ਜ਼ਿਆਦਾ ਵਿਸਥਾਰ ਵਿਚ ਨਾ ਜਾਂਦਾ ਹੋਇਆ ਮੈਂ ਇਹ ਅਰਜ਼ ਕਰਾਂਗਾ ਕਿ ਅਜ ਅਸੀਂ ਪੰਜਾਬ ਵਿਚ ਜੇਲ੍ਹਾਂ ਦੀਆਂ ਬਹੁਤ ਸਾਰੀਆਂ ਸਜ਼ਾਵਾਂ ਨੂੰ ਮਨਸੂਖ ਕਰਨ ਦਾ ਦਾਅਵਾ ਕਰਦੇ ਹਾਂ ਪਰ ਮੈਂ ਹੈਰਾਨ ਹਾਂ ਕਿ ਕਿਉਂ ਇਸ ਦੇ ਨਾਲ ਨਾਲ ਅੰਗਰੇਜ਼ਾਂ ਦੇ ਜ਼ਮਾਨੇ ਦੇ ਚਲੇ ਆ ਰਹੇ ਕਾਨੂੰਨਾਂ ਨੂੰ ਨਾ ਕੇਵਲ ਚਲਾਉਂਦੇ ਹੀ ਜਾ ਰਹੇ ਹਾਂ ਸਗੋਂ Superintendents of Jails ਨੂੰ ਕੋਈਆਂ ਦੇ ਖਿਲਾਫ਼ ਵਰਤਣ ਲਈ ਹੋਰ ਜ਼ਿਆਦਾ powers ਦੇ ਰਹੇ ਹਾਂ ਤਾਂ ਜੋ ਕੋਈਆਂ ਨੂੰ ਹੋਰ ਜ਼ਿਆਦਾ ਤਕਲੀਫ਼ ਦਿੱਤੀ ਜਾ ਸਕੇ। ਅਗੇ ਹੀ ਪੰਜਾਬ ਦੀਆਂ ਜੇਲ੍ਹਾਂ ਵਿਚ ਇਤਨੀ ਜ਼ਿਆਦਾ suffocation ਅਤੇ unhygienic conditions ਹਨ ਕਿ ਬਿਆਨ ਨਹੀਂ ਕੀਤਾ ਜਾ ਸਕਦਾ। ਸਿਰਫ਼ ਦੋ ਫੁਟ ਚੌੜੀ ਥੜੀ ਹੁੰਦੀ ਹੈ ਜਿਸ ਤੇ ਇਕ ਕੋਈ ਨੂੰ ਸੋਣਾ ਪੈਂਦਾ ਹੈ। ਐਨਾ ਹੀ ਨਹੀਂ, ਉਸ ਥੜੀ ਦੇ ਨਾਲ ਡੂੰਘਾਈ ਜੇਹੀ ਹੁੰਦੀ ਹੈ ਨਾਲ ਇਕ ਹੋਰ ਥੜੀ ਹੁੰਦੀ ਹੈ ਇਕ ਕੋਈ ਖਾਈ ਵਿਚ ਸੋਂਦਾ ਹੈ ਇਕ ਥੜੀ ਤੇ ਹਾਲਤ ਐਨੀ ਭੇੜੀ ਹੈ ਕਿ ਉਨ੍ਹਾਂ ਲਈ ਰਵਾਏ ਹਾਸ਼ਤ ਦਾ ਵੀ ਕੋਈ ਇੰਤਜ਼ਾਮ ਨਹੀਂ ਹੁੰਦਾ। ਉਹ ਵੀ ਉਨ੍ਹਾਂ ਨੂੰ ਅੰਦਰ ਉਸੇ ਕਾਲ ਕੋਠੜੀ ਵਿਚ ਕਰਨਾ ਪੈਂਦਾ ਹੈ। ਇਹ ਉਹ ਜਗਾਹ ਹੁੰਦੀ ਹੈ ਜਿਥੇ 150, 200 ਆਦਮੀਆਂ ਨੂੰ ਇਕੱਠਿਆਂ ਕੀਤਾ ਜਾਂਦਾ ਹੈ। ਇਤਨੀ unhygienic ਹਾਲਤ ਕਿ ਬਿਆਨ ਨਹੀਂ ਕੀਤਾ ਜਾ ਸਕਦਾ। ਨਾਲ ਨਾਲ ਉਨ੍ਹਾਂ ਨੂੰ

ਅਧਿਕ ਸਹਿਯੋਗ : ਆਪ ਬਿਲ ਕੀ merits ਐਰ demerits ਪਰ ਬੋਲੋਂ ਯੀਰ ਜੇਕੀ ਕੇ ਅਨੁਮਤੀ ਨਕਸ਼ੇ ਪੇਸ਼ ਨ ਕਰੋਂ। (The hon. Member may

[अध्यक्ष महोदय]

discuss the merits and demerits of the Bill and avoid depicting the picture of the internal working of the Jails.)

ਸਰਦਾਰ ਗੁਰਮੀਤ ਸਿੰਘ ਮੀਤ : ਪ੍ਰਧਾਨ ਜ਼ੀ, ਮੇਰੇ ਕਹਿਣ ਦਾ ਮਤਲਬ ਇਹ ਹੈ ਕਿ ਉਨ੍ਹਾਂ ਨੂੰ ਗਲਤੀਆਂ ਕਰਨ ਤੋਂ ਰੋਕਣ ਲਈ ਉਨ੍ਹਾਂ ਦੇ ਨੰਗੇ ਜਿਸਮ ਨਾਲ ਲੋਹੇ ਦੀਆਂ ਗਰਮ ਦੱਸ ਦੱਸ ਸੇਰ ਦੀਆਂ ਬੇੜੀਆਂ ਸਲਾਖਾਂ ਨਾ ਲਗਾਈਆਂ ਜਾਣ ਅਤੇ ਚੱਕੀ ਬੰਦ ਆਦਿ ਦੀਆਂ ਹੋਰ ਕਈ ਤਰ੍ਹਾਂ ਦੀਆਂ ਸਖਤੀਆਂ ਨਾ ਕੀਤੀਆਂ ਜਾਣ ਜਿਸ ਤਰ੍ਹਾਂ ਚੱਕੀ ਬੰਦ ਦੀ ਸਜ਼ਾ ਤੇ ਜੰਗਲਾ ਪੈਰੇਡਾਂ ਕਰਾਈਆਂ ਜਾਂਦੀਆਂ ਸਨ ਤੇ ਦੂਜੇ ਪਾਸੇ ਕਈਆਂ ਲਈ ਜੋ ਖੁਸ਼ਾਮਦੀ ਜਾਂ ਅਫ਼ਸਰਾਂ ਦੇ ਪਿਠੂ ਹੁੰਦੇ ਨੇ ਉਨ੍ਹਾਂ ਨੂੰ ਰਿਆਇਤਾਂ ਦਿੱਤੀਆਂ ਜਾਂਦੀਆਂ ਸਨ ਜਿਸ ਤਰ੍ਹਾਂ ਕੰਮ ਨਾ ਛੱਡਣਾ, ਹਲਕੀ ਮੁਸ਼ੱਕਤ ਲੈਣਾ, ਦੁੱਧ ਲਵਾ ਦੇਣਾ। ਇਸ ਤਰ੍ਹਾਂ ਅਫ਼ਸਰ ਪਾਰਟੀ ਬਾਜ਼ੀ ਪੈਦਾ ਕਰਦੇ ਸਨ ਤੇ ਦੂਜੇ ਲੋਕ ਆਵਾਜ਼ ਨਹੀਂ ਸੀ ਉਠਾ ਸਕਦੇ। ਇਸ ਲਈ ਮੇਰੇ ਕਹਿਣ ਦਾ ਮਤਲਬ ਇਹ ਹੈ ਕਿ ਇਸ amending clause ਦਾ ਮਤਲਬ ਇਹ ਹੀ ਹੋਏਗਾ ਕਿ ਹੁਣ ਕੋਈ ਵੀ ਦੁਖੀ ਕੈਦੀ ਆਵਾਜ਼ ਨਹੀਂ ਉਠਾ ਸਕੇਗਾ। ਹੁਣ ਵੀ ਕੈਦੀਆਂ ਦੇ ਰਾਸ਼ਨ ਆਟੇ ਦੀ ਚੋਰੀ ਹੁੰਦੀ ਹੈ, ਰੋਟੀ ਤੋਲ ਵਿਚ ਘੱਟ ਦਿੱਤੀ ਜਾਂਦੀ ਹੈ ਫੇਰ ਇਸ ਬਾਰੇ ਵੀ ਸ਼ਿਕਾਇਤ ਕੀਤੀ ਜਾਣੀ, ਐਂਖੀ ਹੋ ਜਾਵੇਗੀ। ਇਸ ਬਿਲ ਦੇ ਪਾਸ ਹੋ ਜਾਣ ਨਾਲ ਜੇਲ੍ਹ ਦੇ superintendent ਪਾਸ ਹੋਰ ਵਾਧੂ ਤਾਕਤ ਹੋ ਜਾਵੇਗੀ ਜਿਸ ਕਰਕੇ ਉਸ ਦੀ ਕੋਈ ਵੀ ਸ਼ਿਕਾਇਤ ਨਹੀਂ ਕਰ ਸਕੇਗੇ ਅਤੇ ਇਨ੍ਹਾਂ ਚੀਜ਼ਾਂ ਬਾਰੇ ਹੁਣ ਕੋਈ ਰਿਆਇਤਾਂ ਖੁਸ਼ ਜਾਣਦੇ ਡਰ ਕਰ ਕੇ ਵੀ ਆਵਾਜ਼ ਨਹੀਂ ਉਠਾ ਸਕੇਗਾ। ਪਹਿਲੇ ਤਾਂ ਇਥੇ ਪੰਜਾਬ ਅਸੈਂਬਲੀ ਵਿਚ ਇਕ ਬਿਲ ਪਾਸ ਕੀਤਾ ਗਿਆ ਹੈ ਜਿਸ ਨਾਲ ਬੈਂਤਾਂ ਦੀ ਸਜ਼ਾ ਨੂੰ ਹਟਾ ਦਿੱਤਾ ਗਿਆ ਸੀ ਅਤੇ ਉਸ ਨਾਲ ਅੰਗਰੇਜ਼ਾਂ ਦੇ ਵਕਤ ਦੇ ਕਾਨੂੰਨ ਨੂੰ improve ਕੀਤਾ ਗਿਆ ਸੀ। ਉਹ ਇਕ ਬੜੀ ਸੁਹਣੀ ਗੱਲ ਹੋਈ ਹੈ। ਮੈਂ ਮਨਿਸਟਰ ਸਾਹਿਬ ਅਗੇ ਬੇਨਤੀ ਕਰਾਂਗਾ ਕਿ ਸ਼ਹਿਨਸ਼ਾ superintendent ਜੇਲ੍ਹ ਨੂੰ ਹੋਰ ਤਾਕਤ ਨਾ ਦਿੱਤੀ ਜਾਏ ਜਿਹੜੀ ਇਸ ਬਿਲ ਵਿਚ ਦਿੱਤੀ ਜਾਣ ਦੀ ਮਨਸ਼ਾ ਹੈ ਤਾਂ ਜੋ ਕੈਦੀਆਂ ਤੇ ਹੋਰ ਸਖਤੀ ਨਾ ਕੀਤੀ ਜਾ ਸਕੇ।

ਡਾਕਟਰ ਕਲਵੇਕ ਪ੍ਰਕਾਸ਼ (ਅਮ੍ਰਿਤਸਰ ਸ਼ਹਿਰ, ਪੂਰਬ) : अध्यक्ष महोदय, यह जो बिल पेश किया जा रहा है मैं इस का विरोध करने के लिए खड़ा हुआ हूँ। मेरे ख्याल में इस वक़्त पंजाब में जैसे हालात हैं और जो माहौल यहां इस समय बना हुआ है, ऐसे माहौल के अन्दर इस बिल को पेश करने का मतलब यही है कि अपने स्यासी विरोधियों को दबाया जाये। आज हम देखते हैं कि यहां हर महुकमे के अन्दर political corruption इतनी ज्यादा है कि आज यह नहीं कहा जा सकता कि यह गवर्नमेंट किसी प्रकार से political corruption से ऊपर उठ कर काम कर रही है। Superintendent Jail को इस तरह की ताक़त दे देने से इस के सिवाये और कोई मतलब नहीं कि आज जो political prisoners save Hindi agitation के दौरान जेलों में गये हैं उन के अधिकार छीन लिये जायें और

superintendent jail के हाथों में और ताकत दे दी जाये । इस का यही मतलब निकल सकता है कि और कोई कारण इस बिल के लाने का नहीं है । इसी सिलसिले में एक दो instances मैं आप के सामने रखता हूँ कि इन्हीं पिछले दिनों किस तरह से लोगों को उन के घरों से बुला कर कि आइये आप के साथ सलाह करनी है, उन्हें पकड़ कर जेलों में भेज दिया गया और.....

Mr. Speaker : May I know how the hon. Member is relevant ?

डाक्टर बलदेव प्रकाश : अध्यक्ष महोदय, मैं यह बताना चाहता हूँ कि किस तरह से पंजाब के अन्दर लोगों के अधिकार छीन कर उन के साथ बरताव किया जा रहा है ।

अध्यक्ष महोदय : जो बिल पेश है आप उस के अन्दर बोलिये। (The hon. Member may please confine his speech to the scope of this Bill.)

डाक्टर बलदेव प्रकाश : अध्यक्ष महोदय, मैं यह बता रहा हूँ कि इस स्टेट के अन्दर किस तरह से इन अस्तित्वरात का दुरुपयोग किया जा रहा है और यह और अधिकार superintendent जेल को दे रहे हैं और.....

अध्यक्ष महोदय : यह कोई नई चीज़ तो नहीं है । यह तो इस बिल से पुराने rules को regularise कर रहे हैं । They are not introducing any new rules. इस लिए आप को चाहिए कि आप इस को उसी light में लें । [This is not a new thing. The Government want to regularise the old rules through this Bill. They are not introducing any new rules. The hon. Members should take it in that light.]

डाक्टर बलदेव प्रकाश : मगर पहले ही जेलों के अन्दर यह चीज़ें चली आ रही हैं और गवर्नमेंट की ऐसी नीति से यह और भी बढ़ेगी । अभी मान साहिब यह कह रहे थे कि जेलों के अन्दर बहुत लोग तो बाटियां तेज़ करते रहते हैं और फिर एक दूसरे पर हमला करते हैं तो क्या उन लोगों को ऐसा करने के लिये सज़ा न दी जाये । लेकिन मैं उन्हें बताना चाहता हूँ कि यह 'ए' क्लास से 'बी' क्लास और 'बी' से 'सी' क्लास करने के लिये जो अधिकार इस बिल द्वारा मांगे जा रहे हैं यह उन कैदियों के लिये नहीं हैं जो खूंखार हैं । यह तो उन लोगों के लिये हैं जिन्हें 'ए' क्लास या 'बी' क्लास मिलती है यानी जो political prisoners होते हैं । यह अधिकार उन को सज़ा देने के लिए नहीं लिये जा रहे बल्कि यह उन पर नाजायज़ दबाव डालने के लिए लिए जा रहे हैं क्योंकि पहले ही Jail Act की दफा 52 के तहत उन कैदियों का चालान किया जाता है जो वहां के कानून की खिलाफ़ावर्ज़ी करते हैं । उस एक्ट के तहत Magistrate उन को सज़ा दे सकता है । मुझे अच्छी तरह याद है कि पिछले दिनों जब हिन्दी रक्षा आन्दोलन चल रहा था और हम लोग जेल में थे और हम ने कुछ दिन खाना नहीं खाया था तो जेल एक्ट की धारा 52 के नीचे हमारा चालान किया गया था और इस के लिए हमें सज़ा भी मिली थी । Magistrate को यह हक है कि जो जेल के कानून को violate करें उन को सज़ा दे । और चाहिए भी यही कि ऐसे लोगों को अदालत के सामने पेश करके ठीक तरह से सज़ा दी जाये ।

[डाक्टर बलदेव प्रकाश]

एक तरफ तो यह जेल के कानूनों को ठीक बना रहे हैं और दूसरी तरफ यह करने लगे हैं। इस तरह से political कैदियों को 'ए' क्लास से 'बी' क्लास कर देना यह एक पीछे की तरफ कदम है। इस तरह यह जेलों की हालत और भी खराब कर रहे हैं। पहले भी वहां दो पाटियां बनी होती हैं और इसी वजह से पिछले दिनों फिरोज़पुर जेल में दो कैदा मारे गये थे। इसी तरह की पाटियां superintendent jail हर जेल में बनाये रखते हैं। इस लिए, अब जब कि इस तरह के अधिकार superintendent jail के पास होंगे जिन की provision इस बिल में की जा रही है तो इस से वह पाटियां जो पहले ही वहां चल रही हैं, और बढ़ेंगी, इस तरह से इन अधिकारों का दुरुपयोग होगा। यह हम अच्छी तरह से समझ सकते हैं कि आज पंजाब की atmosphere के अन्दर जबकि political agitation चल रही है यह गवर्नमेंट अपने स्यासी विरोधियों को दबा कर और उन से बुरा सलूक कर के demoralize करना चाहती है। इसलिए मैं इस बिल का विरोध करता हूं।

सरदार अजमेर सिंह (समराला ज़नरल) : मांठजोग प੍ਰਧਾਨ ਜੀ, ਮੈਨੂੰ ਇਸ ਬਿਲ ਦੇ ਵਿਚ ਕੋਈ ਖਾਸ ਕਾਬਲੇ ਇਤਰਾਜ਼ ਗੱਲ ਨਹੀਂ ਸੀ ਨਜ਼ਰ ਆਈ ਮਗਰ ਜਿਸ ਤਰ੍ਹਾਂ ਇਸ ਤੇ ਨੁਕਤਾਚੀਨੀ ਕੀਤੀ ਗਈ ਹੈ ਅਤੇ ਇਸ ਦੇ ਮੁਤੱਲਕ ਇਹ ਗੱਲ ਕਹੀ ਗਈ ਹੈ ਕਿ ਇਸ ਨੂੰ ਨਹੀਂ ਸੀ ਲਿਆਉਣਾ ਚਾਹੀਦਾ ਮੈਨੂੰ ਇਹ ਵੇਖ ਕੇ ਹੈਰਾਨੀ ਹੋਈ ਹੈ। ਕਿਸੇ ਬਿਲ ਨੂੰ ਦੇਖਦੇ ਹੋਏ ਇਹ ਦੇਖਣਾ ਚਾਹੀਦਾ ਹੈ ਕਿ ਅਸੀਂ ਕੋਈ ਗੈਰ-ਮੁਤੱਲਕਾ ਬਾਤ ਤਾਂ ਨਹੀਂ ਕਹਿ ਰਹੇ ਅਤੇ ਦੂਜੀ ਚੀਜ਼ ਇਹ ਦੇਖਣ ਵਾਲੀ ਹੁੰਦੀ ਹੈ ਕਿ ਉਸ ਕਾਨੂੰਨ ਰਾਹੀਂ ਜਿਹੜੀ powers ਕਿਸੇ ਅਫ਼ਸਰ ਨੂੰ ਦਿੱਤੀ ਜਾਣੀ ਹੈ ਉਹ ਉਸ ਦਾ misuse ਨਾ ਕਰੇ। ਪਰ ਇਥੇ ਇਹ ਆਖਿਆ ਗਿਆ ਹੈ ਕਿ ਕਿਉਂ ਜੋ ਇਹ powers misuse ਕੀਤੀ ਜਾ ਸਕਦੀ ਹੈ ਅਤੇ ਇਸ ਦਾ ਫ਼ਲਤ ਇਸਤੇਮਾਲ ਕੀਤਾ ਜਾ ਸਕਦਾ ਹੈ ਇਸ ਲਈ ਕੋਈ ਕਾਇਦਾ ਕਾਨੂੰਨ ਨਹੀਂ ਹੋਣਾ ਚਾਹੀਦਾ। ਇਸ ਤੋਂ ਜ਼ਿਆਦਾ ਹੈਰਾਨੀ ਦੀ ਕੀ ਗੱਲ ਹੋ ਸਕਦੀ ਹੈ। ਪਰ ਇਸ ਦਾ ਨਤੀਜਾ ਇਹ ਨਿਕਲੇਗਾ ਕਿ ਬਹੁਤ ਸਾਰੇ ਲੋਕੀ ਕਾਨੂੰਨ ਨੂੰ ਭੰਗ ਕਰਦੇ ਰਹਿਣਗੇ। ਇਹ ਤਾਂ ਇਸੇ ਤਰ੍ਹਾਂ ਹੋਇਆ ਜਿਵੇਂ ਇਹ ਗੱਲ ਕਹੀ ਜਾਵੇ ਕਿ ਤਾਜ਼ੀਰਾਤੇ ਹਿੰਦ ਨਹੀਂ ਹੋਣੀ ਚਾਹੀਦੀ ਕਿਉਂ ਜੋ ਉਸਦਾ ਫ਼ਲਤ ਇਸਤੇਮਾਲ ਹੋ ਸਕਦਾ ਹੈ, ਜਾਂ ਇਹ ਕਹਿਣਾ ਕਿ Constitution ਨਹੀਂ ਹੋਣੀ ਚਾਹੀਦੀ ਕਿਉਂ ਜੋ ਬਹੁਤ ਸਾਰੇ ਲੋਕੀ ਉਸ ਨੂੰ ਪਸੰਦ ਨਹੀਂ ਕਰਦੇ। ਇਹ ਬੜੀ ਹੈਰਾਨੀ ਦੀ ਗੱਲ ਹੈ ਕਿ ਜਿਹੜੇ ਆਦਮੀ ਕਾਨੂੰਨ ਨੂੰ ਤੋੜ ਕੇ ਜੇਲ੍ਹਾਂ ਵਿਚ ਜਾਂਦੇ ਨੇ, ਜੇਕਰ ਉਨ੍ਹਾਂ ਦੇ ਦਿਲਾਂ ਵਿਚ ਇਹ ਵੀ ਖਦਸ਼ਾ ਨਾ ਹੋਵੇ ਅਤੇ ਉਨ੍ਹਾਂ ਨੂੰ ਪਤਾ ਹੋਵੇ ਕਿ ਉਥੇ ਕੋਈ ਵੀ discipline ਦੀ ਪਾਬੰਦੀ ਨਹੀਂ ਰਖੀ ਜਾਵੇਗੀ ਅਤੇ ਉਨ੍ਹਾਂ ਨੂੰ ਖੁਲ੍ਹੀ ਛੱਟੀ ਹੋਵੇਗੀ ਜੋ ਉਨ੍ਹਾਂ ਦੀ ਮਰਜ਼ੀ ਆਏ ਕਰਨ ਤਾਂ ਮੈਂ ਸਮਝਦਾ ਹਾਂ ਕਿ ਜਿਹੜਾ indiscipline ਬਾਹਰ ਨਜ਼ਰ ਆਉਣਾ ਹੈ ਉਹੋ ਹੀ ਜੇਲ੍ਹਾਂ ਅੰਦਰ ਹੋ ਜਾਏਗਾ। ਜਿਹੜੇ ਬਾਹਰ ਪੱਥਰ ਮਾਰਨ ਵਾਲੇ ਹਨ, ਜਿਹੜੇ ਜਲਸਿਆਂ ਵਿਚ ਗੜਬੜ ਮਚਾਉਣ ਵਾਲੇ ਹਨ ਅਤੇ ਫ਼ਸਾਦ ਝਗੜੇ ਪਾਉਣ ਵਾਲੇ ਹਨ, ਉਹ ਚਾਹੁੰਦੇ ਹਨ ਕਿ ਬਾਹਰ ਹੀ ਇਹੋ ਜਿਹਾ indiscipline ਹੋਵੇ ਤੇ ਜੇਲ੍ਹਾਂ ਵਿਚ ਵੀ ਇਹੋ ਜਿਹਾ indiscipline ਹੋਵੇ।

ਮੈਂ ਹੈਰਾਨ ਹਾਂ ਅਜਿਹੀਆਂ ਗੱਲਾਂ ਸੁਣਕੇ। ਸਪੀਕਰ ਸਾਹਿਬ, ਮੈਂ ਇਕ ਮਿਸਾਲ ਦਿੰਦਾ ਹਾਂ। ਇਕ ਆਦਮੀ ਹੈ ਜੋ ਇਖਲਾਕੀ ਕੈਦੀ ਨਹੀਂ, ਉਹ ਸਿਰਫ਼ ਨਜ਼ਰਬੰਦ ਹੈ ਅਤੇ

ਇਸ ਲਈ ਕਿ ਉਸ ਦਾ ਬਾਹਰ ਰਹਿਣਾ State ਦੇ ਅਮਨ ਲਈ ਨੁਕਸਾਨ ਦੇਹ ਹੈ, ਖਤਰਨਾਕ ਹੈ। ਇਸ ਲਈ ਉਸ ਨੂੰ ਨਜ਼ਰਬੰਦ ਕੀਤਾ ਜਾਂਦਾ ਹੈ। ਜੇਕਰ ਉਹ ਇਹ ਸਮਝੇ ਕਿ ਮੇਰੇ ਪਾਸ 'A' class ਹੈ, ਮੈਂ ਜੋ ਜੀ ਚਾਹੇ ਕਰਾਂ, ਪਹਿਲਾਂ ਨਾਲੋਂ ਫਰਕ ਸਿਰਫ ਇਹ ਹੈ ਕਿ ਮੈਂ ਹੁਣ ਚਾਰ ਦੀਵਾਰੀ ਦੇ ਅੰਦਰ ਹਾਂ ਅਤੇ ਮੈਂ ਕਿਸੇ discipline ਦਾ ਪਾਬੰਦ ਨਹੀਂ ਇਹ ਗਲ ਵਾਜਬ ਨਹੀਂ। ਅਸੀਂ ਤਾਂ ਹਰ ਆਦਮੀ ਦੀ ਜ਼ਿੰਦਗੀ ਇਕ ਜ਼ਾਬਤੇ ਅੰਦਰ ਲਿਆਉਣਾ ਚਾਹੁੰਦੇ ਹਾਂ ਚਾਹੇ ਉਹ ਆਦਮੀ ਜੇਲ੍ਹ ਅੰਦਰ ਹੈ ਜਾਂ ਬਾਹਰ। ਇਸ ਲਈ ਮੈਂ ਸਮਝਦਾ ਹਾਂ ਕਿ ਇਹ ਕਹਿਣਾ ਕਿ discipline ਵਿਚ ਰਖਣ ਵਾਲਾ ਕੋਈ ਕਾਨੂੰਨ ਨਹੀਂ ਹੋਣਾ ਚਾਹੀਦਾ, ਇਹ democratic system ਦੇ ਖਿਲਾਫ ਹੈ ਜਿਥੇ ਕਿ discipline ਦਾ ਹੋਣਾ ਲਾਜ਼ਮੀ ਹੈ। ਬਾਕੀ Superintendents Jail ਪਹਿਲਾਂ ਵੀ ਇਹ ਸਜ਼ਾਵਾਂ ਦਿੰਦੇ ਰਹੇ ਹਨ ਅਤੇ ਮੈਂ ਤਾਂ ਇਹ ਚੀਜ਼ ਕਿਸੇ public man ਜਾਂ agitation ਕਰਨ ਵਾਲੇ ਤੋਂ ਨਹੀਂ ਸੁਣੀ ਕਿ ਇਹ ਜੋ ਕੁਝ ਹੁੰਦਾ ਰਿਹਾ ਹੈ, ਗਲਤ ਹੁੰਦਾ ਰਿਹਾ ਹੈ। ਇਸ ਲਈ ਇਹ ਗਲ ਵੀ ਨਹੀਂ ਹੈ ਕਿ ਚੁੰਕਿ ਪਹਿਲਾਂ ਹੀ ਇਸ ਗੱਲ ਦੀ ਮੁਖਾਲਫਤ ਕਾਫੀ ਹੈ ਇਸ ਲਈ ਇਸ Bill ਨੂੰ introduce ਨਹੀਂ ਕਰਨਾ ਚਾਹੀਦਾ। ਮੈਂ ਤਾਂ ਇਸ Bill ਨੂੰ ਇਸ ਤਰ੍ਹਾਂ ਵੀ ਵੇਖਦਾ ਹਾਂ। ਜਦ ਇਸ Bill ਤੇ ਮਹਿਕਮੇ ਵਿਚ noting ਸ਼ੁਰੂ ਹੋਈ ਹੋਈ ਹੈ, ਕਿਉਂਕਿ ਮੈਂਨੂੰ ਪਤਾ ਹੈ ਕਿ Bill ਕਾਫੀ ਦੇਰ ਦੇ ਬਾਅਦ ਹੀ House ਵਿਚ ਆਉਂਦਾ ਹੈ, ਉਸ ਵੇਲੇ ਤਾਂ ਮੌਜੂਦਾ agitation ਦਾ ਨਮੂਨਾ ਵੀ ਨਹੀਂ ਹੋਣਾ। ਇਸ ਲਈ ਇਸ ਨੂੰ ਮੌਜੂਦਾ agitation ਨਾਲ attach ਕਰਨਾ ਜਾਂ ਇਹ ਕਹਿਣਾ ਕਿ ਇਹ Bill ਇਸ agitation ਵਿਚ ਹਿੱਸਾ ਲੈਣ ਵਾਲਿਆਂ ਤੇ ਸਖ਼ਤੀ ਕਰਨ ਲਈ ਲਿਆਂਦਾ ਗਿਆ ਹੈ, ਠੀਕ ਗੱਲ ਨਹੀਂ। ਇਹ ਇਕ routine Bill ਹੈ, ਜਿਸ ਮੁਤਾਬਕ ਜੇਲ੍ਹਾਂ ਵਿਚ ਸਹੀ ਵਾਯੂਮੰਡਲ ਕਾਇਮ ਰਖਣ ਲਈ ਕੁਝ ਇਖ਼ਤਿਆਰ Jail authorities ਨੂੰ ਦਿੱਤੇ ਜਾ ਰਹੇ ਹਨ। ਹਾਂ ਜੇਕਰ ਕੋਈ ਇਨ੍ਹਾਂ powers ਦਾ misuse ਕਰੇ ਤਾਂ agitation ਜਾਂ ਤਾਨੂਨੀ ਚਾਰਾਜ਼ੋਈ ਕੀਤੀ ਜਾ ਸਕਦੀ ਹੈ। ਇਨ੍ਹਾਂ ਅਲਫਾਜ਼ ਨਾਲ ਮੈਂ ਇਸ Bill ਦੀ introduction ਦੇ ਪੂਰੀ ਹਿਮਾਇਤ ਕਰਦਾ ਹਾਂ।

ਡਾਕਟਰ ਭਾਗ ਸਿੰਘ (ਗੜ੍ਹਸ਼ੰਕਰ, ਜਨਰਲ) : ਪ੍ਰਧਾਨ ਜੀ, ਮੈਂ ਆਪ ਦੀ ਮਾਰਫ਼ਤ ਆਪਣੇ ਬਜ਼ੁਰਗ ਅਤੇ Deputy Leader of the House ਅਗੇ ਇਹ ਬੇਨਤੀ ਕਰਨ ਲਈ ਖੜਾ ਹੋਇਆ ਹਾਂ ਕਿ ਜਿਸ ਵੇਲੇ ਇਥੇ whipping ਦੀ abolition ਬਾਰੇ Bill ਪੇਸ਼ ਹੋਇਆ ਸੀ ਤਾਂ ਉਨ੍ਹਾਂ ਦੇ ਸਾਥੀਆਂ ਵਲੋਂ ਅਤੇ ਹੋਰ ਪਾਸਿਆਂ ਤੋਂ ਵੀ ਇਸ ਤਰ੍ਹਾਂ ਦੇ sentiments ਪੇਸ਼ ਕੀਤੇ ਗਏ ਸਨ ਕਿ ਸਾਨੂੰ ਜੇਲ੍ਹਾਂ ਦੇ ਮੁਤਲਕ ਅਜਿਹੇ ਹੋਰ ਕਦਮ ਚੁਕਣੇ ਚਾਹੀਦੇ ਹਨ ਜਿਨ੍ਹਾਂ ਦਾ ਮਕਸਦ ਕੈਦੀਆਂ ਨੂੰ ਜੇਲ੍ਹ ਤੋਂ ਬਾਹਰ ਆਉਣ ਤੇ ਜੁਰਮ ਦੇ ਮਾਹੌਲ ਤੋਂ ਦੂਰ ਰਖਣਾ ਹੋਵੇ ਜਾਂ ਕਮ ਅਜ਼ ਕਮ approach ਇਹ ਹੋਵੇ ਕਿ ਜੇਲ੍ਹ ਦੇ ਕੈਦੀਆਂ ਨੂੰ ਮੁੜਕੇ ਬੰਦੇ ਬਣਾਉਣਾ ਹੈ ਤਾਂ ਜੋ ਉਹ ਸਮਾਜ ਨੂੰ useful ਸਾਬਤ ਹੋ ਸਕਣ ਪਰ ਸਾਡੀਆਂ ਅਜਿਹੀਆਂ ਉਮੀਦਾਂ ਤੇ ਪਾਣੀ ਫਿਰਦਾ ਨਜ਼ਰ ਆਉਂਦਾ ਹੈ ਅਤੇ ਪਾਣੀ ਵੀ ਫੇਰਨ ਲਈ ਬਦਕਿਸਮਤੀ ਨਾਲ, ਜਿਵੇਂ ਕਿ ਮੇਰੇ ਸਾਥੀ ਰਾਮਚੰਦਰ ਜੀ ਨੇ ਕਿਹਾ ਸੀ, ਇਕ ਅਜਿਹੇ ਬਜ਼ੁਰਗ ਨੇ ਕਾਨੂੰਨ ਪੇਸ਼ ਕੀਤਾ ਹੈ, ਜਿਨ੍ਹਾਂ ਨੂੰ ਜੇਲ੍ਹ ਦਾ ਤਜਰਬਾ ਹੈ, ਜਿਨ੍ਹਾਂ ਨੇ ਕੁਰਬਾਨੀਆਂ ਕੀਤੀਆਂ ਹਨ ਅਤੇ ਜਿਹੜੇ ਇਥੇ Chief Minister ਵੀ ਰਹੇ ਹਨ। ਜੇਲ੍ਹਾਂ ਦੇ ਕਾਨੂੰਨ ਨੂੰ ਹੋਰ ਸਖ਼ਤ ਕਰਨ ਲਈ ਉਹ ਇਹ Bill ਪੇਸ਼ ਕਰ ਰਹੇ ਹਨ ਬਜਾਏ ਇਸ ਦੇ ਕਿ ਉਹ

[ਡਾਕਟਰ ਭਾਗ ਸਿੰਘ]

ਕੋਈ ਅਜਿਹਾ ਚੀਜ਼ ਪੇਸ਼ ਕਰਦੇ ਜਿਸ ਨਾਲ ਬਾਪੂ ਜੀ ਨੂੰ ਸ਼੍ਰਦਾਂਜਲੀ ਪੇਸ਼ ਕੀਤੀ ਜਾਂਦੀ। ਚੰਗਾ ਹੁੰਦਾ ਜੇਕਰ ਮਹਾਤਮਾ ਜੀ ਦੀ ਰੂਹ ਇਨ੍ਹਾਂ ਨੂੰ ਆਕੇ ਜਗਾ ਜਾਂਦੀ। ਆਪ ਨੇ ਤਾਂ Welfare State ਬਣਾਉਣੀ ਹੈ ਪਰ ਕੀ ਉਹ ਜੇਲ੍ਹਾਂ ਦੇ ਦਰਵਾਜ਼ੇ ਤਕ ਹੀ ਜਾਣੀ ਹੈ, ਉਸ ਤੋਂ ਅਗੇ ਨਹੀਂ ਜਾ ਸਕਦੀ। ਪਰ ਇਹ ਅਗੇ ਨਹੀਂ ਜਾ ਸਕੇਗੀ ਜੇਕਰ ਇਸ ਤਰ੍ਹਾਂ ਜੇਲ੍ਹਾਂ ਦੇ ਦਰਵਾਜ਼ੇ ਬੰਦ ਕਰ ਦਿੱਤੇ ਗਏ। 1894 ਦਾ ਅੰਗਰੇਜ਼ਾਂ ਦੇ ਵਕਤ ਦਾ ਇਹ ਕਾਨੂੰਨ ਬਣਿਆ ਚਲਿਆ ਆਉਂਦਾ ਹੈ। Superintendents ਇਸ ਦੇ ਮੁਤਾਬਿਕ ਹੀ ਸਜ਼ਾਵਾਂ ਦਿੰਦੇ ਚਲੇ ਆਉਂਦੇ ਹਨ। ਪਰ ਇਸ ਨੂੰ legalise ਕਰਨ ਬਾਰੇ ਹੁਣ ਜ਼ਰੂਰਤ ਮਹਿਸੂਸ ਹੋਈ ਹੈ। ਸੋਚਿਆ ਕਿ ਕਿਧਰੇ ਇਸ ਵਿਚ ਕੋਈ ਰੁਕਾਵਟ ਪੈਣ ਦਾ ਕੋਈ ਸਬਬ ਨਾ ਬਣ ਜਾਵੇ ਪਰ ਮੈਂ ਇਸ Bill ਨੂੰ spirit of the times ਦੇ ਅਤੇ ਉਸ ਪਾਸੇ ਦੇ ਜਿਧਰ ਕਿ ਅਸੀਂ ਜਾਣਾ ਹੈ ਖ਼ਿਲਾਫ਼ ਸਮਝਦਾ ਹਾਂ। ਮੇਰੇ ਇਕ ਸਾਥੀ ਨੇ ਕਿਹਾ ਕਿ opposition ਵੀ ਕਰਦੇ ਹਨ ਅਤੇ amendments ਵੀ ਦਿੰਦੇ ਹਨ। Amendments ਅਸੀਂ ਇਸ ਲਈ ਦਿੱਤੀਆਂ ਹਨ ਕਿ ਹੋ ਸਕਦਾ ਹੈ ਕਿ Deputy Leader of the House ਸਾਡੀ ਇਸ ਗੱਲ ਨੂੰ ਨਾ ਮੰਨਣ ਕਿ ਇਹ Bill ਵਾਪਸ ਲਿਆ ਜਾਵੇ ਤਾਂ ਉਸ ਸੂਰਤ ਵਿਚ ਅਸੀਂ ਇਹ ਕੋਸ਼ਿਸ਼ ਕਰੀਏ ਕਿ ਇਹਦੀਆਂ ਜੋ ਮੱਦਾਂ ਹਨ ਉਨ੍ਹਾਂ ਨੂੰ ਕੁਝ ਨਰਮ ਕਰਾ ਸਕੀਏ। ਖੋਰ ਮੈਂ ਇਹ ਅਰਜ਼ ਕਰਾਂਗਾ ਕਿ ਅਸੀਂ ਅਤੇ ਕਾਂਗਰਸ ਦੇ ਬਹੁਤ ਸਾਰੇ ਸੇਵਾਦਾਰਾਂ ਨੇ ਜੇਲ੍ਹਾਂ ਕਟੀਆਂ ਅਤੇ ਅਸੀਂ ਇਹ ਜਾਣਦੇ ਹਾਂ ਕਿ Superintendents ਕਿਸ ਤਰ੍ਹਾਂ arbitrarily ਅਤੇ ਕਿਸ ਮਜ਼ਬੂਤ ਨਾਲ ਆਪਣੇ wards ਨਾਲ ਸਲੂਕ ਕਰਦੇ ਹਨ। ਇਸ ਚੀਜ਼ ਦਾ ਸਾਨੂੰ ਜ਼ਾਤੀ ਤਜਰਬਾ ਹੈ ਅਤੇ ਅਸੀਂ ਉਹ ਭੁਲ ਨਹੀਂ ਗਏ ਕਿ ਸਾਨੂੰ ਫੇਰ ਉਸ ਤਜਰਬੇ ਨੂੰ ਹਾਸਲ ਕਰਨ ਦੇ ਮੌਕੇ ਦੀ ਜ਼ਰੂਰਤ ਹੋਵੇ। ਸੋ ਇਸ ਕਾਂਗਰਸ ਸਰਕਾਰ ਨੂੰ ਜਿਸ ਨੇ ਕਿ ਗਾਂਧੀ ਜੀ ਦੀ ਛਾਇਆ ਹੇਠ ਕਾਨੂੰਨ ਬਣਾਉਣੇ ਸਨ, ਉਨ੍ਹਾਂ ਦੀ spirit ਦੇ ਖਿਲਾਫ਼ ਕਾਨੂੰਨ ਨਹੀਂ ਬਣਾਉਣੇ ਚਾਹੀਦੇ। ਇਸੇ ਕਰਕੇ ਉਨ੍ਹਾਂ ਦੀ ਆਦਮ ਕਦ ਤਸਵੀਰ ਸਾਨੂੰ ਯਾਦ ਦਿਵਾਉਣ ਲਈ ਇਥੇ ਲਗੀ ਹੋਈ ਹੈ ਤਾਂ ਜੋ ਘਟੇ ਘਟ ਅਸੀਂ ਉਸ ਮਹਾਨ ਨੌਤਾ ਦੀ spirit, humanity ਵਾਸਤੇ ਦਬਦ ਅਤੇ ਖਾਸ ਕਰਕੇ ਜਿਹੜਾ ਉਨ੍ਹਾਂ ਦਾ ਮਿਹਰਬਾਨੀ ਵਾਲਾ ਰਵਈਆ ਸੀ ਉਸ ਨੂੰ ਭੁਲਾਕੇ, ਉਸ ਦੇ ਉਲਟ ਕਾਨੂੰਨ ਨਾ ਪੇਸ਼ ਕਰੀਏ। ਅਜ ਬਜਾਏ ਇਸ ਦੇ ਕਿ ਜਿਹੜੇ ਇਖਤਿਆਰ superintendents ਪਾਸ ਹਨ ਉਨ੍ਹਾਂ ਨੂੰ ਉਸ ਢੰਗ ਨਾਲ ਇਸਤੇਮਾਲ ਹੋਣ ਤੋਂ ਰੋਕਿਆ ਜਾਵੇ ਜਿਸ ਨਾਲ ਕਿ ਅਜ ਉਨ੍ਹਾਂ ਦਾ ਇਸਤੇਮਾਲ ਕੀਤਾ ਜਾ ਰਿਹਾ ਹੈ, ਇਥੇ ਉਨ੍ਹਾਂ ਲੋਕਾਂ ਦੇ ਹਥ ਹੋਰ ਮਜ਼ਬੂਤ ਕਰਨ ਵਾਲਾ Bill ਪੇਸ਼ ਕੀਤਾ ਗਿਆ ਹੈ। ਦਰਅਸਲ ਅਜਿਹਾ Bill ਪੇਸ਼ ਕੀਤਾ ਜਾਣਾ ਚਾਹੀਦਾ ਸੀ ਜਿਹੜਾ ਇਸ ਪਹਿਲੂ ਤੋਂ ਪੇਸ਼ ਕੀਤਾ ਜਾਂਦਾ ਕਿ ਜਿਸ ਨਾਲ ਜੇਲ੍ਹਾਂ ਵਿਚ ਸੁਧਾਰ ਹੁੰਦਾ, ਕੇਦੀਆਂ ਨੂੰ ਕਿਸੇ creative ਪਾਸੇ ਲਾਇਆ ਜਾਂਦਾ ਤਾਂ ਜੋ ਉਹ ਮੁੜ criminal life ਵਲ ਪੈਰ ਨਾ ਰਖਦੇ। ਇਸ ਪਾਸੇ ਸਾਨੂੰ ਜਾਣਾ ਚਾਹੀਦਾ ਸੀ ਪਰ ਇਹ Bill ਇਸ ਚੀਜ਼ ਦੇ ਖ਼ਿਲਾਫ਼ ਹੈ। ਇਹ ਉਸ spirit ਦੇ ਭੀ ਖ਼ਿਲਾਫ਼ ਹੈ ਜਿਸ ਵਲ ਅਸੀਂ ਸਾਰੇ ਦੇਸ਼ ਅਤੇ ਸੂਬੇ ਨੂੰ ਲੈ ਜਾਣਾ ਚਾਹੁੰਦੇ ਹਾਂ। ਉਸ ਸਮੇਂ ਸਾਡੇ ਰੋਗਟੇ ਖੜੇ ਹੋ ਜਾਂਦੇ ਹਨ ਅਤੇ ਸਾਨੂੰ ਬੜੀ ਖੁਸ਼ੀ ਹੁੰਦੀ ਹੈ ਜਿਸ ਵੇਲੇ ਸਾਡੀ Cabinet ਦਾ ਕੋਈ ਜ਼ਿੰਮੇਵਾਰ ਮੈਂਬਰ ਕਹਿੰਦਾ ਹੈ ਕਿ ਅਸੀਂ ਇਸ ਸੂਬੇ ਨੂੰ ਬਹਿਸਤ ਬਣਾਉਣਾ ਹੈ। ਪਰ ਇਸ Bill ਤੋਂ

ਠਸੱਵਰ ਇਹ ਹੁੰਦਾ ਹੈ ਕਿ ਜਿਵੇਂ ਇਹ ਸੂਬਾ ਬਹਿਸਤ ਨਹੀਂ ਸਗੋਂ crime ਦਾ ਘਰ ਬਣਨਾ ਹੈ। ਜੇਲ੍ਹਾਂ ਭਰੀਆਂ ਰਹਿਣੀਆਂ ਹਨ, ਇਥੇ ਬਗ਼ਾਵਤਾਂ ਹੋਣੀਆਂ ਹਨ ਅਤੇ superintendents ਤੋਂ ਕੁਝ ਨਹੀਂ ਬਣ ਸਕਣਾ, ਇਸ ਕਰਕੇ ਉਨ੍ਹਾਂ ਨੂੰ ਹੋਰ powers ਦੇ ਦਿਉ। ਇਹ ਤਸੱਵਰ ਇਸ ਬਿਲ ਤੋਂ ਮਿਲਦਾ ਹੈ। ਇਸ ਤੋਂ ਆਪ ਦੀ frustration ਨਜ਼ਰ ਆਉਂਦੀ ਹੈ। ਇਹ Bill ਵਕਤ ਦੀ ਸਪਿਰਟ ਦੇ ਬਿਲਕੁਲ ਮੁਨਾਫੀ ਹੈ ਇਸ ਲਈ ਇਸ ਦੀਆਂ ਮੱਦਾਂ ਤੇ ਖੋਚਲ ਕਰਨ ਦੀ ਬਜਾਏ ਇਸ ਨੂੰ ਵਾਪਸ ਲੈ ਕੇ ਦੂਸਰੇ ਪਹਿਲੂ ਤੋਂ, ਜਿਵੇਂ ਕਿ whipping abolish ਕਰਨ ਵਾਲਾ Bill ਸੀ, ਜੇਲ੍ਹਾਂ ਦਾ ਸੁਧਾਰ ਕਰਨ ਲਈ ਕਦਮ ਚੁਕੀਏ ਅਤੇ ਉਸ ਦੂਸਰੇ Bill ਤੇ ਮਿਹਨਤ ਕਰੀਏ। ਇਹ Bill ਵਾਪਸ ਲੈ ਲੈਣਾ ਚਾਹੀਦਾ ਹੈ।

Chief Minister : Sir I beg to move—

That the question be now put.

Mr. Speaker : Question is—

•That the question be now put.

The motion was carried.

ਯੋਜਨਾ ਮੰਤਰੀ (ਡਾਕਟਰ ਗੋਪੀਚੰਦ ਭਾਂਗਵ) : ਜਨਾਬ ਸਪੀਕਰ ਸਾਹਿਬ, ਮੈਂ ਇਸ ਅਸੈਂਬਲੀ ਦੇ ਬਾਹਰ ਰਹ ਕੇ ਉਸ ਕਾਰੰਵਾਈ ਨੂੰ ਜੋ ਪਿਛਲੇ ਸਾਲ ਹੁੰਦੀ ਨਹੀਂ ਪੜ੍ਹ ਪਾਇਆ ਲੇਕਿਨ ਅੱਜ ਅਪਣੇ ਤਿੰਨ ਭਾਈਆਂ ਦੇ ਏਤਰਾਜ਼ਾਤ ਨੂੰ ਸੁਣਕੇ ਹੈਰਾਨੀ ਹੁੰਦੀ। ਅੱਗਰ ਆਪ ਇਜਾਜ਼ਤ ਦੇਂ ਤਾਂ ਨਾਮ ਭੀ ਲੈ ਦੂੰ। ਖਾਸ ਕਰ ਸ਼੍ਰੀ ਪ੍ਰਬੋਧ ਚੰਦਰ ਜੀ ਦੇ ਏਤਰਾਜ਼ਾਤ ਨੂੰ ਸੁਣਕੇ ਬਹੁਤ ਹੈਰਾਨੀ ਹੁੰਦੀ।

ਜਿਸ ਵਕਤ ਯਹ ਕਾਨੂੰਨ 15-10-56 ਨੂੰ merger ਦੇ ਪਹਿਲੇ ਪੇਸ਼ ਹੋਇਆ ਤਾਂ ਸ਼੍ਰੀ ਪ੍ਰਬੋਧ ਚੰਦਰ ਜੀ ਉਸ cabinet ਦੇ member ਸਨ। Cabinet ਦੇ member ਰਹਿੰਦੇ ਹੋਏ ਯਹ ਕਾਨੂੰਨ ਪੰਜਾਬ ਲੇਜਿਸਲੇਚਰ ਦੇ ਦੋਨਾਂ Houses ਨੇ ਪਾਸ ਕੀਤਾ ਥਾ। ਫਿਰ ਇਸ ਨੂੰ ਜਨਾਬ ਗਵਰਨਰ ਸਾਹਿਬ ਦੇ ਪਾਸ ਭੇਜਾ ਗਿਆ ਤਾਕਿ ਉਹ ਅਪਣੀ ਮਨਜ਼ੂਰੀ ਦੇਂ। ਲੇਕਿਨ ਇਸ ਮੈਂ ਕੁਝ ਦੇਰ ਹੋ ਗਈ ਅਤੇ ਪੰਜਾਬ ਅਤੇ ਪੈਂਸੂ ਦਾ merger ਹੋ ਗਿਆ। ਇਸ ਲਈ ਯਹ ਮੁਨਾਸਿਬ ਸਮਝਾ ਗਿਆ ਕਿ ਇਸ ਪੰਜਾਬ ਦੀ ਅਸੈਂਬਲੀ ਮੈਂ ਯਹ ਕਾਨੂੰਨ ਪੇਸ਼ ਕੀਤਾ ਜਾਏ ਅਤੇ ਪਾਸ ਹੋ। ਤਾਂ ਮੈਂ ਨਹੀਂ ਜਾਨਤਾ ਥਾ ਕਿ ਯਹ ਪੈਰ ਉਨ ਭਾਈਆਂ ਦੀ ਤਰਫ਼ ਤੋਂ ਭੀ ਏਤਰਾਜ਼ਾਤ ਆਏਗੇ ਜੋਕਿ ਪਹਿਲੇ ਜਿਸ ਵਕਤ ਯਹ ਪਾਸ ਹੋਇਆ ਥਾ cabinet ਦੇ member ਸਨ ਯਾ ਇਸ ਅਸੈਂਬਲੀ ਮੈਂ ਮੌਜੂਦ ਸਨ। ਵਰਨਾ ਮੈਂ ਪਿਛਲੀ proceedings ਨੂੰ ਪੜ੍ਹ ਕੇ ਆਤਾ ਅਤੇ ਹਾਊਸ ਨੂੰ ਯਹ ਬਤਲਾ ਸਕਤਾ ਕਿ ਇਨ ਮੈਂਬਰਾਂ ਨੇ ਉਸ ਵਕਤ ਕੋਈ ਏਤਰਾਜ਼ਾਤ ਕੀਤਾ ਸਨ ਯਾ ਕਿ ਨਹੀਂ ਲੇਕਿਨ ਮੈਂ ਇਤਨਾ ਜ਼ਰੂਰ ਸਮਝਤਾ ਹਾਂ ਕਿ cabinet ਦੇ members ਦੀ ਤਰਫ਼ ਤੋਂ ਉਸ ਵਕਤ ਕੋਈ ਏਤਰਾਜ਼ਾਤ ਨਹੀਂ ਹੋਇਆ ਹੋਗਾ। ਯਹ ਚੀਜ਼ ਮੈਂ ਇਸ ਲਈ ਅਰਜ਼ ਕੀਤੀ ਤਾਕਿ ਹਾਊਸ ਨੂੰ ਪਤਾ ਲਗ ਸਕੇ ਕਿ ਯਹ ਕਾਨੂੰਨ ਪਿਛਲੀ ਅਸੈਂਬਲੀ ਪਾਸ ਕਰ ਚੁਕੀ ਹੈ, ਦੋਨਾਂ Houses ਇਸੇ ਪਾਸ ਕਰ ਚੁਕੇ ਹਨ, ਜਨਾਬ ਗਵਰਨਰ ਸਾਹਿਬ ਨੇ ਮਨਜ਼ੂਰੀ ਆਨੇ ਮੈਂ ਦੇਰ ਹੋ ਗਈ ਸੀ ਇਸ ਲਈ ਹੀ ਯਹ ਬਿਲ ਅੱਜ ਇਸ ਹਾਊਸ ਦੇ ਸਾਮਨੇ ਫਿਰ ਰਿਖਾ ਗਿਆ ਹੈ।

ਏਕ ਏਤਰਾਜ਼ਾਤ ਕੀਤਾ ਗਿਆ ਕਿ ਇਸੇ ਕਥੇ ਲਾਏ ਹਨ। ਮੇਰੇ ਖ਼ਿਆਲ ਮੈਂ ਅੱਗਰ ਇਸ ਏਤਰਾਜ਼ਾਤ ਨੂੰ ਕਰਨੇ ਵਾਲੇ ਢੁੱਪੇ ਹੋਏ ਬਿਲ ਨੂੰ ਪੜ੍ਹ ਲੈਣੇ ਤਾਂ ਯਹ ਏਤਰਾਜ਼ਾਤ ਨ ਕਰੇ। ਅਪਣੀ ਬਹੁਤ ਦੇਰਾਂ ਮੇਰੇ ਭਾਈਆਂ

[योजना मंत्री]

ने सिर्फ **clauses** का ही जिक्र किया है। यह भी कहा है कि अगर **classification** को **reduce** कर दिया गया तो इस से लोग **demoralise** हो जायेंगे। मैं यह दलील समझ नहीं पाया कि **demoralise** कैसे हो जायेंगे। अगर इन्होंने बिल को अच्छी तरह से पढ़ा होता तो यह देखते कि इस बिल में और भी **provisions** हैं। इसकी **clause (c)** में **remission** का जिक्र भी किया गया है। अगर कोई आदमी खिलाफ कायदा काम करे तो उसके लिए जरूर सजा का प्रबन्ध होना चाहिए और सिर्फ यह ही नहीं कि **class** को **reduce** किया जाए बल्कि **remission** का **loss** भी हो सकता है यह किसी **political opponents** को सजा देने की गर्ज से नहीं किया जाता जैसा कि मेरे एक भाई ने कहा है। उस का यह ख्याल दुस्त नहीं कि **classification** किसी खास लिहाज से की जाती है। **Classification** गवर्नमेंट की मंजूरी से होती है। अगर **status** के मुताबिक **Magistrate class** न दे तो **case Government** को **refer** किया जा सकता है। गवर्नमेंट दखल देती है ऐसे मामलों में। तो **classification** का जो जिक्र किया गया इसे मैं समझ नहीं पाया। सजा मिलने वाले हर आदमी को **class** दी जाती है लेकिन इस बात की आजादी नहीं दी जा सकती कि वह जो चाहे कैद में जाकर करे। जब कोई सत्याग्रह करता है तो उसे सजा मिलती है। जेलखाने के अन्दर जाकर सहूलतें दी जाती हैं वह भी कायदे के मुताबिक लेकिन इस में मुकम्मल आजादी नहीं हुआ करती। अगर कोई कायदे के खिलाफ काम करे तो उसे कायदे के खिलाफ काम करने की सजा को भी बर्दाश्त करने के लिए तैयार हो कर जाना चाहिए। अगर सत्याग्रह किया जाता है और सत्याग्रह करने वाला यह समझे कि वह चोज़ सत्य है जिसके लिए वह सत्याग्रह कर रहा है और कुरबानी कर रहा है तो उसे जो सजा मिले उसको बर्दाश्त करने के लिए तैयार होना चाहिए।

मुझे इस बात से दुःख हुआ और मैं नहीं चाहता था कि इस बिल की बहस को लम्बा करूं जबकि यहां पर बापू जी का नाम लिया गया। बापू जी के नाम को इस हाऊस में ज़ेरेबहस नहीं लाना चाहिए था और न ही मैं यह चाहता था कि इस तरीके से सब बातों का जवाब दे दिया जाए। मुझे हैरानी होती है जब यह मांग की जाती है कि इस बिल को वापस ले लिया जाए। गवर्नमेंट को जेल में इन्तज़ाम करना पड़ता है लेकिन यहां भाई यह कहते हैं कि जो कोई कसूर करे उस के खिलाफ कार्रवाई न की जाए। मैं कहता हूं कि यह एतराज़ क्यों किया जाए। वह समझते हैं कि आज जो तरीका चलता है और सूबे में जिन कानूनों और कायदों के मुताबिक गवर्नमेंट काम करने की कोशिश करती है वह उनके खिलाफ हैं। ऐसा वह समझते हैं लेकिन ऐसी बात नहीं है। एक तरफ तो यह कहते हैं कि आप **classification** करते हैं यह अच्छा है इसके लिए शुक्रिया अदा करते हैं और दूसरी तरफ एतराज़ करते हैं कि **classification** में **temporary reduction** नहीं होनी चाहिए। यह समझते हैं कि जेल में जाकर हर किस्म की इजाज़त होनी चाहिए कि जो चाहें करें यह कैसे हो सकता है।

फिर यह भी कहा गया कि एक आदमी जो कैद में रह चुका है और जो चीफ मिनिस्टर भी रह चुका है वह ऐसे कानून पेश करें तो अच्छा नहीं। मैं नहीं कहना चाहता था और न आज

तक कहा है लेकिन आज कहता हूं कि जिस जमाने में मैं चीफ मिनिस्टर था उस वक्त भी जब कभी ऐसी बातें हाऊस में होती थीं तो इन Powers का इस्तेमाल करना पड़ता था। मैं ज्यादा नहीं कहना चाहता मेरे भाई सरदार अच्छर सिंह छोना और श्री प्रबोध चन्द्र इस बात को अच्छी तरह जानते हैं कि किस वक्त मुझे यह चीजें करनी पड़ीं। क्योंकि इन्तजाम करना होता था जो इन्तजाम करने वाला होता है वह ऐसी कार्रवाई इस वजह से नहीं करता कि किसी political opponent के खिलाफ कार्रवाई करनी दरकार होती है बल्कि इन्तजाम कायम रखने के लिए ऐसी चीजें लाई जाती हैं। जो लोग absolute freedom का जिक्र इस सम्बन्ध में करते हैं उन्हें यह भी पता होना चाहिए कि हम समाज में रहते हैं और समाज अपने लिए कुछ कानून और कायदे बनाती है तो हमारा यह भी कर्ज हुआ करता है कि हम उन कानूनों का पालन करें तो यह समझ लेना कि हम समाज में रहते हैं और absolute freedom के नाते हमें anti-social चीजें करने की अजाज़त है ठीक नहीं। यह नहीं हो सकता कि जो कुछ हम जंगल में रह कर, समाज से दूर रह कर करते हैं वह हमें समाज में रह कर करने की अजाज़त हो। अगर आप भी चाहते हैं कि समाज को अच्छा बनाया जाए तो इस पर moral pressure डालें। अगर moral pressure नहीं डाल सकते तो जो कानून बनाए गए हैं और जिन्हें बनाने के लिए हर एक का हाथ है उस के खिलाफ चलने वाले के लिए जो सज़ा रखी गई है उसे मनवाने के लिए भी हम तैयार रहें।

अगर हम मिल कर काम करें और समाज को ऊंचा ले जाएं तो फिर शायद कानून की ज़रूरत न हो। लेकिन अगर किसी जमाती लड़ाई में आ कर या और किसी तरह कानून की खिलाफवर्ज़ी की जाए तो मैं समझता हूं कि उसके लिए सज़ा का होना ज़रूरी है। देखने की बात यह है कि सज़ा क्या मुकर्रर की गई है। जो कानून हैं उनके मुताबिक हर आदमी को उस का status देख कर class दी जाती है। जेल के अन्दर उसकी classification होती है। अगर वह जेल के अन्दर कोई ऐसा काम करता है जो उस के status को ज़ेब न देता हो तो उस की temporary तौर या मुस्तकिल तौर पर class कम कर दी जाए या remission काट लिया जाए तो मैं समझता हूं कि जेल के इन्तजाम के लिए ऐसी चीजों का होना ज़रूरी है। मेरे कुछ भाइयों ने amendments भी पेश कर दी हैं लेकिन वह भूल जाते हैं कि यह बिल तो जेल के इन्तजाम को बेहतर बनाने के लिए पेश किया गया है। क्या आप यह चाहते हैं कि जो इखलाकी कैदी हों या दूसरा हो अगर वह जेल के अन्दर कोई खिलाफ कानून बात करे तो उसे कचहरी में ले जा कर सज़ा दिलवाई जाए। इस बिल में तो थोड़ी सी सज़ा इन्तजाम को बरकरार रखने के लिए रखी गई है ताकि जेल के अफसरान situation को control कर सकें। तो मैं अर्ज करना चाहता हूं कि जो रियायत Superintendent दे सकता है वह उसको लेने का अख्तियार है। वह लेता रहा है और उसे आगे भी लेना चाहिए।

यह कहा गया है कि Superintendent जेल में पार्टियां बना कर रखता है लेकिन पार्टी वाले पार्टी बनाते क्यों हैं? पार्टियां रहती हैं; आज भी हैं। यह पार्टियां सिर्फ इखलाकी कैदियों में ही नहीं बल्कि सारे कैदियों में होती हैं और इसी लिए Superintendents को इन्तजाम करने की ज़रूरत पड़ती है। अगर किसी कैदी

[योजना मंत्री]

ने कायदे के खिलाफ कोई थोड़ा जुर्म किया है तो उसे थोड़ी सजा मिल सकती है। अगर कोई ज्यादा जुर्म करेगा तो उस पर मुकदमा चलेगा। लेकिन उस में भी मैं यह अर्ज कर देना चाहता हूँ कि अगर मुकदमा चला तो चलने पर भी वह वापस लिया जा सकता है। हमारे एक भाई थे। उनके खिलाफ 52 मुकदमे थे लेकिन जब उन्हें जेल से रिहा किया गया तो सब मुकदमे वापस ले लिए गए। फिर कैसे कहा जाता है कि सरकार सख्ती करती है और इंसानियत नहीं रखती। सरकार सदा समाज के फायदे के लिए काम करती है। इंतजाम करते वक्त पार्टी नहीं देखी जाती। कानून सब के लिए एकसां है। यह नहीं हो सकता कि कोई आदमी जेल में जो चाहे कर ले और कानून को न माने। कानून किसी एक के लिए नहीं बल्कि सब के लिए बनता है। ऐसा होता रहा है और आइंदा भी होगा। आप कानून बनाते हैं, क्या आप उनको **repeal** करने का हक नहीं रखते हैं? आप रखते हैं आप रखते आए हैं और रखेंगे। जब **Superintendent** को रियायत देने का अख्तियार है तो उसे रियायत ले लेने का अख्तियार भी होना चाहिये।

यहां हथकड़ियों और बेड़ियों का सवाल आया वह इसमें कहां है? आप जेल की **Manual** को देखें उस में जो अख्तियार दिये हैं उसके खिलाफ कोई **amendment** पेश नहीं की गई है। हां जो इंसानियत की बात नहीं है उसे पहले ही रोक दिया गया है। मसलन बैत लगाना इंसानियत की बात नहीं समझी गई, इसी लिए उसे रोक दिया गया। लेकिन इस कानून में सिर्फ यही मांगा जाता है कि जो वाजिब अख्तियार थे उनको **validate** कर दिया जाए, क्योंकि जब **rules revise** होने लगे तो ऐसा महसूस हुआ। इसको तो आपका हाऊस पास कर चुका है, दोनों **Legislatures** कर चुके हैं तो मैं समझता हूँ कि जो **charges** लगाये गये हैं उन को रद्द कर दिया जाये और इस बिल को **consideration** में ले लिया जाए।

Mr. Speaker : Question is—

That the Prisons (Punjab Amendment) Bill be taken into consideration at once.

The motion was carried.

Mr. Speaker : Now the House will proceed to consider the Bill clause by clause.

CLAUSE 2

Sardar Umrao Singh : Sir, there is an amendment.

Mr. Speaker : Is it in the name of the hon. Member ?

Sardar Umrao Singh : Yes, Sir.

Mr. Speaker : That was too late. I received it about half an hour back. I did not admit it.

Sardar Umrao Singh : Sir, that is very important.

Mr. Speaker : It should have come in time. He can, however, speak on the clause.

Sardar Umrao Singh : Sir, that is an important amendment. I think that all the controversy that has been going on will be removed by it.

Mr. Speaker : But it should have come in time.

Mr. Speaker : Question is—

That Clause 2 stand part of the Bill .

The motion was carried.

CLAUSE 1

Mr. Speaker : Question is—

That Clause 1 stand part of the Bill.

The motion was carried.

TITLE

Mr. Speaker : Question is—

That Title be the Title of the Bill

The motion was carried.

Minister for Planning (Dr. Gopi Chand Bhargava): Sir, I beg to move—

That the Prisons (Punjab Amendment) Bill be passed.

Mr. Speaker : Motion moved—

That the Prisons (Punjab Amendment) Bill, be passed.

Mr. Speaker : Question is—

That the Prisons (Punjab Amendment) Bill be passed.

The motion was carried.

THE PUNJAB WAREHOUSES BILL, 1957

Minister for Health and Consolidation (Chaudhri Suraj Mal): Sir, I beg to introduce the Punjab Warehouses Bill.

Minister for Health and Consolidation : Sir, I beg to move—

That the Punjab Warehouses Bill, be taken into consideration at once.

साहिबे सदर, यह बिल जो मैं आपके जरिये इस हाऊस में पेश कर रहा हूँ, इतना अहम है कि मेरे ख्याल में यहां पर बैठे हुए मेम्बर साहिबान इसकी जरूरत को महसूस करेंगे। और

[स्वास्थ्य तथा चकबन्दी मंत्री]

मैं समझता हूँ कि एक ऐसे अहम मामले के बारे में कोई भी मੈम्बर, चाहे वह किसी पार्टी का हो, इसकी मुखालिफत नहीं करेगा।

इसके **Objects and Reasons** से आपको पता चलेगा कि यह कानून जो आप के सामने पेश किया जा रहा है, उसकी दो वजूहात हैं। एक तो यह कि हमारे मुल्क के सामने खुराक का बड़ा अहम मामला है। हमारे मुल्क की आबादी दिन ब दिन बढ़ती जा रही है मगर इसके साथ साथ पैदावार में कोई खास इज़ाफा नहीं हुआ, इसलिये हमारे मुल्क को बहुत सा अनाज बाहर से मंगवाना पड़ता है और अरबों रुपया सरकार की तरफ से और लोगों की तरफ से खर्च किया जाता है। इसलिए यह जरूरी है कि जो पैदावार हो उसका ज्यादा से ज्यादा हिस्सा महफूज़ रखा जाये।

जो भाई जमींदार हैं, किसान हैं वह जानते हैं कि वह जो गल्ला पैदा करते हैं उस में से बहुत सा गल्ला ढोरा, सुसरी और घुन खराब कर देते हैं और अगर हिसाब लगाया जाए और **figures** को देखा जाये तो पैदावार का $\frac{1}{4}$ हिस्सा इस तरह से खराब हो जाता है। इसलिए यह जरूरी है कि कोई न कोई इसके रखने का इंतज़ाम किया जाए। और वह इसी शकल में हो सकता है कि हमारे जो खत्ते व कोठे हैं उनको अच्छे से अच्छा बनाने की कोशिश की जाए। इस

5 p.m.

वास्ते जरूरी है कि हमारा जो बहुत सा अनाज ज़ाया हो जाता है उस को हिफाज़त से रखने के लिए हरेक मण्डी में और बड़े बड़े गावों में अच्छे

कायदे से, **scientific** तरीके से **warehouses** बनाए जाएं ताकि अनाज खराब न हो। हमारे जो किसान भाई हैं वह अपने अनाज को अपने मकानों पर हिफाज़त से नहीं रख सकते। जब **warehouses** बन जाएंगे तो वह लोग अपनी जरूरत के मुताबिक अनाज अपने घर पर रख कर बाकी का **surplus** अनाज महफूज़ जगह पर रख सकेंगे। यह **warehouses** इस किस्म के होंगे कि हरेक आदमी अपने अनाज को और किसान अपनी सारी पैदावार को वहां जमा करवा सकता है। इस सारे काम को चलाने के लिए एक **warehouseman appoint** किया जाएगा जोकि उस में अनाज वगैरह जमा करने का ज़िम्मेदार होगा और जिस का अनाज या **fodder** वगैरा **store** किया जाएगा उस की किसानों को रसीद मिलेगी। कोई किसान अगर किसी जगह से रुपये पैसे लेना चाहे तो वह उस **receipt** को दिखा कर ले सकेगा। यह दो बड़े **objects** हैं जिनको **in view** रखते हुए यह **warehouses** बनेंगे। इस वक्त जो हमारा **Central warehouse Board** है वह **warehouses** बनाएगा। इस **Five Year Plan** में एक सौ के करीब हिन्दुस्तान में बड़े बड़े **warehouses** बनाए जायेंगे जिन में कई कई लाख मन अनाज **store** करने की जगह होगी। इस के साथ इस **Second Five-Year Plan** में हमारी **State Government** की तरफ से $1\frac{1}{2}$ सौ के लगभग **warehouses** बनाए जायेंगे। इसी तरह हमारी जो **co-operative societies** हैं उनको भी **warehouses** बनाने का अख्तियार होगा। इनको **warehouses** बनाने के लिए **Government** अपनी तरफ से एक नमूना देगी और उस के मुताबिक यह **store** बनाएगी। यह **co-operative societies** इस किस्म के

warehouses बनाकर उन में अपने मੈम्बरों की पैदावार, अनाज वगैरह रखेंगे। मੈम्बरों के अलावा भी अगर कोई और किसान अपनी जिनस वहां रखनी चाहेगा तो वह भी इस facility को avail कर सकेगा। इसी तरह अगर कोई आदमी business के तौर पर अपना private warehouse बनाना चाहेगा तो वह बना सकता है मगर उस को Government के दिए हुए नमूने पर बनाना पड़ेगा। इस तरह से जो हमारा लाखों-मन अनाज जाया हो जाता है उस को हम बचा सकेंगे और emergency के समय किसानों की मदद करने के लिए यह काफी मुफीद साबित होगा इस लिए, स्पीकर साहिब, मैं समझता हूँ कि यह कानून निहायत अहम है और हम सब के फायदे का है। इस से हमारे country को फायदा पहुंचेगा। इस लिए मैं समझता हूँ कि इस पर नाजायज़ criticism नहीं होना चाहिए। हां, अगर कोई member साहिब अच्छी suggestion देंगे जो इस कानून को बेहतर बनाने के लिए हो तो मैं उस को बड़ी खुशी से तसलीम करूँगा। मैं एक बार फिर अर्ज करना चाहता हूँ कि इस में बेहतरी के लिए अगर कोई साहिब तरमास करना चाहे तो वह बड़ी खुशी से कर सकता है। मैं उम्मीद करता हूँ कि सारा House इस को खुशी से welcome करेगा और अपने सूबे की, सूबे की ही नहीं बल्कि सारे country की हालत को बेहतर करेगा। इन चंद अलफाज़ के साथ मैं इस बिल को हाऊस के सामने consider करने के लिए पेश करता हूँ।

Mr. Speaker : Motion moved—

That the Punjab Ware houses Bill be taken into consideration at once.

ਡਾਕਟਰ ਭਾਗ ਸਿੰਘ (ਗੜ੍ਹਸ਼ੰਕਰ, ਜਨਰਲ) : ਸਪੀਕਰ ਸਾਹਿਬ, ਵਜ਼ੀਰ ਮੁੱਲਕ ਨੇ ਜੋ ਕੁਝ ਇਹ ਬਿਲ ਪੇਸ਼ ਕਰਦਿਆਂ ਹੋਇਆਂ ਆਖਿਆ ਹੈ ਮੈਂ ਆਮ ਤੌਰ ਤੇ ਉਨ੍ਹਾਂ ਦੀਆਂ ਭਾਵਨਾਵਾਂ ਦੇ ਨਾਲ ਸਹਿਮਤ ਹਾਂ। ਕਿਸਾਨਾਂ ਦੇ ਅਨਾਜ ਨੂੰ ਬਚਾਉਣ ਲਈ ਜਾਂ ਉਸ ਦੀ ਰਾਖੀ ਕਰਨ ਲਈ ਅੱਗੇ ਸਾਡੇ ਮੁਲਕ ਦੇ ਵਿਚ ਕੋਈ ਪ੍ਰਬੰਧ ਨਹੀਂ ਸੀ। ਏਸੇ ਚੀਜ਼ ਦੇ ਉਤੇ ਸਾਡੀ ਸੈਂਟਰਲ ਗੋਰਮੇਂਟ ਨੇ ਵੀ ਵਿਚਾਰ ਕੀਤੀ ਹੈ ਕਿਉਂਕਿ ਸਾਡੀ ਲੋੜ ਨੂੰ ਪੂਰਾ ਕਰਨ ਦੇ ਵਾਸਤੇ ਅਜੇ ਇਤਨਾ ਅਨਾਜ ਪੈਦਾ ਨਹੀਂ ਹੁੰਦਾ ਔਰ ਜੋ ਕੁਝ ਥੋੜ੍ਹਾ ਬਹੁਤ ਪੈਦਾ ਕੀਤਾ ਜਾਂਦਾ ਹੈ ਉਸ ਨੂੰ ਸੰਭਾਲਣ ਦਾ ਕੋਈ ਯੋਗ ਪ੍ਰਬੰਧ ਨਹੀਂ ਸੀ। ਸੋ, ਸਪੀਕਰ ਸਾਹਿਬ, ਏਸ ਅਨਾਜ ਦੀ ਕਮੀ ਨੂੰ ਛੇਤੀ ਤੋਂ ਛੇਤੀ ਪੂਰਾ ਕਰਨ ਲਈ ਅਤੇ ਉਸ ਨੂੰ ਹਿਫਾਜ਼ਤ ਨਾਲ ਰੱਖਣ ਲਈ ਸਾਡੇ ਵਜ਼ੀਰ ਸਾਹਿਬ ਨੇ ਇਹ ਬਿਲ ਲਿਆਂਦਾ ਹੈ। ਸਾਡੀ ਗੋਰਮੇਂਟ ਨੇ ਇਹ ਸਮਝਿਆ ਹੈ ਕਿ ਇਸ ਸੰਬੰਧ ਵਿਚ ਕੇਂਦਰੀ ਸਰਕਾਰ ਦੀਆਂ ਹਦਾਇਤਾਂ ਤੇ ਅਮਲ ਕਰਨਾ ਚਾਹੀਦਾ ਹੈ। ਇਹ ਬੜੀ ਦਰੁਸਤ ਗੱਲ ਹੈ ਔਰ ਅਸੀਂ ਇਸ ਕਦਮ ਦੀ ਸਹਾਇਤਾ ਕਰਦੇ ਹਾਂ। ਅਸੀਂ ਤਾਂ ਇਹ ਕਹਿੰਦੇ ਹਾਂ ਕਿ ਜੇਕਰ ਵਜ਼ੀਰ ਸਾਹਿਬ ਏਸ ਬਿਲ ਨੂੰ ਏਸ ਤੋਂ ਪਹਿਲਾਂ ਲੈ ਆਉਂਦੇ ਤਾਂ ਸਾਨੂੰ ਹੋਰ ਵੀ ਜ਼ਿਆਦਾ ਖੁਸ਼ੀ ਹੁੰਦੀ ਕਿਉਂਕਿ ਇਹ ਇਕ ਲੋਕਾਂ ਦੀ ਬਿਹਤਰੀ ਦਾ ਕਦਮ ਹੈ। ਮੈਂ, ਸਪੀਕਰ ਸਾਹਿਬ, ਏਸ ਬਿਲ ਦੀ ਆਪੋਜੀਸ਼ਨ ਕਰਨ ਲਈ ਨਹੀਂ ਖੜਾ ਹੋਇਆ ਬਲਕਿ ਕੁਝ constructive suggestions ਪੇਸ਼ ਕਰਨ ਲਈ ਅਰਜ਼ ਕਰਨ ਲੱਗਾ ਹਾਂ ਜਿਸ ਤਰ੍ਹਾਂ ਕਿ ਵਜ਼ੀਰ ਸਾਹਿਬ ਨੇ ਆਪਣੀ ਤਕਰੀਰ ਵਿਚ ਹੁਣੇ ਹੀ ਕਿਹਾ ਹੈ ਕਿ ਅਗਰ ਏਸ ਬਿਲ

[ਡਾਕਟਰ ਭਾਗ ਸਿੰਘ]

ਨੂੰ ਬਿਹਤਰ ਬਣਾਉਣ ਲਈ ਕੋਈ ਤਜਵੀਜ਼ ਹੋਵੇ ਤਾਂ ਉਹ ਦਸੀ ਜਾਵੇ । ਮੈਂ ਏਸੇ ਮਕਸਦ ਨੂੰ ਸਾਹਮਣੇ ਰਖਦਾ ਹੋਇਆ, ਸਪੀਕਰ ਸਾਹਿਬ ਆਪ ਦੀ ਮਾਰਫਤ ਇਕ ਤਜਵੀਜ਼ ਪੇਸ਼ ਕਰਨੀ ਚਾਹੁੰਦਾ ਹਾਂ । ਇਸ ਬਿਲ ਦੇ Statement of objects and reasons ਨੂੰ ਛੱਡ ਕੇ ਤਕਰੀਬਨ 12 ਸਫ਼ੇ ਹਨ । ਇਹ ਇਕ ਬੜਾ ਅਹਿਮ ਬਿਲ ਹੈ ਕਿਉਂਕਿ ਇਸ ਦਾ ਪਬਲਿਕ ਦੇ ਮਸਲੇ ਦੇ ਨਾਲ ਤਾਲੁਕ ਹੈ । ਇਸ ਵਾਸਤੇ ਇਹ ਬਹੁਤ ਜ਼ਰੂਰੀ ਹੋ ਜਾਂਦਾ ਹੈ ਕਿ ਇਸ ਦੀਆਂ ਕੰਮਜ਼ੋਰੀਆਂ ਨੂੰ ਦੂਰ ਕਰਕੇ ਇਸ ਨੂੰ ਚੰਗੀ ਤਰ੍ਹਾਂ ਨਾਲ ਸੋਧ ਕੇ ਪਾਸ ਕੀਤਾ ਜਾਵੇ ਤਾਕਿ ਇਸ ਦਾ ਪਬਲਿਕ ਨੂੰ ਜ਼ਿਆਦਾ ਤੋਂ ਜ਼ਿਆਦਾ ਫਾਇਦਾ ਪਹੁੰਚੇ । ਸਪੀਕਰ ਸਾਹਿਬ, ਸਾਡਾ ਜਿਹੜਾ ਖੁਰਾਕ ਦਾ ਮਸਲਾ ਹੈ ਉਹ ਸਾਡੇ ਮੁਲਕ ਦੇ foreign exchange ਦੇ ਮਸਲੇ ਨਾਲ ਮੁਤਾਲਫ਼ਾ ਹੋ ਜਾਂਦਾ ਹੈ । ਇਸ ਤੋਂ ਇਲਾਵਾ ਇਹ ਸਾਡੇ ਪੰਜ-ਸਾਲਾ ਪਛਾਨ ਦਾ ਵੀ ਇਕ ਹਿੱਸਾ ਹੈ । ਮੈਂ ਵਜ਼ੀਰ ਸਾਹਿਬ ਦੀ ਸਪੀਚ ਵਿੱਚੋਂ ਇਕ ਗੱਲ ਛੱਡੀ ਹੈ ਜਿਹੜੀ ਕਿ ਮੈਂ ਪਹਿਲੇ ਵੀ ਮਹਿਸੂਸ ਕਰਦਾ ਸੀ । ਉਹ ਇਹ ਹੈ ਕਿ ਪੰਜਾਬ ਗੇਰਮੈਂਟ ਨੇ ਅਜੇ ਤਕ ਕੋਈ ਵੇਅਰਹਾਊਸ ਕਾਰਪੋਰੇਸ਼ਨ ਜਾਂ ਬੋਰਡ ਨਹੀਂ ਬਣਾਇਆ । ਇਸ ਵਜ੍ਹਾ ਕਰਕੇ ਵੇਅਰਹਾਊਸਿਜ਼ ਦਾ ਬੋਝ ਜਿਨ੍ਹਾਂ ਤੇ ਪੈਣਾ ਹੈ ਉਹ ਹੋਣਗੀਆਂ ਕੋਆਪਰੇਟਿਵ ਸੁਸਾਇਟੀਆਂ । ਇਹ ਪੰਜਾਬ ਦੇ ਵਿਚ ਕਾਫ਼ੀ ਤਾਦਾਦ ਦੇ ਵਿਚ ਹਨ ਔਰ ਇਨ੍ਹਾਂ ਨੂੰ ਇਹ ਕੰਮ ਦੱਸਿਆ ਜਾ ਸਕਦਾ ਹੈ । ਲੇਕਿਨ ਸਾਡੇ ਸੂਬੇ ਦੀ ਖੁਰਾਕ ਦਾ ਮਸਲਾ ਬਹੁਤ ਵੱਡਾ ਹੈ । ਇਹ ਸਾਰਾ ਇੰਤਜ਼ਾਮ ਕੋਆਪਰੇਟਿਵ ਸੁਸਾਇਟੀਆਂ ਨਹੀਂ ਸੰਭਾਲ ਸਕਣਗੀਆਂ । ਇਸ ਵਾਸਤੇ ਇਨ੍ਹਾਂ ਤੋਂ ਇਲਾਵਾ ਤੀਸਰਾ ਦਰਜਾ individuals ਦਾ ਆਏਗਾ । ਸਪੀਕਰ ਸਾਹਿਬ, ਪੰਜਾਬ ਗੇਰਮੈਂਟ ਨੇ ਪਹਿਲਾਂ ਇਸ ਕਿਸਮ ਦਾ ਕੋਈ ਤਜਰਬਾ ਨਹੀਂ ਕੀਤਾ ਔਰ ਨਾ ਹੀ ਕੋਈ ਇਸ ਕਿਸਮ ਦਾ ਅਦਾਰਾ ਖੜਾ ਕੀਤਾ ਹੈ । ਇਸ ਵਾਸਤੇ ਮੈਂ ਇਸ ਨੂੰ ਇਕ ਕਮੀ ਮਹਿਸੂਸ ਕਰਦਾ ਹਾਂ । ਮੈਂ ਸਮਝਦਾ ਹਾਂ ਕਿ ਸਾਡੀ ਸਟੇਟ ਦਾ ਕੋਈ ਆਪਣਾ ਇਸ ਕਿਸਮ ਦਾ ਕਾਰਪੋਰੇਸ਼ਨ ਹੁੰਦਾ ਤਾਂ ਸਭ ਤੋਂ ਪਹਿਲਾਂ ਦਰਜਾ ਉਸ ਨੂੰ ਮਿਲਣਾ ਚਾਹੀਦਾ ਸੀ । ਇਸ ਤੋਂ ਇਲਾਵਾ ਕੋਆਪਰੇਟਿਵ ਸੁਸਾਇਟੀਆਂ ਤੇ ਵੀ ਅਸੀਂ ਇਨਹਸਾਰ ਰਖ ਸਕਦੇ ਹਾਂ । ਜਦੋਂ ਇਹ ਦੋਵੇਂ ਅਦਾਰੇ ਭਾਰ ਨਾ ਝਲ ਸਕਣ ਤਾਂ ਉਸ ਦੂਰਤ ਵਿਚ ਖਾਸੇ ਅੱਡੇ individuals ਨੂੰ ਉਸ ਵਿਚ ਸ਼ਾਮਲ ਕੀਤਾ ਜਾਵੇ ਵਰਨਾ individuals ਵਲੋਂ ਭਾਰੀ ਬਦਅਨਵਾਨੀਆਂ ਹੋਣ ਦਾ ਡਰ ਹੈ ਸਭ ਤੋਂ ਜ਼ਰੂਰੀ ਗੱਲ ਇਸ ਵਿਚ ਇਹ ਹੋਣੀ ਚਾਹੀਦਾ ਹੈ ਕਿ ਗਰੀਬ ਤੋਂ ਗਰੀਬ ਆਦਮੀ ਦੀ ਵੀ ਇਸ ਵਿਚ ਰਸਾਈ ਹੋਵੇ ਔਰ ਸਾਰੇ ਲੋਕ ਇਸ ਦਾ ਪੂਰਾ ਪੂਰਾ ਫਾਇਦਾ ਉਠਾ ਸਕਣ । ਇਸ ਢੰਗ ਨੂੰ ਲਿਆਉਣ ਵਾਸਤੇ ਔਰ ਏਸ ਕਾਨੂੰਨ ਨੂੰ ਹੋਰ ਬਿਹਤਰ ਬਣਾਉਣ ਵਾਸਤੇ, ਸਪੀਕਰ ਸਾਹਿਬ, ਮੇਰੀ ਤਜਵੀਜ਼ ਇਹ ਹੈ ਕਿ ਇਸ ਬਿਲ ਨੂੰ ਕਾਹਲੀ ਦੇ ਵਿਚ ਨਾ ਪਾਸ ਕੀਤਾ ਜਾਵੇ ਬਲਕਿ ਇਸ ਤੇ ਉਸੇ ਚੰਗੀ ਤਰ੍ਹਾਂ ਨਾਲ ਗੌਰ ਕਰਕੇ ਫੇਰ ਪਾਸ ਕੀਤਾ ਜਾਵੇ । ਇਸ ਵਾਸਤੇ ਮੈਂ ਆਪ ਦੀ ਰਾਹੀਂ ਵਜ਼ੀਰ ਸਾਹਿਬ ਨੂੰ ਮੁਅਦਬਾਨਾ ਅਰਜ਼ ਕਰਦਾ ਹਾਂ ਕਿ ਉਹ ਏਸ ਬਿਲ ਨੂੰ ਸੀਲੈਕਟ ਕਮੇਟੀ ਦੇ ਸਪੁਰਦ ਕਰ ਦੇਣ ਤਾਕਿ ਇਸ ਤੇ ਚੰਗੀ ਤਰ੍ਹਾਂ ਵਿਚਾਰ ਕਰਕੇ ਇਸ ਨੂੰ ਠੀਕ ਔਰ ਬਿਲਕੁਲ ਸਹੀ ਸ਼ਕਲ ਵਿਚ ਪਾਸ ਕੀਤਾ ਜਾ ਸਕੇ ।

Mr. Speaker : There is no amendment in this connection.

ਚੋਧਰੀ ਬਲਬੀਰ ਸਿੰਘ (ਹੁਸ਼ਿਆਰਪੁਰ, ਜਨਰਲ) : ਸਪੀਕਰ ਸਾਹਿਬ, ਮਨਿਸਟਰ ਸਾਹਿਬ ਨੇ ਜਿਹੜਾ warehouses ਦੇ ਮੁਤਲਿਕ ਬਿਲ ਪੇਸ਼ ਕੀਤਾ ਹੈ ਇਹ ਬਿਲਕੁਲ ਬੇਵਕਤਾ ਹੈ। ਡਾਕਟਰ ਭਾਗ ਸਿੰਘ ਸਾਹਿਬ ਨੇ ਤਾਂ ਕਿਹਾ ਹੈ ਕਿ ਇਹ ਬਿਲ ਹੋਰ ਵੀ ਪਹਿਲਾਂ ਆਉਣਾ ਚਾਹੀਦਾ ਸੀ ਮਗਰ ਮੈਂ ਉਨ੍ਹਾਂ ਦੇ ਨਾਲ ਮੁਤਫਿਕ ਨਹੀਂ ਹਾਂ। ਮੈਂ ਤਾਂ ਕਹਿੰਦਾ ਹਾਂ ਕਿ ਇਸ ਬਿਲ ਦੀ ਕੋਈ ਇਸ ਸਟੇਜ ਤੇ ਜ਼ਰੂਰਤ ਹੀ ਨਹੀਂ ਸੀ। ਅਜੇ ਤਕ ਕੋਈ warehouse ਨਹੀਂ ਬਣਿਆ। ਚਾਹੀਦਾ ਇਹ ਸੀ ਕਿ ਪਹਿਲੇ ware houses ਬਣਾਏ ਜਾਂਦੇ ਔਰ ਉਨ੍ਹਾਂ ਦੇ ਨੁਕਾਇਸ ਨੂੰ ਦੂਰ ਕਰਨ ਲਈ ਬਾਅਦ ਦੇ ਵਿਚ ਇਹ ਬਿਲ ਲਿਆਂਦਾ ਜਾਂਦਾ। ਇਸ ਵੇਲੇ ਤਾਂ ਕੋਈ ਵੀ ਵੇਅਰਹਾਊਸ ਨਹੀਂ ਬਣਾ ਰਿਹਾ। ਇਹ ਹੋ ਸਕਦਾ ਹੈ ਕਿ ਗੇਰਮੈਂਟ ਕੋਈ aid ਦੇਵੇ ਤਾਂ ਫੇਰ warehouses ਬਣ ਜਾਣ। ਮਗਰ ਐਸ ਵੇਲੇ ਲੋਕਾਂ ਨੂੰ ਕੋਈ incentive ਨਹੀਂ ਕਿ ਉਹ ਇਸ ਕਿਸਮ ਦੀ ਕੋਈ ਚੀਜ਼ ਤਿਆਰ ਕਰਨ। ਇਸ ਵਕਤ ਤਾਂ ਨਾ ਕੋਈ ਵੇਅਰਹਾਊਸ ਬਣਿਆ ਹੋਇਆ ਹੈ ਔਰ ਨਾ ਹੀ ਬਣਾਇਆ ਜਾ ਰਿਹਾ ਹੈ। ਸਪੀਕਰ ਸਾਹਿਬ, ਅਗਰ ਵੇਅਰਹਾਊਸ ਬਣਾਏ ਜਾ ਰਹੇ ਹੁੰਦੇ ਔਰ ਉਨ੍ਹਾਂ ਦੇ ਵਿਚ ਗੜਬੜ ਹੁੰਦੀ ਤਾਂ ਉਸ ਸੂਰਤ ਵਿਚ ਅਗਰ ਇਹ ਬਿਲ ਲਿਆਂਦਾ ਜਾਂਦਾ ਤਾਂ ਇਸ ਦਾ ਕੁਛ ਮਤਲਬ ਸੀ। ਮਗਰ ਇਹ ਬਿਲਕੁਲ ਬੇਵਕਤਾ ਬਿਲ ਹੈ। ਇਸ ਦੀ ਕੋਈ ਜ਼ਰੂਰਤ ਨਹੀਂ ਸੀ। ਇਸ ਵੇਲੇ ਤਾਂ ਇਹ ਚੀਜ਼ ਹੈ ਕਿ ਸਾਡੀ ਪੈਦਾਵਾਰ ਨੂੰ ਸਟੋਰ ਕਰਨ ਲਈ ਕੋਈ ਵੇਅਰਹਾਊਸ ਨਹੀਂ ਹੈ।

ਜਿਥੇ ਜਿਥੇ ਬਣਾਏ ਵੀ ਗਏ ਹਨ ਉਨ੍ਹਾਂ ਲੋਕਾਂ ਤੇ ਉਨ੍ਹਾਂ ਦਾ ਕਿਰਾਇਆ ਅਤੇ ਹੋਰ ਖਰਚਾ ਇਤਨਾ ਹੈ ਕਿ ਉਹ ਅਜੇ ਤਕ ਉਨ੍ਹਾਂ ਨੂੰ ਚਲਾ ਨਹੀਂ ਸਕਦੇ ਹਨ। ਇਸ ਗਲ ਤੋਂ ਕੋਈ ਵੀ ਇਨਕਾਰ ਨਹੀਂ ਕਰ ਸਕਦਾ ਕਿ warehouses ਦੀ ਇਸ ਵੇਲੇ ਮੁਲਕ ਵਿਚ ਬਹੁਤ ਭਾਰੀ ਜ਼ਰੂਰਤ ਹੈ। ਪਰ ਇਹ ਜੋ ware-houses ਦੇ ਸਿਲਸਿਲੇ ਵਿਚ ਇਸ ਬਿਲ ਰਾਹੀਂ restrictions impose ਕੀਤੀਆਂ ਜਾ ਰਹੀਆਂ ਹਨ, ਇਹ ਉਸ ਵੇਲੇ ਲਾਈਆਂ ਜਾਣ ਜਿਸ ਵਕਤ ਉਹ ਬਣ ਵੀ ਜਾਣ। ਇਨ੍ਹਾਂ ਚੀਜ਼ਾਂ ਬਾਰੇ ਤਾਂ ਉਸ ਵੇਲੇ ਸੋਚਿਆ ਜਾਣਾ ਚਾਹੀਦਾ ਹੈ ਜਦੋਂ ਕਿ ਇਹ ਬਣ ਜਾਣ, ਚਾਲੂ ਹੋ ਜਾਣ, ਅਤੇ ਉਨ੍ਹਾਂ ਵਿਚ ਜੋ ਖਾਮੀਆਂ ਹੋਣ ਜਾਂ ਕਿਸਾਨਾਂ ਨੂੰ ਜੋ ਤਕਲੀਫਾਂ ਹੋਣ, ਦਿੱਕਤਾਂ ਹੋਣ ਉਹ notice ਵਿਚ ਆਉਣ। ਇਹ ਪਾਬੰਦੀਆਂ ਤਾਂ ਤੁਸੀਂ ਉਸ ਵੇਲੇ ਹੀ ਆਇਦ ਕਰ ਸਕਦੇ ਹੋ। ਪਰ ਅਜੇ ware houses ਤਾਂ ਕਿਤੇ ਬਣਾਏ ਹੀ ਨਹੀਂ ਜਾ ਰਹੇ ਪਾਬੰਦੀਆਂ ਲਗਾਉਣ ਦੀ ਰੱਲ ਪਹਿਲਾਂ ਹੀ ਸੋਚਣ ਲਗ ਪਏ ਹੋ (interruptions) ਜਿਥੋਂ ਤਕ ਮੈਨੂੰ ਪਤਾ ਹੈ ਸਿਵਾਏ ਗੇਰਮੈਂਟ warehouses ਦੇ ਹੋਰ ਕਿਤੇ ਵੀ ਨਹੀਂ ਬਣੇ ਹਨ। ਉਹ ਵੀ District Headquarters ਤੇ ਕਿਤੇ ਬਣੇ ਹਨ। ਉਨ੍ਹਾਂ ਤੋਂ ਇਲਾਵਾ ਹੋਰ public ਦੇ ਬਹੁਤ ਘਣ ਹਨ ਅਤੇ ਜਿਸ ਤਰ੍ਹਾਂ ਦੇ warehouses ਦੀ public ਨੂੰ ਲੋੜ ਹੈ ਉਹ ਬਹੁਤ ਘਣ ਬਣੇ ਹਨ। ਜੇਕਰ ਕਿਤੇ ਬਣੇ ਵੀ ਹਨ ਤਾਂ ਉਹ individual ਤੌਰ ਤੇ ਲੋਕਾਂ ਨੇ ਛੋਟੇ ਛੋਟੇ warehouses ਬਣਾ ਕੇ ਇੰਤਜ਼ਾਮ ਕੀਤਾ ਹੋਇਆ ਹੈ। ਪਰ ਜਿਸ ਤਰ੍ਹਾਂ ਦਾ ਇਹ ਬਿਲ ਲਿਆਂਦਾ ਗਿਆ ਹੈ ਅਤੇ warehouses ਤੇ ਕੰਟਰੋਲ ਕਰਨ ਦੇ

[ਚੋਧਰੀ ਬਲਬੀਰ ਸਿੰਘ]

ਥਾਹੇ ਵਿਚ ਜੋ ਇਹ ਕਾਨੂੰਨ ਬਣਾਇਆ ਜਾ ਰਿਹਾ ਹੈ ਅਤੇ ਪਾਬੰਦੀਆਂ ਆਇਦ ਕੀਤੀਆਂ ਜਾ ਰਹੀਆਂ ਹਨ ਇਨ੍ਹਾਂ ਦਾ ਨਤੀਜਾ ਇਹ ਹੋਵੇਗਾ ਕਿ ਲੋਕਾਂ ਨੇ ਜੋ warehouses ਬਣਾਏ ਵੀ ਹਨ ਉਹ ਵੀ ਰੁਕ ਜਾਣਗੇ। ਇਸ ਲਈ ਮੈਂ ਇਹ ਦਰਖਾਸਤ ਕਰਾਂਗਾ ਕਿ ਇਹ ਜੋ ਤੁਸੀਂ ਕਾਨੂੰਨ ਬਣਾਉਣ ਲਗੇ ਹੋ ਇਹ ਉਸ ਵਕਤ ਬਣਾਣਾ ਜਿਸ ਵਕਤ ਕਿ ਇਸ ਦੀ ਜ਼ਰੂਰਤ ਹੋਵੇ ਅਤੇ ਕਿਸਾਨਾਂ ਨੂੰ ਕੋਈ practical ਦਿੱਕਤਾਂ ਪੇਸ਼ ਆਉਣ। ਜਿਸ ਵੇਲੇ warehouses ਬਣ ਜਾਣ ਅਤੇ ਫਿਰ ਲੋਕਾਂ ਨੂੰ ਉਨ੍ਹਾਂ ਤੋਂ ਕੋਈ ਦਿੱਕਤਾਂ ਪੇਸ਼ ਆਉਣ, ਉਨ੍ਹਾਂ ਦਾ ਕਿਰਾਇਆ ਅਤੇ ਹੋਰ charges ਵਗੇਰਾ ਇਤਨੀਆਂ ਜ਼ਿਆਦਾ ਹੋਣ ਕਿ ਜਿਨ੍ਹਾਂ ਨੂੰ ਜ਼ਮੀਂਦਾਰ ਨਾ ਦੇ ਸਕਦੇ ਹੋਣ ਅਤੇ ਹੋਰ ਪੂਰੀਆਂ facilities ਉਨ੍ਹਾਂ ਨੂੰ ਨਾ ਦਿਤੀਆਂ ਜਾਂਦੀਆਂ ਹੋਣ ਉਸ ਵਕਤ ਤਾਂ ਇਹੋ ਜਿਹਾ ਬਿਲ ਲਿਆਂਦਾ ਜਾ ਸਕਦਾ ਹੈ। ਪਰ ਇਸ ਵਕਤ ਤਾਂ position ਬਿਲਕੁਲ ਇਸ ਦੇ reverse ਹੈ। ਗੋਰਮਿੰਟ ਦੀ ਪਾਲਿਸੀ ਤਾਂ ਇਹ ਹੈ ਕਿ—

‘ਕਣਕ ਖੇਤ ਤੋਂ ਕੁੜੀ ਪੈਣ ਆ ਜੁਆਈਆ ਮੰਡੇ ਖਾਂ’। (ਹਾਸਾ)

ਇਕ ਆਵਾਜ਼ : ਵਪਾਰੀਆਂ ਨੂੰ ਤਾਂ ਇਨ੍ਹਾਂ ਦੀ ਬਹੁਤ ਲੋੜ ਹੈ।

ਚੋਧਰੀ ਬਲਬੀਰ ਸਿੰਘ : ਉਹ ਕਹਿੰਦੇ ਹਨ ਕਿ ਵਪਾਰੀਆਂ ਨੂੰ ਇਨ੍ਹਾਂ ਦੀ ਬਹੁਤ ਲੋੜ ਹੈ। ਮੇਰੀ ਅਰਜ਼ ਇਹ ਹੈ ਕਿ ਇਨ੍ਹਾਂ ਦੀ ਸਾਰੇ ਮੁਲਕ ਨੂੰ ਹੀ ਲੋੜ ਹੈ ਅਤੇ ਇਨ੍ਹਾਂ ਦਾ ਮੁਲਕ ਦੀ economy ਨਾਲ ਤਾਲਮੁਲਕ ਹੈ। ਇਸੇ ਕਰਕੇ ਸਾਡੇ Union Finance Minister ਬਾਹਰਲੇ ਮੁਲਕਾਂ ਵਿਚ ਪੈਸੇ ਲੈਣ ਲਈ ਜਾਂਦੇ ਹਨ Interruptions.

Mr. Speaker : Order, Order. No such remarks, please.

ਚੋਧਰੀ ਬਲਬੀਰ ਸਿੰਘ : ਪਹਿਲਾਂ ਇਨ੍ਹਾਂ ਨੂੰ ਤਾਂ interrupt ਕਰਨ ਤੋਂ ਹਟਾਉ। ਜਦੋਂ ਇਹ interrupt ਕਰਦੇ ਹਨ ਤਾਂ ਮੈਨੂੰ ਕੁਝ ਬੋਲਣਾ ਹੀ ਪੈਂਦਾ ਹੈ.....

ਅਧ୍ୟਕਸ਼ ਸ਼ਹੀਦਯ : ਅਕ ਤੋ ਆਧ ਦੂਸਰੀ ਦਫਾ ਆਏ ਹੈਂ ਫ਼ਸ ਲਿਏ ਕੁਝ restraint ਰਖਨੀ ਚਾਹਿਏ। (Now that the hon. member is attending the second session of the Sabha he should exercise some restraint.)

ਚੋਧਰੀ ਬਲਬੀਰ ਸਿੰਘ : ਸਪੀਕਰ ਸਾਹਿਬ, ਮੈਂ ਅਰਜ਼ ਕਰ ਰਿਹਾ ਸੀ ਕਿ ਇਸ ਬਿਲ ਵਿਚ ਕਾਫੀ defects ਹਨ। ਬਹੁਤ ਸਾਰੀਆਂ powers arbitrary ਦਿਤੀਆਂ ਹੋਈਆਂ ਹਨ। ਜਿਸ ਤਰ੍ਹਾਂ ਕਿ ਅਪੀਲ ਦਾ ਅਖਤਿਆਰ ਹੀ ਨਹੀਂ ਦਿਤਾ ਗਿਆ ਹੈ। ਸਫ਼ਾ 9 ਤੇ ਇਹ ਲਿਖਿਆ ਹੋਇਆ ਹੈ।

The prescribed authority may cancel any such licence after communicating to the licensee the grounds on which it is proposed to take action and giving him a reasonable opportunity of showing cause against it.

ਰਵਾਇਤ ਸੰਤਰੀ : ਅਪੀਲ ਕਾ ਹੁਕ ਦਿਓ ਫ਼ੁਆ ਹੈ।

ਚੋਧਰੀ ਬਲਬੀਰ ਸਿੰਘ : Cancellation of licence ਦੇ ਥਾਹੇ ਵਿਚ ਸਫ਼ਾ 9 ਤੇ ਕੋਈ ਅਪੀਲ ਦਾ ਹਕ ਨਹੀਂ ਦਿਤਾ ਹੋਇਆ ਹੈ। ਜਿਹੜੀ ਤੁਸੀਂ ਅਪੀਲ ਦੇ ਹਕ

ਦੀ ਗਲ ਕਰਦੇ ਹੋ ਉਹ ਤੁਸੀਂ ਸਫ਼ਾ 7 ਤੇ ਕਲਾਜ਼ 17 ਦੇ ਪਾਰਟ 4 ਵਿਚ ਦਿਤਾ ਹੋਇਆ ਹੈ। ਮੈਂ ਇਸ ਸਿਲਸਿਲੇ ਵਿਚ ਵੀ ਅਰਜ਼ ਕਰਾਂਗਾ ਕਿ ਇਹ ਜੋ ਤੁਸੀਂ ਕਲਾਜ਼ 17 ਹੇਠ ਅਪੀਲ ਦਾ ਹਕ ਦਿਤਾ ਹੈ ਇਸ ਬਾਰੇ ਵਿਚ appellate authority judicial courts ਹੋਣੀਆਂ ਚਾਹੀਦੀਆਂ ਹਨ। ਇਸ Act ਵਿਚ provide ਹੋਣਾ ਚਾਹੀਦਾ ਹੈ ਕਿ judicial courts ਜੋ ਹਨ ਉਨ੍ਹਾਂ ਕੋਲ ਇਹ ਅਪੀਲਾਂ ਕੀਤੀਆਂ ਜਾਣਗੀਆਂ। ਲੇਕਿਨ ਜੇਕਰ ਤੁਸੀਂ ਕੋਈ executive ਆਦਮੀ ਜਾਂ ਹੋਰ ਕੋਈ ਆਦਮੀ ਇਸ ਕੰਮ ਲਈ ਮੁਕੱਰਰ ਕੀਤਾ ਤਾਂ ਇਸ Act ਦਾ ਜੋ basic purpose ਹੈ ਉਹ fail ਹੋ ਜਾਵੇਗਾ। ਇਨ੍ਹਾਂ ਸ਼ਬਦਾਂ ਦੇ ਨਾਲ ਮੈਂ ਇਸ ਬਿਲ ਦੀ ਮੁਖਾਲਫ਼ਤ ਕਰਦਾ ਹਾਂ ਅਤੇ ਮਨਿਸਟਰ ਸਾਹਿਬ ਅੱਗੇ ਦਰਖਾਸਤ ਕਰਦਾ ਹਾਂ ਕਿ ਉਹ ਅਜੇ ਇਸ ਬਿਲ ਨੂੰ cold storage ਵਿਚ ਹੀ ਰਖ ਦੇਣ ਅਤੇ ਇਸ ਨੂੰ ਉਸ ਵੇਲੇ ਬਾਹਰ ਕਢਣ ਜਿਸ ਵਕਤ ਇਸਦੀ ਲੋੜ ਹੋਵੇ।

Sardar Bhupinder Singh Mann (Samana 'G') : Mr. Speaker, the aims and very high ideals which have been incorporated in the Statement of Objects and Reasons of the Bill are so beloved ones for the rural class of producers of the grain and for the peasants that I whole-heartedly congratulate the Minister-in-charge of the bill in bringing forward a measure in which certain very high ideals have been conceived. I wish I could congratulate him for he had taken steps to insert high ideals in the Bill. But after going through the bill, I find that the high ideals are there, the name of the bill is beautiful but it lacks in contents so far as the fulfilment of those high ideals are concerned. Sir, it will be conceived all round that it is a mockery of the fate of a peasant that he produces the wealth after putting in his maximum effort and even his life blood. But when he takes his produce to the market place he is cleverly cheated through manoeuvres over which he has no control. When the food commodities are in the house of the producer, the prices are the lowest but when he parts with the produce which he has produced after putting in hard toil the prices begin to show an upward trend and the result is that the actual producer of the wealth is deprived of the benefits of upward trend of prices. The Capitalist who has got the strings of the Capital can invest large amounts of money in purchasing the commodities at a very low price and at a later stage sells it at a very high price. In this way, the real margin of profit is invariably taken away by the middle man. Sir, I have to appeal to my hon. friends to be honest in our professions and if we want that a poor peasant should get a major share of the profit, then we should devise certain plans and bring about such measures by which a poor peasant is able to store his produce and wait for such time when he could get better price for his commodities. The only possible way, in my opinion to achieve this object is that the Warehouses should have been run by the Government. The peasant may get some money against his deposited commodities to meet the expenses of his day-to-day household needs and for other agricultural operations. In this way the poor peasant cannot be forced to part with his produce at the lowest prices.

When a peasant takes his commodities to the market he is disappointed to find very low prices being offered for his produce. His lot becomes all the more miserable when he is left with no other alternative but to part with his produce at the throw away prices because he can neither wait nor take back his produce to his place. If Warehouses could be set up in those markets in order to afford facilities to the cultivators then I could congratulate the Government for the high ideals envisaged in the bill.

[Sardar Bhupinder Singh Mann]

Before I proceed to certain specific points, I regret I cannot congratulate the Government because the drafting of the Bill is very very loose and at some places very vague even.

The word 'prescribed' has been used so often in the bill or say at the end of every clause that the real bill will just be a shadow and the delegated authority will be the real thing.

I think the Government is not clear as to what their real objective is in bringing forward this legislation. It seems that they have framed this measure in a haphazard way so much so that there is looseness in various clauses of the bill. The mere fact that they have delegated all the powers to the 'prescribed authority' shows that they themselves are groping in the dark. As I have already said the bill contains very high ideals but no real benefit will be derived by the peasants. We are absolutely in the dark as to what that prescribed authority will be. If the aim of the Government is to provide cheap credit facilities to the rural public and that is indeed the only solace and hope for the peasant then I can say that this Bill will hardly achieve that object.

These Warehouses are going to be set up by the private parties and a specific clause has been inserted in the bill which provides that no Warehouse will be permitted to advance loan or money against the deposited commodities. Well, if I deposit my commodity in the hope that I am able to sell it when the prices are high and if as an interim measure I am given 50 per cent or say 40 per cent of its estimated price in advance to meet the day-to-day expenses in connection with my household and other agricultural operations, then the measure could be regarded as a very salutary one and would have carried some substantial strength.

If 50 per cent of the share capital is subscribed by the Central Warehousing Corporation and the remaining 50 per cent is made available by the State Government it will enable the Government to erect money channels of Warehouses at every market place in the State.

I am at a loss to understand how the Government is taking credit for this measure when not a single pie is to be spent by it on the establishment of full-fledged Warehouses. It is absolutely a private business started by private parties and I would reiterate that the Government is simply taking undue credit for that.

As the hon. Members are aware we are committed and honestly committed to establish a socialistic pattern of society. It is rather a matter of regret that the Government is to be reminded of this ideal time and again. This is the proper occasion when we could do away with the middle man and afford proper facilities to the peasants by the establishment of Government sponsored Warehouses.

The Warehousing scheme is expected to be started within six months' time. These Warehouses will be sponsored by the private parties which are unscrupulous in dealing with the peasants. Sir, in my opinion this scheme will in no way benefit the peasants. Mr. Speaker, I would like to be informed why the Punjab Government has not so far taken any steps to start its own Warehouses.

One point more and I have done. This point, Sir, relates to the Cold Storage. Mr. Speaker, I wish that the Cold Storages which operate for edibles and fruits should come under the orbit of this Warehousing Scheme.

With these words, Sir, I congratulate the Government for the high ideals envisaged in the bill. I, however, cannot help saying that the bill only touches the fringe of the problem and let us hope that it will be a step in the right direction. Thank you, Sir.

ਸਰਦਾਰ ਹਰਚਰਨ ਸਿੰਘ (ਮੁਕਤਸਰ) : ਸਪੀਕਰ ਸਾਹਿਬ, ਇਸ ਬਿਲ ਦੇ ਪੜ੍ਹਨ ਤੋਂ ਜਾਂ ਇਸ ਦਾ title ਵੇਖੀਏ The Punjab Warehouses Bill ਤਾਂ ਖਿਆਲ ਇਹ ਹੋ ਜਾਂਦਾ ਹੈ ਕਿ ਇਥੇ ਸੂਬੇ ਵਿਚ ਜਿਹੜੇ Warehouses ਹਨ ਉਨ੍ਹਾਂ ਨੂੰ regulate ਕਰਨ ਵਾਸਤੇ, ਉਨ੍ਹਾਂ ਨੂੰ ਠੀਕ ਚਲਾਉਣ ਵਾਸਤੇ ਇਹ ਬਿਲ ਪੇਸ਼ ਕੀਤਾ ਗਿਆ ਹੈ। ਇਸ ਤੋਂ ਬਾਅਦ ਜਦੋਂ ਇਸ ਬਿਲ ਦੇ Statement of objects and reasons ਨੂੰ ਪੜ੍ਹੀਏ ਤਾਂ ਮਾਲੂਮ ਹੁੰਦਾ ਹੈ ਕਿ ਵਾਕਈ ਇਸ ਬਿਲ ਵਿਚ ਵੱਡੀਆਂ ੨ ਗੱਲਾਂ ਰਖੀਆਂ ਹੋਈਆਂ ਹਨ। Central Government ਨੇ ਜਿਹੜੀ survey ਕੀਤੀ ਹੈ ਤੇ survey ਕਰਾਉਣ ਦੇ ਬਾਅਦ ਜਿਸ ਨਤੀਜੇ ਤੇ ਉਹ ਪਹੁੰਚੀ ਹੈ, ਉਸ ਦੇ ਮੁਤਾਬਿਕ State Government ਚਾਹੁੰਦੀ ਹੈ ਕਿ ਇਸ ਚੀਜ਼ ਨੂੰ ਸਿਰੇ ਚਾੜ੍ਹਣ ਲਈ ਕਾਰਵਾਈ ਕੀਤੀ ਜਾਏ ਤੇ ਇਸੇ ਮਕਸਦ ਨੂੰ ਪੂਰਾ ਕਰਨ ਲਈ ਇਹ ਬਿਲ ਪੇਸ਼ ਕੀਤਾ ਜਾ ਰਿਹਾ ਹੈ। ਇਸ ਬਿਲ ਦੇ ਪੜ੍ਹਨ ਨਾਲ ਸਮਝ ਨਹੀਂ ਆਉਂਦੀ ਕਿ ਅਸੀਂ ਉਹ ਜਿਹੜਾ ਆਸ਼ਾ ਆਪਣੇ ਸਾਹਮਣੇ ਰਖੀਂ ਬੈਠੇ ਹਾਂ ਉਸ ਨੂੰ ਪੂਰਾ ਕਰਨ ਲਈ ਇਹ ਬਿਲ ਕਿਥੋਂ ਤਕ ਫਾਇਦਾਮੰਦ ਸਾਬਤ ਹੋਵੇਗਾ। Warehouses ਦੀ ਜਾਂਚ ਪੜਤਾਲ ਕਰਨ ਲਈ, ਉਨ੍ਹਾਂ ਨੂੰ regulate ਕਰਨ ਲਈ ਇਹ ਬਿਲ ਪੇਸ਼ ਕੀਤਾ ਗਿਆ ਹੈ। ਇਸ ਬਿਲ ਨੂੰ introduce ਕਰਦਿਆਂ ਹੋਇਆਂ Minister-in-Charge ਨੇ ਬੜੀਆਂ ੨ ਗੱਲਾਂ ਕਹੀਆਂ। ਉਸ ਵੇਲੇ ਮੈਂਨੂੰ ਕੁਝ ਮੁਗ਼ਾਲਤਾ ਹੋ ਗਿਆ ਕਿ ਸ਼ਾਇਦ ਮੈਂ ਇਸ ਬਿਲ ਨੂੰ ਗਲਤ ਤੌਰ ਤੇ ਸਮਝਿਆ ਹੋਵੇ। ਮੈਂ ਇਸ ਬਿਲ ਦੀ ਹਰ ਇਕ ਕਲਾਜ਼ ਨੂੰ ਪੜ੍ਹਿਆਂ ਹੈ ਤੇ ਮੈਂਨੂੰ ਕੋਈ ਅਜਿਹੀ ਚੀਜ਼ ਨਜ਼ਰ ਨਹੀਂ ਆਈ ਜਿਹੜੀ ਉਹ ਪੰਜਾਬ ਵਿਚ ਲਿਆਉਣਾ ਚਾਹੁੰਦੇ ਹੋਣ। ਇਹ ਠੀਕ ਹੈ ਕਿ ਦੇਸ਼ ਦੀ ਤਰੱਕੀ ਲਈ agriculture ਦੀ development ਬਹੁਤ ਜ਼ਰੂਰੀ ਹੈ। ਜਦ ਤਕ ਅਸੀਂ agricultural produce ਦੇ ਬਾਰੇ ਠੀਕ ਕਦਮ ਨਹੀਂ ਉਠਾਉਂਦੇ ਸਾਡਾ ਮੁਲਕ ਅਗੇ ਨਹੀਂ ਵਧ ਸਕਦਾ। ਖਾਸ ਤੌਰ ਤੇ ਜੇ ਪੰਜਾਬ ਵਿਚ ਜ਼ਰਾਇਤ ਤਰੱਕੀ ਨਹੀਂ ਕਰਦੀ ਤਾਂ ਇਸ ਦਾ ਅਸਰ ਨਾ ਸਿਰਫ ਪੰਜਾਬ ਵਿਚ ਬਲਕਿ ਸਾਰੇ ਹਿੰਦੁਸਤਾਨ ਵਿਚ ਪੈਣ ਦੀ ਸੰਭਾਵਨਾ ਹੈ। ਜਦੋਂ ਮੈਂ ਪੰਜਾਬ ਦੇ ਬਾਰੇ ਵਿਚ ਸੋਚਦਾ ਹਾਂ ਤੇ ਪੰਜਾਬ ਦਾ ਨਕਸ਼ਾ ਆਪਣੇ ਸਾਹਮਣੇ ਲਿਆਉਂਦਾ ਹਾਂ ਤਾਂ ਮੈਂ ਸਮਝਦਾ ਹਾਂ ਕਿ ਸਰਕਾਰ ਨੂੰ agricultural produce ਵਧਾਉਣ ਲਈ steps ਜਲਦੀ ਤੋਂ ਜਲਦੀ ਲੈਣੇ ਚਾਹੀਦੇ ਹਨ। ਮੈਂ ਕਹਿੰਦਾ ਹਾਂ ਕਿ ਮੈਂ ਮਹਿਜ਼ ਇਸ ਬਿਲ ਦੇ ਪਾਸ ਕਰਨ ਨਾਲ ਪੰਜਾਬ ਗੇਰਮੇਂਟ ਨੂੰ ਇਹ ਨਹੀਂ ਸਮਝ ਲੈਣਾ ਚਾਹੀਦਾ ਕਿ ਉਸ ਨੇ Warehouses ਕਾਇਮ ਕਰ ਦਿਤੇ ਹਨ ਇਸ ਲਈ ਕੋਈ ਹੋਰ ਕਦਮ ਉਠਾਉਣ ਦੀ ਛੋੜ ਨਹੀਂ। ਇਸ ਬਿਲ ਦੇ ਬਾਰੇ ਵਿਚ ਜਿਸ ਤਰ੍ਹਾਂ ਕਿ ਕਈ ਮਾਨਯੋਗ ਮੈਂਬਰਾਂ ਨੇ ਕਿਹਾ ਹੈ ਕਿ ਇਹ ਖਿਆਲ ਬਹੁਤ ਚੰਗਾ ਹੈ ਕਿ ਇਸ ਬਾਰੇ ਸਰਕਾਰ ਨੇ ਕਦਮ ਚੁਕਿਆ ਹੈ। ਉਸ ਨੂੰ

[ਸਰਦਾਰ ਹਰਚਰਨ ਸਿੰਘ]

ਇਹ ਵਿਚਾਰ ਆਇਆ ਹੈ ਕਿ Warehouses ਹੋਣੇ ਚਾਹੀਦੇ ਹਨ ਉਸ ਦੇ ਬਿਲ ਵਿਚ ਇਹ ਵੀ ਖਿਆਲ ਹੈ ਕਿ ਇਥੇ ਜ਼ਿਮੀਂਦਾਰਾਂ ਦੀ produce ware-houses ਨਾ ਹੋਣ ਦੀ ਵਜ੍ਹਾ ਨਾਲ ਖਰਾਬ ਹੋ ਜਾਂਦੀ ਹੈ। ਇਸ ਵਾਸਤੇ, ਸਪੀਕਰ ਸਾਹਿਬ, ਮੈਂ ਆਪ ਦੀ ਰਾਹੀਂ ਗਵਰਨਮੈਂਟ ਨੂੰ ਕਹਿਣਾ ਚਾਹੁੰਦਾ ਹਾਂ ਕਿ ਇਸ ਸਬੰਧ ਵਿਚ ਜਿਹੜਾ Government of Punjab ਦਾ Act ਹੈ ਉਹ ਕੋਈ ਖਾਸ ਲਾਭਦਾਇਕ ਨਹੀਂ। ਜਿਸ ਤਰ੍ਹਾਂ ਹੁਣੇ ਦਸਿਆ ਗਿਆ ਹੈ ਬਹੁਤ ਸਾਰੀਆਂ ਗੱਲਾਂ rules ਤੇ ਛੱਡ ਦਿਤੀਆਂ ਗਈਆਂ ਹਨ। ਮੈਂ ਨਹੀਂ ਕਹਿ ਸਕਦਾ ਕਿ ਇਸ ਸਬੰਧ ਵਿਚ ਕਦੇ rules ਬਣਦੇ ਹਨ। ਇਸ ਲਈ ਇਹ ਚੰਗਾ ਹੋਵੇਗਾ ਕਿ ਇਹ rules ਵੀ ਹੁਣੇ ਹੀ ਪਾਸ ਕਰ ਦਿਉ ਇਸ ਵਿਚ ਕੋਈ ਹਰਜ ਵਾਲੀ ਗਲ ਨਹੀਂ। ਅਸਲ ਗਲ ਤੇ ਇਹ ਹੈ ਕਿ ਇਸ ਪਾਸੇ ਕਦਮ ਚੁਕਣਾ ਹੈ ਤੇ ਜ਼ਿਮੀਂਦਾਰਾਂ ਦੇ ਫਾਇਦੇ ਲਈ ਇਸ ਲਈ ਉਹ ਸਾਰੀਆਂ ਚੀਜ਼ਾਂ ਦਾ ਜ਼ਿਕਰ ਇਸ ਬਿਲ ਵਿਚ ਆਉਣਾ ਚਾਹੀਦਾ ਹੈ ਜਿਹੜੀਆਂ ਜ਼ਿਮੀਂਦਾਰਾਂ ਦੇ ਹਿੱਤ ਦੀਆਂ ਹਨ। ਇਸ ਬਿਲ ਵਿਚ ਜ਼ਿਕਰ ਆਉਂਦਾ ਹੈ ਕਿ Warehouses Co-operative System ਉਤੇ ਬਣਨੇ ਚਾਹੀਦੇ ਹਨ ਬਲਕਿ ਇਹ ਕਿਹਾ ਗਿਆ ਹੈ ਕਿ ਗਵਰਨਮੈਂਟ ਇਸ ਤੇ ਵਿਚਾਰ ਕਰੇਗੀ ਕਿ Ware-houses ਇਸ system ਤੇ ਬਣਾਏ ਜਾਣ। ਅੱਜ ਅਸੀਂ ਵੇਖਦੇ ਹਾਂ ਕਿ ਜਦੋਂ ਜ਼ਿਮੀਂਦਾਰ ਨੇ ਬੀਜ ਬੀਜਣਾ ਹੁੰਦਾ ਹੈ ਤਾਂ ਉਸ ਨੂੰ ਚੰਗਾ ਬੀਜ ਨਹੀਂ ਮਿਲਦਾ। ਉਹ ਆਪਣੀ ਫਸਲ ਸੰਭਾਲ ਵੀ ਨਹੀਂ ਸਕਦਾ ਉਸ ਨੂੰ ਕੀੜਾ ਲਗ ਜਾਂਦਾ ਹੈ। ਇਸ ਲਈ ਇਹ ਜ਼ਰੂਰੀ ਹੈ ਕਿ ਉਹ ਬੀਜ ਚੰਗਾ ਪਾਏ ਤਾਂ ਜੋ ਫਸਲ ਦੀ ਪੈਦਾਵਾਰ ਚੰਗੀ ਹੋਵੇ। Marketing ਦੇ ਬਾਰੇ ਵਿਚ ਜ਼ਿਕਰ Statement of objects and reasons ਵਿਚ ਆਇਆ ਹੈ। ਅੱਜ ਅਸੀਂ ਸੋਚਣਾ ਹੈ ਕਿ ਜਦ ਤਕ ਜ਼ਿਮੀਂਦਾਰ ਦੀ produce market ਵਿਚ ਨਹੀਂ ਆਉਂਦੀ ਤੇ ਦਰਮਿਆਨਾ ਮੁਨਾਫਾ ਉਸ ਪਾਸ ਨਹੀਂ ਰਹਿੰਦਾ ਤਦ ਤਕ ਉਹ ਖੁਸ਼ਹਾਲ ਨਹੀਂ ਹੋ ਸਕਦਾ। ਸਾਨੂੰ ਚਾਹੀਦਾ ਹੈ ਕਿ ਛੇਤੀ ਤੋਂ ਛੇਤੀ ਇਨ੍ਹਾਂ ਚੀਜ਼ਾਂ ਨੂੰ ਅਗੇ ਲੈ ਜਾਣ ਦੀ ਕੋਸ਼ਿਸ਼ ਕਰੀਏ। ਇਸ Statement of objects and reasons ਵਿਚ Second Five Year Plan ਦਾ ਜ਼ਿਕਰ ਆਉਂਦਾ ਹੈ। ਮੈਂ ਸਮਝਦਾ ਹਾਂ ਕਿ ਵਕਤ ਕਿਸੇ ਦਾ ਇੰਤਜ਼ਾਰ ਨਹੀਂ ਕਰਦਾ ਉਹ ਛੇਤੀ ਨਾਲ ਗੁੜ੍ਹ ਰਿਹਾ ਹੈ ਲੇਕਿਨ ਕੰਮ ਉਤਨੀ ਜਲਦੀ ਨਾਲ ਨਹੀਂ ਕੀਤਾ ਜਾ ਰਿਹਾ ਜਿਤਨੀ ਜਲਦੀ ਨਾਲ ਕਰਨਾ ਚਾਹੀਦਾ ਹੈ। ਇਸ ਲਈ ਮੈਂ ਸਮਝਦਾ ਹਾਂ ਕਿ Warehouses ਦੇ ਮਾਮਲੇ ਨੂੰ ਵਿਸ਼ਾਲ ਤਰੀਕੇ ਨਾਲ ਸੋਚਣਾ ਚਾਹੀਦਾ ਹੈ। ਇਸ ਸਬੰਧ ਵਿਚ ਕੋਈ ਕਮੇਟੀ ਬਣ ਜਾਏ। ਉਹ ਬੈਠ ਕੇ ਠੀਕ ਤਰ੍ਹਾਂ ਵਿਚਾਰ ਕਰ ਸਕਦੀ ਹੈ। ਇਸ ਚੀਜ਼ ਨੂੰ ਸਹੀ ਮਾਨਿਆਂ ਵਿਚ implement ਕਰਨ ਵਾਸਤੇ ਚੰਗੀਆਂ ਤਜਵੀਜ਼ਾਂ ਤੇ ਯੋਰ ਕਰ ਸਕਦੀ ਹੈ। ਇਸ ਵਾਸਤੇ, ਸਪੀਕਰ ਸਾਹਿਬ, ਮੈਂ ਅਰਜ਼ ਕਰਾਂਗਾ ਕਿ ਇਸ ਬਿਲ ਨੂੰ ਬੇਸ਼ਕ ਪਾਸ ਕਰ ਦਿਉ ਲੇਕਿਨ ਇਸ ਬਿਲ ਦਾ ਜੋ ਅਸਲ ਮੰਤਵ ਹੈ ਉਸ ਨੂੰ ਪੂਰਾ ਕਰਨ ਲਈ ਸਾਨੂੰ ਪੂਰੇ ੨ ਜਤਨ ਕਰਨੇ ਪੈਣਗੇ ਤੇ ਉਹ ਜਤਨ ਸਾਨੂੰ ਚਰਚ ਕਰਨੇ ਚਾਹੀਦੇ ਹਨ।

ਸ਼੍ਰੀਮਤੀ ਸਰਲਾ ਦੇਵੀ ਸ਼ਰਮਾ (ਹੁਸ਼ੀਰਪੁਰ 'ਜਨਰਲ') : ਸਪੀਕਰ ਸਾਹਿਬ, ਯਹ ਜੋ Punjab Warehouses Bill ਹਮਾਰੇ ਮਿਨਿਸਟਰ ਸਾਹਿਬ ਨੇ ਪੇਸ਼ ਕੀਤਾ ਹੈ ਉਸ ਦੇ ਸੁਤਅਲਿਕ ਹਮੇਂ ਕਾਫੀ ਸੇ ਝਯਾਦਾ ਖੁਸ਼ੀ ਸਹਸੂਸ ਹੀ ਰਹੀ ਹੈ। ਯਹ ਕਾਕੜੀ ਬਹੁਤ ਖੁਸ਼ੀ ਕੀ ਭਾਵ ਹੈ ਕਿ ਇਸ ਹਾਊਸ ਮੇਂ ਏਸੇ ਬਿਲ ਆਨੇ ਲਗ ਪਏ ਹੈਂ ਜਿਨ ਸੇ ਕਿਸਾਨਾਂ ਕੀ ਮਲਾਝੀ ਹੀ ਸਕਤੀ

है। लेकिन मैं महसूस करती हूँ कि यह जो warehouses बनाये जाते हैं इनको छोटे २ किसान मिल कर नहीं बना सकते। यह houses बड़े बड़े लोग मिल कर बनाएंगे जिस की वजह से किसानों को कोई खास फायदा पहुंचने की उम्मीद कम नज़र आती है। लेकिन एक बात जरूर है कि ऐसा बिल लाने में यह बात साफ़ जाहिर है कि सरकार देहात के किसानों को इस तरीके से काफी आगे ले जाना चाहती है। मौजूदा हालात में किसानों का अनाज काफी जाया जाता है। बाज़ हालतों में इसे चूहे जाया कर देते हैं या कीड़ा लग जाने से खराब हो जाता है। कई दफा किसानों के छोटे २ बच्चे दाने भुनाने की गर्ज से अनाज की झोलियां भर कर ले जाते हैं और इस तरह से उन का अनाज काफी हद तक जाया हो जाता है। ऐसे warehouses के बन जाने से देहात के किसानों को अपना अनाज बचाने के लिये काफी महुलियत मिल जायेगी।

दूसरी बात यह है कि छोटे २ किसानों के दिलों में co-operative societies बनाने की भावना पैदा होगी और co-operative stores बना कर एक दूसरे से मिलने और अपना अनाज सांझा रखने की प्रेरणा उन के दिल में पैदा होगी। अगर किसान co-operative societies बना कर warehouses कायम करते हैं तो वे एक कदम और आगे बढ़ सकते हैं और अपनी खेती बाड़ी co-operative farming के आधार पर कर सकते हैं जिस से हमारे देश में अनाज ज्यादा से ज्यादा पैदा हो सकता है और हम एक दूसरे के नजदीक हो सकते हैं। लेकिन इस बिल को पढ़ने में तो यह मालूम होता है कि यह जो co-operative store या co-operative warehouses बनाए जायेंगे यह बड़े बड़े लोग बनाएंगे। छोटे लोग नहीं बना सकेंगे। छोटे किसानों की ज़मीनें कम होती हैं और उन के पास अपना अनाज घर में रखने के लिये समय ही नहीं होता है। कारण यह कि उन्होंने मामला देना होता है और दूसरी ज़रूरतें पूरी करनी होती हैं। इसलिये उन्हें मजबूर हो कर मारकिट में कनक ले जानी पड़ती है। होता क्या है? जिस वक्त किसान की कनक मारकिट में जाती है तो भाव ससते होते हैं। परन्तु किसान के सामने बहुत सी मजबूरियां होती हैं; इसलिये उसे अपनी कनक या दूसरी ज़िम्मे मजबूर हो कर ससते भावों पर बेचनी पड़ती है। मैं आप के द्वारा मिनिस्टर साहिब को यह suggestion देती हूँ कि जो warehouses बनाए जाएं वे किसानों की co-operative societies बनाएं। उन में इस काम के लिये उत्साह पैदा किया जाए क्योंकि अब socialist pattern का ज़माना आ रहा है। उन में यह उत्साह पैदा किया जाए कि वे co-operative farms बनाएं जैसा कि चीन में किया जा रहा है और लोग तरक्की कर रहे हैं। इस तरह से हमारे किसान भी तरक्की कर सकते हैं। इस लिये यह co-operative warehouses किसानों के बनने चाहिये न कि जागीरदारों के। यह बिल बहुत अच्छा है, लोगों को इकट्ठे रहना सिखाता है। मैं इस की तारीफ़ करती हूँ। मगर इस के साथ मैं मिनिस्टर साहिब को यह suggestion

[श्रीमती सरला देवी शर्मा]

भी देती हूँ कि यह warehouses किसानों की co-operative societies बनाएं न कि इन से जागीरदारों के अनाज की हिफाजत हो। अगर यह warehouses छोटे किसानों की co-operative societies बनाएं तो उन की तरक्की हो सकती है।

Shri Rup Singh 'Phul' (Hamirpur 'R') : Mr. Speaker, I fail to understand how this measure will do any substantial good to the population of the Punjab. This mushroom growth of new Departments and flood of new bills have not been able to do anything worth appreciation in the State of Punjab. The expenditure involved in their functioning does more harm to the society and to the economy of the State than the benefit that accrues therefrom. Some incentive from the Centre got by the State Government induces it to formulate new laws without considering their implementation. The premier political party which forms the Treasury Bench in overwhelming majority does not feel hesitant in passing such laws without thinking whether these measures will do any practical good to the State or not. For example the recommendations of the Land Reforms Committees have not been implemented *in toto* in the State of Punjab. Had they been implemented *in toto*, they would have done substantial good to the State. So far as this measure is concerned, Mr. Speaker, I have got my apprehensions about it. The intention might be very good but my apprehensions are there. There are certain areas like the district of Kangra where scarcity conditions always prevail. It is an area which does not produce enough for the needs of its inhabitants and the question of storing foodgrains does not arise. Similarly, there is no need for the establishment of such Warehouses at the various places in the State. I endorse the views of Mr. Mann. The idea incorporated in the Bill is no doubt high. But it is not an opportune or suitable time for its implementation. 70 per cent or more than 70 per cent of the population of India depend on agriculture. We are the inhabitants of the country of producers. We have been producing foodgrains from centuries and we know the method of preservation of foodgrains. By introducing this novel method of storage, etc., we will not be making any advancement in our State. A few years ago the Government established Reserve stocks at various places in the State of Punjab. But every one of us knows full well that foodgrains were wasted and spoiled and the Government could not adopt any measure to safeguard the interests of the people of the State. This waste was due to the carelessness on the part of the Government functionaries. Mr. Speaker, as I have already expressed my apprehensions, they are still there. The Bill may be passed but measures for the safeguard of the interests of the people of the State should be incorporated therein so that it may not be a sheer waste of money and labour. The Bill, as it is, exposes the hollowness of democracy in the State of the Punjab. The State Government will be accused of wasting its money. It is also against the ideal of socialistic pattern of society.

(At this stage Khan Abdul Ghaffar Khan, a member of the Panel of Chairmen occupied the Chair.)

कामरेड मुनी लाल (शिमला) : चेअरमैन साहिब, यह जो बिल आज सदन में पेश किया गया है, मैं नहीं चाहता था कि इस की मुखालिफत की जाए। मैं समझता हूँ कि अगर warehouses बनाए जाएं तो उन से गरीब किसानों और मिहनतकश

लोगों को जो middleman से नाला है, relief मिलेगा। इस बिल का मकसद काबले तारीफ़ है। लेकिन इस को पढ़ने से मालूम होता है कि इसे Heads of Departments ने तैयार किया है और मिनिस्टर साहिब की नज़र में नहीं गया। इसलिये इस में खामियां रह गई हैं और इस की मुखालिफ़त की जा रही है। यह जरूरी है कि इसे दोबारा Select Committee के सुपुर्द किया जाए ताकि इस की खामियां दूर हो सकें। मैं चाहता हूं कि जितनी जल्दी मिहनत-कश अवाम को middleman से नजात मिल सके उतना ही बेहतर होगा। लेकिन यह बेहतर नहीं कि middleman के हाथों से निकाल कर उन को अफ़सरों के सुपुर्द कर दिया जाए। अगर ऐसा किया गया तो इस बिल का मकसद ही जाया हो जाएगा। मैं जानता हूं कि गरीब किसान इस बिल के मातहत middleman की बजाए अफ़सरों के हाथों से तंग हो जाएंगे और वे एक मुसीबत से निकल कर दूसरी में फंस जाएंगे।

क्लाज़ 20 के मुताबिक किसान को अनाज के बदले कोई रुपये नहीं मिल सकेंगे। सेंट्रल गवर्नमेंट का तज़रिया यह है कि गरीब किसानों को अपनी फ़सल के वक्त अनाज जमा करने के बाद इन्तज़ार करने का मौका मिल सके ताकि उन का अनाज हिफ़ाज़त से रहे और उन्हें जरूरत के हाथों मजबूर हो कर मसते दामों उसे बेचना न पड़े। अगर इस बिल का मनशा इस तरह का होता तो यह काबले तारीफ़ था। लेकिन अगर हम इस की क्लोज़िंग को देखें तो मालूम होता है कि गरीब किसान एक मुसीबत से निकल कर दूसरी में फंस जाएंगे। यह बात तो सब महसूस करते हैं, यह बात तो सब के सीना बसीना है कि पंजाब का एक अकसर तबका ज़रायत पर गुज़र करता है और उन की हालत सुधारने के लिये जरूरी है कि उन की बेहतरी की तरफ कदम उठाए जाएं। जो middlemen हैं उन की तरफ से जो इन लोगों की आमदनी के बड़े हिस्से को निगला जाता है उस को छोड़ा जाए। लेकिन उस के साथ ही यह बात नहीं होनी चाहिए कि पंजाब सरकार उन लोगों को उन prescribed authorities के हवाले कर दे। इस में कुछ और clauses हैं जिन में arbitrary powers दी गई हैं prescribed authorities को warehouses के licences cancel करने की। इन तमाम हालात को मद्देनज़र रखते हुए, स्पीकर साहिब, मैं आप के द्वारा Minister concerned को अर्ज़ करता हूं कि उन को House की sense का ख्याल रखना चाहिये। Member साहिबान जो पहले बोल चुके हैं उन्होंने इस Bill के मकामद की तारीफ़ की है। लेकिन जिस तरह से यह Bill draft किया गया है, जो clauses के अंदर अस्तियारात दिये गये हैं उस के मुताबिक तमाम Members के दिल में खदशात है, क्योंकि हमारी official machinery बहुत हद तक बदनाम है। उन गरीब लोगों की, जिन की पसमान्दा हालत बेहतर करने के बारे हम दावे करते हैं, हर जगह प्रचार करते हैं, उन की हालत बेहतर करने की बजाए उन को corrupt officers के सामने लाकर मजबूर करते हैं कि वे गलत रास्ते पर जाएं और corruption और

[कामरेड मुन्नी लाल]

बढ़े । हम यहां हर मरतबा कहते हैं कि **corruption** ज्यादा है । इस लिए इस तरह के अस्तित्वारात इन **officers** को दे कर हम किसानों की बेहतरी नहीं करेंगे बल्कि इस से **corruption** और बढ़ेगी; हम इस मुल्क में, इस पंजाब में किसानों की बेहतरी नहीं कर सकेंगे, बल्कि उन का नुकसान करेंगे । मैं सदन से और **Minister concerned** से यह दरखास्त करूंगा कि मेहरबानी करके इस **Bill** को **select committee** के हवाले किया जाए ताकि इस में जो खामियां रह गई हैं वह दूर की जा सकें । यह **Select Committee** वालो **amendment** पास की जाए । मुझे अफसोस है कि मैं इतने अच्छे **Bill** की मुखालिफत कर रहा हूं कि इस को देर से पास किया जाए । लेकिन यह जो खामियां रह गई हैं इन्होंने मजबूर किया है कि इस को **Select Committee** के हवाले किया जाये ।

चौधरी लहरी सिंह (गनौर) : साहिबे सदर, यह **Bill** देखने में बहुत अच्छा मालूम देता है; जब इस को अंदर से पढ़ा जाए तो मालूम होता है कि **Minister** साहिब **concerned** ने **Second Five-Year Plan** का ख्याल नहीं किया । यह **warehouses** कोई भी बना ले, ताकि गरीब किसान अपना अनाज उस में रखें । लेकिन उन की जरूरियात के लिये रुपया **advance** करना जरूरी है । जब तक यह न हो, तो जो **30 standard acres** के मालिक होंगे या ज्यादा के, उन के लिये इस बिल के मुताबिक ऐसा नहीं हो सकेगा । इस में छोटे या बड़े किसान का मकसद नहीं । एक आदमी ने अपने लड़के को **college** में पढ़ाना है या शादी करना है या उस के घर में और कोई जरूरत है तो वह **warehouse** से कैसे फायदा उठा सकेगा जब तक पंजाब **Government** की तरफ से इस में यह न किया जाए कि **State Government** या **warehouse** ऐसा कर सकता है । अगर **warehouse** के **licence** को बड़े आदमी या साहूकार को दे दिया जाए तो इस से कोई हल नहीं होगा । पहले कई शहरों में **cold storage** थे । वहां गरीब आदमियों के आलू नहीं रखे जाते थे । उन के पास जरिये नहीं थे कि वह काम चला सकें । उन गरीब आदमियों के आलू खरीद लिये जाते थे । उस के बाद पंजाब **Government** ने बहुत से **cold storage** बनाए । पहले **loan** की शरह **2½ per cent** थी । अब वह सूद 3 प्रतिशत कर दिया गया है ताकि गरीबों के आलू जमा किये जायें; जितने वह बेचने चाहें बेच दें । उन्होंने **2½ per cent** या **3 per cent** सूद पर **75 per cent** रुपया लिया । इसी शरह से उन को इतना रुपया **Reserve Bank** से दे दिया जाए ताकि उन का काम भी चल जाए । आप देखेंगे कि रोपड़ और करनाल में **Government** के **cold storage** हैं, और कई जगह पर हैं । उन का फायदा गरीब आदमियों को हो रहा है; गरीब आदमी **loan** लेते हैं और **Government** से **75 per cent** रुपया उन को मिल जाता है । अगर वह **warehouses** में अपना

अनाज वगैरह रखेंगे तो इस में **provision** नहीं किया गया कि अगर साहूकार एक भी आदमी हो तो उस के लिये चाहिये कि वह रुपया दे। जब तक उसी **term** पर **loan** का रुपया देने की **power** न हो तो पंजाब में जो **Bill** बना है इस से मकसद हल नहीं होता। **Second Five-Year Plan** की **Rural Survey Report** पढ़ी जाए और **cold storage** की **report** को पढ़ा जाए। उस में वह स्कीम में लाई जाए। गरीब आदमियों की उपज, गन्धम या चने सस्ते हो जाते हैं; वे इस से फायदा नहीं उठा सकते। बड़े २ आदमी **warehouses** बना लेंगे और छोटे आदमी जो अनाज रखना चाहते हैं वे भी तो रख सकें। छोटे आदमियों का **Reserve Bank** के पास से रुपया देना चाहिये ताकि वे **75 per cent** तक तो ले सकें, जो कि यह **warehouses** नहीं देंगे। इसलिये पंजाब के अंदर साहूकार कई **warehouses** बनाएंगे। इसलिये इस से इस गलत शकल में कोई फायदा नहीं होगा, सिवाए इस के कि चंद आदमी जिन के पास रुपये हों वे फायदा उठा सकते हैं। जो खेतों करने वाले हैं, जिन के लिये यह सब कुछ किया जा रहा है कि उन का फायदा हो जाएगा, इस तरह से उन को फायदा नहीं होगा। जब तक **co-operative cold storage** न बनाएं आम आलू बोने वालों को फायदा नहीं होता। मैं **Chief Minister** साहब से खास तौर से दरखास्त करूंगा कि यह **important Bill** है। इस को दोबारा **Select Committee** में भेजा जाए, ताकि हम इस को **Second Five-Year Plan** के मुताबिक **discuss** करके बता सकें कि हम गरीबों को किस तरह फायदा पहुंचा सकते हैं; **Reserve Bank** किस तरह रुपया दे सकता है। इस का उद्देश्य तो रखा था बहुत अच्छा यानी **Second Five-Year Plan** का हवाला दे कर आड़ ले ली; लेकिन इस के अंदर जो रखा गया है वह जमींदारों का कुछ फायदा करने वाला नहीं। इस से गरीब आदमियों की कतई मदद नहीं होती (कुछ **Members** की तरफ से हंसी) मैं दरखास्त करता हूं कि यह हंस कर टालने की बात नहीं है। यहां गरीबों का साथ नहीं दिया जा रहा है कि **cold storage** में देहात के जमींदार फायदा उठा सकें। रोपड़ और करनाल के बड़े २ आदमियों ने सब आलू खरीद लिये। जब पंजाब **Government** ने यह देखा तो कहा कि हमें यह **cold storage** नहीं चाहिये। **Government of India** ने पंजाब को **85,000** रुपया **loan** दिया। तो मैं नहीं समझता कि वह इस तरह से **Reserve Bank** से फायदा उठा सकते हैं कि नहीं। **Warehouses Bill** पेश किया गया है। अगर यह **Act** न भी बनता तो क्या है। अगर मैं कहूं कि सिर पर लाठी न मारो, और मारने का इरादा हो तो क्यों नहीं पड़ेगी। **Licence** की स्कीम का मकसद यह है कि **co-operative basis** पर **Reserve Bank** से करोड़ों रुपया दिलावें। अगर यह **Government** इस तरह से करेगी तो इस का हशर भी इसी तरह से होगा।

(Minister for Consolidation and Health rose to speak.)

सभापति महोदय : Minister साहिब, आप कुछ अर्शाद फरमायेंगे ? (Does the hon. Minister want to speak ?)

6.00 p. m. चौधरी बलबोर सिंह : On a point of order, Sir. जब आप ने vote लेने शुरू कर दिये हैं तो क्या उस के बाद वजीर साहिब जवाब दे सकते हैं ?

Mr. Chairman : Yes, He can.

Shri Harbhagwan Maudgil : Sir, I beg to move—

That the question be now put.

Mr. Chairman : Question is—

That the question be now put.

The motion was carried.

स्वास्थ्य तथा चकबन्दी मंत्री (चौधरी सूरज मल) : साहिबे सदर, इस बिल पर जो नुक्ताचीनी मेरे लायक दोस्तों ने की हैं उसको मैं ने बड़े गौर से सुना है। इस में कोई शक नहीं है कि हर एक मेम्बर जो इस बिल पर बोला और जिस ने इस पर नुक्ताचीनी करने की कोशिश की, हर एक आदमी ने एक तरह से इस बिल के principle को मान लिया है और असूली तौर पर इस को दुस्त तसलीम किया है।

राओ गजराज सिंह : हर एक आदमी ने या कि हर एक मेम्बर ने ?

स्वास्थ्य तथा चकबन्दी मंत्री : मेम्बर भी आदमी ही होते हैं। (Laughter.)

कामरेड मुनी लाल : On a point of order, Sir. Ladies भी member होती हैं।

स्वास्थ्य तथा चकबन्दी मंत्री : I accept your amendment. मैं अर्ज कर रहा था कि ऐसा मालूम होता है कि जिन भाइयों ने नुक्ताचीनी की हैं उन्होंने इस बिल को कतई नहीं पढ़ा (एक आवाज : वाह, वाह) मेरे लायक दोस्त जो अभी वाह वाह कर रहे हैं मैं नहीं चाहता कि उन को इस तरह से जवाब दूं। लेकिन मुझे अफसोस से कहना पड़ता है कि जो मेम्बर साहिबान एक मिनट पहले हाउस में तशरीफ लाते हैं वह बिल तो पढ़ते नहीं लेकिन नुक्ताचीनी करने में जुट जाते हैं, इस तरह जो मेम्बर दूसरों पर फबतियां उड़ाते हैं वह अपनी तरफ नहीं देखते कि उन्होंने अपने वक्त में क्या र किया। (Laughter) खैर, मैं इस बहस में नहीं पड़ना चाहता लेकिन एक बात जरूर कहना चाहता हूं। वह यह है कि जिन भाइयों ने Select Committee के वास्ते suggestion

दी है मुझे अफसोस है कि उनको इतना वक्त नहीं मिला, इतनी हिम्मत नहीं हुई या उन्होंने इतना गौर नहीं किया कि इस बिल को **Select Committee** में भिजवाने के लिये कोई **motion** बाकायदा वक्त पर लाई जानी चाहिये थी ताकि उस पर गौर किया जा सकता। मैं समझता हूँ कि सिवाये एक आध मेम्बर के किसी ने बाकायदा तौर पर कोई **amendment** लाने की भी कोशिश नहीं की। मेम्बर साहिबान जो यह बात कहते हैं कि इस बिल को बगैर देखे भाले हाउस के सामने पेश कर दिया गया है यह बिल्कुल गलत है। हमारी **Central Government** ने एक **model Bill** बना कर सब **States** में भेजा है। उस बिल में इधर-उधर की छोटो-मोटी तबदीली करके हम ने हाउस में पेश कर दिया है। वही **Government of India** का **model Bill** थोड़ा बहुत तबदीली के साथ आप के सामने पेश है। इसलिये यह बात कहना कि **Government of India** ने इस बात को सोचा नहीं है या **State Government** ने इस तरफ ध्यान नहीं दिया ठीक बात नहीं है। जो बिल **Government of India** ने भेजा है और जो बिहार और मद्रास **States** में लागू किया गया है बिल्कुल उसी तरह का बिल आप के सामने पेश किया गया है। मैं ने शुरू में ही अर्ज की थी कि यह काम **co-operative basis** पर चलेगा। **Co-operative Societies** के जरिये काम होगा। पाँच बीघा जमीन वाला किसान भी और पचास बीघा जमीन वाला किसान भी बराबर का फायदा उठा सकेगा। मेरा बहिन सरला देवी और **Mr. Mann, hon. Member from Patiala** ने भी एतराज किया है कि गरीब किसानों को इस से फायदा नहीं होगा। मैं उनको यकीन दिलाना चाहता हूँ कि यह बिल गरीब किसानों को नुकसान पहुँचाने के लिये नहीं लाया गया। मैं चौधरी लहरी सिंह को यकीन दिलाना चाहता हूँ कि उन के दिल में जो हमदर्दी गरीब किसानों के लिये है वही हमदर्दी इस गवर्नमेण्ट के दिल में भी मौजूद है। गरीब आदमियों को नुकसान पहुँचाना और बड़ों को फायदा पहुँचाना कतई इस बिल का मन्शा नहीं है। मैं ने शुरू में अर्ज की थी कि जो **warehouses** बनाए जाएंगे उन में **Government of India** वाला कानून लागू हो सकेगा। **Central Government** एक बोर्ड बनाएगी और **State Government** भी बोर्ड बनाएगी, वे दोनों बोर्ड मिल कर इस किस्म के **warehouses** बनाएंगे। और जो **societies** बना रही हैं उन के लिये भी ज्यादा से ज्यादा **warehouses** बनाने का मौका होगा। उन को कोई मना नहीं कर सकता। अगर कोई अच्छा **businessman** अपने देश के फायदे की खातिर कोई ऐसा **store** बनाना चाहेगा, जिस तरह का कि गवर्नमेण्ट तजवीज करेगी, तो मेरे ख्याल में उस के रास्ते में किसी प्रकार की रुकावट नहीं होगी। क्योंकि मैं समझता हूँ कि हर एक आदमी का हक है, चाहे वह अच्छा है या बुरा है, जो भी इस सूबा में रहता है, कि अगर वह अपने सूबे की बेहतरी करनी चाहे तो वह कर सकता है। आखिर में मैं फिर कहना चाहता हूँ कि इस बिल का यह मन्शा हरगिज नहीं है कि बड़ों का अनाज उन गोदामों में रखा जाएगा और छोटी-छोटी बातें का नहीं रखा जाएगा। इस लिये कोई डर की बात नहीं है।

[स्वास्थ्य तथा चकबन्दी मंत्री]

अगली बात जो यह कही गई है कि इस से किसानों को क्या फायदा होगा उस सम्बन्ध में मैं यह कहना चाहता हूँ कि जो किसान licence-holder के पास जाकर अपना गल्ला जमा कराएगा और उसकी रसीद हासिल करेगा तो उस रसीद की बिना पर ही उसको गल्ले की कीमत का 75 per cent मिल सकता है। (Interruptions) अगर आप इस कानून को working का देखेंगे तो (Interruptions from Shri Sher Singh) मुझे अफसोस है कि चौधरी शेर सिंह बार बार interrupt करते हैं। मैं अच्छी तरह जवाब देना जानता हूँ लेकिन मैं नहीं चाहता कि इन बातों में पड़ कर वक्त जाया किया जाए। इस बिल में न तो ज्ञानी करतार सिंह ने कोई तबदीली की है और न ही गवर्नमेंट ने कोई तबदीली की है। बल्कि जो बिल गवर्नमेंट आफ इंडिया ने बना कर भेजा है उसमें मामूली तबदीली कर के हाऊस के सामने पेश किया गया है।

मौलवी अब्दुल गनी डार : और वह भी अच्छी ही की गई होगी।

स्वास्थ्य तथा चकबन्दी मंत्री : हां, वह भी अच्छी ही की गई होगी। मौलवी साहिब को यकीन होना चाहिये कि जो भी काम किया जा रहा है वह लोगों के फायदे के लिये किया जा रहा है। मैं ने शुरू में भी अर्ज की थी कि अगर कोई भाई चाहे तो तरमीम ला सकता है लेकिन उस समय कितो भाई ने ध्यान नहीं दिया। लेकिन अब कहते हैं कि इस बिल को Select Committee के पास भेजा जाए। एक तरफ तो यह कहा जाता है कि बिल जल्दी से जल्दी पास होना चाहिये क्योंकि लोगों को जरूरत है, वक्त ज्यादा गुजर गया है, यह बिल बहुत पहले आना चाहिये था वगैरह वगैरह। और दूसरी तरफ इस प्रकार की motions लाई जाती हैं कि इस को Select Committee के पास भेजना चाहिये। इस से खास फायदा नहीं होगा।

चौधरी लहरी सिंह : इसी Session में पास हो जाएगा ?

स्वास्थ्य तथा चकबन्दी मंत्री : आप ज़रा patience रखें। आप आराम से बैठें। तो मैं हाऊस से यह प्रार्थना करना चाहता हूँ कि आप सब मिल कर इस बिल को जल्दी ही पास कर दें।

डॉक्टर डाग सिंघ : On a point of Order, Sir. ਮਨਿਸਟਰ ਸਾਹਿਬ ਨੇ ਕਿਹਾ ਹੈ ਕਿ hon. Members ਇਸ ਬਿਲ ਨੂੰ ਪੜ੍ਹ ਕੇ ਨਹੀਂ ਆਏ, ਜੇਕਰ ਉਹ ਪੜ੍ਹ ਕੇ ਆਉਂਦੇ ਅਤੇ ਠੀਕ ਵਕਤ ਉਪਰ ਕੋਈ amendment ਦਿੰਦੇ ਕਿ ਇਸ ਬਿਲ ਨੂੰ Select Committee ਦੇ ਸਪੁਰਦ ਕਰ ਦਿੱਤਾ ਜਾਵੇ ਤਾਂ ਉਸ ਉਪਰ ਗੌਰ ਹੋ ਸਕਦਾ ਸੀ। ਇਸ ਸੰਬੰਧ ਵਿਚ ਮੈਂ ਅਰਜ਼ ਕਰਨੀ ਚਾਹੁੰਦਾ ਹਾਂ ਕਿ Motion for reference of the Bill to the Select Committee ਦਾ notice ਦਿੱਤਾ ਗਿਆ ਸੀ, ਅਤੇ ਉਸ ਦੀ ਕਾਪੀ ਸਭ ਮੈਂਬਰਾਂ ਦੇ ਪਾਸ ਹੈ। ਬਹੁਤ ਸਾਰੇ ਮੈਂਬਰਾਂ ਨੇ ਇਹ ਰਾਏ ਵੀ ਦਿੱਤੀ ਹੈ ਕਿ ਇਸ ਨੂੰ Select Committee ਦੇ ਸਪੁਰਦ ਕੀਤਾ ਜਾਵੇ। ਇਸ ਲਈ ਮੈਂ ਗੁਜ਼ਾਰਸ਼ ਕਰਦਾ ਹਾਂ ਕਿ ਤੁਸੀਂ ਇਸ motion ਉੱਤੇ hon. Members ਦੇ vote ਲਵੋ।

सभापति महोदय : यह motion move नहीं हुई। (That motion has not been moved.)

चौधरी बलवीर सिंह : यह amendment इन्होंने पेश की और....

सभापति महोदय : Motion move नहीं हुई थी। (The motion was not moved.) (*Interruptions*)

Mr. Chairman : Question is—

That the Punjab Warehouses Bill be taken into consideration at once.

The motion was carried.

Mr. Chairman : Now the House will consider the Bill clause by clause.

(*No member rose to speak.*)

SUB-CLAUSES (2) AND (3) OF CLAUSE 1

Mr. Chairman : Question is—

That Sub-clauses (2) and (3) of Clause 1 stand part of the Bill.

The motion was carried.

Sardar Umrao Singh : On a point of Order, Sir. I have given a notice of certain amendments to these sub-clauses.

Minister for Finance : The hon. Member ought to have moved his amendments before these sub-clauses were put to the vote of the House.

Mr. Chairman : I find that his amendments relate to Clause 2 and not to sub-clauses (2) and (3) of Clause 1. Will he kindly consult his papers ?

Sardar Umrao Singh : Yes, Sir. My amendments relate to Clause 2.

Mr. Chairman : Then why did he raise a point of Order ?

Now the House will consider Clause 2.

Sardar Umrao Singh : Sir, am I allowed to move my amendments ?

Sardar Bhupinder Singh Mann : Sir, I want to raise a point of Order about these amendments. The Rules of Procedure require that the notice of amendments to a clause should be given two clear days before the day on which it is proposed to be considered but I find that the notice of amendments sought to be moved to this Clause was given today.

Professor Sher Singh : But the Speaker can allow these amendments to be moved.

Sardar Bhupinder Singh Mann : Under the rules, if notice of a proposed amendment has not been given two clear days before the day on which the consideration of the clause to which it relates is started, any Member may

[Sarda Bhopindar Singh Mann]

object to the moving of the amendment and such objection shall prevail unless the Speaker allows it to be moved and the Speaker will permit moving of only such amendments which are essential to carry out the objects of the Bill.

सभापति महोदय : मैं आप के point of order को rule out करता हूँ। बहरहाल जब ये amendments आएंगे तो आप इन पर बहस कर सकते हैं और जो चाहें फरमा सकते हैं। (I rule out the point of order raised by the hon. Member. However, he can discuss and put forth his views on these amendments when they are taken up.)

CLAUSE 2

Sardar Umrao Singh : Sir, I beg to move—

In sub-clause (b), line 3, between the words “includes” and “any” insert “his legal heir or”.

At the end of sub-clause (b) add “or any other person acquiring lawful title thereto.”

In sub-clause (f), line 2, for “body corporate” substitute “or body of individuals whether incorporated or not”.

In sub-clause (i), line 6, between the words “railway stations” and “the premises” insert “Sport stadiums and pools, inns, religious or charitable institutions.”

At the end of sub-clause (j) add “any other person lawfully acting on his behalf.”

ਇਸ clause ਵਿਚ ਜਿਤਨੀਆਂ ਵੀ definitions ਦਿੱਤੀਆਂ ਗਈਆਂ ਹਨ, ਬੜੀਆਂ ambiguous ਅਤੇ vague ਹਨ। ਜਿਹੜੀ sub-clause ‘b’ ਹੈ ਇਸ ਵਿਚ ‘depositor’ ਦੀ definition ਦਿੱਤੀ ਹੋਈ ਹੈ ਪਰ ਉਸ ਦੇ legal heir ਦਾ ਕੋਈ ਜ਼ਿਕਰ ਨਹੀਂ। ਇਕ ਆਦਮੀ ਜਿਹੜਾ warehouse ਵਿਚ ਅਪਣਾ ਸਾਮਾਨ deposit ਕਰਾਉਂਦਾ ਹੈ ਪਰਮਾਤਮਾ ਨਾਂ ਕਰੇ ਜੇ ਉਹ ਮਰ ਜਾਂਦਾ ਹੈ ਤਾਂ ਉਸ ਦੇ legal heir ਦਾ ਉਸ ਸਾਮਾਨ ਉੱਤੇ ਕੋਈ claim ਨਹੀਂ ਰਹਿੰਦਾ ਜਿਤਨੀ ਦੇਰ ਅਸੀਂ ਉਸ ਨੂੰ ਵੀ ਇਸ definition ਦੇ scope ਵਿਚ include ਨ ਕਰੀਏ। ਇਸ ਦੇ ਨਾਲ ਹੀ ਇਸੇ sub-clause ਦੇ ਅਖੀਰ ਵਿਚ depositor ਦੇ lawful transferee ਦਾ ਜ਼ਿਕਰ ਹੈ। ਇਥੇ ਵੀ legal heir ਦੇ title ਨੂੰ ਬਿਲਕੁਲ ignore ਕੀਤਾ ਗਿਆ ਹੈ। ਇਸ ਲਈ ਉਸ ਨੂੰ ਜਾਂ ਉਸ ਤੋਂ ਵੀ ਅੱਗੇ ਉਸ ਦੇ heir ਨੂੰ ਉਹ goods ਵੇਚਣ ਦਾ ਹੱਕ ਦੇਣ ਲਈ ਇਹ ਬਣਦੀ ਹੈ ਕਿ ਮੇਰੀ ਇਸ ਕਲਾਸ਼ ਦੇ ਅਖੀਰ ਵਿਚ or any other person acquiring lawful title thereto, ਵਾਲੀ amendment ਨੂੰ ਜਿਹੜੀ ਬਹੁਤ ਜ਼ਰੂਰੀ ਹੈ ਮੰਨ ਲਿਆ ਜਾਵੇ। ਇਸ ਤੋਂ ਅੱਗੇ ਮੇਰੀ amendment ਸਬ-ਕਲਾਸ਼ ‘f’ ਲਈ ਹੈ। ਇਸ ਵਿਚ ‘person’ ਦੀ definition ਦਿੰਦਿਆਂ ਹੋਇਆਂ ਇਹ ਰਖਿਆ ਗਿਆ ਹੈ ਕਿ ਇਸ ਵਿਚ ‘any company’ ‘association’ ਜਾਂ ‘body corporate’ include ਹੋਵੇਗੀ। ਲਫਜ਼ ‘body corporate’ ਰਖ ਕੇ ਇਕ ਬੜੀ ਭਾਰੀ discrimination ਕੀਤੀ ਗਈ ਹੈ। ਇਸ ਤਰ੍ਹਾਂ ਇਕ restriction

ਰੱਖੀ ਗਈ ਹੈ ਜਿਹੜੀ ਕਿ against law ਹੈ । ਇਸ ਲਈ ਇਸ restriction ਨੂੰ ਉੜਾਉਣ ਲਈ ਮੈਂ ਇਹ amendment ਦਿੱਤੀ ਹੈ ਕਿ 'body corporate' ਦੀ ਥਾਂ 'body of individuals, whether incorporated or not' ਰਖਿਆ ਜਾਏ ।

ਅਗਲੀ sub-clause (i) ਹੈ । ਇਸ ਵਿਚ ਕੁਝ ਅਜਿਹੀਆਂ ਥਾਵਾਂ ਦੇ ਨਾਮ ਦਿੱਤੇ ਗਏ ਹਨ ਕਿ ਜਿਥੇ ਜੇ ਕੋਈ ਚੀਜ਼ deposit ਕਰਾਉਣਾ ਚਾਹੇ ਤਾਂ ਕਰ ਸਕੇ । ਮੈਂ ਸਮਝਦਾ ਹਾਂ ਕਿ ਇਸ ਵਿਚ 'sport stadiums and pools, inns, religious, or charitable institutions' ਜਿਹੀਆਂ most important ਥਾਵਾਂ include ਕਰਨੀਆਂ ਰਹਿ ਗਈਆਂ ਹਨ । ਕੋਈ ਆਦਮੀ ਸਰਾਵਾਂ, ਗੁਰਦੁਆਰਿਆਂ, ਸ਼ਿਵਾਲਿਆਂ ਅਤੇ ਮੰਦਰਾਂ ਆਦਿ ਥਾਵਾਂ ਤੇ ਵੀ ਅਪਣਾ ਸਾਮਾਨ ਜਮ੍ਹਾਂ ਕਰਾ ਦਿੰਦੇ ਹਨ ਜਦੋਂ ਕਿ ਉਹ ਯਾਤਰਾ ਤੇ ਜਾਣ । ਇਸ ਲਈ ਇਨ੍ਹਾਂ ਥਾਵਾਂ ਨੂੰ ਵੀ ਇਸ definition ਵਿਚ expressly include ਕੀਤਾ ਜਾਣਾ ਜਾਹੀਦਾ ਹੈ ।

(At this stage Sardar Ajmer Singh, a Member of the Panel of Chairmen occupied the Chair.)

Mr. Chairman : Order, Order. The hon. Lady Member, Kanwarani Sahiba, is reading a newspaper in the House which is not allowed.

ਸ਼੍ਰੀਮਤੀ ਕਨਵਰਾਨੀ ਡਾਰ : ਜਨਾਬ ਧਨੁ ਅਖਬਾਰ ਨਹੀਂ ਧਨੁ ਤੀ ਕਨੁ ਚੀਜ਼ ਹੈ ਜੀ House ਮੈਂ ਕਾਂਟੀ ਗਈ ਹੈ ।

Kanwarani Jagdish Kaur : It is not a newspaper, Sir. I am not reading any newspaper. *(Interruptions)*. This was given just now in the House something about the ਯੋਜਨਾ by your Government.

Mr. Chairman : Order, Order.

ਸਰਦਾਰ ਉਮਰਾਉ ਸਿੰਘ : ਇਸੇ ਤਰ੍ਹਾਂ sub-clause 'j' ਵਿਚ 'warehouseman' ਦੀ definition ਦਿੱਤੀ ਹੋਈ ਹੈ । ਇਹ ਮੁਮਕਿਨ ਨਹੀਂ ਹੋ ਸਕਦਾ ਕਿ ਉਹ ਹਰ ਵਕਤ ਇਨ੍ਹਾਂ warehouses ਦੀ ਨਿਗਰਾਨੀ ਕਰ ਸਕੇ । ਇਸ ਲਈ ਜ਼ਰੂਰੀ ਹੈ ਕਿ ਉਸ ਦੇ representative ਨੂੰ ਵੀ ਇਸ definition ਵਿਚ legally include ਕੀਤਾ ਜਾਵੇ । ਇਨ੍ਹਾਂ ਲਫਜ਼ਾਂ ਨਾਲ ਮੈਂ ਅਰਜ਼ ਕਰਦਾ ਹਾਂ ਕਿ ਮੈਂ ਜਿਹੜੀਆਂ amendments move ਕੀਤੀਆਂ ਹਨ ਇਹ ਨਿਹਾਇਤ ਜ਼ਰੂਰੀ ਹਨ ਅਤੇ existing ambiguities ਨੂੰ ਦੂਰ ਕਰਦੀਆਂ ਹਨ । ਇਸ ਲਈ ਇਨ੍ਹਾਂ ਨੂੰ ਜ਼ਰੂਰ ਮੰਨ ਲੈਣਾ ਚਾਹੀਦਾ ਹੈ ।

Mr. Chairman : Motions moved—

In sub-clause (b), line 3, between the words "includes" and "any" insert "his legal heir or".

At the end of sub-clause (b) add "or any other person acquiring lawful title thereto."

In sub-clause (f) line 2, for "body corporate" substitute "or body of individuals whether incorporated or not".

[Mr. Chairman]

In sub-clause (i), line 6, between the words " railway stations " and " the premises " insert " Sport stadiums and pools, inns, religious or charitable institutions. "

At the end of sub-clause (j) add " any other person lawfully acting on his behalf. "

Mr. Chairman : Now the amendments of the hon. Member will be put to the vote of the House.

Sardar Umrao Singh : On a point of Order, Sir. I will request the hon. Minister, through you, to indicate whether he accepts or rejects my amendments.

Mr. Chairman : The Minister may or may not speak. The Chair cannot compel him to speak.

Mr. Chairman : Question is—

In sub-clause (b), line 3, between the words " includes " and " any " insert " his legal heir or ".

The motion was lost.

Mr. Chairman : Question is—

At the end of sub-clause (b) add " or any other person acquiring lawful title thereto. "

The motion was lost.

Mr. Chairman : Question is—

In sub-clause (f), line 2, for " body corporate " substitute " or body of individuals, whether incorporated or not ".

The motion was lost.

Mr. Chairman : Question is—

In sub-clause (i), line 6, between the words " railway stations " and " the premises " insert " Sport stadiums and pools, inns, religious or charitable institutions. "

The motion was lost.

Mr. Chairman : Question is—

At the end of sub-clause (j) add " any other person lawfully acting on his behalf. "

The motion was lost.

Mr. Chairman : Question is—

That Clause 2 stand part of the Bill.

The motion was carried.

CLAUSE 3

Mr. Chairman : Now Clause 3 is before the House,

Sardar Bhupinder Singh Mann : Sir, this is the first operative clause sought to be introduced in this law. My complaint regarding the draft of this law will be evident when we read the words of this Clause, which is the very backbone, I should say, of this measure. They are—

“ No person shall carry on the business of a warehouse man except under licence granted under this Act and in accordance with such terms and conditions thereof as may, from time to time, be prescribed.”

But we do not know what are those conditions. Nor has the Government told us what will be those “ prescribed conditions ”. If we read the next clause, this disease of prescription will be more evident. It says that every application for a licence under Section 3 shall be made in the prescribed form to the prescribed authority.

We are asked to vote for and have these clauses on the Statute Book while groping in the dark. At least, the Minister should have told us as to what are those reasonable terms and conditions which will be essential in the running of warehouses so that we may reasonably know beforehand that such conditions and terms would be incorporated in the rules to be framed under this Act. When you ask that certain authority should be delegated you should tell us that such and such and to such and such extent you are going to have powers so that we may not revert back at a later stage and say that such was not the intention of the Legislature. So I request the hon. Minister to please state what will be those prescribed conditions and terms.

स्वास्थ्य तथा चक्रवर्दी मंत्री (चौधरी सूरज मल) : जनाब साहिबे सदर, मेरे ख्याल में मेरे दोस्त मान साहिब ने कोई किसी किस्म का legal flaw इसके अन्दर निकालने की कोशिश नहीं की। इन्होंने सिर्फ यह एतराज किया है prescribed authority क्या होगी, prescribed जो रूलज होंगे वे क्या होंगे। मैं उन की तबज्जुह उस क्लोज की तरफ दिलाना चाहता हूँ जिसमें यह लिखा है कि जो रूलज बनेंगे वे फिर हाउस के सामने रखे जायेंगे और इस की मंजूरी बगैर कुछ नहीं होगा। मैं उन्हें बताना चाहता हूँ कि जो भी कानून या रूलज बनेंगे और जो prescribed authority बनायेगा वे तमाम के तमाम हाउस के सामने रखे जायेंगे। हरेक information आप के सामने आयेगी और आप को दिखाये बगैर पास न होगी। इसलिये आप के घबराने की जरूरत नहीं। आप उन्हें देख सकेंगे। जो भी rules बनेंगे वे सब आप के सामने रखे जायेंगे :

Mr. Chairman : Question is—

That Clause 3 stand part of the Bill.

The motion was carried.

CLAUSE 4

Mr. Chairman : Question is—

That Clause 4 stand part of the Bill.

The motion was carried.

Mr. Chairman : Now the House will consider Clause 5.

CLAUSE 5

Sardar Umrao Singh : Sir, I beg to move—

At the end of sub-clause (1) (b), add “ or is not otherwise fit or suitable ”.

In sub-clause (1) (c), lines 2 and 3, between the words “ paid ” and “ the prescribed ” insert “ or given ”.

At the end of clause 5, add the following new sub-clause :—

“(3) Every notification made under this section shall be laid before both Houses of the State Legislature as soon as may be after they are made.”

ਸਰਦਾਰ ਉਮਰਾਉ ਸਿੰਘ : (ਨਕੋਦਰ “ਜਨਰਲ”) ਪਰਧਾਨ ਜੀ, ਇਸ ਕਲਾਜ਼ ਵਿਚ ਮੈਂ ਤਿੰਨ amendments ਲਿਆਇਆ ਹਾਂ। ਪਹਿਲੀ ਜਿਹੜੀ amendment ਹੈ ਉਹ sub-clause (1), part (b) ਬਾਰੇ ਹੈ। ਉਸ ਵਿਚ ਦਸਿਆ ਗਿਆ ਹੈ।

“That the applicant is financially sound.”

Licence ਦੇਣ ਵੇਲੇ ਇਹ ਦੇਖਣਾ ਚਾਹੀਦਾ ਹੈ ਕਿ ਕੀ ਉਸ ਦੀ financial position ਚੰਗੀ ਹੈ ਜਾਂ ਨਹੀਂ ਪਰ ਮੈਂ ਸਮਝਦਾ ਹਾਂ ਕਿ ਇਸ ਤੋਂ ਅਲਾਵਾ ਹੋਰ ਚੀਜ਼ਾਂ ਦਾ ਦੇਖਣਾ ਵੀ ਜ਼ਰੂਰੀ ਹੈ ਮਸਲਨ, ਕੀ ਉਹ ਕੋਈ convict ਤਾਂ ਨਹੀਂ; ਕੀ ਉਹ lunatic ਤਾਂ ਨਹੀਂ, ਜਾਂ ਜੇ ਉਹ ਕੋਈ ਕੰਪਨੀ ਜਾਂ association ਹੈ ਤਾਂ ਕੀ ਉਹ ਐਸੀ ਤਾਂ ਨਹੀਂ ਜਿਹੜੀ registered ਨਾਂ ਹੋਵੇ। ਇਹ ਇਹੋ ਜਿਹੀਆਂ ਗੱਲਾਂ ਹਨ ਜਿਹੜੀਆਂ prescribed authority ਨੂੰ ਵੇਖਣੀਆਂ ਚਾਹੀਦੀਆਂ ਹਨ ਕਿਵੇਲ financial position ਦਾ ਦੇਖਣਾ ਹੀ ਕਾਫੀ ਨਹੀਂ।

6 -30 p.m. (Sardar Umrao Singh was still in possession of the House.)

(The Sabha then adjourned till 1 p.m. on Thursday the 24th October, 1957.)

Punjab Vidhan Sabha Debates

24th October, 1957

Vol II—No. 2

OFFICIAL REPORT

CONTENTS

Thursday, 24th October, 1957

	PAGES
Starred Questions and Answers ..	(2)1—34
Question of Privilege ..	(2)35
Resolution(s) re—	
(i) Imposition of cess on the cattle in the State ..	(2)36—57
(ii) Abolition of 'Chah Nals' on lands irrigated from wells sunk by cultivators at their own expense ..	(2)58—63

CHANDIGARH :

Printed by the Controller of Printing and Stationery, Punjab, Chandigarh
1958.

Price : Rs. 2.60 NP.

ERRATA

PUNJAB VIDHAN SABHA DEBATE, VOL. II, NO. 2,
DATED THE 24TH OCTOBER, 1957.

<i>Read</i>	<i>For</i>	<i>On page</i>	<i>Line</i>
extension	extention	(2)5	14
list	lis	(2)15	15
qualification	pualification	(2)22	Heading of column 4
ਜੇ	ਜ	(2)43	1
ਸਕਦੀਆਂ	ਸਰਦੀਆਂ	(2)44	17
Singh	Sing	(2)61	15

1944

THE PUNJAB VEHICULAR DEPARTMENT, LUDHIANA
DATED THE 20TH OCTOBER 1944.

Sl. No.	Name of the Vehicle	Registration No.	Class
1
2
3
4
5
6

PUNJAB VIDHAN SABHA

Thursday, 24th October, 1957

The Vidhan Sabha met in the Assembly Hall, Sector 10, Chandigarh Capital at 1 p. m. of the Clock. Mr. Speaker (Sardar Gurdial Singh Dhillon in the Chair.

STARRED QUESTIONS AND ANSWERS

SUPPLEMENTARIES ON STARRED QUESTION No. 858

Shri Prabodh Chandra : Sir, supplementary questions were being put on Starred Question No. 858 when you declared the Question Hour over yesterday.

Mr. Speaker : Does the hon. Member want to put more supplementaries ?

Shri Prabodh Chandra : Yes, Sir.

श्री प्रबोध चंद्र : क्या वजीरे महकमा ट्रांसपोर्ट बताएंगे कि जब उन्होंने वाजेह तौर पर यह बताया कि transport वगैरह के permits उन को issue किए जाते हैं जिन्हें गवर्नमेंट की तरफ से और कोई फायदा न हुआ हो; क्या यह हमारे वाक्या नहीं है कि एक सत्य पाल मित्तल को goods carrier के परमिट के इलावा एक coal का depot भी मिला ?

Mr. Speaker : There is no mention of coal depots in his question.

Shri Prabodh Chandra : Sir, when questioned about the grant of licences for coal depots yesterday, the Finance Minister made a categorical statement that one could get either a coal permit or a permit for goods carrier and also supplied a list of the names of persons to whom the coal permits have been issued. That list includes the name of a person who has also been granted a route permit for goods carrier.

Mr. Speaker : आप का सवाल सिर्फ यह है कि—

“permits which have been recently issued for goods carriers.”

Shri Prabodh Chandra : इस के साथ यह भी है कि—

“ the considerations that weighed with the Government for issuing the said route permits”.

Yesterday, in the course of his reply to one of my questions, the Finance Minister stated that coal permits had been granted only to those persons who did not derive any other benefit from the Government.

Note. Starred Question No. 858 along with its reply appears in the debate Vol. II, No. 1 dated 23-10-57

अध्यक्ष महोदय : मेहरबानी करके आप तकरीर न करें। मिनिस्टर साहिब क्या जवाब देना चाहते हैं? (The hon. Member may not please make a speech. What has the hon. Minister to state in reply ?)

लोक कर्म मंत्री : एक general policy अर्ज की गई है। खास खास cases में exceptions भी हो सकती हैं।

Shri Prabodh Chandra : Sir, may I conclude that the reply given by the hon. Transport Minister is different from that of the Finance Minister. Yesterday, the latter categorically stated that permits will be issued only to those persons who have derived no benefit from the Government but the list of persons who have been allotted coal depots supplied to me contains the name of a person who has also been allotted a route permit for goods carrier.

Minister for Finance : My reply was only confined to the policy of the allotment of coal depots. It did not relate to the public carriers.

Shri Prabodh Chandra : Will he consult the proceedings of yesterday ? It will be absolutely clear from the statement of the Finance Minister that the coal depots were allotted only to those individuals who did not derive any other benefit or who had not been given any permit for the public carrier. My submission is that there is one individual who is being patronized by the Government.

अध्यक्ष महोदय : आप तो तकरीर में पड़ गए। जो कुछ सवाल में पूछा गया था मिनिस्टर साहब ने उसका जवाब दे दिया है। [The hon. Member has started making a speech. The Minister has replied to whatever has been asked in the question.]

श्री प्रबोध चंद्र : जनाब, Finance Minister साहब की तरफ से यह जवाब आया है कि जिन्होंने गवर्नमेंट से कोई और फायदा नहीं उठाया था सिर्फ उन्हीं को coal depots दिये गए। मुझे कल ही दो लिस्टें मिली हैं जिन से पता चलता है कि एक ही आदमी को coal का depot भी दिया गया और साथ ही goods carrier का permit भी। मैं पूछना चाहता हूं कि आया.....

अध्यक्ष महोदय : आप का सवाल clear है। मिनिस्टर साहिब जवाब देंगे। [The question of the hon. Member is clear. The Minister will reply.]

Chief Minister : The subject of coal depots was dealt with by one Minister while the question of trucks was dealt with by another Minister. Each may have given to a person a licence for each of these things. If it is the policy of the Government not to grant licences for these two things to one person, then we will certainly look into the case pointed out by the hon. Member.

श्री प्रबोध चंद्र : क्या मैं दरियाफ्त कर सकता हूं कि जो policy चीफ मिनिस्टर साहब ने फरमाई है that is the final policy या जो Finance Minister साहब ने बयान की वह final है?

BUSES OF PEPSU ROAD TRANSPORT CORPORATION

***882. Sardar Prem Singh Prem :** Will the Minister for Public Works be pleased to state—

- (a) whether the buses of the Pepsu Road Transport Corporation running from Patiala to Chandigarh and back are diesel-driven ;
- (b) whether it is a fact that the cost of diesel oil is much less than that of petrol ;
- (c) if the answers to parts (a) and (b) above be in the affirmative, whether Government intend reducing the bus fares on the said route ?

Rao Birender Singh : (a) Yes.

(b) Yes.

(c) No.

Sardar Bhupinder Singh Mann : May I know whether the buses running from Patiala to Chandigarh are running at profit or loss ?

Mr. Speaker : This information has not been asked for in the main question.

Sardar Bhupinder Singh Mann : Sir, in part (b) of the question the comparative costs have been enquired. I have just asked an over-all question whether the service between Patiala and Chandigarh is running at profit or loss.

Minister : Generally all our services are running at profit.

Sardar Prem Singh Prem : Is this service being run for earning profit or for the convenience of the public ?

Chief Minister : Both.

श्री प्रबोध चंद्र : क्या वज़ीर साहब Transport यह बता सकते हैं कि चन्द दिन पहले जो गवर्नमेंट की तरफ़ से एक communique issue किया गया था कि चंडीगढ़ बस सर्विस loss पर run कर रही है, is it not Contradictory to what the hon. Minister has just now stated ?

लोक कर्म मंत्री : चंडीगढ़ का case बिल्कुल मुस्तलिफ़ है। चंडीगढ़ एक developing town है। इस में हमें services मुहैया करनी ही पड़ती हैं passengers चाहे इतने हों या न हों।

श्री प्रबोध चंद्र : आपने बताया कि तब्दीली कर दी। क्या चंडीगढ़ की ही की या सारी Services की ?

Minister : I said "generally". I wish he had listened to me properly.

Shri Prabodh Chandra : On a point of order, Sir. Does it lie with the Minister to issue instructions as to how I should behave or how I should understand a reply ?

RESERVATION OF LAND IN VILLAGE THULIWAL, DISTRICT SANGRUR, FOR
HARIJANS

***704. Comrade Jangir Singh :** Will the Minister for Consolidation and Health be please to state—

(a) whether it is a fact that the Settlement Officer, Barnala, district Sangrur, reserved 24 bighas and 17 biswas of land in village Thuliwal, tahsil Dhuri, district Sangrur, on 5th January, 1957, during the Consolidation Operations for distribution amongst the Harijans ;

(b) if the answer to para (a) be in the affirmative, whether the said land has been distributed ; if not, the steps being taken by the Government to distribute it ?

Chaudhri Suraj Mal : (a) Yes, but only 9 bighas and 15 biswas of land was reserved, and not 24 bighas and 17 biswas.

(b) *1st part.*—Yes.

2nd part.—Does not arise.

Sardar Bhupinder Singh Mann : May I know from the hon. Minister if under the consolidation rules land can be taken from a village community for distribution among the Scheduled Castes only ?

Chief Minister : Yes, that is the decision.

श्री प्रबोध चंद्र : क्या वज़ीरे इस्तमाल बताएंगे कि आया यह गवर्नमेंट की policy नहीं है कि तमाम गांव में हरिजनों या उन लोगों को जिन के पास ज़मीन नहीं है, मकान बनाने के लिये पांच मरले जगह दी जाए ?

मुख्य मंत्री : जहां मकान खुले हों वहां नहीं। लेकिन जहां मकान खुले न हों और जिन २ को ज़रूरत हो, उन को दी जाती है।

Sardar Bhupinder Singh Mann : May I know whether this rule of giving land to Harijans applies to all the landless people in the village or only to a particular community ?

Chief Minister : I have replied that it only applies to Harijans.

ਸਰਦਾਰ ਭਾਗ ਸਿੰਘ : ਕੀ ਮੈਂ ਪੁਛ ਸਕਦਾ ਹਾਂ ਕਿ ਜਿਹੜੀ ਹਰੀਜਨਾਂ ਨੂੰ ਜ਼ਮੀਨ ਦੇਣ ਵਾਲੀ ਗਲ ਹੈ ਇਸ ਨੂੰ observe ਵੀ ਕੀਤਾ ਜਾਂਦਾ ਹੈ ਜਾਂ ਨਹੀਂ ?

ਮੁਖ ਮੰਤਰੀ : ਬਿਲਕੁਲ observe ਕੀਤਾ ਜਾਂਦਾ ਹੈ । ਪਰ ਤੁਹਾਨੂੰ ਇਹ ਗੱਲ ਸਮਝ ਲੈਣੀ ਚਾਹੀਦੀ ਹੈ ਕਿ ਸਨ 1950-51 ਤੋਂ ਪਹਿਲਾਂ ਜਦੋਂ ਕਿ ਇਹ rule issue ਨਹੀਂ ਸੀ ਹੋਇਆ ਉਸ consolidation ਵਿਚ ਜੋ ਹੋ ਚੁਕਿਆ ਹੈ ਉਹ ਹੋ ਚੁਕਿਆ ਹੈ; ਅਸੀਂ ਉਸ ਵਿਚ ਬੇਬਸ ਹਾਂ ।

GRANT OF LAND TO HARIJANS FOR EXTENSION OF ABADIS

***873. Chaudhri Sunder Singh :** Will the Minister for Consolidation and Health be pleased to state the number of villages in the State, district-wise, in which after consolidation Harijans have been given lands for the extension of their abadis together with the area of land allotted to each Harijan in each such village ?

Chaudhri Suraj Mal : Sir, I have applied for extension of time for giving a reply to this question.

अध्यक्ष महोदय : आगे के लिये मैं यह चाहूंगा कि जब कोई ऐसा सवाल call कर लिया जाए जिस के बारे में extension मांगी गई है तो मिनिस्टर concerned खुद position बता दिया करें क्योंकि कई दफा ऐसा होता है कि आप की extension की demand late आती है और आफिस से इस सिलसिला में मेरे agenda पर नोट नहीं दिया जाता । (In future, I would like that whenever a question is called in respect of which an extension of time for furnishing reply has been sought, the Minister concerned should state that fact in the House itself because many a time it so happens that requests for such extensions are received late and consequently necessary indication is not given in my Agenda by the office.)

ENQUIRY AGAINST SUGARCANE CO-OPERATIVE SOCIETY, LTD., PHAGWARA, DISTRICT JULLUNDUR

***694. Dr. Bhag Singh :** Will the Minister for Consolidation and Health be pleased to state—

- (a) whether any enquiry into the affairs of the Sugarcane Co-operative Society, Ltd., Phagwara, district Jullundur, was held by the Deputy Registrar, Co-operative Department, in April, 1957; if so, whether he has submitted any report ;
- (b) whether Government proposes to publish the report referred to above ; if so, by what time ?

Chaudhri Suraj Mal : (a) Yes.

(b) No. Such enquiry reports are not published.

डाक्टर भाग सिंह : क्या इस enquiry की report हमारी यानी मੈम्बरों की इत्तलाह के लिये भेजी जायेगी ?

Minister : It is with me. If you are interested, you may come to me and consult it.

Shri Prabodh Chandra : Has Government taken any action on the report of the Enquiry Officer ?

मंत्री : मैं ने सुना नहीं । ज़रा फिर बोलिये ।

श्री प्रबोध चंद्र : क्या चकबन्दी मिनिस्टर साहिब बतायेंगे कि उस officer ने जो enquiry की है उस की report पर कोई action भी लिया गया है या नहीं ?

Minister : I require notice for that.

श्री प्रबोध चंद्र : जनाबे वाला, यह बहुत पुराना सवाल है और बहुत देर से enquiry की report हो चुकी है.....

अध्यक्ष महोदय : आप बैठिये ! इस का जवाब भी बहुत पुराना है । (The hon. Member may resume his seat. The reply to this question is also a very old one.)

PURCHASE OF CLOTH WASHING MACHINERY FOR USE IN V. J. HOSPITAL,
AMRITSAR

***757. Shri Balram Das Tandon :** Will the Minister for Consolidation and Health be pleased to state—

- (a) the date when the cloth washing machinery for the V. J. Hospital, Amritsar, was purchased ;
- (b) the date by which the said machinery was scheduled to be installed in the said Hospital ;
- (c) whether the said machinery has been installed ; if not, the place where it is lying at present and the reasons for not installing it so far ;
- (d) the total cost of the machinery referred to in part (a) above together with the expenditure, if any, incurred thereon, so far ?

Chaudhri Suraj Mal : (a) Most of the components were received in 1955 while the rest of the parts are being received now.

(b) The machinery will be installed soon after its parts required for its working have been received.

(c) No. Reasons as stated at (a) above. The machinery so far is lying at Amritsar.

(d) Rs. 33,000 including transportation charges have been spent. Total amount of expenditure will be known when the whole material has been received and the machinery installed.

चौधरी बलबीर सिंह : क्या वजीर साहिब बतायेंगे कि इस machinery के न आने की क्या वजह है जब कि इस के आने में 1955 से 1957 तक काफी देर हो गई है ?

मंत्री : इस के न आने का कुछ कारण तो जहाज में जगह न मिलने की वजह है और कुछ बाकी transport के मिलने में difficulties की वजह से यह नहीं आ सकी ।

श्री प्रबोध चंद्र : वजीर साहिब ने जवाब में बताया है कि इस machinery का कुछ हिस्सा तो आ गया है और कुछ अभी नहीं आया । तो क्या मैं जान सकता हूं कि इस machinery का order हिस्सों में दिया गया था या कि एक ही firm को सारी machinery supply करने के लिये order दिया गया था ?

Minister : For that I require notice. I have not studied it.

PRINTING OF THE LETTER ADDRESSED BY PRIME MINISTER OF INDIA TO
SWAMI ATMA NAND

***759. Shri Balram Das Tandon :** Will the Chief Minister be pleased to state whether it is a fact that the letter of Prime Minister of India dated the 13th June, 1957, addressed to Shri Swami Atma Nand Ji was printed by the Government in four different languages; if so, the total number of copies printed and the cost thereof ?

Sardar Partap Singh Kairon : Yes.

English	..	50,000	copies
Urdu	..	75,000	„
Hindi	..	75,000	„
Punjabi	..	50,000	„

The cost involved is not readily available. It will be placed on the Table of the House after the 15th November, 1957.

FURTHER INFORMATION RECEIVED IN REPLY TO STARRED
QUESTION No. 759

The cost of paper and printing of the letter addressed by the Prime Minister of India to Swami Atma Nand amounts to Rs. 10,098.75.

Note : Further information in reply to St. Q. No. 759 was received later and is added below the original reply to the Question.

Sardar Bhupinder Singh Mann : May I know whether it is a fact that this letter from the Prime Minister to Shri Swami Atma Nand Ji, whose copies have been distributed, was in reply to a letter written by Swamiji himself and whose contents had appeared in the Press before this letter was published ?

Chief Minister : That is true.

ਸਰਦਾਰ ਉਮਰਾਓ ਸਿੰਘ : ਕੀ ਮੈਂ ਪੁਛ ਸਕਦਾ ਹਾਂ ਕਿ ਇਹ ਚਿੱਠੀ ਜਿਹੜੀ ਕਿ Prime Minister ਵਲੋਂ ਲਿਖੀ ਗਈ ਸੀ ਇਹ ਉਨ੍ਹਾਂ ਨੇ official capacity ਵਿਚ ਲਿਖੀ ਸੀ ਜਾਂ ਹੋਰ ਕਿਸੇ ਤਰ੍ਹਾਂ ।

ਅਧ୍ୟਕਸ਼ ਸ਼ਹੋਦਯ : यह सवाल पैदा नहीं होता । (this question does not arise.)

श्री इन्द्र सिंह : क्या चीफ़ मिनिस्टर साहिब बतायेंगे इस के छपने की जो सारी cost है यह उन्होंने कौनसे head में show की है या show करने की इच्छा है ?

मुख्य मंत्री : यह तो इस में पूछा नहीं गया । इस के लिये notice चाहिये ।

अध्यक्ष स਼ਹੋਦਯ : इस के लिये separate notice दें । (the hon. Member may give a separate notice for this.)

ਸਰਦਾਰ ਭਾਗ ਸਿੰਘ : ਕੀ ਮੁੱਖ ਮੰਤਰੀ ਜੀ ਦਸਣਗੇ ਕਿ Prime Minister ਦੀ ਇਸ ਚਿੱਠੀ ਦੇ ਵੰਡਣ ਦੀ ਕਿਉਂ ਲੋੜ ਪਈ ?

ਮੁੱਖ ਮੰਤਰੀ : ਕੀ ਇਹ ਵੀ ਦਸਣ ਦੀ ਲੋੜ ਹੈ ? ਇਹ ਇਸ ਲਈ ਵੰਡੀ ਗਈ ਸੀ ਕਿਉਂ ਜੋ ਹਾਲਾਤ ਇਸ ਤਰ੍ਹਾਂ ਦੇ ਹੋ ਗਏ ਸਨ ਤੇ ਲੋਕਾਂ ਨੂੰ ਸਹੀ ਗੱਲ ਦਸਣ ਦੀ ਲੋੜ ਸੀ ਤਾਂ ਜੋ ਉਹ ਗਲਤ ਰਸਤੇ ਤੇ ਨਾ ਤੁਰ ਪੈਣ ।

श्री इन्द्र सिंह : क्या चीफ़ मिनिस्टर साहिब बतायेंगे कि क्या वह हर दो आदमियों की खतो किताबत को इसी तरह छपवा कर बांटेंगे ?

ਮੁੱਖ ਮੰਤਰੀ : ਇਹ ਉਨ੍ਹਾਂ ਦੇ ਆਦਮੀਆਂ ਦੀ personalities ਤੇ depend ਕਰਦਾ ਹੈ ।

SEPARATION OF THE JUDICIARY FROM THE EXECUTIVE

*790. Shri Rup Singh Phul : Will the Chief Minister be pleased to state—

(a) whether Government have decided to separate the Judiciary from the Executive in the State ;

(b) if the answer to part (a) above be in the affirmative, when is the said separation proposed to be effected in Kangra District ?

Chief Minister : (a) Yes.

(b) A draft bill is being examined and separation will be effected in the Kangra District in due course.

Shri Rup Singh Phul : Will the Chief Minister be pleased to state why the action in this matter of vital importance was delayed to this extent ?

Chief Minister : Such is the matter.

ਸਰਦਾਰ ਉਮਰਾਓ ਸਿੰਘ : ਕੀ ਵਜ਼ੀਰ ਸਾਹਿਬ ਦਸਣਗੇ ਕਿ ਕੀ ਪੰਜਾਬ ਵਿਚ ਵੀ ਇਸ ਸਿਲਸਿਲੇ ਵਿਚ ਉਹੋ ਹੀ pattern ਅਪਣਾਇਆ ਜਾਏਗਾ ਜਿਹੜਾ ਕਿ ਪੈਪਸੂ ਵਿਚ ਅਪਣਾਇਆ ਗਿਆ ਸੀ ।

ਮੁੱਖ ਮੰਤ੍ਰੀ : ਹਾਂ, ਪਰ ਆਹਿਸਤਾ ਆਹਿਸਤਾ ।

FILLING UP OF POSTS OF P. C. S. CADRE

***877. Chaudhri Sunder Singh :** Will the Chief Minister be pleased to state—

- (a) whether it is a fact that 12 posts of P. C. S. have been filled up as a result of the examination held in 1956 ;
- (b) whether it is a fact that 3 posts fall in the quota fixed for Harijans in 1956 ;
- (c) whether it is a fact that only 2 Harijans were taken in 1956 ;
- (d) if the answer to parts (a), (b) and (c) above be in the affirmative, the steps Government proposes to take to appoint third Harijan candidate in the P. C. S. cadre ?

Sardar Partap Singh Kairon : (a) Government have decided to fill 12 vacancies on the result of the P. C. S. (Executive Branch) Competitive Examination held in 1956, but so far only 10 vacancies have actually been filled.

(b) No. In accordance with the Block System only two vacancies fell to the share of Scheduled Castes, Scheduled Tribes and Backward Classes in respect of the year 1956.

(c) Yes.

(d) In view of (b) above does not arise.

ਸਰਦਾਰ ਭਾਗ ਸਿੰਘ : ਕੀ ਮੁੱਖ ਮੰਤ੍ਰੀ ਜੀ ਦਸਣਗੇ ਕਿ ਜੇਕਰ ਇਹ ਬਾਰਾਂ ਦੀਆਂ ਬਾਰਾਂ vacancies ਫ਼ਰਨੀਆਂ ਹੁੰਦੀਆਂ ਤਾਂ ਕੀ ਹਰੀਜਨ ਤਿੰਨ ਲਏ ਜਾਂਦੇ ?

ਮੁੱਖ ਮੰਤ੍ਰੀ : ਮੇਰੇ ਖਿਆਲ ਵਿਚ block system ਦੇ ਮੁਤਾਬਿਕ ਵੀ ਦੋ ਹੀ ਆਉਣੇ ਸਨ ।

ਸਰਦਾਰ ਭਾਗ ਸਿੰਘ : ਤਾਂ ਕੀ ਉਹ ਦਸਣਗੇ ਕਿ ਹਰੀਜਨ ਫਿਰ ਤਿੰਨ ਕਦੇ ਲਏ ਜਾ ਸਕਦੇ ਹਨ ?

अध्यक्ष महोदय : इस सूचना के लिये आप block system को पढ़ कर देख लें। यहां आप इस के लिये supplementaries क्यों करते हैं ? (For this information the hon. Member can study the block system. Why does he ask supplementaries in this connection ?)

चौधरी सुंदर सिंह : 1956 ਵਿਚ ਕੁਲ ਕਿਤਨੀਆਂ vacancies ਸਨ ?)

अध्यक्ष महोदय : इसी का तो जवाब दिया गया है। (This supplementary has already been replied.)

चौधरी सुंदर सिंह : 1955 ਵਿਚ ਅਲੱਗ vacancies ਸਨ ਤੇ 1956 ਵਿਚ ਅਲੱਗ ਸਨ । ੧੯੫੬ ਦੀਆਂ ਨਹੀਂ ਦਸੀਆਂ ਗਈਆਂ ।

अध्यक्ष महोदय : 1956 की vacancies के बारे में जवाब दिया जा चुका है। (The reply with regard to the number of vacancies in 1956 has already been given.)

Sardar Bhupinder Singh Mann : May I know, Sir, whether certain minimum qualifications have been prescribed for Harijans also and whether they are required to pass an examination before they are taken in the Punjab Civil Service ?

Mr. Speaker : The question is as to how many Harijans were taken in the P. C. S. as a result of the competitive examination held in 1956. How does the question of the hon. Member arise ?

Sardar Bhupinder Singh Mann : Sir, the answer is that an examination has been held. I wanted to know whether a Harijan has to be appointed necessarily even if he fails in the examination.

Chief Minister : No.

चौधरी सुंदर सिंह : क्या चीफ मिनिस्टर साहिब बतायेंगे कि 1956 में Non-Harijan लड़के कितने पास हुए थे और उन की गिनती के हिसाब से हरिजनों का कितना कोटा बनता है ?

मुख्य मंत्री : उन के पास होने का कोटा मुझे मालूम नहीं। मुझे तो यह पता है कि उन से कितनी जगहें भरी जा सकती थीं।

अध्यक्ष महोदय : चौधरी साहिब, आप फिर अच्छी तरह सोच लें और बाद में पूछ लें। इस का जवाब तो दिया जा चुका है। (let the hon. Member think over the matter carefully and after wards ask for the information. As to his supplementary, it has already been answered.)

श्री इन्द्र सिंह : क्या Chief Minister साहिब बतायेंगे कि officers को percentage के basis पर और block system की बिना पर लेने में क्या फर्क है ?

ਮੁੱਖ ਮੰਤ੍ਰੀ : ਇਤਨੀ ਜਲਦੀ ਨਹੀਂ ਦਸ ਸਕਦਾ, ਇਹ ਇਕ complicated matter ਹੈ ।

अध्यक्ष महोदय : Block system समझने में ज़रा time लगेगा । (It will take some time to understand the block system.)

ਸਰਦਾਰ ਭਾਗ ਸਿੰਘ : ਕੀ Chief Minister ਜਾਹਿਬ ਦਸਣਗੇ ਕਿ ਜਦ vacancies ੧੨ ਸਨ ਤਾਂ ੧੦ ਹੀ ਕਿਉਂ ਭਰੀਆਂ ਗਈਆਂ ?

ਮੁੱਖ ਮੰਤ੍ਰੀ : ਇਸ ਲਈ separate question ਕਰੋ ।

COMPLAINT FROM SHRI HARNAM SINGH GRANTHI OF NALAGARH.

*706. Comrade Jangir Singh : Will the Chief Minister be pleased to state—

(a) whether Government has received any complaint from Shri Harnam Singh Granthi of Nalagarh, now a resident of Rupar, against the Sub-Inspector, Balachaur, and Bhagat Ram, Lambardar of Kalar, for aiding certain persons in abducting his wife ;

(b) if the answer to part (a) above be in affirmative, whether any enquiry into the complaints has been made; if so, the result thereof

Sardar Partap Singh Kairon : (a) Yes.

(b) Case FIR No. 17, dated 8th June, 1957, under sections 366/368/376, IPC, police station Balachaur, was registered on the complaint of Harnam Singh and on thorough investigation it was found that the offence did not fall under sections 366/368/376, IPC. It was rather an offence under section 498, IPC, cognizance of which could be taken only by the Court, on the complaint of the husband. Thus the case was reported for cancellation and the Illaqa Magistrate cancelled the case *vide* his order dated 11th September, 1957. Allegations against Sub-Inspector Karan Singh were also found to be false on enquiries.

MURDER IN VILLAGE SARAI NAGA, TEHSIL MUKTSAR, DISTRICT FEROZEPUR

*799. Pandit Ram Kishan Bharolian : Will the Chief Minister be pleased to state—

(a) whether it is a fact that one Sohan Singh, barber of village Sarai Naga, tehsil Muktsar, district Ferozepur, was murdered in the 4th week of July, 1957 ; if so, the circumstances under which he was murdered ;

(b) whether the alleged murderers have been traced and arrested ; if not, the reasons therefor ?

Sardar Partap Singh Kairon : (a) Yes. Sohan Singh, barber of village Sarai Naga, tehsil Muktsar, district Ferozepur, was murdered but, in the 3rd week, and not in the 4th week, of July, 1957. A statement showing the circumstances under which he was murdered, is laid on the Table.

[Chief Minister]

(b) The culprits have not so far been traced and the case is being investigated by the C.I.A. Staff under the supervision of the D.S.P., Headquarters, Ferozepur.

Statement showing the circumstances under which Sohan Singh, Barber of village Sarai Naga, tehsil Muktsar, district Ferozepur, was murdered in July, 1957

On the evening of 17th of July, 1957, the deceased who ran a teashop situated at a distance of one furlong from the village, on Kotkapura-Muktsar Road, took liquor at his shop in the company of his brother and their two friends, namely, Kehar Singh and Jaswant Singh. After sunset his brother and Jaswant Singh went away, leaving Sohan Singh and Kehar Singh at the shop. Sohan Singh that night did not go home but slept at the shop with Kehar Singh on one Charpoy. At about midnight, Kehar Singh was awakened by Sohan Singh's shrieks and saw Gandasa blows being given to him by one person while another person armed with a pistol stood at 4-5 karams from their cot. Kehar Singh ran away and the man with the pistol fired two shots at him. Sohan Singh died on the spot and a case FIR No. 174, dated 18th July, 1957, under section 302/34, IPC, was registered at police station Muktsar on the report of his brother Bakhtawar Singh. The complainant expressed no suspicion against anybody. Interrogation of Kehar Singh and Jaswant Singh yielded no useful information. The deceased was a bachelor of questionable character and foul tongue. His misbehaviour towards someone is believed to have been the cause of his murder.

MURDER CASES IN THE STATE

***809. Sardar Dhanna Singh Gulshan :** Will the Chief Minister be pleased to state whether there are any persons in the State at present who having undergone their sentences awarded to them in murder cases on release have committed murders ; if so, their number ?

Sardar Partap Singh Kairon : Only one person, namely, Kaka alias Kakar, son of Wazira, Jat of village Kularian, police station Baretta, district Bhatinda, has committed a murder after having been released from jail. The present case is under trial in the court of the Sessions Judge, Bhatinda.

PROMOTIONS IN THE POLICE DEPARTMENT

***862. Shri Prabodh Chandra :** Will the Chief Minister be pleased to state—

- (a) the names of persons in the Police Department, of the rank of D.S.Ps and above who have been promoted this year ;
- (b) whether the promotions referred to in part (a) above were made on the basis of seniority or other considerations ;
- (c) whether any enquiry was being held against any of the persons referred to in part (a) above at the time of his promotion ?

Sardar Partap Singh Kairon : (a) A statement is laid on the Table of the House.

(b) Seniority only determines the eligibility of officers for being considered for promotion ; promotions are made by selection based on the relative merits of the officers.

(c) No.

Statement showing the names of Deputy Superintendents of Police who were promoted during the year

(i) Deputy Superintendents of Police promoted to the rank of officiating Superintendents of Police—

- (1) Shri Karam Singh.
- (2) Shri A. C. Pushong.
- (3) Shri Jaswant Singh Bakhshi.
- (4) Shri Brijinder Singh.
- (5) Shri Manmohan Singh.
- (6) Shri Inder Mohan Mahajan.

(ii) Assistant Superintendent of Police promoted to the rank of officiating Superintendent of Police.

- (1) Shri J. S. Bawa, I.P.S.

(iii) Superintendents of Police, Time-scale, promoted to the rank of officiating Superintendents of Police, Selection Grade—

- (1) Shri Bhagwan Singh Rosha, I.P.S.
- (2) Shri Ajaib Singh, I.P.S.

(iv) Superintendent of Police, Time-scale/officiating Superintendent of Police, Selection Grade, promoted to the rank of officiating Deputy Inspectors-General of Police—

- (1) Shri B. S. Bindra, I.P.
- (2) Shri Bhagwan Singh Rosha, I.P.S.

श्री प्रबोध चंद्र ; There is a name of Shri J. S. Bawa in the list. क्या Chief Minister साहिब बतायेंगे कि क्या श्री J. S. Bawa के बरखिलाफ कोई enquiry हुई और क्या उस में उन पर reflections cast किये गये ?

Chief Minister : Not to my knowledge.

अध्यक्ष महोदय : अगर कोई particular नाम है तो उस के लिये अलग नोटिस दें । (In case the hon. Member has some particular name in view about whom he wants to have some information then he should give a separate notice.)

Chief Minister : If it is the same Bawa.....

Shri Prabodh Chandra : Yes, it is the same Bawa who was condemned in the Kalka Enquiry Report.

May I know the reason why a person who was condemned in the Enquiry Report has been promoted ?

Chief Minister : An officer cannot be condemned for ever. As a punishment, his promotion may be stopped for a certain period. This officer had had enough of it and then he was promoted,

श्री प्रबोध चंद्र : क्या Chief Minister साहिब बतायेंगे कि अगर कोई enquiry किसी के बरखिलाफ जाए तो कितना अरसा मुकर्रर है—दो हफ्ते,—6 महीने या कुछ और जिस के बाद उस को promotion दी जाती है ?

मुख्य मंत्री : जब किसी की promotion एक दफ़ा held up हो जाए तो कुछ वक्त के बाद जब हम देखते हैं कि उस का काफ़ी नुकसान हो चुका है तो अगर उस का behaviour ठीक हो तो उस को promotion दे दी जाती है ।

श्री प्रबोध चंद्र : क्या ऐसी promotions के मुतअल्लिक गवर्नमेंट की कोई unanimous और वाजेह पालिसी है या एक case में कुछ और दूसरे में कुछ और ?

मुख्य मंत्री : जब कोई case आता है तो उस को देख कर ही पता चलता है कि इसे कितनी सज़ा देनी है ।

श्री प्रबोध चंद्र : क्या Chief Minister साहिब को पता है कई अकसर जिन के बरखिलाफ़ कि किसी enquiry में 5 साल पहले reflections cast किये गये, अब तक वैसे ही पड़े हुए हैं ?

Mr. Speaker : This is a hypothetical question, please give a separate notice for it.

श्री प्रबोध चंद्र : Chief minister साहिब ने बताया है कि promotions seniority plus merits के basis पर की जाती हैं तो क्या मैं पूछ सकता हूँ कि क्या Mr. Rosha और सरदार अजैब सिंह के अलावा merits वाले और कोई Senior Superintendents नहीं हैं ?

मुख्य मंत्री : क्यों नहीं ।

श्री प्रबोध चंद्र : क्या यह ठीक है कि इन से senior officers ने जिन का merit के लिहाज़ से record बिल्कुल clean है, कोई representation की है कि यह supersessions हुई हैं ?

अध्यक्ष महोदय : यह एक separate question है कि किसी अकसर ने कोई representation की है या नहीं । इस के लिये अलग सवाल करें । (This is a separate question whether any officer has submitted any representation or not. The hon. Member may please give a separate notice for that.)

श्री प्रबोध चंद्र : जनाब, यह कहा गया है कि यही दो चार officers हैं merit के लिहाज़

Mr Speaker : I do not allow it.

श्री प्रबोध चंद्र : आप की मर्जी है । मैं ने एक और supplementary question करना है । क्या मैं पूछ सकता हूँ कि जिन Superintendents of Police को time-scale दिया गया है उन में से जिन के cases review किये गये क्या उन में से सब से बुरा record Mr. B. S. Bindra का था ? अगर ऐसा है तो फिर क्या बजुहात है कि उन को promote किया गया ?

ਸੁਰਖ ਸੰਤੀ : ਕਹੀ ਗਾਤ ਹੈ । No officer is condemned for life time जब कुछ time हो जाता है तो अगर किसी की report बुरी हो तो उस की तरक्की नहीं होती और अच्छी report हो तो तरक्की हो जाती है ।

ਸਰਦਾਰ ਉਮਰਾਓ ਸਿੰਘ : ਕੀ ਇਹ ਗੱਲ ਠੀਕ ਹੈ ਕਿ ਇਨ੍ਹਾਂ Police Officers ਵਿਚੋਂ Shri B. S. Bindra ਸਭ ਨਾਲੋਂ senior ਹੈ ?

ਸ਼੍ਰੀ ਸਪੀਕਰ : ਛੱਡੋ ਜੀ, ਤੁਸੀਂ ਇਹ ਸਵਾਲ ਬਾਰ ੨ ਕਿਉਂ ਪੁਛਦੇ ਹੋ । (Leave it please. Why is the hon. Member asking this question repeatedly ?)

ਸ਼੍ਰੀ ਪ੍ਰਬੋਧ ਚੰਦਰ : Chief Minister ਸਾਹਿਬ ਨੇ ਮੋਹਰਬਾਨੀ ਫਰਮਾ ਕਰ ਅਪਨੀ तरफ से कुछ period of time रखा हुआ है तो क्या मैं यह पूछ सकता हूँ कि जब promotion से सिर्फ़ तीन, चार महीने पहले ही इस अफ़सर को काफ़ੀ ग़लत सी report मिली तो.....

ਸ਼੍ਰੀ ਇੰਦਰ ਸਿੰਘ : ਕਥਾ ਸੁਰਖ ਸੰਤੀ ਜੀ ਧਹ ਕਤਾਏਗੇ ਕਿ ਜੋ list Table ਪਰ ਰਖੀ ਗਈ ਹੈ, ਉਸ ਮੈਂ ਕਿਤਨੇ ਹਿੰਦੂ ਅਓਰ ਕਿਤਨੇ ਸਿਖ ਹੈਂ ।

ਮੁੱਖ ਮੰਤ੍ਰੀ : ਇਸ ਲਿਹਾਜ਼ ਨਾਲ information ਨਹੀਂ ਆਈ । ਬਾਕੀ list ਦੇਖ ਲਓ । ਬਿਹਤਰ ਇਹ ਹੈ ਕਿ ਤੁਸੀਂ ਹਿੰਦੂ ਸਿਖ ਦੇ ਟੋਟੇ ਵਿਚ ਨਾ ਪਉ ।

ਸ਼੍ਰੀ ਪ੍ਰਬੋਧ ਚੰਦਰ : ਕਥਾ Chief Minister ਸਾਹਿਬ ਕਤਾਏਗੇ ਕਿ ਕਥਾ ਧਹ ਠੀਕ ਹੈ ਕਿ इन promotions के बरखिलाफ़ Police Department में बहुत जज़ਬਾ है और इसी की वजह से गवर्नਮੈਂਟ ने promotions के cases को review करने के लिए एक Enquiry Committee बैठाई है ?

ਮੁੱਖ ਮੰਤ੍ਰੀ : ਮੈਂ ਇਹ ਦਸਣਾ ਚਾਹੁੰਦਾ ਹਾਂ ਕਿ ਕਿਤੇ ਕੋਈ ਜਜ਼ਬਾ ਨਹੀਂ ਹੈ । ਜਿਥੋਂ ਤਕ review ਲਈ representations ਦਾ ਸਵਾਲ ਹੈ, ਉਹ ਕੋਈ ਵੀ ਆਦਮੀ ਅਰਜ਼ੀ ਦੇ ਸਕਦਾ ਹੈ ਅਤੇ ਮੈਂ ਆਪ ਦੀ information ਲਈ ਦਸ ਦੇਵਾਂ ਕਿ ਕਿਸੇ ਨੇ ਇਸ ਤਰ੍ਹਾਂ ਦੀ ਕੋਈ ਅਰਜ਼ੀ ਨਹੀਂ ਦਿਤੀ । (ਤਾੜੀਆਂ)

Mr. Speaker : No more supplementaries on this question please.

ARREST IN CONNECTION WITH HINDI AGITATION

*863. Shri Prabodh Chandra : Will the Chief Minister be pleased to state the total number of persons arrested and detained under the Preventive Detention Act, separately, for taking part in the Hindi agitation in the State ?

Sardar Partap Singh Kairon : (1) Total number of persons arrested under various provisions of Law is 5601.

2. Total number of persons detained under the Preventive Detention Act is 112.

श्री प्रबोध चंद्र : क्या यह बात गवर्नमेंट के इल्म में है कि बहुत सारे आदमी जिन को गवर्नमेंट ने Preventive Detention Act के तहत गिरफ्तार किया उन में से Reviewing Committee ने 80 प्रतिशत को छोड़ दिया ?

Mr. Speaker : This is not a supplementary question. The hon. Member is giving information.

श्री प्रबोध चंद्र : क्या Chief Minister साहिब यह बतायेंगे कि Preventive Detention Act के तहत जितने आदमी गिरफ्तार किये गये हैं, उन में से कितनी का केस review किया गया है ?

ਮੁੱਖ ਮੰਤ੍ਰੀ : ਬਹੁਤਿਆਂ ਦੇ ਕੀਤੇ ਗਏ ਹੋਣਗੇ। ਇਸ ਵੇਲੇ ਨੰਬਰ ਨਹੀਂ ਦੇ ਸਕਦਾ।

REVIEW OF CASES OF HINDI SATYAGRAHA DETENUS

***920. Comrade Ram Chandra :** Will the Chief Minister be pleased to state—

- (a) Whether Government has appointed any Advisory Board to review the cases of those who have been detained in connection with the 'Save Hindi' agitation ;
- (b) the number of cases reviewed by the said Board ;
- (c) the number of cases in which Government have accepted the recommendations of the said Board ?

Sardar Partap Singh Kairon : (a) Yes.

(b) Twenty up to 15th October, 1957.

(c) Twenty (all).

Sardar Bhupinder Singh Mann : May I know if there is any case in which the Government did not accept the recommendation of the Advisory Board for the release of a detenu ?

Chief Minister : No, there is none.

ਸਰਦਾਰ ਭਾਗ ਸਿੰਘ : ਕੀ ਚੀਫ ਮਨਿਸਟਰ ਸਾਹਿਬ ਦਸਣਗੇ ਕਿ ਕੀ ਗੋਰਮੈਂਟ bound ਹੈ, Advisory Board ਦੇ decisions ਤੇ, ਕਿ ਕਿਸੇ ਆਦਮੀ ਨੂੰ ਉਹ ਛੱਡਣ ਲਈ ਸਿਫਾਰਸ਼ ਕਰਨ ਤਾਂ ਉਸ ਨੂੰ ਸਰਕਾਰ ਛੱਡ ਦਿੰਦੀ ਹੈ ?

Chief Minister : I think when the Advisory Board exonerates a man and wants to release him, he should be released regardless of what the Government feels about him.

श्री प्रबोध चंद्र : अभी चीफ़ मिनिस्टर साहिब ने फरमाया है कि 20 आदमियों को रिहा कर दिया गया है तो क्या मैं

मुख्य मंत्री : किस ने कहा है ?

I have stated that the number of cases in which the Government have accepted the recommendations of the Advisory Board is 20.

चौधरी इन्द्र सिंह : क्या चाक मिनिस्टर साहिब बतायेंगे कि जो Advisory Board की recommendations हांती हैं उन में और जो grounds of detention होती हैं उनमें क्या material फर्क होता है एक बात यह और दूसरी यह कि क्या detention से पहले verify कर लिया जाता है ?

मुख्य मंत्री : कोशिश तो करते हैं । Advisory Board भी इस बात की कोशिश करता है ।

चौधरी इन्द्र सिंह : सवाल के पार्ट (c) में पूछा गया था : 'the number of cases in which Government have accepted the recommendations of the said Board. तो मैं यह पूछना चाहता हूं कि जो Advisory Board की recommendations हैं उनमें और Government की जो grounds of detention हैं उनमें कहां तक material फर्क होता है ?

मुख्य मंत्री : यह तो वैसे भी पता नहीं हो सकता और अगर पता हो तो भी बतलाया नहीं जा सकता । These are two different matters dealing with the Advisory Board.

INJURIES SUSTAINED BY AN M.L.A.

*921. Comrade Ram Chandra : Will the Chief Minister be pleased to state—

(a) the circumstances under which Shri Lal Chand Sabharwal, a member of this House, was injured while in Police custody ;

(b) the details of injuries sustained by him in the said accident ?

Chief Minister : I have misplaced the reply somewhere.

Mr. Speaker : It will be taken up tomorrow.

PRISONERS IN THE STATE

*645. Pandit Shri Ram Sharma : Will the Minister for Finance be pleased to state—

(a) whether there is any proposal under the consideration of Government to extend the total remissions of prisoners in the Jails in the State from one-fourth to one-third of a year and provide for an appeal to the Inspector-General of Prisons against the Jail punishments awarded by the Superintendents of Jail ;

Note.—The reply to St. Q. No. 921 appears in the Debate, Vol. II—No.3, dated 25th October, 1957.

[Pandit Shri Ram Sharma]

- (b) the number of prisoners who have been granted parole and furlough, period-wise, during the last two years ;
- (c) whether Government intend releasing prisoners or giving them remission on the celebration of the 1857 Centenary ?

Shri Mohan Lal : (a) No.

(b) Two in the year 1955.
Five in the year 1956.

One in the year 1957.

(c) Necessary orders in this respect have been issued.

APPOINTMENTS OF BLOCK DEVELOPMENT OFFICERS

***861. Shri Prabodh Chandra :** Will the Minister for Planning and Community Projects be pleased to state—

- (a) the total number of persons recruited as Block Development Officers during the current year with their names and qualifications ;
- (b) whether the appointments referred to above were got approved by the Public Service Commission ?

Dr. Gopi Chand Bhargava : (a) *First part.*—Forty-Four.

Second part.—A list showing the names and qualifications of the Block Development Officers is placed on the Table of the House.

(b) The Public Service Commission was consulted in 19 cases. The others were appointed against 50 per cent vacancies which are not referred to the Commission.

List of Block Development Officers Recruited during the year 1957

Serial No.	Name	Academic qualifications	Other qualifications	REMARKS
1	2	3	4	5
1	S. Kalwant Singh Virk	Recommended by Public Service Commission.
2	Shri Dharam Chand	Ditto
3	Shri Ajit Singh	Recommended by Public Service Commission. A member of Scheduled Caste
4	Shri Karam Singh Sahota	Ditto
5	Shri Bhola Ram Kaishtha	Belongs to Kangra District.
6	Shri Kirpal Singh Dhilwan	..	A social worker, Member of Bharat Sewak Samaj. Managed a farm of 50 acres for 10 years.	An active member of Farmers Association.
7	Shri Avtar Singh Daler	..	A social worker. Grandfather suffered in Morcha Jaitu and went to jail.	A good organiser. Has literary taste.
8	Shri Kirpal Singh	..	A social worker, sarpanch, was arrested under the Defence of India Rules in 1942.	..
9	Shri Krishan Kumar Verma	..	A social worker—father sarpanch. Has run his farm of 156 bighas on modern lines. Worked for 9 months in Jagadhri and Sonapat Projects as a social worker. Organised Community Centres and Young Farmers Clubs.	..

[Minister for Planning and Community Projects]

Serial No.	Name	Academic qualifications	Other qualifications	REMARKS
1	2	3	4	5
10	Shrimati P. Chawla	..	A social worker.	..
11	Shri Jagir Singh Gill	..	Imparted Military Training at Desh Sewak Saina Camp, was a member of I.N.A.	An ex-Army Officer.
12	Shri Ptara Singh Dhillon	..	Father, a social worker.	A member of Scheduled Caste.
13	Shri Harish Chander	..	Organised various Associations and Societies for the welfare of Scheduled Castes	A member of Scheduled Caste.
14	Shri Narinder Singh	..	A social worker. Well known in rural masses.	Belongs to Rohtak.
15	Shri Anwar S. Datta	..	A social worker.	..
16	Shri Gurdip Singh	..	Went to jail for National cause for 6 times	..
17	Shri Harbans Singh	Government servant—Assistant in F.C. Office.
18	Shri Ved Brat	Was P.A. to Chief Secretary.
19	Shri Charan Lal	Government servant.—Agricultural Inspector.
20	Shri Hazara Singh	Government servant—Agricultural Inspector.
21	Shri Surrinder Singh	Government servant—Co-operative Inspector.
22	Shri Chint Ram	Government servant. Was Food Inspector in Health Department. A member of Scheduled Castes.

23	Shri Surjit Singh	..	B.A.	Government servant—Co-operative Inspector.
24	Shri Gurbux Rai	..	B.A.	Government servant—Assistant in the F.C. Office—Member of Scheduled Caste.
25	Shri Harbhajan Singh	..	B.Sc. (Agriculture)	Government servant—Agricultural Inspector
26	Shri Gurdial Singh Suri	..	B.A.	Retrenched Government employee. Was Assistant Custodian.
27	Shri Amrit Lal	..	B.Sc.	Government servant—Programme Planning Organizer in the Development Department.
28	Shri Pal Singh	..	B.Sc. (Agriculture)	..	Worked as Agricultural Inspector for 16 years.	Recommended by Public Service Commission.
29	Shri Dalip Singh, son of Amin Lal	..	B.Sc. (Agriculture)	..	Worked as Agricultural Inspector for 16 years.	Ditto
30	Shri Kartar Singh Mahal	..	B.Sc. (Agriculture)	..	Worked as Agricultural Inspector for 11 years.	Ditto
31	Shri Vishwa Nath Vij	..	B.Sc. (Agriculture)	..	Worked as Agricultural Inspector for 21 years.	Ditto
32	Shri Sukhdev Singh Rathee	..	B.Sc. (Agriculture)	..	Worked as Agricultural Inspector for 12 years.	Ditto
33	Shri Sohan Singh Bal	..	B.Sc. (Agriculture)	..	Worked as Agricultural Inspector for 18 years.	Ditto
34	Shri Dalip Singh Gill, son of Hazura Singh	..	B.Sc. (Agriculture)	..	Worked as Agricultural Inspector for 16 years.	Ditto
35	Shri Gopal Singh Kahlon	..	B.Sc. (Agriculture)	..	Worked as Agricultural Inspector for 20 years.	Ditto

[Minister for Planning and Community Projects]

Serial No.	Name	Academic qualifications	Other qualifications	REMARKS
1	2	3	4	5
36	Shri Nahar Singh	..	Worked as Agricultural Inspector for 18 years.	Recommended by Public Service Commission.
37	Shri Inder Sen Sharma	..	Worked as Sanitary Inspector for 12 years.	Ditto
38	Shri Ladhu Ram	..	Worked as Agricultural Inspector for 16 years.	Ditto
39	Shri Sadhu Singh Johal	..	Worked as Agricultural Inspector for 21 years.	Ditto
40	Shri Avtar Krishan Khosla	..	Worked as Agriculture Inspector and Assistant Extension Officer for 6½ years.	Ditto
41	Shri Gurdial Singh	..	Game Inspector for 5 years. Assistant Warden, Fisheries, for 12 years.	Recommended by Public Service Commission. (Scheduled and Backward Classes).
42	Shri Sukhjot Singh	..	Worked as Auditor in Local Fund Accounts for 2 years.	Ditto
43	Shri Dalip Singh Gill, son of Raunak Singh	..	Worked as Social Education Organizer for 2 years.	Ditto
44	Shri Amin Chand	..	Working as a teacher since 1951.	Ditto

N.B.—The following candidates have been recommended by Public Service Commission, but kept on waiting list:—

1	Jage Ram Dahiya	..	Worked as Agricultural Inspector for 24 years.	Recommended by Public Service Commission.
2	Akhtiar Lal Tandan	..	Worked as Manager-in-charge of a Mechanized Farm, Alampur, U.P., for one year. Rationing Inspector for one year. Legal Assistant in Law Department for 1 year. Lecturer in College for 1 year.	Ditto

श्री प्रबोध चंद्र : क्या वज़ीर जेल खानाजात बतायेंगे कि यह जो list मुझे दी गई है इस में कुछ Matric हैं, कुछ F.A., M.A., और LL.B. हैं तो Government ने B.D.O.s की appointment के लिये क्या minimum qualifications रखी हुई हैं ?

मंत्री : मैं इस के लिये नोटिस चाहूंगा ।

सरदार डाग सिंघ : की एह सँच है कि एह सारीयां पेंसटं Public Service Commission ਦੇ purview ਤੋਂ ਬਾਹਰ ਸਨ ।

मंत्री : मैं इसका जवाब दे चुका हूँ ।

चौधरी इन्द्र सिंह : क्या वज़ीर साहिब यह बतायेंगे कि किस वजह कर के कोई F.A. और कोई M.A. Block Development Officer हैं और क्या यह सारी prize posts हैं कि जिस को चाहा appoint कर दिया ?

मंत्री : Fifty per cent posts को Government appoint करती है और 50 per cent को Government ने Public Service Commission की मारफत appoint किया है ।

श्री प्रबोध चंद्र : वज़ीर साहिब ने यह बताया है कि 44 appointments की गई हैं और उन में से 19 Public Service Commission ने appointments की हैं और बाकी Government ने की हैं तो मैं यह जानना चाहता हूँ कि Government ने जब 50 per cent का quota Public Service Commission के purview से हटा लिया है तो इस से ज्यादा आदमी क्यों appoint किए गए ?

मुख्य मंत्री : इस वजह से ऐसा किया गया कि उस वक्त Public Service Commission की मारफत रख सकना मुश्किल था । तीन चार महीने लग जाते थे । और जो ज्यादा आदमी लिए हैं उन के इञ्ज में Public Service Commission के ज्यादा आदमी ले लिए गए हैं ।

श्री प्रबोध चंद्र : क्या चीफ़ मिनिस्टर साहिब के इल्म में है कि जब 50 per cent posts Government ने Public Service Commission के purview से हटा ली थीं तो Government ने यह कहा था कि यह posts political sufferers को दी जाएंगी ? तो क्या मैं पूछ सकता हूँ कि इन में से कितने political sufferers हैं ?

मुख्य मंत्री : मैं अपने दोस्त का शुक्रगुज़ार हूँ कि उन्होंने यह बात शुरू की । एलान यह किया गया था कि सिर्फ़ political sufferers को नहीं बल्कि उन्हें preference दी जाएगी । जो political sufferer की वजह से आ सकें आएँ जब Board बैठता है तो इस बात को Judge करते हैं ।

चौधरी बलबीर सिंघ : की वज़ीर साहिब दसलगे कि एह कलरक जिस ठुं Block Development Officer मुख़तर कीडा गिआ मी उस ਦੇ ਖਿਲਾਫ Development Commissioner ਪਾਸ ਸ਼ਿਕਾਇਤ ਆਈ ਹੈ ?

ਮੁੱਖ ਮੰਤ੍ਰੀ : ਕਿਸੇ ਦੇ ਖਿਲਾਫ ਕੋਈ ਸ਼ਿਕਾਇਤ ਨਹੀਂ ਆਈ ।

ਸ਼੍ਰੀ ਪ੍ਰਬੋਧ ਚੰਦ : ਕੀ ਚੀਫ ਮਿਨਿਸਟਰ ਸਾਹਿਬ ਬਤਾਏਗੇ ਕਿ ਯਹ ਜੋ B.D.O.s ਰਖੇ ਗਏ ਹਨ ਮੇਂ ਸੇ ਏਕ ਭੀ political sufferer ਨਹੀਂ ਹੈ ।

ਅਧਿਕਸ਼ ਮਹੋਦਯ : ਆਪ ਤੋ ਸੁਚਨਾ ਦੇ ਰਹੇ ਹੈਂ ਯਹ ਕੈਸੇ Supplementary ਹੋ ਸਕਤਾ ਹੈ ?
(The hon. Member is giving information. How can it be a supplementary ?)

ਸ਼੍ਰੀ ਪ੍ਰਬੋਧ ਚੰਦ : ਕੀ ਮੈਂ ਦਰਿਆਫਤ ਕਰ ਸਕਤਾ ਹੂੰ ਕਿ ਜੋ ਲਿਸਟ ਮੁਢੇ ਦੀ ਗਈ ਹੈ ਇਸ ਮੇਂ ਕਿਤਨੇ ਆਦਮੀ ਹੈਂ ਜਿਨ ਕੋ political sufferer ਹੋਨੇ ਕੀ ਬਿਨਾ ਪਰ ਰਖਾ ਗਯਾ ਹੈ ?

ਅਧਿਕਸ਼ ਮਹੋਦਯ : ਲੇਕਿਨ ਆਪਨੇ ਯਹ ਸਵਾਲ ਤੋ ਪੁੱਛਾ ਨਹੀਂ ਥਾ । ਅਗਰ ਇਸ ਕਾ ਭੀ ਜ਼ਿਕਰ ਕਰ ਦੇਤੇ ਤੋ ਜਵਾਬ ਤੈਯਾਰ ਹੋ ਕਰ ਆ ਜਾਤਾ । (But the hon. Member did not ask for this information in his original question. If he had asked for it, the answer would have been supplied.)

ECONOMY DRIVE IN THE STATE

***744. Sardar Atma Singh :** Will the Minister for Finance be pleased to state—

- (a) whether the State Government has received any suggestions from the Union Home Ministry for effecting economy in its expenditure; if so, what, and the extent to which these have been accepted ;
- (b) the total amount of saving effected or likely to be effected as a result of the economy drive referred to in part (a) above ;
- (c) what other steps are being taken by Government in connection with the economy drive in the State ?

Shri Mohan Lal : (a) No reference from the Union Ministry has been received. A communication from the Prime Minister of India was, however, received in June last which mainly referred to the necessity for economy and avoidance of waste both in governmental and private expenditure. Government have taken the following decisions to implement the suggestions contained therein :—

- (i) A cut of 15 per cent has been applied on the provision made for contingencies of all departments except Jails and Police where a cut of 5 per cent has been applied.
 - (ii) A cut of 5 per cent has been applied on the provision made for Travelling Allowance (other than Fixed Travelling Allowance).
 - (iii) The provision made for stationery in the current year's Budget has been reduced by 10 per cent.
 - (iv) The existing rates of special pays have been reduced.
- (b) The total saving anticipated is of the order of Rs 100 lakhs.

(c) Steps are being taken to reduce the number of vehicles in the various Departments and to save the consumption of electricity. List of Rest-houses is also being prepared with a view to see how the surplus Rest-houses can be used. A Cadre Committee and a Resources and Retrenchment Committee have been appointed with a view to review the cadres and effect other economies in expenditure.

ਸਰਦਾਰ ਆਤਮਾ ਸਿੰਘ : ਕੀ ਕਾਡਰ ਕਮੇਟੀ ਨੇ ਕੋਈ ਰਿਪੋਰਟ ਪੇਸ਼ ਕੀਤੀ ਹੈ ?

ਮੰਤ੍ਰੀ : ਨਹੀਂ ਜੀ ।

ਸਰਦਾਰ ਆਤਮਾ ਸਿੰਘ : ਕੀ ਕਾਡਰ ਕਮੇਟੀ ਰਿਪੋਰਟ ਪੇਸ਼ ਕਰੇਗੀ ?

ਸ਼੍ਰੀ ਸਪੀਕਰ : ਤੁਸੀਂ economy drive ਬਾਰੇ ਪੁੱਛਿਆ ਹੈ, ਉਹ ਦਸ ਦਿੱਤਾ ਗਿਆ । (The hon. Member has asked about the economy drive in the State, and this has been answered.)

ਸਰਦਾਰ ਆਤਮਾ ਸਿੰਘ : ਜਨਾਬ ਵਜ਼ੀਰ ਸਾਹਿਬ ਸਪਲੀਮੈਂਟਰੀ ਦਾ ਜਵਾਬ ਦੇਣ ।

ਸ਼੍ਰੀ ਸਪੀਕਰ : ਇਹ ਸਪਲੀਮੈਂਟਰੀ ਨਹੀਂ । (This is not a supplementary).

ਸ਼੍ਰੀ ਪ੍ਰਬੋਧ ਚੰਦਰ : ਕੀ ਵਜ਼ੀਰ ਸਾਹਿਬ ਬਤਾਏਗੇ ਕਿ ਅਗਲੀ ਪਹਿਲੀ ਤਾਰੀਖ਼ ਤੋਂ ਏਕ ਦੀ ਵਜਾਏ ਤੀਨ ਅਫ਼ਸਰਾਂ ਦੀ Financial Commissioners ਦੀ pay ਵੀ ਜਾਏਗੀ; ਕੀ ਏਕ ਦੀ economy ਦਾ ਏਕ ਹਿੱਸਾ ਹੈ ?

Minister : It does not arise out of this question.

Shri Prabodh Chandra : Sir, is it for the Chair or the Minister to decide whether a particular supplementary arises or not.

Minister : Yes, I have made a submission to the Chair.

ਸ਼੍ਰੀ ਪ੍ਰਬੋਧ ਚੰਦਰ : ਜਨਾਬ ਆਪਣੀ economy drive ਦੇ ਬਾਰੇ ਬਤਾਇਆ ਗਿਆ ਕਿ ਚਪੜਾਸੀਓਂ ਦੀ ਸਹੂਲਤਾਂ ਤੋਂ ਤੇ ਏਕ ਕਮ ਕੀਤਾ ਗਿਆ ਵਹ ਕਮ ਕੀਤਾ ਗਿਆ; ਲੇਕਿਨ ਏਕ ਫ਼ੈਸਲਾ ਕੀਤਾ ਗਿਆ ਹੈ ਕਿ ਅਗਲੀ ਪਹਿਲੀ ਤਾਰੀਖ਼ ਤੋਂ ਤੀਨ ਅਫ਼ਸਰਾਂ ਦੀ Financial Commissioner ਦੀ pay ਵੀ ਜਾਏ । ਮੈਂ ਪੁੱਛਣਾ ਚਾਹੁਣਾ ਹਾਂ ਕਿ ਕੀ ਏਕ ਦੀ economy ਦਾ ਹਿੱਸਾ ਹੈ ?

Minister : There is a presumption being made....

Shri Prabodh Chandra : On a point of order, Sir. Can an hon. Minister answer a question which has not been allowed by the Chair.

ਸਰਦਾਰ ਭੂਪਿੰਦਰ ਸਿੰਘ ਸਾਨ : On a point of order Sir, ਕੀ ਏਕ ਦਾ ਕੋਈ ਹਲ ਨਹੀਂ ਹੈ ਕਿ ਮੈਂਬਰ ਸਾਹਿਬਾਨ ਦੇ ਪਾਸ ਤੋਂ ਹਥਿਆਰ ਵਗੇ ਰਹੇ ਵਹ Assembly Hall ਦੇ ਬਾਹਰ ਲਏ ਜਾ ਸਕੇ ? ਅਬ ਮਾਲਕੀ ਅਕਤੂਲ ਗਤੀ ਡਾਰ ਨੇ ਏਹਾਂ ਆਕਰ ਏਕ ਡੰਡਾ ਲਾਕਰ ਲਵ ਦਿਤਾ ਹੈ ਜਿਸ ਤੋਂ ਬਾਤਰਾ ਪੰਦਾ ਹੋ ਗਿਆ ਹੈ । (Laughter).

अध्यक्ष महोदय : यह तो कभी डंडा रखने वाले नहीं हैं। आज कोई खास जरूरत होगी। (The hon. Member never keeps a stick. To-day he must be feeling some special urgency for it.) (Laughter)

सरदार भूपिन्दर सिंह : इस लिये खतरा पैदा हो गया है।

श्री प्रबोध चंद्र : क्या वजीर साहिब बतायेंगे कि इस economy drive में वजीर साहिबान का कोई हिस्सा है या नहीं ?

अध्यक्ष महोदय : आप ही बताइये कितना हिस्सा है। आप भी तो वजीर रहे हैं। (Let the hon. Member tell what that share is ? He, too, has been a Minister.)

मंत्री : इस question से तो यह supplementary arise नहीं होता।

COMPLAINTS AGAINST LAND LORDS OF VILLAGE JHINDWALA, DISTRICT FEROZEPUR

***695. Dr. Bhag Singh :** Will the Minister for Revenue be pleased to state whether any complaints from the Harijans of village Jhindwala, police station Muktsar, district Ferozepur, against their landlords have been received by Government ; if so, when and the action, if any, taken by Government in this matter ?

Giani Kartar Singh : (a) Yes.

(b) In May, 1957.

(c) An inquiry was conducted by the Sub-Divisional Officer, Muktsar but allegations levelled against the landlords were found false.

COMPLAINT AGAINST REVENUE PATWARI OF VILLAGE BHEN MAGAZ, DISTRICT SANGRUR

***708. Comrade Jangir Singh:** Will the Minister for Revenue be pleased to state —

(a) whether it is a fact that a Revenue Patwari of village Bhen Magaz, tehsil Barnala, district Sangrur, was suspended on 28th December, 1956, on a public complaint ;

(b) the time by which the enquiry into the complaint referred to in part (a) above is expected to be completed ;

(c) whether it is a fact that the said Patwari is still posted in the same area and is performing the duties of a Patwari as usual ; if so, the reasons therefor ?

Chaudhri Suraj Mal : (a) No.

(b) Does not arise.

(c) No. The Patwari is working at circle Kutba since 15th December, 1956.

COMPENSATION FOR THE LAND ACQUIRED FOR A HOSTEL, ETC., IN
HAMIRPUR

***792. Shri Rup Singh 'Phul' :** Will the Minister for Revenue be pleased to state —

(a) whether it is a fact that parcels of land were acquired by Government more than three years ago for the construction of a Hostel for the Government High School, Hamirpur, district Kangra, and for constructing the buildings of the Court and residence of the Sub-Divisional Officer (Civil) , Hamirpur;

(b) if the reply to part (a) above be in the affirmative, whether the owners of the said land have been paid compensation ; if not, the reasons⁷ therefor , and the time by which they are likely to be paid ?

Rao Birendar Singh : (a) Yes.

(b) The owners of the land so far as Hostel for the Government High School, Hamirpur, is concerned, have been paid.

So far as Sub-Divisional Officer's Court and residence are concerned the Collector will announce the award shortly when payment of compensation will be made to the owners.

Shri Rup Singh 'Phul' : May I know, Sir, how long will it take to make the payment for the piece of land acquired for constructing the buildings of the Court and residence of the Sub-Divisional Officer (Civil), Hamirpur ?

मंत्री : बहुत जल्दी हो जाएगी ।

Shri Rup Singh 'Phul' : May I request the hon. Minister to be good enough to fix some time limit.

Minister : I regret no time limit can be fixed.

Shri Rup Singh 'Phul' : Will the hon. Minister be pleased to pay his attention to this important matter because the area is very poor.

अध्यक्ष महोदय : आप उन के कमरे में चले जाएँ वह बता देंगे (The hon. member may please go to his room and ask the question in detail. He will tell him.)

NAZOO LAND IN FORMER PEPSU STATE

***801. Pandit Ram Kishan Bharolian :** Will the Minister for Revenue be pleased to state —

- (a) the total area of nazool land in the erstwhile Pepsu State, and the area of such land so far sold ;
- (b) the area of the land referred to above so far distributed among or leased out to Harijans ;
- (c) the total number of Harijan families among whom the said distribution has been made ;
- (d) the arrears of rent, if any, still due from the lessees referred to in part (b) above, district-wise, in the State;
- (e) whether any permanent scheme for the distribution of the said land and for providing monetary assistance for its cultivation has been formulated by Government ; if so, the details thereof ?

Giani Kartar Singh : (a) Total area of Nazool land in the erstwhile Pepsu State was 38,392 acres out of which only 35 bighas were sold in district Sangrur.

(b) 30,027 acres.

(c) 10,105 families.

(d) Rupees 1,01,628 are due as arrears of rent as below :—

	Rs
District Sangrur ..	17,051
District Patiala ..	52,614
District Kapurthala ..	1,068
District Bhatinda ..	30,000

(e) The Pepsu Government had decided to allot these lands on permanent basis to the Co-operative Societies formed by the members of Scheduled Castes in the villages where such land was available, viz, 10 acres or above. The price to be charged is equal to ninety times the land revenue or two hundred rupees per acre whichever is less in 20 equal six-monthly instalments. No scheme for any financial assistance is in view.

ELECTIONS TO DISTRICT BOARDS

***922. Shri Ram Chandra Comrade :** Will the Minister for Revenue be pleased to state —

- (a) the dates when elections to the District Boards in the State were held last and the dates when they are proposed to be held now ;

- (b) the number of times that elections to the District Boards have been postponed during the last ten years ?

Giani Kartar Singh :

<i>(a) Name of District Board</i>	<i>Year of last general elections</i>
Amritsar	.. 1936
Jullundur	.. 1936
Hoshiarpur	.. 1939
Kangra	.. 1937
Ludhiana	.. 1937
Gurdaspur	.. 1936
Ferozepur	.. 1936
Gurgaon	.. 1939
Rohtak	.. 1932
Hissar	.. 1938
Karnal	.. 1939
Ambala	.. 1938

Arrangements are being made to hold elections to the District Boards as early as practicable.

- (b) Once, according to the information available.

Sardar Bhupinder Singh Mann : Sir, may I know whether there is a proposal before the Government to have District Development Councils instead of District Boards ?

Minister : There is such a proposal which is before the Government.

Sardar Bhupinder Singh Mann : Sir, may I know from the Government when they will be able to reach a decision on the proposal pending before them for their consideration ?

ਸੰਤੀ : ਬਹੁਤ ਜਲਦੀ ।

Shri Harbhagwan Maudgil : Will the Minister for Revenue be pleased to state if the delimitations have been completed throughout the Punjab for District Board Elections ?

ਮੰਤਰੀ : ਹਾਲੇ ਦਸਿਆ ਨਹੀਂ ਜਾ ਸਕਦਾ ।

Note—There were no District Board in the territories of the former Pepsu.

श्री रामचन्द्र कामरेड : जनाब, क्या मेरा भी सवाल postpone कर दिया गया है ? यह तो facts का सवाल है ।

अध्यक्ष महोदय : आप का सवाल postpone नहीं हुआ । (The question to be asked by the hon. Member has not been postponed.)

श्री रूप सिंह फूल : क्या यह elections सन् 1958 तक ही जाएंगे या नहीं ?

मालमंत्री : कहा नहीं जा सकता ।

सरदार भाग सिंह : क्या District Boards के election मौजूदा कानून के मातहत होंगे या नया कानून बनेगा ?

मंत्री : इस वेले इट गॉल कहिणी कठन है ।

श्री शेर सिंह : क्या मंत्री महोदय बतायेंगे कि यह जो Centre की कमेटी की तरफ से पंचायत समिति बनाने का नया सुझाव दिया गया है यहां पर वह बनाई जायेंगी या District Boards ही रहने दिये जायेंगे ?

मंत्री : मंत्री महोदय, इस के बारे में हमें कुछ नहीं कह सकते ।

श्री शेर सिंह : अपने आप को महोदय नहीं कहा जाता ।

मंत्री : मैं हिंदी बोल रहा हूँ ।

Shri Harbhagwan Maudgil : Sir, may I know from the Government as to how many districts are yet in arrears in respect of delimitations ?

मंत्री : बड़ी 15 के करीब हूँ ।

श्री रामचन्द्र कामरेड : कई जगह 25, 25 साल हो गए हैं District Boards के elections नहीं हुए । वहां पर लोगों में बड़ी बेचैनी है । क्या मंत्री महोदय बतायेंगे कि वह एक, दो या तीन महीनों में District Boards के election को खत्म करवा सकते हैं ?

मंत्री : अगर मैं पंकी डायरी देखूं तो मैं इस दिन तक election करवाऊँ तो जल्दी हो जायेगा । लेकिन जहाँ तक यह डायरी भुक्त नहीं हो पायी है मैं नहीं कह सकता हूँ ।

श्री राम चन्द्र कामरेड : क्या वजीर साहिब इस बात का यकीन दिला सकते हैं कि किसी और चीज को मद्देनजर रखते हुए District Board की elections को postpone तो नहीं कर दिया जायेगा ?

मंत्री : यह पछिले किस उतरों से कहा जा सकता है ।

श्री राम चन्द्र कामरेड : क्या जो Development Councils का सुझाव है यह District Boards के elections को further postpone करने के लिए किया गया है ?

ਮੰਤ੍ਰੀ : ਇਹ ਸੁਝਾਓ ਸਾਡਾ ਪੈਦਾ ਕਰਦਾ ਨਹੀਂ ਹੈ ਬਲਕਿ ਇਹ Government of India ਕੋਲੋਂ ਆਇਆ ਹੈ ਔਰ ਇਹ ਹਿੰਦੋਸਤਾਨ ਵਿਚ ਸਾਰਿਆਂ ਸੂਬਿਆਂ ਨੂੰ ਗਿਆ ਹੈ । ਇਸ ਲਈ ਮੈਂਬਰ ਸਾਹਿਬ ਦਾ ਇਹ ਖਿਆਲ ਗਲਤ ਹੈ ਕਿ ਇਹ ਪੰਜਾਬ ਸਰਕਾਰ ਦੀ ਆਪਣੀ ਕਾਢ ਹੈ ।

ਡਾਕਟਰ ਭਾਗ ਸਿੰਘ : ਕੀ ਮੰਤਰੀ ਜੀ ਇਸ ਗੱਲ ਦਾ ਯਕੀਨ ਦਿਵਾ ਸਕਦੇ ਹਨ ਕਿ Development Council ਦੀ ਸਕੀਮ ਦੇ ਆਉਣ ਨਾਲ District Board ਦੇ elections postpone ਤਾਂ ਨਹੀਂ ਕਰ ਦਿੱਤੇ ਜਾਣਗੇ ?

ਮੰਤ੍ਰੀ : ਇਸ ਦੇ ਬਾਰੇ ਅਜੇ ਅਸੀਂ Cabinet ਦੇ ਵਿਚ ਫੈਸਲਾ ਕਰਨਾ ਹੈ ਔਰ ਸਭ ਮੈਂਬਰਾਂ ਦੀ ਰਾਏ ਲੈਣੀ ਹੈ । ਇਸ ਕਰਕੇ ਇਸ ਵੇਲੇ ਮੈਂ ਕੀ ਕਹਿ ਸਕਦਾ ਹਾਂ ।

ਚੌਖਰੀ ਝੰਡਾ ਸਿੰਘ : ਕਥਾ ਕੜੀਰ ਸਾਹਿਕ ਕਤਾਏਂਗੇ ਕਿ ਕਹੁ ਹਰ ਕਾਤ ਸੇਧਰੀਂ ਕੀ ਰਾਏ ਸੇ ਕਿਆ ਕਰਤੇ ਹੈਂ ।

ਮੰਤ੍ਰੀ : ਹਾਂ ਜੀ, ਕੋਸ਼ਿਸ਼ ਤਾਂ ਇਹੋ ਹੀ ਕੀਤੀ ਜਾਂਦੀ ਹੈ ।

ਡਾਕਟਰ ਭਾਗ ਸਿੰਘ : ਸਪੀਕਰ ਸਾਹਿਬ ਸਾਡੇ ਸਾਹਮਣੇ ਦੋ ਸਕੀਮਾਂ ਆ ਗਈਆਂ ਹਨ । ਇਹ District Boards ਵਾਲੀ ਹੈ ਔਰ ਦੂਸਰੀ Development Councils ਵਾਲੀ ਹੈ । ਇਨ੍ਹਾਂ ਦੋਨਾਂ ਦੇ ਮੁਤਅਲਕ ਅਸੀਂ ਤਾਂ ਹੀ ਆਪਣੀ ਰਾਏ ਦੇ ਸਕਦੇ ਹਾਂ ਜੇਕਰ ਸਾਨੂੰ ਦੋਹਾਂ ਦੀਆਂ details ਦਾ ਪਤਾ ਹੋਵੇ । ਮਗਰ ਅਜੇ ਤਕ ਸਾਨੂੰ Development Councils ਦੇ ਸਾਰੇ ਕੁਝ ਵੀ ਪਤਾ ਨਹੀਂ ਦਸਿਆ ਗਿਆ ।

ਮੰਤ੍ਰੀ : ਚੰਦ ਰੋਜ਼ ਹੋਏ ਹਨ ਜਦੋਂ ਇਹ ਤਜਵੀਜ਼ ਆਈ ਸੀ ਇਸ ਵਾਸਤੇ ਇਹ circulate ਨਹੀਂ ਕੀਤੀ ਜਾ ਸਕੀ ।

ਸ਼੍ਰੀ ਸਪੀਕਰ : ਮੰਤ੍ਰੀ ਮਹੋਦੇ ਸਪੀਕਰ ਮਹੋਦੇ ਵੱਲ ਵੀ ਧਿਆਨ ਰਖਿਆ ਕਰਨ ।
(Laughter) (The hon. Minister may also keep the Chair in view). (Laughter)

REPRESENTATIONS FOR PROVIDING OUTLETS IN VILLAGES KHANOWAL ETC., IN KAPURTHALA DISTRICT

*745. **Sardar Atma Singh :** Will the Minister for Irrigation and Power be pleased to state —

(a) whether he received any representations for providing outlets in villages Khanowal, Nathuchahal and Kassochohal in Kapurthala District on Ibbon Minor of the Bist Doab Canal; if so, when ?

(b) whether any outlets were provided in any of the said villages ; if so, when, and if not, the reasons therefor ?

Sardar Gian Singh Rarewala : (a) No.

(b) Four temporary outlets which were granted during 1956 were also allowed in 1957, in addition to 2 permanent outlets fixed in 1955.

ਸਰਦਾਰ ਆਤਮਾ ਸਿੰਘ : ਵਜ਼ੀਰ ਸਾਹਿਬ ਨੇ ਏਸ ਸਵਾਲ ਦੇ part (a) ਦਾ ਜਵਾਬ 'No' ਵਿਚ ਦਿੱਤਾ ਹੈ। ਮੈਂ ਪੁਛਦਾ ਹਾਂ ਕਿ ਕੀ ਇਹ ਗੱਲ ਠੀਕ ਹੈ ਕਿ ਜੋ ਮੋਘੇ 1956 ਵਿਚ sanction ਹੋਏ ਸਨ, ਉਹ 1957 ਵਿਚ ਲਗਾਏ ਗਏ ਹਨ ਔਰ ਇਹ representations ਆਉਣ ਤੋਂ ਬਾਅਦ ਲਗਾਏ ਗਏ ਹਨ ?

ਮੰਤਰੀ : ਮੇਰਾ ਜਵਾਬ ਸਾਫ 'No' ਵਿਚ ਹੈ ਇਸ ਦੇ ਮੁਤਅੱਲਕ ਜੀ।

*REVISED REPLY TO STARRED QUESTION 745

Sardar Gian Singh Rarewala : (a) Two representations were received, one in July and other in June, 1957.

(b) Outlets as required, were fixed in July and August, 1957.

SUPPLY OF WATER IN KANUNGOI DEHRA BASSI, IN ERSTWHILE KALSIA STATE FOR IRRIGATION PURPOSES

***883. Sardar Prem Singh 'Prem' :** Will the Minister for Irrigation and Power be pleased to state —

- (a) whether he is aware of the fact that certain villages in Kanungoi Dehra Bassi, formerly in erstwhile Kalsia State, were supplied water for irrigation purposes for 'Kuhls' of the Ghaggar River and 'abiana' was charged from them;
- (b) whether he is also aware of the fact that after the merger of Kalsia State in the former Pepsu the water-supply referred to in part (a) above was discontinued but abiana continued to be charged ;
- (c) if the answer to part (b) above be in the affirmative, the reason why 'abiana' is being still charged ?

Sardar Gian Singh Rarewala : Sir, this information will have to be collected from the Revenue Department as it concerns that Department.

Mr. Speaker : The question is postponed.

Shri Prabodh Chandra : On a point of order, Sir. **स्पीकर साहब** मेरा एक point of order है। जब एक सवाल House के सामने आता है तो उस के लिये सिर्फ यह कह देना कि यह दूसरे Department में तअल्लुक रखता है क्या यह मौजूं जवाब है। मैं आप का Ruling चाहता हूँ।

Mr. Speaker : This question concerns two Ministers.

Sardar Prem Singh 'Prem' : But Sir, information should have been collected.

Mr. Speaker : The information no doubt is to be collected. But the Minister for Irrigation and Power requests for extension of time.

Minister : As I have already said the information is to be collected from the Revenue Department.

*Revised reply received in February, 1958.

Sardar Prem Singh 'Prem' : May I know, Sir, if the reply will be available during this very Session.

Minister : Yes, Sir. This can be done.

IRRIGATION FACILITIES IN RAJPURA AND AMBALA TEHSILS

***884. Sardar Prem Singh 'Prem' :** Will the Minister for Irrigation and Power be pleased to state whether there is any scheme under the consideration of Government for building a Dam on the Ghaggar River to provide irrigation facilities in tehsils Rajpura and Ambala; if so, the time by which the construction of the Dam is likely to be started ?

Sardar Gian Singh Rarewala : The scheme is under preparation and work will be started as soon as it is finally approved and funds are made available by the Government of India.

Sardar Prem Singh 'Prem' : Sir, may I know the details of the scheme.

Mr. Speaker: The Minister has replied that the scheme is under preparation.

Minister : There is a scheme known as Ghaggar Dam Project.

Sardar Prem Singh 'Prem' : Sir, is it a fact that there are no irrigation facilities in Rajpura and Ambala Tehsils on the northern side of the Nirwana Branch ?

Mr. Speaker : This is not a supplementary question.

SETTING UP OF SMALL PUMPING-SETS IN THE PUNJAB

***941. Shri Ram Piara :** Will the Minister for Irrigation and Power be pleased to state (a) whether the Administrator for Tube-wells of the Central Government has suggested to the Government that Small Pumping-sets be set up in the State ; (b) if so, the action, if any, taken on the suggestion?

Sardar Gian Singh Rarewala : (a) No.

(b) Does not arise.

DEMANDS MADE BY PRINCIPAL, RANDHIR COLLEGE, KAPURTHALA

***743. Sardar Atma Singh :** Will the Minister for Education and Labour be pleased to state —

(a) the details of demands mentioned by the Principal, Randhir College, Kapurthala, on the 23rd June, 1957, in his Annual Report on the occasion of the prize distribution function performed by the Deputy Minister, Education ;

(b) the details of demands, if any, accepted by Government and those not accepted so far with reasons therefor ?

Shri Amar Nath Vidyalankar : The statement giving the requisite information is laid on the Table.

[Minister for Education and Labour]

STATEMENT

(a) *Demands made by the Principal on 23rd June, 1957*(b) *Demands met, if any, by the Department*

(1) Creation of additional posts of Lecturers viz two in English one each in Hindi, Punjab, History and the one Physical Training Director.	Similar demands for additional staff have been received from other Government Colleges and priorities are being worked out according to funds available.
(2) One additional post of Pandit for Oriental Section.	Ditto
(3) Filling up of existing posts of permanent Lecturer in Home Science and of a Pandit.	The Principal has already made temporary arrangement for Home Science by appointing Miss G. K. Chabra, as Lecturer in Home Science. The post is being advertised through Public Service Commission and a permanent incumbent will be appointed there after. The case regarding appointment of a Pandit is still under consideration.
(4) Starting of B. Sc. Classes in the Randhir College, Kapurthala.	It has not been possible to implement this scheme during the current financial year. Efforts will be made to accommodate the scheme next year subject to availability of funds.
(5) Appointment of two additional clerks, one typist one deftri, one additional peon and sweeper.	These posts will be sanctioned as soon as these are approved by the Cadre Committee recently constituted by the State Government.
(6) Development of about 11 acres of barren land adjacent to the College into play grounds.	The proposal has been noted and will be considered as soon as funds are available. It is not possible to consider this proposal during the current financial year due to paucity of funds.
(7) Contruction of Boundary walls, Girls Hostel and the quarters for the Principal and the class IV staff.	The Chief Engineer, P. W. D., Buildings and Roads, Patiala has been asked to allot a suitable building for the Women's Hostel for this College till the accommodation is arranged by Government. The work of construction of these buildings will be taken up on the availability of funds.
(8) Fans for science blocks, Tuck-shop and a part of old buildings.	The demand has been noted and will be considered subject to the availability of funds.
(9) Provision for the teaching of Music in the College.	The scheme will be considered during the next financial year subject to the availability of funds.

ਸਰਦਾਰ ਆਤਮਾ ਸਿੰਘ : ਜਨਾਬ ਸਪੀਕਰ ਸਾਹਿਬ, ਏਸ ਸਵਾਲ ਤੇ supplementary ਕਰਨ ਲਈ ਮੈਨੂੰ ਕਲ ਨੂੰ time ਦਿੱਤਾ ਜਾਵੇ ਕਿਉਂਕਿ ਹੁਣ question hour ਖਤਮ ਹੋ ਰਿਹਾ ਹੈ ।

Mr. Speaker : Question hour is over, please. Supplementaries on this question will be put to-morrow.

QUESTION OF PRIVILEGE

अध्यक्ष महोदय : आज एक privilege motion चौधरी इन्द्र सिंह की तरफ से आई है और एक कल वाली है। मैं इन दोनों को कल तक के लिये छोड़ता हूँ क्योंकि मैं इन के बारे में Advocate-General की राय लेना चाहता हूँ मगर वह अभी तक आए नहीं हैं। (I have received notice of a *question of privilege from Chaudhri Inder Singh and there is another** one which was received yesterday. I defer my decision on them till tomorrow because in this connection I want to get the legal opinion of the Advocate General and he has not come as yet.)

चौधरी इन्द्र सिंह : वैसे जनाब्रेआली मैं एक अर्ज करना चाहता हूँ.....

अध्यक्ष महोदय : आप बैठ जाएं जो होगा कल ही होगा। (The hon. Member may please resume his seat whatever is to be done will be done tomorrow.)

चौधरी इन्द्र सिंह : मैं जनाब सिर्फ एक ही गुज़ारिश करना चाहता हूँ.....

अध्यक्ष महोदय : नहीं, कल। (No please, tomorrow.)

चौधरी इन्द्र सिंह : मैं जनाब कुछ ज्यादा नहीं कहना चाहता हूँ जिस से Chair पर कोई reflection हो.....

Mr. Speaker : Anyhow, I am already considering it. I have asked the opinion of the Advocate-General in this matter. This information is coming to-morrow.

चौधरी इन्द्र सिंह : मैं यही अर्ज करना चाहता हूँ कि Advocate-General इस हाऊस के ex-officio मੈम्बर होते हैं। उन के लिये यह जरूरी है कि वह हाऊस में हाज़र रहें.....

Mr. Speaker : The Advocate-General is away to London and the Officer who is working in his place cannot sit in this House. Otherwise I would have got his opinion to-day.

श्री बलदेव प्रकाश : कल एक privilege motion पेश की गई थी मगर वह कल भी न आ सकी और आज भी take up नहीं हो रही है। तो मैं यह अर्ज करना चाहता हूँ कि उसे हाऊस के सामने लाया जाए। यह कहना कि Advocate General की राय नहीं मिल सकी यह कोई माकूल वजह दिखाई नहीं देती कि इसे हाऊस में पेश न किया जाये।

Note I.—*Question of Privilege raised by Dr. Baldev Parkash M.L.A. appears in the debates da ed 23rd May, 1957 and 25th May, 1957

Note II.—**Chaudhri Inder Singh, M.L.A. has given notice of his intention to move Privilege Motion regarding forfeiture of privileges from the elected hon. Members of House to attend the present Session of the Vidhan Sabha and voice the problems of their respective constituencies,

अध्यक्ष महोदय : मैं ने अर्ज किया है कि इस सिलसिले में मैं Legal Remembrancer और Advocate-General की राय लेना चाहता हूँ और जब वह आ जाएगी तो देखा जाएगा। (I have said that in this connection I want to have the opinion of the Legal Remembrancer and the Advocate-General and when it is received the matter will be taken up.)

श्री प्रबोध चंद्र : On a point of order, Sir. क्या हाऊस की तमाम कार्यवाही महज इस बिना पर held up हो सकती है कि Advocate-General विलायत गए हुए हैं..... (interruptions)

अध्यक्ष महोदय : क्या कहा ? (Please repeat.)

श्री प्रबोध चंद्र : आप ने फ़रमाया है कि Advocate-General विलायत गए हुए हैं तो मेरा point of order यह है कि आया यह in order होगा कि एक Advocate-General की absence की वजह से सारे हाऊस की कार्यवाही रुक जाये।

Mr. Speaker : This discretion is with me. I will take up this matter to-morrow.

RESOLUTIONS

1. REGARDING IMPOSITION OF CESS ON THE CATTLE IN THE STATE

Maulvi Abdul Ghani Dar (Nuh) : Sir, I beg to move—

With a view to placing money at the disposal of Government for utilisation on the welfare and improvement of the breed of cattle and to checking unauthorised grazing in the State, this Assembly recommends to the Government to take necessary steps for the imposition of cess on the cattle at the monthly rates of twenty five Naye Paise per goat, fifty Naye Paise per cow and rupee one per buffalo in the reserved areas of the hilly tracts and at half these rates in other areas in the State.

स्पीकर साहिब, मैं यह तजवीज़ House के सामने इस लिये लाया हूँ क्योंकि मैं ने ऐसा महसूस किया है कि जिस तरह हम चीनी की ज्यादा पैदावार के लिये और कि चीनी ज्यादा बन सके गन्ने पर cess लगाते हैं ताकि गन्ने की फ़सल अच्छी हो उसी तरह इस दूध घी की पैदावार बढ़ाने के लिये मैं ने इस resolution में यह तजवीज़ पेश की है। जनाव मैं देखता हूँ और आप भी देखते हैं कि पंजाब एक ज़रायती सूबा है और इस लिहाज़ से जहाँ घी और दूध की बहुतायत होनी चाहिए। मगर यहाँ पर इस की बजाए डालडा की बहुतायत है (एक आवाज़ : क्या कहा डालडा की ?) जी हाँ डालडा की। दूध घी तो नायाब हो गया है और डालडा ही डालडा नज़र आता है। तो इस का कारण मैं यह समझता हूँ कि सरकार की तवज्जुह जो cattle की improvement के लिये, उस की बेहतरी के लिए और उस की नसली बहवूरी के लिए होनी चाहिए थी, वह तवज्जुह नहीं है। इस लिये सरकार की तवज्जुह इस तरह मबज़ूल कराने के लिये मैं यह तजवीज़ लाया हूँ। अगर पांच-साला प्लान की वजह से या किसी और वजह से क्योंकि हो सकता है कि पांच-साला प्लान की इस की बजाए किसी और जगह ज्यादा ज़रूरत हो। यह इधर खर्च न कर सकें

तो मैंने इनको यह तरीका बताने की कोशिश की है कि इस तरह से खया हासिल करें। Capital Project के सिलसिले में तो जानी जो खूब भाग दीड़ रहे हैं क्योंकि वह इस के मिनिस्टर हैं। एक तरफ तो गवर्नर साहिब ने कहा कि नए राजभवन की मुझे जरूरत नहीं और न बनना चाहिए। मगर दूसरी तरफ राजभवन की देख रेख और मामूली २ तबदीलियों के लिये मैंने सुना है कि 26 लाख रुपये का estimate बन रहा है जो कतअन नाभुनामिब और नाकाबले-कबूल है। मैंने सोचा कि हो सकता है कि इसी तरह का कोई और खर्च निकल आए और cattle की breed को तरक्की के लिये और घी दुध का तरक्की के लिये जो खया खर्च करना चाहिए वह यह न कर पाएं। तो इसी गर्ज से मैंने इस तजवीज के जरिया इनसे कहा है कि अगर ऐसी ही बात है तो आप कुछ cess समूह जंगलात में चरने वाले जानवरों पर मसलन गाय, बकरी, भैंस वगैरह पर लगाएं। और उस राए से जो इन तरह वसूल हो, उसको इन की नमल की बेहतरी पर खर्च किया जावे।

इस के अलावा स्पीकर साहिब, एक और नुक्ता था जिसने मुझे मजबूर किया कि यह तजवीज पेश करूं। मैं एक ऐसे जिले को represent करता हूं, जिसमें कि काफी इलाका पहाड़ी है। पहाड़ियों ने बहुत सी जमीन को घेर रखा है। 1947 से पहले जो पहाड़ियां थीं वे अवाम की शामिलता थीं और अवाम उस के मालिक थे। लेकिन आजादी मिलने के बाद इस खयाल से कि erosion ज्यादा होती है। सरकार ने उन लोगों से कहा कि आप अपनी यह शामिलता हमें दे दो। जहां तक मैं जानता हूं और स्पीकर साहिब, आप को इस बात का इल्म है कि 1947 के बाद पंजाब में अफरातफरी का जमाना था। मेवात के जो बाधिनदे हैं उनमें भी यह अफरातफरी फैली। मेवात ही एक ऐसा area है जहां मुसलमानों की काफी तादाद की, जो कि एक लाख से ऊपर थी उनको पनाह दी गई। खैर तो अफसरों ने कहा कि यह पहाड़ी इलाका है इस को दे दो soil को conserve करना है और अंगूठे लगा दो। खोफजदा लोगों ने उस के मुताबिक अंगूठे लगा दिए। जैसे वे अंगूठे लगवाए गए, उस का अन्दाजा आप खुद लगा सकते हैं। आज हालात यह है कि एक २ गांव से हजार २ खया रिश्त के तौर पर अफसरान वसूल कर रहे हैं। उन का कहना यह होता है कि बकरी इधर से निकल गई, गाय उधर चली गई और भैंस यहां धुम गई। स्पीकर साहिब, वहां पर अजबानरीब तरीके से रिश्त चलती है। न सिर्फ रिश्त बल्कि आए दिन उन की बहु-बेटियों की इज्जत महफूज नहीं और लोगों को खाह-मखाह तंग किया जाता है ताकि ज्यादा से ज्यादा रिश्त हासिल कर सकें। दूसरी तरफ हालत यह है कि वहां जमीन की पहले ही कमी थी और जो थी भी वह भी उम अफरातफरी के जमाना में evacuee करार दे दी गई। अब तक लोग उस से महफूज हैं और उसे अभी लेने की कोशिश कर रहे हैं। पहाड़ी इलाका होने की वजह से और जमीन की कमी की वजह से वे लोग बकरियां चराते थे। और गाय, भैंस पाल कर गुजारा करते थे और उस भगवान कृष्ण की तगरी में गाय चरा कर लीला मनावा करते थे। लेकिन स्पीकर साहिब, अब ये अंगूठे लगवा कर और पाबन्दियां लगा कर कुछ इलाकों को उन्होंने महदूद कर दिया है ताकि लोगों का भला हो और पंजाब का भला हो। मगर दरअसल हकीकत यह है कि उन बेचारों का रोजगार

[मौलवी अबदुल गनी डार]

छिन गया है और गुर्वत बढ़ रही है। पिछले पांच वर्ष तक मैंने खूब आवाज उठाई, मगर कुछ न बना। मैंने सोचा कि चलो अगर सरकार नहीं मानती तो इस से कहूं कि बजाए इस तरह के कि रिश्त के तौर पर लोग रुपया दें क्यों न उन पर यह cess लगा कर रुपया लिया जावे और इस काम पर खर्च किया जावे ताकि लोगों की जान भी बचे और मवेशियों की तरक्की भी होवे। लोग अपना वही कारोबार करें और दुध-धी की बहुतायत हो। इसी लिए मैंने यह तजवीज यहां रखी है कि यह cess लगा दिया जावे ताकि उसcess से जो रुपया इकट्ठा हो इसनेक काम पर खर्च हो और मवेशियों की नसल भी तरक्की कर सके।

स्पीकर साहब, मैं आप से अर्ज करूं कि जिला गुड़गांव, होशियारपुर, कांगड़ा और अम्बाला का भी काफी हिस्सा ऐसा है जिसमें इस तरह से वहां के रहने वाले बहुत परेशान हैं। मेवात का हिस्सा आप की खास तबज्जुह का मुस्तहक है। लोग न सिर्फ परेशान ही हैं बल्कि ये लोग जो लकड़ी का कोयला वगैरह बनाते थे, मुंज का काम करते थे अब वे मजबूरी की हालत में परेशान हैं और उन की हालत खराब है। इस लिये मैं समझता हूं कि तमाम मुअज्जिज मेम्बरान पंजाब सरकार पर जोर दें कि वह गाय की नसल को बेहतर बनाने की तरफ कदम उठाए। पंजाब सरकार अगर खुद रुपया खर्च नहीं कर सकती तो इस तरह से रुपया वसूल कर के 'गैया मैया' की सेवा की जाय, हिन्दू और सिख पहले ही गाय की बहुत इज्जत करते हैं और मैं समझता हूं उन्हें यह थोड़ा सा रुपया 'गैया मैया' की सेवा के लिये देने में कोई उजर नहीं होगा लेकिन साथ ही मेवात के लोग भी यह cess देना कबूल करेंगे क्योंकि उन की बहुत सी परेशानियां दूर हो जायेंगी। मैं उम्मीद करता हूं कि मेरे इस रेजोल्यूशन को जो कि मैं आप के द्वारा हाउस के सामने लाया हूं, पास किया जाय। मैं उम्मीद करता हूं कि पंजाब सरकार इस को इस लाईट में लेगी कि एक तो मेवात के जिला को रिश्त और जिल्लत की जिन्दगी से निजात मिलेगी और दूसरे होशियारपुर, कांगड़ा और अम्बाला के लोगों की बहुत सी परेशानियां दूर हो जायेंगी। मैं बख्शी प्रताप सिंह जी का शुक्रगुजार हूं कि उन्होंने हमारे इलाका को कुछ आसानियां मुहैया कीं, लेकिन दरअसल बात यह है कि जब इतना बड़ा तूफान हो तो चन्द कतरे फायदा नहीं कर सकते। फिर भी उन्होंने जो आसानियां मुहैया कीं उन के लिये मैं उन का शुक्रगुजार हूं लेकिन मैं कहता हूं कि लोगों को वाइज्जत रोजगार देने के लिये जरूरी है कि इस रेजोल्यूशन को पास किया जाये।

Mr. Speaker : Motion moved—

With a view to placing money at the disposal of Government for utilisation on the welfare and improvement of the breed of cattle and to checking unauthorised grazing in the State, this Assembly recommends to the Government to take necessary steps for the imposition of cess on the cattle at the monthly rates twenty-five Naye Paise per goat, fifty Naye Paise per cow and rupee one per buffalo in the reserved areas of the hilly tracts and at half these rates in other areas in the State.

Sardar Bhupinder Singh Mann : Sir, I have given notice of—

Mr. Speaker : Is there any Member who will second the resolution?

Sardar Bhupinder Singh Mann : Then, Sir, will I be given time later?

Mr. Speaker : Yes.

श्री रत्ना राम (होशियारपुर) : अध्यक्ष महोदय, मौलवी अब्दुल गनी साहब ने जो रेजोल्यूशन अभी हाऊस के सामने पेश किया है मैं यह समझता हूँ कि इस दृष्टि से यह बिल्कुल जरूरी है और इसे हाऊस स्वीकार करे। यह बात मानी हुई है और अपने होशियारपुर के जिला में जो मेरा अनुभव है, अध्यक्ष महोदय, उसकी बिना पर मैं कह सकता हूँ कि अगर यह रेजोल्यूशन स्वीकार किया जाय तो कुर्रशन का एक बड़ा भारी 'सोर्स' बन्द हो जायगा। जैसे उन्होंने अपने भाषण में कहा होशियारपुर के जिला में भी यह समस्या काफी हद तक मौजूद है जहाँ पर दफा चार पांच के मातहत मवेशी चराने के लिये प्रतिबन्ध मौजूद है। लेकिन, अध्यक्ष महोदय, होता क्या है? होता यह है कि यह नहीं कि चूँकि प्रतिबन्ध लगे हैं इसी लिये पशु चराने बन्द हो जायें। वे चरते अब भी हैं लेकिन जो पैसा गवर्नमेंट को इस के जरिया से आ सकता है वह अकसर फारेस्ट गार्ड्स की जेब में जाता है। यह नहीं कि यह रुपया सिर्फ फारेस्ट गार्ड्स की ही जेब में जाता हो वे लोग साफ कहते हैं कि यह पैसा तो बहुत ऊपर तक जाता है। अगर मौलवी साहब के इस प्रस्ताव को स्वीकार कर लिया जाय तो जो reserved places हैं उन की सुरक्षा में तो कोई फर्क नहीं पड़ेगा (*At this stage Mr. Deputy Speaker occupied the Chair*) लेकिन इतना फर्क जरूर पड़ेगा कि एक तो लोगों को झूठ नहीं बोलना पड़ेगा और उन्हें रिश्तत नहीं देनी पड़ेगी और वे इस प्रकार की गिरावट से बच जायेंगे। दूसरा फायदा यह होगा कि लाखों रुपये इस के जरिये सरकार के खजाने में आ जायेंगे।

उपाध्यक्ष महोदय, मैं अपने व्यक्तिगत अनुभव के आधार पर कहता हूँ कि जहाँ मेरा गांव है वहाँ इस प्रकार का एक reserved area है जो कि गवर्नमेंट की reserved जगह है। बरसात के मौसम में वहाँ हुकम है कि कोई पशु न चराये जायें। लेकिन मैं अपने अनुभव से कहता हूँ कि पशु वहाँ चरते हैं और जो रक्षा सरकार करना चाहती है, वह नहीं होती। लोग कहते हैं कि ब्रिटिश सरकार के जमाना में वहाँ पशु नहीं चराये जाते थे अब उन की रक्षा कम हो गई है। जब मैं वहाँ विद्यार्थी था तो मुझे याद है कि वहाँ Divisional Forest Officer या Conservator साहब आया करते थे और फारेस्ट गार्ड को भय होता था लेकिन अब तो उन की सम्भाल करने वाला कोई मालूम नहीं होता। अध्यक्ष महोदय, मैं अपने तजर्बे की बिना पर कहता हूँ कि बरसात के मौसम में हजारों रुपये फारेस्ट गार्ड्स की जेबों में जाते हैं और इन reserved places की रक्षा या सुरक्षा नहीं होती। मौलवी साहब के रेजोल्यूशन को स्वीकार करने से इस में तो कोई फर्क नहीं पड़ेगा। हाँ यह जरूर है कि जनता कुर्रशन से बच जायगी और सरकार के खजाना में रुपया आ जायगा। जब इलेक्शन होते हैं और हमें इलाका के लोगों को face करना पड़ता है तो लोग कहते हैं कि हम पर नाजायज सख्तियाँ हो रही हैं। मैं समझता हूँ कि लोगों की बड़ी भारी grievance है और जब मन्त्री महोदय वहाँ जाते हैं तो लोग अपना शिकायत उन के सामने रखते हैं और अफसरान के नोटिस में भी लाते हैं लेकिन अभी तक उस का कोई हल नहीं हुआ। इन lines पर जो मौलवी साहब ने suggest की है कि रक्षा देना जरूरी होगा वह अब हो रही है। इस तरह से गवर्नमेंट के लिये एक आमदनी का जरिया हो जायेगा और जनता भी रिश्ततस्तानी से बच जायेगी। इन शब्दों के साथ जो प्रस्ताव मौलवी साहब ने पेश किया है मैं उस का समर्थन करता हूँ।

Sardar Bhupinder Singh Mann (Samana 'G') : Sir, I beg to move—

In line 4, after "breed of cattle" add "to deal with the menace of stray cattle".

श्री रामकिशन भड़ोलियां : On a point of order, Sir. मैं आप से गुजारिश करूंगा कि पहले इस प्रस्ताव पर general discussion हो जाना चाहिये और बाद में amendments को take up किया जाये ।

Mr. Deputy Speaker : No, let the hon. Member proceed. There is only one amendment to this resolution, and this can be discussed along with the resolution.

Sardar Bhupinder Singh Mann : Sir, what I understood from the Ruling of the Chair was that once a resolution was moved and seconded by another hon. Member then the amendment given notice of by me was to be moved. This, I think, is the correct procedure.

Well, my intention to move this amendment is to make this resolution into a comprehensive problem and thus to project the entire question in a complete way and also to lift it from a local problem to a State-wide question. Undoubtedly, my hon. friend Maulvi Abdul Ghani Dar has done a signal service in focussing the attention of this Assembly on the subject of placing money at the disposal of Government for utilisation on the welfare and improvement of the breed of cattle and to checking unauthorised grazing in the State. The situation otherwise is very very grave and in fact it is developing every day into a still graver one.

Sir, it is a threefold problem. Firstly our cattle wealth is deteriorating. Secondly, unauthorised grazing is going on unchecked and thirdly, there is the menace of stray cattle. Sir, the House is well aware of the statistics about our country's importing foodgrains from abroad in spite of the fact that India is an agricultural country. Our country is depending upon foreign imports and the result is that our developing economy is hampered because of the excessive strain upon our exchange. Sir, although our total deficit is 1/10th, statistics show that 1/6th of our entire produce is eaten away and destroyed by animals, pests, monkeys, stray cattle, etc. etc. Mr. Deputy Speaker, Sir, I do not understand that why this problem should not be given the same urgency which otherwise we give to other lesser problems and it certainly demands.

Mr. Deputy Speaker, Sir, I remember that an American Expert was here in India at the invitation of the Central Government to study the Indian problems. He studied our problems and came to the conclusion that India faced five problems, namely, land, capital, water, babies and cows. By cows, I remember, he meant the stray cattle as well as the breed of the cattle or say the animal husbandry in general. The American Expert could not understand the religious sentiments of the Indians about the mothercow. He said that we should deal with the animals as is done in other countries. When he was asked about the solution of the stray cattle, he said, "Eat your unwanted cattle or they will eat you". This was the repulsive reply by the American Expert. We, in India, have a religious sentiment for the mothercow. I am not opposed to it. I also do not agree with the first part of the reply given by the American Expert. I very much regret that the mother cow has our sentimental respect but it is not well treated. We see cows going about with gashing wounds.

I am afraid the solution suggested by the American Expert is repugnant and hardly acceptable to Indians. However, there are many other scientific escapes for this problem. Sir, I have seen cows with injuries inflicted on them, completely mutilated and emaciated. I have also often seen the cows being administered doses of arsenic and rotting on the roadside. Any sensible person will hang his head in shame when he sees this pitiable condition of the cow.

Mr. Deputy Speaker, Sir, I am unable to congratulate the Punjab Government for passing a stringent measure some time back. I think it was during the last Session that the cow protection bill was passed. So far as it goes, it is all right. Sir, we have to compete for our food with the animals. When we are sagacious enough to bring forward bills for the protection of cows, may I, Sir, with your permission, ask the Government to bring forward certain measures to protect the human beings also against the vagries of stray cattle. I am sorry to say that when punishments have been provided for offences committed by the human beings no such provision exists for the attacks of the straycattle on the produce of the peasants in the market places.

Sir, I feel that the export of good quality of cattle should be banned so that we are able to improve the breed of our cattle in the State. I think that such a ban will have automatic effect on the improvement of our livestock.

On the other hand, I would suggest, Sir, that unwanted cattle should be exported to solve our food problem. And if any body says on religious grounds that proper respect should be shown to the stray cattle then I ask him "Give me a positive and scientific proof of respect. Keep it properly. Keep it at your home. Why leave it stray?" I have seen at market places aged men and women coming forward and feeding it respectfully but for the rest of time allowing it to eat the produce of a poor labourer or a poor peasant who brings his produce to the market place. This sort of affair having mobility, responsibility and religious satisfaction at the expense of some other producer should not be permitted to stay on. Today such a sorry state of affairs has come to stay in India that our yield per head is less than a chattack in spite of our profession that we respect the mother-cow. Its yield is miserably low when compared to that of any of the foreign countries although they do not show this sort of lip-sympathy for it. Nevertheless, in practice, they breed and maintain it properly. So I would like to say that this problem has assumed such a stupendous magnitude that on the one side our health is being hampered and on the other side our food is being eaten away by the stray cattle. I would, therefore, request the Government to give serious attention and consideration to this threefold question, viz, improvement of nutritive standards, conservation of soil and improvement of the breed of cattle.

With these observations, I conclude my speech and thank you.

Mr. Deputy Speaker : Motion moved—

In line 4, after "breed of cattle" add "to deal with the menace of stray cattle".

ਚੋਧਰੀ ਬਲਬੀਰ ਸਿੰਘ (ਹੁਸ਼ਿਆਰਪੁਰ 'ਜਨਰਲ') : ਡਿਪਟੀ ਸਪੀਕਰ ਸਾਹਿਬ, ਮੌਲਵੀ ਸਾਹਿਬ ਨੇ ਜੋ ਮਸਲਾ ਅਸ ਰੈਜ਼ੋਲਿਊਸ਼ਨ ਦੀ ਸ਼ਕਲ ਵਿਚ ਪੇਸ਼ ਕੀਤਾ ਹੈ, ਇਹ ਇਕ ਬਹੁਤ ਜ਼ਰੂਰੀ ਮਸਲਾ ਹੈ। ਪਰੰਤੂ ਇਸ ਦੇ ਨਾਲ ਉਨ੍ਹਾਂ ਇਕ ਹੋਰ ਗਲ ਕਰ ਦਿੱਤੀ ਹੈ।

[ਚੋਧਰੀ ਬਲਬੀਰ ਸਿੰਘ]

ਉਹ ਇਹ ਕਿ ਜਿਹੜੀ ਰਿਸ਼ਵਤ ਪਹਿਲਾਂ ਮਹਿਕਮਾ ਜੰਗਲਾਤ ਦੇ ਗਾਰਡ ਲੈਂਦੇ ਸਨ ਹੁਣ ਉਹ ਸਰਕਾਰ ਨੂੰ ਦੇਣੀ ਸ਼ੁਰੂ ਕਰ ਦਿੱਤੀ ਜਾਵੇ। ਅਸਲ ਮਸਲਾ ਇਹ ਹੈ ਕਿ ਲੋਕਾਂ ਨੂੰ ਜੰਗਲਾਤ ਵਿਚ ਪਸ਼ੂਆਂ ਦੀ grazing ਬਾਰੇ ਤਕਲੀਫਾਂ ਹਨ ਅਤੇ ਇਸ ਲਈ ਉਨ੍ਹਾਂ ਨੂੰ ਗਾਰਡਾਂ ਨੂੰ ਰਿਸ਼ਵਤ ਦੇਣੀ ਪੈਂਦੀ ਹੈ। ਮਹਿਕਮੇ ਵੱਲੋਂ grazing ਬੰਦ ਕਰਨ ਦੀ ਵਜ੍ਹਾ ਨਾਲ ਲੋਕਾਂ ਨੂੰ Forest Act ਦੀਆਂ ਦਫ਼ਾ 38, 4, ਅਤੇ 6 ਦੇ ਮਾਤਹਿਤ ਇੰਨੀਆਂ ਤਕਲੀਫਾਂ ਹੋ ਗਈਆਂ ਹਨ ਕਿ ਉਨ੍ਹਾਂ ਦਾ ਗੁਜ਼ਾਰਾ ਮੁਸ਼ਕਲ ਹੋ ਗਿਆ ਹੈ। ਉਨ੍ਹਾਂ ਲੋਕਾਂ ਕੋਲ ਜਿਹੜੇ ਪਸ਼ੂ ਹਨ, ਬਕਰੀ, ਭੇਡ ਜਾਂ ਮੱਝ, ਉਨ੍ਹਾਂ ਨੂੰ ਉਹ ਖੁਰਾਕ ਕਿੱਥੋਂ ਦੇਣ। ਜਿਨ੍ਹਾਂ ਇਲਾਕਿਆਂ ਵਿਚ ਮਹਿਕਮਾ ਜੰਗਲਾਤ ਨੇ ਇਹ ਪਾਬੰਦੀਆਂ ਲਗਾਈਆਂ ਹਨ ਉਥੇ ਚਾਰੇ ਦੀ ਕਮੀ ਸੀ। ਉਨ੍ਹਾਂ ਲੋਕਾਂ ਨੇ ਜੰਗਲਾਤ ਲਈ ਜ਼ਮੀਨਾਂ ਇਸ ਖਿਆਲ ਨਾਲ ਦਿੱਤੀਆਂ ਸਨ ਕਿ ਉਨ੍ਹਾਂ ਨੂੰ ਫਾਇਦਾ ਹੋਵੇਗਾ। ਪਰੰਤੂ ਮਹਿਕਮਾ ਜੰਗਲਾਤ ਨੇ ਇੰਨੀਆਂ ਪਾਬੰਦੀਆਂ ਲਗਾ ਦਿੱਤੀਆਂ ਹਨ ਕਿ ਲੋਕਾਂ ਨੂੰ ਮੁਸ਼ੀਬਤ ਹੋ ਗਈ ਹੈ। ਜਿਸ ਵਕਤ ਕਿਸੇ ਦੀ ਬਕਰੀ ਘਰ ਤੋਂ ਬਾਹਰ ਚਲੀ ਜਾਏ ਅਤੇ ਘਰ ਤੋਂ ਹੀ ਜੰਗਲਾਤ ਸ਼ੁਰੂ ਹੋ ਜਾਂਦੇ ਹਨ, ਤਾਂ ਇਕ ਦਮ ਗਾਰਡ ਮੈਦਾਨ ਵਿਚ ਆ ਜਾਂਦਾ ਹੈ ਅਤੇ ਉਸ ਨੂੰ satisfy ਕਰਨ ਲਈ ਕੁਝ ਦੇਣਾ ਪੈਂਦਾ ਹੈ। ਮੌਲਵੀ ਸਾਹਿਬ ਨੇ ਇਹ ਰਿਸ਼ਵਤ ਸਰਕਾਰ ਨੂੰ ਪੇਸ਼ ਕੀਤੀ ਹੈ। ਉਨ੍ਹਾਂ ਨੂੰ ਕੁਝ ਪੈਸੇ ਦੇ ਕੇ ਜੇ ਇਸ ਪਾਬੰਦੀ ਨੂੰ ਦੂਰ ਕਰ ਦਿੱਤਾ ਜਾਵੇ ਤਾਂ ਸਾਨੂੰ ਖੁਸ਼ੀ ਹੋਵੇਗੀ। ਜੇ ਇਹ ਕੰਮ ਰਿਸ਼ਵਤ ਦੇਣ ਤੋਂ ਬਗ਼ੈਰ ਹੁੰਦਾ ਤਾਂ ਬਿਹਤਰ ਸੀ। ਜੇਕਰ ਰਿਸ਼ਵਤ ਨਾਲ ਵੀ ਇਹ ਕੰਮ ਕਰ ਦਿਉ ਤਦ ਵੀ ਲੋਕਾਂ ਦੀ ਮੁਸ਼ਕਲ ਬਹੁਤ ਹਦ ਤਕ ਦੂਰ ਹੋ ਜਾਵੇਗੀ।

ਅਸਲ ਮਸਲਾ ਇਹ ਹੈ ਕਿ ਜੰਗਲਾਤ ਦੇ ਐਕਟ ਦੀ ਦਫ਼ਾ 38, 4 ਵਗ਼ੈਰਾ enforce ਕਰਨ ਨਾਲ ਹੁਸ਼ਿਆਰਪੁਰ, ਕਾਂਗੜਾ, ਗੁੜਗਾਉਂ ਦੇ ਇਲਾਕਿਆਂ ਨੂੰ ਦਿੱਕਤਾਂ ਪੈਦਾ ਹੋ ਗਈਆਂ ਹਨ। ਉਨ੍ਹਾਂ ਦਿੱਕਤਾਂ ਨੂੰ ਦੂਰ ਕਰਨ ਲਈ ਕੋਈ ਇਸ ਤੋਂ ਬਿਹਤਰ ਕਦਮ ਉਠਾਇਆ ਜਾਣਾ ਚਾਹੀਦਾ ਹੈ। ਇਸ ਮਕਸਦ ਲਈ ਇਕ ਕਮੇਟੀ ਬਣਾਈ ਜਾਵੇ ਜਿਸ ਵਿਚ ਇਨ੍ਹਾਂ ਇਲਾਕਿਆਂ ਦੇ ਲੋਕਾਂ ਦੇ ਨੁਮਾਇੰਦੇ ਹੋਣ ਅਤੇ ਮਹਿਕਮਾ ਜੰਗਲਾਤ ਦੇ ਲੋਕ ਹੋਣ। ਉਹ ਕਮੇਟੀ ਵੇਖੇ ਕਿ ਮਹਿਕਮਾ ਜੰਗਲਾਤ ਦੀਆਂ ਕੀ ਮੁਸ਼ਕਲਾਂ ਹਨ ਅਤੇ ਦੂਜੇ ਪਾਸੇ ਲੋਕਾਂ ਦੀਆਂ ਕੀ ਤਕਲੀਫਾਂ ਹਨ। ਇਸ ਤਰ੍ਹਾਂ ਵਿਚਾਰ ਕਰਕੇ ਕੋਈ via media ਕੱਢਿਆ ਜਾਵੇ ਤਾਂ ਜੋ ਜੰਗਲਾਤ ਦੀ ਦੌਲਤ ਵੀ ਪੈਦਾ ਹੋਵੇ ਅਤੇ ਲੋਕਾਂ ਨੂੰ ਵੀ ਤਕਲੀਫਾਂ ਦਾ ਸਾਮ੍ਹਣਾ ਨਾਂ ਕਰਨਾ ਪਵੇ। ਜੇਕਰ ਇਨ੍ਹਾਂ ਦੋਵਾਂ ਚੀਜ਼ਾਂ ਨੂੰ adjust ਕੀਤਾ ਜਾਵੇ ਤਾਂ ਇਹ ਮਸਲਾ ਹਲ ਹੋ ਸਕਦਾ ਹੈ।

ਮੌਲਵੀ ਸਾਹਿਬ ਦੇ ਆਪਣੇ ਇਲਾਕੇ ਵਿਚ ਲੋਕਾਂ ਨੂੰ ਕਿੰਨੀ ਤਕਲੀਫ਼ ਹੈ ਇਹ ਉਨ੍ਹਾਂ ਨੇ ਦਸਿਆ ਹੈ। ਮੈਂ ਆਪਣੇ ਜ਼ਿਲੇ ਹੁਸ਼ਿਆਰਪੁਰ ਬਾਰੇ ਦਸਦਾ ਹਾਂ। ਖਾਸ ਤੌਰ ਤੇ ਮੇਰੀ constituency ਦਾ main ਹਿੱਸਾ ਜੰਗਲਾਤ ਵਿਚ ਹੈ। ਜੰਗਲਾਤ ਵਿਚ grazing ਬਾਰੇ ਪਾਬੰਦੀਆਂ ਦੀ ਵਜ੍ਹਾ ਨਾਲ ਲੋਕਾਂ ਨੂੰ genuine ਤਕਲੀਫ਼ਾਂ ਪੈਦਾ ਹੋ ਗਈਆਂ ਹਨ। ਜੇਕਰ ਸਰਕਾਰ ਇਨ੍ਹਾਂ ਤਕਲੀਫ਼ਾਂ ਦਾ ਕੋਈ ਹਲ ਕੱਢੇ ਅਤੇ ਨਾਲ ਹੀ ਮਹਿਕਮਾ ਜੰਗਲਾਤ ਦਾ ਵੀ view point satisfy ਹੋ ਜਾਵੇ ਤਾਂ ਚੰਗੀ ਗੱਲ ਹੈ। ਇਨ੍ਹਾਂ ਦੋਵਾਂ view points ਨੂੰ ਇਕੱਠਾ ਕਰਕੇ ਇਕ ਕਮੇਟੀ ਬਣਾਈ ਜਾਵੇ ਜਿਸ ਵਿਚ Forest Department ਦੇ ਅਤੇ ਉਨ੍ਹਾਂ ਇਲਾਕਿਆਂ ਦੇ ਨੁਮਾਇੰਦੇ ਹੋਣ। ਉਹ ਕਮੇਟੀ ਕੋਈ ਐਸਾ ਹਲ ਕੱਢੇ ਜਿਸ ਨਾਲ ਮਹਿਕਮਾ ਜੰਗਲਾਤ ਦੀ ਜ਼ਰੂਰਤ ਭੀ ਪੂਰੀ ਹੋਵੇ ਅਤੇ ਨਾਲ ਹੀ ਲੋਕਾਂ ਦੀ ਤਕਲੀਫ਼ ਵੀ ਦੂਰ ਹੋ ਜਾਵੇ।

ਮਾਨ ਸਾਹਿਬ ਨੇ ਜੋ ਤਰਮੀਮ ਪੇਸ਼ ਕੀਤੀ ਹੈ ਉਸ ਦੇ ਵੀ ਮੈਂ ਹਕ ਵਿਚ ਹਾਂ। Stray cattle ਦਾ ਮਸਲਾ ਸਾਡਾ ਜ਼ਿੰਦਗੀ ਅਤੇ ਮੌਤ ਦਾ ਮਸਲਾ ਬਣਦਾ ਜਾ ਰਿਹਾ ਹੈ। ਪਰ ਇਸ ਦੇ ਨਾਲ ਇਹ ਕਹਿਣਾ ਕਿ ਇਨ੍ਹਾਂ ਨੂੰ ਬਾਹਰ ਭੇਜਿਆ ਜਾਵੇ, ਇਹ ਵੀ ਠੀਕ ਨਹੀਂ।

ਜੇ ਅਸੀਂ ਨਵੇਂ ਪਸ਼ੂ ਪੈਦਾ ਨਾ ਹੋਣ ਦੇਈਏ ਤਾਂ ਪਿਛਲੇ ਖਤਮ ਹੋ ਜਾਂਦੇ ਨੇ। ਜੇ ਏਸ ਸ਼ਕਲ ਦੇ ਵਿਚ ਅਸੀਂ ਉਨ੍ਹਾਂ ਨੂੰ ਐਕਸਪੋਰਟ ਕਰ ਦੇਈਏ ਤਾਂ ਏਸ ਦਾ ਇਹ ਮਤਲਬ ਹੋਇਆ ਕਿ ਅਸੀਂ ਆਪ ਨਹੀਂ ਮਾਰਨੇ, ਉਨ੍ਹਾਂ ਨੂੰ ਦੇ ਦਿਆਂਗੇ ਤੇ ਉਹ ਮਾਰਨ ਵਾਲਿਆਂ ਪਾਸ ਆਪ ਹੀ ਪਹੁੰਚ ਜਾਣ। ਪੈਸੇ ਅਸੀਂ ਲੈ ਲਈਏ ਤੇ ਮਾਰ ਕੋਈ ਹੋਰ ਦੇਵੇ। ਇਸ ਗੱਲ ਤੇ ਮੈਨੂੰ ਥੋੜਾ ਜਿਹਾ ਇਤਰਾਜ਼ ਹੈ। ਜਿਸ ਵੇਲੇ ਅਸੀਂ ਬਰੀਡ ਨੂੰ ਠੀਕ ਕਰਨ ਦੀ ਕੋਸ਼ਿਸ਼ ਕਰਾਂਗੇ ਤਾਂ ਇਸ ਵਿਚ ਬਹੁਤ ਸਾਰੀਆਂ ਖਾਮੀਆਂ ਰਹਿ ਜਾਣਗੀਆਂ। ਅਸੀਂ ਗਊ ਨੂੰ ਗਊ ਮਾਤਾ ਕਹਿੰਦੇ ਹਾਂ, ਪਰ ਗਊਆਂ ਨੂੰ ਬਾਹਰ ਛੱਡ ਦਿੱਤਾ ਜਾਂਦਾ ਹੈ। ਕੋਈ ਮੈਂਹ ਨੂੰ ਜਾਂ ਹੋਰ ਕਿਸੇ ਪਸ਼ੂ ਨੂੰ ਨਹੀਂ ਛੱਡਦਾ। ਜੇ ਗਊ ਮਾਤਾ ਦੇ ਕੋਈ ਲਾਠੀ ਮਾਰੇ ਤਾਂ ਉਸ ਤੇ ਇਤਰਾਜ਼ ਹੁੰਦਾ ਹੈ ਕਿ ਤੂੰ ਗਊ ਮਾਤਾ ਨੂੰ ਕਿਉਂ ਮਾਰਦਾ ਹੈਂ। ਜਿਹੜਾ ਉਸ ਨੂੰ ਛੱਡਦਾ ਹੈ ਉਸ ਨੂੰ ਕਿਉਂ ਨਹੀਂ ਫੜਿਆ ਜਾਂਦਾ? ਜਿਹੜੇ ਸਟਰੇ ਕੈਟਲ ਛੱਡਦੇ ਹਨ ਉਨ੍ਹਾਂ ਉਪਰ ਪਾਬੰਦੀ ਲਾਈ ਜਾਏ। ਉਨ੍ਹਾਂ ਦੇ ਉਪਰ ਅਸੀਂ ਕੰਟਰੋਲ ਕਰੀਏ ਕਿ ਉਹ ਸਟਰੇ ਕੈਟਲ ਛੱਡ ਨਾ ਸਕਣ। ਇਕ ਆਦਮੀ ਜਿਹੜਾ ਗਊ ਤੋਂ 10 ਸਾਲ ਦੁਧ ਪੀਂਦਾ ਹੈ, ਗਊ ਦੀ ਜ਼ਿੰਦਗੀ ਦਾ ਬਿਹਤਰ ਹਿੱਸਾ ਹਾਸਲ ਕਰਦਾ ਹੈ, ਉਸ ਦੇ ਨਾਲ ਮੁਲਕ ਦੀ ਦੌਲਤ ਵਧਾਉਂਦਾ ਹੈ, ਆਪਣੇ ਬਚਿਆਂ ਨੂੰ ਅਤੇ ਟੱਬਰ ਦੇ ਹੋਰ ਸਾਰੇ ਆਦਮੀਆਂ ਨੂੰ ਪਾਲਦਾ ਹੈ ਪਰ ਇਸ ਤੋਂ ਬਾਅਦ ਉਸ ਨੂੰ ਛੱਡ ਦਿੰਦਾ ਹੈ। ਫਰਜ਼ ਕਰੋ ਕਿ ਸਾਡੇ ਵਿਚੋਂ ਕੁਝ ਲੋਕ ਬੁੱਢੇ ਹੋ ਜਾਂਦੇ ਹਨ ਤੇ ਕੀ ਅਸੀਂ ਉਨ੍ਹਾਂ ਨੂੰ ਕਿਸੇ ਹੋਰ ਜਗ੍ਹਾ ਭੇਜ ਦੇਈਏ? ਪਸ਼ੂਆਂ ਬਾਰੇ ਵੀ ਏਸੇ ਤਰ੍ਹਾਂ ਕਿਹਾ ਗਿਆ ਹੈ ਕਿ ਅਸੀਂ ਉਨ੍ਹਾਂ ਨੂੰ ਬਾਹਰ ਭੇਜ ਦੇਈਏ ਅਤੇ ਅਸੀਂ ਆਪ ਨਾ ਮਾਰੀਏ। ਇਹ ਇਹੋ ਤਰੀਕਾ ਹੈ ਕਿ ਅਸੀਂ ਉਨ੍ਹਾਂ ਨੂੰ ਐਸੀ ਜਗ੍ਹਾ ਭੇਜੀਏ ਜਿਥੇ ਉਹ ਮਾਰੇ ਜਾਣ, ਇਹ ਤਰੀਕਾ ਠੀਕ ਨਹੀਂ। ਬਲਕਿ ਏਸ ਦਾ ਹਲ ਇਹ ਹੈ ਕਿ ਜਿਹੜੇ ਸਟਰੇ ਕੈਟਲ ਛੱਡਦੇ ਹਨ ਉਹ ਸਾਡੇ ਮੁਲਕ ਦੇ ਦੁਸ਼ਮਣ ਹਨ, ਐਸੇ ਆਦਮੀਆਂ ਦੇ ਖਿਲਾਫ ਅਸੀਂ ਏਥੇ ਕੋਈ ਰੂਲਜ਼ ਬਣਾਈਏ, ਕੋਈ ਲੈਜਿਸਲੇਸ਼ਨ ਪਾਸ ਕਰੀਏ। ਜੋ ਸਾਡੀ ਸਰਕਾਰ ਨੂੰ ਏਸ ਮਸਲੇ ਦੇ ਉਪਰ ਪੂਰੀ ਤਰ੍ਹਾਂ ਕਾਬੂ ਪਾਉਣਾ ਚਾਹੀਦਾ ਹੈ। ਇਹ ਇਕ ਬੜਾ ਅਹਿਮ ਮਸਲਾ ਹੈ। ਅੱਜ ਮੁਲਕ ਦੇ ਅੰਦਰ ਅਨਾਜ ਦੀ ਕਿੱਲਤ ਹੈ। ਜੇ ਕਰ ਅਸੀਂ ਸਟਰੇ ਕੈਟਲ ਦਾ ਬੰਦੋਬਸਤ ਨਹੀਂ ਕਰਾਂਗੇ ਤਾਂ ਅਸੀਂ ਮੁਲਕ ਦੀਆਂ ਮੁਸ਼ੀਬਤਾਂ ਵਿਚ ਵਾਧਾ ਕਰਾਂਗੇ। ਜਿਤਨੀ ਦੇਰ ਅਸੀਂ ਇਸ ਦਾ ਇਤਜ਼ਾਮ ਨਹੀਂ ਕਰਾਂਗੇ ਅਸੀਂ ਅਨਾਜ ਦੀ ਪੈਦਾਵਾਰ ਵਿਚ ਵਾਧਾ ਨਹੀਂ ਕਰ ਸਕਦੇ। ਏਸ ਦੇ ਲਈ ਸਫਾਈ ਬੜੀ ਲਾਜ਼ਮੀ ਹੈ, ਨਹੀਂ ਤਾਂ ਅਸੀਂ ਏਸ ਮਸਲੇ ਨੂੰ ਪੂਰੀ ਤਰ੍ਹਾਂ ਹੈਂਡਲ ਨਹੀਂ ਕਰ ਸਕਾਂਗੇ। ਏਸ ਨੂੰ ਹੈਂਡਲ ਕਰਨ ਲਈ ਜ਼ਰੂਰੀ ਹੈ ਕਿ ਸਟਰੇ ਕੈਟਲ ਦਾ ਮਸਲਾ ਹਲ ਕੀਤਾ ਜਾਏ। ਇਹ ਮਸਲਾ ਲੋਇਰ ਲੈਵਲ ਦੇ ਉਤੇ ਹਲ ਨਹੀਂ ਹੋ ਸਕਦਾ। ਏਸ ਦੇ ਲਈ ਸਰਕਾਰ ਨੂੰ ਵਾਜ਼ਿਹ ਤੌਰ ਤੇ ਇਕ ਸਕੀਮ ਬਣਾਉਣੀ ਚਾਹੀਦੀ ਹੈ। ਅੱਜ ਕੱਲ੍ਹ ਕੀ ਹੋ ਰਿਹਾ ਹੈ ਕਿ ਹੁਸ਼ਿਆਰਪੁਰ ਦੀ ਮਿਊਨਿਸਪੈਲਟੀ ਸਟਰੇ ਕੈਟਲ ਨੂੰ ਪਕੜਦੀ ਹੈ ਅਤੇ 10 ਮੀਲ ਦੂਰ ਛੱਡ ਆਉਂਦੀ ਹੈ। ਅੱਗੇ ਉਥੋਂ ਦੀ ਪੰਚਾਇਤ ਉਨ੍ਹਾਂ ਸਟਰੇ ਕੈਟਲ ਨੂੰ ਫੜਦੀ ਹੈ ਅਤੇ 5 ਪਿੰਡ ਹੋਰ ਦੂਰ ਛੱਡ ਆਉਂਦੀ ਹੈ। ਇਹ ਇਕ

[ਚੌਧਰੀ ਬਲਬੀਰ ਸਿੰਘ]

ਸਿਸਟਮ ਬਣ ਜਾਂਦਾ ਹੈ ਕਿ ਕੋਈ ਅਜਿਹੇ ਪਸ਼ੂਆਂ ਨੂੰ ਐਥੋਂ ਫੜਦਾ ਹੈ ਅਤੇ ਦੂਜੇ ਥਾਂ ਛੱਡ ਆਉਂਦਾ ਹੈ, ਉਹ ਪਸ਼ੂ ਉਥੋਂ ਕਿਸੇ ਹੋਰ ਪਾਸੇ ਚਲੇ ਜਾਂਦੇ ਹਨ।

ਕੈਟਲ ਦੇ ਮੁਤਲਿਕ ਦੋ ਕਿਸਮਾਂ ਦੇ ਮਸਲੇ ਹਨ। ਇਕ ਏਸ ਕਿਸਮ ਦੇ ਪਸ਼ੂ ਹਨ ਜਿਨ੍ਹਾਂ ਨੂੰ ਅਸੀਂ ਮਾਰ ਸਕਦੇ ਹਾਂ, ਜਿਸ ਤਰ੍ਹਾਂ ਕਿ ਜਾਨਵਰ ਵਗੈਰਾ ਅਤੇ ਇਕ ਉਹ ਜਿਨ੍ਹਾਂ ਨੂੰ ਮਾਰਿਆ ਨਹੀਂ ਜਾ ਸਕਦਾ। ਇਨ੍ਹਾਂ ਦੋਹਾਂ ਮਸਲਿਆਂ ਨੂੰ ਮੁਖਤਲਿਫ਼ ਤਰੀਕਿਆਂ ਦੇ ਨਾਲ ਹਲ ਕਰਨ ਦੀ ਕੋਸ਼ਿਸ਼ ਹੋਣੀ ਚਾਹੀਦੀ ਹੈ। ਇਹ ਮਸਲਾ ਬਹੁਤ ਅਹਿਮ ਹੈ, ਔਰ ਬਹੁਤ ਜ਼ਰੂਰੀ ਹੈ। ਅਗਰ ਅਸੀਂ ਏਸ ਮਸਲੇ ਦੇ ਉਤੇ ਖਾਮੋਸ਼ੀ ਦੇ ਨਾਲ ਬੈਠੇ ਰਹਾਂਗੇ ਔਰ ਏਸ ਦੇ ਲਈ ਏਸ ਕਿਸਮ ਦੇ ਕਾਨੂੰਨ ਨਹੀਂ ਬਣਾਵਾਂਗੇ ਇਹ ਮਸਲਾ ਹਲ ਨਹੀਂ ਹੋ ਸਕਦਾ। ਜੇ ਕਰ ਅਸੀਂ ਸਟਰੇ ਕੈਟਲ ਦੇ ਮਸਲੇ ਨੂੰ ਗੈਰਮੈਂਟ ਲੈਵਲ ਦੇ ਉਪਰ ਸਾਰੇ ਪੰਜਾਬ ਦੀ ਲੈਵਲ ਦੇ ਉਪਰ ਹਲ ਨਹੀਂ ਕਰਾਂਗੇ ਤਾਂ ਅਸੀਂ ਏਥੇ ਆ ਕੇ ਜਿਹੜੇ ਬਹਿਸ ਕਰਦੇ ਹਾਂ ਇਹ ਅਪਣਾ ਵਕਤ ਜ਼ਾਇਆ ਕਰਾਂਗੇ। ਏਸ ਲਈ ਜ਼ਰੂਰੀ ਹੈ ਕਿ ਸਟਰੇ ਕੈਟਲ ਦੇ ਮਸਲੇ ਨੂੰ ਪਰਿਆਰਿਤੀ (priority) ਦੇਈਏ ਅਤੇ ਇਸ ਨੂੰ ਪਹਿਲੇ ਦਰਜੇ ਉਪਰ ਰੱਖੀਏ। ਇਕ ਤਾਂ ਜਿਹੜੇ ਸਟਰੇ ਕੈਟਲ ਛੱਡਦੇ ਹਨ ਉਨ੍ਹਾਂ ਉਪਰ ਪਾਬੰਦੀ ਹੋਵੇ ਕਿ ਉਹ ਛੱਡ ਨਾ ਸਕਣ। ਦੂਸਰੇ ਪਾਸੇ ਉਨ੍ਹਾਂ ਨੂੰ ਰਖਣ ਲਈ ਸਰਕਾਰ ਇੰਤਜ਼ਾਮ ਕਰੇ। ਇਸ ਮਤਲਬ ਲਈ ਕੁਛ ਏਰੀਆ ਮੁਕੱਰਰ ਕੀਤਾ ਜਾ ਸਕਦਾ ਹੈ, ਕੁਛ ਇਲਾਕਾ ਮੁਕੱਰਰ ਕੀਤਾ ਜਾ ਸਕਦਾ ਹੈ ਜਿਸ ਇਲਾਕੇ ਵਿਚ ਉਹ ਜਾਨਵਰ ਕਨਫਾਈਨ ਕੀਤੇ ਜਾ ਸਕਦੇ ਨੇ। ਉਥੇ ਇੰਤਜ਼ਾਮ ਕੀਤਾ ਜਾ ਸਕਦਾ ਹੈ, ਗਾਰਡ ਰੱਖੀਆਂ ਜਾ ਸਰਦੀਆਂ ਨੇ ਜਿਥੇ ਕਿ ਉਹ ਉਨ੍ਹਾਂ ਦੀ ਰਾਖੀ ਕਰਨ, ਇਰਦ ਗਿਰਦ ਵਾੜ ਲਗਾਈ ਜਾ ਸਕਦੀ ਹੈ। ਉਥੇ ਇਹ ਉਹ ਪਸ਼ੂ ਲਿਆਉਣ ਅਤੇ ਰਖ ਸਕਣ। ਮੈਂ ਮਾਨ ਸਾਹਿਬ ਦੀ ਖਿਦਮਤ ਵਿਚ ਦਸਦਾ ਹਾਂ ਕਿ ਸਟਰੇ ਕੈਟਲ ਦੇ ਮਸਲੇ ਨੂੰ ਜੇ ਅਸੀਂ ਇਕਨੌਮੀਕਲੀ ਵੀ ਸੋਚੀਏ ਤਾਂ ਅਸੀਂ ਸਟਰੇ ਕੈਟਲ ਪਾਸੋਂ ਤਾਕਤ ਦੀ ਚੀਜ਼ ਲੈ ਸਕਦੇ ਹਾਂ। ਉਸ ਦਾ ਗੋਬਰ ਇਤਨੀ ਪੈਦਾਵਾਰ ਦਿੰਦਾ ਹੈ ਕਿ ਉਸ ਦੇ ਗੋਬਰ ਦੇ ਢੇਰ ਬਣਾ ਕੇ ਸਾਡੀ ਜ਼ਮੀਨ ਜਿਹੜੀ ਬੇਕਾਰ ਔਰ ਖ਼ਰਾਬ ਪਈ ਹੈ ਉਸ ਨੂੰ ਅਸੀਂ ਠੀਕ ਕਰ ਸਕਦੇ ਹਾਂ। ਜਿਹੜਾ ਵੀ ਏਸ ਤਰ੍ਹਾਂ ਦਾ ਇਲਾਕਾ ਹੈ, ਜਿਹੜਾ ਵੀ ਬੰਸਰ ਏਰੀਆ ਹੈ, ਜਿਸ ਏਰੀਏ ਵਿਚ ਪੈਦਾਵਾਰ ਬਹੁਤ ਘੱਟ ਹੈ ਉਸ ਨੂੰ ਅਸੀਂ ਇਸ ਮਕਸਦ ਲਈ ਕਨਫਾਈਨ ਕਰ ਦੇਈਏ ਔਰ ਉਸ ਨੂੰ ਅਲੋਟ ਕਰ ਦੇਈਏ ਕਿ ਉਸ ਏਰੀਏ ਵਿਚ ਸਟਰੇ ਕੈਟਲ ਨੂੰ ਲੀਗਲੀ ਰੱਖਾਂਗੇ। ਔਰ ਉਸ ਇਲਾਕੇ ਦੀ ਜ਼ਮੀਨ ਸਟਰੇ ਕੈਟਲ ਦੇ ਗੋਬਰ ਔਰ ਪਸ਼ਾਬ ਵਗੈਰਾ ਨਾਲ ਆਹਿਸਤਾ ੨ ਜ਼ਰਖੇਜ਼ ਬਣਦੀ ਜਾਏਗੀ। ਉਸ ਜ਼ਮੀਨ ਦੇ ਵਿਚ ਅਸੀਂ ਏਸ ਕਾਬਲ ਹੋ ਸਕਾਂਗੇ ਕਿ ਉਸ ਜ਼ਮੀਨ ਦੀ ਜੋ ਪੈਦਾਵਾਰ ਘਟ ਗਈ ਹੈ ਉਸਦੇ ਵਿਚ ਉੱਨਤੀ ਕਰ ਸਕਾਂਗੇ। ਇਸ ਤਰ੍ਹਾਂ ਕਰਨ ਨਾਲ ਅਸੀਂ ਲੋਕਾਂ ਦੇ ਸੈਂਟੀਮੈਂਟਸ ਦਾ ਵੀ ਖਿਆਲ ਰਖਾਂਗੇ ਅਤੇ ਇਸ ਚੀਜ਼ ਦਾ ਵੀ ਇਲਾਜ ਕਰਾਂਗੇ। ਐਸੇ ਹਲ ਮਿਲ ਸਕਦੇ ਨੇ। ਇਸ ਤਰ੍ਹਾਂ ਲੋਕਾਂ ਦੇ ਸੈਂਟੀਮੈਂਟ ਨੂੰ ਕੋਈ ਜ਼ਰਬ ਪਹੁੰਚਾਏ ਬਗੈਰ ਜਾਂ ਸੱਟ ਲਾਏ ਬਗੈਰ ਅਸੀਂ ਏਸ ਮਸਲੇ ਨੂੰ ਹਲ ਕਰ ਸਕਦੇ ਹਾਂ।

ਮੌਲਵੀ ਸਾਹਿਬ ਦੇ ਏਸ ਰੈਜ਼ੋਲਿਊਸ਼ਨ ਵਿਚ ਉਨ੍ਹਾਂ ਨੇ ਇਕ ਬੁਨਿਆਦੀ ਚੀਜ਼ ਪਕੜੀ ਹੈ। ਉਨ੍ਹਾਂ ਦੀ ਸਪੀਚ ਤੋਂ ਪਤਾ ਲਗਦਾ ਹੈ ਜਿਹੜੀ unlicensed grazing ਹੈ ਉਹ legalise ਹੋਣੀ ਚਾਹੀਦੀ ਹੈ। ਜਿਹੜੀ ਰਿਸ਼ਵਤ ਗਾਰਡਜ਼ ਲੈਂਦੇ ਸਨ, ਗਾਰਡਜ਼ ਦੀ

ਬਜਾਏ ਉਹ ਰਿਸ਼ਵਤ ਸਰਕਾਰ ਨੂੰ ਦੇ ਦਿੱਤੀ ਜਾਏਗੀ। ਮੈਂ ਕਹਿੰਦਾ ਹਾਂ ਕਿ ਮੌਲਵੀ ਸਾਹਿਬ ਹੋਰ ਫਰਾਖਦਿਲ ਹੋਣ। ਸਰਕਾਰ ਨੂੰ ਰਿਸ਼ਵਤ ਦੇਣ ਦੀ ਬਜਾਏ *unlicensed grazing* ਨੂੰ *legalise* ਕਰ ਦਿਉ। ਮੈਂ ਜਿਹੜਾ ਤਰੀਕਾ ਦੱਸਿਆ ਹੈ ਉਹ ਇਹ ਹੈ ਕਿ ਉਹ ਇਕ ਕਮੇਟੀ ਬਣਾਉਣ ਜਿਹੜੀ ਏਸ ਮਸਲੇ ਦਾ ਮੁਸ਼ਤਕਿਲ ਤੌਰ ਤੇ ਪੂਰਾ ਹਲ ਲਭ ਕੇ ਦੇਸ਼ੇ। ਇਸ ਨਾਲ ਮਹਿਕਮਾ ਜੰਗਲਾਤ ਨੂੰ ਕੋਈ ਤਕਲੀਫ਼ ਨਹੀਂ ਹੁੰਦੀ। ਮਹਿਕਮਾ ਜੰਗਲਾਤ ਵਿਚ ਜਿਹੜਾ ਕੰਮ ਉਹ ਕਰ ਰਹੇ ਨੇ ਉਹ ਮੁਲਕ ਦੀ ਦੌਲਤ ਪੈਦਾ ਕਰਦੇ ਨੇ। ਅਸੀਂ ਇਹ ਨਹੀਂ ਕਹਿੰਦੇ ਕਿ ਮਹਿਕਮਾ ਜੰਗਲਾਤ ਗਲਤ ਗੱਲਾਂ ਕਰਦਾ ਹੈ। ਉਨ੍ਹਾਂ ਦੀ ਬੁਨਿਆਦ ਠੀਕ ਹੈ। ਲੇਕਿਨ ਏਸ ਕਾਨੂੰਨ ਨੂੰ ਇਸ ਤਰੀਕੇ ਨਾਲ ਇਨਫੋਰਸ ਕੀਤਾ ਜਾਵੇਗਾ, ਇਸ ਤਰੀਕੇ ਨਾਲ ਲਾਗੂ ਕੀਤਾ ਜਾਵੇਗਾ ਕਿ ਲੋਕਾਂ ਨੂੰ ਤਕਲੀਫ਼ ਪੈਦਾ ਹੋਵੇਗੀ। ਅਗਰ ਅਸੀਂ ਏਸ ਮਸਲੇ ਨੂੰ ਏਸ ਤਰੀਕੇ ਨਾਲ ਹਲ ਕਰਨ ਦੀ ਕੋਸ਼ਿਸ਼ ਕਰਾਂਗੇ ਤਾਂ ਅਸੀਂ ਬੜੀ ਵੱਡੀ ਖਾਮੀ ਪੈਦਾ ਕਰਾਂਗੇ।

ਰਾਮੋ ਗਜਰਾਜ ਸਿੰਘ (ਗੁਡਗਾਂਵ) : ਜਨਾਬ ਸਪੀਕਰ ਸਾਹਬ, यह *resolution* जो मौलवी साहब ने पेश किया है इस के *objectives* तो बहुत *laudable* हैं, इस में किसी को भी इनकार नहीं हो सकता। दूसरी चीज़ यह कि महकमा जंगलात की शिकायत की गई है, मैं भी उसी ज़िला से ताल्लुक रखता हूँ, वह भी किसी हद तक दुरुस्त है। वहाँ इस किसम की नाजायज़ बातें हुई बल्कि पहाड़ के तमाम इलाका में इस किसम की चीज़ें काफी अरसा से चल रही हैं। जहाँ तक गुडगਾਂव के ज़िला के मसला का ताल्लुक है उस पर खास तौर पर मैं अर्ज़ कलंगा कि यह जंगलात का महकमा जितना था, तमाम का तमाम, उस ज़िला में कोई जंगल नहीं, कुछ तो *surplus staff* आ गया, *Partition* की वजह से उनको निभाना था, कुछ एक *report* आई कि बारिशों से पहाड़ों में *erosion* होती है, *afforestation* की जाए; यह ग़र्ज़ थी। वह ग़र्ज़ ग़लत नहीं। *Erosion* का मसला तो उस से 50, 60 साल पहले से ही रहा था कि गुडगਾਂव की हालत बेहतर बनाने के लिये वहाँ *afforestation* की जाए, यानी बांध लगाने का काम था। छोटे २ बांध लगाना *Government* के लिये खुशी का मुकाम था। गुडगਾਂव ज़िला की छोटी पहाड़ियाँ हैं। बांध लगा कर जो *erosion* का *area* था वह भी रोका जाता। अभी हाल में बख़्शो प्रताप सिंह, *Deputy Minister*, वहाँ तशरीफ़ ले गये थे। मैं ने दो चार बांध जो पहाड़ों में लगे हैं उनको दिखाए। साथ ही वह इलाका भी दिखाया जिस में उन्होंने ठीक काम किया है। वह सामने बैठे हैं, बता सकते हैं, मैं तो शायद *prejudiced* बात कहूँ। हम ने जो हल सोचा था वह सही था। जो अब इस का हल बताया गया यह पसंद नहीं क्योंकि इस से मैं मुतफिक नहीं। यह तो उस से भी बुरा है कि जो बीमारी का इलाज किया गया—किसी आदमी को कहा गया कि उसको खुराक मिलाती रहेगी, उसको ज़िबा कर दिया; यह इस किसम का इलाज है। फर्ज़ कीजिए बहुत सारी *communities* या *scheduled tribes* हैं जिन में एक एक आदमी दो दो सौ, तीन तीन सौ या चार चार सौ भेड़ और बकरियाँ रखना चाहता है, आप अन्दाज़ लगाइये इन *fact* का कि वह टैक्स शायद उस टैक्स से भी कहीं ज्यादा बढ़ जाएगा जो कि गांव के बड़े बड़े ज़मींदार 1852 के बन्दोबस्त के मातहत लोगों से

[रात्रो गजराज सिंह]

लिया करते थे और जो कि वाजबुल-अर्ज में दर्ज है। अगर सरकार के किसी महकमे में कोई गलती होती है या रिश्त सतानी है तो उस को बन्द करने का सही तरीका न सोचा जाए तो यह हमारे लिये भी और हकूमत के लिये भी वाइसे शर्म होगा। लेकिन अगर इस **resolution** को मान भी लिया जाए तो फिर क्या **guarantee** होगी इस बात की कि रिश्त बन्द हो जायेंगे? जहां तक इस के **object** का सवाल है उस के सम्बन्ध में जो कुछ मान साहिब ने फरमाया है और जो कुछ मेरे लायक दोस्त गनी साहिब ने फरमाया है मैं उन से बिल्कुल मुतफिक हूं। इसी तरह से **Grow-More-Food Campaign** चली थी तो मैं उस के साथ बिल्कुल मुतफिक था क्योंकि वह बहुत **laudable** स्कीम थी। उस का मकसद यह था कि पैदावार ज्यादा होनी चाहिये। लेकिन इसी मकसद को पूरा करने के लिये पंजाब में तमाम **Deputy Commissioners** और **Collectors** को हुक्म जारी कर दिया गया कि जितनी भी शामलात देह पंजाब में है उस को तोड़ दिया जाए और उस को **consolidation** में ले लिया जाए.....

Mr. Deputy Speaker : The hon. Member should be strictly relevant.

रात्रो गजराज सिंह : मैं जनाव उसी **point** पर आ रहा हूं। मेरा मतलब है कि गांव के साथ जो शामलात जमीनें थीं उन में जंगलात होते थे और घास होता था जहां पर कि मवेशी चरा करते थे, लेकिन अब उन को तोड़ देने से पैदावार तो खास ज्यादा नहीं हुई और जंगलात भी नहीं रहे और न ही पशुओं के चरने की जगह रही है। मैं अर्ज करना चाहता हूं कि मवेशी भी हिन्दुस्तान का धन है उन के चरने के लिये जगह होनी चाहिये और इस लिये शामलात जमीनों को रहने देना चाहिये। गुड़गांव जैसे गरीब जिले में तो इस की और भी ज्यादा जरूरत है। हमारे जिले से बहुत से मवेशी उत्तर प्रदेश और दूसरे सूबों को जाते हैं। उस जिले के लिये यह बहुत बड़ा जरिया आमदनी का है। इस लिये मैं यह अर्ज करना चाहता हूं कि गवर्नमेंट पंचायतों को यह अख्तियार दे दे कि वह गांव में बसने वालों से मामूली टैक्स ले कर, **nominal** पैसे ले कर, उन को अपने मवेशी चराने को इजाजत दे दें। टैक्स की वसूली में जबरन तरीका नहीं होना चाहिये और वह टैक्स भी उस रकम से ज्यादा नहीं होना चाहिये जो कि वाजबुल-अर्ज में दर्ज है। **Forest Department** के नीचे यह चोज नहीं होनी चाहिये। पहले हमारे जिले के पहाड़ी इलाकों में यह दस्तूर होता था कि पहाड़ के एक हिस्से को चराई के लिये एक खास अरसे के लिये खुला रखते थे और दूसरे को बन्द कर देते थे। उस अरसे के बाद दूसरे हिस्से को खोल देते थे और पहले को बन्द कर देते थे इस तरह मवेशियों को चराई की तकलीफ नहीं होती थी। आप गुड़गांव जिले में रिकार्ड के कागजात को देखें तो आप को पता लग जाएगा। गुड़गांव जिले के मुतअल्लिक मुझे मालूम है। और अगर गवर्नमेंट यह महसूस करती है कि किसी महकमे में रिश्त ली जा रही है तो उस को सख्ती से बन्द करना चाहिये। यह नहीं होना चाहिये कि जो पहले ही **victim** है उस को और **victimize** किया जाए और उस पर टैक्स लगा दिया जाए। जिस शख्स पर पहले ही जुल्म हो रहा है उस पर और जुल्म नहीं

करना चाहिये बल्कि उस की सहायता करनी चाहिये। यह बहुत बड़ा सगला है और पंजाब की आर्थिक व्यवस्था का इस से बहुत गहरा ताल्लुक है। मैं सरकार से अर्ज करना चाहता हूँ कि वह हाऊस को assure करे कि cattle breeding के मिलमिले में और Stray Cattles के मामले में आज तक जो लापरवाही बरती जा रही है वह नहीं बरती जाएगी। जिन इलाकों में लोगों का पेशा मवेशी पालना ही है वहां पर भी और जहां पर Community Projects हैं वहां पर भी cattle breeding के सम्बन्ध में schemes बनानी चाहियें और इस काम को उत्साह के साथ सफल बनाना चाहिये। मैं ने पहले भी इस बात की विरोधता की थी कि गुड़गांव जिले के पहाड़ों को Forest Department के मातहत नहीं रखना चाहिये। बल्कि सरकार को लोगों की मदद करनी चाहिये। पहले वहां यह तरीका होता था कि एक खास अरसे में अगर कोई शस्त्र खास ताशद दरख्ता को उगाता था तो उस को District Board की तरफ से इनाम दिया जाता था। गवर्नमेंट को भी ऐसा ही ऐलान करना चाहिये। लोगों की मदद करने का यही सही तरीका है। उस को इस काम के लिये एक कमेटी सुकरें करनी चाहिये जो कि इन मतभेदों का हल सारे। Government is pledged to eradicate evil, इस लिये इन को रिक्शन दूर करने की पूरा तरह कोशिश करनी चाहिये। अगर मौलवी माहिब मोरसे इस मसले को देखेंगे तो वह मेरे साथ मुत्तफिक होंगे। वरना मुझे अफसोस है कि इस मकल में मैं इस Resolution को ताईद नहीं कर सकता, बल्कि मुखालफत करना हूँ।

पंडित राम किसन भंडेली (पुना) : श्रीमान डिपटी सपीकर साहिब, मेरे दोस्त मेलवी अबदुल गनी साहिब ने सिहरडा resolution पेश कीता है उस resolution के अंशर अउ मेलवी साहिब की उकरीर दोनो बिलकुल मुतजाद हन। इस मसले नुं समझ लयी इस गल दा समझटा बहउ जरूरी है कि जंगलात के महिकमे की की जरूरत है अउे इह किउं बलिया होइया है ? मैंं ज़िआदा लमी बहिस विच नहीं जाणा चाहुंदा लेकिन इह अरज करंगा कि जंगलात के किसम के हन। इह उह सिहरडे कि गौरमिंट के आपडे जंगल हन अउे सिधे दबा 38 लगी होयी है। उस दबा 38 नुं पिंडां विच आम तौर ते धूनी दबा 38 किहा जांदा है। दूसरी किसम उह है सिनुं नुं कि Cho Reclamation Societies किहा जांदा है। उह Societies गौरमिंट कीआं नहीं हन बलकि पिंडां वालिआं ने आपलीआं बलायीआं होयीआं हन पर उनुं की निगरानी जंगलात के महिकमे के मातहिउ है। उनुं नुं बलाउिह दा असली मनसा इह सी कि पहाडां की जिरडी मोटी रेत है उह बल्ले मैदानां विच नां आवे अउे ज़रखेज ज़मीन नुं खराब ना कर देवे। लेकिन उह रेत वपदी वपदी किपरे की किपरे पहुंच गयी है। जंगलात की दबा 38 ही नहीं रिहा बलकि Cho Act की दबा चार अउे पंज वी लगा दिती गयी। ऐसे ही बस नहीं बलकि नहिरां अउे रेलवे लाईन के कनारिआं उपर वी लगा दिती गयी। नतीजा इह होइया है कि सिहरडे पिंड रेल के नज़दीक हन जां नहिर के कंदे उपर आबाद हन

[ਪੰਡਤ ਰਾਮ ਕਿਸ਼ਨ ਭੜੋਲੀਆਂ]

ਉਥੋਂ ਦੇ ਲੋਕ ਸਮਝਦੇ ਹਨ ਕਿ ਅਸੀਂ ਕਿਸੇ ਵੇਲੇ ਵੀ ਕੈਦ ਕੀਤੇ ਜਾ ਸਕਦੇ ਹਾਂ ਜਾਂ ਸਾਨੂੰ ਜੁਰਮਾਨਾ ਕੀਤਾ ਜਾ ਸਕਦਾ ਹੈ। ਮੇਰਾ ਕਹਿਣ ਦਾ ਮਤਲਬ ਇਹ ਹੈ ਕਿ ਸਰਕਾਰ ਨੇ Guards ਨੂੰ ਐਨੇ ਖੁਲ੍ਹੇ ਅਖਤਿਆਰ ਦਿਤੇ ਹੋਏ ਹਨ ਕਿ ਜਿੰਨੇ ਦਫ਼ਾ 30 ਦੇ Magistrate ਨੂੰ ਵੀ ਨਹੀਂ ਹੁੰਦੇ। ਜੇਕਰ ਕੋਈ Magistrate ਕਿਸੇ ਮੁਕਦਮੇ ਦਾ ਫੈਸਲਾ ਕਰੇਗਾ ਤਾਂ ਉਹ ਪਹਿਲੇ ਗਵਾਹੀਆਂ ਲਵੇਗਾ, ਵਕੀਲ ਬਹਿਸ ਕਰੇਗਾ ਅਤੇ ਉਸ ਦੇ ਬਾਅਦ ਉਹ ਆਪਣੀ Judgment ਦੇਵੇਗਾ। ਪਰ ਐਥੇ ਇਹ ਗਲ ਨਹੀਂ ਹੈ। Guards ਦੇ ਸੰਬੰਧ ਵਿਚ ਇਹ ਗਲ ਹੈ ਕਿ ਉਹ ਜਿਸ ਵੇਲੇ ਵੀ ਪਸ਼ੂਆਂ ਨੂੰ ਚਰਾਇਆਂ ਵੇਖੇ ਉਸੇ ਵੇਲੇ ਜੁਰਮਾਨਾ ਕਰ ਦੇਵੇ। ਜੇਕਰ ਦੇਣ ਵਾਲਾ ਮਨਜ਼ੂਰ ਕਰ ਲਵੇ ਤਾਂ ਬਿਹਤਰ ਵਰਨਾ ਉਸ ਨੂੰ ਜੇਲ੍ਹ ਜਾਣਾ ਪੈਂਦਾ ਹੈ। ਇਸ ਕਰ ਕੇ Guards ਨੂੰ ਤਰ੍ਹਾਂ ਤਰ੍ਹਾਂ ਦੀਆਂ ਰਿਸ਼ਵਤਾਂ ਦਿਤੀਆਂ ਜਾਂਦੀਆਂ ਹਨ। ਮੈਂ ਉਨ੍ਹਾਂ ਦਾ ਜ਼ਿਕਰ ਨਹੀਂ ਕਰਨਾ ਚਾਹੁੰਦਾ ਪਰ ਇਹ ਅਰਜ਼ ਜ਼ਰੂਰ ਕਰਨੀ ਚਾਹੁੰਦਾ ਹਾਂ ਕਿ ਜਿਨ੍ਹਾਂ ਕੇਸਾਂ ਵਿਚ ਪਸ਼ੂਆਂ ਨੇ ਤਿੰਨ ਆਨੇ ਦਾ ਘਾ ਵੀ ਨਹੀਂ ਚਰਿਆ ਹੋਵੇਗਾ ਉਨ੍ਹਾਂ ਕੇਸਾਂ ਵਿਚ 70, 70 ਅਤੇ 100, 100 ਰੁਪਏ ਜੁਰਮਾਨਾ ਕੀਤਾ ਗਿਆ ਹੈ। ਦਫ਼ਾ ਚਾਰ ਅਤੇ ਪੰਜ ਲਗਾ ਕੇ ਜੰਗਲਾਤ ਦੇ ਅਫਸਰਾਂ ਨੂੰ ਮੁਤਲਿਕੁਲ—ਅਨਾਨੀ ਕਰਨ ਦਾ ਹਕ ਦੇ ਦਿੱਤਾ ਗਿਆ ਹੈ। ਉਨ੍ਹਾਂ ਨੇ ਆਪਣੀ ਹਦ ਬੰਦੀ ਪਿੰਡਾਂ ਦੇ ਕੋਲ ਕਰ ਦਿੱਤੀ ਹੈ। ਜਦੋਂ ਕਿਸੇ ਦਾ ਕੋਈ ਪਸ਼ੂ, ਕੋਈ ਮਝ ਜਾਂ ਗਾਂ ਪਾਣੀ ਪੀਣ ਗਈ ਰਸਤੇ ਤੋਂ ਐਧਰ ਉਧਰ ਹੁੰਦੀ ਹੈ ਤਾਂ ਝਟ ਉਸ ਨੂੰ ਪਕੜ ਲਿਆ ਜਾਂਦਾ ਹੈ। ਇਹ ਹਾਲਤ ਹੋ ਗਈ ਹੈ।

3. p.m.

ਪਰ ਇਸ ਦਾ ਜਿਹੜਾ ਹਲ ਮੌਲਵੀ ਸਾਹਿਬ ਨੇ ਦਸਿਆ ਹੈ, ਉਹ ਨਹੀਂ ਬਣਦਾ। ਕਿਉਂ ? ਇਸ ਦੇ ਨਾਲ ਤਾਂ ਹੋਰ ਜ਼ਿਆਦਾ ਵਢੀ ਦਾ ਪ੍ਰਚਾਰ ਹੋਵੇਗਾ। ਕਾਰਨ, ਕਿ ਜਿਹੜੇ ਰਾਖੇ ਹਨ ਜਾਂ ਜਿਹੜਾ ਮਹਿਕਮਾ ਹੈ ਉਹ ਤਾਂ ਉਸੇ ਤਰ੍ਹਾਂ ਬਦਸਤੂਰ ਕਾਇਮ ਰਹਿਣਾ ਹੈ। ਸਗੋਂ ਉਲਟੇ ਮੈਂ ਤਾਂ ਇਹ ਸਮਝਦਾ ਹਾਂ ਕਿ ਇਸ ਮਤੇ ਦੇ ਰਾਹੀਂ ਵਢੀ ਦੀ ਬੁਰਾਈ ਨੂੰ ਹੋਰ ਜ਼ਿਆਦਾ ਕਾਨੂੰਨੀ ਸ਼ਕਲ ਦਿੱਤੀ ਜਾਵੇਗੀ ਜਦੋਂ ਕਿ ਬਕਰੀ, ਗਾਈਂ ਅਤੇ ਮੈਂਹ ਤੇ ਟੈਕਸ ਵਸੂਲ ਕਰਨ ਦੀਆਂ powers ਉਨ੍ਹਾਂ ਨੂੰ ਦਿੱਤੀਆਂ ਗਈਆਂ। ਫਿਰ ਝਗੜਾ ਇਹ ਚਲੇਗਾ ਕਿ ਇਸ ਆਦਮੀ ਦੀਆਂ ਕਿਤਨੀਆਂ ਗੱਲਾਂ ਹਨ, ਕਿਤਨੀਆਂ ਬਕਰੀਆਂ ਅਤੇ ਕਿਤਨੀਆਂ ਮਹੀਆਂ ਹਨ। ਇਸ ਦਾ ਨਤੀਜਾ ਕੀ ਹੋਵੇਗਾ ? ਅਗੇ ਹੀ ਦਫ਼ਾ 4 ਅਤੇ 5 ਦੇ ਪਿੰਡਾਂ ਦੇ ਨੇੜੇ ਨੇੜੇ ਲਾਗੂ ਕਰ ਦੇਣ ਨਾਲ ਬੇਸ਼ੁਮਰ ਜੰਗਲੀ ਜਾਨਵਰ ਪੈਦਾ ਹੋ ਚੁਕੇ ਹਨ। ਮਿਸਾਲ ਦੇ ਤੌਰ ਤੇ ਜ਼ਿਲ੍ਹਾ ਹੁਸ਼ਿਆਰਪੁਰ ਦੇ ਬੜੇ ਲੰਬੇ ਚੌੜੇ area ਵਿਚ ਅਤੇ ਪਠਾਨਕੋਟ ਦੀ ਤਹਿਸੀਲ ਦੇ ਬਹੁਤ ਸਾਰੇ ਇਲਾਕੇ ਵਿਚ ਖਰਗੋਸ਼, ਗਿੱਦੜ, ਸੂਰ ਵਗੈਰਾ ਇਤਨੇ ਜ਼ਿਆਦਾ ਹੋ ਗਏ ਹਨ ਕਿ ਕਿਸਾਨ ਲਈ ਆਪਣੀ ਫਸਲ ਦੀ ਰਾਖੀ ਕਰਨਾ ਬੜਾ ਔਖਾ ਹੋ ਗਿਆ ਹੈ। ਜੇ ਇਹ ਸਾਡੇ ਮਨਿਸਟਰ ਪਿੰਡਾਂ ਵਿਚ ਜਾ ਕੇ ਵੇਖਣ ਤਾਂ ਇਨ੍ਹਾਂ ਨੂੰ ਪਤਾ ਲਗੇਗਾ ਕਿ ਉਹ ਰਾਤੀਂ ਸੌਂ ਵੀ ਨਹੀਂ ਸਕਦੇ। ਉਨ੍ਹਾਂ ਨੇ ਪੀਪੇ ਅਤੇ ਟੀਨ ਰਖੇ ਹੋਏ ਹਨ—ਹੱਥਾਂ ਵਿਚ ਡੰਡੇ ਪਕੜੇ ਹੁੰਦੇ ਹਨ ਅਤੇ ਸਾਰੀ ਰਾਤ ਜਾਨਵਰਾਂ ਤੋਂ ਆਪਣੇ ਖੇਤ ਬਚਾਉਣ ਲਈ ਟਨ ਟਨ ਕਰਦੇ ਰਹਿੰਦੇ ਹਨ। ਸਾਰੀ ਰਾਤ ਜਾਗਦੇ ਹਨ। ਜਦੋਂ ਮਨਿਸਟਰ ਸਾਹਿਬ ਉਨ੍ਹਾਂ ਇਲਾਕਿਆਂ ਦਾ ਦੌਰਾ ਕਰਦੇ ਹਨ ਅਤੇ ਜਦੋਂ ਉਨ੍ਹਾਂ ਦੇ ਸਾਹਮਣੇ ਇਹ ਬਿਨੇ ਕੀਤੀ ਜਾਂਦੀ ਹੈ ਕਿ ਜੰਗਲੀ ਜਾਨਵਰਾਂ ਨੂੰ ਮਾਰਨ ਲਈ ਹਥਿਆਰ ਦਿੱਤੇ ਜਾਣ ਤਾਂ ਬੇਸ਼ਕ ਉਹ ਵਾਅਦੇ ਕਰਦੇ ਹਨ ਕਿ

ਜ਼ਰੂਰ ਹਥਿਆਰ ਦਿਆਂਗੇ ਪਰ ਅਸਲ ਵਿਚ ਕੀ ਹੁੰਦਾ ਹੈ ? ਜਦੋਂ ਇਨ੍ਹਾਂ ਲਈ ਦਰਖਾਸਤਾਂ ਦਿੱਤੀਆਂ ਜਾਂਦੀਆਂ ਹਨ ਤਾਂ ਕਈ ਕਿਸਮ ਦੀਆਂ ਸ਼ਰਤਾਂ ਲਗਾ ਦਿੱਤੀਆਂ ਜਾਂਦੀਆਂ ਹਨ ਜਿਨ੍ਹਾਂ ਨੂੰ ਕਿ ਬਿਚਾਰੇ ਕਿਸਾਨ ਪੂਰਾ ਹੀ ਨਹੀਂ ਕਰ ਸਕਦੇ ।

Mr. Deputy Speaker : Order please. The hon. Member is not relevant.

ਪੰਡਤ ਰਾਮ ਕਿਸ਼ਨ ਭੜੌਲੀਆਂ : ਇਹ ਮਾਮਲਾ ਇਸ ਨਾਲ ਤਾਲੁਕ ਤਾਂ ਰਖਦਾ ਹੈ ਪਰ ਜੇ ਤੁਸੀਂ ਸਮਝਦੇ ਹੋ ਤਾਂ ਮੈਂ ਇਸ ਉੱਤੇ ਹੋਰ ਵਿਸਥਾਰ ਨਾਲ ਨਹੀਂ ਕਹਿੰਦਾ । ਖੈਰ, ਮੈਂ ਅਰਜ਼ ਇਹ ਕਰ ਰਿਹਾ ਸੀ ਕਿ ਜਿਨ੍ਹਾਂ sections ਦਾ ਮੈਂ ਜ਼ਿਕਰ ਕੀਤਾ ਹੈ ਉਨ੍ਹਾਂ ਦੇ ਲਾਗੂ ਕੀਤੇ ਜਾਣ ਕਰਕੇ ਜੰਗਲਾਤ ਦੇ ਇਸ ਤਰ੍ਹਾਂ ਫੈਲ ਜਾਣ ਨਾਲ ਬਹੁਤ ਨੁਕਸਾਨ ਹੋ ਰਿਹਾ ਹੈ । ਅਤੇ ਜਿਵੇਂ ਕਿ ਮਾਨ ਜੀ ਨੇ ਦਸਿਆ ਹੈ ਬਹੁਤ ਭਾਰੀ ਗਿਣਤੀ ਵਿਚ ਆਵਾਰਾ ਪਸ਼ੂ ਫਿਰ ਰਹੇ ਹਨ । ਜਿਥੋਂ ਤੀਕਰ ਆਵਾਰਾ ਪਸ਼ੂਆਂ ਦੀ ਤਾਦਾਦ ਦਾ ਸਬੰਧ ਹੈ ਮੇਰੇ ਸ਼ਹਿਰੀ ਦੋਸਤ ਨਾਰਾਜ਼ ਨਾ ਹੋ ਜਾਣ, ਮੈਂ ਦਾਅਵੇ ਨਾਲ ਕਹਿ ਸਕਦਾ ਹਾਂ ਕਿ ਪਿੰਡਾਂ ਵਿਚ ਸ਼ਹਿਰੀ ਆਵਾਗ ਪਸ਼ੂਆਂ ਦੀ ਤਾਦਾਦ ਜ਼ਿਆਦਾ ਹੁੰਦੀ ਜਾ ਰਹੀ ਹੈ । ਪਿੰਡਾਂ ਦੇ ਆਪਣੇ ਪਸ਼ੂਆਂ ਦੀ ਤਾਦਾਦ ਇਤਨੀ ਨਹੀਂ ਜਿਹੜੇ ਆਵਾਰਾ ਫਿਰ ਰਹੇ ਹਨ । ਪਰ ਸ਼ਾਹਿਰਾਂ ਵਿਚੋਂ ਪਿੰਡਾਂ ਵਿਚ ਇਤਨੇ ਆਵਾਰਾ ਡੰਗਰ ਆ ਗਏ ਹਨ ਕਿ ਉਨ੍ਹਾਂ ਦੀਆਂ ਭਾਰਾਂ ਦੀਆਂ ਭਾਰਾਂ ਗਸ਼ਤ ਕਰਦੀਆਂ ਫਿਰਦੀਆਂ ਹਨ । ਉਹ ਪਸ਼ੂ ਇਤਨੇ ਜੰਗਲੀ ਹੋ ਗਏ ਹਨ ਕਿ ਬੰਦਿਆਂ ਨੂੰ ਮਾਰਨ ਨੂੰ ਭਜਦੇ ਹਨ—ਲੋਕ ਉਨ੍ਹਾਂ ਦੇ ਨੇੜੇ ਆਉਂਦਿਆਂ ਡਰਦੇ ਹਨ । ਉਹ ਪਸ਼ੂ ਝੁੰਡਾਂ ਦੇ ਝੁੰਡ ਖੇਤਾਂ ਵਿਚ ਫਿਰਦੇ ਹਨ । ਜਿਸ ਖੇਤ ਵਿਚ ਉਹ ਵੜ ਜਾਂਦੇ ਹਨ ਉਸ ਦੀ ਸਫਾਈ ਕਰ ਜਾਂਦੇ ਹਨ । ਨਤੀਜਾ ਇਹ ਹੈ ਕਿ ਖੇਤ sale ਨਹੀਂ—ਹਾਲਤ ਬੜੀ ਖਰਾਬ ਹੋ ਗਈ ਹੈ ।

ਸਿਰਫ਼ ਇਹੋ ਨਹੀਂ । ਮੇਰਾ ਜ਼ਾਤੀ ਤਜਰਬਾ ਹੈ ਕਿ ਬਹੁਤ ਸਾਰੇ ਪਹਾੜੀ ਜ਼ਿਲਿਆਂ ਵਿਚ ਰਹਿਣ ਵਾਲੇ ਜਾਗੀਰਦਾਰਾਂ ਨੇ ਆਪਣੀਆਂ ਵਗਦੀਆਂ ਜ਼ਮੀਨਾਂ ਜਿਨ੍ਹਾਂ ਵਿਚ ਕਣਕ ਅਤੇ ਮੱਕੀ ਦੀਆਂ ਦੋ ਫਸਲਾਂ ਪੈਦਾ ਹੁੰਦੀਆਂ ਸਨ, ਗੋਰਮਿੰਟ ਦੇ ਹਵਾਲੇ ਕਰ ਦਿੱਤੀਆਂ ਹਨ । ਇਕ ਪਾਸੇ ਵਾਧੂ ਖੁਰਾਕ ਪੈਦਾ ਕਰੋ ਦਾ ਨਾਅਰਾ ਲਗਾਇਆ ਜਾਂਦਾ ਹੈ ਅਤੇ ਦੂਜੇ ਪਾਸੇ ਜਾਗੀਰਦਾਰਾਂ ਨੇ ਪਹਾੜੀ ਇਲਾਕਿਆਂ ਦੀ ਆਪਣੀ ਜ਼ਮੀਨ ਮਹਿਕਮਾ ਜੰਗਲਾਤ ਦੇ ਹਵਾਲੇ ਕਰ ਦਿੱਤੀ ਹੈ ਤਾਕਿ ਜਿਹੜੇ ਮੁਜ਼ਾਰੇ ਹਨ ਉਨ੍ਹਾਂ ਨੂੰ ਉਨ੍ਹਾਂ ਜ਼ਮੀਨਾਂ ਤੋਂ ਕਢਿਆ ਜਾ ਸਕੇ । ਇਹ ਬੜੀ ਪਰੇਸ਼ਾਨਕੁਨ ਹਾਲਤ ਹੈ । ਇਸ ਲਈ ਮੈਂ ਅਰਜ਼ ਕਰਾਂਗਾ ਕਿ ਜਿਹੜੀ ਜ਼ਮੀਨ ਜਾਗੀਰਦਾਰਾਂ ਨੇ ਜੰਗਲਾਤ ਦੇ ਮਹਿਕਮੇ ਦੇ ਹਵਾਲੇ ਕੀਤੀ ਹੈ, ਉਹ ਸਾਰੀ ਦੀ ਸਾਰੀ ਛੁਡਵਾਈ ਜਾਵੇ । ਇਸ ਤੋਂ ਬਾਅਦ ਇਹ ਕੰਮ, ਜਿਵੇਂ ਕਿ ਚੌਧਰੀ ਬਲਬੀਰ ਸਿੰਘ ਜੀ ਨੇ ਤਜਵੀਜ਼ ਕੀਤਾ ਹੈ, ਇਕ ਕਮੇਟੀ ਦੇ ਹਵਾਲੇ ਕੀਤਾ ਜਾ ਸਕਦਾ ਹੈ । ਦੂਜੀ ਅਰਜ਼ ਮੈਂ ਇਹ ਕਰਾਂਗਾ ਕਿ ਜਿਹੜੀ ਦਫ਼ਾ 4 ਅਤੇ 5 ਲੋਕਾਂ ਦੇ ਮਕਾਨਾਂ ਦੇ ਨੇੜੇ ਨੇੜੇ ਲਗਾਈ ਹੋਈ ਹੈ ਇਸ ਨੂੰ ਜਲਦੀ ਤੋਂ ਜਲਦੀ ਹਟਾਇਆ ਜਾਵੇ । ਪਰ ਜਿਹੜੀ suggestion ਮੌਲਵੀ ਸਾਹਿਬ ਨੇ ਆਪਣੇ resolution ਵਿਚ ਦਿੱਤੀ ਹੈ ਕਿ ਟੈਕਸ ਨਾਫ਼ਜ਼ ਕੀਤਾ ਜਾਵੇ, ਮੈਂ ਇਸ ਦੀ ਸਖਤ ਨਿਖੇਧੀ ਕਰਦਾ ਹਾਂ ਅਤੇ ਹਾਊਸ ਅਗੇ ਅਪੀਲ ਕਰਦਾ ਹਾਂ ਕਿ ਮਾਲ ਉੱਤੇ ਅਜਿਹਾ ਕੋਈ ਟੈਕਸ ਨਾ ਲਗਾਇਆ ਜਾਵੇ ।

ਸਰਦਾਰ ਕਰਤਾਰ ਸਿੰਘ ਦੀਵਾਨਾ (ਬਰਨਾਲਾ): ਡਿਪਟੀ ਸਪੀਕਰ ਸਾਹਿਬ, ਜਿਹੜਾ ਮਤਾ ਮੌਲਵੀ ਸਾਹਿਬ ਨੇ ਪੇਸ਼ ਕੀਤਾ ਹੈ ਇਨ੍ਹਾਂ ਨੇ ਇਸ ਖੂਬੀ ਦੇ ਨਾਲ ਇਸ ਮਤੇ ਨੂੰ ਲਿਖਿਆ ਹੈ ਕਿ ਇਸ ਵਿੱਚ ਹਿੰਦੁਸਤਾਨ ਦੀਆਂ ਦੋ wealths ਨੂੰ ਇਕੱਠਿਆਂ ਕਰ ਦਿੱਤਾ ਹੈ। ਮਵੇਸ਼ੀ ਤੇ ਜੰਗਲਾਤ ਹਿੰਦੁਸਤਾਨ ਦੀਆਂ ਦੋ wealths ਹਨ। ਇਹ ਦੋਵੇਂ National wealths ਹਨ। ਮਵੇਸ਼ੀਆਂ ਦੀ ਚੰਗੀ ਨਸਲ ਕਸ਼ੀ ਵਾਸਤੇ ਇਨ੍ਹਾਂ ਨੇ ਤਜਵੀਜ਼ ਰਖੀ ਹੈ। ਇਹ ਵੀ ਕਿਹਾ ਗਿਆ ਹੈ ਕਿ ਜਿਹੜੇ ਚੰਗੇ ਕਿਸਮ ਦੇ ਮਵੇਸ਼ੀ ਨਾ ਹੋਣ—ਉਹ cattle ਜਿਹੜੇ ਨਿਕੰਮੇ ਹੋ ਗਏ ਹੋਣ, ਲੋਕਾਂ ਦੇ ਕੰਮਾਂ ਦੇ ਨਾ ਰਹੇ ਹੋਣ ਉਨ੍ਹਾਂ ਨੂੰ ਜੰਗਲ ਵਿਚ ਛਡਵਾਇਆ ਜਾਏ—ਉਸ ਜੰਗਲ ਵਿਚ ਜਿਸ ਨੂੰ ਕਿ wealth ਕਿਹਾ ਜਾਂਦਾ ਹੈ। ਜਿਹੜੇ ਜੰਗਲਾਤ ਹਨ ਉਨ੍ਹਾਂ ਵਿਚ ਵੰਗੇ ਤੇ ਅੱਛੀ ਕਿਸਮ ਦੇ ਦਰਖਤ ਆਦਿ ਉਗਾ ਕੇ ਅਸਾਂ ਅਗਲੇ ਪੰਜ ਸਾਲਾਂ ਵਿਚ develop ਕਰਨਾ ਹੈ। ਮੈਂ ਅਰਜ਼ ਕਰਾਂਗਾ ਕਿ ਮਵੇਸ਼ੀਆਂ ਦੀ ਚੰਗੀ ਨਸਲ ਕਸ਼ੀ ਵਾਸਤੇ ਗੌਰਮਿੰਟ ਕੋਲ ਅਗੇ ਹੀ ਕਈ ਸਕੀਮਾਂ ਹਨ। ਜੇ ਕਰ ਮੌਲਵੀ ਸਾਹਿਬ ਇਹ ਗਲ ਇਸ ਮਤੇ ਵਿਚ ਲਿਖਦੇ ਕਿ ਅੱਛੀ ਕਿਸਮ ਦੀ ਨਸਲ ਮੇਵਾਤ ਦੇ ਲੋਕਾਂ ਨੂੰ ਤਕਸੀਮ ਕੀਤੀ ਜਾਵੇ ਤਾਂ ਕਿਸੇ ਹਦ ਤਕ ਕੋਈ ਗਲ ਵੀ ਬਣਦੀ। ਪਰ ਮੈਨੂੰ ਨਹੀਂ ਪਤਾ ਕਿ ਇਨ੍ਹਾਂ ਦੇ ਇਲਾਕੇ ਵਿਚ ਜਿਵੇਂ ਕਿ ਇਨ੍ਹਾਂ ਨੇ ਕਿਹਾ ਹੈ, ਅੱਛੀ ਕਿਸਮ ਦੇ ਮਵੇਸ਼ੀ ਹਨ ਵੀ ਕਿ ਨਹੀਂ। ਦਰਅਸਲ ਬੇਹਤਰੀਨ ਕਿਸਮ ਦੀ ਨਸਲ ਲਈ cross-breeding ਦੀ ਬੜੀ ਲੋੜ ਹੁੰਦੀ ਹੈ। ਤੁਸੀਂ ਜੇ ਦੂਜੇ countries ਵਿਚ ਵੇਖੋ ਤਾਂ ਪਤਾ ਲਗਦਾ ਹੈ ਕਿ ਇਕ ਇਕ ਮੱਝ ਤੇ ਇਕ ਇਕ ਗਾਈ ਦੇ ਹੋਠੋਂ ਇਤਨਾ ਦੁਧ ਤੇ ਘਿਓ ਪੈਦਾ ਕਰਦੇ ਹਨ ਕਿ ਜਿਹੜਾ ਅਸੀਂ ਇਥੇ 40 40 ਗਾਵਾਂ ਤੇ ਮੱਝਾਂ ਇਕੱਠੀਆਂ ਕਰਕੇ ਵੀ ਨਹੀਂ ਕਰ ਸਕਦੇ। ਇਸ ਲਈ ਸਾਨੂੰ ਸਭ ਤੋਂ ਪਹਿਲਾਂ ਬੇਹਤਰੀਨ ਕਿਸਮ ਦੀ ਡੰਗਰਾਂ ਦੀ ਨਸਲ ਕਸ਼ੀ ਵਾਸਤੇ ਯਤਨ ਕਰਨੇ ਚਾਹੀਦੇ ਹਨ। ਮੈਂ ਆਪ ਦੇ ਇਨ੍ਹਾਂ ਲਫਜ਼ਾਂ ਨਾਲ ਇੱਤਫਾਕ ਕਰਦਾ ਹਾਂ ਜੋ ਆਪ ਨੇ ਲਿਖਿਆ ਹੈ ਕਿ improvement of the breed of cattle—ਚਾਹੇ ਕਿਸੇ ਤਰੀਕੇ ਨਾਲ ਹੋਵੇ improvement ਜ਼ਰੂਰ ਹੋਣੀ ਚਾਹੀਦੀ ਹੈ। ਇਸ ਬਾਰੇ ਗੌਰਮਿੰਟ ਨੇ ਆਪਣੇ ਪੰਜ ਸਾਲਾ ਪਲਾਨ ਵਿਚ ਵੀ ਲਿਖਿਆ ਹੈ ਕਿ ਭੇਡਾਂ, ਬਕਰੀਆਂ ਕੇਵਲ ਉਨ੍ਹਾਂ ਹੀ ਲੋਕਾਂ ਨੂੰ ਤਕਸੀਮ ਕਰਨੀਆਂ ਚਾਹੀਦੀਆਂ ਹਨ ਜੋ ਬੇਹਤਰੀਨ ਕਿਸਮ ਦੀ ਉੱਨ ਦੇ ਸਕਣ ਤਾਕਿ ਉਨ੍ਹਾਂ ਦਾ ਜ਼ਿਆਦਾ ਤੋਂ ਜ਼ਿਆਦਾ ਫਾਇਦਾ ਉਠਾਇਆ ਜਾ ਸਕੇ। ਮੈਂ ਇਸ ਗਲ ਦੀ ਮੁਖਾਲਫ਼ਤ ਕਰਦਾ ਹਾਂ ਕਿ ਉਨ੍ਹਾਂ ਨੂੰ ਇਸ ਤਰ੍ਹਾਂ ਨਾਲ ਜੰਗਲਾਤ ਵਿਚ ਛੱਡ ਦਿੱਤਾ ਜਾਵੇ। ਮਵੇਸ਼ੀਆਂ ਦੇ ਜੰਗਲਾਤ ਵਿਚ ਚਲੇ ਜਾਣ ਨਾਲ ਅਸੀਂ ਅੱਛੇ ਦਰਖਤ ਨਹੀਂ ਪੈਦਾ ਕਰ ਸਕਾਂਗੇ। ਮਵੇਸ਼ੀ ਦਰਖਤਾਂ ਨਾਲ ਖਹਿੰਦੇ ਹਨ, ਉਨ੍ਹਾਂ ਦੀਆਂ ਟਹਿਣੀਆਂ ਤੋੜ ਕੇ ਸੁੱਟ ਦਿੰਦੇ ਹਨ ਅਤੇ ਉਨ੍ਹਾਂ ਦੀਆਂ ਜੜ੍ਹਾਂ ਕਢਦੇ ਹਨ। ਇਸ ਲਈ ਇਨ੍ਹਾਂ ਦੇ ਹਨੇਰ ਕੋਲੋਂ ਜੰਗਲਾਤ ਨੂੰ ਬਚਾਉਣ ਦੀ ਲੋੜ ਹੈ। ਜੰਗਲਾਤ ਵਿਚ ਕਈ ਕਿਸਮ ਦਾ ਘਾ ਹੁੰਦਾ ਹੈ ਜਿਸ ਨਾਲ ਕਾਗਜ਼ ਬਣਦਾ ਹੈ ਅਤੇ ਹੋਰ ਕਈ ਕਿਸਮਾਂ ਦਾ material ਹੁੰਦਾ ਹੈ। ਜੰਗਲਾਤ ਦਾ ਸੁਧਾਰ ਕਰਨ ਲਈ, ਇਨ੍ਹਾਂ ਵਿਚ ਸੁਧਾਰ ਲਿਆਉਣ ਲਈ ਹੁਣ 'ਵਨ ਮਹੋਤਸਵ' ਮਨਾਏ ਜਾਂਦੇ ਹਨ। ਹਰ ਸਾਲ ਮਨਾਏ ਜਾਂਦੇ ਹਨ। ਪਤਾ ਨਹੀਂ ਕਿ ਕਿਤਨੇ ਦਰਖਤ ਲਗਦੇ ਹਨ ਜਾਂ ਕਿਤਨੇ ਨਹੀਂ ਲਗਦੇ ਇਹ ਤਾਂ ਗੌਰਮਿੰਟ ਜਾਣੇ ਪਰ ਜਿਹੜੀਆਂ figures ਦਿੱਤੀਆਂ ਜਾਂਦੀਆਂ ਹਨ ਉਹ ਕਾਫ਼ੀ ਹੌਸਲਾ ਵਧਾਉਣ ਵਾਲੀਆਂ ਹਨ। ਜੋ ਮੈਂ ਕਹਿਣਾ ਚਾਹੁੰਦਾ ਹਾਂ ਉਹ ਇਹ ਹੈ ਕਿ ਜਿੱਥੇ ਆਵਾਰਾ ਪਸ਼ੂ ਹੋਣਗੇ ਉਥੇ ਜੰਗਲਾਤ ਦੀ

ਬਿਹਤਰੀ ਕਦੇ ਵੀ ਮੁਮਕਿਨ ਨਹੀਂ ਹੋ ਸਕਦੀ । ਇਸ ਲਈ ਮੈਂ ਅਰਜ਼ ਕਰਦਾ ਹਾਂ ਕਿ ਉਹ ਆਪਣੇ ਇਸ resolution ਵਿਚ ਅਜਿਹੀ ਤਰਮੀਮ ਕਰਨ ਕਿ ਅੱਛੀ ਕਿਸਮ ਦੀ ਨਸਲ ਪੈਦਾ ਕਰਨ ਲਈ ਗ਼ੌਰ ਕਰਨ ਵਾਸਤੇ ਇਕ ਕਮੇਟੀ ਬਣਾਈ ਜਾਏ । ਜੇ ਕਮੇਟੀ ਨਹੀਂ ਬਣਾਉਣੀ ਤਾਂ ਉਹ ਸਕੀਮ ਹਥ ਵਿਚ ਲਈ ਜਾਵੇ ਜਿਹੜੀ ਕਿ ਗ਼ੌਰਮਿੰਟ ਨੇ ਅਗੇ ਹੀ ਬਣਾਈ ਹੋਈ ਹੈ । ਮੈਂ ਸਮਝਦਾ ਹਾਂ ਕਿ ਬਜਾਇ ਉਨ੍ਹਾਂ ਵਾਲੀ ਗਲ ਕਰਨ ਦੇ ਕੋਈ area ਮੁਕੱਰਰ ਕਰ ਲਿਆ ਜਾਏ—ਦੋ ਮੀਲ ਦਾ ਜਾਂ ਤਿੰਨ ਮੀਲ ਦਾ ਜਿੱਥੇ ਕਿ ਤਾਰਾਂ ਲਗਾ ਕੇ ਇਨ੍ਹਾਂ ਮਵੇਸ਼ੀਆਂ ਨੂੰ ਇਕੱਠਿਆਂ ਕਰ ਲਿਆ ਜਾਵੇ ।

ਦੂਜੀ ਗਲ stray cattle ਬਾਰੇ ਹੈ । ਇਸ ਵੇਲੇ stray cattle ਦੀ ਇਕ ਵੱਡੀ ਭਾਰੀ problem ਬਣ ਗਈ ਹੋਈ ਹੈ । ਇਸ ਵੇਲੇ ਅਵਾਰਾ ਪਸ਼ੂ ਬੜੀ ਕਾਫੀ ਤਾਦਾਦ ਵਿਚ ਤਹਿਸੀਲ ਫਾਜ਼ਲਕਾ ਦੇ border ਦੇ ਇਲਾਕੇ ਤੋਂ, ਤੇ ਫਿਰੋਜ਼ਪੁਰ ਦੇ ਕਈ ਹੋਰ ਇਲਾਕਿਆਂ ਤੋਂ ਸਾਡੇ ਦੇਸ਼ ਦੀ ਹਦ ਪਾਰ ਕਰ ਕੇ ਪਾਕਿਸਤਾਨ ਵਲ ਚਲੇ ਜਾਂਦੇ ਹਨ । ਇਸ ਬਾਰੇ ਗ਼ੌਰਮਿੰਟ ਪਾਸ ਉਨ੍ਹਾਂ ਦੀਆਂ figures ਵੀ ਹਨ । ਫਿਰ ਅਸੀਂ ਦੇਖਦੇ ਹਾਂ ਕਿ ਸਰਾਵਾਂ ਵਿਚ, ਰੇਲਵੇ ਸਟੇਸ਼ਨਾਂ ਤੇ, ਮੰਡੀਆਂ ਦੇ ਵਿਚ ਅਤੇ ਗਲੀਆਂ ਵਿਚ ਇਹ ਕਿਤਨੇ ਹੀ ਫਿਰਦੇ ਰਹਿੰਦੇ ਹਨ । ਪਿਛੇ ਇਹ ਗੱਲ ਰੇਲਵੇ ਦੇ ਨੋਟਿਸ ਵਿਚ ਵੀ ਲਿਆਂਦੀ ਗਈ ਸੀ ਕਿ ਕਿਤਨੇ ਹੀ stray cattle ਪਲੈਟਫਾਰਮਾਂ ਤੇ ਅਵਾਰਾ ਫਿਰਦੇ ਰਹਿੰਦੇ ਹਨ । ਕਿਤਨੇ ਹੀ ਉਥੇ ਰਾਤ ਨੂੰ ਬੈਠੇ ਰਹਿੰਦੇ ਹਨ ਅਤੇ ਉਥੇ ਹੀ ਗੋਹਾ ਕਰਦੇ ਹਨ । ਗੋਹੇ ਦੀ ਖਾਦ ਜਿਹੜੀ ਕਿ ਫਸਲਾਂ ਪੈਦਾ ਕਰਨ ਲਈ ਇੰਨੀ ਸ਼ਾਨਦਾਰ ਹੁੰਦੀ ਹੈ, ਉਹ ਸਾਰੀ ਦੀ ਸਾਰੀ manure ਉਥੇ ਪਈ ਰਹਿੰਦੀ ਹੈ ਤੇ destroy ਹੋ ਜਾਂਦੀ ਹੈ ।

Stray cattle ਦੀ ਇਹ ਬੜੀ ਭਾਰੀ problem ਬਣ ਕੇ ਸਾਡੇ ਸਾਹਮਣੇ ਆ ਗਈ ਹੈ । ਜਿਥੇ ਵੀ ਕਿਸਾਨਾਂ ਦੇ ਇਕੱਠ ਹੁੰਦੇ ਹਨ, ਜਾਂ ਉਨ੍ਹਾਂ ਦੀ meetings ਹੁੰਦੀਆਂ ਹਨ, ਜਿਵੇਂ ਹੁਣ ਬਰਨਾਲੇ ਵਿਚ ਇਕੱਠ ਹੋਇਆ ਸੀ, ਇਨ੍ਹਾਂ ਸਾਰਿਆਂ ਇਕੱਠਾਂ ਵਿਚ stray cattle ਦੀ problem ਵੱਲ ਸਰਕਾਰ ਦਾ ਧਿਆਨ ਦਿਵਾਇਆ ਜਾਂਦਾ ਹੈ । ਇਹ ਆਮ ਵੇਖਣ ਵਿਚ ਆਉਂਦਾ ਹੈ ਕਿ ਸ਼ਹਿਰਾਂ ਦੇ ਲੋਕੀਂ ਜਿਹੜੇ ਪਸ਼ੂ ਰਖਦੇ ਹਨ, ਉਹ ਆਪਣੀਆਂ ਗਾਈਆਂ ਮੱਝਾਂ ਨੂੰ ਉਸ ਵੇਲੇ ਤਕ ਆਪਣੇ ਪਾਸ ਰਖਦੇ ਹਨ ਜਿਸ ਵੇਲੇ ਤਕ ਉਹ ਦੁਧ ਦੇਂਦੀਆਂ ਰਹਿੰਦੀਆਂ ਹਨ ਪਰ ਜਦੋਂ ਉਨ੍ਹਾਂ ਹੇਠ ਦੁਧ ਸੁਕ ਜਾਂਦਾ ਹੈ ਤਾਂ ਉਹ ਉਨ੍ਹਾਂ ਨੂੰ ਬਾਹਰ ਛੱਡ ਆਉਂਦੇ ਹਨ । ਉਹ ਕਿਸਾਨਾਂ ਦੀਆਂ ਫਸਲਾਂ ਖਾ ਕੇ ਫਿਰਦੀਆਂ ਰਹਿੰਦੀਆਂ ਹਨ ਅਤੇ ਉਥੇ ਹੀ ਗੱਭਣ ਹੋ ਜਾਂਦੀਆਂ ਹਨ । ਜਦੋਂ ਫੇਰ ਉਨ੍ਹਾਂ ਦੇ ਦੁਧ ਦੇਣ ਦਾ ਵੇਲਾ ਆਉਂਦਾ ਹੈ ਤਾਂ ਉਹ ਫੇਰ ਉਨ੍ਹਾਂ ਪਾਸ ਆ ਜਾਂਦੀਆਂ ਹਨ ਜਿਹੜੇ ਉਨ੍ਹਾਂ ਨੂੰ ਦੁਧ ਸੁਕਣ ਤੇ ਛੱਡ ਆਏ ਹੁੰਦੇ ਹਨ । ਇਸ ਤਰ੍ਹਾਂ ਉਹ ਫਸਲਾਂ ਤਾਂ ਬਰਬਾਦ ਕਰਦੀਆਂ ਹਨ ਕਿਸਾਨਾਂ ਦੀਆਂ, ਪਰ ਉਨ੍ਹਾਂ ਦਾ ਦੁਧ ਪੀਂਦੇ ਨੇ ਸ਼ਹਿਰੀ ਲੋਕ । ਕਿਸਾਨ ਤਾਂ ਆਪਣੇ ਪਸ਼ੂ ਕਦੇ ਨਹੀਂ ਇਸ ਤਰ੍ਹਾਂ ਛੱਡਦਾ । ਉਹ ਤਾਂ ਉਨ੍ਹਾਂ ਨੂੰ ਆਪਣੀਆਂ ਬਚਿਆਂ ਦੀ ਤਰ੍ਹਾਂ ਪਿਆਰ ਕਰਦਾ ਹੈ । ਇਹ ਤਾਂ ਸਿਰਫ ਸ਼ਹਿਰੀ ਲੋਕ ਹੀ ਹਨ ਜਿਹੜੇ ਉਨ੍ਹਾਂ ਨੂੰ ਛੱਡ ਦਿੰਦੇ ਹਨ ਅਤੇ ਉਨ੍ਹਾਂ ਦੇ ਹੀ ਛੱਡੇ ਹੋਏ ਪਸ਼ੂ ਜ਼ਿੰਮੀਂਦਾਰਾਂ ਦੀਆਂ ਸਾਰੀਆਂ ਫਸਲਾਂ ਰਾਤੋ ਰਾਤ ਬਰਬਾਦ ਕਰ ਜਾਂਦੇ ਹਨ ਜਿਨ੍ਹਾਂ ਤੇ ਉਨ੍ਹਾਂ ਆਸ ਲਗਾਈ ਹੁੰਦੀ ਹੈ । ਇਹ ਇਕ ਬੜੀ

[ਸਰਦਾਰ ਕਰਤਾਰ ਸਿੰਘ ਦੀਵਾਨਾ]

ਭਾਰੀ problem ਹੈ। ਇਸ ਬਾਰੇ ਇਹ ਕਿਹਾ ਜਾਂਦਾ ਹੈ ਕਿ ਇਨ੍ਹਾਂ ਲਈ ਚੰਗੀ ਨਸਲ ਦੇ ਬੈਲ ਰਖੇ ਜਾਣ, ਚੰਗੀ ਨਸਲ ਦੇ ਸਾਂਢ ਰਖੇ ਜਾਣ। ਬਲਾਂ ਬਾਰੇ ਮੈਂ ਸਰਕਾਰ ਅਗੇ ਅਤਜ਼ ਕਰਦਾ ਹਾਂ ਕਿ ਜਿਹੜੇ ਬੈਲ ਚੰਗੀ ਨਸਲ ਦੇ ਨਹੀਂ ਹੁੰਦੇ ਉਨ੍ਹਾਂ ਨੂੰ castrate ਕਰ ਦੇਣਾ ਚਾਹੀਦਾ ਹੈ ਤਾਂ ਜੋ ਉਹ ਨਸਲ ਨੂੰ ਹੋਰ ਖਰਾਬ ਨਾ ਕਰਨ। ਮੌਲਵੀ ਸਾਹਿਬ ਨੇ ਆਪਣੇ ਇਸ resolution ਵਿਚ ਜਿਹੜੀ ਪਸ਼ੂਆਂ ਦੀ ਨਸਲ ਚੰਗੀ ਕਰਨ ਦੀ ਗੱਲ ਸ਼ਾਮਲ ਕੀਤੀ ਹੈ ਬੜਾ ਚੰਗਾ ਕੀਤਾ ਹੈ। ਜੇ ਕਰ ਉਹ ਇਸ ਵਿਚ ਇਸ ਕਿਸਮ ਦੀ ਤਰਮੀਮ ਕਰਨਾ ਚਾਹੁੰਦੇ ਹਨ ਕਿ ਪਸ਼ੂ ਜਿਹੜੇ ਸੂਬੇ ਦੀ ਦੌਲਤ ਹੁੰਦੇ ਹਨ, ਉਨ੍ਹਾਂ ਦੀ ਨਸਲ ਚੰਗੀ ਕੀਤੀ ਜਾਵੇ ਅਤੇ ਉਨ੍ਹਾਂ ਵਿਚ ਤਰੱਕੀ ਕੀਤੀ ਜਾਵੇ ਤਾਂ ਮੈਂ ਉਨ੍ਹਾਂ ਨਾਲ agree ਕਰ ਸਕਦਾ ਹਾਂ।

ਦੂਜਾ ਜਿਹੜਾ ਇਨ੍ਹਾਂ ਨੇ ਇਹ ਕਿਹਾ ਹੈ ਕਿ ਉਨ੍ਹਾਂ ਤੇ tax ਲਗਾਇਆ ਜਾਵੇ ਇਹ ਠੀਕ ਹੈ ਕਿ ਆਖਰਕਾਰ ਜੇ ਕਰ ਅਸੀਂ tax ਲਗਾਵਾਂਗੇ ਤਾਂ ਹੀ ਅਸੀਂ ਇਨ੍ਹਾਂ ਦੀ ਨਸਲ ਨੂੰ improve ਕਰ ਸਕਾਂਗੇ ਪਰ ਮੈਂ ਇਨ੍ਹਾਂ ਨੂੰ ਕਹਿੰਦਾ ਹਾਂ ਕਿ ਹਾਲਾਂ tax ਨਾ ਲਗਾਏ ਜਾਣ ਤੇ ਉਨ੍ਹਾਂ ਲੋਕਾਂ ਨੂੰ ਜਿਹੜੇ ਪਸ਼ੂ ਰਖਦੇ ਹਨ ਕਿਹਾ ਜਾਵੇ ਕਿ ਉਹ ਚੰਗੀ ਨਸਲ ਦੀਆਂ ਭੇਡ, ਬਕਰੀਆਂ ਰਖਣ, ਹਰਿਆਨਾ ਨਸਲ ਦੇ ਬੈਲ ਰਖਣ, ਚੰਗੀ ਨਸਲ ਦੇ ਸਾਂਢ ਰਖਣ ਅਤੇ ਮਿਟਗੁਮਰੀ ਦੀ ਨਸਲ ਦੀਆਂ ਗਾਈਆਂ ਰਖਣ। ਜਿਥੋਂ ਤਕ ਬੈਲਾਂ ਦਾ ਤਅੱਲੁਕ ਹੈ ਇਹ ਹਰਿਆਨਾ ਪਰਾਂਤ ਦੇ ਬੜੇ ਹੀ ਚੰਗੇ ਹੁੰਦੇ ਹਨ। ਜੇਕਰ ਇਸ resolution ਵਿਚ ਇਹ ਚੀਜ਼ ਕਰ ਦਿੱਤੀ ਜਾਵੇ ਤਾਂ ਮੈਂ ਇਸ ਦੀ ਤਾਈਦ ਕਰਾਂਗਾ।

उप संत्री (बख्शी प्रताप सिंह) : डिप्टी स्पीकर साहिब, जो resolution हाऊस के सामने पेश हुआ है और जिस पर बहिस के दौरान में बहुत सारे मੈम्बरान ने इस के हक में और कई एक ने इस की मुखातिफत में हिस्सा लिया है मैं आप की विसातत से इस सदन को बता देना चाहता हूँ कि इस वक्त इस स्टेट के अन्दर महकमा जंगलात के तहत जो रक्बाजात पाये जाते हैं उन में से reserved forest 270 मुरब्बा मील है, protected forests 3,471 मुरब्बा मील है, area under Land Preservation Act, 1196 मुरब्बा मील है और दूसरी किस्म के जंगलात 340 मुरब्बा मील है। तो डिप्टी स्पीकर साहिब, 5,277 मुरब्बा मील कुल जंगलात इस सूबा के बीच पाये जाते हैं। पहली दो किस्म के जंगलात, यानी reserved forests और protected forests जो हैं इन पर महकमा जंगलात का पूरी तरह control है। लेकिन इन जंगलात में कई लोगों को चराई का हक मिला हुआ है और उन से किसी किस्म की चराई वसूल नहीं की जाती। जिन लोगों को यह हक नहीं मिला हुआ उन से चरान वसूल की जाती है। इस तरह जो वसूली होती है उस से 94,800 रुपये सालाना सरकारी खजाने में आते हैं। Land Preservation Act के तहत जो जंगलात हैं जिन के मुतअल्लिक इस सदन में बहुत सारी चर्चा भी हुई है, उन से जो आमदनी सरकार को होती है वह वहां के लोगों को वापस कर दी जाती है। मैं आप की विसातत से इस सदन को यह बात बता देना चाहता हूँ कि यहां जो जंगलात हैं उन के बीच लोगों को 22,30,000 मवेशियों के लिये grazing rights मिले हुए हैं और इन में से तकरीबन 12 लाख भेड़ बकरियों के लिये और 1,030 हजार गाये भैंसों के लिये हैं।

डिट्टी स्पीकर साहिब, मैं खुद पहाड़ी इलाके का रहने वाला हूँ और उस ज़िला का रहने वाला हूँ जहाँ जंगलात बहुत हैं और वह ज़िला इस प्रान्त का रक्बे के लिहाज़ से एक चौथाई हिस्सा है। वहाँ जितने लोगों को चराई के हक़ मिले हुए हैं वह **settlement rights** की रू से मिले हुए हैं। फिर मैं अच्छी तरह से जानता हूँ और यह सदन भी जानता है कि वह इलाका बड़ा **backward** है और उस की **backwardness** के मुताबिक़ यहाँ एक **resolution** भी पास हुआ था। अगर इस समय उन पर किसी किस्म का **Cess** लगा दिया गया तो वह उन के लिये ना-काबिले बरदाश्त होगा। फिर वहाँ जो पशु पाये जाते हैं वह इतने कमज़ोर हैं कि उन के मालिकों को उन से पूरा मफ़ाद भी हासल नहीं हो सकता।

जहाँ तक, मवेशियों की अच्छी नसल, बेहतरीन नसल और अच्छी परवरिश किये जाने का ताल्लुक है हमारी गवर्नमेंट इस तरफ़ पूरी तबज़्जुह दे रही है और **Second Five-Year Plan** में इस काम के लिये एक खासी रकम रखी गई है। मैं आप की विसातत से अपने **hon. Member** साहिबान की ख़िदमत में यह अर्ज़ कर दूँ कि हमारी गवर्नमेंट जो है वह मवेशियों की नसल कशी के बारे में, उन की बेहतरीन पालन पोषण करने में किसी किस्म का दकीका फ़रोगुजाश्त नहीं छोड़ रखेगी।

जहाँ तक यहाँ **Cess** लगाये जाने का ताल्लुक है, मैं अर्ज़ करता हूँ कि वहाँ हमारे पहाड़ी इलाके में जिन लोगों को चराई के हक़ हासल है, वह उन को **settlement** की रू से मिले हुए हैं और वह बड़ी देर से चले आ रहे हैं इस लिये उन पर किसी किस्म का **Cess** नहीं लगाया जा सकता। इन हालात की रोशनी में उन पर किसी किस्म के **Cess** का लगाया जाना शोभा नहीं देता। जैसा कि मैं ने पहले भी कहा है कि **reserved** और **protected forests** में उन लोगों के हक़ पाये जाते हैं इस लिये उन लोगों पर इस तरह से **Cess** लगाना बेइन्साफी होगी। जहाँ तक **non-rightholders** का ताल्लुक है उन से पहले ही टैक्स वसूल होता है। यह किसी **resolution** के पास किये बिना भी बढ़ाया व धटाया जा सकता है।

जहाँ तक **Land Preservation Act** का ताल्लुक है, इस सिलसिले में ज़िला गूड़गांव में लोगों को ज़रूर दिक्कत है। मैं अभी वहाँ से हँ कर आया हूँ। वहाँ पहले **Land Preservation Act** के मातहत सारी ज़मीन में चराई बन्द कर दी गई थी लेकिन अभी २ निस्फ़ रक्बाजात में इसके लिये छूट दी गई है। और उन से उन लोगों के बहुत सारे मसले हल हुए हैं। इस **House** के मुअज़िज़ मैम्बर प्रिंसीपल रत्ना राम जी ने इस **resolution** की तारीफ़ करते हुए अपनी ज़बाने मुबारिक से कहा कि **British** राज्य के बाद होशियारपुर के लोगों से बड़ा अन्याय हुआ है। इस सिलसिले में मैं यह कहना चाहता हूँ कि जिस तरह से होशियारपुर के चोथों के मसले को हल किया गया है या जो महकमा जंगलात ने वहाँ के लोगों की खिदमात की है, वह सब नाकाबिले फ़रामोश है। जहाँ तक **illicit grazing** का ताल्लुक है और जो मवेशी पकड़े जाते हैं तो यह तो एक फर्ज़ हो जाता है कि ऐसी नाजायज़ बातें हमारे स्वतन्त्र देश में न होने दी जायें।

[उप मंत्री]

मुझे चौधरी बलवीर सिंह जी की यह बात पसन्द है कि महकमा जंगलात तो अग्राम की सेवा करने के लिये है मगर कानून और ज़ाबते का तो पालन करना होता है। हरेक को अपना कर्तव्य तो करना ही पड़ता है। लेकिन फिर भी **Land Preservation Act** के तहत जो तकलीफें हैं, उन के मुतअल्लिक मैं मौलवी साहिब और दूसरे मैम्बरान को यह यकीन दिलाना चाहता हूँ कि इन का बेहतर हल करने के लिये गवर्नमेंट कोई कसर नहीं उठा रखेगी। इसलिये इन सब हालात की बिना पर मैं मौलवी अब्दुल ग़नी साहिब से दरखास्त करूंगा कि वह इस resolution को वापिस ले लें।

Shri Rup Singh 'Phul' (Hamirpur 'R') : Mr. Deputy Speaker, Sir, the resolution which has been moved by my hon. friend Maulvi Abdul Ghani Dar can be split up into two parts. I lend my support so far as its first part is concerned which aims at the improvement of our livestock. But I oppose the second part tooth and nail because this part of the resolution does more harm to the State and the State economy than good. I draw the attention of the hon. Members through you, Mr. Deputy Speaker, to one general criticism which is aimed at the present Congress Government whether at the State level or at the Central level. That is since our Congress party has assumed power it has known one thing and learnt one thing and that is the imposition of taxes, super-taxes and nothing else. Now so far as the imposition of this cess is concerned, I beg to submit that such a measure is detrimental so far as the hilly tract of the backward areas of Kangra District is concerned or other hilly tracts are concerned. Each hon. Member of this House knows it full well that there is a section of society inhabiting the hilly area known as shepherds inhabiting areas comprised in the off shoots of Himalayas. They depend upon animal wealth and each family keep sheep and goat—100, 200, 2,000, or 3,000. If cess is imposed at the rate of 25 nP. per goat or sheep that family will be totally ruined. It means that Government will deprive that particular family of its right of grazing cattle. These measures are brought out without taking into consideration the different aspects and conditions prevailing in different parts of the State. So far as the district of Kangra is concerned, I fail to understand how my hon. friend Maulvi Abdul Ghani Dar has been pleased to suggest double the tax in hilly areas. I wish that this tax would not have been even aimed at to be imposed in the district of Kangra. The Kangra District should have been exempted from the operation of this tax. In the first revenue settlement which took place in Kangra District in 1868 as our Deputy Minister has revealed, certain grazing rights have been acquired by the people. If such a measure as proposed by my hon. friend Maulvi Abdul Ghani Dar is adopted or it is allowed to assume the shape of law, I think it will be challenged in the Court of Law because it militates against the privilege enjoyable by the poor peasants of the district of Kangra. Over and above this, there are certain classes which do not own even a single piece of land. For example Harijan community and landless tenant whether they represent Harijan or any other community. This measure deprives from also of the right of keeping a cow or a sheep or a goat. It means that only some rich people will be allowed to keep cattle.

I fail to understand how this measure will augment the economy of the State if it assumes the shape of law. The district of Kangra on account of its backwardness has been declared as a backward area. I would, therefore, request that the district of Kangra and other hilly areas be exempted from the

operation of this tax if it is allowed to assume the shape of law. I oppose this resolution tooth and nail and I would request my hon. friend Maulvi Abdul Ghani Dar to withdraw it and thereby do some justice to the State.

ਸਰਦਾਰ ਹਰਚਰਨ ਸਿੰਘ (ਮਾਨਸਾ, ਜਨਰਲ) : ਸਪੀਕਰ ਸਾਹਿਬ, ਮੌਲਵੀ ਸਾਹਿਬ ਦਾ ਜੋ resolution ਹੈ, ਮੈਂ ਉਸ ਨਾਲ ਪੂਰੀ ਤਰ੍ਹਾਂ ਸਹਿਮਤ ਨਹੀਂ ਕਿਉਂਕਿ ਜੋ tax ਉਨ੍ਹਾਂ ਨੇ suggest ਕੀਤਾ ਹੈ, ਉਸ ਨਾਲ ਕਾਫੀ ਪੈਸੇ ਇੱਕਠੇ ਨਹੀਂ ਹੋਣੇ ਜਿੰਨੇ ਕਿ cattle breeding ਲਈ ਚਾਹੀਦੇ ਹਨ। ਹੁਣ ਤਕ ਜਿੰਨੇ ਵੀ ਸੱਜਣ ਬੋਲੇ ਹਨ ਉਨ੍ਹਾਂ ਵਿਚੋਂ ਬਹੁਤਿਆਂ ਨੇ ਜ਼ਿਆਦਾ ਜ਼ੋਰ ਸੰਗਲਾਤ ਵਲ ਦਿੱਤਾ ਹੈ ਪਰ ਮੈਂ ਸਮਝਦਾ ਹਾਂ ਕਿ ਇਸ resolution ਦਾ ਜੋ cattle breeding ਦਾ part ਹੈ ਉਹ ਜ਼ਿਆਦਾ ਅਹਿਮ ਹੈ ਜਿਸ ਵਲ ਕਿ ਕਿਸੇ ਨੇ ਧਿਆਨ ਨਹੀਂ ਦਿੱਤਾ। Cattle Breeding ਦੇ ਚਾਰ, ਪੰਜ aspect ਹੁੰਦੇ ਹਨ ਜਿਵੇਂ feeding, weeding, heeding and disease controlling and breeding itself. Feeding ਵਲ ਸਾਡੇ ਮੁਲਕ ਵਿਚ ਬਹੁਤ ਘੱਟ ਖਿਆਲ ਕੀਤਾ ਜਾਂਦਾ ਹੈ ਅਤੇ ਆਮ ਤੌਰ ਤੇ ਪਸ਼ੂ under-feeding ਦੀ ਵਜ੍ਹਾ ਕਰਕੇ ਜਾਂ ਤਾਂ ਮਰ ਜਾਂਦੇ ਹਨ ਜਾਂ ਕਮਜ਼ੋਰ ਹੋ ਜਾਂਦੇ ਹਨ। ਇਸ ਬਾਰੇ ਗਵਰਨਮੈਂਟ ਨੂੰ ਚਾਹੀਦਾ ਹੈ ਕਿ ਚਾਰੇ ਤੇ ਆਬਿਆਨਾ ਘੱਟ ਕਰੇ। ਬਾਕੀ ਜੋ breeding ਹੈ ਉਹ scientific ਤਰੀਕੇ ਨਾਲ, veterinary doctors ਦੇ ਸਲਾਹ ਮਸ਼ਵਰੇ ਨਾਲ ਹੋਣੀ ਚਾਹੀਦੀ ਹੈ ਕਿ ਕੀ ਚਾਰਾ ਦੇਣਾ ਹੈ ਜਾਂ ਕਿੰਨਾ ਦੇਣਾ ਹੈ।

ਜਿਥੋਂ ਤਕ cattle-breeding ਦਾ ਤਅੱਲਕ ਹੈ ਇਸ ਦੇ ਅਸਲੀ ਤਰੀਕੇ ਨੂੰ ਅਸੀਂ adopt ਨਹੀਂ ਕਰ ਸਕੇ ਕਿਉਂਕਿ ਅਸੀਂ ਸਲਾਟਰ (slaughter) ਨੂੰ legally ਬੰਦ ਕਰ ਦਿੱਤਾ ਹੈ ਅਤੇ round about ਤਰੀਕੇ ਨਾਲ ਇਸ ਨੂੰ adopt ਕਰਨਾ ਪਏਗਾ। Cattle ਦੀ breed ਨੂੰ ਚੰਗੇਰਾ ਰਖਣ ਲਈ ਸਭ ਤੋਂ ਚੰਗਾ ਤਰੀਕਾ ਇਹ ਹੈ ਕਿ ਜੋ useless Bulls ਹਨ ਉਨ੍ਹਾਂ ਦਾ ਇਖਤਾ ਕੀਤਾ ਜਾਵੇ ਅਤੇ ਜੋ ਬੁਲ ਆਮ ਲੋਕ ਛੱਡ ਦਿੰਦੇ ਹਨ ਉਨ੍ਹਾਂ ਨੂੰ ਇਸ ਤਰ੍ਹਾਂ Bull ਛੱਡਣ ਦੀ ਆਗਿਆ ਨਹੀਂ ਹੋਣੀ ਚਾਹੀਦੀ। ਜੇਕਰ ਛੱਡਣੇ ਹੀ ਹਨ ਤਾਂ ਉਹ Veterinary Department ਦੇ ਮਸ਼ਵਰੇ ਨਾਲ ਛੱਡੇ ਜਾਣ।

ਜਿਥੋਂ ਤਕ breeding ਦਾ ਤਅੱਲਕ ਹੈ ਪੰਜਾਬ ਦੇ ਲੋਕਾਂ ਨੂੰ ਜਾਨਵਰਾਂ ਨਾਲ ਪਿਆਰ ਕਰਨਾ ਚਾਹੀਦਾ ਹੈ ਉਨ੍ਹਾਂ ਦੀ ਚੰਗੀ ਤਰ੍ਹਾਂ ਦੇਖ ਭਾਲ ਕਰਨੀ ਚਾਹੀਦੀ ਹੈ। ਇਸ ਵਿਚਾਰ ਨਾਲ cattle shows ਸਾਰੇ ਸੂਬੇ ਵਿਚ ਕਰਨੇ ਚਾਹੀਦੇ ਹਨ। ਇਹ cattle shows Tehsil level, District level, Division level ਅਤੇ State level ਤੇ ਹੋਣੇ ਚਾਹੀਦੇ ਹਨ। ਇਨ੍ਹਾਂ ਮੇਲਿਆਂ ਵਿਚ ਲੋਕਾਂ ਨੂੰ ਚੰਗੇਰੀ ਨਸਲ ਪਾਲਣ ਅਤੇ ਚੰਗੇ ਪਸ਼ੂ ਪੋਸ਼ ਕਰਨ ਲਈ ਚੰਗੇ ਚੰਗੇ ਇਨਾਮ ਦਿੱਤੇ ਜਾਣੇ ਚਾਹੀਦੇ ਹਨ। ਅਤੇ ਜੋ cattle fairs ਤੋਂ ਪੈਸਾ State ਸਰਕਾਰ ਨੂੰ ਮਿਲੇ ਉਸ ਵਿਚੋਂ ਬਾਕੀ ਖਰਚ ਕਰ ਕੇ ਕੁਝ ਹਿਸਾ ਪਸ਼ੂ breed ਨੂੰ ਚੰਗਾ ਅਤੇ ਬਿਹਤਰ ਬਣਾਉਣ ਤੇ ਖਰਚ ਕੀਤਾ ਜਾਣਾ ਚਾਹੀਦਾ ਹੈ। ਕੁਝ ਪੈਸਾ market committees ਤੋਂ ਅਤੇ ਕੁਝ district boards ਤੋਂ ਲਿਆ ਜਾਣਾ ਚਾਹੀਦਾ ਹੈ ਅਤੇ ਕੁਝ ਹਿਸਾ ਸੂਬੇ ਦੀ ਸਰਕਾਰ ਦੇਵੇ ਤਾਂ ਜੋ cattle ਦੀ breed ਚੰਗੇਰੀ ਬਣ ਸਕੇ।

[ਸਰਦਾਰ ਹਰਚਰਨ ਸਿੰਘ]

ਇਸ ਤੋਂ ਬਾਅਦ disease ਦਾ ਮਸਲਾ ਹੈ ਇਹ ਵੀ ਇਕ ਆਹਿਮ ਮਸਲਾ ਹੈ । Disease ਨੂੰ control ਕਰਨ ਲਈ Veterinary Hospitals ਦੀ ਵਧ ਤੋਂ ਵਧ ਲੋੜ ਹੈ । ਪੰਜਾਬ ਦੇ ਪਿੰਡਾਂ ਵਿਚ ਡੰਗਰਾਂ ਦੇ ਹਸਪਤਾਲ ਬਹੁਤ ਘੱਟ ਹਨ । ਇਸ ਲਈ ਇਹ ਜ਼ਰੂਰੀ ਹੈ ਕਿ ਵਧ ਤੋਂ ਵਧ ਹਸਪਤਾਲ ਖੋਲ੍ਹੇ ਜਾਣ । ਇਸ ਦੇ ਨਾਲ ਇਕ ਹੋਰ ਵੀ ਮੁਸ਼ਕਲ ਹੈ ਕਿ ਪੜ੍ਹਿਆਂ ਨੂੰ ਇਨਸਾਨਾਂ ਵਾਂਗ ਦੂਰ ਦੂਰ ਦੇ ਹਸਪਤਾਲਾਂ ਵਿਚ ਚੁਕ ਕੇ ਨਹੀਂ ਲਿਜਾਇਆ ਜਾ ਸਕਦਾ । ਅਤੇ ਦੂਜੇ ਡੰਗਰਾਂ ਲਈ ਹਸਪਤਾਲਾਂ ਨਾਲ disease control ਕਰਨ ਵਿਚ ਬਹੁਤ ਸਹਾਇਤਾ ਮਿਲਦੀ ਹੈ । ਆਸ ਹੈ ਸਰਕਾਰ ਇਸ ਪਾਸੇ ਧਿਆਨ ਦੇਵੇਗੀ ।

ਇਸ ਦੇ ਨਾਲ ਹੀ breeding ਵਾਸਤੇ ਚੰਗੇ Stud bulls ਦਾ ਹੋਣਾ ਜ਼ਰੂਰੀ ਹੈ । ਇਕ ਕਹਾਵਤ ਹੈ ਕਿ ਚੰਗਾ ਬੁਲ ਅਧੇ ਵਗ ਦੇ ਮੂਲ ਦਾ ਹੁੰਦਾ ਹੈ । ਜੇਕਰ Bull ਚੰਗਾ ਹੋਵੇਗਾ ਤਾਂ breed ਚੰਗੀ ਹੋਵੇਗੀ । ਹਿਸਾਰ ਫਾਰਮ ਵਿਚ ਚੰਗੇ ਬੁਲ breed ਕੀਤੇ ਜਾਂਦੇ ਹਨ ਪਰ ਉਥੇ ਕੇਵਲ 60 Bull ਤਿਆਰ ਕੀਤੇ ਜਾਂਦੇ ਹਨ । ਪਰ ਇਨ੍ਹਾਂ ਨੂੰ ਰੋਹਤਕ ਤੇ ਮਹਿੰਦਰਗੜ੍ਹ ਦੇ ਲੋਕ ਪਸੰਦ ਨਹੀਂ ਕਰਦੇ । ਮੈਂ ਇਸ ਇਲਾਕੇ ਵਿਚ ਆਪ ਜਾ ਕੇ ਵੇਖਿਆ ਹੈ ।

ਕੰਵਰਾਨੀ ਜਗਦੀਸ਼ ਕੌਰ : ਜੈਤੋ ਦੇ ਹਕ ਵਿਚ ਵੀ ਕੁਝ ਬੋਲ ਦਿਉ ।

ਸਰਦਾਰ ਹਰਚਰਨ ਸਿੰਘ : ਮੈਂ ਤਾਂ ਰੋਹਤਕ ਅਤੇ ਮਹਿੰਦਰਗੜ੍ਹ ਦੇ ਇਲਾਕਿਆਂ ਦਾ ਖਾਸ ਤੌਰ ਤੇ ਜ਼ਿਕਰ ਇਸ ਲਈ ਕੀਤਾ ਹੈ ਕਿ ਉਥੇ ਚੰਗੇ ਬੁਲਜ਼ ਦੀ ਲੋੜ ਹੈ । ਜੇਕਰ ਜੈਤੋ ਵਿਚ ਵੀ ਲੋੜ ਹੈ ਤਾਂ ਸਰਕਾਰ ਨੂੰ ਕਹੋ ਕਿ ਉਹ ਚੰਗੇਰੀ ਨਸਲ ਦੇ Bull supply ਕਰਨ । (Interruption)

ਮੈਂ ਅਰਜ਼ ਕਰ ਰਿਹਾ ਸਾਂ ਕਿ ਰੋਹਤਕ ਅਤੇ ਮਹਿੰਦਰਗੜ੍ਹ ਦੇ ਲੋਕ ਹਿਸਾਰ ਦੇ bulls ਨੂੰ accept ਨਹੀਂ ਕਰਦੇ ਇਸ ਲਈ ਉਨ੍ਹਾਂ ਤੇ ਹਿਸਾਰ ਦੇ Bulls ਨੂੰ ਠੋਸਣਾ ਨਹੀਂ ਚਾਹੀਦਾ ।

ਮੈਂ ਇਕ ਹੋਰ ਗਲ ਵਲ ਸਰਕਾਰ ਦਾ ਧਿਆਨ ਦਿਵਾਣਾ ਚਾਹੁੰਦਾ ਹਾਂ । ਉਹ ਇਹ ਹੈ ਕਿ ਰੋਹਤਕ ਜ਼ਿਲ੍ਹੇ ਤੋਂ ਮੱਝਾਂ ਗਾਈਆਂ ਆਦਿ ਦੀ export ਬੰਦ ਕਰ ਦੇਣੀ ਚਾਹੀਦੀ ਹੈ । ਕੱਲੇ ਰੋਹਤਕ ਸ਼ਹਿਰ ਵਿਚ 60 ਤੋਂ 100 ਭੈਸਾਂ ਰੋਜ਼ export ਹੁੰਦੀਆਂ ਹਨ । ਇਸ ਤੇ ਕੋਈ ban ਲਗਾ ਦੇਣਾ ਚਾਹੀਦਾ ਹੈ । ਪਰ ਜੇਕਰ ban ਲਗਾ ਦਿਤਾ ਗਿਆ ਤਾਂ ਹੋ ਸਕਦਾ ਹੈ ਇਸ ਇਲਾਕੇ ਦੇ ਲੋਕ ਇਸ ਗਲ ਨੂੰ ਪਸੰਦ ਨਾ ਕਰਨ ਜਿਨ੍ਹਾਂ ਦਾ ਗੁਜ਼ਾਰਾ ਹੀ cattle export ਤੇ ਹੈ । ਇਸ ਲਈ ਕੋਈ ਇਸ ਤਰ੍ਹਾਂ ਦਾ ਹੁਕਮ ਜਾਰੀ ਕਰ ਦੇਣਾ ਚਾਹੀਦਾ ਹੈ ਕਿ ਕੋਈ cattle ਕਿਸੇ ਖਾਸ ਸ਼ਰਤ ਨੂੰ ਪੂਰਾ ਕਰਨ ਤੋਂ ਬਿਨਾਂ export ਨਾ ਕੀਤੀ ਜਾਵੇ । ਕੋਈ ਗਾਂ ਤੀਜੇ ਸੂਏ ਤੋਂ ਪਹਿਲਾਂ export ਨਾ ਕੀਤੀ ਜਾਵੇ ਅਤੇ ਕੋਈ ਮੰਝ ਚੌਥੇ ਸੂਏ ਤੋਂ ਪਹਿਲਾਂ export ਕਰਨ ਦੀ ਮਨਾਹੀ ਕਰ ਦਿਤੀ ਜਾਵੇ । ਝੋਟੀਆਂ, ਵਡੇ ਜੋ ਹਜ਼ਾਰਾਂ ਦੀ ਤਾਦਾਦ ਵਿਚ export ਕੀਤੇ ਜਾਂਦੇ ਹਨ ਉਨ੍ਹਾਂ ਦੀ export ਬਿਲਕੁਲ ਬੰਦ ਹੋਣੀ ਚਾਹੀਦੀ ਹੈ । ਅਸਾਡੇ ਦੇਸ਼ ਦੇ ਮਹਾਨ ਨੇਤਾ ਮਹਾਤਮਾ ਗਾਂਧੀ ਨੇ cattle ਦੀ breeding ਵਲ ਖਾਸ ਤੌਰ ਤੇ ਧਿਆਨ ਦਿਤਾ ਸੀ । ਉਨ੍ਹਾਂ ਨੇ ਕਿਹਾ ਹੈ ਕਿ question of cow protection is more important than the question of Swaraj.

ਜੇ ਜੇਕਰ ਉਨ੍ਹਾਂ ਨੇ ਇਸ ਨੂੰ ਇੰਨਾ ਮਹਤਵਪੂਰਨ ਮੰਨਿਆ ਸੀ ਤਾਂ ਅਜਾਨੂ ਵੀ cow breeding ਵੱਲ ਵੱਧ ਤੋਂ ਵੱਧ ਧਿਆਨ ਦੇਣਾ ਚਾਹੀਦਾ ਹੈ ।

Deputy Minister for Forests (Bakhshi Partap Singh) : Sir, I beg to move—

That the question be now put.

Mr. Deputy Speaker : Question is—

That the question be now put.

The motion was carried.

ਮੌਲਵੀ ਅਬਦੁਲ ਗ਼ਨੀ ਡਾਰ (ਨੂਹ) : ਜਨਾਬ ਡਿਪਟੀ ਸਪੀਕਰ ਸਾਹਿਬ, ਮੈਂ ਨ ਤੁਨ ਭਾਈਓਂ ਕੋ ਸੁਨਾ ਹੈ ਜਿਨ੍ਹੋਨੇ ਮੇਰੀ ਇਸ ਤਜਵੀਜ਼ ਕੇ ਹਕ ਮੇਂ ਆਰ ਇਸਕੋ improve ਕਰਨੇ ਕੇ ਲਿਏ ਅਪਨੇ ਵਿਚਾਰ ਹਾਊਸ ਕੇ ਸਾਮਨੇ ਰਖੇ ਹੈਂ ਆਰ ਤੁਨ ਦੋਸਤੋਂ ਕੋ ਭੀ ਸੁਨਾ ਹੈ ਜਿਨ੍ਹੋ ਨੇ ਇਸ ਕੋ ਅਪੋਜ਼ ਕਿਆ ਹੈ । ਡਿਪਟੀ ਸਪੀਕਰ ਸਾਹਿਬ ਆਪ ਧਰ ਯਹ ਜਾਨਤੇ ਹੈਂ ਕਿ ਧਰ ਮਸਲਾ ਏਕ ਅਹਮ ਮਸਲਾ ਹੈ ਆਰ ਇਸ ਵਕਤ ਹਮਾਰੀ ਸਟੇਟ ਇਸ ਮਸਲੇ ਸੇ ਜਵ ਤਕ ਦੋ ਚਾਰ ਨਹੀਂ ਹੋ ਜਾਤੀ ਵਹ ਪੂਰੇ ਤੌਰ ਪਰ ਇਸ ਮਸਲੇ ਕਾ ਹਲ ਨਹੀਂ ਨਿਕਾਲ ਪਾਏਗੀ । ਮੇਰਾ ਇਸ Resolution ਕੋ ਲਾਨੇ ਕਾ ਮਕਸਦ ਧਰ ਥਾ ਕਿ ਮੈਂ ਪੰਜਾਬ ਸਰਕਾਰ ਕੀ ਤਵਜ਼ੁਹ ਇਸ ਤਰਫ ਮਬਜ਼ੂਲ ਕਰਾਊਂ । ਮੁਝੇ ਜੋ ਕੁਝ ਬਕਸ਼ੀ ਪਰਤਾਪ ਸਿੰਹ ਡਿਪਟੀ ਮਿਨਿਸਟਰ ਜੀ ਨੇ ਕਹਾ ਹੈ ਇਤਫਾਕ ਨਹੀਂ ਹੈ । ਤੁਨ੍ਹੋਨੇ ਫਰਮਾਯਾ ਹੈ ਕਿ ਪੰਜਾਬ ਸਰਕਾਰ ਇਸ ਤਰਫ ਧਿਆਨ ਦੇ ਰਹੀ ਹੈ ਕਿ ਕਿਸ ਤਰਹ ਨਸਲਕਸ਼ੀ ਕੇ ਤਰੀਕੇ ਕੋ ਬੇਹਤਰ ਬਨਾਯਾ ਜਾਏ । ਧਰ ਬਾਤ ਤੋ ਏਸੀ ਹੈ ਕਿ ਜਿਸ ਤਰਹ ਗੁਡਗਾਂਵ ਕੇ ਇਲਾਕੇ ਕੋ ਖਿਲਾਨੇ ਦਿਖਾ ਦਿਖਾ ਕਰ ਬਰਸਹਾ ਬਰਸ ਸੇ ਬਹਲਾਯਾ ਗਯਾ ਕਿ tunnel scheme ਇਸ ਇਲਾਕੇ ਕੋ ਦੀ ਜਾਏਗੀ ਆਰ ਇਸ ਸਕੀਮ ਪਰ ਕਰੋਡੋਂ ਰੁਪਯਾ ਖਰਚ ਹੋਗਾ ਲੇਕਿਨ ਦੋ ਦਿਨ ਹੁਏ ਏਕ ਸਵਾਲ ਕੇ ਜਵਾਬ ਮੇਂ ਸਰਕਾਰ ਕੀ ਤਰਫ ਸੇ ਬਤਾਯਾ ਗਯਾ ਕਿ ਇਸ ਸਕੀਮ ਪਰ ਅਬ ਤਕ ਕੁਲ 737 ਰੁਪਏ ਸਰਫ ਕੀਏ ਗਏ ਹੈਂ । ਏਸਾ ਹੀ ਥਾਯਦ ਬਕਸ਼ੀ ਸਾਹਿਬ ਕਾ ਹੋਗਾ ਧਾ ਤੁਨਕੀ ਸਰਕਾਰ ਇਸ ਤਰੀਕੇ ਸੇ ਮਵੇ-ਧਿਯੋਂ ਕੀ ਨਸਲਕਸ਼ੀ ਕੀ ਤਰਫ ਧਿਆਨ ਦੇ ਰਹੀ ਹੈ । ਲੇਕਿਨ ਜਵ ਮੈਂ Opposition ਕੇ ਵਿਚਾਰੋਂ ਕੋ ਸੁਨਤਾ ਹੂੰ ਤੋ ਧਰ ਨਹੀਂ ਮਾਨਾ ਜਾ ਸਕਤਾ ਕਿ ਸਰਕਾਰ ਇਸ ਤਰਫ ਤਵਜ਼ੁਹ ਦੇ ਰਹੀ ਹੈ । ਹਾਂ ਅਗਰ ਸਰਕਾਰ ਇਸ ਬਾਤ ਕਾ ਯਕੀਨ ਦਿਲਾਏ ਕਿ ਹਕੂਮਤ ਇਸ ਮਸਲੇ ਪਰ seriously ਗੌਰ ਕਰ ਰਹੀ ਹੈ ਆਰ ਜੈਸਾ ਕਿ ਹਮਾਰੇ ਭਾਈ ਸਰਦਾਰ ਭੂਪੇਂਦਰ ਸਿੰਹ ਮਾਨ ਨੇ ਤਰਸੀਮ ਪੇਸ਼ ਕੀ ਹੈ ਕਿ stray cattle ਕੀ menace ਕੋ ਖਤਮ ਕਰ ਦਿਯਾ ਜਾਏ, ਇਸ ਤਰਹ ਅਗਰ ਸਰਕਾਰ ਇਸ ਮਸਲੇ ਕੋ ਹਲ ਕਰੇ ਤੋ ਮੈਂ ਅਪਨੇ Resolution ਕੋ ਵਾਪਿਸ ਲਨੇ ਕੇ ਲਿਏ ਤੈਯਾਰ ਹੂੰ । ਧਰ ਮਸਲਾ ਤੋ ਏਸਾ ਹੈ ਕਿ ਇਸ ਪਰ ਸਾਰੇ ਹਾਊਸ ਕੋ ਆਰ ਵਿਚਾਰ ਕਰਨੇ ਕਾ ਮੌਕਾ ਦਿਯਾ ਜਾਨਾ ਚਾਹਿਏ ਤਾਕਿ ਇਸ ਮਸਲੇ ਕਾ ਸਹੀ ਹਲ ਨਿਕਾਲਾ ਜਾ ਸਕੇ । ਅਗਰ ਪੰਜਾਬ ਸਰਕਾਰ ਇਸ ਬਾਤ ਕੀ ਜ਼ਿੰਮੇਦਾਰੀ ਲੇ ਕਿ ਵਹ ਕੋਈ ਕਮੇਟੀ ਬਨਾ ਕਰ ਇਸ ਮਸਲਾ ਕੋ ਸੁਲਜ਼ਾਨੇ ਕੀ ਕੋਸ਼ਿਸ਼ ਕਰੇਗੀ ਆਰ ਜ਼ਯਾਦਾ ਸੇ ਜ਼ਯਾਦਾ ਅਪੋਜ਼ੀਸ਼ਨ ਕੀ ਮਦਦ ਸ ਆਰ ਸਬ ਕੀ ਮਦਦ ਸੇ ਇਸ ਮਸਲਾ ਕਾ ਹਲ ਨਿਕਾਲੇਗੀ ਤੋ ਮੁਝੇ ਇਸ ਪ੍ਰਸਤਾਵ ਕੋ ਵਾਪਿਸ ਲਨੇ ਮੇਂ ਕੋਈ ਏਤਰਾਜ਼ ਨਹੀਂ ਹੈ । ਆਰ ਅਗਰ

[मौलवी अब्दुल गनी डार]

आप इस तरफ ख्याल करना ही नहीं चाहते तो हाऊस की कुछ ना कुछ राए तो आएगी ही । इस लिए मैं लीडर आफ दी हाऊस पे दरखास्त करूंगा कि वह इस मसला में हमारी राहनुमाइ करें और हाऊस को confidence में लेकर यकीन दिलाएं कि वह इस मसला को seriously take up करेंगे तो, जनाब डिप्टी स्पीकर साहिब, मैं इस Resolution को वापिस ले लूंगा ।

माल मंत्री (ज्ञानी करतार सिंह): बरूशी प्रताप सिंह जी ने जो कुछ कहा वह बहुत काफी है । और मौलवी साहिब की दरखास्त है कि गवर्नमेंट इन चीजों पर मुनासिब कार्रवाई करे, उसके लिए मैं समझता हूं कि मौलवी साहिब को यह काफी समझना चाहिये । उनकी अपनी सरकार है, उन्होंने ने सरकार बनाई है तो सरकार पर विश्वास करना चाहिये ।

मौलवी अब्दुल गनी डार : डिप्टी स्पीकर साहिब, ज्ञानी जी के assure कराने पर मैं इस Resolution को वापिस लेता हूं ।

Mr. Deputy Speaker : Is it the pleasure of the House that the Resolution be withdrawn ?

(The Members agreed.)

The Resolution was, by leave, withdrawn.

Mr. Deputy Speaker : Now, the next resolution please.

2. *Re.* ABOLITION OF "CHAH NALS" ON LANDS IRRIGATED FROM WELLS SUNK BY CULTIVATORS AT THEIR OWN EXPENSE.

Chaudhri Chambel Singh (Butana) : Sir, I beg to move—

This Assembly recommends to the Government to abolish the 'Chah Nals' levied on lands which start receiving irrigation facilities from wells sunk by the cultivators at their own expense.

डिप्टी स्पीकर साहिब, मैं आप क जरिय, इस हाऊस के honourable Members के नोटिस में यह बात ला देना चाहता हूं कि इस टैक्स के खिलाफ पब्लिक में, खास तौर पर किसानों में, बहुत भारी जज़बा पाया जाता है । इस टैक्स के सम्बन्ध में हम अपने election के दौरान भी यह प्रचार करते रहे कि यह टैक्स जायज़ नहीं है, और यह टैक्स जो कुओं पर लागू है, नहीं रहना चाहिये ।

किसानों को चाहनाल के अलावा चाही रेट भी अदा करना पड़ता है । इस तरह एक किसान को दो टैक्स बर्दाश्त करने पड़ते हैं । और यह चाहनाल टैक्स उस सूरत में अदा करना पड़ रहा है जबकि चाह ज़मींदार ने अपनी cost से तैयार किए हैं, जिसके लिये सरकार ने न कोई कर्ज दिये न कोई तकावी दी । तो इस सूरत में मैं समझता हूं कि गवर्नमेंट के पास कोई justification नहीं रह जाती कि वह ज़मींदारों और किसानों पर इस किस्म का टैक्स लगाए । यह टैक्स आज

नहीं बल्कि सदियों पाहल लगाए गये । मेरे नोटिस में ऐसे केसिज हैं जहां 100 रुपया तक टैक्स लगा हुआ है और जहां कुओं को बने एक एक सदी हो चुकी है, इस तरह से अगर देखा जाए तो बाज़ बाज़ cases में लोग 5, 5 हजार रुपया दाखिल कर चुके हैं, हालांकि उस वक्त कुओं की लागत सिर्फ दो सौ रुपये ही थी ।

अब इन कुओं की utility भी कम हो गई है क्योंकि गवर्नमेंट ने इन इलाकों में tube-wells लगा दिये हैं और साथ ही साथ वहां पर भाखड़ा डैम की नहरें भी चली गई हैं, जिनसे लोग पानी दे रहे हैं और साथ ही betterment fee भी अदा कर रहे हैं । आज कल जहां हम grow-more-food की तरफ ध्यान दे रहे हैं वहां हमें यह भी देखना है कि यह किसान चाहनाल के टैक्स अदा करते करते पिस न जाएं । तो यह जो टैक्स है इसे मैं एक नाजायज़ टैक्स समझता हूं ।

एक बात और जो मैं कहना चाहता हूं वह यह है कि consolidation होने से पहले ये कुएं मुश्तर्का मलकियत होती थी, और 20, 20, 25, 25 घरों का एक कुआं होता था । जब यह टैक्स तक्सीम किया जाता था तो सिर्फ चार चार, पांच पांच रुपये की average आती थी । उस वक्त एक हिस्सेदार दो चार रुपया अदा करता था और किसी को यह टैक्स महसूस नहीं होता था । लेकिन अब consolidation के बाद यह कुएं एक एक आदमी की मलकियत हो गये और एक-एक आदमी उनका मालिक बन गया । और जिसका नतीजा यह हुआ कि आज एक एक आदमी को पचास पचास और सौ सौ रुपया चाहनाल का अदा करना पड़ता है, इसलिए उसको रुपया देते वक्त महसूस होता है और वह resent भी करता है । अब हालात बदल गये हैं । उस वक्त यह टैक्स भारी नहीं मालूम होता था; लेकिन अब यह एक बोझ हो गया है । चूंकि यह excessive रकम सिर्फ एक एक आदमी को अदा करनी पड़ती है इसलिए इसकी अब कोई justification नहीं रही ।

एक बात जो बहुत जरूरी है, मैं उसके बारे में भी कहना चाहता हूं । वह यह है कि बन्दोबस्त से पहिले के जो कुएं हैं उन पर ही चाहनाल है और इसके बाद के जो कुएं हैं उन पर ऐसा कोई टैक्स नहीं । ऐसा कहने से मेरा यह मतलब हर-गिज़ नहीं कि उन पर भी टैक्स लगना चाहिये । मैं तो सिर्फ यह कहना चाहता हूं कि इन कुओं के लिये 900, 900 रुपये तकावी दी गई और लोगों को इस बात की भी सहूलत दी गई कि वह रुपये easy instalments में अदा कर सकें । इन लोगों को जिन्होंने यह कुएं बनाये उनको इतना फायदा हुआ और उन पर कोई टैक्स नहीं लगा मगर दूसरी ओर वह लोग हैं जिनको न तो कोई तकावी दी गई और न किसी किस्म का लोन दिया गया । इसके विपरीत उन्होंने अपने पैसे से वह कुएं बनवाए, उन पर यह टैक्स लगा हुआ है । यह एक बड़ी disparity है । मैं यही कहना चाहता हूं कि इस disparity को खत्म कर देना चाहिये ।

[Chaudhri Chambel Singh]

यह ठीक है कि जब तक कोई settlement नहीं होता तब तक यह चाहनाल हटाई नहीं जा सकती लेकिन जिस चीज़ को unjust समझा जाए उसे तो Government abolish कर सकती है। और यह हाऊस इस बात का मजाज़ है कि वह लोगों को ऐसे किसी भी टैक्स से exempt कर दे।

यह चाहनाल चाही रेट से बिल्कुल अलग चीज़ है। चाहनाल तो वह है जो कुएं पर सालाना टैक्स लगा हुआ है और चाही रेट वह होता है जो कुएं से पानी देने पर लगता है। चाहनाल एक बड़ा भारी बोझ है जिसके लिये मैं मिनिस्टर इंचार्ज से दरखास्त करता हूं कि इस टैक्स को न रहने दें। यह टैक्स तो छोटे किसानों पर भी लगा है जिनके पास सिर्फ 12, 12 एकड़ ज़मीन है। यह बहुत भारी बोझ है इसलिये यह टैक्स abolish होना चाहिये।

Mr. Deputy Speaker : "Motion moved—

That this Assembly recommends to the Government to abolish the 'Chah Nals' levied on lands which start receiving irrigation facilities from wells sunk by the cultivators at their own expense.

इस से पहले कि आप speeches करें, मैं हाऊस की sense लेना चाहता हूं कि हाऊस को 4 बजे adjourn कर दिया जाये क्योंकि मैम्बर साहिबान को गवर्नमेंट हाऊस पहुंचना है। (Before any further speeches are made by the hon. Members, I want to know if it is the sense of the House that it should be adjourned at 4 p.m. as the hon. Members have to reach the Government House.) (The House agreed.)

भाल भंडारी : डिप्टी स्प्रीकर साहिब, चूंकि कौड़ी साहिब इस 3 घंटे लगी खड़ा नहीं होइया.....

(Interruptions from many members : अजी- घेला चारुंटे हं नी।)

भाल भंडारी : बहुत अँडा नी अगर कौड़ी साहिब घेला चारुंटे उं भैं घेला लगी तਿਆर हं।

श्री रूप सिंह फूल (हमीरपुर "रिजर्वड") डिप्टी स्प्रीकर साहिब, यह जैसा कि मैं पहले भी अर्ज कर चुका हूं taxes का जमाना है। आज नया जमाना क्या है? यह तहजीब का आगाज़ नहीं, तरक्कियात की स्कीमों का आगाज़ नहीं बल्कि taxes का आगाज़ है। तो मैं यह कहूंगा कि यह जो "Chah Nal" tax है यह भी न सिर्फ बड़े जमींदारों के लिए है बल्कि छोटे जमींदारों पर बोझ है। एक तरफ तो हमारे Revenue Minister साहिब की तरफ से यह कहा जाता है कि हम छोटे जमींदारों को हर किस्म की सहुलतें देना चाहते हैं।

वित्त मंत्री : आप जानते भी हैं यह क्या चीज है या कैसे ही बोल रहे हैं ।

श्री रूप सिंह फूल : वैसे तो वह जमींदारों के हक में बहुत सी बातें करते हैं। मगर यह जो tax लगाया हुआ है और इस किसम के दीगर टैक्सों को abolish करने के लिए वह फौरी तवज्जुह क्यों नहीं देते ? मैं कहता हूँ कि अगर कोई wrong हो गई हो तो उस के right करने के लिए वक्त को और मौके को नहीं देखा जाना चाहिए बल्कि जो चीज general public के मुफ़ाद के लिए हो, जिस step के लेने से public का फायदा होता हो उस को बलों न फौरी तौर पर किया जाए । तो डिप्टी स्पीकर साहिब, मैं अपने Revenue Minister साहिब की तवज्जोह इस तरफ़ दिलाना चाहता हूँ कि इस किसम के जो taxes हैं जिन को abolish करने के लिए resolution पास किए जाते हैं उन्हें आप को अपने आप ही इस State के अंदर से दूर कर देना चाहिए ताकि वह मुफ़ादेअामा को मद्देनज़र रखते हुए हमारी State को तरक्की के सैदान में सब से आगे ले जाए । इन अलफ़ाज़ के साथ मैं यह अर्ज़ करूँगा कि "Chah Nal" टैक्स पंजाब में नहीं रहना चाहिए ।

Mr. Deputy Speaker: Chaudhry Balbir Sing will speak now.

चौधरी बलबीर सिੰਘ (ਹੁਸ਼ਿਆਰਪੁਰ, ਜਨਰਲ) : ਡਿਪਟੀ ਸਪੀਕਰ ਸਾਹਿਬ, (ਵਿਘਨ)

ਵਿਤ ਮੰਤਰੀ : ਇਨ੍ਹਾਂ ਨੂੰ ਵੀ ਕੁਛ ਨਹੀਂ ਪਤਾ ।

ਚੌਧਰੀ ਬਲਬੀਰ ਸਿੰਘ : ਡਿਪਟੀ ਸਪੀਕਰ ਸਾਹਿਬ, ਇਨ੍ਹਾਂ ਨੂੰ ਥੋੜਾ ਜਿਹਾ ਫਰਕ ਲਗਦਾ ਹੈ । ਇਹ ਸਾਰਿਆਂ ਨੂੰ ਆਪਣੇ ਵਰਗਾ ਹੀ ਸਮਝਦੇ ਹਨ । ਇਹ ਜਿਹੜਾ ਚਾਹ ਨਾਲ ਟੈਕਸ ਹੈ ਇਸ ਦੇ ਖਿਲਾਫ ਚੌਧਰੀ ਚੰਬੇਲ ਸਿੰਘ ਹੋਰਾਂ ਨੇ ਕਾਫੀ ਬੋਲਿਆ ਹੈ ਹਾਲਾਂ ਕਿ ਉਹ ਸਰਕਾਰੀ ਬੈਂਚਾਂ ਤੇ ਬੈਠੇ ਹੋਏ ਹਨ । ਉਨ੍ਹਾਂ ਨੇ ਇਸ ਦੀ ਇਸ ਵਾਸਤੇ ਮੁਖਾਲਫਤ ਕੀਤੀ ਹੈ ਕਿਉਂਕਿ ਉਨ੍ਹਾਂ ਨੂੰ ਇਸ ਦੀ ਤਕਲੀਫ ਮਹਿਸੂਸ ਹੋਈ ਹੈ । ਲੋਕਾਂ ਦੀ ਤਕਲੀਫ ਨੂੰ ਮਦੇਨਜ਼ਰ ਰਖਦੇ ਹੋਏ ਉਨ੍ਹਾਂ ਨੇ ਇਹ ਅੱਡਾ ਰੈਜ਼ੋਲਿਊਸ਼ਨ ਏਸ ਹਾਊਸ ਦੇ ਵਿਚ ਪੇਸ਼ ਕੀਤਾ ਹੈ । ਅਸੀਂ ਚਾਹੁੰਦੇ ਹਾਂ ਕਿ ਸਾਰਾ ਹਾਊਸ ਇਸ ਨੂੰ unanimously ਪਾਸ ਕਰੇ । ਜ਼ਿਮੀਂਦਾਰਾਂ ਦੇ ਉਪਰ ਇਹ ਇਕ ਨਾਜਾਇਜ਼ ਟੈਕਸ ਹੈ । ਇਹ ਕਿਸ ਨੇ ਲਾਇਆ ਸੀ ਜਾਂ ਕਿਸ ਨੇ ਨਹੀਂ ਲਾਇਆ ਇਹ ਗਲ ਕਹਿਣ ਦੇ ਨਾਲ ਸਾਡੀ ਜ਼ਿੰਮੇਵਾਰੀ ਖਤਮ ਨਹੀਂ ਹੋ ਜਾਂਦੀ । ਸਵਾਲ ਇਹ ਹੈ ਕਿ ਜਿਹੜੇ ਨਾਜਾਇਜ਼ ਟੈਕਸ ਹਨ ਜਿਨ੍ਹਾਂ ਦੇ ਖਿਲਾਫ ਅਸੀਂ ਅੰਗਰੇਜ਼ਾਂ ਦੇ ਵਕਤ ਤੋਂ ਪਰਾਪੇਰੀਡਾ ਕਰਦੇ ਰਹੇ ਹਾਂ ਉਨ੍ਹਾਂ ਨੂੰ ਅਜ ਜਦੋਂ ਕਿ ਸਾਡੀ ਆਪਣੀ ਗੋਰਮੈਂਟ ਬਣ ਗਈ ਹੈ ਫੌਰਨ ਬੰਦ ਕਰ ਦੇਣਾ ਚਾਹੀਦਾ ਹੈ । ਅੰਗਰੇਜ਼ਾਂ ਦੇ ਵੇਲੇ ਜਦੋਂ Unionist Ministry ਹੁੰਦੀ ਸੀ ਉਦੋਂ ਮੇਰਾ ਖਿਆਲ ਹੈ ਸਾਡੇ ਵਜ਼ੀਰ ਸਾਹਿਬ ਸ਼ਾਇਦ ਅਸੈਂਬਲੀ ਦੇ ਮੈਂਬਰ ਵੀ ਨਹੀਂ ਸਨ । ਸੰਨ 1939 ਦੀ ਗੱਲ ਹੈ ਉਸ ਵਕਤ ਦੀਵਾਨ ਚਮਨ ਲਾਲ ਨੇ ਇਕ ਰੈਜ਼ੋਲਿਊਸ਼ਨ ਪੇਸ਼ ਕੀਤਾ ਸੀ ਜਿਹੜਾ ਕਿ ਚਾਹੀ ਦੇਣ ਅੌਰ ਚਾਹੀ ਨਾਲ ਟੈਕਸ ਹਟਾਉਣ ਦੇ ਮੁਤੱਲਕ ਸੀ ।

ਵਿਤ ਮੰਤਰੀ : ਉਹ ਚਾਹੀਨਲ ਟੈਕਸ ਦੇ ਬਾਰੇ ਨਹੀਂ ਸੀ ।

ਚੌਧਰੀ ਬਲਬੀਰ ਸਿੰਘ : ਉਹ ਕਿਤਾਬ ਉਨ੍ਹਾਂ ਨੇ ਮੇਰੇ ਪਰੈਸ ਦੇ ਵਿਚ ਛਪਵਾਈ ਸੀ । ਮੇਰੇ ਪਾਸ ਉਹ ਮੌਜੂਦ ਹੈ ਅਗਰ ਆਪ ਚਾਹੋ ਤਾਂ ਮੈਂ ਤੁਹਾਨੂੰ ਲਿਆ ਕੇ ਦਿਖਾ ਸਕਦਾ ਹਾਂ । ਜੇ ਮੇਰਾ ਕਹਿਣ ਦਾ ਮਤਲਬ ਇਹ ਹੈ ਕਿ ਜਿਸ ਵੇਲੇ ਕਾਂਗਰਸ ਪਾਰਟੀ ਇਨ ਪਾਵਰ ਨਹੀਂ ਸੀ ਉਸ ਵੇਲੇ ਇਹ ਬੜੇ ਬਲੰਦ ਬਾਂਗ ਦਾਅਵੇ ਕਰਦੀ ਹੁੰਦੀ ਸੀ ਕਿ ਅਸੀਂ ਯੋਹ ਕਰ ਦਿਆਂਗੇ ਔਰ ਵੋਹ ਕਰ ਦਿਆਂਗੇ । ਉਸ ਵਕਤ ਕਾਂਗਰਸ ਪਾਰਟੀ ਵਾਲੇ ਕਹਿੰਦੇ ਹੁੰਦੇ ਸੀ ਕਿ ਇਸ ਕਿਸਮ ਦੇ ਟੈਕਸ ਨਾਜਾਇਜ਼ ਹਨ ਔਰ ਲੋਕਾਂ ਦੇ ਉਤੇ ਬੋਝ ਹਨ । ਮਗਰ ਅਜ ਮੈਨੂੰ ਸਮਝ ਨਹੀਂ ਆਉਂਦੀ ਕਿ ਇਨ੍ਹਾਂ ਦੇ ਉਹ ਖਿਆਲਾਤ ਕਿਉਂ ਬਦਲ ਗਏ ਹਨ । ਇਕ ਪਾਸੇ ਸਾਡੀ ਸਰਕਾਰ ਕਹਿੰਦੀ ਹੈ ਕਿ ਅਸੀਂ ਪੰਜ ਸਾਲਾ ਪਲਾਨ ਨੂੰ ਕਾਮਯਾਬ ਕਰਨਾ ਹੈ ਔਰ ਮੁਲਕ ਦੀ ਅਨਾਜ ਦੀ ਪੈਦਾਵਾਰ ਨੂੰ ਵਧਾਉਣਾ ਹੈ । ਪਰ ਇਸ ਦੇ ਨਾਲ ਹੀ ਦੂਸਰੇ ਪਾਸੇ ਜਿਸ ਜ਼ਿਮੀਂਦਾਰ ਨੇ ਅਨਾਜ ਪੈਦਾ ਕਰਨ ਲਈ ਖੂਹ ਲਾਇਆ ਹੈ ਉਸ ਤੇ ਟੈਕਸ ਲਾਇਆ ਜਾ ਰਿਹਾ ਹੈ । ਚੌਧਰੀ ਚੰਬੇਲ ਸਿੰਘ ਹੋਰਾਂ ਨੇ ਦਸਿਆ ਹੈ ਕਿ ਅਜ ਕਨਸਾਲੀਡੇਸ਼ਨ ਦੀ ਵਜ੍ਹਾ ਨਾਲ ਜਿਸ ਆਦਮੀ ਦੇ ਹਿੱਸੇ ਵਿਚ ਖੂਹ ਆਇਆ ਹੈ ਉਸ ਨੇ ਉਸ ਖੂਹ ਦੇ ਪੈਸੇ ਨਵੇਂ ਸਿਰੇ ਤੋਂ ਅਦਾ ਕੀਤੇ ਹਨ । ਉਸ ਆਦਮੀ ਨੇ ਚੰਗੀ ਪੈਦਾਵਾਰ ਕਰਨ ਲਈ ਖੂਹ ਲਿਆ ਹੈ ਔਰ ਉਸ ਦੇ ਪੈਸੇ ਵੀ ਦੇ ਦਿਤੇ ਹਨ ਮਗਰ ਸਾਡੀ ਸਰਕਾਰ ਬਜਾਏ ਉਸ ਦੀ ਮਦਦ ਕਰਨ ਦੇ ਸਗੋਂ ਉਲਟਾ ਉਸ ਤੇ ਚਾਹ ਨਾਲ ਟੈਕਸ ਲਗਾ ਕੇ ਬੋਝ ਪਾ ਰਹੀ ਹੈ । ਇਹ ਟੈਕਸ ਅੰਗਰੇਜ਼ਾਂ ਦੇ ਵੇਲੇ ਤੋਂ ਲਗਿਆ ਆ ਰਿਹਾ ਹੈ । ਓਦੋਂ ਸਾਡੇ ਭਰਾ ਜਿਹੜੇ ਅਜ ਸਰਕਾਰੀ ਬੈਂਚਾਂ ਤੇ ਬੈਠੇ ਹੋਏ ਹਨ ਇਸ ਟੈਕਸ ਦੀ ਮੁਖਾਲਫਤ ਕਰਦੇ ਹੁੰਦੇ ਸੀ । ਮੈਂ ਕਹਿੰਦਾ ਹਾਂ ਕਿ ਅਜ ਜਦੋਂਕਿ ਉਹ ਪਾਵਰ ਦੇ ਵਿਚ ਹਨ ਔਰ ਉਹ ਇਹ ਦਾਅਵਾ ਕਰਦੇ ਹਨ ਕਿ ਇਹ ਸਰਕਾਰ ਕਿਸਾਨਾਂ ਦੀ ਬਹਿਤਰੀ ਲਈ ਹੈ ਤਾਂ ਇਸ ਕਿਸਮ ਦੇ ਟੈਕਸਾਂ ਨੂੰ ਫੌਰਨ ਹਟਾ ਦੇਣਾ ਚਾਹੀਦਾ ਹੈ । ਜਿਹੜੇ ਟੈਕਸ ਕਿਸਾਨਾਂ ਨੂੰ ਪਿੰਚ ਕਰਦੇ ਹਨ ਔਰ ਉਨ੍ਹਾਂ ਤੇ ਬੋਝ ਪਾਉਂਦੇ ਹਨ ਉਨ੍ਹਾਂ ਨੂੰ ਵਾਪਸ ਲੈ ਲੈਣਾ ਚਾਹੀਦਾ ਹੈ । ਅਜ ਕਲ ਲੋਕ ਪਹਿਲੇ ਹੀ ਟੈਕਸਾਂ ਦੇ ਭਾਰ ਨਾਲ ਕਾਫੀ ਦਬੇ ਹੋਏ ਹਨ । ਲੋਕ ਬਿਲਕੁਲ ਪਿਸੇ ਹੋਏ ਹਨ । ਇਸ ਵੇਲੇ ਜ਼ਰੂਰਤ ਇਸ ਚੀਜ਼ ਦੀ ਹੈ ਕਿ ਸਾਡੇ ਮੁਲਕ ਦੀ ਜ਼ਿਆਦਾ ਤੋਂ ਜ਼ਿਆਦਾ ਪੈਦਾਵਾਰ ਵਧੇ । ਇਸ ਤੋਂ ਇਲਾਵਾ ਮੈਂ ਅਰਜ਼ ਕਰਨੀ ਚਾਹੁੰਦਾ ਹਾਂ ਕਿ ਸਾਡੇ ਵਿਧਾਨ ਨੇ ਕਿਸੇ ਬਾਂ ਵੀ ਲੋਕਾਂ ਦੇ ਨਾਲ ਦੋ ਕਿਸਮ ਦਾ ਸਲੂਕ ਕਰਨ ਦੀ ਇਜਾਜ਼ਤ ਨਹੀਂ ਦਿੱਤੀ । ਮਗਰ ਡਿਪਟੀ ਸਪੀਕਰ ਸਾਹਿਬ, ਮੈਨੂੰ ਅਫਸੋਸ ਨਾਲ ਕਹਿਣਾ ਪੈਂਦਾ ਹੈ ਕਿ ਸਾਡੇ ਸੂਬੇ ਵਿਚ ਲੋਕਾਂ ਨਾਲ ਬਰਾਬਰ ਦਾ ਸਲੂਕ ਨਹੀਂ ਕੀਤਾ ਜਾ ਰਿਹਾ । ਜਿਹੜਾ ਆਦਮੀ ਟਿਊਬਵੈਲ ਦੇ ਪਾਣੀ ਦੇ ਨਾਲ ਖੇਤੀ ਕਰਦਾ ਹੈ ਉਸ ਦੇ ਕੋਲੋਂ ਕੋਈ ਟੈਕਸ ਨਹੀਂ ਵਸੂਲ ਕੀਤਾ ਜਾਂਦਾ । ਉਹ ਆਦਮੀ ਸਿਰਫ ਪਾਣੀ ਦਾ ਮਾਲੀਆ ਹੀ ਅਦਾ ਕਰਦਾ ਹੈ । ਇਸ ਤੋਂ ਇਲਾਵਾ ਉਸ ਨੂੰ ਹੋਰ ਕੁਛ ਨਹੀਂ ਖਰਚਣਾ ਪੈਂਦਾ । ਲੇਕਿਨ ਦੂਸਰੇ ਪਾਸੇ ਜਿਨ੍ਹਾਂ ਕਿਸਾਨਾਂ ਨੂੰ ਸੌ ਸਾਲ ਦਾ ਪੁਰਾਣਾ ਖੂਹ ਕਨਸਾਲੀਡੇਸ਼ਨ ਦੀ ਵਜ੍ਹਾ ਕਰਕੇ ਮਿਲ ਗਿਆ ਹੈ ਜਿਸ ਦੇ ਕਿ ਉਸ ਨੇ ਪੈਸੇ ਵੀ ਦੇ ਦਿਤੇ ਹਨ ਉਸ ਦੇ ਕੋਲੋਂ ਟੈਕਸ ਵਸੂਲ ਕੀਤਾ ਜਾਂਦਾ ਹੈ । ਜਿਹੜੇ ਮੇਰੇ ਦੋਸਤ ਰੋਜ਼ ਕਿਸਾਨਾਂ ਲਈ ਬੋਲਦੇ ਸਨ ਅਜ ਉਹ ਉਨ੍ਹਾਂ ਦੇ ਉਤੇ ਕਿਉਂ ਨਹੀਂ ਰਹਿਮ ਕਰਦੇ । ਮੈਂ ਕਹਿੰਦਾ ਹਾਂ ਕਿ ਅਜ ਮੌਕਾ ਹੈ ਉਨ੍ਹਾਂ ਦੀ ਮਦਦ ਕਰਨ ਦਾ ਔਰ ਉਨ੍ਹਾਂ ਤੇ ਜਿਹੜਾ ਨਾਜਾਇਜ਼ ਬੋਝ ਪਿਆ ਹੋਇਆ ਹੈ ਇਸ ਨੂੰ ਹਲਕਾ ਕਰਨ ਦਾ । ਇਹ ਜਿਹੜਾ ਰੈਜ਼ੋਲਿਊਸ਼ਨ ਸਰਕਾਰੀ ਬੈਂਚਾਂ ਦੀ ਤਰਫੋਂ ਪੇਸ਼ ਹੋਇਆ ਹੈ ਇਸ ਨੂੰ ਮੁਤਫਿਕਾ ਤੌਰ ਤੇ ਤੁਹਾਨੂੰ

ਪਾਸ ਕਰਨਾ ਚਾਹੀਦਾ ਹੈ। ਬਾਕੀ ਜਿਹੜੇ ਮੇਰੇ ਟਰੇਜਰੀ ਬੈਂਚਾਂ ਤੇ ਬੈਠਣ ਵਾਲੇ ਦੋਸਤ ਨੇ ਇਹ ਰੈਜ਼ੋਲਿਊਸ਼ਨ ਪੇਸ਼ ਕੀਤਾ ਹੈ ਮੈਂ ਉਨ੍ਹਾਂ ਦੀ ਖਿਦਮਤ ਵਿਚ ਅਰਜ਼ ਕਰਾਂਗਾ ਕਿ ਉਹ ਮੌਲਵੀ ਸਾਹਿਬ ਵਾਂਗ ਵਜ਼ੀਰ ਸਾਹਿਬ ਦੇ ਫਰਜ਼ੀ ਵਾਇਦੇ ਕਰਨ ਤੇ ਹੀ ਇਸ ਰੈਜ਼ੋਲਿਊਸ਼ਨ ਨੂੰ ਵਾਪਿਸ ਨਾ ਲੈ ਲੈਣ। ਅਸੀਂ ਲੋਕ ਜਿਹੜੇ ਹਾਊਸ ਵਿਚ ਬੈਠੇ ਹੋਏ ਹਾਂ ਸਾਡੇ ਉਤੇ ਬਹੁਤ ਖਰਚ ਹੋ ਰਿਹਾ ਹੈ। ਇਸ ਵਾਸਤੇ ਸਾਨੂੰ ਇਹ ਚਾਹੀਦਾ ਹੈ ਕਿ ਅਸੀਂ ਇਥੇ ਆ ਕੇ ਲੋਕਾਂ ਦੀ ਬਹਿਤਰੀ ਦਾ ਕੋਈ ਠੋਸ ਕੰਮ ਕਰੀਏ। ਇਹ ਨਹੀਂ ਹੋਣਾ ਚਾਹੀਦਾ ਕਿ ਇਕ ਰੈਜ਼ੋਲਿਊਸ਼ਨ ਪੇਸ਼ ਕਰਕੇ ਉਸ ਉਤੇ ਧੂਆਂਧਾਰ ਤਕਰੀਰਾਂ ਕਰੀਏ ਔਰ ਆਖਿਰ ਵਿਚ ਉਸ ਨੂੰ ਵਾਪਿਸ ਲੈ ਲਈਏ। ਸੋ ਇਹ ਜਿਹੜਾ ਰੈਜ਼ੋਲਿਊਸ਼ਨ ਹੈ ਇਸ ਨੂੰ ਮੁਤਫਿਕਾ ਰਾਏ ਨਾਲ ਪਾਸ ਕਰਨਾ ਚਾਹੀਦਾ ਹੈ।

ਜਨਾਬ ਡਿਪਟੀ ਸਪੀਕਰ ਸਾਹਿਬ, ਸਾਡੇ ਦੋ ਵਜ਼ੀਰ ਸਾਹਿਬਾਨ ਮੈਨੂੰ ਬਾਰ ਬਾਰ ਕਹਿੰਦੇ ਹਨ ਕਿ ਤੁਹਾਨੂੰ ਇਸ ਰੈਜ਼ੋਲਿਊਸ਼ਨ ਦੇ ਮੁਤਲਿਕ ਕੁਛ ਪਤਾ ਨਹੀਂ। ਮੈਂ ਕਹਿੰਦਾ ਹਾਂ ਕਿ ਉਨ੍ਹਾਂ ਦੇ ਖਿਆਲ ਮੁਤਾਬਕ ਸਾਨੂੰ ਤਾਂ ਚਲੇ ਨਾ ਹੀ ਪਤਾ ਸਹੀ ਪਰ ਜਿਹੜੇ ਉਨ੍ਹਾਂ ਦੇ ਆਪਣੇ ਆਦਮੀ ਸਰਕਾਰੀ ਬੈਂਚਾਂ ਤੋਂ ਰੈਜ਼ੋਲਿਊਸ਼ਨ ਪੇਸ਼ ਕਰਦੇ ਹਨ ਉਨ੍ਹਾਂ ਨੂੰ ਚਾਹੀਦਾ ਹੈ ਕਿ ਆਪਣੇ ਤੌਰ ਤੇ ਉਨ੍ਹਾਂ ਨੂੰ ਜ਼ਰਾ ਸਮਝਾ ਕੇ ਭੇਜਿਆ ਕਰਨ। ਤੁਸੀਂ ਉਨ੍ਹਾਂ ਨੂੰ ਬੰਦ ਕਰਿਆ ਕਰੋ ਕਿ ਉਹ ਰੈਜ਼ੋਲਿਊਸ਼ਨ ਨਾ ਪੇਸ਼ ਕਰਿਆ ਕਰਨ। ਮਗਰ ਅਸਲੀ ਗਲ ਇਹ ਹੈ ਕਿ ਉਨ੍ਹਾਂ ਦੀ ਜ਼ਮੀਰ ਉਨ੍ਹਾਂ ਨੂੰ ਮਜਬੂਰ ਕਰਦੀ ਹੈ ਕਿ ਉਹ ਲੋਕਾਂ ਦੀ ਬਿਹਤਰੀ ਲਈ ਕੁਝ ਕੰਮ ਕਰਨ। ਉਹ ਸਾਹਿਬਾਨ ਆਪਣੀ ਜ਼ਮੀਰ ਦੇ ਹੁਕਮ ਦੇ ਮੁਤਾਬਕ ਕੋਈ ਚੀਜ਼ ਹਾਊਸ ਦੇ ਵਿਚ ਪੇਸ਼ ਕਰਦੇ ਹਨ ਲੇਕਿਨ ਜਿਸ ਵੇਲੇ discipline ਦਾ ਡੰਡਾ ਆਉਂਦਾ ਹੈ ਤਾਂ ਉਸ ਵੇਲੇ ਉਹ ਪਿੱਛੇ ਹਟ ਜਾਂਦੇ ਹਨ। ਜ਼ਮੀਰ ਉਨ੍ਹਾਂ ਨੂੰ ਕੁਛ ਹੋਰ ਕਹਿੰਦੀ ਹੈ ਮਗਰ discipline ਦਾ ਡੰਡਾ ਉਨ੍ਹਾਂ ਨੂੰ ਓਸ ਪਾਸੇ ਜਾਣ ਤੋਂ ਜ਼ਬਰਦਸਤੀ ਟੋਕਦਾ ਹੈ। ਮੈਂ ਕਹਿੰਦਾ ਹਾਂ ਕਿ ਅਗਰ ਹਕੀਕਤ ਵਿਚ ਸਾਡੀ ਹਕੂਮਤ ਕਿਸਾਨਾਂ ਦੇ ਮੁਫਾਦ ਦਾ ਖਿਆਲ ਰਖਦੀ ਹੈ ਤਾਂ ਉਨ੍ਹਾਂ ਨੂੰ ਚਾਹੀਦਾ ਹੈ ਕਿ ਅਜ ਇਸ ਰੈਜ਼ੋਲਿਊਸ਼ਨ ਨੂੰ ਪਾਸ ਕਰ ਦੇਣ। ਜਿਹੜੇ ਜਿਹੜੇ ਵੀ ਲੋਕਾਂ ਦੇ ਉਤੇ ਨਾਜਾਇਜ਼ ਟੈਕਸ ਲਗੇ ਹੋਏ ਹਨ ਉਨ੍ਹਾਂ ਨੂੰ ਫੌਰੀ ਤੌਰ ਤੇ ਵਾਪਸ ਲੈ ਲੈਣਾ ਚਾਹੀਦਾ ਹੈ ਤਾਕਿ ਕਿਸਾਨ ਨੂੰ ਮਹਿਸੂਸ ਹੋਵੇ ਕਿ ਇਹ ਜਿਹੜੀ ਸਰਕਾਰ ਹੈ ਇਹ ਮੇਰੀ ਬਿਹਤਰੀ ਲਈ ਹੈ। ਜਿਸ ਵੇਲੇ ਕਿਸਾਨ ਦੀ encouragement ਹੋਵੇਗੀ ਤਾਂ ਉਹ ਮੁਲਕ ਦੀ ਤਾਮੀਰ ਵਿਚ ਜ਼ਿਆਦਾ ਤੋਂ ਜ਼ਿਆਦਾ ਵਧ ਚੜ੍ਹ ਕੇ ਹਿੱਸਾ ਲਵੇਗਾ। ਇਸ ਵਾਸਤੇ ਸਰਕਾਰ ਨੂੰ ਚਾਹੀਦਾ ਹੈ ਕਿ ਕਿਸਾਨਾਂ ਦੀ ਮਦਦ ਕਰੇ। ਮਗਰ ਇਥੇ ਤਾਂ ਉਲਟਾ ਹਿਸਾਬ ਹੋ ਰਿਹਾ ਹੈ। ਇਹ ਸਰਕਾਰ ਉਨ੍ਹਾਂ ਦੀ ਮਦਦ ਕਰਨ ਦੀ ਬਜਾਏ ਅੰਗਰੇਜ਼ਾਂ ਦੇ ਵਕਤ ਦੇ ਸਤਾਰਵੀਂ ਸਦੀ ਦੇ ਪਾਸ ਕੀਤੇ ਹੋਏ ਕਾਨੂੰਨਾਂ ਨੂੰ ਲਾਗੂ ਰਖਣਾ ਚਾਹੁੰਦੀ ਹੈ। ਇਹ ਕੋਈ ਸੋਭਾ ਵਾਲੀ ਗਲ ਨਹੀਂ ਹੈ।

4 p.m.

(Chaudhri Balbir Singh was still in possession of the House).

The Sabha then adjourned till 2 p.m., on Friday, the 25th October, 1957.

Punjab Vidhan Sabha Debates

25th October, 1957.

Vol. II—No. 3
OFFICIAL REPORT

CONTENTS

Friday, 25th October, 1957

	PAGE
Starred Questions and Answers ..	(3)1
Unstarred Questions and Answers ..	(3)34
Adjournment Motions ..	(3)43
Ruling by the Speaker on Question of Privilege <i>re</i> :—	
(i) detention of certain Members of the Vidhan Sabha, and	
(ii) alleged arrest of Shri Lal Chand, M.L.A. ..	(3)44
Announcement <i>re</i> :	
Committee on Petitions ..	(3)48
Presentation of Supplementary Estimates (Ist instalment) 1957-58..	(3)48
Presentation of the report of the Estimates Committee on the Supplementary Estimates (Ist instalment), 1957-58 ..	(3)48
Bill(s) (introduced)—	
The Punjab Entertainments Duty (Amendment)—1957 ..	(3)48
The Punjab Shops and Commercial Establishments—1957 ..	(3)48
The Punjab Mechanical Vehicles (Bridge Tolls)—1957 ..	(3)49
Bill(s)—	
The Punjab Warehouses—1957 (Resumption of consideration of—) ..	(3)49
The Punjab Laws (Application)—1957 ..	(3)76
The Punjab Land Revenue (Surcharge) (Second Amendment)— 1957 ..	(3)89
The Punjab Land Revenue (Amendment)—1957 (Referred to a Select Committee) ..	(3)103
The Punjab Courts Laws (Extension)—,1957 ..	(3)105—106

CHANDIGARH :

Printed by the Controller of Printing and Stationery, Punjab
1959

Price :

add's nrt'...

...

...

...

...

...

...

...

...

...

ERRATA

PUNJAB VIDHAN SABHA DEBATE VOL. II, NO.3

Dated the 25th October, 1957

<i>Read</i>	<i>For</i>	<i>On page</i>	<i>Line</i>
ਨੰਬਰ	ਨੰਬਰ	(3)1	25
Examination	l xamination	(3)3	24
stud bulls	st d b lls	(3)8	21
भूपेन्द्र सिंह	भूपन्द्र सिंह	(3)10	6th from below
drivers	dr vers	(3)14	9
think	th nk	(3)20	18
(Minister)	(inister)	(3)21	5th from below
will	w ll	(3)30	9
ने	न	(3)31	1
[Projects]	[P ojects]	(3)32	Top margin
till	ll	(3)39	6th from below
extension	extention	(3)45	15
can	ca	(3)45	40
[Speaker]	[Speake]	(3)46	Top margin
Authority	Autority	(3)50	15
ਨੋਟੀਫੀਕੇਸ਼ਨ	ਨੋਟੀਫੀਕੇਸ਼ਨ	(3)51	5
being	be ng	(3)53	8th from below
licence	l cence	(3)56	16
be	b	(3)56	17
insert	inser	(3)60	18
insert	inscrt	(3)61	3rd from below
नाम	नाम	(3)63	3rd from below
or	o	(3)65	11
'this' before the word 'amendment'		(3)66	8th from below
co-operative	co-operative	(3)73	14
surcharge	surcha ge	(3)101	24
[Maudgil]	[Maudgi]	(3)104	Top margin
atonce	once	(3)105	22

THE PUNJAB VIDHAN SABHA

1953

Sl. No.	Name of the Member	Constituency	Party
1	Mr. B. S. Ahluwalia	Amritsar	Indian National Congress
2	Mr. B. S. Ahluwalia	Amritsar	Indian National Congress
3	Mr. B. S. Ahluwalia	Amritsar	Indian National Congress
4	Mr. B. S. Ahluwalia	Amritsar	Indian National Congress
5	Mr. B. S. Ahluwalia	Amritsar	Indian National Congress
6	Mr. B. S. Ahluwalia	Amritsar	Indian National Congress
7	Mr. B. S. Ahluwalia	Amritsar	Indian National Congress
8	Mr. B. S. Ahluwalia	Amritsar	Indian National Congress
9	Mr. B. S. Ahluwalia	Amritsar	Indian National Congress
10	Mr. B. S. Ahluwalia	Amritsar	Indian National Congress
11	Mr. B. S. Ahluwalia	Amritsar	Indian National Congress
12	Mr. B. S. Ahluwalia	Amritsar	Indian National Congress
13	Mr. B. S. Ahluwalia	Amritsar	Indian National Congress
14	Mr. B. S. Ahluwalia	Amritsar	Indian National Congress
15	Mr. B. S. Ahluwalia	Amritsar	Indian National Congress
16	Mr. B. S. Ahluwalia	Amritsar	Indian National Congress
17	Mr. B. S. Ahluwalia	Amritsar	Indian National Congress
18	Mr. B. S. Ahluwalia	Amritsar	Indian National Congress
19	Mr. B. S. Ahluwalia	Amritsar	Indian National Congress
20	Mr. B. S. Ahluwalia	Amritsar	Indian National Congress
21	Mr. B. S. Ahluwalia	Amritsar	Indian National Congress
22	Mr. B. S. Ahluwalia	Amritsar	Indian National Congress
23	Mr. B. S. Ahluwalia	Amritsar	Indian National Congress
24	Mr. B. S. Ahluwalia	Amritsar	Indian National Congress
25	Mr. B. S. Ahluwalia	Amritsar	Indian National Congress
26	Mr. B. S. Ahluwalia	Amritsar	Indian National Congress
27	Mr. B. S. Ahluwalia	Amritsar	Indian National Congress
28	Mr. B. S. Ahluwalia	Amritsar	Indian National Congress
29	Mr. B. S. Ahluwalia	Amritsar	Indian National Congress
30	Mr. B. S. Ahluwalia	Amritsar	Indian National Congress
31	Mr. B. S. Ahluwalia	Amritsar	Indian National Congress
32	Mr. B. S. Ahluwalia	Amritsar	Indian National Congress
33	Mr. B. S. Ahluwalia	Amritsar	Indian National Congress
34	Mr. B. S. Ahluwalia	Amritsar	Indian National Congress
35	Mr. B. S. Ahluwalia	Amritsar	Indian National Congress
36	Mr. B. S. Ahluwalia	Amritsar	Indian National Congress
37	Mr. B. S. Ahluwalia	Amritsar	Indian National Congress
38	Mr. B. S. Ahluwalia	Amritsar	Indian National Congress
39	Mr. B. S. Ahluwalia	Amritsar	Indian National Congress
40	Mr. B. S. Ahluwalia	Amritsar	Indian National Congress
41	Mr. B. S. Ahluwalia	Amritsar	Indian National Congress
42	Mr. B. S. Ahluwalia	Amritsar	Indian National Congress
43	Mr. B. S. Ahluwalia	Amritsar	Indian National Congress
44	Mr. B. S. Ahluwalia	Amritsar	Indian National Congress
45	Mr. B. S. Ahluwalia	Amritsar	Indian National Congress
46	Mr. B. S. Ahluwalia	Amritsar	Indian National Congress
47	Mr. B. S. Ahluwalia	Amritsar	Indian National Congress
48	Mr. B. S. Ahluwalia	Amritsar	Indian National Congress
49	Mr. B. S. Ahluwalia	Amritsar	Indian National Congress
50	Mr. B. S. Ahluwalia	Amritsar	Indian National Congress

PUNJAB VIDHAN SABHA

Friday, 25th October, 1957,

The Vidhan Sabha met in the Assembly Hall, Sector 10, Chandigarh Capital at 2 p.m. of the Clock. Mr. Speaker (Sardar Gurdial Singh Dhillon) in the Chair

STARRED QUESTIONS AND ANSWERS

SUPPLEMENTARIES TO STARRED QUESTION No. 743*

ਸਰਦਾਰ ਆਤਮਾ ਸਿੰਘ : ਮੈਨੂੰ ਕਲ ਜਿਹੜੀ statement supply ਕੀਤੀ ਗਈ ਸੀ ਉਸ ਦੇ part (b) ਦੇ number (i) ਵਿਚ ਦਿੱਤਾ ਹੋਇਆ ਹੈ ਕਿ—

Similar demands for additional staff have been received from other Government Colleges and priorities are being worked out according to the funds available.

ਕੀ ਵਜ਼ੀਰ ਸਾਹਿਬ ਦਸਣਗੇ ਕਿ priorities fix ਕਰਨ ਦਾ ਕੰਮ ਕਦੋਂ ਤਕ ਮੁਕੰਮਲ ਹੋ ਜਾਵੇਗਾ ਅਤੇ ਇਸ college ਨੂੰ staff ਕਦੋਂ ਦਿੱਤਾ ਜਾਵੇਗਾ ?

ਵਿਦਿਆ ਅਤੇ ਲੇਬਰ ਮੰਤਰੀ : Priorities fix ਕਰਨ ਦੇ ਕੰਮ ਤੇ ਲਗਾਤਾਰ ਵਿਚਾਰ ਹੁੰਦਾ ਰਹਿੰਦਾ ਹੈ । ਇਹ ਚੀਜ਼ funds ਦੀ availability ਤੇ depend ਕਰਦੀ ਹੈ ।

ਸਰਦਾਰ ਆਤਮਾ ਸਿੰਘ : ਸਵਾਲ ਦੇ part (b) ਦੇ ਚੌਥੇ ਭਾਗ ਦੇ ਜਵਾਬ ਵਿਚ ਦਸਿਆ ਗਿਆ ਹੈ ਕਿ B.Sc. ਦੀਆਂ classes ਅਗਲੇ ਸਾਲ ਤੋਂ ਜਾਰੀ ਕੀਤੀਆਂ ਜਾਣਗੀਆਂ ਕਿਉਂ ਜੋ ਇਹ ਇਸ ਸਾਲ ਵਿਚ ਚਾਲੂ ਨਹੀਂ ਕੀਤੀਆਂ ਜਾ ਸਕਦੀਆਂ । ਕੀ ਵਜ਼ੀਰ ਸਾਹਿਬ ਦਸਣਗੇ ਕਿ ਇਹ ਗੱਲ ਠੀਕ ਹੈ ਕਿ ਇਸ ਕਾਲਜ ਵਿਚ B.Sc. ਦੀ ਕਲਾਸ ਚਾਲੂ ਕਰਨ ਲਈ ਪਿਛਲੇ ਸਾਲ ਵੀ ਮੰਗ ਕੀਤੀ ਗਈ ਸੀ ?

ਮੰਤਰੀ : ਮੈਂ ਇਸ ਗੱਲ ਦੀ ਤਹਿਕੀਕਾਤ ਕਰ ਕੇ ਦਸ ਸਕਾਂਗਾ । ਮੈਂ ਇਸ ਗੱਲ ਦੀ ਤਹਿਕੀਕਾਤ ਕਰਾਂਗਾ ਕਿ ਜੇਕਰ ਇਸ ਦੀ ਮੰਗ ਪਿਛਲੇ ਸਾਲ ਕੀਤੀ ਗਈ ਸੀ ਤਾਂ ਇਹ ਇਸ ਚਾਲੂ ਸਾਲ ਵਿਚ ਕਿਉਂ ਨਹੀਂ ਜਾਰੀ ਕੀਤੀ ਗਈ ।

ਸਰਦਾਰ ਆਤਮਾ ਸਿੰਘ : ਪੰਜ ਨੰਬਰ ਦੀ ਮੰਗ ਦੇ ਜਵਾਬ ਵਿਚ ਦਿੱਤਾ ਹੋਇਆ ਹੈ ਕਿ ਜੇਕਰ Cadre Committee ਇਨ੍ਹਾਂ ਨੂੰ approve ਕਰੇਗੀ ਤਾਂ ਇਹ posts ਮਨਜ਼ੂਰ ਕੀਤੀਆਂ ਜਾਣਗੀਆਂ । ਕੀ ਵਜ਼ੀਰ ਸਾਹਿਬ ਦਸਣਗੇ ਕਿ ਜੇਕਰ Cadre Committee ਆਪਣੀ ਰਿਪੋਰਟ ਇਸ ਸਾਲ ਦੇ ਅੰਦਰ ਮੁਕੰਮਲ ਕਰਕੇ ਦੇ ਦੇਵੇ ਤਾਂ ਇਹ ਪੋਸਟਾਂ ਸਾਲ 1958-59 ਦੇ ਸ਼ੁਰੂ ਤੋਂ ਦੇ ਦਿਤੀਆਂ ਜਾਣਗੀਆਂ ?

Mr. Speaker : This question does not arise. It is a hypothetical question.

*The question alongwith the reply appears in the debate Vol. II, No. 2, dated the 24th October, 1957.

ਸਰਦਾਰ ਆਤਮਾ ਸਿੰਘ : ਮਗਰ ਜਨਾਬ

ਅਧਿਕ ਸਹੀਦ : ਅਗਰ ਆਰ ਸਗਰ ਕੇ ਸਾਥ ਕੀਡੇ ਸਕਾਲ ਹੁਲ ਨਹੀਂ ਹੋ ਸਕਤਾ । (No question can begin with ifs and buts.)

Sardar Atma Singh : The Chief Engineer, P.W.D., Buildings and Roads, Patiala, has been asked to allot a suitable building for the women's hostel

ਇਸ ਦੇ ਪੇਸ਼ਨਜ਼ਰ ਕੀ ਵਜ਼ੀਰ ਸਾਹਿਬ ਦਸਣਗੇ ਕਿ ਕੀ Chief Engineer, P.W.D. ਨੇ ਕੋਈ building ਕਾਲਜ ਦੇ ਹਵਾਲੇ ਕਰ ਦਿੱਤੀ ਹੈ ?

ਮੰਤ੍ਰੀ : ਇਸ ਤਰ੍ਹਾਂ ਤਾਂ ਮੈਂ ਨਹੀਂ ਕਹਿ ਸਕਦਾ । ਮੈਂ ਦੇਖ ਲਵਾਂਗਾ ਤੇ ਬਾਅਦ ਵਿਚ ਮਾਨਯੋਗ ਮੈਂਬਰ ਨੂੰ ਦਸ ਦਿਆਂਗਾ ।

ਸਰਦਾਰ ਆਤਮਾ ਸਿੰਘ : Number 9 ਦਾ ਜਵਾਬ ਦਿੱਤਾ ਗਿਆ ਹੈ 'The scheme will be considered during the next financial year subject to the availability of funds'. ਕੀ ਮੈਂ ਪੁਛ ਸਕਦਾ ਹਾਂ ਕਿ ਇਸ ਮਤਲਬ ਲਈ funds ਅਗਲੇ ਸਾਲ available ਕੀਤੇ ਜਾਣਗੇ ਜਾਂ ਨਹੀਂ ?

ਮੰਤ੍ਰੀ : ਗੌਰਮੈਂਟ ਪਾਸ funds tax ਲਗਾਉਣ ਨਾਲ ਹੀ available ਹੋ ਸਕਦੇ ਹਨ । ਇਸ ਬਾਰੇ ਤਾਂ Finance Minister ਸਾਹਿਬ ਦਸ ਸਕਦੇ ਹਨ ਜਾਂ ਇਹ ਹਾਊਸ ਦਸ ਸਕਦਾ ਹੈ ਕਿਉਂਕਿ ਇਹ ਹਾਊਸ ਹੀ ਸਾਰੇ funds available ਕਰਦਾ ਹੈ ।

OPENING OF DEGREE COLLEGE AND NEW PRIMARY SCHOOLS IN DISTRICT KANGRA

***791. Shri Rup Singh 'Phul' :** Will the Minister for Education and Labour be pleased to state —

- (a) whether there is any proposal under the consideration of Government to open a Degree College at Hamirpur, District Kangra ; if so, the time by which it is likely to be opened ;
- (b) whether Government intend to open new primary schools in the backward area of District Kangra in the near future ; if so, when together with the number thereof ?

Shri Amar Nath Vidyalankar : (a) No.

(b) Two classes of basic type and 66 classes of non-basic type for children of age group 6—11 will be started in the Kangra District during the current year, the sanction of which is in the course of issue.

Shri Rup Singh 'Phul' : Sir, in the Kangra District if a student desires to attend a college, he has to travel from 60 to 100 miles. May I know from the Government, Sir, whether a second college can be opened in the District of Kangra ?

Mr. Speaker : I have not heard,

Shri Rup Singh 'Phul' : Under the peculiar circumstances prevailing in the District of Kangra, if a student from Hamirpur Tehsil wants to prosecute his studies he will have to cover 60 to 100 miles.

Mr. Speaker : Please put a concrete question.

Shri Rup Singh 'Phul' : Sir, may I know whether the Government can make a provision for the opening of a second college in the District of Kangra ?

Minister : It is a suggestion for action and will be considered.

TUITION FEE FROM STUDENTS BELONGING TO ERSTWHILE PEPSU STATE

***810. Sardar Dhanna Singh Gulshan :** Will the Minister for Education and Labour be pleased to state whether there were any students of the erstwhile Pepsu State who were charged extra tuition fees in the schools of the erstwhile Punjab State on the ground that they belonged to Pepsu ; if so whether the said extra fee is still being charged and the reasons therefor ?

Shri Amar Nath Vidyalkar : No.

GRANT OF FINANCIAL ASSISTANCE TO STUDENTS FOR FURTHER STUDIES

***942. Shri Ram Piara :** Will the Minister for Education and Labour be pleased to state whether any financial assistance has been given by Government to those students who obtained 600 marks or more in the Matriculation Examination of the University but who, owing to indigent circumstances, could not prosecute further studies ; if so, the number of students to whom such assistance has been given ?

Shri Amar Nath Vidyalkar : Yes. Fifty-four scholarships were awarded to poor brilliant students on the result of Matriculation Examination 1956. The last student on the list of selected candidates had secured 635 marks.

श्री राम प्यारा : क्या बजौर साहिब बतायेंगे कि यह गवर्नमेंट के नोटिस में आया है कि बहुत से brilliant students रुपये की कमी की वजह से अपनी तालीम जारी नहीं रख सकते ?

अध्यक्ष महोदय : यह supplementary नहीं है। (This is not a supplementary question.)

श्री राम प्यारा : स्पेकर साहिब, मैंने जो सवाल भेजा था वह कुछ distort हो गया है। इसमें दिया है कि 600 से ज्यादा नम्बर जिन लड़कों ने लिये हैं उन.....

Mr. Speaker : Well, the answer is to this question and not to the original one. Sometimes we amend the questions and send copies thereof to the Members concerned.

ਸਰਦਾਰ ਭਾਗ ਸਿੰਘ : ਕੀ ਮਨਿਸਟਰ ਸਾਹਿਬ ਦਸਣਗੇ ਕਿ ਗੋਰਮੈਂਟ ਨੇ ਕਿਤਨੇ numbers ਤਕ ਵਜ਼ੀਫਾ ਦੇਣ ਦਾ ਫੈਸਲਾ ਕੀਤਾ ਹੋਇਆ ਹੈ ?

ਮੰਤ੍ਰੀ : ਮੈਂ ਇਸ ਦਾ ਜਵਾਬ ਪਹਿਲੇ ਦੇ ਚੁਕਾ ਹਾਂ। ਮੈਂ ਦਸਿਆ ਹੈ ਕਿ ਇਹ merit ਦੇ ਲਿਹਾਜ਼ ਨਾਲ ਦਿੱਤੇ ਗਏ ਹਨ ਅਤੇ ਇਸ ਸਾਲ ਨੰਬਰਾਂ ਦੇ ਲਿਹਾਜ਼ ਨਾਲ last ਲੜਕਾ ਜਿਸ ਨੂੰ ਵਜ਼ੀਫਾ ਮਿਲਿਆ ਹੈ ਉਸ ਦੇ 635 ਨੰਬਰ ਸਨ।

श्रीमती श्रीम प्रभा जैन : क्या मिनिस्टर साहिब बतायेंगे कि यह scholarships जो लड़कों को दिये जाते हैं, लड़कियों को भी उन्हीं conditions पर दिये जाते हैं या कि उन को कोई concession दिया जाता है ?

मंत्री : यह लड़कियों को लड़कों की तरह ही दिये जाते हैं। मैंने यहां पर पहले एक सवाल के जवाब में भी बताया था कि पहले जो फर्क लड़कों और लड़कियों में इस मामले में रखा जाता था वह अब हटा दिया गया है।

Sardar Bhupinder Singh Mann : May I know, Sir, whether the Education Department has prescribed a limit that only those students will be awarded scholarships who obtain marks above a certain limit ?

मंत्री : जो scholarships दिये जाने होते हैं उन का number मुकर्रर कर लिया जाता है। उस के नुताबिक जो लड़के special qualifications रखते हैं और especially अच्छा result show करते हैं उन्हें यह award किये जाते हैं।

Sardar Bhupinder Singh Mann : May I take, Sir, that only those students are awarded scholarships who obtain more than 600 marks ?

अध्यक्ष महोदय : इस सवाल का जवाब इन्होंने शुरू में काफी साफ़र बता दिया था। आप ज़रा देर से आये थे। (The Minister had given a sufficiently clear reply to this supplementary at the beginning. The hon. Member came a bit late.)

Sardar Bhupinder Singh Mann : Sir, the Minister for Education and Labour has started in his answer that the last student who was awarded scholarship obtained 635 marks. Sir, may I know whether a limit has been prescribed ?

Minister : Sir, the number of scholarships was prescribed and as I have already stated 54 scholarships were available. The last student that is No. 54, secured 635 marks.

श्री राम प्यारा : क्या मिनिस्टर साहिब बतायेंगे कि इन scholarships के number को कोई खास limit रखी गई है या कि यह बढ़ता बढ़ता रहता है ?

मंत्री : इस साल के scholarships के लिये जो limit रखी गई थी वह मैंने बता दी है।

INDUSTRIAL LABOUR TRIBUNAL IN THE ERSTWHILE PEPSU AREA

***647. Pandit Shri Ram Sharma :** Will the Minister for Education and Labour be pleased to state—

- (a) whether it is a fact that an Industrial Labour Tribunal was constituted in erstwhile Pepsu in 1956 and then a few months later the said Tribunal was reconstituted ;

- (b) the total expenditure incurred on the said Tribunals and the details of work done by them ;
- (c) whether any Tribunal is still functioning in the area of erstwhile Pepsu ; if not, the fate of the cases which were pending before the Tribunal referred to above ?

Shri Amar Nath Vidyalankar : (a) The Tribunal, Patiala, was constituted by the erstwhile Pepsu State in the year 1955 but the term of the Tribunal expired on 12th August, 1956. The Tribunal was then reconstituted with effect from 1st October, 1956, by the then Pepsu Government. On scrutiny by the State Government it was detected that the Tribunal reconstituted by the erstwhile Pepsu Government was not proper and as such the Tribunal had to be reconstituted to remove the legal lacuna.

(b) The total expenditure incurred on the Industrial Tribunal, Patiala, up to the end of September, 1957, comes to Rs 42,459.84. The work disposed of by the Tribunal is as under :—

(i) Main cases	..	5
(ii) Cases under section 33-A	..	18
(iii) Cases under section 33	..	21

(iv) Besides this work two arbitration cases were decided.

(c) *Part (i)*. Yes.

Part (ii). Does not arise.

Sardar Bhupinder Singh Mann : Sir, the hon. Minister in his reply has stated that it was detected that the Tribunal reconstituted by the erstwhile Pepsu Government was not proper. Sir, may I know what legal defect was discovered and how it was remedied ?

Minister : In the Industrial Disputes Act there are certain rules and certain provisions prescribed for the constitution of Tribunals. Those provisions were not fulfilled. If the hon. Member will ask for the details I will get the same and let him know.

Sardar Bhupinder Singh Mann : Sir, may I know whether the Tribunal was reconstituted with the same members or different members ?

Minister : The same members were appointed to the Tribunal. The objection was not about the members but with regard to the manner in which they were appointed.

Sardar Bhupinder Singh Mann : Sir, may I know whether it is a fact that the cases are invariably prolonged and what steps are the Government taking to expedite the disposal of those cases ?

Minister : Which cases please ?

Sardar Bhupinder Singh Mann : Cases which have been pending before the Tribunal.

Minister : If a specific case is referred to, I will give you the answer.

DISPUTE BETWEEN HARYANA CO-OPERATIVE SUGAR MILL, ROHTAK
AND ITS WORKERS

***696. Dr. Bhag Singh :** Will the Minister for Education and Labour be pleased to state—

- (a) whether it is a fact that the Labour Inspector, Rohtak, was conducting conciliation proceedings in a dispute between the management of the Haryana Co-operative Sugar Mill, Rohtak, and its workers ;
- (b) whether it is also a fact that 132 workers of the said mills have been dismissed against the provisions of the Industrial Disputes Act, 1947 ;
- (c) whether it is fact that some of the workers referred to in part (b) above are on hunger-strike as a protest against their dismissal;
- (d) if the answer to parts (a) to (c) above be in the affirmative; the steps, if any, taken to concede the demands of the workers ?

Shri Amar Nath Vidyalankar : (a) Yes.

(b) No. The workers were retrenched and not dismissed and the action of the management was not in contravention of the provisions of the Industrial Disputes Act, 1947.

(c) Yes. Two workers were on hunger-strike which was called off at the intervention of the Deputy Commissioner, Rohtak.

(d) An agreement was arrived at between the parties through the intervention of the Deputy Commissioner, Rohtak.

ਡਾਕਟਰ ਭਾਗ ਸਿੰਘ : ਮੈਂ ਇਹ ਪੁਛਣਾ ਚਾਹੁੰਦਾ ਹਾਂ ਕਿ ਇਹ ਇੰਨਾ ਪੁਰਾਣਾ ਮੁਆਮਲਾ ਸੀ ; Minister ਜਾਹਿਬ ਨੂੰ ਇਸ ਦੇ ਮੁਤਾਲਕ specially ਤਸੱਲੀ ਕਰਨੀ ਚਾਹੀਦੀ ਸੀ ।

Mr. Speaker : This is not a supplementary question.

Sardar Bhupinder Singh Mann : Sir, may I know from the Government how far the hunger strike has been accepted as a legal mode for redressing grievances ?

Mr. Speaker : This is not a supplementary question.

GOSADANS IN THE STATE

*545. **Panjit Shri Ram Sharma** : Will the Minister for Agriculture and Forests be pleased to state—

- (a) the number of Gosadans so far opened by Government in the State and the number of cattle kept in each ;
- (b) whether there is any proposal under the consideration of Government to reserve common grazing lands for the cattle in the Gosadans ; if so, the steps, if any, taken in this connection ;
- (c) whether it is proposed to ban or control the export of cows from the State ; if not, the reasons therefor ?

Rao Birendar Singh : (a) Three.

<i>Name of Gosadan</i>	<i>Number of cattle on 31st August, 1957</i>
1. Government Livestock Farm, Hissar ..	122
2. Mattowara, District Ludhiana ..	334
3. Kothi Ranidhi, District Patiala ..	186

(b) There are sufficient areas already reserved for grazing the cattle kept in the Gosadans. It is, therefore, not proposed to reserve any more areas for grazing.

(c) It is not proposed to place a total ban or control on the export of cows from the Punjab State as it adversely affects the cattle breeders of the well-known breeding tract who depend mainly on the income from the sale of their livestock and shatters their economy.

Sardar Bhupinder Singh Mann : Sir, may I know what sort of cattle are being kept in these Gosadans ?

Minister : Infirm and useless cattle.

Sardar Bhupinder Singh Mann : Will the Minister for Public Works be pleased to state whether any farm is attached with the Gosadans ?

Minister : No.

Sardar Bhupinder Singh Mann : Sir, may I know how the cattle are fed in the absence of grass ?

Minister : These Gosadans are located in the interior of the forest lands and there is plenty of land available for the grazing of the cattle throughout the year.

Sardar Bhupinder Singh Mann : Sir, may I know the expenditure incurred by the Government on these Gosadans ?

Mr. Speaker : This question does not arise.

आप का सवाल पैदा नहीं होता । आप का एक specific question है जब तक इस के लिये नोटिस नहीं देंगे तब तक यह जवाब कैसे देंगे ? (The supplementary question put by the hon. Member does not arise. He has put a specific question. Unless he gives notice for this how can the Minister give a reply to it?)

कामरेड मुनी लाल : क्या मन्त्री सहोदय बताने की कृपा करेंगे कि क्या और गोसदन खोलने की schemes ज़ेरे गोर हैं ?

मन्त्री : आगे को और भी गोसदन खोल रहे हैं ।

कामरेड मुनी लाल : क्या मन्त्री सहोदय यह बताने का कष्ट करेंगे कि यह कहाँ कहाँ खुल रहे हैं ?

मन्त्री : इस के लिये नोटिस दें ।

ਸਰਦਾਰ ਭਾਗ ਸਿੰਘ : ਕੀ ਵਜ਼ੀਰ ਸ਼ਾਹਿਬ ਇਹ ਦਸਣ ਦੀ ਖੇਚਲ ਕਰਨਗੇ ਕਿ ਕੀ ਇਨ੍ਹਾਂ ਗੋਸਦਨਾਂ ਵਿਚ ਗਾਈਆਂ ਤੋਂ ਸਿਵਾ ਹੋਰ ਵੀ ਕਿਸੇ ਕਿਸਮ ਦੇ ਜਾਨਵਰ ਰਖੇ ਜਾਂਦੇ ਹਨ? (ਹਾਸਾ)

ਸ਼੍ਰੀ ਸਪੀਕਰ : ਇਨ੍ਹਾਂ ਦਾ ਮਤਲਬ ਇਹ ਹੈ ਕਿ ਉਥੇ ਬੈਲ ਅਤੇ ਸਾਂਢ ਵੀ ਰਖੇ ਜਾਣ (ਹਾਸਾ)
(He means that oxen and stud bulls should also be kept there.) (Laughter)

COMPROMISE BETWEEN GOVERNMENT AND NATIONAL TRANSPORT WORKERS' UNION

***697. Dr. Bhag Singh :** Will the Chief Minister be pleased to state—

(a) whether any compromise was arrived at between the Government and the National Transport Workers Union (Regd.) in September, 1951; if so, the main demands which were considered acceptable according to the compromise ;

(b) whether decisions arrived at in the said compromise have been implemented ; if not, the reasons therefor ?

Rao Birendar Singh : (a) *First part.*— Yes.

Second part.— The main demands which were agreed to, are —

- (i) recognition of the Union ;
 - (ii) formation of a committee with two non-official representatives to consider the question of confirmation of the staff, concessions regarding provident fund and gratuity, etc. ;
 - (iii) rules and regulations of the service and code of punishment and appeals—framing of ;
 - (iv) provision of retiring rooms for running staff ;
 - (v) provision of additional vehicles to enable satisfactory repairs to be carried out to avoid occurrence of accidents ;
 - (vi) compensation to conductors in cases of accidents ;
 - (vii) supply of uniforms ; and
 - (viii) consideration of reinstatement of employees discharged without proper enquiry.
- (b) Yes.

TOKEN HUNGER-STRIKE BY CLASS IV EMPLOYEES OF RAJINDRA HOSPITAL,
PATIALA

***707. Comrade Jangir Singh :** Will the Minister for Consolidation and Health be pleased to state—

- (a) whether he is aware of the fact that 200 class IV employees of the Rajindra Hospital, Patiala, went on token hunger-strike on the 2nd of June, 1957 ; if so, the reasons therefor ;
- (b) the demands of the said class IV employees ;
- (c) whether Government propose to accept the demands referred to in part (b) above ; if not, the reasons therefor ?

Chaudhri Suraj Mal : (a) None of the class IV employees of Rajindra Hospital, Patiala, was on a token strike on the 2nd of June, 1957.

(b) and (c) A statement indicating the demands of the class IV employees of the Rajindra Hospital, Patiala, together with the latest position in respect of each demand, has been laid on the Table.

STATEMENT

Demands	Latest position in respect of each demand
1. The unpaid employees to be paid their pay at once and their pay be according to the Punjab scale, i. e. 27— $\frac{1}{2}$ —3 and they be paid their balance according to this scale	The unpaid employees have since been paid

[Minister for Consolidation and Health]

Demands	Latest position in respect of each demand
2. All the fourth grade employees of the Patiala Division be paid according to the Punjab scale, i. e. Rs 27—½—32 and they be made permanent and be given all the comforts and necessities of permanent employees.	The matter is being considered by the Punjab Intergration Department.
3. The private work in the houses of the high-paid staff be stopped at once and the poor employees who had suffered due to this forced labour be given chance to make their position clear and after a proper enquiry and investigation the culprits be given a deterrent punishment.	Necessary instructions have since been issued both by the Punjab Government and Director of Health Services, Punjab, not to use class IV Government servants for private work. No Government servant who suffered due to the so-called forced labour, is disallowed to bring to the notice of Government any complaint in this respect.
4. The sweepers, watermen and washermen be supplied with the necessities in their official work.	The matter is receiving consideration of the Punjab Health Department.
5. The employees in the T. B. Clinics and Hospitals be given a special diet, allowance and be supplied with the special uniforms and washing allowance so that they may save themselves from the clutches of this dangerous disease.	The matter is receiving consideration of the Punjab Health Department.

SCARCITY OF DRINKING WATER IN BHIWANI TEHSIL, DISTRICT HISSAR

***835. Shri Ram Kumar Bidhat :** Will the Minister for Consolidation and Health be pleased to state whether the Government is aware of the fact that there is an acute scarcity of drinking water in the Siwani Zail of the Bhiwani Tehsil, District Hissar ; if so, the action, if any, taken in the matter ?

Chaudhri Suraj Mal : Yes. A Water Supply Scheme for Siwani Zail and the adjoining area was prepared before partition but on account of its high cost, it had to be shelved till the construction of Bhakra canals when a much cheaper scheme for this rural area could be planned. A scheme for this area will be drawn up well before the Bhakra canals become perennial. However, this is subject to availability of funds.

सरदार भूपन्ध्र सिंह मान : जिस वक्त से सूबा को Government बनी है क्या मैं पूछ सकता हूँ कि किस हद तक ज़िला हिसार की प्यास बुझ चुकी है ?

अध्यक्ष महोदय : यह सवाल पैदा नहीं होता। (This question does not arise.)

मंत्री : मैं hon. Member को मातृमात के लिये यह बताना चाहता हूँ कि हिसार के वास्ते स्कीम तैयार की गई है और जल्द ही इस पर गौर किया जाएगा।

CONSOLIDATION WORK IN VILLAGE HAYAT NAGAR, DISTRICT GURDASPUR

***878. Chaudhri Sunder Singh :** Will the Minister for Consolidation and Health be pleased to state the date when consolidation operations were held in Village Hayat Nagar in Tehsil and District Gurdaspur ?

Chaudhri Suraj Mal : From 24th December, 1953 to 25th August, 1956.

WELFARE OF HARIJANS

***763. Dr. Bhag Singh :** Will the Chief Minister be pleased to state—

(a) the total amount proposed to be spent during the current financial year for Harijan welfare in different districts of the State, item-wise ;

(b) the basis on which the allocations referred to in para (a) above were made ?

Sardar Gurbanta Singh : The information is laid on the Table.

[Minister for Agriculture and Forests]

Statement Showing Districtwise break up

Serial No.	Name of District	Digging of wells	Construction of houses for S.C.	Community Centres.	Houses for V. Jatis	Subsidy for purchase of agricultural implements, seeds for V. Jatis	Technical Education
1	2	3	4	5	6	7	8
		Rs.	Rs.	Rs.	Rs.	Rs.	Rs.
1	Gurgaon ..	6,200	15,000	10,833	3,000	1,200	..
2	Hissar ..	6,200	19,200	10,833	15,000	3,000	..
3	Rohtak ..	6,200	20,400	10,833	2,400	750	..
4	Karnal ..	5,000	16,800	10,834	18,000	3,000	..
5	Ambala ..	5,000	19,200	10,834	2,400	300	..
6	Ludhiana ..	3,500	18,000	10,834	4,800	1,050	..
7	Jullundur ..	3,500	28,800	10,834	3,000	1,050	..
8	Ferozepore ..	6,200	22,800	10,833	12,000	2,100	..
9	Amritsar ..	3,500	25,200	10,833	10,800	750	..
10	Gurdaspur ..	3,500	14,400	10,833	4,200	750	..
11	Hoshiarpur ..	6,200	25,200	10,833	1,400	600	..
12	Kangra ..	5,000	15,000	10,833	3,000	450	..
13	Simla
14	Patiala ..	20,000	19,800	3,000	9,000	..	29,000
15	Sangrur ..	17,000	18,600	8,000	8,400	..	29,000
16	Kapurthala ..	6,000	19,800	8,000	4,600	..	2,000
17	Bhatinda ..	20,000	9,000	..	9,000	..	20,000
18	Mohindergarh	20,000	19,800	3,000	9,000	..	20,000
	Total ..	1,43,000	3,27,000	1,52,000	1,20,000	15,000	1,45,000

Training in mills for S. C. Youths	Training in mills for V. Jatis.	Nurse Dais	Scholarships for V. Jatis.	Scholarships for S. C.	Loans for settling in trades learnt.	Loans for B. C. Youths.	Publicity
9	10	11	12	13	14	15	16
Rs.	Rs.	Rs.			Rs.	Rs.	
2,400	300	..			500	..	
3,800	1,200	1,000			1,000	..	
3,330	300	..			500	..	
2,400	1,200	2,000			1,000	..	
3,330	300	..			500	..	
2,400	600	..			500	..	
4,200	300	..			500	..	
3,600	2,100	1,000			1,500	..	
3,600	1,200	..			1,000	..	
2,400	600	..	Rs. 29,48,000 District-wise break up is not possible	Rs. 37,000 District-wise break up is not possible	1,000	..	
3,600	300	..			500	..	
2,400	600	..			500	..	
600	
..	16,000	
..	15,000	
..	16,000	
..	4,000	
..	16,000	
..	16,000	
38,000	9,000	4,000	29,48,000	37,000	9,000	67,000	62,000
GRAND TOTAL							40,76,000

COST OF CARS, ETC., SUPPLIED TO MINISTERS AND DEPUTY
MINISTERS

***925. Shri Ram Chandra Comrade :** Will the Chief Minister be pleased to state—

- (a) the cost of the motor car supplied at present to each Minister and Deputy Minister ;
- (b) the quantity of petrol consumed in each car during the months of May to September, 1957, and the cost thereof ;
- (c) the amount of salary paid to the drivers of the cars of Ministers/ Deputy Ministers and the total cost of maintenance of each car during the period referred to in part (b) above ?

Shri Mohan Lal : A statement containing the requisite information is laid on the Table.

STATEMENT

Registration No. of the Car	To whom allotted	Cost of motor car	PETROL CONSUMED FROM MAY TO SEPTEMBER, 1957		Cost of maintenance from May to September, 1957	Amount of salary paid to drivers of Ministers/Dep- uty Ministers from May to September, 1957
			Quantity of petrol	Cost of petrol		
1. PN-1	Chief Minister	Rs. 21,373.62	1,094	Rs. 3,584	1,500	17,095
2. PN-2	Finance Minister	19,780.00	830	2,660	725	
3. PN-3	Revenue Minister	19,211.06	750	2,540	1,566	
4. PN-4	Irrigation and Power Minister	19,780.00	250	850	800	
5. PN-5	Education and Labour Minister	19,780.00	750	2,600	up to 21st July, 1957 1,500	
6. PN-6	Agriculture and Forests Minister	18,061.31	700	2,450	900	
7. PN-7	Public Works Minister	21,373.62	882	3,087	600	
8. PN-8	Consolidation and Health Minister	19,780.00	797	2,807	800	
9. PNE-7011	Deputy Minister, Local Self Government	19,780.00	300	1,600	1,500	
10. PNE-7064	Deputy Minister, Social Welfare and Health	17,102.25	848	2,911	up to 23rd June, 1957 1,168	
11. PNE-7035	Deputy Minister, Community Projects	18,000.00	500	1,770	1,777	
12. PNE-7069	Deputy Minister, Jails	16,500.00	566	2,011	1,170	
13. PNE-4449	Deputy Minister, Forests	19,780.00	700	2,450	1,000	

Note.—Cars Nos. PNE-7011 and PN-4 are under repairs at Delhi since 24th June, 1957, and 22nd July, 1957, respectively. There log books are also with the cars and as such up to date information could not be collected.

ALLOTMENT OF LAND TO POLITICAL SUFFERERS IN HISSAR DISTRICT

***978. Chaudhri Balbir Singh :** Will the Chief Minister be pleased to state—

- (a) with reference to the reply to starred question No. 468 printed in the list of Starred Questions, dated the 24th May, 1957, whether the complainants referred to in part (e) of the said question were ever called upon to furnish their evidence in support of their contention ; if so, the dates on which notices for appearance before the investigating authorities were issued to each one of them ; if not, the reasons therefor ;
- (b) the dates on which the summons referred to in part (a) above were served on each one of them ; if not, the reports which were made on the summons before they were sent back ;
- (c) the name and the rank of the officer who investigated the cases and had issued the notices under reference ?

Shri Mohan Lal : (a) No.

(b) and (c) Do not arise.

INJURIES SUSTAINED BY AN M. L. A.

***921. Shri Ram Chandra Comrade :** Will the Chief Minister be pleased to state—

- (a) the circumstances under which Shri Lal Chand, a member of this House, was injured while in police custody ;
- (b) the details of injuries sustained by him in the said accident ?

Shri Mohan Lal : (a) Shri Lal Chand Sabharwal, M. L. A., along with six other Hindi Raksha Samiti Agitators was being taken from Chandigarh to Jullundur in a bus on the night between 15th/16th July, 1957 by a police party accompanied by a Magistrate. At about 4-30 A. M. on 16th July, 1957, between mile-stones 129/6 and 129/7 on the Ambala-Rajpura Road, the vehicle went off the road and collided with a tree. As a result of this accident the left arm of Shri Lal Chand Sabharwal, M. L. A., which was protruding out of the window, was fractured.

(b) Statement of injuries is laid on the Table.

MEDICAL REPORT ON SHRI LAL CHAND SABHARWAL, M. L. A.,
GIVING DETAILS OF INJURIES

1. A big lacerated wound on the posterior part of the left upper arm in its lower part, extending down the elbow up to the middle of the forearm. A comminuted fracture of ulna in its upper part and dislocation of upper Radio-Ulna Joint and the head of the radius and upper end of the lower fragment of broken ulna projecting out of the wound. A detached portion of the wound about 1½" long lying free from wound but attached to muscle. There were a few other smaller pieces of bones lying in similar way. The muscles were badly torn. Dimension of lacerated wound 10" × 5".

2. Fracture of left humerus about its middle.
3. Lacerated wound elliptical $3'' \times 1\frac{1}{2}''$ on postero-lateral aspect of left forearm, muscles torn in pieces. Certain muscle bellis not reacting to stimulea and not bleeding.
4. Subsequently X-Ray report on 17th July, 1957, revealed as under :—
 - (a) Communuted fracture humerus bone near its mid shaft, no cutting detected.
 - (b) A communuted fracture upper part of ulna bone at the level of junction of olecranon process with its shaft. No callus detected.
 - (c) A communuted fracture upper end of radius bone involving its head and neck. No definite opinion can be given about gas gangreen through P. O. P. No callus detected.

Nature of injuries grievous.

श्री राम चन्द्र कामरेड : क्या मुख्य मंत्री महोदय यह बतायेंगे कि श्री लाल चन्द सभरवाल और दूसरे कैदियों को रात के वक्त remove करने की क्या जरूरत पड़ी थी और क्या यह अमर वाक्या नहीं है कि जो driver Jail Van को ले जा रहा था वह over-worked था ?

Mr. Speaker : This does not arise. You have asked—

“the circumstances under which Shri Lal Chand Sabharwal a member of this House was injured while in police custody”.

Shri Ram Chandra Comrade : Sir, it does arise.

Mr. Speaker : No please. It is not a supplementary question.

श्री राम चन्द्र कामरेड : जनाब, मैं यह पूछना चाहता हूँ कि आम तौर पर buses में सफ़र दिन को किया जाता है तो उन्हें रात को क्यों ले जाया गया और फिर जब कि driver थका हुआ था ?

वित्त मंत्री : जहाँ तक कैदियों को रात को remove करने का सवाल है this does not arise और जहाँ तक driver के थके होने का सवाल है यह बिल्कुल ग़लत बात है ।

श्री राम चन्द्र कामरेड : इस के reasons क्या थे कि उन्हें रात को remove किया गया ?

मंत्री : Prisoners को remove किस वक्त किया जाए यह सवाल इस से पैदा नहीं होता ।

श्री राम चन्द्र कामरेड : यह वाक्या 8 तारीख को रात को हुआ और X-Ray की report की तारीख 17 है । क्या वजह है कि 9 दिन तक case को neglect किया गया जब कि श्री लाल चन्द सभरवाल को कई जगह चोटें आई ?

अध्यक्ष महोदय : यह सवाल पैदा नहीं होता । (This question does not arise.)

श्री राम चन्द्र कामरेड : जनाब, मैं यह पूछना चाहता हूँ कि X-Ray की Report पर क्या treatment किया गया ?

Mr. Speaker : This does not arise. You have asked only the circumstances under which Shri Lal Chand Sabharwal was injured while in police custody.

Shri Prabodh Chandra : No, Sir, I draw your attention to the Question. It has been asked in the question —

“(a) the circumstances under which Shri Lal Chand Sabharwal, a member of this House, was injured while in police custody ; and

(b) details of injuries sustained by him in the said accident.”

Mr. Speaker : It has been stated by the hon. Minister in his reply that the left arm of Shri Lal Chand Sabharwal, M.L.A., was fractured.

तो इसमें details आ ही गई हैं। क्या आपको X-Ray का result चाहिए ?
(This covers details. Does the hon. Member want the report of X-Ray ?)

श्री राम चन्द्र कामरेड : जनाब, मेरा supplementary यह है कि X-Ray के साथ क्या हुआ और जो X-Ray report आई उसको treat किस तरह किया गया ?

Mr. Speaker : This does not arise. You have only asked about the injuries sustained by him.

Sardar Bhupinder Singh Mann : Sir, may I know whether it is a fact that Shri Lal Chand Sabharwal, when he was met with the accident, was first taken to Rajpura Hospital and then to Rajindra Hospital, Patiala, the same day ?

Minister : Yes, it is a fact.

Sardar Bhupinder Singh Mann : Sir, may I know whether on his arrival at the hospital, he was attended to immediately ?

Minister : Yes. He was attended to immediately.

कामरेड मुनी लाल : क्या मिनिस्टर साहिब बतायेंगे कि इस accident की पूरी enquiry की गई थी ?

मंत्री : वह तो मैं पहले ही बता चुका हूँ। I have already given a reply.

श्री इन्दर सिंह : क्या वजीर साहिब यह बताने का कष्ट करेंगे.....

अध्यक्ष महोदय : आप कृपया ‘कष्ट’ और ‘तकलीफ’ इस्तेमाल न करें। यह superfluous मालूम होते हैं। कष्ट तो उन्हें होता ही है। (laughter) (The hon. Member need not use the words ‘Kasht’ and ‘taklif’ (trouble). These seem to be superfluous. The Minister has to take the trouble.) (laughter)

श्री इन्दर सिंह : जैसा जनाब का हुक्म हो। क्या वजीर साहिब यह बतायेंगे कि जिन circumstances में श्री लाल चन्द सभरवाल का accident हुआ, क्या उस की enquiry की गई या महज पुलिस अफसरों या Magistrate जो ले जा रहा था, उन्हीं की report को ही मान लिया गया ?

मंत्री : इस के लिये आप separate नोटिस दें।

श्री इन्दर सिंह : क्या वजीर साहिब बतायेंगे कि जिस जगह श्री लाल चन्द सभरवाल का accident हुआ वह वहां कितनी देर पड़े रहे और कितनी देर के बाद उन्हें Rajpura Hospital में ले जाया गया ?

Mr. Speaker : This has already been replied.

श्री इन्दर सिंह : जनाब, मैं जानना चाहता हूँ कि कितनी देर वह accident की जगह पर पड़े रहे।

मंत्री : मुझे घंटे भिन्न तो याद नहीं। आप separate नोटिस दें तो exact time बता सकता हूँ।

श्री इन्दर सिंह : क्या यह हकीकत नहीं है कि जिस वक्त श्री लाल चन्द सभरवाल का accident हुआ, तो जो पुलिस अफसर और magistrate उन के साथ जा रहे थे वह गाड़ी के पास नहीं रहे और एक private car के driver ने उन्हें उठाया ?

Mr. Speaker : It is not a supplementary question. You are giving information. Please ask a definite question.

श्री इन्दर सिंह : जनाब, मेरा straight question यह है कि क्या यह हकीकत है कि जिस वक्त accident हुआ पुलिस के अफसर उन के पास मौजूद न थे।

अध्यक्ष महोदय : आप straight question करें कि क्या वजीर साहिब यह बतायेंगे कि जिस वक्त accident हुआ पुलिस अफसर वहां मौजूद थे। (The hon. Member may please ask a straight question as to whether the police officers were present when the accident took place.)

मंत्री : इस के लिये मुझे information मांगनी पड़ेगी। इस वक्त मेरे पास information नहीं है।

POLICE EMPLOYEES INJURED BY SATYAGRAHIS OF SAVE HINDI AGITATION

*812. **Sardar Dhanna Singh Gulshan** : Will the Chief Minister be pleased to state the total number of Police employees who have so far received injuries from brickbats and stones hurled at them by the Satyagrahi of the 'Save Hindi Agitation'?

Shri Mohan Lal : 126 Police employees.

श्री प्रबोध चंद्र : क्या वजीर साहिब बतायेंगे कि गवर्नमेंट के नोटिस में क्या कोई ऐसी बात आई है जिस से यह साबित हुआ हो कि यह पत्थर फेंकने वाले गवर्नमेंट के ही आदमी होते हैं ?

अध्यक्ष महोदय : यह सवाल पैदा नहीं होता। (This question does not arise.)

श्री प्रबोध चंद्र : जनाब, जो पत्थर फेंकने वाले होते हैं क्या वह सत्याग्रहियों में से होते हैं या कि गवर्नमेंट.....

मंत्री : जनाब, the question is of the number of injured persons.

Shri Prabodh Chandra : Sir, it is implicit.....

Mr. Speaker : Injured by any source, the number of persons is given.

श्री प्रबोध चंद्र : जनाब, मैं पूछना चाहता हूँ कि पत्थर मारने वाले सत्याग्रहियों के sympathisers थे या कि गवर्नमेंट के आदमी ही पत्थर मारने वाले थे।

Mr. Speaker : It does not arise.

श्री प्रबोध चंद्र : जनाब, जवाब दिया गया कि इतने आदमी जख्मी हुए। मेरा सवाल है कि इन को जख्मी करने वाले सत्याग्रहियों के ही आदमी थे या कि गवर्नमेंट के अपने आदमियों ने जख्मी किया ?

Mr. Speaker : I don't think so. This supplementary does not arise.

श्री प्रबोध चंद्र : जनाब, arise होता है। मैं पूछना चाहता हूँ कि agitation चलाने वालों ने जो representation दी कि पत्थर चलाने वाले आदमी गवर्नमेंट के ही आदमी थे और उन के नहीं, क्या इस पर कोई enquiry की गई ?

Sardar Umrao Singh : Sir, may I know whether any compensation was given to the injured police constables?

Minister : I require notice for this.

श्री प्रबोध चंद्र : क्या गवर्नमेंट बताएंगी कि उस ने कोई enquiry की कि यह पत्थर actually सत्याग्रहियों की तरफ से फेंके गए हैं ?

मंत्री : इस question में पूछा गया है कि सत्याग्रहियों की तरफ से जो पत्थर फेंके गए उन की वजह से जो जख्मी हुए, उन का नम्बर क्या है। मेरा जवाब यह है कि सत्याग्रहियों की तरफ से जो पत्थर फेंके गए और उस की वजह से जो जख्मी हुए उन का नम्बर 126 है।

श्री प्रबोध चंद्र : Supplementary, Sir. जनाब, मैं पूछना चाहता हूँ कि जो representation ऐजीटेशन चलाने वालों ने गवर्नमेंट को दी कि हमारे सत्याग्रहियों की तरफ से कोई पत्थर नहीं फेंके गए बल्कि जो पत्थर मारे गए वह गवर्नमेंट की तरफ से मारे गए, उस के बारे में क्या गवर्नमेंट ने कोई enquiry की ?

मंत्री : इस के लिये नोटिस की जरूरत है ।

श्री प्रबोध चंद्र : Supplementary sir, क्या यह पत्थर

Mr. Speaker: You have asked whether the Government has received any representation. This is altogether a different question.

श्री प्रबोध चंद्र : जनाब, इस सवाल से मेरा मतलब यह है कि जो representation आई उस पर गौर करके यह number बताया गया या कि जो report police से आई उसी की बिना पर यह तादाद बताई गई ?

मंत्री : जहां तक complaint का ताल्लुक है उस सिलसिले में नोटिस की जरूरत है लेकिन जहां तक यह सवाल है कि सत्याग्रहियों की तरफ से पत्थर फेंकने पर कितने आदमी जख्मी हुए उन की तादाद है 126 ।

Sardar Umrao Singh: Sir, may I know whether any case was registered against the assailants?

मंत्री : Different places हैं जहां कि ऐसे incidents हुए । कुछ हैं जो registered हुए, बाकी के लिये हमें information लेनी पड़ेगी ।

चौधरी सुन्दर सिंह : यह बताया गया कि 126 Constables जख्मी हुए । मैं पूछना चाहता हूं कि पुलिस के जरिये कितने सत्याग्रही जख्मी हुए । (हंसी)

मंत्री : इसके लिये separate नोटिस चाहिये ।

श्री प्रबोध चंद्र : मैं बज़ौर साहिब से यह पूछना चाहता हूं कि जो enquiry की गई क्या वह पुलिस की रिपोर्ट की बिना पर की गई ?

मंत्री : ऐसी कई जगहें हैं जहां यह instances हुई इस लिये जो enquiry different instances में हुई उसके लिये separate नोटिस की जरूरत है ।

Shri Prabodh Chandra: I want to know the nature of the enquiry.

Mr. Speaker: He says whether it was an enquiry through the police or through any other agency.

मंत्री : जनाब, मैं ने अर्ज किया कि यह कई instances हैं । कई जगह तो enquiry police की report पर based है और कई जगह नहीं । यह जो information है इस के लिये नोटिस की जरूरत है ।

श्री प्रबोध चंद्र : जनाब, मेरा

अध्यक्ष महोदय : क्यों आप interrupt करते हैं जब कि he has answered the question. (Why does the hon. Member interrupt when he (Minister) has answered the question.)

मंत्री : अगर किसी खास जगह के लिये definitely पूछा जायेगा तो मैं imformation लेकर जवाब दूंगा ।

मौलवी अब्दुल गनी डार : यह जो नम्बर बताया गया, इसमें कितने लोग seriously injure हुए ?

मंत्री : यह इस question से arise नहीं होता। इसके लिये off hand जवाब नहीं दे सकते।

श्री हरभगवान मौदगिल : यह जो जख्मी हुए इन में A.S.I. से ऊपर के अफसर कितने हैं और कितने A.S.Is. हैं ?

सरदार प्रेम सिंह 'प्रेम' : क्या injured persons का यही नम्बर है या इस से ज्यादा ?

अध्यक्ष महोदय : इस का जवाब तो दे दिया गया। (This has already been answered).

सरदार प्रेम सिंह 'प्रेम' : मैं यह जानना चाहता हूँ कि क्या और कोई injured हुए हैं या यही ?

Mr. Speaker : The question is about the police employees injured by Satyagrahis. This has been answered.

GOLD SMUGGLING

*864. Shri Prabodh Chandra : Will the Chief Minister be pleased to state whether Government has recently received any communication from the Union Government in connection with gold smuggling at the border of the State; if so, the contents thereof ?

Shri Mohan Lal : We have not received any communication from the Union Government to Punjab Government in this regard.

श्री प्रबोध चंद्र : जनाब, पिछले session में भी इस तरह का एक सवाल आया था। मैं पूछना चाहता हूँ कि Government of India की Home Ministry या Intelligence Branch से पंजाब गवर्नमेंट को क्या gold smuggling के बारे में कोई हिदायत आई थी कि gold smuggling को रोका जाए ?

Minister : I have given the answer.

Mr. Speaker : What is your question. Please be clear about it.

Shri Prabodh Chandra : The question is —

“Will the Chief Minister be pleased to state whether the Government has recently received any communication from the Union Government”.

स्पीकर साहिब, मेरा supplementary यह है कि आया इस सिलसिले में किसी किस्म की कोई हिदायत Central Government की तरफ से पंजाब गवर्नमेंट को आई है या नहीं।

Minister : I have already given the answer.

Mr. Speaker : The answer has already been given. Which part of the question you are referring to ?

श्री प्रबोध चंद्र : जनाबे आली, मैं कहता हूँ कि बहुत सी representations आई हैं और Government ने कई बातें मानी हैं।

Mr. Speaker : You have asked—

“Will the Chief Minister be pleased to state whether Government has recently received any communication from the Union Government in connection with gold smuggling at the border of the State; if so, the contents thereof ?”

The Hon. Minister for Finance has given a definite answer to it.

श्री प्रबोध चंद्र : क्या वज़ीर साहब के notice में है कि Mr. T.T. Krishnamachari ने Parliament में एक सवाल के जवाब में कहा था कि उन्होंने gold smuggling के बारे में पंजाब Government से पूछ ताछ की है ? क्या यह चीज़ सही है ?

Mr. Speaker: No, it does not arise.

मौलवी अब्दुल गनी डार : क्या वज़ीर साहब बतायेंगे कि पंजाब सरकार से Central Government ने gold smuggling के बारे में कोई पूछ ताछ की है ?

मंत्री: यह separate question है। इस के लिए अलहदा notice चाहिए।

श्री प्रबोध चंद्र : क्या यह चीज़ Punjab Government के इल्म में है कि Central Government की तरफ से कोई female officer gold smuggling के बारे में enquiry करने के लिये आई है ?

Mr. Speaker : That enquiry is not before this House. You can ask a separate question.

Shri Prabodh Chandra : The Finance Minister, Government of India says

Mr. Speaker : I disallow it please.

श्री प्रबोध चंद्र : जनाब स्पीकर साहब, वज़ीर साहब ने जो जवाब दिया है that is absolutely against the facts.

Mr. Speaker : How can this question arise out of this ? You have asked about some communication from the Government of India and not for any other information.

Shri Prabodh Chandra : Sir, the answer is absolutely against the facts.

Mr. Speaker : How can you say that the answer is against the facts? Order please.

मौलवी अब्दुल गनी डार : क्या वज़ीर साहब बतायेंगे कि Dy. Home Minister Mr. Datar ने जो Report Central Government को दी है उस की copy पंजाब गवर्नमेंट को आई है ?

अध्यक्ष महोदय : यह सवाल इस से पैदा नहीं होता। (This question does not arise out of this.)

DETENTIONS FOR GOLD SMUGGLING

***865. Shri Prabodh Chandra :** Will the Chief Minister be pleased to state —

(a) the total number of persons so far detained under the Preventive Detention Act for smuggling gold into the State;

(b) whether the cases of any of the persons referred to in part (a) above have been reviewed; if so, with what result ?

Shri Mohan Lal : (a) 18.

(b) Yes, cases of all the 18 smugglers were reviewed by the Punjab Advisory Board, which came to the conclusion that there was not sufficient cause for their detention. They were accordingly released by the State Government.

श्री प्रबोध चंद्र : क्या वजीर साहब यह बताएंगे कि Government ने उन अफसरों से कोई पूछ ताछ की है जिन की झूठी report पर 18 बेगुनाह आदमियों को पकड़ा गया था ?

अध्यक्ष महोदय : यह पूछ ताछ कैसे हो सकता है ? (How can this explanation be asked for ?)

श्री प्रबोध चंद्र : क्या वजीर साहब कहते हैं कि 18 आदमी detain किए गए थे....(Interruptions)

Mr. Speaker : Their cases were reviewed and they were let off. There is no question of some officers being at fault. If there had been any reference here that due to certain irregularities committed by certain officers, they were let off, then the hon. Member could ask that question here.

श्री प्रबोध चंद्र : स्पीकर साहिब, जो cases officers courts में पेश करते हैं उन में से अगर कोई prove न हो सके तो क्या उस के लिए उन अफसरान से पूछ ताछ की जाती है ?

मंत्री : Advisory Board का conclusion तो यह था कि उन आदमियों को detain करने का cause sufficient नहीं है मगर जो detaining authorities थीं उन्होंने वह cause sufficient समझा था ।

श्री प्रबोध चंद्र : जनाबे आली, smuggling का जो सवाल है यह बहुत important है ।

अध्यक्ष महोदय : मैं तो आप को चार दफा खड़ा कर चुका हूँ । बार बार आप फिर वही बात ले आते हैं । (I have given the hon. member four opportunities, but he brings in the same matter time and again.)

MOTOR MOBILE PATROL SUB-INSPECTOR IN POLICE
DEPARTMENT

***971. Shri Ram Piara :** Will the Chief Minister be pleased to state the number of Motor Mobile Patrol Sub-Inspectors along with their names in the Police Department, their headquarters, and the duration of posting of each one of them as such in the same district ?

Rao Birendar Singh : *First part.*—13.

Second part.—A statement containing their names, headquarters and duration of posting, etc., is laid on the Table of the House.

STATEMENT

There are 13 Motor Mobile Patrol Sub-Inspectors in the Transport Department. Their names, headquarters and duration of posting are given below:—

Serial No.	Name and rank	Place of posting	Duration of posting
1	S. Jaswant Singh ..	M.M.P.S.I., Karnal	From 12th March, 1957, to date.
2	Shri Bakht Ram ..	M.M.P.S.I., Amritsar ..	From 29th September, 1957, to date.
3	S. Naranjan Singh ..	M.M.P.S.I., Hoshiarpur	From 11th May, 1955 to 7th October, 1957.
4	S. Chanchal Singh ..	M.M.P.S.I., Pathankot	From 8th April, 1956, to date.
5	S. Randhir Singh ..	M.M.P.S.I., Muktsar	From 1st October, 1957, to date.
6	Shri Pran Nath ..	M.M.P.S.I., Hissar ..	From 23rd June, 1957, to date.
7	S. Kartar Singh ..	M.M.P.S.I., Bhatinda	From 1st February, 1957, to date.
8	Shri Inder Sain ..	M.M.P.S.I., Gurgaon	From 22nd September, 1956 to 13th October, 1957.
9	S. Joginder Singh ..	M.M.P.S.I., Jullundur	From 3rd May, 1957, to date.
10	S. Kartar Singh ..	M.M.P.S.I., Rohtak	From 19th July, 1957, to date.
11	Shri Nand Lal ..	M.M.P.S.I., Kulu	From 22nd July, 1957, to date.
12	S.I. Nand Lal ..	M.M.P.S.I., Gurgaon	From 14th October, 1957, to date.
13	Shri Net Ram ..	M.M.P.S.I., Sangrur	From 11th May, 1957, to 31st August, 1957.

श्री राम प्यारा : क्या वजीर साहब यह बतायेंगे कि Government की कोई ऐसी practice है कि अगर कोई Government servant तीन साल एक post पर रहा हो तो उस को वहां से बदल दिया जाए ?

लोक कर्म मंत्री : आम तौर पर ऐसे किया जाता है।

श्री राम प्यारा : क्या इन 13 में कोई ऐसे अपसरान हैं जो एक ही post पर तीन सालों से ज्यादा रहे हों ?

अध्यक्ष महोदय : एक post से आप का मतलब एक जगह का है ? (By one post does the hon. Member mean at one place?)

श्री राम प्यारा : नहीं जी, मेरा मतलब एक post का है।

Mr. Speaker : The hon. Member ought to have been more clear about it in the question itself.

POSTINGS OF ASSISTANT SUB-INSPECTORS AND PROSECUTING SUB-INSPECTORS

*976. Chaudhri Balbir Singh : Will the Chief Minister be pleased to state---

- (a) whether it is the policy of Government that officers above the rank of Assistant Sub-Inspectors and Prosecuting Sub-Inspectors in the Police Department are not posted in their home districts ;
- (b) whether it is a fact that the Prosecuting Inspector at present posted at Hoshiarpur belongs to the said district ; if so, how long and the reasons for his being posted there ?

Shri Mohan Lal : (a) Yes, it is generally the policy of Government that officers above the rank of Assistant Sub-Inspectors and Prosecuting Sub-Inspectors should not be posted in their home districts.

(b) No ; the officer in question belongs to Jullundur District.

KIDNAPPING CASES IN THE STATE

*983. Sardar Rajinder Singh : Will the Chief Minister be pleased to state---

- (a) the total number of cases of kidnapping registered in the State during the nine months prior to 30th September, 1957 ;
- (b) the total number of persons or gangs, if any, arrested in connection with the said cases ;
- (c) the number of cases referred to above still pending in the courts and the number of those in which the accused have since been discharged, separately ?

Shri Mohan Lal : (a) 275.

(b) 459 persons. One gang traced in Ambala District. Efforts are afoot to round up its members.

(c) *No. of cases still pending in courts*

100

No. of cases in which accused have since been discharged

16

DETENTIONS IN CONNECTION WITH THE "SAVE-HINDI" AGITATION

***1013. Shri Rala Ram :** Will the Chief Minister be pleased to state the total number of persons so far detained under the Preventive Detention Act in connection with the 'Save-Hindi' Agitation ?

Shri Mohan Lal : - 112.

BAHU AKBARPUR INCIDENT

***1014. Shri Rala Ram :** Will the Chief Minister be pleased to state—

(a) whether any complaints regarding the alleged police excesses at village Bahu Akbarpur, district Rohtak, during the "Save-Hindi" Agitation have come to his notice ; if so, whether any enquiry has been held in this connection ;

(b) if the reply to part (a) above be in the affirmative , the results of the said enquiry ?

Shri Mohan Lal : (a) *Part I.*—Yes.

Part II.—No. The case is sub-judice.

(b) Does not arise.

श्री प्रबोध चंद्र : क्या वजीर खजाना साहब के इल्म में यह चीज है और वह बतायेंगे कि U.P. में All-India Congress की तरफ से इस सिलसिले में enquiry हुई थी और उन के सामने Government के officers पेश हुए थे ?

मंत्री : इस के लिये मुझे separate notice चाहिए । फिर मैं बता दूंगा ।

श्री शेर सिंह : स्पीकर महोदय, जब कोई ऐसा सवाल पूछा जाता है तो वजीर साहिबान जवाब में कह देते हैं कि case sub-judice है । उस दिन भी Chief Minister साहिब ने कहा था कि case sub-judice है और आज फिर यह कह दिया गया है कि case sub-judice है । मैं कहना हूँ कि यह वाक्या 15, 16 तारीख को हुआ था और police ने बेगुनाह लोगों को बहुत बुरी तरह से पीटा । मैं पूछता हूँ कि यह case sub-judice कैसे हो गया ?

Minister : The hon. Member is entitled to ask any supplementary. He is making a speech to which he is not at all entitled. If he wants to question the veracity of the answer that is given by the Government, he can do so by adopting the procedure prescribed in the rules. He cannot make a speech at this stage.

Mr. Speaker : Does the hon. Member mean to say that the case is not sub-judice ?

Shri Sher Singh : Yes, Sir. I say that this case is not sub-judice.

Shri Prabodh Chandra : On a point of order, Sir.

Mr. Speaker : How can I check a Minister from giving a wrong answer ? May I know whether the rules empower the Speaker to do so ? The hon. Member himself was a Minister at one time.

चौधरी लहरी सिंह : मैं पूछना चाहता हूँ कि क्या court में case चल भी रहा है ?

श्री शेर सिंह : जो 15, 16 तारीख को police ने लोगों को पीटा है क्या उस के बारे में case चल रहा है ?

मंत्री : मैं अर्ज करता हूँ कि आप ने सवाल में तारीख तो पूछी नहीं थी ।

Mr. Speaker : He says that the matter is sub-judice. He has already said that.

श्री भरत सिंह : मैं वजीर साहिब से यह पूछना चाहता हूँ कि क्या 15 और 16 तारीख के मुतअल्लिक कोई केस चल रहा है या उस केस के अलावा कोई और केस sub-judice है ?

अध्यक्ष महोदय : इस के लिए आप अलहदा notice दें। (The hon. Member may please give a separate notice for this.)

श्री इन्दर सिंह : क्योंकि यह एतराज करेंगे इस लिए सवाल पूछने से पहले मैं आप के notice में यह बात लाना चाहता हूँ कि सवाल जो है उस के words यह हैं कि "whether any complaints regarding the alleged police excesses at village Bahu Akbarpur, District Rohtak, during the "Save Hindi" Agitation have come to his notice...." तो मैं यह पूछना चाहता हूँ कि वजीर साहिब जो कहते हैं कि मामला sub-judice है तो वह कौन सी तारीख का मामला है जो sub-judice है ?

मंत्री : Date के लिए separate notice दें ।

श्री इन्दर सिंह : स्पीकर साहिब, मेरा सवाल सिर्फ इतना ही है कि यह कहते हैं कि यह मामला sub-judice है, मैं पूछना चाहता हूँ कि कौनसा मामला है जो sub-judice है और वह कौन सी तारीख का है । जब इन को यही पता नहीं तो यह किस तरह कहते हैं कि मामला sub-judice है ? आखिर वह कौनसा मामला है जो sub-judice है ?

मंत्री : मैं यह अर्ज करना चाहता हूँ कि सवाल में तारीख पूछी नहीं गई है। जो complaint पूछी गई है वह sub-judice है। Date के बारे में अगर पूछेंगे तो जवाब दे देंगे।

Mr. Speaker : Is any date mentioned in the question ?

Minister : Not at all.

Mr. Speaker : It is a very general question about a certain incident which has taken place. He (the Minister) says that the case is sub-judice. If the hon. Member wants to have more information about it, he may ask for it through a separate question.

श्री शेर सिंह : मैं वजीर साहिब से यह दरियाफत करना चाहता हूँ कि police excesses के सिलसिले में भी case court में pending है या नहीं। कितने cases हैं जो चल रहे हैं ?

Mr. Speaker : I want to know as to how many cases are pending in the court. Are they more than one ?

Minister : Sir, I cannot give this information off hand. I will have to collect the facts.

श्री शेर सिंह : ऐसा कोई केस नहीं है। case दूसरा है जो चल रहा है। यह गलत चीज कह रहे हैं।

Mr. Speaker : He says that this case is sub-judice.

श्री शेर सिंह : स्पीकर साहिब, मैं आप को यह बताना चाहता हूँ कि इन्होंने लोगों पर बे-पनाह जुल्म किये हैं और अब वहां की गई अपनी ज्यादतियों को छुपाने के लिए यह गलत जवाब दे रहे हैं। ऐसा कोई case नहीं चल रहा है।

अध्यक्ष महोदय : आप खुद मिनिस्टर रहे हैं। इस लिये आप को ऐसा नहीं कहना चाहिए। (The hon. Member himself had been a minister. Therefore, he should not say such things.)

श्री इन्दर सिंह : मैं, स्पीकर साहिब.....

Mr. Speaker : No please.

श्री इन्दर सिंह : मैं, जनाब, पहले ही सवाल पूछने के लिए खड़ा था। जब आप ने उन को पुकारा, I was on my legs.....

Mr. Speaker : No please. The hon. Minister has already given whatever information he possessed.

श्री इन्दर सिंह : वह information कहां दे रहे हैं बल्कि evading answer दे रहे हैं। (Interruptions)

मंत्री : गलत बात है। It is absolutely incorrect.

श्री इन्दर सिंह : यह अपनी काली करतूतों पर जान बूझ कर पर्दा पोशी कर रहे हैं. . . .

(*Interruptions, voices of Order, Order and loud noise*)

मंत्री : बिल्कुल गलत कह रहे हैं. . . . (*Interruption and noise*)

Mr. Speaker : Order, order.

श्री इन्दर सिंह : जनाब, मैं आप की protection लेना चाहता हूँ । इस सवाल का जवाब.

अध्यक्ष महोदय : अगर मैं आप की मर्जी के मुताबिक ही protection दूँ तो इस का end नहीं होगा । (If I give protection to the hon. Member according to his desire then there will be no end to it.)

ENQUIRY INTO THE LATHI CHARGE ON PRISONERS IN FEROZEPORE JAIL

*866. Shri Prabodh Chandra : Will the Minister for Planning and Community Projects be pleased to state—

- (a) whether recently there was any lathi charge on the prisoners confined in the Ferozepore Jail ; if so, whether any judicial enquiry was ordered into the matter ;
- (b) if the answer to part (a) above be in the affirmative whether the report of the Enquiry Officer has been received by Government ;
- (c) if the said report has been received by Government the findings of the Enquiry Officer ?

Dr. Gopi Chand Bhargava : (a) Yes, Sir.

(b) Yes, Sir.

(c) It is being examined by Government.

श्री प्रबोध चंद्र : क्या मैं वजीर साहिब से पूछ सकता हूँ कि कब वह report Government के पास आई और कितनी देर उस को examine करने के लिए लगेगी ?

मंत्री : इस के लिए कि कब यह report आई notice चाहिए क्योंकि मेरे पास सारे papers नहीं हैं । Examination के time के लिए इतना ही कह सकता हूँ कि as early as possible.

श्री प्रबोध चंद्र : क्या as early as possible की कोई definition है ? एक हफ्ता, दो हफ्ते या महीना ?

मंत्री : अर्ज यह है कि इस तरह time limit देना मुश्किल होता है क्योंकि गवर्नमेंट के कई sections में इस का examination होगा । फिर देखना है कि report कितनी लम्बी है वगैरह २ । इसलिए time limit देना मुश्किल है ।

श्री प्रबोध चंद्र : क्या गवर्नमेंट न यह फैसला किया है कि इस report को publish नहीं करना है ?

मंत्री : हमने अभी कोई फैसला नहीं किया है ।

श्री प्रबोध चंद्र : क्या यह report जब इस का examination खत्म हो जाएगा, public में आएगी या नहीं ?

मंत्री : यह तो question of policy है । मैं इस का क्या जवाब दे सकता हूं ?

मौलवी अब्दुल गनी डार : क्या वजीर साहिब बताएंगे कि जो report आई है और जितनी का आपने examination किया है उतनी पर कोई action लिया गया है ?

मंत्री : अभी report का examination हो रहा है ।

अध्यक्ष महोदय : वह कहते हैं कि जितनी आप रोज examine करें साथ ही साथ उतनी पर action भी लेते जाएं । (हंसी) (He says that the hon. Minister may take action simultaneously on that much portion of the report which he examines daily.) (laughter)

श्री प्रबोध चन्द्र : वजीर साहिब ने (a) और (b) part का जवाब देते हुए फरमाया है कि judicial enquiry हुई । तो क्या मैं उन से पूछ सकता हूं कि जिन अफसरान के खिलाफ charges थे उन को defend करने के लिए legal aid दी गई और Deputy Advocate General गवर्नमेंट की तरफ से वहां गए ?

मंत्री : वकील तो दोनों तरफ के थे । दूसरी तरफ से भी जो वकील पेश हुए उन को भी गवर्नमेंट ने ही pay किया ।

COMMUNITY PROJECTS, ETC., IN KANGRA DISTRICT

*1005. Chaudhri Hari Ram : Will the Minister for Planning and Community Projects be pleased to state the number of Community Projects, Community Blocks and National Extension Service Blocks so far started in the Kangra District, tehsil-wise, together with the date on which each of these was started ?

Dr. Gopi Chand Bhargava : Thirteen Community Development and National Extension Service Blocks have been started in the Kangra District. Tehsil-wise information together with the month and year of starting of each of the Blocks is as under :—

1. Tehsil Dehra—
 - (1) Dehra at Mangwal .. April, 1955.
 - (2) Prag Pur .. April, 1956.
2. Tehsil Nurpur—
 - (1) Nurpur .. October, 1953.
 - (2) Indora .. April, 1957.
3. Tehsil Palampur—
 - (1) Palam Pur at Andretta .. October, 1954.
 - (2) Lambagraon .. April, 1956.

[Minister for Planning and Community Projects]

4. Tehsil Hamirpur—

- (1) Hamirpur .. April, 1954.
 (2) Bhota .. October, 1956.
 (3) Barsar .. October, 1957.

5. Tehsil Kangra—

- (1) Kangra .. April, 1955.

6. Tehsil Kulu—

- (1) Kulu .. October, 1953.
 (2) Outer Seraj .. October, 1954.
 (3) Inner Seraj .. October, 1956.

अध्यक्ष महोदय: परसों श्री राम प्यारा का एक सवाल *940 नम्बर रह गया था।
 Minister for Irrigation and Power may reply to it. (Question No. *940 of Shri Ram Piara is pending since yesterday. The Minister for Irrigation and Power may reply to it.)

EXPENDITURE ON TUBEWELLS ON WESTERN JAMUNA CANAL

*940. Shri Ram Piara : Will the Minister for Irrigation and Power be pleased to state—

- (a) the total amount of charges for electricity consumed on running the tube-wells along the Western Jamuna Canal paid during 1956-57, month-wise ;
 (b) the amount being spent by Government annually on the establishment, the maintenance of feeder channels and repairs of Tube-wells referred to above ?

Sardar Gian Singh Rarewala : (a) The detail of month-wise expenditure is given below :—

	Rs.	A.	P.
April, 1956 ..	Nil		
May, 1956 ..	60,909	8	0
June, 1956 ..	56,188	13	0
July, 1956 ..	62,340	3	0
August, 1956 ..	38,944	8	0
September, 1956 ..	2,970	1	0
October, 1956 ..	7,251	9	0
November, 1956		
December, 1956 ..	8,228	14	0
January, 1957 ..	43,112	0	0
February, 1957 ..	56,570	15	0
March, 1957 ..	1,16,535	12	0
Total ..	4,53,052	3	0

(b) Amount spent annually for 1956-57 —

		Rs.	A.	P.
(i) Establishment	..	61,675	0	0
(ii) Maintenance of feeder channels	..	28,922	0	0
(iii) Repairs of tube-wells:—				
(a) Pumping sets	..	38,911	0	0
(b) Buildings	..	5,749	0	0
Total	..	44,660	0	0
Total of items (i), (ii) and (iii)	..	1,35,257	0	0

In addition, the following expenditure is also debitable to annual working of these tube-wells :—

		Rs.	A.	P.
(i) Depreciation	..	1,16,854	0	0
(ii) Petty item	..	281	0	0
Total	..	1,17,135	0	0

श्री राम प्यारा : क्या वजीर साहिब बतलायेंगे कि यह जो रुपया खर्च हुआ इस के बाद कुछ पानी भी दे रहे हैं ?

मंत्री : Yes. पानी दे रहे हैं ।

श्री राम प्यारा : पानी की quantity कितनी है ?

Minister : I require notice for that.

श्री राम प्यारा : वजीर साहिब ने 938 का जवाब दे दिया है, 940 का दे दिया है मगर 939 का नहीं दिया है । मैं, जनाब, आप के notice में यह बात लाना चाहता हूँ कि अगर सवाल नं. 939 को examine किया जाए तो उस में सिर्फ़ यही पूछा गया है कि फलां regulation centre से कितना पानी आगे जाता है...

Mr. Speaker : The minister has applied for extension of time for giving reply.

श्री राम प्यारा : स्पीकर साहिब, extension तो मांगी गई मगर इस की कोई ज़रूरत ही नहीं थी । मेरा सवाल सिर्फ़ इतना ही था कि दाऊदपुर Regulation Centre से कितना पानी आगे जाता है । मैं आप के notice में यह लाना चाहता हूँ कि गवर्नमेंट का लाखों रुपया जाया हो रहा है.....

अध्यक्ष महोदय : पहले आप थोड़ा सा questions का procedure पढ़ें। आप को पता होना चाहिए कि direct question ही हो सकता है, suggestions वगैरह नहीं हो सकती हैं। (Let the hon. Member please study a little the procedure regarding questions. He should know that only direct question can be asked and suggestions etc. can not be made therein.)

श्री राम प्यारा : जनाब, अगर आप इन तीनों सवालों को देखें तो यह एक दूसरे के साथ connected हैं। दो का तो जवाब दे दिया है मगर एक का नहीं दिया है। यह कहते हैं कि पानी दिया गया है। मगर पहुंचता नहीं है, पता नहीं कहां गायब हो जाता है।

अध्यक्ष महोदय : अब आप का सवाल भी गायब हो गया है। (हंसी) The question Hour is over. (Now his question has also disappeared (laughter). The question hour is over.)

UNSTARRED QUESTIONS AND ANSWERS

POSTS OF EXCISE INSPECTORS BROUGHT UNDER REDUCTION IN ERSTWHILE PEPSU STATE

459. Sardar Atma Singh : Will the Minister for Planning and Community Projects be pleased to state—

- (a) whether any posts of Excise Inspectors in the erstwhile Pepsu State were brought under reduction in 1954 ; if so, their number ;
- (b) the total number of Excise Inspectors appointed in erstwhile Pepsu during the years 1954, 1955 and 1956 and the number of retrenched persons referred to in part (a) above, amongst them ;
- (c) whether any appeals from the retrenched persons referred to in part (a) above are at present pending with the Department; if so, the time by which they are expected to be decided ?

Dr. Gopi Chand Bhargava : (a) *Part I.*—No post of Excise Inspector was brought under reduction in erstwhile Pepsu in 1954.

Part II.—Question does not arise.

(b) *Part I.*—Only one Excise Inspector was appointed during the year 1954. No Excise Inspector was appointed during the years 1955 and 1956.

Part II.—In view of the reply to Part II of (a) above, the question does not arise.

(c) In view of the reply to part (a) above, the question does not arise.

PROTECTION OF BUND AT BEIN NADI

460. Sardar Atma Singh : Will the Minister for Revenue be pleased to state whether any steps have so far been taken for the construction of a protection bund at Bein Nadi near village Shahwala Andrisa, Sub-Tahsil Sultanpur, which he visited on 13th August, 1957, along with the Financial Commissioner ; if so, the amount provided for the purpose ?

Sardar Gian Singh Rarewala : Survey work for canalization of Bein Nadi is in hand and after this scheme is executed Shahwala Andrisa village in Sultanpur Tehsil will be protected from floods.

No provision for funds has been made for this work during the current year.

ENQUIRY REGARDING ALLOTMENT OF HOUSES, ETC., IN
VILLAGE SAIDPUR, DISTRICT KAPURTHALA

461 Sardar Atma Singh : Will the Minister for Revenue be pleased to state whether any enquiry regarding allotment of evacuee houses and taurs in village Saidpur, sub-tehsil Sultanpur, District Kapurthala was held; if so, the findings thereof and the action, if any, taken thereon ?

Giani Kartar Singh : Yes. The enquiry regarding allotment of evacuee houses and taurs in village Saidpur has not been completed so far, and till any findings are given, the question of taking action thereon does not arise.

CONSOLIDATION OFFICERS AT KAPURTHALA

462 Sardar Atma Singh : Will the Minister for Consolidation and Health be pleased to state whether Government received any complaints from the public against the officers of the Consolidation Department posted at Kapurthala ; if so, their names and the action, if any, taken against them ?

Chaudhri Suraj Mal :

First Part. Yes.

Second Part. (i) Shri Labha Singh, Consolidation Officer, Kapurthala.

(ii) Shri Anant Ram, Settlement Officer, Consolidation of Holdings, Kapurthala.

(iii) Shri Alam Singh, Head Assistant, Office of the Settlement Officer, Kapurthala.

(iv) Shri Ved Parkash, Accountant, Office of the Settlement Officer, Consolidation of Holdings, Kapurthala.

(v) Shri Girdhari Lal, Assistant Consolidation Officer.

(vi) Shri Ram Parkash, Inspector.

(vii) Shri Mukhtiar Singh. }

(viii) Shri Prem Pal. }

Sub-Inspectors

Third Part. The matter is receiving the attention of Government.

CONSOLIDATION OPERATIONS IN VILLAGE KAKRA, TEHSIL SANGRUR

463 Sardar Pritam Singh Sahoke : Will the Minister for Consolidation and Health be pleased to state—

(a) whether it is a fact that consolidation operations are being carried out in village Kakra, tehsil Sangrur;

(b) whether Government have received any complaints to the effect that an official among the consolidation staff has purchased land in the said village; if so, whether previous permission for the said purchase had been obtained by him?

Chaudhri Suraj Mal :

(a) Yes.

(b) *Ist Part*—Yes.

Second Part—No previous permission for the purchase was obtained by the official concerned.

NAZOO LAND IN SUB-TEHSIL SUNAM, DISTRICT SANGRUR

465. Sardar Pritam Singh Sahoke : Will the Minister for Revenue be pleased to state—

(a) the names of those villages of sub-tehsil Sunam, tehsil Sangrur where *nazool* lands exists,

(b) whether all the *nazool* lands referred to in part (a) above have been given to the Harijans; if not, the names of the villages where it has not been so given together with the reasons thereof?

Giani Kartar Singh :

(a) The information is contained in the enclosed statement.

(b) All the land mentioned in the statement has been given to Harijans with the exception of a small area in villages Nilowal (partly on long lease) Dirba-Janal-Tul Banjara-Kahngarh-Lad Banjara Kalan-Ghanaur Jatan-Fulak, detailed in the column of remarks of the statement which is with ex-Military personnel apparently as a reward for military service.

List of villages of Sub-Tahsil Sunam where the Nazool land is situated

Serial No.	Name of Village	Total area of Nazool land in bighas and biswas		Nazool land given to Harijans		REMARKS
		Bighas	Biswas	Bighas	Biswas	
1	Sunam ..	467	13	460	13	7 bighas under mortgage
2	Nilowal ..	98	7	63	10	34-17 under long lease
3	Jakhpelwas ..	175	10	169	10	6 bighas under mortgage
4	Dhaliwalwas ..	3	5	3	5	..
5	Satauj ..	94	18	94	18	..
6	Chajal ..	44	15	44	15	..
7	Ratolian ..	27	4	27	4	..
8	Chatha Narara ..	50	5	50	5	..
9	Bhurar ..	421	18	421	18	..
10	Shahpur Khurd ..	40	6	40	6	On lease.

Serial No.	Name of village	Total area of Nazool land in Bighas and Biswas		Nazool land given to Harijans		REMARKS
		Bighas	Biswas	Bighas	Biswas	
11	Majowal ..	92	19	92	19	..
12	Bigarwal ..	40	19	40	19	On lease.
13	Lehra ..	186	6	186	6	..
14	Sangat Pura ..	40	7	40	7	..
15	Kanakwal ..	111	1	111	1	..
16	Gaga ..	67	19	67	19	..
17	Arkwas ..	58	16	58	16	..
18	Gandwan ..	47	00	47	00	..
19	Chabhar ..	149	10	149	10	..
20	Ghora Nab ..	415	8	415	8	..
21	Bhuttal Kalan ..	197	7	197	7	..
22	Dehalan ..	251	6	251	6	..
23	Dudian ..	220	13	220	13	..
24	Bhutil Khar 1 ..	249	16	249	16	..
25	Dhindsa ..	116	16	116	16	..
26	Kaurian ..	167	5	167	5	..
27	Bushera ..	599	1	599	1	..
28	Shadi Heri ..	133	18	133	18	..
29	Rogla ..	514	4	514	4	..
30	Ubha ..	87	18	87	18	..
31	Rai-Dhrain ..	779	9	601	3	178-6 under mort- gage
32	Dhandoli Kalan ..	228	15	228	15	
33	Dirba ..	19	16	..		
34	Janal ..	9	15	..		
35	Mehlan ..	96	2	54	2	42 bighas under mortgage
36	Samuran ..	64	19	52	9	12-10 under mort- gage
37	Sehal ..	525	13	524	13	
38	Tul Banjara ..	117	18	..		Allotted to Fauji
39	Kahangarh ..	49	5	..		Do
40	Khanal Kalan ..	40	17	40	17	

[Minister for Revenue]

Serial No.	Name of village	Total area of Nazool land in Bighas and Biswas		Nazool land given to Harijans		REMARKS
		Bighas	Biswas	Bighas	Biswas	
41	Khetla ..	205	3	205	3	
42	Lad Banjara Kalan ..	90	14	..		Allotted to Fauji
43	Ghanaur Jatra ..	139	0	99	..	40 Bighas allotted to Fauji
44	Baga ..	78	8	50	12	27-16 under mortgage
45	Nama Gaon ..	778	16	788	16	
46	Banarsi ..	705	4	705	4	
47	Khanauri Kalan ..	668	4	668	4	
48	Andana ..	656	12	656	12	
49	Chanaud ..	361	13	348	15	12--18 under mortgage
50	Mandvi ..	812	10	766	5	46—5 under mortgage
51	Fulak ..	324	1	264	1	60 bighas allotted to Fauji
52	Fatehgarh Nauabad ..	10	13	10	13	
53	Bhulan ..	262	16	262	16	
54	Gobindgarh Nauabad ..	56	12	16	12	40 Bighas under mortgage
55	Balran ..	169	13	169	13	
56	Salimgarh ..	251	10	251	10	
57	Bhundar Bhani ..	354	7	354	7	
58	Surjan Bhaini ..	63	6	63	6	
59	Wazidpur ..	32	13	32	13	
60	Munak ..	105	1	105	1	

NAZOO LAND IN VILLAGE SHERON, DISTRICT SANGRUR

466. **Sardar Pritam Singh Sahoke :** Will the Minister for Revenue be pleased to state —

(a) the area of nazool land in village Sheron, tehsil Sangrur in the year 1954-55 and in September, 1957, respectively ;

(b) whether it is a fact that the difference in the area referred to above has been transferred in the name of some person ; if so, the reasons therefor and the action, if any, proposed to be taken in the matter ?

Giani Kartar Singh : (a) The area of Nazool land in village Sheron in the year 1954-55 and in September, 1957 was 67 bighas, 12 biswas.

(b) The whole area has been allotted to the Harijan Co-operative Society.

OPENING OF PRIMARY HEALTH CENTRES IN SANGRUR DISTRICT

467. Sardar Pritam Singh Sahoke : Will the Minister for Consolidation and Health be pleased to state —

(a) whether there is any proposal under consideration of Government to open primary Health Centres in district Sangrur during the current year ; if so, the names of the places where they are proposed to be opened ;

(b) whether he is aware of the fact that the residents of village Dirhba, tehsil Sunam are prepared to make a voluntary contribution of Rs. 16,000 for the building of a Primary Health Centre ; if so, whether Government propose to open a Centre in this village ?

Chaudhri Suraj Mal : (a) Yes, at village Julana.

(b) Yes. The Block Development Officer, Sunam, has sent a proposal to the Deputy Secretary, Development Department, for setting up a Primary Health Centre at Sunam.

CONSTRUCTION OF ROADS FROM JAKHAL TO SUNAM AND MASTUANA TO BHIKHI

468. Sardar Pritam Singh Sahoke : Will the Minister for Public Works be pleased to state —

(a) whether there was any scheme under the consideration of the erstwhile Pepsu Government to construct the following roads under the Second Five-Year Plan ;

(i) Jakhal to Sunam via Lehra ; and

(ii) Mastuana to Bhikhi via Longowal ;

(b) whether the Government proposes to construct the said roads; if so, the time by which the construction is expected to be taken in hand ?

Rao Birender Singh : (a) Yes.

(b) Jakhal-Sunam road is likely to be built during the Second Five-Year Plan if funds are made available. Mastuana-Bhikhi Road cannot be built till it is included in any Plan.

STAFF OF THE DEPARTMENT OF BACKWARD CLASSES

470. Sardar Pritam Singh Sahoke : Will the Minister for Agriculture and Forests be pleased to state —

(a) the date when the Department of Backward Classes was created in the erstwhile PEPSU State ;

[Sardar Pritam Singh Sahoke]

(b) whether the staff of the said department is permanent ; if not, the reasons therefor ;

(c) whether the designation of the Assistant Welfare Officers of the department has been changed to that of Harijan Welfare Officers; if so, the reasons therefor ?

Sardar Gurbanta Singh : (a) October, 1949.

(b) The staff of the Backward Classes Department of the erstwhile PEPSU State was recruited on a temporary basis. It is not permanent. In consequence of the merger, Government have appointed a Cadre Committee to consider the question as to whether the staff of the Backward Classes Department should be made permanent.

(c) The designation of the Assistant Welfare Officers has been changed to Harijan Welfare Workers because (i) similar staff in the Punjab had been named Harijan Welfare Worker and (ii) the appellation 'Officer' was not considered in keeping with the character and the purpose of these posts.

CONSTRUCTION OF BRIDGES ON DOABA BIST CANAL

471. Sardar Udham Singh : Will the Minister for Irrigation and Power be pleased to state whether he received any memorandum from the M.L.As of Jullundur and Hoshiarpur Districts regarding the construction of new bridges across the Doaba Bist Canal ; if so, the action, if any, taken or proposed to be taken thereon ?

Sardar Gian Singh Rarewala : Yes, a memorandum from the M.L.As of Jullundur and Hoshiarpur Districts has been received. The matter is under consideration of Government.

COMPLAINT AGAINST NATIONAL TRANSPORT AND ENGINEERING COMPANY, LTD., PATIALA

478. Shri Inder Singh : Will the Minister for Public Works be pleased to state whether any complaint against the National Transport and Engineering Company Ltd., Patiala, against the closure of Sunam-Budhlada route for a period of 5 years was received from the Village Panchayats concerned ; if so, the action taken or proposed to be taken thereon ?

Rao Birendar Singh : Yes. Two complaints were received containing allegations of lack of regular operation. The Secretary, Regional Transport Authority, sent for the operators and gave them a warning that on receipt of a further complaint of irregular operation, except on rainy days when the route is rendered inoperatable, serious notice shall be taken.

COMMUNICATIONS FROM DISTRICT TRANSPORT WORKERS AGAINST CERTAIN TRANSPORT COMPANIES OF PATIALA

479. Shri Inder Singh : Will the Minister for Public Works be pleased to state whether the Secretary, Regional Transport Authority recently received any complaint from the District Transport Workers Union, Patiala, to the effect that the National Transport and Engineering Company, Ltd.

Patiala, the Afghan Bus Service, Patiala, and the Samana Bus Service, Patiala, having got 31 seater buses passed are operating 52 seater buses ; if so, the action, if any, taken thereon ?

Rao Birendar Singh : *First Part.*—Yes.

Second Part.—The Samana Bus Service and the Afghan Bus Service do not possess any 31 seater vehicle. The National Transport and Engineering Company, Ltd., Patiala, possess 15 vehicles with varying seating capacity which are registered against 15 permits held by them out of which 5 permits are for operation on Kacha routes. Under the law, fleet owners are permitted to have all their vehicles entered on all permits. As such, they may use any vehicle against any of their permits, provided the vehicle bears a valid certificate of fitness.

WORK CHARGED MISTRIES IN P.W.D. (BUILDINGS AND ROADS)

480. Shri Inder Singh : Will the Minister for Public Works be pleased to state —

- (a) the qualifications, if any, prescribed for the post of a work charged 'Mistry' in the Public Works Department (Buildings and Roads) ;
- (b) whether any persons not possessing the qualifications referred to in part (a) above have been employed as 'Mistries' in the said Department ; if so, the reasons therefor ;
- (c) the names of persons who are working as 'Mistries' in the Public Works Department (Buildings and Roads) and Construction Divisions, Patiala together with their qualifications ?

Rao Birendar Singh : (a) Whereas no qualifications had been prescribed for employment of work-charged mistries/work-inspectors in the erstwhile Punjab State, the following qualifications for the purpose were, however, prescribed in erstwhile PEPSU P.W.D. towards the end of the year 1956.

“ Only craftsmen such as masons, carpenters, painters, blacksmiths etc. with a minimum of five years experience of working with their own hands, duly certified by an officer of the minimum rank of a Sub-Divisional Officer, should be considered for appointment as work charged mistries. The officer competent to appoint such an establishment should see that the work charged mistry appointed has an experience of the particular trade suitable to the construction work for the supervision of which he is required. ”

(b) In view of reply against (a) above the question of appointment of work mistries not fulfilling the required qualifications in the erstwhile Punjab State area does not arise. In the erstwhile Pepsu State area no work charge mistries not possessing the prescribed qualifications have been appointed.

(c) Patiala Construction Division has since been amalgamated with Patiala Division, Buildings and Roads. A list giving the names of Mistries at present working in the amalgamated Patiala Division, Buildings and Roads, together with their qualifications is laid on the Table of the house.

[Minister for Public Works]

Statement of Work-charged Mistries in Patiala Division.

Serial No.	Name	Date of appointment	Experience
1	Shri Gurbachan Singh, A. R. Mistry	5th January, 1951 ..	3 years experience
2	Shri Mangal Singh, A. R. Mistry	28th November, 1948 ..	Ditto
3	Shri Gurbux Singh	Prior to 1st September, 1956	Ditto
4	Shri Amar Chand ..	All the persons have got experience of 3 years of building work.	
5	Shri Takhat Singh ..		
6	Shri Ranjit Singh ..		
7	Shri Kulwant Singh ..		
8	Shri Hakim Singh ..		
9	Shri Uttam Singh ..		
10	Shri Fateh Chand ..		
11	Shri Hardyal Singh ..		
12	Shri Kahla Singh ..		
13	Shri Gian Singh ..		
14	Shri Shiv Shankar ..	Qualifications Under-Matric ..	Experience Experience of 20 years.
15	Shri Amar Singh ..	Ditto ..	Experience of 10 years (Carpenter-cum-Mason)
16	Shri Baldev Kishan ..	Ditto ..	7 years
17	Shri Roor Singh ..	Ditto ..	10 years
18	Shri Pirthi Chand ..	Matric ..	10 years
19	Shri Om Parkash ..	Under-Matric ..	8 years
20	Shri Sohan Singh ..	Ditto ..	6 years
21	Shri Chhaju Ram ..	Ditto ..	9 years
22	Shri Rawail Singh ..	Ditto ..	4 years
23	Shri Sunder Singh ..	Ditto ..	2½ years
24	Shri Swaran Singh ..	Ditto ..	2½ years
25	Shri Baldev Singh ..	Ditto ..	3 years
26	Shri Amarjit Singh ..	Ditto ..	2½ years
27	Shri Kartar Singh ..	Ditto ..	8 years
28	Shri Gurban Singh ..	Ditto ..	4 years

Serial No.	Name	Qualifications	Experience
29	Shri Babu Singh ..	Can read Punjabi only ..	4 years
30	Shri Jai Singh ..	Ditto ..	4 years
31	Shri Gurcharan Singh	B.A. (Eng). ..	Since 1st February, 1955
32	Shri Amrik Singh ..	F.Sc. ..	Since 1st January, 1955
33	Shri Dalip Singh ..	Ex-Militaryman employed before September, 1956	Working as Work-charge Mistry before the formation of Pepsu. Has got more than 10 years practical experience.
34	Shri Achhra Singh ..	Is a Permanent Mistry in the P.W.D., Buildings and Roads, employed before September, 1956	Working as Work-charge Mistry before the formation of Pepsu. Knows practical work of mason and carpenter.
35	Shri Attar Chand ..	Is a permanent Mistry in the P.W.D., Buildings and Roads, employed since before the formation of Pepsu	Working as Work-charge Mistry since before formation of Pepsu. Is a regular employee of Patiala State Buildings and Roads.
36	Shri Gurdial Singh ..	Was employed before September, 1956 when the construction of New Rajindra Hospital, Patiala was started	Working as Work-charge Mistry since November, 1952. Has got practical experience of 5 years to his credit.
37	Shri Jagat Singh ..	Was promoted from the post of Mate to Work-charged Mistry before September, 1956	Working as Work-charged Mistry since June, 1953 with 4 years experience to his credit.

ADJOURNMENT MOTIONS

अध्यक्ष सहोदय : मैं पहली adjournment motion* को इस बिना पर rule

3 p.m.

out करता हूँ कि इसी subject पर पहले भी एक adjournment motion आई थी जिसे कि मैं out of order करार दे चुका हूँ। इस के अलावा इस मसला को ठीक कराने का यह proper procedure भी नहीं है।

(I rule the first adjournment motion out of order on the ground that it pertains to the same subject on which a similar motion had already been ruled out of order by me. Besides, this is not the proper procedure for securing redress of this problem.)

*Chaudhri Inder Singh M.L.A. : to ask for leave to make a motion for the adjournment of the business of the House to discuss a definite matter of urgent public importance, namely, failure of Government to arrest the process of water logging which has now resulted in rendering 40 lac acres of area unfit for cultivation.

[Mr. Speaker]

As regards the *second Adjournment motion the hon. Member has himself said that some illegal process is going on. This means that ordinary legal remedy is open for the aggrieved persons. An adjournment motion is not the proper course for securing legal remedies. So it is ruled out of order.

Then there is a **third adjournment motion. It is a private bill and its closure is not the concern of the Government. Therefore, this Adjournment Motion cannot be allowed. It is out of order.

RULING BY THE SPEAKER ON QUESTIONS OF PRIVILEGE *re.*

- (i) DETENTION OF CERTAIN MEMBERS OF THE VIDHAN SABHA
- (ii) ALLEGED ARREST OF SHRI LAL CHAND M.L.A.

Mr. Speaker : I want to refer to the Privilege Motions ***received by me the other day from Chaudhri Inder Singh and some other hon. Members and also the representations from some hon. Members who are under detention sent to me seeking my intervention so that I could secure their presence in the House. I have studied this matter very carefully, basing my study on May's Parliamentary Practice, Robert Luce's Book on Legislative Assemblies, the decisions of our own High Courts as also the practice and conventions followed in the Lok Sabha. But before giving my decision I wanted to obtain the views of the Legal Remembrancer and the Advocate General. I received their opinions yesterday and my ruling is as follows :—

The extent of the privilege of freedom from arrest including detention of Members of any legislative institution varies from country to country. In the United Kingdom at one time the privilege extended to detentions or arrests in both criminal and civil cases but during the last century arrests and detention in criminal cases have been excluded from the purview of the privilege and the privilege now covers cases of arrests or detentions in civil cases only.

As the hon. Members are aware we have not got any specific legislation on privilege. Under Article 194(3), however, in the absence of any specific legislation, our privileges are the same as those of the House of Commons of the United Kingdom and of its Members and Committees at the commencement of our Constitution. Therefore, in determining this matter I have to rely on the practice and conventions of the House of Commons and the decisions of our High Court.

***Pandit Ram Kishan Bharolian, M.L.A. :** to ask for leave to make a motion for the adjournment of the business of the House to discuss a definite matter of urgent public importance, namely, illegal eviction of Patiala District tenants by the landlords with the active help of S.P. Patiala, E.A.C. Patiala and confirmed criminals and absconders directly paid by the landlords and aided and abetted by the Police.

****Dr Bhag Singh, M.L.A. :** to ask for leave to make a motion for the adjournment of the business of the House to discuss a definite matter of urgent public importance, namely, hunger strike started from 24th October of 1957, by the kisans of the *ilaqa* against the closure of Sugar Mill at Hamira, District Kapurthala.

*****Note—**The notice of the question of Privilege raised by Shri Inder Singh appears in the debate dated 24th October, 1957.

A similar question arose in England. Captain Ramsay, a Member of the House of Commons, was detained without a trial by an executive order under regulation 18-B of the Defence (General) Regulations, 1939 during the last Great War. This case was referred to the Committee of Privileges of the House, which did not recognise the privilege claimed by Captain Ramsay against such detention. The Committee in its report to the House summed up its conclusions as follows :—

“The precedents lend no support to the view that Members of Parliament are exempted by privilege of Parliament from detention under Regulation 18-B of Defence (General) Regulations, 1939. Preventive Detention under statutory authority by executive order is not within the principle of the cases to which the privilege from arrest has been decided to extend. To claim that the privilege extends to such cases would either be the assertion of a new parliamentary privilege or an unjustified extension of an existing one.”

This is a comparatively recent decision and lays down the authority in this respect which is followed in this country. In fact, this decision was quoted in a case in the Calcutta High Court, presided over by Chief Justice Harries, reported in A.I.R. 1952 (Calcutta) at page 632. Following the English precedent it has been held in the Indian Parliament also that the immunity from arrest does not extend to other than civil cases in Deshpande's case (House of People Debate-Part II dated 23rd July, 1952-column 4425). In so far as India is concerned, a provision exempting members of legislative bodies from arrest and detention under the Civil processes has found legislative recognition in Section 136-A of the Code of Civil Procedure. But there is no immunity from arrest in criminal cases. There is no provision for that purpose either in the Criminal Procedure Code or the Indian Penal Code.

The matter, in fact, has not been left in doubt in cases of Preventive Detention. Detention under the Preventive Detention Legislation partakes more of a criminal than of a civil character. It has been held in A.I.R. 1951 Madras 269 that preventive arrest under statutory authority by an executive order does not fall within the principle of cases to which the privilege of freedom from arrest has been decided to extend. No question of any infringement of the privilege of freedom of speech arises. The arrest of a Member in order to effect preventive detention would be lawful and it would not be a breach of privilege. The case I have referred to was followed by another Division Bench of the Madras High Court reported in A.I.R. 1952 Madras

• 117. It was held :

“A Member of the Legislative Assembly cannot claim no privilege from arrest and the detention under Preventive Detention Legislation. Once a Member of the Legislative Assembly is arrested and lawfully detained though without actual trial under any Preventive Detention Act, there can be no doubt that under the law, as it stands, he cannot be permitted to attend the sittings of the House.”

Again, a special Bench of the Calcutta High Court consisting of eminent Judges such as Harries, Chief Justice, Das and Das Gupta Judges examined this question at great length and came to the same conclusion.

It must also be remembered that the privilege of Parliament is granted on ground of public policy and is not to be used to the detriment of the public.—“Privilege of Parliament is granted in regard of the service of the Commonwealth and is not to be used to the danger of the Commonwealth ” (May Page 78).

[Speake.]

The only privileges that a detained Member has are the privilege of having the factum of his arrest or detention communicated to the Speaker and of corresponding with the Legislature and of making representations to the Speaker etc. and no executive authority can withhold such correspondence.

In view of the statement of the Law as I have made the representations of the hon. detenu Members have no force and their detention and consequently their inability to attend the session of the Vidhan Sabha do not involve any breach of the privilege of the House. Nor am I able to give my consent to the raising of the question of privilege.

(ii) *re.* Alleged arrest of Shri Lal Chand M.L.A.

Dr. Baldev Parkash : Sir, there is another Privilege Motion.

Mr. Speaker : I think my ruling covers all the points.

Dr. Baldev Parkash : Sir, I have stated in my Privilege Motion that no intimation about the arrest of Shri Lal Chand was given to the Speaker.

Mr. Speaker : It is out of order. The hon. Member has mentioned therein that snakes and insects were present.....

Dr. Baldev Parkash : I have also mentioned that Shri Sabharwal was arrested on such and such date.....

Mr. Speaker : How can this be treated as a question of privilege ? He has mentioned so many other facts including the fact that snakes and serpents were present in the cell. I am sorry I cannot treat it as a question of privilege.....

डाक्टर बलदेव प्रकाश : स्पीकर साहिब, यह serpents की बात नहीं है, सवाल यह है कि जब श्री लाल चन्द arrest किये गये उस वक्त इस के मुतअल्लिक information आप तक नहीं पहुंचाई गई।

Mr. Speaker : I think it would be better if he comes to my Chamber in connection with his Privilege Motion. This is not a motion involving a single specific matter. So many facts are mentioned therein.

डाक्टर बलदेव प्रकाश : स्पीकर साहिब, यह motion एक definite matter के मुतअल्लिक है और rules के मुताबिक है। यह एक साधारण नागरिक का सवाल नहीं बल्कि एक एम. एल. ए. को detain करने का सवाल है और उसे arrest करने का सवाल है।

अध्यक्ष महोदय : आप की privilege motion इस तरह है :

“Shree Lal Chand Sabharwal, M.L.A., from Jullundur, was arrested at 4 a.m., on 15th July, 1957, at Chandigarh Railway Station. He was detained in Chandi Mandir Police Station till 12 p.m. when he was taken in a police van which met with an alleged accident causing him serious injuries. Mr. Sabharwal was arrested and detained by Shre Ravinder Kapoor D.S.P., Chandigarh

and he detained Shri Sabharwal in Chandi Mandir, Police Station, where Shri Sabharwal was given no meals till 12 p.m. (for 20 hours) and no chair or bed to sit on and was kept lying on the ground in a most degrading and insulting manner. Further, the Chandi Mandir area is highly infested with snakes. Shri Sabharwal and his five companions killed three snakes till their stay and there was every likelihood of their being bitten by snakes. Shri Kapoor, D.S.P., Chandigarh is the person to arrest him and detain him in these dangerous, degrading and insulting circumstances and he has not informed the Speaker of this House about the arrest and detention of Mr. Sabharwal so far and thus the said D.S.P. has intentionally infringed and flouted Rule No. 287 of the Rules of Procedure and Conduct of Business in the Punjab Legislative Assembly and he has committed the contempt of the whole House, the authority of the Speaker and the privilege of the member of this House."

The D.S.P. does not inform about the arrest or detention of Members. It is the District Magistrate, who does so.

We have received an intimation about the restriction order served on Shri Lal Chand.

Dr. Baldev Parkash : My Privilege Motion is about his arrest.

Mr. Speaker : We will find out the correct position from the Government. It would have been sufficient, if the hon. Member had only mentioned the factum of Shri Sabharwal's arrest in his motion.

डाक्टर बलदेव प्रकाश : इस मामले में, स्पीकर साहिब, आप की protection की जरूरत है । उन के गिरफ्तार किये जाने की intimation आप को न दी जाये यह infringement of the rules है ।

अध्यक्ष महोदय : I will inquire about it and let you know. इस motion को draft करते वक्त आप को serpents, snakes, charpoy वगैरह का जिक्र करने की जरूरत नहीं थी । इस में सिर्फ यह लिख देना sufficient था कि this privilege motion is based on the fact that no intimation about his arrest was given to Speaker. [I will inquire about it and let you know. While drafting this motion the hon. Member need not have mentioned the serpents, snakes or charpoys etc. It was sufficient to say that this Privilege motion was based on the fact that no intimation about his arrest had been given to the Speaker.]

डाक्टर बलदेव प्रकाश : यह intimation intentionally नहीं दी गई थी क्योंकि उस वक्त his life was in danger.

अध्यक्ष महोदय : आप ने तो तकरीर करनी शुरू कर दी । मेहरबानी करके आप बैठ जाइये । [The hon. Member has begun to make a speech. He may please resume his seat.]

ANNOUNCEMENT

Mr. Speaker : Under Rule 293 (1) of Rules of Procedure and Conduct of Business in the Punjab Legislative Assembly, I nominate the following Members of the Assembly to serve on the Committee on Petitions:—

- (1) Chaudhri Sarup Singh, Deputy Speaker, *Ex-Officio* Chairman.
- (2) Chaudhri Balbir Singh.
- (3) Shri Harbans Lal.
- (4) Sardar Gurwaryam Singh.
- (5) Shrimati Sumitra Devi.

PRESENTATION OF SUPPLEMENTARY ESTIMATES (1ST
INSTALMENT) 1957-58

Minister for Finance (Shri Mohan Lal) : Sir, I beg to present the Supplementary Estimates (1st Instalment) 1957-58.

The demands have been made on the recommendation of the Governor.

PRESENTATION OF THE REPORT OF THE ESTIMATES COMMITTEE
ON THE SUPPLEMENTARY ESTIMATES (1ST INSTALMENT)
1957-58

Shri Harbhagwan Maudgil : Sir, I beg to present the report of the Committee on Estimates on the Supplementary Estimates (1st instalment) 1957-58.

BILLS (INTRODUCED)

THE PUNJAB ENTERTAINMENTS DUTY (AMENDMENT) BILL, 1957

Minister for Finance (Shri Mohan Lal) : Sir, I beg to move for leave to introduce the Punjab Entertainments Duty (Amendment) Bill.

Mr. Speaker : Motion moved —

That leave be granted to introduce the Punjab Entertainments Duty (Amendment) Bill.

Mr. Speaker : Question is —

That leave be granted to introduce the Punjab Entertainments Duty (Amendment) Bill.

The leave was granted.

Minister for Finance : Sir, I beg to introduce the Punjab Entertainments Duty (Amendment) Bill.

THE PUNJAB SHOPS AND COMMERCIAL ESTABLISHMENTS
BILL, 1957

Minister for Education and Labour (Shri Amar Nath Vidyalkar) : Sir, I beg to move for leave to introduce the Punjab Shops and Commercial Establishments Bill.

Mr. Speaker : Motion moved—

That leave be granted to introduce the Punjab Shops and Commercial Establishments Bill.

Mr. Speaker : Question is—

That leave be granted to introduce the Punjab Shops and Commercial Establishments Bill.

The leave was granted

Minister for Education and Labour : Sir, I beg to introduce the Punjab Shops and Commercial Establishments Bill.

THE PUNJAB MECHANICAL VEHICLES (BRIDGE TOLLS) BILL, 1957

Minister for Public Works (Rao Birendar Singh) : Sir, I beg to move for leave to introduce the Punjab Mechanical Vehicles (Bridge Tolls) Bill.

Mr. Speaker : Motion moved—

That leave be granted to introduce the Punjab Mechanical Vehicles (Bridge Tolls) Bill.

Mr. Speaker : Question is—

That leave be granted to introduce the Punjab Mechanical Vehicles (Bridge Tolls) Bill.

The leave was granted.

Minister for Public Works : Sir, I beg to introduce the Punjab Mechanical Vehicles (Bridge Tolls) Bill.

RESUMPTION OF CONSIDERATION OF THE PUNJAB WAREHOUSES BILL, 1957

Mr. Speaker : Now the House will resume consideration of the Punjab Warehouses Bill, clause by clause.

When the House adjourned on the last official day, Sardar Umrao Singh was in possession of it. He may continue his speech.

ਸਰਦਾਰ ਉਮਰਾਓ ਸਿੰਘ (ਨਕੋਦਰ, ਜਨਰਲ) : ਮੇਰੀ ਪਹਿਲੀ amendment ਜਿਹੜੀ ਹੈ ਉਹ ਕਲਾਜ਼ 5 ਦੀ sub-clause 1(b) ਦੇ ਮੁਤੱਲਿਕ ਹੈ । ਉਸ ਵਿਚ ਇਹ add ਕੀਤਾ ਜਾਵੇ ਕਿ “or is not otherwise fit or suitable.” ਸਪੀਕਰ ਸਾਹਿਬ, ਜਦੋਂ ਕੋਈ ਲਾਈਸੈਂਸ ਦੇਣਾ ਹੁੰਦਾ ਹੈ ਉਸ ਵੇਲੇ prescribed Authority ਨੇ ਵੇਖਣਾ ਹੁੰਦਾ ਹੈ ਕਿ ਲਾਈਸੈਂਸ ਮੰਗਣ ਵਾਲਾ ਵਾਕਈ ਇਸ ਦਾ ਮੁਸਤਹਿਕ ਜਾਂ ਹੱਕਦਾਰ ਹੈ ਅਤੇ ਉਹ prescribed conditions ਪੂਰੀਆਂ ਕਰਦਾ ਹੈ ਜਾਂ ਨਹੀਂ ।

ਇਸ ਸ਼ਰਤ ਵਿਚ ਲਿਖਿਆ ਹੈ ਕਿ applicant financially sound ਹੋਵੇ । ਇਸ ਬਿਲ ਦਾ ਮਕਸਦ ਇਹ ਹੈ ਕਿ ਇਸ ਸੂਬੇ ਵਿਚ co-operative movement ਨੂੰ

[ਸਰਦਾਰ ਉਮਰਾਓ ਸਿੰਘ]

ਤੇਜ਼ ਕੀਤਾ ਜਾਵੇ। ਪਰ ਲਾਈਸੈਂਸ ਦੀ ਇਸ ਸ਼ਰਤ ਦੇ ਹੁੰਦਿਆਂ ਹੋਇਆਂ ਵੱਡੇ ਸਰਮਾਏਦਾਰ ਜਿਹੜੇ ਪਹਿਲਾਂ ਹੀ ਬਤੌਰ middleman ਦੇ ਜ਼ਿਮੀਂਦਾਰਾਂ ਤੋਂ ਲਾਭ ਉਠਾ ਰਹੇ ਹਨ, financially sound position ਦਸ ਕੇ ਲਾਈਸੈਂਸ ਲੈ ਲਿਆ ਕਰਨਗੇ। ਇਹ condition ਕਿਸਾਨਾਂ ਅਤੇ co-operators ਲਈ harmful ਹੋਵੇਗੀ। ਇਸ ਵਾਸਤੇ ਮੈਂ ਇਹ ਤਰਮੀਮ ਪੇਸ਼ ਕੀਤੀ ਹੈ ਕਿ Prescribed Authority ਨੂੰ ਇਹ ਅਖ਼ਤਿਆਰ ਦਿੱਤਾ ਜਾਵੇ ਕਿ ਉਹ ਵੇਖੇ ਕਿ 'the applicant is financially sound or is not otherwise fit or suitable'। ਉਹ authority ਇਹ ਵੇਖੇ ਕਿ ਜੇ applicant ਹੈ ਉਹ fit ਅਤੇ suitable person ਹੋਵੇ ਅਤੇ ਉਸ ਨੂੰ ਲਾਈਸੈਂਸ ਦਿੱਤਾ ਜਾ ਸਕੇ ਕਿਉਂਕਿ ਲਾਈਸੈਂਸ ਦੇਣ ਨਾਲ ਬਹੁਤ ਸਾਰੀ liability ਸਟੇਟ ਗੌਰਮਿੰਟ ਤੇ ਆਉਂਦੀ ਹੈ। Producers ਅਤੇ consumers ਨੇ ਆਪਣਾ ਹਜ਼ਾਰਾਂ ਸੈਂਕੜੇ ਮਣ ਗ਼ੱਲਾ warehouses ਵਿਚ ਰਖਣਾ ਹੈ। ਉਨ੍ਹਾਂ ਨੇ ਲਾਈਸੈਂਸ ਦੀ ਬਿਨਾ ਤੇ ਉਸ ਆਦਮੀ ਕੋਲ ਆਪਣਾ ਗ਼ੱਲਾ ਰਖਣਾ ਹੈ। ਜੇ ਕਿਸੇ unsuitable ਆਦਮੀ ਨੂੰ ਲਾਈਸੈਂਸ ਦੇ ਦਿੱਤਾ ਜਾਵੇ ਤਾਂ ਇਸ ਨਾਲ ਲੋਕਾਂ ਵਿਚ ਬੇਇਤਬਾਰੀ ਆ ਸਕਦੀ ਹੈ। ਇਸ ਲਈ ਇਹ ਜ਼ਰੂਰੀ ਹੈ ਕਿ ਪਹਿਲਾਂ ਹੀ prescribed Authority ਨੂੰ ਇਹ ਅਖ਼ਤਿਆਰ ਦੇ ਦਿੱਤਾ ਜਾਵੇ ਤਾਂ ਜੋ ਕਿਸੇ unsuitable ਆਦਮੀ ਨੂੰ ਲਾਈਸੈਂਸ ਨਾ ਮਿਲੇ ਅਤੇ ਬਾਅਦ ਵਿਚ ਲਾਈਸੈਂਸ cancel ਕਰਨ ਦੀ ਨੌਬਤ ਨਾ ਆਵੇ।

ਇਸ ਕਲਾਜ਼ ਦੀ ਸਬ-ਕਲਾਜ਼ (1) (c) ਬਾਰੇ ਮੈਂ ਇਹ ਤਜਵੀਜ਼ ਤਰਦਾ ਹਾਂ ਕਿ ਹੁਣ ਵਾਲੀ ਕਲਾਜ਼ ਦੀ ਥਾਂ ਇਸ ਤਰ੍ਹਾਂ ਹੋਵੇ —

"that the applicant has paid the fee prescribed for the licence and has also paid or given the prescribed security, if any."

ਜਦੋਂ ਲਾਈਸੈਂਸ ਲਈ ਦਰਖਾਸਤ ਦਿੱਤੀ ਜਾਂਦੀ ਹੈ ਉਸ ਦੀ security ਸਰਮਾਏਦਾਰ ਜਮ੍ਹਾਂ ਕਰਵਾ ਸਕਦਾ ਹੈ; ਉਹ ਦਸ ਹਜ਼ਾਰ 50 ਹਜ਼ਾਰ ਜਾਂ ਇਕ ਲਖ ਰੁਪਏ ਦੀ security ਜਮ੍ਹਾਂ ਕਰਵਾ ਸਕਦਾ ਹੈ। ਇਸ ਕਲਾਜ਼ ਨਾਲ ਸਰਮਾਏਦਾਰਾਂ ਨੂੰ encouragement ਮਿਲੇਗੀ ਅਤੇ producers ਅਤੇ co-operators ਨੂੰ ਫਾਇਦਾ ਨਹੀਂ ਪਹੁੰਚੇਗਾ। ਜੇ ਮੇਰੀ ਤਰਮੀਮ ਮੰਨ ਲਈ ਜਾਵੇ ਤਾਂ producer ਇਕੱਠੇ ਹੋ ਕੇ ਕੁਆਪ੍ਰੇਟਿਵ ਸੁਸਾਇਟੀਆਂ ਬਣਾ ਸਕਣਗੇ ਅਤੇ ਲਾਈਸੈਂਸ ਲੈ ਸਕਣਗੇ।

ਤੀਸਰੀ amendment ਇਹ ਹੈ ਕਿ ਕਲਾਜ਼ 5 ਦੇ ਅਖੀਰ ਵਿਚ ਇਹ sub-clause ਹੋਰ ਲਗਾ ਦਿੱਤੀ ਜਾਵੇ :—

"(3) Every notification made under this section shall be laid before both Houses of the State Legislature as soon as may be after they are made."

ਮੈਂ ਪ੍ਰਧਾਨ ਜੀ, ਆਪਦਾ ਧਿਆਨ ਇਸ ਐਕਟ ਦੀ ਧਾਰਾ 33 ਵਲ ਦਿਵਾਉਣਾ ਚਾਹੁੰਦਾ ਹਾਂ। ਉਸ ਧਾਰਾ ਵਿਚ ਸਟੇਟ ਗੌਰਮਿੰਟ ਨੂੰ rules ਬਣਾਉਣ ਦਾ ਅਖ਼ਤਿਆਰ ਦਿੱਤਾ ਗਿਆ ਹੈ। ਉਸ ਦੇ ਅਖੀਰ ਵਿਚ ਲਿਖਿਆ ਹੈ —

"The power to make rules under this section shall be subject to the condition of previous publication and the rules shall be laid before both Houses of the State Legislature as soon as may be after they are made."

ਕੁਲਜ਼ ਲਈ ਤਾਂ ਇਹ ਪ੍ਰਬੰਧ ਰਖਿਆ ਹੈ ਕਿ ਉਹ ਇਸ ਹਾਊਸ ਅਤੇ ਕੌਂਸਲ ਵਿਚ ਰਖੇ ਜਾਣਗੇ ਤਾਂ ਜੋ ਮੈਂਬਰ ਉਨ੍ਹਾਂ ਨੂੰ ਵੇਖ ਸਕਣ। ਪਰ ਇਸ ਸੈਕਸ਼ਨ 5 ਵਿਚ ਜਿਹੜੀ notification ਨਾਲ ਤਬਦੀਲੀ ਹੋਵੇਗੀ, ਜਿਹੜੀ ਕਿ ਅਸਲ ਵਿਚ ਇਸ ਐਕਟ ਦੀ amendment ਹੋਵੇਗੀ, ਉਹ ਇਸ ਹਾਊਸ ਵਿਚ ਨਹੀਂ ਆਵੇਗੀ। ਇਹ ਇਕ ਨਾਵਾਜਬ ਚੀਜ਼ ਹੈ ਅਤੇ ਕੋਈ ਇਸ ਤਰ੍ਹਾਂ ਨੋਟੀਫੀਕੇਸ਼ਨ ਨਾਲ ਕੀਤੀ ਹੋਈ ਤਰਮੀਮ illegal ਹੋਵੇਗੀ। ਉਸ ਦਾ ਹਾਊਸ ਵਿਚ ਆਉਣਾ ਜ਼ਰੂਰੀ ਹੈ। ਗੌਰਮਿੰਟ ਨੂੰ ਇਹ ਅਖਤਿਆਰ ਤਾਂ ਦਿਉ ਮਗਰ ਉਹ ਤਬਦੀਲੀ ਇਸ ਹਾਊਸ ਵਿਚ ਜ਼ਰੂਰ ਆਵੇ। ਮੈਂ ਇਹ ਅਰਜ਼ ਕਰਦਾ ਹਾਂ ਕਿ ਇਹ ਤਿੰਨ amendments ਲੋਕਾਂ ਦੀ ਬਹਿਬੂਦੀ ਲਈ ਜ਼ਰੂਰੀ ਹਨ ਅਤੇ ਆਸ ਕਰਦਾ ਹਾਂ ਕਿ ਹਾਊਸ ਇਨ੍ਹਾਂ ਨੂੰ ਮਨਜ਼ੂਰ ਕਰੇਗਾ।

Mr. Speaker : Motions moved—

At the end of sub-clause (1) (b) *add* “ or is not otherwise fit or suitable”.

In sub-clause (1) (c), lines 2 and 3, *between* the words “paid” and “ the prescribed” *insert* “ or given ”.

At the end of clause 5, *add* the following new sub-clause—

“(3) Every notification made under this section shall be laid before both Houses of the State Legislature as soon as may be after they are made.”

ਚਕਰਵਰਤੀ तथा स्वास्थ्य मंत्री (चौधरी सूरज मल) : मैं, जनाब, इन की पहली amendment की सुखालकृत करता हूँ। इस से यह होगा कि prescribed authority को unlimited powers मिल जाएंगी। इन की दूसरी amendment को मैं accept करता हूँ और तीसरी को मैं नामन्जूर करता हूँ।

अध्यक्ष महोदय : क्या आप Amendment No. 7 को accept करते हैं और दूसरी दो को oppose करते हैं? (Does the hon. Minister accept amendment no. 7 and oppose the other two ?)

मंत्री : हां जी।

Mr. Speaker : Question is—

At the end of sub-clause (1) (b) *add* “ or is not otherwise fit or suitable ”.

The motion was lost.

Mr. Speaker : Question is—

In sub-clause (1) (c), lines 2 and 3, *between* the words “ paid ” and “ the prescribed” *insert* “or given”.

The motion was carried.

Mr. Speaker : Question is—

At the end of clause 5, *add* the following new sub-clause—
“(3) Every notification made under this section shall be laid before both Houses of the State Legislature as soon as may be after they are made”.

The motion was lost.

Mr. Speaker : Question is —

That Clause 5, as amended, stand part of the Bill.

The motion was carried

CLAUSES 6 AND 7

Mr. Speaker : Now the House will consider Clauses 6 and 7.

(No Member rose to speak).

Mr. Speaker : Question is—

That Clauses 6 and 7 stand part of the Bill.

The motion was carried.

CLAUSE 8

Mr. Speaker : Now Clause 8 is before the House.

Sardar Umrao Singh (Nakodar 'G') : Sir, I beg to move—

In sub-clause (1) (a), line 2, *for "an" substitute "as".*

In sub-clause (1) (f), line 1, *between the words "failed" and " to comply " insert " or neglected ".*

Mr Speaker : Motions moved—

In sub-clause (1) (a), line 2, *for "an" substitute "as".*

In sub-clause (1) (f), line 1, *between the words " failed " and " to comply " insert " or neglected ".*

Rao Gajraj Singh (Gurgaon) : Sir, I beg to move—

In sub-clause (1), lines 1—5, *for " Every licence.....the licensee " substitute " Every licence granted under section 4 or renewed under section 6 shall be liable to be suspended, cancelled or revoked either temporarily or permanently by the prescribed authority for valid reasons stated in writing and in particular if the warehouseman."*

In sub-clause (1) (a), lines 1 and 2, *for "has applied to be or been adjudicated, an insolvent " substitute "as applied for being declared or, been adjudicated an insolvent ".*

Delete—" sub-clause (1) (g) ".

श्रीमान् जी, दफा 8 पर मेरी यह तीन amendments हैं। इस में अर्ज यह है कि इस clause का part .(1) जो है वह मेरे ह्याल में unhappily worded है जो कि misconstrue हो सकता है। इस में suspension जो है वह by itself temporary है। जब licence की एक दफा cancellation हो जाए तो उस में temporarily का सवाल पैदा नहीं होता। अगर फाजल Minister साहिब मुलाहजा फरमाएं तो मालूम होगा कि—

Every licence granted under section 4 or renewed under section 6 shall be liable to be suspended or cancelled either temporarily or permanently by the prescribed authority if in its opinion the licensee has applied to be or been adjudicated an insolvent.

Revocation के साथ temporarily या permanently आ सकता है; वह valid है । इस में validity है.....आप जरा गौर फरमाएं कि यह संशोधन है जो मैं ने suggest किया है वह कितना clear है—

‘Every licence granted under section 4 or renewed under section 6 shall be liable to be suspended, cancelled or revoked either temporarily or permanently by the prescribed authority for valid reasons stated in writing and in particular if the...

यह तो है मेरी पहली amendment ।

मेरी दूसरी amendment sub-clause 1 (a) के ऊपर है कि—

In sub-clause (1) (a), lines 1 and 2, for “has applied to be or been adjudicated, an insolvent” substitute “has applied for being declared or been adjudicated an insolvent”.

अगर आप Insolvency clause का मुलाहजा फरमाएं तो उस में लिखा है....

“Has applied for being declared or, been adjudicated an insolvent.”

मैं अर्ज करूंगा कि यहां words हैं “has applied to be or been adjudicated” तो इस की जगह यह substitute किया जाए ‘has applied for being declared or been adjudicated’ for the purpose. तो यह Insolvency Act के अलफाज के मूजब हो जाएगा ।

अध्यक्ष महोदय : आपने substitute करवाया है:— “has applied for being declared or been adjudicated.....” आप इस की बजाए ‘has been declared or ...’ कर दें । (The hon. Member wants the words “has applied for being declared or been adjudicated” to be substituted. He should rather get the word, “has been declared or.....” substituted.)

राओ गजराज सिंह : वह past tense में आएगा ।

अध्यक्ष महोदय : Sentence की sense as a whole clear नजर नहीं आती । (The sense of the sentence as a whole does not appear to be clear.)

राओ गजराज सिंह : इस को आप sub-clause(1) के साथ पढ़ें । इस में मुझे ‘has’ add करने में एतराज नहीं है ।

Mr. Speaker : Are the words “for being declared” to be added then ? I think the words “has applied to be declared would do”.

राओ गजराज सिंह : सिर्फ condition ही add की है ।

अगली चीज यह है कि sub-clause (1)(g) redundant है in view of sub-clause (1)(f) । यह मुलाहजा फरमाएं । लिखा है—

(f) has contravened, or failed to comply with, any of the conditions of the licence or any of the provisions of this Act or the rules made thereunder,.....

rules की violation के और prescribed rules की violation

[रात्रो गजराज सिंह]

के माने भी rules की violation होता है । यह redundant है, इस लिये मैंने इस की deletion की amendment पेश की है ।

Mr. Speaker : Motions moved.

In sub-clause (1), lines 1—5, for “ Every licence.....the licensee” substitute “ Every licence granted under section 4 or renewed under section 6 shall be liable to be suspended, cancelled or revoked either temporarily or permanently by the prescribed authority for valid reasons stated in writing and in particular if the warehouseman ”.

In sub-clause (1) (a), lines 1 and 2, for “ has applied to be or been adjudicated, an insolvent ” substitute “ has applied for being declared or, been adjudicated an insolvent ”.

Delete—“ Sub-clause (1) (g).”

Minister for Consolidation and Health (Chaudhri Suraj Mal) : Sir, I regret I cannot accept the amendments moved by Sardar Umrao Singh. I, however, accept the three amendments moved by Rao Gajraj Singh. I am also grateful to him for improving upon the bill by moving his amendments.

Mr. Speaker : Question is—

That in sub-clause (1) (a), line 2, for “an” substitute “as”.

The motion was by leave withdrawn.

Mr. Speaker : Question is—

That in sub-clause (1) (f), line 1, between the words “failed” and “to comply” insert “or neglected”.

The motion was by leave withdrawn.

Mr. Speaker : Question is—

In sub-clause (1), lines 1—5, for “Every licence.....the licensee” substitute “Every licence granted under section 4 or renewed under section 6 shall be liable to be suspended, cancelled or revoked either temporarily or permanently by the prescribed authority for valid reasons stated in writing and in particular if the warehouseman”.

The motion was carried.

Mr. Speaker : Question is—

In Sub-clause (1) (a), lines 1 and 2, for “has applied to be or been adjudicated, an insolvent” substitute “has applied for being declared or, been adjudicated an insolvent”.

The motion was carried.

Mr. Speaker : Question is—

Delete—“sub-clause (1) (g).”

The motion was carried.

Mr. Speaker : Question is—

That Clause 8, as amended, stand part of the Bill.

The motion was carried.

CLAUSE 9

Mr. Speaker : Question is—

That Clause 9 stand part of the Bill.

The motion was carried.

CLAUSE 10

Sardar Umrao Singh (Nakodar 'G') : Sir, I beg to move—

In line 4, for “ shall ” substitute “ may ”.

At the end of clause 10, add the following :—

“ or assume charge of warehouse including the deposited goods and appoint himself or any other officer subordinate to him, a trustee for the purpose of winding up of its business in the manner prescribed ”.

ਇਸ ਕਲਾਜ਼ ਵਿਚ ਇਹ ਦੱਸਿਆ ਗਿਆ ਹੈ ਕਿ ਜਿਹੜਾ ਲਾਈਸੈਂਸ ਦਿੱਤਾ ਜਾਂਦਾ ਹੈ ਉਸ ਨੂੰ ਪਰੈਸਕਰਾਈਬਡ ਅਥਾਰਿਟੀ ਕਿਸੇ ਵਕਤ ਵੀ ਕੈਨਸਲ ਕਰ ਸਕਦੀ ਹੈ ਜਾਂ ਸਸਪੈਂਡ ਕਰ ਸਕਦੀ ਹੈ। ਅਗਰ ਵੇਅਰਹਾਊਸਮੈਨ ਨੇ ਕੋਈ ਇਰਰੈਗੂਲੈਰਿਟੀ ਕੀਤੀ ਹੈ ਤਾਂ ਉਸ ਦਾ ਲਾਈਸੈਂਸ, ਜੋ ਉਸ ਨੂੰ ਦਿੱਤਾ ਗਿਆ ਹੈ, ਕੈਨਸਲ ਹੋ ਸਕਦਾ ਹੈ। ਮੈਂ ਪੁਛਦਾ ਹਾਂ ਕਿ ਜਿਹੜੀਆਂ ਡਿਪਾਜ਼ੀਟਰਜ਼ ਨੇ ਫੀਸਾਂ ਜਮ੍ਹਾਂ ਕਰਵਾਈਆਂ ਨੇ ਉਨ੍ਹਾਂ ਦਾ ਕੀ ਹੱਲ ਹੋਵੇਗਾ ? ਇਕ ਪਾਸੇ ਵੇਅਰਹਾਊਸਮੈਨ ਦਾ ਲਾਈਸੈਂਸ ਕੈਨਸਲ ਹੋ ਸਕਦਾ ਹੈ, ਉਹ ਉਸ ਦੇ ਖਿਲਾਫ ਕੁਝ ਨਹੀਂ ਕਰ ਸਕਦਾ। ਦੂਸਰੇ ਪਾਸੇ ਬਹੁਤ ਸਾਰੇ ਡਿਪਾਜ਼ੀਟਰਜ਼ ਦਾ ਮਾਲ ਪਿਆ ਹੋਵੇਗਾ। ਉਸ ਵੇਅਰਹਾਊਸਮੈਨ ਦੀ ਕੋਈ ਲਾਇਬਿਲਿਟੀ ਨਹੀਂ ਰਹਿ ਜਾਂਦੀ, ਉਸ ਦੀ ਕੋਈ ਰਿਸਪੋਂਸਿਬਿਲਿਟੀ ਨਹੀਂ ਰਹਿ ਜਾਂਦੀ, ਕੋਈ ਕਿਸੇ ਤਰੀਕੇ ਨਾਲ ਇਸਤੇਮਾਲ ਕਰ ਦੇਵੇ। ਜਦੋਂ ਉਸ ਦਾ ਲਾਈਸੈਂਸ ਕੈਨਸਲ ਹੋ ਜਾਂਦਾ ਹੈ ਤਾਂ ਉਹ ਕੁਝ ਨਹੀਂ ਕਰ ਸਕਦਾ। ਜਿਹੜੀਆਂ ਕੰਪਨੀਆਂ ਵਾਈਂਡ ਅਪ ਹੁੰਦੀਆਂ ਨੇ, ਉਸ ਵਿਚ ਇਸ ਮਤਲਬ ਲਈ ਪਾਵਰਜ਼ ਰਖੀਆਂ ਹੁੰਦੀਆਂ ਨੇ। ਕੋਰਟ ਲਿਕਵੀਡੇਟਰ ਐਪੁਆਇੰਟ ਕਰ ਸਕਦੀ ਹੈ। ਉਨ੍ਹਾਂ ਦੇ ਹਿੱਸੇਦਾਰਾਂ ਜਾਂ ਹੋਰ ਮੁਤੱਲਕਾ ਸ਼ਖਸਾਂ ਦੇ ਵਾਸਤੇ ਸੇਫਗਾਰਡਜ਼ ਕੀਤੇ ਜਾਂਦੇ ਹਨ। ਏਸ ਵਾਸਤੇ ਡਿਪਾਜ਼ੀਟਰਜ਼ ਦੇ ਵਾਸਤੇ ਸੇਫਗਾਰਡਜ਼ ਹੋਣੇ ਚਾਹੀਦੇ ਹਨ ਕਿ ਜਦੋਂ ਪਰੈਸਕਰਾਈਬਡ ਅਥਾਰਿਟੀ ਲਾਈਸੈਂਸ ਕੈਂਸਲ ਕਰੇ ਤਾਂ ਉਹ ਵੇਅਰਹਾਊਸ ਆਪਣੇ ਕਬਜ਼ੇ ਵਿਚ ਲੈ ਸਕਦੀ ਹੈ ਜਾਂ ਓਥੇ ਕੋਈ ਅਫਸਰ ਐਪੁਆਇੰਟ ਕਰ ਸਕਦੀ ਹੈ। ਜੇ ਇਹ ਕੰਮ ਕਰੇ ਤਾਂ ਹੀ ਉਨ੍ਹਾਂ ਨੂੰ ਕੁਝ ਸਿਕਿਉਰਿਟੀ ਹੋ ਸਕਦੀ ਹੈ ਤਾਂ ਜੋ ਉਸ ਦਾ ਮਾਲ ਖਰਾਬ ਨਾ ਹੋਵੇ ਅਤੇ ਉਸ ਨੂੰ ਕੋਈ ਨੁਕਸਾਨ ਨਾ ਹੋਵੇ। ਇਸ ਤਰੀਕੇ ਨਾਲ ਉਸ ਨੂੰ ਯਕੀਨ ਰਹੇਗਾ। ਇਸ ਕਰਕੇ ਮੈਂ ਅਰਜ਼ ਕਰਦਾ ਹਾਂ ਕਿ ਇਹ power authority ਨੂੰ ਦੇਣੀ ਜ਼ਰੂਰੀ ਹੈ।

Mr. Speaker : Motions moved—

In line 4, for “ shall ” substitute “ may ”.

At the end of clause 10, add the following :—

“ or assume charge of warehouse including the deposited goods and appoint himself or any other officer subordinate to him, a trustee for the purpose, of winding up of its business in the manner prescribed ”.

चक्रबन्दी तथा स्वास्थ्य मंत्री (चौधरी सूरज मल) : मैं इन दोनों तरामीम की मुखा-लकत करता हूँ। Reasons यह हैं कि अगर “shall” की बजाय “may” कर दिया जाए तो इस का मतलब होगा कि authority की मर्जी होगी कि वह time दे या न दे। लेकिन “ shall ” के मायने यह है कि authority को जरूर time देना पड़ेगा। इसलिये “ shall ” रखना जरूरी है।

दूसरी बात मैं यह अर्ज करना चाहता हूँ कि दफ़ा 3 जो आप पहले पास कर चुके हैं, जिस में लिखा है—

“No person shall carry on the business of a warehouseman except under licence granted under this Act and in accordance with such terms and conditions thereof as may, from time to time, be prescribed”,

Warehouseman को जो licence दिया जाएगा उस के अन्दर इस किस्म की शरायत रखी जा सकती है। मैं hon. Member को यकीन दिलाता हूँ कि जिस वक्त rules बनाए जाएंगे उस वक्त इस बात का जरूर ख्याल रखा जाएगा।

Sardar Umrao Singh : Sir, I withdraw my amendments.

Mr. Speaker : Question is—

In line 4, for “ shall ” substitute “ may ”.

The motion was, by leave, withdrawn.

Mr. Speaker : Question is—

At the end of clause 10, add the following :—

“ or assume charge of warehouse including the deposited goods and appoint himself or any other officer subordinate to him, a trustee for the purpose, of winding up of its business in the manner prescribed ”.

The motion was, by leave, withdrawn.

Mr. Speaker : Question is—

That Clause 10 stand part of the Bill.

The motion was carried.

CLAUSES 11, 12, 13 AND 14

Mr. Speaker : Question is—

That Clauses 11, 12, 13 and 14 stand part of the Bill.

The motion was carried.

CLAUSE 15

Sardar Umrao Singh (Nakodar 'G') : Sir, I beg to move—

In sub-clause (2), lines 4 and 5, *between* the words "Public auction" and "at the cost" insert "on such conditions as may be prescribed".

ਸਪੀਕਰ ਸਾਹਿਬ, clause 15 ਦੀ sub-clause (2) ਵਿਚ ਦੱਸਿਆ ਗਿਆ ਹੈ ਕਿ ਜੇਕਰ depositor Warehouseman ਦੇ ਨੋਟਿਸ ਦੇਣ ਉਪਰ ਵੀ ਆਪਣਾ ਮਾਲ ਨਹੀਂ remove ਕਰਦਾ ਤਾਂ Warehouseman ਨੂੰ ਇਹ ਅਖਤਿਆਰ ਹੈ ਕਿ ਉਹ ਉਸ ਮਾਲ ਨੂੰ public auction ਦੇ ਰਾਹੀਂ ਵੇਚ ਦੇਵੇ। ਮੈਂ ਸਮਝਦਾ ਹਾਂ ਕਿ ਇਸ sub-clause ਦੇ ਰਾਹੀਂ ਉਹ Warehouseman ਘਾਲਾ ਮਾਲਾ ਵੀ ਕਰ ਸਕਦਾ ਹੈ। Warehouseman ਨੂੰ ਖੁਲ੍ਹਾ ਅਖਤਿਆਰ ਦੇਣਾ public auction ਕਰਨ ਦਾ ਬਗੈਰ ਕਿਸੇ condition ਦੇ ਬੜਾ ਨਾਵਾਜਬ ਅਤੇ ਨਾਜਾਇਜ਼ ਹੈ। ਇਸ ਕਰਕੇ ਜਿਹੜੀ ਮੈਂ amendment ਦਿੱਤੀ ਹੈ ਇਹ ਜ਼ਰੂਰ ਮੰਜੂਰ ਹੋਣੀ ਚਾਹੀਦੀ ਹੈ।

Mr. Speaker : Motion moved—

In sub-clause (2), lines 4 and 5, *between* the words "public auction" and "at the cost" insert "on such conditions as may be prescribed".

Minister for Consolidation and Health : Sir, I accept [his amendment

Rao Gajraj Singh (Gurgaon) : Sir, I beg to move—

In sub-clause (2), line 2, *between* "time" and "," insert "as prescribed".

ਸਪੀਕਰ ਸਾਹਿਬ, goods को नीलाम करने के लिये यह जो "within reasonable time" के शब्द रखे गए हैं, इन के बारे में मैं अर्ज़ करना चाहता हूँ कि "within reasonable time" का रोज़मर्रा झगड़ा रहा करेगा। Warehouseman कहेगा कि वह time तो बिल्कुल reasonable था क्योंकि goods deteriorate हो रहे थे। माल खराब हो रहा था। इस चीज़ को हटाने के लिये मैं ने amendment suggest की है इस को accept किया जाना चाहिये।

Mr. Speaker : Motion moved—

In sub-clause (2), line 2, *between* "time" and "," insert "as prescribed".

Minister for Consolidation and Health : Sir, I accept his amendment also.

Mr. Speaker : Question is—

In sub-clause (2), lines 4 and 5, *between* the words "public auction" and "at the cost" insert "on such conditions as may be prescribed".

The motion was carried.

Mr. Speaker : Question is—

In sub-clause (2), line 2, *between* "time" and "," insert "as prescribed".

The motion was carried.

Mr. Speaker : Question is—

That Clause 15, as amended, stand part of the Bill.

The motion was carried.

CLAUSE 16

Mr. Speaker : Question is—

That Clause 16 stand part of the Bill.

The motion was carried.

CLAUSE 17

Sardar Umrao Singh (Nakodar 'G') : Sir, I beg to move—

In sub-clause (1), line 3, *between* the words “limits” and “and gain” *insert* “for particular goods.”

After sub-clause (3), the following new sub-clause be added :—

“(4) If there is any loss or deterioration of goods due to the neglect or fault of the warehouseman and he fails to give notice to depositor according to sub-section (1) of section 15, within the prescribed time, he shall by way of compensation, reimburse the depositor of such loss or deterioration”.

In the existing sub-clause (4), line 4, *between* the words “warehouseman,” and “the matter” *insert* “or as to the amount of compensation”.

ਸਪੀਕਰ ਸਾਹਿਬ, clause 17 ਦੀ sub-clause (1) ਵਿਚ ਇਹ ਅਖਤਿਆਰ authority ਨੂੰ ਦਿੱਤਾ ਗਿਆ ਹੈ ਕਿ ਜੇਕਰ prescribed limits ਵਿਚ shrinkage ਨਾਲ ਜਾਂ dryage ਨਾਲ goods ਦਾ weight ਘਟ ਗਿਆ ਹੈ ਤਾਂ ਉਸ ਨੂੰ deterioration ਨਹੀਂ ਗਿਣਿਆ ਜਾਵੇਗਾ। ਮੈਂ ਅਰਜ਼ ਕਰਨੀ ਚਾਹੁੰਦਾ ਹਾਂ ਕਿ ਸੋਕੇ ਬਾਰੇ ਅੰਦਾਜ਼ਾ ਹਰ ਇਕ ਜਿਨਸ ਦਾ ਵੱਖ ਵੱਖ ਹੋਣਾ ਚਾਹੀਦਾ ਹੈ। ਇਸ sub-clause ਤੋਂ ਇਹ ਮਲੂਮ ਹੁੰਦਾ ਹੈ ਕਿ ਹਰ ਇਕ goods ਵਾਸਤੇ ਇਕੋ general principle ਬਣਾ ਲਿਆ ਜਾਵੇਗਾ। Dryage ਹਰ ਇਕ ਜਿਨਸ ਦੀ ਵੱਖ ਵੱਖ ਹੁੰਦੀ ਹੈ—ਕਣਕ ਦੀ ਹੋਰ ਅਤੇ ਕਪਾਹ ਦੀ ਹੋਰ। ਇਸ ਕਰਕੇ ਮੈਂ ਇਹ ਅੱਖਰ “for particular goods” add ਕਰਾਉਣੇ ਚਾਹੁੰਦਾ ਹਾਂ।

ਅੱਗੇ Sub-clause (3) ਦੇ ਬਾਅਦ ਮੈਂ sub-clause (4) ਨਵੀਂ insert ਕਰਨੀ ਚਾਹੁੰਦਾ ਹਾਂ ਕਿ....

“If there is any loss or deterioration of goods due to the neglect or fault of the warehouseman and he fails to give notice to depositor according to sub-section (1) of Section 15, within the prescribed time, he shall by way of compensation, reimburse the depositor of such loss or deterioration.”

ਇਸ ਤੋਂ ਅੱਗੇ ਜਿਹੜੀ sub-clause (4) ਹੈ ਉਸ ਨੂੰ sub-clause (5) ਬਣਾ ਕੇ “warehouseman,” ਅਤੇ “the matter” ਵਿਚ “or as to the amount of compensation” insert ਕੀਤਾ ਜਾਵੇ। ਇਸ ਵਿਚ ਇਹ ਨਹੀਂ

ਦੱਸਿਆ ਗਿਆ ਹੈ ਕਿ ਜੇਕਰ Depositor ਦਾ ਮਾਲ ਖਰਾਬ ਹੋ ਜਾਂਦਾ ਹੈ, deteriorate ਹੋ ਜਾਂਦਾ ਹੈ ਤਾਂ ਉਸ ਨੂੰ ਕੀ compensation ਦਿੱਤਾ ਜਾਵੇਗਾ। ਜੇਕਰ depositor ਦਾ ਸੈਂਕੜਿਆਂ ਰੁਪਿਆਂ ਦਾ ਮਾਲ warehouseman ਦੀ neglect ਦੇ ਕਾਰਨ ਖਰਾਬ ਹੋ ਜਾਂਦਾ ਹੈ ਤਾਂ ਇਹ ਨਹੀਂ ਦੱਸਿਆ ਗਿਆ ਕਿ warehouseman ਕੋਲੋਂ ਉਸ ਨੂੰ ਕੋਈ ਸਿਲਾ ਮਿਲੇਗਾ ਕਿ ਨਹੀਂ ਮਿਲੇਗਾ। Depositor ਦਾ ਮਾਲ warehouses ਵਿਚ 6, 6 ਮਹੀਨੇ ਅਤੇ ਸਾਲ ਤਕ ਵੀ ਪਿਆ ਰਿਹਾ ਕਰੇਗਾ ਅਤੇ ਉਸ ਮਾਲ ਦੀ ਕੀ ਹਾਲਤ ਹੋਵੇਗੀ ਇਸ ਗਲ ਤੋਂ depositor ਬਿਲਕੁਲ ਖੇਬਹਿਰਾ ਹੋਵੇਗਾ। ਇਸ ਗਲ ਦਾ ਅਖਤਿਆਰ warehouseman ਨੂੰ ਦਿੱਤਾ ਗਿਆ ਹੈ ਕਿ ਜਦੋਂ ਮਾਲ ਖਰਾਬ ਹੋਣ ਲਗੇ ਤਾਂ ਉਹ depositor ਨੂੰ notice ਦੇਵੇ ਕਿ ਉਹ ਆਪਣਾ ਮਾਲ ਚੁਕ ਲਵੇ ਅਤੇ ਜੇਕਰ ਉਹ notice ਦੇਣ ਉਪਰ ਵੀ ਮਾਲ ਨਹੀਂ ਚੁਕਦਾ ਤਾਂ ਉਸ ਦੇ ਮਾਲ ਨੂੰ warehouseman ਨੀਲਾਮ ਕਰ ਸਕਦਾ ਹੈ। ਉਸ ਮਾਲ ਦਾ ਸਿਲਾ depositor ਨੂੰ ਮਿਲਣਾ ਚਾਹੀਦਾ ਹੈ। ਇਸ ਵਾਸਤੇ ਇਹ amendment ਬਹੁਤ ਜ਼ਰੂਰੀ ਹੈ, ਇਸ ਦੇ ਨਾਲ depositors ਨੂੰ ਹੌਸਲਾ ਰਹੇਗਾ, ਤਸੱਲੀ ਰਹੇਗੀ ਕਿ ਮੇਰਾ ਮਾਲ ਅੰਦਰ safe ਪਿਆ ਹੋਇਆ ਹੈ ਉਸ ਨੂੰ ਕੋਈ ਖਤਰਾ ਨਹੀਂ ਹੈ। ਜੇਕਰ ਮਾਲ ਖਰਾਬ ਵੀ ਹੋ ਜਾਵੇਗਾ ਤਾਂ ਉਸ ਦੀ ਬਜਾਏ compensation ਮਿਲ ਜਾਵੇਗਾ। Warehouses ਵਿਚ producers ਦਾ ਮਾਲ ਪਿਆ ਹੋਵੇਗਾ, ਉਹ ਉਸਦੀ ਖੂਨ ਪਸੀਨੇ ਦੀ ਕਮਾਈ ਹੋਵੇਗੀ ਅਤੇ ਉਹ ਗਰੀਬ ਕਿਸਾਨ ਹੋਵੇਗਾ ਅਤੇ ਦੂਸਰੇ ਪਾਸੇ warehouseman ਇਕ ਸਰਮਾਏਦਾਰ ਆਦਮੀ ਹੋਵੇਗਾ। ਜੇਕਰ ਉਸ ਦੀ liability ਨਾ ਰਖੀ ਗਈ ਤਾਂ depositor ਨੂੰ ਨੁਕਸਾਨ ਹੋਵੇਗਾ। ਇਸ ਕਰਕੇ ਇਹ amendment ਬਹੁਤ ਜ਼ਰੂਰੀ ਹੈ।

ਇਸੇ ਤਰ੍ਹਾਂ ਜੇ compensation ਦੀ ਤਸਵੀਜ਼ ਮੰਨ ਲਈ ਜਾਏ ਅਤੇ appellate authority ਨੂੰ ਇਹ ਅਖਤਿਆਰ ਦਿੱਤਾ ਜਾਵੇ ਕਿ ਉਹ ਇਸ ਦੀ amount ਨੂੰ determine ਕਰੇ ਤਾਂ ਜ਼ਰੂਰੀ ਹੋ ਜਾਂਦਾ ਹੈ ਕਿ ਜਿਥੇ ਕੋਈ ਬਗ਼ੜਾ ਪਵੇ ਉਸ ਲਈ ਵੀ ਇਸੇ ਥਾਂ ਤੇ ਕੋਈ ਨਾ ਕੋਈ provision ਕਰ ਲਿਆ ਜਾਵੇ। ਇਸੇ ਮਕਸਦ ਲਈ ਮੈਂ 16 ਨੰਬਰ ਦੀ amendment ਪੇਸ਼ ਕੀਤੀ ਹੈ। ਇਸ ਦਾ ਮਕਸਦ ਇਹ ਹੈ ਕਿ ਜੇ compensation ਬਾਰੇ depositor ਅਤੇ warehouseman ਵਿਚ ਕੋਈ ਬਗ਼ੜਾ ਹੋ ਜਾਂਦਾ ਹੈ ਤਾਂ ਉਸ ਨੂੰ ਵੀ appellate authority ਕੋਲ refer ਕਰ ਦਿੱਤਾ ਜਾਵੇ ਤਾਕਿ ਉਹ ਫੈਸਲਾ ਕਰੇ ਕਿ ਉਸ deterioration ਜਾਂ loss ਲਈ ਕਿਤਨੀ compensation ਬਣਦੀ ਹੈ। ਮੈਂ ਆਸ ਕਰਦਾ ਹਾਂ ਕਿ ਮਨਿਸਟਰ ਸਾਹਿਬ ਮੇਰੀਆਂ ਇਨ੍ਹਾਂ amendments ਨੂੰ ਜ਼ਰੂਰ ਮੰਨ ਲੈਣਗੇ।

Mr. Speaker : Motions moved—

In sub-clause (1), line 3, *between* the words “limits” and “and gain” insert “for particular goods.”

After sub-clause (3), the following new sub-clause be added :—

“(4) If there is any loss or deterioration of goods due to the neglect or fault of the warehouseman and he fails to give notice to depositor according to sub-section (1) of section 15, within the prescribed time, he shall by way of compensation, reimburse the depositor of such loss or deterioration”.

In the existing sub-clause (4), line 4, *between* the words “warehouseman,” and “the matter” insert “or as to the amount of compensation.”

चकबन्दी तथा स्वास्थ्य मंत्री (चौधरी सूरज मल) : साहिबे सदर, जो amendments इस clause के लिए दी गई हैं, मैं उन की मुखालफत करता हूँ। क्यों? सब से पहली बात तो यह है कि अगर आप clause 17 (1) को पढ़ें तो आप को मालूम होगा कि within prescribed limit के अल्फ़ाज़ इस में पहले ही दर्ज हैं। यह जो shortage की assessment है यह हम हर एक ज़िनस के लिए अलग अलग करेंगे। यह चीज़ रूज़ में आ सकती है, इस के लिए एक अलहदा provision करने की ज़रूरत मैं महसूस नहीं करता।

इस के अलावा इन्होंने जो दूसरी तरामीम दी हैं उन के मुतअल्लिक मैं अर्ज करूंगा कि जो licence होगा, उस के अन्दर terms and conditions खुद ब खुद prescribed होंगी यानी उस के अन्दर दर्ज होगा कि अगर ware-houseman इस किस्म की गफलत करता है, या शरायत करना चाहता है या कोई खराबी करता है तो उस के लिए फलां फलां चीज़ होगी। इस तरह ये शरायत दफ़ा 3 के अन्दर आ जाएंगी। जैसा यह चाहते हैं अगर हर एक बात को details में इस बिल के अन्दर रखा जाए तो यह बिल बहुत लम्बा हो जाएगा।

ਸਰਦਾਰ ਉਮਰਾਓ ਸਿੰਘ : ਜਿਹੜਾ ਸਮਾਨ ਖਰਾਬ ਹੋ ਜਾਏਗਾ ਉਸ ਦੇ ਫਿਟਕਾਨੇ ਦੇ ਤੌਰ ਤੇ depositor ਨੂੰ ਕੀ ਮਿਲੇਗਾ, ਇਹ ਤਾਂ ਦਸ ਦਿਉ।

Mr. Speaker : Question is—

In sub-clause (1), line 3, between the words “limits” and “and gain” insert “for particular goods”.

The motion was, by leave, withdrawn.

Mr. Speaker : Question is—

After sub-clause (3), the following new sub-clause be added :—

“(4) If there is any loss or deterioration of goods due to the neglect or fault of the warehouseman and he fails to give notice to depositor according to sub-section (1) of section 15, within the prescribed time, he shall by way of compensation, reimburse the depositor of such loss or deterioration.”

The motion was, by leave, withdrawn.

Mr. Speaker : Question is—

In the existing sub-clause (4), line 4, between the words “warehouseman” and “the matter” insert “or as to the amount of compensation”.

The motion was, by leave, withdrawn.

Mr. Speaker : Question is—

That Clause 17 stand part of the Bill.

The motion was carried.

CLAUSE 18

Sardar Umrao Singh (Nakodar 'G') : Sir, I beg to move—

In lines 1 and 2, *between* the words “insured” and “against” *insert* “at the expense of warehouseman”.

ਇਹ ਦਸਿਆ ਗਿਆ ਹੈ ਕਿ warehouse ਵਿਚ ਜਿਤਨੀਆਂ ਚੀਜ਼ਾਂ ਰਖੀਆਂ ਜਾਣਗੀਆਂ, ਉਨ੍ਹਾਂ ਦੀ insurance ਕੀਤੀ ਜਾਵੇਗੀ ਮਗਰ ਇਸ insurance ਦਾ ਖਰਚ ਕੌਣ ਬਰਦਾਸ਼ਤ ਕਰੇਗਾ ਇਸ ਦਾ ਕੋਈ provision ਇਸ ਵਿਚ ਨਹੀਂ ਕੀਤਾ ਗਿਆ। ਇਸ ਵਿਚ ਮੇਰੀ ਇਹ ਬੇਨਤੀ ਹੈ ਕਿ ਜਦ warehouseman ਨੇ goods ਨੂੰ store ਕਰਨ ਲਈ ਬਾਕਾਇਦਾ ਤੌਰ ਤੇ ਕਿਰਾਇਆ ਲੈਣਾ ਹੈ ਤਾਂ ਇਹ ਉਸ ਦੀ ਜ਼ਿੰਮੇਵਾਰੀ ਹੋ ਜਾਂਦੀ ਹੈ ਕਿ ਉਹ ਇਹ ਵੇਖੇ ਕਿ ਉਹ goods ਖਰਾਬ ਹੋਣ ਤੋਂ ਬਚੀਆਂ ਰਹਿਣ। ਇਸ ਲਈ insurance ਦੀ fees ਦੀ payment ਕਰਨਾ ਉਸ ਦੀ liability ਹੋਣੀ ਚਾਹੀਦੀ ਹੈ ਨਾ ਕਿ depositor ਦੀ। ਜਦ ਉਸ ਨੇ depositor ਕੋਲੋਂ ਕਿਰਾਇਆ ਲੈਣਾ ਹੈ ਤਾਂ automatically depositor ਉਨ੍ਹਾਂ goods ਦੀ ਰਖਵਾਲੀ ਤੋਂ ਮੁਬੱਰਾ ਹੋ ਜਾਂਦਾ ਹੈ। ਇਸ ਲਈ ਮੈਂ ਇਹ amendment move ਕਰਦਾ ਹਾਂ ਜਿਹੜੀ ਕਿ position ਨੂੰ clear ਕਰਨ ਲਈ ਨਿਹਾਇਤ ਜ਼ਰੂਰੀ ਹੈ।

Mr. Speaker : Motion moved—

In lines 1 and 2, *between* the words “insured” and “against” *insert* “at the expense of warehouseman”.

चक्रबन्दी तथा स्वास्थ्य मंत्री चौधरी सूरज मल) : जनाब स्पीकर साहब, मैं इस amendment की भी सुखालकृत करता हूँ क्योंकि अगर मेरे लायक दोस्त इस को अच्छी तरह से पढ़ें तो साफ़ दर्ज है कि “Goods in warehouses shall be insured against loss or damage etc. etc. . . . in such manner as may be prescribed”. इस वास्ते ‘in such manner as may be prescribed’ के होते इस नई amendment को मानने की ज़रूरत महसूस नहीं होती।

ਸਰਦਾਰ ਉਮਰਾਓ ਸਿੰਘ : ਜੇ ਇਹ assurance ਦੇ ਦਿਉ ਕਿ ਜਿਹੜਾ manner prescribe ਹੋਵੇਗਾ ਉਸ ਵਿਚ ਇਹ warehouseman ਦੀ liability ਰਖੀ ਜਾਵੇਗੀ ਤਾਂ ਗਲ ਸਾਫ਼ ਹੋ ਜਾਂਦੀ ਹੈ।

Minister : Yes.

ਸਰਦਾਰ ਉਮਰਾਓ ਸਿੰਘ : ਅਗਰ ਐਸੀ ਗਲ ਹੈ ਤਾਂ ਮੈਂ ਆਪਣੀ amendment withdraw ਕਰਦਾ ਹਾਂ।

Mr. Speaker : Question is—

In lines 1 and 2, *between* the words “insured” and “against” *insert* “at the expense of warehouseman.”

The motion was, by leave, withdrawn.

Mr. Speaker : Question is—

That Clause 18 stand part of the Bill.

The motion was carried.

CLAUSES 19, 20, 21, 22, 23, 24, 25 AND 26

Mr. Speaker : Question is—

That Clauses 19, 20, 21, 22, 23, 24, 25 and 26 stand part of the Bill.

The motion was carried.

CLAUSES 27, 28, 29, 30 AND 31

Mr. Speaker : Since there are no amendments to Clauses 27 to 31, I put them to the vote of the House together.

Rao Gajraj Singh : Sir, I want to say a few words about Clause 27.

Mr. Speaker : Yes please.

राओ गजराज सिंह (गुड़गांव) : जनाब, clause 27 के मुतअल्लिक मैं यह अर्ज करना चाहता हूं कि बेशक language इस की बिल्कुल ठीक है और मनशा भी यही है कि जो रसीद होगी वह बमूजब negotiable instrument होगी। लेकिन मैं यह assurance चाहता हूं कि जब rules frame किए जाएं, उस वक्त ये अलफ़ाज़ उन में जरूर दर्ज होंगे। क्यों? यह इस लिये कि यह कहा गया है कि वह जिस वक्त चाहे banking concern में जाकर पांच सौ, चार सौ, दो सौ—जितना रुपया जरूरत हो ले सकता है। इस लिये जरूरी है कि rules के अन्दर इस को 'negotiable instrument' के under लाने का खास provision किया जाए।

चकबन्दो तथा स्वास्थ्य मंत्री (चौधरी सूरज मल) : मैं आनरेबल मेम्बर साहब का शुक्रिया अदा करता हूं कि उन्होंने इस मामले की ओर गवर्नमेण्ट की तवज्जुह दिलाई है। मैं उन को यकीन दिलाता हूं कि जिस वक्त rules बनाए जाएंगे, उस वक्त इस बात का खास ख्याल रखा जाएगा और इस को 'negotiable instrument' करार दिया जाएगा।

Mr. Speaker : Question is—

That Clauses 27, 28, 29, 30 and 31 stand part of the Bill.

The motion was carried.

CLAUSE 32

Sardar Umrao Singh (Nakodar 'G') : Sir, I beg to move—

In sub-section (2), line 6, *between* the words, "body" and "shall" insert or who had signed the application or terms and conditions for the grant of the Licence".

ਇਸ clause ਦੀ ਬਿਨਾਂ ਤੇ ਇਹ liability ਰਖੀ ਗਈ ਹੈ ਕਿ ਕਿਨ੍ਹਾਂ ਅਸਥਾਨ ਦੇ ਖਿਲਾਫ proceed ਕੀਤਾ ਜਾਵੇਗਾ। ਮੈਂ ਮਹਿਸੂਸ ਕਰਦਾ ਹਾਂ ਕਿ ਇਸ ਵਕਤ ਇਸ clause ਵਿਚ ਜੋ provision ਹੈ ਇਹ ਬੜਾ arbitrary ਜਿਹਾ ਹੈ। ਮੈਂ ਸਮਝਦਾ ਹਾਂ ਕਿ ਜਿਸ ਆਦਮੀ ਨੇ licence ਲਈ ਦਰਖਾਸਤ ਦਿੱਤੀ ਹੈ ਇਹ ਉਸੇ ਦੀ liability ਹੈ। ਉਸ ਦੀ liability ਨੂੰ ਛੱਡ ਕੇ ਆਲੇ ਦੁਆਲੇ ਭੱਜੀ ਫਿਰਨਾ ਨਾਜਾਇਜ਼ ਗਲ ਹੈ। ਇਸ ਲਈ ਜਿਸ ਦੀ liability ਹੈ ਉਸੇ ਨੂੰ ਹੀ hold up ਕੀਤਾ ਜਾਣਾ ਚਾਹੀਦਾ ਹੈ। ਦੁਜਿਆਂ ਨੂੰ ਤੰਗ ਨਹੀਂ ਕਰਨਾ ਚਾਹੀਦਾ।

Mr Speaker : Motion moved—

In sub-section (2), line 6, *between* the words “body” and “shall” insert “or who had signed the application or terms and conditions for the grant of the Licence”.

Chaudhri Lahri Singh (Ganaur) : Sir, I beg to move—

At the end of clause 32 *add* the following :—

“32-A. The prescribed authority would be entitled to forfeit the security of the Warehouseman, in case the Warehouseman fails to return the goods deposited within the reasonable time as provided under clauses 10 and 16 of the Act.”

ਮੈਂ ਧੀਰੀ ਅਰਜ਼ ਕਰਨਾ ਚਾਹੁੰਦਾ ਹਾਂ ਕਿ ਅਗਰ, ਜੈਸਾ ਕਿ clause 10 ਐਂਡ ਖਾਸ ਤੌਰ 'ਤੇ 16 ਮੇਂ ਦਰਜ ਹੈ, warehouseman depositors ਦੀ goods ਨੂੰ ਵਾਪਸ ਨਹੀਂ ਕਰਦਾ ਤਾਂ ਉਸ ਕੇ ਲਿਏ ਮੈਂਨੇ ਧਰੁ ਤਜਵੀਜ਼ ਕੀਆ ਹੈ ਕਿ ‘the prescribed authority may forfeit ...’

ਅਧਿਕਾਰੀ ਮਹੋਦਯ : ਜਿਸ amendment ਨੂੰ ਆਪ ਨੇ table ਕੀਆ ਹੈ ਉਸ ਮੇਂ ਤੋਂ ਲਫਜ਼ ‘would be’ ਹੈ। (The words ‘would be’ occur in the amendment tabled by the hon. Member.)

ਚੌਧਰੀ ਲਹਰੀ ਸਿੰਘ : “Would be” ਨਹੀਂ, ਧਰੁ ‘may be’ ਹੋਨਾ ਚਾਹੀਏ। ਇਸ ਲਿਏ ਅਗਰ ਦਫਾ 16 ਕੇ ਮੁਤਾਬਿਕ ਧਰੁ depositor ਨੂੰ goods ਵਾਪਸ ਨਹੀਂ ਕਰਦਾ ਤਾਂ ਉਸ ਦੀ security ਜ਼ਬਤ ਕਰਨੇ ਕਾ ਹਕ prescribed authority ਨੂੰ ਦਿਯਾ ਜਾਏ ਧਰਨਾ ਬਾਦ ਮੇਂ complications ਪੈਦਾ ਹੋ ਜਾਏਗੀ। ਮੈਂ ਸਮਝਦਾ ਹਾਂ ਕਿ ਇਸ ਪਰ ਝਯਾਦਾ ਬਹਸ ਕੀ ਜ਼ਰੂਰਤ ਨਹੀਂ ਐਂਡ ਮਿਨਿਸਟਰ ਸਾਹਿਬ ਇਸ ਨੂੰ accept ਕਰ ਲੈਂਗੇ।

Mr. Speaker : Motion moved—

At the end of clause 32 *add* the following :—

“32-A. The prescribed authority would be entitled to forfeit the security of the Warehouseman, in case the Warehouseman fails to return the goods deposited within the reasonable time as provided under clauses 10 and 16 of the Act”.

ਚੌਧਰੀ ਲਹਰੀ ਸਿੰਘ (ਚੌਧਰੀ ਸੂਰਜ ਮਲ) : ਜਨਾਬ ਸਪੀਕਰ ਸਾਹਿਬ, ਜਹਾਂ

4 p.m.

ਤਕ ਸਰਦਾਰ ਤਮਰਾਓ ਸਿੰਘ ਦੀ amendment ਨਾ ਤਾਲਲੂਕ ਹੈ ਅਗਰ ਉਸੇ ਲਾਗ ਕੀਆ ਭੀ ਜਾਏ ਤਾਂ ਇਸ ਨੂੰ ਬਹੁਤ ਹਦ ਤਕ ਕੁਝ ਏਸੇ ਆਦਮੀਆਂ ਨੂੰ, ਜੋ ਬਿਲਕੁਲ ਨਿਰਦੋਸ਼ ਹੋਣ ਐਂਡ ਜਿਨ ਨੂੰ ਕੁਝ ਪਤਾ ਭੀ ਨ ਹੋ, ਸਜ਼ਾ ਮੁਗਤਨੀ ਪੜ ਸਕਦੀ ਹੈ।

अध्यक्ष महोदय : सरदार उमराओ सिंह को चाहिये कि amendment लाने से पेशतर मिनिस्टर साहिब से सलाह कर लिया करें। (हंसी) (Sardar Umrao Singh ought to consult the Minister before giving notice of any amendment.) (*Laughter*)

चकबन्दी तथा स्वास्थ्य मंत्री : जहां तक चौधरी लहरी सिंह की amendment का ताल्लुक है मैं इस को accept करता हूं। (*Interruptions*)

Mr. Speaker : Order, please.

Question is—

In sub-section (2), line 6, *between* the words “body” and “shall” insert “or who had signed the application or terms and conditions for the grant of the Licence”.

The motion was, by leave, withdrawn.

Mr. Speaker : Question is—

At the end of Clause 32 add the following :—

“32-A. The prescribed authority would be entitled to forfeit the security of the Warehouseman, in case the Warehouseman fails to return the goods deposited within the reasonable time as provided under clauses 10 and 16 of the Act”.

The motion was carried.

Mr. Speaker : Question is—

That Clause 32, as amended, stand part of the Bill.

The motion was carried.

CLAUSE 33

Mr. Speaker : Question is—

That Clause 33 stand part of the Bill.

The motion was carried.

SCHEDULE

Sardar Umrao Singh (Nakodar ‘G’) : Sir, I beg to move—

Under sub-heading “Foodgrains”, at the end add “Rice”.

Under sub-heading “Vegetables” at the end add “Chillies”.

Under the sub-heading “others” at the end add “Dry Fruits”.

Mr. Speaker : Motions moved—

Under sub-heading “Foodgrains”, at the end add “Rice”.

Under sub-heading “Vegetables” at the end add “Chillies”.

Under the sub-heading “others” at the end add “Dry Fruits”.

Mr. Speaker : Why not include another sub-head for fruits ?

चक्रवर्दी तथा स्वास्थ्य मंत्री (चौधरी सूरज मल) : जनाब, amendments No. 20 और 21 जो सरदार उमराओ सिंह ने move की हैं को accept करता हूं। इसमें मुझे कोई एतराज नहीं कि अगर इस schedule में rice और chillies भी आ जायें। लेकिन जहां तक उन की तीसरी amendment का ताल्लुक है जिस में dry fruits के लिये कहा गया है, उसे मैं accept करने की जरूरत नहीं समझता क्योंकि इस इलाके में dry fruits तो कोई खास होते ही नहीं हैं। हां, अगर इस चीज को इस schedule में बाद में लाने की जरूरत पड़ भी गई तो जैसा कि इस बिल की दफा नं० 2 (c) में दिया जा चुका है—

“Goods” means any of the articles specified in the Schedule to this Act :

Provided that the Government may by notification in the official Gazette *add to* *omit* from the Schedule any article.

इस को बाद में add किया जा सकता है।

श्री अमर नाथ शर्मा (कांगड़ा) : जनाब स्पीकर साहिब, इस में मेरी भी एक amendment थी।

अध्यक्ष महोदय : तो आप बोले क्यों नहीं ? (Then why did not the hon. Member move it ?)

श्री अमर नाथ शर्मा : जनाब, मुझे बुलाया नहीं गया। अगर अब आप इजाजत दें तो मैं उसे move कर लूं।

अध्यक्ष महोदय : अब आप इस को पढ़ ही दें और इस पर स्पीच न करें। (Now the hon. Member may only move it and not make any speech on it.)

Shri Amar Nath Sharma Sir, I beg to move—

Under the sub-heading “Others” at the end *add* “Dry and fresh Fruits.
Tea”.

स्पीकर साहिब, इस schedule में dry और fresh fruits और tea भी आनी चाहिये क्योंकि हमारे जिला कांगड़ा में

Mr. Speaker : Motion moved—

Under the sub-heading “Others” at the end *add* “Dry and Fresh Fruits.
Tea”..

चक्रवर्दी तथा स्वास्थ्य मंत्री : जनाब, इस amendment में जो tea के लिये कहा गया है वह तो मैं मानता हूं लेकिन fruits के लिये मानने को तैयार नहीं।

Mr. Speaker : How can the amendment be partially accepted? It is to be accepted as a whole.

चक्रवर्दी तथा स्वास्थ्य मंत्री : जहां तक dry fruits का ताल्लुक है इस के मुताबिक पहले सरदार उमराओ सिंह की amendment पर फैसला

[चकवन्दी तथा स्वाथ्य मंत्रा]

हो चुका है। फिर इस के लिये जैसा कि चौधरी लहरी सिंह ने बताया है कि यह तो cold storages में रखे जा सकते हैं। इस लिये यह नहीं माना जा सकता। Tea के मुतग्रल्लिक में मानता हूं।

Mr. Speaker : This is not to be accepted partially.

(Addressing to Shri Amar Nath Sharma) तो क्या आप अपनी amendment को वापस लेते हैं? (Is the hon. Member willing to withdraw his amendment?)

श्री अमर नाथ शर्मा : जनाब, dry fruits के लिये तो मैं वापस ले लेता हूं पर चाय के लिये नहीं लेता।

अध्यक्ष महोदय : इस amendment में एक technical difficulty पेश आ जाती है। आप ने दोनों चीजों को एक ही amendment में शामिल किया है। मिनिस्टर साहिब इस को partially मानने को तैयार हो गये हैं यानी वह tea को schedule में लाना मानते हैं लेकिन dry fruits को नहीं मानते। यह amendment in part तो accept हो नहीं सकती। इस लिये यह एक technical रुकावट हो जाती है। (There is a technical difficulty involved in this amendment. The hon. Member has included both the items in a single amendment. The Minister is prepared to accept it partially i.e. he agrees to the inclusion of "tea" in the schedule but not the dry fruits. This amendment cannot be accepted partially. Hence, this technical hitch.)

मौलवी अब्दुल गनी डार : On a point of order, Sir. मिनिस्टर साहिब ने तो बड़ी खुशी से इन की तरमीम को मान लिया है पर क्या वजह है कि आप इस को नहीं मान रहे?

Mr. Speaker : Technically it is wrong. Either the Minister should accept amendment as a whole or reject it as a whole. However, this can be added later on.

Question is—

Under sub-heading "Foodgrains", at the end add "Rice".

The motion was carried.

Mr. Speaker : Question is—

Under sub-heading "Vegetables" at the end add "Chillies".

The motion was carried.

Mr. Speaker : Question is—

Under the sub-heading “others” at the end add “Dry Fruits”.

The motion was, by leave, withdrawn.

Mr. Speaker : Question is—

Under the sub-heading “Others” at the end add “Dry and Fresh Fruits.
Tea”.

The motion was, by leave, withdrawn.

Mr. Speaker : Question is—

That Schedule, as amended, stand part of the Bill.

The motion was carried.

SUB-CLAUSE (1) OF CLAUSE 1

Mr. Speaker : Question is—

That sub-clause (1) of Clause 1 stand part of the Bill.

The motion was carried.

TITLE

Mr. Speaker : Question is—

That Title be the Title of the Bill.

The motion was carried.

Minister for Consolidation and Health (Chaudhri Suraj Mal) : Sir, I beg to move—

That the Punjab Warehouses Bill, as amended, be passed.

Mr. Speaker : Motion moved—

That the Punjab Warehouses Bill, as amended, be passed.

ਸਰਦਾਰ ਉਮਰਾਓ ਸਿੰਘ (ਨਕੋਦਰ, ਜਨਰਲ) : ਸਪੀਕਰ ਸਾਹਿਬ, ਇਹ ਬਿਲ ਜਿਹੜਾ ਇਸ ਵੇਲੇ ਹਾਊਸ ਵਿਚ ਪਾਸ ਕੀਤਾ ਜਾ ਰਿਹਾ ਹੈ, ਮੈਂ ਇਸ ਲਈ ਵਜ਼ੀਰ ਸਾਹਿਬ ਨੂੰ ਮੁਬਾਰਕਬਾਦ ਦਿੰਦਾ ਹਾਂ। ਇਹ ਇਕ ਐਸਾ measure ਹੈ ਜਿਸ ਦੇ ਨਾਲ middle man profit, ਜਿਹੜਾ ਕਿ ਸਾਡੇ ਦੇਸ਼ ਵਿਚ ਦਲ ਰਿਹਾ ਸੀ, ਦੂਰ ਹੋ ਜਾਵੇਗਾ। ਇਹ ਇਕੋ ਹੀ ਐਸਾ measure ਇਥੇ ਪਾਸ ਕੀਤਾ ਜਾ ਰਿਹਾ ਹੈ ਜਿਹੜਾ ਕਿ more than one purpose ਹਲ ਕਰਦਾ ਹੋਵੇ। ਪਹਿਲੇ ਇਥੇ ਜਿੰਨੇ ਵੀ ਬਿਲ ਆਉਂਦੇ ਰਹੇ ਹਨ ਉਹ ਕਿਸੇ ਇਕ ਖਾਸ ਮਕਸਦ ਵਾਸਤੇ ਲਿਆਏ ਜਾਂਦੇ ਰਹੇ ਹਨ। ਪਰ ਇਸ ਨਾਲ ਕਈ ਮਤਲਬ ਹਲ ਹੋਣਗੇ ਅਤੇ ਇਸ ਨਾਲ ਪੰਜਾਬ ਦੇ ਬਹੁਤ ਸਾਰੇ ਲੋਕਾਂ ਨੂੰ benefit ਪਹੁੰਚੇਗਾ। Producer ਨੂੰ ਲੈ ਲਉ, ਉਸ ਨੂੰ ਬਹੁਤ ਫਾਇਦਾ ਹੋਵੇਗਾ। ਚੂੰਕਿ producer ਪਾਸ ਫਸਲ ਨੂੰ ਰਖਣ ਦੀ ਜਗ੍ਹਾ ਨਹੀਂ ਹੁੰਦੀ ਇਸ ਕਰਕੇ ਪਹਿਲਾਂ ਉਹ ਫਸਲ

[ਸਰਦਾਰ ਉਮਰਾਓ ਸਿੰਘ]

ਦੇ ਨਿਕਲਦੇ ਹੀ ਉਸ ਨੂੰ market ਵਿਚ ਲਿਆ ਕੇ ਵੇਚ ਦਿੰਦਾ ਸੀ। ਸਰਮਾਏਦਾਰ ਉਸ ਵੇਲੇ ਖਰੀਦ ਕੇ ਅਤੇ 6 ਮਹੀਨੇ ਰਖ ਕੇ ਪੰਜ ਜਾਂ ਛੇ ਰੁਪਏ ਮਣ ਨਫੇ ਤੇ ਵੇਚ ਦਿੰਦਾ ਸੀ। ਹੁਣ ਮੈਂ ਸਮਝਦਾ ਹਾਂ ਕਿ producer ਜਿਥੇ ਆਪਣੇ ਬੀਜ ਲਈ ਅਨਾਜ ਰਖ ਸਕੇਗਾ ਉਥੇ ਉਹ future ਲਈ ਵੀ ਆਪਣੀ ਫਸਲ ਬਚਾਉਣ ਦਾ ਪ੍ਰਬੰਧ ਕਰ ਸਕੇਗਾ।

ਇਸ ਤੋਂ ਅਡ ਇਸ ਵਿਚ ਇਕ ਵੱਡੀ ਚੀਜ਼ ਇਹ ਵੀ ਹੈ ਕਿ ਜਦ producer ਨੇ warehouse ਵਿਚ ਅਨਾਜ ਰਖਣਾ ਹੈ ਤਾਂ ਉਸ ਨੂੰ ਜੋ ਰਸੀਦ ਮਿਲਣੀ ਹੈ ਉਹ ਇਕ negotiable instrument ਬਣਾ ਦਿੱਤੀ ਗਈ ਹੈ ਜੋ ਵੇਚੀ ਜਾ ਸਕਦੀ ਹੈ ਜਾਂ pledge ਕੀਤੀ ਜਾ ਸਕਦੀ ਹੈ। ਇਸ ਨਾਲ ਮੰਡੀ ਵਿਚ ਲੈ ਜਾਣ ਜਾਂ ਉਥੇ ਵੇਚਣ ਨਾਲ ਸਬੰਧਤ ਮਸਲੇ ਹਲ ਹੋ ਗਏ ਹਨ। ਬੋਰੀਆਂ ਵਿਚ ਭਰੇ, ਤੋਲੇ, ਗਿਣੇ ਆਦਿ ਇਹ ਸਾਰੀ labour ਬਚ ਗਈ ਹੈ। ਫਿਰ warehouseman ਤੋਂ ਜਿਹੜੀ receipt ਮਿਲਣੀ ਹੈ ਉਹ legalise ਕੀਤੀ ਗਈ ਹੈ। Licensees ਜਾਂ ਜਿਹੜੇ ਦੂਸਰੇ ਆਦਮੀ ਹੋਣਗੇ ਉਨ੍ਹਾਂ ਦੇ suitable ਹੋਣ ਨੂੰ ਵਕਤ ਦਿੱਤੀ ਗਈ ਹੈ। ਮੈਂ ਸਮਝਦਾ ਹਾਂ ਕਿ ਇਸ ਤਰ੍ਹਾਂ ਜ਼ਿੰਮੀਂਦਾਰ ਦੀ ਫਸਲ ਉਸ ਦੀ ਜੇਬ ਵਿਚ ਰਹੇਗੀ, ਜਦ ਚਾਹੇਗਾ ਉਹ ਵੇਚ ਸਕੇਗਾ ਅਤੇ ਫਾਇਦਾ ਉਠਾ ਸਕੇਗਾ।

ਫਿਰ ਇਸ Bill ਦਾ ਫਾਇਦਾ ਛੋਟੇ ਦੁਕਾਨਦਾਰ, ਉਨ੍ਹਾਂ middle class ਦੇ ਸਾਡੇ ਦੇਸ਼ਤਾਂ ਨੂੰ ਵੀ ਹੋਵੇਗਾ ਜਿਨ੍ਹਾਂ ਪਾਸ ਮਾਲ store ਕਰਨ ਲਈ ਜਗ੍ਹਾ ਨਹੀਂ ਹੁੰਦੀ ਜਿਸ ਕਰਕੇ ਉਹ ਇਕੱਠਾ ਮਾਲ ਨਹੀਂ ਲੈ ਸਕਦੇ। ਇਸ ਕਰਕੇ ਜਦ ਫਸਲ ਨਿਕਲਦੀ ਹੈ ਉਹ ਖਰੀਦ ਨਹੀਂ ਸਕਦੇ ਪਰ ਵੱਡਾ ਵਪਾਰੀ ਖਰੀਦ ਲੈਂਦਾ ਹੈ ਅਤੇ ਫਾਇਦਾ ਉਠਾਉਂਦਾ ਹੈ। ਹੁਣ ਛੋਟੇ ਵਪਾਰੀ ਵੀ ਜ਼ਿਆਦਾ ਮਾਲ ਖਰੀਦ ਸਕਣਗੇ। ਇਸੇ ਤਰ੍ਹਾਂ consumers ਨੂੰ ਵੀ ਫਾਇਦਾ ਹੋਵੇਗਾ। ਇਨ੍ਹਾਂ ਲੋਕਾਂ ਦੀ ਖਾਹਿਸ਼ ਹੁੰਦੀ ਹੈ ਕਿ ਫਸਲ ਦੇ ਨਿਕਲਦੇ ਹੀ 6 ਮਹੀਨਿਆਂ ਲਈ ਕਣਕ ਲੈ ਕੇ ਰੱਖ ਸਕੀਏ ਪਰ ਉਨ੍ਹਾਂ ਦੇ ਘਰਾਂ ਵਿਚ ਜਗ੍ਹਾ ਨਹੀਂ ਹੁੰਦੀ ਅਤੇ ਉਸ ਦੀ ਉਹ ਦੇਖ ਭਾਲ ਵੀ ਨਹੀਂ ਕਰ ਸਕਦੇ। ਸੋ ਹੁਣ ਉਹ ਵੀ ਇਨ੍ਹਾਂ warehouses ਦਾ ਫਾਇਦਾ ਉਠਾ ਸਕਣਗੇ।

ਫਿਰ society ਅਤੇ ਦੇਸ਼ ਨੂੰ ਫਾਇਦਾ ਹੋਵੇਗਾ। ਅਜ ਜਿਹੜਾ ਅਨਾਜ ਅਸੀਂ ਬਾਹਰੋਂ ਮੰਗਾਉਂਦੇ ਹਾਂ, ਆਪਣੇ ਅਨਾਜ ਨੂੰ ਖਰਾਬ ਹੋਣ ਤੋਂ ਬਚਾਕੇ, ਉਸ ਦੀ ਆਮਦ ਵੀ ਬੰਦ ਕਰ ਸਕਾਂਗੇ। ਇਸ ਵਕਤ statistics ਤੋਂ ਪਤਾ ਲਗਦਾ ਹੈ ਕਿ ਸਾਡੀ ਅਨਾਜ ਦੀ ਕੁਲ ਉਪਜ ਦਾ $\frac{1}{6}$ ਹਿੱਸਾ ਖਰਾਬ ਹੋ ਜਾਂਦਾ ਹੈ—pests ਰਾਹੀਂ ਜਾਂ ਦੂਸਰੇ ਤਰੀਕਿਆਂ ਨਾਲ। ਇਸ ਤਰ੍ਹਾਂ ਜਿਹੜਾ ਅਨਾਜ ਖਰਾਬ ਹੁੰਦਾ ਹੈ, waste ਹੁੰਦਾ ਹੈ ਉਹ ਬਚੇਗਾ ਤਾਂ society ਨੂੰ ਫਾਇਦਾ ਹੋਵੇਗਾ; ਸਾਡੀ ਅਨਾਜ ਦੀ ਕਮੀ ਪੂਰੀ ਹੋਵੇਗੀ।

ਇਸ ਦੇ ਨਾਲ ਨਾਲ co-operative movement ਦੀ ਵੀ ਤਰੱਕੀ ਹੋਵੇਗੀ ਜਿਸ ਦੇ ਨਾਲ ਸਾਡੇ ਦੇਸ਼ ਦੀ ਤਰੱਕੀ ਵਾਬਸਤਾ ਹੈ। ਇਸ

movement ਤੇ ਸਾਡੇ ਦੇਸ਼ ਦੇ leaders ਦੀ ਨਿਗਾਹ ਲਗੀ ਹੋਈ ਹੈ ਕਿਉਂਕਿ ਇਸ ਨਾਲ ਦੇਸ਼ ਦੀ ਉੱਨਤੀ ਹੋਣੀ ਹੈ। Co-operative ਪੈਮਾਨੇ ਤੇ warehouses ਦੇ ਬਣਨ ਨਾਲ ਲੋਕਾਂ ਦੇ ਦਿਲਾਂ ਵਿਚ ਇਕ ਦੂਜੇ ਲਈ ਪਿਆਰ ਵਧੇਗਾ, ਪਿੰਡਾਂ, ਸ਼ਹਿਰਾਂ ਅਤੇ ਤਸੀਲ ਹੈਡਕਵਾਟਰਜ਼ ਤੇ warehouses ਦੀ ਜ਼ਰੂਰਤ ਨੂੰ ਪੂਰਾ ਕਰਨ ਲਈ ਇਕੱਠੇ ਹੋ ਕੇ ਕੰਮ ਕਰਨ ਦਾ ਸ਼ੌਕ ਵਧੇਗਾ। ਇਸ ਲਈ ਮੈਂ ਵਜ਼ੀਰ ਸਾਹਿਬ ਅਗੇ ਬੇਨਤੀ ਕਰਨੀ ਚਾਹੁੰਦਾ ਹਾਂ ਕਿ ਇਹ ਗੱਲ ਠੀਕ ਹੈ ਕਿ ਉਨ੍ਹਾਂ ਨੇ prescribed authority ਨੂੰ licence ਦੇਣ ਵੇਲੇ suitable person ਦੇਖਣ ਦੀਆਂ powers ਦਿੱਤੀਆਂ ਹਨ ਪਰ ਮੈਂ ਅਰਜ਼ ਕਰਾਂਗਾ ਕਿ co-operative institutions ਨੂੰ ਤਰੱਕੀ ਦੇਣੀ ਚਾਹੀਦੀ ਹੈ ਤਾਕਿ ਇਹ movement ਕਾਮਯਾਬ ਹੋਵੇ।

ਇਨ੍ਹਾਂ ਸਾਰੀਆਂ ਚੀਜ਼ਾਂ ਦੇ ਨਾਲ ੨ ਖੁਸ਼ੀ ਦੀ ਵੱਡੀ ਗੱਲ ਇਹ ਹੈ ਕਿ ਉਸ ਵੱਡੇ ਵਪਾਰੀ ਦਾ ਕੰਮ ਮੰਦਾ ਪੈ ਜਾਵੇਗਾ ਜਿਹੜਾ ਫ਼ਸਲ ਵੇਲੇ 12 ਰੁਪਏ ਮਣ ਕਣਕ ਲੈਕੇ ਬਾਅਦ ਵਿਚ 17 ਜਾਂ 18 ਰੁਪਏ ਮਣ ਵੇਚਕੇ ਹਜ਼ਾਰਾਂ ਰੁਪਏ ਸਾਡੇ ਦੇਸ਼ ਦੀ ਗਰੀਬ ਜਨਤਾ ਤੋਂ ਕਮਾਉਂਦਾ ਸੀ।

ਇਸ ਤਰ੍ਹਾਂ ਇਹ Bill ਬਹੁਤ ਚੰਗਾ ਹੈ ਅਤੇ ਇਸ ਲਈ ਮੈਂ ਵਜ਼ੀਰ ਸਾਹਿਬ ਨੂੰ ਮੁਬਾਰਕਬਾਦ ਦਿੰਦਾ ਹਾਂ ਅਤੇ ਨਾਲ ਹੀ ਆਸ ਰਖਦਾ ਹਾਂ ਕਿ ਅਗੇ ਜਿਨ੍ਹਾਂ ਸਰਮਾਇਦਾਰਾਂ ਨੇ ਵੱਡੇ ੨ godowns ਬਣਾਏ ਹੋਏ ਹਨ ਅਤੇ ਜਿਥੇ ਹਜ਼ਾਰਾਂ ਮਣ ਗਲਾ ਰਖਕੇ ਛਾਇਦਾ ਉਠਾਉਂਦੇ ਹਨ, ਉਨ੍ਹਾਂ ਨੂੰ licences ਨਹੀਂ ਦਿਤੇ ਜਾਣਗੇ ਤਾਂ ਜੋ ਆਮ ਜਨਤਾ ਦੀ ਭਲਾਈ ਦੀ ਇਹ ਸਕੀਮ ਰੱਦੀ ਦੀ ਟੋਕਰੀ ਵਿਚ ਨਾ ਪੈ ਜਾਵੇ। ਅੰਤ ਵਿਚ ਇਹ ਕਹਿਕੇ ਕਿ ਇਸ Bill ਦਾ ਮਕਸਦ ਬੜਾ ਚੰਗਾ ਹੈ ਅਤੇ ਇਸ ਦੇ ਲਿਆਉਣ ਤੇ ਵਜ਼ੀਰ ਸਾਹਿਬ ਨੂੰ ਮੁਬਾਰਕਬਾਦ ਦੇ ਕੇ ਮੈਂ ਏਠ ਜਾਂਦਾ ਹਾਂ।

ਡਾਕਟਰ ਭਾਗ ਸਿੰਘ (ਗੜ੍ਹਸ਼ੰਕਰ 'ਜਨਟਲ') : ਸ਼੍ਰੀਮਾਨ ਸਪੀਕਰ ਸਾਹਿਬ ਜੀ, ਜਿਸ ਤਰ੍ਹਾਂ ਮੈਂ ਪਹਿਲਾਂ ਵੀ ਅਰਜ਼ ਕਰ ਚੁਕਾ ਹਾਂ ਇਹ Bill ਜੋ ਵਜ਼ੀਰ ਸਾਹਿਬ ਨੇ ਪੇਸ਼ ਕੀਤਾ ਅਤੇ ਪਾਸ ਹੋ ਰਿਹਾ ਹੈ, ਇਹ ਬੜਾ ਜ਼ਰੂਰੀ Bill ਹੈ। ਇਸ ਦੀ ਬੜੀ ਦੇਰ ਤੋਂ ਲੋੜ ਸੀ। ਇਸ ਦੀ ਜ਼ਰੂਰਤ ਪਹਿਲੇ ਪਹਿਲ Rural Credit Survey ਬਾਰੇ ਜੋ report ਸੀ ਉਸ ਵਿਚ ਮਹਿਸੂਸ ਕੀਤੀ ਗਈ। Central Government ਨੇ ਇਸ ਲੋੜ ਨੂੰ ਮੁਖ ਰਖਕੇ ਇਕ Warehousing Corporation ਬਣਾਈ ਅਤੇ State Governments ਨੂੰ ਵੀ ਇਸ ਤਰ੍ਹਾਂ ਕਰਨ ਦੀ ਹਦਾਇਤ ਕੀਤੀ। ਇਸ ਗੱਲ ਬਾਰੇ ਵਜ਼ੀਰ ਸਾਹਿਬ ਨੇ ਭੂਮਕਾ ਵਿਚ ਹੋਲੇ ਜਿਹੇ ਜ਼ਿਕਰ ਕੀਤਾ ਹੈ। ਮੈਂ ਇਸ ਗਲ ਤੇ ਜ਼ੋਰ ਦੇਣਾ ਚਾਹੁੰਦਾ ਹਾਂ ਅਤੇ ਕਹਿਣਾ ਚਾਹੁੰਦਾ ਹਾਂ ਕਿ state ਵਿਚ warehouses ਦੀ ਬੜੀ ਲੋੜ ਰਹੇਗੀ। ਦਰਅਸਲ ਇਹ ਇਕ ਵੱਡਾ ਸਵਾਲ ਹੈ, ਗਰੀਬ ਦੇ ਦਾਣਿਆਂ ਦਾ ਸਵਾਲ ਹੈ। ਇਸ ਸੂਬੇ ਵਿਚ ਇਕ ਨਵੇਂ ਸਿਲਸਿਲੇ ਦੀ ਹੁਣ ਸ਼ੁਰੂਆਤ ਹੋ ਰਹੀ ਹੈ। ਮੈਂ ਤਾਂ ਪਹਿਲਾਂ ਰਾਏ ਦਿੱਤੀ ਸੀ ਕਿ ਇਸ Bill ਨੂੰ Select Committee ਦੇ ਸਪੁਰਦ ਕਰ ਦਿਉ। ਉਸ ਨੂੰ support ਵੀ ਮਿਲੀ ਸੀ

[ਡਾਕਟਰ ਡਾਗ ਸਿੰਘ]

ਪਰ ਇਕ technical hitch ਕਰਕੇ ਮੈਂ ਉਸ ਨੂੰ move ਨਾ ਕਰ ਸਕਿਆ ਤਾਂ ਵੀ ਉਸ ਚੀਜ਼ ਦੀ support ਇਸ ਤਰ੍ਹਾਂ ਜ਼ਾਹਰ ਹੋਈ ਕਿ ਇਸ ਵਿਚ ਬਹੁਤ ਸਾਰੀਆਂ amendments ਪੇਸ਼ ਹੋਈਆਂ ਅਤੇ ਵਜ਼ੀਰ ਸਾਹਿਬ ਨੇ ਮਨਜ਼ੂਰ ਕੀਤੀਆਂ। ਇਹ ਚੀਜ਼ ਦਸਦੀ ਹੈ ਕਿ ਇਸ ਤੇ ਹੋਰ ਮਿਹਨਤ ਹੋਣੀ ਚਾਹੀਦੀ ਸੀ। ਜੇਕਰ ਇਹ Select Committee ਵਿਚ ਚਲਾ ਜਾਂਦਾ ਤਾਂ ਇਹ ਬਹੁਤ ਚੰਗਾ Bill ਹੋ ਜਾਂਦਾ। ਹੁਣ ਵੀ ਇਸ ਦੀ ਖੂਬੀ ਇਹ ਹੈ ਕਿ ਇਹ ਪਹਿਲਾ time ਹੈ ਕਿ ਗਰੀਬ ਅਤੇ ਕਿਸਾਨ ਦੀ ਮਦਦ ਕਰਨ ਲਈ— ਉਸ ਦੇ ਦਾਣੇ ਬਚਾਉਣ ਦੇ ਪਹਿਲੂ ਤੋਂ ਕੋਈ ਕਦਮ ਚੁਕਿਆ ਗਿਆ ਹੈ। ਇਸ ਦੇ ਨਾਲ ਹੀ foodgrains ਵਿਚ ਅਜ਼ਾਫਾ ਵੀ ਹੋਵੇਗਾ। ਇਹ ਦੋ ਤਿੰਨ ਚੰਗੀਆਂ ਗੱਲਾਂ ਸ਼ੁਰੂ ਹੋਣ ਵਾਲੀਆਂ ਹਨ। ਇਸ ਲਈ ਮੈਂ ਉਨ੍ਹਾਂ ਮੈਂਬਰ ਸਾਹਿਬਾਨ ਦਾ, ਜਿਨ੍ਹਾਂ ਨੇ ਇਸ ਤੇ ਮਿਹਨਤ ਕਰਕੇ ਇਸ ਨੂੰ improve ਕੀਤਾ ਹੈ, ਧੰਨਵਾਦ ਕਰਦਾ ਹਾਂ in addition to ਉਸ ਧੰਨਵਾਦ ਦੇ ਜੋ Minister ਸਾਹਿਬ ਦਾ ਕੀਤਾ ਗਿਆ। ਪਰ ਮੈਂ ਇਕ conclusion draw ਕਰਦਾ ਹਾਂ। ਉਹ ਇਹ ਹੈ ਕਿ ਜਿਸ Socialist Pattern of Society ਵਲ ਅਸੀਂ ਜਾ ਰਹੇ ਹਾਂ ਉਸ ਦੇ ਲਿਹਾਜ਼ ਨਾਲ State Corporation ਦੇ ਬਣਾਉਣ ਦੇ ਖਿਆਲ ਨੂੰ ਫਰਾਮੋਸ਼ ਕਰਕੇ ਜ਼ਿਆਦਾ ਕੰਮ ਬਹੁਤ ਸਾਰੇ individuals ਦੇ ਹੱਥ ਵਿਚ ਰਹੇਗਾ ਜਿਸ ਕਰਕੇ ਬਹੁਤ ਸਾਰੀਆਂ ਬਦਉਨਵਾਨੀਆਂ ਹੋਣ ਦਾ ਡਰ ਹੈ। ਇਸ ਲਿਹਾਜ਼ ਨਾਲ ਸਰਕਾਰ ਨੂੰ open mind ਰਖਣਾ ਚਾਹੀਦਾ ਹੈ ਕਿ ਜੋ ਖਰਾਬੀਆਂ ਹੋਣਗੀਆਂ ਉਹ ਦੂਰ ਕੀਤੀਆਂ ਜਾਣਗੀਆਂ।

ਦੂਜੀ ਗੱਲ rules ਦੇ ਬਣਾਏ ਜਾਣ ਬਾਰੇ ਹੈ। ਵਜ਼ੀਰ ਸਾਹਿਬ ਨੇ ਫ਼ਰਮਾਇਆ ਸੀ ਕਿ rules ਬਣਾ ਕੇ ਹਾਊਸ ਦੀ ਮਨਜ਼ੂਰੀ ਲਈ ਪੇਸ਼ ਕਰ ਦਿੱਤੇ ਜਾਣਗੇ। ਪਰ ਆਮ ਤੌਰ ਤੇ ਇਹ ਵੇਖਿਆ ਗਿਆ ਹੈ ਕਿ ਬਿਲ ਬਣ ਜਾਂਦੇ ਹਨ ਅਤੇ ਪਾਸ ਹੋ ਜਾਂਦੇ ਹਨ ਪਰ rules ਬਣਾਉਣ ਵਿਚ ਬਹੁਤ ਦੇਰ ਲਗਦੀ ਹੈ। ਇਸ ਦੇਰ ਲਈ ਕਈ ਮਿਸਾਲਾਂ ਦਿੱਤੀਆਂ ਜਾ ਸਕਦੀਆਂ ਹਨ ਅਤੇ ਇਸ ਪੱਖ ਵਿਚ ਸਾਡਾ ਤਜਰਬਾ ਖੱਟਾ ਹੈ। ਆਪ ਸਭ ਜਾਣਦੇ ਹੀ ਹੋ ਕਿ ਜਦੋਂ ਤਕ rules ਨਹੀਂ ਬਣਾਏ ਜਾਂਦੇ ਇਸ Bill ਨੂੰ operate ਨਹੀਂ ਕੀਤਾ ਜਾ ਸਕਦਾ। ਇਸ ਲਈ ਕਿਤੇ ਇਹ ਹੀ ਨਾ ਹੋਵੇ ਕਿ ਇਹ ਬਿਲ Cold Storage ਜਾਂ Warehouse ਵਿਚ ਹੀ ਪਿਆ ਰਹੇ। ਇਸ ਲਈ ਹਾਊਸ ਨੂੰ ਇਹ ਭਰੋਸਾ ਦਿਵਾਇਆ ਜਾਏ ਕਿ rules ਛੇਤੀ ਹੀ ਬਣਾ ਕੇ ਪਾਸ ਕਰਵਾ ਲਏ ਜਾਣਗੇ ਤਾਂ ਜੋ ਇਸ ਬਿਲ ਤੋਂ ਫ਼ਾਇਦਾ ਉਠਾਇਆ ਜਾ ਸਕੇ। ਬਸ ਮੈਂ ਇਤਨੀ ਹੀ ਅਰਜ਼ ਕਰਨੀ ਸੀ।

ਸਰਦਾਰ ਕਰਤਾਰ ਸਿੰਘ ਦੀਵਾਨਾ (ਬਰਨਾਲਾ) : ਸ਼ੀਮਾਨ ਜੀ, ਅਜ ਜਿਹੜਾ ਬਿਲ ਹਾਊਸ ਦੇ ਸਾਹਮਣੇ ਹੈ ਅਤੇ ਹਾਊਸ ਤਕਰੀਬਨ ਇਸ ਨੂੰ ਪਾਸ ਕਰਨ ਵਾਲਾ ਹੈ ਇਹ ਨਿਹਾਇਤ ਹੀ ਅੱਛਾ ਬਿਲ ਹੈ। ਅਤੇ ਇਹ ਅਜਿਹਾ ਬਿਲ ਹੈ ਜਿਸ ਦਾ ਵਾਹ ਆਮ ਕਿਸਾਨ ਨਾਲ ਪੈਂਦਾ ਹੈ। Warehouses ਸੈਂ ਟਰਲ ਗੌਰਮਿੰਟ ਵੀ ਬਣਾਏਗੀ, ਪੰਜਾਬ ਸਰਕਾਰ ਵੀ ਬਣਾਏਗੀ,

Co-operative Societies ਵੀ ਬਣਾਉਣਗੀਆਂ ਅਤੇ marketing shops ਜੋ ਪਿੰਡਾਂ ਵਿਚ ਖੁਲ੍ਹੀਆਂ ਹੋਈਆਂ ਹਨ ਉਹ ਵੀ ਬਣਾਉਣਗੀਆਂ। ਸ਼੍ਰੀਮਾਨ ਜੀ, warehouses ਬਣਾਉਣ ਦੇ ਕਈ ਫਾਇਦੇ ਹਨ। ਇਹ ਤਾਂ ਇਕ ਤਰ੍ਹਾਂ ਦੀਆਂ price posts ਹਨ। ਫਸਲਾਂ ਦਾ ਭਾਅ ਮੁਕੱਰਰ ਹੋਵੇਗਾ ਅਤੇ ਇਹ ਭਾਅ ਇਕ ਸਤਹ ਤੇ warehouse ਬਣਨ ਨਾਲ ਰਹੇਗਾ। ਪਹਿਲਾਂ ਇਹ ਹੁੰਦਾ ਸੀ ਕਿ ਅਪਰੈਲ ਵਿਚ ਫਸਲ ਨਿਕਲਦੀ ਸੀ—ਜ਼ਿਮੀਂਦਾਰ ਨੂੰ ਮੰਡੀ ਵਿਚ ਸਜ਼ਤੇ ਭਾਅ ਵੇਚਣੀ ਪੈਂਦੀ ਸੀ। ਨਾ ਤਾਂ ਉਹ ਘਰ ਸਾਰੀ ਫਸਲ ਨੂੰ ਰੱਖ ਸਕਦਾ ਸੀ ਅਤੇ ਨਾ ਹੀ ਕਿਸੇ ਹੋਰ ਥਾਂ। ਨਤੀਜਾ ਇਹ ਹੁੰਦਾ ਸੀ ਕਿ ਉਹ ਮਜ਼ਬੂਰਨ ਫਸਲ ਵੇਚਦਾ ਸੀ ਤੇ ਉਸ ਨੂੰ ਪੂਰੀ ਕੀਮਤ ਨਹੀਂ ਸੀ ਮਿਲਦੀ। ਹਾਲਾਂਕਿ ਉਸ ਨੂੰ ਪਤਾ ਹੁੰਦਾ ਸੀ ਕਿ ਬੀ ਪਾਉਣ ਲਈ ਕਣਕ ਫਿਰ ਦਸੰਬਰ ਦੇ ਮਹੀਨੇ ਵਿਚ ਮੁਲ ਲੈਣੀ ਪਏਗੀ। ਹੁੰਦਾ ਵੀ ਇਸੇ ਤਰ੍ਹਾਂ ਹੀ ਹੈ ਕਿ ਦਸੰਬਰ ਵਿਚ ਉਹ ਬੀ ਪਾਉਣ ਲਈ ਕਣਕ ਲੈਂਦਾ ਹੈ ਜਿਸਦਾ ਭਾਅ ਵਧ ਹੁੰਦਾ ਹੈ। ਮੁੰਡੇ ਦੀ ਫੀਸ ਵੀ ਉਸ ਨੂੰ ਦੇਣੀ ਪੈਂਦੀ ਹੈ, ਜੇਕਰ ਕੋਈ ਬੈਲ ਲੈਣਾ ਹੈ ਜਾਂ ਹੋਰ ਕੋਈ ਘਰ ਦੀ ਲੋੜ ਪੂਰੀ ਕਰਨੀ ਹੈ ਤਾਂ ਉਸ ਨੂੰ ਕਰਜ਼ਾ ਨਹੀਂ ਮਿਲਦਾ। Market ਵਿਚ ਕਰਜ਼ੇ ਦਾ ਭਾਅ ਨਹੀਂ ਤਿਹਾ। ਕਿਸਾਨ ਲਈ ਬਹੁਤ ਔਕੜ ਬਣਦੀ ਸੀ। ਸਪੀਕਰ ਸਾਹਿਬ, ਜੇਕਰ ਆਪ ਮੈਨੂੰ ਆਗਿਆ ਦਿਉ ਤਾਂ ਮੈਂ ਆਪ ਨੂੰ ਉਹ figures ਦੱਸਾਂ ਜੋ ਸਰਕਾਰ ਵਲੋਂ ਪ੍ਰਕਾਸ਼ਤ ਕੀਤੀਆਂ ਹੋਈਆਂ ਹਨ ਕਿ ਮੰਡੀਆਂ ਵਿਚ ਜਦੋਂ ਕਿਸਾਨ ਅਪਣੀ ਫਸਲ ਵੇਚਦਾ ਹੈ ਤਾਂ ਉਸ ਨਾਲ ਕੀ ਸਲੂਕ ਹੁੰਦਾ ਹੈ ਉਸ ਦੇ ਪੱਲੇ ਕਿੰਨਾ ਮੁਲ ਪੈਂਦਾ ਹੈ।

ਜਦੋਂ ਮੰਡੀ ਵਿਚ ਜ਼ਿਮੀਂਦਾਰ ਫਸਲ ਵੇਚਦਾ ਹੈ ਤਾਂ ਛੇ ਆਨੇ ਫੀ ਰੁਪਿਆ ਉਸ ਦਾ ਖੁਰਦ ਬੁਰਦ ਹੋ ਜਾਂਦਾ ਹੈ। ਇਹ ਖੁਰਦ ਬੁਰਦ ਕਰਨ ਵਾਲਾ ਆੜਤੀ—middleman ਹੁੰਦਾ ਹੈ। ਛੇ ਆਨੇ ਫੀ ਰੁਪਿਆ ਇਹ middleman ਕਿਸਾਨ ਦੇ ਪੱਲੇ ਨਹੀਂ ਪਾਉਂਦਾ। ਫਿਰ ਆਪ ਵੇਖ ਕੇ ਹੈਰਾਨ ਹੋਵੋਗੇ ਕਿ ਪੰਜਾਬ ਦੀਆਂ ਮੰਡੀਆਂ ਵਿਚ 125 ਕਰੋੜ ਰੁਪਏ ਦੀ ਫਸਲ ਹਰ ਸਾਲ ਵਿਕਦੀ ਹੈ। ਸੋ ਜੇਕਰ 1 ਅਰਬ 25 ਕਰੋੜ ਦੀ ਫਸਲ ਦਾ ਹਿਸਾਬ ਛੇ ਆਨੇ ਦੀ ਦਰ ਤੇ ਲਗਾਇਆ ਜਾਏ ਤਾਂ 46 ਕਰੋੜ ਰੁਪਿਆ ਬਣਦਾ ਹੈ। ਇਹ 46 ਕਰੋੜ ਰੁਪਿਆ ਕਿਸਾਨ ਅਤੇ ਜ਼ਿਮੀਂਦਾਰ ਦਾ middleman ਖਾ ਜਾਂਦਾ ਹੈ। ਅਤੇ ਉਹ ਵੀ ਇਸ ਸਫਾਈ ਅਤੇ ਇਸ ਖੂਬੀ ਨਾਲ ਜਿਸ ਤਰ੍ਹਾਂ ਕਿ ਤਾਸ਼ ਦੇ ਪਤੇ ਤੇ ਕੋਈ ਮੇਲ ਕਰਕੇ ਵਿਖਾਵੇ। ਅੱਜ ਤਕ ਜਿੰਨੇ ਵੀ ਮੰਡੀਆਂ ਦੇ ਮੁਕਦਮੇ ਕੀਤੇ ਗਏ ਹਨ ਉਹ ਇਸੇ ਹੋਰਾ ਫੇਰੀ ਦੇ ਸੰਬੰਧ ਵਿਚ ਹੋਏ ਹਨ ਕਿ ਫਸਲ ਤੋਲਦੇ ਵਧ ਹਨ ਤਕੜੀਆਂ ਅਤੇ ਕੰਡੇ ਹੋਰ ਰਖੇ ਹੋਏ ਹਨ। ਸਿਵਾਏ ਪੰਜਾਬ ਤੋਂ ਯੂ.ਪੀ., ਮਦਰਾਸ, ਆਂਧਰਾ, ਹੈਦਰਾਬਾਦ, ਟ੍ਰਾਵਨਕੋਰ ਆਦਿ ਸੂਬਿਆਂ ਵਿਚ ਤਕੜੀ ਉਭਾ ਦਿਤੀ ਗਈ ਹੈ ਅਤੇ ਕੰਡੇ ਨਾਲ ਅਨਾਜ ਨੂੰ ਤੋਲਿਆ ਜਾਂਦਾ ਹੈ ਤਾਂ ਜੋ ਕਿਸਾਨ ਨੂੰ ਕਸਰ ਨ ਲਗੇ। ਇਸ ਤਰ੍ਹਾਂ ਜੋ ਰੁਪਿਆ ਪੰਜਾਬ ਦਾ middleman ਖਾਂਦਾ ਸੀ ਉਹ Warehouses Bill ਦੇ ਲਾਗੂ ਹੋ ਜਾਣ ਨਾਲ ਕਿਸਾਨ ਨੂੰ ਬਚੇਗਾ।

ਹੁਣ ਕਿਸਾਨ ਦੀ ਫਸਲ ਸਿਧੇ ਗੁਦਾਮਾਂ ਵਿਚ ਜਾਵੇਗੀ ਅਤੇ ਉਨ੍ਹਾਂ ਗੁਦਾਮਾਂ ਵਿਚ ਜਿਨ੍ਹਾਂ ਦਾ ਹਿਸੇਦਾਰ ਉਹ ਆਪ ਹੋਵੇਗਾ। ਅਤੇ ਇਸ ਮਾਲ ਦੇ ਇਵਜ਼ ਵਿਚ ਉਹ ਰੁਪਿਆ ਕਰਜ਼ ਲੈ ਸਕੇਗਾ। ਉਸ ਨੂੰ ਹੁੰਡੀ ਮਿਲ ਸਕੇਗੀ। ਫਰਜ਼ ਕੀਤਾ ਕਿਸੇ ਨੇ 100 ਮਣ ਅਨਾਜ ਰਖਿਆ ਹੈ ਤਾਂ ਕਿਸੇ ਖਾਸ ਸ਼ਰ੍ਹਾ ਨਾਲ ਜੋ ਸਰਕਾਰ ਨੀਅਤ ਕਰੇ ਉਸ ਨੂੰ ਹੁੰਡੀ ਮਿਲ ਸਕੇਗੀ, ਜਿਸ ਨਾਲ ਉਹ ਆਪਣੀਆਂ ਕਈ ਗਰਜ਼ਾਂ ਤੋਰ ਸਕਦਾ ਹੈ ਤੇ ਕਣਕ ਉਸ ਸਮੇਂ ਵੇਚੇਗਾ ਜਦੋਂ ਕਿ

[ਸਰਦਾਰ ਕਰਤਾਰ ਸਿੰਘ ਦੀਵਾਨਾ]

ਭਾਅ ਤੇਜ਼ ਹੋਵੇ। ਉਸ ਨੂੰ ਵੇਚਣ ਦੀ ਕਾਹਲ ਨਹੀਂ ਹੋਵੇਗੀ। ਇਸ ਐਨੇ ਲਾਭਦਾਇਕ ਬਿਲ ਨੂੰ ਪੇਸ਼ ਕਰਨ ਤੇ ਮੈਂ ਵਜ਼ੀਰ ਸਾਹਿਬ ਨੂੰ ਮੁਬਾਰਕਬਾਦ ਦਿੰਦਾ ਹਾਂ। ਮੈਨੂੰ ਇਹ ਵੇਖ ਕੇ ਬਹੁਤ ਖੁਸ਼ੀ ਹੋਈ ਹੈ ਕਿ ਕਿਸਾਨ middleman ਦੇ ਹੱਥੋਂ ਬਚੇਗਾ।

ਪਰ ਇਸ ਬਿਲ ਦੇ ਨਾਲ ਇਕ ਗੱਲ ਦੇ ਖਿਆਲ ਰਖਣ ਦੀ ਲੋੜ ਹੈ। ਉਹ ਇਹ ਹੈ ਕਿ ਕਿਧਰੇ ਐਸਾ ਨਾ ਹੋਵੇ ਕਿ ਕਿਸੇ warehouse ਵਿਚ ਜੇਕਰ ਮਾਲ ਰੱਖਣ ਦੀ capacity ਪੰਜ ਹਜ਼ਾਰ ਮਣ ਹੈ ਤਾਂ ਪੰਜ ਚਾਰ ਵੱਡੇ ਵੱਡੇ ਆਦਮੀ ਹੀ ਆਪਣਾ ਮਾਲ ਰਖ ਲੈਣ ਤੇ ਬਾਕੀਆਂ ਨੂੰ ਆਪਣਾ ਮਾਲ ਰਖਣ ਲਈ ਜਗ੍ਹਾ ਨ ਮਿਲੇ।

(ਏਕ ਆਕਾਸ਼ : ਆਪ ਜੈਜੇ ਕੱਢੋ ਕੱਢੋ।)

ਮੇਰੇ ਪਾਸ ਤਾਂ ਕੇਵਲ 30 standard acre ਜ਼ਮੀਨ ਹੈ ਤੁਸੀਂ ਆਪਣੀ ਸ਼ੈਰ ਮਨਾਉ।

ਇਸ ਲਈ ਗੁਦਾਮਾਂ ਵਿਚ ਅਨਾਜ ਰਖਣ ਦੀ ਕੋਈ ਖਾਸ ਸ਼ਰ੍ਹਾ ਮੁਕੱਰਰ ਕੀਤੀ ਜਾਣੀ ਚਾਹੀਦੀ ਹੈ ਕਿ ਇਕ ਆਦਮੀ ਐਨੇ ਅਨਾਜ ਤੋਂ ਵਧ ਗੁਦਾਮ ਵਿਚ ਨਹੀਂ ਰਖ ਸਕੇਗਾ ਤਾਂ ਜੋ ਸਾਰੇ ਕਿਸਾਨ ਇਨ੍ਹਾਂ ਤੋਂ ਲਾਭ ਉਠਾ ਸਕਣ।

ਸ਼੍ਰੀਮਾਨ ਜੀ, Central Government warehouses ਤੇ ਕਰੋੜਾਂ ਰੁਪਏ ਖਰਚ ਕਰ ਰਹੀ ਹੈ ਅਤੇ ਸਰਕਾਰ ਇਹ ਚਾਹੁੰਦੀ ਹੈ ਕਿ ਕਿਸਾਨ ਦਾ ਅਨਾਜ ਖਰਾਬ ਨਾ ਹੋਵੇ। ਇਸੇ ਤਰ੍ਹਾਂ ਜ਼ਿਮੀਂਦਾਰ ਵੀ ਇਹ ਚਾਹੁੰਦਾ ਹੈ ਕਿ ਫ਼ਸਲ ਖਰਾਬ ਨਾ ਹੋਵੇ। ਇਹ warehouses ਜੋ ਬਣਾਏ ਜਾਣੇ ਹਨ ਇਹ pest proof ਹੋਣਗੇ ਜਿਸ ਨਾਲ ਕਿਸਾਨ ਦੀ ਫ਼ਸਲ pests ਤੋਂ ਬਚ ਜਾਵੇਗੀ ਨਹੀਂ ਤਾਂ ਇਹ pests ਅਤੇ weeds ਹਰ ਇਕ ਜ਼ਿਮੀਂਦਾਰ ਦੀ ਫ਼ਸਲ ਦਾ ਨੁਕਸਾਨ ਕਰਦੇ ਸਨ। ਫ਼ਸਲ ਨੂੰ ਖਰਾਬ ਕਰਦੇ ਸਨ। ਹੁਣ ਇਹ ਅਨਾਜ ਸਿਧਾ ਗੁਦਾਮਾਂ ਵਿਚ ਜਾਵੇਗਾ ਅਤੇ ਜੋ ਨੁਕਸਾਨ pests ਕਰਕੇ ਜ਼ਿਮੀਂਦਾਰਾਂ ਦਾ ਹੁੰਦਾ ਸੀ ਉਹ ਨਹੀਂ ਹੋਵੇਗਾ।

ਇਸ ਦੇ ਨਾਲ ਹੀ ਮੈਂ ਇਹ ਅਰਜ਼ ਕਰਨੀ ਚਾਹੁੰਦਾ ਹਾਂ ਕਿ ਇਹ ਜੋ ਬਿਲ ਪਾਸ ਕੀਤਾ ਗਿਆ ਹੈ ਇਸ ਨੂੰ ਜਲਦੀ ਲਾਗੂ ਕਰ ਦਿਤਾ ਜਾਵੇ ਤਾਂ ਕਿ ਕਿਸਾਨ ਛੇਤੀ ਤੋਂ ਛੇਤੀ ਇਸ ਤੋਂ ਫ਼ਾਇਦਾ ਉਠਾ ਸਕੇ। ਇਸ ਦੇ ਨਾਲ ਹੀ ਇਸ bill ਦੇ provisions ਦੇ ਪ੍ਰਾਪੇਗੰਡੇ ਦੀ ਲੋੜ ਹੈ ਤਾਂ ਜੋ ਕਿਸਾਨ ਨੂੰ ਆਮ ਤੌਰ ਤੇ ਪਤਾ ਲਗ ਸਕੇ ਕਿ ਉਸ ਦੀ ਭਲਾਈ ਲਈ ਕੀ ਕਾਨੂੰਨ ਪਾਸ ਕੀਤਾ ਗਿਆ ਹੈ ਅਤੇ ਹੁਣ ਕਿਸਾਨ ਆਪਣੀ ਗਰਜ਼ ਨੂੰ ਪੂਰੀ ਕਰ ਸਕੇਗਾ, ਆਪਣੇ ਮੁੰਡੇ ਦੀ ਫ਼ੀਸ ਭੇਜ ਸਕੇਗਾ।

ਇਸ ਦੇ ਨਾਲ ਹੀ ਮੈਨੂੰ ਇਸ ਗੱਲ ਦੀ ਖੁਸ਼ੀ ਹੈ ਕਿ ਜੋ ਤਰਮੀਮਾਂ ਇਸ ਬਿਲ ਤੇ ਪੇਸ਼ ਕੀਤੀਆਂ ਗਈਆਂ ਉਨ੍ਹਾਂ ਵਿਚੋਂ ਬਹੁਤ ਸਾਰੀਆਂ ਮੰਨ ਲਈਆਂ ਗਈਆਂ ਹਨ। ਆਖਰ ਕਦੀ ਤਾਂ ਜੱਟ ਨੇ ਜੱਟ ਦੀ ਗੱਲ ਮੰਨ ਲਈ ਹੈ। ਰਾਓ ਗਜਰਾਜ ਸਿੰਘ ਅਤੇ ਮੇਰੇ ਸਾਥੀ ਚੌਧਰੀ ਲਹਿਰੀ ਸਿੰਘ ਨੇ ਜੋ ਤਰਮੀਮਾਂ ਕੀਤੀਆਂ ਉਹ ਸਰਕਾਰ ਨੇ ਮੰਨ ਲਈਆਂ ਹਨ ਅਤੇ ਬਿਲ ਨੂੰ ਹੋਰ improve ਕਰ ਦਿਤਾ ਗਿਆ ਹੈ। ਤਿੰਨ ਚਾਰ ਦਿਨ ਜੋ ਇਸ ਤੇ ਬਹਿਸ ਹੋਈ ਹੈ ਉਸ ਵਿਚ ਕਾਫ਼ੀ ਅਹਿਮ ਮਸਲਾ deal ਕੀਤਾ ਗਿਆ ਹੈ।

ਇਕ ਅਰਜ਼ ਹੋਰ ਮੈਂ ਕਰਨੀ ਚਾਹੁੰਦਾ ਹਾਂ। ਉਹ ਇਹ ਕਿ ਪੰਜਾਬ ਵਿਚ 75% ਜ਼ਿਮੀਂਦਾਰ ਅਜਿਹੇ ਹਨ ਜੋ ਪੰਜ ਏਕੜ ਤੋਂ ਘੱਟ ਜ਼ਮੀਨ ਦੇ ਮਾਲਕ ਹਨ। ਇਸ ਲਈ ਜਦੋਂ ਇਸ ਕਾਨੂੰਨ ਦੇ ਅਧੀਨ by-laws ਅਤੇ rules ਬਣਾਏ ਜਾਣ ਤਾਂ ਉਹ ਇਸ ਖੂਬੀ ਨਾਲ ਬਣਾਏ ਜਾਣ

ਕਿ ਹਰ ਜ਼ਿਮੀਂਦਾਰ ਅਤੇ ਕਿਸਾਨ ਜੋ ਆਪਣੀ ਫ਼ਸਲ ਇਨ੍ਹਾਂ warehouses ਵਿਚ ਰਖਣੀ ਚਾਹੇ ਪੂਰੀ ਤਰ੍ਹਾਂ ਨਾਲ ਇਨ੍ਹਾਂ ਤੋਂ ਫ਼ਾਇਦਾ ਉਠਾ ਸਕੇ। ਇਨ੍ਹਾਂ ਅਖਰਾਂ ਨਾਲ ਮੈਂ ਫਿਰ ਦੋਧਰੀ ਸੂਰਜ ਮਲ ਜੀ ਨੂੰ ਵਧਾਈ ਦਿੰਦਾ ਹਾਂ ਅਤੇ ਆਸ ਕਰਦਾ ਹਾਂ ਕਿ ਇਸੇ ਤਰ੍ਹਾਂ ਚੰਗੇ rules ਬਣਾ ਕੇ ਇਸ ਬਿਲ ਨੂੰ ਹੋਰ ਵੀ ਚੰਗਾ ਕਰਨਗੇ।

ਸਰਦਾਰ ਤੇਜਾ ਸਿੰਘ (ਮਲੌਟ, ਰਿਜ਼ਰਵਡ) : ਆਨਰੇਬਲ ਪ੍ਰਧਾਨ ਸਾਹਿਬ, ਮੈਂ ਆਪ ਦਾ ਧੰਨਵਾਦੀ ਹਾਂ ਕਿ ਆਪ ਨੇ ਮੈਨੂੰ ਟਾਈਮ ਬਖਸ਼ਿਆ ਹੈ। ਮੈਂ ਇਸ warehouses ਦੇ ਬਿਲ ਪੇਸ਼ ਕਰਨ ਤੇ ਦੋਧਰੀ ਸੂਰਜ ਮਲ ਜੀ ਨੂੰ ਵਧਾਈ ਦਿੰਦਾ ਹਾਂ। ਇਨ੍ਹਾਂ ਨੇ ਇਸ ਬਿਲ ਰਾਹੀਂ ਜ਼ਿਮੀਂਦਾਰਾਂ ਨੂੰ ਖੁਸ਼ਹਾਲੀ ਦੀ ਅਸਲ ਝਲਕ ਵਿਖਾਈ ਹੈ। ਸਾਡਾ ਸੂਬਾ ਬਹਾਦਰ ਹੈ ਅਸੀਂ ਸਰਹੱਦੀ ਸੂਬੇ ਤੇ ਬੈਠੇ ਦੇਸ਼ ਦੀ ਰਾਖੀ ਕਰਦੇ ਹਾਂ ਅਤੇ ਇਸੇ ਤਰ੍ਹਾਂ ਅਸੀਂ ਪੈਦਾਵਾਰ ਦੇ ਖੇਤਰ ਵਿਚ ਵੀ ਪੈਦਾਵਾਰ ਵਧਾ ਕੇ ਸਾਰੇ ਦੇਸ਼ ਦੀ ਸੇਵਾ ਕਰਦੇ ਹਾਂ। ਅਸੀਂ ਚਾਹੁੰਦੇ ਹਾਂ ਕਿ ਜਿਥੇ ਸਾਰੇ ਸੰਸਾਰ ਵਿਚ ਸਾਡੀ ਬਹਾਦਰੀ ਦੀ ਧਾਕ ਹੈ ਉਥੇ ਪੈਦਾਵਾਰ ਨੂੰ ਵਧਾ ਕੇ ਵੀ ਅਸੀਂ ਮਸ਼ਹੂਰ ਹੋਈਏ। ਇਨ੍ਹਾਂ co-operative warehouses ਵਿਚ ਹੋਰ ਵੀ ਸਿਫਤ ਹੈ ਕਿ ਜ਼ਿਮੀਂਦਾਰਾਂ ਨੂੰ ਵਧ ਤੋਂ ਵਧ ਫ਼ਾਇਦਾ ਹੋਵੇਗਾ, co-operative ਤੌਰ ਤੇ ਅਤੇ ਮਜ਼ਮੂਈ ਤੌਰ ਤੇ। ਜਿਸ ਤਰ੍ਹਾਂ ਸਰਕਾਰ ਨੇ ਕਰੋੜਾਂ ਰੁਪਏ ਖਰਚ ਕਰਕੇ ਨਹਿਰਾਂ ਦਾ ਜਾਲ ਪੰਜਾਬ ਵਿਚ ਵਿਛਾਇਆ ਹੈ ਅਤੇ ਬਿਜਲੀ ਪੈਦਾ ਕੀਤੀ ਹੈ ਇਸੇ ਤਰ੍ਹਾਂ ਇਕ ਹੋਰ ਉਸਾਰੂ ਕੰਮ ਦੀ ਇਸ ਬਿਲ ਰਾਹੀਂ ਨੀਂਹ ਰੱਖੀ ਗਈ ਹੈ। ਅਤੇ ਉਹ ਦਿਨ ਦੂਰ ਨਹੀਂ ਕਿ ਜਦ ਪੰਜਾਬ ਪੈਦਾਵਾਰ ਦੇ ਮੈਦਾਨ ਵਿਚ ਦੁਨੀਆਂ ਵਿਚ ਨੰਬਰ ਇਕ ਹੋਵੇਗਾ ਅਤੇ ਮਾਊਂਟ ਐਵਰਸਟ ਵਾਂਗ ਉੱਚਾ ਹੋਵੇਗਾ। ਮੈਂ ਤਾਂ ਇਹ ਅਰਜ਼ ਕਰਾਂਗਾ ਕਿ ਹਰ ਆਦਮੀ ਜੇਕਰ co-operative ਚਲਾਵੇ ਤਾਂ ਅੰਦਰੂਨੀ ਅਤੇ ਬੈਰੂਨੀ ਤਾਕਤ ਵਧਦੀ ਹੈ। ਜਿਸ ਵੇਲੇ ਅਨਾਜ ਚਾਰ ਰੁਪਏ ਮਣ ਵਿਕਦਾ ਸੀ ਉਸ ਵਕਤ ਸਾਡਾ ਦੇਸ਼ ਗੁਲਾਮ ਸੀ ਅਤੇ ਪੰਜਾਬ ਦੇ ਜ਼ਿਮੀਂਦਾਰ ਦੀ ਰੀੜ ਦੀ ਹਡੀ ਗਰੀਬੀ ਵਿਚ ਚੂਰ ਹੋਈ ਪਈ ਸੀ। ਹੁਣ ਆਜ਼ਾਦੀ ਪਰਾਪਤ ਹੋਣ ਤੋਂ ਬਾਅਦ ਅਸੀਂ ਹਰ ਤਰ੍ਹਾਂ ਤਰਕੀ ਕਰ ਸਕਦੇ ਹਾਂ। ਪਹਿਲਾਂ ਜੋ ਅਨਾਜ ਤੇ ਸੌਣਾ ਹੁੰਦਾ ਸੀ ਅਤੇ ਭਾਅ ਵਧਾ ਕੇ ਕਰੋੜਾਂ ਰੁਪਏ ਦੂਸਰੇ ਮੁਲਕਾਂ ਵਿਚ ਮੁਨਾਫ਼ੇ ਦੇ ਲਿਜਾਏ ਜਾਂਦੇ ਸਨ ਹੁਣ ਸਾਡੇ ਜ਼ਿਮੀਂਦਾਰ ਦੀਆਂ ਜੇਬਾਂ ਵਿਚ ਪੈਣਗੇ। ਇਹ warehouses ਤਰਕੀ ਅਤੇ ਖੁਸ਼ਹਾਲੀ ਦੀ ਰਾਹ ਵਲ ਇਕ ਠੋਸ ਕਦਮ ਹਨ। ਇਸ ਦੀ ਜਿੰਨੀ ਵੀ ਸਿਫਤ ਕੀਤੀ ਜਾਵੇ ਥੋੜੀ ਹੈ।

ਇਸ ਤੋਂ ਬਾਅਦ ਮੈਂ ਇਹ ਅਰਜ਼ ਕਰਨੀ ਚਾਹੁੰਦਾ ਹਾਂ ਕਿ co-operative ਤੌਰ ਤੇ ਦੋ ਚੀਜ਼ਾਂ ਹੁੰਦੀਆਂ ਹਨ; ਇਕ ਤਾਂ ਮੁਲਕ ਦੀ ਹਿਫਾਜ਼ਤ, ਦੂਜੀ ਮੇਲ ਮਿਲਾਪ ਰਾਹੀਂ ਮੁਲਕ ਮਜ਼ਬੂਤ ਹੁੰਦਾ ਹੈ। ਇਸ ਬਿਲ ਰਾਹੀਂ ਮੁਲਕ ਵਿਚ ਕੋਆਪਰੇਸ਼ਨ ਵਧੇਗੀ ਅਤੇ ਮੁਲਕ ਵਿਚ ਜਿਹੜੇ ਕਿਸਾਨ ਹਨ ਜਾਂ ਜ਼ਿਮੀਂਦਾਰ ਹਨ ਉਨ੍ਹਾਂ ਦੀ ਜ਼ਰਬੀ ਪੈਦਾਵਾਰ ਦੀ ਹਿਫਾਜ਼ਤ ਹੋ ਸਕੇਗੀ। ਇਸ ਲਈ ਮੈਂ ਇਸ ਬਿਲ ਦੀ ਪ੍ਰਸ਼ੰਸਾ ਕਰਦਾ ਹਾਂ ਅਤੇ ਹਾਊਸ ਅੱਗੇ ਇਹ ਦਰਖਾਸਤ ਕਰਦਾ ਹਾਂ ਕਿ ਇਹ ਬਿਲ ਬਗ਼ੈਰ ਕਿਸੇ ਅਪੋਜ਼ੀਸ਼ਨ ਦੇ ਪਾਸ ਹੋਣਾ ਚਾਹੀਦਾ ਹੈ।

ਸੀਕਰੀ ਸ਼ਰਫੁਲ ਹਾਜ਼ੀ ਭਾਰ (ਨ੍ਰਹ) : ਸਪੀਕਰ ਸਾਹਿਬ, ਮੈਂ ਇਸ ਬਿਲ ਦੇ ਲਾਭੇ ਪਰ ਅਪਨੇ ਸੁਹਰਵਰਿਸ਼ ਫੋਸਟ ਚੀਖਰੀ ਸੂਰਜਮਲ ਜੀ ਦੀ ਸੁਭਾਰਿਕਭਾਵ ਫੇਰਾ ਹੂੰ। ਜਨਾਬ, ਪਿਛਲੇ ਦਿਨਾਂ ਰੂਸ ਨੇ ਏਕ

[मौलवी अब्दुल गनी डार]

नकली चांद चढ़ाया था, जो मसनुई चांद था लेकिन इस की सुहरत बहुत हुई और सारी दुनिया में इस की चर्चा हुई। (*laughter*) और आज किसानों की और महाजनों की दुनिया में चौधरी सूरजमल जी ने भी चांद चढ़ाया है जो रूस के चांद की तरह मसनुई नहीं बल्कि असली चांद है। (*laughter*) मैं इस बारे में यह कहना चाहता हूं कि चाहे यह तजरुबा कामयाब हो चाहे फेल हो लेकिन दोनों ही सूरत में इन का नाम रौशन होगा। यह नई चीज और नया ख्याल है जो बड़ा ही नेक है। जो किसान ज़मीन का सीना फाड़ कर अनाज बोते हैं और जो मेहनत करने वाले हैं वह जिन को इस बात का शिकवा रहता था कि उन का अनाज महाजनों ने लूट लिया, उन को महाजनों के चंगुल से बचाने के लिये और उन के अनाज की हिफाज़त करने के लिये यह निहायत अच्छा बिल है।

जिस तरह से रूस ने कुदरत के खिलाफ बगावत की है वैसे ही चौधरी सूरजमल जी ने ऋषियों-मुनियों के खिलाफ बगावत की है। (*Interruptions*) जिस तरह से हमारे पंडित मोहन लाल जी ने जो कि हाऊस की अगवाई कर रहे हैं, बिज़नेस करने वालों से interest का हिस्सा छीन लिया था, इसी तरह से चौधरी साहिब ने महाजनों पर छापा मारा और मैं समझता हूं कि अगर कोई मनु महाराज से लड़ने वाला है तो वह चौधरी सूरजमल जी हैं। यहां पर सरदार प्रेम सिंह जी और सरदार उमराओ सिंह जी बहुत खुश हो रहे हैं। वह इसलिये कि जो लोग गल्ला रखने के लिये कोठियां बनाते थे और छोटे छोटे लोगों का गल्ला भरते थे झगड़े होने की सूरत में वे वकीलों के घर भरते थे। तो यह सोचते हैं कि चलो इस बिल के आने से यह मुसीबत तो टली। अब मुकदमों में मेहनत तो नहीं करनी पड़ेगी। बेकार मज्जे करेंगे।

अध्यक्ष महोदय : आपने सरदार उमराओ सिंह को खाहमखाह जोड़ दिया। (*The hon. Member has unnecessarily dragged in Sardar Umrao Singh.*)

मौलवी अब्दुल गनी डार : जनाब, इन्होंने हाऊस में बड़े जोर से कहा। लेकिन इन की पता नहीं है कि इस बिल से महाजनों के साथ वकीलों का भी भट्ठा बैठ गया है।

सरदार प्रेम सिंह 'प्रेम' : वह और कोई रास्ता निकाल लेंगे। (*Interruptions.*)

Mr. Speaker : Order, Order !

मौलवी अब्दुल गनी डार : भाई, आप को क्या पता नहीं कि चौधरी सूरजमल भी वकील हैं यह वहां भी रास्ता बदल देंगे। तो जनाब मैं कह रहा था कि किसानों को इस बिल से फायदा होगा, इसलिये कि वह अपने गल्ले की हिफाज़त कर सकते हैं लेकिन मैं hon. Minister साहब से बड़ी मोअदबाना अर्ज करना चाहता हूं कि जो तजरुबा आप फरमा रहे हैं वह किसानों के लिये बाबरकत साबित हो सकता है लेकिन इस के साथ ही आप यहां इस हाऊस को यकीन दिलाएं कि इस का कोई ऐसा मकसद नहीं है कि इस से किसी तरह की favouritism या nepotism होगी। क्योंकि अगर nepotism या favouritism हुई तो आप का यह बिल बरकत का बाइस नहीं बन सकता।

अब आप इस बिल को पेश कर के इम्तहान में पड़ गए हैं। पहिले पं० मोहन लाल जी इम्तहान में पड़े हुए थे। जगह-जगह उन को कोयला डिपु, कर्जा, भट्टा, स्टील के परमिट देने पड़ो थे अब आप को warehouses खोलने पड़ेंगे, इसलिये आप का काफ़ी इम्तहान है कि आया आप वाकई उन को encourage करना चाहते हैं जिन को करना चाहिये याकि आप उन के हाथ में खेलना चाहते हैं जो capitalists हैं और जिन को हमारे बुजुर्ग श्री चंद पसन्द करते हैं। मैं चाहता हूँ कि आप गरीबों को उठाएं और Co-operative Movement को आगे बढ़ाएं—जैसा कि आप भी चाहते हैं—तभी किसान आगे बढ़ेगा। और अगर आप ने इस बात का ख्याल रखा कि nepotism या favouritism किसी तरह की न हो तो मुझे यकीन है कि आप का नाम न सिर्फ Russia के ससनई चांद की तरह बल्कि सच्चे चांद की तरह हमेशा के लिये रौशन होगा। और साथ ही हमारे मुअज़िज़ स्पीकर साहब का भी नाम रौशन होगा जिन के जेरे साया बैठ कर आप यह बिल लाये हैं। मैं समझता हूँ कि यह निहायत अच्छा बिल है, इसे पास किया जाए।

चक बन्दी तथा स्वास्थ्य मंत्री : साहबे सदर मैं भी कोई ज्यादा टाईम नहीं लेना चाहता क्योंकि हाउस के सामने बहुत ज्यादा काम बाकी है। मेरे ख्याल में इस बिल के ऊपर सब तरफ से काफी कहा जा चुका है। मेरे दोस्त मौलवी साहिब ने एक ही मुंह कई बातें कह दी हैं। जहां उन्होंने इस बिल की तारीफ की है वहां दो तीन बातें ऐसी कही हैं कि जिससे उन को यह बिल अच्छा नहीं मालूम देता लेकिन मैं उन्हें यकीन दिलाना चाहता हूँ कि मैं न तो ससनई चांद हूँ और न कोई सूरज हूँ और न कोई करिश्मा दिखाने के लिए यह बिल लाया गया है। यह तो मुल्क को भलाई के लिए बिल पेश किया गया है। मैं न तो व्यापारियों के खिलाफ हूँ और न किसी दुकानदार के खिलाफ हूँ और न ही किसी के खिलाफ होने की नियत से यह बिल पेश किया गया है। इस के पीछे जो मुद्दा है वह यह है कि हमारे मुल्क के अन्दर जो बहुत ज्यादा अनाज खराब हो जाता है उस की हिफाज़त की जा सके और गरीब लोगों को अपने अनाज की सही और पूरी कीमत मिल सके। क्योंकि किसान को फसल काटने के बाद ही यह फिकर पड़ जाती है कि कहीं उस का अनाज खराब न हो जाए इसलिए वह जल्दी से जल्दी बेचने की कोशिश करता है और जल्दी में नतीजा यह होता है कि उसको सस्ते भाव में अनाज बेचना पड़ता है। इस लिए इस बिल के जरिए हम ने इस बात का प्रोवोजन किया है कि अगर किसान चाहें तो अपना अनाज हिफाज़त के लिए रख सकते हैं और वक़्त आने पर जब चाहें वह बेच सकते हैं। इस से उन को अनाज की पूरी कीमत मिलेगी।

इस सिलसिले में मैं अपने भाई डाक्टर भाग सिंह को भी यकीन दिलाना चाहता हूँ कि उन का खदशा गलत है। इस के अन्दर कोई ऐसी चीज़ नहीं है कि जिस से नुकसान हो सकता है। इस के साथ ही मैं उन मੈम्बरों का शुक्रिया अदा करता हूँ जिन्होंने इस के फेवर में तकरीरें की हैं और हाउस से यह दरखास्त करता हूँ कि यह बिल पास किया जाए।

Mr. Speaker : Question is—

That the Punjab Warehouses Bill as amended be passed.

The motion was carried.

THE PUNJAB LAWS (APPLICATION) BILL, 1957.

Minister for Finance (Shri Mohan Lal) : Sir, I beg to introduce the Punjab Laws (Application) Bill, 1957.

Minister for Finance : Sir, I beg to move—

That the Punjab Laws (Application) Bill, be taken into consideration at once.

स्पीकर साहिब, मैं Punjab Laws (Application) Bill, 1957 के मुतअल्लिक कुछ अर्ज करना चाहता हूँ। इस Bill के साथ जो Schedule है उस में आठ ऐसे Acts का हवाला दिया गया है जिन को कि Institutional Acts कहा जाता है। यह सब Acts पंजाब में पहले पास हुए हुए थे और यहां पर लागू भी थे लेकिन 1st November, 56 से integration के बाद States Reorganisation Act के मुताबिक Erstwhile Pepsu or Punjab में जो ऐसे Acts थे उन में uniformity करनी जरूरी है। Erstwhile Pepsu और पंजाब के जो Acts हैं उन में जैसी uniformity हो रही है यह सब member साहिबान जानते हैं। लेकिन यह जो आठ Acts थे इन में, स्पीकर साहब, आप की salary, Deputy Speaker साहिब की salary, Council के Chairman साहिब की salary और मिनिस्ट्रों वा मेंबर साहिबान की salaries का सवाल आता है। इस लिये इन को Institutional Bills कहते हैं। सो मैं अर्ज करूंगा कि इन के सम्बन्ध में यह सवाल पैदा हुआ कि आया 1st November के बाद यह जरूरी है कि इन को एक मजीद Act पास करके लागू किया जाए या उसी सूरत में ही यह Institutional Acts लागू रह सकते हैं। इस के मुतअल्लिक कानूनी मशवरे भी लिए गए हैं और अब इस को House की consideration के लिये पेश किया जा रहा है ताकि कोई doubt न रह जाए। यह कोई नये Acts नहीं हैं। बल्कि वही पुराने Acts हैं जो यहां पंजाब में पहले लागू थे। अब उन को बिल्कुल छोटी सी तरमीम के साथ पास करके लागू करना मतलूब है। इस में कोई नई बात नहीं लाई जा रही। इस लिए मैं तवक्को करता हूँ कि इस बिल को बगैर ज्यादा बहस किए पास कर दिया जाएगा।

Mr. Speaker : Motion moved—

That the Punjab Laws (Application) Bill, be taken into consideration at once.

डाक्टर भाग सिंह (गढ़शंकर, जनरल) : स्पीकर साहिब, वजीर साहिब ने फरमाया है कि यह Institutional Laws हैं और महज इस लिए पेश किए जा रहे हैं कि uniformity हो क्योंकि 1st November, 1956 को पैप्सू और पंजाब integrate हुए थे। इस बिल की आखरी डेढ़ लाइन में उन्होंने लिखा है “Opportunity has also been taken to make certain amendments in the laws sought to be applied.” वजीर साहिब ने अपनी speech

में तो कहा है कि इस Act में कोई amendment नहीं लाई जा रही और साथ ही वजीर साहिब ने statement of objects and reasons में यह शक भी जाहिर किया है। उन्होंने ने एक जगह अपनी स्पीच में भी कहा है कि कहीं कहीं छोटी २ amendments लाई जा रही हैं। मैं यह जानना चाहता हूं कि यह जो छोटी छोटी amendments हैं उन को वह चाहते हैं कि neglect कर दिया जाए। मैं इस चीज की legality को समझ नहीं सका। वजीर साहिब इस मामले पर सात नहीं हैं। Amendments चाहे छोटी २ हों या बड़ी बड़ी हों, देखना तो यह है कि वह legally की जा सकती हैं या नहीं। मेरे ख्याल के मुताबिक यह नहीं हो सकतीं। इस लिहाज से मैं clarification चाहता हूं।

Mr. Speaker : This is a reasonable objection. I would like to hear the Minister for Finance in this connection.

वित्त मंत्री : मुझे तो इस में कोई legal objection वाली बात मालूम नहीं होती। Laws को apply करने के साथ ही उस में जो छोटी मोटी amendment है अगर उस को House agree कर जाए तो उस की legal position पर कोई असर नहीं पड़ता। मुझे तो कोई ऐसी bar मालूम नहीं होती जिस की वजह से हम amendment न कर सकें। हां, अगर मेम्बर साहिब की तरफ से कोई खास हवाला दिया जाए कि फलान Law के मातहत ऐसा नहीं हो सकता तो उस को हम examine करने के लिये तैयार हैं। मेरा तो यह ख्याल है कि कोई ऐसा Law नहीं है।

Mr. Speaker : I am not sitting to judge its legality. It was discussed in the Presiding Officers' Conference. The legality may be questioned in the High Court. The Bill may be proceeded with.

Mr. Speaker : Question is—

That the Punjab Laws (Application) Bill, be taken into consideration at once.

The motion was carried.

SUB-CLAUSE (2) OF CLAUSE 1

Mr. Speaker : Question is—

That Sub-clause (2) of Clause 1 stand part of the Bill.

The motion was carried.

CLAUSES 2, 3, 4 AND 5

Mr. Speaker : Question is—

That clauses 2, 3, 4 and 5 stand part of the Bill.

The motion was carried.

SCHEDULE

Dr. Bhag Singh (Garhshankar 'G') :—Sir, I beg to move—

In page 2, Serial number 4, in column 4, line 9, delete the words "not be".

जनाब स्पीकर साहिब, page 2 serial No. 4, Column 4 में सरकार की तरफ से section 2 के subsection 3 के आखिर में एक provision

[डाक्टर भाग सिंह]

add करने की amendment है और वह इस तरह है "Provided that the maintenance and propulsion expenses of the State car in use by the Minister shall not be subject to the limit of three hundred rupees." इसका मतलब यह है कि जो पहले तीन सौ रुपये माहवार खर्च करने की limit थी उस में आप यह exemption चाहते हैं कि आप तीन सौ रुपये से ज्यादा भी खर्च कर सकें। यह हमारी गवर्नमेंट का मनशा है। गवर्नमेंट को इस amendment से साफ पता चलता है कि तीन सौ रुपये में शायद इन का गुजारा नहीं हो रहा इसलिए वे इस को बढ़ाने की तजवीज लाए हैं। इस चीज पर मुझे एतराज है और वह इस लिए है कि Centre से लेकर Provinces की हुकूमतों की नजर हर बात में, जब economy करने का सवाल आता है तो अपड़सियों पर या और छोटे २ मुलाजमों पर पड़ती है। हमारी पंजाब सरकार का यह ख्याल था कि economy करने के लिये कुछ हजार peons को हटा दिया जाए। Economy करने के लिये इस किस्म की बातें सोची जाती हैं। मैं कहता हूं कि economy जरूर करनी चाहिए मगर जहां economy करने की जरूरत है वहां हमारी Government खर्च को और बढ़ाना चाहती है। यह चीज इन की इस amendment से बिल्कुल साफ़ जाहिर है। इसलिए, स्पीकर साहब, यह proviso जो हमारी Government Section 2 के sub-section 3 के आखिर में add करना चाहती है उस की line 9 में जो "not" का word है उस को delete कर दिया जाए। यह मेरी amendment है। आज पं० नेहरू से ले कर छोटे से छोटे साहिबान का यह ख्याल है जहां तक हो सके economy की जाए। इसी लिए हमारे गवर्नर साहब ने भी राजभवन बनवाने का ख्याल छोड़ दिया है क्योंकि मुल्क को पैसे की बहुत जरूरत है। हर तरफ से यही कहा जा रहा है कि economy की जाए। इसलिए मैं यह जानना चाहता हूं कि जो Ministers की cars हैं यह economy से बाहिर कैसे drive कर दी जाएंगी।

अध्यक्ष महोदय : आप को मुझे मुखातिब करना चाहिए। (The hon. Member should address the Chair.)

डाक्टर भाग सिंह : मैं जनाब सब कुछ आप की वसातत से ही कह रहा हूं। मैं यह कहता हूं कि यह बिल की जो clause है वह उस spirit के खिलाफ है जो आजकल economy के बारे में चल रही है। इसलिये मेरी जो इस में amendment है line 9 में 'not' का word delete करने की उस को मान लिया जाए।

Mr. Speaker : Motion moved—

In page 2, Serial number 4, in column 4, line 9, delete the words "not be"

वित्त मंत्री : स्पीकर साहिब, जो डाक्टर साहब की amendment circulate हुई है "in page 3, Serial No. 4, in column 4, line 9, delete the words "not be" है ।

अध्यक्ष महोदय : आप ने तो अपने मतलब के लिये 'not' के साथ 'be' मिला लिया है । (The hon. Minister is adding the word 'be' after the word 'not' himself).

वित्त मंत्री : नहीं जनाब, जो amendment हमें मिली है उस में 'not be' लिखा हुआ है । अगर 'be' 'not' के साथ delete करने की amendment हां तो यह meaningless हो जाती है ।

डाक्टर भाग सिंह : स्पीकर साहिब, वैसे तो यहां पर 'not be' ही छपा हुआ है । Misprint मालूम होता है । लेकिन मेरी अर्ज यह है कि मेरी तरफ से 'not be' सिर्फ amendment के लिए है । पंडित जी के लिए नहीं है । मैं पंडित जी से अर्ज करूंगा कि महिज 'not be' की आड़ ले कर इसे oppose न करें बल्कि मेरी दलील को जो मैं ने दी है उसको ही सामने रखें । यह तो misprint है ।

Minister for Finance : Sir, may I take it that the word 'not' is to be deleted ? Mr. Speaker, the amendment as it stands seems to be out of order, because if the words 'not be' are deleted, it becomes absolutely ridiculous and meaningless. It makes the sense meaningless. With the deletion of the words 'not be' it will read like this—

Provided that the maintenance and propulsion expenses of the State car in use by the Minister shall subject to the limit of three hundred rupees.

It will be meaningless. I, therefore, oppose the amendment on that ground.

Mr. Speaker : Question is—

In page 2, Serial number 4, in column 4, line 9, delete the words "not be".

The motion was lost.

Mr. Speaker : Question is—

That the Schedule stand part of the bill.

The motion was carried.

SUB-CLAUSE (1) OF CLAUSE 1

Mr. Speaker : Question is—

That sub-clause (1) of Clause I stand part of the bill.

The motion was carried.

TITLE

Mr. Speaker : Question is—

That Title be the Title of the bill.

The motion was carried.

Minister for Finance (Shri Mohan Lal) : Sir, I beg to move—

That the Punjab Laws (Application) Bill, be passed.

Mr. Speaker : Motion moved—

the Punjab Laws (Application) Bill, be passed.

श्रीमती ओम प्रभा जैन (कैथल) : माननीय स्पीकर साहिब, आज यह जो बिल हम पास करने जा रहे हैं मैं इस की मुखालफ़ित करने के लिए खड़ी हुई हूँ। इस बिल को जिसे हम पास करना चाहते हैं उस की तरफ़ जनता की आंखें लगी हुई हैं। गरीब जनता देख रही है कि उन के ऊपर किस तरह दिन बदिन टैक्सों का बोझ बढ़ाया जा रहा है। मैं पूछती हूँ कि हमें क्या अधिकार है कि गरीब लोगों की गाढ़े पसीने की कमाई पर अपने लिए टैक्स लगाते जाएं। आज वह देख रहे हैं कि हमारे भाग्य के विधाता अपने लिए क्या कुछ कर रहे हैं। लोग प्रश्न करते हैं कि एक तरफ़ तो यह आज़ादी के 10 वर्ष बाद **Socialistic Pattern** का नारा लगाते हैं और दूसरी तरफ़ सामाजवाद का नारा लगाते लगाते अपने लिए यह कुछ कर रहे हैं कि ज्यादा से ज्यादा **allowances** वसूल करें। यह बिल तो वैसे पुराना है.....

Sardar Bhag Singh : On a point of order, Sir. Is the hon. Lady Member relevant?

अध्यक्ष महोदय : मुझे पता तो लगे कि वह किस बिल पर बोल रही हैं। (स्त्री सदस्या को सम्बोधित करते हुए) देखिए यह बिल जो **under discussion** है इस की सब **clauses** पास हो चुकी हैं और अब तो 3rd reading चल रही है। (First let me see on which Bill she is speaking. (Addressing the hon. Lady Member) All the clauses of the bill under discussion have already been passed and now the third reading of the Bill is in progress.)

माल मंत्री : इस बिल के किस हिस्से पर आप को एतराज है ?

वित्त मंत्री : अपनी तनखाह पर एतराज कर रही हैं (हंसी)।

Mr. Speaker : I am sorry the hon. Lady Member is not relevant. This is the third stage of the Bill.

Shrimati Om Prabha Jain : Sir, may I speak on this subject or not?

तो मैं यह कह रही थी कि आज़ादी के 10 वर्ष बाद आज हम **Socialistic pattern** का नारा लगा रहे हैं और समाजवादी ढांचा स्थापित करने जा रहे हैं। चाहे कोई **Congressman** हो, **Communist** हो, **Socialist** हो या कोई और सब यही चाहते हैं कि **economy drive** हो और हर प्रकार से धन को बचा कर लोगों की तरक्की पर खर्च किया जाए। तो इसी सिलसिले में मैं यह कहना चाहती हूँ कि जब यह बातें हम करते हैं तो हमें क्या अधिकार है यह इतने बड़े 2 **allowances** लेने का ? हमें क्या हक है लोगों पर टैक्स लगाने का ? हमें जो तीन सौ रुपया **allowance** मिलता है.....

Mr. Speaker : Are you prepared to reduce your own allowance ?

श्रीमती ओम प्रभा जैन : मुझे इस तीन सौ रुपए पर एतराज करना है । क्या मैं बोल सकती हूँ या नहीं ?

Mr. Speaker : Please proceed.

श्रीमती ओम प्रभा जैन : तो मैं यह कह रही थी कि यह जो हमें **Compensatory allowance** मिलता है यह क्या चीज है ? मैं यह जानना चाहती हूँ कि जब **Session** के दिनों में हमें 20 रुपए रोज मिलते हैं (*intrructions*)

वित्त मंत्री : बीस कहां मिलते हैं । आप को क्या कोई **special allowance** मिलता है ?

माल मंत्री : शायद स्त्रियों को ज्यादा दे रहे हैं (हंसी) ।

Mr. Speaker : I am so sorry the hon. Lady Member is irrelevant.

श्रीमती ओम प्रभा जैन : मेरा मतलब यह था कि **Session** के दिनों में 20 रुपए मिलते हैं और **off Session days** में तीन सौ रुपए मिलते हैं

वित्त मंत्री : यहां तो बीस नहीं मिलते । क्या आप **Parliament** की बात तो नहीं कर रहीं ?

अध्यक्ष महोदय : आप को गलतफहमी हो गई है, **daily allowance** बीस रुपए नहीं मिलता है । कहीं हमारे दफ्तर की तरफ से गलती से 20 रुपए तो नहीं जाते रहे ? (हंसी)
She wants to reduce her own allowance. I am sorry, the hon. Lady Member has not read the Bill. (The hon. Lady Member is mistaken. Daily allowance amounting to rupees twenty is not given. I am afraid lest my Secretariat should have paid you at the rate of rupees twenty by mistake. (*Laughter*) She wants to reduce her own allowance. I am sorry, the hon. Lady Member has not read the Bill.)

श्रीमती ओम प्रभा जैन : मेरा कहने का मतलब यह था कि जिन दिनों **Session** नहीं होता उन दिनों तीन सौ रुपए के **allowance** की चिट आती है । मैं उस के भम्बन्ध में कहना चाहती हूँ कि **Session** के दिनों में तो मिलना चाहिए क्योंकि हम यहां आते हैं और काम करते हैं मगर **off Session days** में क्यों मिलता है ? (एक आवाज : **Constituencies** में जाने के लिए मिलता है) ठीक है मगर जब **election** लड़ते हैं तो कैसे वहीं भागे २ फिरते हैं और कहते हैं कि हम यह करेंगे वह करेंगे । जनता की सेवा करेंगे । खैर, तो मेरे कहने का मतलब यह था कि यह जो **C. A.** मिलता है इस का पांच वर्ष में जा कर एक मेंबर का 18 हजार रुपए बनता है । मेरा कहने का मतलब यह है कि कम्पेन्सेट्री एलाउंस जो हमारे मेंबर साहिबान को मिलता है इस का 27 लाख रुपया बनता है । मैं चाहती हूँ कि इस में इकानोमी की जाय । (विश्राम)

5 p. m.

Mr. Speaker : Order, order.

सरदार राम सिंह 'प्रेम' : इस तरह की इकानोमी लेडीज़ की हालत में कर ली जाय क्योंकि उन के husbands भी कमाते हैं। (हंसी)

श्रीमती ओम प्रभा जैन : मैं फिर दुहराना चाहती हूँ कि मेम्बरों के कम्पेन्सेट्री एलाउंस को इकानोमी ड्राइव की वजह से कम करना चाहिए।

दूसरी बात जो मैं आप की सेवा में अर्ज करना चाहती हूँ वह यह है कि 7½ रु० रोज़ का जो हॉलिंग एलाउंस हमें मिलता है.....

अध्यक्ष महोदय : आप मेरी बात सुनिए। जब इस बिल पर क्लोज़बार बहस हो रही थी उस वक्त तो आप ने इस विषय की कोई अमेंडमेंट नहीं दी लेकिन अब जब कि इसकी सारी क्लोज़ें पास हो गईं third reading stage पर आप इस की मुखालिफ़त करने लगी हैं। (The hon. lady member may please listen to me. When this Bill was being discussed clause by clause, she did not give notice of any amendment on this subject. But now that all its clauses have already been passed and it is at the stage of its third reading she has started opposing it.)

श्रीमती ओम प्रभा जैन : मैं क्लोज़ों पर कुछ नहीं कहना चाहती थी। मैं तो यह कहती हूँ कि यह बिल ही पास नहीं होना चाहिए।

तीसरी बात मैं यह कहना चाहती हूँ कि जिस तरह से पार्लियामेंट ने मेंबरों को रेलवे पास दिए हुए हैं उसी तरह से सारे मेम्बरों को यहां पर भी पास जारी होने चाहिए और इस बात पर गवर्नमेंट आफ़ इंडिया के साथ mutual understanding होनी चाहिए। इस तरह से travelling allowance पर जो इतनी ज्यादा रकम खर्च होती है उस में बचत होगी। मेम्बरों को चूकि देहात में जाना पड़ता है और बसों से भी सफ़र करना पड़ता है, इसलिए उन के पास identity cards होने चाहिए जिन्हें दिखा कर वे बसों में भी सफ़र कर सकें। (वित्त मन्त्री : फोटो साथ लगे होने चाहिए) (हंसी) इस से बहुत सा रुपया बच जायगा। या बसों का टिकट दिखा कर actual expenses चार्ज किये जाने चाहिए। इस के साथ ही मैं यह अर्ज करना चाहती हूँ कि छोटी मोटी मीटिंगें सेशन के नज़दीक ही कर लेनी चाहिए ताकि उन के लिये मेम्बरों को अलग T. A. न देना पड़े और रुपया की बचत हो सके और सरकारी एक्सचेकर पर बोझ भी न पड़े। इस के अतिरिक्त मैं यह निवेदन करना चाहती हूँ कि शनिवार को off day नहीं होना चाहिए। कल शनिवार के रोज़ आसानी से सेशन हो सकता था। आगे इतवार की छुट्टी थी और इस तरह से आने जाने पर और टी० ए० पर जो इतना भारी खर्च होगा उस की बचत हो सकती थी।

With these words, Sir, I request the House that this Bill should not be passed. Mr. Speaker, when we are going to pass this Bill we should consider the feelings of those tens, thousands and millions of people who are being trodden down under misery and poverty. When we passed legislations for them, they looked at us; they hang on our mercy. But we passed those Bills and we levied those taxes on them, because after all, the Second Five-Year Plan

is to be made a success. And now, I feel, that when we are considering a Bill concerning our ourselves, we must consider it seriously. I feel that compensatory and travelling allowances can be reduced to a considerable extent to help the State economy and to create a confidence in the tax payer.

I feel, Sir, that Government is playing a humour in the form of this Bill to test the sincerity and enthusiasm with which we have been making speeches in this House. It is, therefore, a trial of our loyalty to our people. With these words, Sir, I resume my seat and feel that this bill should not be passed.

Sardar Bhupinder Singh Mann (*Samana 'G'*): Mr. Speaker, Sir, ..
.....

Mr. Speaker : You will also speak in English.

Sardar Bhupinder Singh Mann : Yes, Sir. In these days of linguistic controversy, I think English is safer vehicle of expression.

Mr. Speaker, Sir, at this third stage of the bill, I rise to make a few observations and while I do so I don't make these in a derisive spirit. Sir, this Bill aims at the application of certain institutional laws in force in the erstwhile State of Punjab to the new State of Punjab after its formation under Section 11 of the States Reorganisation Act, 1956 or in other words these institutional laws will become applicable to the erstwhile Pepsu areas. Sir, in the enlarged Punjab, we have bicameral Legislature—the Lower House and the Upper House. The lower House is directly chosen and is representative of the people while the Upper House, as it is, Mr. Speaker, Sir, I say with all humility and with due apologies does not represent either.....

Mr. Speaker : Order please. आप इस बात को छोड़ दें क्योंकि अपर हाउस वाले इसे resent करते हैं। या अगर आप इस के बारे में बहस करना चाहते हैं तो आप अलग resolution लाएं। (The hon. Member may please leave this matter, because the Members of the Upper House resent it. If he wants to discuss this matter then he should bring in a separate resolution).

सरदार भूपेन्द्र सिंह मान : जहां तक resentment का तत्काल है वह तो रेजोल्यूशन से और भी बढ़ेगा। मैं तो थर्ड रीडिंग स्टेज पर जब मेम्बरों के एलाउंसों का जिक्र आया है तो यह कहना चाहता हूं कि अपर हाउस की जरूरत नहीं है।

Sir, so far as the resentment of the Members of the Upper House is concerned, I quite agree that they will resent the criticism against that House. I know that some of the Members of the Upper House are more able. They may come and sit in this House. I am even prepared to vacate my own seat. I think the proper place for them is the Lower House.

Mr. Speaker : The retention or non-retention of the Upper House cannot be the subject of discussion here. It is the third reading of the bill.

Sardar Bhupinder Singh Mann : Sir, the Bill involves financial implications. By the application of certain institutional Laws, we are going to burden the area which was not burdened before. This measure involves financial

implications because the Bill provides for the pay and allowances of the Chairman, the Deputy Chairman and all Members of the Legislative Council. I consider, Sir, that with the present financial stringency and with the present size of our State, we can ill afford to have a Upper House, which in my opinion is a burden on the State exchequer.

Mr. Speaker : Please bring a regular resolution about this subject.

Sardar Bhupinder Singh Mann : Sir, a bill having financial implications.

Mr. Speaker : Well, I do not allow any debate on the Upper House. It can only be done through a specific motion.

Sardar Bhupinder Singh Mann : Sir, I thought that Government could consider my suggestions at a later stage to reduce the financial burden upon the State and have only one House instead of two.

श्री इन्दर सिंह (जींद 'जनरल') : जनाब स्पीकर साहिब, यह जो बिल इस हाऊस के सामने पेश किया गया है मैं इस के merits and demerits के मुताबिक कुछ नहीं कहना चाहता क्योंकि यह बिल कानून को शकल अख्तियार कर रहा है। इस के पास करने में मैं समझता हूँ कि एक procedural difficulty है जो मैं आप की विज्ञात से हाऊस के सामने रखना चाहता हूँ। इस बिल में जो amendments पेश की गई हैं और जिस तरीके से यह बिल पेश किया गया है उस तरह से यह बिल पास नहीं हो सकता।

Mr. Speaker : I have already expressed my opinion. This information is based on the latest decision of the Presiding Officers' Conference that if there is some defect in the Bill that can be questioned by the Court.

श्री इन्दर सिंह : स्पीकर साहिब, यह जो हमारे rules हैं और जिस तरीके से यह बिल पास किया जा रहा है.

Mr. Speaker : You can point out but it is not within my domain.

श्री इंदर सिंह : इस बिल को पास करने से पहले अगर amendments बाकायदा बतौर motions के रूप में हाऊस के सामने आतीं और यह amendments पास हो कर इस बिल का हिस्सा बन जातीं तो कोई एतराज वाली बात नहीं थी। क्योंकि यह amendments बाकायदा तौर पर carry out नहीं हुई इसलिये these amendments cannot form part of the Bill. Because these amendments have not been moved at all, they cannot be taken into consideration and passed at this stage. और जब तक यह amendments पास न करवाई जायेंगी वे इस बिल का हिस्सा नहीं बन सकतीं। मैं समझता हूँ कि यह गलत procedure है। अगर यह बिल इसी तरह से पास कर दिया गया तो ऊपर से वापस आ जायेगा। इस बिल को पास करने से पहले इन amendments को इस बिल का हिस्सा बनाना पड़ेगा। इस सूरत में यह बिल पास नहीं हो सकता।

ਸਰਦਾਰ ਅਜਮੇਰ ਸਿੰਘ (ਸਮਰਾਲਾ, ਜਨਰਲ): ਮਾਨਯੋਗ ਸਪੀਕਰ ਸਾਹਿਬ, ਮੇਰਾ ਮਨਸ਼ਾ ਤਾਂ ਇਸ ਬਿਲ ਤੇ ਬੋਲਣ ਦਾ ਨਹੀਂ ਸੀ ਪਰ ਕਿਉਂਕਿ ਇਸ ਹਾਊਸ ਦੀ ਇਕ hon. Lady Member ਵਲੋਂ ਇਤਰਾਜ਼ ਕੀਤਾ ਗਿਆ ਹੈ ਕਿ ਮੈਂਬਰਾਂ ਦਾ Compensatory Allowance ਤੇ Daily Allowance ਬਹੁਤ ਜ਼ਿਆਦਾ ਹੈ ਇਸ ਕਰਕੇ ਮੈਨੂੰ ਬੋਲਣ ਦੀ ਲੋੜ ਪਈ ਹੈ। ਮੈਂ ਸਮਝਦਾ ਹਾਂ ਕਿ ਉਨ੍ਹਾਂ ਨੇ ਇਕ sentimental ਅਪੀਲ ਕੀਤੀ ਹੈ। ਇਸ ਲਈ, ਸਪੀਕਰ ਸਾਹਿਬ, ਮੈਂ ਸਮਝਦਾ ਹਾਂ ਕਿ ਕਿਧਰੇ ਇਹ impression ਨਾ ਲਿਆ ਜਾਏ ਕਿ ਜੇ ਇਕ hon. Lady Member ਨੇ ਇਹ ਕਿਹਾ ਹੈ ਤੇ ਸ਼ਾਇਦ ਬਾਕੀ ਦੇ ਸਾਰੇ ਮੈਂਬਰ ਵੀ ਇਹ ਖਿਆਲ ਰਖਦੇ ਹਨ ਕਿ Compensatory Allowance ਦੀ ਰਕਮ ਕੁਝ ਜ਼ਿਆਦਾ ਹੈ, ਮੈਂ ਇਸ ਸੰਬੰਧ ਵਿਚ ਕੁਝ ਕਹਿਣਾ ਜ਼ਰੂਰੀ ਸਮਝਦਾ ਹਾਂ। ਸਪੀਕਰ ਸਾਹਿਬ, ਮੁਸੱਲਮਾ ਤੌਰ ਤੇ ਸਾਰੇ ਸੱਜਣ ਜਾਣਦੇ ਹਨ ਕਿ partition ਤੋਂ ਪਹਿਲਾਂ ਜਿਹੜਾ 300 ਰੁਪਏ ਮਾਹਵਾਰ Compensatory Allowance ਮਿਲਦਾ ਸੀ ਉਸ ਦੇ ਮੁਕਾਬਲੇ ਵਿਚ ਅੱਜ 300 ਰੁਪਏ ਦੀ value 70 ਜਾਂ 75 ਰੁਪਏ ਬਣਦੀ ਹੈ। ਜਦੋਂ Assembly ਦੀ ਬੈਠਕ ਨਹੀਂ ਹੁੰਦੀ ਤਾਂ ਮੈਂਬਰਾਂ ਨੇ ਆਪਣੀ Constituencies ਵਿਚ ਭਾਵੇਂ ਉਹ single ਹੋਵੇ ਜਾਂ double ਪੈਦਲ ਤੇ ਟੁਰ ਕੇ ਨਹੀਂ ਜਾਣਾ ਹੁੰਦਾ, ਨਾ ਹੀ ਗੱਡਿਆਂ ਤੇ ਚੜ੍ਹ ਕੇ ਜਾਣਾ ਹੁੰਦਾ ਹੈ। ਉਨ੍ਹਾਂ ਨੂੰ ਕੋਈ vehicle engage ਕਰਕੇ ਤਿੰਨ ਚਾਰ ਦਫ਼ਾ ਆਪਣਿਆਂ ਹਲਕਿਆਂ ਵਿਚ ਜਾਣਾ ਪੈਂਦਾ ਹੈ। ਇਸ ਲਈ ਇਹ ਰਕਮ ਕਿਸੇ ਲਿਹਾਜ਼ ਨਾਲ ਜ਼ਿਆਦਾ ਨਹੀਂ ਸਮਝੀ ਜਾ ਸਕਦੀ। ਪਿਛਲੀ ਅਸੈਂਬਲੀ ਵਿਚ ਸੱਚਰ ਸਾਹਿਬ ਨੇ ਇਕ ਵਾਰੀ debate ਦਾ ਜਵਾਬ ਦੇਂਦਿਆਂ ਹੋਇਆਂ ਵਿਸਥਾਰ ਨਾਲ ਦੱਸਿਆ ਸੀ ਕਿ ਜੇ ਮੈਂਬਰ ਆਪਣੀ duty ਨੂੰ ਚੰਗੀ ਤਰ੍ਹਾਂ ਸਰਅੰਜਾਮ ਦੇਵੇ ਤਾਂ ਉਸ ਦਾ ਇਹ 300 ਰੁਪਿਆ ਸਾਰਾ ਖਰਚ ਹੋ ਜਾਂਦਾ ਹੈ ਤੇ ਉਸ ਨੂੰ ਕੋਈ ਬੱਚਤ ਨਹੀਂ ਹੁੰਦੀ। ਫਿਰ hon. Lady Member ਨੇ ਕਿਹਾ ਹੈ ਕਿ Saturday ਨੂੰ off day ਰਖਕੇ ਸਰਕਾਰੀ ਖਜ਼ਾਨੇ ਤੇ Travelling Allowance ਦਾ burden ਪਾਉਣ ਦਾ ਜਤਨ ਕੀਤਾ ਜਾਂਦਾ ਹੈ। ਇਹ ਬਿਲਕੁਲ ਗਲਤ ਗੱਲ ਹੈ। ਆਖਿਰ ਮੈਂਬਰਾਂ ਨੇ ਆਪਣੀ Constituency ਨਾਲ in touch ਰਹਿਣਾ ਹੁੰਦਾ ਹੈ। ਇਸ ਦੇ ਅਲਾਵਾ ਉਨ੍ਹਾਂ ਨੂੰ ਨਿਜੀ ਕੰਮ ਵੀ ਪੈ ਜਾਂਦੇ ਹਨ; ਇਸ ਲਈ ਇਕ ਹਫ਼ਤੇ ਬਾਅਦ ਉਨ੍ਹਾਂ ਦਾ ਘਰ ਜਾਣਾ ਕੋਈ ਗ਼ੈਰ-ਮੁਨਾਸਬ ਗੱਲ ਨਹੀਂ। ਜੇ Saturday ਨੂੰ ਛੁੱਟੀ ਨਾ ਕੀਤੀ ਜਾਏ ਤਾਂ ਐਤਵਾਰ ਦੇ ਦਿਨ ਉਹ ਘਰ ਜਾ ਕੇ ਇਕ ਦਿਨ ਵਿਚ ਵਾਪਸ ਨਹੀਂ ਆ ਸਕਦੇ। ਇਸ ਚੀਜ਼ ਨੂੰ ਇਸ ਨੁਕਤਾ ਨਿਗਾਹ ਨਾਲ ਵੇਖਣਾ ਕਿ ਦੋ ਛੁੱਟੀਆਂ ਮੈਂਬਰਾਂ ਨੂੰ Travelling Allowance ਦੁਆਉਣ ਦੀ ਨੀਅਤ ਨਾਲ ਦਿਤੀਆਂ ਜਾਂਦੀਆਂ ਹਨ, ਇਹ ਮੈਂ ਸਮਝਦਾ ਹਾਂ ਕਿ ਉਨ੍ਹਾਂ ਦੀ ਦਿਆਨਤਦਾਰੀ ਤੇ ਸ਼ੱਕ ਕਰਨ ਵਾਲੀ ਗੱਲ ਹੈ। ਮਾਨਯੋਗ Lady Member ਨੇ ਇਸ ਤਰ੍ਹਾਂ ਦੀਆਂ ਗੱਲਾਂ ਕਹਿ ਕੇ ਮੈਂ ਸਮਝਦਾ ਹਾਂ ਕਿ ਇਸ ਮਾਮਲੇ ਵਿਚ charitable view ਨਹੀਂ ਲਿਆ।

ਇਸ ਦੇ ਅਲਾਵਾ, ਸਪੀਕਰ ਸਾਹਿਬ, ਜਿਥੋਂ ਤਕ Daily Allowance ਦਾ ਤਅੱਲੁਕ ਹੈ ਆਪ ਜਾਣਦੇ ਹੋ ਕਿ ਇਹ 20 ਰੁਪਏ ਤੋਂ reduce ਕਰ ਕੇ 7½/- ਕਰ ਦਿਤਾ ਗਿਆ ਸੀ। ਇਸ ਰਕਮ ਨੂੰ ਕਹਿਣਾ ਕਿ ਇਹ excessive ਹੈ ਕਿਸੇ ਤਰ੍ਹਾਂ

[ਸਰਦਾਰ ਅਜਮੇਰ ਸਿੰਘ]

ਵੀ ਮੁਨਾਸਬ ਗੱਲ ਨਹੀਂ। ਫੇਰ, ਸਪੀਕਰ ਸਾਹਿਬ, ਇਸ ਗੱਲ ਦਾ ਜ਼ਿਕਰ ਕਰਨਾ ਮੁਨਾਸਬ ਨਹੀਂ ਕਿ ਮੈਂਬਰ ਕਿੰਨਾ ਰੁਪਿਆ election ਤੇ ਖਰਚ ਕਰਕੇ ਇਥੇ ਆਉਂਦੇ ਹਨ ਤੇ ਇਨ੍ਹਾਂ items ਤੋਂ ਉਹ ਖਰਚ ਪੂਰਾ ਕਰਨ ਦੇ ਜਤਨ ਇਸ ਤਰ੍ਹਾਂ ਨਹੀਂ ਕੀਤੇ ਜਾ ਸਕਦੇ। ਮੈਂ ਅਰਜ਼ ਕਰਾਂਗਾ ਕਿ ਜੇ ਕੁਝ ਵੀ ਮੈਂਬਰਾਂ ਨੂੰ Allowances ਦੀ ਸ਼ਕਲ ਵਿਚ ਦਿੱਤਾ ਜਾਂਦਾ ਹੈ ਉਹ minimum possible ਹੈ and they are not deriving any benefit out of it. I would say that making of such sentimental appeals and thereby gaining cheap popularity is not at all proper. ਮੈਂ ਕਹਾਂਗਾ ਕਿ ਇਹ ਬਿਲ ਹੁ-ਬਹੁ ਇਸੇ ਤਰ੍ਹਾਂ ਪਾਸ ਹੋ ਜਾਣਾ ਚਾਹੀਦਾ ਹੈ।

ਸ਼੍ਰੀ ਨਿਹਾਲ ਸਿੰਘ (ਸਹੇਂ-ਫ਼ਗੜ) : ਸਪੀਕਰ ਸਾਹਿਬ, ਮੈਂਬਰਾਨ ਦੇ Allowances ਦੇ ਸੁਤਅਲਿਕ ਕਹਾ ਗਿਆ ਹੈ ਕਿ ਇਸ ਮੈਂਬਰਾਂ ਦੀ ਜਾਨੀ ਚਾਹੀਏ। ਇਸ ਬਾਰੇ ਮੈਂ ਖਾਸ ਤੌਰ 'ਤੇ ਪਰ Lady Members ਦੀ ਟਰੱਕ ਤੋਂ ਆਰਾਜ਼ ਕੀਤਾ ਗਿਆ ਹੈ।

Kanwarani Jagdish Kaur : Not from all lady members please. (Voices from the Treasury Benches : ਕੰਵਰਾਨੀ ਸਾਹਿਬਾ ਹਮੇਸ਼ਾ ਹਮਾਰਾ ਸਾਥ ਦੇਣਾ ਹੈ।)

ਸ਼੍ਰੀ ਨਿਹਾਲ ਸਿੰਘ : ਇਸ ਮੈਂਬਰਾਂ ਦੇ ਕਮਾਨੇ ਦਾ ਕੋਈ ਸਵਾਲ ਨਹੀਂ। ਲੇਡੀ ਮੈਂਬਰਾਂ ਦਾ ਇਤਨੇ ਪੈਸੇ ਦੀ ਜ਼ਰੂਰਤ ਨਹੀਂ ਹੁੰਦੀ ਕਿਉਂਕਿ ਉਨ ਦੇ ਘਰਵਾਲੇ ਕਮਾਨੇ ਵਾਲੇ ਹੁੰਦੇ ਹਨ। (ਹੱਸੀ) ਹਮਾਰੀ ਭਾਵਿਯਾਂ ਤਾਂ ਕਮਾਉਂਦੀਆਂ ਨਹੀਂ ਹਨ।

ਸ਼੍ਰੀਮਤੀ ਸਰਲਾ ਦੇਵੀ ਸ਼ਰਮਾ : On a point of order, Sir. ਕੀ ਮੈਂ ਪੁੱਛ ਸਕਦੀ ਹਾਂ ਕਿ ਉਨ ਦੀ 300 ਰੁਪਏ ਦੇ ਅਲਾਵਾ ਕੀ ਕੋਈ ਆਮਦਨੀ ਹੈ?

ਅਧਿਕਾਰ ਸਹੋਦਯ : यह point of order नहीं है। आप को क्यों हमदर्दी हो गई है ? (This is not a point of order. I wonder why the hon. Lady Member should express her sympathy.)

ਸ਼੍ਰੀ ਨਿਹਾਲ ਸਿੰਘ : ਅਗਰ ਹਮ ਨੇ ਪਬਲਿਕ ਦੇ ਸਾਥ justification ਕਰਨੀ ਹੈ ਤਾਂ ਹਮੇਂ ਉਨ ਦੀ ਮੁਸ਼ਕਲਾਂ ਨੂੰ attend ਕਰਨੇ ਦੇ ਲਿਏ ਟਾਈਮ ਦੇਣਾ ਹੀ ਪੜ੍ਹਦਾ ਹੈ। ਅਗਰ ਹਮਾਰਾ ਕੋਈ side business ਨ ਹੋ ਤਾਂ ਫਿਰ ਇਸ ਢੰਗ ਤੋਂ ਸਿਰਫ਼ ਏਸੇ ਆਦਮੀ ਨੂੰ ਆ ਸਕਦੇ ਹਨ ਜੈਸੇ ਹਮਾਰੇ ਜ਼ਾਨੀ ਜੀ ਹੈ। (ਹੱਸੀ) Average ਆਦਮੀ ਦੇ ਲਿਏ ਆਨਾ ਮੁਸ਼ਕਲ ਹੋਵੇਗਾ।

Shri Harbhagwan Maudgil: Sir, I beg to move—
That the question be now put.

ਸਰਦਾਰ ਅਜਮੇਰ ਸਿੰਘ : ਗਿਆਨੀ ਜੀ ਦੇ ਮੁਤਅਲਾਕ ਗਲਤਫ਼ਹਿਮੀ ਪੈਦਾ ਹੋ ਗਈ ਹੈ। ਉਹ ਸਾਫ਼ ਹੋ ਜਾਣੀ ਚਾਹੀਦੀ ਹੈ। (ਹਾਸਾ)

ਅਧਿਕਾਰ ਸਹੋਦਯ : ਹਮੇਂ ਤਾਂ ਕਿਸੀ ਗਲਤਫ਼ਹਿਮੀ ਦਾ ਪਤਾ ਨਹੀਂ ਹੈ। (We are not aware of any misunderstanding.)

ਸ਼੍ਰੀਮਤੀ ਅੰਬੁਲ ਗਨੀ ਭਾਰ (ਨੂਹ) : ਸਪੀਕਰ ਸਾਹਿਬ, ਮੈਂ ਇਸ ਬਿਲ ਦੀ ਟਾਈਡ ਕਰਦੀ ਹਾਂ। ਮਗਰ ਏਕ ਅਰਜ਼ ਅਪਨੀ ਸਰਕਾਰ ਤੋਂ ਕਰਨਾ ਚਾਹੁੰਦੀ ਹਾਂ। ਅਗਰ ਮੈਂਸੂਰ ਆਰ ਟ੍ਰੇਸਰੀ ਸਟੇਟਸ ਮੈਂ ਸਪੀਕਰ ਦੇ ਲਿਏ ਉਸੀ ਤਰ੍ਹਾਂ ਕਾਰ ਦਾ ਇਨਤਜ਼ਾਮ ਹੈ ਜਿਸ ਤਰ੍ਹਾਂ ਮਨਿਸਟਰਸ ਆਰ ਡਿਪਟੀ ਮਨਿਸਟਰਜ਼ ਦੇ ਲਿਏ ਹੈ ਤਾਂ ਯਹ ਠੀਕ ਨਹੀਂ ਕਿ ਯਹਾਂ ਨ ਹੋ।

अध्यक्ष महोदय : मिहरबानी करके इस मज़मून को छोड़ दीजिये । (The hon. Member may please leave this topic.)

मौलवी अब्दुल गनी डार : यह दिल्ली साहिब की इज्जत का सवाल नहीं, स्पीकर साहिब की शान का सवाल है । अर्गुचि इस वक्त सरकार ने इस बिल में यह इन्तज़ाम नहीं किया है, मैं उम्मीद करता हूँ कि वह ज़रूर इस तरफ़ तवज्जुह देंगे ।

स्पीकर साहिब, एक और अर्ज मैं ने करनी है । यह जो फर्स्ट क्लास में या थर्ड क्लास में या बस में मेम्बरों के सफ़र करने का झगड़ा है यह दूर हो सकता है अगर हमारी सरकार मेम्बर साहिबान को सारे सूबे के लिये फर्स्ट क्लास का पास दे दे जैसा कि पार्लियामेंट के मेम्बरों के लिये है । पार्लियामेंट के मेम्बरों को यह हक हासिल है कि वे जहाँ भी जाना चाहें फर्स्ट क्लास में जा सकते हैं ।

अध्यक्ष महोदय : मगर यह पास देने का मामला गवर्नमेंट आफ़ इंडिया के अस्तित्व में है । (But this matter of granting passes is within the jurisdiction of the Government of India)

मौलवी अब्दुल गनी डार : मेरी बहन अगर दिला दें तो हम लोगों की खिदमत करते रहेंगे ।

श्रीमती ओम प्रभा जैन : क्या मैं इन बातों का जो मेम्बर साहिब ने की है जवाब दे सकती हूँ ?

अध्यक्ष महोदय : नहीं जी । (No please.)

वित्त मंत्री (श्री मोहन लाल) : स्पीकर साहिब, अच्छा होता अगर श्रीमती ओम प्रभा जैन यह controversy पैदा न करतीं । यह नया बिल नहीं है । यह देर से चला आ रहा है । जिस वक्त यह ऐक्ट पास हुआ था इस पर काफ़ी ग़ौरो ख़ौज़ हुआ था । अब इस की details में जाना आवश्यक न होगा । उन्होंने मेम्बर साहिबान के Compensatory Allowance, Travelling Allowance और Halting Allowance पर एतराज़ किया है और इस तरह उन से बेइन्साफ़ी की है । मेम्बर साहिबान को यहां पर लगातार रहना पड़ता है । बाज़ दफ़ा तो सेशन एक महीना या इस से भी ज़्यादा रहता है । हरेक के मुतअल्लिक उन्होंने यह कैसे तसव्वर कर लिया कि उन की वैसी ही प्रैक्टिस है जैसी कि दिल्ली में होती है । (हंसी) इस लिये उन को charitable view लेना चाहिये । इस के अलावा यहां उन के ऐसे भाई भी हैं जिन का सारा वक्त पब्लिक की सेवा में गुज़र जाता है । वे न सिर्फ़ सेशन में यहां आते हैं बल्कि उस के बाद भी उन की पोज़ीशन ऐसी है कि वे अपना कोई कमाई का धंधा नहीं करते । उन को भी मेरी बहन को नज़र अंदाज़ नहीं करना चाहिये । जब ऐसा बिल पेश हो तो sentimental होने से ग़लत चीज़ बन जाती है । मैं समझता था कि इस बिल पर controversy नहीं होगी । यह impression न लिया जाए कि Treasury Benches पर बैठने वाले मेम्बरों में ऐसी कोई feeling है जिस का इज़हार श्रीमती ओम प्रभा ने किया है । उन्होंने Saturday को off day करने पर एतराज़ किया है । उन्हें यह नज़र-अंदाज़

[वित्त मंत्रो]

नहीं करना चाहिये कि किसी मेंबर का अपनी constituency से बहुत देर तक दूर रहना ठीक नहीं होता। अगर आप लगातार यहां बैठे रहें और आप की गैर-हाजरी में आप की constituency में कोई अहम वाक्या हो जाए तो आप उस की तरफ़ कैसे ध्यान दे सकते हैं ? आप का अपनी constituency में होना उतना ही जरूरी है जितना यहां होना। अगर मेंबर साहिबान constituency की जरूरियात को cater करने के लिये जाते हैं तो यह मज़ाक की बात नहीं है। यह उन की duty है।

कोई वक्त था कि मेंबर साहिबान का Daily Allowance 20 रुपये से भी ज्यादा था। आप की पार्लियामेंट है; वहां पर कितने सुलझे हुए दिमाग हैं। वहां 400 रुपये Compensatory Allowance और जब मीटिंग हो तो 21 रुपये Daily Allowance मेंबरों को मिलता है। इस की पूरी justification है। अगर पार्लियामेंट के काम में आप की सेवा के लिये आठ या नौ महीने दिल्ली में लगे तो क्यों ऐसा न हो ? इस लिये जो कुछ श्रीमती ओम प्रभा ने कहा शायद जज़बाती तौर पर कहा था। वरना अगर वह मेंबर साहिबान की सेवा का भी view ले लेतीं तो शायद वह अपनी observations में इतनी uncharitable न होतीं। जैसा कि सरदार अजमेर सिंह ने कहा है, 300 रुपये के allowance की इतनी बड़ी वृद्धि नहीं है। सही बात तो यह है कि हम चाहते हैं कि किसी तरह हमारे low-paid employees की आमदन बढ़े क्योंकि price index बढ़ा हुआ है। इस लिये 300 रुपये के मुताल्लिक इतना वावेला मचाने में कोई justification दिखाई नहीं देती।

मान जी ने दूसरे हाऊस के मुताल्लिक कुछ कहा है। मेरा चूँकि दूसरे हाऊस से संबंध है, इसलिये कुछ कहना मुनासिब तो नहीं। फिर भी यह अर्ज कर दूँ कि इस में Pepsu पर burden कैसे डाला गया है ? Chairman और Deputy Chairman तो पहले भी थे। इसलिये यह Exchequer पर कोई नया बोझ नहीं है। मैं दूसरे House की justification या Non-justification की बात में नहीं जाना चाहता। अगर Exchequer पर कोई नया बोझ डाला गया है तो आप वह बतलाएं कि कौन सा है। दरअसल किसी और बात को कहने के लिये Pepsu का नाम ले कर argument करना मुनासब नहीं था। इसलिये मैं अर्ज करूंगा कि इस Bill में कोई controversy वाली बात तो नहीं होनी चाहिए थी। इस को जिस तरह से मैं ने consideration stage पर पेश किया है इसी तरह पास करना चाहिये।

Mr. Speaker : Question is—

That the Punjab Laws (Application) Bill be passed.

The motion was carried.

THE PUNJAB LAND REVENUE (SURCHARGE) (SECOND AMEND-
MENT) BILL

Minister for Revenue (Giani Kartar Singh) : Sir, I beg to introduce the Punjab Land Revenue (Surcharge) (Second Amendment), Bill.

Minister for Revenue (Giani Kartar Singh) : Sir, I beg to move—

That the Punjab Land Revenue (Surcharge) (Second Amendment) Bill, be taken into consideration at once.

यह Bill इस मकसद के साथ House में लाया गया है; जिस तरह पंजाब और पैंप्सू में एक ही कानून जारी किये जा रहे हैं, लागू किये जा रहे हैं उसी तरह जो पंजाब में surcharge लगा हुआ है और उस surcharge के मुतअल्लिक जो कानून है उसे Pepsu में जारी किया जाए। सिर्फ एक एहतियात इस में हम ने की है और वह एहतियात यह है कि अगर इस Bill में हम उस चीज़ को न लिखते तो कई भाई यह मतालबा करते कि साबका Pepsu के इलाका में land revenue के rates high हैं, अगर वहां surcharge लगाया जाए तो उन लोगों को बहुत ज्यादा रकम देनी पड़ेगी। तो जो यह आवाज़ निकलनी थी उस का इंतजाम करके हमने पहले ही इस Bill में रख दिया है कि वहां surcharge तो लगाया जाए लेकिन इस Bill के पास होते ही, इस के जारी होते ही नहीं लगेगा। उस के बाद Notification होगा और वह Notification उस वक्त किया जाएगा जब कि Pepsu के जो land revenue के rates हैं वह पंजाब की सतह पर आ जाएं। Pepsu का land revenue पंजाब की सतह पर लाने के लिये तेज़ रफ्तारी से कारवाई हो रही है और 6 महीनों में पंजाब और Pepsu के land revenue rates बराबर हो जाएंगे। जब वह बराबर हो जाएंगे, जिस ज़िला या इलाका में वह बराबर होते जाएंगे फिर Notification करेंगे कि यह surcharge वहां भी जारी कर दिया जाए। इस एहतियात के साथ और इस पाबंदी के साथ कि वहां land revenue के rates बराबर करेंगे surcharge लेना है। मैं समझता हूं कि इस House के Member साहिबान को इस Bill पर कोई एतराज़ नहीं होगा और वह इसे जल्द गौर कर के पास करने की कारवाई करेंगे।

Mr. Speaker : Motion moved—

That the Punjab Land Revenue (Surcharge) (Second Amendment) Bill be taken into consideration at once.

(At this stage Mr. Deputy Speaker occupied the Chair).

ਪੰਡਤ ਰਾਮ ਕਿਸ਼ਨ ਭੜੌਲੀਆਂ (ਊਨਾ) : ਸ਼੍ਰੀਮਾਨ ਡਿਪਟੀ ਸਪੀਕਰ ਸਾਹਿਬ, ਜਿਹੜਾ ਬਿਲ ਰੈਵਿਨਿਊ ਮਨਿਸਟਰ ਸਾਹਿਬ ਨੇ ਪੇਸ਼ ਕੀਤਾ ਹੈ ਇਸ ਦੇ ਅੰਦਰ ਬਹੁਤ ਅਹਿਮ ਤਰੁਟੀਆਂ ਹਨ ਜੋ ਇਸ ਦੇ ਵਿਚ ਬਹੁਤ ਸੰਜੀਦਾ ਨੁਕਸ ਹਨ ਜਿਹੜੇ ਮੈਂ ਰੈਵਿਨਿਊ

[ਪੰਡਤ ਰਾਮ ਕਿਸ਼ਨ ਭੜੌਲੀਆਂ]

ਮਨਿਸਟਰ ਸਾਹਿਬ ਦੇ ਸਾਹਮਣੇ ਪੇਸ਼ ਕਰਨੇ ਚਾਹੁੰਦਾ ਹਾਂ ਤਾਕਿ ਉਹ ਉਨ੍ਹਾਂ ਨੂੰ ਇਸ ਦੇ ਵਿਚੋਂ ਕੱਢ ਦੇਣ ਔਰ ਇਹ ਬਿਲ ਮੁਕੰਮਲ ਹੋ ਜਾਏ। ਪਹਿਲੀ ਚੀਜ਼ ਇਨ੍ਹਾਂ ਨੇ ਸਟੇਟਮੈਂਟ ਆਫ਼ ਆਬਜੈਕਟਸ ਐਂਡ ਰੀਜ਼ਨਜ਼ ਦੇ ਵਿਚ ਵੀ ਕਹੀ ਹੈ ਔਰ ਆਪਣੀ ਤਕਰੀਰ ਦੇ ਵਿਚ ਵੀ ਇਹ ਗੱਲ ਕਹੀ ਹੈ ਕਿ ਅਸੀਂ ਏਸ ਨੂੰ ਜਲਦੀ ਲਾਗੂ ਨਹੀਂ ਕਰ ਰਹੇ ਬਲਕਿ ਜਿਹੜੇ ਮਗਰੋਂ ਨੁਕਸ ਨਿਕਲਣੇ ਸਨ ਉਨ੍ਹਾਂ ਨੂੰ ਪਹਿਲਾਂ ਹੀ ਕੱਢ ਦੇਣਾ ਚਾਹੁੰਦੇ ਹਾਂ। ਪੈਪਸੂ ਦੇ ਅੰਦਰ ਮਾਲੀਆ ਅਗੇ ਹੀ ਵੱਧ ਹੈ। ਉਸ ਨੂੰ ਘਟਾ ਕੇ ਜਦੋਂ ਉਹ ਪੰਜਾਬ ਦੇ ਬਰਾਬਰ ਹੋ ਜਾਏਗਾ ਤਦ ਹੀ ਅਸੀਂ ਸਰਚਾਰਜ ਲਾਵਾਂਗੇ। ਮੈਂ ਅਰਜ਼ ਕਰਨੀ ਚਾਹੁੰਦਾ ਹਾਂ ਕਿ ਪੈਪਸੂ (Interruption.)

ਭਾਨ ਆਬਦੁਲ ਗਫ਼ਾਰ ਖ਼ਾਨ : On a point of order, Sir. ਨੁਕਾਇਸ਼ ਦੀ ਸੰਭੀਦਗੀ ਦੀ ਗਾਰੰਟੀ ਫ਼ਰਮਾ ਦੇਵਿਓ।

ਪੰਡਤ ਰਾਮ ਕਿਸ਼ਨ ਭੜੌਲੀਆਂ : ਮੈਂ ਇਹ ਅਰਜ਼ ਕਰ ਰਿਹਾ ਸੀ ਕਿ ਪੈਪਸੂ ਅੱਠਾਂ ਰਿਆਸਤਾਂ ਦਾ ਇਕ ਮਜ਼ਮੂਆ ਸੀ ਔਰ ਹਰ ਰਿਆਸਤ ਦੇ ਅੰਦਰ ਮੁਖਤਲਿਫ਼ ਕਿਸਮ ਦਾ ਮਾਲੀਆ ਸੀ। ਇਹ ਠੀਕ ਹੈ ਕਿ ਉਨ੍ਹਾਂ ਅੱਠਾਂ ਰਿਆਸਤਾਂ ਦੇ ਵਿਚ ਵੰਦ ਰਿਆਸਤਾਂ ਐਸੀਆਂ ਹਨ ਜਿਨ੍ਹਾਂ ਦੇ ਵਿਚ ਮਾਲੀਆ ਪੰਜਾਬ ਨਾਲੋਂ ਜ਼ਿਆਦਾ ਹੈ। ਕਈ ਐਸੀਆਂ ਰਿਆਸਤਾਂ ਵੀ ਹਨ ਜਿਸ ਤਰ੍ਹਾਂ ਜੀਂਦ ਔਰ ਪਟਿਆਲੇ ਦਾ ਬਹੁਤ ਸਾਰਾ ਹਿੱਸਾ, ਜਿਥੇ ਮਾਲੀਆ ਘੱਟ ਹੈ। ਇਸ ਲਈ ਮੈਂ ਰੈਵਿਨਿਊ ਮਨਿਸਟਰ ਸਾਹਿਬ ਪਾਸ ਦਰਖਾਸਤ ਕਰਾਂਗਾ ਕਿ ਸਾਬਕਾ ਪੈਪਸੂ ਵਿਚ ਜਿਸ ਇਲਾਕੇ ਵਿਚ ਮਾਲੀਆ ਪੰਜਾਬ ਨਾਲੋਂ ਘੱਟ ਹੈ ਉਥੇ ਮਾਲੀਆ ਪੰਜਾਬ ਦੇ ਬਰਾਬਰ ਨਾ ਕੀਤਾ ਜਾਏ। ਕੇਰਲ ਦੇ ਅੰਦਰ ਏਸੇ ਤਰ੍ਹਾਂ ਹੋਇਆ ਹੈ। ਟਰਾਵਨਕੋਰ ਔਰ ਮਾਲਾਬਾਰ ਦੇ ਦੂਸਰੇ ਡਿਸਟਰਿਕਟ ਮਿਲਾਕੇ ਕੇਰਲ ਬਣਾਇਆ ਹੈ। ਉਥੇ ਜਿਸ ਇਲਾਕੇ ਵਿਚ ਮਾਲੀਆ ਜ਼ਿਆਦਾ ਸੀ ਉਹ ਘਟਾ ਦਿਤਾ ਗਿਆ ਹੈ, ਜਿਥੇ ਥੋੜਾ ਸੀ ਉਥੇ ਉਹੋਹੀ ਲਾਗੂ ਕੀਤਾ ਗਿਆ ਹੈ। ਇਸ ਲਈ ਮੈਂ ਅਰਜ਼ ਕਰਾਂਗਾ ਕਿ ਸਾਬਕਾ ਪੈਪਸੂ ਦੇ ਇਲਾਕੇ ਵਿਚ ਜਿਥੇ ਮਾਲੀਆ ਪਹਿਲਾਂ ਹੀ ਘੱਟ ਹੈ ਉਸ ਨੂੰ ਵਧਾ ਕੇ ਪੰਜਾਬ ਦੇ ਮਾਲੀਏ ਦੇ ਬਰਾਬਰ ਨਾ ਕੀਤਾ ਜਾਵੇ, ਉਸ ਨੂੰ ਓਸੇ ਸ਼ਰਹ ਤੇ ਰਹਿਣ ਦਿਤਾ ਜਾਏ। ਇਸ ਦੇ ਨਾਲ ਹੀ ਇਸ ਬਿਲ ਵਿਚ ਦੂਜੀ ਬੁਰਾਈ ਇਹ ਹੈ ਕਿ ਸਾਬਕਾ ਪੈਪਸੂ ਵਿਚ ਮੁਜ਼ਾਰਿਆਂ ਦੀ ਹਿਫਾਜ਼ਤ ਦੇ ਨਾਉਂ ਹੇਠ ਇਕ ਐਕਟ ਬਣਿਆ ਹੈ। ਉਸ ਦੇ ਵਿਚ ਇਹ ਦਰਜ ਹੈ ਕਿ ਜਿਹੜੇ ਮੁਜ਼ਾਰੇ ਜ਼ਮੀਨ ਦੇ ਉਤੇ ਦੇਰੀਨਾ ਕਾਬਜ਼ ਹਨ ਔਰ ਉਹ ਜਾਗੀਰਦਾਰਾਂ ਦੀਆਂ ਜ਼ਮੀਨਾਂ ਖਰੀਦਣਾ ਚਾਹੁੰਦੇ ਹਨ ਉਹ ਦੋ ਸੌ ਰੁਪਿਆ ਫ਼ੀ ਏਕੜ ਜਾਂ ਮਾਲੀਏ ਦਾ 90 ਗੁਣਾ ਅਦਾ ਕਰ ਦੇਣ। ਇਸ ਦਾ ਨਤੀਜਾ ਇਹ ਹੋਵੇਗਾ ਕਿ ਅਗਰ ਇਸ ਬਿਲ ਨੂੰ ਅਸੀਂ ਇਸ ਸ਼ਕਲ ਵਿਚ ਪਾਸ ਕਰ ਦਿਤਾ ਤਾਂ ਜਿਨ੍ਹਾਂ ਸਾਬਕਾ ਰਿਆਸਤਾਂ ਵਿਚ ਮਾਲੀਆ ਪੰਜਾਬ ਨਾਲੋਂ ਥੋੜਾ ਹੈ, ਉਹ ਵਧ ਜਾਏਗਾ। ਜਿਤਨਾ ਮਾਲੀਆ ਵਧੇਗਾ, ਉਤਨੀ ਉਸ ਜ਼ਮੀਨ ਦੀ ਕੀਮਤ ਵਧ ਜਾਏਗੀ। ਇਸ ਬਿਲ ਨੂੰ ਏਸੇ ਸ਼ਕਲ ਵਿਚ ਪਾਸ ਕਰਨ ਦੇ ਨਾਲ ਜਾਗੀਰਦਾਰਾਂ ਦੀ ਮਦਦ ਹੋਏਗੀ, ਜਿਹੜੇ ਗੈਰ-ਮੌਰੂਸੀ ਮੁਜ਼ਾਰੇ ਹਨ ਉਨ੍ਹਾਂ ਦੀ ਮਦਦ ਨਹੀਂ ਹੋਏਗੀ। ਇਸ ਲਈ ਮੈਂ ਰੈਵਿਨਿਊ ਮਨਿਸਟਰ ਸਾਹਿਬ ਅਗੇ ਅਰਜ਼ ਕਰਦਾ ਹਾਂ ਕਿ ਇਸ ਵਲ ਖ਼ਾਸ ਤੌਰ ਤੇ ਧਿਆਨ ਦਿਤਾ ਜਾਏ।

ਤੀਸਰੀ ਚੀਜ਼ ਜਿਹੜੀ ਮੈਂ ਉਨ੍ਹਾਂ ਦੇ ਸਾਹਮਣੇ ਲਿਆਉਣੀ ਚਾਹੁੰਦਾ ਹਾਂ ਔਰ ਜਿਹੜੀ ਇਸ ਬਿਲ ਵਿਚ ਦਰਜ ਨਹੀਂ ਹੋਈ ਉਹ ਇਹ ਹੈ ਕਿ ਇਰੀਗੇਸ਼ਨ ਅਤੇ ਪਾਵਰ ਮਨਿਸਟਰ ਸਾਹਿਬ ਆਪ ਇਹ ਮੰਨਦੇ ਹਨ, ਸਾਰੀ ਹਕੂਮਤ ਇਹ ਮੰਨਦੀ ਹੈ, ਸਾਰਾ ਹਾਊਸ ਇਹ ਮੰਨਦਾ ਹੈ ਕਿ ਸਾਬਕਾ ਪੈਪਰੂ ਵਿਚ ਬਹੁਤ ਸਾਰਾ ਇਲਾਕਾ ਸੇਮ-ਜ਼ਦਾ ਹੋ ਗਿਆ ਹੈ। ਜਿਸ ਤਰ੍ਹਾਂ ਮਿਸਾਲ ਦੇ ਤੌਰ ਤੇ ਕਈ ਅਮੰਡਮੈਂਟਸ ਵੀ ਇਸ ਅਮੈਂਡਿੰਗ ਬਿਲ ਤੇ ਆਈਆਂ ਹਨ, ਜਿਨ੍ਹਾਂ ਦੇ ਵਿਚ ਇਹ ਧਿਆਨ ਦਿਲਾਇਆ ਗਿਆ ਹੈ, ਮਸਲਨ ਸੰਗਰੂਰ ਡਿਸਟਰਿਕਟ ਔਰ ਕਈ ਹੋਰ ਇਸ ਕਿਸਮ ਦੀਆਂ ਜਗ੍ਹਾਂ ਹਨ ਜਿਹੜੇ ਇਲਾਕੇ ਸੇਮ-ਜ਼ਦਾ ਹੋ ਗਏ ਹਨ ਔਰ ਜਿਥੇ ਬਹੁਤ ਸਾਲਾਂ ਤੱਕ, ਅਗਰ ਸਰਕਾਰ ਨੇ ਇੰਤਜ਼ਾਮ ਨਾ ਕੀਤਾ, ਕੋਈ ਫਸਲ ਨਹੀਂ ਹੋਵੇਗੀ। ਚਾਹੀਦਾ ਤਾਂ ਇਹ ਸੀ ਕਿ ਉਨ੍ਹਾਂ ਇਲਾਕਿਆਂ ਵਿਚ ਕੁਝ ਤੌਰ ਤੇ ਮਾਲੀਆ ਮੁਆਫ਼ ਕਰ ਦਿਤਾ ਜਾਏ। ਅਗਰ ਇਹ ਮਾਲੀਆ ਏਸੇ ਤਰ੍ਹਾਂ ਰਿਹਾ ਔਰ ਇਨ੍ਹਾਂ ਸੇਮ-ਜ਼ਦਾ ਇਲਾਕਿਆਂ ਨੂੰ ਮੁਸਤਸਨਾ ਕਰਾਰ ਨਾ ਦਿਤਾ ਤਾਂ ਉਨ੍ਹਾਂ ਕਿਸਾਨਾਂ ਤੇ ਬਹੁਤ ਭਾਰ ਪਵੇਗਾ। ਇਸ ਲਈ ਮੈਂ ਰੈਵਿਨਿਊ ਮਨਿਸਟਰ ਸਾਹਿਬ ਅਗੇ ਬੇਨਤੀ ਕਰਾਂਗਾ ਕਿ ਉਹ ਇਸ ਨੂੰ ਇਸ ਬਿਲ ਵਿਚ ਮਨਜ਼ੂਰ ਕਰਨ ਔਰ ਦਰਜ ਕਰਨ।

ਚੌਥੀ ਚੀਜ਼ ਜਿਹੜੀ ਮੈਂ ਇਨ੍ਹਾਂ ਅਗੇ ਅਰਜ਼ ਕਰਨੀ ਚਾਹੁੰਦਾ ਹਾਂ ਉਹ ਇਹ ਹੈ ਕਿ ਜਿਸ ਤਰ੍ਹਾਂ Kangra District ਦੀ Kulu Division ਇਨ੍ਹਾਂ ਨੇ ਇਸ ਚੀਜ਼ ਤੋਂ ਮੁਸਤਸਨਾ ਕਰਾਰ ਦਿੱਤੀ ਹੈ ਅਤੇ ਗੁੜਗਾਵਾਂ ਦਾ ਜ਼ਿਲ੍ਹਾ ਵੀ ਮੁਸਤਸਨਾ ਕਰਾਰ ਦਿਤਾ ਹੈ ਇਸੇ ਤਰ੍ਹਾਂ ਪਹਿਲੀ ਅਸੈਂਬਲੀ ਨੇ ਸਾਰਾ ਜ਼ਿਲ੍ਹਾ ਕਾਂਗੜਾ ਅਤੇ ਤਹਿਸੀਲ ਉਨਾ ਨੂੰ backward ਇਲਾਕਾ ਕਰਾਰ ਦਿੱਤਾ ਸੀ। ਉਹ ਪਹਾੜੀ ਇਲਾਕੇ ਹਨ ਅਤੇ ਬਹੁਤ ਸਾਰੇ hon. Members ਕਿਸੇ ਨਾ ਕਿਸੇ ਕੰਮ ਪਹਾੜਾਂ ਤੇ ਜਾਂਦੇ ਰਹਿੰਦੇ ਹਨ, ਉਨ੍ਹਾਂ ਨੂੰ ਖਬਰ ਹੀ ਹੈ ਕਿ ਉਥੇ ਖੇਤਾਂ ਦੀ ਕਿਡੀ ਖਰਾਬ ਹਾਲਤ ਹੁੰਦੀ ਹੈ। ਖੇਤਾਂ ਵਿਚ ਵਟਾਂ ਹੀ ਵਟਾਂ ਨਜ਼ਰ ਆਉਂਦੀਆਂ ਹਨ। ਇਸ ਕਰਕੇ ਸਾਰੇ ਜ਼ਿਲ੍ਹੇ ਕਾਂਗੜੇ ਨੂੰ ਅਤੇ ਤਹਿਸੀਲ ਉਨਾ ਨੂੰ ਇਸ ਤੋਂ ਮੁਸਤਸਨਾ ਕਰਾਰ ਦੇਣਾ ਚਾਹੀਦਾ ਹੈ। ਅੰਤ ਵਿਚ ਫਿਰ ਮੈਂ ਇਹ ਅਰਜ਼ ਕਰਨੀ ਚਾਹੁੰਦਾ ਹਾਂ ਕਿ ਜਿਨ੍ਹਾਂ ਰਿਆਸਤਾਂ ਵਿਚ ਮਾਲੀਆ ਪੰਜਾਬ ਨਾਲੋਂ ਘਟ ਹੈ ਉਨ੍ਹਾਂ ਨੂੰ ਪੰਜਾਬ ਦੀ ਸਤਹ ਉਪਰ ਨਾ ਲਿਆਂਦਾ ਜਾਵੇ। ਇਸ ਗੱਲ ਨਾਲ ਮੁਜ਼ਾਹਿਰਿਆਂ ਦੀ ਹਿਫਾਜ਼ਤ ਹੋਵੇਗੀ। ਸੇਮ-ਜ਼ਦਾ ਇਲਾਕਿਆਂ ਨੂੰ ਮੁਸਤਸਨਾ ਕਰਾਰ ਦਿੱਤਾ ਜਾਵੇ। ਕਾਂਗੜਾ ਜ਼ਿਲ੍ਹਾ ਸਾਲਮ ਅਤੇ ਤਹਿਸੀਲ ਉਨਾ ਨੂੰ ਵੀ exempt ਕੀਤਾ ਜਾਵੇ। ਮੈਂ ਇਹੋ ਅਰਜ਼ ਕਰਨੀ ਚਾਹੁੰਦਾ ਹਾਂ।

ਸਰਦਾਰ ਭੂਪਿੰਦਰ ਸਿੰਘ ਮਾਨ (ਸਮਾਨਾ, ਜਨਰਲ) : ਜਨਾਬ ਡਿਪਟੀ ਸਪੀਕਰ ਸਾਹਿਬ, ਮਾਮਲਾ ਵਧਾਉਣ ਦਾ ਕਾਨੂੰਨ ਪੈਪਰੂ ਉਪਰ ਲਾਗੂ ਕਰਨ ਲਈ ਇਹ ਬਿਲ ਹਾਊਸ ਵਿਚ ਪੇਸ਼ ਕੀਤਾ ਗਿਆ ਹੈ। ਇਸ ਲਈ ਦਲੀਲ ਇਹ ਦਿੱਤੀ ਗਈ ਹੈ ਕਿ ਅਜਿਹੇ ਕਾਨੂੰਨਾਂ ਦੀ ਹੋਂਦ ਹੋਣੀ ਚਾਹੀਦੀ ਹੈ ਜਿਹੜੇ ਕਿ ਪੰਜਾਬ ਅਤੇ ਪੈਪਰੂ ਵਿਚ ਇਕੋ ਤਰ੍ਹਾਂ ਨਾਲ ਲਾਗੂ ਹੋਣ ਅਰਥਾਤ ਕਾਨੂੰਨਾਂ ਵਿਚ uniformity ਪੈਦਾ ਕਰਨ ਦਾ ਉਨ੍ਹਾਂ ਦਾ ਮਕਸਦ ਹੈ। ਜਿਸ ਦਿਨ ਤੋਂ ਇਹ ਅਸੈਂਬਲੀ ਬਣੀ ਹੈ ਅਤੇ ਕਾਨੂੰਨ ਆਉਣੇ ਸ਼ੁਰੂ ਹੋਏ ਹਨ, ਦਲੀਲ ਬਰਾਬਰ ਇਹੋ ਦਿੱਤੀ ਜਾਂਦੀ ਹੈ ਕਿ ਸਾਰੀਆਂ ਰਿਆਸਤਾਂ ਵਿਚ ਇਕੋ ਜਿਹੇ ਕਾਨੂੰਨ ਹੋਣੇ ਚਾਹੀਦੇ ਹਨ ਅਤੇ ਉਸੇ ਅਸੂਲ ਦੇ ਮੁਤਾਬਿਕ ਪੰਜਾਬ ਦਾ ਕਾਨੂੰਨ ਪੈਪਰੂ ਉਪਰ ਲਾਗੂ ਕੀਤਾ ਜਾ ਰਿਹਾ ਹੈ। ਮੈਂ ਇਨ੍ਹਾਂ ਨੂੰ ਇਹ ਪੁਛਣਾ ਚਾਹੁੰਦਾ ਹਾਂ ਕਿ ਜੇਕਰ ਇਕੋ ਜਿਹੇ ਕਾਨੂੰਨ ਲਾਗੂ ਕਰਨ

[ਸਰਦਾਰ ਭੁਪਿੰਦਰ ਸਿੰਘ ਮਾਨ]

ਦਾ ਮਕਸਦ ਹੈ ਤਾਂ ਅਜਿਹੇ ਕਨੂੰਨ ਜਿਹੜੇ ਕਿ ਪੈਪਸੂ ਉਪਰ ਲਾਗੂ ਹਨ ਪੰਜਾਬ ਉਪਰ ਕਿਉਂ ਨਹੀਂ ਲਾਗੂ ਕਰਦੇ ਤਾਂ ਜੋ ਕਨੂੰਨ ਵੀ ਇਕੋ ਜਿਹੇ ਹੋ ਜਾਣ ਅਤੇ ਲੋਕਾਂ ਨਾਲ ਵਧੀਕੀ ਵੀ ਨਾ ਹੋਵੇ । ਦਰਅਸਲ ਇਕੋ ਜਿਹਾ ਕਨੂੰਨ ਪਾਸ ਕਰਨ ਦੇ ਬਹਾਨੇ ਪੈਪਸੂ ਵਾਲਿਆਂ ਨਾਲ ਇਕ ਅਜਿਹਾ ਧੱਕਾ ਕਰਨਾ ਹੈ ਜਿਹੜਾ ਕਿ ਪੰਜਾਬ ਵਾਲਿਆਂ ਨੇ ਪਹਿਲਾਂ ਕਬੂਲ ਕੀਤਾ ਹੋਇਆ ਹੈ । ਸਰਕਾਰ ਦਾ ਮਕਸਦ ਪੈਪਸੂ ਵਾਲਿਆਂ ਨੂੰ ਵੀ ਉਸੇ ਜੁਲੇ ਜੋਣ ਦਾ ਹੈ ਜਿਸ ਵਿਚ ਕਿ ਪੰਜਾਬ ਵਾਲਿਆਂ ਨੂੰ ਪਹਿਲੇ ਜੁੱਤਾ ਹੋਇਆ ਹੈ । ਵਰਨਾ ਕਨੂੰਨਾਂ ਨੂੰ ਇਕੋ ਜਿਹਾ ਕਰਨਾ ਹੋਵੇ ਤਾਂ ਹੋਰ ਬਹੁਤ ਸਾਰੇ ਅਹਿਮ ਕਨੂੰਨ ਹਨ, ਜ਼ਰੂਰੀ ਕਨੂੰਨ ਹਨ ਪਰ ਉਨ੍ਹਾਂ ਨੂੰ ਇਕੋ ਜਿਹਾ ਨਹੀਂ ਕੀਤਾ ਜਾ ਰਿਹਾ ।

ਡਿਪਟੀ ਸਪੀਕਰ ਸਾਹਿਬ, ਮੇਰੇ ਦੋਸਤ Communist Member ਨੇ ਪੈਪਸੂ ਦੀ ਮਿਸਾਲ ਦਿੱਤੀ ਹੈ । ਦਰਅਸਲ ਉਹ ਹਰ ਇਕ ਚੀਜ਼ ਨੂੰ ਆਪਣੇ ਨਜ਼ਰੀਏ ਨਾਲ ਹੀ ਵੇਖਦੇ ਹਨ, ਜਿਵੇਂ ਕਿ ਅੰਗਰੇਜ਼ੀ ਵਿਚ ਕਿਹਾ ਜਾਂਦਾ ਹੈ “to smell a rat” । ਮਤਲਬ ਇਹ ਕਿ ਉਨ੍ਹਾਂ ਨੂੰ ਅਜਿਹੀਆਂ ਚੀਜ਼ਾਂ ਦੀ ਖੁਸ਼ਬੋ ਆ ਜਾਂਦੀ ਹੈ ਜਿਹੜੀਆਂ ਕਿ ਕਿਸੇ ਜਗ੍ਹਾ ਉਪਰ ਹੋਣ । ਉਹ ਸਮਝਦੇ ਹਨ ਕਿ ਇਸ ਦੇ ਨਾਲ ਮੁਜ਼ਾਰਿਆਂ ਨਾਲ ਬੜਾ ਧੱਕਾ ਹੋਵੇਗਾ ਅਤੇ ਜ਼ਿੰਮੀਂਦਾਰਾਂ ਅਤੇ ਬਿਸਵੇਦਾਰਾਂ ਨੂੰ ਫ਼ਾਇਦਾ ਹੋਵੇਗਾ । ਲੇਕਿਨ ਹਕੀਕਤ ਇਸ ਦੇ ਉਲਟ ਹੈ । ਜੇਕਰ ਅਸ ਸਰਕਾਰ ਮੁਜ਼ਾਰਿਆਂ ਨੂੰ ਕਿਸੇ ਜ਼ਮੀਨ ਦਾ ਮਾਲਕ ਬਣਾਉਣਾ ਚਾਹਵੇ ਤਾਂ ਵਧੇ ਹੋਏ ਮਾਮਲੇ ਦੇ ਅਨੁਸਾਰ 90 ਗੁਣਾ ਮੁਆਵਜ਼ਾ ਦੇਣਾ ਪਵੇਗਾ । ਲੇਕਿਨ ਗੌਰਮੈਂਟ ਦਾ ਇਹ ਕਹਿਣਾ ਕਿ ਅਸੀਂ ਵਧੇ ਹੋਏ ਮਾਮਲੇ ਨੂੰ ਘਟਾ ਦੇਵਾਂਗੇ ਅਤੇ ਘਟੇ ਹੋਏ ਮਾਮਲੇ ਦਾ 90 ਗੁਣਾ compensation ਦਿੱਤਾ ਜਾਵੇਗਾ, ਇਸ ਗੱਲ ਦਾ ਸਬੂਤ ਹੈ ਕਿ ਇਹ ਕਾਨੂੰਨ ਮੁਜ਼ਾਰਿਆਂ ਦੇ ਹੱਕ ਵਿਚ ਜਾਂਦਾ ਹੈ ਨਾ ਕਿ ਮਾਲਕਾਂ ਦੇ ਹੱਕ ਵਿਚ ਜਾਂਦਾ ਹੈ । ਉਹ ਤਾਂ ਤਦ ਹੋਵੇ ਜੇਕਰ ਮੌਜੂਦਾ ਮਾਮਲੇ ਦੇ ਬਮੁਜਬ ਉਨ੍ਹਾਂ ਨੂੰ ਮੁਆਵਜ਼ਾ ਦਿੱਤਾ ਜਾਵੇ । ਲੇਕਿਨ ਗਿਆਨੀ ਜੀ ਨੇ ਬੜੇ ਫ਼ਖਰ ਨਾਲ ਇਹ ਕਿਹਾ ਹੈ ਕਿ ਅਸੀਂ ਵਧੇ ਹੋਏ ਮਾਮਲੇ ਨੂੰ ਘਟਾ ਦੇਵਾਂਗੇ ਅਤੇ ਉਸ ਦੇ ਮੁਤਾਬਿਕ compensation ਦੇ ਕੇ ਜ਼ਮੀਨਾਂ ਮੁਜ਼ਾਰਿਆਂ ਨੂੰ ਸੌਂਪ ਦੇਵਾਂਗੇ । ਇਸ ਕਰਕੇ ਮੈਂ ਅਰਜ਼ ਕਰਦਾ ਹਾਂ ਕਿ ਮੈਨੂੰ Communist Member ਦੀ ਦਲੀਲ ਪੂਰੀ ਘਟਦੀ ਨਹੀਂ ਮਲੂਮ ਹੁੰਦੀ । (Interruption)

ਸਰਦਾਰ ਅੱਛਰ ਸਿੰਘ ਛੀਨਾ : ਉਨ੍ਹਾਂ ਨੇ ਜੀਂਦ ਦੇ ਬਾਰੇ ਗੱਲ ਕੀਤੀ ਸੀ ।

ਸਰਦਾਰ ਭੁਪਿੰਦਰ ਸਿੰਘ ਮਾਨ : ਪੈਪਸੂ ਵਿਚ ਕੇਵਲ ਜੀਂਦ ਦਾ ਇਲਾਕਾ ਹੀ ਨਹੀਂ ਹੈ । ਜੀਂਦ ਤੋਂ ਪਰੇ ਹੋਰ ਵੀ ਘਣੇ ਇਲਾਕੇ ਹਨ । ਗਿਆਨੀ ਜੀ ਨੂੰ ਮੈਂ ਇਹ ਅਰਜ਼ ਕਰਨੀ ਚਾਹੁੰਦਾ ਹਾਂ ਕਿ ਜੇਕਰ ਉਨ੍ਹਾਂ ਨੇ ਕਨੂੰਨਾਂ ਵਿਚ uniformity ਕਰਨੀ ਹੈ ਤਾਂ ਉਹ ਪੈਪਸੂ ਦੇ ਬਣੇ ਹੋਏ ਕਨੂੰਨ ਵੀ ਪੰਜਾਬ ਵਿਚ ਲਾਗੂ ਕਰਨ । ਇਹ ਗੱਲ ਠੀਕ ਹੈ ਕਿ ਉਥੇ ਅਸੈਂਬਲੀ ਛੋਟੀ ਸੀ ਪਰ ਉਥੇ ਕੰਮ ਬੜੇ ਗਹੁ ਅਤੇ ਵਿਚਾਰ ਨਾਲ ਹੁੰਦਾ ਸੀ । ਐਥੋਂ ਵਾਂਗਰ ਨਹੀਂ ਸੀ ਹੁੰਦਾ ਕਿ ਇਕ ਇਕ ਮਿੰਟ ਦੇ ਬਾਅਦ ਕਨੂੰਨ ਘੜ ਘੜ ਕੇ ਤਿਆਰ ਕਰੀ ਜਾਂਦੇ ਹਨ, ਜਿਵੇਂ ਟਕਸਾਲ ਵਿਚੋਂ ਸਿੱਕੇ ਬਣਕੇ ਨਿਕਲਦੇ ਹਨ । ਪੈਪਸੂ ਵਿਚ ਐਨੀ ਜਲਦਬਾਜ਼ੀ ਨਹੀਂ ਸੀ ਹੁੰਦੀ ਉਥੇ ਬੜੇ ਗੌਰਬੇਜ਼ ਨਾਲ ਕਨੂੰਨ ਪਾਸ ਕੀਤੇ ਜਾਂਦੇ । ਐਥੇ ਤਾਂ ਇਕ Bill ਵੀ Select Committee ਦੇ ਸਪੁਰਦ ਨਹੀਂ ਕੀਤਾ

ਗਿਆ । ਕਦੇ ਕੋਈ amendment ਨਹੀਂ ਮਨਜ਼ੂਰ ਕੀਤੀ ਗਈ ਅਤੇ ਨਾ ਹੀ ਕੋਈ ਬਿਲ public opinion ਲਈ circulate ਕੀਤਾ ਗਿਆ ਹੈ । ਵਜ਼ੀਰ ਉਠਦੇ ਹਨ ਅਤੇ ਕਹਿੰਦੇ “I beg leave to introduce ...” ਉਸ ਦੇ ਇਕ ਮਿੰਟ ਬਾਅਦ ਕਹਿੰਦੇ ਹਨ ਕਿ ਬਿਲ consider ਕੀਤਾ ਜਾਵੇ, ਅਤੇ ਉਸ ਦੇ ਇਕ ਮਿੰਟ ਬਾਅਦ ਕਹਿੰਦੇ ਹਨ ਕਿ ਬਿਲ ਪਾਸ ਕੀਤਾ ਜਾਵੇ, ਵਜ਼ੀਰਾਂ ਵਜ਼ੀਰਾਂ । ਕੇਵਲ ਅਧਿਕਾਰ ਦੇ ਅੰਦਰ ਅੰਦਰ ਬਿਲ ਪਾਸ ਕਰਕੇ ਅਹੁਦੇ ਮਾਰਦੇ ਹਨ । ਮੈਂ ਅਜਿਹੀ ਜਮਹੂਰੀਅਤ ਦਾ ਕਾਇਲ ਨਹੀਂ ਹਾਂ । ਅੰਤ ਵਿਚ ਮੈਂ ਫਿਰ ਇਹ ਗੱਲ ਕਹਿਣੀ ਚਾਹੁੰਦਾ ਹਾਂ ਕਿ ਕਨੂੰਨਾਂ ਵਿਚ uniformity ਲਿਆਉਣ ਵਾਸਤੇ ਪੈਪਰਜ਼ ਦੇ ਕਨੂੰਨਾਂ ਨੂੰ ਪੰਜਾਬ ਵਿਚ ਲਾਗੂ ਕਰਨਾ ਚਾਹੀਦਾ ਹੈ, ਨਾ ਕਿ ਪੰਜਾਬ ਦੇ ਸਾਰੇ ਕਨੂੰਨਾਂ ਨੂੰ ਪੈਪਰਜ਼ ਵਿਚ ਲਾਗੂ ਕੀਤਾ ਜਾਵੇ ।

ਸਰਦਾਰ ਭਾਗ ਸਿੰਘ (ਰਾਇਕੋਟ ‘ਰਿਜ਼ਰਵਡ’) : ਡਿਪਟੀ ਸਪੀਕਰ ਸਾਹਿਬ, ਮੈਂ ਇਸ ਬਿਲ ਦੀ ਇਸ ਸ਼ਕਲ ਵਿਚ ਹਿਮਾਇਤ ਨਹੀਂ ਕਰ ਸਕਦਾ । ਮੇਰੇ ਸਵਾਲ ਦੇ ਜਵਾਬ ਵਿਚ ਸਾਡੇ Minister for Irrigation and Power ਨੇ ਦਸਿਆ ਸੀ ਕਿ ਘਟ ਤੋਂ ਘਟ 32 ਲੱਖ ਏਕੜ ਜ਼ਮੀਨ ਪੰਜਾਬ ਵਿਚ ਅਜਿਹੀ ਹੈ ਜਿਹੜੀ ਕਿ ਸੇਮ ਦੇ ਕਾਰਨ ਬਿਲਕੁਲ unprotected ਬਣ ਚੁੱਕੀ ਹੈ । ਜੇਕਰ ਇਹ ਬਿਲ ਪਾਸ ਹੋ ਜਾਂਦਾ ਹੈ ਤਾਂ ਇਹ ਉਨ੍ਹਾਂ ਕਿਸਾਨਾਂ ਉਪਰ ਵੀ ਲਾਗੂ ਹੋ ਜਾਵੇਗਾ ਜਿਹੜੇ ਕਿ ਉਸ 32 ਲੱਖ ਏਕੜ ਦੇ ਮਾਲਕ ਹਨ, ਜਿਨ੍ਹਾਂ ਨੂੰ ਰੱਜ ਕੇ ਰੋਟੀ ਨਹੀਂ ਮਿਲਦੀ ਅਤੇ ਜਿਨ੍ਹਾਂ ਦੇ ਘਰ ਢਹਿਣ ਤੇ ਆਏ ਹੋਏ ਹਨ ।

ਇਸ ਕਰਕੇ ਮੈਂ Revenue Minister ਸਾਹਿਬ ਦੇ ਅਗੇ ਦਰਖਾਸਤ ਕਰਾਂਗਾ ਕਿ ਜਿਹੜੇ ਕਿਸਾਨ ਉਨ੍ਹਾਂ 32 ਲੱਖ ਏਕੜਾਂ ਉਪਰ ਵਸਦੇ ਹਨ ਉਨ੍ਹਾਂ ਉਪਰ ਮਜ਼ੀਦ ਬੋਝ ਕਿਸੇ ਸੂਰਤ ਵਿਚ ਨਾ ਪਾਇਆ ਜਾਵੇ । ਮੈਂ ਹਾਊਸ ਦਾ ਜ਼ਿਆਦਾ ਵਕਤ ਨਹੀਂ ਲੈਣਾ ਚਾਹੁੰਦਾ ਬਲਕਿ with the strongest words at my command ਇਸ ਦੀ opposition ਕਰਦਾ ਹਾਂ । ਇਸ ਦੇ ਵਿਚ ਇਹ amendment ਕੀਤੀ ਜਾਣੀ ਚਾਹੀਦੀ ਹੈ ਕਿ ਜਿਹੜੇ water-logged areas ਹਨ ਉਨ੍ਹਾਂ ਉਪਰ ਇਸ ਕਾਨੂੰਨ ਨੂੰ ਨਾ ਲਾਗੂ ਕੀਤਾ ਜਾਵੇ ।

ਸਰਦਾਰ ਅੱਛਰ ਸਿੰਘ ਛੀਨਾ (ਅਜਨਾਲਾ) : ਡਿਪਟੀ ਸਪੀਕਰ ਸਾਹਿਬ, ਮੈਂ ਬੋਲਣਾ ਨਹੀਂ ਚਾਹੁੰਦਾ ਸੀ ਪਰ ਮਾਨ ਜੀ ਨੇ ਅਜਿਹੀ ਗੱਲ ਕੀਤੀ ਹੈ ਜਿਸ ਕਾਰਨ ਮੈਨੂੰ ਬੋਲਣਾ ਪੈ ਗਿਆ ਹੈ । ਮੇਰਾ ਵਿਚਾਰ ਹੈ ਕਿ ਅੱਵਲ ਤਾਂ ਮਾਨ ਸਾਹਿਬ ਨੇ communist Member ਦੀ speech ਨਹੀਂ ਸੁਣੀ ਅਤੇ ਜੇਕਰ ਸੁਣੀ ਹੈ ਤਾਂ ਸਮਝੀ ਨਹੀਂ । ਉਨ੍ਹਾਂ ਨੇ landlords ਦਾ ਨਾਂ ਸੁਣਿਆ ਹੈ, ਤਾਂ ਉਠ ਕੇ landlords ਨੂੰ defend ਕਰਨ ਲਗ ਪਏ ਹਨ । ਉਨ੍ਹਾਂ ਨੂੰ ਸੋਚਣਾ ਚਾਹੀਦਾ ਸੀ ਕਿ Communist Member ਨੇ ਕੀ ਕਿਹਾ ਹੈ । Communist Member ਨੇ ਇਹ ਕਿਹਾ ਹੈ ਕਿ ਜਿੱਥੇ ਮਾਮਲਾ ਪੰਜਾਬ ਨਾਲੋਂ ਵਧਿਆ ਹੋਇਆ ਹੈ ਉਥੇ ਘਟਾਇਆ ਜਾਏ ਅਤੇ ਜਿੱਥੇ ਪੰਜਾਬ ਨਾਲੋਂ ਘਟ ਹੈ ਉਸ ਨੂੰ ਵਧਾਇਆ ਨਾ ਜਾਏ । ਇਹ ਲਫਜ਼ ਉਨ੍ਹਾਂ ਨੇ ਕਹੇ ਹਨ । ਪਰ ਉਨ੍ਹਾਂ ਨੇ ਉਠ ਕੇ landlords ਦੇ ਹੱਕ ਵਿਚ ਬੋਲਣਾ ਸ਼ੁਰੂ ਕਰ ਦਿੱਤਾ ਹੈ । Communist Member ਨੇ ਇਹ appeal ਕੀਤੀ ਹੈ ਕਿ ਜਿੱਥੇ ਪੰਜਾਬ ਨਾਲੋਂ ਮਾਮਲਾ ਘਟ ਹੈ

[ਸਰਦਾਰ ਅੱਛਰ ਸਿੰਘ ਛੀਨਾ]

ਉਸ ਨੂੰ ਨਾ ਵਧਾਇਆ ਜਾਏ ਅਤੇ ਜਿਥੇ ਵੱਧ ਹੈ ਉਸ ਨੂੰ ਘਟਾ ਦਿਤਾ ਜਾਵੇ । ਜਿਥੇ ਘਟ ਹੈ ਜੇਕਰ ਉਸ ਨੂੰ ਵਧਾ ਕੇ ਪੰਜਾਬ ਦੇ ਬਰਾਬਰ ਕਰ ਦਿਤਾ ਤਾਂ ਮੁਜ਼ਾਰਿਆਂ ਨੂੰ ਜ਼ਿਆਦਾ ਦੇਣਾ ਪਵੇਗਾ । ਇਸ ਕਰਕੇ ਮੈਂ ਮਾਨ ਸਾਹਿਬ ਨੂੰ ਇਹ ਅਰਜ਼ ਕਰਾਂਗਾ ਕਿ ਪਹਿਲੇ ਉਹ ਸਪੀਚ ਨੂੰ ਚੰਗੀ ਤਰ੍ਹਾਂ ਸਮਝ ਲਿਆ ਕਰਨ ਅਤੇ ਫਿਰ smell the rate ਕਿਹਾ ਕਰਨ ।

Shri Rup Singh 'Phul' (Hamirpur 'R') : Mr. Deputy Speaker, Sir, I rise to oppose this Bill. But before I do so, I beg to bring to your notice that we are called upon to hurry through the bills which are of so vital importance. This, Mr. Deputy Speaker, should not be done without the supply of parent Acts because without the parent Acts the Members cannot give useful suggestions. If the parent Acts are supplied to the Members, they can offer healthy criticism and valuable suggestions.

Sir, so far as the bill before the House, I mean the Punjab Land Revenue (Surcharge) (Second Amendment) Bill, is concerned, I beg to bring to the notice of the hon. Minister for Revenue, through you, Mr. Deputy Speaker, that the whole of the district of Kangra, not only the Sub-Division of Kulu, should be exempted from the operation of this bill because the Kangra District is inhabited by poor peasants and petty landlords. If they are required to pay this additional revenue to the State Government, they would be financially embarrassed.

In addition to this, it is also a fact that in the district of Kangra scarcity conditions prevail and we have to depend for our food commodities on the plains of the Punjab on account of which high market rates, so far as the food stuffs are concerned, prevail in Kangra District and we are put to a lot of inconvenience to make even both ends meet.

Sir, I have another suggestion to make and it is this. The lands owned and possessed by Harijans throughout the State of Punjab be also exempt from the provisions of this bill. That will be a step towards the amelioration of the downtrodden conditions of the Harijans. I know that the Punjab Government have adopted various beneficial measures for the amelioration of the Harijans and on these bases further request the hon. Minister for Revenue, through you, Mr. Speaker, to exempt the Harijans from the operation of this bill throughout the State of Punjab. Thank you, Sir.

कामरेड मुनी लाल (शिमला) : मिस्टर डिप्टी स्पीकर, मैं इस बिल की मुखालफत करने के लिये खड़ा हुआ हूँ । जिन अल्फ़ाज़ के साथ इस बिल को पेश किया गया है उन से यह ज़ाहिर होता है कि ज़िमींदारों को यह उम्मीद बंधवाई गई है कि पंजाब के मुकाबले में पहली पैप्सू स्टेट के 'areas' में मालिया की दर ज़्यादा है जिसे घटाया जाएगा । लेकिन settlement होने के फ़ौरन बाद फिर उन पर surcharge लगा दिया जाएगा । मैं समझता हूँ कि आज सरकार अपनी माली कमज़ोरी को पूरा करने के लिये ही यह बिल हमारे सामने लाई है । इस के साथ ही मैं यह भी महसूस करता हूँ कि यह एक सरासर ज़्यादती होगी अगर कुछ खास चीज़ों की तरफ़ सरकार की तवज़ुह न दिलाई जाए ।

Erstwhile पैप्सू में कण्डाघाट का इलाका बहुत backward है। सरकार ने इस बात को मानते हुए इस को backward तस्लीम भी किया है। लेकिन जिस वक्त यह बिल पेश किया उस वक्त मेरी समझ में नहीं आया कि कंडाघाट जो ज़िला पटियाला का sub-division है, उसे क्यों नज़र अन्दाज़ किया गया। इसमें यह बताया गया है कि ज़िला गुड़गांव, ज़िला कांगड़ा की कुल्लू Sub-division और अमृतसर के कुछ इलाकों को छोड़ कर बाकी तमाम Pepsu Division में settlement के बाद surcharge लग जाएगा। मैं सरकार से पूछता हूँ कि Kandaghat Sub-division को क्यों इस में से exclude किया गया है। अगर सरकार के खज़ाने में revenues की कमी है तो उस के लिए ज़रूरी नहीं कि गरीब और backward areas के लोगों को tax किया जाए। अगर सरकार वाकई गरीब लोगों की बेहतरी चाहती थी तो कई बड़े progressive कानून erstwhile Pepsu में बने हुए थे; उन को नए पंजाब में लागू किया जा सकता था। जैसा कि अभी अभी मेरे आनरेबल दोस्त श्री मान साहब ने फरमाया वहां पैप्सू में जो Tenancy and Agricultural Lands Act पास हुआ गरीबों की ज़्यादा बेहतरी करता है और पंजाब के कानूनों के मुकाबला में ज़्यादा progressive था। उस को यकसां करने के लिये तो हमारी पंजाब सरकार ने नहीं सोचा लेकिन जहां पर आमदनी के लिए कोई और मदद मिली वहां शानदार और खूबसूरत अलफ़ाज़ के साथ इस किस्म के बिलों को पेश कर दिया जाता है। मैं मानता हूँ कि Second Five-Year Plan को पूरा करने में सरकार के सामने माली कमज़ोरियां हैं। मैं सरकार की तबज़्जुह उन चीज़ों की तरफ़ दिलाना चाहता हूँ जहां से सरकारी खज़ाने को भरा जा सकता है। मैं पूछता हूँ कि transport की nationalisation का तजर्ब़ा जो Pepsu में किया गया और बड़ी सफलता के साथ किया गया, वह पंजाब में क्यों न किया जा सका? कितने अफ़सोस का मुकाम है कि खज़ाने को पूरा करने के लिये सरकार द्वारा टैक्सों का कुल्हाड़ा गरीब और backward areas के लोगों पर ही चलाया जाता है। मैं महसूस करता हूँ और जाइज़ तौर पर महसूस करता हूँ कि जब लोगों पर इस तरह से tax लगाए जाते हैं तो वे इन के खिलाफ़ अपनी आवाज़ उठाते हैं। क्यों Tax-payer यह चाहता है कि सूबे का administration एक better administration हो। पंजाब में आज क्या हालत है? यहां की administration किसी तरह से भी better administration नहीं कही जा सकती। मैं इस बात को दावे से कह सकता हूँ—challenge कर सकता हूँ और पिछले दिनों मेरे मोहतरिम दोस्त मौलवी अब्दुल ग़नी डार साहब ने एक resolution भी इस असेम्बली में रखा था कि लोगों की grievances, लोगों की शिकायतें.....

उपाध्यक्ष महोदय : Order, order. आप relevant नहीं हैं।
The hon. Member is not relevant. He should speak to the motion under discussion.

कामरेड मुनी लाल : अच्छा जी, मैं इस बात को छोड़ता हूँ। सो मैं अर्ज यह कर रहा था कि आज tax-payer पर मज़ीद बोझ इस लिए डाला जा रहा है ताकि Second Five-Year Plan को सिरें चढ़ाया जा सके। मैं इस बात को मानता हूँ कि पैसा कहीं न कहीं से ज़रूर आना चाहिए—तभी तो गवर्नमेंट का काम चलेगा लेकिन उन लोगों को क्यों इस की ज़द में ले लिया जाए जिनको सरकार खुद backward declare कर चुकी है, यह मेरी समझ में नहीं आता। डिप्टी स्पीकर साहिब, आप की विस्तारत से मैं पंजाब सरकार से यह कहना चाहता हूँ कि अगर आप यह समझते हैं कि surcharge लगाने से सरकारी खजाने में बहुत ज्यादा रकम आ जाएगी तो कम से कम उन backward areas को तो इससे exclude कर दिया जाए जिन को आप खुद backward notify कर चुके हैं। मैं बड़े जोरदार अल्फाज़ के साथ गवर्नमेंट से अपील करूंगा कि लुधियाना के जो water-logged areas हैं और उसी तरह से कंडाघाट Sub-division को भी ज़रूर इस बिल की ज़द से exclude किया जाए। हम लोग यह समझते थे कि पंजाब और पैसू के आपस में मिलने के बाद backward areas की हालत बेहतर होगी—backward areas के लोगों को relief मिलेगा लेकिन जब इस किस्म के बिल हमारे सामने आने हैं तो हमें इस बात का यकीन दिलाते हैं कि आप उन backward areas को नज़र अन्दाज़ कर रहे हो—बजाए relief पहुंचाने के उन पर मज़ीद बोझ डालने पर लुले हुए हो। बहरहाल अपनी सीट पर बैठते बैठते मैं आप से request करूंगा कि जिन इलाकों को आपने खुद backward declare किया हुआ है, उन को बिला लिहाज़ इस बिल की ज़द से अलग रखा जाए।

Shri Harbhagwan Maudgil : Sir, I beg to move—

That the question be now put.

Mr. Deputy Speaker : Question is—

That the question be now put.

The motion was carried.

ਮਾਲ ਮੰਤ੍ਰੀ (ਗਿਆਨੀ ਕਰਤਾਰ ਸਿੰਘ) : ਜਨਾਬ ਡਿਪਟੀ ਸਪੀਕਰ ਸਾਹਿਬ, ਇਸ ਬਿਲ ਤੇ ਜੋ ਵਿਚਾਰ ਹੋਈ ਹੈ ਉਸ ਵਿਚ ਕਈ ਗੱਲਾਂ ਲਿਆਂਦੀਆਂ ਗਈਆਂ ਹਨ। ਉਨ੍ਹਾਂ ਵਿਚੋਂ ਇਕ ਗੱਲ ਤਾਂ ਇਹ ਪਤਾ ਚਲੇ ਹੋਈ ਹੈ ਕਿ ਜਿੱਥੋਂ ਤਕ ਸਰਕਾਰ ਦਾ ਤਅਲੁਕ ਹੈ ਸਾਡੇ ਕਮਿਊਨਿਸਟ ਸਾਥੀ ਇਕੋ ਗੱਲ ਜਾਣਦੇ ਹਨ ਅਤੇ ਉਸ ਸੱਜਣ ਵਾਸਤੇ ਸੋਚਦੇ ਹਨ ਜਿਹੜਾ ਸਦਾ ਆਪਣੇ ਦੋਸਤ ਨੂੰ ਇਹੋ ਸਵਾਲ ਕਰਦਾ ਹੈ ਕਿ ਭਾਈ ਤੇਰੇ ਘਰ ਜਾਵਾਂ ਤਾਂ ਕੀ ਖਵਾਏਂਗਾ ਅਤੇ ਮੇਰੇ ਘਰ ਆਵੇਂਗਾ ਤੇ ਕੀ ਲਿਆਵੇਂਗਾ। ਆਪਣੇ ਕੋਲੋਂ ਕੁਝ ਦੇਣ ਨੂੰ ਤਿਆਰ ਨਹੀਂ ਹੁੰਦਾ। ਮੇਰੇ ਕਹਿਣ ਦਾ ਮਤਲਬ ਇਹ ਹੈ ਕਿ ਉਹ ਇਸ ਗੱਲ ਨੂੰ appreciate ਹੀ ਨਹੀਂ ਕਰਦੇ ਕਿ ਮਾਲੀਆ ਘਟਣ ਨਾਲ ਪੈਪਸੂ ਦੇ ਬਹੁਤ ਵੱਡੇ ਰਕਬੇ ਵਿਚ ਜਿਹੜੇ ਹਾਲਾਤ ਭਰਨ ਵਾਲੇ ਹਨ, ਉਨ੍ਹਾਂ

ਦਾ ਮਾਲੀਆ ਘਟ ਜਾਵੇਗਾ। ਉਹ ਇਹੀ ਰਟ ਲਗਾਈ ਜਾਂਦੇ ਹਨ ਕਿ 90 ਗੁਣਾ ਵਾਲੀ ਸ਼ਰਤ ਦੇ ਮੁਤਾਬਿਕ ਜਿਹੜੀ compensation ਦੇਣੀ ਪਵੇਗੀ ਉਸ ਨਾਲ landlords ਨੂੰ ਬਹੁਤ ਜ਼ਿਆਦਾ ਫਾਇਦਾ ਹੋਵੇਗਾ। ਇਸ ਦਾ ਉਤਰ ਇਹੀ ਹੈ ਕਿ ਉਹ ਇਹ ਚਾਹੁੰਦੇ ਹਨ ਕਿ ਜਿਸ ਤਰ੍ਹਾਂ ਹੈ ਉਸੇ ਤਰ੍ਹਾਂ ਇਨ੍ਹਾਂ ਨੂੰ ਪਸੰਦ ਹੈ ਅਤੇ ਉਸੇ ਤਰ੍ਹਾਂ ਰਹੇ। ਮਤਲਬ ਇਸ ਦਲੀਲ ਤੋਂ ਤਾਂ ਇਹ ਹੋਇਆ ਕਿ ਜਿਸ ਤਰ੍ਹਾਂ ਮਾਲੀਏ ਦਾ rate ਹੈ ਉਸੇ ਤਰ੍ਹਾਂ ਟਿਕਿਆ ਰਹੇ। ਇਹ ਗੱਲ ਠੀਕ ਨਹੀਂ। ਇਸ ਬਿਲ ਨਾਲ ਵਧੇਰੇ ਮਾਲੀਆ ਭਰਨ ਵਾਲਿਆਂ ਨੂੰ ਰਿਆਇਤਾਂ ਮਿਲਣਗੀਆਂ। ਤੇ ਇਸ ਦੇ ਨਾਲ ਹੀ ਉਸ ਕਾਨੂੰਨ ਵਿਚ ਇਹ ਲਿਖਿਆ ਹੈ ਕਿ ਜ਼ਮੀਨ ਦਾ tenant ਉਸ ਜ਼ਮੀਨ ਦਾ 200 ਰੁਪਏ ਏਕੜ ਜਾਂ ਮਾਲੀਏ ਦਾ 90 ਗੁਣਾ ਦੋਹਾਂ ਵਿਚੋਂ ਜਿਹੜੀ ਰਕਮ ਘਟ ਹੋਵੇ ਉਹ Compensation ਵਿਚ ਦੇ ਕੇ ਜ਼ਮੀਨ ਦਾ ਮਾਲਕ ਬਣ ਸਕਦਾ ਹੈ। ਲਾਜ਼ਮੀ ਤੌਰ ਤੇ ਜਦੋਂ ਹਾਲੇ ਦਾ rate ਘਟ ਜਾਵੇਗਾ ਤਾਂ 90 ਗੁਣਾ ਮਾਲੀਏ ਦੀ ਰਕਮ ਵੀ ਘਟ ਹੋ ਜਾਵੇਗੀ, ਇਸ ਨਾਲ ਮੁਜ਼ਾਰਿਆਂ ਨੂੰ ਹੀ ਫਾਇਦਾ ਹੋਵੇਗਾ।

ਇਕ ਤੋਂ ਵਧੇਰੇ ਮੈਂਬਰਾਂ ਨੇ ਇਸ ਤੇ ਹੋਰ ਵੀ ਗੱਲਾਂ ਕਹੀਆਂ ਹਨ ਜਿਹੜੀਆਂ ਕਿ ਇਸ ਬਿਲ ਦੇ ਦਾਇਰਾਏ ਕਾਰ ਤੋਂ ਬਾਹਰ ਹਨ। ਮਸਲਨ ਸੇਮ-ਜ਼ਦਾ area ਦਾ ਸਵਾਲ ਲਿਆਂਦਾ ਗਿਆ ਹੈ ਅਤੇ ਇਹ ਕਿਹਾ ਗਿਆ ਹੈ ਕਿ Irrigation Minister ਨੇ ਕਿਹਾ ਹੈ ਕਿ 32 ਲੱਖ ਏਕੜ ਜਿਹੜਾ ਸੇਮ ਦਾ ਇਲਾਕਾ ਹੈ ਉਸ ਦਾ ਇਸ ਵਿਚ ਖਿਆਲ ਰਖਿਆ ਜਾਵੇਗਾ।

6 p.m.

ਲੇਕਿਨ ਇਸ ਬਿਲ ਵਿਚ amendment ਪੇਸ਼ ਕਰਨ ਵਾਲੇ ਮੈਂਬਰ ਸਾਹਿਬ ਨੇ ਹੁਣ 32 ਲੱਖ ਏਕੜ ਜ਼ਮੀਨ ਦਾ ਜ਼ਿਕਰ ਕੀਤਾ ਹੈ ਅਤੇ ਉਸ ਵਿਚ ਕਿਹਾ ਹੈ ਕਿ ਜ਼ਿਲ੍ਹਾ ਲੁਧਿਆਣੇ ਦੇ ਸੇਮ-ਜ਼ਦਾ ਇਲਾਕੇ ਤੇ ਮਾਲੀਏ ਦਾ ਬੋਝ ਨਹੀਂ ਪਾਉਣਾ ਚਾਹੀਦਾ। ਇਸ ਤਰ੍ਹਾਂ ਪਹਾੜੀ ਇਲਾਕਿਆਂ ਦਾ ਜ਼ਿਕਰ ਕੀਤਾ ਗਿਆ ਹੈ ਅਤੇ ਜ਼ਿਲ੍ਹਾ ਕਾਂਗੜਾ ਤੇ ਤਹਿਸੀਲ ਊਨਾ ਦੀ ਗੱਲ ਕੀਤੀ ਗਈ ਹੈ ਅਤੇ ਉਨ੍ਹਾਂ ਦੇ backward ਹੋਣ ਦੀ ਗੱਲ ਕੀਤੀ ਗਈ ਹੈ ਤੇ ਕਿਹਾ ਗਿਆ ਹੈ ਕਿ ਇਸ ਕਰਕੇ ਉਥੇ ਮਾਲੀਆ ਨਹੀਂ ਲਗਾਉਣਾ ਚਾਹੀਦਾ। ਮਾਲੀਏ ਦੇ ਸਿਲਸਿਲੇ ਵਿਚ backwardness ਦਾ ਜ਼ਿਕਰ ਲਿਆਉਣਾ ਮੇਰੀ ਤਾਂ ਸਮਝ ਵਿਚ ਨਹੀਂ ਆਇਆ। ਇਸ ਬਾਰੇ ਮੈਂ ਇਕ ਮਿਸਾਲ ਦਿੰਦਾ ਹਾਂ। ਇਕ ਅਨਪੜ੍ਹ ਆਦਮੀ ਪਾਸ ਦਸ ਏਕੜ ਜ਼ਮੀਨ ਹੋਵੇ ਤੇ ਇਕ ਪੜ੍ਹੇ ਲਿਖੇ B.A., LL.B. ਪਾਸ ਪੰਜ ਏਕੜ ਜ਼ਮੀਨ ਹੋਵੇ ਤਾਂ ਮਾਲੀਏ ਦੀ ਛੁੱਟ ਦਾ ਹੱਕਦਾਰ ਕੀ ਉਹ ਪੜ੍ਹਿਆ ਲਿਖਿਆ ਆਦਮੀ ਹੋਵੇਗਾ, ਜਿਸ ਪਾਸ ਕੇਵਲ ਪੰਜ ਏਕੜ ਜ਼ਮੀਨ ਹੈ ਜਾਂ ਉਹ ਅਨਪੜ੍ਹ ਜਿਸ ਪਾਸ ਦਸ ਏਕੜ ਹੈ? ਇਹ ਤਾਂ ਸਿਧੀ ਗੱਲ ਹੈ ਕਿ ਪੰਜ ਏਕੜ ਵਾਲਾ ਰਿਆਇਤ ਦਾ ਹੱਕਦਾਰ ਹੋ ਸਕਦਾ ਹੈ ਨਾ ਕਿ ਵਾਧੂ ਜ਼ਮੀਨ ਵਾਲਾ। ਇਹ ਤਾਂ ਇਸ ਲਈ ਗੱਲ ਕੀਤੀ ਜਾਂਦੀ ਹੈ ਕਿਉਂ ਜੋ ਇਨ੍ਹਾਂ Communist Party ਦੇ ਭਰਾਵਾਂ ਨੂੰ ਗੱਲ ਕਰਨ ਦਾ ਮੌਕਾ ਮਿਲ ਜਾਂਦਾ ਹੈ। ਇਹ, ਇਹ ਨਹੀਂ ਵੇਖਦੇ ਕਿ ਇਨ੍ਹਾਂ ਦੀ ਗੱਲ ਕਿਸੇ ਅਸੂਲ ਤੇ ਵੀ ਪੂਰੀ ਉਤਰਦੀ ਹੈ ਜਾਂ ਨਹੀਂ। ਇਨ੍ਹਾਂ ਤਾਂ ਇਹ ਹੀ ਸਿਖਿਆ ਹੋਇਆ ਹੈ, ਕਦੇ ਤਾਂ ਇਹ backward ਦੇ ਨਾਉਂ ਤੇ ਅਵਾਜ਼ ਉਠਾਉਂਦੇ ਨੇ, ਕਦੇ ਗਰੀਬ ਦੇ ਨਾਉਂ ਤੇ। ਪਰ ਇਸ ਗੱਲ ਦੀ ਪਰਵਾਹ ਨਹੀਂ ਕਰਦੇ ਕਿ ਕੀ ਉਨ੍ਹਾਂ ਦੀ ਗੱਲ

[ਮਾਲ ਮੰਤਰੀ]

ਜੁੜਵੀਂ ਵੀ ਹੈ ਜਾਂ ਨਹੀਂ। ਹਾਂ, ਇਹ ਗੱਲ ਮੈਂ ਮੰਨਦਾ ਹਾਂ ਕਿ ਘੱਟ ਹਸਤੀ ਵਾਲਿਆਂ ਨੂੰ ਅਤੇ ਥੋੜ੍ਹੀ ਜ਼ਮੀਨ ਵਾਲਿਆਂ ਨੂੰ ਰਿਆਇਤਾਂ ਕਰਨੀਆਂ ਚਾਹੀਦੀਆਂ ਹਨ। ਪਰ ਹਾਲੇ ਦੇ ਸਿਲਸਿਲੇ ਵਿਚ ਕਹਿਣਾ ਕਿ backward ਇਲਾਕੇ ਨੂੰ ਕੋਈ concession ਦਿਓ, ਠੀਕ ਨਹੀਂ ਲਗਦਾ। ਉਨ੍ਹਾਂ ਨੂੰ ਕੁਝ ਦੂਜੇ concessions ਦੇਣ ਦੀ ਗੱਲ ਤਾਂ ਸਮਝ ਆ ਸਕਦੀ ਹੈ ਪਰ ਹਾਲੇ ਦੇ ਸਿਲਸਿਲੇ ਵਿਚ backward ਤੇ advanced ਹੋਣ ਦੀ ਜਿਹੜੀ ਗੱਲ ਹੈ, ਇਹ ਮੇਰੀ ਸਮਝ ਵਿਚ ਨਹੀਂ ਆਈ।

ਫਿਰ, ਡਿਪਟੀ ਸਪੀਕਰ ਸਾਹਿਬ, ਇਸ ਬਿਲ ਦੁਆਰਾ ਜਿਹੜਾ ਹੁਣ ਲਿਆਂਦਾ ਗਿਆ ਹੈ, ਇਹ surcharge erstwhile Punjab ਵਿਚ ਪਹਿਲੇ ਹੀ ਲਗਿਆ ਹੋਇਆ ਹੈ। ਕਾਂਗੜੇ ਦੇ ਜ਼ਿਲ੍ਹੇ ਦੇ ਇਕ ਮੈਂਬਰ ਸਾਹਿਬ ਨੇ ਕਿਹਾ ਹੈ ਕਿ ਉਨ੍ਹਾਂ ਦਾ ਜਿਹੜਾ ਜ਼ਿਲ੍ਹਾ ਹੈ ਉਥੇ food ਘੱਟ ਹੁੰਦੀ ਹੈ, ਇਸ ਕਰਕੇ ਬਾਹਰੋਂ ਉਥੇ ਲਿਜਾਈ ਜਾਂਦੀ ਹੈ। ਇਸ ਬਾਰੇ ਉਨ੍ਹਾਂ ਨੂੰ ਚਾਹੀਦਾ ਸੀ ਕਿ ਉਹ ਕੋਈ ਐਸੀ ਤਜਵੀਜ਼ ਰਖਦੇ ਜਿਸ ਨਾਲ ਉਥੇ ਅਨਾਜ ਇਤਨਾ ਹੋਵੇ ਕਿ ਉਥੇ ਦੀ ਲੋੜ ਪੂਰੀ ਕਰਕੇ ਇਹ ਉਥੋਂ export ਵੀ ਕੀਤਾ ਜਾ ਸਕੇ। ਕਾਂਗੜੇ ਜ਼ਿਲ੍ਹੇ ਦੇ ਕਾਫ਼ੀ ਵੱਡੇ ਹਿੱਸੇ ਤੇ ਤਾਂ surcharge ਲਗਾ ਹੀ ਨਹੀਂ ਹੋਇਆ। ਫਿਰ ਇਸ ਬਿਲ ਨਾਲ ਉਥੇ ਕੋਈ ਕਮੀ ਨਹੀਂ ਹੋਵੇਗੀ। ਇਸ ਬਿਲ ਵਿਚ ਵਧੇਰੇ ਗੁਣ ਹਨ। ਇਸ ਵਿਚ ਕੋਈ ਔਗਣ ਵਾਲੀ ਗੱਲ ਨਹੀਂ। ਇਹ ਤਾਂ ਤਰੱਕੀ ਦੀ ਨਿਸ਼ਾਨੀ ਹੈ। ਹਾਂ, ਬਿਲ ਵਿਚ ਜੇਕਰ ਕੋਈ ਨੁਕਸਾਨ ਵਾਲੀ ਗੱਲ ਹੋਵੇ ਜਾਂ ਇਸ ਵਿਚ ਕੋਈ ਖਾਮੀ ਹੋਵੇ ਤਾਂ ਉਸ ਨੂੰ point out ਕੀਤਾ ਜਾਣਾ ਚਾਹੀਦਾ ਹੈ ਔਰ ਜ਼ਰੂਰ ਕੀਤਾ ਜਾਣਾ ਚਾਹੀਦਾ ਹੈ ਅਤੇ ਇਸ ਤਰ੍ਹਾਂ ਕਰਨ ਵਾਸਤੇ ਇਸ ਦਾ ਵੰਗੀ ਤਰ੍ਹਾਂ ਮੁਤਾਲਿਆ ਕਰਨਾ ਚਾਹੀਦਾ ਹੈ। ਐਵੇਂ ਗੱਲ ਕਰ ਦੇਣਾ ਠੀਕ ਨਹੀਂ ਹੁੰਦਾ।

ਇਕ ਮੈਂਬਰ ਸਾਹਿਬ ਨੇ ਜਿਹੜੇ ਪੈਪਸੂ ਦੇ ਇਲਾਕੇ ਤੋਂ ਆਏ ਹਨ, ਕਿਹਾ ਹੈ ਕਿ ਬਿਲ ਬੜੀ ਕਾਹਲੀ ਨਾਲ ਲਿਆਏ ਜਾਂਦੇ ਹਨ। ਮੈਂ ਉਨ੍ਹਾਂ ਨੂੰ ਦੱਸ ਦੇਣਾ ਚਾਹੁੰਦਾ ਹਾਂ ਕਿ ਉਨ੍ਹਾਂ ਦਾ ਇਹ ਕਹਿਣਾ ਠੀਕ ਨਹੀਂ। ਪੰਜਾਬ ਵਿਚ ਇਹ ਬਿਲ 1954 ਵਿਚ ਬਣਿਆ ਸੀ। ਫਿਰ ਇਹ ਪਿਛਲੇ ਸੈਸ਼ਨ ਵਿਚ ਆਇਆ ਸੀ ਪਰ ਉਸ ਵੇਲੇ ਇਹ ਪਾਸ ਨਹੀਂ ਸੀ ਹੋ ਸਕਿਆ, ਇਸ ਕਰਕੇ ਇਹ ਹੁਣ ਲਿਆਂਦਾ ਗਿਆ ਹੈ। ਮੈਂ ਉਨ੍ਹਾਂ ਤੋਂ ਪੁੱਛਦਾ ਹਾਂ ਕਿ ਕੀ ਇਸ ਨੂੰ ਹੀ ਉਹ ਛੇਤੀ ਕਹਿੰਦੇ ਹਨ? ਮੇਰੀ ਸਮਝ ਵਿਚ ਤਾਂ ਇਸ ਤੋਂ ਆਹਿਸਤਾ ਕਰਨਾ ਤਾਂ ਇਕ ਢਿਲੀ ਕਾਰਵਾਈ ਹੁੰਦੀ ਹੈ, ਜਿਸ ਨੂੰ ਪਸੰਦ ਨਹੀਂ ਕੀਤਾ ਜਾਂਦਾ।

ਫਿਰ ਇਕ ਮੈਂਬਰ ਸਾਹਿਬ ਨੇ ਕਿਹਾ ਹੈ ਕਿ ਪੈਪਸੂ ਦੇ ਜਿਹੜੇ ਚੰਗੇ ਚੰਗੇ ਕਾਨੂੰਨ ਹਨ ਉਨ੍ਹਾਂ ਨੂੰ ਪੰਜਾਬ ਤੇ ਲਗੂ ਨਹੀਂ ਕੀਤਾ ਜਾ ਰਿਹਾ ਬਲਕਿ ਪੰਜਾਬ ਦੇ ਕਾਨੂੰਨ ਨੂੰ ਪੈਪਸੂ ਤੇ ਲਾਗੂ ਕੀਤਾ ਜਾ ਰਿਹਾ ਹੈ। ਮੈਂ ਉਨ੍ਹਾਂ ਨੂੰ ਕਹਿਣਾ ਚਾਹੁੰਦਾ ਹਾਂ ਕਿ ਸਾਨੂੰ ਕੋਈ ਪੈਪਸੂ ਦੇ ਕਾਨੂੰਨ ਨਾਲ ਚਿੜ੍ਹ ਨਹੀਂ। ਅਸਾਂ ਤਾਂ ਉਹ ਕਾਨੂੰਨ ਪੈਪਸੂ ਤੇ ਲਾ ਰਹੇ ਹਾਂ ਜਿਨ੍ਹਾਂ ਤੇ ਵਰ੍ਹਿਆਂ ਦੀ ਮਿਹਨਤ ਹੋਈ ਹੋਈ ਹੈ। ਜੇਕਰ ਉਹ ਪੈਪਸੂ ਦੇ ਕਿਸੇ ਕਾਨੂੰਨ ਦੀ ਤਜਵੀਜ਼ ਰਖਣ ਤਾਂ ਅਸਾਂ ਜ਼ਰੂਰ ਹਮਦਰਦੀ ਨਾਲ ਉਸ ਤੇ ਗੌਰ ਕਰਾਂਗੇ ਅਤੇ ਜੇਕਰ ਉਨ੍ਹਾਂ ਵਿਚ ਕੋਈ ਵਾਜਬ ਗੱਲ ਹੋਈ ਤਾਂ ਅਸਾਂ ਜ਼ਰੂਰ ਉਨ੍ਹਾਂ ਤੇ ਅਮਲ ਕਰਾਂਗੇ। ਪਿਛੇ ਜਿਵੇਂ.

ਭੁਦਾਨ ਦੇ ਮੁਤਅੱਲਕ ਜਿਹੜਾ ਬਿਲ ਇਥੇ ਅਸਾਂ ਬਣਾਇਆ ਸੀ ਉਸ ਦਾ ਬਹੁਤ ਸਾਰਾ ਹਿੱਸਾ ਅਸਾਂ ਪੈਪਸੂ ਦੇ ਬਿਲ ਵਿਚੋਂ ਲਿਆ ਸੀ। ਸਾਨੂੰ ਉਥੇ ਦੀ ਚੰਗੀ ਗੱਲ ਨੂੰ ਅਪਨਾਉਣ ਤੇ ਕੋਈ ਇਤਰਾਜ਼ ਨਹੀਂ ਹੋ ਸਕਦਾ। (ਸਰਦਾਰ ਭਾਗ ਸਿੰਘ : ਕੀ ਤੁਸੀਂ ਪੈਪਸੂ ਦੇ language formula ਨੂੰ ਪੰਜਾਬ ਤੇ ਲਾਗੂ ਕਰਨ ਲਈ ਤਿਆਰ ਹੋ ?) ਪੈਪਸੂ ਦਾ ਫਾਰਮੂਲਾ ਪੈਪਸੂ ਵਿਚ ਲਗਾ ਰਹੇਗਾ ਤੇ ਪੰਜਾਬ ਦਾ ਪੰਜਾਬ ਵਿਚ। ਜਿਹੜੀ ਗੱਲ ਦਾ ਫੈਸਲਾ ਮਿਲਕੇ ਕੀਤਾ ਹੋਇਆ ਹੈ ਅਸਾਂ ਉਸ ਨੂੰ ਨਹੀਂ ਛੇੜਨਾ।

ਇਸ ਵੇਲੇ ਇਹ ਐਕਟ ਪੰਜਾਬ ਵਿਚ ਪਹਿਲੇ ਤੋਂ ਲੱਗਾ ਹੋਇਆ ਹੈ। ਇਸ ਵਿਚ ਕੁਝ ਇਲਾਕਿਆਂ ਦਾ ਜ਼ਿਕਰ ਕੀਤਾ ਹੋਇਆ ਹੈ ਜਿਨ੍ਹਾਂ ਤੇ surcharge ਨਹੀਂ ਲੱਗਾ ਹੋਇਆ। ਮੈਂ ਸਮਝਦਾ ਹਾਂ ਕਿ ਉਸ ਤੋਂ encouragement ਹਾਸਲ ਕਰਕੇ ਕੁਝ ਹੋਰ ਇਲਾਕਿਆਂ ਦੀ exemption ਦੀ ਤਜਵੀਜ਼ ਕਈ ਮੈਂਬਰਾਂ ਵਲੋਂ ਰਖੀ ਗਈ ਹੈ। ਲੇਕਿਨ ਇਨ੍ਹਾਂ ਨੂੰ ਉਸ ਬਿਨਾਂ ਨੂੰ ਸਮਝ ਲੈਣਾ ਚਾਹੀਦਾ ਹੈ, ਜਿਸ ਬਿਨਾਂ ਤੇ ਉਹ exempt ਕੀਤੇ ਹੋਏ ਨੇ। ਉਸ ਦੀ ਬਿਨਾਂ ਤਾਂ ਹੈ ਪੰਜਾਬ ਦਾ ਬੰਦੋਬਸਤ, ਜਿਸ ਨੂੰ ਹੋਇਆਂ ਤੀਹ ਜਾਂ ਚਾਲੀ ਸਾਲ ਦਾ ਅਰਸਾ ਹੋ ਗਿਆ ਹੋਇਆ ਹੈ। ਉਸ ਵੇਲੇ ਦੇ ਮਾਮਲੇ ਦੇ ਜਿਹੜੇ rates ਸਨ ਉਹ ਉਸ ਵੇਲੇ ਦੇ ਜਿਨਸਾਂ ਦੇ ਭਾਵਾਂ ਦੇ ਮੁਤਾਬਕ ਸਨ। ਉਸ ਵੇਲੇ ਦੇ ਜੋ ਭਾਅ ਸਨ ਉਹ ਹੁਣ ਦੇ ਭਾਵਾਂ ਦੇ ਮੁਕਾਬਲੇ ਵਿਚ ਬਹੁਤ ਥੋੜੇ ਸਨ। ਉਹ ਬੰਦੋਬਸਤ ਉਸ ਵੇਲੇ ਦੇ ਭਾਵਾਂ ਦੇ ਮੁਤਾਬਕ ਕੀਤਾ ਗਿਆ ਸੀ। ਜੇਕਰ ਇਸ ਅਰਸੇ ਵਿਚ ਕੋਈ ਹੋਰ ਬੰਦੋਬਸਤ ਕੀਤਾ ਗਿਆ ਹੁੰਦਾ ਤਾਂ ਹਾਲੇ ਦੇ rate ਜ਼ਰੂਰ ਵਧਦੇ। ਬੰਦੋਬਸਤ ਇਸ ਵੇਲੇ ਇਸ ਵਾਸਤੇ ਨਹੀਂ ਕੀਤਾ ਜਾ ਸਕਦਾ ਕਿਉਂਕਿ Consolidation ਹੋ ਰਹੀ ਹੈ ਅਤੇ 1960 ਜਾਂ 1962 ਤਕ Consolidation ਦਾ ਕੰਮ ਮੁਕੰਮਲ ਕੀਤੇ ਜਾਣ ਦਾ ਖਿਆਲ ਹੈ। ਬੰਦੋਬਸਤ ਕਰਨ ਲਈ ਸਭ ਤੋਂ ਪਹਿਲੀ ਗੱਲ ਇਹ ਕਰਨੀ ਪੈਂਦੀ ਹੈ ਕਿ ਸੂਬੇ ਦਾ ਸਾਰਾ ਨਵਾਂ revenue record ਬਣਾਉਣਾ ਪੈਂਦਾ ਹੈ। ਜਿਥੇ ਬੰਦੋਬਸਤ ਹੋਏ ਉਥੇ ਦੇ ਪਿੰਡਾਂ ਦੇ ਲੋਕਾਂ ਦੇ ਰਸਮੀ ਰਿਵਾਜ ਸਾਰੇ ਦਰਜ ਕਰਨੇ ਪੈਂਦੇ ਹਨ ਜਿਨ੍ਹਾਂ ਨਾਲ ਇਕ ਵੱਡੀ ਕਿਤਾਬ ਬਣ ਜਾਂਦੀ ਹੈ। ਕਿਉਂਕਿ ਹੁਣ Consolidation ਹੋ ਰਹੀ ਹੈ ਇਸ ਲਈ ਇਸ ਵਿਚ ਵੀ ਜ਼ਮੀਨਾਂ ਦਾ ਸਾਰਾ ਨਵਾਂ record ਬਣਾਇਆ ਜਾਂਦਾ ਹੈ, ਕਿਉਂਕਿ ਜ਼ਮੀਨਾਂ ਬਦਲ ਜਾਂਦੀਆਂ ਹਨ। ਇਨ੍ਹਾਂ ਦੋਹਾਂ ਚੀਜ਼ਾਂ ਵਿਚੋਂ ਇਕ ਚੀਜ਼ ਹੀ ਚੱਲ ਸਕਦੀ ਹੈ, ਯਾ Consolidation ਦਾ ਕੰਮ ਜਾਂ ਬੰਦੋਬਸਤ, ਕਿਉਂਕਿ ਇਨ੍ਹਾਂ ਦੇ ਕਰਨ ਲਈ ਬਹੁਤ ਆਦਮੀਆਂ ਦੀ ਲੋੜ ਹੁੰਦੀ ਹੈ। ਇਸ ਵੇਲੇ ਜੋ Consolidation ਦਾ ਕੰਮ ਹੈ, ਉਹ ਜ਼ਰੂਰੀ ਇਸ ਲਈ ਸਮਝਿਆ ਗਿਆ ਹੈ ਕਿ ਬੰਦੋਬਸਤ ਤੋਂ ਤਾਂ ਹਾਲੇ ਵਿਚ ਕਾਫ਼ੀ ਇਜ਼ਾਫਾ ਹੋਣਾ ਸੀ ਪਰ ਹੋਰ ਐਸੇ resources ਸਨ ਜਿਨ੍ਹਾਂ ਤੋਂ ਜ਼ਿਆਦਾ ਰੁਪਿਆ ਮਿਲ ਸਕਦਾ ਸੀ ਜਿਨ੍ਹਾਂ ਤੇ tax ਲਗਾ ਕੇ ਦੂਜੀ ਪੰਜ-ਸਾਲਾ ਪਲਾਨ ਨੂੰ ਸਿਰੇ ਚੜ੍ਹਾਉਣ ਦਾ ਜਤਨ ਕੀਤਾ ਜਾ ਰਿਹਾ ਹੈ ਅਤੇ ਨਵੀਂ assessment ਨਾਲ ਜ਼ਿੰਨਾ ਹਾਲੇ ਵਿਚ ਵਾਧਾ ਹੋਣਾ ਸੀ ਉਸ ਨਾਲੋਂ ਘੱਟ ਹਲਾ ਇਸ surcharge ਰਾਹੀਂ ਲਿਆ ਗਿਆ ਹੈ। ਅਤੇ ਇਸ ਤਰ੍ਹਾਂ ਥੋੜ੍ਹੀ ਰਕਮ ਪੈਦਾ ਕੀਤੀ ਗਈ ਹੈ। ਫੇਰ 10 ਏਕੜ ਤਾਂ ਘੱਟ ਜ਼ਮੀਨ ਵਾਲਿਆਂ ਤੇ surcharge ਨਹੀਂ ਲਗਾਇਆ ਗਿਆ ਅਤੇ ਉਸ ਤੋਂ ਵਾਧੂ ਜ਼ਮੀਨ ਵਾਲਿਆਂ ਤੋਂ ਕੁਝ ਲਿਆ ਜਾਂਦਾ ਹੈ ਤੇ ਉਸ ਤੋਂ ਵਧ ਵਾਲਿਆਂ ਕੋਲੋਂ ਹੋਰ ਵਧ ਲਿਆ ਜਾਂਦਾ ਹੈ। ਇਸ ਤਰ੍ਹਾਂ ਬਹੁਤ ਸਾਰੇ ਗਰੀਬ ਇਸ surcharge

[ਮਾਲ ਮੰਤਰੀ]

ਤੋਂ ਬਚ ਜਾਂਦੇ ਹਨ। ਇਸ ਬਿਲ ਵਿਚ ਜਿਨ੍ਹਾਂ ਥਾਂਵਾਂ ਨੂੰ ਇਸ surcharge ਤੋਂ exemption ਦਿੱਤੀ ਗਈ ਹੈ ਉਥੇ ਨਵਾਂ settlement ਹੋਇਆ ਹੋਇਆ ਹੈ ਅਤੇ ਨਵਾਂ ਹਾਲੇ ਦਾ rate ਲੱਗਾ ਹੋਇਆ ਹੈ।

[At this stage Mr. Speaker occupied the Chair.]

ਅੰਮ੍ਰਿਤਸਰ ਦੇ ਜ਼ਿਲ੍ਹੇ ਦੇ ਜਿਨ੍ਹਾਂ areas ਦਾ ਜ਼ਿਕਰ ਇਸ ਵਿਚ ਹੈ, ਉਥੇ ਕੁਝ ਥਿਰ ਹੋਇਆ ਹੈ ਨਵੀਂ settlement ਹੋਈ ਨੂੰ। ਉਨ੍ਹਾਂ ਲੋਕਾਂ ਦਾ ਹਾਲਾ ਵਧਿਆ ਹੈ। ਇਸ ਲਈ ਉਨ੍ਹਾਂ ਤੇ surcharge ਨਹੀਂ ਲਾਇਆ ਗਿਆ ਅਤੇ ਉਥੇ ਲਾਇਆ ਗਿਆ ਹੈ ਜਿਥੇ ਬੰਦੋਬਸਤ ਹੋਏ ਨੂੰ 30 ਜਾਂ 40 ਵਰ੍ਹੇ ਹੋ ਚੁੱਕੇ ਹਨ। ਜੇਕਰ ਨਵੇਂ ਸਿਰਿਉਂ ਹੁਣ ਬੰਦੋਬਸਤ ਹੁੰਦਾ ਤਾਂ ਉਨ੍ਹਾਂ ਦਾ ਹਾਲਾ ਵਧਣਾ ਸੀ। Surcharge ਉਤਨਾ ਨਹੀਂ ਲਾਇਆ ਗਿਆ ਜਿੰਨਾ ਉਨ੍ਹਾਂ ਦਾ ਹਾਲਾ ਵਧਣਾ ਸੀ ਸਗੋਂ 10 ਰੁਪਏ ਹਾਲਾ ਦੇਣ ਵਾਲੇ ਨੂੰ ਬਿਲਕੁਲ ਛੱਡ ਦਿਤਾ ਗਿਆ ਹੈ। ਇਸ ਤਰ੍ਹਾਂ ਗਰੀਬਾਂ ਦੀ ਰਿਆਇਤ ਕੀਤੀ ਗਈ ਹੈ। ਕਾਂਗੜੇ ਦਾ ਜਿਨ੍ਹਾਂ ਦੋਸਤਾਂ ਨੇ ਜ਼ਿਕਰ ਕੀਤਾ ਹੈ ਉਨ੍ਹਾਂ ਨੂੰ ਦਸਣਾ ਚਾਹੁੰਦਾ ਹਾਂ ਕਿ ਇਸ ਛੋਟ ਵਿਚ ਉਥੋਂ ਦੇ ਬਹੁਤ ਲੋਕ ਬਰੀ ਹੋ ਜਾਂਦੇ ਹਨ। ਫਿਰ ਕੁਝ ਤਰਮੀਮਾਂ ਹਨ ਕਿ ਸੇਮ-ਜ਼ਦਾ ਇਲਾਕੇ ਦਾ ਹਾਲਾ ਛੱਡਿਆ ਜਾਵੇ ਜਾਂ ਦੂਸਰੇ ਇਲਾਕਿਆਂ ਦਾ ਹਾਲਾ ਛੱਡਿਆ ਜਾਵੇ। ਪਰ ਇਹ ਵੀਜ਼ ਇਸ Bill ਦੇ scope ਤੋਂ ਬਾਹਰ ਹੈ, ਇਸ ਤੋਂ ਜੁਦੀ ਚੀਜ਼ ਹੈ। ਉਸ ਲਈ ਵਖਰਾ ਕਾਨੂੰਨ ਅਤੇ ਵਖਰਾ ਫ਼ੈਸਲਾ ਹੋਣਾ ਚਾਹੀਦਾ ਹੈ। ਬਾਕੀ ਸੇਮ-ਜ਼ਦਾ ਇਲਾਕਿਆਂ ਬਾਰੇ ਕੁਝ rules ਹਨ। ਉਹ ਮੈਂ ਵੇਖ ਰਿਹਾ ਹਾਂ। ਜੇਕਰ ਸੇਮ ਦੀ ਵਜ੍ਹਾ ਕਰਕੇ ਕੋਈ ਕਾਰਵਾਈ ਕਰਨੀ ਹੋਈ ਤਾਂ ਉਹ ਕੀਤੀ ਜਾਵੇਗੀ ਪਰ ਉਹ ਹਾਲੇ ਦੀ remission ਜਾਂ ਰਿਆਇਤ ਦੀ ਗੱਲ ਹੈ। ਸੇਮ-ਜ਼ਦਾ ਇਲਾਕਾ redeem ਵੀ ਤਾਂ ਹੋਣਾ ਹੈ ਇਸ ਲਈ ਉਥੇ remission ਹੋਣੀ ਹੈ, suspension ਹੋਣੀ ਹੈ। ਇਹ ਜੁਦਾ ਕੇਸ ਹੈ। ਇਸ ਵਿਚ ਨਹੀਂ ਆਉਂਦਾ। ਇਸ ਲਈ ਇਸ ਗੱਲ ਨੂੰ ਸਮਝਕੇ ਮੈਂ ਜੋ Bill ਪੇਸ਼ ਕੀਤਾ ਹੈ ਇਸ ਦੀ ਤਾਈਦ ਕਰਨੀ ਚਾਹੀਦੀ ਹੈ ਅਤੇ ਇਸ ਨੂੰ ਤੁਰਤ ਪਾਸ ਕਰਨਾ ਚਾਹੀਦਾ ਹੈ। (ਤਾੜੀਆਂ)। ਇਹ ਕਹਿਕੇ ਮੈਂ ਆਪਣੀ speech ਖਤਮ ਕਰਦਾ ਹਾਂ।

Mr. Speaker : Question is—

That the Punjab Land Revenue (Surcharge) (Second Amendment) Bill be taken into consideration at once.

The motion was carried.

CLAUSE 2

Mr. Speaker : Question is—

That Clause 2 stand part of the Bill.

The motion was carried.

THE PUNJAB LAND REVENUE (SURCHARGE) (SECOND AMENDMENT) (3)101
BILL

CLAUSE 3

Mr. Speaker : Question is—

That clause 3 stand part of the Bill.

The motion was carried.

CLAUSES 4 AND 1

Mr. Speaker : Question is—

That Clauses 4 and 1 stand part of the Bill.

The motion was carried.

TITLE

Mr. Speaker : Question is—

That Title be the Title of the Bill.

The motion was carried.

Minister for Revenue : Sir, I beg to move—

That the Punjab Land Revenue (Surcharge) (Second Amendment) Bill be passed.

Mr. Speaker : Motion moved—

That the Punjab Land Revenue (Surcharge) (Second Amendment) Bill be passed.

ਸਰਦਾਰ ਅਜਮੇਰ ਸਿੰਘ (ਜਮਰਾਲਾ, ਜਨਰਲ) : ਸਪੀਕਰ ਸਾਹਿਬ, ਮੈਂ ਮੁਖਤਸਰ ਹੀ ਕੁਝ ਕਹਿ ਕੇ ਖਤਮ ਕਰ ਦਿਆਂਗਾ। ਇਹ ਇਸ ਤਰ੍ਹਾਂ ਦਾ perfect Bill ਹੈ ਜਿਸ ਤਰ੍ਹਾਂ ਦਾ ਮੈਂ ਸਮਝਦਾ ਹਾਂ ਕੋਈ ਨਹੀਂ ਹੋ ਸਕਦਾ। ਇਸ ਵਿਚ ਸਾਰੇ ਗੁਣ ਆ ਜਾਂਦੇ ਹਨ। ਜੇਕਰ ਇਹ ਕਿਹਾ ਜਾਵੇ ਕਿ ਮਾਮਲਾ ਘਟਾਇਆ ਜਾਵੇ ਤਾਂ ਇਹ ਗੱਲ ਇਸ ਵਿਚ ਹੈ। Pepsu ਦੇ ਇਲਾਕੇ ਦਾ ਮਾਮਲਾ ਘਟਾਇਆ ਜਾਵੇਗਾ। ਜੇਕਰ ਇਹ ਚਾਹੇ ਕਿ ਬਰਾਬਰੀ ਚਾਹੀਦੀ ਹੈ ਤਾਂ ਉਹ ਵੀ ਹੈ—ਪੰਜਾਬ ਅਤੇ ਪੈਪਸੂ ਨੂੰ ਬਰਾਬਰ ਕੀਤਾ ਜਾ ਰਿਹਾ ਹੈ। ਜੇਕਰ Finance Minister ਸਾਹਿਬ Revenue Minister ਸਾਹਿਬ ਨੂੰ ਕਹਿਣ ਕਿ ਰੁਪਿਆ ਚਾਹੀਦਾ ਹੈ ਤਾਂ surcharge ਲਗਾਇਆ ਜਾ ਰਿਹਾ ਹੈ। ਸੋ ਜਿਸ ਤਰ੍ਹਾਂ Revenue Minister ਸਾਹਿਬ ਵਿਚ ਸਾਰੇ ਗੁਣ ਮੌਜੂਦ ਹਨ ਉਸੇ ਤਰ੍ਹਾਂ ਇਸ Bill ਵਿਚ ਵੀ ਸਾਰੇ ਗੁਣ ਮੌਜੂਦ ਹਨ। ਸਪੀਕਰ ਸਾਹਿਬ, ਮੈਂ ਥੋੜ੍ਹਾ ਜਿਹਾ ਕੁਝ ਹੋਰ ਅਰਜ਼ ਕਰਨਾ ਚਾਹੁੰਦਾ ਹਾਂ। 1950 ਵਿਚ 63 ਪਿੰਡਾਂ ਦਾ Pepsu ਦਾ ਇਕ enclave ਮੇਰੇ ਹਲਕੇ ਵਿਚ ਮਿਲਿਆ। ਇਨ੍ਹਾਂ elections ਤੋਂ ਪਹਿਲਾਂ ਇਹ ਫ਼ੈਸਲਾ ਹੋਇਆ ਕਿ ਉਥੇ ਮਾਮਲਾ ਘਟਾ ਕੇ ਪੰਜਾਬ ਵਾਲੇ rates ਲਾਗੂ ਕੀਤੇ ਜਾਣ। ਚੁਨਾਵੇ ਇਸ ਚੀਜ਼ ਦਾ ਖਾਸਾ ਪਰਚਾਰ ਕਰਕੇ ਅਸੀਂ ਉਨ੍ਹਾਂ ਲੋਕਾਂ ਤੋਂ ਵੋਟਾਂ ਲਈਆਂ। ਪਰ ਉਦੋਂ ਹਿਸਾਬ ਕਿਤਾਬ ਨਹੀਂ ਸੀ ਲਾਇਆ ਗਿਆ। ਹੁਣ ਜਦ ਹਿਸਾਬ ਕਿਤਾਬ ਲੱਗਾ ਹੈ ਤਾਂ ਪਤਾ ਚਲਿਆ ਹੈ ਕਿ ਥੋੜ੍ਹਾ ਕੁਝ ਨਹੀਂ

[ਸਰਦਾਰ ਅਜਮੇਰ ਸਿੰਘ]

ਹੋਇਆ ਅਤੇ ਉਨ੍ਹਾਂ ਨੂੰ ਬਚਿਆ ਕੁਝ ਨਹੀਂ । ਉਹ ਸਾਡੇ ਪਿਛੇ ਲੱਠ ਲਈ ਫਿਰਦੇ ਹਨ । ਹੁਣ ਇਹ ਬਹੁਗੁਣਾਂ ਵਾਲਾ Bill ਇਸ ਕਰਕੇ ਲਿਆਂਦਾ ਗਿਆ ਹੈ ਕਿ Pepsu ਵਾਲਿਆਂ ਨੂੰ ਹਿਆਇਤ ਦਿੱਤੀ ਜਾਵੇਗੀ ਪਰ ਇਸ ਗੱਲ ਦਾ ਹਿਸਾਬ ਕਿਤਾਬ ਕਰ ਲਉ ਕਿ ਪੈਪਸੂ ਵਾਲਿਆਂ ਨੂੰ ਦਿਤਾ ਕੀ ਹੈ । Minister ਸਾਹਿਬ ਨੇ ਕਿਹਾ ਹੈ ਕਿ ਇਸ Bill ਰਾਹੀਂ ਕਈ ਜਗ੍ਹਾ surcharge ਨਹੀਂ ਲਾਉਣਾ ਜਿੰਨਾ ਚਿਰ ਮਾਮਲਾ ਬਰਾਬਰ ਨਾ ਹੋ ਜਾਵੇ । ਮੇਰੀ ਅਰਜ਼ ਹੈ ਕਿ ਜਦ ਇਸ Bill ਰਾਹੀਂ ਮਾਮਲਾ ਲਾਉਣ ਦਾ ਸਵਾਲ ਨਹੀਂ ਹੈ ਬਲਕਿ ਸਿਰਫ surcharge ਲਾਉਣ ਦਾ ਸਵਾਲ ਹੈ ਤਾਂ ਜੇਕਰ ਕੋਈ ਅਜਿਹੇ ਇਲਾਕੇ ਨਜ਼ਰ ਆਉਂਦੇ ਹਨ ਮਸਲਨ ਬੇਟ ਦਾ ਇਲਾਕਾ ਹੈ ਜਾਂ floods ਵਾਲਾ ਇਲਾਕਾ ਜਾਂ ਹੋਰ ਕਿਸੇ ਤਰ੍ਹਾਂ ਦਾ ਪਿਛੇ ਰਿਹਾ ਇਲਾਕਾ ਨਜ਼ਰ ਆਉਂਦਾ ਹੈ ਤਾਂ ਉਸ ਨੂੰ ਇਸ ਵਿਚੋਂ exclude ਕਿਉਂ ਨਹੀਂ ਕਰ ਦਿਤਾ ਜਾਂਦਾ ਅਤੇ ਇਸ ਤਰ੍ਹਾਂ ਉਥੋਂ ਦੇ ਲੋਕਾਂ ਦੀ ਖੁਸ਼ਨੂਦੀ ਕਿਉਂ ਨਹੀਂ ਹਾਸਲ ਕੀਤੀ ਜਾਂਦੀ ।

ਦੂਸਰੀ ਚੀਜ਼ ਜੋ ਮੈਂ ਪਹਿਲਾਂ ਵੀ ਕਹੀ ਸੀ ਇਹ ਹੈ ਕਿ ਅਜ ਲੋਕ ਸਾਨੂੰ ਕਹਿੰਦੇ ਹਨ ਕਿ ਇਹ ਗੱਲ ਕਹਿ ਦੇਣਾ ਕਿ ਉਥੇ ਬੰਦੋਬਸਤ ਤਾਜ਼ਾ ਹੀ ਹੋਇਆ ਹੈ ਅਤੇ ਉਥੇ ਮਾਮਲਾ ਵਧਿਆ ਹੈ ਇਸ ਕਰਕੇ ਉਸ area ਨੂੰ ਇਸ ਦੀ ਜ਼ਦ 'ਚੋਂ ਬਾਹਰ ਰਖਿਆ ਹੈ, ਹੀ ਕਾਫੀ ਨਹੀਂ ਬਲਕਿ ਉਹ ਪੁਛਦੇ ਹਨ ਕਿ ਉਹ ਬੰਦੋਬਸਤ ਕਦ ਹੋਇਆ । ਦੂਜੇ ਅੰਮ੍ਰਿਤਸਰ ਦੇ ਜ਼ਿਲ੍ਹੇ ਵਿਚ ਬੰਦੋਬਸਤ ਹੋਣ ਦੇ ਬਾਅਦ ਜੋ ਮਾਮਲਾ ਹੈ ਉਹ ਬਾਕੀ ਦੇ ਜ਼ਿਲ੍ਹਿਆਂ ਨਾਲੋਂ ਘਟ ਹੈ, ਬਤਾਬਤ ਹੈ ਜਾਂ ਜ਼ਿਆਦਾ ਹੈ ਅਤੇ surcharge ਲਗਾਉਣ ਤੋਂ ਬਾਅਦ ਕੀ position ਹੋਵੇਗੀ । ਉਹ ਲੋਕ ਪੁਛਦੇ ਹਨ ਕਿ ਕਿਸ ਕਰਕੇ ਇਹ ਦੋ ਤਰ੍ਹਾਂ ਦਾ ਸਲੂਕ ਕੀਤਾ ਜਾ ਰਿਹਾ ਹੈ । ਜੇਕਰ ਕਿਤੇ ਮਾਮਲਾ ਜ਼ਿਆਦਾ ਹੈ ਤਾਂ ਇਲਾਨ ਕਰਨ ਅਤੇ ਬਾਕੀ ਥਾਂ surcharge ਲਾਕੇ ਉਸ ਦੇ ਬਰਾਬਰ ਲਿਆਉਣ । ਸਿਰਫ਼ ਇਕ ਜ਼ਿਲ੍ਹੇ ਨੂੰ exempt ਕਰਨ ਨਾਲ ਦੂਜੇ ਜ਼ਿਲ੍ਹਿਆਂ ਦੇ ਜ਼ਿਮੀਂਦਾਰ ਪੁਛਦੇ ਹਨ ਕਿ ਇਨ੍ਹਾਂ ਨੂੰ ਕਿਸ ਕਰਕੇ ਛੱਡਦੇ ਹੋ । ਜੋ ਮੇਰੀ ਬੇਨਤੀ ਹੈ ਕਿ ਜਦ ਇਸ Bill ਰਾਹੀਂ surcharge ਲਾਉਣਾ ਹੈ ਤਾਂ ਉਨ੍ਹਾਂ ਨੂੰ relief ਦੇ ਦਿਉ ਜਿਨ੍ਹਾਂ ਨੂੰ relief ਦੇਣਾ ਵਾਜਬ ਹੈ ਤਾਂ ਜੋ ਕਿਤੇ ਤਾਂ ਅਸੀਂ ਕਹਿ ਸਕੀਏ ਕਿ ਜਿਥੇ ਸਰਕਾਰ ਨੇ ਦੇਖਿਆ ਕਿ ਲੋਕ ਮਾਮਲਾ ਨਹੀਂ ਦੇ ਸਕਦੇ ਉਥੇ surcharge ਨਹੀਂ ਲਾਇਆ । ਅਜ ਬੇਟ ਦੇ ਇਲਾਕੇ ਦੀ ਬਦਤਰ ਹਾਲਤ ਹੈ । ਉਹ ਲੋਕ ਹਰ ਸਾਲ ਫਸਲ ਬੀਜਦੇ ਹਨ ਅਤੇ ਹਰ ਸਾਲ flood ਕਰਕੇ ਤਬਾਹੀ ਹੁੰਦੀ ਹੈ । statistics ਦੇਖ ਲਉ ਕਿ ਉਥੇ ਕੀ ਹਾਲਤ ਹੈ । ਜੇਕਰ ਬੇਟ ਦੇ area ਨੂੰ develop ਕਰਨ ਲਈ ਪੈਸੇ ਨਹੀਂ ਕਿ ਉਨ੍ਹਾਂ ਲੋਕਾਂ ਦੀ ਮਾਲੀ ਹਾਲਤ ਢੰਗੀ ਹੋ ਜਾਵੇ ਤਾਂ ਘਟੋ ਘਟ ਇਸ surcharge ਦੇ ਸਿਲਸਿਲੇ ਵਿਚ ਉਨ੍ਹਾਂ ਨਾਲ ਅਜਿਹਾ ਸਲੂਕ ਕਰੋ ਜੋ even ਅਤੇ just ਹੋਵੇ ।

Mr. Speaker : Question is—

That the Punjab Land Revenue (Surcharge) (Second Amendment) Bill be passed,

The motion was carried.

THE PUNJAB LAND REVENUE (AMENDMENT) BILL, 1957

Minister for Revenue (Giani Kartar Singh) : Sir, I beg to move—

That the Punjab Land Revenue (Amendment) Bill be taken into consideration at once.

Mr. Speaker : Motion moved—

That the Punjab Land Revenue (Amendment) Bill be taken into consideration at once.

Shri Harbhagwan Maudgil (Ludhiana, North) : Mr. Speaker, Sir, the Bill as presented by the hon. Minister for Revenue should not be passed. I have my objections to the passing of this bill in the form in which it has been placed before the House. There has been a definition and a clear cut definition of the agricultural land under the Punjab Land Revenue Act and it has been followed since the enforcement of the Act in the villages within the red line and within the Municipal areas in the towns and house sites have been exempt from assessment of land revenue.

According to the Clauses of this Bill, Sir, every site in the village and in the town will be assessable to land revenue. This will give rise to a feeling in the masses that the present national Government is going to assess the sites for residential purposes. I, therefore, take serious objection to the Bill, as it is. It can be argued on behalf of the hon. Minister for Revenue that by the enforcement of this bill only those sites will be assessed.....

Mr. Speaker : Are you going to move your amendment ?

Shri Harbhagwan Maudgil : Yes, Sir, I have to move my amendment.

Now Sir, I beg to move—

That the Punjab Land Revenue (Amendment) Bill, 1957, be referred to a Select Committee consisting of—

- (1) Chaudhri Sri Chand;
- (2) Rao Gajraj Singh;
- (3) Sardar Bhupinder Singh Mann;
- (4) Chaudhri Lehri Singh;
- (5) Sardar Gurbachan Singh Bajwa;
- (6) Shri Prabodh Chandra;
- (7) Sardar Ajmer Singh;
- (8) Chaudhri Chambel Singh;
- (9) Sardar Gurmit Singh;
- (10) Shri Harbans Lal;
- (11) Sardar Bhag Singh;
- (12) Shri Harbhagwan Maudgil;
- (13) Chaudhri Nihal Singh;

[Shri Harbhagwan Maudgi]

(14) Sardar Jasdev Singh Sandhu; and

(15) Sardar Achhar Singh Chhina.

with instructions to report by the 29th October, 1957.

Mr. Speaker : Motion moved—

That the Punjab Land Revenue (Amendment) Bill, 1957, be referred to a Select committee consisting of—

(1) Chaudhri Sri Chand ;

(2) Rao Gajraj Singh ;

(3) Sardar Bhupinder Singh Mann ;

(4) Chaudhri Lehri Singh ;

(5) Sardar Gurbachan Singh Bajwa ;

(6) Shri Prabodh Chandra ;

(7) Sardar Ajmer Singh ;

(8) Chaudhri Chambel Singh ;

(9) Sardar Gurmit Singh ;

(10) Shri Harbans Lal ;

(11) Sardar Bhag Singh ;

(12) Shri Harbhagwan Maudgil ;

(13) Chaudhri Nihal Singh ;

(14) Sardar Jasdev Singh Sandhu ; and

(15) Sardar Achhar Singh Chhina.

with instructions to report by the 29th October, 1957.

Mr. Speaker : Question is—

That the Punjab Land Revenue (Amendment) Bill, 1957, be referred to a select committee consisting of—

(1) Chaudhri Sri Chand ;

(2) Rao Gajraj Singh ;

(3) Sardar Bhupinder Singh Mann ;

(4) Chaudhri Lahri Singh ;

(5) Sardar Gurbachan Singh Bajwa ;

(6) Shri Prabodh Chandra ;

(7) Sardar Ajmer Singh

(8) Chaudhri Chambel Singh ;

(9) Sardar Gurmit Singh ;

(10) Shri Harbans Lal ;

(11) Sardar Bhag Singh ;

(12) Shri Harbhagwan Maudgil ;

(13) Chaudhri Nihal Singh ;

(14) Sardar Jasdev Singh Sandhu ; and

(15) Sardar Achhar Singh Chhina

with instructions to report by the 29th October, 1957.

The motion was carried.

THE PUNJAB COURTS LAWS (EXTENSION) BILL, 1957

Minister for Finance (Shri Mohan Lal) : Sir, I beg to move—

That the Punjab Courts Laws (Extension) Bill be taken into consideration at once.

स्पीकर साहिब इस बिल को इस लिए पेश किया गया है कि Punjab Courts Act, 1918 के मातहत जो rules और orders बनाए गए हैं और पंजाब हाई कोर्ट के जो laws और regulations हैं उन्हें erstwhile Pepsu के इलाका पर लागू करना मकसूद था, ताकि इस सिलसिले में uniformity of laws हो जाए और erstwhile Pepsu में जो अदालतें पंजाब हाई कोर्ट की superintendence में हैं उन में उन orders की uniformity हो जाए । यह एक non-controversial सा बिल है । इस लिए इसे पास किया जाए ।

Mr. Speaker : Motion moved—

That the Punjab Courts Laws (Extension) Bill be taken into consideration at once.

Mr. Speaker : Question is—

That the Punjab Courts Laws (Extension) Bill be taken into consideration once.

The motion was carried.

Mr. Speaker : Now the House will proceed to consider the Bill Clause by Clause.

SUB-CLAUSE (2) OF CLAUSE 1.

Mr. Speaker : Question is—

That Sub-clause (2) of Clause 1 stand part of the bill.

The motion was carried.

CLAUSE 2

Shri Inder Singh : Sir, I beg to move—

In sub-clause (d), line 1, for “transferred” substitute “integrated”.

जनाब इस clause के part (d) पर मेरी amendment यह है कि लफ्ज़ ‘transferred’ की जगह लफ्ज़ ‘integrated’ आ जाए और

[श्री इन्द्र सिंह]

सारे बिल में जहाँ कहीं भी यह लफ्ज आता है वहाँ पर इसे **integrated** शब्द से **substitute** किया जाए। क्योंकि जिस फ़ैसला के तहत यह बिल पेश किया गया है उस का मतलब यह है कि पंजाब हाई कोर्ट के जो **rules** और **orders** और **regulations** हैं वह **erstwhile Pepsu** के इलाके की जो **courts** हैं उन पर लागू किए जाएं लेकिन जनाब के तमाम मेम्बर भी इस बात से वाकिफ़ हैं और मैं भी समझता हूँ कि **Pepsu** का इलाका पंजाब के अन्दर **transfer** नहीं किया गया और न ही किसी तरह का मफ़तूह इलाका है और न ही पंजाब वालों को यह समझना चाहिए कि **Pepsu** का इलाका हमने किसी लड़के की शादी में ले लिया है जिस तरह कि मुगल बादशाह करते थे कि अपने लड़कों की शादी कर के इलाका ले लिया तो इस तरह की कोई बात नहीं है। बल्कि बात इस तरह की है कि पंजाब और पैंप्सू की दोनों **States integrate** हुई हैं और दोनों का **integrated area** है न कि **transferred**। इस लिये मैं यह चाहता हूँ कि लफ्ज '**transferred**' जो **sense convey** करता है वह **pepsu** के हित के मुनाफ़ी है। लिहाज़ा मेरी यह दख़ास्त है कि लफ्ज '**transferred**' की जगह लफ्ज '**integrated**' इस्तेमाल किया जाए। कोई लंबी चौड़ी बहस नहीं करता—बरादराना दख़ास्त है कि **Pepsu** का इलाका पंजाब से '**integrate**' हुआ है इस लिये यह न समझा जाए कि मुन्तकिल हुआ है और न हमने किसी इलाके को मुन्तकिल किया है। बल्कि दोनों **states integrate** हो कर **larger** पंजाब बन गया है और मेरी **amendment** को मानने में दिक्कत नहीं है। मेरी **amendments** इसी लफ्ज पर है बाकी किसी बात के खिलाफ़ नहीं है। मैं अभी यह बिल लाने के लिये मैं इस का शुक्रिया अदा करता हूँ। अगर वह मेरी यह भी **amendment** मान लें तो इस बिल का मकसद पूरा हो जाता है। '**transferred**' की जगह '**integrated**' **substitute** कर देने से बिल की **sense cover** हो जाती है।

अध्यक्ष महोदय : आप ने जो एतराज़ पहले किया था वह इस **amendment** के लाने से खुद ही **concede** कर लिया है। (*The objection previously raised by the hon. Member has automatically been conceded in this amendment.*)

(*Shri Inder Singh was still in possession of the House.*)

The Sabha then adjourned till 2 p.m. on Monday, the 28th October 1957.

Punjab Vidhan Sabha Debates

28th October, 1957

VOL. II—No. 4

OFFICIAL REPORT

CONTENTS

Monday, 28th October 1957

	PAGE
Starred Questions and Answers ..	1—55
Unstarred Questions and Answers ..	55—72
Permission to raise half an hour discussion ..	72-73
Adjournment Motion ..	73
Observations made by the Speaker <i>re.</i> —	
Question of Privilege raised in connection with the alleged arrest of Shri Lal Chand, M.L.A. ..	74-75
Demands for Supplementary Grants	
37—Education ..	75-117
54—Famine ..	117
85-B—Appropriation to the Contingency Fund ..	117
25—General Administration ..	117
50—Civil Works ..	117
81—Capital Accounts of Civil Works outside the Revenue Account. ..	118

CHANDIGARH :

Printed by the Controller of Printing and Stationery, Punjab

1958

Price : Rs. 5.50 NP.

ERRATA

PUNJAB VIDHAN SABHA DEBATE, VOL. II., NO. 4,
DATED THE 28TH OCTOBER, 1957

Read	For	On page	Line
acres	ac es	(4)6	9
wrongly	wrong y	(4)10	7
time	t me	(4)10	7
anticipated	aanticipated	(4)15	4
is	s	(4)18	20
supplementary	supplemen ary	(4)18	20
You	Yoy	(4)18	28
ਗੁਜਰਿਆਂ	ਗੁਸਰਿਆਂ	(4)25	22
ਜਿਸ	ਜਿਜ	(4)25	31
दे	द	(4)46	17
very	every	(4)53	1
Delete the word 'so'	between every & often	(4)53	1
इसके	इसक	(4)55	1
Labour	Labou	(4)60	1
lakhs	akhs	(4)63	3rd from below
Bodies	Bodi s	(4)77	4
should	s ould	(4)77	25
ਪੁਰਾਣਾ	ਪੁਰਾਣ	(4)84	4
Committees	Committee	(4)84	8
ਹੋ	ਹ	(4)86	13
discussion	disc ssion	(4)87	10
चम्बेल सिंह	चम्बल सिंह	(4)87	19
ਹੋ	ਹੈ	(4)89	13

<i>Read</i>	<i>For</i>	<i>On page</i>	<i>Line</i>
गुल	गुल	(4)89	13
नागुफताबेह	नगुफतबीह	(4)93	7
दस्त	दस्त	(4)93	8
privately	p ivate ly	(4)94	3
understand	unders and	(4)94	12
वे	वे	(4)95	26
तीन तीन	तान तान	(4)96	12
Order	o d r	(4)97	13
Demand	Dema d	(4)97	13
After	Aft r	(4)97	14
रा	रा	(4)99	Last li
उन्धागं	पन्धागं	(4)100	16
Order, order	Ord r, o der	(4)101	5
Vibhag	Village	x'ii (annexure)	5th fro below.

PUNJAB VIDHAN SABHA

Monday, 28th October, 1957

The Vidhan Sabha met in the Assembly Hall, Sector 10, Chandigarh Capital, at 2 00 p.m. of the clock. Mr. Speaker (Sardar Gurdial Singh Dhillon) in the Chair.

STARRED QUESTIONS AND ANSWERS

REPRESENTATION FROM THE PUNJAB TREASURIES EMPLOYEES UNION

***650. Pandit Shri Ram Sharma :** Will the Minister for Finance be pleased to state whether he has recently received a representation from the Punjab Treasuries Employees Union ; if so, the gist of the said representation and the action, if any, taken thereon ?

Shri Mohan Lal : A representation from the Punjab Treasurer's Union has recently been received. The gist of the representation also showing action taken against each item is laid on the Table of the House.

- (i) Salaries of the Treasurer Staff are very meagre and they are denied the benefits and privileges allowed to other Government servants. They are not given the amenities of Provident Fund, quarters, medical aid or even regular increments.

The pay scales of the Treasury Staff have been revised in the recent revision and the Treasurer Staff will get regular increments. They are not Government employees and hence the question of granting them other amenities like Provident Fund, quarters and medical aid does not arise.

- (ii) As the States of Punjab and Pepsu have been merged and the Tehsil and Sadar Treasuries of the formerly Pepsu have been taken over by the Punjab Government and the Treasurer Staff has been taken by Government as Government servant, the Treasurer Staff in Punjab should be considered on the similar level.

The question as to how far unified system can be introduced both in erstwhile Pepsu and Punjab areas is under consideration of Government.

- (iii) The procedure to be followed on the death of the Contracting Treasurer. It is stressed in the representation that this procedure envisages the immediate termination of the service of the staff of the Treasurer and the appointment of the new hands in their stead on the death of the Contracting Treasurer.

This emergent procedure was evolved to avoid legal difficulties on the death of the Contracting Treasurer and to avoid losses of Government money. As the Treasurer Staff are not Government employees, it is not possible to make any change in this procedure.

CORRUPTION IN BHOGPUR SUGAR MILLS

***649. Pandit Shri Ram Sharma :** Will the Minister for Finance be pleased to state whether any complaints of mis-management and corruption in the Bhogpur Sugar Mills management has been received by Government; if so, the action, if any taken thereon ?

Chaudhri Suraj Mal : (a) Yes.

(b) The matter is under investigation.

ALLOTMENT OF SPECIAL QUOTA OF IRON AND STEEL IN KARNAL DISTRICT

***972. Shri Ram Piara :** Will the Minister for Finance be pleased to state whether any special quota, in addition to the regular quota, of iron and steel was allotted to any firm in Karnal District during the period from April, 1956 to September, 1957; if so, to whom and the quantity allotted in each case ?

Shri Mohan Lal : *First Part.*—No.

Second Part.—Does not arise.

REMISSION OF LAND REVENUE

***793. Shri Rup Singh Phul :** Will the Minister for Revenue be pleased to state whether the Government intend to give permanent remission of land revenue to the small land-owners paying up to Rs. 5 annually as land revenue in the notified backward areas of Kangra District ; if so, when ?

Giani Kartar Singh : A general proposal to exempt land-owners paying Rs. 5 or less as land revenue in the whole State from the payment of land revenue is under consideration of Government. The decision cannot be anticipated as the matter will have to be discussed with the Planning Commission.

ਚੋਧਰੀ ਬਲਬੀਰ ਸਿੰਘ : ਗੌਰਮਿੰਟ ਹੋਰ ਕਿੰਨੀ ਦੇਰ ਇਸ ਸਵਾਲ ਤੇ ਵਿਚਾਰ ਕਰਦੀ ਰਹੇਗੀ ?

ਮਾਲ ਮੰਤ੍ਰੀ : ਕੋਈ ਤਾਰੀਖ ਮੁਕੱਰਰ ਨਹੀਂ ਹੈ ।

ਚੋਧਰੀ ਬਲਬੀਰ ਸਿੰਘ : ਮੈਂ ਤਾਰੀਖ ਨਹੀਂ ਪੁਛੀ । ਮੈਂ ਪੁਛਦਾ ਹਾਂ ਕਿ ਵਕਤ ਕਿੰਨਾ ਲਗੇਗਾ ?

ਮੰਤ੍ਰੀ : ਜਿਸ ਚੀਜ਼ ਦੀ ਤਾਰੀਖ ਮੁਕੱਰਰ ਨਹੀਂ ਉਸ ਦਾ ਵਕਤ ਵੀ ਮੁਕੱਰਰ ਨਹੀਂ ।

ACQUISITION OF LAND UNDER SECURITY OF LAND TENURES ACT, 1953

***803. Pandit Ram Kishan Bharolian :** Will the Minister for Revenue be pleased to state—

- (a) the area of land so far acquired under the Punjab Security of Land Tenures Act, 1953, from land-owners owning land over and above the Ceiling fixed ;
- (b) the manner in which the land referred to in part (a) has been distributed, and the persons amongst whom it has been distributed ;
- (c) whether any phased programme for acquisition and distribution of surplus land under the said Act has been chalked out ; if so, the details thereof ?

Giani Kartar Singh : (a) Nil.

(b) Does not arise.

(c) Government is very anxious to implement the provisions of the Punjab Security of Land Tenures Act, 1953, relating to assessment and utilization of surplus area, as early as possible.

ਸ਼੍ਰੀ ਰਾਮ ਕਿਸ਼ਨ ਭੜੌਲੀਆਂ : As early as possible ਦੇ ਕੀ ਮਾਇਨੇ ਹਨ? ਇਹ Act 1953 ਦਾ ਬਣਿਆ ਹੋਇਆ ਹੈ। ਕੀ ਕੋਈ ਮਿਆਦ ਵੀ ਹੈ?

ਸਰਦਾਰ ਭਾਗ ਸਿੰਘ : ਵਜ਼ੀਰ ਸਾਹਿਬ ਨੇ ਦਸਿਆ ਹੈ ਕਿ ਗਵਰਨਮੈਂਟ anxious ਹੈ। ਮੈਂ ਪੁਛਣਾ ਚਾਹੁੰਦਾ ਹਾਂ ਕਿ ਕੀ ਸਰਕਾਰ ਨੇ ਕੋਈ steps ਲਏ ਹਨ ਜਿਨ੍ਹਾਂ ਤੋਂ ਪਤਾ ਲਗੇ ਕਿ ਸਰਕਾਰ ਵਾਕਈ anxious ਹੈ? What steps are being taken by the Government so that we may know that the Government is really anxious?

ਮਾਲ ਮੰਤ੍ਰੀ : ਇਸ ਦੇ ਮੁਤੱਲਕ ਇਕ phased programme ਬਣਾਇਆ ਜਾ ਰਿਹਾ ਹੈ ਅਤੇ ਮਜ਼ਦੂਰਾ Act ਵਿਚ ਕੁਝ ਤਰਮੀਮਾਂ ਹੋਣ ਦੀ ਜ਼ਰੂਰਤ ਹੈ ਜਿਸ ਲਈ ਇਕ Bill ਇਸੇ Session ਵਿਚ ਲਿਆਂਦਾ ਗਿਆ ਹੈ। ਜੇਕਰ ਮੈਂਬਰ ਸਾਹਿਬਾਨ ਉਸ ਨੂੰ ਪਾਸ ਕਰ ਦੇਣਗੇ ਤਾਂ ਉਸ ਦੇ ਬਾਅਦ ਬਾਕੀ ਕਾਰਵਾਈ ਵੀ ਇਸ ਸਾਲ ਵਿਚ ਹੋ ਸਕੇਗੀ।

Sardar Bhupinder Singh Mann : May I know whether the Government have printed the forms in which the land-owners have to declare their surplus area to the Government?

ਮੰਤ੍ਰੀ : ਹਾਂ ਜੀ।

Sardar Bhupinder Singh Mann : Have they made these forms available to the land-owners?

ਮੰਤ੍ਰੀ : ਹਾਂ ਜੀ।

Sardar Bhupinder Singh Mann : Since when they have been made available?

ਮੰਤ੍ਰੀ : ਕੋਈ ਦੋ ਮਹੀਨੇ ਦੇ ਕਰੀਬ ਅਰਸਾ ਹੋਇਆ ਹੈ।

Sardar Bhupinder Singh Mann : Have the Government received any representation? Are they aware that such forms are not available at Tehsil Headquarters?

ਮੰਤ੍ਰੀ : ਮੇਰੇ ਤਕ ਅਜਿਹੀ ਕੋਈ ਇਤਲਾਹ ਨਹੀਂ ਪਹੁੰਚੀ।

ਚੌਧਰੀ ਸੁੰਦਰ ਸਿੰਘ : ਵਜ਼ੀਰ ਸਾਹਿਬ ਨੇ ਦਸਿਆ ਹੈ ਕਿ Act ਵਿੱਚ ਕੁਝ amendments ਹੋਣੀਆਂ ਹਨ। ਮੈਂ ਪੁਛਣਾ ਚਾਹੁੰਦਾ ਹਾਂ ਕਿ ਜੋ amendments ਆਉਣੀਆਂ ਹਨ ਕੀ ਉਹ landless tenants ਦੇ ਹਕ ਵਿੱਚ ਆਉਣੀਆਂ ਹਨ ਜਾਂ ਬਿਲਕੁਲ ਬਰਖਿਲਾਫ ਆਉਣੀਆਂ ਹਨ? (ਹਾਸਾ)

ਮੰਤ੍ਰੀ : ਜਦ amendments ਪੇਸ਼ ਹੋਣਗੀਆਂ ਤਾਂ ਮੈਂਬਰ ਸਾਹਿਬ judge ਕਰਨਗੇ ।

ਚੌਧਰੀ ਭਗਤ ਸਿੰਘ : ਇਸ question ਦੇ part 'c' ਮੈਂ ਸਾਫ਼ ਤੌਰ 'ਤੇ ਲਿਖਾ ਹੈ 'any phased programme for acquisition and distribution of surplus land' ਆਰ ਯਹ ਸਮਝਦੇ ਹੀ ਹੈ ਕਿ ਏਸਾ programme ਹੈ । ਮੈਂ ਪੁੱਛਣਾ ਚਾਹੁੰਦਾ ਹਾਂ ਕਿ ਯਹ phased programme ਕਿਸ ਸ਼ਕਲ ਕਾ ਹੈ ?

ਅਧਿਕਸ਼ ਸਹੋਦਯ : ਇਨ੍ਹੋਨੇ ਕਹਾ ਹੈ ਕਿ ਬਨਾ ਰਹੇ ਹੈਂ; ਹੈਨਹੀਂ । ਆਪ ਬਾਦ ਮੈਂ ਆਏ ਹੈਂ । (He has said that a programme is being chalked out. It does not exist at present. The hon. Member came in the House after the Minister had given reply.)

ਮੌਲਵੀ ਅਬਦੁਲ ਗ਼ਨੀ ਡਾਰ : ਵਜ਼ੀਰ ਸਾਹਿਬ ਨੇ ਦਸਿਆ ਹੈ ਕਿ ਸਕੀਮ ਡਾਢੀ ਬਣ ਰਹੀ ਹੈ । ਮੈਂ ਪੁੱਛਣਾ ਚਾਹੁੰਦਾ ਹਾਂ ਕਿ ਇਹ ਕੌਣ ਬਣਾ ਰਿਹਾ ਹੈ ?

ਮੰਤ੍ਰੀ : Revenue ਦਾ ਮਹਿਕਮਾ ।

ਚੌਧਰੀ ਭਗਤ ਸਿੰਘ : ਕਯਾ ਵਜ਼ੀਰ ਸਾਹਿਬ ਕੋ ਧਿਆਨ ਹੈ ਕਿ phased programme ਬਨਾਏ ੨ ਕਹੀਂ surplus land ਸਰਕਾਰ ਅਪਨੇ ਹਾਥ ਸੇ ਖੋ ਨ ਦੇ ?

Mr. Speaker : It is a suggestion and not a supplementary question.

SUBSIDIES TO HARIJANS FOR PURCHASE OF LAND

*804. Pandit Ram Kishan Bharolian : Will the Minister for Revenue be pleased to state—

- (a) whether Government propose to grant subsidies to Harijans for the purchase of land in the State ; if so, the total amount, if any, at present provided for the purpose ;
- (b) the condition, if any, laid down for the grant of the said subsidies;
- (c) the amount of the subsidies referred to above proposed to be earmarked for each district in the State ;
- (d) the approximate area of the land likely to be purchased with the amount referred to in part (c) above district-wise ?

Sardar Gurbanta Singh : (a) Yes. Rs. 7,20,000.

(b) Land is to be granted to landless, poor and deserving members of the Scheduled Castes and Vimukta Jatis. Selection of grantees is made by *Ad hoc* Committees constituted separately for each district under the following conditions :—

- (i) One man from one village is to be selected ;
- (ii) Allotment is to be made in compact blocks ;
- (iii) Where land is not available in any particular district, the beneficiaries from that district are allowed to purchase land in the neighbouring districts ;

- (iv) No beneficiary is granted an area of land exceeding 5 acres towards the cost of which Government contributes a subsidy of Rs. 2,000 and the beneficiary has to contribute a sum of Rs. 2,500 or an amount proportionate to the total cost of the land.

		Rs
(c) Ambala	..	48,000
Kangra	..	40,000
Gurdaspur	..	38,000
Jullundur	..	96,000
Hoshiarpur	..	70,000
Ludhiana	..	44,000
Ferozepur	..	70,000
Amritsar	..	64,000
Karnal	..	1,04,000
Hissar	..	50,000
Rohtak	..	48,000
Gurgaon	..	48,000
Total	..	7,20,000

		Acres
(d) Kangra	..	100
Gurdaspur	..	95
Amritsar	..	160
Jullundur	..	240
Hoshiarpur	..	175
Ludhiana	..	110
Ferozepore	..	175
Ambala	..	120
Karnal	..	260
Hissar	..	125
Rohtak	..	120
Gurgaon	..	120
Total	Acres	1,800

Sardar Bhag Singh : May I know the approximate area of land district-wise which will be acquired ?

Minister : It is given in the reply to part (d) of the question I would again read out this portion.

		Acres
Kangra	..	100
Gurdaspur	..	95
Amritsar	..	160
Jullundur	..	240
Hoshiarpur	..	175
Ludhiana	..	110
Ferozepore	..	175
Ambala	..	120
Karnal	..	260
Hissar	..	125
Rohtak	..	120
Gurgaon	..	120
Total	..	1,800

Sardar Bhupinder Singh : Sir, regarding the figures given by the hon. Minister district-wise, may I know how far the problem of settling Harijans has been solved by the Government ?

Minister : This is a very big problem and it cannot be solved completely with these small amounts. However, to some extent relief has been provided.

Sardar Bhupinder Singh : Judging from the figures given district-wise, may I know the reasons for acquiring 75 acres of land in a particular district by the Government and giving it to the Harijans ?

Minister : There is no district where 75 acres of land have been acquired.

ਸਰਦਾਰ ਹਰਚੰਦ ਸਿੰਘ : ਕੀ ਵਜ਼ੀਰ ਸਾਹਿਬ ਦਸਣਗੇ ਕਿ ਉਨ੍ਹਾਂ ਨੇ ਜਿਨ੍ਹਾਂ ਚੰਦ ਜ਼ਿਲ੍ਹਿਆਂ ਦਾ ਨਾਮ ਲਿਆ ਹੈ ਕੀ ਉਨ੍ਹਾਂ ਵਿੱਚ ਪਟਿਆਲਾ ਡਵੀਜ਼ਨ ਦਾ ਕੋਈ ਜ਼ਿਲ੍ਹਾ ਨਹੀਂ ਹੈ ?

Mr. Speaker : This is not a supplementary question.

ਸ਼੍ਰੀ ਸੁਨੀ ਲਾਲ : क्या वज़ीर साहिब बतायेंगे कि यह जो रकम रखी गई है क्या गवर्नमेंट महसूस करती है कि यह काफी है ?

Mr. Speaker : It is a question of opinion.

Sardar Bhupinder Singh Mann : May I know the reasons for which the Patiala Division or the erstwhile Pepsu area has been omitted ?

Minister : A separate notice will be required to answer this question.

ਸਰਦਾਰ ਭਾਗ ਸਿੰਘ : ਕੀ ਵਜ਼ੀਰ ਸਾਹਿਬ ਦਸਣਗੇ ਕਿ ਇਹ Scheme ਕਦੇ finalise ਕੀਤੀ ਗਈ ?

ਸੰਤੀ (ਰਾਮੋ ਕੀਰੇਂਦਰ ਸਿੰਘ) : इस के लिए notice दें ।

ਸਰਦਾਰ ਭਾਗ ਸਿੰਘ : ਕੀ ਵਜ਼ੀਰ ਸਾਹਿਬ ਦਸਣਗੇ ਕਿ ਕੀ ਇਸ ਸਕੀਮ ਦਾ ਕੁਝ ਹਿੱਸਾ implement ਹੋਇਆ ਵੀ ਹੈ ਜਾਂ ਨਹੀਂ ?

ਸੰਤੀ : यह तो सुवाल में पूछा नहीं था, off hand कैसे बता सकता हूं । जो information मेरे पास थी वह मैं ने पढ़ दी है ।

ਮੌਲਵੀ ਅਬਦੁਲ ਰਾਨੀ ਡਾਰ : ਕੀ ਵਜ਼ੀਰ ਸਾਹਿਬ ਦਸਣਗੇ ਕਿ ਕਰਨਾਲ ਦੇ ਮੁਕਾਬਲੇ ਤੇ ਗੁੜਗਾਵਾਂ ਲਈ ਘਟ ਰਕਮ ਕਿਉਂ ਰਖੀ ਗਈ ਹੈ ?

ਸੰਤੀ : ਰਕਮ ਦੀ grant ਆਬਾਦੀ ਦੇ ਲਿਹਾਜ਼ੇ 'ਤੇ ਆਰ ਹਰੇਕ ਦੀ needs ਨੂੰ ਦੇਖਦੇ ਹੋਏ ਰਖੀ ਗਈ ਹੈ । ਗੁੜਗਾਵਾਂ ਦੇ ਹਿੱਸੇ 'ਚੋਂ ਇਤਨੀ ਹੀ ਰਕਮ ਆਉਂਦੀ ਥੀ ।

ਚੌਧਰੀ ਸੁੰਦਰ ਸਿੰਘ : ਕੀ ਵਜ਼ੀਰ ਸਾਹਿਬ ਇਹ ਦਸਣ ਦੀ ਖੋਜ ਕਰਨਗੇ ਕਿ Security of Land Tenures Act, 1953, ਅਧੀਨ acquisition ਕਰਨ ਦੀ ਜੋ ਸਕੀਮ ਬਣਾਈ ਗਈ ਸੀ ਉਹ ਹੁਣ ਤਕ ਪੂਰੀ ਤਰ੍ਹਾਂ ਚਾਲੂ ਕਿਉਂ ਨਹੀਂ ਕੀਤੀ ਗਈ ?

ਸ੍ਰੀ ਸਪੀਕਰ : ਤੁਸੀਂ ਕਿਹੜੇ ਸਵਾਲ ਤੇ supplementary ਪੁਛ ਰਹੇ ਹੋ ? (On which question the hon. Member is asking the supplementary ?)

ਚੌਧਰੀ ਸੁੰਦਰ ਸਿੰਘ : ਜੀ 803 ।

Mr. Speaker : But at present we are dealing with question No. 804.

Sardar Bhupinder Singh Mann : In case of Gurgaon District it appears from the reply given by the Minister that 125 acres of land were acquired and in case of Ludhiana 110 acres of land were acquired. May I know what is the idea of the Government in acquiring this land and settling the Harijans ?

अध्यक्ष महोदय : Idea तो आप समझ सकते हैं । (The hon. Member can better judge the idea himself.)

ADMINISTRATION OF SUPERSEDED MUNICIPALITIES

*1012. Shri Rala Ram : Will the Minister for Revenue be pleased to state the number of Municipal Committees in the State superseded since April, 1957, and the names of administrators appointed in their places ?

Giani Kartar Singh : (a) Eleven.

(b) A statement is laid on the Table.

Statement

Serial No.	Municipal Committee	Administrators
1	Simla	A.D.M., Simla (Ex officio)
2	Raman (Bhatinda)	Tehsildar, Bhatinda (Ex officio)
3	Kangra	Tehsildar, Kangra (Ex officio)
4	Dharamkot	Shri Asa Singh, Deputy Superintendent, Punjab Civil Secretariat
5	Bhiwani	Shri Behari Lal Mehra, P.S.S., Superintendent, Punjab Civil Secretariat
6	Faridkot	Shri Harnam Singh, Tehsildar
7	Hoshiarpur	Shri Iqbal Singh, P.C.S.
8	Faridabad	Shri P. K. Gaur, Deputy Superintendent, Punjab Civil Secretariat
9	Bhadaur	Tehsildar, Barnala (Ex officio)
10	Ahmedgarh	Tehsildar, Malerkotla (Ex officio)
11	Nagrota Bhagwan	Tehsildar, Palampur (Ex officio)

Sardar Bhupinder Singh Mann : May I know how long the Government propose to keep these Municipalities superseded and when it is proposing to hold next elections ?

ਮੰਤਰੀ : ਮੈਨੂੰ ਇਸ ਲਈ ਨੋਟਿਸ ਚਾਹੀਦਾ ਹੈ ।

RESOLUTION PASSED BY MUNICIPAL COMMITTEE, RAMPURA PHUL,
DISTRICT BHATINDA

***1034. Shri Ram Nath :** Will the Minister for Revenue be pleased to state—

- (a) whether it is a fact that the Members of Municipal Committee, Rampura Phul, district Bhatinda, had on the 30th November, 1956, by a 2/3rd majority passed a resolution expressing want of confidence in the President of that Committee and requesting the Government to remove the said President from his office ;
- (b) whether Government has taken any action on the resolution referred to in part (a) above; if not, the reasons therefor ?

Giani Kartar Singh : (a) Yes.

(b) No. It was found that the resolution was inoperative as it was not passed at a validly convened meeting.

CONSTRUCTION OF HOUSES BY GOVERNMENT AT BARNALA, DISTRICT SANGRUR

***811. Sardar Dhanna Singh Gulshan :** Will the Minister for Revenue be pleased to state—

- (a) whether any houses have been constructed at Barnala, district Sangrur, to settle persons belonging to the Dhahe Bradri; if so, their number ;
- (b) whether it is a fact that instead of settling the people referred to above in the said houses they have been allowed to be occupied by some local persons and others already in possession of houses ;
- (c) whether Government have received any application from some 'Dhahe' persons requesting that houses referred to in part (a) above be made available to them for occupation ; if so, the action, if any, taken thereon ?

Giani Kartar Singh : (a) Thirteen houses were constructed by Government at Barnala, district Sangrur, in 1956-57.

(b) Two out of them have been forcibly occupied by two Mazhabi Sikh families. Action is being taken by the District authorities to have these houses vacated. The remaining eleven houses are lying vacant.

(c) No application for the allotment of houses has been received from the 'Dhahe' persons. Rather, on the other hand despite best efforts of the District Welfare Officer, none of them is prepared to occupy these houses.

ਸਰਦਾਰ ਧੰਨਾ ਸਿੰਘ ਗੁਲਸ਼ਨ : ਕੀ ਵਜ਼ੀਰ ਸਾਹਿਬ ਦਸਣਗੇ ਕਿ ਜੋ ਮਕਾਨ ਬਰਨਾਲੇ ਵਿਖੇ ਬਣਾਏ ਗਏ ਉਹ ਭਾਹੀ ਬਰਾਦਰੀ ਲਈ ਸਨ ਤਾਂ ਕਿਉਂ ਨਾ ਉਨ੍ਹਾਂ ਨੂੰ ਅਲਾਟ ਕਰ ਦਿੱਤੇ ਗਏ ?

ਮੰਤਰੀ : ਇਨ੍ਹਾਂ ਮਕਾਨਾਂ ਦੀ ਅਲਾਟਮੈਂਟ ਲਈ ਕੋਈ ਅਰਜ਼ੀ ਹੀ ਨਹੀਂ ਦਿੰਦਾ ।

ਸਰਦਾਰ ਧੰਨਾ ਸਿੰਘ ਗੁਲਸ਼ਨ : ਤਾਂ ਫਿਰ ਕੀ ਇਹ ਅਰਜ਼ੀ ਤੋਂ ਬਗ਼ੈਰ ਸੁਤਿਆਂ ਪਿਆਂ ਬਣਾ ਦਿੱਤੇ ਗਏ ਸਨ । ਇਹ ਮਕਾਨ ਕਿਉਂ ਬਣਾਏ ਗਏ ਸਨ ?

ਮੰਤਰੀ : ਇਸ ਲਈ ਨੋਟਿਸ ਦੀ ਲੋੜ ਹੈ ।

S. Bhag Singh : Will the Minister be pleased to state the scheme under which these houses were built ?

Minister : I require a notice for this.

ਚੌਧਰੀ ਸੁੰਦਰ ਸਿੰਘ : ਵਜ਼ੀਰ ਸਾਹਿਬ ਨੇ ਦੱਸਿਆ ਹੈ ਕਿ ਦ ਘਰ ਲੋਕਲ ਆਦਮੀਆਂ ਨੇ ਮਲ ਲਏ ਹਨ ਤਾਂ ਕੀ ਮੈਂ ਪੁਛ ਸਕਦਾਂ ਹਾਂ ਕਿ ਸਰਕਾਰ ਬਾਕੀ ਮਕਾਨਾਂ ਨੂੰ ਵੀ ਇਸੇ ਤਰ੍ਹਾਂ ਮਲੇ ਜਾਣ ਦੀ ਆਗਿਆ ਦੇਵੇਗੀ ?

ਮੰਤਰੀ: ਜਨਾਬ ਮੈਂ ਸੁਣਿਆ ਨਹੀਂ । ਜ਼ਰਾ ਫਿਰ ਸਵਾਲ ਕਰੋ । (ਹਾਸਾ)

Mr. Speaker : He is not serious about it.

CONSTRUCTION OF MARKETS IN DISTRICT GURGAON

*844. Maulvi Abdul Ghani Dar : Will the Minister for Revenue be pleased to state—

- (a) whether there is any proposal under the consideration of Government to reserve land for displaced Harijans and uprooted Muslims on the sites meant for the construction of markets in the towns of Gurgaon District ; if so, the date when it is expected to be implemented ;
- (b) the amount of grant and loan, if any, proposed to be given by the Government to each person intending to build a shop in the markets referred to in part (a) above ?

Giani Kartar Singh : (a) There is at present no such proposal.

(b) In view of (a) above, the question does not arise.

EVALUATION OF NILI BAR COLONY BANJAR QADIM LANDS

*988. Sardar Umrao Singh : Will the Minister for Revenue be pleased to state whether Government have received any representation from the displaced persons of the Nili Bar Colony (West Pakistan) regarding the evaluation of the Colony Banjar Qadim lands left by them in Pakistan ; if so, the action if any, taken thereon ?

Giani Kartar Singh : Yes. The representation is receiving attention.

Sardar Umrao Singh : Whether Government is giving its favourable or unfavourable attention.

ਮੰਤਰੀ : ਇਹ ਤਾਂ ਸੋਚਣ ਤੋਂ ਪਿਛੋਂ ਨਤੀਜਾ ਕਢਿਆ ਜਾ ਸਕੇਗਾ ।

Sardar Bhupinder Singh Mann : Whether Government are still prepared to look into the cases and re-evaluate land of Pakistan which was wrongly evaluated at the time of allotment.

ਮੰਤਰੀ : ਜੇ ਕਿਤੇ ਬੇਇਨਸਾਫੀ ਦਾ ਕੇਸ ਹੋਵੇ ਅਤੇ ਗੌਰਮਿੰਟ ਨੂੰ ਜਚ ਜਾਵੇ ਤਾਂ ਗੌਰਮਿੰਟ ਆਫ ਇੰਡੀਆ ਨਾਲ ਵਿਚਾਰ ਕਰਕੇ ਨਵੇਂ ਫੈਸਲੇ ਕੀਤੇ ਜਾਂਦੇ ਹਨ । ਜੇਕਰ ਹੁਣ ਵੀ ਕੋਈ ਅਜਿਹਾ ਕੇਸ ਹੋਵੇ ਤਾਂ ਨਵਾਂ ਫੈਸਲਾ ਹੋ ਸਕਦਾ ਹੈ ।

SHOPS AT MOTOR STAND, CHANDIGARH

***748. Sardar Atma Singh :** Will the Minister for Revenue be pleased to state—

- (a) the total number of shops at the Motor Stand in Sector 17, Chandigarh, with the amount of annual rent per shop ;
- (b) the criteria kept in view for fixing the rent of the said shops ?

Giani Kartar Singh : (a) Seven shops-sites in all at the Motor Stand in Sector 17, Chandigarh, have been leased out. The annual ground rent per shop varies from Rs. 1,200 to Rs. 1,704.

(b) The shop-sites in question were leased by public auction to the highest bidders.

JHALLARS ON THE BASARKE DISTRIBUTARY

***977. Chaudhri Balbir Singh :** Will the Minister for Irrigation and Power be pleased to state—

- (a) whether there are any Jhallars in tact at present on the Basarke Distributary between R. D. 1 and R. D. 50,000 (Burji No. and Burji No. 50); if so, their list ;
- (b) the dates when each of the said Jhallars was constructed ;
- (c) (i) the area under the command of each of these Jhallars ;
(ii) the total amount of abiana charged annually at the said Jhallars during the period from 1948-49 to 1956-57 ;
- (d) the ratio of charges of abiana of the said Jhallars to abiana of the Tores (Canal outlets) according to the statutory rules ;
- (e) whether the rate of abiana at each of these Jhallars has been increased and brought at par with the Tore ; if so, since when and the reasons therefor ?

Sardar Gian Singh Rarewala : (a) Yes. There are 1 sanctioned and 5 zamindara unsanctioned Jhallars in reach R.D. 0—50 of Basarke Distributary in Majitha Division of this circle as listed in the statement placed on the Table.

(b) One Jhallar was sanctioned on 14th July, 1946, and the question of date of sanction for other five Jhallars does not arise.

(c) As given in the enclosed statement.

(d) The rate of abiana for Jhallari area is $1/2$ of the flow rate.

(e) No increase in abiana, so far as one sanctioned Jhallar is concerned and as regards other five unsanctioned Jhallars, the rate of abiana was brought at par with the flow rate after 1953-54.

[Minister for Irrigation and Power]

STATEMENT SHOWING DETAIL OF OUTLETS ON BASARKE DISTRIBUTARY

Serial No.	Name of Distributary	R.D. of outlets	Name of village	C.C.A.	Area under Jhallars (Lift)	Whether sanctioned or zamindara	1948-49	1949-50	1950-51	1951-52	1952-53
1	2	3	4	5	6	7	8	9	10	11	12
1	Basarke	23940-L	Sur Singh	112	74.85	Zamindara	176	77	116	161	207
2	Do	40472-I	Pohuwind	236	30.43	Do ..	222	217	154	226	258
3	Do	41860-R	Do	28	26.01	Do ..	41	35	17	33	39
4	Do	42263-R	Do	126	58.94	Do ..	162	152	113	165	153
5	Do	44776-R	Do	63	106.86	Do ..	56	66	33	41	58
						Total	657	547	433	626	735
6	Basarke	32165-L	Singhpura	455	212.35	Sanctioned	360	362	265	454	555

STATEMENT SHOWING DETAIL OF OUTLETS ON BASARKE DISTRIBUTARY—CONCLD

Serial No.	Name of Distributary	1953-54	1954-55	1955-56	1 956-57	Total area up to 1954-55 charged as flow	Total area from 1954-55 charged as flow	Grand total of irrigation area
1	2	13	14	15	16	17	18	19
1	Basarke	307	276	235	232	1,064	749	1,813
2	Do	267	309	161	298	1,344	768	2,112
3	Do	20	34	17	68	185	119	304
4	Do	161	127	129	80	906	336	1,242
5	Do	81	77	93	91	336	261	596
	Total	836	828	635	775	3,834	2,233	6,067
	Amount charged up to S. No. 5					10,544	12,282	22,925

Rs	
Net Total Abiana	22,825
	9,617
	32,442

Note.—(1) Only outlet at S. No. 6 is sanctioned lift outlet between R.D. 1 to 50,000 of Basarke Distributary,—vide Executive Engineer, Majitha, No. 2565, dated 14th July, 1946.

(2) Abiana figures have been given approximately.

HARIKE BARRAGE

***987. Sardar Umrao Singh :** Will the Minister for Irrigation and Power be pleased to state—

- (a) the total estimated cost of Harike Dam ;
- (b) the total area of land already acquired for the said Dam district-wise together with the area still proposed to be acquired for this purpose and its likely price ;
- (c) whether water level in the River Sutlej has risen after the completion of said dam ; if so, the extent thereof after the gates are closed for the diversion of water into the canal ;
- (d) the anticipated rise in the water level of the said river after completion of Rajasthan Canal ?

Sardar Gian Singh Rarewala : (a) The total estimated cost of Harike Barrage including the Road Bridge is Rs. 6,03,34,000.

(b) The total area of land already acquired for the barrage along with its estimated cost district-wise is given below :—

Serial No.	Name of District	Area in acres	Amount in rupees
1	Kapurthala ..	4,367	12,77,616
2	Ferozepur ..	2,814	2,78,279
3	Amritsar ..	3,467	11,44,255

The additional area proposed to be acquired in addition to the above with the likely price is as under :—

		Acres	Amount in rupees
(1)	Kapurthala ..	3,399	8,49,750
(2)	Ferozepur District ..	2,633	6,58,250
(3)	Amritsar District ..	1,880	7,52,000

In addition to this, proposals have been recently received from the district authorities to acquire another 7,215 acres of land of 16 villages in district Kapurthala and about 1,500 acres in district Jullundur.

[Minister for Irrigation and Power]

(c) The level rises only when the gates of the barrage are closed, in order to raise the level to feed the off-taking canals, during summer. The water level has to be raised by about 13 feet.

(d) No further rise in the water level in the river is anticipated after the construction of Rajasthan Canal according to the present design.

ਸਰਦਾਰ ਉਮਰਾਉ ਸਿੰਘ : ਕੀ ਵਜ਼ੀਰ ਸਾਹਿਬ ਦਸਣਗੇ ਕਿ ਕੀ level ਇੰਨਾ ਉੱਚਾ ਹੋ ਜਾਏਗਾ ਕਿ ਇਹ canal Rajasthan ਨੂੰ ਪਾਣੀ ਦੇ ਸਕੇਗੀ ?

ਮੰਤਰੀ : ਇਸ ਦਾ level 13 feet ਹੋ ਜਾਏਗਾ ਲੇਕਿਨ ਹਾਲੇ ਇਹ Rajasthan ਨੂੰ ਪਾਣੀ ਨਹੀਂ ਦੇਵੇਗੀ ।

ਸਰਦਾਰ ਉਮਰਾਉ ਸਿੰਘ : ਕੀ ਵਜ਼ੀਰ ਸਾਹਿਬ ਦਸਣਗੇ ਕਿ ਕੀ ਹੋਰ area acquire ਕਰਨਗੇ, ਜੇ level rise ਹੋ ਗਿਆ ਤਾਂ ?

ਮੰਤਰੀ : ਇੰਨਾ level rise ਨਹੀਂ ਹੋਵੇਗਾ ।

ਸਰਦਾਰ ਉਮਰਾਉ ਸਿੰਘ : ਜੇ rise ਹੋ ਗਿਆ ਤਾਂ ਕੀ ਗੌਰਮੈਂਟ ਹੋਰ area acquire ਕਰੇਗੀ ?

Mr. Speaker : This is no supplementary.

ਸਰਦਾਰ ਆਤਮਾ ਸਿੰਘ : ਕੀ ਹਰੀਕੇ ਫੈਮ ਨੂੰ ਬਣਾਉਣ ਵੇਲੇ ਇਹ ਨਹੀਂ ਧਿਆਨ ਵਿਚ ਰਖਿਆ ਗਿਆ ਕਿ ਇਹ ਪਾਣੀ ਕਿਹੜੇ ਕਿਹੜੇ ਇਲਾਕੇ ਨੂੰ ਨੁਕਸਾਨ ਪਹੁੰਚਾਏਗਾ ।

Mr. Speaker : This question does not arise.

ਸਰਦਾਰ ਆਤਮਾ ਸਿੰਘ : ਇਹ ਦਸਿਆ ਗਿਆ ਹੈ ਕਿ ਕੁਝ area acquire ਕੀਤਾ ਗਿਆ ਹੈ ਅਤੇ ਫਰਮਾਇਆ ਗਿਆ ਹੈ ਕਿ ਗੌਰਮੈਂਟ ਹੋਰ acquire ਕਰੇਗੀ । ਮੈਂ ਪੁਛਣਾ ਚਾਹੁੰਦਾ ਹਾਂ ਕਿ ਇਸ ਦੀ ਹੁਣ ਕਿਉਂ ਲੋੜ ਮਹਿਸੂਸ ਹੋਈ ਹੈ ?

Mr. Speaker : Your Supplementary is quite different from your explanation.

ਸਰਦਾਰ ਆਤਮਾ ਸਿੰਘ : ਜਨਾਬ, ਮੈਂ ਇਹ ਪੁਛਣਾ ਚਾਹੁੰਦਾ ਹਾਂ ਕਿ ਜਦ ਹਰੀਕੇ ਫੈਮ ਬਣਾਇਆ ਗਿਆ ਸੀ ਕੀ ਉਸ ਵੇਲੇ ਇਹ ਖਿਆਲ ਰਖਿਆ ਗਿਆ ਸੀ ਕਿ ਜੇਹੜਾ area last year acquire ਕੀਤਾ ਗਿਆ ਸੀ ਉਸ ਤੋਂ ਜ਼ਿਆਦਾ ਹੋਰ acquire ਕਰਨ ਦੀ ਲੋੜ ਪਏਗੀ ?

Mr. Speaker : This question does not arise out of it.

ਸਰਦਾਰ ਆਤਮਾ ਸਿੰਘ : ਵਜ਼ੀਰ ਸਾਹਿਬ ਨੇ ਆਪਣੇ ਜਵਾਬ ਵਿਚ ਹੋਰ ਰਕਬਾ acquire ਕਰਨ ਲਈ ਦਸਿਆ ਹੈ । ਮੈਂ ਇਹ ਪੁਛਣਾ ਚਾਹੁੰਦਾ ਹਾਂ ਕਿ ਕੀ ਇਹ ਗੱਲ ਠੀਕ ਹੈ ਕਿ design ਕਰਨ ਵਾਲੇ Engineers ਨੇ ਇਸ ਗੱਲ ਦਾ ਧਿਆਨ ਨਹੀਂ ਰਖਿਆ ਸੀ ਕਿ ਇਸ ਨਾਲ ਕਿਹੜੇ ਕਿਹੜੇ ਇਲਾਕੇ ਨੂੰ ਨੁਕਸਾਨ ਪਹੁੰਚੇਗਾ ?

ਸ੍ਰੀ ਸਪੀਕਰ : ਦਸੋ ਜੀ ਇਹਨਾਂ ਨੂੰ । (Let the hon. Minister please tell him the position.)

Minister : Sir, I require a separate notice for this question.

LOSSES SUFFERED BY FLOODS IN MARKANDA

***1029. Shri Jagdish Chand :** Will the Minister for Irrigation and Power be pleased to state whether he is aware of the fact that the Zamindars of Mause Naise, tehsil Thanesar, district Karnal, suffered losses on account of floods in the Markanda (Jalwara Syphon, Narwana Branch, Pehowa Division) during the current year ; if so, the details of the losses suffered together with the arrangements, if any, made by the Government to save the Zamindars from similar losses in the future ?

Sardar Gian Singh Rarewala : During 1957 monsoons, 800 acres of canal irrigated area was flooded by the spills from river Markanda in the vicinity of village Naisi near Jalwara Regulator. The area being mostly sown with rice, there was not much damage to the crop.

Some damage to houses and property is reported.

Proposals are already in hand to construct a flood embankment along the right bank of river Markanda from Narwana Branch down to its junction with river Tangri. The construction of this embankment will put a stop to such damage by floods.

ਸ਼੍ਰੀ ਰਾਮ ਪ੍ਰਸਾਦ : यह proposal कब तक अमल में आ जाएगी ?

मंत्री : इस वक्त यह बतलाना बड़ा मुश्किल है ।

ELECTRIFICATION OF HAMIRPUR TOWN AND ITS ADJOINING VILLAGES IN DISTRICT KANGRA

***794. Shri Rup Singh Phul :** Will the Minister for Irrigation and Power be pleased to state whether any target date has been fixed for the electrification of Hamirpur Town in district Kangra and its adjoining villages ; if so, what ?

Sardar Gian Singh Rarewala : The target date to electrify Hamirpur Town is 30th June, 1958. Its adjoining villages, viz., Jawalaji, Garli, Pragpur, Ranital and Daulatpur are expected to be electrified by 31st March, 1958.

UPGRADING OF STANDARDS OF SCHOOLS IN DISTRICT SANGRUR

***984. Sardar Rajinder Singh :** Will the Minister for Education and Labour be pleased to state—

(a) the total number of primary schools in district Sangrur at present ;

(b) the number of primary and middle schools in the said district which have been upgraded to the middle and high standard, respectively, during the year 1956-57 ;

- (c) whether any more schools in the said district are proposed to be upgraded during the year 1957-58 ; if so, their number and names ?

Shri Amar Nath Vidyalkar : (a) 664.

(b) 6 primary schools upgraded to middle standard and 9 middle schools were raised to the high standard during 1956-57 .

(c) 14 Schools are to be upgraded this year. Their names and the standard to which to be raised are as under :—

<i>Name of the School</i>	<i>Standard to which to be raised</i>
1. Government Middle School, Kanjila ..	High
2. Government Middle School, Bhasaur ..	Do
3. Government Primary School, Dalanwala ..	Middle
4. Government Primary School, Cheema ..	Do
5. Government Primary School, Bowana ..	Do
6. Government Lower Middle School, Gharachon ..	Middle
7. Government Lower Middle School, Jethuke ..	Do
8. Government Lower Middle School, Issah ..	Do
9. Government Lower Middle School, Dhadogal ..	Do
10. Government Lower Middle School, Jakhepal ..	Do
11. Government Lower Middle School, Gatanli ..	Do
12. Government Lower Middle School, Ladda ..	Do
13. Government Lower Middle School, Dhanauri ..	Do
14. Government Lower Middle School, Bhogiwal ..	Do

ਸਰਦਾਰ ਰਾਜਿੰਦਰ ਸਿੰਘ : ਕੀ ਵਜ਼ੀਰ ਸਾਹਿਬ ਦਸਣਗੇ ਕਿ ਇਨ੍ਹਾਂ ਸਕੂਲਾਂ ਨੂੰ ਅਪਗਰੇਡ ਕਰਨ ਵੇਲੇ ਕੀ formula ਰਖਿਆ ਜਾਂਦਾ ਹੈ ਅਤੇ ਕੀ criteria ਹੁੰਦਾ ਹੈ ; ਕੀ ਸਕੂਲ ਦੀ Building ਵੇਖੀ ਜਾਂਦੀ ਹੈ, ਜਾਂ ਉਸ ਥਾਂ ਦੀ population ਵੇਖੀ ਜਾਂਦੀ ਹੈ ?

ਵਿਦਿਆ ਮੰਤ੍ਰੀ : ਕੁਝ ਰੂਲਜ਼ ਬਣੇ ਹੋਏ ਹਨ ਅਤੇ Inspectors of Schools ਮੌਕੇ ਤੇ ਜਾਂਦੇ ਹਨ ; ਉਹ situation ਅਤੇ ਲੋੜ ਨੂੰ ਵੇਖਕੇ report ਕਰਦੇ ਹਨ। ਉਸਦੇ basis ਤੇ ਸਕੂਲ upgrade ਕੀਤੇ ਜਾਂਦੇ ਹਨ ।

ਸਰਦਾਰ ਰਾਜਿੰਦਰ ਸਿੰਘ : ਕੀ ਵਜ਼ੀਰ ਸਾਹਿਬ ਦੱਸਣਗੇ ਕਿ ਕੀ ਇਸ ਵਾਸਤੇ District Level ਤੇ ਆਪ ਨੇ ਕਮੇਟੀਆਂ ਬਣਾਈਆਂ ਹਨ ?

ਮੰਤਰੀ : ਸਾਡੇ Inspectors ਉਥੋਂ ਦੀ local opinion ਨੂੰ consult ਕਰਦੇ ਹਨ ਔਰ ਆਮ ਤੌਰ ਤੇ ਉਸ ਦੇ ਉਤੇ ਜ਼ਿਆਦਾ depend ਕਰਦੇ ਹਨ। ਉਸ ਜਗਾਹ ਦੀ local opinion ਨੂੰ consult ਕਰਨ ਤੋਂ ਬਾਅਦ Inspectors report ਕਰਦੇ ਹਨ।

ਸਰਦਾਰ ਰਾਜਿੰਦਰ ਸਿੰਘ : ਕੀ ਵਜ਼ੀਰ ਸਾਹਿਬ ਦੱਸਣਗੇ ਕਿ local opinion ਦੇ ਕੀ ਮਾਅਨੇ ਹਨ ਔਰ ਉਸ ਦੀ ਜਾਂਚ ਕਰਨ ਦਾ ਕੀ formula ਹੈ?

Minister : Local opinion means 'local opinion.'

श्री इन्द्र सिंह : क्या वजीर साहिब बतायेंगे कि जो schools upgrade हो चुके हैं उन को क्या इस चीज की इत्तलाह मिल चुकी है ?

मंत्री : जहां तक मेरा ख्याल है उन को इत्तलाह दे दी गई होगी । अगर आप notice दें तो मैं आप को इस सिलसिले में सही information gather करके बता दूंगा ।

चौधरी इन्द्र सिंह : क्या वजीर साहिब बतायेंगे कि इन को कब upgrade किया गया है ?

मंत्री : इस का जवाब लेना है तो आप अलहदा notice दें ।

चौधरी इन्द्र सिंह : वहां पर जो middle standard से हाई किए गए हैं उस सिलसिले में जो Divisional Inspectress of Bhatinda की जो सिफारिशें थीं क्या उन को हूबहू माना गया है या नहीं ?

मंत्री : जो opinion आई है उस के देखने के बाद ही मैं आप के सवाल का जवाब दे सकता हूँ

चौधरी इन्द्र सिंह : यकम August, 1957, को यह स्कूल upgrade हुए हैं । उन में से कुछ schools की list मैं approval के बाद देख कर आया हूँ । मैं वजीर साहिब से पूछना चाहता हूँ कि क्या उन में कोई तबदीली भी हुई है ?

मंत्री : जितनी information मैम्बर साहिब ने मांगी थी वह मैं ने यहां पर दे दी है । बाकी जो यह सवाल है इस के लिये आप separate notice दें ।

चौधरी इन्द्र सिंह : क्या वजीर साहिब को एक representation भी आई थी कि इस तरह की तबदीली की जा रही है ?

Mr. Speaker : This is not a supplementary question.

मंत्री : जो offices के अंदर की information है उस की अगर कोई मैम्बर साहिब detail जानना चाहें तो वह बताना हमारे लिये मुश्किल हो जाता है ।

अध्यक्ष महोदय : यह सवाल पैदा ही नहीं होता जिस का आप जवाब दे रहे हैं । (This question to which the hon. Minister is replying does not arise.)

चौधरी इन्द्र सिंह : जनाब दो महीने हो गए हैं अभी तक वहां कोई class भी चालू नहीं हुई ।

Mr. Speaker : You can make a representation to the authorities in this connection.

MINIMUM WAGES FOR AGRICULTURAL WORKERS

***761. Dr. Bhag Singh :** Will the Minister for Education and Labour be pleased to state—

- (a) the schedule of minimum wages for agricultural workers both in Punjab and in the erstwhile Pepsu areas under the Minimum Wages Act, 1948 ;

- (b) the manner in which the minimum wages referred to in part (a) above are enforced ;
- (c) whether there were any disputes in regard to the minimum wages of agricultural workers during 1956-57 ; if so, the number of such disputes together with the number thereof settled, so far ;
- (d) the steps, if any, proposed to be taken by the Government to further improve the lot of agricultural workers ?

Shri Amar Nath Vidyalankar : (a) Copies of the notifications published by the erstwhile Punjab and Pepsu States, fixing minimum rates of wages for agricultural labour under the Minimum Wages Act, 1948, are laid on the Table.

(b) The enforcement of the minimum rates of wages fixed in this employment is done through the Patwaris and Kanugos of the Revenue Department who have been appointed as Inspectors under section 19 (1) of the Act, in their respective jurisdictions.

(c) *Part 1st.*—No.

Part 2nd.—Does not arise.

(d) Government is contemplating revision of the wages fixed for them under the Act in order to raise them due to increase in the cost of living.

GOVERNMENT OF PATIALA AND EAST PUNJAB STATES UNION INDUSTRIES, SUPPLIES AND LABOUR SECRETARIAT

NOTIFICATION

The 6th February, 1953

No. LS/I(9)-53-14.—The recommendations of the Committee constituted under section 5(1)(a) of the Minimum Wages Act, 1948, in respect of agricultural labourers having been considered by the Government, His Highness the Rajpramukh of Patiala and East Punjab States Union in exercise of the powers conferred by clause (a) of sub section (1) of section 3, read with subsection (2) of section 5 of the said Act, is pleased to fix the following rates of wages within the meaning of clause (iii) of subsection (1) of Section 4 of the Act for employees employed in agriculture in the State :—

A. ATTACHED LABOUR

Adult male (whole-time servant).

<i>Districts</i>	<i>Minimum Wages</i>
Kohistan and Mohindergarh	Rs. 250 a year or Rs. 21 a month with meals ; or foodgrains of equivalent value with meals.
All other districts	Rs. 300 a year or Rs. 25 a month with meals ; or foodgrains of equivalent value with meals.

B. CASUAL LABOUR EMPLOYED FOR SPECIFIC OPERATIONS

<i>Operation</i>	<i>District</i>	<i>Adult</i>
Main heavy work. Ploughing, embanking, sowing, manuring, irrigation, thrashing and harvesting of wheat	Kohistan and Mohindergarh	Re. 1 with meals or Rs. 1-8-0 without meals per day.
	All other districts	Rs. 1-8-0 with meals or Rs. 2 without meals per day.

[Minister for Education and Labour]

<i>Operation</i>	<i>District</i>	<i>Adult</i>
Lighter work like trans-planting and weeding	Kohistan and Mohindergarh	Re. 0-12-0 with meals or Re. 1-4-0 without meals per day.
	All other districts	Re. 1 with meals or Rs. 1-8-0 per day without meals.

Other operations—

Picking of cotton and chillies	All districts	.. Re. 1/6 of Kapas picked or one anna per seer of kapas in accordance with the local custom.
Jhoka employed in connection with making of gur	All districts	.. Rs. 1-8-0 per day with meals or 1 seer 4 chhataks per maund of gur produced in accordance with the local custom.
Winnowing	.. All districts	.. One seer of wheat per maund of wheat winnowed.
Carpenters and black-smiths	All districts	.. Rs. 4 a day without meals or Rs. 3 with meals when working outside the customary usage.

Notes.—(1) The number of working hours per day and the number and quality of meals to be given to the labourers will be according to local practice.

(2) The minimum rates of wages in all these cases shall come into force on 15th July, 1953.

RANBIR SINGH,

Secretary to Government.

No. LS/1(9)-53- , dated

Copy forwarded to the—

- (1) Superintendent B. S. Press, for publication in Section I of Part I of the *Pepsu Government Gazette*.
- (2) Labour Commissioner with reference to his letter No. 209, dated 14th January, 1953.

(Sd.)

Under Secretary to Government.

LABOUR AND PRINTING DEPARTMENT

NOTIFICATION

The 12th March, 1951

No. 7777-LP-51/868.—The recommendations of the Committee constituted under section (5)(1)(a) of the Minimum Wages Act, 1948, in respect of agricultural labourers having been considered by Government, the Governor of the Punjab, in exercise of the power conferred by clause (a) of subsection (1) of section 3 read with subsection (2) of section 5 of the said Act, is pleased to fix the following minimum rates of wages within

the meaning of clause (ii) of subsection (1) of section 4 of this Act for the Agricultural Labourers in this State :—

A.—ATTACHED LABOURER—ADULT MALE (WHOLE-TIME SERVANT)

District	Minimum Wages
Hissar, Rohtak, Gurgaon, Karnal and Ambala (excluding Morni Sub-Tahsil)	Rs. 300 a year or Rs. 25 a month with meals ; or foodgrains of equivalent value with meals.
Simla, Kangra, Dalhousie area of Gurdaspur, Morni Sub-Tahsil of Ambala and Una Tahsil of Hoshiarpur	Rs. 250 a year or Rs. 21 a month with meals ; or foodgrains of equivalent value with meals
Amritsar, Jullundur, Ferozepore, Ludhiana, Hoshiarpur excluding Una Tehsil and Gurdaspur excluding Dalhousie area	Rs. 360 a year or Rs. 30 a month with meals ; or foodgrains of equivalent value with meals

B. CASUAL LABOURER EMPLOYED FOR SPECIFIC OPERATIONS

Operation	District	Adult male	Adult female
Ploughing, embanking, sowing, or manuring	Hissar, Rohtak Gurgaon, Karnal, Ambala (excluding Morni Sub-Tahsil)	Rs. 2 per day ; or Rs. 1-8-0 per day with meals	..
	Simla, Kangra, Una tahsil of Hoshiarpur, Dalhousie area of Gurdaspur, Morni Sub-Tahsil of Ambala	Rs. 1-8-0 per day ; or Re. 1 per day with meals	..
	Jullundur, Amritsar, Ludhiana, Gurdaspur (excluding Dalhousie area), Hoshiarpur (excluding Una Tahsil)	Rs. 2 per day ; Rs. 1-8-0 per day with meals	..
	Ferozepore ..	Rs. 2-8-0 per day ; or Rs. 2 per day with meals	..
Transplanting	Kangra ..	Re. 0-12-0 per day with meals	Re. 0-12-0 per day with meals
	Other Districts ..	Rs. 1-4-0 per kanal ..	Rs. 1-4-0 per kanal
Weeding ..	Hissar, Rohtak, Karnal, Ambala (excluding Morni Sub-Tahsil), Hoshiarpur (excluding Una Tahsil), Gurdaspur (excluding Dalhousie area)	Rs. 1-8-0 per day ; or Re. 1 per day with meals	Rs. 1-4-0 per day or Re. 0-12-0 per day with meals

[Minister for Education and Labour]

Operation	District	Adult male	Adult female
Weeding— <i>concl'd</i>	Simla, Kangra, Gur- gaon, Morni Sub- Tahsil of Ambala, Dalhousie area of Gurdaspur, Una Tahsil of Hoshiarpur	Re. 1 per day ..	Re. 0-12-0 per day
	Amritsar, Ludhiana, Ferozepore, Jullun- dur	Rs. 1-12-0 per day or Re. 1-4-0 per day with meals ; Re. 1 per kanal, whatever the local practice	Rs. 1-8-0 per day ; or Re. 1 per day with meals ; or Re. 1 per kanal, whatever the local practice
Irrigation ..	All districts ..	When irrigation is done by means of a dhinkli charsa or dal ; Rs. 2 per day; or Rs. 1-8-0 per day with meals. When irriga- tion is done from a canal or by a persian wheel, Re. 1 per day with meals	
Harvesting of wheat	Hissar ..	Rs. 2 per day; or Rs 1-8-0 per day with meals ; or one bhari of unthreshed wheat plants per day in accordance with the local practice	Rs. 1-8-0 per day ; or Re 1 per day with meals ; or one bhari of unthreshed wheat plants per day in accordance with the local practice
	Other districts ..	One bhari of un- threshed wheat plants per day or 5 per cent of the crop harvested in accordance with the local practice	One bhari of un- threshed wheat plants per day ; or 5 per cent of the crop harvested in accordance with the local practice
Threshing of wheat	Hissar, Rohtak, Gur- gaon, Karnal, Ambala	Rs. 1-8-0 per day with meals	..
	Simla, Kangra, Hoshiarpur, Gurdas- daspur	Rs. 1-8-0 per day ; or Re. 1 per day with meals or 4 seers of wheat per day with meals, in accordance with the local custom	..
	Jullundur, Ludhiana, Ferozepore, Amritsar	6 seers of wheat per day	..
Winnowing	All districts ...	One seer of wheat per maund of wheat win- nowed	..
To the Jhoka employed in connec- tion with making of gur	All districts ..	Rs. 1-8-0 per day with meals ; or 1 seer 4 chhataks per maund of gur produced, in ac- cordance with the local custom	..

Operation	District	Adult male	Adult female
Picking of cotton	All districts ..	1/16th of the Kapas picked ; or Re 0-1-0 per seer of kapas in accordance with the local custom	1/16th of the kapas picked ; or Re 0-1-0 per seer of kapas in accordance with the local custom

Notes.—(1) The number of working hours per day, and the number and quality of meals to be given to the labourer will be according to local practice.

(2) The minimum rates of wages in all these cases shall come into force on 1st October, 1951.

P. M. ISMAIL,

Secretary to Government, Punjab,
Health and Local Government Departments.

No. 7777-LP-51/869, dated the 12th March, 1951

A COPY is forwarded to the Punjab State Supervisor Agricultural Labour Enquiry, Simla-2, for information.

By order,

KISHAN CHAND,

SUPERINTENDENT, LABOUR AND PRINTING,
for Secretary to Government, Punjab,
Health and Local Government Departments.

DEMANDS OF CANE GROWERS OF KAPURTHALA DISTRICT

***746. Sardar Atma Singh :** Will the Minister for Agriculture and Forests be pleased to state—

- whether the Deputy Commissioner, Kapurthala, received any deputation of cane growers on the 25th June, 1957 ; if so, their demands ;
- the details of the demands which have so far been accepted by Government ?

Sardar Gurbanta Singh : (a) *Part I.*—Yes.

Part II.—A copy of the representation dated the 25th June, 1957, is laid on the Table.

(b) The matter is under consideration.

Memorandum submitted by the Cane growers Action Committee, Hamira to the Deputy Commissioner, Kapurthala on 25th June, 1957,

1. The arrears of cane price amounting to about Rs. 5 lacs along with the interest over the principal sum should be paid in lump sum. In case the Mill Authorities do not pay or play delaying tactics the Government should pay the arrears itself and add that amount to the loan of the Mills.

[Minister for Agriculture and Forests]

2. Last years interest over the principal sum amounting to Rs. 8,000 should also be paid along with the present payment.

3. The entire payment should be made through the Hamira Sugar cane Co-operative Society, Ltd., Hamira.

4. The commission on the cane should be paid to the society immediately.

5. The Mill is so old and full of mechanical defects that it has lost all confidence of the cane growers to crush their cane. The Government should take it under its possession immediately and run the Mill next year under her own administration.

KIRPAL SINGH
M.A., LL.B.,

President, Cane Growers Co-operative Society.

ਸਰਦਾਰ ਆਤਮਾ ਸਿੰਘ : ਕੀ ਇਹ ਗਲ ਠੀਕ ਹੈ ਕਿ ਹਮੀਰਾ ਸ਼ੂਗਰ ਮਿਲ ਦੇ ਮਾਲਕ ਨੇ ਇਸ ਮਿਲ ਨੂੰ ਨਾ ਚਲਾਉਣ ਦੀ ਸਰਕਾਰ ਨੂੰ ਇਤਲਾਹ ਦੇ ਦਿਤੀ ਹੈ ?

ਸ਼੍ਰੀ ਸਪੀਕਰ : ਤੁਸੀਂ ਆਪ ਹੀ ਕਿਉਂ ਨਹੀਂ ਕਹਿ ਦਿੰਦੇ ਕਿ ਤੁਹਾਨੂੰ ਇਸ ਗਲ ਦਾ ਪਤਾ ਹੈ। This cannot form subject of a supplementary question. (Why does not the hon. Member say that he knows this information. This cannot form subject of a supplementary question.)

LOANS TO AGRICULTURAL WORKERS

*762. Dr. Bhag Singh : Will the Minister for Agriculture and Forests be pleased to state whether there is any proposal under the consideration of Government to advance loans without interest or on low rates of interest to agricultural workers in the State to relieve their indebtedness ; if so, the details thereof ?

Sardar Gurbanta Singh : (1) No.

(2) Question does not arise.

DISTRIBUTION OF CEMENT IN KARNAL DISTRICT

*970. Shri Ram Piara : Will the Minister for Agriculture and Forests be pleased to state—

- (a) whether it is a fact that cement was distributed by the Agriculture Department during the period from April, 1956 to September, 1957, in Karnal District; if so, the quantity thereof month-wise ;
- (b) the names of the persons to whom the said distribution was made along with the quantity (in bags) distributed to each ;
- (c) the purpose for which cement was given to the persons referred to in part (b) above ?

Shri Suraj Mal : I have applied for extension.

ਸ਼੍ਰੀ ਰਾਮ ਘੋਸ਼ਾ : ਸਪੀਕਰ ਸਾਹਿਬ ਮੈਂ ਧੰਨਵਾਦ ਕਰਦਾ ਹਾਂ ਕਿ ਕੀ ਧੰਨਵਾਦ ਕੀਤਾ ਹੈ ਕਿ ਜਿਸ ਕੋਈ ਸਰਕਾਰ ਦੇ Government ਦੇ ਕੋਈ ਸਕੈਂਡਲ ਦੇ exposure ਹੋਣੀ ਹੋਈ ਹੈ ਉਸ ਦਾ ਜਵਾਬ ਨਹੀਂ ਦਿੱਤਾ ਜਾਂਦਾ ਅਤੇ ਉਸ ਦੇ ਲਈ time ਦੀ extension ਮੰਗ ਲੀ ਜਾਂਦੀ ਹੈ ?

Mr. Speaker : This is not a question, please.

ਸ਼੍ਰੀ ਰਾਮ ਘੋਸ਼ਾ : ਕਰਨਾਲ ਦੇ ਜ਼ਿਲੇ ਦੇ ਸਾਰੇ figures ਟੁੱਟ ਰਹੇ ਹਨ
(Interruptions.)

Mr. Speaker : No supplementary on this question, please.

ਸਰਦਾਰ ਆਤਮਾ ਸਿੰਘ : ਜਨਾਬ ਸਪੀਕਰ ਸਾਹਿਬ, ਪਿਛਲੇ ਸੈਸ਼ਨ ਵਿਚ ਟਾਲਣ ਦੇ ਵਾਸਤੇ ਇਹ ਜਵਾਬ ਦਿੱਤਾ ਜਾਂਦਾ ਸੀ ਕਿ "information is being collected" ਮਗਰ ਹੁਣ ਇਨ੍ਹਾਂ ਨੇ extension ਮੰਗਣ ਦਾ ਇਕ ਨਵਾਂ ਫਾਰਮੂਲਾ ਲੱਭ ਲਿਆ ਹੈ। ਸਪੀਕਰ ਸਾਹਿਬ, ਮੈਂ ਅਰਜ਼ ਕਰਦਾ ਹਾਂ ਕਿ ਜਿਨ੍ਹਾਂ ਸਵਾਲਾਂ ਦੀ extension ਮੰਗੀ ਗਈ ਹੈ ਉਨ੍ਹਾਂ ਵਿਚੋਂ ਇਕ ਦਾ ਵੀ ਜਵਾਬ ਸਾਨੂੰ ਨਹੀਂ ਦਿੱਤਾ ਜਾਂਦਾ। ਸਾਨੂੰ ਟਾਲਣ ਦੇ ਵਾਸਤੇ extension ਦਾ ਹਥਿਆਰ ਵਰਤਿਆ ਜਾਂਦਾ ਹੈ।

ਸ਼੍ਰੀ ਸਪੀਕਰ : ਇਹ ਜਿਹੜਾ extension ਮੰਗਣ ਵਾਲਾ procedure ਹੈ ਪਹਿਲੇ ਤਰੀਕੇ ਨਾਲੋਂ ਜ਼ਿਆਦਾ ਚੰਗਾ ਹੈ। ਅਗਰ ਵਜ਼ੀਰ ਸਾਹਿਬ ਦੋ ਜਾਂ ਚਾਰ ਦਿਨ ਦੀ extension ਲੈਂਦੇ ਹਨ ਤਾਂ ਉਸ ਦੇ ਬਾਅਦ ਤੁਹਾਨੂੰ ਜਵਾਬ ਮਿਲ ਸਕਦਾ ਹੈ।
(The procedure of asking for an extension is better than the previous practice. If an hon. Minister gets extension for two or four days then after that period the reply can be supplied to the hon. Member.)

ਸਰਦਾਰ ਆਤਮਾ ਸਿੰਘ : ਸਪੀਕਰ ਸਾਹਿਬ, ਪਿਛਲੇ session ਨੂੰ ਗੁਸਰਿਆਂ ਅਜ ਛੇ ਮਹੀਨੇ ਹੋ ਗਏ ਹਨ ਮਗਰ ਸਾਡੇ ਸਵਾਲਾਂ ਦਾ ਅਜ ਤਕ ਜਵਾਬ ਨਹੀਂ ਆਇਆ।

ਸ਼੍ਰੀ ਸਪੀਕਰ : ਤੁਹਾਨੂੰ ਮੈਂ ਅਰਜ਼ ਕਰਾਂ ਕਿ ਤੁਸੀਂ ਕਿਰਪਾ ਕਰਕੇ ਥੋੜੇ ਸਵਾਲ ਪੁੱਛਿਆ ਕਰੋ ਫੇਰ ਤੁਹਾਨੂੰ ਜਵਾਬ ਮਿਲ ਸਕਣਗੇ। He has already sent us questions which are sufficient for five years. (I would request the hon. Member to ask less number of questions then he will be able to get their replies. He has already sent us questions which are sufficient for five years.)

ਸਰਦਾਰ ਆਤਮਾ ਸਿੰਘ : ਜਨਾਬ ਸਪੀਕਰ ਸਾਹਿਬ, ਮੈਂ ਇਕੱਲਾ ਆਦਮੀ ਮਿਹਨਤ ਕਰਕੇ ਇਤਨੇ ਸਵਾਲ ਕਰਦਾ ਹਾਂ ਮਗਰ ਸਾਡੀ ਗੌਰਮਿੰਟ ਜਿਸ ਦੇ ਕੋਲ ਸਾਰੀ administrative machinery ਕੰਮ ਕਰਨ ਵਾਲੀ ਹੈ ਉਨ੍ਹਾਂ ਦਾ ਜਵਾਬ ਕਿਉਂ ਨਹੀਂ ਵਕਤ ਸਿਰ ਦੇ ਸਕਦੀ। ਇਨ੍ਹਾਂ ਦੇ ਮਾਤਹਿਤ ਲੱਖਾਂ ਦੀ ਗਿਣਤੀ ਵਿਚ ਮੁਲਾਜ਼ਮ ਹਨ ਮਗਰ ਫਿਰ ਭੀ ਇਹ ਮੇਰੇ ਸਵਾਲਾਂ ਦਾ ਜਵਾਬ ਨਹੀਂ ਦਿੰਦੇ।

UNA-JAHU ROAD IN TEHSIL HAMIRPUR, DISTRICT KANGRA

***795. Shri Rup Singh Phul :** Will the Minister for Public Works be pleased to state whether the construction work of Una-Jahu Road in tehsil Hamirpur, district Kangra, has been stopped; if so, the reasons therefor together with the time by which the construction work is likely to be taken up again and the time by which it is expected to be completed ?

Rao Birendar Singh : The construction work of Una-Jahu Road in tehsil Hamirpur, district Kangra, has not been stopped. It has not so far been taken in hand. The work will be taken in hand immediately after the estimate is sanctioned.

श्री रूप सिंह फूल : क्या वजीर साहिब बतायेंगे कि कब तक estimate sanction हो जायेंगे ।

लोक कर्म मंत्री : उम्मीद है कि बहुत जल्दी हो जायेंगे ।

GOODS CARRIERS ROUTE PERMITS

***923. Shri Ram Chandra Comrade :** Will the Minister for Public Works be pleased to state—

- (a) the total number of route permits for goods carriers issued in the State during the current year ;
- (b) the names and addresses of the recipients of the said permits and the number allotted to them along with the area for which the permits have been given ?

Rao Birendar Singh : (a) 385.

(b) A statement showing the names and addresses of the persons, who were sanctioned permits with the route and area for which these permits were sanctioned is laid on the Table of the House.

STATEMENT

Serial No.	Name and address	No. of permits	Area of operation
GENERAL			
1	Santokh Singh, village Dharuwali, tahsil Batala, Shivdev Singh, village Dharuwali	1	Punjab plains
2	Shri Narinder Nath Kaushal, son of Mahant Kirpa Nath, Rang Mahal, Gurdaspur	1	Ditto
3	Shri Dharam Paul Shori, village and post office Rahoni, tahsil Nawanshahr	1	Ditto
4	Shri Kehar Singh Sandhu, House No. 3355, Katra Dal Singh, Amritsar	1	Ditto
5	Shri Joginder Singh, Bangalow No. B-8, Faridabad Township	1	Ditto

Serial No.	Name and address	No. of permits	Area of operation
GENERAL—CONTD			
6	Shri Vishwa Mittar, c/o Chaudhri Ram, Contractor, House No. 75, Sector 22-B, Chandigarh	1	Punjab plains
7	Shri Gurdit Singh, son of S. Hari Singh, Shahbajpur, post office Malikpur, tahsil Rupar, district Ambala	1	Ditto
8	Shri Garja Singh (Bua), son of S. Atma Singh, Khantaspur, post office Malikpur, tahsil Rupar (Ambala)	1	Ditto
9	S. Rajinder Singh, village Dhaundran, tahsil Samrala	1	Ditto
10	Shri Gurcharan Singh Wadhawa Singh, Dugri, tahsil Tarn Taran	1	Ditto
11	Shri Kashmir Singh Randhawa, son of Kartar Singh village and post office Udhonangal, district Amritsar	1	Ditto
12	Shri Gurbax Singh Bhatia, House No. BX-804, Dholawala Mohalla, Ludhiana	1	Ditto
13	Shri Om Parkash Bector, son of Lala Jiwa Ram, Doraha, district Patiala	1	Ditto
14	Shri Ujagar Singh, son of Shri Basant Singh, Beharam, Jullundur	1	Ditto
15	Shri Nathi Ram, Editor, Weekly Sachai	1	Ditto
16	Shri Charan Singh, son of Wishwa Bandhu Gupta, Managing Editor	1	Ditto
17	Shri Ishwar Singh, son of Randhir Singh, Doraha Mandi	1	Ditto
18	Shri S. R. Dhir, Dhir Building, Fatehpur, Jullundur City	1	Ditto
19	Shri Teja Singh, son of Waryam Singh, Purewal Lodge, Jullundur	1	Ditto
20	Shri Karnail Singh, son of Wazir Singh, Jat, village and post office Munda Pind, police station Sirhali Kalan, district Amritsar	1	Ditto
21	Shri Lachhman Dass Narang, Municipal Committee, Khanna, district Ludhiana	1	Ditto
22	Shri Dewarka Dass, son of Pandit Nemo Nath, Mohalla Dhadhirian, Teli Gate, Batala	1	Ditto
23	Shri Des Raj, son of Shri Hans Raj, c/o Shri Ram Nath Azad, Moga	1	Ditto
24	Shri Harbans Lal, village Sarai Nanga, post office Bariwala, tahsil Muktsar, district Ferozepore	1	Ditto
25	Shri Harnam Singh, son of S. Gurmukh Singh, village and post office Machhiwara, Ludhiana	1	Ditto

[Minister for Public Works]

Serial No.	Name and Address	No. of pe. mits	Area of operation
GENERAL— CONTD			
26	Shri Chanan Singh, son of L. Labh Singh, Mamdot, district Ferozepore	1	Punjab plains
27	Shri Jaswant Singh, son of S. Amar Singh, Mamdot, Jalohe, district Ferozepore	1	Ditto
28	Shri Harinder Paul Singh, Nahar Bhawan, Patiala c/o Sant Inder Singh Chakarawarti	1	Ditto
29	Shri Sant Dalip Singh, c/o Sant Baba Gurmukh Singh, Kar Sewa Dera Sahib, post office Jamrai, tahsil Tarn Taran	1	Ditto
30	Shri Chet Singh Anand, Mohalla Kache, Johar, Nahan	1	Ditto
31	Shri Charanji Lal, son of Kirpa Ram, Brahmin, of Sidhwan Kalan	1	Ditto
32	Shri Harchand Singh, son of S. Arjan Singh, 65, Jhok Road, Ferozepore Cantt.	1	Ditto
33	Shri Mohinder Singh, son of Kartar Singh, village Jassowali, tahsil Jagraon, district Ferozepore	1	Ditto
34	Shri Prem Lal Gupta, opposite Arya Samaj, Ambala Cantt.	1	Ditto
35	Shri Tem Singh, son of Garib Singh, c/o Ranbir Singh, son of Dharam Singh, village Deon Khera, post office Tappa Khera, tahsil Muktsar, district Ferozepore	1	Ditto
36	Shri Jassa Singh, village and post office Kairon, tahsil Tarn Taran, district Amritsar	1	Ditto
37	Shri Nanak Chand Bakshi, 509-A. Model Town, Panipat, district Karnal	1	Ditto
38	Shri Ajit Singh, Ex-M. L. A., Hoshiarpur	1	Ditto
39	Shri Amar Nath Kaveshar, Morinda	1	Ditto
40	Shri Basant Singh, son of Narain Singh, village Kot Data, post office Sarhali, district Amritsar	1	Ditto
41	Shri Avtar Singh, B.A., LL.B., son of S. Amar Singh, 55, Hussainpura, Amritsar	1	Ditto
42	Shri Boota Singh, son of Deva Singh, village Sewa Nagar, tahsil Phagwara	1	Ditto
43	Shri Bir Singh Jouhal, son of Rajmal, village and post office Jandiala, district Jullundur	1	Ditto
44	Shri Chattar Singh Basant Singh, village Kōt Datta, post office Sarhali, district Amritsar	1	Ditto
45	Shri Dalip Singh Gill and Harbans Singh Machike, post office Valtaha, district Amritsar	1	Ditto

Serial No.	Name and address	No. of permits	Area of operation
GENERAL—CONTD			
46	Shri Daya Kishan, son of Rasila Ram, 112, Dayanand Nagar, Amritsar	1	Punjab plains
47	Shri Daulat Ram, M.L.A., son of Kotu Ram, Kaithal	1	Ditto
48	Shri Gurdip Singh, son of Chade Singh, village Lidhar, post office Rayya, Amritsar	1	Ditto
49	Shri Gurbux Singh Sarkaria, village and post office Khalsa (Saidmohd), Amritsar	1	Ditto
50	Shri Hans Raj Suri, son of Shri Hari Chand, Municipal Commissioner, Ambala City	1	Ditto
51	Shri Harnam Singh, M.L.A., village and post office Begowal, district Kapurthala	1	Ditto
52	Shri Harnam Singh, son of S. Hira Singh, Majha Farm, Kurukshetra	1	Ditto
53	Shri Jyoti Parshad, son of Shri Raja Ram, House No. 3619, Ward No. 2, Ambala City	1	Ditto
54	Shri Jai Inder Singh, son of Sohan Singh, Chowk Baba Sahib, Amritsar	1	Ditto
55	Shri Labh Singh, son of Aroor Singh, Ward No. 7, Patti, Amritsar	1	Ditto
56	Shri Mohan Singh, B.A., 157, Tehsilpura, Amritsar	1	Ditto
57	Shri Nil Kanth, son of Shri Gujjar Mal, Dina Nagar district Gurdaspur	1	Ditto
58	Shrimati Rakman Rani, w/o Jai Ram, Katra Sher Singh, Amritsar	1	Ditto
59	Shri Surjan Singh, son of Kesar Singh, village Nagoke, district Amritsar	1	Ditto
60	Shri Nand Lal Ahuja, son of Lala Charan Dass Ahuja, Jai Hind Building, Mohalla Sayyadan, Ludhiana	1	Ditto
61	Shri Surinder Nath, son of Milkhi Raj, village and post office Santokhgarh, district Hoshiarpur	1	Ditto
62	Shri Hari Chand Pehlwan, son of Sohani Shah, Dhangu/Railway Road, Pathankot/Jullundur	2	Ditto
63	Shri Om Parkash, son of Shri Makhan Mal, Bazar Chakri, Batala	1	Ditto
64	Shri Sardari Lal Mahajan, son of Lala Makhan Lal, Batala, district Gurdaspur	1	Ditto
65	Shri Sohan Singh, son of Jawala Singh, village and post office Dhulka, district Amritsar	1	Ditto

[Minister for Public Works]

Serial No.	Name and address	No. of permits	Area of operation
GENERAL—CONTD			
66	Shri Shankar Singh, son of Natha Singh, village Sangatpura, tahsil Tarn Taran	1	Punjab plains
67	Shri Mohinder Singh, c/o Shri Ishar Singh Majhail, Chowk Baha Sahib, Amritsar	1	Ditto
68	Shri Sadhu Singh, son of Devi Singh, Radha Swami, Amritsar	1	Ditto
69	Shri Kesar Singh, son of Gurdit Singh, Kesar Hind, Patiala	1	Ditto
70	Shri Lal Singh Pehalwan, son of Kesar Singh, House No. 3903/6, near Moti Bagh, Patiala	1	Ditto
71	Shri Madan Lal Singh Sethi, village and post office Khalra, district Amritsar	1	Ditto
72	Shri Gurdial Singh, son of Ranjit Singh, village Katani Kalan, district Ludhiana	1	Ditto
73	Shri Om Parkash Bansal, son of Kundan Lal Aggarwal, Joint Secretary, Socialist Party, district Ferozepore, Branch Bikaneri Road, Fazilka	1	Ditto
74	Shri Gurdial Singh, Motor Mechanic, village and post office Nainowali, district Hoshiarpur	1	Ditto
75	Shri Sarwan Singh, village Saidpur, post office Thanna, via Anandpur, district Hoshiarpur	1	Ditto
76	Shri Gurdip Singh Brar, son of Ranjit Singh, village and post office Abul Kharana, district Ferozepore	1	Ditto
77	Shri Gurnam Singh, son of Karam Singh, village and post office Abul Kharana, tahsil Muktsar, district Ferozepore	1	Ditto
78	Shri Jagir Singh, Burj Rai Ki ..	1	Ditto
79	Shri Rulia Singh Bargari ..	1	Ditto
80	Shri Jagdish Raj, son of Lala Makhan Mal, Batala, district Gurdaspur	1	Ditto
81	Shri Sohan Singh, village Manojhal, district Amritsar	1	Ditto
82	Shrimati Gurcharan Kaur Vaid, w/o S. Kehar Singh Sandhu, House No. 3355, Katra Dal Singh, Amritsar	1	Ditto
83	Shri Kuldip Sandhu, c/o S. Kehar Singh Sandhu, 13 JB/2, Sector 22-D, Chandigarh	1	Ditto
84	Shri Asa Singh, son of Atma Singh, Jat, village Hehri, tahsil Tarn Taran, district Amritsar, now at House No. 3355, Katra Dal Singh, Amritsar	1	Ditto

Serial No.	Name and address	No. of permits	Area of operation
GENERAL—CONTD			
85	Shrimati Narinder Kaur, daughter of S. Ram Singh, Retired Sub-Inspector of Police, village and post office Vellah, tahsil and district Amritsar	1	Punjab plains
86	Shri Pritpal Singh Sodhi, son of Sodhi Darbara Singh, Katra Jallianwala, Akhara Balland, Amritsar	1	Ditto
87	Shri Tara Singh Ghuman, son of S. Gurdial Singh, village Ghuman Khurd, post office Naushehra Maja, district Gurdaspur	1	Ditto
88	Shri Onkar Singh, son of S. Asa Singh, village and post office Daroli Kalan, district Jullundur	1	Ditto
89	Shri Muni Lal, son of Shri Salig Ram Seth, proprietor Bharat Woollen and Silk Mills, G. T. Road, opposite Narain Cold Storage, Amritsar	1	Ditto
90	Shrimati Parmeshari Devi (Refugee), c/o Shri Sant Ram Dhody (Refugee), Railway Quarters, Jullundur	1	Ditto
91	Shri Chuni Lal, House No. 50, Ward No. 1, Anaj Mandi, Ambala City	1	Ditto
92	Shri Piara Singh Ajit Singh, sons of S. Dharam Singh of Thata, post office Aiman Kalan, district Amritsar	1	Ditto
93	Shri Mohan Singh, son of S. Suba Singh, c/o National Motor Transport Company, near Queens Statue, Gurdwara Saragarhi, Amritsar	1	Ditto
94	Shri Hukam Singh, village Marhana, tahsil Tarn Taran, district Amritsar (son of S. Wasan Singh)	1	Ditto
95	Shri Inder Singh Jathedar, son of S. Jawala Singh, village and post office Gegobuha, district Amritsar	1	Ditto
96	Shri Sundar Singh, son of S. Sham Singh, c/o S. Ram Singh Gumhar, Phagwara Gate, Jullundur	1	Ditto
97	Shri Jaswant Singh Khehra, son of S. Buta Singh, village and post office Nagoke, district Amritsar	1	Ditto
98	Shri Pran Nath, son of Lala Ladha Ram, c/o Lala Lakhmi Dass, Contractor, Tohana, district Hissar	1	Ditto
99	Shri Fateh Singh, son of Ch. Chhalu Ram, Jat, village Wazirpura, post office Beri, district Rohtak	1	Ditto
100	Shri Kartar Singh Bahar, son of S. Machhi Singh, House No. 102, Mohalla Sayadan, Jullundur City	1	Ditto
101	Shri Ram Singh, son of S. Sant Singh, 4, Svoy Hotel, Ambala Cantt.	1	Ditto
102	Shri Satinder Kumar, son of Shri Sunam Rai, M.A., Fazilka, district Ferozepore	1	Ditto

[Minister for Public Works]

Serial No.	Name and address	No. of permits	Area of operation
GENERAL—CONCLD			
103	Shri Ujagar Singh, son of S. Achhar Singh, village Sekhon, post office Sekhon, tahsil and district Gurdaspur	1	Punjab p'ains
104	Shri Ram Singh, son of S. Jiwan Singh, village Kishanpura, district Ferozepore	1	Ditto
105	State Orphanage, Karnal	1	Ditto
106	Shri Hanas Raj Mehta, c/o Mr. Shanti Pal Walia, opposite Tribune Office, Punjab, Mohalla Ambala Cantt.	1	Ditto
107	Shri Jatinder Singh, son of S. Naghbir Singh, Ludhiana	1	Ditto
108	Shrimati Sarla, c/o S. Lal Singh, Model Town, Jullundur	1	Ditto
109	Shri Jagdish Singh, village Rehmanpur, Jullundur	1	Ditto
110	Shri Shyam Singh, son of Late Thakar Jhunna Singh, 538/L, Dehra Dun	1	Ditto
111	Shri Risal Singh, Rohtak	1	Ditto
112	Ram Rattan Sharma, son of Shri Chet Ram, Batala	1	Ditto
113	Shri M. C. Rosha, son of Shri Anant Ram, Congress Worker, Thanesar	1	Ditto
114	Dr. Parduman Singh, Ludhiana	1	Ditto
115	S. Kishan Singh Liqa, Ludhiana	1	Ditto
116	S. Jagir Singh, National Transport Co., Ludhiana	1	Ditto
SCHEDULED CASTES			
1	Shri Parbhati Ram, son of Lalita Ram, Dhanik, Gowshala Street, Muktsar, district Ferozepore	1	Punjab plains
2	Shri Mehar Chand, son of Shri Kesar Ram, Harijan, Ward No. 2, Muktsar, district Ferozepore	1	Ditto
3	Shri Darbara Singh, son of Shri Bhagwan Singh, Naraingarh, district Amabala	1	Ditto
4	Shri Bhagat Gurandass, Balmik Nagar, Hoshiarpur	1	Ditto
5	Shri Bishambar Dass, c/o Punjab Gram Udyog Samiti, Naraingarh	1	Ditto
6	Shri Amar Singh, son of S. Waryam Singh, Mazbi Sikh, village and post office Pandori Takhat Mal, tahsil Tarn Taran, district Amritsar	1	Ditto

Serial No.	Name and address	No. of permits	Area of operation
SCHEDULED CASTES—CONTD			
7	Shri Bakhshish Singh, President, Co-operative Society, village Chibranwali, post office Warwan Bodla, tahsil Muktsar, district Ferozepore	1	Punjab plains
8	Shri Mukhtiar Singh, Malkiat Singh, Kewal Singh, Bhag Singh, Dharamkot, district Ferozepore	1	Ditto
9	Shri Atma Singh of Rupar	1	Ditto
10	Shri Kishan Singh, son of Jumma Singh, Mazbi Sikh (Scheduled Caste), village Harnampura, post office Jaspal Bangar, district Ludhiana	1	Ditto
11	Shri Harnam Singh, son of Shri Tirkha, Chamar, village Sisana, tahsil Bana Kaslan, district Rohtak	1	Ditto
12	Shri Kanshi Ram, House No. 263, Krishanpura, Sonapat	1	Ditto
13	Shri Mukhtiar Singh, Ex-M.L.A., Dharamkot, tahsil Zira, district Ferozepore	1	Ditto
14	Shri Gurdev Singh, son of Midha Singh, Mazbhi Sikh, village Mukandsingh wala, tahsil Muktsar, district Ferozepore, Shri Jaswant Singh, son of S. Midha Singh of Mukand Singhwala, tahsil Muktsar, district Ferozepore	1	Ditto
15	Shri Tokha, Harijan, son of Shri Ratti Ram (died in Independence movement), village and post office Bohar, tahsil and district Rohtak	1	Ditto
16	Shri Siri Ram Harijan, Congress Worker, village Sisana, tahsil and district Rohtak	1	Ditto
17	Shri Bharat Singh, c/o Chand Ram, M.L.A., Ravidas Nagar, Rohtak	1	Ditto
18	Shri Duni Chand, Harijan, Congress Worker, Nagrota Bagwan, Kangra. Extended for hill roads of Hoshiarpur and Kangra Districts (except Pathankot-Manali Road)	1	Ditto
19	Shri Prabu Dayal, son of Chhotu Ram, village and post office Sargthal, tahsil Gohana	1	Ditto
20	Shri Rulia Ram, son of Badlu, Harijan, Mohalla, Babra, district Rohtak	1	Ditto
21	Shri Samuel Akhtar, care of Indian Christian, Teacher, Mission High School, Palampur. Extended for Kangra and Hoshiarpur Hill Roads except Pathankot-Manali Road	1	Ditto
22	Shri S. M. Jacob, son of Lal Chand, c/o Mrs. M. Jacob, Staff Nurse, Hoshiarpur	1	Ditto
23	Swaran Harijan Welfare Society, Hamirpur, district Kangra	1	Ditto

[Minister for Public Works]

Serial No.	Name and address	No. of permits	Area of operation
SCHEDULED CASTE — <i>concl'd.</i>			
24	Shri Gurbux Singh, son of Shri Goma Singh, President, District Balmik Union, Rohtak	1	Punjab plains
25	Shri M. G. Daniels, Sister Incharge, Francis, Newton Hospital, Ferozepore Cantt.	1	Ditto
26	Shri Surat Singh, Ex. Sepoy, No. 4021, Harijan, village and post office Singhwakhasa, tahsil Hansi	1	Ditto
27	Shri Arjan, Balmik, son of Ch. Hira of Jallowal, post office Kala Bakra, tahsil and district Jullundur	1	Ditto
28	Shri Telu Ram, Harijan, Member, Executive Committee, District Congress Committee, Ambala House No. 2177, Mohalla Charimaran, Kacha Bazar, Ambala Cantt.	1	Ditto
29	Shri Chuni Lal, Pathankot	1	Ditto
NATIONALIST MUSLIMS			
1	Shri Aziz-ul-Rehman, son of Maulana Habib-ul-Rehman, Ludhiana	1	Punjab plains
2	Shri Bashir Ahmed, son of Shri Mohd Abdullah, Qadian, district Gurdaspur	1	Ditto
3	Shri Mujahid Kamal Khan, son of Shri M. A. Khan, post office Ranhera, tahsil Ballabgarh, district Gurgaon	1	Ditto
4	Shri Saiful Islam Khan, son of Shri M. A. Khan, post office Panhera, tahsil Ballabgarh, district Gurgaon	1	Ditto
5	Shri Khurshaid Ahmad, son of Haji Feroze Khan, district Gurgaon	1	Ditto
6	Shri Said-ur-Rehman Ludhianvi (Maulana), Jamia Masjid, Domanzli, Mochpura, Ludhiana	1	Ditto
POLITICAL SUFFERERS			
1	Shri Gurmukh Singh, son of Ram Singh, President, Rickshaw Union, Rohtak	1	Punjab plains
2	Shri Ram Krishan Nanda, son of Shri Sita Ram Nanda, of Hamirpur, district Kangra	1	Punjab plains plus Hill roads of Kangra and Hoshiarpur District except Pathankot—Manali Road
3	Shri Ujagar Singh, A/S S. Wasawa Singh, village and post office Chabhal, district Amritsar	1	Punjab plains
4	Shri Balwant Singh, son of Bāwa Dasaundha Singh, Yamuna Nagar, Ambala	1	Ditto

Serial No.	Name and address	No. of permits	Area of operation
POLITICAL SUFFERERS— <i>contd.</i>			
5	Shri Joginder Singh Randhwa, village Dhunda, post office Fatehabad, tahsil Tarn Taran, district Amritsar	1	Punjab plains
6	Shri Raj Kumar, c/o Hem Raj Marwaha, Dhangu Road, Pathankot	1	Ditto
7	Shri Narsingh Dutt, 48-M.L.A., Flats (son of Pandit Muni Lal Kalia)	1	Ditto
8	Shri Ravi Dutt, 48 M.L.A. Flats, Chandigarh	1	Ditto
9	Shri Kartar Singh Sarhadi, House No. 1560, Ward No. 1, Ambala City	1	Ditto
10	Shri Mohinder Singh, son of Shiv Singh, village Bains Kalan, Haryana, tahsil and district Hoshiarpur	1	Ditto
11	Shri Kabul Singh Master, Gobindpuri, Chief Editor, Punjabi Janta, Hoshiarpur Road, Jullundur	2	Ditto
12	Shri Gurbachan Singh, son of S. Partap Singh, village Latron, thana Tanda, tahsil Dasuya	1	Ditto
13	Shri Hans Raj Mamdot, General Secretary, Member State Congress Halqa Ambala, tahsil Una, district Hoshiarpur	1	Ditto
14	Shri Joginder Singh, President, C. C., village Nanoan Wala Jattan, tahsil Hoshiarpur	1	Ditto
15	Shri Kidar Nath Sharma, son of Pandit Lakshmi Das, inside Saidan Gate, Jullundur City	1	Ditto
16	Shri Parma Nand Narang, son of Shri Karam Chand Narang, EQ-36 Paca Bagh, Jullundur City	1	Ditto
17	Shri Parma Nand Kidar Nath, Jullundur City	1	Ditto
18	Shri Sat Pal Mittal, son of Amar Nath, B. V. 923, Gowshala Road, Ludhiana	1	Ditto
19	Shri Sumer Singh, Ex-M.L.A.	1	Ditto
20	Shri Sunam Rai, M.A., son of Kanshi Ram, President, City Congress Committee, Rohtak	1	Ditto
21	Shri Badri Parshad Kala, care of Shri Ram, resident of Meham, district Rohtak	1	Ditto
22	Shri Bal Krishan, son of Amar Nath Sood, Mohalla Marneshan, Hoshiarpur	1	Ditto
23	Shri Bal Kishan, son of Master Nand Lal, Panipat	1	Ditto
24	Shri Bhagwan Singh, alias Partap Singh, son of Bhagat Singh, village Wadala Granthiana, post office Khas Batala	1	

[Minister for Public Works]

Serial No.	Name and address	No. of permits	Area of operation
POLITICAL SUFFERERS— <i>contd.</i>			
25	Shri Banwari Lal, village Jatheri, tehsil Sonapat, post office Narela	1	Punjab plains
26	Shri Bharat Singh, son of Ganga Ram, village Mohhna, district Rohtak	1	Ditto
27	Shrimati Bhagwanti, w/o Maharaj Mal, c/o L. Shanti Sarup, Advocate, Amritsar	1	Ditto
28	Shri Banu Ram Gupta, Congress Worker, Shaha-bad	1	Ditto
29	Shri Barahma Nand, President Congress Committee, Santokhnagar	1	Ditto
30	Shri Chattar Singh, son of Surat Singh, village Ali Kalan, Tappa Rajuri, tehsil Hamirpur	1	Ditto
31	Shri Des Raj Tandon, son of Sant Lal, village and post office Rohat, tehsil Sonapat	1	Ditto
32	Shri Kirpal Singh Randhawa, Sant Villa, G.T. Road, Amritsar	1	Ditto
33	Shri Madan Mohan Chopra, House No. 38, Sector, 22-B, Chandigarh	1	Ditto
34	Shri Ram Singh Jakkar, son of Shri Ram, village and post office Ladain, tehsil Jhajjar	1	Ditto
35	Shri Ram Singh Jat, Ranjit Hotel, Sector 23, Chandigarh	1	Ditto
36	Shri Sarup Singh Pannu, village Naushehra, Pannun, Amritsar	1	Ditto
37	Shri Sahib Singh Labh Singh, Cinema Road, Ludhiana	1	Ditto
38	Shri Shanti Sarup Sharma, President Congress Committee, Karnal	1	Ditto
39	Shri Dhana Singh, son of Pirdan Singh, village and post office Baland, tehsil Rohtak	1	Ditto
40	Shri Udham Singh, son of Bundha Singh, village and post office Margindpura, Amritsar	1	Ditto
41	Shri Baksha Singh, House No. 221, Mohalla Mashad, Sonapat	1	Ditto
42	Shri Dharam Singh, son of Brij Lal, village and post office, Roh, tehsil Sonapat	1	Ditto
43	Shri Kulbir Singh, 5 L/44, Faridabad Town, Gurgaon	1	Ditto
44	Shri Arjan Singh Sach, village Kharaudi, post office Hakumatpur, district Hoshiarpur	1	Ditto

Serial No.	Name and address	No. of permits	Area of operation
POLITICAL SUFFERERS— <i>contd.</i>			
45	Shri Bashesar Nath, Member, Congress Committee, Shahzadpur	1	Punjab plains
46	Shrimati Sushila Tair, Batala ...	1	Ditto
47	Shri Tirath Ram Bali, c/o S. Teja Singh Sahney, 471, B.C. Bazar, Ambala Cantt.	1	Ditto
48	Shri Varindar Kumar, c/o L. Shanti Sarup, Advocate, Amritsar	1	Ditto
49	Shri Ram Parkash Comrade, son of Sajjan Mal, House No. BVI-814, Rohtak	1	Ditto
50	Shri Nant Ram Malhotra, House No. 600/13, Purani Kanak Mandi, Katra Chanian, Amritsar	1	Ditto
51	Shri Manna Singh Hakim, son of Prem Singh, House No. 696, Chatta Jamnigar, Fatehpuri, Delhi	1	Ditto
52	Shri Bharat Mittar, son of Shri Pindi Das ...	1	Ditto
53	Shri Kranti Kumar, son of Shri Pindi Dass ...	1	Ditto
54	Shri Chanan Singh, President, Congress Committee, Patti	1	Ditto
55	Shri Jasbir Singh, son of Waryam Singh, village and post office Bhagowal, tehsil Batala	1	Ditto
56	Shri Jagan Nath, President, Congress Committee, Kartarpur	1	Ditto
57	Shri Kashmira Singh, son of Waryam Singh, district Congress Committee, Jullundur	1	Ditto
58	Shri Khairati Ram, son of L. Ram Lal, c/o District Congress Committee, Jullundur	1	Ditto
59	Shri Mubarik Singh, President, District Congress Committee, Urban Sharifpura, Amritsar, 440 Rani Bazar, Sharifpura, Amritsar	1	Ditto
60	Shri Om Parkash, Member P.P.C.C., Kartarpur	1	Ditto
61	Shri Preeti Lal, son of Bicha Ram, District Congress Committee, Ambala	1	Ditto
62	Shri Pritam Singh Karak, s/o S. Ishar Singh, President, Congress Committee, Dasuya	1	Ditto
63	Shri Ram Sarup, District Congress Committee, Dasuya	1	Ditto
64	Shri Dilbagh Singh Bagi, village and post office Masit Pakkot, via Unmar, Hoshiarpur	1	Ditto
65	Shri Joginder Singh, son of S. Gopal Singh Qaumi, 163, G.T. Road, Jullundur	1	Ditto

[Minister for Public Works]

Serial No.	Name and address	No. of permits	Area of operation
POLITICAL SUFFERERS— <i>concl'd.</i>			
66	Shri Bhagwan Singh, son of Shri Hem Singh, House No. EE-328, Bhag Karam Baksh Panjpeer, Jullundur City	1	Punjab plains
67	Shri Mehar Singh Giani, Railway Road, Kurukshetra, district Karnal	2	Ditto
68	Shri Harwant Singh Sehgal, son of S. Shihan Singh Sehgal, W.S. 48, Basti Sheikh, Jullundur City	1	Ditto
69	Shri Dyal Singh Azad, c/o Dr. Kartar Singh, Veterinary Assistant, Sirsa, district Hissar	1	Ditto
70	Shrimati Sant Kaur, w/o S. Dyal Singh Azad c/o Dr. Kartar Singh, c/o Veterinary Assistant, Sirsa, district Hissar	2	Ditto
71	Shri Mohinder Singh, son of Sant Sarup Singh, village and post office Naushehra Pannun, tehsil Tarn Taran, Amritsar	1	Ditto
72	Shrimati Luxmi Devi w/o Shri Ratti Ram, Social Welfare District Organizer, Raily Road, Rohtak City, Shri Ishar Singh, son of Shri Mauju Ram Saini, Rohtak, Sainipura	1	Ditto
73	Shri Gian Singh, son of Shri Ganga Singh Kohli, Gill Lodge, Putlighar, Amritsar	1	Ditto
74	Shri Hukam Chand, son of Pokhar Dass, Mandi Dabwali, district Hissar	1	Ditto
75	Shri Khub Ram, Harijan, son of Jawana Ram, village and post office Ghautala, district Hissar	1	Ditto
76	Shri Satya Nand Ohri, c/o Delhi Cloth Mills Store, Sector No. 22, Chandigarh	1	Ditto
77	Shri Mota Singh, village Bahbalpur, post office Kot Fatudi, district Hoshiarpur	1	Ditto
78	Shri Gurnam Singh Khushdil, son of S. Charan Singh, B-249, Model Town, Karnal	1	Ditto
79	Shri Mit Abhilashi Sharma, c/o The Punjab Saw Mills, Gurgaon	1	Ditto
80	Shri Tikka Tirlochan Singh, son of Sant Nidhan Singh Alam, BV/63, Ihata Sher Jung, Ludhiana	1	Ditto
81	Shri Mehar Singh, son of Gujjar Singh, village and post office Kairon, tehsil Tarn Taran, district Amritsar	1	Ditto
82	S. Kukan Singh, son of S. Basant Singh ..	1	Ditto

Serial No.	Name and address	No. of permits	Area of operation
EX-SERVICEMEN			
1	Shri Fateh Chand, c/o Shri D.N. Kahan, Assistant Editor, Hindustan Times, New Delhi	1	Punjab plains
2	Shri Madho Ram Naik, c/o Arjan Singh, Western Command, Meerut	1	Ditto
3	Shri Chanan Singh, village and post office Kairon, tehsil Tarn Taran, Amritsar	1	Ditto
4	Shri Gurbux Singh, son of S. Budh Singh, village Kundal, post office Kundal, tehsil Abohar, district Ferozepur	1	Ditto
5	Shri Sucha Singh, son of S. Partap Singh, village Mothapur, tehsil and district Jullundur	1	Ditto
6	Shri Waryam Singh Saighal, son of S. Teja Singh, W.S. 108, Basti Sheikh, Jullundur City	1	Ditto
7	Shri Parkash Chand Dutt, Ex-Subedar Major, c/o Shri I.C. Dutta, Bar-at-Law, Committee Ganj, Hoshiarpur	1	Ditto
8	Shri Ajit Singh Rasaldar, village Naushehra Punwan, district Amritsar	1	Ditto
9	Shrimati Chandan Kaur w/o Sub. Lal Chand village and post office Sonapat, district Rohtak	1	Ditto
10	Shri Banta Singh, village and post office Bohani via Adampur, district Jullundur	1	Ditto
11	Shri Nachhatar Singh, I.N.A., son of S. Thakar Singh, village Sangatpura, post office Bagha-purana, tehsil Moga, district Ferozepur	1	Ditto
12	Shri Jetha Singh, son of S. Binda Singh, caste Harijan, village Bughipura, at present c/o Singapore Cloth Store, Main Bazar, Moga, district Ferozepore	1	Ditto
13	Shri Gurdial Singh, village Golra (sub-tehsil Mukerian)	1	Ditto
14	Pensioner Subedar Shri Jagat Singh, son of S. Waryam Singh, village Alipore, post office Mithepore, tehsil and district Jullundur	1	Ditto
15	Shri Amir Singh (Ex-INA), Mohalla Jattan, Sonapat, district Rohtak	1	Ditto
16	Shri Kashmira Singh, son of S. Jasmer Singh Gills Park, Moga, district Ferozepore	1	Ditto
17	Shri Capt. Rattan Singh, I.N.A, son of Ch. Ralla Ram, Jangiana Garden Colony, post office Sahnewal, district Ludhiana	1	Ditto

[Minister for Public Works]

Serial No.	Name and address	No. of permits	Area of operation
EX-SERVICEMEN—concl'd.			
18	Shri Bishan Singh, I.N.A, son of Radha Ram, village Salimpur, post office Satnam, tehsil Garh-Shankar, district Hoshiarpur	1	Punjab plains
19	Shri Sub. Amir Singh, Mehm, district Rohtak ..	1	Ditto
CO-OPERATIVE SOCIETIES			
1	Shri Balwant Singh, Amritsar Model Co-operative Farming Society, Amritsar	3	Punjab plains
2	Saraj Hill Motor Transport Co-operative Society, Banjar	1	Ditto
3	Prabhat Roadways Co-operative Transport Society, Hoshiarpur	15	(1) Hilly, Hoshiarpur and Kangra District, hill roads plus 5 plains)
4	Jullundur Co-operative Farming Society ..	2	Punjab plains
5	Choneek Farm Co-operative Society Adhoga, district Ambala	1	Ditto
6	Pathankot Kangra Workers Co-operative Transport Society, Ltd., Pathankot	1	Ditto
7	Balmik Sewal Multipurposes Co-operative Society, Gurgaon	2	Ditto
8	Harijan Labour and Construction Co-operative Society, Ltd., Rupar	2	Ditto
9	Gohana Harijan Co-operative Transport Society, Ltd., Gohana, district Rohtak	1	Ditto
10	Harijan Balmiki Friends, Co-operative Transport Society, Ltd., Mandi Dabwali, district Hissar	2	Ditto
11	Amritsar Co-operative Society Cold Storage, G.T. Road, Amritsar	1	Ditto
12	Pepsu Goods Transport Cooperative Society, Gobindgarh Mandi	2	Ditto
13	Bahadurgarh Co-operative Transport Society, Ltd., Bahadurgarh	1	Ditto
14	Beri Co-operative Transport Society Ltd., Beri, tehsil Jhajjar	1	Ditto
15	Subash Co-operative Transport Society, Jharli, tehsil Jhajjar	1	Ditto
16	The Labour Co-operative Society Ltd., Rehlu, tehsil and district Kangra, post office Rehlu	1	Ditto

Serial No.	Name and address	No. of permits	Area of operation
CO-OPERATIVE SOCIETIES—CONCLD			
17	Dhaar Transport Co-operative Society, post office Rajpur, district Kangra	1	Punjab plains
18	Messrs Harijan Co-operative Transport Society Ltd., Rohtak	2	Ditto
19	Friends Co-operative Society, Phagwara	2	Ditto
20	Rampura Multipurpose Co-operative Society, Rampura, (Rewari), district Gurgaon	1	Ditto
21	Gurdaspur Harijan Co-operative Transport Society Ltd., c/o New United Transport Private Ltd., Pathankot	2	Ditto
22	Pure Mazdoor Harijan Transport Co-operative Society, House No. 1441, Mohalla Sarin, Pathankot	1	Ditto
23	Chitra Multipurposes Co-operative Society, Ltd., Jugiana	2	Ditto
24	Exservicemen Haryana United Co-operative Transport Society, Ltd., D.L.F. Colony, Rohtak	5	Ditto
BACKWARD AREAS			
1	Shri Swarnjit Singh, son of Kundan Singh, Khushal Dairy Farm, village Kundali, district Rohtak	1	Punjab plains
2	Shri Ram Rikh Bishnoi, c/o Shri Sahib Ram, son of Madho Ram Bishnoi, village Ganga, tehsil Sirsa, district Hissar	1	Ditto
3	Shri Hans Raj, c/o Communist Party Office, Hissar	1	Ditto
4	Shri Kundan Lal, son of L. Duni Chand Katyal, village Pai, tehsil Kaithal, district Karnal	1	Ditto
5	Shri Radha Krishan, Office Secretary, Mandal Congress Committee, Hamirpur, district Kangra	1	Punjab plains plus hill roads of Kangra and Hoshiarpur Districts except Pathankot-Manali Road
6	Shri Sudesh Paul, son of L. Duni Chand, village Pai, tehsil Kaithal, district Karnal	1	..
7	Shri Lachman Das Sachdev, son of L. Ram Lal Sachdev, village Kalanaur, tehsil and district Rohtak	1	Punjab plains
8	Shri Pritam Singh, son of Ram Mal, c/o Shri Surinder Nath A-769, Saddar Bazar, Karnal	1	Ditto

[Minister for Public Works]

Serial No.	Name and address	No. of permits	Area of operation
BACKWARD AREAS— <i>contd.</i>			
9	Shri Ram Sahai Sunya, son of Lala Ram Lal Sunya, village Kalanaur, tehsil and district Rohtak	1	Punjab plains
10	Shri Gaiinda Mal, Secretary, Mandal Congress, Hodel, district Gurgaon	1	Ditto
11	Shri Manohar Lal of Kulu	1	Ditto
12	Shrimat Janki Devi, w/o Th. Totu Ram, village Bakaron, tehsil Dehra, district Kangra	1	Punjab plains plus hill roads of Kangra and Hoshiarpur Districts except Pathankot-Manali Road
13	Shri Amar Kumar, son of Shri Surja Ram, Malout Mandi	1	..
14	Shri Gian Chand, son of Shri Ram Sarup, M.L.A., Karnal	1	Punjab plains
15	Shri Mauji Ram, son of Jawahra, village Awani, tehsil Gohana, district Rohtak	1	Ditto
16	Shri Jodh Ram, Ex-Municipal Commissioner, Jhajjar	1	Ditto
17	Shri Duli Chand, son of Ram Kala, village and post office Beri, Rohtak	1	Ditto
18	Shri Salag Ram, son of Nihal Singh, village Wazirpura, tehsil Jhajjar	1	Ditto
19	Shri Mange Ram, village Butana, tehsil Gohana, district Rohtak	1	Ditto
20	Shri Ram Krishan of Rajput Jaswan, tehsil Una, district Hoshiarpur	1	Ditto
21	Shri Om Kumar, son of Shri Sainda Mal, village and post office Chautala, district Hissar	1	Ditto
22	Shri Ganpati Singh Verma, son of Ch. Jiwan Ram, c/o Shri Mahasha Hukam Chand, Mandi Dabwali, district Hissar	1	Ditto
23	Shri Amar Chand, son of Shri Sis Ram, village and post office Ladwa, district Hissar	1	Ditto
24	Shri Surat Singh, Harijan, son of Shri Misri Lal, village Singhwa, post office Mundhal, tehsil Hansi, district Hissar	1	Ditto
25	Shri Hira Lal, Harijan, son of Shri Lachhman, village and post office Mandhal, tehsil Hansi, district Hissar	1	Ditto

Serial No.	Name and address	No. of permits	Area of operation
BACKWARD AREAS—concl'd.			
26	Shri Krishan Deepak, c/o B. Jugal Kishore, M.D. Hissar	1	Punjab plains
27	Shri Babu Ram, son of Shri Vishwa Nath, c/o L. Phul Chand Aidar Chandani Chowk, post office Sirsa, Hissar	1	Ditto
28	Shri Ganga Prasad, son of L. Rampatmal, Bawal, district Gurgaon	1	Ditto

Serial No.	Name and address	No. of permits	Route or area
LIST II			
1	Shri Baldev Mittar Bejli, Jullundur ..	1	Punjab Plains
2	Shri Kuldip Kumar, Karnal ..	1	Ditto
3	Shri Nand Gopal, Ambala Cantt. ..	1	Ditto
4	Shri Jaimal Dass, Ambala City ..	1	Ditto
5	Shri Mohinder Singh Jamesi, Karnal ..	1	Ditto
6	Shri Chanchal Singh Nauranjabad, Amritsar ..	1	Ditto
7	Shri Kesar Singh, village and post office Teer, Amritsar ..	1	Ditto
8	Shri Kuldip Singh, Amritsar ..	1	Ditto
9	Shri Sheo Lal, son of Durga Singh Bulana, Hissar	1	Ditto
10	Shri Gurcharan Singh, Karnal ..	1	Ditto
11	Shri Begri Ram, Harijan, Ratangarh, Karnal ..	1	Ditto
12	Shri Devi Datta, Member of P.C.C., Bahadurgarh	1	Ditto
13	Shri Joginder Singh, Thanesar, Karnal ..	1	Ditto
14	Shri Behari Lal, village Panouri, Karnal ..	1	Ditto
15	Shri Lekh Raj, A 769, Sadar, Karnal ..	1	Ditto
16	Shri Pritam Dass, Kulu (Kangra) ..	1	Ditto
17	Shri Hazara Singh, Pleader ..	1	Ditto
18	Shri Mohan Lal, Harijan, Jullundur ..	1	Ditto
19	Shri S.ta Ram, Harijan, Jullundur ..	1	Ditto
20	Messrs Harijan Transport Co., Jullundur ..	1	Ditto
21	Messrs Jullundur Maha Lakhshmi Transport Co-operative Society	1	Ditto

Serial No.	Name and address	No. of permits	Route or Area
LIST II— <i>concl'd.</i>			
22	Shri Harbans Singh, M.T., Karnal ..	1	Punjab plains
23	Shri Joginder Singh Tigar, village and post office Sheron	1	Ditto
24	Shri Arjan Singh Pehalwan, Dhartia, Amritsar ..	1	Ditto
25	Shri Inder Parkash Joneja, Jagadhri ..	1	Ditto
26	Shri Vishwa Nath, Karnal ..	1	Ditto
27	Shri Nand Lal, Ambala Cantt ..	1	Ditto
28	Shri Ram Lal ..	1	Ditto
29	Shri Om Parkash, Ladwan ..	1	Ditto
30	Shri Paramjit Singh, Kangra district ..	1	Ditto
31	Mali Ram, M.C., Thanesar ..	1	Ditto
32	Shri Prem Mohan, Shahabad ..	1	Ditto
33	Shri Rashpaul, Hoshiarpur ..	1	Ditto
34	Shri Kartar Singh, Hoshiarpur ..	1	Ditto
35	Shri Amar Singh, Hoshiarpur ..	1	Ditto
36	Shri Santa Singh, Amritsar ..	1	Ditto
37	Shri Dedar Singh, Jullundur ..	1	Ditto
38	Shri Mehaya Ram Chadhi Ram, Sonapat ..	1	Ditto
39	M. Co-operative Society, Gurgaon ..	1	Ditto
40	Farakhnagar Vashista Co., Gurgaon ..	1	Ditto
41	Sadan M.P., Co., Gurgaon ..	1	Ditto
42	Gohan Co-operative M.P. Co., Gurgaon ..	1	Ditto
43	Bharat Trading Co. Shahabad ..	1	Ditto

Serial No.	Name	No. of permits	Route or area
1	Parmeshwari Devi, c/o Sant Ram Dhody, Railway Quarters, Jullundur City	1	Punjab plains plus Kalka-Simla
2	S. Labh Singh Sahni, son of Jodh Singh, village Agrawar, tehsil Rajpura, district Patiala ..	1	Ditto
3	Partap Singh, c/o S. Daya Singh, Nicholson Road, opposite Tonga Stand, Ambala Cantt	1	Ditto
4	Harbans Singh Karnana, c/o State Congress Committee, Jullundur City	1	Ditto
5	Giani Mehar Singh, son of S. Sohel Singh, Railway Road, Kurukshetra, district Karnal	1	Ditto

श्री राम चन्द्र कामरेड : मैं जानना चाहता हूँ कि कांगड़ा में 2 co-operative societies को जो plains का permit दिया गया है और उन्होंने उस पर एतराज किया है तो गवर्नमेंट ने इस सिलसिले में क्या कार्यवाही की है ?

अध्यक्ष महोदय : आप का क्या सवाल है ? (What is the question of the hon. Member ?)

श्री राम चन्द्र कामरेड : जनाब, कांगड़ा की जो 2 co-operative societies हैं उन्होंने एतराज किया है कि हम पहाड़ पर काम करते हैं इस लिये हमें plains के route permits क्यों दिए गए हैं। मैं पूछना चाहता हूँ कि गवर्नमेंट ने उन की complaint पर क्या कार्यवाही की है ?

मंत्री : Individuals के मुतालिक अगर आप पूछना चाहते हैं तो उस के लिये notice दिया जाए।

चौधरी बलबोर सिंह : क्या वजीर साहिब बतायेंगे कि क्या उन्होंने कालका और शिमला के लिये भी कुछ route permits दिए थे ?

मंत्री : कालका और शिमला के route permits हिमाचल गवर्नमेंट के साथ सलाह मशविरा करके दिये जाते हैं। अगर आप मुझे separate notice दें तो मैं आप के इस सवाल का जवाब दे दूंगा। यह एक नया सवाल है इस की off hand information नहीं दी जा सकती।

श्री प्रबोध चंद्र : क्या वजीर साहिब बतायेंगे कि यह जो permits issue किए गए हैं क्या इनके खिलाफ transport traders ने पंजाब गवर्नमेंट के पास कोई representation भी की है जिसमें कहा गया हो कि यह गलत चीज की गई है ?

मंत्री : जब permits दिये जाते हैं तो जाहिरा तौर पर यह कुदरती बात है कि उन लोगों को नाराजगी तो होगी ही। जब एक भी permit दिया जाएगा तो transport traders को बुरा लगेगा। इस किस्म की representations गवर्नमेंट के पास आती ही रहती हैं।

श्री प्रबोध चंद्र : क्या यह गवर्नमेंट के इल्म में है कि इन permits के issue होने की वजह से ही transport trade practically paralyse हो गई है और लोग हड़तालें वगैरह कर रहे हैं ?

Mr. Speaker : This is perhaps the information of the hon. Member only.

सरदार भूपिंदर सिंह मान : कहते हैं कि इन permits के issue होने के बाद कुछ transporters को नाराजगी हुई है। तो क्या मैं पूछ सकता हूँ कि इन transporters के इलावा और कुछ लोगों को भी कुछ नाराजगी हुई है ?

मंत्री : Transporters को तो नाराज़गी नहीं हुई है कुछ आदमियों को ज़रूर हुई है । (हंसी)

चौधरी सुन्दर सिंह : क्या मैं पूछ सकता हूँ कि यह जो goods carriers के permits issue हुए हैं क्या यह हरिजनों को भी उन की आबादी के मुताबिक ही दिए गए हैं या यूँ ही उन्हें टाल दिया गया है ?

(At this stage so many hon. Members rose to put supplementaries.)

अध्यक्ष महोदय : आप के सवाल का जवाब देने ही नहीं देते हैं सब खड़े हो जाते हैं । इस का मतलब है कि यह relevant नहीं हैं । (हंसी) (The hon. Members do not let the hon. Minister to reply to his question as they all rise to put supplementaries. This means that the hon. Member's supplementary is not relevant.) (Laughter)

चौधरी इन्द्र सिंह : क्या मैं पूछ सकता हूँ कि यह जो route permits दिये गये हैं वह किस की तरफ से दिये गये हैं ? आया वह Controller की तरफ से दिये गये हैं या Regional Transport Authority की तरफ से दिये गए हैं ?

मंत्री : यह State Transport Authority की तरफ से दिये गये हैं ।

चौधरी इन्द्र सिंह : क्या अमूमन यही तरीका बरता जाता रहा है कि permits जो दिए जाएं वह State Transport Authority द या खुद भी देते रहे हैं ?

मंत्री : पहले भी इस तरीका से दो बार दिए जा चुके हैं ।

श्री राम चन्द्र कामरेड : वज़ीर साहिब ने फरमाया है कि यह permits State Transport Authority ने issue किए हैं तो मैं पूछना चाहता हूँ कि इन के देने का फैसला State Transport Authority ने किया है या कि चीफ मिनिस्टर साहिब ने किया है ?

मंत्री : मैं समझता हूँ कि इस सवाल का जवाब तो दिया जा चुका है । वैसे इन को बता दूँ कि सब काम चीफ मिनिस्टर की सलाह से ही होते हैं और उन की जिम्मेदारी तो सब बातों में होती है ।

श्री प्रबोध चंद्र : क्या मैं वज़ीर साहिब से पूछ सकता हूँ कि क्या वजह है कि गवर्नमेंट ने इतने permits अपनी declared policy के खिलाफ issue किए हैं ?

मंत्री : यह permits जो दिये गये हैं यह गवर्नमेंट की मौजूदा पालिसी के मुताबिक ही दिये गये हैं । अब गवर्नमेंट की policy यह है कि लोगों को freely route permits दिये जाएं क्योंकि motor transport पर अब बहुत बोझा पड़ता जा रहा है और इस की बहुत ज़रूरत है । आईंदा गवर्नमेंट चाहती है कि transport के मामले में किसी की monopoly न छोड़ी जाए । उन लोगों को permits दिए जाएं जो अपने हाथ से काम करना चाहते हैं और जिन लोगों के

गास पहले ही बहुत से permits हैं और trucks हैं, उन के हाथों में ही यह trade न छोड़ी जाए । आइंदा और भी permits दिए जायेंगे और उन लोगों को दिये जायेंगे जो गरीब हैं और खुद काम करते हैं और अपना पेट पालने के लिये रोजी कमाने के लिये अपने हाथों से चलाते हैं ताकि किसी middleman को ज्यादा profit न निकल सके । (Cheers)

चौधरी कर्म चन्द सिंधु : क्या वजीर साहिब बताएंगे कि जिस वक्त यह route permits देने की स्कीम जेर गौर थी तो क्या लोगों से दरखास्तें मांगी गई थीं ?

मंत्री : गवर्नमेंट के पास पहले ही इतनी दरखास्तें आई होती हैं कि और मांगने की जरूरत ही नहीं पड़ती ।

श्री शेर सिंह : क्या मंत्री महोदय बतायेंगे कि क्या उन को इस बात का इल्म है कि अम्बाला की Regional Transport Authority ने इस बिना पर route permits देने से इन्कार कर दिया था कि यह अस्तित्वार उस के हाथ में नहीं है गवर्नमेंट के हाथ में है ?

मंत्री : यह गलत चीज है ।

डाक्टर परमा नन्द : क्या वजीर साहिब बतायेंगे कि क्या यह बात ठीक है कि जो permits issue हुए हैं वह Jullundur Division में तो लोगों को दे दिये गए हैं मगर Ambala Division में बंद कर दिए गए हैं ?

मंत्री : यह बिल्कुल गलत और बेबुनियाद चीज है ।

पंडित राम किशन भड़ोलियां : मैं यह पूछना चाहता हूं कि यह जो permits दिये जाते हैं क्या यह किराए पर भी दिये जा सकते हैं ?

मंत्री : यह permits इस शर्त पर दिये गए हैं कि यह transfer नहीं किये जा सकेंगे ।

श्री मनो राम : शिमला-तिब्बत रोड पर जो permits दिये गये हैं वह हिन्दी region के लोगों को देने चाहिए थे । यह उन्हें क्यों नहीं दिये गये ? क्या यह उन्हें दिये गये हैं या नहीं ?

अध्यक्ष महोदय : क्या आप राय दे रहे हैं या सवाल कर रहे हैं ? (Is the hon. Member giving his own opinion or asking a question?)

चौधरी इन्द्र सिंह : क्या वजीर साहिब बतायेंगे कि जिस वक्त यह route permits दिये गए थे तो कितनी दरखास्तें ऐसी थीं जो पहले से जेरे गौर थीं । How many applications for the grant of route permits were pending at that time ?

Mr. Speaker : Sufficient number of questions have been asked. Next question please.

चौधरी इन्द्र सिंह : क्या वजीर साहिब

अध्यक्ष महोदय : यह सवाल पहले भी यहां आ चुका है और इस पर बहुत से supplementaries हो चुके हैं और दूसरी दफा आज यह फिर आया है । फिर वही supplementaries किए जा रहे हैं । (This question has already been answered in this House and many supplementaries were put on it. To-day it has come before the House for the second time and again the same supplementaries are being repeated.)

Shri Prabodh Chandra : Supplementary question, Sir....

अध्यक्ष महोदय : आप बैठें, मैं ने दूसरा सवाल call कर लिया है । (The hon. Member may please resume his seat. I have called the next question.)

श्री प्रबोध चंद्र : On a point of order, Sir. Is it permissible in this House to make wrong statements? यहां जवाब दिया गया है कि जो लोग अपने हाथ से काम करते हैं और चलाते हैं उन को यह permits दिए गए हैं । यहां list में दो M.L.As. के नाम भी हैं जिनको यह permits दिए गए हैं । मैं पूछना चाहता हूं कि क्या वह M.L.As. खुद ट्रक drive करते हैं । (हंसी)

Mr. Speaker : No please, resume your seat. Next question, please.

मंत्री : उन M.L.As से आप ही पूछ लीजिए । (हंसी)

REPRESENTATION FROM SUB-INSPECTORS, CO-OPERATIVE SOCIETIES

***747. Sardar Atma Singh :** Will the Minister for Consolidation and Health be pleased to state —

- (a) whether Government recently received any representation from the Sub-Inspectors of the Co-operative Societies in the State with regard to the revision of their grades, etc.; if so, when and the contents thereof ;
- (b) the action, if any, so far taken on the representation referred to in part (a) above ?

Chaudhri Suraj Mal : (a) (i) Yes.

(ii) In June, 1957.

(iii) The representation is laid on the Table of the House.

(b) The matter was submitted to the Council of Ministers who referred it to the Pay Revision Committee. The Pay Revision Committee at its meeting held on 17th September, 1957, heard the representationist at length. Their decision is awaited.

To

The Registrar,
Co-operative Societies, Punjab,
Jullundur.

Subject.—Demand Notice of the Co-operative Sub-Inspectors.

Most respectfully and humbly the Co-operative Sub-Inspectors Federation, Punjab, lay the following few facts for your kind perusal and request that these demands which are quite genuine may kindly be accepted without any further loss of time, as these are being put forward for the last so many years but with no result. All the constitutional ways and means are exhausted. The efforts through negotiations, Press and meetings, etc., have brought no fruit because no revision of grades has been announced in the Budget Speech for 1957-58. This announcement has perturbed the peaceful mind of the Co-operative Sub-Inspectors who were patiently awaiting since the beginning of the century when the Co-operative Department was established. The pay scales of Sub-Inspector at that time started from Rs. 50 per mensem when no such grade was granted to any other similar rank in other sister Department. The post was considered to be the most responsible one and incumbents were supposed to be of high calibre as they were to reshape the economic structure of the rural peasantry after giving practical shape to so many economical schemes.

There was a great hope that the department was going to be expanded after independence and therefore the lot of its employees especially of the Sub-Inspectors was foreseen smiling. But to our despair the position is altogether changed.

The department has no doubt seen favourable days after partition and so many new ventures have been taken up. Even the socialistic pattern of society is announced to be based on co-operative lines and more than 75 per cent of the schemes of the Second Five-Year Plan are to be carried and implemented by the poor Sub-Inspectors whose lot is still deplorable and nothing has been done to improve their status.

Government has tried twice after partition to benefit its employees by way of revision of grades but no consideration is given to the grades of the Co-operative Sub-Inspectors, who are expected to put in more hard and useful work for the development of the masses. The following table will show the index of injustice awarded to this class of employees:—

Serial No.	Class of Employees	Pay at the time of the creation of the post	New Grades revised in 1945-46	Grades revised after Partition	Grades now granted in recent Budget
		Rs	Rs	Rs	
1	Co-operative Sub-Inspectors	50	50—3—80/ 4—100	No revision	Nothing
2	Clerks	25	50—3—80/ 4—100	60—4—80/ 5—120/5— 175	In some offices this grade is again revised and upgraded
3	Tehsil Panchayat Officer	45	60 to 110	100 to 160	100 to 160
4	S. V. Teachers (Middle)	18	50 to 135	50 to 135	All the grades are revised and given different grades even Rs 80—190, 10—200
	J. V. Teachers	16	40 to 110	40 to 110	

[Minister for Consolidation and Health]

Serial No.	Class of Employees	Pay at the time of the creation of the post	New Grades revised in 1945-46	Grades revised after Partition	Grades now granted in recent Budget
5	Girdawar ..	25	50 to 100	60—4—100/ 5—120	Rs 60—4—120/ 5—175 <i>plus</i> Rs 5 Special Pay and Rs 47-8-0 F.T.A.
6	Stock Assistant, including Compounder (Middle)	30	30 to 100	55—3—70/ 4—90/5—120	Rs 75—5—100/ 5—125
7	Dispensers ..	40	50 to 100	55—3—70/ 4—90/5—120	Ditto
8	Assistant Sub-Inspector, Sub-Inspector, Police	40	60 to 100	80—3—92/ 4—100	80—4—100/5— 120

The grades of Co-operative Sub-Inspectors in other States of India are also high and very attractive as is clear from the following table :—

			Rs
(1) Bombay	{ Ist Grade	..	100—10—150
	{ 2nd Grade	..	100—8—140/10—150
(2) Rajasthan		..	80—5—160
(3) Madhya Pradesh		..	70—5—150

The grades of all other employees in these states are much less than the grades of the Co-operative Sub-Inspectors there. But in our State which is comparatively more sound, the position is the reverse. The case of Co-operative Sub-Inspectors is altogether ignored.

Besides this injustice, so many other genuine demands of this class have not been met with in spite of our best efforts and approaches as well. The case of Sub-Inspectors thus deserves most sympathetic consideration and basic demand of the Federation by revising the pay scale to Rs. 90-5-130/7-200 be accorded to.

The demand is quite genuine which has not been acceded to by the Government so far although 51 M.L.A.s supported our cause last year in writing. All the efforts brought no fruit and the confidence of this class is completely shaken, hence forced by the circumstances, the Sub-Inspector now see no alternative but to resort to general pen-strike with effect from 1-7-1957 for indefinite period for which the executive committee and action committee have resolved. Copy of this resolution is attached herewith.

The Federation still hope that this demand will be accepted for which honest request is being made. If no decision is arrived at by that time the Federation will be compelled to move in that direction.

Thanking you.

Sd/- Ajaib Singh and others
for the Co-operative Sub-Inspectors Federation
Punjab, Amritsar.

... Dated 29-5-57.

ਸਰਦਾਰ ਆਤਮਾ ਸਿੰਘ : ਕੀ ਇਹ decision ਇਕ ਸਾਲ ਤਕ ਹੋ ਜਾਵੇਗਾ ?

ਸੰਤੀ : ਜ਼ਰੂਰ ਹੋ ਜਾਵੇਗਾ ।

ਸਰਦਾਰ ਆਤਮਾ ਸਿੰਘ : ਕੀ ਉਨ੍ਹਾਂ ਦੀਆਂ ਤਨਖਾਹਾਂ ਦੇ ਗਰੇਡ ਵਧਾਉਣ ਦੀ ਵੀ ਆਸ ਕੀਤੀ ਜਾ ਸਕਦੀ ਹੈ ?

ਸੰਤੀ : ਕੋਸ਼ਿਸ਼ ਕੀ ਜਾਵੇਗੀ ।

ਅਧ്യਕਸ਼ ਸਹੋਦਯ : ਸੁਨਿਯੋ, ਕਾਮ ਕੇ rush ਦੀ ਵਜ੍ਹਾ ਤੋਂ ਦਫ਼ਤਰ ਦੀ ਤਰਫ਼ ਤੋਂ oversight ਤੋਂ ਕੋਈ ਦਫ਼ਤਰਾ ਇਕ ਹੀ subject ਤੇ ਦੋ ਸਵਾਲ admit ਹੋ ਜਾਂਦੇ ਹਨ ਅਤੇ Order Paper ਵਿੱਚ ਸ਼ਾਮਲ ਕਰ ਲਏ ਜਾਂਦੇ ਹਨ। ਮਿਸਾਲ ਦੇ ਤੌਰ ਤੇ, ਇਹ ਸਵਾਲ (*923) ਦੋ ਦਫ਼ਤਰੇ ਆ ਚੁਕਾ ਹੈ ਅਤੇ subject ਇਕ ਹੀ ਥਾਂ ਹੈ। ਪਹਿਲੇ ਵੀ ਇਸ ਤੇ ਕਾਫ਼ੀ ਤਾਦਾਤ ਵਿੱਚ supplementaries ਕੀਤੇ ਜਾ ਚੁਕੇ ਹਨ ਅਤੇ ਅੱਗੇ ਵੀ ਉਸੇ ਤਰ੍ਹਾਂ ਵੀ supplementaries ਕੀਤੇ ਗਏ ਹਨ। ਜੇਕਰ ਕਦੇ oversight ਤੋਂ ਇਸੇ ਹੋ ਜਾਂਦਾ ਹੈ ਤਾਂ ਮੈਂਬਰ ਸਾਹਿਬਾਨ ਨੂੰ ਕੁਝ considerate ਹੋਣਾ ਚਾਹੀਦਾ ਹੈ ਅਤੇ ਵੀ ਸਿਲਸਿਲਾ ਨਹੀਂ ਸ਼ੁਰੂ ਕਰ ਦੇਣਾ ਚਾਹੀਦਾ ਹੈ। (The hon. Members may please listen. Due to rush of work in this Secretariat and through an oversight, sometimes it so happens that two questions on the same subject are admitted and included in the Order Paper. For instance, this question (*923) has come before this House twice though the subject was the same. Previously too, a sufficient number of supplementaries had been put and today again the same questions have been asked in the same manner. If at anytime, through an oversight, such a thing happens, the hon. Members should rather be considerate and not put the same supplementaries again and again.)

ਸ਼੍ਰੀ ਰਾਮ ਚੰਦਰ ਕਾਮਰੇਡ : ਸਪੀਕਰ ਸਾਹਿਬ, ਬਾਜ਼ ਦਫ਼ਤਰਾ ਬਹੁਤ ਤੋਂ ਸਵਾਲ ਇਸੇ ਹੁੰਦੇ ਹਨ ਜੋ ਬਹੁਤ ਅਹਿਮੀਅਤ ਦੇ ਹੁੰਦੇ ਹਨ। ਖਾਸ ਕਰਕੇ ਇਹ ਸਵਾਲ ਬਹੁਤ important ਥਾਂ ਹੈ। ਇਸਦੇ ਬਾਰੇ ਮੈਂ ਜਨਤਾ ਵਿੱਚ ਬਹੁਤ ਚਰਚਾ ਥੀ ਕਿ ਇਸ ਵਿੱਚ ਭਾਰੀ corruption ਹੁੰਦੀ ਹੈ।

ਸ਼੍ਰੀ ਪ੍ਰਬੋਧ ਚੰਦਰ : ਜੋ ਮਿਨਿਸਟਰ ਸਾਹਿਬ ਨੇ ਪਹਿਲੀ ਵਾਰ ਜਵਾਬ ਦਿੱਤਾ ਹੈ.....

ਅਧ്യਕਸ਼ ਸਹੋਦਯ : ਇਸੇ ਛੋੜੀਏ। ਅੱਗੇ ਆਪ ਇਸੀ ਬਹਾਨੇ ਖੜੇ ਹੋ ਗਏ ਹੋ। (The hon. Member may please leave it. Now he has stood up on this pretence.)

Shri Prabodh Chandra : Supplementaries arise out of this question. I would, however, request you not to treat us like school children.

ਸਪੀਕਰ ਸਾਹਿਬ, ਆਪ ਬਾਜ਼ ਅੰਤ ਵਿੱਚ ਸਾਡੇ ਨਾਲ ਬੱਚਿਆਂ ਵਾਂਗ ਸਲੂਕ ਕਰਦੇ ਹੋ। “ਅੱਗੇ ਆਪ ਇਸੀ ਬਹਾਨੇ ਖੜੇ ਹੋ ਗਏ ਹੋ” ਆਪ ਨੇ ਇਸ ਤਰ੍ਹਾਂ ਕਹਾ ਹੈ ਜਿਵੇਂ ਕਿਸੀ ਬੱਚੇ ਨੂੰ ਕਹਾ ਜਾਵੇ।

Mr. Speaker : If you behave like that then what should I do. Please resume your seat.

Shri Prabodh Chandra : I must have my say, Sir.

(Interruption by Sardar Umrao Singh)

श्री प्रबोध चंद्र : स्पीकर साहिब, कुछ आनरेबल मेम्बरान (अपने पीछे की ओर संकेत करके) मुझे interrupt करते हैं, ठीक प्रकार से बोलने नहीं देते । खासकर यह नौ मुसलम बहुत तंग करते हैं ।

अध्यक्ष महोदय : आप पहले अपने साथियों को सम्भालें । (Let the hon. Member first bring round his own colleagues.)

वित्त मंत्री : साथी नये हैं ।

Sardar Bhupinder Singh Mann : Just in the heat of moment the hon. Member used a word for Sardar Umrao Singh that he is a nau Muslim. I think that this word should be expunged from the proceedings of the debate. *(Laughter)*

Mr. Speaker : Next question please.

COMPLAINT FROM DILA RAM AND NARANJAN PERSHAD OF NABHA

***813. Comrade Jangir Singh :** Will the Minister for Consolidation and Health be pleased to state —

- (a) whether Government have received any complaint from Dila Ram and Naranjan Pershad of Mohalla Babu Ram Pansari, Nabha, that the daughter of one of them became blind after having been vaccinated by a Vaccinator of the Health Department on the 28th April, 1954 ;
- (b) whether it is also a fact that the said citizens had submitted certificates of a Surgeon of Daya Nand Hospital, Ludhiana and Civil Surgeon of Nabha in support of their complaint ;
- (c) if the replies to parts (a) and (b) above be in the affirmative, the action, if any, taken in the matter; if not, the reasons therefor ?

Chaudhri Suraj Mal : (a) Yes.

(b) Yes.

(c) Investigations made in this case indicated that optic atrophy primary was not the result of vaccination. The certificates furnished did not also show that the eyes were affected by the vaccination. Hence no action was taken.

DEVELOPMENT MEETINGS OF BHATINDA DISTRICT

***949. Sardar Dhanna Singh Gulshan :** Will the Chief Minister be pleased to state whether it is a fact that the Deputy Commissioner, Bhatinda,

holds meetings of Legislators and Officers of the district every so often in connection with the development of the district ; if so, *the names of the departments whose officers attend the said meetings ?*

Dr. Gopi Chand Bhargava : There is no Standing Committee for Development in the Bhatinda District. One is being constituted. At present, Development affairs of the district are discussed in the meetings of the District Public Relations Committee for the district. These meetings are held monthly and are attended by M.P.s, M.L.A.s, and M.L.Cs of the district and also by the various Heads of Departments in the district, namely :—

- (1) The Agriculture Department.
- (2) Animal Husbandry Department.
- (3) Co-operative Department.
- (4) Public Works Department.
- (5) Health Department.
- (6) Public Relations Department.
- (7) Panchayat Department.
- (8) Education Department.
- (9) Forest Department.

ਸਰਦਾਰ ਭਾਗ ਸਿੰਘ : ਮੈਂ ਵਜ਼ੀਰ ਸਾਹਿਬ ਕੋਲੋਂ ਪੁਛਣਾ ਚਾਹੁੰਦਾ ਹਾਂ ਕਿ ਕੀ ਉਹ ਡਿਸਟ੍ਰਿਕਟ ਡਿਵੈਲਪਮੈਂਟ ਦੇ ਮਾਮਲੇ ਨੂੰ ਇਸ ਵਿਚ ਲੈਂਦੇ ਹਨ ?

ਯੋਜਨਾ ਮੰਤਰੀ : ਮੈਂ ਨੇ ਤੋ ਡਿਵੈਲਪਮੈਂਟ ਡਿਪਾਰਟਮੈਂਟ ਦੇ ਬਾਰੇ ਮੈਂ ਅਜ਼ਾ ਕੀਆ ਹੈ ।

ACTION AGAINST GOVERNMENT SERVANTS FOR PARTICIPATION IN "SAVE HINDI AGITATION"

***1015. Shri Rala Ram :** Will the Chief Minister be pleased to state—

- (a) whether any action has been taken against Government Servants for direct or indirect participation in or association with the "Save Hindi" agitation in the State ; if so, their number ;
- (b) whether the persons referred to in part (a) above were given opportunities to offer explanations in their defence ?

Pandit Mohan Lal : (a) Yes ; against fifty-five ; permanent hands have been transferred and temporary ones discharged from service.

(b) No.

श्री प्रबोध चंद्र : क्या मैं वज़ीर साहिब से पूछ सकता हूँ कि आया गवर्नमेंट कण्डक्ट रुल्ज़ के मुताबिक किसी सरकारी मुलाज़िम के खिलाफ़ ऐक्शन लेने से पहले या ट्रांसफर करने से पहले उसे चार्ज शीट दिया जाता है ?

मंत्री : ट्रांसफर करना कोई punishment नहीं ।

श्री प्रबोध चंद्र : मेरा सवाल बिल्कुल साफ़ है । मैं यह पूछना चाहता हूँ कि ऐजीटेशन में हिस्सा लेने पर कुछ सरकारी मुलाजमों की transfers की गई और कुछ की promotions रोक दी गई, क्या यह सज़ा नहीं है ?

Minister : I have already stated that transfer is not punishment.

श्री प्रबोध चंद्र : क्या मैं वज़ीर साहिब से पूछ सकता हूँ कि इस से पहले जो पुलिटिकल ऐजीटेशन्स हुई थीं क्या तब भी किसी गवर्नमेंट सर्वेंट के खिलाफ़ कोई ऐक्शन लिया गया था ?

Mr. Speaker : He says that transfer is not punishment.

श्री प्रबोध चंद्र : क्या मैं वज़ीर साहिब से पूछ सकता हूँ कि क्या पार्टीशन के बाद यह पहला ऐसा मौका हुआ है या इस से पहले भी कभी इस तरह ऐक्शन लिया गया है ?

Mr. Speaker : The question does not arise. The hon. Member should give a fresh notice of this question.

श्री प्रबोध चंद्र : जिन अफसरों के खिलाफ़ ऐक्शन लिया गया है क्या हुकूमत ने उन्हें representation करने का मौका दिया है और क्या उन्हें बताया गया है कि उन के खिलाफ़ क्यों ऐसी कार्रवाई की गई है ?

मंत्री : इस के लिये नोटिस दीजिए ।

Shri Inder Singh : What was the source of information of their direct or indirect participation in 'Save Hindi Agitation' ? What are the basis for taking action against the others who have been transferred or discharged ?

मंत्री : गवर्नमेंट के अपने sources of information हैं, उन के basis पर ।

चौधरी बलबीर सिंह : मिनिस्टर साहिब ने opportunities to offer explanations के बारे में फरमाया है कि नोटिस दिया जाय । मैं यह अर्ज करना चाहता हूँ कि यह चीज़ पहले ही पार्ट (बी) में दर्ज है ।

अध्यक्ष महोदय : आप इसे छोड़ें आप अपना सवाल करें । (The hon. Member may please leave this matter. He may put his own question.)

ਸਰਦਾਰ ਆਤਮਾ ਸਿੰਘ : ਕੀ ਸਰਕਾਰ ਨੂੰ ਮਾਲੂਮ ਹੈ ਕਿ ਮਹਿਕਮਾ ਤਾਲੀਮ ਦੇ ਅਫਸਰਾਂ ਨੇ ਪੈਪਰ ਲੈਂਗੁਏਜ ਫਾਰਮੂਲਾ ਦੀ ਫਾਈਲ

Mr. Speaker : This question does not arise out of the main question.

मौलवी अब्दुल ग़नी डार : क्या वज़ीर मुतअल्लिका बतायेंगे कि जिन अशख़ास की transfers की गई है क्या उन्हें सफ़ाई पेश करने का कोई मौका दिया गया है ?

मंत्री : मैं ने पहले अर्ज किया कि transfer punishment में तसव्वर नहीं हो सकती । Administration point of view के मद्देनज़र

गवर्नमेंट किसी वक्त भी transfer कर सकती है। इस क लिये explanation की opportunity देने की ज़रूरत नहीं।

मौलवी अब्दुल ग़नी डार : क्या वज़ीर मुतअल्लिका बतायेंगे कि क्या इस सिलसिला में कोई मुलाज़िम निकाले भी गए हैं ?

मंत्री : कुछ temporary hands निकाले गए हैं।

ਸਰਦਾਰ ਭਾਗ ਸਿੰਘ : ਕੀ ਵਜ਼ੀਰ ਸਾਹਿਬ ਦਸਣਗੇ ਕਿ ਕੀ ਗੌਰਮਿੰਟ ਨੇ ਹਿੰਦੀ ਐਜੀਟੇਸ਼ਨ ਵਿਚ ਹਿੱਸਾ ਲੈਣ ਵਾਲੇ ਕਿਸੇ ਸਰਕਾਰੀ ਮੁਲਾਜ਼ਮ ਦੇ ਖਿਲਾਫ਼ ਕੋਈ ਕਾਰਵਾਈ ਕੀਤੀ ਹੈ ?

Mr. Speaker : This question does not arise.

श्री प्रबोध चंद्र : मिनिस्टर साहिब ने फरमाया है कि यह पुलिटीकल मूवमेंट है। मैं उन से दरियाफ़्त करना चाहता हूं कि क्या यह मूवमेंट पुलिटीकल है या communal ?

अध्यक्ष महोदय : आप सवाल तो ठीक किया करें। (The hon. Member may try to put a relevant question.)

Shri Prabodh Chandra : Does the Government take it as a political movement or a communal one ?

Mr. Speaker : This question does not arise in view of the answers given.

ਮੌਲਵੀ ਅਬਦੁਲ ਗ਼ਨੀ ਡਾਰ : ਕੀ ਵਜ਼ੀਰ ਮੁਤਅਲਲਿਕਾ बतायेंगे कि क्या फ़िरोज़पुर जेल में लाठी चार्ज होने के बाद कुछ अफ़सरों की तब्दीली भी की गई है ?

Mr. Speaker : This question does not arise. It is a specific question. For this you may give a separate notice.

ਸਰਦਾਰ ਰਾਜਿੰਦਰ ਸਿੰਘ : ਕੀ ਵਜ਼ੀਰ ਸਾਹਿਬ ਦਸਣਗੇ ਕਿ ਕੀ ਕੋਈ ਅਜਿਹੇ ਵੀ ਮੁਲਾਜ਼ਮ ਹਨ ਜਿਨ੍ਹਾਂ ਨੂੰ ਪਹਿਲੇ ਪਕੜਿਆ ਗਿਆ ਐਂਰ ਬਾਅਦ ਵਿਚ ਛੱਡ ਦਿੱਤਾ ਗਿਆ ਹੋਵੇ ?

Mr. Speaker : This question does not arise in view of the answer given by the Minister.

UNSTARRED QUESTIONS AND ANSWERS

STATUS AND RANK OF GAZETTED OFFICERS OF ERSTWHILE PEPSU STATE

337. Sardar Atma Singh : Will the Chief Minister be pleased to state with reference to the reply given to starred question No. 274 (entered in the list of questions for the 27th May, 1957) the names of Gazetted Officers of the erstwhile Pepsu State, other than those mentioned in the reply to the said starred question, who have not been given the status and rank which they enjoyed on 31st October, 1956, with reasons therefor in each case ?

Sardar Partap Singh Kairon : There is no Gazetted Officer of the erstwhile Pepsu State, who has been given the status and rank below corresponding or equated of which he enjoyed on 31st October, 1956.

LEASE OF LAND IN VILLAGE MAURAN, DISTRICT SANGRUR

469. Sardar Pritam Singh Sahoke : Will the Minister for Revenue be pleased to state —

(a) The total area of land in village Mauran, sub-tahsil Sunam, district Sangrur which had been given on lease by the erstwhile Pepsu Government during the years from 1930 to 1945 ;

(b) whether the said land is still given on lease by the Government; if not, the reasons therefor ?

Giani Kartar Singh:(a)The total area of Nazool Land in village Mauran, sub-tahsil Sunam leased by the old Jind State from 1930 to 1945 is 1,301 bighas 5 biswas pukhta.

(b) The land is not being given on lease now, because it is no longer Nazool property but is in the possession of the Forest Department now.

DAILY EXPENDITURE ON HINDI RAKSHA DETENUS

472. Rajadhiraj Mahesh Indra Singh Col. : Will the Chief Minister be pleased to state the amount being spent by the Government per diem on each person detained in connection with the Hindi Raksha Samiti movement in the State ?

Shri Gopi Chand Bhargava : The approximate amount being spent per diem on each person detained in connection with the Hindi Raksha Samit Movement is as under :—

(i) A Class detenu	.. Rs. 3.50
(ii) B Class detenu	.. Rs. 2.75
(iii) C Class detenu	.. Rs. 0.75

GOVERNMENT PRINTING WORK GIVEN TO PRIVATE PRESSES

474. Sardar Atma Singh : Will the Minister for Education and Labour be pleased to state—

(a) the names of printing presses in and out of the State which were entrusted with Government printing work during the years 1956-57 and 1957-58, with the total amount paid to each on this account ;

(b) the criteria for distributing printing work to the said presses ;

(c) whether any tenders for the said purpose were invited and work given to the lowest tenderers ; if not, the other considerations that were kept in view ?

Shri Amar Nath Vidyalkar : (a) A statement is laid on the Table.

(b) The work was given to the presses on the basis of tender or of Government Schedule of Rates.

(c) For printing work, valued in column 3 of statement, tenders were invited and the work was entrusted to the lowest tenderer.

Serial No.	Name of the Press	AMOUNT PAID DURING THE PERIOD FROM 1ST APRIL, 1956 TO 30TH SEPTEMBER, 1957	
		Tender	Schedule of Rates
1	2	3	4
		Rs.	Rs.
1	Amarjit Printing Press, Jullundur	1,237.62
2	Rampal Printing Press, Chandigarh ..	2,419.36	..
3	Savitri Press, Kaithal	567.06
4	Jullundur Workmen Co-operative Press, Jullundur	1,263.19
5	Bharat Printing Works, Mani Majra ..	1,471.27	..
6	Vishnu Printing Press, Rohtak ..	3,986.25	..
7	Metro Printing Press, Amritsar ..	6,978.30	..
8	Kewal Printing Press, Amritsar ..	14,333.78	235.62
9	Commercial Printing Works, Mani Majra ..	1,313.00	..
10	Hind Electric Press, Ludhiana ..	519.69	..
11	Jai Hind Printing Press, Jullundur ..	3,631.28	723.81
12	Chopra Printing Press, Jullundur ..	13,197.60	..
13	Express Block Works, Delhi ..	2,467.55	..
14	Arya Press, Amritsar ..	11,734.19	..
15	Sanatan Dharam Press, Mani Majra ..	14,697.35	..
16	Paradise Printers, Mani Majra ..	7,390.85	258.00
17	O. K. Printing Press, Chandigarh ..	6,641.13	..
18	Qaumi Press, Jullundur ..	20,959.59	553.00
19	Allied Drawing Stores, Bombay ..	14,790.22	..
20	Northern India Press, Mani Majra ..	1,116.81	..

[Minister for Education and Labour]

Serial No.	Name of Press	AMOUNT PAID DURING THE PERIOD FROM 1ST APRIL, 1956 TO 30TH SEPTEMBER, 1957	
		Tender	Schedule of Rates
1	2	3	4
		Rs.	Rs.
21	Naya Yug Printing Press, Jullundur ..	3,073.17	..
22	Kishen Steam Press, Jullundur ..	645.78	..
23	Bhardwaj and Company, Simla	58.06
24	Jain Printing Press, Ambala ..	8,435.09	1,857.52
25	Prem Printing Press, Amritsar ..	4,274.44	..
26	Wazir-i-Hind Press, Amritsar ..	3,764.81	..
27	East Punjab Printing Press, Jullundur ..	3,451.94	..
28	New Art Press, Jullundur ..	4,274.87	102.99
29	Public Steam Press, Ferozepore ..	4,134.12	1,274.48
30	National Press, Ferozepore ..	3,564.44	..
31	Ganesh Printing Press, Gurgaon ..	4,557.84	475.69
32	Standard Printing Press, Batala ..	4,501.69	12.00
33	Co-operative Press, Ambala ..	37,959.50	..
34	Great India Press, Mani Majra ..	2,155.22	..
35	Berry Art Press, Delhi ..	4,216.12	..
36	Himalia Press, Chandigarh ..	1,917.50	344.12
37	Bhushan Power Printing Press, Jagadhri ..	471.75	..
38	Sunrise Printing Press, Jullundur ..	4,908.94	..
39	Mohindra Brothers Printers, Ludhiana
40	Sachdev Printing Press, Zira	355.37
41	Malwa Steam Press, Moga	181.62
42	Raj Printing Press, Ludhiana	256.25
43	Punjab Press, Mani Majra ..	3,149.25	..
44	Central Electric Press, Ludhiana	543.94
45	Chandi Printers, Mani Majra ..	1,997.59	..
46	Arvind Printing Press, Jullundur ..	6,103.31	..
47	Nav Yug Printers, Mani Majra ..	3,570.82	..

Serial No.	Name of Press	AMOUNT PAID DURING THE PERIOD FROM 1ST APRIL, 1956 TO 30TH SEPTEMBER, 1957	
		Tender	Schedule of Rates
1	2	3	4
		Rs.	Rs.
48	Hind Samachar Press, Jullundur City ..	3,921.09	..
49	Sanatan Dharam Press, Amritsar ..	5,403.92	4,130.06
50	Tribune Press, Ambala ..	26,649.84	..
51	Imperial Printing Press, Jullundur ..	339.25	..
52	Gulab Chand Kapur and Sons, Delhi ..	855.00	..
53	Government of India Press, Nilokheri ..	612.50	..
54	India Offset Press, Delhi ..	582.00	..
55	Army Press, Patiala ..	2,521.62	..
56	Imperial Printing Press, Mani Majra ..	742.69	..
57	Shiva Ji Printing Press, Rohtak ..	7,726.19	..
58	Raj Rattan Press, Jullundur ..	766.19	..
59	City Press, Chandigarh ..	1,698.31	..
60	Mohan Press, Jullundur ..	3,093.75	..
61	Punjab National Press, Jullundur ..	4,967.60	..
62	Bagh Electric Press, Ludhiana ..	4,226.37	474.94
63	Ashoka Printing Press, Rohtak ..	3,811.31	..
64	Bharat Printing Press, Jullundur ..	4,633.84	..
65	Vir Milap Press, Jullundur ..	8,768.28	..
66	Lion Press, Amritsar ..	3,161.69	..
67	Liberty Press, Jullundur ..	3,651.37	..
68	Gurdwara Press, Amritsar ..	359.69	..
69	Imperial Printing Press, Dharamsala ..	6.09	320.37
70	Dir. Map Publications, Government of India, Dehradun ..	775.06	..
71	V. V. Research Institute, Hoshiarpur ..	596.69	..
72	Amrit Electric Press, Ferozepore ..	4,170.34	342.70
73	Guru Nanak Electric Press, Ludhiana ..	3,903.45	557.34
74	Mohindra Halftone and Company, Patiala ..	1,105.54	..

[Minister for Education and Labour]

Serial No.	Name of Press	AMOUNT PAID DURING THE PERIOD FROM 1ST APRIL, 1956 TO 30TH SEPTEMBER, 1957	
		Tender	Schedule of Rates
1	2	3	4
		Rs.	Rs.
75	Model Printing Press, Patiala	1,702.95
76	Lucky Printers, Mani Majra ..	439.21	..
77	Times of India Press, Delhi ..	248.52	..
78	Fair Deal Press, Chandigarh ..	140.62	..
79	Handa Electric Press, Jullundur ..	2,187.83	..
80	Pindi Art Press, Jullundur ..	922.13	..
81	Awami Press, Jullundur ..	1,291.00	..
82	Janta Press, Jullundur .	184.00	..

VERNACULAR FINAL EXAMINATION

475. Sardar Atma Singh : Will the Minister for Education and Labour be pleased to state whether any circular has been issued to the effect that it will not be compulsory for the candidates to pass in Hindi and Punjabi languages in the Vernacular Final Examination this year ; if so, the reasons therefor ?

Shri Amar Nath Vidyalankar : No. No such circular has been issued.

ROAD ROLLERS IN KAPURTHALA DISTRICT

477. Sardar Atma Singh : Will the Minister for Public Works be pleased to state —

- the total number of Government-owned and hired road rollers in Kapurthala District, separately, at present ;
- the terms on which rollers were hired and the amount of hire paid or to be paid during the current year ;
- whether it is a fact that the hired rollers remained idle along with the staff employed on them during the months of July, August, September and half of October, 1957; if so, the reasons thereof ;
- whether any amount of hire is being paid for the period for which the rollers remained idle ;
- the action, if any, taken against the person responsible for this loss to the State Exchequer ?

Rao Birendar Singh : (a) Government-owned 2, hired nil.

(b) to (e) The question does not arise.

INCOME FROM OCTROI DUTY IN THE STATE

481. Sardar Dhanna Singh Gulshan : Will the Minister for Revenue be pleased to state the total income derived from octroi duty in each Municipal Committee in the State during August, 1957, date-wise ?

Giani Kartar Singh : A *statement containing the requisite information is annexed herewith.

CANCELLATION OF POPPY CONTRACTS

482. Sardar Dhanna Singh Gulshan : Will the Minister for Planning and Community Projects be pleased to state whether the contracts of Poppy have been cancelled in the State ; if so, whether the amount realized from contractors will be refunded to them. ?

Dr. Gopi Chand Bhargava : There are no separate vendis for poppy alone. It may be sold by the opium licensees. As for opium extracted, poppy husk or *bhuki*, no licence is needed for its sale.

Contracts for the sale of poppy could be cancelled only along with, or as contracts for sale of opium. No such contracts have been cancelled in general and there is, therefore, no question of refunds.

DAMAGE TO CROPS BY HAILSTORM AND WATERLOGGING IN CERTAIN VILLAGES IN TEHSIL BARNALA, DISTRICT SANGRUR

483. Sardar Dhanna Singh Gulshan : Will the Minister for Revenue be pleased to state—

- (a) whether crops in any villages in the neighbourhood of village Chhiniwal Kalan, tehsil Barnala, district Sangrur, were damaged by hailstorm during March, 1957; if so the names thereof, and the relief, if any, given to the Zamindars concerned by the Government ;
- (b) whether any crops failed in any of the villages referred to in part (a) above in August, 1957, on account of waterlogging ; if so, the names thereof, and the relief, if any, given to the Zamindars concerned ?

Giani Kartar Singh : (a) During March, 1957, crops were damaged by hailstorm in the villages of Jodhpur, Chak Bhaike, Chananwal, Raisar (Punjab), Kalala, Maur (Patiala), Ugoke, Raisar (Patiala) in the neighbourhood of village Chhiniwal Kalan. The following reliefs were given to the Zamindars affected by hailstorm :—

(i) Rs. 6,757-8-9 as land revenue remission.

(ii) Rs. 8,248.46 as water rate remission.

No taccavi has been disbursed so far.

***Note :** Statement mentioned in the unstarred question No. 481 has been kept in the library.

[Minister for Revenue]

(b) In August, 1957, crops failed to some extent due to waterlogging in villages Chhiniwal kalan, Chananwal, Chak Rohi and Raisar. No relief was given to the Zamindars concerned.

REALISATION OF CHAKOTA MONEY IN TEHSIL BARNALA

484. Sardar Dhanna Singh Gulshan : Will the Minister for Revenue be pleased to state—

- (a) whether Government had remitted 'Chakota' money in respect of Nazool lands given to Harijans in tehsil Barnala, district Sangrur, during 1955-56 on account of their crops having been damaged by floods ;
- (b) whether 'Chakota' money for the said period was realised from the Harijans mentioned in part (a) above ; if so, the reasons therefor ?

Giani Kartar Singh : (a) Chakota money in respect of Nazool lands given to Harijans in tahsil Barnala, district Sangrur, during 1955-56 was remitted on account of their crops having been damaged by floods.

(b) No Chakota money has been realized for the said period from the Harijans mentioned in part (a) above.

PUNITIVE POLICE POST AT VILLAGE RAUNTAN, TEHSIL MOGA

485. Sardar Dhanna Singh Gulshan : Will the Chief Minister be pleased to state whether any Punitive Police has been posted at village Rauntan, tehsil Moga on account of an altercation between the Biswedars and the other residents of the village ?

Sardar Partap Singh Kairon : No Punitive Police is posted at present at village Raunta. Such a Police, however, remained posted in the area comprising villages Raunta and Khote, police station Nihalsinghwala, district Ferozepore, with headquarters at Raunta, for the period from 1st November, 1952 to 31st October, 1953. It was posted on account of the disturbed condition of these villages and the conduct of their inhabitants.

ALLOTMENT OF EVACUEE LAND IN THE STATE

486. Pandit Ram Kishan Bharolian : Will the Minister for Revenue be pleased to state—

- (a) the total area of evacuee land being cultivated by the occupancy tenants in the State which has been allotted to the displaced persons ;
- (b) the total area of land left by such displaced persons in Pakistan in lieu of which they have been allotted the land mentioned in part (a) above ?

Giani Kartar Singh : (a) 1,87,000 ordinary acres.

(b) This information is not available. The time and labour to be involved in collecting this information will not be commensurate with the possible benefit to be achieved.

Moreover, Government have decided to allot alternative land to such displaced persons and no fruitful purpose will be served by collecting this information.

CONSTRUCTION OF NADALA-BEGOWAL ROAD

487. Bawa Harnam Singh : Will the Minister for Public Works be pleased to state—

(a) whether there is any proposal under the consideration of Government to construct road from Nadala to Begowal in Kapurthala District ; if so, whether the survey thereof has been done ;

(b) the time by which the said road is expected to be constructed ?

Rao Birendar Singh : (a) Yes ; Survey has not been done.

(b) During the 2nd Plan period subject to availability of funds.

CONSTRUCTION OF DHUSI BUND

488. Bawa Harnam Singh : Will the Minister for Irrigation and Power be pleased to state—

(a) whether there is any proposal under the consideration of Government to construct Dhusi Bund on the Beas River from village Tahli, district Hoshiarpur to village Ahli, tehsil Sultanpur, district Kapurthala ; if so, the time by which the said Bund is likely to be constructed ;

(b) the amount sanctioned for the construction of the said Bund ;

(c) whether the said amount will be expended by the State Government or the Union Government ?

Sardar Gian Singh Rarewala : (a) Yes. The construction of the Bund is likely to be taken in hand during this year and will be completed during 1959 and its execution may continue till 1959.

(b) The amount sanctioned for the construction of the Bund is Rs. 20 akhs.

(c) The amount will be advanced by the Union Government as loan assistance and will be expended by the State Government.

CONSTRUCTION OF A ROAD FROM MAINI AFGANA TO DASUYA IN
HOSHIARPUR DISTRICT

489. Bawa Harnam Singh : Will the Minister for Public Works be pleased to state—

- (a) whether there was any proposal under the consideration of Government to construct a road from Maini Afgana to Dasuya in district Hoshiarpur ; if so, whether it has been constructed ;
- (b) whether any area of land was taken over by Government for construction of the road referred to in part (a) above ; if so whether any compensation therefor has been paid to the land-owners concerned ; if not, the reasons therefor together with the time by which it is proposed to be paid ?

Rao Birendar Singh : (a) Yes. The road is under construction.

(b) No. The question of paying compensation does not arise.

TUITION FEES IN SCHOOLS

490. Bawa Harnam Singh : Will the Minister for Education and Labour be pleased to state whether tuition fees charged from the students in Government schools in the erstwhile Pepsu area are the same as those charged from the students in Government schools in the erstwhile Punjab area ; if not, the reasons therefor ?

Shri Amar Nath Vidyalankar : No, the rates in erstwhile Pepsu area are lower. The rates in force before merger are continuing but the proposal to unify the rates is under consideration of Government.

TUITION FEES AND STIPENDS IN RESPECT OF STUDENTS BELONGING TO
BACKWARD CLASSES

491. Bawa Harnam Singh : Will the Minister for Education and Labour be pleased to state—

- (a) whether any payments in respect of stipends and tuition fees for students belonging to the Backward Classes are made to certain schools in the State ; if so, whether the said payments are made at the end of each financial year ;
- (b) whether any representations for quarterly disbursements of the said stipends and tuition fees have been received by Government ; if so, the action, if any, taken thereon ?

Shri Amar Nath Vidyalankar : *Part (a)* Yes. The tuition fees in respect of such students are reimbursed to the schools concerned while the stipends are paid to the students by the heads of the institutions.

The stipends are sanctioned usually for two years together by the Director of Public Instruction, Punjab, Simla, on the receipt of applications for such stipends from the Headmasters and Principals. The copies of the sanction are simultaneously endorsed to the Treasury Officers concerned and the

Accountant-General, Punjab, Simla. The heads of the institutions are required to draw the money month by month and disburse it to the students concerned. This has been the procedure in the old Punjab State since 1st October, 1948.

As regards the old Pepsu area, stipends and tuition fees and Hostel allowance to the eligible students were paid towards the end of the year as the funds were placed at the disposal of this department towards the end of the year 1956-57.

Part (b).—Yes, but as regards the Punjab scheme, claims for Harijan grant-in-aid are already sanctioned on quarterly basis with effect from 1st April, 1956, and before that they were sanctioned on 6 monthly basis. In regard to the educational concessions in the former Pepsu area the scheme to be enforced from 1st April, 1957, is already under the consideration of Government in the Home Department. As soon as the scheme is received, the tuition fees and stipends, etc., will also be released without any delay.

DAMAGE ON BEIN BRIDGE NEAR BHOLATH, DISTRICT KAPURTHALA

492. Sardar Atma Singh : Will the Minister for Public Works be pleased to state with reference to the reply to part (b) of Starred Assembly Question No. 22 answered on 9th May, 1957, whether the small Bridge near the main Bein Bridge at Bholath has been constructed ; if not, the reasons therefor ?

Rao Birendar Singh : No. Due to lack of time before rainy season.

DECLARATION OF CERTAIN AREAS AS BACKWARD AREAS IN THE STATE

493. Sardar Atma Singh : Will the Chief Minister be pleased to state—

(a) whether any areas have been declared as Backward Areas in the State during the current year ; if so, their names and details of facilities provided to the residents of such areas ;

(b) whether any notification has been issued by the Government in this respect ; if so, the No. and date thereof ?

Sardar Partap Singh Kairon : (a) A list of the areas declared as backward during the current year is laid on the Table. As regard the facilities to the residents of such areas, Government have decided that in addition to the normal quota, fixed for admission to the Government Colleges and Institutions, 10 per cent of the seats should be reserved for the students who are permanently residing there but who are not able to secure admission on merit although, otherwise, they are in possession of the necessary qualifications for admission. Education upto the Middle standard has also been made free for the residents of Kangra and Mohindergarh Districts. Kangra District was declared Backward in 1956.

(b) No notifications were issued in this respect, but necessary instructions on the subject were circulated to all concerned and also given necessary publicity.

[Chief Minister]

List of areas declared as Backward during the year, 1957

- (i) The areas of Gurdaspur District lying between Kiran Nallah and river Ravi;
- (ii) Mohindergarh District;
- (iii) Mansa Tahsil of Bhatinda District;
- (iv) The bet area of Kapurthala District, i.e., entire area of Bholath Circle and the whole area of Kapurthala District towards the West of Kartarpur, Kapurthala and Dadwindi Old Road and Dadwindi, Dalla, New Ferozepore Road;
- (v) Sunam Sub-Tehsil, tehsil and district Sangrur;
- (vi) Jind Sub-Division, district Sangrur;
- (vii) Kandaghat Sub-Division, district Patiala; and
- (viii) Sub-Tehsil Samana, tehsil and district Patiala.

PAYMENT OF SALARIES TO OFFICERS/OFFICIALS FROM ERSTWHILE PEPSU STATE

495. Sardar Atma Singh : Will the Chief Minister be pleased to state with reference to the reply to Unstarred Question No. 2 answered during the Budget Session, 1957, whether payment of salaries to officers/officials from erstwhile Pepsu State has been made; if not, the reasons thereof ?

Sardar Partap Singh Kairon : In quite a good number of cases, payment of salaries to officers/officials from erstwhile Pepsu State has been made. As regards the remaining, payment could not be made due to non-completion of certain administrative formalities. Every effort is being made to have such claims settled expeditiously.

GRANT OF ADVANCE INCREMENTS TO TEACHERS

496. Sardar Atma Singh : Will the Minister for Education and Labour be pleased to state—

- (a) with reference to the reply to Unstarred Question No. 3 answered during the Budget Session, 1957, whether the required information has been collected from the quarters concerned; if not, the reasons therefor ;
- (b) whether the case of grant of advance increments to the teachers has been considered by the Government ; if so, the time by which the said increments are expected to be granted to them ?

Shri Amar Nath Vidyalkar : (a) Yes.

(b) Yes. The proposal has been turned down by the Government in the Finance Department.

AGRICULTURAL AND INDUSTRIAL LOANS

497. Sardar Atma Singh : Will the Minister for Finance be pleased to state with reference to the reply to Unstarred Question No. 77 answered during the Budget Session, 1957, whether the required information has so far been collected ; if not, the reasons therefor ?

Shri Mohan Lal : The information required to answer Unstarred Question No. 77 was asked for from the Industries, Agriculture and Revenue Departments. While information from the first two Departments has been received, it is still awaited from the Revenue Department. It has to be collected from a number of local offices.

**AUDIT OBJECTION REGARDING MUNICIPAL COMMITTEE,
AMRITSAR**

498. Sardar Atma Singh : Will the Minister for Revenue be pleased to state with reference to the reply to Unstarred Question No. 76 answered during the Budget Session, 1957, whether the required information has been collected; if not, the reasons therefor ?

Giani Kartar Singh : The required information was collected and sent to the Secretary, Vidhan Sabha, Punjab, with Punjab Government letter No. 3474-C-5CI-57/9847, dated the 27th May, 1957.

**SALE OF PEPSU GOVERNMENT BUILDINGS BY ERSTWHILE PEPSU
GOVERNMENT**

499. Sardar Atma Singh : Will the Minister for Public Works be pleased to state with reference to the reply given to Unstarred Question No. 155 answered during the Budget Session, 1957, whether the required information has been collected; if not, the reasons therefor, and the time by which the same is likely to be collected ?

Rao Birendar Singh : No.

Reports from the Chairman and the Secretary of the Disposal Committee are still awaited in spite of telegraphic reminders having been issued.

The information can be supplied immediately on receipt.

CHIEF MINISTER PEPSU'S FLOOD RELIEF FUND

500. Sardar Atma Singh : Will the Chief Minister be pleased to state with reference to the reply given to the Unstarred Question No. 135 answered during the Budget Session, 1957, whether the required information has so far been collected; if not, the reasons therefor ?

Sardar Partap Singh Kairon : Yes. The information has been collected and supplied to the Secretary, Punjab Vidhan Sabha, Chandigarh.

PATIENTS IN AND ALLOTMENT TO HOSPITALS IN KAPURTHALA DISTRICT

501. Sardar Atma Singh : Will the Minister for Consolidation and Health be pleased to state with reference to the reply given to Unstarred Question No. 143 answered during the Budget Session, 1957, whether the required information has so far been collected; if not, the reasons therefor ?

Chaudhri Suraj Mal : The requisite information was supplied to the Secretary, Punjab Vidhan Sabha,—*vide* Punjab Government letter No. 5155-S/4671-Ch-6HBI-57/50215, dated the 5th/8th June, 1957, for communication to the member. A copy of the reply is enclosed, for facility of reference.

APPLICATION FROM POLITICAL SUFFERERS

503. Sardar Atma Singh : Will the Chief Minister be pleased to state—

- (a) the total number of applications of political sufferers for financial help disposed of during the period from 29th May, 1957, to date, district-wise, in the State ;
- (b) whether any Committees have been appointed by Government in each district for the disposal of such applications; if so, the names of the Members thereof ;
- (c) the steps, if any, being taken for the speedy disposal of pending cases of political sufferers ?

Sardar Partap Singh Kairon : (a) The number of applications of political sufferers for financial help disposed of during the period from 29th May, 1957, to date, district-wise, in the State are as under :—

1. Amritsar	..	206
2. Ludhiana	..	116
3. Ferozepore	..	88
4. Hoshiarpur	..	68
5. Hissar	..	60
6. Jullundur	..	99
Total		.. <u>637</u>

In addition, financial assistance to 2,084 political sufferers was renewed for the year 1957-58 after reviewing their cases in the light of the decision of the State National Workers (Relief and Rehabilitation) Board.

(b) Yes. Financial assistance to political sufferers is sanctioned by the State National Workers (Relief and Rehabilitation) Board. The Board has appointed a Sub-Committee for preliminary examination of the claims of the political sufferers on state level. The Sub-Committee with the approval of the Board has appointed the following members as Conveners of the District Sub-Committees to expedite the work of verification of the claims of the applicants at the district level :—

<i>Name of the Convener</i>	<i>Name of the District</i>
1. Shri Brish Bhan	.. Sangrur, Patiala and Mohindergarh
2. Giani Kartar Singh	.. Ambala, Simla and Karnal
3. S. Darbara Singh	.. Gurgaon, Rohtak, Jullundur and Kapur-thala

4. Jathedar Mohan Singh .. Amritsar
5. Comrade Ram Kishan .. Bhatinda and Hissar
6. General Mohan Singh .. Ludhiana and Ferozepore
7. Ch. Amar Singh .. Kangra, Hoshiarpur and Gurdaspur

The Conveners have been authorised to co-opt such other local persons on the District Sub-Committees as they consider necessary to help them in their work.

Besides this, a Sub-Committee has also been constituted under General Mohan Singh of I. N. A. to look into the applications of I. N. A. political sufferers exclusively. This Sub-Committee is called the "I. N. A. Sub-Committee" and is constituted as under :—

Chairman .. General Mohan Singh of I. N. A.

- Members ..
1. Capt. Pat Ram of I. N. A., village and post office Kidhana, district Hissar.
 2. Capt. Prit Singh of I. N. A., village and post office Gohana, district Rohtak.
 3. Capt. Bishan Singh Shangai of I. N. A., village and post office Brahmpur, district Amritsar.
 4. Capt. Gurbachan Singh Chicha, Village and Post Office Chicha, district Amritsar.
 5. Col. Dil Sukh Mann of I. N. A., Village Kunwali, post office Jhajjar, District Rohtak.
 6. Capt. Harbhajan Singh of I. N. A., village Jaidi, post office Birk, tehsil Jagraon District Ludhiana.

(c) Yes. A number of Sub-Committees, as already mentioned, have been appointed to expedite the disposal of pending cases of political sufferers. Besides this, it was realised that the normal staff was inadequate to dispose of some 16,000 applications which were pending with the Government. To accelerate action, a new Section consisting of one Deputy Superintendent, three Assistants and five Clerks was created on 8th August, 1957, and as a result thereof, lists in respect of all the pending applications have since been prepared and sent to the Conveners of the District Sub-Committees concerned for verification of the claims of the applicants. Further action for the disposal of these applications will be taken on receipt of the reports from that end.

CONSTRUCTION OF MODEL VILLAGES IN KAPURTHALA DISTRICT

504. Sardar Atma Singh : Will the Minister for Revenue be pleased to state—

- (a) whether any places in Kapurthala District have been selected for the construction of Model Villages ; if so, their names ;

[Sardar Atma Singh]

- (b) whether any amount of loan has been advanced for the construction of each such village ; if so, on what terms ;
- (c) whether any progress has been made so far for the construction of the said villages ?

Dr. Gopi Chand Bhargava : (a) Yes. Villages Talwara, Durgapur, Ram Garh, Dadwindi, Dhilwan, Parwa and Darwesh Pind.

(b) Yes. The amounts of Rs 1,06,850, 99,050, 42,050, 65,750, 33,000, 91,500, and 72,800 have been advanced to the villages mentioned above and the amount is recoverable in 30 equal annual instalments.

(c) Yes. In villages Talwara 75 per cent houses are at roof level and the whole village will be got completed within three months. In villages Ram Garh and Dhilwan the sites selected by State Architect are to be made available after completing consolidation operations in the villages which have not yet been done. The work in other villages has not yet been started on account of non-availability of cement and bricks.

HARIJAN WELFARE BOARD

506. Sardar Bhag Singh : Will the Minister for Agriculture and Forests be pleased to state—

- (a) whether there is any proposal under the consideration of Government to appoint a Harijan Welfare Board in the State; if so, the approximate date by which it is likely to be constituted ;
- (b) whether any such Board was ever constituted in the State before ; if so, the members thereof and the reasons for its having ceased to exist ?

Sardar Gurbanta Singh : (a) Yes. The matter is under active consideration of Government.

(b) Yes.

- (1) Shri Khem Singh, M.L.A.
- (2) Shri Ram Parkash, M.L.A.
- (3) Shri Sant Ram (Ch.), M.L.A.
- (4) Shri Mohan Lal, M.L.C.
- (5) Shri Prithvi Singh Azad.

The State Advisory Committee for Welfare Department was abolished on account of the merger of Pepsu with Punjab and it was decided to re-constitute such a Committee after the general elections.

EXPENDITURE INCURRED ON THE WELFARE OF SCHEDULED CASTES

507. Sardar Bhag Singh : Will the Minister for Agriculture and Forests be pleased to state—

- (a) the amount spent on the welfare of the members of the Scheduled Castes in the State during the last year together with the specific items on which it was spent ;
- (b) whether any contribution to the amount referred to in part (a) above was made by the Union Government ; if so, how much ;
- (c) whether any amount out of that referred to in part (a) above was spent through any social organisations ; if so, the names of such organisations ?

Sardar Gurbanta Singh : (a) and (b) The information is given in the enclosed statement.

(c) No. The latter portion of the part does not arise.

Statement showing the Grant-in-aid received from the Government of India, share of the State Government in respect of each scheme for the Welfare of Scheduled Castes, Backward Classes, and the amount spent during the year 1956-57

S. No.	Name of the Scheme	Total cost	Share of the Central Government	Share of the State Government	AMOUNT SPENT		
					Total	Out of Central Government funds	Out of State Funds
		Rs.	Rs.	Rs.	Rs.	Rs.	Rs.
ERSTWHILE PUNJAB STATE							
1	Sinking of Wells	60,000	30,000	30,000	60,000	30,000	30,000
2	Subsidy for Houses ..	2,40,000	1,20,000	1,20,000	2,40,000	1,20,000	1,20,000
3	Community Centres ..	48,000	24,000	24,000	47,676	23,838	23,838
4	Training in Mills ..	12,000	6,000	6,000	7,697	3,849	3,848
5	Publicity ..	14,000	7,000	7,000	12,654	6,327	6,327
6	Scholarships and re-imbursement of Fees ..	23,80,000	..	23,80,000	22,93,143	..	22,93,143
	Total ..	27,54,000	1,87,000	25,67,000	26,61,170	1,84,014	24,77,156

[Minister for agriculture and Forests]

S. No.	Name of the Scheme	Total cost	Share of the Central Government	Share of the State Government	AMOUNT SPENT		
					Total	Out of Central Government funds	Out of State Funds
		Rs.	Rs.	Rs.	Rs.	Rs.	Rs.

ERSTWHILE PEPSU STATE

7	Scholarships and re-imbursement of fees ..	3,80,300	2,53,533	1,26,767	3,43,800	2,29,200	1,14,600
8	Technical Education ..	95,150	63,433	31,717	70,150	46,767	23,383
9	Sinking of Wells	95,000	47,500	47,500	95,000	47,500	47,500
10	Removal of untouchability	57,000	38,000	19,000	22,472	14,981	7,491
	Total ..	6,17,450	4,02,466	2,24,984	5,31,422	3,38,448	1,92,974

DISTRIBUTION OF LAND AMONGST PERSONS BELONGING TO THE SCHEDULED CASTES

508. Sardar Bhag Singh : Will the Minister for Revenue be pleased to state whether any land has been distributed by Government among the persons belonging to the Scheduled Castes in the State since the 15th August, 1947, up-to-date ; if so, the area thereof distributed in the erstwhile States of Punjab and Pepsu separately ?

Giani Kartar Singh : Figures of land distributed by Government amongst persons belonging to the Scheduled Castes in the State since 15th August, 1947, up-to-date are as follows :—

Punjab
44,401 Acres

Pepsu
28,198 Acres

PERMISSION TO RAISE HALF-AN-HOUR DISCUSSION ON A QUESTION.

श्री. इन्द्र सिंह : स्पीकर साहिब, आप की इजाजत से मैं अर्ज करना चाहता हूँ कि 25 तारीख को बहु अकबरपुर के question* के बारे में एक सवाल पूछा गया था। मैं ने उस 3 P. M. question पर half-hour discussion के लिये motion भेजी है।

*Starred Question No. 1014 appears in the P. V. S. Debate, Vol. 11, No. 3, dated 25th October, 1957.

Replies to unstarred question Nos. 473, 494, 502 and 509 are printed as annexure to this debate.

Mr. Speaker : It is not with me. What has made him to send it?

श्री इन्द्र सिंह : मेरी motion half-hour discussion के बारे में है। The Minister-in-charge replied in a very evasive manner. उस के reasons मैं ने explanatory note में दिये हैं।

अध्यक्ष महोदय : यह अब दिया है आप ने। (The notice of this motion has been received just now.)

श्री इन्द्र सिंह : यह दो ढाई घंटे पहले दिया था। मैं definitely कह सकता हूँ कि यह 11-30 या 12-0 बजे office में पहुंच चुका था।

अध्यक्ष महोदय : Rules में एक पूरे दिन का नोटिस मांगा गया है। (The provision in the Rules requires giving of notice one day in advance.)

ADJOURNMENT MOTION *re*—BOMB EXPLOSION IN THE PREMISES OF CHANDIGARH GURDWARA

Sardar Bhupinder Singh Mann : Sir, I have given a notice of an adjournment motion* regarding bomb explosion in Chandigarh Gurdwara.

अध्यक्ष महोदय : आप की Adjournment motion, जो चंडीगढ़ गुरद्वारा में bomb explosion के बारे में है, है तो ठीक; लेकिन हमारे दफ्तर में बहुत late आई है। पहुंच तो गई है लेकिन टाइम लिमिट का ख्याल नहीं रखा गया। इसलिये यह entertain नहीं हो सकती और out of order है। (The adjournment motion of the hon. Member regarding bomb explosion in the Gurdwara at Chandigarh, though in order, has been received in our office very late. It has, no doubt, been received; but the condition of timely notice has not been fulfilled. Hence, it cannot be entertained, and is ruled out of order.)

Sardar Bhupinder Singh Mann : Under the Rules undoubtedly 1½ hour's notice has to be given and I have given one hour's notice but you have never been rigid on this point.

Mr. Speaker : I have been always rigid on this point.

Sardar Bhupinder Singh Mann : May I request you that this notice of adjournment motion may be treated for tomorrow.

Mr. Speaker : Let tomorrow come. It will be seen then.

*Sardar Bhupinder Singh 'Man' M.L.A. to ask for leave to make a motion for the adjournment of the business of the House to discuss a definite matter of urgent public importance, namely, the circumstances in which a bomb exploded recently in the premises of Chandigarh Gurdwara and the failure of the Government to apprehend the culprits.

**OBSERVATION BY THE SPEAKER *re* QUESTION OF
PRIVILEGE RAISED BY DOCTOR BALDEV PARKASH IN
CONNECTION WITH THE ALLEGED ARREST OF
SHRI LAL CHAND, M.L.A.**

I have received information from the Home Secretary that the police interposed for the purpose of preventing him from committing an offence. He was taken out of Chandigarh under Section 23 of the Police Act and under Section 149 of Criminal Procedure Code when he met with an accident. He was not arrested and thus the question of breach of privileges does not arise. Therefore, I do not give my consent to this question being raised.

डाक्टर बलदेव प्रकाश : गवर्नमेंट की तरफ से गलत रिपोर्ट आई है। आप के इल्म में है कि उन्होंने इस तरह किया है।

अध्यक्ष महोदय : अगर गलत है तो आप मेरे चैम्बर में आ कर और तसल्ली कर दें।
(If this report is wrong, the hon. Member should come to my Chamber and convince me.)

डाक्टर बलदेव प्रकाश : यह रिपोर्ट प्रैस में आ चुकी है। He was detained for 24 hours....

Mr. Speaker : The hon. Member should prove that he was arrested. I have to rely upon the information as communicated by the Home Secretary.

चौधरी बलबीर सिंह : जब गवर्नमेंट की पोजीशन गलत है और जो हम कहते हैं वह ठीक है.....

Mr. Speaker : I have to be led by the information that I have received from the Home Secretary. I can not entertain this motion on that basis.

चौधरी बलबीर सिंह : गवर्नमेंट ने किसी भी प्रेस रिपोर्ट को contradict नहीं किया।

डाक्टर बलदेव प्रकाश : जनाब, मान लीजिये कि एक मੈबर को पुलिस गिरफ्तार करती है.....

अध्यक्ष महोदय : Privileges Committee क्या देखेगी जब कि होम सैक्रेटरी से यह चिट्ठी आ रही है। (What will the Privileges Committee examine in the presence of this letter of the Home Secretary ?)

डाक्टर बलदेव प्रकाश : गवर्नमेंट अगर कोई गलत बात कहती है तो उस का आप को नोटिस लेना चाहिये।

Mr. Speaker : The hon. Member can discuss this matter with me in my Chamber and can give proof of his arrest. After all, there must be some written record of his arrest. He can convince me on this point by showing such record.

Note:—The notice of question of privilege raised by Dr. Baldev Parkash appears in the P.V.S. Debates dated 23-10-57, 24-10-57. Please also refer to debate dated 25-10-57 on this subject.

ਚੌਧਰੀ ਇੰਦਰ ਸਿੰਘ : ਜੋ ਹੋਮ ਸੈਕਟਰੀ ਸੇ information ਆਈ ਹੈ, ਵਹ ਸੁਨਾਈ ਨਹੀਂ ਦੀ। ਦਫ਼ਾ 189 ਯਾ 188 ਕੇ ਸਾਤਹਤ ਅਗਰ ਕੋਈ ਗਿਰਫ਼ਤਾਰ ਹੋਤਾ ਹੈ.

ਅਧਿਕਸ਼ ਸਹੋਦਯ : ਬੈਠਿਓ। (Please take your seat.)

ਚੌਧਰੀ ਬਲਬੀਰ ਸਿੰਘ : ਇਸ ਲਿਯੇ ਸਿਵਾਏ ਇਸ ਕੇ ਹਮੇਂ ਐਂਡ ਕੋਈ ਚਾਰਾ ਨਹੀਂ ਕਿ ਹਮ ਵਾਕ ਆਊਟ ਕਰੇਂ।

ਅਧਿਕਸ਼ ਸਹੋਦਯ : ਆਪ ਬੈਠਿਓ। ਆਪ ਮੇਰੇ ਚੇਂਬਰ ਮੇਂ ਆਕਰ ਸੁਝ ਸੇ ਪੂਛ ਲੇਂ। (The hon. Member should take his seat. He should consult me in my Chamber.)

ਚੌਧਰੀ ਬਲਬੀਰ ਸਿੰਘ : ਅਗਰ ਸਰਕਾਰ ਇਸ ਤਰਹ ਭੀ ਜਵਾਬ ਨਹੀਂ ਦੇਤੀ ਤੋ ਹਮ ਵਾਕ ਆਊਟ ਕਰਤੇ ਹੈਂ। (At this stage Chaudhri Balbir Singh and some other hon. Members staged a walk-out.)

DEMANDS FOR SUPPLEMENTARY GRANTS

37—EDUCATION

Minister for Finance (Shri Mohan Lal) : Sir, I beg to move—

That a supplementary sum not exceeding Rs 77,03,600 be granted to the Governor to defray the charges that will come in course of payment for the year ending the 31st March, 1958, in respect of 37-Education.

Mr. Speaker : Motion moved—

That a supplementary sum not exceeding Rs 77,03,600 be granted to the Governor to defray the charges that will come in course of payment for the year ending the 31st March, 1958, in respect of 37—Education.

ਸਰਦਾਰ ਆਤਮਾ ਸਿੰਘ (ਮੁਲਤਾਨ ਪੁਰ) : ਸਪੀਕਰ ਸਾਹਿਬ, ਇਸ ਹਾਊਸ ਵਿਚ ਅਜ ਸਰਕਾਰ ਵੱਲੋਂ ਜੋ ਰਕਮ ਮੰਗੀ ਗਈ ਹੈ, ਇਸ ਦੇ ਮੰਗੇ ਜਾਣ ਤੇ ਮੈਂ ਸਰਕਾਰ ਨੂੰ ਵਧਾਈ ਦਿੰਦਾ ਹਾਂ। ਸਰਕਾਰ ਨੇ ਇਕ ਨੇਕ ਕੰਮ ਕੀਤਾ ਹੈ ਕਿਉਂਕਿ ਲੋਕਲ ਬਾਡੀਜ਼ ਦੇ ਆਮਲੇ ਨੂੰ ਜਿਹੜੀਆਂ ਬੜੀ ਦੇਰ ਤੋਂ ਤਕਲੀਫ਼ਾਂ ਸਨ ਅਤੇ ਉਨ੍ਹਾਂ ਨਾਲ ਬੇਇਨਸਾਫੀ ਹੋ ਰਹੀ ਸੀ, ਉਹ ਹੁਣ ਦੂਰ ਹੋ ਜਾਵੇਗੀ। ਜਿੱਥੇ ਮੈਂ ਸਰਕਾਰ ਨੂੰ ਇਸ ਗੱਲ ਤੇ ਮੁਬਾਰਕਬਾਦ ਦਿੰਦਾ ਹਾਂ ਓਥੇ ਨਾਲ ਹੀ ਮੈਂ ਸਰਕਾਰ ਨੂੰ ਇਕ ਚੇਤਾਵਨੀ ਵੀ ਦੇਣੀ ਚਾਹੁੰਦਾ ਹਾਂ। ਪੈਪਸੂ ਅਤੇ ਪੰਜਾਬ ਦਾ merger ਹੋਇਆ ਅਤੇ merger ਤੋਂ ਬਾਅਦ ਸਰਵਿਸਿਜ਼ ਦੀ integration ਹੋਣੀ ਸੀ। ਇਸ ਲਈ ਇਕ ਫਾਰਮੂਲਾ ਬਣਾ ਦਿੱਤਾ ਗਿਆ। ਇਸ ਫਾਰਮੂਲੇ ਦੇ ਮੁਤਾਬਿਕ, ਮੈਂ ਇਸ ਹਾਊਸ ਵਿਚ ਬਿਨਾਂ ਝਿਜਕ ਦੇ ਕਹਿਣਾ ਚਾਹੁੰਦਾ ਹਾਂ ਕਿ ਪੈਪਸੂ ਦੇ ਮੁਲਾਜ਼ਮਾਂ ਨਾਲ ਬੜੀ ਬੇਇਨਸਾਫੀ ਹੋਈ ਹੈ।

ਅਧਿਕਸ਼ ਸਹੋਦਯ : General observations ਕਰੇਂ।

ਸਰਦਾਰ ਆਤਮਾ ਸਿੰਘ : Pepsu ਦੇ ਮੁਲਾਜ਼ਮਾਂ ਨਾਲ ਬੜੀ ਭਾਰੀ ਬੇਇਨਸਾਫੀ ਹੋਈ ਹੈ।

बिज्ञ संज्ञी : Education की Demand से इसका क्या ताल्लुक है, जो कुछ यह कह रहे हैं ?

सरदार आत्मा सिंघ : जनाब, मैं उसे ही आवांंगा ।

Mr. Speaker : Please confine yourself to this Demand only.

सरदार आत्मा सिंघ : जनाब, मेरा अरज करन का मतलब यह है कि हरबंदी कमिशन दी जो रिपोर्ट है उस से मुताबक यह गॉल कही गयी थी कि जिनगीयां रियासतों से एक दुसरे नाल सामल हो रही हैं ने उनुं के मुलाज्मां का रैंक अउ सटेज उहो ही रखा जायेगा जो पहिलीयां रियासतों विच थी । अज्ज आसीं लोकल बाडीज के स्कूलों नुं ले रहे हों । उस तों बाअद ओं के मुलाज्मां की ईंटेग्रेसन का मुआमला साहमते आउटा है । उनुं के गरेडज अउ सरकारी स्कूलों के टीचरज के गरेड एक करन का मुआमला साडे साहमते आउटा है । साडे साहमते यह गॉल आयी है कि एस ईंटेग्रेसन विच पैपसु के मुलाज्मां ने यह गिला कीता है कि साडे नाल बेइन्साफी कीती गयी है ! किउं जो उह डेटी रियासत के सन जा ओं की सरकार जों ओं की असैबली ने दोग रियासतों के मिलन तों कुछ दिन पहिलों उनुं कीयां तनखाह वया दितीयां ।

Minister for Finance : Sir, it is all irrelevant because there was no Local Body school in erstwhile Pepsu area which might have been taken over by the Government.

सरदार हरचंद सिंह : Education Department तो था ।

बिज्ञ संज्ञी : यह Demand सिर्फ एक खास मकसद के लिये है कि Local Bodies के जो स्कूल take over किये गये हैं उन के लिये इन्तजाम करना है । Pepsu के area में Local Bodies के कोई स्कूल नहीं थे जोकि take over किये गये हों । इस लिये erstwhile Pepsu area के मुताल्लिक इस में यहां बहस करना irrelevant है ।

अध्यक्ष महोदय : आपने इस को पढ़ कर देखा है या generally discuss कर रहे हैं । (Has the hon. Member studied the Supplementary Estimates of the Demand under discussion or is he discussing things in a general way ?

सरदार आत्मा सिंघ : जनाब, मैं सारा देखिआ है । मैं जनाब अगे अरज कर रिहा हों कि

श्री सपीकर : की यह देख के कर रहे हैं ? Then, where is the relevancy ? (Is the hon. Member discussing after studying the Supplementary Estimates ? Then, where is the relevancy?)

ਸਰਦਾਰ ਆਤਮਾ ਸਿੰਘ : ਚੂੰਕਿ Local Bodies ਦੇ ਸਕੂਲ ਲਏ ਜਾ ਰਹੇ ਨੇ, ਉਨ੍ਹਾਂ ਦਾ ਜਿਹੜਾ staff ਹੈ ਉਨ੍ਹਾਂ ਦੀ integration ਦਾ ਮੁਆਮਲਾ ਸਾਹਮਣੇ ਆਉਣਾ ਹੈ। ਉਨ੍ਹਾਂ ਦਾ ਇਹ ਮੁਆਮਲਾ ਹਲ ਕਰਨਾ ਹੈ।

Mr. Speaker : When the Minister says that there are no Local Bodies schools there, then there is no question of integration of local bodies, staff.

ਸਰਦਾਰ ਆਤਮਾ ਸਿੰਘ : ਜਨਾਬ, ਪੈਪਸੂ ਵਿਚ ਲੋਕਲ ਬਾਡੀ ਦੇ ਸਕੂਲ ਨਹੀਂ। ਜਿਸ ਤਰ੍ਹਾਂ ਪੈਪਸੂ ਦੇ ਮੁਲਾਜ਼ਮਾਂ ਨੂੰ ਵੱਖਰਾ ਰਖਕੇ ਉਨ੍ਹਾਂ ਨਾਲ ਭੈੜਾ ਸਲੂਕ ਕੀਤਾ ਗਿਆ ਹੈ ਓਸੇ ਤਰ੍ਹਾਂ ਪੰਜਾਬ ਦੇ ਵਿਚ ਇਨ੍ਹਾਂ ਲੋਕਲ ਬਾਡੀਜ਼ ਦੇ ਸਕੂਲਾਂ ਦਾ ਮੁਆਮਲਾ ਆ ਰਿਹਾ ਹੈ। ਮੈਂ ਕਹਿੰਦਾ ਹਾਂ ਕਿ ਜੇ ਇੰਟੈਗਰੇਸ਼ਨ ਕੌਂਸਲ ਵਲੋਂ ਜਾਂ ਇੰਟੈਗਰੇਸ਼ਨ ਕਮੇਟੀ ਵੱਲੋਂ... (ਵਿਘਨ)

ਸ਼੍ਰੀ ਸਪੀਕਰ : ਮੈਨੂੰ ਸਮਝ ਨਹੀਂ ਆ ਰਹੀ ਹੈ ਕਿ ਤੁਸੀਂ ਕੀ ਕਹਿ ਰਹੇ ਹੋ। ਇਹ ਕਿਸ ਤਰ੍ਹਾਂ ਰੈਲੇਵੈਂਟ ਹੈ? ਜੇ ਤੁਸੀਂ ਰੈਲੇਵੈਂਟ ਨਹੀਂ ਹੋਵੋਗੇ ਤਾਂ ਮੈਨੂੰ ਕਹਿਣਾ ਹੀ ਪਏਗਾ ਕਿ ਤੁਸੀਂ ਤਸ਼ਰੀਫ਼ ਰੱਖੋ, ਬੈਠੋ। (I have not been able to follow the hon. Member. How is it relevant? If he fails to be relevant then I will have to ask him to resume his seat.)

ਸਰਦਾਰ ਆਤਮਾ ਸਿੰਘ : ਜਨਾਬ, ਮੈਂ ਸਾਫ਼ ਗੱਲ ਕਹਿ ਰਿਹਾ ਹਾਂ। ਵਜ਼ੀਰ ਸਾਹਿਬ ਨੇ ਮੇਰੀ ਗੱਲ ਨਹੀਂ ਸਮਝੀ। ਮੈਂ ਕਹਿ ਰਿਹਾ ਹਾਂ ਕਿ Pepsu ਅਤੇ ਪੰਜਾਬ ਦੀ integration ਹੋਈ

Mr. Speaker : There is no question of integration. The schools taken over relate to the erstwhile Punjab.

ਸਰਦਾਰ ਆਤਮਾ ਸਿੰਘ : ਇਹ ਠੀਕ ਹੈ ਕਿ ਪੰਜਾਬ ਦੇ ਇਲਾਕੇ ਵਿਚ ਹੀ Local Bodies ਦੇ ਸਕੂਲ ਲਏ ਜਾ ਰਹੇ ਹਨ। ਜਿਹੜਾ ਮਾਮਲਾ ਅਸੀਂ take over ਕਰ ਰਹੇ ਹਾਂ ਉਨ੍ਹਾਂ ਦੀ seniority fix ਕਰਨੀ ਹੈ, ਉਨ੍ਹਾਂ ਦੀਆਂ ਤਨਖਾਹਾਂ fix ਕਰਨੀਆਂ ਨੇ, ਉਨ੍ਹਾਂ ਦੇ ਗਰੇਡ ਫਿਕਸ ਕਰਨੇ ਨੇ (Interruptions)

Mr. Speaker : The hon. Member should not create suspicions or doubts and base his discussion on them. He should try to confine his discussion to the facts contained in this Demand.

ਸਰਦਾਰ ਆਤਮਾ ਸਿੰਘ : ਜਨਾਬ, ਮੈਂ ਤੁਹਾਨੂੰ ਠੀਕ ਕਹਿ ਰਿਹਾ ਹਾਂ ਕਿ ਗੌਰਮਿੰਟ ਪੰਜਾਬ ਦੇ ਲੋਕਲ ਬਾਡੀਜ਼ ਦੇ ਸਕੂਲ ਟੇਕ ਓਵਰ ਕਰ ਰਹੀ ਹੈ। ਇਸ ਲਈ ਇਸ ਭੀਮਾਂਡ ਵਿਚ ਇਸ ਹਾਊਸ ਪਾਸੋਂ ਰੁਪਿਆ ਮੰਗ ਰਹੀ ਹੈ। ਲੋਕਲ ਬਾਡੀਜ਼ ਦੇ ਟੀਚਰਜ਼ ਦੀਆਂ ਤਨਖਾਹਾਂ ਮੁਕਰਰ ਕਰਨੀਆਂ ਨੇ। ਉਨ੍ਹਾਂ ਦੀਆਂ ਤਨਖਾਹਾਂ ਬਾਕੀ ਸਰਕਾਰੀ ਸਕੂਲਾਂ ਦੇ ਸਟਾਫ਼ ਦੀਆਂ ਤਨਖਾਹਾਂ ਦੇ ਮੁਤਾਬਿਕ ਮੁਕਰਰ ਕਰਨੀਆਂ ਨੇ। ਇਸ ਵਿਚ ਇਹ ਕਿਹਾ ਗਿਆ ਹੈ। ਤੇ ਮੈਂ ਬੇਨਤੀ ਕਰ ਰਿਹਾ ਹਾਂ ਕਿ ਜਿਸ ਤਰ੍ਹਾਂ ਦਾ ਪੈਪਸੂ ਦਾ ਧੜਾ ਵਖਰਾ ਬਣਾਇਆ ਗਿਆ ਸੀ ਓਸੇ ਤਰ੍ਹਾਂ ਇਹ ਲੋਕਲ ਬਾਡੀਜ਼ ਦੇ ਜਿਹੜੇ ਟੀਚਰਜ਼ ਆਉਣੇ ਨੇ ਉਨ੍ਹਾਂ ਨਾਲ ਵੀ ਓਸੇ ਢਰ੍ਹਾਂ ਦਾ ਸਲੂਕ ਨਾ ਕੀਤਾ ਜਾਏ। ਮੈਂ ਸਰਕਾਰ ਨੂੰ ਇਹ ਚਿਤਾਵਨੀ ਕਰਨਾ ਚਾਹੁੰਦਾ ਹਾਂ।

ਸ੍ਰੀ ਸਪੀਕਰ : ਚੇਤਾਵਨੀ ਤਾਂ ਤੁਸੀਂ ਕਰ ਦਿਤੀ (The hon. Member has reminded the Government all right.)

ਸਰਦਾਰ ਆਤਮਾ ਸਿੰਘ : ਜਨਾਬ, ਦੂਸਰੀ ਬੇਨਤੀ ਮੈਂ ਇਹ ਕਰਨੀ ਚਾਹੁੰਦਾ ਹਾਂ ਕਿ ਏਸ ਡੀਮਾਂਡ ਵਿਚ ਸਰਕਾਰ ਨੇ ਇਨਸਪੈਕਟਿੰਗ ਸਟਾਫ ਲਈ ਕੁਛ ਰਕਮ ਮੰਗੀ ਹੈ, ਜਿਨ੍ਹਾਂ ਨੇ ਇਨ੍ਹਾਂ ਸਕੂਲਾਂ ਦਾ ਪ੍ਰਬੰਧ ਕਰਨਾ ਹੈ। ਮੈਨੂੰ ਹੁਕ ਹੈ ਕਿ ਮੈਂ ਜਨਾਬ ਦੀ ਸੇਵਾ ਵਿਚ ਬੇਨਤੀ ਕਰਾਂ ਕਿ ਇਨਸਪੈਕਟਿੰਗ ਸਟਾਫ ਦੀਆਂ ਡਿਊਟੀਜ਼ ਕੀ ਨੇ। ਡਾਇਰੈਕਟਰੇਟ ਅਜ ਕਈ ਗੱਲਾਂ ਵਿਚ ਉਲਝਿਆ ਹੋਇਆ ਹੈ। ਆਪ ਨੂੰ ਪਤਾ ਲਗਾ ਹੋਏਗਾ ਇਨ੍ਹਾਂ ਦਿਨਾਂ ਵਿਚ ਮਹਿਕਮਾ ਤਾਲੀਮ ਦੇ ਅਫਸਰਾਂ ਨੇ ਜਿਥੇ ਇਨ੍ਹਾਂ ਨੇ ਸਕੂਲਾਂ ਦਾ.....(ਵਿਘਨ)

ਬਿਜ ਸਕਰੀ : On a point of order, Sir. Inspection staff ਕੇ ਸੁਤਾਲਿਕ ਧਰਾਂ ਥੋਡੇ ਸੇ staff ਕਾ ਹਵਾਲਾ ਹੈ ਜਿਸਨੇ local bodies ਕੇ ਸਕੂਲਾਂ ਕੋ take over ਕਰਨਾ ਹੈ ਇਸ ਲਿਯੇ ਧਰਾਂ Directorate ਕੀ policy ਜੋ ਹੈ ਕਹਿ discuss ਨਹੀਂ ਹੋ ਸਕਤੀ। Inspection staff ਕੇ ਸੁਤਾਲਿਕ ਅਗਰ ਕੁਝ ਕਹਨਾ ਚਾਹੇਂ ਤੋ ਕਹੇਂ।

ਅਧਿਕਸ਼ ਸਹੋਦਧ : ਆਪ ਕੋ ਏਕ ਬਾਤ ਤੋ ਕਢੀ clear ਸਮਝਨੀ ਚਾਹਿਯੇ ਐਰ ਕਹਿ ਧਹ ਹੈ ਕਿ ਆਪ ਕੀ discussion ਸਿਫ਼ ਇਨ ਹੀ items ਤਕ ਸਹਿਦੂਦ ਹੋਗੀ। Original Demand ਤੋ ਆਪ ਪਾਸ ਕਰ ਚੁਕੇ ਹੈਂ, ਉਸ ਪਰ ਕਹਿਸ ਨਹੀਂ ਕਰ ਸਕਤੇ। ਇਸ Demand ਪਰ ਬੋਲੇਂ ਜੋ ਆਪ ਕੇ ਸਾਮਨੇ ਹੈ। ਆਪ ਕੇ ਸਾਮਨੇ ਜੋ figures ਦਿਯੇ ਹੈਂ, ਆਪ ਅਪਨੀ ਕਹਿਸ ਉਨ ਹੀ ਤਕ ਸਹਿਦੂਦ ਰਖੇਂ। (The hon. Member should understand one thing clearly and that is that the discussion is to be restricted to two items only. The Original Demand has already been passed by the House and no discussion can take place on that. He should speak on the Demand for Supplementary Grant which is now before the House. He should confine his remarks to the figures before him.)

ਸਰਦਾਰ ਆਤਮਾ ਸਿੰਘ : ਜਨਾਬ, ਮੈਂ ਏਸੇ Demand ਤੇ ਬੋਲ ਰਿਹਾ ਹਾਂ। ਇਸ ਵਿਚ Inspecting staff ਵਾਸਤੇ ੩,੨੫,੯੦੦ ਰੁਪਿਆ ਮੰਗਿਆ ਗਿਆ ਹੈ . . . (ਵਿਘਨ)

ਬਿਜ ਸਕਰੀ : ਉਸਕੇ ਸੁਤਾਲਿਕ ਕੁਝ ਕਹਨਾ ਹੈ ਤੋ ਕਢੇ ਸ਼ੈਕ ਸੇ ਕਹੇਂ।

ਸਰਦਾਰ ਆਤਮਾ ਸਿੰਘ : ਇਨਸਪੈਕਸ਼ਨ ਦੇ ਮੁਤਲਿਕ ਜਿਥੇ ਇਸ ਡੀਪਾਰਟਮੈਂਟ ਦੇ ਅਫਸਰਾਂ ਨੇ ਜਨਰਲ ਇਨਸਪੈਕਸ਼ਨ ਦੇ ਸਬੰਧ ਵਿਚ ਐਜੂਕੇਸ਼ਨ ਡੀਪਾਰਟਮੈਂਟ ਦੇ ਪਰਬੰਧ ਨੂੰ ਚੰਗਾ ਤੇ ਸੁਚੱਜਾ ਬਣਾਉਣਾ ਹੈ ਉਥੇ ਮੈਨੂੰ ਇਸ ਗਲ ਦੀ ਸ਼ਕਾਇਤ ਹੈ ਕਿ ਇਹ ਅਫਸਰ ਇਸ ਵਲ ਰਜੂਹ ਹੀ ਨਹੀਂ ਕਰਦੇ। ਪਿਛਲੇ ਦਿਨਾਂ ਵਿਚ ਉਨ੍ਹਾਂ ਨੇ ਪੈਪਰਸ ਸਬੰਧੀ ਰਿਜਿਨਲ ਫਾਰਮੂਲੇ ਦੀਆਂ ਫਾਇਲਾਂ ਚੋਰੀ ਕਰਕੇ.....(ਵਿਘਨ)

Minister for Education and Labour : On a point of order, Sir. Only those officers should be referred to here for whom this demand has been made. The reference to other officers is absolutely irrelevant.

Mr. Speaker : The hon. Member should try to be relevant, please.

ਸਰਦਾਰ ਆਤਮਾ ਸਿੰਘ : ਜਨਾਬ, ਮੈਂ ਬੇਨਤੀ ਕਰ ਰਿਹਾ ਹਾਂ ਕਿ ਅਸੀਂ ਉਸੇ ਜਨਰਲ ਇਨਸਪੈਕਸ਼ਨ ਦੇ ਸਬੰਧ ਵਿਚ ਜੋ ਲੋਕਲ ਬਾਡੀਜ਼ ਦੇ ਸਕੂਲ ਲੈਣੇ ਹਨ ਉਨ੍ਹਾਂ ਦਾ ਪਰਬੰਧ ਕਰਨਾ ਹੈ, ਕੰਟਰੋਲ ਕਰਨਾ ਹੈ। ਇਨ੍ਹਾਂ ਇਨਸਪੈਕਟਰਾਂ ਦੀ ਜਿਥੇ ਇਹ ਡਿਊਟੀ ਹੈ ਕਿ ਸਕੂਲ ਚੰਗੀ ਤਰ੍ਹਾਂ ਚਲਣ, ਸਕੂਲਾਂ ਵਿਚ ਜਾ ਕੇ ਟੂਰ ਕਰਨ, ਵਿਜ਼ਿਟ ਕਰਨ, ਇਨਸਪੈਕਸ਼ਨ ਕਰਨ, ਉਥੇ ਅਫਸਰ ਆਪਣੀ ਇਹ ਡਿਊਟੀ ਛੱਡਕੇ ਹਿੰਦੀ ਸੰਮਤੀ ਨਾਲ ਮਿਲਕੇ ਪੈਪਸੂ ਦੇ ਰਿਜ਼ਿਨਲ ਫਾਰਮੂਲੇ ਦੀਆਂ ਫਾਈਲਾਂ ਚੋਰੀ ਕਰਨਗੇ। ਉਹ ਫਾਈਲਾਂ ਗੁੰਮ ਕਰਵਾਉਂਦੇ ਹਨ।.....(ਵਿਘਨ)

Minister for Education and Labour : Sir, again he has made a reference to some officers; that is the staff that is being appointed.

Mr. Speaker : That should not be the subject for discussion. The hon. Member cannot cast reflection on the conduct of officers.

ਸਰਦਾਰ ਆਤਮਾ ਸਿੰਘ : ਤੋ, ਜਨਾਬ, ਇਹ ਫਾਈਲਾਂ ਓਥੋਂ ਜਾਣ ਦੇ ਬਾਅਦ ਉਨ੍ਹਾਂ ਵਿਚ ਇਕ ਸਰਕੂਲਰ ਜਾਰੀ ਕੀਤਾ ਜਿਸ ਦੇ ਮੁਤਾਬਕ ਪੈਪਸੂ ਦੇ ਏਰੀਏ ਵਿਚ ਫਾਰਮੂਲਾ ਰਿਜੈਕਟ ਕਰਨ ਵਾਸਤੇ ਲਿਖਿਆ ਗਿਆ।

ਅਧ്യਕਸ਼ ਸਹੋਦਯ : बड़ा latitude दिया है आप को मगर आप point पर नहीं आए। (I have given sufficient latitude to the hon. Member but he has not come to the point.)

श्री सुमेर सिंह (हसनपुर) : जनाब, इस Supplementary Budget में जो Education की Demand के नीचे रकम रखी गई है उस में बतलाया गया है कि 1,28,07,300 रुपया saving का है जिस का यह मतलब हुआ कि इस के लिये जो पहले Budget बनाया गया था उस वक्त वह इस तरीके से बनाया गया था जिससे saving हो सके। इस के इलावा, जनाब, मैं आपके notice में लाना चाहता हूं कि Government ने 40,63,400 रुपया income का grant में दे दिया है, जो Local Bodies की Contribution का था और 21,21,650 रुपया Secondary Schools की fees को income का है और 24,22,730 रुपया Government of India से मिलना है। इस तरह से यह सारा 86,17,780 रुपया बनता है। जब इतना रुपया income के तौर पर आएगा तो यह समझ नहीं आ रही कि 77,03,600 रुपये की ज़रूरत कैसे रह जाती है। मैं Minister Incharge से अर्ज करूंगा कि वह इसकी वज़ाह्त कर दें।

अगली बात जो मैं अर्ज करना चाहता हूं वह यह है कि जिन लोगों को local bodies के स्कूलों में से transfer कर के सरकारी नौकरी में लिया जा रहा है

[श्री सुमेर सिंह]

अर्थात् जिन Local Bodies के स्कूलों का प्रबन्ध गवर्नमेंट अपने चार्ज में ले रही है, जो teachers वहां काम करते हैं उन की Conditions of Services की वजाहत नहीं की गई कि उन की seniority किस तरीके से fix की जाएगी। उन को Government teachers से junior रखा जाएगा, senior रखा जाएगा या कि उन दोनों को एक ही level पर रखा जाएगा। मैं यह समझना चाहता हूं कि किस प्रकार उन सब की seniority कायम की जाएगी? Minister साहिबान जो यह ऐलान कर रहे हैं कि सरकार Local Bodies के स्कूलों को अपने चार्ज में ले रही है उन को चाहिये था कि वह उन के मुलाजमीन को यह भी बता देते कि उन की conditions of service क्या होंगी। इस तरह करने से उन को तसल्ली हो जाती।

अगली बात मैं आप के द्वारा उन से यह कहना चाहता हूं कि जालन्धर डिवीजन में हाई स्कूल बहुत देर से बने हुए हैं लेकिन अम्बाला डिवीजन में हाई स्कूल चन्द सालों से ही बने हैं। यहां हाई स्कूल बहुत थोड़ी तादाद में थे। अब उन सब का staff इकट्ठा हो जाएगा। यह जो 312 posts Headmasters की create की गई हैं 250—10—350 के ग्रेड में, इन पोस्टों में से सब staff इकट्ठा हो जाने से अम्बाला डिवीजन के Headmasters junior हो जायेंगे और Headmaster ship से महरूम हो जायेंगे। नतीजा यह होगा कि उन को Second और Third masters बना कर हाई स्कूलों में लगाया जाएगा, जिस से उन को heart-burning होगी। इस के कारण staff में bickerings होंगी और administration के smooth running में अड़चने पैदा होंगी। इस समस्या को हल करने के लिये मैं एक सुझाव देना चाहता हूं। वह यह है कि आप हर एक district की एक अलहदा unit रखें। उन Headmasters की अपने जिले में ही promotions वगैरह होनी चाहियें। जो लोग जालन्धर डिवीजन में काम कर रहे हैं उन की Seniority अम्बाला डिवीजन वालों के साथ न fix की जाए, बल्कि अपनी डिवीजन के अपने जिलों में ही fix की जाए। इस तरह से वे अच्छी तरह से काम कर सकेंगे।

स्पीकर साहिब, इस से आगे मैं आप के द्वारा मिनिस्टर साहिब से यह पूछना चाहता हूं कि इस में यह जो दर्ज है कि Local Bodies से 40 लाख रुपया सरकार बतौर contribution के लेगी तो क्या यह बात उन से दरियाफत कर ली गई है? क्या Local Bodies यह रुपया सरकार को बतौर contribution के देना पसन्द करेंगी? एक तो उन की स्कूलों को manage करने की चौधर समाप्त हो जाएगी और दूसरे वह 40 लाख रुपया भी सरकार को देंगी। क्यों न वह यही रुपया किसी और development के काम में लगाएं। इस बात की वजाहत की भी जरूरत है।

अन्त में मैं एक सब से जरूरी चीज की तरफ सरकार की तवज्जुह दिलाना चाहता हूं वह यह है कि जहां पर Local Bodies के teachers को सरकार Government Service में ले रही है वहां चाहिये तो यह था कि Class IV के नौकरों, चपड़ासियों, भंगियों, चौकीदारों और पानी पिलाने वालों को भी लिया जाता। परन्तु उन की Services terminate कर दी गई हैं। मैं सरकार का खाम ध्यान इस तरफ दिलाना चाहता हूं और अर्ज करना चाहता हूं कि उन की services बदस्तूर कायम रहनी चाहियें। इस लिये गवर्नमेंट को यह demand निहायत गौरी खोज के बाद पास करनी चाहिये। इन अलफाज के साथ मैं अपनी स्पीच खत्म करता हूं।

अध्यक्ष महोदय : कुछ साहिबान Select Committee के भी मੈबर हैं। चूंकि उन्होंने चार बजे जाना है इस लिये उन को बोलने के लिये पहले मौका दिया जाना चाहिये। (Some of the hon. Members are on the Select Committee also. As they have to leave the House at four O'clock, earlier opportunity should be afforded to them to speak.)

श्री हरबंस लाल (बठिण्डा) : स्पीकर साहिब, गवर्नमेंट ने यह जो फैसला किया है कि District Boards और Municipal Committees के स्कूलों को सरकार अपने चार्ज में ले ले और वहां बच्चों को तालीम देने का प्रबन्ध खुद करे, मैं समझता हूं यह बहुत अच्छा फैसला है और मुनासिब फैसला है। उन स्कूलों का प्रबन्ध भली भांति नहीं किया जा सकता क्योंकि अकसर अकालत जो उन Bodies के मैम्बर होते हैं उन का शायद बहुत ज्यादा सम्बन्ध स्कूलों से नहीं होता और न ही उन का इस लाइन में कोई खास तजरुबा होता है। इस लिये वह संस्थाएं उन लोगों के प्रबन्ध से अच्छी तरह से नहीं चल सकतीं। मैं समझता हूं कि यह बहुत मुबारक कदम है जो कि सरकार ने उठाया है। मैं ने सुना है कि केवल अम्बाला और जालंधर डिवीज़नों की Local Bodies के स्कूलों को ही गवर्नमेंट ने अपने चार्ज में लेने का फैसला किया है। यह फैसला सरकार का अधूरा फैसला है। मैं समझता हूं कि जहां अम्बाला और जालंधर डिवीज़न के स्कूलों को अपने चार्ज में लेने का फैसला किया है वहां उसे पटियाला डिवीज़न के स्कूलों को भी अपने चार्ज में लेना चाहिये।

वित्त मंत्री : वहां ऐसे स्कूल नहीं हैं।

श्री हरबंस लाल : मेरे ज्ञाती इल्म में है कि वहां कई स्कूल म्युनिसिपल कमेटियों के साथ attached हैं। वहां District Boards तो नहीं हैं लेकिन Municipal Committees जरूर हैं। और उन के साथ स्कूल attached हैं। उन स्कूलों को सरकार को अपने चार्ज में ले लेना चाहिये। इस बात पर ज्यादा खर्च नहीं आएगा। जब दो डिवीज़नों के स्कूलों को सरकार अपने हाथ में ले रही है तो कोई वजह नहीं है कि उन स्कूलों को सरकार अपने चार्ज में न ले।

इस के अलावा जो फैसला किया गया है अर्थात् उस के मुताबिक Bocal Lodies के स्कूल गवर्नमेंट खुद चलाएंगे, उन का प्रबन्ध खुद करेगी लेकिन उस के साथ यह भी एक condition रखी गई है कि 40½ लाख के करीब रकम Local Bodies से

[श्री हरबंस लाल]

मदद के तौर पर ली जाएगी। मैं महसूस करता हूँ कि यह बोझ उन पर नहीं डाला जाना चाहिए। हो सकता है कि यह contribution सिर्फ पांच महीनों के लिये हो क्योंकि यह demand सिर्फ पांच महीनों के लिये ही है लेकिन मुनासिब होगा कि आइन्दा सालों का यह बोझ Municipal Committees और District Boards के revenues पर न डाला जाए। ताकि यही रुपया वे दूसरे कामों के लिये, अपने अपने हल्कों में शहरों और गांव की बेहतरी और तरक्की की स्कीमों पर खर्च कर सकें। यह आशा की जाती थी कि इन स्कूलों को जब गवर्नमेण्ट अपने control में ले लेगी तो उन के पास expenditure में कुछ savings हो जाएंगी और वे दूसरी जरूरी योजनाओं पर इस बची हुई रकम को divert करेंगी। Taxation Enquiry Commission की रिपोर्ट में भी उन की Financial Position को ख्याल में रखते हुए यह सुझाव दिया गया था कि जो property tax की रकम State Government अपने पास रखती है वह इन Local Bodies के ही हवाले कर देनी चाहिये। आज हम Decentralisation of power कर रहे हैं। जब हम ने democracy यानी जमहूरियत के आदर्श को अपना लिया तो जरूरी है कि administration को lowest levels से शुरू करें, पंचायतों, Municipal Committees और District Boards को ज्यादा से ज्यादा अख्तियारात दें और lowest unit के पास रफ़ाए आमा के कामों को सिरें चढ़ाने के लिये काफ़ी पैसा हो। इस लिये इस बात की अशर्त जरूरत है कि गवर्नमेण्ट इस item पर गम्भीरता से विचार करे और इस पर खास तौर पर ध्यान दे कि इस में जो Local Bodies के ऊपर 40½ लाख रुपए का बोझ डाला गया है यह न डाला जाए। यह बोझ अगले सालों में भी उन पर न डाला जाए और बजाए इस के उन को और funds दिए जाएं ताकि वे तरक्की के कामों को अच्छे ढंग से कर सकें।

ਸਰਕਾਰ ਹਰਗੁਰਨਾਦ ਸਿੰਘ (ਨਵਾਂ ਸ਼ਹਿਰ, ਜਨਰਲ) : ਪ੍ਰਧਾਨ ਜੀ, ਸਰਕਾਰ ਨੇ Local Bodies ਯਾਨੀ District Boards ਅਤੇ Municipal Committees ਦੇ ਸਕੂਲਾਂ ਨੂੰ ਆਪਣੇ ਹੱਥ ਵਿਚ ਲੈਣ ਦਾ ਜਿਹੜਾ ਫੈਸਲਾ ਕੀਤਾ ਹੈ ਇਸ ਨਾਲ ਇਕ ਬੜੀ ਭਾਰੀ ਜ਼ਿੰਮੇਵਾਰੀ ਆਪਣੇ ਸਿਰ ਉਤੇ ਲੈ ਲਈ ਹੈ। ਇਹ ਠੀਕ ਹੈ ਕਿ ਹੁਣ ਸ਼ਾਇਦ Local Bodies ਨਾਲੋਂ Government ਖੁਦ ਇਨ੍ਹਾਂ ਸਕੂਲਾਂ ਦੇ ਪਰਬੰਧ ਦਾ ਚੰਗਾ ਇੰਤਜ਼ਾਮ ਕਰ ਸਕੇ ਪਰ ਤਜਰਬੇ ਵਿਚ ਤਾਂ ਇਹੋ ਵੇਖਣ ਵਿਚ ਆਇਆ ਹੈ ਕਿ ਜਿਹੜਾ ਅਤੇ ਜਿਤਨਾ ਚੰਗਾ ਇੰਤਜ਼ਾਮ ਸਥਾਨਕ ਤੌਰ ਤੇ ਹੋ ਸਕਦਾ ਹੈ ਉਹ ਜ਼ਿਲ੍ਹੇ ਦੇ headquarters ਤੋਂ ਜਾਂ division ਦੇ Inspectors ਤੋਂ ਨਹੀਂ ਹੋ ਸਕਦਾ। ਫੇਰ ਇਹ ਵੀ ਇਕ ਤਜਰਬਾ ਹੈ ਜਿਹੜਾ ਕਿ Local Bodies ਦੇ ਸਕੂਲਾਂ ਨੂੰ ਸਰਕਾਰ ਆਪਣੇ ਹੱਥਾਂ ਵਿਚ ਲੈ ਕੇ ਕਰਨਾ ਚਾਹੁੰਦੀ ਹੈ ਪਰ ਇਸ ਗੱਲ ਤੋਂ ਇਨਕਾਰ ਨਹੀਂ ਕੀਤਾ ਜਾ ਸਕਦਾ ਕਿ ਜਿਹੜੇ ਸਕੂਲ ਸਰਕਾਰ ਪਹਿਲਾਂ ਹੀ ਖੁਦ ਚਲਾ ਰਹੀ ਹੈ--ਭਾਵੇਂ ਉਨ੍ਹਾਂ ਵਿਚ selected students ਲਏ ਜਾਂਦੇ ਹਨ ਪਰ ਉਨ੍ਹਾਂ ਸਕੂਲਾਂ ਦੇ results ਉਨ੍ਹਾਂ ਸਕੂਲਾਂ ਦੇ ਮੁਕਾਬਲੇ ਵਿਚ ਜਿਹੜੇ

ਕਿ privately managed ਹਨ ਕਿਸੇ ਸੂਰਤ ਵਿਚ ਵੀ ਚੰਗੇ ਨਹੀਂ ਆਉਂਦੇ। ਇਸ ਲਈ ਖਦਸ਼ਾ ਹੈ ਕਿ ਵਿਦਿਆ ਦੇ ਇਸ ਕੰਮ ਵਿਚ ਕੋਈ ਨੁਕਸਾਨ ਨ ਹੋਵੇ ਅਤੇ ਜਿਹੜੇ ਬੱਚੇ ਸਰਕਾਰੀ ਪਰਬੰਧ ਹੇਠ education ਪਰਾਪਤ ਕਰਨ ਉਨ੍ਹਾਂ ਦੀ ਵਿਦਿਆ suffer ਨਾ ਕਰੇ। ਇਸ ਲਈ ਮੇਰੀ ਇਕ ਤਜਵੀਜ਼ ਹੈ ਕਿ ਇੰਤਜ਼ਾਮ ਨੂੰ ਬਿਹਤਰ ਕਰਨ ਲਈ ਤਾਕਿ ਕੋਈ deterioration ਨਾ ਹੋਵੇ, ਜਿਥੇ ਜਿਥੇ ਵੀ ਸਕੂਲ take over ਕੀਤੇ ਜਾਣ ਉਥੇ public men ਅਤੇ ਸਰਕਾਰੀ ਬੰਦਿਆਂ ਦੀ ਇਕ Advisory Committee ਬਣਾ ਦਿਤੀ ਜਾਵੇ ਜਿਹੜੀ ਕਿ ਸਾਧਾਰਨ ਤੌਰ ਤੇ ਸਕੂਲਾਂ ਦੇ ਸਬੰਧ ਵਿਚ ਇੰਨਸਪੈਕਟਰਾਂ ਨੂੰ ਅਤੇ Divisional Inspectors ਨੂੰ ਗਾਹੇ ਬਾਗਾਹੇ ਸਲਾਹ ਮਸ਼ਵਰਾ ਦਿੰਦੀ ਰਵੇ।

ਇਕ ਮਾਨਯੋਗ ਮੈਂਬਰ : ਇਸ ਦਾ ਮਤਲਬ ਇਹ ਹੋਇਆ ਕਿ department ਤੋੜ ਦਿੱਤਾ ਜਾਵੇ।

ਸਰਦਾਰ ਹਰਗੁਰਨਾਥ ਸਿੰਘ : ਨਹੀਂ, ਹਰਗਿਜ਼ ਨਹੀਂ। ਮੇਰਾ ਮਤਲਬ purely Advisory Committee ਤੋਂ ਹੈ ਜਿਹੜੀ ਕਿ ਸਿਰਫ ਇੰਤਜ਼ਾਮ ਬਾਰੇ ਸਲਾਹ ਮਸ਼ਵਰਾ ਦੇਵੇਗੀ। ਮਹਿਕਮਾ ਤੇ ਉਸੇ ਤਰ੍ਹਾਂ ਕਾਇਮ ਰਹੇਗਾ। ਸਗੋਂ ਮੇਰਾ ਤਾਂ ਇਹ ਖਿਆਲ ਹੈ ਕਿ ਮਹਿਕਮਾ ਅਗੇ ਨਾਲੋਂ ਜ਼ਿਆਦਾ ਵਧਾਉਣਾ ਪਵੇਗਾ ਕਿਉਂਕਿ ਉਨ੍ਹਾਂ ਦੀ establishment ਵਧ ਜਾਵੇਗੀ। Local Bodies ਦੀਆਂ duties ਸਰਕਾਰ ਦੇ ਆਪਣੇ ਹੱਥ ਲੈਣ ਨਾਲ ਜਿਹੜੀ centralisation ਹੋਵੇਗੀ ਉਸ ਨਾਲ ਮਹਿਕਮੇ ਦਾ staff ਹੋਰ ਵਧੇਗਾ।

ਦੂਜੀ ਗਲ, ਪਰਧਾਨ ਜੀ, ਇਹ ਹੈ ਕਿ ਇਸ ਇੰਤਜ਼ਾਮ ਵਿਚ 40,63,400 ਰੁਪਏ ਦੀ ਰਕਮ Local Bodies ਦੀ contribution ਦੇ ਤੌਰ ਤੇ ਰਖੀ ਗਈ ਹੈ। ਮੈਂ ਨਹੀਂ ਜਾਣਦਾ ਕਿ ਇਸ ਬਾਰੇ ਸਰਕਾਰ ਦਾ Local Bodies ਨਾਲ ਪਹਿਲਾਂ ਕੋਈ agreement ਹੋ ਚੁਕਿਆ ਹੈ ਜਾਂ ਨਹੀਂ ਪਰ ਜਿਥੇ ਤਕ ਮੇਰੇ ਇਲਮ ਵਿਚ ਹੈ ਅਜਿਹਾ ਕੋਈ ਫੈਸਲਾ ਅਜੇ ਤਕ ਨਹੀਂ ਹੋਇਆ। ਪਰ ਮੇਰਾ ਆਪਣਾ ਇਹ ਵਿਚਾਰ ਹੈ ਕਿ ਜੇ ਸਰਕਾਰ ਇਨ੍ਹਾਂ lines ਤੇ ਹੀ Local Bodies ਦੇ ਸਕੂਲਾਂ ਨੂੰ nationalise ਕਰਨ ਦਾ ਖਿਆਲ ਰਖਦੀ ਹੈ ਤਾਂ ਯਕੀਨਨ ਬਹੁਤ ਸਾਰੀਆਂ Local Bodies ਅਜਿਹੀਆਂ ਹੋਣਗੀਆਂ ਜਿਹੜੀਆਂ ਕਿ ਇਸ condition ਨੂੰ ਪੂਰਾ ਨ ਕਰ ਸਕਣ। ਕਿਉਂਕਿ ਉਨ੍ਹਾਂ ਉਤੇ ਪਹਿਲਾਂ ਹੀ ਬੜਾ ਭਾਰੀ ਬੋਝ ਹੈ ਅਤੇ ਖਿਆਲ ਕੀਤਾ ਜਾਂਦਾ ਸੀ ਕਿ ਸਕੂਲਾਂ ਦੇ nationalise ਹੋਣ ਨਾਲ Local Bodies ਤੇ ਜਿਹੜਾ teachers ਦੀਆਂ ਤਨਖਾਹਾਂ ਵਗ਼ੈਰਾ ਦਾ ਭਾਰ ਸੀ ਉਹ ਹਟ ਜਾਵੇਗਾ ਅਤੇ ਉਹ ਉਸੇ ਪੈਸੇ ਨਾਲ ਆਪਣੇ ਹਲਕਿਆਂ ਵਿਚ ਲੋਕਾਂ ਦੀ ਭਲਾਈ ਦੇ ਹੋਰ ਕੰਮ ਕਰ ਸਕਣਗੀਆਂ। ਇਹ ਜਿਹੜੀ ਸ਼ਰਤ ਲਗਾਈ ਜਾ ਰਹੀ ਹੈ ਇਸ ਨਾਲ ਉਨ੍ਹਾਂ ਨੂੰ ਉਸ ਸਹੂਲਤ ਤੋਂ ਵਾਂਝਿਆ ਰਖਿਆ ਜਾਵੇਗਾ। ਇਸ ਲਈ ਸ਼ਾਇਦ ਇਹ ਸੌਦਾ ਉਨ੍ਹਾਂ ਲਈ ਘਾਟੇ ਦਾ ਸੌਦਾ ਸਾਬਤ ਹੋਵੇ। ਇਨ੍ਹਾਂ ਵਿਚਾਰਾਂ ਨੂੰ ਮੁੱਖ ਰਖਦਿਆਂ ਹੋਇਆਂ ਇਸ ਮਾਮਲੇ ਤੇ ਗੰਭੀਰ ਗਹੁ ਹੋਣਾ ਚਾਹੀਦਾ ਹੈ। ਮੇਰਾ ਖਿਆਲ ਹੈ ਕਿ ਇਹ ਜਿਹੜੀ 40,63,400 ਰੁਪਏ ਦੀ ਰਕਮ ਬਣਾਈ ਗਈ ਹੈ ਇਹ ਉਨ੍ਹਾਂ ਕਮੇਟੀਆਂ ਦੀ ਮਜ਼ਬੂਰੀ ਕਾਰਣ ਘਟ ਜਾਵੇ ਅਤੇ ਅਗਲੀ demand ਸਰਕਾਰ ਨੂੰ ਫੇਰ ਕਰਨੀ ਪਵੇ। ਇਸ ਤੋਂ ਅਲਾਵਾ ਜਿਹੜੀ centre ਤੋਂ ਰਕਮ ਮਿਲਣੀ ਹੈ ਉਹ ਭੀ ਅਜੇ sure ਅਤੇ certain ਨਹੀਂ

[ਸਰਦਾਰ ਹਰਗੁਰਨਾਥ ਸਿੰਘ]

ਇਸ ਲਈ ਜਿਥੇ ਮੈਂ ਸਰਕਾਰ ਨੂੰ ਵਧਾਈ ਦੇਂਦਾ ਹਾਂ ਉਥੇ ਇਹ ਵੀ ਬਿਨੇ ਕਰਦਾ ਹਾਂ ਕਿ ਜਿਹੜਾ ਕਦਮ ਸਰਕਾਰ ਨੇ ਚੁਕਿਆ ਹੈ ਸੂਬੇ ਦੇ ਵਿਦਿਆ ਦੀ ਉਨਤੀ ਲਈ ਇਹ ਕੋਸ਼ਿਸ਼ ਕਰੇਗੀ ਕਿ ਇਸ ਦਾ ਮਿਆਰ ਥੱਲੇ ਨਾਂ ਡਿਗੇ ਅਤੇ results ਚੰਗੇ ਆਉਣ।

ਸਰਦਾਰ ਗੁਰਮੀਤ ਸਿੰਘ 'ਮੀਤ' (ਬਾਘਾ ਪੁਰਾਣ, ਜਨਰਲ) : ਸਪੀਕਰ ਸਾਹਿਬ, ਮੈਂ ਇਸ ਡਿਮਾਂਡ ਬਾਰੇ ਸਿਰਫ਼ ਇਤਨੀ ਹੀ ਅਰਜ਼ ਕਰਨੀ ਚਾਹੁੰਦਾ ਹਾਂ ਕਿ ਸਰਕਾਰ ਨੇ Local Bodies ਦੇ ਸਕੂਲਾਂ ਨੂੰ ਆਪਣੇ control ਵਿਚ ਲੈਣ ਦਾ ਇਕ ਬੜਾ ਸਲਾਘਾਯੋਗ ਫੈਸਲਾ ਕੀਤਾ ਹੈ। ਇਸ ਨਾਲ ਇਹ ਤਾਂ ਜ਼ਰੂਰ ਹੋਵੇਗਾ ਕਿ ਜਿਹੜੇ Municipal Committee ਅਤੇ District Boards ਦੇ ਇੰਤਜ਼ਾਮ ਵਿਚ ਨੁਕਸ ਰਹਿ ਜਾਂਦੇ ਸਨ, ਪ੍ਰਬੰਧ ਵਿੱਚ, teachers ਦੀ appointment ਵਿੱਚ ਜਿਹੜੀਆਂ ਲਿਹਾਜ਼ਦਾਰੀਆਂ ਅਤੇ ਕੁਨਬਾਪਰਵਰੀਆਂ ਹੁੰਦੀਆਂ ਸਨ ਅਤੇ ਅਸਲੀ ਲਿਆਕਤ ਰਖਣ ਵਾਲੇ ਉਸਤਾਦਾਂ ਨੂੰ ਕੋਈ ਨਹੀਂ ਸੀ ਪੁਛਦਾ ਇਹ ਔਕੜਾਂ ਅਤੇ ਪ੍ਰਬੰਧ ਸਬੰਧੀ ਨੁਕਸ ਤਾਂ ਜ਼ਰੂਰ ਘਟ ਹੋ ਜਾਣਗੇ। ਪਰ ਨਾਲ ਹੀ ਨਾਲ ਜਿਵੇਂ ਕਿ ਇਥੇ ਕੁਝ ਸਾਡੇ ਸਾਥੀਆਂ ਨੇ point out ਕੀਤਾ ਹੈ ਜਿਹੜੀ ਜ਼ਾਤੀ ਦਿਲਚਸਪੀ ਜਾਂ ਨਿਗਰਾਨੀ local ਥਾਂ ਦੇ ਲੋਕਲ ਉਸਤਾਦ ਰਖਦੇ ਸਨ, ਜਿਸ ਤਰ੍ਹਾਂ ਉਹ ਜ਼ਿਆਦਾ vigilant ਹੁੰਦੇ ਸਨ ਅਤੇ ਇੰਤਜ਼ਾਮ ਨੂੰ ਕੁਝ ਜ਼ਿਆਦਾ ਬਿਹਤਰ ਬਣਾਉਣ ਦਾ ਯਤਨ ਕਰਦੇ ਸਨ ਉਸ ਵਿਚ ਘਾਟ ਪੈ ਜਾਵੇਗੀ ਅਤੇ ਸਿਰਫ਼ inspection ਵੇਲੇ ਜਿਹੜੀ ਕਿ ਉਹ ਸਾਲ ਵਿੱਚ ਇਕ ਦੋ ਵਾਰੀ ਕਰਦੇ ਹਨ, ਉਨ੍ਹਾਂ ਦਿਨਾਂ ਵਿੱਚ ਹੀ ਸਕੂਲ ਨੂੰ ਜ਼ਰਾ ਕਲੀ ਕਰ ਲਿਆ ਜਾਵੇਗਾ ਜਾਂ ਸਫ਼ਾਈ ਕਰਾ ਲਈ ਜਾਵੇਗੀ ਜਿਵੇਂ ਕਿ ਅਗੇ ਸਰਕਾਰੀ ਸਕੂਲਾਂ ਵਿੱਚ ਹੁੰਦਾ ਆਇਆ ਹੈ। ਇਹ ਜ਼ਰੂਰੀ ਹੈ ਕਿ ਇਸ apprehension ਨੂੰ ਝੁਠਲਾਉਣ ਲਈ ਵਜ਼ੀਰ ਸਾਹਿਬ ਇਸ ਪਾਸੇ ਖਾਸ ਧਿਆਨ ਦੇਣ। ਇਨ੍ਹਾਂ ਸਕੂਲਾਂ ਦੇ ਇੰਤਜ਼ਾਮ ਨੂੰ ਹਰ ਕੀਮਤ ਤੇ ਚੁਸਤ ਕਰਨਾ ਪਵੇਗਾ। ਮੈਂ ਇਹ ਸੁਝਾਵ ਪੇਸ਼ ਕਰਦਾ ਹਾਂ ਕਿ Inspectors ਨੂੰ ਇਹ ਹਦਾਇਤਾਂ ਜਾਰੀ ਕੀਤੀਆਂ ਜਾਣ ਕਿ ਬਜਾਇ scheduled visits ਦੇ ਉਹ ਅਚਾਨਕ visits ਕਰਨ। ਇਸ ਤਰ੍ਹਾਂ ਕਰਨ ਨਾਲ ਹੀ Municipalities ਦੇ ਮੈਂਬਰਾਂ ਅਤੇ ਅਹੁਦੇਦਾਰਾਂ ਵਲੋਂ ਜੋ ਜ਼ਾਤੀ supervision ਕੀਤੀ ਜਾਂਦੀ ਸੀ ਉਸ ਦੀ ਘਾਟ ਨੂੰ ਪੂਰਾ ਕੀਤਾ ਜਾ ਸਕੇਗਾ।

ਇਸ ਤੋਂ ਅਲਾਵਾ ਜਿਹੜਾ 40,63,400 ਰੁਪਿਆ local bodies ਕੋਲੋਂ as contribution ਲੈਣਾ ਹੈ ਇਸ ਬਾਰੇ ਵੀ ਮੈਂ ਇਹ ਬੇਨਤੀ ਕਰਾਂਗਾ ਕਿ ਇਹ ਜੋ ਰਕਮ ਹੈ ਇਸ ਨੂੰ ਹੌਲੀ ਹੌਲੀ ਸਾਲ-ਬ-ਸਾਲ ਘਟਾਇਆ ਜਾਵੇ ਤਾਕਿ ਇਹ Local Bodies ਵਿਦਿਆ ਦੇ ਖਰਚ ਤੋਂ ਵਿਹਲੀਆਂ ਹੋ ਕੇ ਆਪਣੇ ਆਪਣੇ ਸ਼ਹਿਰ ਅਤੇ ਇਲਾਕਿਆਂ ਦੀ ਉਨੱਤੀ ਕਰਨ ਵਲ ਜ਼ਿਆਦਾ ਧਿਆਨ ਦੇ ਸਕਣ। ਭਾਵੇਂ ਇਸ ਗੱਲ ਵਿੱਚ ਕੋਈ ਸ਼ਕ ਨਹੀਂ ਕਿ ਅਗੇ ਹੀ ਕੁਝ Local Bodies ਦਾ ਰੁਪਿਆ ਨਾਜਾਇਜ਼ ਤੌਰ ਤੇ ਵੀ ਖਰਚ ਹੁੰਦਾ ਰਿਹਾ ਹੈ, ਪਰ ਫਿਰ ਵੀ, ਜਦ ਇਨ੍ਹਾਂ ਸਕੂਲਾਂ ਨੂੰ ਚਲਾਉਣ ਦਾ ਭਾਰ ਸਰਕਾਰ ਨੇ ਆਪਣੇ ਸਿਰ ਲੈ ਲਿਆ ਹੈ ਇਸ ਲਈ ਇਸ ਮੱਦ ਵਿੱਚ ਉਨ੍ਹਾਂ ਦੀ contribution ਦਾ ਭਾਰ ਹੌਲੇ ਹੌਲੇ ਘਟਾਇਆ ਹੀ ਜਾਣਾ ਚਾਹੀਦਾ ਹੈ ਤਾਕਿ ਇਸ ਤਰ੍ਹਾਂ ਬਚੇ ਰੁਪਏ ਨਾਲ ਉਹ ਆਪਣੇ ਆਪਣੇ ਇਲਾਕਿਆਂ ਵਿੱਚ ਲੋਕ ਭਲਾਈ ਦੇ ਦੂਜੇ ਕੰਮਾਂ ਵਿਚ ਉਨੱਤੀ ਕਰ ਸਕਣ।

ਇਸ ਦੇ ਨਾਲ ਇਕ ਹੋਰ ਬੇਨਤੀ ਜਿਹੜੀ ਮੈਂ ਕਰਨੀ ਚਾਹੁੰਦਾ ਹਾਂ ਉਹ ਇਹ ਹੈ ਕਿ ਜਿਹੜੇ teachers Local Bodies ਦੇ ਸਕੂਲਾਂ ਵਿਚੋਂ ਆਉਣੇ ਹਨ ਉਨ੍ਹਾਂ ਨੂੰ ਬਿਲਕੁਲ ਉਸੇ level ਤੇ treat ਕੀਤਾ ਜਾਵੇ ਜਿਸ ਤੇ ਉਨ੍ਹਾਂ ਉਸਤਾਦਾਂ ਨੂੰ ਕੀਤਾ ਜਾਂਦਾ ਹੈ ਜਿਹੜੇ ਇਸ ਵੇਲੇ Government Schools ਵਿਚ ਹਨ। ਅਗੇ ਵਾਲੀ ਗੱਲ ਨਾ ਹੋਵੇ ਜਿਸ ਤਰ੍ਹਾਂ ਕਿ ਨੌਕਰੀਆਂ ਦੇ ਮਾਮਲੇ ਵਿਚ Pepsu ਦੇ ਮੁਲਾਜ਼ਮਾਂ ਨੂੰ ਸ਼ਿਕਵੇ ਅਤੇ ਸ਼ਿਕਾਇਤਾਂ ਕਰਨ ਦਾ ਮੌਕਾ ਮਿਲਿਆ ਹੈ। ਮਤਲਬ ਮੇਰੇ ਕਹਿਣ ਦਾ ਇਹ ਹੈ ਕਿ Local Bodies ਵਿਚੋਂ ਆਉਣ ਵਾਲੇ ਮੁਲਾਜ਼ਮਾਂ ਨਾਲ ਮਤਰਈ ਮਾਂ ਵਾਲਾ ਸਲੂਕ ਨਹੀਂ ਹੋਣਾ ਚਾਹੀਦਾ। ਉਨ੍ਹਾਂ ਦੇ privileges ਅਤੇ grades ਬਿਲਕੁਲ ਉਹੀ ਹੋਣੇ ਚਾਹੀਦੇ ਹਨ ਜਿਹੜੇ ਕਿ ਇਸ ਵੇਲੇ ਸਰਕਾਰੀ ਸਕੂਲਾਂ ਦੇ ਮੁਲਾਜ਼ਮਾਂ ਦੇ ਹਨ। ਦੋਹਾਂ ਕਿਸਮਾਂ ਦੇ teachers ਨਾਲ ਇਕੋ ਜਿਹਾ ਵਰਤਾਵ ਕਰਨਾ ਚਾਹੀਦਾ ਹੈ ਅਤੇ ਕੋਈ ਭੇਦ ਭਾਵ ਨਹੀਂ ਹੋਣਾ ਚਾਹੀਦਾ। ਅਜਿਹਾ ਕਰਨ ਨਾਲ ਹੀ ਵਿਦਿਆ ਦੀ ਤਰੱਕੀ ਅਤੇ ਉਨੱਤੀ ਦਾ ਜਿਹੜਾ ਸਾਡਾ aim ਹੈ, object ਹੈ ਅਸੀਂ ਉਸ ਨੂੰ ਹਾਸਲ ਕਰ ਸਕਦੇ ਹਾਂ ਅਤੇ ਵਿਦਿਆ ਦੇ ਮਿਆਰ ਨੂੰ ਚੰਗਾ ਕਰ ਸਕਣ ਵਿਚ ਸਫਲ ਹੋ ਸਕਦੇ ਹਾਂ। ਇਤਨੇ ਲਫਜ਼ ਕਹਿ ਕੇ ਮੈਂ Minister-in-charge ਸਾਹਿਬ ਦੀ ਸੇਵਾ ਵਿੱਚ ਬਿਨੈ ਕਰਦਾ ਹਾਂ ਕਿ ਉਹ ਇਨ੍ਹਾਂ ਗੱਲਾਂ ਵਲ ਖਾਸ ਧਿਆਨ ਦੇਣ।

ਡਾਕਟਰ ਭਾਗ ਸਿੰਘ (ਗੜ੍ਹਸ਼ਕੰਰ, ਜਨਰਲ) ਜਨਾਬ ਸਪੀਕਰ ਸਾਹਿਬ, ਗੌਰਮਿੰਟ ਨੇ ਪਹਿਲੀ ਅਕਤੂਬਰ ਤੋਂ Municipal Committees ਤੇ District Boards ਦੇ ਸਕੂਲ ਆਪਣੇ ਮਾਤਹਿਤ ਲੈ ਲਏ ਹਨ। ਇਸ ਤੋਂ ਸਾਫ਼ ਜ਼ਾਹਿਰ ਹੁੰਦਾ ਹੈ ਕਿ ਲੋਕਲ ਬਾਡੀਜ਼ ਦੇ ਸਕੂਲਾਂ ਦਾ ਇੰਤਜ਼ਾਮ ਦਾ ਤੇ ਤਾਲੀਮ ਦਾ ਮਿਆਰ ਘੱਟ ਸੀ ਅਤੇ ਗੌਰਮਿੰਟ ਨੇ ਇਸ ਮਿਆਰ ਨੂੰ ਚੰਗਾ ਕਰਨ ਲਈ ਇਹ ਕਦਮ ਉਠਾਇਆ ਹੈ ਇਸ ਲਿਹਾਜ਼ ਨਾਲ ਇਸ ਦੀ ਪ੍ਰਸ਼ੰਸਾ ਕੀਤੀ ਜਾਣੀ ਚਾਹੀਦੀ ਹੈ। ਕਿਉਂ ਜੋ ਇਹ ਸਕੂਲ ਹੁਣ ਗੌਰਮਿੰਟ ਦੇ ਮਾਤਹਿਤ ਆ ਗਏ ਹਨ, ਇਸ ਕਰਕੇ ਇਨ੍ਹਾਂ ਸਕੂਲਾਂ ਦੇ teachers ਨੂੰ grades Government ਸਕੂਲਾਂ ਵਾਲੇ ਦਿੱਤੇ ਜਾਣਗੇ।

ਇਸ ਦੇ ਇਲਾਵਾ, ਮੇਰੇ ਨੋਟਿਸ ਵਿੱਚ ਇਹ ਵੀ ਆਇਆ ਹੈ ਅਤੇ ਮੇਰੇ ਖਿਆਲ ਵਿਚ ਇਹ ਗੱਲ ਗੌਰਮਿੰਟ ਦੇ ਨੋਟਿਸ ਵਿੱਚ ਵੀ ਆਈ ਹੋਈ ਹੈ ਕਿ ਕਈ Municipal Committees ਤੇ District Boards ਦੇ ਸਕੂਲਾਂ ਦੇ teachers ਨੂੰ ਕਈ ਕਈ ਮਹੀਨਿਆਂ ਤੋਂ ਤਨਖਾਹਾਂ ਨਹੀਂ ਮਿਲੀਆਂ ਅਤੇ ਇਹ Local Bodies ਉਨ੍ਹਾਂ ਦੀਆਂ ਤਨਖਾਹਾਂ arrears ਵਿੱਚ ਪਾਈ ਜਾਂਦੀਆਂ ਰਹੀਆਂ ਨੇ, ਇਸ ਬਾਰੇ ਵੀ ਉਹ teachers ਜਦੋਂ-ਜਹਿਦ ਕਰਦੇ ਰਹੇ ਹਨ। ਇਸ ਲਈ ਮੈਨੂੰ ਆਸ ਹੈ ਕਿ ਸਰਕਾਰ ਉਨ੍ਹਾਂ ਗਰੀਬਾਂ ਨੂੰ ਉਨ੍ਹਾਂ ਦੀਆਂ ਪਿਛਲੀਆਂ ਤਨਖਾਹਾਂ ਵੀ ਦਿਲਾਉਣ ਦਾ ਪ੍ਰਬੰਧ ਕਰੇਗੀ। ਉਨ੍ਹਾਂ ਦੀ ਗਰੀਬੀ ਤਾਂ ਉਨ੍ਹਾਂ ਦੀ ਤਨਖਾਹਾਂ ਤੋਂ ਹੀ ਸਾਫ਼ ਨਜ਼ਰ ਆ ਜਾਂਦੀ ਹੈ। ਕਿਧਰੇ ਇਹ ਨਾ ਹੋਏ ਕਿ ਗੌਰਮਿੰਟ ਦੇ ਇਸ ਫੈਸਲੇ ਨਾਲ ਉਨ੍ਹਾਂ ਨੂੰ ਸਰਕਾਰੀ ਸਕੂਲਾਂ ਦੇ teachers ਦੇ grade ਤਾਂ ਮਿਲ ਜਾਣ ਪਰ ਉਨ੍ਹਾਂ ਦੀਆਂ ਚਾਰ ਚਾਰ, ਪੰਜ ਪੰਜ ਮਹੀਨਿਆਂ ਦੀਆਂ ਤਨਖਾਹਾਂ ਮਾਰੀਆਂ ਜਾਣ ਕਿਉਂ ਜੋ Local Bodies ਤਾਂ ਕਹਿਣਗੀਆਂ ਕਿ ਸਕੂਲ ਤਾਂ ਗੌਰਮਿੰਟ ਨੇ ਲੈ ਲਏ ਹਨ, ਇਸ ਲਈ ਹੁਣ ਉਹ ਉਨ੍ਹਾਂ teachers ਦੀਆਂ ਤਨਖਾਹਾਂ ਲਈ ਜ਼ਿੰਮੇਵਾਰ ਨਹੀਂ ਰਹੀਆਂ।

[ਡਾਕਟਰ ਭਾਗ ਸਿੰਘ]

ਇਸ ਲਈ ਗੌਰਮਿੰਟ ਇਸ ਗੱਲ ਦਾ ਧਿਆਨ ਕਰੇ ਕਿ ਉਨ੍ਹਾਂ ਦੀਆਂ ਚਾਰ ਚਾਰ ਜਾਂ ਪੰਜ ਪੰਜ ਮਹੀਨਿਆਂ ਦੀਆਂ ਤਨਖਾਹਾਂ ਗੁੱਲ ਨਾ ਹੋ ਜਾਣ ਅਤੇ ਇਸਦੇ ਇਸ ਕਦਮ ਉਠਾਉਣ ਨਾਲ ਜਿਹੜਾ ਉਤਸ਼ਾਹ ਉਨ੍ਹਾਂ ਵਿੱਚ ਆਉਣਾ ਚਾਹੀਦਾ ਹੈ ਕਿਧਰੇ ਉਸ ਵਿੱਚ ਕਮੀ ਨਾ ਰਹਿ ਜਾਏ।

ਫਿਰ ਸਪੀਕਰ ਸਾਹਿਬ, ਮੈਂ ਸਮਝਦਾ ਹਾਂ ਕਿ ਇਸ ਵਿੱਚ ਇਕ ਕਮੀ ਹੋਰ ਰਹਿ ਗਈ ਹੈ। ਮੈਨੂੰ ਜੇਕਰ ਆਪ ਦੀ ਇਜਾਜ਼ਤ ਹੋਏ ਤਾਂ ਮੈਂ ਉਹ ਹਾਊਸ ਦੇ ਨੋਟਿਸ ਵਿੱਚ ਲਿਆ ਦੇਵਾਂ। ਉਹ ਇਹ ਹੈ ਕਿ ਇਥੇ ਕਈ ਸਕੂਲ ਐਸੇ ਹਨ ਜਿਹੜੇ ਕੁਝ philanthropist ਲੋਕਾਂ ਨੇ ਆਮ ਲੋਕਾਂ ਦੀ ਸਹੂਲਤ ਲਈ ਖੋਲ੍ਹੇ ਹੋਏ ਹਨ, ਉਨ੍ਹਾਂ ਲੋਕਾਂ ਦੇ ਰੁਪਏ ਤੇ ਉਹ ਸਕੂਲ ਚਲਦੇ ਆਏ ਹਨ ਪਰ ਉਹ ਉਨ੍ਹਾਂ ਦਾ ਪ੍ਰਬੰਧ ਚੰਗੀ ਤਰ੍ਹਾਂ ਨਹੀਂ ਚਲਾ ਸਕਦੇ। ਇਤਨੇ ਤਕ ਕਿ ਉਹ ਸ਼ਾਤਾ ਸ਼ਮਾਨ ਵੀ ਮੁਹੱਤੀਆ ਨਹੀਂ ਕਰ ਸਕਦੇ। ਇਸ ਲਿਹਾਜ਼ ਨਾਲ ਇਹ ਚਾਹੀਦਾ ਹੈ ਕਿ ਗੌਰਮਿੰਟ ਉਨ੍ਹਾਂ ਦਾ ਪ੍ਰਬੰਧ ਵੀ ਆਪਣੇ ਹੱਥ ਵਿੱਚ ਲੈ ਲਵੇ ਤਾਂ ਜੋ ਉਨ੍ਹਾਂ ਸਕੂਲਾਂ ਦੇ teachers ਦੇ grades ਵੀ uniform ਹੋ ਜਾਣ, ਤਾਲੀਮ ਦਾ ਮਿਆਰ ਵੀ ਉੱਚਾ ਹੋ ਜਾਏ ਅਤੇ ਵਿਦਿਆ ਦਾ ਪ੍ਰਬੰਧ ਵੀ ਅੱਗੇ ਨਾਲੋਂ ਚੰਗਾ ਹੋ ਜਾਏ। ਇਸ ਲਈ ਮੈਂ ਕਹਿੰਦਾ ਹਾਂ ਕਿ ਜੇਕਰ ਉਹ ਲੋਕ ਗੌਰਮਿੰਟ ਪਾਸ ਇਸ ਤਰ੍ਹਾਂ ਦੀ ਦਰਖਾਸਤ ਕਰਨ ਕਿ ਸਾਥੋਂ ਉਹ ਸਕੂਲ ਨਹੀਂ ਚਲਦੇ ਤਾਂ ਉਨ੍ਹਾਂ ਲੋਕਾਂ ਦੀ ਇਸੇ ਨਜ਼ਰੀਏ ਨਾਲ ਅਤੇ ਇਸੇ ਹੀ ਮਕਸਦ ਨਾਲ ਇਹ ਮਦਦ ਕਰੇ। ਜਿਨ੍ਹਾਂ ਸਕੂਲਾਂ ਨੂੰ ਉਨ੍ਹਾਂ ਨੇ ਤੀਹ ਤੀਹ, ਚਾਲੀ ਚਾਲੀ ਸਾਲਾਂ ਤੋਂ ਬਹੁਤ ਦੰਗੇ, ਤਰੀਕੇ ਨਾਲ ਚਲਾਈ ਰਖਿਆ ਹੈ, ਹੁਣ ਗੌਰਮਿੰਟ ਉਨ੍ਹਾਂ ਦਾ ਇੰਤਜ਼ਾਮ ਵੀ ਆਪਣੇ ਹੱਥ ਵਿੱਚ ਲੈ ਲਵੇ।

ਸਰਦਾਰ ਜਸਦੇਵ ਸਿੰਘ ਸੰਧੂ (ਧੂਤੀ, ਜਨਰਲ): ਸਪੀਕਰ ਸਾਹਿਬ, ਇਹ ਜਿਹੜੇ Supplementary Estimates ਸਾਡੇ ਸਾਹਮਣੇ ਪੇਸ਼ ਕੀਤੇ ਗਏ ਹਨ ਇਨ੍ਹਾਂ ਤੇ ਜਿਤਨੇ ਵੀ ਸ਼ੱਜਨ ਬੋਲੇ ਹਨ, ਉਨ੍ਹਾਂ ਵਿਚੋਂ ਹਰ ਇਕ ਨੇ Municipal Committees ਤੇ District Boards ਦੇ ਸਕੂਲਾਂ ਵਲ ਸਰਕਾਰ ਦਾ ਧਿਆਨ ਦਿਵਾਇਆ ਹੈ ਪਰ ਮੈਂ ਜਿਹੜੀਆਂ ਚੋਰ ਦੇ ਤਿੰਨ demands ਹਨ ਉਨ੍ਹਾਂ ਬਾਰੇ ਖਾਸ ਤੌਰ ਤੇ ਇਸ ਹਾਊਸ ਦਾ ਧਿਆਨ ਦਿਵਾਉਣਾ ਚਾਹੁੰਦਾ ਹਾਂ। ਪਹਿਲੀ ਚੀਜ਼ ਇਹ ਹੈ ਕਿ Demand No. 2 ਵਿੱਚ ਲੋਕਾਂ ਦੇ relief ਲਈ ਦੋ ਲੱਖ ਰੁਪਏ ਮੰਗੇ ਗਏ ਹਨ। ਮੈਂ ਸਮਝਦਾ ਹਾਂ ਕਿ ਇਹ ਜਿਹੜਾ relief ਦਿੱਤਾ ਗਿਆ ਹੈ ਸਿਰਫ਼ ਜ਼ਿਲਾ ਅਮ੍ਰਿਤਸਰ ਅਤੇ ਜ਼ਿਲਾ ਗੁਰਦਾਸਪੁਰ ਦੇ ਲੋਕਾਂ ਨੂੰ ਹੀ ਦਿੱਤਾ ਗਿਆ ਹੈ। ਪਰ ਹੋਰਨਾ ਜ਼ਿਲਿਆ ਦੇ ਲੋਕਾਂ ਨੂੰ ਇਹ ਨਹੀਂ ਦਿੱਤਾ ਗਿਆ, ਜਿਥੇ ਕਿ ਅੰਮ੍ਰਿਤਸਰ ਤੇ ਗੁਰਦਾਸਪੁਰ ਜ਼ਿਲ੍ਹਿਆਂ ਵਰਗਾ ਹੀ ਹੜ੍ਹਾਂ ਨਾਲ ਨੁਕਸਾਨ ਹੋਇਆ ਸੀ। ਉਨ੍ਹਾਂ ਨੂੰ relief ਦੇਣ ਲਈ ਮੰਗ ਨਹੀਂ ਕੀਤੀ ਗਈ। ਇਸ ਬਾਰੇ ਮੈਂ protest ਕਰਨਾ ਚਾਹੁੰਦਾ ਹਾਂ ਕਿ ਜ਼ਿਲ੍ਹਾ ਸੰਗਰੂਰ, ਜਿਥੇ ਦੇ Deputy Commissioners ਨੇ report ਕੀਤੀ ਸੀ ਕਿ ਉਥੇ ਦੀਆਂ ਫਸਲਾਂ ਤਬਾਹ ਹੋ ਗਈਆਂ ਹਨ, ਇਸ ਤੋਂ ਇਲਾਵਾ ਤਹਿਸੀਲ ਮਲੇਰ ਕੋਟਲਾ ਤੇ ਤਹਿਸੀਲ ਬਰਨਾਲਾ.....

Mr. Speaker: This is irrelevant, please try to confine yourself to the Demand.

ਸਰਦਾਰ ਜਸਦੇਵ ਸਿੰਘ ਸੰਧੂ : ਸਪੀਕਰ ਸਾਹਿਬ, ਮੈਂ ਇਸ Demand ਬਾਰੇ ਸਿਰਫ਼ ਇਤਨਾ ਹੀ protest show ਕਰਨਾ ਚਾਹੁੰਦਾ ਹਾਂ ਕਿ ਸਰਕਾਰ ਨੇ ਇਹ relief ਕੇਵਲ ਦੋ ਹੀ ਜ਼ਿਲ੍ਹਿਆਂ ਦੇ ਲੋਕਾਂ ਨੂੰ ਦੇਣਾ ਮੁਨਾਸਬ ਸਮਝਿਆ ਹੈ ਪਰ ਉਨ੍ਹਾਂ ਇਲਾਕਿਆਂ ਵਲ ਜਿਥੇ ਵੀ ਹੜ੍ਹਾਂ ਨਾਲ ਬੜਾ ਨੁਕਸਾਨ ਹੋਇਆ ਸੀ, ਕੋਈ ਧਿਆਨ ਨਹੀਂ ਦਿੱਤਾ। ਇਸ ਸੂਬੇ ਦਾ ਜਿਹੜਾ ਪੈਸਾ ਹੁੰਦਾ ਹੈ, ਜਿਹੜਾ ਇਸ ਦਾ ਬਜਟ ਹੁੰਦਾ ਹੈ, ਉਹ ਇਸ ਨੂੰ ਸਾਰਿਆਂ ਲਈ ਇਕੋ ਹੀ ਤਰੀਕੇ ਨਾਲ ਇਸਤੇਮਾਲ ਵਿੱਚ ਲਿਆਉਣਾ ਚਾਹੀਦਾ ਹੈ। ਉਨ੍ਹਾਂ ਇਲਾਕਿਆਂ ਦੀਆਂ ਵੀ ਇਨ੍ਹਾਂ ਦੋ ਜ਼ਿਲ੍ਹਿਆਂ ਵਰਗੀਆਂ ਹੀ ਲੋੜਾਂ ਹਨ।

ਫਿਰ ਮੈਂ ਆਪ ਦੀ ਮਾਰਫ਼ਤ ਸਰਕਾਰ ਦਾ ਧਿਆਨ P. W. D. ਦੀ token demand ਵਲ ਦਿਵਾਉਣਾ ਚਾਹੁੰਦਾ ਹਾਂ.....

Mr. Speaker The only Demand now under disc ssion is Demand No. (1) "37-- Education "

ਸਰਦਾਰ ਜਸਦੇਵ ਸਿੰਘ ਸੰਧੂ: ਤਾਂ, ਸਪੀਕਰ ਸਾਹਿਬ, ਉਨ੍ਹਾਂ demands ਤੇ ਮੈਂ ਫਿਰ ਬੋਲ ਲਵਾਂਗਾ।

ਅਧਕਸ਼ ਸਹੋਦਯ : ਜਿਨ ਸਾਹਿਬਾਨ ਨੇ Select Committee ਦੀ meeting ਮੇਂ ਜਾਨਾ ਹੈ ਵੇ ਸੁਝੇ ਬਤਾ ਦੇਂ ਤਾਕਿ ਮੈਂ ਤੁਨ੍ਹੋਂ ਪਹਲੇ ਬੋਲਨੇ ਕਾ ਸੌਕਾ ਦੂ। (Those hon. Members who have to go to attend the meeting of the Select Committee may please let me know, so that I may allow them to speak first.)

ਚੌਥਰੀ ਚੰਬੇਲ ਸਿੰਘ (ਬੁਟਾਨਾ) : ਸਪੀਕਰ ਸਾਹਿਬ, ਇਸ ਵਕਤ ਹਾਊਸ ਕੇ ਸਾਮਨੇ education ਕੇ ਬਾਰੇ ਮੇਂ supplementary demand ਪੇਸ਼ ਹੈ। ਮੈਂ ਸਮਝਤਾ ਹੂੰ ਕਿ ਯਹ ਬਹੁਤ ਅਚਲੀ demand ਹੈ ਕਯੋਂਕਿ ਇਸ ਮੇ ਗਵਰਨਮੈਂਟ ਨੇ ਬਹੁਤ ਦੇਰ ਸੇ ਮਹਸੂਸ ਕੀ ਹੁੰਦੀ teachers ਕੀ ਸ਼ਿਕਾਯਤ ਕੋ ਦੂਰ ਕਰਨੇ ਕੀ ਕੋਸ਼ਿਸ਼ ਕੀ ਹੈ। Municipal Committees ਆਰ District Boards ਗੱਲੋਂਕਿ ਤਮਾਮ ਲੋਕਲ ਬਾਡੀਜ਼ ਕੇ ਸਕੂਲੋਂ ਕੇ teachers ਕੀ ਕਾਫੀ ਸੁਫ਼ਤ ਸੇ ਯਹ ਸਾਂਗ ਚਲੀ ਆ ਰਹੀ ਥੀ ਕਿ ਤਨ ਕੀ services ਕੋ ਗਵਰਨਮੈਂਟ ਅਪਨੇ ਸਾਤਹਤ ਲੇ ਲੇ। ਜਬ ਮੈਂ ਇਸ department ਮੇਂ ਥਾ, ਮੁਝੇ ਅਚਲੀ ਤਰਹ ਸੇ ਯਾਦ ਹੈ ਕਿ teachers ਕੀ ਤਰਫ ਸੇ ਸਕੂਲੋਂ ਕੋ provincialize ਕਰਨੇ ਕੇ ਲਿਯੇ ਬਹੁਤ ਕਹਾ ਗਯਾ ਥਾ। ਮੁਝੇ ਅਬ ਤਨ ਕੀ ਵਹ ਸਾਂਗ ਪੂਰੀ ਹੋਤੇ ਦੇਖ ਕਰ ਬਡੀ ਖੁਸ਼ੀ ਹੁੰਦੀ ਹੈ। ਇਸ ਸੇ ਉਸਤਾਦ ਸਾਹਿਬਾਨ ਬਹੁਤ ਹਦ ਤਕ ਸੁਤਮਤ ਹੋ ਗਯੇ ਹੈ।

ਏਕ ਸਵਾਲ ਜੋ ਏਕ ਦੋ ਮੈਂਬਰ ਸਾਹਿਬਾਨ ਨੇ ਉਠਾਯਾ ਹੈ ਕਿ ਤੁਨ੍ਹੋਂ ਸ਼ਕ ਹੈ ਕਿ ਤਨ ਕੇ provincialized ਹੋਨੇ ਸੇ ਸਕੂਲੋਂ ਮੇਂ ਸ਼ਾਯਦ ਹੀ ਝਯਾਦਾ ਅਚਲਾ standard ਹਮ ਕਾਯਮ ਕਰ ਸਕੇਂ। ਜਹਾਂ ਤਕ ਮੇਰਾ ਜਾਤੀ ਤਜਰਬਾ ਹੈ ਤਸ ਕੀ ਬਿਨਾ ਪਰ ਮੈਂ ਯਹ ਕਹ ਸਕਤਾ ਹੂੰ ਕਿ District Boards ਆਰ Municipal Committees ਕੇ ਸਕੂਲੋਂ ਕੇ ਨਤਾਇਜ਼ ਗਵਰਨਮੈਂਟ ਕੇ ਸਕੂਲੋਂ ਸੇ ਹਮੇਸ਼ਾ ਹੀ ਅਚਲੇ ਨਿਕਲਤੇ ਰਹੇ ਹੈਂ ਆਰ Local Bodies ਕੇ ਸਕੂਲੋਂ ਮੇਂ ਬਚਤ੍ਰਾਂ ਕੀ ਦੇਖ ਰੇਖ ਆਰ ਵਹਾਂ ਤਾਲੀਮ ਕਾ ਇਤਜ਼ਾਮ

[चौधरी चम्बेल सिंह]

भी हमेशा अच्छा ही रहा है। उस में कोई defect नहीं था। यह मैं नहीं कहता कि अब उन में कोई गवर्नमेंट के स्कूलों के नकाइस आ जायेंगे या उन का तालीमी मियार वह नहीं रहेगा जब कि पहले उन की तालीम बहुत अच्छी होती थी, क्योंकि वहां उस्ताद साहिबान बड़ी मेहनत से काम करते थे और उन के काम पर District Boards के मैम्बरान भी निगरानी करते थे। इस वजह से अब जब कि यह गवर्नमेंट के control में आ गये हैं उन पर वह पहले वाली supervision अब नहीं रहेगी इस लिये अब गवर्नमेंट के inspection staff को जरा strict होना पड़ेगा। हम ने देखा है कि Inspector साहिबान दूर दराज के स्कूलों की inspection करने के लिये साल में एक दफा भी मुश्किल से जाते थे और कई दफा दूर देहात के स्कूलों की तो inspection भी नहीं हुआ करती थी लेकिन अब इस के लिये खातिरखाह इन्तजाम करना पड़ेगा और कोई ऐसा तरीकाकार अख्तियार करना पड़ेगा जिस से वहां की तालीम का check होता रहे। ताकि उन स्कूलों का मियार गिर न जाए। इस वक्त तालीम का मियार बहुत अच्छा है इसलिये मैं उम्मीद करता हूं कि सरकार उन के मियार को maintain करने की कोशिश करेगी। यह एक बहुत अच्छा कदम उठाया गया है। उस्तादों की तरफ से इस की भारी मांग थी। इस के लिये उन्होंने ज़ोज़हद भी की। Resolution हो पास नहीं किए बल्कि इस से भी सख्त कदम उठाए। अब इन स्कूलों के provincialise होने से वह लोग satisfied हो जायेंगे और मैं आशा रखता हूं कि सरकार इन स्कूलों की तरफ वही ध्यान देगी जो यह अब तक अपने स्कूलों की तरफ देती रही है।

सरदार भगत सिंघ (गडिबोट, रिज़रवड) : सपीकर साहिब, मैं इस item के सिलसिले में Education Minister साहिब नੂੰ बधाई नहीं दे सकदा। उस ਦੀ ਵਜ੍ਹਾ ਇਹ ਹੈ ਕਿ ਮੈਂ centralisation ਦੇ ਖਿਲਾਫ ਹਾਂ ਅਤੇ Local Bodies ਨੂੰ ਜ਼ਿਆਦਾ ਤੋਂ ਜ਼ਿਆਦਾ control ਦੇਣ ਦੇ ਹੱਕ ਵਿਚ ਹਾਂ, decentralisation ਦੇ ਹੱਕ ਵਿਚ ਨਹੀਂ ਹਾਂ। ਇਸ ਕਰਕੇ ਮੈਂ ਸਰਕਾਰ ਨੂੰ ਵਧਾਈ ਨਹੀਂ ਦੇ ਸਕਦਾ, ਪਰ ਮੈਨੂੰ ਇਹ ਵੀ ਪਤਾ ਹੈ ਕਿ Opposition ਅਤੇ Treasury Benches ਦੇ ਕੁਝ ਵੀ ਵਿਚਾਰ ਕਿਉਂ ਨਾ ਹੋਣ, ਸਰਕਾਰ ਨੇ ਆਪਣੇ steps retrace ਨਹੀਂ ਕਰਨੇ ਅਤੇ ਇਹ ਤਜਰਬਾ ਪੂਰਾ ਕਰਨਾ ਹੈ। ਇਸ ਲਈ ਜੇਕਰ ਇਹ ਕਰਨਾ ਹੀ ਹੈ ਤਾਂ ਮੈਂ ਦੋ ਤਿੰਨ suggestions Education Minister ਸਾਹਿਬ ਨੂੰ ਦੇਣਾ ਚਾਹੁੰਦਾ ਹਾਂ।

ਅਗੇ District Boards ਵਿਚ ਲੋਕਾਂ ਦੇ ਚੁਣੇ ਹੋਏ ਨੁਮਾਇੰਦੇ ਹੁੰਦੇ ਸਨ, ਭਾਵੇਂ ਵੋਟਰਜ਼ ਬਹੁਤ ਜ਼ਾਇਦਾ ਰਖਣ ਵਾਲੇ ਹੀ ਹੁੰਦੇ ਸਨ, ਚੁਣੇ ਹੋਏ ਹੋਣ ਕਰਕੇ ਉਹ public opinion ਜ਼ਰੂਰ ਸੁਣਦੇ ਸਨ, ਕਿਉਂਕਿ ਉਨ੍ਹਾਂ ਨੇ ਮੁੜਕੇ ਉਨ੍ਹਾਂ ਲੋਕਾਂ ਸਾਹਮਣੇ ਜਾਣਾ ਹੁੰਦਾ ਸੀ। ਹੁਣ ਇਨ੍ਹਾਂ schools ਦਾ control ਲੋਕਾਂ ਦੇ elected representatives ਦੇ ਹਥੋਂ ਨਿਕਲ ਕੇ ਪੰਜਾਬ ਗੋਰਮਿੰਟ ਦੇ ਹੱਥ ਵਿਚ ਆ ਰਿਹਾ ਹੈ। ਹੁਣ ਲੋਕਾਂ ਦੀ ਆਵਾਜ਼ ਇਥੇ ਪਹੁੰਚਣ ਵਿਚ ਕੁਝ ਦੇਰ ਲਗਿਆ ਕਰੇਗੀ। ਸਰਕਾਰੀ ਅਫਸਰ ਰੁਕਾਵਟਾਂ ਪਾਇਆ ਕਰਨਗੇ। ਇਸ ਲਈ ਮੈਂ ਇਹ ਕਹਿਣਾ ਚਾਹੁੰਦਾ ਹਾਂ ਕਿ Minister ਸਾਹਿਬ

district level ਤੇ Education Committees, public co-operation ਦੀ ਖਾਤਿਰ ਜ਼ਰੂਰ ਬਣਾ ਦੇਣ ਤਾਂ ਇਹ ਜੋ ਤਜਰਬਾ ਹੁਣ ਕੀਤਾ ਜਾ ਰਿਹਾ ਹੈ ਇਹ ਕਿਤੇ ਨਾਕਾਮਯਾਬ ਨਾ ਹੋ ਜਾਵੇ ਅਤੇ ਇਸ ਦੇ ਨਤੀਜੇ ਨਿਕੰਮੇ ਨਿਕਲਣ ਜਿਸ ਕਰਕੇ ਜਿਨ੍ਹਾਂ ਮੈਂਬਰਜ਼ ਨੇ ਹੁਣ ਵਜ਼ੀਰ ਸਾਹਿਬ ਨੂੰ ਵਧਾਈ ਦਿੱਤੀ ਹੈ, ਉਨ੍ਹਾਂ ਨੂੰ ਇਹ ਨਾ ਸੋਚਣਾ ਪਵੇ ਕਿ ਅਸੀਂ ਵਧਾਈ ਕਿਉਂ ਦਿੱਤੀ। ਇਹ ਡਰ ਮੈਨੂੰ ਕਿਉਂ ਹੈ? ਇਸ ਲਈ ਕਿ ਕਈ ਜ਼ਿਲ੍ਹਿਆਂ ਵਿੱਚ ਡਿਪਟੀ ਕਮਿਸ਼ਨਰਜ਼ ਇਸ ਕਿਸਮ ਦੇ ਹਨ ਜਿਹੜੇ ਕਿਸੇ ਦੀ ਪਰਵਾਹ ਨਹੀਂ ਕਰਦੇ। ਮੈਨੂੰ ਆਪਣੇ ਜ਼ਿਲ੍ਹੇ ਦਾ ਪਤਾ ਹੈ। Local Bodies Minister ਵਲੋਂ ਕਈ ਵਾਰ circulars ਗਏ ਕਿ District Boards ਦੇ ਕੰਮ ਨਾਲ, ਜਿਸ ਵਿੱਚ Education ਵੀ ਸ਼ਾਮਿਲ ਸੀ, ਲੋਕਾਂ ਦੇ elected representatives ਨੂੰ, M. L. A.s ਨੂੰ associate ਕੀਤਾ ਜਾਵੇ ਪਰ ਕਈ ਜ਼ਿਲ੍ਹਿਆਂ ਵਿੱਚ D. Cs ਨੇ ਇਸ ਤਰ੍ਹਾਂ ਨਹੀਂ ਕੀਤਾ ਜਿਸ ਦੇ ਨਤੀਜੇ ਦੇ ਤੌਰ ਤੇ ਜਿਹੜਾ ਕੰਮ ਚੰਗਾ ਹੋਣਾ ਸੀ, ਲੋਕਾਂ ਦੀ ਬਹਿਬੂਦੀ ਦਾ, ਉਹ deteriorate ਹੋਇਆ। ਖ਼ੈਰ ਉਦੋਂ ਅਸੀਂ ਸੋਚਦੇ ਸੀ ਕਿ ਜਦੋਂ District Boards ਦੀ ਹਾਲਤ ਚੰਗੀ ਹੋਵੇਗੀ ਤਾਂ ਇਹ ਸਾਰੀਆਂ ਚੀਜ਼ਾਂ ਠੀਕ ਹੋ ਜਾਣਗੀਆਂ ਪਰ ਗੁਣ ਗੌਰਮੈਂਟ ਦੇ education ਤੇ control ਕਰ ਲੈਣ ਨਾਲ ਉਹ ਉਮੀਦ ਵੀ ਨਹੀਂ ਰਹੀ। ਇਸ ਲਈ ਮੈਂ ਵਜ਼ੀਰ ਸਾਹਿਬ ਅਗੇ ਅਰਜ਼ ਕਰਾਂਗਾ ਕਿ ਜੋ bureaucratic machinery, education ਤੇ control ਕਰੇ ਉਸ ਵਲ ਇਹ ਪੂਰਾ ੨ ਧਿਆਨ ਦੇਣ। ਦੂਸਰੀ ਗੱਲ ਜੋ ਮੈਂ ਕਹਿਣਾ ਚਾਹੁੰਦਾ ਹਾਂ ਉਹ ਇਹ ਹੈ ਕਿ ਸਕੂਲਾਂ ਵਿੱਚ ਜੋ scheduled castes ਦੇ ਲੜਕੇ ਲੜਕੀਆਂ ਪੜ੍ਹਦੇ ਹਨ, ਉਨ੍ਹਾਂ ਨੂੰ ਵਜ਼ੀਫੇ ਦਿੱਤੇ ਜਾਂਦੇ ਹਨ ਪਰ Headmasters ਇਸ ਵਲ ਕੋਈ ਧਿਆਨ ਨਹੀਂ ਦਿੰਦੇ।

ਅਧ୍ୟਕਸ਼ ਸਹੋਦਯ : ਧਰ relevant ਨਹੀਂ ਹੈ। (This is not relevant.)

ਸਰਦਾਰ ਭਾਗ ਸਿੰਘ : ਕਿਉਂਕਿ Local Body Schools ਨੂੰ ਇਹ take over ਕਰ ਰਹੇ ਹਨ ਉਨ੍ਹਾਂ ਵਿੱਚ ਜਿਹੜੇ ਇਹ students ਹਨ ਉਨ੍ਹਾਂ ਬਾਰੇ...

ਅਧ୍ୟਕਸ਼ ਸਹੋਦਯ : Imagination ਕੀ ਫ਼ਤਵਾ stretch ਨ ਕਰੋ। (The hon. Member need not stretch the imagination too far.)

ਸਰਦਾਰ ਭਾਗ ਸਿੰਘ : ਜਨਾਬ ਮੈਂ scholarships ਦੀ ਗੱਲ ਕਰ ਰਿਹਾ ਹਾਂ।

Mr. Speaker : Please try to be relevant.

ਸਰਦਾਰ ਭਾਗ ਸਿੰਘ : ਜਨਾਬ ਮੈਂ ਕਹਿ ਰਿਹਾ ਸੀ ਕਿ scheduled castes ਦੇ ਜਿਹੜੇ ਲੜਕਿਆਂ ਅਤੇ ਲੜਕੀਆਂ ਨੂੰ ਵਜ਼ੀਫੇ ਮਿਲੇ ਹੋਏ ਹਨ, ਉਹ ਉਨ੍ਹਾਂ ਨੂੰ ਨਹੀਂ ਦਿੱਤੇ ਜਾਂਦੇ।

Mr. Speaker : How is it relevant please.

ਸਰਦਾਰ ਭਾਗ ਸਿੰਘ : ਇਹ ਇਸ ਤਰ੍ਹਾਂ relevant ਹੈ ਕਿ Local Bodies ਦੇ ਜੋ ਸਕੂਲ ਹਨ ਉਹ ਸਰਕਾਰ ਪਾਸ ਆ ਜਾਣੇ ਹਨ। The students who are studying in these schools and are getting stipends...

Mr. Speaker : You are not relevant.

ਸਰਦਾਰ ਭਾਗ ਸਿੰਘ : Sir, I am absolutely relevant. ਇਹ ਸਾਰੇ Education Minister ਸਾਹਿਬ ਦੇ ਮਾਤਹਿਤ ਹੋਣਗੇ ।

Mr. Speaker : Is there any provision in the Demand that these stipends are to be stopped?

ਸਰਦਾਰ ਭਾਗ ਸਿੰਘ : ਜਨਾਬ, ਸਕੂਲਾਂ ਦੇ Headmasters negligent ਹੋ ਜਾਂਦੇ ਹਨ ।

Mr. Speaker : Do you mean to say that they will be negligent to the boys when the schools will be managed by the Government?

ਸਰਦਾਰ ਭਾਗ ਸਿੰਘ : It is quite possible.

Mr. Speaker : तो भी यह बात irrelevant है, (Even then this is irrelevant.)

ਸਰਦਾਰ ਭਾਗ ਸਿੰਘ : Any how, this is my fear. ਇਕ ਹੋਰ ਗੱਲ ਜੋ ਮੈਂ ਕਹਿਣਾ ਚਾਹੁੰਦਾ ਹਾਂ ਉਹ ਇਹ ਹੈ ਕਿ ਕੁਝ technical institutions ਹਨ ਜਿਵੇਂ ਕਿ Engineering Colleges ਵਗ਼ੈਰਾ ਹਨ, ਉਥੇ ਜੋ scheduled castes ਦੇ ਲੜਕੇ ਪੜ੍ਹਦੇ ਹਨ.....

Mr. Speaker : I fail to understand, how you are relevant. Please resume your seat.

Sardar Bhag Singh : All right, Sir.

ਕਾਮਰੇਡ ਮੁਨੀ ਲਾਲ (ਸਿਮਲਾ) : ਸਪੀਕਰ ਸਾਹਿਬ, ਜੋ ਆਦਮੀ decentrali-
sation ਦੇ ਹੱਕ ਵਿੱਚ ਹੈ ਵੱਡੇ ਕਦਮਾਂ ਦੇ ਇਸ measure ਦੀ ਤਾਰੀਫ਼ ਨਹੀਂ ਕਰ ਸਕਦਾ । ਮਗਰੋਂ ਇੱਕ ਵੱਡਾ ਕਦਮ ਏਸੇ ਤਰ੍ਹਾਂ ਹੋਣਾ ਚਾਹੀਦਾ ਹੈ ਜਿਸ ਦੀ ਵਜ੍ਹਾ ਤੋਂ ਏਸੇ ਕਰਨਾ ਹੀ ਪੜ੍ਹੇ । District Boards ਦੇ ਮੈਂਬਰਾਂ ਬਰਾਬਰ ਲੰਬੇ ਅਰਸੇ ਤੋਂ ਨਹੀਂ ਚੁੱਕੇ ਗਏ ਅਤੇ ਇਨ੍ਹਾਂ ਦਾ ਇਨਤਜ਼ਾਮ ਖਰਾਬ ਹੋ ਗਿਆ । ਇਸ ਹਾਲਤ ਵਿੱਚ ਮਨੁੱਖੀ ਰੱਖਣ ਵਾਲੇ ਹੋਣ ਵਾਲੇ ਗਵਰਨਮੈਂਟ ਨੇ ਇਨ੍ਹਾਂ schools ਨੂੰ ਆਪਣੇ ਇਨਤਜ਼ਾਮ ਵਿੱਚ ਲਿਆ ਲਿਆ । ਇਸ provincialisation ਦਾ ਫਾਇਦਾ ਉਨ੍ਹਾਂ teachers ਨੂੰ ਹੋਇਆ ਹੈ ਜਿਨ੍ਹਾਂ ਦੀ ਸ਼ਿਕਾਇਤਾਂ ਬਹੁਤ ਦੇਰ ਤੋਂ outstanding ਥੀਆਂ । ਉਨ੍ਹਾਂ ਨੂੰ ਇਸ ਤੋਂ relief ਮਿਲਾ ਹੈ । ਮਗਰੋਂ ਇਹ ਏਸੇ ਕਦਮ ਨਹੀਂ ਹੈ ਕਿ ਮੈਂ ਗਵਰਨਮੈਂਟ ਨੂੰ ਇਸ ਵਿਸ਼ੇ 'ਤੇ ਧਿਆਨ ਦੇ ਸਕਾਂ । ਇਸ ਵਿੱਚ ਸਾਰੇ ਤੋਂ ਵੱਡੀ ਮੁਸ਼ਕਲ ਇਹ ਹੈ ਕਿ ਜੋ ਸਰਕਾਰ ਦੇ existing schools ਹਨ, ਗਵਰਨਮੈਂਟ ਉਨ੍ਹਾਂ ਦਾ management ਹੀ ਨਹੀਂ ਠੀਕ ਤਰ੍ਹਾਂ ਕਰ ਸਕੀ ਅਤੇ ਸਾਥ ਹੀ ਪੰਜਾਬ ਅਤੇ ਪੈਂਸ਼ਨਾਂ ਦੇ merger ਤੋਂ teachers ਨੂੰ ਕਾਫ਼ੀ ਪਰੇਸ਼ਾਨੀ ਦਾ ਸਾਹਮਣਾ ਕਰਨਾ ਪੜ੍ਹ ਰਿਹਾ ਹੈ ਕਿਉਂਕਿ grades ਦੇ ਵਿਸ਼ੇ ਵਿੱਚ ਉਨ੍ਹਾਂ ਦੀ ਬਹੁਤ ਸ਼ਿਕਾਇਤ ਹੈ । ਅਜੇ ਇਹ ਮਸਲਾ ਸਰਕਾਰ ਦੇ ਸਾਹਮਣੇ ਹੀ ਥਾ ਕਿ local bodies schools ਅਤੇ ਉਨ੍ਹਾਂ ਦੇ teachers ਦਾ ਮਸਲਾ ਇੱਕ ਵੱਡਾ ਸਵਾਲ ਬਣ ਕੇ ਸਰਕਾਰ ਦੇ ਸਾਹਮਣੇ ਆ ਗਿਆ ਹੈ । ਮੈਂ ਤਾਂ ਸਮਝਦਾ ਹਾਂ ਕਿ ਪਹਿਲਾਂ ਜੋ existing ਸਰਕਾਰੀ schools ਹਨ ਉਨ੍ਹਾਂ ਦਾ ਇਨਤਜ਼ਾਮ

तसल्लीबख्श नहीं है। मैं अपने हलके के मुतअल्लिक बताना चाहता हूँ कि वहाँ पर बहुत सारी School buildings बरवक्त मुरम्मत न होने से खराब हो गई हैं। साथ ही सूबे भरमें Teachers में बेचैनी है जिस की वजह से उन का बहुत सा वक्त अपने हकूक को लेने में ही लगता है। मैं समझता हूँ कि इस तरफ़ कम ध्यान देना सरकार की बहुत बड़ी गफलत है। Teachers ज्यादा grades की मांग करते हैं और मैं समझता हूँ कि इन लोगों के dissatisfied होने से बच्चों की तालीम पर बहुत बुरा असर पड़ता है क्योंकि यही लोग हैं जो nation को build करने वाले हैं। इस के साथ ही मैं समझता हूँ कि हमारा जो तालीम का basic तरीका है वह बिल्कुल नाकिस है। हमें अपने standard of education को ऊँचा करना होगा। इस तरीका तालीम की वजह से educated unemployment का मसला बढ़ा है।

Mr. Speaker : Please try to generalise yourself.

श्री मुनी लाल : मैं चाहता हूँ कि industrial training देने के लिये हमें अपने education के system को बदलना चाहिए।

अध्यक्ष महोदय : इस में industrial training कहां से आ गई। आप Demand No. 1 को देखिए, इस में यह नहीं है। (Where from does the industrial training come in it ? The hon. Member may study Demand No. 1. It does not fall within its orbit.)

श्री मुनी लाल : तो मैं यह अर्ज कर रहा था कि यह जो स्कूलों का मसला है, teachers और Local Bodies का जो मसला है मैं यह समझता हूँ कि decentralization करने वालों के ख्याल में यह ऐसा नहीं जिस के लिये सरकार को मुबारकबाद दी जा सके। लेकिन जो हालत District Boards की थी जब कि कई बरसों से उन के election नहीं हुए थे और टीचरों की हालत खराब थी तो यह देखने के बाद कि इन्हें ठीक करने में कहां तक सरकार को कामयाबी होती है और teachers की हालत ज्यादा से ज्यादा बेहतर करने के बाद ही सरकार को मुबारकबाद पेश की जा सकती है। और जितनी देर तक taxpayers को relief नहीं मिलता और teachers भी जब तक आम लोगों की तरह मुश्किलात में न रह कर बच्चों की तालीम की तरफ़ तवज्जुह नहीं देते तब तक ऐसी demands का फायदा नहीं। इस लिये Local Bodies के school teachers की सब grievances को दूर करना सब से जरूरी है।

सन्त साधु सिंह (रोपड़, जेनरल) : जनाब स्पीकर साहिब, बहुत से आनरेबल मेंबर साहिबान ने इस demand के मुतअल्लिक अपने ख्याल जाहिर किए हैं, मैं उन्हें repeat नहीं करना चाहता। मैं तो केवल एक दो clarifications चाहता हूँ जो कि Local Bodies की contribution के मुतअल्लिक हैं। यह जो Local Bodies की contribution के लिये कहा गया है वह न तो किसी

[संत साधू सिंह]

Education Code में हैं और न ही District Boards के rules के मुताबिक ही हैं। न तो Educational Code में इस किस्म का कोई provision है जिस के मुताबिक इस तरह से Government Local Bodies से contribution ले। District Boards Act में भी ऐसा कोई provision नहीं और न ही Government contribution इन से ले सकती है। जिन जिन मद्दों के लिये Local Bodies से गवर्नमेंट contribution लेती है, मिसाल के तौर पर hospitals के लिये या स्कूलों के लिए तो पहले वह Local Bodies के साथ या District Boards के साथ agreement करती है। पहले District Boards का agreement Government से होता है, department concerned से होता है और गवर्नमेंट कहती है कि अगर District Board या Municipal Committee इतना contribution किसी हस्पताल या स्कूल के लिये देगी या किसी और purpose के लिये देगी तो वह हस्पताल या स्कूल गवर्नमेंट अपने under ले लेगी। अब जब कि इस मौजूदा केस में कोई इस तरह का contract या agreement Local Bodies के साथ नहीं किया गया तो मैं इस point पर clarification चाहता हूं और उम्मीद करता हूं कि वजीर साहिब यह बतायेंगे कि जो demand Local Bodies के बारे में की गई है और कहा गया है कि Local Bodies ने जो खर्च 1957-58 में करना था वह contribution Local Bodies Government को दें, तो यह किन rules के मातहत हैं ?

इस के साथ ही एक बात और है वह यह है कि कई District Boards ऐसे हैं जिन को 80 प्रतिशत गवर्नमेंट से मिलता था और 20 प्रतिशत वे अपने पास से खर्च करते थे और कहीं पर यह 60 प्रतिशत मिलता था। मुझे अम्बाला District Board का ज्ञाती इल्म है कि वहां पर Government की aid 60 प्रतिशत थी और Ambala District Board 40 प्रतिशत अपने पास से खर्च करता था। इसी तरह कई District Boards अपने पास से 20 या 30 प्रतिशत खर्च करते थे कई D. B. अपने पास से कुछ खर्च नहीं करते थे i.e., Kangra. तो इस किस्म की Local Bodies या District Boards जो contribution करते थे उन्हें 30 प्रतिशत या 40 प्रतिशत contribution देने वाले District Boards के साथ कैसे मिलाया जाएगा और disparity जो उन की contribution में है उसे कैसे हल किया जाएगा, या जो District Board 40 प्रतिशत खर्च करता था वह 40 प्रतिशत देगा और जो 20 प्रतिशत खर्च करता था वह 20 प्रतिशत देगा। जो कुछ खर्च नहीं करता था वह कुछ न देगा। तो यह सब किस rule के मुताबिक होगा। या इस के लिये कोई agreement किया जाएगा क्योंकि disparity बहुत ज्यादा है।

बाकी यह जो demand है, यह तो एक just demand है और यह मंजूर होनी चाहिए। Education Department में education के बारे में भारी नुक्स था कि बहुत सारे स्कूलों में ऐसे होता था कि कई कई महीने teachers बिना तनखाह के रहा करते थे, अब वह नुक्स दूर हो गया है और मैं उम्मीद करता हूँ कि अब Inspection Staff उन टीचरों की difficulties को remove करेगा।

इस के साथ ही मैं यह भी उम्मीद करता हूँ कि जो नगुफतबीह हालत District Boards के स्कूल buildings की है उसे भी दूर किया जाएगा। क्योंकि यह देखने में आया है कि जहाँ एक घंटा बारिश हुई, वहाँ District Boards के स्कूलों में 4 घंटे बारिश होती रहती थी। वह buildings चूती रहती थीं। इस लिए मैं यह बताना चाहूँगा कि इन school buildings की हालत को सुधारा जाए।

एक और बात जिस की तरफ मैं सरकार का ध्यान दिलाना चाहता हूँ वह यह है कि teachers को जो pay बकाया है वह भी उन्हें मिलनी चाहिये क्योंकि service तो उन्होंने की ही है।

इस के साथ ही जो contribution के बारे में haphazardly order कर दिया गया है कि 1957-58 में जो खर्च District Boards ने करना था वह अब Government को दे दें, इस को clarification की जाए क्योंकि इस तरह के order देने के लिये Government के पास कोई कानून नहीं है, और न ही कोई agreement या contract सरकार ने उन के साथ किया हुआ है, इस लिये मैं उम्मीद करता हूँ कि वजीर साहिब इन चीजों की clarification करेंगे।

अध्यक्ष महोदय : देखिए 5-45 शाम पर गिलोटिन apply को जाएगी और उस के बाद कोई discussion नहीं होगी। (I would like to inform the House that Guillotine will be applied at 5.45 p. m. and no discussion will be allowed after that.)

श्रीमती सरला देवी शर्मा : जनाब, बहनें कई बार उठती हैं। आप भाइयों को बोलने के लिये टाइम देते हैं। आप हमें भी टाइम दें। मैं खुद कई बार उठी हूँ लेकिन बोलने की इजाजत नहीं मिली।

अध्यक्ष महोदय : आप बहनों का वास्ता क्यों देती हैं। आप भाइयों से कम नहीं हैं। आप को कैसे शक हो गया कि आप को टाइम नहीं मिलेगा। (Why does the hon. Lady Member make an appeal in the name of sisters? She is in no way inferior to the brother members. What has led her to think that she will be given no time to speak.)

Shri Rup Singh Phul (Hamirpur 'R') : Mr. Speaker, I appreciate the step that has been taken by the Government to provincialise the schools

[Shri Rup Singh Phul]

being run by the local bodies. But I think Government will not attract any appreciation, if some of the important points which I am just going to bring to its notice, are not taken into consideration. Firstly, that the privately-run schools which are in a large number in the State should be suitably compensated. In certain districts, for example, in the district of Kangra, within the radius of 4, 5 or 6 miles, there does not exist even a single primary school, not to speak of any middle or high school. If the Government is not liberal in opening new schools in certain areas which are educationally backward then of course this step will not appear to be appreciable. Moreover, there are certain schools which were being run by the local bodies, were not well furnished. Now, when Government has taken over huge responsibility on its shoulders, which I unders and would involve colossal expenditure, then it should also take upon itself the responsibility of well furnishing the schools—whether they are primary or high schools. I beg to bring to the notice of the House that there are hundreds of schools where the school children have to sit on the floor and even mattings have not been provided to them. It is an irony of fate that our children in the schools should be exposed to such inconvenience. At the same time, Sir, there are certain areas where there is only one high school. When the time of admission comes, the Headmaster assumes air and denies admission to those students who are to some extent weak. It becomes very difficult for the parents of such poor students, who can ill-afford to send their children to distant schools, to educate them upto middle or matric standard. Thus it is how a poor father, in his financial embarrassment has to suffer a great difficulty in the matter of admission of his children into schools. His grievance should be redressed forthwith. Further if the Government do not take steps to compensate the privately-managed schools, it will hit them hard because quite a large number of students are receiving instructions there. For example, in the district of Kangra the students are exempted from the payment of tuition fee up to the middle standard. There are also so many primary schools which are run by private bodies. It means that those schools which are privately managed will deprive the students of the concession which is granted to students in the Government schools. I would, therefore, submit that these privately-managed schools may kindly be compensated by the Government so that they may keep on running.

One more important point that I would like to bring to the notice of Education Minister is that certain conditions were prescribed by the District Boards or Municipal Committees according to which people were required to construct building according to certain specifications and enter into agreement with them that they would be responsible for paying the loss that might accrue to them within five years. They have to give to the Government ten thousand or five thousand rupees. Sir, in the district of Kangra, I beg to point out that rupees one lakh have been deposited there simply in the hope that Anglo-Vernacular Middle Schools will be upgraded. If the Government is not liberal to upgrade the Anglo-Vernacular Middle schools to the high standard, public will be hard hit. It means that instead of expanding our education we will be giving it a serious setback. These are some of the points which I wanted to point out to the Government and I hope that our Education Minister will give due consideration to these suggestions.

ਬੀਬੀ ਹਰਪਰਕਾਸ਼ ਕੌਰ (ਜਗਰਾਉਂ) : ਸਪੀਕਰ ਸਾਹਿਬ, ਸਾਡੀ ਸਰਕਾਰ ਨੇ
ਲੋਕਲ ਬਾਡੀਜ਼ ਦੇ ਅਤੇ ਮਿਊਨਿਸੀਪਲ ਕਮੇਟੀਆਂ ਦੇ ਸਕੂਲਾਂ ਲਈ ਜਿਹੜਾ ਕਦਮ ਚੁਕਿਆ

ਹੈ ਉਹ ਬੜਾ ਸਰਾਹਣਾਯੋਗ ਹੈ। ਮੈਂ ਇਸ ਲਈ ਸਰਕਾਰ ਨੂੰ ਵਧਾਈ ਦਿੰਦੀ ਹਾਂ।

ਇਕ ਹੋਰ ਕਦਮ ਸਾਢੇ ਚਾਲੀ ਲੱਖ ਰੁਪਏ ਦੀ ਕੰਟਰੀਬਿਊਸ਼ਨ ਦਾ ਗੌਰਮੈਂਟ ਨੇ ਲੋਕਲਬਾਡੀਜ਼ ਅਤੇ ਮਿਊਨਿਸੀਪਲ ਕਮੇਟੀਆਂ ਕੋਲੋਂ ਲੈਣ ਦਾ ਚੁੱਕਿਆ ਹੈ, ਉਹ ਇਕ ਬੜੀ ਚੰਗੀ ਗੱਲ ਹੈ ਕਿਉਂਕਿ ਜਦ ਤਾਈਂ ਲੋਕਲ ਬਾਡੀਜ਼ ਆਪਣਾ ਹਿੱਸਾ ਨਹੀਂ ਪਾਉਣਗੀਆਂ ਉਦੋਂ ਤਕ ਉਹ ਕੋਈ ਦਿਲਚਸਪੀ ਨਹੀਂ ਲੈਣਗੀਆਂ। ਇਸ ਲਈ ਮੈਂ ਏਸ ਕਦਮ ਲਈ ਸਰਕਾਰ ਦੀ ਸ਼ਲਾਘਾ ਕਰਦੀ ਹਾਂ। ਸਪੀਕਰ ਸਾਹਿਬ, ਮੈਂ ਆਪ ਦੇ ਜ਼ਰੀਏ ਐਜੂਕੇਸ਼ਨ ਡੀਪਾਰਟਮੈਂਟ ਦਾ ਧਿਆਨ ਇਸ ਵਲ ਦਿਲਾਉਂਦੀ ਹਾਂ ਕਿਉਂਕਿ ਅੱਜ ਕਲ੍ਹ ਜਿਹੜੀ ਇਨ੍ਹਾਂ ਸਕੂਲਾਂ ਦੀ ਹਾਲਤ ਹੈ ਉਹ ਕਾਫੀ ਗ਼ੌਰ ਕਰਨ ਦੇ ਕਾਬਲ ਹੈ। ਇਨ੍ਹਾਂ ਸਕੂਲਾਂ ਦੇ ਵਿਚ ਨਾ ਤਾਂ ਕੋਈ ਫਰਨੀਚਰ ਹੀ ਹੈ ਨਾ ਪੂਰਾ ਸਟਾਫ਼ ਹੈ ਅਤੇ ਨਾ ਹੀ ਕੋਈ ਯੋਗ ਇਮਾਰਤਾਂ ਹਨ। ਇਨ੍ਹਾਂ ਸਕੂਲਾਂ ਦਾ ਸਟੈਂਡਰਡ ਰੇਜ਼ ਕਰਨ ਲਈ ਸਾਡੀ ਸਰਕਾਰ ਨੂੰ ਆਪਣਾ ਬਜਟ ਦਸ ਗੁਣਾ ਹੋਰ ਵਧਾਉਣ ਦੀ ਕੋਸ਼ਿਸ਼ ਕਰਨੀ ਚਾਹੀਦੀ ਹੈ ਤਾਕਿ ਸਕੂਲਾਂ ਦੇ ਵਿਚ ਸਾਰੀਆਂ ਸਹੂਲਤਾਂ ਪਰੋਵਾਈਡ ਕੀਤੀਆਂ ਜਾ ਸਕਣ।

ਸਪੀਕਰ ਸਾਹਿਬ, ਇਨ੍ਹਾਂ ਕਮੀਆਂ ਤੋਂ ਇਲਾਵਾ ਇਕ ਹੋਰ ਜ਼ਰੂਰੀ ਚੀਜ਼ ਹੈ ਜਿਸ ਵਲ ਮੈਂ ਆਪਣੀ ਸਰਕਾਰ ਦਾ ਧਿਆਨ ਦਵਾਉਣਾ ਚਾਹੁੰਦੀ ਹਾਂ। ਉਹ ਇਹ ਹੈ ਕਿ ਜਿਸ ਵੇਲੇ ਇਹ ਸਕੂਲ ਸਰਕਾਰ ਦੇ ਹੇਠਾ ਆਉਣਗੇ ਉਸ ਵੇਲੇ ਇਕ ਬੜੀ ਭਾਰੀ ਗੜਬੜ ਹੋ ਜਾਵੇਗੀ। ਜਿਹੜਾ ਅੱਜ ਕਲ੍ਹ ਡਿਸਟਰਿਕਟ ਬੋਰਡਾਂ ਦੇ ਅਤੇ ਮਿਊਨਿਸੀਪਲ ਕਮੇਟੀਆਂ ਦੇ ਸਕੂਲਾਂ ਵਿੱਚ ਸਟਾਫ਼ ਕੰਮ ਕਰ ਰਿਹਾ ਹੈ, ਉਨ੍ਹਾਂ ਦੀ ਸੀਨਿਆਰਿਟੀ ਵਿੱਚ ਕਾਫੀ ਬਗੜਾ ਪਏਗਾ। ਇਸ ਲਈ, ਸਪੀਕਰ ਸਾਹਿਬ, ਮੈਂ ਆਪ ਦੇ ਜ਼ਰੀਏ ਐਜੂਕੇਸ਼ਨ ਡੀਪਾਰਟਮੈਂਟ ਦਾ ਧਿਆਨ ਏਸ ਗੱਲ ਵਲ ਦਿਲਾਉਂਦੀ ਹੋਈ ਇਹ ਕਹਿਣਾ ਚਾਹੁੰਦੀ ਹਾਂ ਕਿ ਉਨ੍ਹਾਂ ਦੀ ਸੀਨਿਆਰਿਟੀ ਦੀ ਪੌਜ਼ੀਸ਼ਨ ਨੂੰ ਠੀਕ ਰਖਿਆ ਜਾਵੇ। ਕਿਤੇ ਇਹ ਨਾ ਹੋ ਜਾਵੇ ਕਿ ਏਸ ਚੀਜ਼ ਦੇ ਕਰਨ ਦੇ ਨਾਲ ਉਨ੍ਹਾਂ ਦੇ ਕੈਰੀਅਰ ਤੇ ਕੋਈ ਬੁਰਾ ਅਸਰ ਪਏ।

ਸਪੀਕਰ ਸਾਹਿਬ, ਪੈਪਸੂ ਅਤੇ ਪੰਜਾਬ ਦੇ ਮਰਜ ਹੋਣ ਦੇ ਨਾਲ ਸਰਕਾਰ ਦੇ ਸਾਹਮਣੇ ਪਹਿਲੇ ਹੀ ਸਰਵਿਸਿਜ਼ ਦੀ ਇੰਟੈਗਰੇਸ਼ਨ ਦਾ ਇਕ ਬੜਾ ਭਾਰੀ ਮਸਲਾ ਖੜਾ ਹੋਇਆ ਹੋਇਆ ਹੈ। ਹੁਣ ਜਦ ਸਰਕਾਰ ਸਕੂਲਾਂ ਨੂੰ ਆਪਣੇ ਹੱਥ ਵਿਚ ਲਏਗੀ ਤਾਂ ਸੀਨਿਆਰਿਟੀ ਦਾ ਇਕ ਬੜਾ ਵੱਡਾ ਮਸਲਾ ਹੋਰ ਪੈਦਾ ਹੋ ਜਾਵੇਗਾ ਅਤੇ ਜੇ ਏਸੇ ਰਫ਼ਤਾਰ ਨਾਲ ਗੌਰਮੈਂਟ ਕੰਮ ਕਰਦੀ ਰਹੀ ਤਾਂ ਮੈਂ ਸਮਝਦੀ ਹਾਂ ਕਿ ਏਸ ਮਸਲੇ ਨੂੰ ਹੱਲ ਕਰਨ ਲਈ ਪੰਜ ਜਾਂ ਛੇ ਸਾਲ ਲਗ ਜਾਣਗੇ।

ਸਪੀਕਰ ਸਾਹਿਬ, ਮੈਂ ਆਪ ਦੇ ਰਾਹੀਂ ਐਜੂਕੇਸ਼ਨ ਡੀਪਾਰਟਮੈਂਟ ਦਾ ਧਿਆਨ ਫਿਰ ਇਸ ਗੱਲ ਵਲ ਦਵਾਉਣਾ ਚਾਹੁੰਦੀ ਹਾਂ ਕਿ ਇਨ੍ਹਾਂ ਸਕੂਲਾਂ ਵਿਚ ਜਿਹੜੇ ਬੱਚੇ ਪੜ੍ਹਾਈ ਹਾਸਲ ਕਰ ਰਹੇ ਹਨ ਉਨ੍ਹਾਂ ਦਾ ਸਟੈਂਡਰਡ ਰੇਜ਼ ਕਰਨ ਲਈ ਬੜੇ ਧਿਆਨ ਦੀ ਲੋੜ ਹੈ। ਇਸ ਲਈ ਸਾਡੀ ਸਰਕਾਰ ਨੂੰ ਇਨ੍ਹਾਂ ਸਕੂਲਾਂ ਦੀ ਇੰਸਪੈਕਸ਼ਨ ਕਰਨ ਲਈ ਬਹੁਤ ਜ਼ਿਆਦਾ ਸਟਾਫ਼ ਦੀ ਲੋੜ ਪਏਗੀ। ਮੈਂ ਆਸ ਕਰਦੀ ਹਾਂ ਕਿ ਸਰਕਾਰ ਇੰਸਪੈਕਸ਼ਨ ਕਰਨ ਵਾਲੇ ਸਟਾਫ਼ ਨੂੰ ਜ਼ਿਆਦਾ ਤੋਂ ਜ਼ਿਆਦਾ ਵਧਾਉਣ ਦੀ ਕੋਸ਼ਿਸ਼ ਕਰੇਗੀ। ਅੱਜ ਕਲ੍ਹ ਮੈਂ ਦੇਖਦੀ ਹਾਂ ਕਿ ਬਹੁਤ ਸਾਰੇ ਸਕੂਲ ਐਸੇ ਹਨ ਜਿੱਥੇ ਕਿ ਦਸ ਦਸ ਸਾਲਾਂ ਤੋਂ ਕਿਸੇ ਨੇ

[ਬੀਬੀ ਹਰਪਰਕਾਸ਼ ਕੌਰ]

ਇੰਸਪੈਕਸ਼ਨ ਨਹੀਂ ਕੀਤੀ। ਉਨ੍ਹਾਂ ਸਕੂਲਾਂ ਦੇ ਵਿਚ ਟੀਚਰ ਹਫ਼ਤੇ ਵਿਚ ਇਕ ਜਾਂ ਦੋ ਦਿਨਾਂ ਲਈ ਆਉਂਦੇ ਹਨ। ਇਸ ਲਈ ਬਚਿਆਂ ਦੀ ਪੜ੍ਹਾਈ ਦਾ ਬੜਾ ਹਰਜ ਹੁੰਦਾ ਹੈ ਅਤੇ ਉਨ੍ਹਾਂ ਸਕੂਲਾਂ ਦੀ ਬੁਰੀ ਹਾਲਤ ਹੈ। ਇਸ ਵਾਸਤੇ ਮੈਂ ਬੇਨਤੀ ਕਰਦੀ ਹਾਂ ਕਿ ਅਜਿਹੇ ਸਕੂਲਾਂ ਦੇ ਸਟੈਂਡਰਡ ਨੂੰ ਰੇਜ਼ ਕਰਨ ਵਲ ਸਾਡੇ ਐਜੂਕੇਸ਼ਨ ਡਿਪਾਰਟਮੈਂਟ ਨੂੰ ਜ਼ਿਆਦਾ ਤੋਂ ਜ਼ਿਆਦਾ ਧਿਆਨ ਦੇਣਾ ਚਾਹੀਦਾ ਹੈ।

ਸ਼੍ਰੀਮਤੀ ਸਰਲਾ ਦੇਵੀ ਸ਼ਰਮਾ (ਕਾਂਗੜਾ) : ਸਪੀਕਰ ਸਾਹਿਬ, ਆਜ ਇਸ ਹਾਊਸ ਮੇਂ ਸਕੂਲਾਂ ਕੇ ਮਸਲੇ ਪਰ ਜੋ ਚੀਜ਼ ਆਈ ਹੈ ਉਸ ਕੇ ਲਿਏ ਹੁਮੇਂ ਬੜਾ ਖੁਸ਼ਾ ਹੈ ਕਿ ਹਮਾਰੀ ਪੰਜਾਬ ਗਵਰਨਮੈਂਟ ਨੇ Local Bodies ਆਰ Municipal Committees ਕੇ ਸਕੂਲਾਂ ਕੋ ਅਪਨੇ ਹਾਥ ਮੇਂ ਲੇ ਲਿਆ ਹੈ।

(At this stage Mr. Deputy Speaker occupied the Chair.)

ਇਨ ਸਕੂਲਾਂ ਕੇ ਆ ਜਾਨੇ ਸੇ ਸਭ ਸੇ ਬੜਾ ਫਾਇਦਾ ਹਮਾਰੇ ਟੀਚਿੰਗ ਸਟਾਫ਼ ਕੋ ਹੋਗਾ। ਕਥੇਂਕਿ ਲੋਕਲ ਬਾਡੀਜ਼ ਆਰ ਮਿਊਨਿਸਿਪਲ ਸਕੂਲਾਂ ਮੇਂ ਟੀਚਰਾਂ ਕੋ ਤਾਨ ਤਾਨ ਆਰ ਚਾਰ ਚਾਰ ਮਹੀਨੇਂ ਤਕ ਤਨਖਾਹ ਨਹੀਂ ਦੀ ਜਾਤਾ ਥੀ। ਇਸ ਸੇ ਉਨ ਕੋ ਬੜਾ ਦਿਕਕਤ ਹੋਤਾ ਥੀ ਆਰ ਇਸ ਕਾ ਅਸਰ ਬੱਚੇਂ ਕੀ ਤਾਲੀਮ ਪਰ ਪੜ੍ਹਤਾ ਥੀ। ਵਹੁ ਭੀ ਬੱਚੇਂ ਕੇ ਸਾਥ ਨਿਆਏ ਨਹੀਂ ਕਰ ਸਕਤੇ ਥੇ। ਅਬ ਉਨ ਕੀ ਤਨਖਾਹ ਠੀਕ ਵਕਤ ਪਰ ਮਿਲਨੇ ਸੇ ਉਨ ਕੋ ਤਾਂ ਫਾਇਦਾ ਹੋਗਾ ਹਾਂ, ਬੱਚੇਂ ਕੋ ਤਾਲੀਮ ਭੀ ਅਚੱਢੀ ਹੋ ਜਾਏਗਾ। ਸਾਥ ਹੀ ਗਵਰਨਮੈਂਟ ਇਸ ਬਾਤ ਕਾ ਖਾਸ ਖ਼ਿਆਲ ਰਖੇ ਕਿ ਉਨ ਕੋ ਮਹੀਨੇ ਕੇ ਮਹੀਨੇਂ ਤਨਖਾਹ ਮਿਲ ਜਾਏ। ਏਕ ਬਾਤ ਕੀ ਮੁਝੇਂ ਬੜੀ ਖੁਸ਼ੀ ਹੈ ਕਿ ਸਰਕਾਰ ਨੇ ਹਮਾਰਾ ਜ਼ਿਲਾ ਕਾਂਗੜਾ ਕੋ ਟਰਾਫ਼ ਭੀ ਇਸ ਆਰ ਧਿਆਨ ਦਿਆ। ਇਸ ਕੇ ਲਿਏ ਮੈਂ ਗਵਰਨਮੈਂਟ ਕੋ ਬਧਾਈ ਦੇਤੀ ਹੂੰ। ਏਹ ਏਕ ਹਕੀਕਤ ਹੈ ਕਿ ਹਮਾਰਾ ਕਾਂਗੜਾ ਜ਼ਿਲਾ ਪੰਜਾਬ ਕੇ ਸਬ ਜ਼ਿਲੇਂ ਸੇ ਪੀਛੇ ਥੀ। ਵਹਾਂ ਪਰ ਪੜ੍ਹਾਈ ਤੋਂ ਨਾਮ ਕੋ ਪੜ੍ਹਾਈ ਜਾਤੀ ਥੀ। ਹਮਾਰੇ ਜ਼ਿਲੇ ਕੇ ਬੱਚੇ ਦੂਸਰੇ ਜ਼ਿਲੇਂ ਮੇਂ ਜਾ ਕਰ ਬਰਤਨ ਸਾਫ਼ ਕਰਨੇ ਕਾ ਕਾਮ ਕਰਤੇ ਥੇ। ਲੇਕਿਨ ਆਜ ਗਵਰਨਮੈਂਟ ਕੇ ਜ਼ਰਿਏ ਵਹਾਂ ਪਰ ਸਿਖ਼ਾ ਕੀ ਟਰਾਫ਼ ਧਿਆਨ ਦੇਨੇ ਸੇ ਲੋਗੇਂ ਕੇ ਅੰਦਰ ਇਸ ਬਾਤ ਕਾ ਅਹਸਾਸ ਪੈਦਾ ਹੋ ਗਏ ਹੈ ਕਿ ਬੱਚੇਂ ਕੋ ਤਾਲੀਮ ਦੇਨੀ ਚਾਹਿਏ ਤਾਕਿ ਹਮ ਭੀ ਪਾਥਰੋਂ ਸੇ ਨਿਕਲ ਕਰ ਬਾਹਰ ਆ ਕਰ ਅਚੱਢੇ ਸੁੰਦਰ ਘਰ ਬਨਾ ਸਕੇਂ ਆਰ ਏਕ ਅਚੱਢੀ ਜ਼ਿੰਦਗੀ ਬਸਰ ਕਰ ਸਕੇਂ। ਏਸਾ ਅਹਸਾਸ ਕਰਾਨੇ ਕੇ ਲਿਏ ਮੈਂ ਗਵਰਨਮੈਂਟ ਕੋ ਬਧਾਈ ਦੇਤੀ ਹੂੰ। ਏਕ ਬਾਤ ਆਰ ਹੈ ਜਿਸ ਕੀ ਆਰ ਮੈਂ ਸਰਕਾਰ ਕਾ ਧਿਆਨ ਦਿਲਾਨਾ ਚਾਹਤੀ ਹੂੰ। ਵਹੁ ਏਹ ਕਿ ਹਮਾਰੇ ਕਾਂਗੜਾ ਕੇ ਅੰਦਰ ਏਕ ਏਕ ਸਕੂਲ ਮੇਂ ਦੋ ਦੋ ਸੌ ਲੜਕੇ ਹੋਤੇ ਹੈਂ ਆਰ ਮਾਸਟਰ ਸਿਰਫ਼ ਏਕ ਯਾ ਜ਼ਯਾਦਾ ਸੇ ਜ਼ਯਾਦਾ ਦੋ।

ਏਕ ਆਵਾਜ਼ : ਏਸਾ ਤੋ ਆਰ ਭੀ ਜਗਹ ਹੈ।

ਸ਼੍ਰੀਮਤੀ ਸਰਲਾ ਦੇਵੀ ਸ਼ਰਮਾ : ਹੋ ਸਕਤਾ ਹੈ, ਲੇਕਿਨ ਮੁਝੇਂ ਕਾਂਗੜਾ ਕੋ ਬਾਬਤ ਅਚੱਢੀ ਟਰਾਫ਼ ਮਾਲੂਮ ਹੈ। ਹਾਂ, ਤੋ ਸਟਾਫ਼ ਕਮ ਹੋਨੇ ਕਾ ਏਹ ਅਸਰ ਹੋਤਾ ਹੈ ਕਿ ਵਹੁ ਮਾਸਟਰ ਸਵੇਰੇ ਸੇ ਲੇ ਕਰ ਦੋਪਹਰ ਤਕ ਲੜਕੇਂ ਕੋ ਬਿਠਾਤੇ ਹੀ ਰਹਤੇ ਹੈਂ, ਪੜ੍ਹਾਨੇ ਕੀ ਤੋਂ ਬਾਤ ਦੂਰ ਰਹੀ। ਤੋਂ ਜਬ ਪੜ੍ਹਾਈ ਇਸ ਟਰਾਫ਼ ਸੇ ਹੋਤੀ ਹੈ ਤੋਂ ਰਿਜ਼ਲਟ ਭੀ ਵੈਸਾ ਹੋ ਹੋਤਾ ਹੈ। ਜਬ ਏਹ ਲੜਕੇਂ ਦਸਵੀਂ ਪਾਸ ਕਰਤੇ ਹੈਂ ਤੋਂ ਥਡ ਡਿਵੀਜ਼ਨ ਮੇਂ ਆਰ ਜਬ Subordinate Services Selection Board ਕੇ ਕੰਪਟੀਸ਼ਨ ਮੇਂ ਬੈਠਤੇ ਹੈਂ ਤੋਂ ਸਰਵਿਸ ਮੇਂ ਸਿਲੈਕਟ ਨਹੀਂ ਹੋ ਪਾਤੇ ਆਰ ਥਡ ਡਿਵੀਜ਼ਨ ਵਾਲੇਂ ਕੋ

तो बोर्ड के कम्पटीशन में बैठने की इजाजत ही नहीं होती। इस लिये मैं गवर्नमेंट से प्रार्थना करती हूँ कि जिस स्टाफ की कमी की वजह से वहाँ पर बच्चे तालीम में पीछे रह जाते हैं, उस स्टाफ की कमी को दूर किया जाए।

हमारा ज़िला सोना तो पैदा करता नहीं वहाँ तो पत्थर ही पैदा होते हैं इस लिये वहाँ बच्चों के माँ बाप प्राइवेट स्कूलों की ज्यादा फीस नहीं दे सकते। और वहाँ पर हैं भी प्राइवेट संस्थाओं के स्कूल। अभी सनातन धर्म सभा की तरफ से एक स्कूल खोला गया है.....

उपाध्यक्ष महोदय : इस का डिमांड से क्या ताल्लुक है। **Please come to the Demand. (How is it relevant to the Demand? Please come to the Demand.)**

श्रीमती सरला देवी शर्मा : आज हमारे ज़िले के अन्दर 65 के करीब प्राइवेट स्कूल चल रहे हैं वहाँ उन्हें फीस देनी पड़ती है। यदि गवर्नमेंट उन स्कूलों को भी अपने control में ले ले तो इस का असर यह होगा कि करीब करीब पहले की निस्वत मुफ्त तालीम हो जायेगी।

Mr. Deputy Speaker : Order please. Up to this time only one Demand is under discussion. After 5-45 p. m. the guillotine will be applied. Therefore, your speech should be relevant.

श्रीमती सरला देवी शर्मा : मैं तो डिमांड ही पर बोल रही हूँ। अब चूंकि गवर्नमेंट स्कूल ले रही है इस लिये इन 65 स्कूलों के बच्चे गवर्नमेंट स्कूल में चले जाएंगे। इस का नतीजा यह होगा कि इन प्राइवेट स्कूलों का स्टाफ बेकार हो जाएगा। इस तरीके से हमारे यहां बहुत नुकसान होगा। इस लिये मैं आप के जरिये मिनिस्टर साहिब से प्रार्थना करती हूँ कि हमारे यहां के जो स्कूल हैं वहाँ के सारे पंजाब गवर्नमेंट को ले लेने चाहिए ताकि स्टाफ बेकार न हो और बच्चे तालीम पा सकें।

चौधरी बलबीर सिंह (होशियारपुर, जैनरल) : जनाब डिप्टी स्पीकर साहिब, इस supplementary बजट को देखते हुए मुझे एक शेर याद आ गया :

“बहुत शेर मुनते थे पहलू में दिल का,

जो चीरा तो इक कतराए खून निकला”

सरकार ने जब सालाना बजट पेश किया था तो बड़े बुलन्द दावे किये थे। और गवर्नर साहिब की स्पीच पर भी ऐसे दावे किये गये थे कि इस साल हाई स्कूल तक मुफ्त तालीम हो जाएगी और मिडल क्लास तक compulsory education हो जाएगी। लेकिन आज उसका नतीजा क्या निकला कि गवर्नमेंट जो supplementary बजट पेश कर रही है उस में सिर्फ primary classes संभाल रही है। मैं डिप्टी स्पीकर साहिब, आप की मार्फत मिनिस्टर साहिब को यह बतलाना चाहता हूँ कि जो बायदे वह यहां करते हैं वह देख सुन के सोच-समझ के करने चाहियें क्योंकि जो बातें वह पूरी नहीं कर सकते वह नहीं करनी चाहियें। आज लोगों को सरकार पर से यकीन उठ गया है।

वित्त मंत्री : यह तो बिल्कुल irrelevant है ।

Mr. Deputy Speaker : You should speak on Demand No. 1. I would ask you not to do side-tracking because it is not a discussion on the original demand but it is a discussion on the supplementary demands.

वित्त मंत्री : सप्लीमेंट्री बजट को समझ लो ।

चौधरी बलबीर सिंह : मेरी यह अर्ज है कि गवर्नमेंट ने जो Plan बनाई थी उस से गवर्नमेंट बहुत नीचे चली गई है । मैंने पहले भी यह कहा था कि गवर्नमेंट जो यह वायदे कर रही है वह गलत है । अब जो Supplementary Budget हमारे सामने है वह Primary education पर है । अब लोकल बाडीज़ के स्कूलों को लेने का फैसला किया गया है और compulsory education करने.....

Minister for Finance : What has the compulsory education to do with this demand ?

चौधरी बलबीर सिंह : Free education की वजह से यह बजट बढ़ाया गया है ।

उपाध्यक्ष महोदय : अगर आप connect करना चाहते हैं तो जल्दी कीजिए ।
(If you want to connect your speech with the demand under discussion then please do it as soon as possible.)

चौधरी बलबीर सिंह : मुझे अफ़सोस है कि मिनिस्टर साहिब को समझ नहीं आ रही है । अगर उन्हें समझ नहीं आ रही है तो बड़ी मुश्किल होगी ।

वित्त मंत्री : अपना समझ का इलाज कराइये ।

चौधरी बलबीर सिंह : अब गवर्नमेंट ने जो Local Bodies के स्कूल ले लिये हैं तो एक ज्यादा खर्च और अपने हाथ में ले लिया है । लोकल बाडीज़ में इंतज़ाम भी ठीक था.....

उपाध्यक्ष महोदय : मैं आप की तरफ़ ज़रूर Rule 223 की तरफ़ दिलाना चाहता हूँ ।
(I want to draw the attention of the hon. Member to Rule 223.) There it is given—

“The debate on the supplementary grants shall be confined to the items constituting the same. No discussion will be made on the original demands nor the policy underlying them.”

चौधरी बलबीर सिंह : मैं ਇਹ ਅਰਜ਼ ਕਰਨੀ ਚਾਹੁੰਦਾ ਹਾਂ ਕਿ ਇਹ ਡਿਮਾਂਡ ਜਿਤਨੀ ਹੋਣੀ ਚਾਹੀਦੀ ਸੀ ਉਤਨੀ ਨਹੀਂ ਹੈ ਬਲਕਿ ਉਸ ਨਾਲੋਂ far below ਹੈ । ਇਨ੍ਹਾਂ ਨੇ ਕਿਹਾ ਸੀ ਕਿ ਮਿਡਲ ਕਲਾਸ ਤਕ education free ਕਰਾਂਗੇ । ਇਨ੍ਹਾਂ ਨੂੰ ਆਪਣੇ ਇਸ ਦਾਅਵੇ ਨੂੰ ਇਸ supplementary buget ਦੇ ਰਾਹੀਂ ਪੂਰਾ ਕਰਨਾ ਚਾਹੀਦਾ ਸੀ ਅਤੇ ਮਿਡਲ ਕਲਾਸ ਤਕ free education ਦਾ provision ਇਸ ਵਿਚ ਹੋਣਾ ਚਾਹੀਦਾ ਸੀ.....

वित्त मंत्री : कभी समझने की कोशिश भी किया करें । (हंसी)

ਚੌਧਰੀ ਬਲਬੀਰ ਸਿੰਘ : ਠੀਕ ਹੈ ਜਦੋਂ ਇਸ ਕੁਰਸੀ ਤੇ ਬੈਠ ਜਾਂਦੇ ਹੋ ਤਾਂ ਇਸ ਤਰ੍ਹਾਂ ਦੀਆਂ ਗੱਲਾਂ ਆ ਹੀ ਜਾਂਦੀਆਂ ਹਨ। (*interruptions*) ਸਰਕਾਰ ਨੇ ਜਿਹੜੇ local bodies ਦੇ ਸਕੂਲ ਹਨ, ਉਨ੍ਹਾਂ ਨੂੰ ਆਪਣੇ ਹੱਥ ਵਿੱਚ ਲੈਕੇ ਉਨ੍ਹਾਂ ਦਾ ਖਰਚ ਆਪਣੇ ਜ਼ਿੰਸੇ ਲੈ ਲਿਆ ਹੈ ਯਾਨੀ ਜੋ ਖਰਚ Municipal Committees ਅਤੇ District Boards ਆਪਣੇ ਸਕੂਲਾਂ ਤੇ ਕਰਦੇ ਸਨ, ਉਹ ਸਰਕਾਰ ਨੇ ਆਪਣੇ ਉੱਤੇ ਲੈ ਲਿਆ ਹੈ। ਪਰ ਇਸ ਚੀਜ਼ ਦਾ ਅਮਲੀ ਫ਼ਾਇਦਾ ਤੇ ਤਦ ਹੀ ਹੁੰਦਾ ਜੇਕਰ ਉਨ੍ਹਾਂ ਸਕੂਲਾਂ ਦੇ employees ਦੇ ਗਰੇਡ ਵੀ ਵਧਾਏ ਜਾਂਦੇ। ਮੈਂ ਸਮਝਦਾ ਹਾਂ ਕਿ ਜਿਸ ਤਰ੍ਹਾਂ ਇਕ ਗੱਲ ਹੈ ਕਿ ਮੰਗੀ ਸੀ ਹੇਠ ਨੂੰ ਮਿਲੀ ਉੱਪਰ ਨੂੰ, ਉਹੀ ਗੱਲ ਕਿਤੇ teachers ਨਾਲ ਵੀ ਨਾ ਹੋਵੇ। ਉਹ ਡਿਮਾਂਡ ਕਰਦੇ ਸਨ ਕਿ ਸਾਡੇ ਗਰੇਡ ਵਧਣੇ ਚਾਹੀਦੇ ਹਨ ਪਰ ਇਸ ਦਾ ਨਤੀਜਾ ਹੁਣ ਇਹ ਨਾ ਹੋਵੇ ਕਿ local bodies ਦੇ ਘਟ ਤਨਖਾਹਾਂ ਵਾਲੇ teachers ਜੋ ਹਨ ਉਨ੍ਹਾਂ ਨੂੰ ਇਧਰ ਉਧਰ ਤਬਦੀਲ ਕਰ ਦਿਤਾ ਜਾਵੇ। ਮੈਂ ਇਹ ਕਹਿਣਾ ਚਾਹੁੰਦਾ ਹੈ ਕਿ local bodies ਦੇ ਜੋ teachers ਅਤੇ class IV employees ਹਨ ਉਨ੍ਹਾਂ ਦੀਆਂ ਤਨਖਾਹਾਂ ਦੇ ਗਰੇਡ ਬਹੁਤ ਥੋੜ੍ਹੇ ਹਨ। ਇਕ ਤਰਫ਼ ਤਾਂ ਅਸੀਂ ਟੀਚਰਜ਼ ਨੂੰ ਇਕ ਬੜਾ dignified ਦਰਜਾ ਦੇਂਦੇ ਹਾਂ, ਉਨ੍ਹਾਂ ਨੂੰ ਉਸਤਾਦ ਅਤੇ ਗੁਰੂ ਕਰਕੇ ਮੰਨਦੇ ਹਾਂ ਪਰ ਇਸ ਦੇ ਨਾਲ ਹੀ ਉਨ੍ਹਾਂ ਨੂੰ ਭੁੱਖੇ ਵੀ ਮਾਰ ਰਹੇ ਹਾਂ। 17,123 ਟੀਚਰਜ਼ ਦੀ ਇਕ ਭਾਰੀ ਤਾਦਾਦ ਨੂੰ 60—4—80 ਰੁਪਏ ਦੇ ਗਰੇਡ ਦੇ ਮੁਤਾਬਿਕ ਤਨਖਾਹ ਦਿੱਤੀ ਜਾਂਦੀ ਹੈ। ਮੈਂ ਇਨ੍ਹਾਂ ਸੱਜਣਾਂ ਦੀ ਤਵੱਜੁਹ, ਜਿਹੜੇ socialist pattern ਕਾਇਮ ਕਰਨ ਦਾ ਦਾਅਵਾ ਕਰਦੇ ਹਨ, ਇਸ ਤਰਫ਼ ਦਿਵਾਉਣਾ ਚਾਹੁੰਦਾ ਹਾਂ ਕਿ ਅੱਜ ਕਲ ਦੇ ਜ਼ਮਾਨੇ ਵਿਚ ਇਕ ਟੀਚਰ ਨੂੰ 60 ਰੁਪਏ ਦੇਣਾ, ਜਿਸ ਨੂੰ ਅਸੀਂ ਚਾਹੁੰਦੇ ਹਾਂ ਕਿ ਉਹ ਸਾਡੇ ਬੱਚਿਆਂ ਨੂੰ ਚੰਗੀ ਤਾਲੀਮ ਦੇਵੇ ਅਤੇ ਉਸ ਦਾ society ਵਿਚ dignified ਦਰਜਾ ਹੋਵੇ, ਕਿਥੋਂ ਤਕ ਠੀਕ ਹੈ। ਕੀ ਇਕ ਟੀਚਰ 60 ਰੁਪਏ ਨਾਲ ਅਪਣਾ ਗੁਜ਼ਾਰਾ ਕਰ ਸਕਦਾ ਹੈ? ਫਿਰ ਤੁਸੀਂ class IV servants ਨੂੰ ਲੈ ਲਓ। ਇਨ੍ਹਾਂ ਨੂੰ 27 ਰੁਪਏ ਤਨਖਾਹ ਦਿੱਤੀ ਜਾਂਦੀ ਹੈ। ਜਦੋਂ ਇਕ ਮਜ਼ਦੂਰ ਦੇ ਰੁਪਏ ਰੋਜ਼ ਲੈਂਦਾ ਹੈ ਸਾਡੀ ਇਹ socialist pattern ਦੀ ਸਰਕਾਰ ਉਨ੍ਹਾਂ ਨੂੰ ਇਕ ਰੁਪਏ ਰੋਜ਼ ਤੋਂ ਵੀ ਘਟ ਦਿੰਦੀ ਹੈ।

Minister for Finance : Sir, what is he talking about? He is not relevant. It is a simple question and that is that the local body schools have been taken over by the Government.

ਚੌਧਰੀ ਬਲਬੀਰ ਸਿੰਘ : ਜੇਕਰ ਇਹ ਜ਼ਰਾ ਬੈਠ ਜਾਣ ਤਾਂ ਮੈਂ ਇਨ੍ਹਾਂ ਨੂੰ ਸਮਝਾ ਵੀ ਦਿੰਦਾ ਹਾਂ। ਡਿਪਟੀ ਸਪੀਕਰ ਸਾਹਿਬ, ਇਹ ਜੋ grant ਮੰਗੀ ਗਈ ਹੈ ਜਦੋਂ ਇਸ ਵਿਚੋਂ ਇਨ੍ਹਾਂ ਨੇ ਉਨ੍ਹਾਂ employees ਨੂੰ ਤਨਖਾਹਾਂ ਵੀ ਦੇਣੀਆਂ ਹਨ ਤਾਂ ਕੀ ਮੈਂ ਉਨ੍ਹਾਂ ਦੀ ਤਨਖਾਹਾਂ discuss ਨਹੀਂ ਕਰ ਸਕਦਾ? ਜਦੋਂ ਉਸ ਰੁਪਏ ਵਿਚੋਂ ਤਨਖਾਹਾਂ ਮਿਲਣੀਆਂ ਹਨ ਤਾਂ ਕੀ ਉਨ੍ਹਾਂ ਨੂੰ discuss ਕਰਨਾ irrelevant ਹੈ? ਇਸ ਲਈ ਮੈਂ ਕਹਿ ਸਕਦਾ ਹਾਂ ਕਿ ਇਹ ਤਨਖਾਹਾਂ ਬਹੁਤ ਘਟ ਹਨ ਅਤੇ ਵਧ ਹੋਣੀਆਂ ਚਾਹੀਦੀਆਂ ਹਨ। ਮੇਰਾ ਖਿਆਲ ਹੈ ਕਿ ਹੁਣ ਮਨਿਸਟਰ ਸਾਹਿਬ ਨੂੰ ਸਮਝ ਆ ਗਈ ਹੋਵੇਗੀ। (ਹਾਸ) ਮੈਂ ਇਨ੍ਹਾਂ ਨੂੰ ਕਹਾਂਗਾ ਕਿ 60 ਰੁਪਏ ਅਤੇ 27 ਰੁਪਏ ਨਾਲ ਅਜ ਕਲ ਕਿਸੇ ਦਾ

[ਚੌਧਰੀ ਬਲਬੀਰ ਸਿੰਘ]

ਗੁਜ਼ਾਰਾ ਨਹੀਂ ਹੋ ਸਕਦਾ। 60 ਰੁਪਏ ਨਾਲ ਇਕ ਟੀਚਰ society ਵਿਚ dignified ਦਰਜਾ ਨਹੀਂ ਰਖ ਸਕਦਾ। ਇਸ ਪੰਜਾਬ ਦੇ ਵਿਚ

Minister for Finance : On a point of Order, Sir. This is absolutely irrelevant. We have taken over local bodies schools and have given to the staff Government grades. He is now challenging the Government scales of pay. This is not relevant.

उपस्थानक सहायक : Order please. आप उसी एक argument को बार बार न दोहराएं। (Order please. The hon. Member should not repeat the same argument again and again.)

ਚੌਧਰੀ ਬਲਬੀਰ ਸਿੰਘ : ਚੁੰਕਿ ਮਨਿਸਟਰ ਸਾਹਿਬ ਸਮਝਦੇ ਨਹੀਂ ਹਨ, ਇਸ ਲਈ ਸਮਝਾਉਣ ਲਈ explain ਕਰਨਾ ਪੈਂਦਾ ਹੈ। (ਹਾਸਾ) ਮੈਂ ਇਹ ਅਰਜ਼ ਕਰ ਰਿਹਾ ਸੀ ਕਿ ਇਹ ਜੋ supplementary demand ਪੇਸ਼ ਕੀਤੀ ਗਈ ਹੈ ਇਹ ਬਹੁਤ ਘਟ ਹੈ। ਉਨ੍ਹਾਂ employees ਲਈ ਇਸ ਵਿਚ ਕੁਛ ਨਹੀਂ ਕੀਤਾ ਗਿਆ, ਇਸ ਲਈ ਇਨ੍ਹਾਂ ਨੂੰ ਅਜੇ ਵੀ ਇਸ ਨੂੰ revise ਕਰ ਲੈਣਾ ਚਾਹੀਦਾ ਹੈ ਅਤੇ ਇਸ amount ਨੂੰ ਵਧਾਇਆ ਜਾਵੇ ਅਤੇ ਟੀਚਰਜ਼ ਤੇ class IV employees ਨੂੰ ਵਧ ਪਨਖਾਹਾਂ ਦਿੱਤੀਆਂ ਜਾਣ।

ਇਸ ਦੇ ਨਾਲ ਹੀ ਮੈਂ ਡਿਪਟੀ ਸਪੀਕਰ ਸਾਹਿਬ, ਇਕ ਹੋਰ ਅਰਜ਼ ਕਰਨੀ ਚਾਹੁੰਦਾ ਹਾਂ। ਉਹ ਇਹ ਗੱਲ ਵੀ ਧਿਆਨ ਵਿੱਚ ਰਖਣ ਕਿ ਸਕੂਲ ਜੋ ਇਨ੍ਹਾਂ ਨੇ ਲੈ ਲਏ ਹਨ ਉਨ੍ਹਾਂ ਦੇ ਲੈਣ ਦੇ ਨਾਲ ਇਹ ਨਾ ਹੋਵੇ ਕਿ ਟੀਚਰਜ਼ ਦੀਆਂ transfers ਬਾਹਰਲੇ ਇਲਾਕਿਆਂ ਜਾਂ out of district ਹੋਣੀਆਂ ਸ਼ੁਰੂ ਹੋ ਜਾਣ। ਜੋ local bodies ਦੇ ਟੀਚਰ ਸ਼ਹਿਰਾਂ ਵਿਚ ਰਹਿੰਦੇ ਹਨ ਅਤੇ ਉਥੇ ਹੀ ਕੰਮ ਕਰਦੇ ਹਨ ਜੇਕਰ ਉਨ੍ਹਾਂ ਦੀਆਂ transfers ਬਾਹਰਲੇ ਇਲਾਕਿਆਂ ਵਿਚ ਹੋਣੀਆਂ ਸ਼ੁਰੂ ਹੋ ਗਈਆਂ ਤਾਂ ਉਹ ਬਿਲਕੁਲ ਤਬਾਹ ਹੋ ਜਾਣਗੇ ਕਿਉਂ ਜੋ ਉਨ੍ਹਾਂ ਦੀਆਂ ਤਨਖਾਹਾਂ ਤਾਂ ਪਹਿਲਾਂ ਹੀ ਘਟ ਹਨ ਅਤੇ ਉਹ ਫਿਰ ਬਿਲਕੁਲ ਹੀ ਭੁਖੇ ਮਰ ਜਾਣਗੇ। ਹੁਣ ਤਾਂ ਉਹ ਮਾੜਾ ਮੋਟਾ ਗੁਜ਼ਾਰਾ ਕਰ ਹੀ ਲੈਂਦੇ ਹਨ, ਕਿਉਂ ਜੋ ਉਸੇ ਸ਼ਹਿਰ ਵਿਚ ਰਹਿੰਦੇ ਹਨ ਜਾਂ ਉਥੇ ਹੀ ਆਪਣੇ ਘਰ ਦੇ ਨੇੜੇ ਤੇੜੇ ਰਹਿੰਦੇ ਹਨ। ਮੈਂ ਇਕ ਵਾਰ ਫਿਰ ਵਜ਼ੀਰ ਸਾਹਿਬ ਅਗੇ ਅਰਜ਼ ਕਰਾਂਗਾ ਕਿ teachers ਅਤੇ class IV servants ਦੇ ਗਰੇਡ ਬਹੁਤ ਘਟ ਹਨ ਉਨ੍ਹਾਂ ਨੂੰ ਵਧਾਇਆ ਜਾਵੇ। ਜੇਕਰ ਇਸ ਤਰ੍ਹਾਂ ਨਾ ਕੀਤਾ ਗਿਆ ਤਾਂ ਇਨ੍ਹਾਂ ਸਕੂਲਾਂ ਦੇ ਲੈਣ ਦਾ ਕੋਈ ਫਾਇਦਾ ਨਹੀਂ ਹੋਵੇਗਾ।

ਸਰਦਾਰ ਦਰਬਾਰਾ ਸਿੰਘ : (ਨੁਰਮਹਿਲ) : ਡਿਪਟੀ ਸਪੀਕਰ ਸਾਹਿਬ, ਮੇਰੀ ਅਰਜ਼ ਸਿਰਫ਼ ਇਹੋ ਹੀ ਹੈ ਕਿ ਸਰਕਾਰ ਨੇ ਇਹ ਡਿਮਾਂਡ ਹਾਊਸ ਦੇ ਸਾਹਮਣੇ ਲਿਆ ਕੇ ਇਸ ਗੱਲ ਦਾ ਸਬੂਤ ਦਿੱਤਾ ਹੈ ਕਿ ਉਹ ਆਪਣੀ policies ਨੂੰ ਸਹੀ ਮਾਇਨਿਆਂ ਵਿਚ execute ਕਰਨਾ ਚਾਹੁੰਦੀ ਹੈ। ਇਨ੍ਹਾਂ ਮਹੀਨਿਆਂ ਵਿਚ ਜਿਹੜੇ ਇਹ ਸਕੂਲ ਸਰਕਾਰ ਨੇ ਆਪਣੀ ਤਹਵੀਲ ਵਿੱਚ ਲਏ ਹਨ, ਭਾਵੇਂ ਉਹ District Boards ਦੇ ਹੋਣ ਭਾਵੇਂ ਉਹ Municipal Committees ਦੇ ਹੋਣ, ਇਹ ਇਕ ਐਸਾ ਕਦਮ ਸਰਕਾਰ ਨੇ ਉਠਾਇਆ ਹੈ ਜਿਸ ਦੀ ਜ਼ਿੰਨੀ ਸ਼ਲਾਘਾ ਕੀਤੀ ਜਾਵੇ ਉਨੀ ਹੀ ਬੋੜੀ ਹੈ। ਇਸ ਕਦਮ

ਦੇ ਦੁਕੇ ਜਾਣ ਨਾਲ ਅਸੀਂ ਗੌਰਮਿੰਟ ਦੀ intention ਜੋ ਹੈ ਉਸ ਨੂੰ ਸਾਫ਼ ਤੌਰ ਤੇ ਸਮਝਦੇ ਹਾਂ। ਸਰਕਾਰ ਨੇ ਕਿਹ ਸੂਬੇ ਵਿੱਚ..... (*Interruptions by Kanwari Jagdish Kaur*) ਬੀਬੀ ਜੀ ਨੂੰ ਜ਼ਰੂਰਤ ਪਹਿਲਾਂ ਦੁਪ ਕਰਾ ਲਓ ਤਾਂ ਫਿਰ ਮੈਂ ਅਗੇ ਕੁਝ ਗੱਲ ਕਰਾਂਗਾ।

Mr. Deputy Speaker : Order, order.

ਸਰਦਾਰ ਦਰਬਾਰਾ ਸਿੰਘ : ਮੇਰੀ ਅਰਜ਼ ਇਹ ਹੈ ਕਿ ਉਨ੍ਹਾਂ ਸਕੂਲਾਂ ਉਪਰ ਜੋ ਸਰਕਾਰ ਦੀ ਤਹਵੀਲ ਵਿਚ ਨਹੀਂ ਸਨ ਜਾਂ ਜੋ ਅਜਾਂ ਲਏ ਜਾਣੇ ਹਨ ਉਨ੍ਹਾਂ ਤੇ ਇਕ ਖਾਸ ਕਿਸਮ ਦੇ ਲੋਕਾਂ ਦਾ ਕਬਜ਼ਾ ਸੀ ਅਤੇ ਉਹ ਆਪਣੇ ਢੰਗ ਨਾਲ ਅਤੇ ਖਾਸ ਤਰੀਕੇ ਨਾਲ ਡਿਸਟਰਿਕਟ ਬੋਰਡਾਂ ਜਾਂ ਦੂਜੀਆਂ ਜਗ੍ਹਾਂ ਤੇ ਬੱਚਿਆਂ ਤੇ ਅਸਰ ਅੰਦਾਜ਼ ਹੁੰਦੇ ਸਨ। ਉਥੇ ਕਿਸੇ ਨਾ ਕਿਸੇ ਤਰੀਕੇ ਨਾਲ communalism ਦਾ ਸਬਕ ਵੀ ਦਿੱਤਾ ਜਾਂਦਾ ਸੀ ਪਰ ਇਸ ਕਦਮ ਦੇ ਚੁੱਕੇ ਜਾਣ ਨਾਲ ਬਹੁਤ ਦੱਦ ਤਕ communalism ਦੂਰ ਹੋ ਜਾਏਗਾ ਜੋ ਸਰਕਾਰ ਦੀ policy ਇਹ ਹੈ ਕਿ ਪੰਜਾਬ ਵਿਚ ਸਾਰੇ ਸਕੂਲ ਜੋ ਹਨ ਉਨ੍ਹਾਂ ਨੂੰ ਆਪਣੀ ਤਹਵੀਲ ਵਿਚ ਲੈਣਾ ਹੈ ਤਾਂ ਉਹ ਇਸ ਗੱਲ ਦਾ ਸਬੂਤ ਹੋਵੇਗਾ ਕਿ ਪੰਜਾਬ ਵਿਚ ਜਿਥੇ ਪਹਿਲਾਂ ਬੱਚਿਆਂ ਵਿੱਚ ਇਨ੍ਹਾਂ ਪਰਾਈਵੇਟ ਸਕੂਲਾਂ ਰਾਹੀਂ ਦੂਜੀਆਂ ਗੱਲਾਂ inject ਕੀਤੀਆਂ ਜਾਂਦੀਆਂ ਸਨ ਜੋ nationalism ਦੇ ਖਿਲਾਫ਼ ਸਨ ਉਥੇ ਅਸੀਂ ਹੁਣ ਉਨ੍ਹਾਂ ਵਿਚ nationalism ਦੀ spirit ਭਰਨਾ ਚਾਹੁੰਦੇ ਹਾਂ। ਮੈਂ ਪਰਾਈਵੇਟ ਸਕੂਲਾਂ ਬਾਰੇ ਵੀ ਅਰਜ਼ ਕਰਦਾ ਹਾਂ ਕਿ ਸਰਕਾਰ ਨੂੰ ਚਾਹੀਦਾ ਹੈ ਕਿ ਇਨ੍ਹਾਂ ਨੂੰ ਵੀ ਦੂਜੀਆਂ ਸਕੂਲਾਂ ਦੀ ਤਰ੍ਹਾਂ ਆਪਣੀ ਤਹਵੀਲ ਵਿਚ ਲੈ ਲਵੇ ਤਾਕਿ ਇਹ ਰੋਜ਼ ਰੋਜ਼ ਦਾ ਬਗੜਾ ਜੋ ਹੈ, ਉਹ ਖਤਮ ਹੋ ਜਾਵੇ। ਸਰਕਾਰ ਨੂੰ ਇਸ ਤਰ੍ਹਾਂ ਕਰਕੇ ਦੱਖਣਾ ਚਾਹੀਦਾ ਹੈ ਕਿ ਬੱਚਿਆਂ ਨੂੰ ਪੜ੍ਹਾਉਣ ਦੀ ਜ਼ਿੰਮੇਵਾਰ ਸਰਕਾਰ ਹੈ। ਸਰਕਾਰ ਨੂੰ ਇਸ ਸਾਰੇ ਸਿਲਸਿਲੇ ਨੂੰ ਆਪਣੀ ਤਹਵੀਲ ਵਿੱਚ ਲੈ ਲੈਣਾ ਚਾਹੀਦਾ ਹੈ ਤਾਕਿ ਉਹ ਲੋਕ ਬੱਚਿਆਂ ਤੇ ਅਸਰ ਅੰਦਾਜ਼ ਨਾ ਹੋ ਸਕਣ ਅਤੇ ਉਨ੍ਹਾਂ ਦੇ ਦਿਮਾਗ ਵਿੱਚ nationalism ਪੈਦਾ ਕੀਤਾ ਜਾਵੇ।

ਦੋਧਤੀ ਸਾਹਿਬ ਨੇ ਗਵਰਨਰ ਸਾਹਿਬ ਦੇ ਐਡਰੈਸ ਦਾ ਜ਼ਿਕਰ ਕੀਤਾ ਹੈ। ਉਨ੍ਹਾਂ ਨੇ ਸ਼ਾਇਦ ਐਡਰੈਸ ਚੰਗੀ ਤਰ੍ਹਾਂ ਨਹੀਂ ਪੜ੍ਹਿਆ। ਉਸ ਵਿਚ ਲਿਖਿਆ ਹੈ endeavours ਕਰਾਂਗੇ, efforts ਕਰਾਂਗੇ ਜਿਹੜੀਆਂ ਕਿ ਡਿਮਾਂਡ (1) ਦੀ ਸ਼ਕਲ ਵਿਚ ਸਾਡੇ ਸਾਹਮਣੇ ਹਨ। ਅਖੀਰ ਵਿੱਚ ਮੈਂ ਗੌਰਮੈਂਟ ਦੀ ਪ੍ਰਸ਼ੰਸਾ ਕਰਦਾ ਹਾਂ ਕਿ ਉਨ੍ਹਾਂ ਨੇ ਜੋ ਇਹ ਚੀਜ਼ ਲਿਆਂਦੀ ਹੈ।

ਡਾਕਟਰ ਪਰਮਾਨੰਦ (ਪਾਨੀਪਤ) : ਜਨਾਬ ਡਿਪਟੀ ਸਪੀਕਰ ਸਾਹਿਬ, ਮੈਂ ਪੰਜਾਬ ਸਰਕਾਰ ਦੀ ਇਸ ਬਾਤ ਪਰ ਸਰਾਹਨਾ ਕਰਦਾ ਹਾਂ ਕਿ ਉਨ੍ਹोंने ਏਕ ਬਹੁਤ ਮਾਰੀ ਕਦਮ ਉਠਾਏ ਹੈ ਜੋ ਪੰਜਾਬ ਦੇ ਅੰਦਰ ਏਜੂਕੇਸ਼ਨ ਕੋ ਨੇਸ਼ਨਲਾਈਜ਼ ਕੀਏ ਆਰਿ ਵਹ ਚੀਜ਼ ਜੋ ਪੰਜਾਬ ਦੇ ਅੰਦਰ ਬਹੁਤ ਬਫ਼ ਰਹੀ ਥੀ, ਜੱਸੇ ਕਿ ਮੇਰੇ ਭਾਈ ਦਰਬਾਰਾ ਸਿੰਘ ਨੇ ਮੀ ਕਹਾ ਕਿ ਇਸ ਪੰਜਾਬ ਮੇਂ ਫਿਰਕਾਪ੍ਰਸਤੀ ਇਨ ਸਕੂਲਾਂ ਕੀ ਕਾਜ਼ਮੇ ਚਲਤੀ ਥੀ। ਧਹ ਠੀਕ ਹੈ ਕਿ ਲੋਕਲ ਬਾਡੀਜ਼ ਸਕੂਲ semi-Government ਥੇ। ਇਨ ਲੋਕਲ ਬਾਡੀਜ਼ ਦੇ ਅੰਦਰ ਸੁਕੁਲਿਫ਼ ਇਲਾਕੇ ਅਲਾਟ ਹੋ ਕਰ ਜਾਤੇ ਥੇ ਆਰਿ ਜੋ ਮੀ ਪਾਟੀ ਚਾਹੇ ਮਿਊਨਿਸਿਪਲ ਕਮੇਟੀ ਦੇ ਅੰਦਰ ਚਾਹੇ ਡਿਸਟ੍ਰਿਕਟ ਬੋਰਡ ਦੇ ਅੰਦਰ ਕਾਮਯਾਬ ਹੋਤੀ ਥੀ ਵਹ ਉਸ ਦੇ ਅੰਦਰ ਅਪਨੇ ਮੁਲਾਜ਼ਿਮ ਲੋਗਾਂ ਕੋ ਭੇਜਤੀ ਥੀ। ਅਪਨੇ ਖ਼ਾਲਾਤ ਕੋ ਆਰਿ ਅਪਨੇ ਇਰਾਦੇਂ ਕੋ ਇਨ

[डाक्टर परमानन्द]

मैं introduce करती थी और इसी तरह वह काम करती थी। आज मैं समझता हूँ कि गवर्नमेंट हमारी मुबारकबाद की मुस्तहक है कि उन्होंने यह काम करके न सिर्फ़ फिरका-प्रस्ती को दूर करने की ओर कदम उठाया है बल्कि देश में एक बहुत बड़ा सुधार किया है। मैं समझता हूँ कि जितने भी समाज के स्कूल हैं, दूसरे हैं, तीसरे हैं सब को नैशनेलाइज़ करना चाहिए था।

चौधरी बलबीर सिंह : हिम्मत है क्या ऐसा करने की ?

डाक्टर परमानन्द : मैं समझता हूँ कि यह एक बहुत भारी कदम है और इस से हकूमत की ज़िम्मेदारी बहुत बढ़ जाती है। गवर्नमेंट को तमाम किस्म का ख्याल रखना होगा। स्कूल के बच्चों की तरफ़, बिल्डिंग की तरफ़, मास्टर्स की तरफ़, उन के ग्रेडों की तरफ़ और उन को तमाम सहूलतें देने की तरफ़ ख्याल रखना होगा। वे तमाम सहूलतें जो देनी चाहिए थीं वह गवर्नमेंट दे नहीं सकी। मैं प्रार्थना करूंगा कि इन चीज़ों की तरफ़ ख्याल किया जाये। मैं सरकार को मुबारकबाद देता हूँ कि यह काम सराहना के काबल है जो इस ने इन्हें नैशनेलाइज़ करके दिखा दिया है। न सिर्फ़ पंजाब को बल्कि हिन्दुस्तान को एक सबक दिया है कि हिन्दुस्तान की तमाम स्टेटें इस पर चलें।

मौलवी अब्दुल ग़नी डार(नूह) : मैं पंजाब सरकार को बधाई देता हूँ कि उन्होंने इतना भारी कदम उठा कर स्कूलों को नैशनेलाइज़ किया है। डिस्ट्रिक्ट बोर्डों और म्युनिसिपल कमेटियों के स्कूलों की हालत बुरी थी, उस्तादों को तन्खाहें नहीं मिलती थीं और दीगर किस्म की बदअनवानियां हो रही थीं। लेकिन गवर्नमेंट के इस कदम से टीचर्स की बहुत ज्यादा हौसला अफ़जाई हुई है। म्युनिसिपल बोर्ड माडल हाई स्कूल, सिविल लाइन्ज़ लुधियाना की टीचरैस मिसिज़ ठांडी का किस्सा मैं आप के गोश-गुज़ारा करना चाहता हूँ। मेरे हाथ में जाली टिकटों के फोटोग्राफ़ हैं जो कि डरामा के नाम पर जारी की गईं और इस तरह से गोलमाल होता रहा। लुधियाना म्युनिसिपल कमेट्री की तरफ़ से डिप्टी कमिश्नर साहिब से इन्कुआयरी कराने के लिये दरखास्त की गई कि दो सौ के ऊपर जाली टिकटें जारी की गई हैं, इस मामला की तफ़्तीश की जाये। तफ़्तीश शुरू हुई, लेकिन ऊपर से पंजाब सरकार के महकमा लोकल बाडीज़ के सैक्रेटरी साहिब की तरफ़ से हुकम जारी हुआ कि इन्कुआयरी बन्द करो। सरदार रघबीर सिंह सैक्रेटरी लुधियाना में डिप्टी कमिश्नर थे। वहां उन्होंने उसी उस्तानी को 70 रुपये की बजाए 130 रुपये पर सीधा लगाया था। मैं ने पता किया सरदार साहिब और भी इमदाद करते रहे। मुझे पता नहीं इन के ठांडी साहिबा के आपस में क्या तअल्लुकात थे। सरकार जाली टिकटों की पूछ-ताछ करे। यह अन्धेरगदीं इन स्कूलों में मची हुई है और इस के मुतअल्लिक हकूमत के अफ़सरान का यह रवैया है। इन हालात में मैं पंजाब सरकार को मुबारकबाद देता हूँ कि उन्होंने स्कूलों को नैशनेलाइज़ करके एक ऐसा कदम उठाया है जिस से टीचरों के साथ इन्साफ़ होगा। डिप्टी स्पीकर साहिब, मैं पंजाब सरकार को इस के लिये मुबारकबाद देता हूँ कि उस ने बहुत ज्यादा ज़िम्मेदारी अपने कंधों पर ले ली है। लेकिन अच्छा होता अगर वह गवर्नमेंट खालसा हाई स्कूल, सनातन धर्म हाई स्कूल, देव समाज हाई स्कूल, नामधारी हाई स्कूल फिरकू नामों को भी ख़त्म कर देती।

ਡਿਪਟੀ ਸਪੀਕਰ ਸਾਹਿਬ, ਲੋਕਲ बाडीज़ के दो बड़े काम थे। एक था स्कूलों का, और दूसरा था हस्पतालों का। हस्पतालों को provincialise करने की तरफ पंजाब सरकार पहले ही कदम उठा रही है। अब स्कूलों की नैशनेलाइज़ेशन का काम भी शुरू हो गया है। लेकिन—

कोई माशूक है इस पर्दादारी में

दो भाइयों ने आपस में एक गाय तकसीम करनी थी। एक ने उसका अगला हिस्सा ले लिया और दूसरे ने पिछला हिस्सा। इसी तरह गवर्नमेंट ने तो पिछला हिस्सा ले लिया है और अगला हिस्सा लोकल बाडीज़ को दे दिया है। यानी दूध वाला हिस्सा तो सरकार ने अपने हाथ में रख लिया है और दूसरा हिस्सा लोकल बाडीज़ को दे दिया है। मतलब यह कि अगर सरकार का यही मनशा है कि डिस्ट्रिक्ट बोर्डों को सिर से ही खत्म कर दिया जाये तो मैं अपनी बधाई वापस लेता हूँ। मैं नहीं समझता सरकार का यह मनशा हो, लेकिन अगर उसका यही मनशा हो और सरकार अपने हाथ में डिक्टेटरशिप के अस्त्रियार लेना चाहती हो और सारी दौलत और ताकत अपने हाथ में लेना चाहती हो तो मैं अपनी बधाई वापस लेना चाहता हूँ। डिप्टी स्पीकर साहिब, मैं खुश था कि हस्पतालों के provincialise हो जाने पर और स्कूलों के नैशनेलाइज़ हो जाने पर लोकल बाडीज़ सड़कों, रास्तों, रोशनी और पानी का अच्छा इन्तज़ाम कर सकेंगी लेकिन जब मैं यह देखता हूँ कि इन सब कामों के लिये रुपया की जरूरत होती है और सारा रुपया चंडीगढ़ पंजाब का सेंटर खींच लेता है तो मुझे निहायत अफ़सोस होता है। यह बात इन्साफ़ पर सबनी नहीं। मैं गुज़ारिश करना चाहता हूँ कि पंजाब सरकार इस पर गौर करे।

ਸਰਦਾਰ ਰਾਮਦਿਆਲ ਸਿੰਘ (ਲੁਧਿਆਣਾ, ਦਖਣ) : ਸਪੀਕਰ ਸਾਹਿਬ, ਸਰਕਾਰ ਦੀ ਇਹ education ਬਾਰੇ ਮੰਗ perfectly justified ਹੈ ਅਤੇ ਇਸ ਤੇ ਇਹ ਸ਼ੱਚ ਮੁਚ ਵਧਾਈ ਦੀ ਮੁਸਤਹਿਕ ਹੈ। ਇਨ੍ਹਾਂ ਨੇ ਇਹ ਇਕ bold step ਉਠਾਇਆ ਹੈ ਅਤੇ ਲੋਕਲ ਬਾਡੀਜ਼ ਦੇ ਸਕੂਲਾਂ ਦਾ ਬੋਝ ਆਪਣੇ ਉਪਰ ਲਿਆ ਹੈ। ਇਹ ਖਾਸਾ bold step ਹੈ। ਦਰਅਸਲ ਜਿੰਨੀ ਦੇਰ ਤਕ ਸਰਕਾਰ ਸਾਰੀਆਂ denominational institutions ਨੂੰ ਨਹੀਂ ਲੈ ਲੈਦੀਂ ਸਾਡਾ education ਦਾ standard ਉਚ ਨਹੀਂ ਹੋ ਸਕਦਾ। ਬਹਿਰਹਾਲ ਇਹ ਉਸ ਰਸਤੇ ਤੇ ਸਰਕਾਰ ਨੇ ਇਕ ਕਦਮ ਉਠਾਇਆ ਹੈ ਅਤੇ ਇਸ ਦਾ ਮਕਸਦ ਸਾਰਾ ਰਸਤਾ ਤੈ ਕਰਨ ਦਾ ਹੈ।

ਜਿੱਥੋਂ ਤਕ ਲੋਕਲ ਬਾਡੀਜ਼ ਦੀਆਂ Institutions ਦਾ ਸਬੰਧ ਹੈ, ਇਹ ਖਾਸ ਤੌਰ ਤੇ ਪ੍ਰਾਈਮਰੀ ਸਕੂਲ, ਬੜੀ ਬੁਰੀ ਹਾਲਤ ਵਿਚ ਸਨ। ਮੈਂ ਡਿਸਟ੍ਰਿਕਟ ਬੋਰਡ ਦੇ ਸਕੂਲ ਵੇਖੇ ਹਨ ਜਿਨ੍ਹਾਂ ਤੇ ਕੋਈ ਛੱਤ ਨਹੀਂ ਅਤੇ ਬੱਚਿਆਂ ਦੇ ਬੈਠਣ ਲਈ ਤੱਪੜ ਵੀ ਨਹੀਂ ਸਨ। ਡਿਸਟ੍ਰਿਕਟ ਬੋਰਡ ਸਕੂਲ ਖੋਲ੍ਹ ਤਾਂ ਲੈਂਦੇ ਸਨ ਪਰ ਉਹ ਉਨ੍ਹਾਂ ਨੂੰ maintain ਨਹੀਂ ਕਰ ਸਕਦੇ ਸੀ। ਇਸ ਲਈ ਬੱਚਿਆਂ ਦੀ education suffer ਕਰਦੀ ਸੀ। ਇਸ ਤੋਂ ਇਲਾਵਾ Teachers ਦੀ appointments ਬਾਰੇ ਸਹੀ ਮਾਇਨਿਆਂ ਵਿਚ favouritism ਹੁੰਦਾ ਸੀ। ਮਿਉਨਿਸਪਲ ਕਮੇਟੀਆਂ ਅਤੇ ਡਿਸਟ੍ਰਿਕਟ ਬੋਰਡਾਂ ਦੇ ਮੈਂਬਰ ਆਪਣੀਆਂ ਜੇਬਾਂ ਵਿਚ ਲਿਸਟਾਂ ਲਈ ਫਿਰਦੇ ਸਨ ਕਿ ਇਹ Teacher ਅਸਾਂ ਜ਼ਰੂਰ ਲੁਆਉਣੇ ਹਨ। ਹੁਣ ਇਹ favouritism ਖਤਮ ਹੋ ਜਾਵੇਗੀ।

[ਸਰਦਾਰ ਰਾਮਦਿਆਲ ਸਿੰਘ]

ਫੇਰ ਇਨ੍ਹਾਂ ਟੀਚਰਜ਼ ਨੂੰ ਵਕਤ ਤੇ ਤਨਖਾਹਾਂ ਵੀ ਨਹੀਂ ਮਿਲਦੀਆਂ ਸਨ। ਤੁਸੀਂ ਖਿਆਲ ਕਰੋ ਕਿ ਇਕ 80 ਰੁਪਏ ਲੈਣ ਵਾਲਾ ਟੀਚਰ ਜਿਸਦੇ ਘਰ ਖਾਣ ਨੂੰ ਰੋਟੀ ਨਹੀਂ, ਕਿਸ ਤਰ੍ਹਾਂ ਤਨਖਾਹ ਤੋਂ ਬਗੈਰ ਕੋਈ labour put in ਕਰ ਸਕਦਾ ਹੈ ? ਇਹ ਸਾਰੀਆਂ ਦਿਕਤਾਂ ਹੁਣ ਬਹੁਤ ਹਦ ਤਕ ਦੂਰ ਹੋ ਜਾਣਗੀਆਂ।

ਇਸ ਤੋਂ ਇਲਾਵਾ ਗ੍ਰੇਡਜ਼ ਵੀ ਉਨ੍ਹਾਂ ਦੇ unsatisfactory ਸਨ। ਗ੍ਰੇਡਜ਼ ਬਾਰੇ strike ਵੀ ਹੋਈ ; ਕੰਮ ਖੜ੍ਹਾ ਰਿਹਾ। ਉਹ ਚੀਜ਼ ਹੁਣ ਖਤਮ ਹੋਵੇਗੀ ਕਿਉਂਕਿ ਲੋਕਲ ਬਾਡੀਜ਼ ਸਕੂਲਾਂ ਦੇ ਟੀਚਰਜ਼ ਨੂੰ ਵੀ ਹੁਣ ਉਹੀ ਗ੍ਰੇਡ ਮਿਲਣਗੇ ਜਿਹੜੇ ਗੈਰਮਿੰਟ ਟੀਚਰਜ਼ ਨੂੰ ਮਿਲਦੇ ਹਨ। ਇਸ ਤਰ੍ਹਾਂ ਟੀਚਰਜ਼ ਦੀ ਤਸੱਲੀ ਹੋਵੇਗੀ ਅਤੇ ਉਹ effort put in ਕਰਨਗੇ।

ਇਕ ਹੋਰ ਚੀਜ਼ ਵਲ ਮੈਂ ਗੈਰਮਿੰਟ ਦਾ ਧਿਆਨ ਦਿਵਾਉਣਾ ਚਾਹੁੰਦਾ ਹਾਂ, ਉਹ ਇਹ ਹੈ ਕਿ ਲੋਕਲ ਬਾਡੀਜ਼ ਦੇ ਸਕੂਲਾਂ ਵਿਚ ਟੀਚਰਜ਼ tuitions ਵਲ ਜ਼ਿਆਦਾ ਧਿਆਨ ਦਿੰਦੇ ਹਨ ਅਤੇ ਦੂਜੀ ਪੜ੍ਹਾਈ ਵਲ ਘਟ। ਇਹ tuition work ਸਰਕਾਰ ਬੰਦ ਕਰੇ ਅਤੇ grade ਟੀਚਰਜ਼ ਦੇ ਚੰਗੇ ਕਰ ਦੇਵੇ। ਟੀਚਰਜ਼ ਇਹ ਕੰਮ ਚੋਰੀ ਕਰਦੇ ਹਨ। ਇਹ ਦੂਰ ਹੋਣਾ ਚਾਹੀਦਾ ਹੈ। ਤਾਂ ਹੀ ਸਾਡੇ ਬਚਿਆਂ ਦੀ education ਦਾ ਕੁਝ ਬਣ ਸਕਦਾ ਹੈ।

ਇਕ ਗੱਲ ਹੋਰ, ਡਿਪਟੀ ਸਪੀਕਰ ਸਾਹਿਬ, ਮੈਂ famine ਦੀ demand ਬਾਰੇ ਕਹਿਣੀ ਚਾਹੁੰਦਾ ਹਾਂ।

Mr. Deputy Speaker : Only on Demand No. 1.

ਸਰਦਾਰ ਰਾਮਦਿਆਲ ਸਿੰਘ : ਡਿਪਟੀ ਸਪੀਕਰ ਸਾਹਿਬ, ਇਕ ਮੈਂਬਰ, ਸਰਦਾਰ ਜਸਦੇਵ ਸਿੰਘ ਇਸ ਤੇ ਬੋਲ ਚੁੱਕੇ ਹਨ।

Mr. Deputy Speaker : No please.

ਸ਼੍ਰੀਮਤੀ ਸ਼੍ਰੀਮਤੀ ਪ੍ਰਮਾ ਜੈਨ (ਕੈਥਲ) : ਮਾਨਯੋਯ ਸਪੀਕਰ ਸਾਹਿਬ, ਪਿਛਲੇ ਸਾਲਾਂ ਤੋਂ ਪੰਜਾਬ ਸਰਕਾਰ ਨੇ ਕੁਝ ਵੱਡੇ ambitious announcements ਕੀਤੇ ਹਨ। ਖੁਸ਼ੀ ਹੋਤੀ ਹੈ ਕਿ ਇਨ announcements ਦੇ ਏਕ ਹਿੱਸੇ ਦੇ ਬਾਰੇ ਮੈਂ ਅੱਜ demand ਆ ਚੁੱਕੀ ਹੈ। ਸਰਕਾਰ ਨੇ ਕਹਾ ਥਾ ਕਿ ਹੁਣ ਪ੍ਰਾਇਮਰੀ ਤਕ free, compulsory education ਕਰੇਂਗੇ। ਇਸ ਦਾ ਨਤੀਜਾ ਯਹ ਹੁੰਦਾ ਕਿ ਲੋਕਲ ਬਾਡੀਜ਼ ਦੇ ਸਕੂਲਾਂ ਨੂੰ provincialise ਕੀਤਾ ਜਾਵੇ। ਯਹ education free ਕਰਨੇ ਦਾ ਬਹੁਤ ਚੰਗਾ ਕਦਮ ਹੈ ਅਤੇ ਇਸ ਤੋਂ ਹਮਾਰਾ system of education ਭੀ ਬੇਹਤਰ ਹੋਵੇਗਾ। ਮੈਂ ਇਸ ਪਰ ਸਰਕਾਰ ਨੂੰ ਸੁਭਾਰਕਭਾਵ ਦੇਵੀ ਹਾਂ। ਇਸ ਤਰ੍ਹਾਂ ਲੋਕਲ ਬਾਡੀਜ਼ ਅਤੇ ਗਵਰਨਮੈਂਟ ਸਕੂਲਾਂ ਦੇ ਟੀਚਰਾਂ ਦੇ ਗੇਡਾਂ ਤੋਂ ਜੋ disparity ਥੀ ਯਹ ਭੀ ਖਤਮ ਕਰ ਦੇਵੀ ਗਈ ਹੈ ਅਤੇ ਲੋਕਲ ਬਾਡੀਜ਼ ਦੇ ਸਕੂਲਾਂ ਦਾ standard ਉੱਚਾ ਕਰਨੇ ਦੀ ਕੋਸ਼ਿਸ਼ ਕੀਤੀ ਗਈ ਹੈ। ਲੇਕਿਨ ਜਦੋਂ ਪਰ ਵੱਡੀ ਵੱਡੀ ਭਾਵੇਂ ਹੁੰਦੀ ਹੈ ਯਹਨਾਂ ਪਰ ਕੁਝ ਖਰਚੇ ਭੀ ਹੁੰਦੇ ਹਨ। ਲੋਕਾਂ ਦੇ ਦਿਲਾਂ ਤੋਂ

कुछ खतरा सा है कि सरकार ने इतने सारे काम अपने जिम्मे ले लिये हैं, इन में यह कहाँ तक कामयाब होगी। लोकल बाडीज़ के सैकड़ों, हज़ारों स्कूल थे। वे अब पंजाब गवर्नमेंट के पास आ चुके हैं। मैं समझती हूँ कि उन को provincialise कर देना और उन के टीचर्स के ग्रेड बराबर कर देने से ही हमारी शिक्षा की कामयाबी नहीं होती। सब से बड़ी बात यह है कि बच्चों की education का standard क्या है। अफ़सोस है कि डिस्ट्रिक्ट बोर्ड स्कूलज़ ऐसे हैं जहाँ standard of education ठीक नहीं। गांव के बच्चे बहुत हैं मगर स्कूल बहुत दूर दूर हैं। इसलिये लोगों की मांग है कि प्राइमरी स्कूल मिडल हों और मिडल हाई स्कूल बने। यह उन की मांग पूरी होनी चाहिये जैसी कि हमारी general policy है। लेकिन खास ज़रूरत इस बात की है कि standard of education बेहतर हो। अब बच्चे मिडल स्कूल पास कर लेते हैं, हाई स्कूल पास कर लेने हैं मगर उन का standard बहुत गिरा हुआ होता है।

उपाध्यक्ष महोदय : देखिए। यह education पर general discussion नहीं है। यह specific demand है। You should confine yourself to that demand. (Order, please. We are not doing general discussion on education. A specific demand is under discussion. You should confine yourself to that demand.)

श्रीमती ओम प्रभा जैन : That is all right, Sir.

श्री अमर नाथ शर्मा (कांगड़ा) : आज सरकार ने लोकल बाडीज़ के स्कूलज़ अपने हाथ में लेकर 20 हज़ार टीचर्स की बड़ी देर से चली आ रहा agitation को खत्म कर दिया है। एक चेतावनी मैं सरकार को देना चाहता हूँ, वह यह कि जहाँ 20 हज़ार टीचर्स की agitation को खत्म करने के लिये सरकार ने लोकल बाडीज़ के स्कूलों को हाथ में लिया है वहाँ इस के साथ 6,000 और अध्यापकों का सवाल भी पैदा होगा।

5.00 p.m.

वे अध्यापक कौन हैं? वे जो Private स्कूलों में काम करते हैं। इस में कोई शक नहीं कि Treasury Benches के हमारे senior Member साहिब ने यह कहा है कि वे private schools या institutions फिरकादाराणा ख्यालात फैलाते हैं, उनको जल्द अज़ जल्द Government को अपने हाथ में लेना चाहिये। इन बातों को सुन कर Opposition के उन भाइयों को अज़ हृद खुशी होगी जो कि केरल प्रदेश पर शासक हैं। काश कि उन तमाम उस्तादों के सवाल को भी, जिन की बेहतरों के लिये इस Supplementary Budget Estimate में provision रखा गया है और सरकार इस सदन से इस को पास करवाना चाहती है, सोच लिया जाता। ऐसा नहीं हुआ, बल्कि, Deputy Speaker साहिब, एक मुश्किल और है कि सालाना Budget में इसी Head के अंदर 50,000 रुपया सरकार ने सूबे में मुफ्त तालीम जारी करने के लिये इस सदन से मंज़ूर करवाया था। उस में से पहला experiment महेन्द्रगढ़ और ज़िला कांगड़ा में शुरू कर दिया गया है। मैं नहीं समझती कि महेन्द्रगढ़ की

[श्री अमर नाथ शर्मा]

क्या position है, लेकिन district Kangra की यह position है कि जहां Local Bodies के स्कूलों के अध्यापकों की देरीना मुश्किल को सरकार ने हल कर डाला है वहां, वहां के private स्कूलों के उस्तादों को मुश्किल में डाल दिया गया है। वह कैसे? वह इसलिये कि वहां सरकार ने बड़ी मेहरबानी की और सरकार हमारे धन्यवाद की पात्र है कि वहां Middle तक मुफ्त तालीम कर दी; लेकिन उन private स्कूलों का क्या बनेगा और जो उस्ताद साहिबान उन private स्कूलों में काम करते हैं उन का क्या बनेगा, जब वे विद्यार्थी जो उन स्कूलों में पढ़ते हैं, वे फीस की माफी के लिये Government स्कूलों में migrate कर जाएंगे और उन स्कूलों की income का source कम हो जाएगा। जब income का source कम हो जायेगा तो private managements को उन उस्तादों को जवाब देना पड़ेगा और वे बेकार हो जायेंगे . . . ।

(Interruptions)

Mr. Deputy Speaker : It is not a discussion on free education.

श्री अमर नाथ शर्मा : मैं free education पर नहीं बोल रहा। मैं यह कह रहा हूं कि सरकार 20,000 उस्तादों का, जो Local Bodies में काम करते थे और agitation कर रहे थे, strikes कर रहे थे, जिन की तरफ से मुख हड़तालें यहां हुईं, उन का मसला हल करने के लिये आज इतने साल बाद सरकार इस Budget को इस सदन में लाई है और अब privately-managed स्कूलों के 6,000 उस्ताद भी वही कुछ करेंगे जो District Boards के उस्तादों ने पहले किया था। इसलिये मैं सरकार को चेतावनी देना चाहता हूं कि जहां Local Bodies Schools को अपने हाथ में लिया है, वहां Private Schools को भी सरकारी कंट्रोल में लिया जावे। अगर कांग्रेस Government केवल Government की तरह तमाम स्कूलों को nationalise कर ले तो उस में कोई हरज नहीं, जैसा कि Senior Members साहिबान चाहते हैं। अगर Congress Government, Communist Government की नकल नहीं करना चाहती तो उन्हें यह सोचना होगा कि उन उस्तादों की भलाई के लिये और उन private अदारों की भलाई के लिये जो आज तक यह काम करते आये हैं, और जितनी भी सरकारें बनीं उन के वुजरा साहिबान वहां जा जा कर यह कहते रहे हैं कि private स्कूल जितनी सेवा करते हैं हमारी Government schools की शिक्षा इतनी अच्छी साबत नहीं हो सकी, कुछ करना चाहिये। इसलिये मैं अर्ज करता हूं कि उन उस्तादों ने जिन्होंने private अदारों में service करके तुलबा को शिक्षा दी, के मुतअल्लिक सोचना भी सरकार का फर्ज है। जिला कांगड़ा और महेन्द्रगढ़ में free education का तजरुबा हुआ है। जो उस्ताद private अदारों में काम करते हैं उन का जल्द अज्र जल्द ख्याल करना चाहिये। जब तक आप private अदारों को nationalise नहीं करेंगे, तमाम denominational institutions को अपने control

ਮੈਂ ਨਹੀਂ ਲੋਗੇ, ਤਕ ਤਕ ਇਸ ਕਾ ਹਲ ਨਹੀਂ ਹੋਗਾ। ਯਾ ਕਮ ਅਜ ਕਮ ਇਸੇ ਤਨ ਸਕੂਲਾਂ ਕੀ ਤੀ ਜਲਰ **compensate** ਕਰਨਾ ਚਾਹਿਏ, ਨਹੀਂ ਤੀ ਵਹਾਂ ਕੇ **teachers** ਵਹੀ ਕੁਛ ਕਰੋਂਗੇ ਜੀ **District Boards** ਕੇ **teachers** ਨੇ ਕਿਆ; ਵਹਾਂ ਤਸਤਾਦ ਵਹੀ ਕੁਛ ਕਰੋਂਗੇ ਜਿਸ ਤਰਹ ਤਨ ਲੋਗੋਂ ਨੇ **strikes** ਕੀ ਥੀਂ। ਏਸਾ ਹੀ ਸ਼ਾਯਦ ਵੇ ਮੀ ਕਰੋਂ ਆਰ ਸਾਰਾ ਬੀਜ਼ ਫਿਰ ਸਰਕਾਰ ਕੀ ਤਠਾਨਾ ਪਝੇਗਾ।

ਇਤਨੇ ਹੀ ਸ਼ਬਦ ਕਹ ਕਰ ਮੈਂ ਸਰਕਾਰ ਕੀ ਬਧਾਓਂ ਦੂਂਗਾ ਕਿ ਤਸ ਨੇ 20,000 ਤਸਤਾਦੋਂ ਕੀ ਜੀ ਫੇਰੀਨਾ ਤਕਲੀਫੋਂ ਥੀਂ ਤਨ ਕੀ ਦੂਰ ਕਰ ਦਿਆ ਹੈ। ਲੇਕਿਨ ਇਸੇ ਬਾਕੀ 6,000 ਕਾ ਖਯਾਲ ਮੀ ਅਪਨੇ ਦਿਲ ਮੇਂ ਰਖਨਾ ਚਾਹਿਏ।

ਗਿਆਨੀ ਬਖਤਾਵਰ ਸਿੰਘ (ਗੁਰੂ ਹਰ ਸਹਾਏ): ਮੁਅਜ਼ਜ਼ ਡਿਪਟੀ ਸਪੀਕਰ ਸਾਹਿਬ, ਗੌਰਮਿੰਟ ਨੇ ਲੋਕਲ ਬਾਡੀਜ਼ ਦੇ ਸਕੂਲ ਆਪਣੇ ਹੱਥ ਵਿਚ ਲੈ ਕੇ ਏਸ ਮੁਲਕ ਦੀ ਤਾਮੀਰ ਵਿਚ ਅਤੇ ਏਸ ਮੁਲਕ ਨੂੰ ਚੰਗਾ ਬਣਾਉਣ ਲਈ ਇਹ ਸਭ ਤੋਂ ਪਹਿਲਾ ਅਤੇ ਸੁਚਜਾ ਕਦਮ ਚੁਕਿਆ ਹੈ। ਮੈਂ ਕਹਿੰਦਾ ਹਾਂ ਕਿ ਸਾਡੇ ਪੰਜਾਬ ਦੇ ਅੰਦਰ, ਹਿੰਦੁਸਤਾਨ ਦੇ ਅੰਦਰ ਸੜਕਾਂ ਦਾ ਜਾਲ ਵਿਛ ਗਿਆ ਹੈ, ਬਿਜਲੀਆਂ ਲਗ ਗਈਆਂ ਹਨ ਅਤੇ ਪਾਣੀ ਦੀਆਂ ਨਹਿਰਾਂ ਚਲ ਪਈਆਂ ਹਨ। ਪਰ ਜਦੋਂ ਤਕ ਅਸੀਂ ਏਸ ਐਜੂਕੇਸ਼ਨ ਨੂੰ, ਏਸ ਵਿਦਿਆ ਨੂੰ, ਏਸ ਦਿਮਾਗ ਦੀ ਡੀਵੈਲਪਮੈਂਟ ਨੂੰ ਹੋਰ ਵਧੇਰੇ ਸੋਚਣ ਲਈ, ਦੂਜਿਆਂ ਮੁਲਕਾਂ ਦਾ ਮੁਕਾਬਲਾ ਕਰਨ ਲਈ ਇਸ ਮੁਲਕ ਦੇ ਬਚਿਆਂ ਦਾ ਦਿਮਾਗ ਉਚਾ ਨਹੀਂ ਕਰਾਂਗੇ, ਇਸ ਮੁਲਕ ਦੇ ਵਿਚ ਏਸ ਫੌਜ ਨੂੰ ਚੰਗਾ ਨਹੀਂ ਬਣਾਵਾਂਗੇ ਉਸ ਵਕਤ ਤਕ ਇਹ ਜਿਹੜੀਆਂ ਚੀਜ਼ਾਂ ਹਨ ਇਨ੍ਹਾਂ ਦੀ ਮਹੱਤਤਾ ਪੂਰੀ ਨਹੀਂ ਹੁੰਦੀ। ਮੈਂ ਸਮਝਦਾ ਹਾਂ ਕਿ ਜਿਹੜੀ ਹੁਣ ਮੁਲਕ ਦੇ ਵਿਚ ਐਜੂਕੇਸ਼ਨ ਹੋ ਜਾਣੀ ਹੈ ਇਹ ਫਿਰਕਾਦਾਰਾਨਾ ਖਿਆਲਾਂ ਦਾ ਕਿਲਾ ਕਮ ਹੋਵੇਗੀ। ਉਹ ਲੋਕ ਜਿਹੜੇ ਆਪਣੇ ਤੌਰ ਤੇ ਆਪਣੇ ੨ ਦਾਇਰੇ ਵਿਚ ਸੋਚਦੇ ਹਨ ਠੀਕ ਨਹੀਂ। ਮੇਰੇ ਭਾਈ ਨੇ ਦਸਿਆ ਹੈ ਕਿ ਇਹ Local Bodies ਮਨ ਮਰਜੀ ਦੀ education ਦਿੰਦੀਆਂ ਸਨ। ਅੱਜ ਪੰਜਾਬ ਸਰਕਾਰ ਨੇ ਇਨ੍ਹਾਂ ਸਕੂਲਾਂ ਨੂੰ ਆਪਣੇ ਹੱਥ ਵਿਚ ਲੈ ਕੇ, ਮੈਂ ਸਮਝਦਾ ਹਾਂ ਇਕ ਚੰਗਾ ਅਤੇ ਅਗਾਂਹ ਵਧੂ ਕਦਮ ਚੁਕਿਆ ਹੈ ਅਤੇ ਮੁਲਕ ਨੂੰ ਉਚਾ ਕਰਨ ਲਈ ਇਕ ਚੰਗਾ ਬੀਜ ਪਾਇਆ ਹੈ। ਤੁਸੀਂ ਦੇਖੋਗੇ ਕਿ ਜਿਹੜੇ ਬਚੇ ਅੱਜ ਪਹਿਲੀ ਜਮਾਤ ਵਿਚ ਜਾਂ ਪਰਾਇਮਰੀ ਵਿਚ ਦਾਖਲ ਹਨ ਉਹ ਬੜੀ ਤਰੱਕੀ ਕਰਨਗੇ। ਮੈਂ ਇਹ ਗੱਲ ਬੜੇ ਮਾਨ ਅਤੇ ਵਿਸ਼ਵਾਸ ਨਾਲ ਕਹਿੰਦਾ ਹਾਂ। ਮੈਂ ਜਰਮਨੀ ਦੀ ਤਾਰੀਖ ਨੂੰ ਚੰਗੀ ਤਰ੍ਹਾਂ ਦੇਖਿਆ ਹੈ, ੧੯੧੯ ਤੋਂ ਲੈਕੇ ਉਸ ਤੋਂ ਬਾਅਦ ਉਹ ਬੱਚੇ ਆਪਣੇ ਮੁਲਕ ਦੀ ਸੇਵਾ ਕਰਨ ਲਈ ਬੜੀ ਛੇਤੀ ਤਿਆਰ ਹੋ ਗਏ। ਮੈਨੂੰ ਆਪਣੇ ਮੁਲਕ ਦੇ ਬਚਿਆਂ ਤੇ ਮਾਨ ਹੈ। ਆਪਣੇ ਮੁਲਕ ਦੇ ਵਿਚ ਉਹ ਬਹੁਤ ਤਰੱਕੀ ਕਰਨਗੇ। ਅੱਜ ਤੁਸੀਂ ਦੇਖੋ ਕਿ ਰੂਸ ਨੇ ਇਕ ਚੰਦ ਛੱਡ ਕੇ ਦੁਨੀਆਂ ਨੂੰ ਚਕਿਤ ਕਰ ਦਿੱਤਾ ਹੈ। ਸਾਡੇ ਬੱਚੇ ਸੋਚਦੇ ਹਨ ਕਿ ਅਸੀਂ ਆਪਣੇ ਪੰਜਾਬ ਜਾਂ ਹਿੰਦੁਸਤਾਨ ਨੂੰ ਉਸਾਰਨਾ ਹੈ। ਉਹ ਸਮਝਦੇ ਹਨ ਕਿ ਸਾਡਾ ਮੁਲਕ ਹਿੰਦੁਸਤਾਨ ਪਹਿਲੇ ਦਰਜੇ ਤੇ ਹੋਵੇ, ਜਿਸ ਨੂੰ ਪੰਜ ਸਾਲ ਦੇ ਅੰਦਰ ਅਸੀਂ ਬਹੁਤ ਅਗਾਂਹ ਵਧਿਆ ਦੇਖੀਏ। ਇਹ ਕਦਮ ਨੇਕ ਹੈ, ਮੁਬਾਰਕ ਹੈ। ਜਿੰਨੀ ਜਲਦੀ ਹੋ ਸਕੇ ਇਨ੍ਹਾਂ private ਅਦਾਰਿਆਂ ਨੂੰ ਕੌਮੀ ਬਣਾਇਆ ਜਾਵੇ। ਇਹ ਫਿਰਕਾਦਾਰੀ ਦੇ ਅੱਡੇ ਹਨ। ਖਾਲਸਾ ਸਕੂਲਾਂ ਦੇ ਵਿਚ ਜਾਂ ਜਿਹੜੀਆਂ ਆਰੀਆ ਸਮਾਜ ਸਕੂਲ ਹਨ ਜਾਂ ਹੋਰ ਐਸੇ ਸਕੂਲ ਹਨ ਜਿਥੇ ਉਹ ਮਨ ਮਰਜੀ ਦੀ ਪੜ੍ਹਾਈ ਦੇ ਰਹੇ ਹਨ, ਮੈਂ ਕਹਿੰਦਾ ਹਾਂ ਕਿ Local Bodies ਦੇ ਸਕੂਲਾਂ ਤੋਂ

[ਗਿਆਨੀ ਬਖਤਾਵਰ ਸਿੰਘ]

ਪਹਿਲਾਂ ਉਨ੍ਹਾਂ private ਸਕੂਲਾਂ ਨੂੰ ਕੌਮੀ ਕਰਨਾ ਚਾਹੀਦਾ ਸੀ। ਮੈਂ Education Minister ਸਾਹਿਬ ਦੀ ਸੇਵਾ ਵਿਚ ਅਰਜ਼ ਕਰਨੀ ਚਾਹੁੰਦਾ ਹਾਂ ਕਿ ਅਜ ਅਸੀਂ ਏਸ ਚੀਜ਼ ਵੱਲ ਦੇਖਦੇ ਹਾਂ, ਦੂਜੇ ਪਾਸੇ ਲੋਕ ਦੇਖਦੇ ਹਨ ਕਿ ਟੈਕਸ ਵੱਧ ਲਗੇ ਹਨ। ਮੈਂ ਕਹਿੰਦਾ ਹਾਂ ਕਿ ਟੈਕਸ ਵੱਧ ਲਗਦੇ ਚਲੇ ਜਾਣ। ਇਸ ਵਿਚ ਕੋਈ ਸ਼ਕ ਨਹੀਂ ਕਿ ਦੂਸਰੇ ਮੁਲਕਾਂ ਦੇ ਅੰਦਰ, ਜਿਹੜੇ ਮੁਲਕ economically better ਹਨ ਜਾਂ ਖੁਸ਼ਹਾਲ ਹਨ, ਉਨ੍ਹਾਂ ਮੁਲਕਾਂ ਵਿਚ ਟੈਕਸਾਂ ਦੀ ਭਰਮਾਰ ਹੈ। ਟੈਕਸਾਂ ਦੀ ਭਰਮਾਰ ਮੁਲਕ ਦੀ ਖੁਸ਼ਹਾਲੀ ਦੀ ਨਿਸ਼ਾਨੀ ਹੁੰਦੀ ਹੈ। ਮੈਂ ਸਮਝਦਾ ਹਾਂ ਕਿ ਸਾਡਾ ਮਿਆਰ ਜਿੰਦਗੀ ਉਚਾ ਨਹੀਂ ਹੋਇਆ। ਅਸੀਂ ਸਮਝਦੇ ਹਾਂ ਕਿ ਸਾਡੇ ਮੁਲਕ ਵਿਚ ਵੀ ਐਸਾ ਹੋਏ। ਅਸੀਂ ਸਮਝਦੇ ਹਾਂ ਕਿ ਸਾਡੇ ਪਾਸ ਮਾਇਆ ਨਹੀਂ ; ਦੌਲਤ ਨਹੀਂ ; ਅਸਾਂ ਕਰਜ਼ ਮੰਗਦੇ ਹਾਂ। ਅਸੀਂ ਕਰਜ਼ ਲੈ ਰਹੇ ਹਾਂ ਤਾਂ ਜੋ ਅਸੀਂ ਆਪਣੇ ਪੈਰਾਂ ਤੇ ਖੜੇ ਹੋਈਏ ਅਤੇ ਆਪਣੇ ਬੱਚਿਆਂ ਦੀ ਉੱਚੀ ਤਾਲੀਮ ਦਾ ਆਪਣੇ ਮੁਲਕ ਵਿਚ ਪ੍ਰਬੰਧ ਕਰੀਏ। ਆਪਣੇ ਵੱਡੇ ੨ ਇੰਜੀਨੀਅਰਾਂ ਨੂੰ, ਜਿਹੜੇ ਅਮਰੀਕਾ ਅਗਾਂਹ ਪੜ੍ਹਨ ਲਈ ਜਾਂਦੇ ਹਨ, ਉਨ੍ਹਾਂ ਨੂੰ ਟੈਕਸਲਾ University ਵਿਚ ਕਿਉਂ ਨਾ ਪੜ੍ਹਾਇਆ ਜਾਵੇ। (ਘੰਟੀ ਦੀ ਆਵਾਜ਼) ਖੈਰ, ਮੈਂ ਬਹੁਤ ਦੂਰ ਨਿਕਲ ਗਿਆ ਹਾਂ।

(At this stage Mr. Speaker occupied the Chair.)

ਮੈਂ Education Minister ਸਾਹਿਬ ਨੂੰ, ਜਿਨ੍ਹਾਂ ਨੇ ਕਿ ਇਹ demand ਪੇਸ਼ ਕੀਤੀ ਹੈ ਹਾਰਦਿਕ ਵਧਾਈ ਦਿੰਦਾ ਹਾਂ। ਮੇਰੇ ਕਈ ਸਾਥੀ ਇਕ ਤਰਫ ਤਾਂ ਇਹ ਵਾਵੇਲਾ ਕਰਦੇ ਹਨ ਕਿ education free ਹੋਣੀ ਚਾਹੀਦੀ ਹੈ ਅਤੇ ਦੂਸਰੀ ਤਰਫ ਇਹ ਕਹਿੰਦੇ ਹਨ ਕਿ ਟੈਕਸ ਬਹੁਤੇ ਲਗਾਏ ਜਾ ਰਹੇ ਹਨ। ਹਕੀਕਤ ਇਹ ਹੈ ਕਿ ਜੇ ਕਰ ਸਰਕਾਰ ਟੈਕਸਾਂ ਦੇ ਜ਼ਰੀਏ ਆਪਣੀ ਆਮਦਨੀ ਵਧਾਏਗੀ ਤੇ ਤਾਂ ਹੀ ਲੋਕਾਂ ਨੂੰ free education ਦੇ ਸਕੇਗੀ ਅਤੇ ਜੇ education free ਹੋਵੇਗੀ ਤੇ ਤਾਂ ਹੀ ਆਮ ਜਨਤਾ ਪੜ੍ਹ ਸਕੇਗੀ ਅਤੇ ਦੇਸ਼ ਮਜ਼ਮੂਈ ਤੌਰ ਤੇ ਤਰੱਕੀ ਕਰ ਸਕੇਗਾ।

Mr. Speaker : The hon. Member should try to be strictly relevant.

ਗਿਆਨੀ ਬਖਤਾਵਰ ਸਿੰਘ : ਜਨਾਬ, ਮੈਂ ਕਹਿਣਾ ਚਾਹੁੰਦਾ ਹਾਂ ਕਿ ਜੇਕਰ ਦੇਸ਼ ਨੇ ਤਰੱਕੀ ਕੀਤੀ ਹੁੰਦੀ ਤਾਂ ਅੱਜ ਸਾਡੇ ਦੇਸ਼ ਵਿਚ ਬਗ਼ੜੇ ਨਾ ਪੈਂਦਾ ਹੁੰਦੇ। ਜੇਕਰ ਸਹੀ ਤਾਲੀਮ ਜਨਤਾ ਨੂੰ ਦਿੱਤੀ ਜਾਵੇ ਤਾਂ ਬਗ਼ੜੇ ਨਹੀਂ ਪੈਂਦਾ ਹੁੰਦੇ। ਕਲ੍ਹ ਦੇ ਬੱਚੇ ਅੱਜ ਨੌਜਵਾਨ ਹਨ ਅਤੇ ਅੱਜ ਦੇ ਬੱਚੇ ਕਲ੍ਹ ਨੌਜਵਾਨ ਹੋਣਗੇ। ਇਸ ਕਰਕੇ ਬੱਚਿਆਂ ਨੂੰ ਸਹੀ ਵਿਦਿਆ ਦੇਣ ਦੀ ਬਹੁਤ ਜ਼ਰੂਰਤ ਹੈ। ਵਜ਼ੀਰ ਸਾਹਿਬ ਨੇ ਦਸਿਆ ਹੈ ਕਿ ਜਿਨ੍ਹਾਂ ਸਕੂਲਾਂ ਨੂੰ ਗੌਰਮਿੰਟ ਲੈ ਲਵੇਗੀ ਉਨ੍ਹਾਂ ਦੇ teachers ਦੀ ਤਨਖਾਹ ਵਧ ਜਾਵੇਗੀ। ਜਦ ਉਸਤਾਦਾਂ ਨੂੰ ਰੱਜ ਕੇ ਰੋਟੀ ਮਿਲੇਗੀ ਤਾਂ ਉਹ ਬੱਚਿਆਂ ਨੂੰ ਤਾਲੀਮ ਚੰਗੇ ਢੰਗ ਨਾਲ ਦੇ ਸਕਣਗੇ। ਭਲਾ ਭੁਖੇ ਉਸਤਾਦਾਂ ਨੇ ਕੀ ਤਾਲੀਮ ਬੱਚਿਆਂ ਨੂੰ ਦੇਣੀ ਹੈ ? ਇਸ ਕਰਕੇ ਸਾਨੂੰ ਵੀ ਚਾਹੀਦਾ ਹੈ ਕਿ ਅਸੀਂ ਵੀ ਦੂਸਰੇ ਦੇਸ਼ਾਂ ਦੀ ਤਰ੍ਹਾਂ ਆਪਣੇ ਦੇਸ਼ ਵਿਚ ਵਿਦਿਆ ਦੇ standard ਨੂੰ ਉਚਾ ਕਰੀਏ। ਮੈਨੂੰ ਬੜੇ ਅਫਸੋਸ ਨਾਲ ਕਹਿਣਾ ਪੈਂਦਾ ਹੈ ਕਿ ਸਾਡੇ ਦੇਸ਼ ਵਿਚ ਰਿਕਸ਼ਾ ਮਾਸਟਰ ਅਤੇ ਸਾਈਕਲ ਮਾਸਟਰ ਕਹੇ ਜਾਂਦੇ ਹਨ। ਪਰ ਮਾਸਟਰ ਦਾ ਦਰਜਾ ਬੜਾ ਉਚਾ ਹੈ। ਮੇਰੀ ਅਰਜ਼ ਹੈ ਕਿ Education ਦੀ development ਲਈ ਸਰਕਾਰ ਨੂੰ ਬਜਟ

ਵਿਚ ਜ਼ਿਆਦਾ ਤੋਂ ਜ਼ਿਆਦਾ provision ਕਰਨੀ ਚਾਹੀਦੀ ਹੈ । ਅਮਰੀਕਾ ਸਾਰੇ ਬਜਟ ਦਾ 50 ਫੀ ਸਦੀ ਆਪਣੇ defence ਉਪਰ ਖਰਚ ਕਰਦਾ ਹੈ ਪਰ ਹਿੰਦੁਸਤਾਨ ਨੂੰ ਇਨ੍ਹਾਂ ਗੱਲਾਂ ਦਾ ਖਿਆਲ ਨਾ ਕਰਵਿਆਂ ਹੋਇਆਂ ਤਾਲੀਮ ਉਪਰ ਅੱਧਾ ਬਜਟ ਖਰਚ ਕਰਨਾ ਚਾਹੀਦਾ ਹੈ । ਫਿਰ ਆਪ ਨੇ ਪੰਦਰਾਂ ਸਾਲਾਂ ਬਾਅਦ ਦੇਖਣਾ ਕਿ ਹਿੰਦੁਸਤਾਨ ਦਾ ਦਰਜਾ ਕਿੰਨਾ ਉਚਾ ਹੁੰਦਾ ਹੈ । ਅੰਤ ਵਿਚ, ਸਪੀਕਰ ਸਾਹਿਬ, ਮੈਂ ਆਪ ਦਾ ਧੰਨਵਾਦ ਕਰਦਾ ਹਾਂ ਕਿ ਆਪ ਨੇ ਮੈਨੂੰ ਕਾਫੀ ਟਾਈਮ ਦਿੱਤਾ ਹੈ । ਬਹੁਤ ਬਹੁਤ ਸ਼ੁਕਰੀਆ ।

ਕੰਵਰਾਨੀ ਜਗਦੀਸ਼ ਕੌਰ (ਜੈਤੋ) : ਵਾਹਿਗੁਰੂ ਜੀ ਕਾ ਖਾਲਸਾ, ਸ੍ਰੀ ਵਾਹਿਗੁਰੂ ਜੀ ਕੀ ਫਤਿਹ । ਕੂੜ ਨਖੁੰਟੇ ਨਾਨਕਾ ਓੜਕ ਸੱਚ ਰਹੀ । ਗੁਰੂ ਨਾਨਕ ਸਾਹਿਬ ਦਾ ਫਰਮਾਨ ਹੈ ਕਿ ਬੂਠ ਨਾਸ ਹੋ ਜਾਂਦਾ ਹੈ ਅਤੇ ਅੰਤ ਵਿਚ ਕੇਵਲ ਸੱਚ ਹੀ ਰਹਿੰਦਾ ਹੈ ।

ਸ੍ਰੀ ਸਪੀਕਰ : ਮੇਰੀ ਤੁਹਾਡੇ ਅਗੇ ਪ੍ਰਾਰਥਨਾ ਹੈ ਕਿ ਤੁਸੀਂ ਹਾਊਸ ਵਿਚ straight away subject matter ਉਪਰ ਬੋਲਣਾ ਸ਼ੁਰੂ ਕਰ ਦਿਆ ਕਰੋ । ਫਤਿਹ ਬੁਲਾ ਕੇ ਹਾਊਸ ਨੂੰ ਪਬਲਿਕ ਜਲਸੇ ਵਾਲਾ ਰੰਗ ਨਾ ਦਿਆ ਕਰੋ । ਇਹ ਦੀਵਾਨ ਨਹੀਂ ਹੈ । (I would request the hon. Lady Member to start speaking on the subject straight away and refrain from giving this House the colour of a public gathering by saying "Fateh". This House is not a religious congregation.)

ਕੰਵਰਾਨੀ ਜਗਦੀਸ਼ ਕੌਰ : ਮੈਂ ਇਹ ਸ਼ਬਦ ਕਹਿਣ ਤੋਂ ਬਾਜ਼ ਨਹੀਂ ਆ ਸਕਦੀ । ਇਹ ਮੇਰਾ ਧਰਮ ਹੈ । ਮੈਨੂੰ ਇਹ ਸ਼ਬਦ ਕਹਿਣ ਤੋਂ ਕੋਈ ਨਹੀਂ ਹਟਾ ਸਕਦਾ । ਹਾਊਸ ਵਿਚ ਕੋਟੇਸ਼ਨ ਦਿਤੇ ਜਾਂਦੇ ਹਨ ਹੋਰ ਕਈ ਕਵੀਆਂ ਦੇ, ਮੈਂ ਗੁਰੂ ਨਾਨਕ ਸਾਹਿਬ ਦੀ ਬਾਣੀ ਕਿਉਂ ਨਾ ਕੋਟ ਕਰਾਂ, ਗੁਰੂ ਨਾਨਕ ਸਾਹਿਬ ਤੋਂ ਵੱਡਾ ਤੇ ਚੰਗਾ ਕਵੀ ਕਿਹੜਾ ਹੈ ?

Mr. Speaker : The hon. lady Member must observe the procedure of the House.

ਸਰਦਾਰ ਉਮਰਾਓ ਸਿੰਘ : On a point of order, Sir. ਮੈਂ ਪੁਛਣਾ ਚਾਹੁੰਦਾ ਹਾਂ ਕਿ ਕੀ ਕਿਸੇ relevant matter ਉੱਤੇ ਸ਼ਬਦ ਨਹੀਂ ਬੋਲਿਆ ਜਾ ਸਕਦਾ ?

Mr. Speaker : The hon. Member should resume his seat. Order please.

ਕੰਵਰਾਨੀ ਜਗਦੀਸ਼ ਕੌਰ : ਸਪੀਕਰ ਸਾਹਿਬ, ਸਾਨੂੰ ਇਹ ਦਸਿਆ ਗਿਆ ਸੀ ਕਿ ਗੌਰਮਿੰਟ ਹਾਈ ਸਕੂਲਾਂ ਤਕ ਪੜ੍ਹਾਈ ਮੁਫਤ ਦਿਆ ਕਰੇਗੀ ਜੋ ਬੂਠ ਸਾਬਿਤ ਹੋਇਆ । ਹੁਣ ਇਹ ਗੱਲ ਸੁਣ ਰਹੇ ਹਾਂ ਕਿ Municipal Committees ਅਤੇ District Boards ਦੇ ਜਿਹੜੇ ਸਕੂਲ ਹਨ ਉਨ੍ਹਾਂ ਨੂੰ ਵੀ ਸਰਕਾਰ ਅਪਣਾ ਰਹੀ ਹੈ । ਇਸ ਗੱਲ ਤੋਂ ਇਹ ਮਲੂਮ ਹੁੰਦਾ ਹੈ ਕਿ ਉਨ੍ਹਾਂ ਲੋਕਲ ਬਾਡੀਜ਼ ਦੀ ਤਾਕਤ ਨੂੰ ਸਰਕਾਰ ਆਪਣੇ ਹਥ ਵਿਚ ਲੈਣਾ ਚਾਹੁੰਦੀ ਹੈ । ਚਾਹੀਦਾ ਤਾਂ ਇਹ ਸੀ ਕਿ ਜਿਹੜੀ ਤਾਕਤ British Government ਨੇ ਬਹੁਤ ਪਹਿਲਾਂ ਤੋਂ ਉਨ੍ਹਾਂ ਨੂੰ ਦਿੱਤੀ ਹੋਈ ਸੀ ਕਾਂਗਰਸ ਸਰਕਾਰ ਉਨ੍ਹਾਂ ਨੂੰ ਪੈਸੇ ਦੀ ਮਦਦ ਦੇ ਕੇ ਉਸ ਤਾਕਤ ਨੂੰ ਬਹਾਲ ਰਖਦੀ ਤਾਂ ਜੋ ਉਹ ਉਨ੍ਹਾਂ ਸਕੂਲਾਂ ਦੀ ਹਾਲਤ ਬਿਹਤਰ ਬਣਾ ਸਕਦੀਆਂ । ਸਾਡੀ ਸਰਕਾਰ ਕੋਲ ਤਾਂ ਪਹਿਲਾਂ ਹੀ ਐਨੇ ਕੰਮ ਹਨ ਕਿ ਉਹ ਉਨ੍ਹਾਂ ਨੂੰ ਚੰਗੀ ਤਰ੍ਹਾਂ

[ਕੰਵਰਾਨੀ ਜਗਦੀਸ਼ ਕੌਰ]

ਨਹੀਂ ਸੰਭਾਲ ਸਕਦੀ। ਮਿਸਾਲ ਦੇ ਤੌਰ ਤੇ ਮੈਂ ਅਰਜ਼ ਕਰਦੀ ਹਾਂ ਕਿ ਬਠਿੰਡੇ ਵਿਚ ਸਕੂਲ ਦੀ Headmistress 9, 10 ਦਿਨ ਤੋਂ ਇਥੇ ਰੁਲਦੀ ਫਿਰਦੀ ਆਪਣੇ ਬਚਿਆਂ ਨੂੰ ਤੇ ਇਕ ਸਾਲ ਦੀ ਬੱਚੀ ਨੂੰ ਛੱਡ ਕੇ ਆਈ ਹੈ। ਉਸ ਦੀ ਹੁਣ ਤਬਦੀਲੀ ਹੋਈ ਹੈ। ਦਰ ਅਸਲ transfer April ਦੇ ਮਹੀਨੇ ਵਿਚ ਪੜ੍ਹਾਈ ਦੇ ਮਹਿਕਮੇ ਦੀ ਹੁੰਦੀ ਹੈ ਤੇ autumn ਵਿਚ ਕਦੇ ਨਹੀਂ ਹੁੰਦੀ। ਅਪ੍ਰੈਲ ਦੀ ਬਜਾਏ ਤਬਦੀਲੀ ਹੁਣ ਅਕਤੂਬਰ ਵਿਚ ਹੋਈ ਹੈ। ਹੁਣ ਤਬਦੀਲੀ ਕਰਨ ਦੇ ਕੀ ਮਾਅਨੇ ਸਨ? ਕੇਵਲ ਪਰੇਸ਼ਾਨ ਕਰਨ ਦਾ ਹੀ ਮਤਲਬ ਹੈ। ਪਰ ਜਦੋਂ ਲੋਕਾਂ ਨੂੰ ਤਕਲੀਫ਼ ਹੁੰਦੀ ਹੈ ਅਤੇ ਜਦੋਂ ਲੋਕ ਚਾਹੁੰਦੇ ਹਨ ਉਦੋਂ ਉਨ੍ਹਾਂ ਨੂੰ ਨਹੀਂ ਤਬਦੀਲ ਕੀਤਾ ਜਾਂਦਾ ਅਤੇ ਉਨ੍ਹਾਂ teachers ਦੇ grievances ਨੂੰ ਕੋਈ ਨਹੀਂ ਸੁਣਦਾ ਤਦ ਉਨ੍ਹਾਂ ਨੂੰ ਤਬਦੀਲ ਨਹੀਂ ਕੀਤਾ ਜਾਂਦਾ। ਬਲਕਿ ਜਦੋਂ ਲੋਕ ਨਹੀਂ ਚਾਹੁੰਦੇ ਉਦੋਂ ਉਨ੍ਹਾਂ ਨੂੰ ਤਬਦੀਲ ਕਰ ਦਿੱਤਾ ਜਾਂਦਾ ਹੈ। ਭਾਵੇਂ ਉਸ ਵੇਲੇ proper time ਵੀ ਨਾ ਹੋਵੇ। ਸਪੀਕਰ ਸਾਹਿਬ, ਟਾਈਮ ਬੋੜਾ ਹੈ ਇਸ ਕਰ ਕੇ ਮੈਂ ਬੋੜਾ ਹੀ ਬੋਲਾਂਗੀ। ਮੈਂ ਕਹਿਣਾ ਚਾਹੁੰਦੀ ਹਾਂ ਕਿ ਸਰਕਾਰੀ ਕੰਮਾਂ ਵਿਚ ਪਹਿਲਾਂ ਹੀ ਬਹੁਤ ਤਰੱਟੀਆਂ ਹਨ। ਹੁਣ ਇਹ Local Bodies ਦੇ ਸਕੂਲਾਂ ਨੂੰ ਲੈ ਰਹੀ ਹੈ ਤਾਂ ਕੀ ਇਹ ਕੰਮ ਸਾਰਾ ਇਸ ਕੋਲੋਂ ਸੰਭਾਲਿਆ ਜਾਵੇਗਾ? ਇਕ hon. Member ਨੇ Treasury Benches ਵਲੋਂ ਤਕਰੀਰ ਕਰਦਿਆਂ ਹੋਇਆਂ ਇਹ ਦਸਿਆ ਸੀ ਕਿ ਜਦੋਂ ਸਰਕਾਰ ਇਨ੍ਹਾਂ ਸਕੂਲਾਂ ਨੂੰ ਅਪਣਾ ਲਏਗੀ ਤਾਂ ਪੜ੍ਹਾਨ ਵਾਲਿਆਂ ਦਾ ਦਿਮਾਗ ਬਹੁਤ ਅੱਛਾ ਹੋ ਜਾਵੇਗਾ। ਉਨ੍ਹਾਂ ਨੇ ਕਿਹਾ ਹੈ ਕਿ ਪੰਦਰਾਂ ਸਾਲਾਂ ਬਾਅਦ ਵੇਖਣਾ ਕਿ ਨਤੀਜਾ ਬਹੁਤ ਚੰਗਾ ਹੋਵੇਗਾ ਪਰ ਉਨ੍ਹਾਂ ਨੇ ਖੋਲ੍ਹ ਕੇ ਨਹੀਂ ਦਸਿਆ ਕਿ ਕੀ ਨਤੀਜਾ ਨਿਕਲੇਗਾ। ਮੈਨੂੰ ਇਹ ਨਹੀਂ ਸਮਝ ਆਈ ਕਿ ਉਨ੍ਹਾਂ ਦਾ ਇਹ ਗੱਲ ਕਹਿਣ ਦਾ ਕੀ ਮਤਲਬ ਸੀ ਕਿ ਜੇਕਰ ਸਰਕਾਰ ਇਨ੍ਹਾਂ ਸਕੂਲਾਂ ਨੂੰ ਆਪਣੇ ਚਾਰਜ ਵਿਚ ਲੈ ਲਵੇਗੀ ਤਾਂ ਪੜ੍ਹਾਉਣ ਵਾਲਿਆਂ ਦੇ ਅਤੇ ਪੜ੍ਹਨ ਵਾਲਿਆਂ ਦੇ ਦਿਮਾਗ ਚੰਗੇ ਹੋ ਜਾਣਗੇ? ਅਤੇ ਜਿਹੜੀ ਗੱਲ ਉਨ੍ਹਾਂ ਨੇ ਹਿੰਦੀ ਅਤੇ ਗੁਰਮੁਖੀ ਪੜ੍ਹਨ ਦੇ ਸਿਲਸਿਲੇ ਦੇ ਬਾਰੇ ਕੀਤੀ ਹੈ ਮੈਂ ਕਹਿੰਦੀ ਹਾਂ ਕਿ ਉਹ ਕੋਈ ਮਾਅਨੇ ਨਹੀਂ ਰਖਦੀ। ਇਹੋ ਜਿਹੇ ਬਗੜੇ ਮੁਲਕਾਂ ਵਿਚ ਹੁੰਦੇ ਆਏ ਹਨ। ਮੁਲਕ ਕਾਇਮ ਰਹਿੰਦੇ ਹਨ ਅਤੇ ਫੈਸਲੇ ਹੁੰਦੇ ਰਹਿੰਦੇ ਹਨ। ਗਲਤੀ ਕਰਨ ਤੇ ਸਰਕਾਰਾਂ ਝੁਕਦੀਆਂ ਵੀ ਰਹਿੰਦੀਆਂ ਹਨ ਅਤੇ ਫੈਸਲੇ ਵੀ ਕਰਦੀਆਂ ਰਹਿੰਦੀਆਂ ਹਨ। ਜਿਹੜੀ ਗੱਲ ਇਹ ਕਹੀ ਗਈ ਹੈ ਕਿ ਟੈਕਸ ਹੋਰ ਵਧਾਏ ਜਾਣ, ਮੈਨੂੰ ਇਹ ਸੁਣ ਕੇ ਬੜਾ ਦੁਖ ਹੁੰਦਾ ਹੈ ਕਿ ਜਨਤਾ ਤਾਂ ਪਹਿਲੇ ਹੀ ਟੈਕਸਾਂ ਦੇ ਭਾਰ ਦੇ ਥੱਲੇ ਦਬੀ ਹੋਈ ਹੈ। ਹੋਰ ਟੈਕਸ ਲਗਾਉਣ ਦਾ ਕੀ ਅਸਰ ਹੋਵੇਗਾ? ਉਸ ਦਾ ਉਲਟਾ ਅਸਰ ਹੋਵੇਗਾ। ਜਨਤਾ ਦਾ ਦਿਲ ਪਹਿਲਾਂ ਹੀ ਕਾਂਗਰਸ ਸਰਕਾਰ ਵਲੋਂ ਖਰਾਬ ਹੋਇਆ ਹੋਇਆ ਹੈ ਅਤੇ ਉਹ ਹੋਰ ਵੀ ਖਰਾਬ ਹੋ ਜਾਵੇਗਾ। ਇਸ ਕਰਕੇ ਮੈਂ ਆਪ ਜੀ ਦੇ ਦੁਆਰਾ ਪੰਜਾਬ ਗੌਰਮਿੰਟ ਨੂੰ ਇਹ ਦਰਖਾਸਤ ਕਰਨੀ ਚਾਹੁੰਦੀ ਹਾਂ ਕਿ ਲੋਕਲ ਬਾਡੀਜ਼ ਦੇ ਸਕੂਲਾਂ ਨੂੰ ਅਪਨਾਉਣ ਦੀ ਬਜਾਏ ਉਨ੍ਹਾਂ ਨੂੰ ਪੈਸੇ ਦੀ ਮਦਦ ਦਿੱਤੀ ਜਾਣੀ ਚਾਹੀਦੀ ਹੈ ਤਾਂ ਜੋ ਉਨ੍ਹਾਂ ਦੀ ਹਾਲਤ ਬਿਹਤਰ ਹੋ ਸਕੇ। ਜੇਕਰ ਕੋਈ ਗ਼ਰੀਬ ਹੋਵੇ ਅਤੇ ਉਸ ਦੀਆਂ financial limitations ਹੋਣ ਤਾਂ ਉਸ ਨੂੰ ਮਦਦ ਦੇਣੀ ਚਾਹੀਦੀ ਹੈ ਨਾ ਕਿ ਉਸ ਦੀ ਪਹਿਲੀ ਤਾਕਤ ਵੀ ਹੜੱਪ ਕਰ ਲਈ ਜਾਣੀ ਚਾਹੀਦੀ ਹੈ। ਜਿਹੜੇ Municipal Committees ਅਤੇ District Boards ਦੇ ਸਕੂਲ ਹਨ ਉਨ੍ਹਾਂ ਨੂੰ ਉਸੇ ਤਰ੍ਹਾਂ ਹੀ ਰਹਿਣ ਦੇਣਾ ਚਾਹੀਦਾ

ਹੈ ਅਤੇ ਸਰਕਾਰ ਦੇ ਵੱਡੇ ਛੋਟੇ ਅਫਸਰਾਂ ਨੂੰ ਉਨ੍ਹਾਂ ਦੀ ਉਨਤੀ ਵਿਚ interest ਲੈਣਾ ਚਾਹੀਦਾ ਹੈ। ਉਨ੍ਹਾਂ ਨੂੰ Local Bodies ਸਕੂਲਾਂ ਨੂੰ ਜਾ ਕੇ ਵੇਖਣਾ ਚਾਹੀਦਾ ਹੈ ਅਤੇ ਪੈਸੇ ਦੀ ਇਸ਼ਟਾਦ ਦੇਣੀ ਚਾਹੀਦੀ ਹੈ। Local Bodies ਦੇ ਅਖਤਿਆਰਾਤ ਨੂੰ ਆਪਣੇ ਹੱਥ ਵਿਚ ਲੈਣ ਨਾਲ ਉਨ੍ਹਾਂ ਸਕੂਲਾਂ ਵਿਚ ਕੋਈ improvement ਨਹੀਂ ਹੋਵੇਗੀ। ਗੌਰਮਿੰਟ ਸਕੂਲਾਂ ਵਿਚ ਵੀ ਤਾਂ ਬਹੁਤ ਸਾਰੀਆਂ ਤਰੁਟੀਆਂ ਹਨ ਉਨ੍ਹਾਂ ਨੂੰ ਵੀ ਤਾਂ ਦੂਰ ਨਹੀਂ ਕੀਤਾ ਜਾ ਰਿਹਾ ਤਾਂ ਫਿਰ Local Bodies ਦੇ ਸਕੂਲਾਂ ਵਿਚ ਇਹ ਕੀ improvement ਕਰ ਸਕੇਗੀ ? ਇਸੇ ਸੰਬੰਧ ਵਿਚ ਮੈਂ ਇਕ ਕੇਸ ਫਰੀਦਕੋਟ ਦਾ ਬਿਆਨ ਕਰਨਾ ਚਾਹੁੰਦੀ ਹਾਂ। ਉਥੇ ਸਕੂਲ ਦੀਆਂ ਅਠਵੀਂ ਜਮਾਤ ਦੀਆਂ ਬੀਬੀਆਂ ਨੂੰ ਪਹਿਲੇ ਨੌਮੀਂ ਜਮਾਤ ਚਾੜ੍ਹ ਕੇ ਮੁੜ ਥੱਲੇ ਕਰ ਦਿੱਤਾ। ਲੜਕੀਆਂ ਦਾ ਦਿਲ ਐਨਾ ਟੁੱਟ ਗਿਆ ਹੈ ਕਿ ਉਹ ਪੜ੍ਹਨਾ ਛੱਡ ਕੇ ਖੁਦਕੁਸ਼ੀ ਕਰਨ ਨੂੰ ਫਿਰਦੀਆਂ ਹਨ। ਇਸ ਪਰਕਾਰ ਦੀਆਂ ਬਹੁਤ ਸਾਰੀਆਂ ਤਕਲੀਫਾਂ ਜਨਤਾ ਨੂੰ ਹਨ। ਉਨ੍ਹਾਂ ਤਕਲੀਫਾਂ ਨੂੰ ਦੂਰ ਕਰਨ ਦੀ ਬਜਾਏ ਸਕੂਲਾਂ ਨੂੰ ਆਪਣੇ ਮਾਤਹਿਤ ਕਰਨ ਨਾਲ ਕੋਈ ਫਾਇਦਾ ਨਹੀਂ ਹੋਵੇਗਾ। ਇਨ੍ਹਾਂ ਲਫਜ਼ਾਂ ਨਾਲ ਮੈਂ ਅਪਣੀ ਸਪੀਚ ਖਤਮ ਕਰਦੀ ਹਾਂ।

ਵਿਜੇ ਸੰਤੀ (ਸ਼੍ਰੀ ਮੋਹਨ ਲਾਲ) : ਸਪੀਕਰ ਸਾਹਿਬ, ਬਹੁਤ ਸੇ ਮੇਰੇ ਭਾਈ ਐਰ ਬਹਿਨੀਂ ਨੇ, ਜਿਨ੍ਹਨੋਂ ਇਸ ਬਹੁਤ ਸੇ ਹਿਸ਼ਾ ਲਿਆ, ਗਵਰਨਮੈਂਟ ਕੇ ਇਸ ਫੈਸਲੇ ਕੀ ਸਰਾਹਨਾ ਕੀ ਹੈ ਜੋ ਕਿ ਲੋਕਲ ਬਾਡੀਜ਼ ਕੇ ਸਕੂਲਾਂ ਕੋ ਲੇਨੇ ਕੇ ਲਿਯੇ ਸਰਕਾਰ ਨੇ ਕਿਆ ਹੈ। ਮੈਂ ਬਹੁਤ ਤਫਸੀਲ ਕੇ ਸਾਥ ਇਸ ਹਿਸਟਰੀ ਮੇਂ ਜਾਨਾ ਨਹੀਂ ਚਾਹੁਤਾ, ਨ ਹੀ ਸ਼ਾਯਦ ਜ਼ਰੂਰਤ ਹੋ ਇਸ ਬਾਤ ਕੀ। ਆਪ ਜਾਨਤੇ ਹੈਂ ਕਿ ਲੋਕਲ ਬਾਡੀਜ਼ ਕੇ ਸਕੂਲਾਂ ਕੋ ਟੇਕ ਓਵਰ ਕਰਨੇ ਕੇ ਪ੍ਰਸ਼ਨ ਕੇ ਸਾਥ ਪੁਰਾਨੀ ਹਿਸਟਰੀ ਸੰਬੰਧ ਰਖਤੀ ਹੈ। ਲੋਕਲ ਬਾਡੀਜ਼ ਕੇ ਸਕੂਲਾਂ ਕੇ ਜੋ ਐਂਪਲਾਇਜ਼ ਥੇ ਤਨ ਕੀ ਤਰਫ ਸੇ ਇਸ ਤਰ੍ਹ ਕੇ representation ਹੋਤੇ ਰਹੇ ਹੈ ਐਰ ਆਪ ਕੋ ਯਾਦ ਹੋਗਾ ਕਿ ਤਨ ਕਾ ਕਲਮੀਨੇਟਿੰਗ ਪ੍ਰਾਯੰਟ ਪਿਛਲੇ ਸਾਲ ਆਯਾ ਜਬ ਕਿ ਪੰਜਾਬ ਲੇਜਿਸਲੇਟਿਵ ਕੌਂਸਿਲ ਕੇ ਦੋ ਮੈਂਬਰ ਸਾਹਿਬਾਨ ਨੇ, ਜੋ ਕਿ ਲੋਕਲ ਬਾਡੀਜ਼ ਕੇ ਟੀਚਰਜ਼ ਕੇ ਨੁਮਾਇੰਦੇ ਚੁਨੇ ਹੁਏ ਹੈ, ਚੰਡੀਗੜ੍ਹ ਮੇਂ ਮੁਖ਼ਹੜਤਾਲ ਕਰ ਦੀ। ਤਸ ਵਕਤ ਜੈਸਾ ਕਿ ਆਪ ਜਾਨਤੇ ਹੈਂ, Central Government ਕੇ Education Minister ਸਾਹਿਬ ਕੋ ਮੀ ਇਸ ਮੇਂ ਸਦਾਖਲਤ ਕਰਨੀ ਪੜੀ ਐਰ ਤਨ ਕੀ ਮੌਜੂਦਗੀ ਮੇਂ ਹਮਾਰੇ ਚੀਫ਼ ਮਿਨਿਸਟਰ ਸਾਹਿਬ ਐਰ local bodies ਕੇ representatives ਕੇ ਦਰਮਿਆਨ ਗਲਬਨ 9-10-1956 ਕੋ ਏਕ meeting ਹੁਈ ਜਬ ਕਿ ਤਨ ਕੇ ਸਾਥ ਕੁਝ ਫੈਸਲੇ ਹੁਏ ਥੇ। ਤਨ ਮੇਂ ਸੇ ਸਬ ਸੇ ਜ਼ਰੂਰੀ ਫੈਸਲਾ ਯਹ ਥਾ ਕਿ local bodies ਕੇ teachers ਕੋ 1-4-53 ਕੋ ਜੋ Government teachers ਕੇ grades ਥੇ, ਵੇ ਦਿਏ ਜਾਏ। ਇਸ ਕੇ ਅਲਾਵਾ ਇਸੀ ਚੀਜ਼ ਕੇ ਸਾਥ ਸੰਬੰਧ ਰਖਨੇ ਵਾਲੇ ਕੁਝ ਐਰ ਮੀ ਫੈਸਲੇ ਕਿਯੇ ਗਏ ਥੇ। ਤਨ ਫੈਸਲੇ ਕੇ ਮੁਤਾਬਿਕ ਆਪ ਅੰਦਾਜ਼ਾ ਲਗਾ ਸਕਤੇ ਹੈ ਕਿ ਏਕ ਬਹੁਤ ਮਾਰੀ ਬੋਲ਼ ਏਕ heavy financial liability ਥੀ ਜੋ ਕਿ State Government ਕੋ ਅਪਨੇ ਜ਼ਿੰਮੇ ਲੇਨੀ ਪੜੀ। ਯਹ ਗਲਬਨ 57 ਲਾਖ ਕੇ ਕਰੀਬ ਏਕ ਰਕਮ ਥੀ। ਤਸ ਫੈਸਲੇ ਪਰ ਅਮੀ ਅਮਲ ਦਰਾਮਦ ਮੀ ਨਹੀਂ ਹੁਆ ਥਾ ਕਿ ਕੁਝ ਐਰ agitation ਸ਼ੁਰੂ ਹੋ ਗਈ। ਤਸ ਕੇ ਬਾਦ Central Government ਕੇ Education Minister ਕੋ ਫਿਰ ਇਸ ਮੇਂ ਸਦਾਖਲਤ ਕਰਨੀ ਪੜੀ ਐਰ ਫਿਰ ਏਕ ਕਾਂਫਰੇਂਸ ਹੁਈ—ਏਕ meeting ਹੁਈ ਜਿਸ ਮੇਂ ਯਹ ਫੈਸਲਾ ਹੁਆ ਕਿ local bodies ਕੇ ਜੋ schools ਹੈ ਵੇ

[वित्त मंत्री]

State Government take over कर ले । चुनावों की उसी फैसले के मुताबिक जुलाई के महीने में गवर्नमेंट की तरफ से यह फैसला किया गया कि **local bodies** के स्कूल **take over** कर लिए जाएं । पहले तो कुछ और फैसला हुआ था लेकिन अब जो फैसला हुआ वह यह था कि जो **local bodies** के स्कूलों के **teachers** हैं उनको वही **grade** दिये जाएं जोकि **Government schools** के **teachers** को हम देते हैं । तो इस तरह से कितनी जिम्मेदारी गवर्नमेंट ने अपने ऊपर ली और कितना **financial** बोझ हमारे **State Exchequer** पर पड़ता है, इस सम्बन्ध में मुस्तसरीतौर पर आपको अर्ज करना और हाउस को **confidence** में लेना मैं जरूरी और मुनासिब समझता हूँ ।

Local bodies के जो **schools** इस वक्त **government** ने **take over** किए हैं उन की तादाद 10,092 है । और इन स्कूलों में जो **local bodies** के **employees** हैं उन में 28,000 के करीब **teachers** हैं, 2,000 के करीब **clerks** हैं और 30,000 के करीब **class IV employees** की तादाद है । इन पर इस साल जो खर्च होगा उसका अन्दाजा हमने **Supplementary Estimates** में दिया हुआ है जो कि 2,05,10,900 रुपया है । इस में से 1,28,07,300 रुपया जो हम ने अपने बजट में **local bodies** के स्कूलों को **grant** की शकल में देने के लिये पास किया था, **unspent** पड़ा है । बहस के दौरान में चौधरी सुमेर सिंह जी ने एक बात कही और मैं समझता हूँ कि उस का जवाब भी इसी के साथ दे दूँ । उन्होंने कहा कि यह जो इतनी बड़ी **saving Government** ने कर ली है यह एक **bad budgeting** है । उन्होंने कहा कि अभी साल खत्म भी नहीं हुआ और एक लाख 28 हजार से ज्यादा की रकम की **Government** ने अपने खजाने में बचत भी कर ली । लेकिन शायद उन्होंने इस बात की तरफ ध्यान नहीं दिया कि यह **saving** उसी बजट अलाटमेंट में से है जो कि हमने **local bodies** के स्कूलों के लिये **aid** के तौर पर रखी हुई थी । गालबन तीन करोड़ की वह सारी रकम थी । उस में से वह रकम जो इस वक्त तक हम **local bodies** को **aid** के तौर पर दे चुके हैं, उस को निकाल कर यह 1,28,07,300 रुपए की रकम हमारे पास बकाया है जो कि अगर इन **schools** को **take over** न किया जाता तो साल के बाकी हिस्से में **grant-in-aid** की शकल में दी जाती । सो आप खुद ही बताएं कि यह कैसी **bad budgeting** है ? **Bad budgeting** का तो यहां सवाल ही पैदा नहीं होता । शायद राय्नी साहिब ने इस तरफ ध्यान नहीं दिया । तो जो 2,05,10,900 रुपए का खर्च इस स्कीम पर इस साल होने वाला है यह 1,28,07,300 की रकम उस में शामिल है । इस के साथ ही 40,63,400 रुपए की **contribution** हमने **local bodies** से लेनी है । 21,21,650 रुपए की रकम फीसों की शकल में **realize** होने की उम्मीद है । इस तरह से कुल मिला कर 158.92 लाख रुपया बनता है जो हमें इन **resources** के जरिए मिलना है । बाकी 15 लाख के करीब

कुछ gap रहता है जो कि हमने इस साल अपने resources से खर्च करना है। लेकिन इस से भी जरूरी बात जिस के लिये मैं मेम्बर साहिबान को confidence में लेना चाहता हूँ वह यह है कि जो जिम्मेदारी, जो बोझ हमारे ऊपर आइन्दा सालों में पड़ना है वह एक बहुत बड़ी रकम है। वह यह है कि इस स्कीम पर अगले साल जो हमारे Exchequer को बरदाश्त करनी पड़ेगी वह 524.77 लाख के करीब की एक भारी रकम है।

मौलवी अब्दुल गनी डार : On a point of information, Sir. स्पीकर साहिब, जो बात राव साहिब ने अपनी स्पीच में कही थी वह यह है कि बजट में यह दिखाया गया है कि इस स्कीम पर कुल 2,05,10,900 रुपया खर्च होगा और बताया गया है कि इस में से 1,28,07,300 रुपया ऐसा है जो कि बजट में से ही पूरा किया जाएगा

अध्यक्ष महोदय : राव साहिब आप के पीछे ही बैठे हैं। उन्होंने तो कोई एतराज नहीं किया। आप क्यों उतावले हुए जाते हैं? (Rao Sahib is sitting just behind the hon. Member. He has not raised any objection. Why is the hon. Member getting impatient?)

मौलवी अब्दुल गनी डार : स्पीकर साहिब, मैं उम्मीद करता हूँ कि आप मुझे यह information हासिल करने देंगे। तो मैं यह कह रहा था कि इस तरह 76 लाख से कुछ ज्यादा की रकम बनती है जो खुद गवर्नमेंट ने meet करनी है। लेकिन इस सफे पर (Page 5 of the Supplementary Estimates) आपने चालीस लाख 63 हजार चार सौ, 21 लाख 21 हजार 650, और 24 लाख 22 हजार 730 की तीन रकमें दिखाई हैं जिन का मोजान 86 लाख सात हजार और 780 बनता है। इस तरह से राव सुमेर सिंह ने कहा था कि एक तरफ तो आप 77 लाख के करीब का gap बताते हैं और दूसरी तरफ 86 लाख का estimate दिखाते हैं, यह गलत budgeting है।

वित्त मंत्री : स्पीकर साहिब, यह तो इन के अपने दिमाग से निकली हुई चीज है। राव साहिब ने इस तरह नहीं बयान किया था। अगर आप जानना ही चाहते थे तो वैसे ही पूछ लें। राव साहिब का सहारा लेकर इस का जवाब लेने की क्या जरूरत पड़ गई थी। अगर आप को समझ नहीं आया तो मैं आप को वैसे भी समझा सकता था। (Interruptions) (Maulvi Abdul Ghani Dar rose to speak.)

Mr. Speaker : Order, order. I do not permit any more interruptions. The Finance Minister will have his say.

वित्त मंत्री : तो स्पीकर साहिब, मैं यह अर्ज कर रहा था कि अगले साल local bodies के स्कूलों को take over करने से जो हमारा additional expenditure होगा वह 524.77 लाख के करीब होगा। इस में अगर हम जो grant-in-aid local bodies के स्कूलों को दे रहे हैं वह, local bodies का contribution, Centre का contribution और fees वगैरह के resources को एक तरफ pool कर लें तो भी यह 421 लाख के करीब रकम बनती है। फिर भी 103 लाख के करीब का gap बाकी रह जाता है। तो इस फैसले को implement करने के लिये यह सारा जिम्मेदार State Government ने लेनी

[वित्त मंत्री]

है। तो इस तरह से आप अन्दाज़ा लगा सकते हैं कि कितनी भारी financial जिम्मेदारो आपकी Government ने अपने ऊपर ली है। लेकिन इस के बावजूद भी हमने यह महसूस किया है कि यह एक जरूरी कदम है और एक फायदे का कदम है जो कि उठाया गया है और मैं उन मेम्बर साहिबान का जिन्होंने इस फैसले की सराहना की है, धन्यवाद करता हूँ।

श्री सुमेर सिंह : क्या मैं दरियाफ्त कर सकता हूँ कि 24,22,730 रुपये की Central Government से contribution आ गई है या नहीं ?

वित्त मंत्री : अगर आनरेबल मेम्बर साहिब उस को गौर से पढ़ने की कोशिश करते तो शायद यह सवाल न करते। उसमें लिखा है 'expected contribution'. Expected का मतलब यह नहीं कि मिल गई है। इस का मतलब यह है कि आशा है, उम्मीद है कि Govt. of India से इस मकसद के लिये मिलेगी। इसका मतलब यह नहीं कि हमारे खजाने में आ गई। Expected के मायने expected हैं। आप समझ लेते तो शायद न पूछते..... (Interruptions)

Mr. Speaker : Order, order.

वित्त मंत्री : मैं यह अर्ज कर रहा था कि यह एक बहुत देरीना मांग थी। Local bodies के स्कूलों के हालत बेहतर बनाया जाए और उन के teachers की demands को meet किया जाये। इसलिये यह justifiable ही था कि उन को take over कर लिया जाता। चूंकि मेम्बर साहिबान ने इस step की काफी तारीफ़ की है, इसलिये इस point पर अब मैं और ज्यादा कहने की जरूरत महसूस नहीं करता। सिर्फ़ चन्द एक बातें हैं जो कि शकूक की शकल में यहां कही गई हैं। सिर्फ़ उन्हीं का जवाब देने तक मैं अपने आप को महदूद रखूंगा। पहले तो बहुत सारे मेम्बर साहिबान ने इस बात पर शंका की है कि इन teachers को जो seniority मुकर्रर होगी गवर्नमेंट employees के साथ, उस में किसा किस्म को कोई बेइनसाफी न हो। यह है शंका जो काफी मेम्बर साहिबान ने यहां पर ज़ाहिर की है। Seniority fix करना कोई बहुत आसान काम नहीं है लेकिन इस वक्त Seniority fix करने के लिये जो गवर्नमेंट ने फैसला किया है—मैं इस वक्त की बात करता हूँ—यह District-wise मुकर्रर की जायेगी और district level पर की जायेगी (एक मेम्बर : district-wise को ज़रा explain करें)। इस का मतलब dictionary निकाल कर देख लें। तो गवर्नमेंट ने कोई विचार नहीं किया और न ही इस वक्त इस ने ऐसा कोई फैसला ही किया है कि इन services को Provincial services के साथ integrate किया जाये। एक और बात भी इस के साथ ही मैं वाज़ेह कर देना जरूरी समझता हूँ क्योंकि यह काफी अहम मसला है और इस में काफी तरदद करना है और department के कई आदमी इस काम में लगे भी हुए हैं और तेज़ी के साथ काम कर रहे हैं लेकिन हो सकता है कि कुछ और वक्त इन के grade वगैरह revise करने में

लग जाये। इसलिये जो **payment** वगैरह उन को अगले महीने से होगी वह उन को **District Boards** और **Municipal committees** के ही **rates** के मुताबिक होगी यानि उन्हीं **rates** पर होगी जिन **rates** से वे पहले अपनी तनखाहें **draw** करते थे। मैं इसलिये यह कहना जरूरी समझता हूं ताकि **local bodies** के जो **teachers** हैं उन के मन में कोई शंका पैदा न हो जाये। इन को यह तनखाहें उन्हीं **rates** पर मिलेंगी जब तक यह **work out** हो कर के पूरी तरह फैसला नहीं हो जाता। बाद में जो उन के **arrears** होंगे वह तमाम उन को मिल जायेंगे इस बात की उन्हें तसल्ली रखनी चाहिये। (एक मੈम्बर : पुराने **arrears** के मुताल्लिक भी बता दें)। पुराने **arrears** के मुताल्लिक भी मैं यह अर्ज कर दूं कि पुराने **arrears** की **payment** गवर्नमेंट के **funds** से नहीं हो सकती। यह **payment** तो उन को होगी उन्हीं **Local Bodies** से जिन के वे **employees** थे। यह उन की जिम्मेदारी है। हां यह अलग बात है कि गवर्नमेंट अपने असरोर सूख से **instructions** जारी कर के उन को **arrears** उन से दिलाने का यत्न करे उन से जिन के कि वह **employees** थे। इस से ज्यादा न तो कोई **justification** ही हो सकती है और न ही कुछ और हो सकता है। जायज बात भी तो यही है कि जिन **local bodies** के वे पुराने **employees** हैं, वे ही उन्हें अपने **exchequer** से उनकी तनखाहें दें।

फिर हम ने यह फैसला किया है कि **local bodies** की **contribution** जो होनी है वह उन के **present funds** में से जिन में से कि खर्च उन्होंने करना है, वह हम ले लें। जहां तक इस साल का ताल्लुक है उस के लिये **position** बिल्कुल वाजेह है कि **local bodies** ने अपने स्कूलों में **education** देने के सिलसिले में जो **funds** रखे हुए हैं उन में से हम ने सिर्फ उतने ही बजट के **funds** मांगे हैं जो इन चार पांच महीनों के लिये बाकी हैं। उन्होंने बजट में **provision** रखी हुई है। इस में किसी किस्म की **unjustification** या ना इनसाफी का सवाल ही नहीं उठता। आइंदा के लिये भी हम ने यह फैसला किया है कि उन के बजट में से इसी हद तक **contribution** ली जाये। यह कोई ना इनसाफी की बात नहीं। **Local bodies** को खास और काफी जिम्मेदारी **education** देने की है। **Local bodies** इस **basis** पर अपने **tax** वगैरह **realize** भी करते हैं। जहां तक **District Boards** का ताल्लुक है उन का तो बहुत **important** काम **education** का देना है और इसलिये जो **taxes** की **realization** वगैरह होती है उस का बहुत सा हिस्सा **education** पर सर्फ होता है। इसलिये हम जब कि जिम्मेवारी **local bodies** को अपने ऊपर ले रहे हैं तो यह लाजमी हो जाता है कि जो रुपये उन के इस साल के बजट में इस मद पर खर्च करने के लिये रखे हुए हैं हम उन की माँग **local bodies** से करें।

[वित्त मंत्री]

फिर यह भी शक जाहिर किया गया है कि यह **funds** देने की कानूनी तौर पर जिम्मेदारी कहां तक **local bodies** की है। एक मैम्बर साहिब ने तो यह भी कहा है कि वे इसे देने से इन्कार भी कर सकती हैं। मैं उन्हें बता देना चाहता हूं कि ऐसी बात नहीं हो सकती है। हम ने अपने कानूनी मशीनों से सलाह कर ली है और उन का कहना है कि हम कानूनी तौर पर उन से यह मांग कर सकते हैं। हमें जो रायें मिली हैं उस के मुताबिक हमें कोई दिक्कत इस काम में आने वाली नहीं है। (एक मैम्बर : **Transfers** के बारे भी बतायें) मैं वह भी अर्ज करूंगा ।

एक बात और कही गई थी । **Private** स्कूलों के मुताल्लिक बहुत कुछ भाइयों ने कहा उन को **take over** करने के लिये। मैं उन्हें कहना चाहता हूं कि यह कोई बहुत आसान मसला नहीं है। इस **controversial** मसले के मुताल्लिक इस **demand** के सिलसिले में मुझे न कुछ कहना चाहिये और न ही कुछ कहना मुनासिब है। इसलिये मैं अपनी राय इस सिलसिले में इस वक्त देना मुनासिब नहीं समझता। यह एक बहुत **important policy** का **matter** है और मुझे **supplementary demands** के सिलसिले में जवाब देते हुए इस का कुछ हवाला देना मुनासिब मालूम नहीं होता। इसलिये जब बजट सेशन में जब किसी वक्त कोई ऐसा मसला उठाया जायेगा तो जो कुछ भी इस बारे में गवर्नमेंट की **policy** होगी वह बयान कर दी जायेगी। एक बात संत साधू सिंह जी ने कही थी। उन की शंका थी कि इस वक्त कई ऐसी **local bodies** हैं जिन्हें गवर्नमेंट की तरफ से बहुत मदद मिलती है यानी **education** के लिये वे जो अपना बजट रखती हैं उस का 80 फीसदी के करीब हिस्सा उन्हें गवर्नमेंट की तरफ से मिलता है और वे अपने **funds** से 20 per cent या इस के करीब खर्च करती हैं। तो क्या हम ने जो **funds local bodies** से वसूल करने हैं वह क्या यह सारी रकम ही होगी जो **education** की मद के लिये उन के बजट में रखी जाती है या जो उन का हिस्सा उस में होता है वही लेनी है। तो मैं इस सिलसिले में अर्ज कर दूँ कि गवर्नमेंट का फैसला यह है कि **local bodies** ने अपने **funds** से आने बजट में इस मद के सिलसिले में जितनी **provision** की हुई है सिर्फ उस हद तक हम उन से मांग करें। यानी **grant-in-aid** जो हम **local bodies** को देते हैं वह इस में नहीं होगी। सिर्फ उतनी ही मांग की जायेगी जितनी कि वह अपने **funds** से **allot** करते हैं। तो और कोई खास **material point** तो ऐसा रहा नहीं जिस का जवाब देना मेरे लिये जरूरी हो। बाकी मैं इस वक्त **general policy** की बात नहीं कर रहा। इस वक्त जो **specific issue** है, उस के मुताल्लिक गवर्नमेंट की जो **position** है वहां अर्ज कर रहा था। इस वक्त **general issues** का **raise** करना या जवाब देना मुनासिब नहीं है, **general discussion of Budget** के वक्त इस का जवाब देंगे। (विघ्न) तो मैं अर्ज कर रहा था **local bodies schools** को लेने का जो कदम उठाया गया है यह एक **important** कदम

हैं और इन स्कूलों के 30,000 teachers के lot को सुधारने को गज से उठाया गया है। वैसे यह सरकार पर एक बड़ी भारी liability है। इसलिये मैं आशा करता हूँ कि आप इस demand को मुतफिका तौर पर पास करेंगे।

Mr. Speaker : Question is—

That a supplementary sum not exceeding Rs. 77,03,600 be granted to the Governor to defray the charges that will come in course of payment for the year ending 31st March, 1958, in respect of 37—Education.

The motion was carried.

FAMINE

Mr. Speaker : Question is—

That a supplementary sum not exceeding Rs. 2,00,000 be granted to the Governor to defray the charges that will come in course of payment for the year ending the 31st March, 1958, in respect of 54—Famine.

The motion was carried.

APPROPRIATION TO THE CONTINGENCY FUND

Mr. Speaker : Question is—

That a supplementary sum not exceeding Rs. 50,00,000 be granted to the Governor to defray the charges that will come in course of payment for the year ending the 31st March, 1958, in respect of 85—B—Appropriation to the Contingency Fund.

The motion was carried.

GENERAL ADMINISTRATION

Mr. Speaker : Question is—

That a supplementary sum not exceeding Rs. 10 be granted to the Governor to defray the charges that will come in course of payment for the year ending the 31st March, 1958, in respect of 25—General Administration.

The motion was carried.

CIVIL WORKS

Mr. Speaker : Question is—

That a supplementary sum not exceeding Rs. 10 be granted to the Governor to defray the charges that will come in course of payment for the year ending the 31st March, 1958, in respect of 50—Civil Works.

The motion was carried.

CAPITAL ACCOUNT OF CIVIL WORKS OUTSIDE THE REVENUE ACCOUNT

Mr. Speaker : Question is—

That a supplementary sum not exceeding Rs. 10 be granted to the Governor to defray the charges that will come in course of payment for the year ending the 31st March, 1958, in respect of 81—Capital Account of Civil Works outside the Revenue Account.

The motion was carried.

Mr. Speaker : Before the House is adjourned I would like to take the sense of the House with regard to the discussion of the Appropriation Bill on the Supplementary Estimates (Ist instalment). If the House agrees, the Bill be discussed for one hour and the rest of the time be devoted to other legislative business.

Hon. Members : Agreed.

Mr. Speaker : Then the Vidhan Sabha will meet tomorrow the 29th October, 1957, at 12 noon and adjourn at 7 P.M.

(The Sabha then adjourned till 12 noon on Tuesday, the 29th October, 1957.)

ANNEXURE

(See foot note at page 72 of this Debate)

CLOSURE TO DHARDEO DISTRIBUTARY ON SUBRAON BRANCH

473. Sardar Atma Singh : Will the Minister for Irrigation and Power be pleased to state—

- (a) whether the Dhardeo Distributary of the Subraon Branch, district Amritsar, remained closed during the current year ; if so, for what period and the reasons therefor ;
- (b) the steps so far taken to check such closures in future ;
- (c) the total area of land irrigated on the Subraon Branch during the year 1956-57 and 1957-58 ?

Sardar Gian Singh Rarewala :—(a) Yes. The period is given in the enclosed statement.

(b) The closures were due to annual closure and flood closures.

(c) (i) 1956-57 ..2,47,451 acres.

(ii) 1957-58 .. figures not available.

Dates when Dhardeo Distributary remained closed during the current year

April	.. Whole month.
May	.. 1st and 2nd, 17th to 18th and 20th
June	.. 1st and 2nd
July	.. 14th, 15th, 21st, 25th, 26th, 27th, 28th, 29th and 31st
August	.. 2nd to 5th, 13th and 14th, 16th to 23rd, 26th to 30th
September	.. 4th, 5th and 6th, 15th and 16th, 22nd
October	.. 16th to 21st

CHIEF MINISTER'S FLOOD RELIEF FUND

494. Sardar Atma Singh : Will the Chief Minister be pleased to state—

- (a) the total amount collected for the Chief Minister Flood Relief Fund in the erstwhile Pepsu State during the year 1955-56 with the sources of collection ;
- (b) the total amount spent so far out of the said fund for the said purpose with the details thereof ;
- (c) the balance of the said fund handed over by the erstwhile Pepsu Government to the Punjab Government after 31st October, 1956 ?

Sardar Partap Singh Kairon : (a) Amount collected from 7th October, 1955 to 31st March, 1956 was Rs 6,12,049-7-6 and Rs 6,68,158-2-0 upto 31st October, 1956.

Collections were made from the public including Government employees in the erstwhile Pepsu State.

(b) Amount spent upto 31st March, 1956 was Rs 5,20,297-8-6 and upto 31st October, 1956 was Rs 6,68,158-2-0. Details are enclosed herewith.

(c) Nil.

Annexure A

Detail of expenditure out of the erstwhile Pepsu Chief Minister's Flood Relief fund

Page of the Cash Book	Date	To whom paid	Amount		
			Rs.	A.	P.
6	17th October, 1955	Dr. Khushdeva Singh, T. B. officer, Patiala as advance for flood relief purposes	1,500	0	0
		Ditto	5,000	0	0
		Paid to Kasturba Sewa Mandir, Rajpura	5,000	0	0
11	21st October 1955	Paid to Shri Ranbir Singh on account of flood relief, Patiala	100	0	0
20	28th October, 1955	Paid to Bibi Amatusalam Kasturba Sewa Mandir for preparing clothes for children	5,000	0	0
23	30th October, 1955	Advance for Flood Relief to Flood Sufferers—Paid to—			
		Deputy Commissioner, Patiala ..	15,000	0	0
		Deputy Commissioner, Sangrur ..	15,000	0	0
		Deputy Commissioner, Bhatinda ..	15,000	0	0
		Deputy Commissioner, Kapurthala ..	15,000	0	0
		Paid to Shri Des Raj, Advocate Mansa as advance for relief to the flood sufferers	5,000	0	0
26	2nd November, 1955	Paid to Deputy Commissioner, Patiala	3,000	0	0
		Deputy Commissioner, Sangrur ..	3,000	0	0
		Deputy Commissioner, Bhatinda ..	3,000	0	0
		Deputy Commissioner, Kapurthala ..	3,000	0	0
28	3rd November, 1955	Paid to Giani Ratan Singh Nabha Gate, Patiala by way of flood relief	50	0	0
32	5th November, 1955	Paid to Shri Nauhar Chand, Patiala as advance for relief of Flood Sufferers	5,000	0	0
		Paid to S. D. O. Jind as advance for the relief of flood sufferers	2,000	0	0
35	7th November, 1955	Paid to Shri Jai Krishan, of Barwala as advance for flood relief measures	5,000	0	0
39	10th November, 1955	Paid to S. Karora Singh, of V. Maliwala by way of flood Relief	500	0	0

Page of the Cash Book	Date	To whom paid	Amount
			Rs As p
39	10th November, 1955—concl'd	Paid to S. Karora Singh, President Flood Relief Committee, Sohna for Providing relief to Flood-stricken persons of Sohna and adjoining areas	2,500 0 0
		Paid to S. Ranjit Singh of V. Nainwal as a way of flood relief	500 0 0
		Paid to Kasturba Sewa Mandir, Rajpura as advance	10,000 0 0
		Ditto	2,500 0 0
41	11th November, 1955	To Government College, Malerkotla, for providing relief to the Flood-stric- ken students	700 0 0
		To Ripudaman College, Nabha-	2,500 0 0
		To Bikram College of Commerce, Patiala	100 0 0
		To Rajindra College, Bhatinda ..	1,100 0 0
		To Government College for Women, Patiala	100 0 0
		To Ranbir College for Boys, Sangrur	4,000 0 0
		To Ranbir College for Women, Sangrur	200 0 0
		To Randhir Collge, Kapurthala ..	4,000 0 0
		To Brijindra College, Faridkot ..	3,000 0 0
		To Mohindra College, Patiala ..	3,500 0 0
		To Ayurvedic College, Patiala ..	150 0 0
		To Medical Cclge, Patiala ..	650 0 0
42	11th November, 1955	Shri Tarlok Chand, General Secretary, City Congress, Malerkotla	500 0 0
86	19th November, 1955	Paid to Genl. Shivdev Singh, President, Indian Red Cross Society, Patiala Branch for providing Relief to Flood Sufferers	500 0 0
91	22nd November, 1955	Bank Commission on Cheques received	50 0 0
95	25th November, 1955	Paid to Shri Harchand Singh, M.L.A., for providing Razais to Flood stricken Harijans & poor in Patiala Division	4,600 0 0

Page of the cash Book	Date	To whom paid	Amount
			Rs. As. P.
95	25th November, 1955—concl'd	Paid to Genl. Manager Shri Yad- windra Pooran Anathalya, Patiala as advance for maintenance of Anathalya	500 0 0
		Paid to Shri Gurdev Singh of Nainwala by way of flood relief	200 0 0
100	26th November, 1955	Paid to the Principal, Govt. College, Malerkotla as advance for extending relief to the flood-stricken students	100 0 0
		Paid to the Principal, Ramgarhia College, Phagwara	1,000 0 0
101	28th November, 1955	Paid to Pt. Bachan Singh of Ghanaur Kalan by way of flood relief	500 0 0
		Paid to Shri Kartar Singh of V. Dangash	300 0 0
		Paid to Shri Niranjana Singh through Deputy Commissioner, Bhatinda	100 0 0
		Paid to Shri Achhra Singh, Advocate, Bassi, for extending relief to flood sufferers	5,000 0 0
117	3rd December, 1955	A cheque for Rs 11 received from Home Minister, Himachal Pradesh on 19th October, 1955 was returned to him for correction but he did not send back the cheque	11 0 0
121	5th December, 1955	Paid to Shri Ram Saran Chand Mittal, Convener, Bharat Sewak Samaj as advance	15,000 0 0
		Shri Inder Singh, Village Maur by way of flood relief	500 0 0
		Shri Jagdish Chand of Sangrur	500 0 0
		Shri Om Dutt, Student VIII Class, Govt. High School, Moonak	10 0 0
125	8th December, 1955	Paid to Deputy Commissioner, Patiala as advance for providing relief to flood sufferers	20,000 0 0
		To Deputy Commissioner, Sangrur	25,000 0 0
		To Deputy Commissioner, Bhatinda	25,000 0 0
		To Deputy Commissioner, Kapurthala	20,000 0 0
		Paid to Kasturba Sewa Mandir, Raj- pura as advance for providing relief to flood sufferers	15,000 0 0
		Paid to S. Prem Singh Prem, Dy. Minister, Patiala as advance for providing relief to flood sufferers	5,000 0 0

Page of the Cash Book	Date	To whom paid	Amount
			Rs As P
115	8th December, 1955—concl'd	Paid to S. Harchand Singh, M.L.A. as advance for providing relief to flood- stricken people	100 0 0
127	9th December, 1955	Paid to S. Devinder Singh M.L.A. as advance for providing relief to flood sufferers	3,000 0 0
		Paid to S. Joginder Singh President, Khalsa High School Bakhahgarh as advance for providing relief to School students	7,500 0 0
		Paid to S. Harchand Singh M.L.A., as advance for providing relief to flood stricken people	2,000 0 0
129	10th December, 1955	Paid to Hakim Baboo Ram of Nabha by way of flood relief	500 0 0
		Paid to Pt. Brahmanand Village Bithwara, Tehsil Narwana by way of flood relief	200 0 0
133	12th December, 1955	Paid to Shri Manmohan Singh Stu- dent of 8th Class, Dhudiwal— Khalsa High School Patiala by way of relief	15 0 0
134	13th December, 1955	Paid to Shri Hans Raj M. L. A. for providing relief to Flood stricken people in Phagwara	4,000 0 0
144	17th December, 1955	Paid to the Principal Mohindra College Patiala for extending relief to the flood stricken students	500 0 0
		Paid to Dr. Khushdeva Singh T. B. Officer Patiala as advance for ex- tending relief to flood stricken	1,000 0 0
146	20th December, 1955	Paid to Shri Jai Krishan Joshi Barnala as advance for providing relief to flood stricken people	2,000 0 0
		Paid to Shrimati Gorli widow of Sanwal Harijan of Village Sakrali Tehsil Mohindergarh by way of flood relief	300 0 0
		Paid to Deputy Commissioner Kapur- thala for providing relief to flood stricken people	15,000 0 0
148	23rd December, 1955	Paid to S. Ajit Singh, M.P. Patiala as advance for providing relief to flood sufferers	5,000 0 0

Page of the Cash Book	Date	To whom paid	Amount
			Rs A. P.
149	24th December, 1955	Paid to Shri Brish Bhan Chief Minister Pepsu for providing relief to flood effected persons	2,000 0 0
		Paid to S. Gian Singh Rarewala for constructing and repairing of the school building at Rara	5,000 0 0
161	29th December 1955	Paid to Deputy Commissioner Kapur- thala for extending relief to the flood stricken people	15,000 0 0
		To Deputy Commissioner Sangrur	15,000 0 0
		To Deputy Commissioner Bhatinda	10,000 0 0
		Paid to Kartara Harijan of Village Chinarthal by way of flood relief	200 0 0
		Paid to Pt. Gauri Shankar of village Chinarthal	250 0 0
		Paid to Shri Gurnam Dass of Village Latur	250 0 0
		Paid to Jai Karn of Peow by way of flood relief	50 0 0
165	2nd Januray, 1956	Paid to Shri Lachhman Dass of Mandi Gobindgarh by way of flood relief	200 0 0
168	5th January, 1956	Paid to Zora Singh of village Alike, Tehsil Barnala	100 0 0
		Paid to Gajjan Singh of village Alike by way of flood relief	100 0 0
169	6th January, 1956	Paid to Shri Lehna Singh M.L.A., Dhuri as advance for providing relief to flood sufferers	5,000 0 0
		Paid to Ranbir Singh of Patiala by way of flood relief	100 0 0
		Paid to Shri Jang Singh M.A., 5th Year student of Mohindra College, Patiala by way of relief	150 0 0
		Paid to Gupta Cycle stores Patiala for the purchase—	
		Of 2 cycles for providing to flood sufferers	306 12 0
		Of one Hind Cycle for Surjit Singh Harijan boy	153 6 6
		Paid to Shri Piyare Lall, Patwari, Patiala by way of relief	150 0 0

Page of the Cash Book	Date	To whom paid	Amount		
			Rs	As.	P.
175	12th January, 1956	Paid to Bawa Harnam Singh M.L.A., Bagwoal, District Kapurthala for construction and repairs of S. P. S., Khalsa High School	5,000	0	0
		Paid to Messrs Mehar Chand-Ram Singh and Company, Cloth Merchants Patiala on account of the cost of Cloth which was purchased by <i>Shrimati</i> Kushal Garg, Secretary Women's Section Bharat Sewak Samaj Branch	4,467	6	0
		Paid to Shri Hansraj M.L.A., Phagwara as advance for extending relief to flood stricken people	3,000	0	0
		Paid to Shri Arjan Dass Daftri, Chief Minister's Secretariat by way of flood relief	50	0	0
177	14th January, 1956	Paid to Shri Brish Bhan Chief Minister Pepsu for extending relief to food stricken persons	5,000	0	0
		Paid to Shri Ram Saran Chand Mittal Gonvener Bharat Sewak Samaj, Pepsu for providing cloth and medicines to flood stricken people	10,000	0	0
180	16th January, 1956	Paid to the Headmaster Government High School, Munak as advance for extending relief to the flood stricken students	122	12	0
		Paid to Shri Ram Chand of village Sangtiwala by way of flood relief	200	0	0
		Paid to Naik Bhag Singh of village Bhattlan by way of flood relief	600	0	0
		Paid to Deputy Commissioner, Sangrur as advance for relief to the flood stricken people	20,000	0	0
181	16th January, 1956	Paid to Shri Shubh Karan of village Jakhepal by way of relief	150	0	0
		Paid to Shri Lall Singh Sarwara of village Chamaru by way of relief	252	0	0
182	17th January, 1956	Paid to Shri Bakhshi Ram of Sunam as advance for the building of Girls School at Sunam	15,000	0	0
189	23rd January, 1956	Paid to Shri Brish Bhan Chief Minister Pepsu for extending relief to flood stricken persons	5,000	0	0
		Paid to Shri Parshotam Dass Gupta student Mohindra College, Patiala by way of relief	50	0	0

Page of the Cash Book	Date	To whom paid	Amount
			Rs AS P
198	1st February, 1956	Paid to Shri Duni Chand Agarwal village Kothala, Tehsil M. Kotla, by way of flood relief	250 0 0
200	2nd February, 1956	Paid to Mrs. P. K. Wattal for extending relief to flood stricken Harijans	7,000 0 0
		Paid to Bhajan Lall member P. C. C., Samana for distributing clothes among the flood stricken Harijans	500 0 0
Cash book II			
2	4th February, 1956	Flood relief to Vaid Harnam Singh of Barnala	500 0 0
		Flood relief to Bibi Dharam Kaur w/o S. Bhagwan Singh Longowali	500 0 0
		Paid to Shri Gian Chand M.L.A. of Tothias advance for extending relief to flood sufferers	5,000 0 0
		Flood relief to Mai Sant Kaur of Patiala	100 0 0
5	15th February, 1956	Paid to Shri Jagan Nath Headmaster, C. A. V., High School, Hissar as advance	5,000 0 0
6	17th February, 1956	Paid to Shri Brish Bhan Chief Minister Pepsu for extending relief of flood sufferers	5,000 0 0
13	27th February, 1956	Paid to B. S. Press on account of cost of receipt Books	105 4 0
		Advance for extending relief paid to Deputy Commissioner, sangrur	10,000 0 0
		Ditto	10,000 0 0
		Paid to Principal Ramgarhia College as advance for extending relief	100 0 0
		Paid to Principal Bikram College of Commerce, Patiala as advance for extending relief	50 0 0
14	27th February, 1956	Paid to Principal Shri Vishvakarama Polytechnique Institute Phagwara for extending relief	550 0 0
15/16	29th February, 1956	Refund to Bank of Patiala for wrong credit	4 0 0
		Paid to the Panchayat of village Damoda for construction of School building	800 0 0

Page of the Cash Book	Date	To whom paid	Amount
			Rs A. P.
15/16— <i>concl'd</i>	29th February, 1956— <i>concl'd</i>	Paid to Dr. Khushdeva Singh for extending relief to flood stricken, people	1,000 0 0
		Paid to Shri Jagir Singh Sarpanch village Kaurian, for extending relief	7,000 0 0
		Paid to M. C. Sultanpur for extending relief	1,000 0 0
16	9th March, 1956	Paid to Shri Attar Singh of village Lohai, tehsil Sirhind, by way of flood relief	100 0 0
		Paid to Deputy Commissioner, Bhatinda, as advance for extending relief to flood stricken institutions	20,000 0 0
		Paid to Shri Hardev Singh, 6th year student by way of flood relief	500 0 0
		Paid to Gurparshad, Motor Driver, on duty with Chief Minister by way of flood relief	200 0 0
18	10th April, 1956	Paid to Shri Jatinder Khosla of Patiala by way of personal relief	200 0 0
		Paid to Shrimati Parwati Nehra, Treasurer, Women Section, Bharat Sewak Smaj	532 10 0
		Paid to Shri Ram Asra, Sirhind Mandi by way of personal flood relief	250 0 0
		Paid to Shri Gopal Singh of tehsil Bassi by way of personal flood relief	250 0 0
		Paid to Shrimati Mohinder Kaur, w/o Shri Joginder Singh, Political Sufferer, village Gharaun, Tehsil Bassi, by way of personal flood relief	100 0 0
		Paid to Shri Hira Singh, village Raiya Political Sufferer by way of flood relief	175 0 0
19	10th April, 1956	Paid to Shri Bachana of village Salana for his personal use by way of flood relief	175 0 0
		Paid to Shri Pritam Singh Salana, Pre- sident, tehsil, Congress, Amloh, by way of personal flood relief	400 0 0
		Paid to the President, Municipal Com- mittee, Rampura Phul, for extending relief to the flood stricken people of Phul	5,500 0 0

Page of the case book	Date	To whom paid	Amount
			Rs A. P.
19—concl'd	10th April, 1956 —concl'd	Paid to Shri Ranbir Singh, Editor, Guru Ghantal, Patiala, by way of per- sonal relief	250 0 0
		Paid to Dr. Khushdeva Singh, T.B. Officer, Patiala, for extending relief to lepers	1,500 0 0
20	10th April, 1956	Paid to Deputy Commissioner, Sang- rur, for extending relief to flood stri- cken School	15,000 0 0
		Paid to S. D. O., Barnala for granting monetary aid to Lower Middle School, Kaleka	5,000 0 0
		Paid to Shri Balwant, Singh, son of Shri Sunder Singh, village Sultanpur Lodhi, Kapurthala, by way of use of personal flood relief	300 0 0
		Paid to Shri Des Raj, Advocate, Mansa, for extending relief to the flood stricken people	5,000 0 0
	12th April, 1956	Paid to Shri Arjan Singh, son of Shri Narain Singh of Bhatinda by way of personal flood relief	40 0 0
21	14th April, 1956	Paid to the Khalsa High School, Talwandi Saboki, for the reconstruc- tion and repair of School building	5,000 0 0
22	17th April, 1956	Paid to Shri Amar Nath, son of Pt. Rura Ram for personal use by way of flood relief through Deputy Com- missioner, Kapurthala	100 0 0
	25th April, 1956	Paid to Kasturba Sewa Mander Raj- pura, for extending relief to the flood stricken families	200 0 0
	28th April, 1956	Paid to Deputy Commissioner, Sangrur, for the construction of building of High School, Movndle	3,000 0 0
		Paid to the Principal, Brijindra College, Faridkot, for granting relief to Shri Mohender Singh, student	200 0 0
		Paid to Deputy Commissioner, Ka- purthala, for relief to displaced person	7,000 0 0
23	28th April, 1956	Paid to Deputy Commissioner, Patiala, for relief to displaced persons	5,000 0 0
		Paid to Deputy Commissioner, Sang- rur, for relief to displaced persons	7,000 0 0

Page of the Cash Book	Date	To whom paid	Amount
			Rs A. P.
19— <i>concl'd</i>	10th April, 1956— <i>concl'd</i>	Paid to Deputy Commissioner, Bhatinda, for relief to displaced persons	5,000 0 0
		Paid to Deputy Commissioner, Narnaul, for relief to displaced person	1,000 0 0
	7th May, 1956	Paid to Shri Daulat Ram, son of Shri Kundan Lal, by way of personal flood relief	50 0 0
		Paid to S.D.O., Barnala, as advance for the reconstruction of School building at village Bahnuian	4,000 0 0
24	10th May, 1956	Paid to S. D. Sabha, Kapurthala, through Deputy Commissioner, Kapurthala, for the reconstruction of boundary wall and repairs of local cremation grounds	1,000 0 0
		Paid to S.D.O., Fatehgarh Sahib, Bassi, for the installation of hand pumps for Harijans	175 0 0
26	12th May, 1956	Paid to Shri Durgapur Co-operative M/P Society, Ltd., Kapurthala	3,000 0 0
	17th May, 1956	Paid to Sodhi Surjit Singh, Deputy Commissioner, Patiala, as an advance for giving relief to persons who suffered damages on account of fire at Garkhal	12,000 0 0
	22nd May, 1956	Paid to Shri Man Mohan Singh, son of Shri Ram Lal, for personal use by way of flood relief	50 0 0
	15th June, 1956	Paid to Maj. Amir Singh, Deputy Minister, Pepsu, for extending relief to persons who suffered heavy losses on account of fire in village Dhani	5,000 0 0
	16th June, 1956	Paid to Dhan Devi, w/o Puran Chand, Harijan	100 0 0
	19th June, 1956	Paid to Shri Ajit Singh, M. P., for extending relief to flood stricken people	422 1 9
	7th July, 1956	Paid to Shrimati Daropte, w/o Shri Brij Lal through S.D.O., Malerkotla, by way of personal relief	100 0 0
	9th July, 1956	Paid to Shri Amar Singh, as personal relief	200 0 0
	17th July, 1956	Paid to Shri Ranjit Singh, by way of flood relief	250 0 0
		Paid to Shri Tplsi Ram for his personal use by way of flood relief	300 0 0

Page of the Cash Book	Date	To whom paid	Amount		
			Rs	A.	P.
33	1st August, 1956	Paid to S. Sewa Singh as personal relief	250	0	0
	9th August, 1956	Paid to constable Trilochan Singh as personal relief	200	0	0
	20th August, 1956	Paid to Shri S. A. Ghatge for extending relief to Earthquake sufferers	1,000	0	0
	10th September, 1956	Paid to Shri Wazir Chand for personal use by way of relief ..	200	0	0
		—Shri Sewa Ram ..	200	0	0
		—Shri Dharam Singh ..	200	0	0
		— Shri Prem Singh ..	200	0	0
		— Shri Sita Ram ..	200	0	0
		—Shri Janak Singh ..	200	0	0
		—Shri Sewa Ram ..	200	0	0
		—Shri Kaur Singh ..	200	0	0
	26th September, 1956	Shri Chandgi, son of Shri Jai Dayal	50	0	0
	6th October, 1956	Paid to Shri Chanda Singh, son of Shri Sarnakh Singh, as relief ..	100	0	0
		Paid to Shri Rattan Singh, son of Shri Mehal Singh, as relief	100	0	0
		Paid to Shri Mohinder Singh, son of Sudh Singh, as relief	100	0	0
		Paid to Shri Bhan Singh, son of Shri Chanda Singh, as relief	100	0	0
		Paid to Shri Narain Singh, son of Shri Kishan Singh, as relief	100	0	0
		Paid to Shri Amar Singh, son of Shri Jamal Singh of village and post office Thikriwala, as personal relief	100	0	0
		Paid to Shri Ganda Singh, son of Shri Sanudkh Singh, as personal relief	100	0	0
		Paid to Shri Kartar Singh Dewana, M.L.A., for granting relief to—			
		(1) Jathedar Bhan Singh			
		(2) Akali Sucha Singh			
		(3) S. Kaka Singh, Talewal	700	0	0
		(4) S. Gurdit Singh			
		(5) S. Bhag Singh Talewal			
		(6) S. Mohan Singh			
		(7) S. Inder Singh Majoko			

Page of the Cash Book	Date	To whom paid	Amount
			Rs A. P.
35	6th October, 1956	Paid to Shri Brish Bhan Ex-Chief Minister, Pepsu, on account of P.W.D. Jeep No. PUS— engaged for flood relief work	248 12 0
	8th October, 1956	Paid to Shri Harchand Singh, son of Shri Lal Singh, of village and post of Thikriwala for bearing tuition fee and miscellaneous educational expenses of his son Shri Bharpur Singh	150 0 0
	18th October, 1956	Paid to Shri Brish Bhan, Ex-Chief Minister, Pepsu, on account of use of Government vehicle for flood relief work	1,344 6 0
	15th October, 1956	Paid to Deputy Commissioner, Sangrur, for extending relief to Government High School, Moonak	450 0 0
		Paid to Deputy Commissioner, Sangrur, for the construction of school building in Sunam District	1,000 0 0
		Paid to Deputy Commissioner, Sangrur, for extending relief to the residents of village Balkran	2,500 0 0
36	18th October, 1956	Paid to Dheru, Sweeper, son of Rama Sweeper	100 0 0
37	18th October, 1956	Paid to Vir Dasaundhi Ram, Patiala, for granting relief to Yadawindra Apahaj-Ashram, Patiala	2,000 0 0
		Paid to Vir Dasaundhi Ram, Patiala for granting relief to Yadvindra Puran Anathalya, Patiala	1,000 0 0
39	27th October, 1956	Paid to Secretary Kasturba Sewa Mandir, Rajpura, for granting relief to the persons of Rajpura	7,000 0 0
		Defective Cheque was given by M/s Manohar Singh-Harnam Singh, which was cancelled	1,000 0 0
		Paid to Shrimati Kushal Garg, Secretary, Mehla Vibhag, Bharat Sewak Samaj, Patiala	532 10 0
41	29th October, 1956	Paid to Shrimati Kushal Garg, Secretary, Mehla Village Bharat Sewak Samaj, Bhumerberi (Patiala)	106 0 0
		Paid to Shri Mansa Singh, Contractor, for Women Training Camp, Bhumerberi	96 0 0

Page of the Cash Book	Date	To whom paid	Amount
			Rs A. P.
43	31st October, 1956	Paid to Biru Mal-Roshan Lal, Patiala, cost of two Godrej Locks	6 11 3
		Paid to Gujranwala Steel Works, Patiala cost of two trunks	33 0 0
		Paid to Deputy Commissioner, Sangrur, for extending relief to the flood stricken people	4,950 0 0
		Paid to Shrimati Dhan Devi, d/o Shri Puran Chand, Harijan as relief	100 0 0
		Paid to Shri Chanda Singh, Deputy, Superintendent, Chief Minister's Secretariat as honorarium for the work done incharge with relief fund	200 0 0
45	31st October, 1956	Paid to Shri Ram Ji Dass, Accountant, as honorarium	500 0 0
		Shri Sohan Lal, Steno, as honorarium	200 0 0
		Paid to Shri Manjit Singh, Steno, as honorarium	200 0 0
		Paid to Shri Sampuran Singh as hono- rarium	125 0 0
		Paid to Shri Mastan Singh, Assistant, as honorarium	125 0 0
		Paid to Shri Madan Lal, Clerk ..	125 0 0
		Paid to Shri Jit Singh ..	150 0 0
		Paid to Shri Arjan Dass, Daftri ..	50 0 0
		Paid to Shri Taja Singh, Jamadar ..	75 0 0
		Paid to Shri Sher Singh ..	75 0 0
		Paid to Shri Tilak Raj, Clerk ..	200 0 0
		Paid to Shri Moghar Singh, Peon as honorarium	50 0 0
		Paid to Shri Gurdial Singh ..	50 0 0
		Paid to Shri Darshan Singh ..	50 0 0
		Paid to Shrimati Jai Kaur ..	50 0 0
		Paid to Sardar Bishan Singh ..	50 0 0
		Paid to Shri Ishwar Dass ..	50 0 0

Page of the Cash Book	Date	To whom paid	Amount
47		Paid to Shri Daulat Singh ..	Rs A. P. 50 0 0
		Paid to Shri Bachan Singh ..	50 0 0
		Paid to Shri Gurdial Singh ..	50 0 0
		Paid to Shri Kartara Ram ..	50 0 0
		Paid to Shri Amba Dutt ..	50 0 0
		Paid to Shri Salag Ram ..	50 0 0
		Paid to Shri Amar Singh ..	50 0 0
49	31st October, 1956	Paid to Gur Parshad, Driver, as hono- rarium	100 0 0
		Paid to Shri Ujjar Singh, Driver ..	100 0 0
		Paid to Shri Lal Chand ..	50 0 0
		Paid to Shri Des Raj, Gunman ..	50 0 0
		Paid to Shri Dewan Singh ..	50 0 0
		Paid to Amar Nath, Peon ..	50 0 0
		Paid to Subedar Chanan Singh ..	50 0 0
		Paid to Shri Hem Raj ..	200 0 0
51		Paid to Deputy Commissioner, Sang- rur, for granting relief to flood people	22,548 6 6
		Total ..	6,68,158 2 0

ARREARS OF PATWARIS AND QANUNGOS IN KAPURTHALA DISTRICT

502. Sardar Atma Singh : Will the Minister for Revenue be pleased to state with reference to reply to Starred Question No. 56 replied to during the Budget Session, 1957, whether the arrears of pay of Patwaris and Qanungos in Kapurthala District have been paid, if not, the reasons therefor together with the period by which these are expected to be paid ?

Chaudhri Suraj Mal : The arrears bills of pay of Patwaris and Kanungos have been sent to the Accountant-General, Punjab, for pre-audit after according sanction to their investigation. The payment orders are likely to be issued by the Accountant-General, shortly.

HOUSES FOR SCHEDULED CASTES

509. Sardar Bhag Singh : Will the Minister for Public Works be pleased to state—

- whether any houses have so far been built by Government for the persons belonging to the Scheduled Castes in the State ; if so, the total amount so far spent thereon ;
- the criteria, if any, laid down for the allotment of the said houses to Harijans ?

Rao Birendra Singh : (a) No houses have so far been built by Government itself for persons belonging to the Scheduled Castes in the State. A subsidy of Rs 600 is, however, given to each deserving member for construction of houses in the form of colonies at suitable places approved by the Government. Rs 5,63,700 have so far been spent on the scheme.

(b) Does not arise.

[Faint, mostly illegible text covering the majority of the page, possibly bleed-through from the reverse side.]

101
1000
1000
1000
1000

Punjab Vidhan Sabha Debates

29th October, 1957

VOL. II—No. 5

OFFICIAL REPORT

CONTENTS

Tuesday, 29th October, 1957

	PAGES
Started Questions and Answers ..	(5)1
Adjournment Motion ..	(5)26
Observations by the Speaker <i>reg.</i> Walk-out staged on 28th October, 1957 ..	(5)26
Statement by the Minister for Education and Labour <i>reg.</i> provin- cialisation of Local Body Schools ..	(5)28
Papers laid on the Table ..	(5)29
Resolution <i>reg.</i> —	
Repealing the order of the Governor relating to the additions to the Punjab Public Service Commission (Limitation of Func- tions) Regulations, 1955 (not moved) ..	(5)29
Bill (s)—	
The Punjab Appropriation (No. 3)—, 1957 ..	(5)31
	P.T.O.

CHANDIGARH:

Printed by the Controller of Printing and Stationery, Punjab
1958.

Price :
Rs. 6.98 n.P.

Presentation of the Preliminary Report of the Select Committee on the Punjab Land Revenue (Amendment) Bill, 1957, and extension of time for the presentation of its final report ..	(5)48
---	-------

Bill (s) (contd.)

The Punjab Courts Laws (Extension)—, 1957 (Resumption of consideration, clause by clause) ..	(5)49
The Punjab Khadi and Village Industries Board (Amendment)—, 1957 ..	(5)53
The Societies Registration (Punjab Amendment)—, 1957 ..	(5)66
The Punjab Cinemas (Regulation) (Amendment)—, 1957 ..	(5)69
The Capital of Punjab (Development and Regulation) (Amendment)—, 1957 ..	(5)73
The Punjab Entertainments Duty (Amendment)—, 1957 ..	(5)86
The Punjab Instruments (Control of Noises) (Amendment)—, 1957 ..	(5)87
The Criminal Law Amendment (Extension)—, 1957 ..	(5)92
The Punjab Special Powers (Press) (Amendment)—, 1957 ..	(5)93
The Punjab Land Revenue (Special Charges)—, 1957 (referred to Select Committee) ..	(5)96
The Punjab Shops and Commercial Establishments—, 1957 ..	(5)99
The Punjab Mechanical Vehicles (Bridge Tolls)—, 1957 ..	(5)131—135

ERRATA

**Punjab Vidhan Sabha Debate, Vol. II, No. 5, dated the
29th October, 1957.**

<i>Read</i>	<i>For</i>	<i>On page</i>	<i>Line</i>
licensees	licenses	(5) 11	6
question	ques	(5) 18	3rd from below
मैंने	म ने	(5) 26	27
कैसे	कैस	(5) 30	8th from below
it after	put	(5) 30	8th from below
after	ftir	(5) 30	Last line
Controlled	Contolled	(5) 74	4th from below
General	Gene al	(5) 83	5th from below
इस्तेमाल	इस्तोल	(5) 91	Last line
विघाट	विघाट	(5) 104	9th from below
शब्दों	ब्दों	(5) 105	21
पेश	पश	(5) 105	11th from below
छुट्टी	छट्टी	(5) 105	10
यह	ह	(5) 108	5th from below
विघाट	विघात	(5) 110	2
that	tha	(5) 113	5
टैक्स	टक्स	(5) 133	5
रिसोरसिज	रिसो सिज	(5) 133	10th from below

PUNJAB VIDHAN SABHA

Tuesday, 29th October, 1957.

The Vidhan Sabha met in the Assembly Hall, Sector 10, Chandigarh Capital, at 12 Noon of the Clock. Mr. Speaker (Sardar Gurdial Singh Dhillon) in the Chair.

STARRED QUESTIONS AND ANSWERS

ARREST OF HINDI RAKSHA SAMITI SATYAGRAHIS

***1032. Shri Jagdish Chand :** Will the Chief Minister be pleased to state the total number of Hindi Raksha Samiti Satyagrahis arrested from the date of the enforcement of bans on the taking out of processions under section 144 of the Criminal Procedure Code upto 1st October, 1957?

Sardar Partap Singh Kairon : 1653.

Sardar Bhupinder Singh Mann : Sir, may I know how far these figures compare with the figures of the corresponding period of the last year or whether the incidence of crime in Sangrur District is on increase or decrease ?

Mr. Speaker : This supplementary question relates to the previous question which was not asked. The question now asked is 1032.

Sardar Bhupinder Singh Mann : Sir, the previous question standing in the name of Sardar Rajinder Singh was put by some hon. Member on his behalf.

Mr. Speaker : No please. The question that has been asked is 1032.

Sardar Bhupinder Singh Mann : Some hon. Member shouted 989.

Mr. Speaker : No please. Question No. 989 was not put.

DEVELOPMENT BLOCKS IN NAKODAR TEHSIL

***1039. Sardar Umrao Singh :** Will the Minister for Planning and Community Projects be pleased to state whether there is any proposal under the consideration of Government to open new development blocks in the State during the current year ; if so, the number of blocks, if any, proposed to be opened in Nakodar Tehsil, district Jullundur ?

Dr. Gopi Chand Bhargava : There is no proposal under the consideration of the Government to open new Blocks in the State during the current year, so the question of opening a block in Nakodar Tehsil this year does not arise.

Sardar Umrao Singh : Sir, will the Minister for Planning and Community Projects be pleased to state the time when the new blocks will be opened and whether at that time Nakodar Tehsil will be considered ?

Minister for Planning and Community Projects : The question of opening new blocks will be taken up in April next. If the hon. Member reminds me at the proper time, the opening of a block in Nakodar Tehsil will be considered.

ਸਰਦਾਰ ਆਤਮਾ ਸਿੰਘ : ਕੀ ਬਜ਼ੀਰ ਸਾਹਿਬ ਦਸਤਗੇ ਕਿ ਨਵਾਂ ਬਲਾਕ ਖੋਲਣ ਲਈ ਕੀ criterion ਮੁਕੱਰਰ ਕੀਤਾ ਗਿਆ ਹੈ ?

ਮੰਤਰੀ : ਪੰਜਾਬ ਕੋ ਇਸ ਸੰਬੰਧ ਮੇਂ ਤੀਨ ਹਿਸ਼ਸ਼ੀਂ ਮੇਂ divide ਕਰ ਦਿਆ ਗਏ ਹੈ। ਏਕ plains ਕਾ ਇਲਾਕਾ ਜਹਾਂ ਪਰ consolidation ਹੋ ਰਹੀ ਹੈ ਯਾ ਵਹ ਇਲਾਕਾ ਜਹਾਂ ਯਹ ਹੋ ਚੁਕੀ ਹੈ, ਵਹਾਂ ਪਰ ਬਲਾਕ ਖੋਲਾ ਜਾਤਾ ਹੈ। ਦੂਸਰੇ hilly areas ਜਹਾਂ ਪਰ consolidation ਕਾ ਕਾਮ ਹੋ ਸਕੇ ਆਰ ਤੀਸਰਾ ਵਹ ਇਲਾਕਾ ਜੋ backward areas ਹੈ। ਜਹਾਂ ਪਰ consolidation ਨਹੀਂ ਸੀ ਹੁਏ ਵਹਾਂ ਪਰ ਆ ਬਲਾਕ ਖੋਲਨੇ ਕੇ ਸਵਾਲ ਕੋ consider ਕਿਆ ਜਾਤਾ ਹੈ।

LEVY OF SALES TAX ON DHABAS AND TANDOORS

***662. Pandit Shri Ram Sharma :** Will the Minister for Planning and Community Projects be pleased to state whether any representation has been received from the President, Dhaba and Tandoor Union, Rohtak, asking for an exemption from the levy of sales tax; if so, the action, if any, taken thereon ?

Dr. Gopi Chand Bhargava : Yes Sir. Under item 49 of Schedule B appended to the Punjab General Sales Tax Act *dhabas* and *tandoors* are exempt from the levy of sales tax. The Department has issued instructions to the local officers laying down the criterion for distinguishing *dhabas* and *tandoors* from hotels as commonly understood. The President of the Union has also been informed of this.

I may also add that I have received representations of these people from Rohtak as well as from other people requesting for the postponement of the levy of sales tax till the definition of *dhabas* and *tandoors* distinguishing them from hotels is not completed. The levy of sales tax has been stayed.

ਸ਼੍ਰੀ ਪ੍ਰਬੋਧ ਚੰਦ : ਕਯਾ ਬਜ਼ੀਰ ਸਾਹਿਬ ਬਤਾਏਗੇ ਕਿ ਜੋ ਚੀਜ਼ੇ ਛਾਬੇ ਵਾਲੇ ਬੇਚਤੇ ਹੈਂ ਅਗਰ ਵਹੀ ਚੀਜ਼ੇ restaurants ਆਰ hotels ਵਾਲੇ ਬੇਚੇਂ ਤੋ ਕਯਾ ਵਹ ਮੁਸ਼ਤਸਨਾ ਹੋਂਗੇ ?

ਮੰਤਰੀ : ਇਸ ਮੇਂ ਖਾਸ ਚੀਜ਼ੇ ਮੁਸ਼ਤਸਨਾ ਹੈਂ। ਵੈਸੇ ਜਿਸ ਆਦਮੀ ਕੀ income ਦਸ ਹਜ਼ਾਰ ਰੁਪਯਾ ਸੇ ਕਮ ਹੈ ਇਸ ਪਰ tax ਨਹੀਂ ਲਗਤਾ। ਲੇਕਿਨ ਯਹ ਅਲਗ ਬਾਤ ਹੈ। ਇਸ ਕੇ ਲਿਯੇ ਖਾਸ instructions ਯਾਰੀ ਕੀ ਗਈ ਹੈਂ ਕਿ ਜਹਾਂ ਕੋਈ ਛਾਬਾ ਯਾ ਤਨਦੂਰ ਹੋ ਯਾ hotel ਆਰ restaurant ਹੋ ਵਹਾਂ ਪਰ ਕੈਸੇ tax ਲਗਾਯਾ ਜਾਏ। ਇਸ ਕੀ definition ਕਾ ਜਬ ਤਕ ਫੈਸਲਾ ਨਹੀਂ ਹੋ ਜਾਤਾ ਤਬ ਤਕ ਤਨਦੂਰ ਆਰ ਛਾਬੇ ਕੇ assessment ਕਾ ਸਵਾਲ ਪੈਦਾ ਨਹੀਂ ਹੋਤਾ।

ਸਰਦਾਰ ਭਾਗ ਸਿੰਘ : ਕੀ ਵਜ਼ੀਰ ਸਾਹਿਬ ਦਸਣਗੇ ਕਿ ਤੰਦੂਰ ਤੇ ਢਾਬੇ ਦੀ ਕਿਤਨੀ ਆਮਦਨੀ ਤੇ ਟੈਕਸ ਮਾਫ਼ ਹੈ ?

ਸੰਤੀ : ਜ਼ਰੂਰ ਤੋ ਵੱਧੇ ਹੀ ਇਸ ਦੀ ਜ਼ਰੂਰਤ ਹੈ । ਅਗਰ ਕਿਸੀ hotel ਦੀ income 10 ਹਜ਼ਾਰ ਰੁਪਏ ਤੋ ਵੱਧੇ ਹੋਵੇਗੀ ਤਾਂ ਉਹਨਾਂ assessment ਨਹੀਂ ਹੋਵੇਗੀ । ਅਗਰ ਵੱਧੇ ਹੋਵੇਗੀ ਤਾਂ assessment ਹੋਵੇਗੀ ।

ਸਰਦਾਰ ਭਾਗ ਸਿੰਘ : ਕੀ ਵਜ਼ੀਰ ਸਾਹਿਬ ਦਸਣਗੇ ਕਿ ਦਸ ਹਜ਼ਾਰ ਦੀ ਆਮਦਨੀ ਸਾਲਾਨਾ ਹੈ ਜਾਂ monthly ?

ਸੰਤੀ : ਸਾਲਾਨਾ ।

RECOVERY OF SALES TAX FROM BRICK-KILN OWNERS IN AMRITSAR DISTRICT

***979. Chaudhri Balbir Singh :** Will the Minister for Planning and Community Projects be pleased to state—

- whether any amount of sales tax was recovered from any of the Brick-Kiln-owners working within the area of Police Station, Sarhali, district Amritsar, between 1st January, 1948 and 31st December, 1956 ; if so, the total amount year-wise, recovered from each of them ; together with the date of payment in each case ;
- the total amount of sale tax assessed per annum per kiln referred to in part (a) above ;
- whether there are any arrears still due from each of the said Kiln-owners ; if so, the amount thereof ; and the dates since when the arrears are due ; together with the steps so far taken for their recovery ?

Dr. Gopi Chand Bhargava : Part (a) Yes Sir. A Statement giving the required information is laid on the Table.

Part (b) The total amount of sales tax assessed per annum is the same as total tax recovered each year and as shown in the Statement.

Part (c) No arrears are due from any of the Kiln owners mentioned in the Statement.

STATEMENT

Name	Amount of tax recovered year-wise	Date of payment
1	2	3
	Rs A. P.	
(1) M/s Saktar Singh-Salamat Rai, Naushehra Panuwan	1950-51 50 0 0	Not readily available
	1951-52 30 0 0	Ditto
	1952-53 3 1 0	Ditto
	1953-54 426 4 0	20th July, 1953, 29th October, 1953, 22nd January, 1954, 21st April, 1954

[Minister for Planning and Community Projects]

Name	Amount of tax recovered year-wise	Date of payment
1	2	3
	1954-55 338 7 0	15th July, 1954, 28th October, 1954, 22nd January, 1955, 26th April, 1955
	1955-56 636 7 6	21st February, 1955, 27th July, 1955, 20th October, 1955, 31st January, 1956 30th April, 1956
	1956-57 325 2 3	29th October, 1956, 29th January, 1957, 29th April, 1957
(2) M/s Parkash Chand-Harbans Lal, Chola Sahib	1954-55 75 0 0	6th June, 1956
	1955-56 194 7 0	29th February, 1956, 27th July, 1956
	1956-57 39 10 0	29th February, 1956
(3) Shri Jaswant Singh Kairon, Jaura	1952-53 652 9 0	21st October, 1952, 27th January, 1953, 24th April, 1953
	1953-54 1,058 4 0	28th July, 1953, 26th October, 1953, 29th January, 1954, 30th April, 1954
	1954-55 279 14 0	28th July, 1954, 31st January, 1955, 6th May, 1955
	1955-56 0 10 0	Not readily available
	1956-57 ..	Ditto
(4) M/s Balwant Singh-Kunj Lal, Nathu Pura	1949-50 1,861 9 0	Ditto
	1950-51 3,063 2 0	Ditto
	1951-52 2,560 0 0	Ditto
	1952-53 1,785 5 0	28th January, 1953, 31st January, 1953, 30th January, 1953, 4th May, 1953, 13th January, 1954
	1953-54 3,647 3 0	14th August, 1953, 12th November, 1953, 10th March, 1954, 7th May, 1954
	1954-55 4,089 13 0	28th May, 1954, 13th August, 1954, 12th November, 1954, 15th December, 1954, 10th March, 1955
	1955-56 4,123 14 6	1st June, 1955, 17th March, 1955, 19th August, 1955, 26th November, 1955, 5th March, 1956, 8th June, 1956
	1956-57 3,042 11 0	17th August, 1956, 11th November, 1956, 11th February, 1957

चौधरी बलबीर सिंह : जनाब, जो list मुझे सवाल 981 के जवाब में supply की गई है इसमें No. 1 पर सरदार जसवंत सिंह कैरों, जो हमारे चीफ मिनिस्टर सरदार प्रताप सिंह कैरों के भाई हैं के नाम पर licence है।

Mr. Speaker : But the name of Sardar Jaswant Singh is mentioned at No. 3 in the list supplied with this question.

Finance Minister : The hon. Member is referring to another question.

चौधरी बलबीर सिंह : जनाब, इस का ताल्लुक इसी question से है। लिस्ट जो सवाल 981 के जवाब में दी गई है उस में लिखा है कि 1956 में सरदार जसवंत सिंह को 9 wagons slack coal के दिए गए। उस का ताल्लुक इस सवाल की clause (c) से है.....

अध्यक्ष महोदय : क्या आप उस statement को refer कर रहे हैं जो सवाल 979 के साथ दी गई है? (Is the hon. Member referring to the statement given with the reply to question 979 ? The statement has already been laid on the Table.

चौधरी बलबीर सिंह : जनाब, जो statement इस सवाल के part 'c' के जवाब में रखी गई है वह Sales Tax के बारे में है और जो information दी गई है वह भी Sales Tax के बारे में ही है। तो जो information Sardar Jaswant Singh Kairon brother of Sardar Partap Singh Kairon के बारे में दी गई है उस पर मेरा supplementary है। इन का नाम No. 3 पर है। मैं यह पूछना चाहता हूं कि जब इन्हें 9 wagons slack coal के दिए गए हैं तो 1956-57 में उन से कोई Sales Tax क्यों वसूल नहीं किया गया? क्या मैं जान सकता हूं कि वह slack coal किस काम के लिये लिया गया?

Minister for Planning and Community Projects : Sir, in question No. 979 there is no question of supply of coal to any person. The question is whether any amount of sales tax was recovered from any of the Brick-Kiln owners working within the area of Police Station Sarhali, district Amritsar...

चौधरी बलबीर सिंह : इसमें एक नम्बर पर कैरों साहब के भाई सरदार जसवंत सिंह का नाम आता है.....

Mr. Speaker : What is your supplementary?

चौधरी बलबीर सिंह : मैंने यह सवाल किया है कि whether there are any arrears still due from each of the said kiln-owners? तो उन्होंने जवाब दिया है कि कोई arrears नहीं है और सरदार जसवंत सिंह जो कैरों साहब के भाई हैं और जिन का इस लिस्ट में नाम है उन को 9 wagons कोयला मिला है।

अध्यक्ष महोदय : यह कहाँ लिखा है ? (Where is it mentioned ?)

चौधरी बलबीर सिंह : दूसरे सवाल के जवाब में दिया है कि 9 wagons कोयला दिया है ।

Mr. Speaker : You have asked this question about sales tax. The answer has already been given. You are confusing two questions.

चौधरी बलबीर सिंह : 1956-57 में उन्होंने कोई sales tax नहीं दिया, लेकिन उन को उन दिनों में कोयला मुहैया हुआ है । वह कहाँ गया ?

अध्यक्ष महोदय : उस से ईंटें पकी होंगी । (That might have been used for burning the bricks.)

चौधरी बलबीर सिंह : उस का कोई पता नहीं ।

Mr. Speaker : It is not connected with the main question.

चौधरी बलबीर सिंह : It is connected, Sir. जनाब 1956-57 में उन को 9 wagons कोयले के मिले लेकिन उन्होंने कोई ईंटें नहीं बनाई जिस की वजह से sales tax नहीं लगा ।

Minister for Planning and Community Projects : I can't supply the information about the supply of coal. I have made the statement showing the sales tax recovered from the brick-kiln owners; and the money due from them has been realised.

चौधरी बलबीर सिंह : नहीं जी, सेल्ज टैक्स रह गया है ।

Mr. Speaker : Order please. The question does not arise. Your question is irrelevant.

श्री प्रबोध चंद्र : मैं वजीर साहिब से पूछना चाहता हूँ कि क्या कोई ऐसी शिकायत है कि इस अर्से में उन को कोयला issue हुआ, लेकिन उन्होंने कोई sales tax नहीं दिया ?

मंत्री : कोयले के बारे में तो कोई सवाल ही नहीं है ।

PARTY INSIDE THE DISTRICT JAIL, JULLUNDUR

***1035. Shri Chander Bhan :** Will the Minister for Planning and Community Projects be pleased to state —

- (a) whether it is a fact that on the 4th November, 1956, a garden party was arranged inside the District Jail, Jullundur, for which invitation cards were issued in the name of the Superintendent of that Jail and the R. S.V. P. for the Deputy Superintendent of Jail and which amongst others was attended by a Deputy Minister of the Punjab Government ;
- (b) if the reply to part (a) above be in the affirmative, the total amount spent on the said party including the charges on account of hire of crockery, furniture and payment of wages for the services of the bearers and the printing charges for the invitation cards ;

(c) whether any funds for the purpose were raised ; if so, in what manner;

(d) whether any complaints have been received by the Superintendent of the said Jail for not maintaining the accounts in connection with the party referred to in part (a) above ?

Dr. Gopi Chand Bhargava : (a) A variety show for and by prisoners was arranged and it was followed by light refreshment. The Deputy Minister attended this function.

(b) About Rs 150 in respect of light refreshment.

(c) The funds were provided by Shri Dharam Singh, Superintendent Jail (since retired) and his friends.

(d) One complaint was made and found false.

श्री प्रबोध चंद्र : क्या यह अमर वाक्या है कि आधा रुपया मिस्टर शिवराज कपूर...

Mr. Speaker : It is not a supplementary question. You are giving information. Ask the question in a concrete form.

श्री प्रबोध चंद्र : वज़ीर साहिब के जवाब में बताया गया है कि कुछ रुपया खर्च हुआ। मैं यह पूछना चाहता हूँ कि यह रुपया जो इस पार्टी पर खर्च हुआ क्या वह superintendents और उन के friends ने दिया? क्या friends की category में एक convict prisoner मिस्टर शिवराज कपूर भी आते हैं?

अध्यक्ष महोदय : आप फिर यह कहिये कि जो रुपया इकट्ठा किया गया, वह क्या कैदियों से इकट्ठा किया गया? जिस तरह आप पूछ रहे हैं that amounts to giving information which is not a proper form of a supplementary question. (The hon. Member should then ask, whether any funds were collected from the prisoners. The manner in which he is asking this amounts to giving of information, which is not the proper form of a supplementary question.)

श्री प्रबोध चंद्र : मैं पूछना चाहता हूँ कि इस रकम का आधा रुपया क्या मिस्टर कपूर ने दिया?

Mr. Speaker. If you mention the name of Shri Shiv Raj Kapur, I will not allow.

श्री प्रबोध चंद्र : क्या कैदियों ने इस में हिस्सा डाला है?

मंत्री : मैं अर्ज करता हूँ कि किसी कैदी ने हिस्सा नहीं डाला। एक complaint थी and it was found to be false.

Sardar Bhupinder Singh Mann : May I know whether the prisoners in the Jails are permitted to keep money with them ?

Mr. Speaker : This question does not arise out of the main question.

COMPLAINT FROM A PRISONER IN DISTRICT JAIL, ROHTAK

***1036. Shri Chander Bhan :** Will the Minister for Planning and Community Projects be pleased to state whether the Inspector-General of Prisons, Punjab, received any complaint from an 'A' Class prisoner in District Jail, Rohtak, that 20 mds. of gram saved by the inmates of the District Jail, Jullundur, during the months of November and December, 1956 and meant for donation to the Government for use in some development schemes had been mis-appropriated by some officers of that Jail; if so, the action taken thereon?

Dr. Gopi Chand Bhargava : The reply to the first part of the question is in the affirmative. The complaint has been under investigation departmentally and the case is being examined for further action in the light of the facts disclosed during the enquiry.

श्री प्रबोध चंद्र : जनाब, वज़ीर साहिब ने इसी तरह के एक सवाल का जवाब देते हुए इसी एवान में इसी session में कहा था कि prisoners की तरफ से 20 मन गेहूं की offer हुई थी, लेकिन वह offer accept नहीं की गई थी। तो मैं जानना चाहता हूं कि आज का जवाब उस जवाब से क्यों मुलतलिफ है ?

जेल तथा योजना मंत्री : इस में तो कोई ऐसा सवाल नहीं है।

चौधरी बलबीर सिंह : 25th को था वह सवाल, जनाब।

मंत्री : वह offer दूसरे मौके पर दूसरी जेल की थी। यह दूसरी जेल की है।

श्री प्रबोध चंद्र : क्या मैं जान सकता हूं कि जब कैदियों की diet का schedule एक होता है तो जवाब क्यों अलग दिया गया ?

मंत्री : मैंने पहिले ही बतलाया है कि वह शिकायत दूसरी जेल की थी और यह शिकायत दूसरी जेल की है।

श्री प्रबोध चंद्र : जनाब, schedule जब सब जेलों में एक जैसा है तो जवाब कैसे अलग हो सकता है ?

Mr. Speaker : The matter is under enquiry. The answer is quite clear.

BEATING OF UNDERTRIAL PRISONER, NIRMAL SINGH IN
DISTRICT JAIL, JULLUNDUR

***1037. Shri Chander Bhan :** Will the Minister for Planning and Community Projects be pleased to state—

- (a) whether he is aware of the fact that in the last week of February, 1957, an undertrial prisoner Nirmal Singh was beaten by some Jail staff of the District Jail, Jullundur ;
- (b) if the reply to part (a) above be in the affirmative, the date and time of the said incident and also the date and time when the medical aid was sent for ;

- (c) whether the case was referred to the Civil Surgeon, Jullundur; if so, the nature of his report and the action, if any, taken against the person found guilty ?

Dr. Gopi Chand Bhargava : (a) Yes, when he resisted to be searched for the recovery of a golden 'Tawiz' belonging to another prisoner.

(b) This happened at about 9 a.m. on 22nd February, 1957. The prisoner was medically examined at 9 a.m. on 23rd February, 1957.

(c) Yes. The Civil Surgeon, Jullundur gave a report regarding injuries sustained by the prisoner. Warder Agya Ram was held responsible for the incident and suspended for three months as a punishment.

Mr. Speaker : Next question please.

चौधरी बलबीर सिंह : 981

अध्यक्ष महोदय (चौधरी बलबीर सिंह से) : यह सवाल तो अभी आया ही नहीं और आप इस को पहले ले रहे हैं। अजीब बात है। आप इतने समझदार मेम्बर हो कर ऐसी बातें करते हैं। (This question has not yet been reached but the hon. Member has asked it out of turn. It is really strange that the hon. Member despite his being so intelligent does things like this.)

चौधरी बलबीर सिंह : स्पीकर साहिब, इस का जवाब नहीं मिला।

अध्यक्ष महोदय : जो सवाल हाउस में put नहीं हुआ उस को आप कैसे ले आते हैं ? जिस चीज़ का न मुझे पता है और न ही Minister साहिब को पता है आप उसे कैसे ले आए हैं ? आप इस तरह शोरो गुल न करें।

(How can the hon. Member ask a question which has not been put in the House. How has he brought a matter in the House which is neither in my knowledge nor is known to the Minister ? He should not make much noise.)

श्री प्रबोध चंद्र : क्या मैं जान सकता हूँ कि किसी मेम्बर को "शोरो गुल न करो" के इलाकाज़ कहना parliamentary है ?

अध्यक्ष महोदय : मालूम होता है कि आप मुझ से कुछ ज्यादा expert हो गए हैं। (It seems that the hon. Member has become more expert than myself.)

CHEAP FOODGRAINS TO THE AGRICULTURAL WORKERS AND OTHER POOR PEASANTS

***764. Dr. Bhag Singh :** Will the Minister for Finance be pleased to state whether there is any proposal under the consideration of Government to supply cheap foodgrains to the agricultural workers and other poor peasants in the State ; if so, the details thereof ?

Shri Mohan Lal : No such proposal is under consideration of Government for the present.

BRICK-KILN LICENSEES IN AMRITSAR DISTRICT

***981. Chaudhri Balbir Singh :** Will the Minister for Finance be pleased to state—

- (a) whether there were any brick-kiln licensees within the area of Police Station Sarhali, district Amritsar, if so, their list with their full addresses ;
- (b) the date when each of the said licensees were issued licences in the first instance;
- (c) the quantity of coal supplied to each of the licensees referred to in part (a) above each year between 1st January, 1948 and 31st December, 1956 ;
- (d) the number of bricks baked in by each licensee per annum during period referred to in part (c) above ?

Shri Mohan Lal : (a) Yes. Seven, as per list given in a statement laid on the Table of the House.

(b) Included in the statement.

(c) The information prior to 1953 is not readily available. The requisite information from 1953 to 1956 is included in the statement.

(d) This involves an inspection of the registers of the kilns concerned and an official is being deputed to do so. The information will be supplied to the Member as soon as it is collected.

STATEMENT

Serial No.	Name of the Brick-Kiln licensees with full addresses	Date of issue of licence in the first instance	(ALLOTMENT IN WAGONS)				
			Quantity of coal supplied to each from 1953 to 1956				
			1953	1954	1955	1956	Total
1	Shri Jaswant Singh Kairon, district Amritsar	24-9-50	8	7	1	9	25
2	Shri Jaswant Singh Jaura, district Amritsar	31-1-50	14	4	6	1	25

Serial No.	Name of the Brick-Kiln licenses with full addresses	Date of issue of licence in the first instance	(ALLOTMENT WAGONS)				
			<i>Quantity of coal supplied to each from 1953 to 1956</i>				
			1953	1954	1955	1956	Total
3	M/s Sukhbir Singh-Salamat Rai, Noshehra Panuwan, district Amritsar	24-5-50	10	7	6	10	33
4	Majha Brick Mfg. Co-operative Society, Sarhali, district Amritsar	25-1-52	13	7	6	9	35
5	M/s Parkash Chand-Harbans Lal, Chola Sahib, district Amritsar	8-12-50	11	7	5	10	33
6	Chabal Kalan Multi-purpose Co-operative Society, Chola Sahib, district Amritsar	9-12-55	5	3	8
7	M/s Basant Singh-Kunj Lal, Nathupura, district Amritsar	3-1-51	11	7	6	10	34

BLACK MARKETING AND SHORT SUPPLY OF BRICKS IN GURGAON DISTRICT

***1067. Shri Sumer Singh :** Will the Minister for Finance be pleased to state whether the Tehsildar, Ballabgarh Tehsil, District Gurgaon, has recently received any complaint to the effect that the bricks in the district, particularly Ballabgarh Tehsil, are sold in the black market; if so, the action, if any taken by Government thereon ?

Shri Mohan Lal : Yes. An enquiry made into the complaint revealed that no black marketing had taken place.

REHABILITATION OF THOSE WHOSE LANDS ARE WASHED AWAY

***751. Sardar Atma Singh :** Will the Minister for Revenue be pleased to state whether Government gave any assurance in 1955 to rehabilitate those people whose lands were washed away by floods and rivers in the state; if so, the steps so far taken by Government for its implementation ?

Giani Kartar Singh : *First Part*—No.

Second Part.—Question does not arise.

ਸਰਦਾਰ ਆਤਮਾ ਸਿੰਘ : ਕੀ ਪੈਪਸੂ ਅਸੈਂਬਲੀ ਵਿਚ ਇਸ ਸਬੰਧ ਵਿਚ ਦਿੱਤੀ ਗਈ assurance ਨੂੰ ਪੂਰਾ ਕਰਨ ਲਈ ਵਜ਼ੀਰ ਸਾਹਿਬ ਤਿਆਰ ਹਨ ?

ਮਾਲ ਮੰਤਰੀ : ਮੈਂ ਇਸ ਮਾਮਲੇ ਨੂੰ ਦੇਖਾਂਗਾ ।

ਸਰਦਾਰ ਆਤਮਾ ਸਿੰਘ : State ਦੇ ਬਾਕੀ ਹਿੱਸਿਆਂ ਵਿਚ ਜਿੱਥੇ ਦਰਿਆਵਾਂ ਦੇ ਪਾਣੀ ਨਾਲ ਜ਼ਮੀਨਾਂ ਰੁੜ੍ਹ ਗਈਆਂ ਹਨ ਉਥੋਂ ਦੇ ਲੋਕਾਂ ਨੂੰ ਕਿਸੇ ਹੋਰ ਥਾਂ ਜ਼ਮੀਨ ਦੇਣ ਦੀ ਕੋਈ scheme ਵਿਚਾਰ ਗੋਚਰੇ ਹੈ ?

ਮੰਤਰੀ : ਇਸ ਸਬੰਧ ਵਿਚ ਉਨ੍ਹਾਂ ਲੋਕਾਂ ਦੀ ਬੜੀ ਬੜੀ ਮਦਦ ਹੋ ਸਕਦੀ ਹੈ ਕਿਉਂਕਿ ਜ਼ਮੀਨ ਹੋਰ ਕਿਤੇ ਮੌਜੂਦ ਨਹੀਂ ਹੈ । ਸ਼ਾਇਦ ਕੁਝ ਬੜੀ ਬਹੁਤ ਨਾਕਸ ਜ਼ਮੀਨ ਹੋਵੇ ਔਰ ਉਹ ਵੀ rehabilitation ਦਾ ਕੰਮ ਮੁਕੰਮਲ ਹੋਣ ਤੋਂ ਬਾਦ ਇਸ ਕੰਮ ਵਿਚ ਲਿਆਂਦੀ ਜਾ ਸਕਦੀ ਹੈ । ਇਸ ਤੋਂ ਇਲਾਵਾ ਹੋਰ ਕੋਈ scheme ਸਰਕਾਰ ਦੇ ਵਿਚਾਰ ਗੋਚਰੇ ਨਹੀਂ ਹੈ ।

ਸਰਦਾਰ ਉਮਰਾਓ ਸਿੰਘ : ਕੀ ਸਰਕਾਰ ਇਨ੍ਹਾਂ ਜ਼ਮੀਨਾਂ ਨੂੰ cancel ਕਰਕੇ ਲੋਕਾਂ ਨੂੰ compensation ਦੇਣ ਲਈ ਤਿਆਰ ਹੈ ?

ਮੰਤਰੀ : ਇਸ ਚੀਜ਼ ਤੇ ਵਿਚਾਰ ਕੀਤਾ ਜਾ ਸਕਦਾ ਹੈ ।

ਸਰਦਾਰ ਭਾਗ ਸਿੰਘ : ਕੀ ਕੋਈ ਇਸ ਕਿਸਮ ਦੀ ਸਕੀਮ ਸਰਕਾਰ ਦੇ ਜ਼ੋਰੇ ਗੋਰ ਹੈ ਕਿ Central Government ਕੋਲੋਂ evacuee land ਲੈ ਕੇ ਉਸ ਦੇ ਉਤੇ ਉਨ੍ਹਾਂ ਲੋਕਾਂ ਨੂੰ ਵਸਾ ਦਿੱਤਾ ਜਾਵੇ ਜਿਨ੍ਹਾਂ ਦੀਆਂ ਜ਼ਮੀਨਾਂ ਖੁਸ਼ ਗਈਆਂ ਹਨ ?

ਮੰਤਰੀ : Refugees ਨੂੰ ਆਬਾਦ ਕਰਨ ਤੋਂ ਬਾਅਦ ਕੁਝ ਨਾਕਸ ਜ਼ਮੀਨ ਬਚੇਗੀ ਉਸ ਨੂੰ ਕਾਬਲੇ ਕਾਸ਼ਤ ਬਣਾ ਕੇ ਇਨ੍ਹਾਂ ਨੂੰ ਆਬਾਦ ਕਰਨ ਦਾ ਯਤਨ ਕੀਤਾ ਜਾਵੇਗਾ । ਮਗਰ ਇਹ ਅਜੇ ਤਕ ਮਹਿਜ਼ ਵਿਚਾਰ ਹੀ ਹੈ ਇਸ ਤੇ ਅਮਲ ਨਹੀਂ ਹੋ ਸਕਦਾ ਜਦੋਂ ਤਕ ਇਹ ਪਤਾ ਨਾ ਲਗੇ ਕਿ ਅਜਿਹੀ surplus ਜ਼ਮੀਨ ਕਿੰਨੀ ਕੁ ਹੈ ।

DAMAGE BY FLOODS

*831. Pandit Ram Kishan Bharolian : Will the Minister for Revenue be pleased to state—

- (a) the estimated damage and loss of crops by recent floods in the State ;
- (b) the nature of relief provided by Government to the people in the flood-affected areas and the total amount so far spent on such relief ;
- (c) the total amount so far claimed as Travelling Allowance and Dearness Allowance by the Officers who toured the flood-affected areas ?

Giani Kartar Singh : (a) Total estimated damage to crops and other property is Rs 2,00,94,262. Loss to crops out of this is Rs 1,82,94,533.

(b) (1) Amount provided —

	Rs
for Taccavi loans ..	11,85,500
for Gratuitous relief ..	1,00,000
for Relief works ..	1,00,000
from Chief Minister's Relief Fund for immediate relief to the sufferers ..	90,000
Total ..	14,75,500

2. The recovery of land revenue, has been suspended, and it will be remitted in due course in all deserving cases. All arrears of land revenue in respect of the previous harvest due from the villages lying between the Ravi and Flood Protection Embankment in the Districts of Amritsar and Gurdaspur have been remitted.

(c) Information received is incomplete. Complete information will be supplied to the Member, as soon as it is received.

ਪੰਡਿਤ ਰਾਮ ਕਿਸ਼ਨ ਭੁੱਲੀਆਂ : ਕੀ ਵਜ਼ੀਰ ਸਾਹਿਬ ਦਸਣਗੇ ਕਿ relief fund ਕਿਹੜੇ ਕਿਹੜੇ ਜ਼ਿਲਿਆਂ ਵਿਚ ਦਿਤਾ ਗਿਆ ਹੈ ?

ਮੰਤਰੀ : ਗੁਰਦਾਸਪੁਰ, ਅਮ੍ਰਿਤਸਰ ਔਰ ਕਪੂਰਥਲਾ । ਏਸ area ਦੇ ਬਾਰੇ ਤਾਂ ਮੈਂਨੂੰ ਯਾਦ ਹੈ ਲੇਕਿਨ ਅਗਰ ਤੁਹਾਨੂੰ details ਚਾਹੀਦੀਆਂ ਹਨ ਤਾਂ ਉਸ ਦੇ ਲਈ notice ਚਾਹੀਦਾ ਹੈ ਤਾਂ ਜੋ ਮੈਂ ਵਾਕਫੀ ਹਾਸਲ ਕਰਕੇ ਤੁਹਾਨੂੰ ਦਸ ਸਕਾਂ ।

ਸ਼੍ਰੀ ਪ੍ਰਬੋਧ ਚੰਦ : ਕਥਾ ਵਜ਼ੀਰ ਸਾਹਿਬ ਧੁਹ ਕਤਾਏਗੇ ਕਿ flood-affected areas ਮੈਂ ਜੋ ਰਿਯਾਯਤੋਂ ਦੀ ਗੜ੍ਹੀ ਹੈਂ ਤਨ ਮੈਂ ਸੇ ਏਕ ਰਿਯਾਯਤ ਧੁਹ ਮੀ ਹੈ ਕਿ ਕਹਾਂ ਪਰ Matric ਤਕ ਤਾਲੀਸ ਸੁਫਤ ਹੋ ਜਾਏਗੀ ?

ਮੰਤਰੀ : ਹਾਂ ਜੀ, ਜਿਹੜੇ ਰਕਬੇ flood ਨਾਲ ਢਿਅਾਦਾ ਤਬਾਹ ਹੋਏ ਹਨ, ਜਿਸ ਤਰ੍ਹਾਂ ਰਾਵੀ ਔਰ ਧੁੱਸੀ ਦੇ ਦਰਮਿਆਨ ਦਾ ਰਕਬਾ ਹੈ ਜਾਂ ਢਿਲਾ ਕਪੂਰਥਲੇ ਦਾ ਜੋ ਰਕਬਾ ਹੈ ਉਥੇ ਦਸਵੀਂ ਤਕ free education ਦੀ ਰਿਆਇਤ ਦਿਤੀ ਗਈ ਹੈ ।

ਸ਼੍ਰੀ ਪ੍ਰਬੋਧ ਚੰਦ : ਕਥਾ ਵਜ਼ੀਰ ਸਾਹਿਬ ਕੀ ਧੁਹ ਮੀ ਪਤਾ ਹੈ ਕਿ ਰਿਯਾਯਤ ਤੋ announce ਕਰ ਦੀ ਗੜ੍ਹੀ ਹੈ ਸਗਰ ਤਨ areas ਕੇ ਦਸ, ਦਸ ਮੀਲ ਕੇ ਅਨਦਰ ਕੋਈ ਸਕੂਲ ਨਹੀਂ ਹੈ ?

ਮੰਤਰੀ : ਇਸ ਦੇ ਮੁਤਲਿਕ ਵੀ ਵਾਕਫੀ ਹਾਸਲ ਕਰਨ ਦੀ ਲੋੜ ਹੈ । ਮੈਂ ਸਰੇ ਦਸਤ ਕੁਛ ਨਹੀਂ ਕਹਿ ਸਕਦਾ ।

श्री प्रबोध चंद्र : Matric तक free education की जो रियायत है वह गवर्नमेंट स्कूलों में पढ़ने वाले लड़कों को ही मिलेगी या कि Private Schools में पढ़ने वालों को भी दी जाएगी ?

माल मंत्री : इस ਦੇ ਮੁਤਲਕ ਬਿਹਤਰ ਵਾਕਫ਼ੀ Education Minister ਸਾਹਿਬ ਦੇ ਸਕਣਗੇ ।

Shri Prabodh Chandra : The Education Minister is also available please.
Mr. Speaker : Order please.

ਸੈਲਵੀ ਅਬਦੁਲ ਹਾਨੀ ਡਾਰ : क्या वज़ीर साहिब बताएंगे कि हरियाने के अन्दर करनाल, रोहतक और गुड़गांव के इज़ला में जो floods की वजह से तबाही हुई है उन को क्या रियायत दी गई है ?

ਮੰਤਰੀ : ਉਨ੍ਹਾਂ ਦੇ ਮੁਤਲਕ ਅਸੀਂ report ਮੰਗਵਾਈ ਹੋਈ ਹੈ । ਉਸ report ਦੇ ਆ ਜਾਣ ਤੋਂ ਬਾਦ ਜਿਸ ਕਿਸਮ ਦੀਆਂ ਰਿਆਇਤਾਂ ਅਸੀਂ ਹੋਰਨਾਂ ਜ਼ਿਲ੍ਹਿਆਂ ਨੂੰ ਦਿੱਤੀਆਂ ਹਨ ਉਸੇ ਕਿਸਮ ਦੀਆਂ ਇਨ੍ਹਾਂ ਨੂੰ ਵੀ ਦੇਵਾਂਗੇ ।

Sardar Bhupinder Singh Mann : Sir, I want to know whether Government are prepared to pay for damages to those people who were subjected to floods not as a natural calamity but for lack of bunds, roads, etc. etc.

ਮੰਤਰੀ : ਇਸਦੇ ਮੁਤਲਕ ਜਵਾਬ ਦੇਣ ਲਈ notice ਚਾਹੀਦਾ ਹੈ ।

श्री राम प्यारा : क्या floods की तबाही के बारे में ज़िला करनाल के मुताल्लिक कोई report गवर्नमेंट के पास नहीं पहुंची ?

ਮੰਤਰੀ : ਨਹੀਂ ਜੀ ।

श्री राम चन्द्र कामरेड : मैं वज़ीर साहिब से यह दरियाफ्त करना चाहता हूं कि ज़िला कांगड़ा में दरिया ब्यास के किनारे के इलाकों में जो नुकसान हुआ है, उस की report उन के पास आई है ?

ਮੰਤਰੀ : ਨਹੀਂ ਜੀ ।

कामरेड राम चन्द्र : क्या आप के इल्म में यह बात नहीं है कि वहां भी कोई नुकसान हुआ है ?

ਸੰਤਰੀ : किसी ने बताया नहीं । न तो वहां किसी अफसर की report आई है, न किसी मेम्बर ने बताया है और मैं वहां गया नहीं ।

ਸਰਦਾਰ ਉਮਾਰਾਉ ਸਿੰਘ : ਵਜ਼ੀਰ ਸਾਹਿਬ ਨੇ ਦਸਿਆ ਹੈ ਕਿ ਇਕ ਲਖ ਰੁਪਿਆ ਦਿਤਾ ਗਿਆ ਹੈ । ਕੀ ਮੈਂ ਪੁਛ ਸਕਦਾ ਹਾਂ ਕਿ ਉਹ ਕਿਸ ਕਿਸ ਜ਼ਿਲ੍ਹੇ ਲਈ ਮੰਨਜ਼ੂਰ ਕੀਤਾ ਗਿਆ ਹੈ ?

ਮੰਤਰੀ : ਇਸ ਲਈ ਨੋਟਿਸ ਦਿਉ ।

ਸਰਦਾਰ ਬਖਤਾਵਰ ਸਿੰਘ : ਕੀ ਵਜ਼ੀਰ ਸਾਹਿਬ ਦਸਣਗੇ ਕਿ ਜਿਸ ਤਰ੍ਹਾਂ ਗੁਰਦਾਸਪੁਰ, ਅੰਮ੍ਰਿਤਸਰ ਅਤੇ ਕਪੂਰਥਲੇ ਦੇ ਜ਼ਿਲ੍ਹਿਆਂ ਨੂੰ ਦਰਿਆਵਾਂ ਦੇ flood ਨਾਲ ਨੁਕਸਾਨ ਹੋਣ ਕਰਕੇ aid ਦਿਤੀ ਗਈ ਹੈ ਕੀ ਜ਼ਿਲ੍ਹਾ ਫਿਰੋਜ਼ਪੁਰ ਲਈ ਵੀ ਕੁਝ ਕੀਤਾ ਗਿਆ ਹੈ ?

ਮੰਤ੍ਰੀ : ਇਸਦੇ ਮੁਤਾਲਕ ਜੇਕਰ ਮੈਂਬਰ ਸਾਹਿਬ ਕੁਝ ਲਿਖ ਕੇ ਹਾਲਾਤ ਦਸਣ ਤਾਂ ਜਾਂਚ ਪੜਤਾਲ ਕਰਕੇ ਕਾਰਵਾਈ ਹੋ ਸਕਦੀ ਹੈ ।

ਸਰਕਾਰ ਭੂਪਿੰਦਰ ਸਿੰਹ ਮਾਨ : ਮੈਂ ਇਹ ਪੁੱਛਣਾ ਚਾਹੁੰਦਾ ਹਾਂ ਕਿ ਜ਼ਿਲਾ ਕਾਂਗੜਾ ਗੁਰਦਾਸਪੁਰ, ਅਮ੍ਰਿਤਸਰ, ਬਗੈਰਹ ਇਲਾਜ਼ਾ ਮੇਂ flood ਲਾਨੇ ਕੇ ਲਿਏ ਕਹਾਂ ਤਕ ਜ਼ਿੰਮੇਦਾਰ ਹੈ ?

Mr. Speaker : This does not arise.

ਸ਼੍ਰੀ ਰਾਮ ਕੁਮਾਰ : ਗੁਰਦਾਸਪੁਰ ਐਂਦਰ ਦੂਸਰੇ ਜ਼ਿਲ੍ਹੇ ਕੀ report ਤੋ ਸਰਕਾਰ ਕੇ ਪਾਸ ਪਹੁੰਚ ਜਾਤੀ ਹੈ ਕਿ ਨੁਕਸਾਨ ਹੁਆ ਹੈ ਮਗਰ ਜ਼ਿਲਾ ਕਰਨਾਲ ਕੇ ਨੁਕਸਾਨ ਕੀ report ਅਜੀ ਤਕ ਨਹੀਂ ਪਹੁੰਚੀ ਇਸ ਕੀ ਕਿਆ ਵਜਹ ਹੈ ?

ਮੰਤ੍ਰੀ : ਇਸ ਕੀ ਵਜਹ ਸਿਵਾਏ ਇਸ ਕੇ ਕਿ ਵਹਾਂ ਨੁਕਸਾਨ ਨਹੀਂ ਹੁਆ ਐਂਦਰ ਕੋਈ ਨਜ਼ਰ ਨਹੀਂ ਆਤੀ । ਫਿਰ ਯਾ ਤੋ ਅਫਸਰੋਂ ਕੇ notice ਮੇਂ ਨਹੀਂ ਆਯਾ ਯਾ ਵਹ ਫੀਲੇ ਹੈਂ । ਇਸ ਕੇ ਇਲਾਵਾ ਐਂਦਰ ਕੋਈ ਵਜਹ ਮਾਲੂਮ ਨਹੀਂ ਦੇਤੀ ।

HONORARY SUB-REGISTRARS

***869. Shri Prabodh Chandra :** Will the Minister for Revenue be pleased to state —

(a) whether in the matter of appointments of honorary sub-Registrars in the State recommendations of the Deputy Commissioners were invited by Government; if so, the number of cases in which these recommendations were accepted;

(b) the names and qualifications of persons appointed as honorary Sub-Registrars in the State from 1st January, 1956 up to date?

Giani Kartar Singh : (a) Yes, recommendations from Deputy Commissioners were invited by Government and accepted in all cases except one or two.

(b) The list showing the names and qualifications of the Honorary Sub-Registrars is laid on the Table.

Serial No.	Name	Place of posting	Qualifications
1	Shri Balak Ram Puri ..	Ambala ..	Knows English, Hindi and Urdu well
2	Shri Amar Singh Bala ..	Rupar ..	Matric
3	Shri Sarwan Singh ..	Kharar ..	Knows English, Urdu and Punjabi well.
4	Shri Des Raj Gupta ..	Ram Garh ..	Matriculate
5	Shri Madan Lal Chung ..	Ferozepur ..	Under Graduate.

[Minister for Revenue]

Serial No.	Name	Place of posting	Qualifications
6	Shri Amrik Singh ..	Zira	Matric
7	Shri Partap Singh Gill ..	Moga ..	B. A., LL. B.
8	Shri Gurbax Singh ..	Karnal ..	Matric
9	Shri Mansa Ram ..	Panipat ..	Under Matric
10	Shri Dev Kumar Jain ..	Hissar ..	Matric
11	Shri Puran Chand Azad ..	Rohtak ..	Matric
12	Shri Hari Singh ..	Sonepat ..	Under Matric
13	Shri Lachhi Ram ..	Jhajjar ..	Matric
14	Shri Ranbir Singh ..	Dasuya ..	Do
15	Shri Balbir Singh ..	Mukerian ..	Middle
16	Shri Lal Chand Dharmani ..	Una	B. Sc.
17	Shri Amar Singh Bharta ..	Garhshankar	B.A.
18	Shri Nand Singh ..	Hoshiarpur ..	Knows English and Urdu well
19	Shri Jai Singh ..	Jullundur ..	Under Graduate
20	Shri Hazara Singh ..	Nakodar ..	Under Matric
21	Shri Ishar Dass ..	Phillaur ..	Matric
22	Shri Ajit Singh ..	Nawanshahr ..	B. Sc.
23	Shri Charanjit Singh ..	Ludhiana ..	Under Matric
24	Shri Joginder Singh ..	Jagraon ..	Under Matric
25	Shri Uttam Singh ..	Ajnala ..	Matric
26	Shri Hira Singh ..	Tarn Taran ..	Matric
27	Shri Gurdip Singh ..	Amritsar Tehsil	Lower Middle
28	Shri Harcharan Singh ..	Amritsar City ..	Matric
29	Shri Satnam Singh ..	Batala	Under Matric
30	Shri Parm Hans Nath ..	Gurdaspur ..	B. A.
31	Shri Mohindar Singh ..	Samrala ..	Matric

श्री प्रबोध चंद्र : क्या मैं वजीर साहिब से पूछ सकता हूँ कि यह जो Honorary Sub-Registrars की appointments की गई हैं इन के लिये गवर्नमेंट ने कोई minimum qualifications भी रखी थीं ?

माल मंत्री : इस के लिये notice चाहिए ।

श्री प्रबोध चंद्र : वजीर साहिब ने बताया है कि सिर्फ एक दो cases में D. C.s की recommendations को नहीं माना गया है बाकी सब मानी गई हैं। क्या मैं पूछ सकता हूं कि कौन सी मानी गई हैं और कौन सी नहीं मानी गई हैं ? कौन कौन से D. C. की मानी गई हैं और कौन से की नहीं मानी गई हैं ?

मंत्री : चूंकि मामला पुराना है इसलिए मुझे वह cases याद नहीं हैं। Notice मिलने पर दरियाफ्त कर सकता हूं।

Shri Prabodh Chandra : Sir, the Government is a continuous body. The reply given by the hon. Minister does not conform to the traditions of the House.

Mr. Speaker : In that case you and the hon. Minister are in the same continuity.

श्री प्रबोध चंद्र : जनाब, मुझे जो list दी गई है इस में कुछ लोग M. A. और B. A. हैं और कुछ के बारे में लिखा है Under Matric। तो यह Under Matric से क्या मुराद है ? Under Matric तो पहली और दूसरी जमात वाला भी हो सकता है। इस लिस्ट में, जनाब, कोई चौथी पास है, कोई तीसरी पास और कोई पहली पास भी नहीं है। जो कुछ भी पास नहीं हैं उन के बारे में लिखा है कि हिंदी गुरुमुखी जानते हैं। तो मैं यह पूछना चाहता हूं.....

अध्यक्ष महोदय : उन के लिए qualification M. F. P. P. है, यानी मिडल फेल और प्राइमरी पास। (हंसी) (The qualifications for them is M. F. P. P., i.e., Middle Fail and Primary Pass) (Loud laughter)

श्री प्रबोध चंद्र : मगर, स्पीकर साहिब, इस में बहुत से तो Primary Pass भी नहीं हैं। इन में एक श्री गुरदीप सिंह हैं जो Primary पास भी नहीं हैं। (Interruptions). जनाबे आली, मैं यह अर्ज करना चाहता हूं कि इस में सिवाए दो आदमियों की recommendations के बाकी की जो recommendations हैं वह reject की गई हैं। आप मेहरबानी करके आध घंटा दें ताकि इस पर बहस की जा सके। I can prove it by facts and figures कि किसी D.C. की recommendation नहीं मानी गई। सिवाए दो एक के बाकी सब ऐसे ही रख लिए गए हैं। यह तो मज़ाक किया गया है.....

Mr. Speaker : No speech please. Put a specific question.

श्री प्रबोध चंद्र : मैं पूछना चाहता हूं कि जो आदमी Primary pass भी नहीं है, क्या वह एक Honorary Sub-Registrar की ज़िम्मेदारियां निभा सकता है ?

Mr. Speaker : This is only a matter of opinion. This is not a supplementary.

श्री प्रबोध चंद्र : क्या मैं पूछ सकता हूं कि जिन आदमियों की appointments हुई हैं क्या उन की कुछ मिनिस्टर साहिबान के साथ रिश्तेदारियां भी हैं ?

Mr. Speaker : No please.

मंत्री : मैं इस सिलसिले में यह कहना चाहता हूँ कि मेरा रिश्तेदार कोई भी नहीं है। (हंसी)।

श्री प्रबोध चंद्र : क्या किसी और मिनिस्टर का है ?

मंत्री : मैंने हरेक मिनिस्टर की रिश्तेदारियां तो दरियाफत नहीं कर रखी हैं कि कहाँ कहां हैं। (हंसी)

श्रीमती ओम प्रभा जैन : क्या वजीर साहिब के notice में है कि कैथल में भी Honorary Sub-Registrar की जरूरत है या नहीं ?

Mr. Speaker : This does not arise.

सरदार भुपिंदर सिंह : ਕੀ ਵਜ਼ੀਰ ਸਾਹਿਬ ਦਸਣਗੇ ਕਿ ਕੀ ਇਹ appointments ਕੀਤੇ ਜਾਣ ਦੇ ਮੌਕੇ ਤੇ scheduled castes ਦੀ reservation ਦਾ ਵੀ ਖਿਆਲ ਰਖਿਆ ਗਿਆ ਸੀ ?

ਮੰਤਰੀ : ਨੋਟਿਸ ਦਿਉ। ਪਤਾ ਕਰਾਂਗੇ।

चोधरी बलबीर सिंह : क्या वजीर साहिब बताएंगे कि Sub-Registrars बनाने के बाद अब इन Honorary Sub-Registrars की क्यों जरूरत महसूस हुई है ?

ਮੰਤਰੀ : ਇਸਦੇ ਲਈ ਨੋਟਿਸ ਦਿਉ ਕਿਉਂ ਜੋ ਇਹ ਬਹੁਤ ਪੁਰਾਣਾ ਫੈਸਲਾ ਫਲਿਆ ਆ ਰਿਹਾ ਹੈ। ਦਰਿਆਫਤ ਕਰਨਾ ਪਵੇਗਾ ਕਿ ਕਿਉਂ ਜ਼ਰੂਰਤ ਪਈ ਸੀ।

खान अब्दुल गफार खां : जनाबे आली, हाउस के privileges के लिए और हाउस के एजाज के लिये आप जिम्मेदार हैं। जनाब, मिनिस्टर साहिबान के पास तो पहले ही बहुत से हरबे मौजूद थे जिन से inconvenient सवालात के जवाबात से बचा जा सकता हो, मसलन जवाब तैयार नहीं है घर भेज देंगे.....

अध्यक्ष महोदय : क्या आप सवाल कर रहे हैं ? (Is the hon. Member putting a supplementary question ?)

खान अब्दुल गफार खां : आप पहले मेरी बात तो सुन लीजिए। जो आप का रुलिंग होगा उस के सामने सरे तसलीम खम तो होगा ही जिस तरह कि Almighty....

अध्यक्ष महोदय : यह research जो आपने की है इस को आप छोड़ें। सवाल पूछें जो पूछना है। (The hon. Member may leave the research that he has made in this connection. He may put the question, which he wants to ask.)

Sardar Bhupinder Singh Mann : Sir, may I know from the Government what is the total amount of fees or expenditure incurred upon these Honorary Sub-Registrars ?

Mr. Speaker : This is not a supplementary ques

मंत्री : इस के लिये आप notice दें क्योंकि वक्त चाहिए तभी यह सारे अदादोशुमार इकट्ठे किए जा सकते हैं।

ਅਧਿਕ ਸਹੀਦਯ : ਮੈਂਬਰ ਸਵਾਲ ਕਰਨੇ ਸੌਂ ਤੇਜ਼ ਹੁੰ ਐਰ ਸਨ੍ਰੀ ਸਹੀਦਯ ਜਵਾਬ ਦੇਨੇ ਸੌਂ ਤੇਜ਼ ਹੁੰ, ਸੇਰੀ ਰਰਫ ਦੇਖਤੇ ਹੀ ਨਹੀਂ। ਜੋ ਸਵਾਲ ਪੈਦਾ ਹੀ ਨਹੀਂ ਹੁਆ, ਤਸ ਕਾ ਜਵਾਬ ਨਹੀਂ ਦੇਨਾ ਚਾਹਿਏ।
(The hon. Member is keen to ask supplementaries and the hon. Minister is equally keen to answer them. But neither of them looks at the Chair. A question which does not arise, should not be replied to.)

ਮੌਲਵੀ ਅਬਦੁਲ ਗਨੀ ਡਾਰ : ਕੀ ਵਜ਼ੀਰ ਸਾਹਿਬ ਦਸਣਗੇ ਕਿ ਜਿਹੜੇ ਬਿਲਕੁਲ ਹੀ ਪੜ੍ਹਾਕੂ ਨਹੀਂ ਉਨ੍ਹਾਂ ਨੂੰ ਵੀ ਇਹ ਸਹੂਲਤਾਂ ਦੇਣਗੇ। ਪੜ੍ਹਾਕੂ ਤੋਂ ਮੇਰਾ ਮਤਲਬ ਹੈ ਕਿ ਜਿਹੜੇ ਪੜ੍ਹੇ ਹੋਏ ਨਹੀਂ ਜਿਹੜੇ ਓ, ਅ, ਵੀ ਨਹੀਂ ਜਾਣਦੇ, ਕੀ ਉਨ੍ਹਾਂ ਨੂੰ ਵੀ ਇਹ ਸਹੂਲਤਾਂ ਦੇਣਗੇ ?

ਮੰਤਰੀ : ਇਸ ਦੇ ਲਈ ਸੋਚਣ ਦੀ ਲੋੜ ਹੈ। ਜੇ ਅੱਗੇ ਲਗੇ ਹੋਏ ਨੇ ਉਹ ਚਲ ਰਹੇ ਨੇ। ਜੇ ਕਿਸੇ ਦੇ ਖਿਲਾਫ ਕੋਈ ਖਰਾਬ ਰਿਪੋਰਟ ਹੋਏਗੀ ਤਾਂ ਉਸ ਨੂੰ ਹਟਾ ਦਿਆਂਗੇ।

ਮੌਲਵੀ ਅਬਦੁਲ ਗਨੀ ਡਾਰ : ਮੈਂ ਪੁਛਿਆ ਹੈ ਕਿ ਜਿਹੜੀ minimum qualification ਹੈ....

Mr. Speaker : This question has already been answered.

ਮੌਲਵੀ ਅਬਦੁਲ ਗਨੀ ਡਾਰ : ਮੈਂ ਜਨਾਬ ਦੀ protection ਚਾਹੁੰਦਾ ਹਾਂ। ਮੈਂ ਇਹ ਪੁਛਿਆ ਹੈ ਕਿ ਜਿਹੜੀ minimum qualification ਹੈ....

Mr. Speaker : Protection or attention ?

ਚੌਧਰੀ ਸੁੰਦਰ ਸਿੰਘ : ਕੀ ਉਨ੍ਹਾਂ ਦੀਆਂ ਜੋ qualifications ਨੇ ਉਹ ਕਿਤੇ ਦਿੱਤੀਆਂ ਹੋਈਆਂ ਨੇ ?

ਮੰਤਰੀ : ਇਕ ਕਾਗਜ਼ Table ਤੇ ਰੱਖ ਦਿੱਤਾ ਹੈ, ਉਸ ਵਿਚ ਦਿੱਤੀਆਂ ਹੋਈਆਂ ਨੇ।

Mr. Speaker : It is already laid on the Table.

ਸਰਦਾਰ ਆਤਮਾ ਸਿੰਘ : ਕੀ ਐਸੇ Sub-Registrar ਪਟਿਆਲਾ Sub-Division ਵਿਚ ਰੱਖਣ ਲਈ ਕੋਈ ਸਕੀਮ ਸਰਕਾਰ ਦੇ ਜ਼ੋਰੇ ਗ਼ੌਰ ਹੈ ?

ਮੰਤਰੀ : ਜੀ ਹਾਂ।

ਸਰਦਾਰ ਆਤਮਾ ਸਿੰਘ : ਕਿੰਨੇ ਕੁ ਸਮੇਂ ਤੱਕ ਜੀ ?

ਮੰਤਰੀ : ਇਹ ਕਹਿਣਾ ਮੁਸ਼ਕਲ ਹੈ।

(Maulvi Abdul Ghani Dar rose to put a supplementary question.)

ਸ਼੍ਰੀ ਸਪੀਕਰ : ਮੌਲਵੀ ਸਾਹਿਬ, ਸਾਰੇ Supplementaries ਇਕਠੇ ਇਕੋ ਵਾਰ ਹੀ ਕਰ ਲਓ। ਅੱਗੇ ਹੀ ਦੇਰ ਹੋ ਗਈ ਹੈ।

(Addressing Maulvi Abdul Ghani Dar.) (The hon. Member may put his Supplementaries all at once. Already much delay has occurred.)

ਮੌਲਵੀ ਅਬਦੁਲ ਗ਼ਨੀ ਡਾਰ : ਜੇ ਕਹੋ ਤਾਂ ਇਕੋ ਵਾਰੀ ਕਰ ਦਿੰਦਾ ਹਾਂ ।
ਕੀ ਵਜ਼ੀਰ ਸਾਹਿਬ ਦੱਸਣਗੇ ਕਿ ਉਨ੍ਹਾਂ ਦੀ ਆਮਦਨੀ ਕਿੰਨੀ ਕੁ ਹੋ ਜਾਂਦੀ ਹੈ
ਮਹੀਨੇ ਦੀ ?

ਮੰਤਰੀ : Notice ਚਾਹੀਦਾ ਹੈ ।

ਸ਼੍ਰੀਮਤੀ ਸਰਲਾ ਦੇਵੀ ਸ਼ਰਮਾ : क्या वजीर साहिब बतलायेंगे कि ज़िला कांगड़ा के अंदर
भी Sub-Registrars रखे गए हैं या नहीं ?

ਸ਼੍ਰੀ ਪ੍ਰਬੋਧ ਚੰਦਰ : ਕੀ ਅਜਿਹੇ ਵੀ ਹਨ ਜਿਹੜੇ F. A., Middle ਜਾਂ
Lower Middle ਪਾਸ ਹਨ ? ਜਿੱਥੇ ਦੂਸਰੀ ਜਮਾਤ ਜਾਂ ਚੌਥੀ ਪੰਜਵੀਂ ਪਾਸ
ਨੇ ਉਥੇ ਉਹ candidates ਵੀ ਸਨ ਜਿਨ੍ਹਾਂ ਦੀਆਂ qualifications B. A.
ਜਾਂ M.A. ਸਨ ?

Mr. Speaker : Only the list of those appointed, is asked for here.

ਮੰਤ੍ਰੀ : ਇਹ ਤਾਂ ਉਨ੍ਹਾਂ ਦੇ ਮੁਤੱਲਕ ਕਾਗਜ਼ਾਤ ਦੇਖਣ ਤੋਂ ਬਾਅਦ ਇਸ
ਸਵਾਲ ਦਾ ਜਵਾਬ ਦੇ ਸਕਦਾ ਹਾਂ । ਇਸ ਵਕਤ ਇਹ ਚੀਜ਼ ਮੇਰੇ ਸਾਹਮਣੇ ਨਹੀਂ ।
ਸਾਰੀ ਚੀਜ਼ ਦੇਖੀ ਨਹੀਂ; ਇਸ ਲਈ ਇਸ ਦਾ ਜਵਾਬ ਇਸ ਵਕਤ ਦੇਣਾ ਮੁਸ਼ਕਲ ਹੈ ।

ਸ਼੍ਰੀ ਹਰਭਗਵਾਨ ਮੁਦਗਿਲ : ਕੀ ਵਜ਼ੀਰ ਸਾਹਿਬ ਇਹ ਦੱਸਣਗੇ ਕਿ
ਲੁਧਿਆਣੇ ਵਿਚ ਜਿਹੜੇ Sub-Registrar ਮੁਕਰਰ ਕੀਤੇ ਹੋਏ ਨੇ ਉਨ੍ਹਾਂ ਨੂੰ ਪਿਛਲੇ 8
ਮਹੀਨਿਆਂ ਤੋਂ ਤਨਖਾਹ ਜਾਂ allowance ਨਹੀਂ ਮਿਲਿਆ ?

Mr. Speaker This question does not arise.

ਸ਼੍ਰੀ ਹਰਭਗਵਾਨ ਮੁਦਗਿਲ : ਕੀ ਵਜ਼ੀਰ ਸਾਹਿਬ ਇਹ ਦੱਸਣਗੇ ਕਿ ਉਨ੍ਹਾਂ ਨੂੰ
allowance ਦੇਣ ਦਾ ਕੋਈ ਕਾਇਦਾ ਹੈ ਜਾਂ ਮਰਜ਼ੀ ਨਾਲ allowance ਦਿੱਤਾ ਜਾਂਦਾ
ਹੈ ?

ਮੰਤਰੀ : ਉਨ੍ਹਾਂ ਨੂੰ 500 ਰੁਪਏ ਮਹੀਨਾ ਤਕ fee ਦੀ income ਹੋ ਸਕਦੀ ਹੈ
ਜਿਸ ਦਾ rate ਮੁਕਰਰ ਹੈ । ਲੇਕਿਨ ਇਹ ਚੀਜ਼ ਕਿ ਕਿਤਨੀ ਆਮਦਨੀ ਤੇ ਉਸਨੂੰ ਕੀ
ਮਿਲ ਸਕਦਾ ਹੈ ਇਸ ਲਈ notice ਆਵੇ ਤਦੇ ਦੱਸ ਸਕਦਾ ਹਾਂ ਜਾਂ Registration
Manual ਵਿਚ ਇਹ ਸਾਰੀ ਚੀਜ਼ ਲਿਖੀ ਹੈ ਉਥੋਂ ਦੇਖ ਲਵੋ ।

ਸ਼੍ਰੀ ਹਰਭਗਵਾਨ ਮੁਦਗਿਲ : ਕੀ ਵਜ਼ੀਰ ਸਾਹਿਬ ਦੱਸਣਗੇ ਕਿ ਇਹ ਅਲਾਉਂਸ
ਕਿਸੇ ਮੰਬਲੀ ਸ਼ਰਹ ਨਾਲ ਦਿੱਤਾ ਜਾਂਦਾ ਹੈ ਜਾਂ ਨਹੀਂ ?

ਮੰਤ੍ਰੀ : ਹਰ ਇਕ ਨੂੰ 500 ਰੁਪਿਆ ਹੀ ਨਹੀਂ ਦਿੱਤਾ ਜਾਂਦਾ । ਉਸ fee ਦੇ ਟੇਬਲ
ਦੇ ਮੁਤਾਬਿਕ ਦਿੱਤਾ ਜਾਂਦਾ ਹੈ । ਉਸ ਦੇ ਮੁਤਾਬਿਕ ਕਿਸੇ ਦਾ 500 ਬਣਦਾ ਹੈ,
ਕਿਸੇ ਦਾ ਡੇਢ ਸੌ ਅਤੇ ਕਿਸੇ ਦਾ 200 ਰੁਪਿਆ ਬਣਦਾ ਹੈ । ਇਹ ਸਾਰਾ ਹਿਸਾਬ ਮੈਨੂੰ
ਇਸ ਵਕਤ ਯਾਦ ਨਹੀਂ ਔਰ ਜਿਤਨਾ ਵੀ ਉਨ੍ਹਾਂ ਨੂੰ ਅਦਾ ਕੀਤਾ ਜਾਂਦਾ ਹੈ ਉਹ
carried on ਕੀਤਾ ਗਿਆ ਹੈ । ਅਜਿਹਾ ਸਬ ਰਜਿਸਟਰਾਰ ਵੀ ਹੈ ਜਿਸ ਨੂੰ
ਕਿ ਇਸ ਦੌਰਾਨ ਵਿਚ ਪੈਸਾ ਵੀ ਨਹੀਂ ਮਿਲਿਆ ਕਿਉਂਕਿ ਏਸ ਹਿਸਾਬ ਤੋਂ ਪਹਿਲਾਂ
ਉਸ ਨੇ ਜ਼ਿਆਦਾ ਵਸੂਲ ਕਰ ਲਿਆ ਸੀ । ਜਦੋਂ ਅਕਾਊਂਟ adjust ਹੋ ਜਾਏਗਾ ਤਾਂ ਉਸ
ਨੂੰ ਵੀ ਪੈਸੇ ਮਿਲਣ ਲਗ ਜਾਣਗੇ ।

ਚੌਥਰੀ ਸੁਫਰ ਸਿੰਘ : ਕੀ ਵਜ਼ੀਰ ਸਾਹਿਬ ਬਤਾਏਗੇ ਕਿ ਅਗਰ ਪੰਜਾਬ ਖੇਤਰ ਵਿੱਚ ਆਪਣੇ ਹਰਿਜਨ ਨ ਲਿਆ ਜਾਣ ਤੇ ਆਪ ਕੀ ਕਰੇਗੇ ?

ਅਧਿਕਾਰ ਸਹਿਯੋਗ : ਸਰਕਾਰ ਚਾਹੇ ਲਗਾਏ ਜਾਣ, ਮਗਰ ਯਹ ਸਵਾਲ ਕਿਸੇ ਬਣਾ ?
(The Government may or may not appoint, but how has this supplementary question arisen ?)

ਸ਼੍ਰੀ ਰਾਮ ਪਿਆਰਾ : ਕੀ ਵਜ਼ੀਰ ਸਾਹਿਬ ਦੱਸਣਗੇ ਕਿ ਜਿਹੜੇ Sub-Registrars ਰਖਣੇ ਨੇ ਉਨ੍ਹਾਂ ਵਾਸਤੇ ਕੋਈ educational qualifications ਮੁਕਰਰ ਕੀਤੀਆਂ ਜਾਣਗੀਆਂ ਜਾਂ ਮਿਡਲ ਫੇਲ ਜਾਂ ਪ੍ਰਾਇਮਰੀ ਪਾਸ ਰਖੇ ਜਾਣਗੇ ?

ਮੰਤਰੀ : Government ਦੀ ਇਸ ਮਸਲੇ ਤੇ ਆਇੰਦਾ intention ਕੀ ਹੈ ਇਸ ਸਿਲਸਿਲੇ ਵਿਚ ਗੌਰ ਨਹੀਂ ਕੀਤਾ ਗਿਆ । ਗੌਰ ਕਰਨ ਤੋਂ ਬਾਅਦ ਹੀ ਇਸ ਚੀਜ਼ ਦਾ ਜਵਾਬ ਦੇ ਸਕਦਾ ਹਾਂ ।

Mr. Speaker : Next question please.

(Shri Prabodh Chandra rose to ask a supplementary question).

ਸ਼੍ਰੀ ਸਪੀਕਰ : ਇਹ ਆਪ ਦਾ ਸਵਾਲ innocent ਤਾਂ ਨਹੀਂ ? (Isn't this question an innocent one ?)

ਸ਼੍ਰੀ ਪ੍ਰਬੋਧ ਚੰਦਰ : ਕੀ ਮੈਂ ਵਜ਼ੀਰ ਸਾਹਿਬ ਕੋਲੋਂ ਪੁਛ ਸਕਦਾ ਹਾਂ ਕਿ ਆਇੰਦਾ ਤਿੰਨ ਚਾਰ Honorary sub-Registrars ਦੇ ਬਰਖਿਲਾਫ਼ ਇਹ report ਆਈ ਹੈ ਕਿ ਉਹ ਐਵੇਂ ਆਪਣੇ allowances ਲੈਂਦੇ ਨੇ, ਕੋਈ ਕੰਮ ਕਰਨ ਦੇ ਕਾਬਲ ਨਹੀਂ ?

Mr. Speaker : This question does not arise out of it.

Sardar Bhupinder Singh Mann : Sir, Shri Prabodh Chandra was allowed to put one more innocent supplementary question. Sir, may I know how far this supplementary question is innocent ?

ਅਧਿਕਾਰ ਸਹਿਯੋਗ : ਅਗਰ ਆਪ innocent ਹੋਣਗੇ supplementary भी innocent ਹੋ । (ਹੱਸੀ) (If the hon. Member himself is innocent then the supplementary should also be innocent. (Laughter))

DAMAGE TO CROPS BY RAINS IN SANGRUR DISTRICT

*990. Sardar Rajinder Singh : Will the Minister for Revenue be pleased to state the estimated damage caused to the crops by the recent rains in the Sangrur District together with the steps, if any, taken or proposed to be taken to give relief to the persons affected ?

Giani Kartar Singh : Estimated damage caused to the crops by the recent rains in the Sangrur District is Rs 38,95,350 approximately.

The Deputy Commissioner, Sangrur, has demanded Rs 5,50,000 for gratuitous relief and taccavi loans. The matter is under the active consideration of Government.

ਮਾਲ ਮੰਤਰੀ : ਇਸ question ਦਾ ਜਵਾਬ ਤਿਆਰ ਹੋਣ ਤੋਂ ਪਹਿਲਾਂ ਦੀ ਪੌਜ਼ੀਸ਼ਨ ਇਹ ਹੈ। ਹੁਣ 3 ਲੱਖ ਰੁਪਿਆ ਤਕਾਵੀ ਲੋਨਜ਼ ਲਈ ਐਰ 20,000 ਰੁਪਿਆ ਗਰੈਟਿਓਸ ਲੋਨਜ਼ ਲਈ ਸੰਗਰੂਰ ਜ਼ਿਲੇ ਲਈ ਮੰਨਜ਼ੂਰ ਕੀਤਾ ਗਿਆ ਹੈ।

ਸਰਦਾਰ ਰਾਜਿੰਦਰ ਸਿੰਘ : ਸਰਕਾਰ ਨੇ 5 ਲੱਖ ਰੁਪਏ ਦੀ ਮੰਗ ਕੀਤੀ ਹੈ ਤੇ 3 ਲੱਖ ਰੁਪਿਆ ਮਨਜ਼ੂਰ ਕੀਤਾ ਹੈ। ਇਹ 5 ਲੱਖ ਮਨਜ਼ੂਰ ਕਿਉਂ ਨਹੀਂ ਕੀਤਾ ?

ਮੰਤਰੀ : ਏਸ ਰੁਪਏ ਵਿਚੋਂ ਇਸ ਕਿਸਮ ਦਾ ਰਿਲੀਫ ਜਾਂ ਤਕਾਵੀ ਦੇਣ ਦੀ ਤਜਵੀਜ਼ ਸੀ, ਜਿਹੜੀ ਕਿ ਬਾਕੀ ਪੰਜਾਬ ਵਿਚ ਨਹੀਂ ਦਿੱਤੀ ਜਾਂਦੀ। ਪੈਪਸੂ ਵਿਚ ਏਸ ਤਰੀਕੇ ਨਾਲ ਤਕਾਵੀ ਦੇਣ ਦਾ ਕੁਐਸਚਨ ਸੀ ਤੇ ਉਸ ਨੂੰ ਪੰਜਾਬ ਦਾ ਜੋ ਤਰੀਕਾ ਸੀ ਉਸੇ ਦੇ ਮੁਤਾਬਿਕ ਢਾਲਣ ਵਿਚ ਵਧ ਰੁਪਏ ਦੇਣ ਦੀ ਲੋੜ ਪਈ।

ਸਰਦਾਰ ਰਾਜਿੰਦਰ ਸਿੰਘ : ਇਹ ਪੈਸੇ ਵੰਡਣ ਵਿਚ ਕੋਈ ਡਿਸਕਰਿਮੀਨੇਸ਼ਨ ਤਾਂ ਨਹੀਂ ਕੀਤੀ ਗਈ ਪਟਿਆਲਾ ਡਿਵੀਜ਼ਨ ਵਿਚ ਤੇ ਬਾਕੀ ਪੰਜਾਬ ਵਿਚ ?

ਮੰਤਰੀ : ਨਹੀਂ, ਬਲਕਿ ਡਿਸਕਰਿਮੀਨੇਸ਼ਨ ਹਟਾਉਣ ਲਈ ਜਿਸ ਤਰ੍ਹਾਂ ਬਾਕੀ ਪੰਜਾਬ ਦੇ ਜ਼ਿਲਿਆਂ ਵਿਚ ਤਕਾਵੀ ਲੋਨਜ਼ ਦਿੱਤੇ ਜਾਂਦੇ ਨੇ ਉਸੇ ਕਿਸਮ ਦਾ ਤਕਾਵੀ ਲੋਨ ਦਿੱਤਾ ਹੈ। ਇਸ ਬਿਨਾਂ ਤੇ 5 ਲੱਖ ਰੁਪਿਆ ਕਰ ਦਿੱਤਾ ਹੈ।

ਸਰਦਾਰ ਰਾਜਿੰਦਰ ਸਿੰਘ : ਕੀ ਇਹ ਗੱਲ ਠੀਕ ਹੈ ਕਿ ਡਿਪਟੀ ਕਮਿਸ਼ਨਰ ਸਾਹਿਬ ਕਹਿੰਦੇ ਰਹੇ ਕਿ ਜ਼ਿਲ੍ਹਾ ਸੰਗਰੂਰ ਵਿਚ ਬਹੁਤ ਨੁਕਸਾਨ ਹੋਇਆ ਹੈ ? ਕੀ ਇਹ Financial Commissioner ਸਾਹਿਬ ਨੂੰ ਪਤਾ ਨਹੀਂ ਤੇ ਉਹ ਕਹਿੰਦੇ ਨੇ ਕਿ ਇਤਨਾ ਨੁਕਸਾਨ ਨਹੀਂ ਹੋਇਆ ?

Mr. Speaker : It is not a supplementary question. You need not answer please.

LOSS OF CROPS IN CERTAIN PARTS OF HOSHIARPUR DISTRICT

***1016. Shri Rala Ram :** Will the Minister for Revenue be pleased to state—

- (a) whether he is aware of the fact that maize and fodder crops in the Sirowal ilaqa of the Hoshiarpur District and in villages along the river Beas in Mukerian Sub-Tahsil have been totally destroyed by floods and excessive rains;
- (b) whether he has received representations to the effect that on account of the loss of crops referred to in part (a) above the land revenue

be remitted and the realisation of taccavi loans be postponed ; if so, the action, if any, taken thereon ?

Giani Kartar Singh : (a) The maize and the fodder crops in Sirowal ilaqa and villages along the river Beas were only partially destroyed by heavy rains and floods and not totally destroyed, as has been suggested in part (a) of the question.

(b) Applications received from the villagers for remission of land revenue will be given due consideration after the girdawari of Kharif, 1957. Application for suspension of realisation of taccavi loans are being duly considered and suitable action taken in deserving cases.

ਚੌਧਰੀ ਬਲਬੀਰ ਸਿੰਘ : ਸਵਾਲ ਦੇ ਪਿਛਲੇ ਹਿੱਸੇ ਵਿਚ ਪੁਛਿਆ ਗਿਆ ਹੈ ਕਿ ਕੀ ਪਿਛਲੀਆਂ ਤਕਾਵੀਆਂ ਦੀ ਵਸੂਲੀ ਮੁਲਤਵੀ ਕੀਤੀ ਜਾਵੇਗੀ । ਇਸ ਦਾ ਜਵਾਬ ਨਹੀਂ ਦਿਤਾ ਗਿਆ ।

ਮੰਤਰੀ : ਮੈਂ ਜਵਾਬ ਦੇ ਦਿਤਾ ਹੈ ਕਿ ਅਰਜ਼ੀਆਂ ਉਪਰ ਸਰਕਾਰ ਗੌਰ ਕਰ ਰਹੀ ਹੈ ਅਤੇ ਮੁਨਾਸਬ ਕਾਰਵਾਈ ਕੀਤੀ ਜਾਵੇਗੀ ।

AREAS AFFECTED BY FLOODS IN LOHIAN AND SULTANPUR

*1038. **Sardar Umrao Singh :** Will the Minister for Revenue be pleased to state—

- (a) the total area affected by the floods in the Lohian area in Nakodar Tahsil and Sultanpur area of Kapurthala District during the current year ;
- (b) the relief measures, if any, taken by the Government in the areas referred to above ;
- (c) whether it is a fact that the floods in the areas referred to in part (a) above were caused due to the construction of Hari Ke Dam ; if so, the measures, if any, taken or proposed to be taken by the Government to check such floods in the said areas in future ?

Giani Kartar Singh : (a) 7,164 acres.

(b). A sum of Rs 4,50,000 has been placed at the disposal of Deputy Commissioners, Kapurthala and Jullundur for relief and Taccavi Loans to the flood-affected persons.

(c) *Part (a)*—Yes.

Part (b).—The entire area which comes under the ponds area of Harike Barrage will be acquired by the Irrigation Department and the case for the rehabilitation of the people, whose lands are to be acquired will then be taken up. The Irrigation Branch, after acquiring the land, will lease it out for future cultivation to those persons who continue to reside in the villages concerned.

ਸਰਦਾਰ ਉਮਰਾਓ ਸਿੰਘ : ਕੀ ਵਜ਼ੀਰ ਸਾਹਿਬ ਕਿਰਪਾ ਕਰਕੇ ਦਸਣਗੇ ਕਿ ਜਿਨ੍ਹਾਂ ਲੋਕਾਂ ਦੀਆਂ ਜ਼ਮੀਨਾਂ acquire ਹੋਣੀਆਂ ਹਨ ਉਨ੍ਹਾਂ ਨੇ ਮੰਗ ਕੀਤੀ ਹੈ ਕਿ ਸਾਨੂੰ ਰਾਜਸਥਾਨ

[ਸਰਦਾਰ ਉਮਰਾਓ ਸਿੰਘ]

ਵਿਚ settle ਕੀਤਾ ਜਾਵੇ? ਜੇ ਕਰ ਕੀਤੀ ਹੈ ਤਾਂ ਕੀ ਸਰਕਾਰ ਉਨ੍ਹਾਂ ਦੀ ਮੰਗ ਉਪਰ ਗ਼ੌਰ ਕਰ ਰਹੀ ਹੈ ?

ਮੰਤਰੀ : ਇਹ ਗੱਲ ਰਾਜਸਥਾਨ ਸਰਕਾਰ ਨਾਲ ਸੰਬੰਧ ਰਖਦੀ ਹੈ ਇਸ ਕਰਕੇ ਇਸ ਦੇ ਬਾਰੇ ਵਿਚ ਇਸ ਵਕਤ ਕੁਝ ਨਹੀਂ ਕਿਹਾ ਜਾ ਸਕਦਾ ।

ਸਰਦਾਰ ਉਮਰਾਓ ਸਿੰਘ : ਕੀ ਇਹ fact ਹੈ ਕਿ ਜਿਹੜਾ ਪਾਣੀ ਇਸ ਨਹਿਰ ਦੇ ਜ਼ਰੀਏ ਜਾਏਗਾ ਉਹ ਰਾਜਸਥਾਨ ਨੂੰ ਜਾਣਾ ਹੈ ?

ਮੰਤਰੀ : ਮੇਰਾ ਵਿਚਾਰ ਹੈ ਕਿ ਇਹ ਗੱਲ ਦਸਣ ਦੀ ਲੋੜ ਨਹੀਂ ਹੈ ਕਿ ਇਸ ਨਹਿਰ ਦਾ ਪਾਣੀ ਰਾਜਸਥਾਨ ਨੂੰ ਜਾਣਾ ਹੈ ।

Sardar Umrao Singh : Sir, can any Minister say that answer to any particular question is not desirable ? It is, I think, for the Chair to decide and not for the Minister.

ਮੰਤਰੀ : ਜੀ, ਹਾਂ; ਮੰਤਰੀ ਇਹ ਗੱਲ ਕਹਿ ਸਕਦਾ ਹੈ ਕਿ ਕਿਸੇ ਖਾਸ ਗੱਲ ਦਾ ਜਵਾਬ ਦੇਣਾ public interest ਵਿਚ ਨਹੀਂ ਹੈ ।

ਸਰਦਾਰ ਆਤਮਾ ਸਿੰਘ : ਕੀ ਮੈਂ ਪੁਛ ਸਕਦਾ ਹਾਂ ਕਿ ਇਨ੍ਹਾਂ ਲੋਕਾਂ ਨੂੰ ਰਾਜਸਥਾਨ ਵਿਚ ਵਸਾਉਣ ਵਾਸਤੇ ਕੋਈ ਸਕੀਮ ਸਾਡੀ ਸਰਕਾਰ ਨੇ ਭਾਰਤ ਸਰਕਾਰ ਨੂੰ ਭੇਜੀ ਹੈ ?

ਮੰਤਰੀ : ਇਸ ਦਾ ਜਵਾਬ ਦੇਣਾ public interest ਵਿਚ ਨਹੀਂ ਹੈ ।

ਸਰਦਾਰ ਆਤਮਾ ਸਿੰਘ : ਕੀ ਇਹ ਗੱਲ ਠੀਕ ਹੈ ਕਿ ਇਸ ਇਲਾਕੇ ਵਿਚ ਜਿਹੜਾ ਨੁਕਸਾਨ ਪਿਛਲੇ ਤਿੰਨ ਸਾਲਾਂ ਵਿਚ ਹੋਇਆ ਹੈ ਉਹ ਹਰੀ ਕੇ ਡੈਮ ਬਣਨ ਕਰਕੇ ਹੋਇਆ ਹੈ?

ਮੰਤਰੀ : ਇਸ ਗੱਲ ਦਾ ਜਵਾਬ ਦੇਣ ਲਈ ਨੋਟਿਸ ਚਾਹੀਦਾ ਹੈ ।

(At this stage Sardar Atma Singh again rose to ask a supplementary question.)

Mr. Speaker : Order, please. You will not stop from asking supplementary questions until you are prohibited from doing so.

(Again Sardar Umrao Singh rose to ask a supplementary question.)

अध्यक्ष महोदय : आप बैठ जाइये । मैं ने आप को बुलाया नहीं हूँ ।

(I have not called the hon. Member. He should resume his seat.)

LOSS SUFFERED BY HEAVY RAINS IN DISTRICT GURGAON

*1058. Shri Sumer Singh : Will the Minister for Revenue be pleased to state—

- whether he is aware of the fact that crops were damaged and houses collapsed by the recent heavy rains in district Gurgaon ;
- whether the District authorities, Gurgaon, submitted any report to the Government recommending therein relief for the persons affected by the rains referred to in part (a) above; if so, the action ; if any, taken thereon ?

Giani Kartar Singh (a). Yes.

(b). No. The Deputy Commissioner has been asked to send the damage report with his recommendations for relief to the persons affected by rains.

सरदार भूवेन्द्र सिंह मान : क्या सरकार गुड़गांव ज़िले के Deputy Commissioner से यह दरियाफ्त करेगी कि वहां पर बारिश होने की वजह से नुकसान की बजाए फायदा ज़्यादा हुआ है ?

अध्यक्ष महोदय : आप का सवाल क्या है ? (What is the supplementary question of the hon. Member?)

Sardar Bhupinder Singh Mann : Sir, my question is that because of these rains Gurgaon District which is a Barani district has also gained—and gained more than the loss ?

Mr. Speaker : It is a question of opinion.

मौलवी अब्दुल ग़नी डार : सवाल के आखिरी हिस्से में पूछा गया है कि “if so, the action, if any, taken thereon.” इस का जवाब नहीं दिया गया ?

Mr. Speaker : He has replied that the Deputy Commissioner has been asked to send a report.

ਚੋਧਰੀ ਬਲਬੀਰ ਸਿੰਘ : ਕੀ ਵਜ਼ੀਰ ਸ਼ਾਹਿਬ ਇਹ enquiry ਕਰਨਗੇ ਕਿ Deputy Commissioner ਨੇ of his own accord ਰਿਪੋਰਟ ਕਿਉਂ ਨਹੀਂ ਭੇਜੀ ?

ਮੰਤਰੀ : ਹਾਂ ਜੀ, ਮੈਂ ਦਰਿਆਫਤ ਕਰਾਂਗਾ ।

RELIEF TO WATER-LOGGED VILLAGES IN LUDHIANA DISTRICT

***1059. Sardar Ramdayal Singh :** Will the Minister for Revenue be pleased to state—

(a) the names of villages in Ludhiana District where more than 50 per cent of land is water-logged ;

(b) whether land revenue in respect of any of the villages mentioned in part (a) above has been remitted ; if so, their names ;

(c) whether any relief measures have been adopted for the villages mentioned in part (a) above ; if so, the details thereof ?

Giani Kartar Singh : (a) Upto Rabi 1957 there was no village in Ludhiana District in which more than 50 per cent area was water-logged. The girdawri for Kharif, 1957 has not yet been completed, hence the result of the latest girdawri is not yet known.

(b) Does not arise.

(c) Does not arise.

PROVINCIALISATION OF EDUCATIONAL INSTITUTIONS

***797. Shri Rup Singh Phul :** Will the Minister for Revenue be pleased to state whether the work of provincialisation of educational institutions run by the Local or Private Bodies in the State has been taken in hand by Government; if so, the extent of progress made in this respect together with the time by which it is likely to be completed ?

Shri Amar Nath Vidyalankar : All the schools maintained by the District Boards and Municipal Committees in the Ambala and Jullundur Divisions have been taken over by the Government with effect from 1st October, 1957. No school run by the Private Bodies has been taken over.

Orders regarding regularising their posts and bringing their grades at par with the Government scales have been issued. Lists are being drawn to adjust the Local Body Staff in the new grades. In order that the staff may continue getting their pays regularly without any difficulty the District Inspectors/Inspectresses, Assistant District Inspectors/Inspectresses have been declared as Drawing and Disbursing Officers for the provincialised Middle and Primary Schools, respectively in their jurisdictions. In the case of High Schools, Headmasters/Headmistresses will perform the function of the Drawing and Disbursing Officers. Since the work relating to the provincialisation of schools is a colossal one, it will take time before it is finally completed. No definite date, however, can be given.

Mr. Speaker : The question-hour is over.

P.M.

ADJOURNMENT MOTION

Re. BOMB EXPLOSION IN THE PREMISES OF CHANDIGARH GURDWARA.

अध्यक्ष महोदय : सरदार भूपेन्द्र सिंह की तरफ से, जो bomb explosion वहाँ गुरद्वारा में हुआ है उस के बारे में, फिर *adjournment motion आ गई है। कल भी एक आई थी। मैंने उस के बारे में पता किया है। वह एक बाकायदा कस register हो चुका है। इस लिए इस को sub-judice ही समझना चाहिए। (A notice of an adjournment motion has again been received from Sardar Bhupinder Singh Mann in connection with the local Gurdwara bomb explosion. A similar notice was received yesterday also. I have made enquiries about it. A regular case has been registered. Therefore, this case should be considered as sub-judice).

OBSERVATIONS MADE BY THE SPEAKER REGARDING THE WALK-OUT STAGED ON 28TH OCTOBER, 1957.

अध्यक्ष महोदय : कल जब मैंने एक question of privilege को उठाने की इजाजत नहीं दी थी तो उस पर कुछ मेम्बर साहिबान ने walk-out किया था।

***SARDAR BHUPINDER SINGH MANN, M.L.A.** to ask for leave to make a motion for the adjournment of the business of the House to discuss a definite matter of urgent public importance, namely, the circumstances in which a bomb exploded recently in the premises of Chandigarh Gurdwara and the failure of the Government to apprehend the culprits.

मैं इस बात को approve नहीं करता क्योंकि अगर ऐसी बातें होती रहें तो parliamentary democracy का तरीका कामयाबी के साथ नहीं चल सकता। मैंने उन को बता दिया था कि जो इत्तलाह गवर्नमेंट से मिली है उस के मुताबिक मेम्बर साहिब (श्री लाल चन्द) को पुलिस ऐक्ट की दफा 23 और Criminal Procedure Code की दफा 149 के मातहत पुलिस द्वारा चंडीगढ़ से बाहर ले जाया गया था ताकि उन को कोई offence करने से रोका जा सके। लेकिन अगर बावजूद इस के उनको किसी तरह का ख्याल हो कि वह arrest हुए थे तो उन्हें चाहिए था कि वे मेरे पास मेरे चेम्बर में आते, मुझे समझाते। मेरा open mind है और यह open to conviction है। जो साहिबान walk-out कर गये थे उन्हें मैं अब भी अर्ज करूंगा कि वे मेरे चेम्बर में आएँ, किसी भी वक्त आएँ और मेरी दो तीन बातों के मामले में तसल्ली करा दें कि क्या कोई F.I.R. lodge हुई, अगर हुई तो कब, क्या उन को गिरफ्तार किया गया और अगर किया गया तो कब किया गया, और जैसा कि कानूनी तौर पर गिरफ्तारी के 24 घंटों के अन्दर अन्दर गिरफ्तार हुए व्यक्ति को एक मैजिस्ट्रेट के सामने पेश करना जरूरी होता है, उस के मुताबिक किस मैजिस्ट्रेट के सामने उन्हें पेश किया गया? इस के बाद मैं खुद गवर्नमेंट से बात कर लूंगा। लेकिन वाक-आऊट करने से कोई बात नहीं बनती। जहां तक इस बात की legal interpretation का सम्बन्ध है, माननीय मेम्बरों को इस में जाने की जरूरत नहीं। मेरे पास तो facts आने चाहिए— legal interpretation नहीं। इस लिये अब फिर मैं उन मेम्बर साहिबान से अर्ज करूंगा कि वे मेरे चेम्बर में आ जाएँ, कोई वक्त मुकर्रर कर लें और अपने view-points के बारे में मेरी तसल्ली कर दें।

(Certain hon. Members staged a walk-out yesterday, when I did not agree to give consent to a question of privilege. I do not approve of it, because if such things continue to occur the system of parliamentary democracy cannot work successfully. I had informed them that according to the information received from the Government the Member (Shri Lal Chand) had been taken out of Chandigarh by the Police under section 23 of the Police Act and section 149 of the Criminal Procedure Code with a view to preventing him from committing an offence. But in spite of this if they had a feeling that he was arrested, they should have come to me in my Chamber and convinced me about it. I have an open mind and it is open to conviction. Even now I would request the hon. Members who had staged a walk-out to meet me in my Chamber at any time and convince me about two or three points viz., whether any F.I.R. was lodged, if so, when, whether he was arrested; if so, when and before which Magistrate was he produced as is required to be done under the law which lays down that the arrested person must be produced before a Magistrate within 24 hours of his arrest. After that, I myself will take up the matter with the Government. But no useful purpose is served by staging a walk-out. So far as the question of legal interpretation of the matter is concerned, the hon. Members need not go into it. To me only the facts should be put up and not the legal interpretations. I would, therefore, again request those hon. Members to see me in my Chamber. They may fix up some time and satisfy me about their view-point.)

एक माननीय सदस्य : सेशन खत्म हो जाएगा।

अध्यक्ष महोदय : सेशन खत्म होने से बात तो खत्म नहीं हो जाएगी ।

(The matter would not be closed with the conclusion of the Session).

STATEMENT *reg.* PROVINCIALISATION OF LOCAL BODY SCHOOLS

Minister for Education and Labour (Shri Amar Nath Vidyalankar) : Sir, in the light of yesterday's discussion, I would like to make a statement in order to make some points clear.

With the provincialisation of the local body schools, the Punjab Government has assumed a responsibility of greatest magnitude, and a burden which is perhaps a little too heavy for the already over-taxed resources of the State. But it has been done with a clear consciousness of the responsibilities of a People's Government for the education of its masses. Primary and Secondary Education form the bed-rock of the progress and prosperity of the State. Education, which is the hub of nation's life, could not be left to fend for itself on inadequate resources of the various local bodies.

From the standpoint of strict democratic standards, the decision perhaps might appear a retrograde step, for it involves taking away a powerful agency of education and democratic methods and practices from the purview of the local communities who would be the poorer thereby. Yet experience has shown that in our country the quality of education cannot be improved if the control and management of schools is left to diverse local resources and initiative which usually are inadequate and ineffective. So if education standards are to be improved, it is necessary to bring education under a unified control where deficiencies could be studied, needs and resources surveyed, order of priorities established and schemes implemented, without necessary delay.

However, we are fully conscious of the tremendous responsibility that this work entails and the costs it involves. I have no hesitation in admitting that task of improvement of education cannot be accomplished without the active co-operation and assistance of the people. Single handed the State Department of Education cannot discharge these responsibilities adequately.

Therefore, there is the need for an agency which should make available to the Department of Education advice, guidance and help of all those who realise the need for improving our educational programme and standards. To ensure democratic procedures, perhaps not one but many such agencies may have to be created. These could act as watch dogs of public conscience and provide an effective forum where inadequacies, inefficiencies and weaknesses in our education policies and programmes could be brought to the notice of the officers of the Department, so that necessary changes and modifications may be effected, to meet the requirements of different regions, areas and communities. It is very necessary to build a liaison between the people on one hand and the administration on the other, so that flow of ideas and suggestions could be assured both ways. In a democratic set-up a Government must be sensitive to the needs of the people and adopt and adapt its programmes accordingly. In order to infuse sufficient life and vigour into our institutions, it is absolutely essential that our institutions should remain in close and constant touch with the people.

Perhaps this could be achieved through local consultative or advisory committees who are in a better position to know and understand the require-

ment of the communities, as well as the educational institutions, and bring it to the notice of the authorities. They could also help the administration in keeping a constant and closer vigilance over the affairs of the newly acquired institutions, so that no bottle-necks may impede the work of improving educational programme.

The Government of the State, therefore, has under active consideration, constituting of such committees or boards. But before the details are finalised, the Government invites, and would like to benefit from the views and experience of the people's representatives in the Legislature, retired educationists, teachers, administrators, parents and public men, on the matter so that we may be able to evolve a method free from obvious defects and inadequacies. All suggestions in this connection will be thankfully welcome and considered, while giving final shape to our proposals in this connection. In very short time Regional Committees are likely to be formed. The task of development and progress of various welfare activities in respective regions would devolve on these committees. Government would like to seek formally and informally the guidance of these committees too in the matter.

PAPERS LAID ON THE TABLE

Minister for Finance (Shri Mohan Lal) : Sir, I beg to lay on the Table of the House the amendments made in the Punjab Motor Vehicles Rules, 1940, as required under Section 133(3) of the Motor Vehicles Act, 1939.

***RESOLUTION *reg.* REPEALING THE ORDER OF THE GOVERNOR RELATING TO THE ADDITIONS TO THE PUNJAB PUBLIC SERVICE COMMISSION (LIMITATION OF FUNCTIONS) REGULATIONS, 1955.**

Minister for Planning : I would like to make a personal appeal to the member who wants to move this*resolution that he should not move it in the House because, in reply, certain facts will have to be stated which I think it is not in the public interest to disclose. However, whatever information he requires in this connection, can be furnished to him in detail if and when he needs it.

-
- *1. Comrade Ram Chandra
 - 2. Shri Parbodh Chandra

To move that the order of the Governor relating to the additions to Schedules 'A' and 'B' referred to in regulations 3(b) and 5(f), respectively of the Punjab Public Service Commission (Limitation of Functions) Regulations, 1955, namely :—

SCHEDULE A

- (15) Fire Officers in the Civil (Home) Defence Department.

SCHEDULE B

- (7) Consolidation Officers in the Consolidation of Holdings Department, Punjab appointed upto the 31st March, 1956, and thereafter be repealed.

श्री राम चन्द्र कामरेड : स्पीकर साहिब, डाक्टर साहब हमारे बुजुर्गों में शामिल हैं और मेरे दिल में उन का एहतराम है। मैं यह महसूस करता था और अब भी महसूस करता हूँ कि जिस resolution का मैं ने notice दिया था वह पेश करना ही चाहिए। लेकिन आज जब इन्होंने भरे हाऊस में मुझ से personal appeal की ह तो मैं अपने आप को मजबूर पाता हूँ और मेरी यह राय है कि...

Mr. Speaker : It means that you are not moving your resolution.

Comrade Ram Chandra : Yes, Sir.

Mr. Speaker : This is very good.

श्री प्रबोध चंद्र : जनाब, मैंने भी अपनी motion का अलग notice दिया हुआ है।

अध्यक्ष महोदय : लेकिन वह तो move नहीं कर रहे हैं। (But he is not moving it.)

श्री प्रबोध चंद्र : उन्होंने इस का नोटिस अपनी जिम्मेदारी पर दिया था और मैं ने अपनी जिम्मेदारी पर। वह move नहीं करना चाहते तो न सही, मैं तो इस सिलसिले में कुछ अर्ज करना चाहता हूँ।

अध्यक्ष महोदय : फिर मुझे भी इस पर सोचना पड़ेगा। (Then I will also have to think over it.)

Minister for Planning : I will extend the same appeal to him.

Shri Prabodh Chandra : But the same appeal can have different effect. मैं बड़े अदब से अर्ज करूंगा।

Sardar Bhupinder Singh Mann : His appeal has a different effect upon the hon. Member.

Mr. Speaker : He is not moving his resolution. Next item please.

श्री प्रबोध चंद्र : जहां तक डाक्टर साहिब की इस appeal का ताल्लुक है मैं उन से अर्ज करूंगा कि अगर वह इस resolution को कल की meeting के agenda पर करा लें तो मेरे जो खदशात इस मामले में हैं उन्हें मैं उन के सामने रख सकूंगा क्योंकि यह बड़ा अहम मामला है...

अध्यक्ष महोदय : क्योंकि यह list of business पर आ चुका है इसलिये इस को कल पर कैसे रख सकते हैं ? (How can it be postponed till tomorrow, when it has come on today's list of business ?)

श्री प्रबोध चंद्र : मैं डाक्टर साहिब से अर्ज करूंगा कि यह इतना अहम मामला है कि इस को...

अध्यक्ष महोदय : अगर आप बक्त चाहते हैं तो क्या मैं इस को कुछ पीछे रख दूँ ? (If the hon. Member wants some time then should I put after some other items?)

(5)31

**RESOLUTION REG. REPEALING THE ORDER OF THE GOVERNOR RELATING
TO THE ADDITIONS TO THE PUNJAB PUBLIC SERVICE COMMISSION
(LIMITATION OF FUNCTIONS) REGULATIONS, 1955**

श्री प्रबोध चंद्र : स्पीकर साहिब, यह मामला बहुत ही अहम है क्योंकि इस से सारे सूबा को नुकसान होता है। यह रोज की बात हो गई है। आज यह posts ले लीं तो कल दूसरी ले लीं और परसों और कोई ले लीं। यह गवर्नमेंट की आदत सी बन गई है। इस लिये मैं डाक्टर साहिब से अर्ज करूंगा कि वह आज इस को agenda से निकलवा दें।

अध्यक्ष महोदय : आप सीधी बात करें। क्या आप इस को वापस लेने को तैयार हैं या इसे move करना चाहते हैं ? (Let the hon. Member speak plainly. Is he prepared to withdraw this resolution or does he intend to move it ?)

श्री राम चन्द्र कामरेड : स्पीकर साहिब, जिस तरह आप ने फरमाया है आप अगर कुछ वक्त दे दें तो यह डाक्टर साहिब से बात कर लेंगे।

अध्यक्ष महोदय : डाक्टर साहिब तो कहते हैं कि यह move ही न किया जाये। (Doctor Sahib wants that it should not be moved at all.)

THE PUNJAB APPROPRIATION (No. 3) BILL, 1957

Minister for Finance (Shri Mohan Lal) : Sir, I beg to introduce the Punjab Appropriation (No. 3) Bill.

Minister for Finance (Shri Mohan Lal) : Sir, I beg to move—

That the Punjab Appropriation (No. 3) Bill be taken into consideration at once.

Mr. Speaker : Motion moved—

That the Punjab Appropriation (No. 3) Bill be taken into consideration at once.

श्री प्रबोध चंद्र : On a point of order, Sir. आप ने यह अभी फरमाया था कि यह resolution move हो गया है। तो क्या यह हाऊस की मंजूरी के बगैर वापस लिया जा सकता था ? It was for the House to give this permission.

Mr. Speaker : The resolution has not been moved. There is no question of getting permission of the House.

श्री प्रबोध चंद्र : आप ने अभी फरमाया था कि यह agenda से नहीं निकाला जा सकता क्योंकि यह move हो गया है।

Mr. Speaker : No, he did not move it.

Minister for Finance : On a point of order, Sir. I may submit that motion now before the House is that the Punjab Appropriation (No. 3) Bill be taken into consideration at once.

अध्यक्ष महोदय : (*Addressing Shri Prabodh Chandra who wanted to rise to speak*). आप ने तो इसे move ही नहीं किया और इसे move करने का ख्याल भी छोड़ दिया था तो फिर आप यह after-thought

[अध्यक्ष महोदय]

बाली बात क्यों करते हैं। (The hon. Member did not move this resolution. He had rather given up the idea of moving it. Then why does he say things which is obviously an after-thought.)

श्री रत्नाराम (मुकेरियां, जनरल) : अध्यक्ष महोदय, इस Appropriation Bill में 77 लाख रुपया इस मतलब के लिये मांगा गया है ताकि जो Municipal Committees और District Boards के primary स्कूल हैं उन को सरकार अपने इन्तजाम में ले कर आगे के लिये चलाये। इस में कोई इनकार नहीं हो सकता कि उन teachers की हालत जो District Boards के मातहत थे अच्छी नहीं थी और उन्हें इस बात का गिला था कि उन्हें माहवारी तनखाह समय पर नहीं मिलती थी। इस बात का ज़रूरी इलाज होना चाहिये था और यह ऐसी बात थी जिसे सूबे का शासन नज़र अंदाज़ नहीं कर सकता था। लेकिन इस के साथ जो दूसरा पहलू आया है, अध्यक्ष महोदय, उस पर भी विचार करना बहुत ज़रूरी है। Local Self-Government में अगर कोई Self-Government का हिस्सा public को मिला था तो यही District Boards और Municipal Committees के स्कूल थे। उनकी ताकतों को, उन की powers को किसी तरह से curtail करते जाना मैं समझता हूँ कि यह एक ऐसा कदम है जिस पर शासन को मुबारकबाद नहीं दी जा सकती। यह ठीक है कि कई District Boards उन teachers को वह grades नहीं दे सके जो गवर्नमेंट उन्हें देना चाहती थी पर सब District Boards इस किस्म के नहीं थे। बहुत से District Boards ऐसे थे जिन्होंने सरकार की आज्ञा को मान लिया था और उन्हें grades दे दिये थे। इसी तरह से कई Municipalities ऐसी थीं, बल्कि सारी की सारी ऐसी थीं जिन्होंने यह grade दे दिये थे। मैं यह समझता हूँ कि Municipal Committees जो हैं उन के बारे में कोई शिकायत ऐसी नहीं थी कि उन के स्कूलों को State का शासन अपने अधिकार में ले लेता। यह जो कदम उठाया गया है यह Local Self-Government के क्षेत्र को, उसके scope को curtail करने वाला है। मैं समझता हूँ कि यह कोई अच्छा कदम नहीं जिस की सराहना की जा सके। Municipal Committees कोई bankrupt नहीं थीं; वे insolvent नहीं थीं और जो जो grades उनसे teachers मांगते थे वे उन को दिये गये थे तो उन के स्कूलों को खाहमखाह गवर्नमेंट ने अपने कब्जे में क्यों ले लिया है। मैं समझता हूँ कि यह एक ऐसी चीज़ है कि जिस की हम सराहना नहीं कर सकते। आखिर हमारा ही तो केवल एक स्वतन्त्र देश नहीं है, बाकी भी तो प्रजातंत्र वाले देश हैं जैसे England है, अमरीका है जिन के प्रजातंत्रीय systems से हम ने बहुत सी बातें सीखनी हैं और जिन का democracy का तजर्बा बड़ा कामयाब है। अगर आप उन देशों के शिक्षा के ढांचे को देखें तो आप को यह

मिलता है कि वहां जो Secondary Education है वह County Councils और Borough Councils के जरिये चलती है। America के अन्दर तो दर्जनों Universities ऐसी हैं जो purely privately-managed हैं और वैसे ही चलती हैं। हम ने प्रजातंत्र का नया तजरुबा किया है। हमें उन देशों से कई कुछ सीखना होगा। जिस देश में शिक्षा का सारा ढांचा सरकारी हाथों में हो उस देश का प्रजातन्त्र कभी सुरक्षित नहीं रह सकता और वहां प्रजातन्त्र के लिये बड़ा भारी danger बना रहता है। जैसा कि England के एक मशहूर लेखक Mr. Bertrand Russel अपनी पुस्तक 'Education and the Social Orders' में कहते हैं कि प्रजातन्त्र के लिए यह बात बुरी सिद्ध होगी यदि किसी देश या राज्य की सारी शिक्षा हकूमत के हाथ में चली जाये। मैं यह समझता हूं कि इसी सिद्धांत को हमें ध्यान में रखना चाहिये। जहां तक यह जरूरी था कि हमारे जो teachers हैं उन की मदद करनी थी तो इस काम के लिये State Government को liberality के साथ, उदारता के साथ local bodies को रुपये देने चाहिये थे। बदकिस्मती से, अध्यक्ष महोदय, हमारा शासन और यह गवर्नमेंट यह समझे हुए दिखाई देते हैं कि यदि वह इन bodies को ज्यादा रुपया दें तो उन पर इन का ज्यादा control होना चाहिये और बिल्कुल पूरा होना चाहिये और जिस संस्था को वह मदद दें उस का control बिल्कुल मिटा दें। District Boards और Municipalities जो हैं यह तो गवर्नमेंट के अंग हैं और अगर कोई शिकायत teachers की थी तो उस को दूर करने के लिये हमारे शासन को ज्यादा रुपया देना चाहिये था पर यह तब होता अगर वह यह सोचते कि यह रुपया जो है यह उन के ही subordinate staff को जाना है। आखिर, अध्यक्ष महोदय, प्रजातन्त्र में जितनी centralization ज्यादा होगी, जितना केन्द्रीकरण अधिक होगा शासन उतना Communism और Fascism के लिये भूमि तैयार करेगा और जितनी decentralization, विकेन्द्रीकरण होगा उतना ही वह देश स्वतन्त्र रहता है। अध्यक्ष महोदय, मैं समझता हूं कि इस बात में तो यह कदम सराहनीय है कि teachers की जो तक्लीफें दूर हो जानी चाहियें थीं वह अब इस से दूर हो जायेंगी, परन्तु इस का एक और पहलू भी है। होशियारपुर, जो कि एक पिछड़ा हुआ जिला है, को कुछ रुपया aid के तौर पर दिया जाता था लेकिन वह रुपया जो गवर्नमेंट वहां की Municipal Committees और District Board के स्कूलों के education के लिये भेजा करती थी वह कम सहायता होती थी जब कि grades बढ़ गये, D. A. बढ़ गया और वह उस सहायता से यह सब खर्च meet न कर सके। उस का इलाज यह न था कि District Boards को बजाये ज्यादा रुपये देने के, उन का जो पुराना तजरुबा था, जो पहले पहल भारत की public को British शासनकाल में मिला था और उस वक्त से चला आ रहा था, उस को fail कर दिया जाये। मैं यह समझता हूं कि यह ठीक कदम नहीं उठाया गया और इस बारे में भी कुछ नहीं कहा

[श्री रत्ना राम]

जा सकता कि यह कदम शिक्षा के मयार को कहां तक ऊंचा कर पायेगा। और फिर District Boards की powers को कम किये बिना उन का जो क्षेत्र है उसको घटाये बिना भी तो यह काम हो सकता था। इस लिए मैं अर्ज करूंगा कि यह जो कदम उठाया गया है यह कई दृष्टिकोणों से सराहनीय नहीं है; खास कर के स्वायत्त शासन (self-government) के दृष्टिकोण से तो यह प्रतिगामी है, आगे बढ़ाने वाला नहीं है। इस लिए मैं समझता हूं कि गवर्नमेंट को इस विषय में फिर विचार करना चाहिये। Teachers की हालत को बेहतर बनाने के लिए यह जरूरी नहीं है कि nationalisation of education की जाए या गवर्नमेंट शिक्षा का सारा क्षेत्र ही ले ले। यह communism की सब से बुरी तैयारी होगी। इस लिए मैं आपके द्वारा मंत्रिमंडल से कहूंगा कि इस पर फिर से विचार होना चाहिए। Teachers की हालत बेहतर हो सकती है अगर District Boards और Municipal Boards को ज्यादा रुपया provide किया जाए। यह Boards भी तो सरकार के ही अंग हैं और उन को ज्यादा रुपया देने में किसी किस्म की खराबी तो थी नहीं। इस तरह से Self-Government के क्षेत्र को कम न किया जाए ताकि हम सच्चे माओवाद में प्रजातन्त्र की परम्पराओं को develop कर सकें। उस के लिये हमें कम से कम यह तो देखना चाहिए कि गवर्नमेंट सारी Education को centralise न कर ले। यह Communism और Fascism की तैयारी होगी।

अध्यक्ष महोदय : वैसे भी मैं ने कल कहा था कि इस पर general discussion नहीं होगी। अब मैम्बर साहिबान सिर्फ ऐसे ही points touch करें जो पहले touch न किये गये हों। (I had pointed out even yesterday that there would be no general discussion on this Bill. The hon. Members may now touch only those points which have not been-mentioned earlier.)

सरदार गुरुचरन सिंह बाजवा : (श्री गेबिंदपुर) सपीकर साहिब, इस Bill ਵਿਚ 2 ਲਖ ਰੁਪਏ ਦੀ ਇਕ ਬੜੀ ਜ਼ਰੂਰੀ ਮਦ ਹੈ। ਮੈਨੂੰ ਪਤਾ ਹੈ ਕਿ ਇਹ ਰੁਪਿਆ ਉਨ੍ਹਾਂ ਲੋਕਾਂ ਤੇ ਖਰਚ ਕੀਤਾ ਗਿਆ ਹੈ ਜਾਂ ਕੀਤਾ ਜਾਣਾ ਹੈ ਜਿਨ੍ਹਾਂ ਤੇ ਪਿਛਲੇ ਦਿਨਾਂ ਵਿਚ ਤੁਗਿਆਨੀ ਕਰਕੇ ਛੇੜਾ ਅਸਰ ਪਿਆ। ਮੈਂ ਸਮਝਦਾ ਹਾਂ ਕਿ ਸਰਕਾਰ ਦਾ ਇਹ ਬੜਾ ਅੱਡਾ ਕਦਮ ਹੈ ਅਤੇ ਗਵਰਨਮੈਂਟ ਹਮੇਸ਼ਾ ਜਦ ਵੀ ਲੋਕਾਂ ਨੂੰ ਤਕਲੀਫ਼ ਹੁੰਦੀ ਰਹੀ ਹੈ, ਉਨ੍ਹਾਂ ਦੀ ਮਦਦ ਕਰਦੀ ਰਹੀ ਹੈ। ਪਰ ਮੈਂ ਸਮਝਦਾ ਹਾਂ ਕਿ ਇਹ ਜੋ ਚੀਜ਼ ਹੈ ਇਹ ਪਿਛਲੇ ਤਿੰਨ, ਚਾਰ ਸਾਲਾਂ ਦੇ ਤਜਰਬੇ ਤੋਂ ਜ਼ਾਹਰ ਹੋ ਗਈ ਹੈ ਕਿ ਇਥੇ ਹਰ ਸਾਲ ਨੁਕਸਾਨ ਹੁੰਦਾ ਹੈ ਅਤੇ ਉਨ੍ਹਾਂ ਲੋਕਾਂ ਦੀ ਮਦਦ ਕਰਨੀ ਪੈਂਦੀ ਹੈ। ਮੈਂ ਸਮਝਦਾ ਹਾਂ ਕਿ ਬਜਾਏ ਇਸ ਦੇ ਕਿ ਉਨ੍ਹਾਂ ਲੋਕਾਂ ਦੀ ਹਰ ਸਾਲ ਇਸ ਤਰ੍ਹਾਂ spoon-feeding ਕੀਤੀ ਜਾਵੇ, ਇਹ ਬਿਹਤਰ ਹੋਵੇਗਾ ਕਿ ਇਸ ਇਲਾਕੇ ਵਿਚ ਕੁਝ ਅਸਿਰੀਆਂ ਚੀਜ਼ਾਂ ਕੀਤੀਆਂ ਜਾਣ ਜਿਨ੍ਹਾਂ ਨਾਲ ਉਨ੍ਹਾਂ ਨੂੰ ਮੁਸਤਕਿਲ ਹੋਣ ਤੇ relief ਮਿਲੇ। ਕੁਝ ਪਿੰਡ ਅਸਿਰੀ ਜਗ੍ਹਾ ਹਨ ਜੋ ਹਰ ਸਾਲ ਦਰਿਆ ਦੇ ਵਿਚ ਆ ਜਾਂਦੀ ਹੈ ਪਰ

ਉਨ੍ਹਾਂ ਲੋਕਾਂ ਦੇ ਕਹਿਣ ਦੇ ਬਾਵਜੂਦ ਕਿ ਸਾਨੂੰ ਕਿਸੇ ਅਜਿਹੀ ਥਾਂ ਜਗ੍ਹਾ ਦਿਤੀ ਜਾਵੇ ਜਿਥੇ ਅਸੀਂ ਆਪਣੇ ਮਕਾਨ ਬਣਾ ਸਕੀਏ ਅਤੇ ਆਪਣੇ ਬਾਲ ਬਚਿਆਂ ਨੂੰ ਬਚਾ ਸਕੀਏ, ਸਰਕਾਰ ਨੇ ਇਸ ਪਾਸੇ ਕੋਈ ਕਦਮ ਨਹੀਂ ਚੁਕਿਆ, ਜਿਹੜਾ ਕਿ ਬਹੁਤ ਜ਼ਰੂਰੀ ਹੈ। ਇਥੇ ਹਰ ਸਾਲ ਹੀ ਖਤਰਾ ਬਣਿਆ ਰਹਿੰਦਾ ਹੈ। ਘਰ ਵਾਲਿਆਂ ਨੂੰ ਬਾਹਰ ਵਾਲਿਆਂ ਬਾਰੇ ਡਰ ਲਗਿਆ ਰਹਿੰਦਾ ਹੈ ਅਤੇ ਬਾਹਰ ਵਾਲਿਆਂ ਨੂੰ ਘਰ ਵਾਲਿਆਂ ਬਾਰੇ ਡਰ ਲਗਿਆ ਰਹਿੰਦਾ ਹੈ ਅਤੇ ਉਨ੍ਹਾਂ ਦੇ ਹਾਲ ਦਾ ਪਤਾ ਨਹੀਂ ਹੁੰਦਾ। ਪਿੰਡ ਕਿਸ਼ਨਪੁਰਾ ਬਾਣਾ ਕਾਹਨੂੰਵਾਲ ਵਲ ਮੈਂ ਆਪ ਦਾ ਧਿਆਨ ਦਿਵਾਉਣਾ ਚਾਹੁੰਦਾ ਹਾਂ। ਉਨ੍ਹਾਂ ਲੋਕਾਂ ਦੀ ਦਰਖਾਸਤ ਹੈ ਕਿ ਸਾਨੂੰ ਕੋਠੇ ਬਣਾਉਣ ਲਈ ਕੋਈ ਜਗ੍ਹਾ ਦੇ ਦਿਉ ਜਿਥੇ ਘਟੋ ਘਟ ਸਾਡੇ ਬਾਲ ਬਚੇ ਤਾਂ safe ਰਹਿ ਸਕਣ। ਇਹ ਬੜੀ ਜ਼ਰੂਰੀ ਚੀਜ਼ ਹੈ ਅਤੇ ਇਸ ਪਾਸੇ ਉਨ੍ਹਾਂ ਦੀ ਮਦਦ ਹੋਣੀ ਚਾਹੀਦੀ ਹੈ।

ਦੂਜੀ ਗੱਲ ਜੋ ਮੈਂ ਕਹਿਣਾ ਚਾਹੁੰਦਾ ਹਾਂ ਉਹ ਇਹ ਹੈ ਕਿ ਸਾਨੂੰ ਹੁਣ ਇਸ ਗੱਲ ਦਾ ਤਜਰਬਾ ਹੋ ਗਿਆ ਹੈ ਕਿ ਹਰ ਸਾਲ ਸਾਨੂੰ ਉਨ੍ਹਾਂ ਜਗ੍ਹਾਂ ਦਾ ਮਾਮਲਾ ਕਿਸੇ ਹਦ ਤਕ ਮਾਫ਼ ਕਰਨਾ ਪੈਂਦਾ ਹੈ ਕਿਉਂਕਿ ਫਸਲਾਂ ਦਾ ਨੁਕਸਾਨ ਹਰ ਸਾਲ ਹੁੰਦਾ ਹੈ। ਇਸ ਲਈ ਕਿਉਂ ਨਾ ਉਨ੍ਹਾਂ ਦਾ ਮਾਮਲਾ ਕੱਚੇ ਦੇ basis ਤੇ ਕਰ ਦਿਤਾ ਜਾਵੇ। ਜਿੰਨੀ ਫਸਲ ਸਿਰੇ ਚੜ੍ਹੇ ਉਸ ਤੇ ਹੀ ਮਾਮਲਾ ਲਗੇ। ਉਨ੍ਹਾਂ ਦੀ ਸਾਰੀ ਜ਼ਮੀਨ ਤੇ ਮਾਮਲਾ ਕਿਉਂ ਲਾਇਆ ਜਾਵੇ ਜਦ ਕਿ ਉਨ੍ਹਾਂ ਦੀ ਮਿਹਨਤ, ਬੀਜ ਆਦਿ ਸਭ ਕੁਝ ਜ਼ਾਇਆ ਹੋ ਜਾਂਦਾ ਹੈ। ਉਹ ਹਰ ਸਾਲ ਸਰਕਾਰ ਦੇ ਪਿਛੇ ਪਿਛੇ ਹੀ ਕਿਉਂ ਫਿਰਦੇ ਰਹਿਣ। ਸਾਨੂੰ ਜਦ ਪਤਾ ਹੈ ਕਿ ਉਨ੍ਹਾਂ ਦਾ ਨੁਕਸਾਨ ਹੁੰਦਾ ਹੈ; ਉਨ੍ਹਾਂ ਨੂੰ ਆਮਦਨ ਨਹੀਂ ਹੈ ਤਾਂ ਲਾਜ਼ਮੀ ਤੌਰ ਤੇ ਉਨ੍ਹਾਂ ਦਾ ਮਾਮਲਾ ਕੱਚੇ basis ਤੇ ਕਰ ਦੇਣਾ ਚਾਹੀਦਾ ਹੈ। ਇਹ ਉਨ੍ਹਾਂ ਦੀ ਨਿਹਾਇਤ ਹੀ ਜਾਇਜ਼ ਮੰਗ ਹੈ।

ਤੀਸਰੀ ਗੱਲ ਜੋ ਮੈਂ ਕਹਿਣਾ ਚਾਹੁੰਦਾ ਹਾਂ ਉਹ ਇਹ ਹੈ ਕਿ ਉਨ੍ਹਾਂ ਲੋਕਾਂ ਵਾਸਤੇ ਅਜਿਹੇ ਰਸਤੇ ਹੋਣੇ ਚਾਹੀਦੇ ਹਨ ਕਿ ਜਿਨ੍ਹਾਂ ਰਾਹੀਂ ਉਹ ਹੜ੍ਹ ਸਮੇਂ ਦੌੜ ਕੇ ਬਾਹਰ ਨਿਕਲ ਸਕਣ। ਉਨ੍ਹਾਂ ਪਾਸ ਅਜਿਹੀਆਂ ਸੜਕਾਂ ਨਹੀਂ ਜਿਹੜੀਆਂ ਸਾਰਾ ਸਾਲ ਖੁਲ੍ਹੀਆਂ ਰਹਿ ਸਕਣ। ਉਨ੍ਹਾਂ ਵਾਸਤੇ ਇਨ੍ਹਾਂ ਦੀ ਬਹੁਤ ਲੋੜ ਹੈ ਇਸ ਲਈ ਭਾਵੇਂ ਕਿਸੇ ਹੋਰ ਪਾਸੇ cut ਲਗਾ ਕੇ ਵੀ ਕਰਨਾ ਪਵੇ, ਉਨ੍ਹਾਂ ਦੀਆਂ ਸੜਕਾਂ ਪੁਖਤਾ ਹੋਣੀਆਂ ਚਾਹੀਦੀਆਂ ਹਨ। ਮੈਂ ਕਾਹਨੂੰਵਾਲ ਦੇ ਇਲਾਕੇ ਵਿਚ ਪਿਛੇ ਜਿਹੇ ਗਿਆ ਹੋਇਆ ਸੀ ਅਤੇ ਉਸ ਇਲਾਕੇ ਦਾ ਹਾਲ ਮੈਂ ਸਾਰੇ ਫਿਰ ਕੇ ਵੇਖਿਆ ਹੈ। ਕਾਹਨੂੰਵਾਲ ਦੇ ਲਾਗੇ ਪਿਛਲੇ ਸਾਲ ਇਕ ਸੜਕ as a relief work ਬਣਾਈ ਗਈ ਸੀ ਪਰ ਚੁੰਕਿ ਇਹ ਨਾ ਤਾਂ District Board ਦੇ ਜ਼ਿੰਮੇ ਸੀ, ਨਾ ਕਿਸੇ ਪੰਚਾਇਤ ਦੇ ਅਤੇ ਨਾ ਹੀ ਗਵਰਨਮੈਂਟ ਦੇ ਜ਼ਿੰਮੇ ਸੀ, ਇਸ ਕਰਕੇ ਨਤੀਜਾ ਇਹ ਹੋਇਆ ਕਿ ਇਹ ਸੜਕ ਖਰਾਬ ਹੋ ਗਈ ਅਤੇ ਉਸ ਵਿਚ ਇੰਨੇ ਵਭੇ ਵਭੇ ਟੋਏ ਹਨ ਕਿ ਪੈਦਲ ਚਲਣਾ ਵੀ ਔਖਾ ਹੈ। ਇਸ ਕਰ ਕੇ ਇਸ ਸੜਕ ਨੂੰ ਆਪ ਆਪਣੇ ਹਥ ਵਿਚ ਲੈ ਲਉ।

ਮੈਨੂੰ ਖੁਸ਼ੀ ਹੈ ਕਿ ਆਪ ਨੇ ਇਹ ਫੈਸਲਾ ਕੀਤਾ ਹੈ ਕਿ ਇਨ੍ਹਾਂ ਇਲਾਕਿਆਂ ਦੇ ਲੜਕਿਆਂ ਦੀਆਂ ਫੀਸਾਂ ਮਾਫ਼ ਹੋਣਗੀਆਂ। ਇਹ ਉਨ੍ਹਾਂ ਦੀ ਇਕ ਭਾਰੀ ਮੰਗ ਹੈ ਅਤੇ ਜੇਕਰ ਇਹ ਪੂਰੀ ਹੋ ਗਈ ਤਾਂ ਇਹ ਉਨ੍ਹਾਂ ਦੀ ਸਹੀ ਤੌਰ ਤੇ ਮਦਦ ਹੋਵੇਗੀ।

[ਸਰਦਾਰ ਗੁਰਬਚਨ ਸਿੰਘ ਬਾਸਵਾ]

ਲੋਕਾਂ ਨੂੰ ਉਥੇ ਦਵਾਈਆਂ ਦੀ ਵੀ ਤਕਲੀਫ਼ ਹੈ। ਦਵਾਈਆਂ ਦਾ ਇੰਤਜ਼ਾਮ ਕਰਨਾ ਬਹੁਤ ਜ਼ਰੂਰੀ ਹੈ। ਆਪਣੇ ਘਰੋਂ ਬੈਠ ਕੇ ਚਿੱਠੀ ਪੜ੍ਹੀ ਦਾ ਕੋਈ ਫਾਇਦਾ ਨਹੀਂ। ਉਥੇ touring dispensaries ਅਤੇ ਡਾਕਟਰ ਚਾਹੀਦੇ ਹਨ ਜਿਨ੍ਹਾਂ ਦੇ visit ਦਾ ਸਮਾਂ ਅਤੇ date ਉਨ੍ਹਾਂ ਲੋਕਾਂ ਨੂੰ ਪਤਾ ਹੋਵੇ। ਇਸ ਚੀਜ਼ ਦੀ ਬੜੀ ਲੋੜ ਹੈ।

ਇਸ ਦੇ ਨਾਲ ਹੀ ਮਵੈਸ਼ੀਆਂ ਲਈ ਵੀ ਇਲਾਜ ਦਾ ਇੰਤਜ਼ਾਮ ਬੜਾ ਜ਼ਰੂਰੀ ਹੈ। ਇਹ aid ਵੀ ਬਹੁਮ ਪਹੁੰਚਾਣੀ ਜ਼ਰੂਰੀ ਹੈ ਕਿਉਂਕਿ ਬੀਮਾਰੀ ਪੈਣ ਕਰਕੇ ਚਾਰੇ ਦਾ ਨੁਕਸਾਨ ਹੋ ਗਿਆ ਹੈ ਅਤੇ ਮਵੈਸ਼ੀ ਮਿਟੀ ਖਾ ਖਾ ਕੇ ਮਰ ਰਹੇ ਹਨ। ਇਸ ਲਈ ਇਸ ਚੀਜ਼ ਦੀ ਵੀ ਬੜੀ ਲੋੜ ਹੈ।

ਇਨ੍ਹਾਂ ਚਾਰ ਪੰਜ ਗੱਲਾਂ ਵਲ ਮੈਂ ਗਵਰਨਮੈਂਟ ਦਾ ਧਿਆਨ ਖਾਸ ਤੌਰ ਤੇ ਦਿਵਾਉਣਾ ਚਾਹੁੰਦਾ ਸੀ ਅਤੇ ਮੈਨੂੰ ਆਸ ਹੈ ਕਿ ਸਰਕਾਰ ਇਨ੍ਹਾਂ ਬਾਰੇ ਕੁਝ ਕਰੇਗੀ। ਇਸੇ ਕਰਕੇ ਆਪ ਤੋਂ ਵਕਤ ਲਿਆ ਸੀ।

ਡਾਕਟਰ ਭਾਗ ਸਿੰਘ (ਗੜ੍ਹਸ਼ੰਕਰ, ਜਨਰਲ) : ਸਪੀਕਰ ਸਾਹਿਬ, ਕਲ੍ਹ ਜਦ ਬਹਿਸ ਹੋਈ ਤਾਂ ਸਾਰਾ ਦਿਨ Education ਦੀ demand ਤੇ ਹੀ ਹੁੰਦੀ ਰਹੀ ਦੂਸਰੀਆਂ ਮੱਦਾਂ ਕੁਝ ਨਜ਼ਰਅੰਦਾਜ਼ ਰਹਿ ਗਈਆਂ। Guillotine apply ਹੋਣ ਕਰਕੇ ਜ਼ਿਆਦਾ ਬਹਿਸ ਨਾ ਹੋ ਸਕੀ।

ਵਜ਼ੀਰ ਸਾਹਿਬ ਦਾ ਧਿਆਨ ਮੈਂ ਇਕ ਖਾਮੀ ਵਲ ਦਿਵਾਉਣਾ ਚਾਹੁੰਦਾ ਹਾਂ। ਇਨ੍ਹਾਂ ਨੇ ਮਹਿਸੂਸ ਕੀਤਾ ਹੈ ਕਿ ਅੰਮ੍ਰਿਤਸਰ ਅਤੇ ਗੁਰਦਾਸਪੁਰ ਦੇ ਦੋ ਜ਼ਿਲ੍ਹਿਆਂ ਵਿਚ floods ਨੇ ਨੁਕਸਾਨ ਕੀਤਾ ਹੈ।

ਇਨ੍ਹਾਂ ਦੋ ਜ਼ਿਲ੍ਹਿਆਂ ਦੇ ਵਾਸਤੇ ਰਕਮਾਂ ਮਨਜ਼ੂਰ ਕੀਤੀਆਂ ਹਨ। ਮੈਂ ਇਸ ਨੂੰ welcome ਕਰਦਾ ਹਾਂ ਪਰ ਨਾਲ ਹੀ ਮੈਂ ਇਹ ਵੀ ਮਹਿਸੂਸ ਕਰਦਾ ਹਾਂ ਕਿ ਨੁਕਸਾਨ ਬਹੁਤ ਜ਼ਿਆਦਾ ਹੋਇਆ ਹੈ ਅਤੇ ਉਸ ਭਾਰੀ ਨੁਕਸਾਨ ਦੇ ਸਾਹਮਣੇ ਇਹ ਜੋ ਰਕਮ ਮਖਸੂਸ ਕੀਤੀ ਗਈ ਹੈ ਇਹ ਘਟ ਹੈ। ਨੁਕਸਾਨ ਜੋ ਇਸ ਇਲਾਕੇ ਦਾ ਹੋਇਆ ਹੈ ਉਸ ਨੂੰ ਪੂਰਾ ਕਰਨ ਲਈ ਹੋਰ ਰਕਮ ਮਨਜ਼ੂਰ ਹੋਣੀ ਚਾਹੀਦੀ ਹੈ।

ਦੂਜੀ ਗੱਲ ਮੈਂ ਇਸ ਬਜਟ ਦੀ ਦੂਜੀ ਮਦ ਅਰਥਾਤ Relief and Famine ਦੇ ਸਬੰਧ ਵਿਚ ਹਾਊਸ ਦੇ ਸਾਹਮਣੇ ਰਖਣਾ ਚਾਹੁੰਦਾ ਹਾਂ। ਅੰਮ੍ਰਿਤਸਰ ਅਤੇ ਗੁਰਦਾਸਪੁਰ ਦੇ ਇਲਾਕੇ ਵਿਚ floods ਨੇ ਬਹੁਤ ਨੁਕਸਾਨ ਕੀਤਾ ਹੈ। ਅਸੀਂ ਅਖਬਾਰਾਂ ਵਿਚ ਵੀ ਪੜ੍ਹਿਆ ਹੈ ਅਤੇ ਅਖਬਾਰਾਂ ਵਿਚ ਪੜ੍ਹਨ ਤੋਂ ਅਗੇ ਇਹ ਵੀ ਪਤਾ ਲਗਾ ਹੈ ਕਿ ਵਜ਼ੀਰ ਸਾਹਿਬ ਮੁਤੱਲਕਾ ਇਸ ਇਲਾਕੇ ਵਿਚ ਹੋ ਆਏ ਹਨ। ਮੇਰਾ ਇਸ਼ਾਰਾ ਸੰਗਰੂਰ ਦੇ ਜ਼ਿਲ੍ਹੇ ਵਲ ਹੈ। ਜ਼ਮੀਨ ਦਾ ਪੱਧਰ ਇਸ ਇਲਾਕੇ ਦਾ ਇਸ ਕਿਸਮ ਦਾ ਹੈ ਕਿ floods ਦੇ ਪਾਣੀ ਦਾ ਨਿਕਾਸ ਨਹੀਂ ਹੁੰਦਾ। ਵਜ਼ੀਰ ਸਾਹਿਬ Irrigation ਆਪ ਇਸ ਇਲਾਕੇ ਨੂੰ ਵੇਖ ਆਏ ਹਨ ਅਤੇ ਇਹ ਵਾਅਦਾ ਵੀ ਲੋਕਾਂ ਨੂੰ ਦੇ ਆਏ ਹਨ ਕਿ drains ਕਢ ਕੇ ਪਾਣੀ ਘੱਗਰ ਵਿਚ ਸੁਟ ਦਿਤਾ ਜਾਵੇਗਾ, ਅਤੇ ਇਸ ਤਰ੍ਹਾਂ ਫਾਲਤੂ ਪਾਣੀ ਦੇ ਨਿਕਾਸ ਨਾਲ ਸੰਗਰੂਰ ਦਾ ਇਲਾਕਾ ਮਹਿਫੂਜ਼ ਹੋ ਜਾਵੇਗਾ। ਇਹ ਤਾਂ ਗੱਲ ਹੋਈ ਅਗਾਂਹ ਲਈ ਪਰ ਮੈਂ ਇਸ ਇਲਾਕੇ

ਬਾਰੇ ਅਰਜ਼ ਕਰਾਂ ਕਿ ਬਰਨਾਲੇ ਦੇ ਇਲਾਕੇ ਵਿਚ ਸੇਮ ਨਾਲ ਅਤੇ ਪਾਣੀ ਨਾਲ ਥੋੜੀ ਸਹੀ ਨਹੀਂ ਕੋਈ ਚਾਰ ਪੰਜ ਲਖ ਏਕੜ ਜ਼ਮੀਨ ਜ਼ੋਰਆਬ ਰਹੀ ਹੈ ਅਤੇ ਹਾੜੀ ਨਹੀਂ ਬੀਜੀ ਗਈ ਅਤੇ ਸਾਵਣੀ ਨਹੀਂ ਹੋਈ। ਇਸ ਇਲਾਕੇ ਨਾਲ ਬੇਇਨਸਾਫੀ ਹੋਵੇਗੀ ਜੇਕਰ ਇਸ ਲਈ ਕੋਈ ਰਕਮ ਨਾ ਰਖੀ ਜਾਵੇ। ਇਸ ਇਲਾਕੇ ਵਲ ਵਜ਼ੀਰ ਸਾਹਿਬ ਦੀ ਤਵਜੋ ਹੋਣੀ ਚਾਹੀਦੀ ਹੈ।

ਇਸ ਦੇ ਨਾਲ ਹੀ ਸੀਰੋਵਾਲ ਦਾ ਇਲਾਕਾ ਹੈ। ਇਥੇ ਵੀ ਬਹੁਤ ਨੁਕਸਾਨ ਹੋਇਆ ਹੈ। ਆਦਮਪੁਰ ਦੇ ਇਲਾਕੇ ਵਿਚ ਸਾਵਣੀ ਦੀ ਫਸਲ ਦਾ ਭਾਰੀ ਨੁਕਸਾਨ ਹੋਇਆ ਅਤੇ ਕਈ ਥਾਈਂ ਸਾਵਣੀ ਹੋਈ ਹੀ ਨਹੀਂ। ਜਿਥੇ ਇਹ ਇਲਾਕਾ ਹੁਸ਼ਿਆਰਪੁਰ ਨਾਲ ਲਗਦਾ ਹੈ ਉਥੇ ਜਲੰਧਰ ਨੂੰ ਵੀ ਇਹ ਇਲਾਕਾ cover ਕਰਦਾ ਹੈ। 50/60 ਪਿੰਡ ਆਮਦਪੁਰ ਵਿਚ ਅਜਿਹੇ ਹਨ ਜਿਥੇ ਦੇ ਲੋਕ ਮੱਦਦ ਦੇ ਤਲਬਗਾਰ ਹਨ ਅਤੇ ਹੱਕਦਾਰ ਹਨ। ਜੋ ਬਿਸਤ ਦੁਆਬ ਦੇ syphons ਹਨ ਉਹ ਕੰਮ ਨਹੀਂ ਕਰਦੇ। ਹਰ ਸਾਲ ਤਬਾਹੀ ਹੁੰਦੀ ਹੈ। ਇਸ ਇਲਾਕੇ ਨੂੰ ਵੀ ਮਦਦ ਦੇਣ ਦੀ ਲੋੜ ਹੈ।

ਇਸੇ ਤਰ੍ਹਾਂ ਹੁਸ਼ਿਆਰਪੁਰ ਦਾ ਨਸਰਾਲਾ ਚੋ ਹੈ। ਜੋ ਜ਼ਿਲਾ ਜਲੰਧਰ ਨੂੰ ਵੀ ਲੈਂਦਾ ਹੈ। ਚੋ ਤੇ ਕਾਬੂ ਕਰਨ ਦਾ ਮਸਲਾ ਇਕ ਅਹਿਮ ਮਸਲਾ ਹੈ ਅਤੇ ਸਰਕਾਰ ਵੀ ਜਿਥੇ ਕਿਤੇ ਗਲ ਹੁੰਦੀ ਹੈ ਇਸਦਾ ਜ਼ਿਕਰ ਕਰਦੀ ਹੈ। ਸਰਕਾਰ ਨੇ ਕਿਹਾ ਹੈ ਕਿ ਸਾਡੇ ਸਾਰੇ Engineers ਇਸ ਚੋ ਨੂੰ ਕਾਬੂ ਕਰਨ ਲਈ ਤਜਰਬਾ ਕਰ ਰਹੇ ਹਨ ਅਤੇ ਜੇਕਰ ਕਾਮਯਾਬ ਹੋ ਗਏ ਤਾਂ ਬਾਕੀ ਥਾਵਾਂ ਤੇ ਵੀ ਕੰਮ ਸ਼ੁਰੂ ਕਰਾਂਗੇ। ਮੈਂ ਸਮਝਦਾ ਹਾਂ ਕਿ ਇਸ ਇਲਾਕੇ ਨੂੰ neglect ਕੀਤਾ ਗਿਆ ਹੈ। ਇਸ ਇਲਾਕੇ ਨੂੰ ਡਾਕਟਰ ਗੋਪੀ ਚੰਦ ਸਾਹਿਬ ਅਤੇ ਸਰਦਾਰ ਪ੍ਰਤਾਪ ਸਿੰਘ ਜੀ ਵੇਖ ਆਏ ਹਨ। ਇਥੇ ਪਾਣੀ ਨਾਲ ਕਈ ੨ ਫੁਟ ਰੇਤ ਖੜ੍ਹੀਆਂ ਫਸਲਾਂ ਦੇ ਉਪਰੋਂ ਲੰਘ ਗਈ ਹੈ ਅਤੇ ਭਾਰੀ ਨੁਕਸਾਨ ਹੋਇਆ ਹੈ। ਮੈਂ ਅਰਜ਼ ਕਰਨਾ ਚਾਹੁੰਦਾ ਹਾਂ ਕਿ ਜੋ ਮਦਦ ਦਿਤੀ ਗਈ ਹੈ ਉਹ ਨਾਕਾਫੀ ਹੈ। ਇਸ ਇਲਾਕੇ ਲਈ ਖੁਲ੍ਹੀ ਰਕਮ ਰੱਖਕੇ ਇਸ ਦੀ ਮਦਦ ਕਰਨੀ ਚਾਹੀਦੀ ਹੈ।

ਕਲ ਬਹਿਸ ਜਦੋਂ ਹੋਈ ਤਾਂ ਕੁਝ ਮੈਂਬਰਾਂ ਨੇ ਇਸ ਗੱਲ ਤੇ ਜ਼ੋਰ ਦਿੱਤਾ ਅਤੇ ਹਾਊਸ ਸਾਰਾ agree ਕੀਤਾ ਕਿ local bodies ਕੋਲੋਂ ਜੋ ਸਕੂਲ ਪੰਜਾਬ ਸਰਕਾਰ ਲੈ ਰਹੀ ਹੈ ਇਹ ਬਹੁਤ ਚੰਗਾ ਕਦਮ ਹੈ। ਮੈਂ ਵੀ ਸਮਝਦਾ ਹਾਂ ਕਿ ਇਸ ਨਾਲ ਦੋ ਵੱਡੇ ਫਾਇਦੇ ਹੋਣਗੇ। ਇਕ ਇਹ ਕਿ Standard of Education ਉਚਾ ਹੋਵੇਗਾ, ਪੜ੍ਹਾਈ ਉਚੇ ਪੱਧਰ ਦੀ ਹੋ ਜਾਵੇਗੀ ਅਤੇ ਦੂਜਾ ਇਹ ਕਿ ਟੀਚਰਾਂ ਦੇ ਬਹੁਤ ਦੇਰ ਤੋਂ ਚਲੇ ਆ ਰਹੇ ਗਿਲੇ ਸ਼ਿਕਵੇ ਦੂਰ ਹੋ ਜਾਣਗੇ। ਇਸ ਨਾਲ ਲੋਕ ਹੁਣ ਮਹਿਸੂਸ ਕਰਨ ਲੱਗ ਪਏ ਹਨ ਕਿ ਸਾਡੀ ਇਕ growing democracy ਹੈ। ਤਾਲੀਮ ਦਾ ਮਿਆਰ ਉਚਾ ਕੀਤਾ ਜਾ ਰਿਹਾ ਹੈ। ਸਰਕਾਰ ਮਹਿਸੂਸ ਕਰਨ ਲੱਗ ਪਈ ਹੈ ਕਿ education ਦੇਣ ਦਾ ਮਸਲਾ private individuals ਅਤੇ societies ਤੇ ਨਹੀਂ ਸੁਟਣਾ ਚਾਹੀਦਾ। ਤਾਲੀਮ ਲਈ ਹਕੂਮਤ ਨੂੰ ਜ਼ਿੰਮੇਵਾਰ ਹੋਣਾ ਚਾਹੀਦਾ ਹੈ। ਅਤੇ ਜਮਹੂਰੀ ਹਕੂਮਤ ਦਾ ਇਹ ਫਰਜ਼ ਹੈ ਕਿ State ਦੇ ਬਚਿਆਂ ਨੂੰ best education ਦੇਵੇ। ਇਸ ਲਈ ਮੈਂ ਇਸ ਲਿਹਾਜ਼ ਨਾਲ ਖੁਸ਼ੀ ਮਹਿਸੂਸ ਕਰਦਾ ਹਾਂ। ਇਸ ਦੇ ਨਾਲ ਹੀ ਮੈਂ ਆਸ ਕਰਦਾ ਹਾਂ ਕਿ ਤਾਲੀਮ ਦੇ ਖੇਤਰ ਵਿਚ ਸਰਕਾਰ ਧਿਆਨ ਰੱਖੇਗੀ ਕਿ ਕੋਈ ਗਲਤੀ ਨ ਰਹਿ ਜਾਵੇ ਅਤੇ ਕਿਤੇ ਇਹ fascism ਵੱਲ ਨ ਚਲੀ ਜਾਵੇ ਜਿਵੇਂ ਕਿ ਪ੍ਰਿੰਸੀਪਲ ਸਾਹਿਬ ਨੇ ਜ਼ਿਕਰ ਕੀਤਾ ਹੈ। ਉਹ ਬੈਠੇ ਨਹੀਂ ਹੋਏ, ਨਹੀਂ ਤਾਂ

[ਡਾਕਟਰ ਭਾਗ ਸਿੰਘ]

ਸੁਣਦੇ । ਉਨ੍ਹਾਂ ਨੇ ਇਸ਼ਾਰਾ ਕੀਤਾ ਸੀ ਕਿ ਇਹ step Communism ਨੂੰ ਮਜ਼ਬੂਤ ਕਰੇਗਾ ਪਰ ਮੈਂ ਕਹਿੰਦਾ ਹਾਂ ਕਿ ਜੇਕਰ ਇਹ ਉਨ੍ਹਾਂ ਨੂੰ Communism ਲਗਦਾ ਹੈ ਤਾਂ ਵੀ ਅਸੀਂ ਇਸ ਨੂੰ welcome ਕਰਦੇ ਹਾਂ ਅਤੇ ਅਜਿਹੇ Communism ਸਾਹਮਣੇ ਸਰਕਾਰ ਸਰ ਖਮ ਕਰਦੀ ਹੈ । ਅਸੀਂ ਕਿੰਨੇ ਚਿਰ ਤੋਂ ਇਸ ਦੇ ਖੁਆਬ ਲੈ ਰਹੇ ਸੀ । ਭਾਵੇਂ ਇਹ ਕਦਮ ਜੋ ਸਰਕਾਰ ਨੇ ਉਠਾਇਆ ਹੈ Communism ਵਲ ਵੀ ਲੈ ਜਾਵੇ, ਇਸ ਨੂੰ ਸਾਰਿਆਂ ਨੇ welcome ਕੀਤਾ ਅਤੇ ਅਜਿਹੇ Communism ਅੱਗੇ ਜਿਸ ਵਲ ਪ੍ਰਿੰਸੀਪਲ ਰਲਾ ਰਾਮ ਸੀ ਨੇ ਇਸ਼ਾਰਾ ਕੀਤਾ ਹੈ ਉਨ੍ਹਾਂ ਦੇ ਅਪਣੇ ਪੈਰ ਉਖੜ ਜਾਣਗੇ । ਕਮਿਊਨਿਸਟ ਦੇਸ਼ education ਦੇਣੀ ਅਪਣਾ ਫਰਜ਼ ਸਮਝਦੇ ਹਨ । ਬਸ ਮੈਂ ਇਤਨੀ ਬੇਨਤੀ ਕਰਨੀ ਸੀ ।

ਰਾਜਾ ਰਘੁਬੀਰ ਸਿੰਹ (ਕੁਲ੍ਹੂ, ਜਨਰਲ) : ਅਧ്യਕਸ਼ ਸਹੋਦਯ, ਮੈਂ ਸਰਕਾਰ ਦੀ ਤਬਜ਼ੁਹ ਇਸ ਵਿਸ਼ਯ ਦੀ ਆਰ ਦਿਲਾਨਾ ਚਾਹੁਤਾ ਹੂੰ ਜਿਸ ਕਾ ਸੰਬੰਧ Famine ਦੀ Demand ਕੇ ਸਾਥ ਹੈ । ਇਸ demand ਕੇ ਤਹੁਤ ਮੈਦਾਨੀ ਇਲਾਕਾਂ ਮੇਂ ਬਹੁਤ ਨਹੀਂ ਤੋ ਕਸ ਸੇ ਕਸ ਉਚਿਤ ਸਹਾਯਤਾ ਮਿਲ ਰਹੀ ਹੈ ਲੇਕਿਨ ਜਹਾਂ ਤਕ ਪਹਾੜੀ tracts ਕਾ ਤਾਲੁਕ ਹੈ ਵਹਾਂ ਪਰ ਜੋ natural calamities ਆਤੀਂ ਹੈਂ ਤਨ ਕਾ ਜਿਕਰ ਨਹੀਂ ਕਿਆ ਗਯਾ । ਪਿਛਲੀ ਬਾਰਿਸ਼ਾਂ ਕੇ ਦਿਨਾਂ ਮੇਂ ਕੁਲ੍ਹੂ ਕੇ ਇਲਾਕੇ ਮੇਂ ਏਕ ਗਾਂਵ ਮੇਂ ਸਾਰੇ ਕਾ ਸਾਰਾ ਪਹਾੜ ਖਿਸਕ ਕਰ ਨੀਚੇ ਆ ਗਯਾ ਜਿਸ ਸੇ ਲੋਗਾਂ ਕੇ ਲਿਯੇ ਵਹ ਗਾਂਵ ਨਾਕਾਬਿਲੇ ਰਿਹਾਯਸ਼ ਬਨ ਗਯਾ । ਇਸ ਗਾਂਵ ਮੇਂ 70 ਘਰ ਹੈਂ । ਜ਼ੈਲ ਬੀੜ ਬੰਧਾਲ ਕੀ ਬੀੜ ਕੇ ਘਰ ਫਟ ਚੁਕੇ ਹੈਂ ਆਰ ਕੋਈ ਇਨਸਾਨ ਇਨ ਘਰਾਂ ਮੇਂ ਨਹੀਂ ਰਹੁਤਾ । ਯਹ ਗਾਂਵ ਹਸ ਸੇ ਇਸ ਬਾਤ ਕਾ ਖਾਹਾਂ ਹੈ ਕਿ ਇਸ ਕੋ ਭੀ ਸਹਾਯਤਾ ਦੀ ਯਾਏ । ਇਸ ਇਲਾਕੇ ਕੇ ਲੋਗ ਖਾਹਾਂ ਹੈਂ ਇਸ ਬਾਤ ਕੇ ਕਿ Finance Department ਇਸ ਇਲਾਕੇ ਕੋ ਸਹਾਯਤਾ ਦੇ । ਇਸ Supplementary Budget ਮੇਂ ਹਸ ਦੇਖਤੇ ਹੈਂ ਕਿ ਕੋਈ ਸਹਾਯਤਾ ਦੇਨੇ ਕਾ ਜਿਕਰ ਇਸ ਮੇਂ ਨਹੀਂ ਹੈ । ਇਸ ਲਿਏ ਮੈਂ ਸਰਕਾਰ ਸੇ ਯਹ ਪ੍ਰਾਰਥਨਾ ਕਰੁੰਗਾ ਕਿ ਇਸ ਤਰਹ ਕੀ natural calamities ਪਰ hilly tracts ਕੋ ਭੀ ਸਹਾਯਤਾ ਦੀ ਯਾਏ । ਜਿਸ ਤਰਹ ਮੈਦਾਨੀ ਇਲਾਕਾਂ ਮੇਂ ਖੁਸ਼ਕਸਾਲੀ ਪੜਤੀ ਹੈ ਇਸੀ ਤਰੀਕੇ ਸੇ ਪਹਾੜੀ ਇਲਾਕਾਂ ਮੇਂ ਭੀ famine ਕੇ ਸੇ ਹਾਲਾਤ ਹੋਤੇ ਹੈਂ । ਇਨ natural calamities ਕੋ face ਕਰਨੇ ਕੇ ਲਿਯੇ ਵਹਾਂ ਕੇ ਜ਼ਿਲਾ ਅਧਿਕਾਰਿਯਾਂ ਕੋ ਯੋਗਯ ਸਾਧਨ ਦੇਨੇ ਚਾਹਿਏਂ ਤਾਕਿ ਵਹ ਇਨ ਗਰੀਬ ਲੋਗਾਂ ਕੀ ਯਯਾਦਾ ਸੇ ਯਯਾਦਾ ਸਹਾਯਤਾ ਕਰ ਸਕੇਂ । ਪਹਾੜੀ ਇਲਾਕਾਂ ਕੀ natural calamities ਕੇ ਬਾਰੇ ਮੇਂ ਸਰਕਾਰ ਕੋ ਮਾਲੂਮ ਹੋਨਾ ਚਾਹਿਏ । ਕਹੀਂ ਜ਼ਾਲਾਬਾਰੀ ਹੋਤੀ ਹੈ ਤੋ ਏਕ ਦਸ ਸਾਰੇ ਕਾ ਸਾਰਾ ਅਨਾਜ ਤਬਾਹ ਹੋ ਯਾਤਾ ਹੈ । ਕਹੀਂ ਪਰ ਆਜ ਅਗਰ ਖੇਤ ਅਨਾਜ ਸੇ ਭਰੇ ਨਜ਼ਰ ਆਤੇ ਹੈਂ ਤੋ ਕਲ ਹੀ ਅਗਰ ਬਾਰਿਸ਼ ਹੁੰਦੀ ਤੋ ਮੁਟ੍ਹੀ ਭਰ ਦਾਨਾਂ ਕੋ ਲੋਗ ਤਰਸਨੇ ਲਗ ਯਾਤੇ ਹੈਂ । ਚੌਬੀਸ ਘੰਟੇ ਕੇ ਅੰਦਰ ਅੰਦਰ ਤਬਾਹੀ ਹੋ ਯਾਤੀ ਹੈ । ਫਿਰ ਇਸ ਕੇ ਸਾਥ ਹੀ ਕੌੜੀ ਜਗਹਾਂ ਪਰ ਬਾਰਿਸ਼ ਬੜੇ ਜ਼ੋਰ ਸੇ ਹੋ ਰਹੀ ਹੈ ਤੋ ਕਹੀਂ ਪਰ ਹੋ ਹੀ ਨਹੀਂ ਰਹੀ । ਪੰਜਾਬ ਸਰਕਾਰ ਕੋ ਇਸ ਤਰਫ ਧਯਾਨ ਦੇਨਾ ਚਾਹਿਏ । ਏਸੀ ਤਬਾਹੀ ਕੀ ਤਰਫ ਲੋਗ ਪੰਜਾਬ ਸਰਕਾਰ ਕਾ ਧਯਾਨ ਦਿਲਾਤੇ ਹੈਂ, ਦਰਖਾਸਤਾਂ ਕਰਤੇ ਹੈਂ ਕਿ ਇਸ ਦੂਰ ਦਰਾਜ਼ ਇਲਾਕੇ ਕੀ ਤਰਫ ਤਬਜ਼ੁਹ ਕੀ ਯਾਏ । ਕੁਲ੍ਹੂ ਕੇ ਇਲਾਕੇ ਮੇਂ ਇਸ ਤਰਹ ਕੀ ਬਹੁਤ ਦਿਕਰਤਾਂ ਆਈ ਹੈਂ । ਲੋਗ ਅਪਨੀ ਮੁਸ਼ਕਿਲਾਤ ਕਾ ਦੂਰ ਕਰਾਨੇ ਕੇ ਲਿਏ ਜ਼ਿਲਾ ਕੇ Deputy Commissioner ਸੇ ਕਹੁਤੇ ਹੈਂ ਆਰ ਵਹ cases ਕੋ ਪੰਜਾਬ ਸਰਕਾਰ ਕੇ ਪਾਸ

भेजते हैं। फिर उन पर action होता है और वापसी पर भी यह बातें इसी procedure से जाती हैं तो देर जरूर लग जाती है। इसलिये मेरी यह प्रार्थना है कि पहाड़ी इलाकों के Deputy Commissioners के पास काफी funds हर वक्त होने चाहिए ताकि वह relief दे सकें।

अब बीड़ बन्धाल का सरला गांव मुश्किल में है। वहां 8,000 तथा दस हजार फुट की बलन्दी से पहाड़ लुढ़क कर नीचे आ गया है और वहां के लोगों की मांग है कि पंजाब सरकार मदद करे। कहीं ऐसा न हो कि इस वक्त उन्हें मदद देने की बजाए किसी ऐसे वक्त दी जाए जब कि उन की मुश्किल टल जाए। आशा है सरकार इस पक्ष में शीघ्र कार्रवाई करेगी।

इस के बाद, अध्यक्ष महोदय, मैं आप के द्वारा फिनांस मिनिस्टर साहिब की तवज्जुह इस तरफ दिलाना चाहता हूं कि कई जगहों पर लोगों ने रुपया लगा कर District Boards के schools को upgrade करवाया है। जब स्कूल मिडिल क्लास से मैट्रिक standard के बने और जो primary standard के थे वह मिडिल standard के बने तो लोगों ने चन्दा दिया। और यह चन्दा जो primary schools को upgrade करने के लिये इकट्ठा किया गया वह 5 हजार रुपये था। और यह रुपया लोगों ने दाने बचा बचा कर इकट्ठा किया। इतनी मुश्किल से यह रुपया इस लिये इकट्ठा किया गया क्योंकि डिस्ट्रिक्ट बोर्ड की यह कड़ी शर्त थी कि जब तक रुपया नहीं आएगा तब तक स्कूल upgrade नहीं होंगे। अब यह रुपया डिस्ट्रिक्ट बोर्ड में जमा है। यह रुपया स्कूल की छोटी बड़ी जरूरतों के लिये इकट्ठा किया गया और कांगड़ा की बाबत मुझे भली प्रकार मालूम है कि वहां पर यह रकम करीब डेढ़ लाख के पड़ी हुई है जो मुस्तलिफ जगहों से इकट्ठा कर के जमा हुई। सिर्फ सिराज की तहसील ने ही 10 हजार रुपया इकट्ठा कर के जमा किया। लेकिन वह दस हजार रुपया अभी तक खर्च नहीं हुआ। और वहां के स्कूलों की जैसी हालत थी वैसी ही बनी है, न तो वहां कोई फर्नीचर है और न कोई building है। अगर बिल्डिंग है भी तो वह खतरा-ए-जान है। P.W.D. वालों ने उस building को देखा तो हिदायत की कि उस building के अन्दर न कोई बच्चा रहे न कोई आदमी रहे। तब कहीं वह जगह खाली की गई। तो मेरी अर्ज यह है कि वह रकम जो डिस्ट्रिक्ट बोर्ड के पास जमा है और खर्च नहीं हुई वह गवर्नमेंट के पास आ जाए और जब वह इन स्कूलों का डिस्ट्रिक्ट बोर्ड से चार्ज ले रही है तो वह रुपया भी अलहदा रहे और उसी मकसद के लिये इस्तेमाल हो जिस मकसद के लिये वह जमा किया गया। इस के अलावा वह रुपया और किसी मकसद के लिये खर्च नहीं होना चाहिये। वहां पर boarding की बड़ी दिक्कत है। इस लिये इस बात का खास ख्याल रखा जाय कि वहां boarding की difficulty को दूर किया जाये और इस रुपये को वहां के लिये ही खर्च किया जाए।

ਸਰਦਾਰ ਹਰਚਰਨ ਸਿੰਘ (ਮਾਠਸਾ, ਮਠਹਲ) : ਸਪੀਕਰ ਸਾਹਿਬ, ਇਸ ਬਿਲ ਦੇ ਠਾਗੀ 1 ਕਰੋੜ 29 ਲੱਖ ਰੁਪਿਆ ਪਾਸ ਕਰਨਾ ਹੈ ਜਿਸਦਾ ਬੇਸਤਰ ਹਿੱਸਾ education

[ਸਰਦਾਰ ਹਰਚਰਨ ਸਿੰਘ]

ਤੇ ਖਰਚ ਹੋਣਾ ਹੈ। ਕਲ ਇਸ ਤੇ ਬੜੀ ਬਹਿਸ ਹੋਈ ਹੈ ਅਤੇ ਮੈਂਬਰਾਂ ਨੇ ਸਰਕਾਰ ਦੇ ਇਸ ਕਦਮ ਨੂੰ ਬੜਾ ਸਰਾਹਿਆ ਹੈ ਕਿਉਂਕਿ ਜਦ ਲੋਕਲ ਬਾਡੀਜ਼ ਦੇ ਸਕੂਲਾਂ ਦਾ ਇੰਤਜ਼ਾਮ ਸਰਕਾਰ ਦੇ ਹੱਥ ਵਿੱਚ ਆ ਜਾਏਗਾ ਤਾਂ ਪੜ੍ਹਾਈ ਵਿਚ ਇਕ uniformity ਆ ਜਾਏਗੀ। ਪਰ ਅੱਜ ਲੋਕ ਇਹ ਮਹਿਸੂਸ ਕਰਦੇ ਹਨ ਕਿ ਪੜ੍ਹਾਈ ਦਾ ਜਿਹੜਾ ਤਰੀਕਾ ਹੈ ਉਹ ਉਨੀ ਛੇਤੀ ਨਹੀਂ ਬਦਲ ਰਿਹਾ ਜਿੰਨੀ ਛੇਤੀ ਬਦਲਣਾ ਚਾਹੀਦਾ ਸੀ। ਅੱਜ ਕਲ ਪੁਰਾਣਾ ਤਰੀਕਾ ਜਿਸਦੇ ਰਾਹੀਂ ਅੰਗਰੇਜ਼ clerks produce ਕਰਦੇ ਸਨ ਉਹੀ ਤਰੀਕਾ ਜਾਰੀ ਹੈ। ਇਹ ਠੀਕ ਹੈ ਕਿ ਸਕੂਲ ਬਣ ਰਹੇ ਹਨ ਜਾਂ ਬਣਾਏ ਜਾ ਰਹੇ ਹਨ। ਪਰ ਜਿਸ ਰਫਤਾਰ ਨਾਲ ਇਹ ਬਣਾਏ ਜਾ ਰਹੇ ਹਨ ਉਹ ਸੁਸਤ ਹੈ। ਇਹ ਰਫਤਾਰ ਤੇਜ਼ ਹੋਣੀ ਚਾਹੀਦੀ ਹੈ। ਅਤੇ ਤਾਲੀਮ ਦਾ ਜਿਹੜਾ ਸਾਡਾ ਅਸਲੀ ਮੰਤਵ ਹੈ ਉਹ ਪੂਰਾ ਹੋਣਾ ਚਾਹੀਦਾ ਹੈ ਤਾਂ ਜੋ ਜਿਹੜੇ ਸਾਡੇ ਸ਼ਹਿਰੀ ਹਨ ਉਹ ਚੰਗੇ ਹਿੰਦੁਸਤਾਨੀ ਬਣ ਸਕਣ।

ਦੂਜੀ ਚੀਜ਼ ਮੈਂ ਇਹ ਕਹਿਣਾ ਚਾਹੁੰਦਾ ਹਾਂ ਕਿ famine ਵਾਸਤੇ ਜਿਹੜੀ ਰਕਮ ਹੈ ਉਹ 2 ਲੱਖ ਰੁਪਏ ਹੈ। ਇਸ ਦੇ ਵਿਚੋਂ $1\frac{1}{2}$ ਲੱਖ ਦੀ ਰਕਮ ਸਿਰਫ ਗੁਰਦਾਸਪੁਰ ਜ਼ਿਲ੍ਹੇ ਲਈ ਰੱਖੀ ਗਈ ਹੈ। ਬਾਕੀ 50 ਹਜ਼ਾਰ ਦੀ ਰਕਮ ਅਮ੍ਰਿਤਸਰ ਲਈ ਰੱਖੀ ਗਈ ਹੈ। ਲੇਕਿਨ ਮੈਂ ਕਹਿਣਾ ਚਾਹੁੰਦਾ ਹਾਂ ਕਿ floods ਦੇ ਵਿਚ ਕਈਆਂ ਥਾਵਾਂ ਤੇ ਲੋਕਾਂ ਦੀ ਹਾਲਤ ਖਰਾਬ ਹੋਈ ਹੈ। ਜ਼ਿਲ੍ਹਾ ਬਠਿੰਡਾ ਦੀ ਤਹਿਸੀਲ ਮਾਨਸਾ ਵਿਚ floods ਨੇ ਬੜੀ ਬਰਬਾਦੀ ਕੀਤੀ ਹੈ ਅਤੇ ਉਥੇ ਕੋਈ 20, 22 ਪਿੰਡ ਅਜਿਹੇ ਹਨ ਜਿਹੜੇ ਕਿ ਤਬਾਹ ਹੋ ਗਏ ਹਨ ਪਰ ਮੈਨੂੰ ਇਹ ਪਤਾ ਲਗਿਆ ਹੈ ਕਿ ਉਸਦੇ ਬਾਰੇ ਕੋਈ ਰਕਮ ਨਹੀਂ ਰੱਖੀ ਗਈ। ਇਹ ਠੀਕ ਹੈ ਸਪੀਕਰ ਸਾਹਿਬ, ਕਿ ਕਈਆਂ ਥਾਵਾਂ ਤੇ ਜ਼ਿਆਦਾ ਤਬਾਹੀ ਹੋਈ ਹੈ ਪਰ ਇਹ ਕਿਉਂ ਕੀਤਾ ਜਾਂਦਾ ਹੈ ਕਿ ਕਿਸੇ ਲਈ ਤਾਂ ਰੁਪਿਆ ਮਨਜ਼ੂਰ ਹੋ ਜਾਂਦਾ ਹੈ ਕਿਸੇ ਲਈ ਕੁਝ ਵੀ ਨਹੀਂ ਹੁੰਦਾ ਆਖਰ ਹੜ੍ਹ ਉਥੇ ਮਾਨਸਾ ਵਿਚ ਵੀ ਆਏ ਸਨ। ਇਸ ਤਰ੍ਹਾਂ ਨਾਲ ਲੋਕਾਂ ਦੇ ਦਿਲਾਂ ਵਿਚ ਇਹ ਅਹਿਸਾਸ ਹੁੰਦਾ ਹੈ ਕਿ ਸਾਰੇ ਇਲਾਕਿਆਂ ਨਾਲ ਇਕ ਸਾਰ ਸਲੂਕ ਨਹੀਂ ਹੁੰਦਾ। ਇਸ ਲਈ ਸਪੀਕਰ ਸਾਹਿਬ, ਆਪਦੇ ਰਾਹੀਂ ਮੈਂ ਗੌਰਮਿੰਟ ਨੂੰ ਆਖਾਂਗਾ ਕਿ ਹਰ ਇਕ ਜ਼ਿਲ੍ਹੇ ਲਈ ਅਜਿਹਾ ਇੰਤਜ਼ਾਮ ਕਰੋ ਕਿ ਕੋਈ ਰੁਪਿਆ ਡਿਪਟੀ ਕਮਿਸ਼ਨਰਾਂ ਕੋਲ ਰੱਖ ਦਿਤਾ ਜਾਏ ਤਾਂ ਕਿ ਉਹ ਵੇਲੇ ਸਿਰ ਰੁਪਿਆ ਦੇ ਸਕਣ।

ਹੁਣ ਸਰਦੀ ਦਾ ਮੌਸਮ ਆ ਰਿਹਾ ਹੈ। ਅਤੇ ਹਾਲੇ ਵੀ ਕਈ ਇਲਾਕੇ ਅਜਿਹੇ ਹਨ ਜਿਥੇ ਕਿ ਪਾਣੀ ਖੜਿਆ ਹੋਇਆ ਹੈ। ਉਥੇ ਸਾਉਣੀ ਹੋਈ ਨਹੀਂ ਅਤੇ ਹਾੜੀ ਦੀ ਕੋਈ ਆਸ ਨਹੀਂ ਹੈ। ਉਨ੍ਹਾਂ ਇਲਾਕਿਆਂ ਵਿਚ ਕਈਆਂ ਲੋਕਾਂ ਨੂੰ ਖਾਸ ਕਰ ਹਰੀਜਨਾਂ ਨੂੰ ਬੜੀ ਤਕਲੀਫ਼ ਹੈ। ਉਨ੍ਹਾਂ ਦੇ ਕੋਲ ਕੋਈ ਪੈਸਾ ਨਹੀਂ ਹੈ ਅਤੇ ਮੈਨੂੰ ਇਹ ਡਰ ਹੈ ਕਿ ਆਉਣ ਵਾਲੇ ਮੌਸਮ ਵਿਚ ਉਨ੍ਹਾਂ ਕੋਲ ਕੋਈ ਕਪੜੇ ਵੀ ਨਾ ਹੋਣ। ਅਤੇ ਜ਼ਿਲ੍ਹੇ ਵਿਚ ਗੌਰਮਿੰਟ ਦਾ ਕੋਈ ਰੁਪਿਆ ਨਹੀਂ ਜਿਹੜਾ ਕਿ ਉਨ੍ਹਾਂ ਨੂੰ ਮਦਦ ਲਈ ਦਿਤਾ ਜਾ ਸਕੇ। ਮਾਨਸਾ ਤਹਿਸੀਲ ਜਿਸ ਨੂੰ backward area ਕਰਾਰ ਦਿਤਾ ਗਿਆ ਹੈ ਉਸ ਵਲ ਕੋਈ ਤਵੱਜੂਹ ਨਹੀਂ ਦਿਤੀ ਗਈ। ਦੂਸਰੇ ਇਲਾਕਿਆਂ ਲਈ ਜਿਹੜਾ ਰੁਪਿਆ ਰਖਿਆ ਗਿਆ ਹੈ ਉਸ ਲਈ ਮੈਨੂੰ ਕੋਈ ਗਿਲਾ ਨਹੀਂ ਲੇਕਿਨ ਜਿਥੇ ਇਕ ਇਲਾਕੇ ਅਤੇ ਦੂਜੇ ਇਲਾਕੇ ਵਿਚ ਜੁਦਾ ੨ ਸਲੂਕ ਹੁੰਦਾ ਹੈ ਉਥੇ ਲੋਕਾਂ ਦੇ ਦਿਮਾਗ ਤੇ ਬੋੜਾ ਬਹੁਤ ਅਸਰ ਜ਼ਰੂਰ ਹੁੰਦਾ ਹੈ। ਇਸ ਲਈ ਮੈਨੂੰ ਉਮੀਦ ਹੈ ਕਿ ਗੌਰਮਿੰਟ ਇਸ ਗਲ ਵੱਲ ਤਵੱਜੂਹ ਦੇਵੇਗੀ। ਮੈਂ ਅਖੀਰ ਵਿਚ ਸਪੀਕਰ ਸਾਹਿਬ, ਤੁਹਾਡੇ ਰਾਹੀਂ ਸਰਕਾਰ ਦਾ ਧਿਆਨ ਇਸ ਚੀਜ਼ ਵੱਲ

ਦਿਵਾਉਂਦਾ ਹਾਂ ਕਿ floods ਲਈ ਹਰ ਜ਼ਿਲੇ ਵਿਚ ਡਿਪਟੀ ਕਮਿਸ਼ਨਰਾਂ ਕੋਲ ਕੁਝ ਰੁਪਿਆ ਹੋਣਾ ਚਾਹੀਦਾ ਹੈ ਜਿਹੜਾ ਕਿ ਵੇਲੇ ਸਿਰ ਲੋਕਾਂ ਨੂੰ ਦਿਤਾ ਜਾ ਸਕੇ ।

ਸ਼੍ਰੀ ਰਾਜ ਚੰਦਰ ਕਾਮਰੇਡ (ਨੂਰਪੁਰ) : ਸਪੀਕਰ ਸਾਹਿਬ, ਮੈਂ ਆਜ ਕੇ Appropriation Bill ਪਰ ਦੋ ਤੀਨ ਬਾਤਾਂ ਕਹਨਾ ਚਾਹਤਾ ਹੂੰ। ਪਹਲੀ ਬਾਤ ਤੋ ਯਹ ਹੈ ਕਿ ਮੈਂ ਮਰਕ-ਝਿਆਤ ਕੇ ਅਸੂਲ ਕੇ ਖਿਲਾਫ ਹੂੰ। ਮੈਂ ਸਮਝਤਾ ਹੂੰ ਕਿ ਏਸਾ ਕਰਨੇ ਸੇ democracy ਕਮਜ਼ੋਰ ਪੜਤੀ ਹੈ। ਜਬ ਯਹ District Boards ਸੇ ਏਕ ਮਹਕਮਾ ਲਿਆ ਜਾ ਰਹਾ ਹੈ ਤੋ ਇਸ ਸੇ ਸਾਫ ਜ਼ਾਹਿਰ ਹੋਤਾ ਹੈ ਕਿ ਯਹ ਜਮਹੂਰਿਯਤ ਕੋ ਕਮਜ਼ੋਰ ਕਰਨੇ ਵਾਲਾ ਕਦਮ ਹੈ। ਹਕੂਮਤ ਕੀ ਤਰਫ ਸੇ ਯਹ ਕਹਾ ਜਾ ਸਕਤਾ ਹੈ ਕਿ District Boards ਇਸ ਬੋਲ਼ ਕੋ ਬਰਦਾਸ਼ਤ ਨਹੀਂ ਕਰ ਸਕਤੇ ਇਸ ਲਿਯੇ ਹਮ ਏਸਾ ਕਰ ਰਹੇ ਹੂੰ। ਮੈਂ ਭੀ ਮਾਨਤਾ ਹੂੰ ਕਿ ਯਹ ਠੀਕ ਹੈ ਕਿ ਵਹ ਇਸ ਬੋਲ਼ ਕੋ ਬਰਦਾਸ਼ਤ ਨਹੀਂ ਕਰ ਸਕਤੇ ਥੇ। ਅਗਰ ਹਮਾਰੀ ਹਕੂਮਤ ਕੋ ਊਨ ਕੇ ਸਾਥ ਕੁਝ ਹਮਦਰਦੀ ਥੀ ਤੋ ਇਨ ਕੋ ਚਾਹਿਏ ਥਾ ਕਿ ਜਿਤਨੇ ਰੁਪਯੇ ਕੀ ਊਨ ਕੇ ਪਾਸ ਕਮੀ ਥੀ ਉਤਨਾ ਊਨ ਕੋ ਅਪਨੇ ਪਾਸ ਸੇ ਦੇ ਦੇਤੇ ਆਰ ਉਨ੍ਹੇਂ ਕਾਮ ਕਰਨੇ ਦਿਆ ਜਾਤਾ ਤਾਕਿ ਜੋ ਲੋਗ Assembly ਮੇਂ ਨਹੀਂ ਆ ਸਕਤੇ ਯਾ ਕਿਸੀ ਦੀਗਰ ਜਗਹ ਨਹੀਂ ਜਾ ਸਕਤੇ ਊਨ ਕੋ District Boards ਮੇਂ ਕਾਮ ਕਰਨੇ ਕਾ ਮੌਕਾ ਮਿਲੇ ਆਰ ਵਹ ਮੁਲਕ ਵਾ ਹਕੂਮਤ ਕੇ ਕਾਮ ਮੇਂ ਹਿਸ਼ਸਾ ਲੇ ਸਕੇਂ। ਇਸ ਲਿਯੇ ਮੈਂ ਆਪ ਕੀ ਇਸ ਚੀਜ਼ ਕੀ ਪ੍ਰਸ਼ੰਸਾ ਨਹੀਂ ਕਰ ਸਕਤਾ ਕਯੌਂਕਿ ਆਪ ਨੇ District Boards ਕੀ ਮਦਦ ਕਰਨੇ ਕੀ ਬਜਾਏ ਊਨ ਸੇ ਏਕ ਮਹਕਮਾ ਲੇ ਲਿਆ ਹੈ। ਮੈਂ ਯਹ ਕਹੂੰਗਾ ਆਰ ਮੁਝੇ ਅਬ ਭੀ ਨਿਸ਼ਚਯ ਹੈ ਕਿ Government ਨੇ ਇਸ ਸਾਰੇ ਮਸਲੇ ਕੋ ਪੂਰੀ ਤਰਹ ਸੇ ਨਹੀਂ ਸਮਝਾ ਆਰ ਯਹ ਚੀਜ਼ ਏਸੀ ਮਾਲੂਮ ਹੋਤੀ ਹੈ ਕਿ ਕਿਨ੍ਹੀਂ ਜਜ਼ਬਾਤ ਕੀ ਰੌ ਮੇਂ ਹੁੰਦੀ ਹੈ।

ਸਪੀਕਰ ਸਾਹਿਬ, ਸਕੂਲਾਂ ਕਾ ਮਸਲਾ ਏਕ ਬੜਾ ਭਾਰੀ ਮਸਲਾ ਹੈ। ਕਾਂਗੜਾ ਕੇ ਜ਼ਿਲਾ ਮੇਂ ਖਾਸ ਕਰ, ਜੈਸਾ ਕਿ ਕਲ ਮੇਰੇ ਦੋਸਤਾਂ ਨੇ ਬਤਾਯਾ, ਬਹੁਤ ਸੇ ਸਕੂਲ ਏਸੇ ਹੈਂ ਜੋ ਬਹੁਤ inefficient ਤਰੀਕੇ ਸੇ ਚਲ ਰਹੇ ਹੈਂ। ਵਹਾਂ ਨ ਕੋਈ teachers ਹੈਂ, ਨ furniture ਹੈ ਆਰ ਨ ਹੀ accommodation ਹੈ। ਅਗਰ Government ਇਸ ਕਿਸਮ ਕੀ ਸਾਰੀ ਕਮਿਯੀਂ ਕੋ ਪੂਰਾ ਕਰਨੇ ਕੀ ਜ਼ਿੰਮੇਵਾਰੀ ਲੇ ਕਰ ਯਹ ਕਦਮ ਉਠਾ ਰਹੀ ਹੈ ਫਿਰ ਤੋ ਯਹ step ਠੀਕ ਹੈ ਲੇਕਿਨ ਅਗਰ ਬਾਦ ਮੇਂ ਇਸ ਤਰਫ ਧਿਆਨ ਨਹੀਂ ਦਿਆ ਜਾਨਾ ਤੋ ਫਿਰ ਮੈਂ ਸਮਝਤਾ ਹੂੰ ਕਿ ਇਸ ਕੋ centralise ਕਰਨੇ ਕਾ ਕੋਈ ਫਾਯਦਾ ਨਹੀਂ। ਇਸ ਲਿਯੇ ਮੈਂ ਆਸ਼ਾ ਰਖਤਾ ਹੂੰ ਕਿ ਜਬ ਹਕੂਮਤ ਨੇ ਯਹ ਚੀਜ਼ ਅਪਨੇ ਹਾਥ ਮੇਂ ਲੀ ਹੈ ਤੋ ਊਨ ਕੋ ਲਾਜ਼ਮੀ ਤੌਰ ਪਰ ਯਹ ਦੇਖਨਾ ਚਾਹਿਏ ਕਿ ਹਰੇਕ ਸਕੂਲ ਮੇਂ ਕਾਫੀ furniture ਹੋ, teachers ਕਾਫੀ ਤਾਦਾਦ ਮੇਂ ਹੋਂ ਆਰ buildings ਕਾ ਭੀ suitable ਪ੍ਰਬੰਧ ਹੋ। ਸਰਕਾਰ ਨੇ ਯਹ ਜੋ ਬਾਤ ਕੀ ਹੈ ਕਿ ਵਹ Municipalities ਆਰ District Boards ਕੇ ਸਕੂਲ ਲੇਗੀ ਉਸ ਮੇਂ ਭੀ ਦਿਕਕਤ ਪੈਦਾ ਹੋ ਜਾਏਗੀ। ਮੇਰੇ ਇਲਾਕੇ ਮੇਂ 5,6 ਏਸੇ ਸਕੂਲ ਥੇ ਜਿਨ ਕੋ ਲੋਗ ਖੁਦ ਚਲਾ ਰਹੇ ਥੇ ਆਰ ਊਨ ਕੇ ਸਾਥ District Boards ਨੇ ਵਾਧਦਾ ਕਿਆ ਥਾ ਕਿ ਜਬ ਊਨ ਕੋ ਆਧੰਦਾ teachers ਕਾ quota ਮਿਲੇਗਾ ਤੋ ਵਹ ਊਨ ਕੋ teachers ਦੇ ਦੇਂਗੇ। ਅਬ ਚੂੰਕਿ District Boards ਨਹੀਂ ਰਹਨੇ ਇਸ ਲਿਯੇ ਮੈਂ ਕਹੂੰਗਾ ਕਿ ਗਵਰਨਮੈਂਟ ਇਸ ਕਿਸਮ ਕੇ ਸਕੂਲਾਂ ਕੋ ਭੀ ਲੇ ਲੇ। ਇਸ ਕੇ ਇਲਾਵਾ ਮੈਂ ਅਰਜ਼

[श्री राम चन्द्र कामरेड]

करूंगा कि जो one teacher का तरीका है इस के लिये मैं अगर fraud or dishonesty के इलफाज इस्तेमाल करूं तो गैर मुनासब नहीं होगा। स्कूल में एक teacher पांच जमातों को कैसे पढ़ा सकता है? वहां पर लड़के बैठे रहते हैं और वहां सिवाए मास्टर जी को तम्बाकू पिलाने के और कुछ नहीं सीखते। मैं कहता हूं कि जितने भी स्कूल आप चालू करें उन में adequate staff और दूसरी सब जरूरी सहूलतें मुहैया की जानी चाहिए। मैं देखता हूं कि हमारे दिहाती लड़कों की तालीम में बहुत कमी रह जाती है क्योंकि उन को पढ़ाने के लिये काफी staff नहीं होता। इस का नतीजा यह होता है कि जब वह शहरों में आते हैं तो दूसरे लड़कों के साथ compete नहीं कर सकते।

कंवरानी जगदीश कौर : Buildings भी नहीं होतीं।

श्री राम चन्द्र कामरेड : हां बहन जी इस के मुताल्लिक भी मैं ने कह दिया है। मैं अर्ज करूंगा कि अगर Government ने nationalisation की है तो इन सब स्कूलों की तरफ ध्यान दिया जाए।

इस के इलावा स्पीकर साहब, मैं एक और जरूरी बात कहना चाहता हूं। वह यह है कि कांगड़ा और कई दूसरे पसमांदा इजला में तालीम बहुत कम है। इस वास्ते हकूमत को वहां तालीम ज्यादा करने के लिये इंतजाम करना पड़ेगा। इस के लिये मैं सुझाव दूंगा कि अब जो schools खोले जाएं वह पसमांदा इलाकों में खोले जाएं ताकि वह इलाके तरक्की कर सकें। अगर पसमांदा इलाकों में education नहीं दी जाएगी तो centralisation का फायदा नहीं होगा।

अब जो दो लाख रुपये की famine relief के लिए मंजूरी मांगी गई है मैं उसकी तरफ वजीर साहिब की तबज्जुह दिलाना चाहता हूं। जैसा कि मेरे दोस्त सरदार हरचरण सिंह और राजा साहब ने कुछ बातें कहीं हैं मैं भी वैसी बात ही कहना चाहता हूं। स्पीकर साहब, एक कहावत है "अंधा बांटे रेड़ियां मुड़ मुड़ अपनों को दे।" मैं यह सुन कर हैरान हो गया हूं कि कांगड़े में जो floods की वजह से नुकसान हुआ है उसके मुताल्लिक वजीर साहब ने फर्माया है कि उन को कुछ इल्म नहीं है। मैंने Deputy Commissioner को इस सम्बन्ध में खुद चिट्ठी लिखी थी कि वह वहां जो नुकसान हुआ है उसकी Government को इतलाह भेजे। मैं हैरान हूं कि उन चीजों का Government को पता क्यों नहीं हुआ। मैं जब वहां पर गया तो मुझे मालूम हुआ कि जो देहात मुसोबत में थे वहां कोई नहीं पहुंचा। मैं अर्ज करूंगा कि हकूमत को उन तमाम जगहों की तरफ ध्यान रखना चाहिए जो पसमांदा हैं। अगर उन को पहले इमदाद नहीं दी तो अब दे दी जाए। जो इमत्याजी सलूक है इससे लोगों को बहुत हैरानी होती है। मुझे अफसोस है कि जिन इलाकों के मੈबरों का वज्जारत में खास हाथ है या जो मैम्बर साहिबान रसूख रखते हैं उन के इलाकों की बेहतरी का खास ख्याल रखा जाता है मगर जिन मैम्बरों के साथ कुछ नाराजगी होती है उनके जो इलाके हैं उन को इमदाद नहीं दी जाती। मैं अर्ज करूंगा कि इस policy को तब्दील किया जाए और

ਕਿਸੀ ਇਲਾਕੇ ਦੀ ਆਰਥਿਕਤਾ ਨੂੰ ਨੁਕਸਾਨ ਨਹੀਂ ਪਹੁੰਚਾਇਆ ਜਾਵੇ । ਜਾਂ ਕੁਝ ਸਰਕਾਰੀ ਨੇ ਦੂਸਰੇ ਇਲਾਕੇ ਦੇ ਲਿਓਂ ਕੀਤਾ ਹੈ ਉਸ ਪਰ ਸੁਝੇ ਇਤਰਾਜ਼ ਨਹੀਂ ਲੇਖਿਓ ਸਗੋਂ ਇਤਨਾ ਜ਼ਰੂਰ ਕਰੋਗਾ ਕਿ ਜਿਨ੍ਹਾਂ ਸੁਝਾਵਾਂ ਦੀ ਤਕਲੀਫ਼ਤ ਅਸੀਂ ਤਕ ਸਰਕਾਰ ਨੂੰ ਦੇਣੀ ਹੈ **notice** ਮੈਂ ਨਹੀਂ ਆਇਆਂ ਉਨ੍ਹਾਂ ਦੀ ਜਲਦੀ **report** ਸੰਗਠਾਈ ਜਾਵੇ ਐਂਡ ਉਨ੍ਹਾਂ ਜਲਦੀ ਜੇ ਜਲਦੀ ਸਮਝਦੀ ਜਾਵੇ ।

ਕਾਮਰੇਡ ਜੰਗੀਰ ਸਿੰਘ (ਧੂਰੀ, ਰਿਜ਼ਰਵਡ) : ਪ੍ਰਧਾਨ ਜੀ, ਅਰਜ਼ ਵਿੱਚ ਹੈ ਕਿ ਸਾਰਿਆਂ ਇਲਾਕਿਆਂ ਦੇ ਵੀਰਾਂ ਨੇ ਆਪਣੇ ਆਪਣੇ ਇਲਾਕਿਆਂ ਦੀ ਸੇਵਾ ਬਾਰੇ ਰਿਪੋਰਟ ਪੇਸ਼ ਕੀਤੀ ਹੈ । ਮੈਂ ਵੀ ਆਪ ਦੀ ਰਾਹੀਂ ਵਜ਼ੀਰ ਸਾਹਿਬ ਨੂੰ ਆਪਣੇ ਜ਼ਿਲ੍ਹੇ ਦਾ ਸਾਰਾ ਹਾਲ ਦਸਣਾ ਚਾਹੁੰਦਾ ਹਾਂ । ਮੈਂ ਕਹਿੰਦਾ ਹਾਂ ਕਿ ਸਾਡੀ ਗੋਰਮੈਂਟ ਨੇ ਜਿਹੜਾ ਦੋ ਲੱਖ ਰੁਪਿਆ ਜ਼ਿਲ੍ਹਾ ਅੰਮ੍ਰਿਤਸਰ, ਗੁਰਦਾਸਪੁਰ ਅਤੇ ਕਪੂਰਥਲੇ ਲਈ ਰੱਖਿਆ ਹੈ ਮੈਨੂੰ ਉਸ ਦੇ ਉੱਤੇ ਕੋਈ ਇਤਰਾਜ਼ ਨਹੀਂ ਹੈ । ਮਗਰ ਮੈਂ ਇਹ ਗੱਲ ਗੋਰਮੈਂਟ ਦੇ ਧਿਆਨ ਵਿੱਚ ਲਿਆਉਣਾ ਚਾਹੁੰਦਾ ਹਾਂ ਕਿ ਅੱਜ ਜ਼ਿਲ੍ਹਾ ਸੰਗਰੂਰ ਹੜ੍ਹਾਂ ਦੇ ਨਾਲ ਤਬਾਹ ਹੋਇਆ ਪਿਆ ਹੈ । ਸਾਡੇ ਵਜ਼ੀਰ ਸਾਹਿਬ ਸਰਦਾਰ ਗਿਆਨ ਸਿੰਘ ਜੀ ਖੁਦ ਉਥੋਂ ਦਾ ਦੌਰਾ ਕਰਕੇ ਆਏ ਹਨ ਅਤੇ ਸਾਰਾ ਹਾਲ ਆਪਣੀਆਂ ਅੱਖਾਂ ਦੇ ਨਾਲ ਦੇਖ ਕੇ ਆਏ ਹਨ । ਜਿਸ ਵਕਤ ਉਥੋਂ ਦੀ ਕਿਸਾਨ ਸਭਾ ਅਤੇ ਹੋਰ ਦੂਸਰੀਆਂ ਪਾਰਟੀਆਂ ਨੇ ਰਿਪੋਰਟਾਂ ਭੇਜੀਆਂ ਕਿ ਸਾਨੂੰ ਹੜ੍ਹਾਂ ਨੇ ਤਬਾਹ ਕਰ ਦਿੱਤਾ ਹੈ ਤਾਂ ਮਜ਼ਬੂਰ ਹੋ ਕੇ ਸਰਦਾਰ ਗਿਆਨ ਸਿੰਘ ਹੋਰਾਂ ਨੂੰ ਉਥੇ ਜਾਣਾ ਪਿਆ । ਉਥੋਂ ਦੇ ਡਿਪਟੀ ਕਮਿਸ਼ਨਰ ਸਾਹਿਬ ਨੇ ਵੀ ਵਜ਼ੀਰ ਸਾਹਿਬ ਦੇ ਪਾਸ ਰਿਪੋਰਟਾਂ ਭੇਜੀਆਂ ਕਿ ਏਥੇ ਇਸ ਤਰ੍ਹਾਂ ਤਬਾਹੀ ਹੋਈ ਹੈ । ਸਾਡੇ ਵਜ਼ੀਰ ਸਾਹਿਬ ਮਾਲ ਵਲੋਂ ਇਹ ਗੱਲ ਦੱਸੀ ਗਈ ਹੈ ਕਿ ਤਿੰਨ ਲੱਖ ਰੁਪਿਆ ਜ਼ਿਲ੍ਹਾ ਸੰਗਰੂਰ ਲਈ ਖਰਚ ਕੀਤਾ ਗਿਆ ਹੈ । ਮਗਰ ਜੇਕਰ ਉਥੇ ਹੜ੍ਹਾਂ ਦੇ ਕਾਰਨ ਹੋਈ ਤਬਾਹੀ ਨੂੰ ਦੇਖਿਆ ਜਾਵੇ ਤਾਂ ਪਤਾ ਲਗਦਾ ਹੈ ਕਿ ਏਸ ਤਿੰਨ ਲੱਖ ਰੁਪਏ ਦੇ ਨਾਲ ਕੁਝ ਵੀ ਨਹੀਂ ਬਣਿਆ । ਅੱਜ ਉਨ੍ਹਾਂ ਪਿੰਡਾਂ ਦੇ ਵਿਚ ਵੜ ਕੇ ਦੇਖਿਆ ਜਾਵੇ ਕਿ ਉਥੇ ਕੀ ਹਾਲਤ ਹੋਈ ਹੋਈ ਹੈ । ਸਰਦਾਰ ਗਿਆਨ ਸਿੰਘ ਸਾਹਿਬ ਇਸ ਗੱਲ ਦੇ ਗਵਾਹ ਹਨ ਕਿਉਂਕਿ ਉਹ ਸਾਰੇ ਹਾਲਾਤ ਨੂੰ ਆਪ ਦੇਖ ਕੇ ਆਏ ਹਨ । ਉਥੋਂ ਦੇ ਲੋਕਾਂ ਨੇ ਲਿਖਤੀ ਰਿਪੋਰਟਾਂ ਪੇਸ਼ ਕੀਤੀਆਂ ਹਨ ਕਿ ਸਾਡਾ ਬਹੁਤ ਬੁਰਾ ਹਾਲ ਹੈ । ਇਸ ਕਰਕੇ ਅੱਜ ਉਨ੍ਹਾਂ ਲੋਕਾਂ ਦੇ ਲਈ ਸਿਰਫ਼ ਤਿੰਨ ਲੱਖ ਰੁਪਿਆ ਰੱਖਣਾ ਕੁਝ ਮਾਇਨੇ ਨਹੀਂ ਰੱਖਦਾ । ਇਸ ਵਾਸਤੇ ਸਪੀਕਰ ਸਾਹਿਬ, ਮੈਂ ਆਪਣੀ ਸਰਕਾਰ ਨੂੰ ਅਪੀਲ ਕਰਾਂਗਾ ਕਿ ਉਹ ਸਾਡੇ ਸੰਗਰੂਰ ਦੇ ਜ਼ਿਲ੍ਹੇ ਲਈ ਕਾਫੀ ਮਦਦ ਕਰੇ ਅਤੇ ਉਥੇ ਸੇਮ ਦੀਆਂ ਨਾਲੀਆਂ ਕਢਾਈਆਂ ਜਾਣ । ਅੱਜ ਉਥੇ ਇਹ ਹਾਲਤ ਹੈ ਕਿ ਅਗਰ ਛੇ ਇੰਚ ਜ਼ਮੀਨ ਪੁੱਟੇ ਤਾਂ ਪਾਣੀ ਨਿਕਲ ਆਉਂਦਾ ਹੈ । ਸੇਮ ਦੇ ਕਾਰਨ ਉਥੋਂ ਦੇ ਲੋਕਾਂ ਦੀਆਂ ਜਿਹੜੀਆਂ ਉਪਜਾਊ ਜ਼ਮੀਨਾਂ ਸਨ ਉਹ ਬਿਲਕੁਲ ਨਾਕਸ ਹੋ ਗਈਆਂ ਹਨ ਐਂਡ ਉਥੇ ਕੁਝ ਪੈਦਾਵਾਰ ਨਹੀਂ ਹੋ ਸਕਦੀ ।

ਸ਼੍ਰੀ ਸਪੀਕਰ : ਡਰੇਨੇਜ ਤਾਂ ਇਸ ਵਿਚ ਨਹੀਂ ਆਉਂਦੀ । (Drainage is not included in it.)

ਕਾਮਰੇਡ ਜੰਗੀਰ ਸਿੰਘ : ਪ੍ਰਧਾਨ ਜੀ, ਜ਼ਿਲ੍ਹਾ ਸੰਗਰੂਰ ਵਿਚ ਕਿਸਾਨਾਂ ਵਲੋਂ ਮੁਜ਼ਾਹਰੇ ਕੀਤੇ ਗਏ ਸਨ ਐਂਡ 20, 20 ਹਜ਼ਾਰ ਦਾ ਇੱਕਠ ਹੋਇਆ ਸੀ । ਉਨ੍ਹਾਂ ਲੋਕਾਂ

[ਕਾਮਰੇਡ ਜੰਗੀਰ ਸਿੰਘ]

ਨੇ ਸਰਕਾਰ ਨੂੰ ਰੇਪਰੇਜ਼ੈਂਟੇਸ਼ਨਾਂ ਦਿੱਤੀਆਂ ਹਨ। ਸਰਦਾਰ ਰਾਜਿੰਦਰ ਸਿੰਘ ਜੀ ਨੇ ਔਰ ਸਰਦਾਰ ਜਸਦੇਵ ਸਿੰਘ ਹੋਰਾਂ ਨੇ ਵੀ ਇਸ ਸਬੰਧ ਵਿਚ ਆਪਣੀਆਂ ਰਿਪੋਰਟਾਂ ਪੇਸ਼ ਕੀਤੀਆਂ ਹਨ। ਇਸ ਕਰਕੇ ਮੈਂ ਅਰਜ਼ ਕਰਾਂਗਾ ਕਿ ਏਸ ਜ਼ਿਲੇ ਲਈ ਹੋਰ ਜ਼ਿਆਦਾ ਰਕਮ ਰੱਖੀ ਜਾਵੇ ਔਰ ਉਥੇ ਜੇਮ ਦੀਆਂ ਨਾਲੀਆਂ ਕਢਾ ਕੇ ਲੋਕਾਂ ਦੀ ਪੂਰੀ ਪੂਰੀ ਮਦਦ ਕੀਤੀ ਜਾਵੇ ਤਾਕਿ ਉਹ ਫੇਰ ਆਬਾਦ ਹੋ ਸਕਣ।

Shri Harbhagwan Maudgil : Sir, I beg to move.

That the Question be now put.

अध्यक्ष महोदय : अभी खान साहिब बोलने के लिए खड़े हो रहे हैं। (Khan Sahib is rising just now to speak.)

खान अब्दुल गफ़ार खां (अम्बाला शहर) : सदरें मोहत्रिम कल भी इस सिलसिले में बहुत कुछ कहा जा चुका है और आज भी बहुत कुछ कहा गया है। मैं ने 2.00 p.m. जनाब खान साहिब की तरफ़ से दो मੈम्बर साहिबान को तकारोर को बड़े ग़ौर से सुना है। एक प्रिंसिपल साहिब और दूसरे कामरेड साहिब। इन्होंने इरशाद फरमाया है कि अगर आप इस तरह इन स्कूलों को ले रहे हैं तो आप Communism की तरफ़ बढ़े जा रहे हैं। यह सारी बात तो उन्होंने बयान की है। मगर मैं समझता हूँ कि उन्होंने नहीं फरमाया कि क्यों गवर्नमेंट यह कदम उठाने पर मजबूर हुई और क्यों गवर्नमेंट ने इस बात की ज़रूरत महसूस की कि वह इन स्कूलों को अपनी तहवील में ले ले और खुद इन को चलाए। मैं जनाबे आली अपने जाती तजुबवा की बिना पर कह सकता हूँ कि जो कुछ डिस्ट्रिक्ट बोर्डों और म्यूसिपल कमेटियों के स्कूलों के साथ होता रहा है और जो धांदली वहाँ मचती रही है उसकी बाबत अगर कुछ न कहा जाये तो ज्यादा बेहतर होगा क्योंकि वहाँ पर उस्तादों की हालत इतनी नागुफ़तावे होती थी कि बयान में बाहर है। यह बात जाहूर है और हरेक को मालूम है कि इन बोर्डों में वहाँ आपस में पार्टीबन्दी हो जाती है और वहाँ पर जो टीचर लोग हैं उनकी किस्मत का फैसला अकसर इन बोर्डों के मੈम्बर साहिबान के whims पर हुआ करता था। वह बेचारे मजबूर थे इसलिए वह बच्चे बच्चों को पढ़ाने की तरफ़ तवज्जुह देने के उन अपने अकाए नामदारान की तरफ़ ही मतवज्जुह रहते थे और इसका नतीजा यह होता था कि बच्चों की तालीम पसे पुस्त पड़ जाती थी। वह एक-एक मੈम्बर के पोछे-पोछे भागे फिरते थे और उन को मजबूरन वह बात करनी पड़ती थी जो इन बोर्डों के मੈम्बर साहिबान करवाना चाहते थे। फिर जनाब जो उन स्कूलों में टीचरज़ होते हैं उन में भी उसी तरह पार्टीबन्दी शुरू हो जाती थी। अगर एक धड़ा प्रेज़ीडेंट साहिब के साथ है तो दूसरा धड़ा वाइस-प्रेज़ीडेंट साहिब के साथ है। इसलिए गवर्नमेंट ने उन गरीब मदरसों को बचाने के लिए और बच्चों पर रहम खा कर यह कदम उठाया है। मैं गवर्नमेंट को इस कदम के उठाए जाने पर मुबारिकबाद देता हूँ और यह इस की मुस्तहक भी है।

अब जहाँ तक तालीम का ताल्लुक है सरदार हरचरण सिंह साहिब ने ठीक फरमाया है कि जो तरीकाए तालीम आज है वह अभी तक वही पुराना फरसूदा और पामाल है।

उसके जरिए सिवाये इसके कि गवर्नमेंट को क्लर्क मिल जाये या इस बेकारी में एजादी हो जाये और कोई फायदा नहीं हुआ है। बेसिक स्कूल बनाये जा रहे हैं और गवर्नमेंट उनकी काफी इमदाद कर रही है लेकिन उन की तरफ अगर देखा जाये तो निहायत मायूसी होती है। मैं आप से कहूंगा कि वहां आप देखें तो सही कि क्या वहां जिसे बेसिक तालीम कहते हैं वह दो भी जा रही है या नहीं। अगर इस बात की जांच पड़ताल की जाये तो इस नेक काम के बानी और शुरू करने वाले गान्धी जी की रूह भी यह कहेगी कि वहां पर बच्चों के साथ बड़ा जुल्म हो रहा है। मैं जनाब आपके जरिए गवर्नमेंट से यह अर्ज करना चाहता हूं कि मेहरबानी कर के उसकी तरफ खास तवज्जुह दें और यह देखें कि जो मकसद और मतलब बेसिक तालीम का है वह पूरा हो रहा है या कि नहीं। जहां तक मैं समझता हूं वह पूरा नहीं हो रहा है।

अब जहां तक इस बात का ताल्लुक है कि अपने अपने जिलों की बाबत कहा जाता है तो बाकी सब साहिबानों ने अपने जिलों के मुताल्लिक ही कहा है। मगर मैं इस ख्याल से जिला अम्बाला के मुताल्लिक नहीं कहूंगा क्योंकि वह मेरा जिला है बल्कि इस ख्याल से कि अम्बाला को इन्होंने बहुत बुरी तरह से ignore कर रखा हुआ है। इस जिला को तो इन्होंने किसी गिनती में रखा हुआ नहीं है। (*Interruptions by an hon. Member*) ठीक है साहिब आप को सिवाये इस के कि जरा बोलना आता है और कोई बात तो आप से बनती नहीं है। खैर तो जनाब मैं अर्ज कर रहा था कि अम्बाला जिला को बिल्कुल ignore कर दिया गया हुआ है। यह तो समझते हैं कि अम्बाला जिलामें न तो floods आते हैं और न कोई और मुसीबत आती है बल्कि वहां सब अच्छा ही अच्छा है। मैं तो जनाब अर्ज करना चाहता हूं कि जो चीजें दूसरों के मुफाद के लिए बनाई गई हैं वह भी हमारी कीमत पर बनाई गई हैं। मसलन यह भाखड़ा नरवाना ब्रांच जा रही है और हमारे इलाका को रौंदती हुई जा रही है। मैं यह जनाब grudge नहीं करता कि दूसरों को मुफाद पहुंचाने के लिये क्यों बनाई गई हैं। मगर मैं यह गुज़ारिश करता हूं कि जो इलाका पीछे रह जाता है वह दूसरों को भी आगे बढ़ना चाहते हैं पीछे की तरफ घसीटेगा। अगर कोई इलाका पसमान्दा होगा तो दूसरों को भी आगे बढ़ने नहीं देगा। इसलिए अगर आगे ले जाना है तो सब को आगे ले जाओ वरना यह बात बहुत बुरी साबित होगी। मैं आप से अर्ज करूं कि वह जो नहर हमारे ऊपर से गुज़रती है उस की वजह जो पानी टांगरी और मारकंडा की तरफ से आता है वह हमारे तमाम इलाका को बरबाद करता हुआ चला जाता है। उसके आगे जो बान्ध बनाया गया है उसके मुताल्लिक मैं कहूंगा कि दूसरों को बचाने के लिये हम को कुरबान किया जा रहा है। आप जरा खुद जा कर उस का मुलाहजा फरमायें कि उसकी वजह से क्या क्या हो रहा है। यह मिनिस्टर साहिबान थोड़ी सी तकलीफ फरमा कर वहां अपनी आंखों देखें। एक आम शिकायत कर दी जाती है कि मिनिस्टर साहिब ने यह किया वह किया। यह ऐसे हैं वैसे हैं लेकिन मैं कहता हूं कि उन के लिए एक सज़ा मुकर्रर कर दी जाये कि वह पंजाब को और हमारे अम्बाला को जून और बरसात के दिनों में जाकर देखें कि क्या नक्शा होता है। उनको कहा जाए कि वह

[खान अब्दुल गफ़ार खां]

अम्बाला के थाना सदर के इलाके में जाएं जहां वह नहर बनी हुई है जिसे भाखड़ा नरवाना बाँच कहा जाता है। अभी हमारे वज़ीर आवपाशी वहां गये थे और उन्होंने खुद कहा था

अध्यक्ष महोदय : देखिए यह Appropriation Bill है। इस का इतना scope नहीं होता। (Please listen. This is an Appropriation Bill and it has a limited scope of discussion.)

खान अब्दुल गफ़ार खां : जनाब स्कोप तो नहीं है मगर मैं उन बहरे कानों में चीख चीख कर अर्ज करना चाहता हूँ ताकि उन की उधर तवज्जुह हो जाए। मैंने अर्ज की कि वह खुद वहां गए थे और इसी महीना में गए थे। जनाबे आली उन को वहां अपनी कार छोड़नी पड़ी और जीप लेकर आगे की तरफ

Mr. Speaker : How is all this relevant here ?

सरदार भूपेंदर सिंह मान : On a point of order, Sir. मेरे मुअज़िज़ दोस्त ने फरमाया है कि वह चीख कर Minister साहिब को सुनाना चाहते हैं। मैं आप से पूछना चाहता हूँ कि यहां मेम्बर साहिब को बोलने की इजाज़त है या चीखने की ?

अध्यक्ष महोदय : नहीं, वह हाऊस के बाहर चीखते होंगे, अंदर नहीं चीखते। बाहर तो जो मर्जी है करें अंदर नहीं कर सकते। (He might have been crying himself hoarse outside the House but not here inside it. He can do whatever he likes outside, but not in the House.)

खान अब्दुल गफ़ार खां : मालूम होता है कि मेम्बर साहिब को जबानदानी से मस बिल्कुल नहीं है।

अध्यक्ष महोदय : पुरानी मुहब्बत है। (The hon. Member has old love for it.)

खान अब्दुल गफ़ार खां : मैं जीपों का, ट्रकों का

अध्यक्ष महोदय : इन बातों का इस से क्या ताल्लुक है ? यह घोड़े, ट्रक इस Appropriation Bill में कहां खड़े किये जायेंगे ? (हंसी) (How are these things related to the Bill ? Where will these horses and trucks be placed in the Appropriation Bill ?)

खान अब्दुल गफ़ार खां : मिनिस्टर साहिब यह कहते हैं कि हम को अम्बाला ज़िला में चलना पड़ा। पैदल चले और कपड़े घिस गये। तो मैं यह कहता हूँ कि जनाब उस तरफ से बोल रहे हैं जिन से उन को तमाम सहुलतें मुहैया हो रही हैं। इस लिए उन की गरीबों की तरफ तवज्जुह नहीं। कुछ आप ही वकील अच्छा चुनते। इतना कहता हुआ मैं उमीद करता हूँ कि(interruptions)

अध्यक्ष महोदय : अब तो आप कह चुके हैं। (Now the hon. member has spoken a lot.)

खान अब्दुल गफ़ार खां : उस बेचारे, पसमांदा, बेनिगाह और बेआवाज़ ज़िला की तरफ तवज्जुह फर्माएं जिस का नाम अम्बाला है।

An Hon. Member : The Question be now put.

ਅਧਕਸ਼ ਸਹੋਦਯ : Question ਕਧਾ put ਕਰਨਾ ਹੈ, ਟਾਈਸ ਹੀ ਹੋ ਗਯਾ ਹੈ। ਅਕ ਤੋ guillotine apply ਹੋਗੀ। (There is no need of putting the question now as the time fixed for discussion on the Appropriation Bill is over. Now the guillotine will be applied.)

(Maulvi Ab 'ul Ghani Dar rose)

ਅਧਕਸ਼ ਸਹੋਦਯ : ਆਪ ਤੋ, ਸੈਲਵੀ ਸਾਹਿਬ ਕਲ ਇਸ ਪਰ ਬੋਲ ਚੁਕੇ ਹੈ। (Addressing *Maulvi Sahib*. The hon. member spoke on the subject of Estimates yesterday.)

ਚੌਧਰੀ ਬਲਬੀਰ ਸਿੰਘ : Floods ਦੇ ਬਾਰੇ ਵਿਚ ਤੁਸੀਂ ਕਿਹਾ ਸੀ ਕਿ ਬੋਲਣਾ ਹੈ।

ਸਰਦਾਰ ਕਰਤਾਰ ਸਿੰਘ ਦੀਵਾਨਾ : ਮੈਂ ਬਰਨਾਲੇ ਦੇ ਮੁਤਲਿਕ ਅਰਜ਼ ਕਰਦਾ ਹਾਂ। ਮੈਂ ਇਸ ਵਿਚ ਇਹ ਅਰਜ਼ ਕਰਨਾ ਚਾਹੁੰਦਾ ਹਾਂ ਕਿ ਉਸ ਉਜੜੇ ਹੋਏ ਇਲਾਕੇ ਵਲ ਧਿਆਨ ਕਰੋ.....(ਵਿਘਨ)

ਮੇਰੀ ਅਰਜ਼ ਹੈ ਕਿ ਮੈਨੂੰ ਬੋਲਣ ਤਾਂ ਦਿਉ। ਡਿਸਟਰਿਕਟ ਸੰਗਰੂਰ ਦੇ ਮੁਤਲਿਕ ਮੇਰੀ ਅਰਜ਼ ਹੈ ਕਿ ਉਥੇ ਨਵਾਂ ਫਲੱਡ ਸ਼ੁਰੂ ਹੋਇਆ ਹੈ।.....(ਵਿਘਨ)

ਅਧਕਸ਼ ਸਹੋਦਯ : Order, please. ਸੁਝੋ ਤੋ ਆਪ ਸੁਨੋ। ਅਕ ਤੋ ਪੰਡਿਤ ਜੀ ਆ ਨਹੀਂ ਬੋਲ ਸਕਦੇ, Minister ਸਾਹਬ ਆ ਨਹੀਂ ਬੋਲ ਸਕਦੇ। (Order, please. Listen to me. Even the hon. Finance Minister cannot speak now.)

(*The Finance Minister rose to speak.*)

ਸ਼੍ਰੀ ਸਪੀਕਰ : ਨਹੀਂ ਜੀ, guillotine ਤੋਂ ਪਿਛੋਂ ਤੁਸੀਂ ਨਹੀਂ ਬੋਲ ਸਕਦੇ। (No, please. The hon. Finance Minister cannot speak after the guillotine is applied.)

ਸਰਦਾਰ ਕਰਤਾਰ ਸਿੰਘ ਦੀਵਾਨਾ : ਮੈਂ ਕਿਸ ਵੇਲੇ ਆਪਣਾ ਕੇਸ ਬਿਆਨ ਕਰਾਂ? ਬਰਨਾਲੇ ਦੇ ਮੁਤਲਿਕ ਮੈਂ ਕਦੋਂ ਬੋਲ ਸਕਦਾ ਹਾਂ, ਮੈਨੂੰ ਇਹ ਦੱਸ ਦਿਉ।

ਸ਼੍ਰੀ ਸਪੀਕਰ : ਮੈਂ ਤੁਹਾਨੂੰ ਦੱਸ ਦਿਆਂਗਾ। (I will let the hon. Member know.)

ਸਰਦਾਰ ਕਰਤਾਰ ਸਿੰਘ ਦੀਵਾਨਾ : ਪੁਆਇੰਟ-ਆਫ-ਆਰਡਰ। ਮੈਂ ਹਜ਼ੂਰ ਤੋਂ ਵਕਤ ਮੰਗਿਆ ਸੀ। ਮੈਨੂੰ ਸਰਦਾਰ ਭੁਪਿੰਦਰ ਸਿੰਘ ਮਾਨ ਕਹਿੰਦੇ ਹਨ ਕਿ ਤੂੰ ਸੜਕ ਤੇ ਬੋਲ ਸਕਦਾ ਹੈਂ, ਹਾਊਸ ਵਿਚ ਨਹੀਂ ਬੋਲ ਸਕਦਾ। ਮੈਂ ਇਹ ਕਹਿੰਦਾ ਹਾਂ ਕਿ ਮੈਨੂੰ ਇਹ ਕਿਉਂ ਕਿਹਾ ਗਿਆ ਕਿ ਮੈਂ ਸੜਕ ਤੇ ਬੋਲ ਸਕਦਾ ਹਾਂ, ਹਾਊਸ ਵਿਚ ਨਹੀਂ ਬੋਲ ਸਕਦਾ?

Mr. Speaker : Order, please. As I have already said, the time allotted for the Punjab Appropriation (No. 3) Bill, 1957, is over. I now apply the guillotine.

Mr. Speaker : Question is—

That the Punjab Appropriation (No. 3) Bill be taken into consideration at once.

The motion was carried.

CLAUSES 2, 3, SCHEDULE, CLAUSE 1 AND TITLE

Mr. Speaker : Question is—

That Clauses 2, 3, Schedule, Clause 1 and Title stand part of the Bill.

The motion was carried.

Mr. Speaker : Question is—

That the Punjab Appropriation (No. 3) Bill, be passed.

The motion was carried.

PRESENTATION OF THE PRELIMINARY REPORT OF THE SELECT COMMITTEE ON THE PUNJAB LAND REVENUE (AMENDMENT) BILL, 1957 AND EXTENSION OF TIME FOR THE PRESENTATION OF ITS FINAL REPORT.

Minister for Revenue (Giani Kartar Singh) : Sir, I beg to present the preliminary Report of the Select Committee on the Punjab Land Revenue (Amendment) Bill, 1957.

Minister for Revenue (Giani Kartar Singh) : Sir, I beg to move—

That the time fixed for presenting the Final Report of the Select Committee on the Punjab Land Revenue (Amendment) Bill, 1957, be extended till the 1st of December, 1957.

Mr. Speaker : Motion moved—

That the time fixed for presenting the final Report of the Select Committee on the Punjab Land Revenue (Amendment) Bill, 1957, be extended till the 1st of December, 1957.

Mr. Speaker : Question is—

That the time fixed for presenting the final Report of the Select Committee on the Punjab Land Revenue (Amendment) Bill, 1957, be extended till the 1st of December, 1957.

The motion was carried.

RESUMPTION OF CONSIDERATION OF THE PUNJAB COURTS
LAWS (EXTENSION) BILL, CLAUSE BY CLAUSE.

CLAUSE 2

Mr. Speaker : Question is—

In sub-clause (d), line 1, for “transferred” substitute “integrated”.

The motion was lost.

Mr. Speaker : Question is—

That Clause 2 stand part of the Bill.

The motion was carried.

CLAUSE 3

Mr. Speaker : Question is—

That Clause 3 stand part of the Bill.

The motion was carried.

CLAUSE 4

Mr. Speaker : Question is—

That Clause 4 stand part of the Bill.

The motion was carried.

CLAUSE 5

Mr. Speaker : Question is—

That Clause 5 stand part of the Bill.

The motion was carried.

CLAUSE 6

Mr. Speaker : Question is—

That Clause 6 stand part of the Bill.

The motion was carried.

CLAUSE 7

Mr. Speaker : Question is—

That Clause 7 stand part of the Bill.

The motion was carried.

CLAUSE 8

Mr. Speaker : Question is—

That Clause 8 stand part of the Bill.

The motion was carried.

CLAUSE 9

Mr. Speaker : Question is—

That Clause 9 stand part of the Bill.

The motion was carried.

SUB-CLAUSE (1) OF CLAUSE 1

Mr. Speaker : Question is—

That sub-clause (1) of Clause 1 stand part of the Bill.

The motion was carried.

TITLE

Mr. Speaker : Question is—

That Title be the Title of the Bill.

The motion was carried.

Minister for Finance (Shri Mohan Lal) : Sir, I beg to move—

That the Punjab Courts Laws (Extension) Bill, be passed.

Mr. Speaker : Motion moved—

That the Punjab Courts Laws (Extension) Bill, be passed.

Sardar Bhupinder Singh Mann (Samana 'General') : Mr. Speaker, Sir, I have to offer a few observations about this bill—the Punjab Courts Laws (Extension) Bill, 1957, which is sought to be made applicable to the erstwhile Pepsu territories. Sir, I hope with the application of these laws, I mean with the application of the procedure of the Punjab High Court to the Courts now in existence in the erstwhile Pepsu areas, the decisions of the cases pending before those Courts, will be expedited.

I bring before the Government, I should say, a very irksome, if not indeed a sorry state of affairs, pertaining to the disposal of cases before the courts. It has been a practice to the detriment of litigants and the public that the courts invariably prolong a tortuous method of adjournments—some time uncalled for adjournments. Now that the Punjab High Court Procedure Laws will be made applicable to the Pepsu courts, I hope that they would be so administered that this delay in cases would be eliminated. This is a third reading stage of the Bill and I would not like to take much time of the House. I only wanted to bring to the notice of the Government that some such steps are needed to be taken in which this sort of affairs is set

right. It is prevalent not only in the Lower Courts, but also in the top ladder of the Law. I beg to say with due regard and humility that we have got complaints in regard to High Court also. It was pointed out in the recent Law Ministers' Conference also that some such steps should be taken to remove the difficulties of the litigants who are often given adjournment after adjournment of their cases and have sometime to wait for months and in certain cases for years even. The very purpose of justice is defeated if the litigant public has to wait for the decisions of the courts for so long a time. I have yet to bring to the notice of the Government, another tradition of Pepsu for which I have due respect and regard in my mind, and that is the separation of Judiciary from the Executive. In Pepsu there is no interference by any outside agency. We enjoy a sort of independence in the Judiciary. I hope this independence of Judiciary in Pepsu will be respected even now when we have merged in Punjab.

Finance Minister (Shri Mohan Lal) : Sir, the points which have been raised by my hon. Friend Sardar Bhupinder Singh are not directly connected with the principle of the Bill, but I would take this opportunity of explaining the position of the Government in regard to the delays that occur in the courts. I can assure this August House through you, Sir, that nobody is more conscious of the fact than the Government that justice delayed is not the justice done and therefore, the litigant public should be saved from the inordinate delays that occur in courts below and at the High Court stage. We are fully conscious of this fact and are taking adequate steps in this direction. My hon. Friend has just now referred to the recent conference of the Law Ministers held at Delhi. I had the privilege of attending it on behalf of the State Government. I know how keen is not only our own Government, but also the Home Ministry, Government of India and our Prime Minister to see that no delay occurs at any stage in the disposal of cases which are pending in the courts below and also in the High Court. Everybody knows that some cases remain pending there for as many as five or six years. I think that emphasis with which the Prime Minister condemned these delays must have been noted by each one of the members of this House. Therefore, I may assure you, Sir, on behalf of our Government that we are anxious that no delay occurs at any stage in the disposal of cases pending in the courts. You might have also noted that we have agreed to the appointment of four additional Judges of the High Court. Two of them have already been appointed and two more will be appointed in a very short time. The intention is that all those cases which are pending for a long time in the High Court must be disposed of as early as possible. In the Law Ministers Conference we took some tentative decisions, we made certain recommendations and also made appeals to the High Courts and Supreme Court for the elimination of delays in the disposal of cases. You might have also read that Chief Justices of all High Courts met under the Presidentship of Chief Justice of Supreme Court to consider those recommendations which were made in the Law Ministers' Conference. One of the recommendations was that all the arrears which have accumulated must be cleared off by 1959 and in future there should be no case pending more than two years old in the High Court. Instructions in this behalf will also issue to other subordinate courts as well. As you might be knowing, there are regular checks of all the pending cases in the courts and Government always keep itself in touch with such facts and figures. I, therefore, take this opportunity to assure you that Government itself feel very much concerned over this matter of delay because it not only causes inconvenience, but also monetary loss to

[Finance Minister]

the litigant public. We are very keen in this matter and take every possible step to eliminate delay so far as the administration of justice is concerned.

My friend has whispered into my ear about the separation of Judiciary from the Executive. This point does not come within the scope of this Bill. It has been several times raised and discussed during the discussion on general administration.

Mr. Speaker : The scope of this Bill is very wide because certain rules of procedure.....

Minister for Finance : Sir, they have nothing to do with the separation of Judiciary from the Executive.

Mr. Speaker : The scope is very wide. You are adopting all those rules.

Finance Minister : Only the rules and orders passed by the High Court. The Punjab Courts Act has a very limited scope and similarly rules and orders of the High Court have a very limited scope.

Sardar Bhupinder Singh Mann : Sir, it does cover.

श्री रत्ना राम : On a point of order, Sir. आप का यह ruling है कि मन्त्री महोदय तो कम से कम ऐसी भाषा में बोलें जिसे कि इस सदन के सब मੈਂबर समझ सकें। यह आप का ही किया हुआ decision है। इसे खासा नज़र-अन्दाज़ किया जाता है।

अध्यक्ष महोदय : कभी २ तो मेरे लिए आप की भाषा भी समझनी मुश्किल हो जाती है। (Sometimes it becomes difficult for me to understand the hon. Member's own language as well.)

वित्त मंत्री : इन्होंने यह सवाल बहुत पीछे उठाया है। अगर पहले कहते तो अच्छा होता। मैं हिन्दी में आम तौर पर बोलता हूँ और अब भी ऐसा ही बोलता।

अध्यक्ष महोदय : भाषा तो वही बोलनी चाहिए कि जो सब की समझ में आ जाए। यह न हो कि एक दो को छोड़ कर बाकी सब के लिए उस का समझना भी मुश्किल हो जाए। (Such language should be spoken as is understood by all. It should not be such as becomes difficult for all the members excepting one or two to follow it).

वित्त मंत्री : जब कोई मैम्बर साहिबान अंग्रेज़ी में शुरू कर देते हैं, तो इस का जवाब भी अंग्रेज़ी में ही हो जाता है।

Mr. Speaker : Question is—

That the Punjab Courts Laws (Extension) Bill be passed.
The motion was carried.

THE PUNJAB KHADI AND VILLAGE INDUSTRIES BOARD (AMENDMENT) (5)53
BILL

THE PUNJAB KHADI AND VILLAGE INDUSTRIES BOARD
(AMENDMENT) BILL, 1957

Minister for Planning (Dr. Gopi Chand Bhargava) : Sir, I beg to move—

That the Punjab Khadi and Village Industries Board (Amendment) Bill, be taken into consideration at once.

जनाबे वाला, बिल पास हो चुका हुआ है और कायदे के मुताबिक बोर्ड भी nominate हो चुका है। लेकिन जब काम शुरू हुआ तो ऐसा महसूस हुआ कि कुछ कमियां हैं जिन की वजह से काम करना भी मुश्किल हो रहा है। इस लिये उन कमियों को दूर करने के लिये यह amending bill पेश किया गया है।

इस बिल में कोई ऐसी बात नहीं है कि जो controversial हो। यह स्टेट बोर्ड इसलिये बनाया गया कि जो खादी कमिशन गवर्नमेंट आफ इंडिया ने appoint किया हुआ है, village industries और खादी के मुतालिक जो schemes उन के पास जाती हैं और मंजूर होती हैं या जो दूसरी पांच-साला प्लान में और development के प्रोग्राम में आ गई हैं उन को चला सके, उन को अमली शकल दे सके। इस तरह से यह बोर्ड इसलिये बनाया गया ताकि कमिशन के साथ साथ उन चीजों को कर सके जो कि पंजाब के सूबे से ताल्लुक रखती हैं। इसलिये इस काम की implementation को सामने रखते हुए जिन कमियों की वजह से काम ठीक तरह से नहीं चल सकता था उन को दूर करने के लिये यह बिल पेश किया गया है। मैं समझता हूं कि चूंकि यह बिल कोई controversial बिल नहीं है इसलिये इसे जल्दी ही पास कर दिया जाएगा।

Mr. Speaker : Motion moved—

That the Punjab Khadi and Village Industries Board (Amendment) Bill, be taken into consideration at once.

Mr. Speaker : Question is—

That the Punjab Khadi and Village Industries Board (Amendment) Bill, be taken into consideration at once.

The motion was carried.

Mr. Speaker : Now the House will proceed to consider the Bill Clause by Clause.

SUB-CLAUSE (2) OF CLAUSE I

Mr. Speaker : Question is—

That sub-clause (2) of clause 1 stand part of the Bill.

The motion was carried.

CLAUSES 2 AND 3

Mr. Speaker : Question is—

That clauses 2 and 3 stand part of the Bill.

The motion was carried.

CLAUSE 4

Sardar Bhag Singh (Raikot) : Sir, I beg to move—

At the end of the proposed section 14-A *add*—

“(4) The Chairman shall nominate 2 members on the Board belonging to the Scheduled Castes”.

ਸਪੀਕਰ ਸਾਹਿਬ, ਇਸ ਕਲਾਜ਼ ਤੇ ਜਿਹੜੀ amendment ਮੈਂ ਪੇਸ਼ ਕੀਤੀ ਹੈ ਉਹ ਇਸ ਵਾਸਤੇ ਹੈ ਕਿ ਖਾਦੀ ਅਤੇ Village Industries ਨਾਲ Scheduled Castes ਦਾ ਭਾਰੀ ਤਲੱਕ ਹੁੰਦਾ ਹੈ। ਇਸ ਵਿਚ ਇਨ੍ਹਾਂ ਲਈ Board ਤੇ ਕੋਈ representation ਦਾ provision ਨਹੀਂ ਰਖਿਆ ਗਿਆ। ਇਸ ਲਈ ਮੈਂ ਇਹ amendment ਦਿੱਤੀ ਹੈ ਕਿ Chairman ਸਾਹਿਬ ਨੂੰ ਇਸ ਗਲ ਦਾ ਹੱਕ ਹੋਵੇ ਕਿ ਉਹ ਦੋ ਮੈਂਬਰ ਇਸ ਬੋਰਡ ਉਤੇ ਹਰੀਜਨ ਮੁਕੱਰਰ ਕਰਨ।

Mr. Speaker : Motion moved—

At the end of the proposed section 14-A *add*—

“(4) The Chairman shall nominate 2 members on the Board belonging to the Scheduled Castes”.

Dr. Bhag Singh (Garhshankar ‘General’) : Sir, I beg to move—

In the proposed section 14-A *delete* “sub-section 3”.

“In the proposed section 14-A, sub-section (1), in lines 4 and 5, *delete* “and discharge of its duties under this Act”.

“In the proposed section 14-A, *for* sub-section (2) *substitute* the following :—

“(2) The Board may by orders in writing, delegate any of its powers to the Chairman, Vice-Chairman or any of its non-official members.”

ਮੇਰੀ amendments ਦਾ ਮਕਸਦ Chairman ਦੀਆਂ proposed powers ਨੂੰ reduce ਕਰਕੇ Board ਵਿਚ vest ਕਰਨ ਦਾ ਹੈ। Clause 14A ਵਿਚ Chairman ਦੇ ਫ਼ਰਾਇਜ਼ ਦਿੱਤੇ ਗਏ ਹਨ ਕਿ ‘The Chairman shall be responsible for the proper functioning of the Board and implementation of its decisions and discharge of its duties under this Act.’ ਇਨ੍ਹਾਂ ਵਿਚੋਂ ‘and discharge of its duties under this Act’ ਨੂੰ delete ਕਰਨ ਦਾ ਇਹ ਮਤਲਬ ਹੈ ਕਿ ਜੋ ਕੰਮ ਅਸਲ ਵਿਚ Board ਦਾ ਆਪਣਾ ਹੈ ਉਸ ਵਿਚ Chairman ਕਿਉਂ ਦਖਲ ਦੇਵੇ ? ਇਸ ਲਈ ਇਹ ਜ਼ਰੂਰੀ amendment ਹੈ ਜਿਹੜੀ ਮੰਨ ਲੈਣੀ ਚਾਹੀਦੀ ਹੈ।

ਜੇ ਅਗਲੀ amendment ਮੈਂ ਦਿੱਤੀ ਹੈ ਉਹ ਇਹ ਹੈ ਕਿ Clause 14A ਦੀ sub-clause (2) ਵਿਚ ਜਿਹੜਾ ਪਹਿਲੀ line ਵਿਚ 'Chairman' ਦਾ ਲਫਜ਼ ਆਉਂਦਾ ਹੈ ਉਸ ਦੀ ਥਾਂ 'Board' ਰਖ ਦਿੱਤਾ ਜਾਵੇ ਤਾਂਜੋ ਇਸ ਕਲਾਜ਼ ਨੂੰ ਇਸ ਤਰ੍ਹਾਂ ਪੜ੍ਹਿਆ ਜਾਵੇ ਕਿ 'The Board may, by order in writing, delegate any of its powers to the Chairman, Vice-Chairman or any of its non-official members'. ਦੂਜੇ ਲਫਜ਼ਾਂ ਵਿਚ ਮੇਰਾ ਮਤਲਬ ਇਹ ਹੈ ਕਿ Chairman ਦਾ ਕੰਮ supervision ਕਰਨਾ ਹੈ ਪਰ ਇਸ ਉੱਤੇ ਵੀ final authority ਤਾਂ Board ਹੀ ਹੈ। Chairman ਨੇ ਉਸੇ ਤਰ੍ਹਾਂ ਕਰਨਾ ਹੈ ਜਿਵੇਂ ਕਿ Board policy lay down ਕਰਦਾ ਹੈ। ਇਸ ਲਈ duties ਜਾਂ powers ਤਾਂ Board ਦੀਆਂ ਆਪਣੀਆਂ ਹਨ ਜਿਹੜੀਆਂ ਕਿ ਉਹ ਅਗੇ ਭਾਵੇਂ Chairman ਨੂੰ delegate ਕਰੇ ਜਾਂ Vice-Chairman ਨੂੰ। Chairman ਨੂੰ ਇਸ ਤਰ੍ਹਾਂ ਦੀਆਂ powers ਦੇ ਕੇ ਸਰਵਸ਼ਕਤੀਮਾਨ ਨਹੀਂ ਬਣਾਉਣਾ ਚਾਹੀਦਾ। ਇਸ ਲਈ ਜਿਹੜੀਆਂ amendments ਮੈਂ ਦਿੱਤੀਆਂ ਹਨ ਇਹ ਇਕ democratic institution ਨੂੰ ਅਗੇ ਵਧਾਉਣ ਵਾਲੀਆਂ ਹਨ—ਉਸ ਨੂੰ encourage ਕਰਨ ਵਾਲੀਆਂ ਹਨ ਅਤੇ ਮੈਂ ਸਮਝਦਾ ਹਾਂ ਕਿ ਵਜ਼ੀਰ ਸਾਹਿਬ ਇਨ੍ਹਾਂ ਉੱਤੇ ਗੌਰ ਫਰਮਾਉਣਗੇ।

Mr. Speaker : Motion moved—

In the proposed section 14-A delete "sub-section 3"

"In the proposed section 14-A, sub-section (1), in lines 4 and 5, delete "and discharge of its duties under this Act."

"In the proposed section 14-A, for sub-section (2) substitute the following :—

"(2) The Board may by orders in writing, delegate any of its powers to the Chairman, Vice-Chairman or any of its non-official members."

ਯੋਜਨਾ ਮੰਤਰੀ (ਡਾਕਟਰ ਗੋਪੀ ਚੰਦ ਭਾਰਗਵ) : ਜਨਾਬੇ ਵਾਲਾ, ਜੋ ਟਰਾਮੀਸ ਪੇਸ਼ ਕੀ ਗਈ ਹੈਂ ਉਨ ਕੇ ਸੁਤਾਲਿਕ ਸੈਂ ਯਹ ਅਰਜ਼ ਕਰਨਾ ਚਾਹੁਤਾ ਹੂੰ ਕਿ ਜੋ ਏਕਟ ਇਸ ਵਕਤ ਮੌਜੂਦ ਹੈਂ ਉਸ ਮੇਂ ਬੋਰਡ ਕੇ ਪਾਸ ਯਹ ਅਸ਼ਤਿਯਾਰਾਤ ਮੌਜੂਦ ਹੈਂ ਕਿ ਵਹ proper functioning ਕੇ ਲਿਏ ਅਪਨੀ committees ਬਨਾ ਲੇ। ਇਸ ਮਕਸਦ ਕੇ ਲਿਏ ਪਹਲੇ ਹੀ ਬੋਰਡ ਕੀ ਕੁਝ ਕਮੇਟਿਯਾਂ ਬਨੀ ਹੁਈ ਹੈਂ ਤਾਕਿ ਉਸ ਕਾਮ ਕੋ ਕਰ ਸਕੇਂ। ਲੇਕਿਨ ਜਿਸ ਬਾਤ ਕੀ ਜ਼ਰੂਰਤ ਪੜੀ ਹੈਂ ਵਹ ਯਹ ਹੈਂ ਕਿ ਉਨ ਮੇਂ ਇਸ ਟਰਹ ਕਾਕੋਈ provision ਨਹੀਂ ਹੈਂ ਕਿ Vice-Chairman ਕੀ ਭੀ ਕੋਈ duties ਹੋ ਸਕੇਂ ਯਾ ਅਗਰ ਕਿਸੀ ਮੈਂਬਰ ਕੇ ਸੁਪੁਰਦ ਕੋਈ ਕਾਮ ਕਰਨਾ ਹੋ ਤੋ ਵਹ ਕੌਨ ਕਰੇ। ਅਗਰ ਇਨ ਛੋਟੀ-ਮੋਟੀ ਚੀਜ਼ਾਂ ਕੋ ਭੀ ਬੋਰਡ ਨੇ ਖੁਦ ਹੀ ਕਰਨਾ ਹੋ ਤੋ ਬੋਰਡ ਕੀ ਤੋ ਹਮੇਸ਼ਾ meetings ਨਹੀਂ ਹੁਆ ਕਰਤੀਂ ਐਰ ਨ ਹੀ ਹੋ ਸਕਤੀ ਹੈਂ। ਇਸ ਲਿਏ ਯਹ ਮਹਸੂਸ ਕਿਆ ਗਯਾ ਹੈਂ ਕਿ Chairman ਕੋ ਯੇ ਅਸ਼ਤਿਯਾਰਾਤ ਦਿਏ ਜਾਨੇ ਚਾਹਿਏਂ ਕਿ ਅਗਰ ਵਹ ਕੁਝ duties ਯਾ ਕਾਮ Vice-Chairman ਕੋ delegate ਕਰਨਾ ਚਾਹੇ ਤੋ ਕਰ ਦੇ ਯਾ ਯਹ ਕਿ ਅਗਰ ਉਸ ਨੇ ਕਿਸੀ ਖਾਸ ਕਾਮ ਕੋ ਕਿਸੀ ਮੈਂਬਰ ਕੇ ਸੁਪੁਰਦ ਕਰਨਾ ਹੋ ਤੋ ਕਰ ਸਕੇ। ਯਹ ਤੋ ਏਕ ਮਾਨੀ ਹੁਈ ਬਾਤ ਹੈਂ ਕਿ ਬੋਰਡ ਨੇ ਜੋ ਪਾਲਿਸੀ frame ਕੀ ਹੈ ਯਾ ਜੋ ਸਕੀਮੇਂ ਬਨਾਈ ਹੈਂ ਉਨ ਕੀ implementation ਮੇਂ ਜੋ supervision ਹੈਂ ਵਹ ਤੋ ਬੋਰਡ ਕੇ behalf ਪਰ ਚੇਅਰਮੈਨ ਹੀ ਕਰੇਗਾ। ਤੋ ਲਾਜ਼ਮੀ ਹੋ ਜਾਤਾ ਹੈਂ ਕਿ ਵਹ

[योजना मंत्री]

इस काम को efficiently सरअंजाम देने के लिये जिस किसी को जो functions or duties चाहे delegate कर दे। ऐसा प्रबन्ध बिल के अन्दर होना चाहिए और इसी मकसद के लिए यह बिल पेश किया गया है।

इस से साथ साथ यह सवाल उठाया गया है कि चूंकि industries का ताल्लुक Scheduled Castes से ज्यादा है इसलिये बोर्ड के अन्दर उन की भी representation होनी चाहिए। इस के मुताल्लिक मैं अर्ज करना चाहता हूं कि गवर्नमेंट ने खुद पहले से ही इस में एक हरिजन भाई को नामीनेट किया हुआ है। मेरे एक भाई जो कि एम० पी० हैं और पहले एम० एल० ए० भी थे और गुड़गांव के हैं, Scheduled Castes से ताल्लुक रखने वाले हैं, वह इस के मेम्बर हैं। लेकिन इस के साथ ही मैं यह भी वाजेह तौर पर बता देना जरूरी समझता हूं कि जो इस बोर्ड की स्कीम्ज हैं वे industrial schemes किसी खास caste से ताल्लुक रखने वाली नहीं हैं। वे तो सिर्फ दस्तकारी को चलाने और तमाम गांव में फरोग देने वाली योजनाएं हैं। ये स्कीमें उसी तरीके के मुताबिक चलानी होती हैं जो कि कमिशन पास करती हैं और जो कि गवर्नमेंट आफ इंडिया की sanction से पास होती हैं। उसी के मुताबिक, उसी schedule के मुताबिक, उसी कायदे के मुताबिक, उसी बांट के मुताबिक जिस का कि कमिशन ने फैसला किया होता है बोर्ड अपने प्रदेश के लिये recommendations करता है कि किस जगह पर किस industry को चलाने की जरूरत है। यह तो गांव में दस्तकारियों को चलाने का सवाल होता है उस में इस जमात का या उस जमात का कोई भेदभाव नहीं किया जाता। यह काम तो को-ऑपरेटिव सोसाइटियां बना कर करने का होता है। यह सोसाइटियां कोई भी बना सकते हैं। जो वर्कर वाकई इन कोऑपरेटिव सोसाइटियों में काम करते हों उन्हीं को कर्जा या ग्रांट मिलेगी। इसलिये मैं समझता हूं कि अर्ग्वि Scheduled Castes का representative भी बोर्ड में मौजूद है यह सवाल कि किस किस को इस बोर्ड पर representation मिलना चाहिए न उठाया जाता तो अच्छा होता। इस में काम करने का हर एक को मौका होगा। मसलन अगर oil pressing का काम है तो इस के लिये किसी खास कास्ट को reserve नहीं किया गया कि सिर्फ वही यह कम कर सकेंगे। जो भी काम करना जानता होगा या करना चाहेगा उसे इस के लिये aid मिल सकेगी। इस लिये जब हम काम के लिहाज से किसी किस्म की तमीज नहीं करना चाहते तो बोर्ड की constitution में क्यों इस तरह की तमीज का principle introduce करें। अगर ऐसा किया गया तो मैं समझता हूं कि यह एक बड़ी खतरनाक चीज होगी। लेकिन बावजूद इस बात के Scheduled Castes का representative इस बोर्ड पर मौजूद है।

Mr. Speaker : Question is—

At the end of the proposed section 14-A add—

“(4) The Chairman shall nominate 2 members on the Board belonging to the Scheduled Castes”.

The motion was, by leave, withdrawn.

THE PUNJAB KHADI AND VILLAGE INDUSTRIES BOARD (AMENDMENT) (5)57
BILL

Mr. Speaker : Question is—

In the proposed section 14-A, *delete* "sub-section 3".

The motion was lost.

Mr. Speaker : Question is—

I the proposed section 14-A, sub-section (4), in lines 4 and 5, *delete* "and discharge of its duties under this Act".

The motion was lost.

Mr. Speaker : Question is—

I the proposed section 14-A, *for* sub-section (2), *substitute* the following :—

"(2) The Board may by orders in writing, delegate any of its powers to the Chairman, Vice-Chairman or any of its non-official members".

The motion was lost.

Mr. Speaker : Question is—

That Clause 4 stand part of the Bill.

The motion was carried.

CLAUSES 5, 6, SUB-CLAUSE (1) OF CLAUSE 1 AND TITLE

Mr. Speaker : Question is—

That clauses 5, 6, sub-clause (1) of clause 1 and title stand part of the Bill.

The motion was carried.

Minister for Planning (Dr. Gopi Chand Bhargava) : Sir, I beg to move that the Punjab Khadi and Village Industries Board (Amendment) Bill, be passed.

Mr. Speaker : Motion moved—

That the Punjab Khadi and Village Industries Board (Amendment) Bill be passed.

श्री भाला राम (जौंद, 'रिजर्वड') : अध्यक्ष महोदय, आज यह जो बिल हमारे सामने इस सदन में पेश हुआ है इस के लिये मैं वजीर साहिब को मुबारकबाद देता हूँ। लेकिन इस सिलसिले में मैं कुछ बातें इन के नोटिस में भी लाना चाहता हूँ। पंजाब के अन्दर पहले से All-India खादी बोर्ड की तरफ से कई लोगों को सहायता मिली हुई है। उन का काम जिस तरीका से यहां पर चल रहा है उस से पंजाब के अन्दर बुनकरों में और दूसरे काम करने वाले जुलाहों में बड़ी बेचैनी फैली हुई है। इस बेचैनी के कई कारण हैं। इस का एक कारण तो private agencies का होना है जैसा कि राजपुरा के अन्दर कस्तूरबा सेवा मन्दिर के नाम से एक agency चल रही है जो सिर्फ इन सहायताओं से फायदा उठाने के लिये ही बनी हुई है। All-India Khadi Board की तरफ से जो grants बुनकरों को मिलनी होती हैं वह सही तरीके से इस agency की वजह से उन्हें नहीं दी जा रही। आप ज़रा देखें कि आज जब कि चीज़ों की कीमतें जो हैं वे बढ़ रही हैं और ज़रूरियाते-जिन्दगी जो हैं वह बहुत महंगी होती जा रही हैं लेकिन वहां उनके मुकाबिला में बुनाई

[श्री भाला राम]

और कताई के जो rates हैं वह दिन ब दिन घटते चले जा रहे हैं। मिसाल के तौर पर आप देखें कि पहले जहां दो आने की गज खदर की बुनाई के बुनने वालों को मिलते थे वहां अब वह पांच पैसे की गज के हिसाब से उन्हें दिये जा रहे हैं। इसी तरह एक खेसी जिसको दो अदमी मिलकर दो दिन में बुनते हैं उसकी बुनाई के पहले तीन रुपये मिलते थे आज उसकी बुनाई एक रुपया चौदह आने कर दी गई है और सूत के कातने वालों की मजदूरी भी जो पहिले एक रुपया छः आने की सेर होती थी वह अब सिर्फ छः आने कर दी गई है और इस तरह से खेसी की बुनाई में से एक रुपया दो आने और सूत की कताई में से एक रुपया की सेर के हिसाब से बचा कर अपना मुनाफा बढ़ा लिया गया है।

फिर मैं दावे से कह सकता हूं कि न तो होता है कोई सूत कात कर देने वाला और न होता है कोई बुनकर। इन का सारा काम bogus चलता है। तो असल बात क्या है? असल बात यह है कि उन के पास जो सस्ता कपड़ा बुना बनाया आता है उसी को यह show कर लेते हैं कि इस का पहले सूत कतवाया गया था और फिर बुनवाया गया था। अपने registers में यह गलत नाम लिख देते हैं कि फलां सूत कात कर लाया और फलां ने बुना और इस तरह से सारी grants आप खा जाते हैं और उस सस्ते कपड़े को अपनी दुकानों के अन्दर रख कर बेचते रहते हैं। इस किस्म की बातें होती हैं। तो मैं गवर्नमेंट का ध्यान इस तरफ दिलाना चाहता हूं। मैं चाहता हूं कि यह private agencies जो यह काम कर रही हैं खत्म होनी चाहियें और यह aid गवर्नमेंट की तरफ से बुनकरों को direct मिलनी चाहिये। यह जो बीच का मुनाफा कमाते हैं इनको खत्म कर देना चाहिये। मैं यह कह कर के differences पैदा नहीं करना चाहता कि इस बोर्ड के अन्दर कुछ हरिजन होने चाहियें या नहीं होने चाहियें लेकिन मैं यह जरूर चाहता हूं कि जिस काम के लिये यह aid या grant दी जाती है उस के करने वाले लोगों के नुमाइंदे इस बोर्ड पर जरूर होने चाहियें। जैसा कि district-level पर co-operative societies वगैरह अगर बनें तो उन की district unions हों; उन के अन्दर उनके representatives जरूर होने चाहियें। इस तरीका से यह जो बददयावती आज चल रही है वजीर साहिब इस तरफ जरूर ध्यान दे कर इसे बन्द करेंगे और खादी बुनकरों की जो सही demands हैं वह पूरी करेंगे और उन्हें फायदा पहुंचायेंगे, ऐसी मुझे आशा है।

श्री Patiala Division और होशियारपुर की तरफ से deputations उनके पास आये हैं और उन्होंने कुछ मांगें रखी हैं और कहा है कि हमारे rates घटते चले जा रहे हैं। और उन्होंने यह भी कहा है कि यह business सही आदमियों के हाथों में नहीं रहा बल्कि कस्तूरबा सेवा सदन जैसी संस्थाओं के हाथ में चला गया है जो उन की मजदूरी घटा कर सारा मुनाफा आप खाये जा रही है। इन सब बातों की तरफ वह ध्यान दें और इन पर विचार कर के उन्हें direct help देने का प्रबन्ध करें।

राजा रघुबीर सिंह (कुल्लू, 'जनरल') स्पीकर साहिब, इस Bill के objects से भी जाहिर है और डाक्टर साहिब ने भी फरमाया है कि village industries को तरक्की देनी है। कुल्लू में village industry के तौर पर यट्टू बनते हैं और आज से चार पांच साल पहले तक बहुत बढ़िया किस्म के बनते रहे हैं मगर आज बन्द हो गए हैं। वहां पर खादी ग्रामोद्योग संघ कुल्लू town में खुला हुआ है मगर यह बड़ा लम्बा चौड़ा इलाका है। वहां से सौ २ मील दूर गांवों में कम्बल बनते हैं। इस लिये उन पर लागत ज्यादा पड़ जाती है। Market से उन खरीदनी होती है फिर बुनने में वक्त भी लगता है। इन वजूहात से वह ग्रामीण लोग खादी ग्राम उद्योग से compete नहीं कर सकते और उन की Co-operative societies बन नहीं सकती क्योंकि एक तो ग्राम छोटे २ हैं और फिर बिखरे पड़े हैं। गांव में अच्छे कारीगर एक या दो ही होते हैं। Market में काफी कीमत नहीं मिलती। नतीजा यह है कि अच्छा काम जैसे पशमीने की 'बुलबुल चशम' चादरों का बनना वगैरह बन्द हो गया है। मैं यह कहना चाहता हूं कि वहां पर एक ऐसी agency जरूर create की जाए जो village industries की products को register करे और तसदीक करे कि यह शुद्ध खादी है। इस के साथ ही गवर्नमेण्ट से मुआवजा इतना हो कि उस की कीमत कम हो जाए। ग्राहक को चाहे मुकाबले में घटिया चीज ही दूसरी तरफ से मिलती है मगर वह तो अपनी जेब देखता है। इस मदद से इन weavers का काम चल जाएगा। यह लोग अपनी society तो बना नहीं सकते क्योंकि इन के गांव बिखरे पड़े हैं और इस वजह से अपनी इस industry को जिन्दा भी बिना मदद के नहीं रख सकते। इस लिये ऐसी एक agency का बनाया जाना जरूरी है। यही एक दो बातें मैं मन्त्रिमंडल के ध्यान में लाना चाहता था।

ਸਰਦਾਰ ਭਾਗ ਸਿੰਘ (ਰਾਏਕੋਟ, 'ਰਿਜ਼ਰਵਡ') : ਸਪੀਕਰ ਸਾਹਿਬ, ਇਸ Bill ਦਾ ਮਕਸਦ ਬਹੁਤ ਚੰਗਾ ਹੈ ਅਤੇ ਅਸੀਂ ਸਮਝਦੇ ਹਾਂ ਕਿ ਇਸ ਦੇ ਨਤੀਜੇ ਜ਼ੁਲਾਹਿਆਂ ਲਈ ਖਾਸ ਤੌਰ ਤੇ ਅਤੇ ਘਰੇਲੂ ਦਸਤਖ਼ਾਤਾਂ ਲਈ ਆਮ ਤੌਰ ਤੇ ਚੰਗੇ ਨਿਕਲਣਗੇ। ਇਹ ਬੜੀ ਹੌਸਲੇ ਦੀ ਗੱਲ ਹੈ ਕਿ ਅਜ ਸਦ ਸਾਰੇ ਮੁਲਕ ਵਿਚ ਵੱਡੀ ਵੱਡੀ ਮਸ਼ੀਨਰੀ ਆ ਰਹੀ ਹੈ ਅਤੇ ਖਾਸ ਤੌਰ ਤੇ ਵੱਡੀ ਵੱਡੀ textile machinery ਲਗ ਰਹੀ ਹੈ ਤਾਂ ਇਸ ਮੌਕੇ ਤੇ ਸਰਕਾਰ ਵਲੋਂ village industry ਨੂੰ, ਖਾਦੀ ਦੀ ਸਨਅਤ ਨੂੰ ਕਾਇਮ ਰਖਣ ਦਾ ਯਤਨ ਕੀਤਾ ਜਾ ਰਿਹਾ ਹੈ।

ਮੈਂ ਇਕ ਗਲ ਪੰਜਾਬ ਸਰਕਾਰ ਦੇ ਧਿਆਨ ਵਿਚ ਲਿਆਉਂਦੀ ਚਾਹੁੰਦਾ ਹਾਂ। ਉਹ ਇਹ ਹੈ ਕਿ ਜਿੰਨੀ aid ਆਉਂਦੀ ਰਹੀ ਹੈ ਜਾਂ ਸੂਬੇ ਦੀ ਸਰਕਾਰ ਦਿੰਦੀ ਰਹੀ ਹੈ ਇਹ ਇਕ ਮਾਮੂਲੀ ਜਿਹੀ ਲੋਕਾਂ ਦੀ ਗਿਣਤੀ ਪਾਸ ਪਹੁੰਚਦੀ ਰਹੀ ਹੈ। Interior ਵਿਚ ਵਸਣ ਵਾਲੇ ਬਹੁਤ ਸਾਰੇ ਲੋਕਾਂ ਪਾਸ Board ਕਦੇ ਪਹੁੰਚਿਆ ਹੀ ਨਹੀਂ ਹੋਵੇਗਾ। ਇਸ ਲਈ ਸਰਕਾਰ ਨੂੰ ਕੁਝ ਅਜਿਹੇ means ਅਖਤਿਆਰ ਕਰਨੇ ਚਾਹੀਦੇ ਹਨ ਕਿ ਸਾਡੀ ਜੋ population ਹੈ ਉਹ ਜ਼ਿਆਦਾ ਤੋਂ ਜ਼ਿਆਦਾ cottage industry ਵਲ

[ਸਰਦਾਰ ਭਾਗ ਸਿੰਘ]

ਆਵੇ ਤਾਂ ਜੋ ਜ਼ਮੀਨ ਤੇ ਆਬਾਦੀ ਦਾ ਭਾਰ ਘਟ ਹੋਵੇ। ਉਹ ਤਾਂ ਹੀ ਹੋ ਸਕਦਾ ਹੈ ਜੇਕਰ ਇਸ Board ਦੇ ਕੰਮ ਵਿਚ ਅਸੀਂ ਵਧ ਤੋਂ ਵਧ ਕੰਮ ਕਰਨ ਵਾਲਿਆਂ ਨੂੰ associate ਕਰ ਸਕੀਏ। ਇਹ ਸਕੀਮ ਤਦ ਹੀ ਕਾਮਯਾਬ ਹੋਵੇਗੀ।

ਕਾਮਰੇਡ ਜੰਗੀਰ ਸਿੰਘ (ਧੂਰੀ, 'ਰਿਜ਼ਰਵਡ') : ਪਰਧਾਨ ਜੀ, ਜੋ Bill ਵਜ਼ੀਰ ਸਾਹਿਬ ਵਲੋਂ ਪੇਸ਼ ਕੀਤਾ ਗਿਆ ਹੈ, ਇਹ ਬੜਾ ਚੰਗਾ Bill ਅਤੇ ਸੁਹਣਾ Bill ਹੈ। ਇਹ Bill ਉਨ੍ਹਾਂ ਲੋਕਾਂ ਲਈ ਹੈ ਜਿਹੜੇ ਆਪਣੇ ਹਥ ਨਾਲ ਕਮਾ ਕੇ ਰੋਟੀ ਖਾਂਦੇ ਹਨ। ਸਰਕਾਰ ਇਹ ਜੋ Bill ਦਸਤਕਾਰਾਂ ਦੀ ਮਦਦ ਲਈ ਲਿਆਈ ਹੈ ਇਹ ਇਕ ਚੰਗਾ ਅਤੇ ਸੁਹਣਾ Bill ਹੈ। ਇਸ ਕਰਕੇ ਮੈਂ ਇਸ ਦੀ ਹਿਮਾਇਤ ਕਰਦਾ ਹਾਂ ਅਤੇ ਨਾਲ ਹੀ ਜਿਹੜੀਆਂ ਥੋੜੀਆਂ ਬਹੁਤ ਉਣਤਾਈਆਂ ਇਸ ਵਿਚ ਹਨ ਉਹ ਵੀ ਅਰਜ਼ ਕਰਨਾ ਚਾਹੁੰਦਾ ਹਾਂ।

ਪਰਧਾਨ ਜੀ, ਜਿਸ ਤਰ੍ਹਾਂ ਮੇਰੇ ਕੁਝ ਵੀਰਾਂ ਨੇ ਕਿਹਾ ਹੈ ਇਸ ਖੱਡੀ ਦੀ ਦਸਤਕਾਰੀ ਲਈ ਇਕ ਕਮੇਟੀ ਬਣਾਈ ਜਾਵੇ ਕਿ ਜਿਸ ਨਾਲ ਇਸ ਵਲ ਧਿਆਨ ਚੰਗੀ ਤਰ੍ਹਾਂ ਦਿੱਤਾ ਜਾ ਸਕੇ। ਪਰ ਅਜ ਦੇਖਿਆ ਕੀ ਜਾਂਦਾ ਹੈ? ਅਜ ਜਿਨ੍ਹਾਂ ਲੋਕਾਂ ਨੂੰ ਬੁਣਨ ਲਈ ਖੱਦਰ ਦਿੱਤਾ ਜਾਂਦਾ ਹੈ ਉਨ੍ਹਾਂ ਦਾ ਹਾਲ ਵੇਖੋ। ਡੱਬੀ ਵਾਲੀ ਖੇਸੀ ਦਾ 1953-54 ਵਿਚ ਉਨ੍ਹਾਂ ਲੋਕਾਂ ਨੂੰ 3-8-0 ਮਿਲਦਾ ਸੀ। ਉਸ ਤੋਂ ਮਗਰੋਂ 1954 ਵਿਚ ਇਹ 3-4-0 ਰਹਿ ਗਿਆ। ਉਸ ਤੇ ਬਾਅਦ 1956-57 ਵਿਚ ਇਹ ਘਟ ਕੇ ਸਿਰਫ 2-4-0 ਰਹਿ ਗਿਆ। ਇਸੇ ਤਰ੍ਹਾਂ ਸਾਦੀ ਖੇਸੀ ਲਈ ਪਹਿਲਾਂ 3 ਰੁਪਏ ਦਿੱਤੇ ਜਾਂਦੇ ਸੀ। ਇਹ 1954 ਵਿਚ ਘਟ ਕੇ 2-12-0 ਹੋ ਗਏ ਅਤੇ 1956-57 ਵਿਚ ਸਿਰਫ 1-12-0 ਰਹਿ ਗਏ। ਜਿਥੇ 100 ਨੰਬਰ ਦੇ ਧਾਗੇ ਦੇ ਖੱਦਰ ਦੀ ਬੁਣਾਈ ਪਹਿਲਾਂ 5 ਪੈਸੇ ਫੀ ਗਜ਼ ਸੀ ਇਹ 1956-57 ਵਿਚ 4 ਪੈਸੇ ਰਹਿ ਗਈ। ਹਾਲਤ ਇਹ ਹੈ ਕਿ ਜਿਥੇ ਇਕ ਮੁਰੱਬਾ ਗਜ਼ ਖੱਦਰ ਲਈ 6 ਆਨੇ ਦਿੱਤੇ ਜਾਂਦੇ ਸਨ ਇਹ 1956-57 ਵਿਚ 4 ਆਨੇ ਕਰ ਦਿੱਤੇ ਗਏ। ਦਿਨ ਬਦਿਨ ਗਰੀਬ ਦੀ ਮਿਹਨਤ ਘਟ ਹੁੰਦੀ ਜਾ ਰਹੀ ਹੈ ਭਾਵੇਂ ਇਸ ਪਾਸੇ ਸਰਕਾਰ ਕਾਫੀ ਸੇਵਾ ਕਰ ਰਹੀ ਹੈ। ਇਕ ਵੀਰ ਵੱਲੋਂ ਰਾਜਪੁਰੇ ਦਾ ਜ਼ਿਕਰ ਹੋਇਆ। ਉਥੇ ਇਕ private ਆਦਮੀ ਨੂੰ ਜ਼ਿੰਮੇਦਾਰੀ ਦਿੱਤੀ ਗਈ ਹੈ ਜਿਸ ਨੂੰ ਇਹ ਨਹੀਂ ਪਤਾ ਲਗਦਾ ਕਿ ਜੋ ਅੰਗਰੇਜ਼ੀ ਸੂਤ ਹੈ ਉਹ ਕਿਥੇ ਵਰਤਿਆ ਜਾਣਾ ਹੈ। ਅਜਿਹੇ ਲੋਕਾਂ ਦੀ ਪੜਤਾਲ ਕਰਨੀ ਚਾਹੀਦੀ ਹੈ। ਬਾਕੀ Provident Fund ਦੀ ਗਲ ਕੀਤੀ ਗਈ ਹੈ। ਜੇਕਰ ਇਹ ਇਕ ਰੁਪਏ ਪਿਛੇ ਇਕ ਆਨਾ ਵੀ ਕਟ ਦੇਈਏ ਤਾਂ ਵੀ ਕੀ ਹੈ। ਇਕ ਆਦਮੀ ਇਕ ਦਿਨ ਵਿਚ 5 ਗਜ਼ ਕਪੜਾ ਤਿਆਰ ਕਰਦਾ ਹੈ, ਹਾਲਾਂਕਿ ਇਕ ਤੋਂ ਤਾਂ ਕੁਝ ਹੋ ਵੀ ਨਹੀਂ ਸਕਦਾ, ਦੋ ਹੀ ਲਗਦੇ ਹਨ। ਖੈਰ ਤਾਂ ਵੀ ਜੇਕਰ ਇਕ ਆਦਮੀ ਹੀ ਮੰਨਿਆ ਜਾਵੇ ਤਾਂ ਉਸ ਨੇ ਮਹੀਨੇ ਵਿਚ 150 ਗਜ਼ ਕਪੜਾ ਤਿਆਰ ਕੀਤਾ, ਚਾਰ ਆਨੇ ਗਜ਼ ਦੇ ਹਿਸਾਬ ਨਾਲ ਉਸਦੇ 36-8-0 ਬਣਦੇ ਹਨ। ਦੂਜੇ ਪਾਸੇ ਪੇਟ ਭਰਨ ਲਈ ਕਣਕ 15 ਰੁਪਏ ਮਣ ਹੈ। ਉਸ ਬੰਦੇ ਨੇ ਦਸ ਜੀਆਂ ਦਾ ਪਾਲਨ ਕਰਨਾ ਹੁੰਦਾ ਹੈ ਜੇਕਰ ਤਿੰਨ ਮਣ ਕਣਕ ਵੀ ਲਈਏ ਤਾਂ 45 ਰੁਪਿਆਂ ਦੀ ਸਿਰਫ ਕਣਕ ਹੀ ਕਣਕ ਆਉਣੀ ਹੈ ਤੇ ਮਿਲੇ ਉਸ ਨੂੰ ਸਿਰਫ 36-8-0 ਹਨ। ਮਹੀਨਾ ਭਰ ਉਸ ਨੂੰ ਤੇ ਉਸ ਦੇ ਟੱਬਰ ਨੂੰ ਤੰਗ ਰਹਿਣਾ

ਪੈਂਦਾ ਹੈ। ਜ਼ਿਲੇ ਬਰਨਾਲੇ ਵਿਚ ਲੋਕਾਂ ਨੇ ਖੱਦਰ ਤਿਆਰ ਕੀਤਾ। ਪੰਜ ਪੰਜ ਅਤੇ ਦਸ ਦਸ ਕੋਹਾਂ ਤੋਂ ਸੂਤ ਲਿਆ ਅਤੇ ਖੱਦਰ ਲੈ ਲੈ ਕੇ ਆਏ ਪੇਟ ਭਰਨ ਦੀ ਖਾਤਰ। ਉਥੇ agitation ਹੋਈ ਹੈ, ਰਿਪੋਰਟਾਂ ਵੀ ਬਹੁਤ ਕੀਤੀਆਂ ਹਨ ਕਿਉਂਕਿ ਉਨ੍ਹਾਂ ਦੇ 1,466-6-0 ਤੇ ਫੁੱਝ ਪਾਈ ਹਾਲੇ ਤਕ ਨਹੀਂ ਦਿੱਤੇ ਗਏ। ਮੇਰੇ ਦੋਸਤ ਗੁਲਸ਼ਨ ਜੀ ਬੈਠੇ ਹਨ। ਇਹ ਉਨ੍ਹਾਂ ਦੀ ਤਕਲੀਫ਼ ਰੱਖਾ ਕਰਨ। ਉਨ੍ਹਾਂ ਵਚਾਰਿਆਂ ਦੀ ਮਿਹਨਤ ਨਹੀਂ ਦਿੱਤੀ ਜਾ ਰਹੀ। ਸਰਕਾਰ ਨੂੰ ਚਾਹੀਦਾ ਹੈ ਕਿ ਇਨ੍ਹਾਂ ਲੋਕਾਂ ਦੀ ਮਦਦ ਕਰੇ ਚਾਹੇ ਕਾਨੂੰਨ ਬਣਾ ਕੇ ਜਾਂ ਜ਼ਿਆਦਾ grant ਦੇ ਕੇ। ਜੋ grant ਹੋਵੇ ਉਹ ਪੂਰੀ ਪੂਰੀ ਇਨ੍ਹਾਂ ਲੋਕਾਂ ਲਈ ਹੋਵੇ। ਜੇਕਰ ਉਹ ਗਰੀਬ ਚਾਰ ਆਨੇ ਗਜ਼ ਤੇ ਹੀ ਲਮਕਦੇ ਰਹੇ ਤਾਂ ਉਨ੍ਹਾਂ ਨੂੰ ਪੇਟ ਭਰਨ ਦੀ ਵੀ ਸਹੂਲਤ ਨਹੀਂ ਹੋਵੇਗੀ। ਹਾਲਤ ਅਜਿਹਾ ਹੈ ਕਿ ਜਿਹੜੀ ਜਿਹੜੀ ਚੀਜ਼ ਦੀ ਸਾਨੂੰ ਜ਼ਰੂਰਤ ਰਹਿੰਦੀ ਹੈ ਉਸ ਦੀ ਕੀਮਤ ਬਹੁਤ ਜ਼ਿਆਦਾ ਹੈ ਅਤੇ ਜਿਹੜੀ ਚੀਜ਼ ਮਿਹਨਤ ਕਰਕੇ, ਵਖਤ ਕਟ ਕੇ ਅਸੀਂ ਤਿਆਰ ਕਰਦੇ ਹਾਂ ਉਸ ਦੀ ਕੀਮਤ ਥੋੜੀ ਮਿਲਦੀ ਹੈ। ਇਸ ਪਾਸੇ ਧਿਆਨ ਦੇਣਾ ਚਾਹੀਦਾ ਹੈ ਅਤੇ ਜਿਹੜੇ ਖੱਦਰ ਬੁਨਣ ਵਾਲੇ ਕਾਮੇ ਹਨ ਸਰਕਾਰ ਨੂੰ ਆਪਣੀ ਜ਼ਿੰਮੇਵਾਰੀ ਲੈ ਕੇ ਉਨ੍ਹਾਂ ਦੀਆਂ ਦਿੱਖਤਾਂ ਨੂੰ ਦੂਰ ਕਰਨਾ ਚਾਹੀਦਾ ਹੈ।

ਯੋਜਨਾ ਮੰਤਰੀ (ਡਾਕਟਰ ਗੋਪੀ ਚੰਦ ਭਾਂਗਵ) : ਜਨਾਬੇ ਵਾਲਾ, ਜੋ ਬਹੁਤ ਇਸ

3 p. m.

ਬਿਲ ਦੀ 3rd reading ਪਰ ਟੁੱਟੀ ਹੈ ਇਸੇ ਸੁਨ ਕਰ ਸੁਝੇ ਬਹੁਤ ਹੈਰਾਨਗੀ ਸੀ ਟੁੱਟੀ। ਬਿਲ ਸਿਫ਼ ਇਸ ਲਿਏ ਪੇਸ਼ ਕੀਤਾ ਗਿਆ ਥਾ ਕਿ State Khadi Board ਦੇ ਕਾਮਾਂ ਨੂੰ ਚਾਲੂ ਕਰ ਸਕੇਂ ਅਤੇ ਇਸ ਲਿਏ ਇਸ ਮੇਂ amendment ਲਾਇ ਗਈ ਹੈ। ਲੇਕਿਨ ਇਸ ਬਹੁਤ ਮੇਂ ਪਹਿਲੇ ਤੋਂ ਇਸ ਸੰਸਥਾ ਦੇ ਕਾਮਾਂ ਨੂੰ ਚਾਲੂ ਕੀਤਾ ਗਿਆ। ਇਸ ਦੇ ਬਾਰੇ ਮੇਂ ਅਰਜ਼ ਹੈ ਕਿ ਸੰਸਥਾ ਦੀ ਤਰਫ਼ ਤੋਂ ਇਸ ਹਾਊਸ ਮੇਂ ਕੋਈ ਜਵਾਬ ਦੇਨੇ ਵਾਲਾ ਨਹੀਂ ਹੈ ਅਤੇ ਨਹੀਂ ਹੋ ਸਕਦਾ ਹੈ। ਇਸ ਲਿਏ ਏਸੇ ਹਾਲਤ ਮੇਂ ਜਬ ਕਿ ਕਿਸੀ ਸੰਸਥਾ ਯਾ ਆਦਮੀ ਦੀ ਤਰਫ਼ ਤੋਂ ਹਾਊਸ ਮੇਂ ਕੋਈ ਹਾਜ਼ਰ ਨਹੀਂ ਹੋ ਤੋਂ ਉਸ ਦੇ ਖਿਲਾਫ਼ ਕੁਝ ਕਹਨਾ ਨਾਮੁਨਾਸਿਬ ਸਾ ਮਾਲੂਮ ਹੋਤਾ ਹੈ। ਲੇਕਿਨ ਖੁਸ਼ ਕਿਸਮਤੀ ਤੋਂ ਮੈਂ ਵਜ਼ਾਰਤ ਮੇਂ ਆਨੇ ਪਰ ਹੀ ਖਾਦੀ ਬੋਰਡ ਦਾ Chairman ਨਹੀਂ ਬਨਾਇਆ ਗਿਆ ਹੂੰ ਬਲਕਿ ਇਸ ਤੋਂ ਪਹਿਲੇ ਮੈਂ ਇਸ ਬੋਰਡ ਦਾ Vice-Chairman ਥਾ। ਇਸ ਦੇ ਪਹਿਲੇ ਮੈਂ Khadi Gram Udyog Sangh, Adampur, Khadi Gram Udyog Ambala, Punjab Provincial Congress Constructive Board ਦਾ President ਹੂੰ। ਇਸ ਦੇ ਸਾਥ ਹੀ All-India Khadi Board ਦਾ member ਹੂੰ। ਇਸ ਲਿਏ ਇਸ ਕਾਮ ਦੇ ਸੁਤਾਲਿਕ ਜੋ ਏਤਰਾਜ਼ ਕੀਏ ਗਏ ਹਨ ਉਨ ਦੇ ਬਾਰੇ ਮੇਂ ਕੁਝ ਅਰਜ਼ ਕਰ ਸਕਦਾ ਹੂੰ।

(At this Stage Shri Harbans Lal, a member of the Panel of Chairmen occupied the Chair.)

ਯਹਾਂ ਪਰ ਪੁੱਛਾ ਗਿਆ ਕਿ ਜੋ ਆਦਮੀ ਕਸਤਰ ਸਵਾਵਲੰਬੀ ਦਾ ਕਾਮ ਕਰੇ ਯਾਨੀ ਜੋ ਆਦਮੀ ਅਪਨਾ ਸੂਤ ਦੇਕਰ ਕਪੜਾ ਬਨਵਾਏ ਤੋਂ ਗਵਰਨਮੈਂਟ ਦੀ ਤਰਫ਼ ਤੋਂ ਉਸੇ ਕਾ relief ਦਿਤਾ ਜਾਤਾ ਹੈ। ਇਸ ਬਾਰੇ ਮੇਂ ਮੈਂ ਯਹ ਬਤਾਨਾ ਚਾਹੁਤਾ ਹੂੰ ਕਿ ਬਨਵਾਈ 1/4 ਕਪੜਾ ਤੈਧਾਰ ਕਰਵਾਨੇ ਵਾਲੇ ਕੋਦੇਨੀ ਪੜ੍ਹਤੀ ਹੈ ਅਤੇ 3/4 Government ਦੇਤੀ ਹੈ।

ਇਸ ਦੇ ਬਾਦ weaving charges ਦੀ ਬਾਤ ਹੈ। ਪਾਂਚ ਆਨੇ ਦੀ ਗੰਝ ਦੀ ਜੋ ਰਕਮ ਸੁਕਰੰਰ ਹੈ ਵਹ ਸਰਕਾਰ ਦੇਤੀ ਹੈ। ਇਸ ਮੇਂ ਯਹ ਏਤਰਾਜ਼ ਕੀਤਾ ਗਿਆ ਕਿ weavers

[योजना मंत्री]

को पूरे पैसे नहीं दिए जाते। न सूत है न जुलाहा है और subsidy ले ली जाती है। इस subsidy को खर्च नहीं किया जाता। अगर यही चीज है और आप समझते हैं कि bogus काम चलता है तो इसमें दो बातें हैं। एक तो यह कि weavers को कम दिया जाता है और दूसरा यह कि subsidy ले ली जाती है और खर्च नहीं की जाती। मगर यह दोनों चीजें मुतजाद हैं। अगर आप मानते हैं कि काम होता है तो यह एतराज कम हो जाता है कि bogus काम है। बाकी यह एतराज कि 1 बुनवाई कम कर दी गई है तो इस के लिये तो खादी संस्था और कस्तूरबा सेवा मन्दिर certify करती हैं। इसमें कोई मुनाफा नहीं कमाया जाता। जो societies इस काम को करती हैं वह registered होती हैं। वह मुनाफा बहुत कम लेती हैं। अगर आपने एतराज करने से पहले यह देख लिया होता कि काम किस तरीके से होता है और registered societies किस तरीके से काम करती हैं और खादी का काम किस तरह किया जाता है तो मैं समझता हूं आप एतराज न उठाते।

इस बोर्ड में village industries का काम या तो registered societies कर सकती हैं या Co-operative Societies कर सकती हैं। फिर इन दोनों को चाहे वह registered societies हों या Co-operative Societies, जो commission मिलता है वह Khadi Commission certify करता है। इस Commission के Chairman श्री वचित्र नारायण शर्मा हैं। खादी का काम इस तरीके से चलता है। Village industries का काम Co-operative Societies चलाती हैं। इस लिये यह सोचा गया कि यह बड़ा अच्छा हो यदि खादी का काम भी Co-operative Societies कर सकें। इस लिये Commission ने ऐसे आदमियों को नियुक्त किया जो इस काम को चला सकें। State Board ने भी एक कमेटी बना कर इस काम को चलाया। जो Co-operative Societies इस काम को करें उन्हें certify किया जाता है और यह देखा जाता है कि Co-operative Society या Registered Society वही certify की जाए जो काम को चला सके। इस में व्यापारिक चीज नहीं आती। इस में मुनाफा को ध्यान में नहीं रखा गया। Self-employment के basis पर काम होता है और employer और employee के रिश्ते से नहीं। इसी लिए Co-operative Societies या Registered Societies बनाई जाती हैं। और उन्हें certificate दिया जाता है। उस में एक शर्त होती है और यह सन 1935 में भी थी। जब महात्मा गांधी जी ने ग्राम उद्योग संघ बनाया तो उस में यह idea था कि हाथ की industry को फरोग देना होगा और यह देखना होगा कि काम करने वाले को minimum wages मिल सकें। इस से पहले जितनी भी मिलें हैं उन के अन्दर minimum wages का स्वाल नहीं उठता था। इसे सब से पहले महात्मा गांधी जी ने सन 1935

में पास कर दिया और फैसला किया गया कि workers को minimum wages के basis पर रखा जाए। इस पर कहा गया कि काम करने वाले को आठ घंटे effective काम करना होगा और काम करने के बाद उसे और नहीं तो कम से कम balanced diet और कपड़ा जरूर दिया जाए और वह उस के अलावा दोतीन पैसे और कमा सके। और अगर घर में पांच आदमी हैं और दो आदमी कमाते हैं तो उन दो में से हरेक को $2\frac{1}{2}$ आदमियों के गुजारे के लिए रोजी मिल सके। यह उस जमाने की बात है जब कि Village Industry को कोई जगह नहीं। बाज़ार में इस का कोई बिकार न था। उस वक्त भी balanced diet एक आदमी के लिए $2\frac{1}{2}$ आने बैठती थी। और 8 घंटे काम करने के बाद तीन आने के करीब मजदूरी बनती थी। फिर इसे लड़ाई के दिनों में 1939 में छे आने मुकर्रर किया गया। इस के बाद 8 घंटे काम करने पर आठ आने दिये जाने लगे। इन आठ आनों में एक आदमी आठ घंटे काम नहीं करता, वह थोड़ा काम करता है तो जरूरत इस बात की पैदा हुई कि effective काम का अंदाज़ा लगाया जाए और इस बात का भी अंदाज़ा लगाया जा सके कि जो रुपया invest किया जाता है उस पर सूद और दूसरे overhead charges क्या बैठते हैं और इस सारी चीज़ का हिसाब करते समय इस बात का ख्याल रखा जाता है कि quality में भी कोई फर्क न आए। इस लिए जो Certifying Committee overhead charges मुकर्रर करती है उस से कोई संस्था ऐसी बची नहीं रह सकती जिस के rates और charges Certifying कमेटी मुकर्रर न करे। इस लिये खादी पर विचार करते समय यह देखना जरूरी है कि इस सारे काम पर कोई मुनाफा नहीं आता।

मुनाफे के बारे में एक और बात है। फर्ज कीजिए कि कोई दस हजार का काम करता है और overhead charges को minimum कर के वह आदमी उसी रकम में 15 हजार का काम करता है तो overhead charges कम हो जाते हैं। तो पैसा बच जाता है। मगर वह society या आदमी उस बचत को नहीं ले सकता। वह खादी बुनने वालों के फायदे के लिये खर्च किया जाता है। इनमें कोई capital नहीं कमाया जाता। इसी लिए वस्त्र स्वावलम्बी को relief दिया जाता है। स्वावलम्बी होने की वजह से अपना सूत दे कर कपड़ा बुनवाने से बचत सूत काटने वाले को होती है और बुनने वाले को साल भर काम मिल जाता है और charges कम होते हैं और साथ ही कपड़ा अच्छा बन जाता है।

फिर पैसों का जिक्र किया गया। इस बारे फर्ज कीजिए कि कभी वस्त्र स्वावलम्बी ने यह महसूस किया कि सूत कमजोर आने लगा। और बुनकर भाइयों ने यह परवाह न की कि उन का थान कम हो गया या नहीं। इस लिये वस्त्र स्वावलम्बी ने अच्छी चीज़ को पसन्द किया और इस लिए ज्यादा पैसे लगे। उस का नतीजा यह हुआ कि जो आदमी अच्छा काम करते थे और पैसे कम लेते थे उन्होंने यह मांग की कि हमारे पैसे ज्यादा होने चाहिए। लेकिन उन को पैसे ज्यादा नहीं दिये जा सकते थे क्योंकि गवर्नमेंट और सहूलतों के इलावा

[योजना मंत्री]

सबसिडी भी देती है जो 3 आने रुपये के हिसाब से होती है और समय समय पर इस से भी ज्यादा दी जाती है। मसलन 15 अगस्त से 30 सितम्बर तक 3 आने की वजाए 5 आने दिये गये और अब जो हुंडियां लें तो उन पर 31 मार्च तक 4 आने के हिसाब से दी जाएगी। यह सबसिडी न सिर्फ सूती माल पर ही दी जाती है बल्कि ऊनी और रेशमी माल पर भी दी जाती है। इस तरह अगर बुनाई ज्यादा दी जाए तो ओवर हैड चार्जिज ज्यादा हो जाते हैं। वैसे जो अच्छा काम करते हैं उन को ज्यादा पैसे मिलने चाहिए लेकिन जो काम कम करते हैं, उन को ज्यादा मजदूरी दी जाए यह नहीं हो सकता।

हमारी संस्थाओं ने जो पंजाब में काम करती हैं, और सिर्फ पंजाब की संस्थाओं ने ही नहीं बल्कि हर प्रदेश की संस्थाओं ने जो खादी का काम करती हैं, बैठ कर यह फैसला किया कि न सिर्फ कताई में ही इम्प्रूवमेंट करें, बल्कि बुनकरों को ट्रेनिंग भी दें और लोगों को इम्प्लीमेंट्स भी दें, शैड्स बना कर दें ताकि अच्छा काम हो सके और सूत ज्यादा काता जा सके ताकि बुनकर भाइयों को ज्यादा काम मिल सके। अगर बुनने के काम में ट्रेनिंग दी गई तो इस का नतीजा यह होगा कि वह लोग ज्यादा बुन पाएंगे और अगर ज्यादा बुन पाएंगे तो उस के हिसाब से उन की उजरत ज्यादा बढ़ जाएगी। जो सूत स्पिन्स को दिया जाएगा वह मजबूत होगा। उस का नतीजा भी यह होगा कि बुनकर लोग मजबूत सूत का ज्यादा कपड़ा बुन सकेंगे और इस तरह जो उन की एक दिन की मजदूरी होगी वह ज्यादा हो जाएगी। इस लिए सारी संस्थाओं ने बैठ कर यही फैसला किया कि बुनकरों के काम को बढ़ाने की कोशिश की जाए। आप अगर यह सुनें कि यहां इन संस्थाओं ने खादी की प्रोडक्शन के बारे में जो काम किया वह कितना किया तो आप को हैरानी होगी। सन् 1957 में 40 लाख रुपए का काम हुआ और जो स्वावलम्बियों ने कार्य किया वह 1956-57 में एक करोड़ एक लाख का हुआ। इस में ऊनी खादी भी शामिल है। यद्यपि बोर्ड का और इन संस्थाओं का कोई ताल्लुक नहीं है फिर भी यह संस्थाएं खादी के काम के लिये और इस की प्रोडक्शन को बढ़ाने के लिए बोर्ड के साथ काम करने को तैयार हैं।

हमारा जोनल आफिस अम्बाले में है और वह तमाम संस्थाओं के आदमियों को बुलाता है और बैठ कर आपस में जो फैसला वह सब करते हैं उस पर कार्रवाई करते हैं। इस में कोई यह समझे कि संस्थाएं अपने फायदे के लिये काम करती हैं तो यह जायज नहीं है क्योंकि इस कहने में कोई सचाई नहीं है। संस्थाएं इस लिए काम करती हैं कि बुनाई अच्छी हो, कताई अच्छी हो ताकि लोगों को कपड़ा अच्छा मिल सके और इस बुनाई और कताई को इस प्रकार चलाया जा सके कि इस के इन्टेंसिव एरियाज बन सकें और बाहर का कपड़ा उन एरियाज में जाने की जरूरत न रहे। इस स्कीम पर खादी डिवलपमेंट बोर्ड काम करता है। खादी और ग्रामोद्योग ऐसी चीज है जो ग्राम में हर एक आदमी को काम दे सकती है। इस लिए जो भी विलेज इंडस्ट्रीज की मार्फत काम करते हैं उन्हें रजिस्टर्ड सोसाइटीज की तरफ से रुपया दिया जाता है। इस में यह कहना कि रजिस्टर्ड सोसाइटीज अपने मतलब के लिये काम करती हैं यह ठीक नहीं है। वह तो लोगों की भलाई का काम करती हैं।

अगर बुनकर भाई सिर्फ बुनकर भाइयों के फायदे को देख कर ही काम न करें बल्कि गांव के लोगों के फायदे को देख कर भी काम करें तो संस्थाएं और कमिशन बहुत खुश होंगे और वह गांव वालों के सुपुर्द वह काम कर सकेंगे जो कि वह लोग कमिशन के असूलों के मुताबिक करें। हमारे बुनकर भाइयों ने पिछले दिनों यह कहा कि वह इस तरह से काम नहीं करना चाहते क्योंकि उनको मजदूरी काफी नहीं मिलती। हमने उन्हें समझाया कि आप के काम को बढ़ाया जाएगा और आप की दैनिक औस्त काम की जब बढ़ेगी तो आप की मजदूरी भी उसी औस्त से बढ़ जाएगी। वैसे हम न तो कातने वालों में न बुनने वालों में और न कार्यकर्ताओं में कोई भेद करते हैं और न कोई द्वि की बात करते हैं। और न विलेज इंडस्ट्रीज में द्वि की कोई बात है। हम तो सब एक घराने के आदमी बन कर काम करते हैं। अगर कोई तकलीफ है तो उस तकलीफ को दूर करने की हर संभव कोशिश की जाती है और आप की मांग पर भी विचार किया जाएगा और जो तकलीफ हुई वह दूर की जाएगी। मेरे कहने पर सारे बुनकरों ने, सिर्फ दो भाई जो अपने को नुमाइंदा कहते हैं, उन को छोड़ कर, मेरी बात मान ली और सब ने कहा कि हम काम करेंगे।

पूज्य महात्मा गांधी जी ने जब काम किया तो खादी क्यों अपनाई ? और चर्खे के काम को क्यों महत्व दिया ? क्योंकि उन्होंने देखा और न सिर्फ उन्होंने ही बल्कि डालमिया और कलवर्ट जैसे लोगों ने भी यही कहा कि चर्खा एक ऐसी चीज है जिस पर विलेज इंडस्ट्री कायम हो सकती है। इसलिए उस काम को आज भी किया गया और वह इस लिए कि लोगों को काम मिल सके।

हमारे कुछ भाई आजकल भी यह कहते हैं कि फैक्टरीज का कपड़ा सस्ता होता है लेकिन उन्हें यह पता नहीं कि यह कारखाने कितनी बेकारी बढ़ाते हैं। उन्हें दोनों का मुकाबला करना चाहिए। इस विलेज इंडस्ट्री से स्पिन्निंग को काम मिला और कितने हो लोगों को इस सिलसिले में एम्प्लायमेंट मिला। और अब खादी सबसिडियेरी इंडस्ट्री बन गई और जब अम्बर चर्खा आ जाएगा तो यह इंडस्ट्री प्रायमरी इंडस्ट्री बन जाएगी। जब अम्बर चर्खे का सूत आएगा तो वह बहुत बारीक सूत होगा...

श्री चैयरमैन : डाक्टर साहब, अगर इस बिल के स्कोप (scope) की लिमिट (limit) में रहा जाए तो अच्छा है। (It would be better, if the hon. Minister remained within the scope of the Bill.)

योजना मंत्री : मुझे डिटेल्ज (details) में इस लिए जाना पड़ा कि यहां पर कुछ एतराजात किए गए हैं। अगर मैं यह बातें न करता तो लोगों को गलतफहमी बनी रहने की संभावना थी। मैं नहीं चाहता कि कोई गलत इम्प्रेसन (impression) ले कर जाए।

एक चीज कुल्लू की बाबत कही गयी है। कुल्लू में जिस तरीके से काम होता है और जिस point of view से होता है अगर राजा साहिब उस को देखते तो वह हमारी मदद करते। आज हम को पशमीना नहीं मिलता क्योंकि लाहौल और स्पीति वालों को कहा जाता है कि अगर इन को पशमीना न दोगे तो इस के ज्यादा पैसे हम दे सकते हैं और उसे America को भेज कर ज्यादा पैसे मिल सकते हैं। इस लिये

[योजना मंत्री]

उस को देने के लिये आज एतराज उठाया जाता है। कुल्लू में जो पशमीने की weaving का काम चलता है उस को बढ़ाया जाएगा और वह कम होने वाला नहीं है। हम यहां जो पशमीना कातते हैं जब उस को बुनने वाला यहां कोई नहीं मिलता तो हम उस को कुल्लू में जा कर या भेज कर बुनवा लेते हैं। अगर सब भाई Village Industry में दिलचस्पी लें तो इन को पता लग जाएगा कि काम कैसे चलता है। इतनी बात मैं ने इस लिए कही है क्योंकि कुछ एतराजात उठाए गए थे। इस बिल की third reading में सिर्फ इतनी बात है कि State Khadi Board इस को चला सके।

Mr. Chairman : Question is—

That the Punjab Khadi and Village Industries Board (Amendment) Bill be passed.

The motion was carried.

THE SOCIETIES REGISTRATION (PUNJAB AMENDMENT) BILL, 1957.

Minister for Finance (Shri Mohan Lal) : Sir, I beg to move—

That the Societies Registration (Punjab Amendment) Bill be taken into consideration at once.

चेयरमैन साहिब, इस amending Bill में एक बहुत छोटी सी मांग की गई है। इस वक्त जो हमारा Societies Registration Act है उस के मुताबिक जितना भी काम इस Act के मातहत करना पड़ता है वह Registrar, Joint Stock Companies के जरिये होता है। मगर यह officer बहुत over busy रहता है क्योंकि Company's Act में तब्दालियां होने को वजह से उस का काम बहुत बढ़ गया है। मेम्बर साहिबान इस चीज को जानते होंगे कि Company's Act, Government of India का है। इस लिये उस का जो officer है जिस को Registrar, Joint Stock Companies कहते हैं वह भी Government of India का ही होता है। अब हम ने सिर्फ इतनी मांग की है कि इस बिल के जरिए Registrar, Joint Stock Companies की बजाए हम एक अपना officer मुकर्रर कर दें जो बतौर Registrar, Societies के काम करे।

Mr. Chairman : Motion moved—

That the Societies Registration (Punjab Amendment) Bill be taken into consideration at once.

ਚੋਧਰੀ ਬਲਬੀਰ ਸਿੰਘ (ਹੁਸ਼ਿਆਰਪੁਰ, 'ਜਨਰਲ') : ਚੇਅਰਮੈਨ ਸਾਹਿਬ, ਇਹ ਜਿਹੜਾ ਅਮੈਂਡਿੰਗ ਬਿਲ ਪੇਸ਼ ਕੀਤਾ ਗਿਆ ਹੈ ਇਸ ਦੇ ਨਾਲ ਮੈਂ ਇਤਫਾਕ ਦੇਸ਼ ਸ਼ਕਲ ਵਿਚ ਨਹੀਂ ਕਰਦਾ ਕਿ ਸਾਡੀ ਪੰਜਾਬ ਸਰਕਾਰ ਸੂਬੇ ਵਿਚ ਅਫਸਰਾਂ ਦੀ ਫੌਜ ਬਣਾਉਂਦੀ ਜਾ ਰਹੀ ਹੈ। ਜਿਹੜਾ ਕੰਮ ਅੱਗੇ ਇਕ ਆਦਮੀ ਕਰ ਸਕਦਾ ਸੀ ਉਸ ਦੇ ਉਤੇ ਹੁਣ ਦੋ ਲਗਾ ਕੇ ਇਹ ਕਿਸੇ ਦੂਸਰੇ ਆਦਮੀ ਨੂੰ ਖੁਸ਼ ਕਰਨਾ ਚਾਹੁੰਦੇ ਹਨ।

Mr. Chairman: Please try to be relevant about it.

ਵਿੱਤ ਮੰਤਰੀ: ਚੌਧਰੀ ਸਾਹਿਬ relevant ਨਹੀਂ ਬੋਲਦੇ।

ਚੌਧਰੀ ਬਲਬੀਰ ਸਿੰਘ: ਮੇਰਾ ਖਿਆਲ ਹੈ ਕਿ ਮਨਿਸਟਰ ਸਾਹਿਬ ਨੂੰ ਫੇਰ ਉਹੋ ਗੱਲ ਹੋ ਰਹੀ ਹੈ। ਸਾਡੇ ਮਨਿਸਟਰ ਸਾਹਿਬ ਨੂੰ ਜਦੋਂ ਕੋਈ ਸੱਚੀ ਗਲ ਕਰਦਾ ਹੈ ਤਾਂ ਦੋਰਾ ਪੈ ਜਾਂਦਾ ਹੈ ਜਿਸ ਕਰਕੇ ਉਨ੍ਹਾਂ ਨੂੰ ਪਤਾ ਨਹੀਂ ਲਗਦਾ ਕਿ ਕੋਈ ਰੈਲੇਵੈਂਟ (relevant) ਬੋਲਦਾ ਹੈ ਜਾਂ ਨਹੀਂ।

ਵਿੱਤ ਮੰਤਰੀ: ਤੁਹਾਨੂੰ ਤਾਂ ਚੇਅਰਮੈਨ ਸਾਹਿਬ ਨੇ ਰੋਕਿਆ ਹੈ, ਮੈਂ ਤਾਂ ਕੁਝ ਨਹੀਂ ਕਿਹਾ ਅਪਣੀ ਤਰਫ ਤੋਂ।

ਚੌਧਰੀ ਬਲਬੀਰ ਸਿੰਘ: ਜਨਾਬ ਚੇਅਰਮੈਨ ਸਾਹਿਬ, ਵਜ਼ੀਰ ਸਾਹਿਬ ਵਿਚ ਇੰਟਰਫੀਅਰ (interfere) ਕਰਦੇ ਹਨ। ਮੈਂ ਉਨ੍ਹਾਂ ਨੂੰ ਦਸਣਾ ਚਾਹੁੰਦਾ ਹਾਂ ਕਿ ਮੈਂ relevant ਹਾਂ ਬਾਕੀ ਤੁਹਾਡਾ ਆਰਡਰ ਤਾਂ ਮੈਂ ਹਮੇਸ਼ਾਂ ਮੰਨਾਂਗਾ। ਮੈਂ ਇਹ ਗਲ ਜ਼ਰੂਰ ਕਹਾਂਗਾ ਕਿ ਹਾਊਸ ਦੇ ਵਿਚ ਬੈਠ ਕੇ ਮਨਿਸਟਰ ਸਾਹਿਬ ਨੂੰ ਪਤਾ ਹੋਣਾ ਚਾਹੀਦਾ ਹੈ ਕਿ ਕਿਸ ਤਰ੍ਹਾਂ behave ਕਰਨਾ ਚਾਹੀਦਾ ਹੈ।

ਸ਼੍ਰੀ ਚੇਅਰਮੈਨ: ਇਕ ਦੂਸਰੇ ਤੇ ਪਰਸਨਲ ਰਿਫਲੈਕਸ਼ਨ ਨਹੀਂ ਹੋਣੇ ਚਾਹੀਦੇ।

(There should be no personal reflections upon each other.)

ਚੌਧਰੀ ਬਲਬੀਰ ਸਿੰਘ: ਮੈਂ ਹਾਊਸ ਨੂੰ ਦਸਣਾ ਚਾਹੁੰਦਾ ਹਾਂ ਕਿ ਇਨ੍ਹਾਂ ਨੇ ਇਕ ਨਵੇਂ ਆਦਮੀ ਨੂੰ appoint ਕਰਨ ਲਈ ਇਹ ਬਿਲ ਲਿਆਂਦਾ ਹੈ। ਇਸ ਦੇ ਨਾਲ ਸਾਡੇ ਸੂਬੇ ਦੇ ਐਕਸਚੇਂਜਰ ਉਪਰ ਹੋਰ ਬੋਝ ਪੈ ਗਿਆ ਹੈ। ਇਸ ਕਿਸਮ ਦੇ ਬਿਲ ਲਿਆਉਣ ਦੇ ਨਾਲ ਜਿਹੜੇ ਟੈਕਸ ਪੇਅਰਜ਼ ਹਨ ਉਨ੍ਹਾਂ ਤੇ ਹੋਰ ਬੋਝ ਪੈ ਰਿਹਾ ਹੈ। ਇਸ ਵਾਸਤੇ ਮੈਂ ਏਸ ਹਾਊਸ ਨੂੰ ਅਪੀਲ ਕਰਾਂਗਾ ਕਿ ਉਹ ਏਸ ਬਿਲ ਨੂੰ ਨਾ ਮਨਜ਼ੂਰ ਕਰ ਦੇਵੇ ਔਰ ਜਿਹੜਾ ਏਸ ਤਰੀਕੇ ਦੇ ਨਾਲ ਖਰਚ ਵਧਾਇਆ ਜਾ ਰਿਹਾ ਹੈ ਉਸ ਨੂੰ ਚੈਕ ਕੀਤਾ ਜਾਵੇ।

ਵਿਜੇ ਸੰਤੀ (ਸ਼੍ਰੀ ਮੋਹਨ ਲਾਲ): ਸਪੀਕਰ ਸਾਹਿਬ, ਮੁੜੇ ਅਫਸੋਸਾਂ ਨਾਲ ਕਹਿਣਾ ਪਏਗਾ ਕਿ ਜੋ ਮੈਂਬਰ ਸਾਹਿਬ ਅਸੀਂ ੨ ਬੋਲੇ ਹੋਏ ਆਏ ਸਨ ਇਸ Bill ਨੂੰ ਸਮਝਣ ਦੀ ਕੋਸ਼ਿਸ਼ ਵੀ ਨਹੀਂ ਕੀਤੀ। ਸਹਜ਼ਾ ਤਕਰੀਰ ਕਰਨੀ ਹੁੰਦੀ ਹੈ, ਦਿਸਾਗ ਮੈਂ ਹੁੰਦਾ ਹੈ ਕਿ ਜ਼ਰੂਰ ਕੁਝ ਕਹਿਣਾ ਹੈ ਇਸ ਲਈ ਕੋਈ ਵੀ Bill ਨੂੰ ਉਸ ਦੇ ਬਾਰੇ ਮੈਂ irrelevant ਸੀ ਬਾਤਾਂ ਵੀ ਕਹਿ ਸਕਦੀ ਹਾਂ। ਇਸ ਬਾਤ ਨੂੰ ਸਮਝਣ ਦੀ ਕੋਸ਼ਿਸ਼ ਨਹੀਂ ਕੀਤੀ ਜਾਂਦੀ ਕਿ ਇਸ ਬਿਲ ਨੂੰ ਮਨਜ਼ੂਰ ਕਰਨਾ ਹੈ। ਧੰਨਵਾਦਾਂ ਨਾਲ ਇਸ ਨੂੰ ਨਾ ਮਨਜ਼ੂਰ ਕਰ ਦੇਵੇ ਔਰ ਜਿਹੜਾ ਏਸ ਤਰੀਕੇ ਦੇ ਨਾਲ ਖਰਚ ਵਧਾਇਆ ਜਾ ਰਿਹਾ ਹੈ ਉਸ ਨੂੰ ਚੈਕ ਕੀਤਾ ਜਾਵੇ।

ਵਿਜੇ ਸੰਤੀ (ਸ਼੍ਰੀ ਮੋਹਨ ਲਾਲ): ਸਪੀਕਰ ਸਾਹਿਬ, ਮੁੜੇ ਅਫਸੋਸਾਂ ਨਾਲ ਕਹਿਣਾ ਪਏਗਾ ਕਿ ਜੋ ਮੈਂਬਰ ਸਾਹਿਬ ਅਸੀਂ ੨ ਬੋਲੇ ਹੋਏ ਆਏ ਸਨ ਇਸ Bill ਨੂੰ ਸਮਝਣ ਦੀ ਕੋਸ਼ਿਸ਼ ਵੀ ਨਹੀਂ ਕੀਤੀ। ਸਹਜ਼ਾ ਤਕਰੀਰ ਕਰਨੀ ਹੁੰਦੀ ਹੈ, ਦਿਸਾਗ ਮੈਂ ਹੁੰਦਾ ਹੈ ਕਿ ਜ਼ਰੂਰ ਕੁਝ ਕਹਿਣਾ ਹੈ ਇਸ ਲਈ ਕੋਈ ਵੀ Bill ਨੂੰ ਉਸ ਦੇ ਬਾਰੇ ਮੈਂ irrelevant ਸੀ ਬਾਤਾਂ ਵੀ ਕਹਿ ਸਕਦੀ ਹਾਂ। ਇਸ ਬਾਤ ਨੂੰ ਸਮਝਣ ਦੀ ਕੋਸ਼ਿਸ਼ ਨਹੀਂ ਕੀਤੀ ਜਾਂਦੀ ਕਿ ਇਸ ਬਿਲ ਨੂੰ ਮਨਜ਼ੂਰ ਕਰਨਾ ਹੈ। ਧੰਨਵਾਦਾਂ ਨਾਲ ਇਸ ਨੂੰ ਨਾ ਮਨਜ਼ੂਰ ਕਰ ਦੇਵੇ ਔਰ ਜਿਹੜਾ ਏਸ ਤਰੀਕੇ ਦੇ ਨਾਲ ਖਰਚ ਵਧਾਇਆ ਜਾ ਰਿਹਾ ਹੈ ਉਸ ਨੂੰ ਚੈਕ ਕੀਤਾ ਜਾਵੇ।

ਵਿਜੇ ਸੰਤੀ (ਸ਼੍ਰੀ ਮੋਹਨ ਲਾਲ): ਸਪੀਕਰ ਸਾਹਿਬ, ਮੁੜੇ ਅਫਸੋਸਾਂ ਨਾਲ ਕਹਿਣਾ ਪਏਗਾ ਕਿ ਜੋ ਮੈਂਬਰ ਸਾਹਿਬ ਅਸੀਂ ੨ ਬੋਲੇ ਹੋਏ ਆਏ ਸਨ ਇਸ Bill ਨੂੰ ਸਮਝਣ ਦੀ ਕੋਸ਼ਿਸ਼ ਵੀ ਨਹੀਂ ਕੀਤੀ। ਸਹਜ਼ਾ ਤਕਰੀਰ ਕਰਨੀ ਹੁੰਦੀ ਹੈ, ਦਿਸਾਗ ਮੈਂ ਹੁੰਦਾ ਹੈ ਕਿ ਜ਼ਰੂਰ ਕੁਝ ਕਹਿਣਾ ਹੈ ਇਸ ਲਈ ਕੋਈ ਵੀ Bill ਨੂੰ ਉਸ ਦੇ ਬਾਰੇ ਮੈਂ irrelevant ਸੀ ਬਾਤਾਂ ਵੀ ਕਹਿ ਸਕਦੀ ਹਾਂ। ਇਸ ਬਾਤ ਨੂੰ ਸਮਝਣ ਦੀ ਕੋਸ਼ਿਸ਼ ਨਹੀਂ ਕੀਤੀ ਜਾਂਦੀ ਕਿ ਇਸ ਬਿਲ ਨੂੰ ਮਨਜ਼ੂਰ ਕਰਨਾ ਹੈ। ਧੰਨਵਾਦਾਂ ਨਾਲ ਇਸ ਨੂੰ ਨਾ ਮਨਜ਼ੂਰ ਕਰ ਦੇਵੇ ਔਰ ਜਿਹੜਾ ਏਸ ਤਰੀਕੇ ਦੇ ਨਾਲ ਖਰਚ ਵਧਾਇਆ ਜਾ ਰਿਹਾ ਹੈ ਉਸ ਨੂੰ ਚੈਕ ਕੀਤਾ ਜਾਵੇ।

ਵਿਜੇ ਸੰਤੀ (ਸ਼੍ਰੀ ਮੋਹਨ ਲਾਲ): ਸਪੀਕਰ ਸਾਹਿਬ, ਮੁੜੇ ਅਫਸੋਸਾਂ ਨਾਲ ਕਹਿਣਾ ਪਏਗਾ ਕਿ ਜੋ ਮੈਂਬਰ ਸਾਹਿਬ ਅਸੀਂ ੨ ਬੋਲੇ ਹੋਏ ਆਏ ਸਨ ਇਸ Bill ਨੂੰ ਸਮਝਣ ਦੀ ਕੋਸ਼ਿਸ਼ ਵੀ ਨਹੀਂ ਕੀਤੀ। ਸਹਜ਼ਾ ਤਕਰੀਰ ਕਰਨੀ ਹੁੰਦੀ ਹੈ, ਦਿਸਾਗ ਮੈਂ ਹੁੰਦਾ ਹੈ ਕਿ ਜ਼ਰੂਰ ਕੁਝ ਕਹਿਣਾ ਹੈ ਇਸ ਲਈ ਕੋਈ ਵੀ Bill ਨੂੰ ਉਸ ਦੇ ਬਾਰੇ ਮੈਂ irrelevant ਸੀ ਬਾਤਾਂ ਵੀ ਕਹਿ ਸਕਦੀ ਹਾਂ। ਇਸ ਬਾਤ ਨੂੰ ਸਮਝਣ ਦੀ ਕੋਸ਼ਿਸ਼ ਨਹੀਂ ਕੀਤੀ ਜਾਂਦੀ ਕਿ ਇਸ ਬਿਲ ਨੂੰ ਮਨਜ਼ੂਰ ਕਰਨਾ ਹੈ। ਧੰਨਵਾਦਾਂ ਨਾਲ ਇਸ ਨੂੰ ਨਾ ਮਨਜ਼ੂਰ ਕਰ ਦੇਵੇ ਔਰ ਜਿਹੜਾ ਏਸ ਤਰੀਕੇ ਦੇ ਨਾਲ ਖਰਚ ਵਧਾਇਆ ਜਾ ਰਿਹਾ ਹੈ ਉਸ ਨੂੰ ਚੈਕ ਕੀਤਾ ਜਾਵੇ।

[वित्त मंत्री]

ने यह मुनासिब समझा है कि इस काम को करने के लिये यहां पर किसी officer को authorise कर दिया जाए तो इस में कोई नई appointment होने वाली नहीं है बल्कि State Government किसी officer को जो पहले काम कर रहा है सिर्फ authorise कर देगी कि वह बतौर Registrar, Societies Registration Act के तहत भी काम करे। इस लिए मुझे अफसोस है कि मेम्बर साहब ने बगैर किसी बात को सोचे समझे तकरीर झाड़ दी है और ऐसे अलफाज मुंह से निकाले हैं जो कि इस हाऊस की शान के खिलाफ हैं। हमारे जो existing officers हैं उनमें से ही किसी एक को इस काम के लिये authorise कर दिया जाएगा कि वह बतौर Registrar, Societies Registration का काम करे। इस लिये मैं अर्ज करूंगा बल्कि अपील करता हूं यह कि मेम्बर साहिब बोलने से पहले कम से कम बिल को समझ कर आया करें। शायद वह समझ सकें या न समझ सकें यह तो कुदरत की बात है मगर वह कोशिश जरूर किया करें।

Mr. Chairman : Question is—

That the Societies Registration (Punjab Amendment) Bill be taken into consideration at once.

The motion was carried.

Mr. Chairman : The House will now proceed to consider the Bill Clause by Clause.

SUB-CLAUSE (2) OF CLAUSE I

Mr. Chairman : Question is—

That Sub-clause (2) of Clause I stand part of the Bill.

The motion was carried.

CLAUSE 2

Mr. Chairman : Question is—

That Clause 2 stand part of the Bill.

The motion was carried.

CLAUSE 3

Mr. Chairman : Question is—

That Clause 3 stand part of the Bill.

The motion was carried.

SUB-CLAUSE (1) OF CLAUSE I

Mr. Chairman : Question is—

That Sub-clause (1) of Clause 1 stand part of the Bill.

The motion was carried.

TITLE

Mr. Chairman : Question is—

That Title be the Title of the Bill.

The motion was carried.

Minister for Finance (Shri Mohan Lal) : Sir, I beg to move—

That the Societies Registration (Punjab Amendment) Bill be passed.

Mr. Chairman : Motion moved—

That the Societies Registration (Punjab Amendment) Bill be passed.

Mr. Chairman : Question is—

That the Societies Registration (Punjab Amendment) Bill be passed.

The motion was carried.

THE PUNJAB CINEMAS (REGULATION) (AMENDMENT) BILL, 1957

Minister for Finance (Shri Mohan Lal) : Sir, I beg to move—

That the Punjab Cinemas (Regulation) (Amendment) Bill be taken into consideration at once.

चेयरमैन साहिब, यह भी एक छोटा और मुस्तसर सा बिल है । Original Act के तहत गवर्नमेंट को कुछ खास purposes के लिए cinematograph exhibitions को इस ऐक्ट के provision से exempt करने का अस्तित्व हासिल है । लेकिन उस के साथ जो premises हैं या sites हैं उन को exemption देने का अस्तित्व नहीं है । कई हालात में यह बहुत जरूरी हो जाता है कि ऐसी sites को exemption दी जाए । इसी लिहाज से गवर्नमेंट को यह additional powers दी जा रही हैं कि जिस तरह cinematograph exhibitions को exempt करने का अस्तित्व उसे है वैसे ही sites या premises के बारे भी दिया जाए ।

Mr. Chairman : Motion moved—

That the Punjab Cinemas (Regulation) (Amendment) Bill be taken into consideration at once.

कामरेड मुनी लाल (शिमला) : चेयरमैन साहिब, मैं आप के जरिए मिनिस्टर साहिब के notice में यह बात लाना चाहता हूँ कि उन्हें यह डिकटेटराना अस्तित्व हासिल

[कामरेड मुनी लाल]

करने और इस्तेमाल करने की जरूरत इस लिये महसूस हुई है कि जब मर्जी हुई और किसी को **favour** करना हुआ तो ऐसी **sites** को **exemption** दे दी जाए। इस का नतीजा यह होगा कि लोगों के दिलों में जो खदशात पहले ही मौजूद हैं कि **favouritism** होता है, वह और भी मजबूत हो जाएंगे। मैं समझता हूं कि आज सरकार का रुझान **centralization** की तरफ है ताकि तमाम अस्तित्वारात अपने हाथ में ले लिए जाएं। ऐसा करने से **favouritism** बढ़ेगा। लोगों में पहले ही यह आम चर्चा है कि बहुत भारी **nepotism** और **favouritism** हो रहा है। इस तरह करने से लोगों के दिलों में शक होगा कि गवर्नमेंट चाहती है कि अपने चाहने वालों के तो हाथ रंगे जाएं और जो मुखालिफ हों उन को नुकसान पहुंचाने की कोशिश की जाए।

इस के इलावा रोज़ यहां शोर मचाया जाता है कि सरकार के पास **funds** की कमी है और हर तरह के नए **taxes** लगाने की बातें होती हैं। मैं आप को सुझाव दूंगा कि यह **cinemas** जो काफी आमदनी का जरिया हैं इन को **nationalize** कर दिया जाए। इस तरह से बहुत रुपया सरकार के खजाने में आ सकता है। इस लिए मैं चाहता हूं कि इस बिल को पास न किया जाए क्योंकि इस से सरकार के हाथ में ताकत ज्यादा आ जाती है और उसके नाजायज इस्तेमाल होने का एहतमाल रहता है।

वित्त मंत्री (श्री मोहन लाल) : स्पीकर साहिब, मेरे भाई ने अभी अभी जो यह कहा है कि और अस्तित्वारात दे देने से सरकार की **favouritism** और **nepotism** में इजाफा हो जाएगा मुझे इस बात से बहुत हैरानी हुई है। पता नहीं उन को कुछ गलतफहमी हुई या वह इस बात को भूल गए हैं कि यह सरकार जो है वह है किस की। यह कोई बाहर से तो आई नहीं हुई है। यह लोगों के चुने हुए नुमाइंदों की हैसियत से यहां बैठी हुई है और लोगों ने जो अस्तित्वारात इसे दिए हुए हैं उस का इस्तेमाल लोगों की भलाई के लिये ही करती है। सिर्फ यह बात चुपके से कह देने से कि **favouritism** और **nepotism** का चर्चा हो रहा है कोई बात बनती नहीं है। यह **favouritism** और **nepotism** के अलफाज, जनाब, इतने चालु और आम हो गए हैं कि जहां देखा वहां इन का नाम रट दिया जाता है। चाहे कोई मांग आए, चाहे कोई बिल आए यह लफज दोहरा दिये जाते हैं कि साहिब **favouritism** और **nepotism** का बहुत चर्चा हो रहा है। आखिर वह कौन लोग हैं जो यह चर्चा करते हैं? वही मुट्ठी भर लोग जो चर्चा करने के स्वभाविक हो गए हैं और करते ही रहेंगे। यहां भी करेंगे और बाहर भी करेंगे। इस से सरकार की पोजीशन जो लोगों का नुमाइंदा होने की है उस में कोई फर्क नहीं पड़ता है। जो अस्तित्वारात सरकार को मिले हैं वह लोगों के बल बोते पर मिले हैं और उन की बहबूदी के लिये इस्तेमाल हो रहे हैं। इस लिये यह कहना कि नाजायज इस्तेमाल होगा गलत बात है। यह अस्तित्वारात भी लोगों के भलाई के लिये ही लेने हैं जो इस बिल में हैं। कुछ वाक्यात ऐसे आते हैं कि जहां जरूरत महसूस होती है कि वह अस्तित्वारात इस्तेमाल किये जायें। अगर वह न किये जायें तो कई दफा ऐसा होता है

कि ज्यादाती हो जाती है और नुकसान होता है। फिर कभी एक आध सिनेमा को exempt कर देने से क्या favouritism हो जाएगा। यह इशारा जो अपोजीशन के भाई की तरफ से किया गया है वह गलत है कि अस्थित्यारात नाजायज़ इस्तेमाल करने के लिए जा रहे हैं।

Mr. Chairman : Question is—

That the Punjab Cinemas (Regulation) (Amendment) Bill be taken into consideration at once.

The motion was carried.

Mr. Chairman : The House will now proceed to consider the Bill clause by clause.

CLAUSE 2

Mr. Chairman : Question is—

That Clause 2 stand part of the Bill.

The motion was carried.

Shri Prabodh Chandra : Sir, I want to speak on this Clause .

Minister for Finance : The Clause has already been put and the House has voted on it.

Mr. Chairman : I am sorry, the Clause has already been carried.

Shri Prabodh Chandra : Sir, my submission is that on Clause 2, the vote of the House has not been taken.

Mr. Chairman : No . The Clause has already been carried.

CLAUSE I

Mr. Chairman : Question is—

That Clause 1 stand part of the Bill.

The motion was carried.

TITLE

Mr. Chairman : Question is—

That Title be the Title of the Bill.

The motion was carried.

Minister for Finance (Shri Mohan Lal) : Sir, I beg to move—

That the Punjab Cinemas (Regulation) (Amendment) Bill be passed.

Mr. Chairman : Motion moved—

That the Punjab Cinemas (Regulation) (Amendment) Bill be passed.

श्री प्रबोध चंद्र (गुरदासपुर, 'जनरल') : जनाब, यह जो amendment हमारे सामने है इस का मतलब है कि खास हालात में Government उन rules और regulations को अलहदा रख कर अपनी मर्जी से ऐसे rules बनाए या उन आदमियों को जो कि rules की ज़द में आते हों और cinema का licence लेने के भुस्तहिक न हों, उन को cinema का licence दे दें। तो, जनाबे आली, इसमें एक बात नई की गई है। जमहूरियत को खत्म करने के लिये, इस Bill में rules बनाने के अस्तित्व executive को दे दिये गए हैं, यह दुस्त नहीं। जो Bill इस वक्त हमारे सामने है इस में एक खास बात यह है कि जो पहली Government के कानून का order है; उस का सब से पहला जो Bill है वह तोड़ा जाए। एक केस हमारे ज़िला में ही हुआ जिस में यह पता चला कि ऐसी चीज़ें भी आ सकती हैं। इस case में cinema का licence नहीं देना चाहते थे। Cinema वाला court में गया और court ने injunction दे दिया। उस घर में cinema चालू करना था। इस के मुताबिक cinema की इजाज़त नहीं दी जा सकती। जब एक दूसरे आदमी ने वहां cinema लगाना चाहा तो उसे भी court ने यही कहा। तो उस ने कहा कि आप जो मर्जी हैं करो मैं अभी Government से order ले आऊंगा। यहां मुआमला L.R. के पेश हुआ तो उन्होंने कहा कि rules के मुताबिक किसी को भी इजाज़त नहीं दी जा सकती। तो उस आदमी ने कहा तुम्हें मालूम नहीं कि rules बनाने वाले कौन हैं? Rules तो हमने बनाए हैं; इसकी इजाज़त मिल जानी चाहिये। इस किस्म का Bill House के सामने लाना, मैं समझता हूं कि House के साथ एक बड़ी ज़्यादती है और हर तरफ से हमारी Government के बरखिलाफ एक बड़ा इलज़ाम यह लगता है कि अपने पास अस्तित्वारत रख कर उन लोगों को फायदा पहुंचाने की कोशिश की जाती है जो कि गरीबों का साथ नहीं देते हैं। चाहिये तो यह कि यह उन के लिये हो जिन का गरीबों के साथ पूरा साथ हो। तो, जनाबे आली, यह हालत है हमारी Government की। Government का कानून कहता है कि कोई place of worship 200 गज़ के अंदर हो तो वहां cinema नहीं खोल सकते—जैसे मसजिद है, मन्दिर है या आबादियों की जगह है। इसी तरह से यह भी है कि municipal limits के इतने फासले के अंदर cinema नहीं बन सकता। मैं अर्ज़ करूंगा कि यह बहुत बड़ा scandal है। Courts में cases चले जायेंगे। यह तमाम सूबे की नज़रों में है। मैं वज़ीर साहिब से अर्ज़ करूंगा के एक आदमी को खुश करने के लिये या एक party को खुश करने के लिये जो बाकी पंजाब है उस का गला न घोटें। ऐसी बात न करें। ऐसा नहो कि आने वाली नसलें हमारा मज़ाक करें कि पंजाब Assembly या एवान में ऐसे कानून पास होते थे जो जमहूरियत का गला दबाते थे। मैं Minister

**THE CAPITAL OF PUNJAB (DEVELOPMENT AND REGULATION) (AMENDMENT) (5)73
BILL**

साहब से कहूंगा कि वह इस Amending Bill को वापस ले लें ; या अगर कोई तब्दीली करनी है या कोई और कानून की चीज करनी है तो वह House की Committee के सामने आए और इस के सामने झलात रखे जाएं। उस Committee को कानून की infringement करके उलझाया न जाए। यह बात न हो। मैं दरखास्त करूंगा कि ऐसा Bill House के सामने न लाएं ताकि हम बाहर जा कर criticism का बायस न बनें।

Mr. Chairman : Question is—

That the Punjab Cinemas (Regulation) (Amendment) Bill be passed.

The motion was carried.

**THE CAPITAL OF PUNJAB (DEVELOPMENT AND
REGULATION) (AMENDMENT) BILL, 1957**

Minister for Finance (Shri Mohan Lal) : Sir, I beg to move—

That the Capital of Punjab (Development and Regulation) (Amendment) Bill be taken into consideration at once.

स्पीकर साहब, आप जानते हैं.....

Sardar Prem Singh 'Prem' : On a point of order, Sir. It is perhaps the fourth time that the hon. Minister for Finance has addressed the Chair as 'Speaker Sahib', although Mr. Chairman and not Mr. Speaker is in the Chair.

Minister for Finance : Sir, I submit that when Mr. Chairman sits in the Chair, he is Mr. Speaker.

Sardar Prem Singh 'Prem' : Sir, I submit that Mr. Chairman when he occupies the Chair is not to be addressed as 'Mr. Speaker.'

Mr. Chairman : Well, it is better if Chairman is not made the subject of discussion.

Shri Prabodh Chandra : Sir, I submit that when Mr. Deputy Speaker occupies the Chair, he is addressed as 'Mr. Deputy Speaker.' Likewise when Mr. Chairman occupies the Chair, he should be addressed as 'Mr. Chairman' and not 'Mr. Speaker.' Sir, I want your ruling on this subject.

Mr. Chairman : If the Speaker is in the Chair, he should be addressed as 'Mr. Speaker'. If, however, the Deputy Speaker and the Chairman occupy the Chair, they may be addressed as 'Mr. Deputy Speaker' and 'Mr. Chairman' respectively.

ਚੈਅਰਮੈਨ ਬਲਬੀਰ ਸਿੰਘ : ਸਮਝ ਆ ਗਈ ਹੋਈ ਹੈ ਹੁਣ ?

एक सदस्य : इन का जवाब 'चुप' है।

वित्त मंत्री : तो मैं अर्ज कर रहा था कि जैसा कि आप जानते हैं चंडीगढ़ Capital develop कर रहा है। इस लिये यह जरूरी है कि इसकी development के सम्बन्ध में कुछ Municipal rules जिन से कि इसकी development में मदद हो, वह लागू किये जाएं। तो, जनाब, इस Bill के जरिये सिर्फ यही मांग की गई है कि इस वक्त जो चंडीगढ़ के Chief Administrator हैं, वह जैसे चाहें, उन sections को जिन का हवाला इस Bill के schedule में दिया गया है, जो कि Municipal Act के sections हैं, उन को चंडीगढ़ में लागू कर लें। चंडीगढ़ की development और बहबूदी के लिये यह जरूरी है। मैं आशा रखता हूँ कि इस के पास करने में मेम्बर साहबान को किसी किस्म का कोई एतराज नहीं होगा।

Mr. Chairman : Motion moved—

That the Capital of Punjab (Development and Regulation) (Amendment) Bill be taken into consideration at once.

श्री प्रबोध चंद्र (गुरदासपुर, जनरल) : जनाबे आली, हमारे मुहतरिम बज़ीर खज़ाना ने House के सामने यह Bill रखा है। यह innocent सा Bill है। यह चंडीगढ़ की बहबूदी के लिये रखा गया है। इस का मुद्दा यह है कि जब Administrator Executive Officer के तौर पर function करता है तो बहुत सी दफाएं हैं जो वह लागू कर सकता है। मतलब यह कि उन को rights दिये जाएं कि जो roads हैं, drainage है, electrification है या taxes हैं वह उन की तरफ से लगाए जा सकते हैं। मैं समझता हूँ कि जहां कि Municipal Committees न बनाएं इस Act को नाफज़ न करें। जब यहां कोई Board बन जाएगा तो यह duty उस के तहत चली जाएगी। वे taxes लगाने चाहियें जो लोग अदा कर सकें, दे सकें। आज की position में लोग इस के बरखिलाफ होंगे। इस लिए मैं वज़ीर साहब को कहूंगा कि अगर चंडीगढ़ को आबाद देखना है तो जो लोगों को आम दिक्कतें पेश आती हैं उनको दूर करने की कोशिश करें। इस किस्म के यह बहुत से taxes हैं—बिजली का tax, पानी का tax या नलका tax है। मैं अर्ज करूंगा कि अगर चंडीगढ़ को बसाना है तो यहां की दिक्कतें दूर की जाएं। मैं ने यहां के Chief Administrator को कई दरखास्तें दी हैं। जो लोग यहां plots खरीदते हैं उन से 4 किश्तों में कीमत वसूल की जाती है। जब किसी की 3 किश्तें चली जाती हैं तो कह दिया जाता है कि आप का plot का allotment मनसूख कर दिया गया। जो वह 75 प्रतिशत रुपया दे चुका होता है वह जन्त कर लिया जाता है क्योंकि चौथी किश्त देने में कुछ देर हो गई है। यह तरीका नहीं होना चाहिये। जो लोग plots लेते हैं और भकान बनाना चाहते हैं उन के नक्शे पास नहीं होते। जिस वक्त नक्शा पास हो जाता है तो वह contolled items of material लेने जाता है, उसे वे नहीं मिलतीं। अगर चंडीगढ़ को बसाना है तो जो लोगों की मुश्किलात हैं उनको दूर किया जाये, न कि जो लोग बसे हैं उन पर ऐसे taxes लगा दें जिस से व्यापार कम हो जाये और खर्च भी पूरा न हो। जैसा कि Government

ਕੀ ਦਲੀਲ ਰਹੀ ਹੈ, ਜੋ ਜਬ ਨਵੇਂ ਆਬਾਦੀ ਬਨਤੀ ਹੈ 5-ਸਾਲ ਤਕ ਵਹਾਂ-ਕੋਈ tax ਨਹੀਂ ਲਗਤਾ ਹੈ। ਤੀਸਰਾ ਭਾਗ Bill-ਯਾ ਏਸੀ powers ਜਿਨ ਸੇ ਕਿਸੇ ਭਾਗਾਂ ਕੋ ਜੇਲ ਸੋ ਭਾਸਾ-ਜਾਏ, ਯਹ ਚੀਜ਼ੋਂ ਚੰਡੀਗੜ੍ਹ ਕੋ ਆਬਾਦ ਕਰਨੇ ਕੇ ਲਿਯੇ ਨਹੀਂ ਹੋਂਗੀ। ਬਲਕਿ ਇਸ ਕੋ ਆਬਾਦ ਕਰਨੇ ਕੇ ਲਿਯੇ ਹੋਂਗੀ।

ਚੌਧਰੀ ਬਲਬੀਰ ਸਿੰਘ (ਹੋਸ਼ਿਆਰਪੁਰ ਜਨਰਲ): ਚੇਅਰਮੈਨ ਸਾਹਿਬ, ਮੈਂ ਸ਼੍ਰੀ ਪਰਬੋਧ ਚੰਦਰ ਜੀ ਦੇ ਖਿਆਲਾਂ ਦੇ ਨਾਲ ਮੁਤਾਬਿਕ ਹਾਂ। ਚੰਡੀਗੜ੍ਹ ਪੰਜਾਬ ਦਾ premier town ਬਣ ਰਿਹਾ ਹੈ। ਜੇਕਰ ਉਸ ਨੂੰ ਵਸਾਉਣਾ ਹੈ ਤਾਂ ਜਿਹੜੇ ਲਵਾਜ਼ਮਾਤ ਇਕ ਸ਼ਹਿਰ ਦੇ ਵਸਣ ਲਈ ਜ਼ਰੂਰੀ ਹੁੰਦੇ ਹਨ ਉਨ੍ਹਾਂ ਦਾ ਹੋਣਾ ਚੰਡੀਗੜ੍ਹ ਲਈ ਵੀ ਬਹੁਤ ਜ਼ਰੂਰੀ ਹੈ। ਚਾਹੀਦਾ ਤਾਂ ਇਹ ਸੀ ਕਿ ਇਸ ਬਿਲ ਦੇ ਬਾਂ ਤੇ Chandigarh Corporation Bill ਲਿਆਂਦਾ ਜਾਂਦਾ ਅਤੇ ਜੇਕਰ ਅਜੇ ਚੰਡੀਗੜ੍ਹ ਨੂੰ Corporation ਦਾ ਦਰਜਾ ਨਹੀਂ ਦਿਤਾ ਜਾ ਸਕਦਾ ਤਾਂ ਐਥੇ First Class Municipal Committee ਬਣਾਈ ਜਾਂਦੀ ਅਤੇ ਜੇਕਰ ਅਜਿਹਾ ਬਿਲ ਲਿਆਂਦਾ ਜਾਂਦਾ ਤਾਂ ਅਸੀਂ ਇਸ ਦੀ ਹਮਾਇਤ ਕਰਦੇ। ਲੇਕਿਨ ਉਹ ਗਲ ਨਹੀਂ ਕੀਤੀ ਗਈ। ਜੇਕਰ ਐਥੇ Municipal Committee ਬਣ ਜਾਂਦੀ ਤਾਂ ਲੋਕਾਂ ਦੇ ਦੁਣੇ ਹੋਏ ਨੁਮੋਇੰਦੇ ਲੋਕਾਂ ਦੀਆਂ ਮੁਸ਼ਕਲਾਂ ਦੇ ਬਾਰੇ ਵਿਚ, ਜਿਹੜੀਆਂ ਕਿ ਉਨ੍ਹਾਂ ਨੂੰ sanitation ਦੇ ਬਾਰੇ ਵਿਚ ਜਾਂ ਦੂਸਰਿਆਂ ਮਸਲਿਆਂ ਦੇ ਬਾਰੇ ਵਿਚ ਹਨ ਅਪਣੀ ਰਾਏ ਪੇਸ਼ ਕਰਦਿਆਂ ਹੋਇਆਂ ਚੰਡੀਗੜ੍ਹ ਨੂੰ ਜਲਦੀ ਹੀ ਵਸਾਉਣ ਦੀਆਂ ਸਕੀਮਾਂ ਪੇਸ਼ ਕਰ ਸਕਦੇ। ਸਰਕਾਰੀ ਅਫਸਰਾਂ ਨੂੰ ਜ਼ਿਆਦਾ ਤੋਂ ਜ਼ਿਆਦਾ power ਦੇਣ ਨਾਲ ਚੰਡੀਗੜ੍ਹ ਜਲਦੀ ਨਹੀਂ ਵਸ ਸਕਦਾ। ਲੋਕਾਂ ਦੀਆਂ ਤਾਂ ਪਹਿਲੇ ਹੀ ਫੋਟੀਆਂ ਫੋਟੀਆਂ ਤਕਲੀਫਾਂ ਨਹੀਂ ਦੂਰ ਹੋ ਰਹੀਆਂ। Chief Administrator ਪਹਿਲੇ ਹੀ ਲੋਕਾਂ ਦੀਆਂ ਸ਼ਿਕਾਇਤਾਂ ਨੂੰ properly ਨਹੀਂ attend ਕਰ ਸਕਦਾ। ਲੋਕਾਂ ਦੇ ਮਕਾਨਾਂ ਦੇ ਨਕਸ਼ੇ ਪਾਸ ਹੋਣ ਵਿਚ ਬੜੀ ਦੇਰ ਹੋ ਜਾਂਦੀ ਹੈ। ਅਤੇ ਇਸ ਦੀ ਵਜ੍ਹਾ ਇਹ ਹੈ ਕਿ Chief Administrator ਕੋਲ ਪਹਿਲੇ ਹੀ ਐਨਾ ਕੰਮ ਹੈ ਕਿ ਉਹ ਇਸ ਕੰਮ ਵਲ ਧਿਆਨ ਨਹੀਂ ਦੇ ਸਕਦਾ। ਜੇਕਰ ਉਸ ਨੂੰ Municipal Committees ਦੀਆਂ ਸਾਰੀਆਂ powers ਵੀ ਦੇ ਦਿਤੀਆਂ ਤਾਂ ਇਹ ਬੜਾ ਗਲਤ ਕਦਮ ਹੋਵੇਗਾ। ਇਸ ਕਦਮ ਨਾਲ ਜਮਹੂਰੀਅਤ ਦਾ ਖੂਨ ਹੋ ਜਾਵੇਗਾ। ਮੈਂ ਆਪ ਦੇ ਜ਼ਰੀਏ ਵਜ਼ੀਰ ਸਾਹਿਬ ਨੂੰ ਇਹ ਦਰਖਾਸਤ ਕਰਨਾ ਚਾਹੁੰਦਾ ਹਾਂ ਕਿ ਇਸ ਬਿਲ ਨੂੰ ਵਾਪਸ ਲੈ ਲੈਣ ਅਤੇ ਇਸ ਦੀ ਬਜਾਏ ਇਕ ਅਜਿਹਾ ਬਿਲ ਲੈ ਆਉਣ ਜਿਸ ਦੀ ਰਾਹੀਂ ਇਸ ਸ਼ਹਿਰ ਦੇ ਰਹਿਣ ਵਾਲਿਆਂ ਨੂੰ ਹੀ ਸ਼ਹਿਰ ਦੇ ਬੰਦੋਬਸਤ ਕਰਨ ਵਿਚ ਹਿੱਸਾ ਮਿਲ ਜਾਵੇ। ਮੇਰਾ ਮਤਲਬ ਹੈ ਕਿ ਉਨ੍ਹਾਂ ਨੂੰ Local Self-Government ਦੇ ਅਧਿਕਾਰ ਦਿਤੇ ਜਾਣ। ਅਜ ਸਵੇਰੇ ਪੰਝਿਤ ਚਲਾ ਰਾਮ ਜੀ ਨੇ ਕਿਹਾ ਸੀ ਕਿ ਅੰਗਰੇਜ਼ਾਂ ਨੇ ਸਭ ਤੋਂ ਪਹਿਲਾਂ ਸਾਡੇ ਲੋਕਾਂ ਨੂੰ Local Self-Government ਦੇ ਅਧਿਕਾਰ ਦਿਤੇ ਸਨ। ਪਰ ਹੁਣ ਉਨ੍ਹਾਂ ਅਖਤਿਆਰਾਂ ਨੂੰ ਸਾਡੀ ਗੌਰਮਿੰਟ ਆਹਿਸਤਾ ਆਹਿਸਤਾ ਖਿਚੀ ਜਾ ਰਹੀ ਹੈ। Municipal Committees ਨੂੰ supersede ਕੀਤਾ ਜਾ ਰਿਹਾ ਹੈ। ਸਿਥੇ ਜ਼ਰੂਰਤ ਹੈ ਕਿ ਨਵੀਆਂ ਕਮੇਟੀਆਂ ਬਣਾਈਆਂ ਜਾਣ ਉਥੇ ਨਵੀਆਂ ਕਮੇਟੀਆਂ ਬਣਾਉਣ ਦੀ ਬਜਾਏ ਉਥੇ ਦੇ Administrators ਨੂੰ ਜ਼ਿਆਦਾ ਤੋਂ ਜ਼ਿਆਦਾ power ਦਿਤੀ ਜਾ ਰਹੀ ਹੈ। ਮੈਂ ਇਨ੍ਹਾਂ ਸ਼ਬਦਾਂ ਨਾਲ

[ਚੋਧਰੀ ਬਲਬੀਰ ਸਿੰਘ]

ਵਜ਼ੀਰ ਸਾਹਿਬ ਦੀ ਖਿਦਮਤ ਵਿਚ ਅਰਜ਼ ਕਰਾਂਗਾ ਕਿ ਉਹ ਇਸ ਬਿਲ ਨੂੰ ਵਾਪਸ ਲੈ ਲੈਣ ਅਤੇ ਇਸ ਦੀ ਥਾਂ ਤੇ ਇਕ ਅਜਿਹਾ ਬਿਲ ਲਿਆਉਣ ਜਿਸ ਦੇ ਰਾਹੀਂ ਚੰਡੀਗੜ੍ਹ ਨੂੰ ਜਲਦੀ ਤੋਂ ਜਲਦੀ ਵਸਾਉਣ ਲਈ ਲੋਕਾਂ ਨੂੰ ਇਸ ਦੇ ਇੰਤਜ਼ਾਮ ਵਿਚ ਹਿੱਸਾ ਦਿੱਤਾ ਜਾਵੇ ਤਾਂ ਜੋ ਉਹ ਜ਼ਹਿਰ ਦੀ ਬਿਹਤਰੀ ਲਈ ਕੰਮ ਕਰ ਸਕਣ।

ਸ਼੍ਰੀ ਇੰਦਰ ਸਿੰਘ (ਜੀਂਦ, ਜਨਰਲ) : ਮੋਹਤਰਿਮ ਚੇਅਰਮੈਨ ਸਾਹਿਬ, ਵਜ਼ੀਰ ਸਾਹਿਬ ਨੇ ਬਿਲ ਨੂੰ ਪੇਸ਼ ਕਰਦੇ ਹੋਏ ਦਲੀਲ ਦਿੱਤੀ ਹੈ ਕਿ ਚੰਡੀਗੜ੍ਹ ਦੀ ਡਿਵੈਲਪਮੈਂਟ ਦੇ ਲियੇ ਚੀਫ਼ ਏਡਮਿਨਿਸਟ੍ਰੇਟਰ ਨੂੰ ਮਿਊਨਿਸਿਪਲ ਕਮੇਟੀ ਦੇ ਅਥਿਕਾਰਤਾ ਦੇਣਾ ਬਹੁਤ ਜ਼ਰੂਰੀ ਹੈ। ਮੈਂ ਨੇ ਬਿਲ ਨੂੰ ਪੜ੍ਹਾ ਹੈ ਅਤੇ ਇਹ ਕਹਿਣਾ ਚਾਹੁੰਦਾ ਹਾਂ ਕਿ ਜੇ ਚੀਫ਼ ਏਡਮਿਨਿਸਟ੍ਰੇਟਰ ਨੂੰ ਮਿਊਨਿਸਿਪਲ ਕਮੇਟੀ ਦੇ ਅਥਿਕਾਰਤਾ ਦੇਣ ਦੇ ਬਿਨਾਂ ਚੰਡੀਗੜ੍ਹ ਵਸ ਸਕਦਾ ਹੈ ਤਾਂ ਇਹ ਅਥਿਕਾਰਤਾ ਉਸ ਨੂੰ ਉਸੇ ਵਕਤ ਦੇ ਦਿੱਤੇ ਜਾਣੇ ਚਾਹੀਦੇ ਹਨ ਜਦੋਂ ਕਿ ਚੰਡੀਗੜ੍ਹ ਨੂੰ ਆਬਾਦ ਕਰਨਾ ਸ਼ੁਰੂ ਕੀਤਾ ਗਿਆ ਸੀ। ਇਹ ਕਿਤਨੀ ਬੋਧੀ ਦਲੀਲ ਹੈ? ਮੈਂ ਇਸ ਦਲੀਲ 'ਤੇ ਹੱਸੀ ਆਉਂਦਾ ਹਾਂ। ਅਤੇ ਹੋਰਨਾਂ ਨੂੰ ਵੀ। ਜੇਕਰ ਕਿਸੇ ਸ਼ਹਿਰ ਦੀ ਡਿਵੈਲਪਮੈਂਟ ਨੂੰ ਨਿਰਮਾਣ ਦੇ ਲियੇ ਮਿਊਨਿਸਿਪਲ ਕਮੇਟੀ ਦੇ ਅਥਿਕਾਰਤਾ ਦੇ ਦਿੱਤੇ ਜਾਣੇ 'ਤੇ ਹੀ ਹੋਣਾ ਹੈ ਤਾਂ ਇਹ ਅਥਿਕਾਰਤਾ ਬਹੁਤ ਪਹਿਲੇ ਦੇ ਦੇਣੇ ਚਾਹੀਦੇ ਹਨ। ਦਰਅਸਲ ਬਾਤ ਕੀ ਹੈ? ਮੈਂ ਇਸ ਬਾਤ ਨੂੰ ਸਹੀ ਤਰ੍ਹਾਂ ਨੂੰ ਦੇਣ ਦੇ ਲियੇ ਚੰਡੀਗੜ੍ਹ ਦੀ ਕਾਨਸਟੀਟਿਊਸ਼ਨ 'ਤੇ ਗੌਰ ਕਰਨਾ ਚਾਹੀਦਾ ਹਾਂ। ਇਹਨਾਂ ਕੌਨ ਲੋਕ ਵਸਦੇ ਹਨ ਜਿਨ੍ਹਾਂ 'ਤੇ ਕਿ ਇਲੈਕਟ੍ਰਿਸਿਟੀ ਚਾਇੰਜ, ਵਾਟਰ ਚਾਇੰਜ ਅਤੇ ਦੂਸਰੀ ਸ਼ਕਤੀ ਦੇ ਟੈਕਸ ਲਗਾਉਣ ਦੇ ਲियੇ ਅਥਿਕਾਰਤਾ ਚੀਫ਼ ਏਡਮਿਨਿਸਟ੍ਰੇਟਰ ਨੂੰ ਦੇ ਦਿੱਤੇ ਜਾ ਰਹੇ ਹਨ? ਇਸ ਸ਼ਹਿਰ ਵਿੱਚ 50 ਪਰਸੇਂਟ ਤੋਂ ਜ਼ਿਆਦਾ ਆਬਾਦੀ ਸਰਵਿਸਿਜ਼ ਦੀ ਹੈ। ਜੋ ਲੋਕ ਕਦੇ ਆ ਜਾਣੇ ਹਨ ਅਤੇ ਕਦੇ ਚਲੇ ਜਾਣੇ ਹਨ ਉਨ੍ਹਾਂ ਦੀ ਮੁਸ਼ਕਿਲ ਆਬਾਦੀ ਨਹੀਂ ਹੈ। ਕੁਲ ਆਬਾਦੀ ਇਹਨਾਂ ਦੀ ਥੀਰਟੀ ਫ਼ਾਇਵ ਲੱਖਾਂ ਦੇ ਕਰੀਬ ਹੈ। ਇਸ ਤਰ੍ਹਾਂ ਮੈਂ ਸਮਝਦਾ ਹਾਂ ਕਿ ਪੰਦਰਹ ਥੀਰਟੀ ਲੱਖਾਂ ਦੀ ਆਬਾਦੀ 'ਤੇ ਟੈਕਸ ਲਗਾਉਣ ਦੇ ਬਿਨਾਂ ਵਸੀਹ ਅਥਿਕਾਰਤਾ ਚੀਫ਼ ਏਡਮਿਨਿਸਟ੍ਰੇਟਰ ਨੂੰ ਦੇਣਾ ਮੁਨਾਸਿਬ ਨਹੀਂ ਹੈ ਜਦੋਂ ਕਿ ਇਸ ਸ਼ਹਿਰ ਵਿੱਚ ਜੋ ਕਿ ਏਸ਼ੀਆ ਦਾ ਇੱਕ ਵੱਡਾ ਸ਼ਹਿਰ ਬਣਨ ਵਾਲਾ ਹੈ ਏਮੇਨੇਟੀਜ਼ ਆਫ਼ ਲਾਈਫ਼ ਦੀ ਲੋੜਾਂ ਨੂੰ ਮੁਹੱਈਆ ਨਹੀਂ ਹੈ। ਇਹਨਾਂ ਛੋਟੇ ਛੋਟੇ ਦੁਕਾਨਦਾਰ ਰਹਿੰਦੇ ਹਨ ਜੋ ਕਿ ਸਭ ਤੋਂ ਵੱਧ ਖਰਚਦੇ ਹਨ ਆਪਣੇ ਛੋਟੇ ਛੋਟੇ ਹੋਟਲ ਚਲਾਉਂਦੇ ਹਨ ਅਤੇ ਮੇਹਨਤ ਮਜ਼ਦੂਰੀ ਕਰ ਕੇ ਆਪਣਾ ਪੇਟ ਪਾਲਦੇ ਹਨ। ਉਨ੍ਹਾਂ 'ਤੇ ਟੈਕਸ ਲਗਾਉਣ ਦੇ ਬਿਨਾਂ ਵਸੀਹ ਅਥਿਕਾਰਤਾ ਚੀਫ਼ ਏਡਮਿਨਿਸਟ੍ਰੇਟਰ ਨੂੰ ਦੇ ਦੇਣਾ ਉਨ੍ਹਾਂ ਦੇ ਲਯਾਫ਼ੇ ਦੇ ਲਯਾਫ਼ੇ ਨਹੀਂ ਹੈ। ਚੰਡੀਗੜ੍ਹ ਦੀ ਡਿਵੈਲਪਮੈਂਟ ਇਸ ਬਾਤ 'ਤੇ ਨਿਰਮਾਣ ਨਹੀਂ ਹੈ ਕਿ ਛੋਟੇ ਛੋਟੇ ਦੁਕਾਨਦਾਰਾਂ 'ਤੇ ਅਤੇ ਸਭ ਤੋਂ ਵੱਧ ਖਰਚਦੇ ਹਨ ਜਿਨ੍ਹਾਂ ਦੀ ਆਬਾਦੀ ਬਿਲਕੁਲ ਮਾਮੂਲੀ ਹੈ ਜਾਂ ਉਨ੍ਹਾਂ ਲੋਕਾਂ 'ਤੇ ਜੋ ਕਿ ਗਵਰਨਮੈਂਟ ਇੰਸਟੀਟਿਊਸ਼ਨਾਂ ਦੇ ਰਿਪ੍ਰੇਜੇਂਟ ਕਰਦੇ ਹਨ ਇਨ੍ਹਾਂ ਦੇ ਟੈਕਸ ਲਗਾਏ ਜਾਣ। ਏਸੀ ਤਰ੍ਹਾਂ ਮੈਂ ਚੰਡੀਗੜ੍ਹ ਦੀ ਡਿਵੈਲਪਮੈਂਟ ਮੁਸ਼ਕਿਨ ਨਹੀਂ ਹੈ। ਜੇਕਰ ਸਰਕਾਰ ਇਸ ਸ਼ਹਿਰ ਦੀ ਡਿਵੈਲਪਮੈਂਟ ਕਰਨਾ ਚਾਹੁੰਦੀ ਹੈ ਤਾਂ ਇਸ ਸ਼ਹਿਰ ਨੂੰ ਕਮਿਊਨਿਸਟ ਕੀਤਾ ਜਾਣਾ ਚਾਹੀਦਾ ਹੈ, ਇੰਡਸਟ੍ਰੀਅਲਾਈਜ਼ ਕੀਤਾ ਜਾਣਾ ਚਾਹੀਦਾ ਹੈ। ਇਸ ਸਰਕਾਰ ਨੂੰ ਜੋ ਇਹ ਕਨਸੇਪਸ਼ਨ ਹੈ ਕਿ ਲੋਕਾਂ 'ਤੇ ਟੈਕਸ ਲਗਾਉਣ ਦੇ ਜ਼ਿਆਦਾ ਡਿਵੈਲਪਮੈਂਟ ਹੋ ਸਕਦੀ ਹੈ ਇਹ ਬਿਲਕੁਲ ਗਲਤ ਕਨਸੇਪਸ਼ਨ ਹੈ। ਇਸ ਲਿਯੇ ਮੈਂ ਆਪ ਨੂੰ ਸਰਕਾਰ ਨੂੰ ਇਹ ਪ੍ਰਾਰਥਨਾ ਕਰਨਾ ਚਾਹੁੰਦਾ ਹਾਂ ਕਿ ਜੇਕਰ ਇਹ ਸ਼ਹਿਰ ਨੂੰ ਆਬਾਦ ਕਰਨਾ ਚਾਹੁੰਦੀ ਹੈ ਤਾਂ ਕਮ ਤੋਂ ਕਮ 15, 20 ਸਾਲ ਦੇ ਲਿਯੇ ਇਹਨਾਂ ਦੇ ਵਸਨੀਕਾਂ ਨੂੰ ਇਸ ਤਰ੍ਹਾਂ ਦੇ ਟੈਕਸਾਂ ਤੋਂ ਏਗਜ਼ੈਂਪਟ ਕਰ ਦੇ। ਇਨ੍ਹਾਂ ਲੋਕਾਂ 'ਤੇ ਕੋਈ ਟੈਕਸ ਨ ਲਗਾਏ ਜਾਣ ਤਾਂ ਕਿ ਲੋਕਾਂ ਨੂੰ ਇਸ ਬਾਤ ਦਾ ਲਯਾਫ਼ਾ ਹੋ ਕਿ

चंडीगढ़ में रहने वाले लोग टैक्सों से मुबर्का हैं और उन को एमेनेटीज आफ लाइफ भी मुहैया हैं। परन्तु चेयरमैन साहब, हमारे वजीर साहिबान को जो कि महल्लात में रहते हैं इस बात का इल्म नहीं है कि यहां पर लोग रातों पटरियों पर गुज़ारते हैं, उन गरीबों के पास रहने के लिये कोई जगह नहीं है। यहां पर जोनल हाउस बनाने के स्वप्न लिये जा रहे हैं लेकिन हजारों गरीब आदमी पटरियों पर सोते हैं। लोगों को एमेनेटीज आफ लाइफ भी मुयस्सर नहीं हैं। आप बजवाड़े के पास जा कर देखें तो आप को मालूम होगा कि वहां पर इतना कूड़ा कर्कट भरा पड़ा है कि आदमी मारे बदबू के गुज़र नहीं सकता। लोगों की इन तकलीफों की तरफ तो हमारी सरकार नहीं देखती लेकिन टैक्सों के लगाने की तरफ इन का ध्यान बहुत जाता है। कोई डिवेलपमेंट हो या न हो लेकिन यह चाहते हैं कि टैक्सों से लोगों का कचूमर ज़हर निकले। इस सरकार की यह जो टैक्स लगा कर डिवेलपमेंट करने की कनसेप्शन है इस कनसेप्शन को दूर करना चाहिये क्योंकि कोई भी सरकार गलत कनसेप्शन पर कायम नहीं रह सकती। टैक्स लगा कर यह समझना कि डिवेलपमेंट होगी मैं कहता हूं कि यह बिल्कुल गलत कनसेप्शन है। डिवेलपमेंट तो इस बात पर निर्भर करती है कि किसी शहर के लोगों की हालत क्या है, वह रहते किस तरह हैं और उन को एमेनेटीज आफ लाइफ मुयस्सर हैं या नहीं हैं। सरकार को देखना चाहिये कि लोगों की रिहायश का क्या इन्तज़ाम है। फिर एक शहर जो कि अभी बसने वाला है वहां के लोगों को तो दस बीस साल तक हर प्रकार के टैक्सों से मुबर्का रखना चाहिये। यदि टैक्स ज़रूर लगाना ही है तो उन लोगों को फ्रैंचाइज़ का हक हासिल होना चाहिये ताकि लोग अपने नुमायंदे भेज कर अपने ग्रीवेंसिज़ को voice कर सकें और अपनी तकलीफात को दूर करवाने की तजवीज़ें पेश कर सकें। मैं अर्ज़ करना चाहता हूं कि जिस शहर को बसाने के लिये सरकार करोड़ों रुपये खर्च कर रही है उस की डिवेलपमेंट के लिये ज़रूरी है कि लोगों को वहां पर बसने का और पनपने का मौका दिया जाये। जो गरीब लोग यहां बसते हैं उन की एक संस्था एडवाइज़री कमेटी की शकल में बनाई जानी चाहिये। उस कमेटी में उन के अपने नुमायंदे हों जो कि शहर की डिवेलपमेंट के लिये सुझाव दे सकें और चीफ एडमिनिस्ट्रेटर को टैक्स लगाने के अस्तियारात नहीं दिये जाने चाहियें। अन्त में मैं यह कहना चाहता हूं कि मन्त्री महोदय मेरे सुझाव को दृष्टि में रखते हुए इस बिल को वापस ले लें और एक ऐसा बिल पेश करें जिस के ज़रिये लोगों को शहर की डिवेलपमेंट में हिस्सा लेने के अस्तियारात मिल जायें।

डाक्टर बलदेव प्रकाश (अमृतसर शहर, पूर्व) : अध्यक्ष महोदय, अभी अभी जो बिल हाउस के समक्ष पेश किया गया है मैं उस का विरोध करने के लिये खड़ा हुआ हूं। मन्त्री महोदय ने अत्यन्त सरल शब्दों में यह कहा है कि चंडीगढ़ के विकास के लिये इस बिल का पास होना बहुत आवश्यक है और यह कि किसी सदस्य को भी इस के लिये विरोध नहीं होना चाहिये। पहले बिल पर बोलते हुए उन्होंने कहा कि यह सरकार जनता की अपनी चुनी हुई सरकार है, जनता की नुमायंदगी करती है और इस लिये जो भी वह करना चाहे कर सकती है। अभी अभी जनतन्त्र की दुहाई देने वाले हमारे मन्त्री महोदय ने इस प्रकार का बिल सदन के अन्दर पेश किया है हमें यह जान कर बहुत आश्चर्य हो रहा है। चंडीगढ़ में

[डॉक्टर बलदेव प्रकाश]

म्युनिसिपल कमेटी के अधिकार चीफ एडमिनिस्ट्रेटर के हाथ में देने का अर्थ होगा जनतन्त्र के मूल सिद्धांतों पर कुठाराघात। यह बात जमहूरियत के मूल सिद्धांतों के बिल्कुल विरुद्ध है। जिन लोगों का कोई नुमायंदा नहीं है, जिन का कोई प्रतिनिधि नहीं है जो कि उन की तकलीफात को और उन की मुश्किलात को सुन सके और उन को दूर करने का प्रयत्न कर सके उन पर टैक्स लगाने का अधिकार केवल एक व्यक्ति, चीफ एडमिनिस्ट्रेटर को देना जनतन्त्र के मूल सिद्धांतों के खिलाफ है। जो मन्त्री महोदय अभी अभी सदन में जनतन्त्र के सिद्धांतों की इतनी प्रशंसा कर रहे थे कि यह सरकार जनता की प्रतिनिधि है और जनता की भलाई के लिये अच्छे से अच्छा कदम उठाएगी वही अब यह बिल सदन से पास करवाना चाहते हैं। म्युनिसिपल कमेटियों के अन्दर, नगर पालिकाओं के अन्दर जो जनता के प्रतिनिधि बैठे हुए होते हैं जब भी कोई टैक्स लगाने का प्रस्ताव सामने आता है तो वे इस बात पर अच्छी तरह से सोच विचार करते हैं कि आगे ही जनता कितने टैक्सों के भार से दबी हुई है, परिस्थिति कैसी है, हालत कैसी है और क्या ऐसी अवस्था में नए टैक्स लगने चाहिए या नहीं लगने चाहिए। हिन्दुस्तान के अन्दर हम जनतन्त्र का विकास कर रहे हैं, जमहूरियत का विकास कर रहे हैं। इस लिये जरूरी हो जाता है कि छोटे से छोटे स्तर पर भी हम उसी ढंग से, उसी पद्धति से चलें जिस से कि देश में जनतन्त्र के विकास में सहायता हो, बाधा न पड़े। मैं पूछता हूँ कि चंडीगढ़ के अन्दर फिर यह अपवाद क्यों काम में लाया जा रहा है कि जो सूबे की राजधानी है और जिस में जनता का विशिष्ट वर्ग भी है, छोटा वर्ग भी है, पढ़ी लिखी जनता और मजदूर वर्ग भी है अर्थात् हर प्रकार की जनता जहां पर रहती है उस शहर के अन्दर नगरपालिका के सारे के सारे अधिकार जनता के नुमाइंदों को न दे कर एक ही आदमी, चीफ एडमिनिस्ट्रेटर को दे दिये जाएं। तो इस का मतलब क्या यह नहीं है कि हम बुनियादी तौर पर उन असूलों को खुद ही तोड़ने का प्रयास कर रहे हैं जिन को अमल में लाने के जोर जोर से एलान किये जाते हैं? इस लिये मैं तो मन्त्री महोदय से यही प्रार्थना करूंगा कि वह इस बिल को जो कि चंडीगढ़ की जनता के अधिकार छीनता है, और उन के निर्वाचित प्रतिनिधियों की अनुपस्थिति में, उन के नुमाइन्दों की गैर हाजरी में उन पर टैक्स लगाने के अधिकार चीफ एडमिनिस्ट्रेटर को देता है कि जिस से वह सर्व शक्तिमान बन जाए, वापिस ले लिया जाए और इसे पास न करवाया जाए।

श्रीमती सरला देवी शर्मा (हमीरपुर, जनरल) : चेयरमैन साहिब, यह जो अभी २ हमारे वित्त मन्त्री की तरफ से बिल हाउस के सामने आया है, मैं इस की तारीफ करने के लिये खड़ी हुई हूँ। वह इस लिये कि इस चंडीगढ़ को बनाने के लिये जनता का रुपया खर्च किया जा रहा है। पंजाब एक बहुत भारी सूबा है और हम यह चाहते हैं कि इस की राजधानी बहुत सुन्दर हो और एक बहुत अच्छे ढंग से बनाई जाए। जरूरी बात है कि जिस समय हमें यह ख्याल आता है कि हमारी राजधानी बहुत अच्छी बने तो उस के लिये आवश्यक हो जाता है कि इस के निर्माण पर जितना खर्च हो रहा है उस का कुछ न कुछ भाग टैक्सों के जरिए उन लोगों से वसूल किया जाए जो कि वहां पर रहते हों। मैं हैरान हूँ कि मेरे भाइयों ने इस बिल की मुखालफत किस आधार पर की है। यहां बहुत बड़े बड़े लोग रहते हैं, बहुत अमीर लोग रहते हैं, बड़े बड़े ठेकेदार और businessmen रहते हैं जो बड़े बड़े

काम और दुकानें चला रहे हैं। उन के पास बहुत बड़ा सरमाया है। अगर हम गांव के अन्दर एक जुलाहे पर, एक लोहार पर टैक्स लगा सकते हैं ताकि वह रुपया उन की तरक्की के लिये खर्च किया जाए तो क्या वजह है कि इन लोगों पर जो कि यहां पर रहते हों टैक्स न लगाए जाएं ? इस लिए मैं यह महसूस करती हूं कि जरूर उन पर टैक्स लगाने चाहिए ताकि जो रुपया इस तरह वसूल हो वह चंडीगढ़ के विकास के लिये खर्च किया जा सके।

डाक्टर बलदेव प्रकाश : टैक्स लगाने के बारे में तो बिल में कोई व्यवस्था-नहीं है।

(At this stage Mr. Speaker occupied the Chair.)

अध्यक्ष महोदय : लगाने की बुनियाद बना रहे हैं (हंसी)। मैं आनरेबल लेडी मेंबर से कहूंगा कि वह इस irrelevant topic को छोड़ दें। जब टैक्स लगाने की कोई proposal इस बिल में नहीं है तो क्यों खाह मखाह अपने आप को मुश्किल में डाल रही हैं ? [They are preparing ground for levying the taxes. (Laughter). I would request the hon. Lady member to drop this irrelevant topic. Why should she unnecessarily involve herself into difficulties when there is no taxation proposal in the Bill ?]

श्रीमती सरला देवी शर्मा : दूसरी बात यह है कि कई भाइयों ने यह सवाल उठाया कि यहां पर म्युनिसिपल कमेटी बनाई जाए। यह भी कहा गया है कि एक ही ऐडमिनिस्ट्रेटर के हाथ में यह सारी पावर नहीं दी जानी चाहिए। इस पर मैं भी अपनी थोड़ी सी राय देना चाहती हूं। मैं यह समझती हूं कि इस के लिये एक सब-कमेटी बना ली जाए जिस में कुछ अफसर लोग हों और कुछ जनता के नुमाइंदे हो जाएं ताकि वह कमेटी टैक्सों के और चंडीगढ़ के विकास के मामलों पर अच्छी तरह से विचार कर सके। इस प्रकार जो बिल हमारे वित्त मन्त्री महोदय ने पेश किया है, मैं इस के साथ सहमत हूं और इन लफजों के साथ इस की तार्किक करती हूं।

सरदार प्रेम सिंह "प्रेम" (राजपुरा) : स्पीकर साहिब, ऐसा मालूम होता है कि आपोजीशन न हर उस बिल की जो कि गवर्नमेंट की तरफ से पेश किया जाता है, मुखालफत करने की कसम खा रखी है।

4 p. m.

Shri Inder Singh : What about your neighbourer ?

सरदार प्रेम सिंह "प्रेम" : वह भी शायद आप ही में शामिल हों। तो मैं यह अर्ज कर रहा था कि आपोजीशन वाले आपोजीशन का मतलब लफजी तौर पर ही लेते हैं। यहां की आपोजीशन भी क्या है ? यह दो चार तरह की जमा हुई हुई है। कुछ समझ नहीं आती। यह कहते हैं कि चंडीगढ़ में एक म्युनिसिपल कमेटी बना दी जाए। जनाब, चंडीगढ़ पंजाब का कैपिटल बन रहा है, एक बहुत शानदार शहर इस ने बनना है। यहां पर एक बहुत भारी कारपोरेशन बनने वाली है जब कि यह शहर सारा बस जाएगा। तो क्या इस का यह मतलब है कि आप इसे एक 'A' या 'B' class की municipality का दर्जा दिलाना चाहते हैं ? क्या आप यह चाहते हैं कि इस तरह कर के एक मज़ाक खड़ा कर दिया जाए ? इस के अलावा मुझे यह भी समझ नहीं आई कि इस में टैक्सों की शलक भी क्यों दिखाई

[सरबार प्रेम सिंह 'प्रेम']

गई है। इस में controversy का कोई सवाल नहीं है। सवाल सिर्फ यह है कि यहाँ पर जो सड़कें बननी हैं, जो light का इन्तज़ाम करना है, जो sewerage और drainage का इन्तज़ाम है जिस के लिये कि Local Bodies Act में अलहदा अस्तियारात दिए गए हैं, उन्हें Chief Administrator के ज़रिए exercise करने के लिए मांग की गई है। इस लिये यह जो बिल फाइनेंस मिनिस्टर साहिब ने पेश किया है मैं उस की तारीफ़ करता हूँ और आप की विसातत से हाउस से अपील करता हूँ कि इसे बगैर controversy के पास किया जाए। इस के साथ ही मुखालिफ़ पार्टियों के मੈम्बर साहिबान से भी आप की विसातत से अर्ज़ करूंगा कि वह बिल को अच्छी तरह से देख भाल कर मुखालफ़त किया करें न कि ऐसा रवैया अस्तियार किया जाए कि जो बिल पेश किया जाए उस की मुखालफ़त करने की एक तरह से कसम खा रखी हो।

श्री रूप सिंह फूल (हमीरपुर, रिज़र्वर्ड) : सदरे मुहतरिम, जिस बेददी के साथ यह बिल पेश किया जा रहा है पेशतर इस के कि मैं इस पर कुछ तबसरा कर सकूँ मैं अर्ज़ करना चाहता हूँ कि :

“इक खेल ब-अनवाने वफा खेल रही है,
या रब तेरे बन्दों से कज़ा खेल रही है।
जिस खेल को सरसर ने भी खेलान चमन में,
उस खेल को अब बादे सबा खेल रही है ॥”

चंडीगढ़, जिस के मुताल्लिक कहा जाता है कि इस के आलीशान एवानों में गरीबों की हड्डियाँ और खून इस्तेमाल किया जा रहा है, अब उसी के मुताल्लिक यह दलील दी जाती है कि इस बिल को इस लिये पास किया जा रहा है ताकि इस का नज़मोनसक अच्छा हो। अगर आज हम हिन्दुस्तान के अन्दर निज़ामे जम्हूरियत का तज़रुबा कर रहे हैं तो यह तज़रुबा तभी कामयाब हो सकता है अगर हम सारे का सारा निज़ाम पब्लिक के नुमाइन्दों के ज़रिए करें। क्या एक वाहद शख्स को इतनी पावर सौंप देना जम्हूरी निज़ाम के खिलाफ नहीं? अगर वाकई यह जम्हूरी निज़ाम के खिलाफ है तो यह इतनी भारी powers Chief Administrator के हवाले क्यों की जा रही है? क्या यह कोई अमर माने है कि यहाँ पर कोई म्युनिसिपैलिटी कायम नहीं की जा सकती? क्या पब्लिक के नुमाइन्दों को आप अपनी राय देने से महरूम रखना चाहते हैं? अगर किसी नुमाइन्दा जमात की ज़रूरत नहीं तो आप ने इस असेम्बली को नुमाइन्दा जमात क्यों बनाया है? क्यों असेम्बली में आप ने लोगों को नुमाइन्दगी दी? मैं हैरान हूँ कि बाज़ मेम्बरान Opposition पर यह इल्ज़ामात लगाते हैं कि उन्होंने महज़ कसम खा रखी है कि हर बिल की मुखालफ़त करनी है। मैं उन से मोद्दबाना अर्ज़ करता हूँ और पूछता हूँ कि क्या Treasury Benches से किसी ने इस की मुखालफ़त नहीं की? अगर की है तो उस का कारण क्या है? क्या आप की किश्ती किसी तूफान से तो नहीं घिर गई? यहाँ पर हर मੈम्बर अपनी राय का इज़हार करने का हक रखता है। इस लिए मैं अर्ज़ करूंगा, साहबे सदर, कि ऐसे कलमात महज़ एक जज़बात की रौमें बह कर Opposition के मेम्बरान के बारे में नहीं कहने चाहिए।

जहां तक इस बिल का ताल्लुक है, इस में चंडीगढ़ के मामले पर Chief Administrator को इतनी ताकत दे देने से यह चंडीगढ़ ज्यादा अच्छी तरह नहीं बस सकेगा। जैसा कि बहुत से मੈम्बर साहिबान ने अपनी राय का इज़हार किया है वे इस के बसाने वाले पर इस तरह खुश नहीं होंगे।

Taxes के बारे में भी जो दलील पेश की गई है मैं पूछना चाहता हूं कि जब वह Administrator अपनी administration को चलाने के लिये अपने administrative अस्तियारात से किसी tax की सिफारिश अपने हुक्कामे वाला के पास करेगा तो क्या वह उसे मंजूर नहीं करेंगे? इस लिये मैं गुज़ारिश करूंगा कि यह बिल पास न किया जाये और इस की बजाये इस के लिये कोई नुमाइंदा जमात खड़ी कर के इस की administration को चलाया जाये।

श्रीमती ओम् प्रभा जैन (कैथल) : स्पीकर साहिब, अभी २ यह जो बिल Finance Minister साहिब ने पेश किया है इस पर हाउस के कई मੈम्बर साहिबान की तरफ से बहस भी हुई और Opposition की तरफ से यह दोष लगाया गया कि जम्हूरियत का नाम ले कर उस को एक तरह से abuse किया जाता है और ऐसे बिल Assembly में लाये जाते हैं। जिन hon. Member साहिबान ने ऐसी बातें कहीं हैं मैं उन से कहना चाहती हूं कि वे इस बिल को अच्छी तरह से पढ़ लें। उन्हें इस के पढ़ने से पता लगेगा कि इस की clause 2 की sub-clause 1 में दिया हुआ है कि Chief Administrator जो कुछ भी order देगा या जो कुछ भी वह करेगा उसके लिये उसे State गवर्नमेंट की previous approval लेनी होगी। यह approval उस गवर्नमेंट की लेगा जो कि एक जम्हूरी गवर्नमेंट है और जब तक उस को इस की approval नहीं मिल सकेगी वह कुछ भी नहीं कर सकेगा। इस लिये यह कहना कि यह बिल जम्हूरियत के खिलाफ है गलत बात है।

दूसरी बात जो मैं इन के नोटिस में लाना चाहती हूं वह यह है कि Chief Administrator की powers को curtail करने के लिये, उन को restrict करने के लिये इस में लिखा है—

“Every notification made under subsection (1) shall be laid before each House of the State Legislature for a period of fifteen days as soon as possible.”

It means that both the Houses of the State Legislature will be empowered to give their opinion on these notifications.

इस लिये Opposition का यह कहना कि Chief Administrator की powers बहुत बढ़ गई हैं और State Government के पास कुछ powers नहीं रखी गई यह गलत बात है। स्पीकर साहिब, इस बिल पर मैं सिर्फ इतना ही कहना चाहती थी।

वित्त मंत्री (श्री मोहन लाल) : स्पीकर साहिब, जिन मेम्बर साहिबान ने इस बिल की मुखालफत की है शायद उन्होंने यह सोचने का कष्ट ही नहीं किया कि अगर यह बिल न पास हो तो इस का क्या असर है। इस वक्त जैसा कि आप जानते हैं चंडीगढ़ बन रहा है और तेजी के साथ बन रहा है। यह एक growing Capital है और इस के सम्बन्ध में सारे अस्तियारात जो हैं वे Chief Administrator के हाथों में हैं। Roads की upkeep, sanitation, water-supply और street lighting वगैरह २ सारे इन्तजाम चीफ़ Administrator के हाथों में हैं। यह उस ने करने हैं और लाजमी है कि यह वह करे। लेकिन मुखालफत यह होती है कि इन्तजाम तो वह करे, उस से आशा तो हम रखें, यह तबक्को तो उस से होगी कि वह इन्तजाम करे लेकिन उस के पास अस्तियारात उन के करने के लिये न हों। यह है Opposition करने वालों की दलील। उस की ज़िम्मेवारी तो हो लेकिन ज़िम्मेवारी निभाने के लिये उस के पास कोई powers न हों। हम उस से यह तो आशा रखते हैं कि वह चंडीगढ़ की sanitation को ठीक रखे लेकिन sanitation के ठीक रखने में अगर कोई रुकावट पैदा होती है तो उस को रफ़ा करने के लिये उस के पास अस्तियार न हों। यह दलील है इन साहिबान की जो इस की मुखालफत करते हैं। अगर इस बिल को पास न किया जाये और यहां के इन्तजाम की जो मौजूदा शकल है उसी तरह रहने दिया जाये, तो Administrator तो है ही। वह तो काम करेगा ही लेकिन बगैर अस्तियारात के काम करेगा। ऐसी नुक्ताचीनी की जाती है। अच्छा होता यदि यह इस बात पर गौर करते कि अगर इस बिल को drop कर दिया जाय तो क्या होगा।

एक मेम्बर साहिब ने कहा है कि चंडीगढ़ में Corporation बनाई जानी चाहिये। उन्होंने यह सोचा भी नहीं कि Corporation क्या होती है और कब और किन हालात में बन सकती है। आज तक सारे पंजाब में कोई भी Corporation नहीं बन सकी। बहुत देर से यह तजवीज़ चली आती है कि अमृतसर में किसी तरह Corporation बनाई जा सके। यह तो इन्होंने सोचा ही नहीं कि क्या २ चीज़ें जरूरी होती हैं एक Corporation के बनाने के लिये। अभी जब कि चंडीगढ़ की आबादी इतनी थोड़ी है और यहां की जो ज्यादातर property है वह गवर्नमेंट owned है, तो यहां Corporation कैसे बन सकती है। इस तरह का suggestion क्या हुआ यह तो मज़ाक की बात बन जाती है।

फिर एक मेम्बर साहिब ने सुझाव दिया है कि यहां एक Municipality बना दी जाये। सरदार प्रेम सिंह प्रेम जी ने दुरुस्त फरमाया है कि यहां एक शानदार Corporation बनेगी लेकिन इस के लिये अभी मौका नहीं है। इस में कोई अच्छी बात मालूम नहीं देती कि यहां एक 3rd या 4th class Municipality बना दी जाये और इन हालात में जब कि आप जानते हैं कि यहां इस वक्त बहुमत किन लोगों का है। इस वक्त यह services का है इस लिये यह क्या Municipal Committee होगी। मुझे तो यह बात ज़रा भी ठीक मालूम नहीं देती कि इस वक्त यहां Municipal Committee

बनाने का विचार भी किया जाये। यहां तो एक शानदार Corporation बनाना होगा लेकिन इस के लिये मनामिब हालात भी तो हो जायें। फिर चंडीगढ़ की development के लिये कहा गया है कि इस के लिये हम नहीं सोचते। इन को शायद मालूम नहीं कि चंडीगढ़ की development के लिये गवर्नमेंट ने क्या 2 decisions लिये हैं। मैं इन मेम्बर साहिबान को बता देना चाहता हूं कि हम चंडीगढ़ को industrialise करना चाहते हैं और चाहते हैं कि तेजी के साथ यह industrialise हो। अभी 2 Cabinet ने फैसला किया है कि आईदा साल के बजट में एक बड़ी खासी रकम रखी जाये बाहर से industries को invite करने के लिये ताकि जो यहां industrial area है वह develop हो सके। हो सकता है कि 50 लाख रुपया हम industrial development के लिये अगले बजट में रखें ताकि उन को loans की शक्ल में या buildings वगैरह की शक्ल में हम मदद कर सकें। इसी तरह और भी फैसले हम ने किये हैं जिस की तफसील में मैं इस वक्त जाना नहीं चाहता लेकिन मैं यकीन के साथ और मजबूती के साथ कहना चाहता हूं कि चंडीगढ़, जहां पर हम करोड़ों रुपये खर्च कर रहे हैं इस को हम ने शानदार बनाना है। इस की तफसील में जाने की इस समय जरूरत नहीं। क्यों जरूरत है इस के शानदार बनाने की यह भी मैं बता देना चाहता हूं। एक developing State जिस के आप खाब लेते हैं उस के लिये एक शानदार Capital जरूरी है। इस की development के लिये जो विचार किये जाते हैं वह कई दफा आप के सामने आते हैं। मैं हरेक की तफसील में जाना नहीं चाहता।

लेकिन जहां तक इस बिल का ताल्लुक है मैं यह अर्ज करूंगा कि इस बिल में जो Chief Administrator है, इस वक्त जिस पर हर जिम्मेदारी है इस के काम चलाने के लिये उस को जाबता Municipal Bodies के मातहत, Municipal area को administer करने के जो अख्तियारात होते हैं, उन में से ऐसे sections जो इस के schedule में दिये हुए हैं, देने के लिये इस bill में मांग की गई है। इस लिये मैं अर्ज करूं कि यह बहुत जरूरी और निहायत मौजू मांग है। इस लिये हाउस को इसे मंजूर कर लेना चाहिये।

Mr. Speaker : Question is:

That the Capital of Punjab (Development and Regulation) (Amendment) Bill be taken into consideration at once.

The motion was carried.

Mr. Speaker : The House will now proceed to consider the Bill clause by clause.

CLAUSE 2

Dr. Bhag Singh (Garhshankar, General) : Sir, I beg to move—

In the proposed section 7-A, lines 3 and 4, between "Administrator" and "may," insert "on the advice of the Advisory Committee".

In the proposed section 7A, sub-section (2), lines 2 and 3 between "Administrator" and "shall" insert "with the help of the Advisory Committee",

[ਡਾਕਟਰ ਭਾਗ ਸਿੰਘ]

ਸਪੀਕਰ ਸਾਹਿਬ, ਮੈਂ clause ਦੇ ਵਿਚ ਦੋ amendments ਪੇਸ਼ ਕੀਤੀਆਂ ਨੇ । ਉਨ੍ਹਾਂ ਦਾ ਮਕਸਦ ਇਹ ਹੈ ਕਿ ਇਥੇ ਦੀ administration ਵਿਚ ਕੁਝ ਸੁਧਾਰ ਹੋ ਸਕੇ । ਵਜ਼ੀਰ ਸਾਹਿਬ ਨੂੰ ਪਤਾ ਲਾ ਲੈਣਾ ਚਾਹੀਦਾ ਹੈ ਪਰ ਮੈਂ ਜਦ ਪਤਾ ਲਾਉਣ ਦੀ ਕੋਸ਼ਿਸ਼ ਕੀਤੀ ਕਿ ਇਸ administration ਦਾ ਕੀ ਹਾਲ ਹੈ ਤਾਂ ਮੈਨੂੰ ਪਤਾ ਲਗਾ ਇਥੇ ਇਕ Advisory Committee ਵੀ ਹੈ ਅਤੇ Administrator ਵੀ ਹੈ । Treasury Benches ਵਲੋਂ ਤਾਂ ਇਸ ਗਲ ਤੇ ਜ਼ੋਰ ਦਿਤਾ ਗਿਆ ਹੈ ਕਿ ਇਕ Administrator ਤਾਂ ਹੈ ਪਰ ਉਸ ਨੂੰ ਤਾਕਤ ਕੋਈ ਨਹੀਂ ਅਤੇ ਉਸ ਨੂੰ powers ਮਿਲਣੀਆਂ ਚਾਹੀਦੀਆਂ ਹਨ । ਦੂਜੇ ਪਾਸੇ Opposition ਵਲੋਂ ਸਹੀ ਤੌਰ ਤੇ ਇਹ ਕਿਹਾ ਗਿਆ ਹੈ ਕਿ ਤੁਸੀਂ ਇਕ ਆਦਮੀ ਨੂੰ powers ਦੇ ਰਹੇ ਹੋ । ਇਹ ਹੈ State Capital ਜਿਥੇ ਇਕ ਇਕੱਲਾ ਅਫਸਰ ਉਸ ਤਾਕਤ ਦਾ ਬੇਜਾ ਅਤੇ ਨਾਜਾਇਜ਼ ਇਸਤੇਮਾਲ ਕਰ ਸਕਦਾ ਹੈ । ਇਸ ਕਰਕੇ ਮੇਰੀ amendment ਬੜੀ ਜ਼ਰੂਰੀ ਹੈ । ਜੇਕਰ Advisory Committee ਹੈ, ਜੇਕਰ ਮੇਰੀ ਇਹ ਇਤਲਾਹ ਠੀਕ ਹੈ ਤਾਂ ਦੋਵਾਂ ਧਿਰਾਂ ਦੀ ਗਲ ਰਹਿ ਜਾਂਦੀ ਹੈ । Administrator ਸਾਹਿਬ ਨੂੰ ਕਾਫੀ ਤਾਕਤ ਮਿਲ ਰਹੀ ਹੈ ਪਰ ਇਸ ਗਲ ਤੋਂ ਬਚਣ ਲਈ ਕਿ ਉਹ ਉਨ੍ਹਾਂ ਦਾ ਨਾਜਾਇਜ਼ ਇਸਤੇਮਾਲ ਨਾ ਕਰ ਸਕੇ ਇਕ advisory body ਦਾ ਹੋਣਾ ਜ਼ਰੂਰੀ ਹੈ । ਜੋ ਮੇਰੇ ਇਹ ਲਫਜ਼ ਮੌਜੂਦ ਹਨ ਅਤੇ ਮੈਨੂੰ ਉਮੀਦ ਹੈ ਕਿ Minister ਸਾਹਿਬ ਇਸ ਚੀਜ਼ ਤੇ ਗੌਰ ਫਰਮਾ ਕੇ ਇਸ ਨੂੰ ਮਨਜ਼ੂਰ ਫਰਮਾਉਣਗੇ । Amendments ਇਹ ਹਨ :

In the proposed section 7A, lines 3 and 4, between "Administrator" and "may" insert "on the advice of the Advisory Committee".

In the proposed section 7A, subsection (2), lines 2 and 3, between "Administrator" and "shall" insert "with the help of the Advisory Committee".

ਸਪੀਕਰ ਸਾਹਿਬ, ਮੇਰੀ ਇਲਤਜ਼ਾ ਇਹ ਹੈ ਕਿ Administrator ਸਾਹਿਬ ਨੂੰ ਤਾਕਤ ਮਿਲਣੀ ਚਾਹੀਦੀ ਹੈ ਕਿਉਂਕਿ ਇਸ ਸਮੇਂ ਉਨ੍ਹਾਂ ਪਾਸ ਇਹ ਨਹੀਂ ਹੈ । ਮਗਰ ਜੋ ਤਾਕਤ ਉਨ੍ਹਾਂ ਨੇ ਇਸਤੇਮਾਲ ਕਰਨੀ ਹੈ ਉਹ Advisory Committee ਦੀ ਮਦਦ ਨਾਲ ਕਰਨ ਕਿਉਂਕਿ ਇਹ ਗੱਲ ਮੰਨੀ ਗਈ ਹੈ ਕਿ ਭਾਵੇਂ ਇਸ ਸਮੇਂ ਇਥੇ majority ਆਬਾਦੀ services ਦੀ ਹੈ ਪਰ ਦੁਕਾਨਦਾਰਾਂ ਨੇ ਅਤੇ ਹੋਰ private ਕੰਮ ਕਰਨ ਵਾਲਿਆਂ ਨੇ ਵੀ ਇਥੇ ਆਉਣਾ ਹੈ ਜਿਨ੍ਹਾਂ ਨੂੰ ਤੁਸੀਂ invite ਕਰਦੇ ਹੋ ਅਤੇ ਕਹਿੰਦੇ ਹੋ ਕਿ ਇਥੇ ਆਉ ਤੇ ਚੰਡੀਗੜ੍ਹ ਦੀ ਰੌਣਕ ਵਧਾਉ । ਮੈਂ ਜਾਣਦਾ ਹਾਂ ਕਿ ਇਥੇ ਦੇ ਜੋ ਦੁਕਾਨਦਾਰ ਹਨ ਉਨ੍ਹਾਂ ਨੂੰ ਕੁਝ ਸ਼ਿਕਾਇਤਾਂ ਹਨ । ਬਾਹਰੋਂ ਜਿਨ੍ਹਾਂ ਨੇ ਆਉਣਾ ਹੈ ਉਨ੍ਹਾਂ ਦੇ ਦਿਲ ਵਿਚ ਕੁਝ ਸ਼ਕੂਕ ਹਨ ਕਿ ਉਨ੍ਹਾਂ ਨੂੰ ਇਥੇ ਕੀ ਸਹੂਲਤਾਂ ਹਨ । ਚੰਡੀਗੜ੍ਹ ਨੂੰ ਜਲਦੀ ਵਸਾਉਣ ਲਈ ਉਨ੍ਹਾਂ ਨੂੰ ਇਹ ਭਰੋਸਾ ਹੋਣਾ ਚਾਹੀਦਾ ਹੈ ਕਿ ਉਨ੍ਹਾਂ ਦੀ ਆਵਾਜ਼ Advisory Committee ਵਿਚ ਚੰਗੀ ਤਰ੍ਹਾਂ ਸੁਣੀ ਜਾਵੇਗੀ । ਜੋ ਵਜ਼ੀਰ ਸਾਹਿਬ ਦਾ ਇਸ Bill ਦੇ ਲਿਆਉਣ ਦਾ ਮਕਸਦ ਹੈ, ਉਸ ਨੂੰ ਪੂਰਾ ਕਰਨ ਲਈ ਹੀ ਇਹ amendment ਲਿਆਂਦੀ ਗਈ ਹੈ । ਚੰਡੀਗੜ੍ਹ ਵਿਚ ਆਉਣ ਵਾਲਿਆਂ ਦੇ ਦਿਲ ਵਿਚ ਕੋਈ ਖ਼ਦਸ਼ਾ ਨਹੀਂ ਰਹਿਣਾ ਚਾਹੀਦਾ ਅਤੇ ਜੇਕਰ ਉਨ੍ਹਾਂ ਨੂੰ ਕੋਈ ਸ਼ਿਕਾਇਤ ਹੋਵੇ ਤਾਂ ਉਸ

ਨੂੰ ਵਾਜਬ ਤਰੀਕੇ ਨਾਲ ਹਟਾਇਆ ਜਾ ਸਕੇ। ਇਹ ਕਮੇਟੀ Administrator ਨੂੰ ਮੌਕੇ ਤੇ ਸਲਾਹ ਦੇਕੇ ਉਸ ਦੇ ਕੰਮ ਵਿਚ ਮਦਦ ਕਰ ਸਕੇਗੀ। ਮੈਂ ਉਮੀਦ ਕਰਦਾ ਹਾਂ ਵਜ਼ੀਰ ਸਾਹਿਬ ਇਸ ਤੇ ਗੌਰ ਕਰਨਗੇ।

Mr. Speaker : Motion moved—

In the proposed section 7 A, lines 3 and 4, between "Administrator" and "may" insert "on the advice of the Advisory Committee."

In the proposed section 7 A, sub-section (2), lines 2 and 3, between "Administrator" and "shall" insert "with the help of the Advisory Committee."

ਸਰਦਾਰ ਹਰ ਗੁਰਨਾਦ ਸਿੰਘ (ਨਵਾਂਸ਼ਹਿਰ, ਜਨਰਲ) : ਸਪੀਕਰ ਸਾਹਿਬ, ਡਾਕਟਰ ਭਾਗ ਸਿੰਘ ਜੀ ਨੇ ਜਿਹੜੀ Advisory Committee ਵਾਲੀ amendment suggest ਕੀਤੀ ਹੈ ਇਹ ਇਕ ਅਨਹੋਣੀ ਜਿਹੀ amendment ਹੈ ਕਿਉਂਕਿ Advisory Committee ਇਕ nominated body ਹੈ। ਜੇਕਰ ਦੋ agencies ਨੂੰ ਇਕ ਹੀ power ਦੇ ਦਿਤੀ ਜਾਵੇ ਤਾਂ ਉਸ ਦਾ ਚੰਗੀ ਤਰ੍ਹਾਂ ਇਸਤੇਮਾਲ ਨਹੀਂ ਹੁੰਦਾ। ਸਮਝ ਨਹੀਂ ਅਉਂਦੀ ਕਿ second schedule ਵਿਚ ਦਰਜ powers Administrator ਨੂੰ ਦੇਣ ਨਾਲ ਕੀ ਬਗ਼ਤਾ ਪੈ ਜਾਵੇਗਾ। ਚੰਡੀਗੜ੍ਹ ਸ਼ਹਿਰ ਦਾ ਇਹ ਹਾਲ ਹੈ ਕਿ ਲੋਕ ਜਿਹੜੇ ਪਿੰਡਾਂ ਤੋਂ ਆਉਂਦੇ ਹਨ ਉਹ ਪੁਛਦੇ ਹਨ ਕਿ ਸ਼ਹਿਰ ਕਿਥੇ ਹੈ ਕਿਉਂਕਿ ਇਹ ਬਹੁਤ ਖਿਲਰਿਆ ਹੋਇਆ ਹੈ। ਇਸ ਕਰਕੇ Municipality ਬਨਾਉਣਾ ਜਾਂ ਉਸੇ ਤਰ੍ਹਾਂ ਦੀ ਹਾਲਤ ਖੋਦਾ ਕਰਨਾ ਫਿਲਹਾਲ ਇਥੇ ਨਾਮੁਮਕਿਨ ਹੈ। ਇਸ ਲਈ ਇਸ amendment ਵਲ ਬਹੁਤ ਧਿਆਨ ਨਹੀਂ ਦੇਣਾ ਚਾਹੀਦਾ ਅਤੇ ਜਿਹੜੀਆਂ powers administrator ਨੂੰ ਦਿਤੀਆਂ ਜਾ ਰਹੀਆਂ ਹਨ ਉਹ ਦੇਣ ਤੋਂ ਗੁਰੇਜ਼ ਨਹੀਂ ਕਰਨਾ ਚਾਹੀਦਾ ਕਿਉਂਕਿ ਹਾਲੇ ਆਹਿਸਤਾ ੨ buildings ਬਣ ਰਹੀਆਂ ਹਨ। ਨਕਸ਼ੇ ਵੀ ਨਾਲੇ ਨਾਲ ਪਾਸ ਹੋਣੇ ਹਨ, ਸੜਕਾਂ ਦੀ alignment ਹੋਣੀ ਹੈ ਅਤੇ ਬਣ ਰਹੀਆਂ ਚੀਜ਼ਾਂ ਦੀ ਨਿਗਰਾਨੀ ਵੀ ਹੋਣੀ ਹੈ। ਅਜ ਹੀ ਮੈਂ ਇਕ building ਵੇਖੀ ਹੈ। ਇਹ ਇਸ ਸਮੇਂ ਕਿਸੇ department ਦੇ ਮਾਤਹਿਤ ਬਣ ਰਹੀ ਹੈ ਪਰ ਹੁਣੇ ਹੀ ਉਹ ਸਾਰੀ building ਤਿੜ ਗਈ ਹੈ। ਨਕਸ਼ਾ ਪਾਸ ਕਰਨ ਵਾਲੇ ਨੇ ਉਥੇ ਦੀ ਜ਼ਮੀਨ test ਨਹੀਂ ਕੀਤੀ। ਜਗ੍ਹਾ ਨੀਵੀਂ ਸੀ, ਆਲੇ ਦੁਆਲੇ ਜ਼ਮੀਨ ਨੀਵੀਂ ਹੋਣ ਕਰਕੇ ਦੋ ਤਿੰਨ ਲੱਖ ਰੁਪਏ ਦਾ ਨੁਕਸਾਨ ਹੋ ਗਿਆ। ਖਦਸ਼ਾ ਹੈ ਕਿ ਸ਼ਾਇਦ ਉਹ building ਹੋਰ ਬਲੇ ਚਲੀ ਜਾਵੇ। ਇਸ ਲਈ ਕਿਸੇ ਇਕ ਆਦਮੀ ਦੀ ਜ਼ਿੰਮੇਵਾਰੀ ਹੋਣੀ ਚਾਹੀਦੀ ਹੈ ਅਤੇ ਆਦਮੀ ਵੀ ਉਹ ਜੋ ਮੌਕੇ ਤੇ ਮੌਜੂਦ ਹੋਵੇ। ਇਸ ਤਰ੍ਹਾਂ ਨੁਕਸਾਨ ਤੋਂ ਬਚਾ ਹੋ ਸਕਦਾ ਹੈ ਅਤੇ ਲੋਕਾਂ ਨੂੰ ਵੀ ਸਹੂਲਤ ਹੋਵੇਗੀ। ਬਾਕੀ powers ਤੋਂ ਬਿਨਾਂ ਕੋਈ ਸ਼ਖ਼ਸ administration ਨਹੀਂ ਚਲਾ ਸਕਦਾ। ਇਸ ਲਈ ਇਹ section ਇਸ ਤਰ੍ਹਾਂ ਪਾਸ ਕੀਤਾ ਜਾਣਾ ਚਾਹੀਦਾ ਹੈ।

ਵਿਜੈ ਸੰਤੀ (ਸ਼੍ਰੀ ਸੋਹਨ ਲਾਲ) : ਸਪੀਕਰ ਸਾਹਿਬ, ਜੋ amendment ਡਾਕਟਰ ਭਾਗ ਸਿੰਘ ਜੀ ਨੇ ਪੇਸ਼ ਕੀਤਾ ਹੈ, ਸੁਝੇ ਆਖ਼ਰੀ ਹੁੰਦਾ ਹੈ ਕਿ ਮੈਂ ਇਸੇ ਆਨ ਜਹੀਂ ਸਕਦਾ। ਧੰਨ ਸੇ ਜਾਨਤਾ ਹੈ ਕਿ ਕੁਝ ਕਨਸਟ੍ਰਕਟਿਵ ਸਭਿਅਤਾ ਦੇਨੇ ਵਾਲੇ ਹੈ ਆਰ ਕਨਸਟ੍ਰਕਟਿਵ ਤੌਰ ਪਰ ਸੋਚਨੇ ਵਾਲੇ ਹੈ ਇਸ ਲਿਯੇ ਤੁਨ ਕੀ ਗਾਏ ਕੀ ਮੈਂ ਕਦਰ ਕਰਤਾ ਹੈ ਲੇਕਿਨ ਜਹਾਂ ਤਕ ਇਸ ਅਮੈਂਡਮੈਂਟ ਕਾ ਤਾਲਲੁਕ ਹੈ ਇਸ ਸੇ

[वित्त मंत्री]

पोजीशन इम्परूव नहीं होती बल्कि उलझन पड़ सकती है। ऐडवाइजरी कमेटी क्या हो, क्या उस का फंक्शन हो इस का अभी पता नहीं। जब एक स्टैचुटरी बाडी बनाई गई हो और सिर्फ़ ऐडवाइस करना उस का काम हो तो इस का इफैक्टिव फंक्शन होगा यह डाउटफुल बात होगी। इस लिए जहां तक ऐडमिनिस्ट्रेटर का ताल्लुक है मैं समझता हूं कि इस ऐक्ट में तो ऐसा प्रोविजन करने की जरूरत महसूस नहीं होती। जहां तक मैं सोच सकता हूं ऐडवाइजरी कमेटी बैठाने से (डा० भाग सिंह : क्या इस वक्त कोई ऐसी कमेटी है भी ?) पूछ के बता सकता हूं। मैं समझता हूं कि ऐडवाइजरी कमेटी को किसी ढंग से ऐसोसियेट करने से पोजीशन किसी तरह इम्परूव नहीं होगी। इस लिए मैबर साहिब अपनी अमैडमेंट को वापिस ले लें। यह मेरी उन से प्रार्थना है।

Mr. Speaker : Question is—

In the proposed section 7 A, lines 3 and 4, between "Administrator" and "may" insert "on the advice of the Advisory Committee".

The motion was lost.

Mr. Speaker : Question is —

In the proposed section 7A, sub section (2), lines 2 and 3, between "Administrator" and "shall" insert "with the help of the Advisory Committee".

The motion was lost.

Mr. Speaker : Question is—

That Clause 2 stand part of the Bill.

The motion was carried.

CLAUSES 3 AND 4, SCHEDULE, CLAUSE 1 AND TITLE

Mr. Speaker : Question is—

That Clauses 3 and 4, Schedule, Clause 1 and Title stand part of the Bill.

The motion was carried.

Minister for Finance (Shri Mohan Lal) : Sir, I beg to move that the Capital of Punjab (Development and Regulation) (Amendment) Bill be passed.

The motion was carried.

THE PUNJAB ENTERTAINMENTS DUTY (AMENDMENT) BILL, 1957.

Minister for Planning (Dr. Gopi Chand Bhargava) : Sir, I beg to move that the Punjab Entertainments Duty (Amendment) Bill be taken into consideration at once.

जनाब आला, जैसा कि इस बिल की Statement of Objects and Reasons में कहा गया है एक Ordinance पास किया गया था और अगर यह बिल पास न हुआ तो वह Ordinance lapse हो जाएगा। इस लिए यह बिल पेश किया जाता है।

**THE PUNJAB ENTERTAINMENTS DUTY (AMENDMENT)
BILL**

(5)87

Mr. Speaker : Motion moved—

That the Punjab Entertainments Duty (Amendment) Bill be taken into consideration at once.

Mr. Speaker : Question is—

That the Punjab Entertainments Duty (Amendment) Bill be taken into consideration at once.

The motion was carried.

Mr. Speaker : The House will now proceed to consider the Bill clause by clause.

CLAUSES 2, 3, 4, 1 AND TITLE

Mr. Speaker : Question is—

That Clauses 2, 3, 4, 1 and Title stand part of the Bill.

The motion was carried.

Minister for Planning (Dr. Gopi Chand Bhargava) : Sir, I beg to move—

That the Punjab Entertainments Duty (Amendment) Bill be passed.

Mr. Speaker : Motion moved—

That the Punjab Entertainments Duty (Amendment) Bill be passed.

Mr. Speaker : Question is—

That the Punjab Entertainments Duty (Amendment) Bill be passed.

The motion was carried.

**THE PUNJAB INSTRUMENTS (CONTROL OF NOISES)
(AMENDMENT) BILL, 1957**

Minister for Finance (Shri Mohan Lal) : Sir, I beg to introduce the Punjab Instruments (Control of Noises) (Amendment) Bill.

Minister for Finance (Shri Mohan Lal) : Sir, I beg to move—

That the Punjab Instruments (Control of Noises) (Amendment) Bill be taken into consideration at once.

स्पीकर साहब, इस बिल में सिर्फ एक ही मांग की गई है कि जो offence Punjab Instruments (Control of Noises) Act के आधीन किए जाएं वह cognizable कर दिए जाएं क्योंकि यह एक जरूरी बात है।

Mr. Speaker : Motion moved—

That the Punjab Instruments (Control of Noises) (Amendment) Bill be taken into consideration at once.

ਪੰਡਤ ਰਾਮ ਕਿਸ਼ਨ ਭੜੌਲੀਆਂ (ਉਨਾ) : ਸਪੀਕਰ ਸਾਹਿਬ, noise ਨੂੰ ਬੰਦ ਕਰਨ ਲਈ ਬੜੇ ਸਿਧੇ ਜਿਹੇ ਢੰਗ ਨਾਲ ਬਿਲ ਪੇਸ਼ ਕੀਤਾ ਗਿਆ ਹੈ। ਮੈਂ ਇਸ ਦੀ ਵਿਰੋਧਤਾ ਕਰਦਾ ਹਾਂ। ਗਲ ਸਿਰਫ ਇਤਨੀ ਨਹੀਂ ਜਿੰਨੀ ਕਿ ਕਹੀ ਗਈ ਹੈ। ਮੈਨੂੰ ਇਸ ਬਾਰੇ ਤਲਖ ਤਜਰਬਾ ਹੈ। ਵੈਸੇ ਤਾਂ ਜ਼ਿੰਦਗੀ ਭਰ ਦਾ ਹੀ ਹੈ ਪਰ ਖਾਸ ਇਸ ਬਾਰੇ ਬੜੇ ਦਿਨਾਂ ਦਾ ਨਿਜੀ ਅਨਭਵ ਹੈ। ਜਿਥੋਂ ਤੱਕ ਪਾਬੰਦੀ ਦਾ ਮਸਲਾ ਹੈ ਛੋਟੀ ਛੋਟੀ ਗੱਲ ਦਾ ਖਿਆਲ ਨਹੀਂ ਰਖਿਆ ਜਾਂਦਾ। ਸਗੋਂ ਹਰ ਕਾਨੂੰਨ political parties ਦੇ ਵਿਰੁਧ ਵਰਤਿਆ ਜਾਂਦਾ ਹੈ ਅਤੇ ਪਾਰਟੀਆਂ ਤੇ ਵਾਰ ਕੀਤਾ ਜਾਂਦਾ ਹੈ। ਕੁਝ ਦਿਨ ਹੋਏ ਨੰਗਲ ਵਿਖੇ ਬਾਹਰਲੇ ਦੇਸ਼ ਤੋਂ ਆਏ ਮਹਿਮਾਨ ਫਲੌਰਾ ਗੋਲਡ ਨੇ ਅਮਨ ਤਕਰੀਰ ਕਰਨੀ ਸੀ ਤਾਂ ਮੈਂ ਡਿਪਟੀ ਕਮਿਸ਼ਨਰ ਅਤੇ S.D.M. ਪਾਸ ਗਿਆ।

ਸ਼੍ਰੀ ਸਪੀਕਰ : ਤੁਸੀਂ ਤਾਂ original ਬਿਲ ਤੇ ਬਹਿਸ ਕਰ ਰਹੇ ਹੋ। ਸਵਾਲ ਤਾਂ ਇਹ ਹੈ ਕਿ offence cognizable ਹੋਵੇ ਜਾਂ ਨਾ ਹੋਵੇ। (The hon. Member has started discussing the original Bill. The question is whether the offences should be made cognizable or not.)

ਪੰਡਤ ਰਾਮ ਕਿਸ਼ਨ ਭੜੌਲੀਆਂ : ਮੈਂ ਤਾਂ ਸਿਰਫ ਇਕ ਛੋਟਾ ਜਿਹਾ ਵਾਕਿਆ ਦਸ ਰਿਹਾ ਸਾਂ ਕਿ ਕਿਸ ਤਰ੍ਹਾਂ ਨੰਗਲ ਵਿਚ ਇਕ ਅਮਨ ਜਲਸੇ ਤੇ ਤਕਰੀਰ ਕਰਨ ਲਈ ਲਾਊਡ ਸਪੀਕਰ ਦੀ ਇਜਾਜ਼ਤ ਨਹੀਂ ਦਿੱਤੀ ਗਈ। ਇਸ ਲਈ ਸਾਨੂੰ ਇਹ ਭਰ ਹੈ ਕਿ ਇਹ powers ਜੋ ਇਸ ਬਿਲ ਰਾਹੀਂ ਲਈਆਂ ਜਾ ਰਹੀਆਂ ਹਨ ਇਹ political parties ਦੇ ਖਿਲਾਫ ਵਰਤੀਆਂ ਜਾਣਗੀਆਂ। ਇਸ ਲਈ ਜਾਂ ਤਾਂ ਇਸ ਵਿਚ ਇਹ ਦਾਖਲ ਕਰ ਲਿਆ ਜਾਵੇ ਕਿ political parties ਨੂੰ exempt ਕੀਤਾ ਗਿਆ ਹੈ ਤਾਂ ਮੈਨੂੰ ਕੋਈ ਇਤਰਾਜ਼ ਨਹੀਂ। ਸਿਨੇਮੇ ਵਾਲੇ ਢੋਲ ਵਜਾ ਵਜਾ ਕੇ peace ਨੂੰ disturb ਕਰਦੇ ਹਨ। ਲੋਕਾਂ ਨੂੰ ਸੌਣ ਨਹੀਂ ਦਿੰਦੇ। ਉਨ੍ਹਾਂ ਦੇ ਹਕ ਵਿਚ ਕੋਈ ਨਹੀਂ ਹੋ ਸਕਦਾ। ਉਨ੍ਹਾਂ ਤੇ ਬੇਸ਼ਕ ਇਸ ਨੂੰ ਲਾਗੂ ਕੀਤਾ ਜਾਵੇ।

ਕਾਮਰੇਡ ਸੁਨੀ ਲਾਲ (ਸਿਮਲਾ) : ਸਪੀਕਰ ਸਾਹਿਬ, ਇਸ ਬਿਲ ਦੀ ਮੁਖਾਲਿਫਤ ਕਰਨੇ ਦੇ ਲਿਐਂ ਮੈਂ ਇਸ ਲਿਐਂ ਖੜਾ ਹੁਆ ਹੂੰ ਕਿ political parties ਦੀ ਜੋ meetings ਹੋਤੀ ਹੈਂ ਉਨ ਪਰ ਕਹੀਂ ਧਹ provisions ਲਾਗੂ ਨ ਕੀਐਂ ਜਾਏਂ। ਇਸ ਬਿਲ ਦੇ ਪਾਸ ਹੋ ਜਾਨੇ ਦੇ ਨਤੀਜਾ ਦੇ ਤੌਰ ਪਰ ਧਹ ਬਾਤ ਹੋਗੀ ਕਿ offences cognizable ਹੋ ਜਾਏਂਗੇ ਐਰ ਇਨ ਦੀ ਖਾਹਿਸ਼ ਧਹ ਰਹੇਗੀ ਕਿ ਇਸੇ political opponents ਦੇ ਖਿਲਾਫ ਇਸਤੇਮਾਲ ਕੀਐਂ ਜਾਏ। ਉਨ੍ਹੇਂ meetings ਕਰਨੇ ਸੇ ਰੋਕਾ ਜਾਏ ਐਰ ਉਨ੍ਹੇਂ ਬੋਲਨੇ ਸੇ ਬੰਦ ਕੀਐਂ ਜਾਏ।

ਆਜ, ਸਪੀਕਰ ਸਾਹਿਬ, ਪੰਜਾਬ ਮੈਂ ਗਿਰਿਪਤਾਰਿਯੋਂ ਕਾ ਜੋ ਦੌਰ ਦੌਰਾ ਹੈ ਮੈਂ ਸਮਝਤਾ ਹੂੰ ਕਿ...

ਅਧਯਕਸ਼ ਸਹੀਦਯ : ਆਪ ਦੇਖਿਐਂ ਇਨ ਬਾਤੀਂ ਦੇ ਲਿਯੇ ਐਰ ਸੌਂਕੇ ਆਯੋਂਗੇ। (The hon. Member may please listen. He will get enough opportunity to discuss these matters.)

ਕਾਮਰੇਡ ਸੁਨੀ ਲਾਲ : ਮੈਂ ਸਮਝਤਾ ਹੂੰ ਕਿ ਸਰਕਾਰ ਕਾ ਇਰਾਦਾ ਇਸ ਬਿਲ ਕੀ ਲਾਨੇ ਮੈਂ ਧਹ ਹੈਂ ਕਿ ਇਸ ਬਿਲ ਦੇ ਤਹਤ offences ਦੀ cognizable ਬਨਾ ਕਰ public ਦੀ ਐਰ political

parties को public meetings करने और public में बोलने से रोका जा सके। इस तरह की powers को political opponents को बोलने से रोकने के लिए as a weapon इस्तेमाल किया जायेगा। इस लिये इस बिल को वापस ले लेना चाहिये।

श्री इन्द्र सिंह (जींद, जनरल) : जनाब स्पीकर साहिब, यह बिल जैसा कि अभी आप ने फरमाया पुलिस को दस्तअंदाजी करने का अस्त्रियार देता है। मैं यह बात कुछ हद तक तसलीम करता हूं कि जिस जगह loudspeaker, microphone और amplifier लगा हुआ हो वहां पर public को कष्ट होता है। इस लिये इस nuisance को हटाने के लिये बेशक अस्त्रियार दिए जाएं। Main Act में भी इसी तरह का जिक्र है। Loudspeaker, microphone और amplifier वगैरह उस में दर्ज हैं। इस में कोई additional amendment नहीं की गई है। इस लिये मैं यह महसूस करता हूं कि जो अस्त्रियार पुलिस को दिये जा रहे हैं उन्हें definite कर दिया जाना जरूरी है। Microphone का जिक्र किया गया है। मुझे डर है कि पुलिस हर जगह दखलअंदाजी करके गरिप्तारियां कर लेगी और जो powers दो जा रही हैं इन का misuse होगा। आज जब कि State के हालात कुछ इस किस्म के हैं तो इस बात का खदशा पैदा हो जाता है कि political parties के speakers को बोलने से बन्द किया जाएगा।

अध्यक्ष महोदय : सरकार की मर्जी loudspeaker पर पाबन्दी लगाने की है, स्पीकर पर नहीं। (हंसी) (The Government wants to put restrictions on the use of loudspeaker but not on the speakers.)
(laughter).

श्री इन्द्र सिंह : जनाब, हमें भी खदशा loudspeaker से है, स्पीकर से नहीं। इस मकसद के लिये यह जरूरी है कि इसे define कर दिया जाए और cognizable करने की limit मुकर्रर कर दी जाए। मैं, जनाब, उन circumstances की वज्राहत चाहता हूं और limitation चाहता हूं कि किन हालात में यह लागू किया जाएगा। दूसरा यह कि इस हाउस को इस बिल पर गौर करने का पूरा मौका दिया जाए। और वजीर साहिब जो define करें उस पर गौर किया जाना जरूरी है। इसमें यह specified नहीं है कि फलां फलां बात के लिए offences cognizable होंगे और फलां के लिए नहीं होंगे बल्कि एक general तरीके से बात लिख दी गई है कि अगर कहीं शोर हो तो कोई भी पुलिस में report दे सकता है। यह बात मेरी समझ में नहीं आई। मिसाल के तौर पर कोई पाठ करता है तो इस पर पड़ोसी यह महसूस करता है कि इस से उस के आराम में खलल पड़ता है तो क्या मैं वजीर साहिब से पूछ सकता हूं कि इस केस में पुलिस दस्तअंदाजी करेगी और पाठ करने वाले को गरिप्तार कर लेगी? इसी तरह कोई अपने घर में बैठा सितार बजा रहा हो तो क्या शिकायत करने पर पुलिस action लेगी? इसी तरह विवाह शादियों पर loudspeaker का इस्तेमाल है। यह सब बातें न original Act में define की गई हैं और न ही इस Amending Bill में। इस लिए यह डर है कि जो powers इस Amending

[श्री इन्द्र सिंह]

Bill के द्वारा ली जा रही हैं वह political parties के खिलाफ इस्तेमाल की जाएंगी। Political पार्टियों को भी छोड़िए। जो आपस में दुश्मनी रखते हों वह पुलिस के इन वसीह अस्थित्यारात से काम ले सकते हैं और डर है कि इन का misuse किया जाएगा। इस की जगह comprehensive Bill लाना चाहिए था जिस में यह सब बातें हों कि किसी के खिलाफ कोई शिकायत आए तो पुलिस किस तरीके से उस पर कार्रवाई करेगी। इस को उसी तरह इस्तेमाल किया जाएगा जिस तरह Preventive Detention Act को इस्तेमाल किया जाता है। अगर दो लड़के किसी गौहारे के अन्दर लड़ पड़ते हैं तो पकड़ कर Magistrate के सामने पेश कर दिए जाते हैं कि नक्सेअमन का खतरा है। इसी तरह के और सैकड़ों आदमियों के cases हैं। इस लिये हमें डर है कि इन वसीह अस्थित्यारात को misuse किया जाएगा। जब तक इस चीज़ को डिफाइन नहीं किया जाता कि किन किन मौकों पर इस को इस्तेमाल किया जाएगा तब तक मैं समझता हूँ कि पुलिस को इतनी अनलिमिटेड पावर्ज़ देना ठीक नहीं है। अब तो 144 दफा भी उठाई जा चुकी है तो फिर मैं नहीं समझता कि इस की क्या ज़रूरत है कि आलरेडी जो एक्ट मौजूद है उस की इम्प्लीमेंटेशन के लिये व्हेदर प्रापर आर इम्प्रापर पुलिस को अस्थित्यार दिये जाएं। यह तो शहरी की आज़ादी के ऊपर छापा है। इस लिए मैं, जनाब, आप की विसातत से वज़ीर साहिब को यह कहना चाहता हूँ कि सिर्फ यह कह कर कि यह बिल पास कर दिया जाए क्योंकि अच्छा है, इसे पास नहीं कराना चाहिए। इस को एक अच्छे ढंग से और इस बात को डिफाइन कर के कि आया यह किस प्रकार की एमरजेंसी पर इस्तेमाल होगा, पास कराना चाहिए वरना पुलिस को अनलिमिटेड पावर्ज़ देने से ज़्यादा खतरा पैदा हो जाएगा।

डाक्टर बलदेव प्रकाश (अमृतसर शहर, पूर्व) : अध्यक्ष महोदय, जो बिल इस हाउस में पेश किया गया है और जिस को इस हाउस में Act के आधीन आफेंस को कागनिज़ेबल बनाने के लिये रखा गया है, मैं उस का विरोध करने के लिये खड़ा हुआ हूँ। आज कल शहरों के अन्दर लाउड-स्पीकरों का इस्तेमाल इतना ज़्यादा बढ़ गया है कि इस आफेंस को कागनिज़ेबल बनाने से हमारे ऐडमिनिस्ट्रेशन में जितनी complications (कम्पलीकेशंस) आने वाली हैं, उन का मंत्री महोदय ने अंदाज़ा नहीं लगाया। और पुलिस को सामाजिक जीवन में दस्त अन्दाज़ी करने का जो अधिकार दे दिया है उस से कितना बड़ा नुकसान होगा इस बात का अंदाज़ा नहीं लगाया। शहरों में कथा, जन्म दिन, ब्याह-शादी तथा छोटे छोटे फंक्शंस पर लाउड स्पीकरों का इस्तेमाल किया जाता है। इस लिए कोई भी बहाना बना कर पुलिस घरों में घुस सकती है और लोगों को पकड़ सकती है और उन मौकों पर जब कि शादी वगैरह फंक्शंस हो रहे होंगे। आप उस पुलिस को अधिकार दे रहे हैं जिस पुलिस का खैया हमें पता है और जिस पुलिस की बिना पर यह सरकार की हकूमत खड़ी हुई है। यह अधिकार दे कर कि पुलिस छोटे छोटे मामलों में दखल अंदाज़ी करे तो मैं समझता हूँ कि इस से बढ़ कर पुलिस स्टेट बनाने का और क्या कदम हो सकता है।

कई शहरों के अन्दर लाउड-स्पीकों का इस्तेमाल केवल इजाजत लेकर ही हो सकता है। कोई भी डिप्टी कमिश्नर या डिस्ट्रिक्ट मैजिस्ट्रेट की इजाजत के बगैर लाउड-स्पीक का इस्तेमाल नहीं कर सकता। तो मैं समझता हूँ कि अगर कहीं पर ऐसी गड़बड़ हो कि जहाँ लाउड-स्पीक का लगाना मुनासिब न हो तो उस जगह पाबन्दी लगा दी जा सकती है जिस से कि गड़बड़ का मुकाबला किया जा सके। इस तरह से पाबन्दियों के जरिए नुआइज कंट्रोल की जा सकती है। लेकिन पाबन्दियों के होते हुए भी हम अगर पुलिस को दखल अंदाजी करने की इजाजत दे दें और इस ऑफेंस को कागनिजेबल करार दे दें तो मैं समझता हूँ कि इस से बढ़ कर और कोई नुकसान नहीं हो सकता है। इस लिए मैं मंत्री महोदय से यह प्रार्थना करता हूँ कि पुलिस को इस प्रकार के अधिकार न दिए जाएँ क्योंकि इस अधिकार से हमारे सामाजिक जीवन में एक बड़ी गंभीर समस्या खड़ी हो जाएगी। इस पर विचार करना चाहिए।

वित्त मंत्री (श्री मोहन लाल) : स्पीकर साहब, मेरे एक भाई ने जो कुछ नुक्ताचीनी की है, वह नुक्ता चीनी करते वक्त शायद इस बात को नज़र अंदाज़ कर गए कि यह सिर्फ एक amending बिल है। असली ऐक्ट तो पास हो चुका है। जिन हालात में किसी का जुर्म का सरज़द होना पाया जाता है वह बात उस ऐक्ट में है। यहां हम कोई ऐसी प्रावीज़न नहीं कर रहे हैं कि उस ऐक्ट की दफा को बदल रहे हैं या अमैंड कर रहे हैं। जो जुर्म है वह तो है ही। यहां तो सिर्फ एक तरीका बदला जा रहा है कि जो जुर्म होता है उस की कागनिजेंस किस ढंग से हो। पहिले जो प्रावीज़न था उस की बाबत तज़रूबा यह साबित करता है कि जो इस जुर्म की न्यूसेंस वैल्यू है जितनी मैगनीच्यूड की यह ऑफेंस है....

चौधरी बलबीर सिंह : आन ए प्वाइंट ऑफ इनफर्मेशन, सर। क्या वज़ीर साहब यह बतलायेंगे कि इस ऐक्ट के मातहत कितने मुकदमे हुए ताकि मैगनीच्यूड का पता लग जाए ?

वित्त मंत्री : इस के लिये नोटिस की ज़रूरत है। ज़बानी नहीं होती यह बातें।

अध्यक्ष महोदय : इंटरप्शन न किया करें आप। (Please don't interrupt like this.)

वित्त मंत्री : मैं अर्ज कर रहा था कि प्रिंसिपल ऐक्ट में जो ऑफेंसिज़ हैं, वह तो हैं ही। देखना यह है कि जो तरीका उस ऐक्ट में ऑफेंस को cognizable (कागनिजेबल) बनाने का है वह इफैक्टिव है या नहीं। तज़रूबा ने यह बताया है कि वह तरीका इफैक्टिव नहीं है। आजकल लाउड-स्पीकों की जो न्यूसेंस फैली हुई है उस के पेशेनज़र उस ऐक्ट में जो प्रोसीजर है वह इनइफैक्टिव साबित हो रहा है। इस लिए इस को कागनिजेबल बनाया जाना हालात के मुताबिक बहुत ज़रूरी है। अंग्रेज़ी में एक कहावत है कि 'to smell a rat' जो लोग इस कहावत के मुताबिक चलते हैं उन को तो हर एक बात में खतरा पैदा हो सकता है। क्यों किसी को पुलिस अननैसेसरीली पकड़ेगी? उस को क्या ज़रूरत है? और जो यह कहा जाता है कि किसी पोलिटिकल पार्टी को खतरा पहुंचता है तो यह बात बिल्कुल बे-बुनियाद है। अगर किसी पोलिटिकल पार्टी को नुकसान पहुंचाने के लिये पुलिस को इस्तेमाल करना है तो क्या सिर्फ यही ऐक्ट है? उस के लिए तो और बहुत से ऐक्ट पड़े

[वित्त मंत्री]

हैं। इस गवर्नमेंट का न तो कोई ऐसा मंशा है और न कोई इरादा है और न आइंदा ऐसा इरादा होने वाला है कि किसी पुलिटीकल पार्टी के लिये यह एकट इस्तेमाल किया जाएगा। इस लिए जो इस तरह का शक पैदा हुआ वह बिल्कुल बेबुनियाद है।

Mr. Speaker : Question is—

That the Punjab Instruments (Control of Noises) (Amendment) Bill be taken into consideration at once.

The motion was carried.

Mr. Speaker : The House will now proceed to consider the Bill clause by clause.

CLAUSES 2, 1 AND TITLE

Mr. Speaker : Question is—

That Clauses 2, 1 and Title stand part of the Bill.

The motion was carried.

Minister for Finance (Shri Mohan Lal): Sir, I beg to move—

That the Punjab Instruments (Control of Noises) (Amendment) Bill be passed.

Mr. Speaker : Motion moved—

That the Punjab Instruments (Control of Noises) (Amendment) Bill be passed.

Mr. Speaker : Question is—

That the Punjab Instruments (Control of Noises) (Amendment) Bill be passed.

The motion was carried.

THE CRIMINAL LAW AMENDMENT (EXTENSION) BILL, 1957

Minister for Finance (Shri Mohan Lal): Sir, I beg to introduce the Criminal Law Amendment (Extension) Bill.

Minister for Finance (Shri Mohan Lal) : Sir, I beg to move—

That the Criminal Law Amendment (Extension) Bill be taken into consideration at once.

स्पीकर साहिब, Criminal Law Amendment Act जो है जो कि erstwhile पंजाब area में लागू है उस को erstwhile Pepsu area में Uniformity of Laws के ख्याल के मुताबिक लागू करने की मांग की गई है।

Mr. Speaker : Motion moved—

That the Criminal Law Amendment (Extension) Bill be taken into consideration at once.

Mr. Speaker : Question is—

That the Criminal Law Amendment (Extension) Bill be taken into consideration at once.

The motion was carried.

Mr. Speaker : The House will now proceed to consider the Bill clause by clause.

SUB-CLAUSE (ii) OF CLAUSE 1, CLAUSES 2, 3, SUB-CLAUSE (i) OF CLAUSE 1 AND
TITLE

Mr. Speaker : Question is—

That Sub-Clause (ii) of Clause 1, Clauses 2, 3, Sub-clause (i) of Clause 1 and Title stand part of the Bill.

The motion was carried.

Minister for Finance (Shri Mohan Lal) : Sir, I beg to move—

That the Criminal Law Amendment (Extension) Bill be passed.

Mr. Speaker : Motion moved—

That the Criminal Law Amendment (Extension) Bill be passed.

Mr. Speaker : Question is—

That the Criminal Law Amendment (Extension) Bill be passed.

The motion was carried.

THE PUNJAB SPECIAL POWERS (PRESS) (AMENDMENT) BILL, 1957

Minister for Finance (Shri Mohan Lal) : Sir, I beg to introduce the Punjab Special Powers (Press) (Amendment) Bill.

Minister for Finance (Shri Mohan Lal) : Sir, I beg to move—

That the Punjab Special Powers (Press) (Amendment) Bill be taken into consideration at once.

स्पीकर साहब, इस Amending Bill का जो मकसद है वह Statement of Objects and Reasons में दिया गया है। जैसा कि आप जानते हैं एक ऐसा मौका आया जब कि चंद एक अखबारों पर यह पाबन्दी लगानी पड़ी और उन की entry Punjab में बन्द कर दी गई। मगर गवर्नमेंट के उस order को Supreme Court में challenge किया गया और वहां उस को एक दो खास बजुहात की बिना पर unconstitutional declare कर दिया गया। तो जो Government के order में defect रह गया था उस को दूर करने के लिये यह Amending Bill लाया जा रहा है। Supreme Court की judgment के मुताबिक खास तौर पर असल Act में जो एक नुक्स रह गया था वह यह था कि उस में म्याद

[ਕਿਸ਼ ਮੰਤਰ]

ਕੀ ਪਾਬੰਦੀ ਨਹੀਂ ਲਗਾਈ ਗਈ ਥੀ ਕਿ ਕਿਤਨੀ ਦੇਰ ਤਕ ਤੇਨ newspapers ਦੀ entry ਕੋ prohibit ਕਿਆ ਗਿਆ ਹੈ । ਚੁਨਾਚਿ ਵਹ ਜੋ ਸ਼ਾਦ ਦੀ ਪਾਬੰਦੀ ਹੈ ਪੰਜਾਬ ਸਰਕਾਰ ਨੇ ਇਸ proviso ਮੇਂ two months ਦੀ ਕਰ ਦੀ ਹੈ । ਇਸ ਕੇ ਸਾਥ ਹੀ ਹਮ ਨੇ ਯਹ proviso ਭੀ ਕਰ ਦਿਆ ਹੈ ਕਿ ਅਗਰ ਕਿਸੀ ਅਖਬਾਰ ਕੋ Government ਕੇ ਹੁਕਮ ਕੇ ਖਿਲਾਫ grievance ਹੋ ਤੋ ਵਹ 10 ਦਿਨੋਂ ਕੇ ਅੰਦਰ ਅੰਦਰ ਗਵਰਨਮੈਂਟ ਕੋ representation ਕਰ ਸਕਤੇ ਹੈਂ । ਤੋ ਯਹ ਏਕ ਬਹੁਤ ਲਾਜ਼ਮੀ amendment ਹੈ ਜੋ ਕਿ ਅਸਲ Act ਮੇਂ ਕਰਨੇ ਦੀ ਜ਼ਰੂਰਤ ਹੈ । ਇਸ ਲਿਯੇ ਮੈਂ ਤਸ਼ੀਹ ਕਰਤਾ ਹੂੰ ਕਿ House ਇਸ ਦੀ ਜ਼ਰੂਰਤ ਕੋ ਸਹੂਲਤ ਕਰਤੇ ਹੁਏ ਇਸ Bill ਕੋ ਪਾਸ ਕਰੇਗਾ ।

Mr. Speaker : Motion moved—

That the Punjab Special Powers (Press) (Amendment) Bill be taken into consideration at once.

ਚੌਧਰੀ ਬਲਬੀਰ ਸਿੰਘ (ਹੁਸ਼ਿਆਰਪੁਰ, 'ਜਨਰਲ') ਜਨਾਬ ਸਪੀਕਰ ਸਾਹਿਬ, ਇਹ ਬਿਲ ਜਿਹੜਾ ਪੇਸ਼ ਕੀਤਾ ਗਿਆ ਹੈ ਇਹ ਇਕ ਬਹੁਤ ਗਲਤ ਕਦਮ ਹੈ । ਸਾਡੇ ਵਿਧਾਨ ਨੇ ਸਾਨੂੰ ਕੁਛ ਆਜ਼ਾਦੀਆਂ ਦਿੱਤੀਆਂ ਹੋਈਆਂ ਹਨ; ਸਪੀਚ ਕਰਨ ਦੀ, ਆਪਣੇ ਖਿਆਲਾਤ ਨੂੰ ਦੱਸਣ ਲਈ ਪਰੈਸ ਅਤੇ ਪਲੈਟਫਾਰਮ ਦੀ ਆਜ਼ਾਦੀ ਹੈ । ਮਗਰ ਸਾਡੀ ਸਰਕਾਰ ਹੌਲੀ ਹੌਲੀ ਇਨ੍ਹਾਂ ਆਜ਼ਾਦੀਆਂ ਨੂੰ ਜਿਹੜੀਆਂ ਕਿ ਸਾਡੇ ਦੇਸ਼ ਦੇ ਵਿਧਾਨ ਨੇ ਦਿੱਤੀਆਂ ਹੋਈਆਂ ਹਨ ਆਪਣੇ ਹੱਥ ਵਿਚ ਲੈ ਰਹੀ ਹੈ । ਪੰਜਾਬ ਦੇ ਵਿਚ ਤਾਂ ਇਨ੍ਹਾਂ ਨੂੰ ਪਰੈਸ ਐਕਟ ਦੇ ਤਹਿਤ ਸਪੈਸ਼ਲ ਪਾਵਰਜ਼ ਹਨ; ਜਿਸ ਅਖਬਾਰ ਦੇ ਉਤੇ ਚਾਹੁਣ ਪਾਬੰਦੀ ਲਾ ਦੇਣ । ਇਸ ਦੇ ਤਹਿਤ ਇਨ੍ਹਾਂ ਨੂੰ ਇਤਨੀ ਪਾਵਰ ਹੈ ਕਿ ਜਿਹੜਾ ਇਕ ਮੈਟਰ ਇਕ ਅਖਬਾਰ ਦੇ ਵਿਚ ਛਪਦਾ ਹੈ ਉਸੇ ਮੈਟਰ ਨੂੰ ਹੀ ਇਹ ਦੂਸਰੀ ਅਖਬਾਰ ਨੂੰ ਛਾਪਣ ਤੋਂ ਰੋਕ ਸਕਦੇ ਹਨ । ਇਨ੍ਹਾਂ ਪਾਵਰਜ਼ ਦਾ ਗੌਰਮੈਂਟ ਬਹੁਤ ਨਾਜਾਇਜ਼ ਇਸਤੇਮਾਲ ਕਰ ਰਹੀ ਹੈ । ਜਿਨ੍ਹਾਂ ਅਖਬਾਰਾਂ ਨੂੰ ਕਿਸੇ ਖਾਸ ਕਿਸਮ ਦੀਆਂ ਖਬਰਾਂ ਛਾਪਣ ਤੋਂ ਰੋਕਿਆ ਜਾਂਦਾ ਹੈ ਉਹ ਅਖਬਾਰਾਂ ਉਸ ਸਿਲਸਿਲੇ ਦੇ ਵਿਚ ਅਗਰ ਕੋਈ ਪ੍ਰਧਾਨ ਮੰਤਰੀ ਸਾਹਿਬ ਦਾ ਸਟੇਟਮੈਂਟ ਵੀ ਹੋਵੇ ਤਾਂ ਉਸ ਨੂੰ ਵੀ ਨਹੀਂ ਛਾਪ ਸਕਦੀਆਂ । ਸਾਡੇ ਪ੍ਰਧਾਨ ਮੰਤਰੀ ਦਾ ਸਟੇਟਮੈਂਟ ਜਿਹੜਾ ਕਿਸੇ ਖਾਸ ਮਸਲੇ ਨਾਲ ਤਾਲੁਕ ਰਖਦਾ ਹੋਵੇ ਉਸ ਨੂੰ ਹੋਰ ਸਾਰੀਆਂ ਅਖਬਾਰਾਂ ਛਾਪ ਸਕਦੀਆਂ ਹਨ ਮਗਰ ਜਿਸ ਅਖਬਾਰ ਤੇ ਗੌਰਮੈਂਟ ਪਾਬੰਦੀ ਲਾ ਦੇਵੇ ਉਹ ਉਸ ਨੂੰ ਨਹੀਂ ਛਾਪ ਸਕਦੀ । ਏਥੋਂ ਤਕ ਸਾਡੀ ਗੌਰਮੈਂਟ ਦੇ ਕੋਲ ਪਹਿਲੇ ਹੀ ਪਾਵਰ ਹੈ । ਲੇਕਿਨ, ਸਪੀਕਰ ਸਾਹਿਬ, ਇਸ ਬਿਲ ਨੂੰ ਲਿਆਉਣ ਦੇ ਨਾਲ ਹੁਣ ਉਹ ਇਹ ਪਾਵਰ ਲੈਣੀ ਚਾਹੁੰਦੇ ਹਨ ਕਿ ਪੰਜਾਬ ਦੇ ਵਿਚ ਜਿਹੜੀਆਂ ਬਾਹਿਰ ਤੋਂ ਛਪ ਕੇ ਅਖਬਾਰਾਂ ਆਉਂਦੀਆਂ ਹਨ ਉਨ੍ਹਾਂ ਨੂੰ ਵੀ ਰੋਕਿਆ ਜਾ ਸਕੇ । ਅਜ ਪੰਜਾਬ ਹੌਲੀ ਹੌਲੀ ਪੁਲੀਸ ਸਟੇਟ ਬਣਦਾ ਜਾ ਰਿਹਾ ਹੈ । ਅੱਜ ਏਥੇ ਇਸ ਕਿਸਮ ਦੇ ਕਈ ਬਿਲ ਪਾਸ ਕੀਤੇ ਗਏ ਹਨ ਪਰ ਉਨ੍ਹਾਂ ਸਾਰਿਆਂ ਦੇ ਨਾਲੋਂ ਜ਼ਿਆਦਾ ਸਖ਼ਤ ਇਹ ਬਿਲ ਹੈ । ਇਸ ਦੇ ਨਾਲ ਲੋਕਾਂ ਦੀ ਆਜ਼ਾਦੀ ਤੇ ਛਾਪਾ ਪੈਂਦਾ ਹੈ । ਅਗਰ ਏਥੋਂ ਦੇ ਅਖਬਾਰ ਸਹੀ ਖਬਰਾਂ ਦੇਣੀਆਂ ਬੰਦ ਕਰ ਦੇਣ ਤਾਂ ਲੋਕ ਬਾਹਿਰ ਦੇ ਅਖਬਾਰਾਂ ਨੂੰ ਪੜ੍ਹ ਕੇ ਖਬਰਾਂ ਹਾਸਲ ਕਰ ਸਕਣਗੇ ।

Mr. Speaker : The House has already expressed its decision on this Bill. The new thing that is before the House is the time limit for the duration of the orders passed under sub-section (1) of section 3 of the Punjab Special Powers (Press) Act, 1956.

ਚੌਧਰੀ ਬਲਬੀਰ ਸਿੰਘ : ਜਨਾਬ ਸਪੀਕਰ ਸਾਹਿਬ, ਮੈਂ ਇਹੋ ਹੀ ਦਸ ਰਿਹਾ ਹਾਂ ਕਿ ਪੰਜਾਬ ਸਰਕਾਰ ਸੂਬੇ ਦੇ ਵਿਚਲੇ ਅਖਬਾਰਾਂ ਤੇ ਤਾਂ ਪਾਬੰਦੀ ਲਗਾ ਸਕਦੀ ਹੈ ਲੇਕਿਨ ਏਸ ਬਿਲ ਨੂੰ ਪਾਸ ਕਰ ਕੇ ਬਾਹਿਰਲਿਆਂ ਅਖਬਾਰਾਂ ਤੇ ਵੀ ਪਾਬੰਦੀ ਲਗਾਉਣਾ ਚਾਹੁੰਦੀ ਹੈ। ਇਨ੍ਹਾਂ ਨੇ ਜਿਹੜੇ ਲੋਕ ਬਾਹਿਰ ਤੋਂ ਅਖਬਾਰਾਂ ਲਿਆਉਣ ਵਾਲੇ ਫੜੇ ਸੀ ਉਨ੍ਹਾਂ ਨੂੰ ਸੁਪਰੀਮ ਕੋਰਟ ਦੇ ਹੁਕਮ ਨਾਲ ਛਡਣਾ ਪਿਆ ਹੈ। ਅੱਜ ਸਾਡੀ ਸਰਕਾਰ ਅਖਬਾਰਾਤ ਦੀ ਆਜ਼ਾਦੀ ਨੂੰ ਕਰਟੇਲ (curtail) ਕਰਨਾ ਚਾਹੁੰਦੀ ਹੈ। ਹੁਣ ਤਾਂ ਇਹ ਚੀਜ਼ ਹੈ ਕਿ ਅਗਰ ਸਾਨੂੰ ਪੰਜਾਬ ਦੀਆਂ ਅਖਬਾਰਾਂ ਵਿਚੋਂ ਸਹੀ ਖਬਰਾਂ ਨਾ ਮਿਲ ਸਕਣ ਤਾਂ ਅਸੀਂ ਬਾਹਿਰ ਦੇ ਸੂਬਿਆਂ ਦੀਆਂ ਅਖਬਾਰਾਂ ਮੰਗਵਾ ਕੇ ਪੜ੍ਹ ਸਕਦੇ ਹਾਂ ਪਰ ਜਿਸ ਵੇਲੇ ਇਹ ਬਿਲ ਪਾਸ ਕਰਨ ਤੋਂ ਬਾਦ ਪੰਜਾਬ ਸਰਕਾਰ ਨੇ ਬਾਹਿਰ ਵਾਲੀਆਂ ਅਖਬਾਰਾਂ ਤੇ ਪਾਬੰਦੀ ਲਾ ਦਿੱਤੀ ਤਾਂ ਸਾਨੂੰ ਸਹੀ ਖਬਰਾਂ ਨਹੀਂ ਮਿਲ ਸਕਣਗੀਆਂ। ਇਹ ਕਾਨੂੰਨ ਪਾਸ ਹੋ ਜਾਣ ਤੋਂ ਬਾਦ ਕੋਈ ਆਦਮੀ ਬਾਹਿਰ ਤੋਂ ਅਖਬਾਰ ਨਹੀਂ ਲਿਆ ਸਕੇਗਾ ਔਰ ਜੇਕਰ ਕੋਈ ਲਿਆਵੇਗਾ ਤਾਂ ਉਸ ਦੇ ਸਿਰ ਤੇ ਏਸ ਕਾਨੂੰਨ ਦਾ ਡੰਡਾ ਵਰਤਿਆ ਜਾਵੇਗਾ। ਇਸ ਕਰਕੇ ਮੈਂ ਵਜ਼ੀਰ ਮੁਤਲਿਕਾ ਨੂੰ ਅਰਜ਼ ਕਰਾਂਗਾ ਕਿ ਉਹ ਇਸ ਬਿਲ ਨੂੰ ਵਾਪਸ ਲੈ ਲੈਣ ਕਿਉਂਕਿ ਇਸ ਦੇ ਨਾਲ ਲੋਕਾਂ ਦੀ ਆਜ਼ਾਦੀ ਤੇ ਛਾਪਾ ਪੈਂਦਾ ਹੈ।

ਵਿਜ਼ ਮੰਤਰੀ (ਸ਼੍ਰੀ ਮੋਹਨ ਲਾਲ) : ਸਪੀਕਰ ਸਾਹਿਬ, ਪੰਜਾਬ ਮੈਂ ਜੋ ਹਾਲਾਤ ਹੁਏ ਜਿਨ ਦੀ ਬਜਹੁ ਸੇ ਹਮੇਂ ਨ ਸਿਫ਼ ਪੰਜਾਬ ਮੈਂ ਹੀ ਬਲਿਕ ਪੰਜਾਬ ਮੈਂ ਬਾਹਰ ਸੇ ਆਨੇ ਵਾਲੇ ਅਖਬਾਰਾਂ ਪਰ ਮੀ ਪਾਬੰਦੀ ਲਗਾਨੀ ਪੜੀ ਓਨ ਕੇ ਸੁਤਾਲਿਕ ਮੈਂ ਬਹੁਤ ਕੁਝ ਕਹਨੇ ਦੀ ਜ਼ਰੂਰਤ ਮਹਸੂਸ ਨਹੀਂ ਕਰਤਾ।

ਅਧਿਕ ਸਹੋਦਯ : ਵਹ ਹਾਲਾਤ ਤੋ ਸਮੀ ਜਾਨਤੇ ਹੈਂ । (Every body is in the know of those circumstances.)

ਵਿਜ਼ ਮੰਤਰੀ : ਇਸੀ ਲਿਏ ਮੈਂ ਨੇ ਕਹਾ ਹੈ ਕਿ ਮੈਂ ਓਨ ਹਾਲਾਤ ਕੇ ਸੁਤਾਲਿਕ ਕੁਝ ਕਹਨੇ ਦੀ ਜ਼ਰੂਰਤ ਨਹੀਂ ਸਮਝਤਾ। ਓਨ ਹਾਲਾਤ ਕੇ ਰੇਸ਼ੇਨਜ਼ਰ ਹਮੇਂ ਪਾਬੰਦੀ ਲਗਾਨੇ ਦੀ ਜ਼ਰੂਰਤ ਮਹਸੂਸ ਹੁੰਦੀ ਥੀ। ਮੁਝੇ ਯਹ ਕਹਨੇ ਮੈਂ ਫਲ਼ ਹੈ ਕਿ ਪੰਜਾਬ ਗਵਰਨਮੈਂਟ ਨੇ ਜਿਨ ਅਖਬਾਰਾਂ ਪਰ ਪਾਬੰਦੀ ਲਗਾਈ ਥੀ ਓਸ ਕੋ Supreme Court ਨ ਮੀ justify ਕਿਆ ਹੈ। ਜੋ appeal ਓਨ ਦੋ ਅਖਬਾਰਾਂ ਨੇ, ਜਿਨ ਦੀ entry ਪਰ ਹਮ ਨੇ ਪੰਜਾਬ ਮੈਂ ਪਾਬੰਦੀ ਲਗਾਈ ਥੀ, Supreme Court ਮੈਂ ਕੀ ਥੀ ਓਸ ਪਰ Supreme Court ਨੇ ਮੀ ਪੰਜਾਬ ਗਵਰਨਮੈਂਟ ਕੇ ਹੁਕ ਮੈਂ ਹੀ ਫੈਸਲਾ ਕਿਆ ਹੈ।

ਯਹ ਅਮੀ ੨ ਜੋ ਚੌਧਰੀ ਬਲਬੀਰ ਸਿੰਘ ਜੀ ਨੇ ਕਹਾ ਹੈ ਕਿ ਗਵਰਨਮੈਂਟ ਕਿਸੀ ਡੰਗ ਸੇ ਅਖਬਾਰਾਤ ਕਾ ਮੁੰਹ ਬੰਦ ਕਰਨੇ ਆਰ ਕੋਈ ਨਾਜਾਯਜ਼ ਫਾਯਦਾ ਓਠਾਨੇ ਕੇ ਲਿਏ ਓਨ ਪਰ ਪਾਬੰਦੀ ਲਗਾਨਾ ਚਾਹੁੰਦੀ ਹੈ

5-00 p.m.

ਬਿਲਕੁਲ ਬੇਬੁਨਿਆਦ ਬਾਤ ਹੈ। ਅਗਰ ਕਮੀ ਕੋਈ ਏਸਾ ਵਾਕਯਾ ਹੋਤਾ ਜੋ ਯਹ ਸਾਬਿਤ ਕਰਤਾ ਕਿ ਜਹਾਂ ਗਵਰਨਮੈਂਟ ਨੇ ਯਹ ਪਾਬੰਦੀ ਲਗਾਈ, judiciary ਨੇ ਓਸੇ upset ਕਰ ਦਿਆ ਤਬ ਤੋ ਕੁਝ ਕਹਾ ਜਾ ਸਕਤਾ ਥਾ ਮਗਰ ਯਹਾਂ ਕੋਈ ਏਸੀ ਬਾਤ ਨਹੀਂ ਹੁੰਦੀ। ਜਿਤਨਾ ਜ਼ਯਾਦਾ ਸੇ ਜ਼ਯਾਦਾ ਗਵਰਨਮੈਂਟ restraint ਕੇ ਸਾਥ ਚਲ ਸਕਤੀ ਥੀ ਓਤਨਾ ਹਮ ਚਲੇ ਹੈਂ। ਇਸ ਕੇ ਬਾਵਜੂਦ ਯਹਾਂ ਸਟੇਟ ਮੈਂ ਜ਼ਹਰ ਫੈਲਾਯਾ ਗਯਾ। ਪੰਜਾਬ ਮੈਂ communal

[वित्त मंत्री]

disharmony पैदा करने में जितनी गैर जिम्मेदारी से चंद एक अखबारात ने हिस्सा लिया और जो जहर फैलाया गया मैं उस को क्या बयान करूँ क्योंकि इस का जिक्र अगर न किया जाए तो बेहतर है। इस चीज के बावजूद भी हम बड़े तहम्मल से चले। आखिर जब बहुत ही मजबूर हुए और फिज़ा निहायत खराब हुई तो फिर कुछ कदम उठाने पड़े। इसी तरह से अगर कोई बाहर के अखबारात आएँ पंजाब में फिरका-दारांना जहर फैलाने के लिये, यहां का माहौल गंदा करने के लिये, बदअमनी पैदा करने के लिये और हिन्दु सिखों में तफर्रकात पैदा करने के लिए तो सरकार हक बजानब होगी कि वह उन पर पाबन्दी लगाए। पंजाब को इस जहर से बचाने के लिये ऐसा करना ज़रूरी है। इस लिये मैं अर्ज़ करता हूँ कि यह amendment बहुत ज़रूरी है और यह powers गवर्नमेंट को ज़रूर देनी चाहिए क्योंकि ऐसे हालात फिर भी हो सकते हैं।

Mr. Speaker : Question is—

That the Punjab Special Powers (Press) (Amendment) Bill be taken into consideration at once.

The motion was carried.

Mr. Speaker : The House will now consider the Bill clause by clause.

CLAUSE 2, CLAUSE 1 AND TITLE

Mr. Speaker : Question is—

That Clauses 2, 1 and Title stand part of the Bill.

The motion was carried

Minister for Finance (Shri Mohan Lal) : Sir, I beg to move—

That the Punjab Special Powers (Press) (Amendment) Bill be passed.

Mr. Speaker : Motion moved—

That the Punjab Special Powers (Press) (Amendment) Bill be passed.

Mr. Speaker : Question is—

That the Punjab Special Powers (Press) (Amendment) Bill be passed.

The motion was carried.

THE PUNJAB LAND REVENUE (SPECIAL CHARGES) BILL, 1957

Minister for Finance (Shri Mohan Lal) : Sir, I beg to introduce the Punjab Land Revenue (Special Charges) Bill.

Minister for Finance (Shri Mohan Lal) : Sir, I beg to move—

That the Punjab Land Revenue (Special Charges) Bill be taken into consideration at once.

Mr. Speaker : Motion moved—

That the Punjab Land Revenue (Special Charges) Bill be taken into consideration at once.

Shri Harbhagwan Maudgil : Sir, I beg to move—

That the Punjab Land Revenue (Special Charges) Bill be referred to Select Committee consisting of the following and leave be granted to exceed the limit of 15 Members:—

- (1) Chaudhri Sri Chand,
- (2) Rao Gajraj Singh,
- (3) Sardar Bhupinder Singh Mann,
- (4) Chaudhri Lahri Singh,
- (5) Sardar Gurbachan Singh Bajwa,
- (6) Shri Prabodh Chandra,
- (7) Sardar Ajmer Singh,
- (8) Sardar Umrao Singh,
- (9) Chaudhri Chambel Singh,
- (10) Sardar Gurmit Singh, 'Mit'
- (11) Shri Harbans Lal,
- (12) Sardar Bhag Singh,
- (13) Shri Harbhagwan Maudgil,
- (14) Sardar Jasdev Singh Sandhu,
- (15) Shri Nihal Singh,
- (16) Sardar Achhar Singh Chhina,
- (17) Shri Hans Raj Sharma,
- (18) Sardar Darbara Singh, and
- (19) Shri Ram Piara,

with a direction to report by the 1st December, 1957.

ਚੋਧਰੀ ਬਲਬੀਰ ਸਿੰਘ: ਸਪੀਕਰ ਸਾਹਿਬ, ਨਾਵਾਂ ਦੀ ਇਹ ਜੋ list ਸਾਨੂੰ ਮਿਲੀ ਹੈ ਉਹ ਇਸ ਨਾਲੋਂ ਬਿਲਕੁਲ ਅਲਹਿਦਾ ਹੈ ਜਿਹੜੇ ਇਨ੍ਹਾਂ ਨੇ ਹੁਣ ਪੜ੍ਹੇ ਹਨ ।

Mr. Speaker: This is the subsequent amendment that he has moved.

Mr. Speaker : Motion moved—

That the Punjab Land Revenue (Special Charges) Bill be referred to Select Committee consisting of the following and leave be granted to exceed the limit of 15 Members:—

- (1) Chaudhri Sri Chand,
- (2) Rao Gajraj Singh,

[Mr. Speaker]

- (3) Sardar Bhupinder Singh Mann,
- (4) Chaudhri Lahri Singh,
- (5) Sardar Gurbachan Singh Bajwa,
- (6) Shri Prabodh Chandra,
- (7) Sardar Ajmer Singh,
- (8) Sardar Umrao Singh,
- (9) Chaudhri Chambel Singh,
- (10) Sardar Gurmit Singh, 'Mit'
- (11) Shri Harbans Lal,
- (12) Sardar Bhag Singh,
- (13) Shri Harbhagwan Maudgil,
- (14) Sardar Jasdev Singh Sandhu,
- (15) Shri Nihal Singh,
- (16) Sardar Achhar Singh Chhina,
- (17) Shri Hans Raj Sharma,
- (18) Sardar Darbara Singh, and
- (19) Shri Ram Piara,

with a direction to report by the 1st December, 1957,

Mr. Speaker : Question is—

That the Punjab Land Revenue (Special Charges) Bill, be referred to Select Committee consisting of the following and leave be granted to exceed the limit of 15 Members:—

- (1) Chaudhri Sri Chand,
- (2) Rao Gajraj Singh,
- (3) Sardar Bhupinder Singh Mann,
- (4) Chaudhri Lahri Singh,
- (5) Sardar Gurbachan Singh Bajwa,
- (6) Shri Prabodh Chandra,
- (7) Sardar Ajmer Singh,
- (8) Sardar Umrao Singh,
- (9) Chaudhri Chambel Singh,
- (10) Sardar Gurmit Singh, 'Mit'
- (11) Shri Harbans Lal,
- (12) Sardar Bhag Singh,
- (13) Shri Harbhagwan Maudgil,

(14) Sardar Jasdev Singh Sandhu,

(15) Shri Nihal Singh,

(16) Sardar Achhar Singh Chhina,

(17) Shri Hans Raj Sharma,

(18) Sardar Darbara Singh, and

(19) Shri Ram Piara,

with a direction to report by the 1st December, 1957.

The motion was carried.

**THE PUNJAB SHOPS AND COMMERCIAL ESTABLISHMENTS BILL,
1957**

Minister for Education and Labour (Shri Amar Nath Vidyalkar) : Sir,
I beg to move—

That the Punjab Shops and Commercial Establishments Bill be taken into consideration at once.

ਸਪੀਕਰ ਸਾਹਿਬ, ਇਸ ਬਿਲ ਦੇ ਪੇਸ਼ ਕਰਨੇ ਦੇ ਜੋ ਸਕਾਸਦ ਹੈਂ ਕਹਿਓਂ ਇਸ ਦੀ Statement of Objects and Reasons ਮੈਂ ਦਿਓਂ ਹੁਏ ਹੈਂ। ਇਸ ਲਿਓਂ ਮੈਂ ਇਸ ਸੰਬੰਧ ਮੈਂ ਕੁਝ ਜ਼ਿਆਦਾ ਨਹੀਂ ਕਹਿਨਾ ਚਾਹੁੰਦਾ। ਪਹਿਲਾ ਜੋ Trade Employees Act ਥਾ ਉਸ ਦੀ ਜਗਹ ਅੱਥਰ ਯਹ ਨਯਾ ਬਿਲ ਨਏ ਹਾਲਾਤ ਦੇ ਸੁਭਾਵਿਕ ਪੇਸ਼ ਕਿਆ ਗਯਾ ਹੈ। ਮੈਂ ਸਮਝਦਾ ਹੁੰ ਕਿ ਹਾਊਸ ਇਸੇ ਬਖ਼ੁਸ਼ੀ ਪਾਸ ਕਰੇਗਾ।

Mr. Speaker : Motion moved—

That the Punjab Shops and Commercial Establishments Bill, be taken into consideration at once.

ਚੌਧਰੀ ਬਲਬੀਰ ਸਿੰਘ (ਹੁਸ਼ਿਆਰਪੁਰ, ਜਨਰਲ) : ਸਪੀਕਰ ਸਾਹਿਬ, ਇਸ ਬਿਲ ਬਾਰੇ ਮੈਂ ਪਹਿਲਾਂ ਵੀ ਆਪ ਨੂੰ ਮਿਲਿਆ ਸੀ ਅਤੇ ਅਰਜ਼ ਕੀਤੀ ਸੀ ਕਿ ਸਾਨੂੰ ਕੁਝ ਹੋਰ ਸਮਾਂ ਦਿਤਾ ਜਾਵੇ ਤਾਕਿ ਅਸੀਂ ਕੋਈ amendments ਦੇ ਸਕੀਏ। ਅਜ ਦਾ ਜੋ agenda ਹੈ ਉਹ ਅਜ ਸਵੇਰੇ ਹੀ ਮਿਲਿਆ ਹੈ ਅਤੇ ਮੈਂ ਕੋਈ amendment ਨਹੀਂ ਦੇ ਸਕਿਆ। ਇਹ ਬਿਲ ਬੜਾ ਅਹਿਮ ਹੈ। ਜੋ ਇਸ ਦੇ ਜੋ underlying ideas ਹਨ ਮੈਂ ਉਨ੍ਹਾਂ ਨਾਲ ਸਹਿਮਤ ਹਾਂ ਪਰ ਵਕਤ ਬੋੜਾ ਹੋਣ ਕਰਕੇ.....

Mr. Speaker : The Bill has been sent to the Member since many days.

ਚੌਧਰੀ ਬਲਬੀਰ ਸਿੰਘ : ਤੁਸੀਂ ਕਿਹਾ ਸੀ ਕਿ ਕਲ ਵੀ ਹਾਊਸ ਬੈਠੇਗਾ ਇਸ ਲਈ ਕੁਝ ਕੰਮ ਅਜ ਹੋ ਜਾਵੇਗਾ ਅਤੇ ਕੁਝ ਕਲ ਹੋ ਜਾਵੇਗਾ। ਇਸ ਕਰਕੇ ਮੇਰੀ ਅਰਜ਼ ਹੈ ਕਿ ਇਸ ਨੂੰ ਕਲ ਲੈ ਲਿਆ ਜਾਵੇ....

ਅਧਿਕ ਸਹਾਇਕ : ਸਵਾਲ ਯਹ ਹੈ ਕਿ ਯਹ ਬਿਲ ਆਪਨੂੰ ਕਿਤਨੀ ਦੇਰ ਸੇ ਮਿਲਾ ਹੈ ? ਯਹ ਆਪਨੂੰ ਕੌਣ ਦਿਨ ਪਹੁੰਚੇ ਭੇਜ ਦਿਯਾ ਗਯਾ ਥਾ।

(The question is since when the hon. Member got a copy of this Bill ? A copy of this Bill was sent to him many days ago.)

ਚੌਧਰੀ ਬਲਬੀਰ ਸਿੰਘ: ਪਰ Agenda ਤਾਂ ਸਾਨੂੰ ਅਜ ਹੀ ਮਿਲਿਆ ਹੈ

ਅਧ୍ୟਕਸ਼ ਸਹੋਦਯ : ਆਪ ਕੀ ਇਤਨੀ ਦੇਰ ਤੋਂ ਧੜਕ ਰਹੇ ਹੋ, ਆਪਕੋ ready ਹੋਣਾ ਚਾਹੀਦਾ ਸੀ ।

(The hon. member should have been ready as this Bill has been with him since long.)

ਚੌਧਰੀ ਬਲਬੀਰ ਸਿੰਘ: ਰੈਡੀ ਹੋਣ ਲਈ ਤਾਂ ਮੈਂ ਕਹਿੰਦਾ ਹਾਂ ਕਿ ਇਸ ਤੇ ਬਹਿਸ ਕਲ ਨੂੰ ਕਰ ਦਿਤੀ ਜਾਵੇ ।

Mr. Speaker: The hon. Minister has already introduced the Bill and also moved the motion for its consideration. Now the discussion will follow.

ਚੌਧਰੀ ਬਲਬੀਰ ਸਿੰਘ : ਮੈਂ ਇਹ ਅਰਜ਼ ਕਰਨੀ ਚਾਹੁੰਦਾ ਹਾਂ ਕਿ

Mr. Speaker: Do you want to defend the employers or the employees?

ਚੌਧਰੀ ਬਲਬੀਰ ਸਿੰਘ : ਮੈਂ ਤਾਂ ਜੀ employers ਅਤੇ employees ਦੇ ਮਾਮਲਿਆਂ ਨੂੰ adjust ਕਰਨ ਦੀ ਕੋਸ਼ਿਸ਼ ਕਰਦਾ ਹਾਂ । ਸਪੀਕਰ ਸਾਹਿਬ, ਇਸ ਬਿਲ ਦਾ ਜੋ ਮਨਸ਼ਾ ਹੈ ਉਸਦੇ ਨਾਲ ਮੈਂ ਪੂਰੀ ਤਰ੍ਹਾਂ ਇਤਫਾਕ ਕਰਦਾ ਹਾਂ । ਲੇਕਿਨ, ਮੇਰਾ ਪਹਿਲਾਂ ਕਹਿਣਾ ਦਾ ਮਤਲਬ ਵੀ ਇਹੋ ਸੀ ਕਿ ਇਸ ਨੂੰ ਜਿਸ ਤਰੀਕੇ ਨਾਲ ਪੇਸ਼ ਕਰਨਾ ਚਾਹੀਦਾ ਸੀ ਉਸ ਨਾਲ ਪੇਸ਼ ਨਹੀਂ ਕੀਤਾ ਗਿਆ ਹੈ । ਇਹ ਬਿਲ ਇਸ ਤਰੀਕੇ ਨਾਲ ਪੇਸ਼ ਕੀਤਾ ਜਾਂਦਾ ਜਿਸ ਦੇ ਨਾਲ employers ਅਤੇ employees ਦੋਵਾਂ ਦੇ ਮਸਲੇ ਹਲ ਹੋ ਜਾਂਦੇ ਅਤੇ

ਅਧ୍ୟਕਸ਼ ਸਹੋਦਯ : ਇਸ ਬਿਲ ਦੀ distribution 24 ਅਕਤੂਬਰ ਨੂੰ ਕੀਤੀ ਗਈ ।
(The copies of this Bill were distributed on 24th October.)

ਚੌਧਰੀ ਬਲਬੀਰ ਸਿੰਘ : ਉਹ ਤਾਂ ਠੀਕ ਹੈ ਜੀ, ਪਰ ਅਜੇ ਵੀ ਵਕਤ ਬੋਤਾ ਹੈ । ਮੈਂ ਅਰਜ਼ ਕਰ ਰਿਹਾ ਸੀ ਕਿ ਇਸ ਬਿਲ ਨੂੰ ਇਸ ਤਰੀਕੇ ਨਾਲ ਪੇਸ਼ ਕੀਤਾ ਜਾਂਦਾ ਜਿਸ ਦੇ ਨਾਲ employers ਅਤੇ employees ਦੋਵਾਂ ਨੂੰ ਫਾਇਦਾ ਹੁੰਦਾ ਪਰ ਮਨਿਸਟਰ ਸਾਹਿਬ ਨੇ ਜਿਹੜਾ ਇਹ ਬਿਲ ਪੇਸ਼ ਕੀਤਾ ਹੈ ਇਹ ਮੁਕੰਮਲ ਨਹੀਂ ਹੈ । ਇਹ ਇਕ ਕਦਮ ਹੋਰ ਅੱਗੇ ਹੋਣਾ ਚਾਹੀਦਾ ਸੀ । ਇਸੇ ਕਰਕੇ ਮੈਂ ਅਰਜ਼ ਕੀਤੀ ਸੀ ਕਿ ਜੇਕਰ ਹੋਰ ਵਕਤ ਦਿੱਤਾ ਜਾਂਦਾ ਤਾਂ ਇਸ ਤੇ ਚੰਗੀ ਤਰ੍ਹਾਂ ਵਿਚਾਰ ਕਰਕੇ ਇਸ ਨੂੰ fool proof ਬਣਾਇਆ ਜਾ ਸਕਦਾ ਸੀ ਤਾਕਿ ਕੋਈ ਇਸ ਵਿਚ loophole ਨਾ ਰਹਿੰਦਾ ਅਤੇ ਮਾਲਿਕ ਜੋ ਹਨ ਉਹ ਨੌਕਰਾਂ ਤੋਂ ਵਧ ਕੰਮ ਨਾ ਲੈ ਸਕਦੇ । ਅੱਜ ਪੌਜ਼ੀਸ਼ਨ ਕੀ ਹੈ ? ਜੇਕਰ ਕਿਸੇ ਨੇ ਦੁਕਾਨ ਜ਼ਿਆਦਾ ਦੇਰ ਤਕ ਖੋਲ੍ਹਣੀ ਹੈ, ਕਿਸੇ ਤਜਾਰਤੀ ਅਦਾਰੇ ਨੇ ਜ਼ਿਆਦਾ ਦੇਰ ਤਕ ਕੰਮ ਕਰਨਾ ਹੈ ਤਾਂ ਭਾਵੇਂ fair and foul means ਨਾਲ, ਭਾਵੇਂ Inspector ਨਾਲ ਮਿਲਕੇ ਉਸ ਨੇ ਇਸ ਤਰ੍ਹਾਂ ਕਰਨ ਦੀ ਕੋਸ਼ਿਸ਼ ਕਰਨੀ ਹੈ ਅਤੇ ਮੁਲਾਜ਼ਮ ਨੇ ਵੀ ਜ਼ਿਆਦਾ ਦੇਰ ਤਕ ਬੈਠਣਾ ਹੈ । ਇਸ ਬਿਲ ਨਾਲ ਇਹ ਚੀਜ਼ ਨਹੀਂ ਰੁਕਣੀ । ਇਸ ਲਈ ਮੈਂ ਚਾਹੁੰਦਾ ਸੀ ਕਿ ਇਸ ਨੂੰ fool proof ਬਣਾਇਆ ਜਾਂਦਾ ।

ਅਗਰ ਏਸ ਬਿਲ ਦੇ ਵਿਚ ਓਪਨਿੰਗ ਔਰ ਕਲੋਜ਼ਿੰਗ ਆਵਰਜ਼ ਰਿਸਟਰਿਕਟ ਕਰ ਦਿੱਤੇ ਜਾਣ ਤਾਂ ਏਸ ਬਿਲ ਦਾ ਅਸਲ ਮਨਸ਼ਾ ਪੂਰਾ ਹੋ ਜਾਂਦਾ ਹੈ। ਏਸ ਦੇ ਨਾਲ ਇੰਪਲਾਇਰ ਨੂੰ ਏਸ ਬਿਲ ਤੋਂ ਫਾਇਦਾ ਪਹੁੰਚੇਗਾ। ਅਸੀਂ ਏਸ ਬਿਲ ਨੂੰ ਬਿਉਪਾਰ ਮੰਡਲ ਵਿਚ ਭਿਸਕਸ ਕੀਤਾ ਸੀ ਅਤੇ ਏਸ ਬਿਲ ਤੇ ਪੂਰੀ ਤਰ੍ਹਾਂ ਬਹਿਸ ਹੋਈ ਸੀ। ਜਿਹੜਾ ਪੁਰਾਣਾ ਤਬਕਾ ਹੈ, ਜਿਹੜੇ ਏਜੰਡ ਹਨ ਉਹ ਏਸ ਬਿਲ ਦੀ ਮੁਖਾਲਫਤ ਕਰਦੇ ਹਨ। ਉਹ ਏਸ ਨਜ਼ਰੀਏ ਤੋਂ ਮੁਖਾਲਫਤ ਕਰਦੇ ਹਨ ਕਿ ਦੁਕਾਨਾਂ ਦੇ ਵਕਤ ਵੰਡ ਦਿੱਤੇ ਜਾਣ। ਲੇਕਿਨ ਜਿੰਨੇ ਵੀ ਨੌਜਵਾਨ ਤਬਕੇ ਦੇ ਇੰਪਲਾਇਰ ਹਨ ਉਨ੍ਹਾਂ ਸਾਰਿਆਂ ਦੀ ਏਸ ਬਿਲ ਨੂੰ ਪਾਸ ਕਰਨ ਦੀ ਖਾਹਸ਼ ਸੀ ਕਿ ਟਾਈਮ ਬੰਨ੍ਹ ਦਿੱਤਾ ਜਾਵੇ ਕਿ ਇੰਪਲਾਈ ਨੇ ਇਤਨਾ ਵਕਤ ਕੰਮ ਕਰਨਾ ਹੈ ਔਰ ਜਿਹੜਾ ਇਨਸਪੈਕਟਰੀ ਰਾਜ ਹੈ ਉਸ ਤੋਂ ਛੁਟਕਾਰਾ ਹੋ ਸਕੇ। ਏਸ ਬਿਲ ਦੀ ਮੁਖਾਲਫਤ ਅਸੀਂ ਏਸ ਸ਼ਕਲ ਵਿਚ ਕਰਦੇ ਹਾਂ ਕਿ ਏਸ ਬਿਲ ਦੇ ਪਾਸ ਕਰਨ ਨਾਲ ਇਨਸਪੈਕਟਰੀ ਰਾਜ ਸਾਡੇ ਉਪਰ ਹੋਰ ਜ਼ਿਆਦਾ ਲਾਗੂ ਹੋ ਜਾਏਗਾ। ਮੈਂ ਇਸ ਵਿਚ ਤਰਮੀਮ ਚਾਹੁੰਦਾ ਹਾਂ ਜਿਸ ਦੇ ਨਾਲ ਦੁਕਾਨਾਂ ਦੇ ਖੁਲ੍ਹਣ ਔਰ ਬੰਦ ਕਰਨ ਦਾ ਵਕਤ ਪੂਰੀ ਤਰ੍ਹਾਂ ਮੁਕਰਰ ਹੋ ਜਾਏ ਤਾਕਿ ਇੰਪਲਾਇਰ ਨੂੰ ਵਕਤ ਮਿਲ ਸਕੇ ਕਿ ਉਹ ਵੀ ਆਰਾਮ ਨਾਲ ਰੋਟੀ ਖਾ ਸਕੇ। ਉਸ ਨੂੰ ਵੀ ਕੋਈ ਵਕਤ ਮਿਲ ਸਕੇ ਕਿ ਉਹ ਆਪਣੀਆਂ ਸੋਸ਼ਲ ਐਕਟੀਵੀਟੀਜ਼ ਵਿਚ ਹਿੱਸਾ ਲੈ ਸਕੇ। ਅੱਜ ਕੀ ਪੋਜ਼ੀਸ਼ਨ ਹੈ? ਏਸ ਬਿਲ ਦੇ ਮੁਤਾਬਕ ਸਵੇਰ ਦੇ 7 ਵਜੇ ਤੋਂ ਲੈ ਕੇ ਰਾਤ ਦੇ 8 ਵਜੇ ਤਕ ਦੁਕਾਨਾਂ ਖੁਲ੍ਹਣਗੀਆਂ। ਆਮ ਤੌਰ ਤੇ 13 ਘੰਟੇ ਦੁਕਾਨਾਂ ਖੁਲ੍ਹਣਗੀਆਂ। ਅਸੀਂ ਇੰਪਲਾਇਰ ਤੋਂ ਐਕਸਪੈਕਟ ਕਰਦੇ ਹਾਂ ਕਿ ਉਹ 13 ਘੰਟੇ ਦੁਕਾਨ ਤੇ ਰਹੇ ਅਤੇ ਨੌਕਰ ਨੇ ਵੀ ਦੁਕਾਨ ਤੇ 13 ਘੰਟੇ ਹੀ ਰਹਿਣਾ ਹੈ। ਰਜਿਸਟਰ ਵੀ ਚਾਹੇ ਇਨਸਪੈਕਟਰ ਨਾਲ ਮਿਲ ਕੇ ਗਲਤ ਤਰੀਕੇ ਨਾਲ ਭਰਿਆ ਜਾਏ; ਅੱਜ ਵੀ ਇਹ ਹੋ ਰਿਹਾ ਹੈ। ਅੱਜ ਵੀ ਕਾਨੂੰਨ ਮੌਜੂਦ ਹੈ। ਅੱਜ ਵੀ ਅਗਰ ਇੰਪਲਾਇਰ ਤੇ ਇੰਪਲਾਈ ਵਿਚ ਬਗੜਾ ਹੋ ਜਾਏ ਤਾਂ ਉਸ ਸ਼ਕਲ ਵਿਚ ਕਾਨੂੰਨ ਦਰਮਿਆਨ ਵਿਚ ਆਉਂਦਾ ਹੈ। ਆਮ ਤੌਰ ਤੇ ਮੁਲਾਜ਼ਮਾਂ ਨੂੰ ਏਸ ਕਾਨੂੰਨ ਦੇ ਮੁਤਾਬਕ, ਪਹਿਲੇ ਕਾਨੂੰਨ ਦੇ ਮੁਤਾਬਕ, ਜ਼ਿਆਦਾ ਵਕਤ ਲਾਉਣਾ ਪੈਂਦਾ ਹੈ। ਇਹ ਜਿਹੜੇ ਤਜਾਰਤੀ ਅਦਾਰੇ ਨੇ ਇਨ੍ਹਾਂ ਵਿਚ ਮੁਲਾਜ਼ਮਾਂ ਔਰ ਮਾਲਕਾਂ ਦੇ ਦਰਮਿਆਨ ਕਸ਼ਮਕਸ਼ ਪਈ ਹੋਈ ਹੈ। ਜੇ ਫਰੀਕੈਨ ਵਿਚ ਹੋਰ ਫਰਕ ਪਾਇਆ ਜਾਏ ਤਾਂ ਟਰੇਡ ਨੂੰ ਬਹੁਤ ਨੁਕਸਾਨ ਹੋਣ ਦਾ ਖਤਰਾ ਹੈ। ਮੈਂ ਚਾਹੁੰਦਾ ਹਾਂ ਕਿ ਦੁਕਾਨਾਂ ਦੇ ਖੋਲ੍ਹਣ ਦੇ ਵਕਤ ਔਰ ਬੰਦ ਕਰਨ ਦੇ ਵਕਤ ਘਟਾ ਦਿੱਤੇ ਜਾਣ ਤਾਕਿ ਏਸ ਕਾਨੂੰਨ ਦੇ ਨਾਲ ਅਸਲੀ ਮਨਸ਼ਾ ਪੂਰਾ ਹੋਵੇ ਤੇ ਦੁਕਾਨਾਂ ਦੇ ਉਪਰ ਕੰਮ ਕਰ ਰਹੇ ਮੁਲਾਜ਼ਮਾਂ ਨੂੰ ਵੀ ਆਰਾਮ ਮਿਲ ਜਾਏ ਅਤੇ ਦੁਕਾਨਾਂ ਦੇ ਮਾਲਕਾਂ ਨੂੰ ਵੀ ਆਰਾਮ ਮਿਲ ਜਾਏ ਤਾਕਿ ਉਹ ਵੀ ਆਰਾਮ ਦੇ ਨਾਲ ਕੰਮ ਕਰ ਸਕਣ, ਨਹੀਂ ਤਾਂ ਏਸ ਕਾਨੂੰਨ ਤੋਂ ਬਚਣ ਲਈ ਹਜ਼ਾਰਾਂ ਤਰੀਕੇ ਇਸਤੇਮਾਲ ਕੀਤੇ ਜਾਣਗੇ। ਸਰਕਾਰ ਨੇ ਜਿਹੜਾ ਢਲਾਈ ਦਾ ਕੰਮ ਸ਼ੁਰੂ ਕੀਤਾ ਹੈ ਉਹ ਦੂਸਰੇ ਤਰੀਕਿਆਂ ਨਾਲ ਘਟ ਹੋਏਗਾ। ਜਦੋਂ ਸ਼ਾਪਸ ਐਕਟ ਪਾਸ ਕੀਤਾ ਗਿਆ ਤਾਂ ਸਰ ਛੋਟੂ ਰਾਮ ਦੇ ਖਿਲਾਫ ਸ਼ਹਿਰੀ ਤਬਕੇ ਵਲੋਂ ਕਾਫੀ ਕੁਝ ਕਿਹਾ ਗਿਆ। ਲੇਕਿਨ ਅੱਜ ਉਹੋ ਹੀ ਦੁਕਾਨਦਾਰ ਜਿਹੜੇ ਬੁਰਾ ਕਹਿੰਦੇ ਸਨ ਤਾਰੀਫ ਕਰਦੇ ਹਨ। ਅੱਜ ਉਹ ਕਹਿੰਦੇ ਹਨ ਕਿ ਏਸ ਕਾਨੂੰਨ ਦੇ ਆਉਣ ਨਾਲ ਉਨ੍ਹਾਂ ਨੂੰ ਵੀ ਮੌਕਾ ਮਿਲ ਗਿਆ ਹੈ ਕਿ ਉਹ ਆਪਣੀ ਸੋਸ਼ਲ ਲਾਈਫ ਵਿਚ, ਸਮਾਜੀ ਜ਼ਿੰਦਗੀ ਵਿਚ ਦਖਲ ਦੇ ਸਕਣ। ਅੱਜ ਮੁਸ਼ਕਲ ਇਹ ਹੈ ਕਿ ਇਕ ਹਫਤੇ ਵਿਚ ਇਕ ਦਿਨ ਛੁਟੀ ਦਾ ਆਉਂਦਾ ਹੈ, ਲੇਕਿਨ ਅਸਲ ਵਿਚ ਰੁਝੇਵੇਂ ਏਨੇ ਜ਼ਿਆਦਾ ਨੇ ਕਿ ਅੱਜ ਉਨ੍ਹਾਂ ਨੂੰ ਥੋੜਾ ਜਿਹਾ ਵੀ ਸਪੇਅਰ ਟਾਈਮ ਨਹੀਂ, ਜਿਸ ਟਾਈਮ ਵਿਚ ਸੋਸ਼ਲ

[ਚੋਧਰੀ ਬਲਬੀਰ ਸਿੰਘ]

ਐਕਟਿਵਿਟੀਜ਼ ਵਿਚ ਹਿੱਸਾ ਲੈ ਸਕਣ ਅਤੇ ਉਹ ਦੂਸਰੇ ਕੰਮਾਂ ਵਲ ਧਿਆਨ ਦੇ ਸਕਣ । ਹੁਣ ਕੀ ਹੁੰਦਾ ਹੈ ਕਿ ਇਕ ਦੁਕਾਨਦਾਰ ਦੂਜੇ ਦੁਕਾਨਦਾਰ ਤੋਂ ਅਗੇ ਨਠਦਾ ਹੈ ਤੇ ਉਹ ਉਸ ਤੋਂ ਪਹਿਲਾਂ ਜਾ ਕੇ ਦੁਕਾਨ ਖੋਲ੍ਹਦਾ ਹੈ । ਜੇ ਇਕ ਦੁਕਾਨਦਾਰ ਆਪਣੀ ਦੁਕਾਨ ਪਹਿਲਾਂ ਖੋਲ੍ਹਦਾ ਹੈ ਤਾਂ ਦੂਜਾ ਕੋਸ਼ਿਸ਼ ਕਰਦਾ ਹੈ ਕਿ ਮੈਂ ਆਪਣੀ ਦੁਕਾਨ ਉਸ ਨਾਲੋਂ ਪਹਿਲਾਂ ਖੋਲ੍ਹਾਂ । ਇੰਪਲਾਇਰ ਨੂੰ ਰਿਲੀਫ ਨਹੀਂ ਮਿਲਦਾ ਔਰ ਮੁਲਾਜ਼ਮ ਨੂੰ ਵੀ ਰਿਲੀਫ ਨਹੀਂ ਮਿਲਦਾ । ਏਸ ਚੀਜ਼ ਨੂੰ ਟਰੇਡਰਜ਼ ਖੁਦ ਮੰਨਦੇ ਨੇ । ਪੰਜਾਬ ਵਿਉਪਾਰ ਮੰਡਲ ਨੇ ਖੁਦ ਰੈਜ਼ੋਲਿਊਸ਼ਨ ਪਾਸ ਕੀਤਾ ਹੈ ਆਪਣੀ ਸਾਲਾਨਾ ਕਨਵੈਨਸ਼ਨ ਵਿਚ ਕਿ ਵਰਕਿੰਗ ਆਵਰਜ਼ ਘਟਾ ਦਿੱਤੇ ਜਾਣ ।

ਏਸ ਬਿਲ ਵਿਚ ਜੋ ਬਾਕੀ ਨੁਕਸ ਹਨ ਉਨ੍ਹਾਂ ਦੇ ਉਪਰ ਮੈਂ ਫੇਰ ਦੱਸਾਂਗਾ ਜਦੋਂ ਇਸ ਬਿਲ ਦੀ ਕਲਾਜ਼ ਬਾਈ ਕਲਾਜ਼ ਡਿਸਕਸ਼ਨ ਸ਼ੁਰੂ ਹੋਵੇਗੀ । ਐਸ ਵੇਲੇ ਮੈਂ ਸਿਰਫ ਇਹ ਦਸਦਾ ਹਾਂ ਕਿ ਏਸ ਵਿਚ ਕਈ ਚੀਜ਼ਾਂ ਦੇ ਬਾਰੇ ਸਰਕਾਰ ਨੇ ਫੀਸ ਮੁਕਰਰ ਕਰ ਦਿੱਤੀ ਹੈ । ਏਸ ਦੀ ਰਜਿਸਟਰੇਸ਼ਨ ਦੇ ਬਾਰੇ ਵਿਚ ਕੁਝ ਸ਼ਰਤਾਂ ਏਸ ਤਰੀਕੇ ਨਾਲ ਬਣਾਈਆਂ ਗਈਆਂ ਹਨ ਜਿਸ ਨਾਲ ਏਸ ਕਾਨੂੰਨ ਵਿਚ ਦੁਕਾਨਦਾਰਾਂ ਉਪਰ ਇਨਸਪੈਕਟਰਾਂ ਦੀ ਤਾਕਤ ਬਹੁਤ ਜ਼ਿਆਦਾ ਮੁਕਰਰ ਕਰ ਦਿੱਤੀ ਗਈ ਹੈ । ਅਗਰ ਏਸ ਨਾਲ ਸਰਕਾਰ ਦਾ ਮਨਸ਼ਾ ਸਿਰਫ ਏਹੀ ਹੈ ਕਿ ਜਿਹੜੇ ਲੋਕ ਦੁਕਾਨਾਂ ਦੇ ਵਿਚ ਕੰਮ ਕਰਨ ਵਾਲੇ ਹਨ ਉਨ੍ਹਾਂ ਨੂੰ ਸਹੂਲਤ ਮਿਲ ਜਾਏ ਤਾਂ ਰਜਿਸਟਰੇਸ਼ਨ ਦੇ ਲਈ ਜਾਂ ਦੂਜੇ ਕੰਮਾਂ ਲਈ ਜਿਵੇਂ ਅਪਲਾਈ ਕਰਨ ਲਈ ਫਾਰਮਾਂ ਲਈ ਜਾਂ ਦੂਜੀਆਂ ਚੀਜ਼ਾਂ ਲਈ ਫੀਸ ਕਿਉਂ ਮੁਕਰਰ ਕੀਤੀ ਗਈ ਹੈ ? ਹਰ ਦਰਖਾਸਤ ਦੇਣ ਲਈ ਫੀਸ ਦੇਣੀ ਪਏਗੀ, ਉਸ ਨੂੰ ਅਪਣੇ ਅੰਦਾਜ਼ੇ ਨੂੰ ਬਦਲਣ ਲਈ ਆਪਣੇ ਆਵਰਜ਼ ਬਦਲਣ ਲਈ ਫੀਸ ਦੇਣੀ ਪਏਗੀ । ਮੈਂ ਮਨਿਸਟਰ ਸਾਹਿਬ ਅਗੇ ਦਰਖਾਸਤ ਕਰਾਂਗਾ ਕਿ ਉਹ ਏਸ ਕਾਨੂੰਨ ਨੂੰ ਏਸ ਤਰੀਕੇ ਨਾਲ ਪਾਸ ਕਰਨ ਕਿ ਮੁਲਾਜ਼ਮਾਂ ਅਤੇ ਮਾਲਕਾਂ ਦੋਵਾਂ ਦਾ ਮਨਸ਼ਾ ਪੂਰਾ ਹੋਏ । ਦੋਵਾਂ ਨੂੰ ਰਿਲੀਫ ਮਿਲੇਗਾ, ਜਿਹੜਾ ਕਿ ਦੇਣਾ ਚਾਹੀਦਾ ਹੈ । ਮੈਂ ਸਮਝਦਾ ਹਾਂ ਕਿ ਏਸ ਤਰੀਕੇ ਨਾਲ ਦੋਵਾਂ ਨੂੰ ਰਿਲੀਫ ਮਿਲੇਗਾ, ਅਗਰ ਮੈਂ ਜਿਹੜੀ ਤਰਮੀਮ ਪੇਸ਼ ਕੀਤੀ ਹੈ ਉਸ ਨੂੰ ਮੰਨ ਲਿਆ ਜਾਏ ਤੇ ਏਸ ਕਾਨੂੰਨ ਵਿਚ ਉਹ ਤਰਮੀਮ ਕਰ ਦਿੱਤੀ ਜਾਏ ਤਾਂ ਇਹ ਬਿਲ ਯੂਨੈਨੀਮਸਲੀ ਪਾਸ ਹੋਵੇਗਾ ਅਤੇ ਪੰਜਾਬ ਦੇ ਟਰੇਡਰ ਨੂੰ ਰਿਲੀਫ ਮਿਲੇਗਾ ਅਤੇ ਉਹ ਮਹਿਸੂਸ ਕਰੇਗਾ ਕਿ ਪੰਜਾਬ ਸਰਕਾਰ ਨੇ ਜੋ ਕਾਨੂੰਨ ਬਣਾਇਆ, ਓਸ ਦੇ ਨਾਲ ਉਸ ਨੂੰ ਰਿਲੀਫ ਮਿਲਿਆ ਹੈ । ਜੇ ਇਹ ਤਰਮੀਮ ਮਨਜ਼ੂਰ ਨਾ ਕੀਤੀ ਗਈ ਤਾਂ ਜਿਸ ਮਨਸ਼ਾ ਨਾਲ ਇਹ ਬਿਲ ਪੇਸ਼ ਕੀਤਾ ਹੈ ਉਹ ਪੂਰਾ ਨਹੀਂ ਹੋਏਗਾ ਅਤੇ ਮੁਲਾਜ਼ਮਾਂ ਨੂੰ ਫਾਇਦਾ ਨਹੀਂ ਹੋ ਸਕਦਾ । ਇਨ੍ਹਾਂ ਸ਼ਬਦਾਂ ਨਾਲ ਮੈਂ ਮਨਿਸਟਰ ਸਾਹਿਬ ਅਗੇ ਦਰਖਾਸਤ ਕਰਾਂਗਾ ਕਿ ਉਹ ਏਸ ਕਾਨੂੰਨ ਨੂੰ ਏਸ ਤਰੀਕੇ ਨਾਲ ਅਮੈਂਡ ਕਰਨ ਦੀ ਕੋਸ਼ਿਸ਼ ਕਰਨ ਜਿਸ ਦੇ ਨਾਲ ਮੁਲਾਜ਼ਮਾਂ ਅਤੇ ਮਾਲਕਾਂ ਦੋਵਾਂ ਦਾ ਕੰਮ ਸੰਵਰ ਜਾਏ । ਇਸ ਦੇ ਨਾਲ ਨਾਲ ਹੀ ਉਨ੍ਹਾਂ ਨੂੰ ਇਨਸਪੈਕਟਰੀ ਰਾਜ ਤੋਂ ਨਜ਼ਾਤ ਮਿਲ ਸਕੇ ।

ਸਰਦਾਰ ਉਮਰਾਓ ਸਿੰਘ (ਨਕੋਦਰ, ਜਨਰਲ) : ਸਪੀਕਰ ਸਾਹਿਬ, ਇਹ ਜਿਹੜਾ ਬਿਲ ਲੇਬਰ ਮਨਿਸਟਰ ਸਾਹਿਬ ਨੇ ਅੱਜ ਪੇਸ਼ ਕੀਤਾ ਹੈ ਉਸ ਦੇ ਲਈ ਮੈਂ ਗੌਰਮੈਂਟ ਨੂੰ ਵਧਾਈ ਦਿੰਦਾ ਹਾਂ । ਉਨ੍ਹਾਂ ਨੇ ਇਹ ਬਿਲ ਲਿਆ ਕੇ ਕਿਸੇ ਇਕ ਕਲਾਸ ਨੂੰ ਫਾਇਦਾ ਪਹੁੰਚਾਉਣ ਦਾ ਯਤਨ ਨਹੀਂ ਕੀਤਾ ਬਲਕਿ ਉਸ ਦੇ ਵਿਚ ਦੁਕਾਨਦਾਰਾਂ ਨੂੰ ਵੀ ਫਾਇਦਾ ਹੈ । ਜਿਹੜੇ ਬਿਉਪਾਰੀ ਸਵੇਰ ਤੋਂ ਲੈ ਕੇ

ਰਾਤ ਦੇ ਦਸ ਦਸ ਜਾਂ ਬਾਰਾਂ ਬਾਰਾਂ ਬਜੇ ਤਕ ਦੁਕਾਨਾਂ ਖੋਲ੍ਹੀ ਰਖਦੇ ਹਨ ਅਤੇ ਉਸ ਦੇ ਇਲਾਵਾ ਜਿਹੜੇ ਉਥੇ ਕੰਮ ਕਰਨ ਵਾਲੇ ਲੇਬਰਰਜ਼ ਹਨ ਯਾ ਹੋਰ ਮੁਲਾਜ਼ਮ ਹਨ ਉਨ੍ਹਾਂ ਸਭ ਨੂੰ ਇਹ ਬਿਲ ਰਿਲੀਫ ਦਿੰਦਾ ਹੈ, ਇਹ ਠੀਕ ਹੈ; ਏਸ ਤੋਂ ਪਹਿਲਾਂ ਸਟੇਟ ਟਰੇਡ ਇੰਪਲਾਈਜ਼ ਐਕਟ ਬਣਾਇਆ ਗਿਆ ਜਿਸ ਦੇ ਖਿਲਾਫ ਕੁਛ ਐਜੀਟੇਸ਼ਨ ਹੋਈ ਸੀ। ਮਗਰ ਬਾਦ ਵਿਚ, ਅਸੀਂ ਸੁਣਿਆ ਹੈ ਕਿ ਜਿਹੜੇ ਉਸ ਨੂੰ ਮਾੜਾ ਕਹਿੰਦੇ ਸਨ ਉਨ੍ਹਾਂ ਨੇ ਉਸ ਐਕਟ ਦੀ ਸਰਾਹਨਾ ਕੀਤੀ ਔਰ ਉਨ੍ਹਾਂ ਨੇ ਕਿਹਾ ਕਿ ਅਸੀਂ ਏਸ ਐਕਟ ਨੂੰ ਸੋਹਣਾ ਹੋਣ ਕਰਕੇ ਹੁਣ ਨਹੀਂ ਛਡਦੇ ਔਰ ਜੋ ਦੂਸਰੀਆਂ ਉਸ ਵਿਚ ਅੱਛੀਆਂ ਚੀਜ਼ਾਂ ਸਨ ਉਨ੍ਹਾਂ ਨੂੰ ਅਪਣਾ ਕੇ ਫਾਇਦਾ ਉਠਾਇਆ। ਅੱਜ ਉਸ ਐਕਟ ਨੂੰ ਬਿਉਪਾਰੀਆਂ ਨੇ ਚੰਗੀ ਤਰ੍ਹਾਂ ਲਾਗੂ ਕਰਨ ਦੀ ਮੰਗ ਕੀਤੀ ਹੈ। ਮੈਂ ਸਮਝਦਾ ਹਾਂ ਇਹ ਸਟੇਟ ਦਾ ਫਰਜ਼ ਹੁੰਦਾ ਹੈ ਕਿ ਉਹ ਉਸ ਵਿਚ ਵਸਣ ਵਾਲੇ ਬਾਸ਼ਿੰਦਿਆਂ, ਸਿਟੀਜ਼ਨਜ਼ ਦਾ, ਉਨ੍ਹਾਂ ਦੀ ਸਿਹਤ ਦਾ ਅਤੇ ਉਨ੍ਹਾਂ ਦੇ ਹਰ ਕਿਸਮ ਦੇ ਕੰਮ ਦਾ ਖਿਆਲ ਰਖੇ ਤਾਕਿ ਉਹ ਸਿਟੀਜ਼ਨਜ਼ ਆਪਣੀਆਂ ਜ਼ਰੂਰੀਆਤ ਵਲ ਪੂਰੇ ਤਰੀਕੇ ਨਾਲ ਧਿਆਨ ਦੇ ਸਕਣ। ਉਨ੍ਹਾਂ ਦੀਆਂ ਜੋ ਸਟੇਟ ਲਈ ਜ਼ਿੰਮੇਵਾਰੀਆਂ ਹਨ ਉਨ੍ਹਾਂ ਨੂੰ ਉਹ ਨਿਭਾ ਸਕਣ। ਇਹ ਕਹਿਣਾ ਕਿ ਏਸ ਬਿਲ ਨਾਲ ਕਿਸੇ ਫਿਰਕੇ ਨੂੰ ਫਾਇਦਾ ਨਹੀਂ, ਇਹ ਗਲਤ ਹੈ। ਏਸ ਦੇ ਨਾਲ ਦੁਕਾਨਦਾਰ ਦਾ ਟਾਈਮ ਰੈਗੂਲੇਟ ਕਰ ਦਿੱਤਾ ਗਿਆ ਹੈ। ਏਸ ਦੇ ਨਾਲ ਜੋ 12 ਸਾਲ ਤੋਂ ਛੋਟਾ ਲੜਕਾ ਹੈ ਉਸ ਨੂੰ ਨੌਕਰੀ ਕਰਨ ਲਈ ਮਨਾਹ ਕਰ ਦਿੱਤਾ ਹੈ ਕਿ ਉਹ ਕਿਸੇ ਕਿਸਮ ਦੀ ਮੁਲਾਜ਼ਮਤ ਕਿਸੇ ਕੁਮਰਸ਼ਲ ਸ਼ਾਪ ਵਿਚ ਨਹੀਂ ਕਰ ਸਕਦਾ। ਸਾਡੀ ਸਰਕਾਰ ਕਮਿਟਡ ਹੈ ਕਿ ਅਸੀਂ ਪਰਾਇਮਰੀ ਤਕ ਫਰੀ ਔਰ ਕੰਪਲਸਰੀ ਐਜੂਕੇਸ਼ਨ ਦੇਣੀ ਹੈ। ਉਸ ਤੋਂ ਬਾਦ ਮੈਟਰਿਕ ਤੱਕ ਦੇਣ ਦਾ ਖਿਆਲ ਹੈ। ਜੇ 12 ਸਾਲ ਦੇ ਲੜਕੇ ਨੂੰ ਛੁੱਟੀ ਹੋਏ ਕਿ ਉਹ ਨੌਕਰੀ ਕਰ ਸਕਦਾ ਹੈ ਤਾਂ ਜਿਹੜਾ ਸਰਕਾਰ ਦਾ ਖਿਆਲ ਫਰੀ ਔਰ ਕੰਪਲਸਰੀ ਐਜੂਕੇਸ਼ਨ ਦੇਣ ਦਾ ਹੈ ਉਹ ਉਸ ਨੁਕਤੇ ਵਲ ਕਤਈ ਨਹੀਂ ਜਾ ਸਕਦਾ। ਸਿਤਨੀ ਦੇਰ ਤਕ ਸਰਕਾਰ ਏਸ ਚੀਜ਼ ਨੂੰ ਰੈਗੂਲੇਟ ਨਾ ਕਰੇ ਸਫਲਤਾ ਪ੍ਰਾਪਤ ਨਹੀਂ ਹੋ ਸਕਦੀ। ਏਸੇ ਤਰ੍ਹਾਂ 12 ਸਾਲ ਤੋਂ 18 ਸਾਲ ਤਕ ਦੇ ਲੜਕਿਆਂ ਲਈ ਪ੍ਰਬੰਧ ਕੀਤਾ ਗਿਆ ਹੈ ਕਿ ਉਨ੍ਹਾਂ ਤੋਂ ਸਿਰਫ 8 ਘੰਟੇ ਕੰਮ ਲਿਆ ਜਾ ਸਕਦਾ ਹੈ। ਉਨ੍ਹਾਂ ਨੂੰ ਹਫਤੇ ਵਿਚ ਇਕ ਛੁੱਟੀ ਹੋਣੀ ਜ਼ਰੂਰੀ ਹੈ। ਏਸ ਵਾਸਤੇ ਜਿਹੜੇ ਬਚੇ 12 ਤੋਂ 18 ਸਾਲ ਦੀ ਉਮਰ ਦੇ ਹਨ ਉਨ੍ਹਾਂ ਦੀ ਸਿਹਤ ਤੇ ਭੈੜਾ ਅਸਰ ਨਹੀਂ ਪਏਗਾ। ਇਹ ਉਹ ਉਮਰ ਹੈ ਜਿਸ ਦੇ ਵਿਚ ਇਕ ਬੱਚਾ ਆਪਣੀ ਕਲਾ ਅਤੇ ਸਿਹਤ ਨੂੰ ਬਲਵਾਨ ਕਰਨ ਵਾਸਤੇ ਉਸ ਵਲ ਧਿਆਨ ਦਿੰਦਾ ਹੈ, ਉਸ ਵਲ ਚਲਦਾ ਹੈ। ਇਸ ਲਈ ਜਿੰਨਾ ਕੰਮ ਸਾਨੂੰ ਉਨ੍ਹਾਂ ਕੋਲੋਂ ਲੈਣਾ ਚਾਹੀਦਾ ਹੈ ਜੇਕਰ ਅਸੀਂ ਉਸ ਨਾਲੋਂ ਜ਼ਿਆਦਾ ਲੈਂਦੇ ਹਾਂ ਤਾਂ ਯਕੀਨਨ ਅਸੀਂ ਉਨ੍ਹਾਂ ਨਾਲ ਜ਼ਿਆਦਤੀ ਕਰਦੇ ਹਾਂ ਅਤੇ exploitation ਕਰਦੇ ਹਾਂ। ਉਸ exploitation ਨੂੰ ਰੋਕਣ ਲਈ ਇਹ ਜਿਹੜਾ ਕਦਮ ਉਠਾਇਆ ਜਾ ਰਿਹਾ ਹੈ ਇਹ ਬੜਾ ਸ਼ਲਾਘਾ ਯੋਗ ਹੈ। ਪਰ ਇਸ ਨਾਲ ਹੀ ਜਿਹੜੀ ਕਮੀ ਇਸ ਐਕਟ ਵਿਚ ਮੈਨੂੰ ਨਜ਼ਰ ਆਉਂਦੀ ਹੈ ਉਹ ਇਹ ਹੈ ਕਿ employers ਦੀ liability ਤਾਂ ਬੜੀ clear ਕਰ ਦਿੱਤੀ ਗਈ ਹੈ ਲੇਕਿਨ employees ਦੀ liability clear ਨਹੀਂ ਹੈ। ਇਕ section ਵਿਚ ਦਿੱਤਾ ਹੋਇਆ ਹੈ ਕਿ ਕੋਈ ਵੀ ਸ਼ਖਸ ਜਿਹੜਾ ਕਿ rules ਦੀ infringement ਕਰਦਾ ਹੈ liable ਹੋਵੇਗਾ for any offence, ਪਰ ਉਹ offence clear ਨਹੀਂ ਕੀਤਾ ਗਿਆ। ਜੇਕਰ ਕੋਈ employer ਕਿਸੇ ਲੜਕੇ ਨੂੰ ਨੌਕਰ ਰਖਦਾ ਹੈ ਅਤੇ ਉਹ ਲੜਕਾ ਦੂਸਰੀ ਥਾਂ ਤੇ ਜਾ ਕੇ ਨੌਕਰੀ ਕਰ ਲੈਂਦਾ ਹੈ

[ਸਰਦਾਰ ਉਮਰਾਓ ਸਿੰਘ]

ਤਾਂ ਉਸ ਲੜਕੇ ਦੀ liability ਨੂੰ ਜ਼ਾਹਰ ਨਹੀਂ ਕੀਤਾ ਗਿਆ। ਉਸ ਦੇ ਉਪਰ ਵੀ ਜ਼ਿੰਮੇਵਾਰੀ ਆਉਣੀ ਚਾਹੀਦੀ ਹੈ। ਇਹ ਠੀਕ ਹੈ ਕਿ ਜਿਹੜਾ employer ਹੈ ਉਹ ਆਪਣੇ defence ਲਈ ground ਲੈ ਸਕਦਾ ਹੈ ਪਰ ਮੈਂ ਮਹਿਸੂਸ ਕਰਦਾ ਹਾਂ ਕਿ employees ਨੂੰ ਵੀ ਚਾਹੀਦਾ ਹੈ ਕਿ ਉਹ ਅਜਿਹਾ treatment ਨਾ ਕਰਨ ਕਿ ਇਕ ਥਾਂ ਤੇ 4, 5 ਘੰਟੇ ਕੰਮ ਕਰ ਕੇ ਸ਼ਾਮ ਨੂੰ ਦੂਸਰੇ ਥਾਂ ਤੇ ਜਾ ਕੇ ਕੰਮ ਕਰ ਲੈਣ ਅਤੇ ਜਿਹੜਾ Act ਦਾ purpose ਹੈ ਉਸ ਨੂੰ defeat ਕਰਨ ਦਾ ਯਤਨ ਕਰਨ। ਇਸ ਕਰ ਕੇ employees ਦੀ liability clear ਹੋਣੀ ਚਾਹੀਦੀ ਹੈ। ਕੇਵਲ ਇਹ ਹੀ ਨਹੀਂ ਹੋਣਾ ਚਾਹੀਦਾ ਕਿ ਜਿਹੜਾ ਸ਼ਖਸ ਇਸ Act ਦੀ ਵਰੋਧਤਾ ਕਰੇਗਾ ਉਸ ਨੂੰ ਸਜ਼ਾ ਦਿੱਤੀ ਜਾਵੇਗੀ। ਕਿਸੇ innocent employer ਨੂੰ ਇਸ ਗਲ ਦੀ ਠੀਕ ਸਮਝ ਨਹੀਂ ਆ ਸਕਦੀ ਅਤੇ ਇਸ ਵਿਚ ਇਹੋ ਜਿਹੇ ਸ਼ਬਦ ਹੋਣੇ ਚਾਹੀਦੇ ਹਨ ਕਿ ਜਿਸ ਦੇ ਨਾਲ ਉਸ ਨੂੰ ਪਤਾ ਲਗ ਜਾਏ ਕਿ ਜੇਕਰ ਕੋਈ employee ਗਲਤ ਕੰਮ ਕਰੇ ਤਾਂ ਉਹ ਸਜ਼ਾ ਦਾ ਹਕਦਾਰ ਹੋਵੇਗਾ।

ਇਸ ਤੋਂ ਅਗੇ ਮੈਂ ਇਹ ਅਰਜ਼ ਕਰਨੀ ਚਾਹੁੰਦਾ ਹਾਂ ਕਿ “Commercial establishment” ਦਾ ਸ਼ਬਦ ਜਿਥੇ section ਦੇ ਵਿਚ definition ਲਈ ਆਇਆ ਹੈ ਉਥੇ Commercial establishment ਹੀ ਆਇਆ ਹੈ ਪਰ ਬਾਅਦ ਵਿਚ Act ਵਿਚ ਜਿਥੇ ਕਿਧਰੇ ਇਹ ਸ਼ਬਦ ਆਇਆ ਹੈ ਉਥੇ ਕੇਵਲ ‘establishment’ ਹੀ ਆਇਆ ਹੈ। ਇਸ ਦੇ ਨਾਲ ਮੈਂ ਸਮਝਦਾ ਹਾਂ ਕਿ ਗਲਤਫਹਿਮੀ ਪੈਣ ਦਾ ਅੰਦੇਸ਼ਾ ਹੈ ਕਿਉਂਕਿ establishment ਤਾਂ ਹਰ ਤਰ੍ਹਾਂ ਦੀ ਹੋ ਸਕਦੀ ਹੈ। ਪਰ ਇਸ Act ਦਾ concern Commercial establishment ਨਾਲ ਹੀ ਹੈ। ਇਸ ਕਰ ਕੇ ਮੈਂ ਅਰਜ਼ ਕਰਦਾ ਹਾਂ ਕਿ ਜਾਂ ਤਾਂ ਜਿੱਥੇ ਦਫਾ ਦੇ ਵਿਚ definition ਦਿੱਤੀ ਹੋਈ ਹੈ ਉਸ ਨੂੰ ਦਰੁਸਤ ਕਰ ਲਿਆ ਜਾਵੇ ਤੇ ਜਾਂ ਬਾਅਦ ਵਿਚ ਜਿਥੇ establishment ਦਾ ਲਫਜ਼ ਆਇਆ ਹੈ ਉਸ ਲਫਜ਼ ਦੇ ਨਾਲ Commercial ਲਗਾ ਦਿੱਤਾ ਜਾਵੇ ਤਾਂ ਜੋ ਬਾਅਦ ਵਿਚ ਕੋਈ complication ਨਾ ਪੈਦਾ ਹੋ ਜਾਵੇ। ਐਨੀ ਬੇਨਤੀ ਕਰਦਾ ਹੋਇਆ ਮੈਂ ਆਪ ਜੀ ਤੋਂ ਖਿਮਾਂ ਮੰਗਦਾ ਹਾਂ।

ਸ਼੍ਰੀ ਰਾਮ ਕੁਮਾਰ ਬਿਬਾਟ (ਮਿਕਾਨੀ) : ਅਧ്യਕਸ਼ ਸਹੋਦਯ, ਹਮਾਰੀ ਸਰਕਾਰ ਨੇ ਦੁਕਾਨਾਂ ਪਰ ਕਾਮ ਕਰਨੇ ਵਾਲੇ ਮੁਲਾਜ਼ਮਾਂ ਦੀ ਹਿਫਾਜ਼ਤ ਕੇ ਲਿਯੇ ਜੋ ਧਰ ਬਿਲ ਪੇਸ਼ ਕੀਯਾ ਹੈ ਉਸ ਕੇ ਲਿਯੇ ਮੈਂ ਸਰਕਾਰ ਕੋ ਸਭਦੂਰ ਤਬਕੇ ਕੀ ਤਰਫ ਸੇ ਸੁਬਾਰਕਬਾਦ ਦੇਤਾ ਹੂੰ। ਸਾਥ ਹੀ ਏਕ ਦੋ ਚੀਜ਼ੋਂ ਮੈਂ ਸਰਕਾਰ ਕੋ ਨੋਟਿਸ ਮੇਂ ਇਸ ਸੰਬੰਧ ਮੇਂ ਲਾਨਾ ਚਾਹੁਤਾ ਹੂੰ। ਵਹ ਧਰ ਹੈ ਕਿ ਇਸ ਬਿਲ ਮੇਂ ਕੁਝ ਕਮੀਯਾਂ ਹੈਂ ਉਨ ਕੋ ਦੂਰ ਕਰਨੇ ਕੇ ਲਿਯੇ ਸਰਕਾਰ ਕੋ ਜਲਦੀ ਕਦਮ ਉਠਾਨੇ ਚਾਹਿਯੇ। ਮੇਰਾ ਕਹਨੇ ਕਾ ਸਤਲਬ ਧਰ ਹੈ ਕਿ ਜਹਾਂ ਐਰ ਸਥਾਨਾਂ ਪਰ ਮੁਲਾਜ਼ਮਾਂ ਕੋ ਬਰਖਾਸਤ ਕਰਨੇ ਕੇ ਲਿਯੇ ਉਨ੍ਹੇਂ ਏਕ ਸਹੀਨੇ ਕਾ ਨੋਟਿਸ ਦੇਨਾ ਪੜਤਾ ਹੈ ਯਾ ਏਕ ਸਹੀਨੇ ਕੀ ਤਨਖਾਹ ਦੇਨੀ ਪੜਤੀ ਹੈ ਵਹਾਂ ਇੰਡਸਟਰੀਲ concerns ਮੇਂ ਜੋ ਮੁਲਾਜ਼ਮ ਮੁਸ਼ਕਿਲ ਹੈ, ਧਰਿ ਉਨ ਕੋ ਬਰਖਾਸਤ ਕਰਨਾ ਹੀ ਤੋ ਉਨ ਕੋ ਭੀ ਸਰਵਿਸ ਕੇ ਹਿਸਾਬ ਸੇ ਕੰਪਨੀਸ਼ਨ ਦਿਯਾ ਜਾਨਾ ਚਾਹਿਯੇ। ਮੈਂ ਦਰਖਾਸਤ ਕਰੁੰਗਾ ਕਿ ਇਸ ਤਰਹ ਕਾ ਪ੍ਰੋਵਿਜ਼ਨ ਇਸ ਬਿਲ ਮੇਂ

भी अवश्य होना चाहिये। (आवाजें : है, है।) मेरी अर्ज है कि यदि उस की 15, बीस या तीस सालों की नौकरी हो गई है तो उसी हिसाब से उस को बरखास्त करते वक़्त मुआविज़ा मिलना चाहिए।

दूसरी अर्ज मैं यह करना चाहता हूँ कि जब मुलाज़िम बुढ़ा हो जाता है और उस की नौकरी तीस चालीस साल की हो जाती है तो उस सूरत में अगर मालिक उस को बरखास्त कर के अपने किसी रिश्तेदार को रखना चाहता है तो बग़ैर किसी चार्जशीट दिये या बग़ैर किसी मुआविज़े के वह उस को निकाल कर और कोई अपना आदमी नौकर रख लेता है। इन बेचारों को इस सम्बन्ध में कुछ सेक्योरिटी मिलनी चाहिये। अगर ऐसे किसी आदमी का कोई कसूर नहीं है और अगर वह काम ठीक करता जाता है तो बिना वजह उस की मुलाज़मत को ख़त्म नहीं किया जाना चाहिये। मुझे आशा है कि सरकार मेरे इन दोनों मुझावों की तरफ़ विशेष ध्यान देगी।

तीसरी बात यह है कि पहला कानून तो चाहे किसी शकल में था परन्तु यह देखा गया है कि दुकानों पर काम करने वाले मुलाज़मीन को दस दस, बारह बारह घंटे काम करना पड़ता है। जो सरकारी इंस्पेक्टर काम करत हैं वह भी कोई ऐक्शन नहीं लेते। इस बात का आप अंदाज़ा लगा सकते हैं कि वे लॉग क्वायों कोई कारवाई दुकानदारों के खिलाफ़ नहीं करते। इन हालात में मैं आप के द्वारा मन्त्री महोदय से यह प्रार्थना करना चाहता हूँ कि यदि वह इस बिल को पास करके असली मायनों में इसे एनफ़ोर्स करना चाहते हैं तो ऐसी प्रोविज़न इस में की जाए कि अगर कोई आफिशल इस में कोताही करेगा तो उस के खिलाफ़ सख्त कार्यवाही की जाएगी। पत्थर से तोलने वाले दुकानदार अपने मुलाज़मों से सोलह सोलह घंटे काम लेते हैं। मैं ने कई बार शिकायत भी की है लेकिन कोई ऐक्शन नहीं लिया गया। जहां यह कानून पास किया जा रहा है वहां मैं सरकार से प्रार्थना करना चाहता हूँ कि वह इन बातों की तरफ़ भी ज़रूर ध्यान देवे ताकि उन ग़रीब मुलाज़मों की तकलीफ़ दूर हो। इन भावों के साथ मैं इस बिल का समर्थन करता हूँ और एक बार फिर मन्त्री महोदय को इस बिल के लाने पर बधाई देता हूँ।

श्री राम प्यारा (करनाल) : स्पीकर साहिब, यह जो बिल इस समय हाऊस के सामने पेश है इस के सम्बन्ध में मैं कह सकता हूँ कि यह दुकानों के ग़रीब मुलाज़मों के लिये काफी हद तक तसल्ली का कारण बनेगा। इस में कोई शक नहीं है कि अब दुकानदार काफी लम्बे वक़्त तक दुकानें खोलते हैं और उन के मुलाज़मों को काफी घंटों तक काम करना पड़ता है और इस के बावजूद भी दुकानदार उन को उस काम के लिये ज़्यादा मुआविज़ा नहीं देते। लेकिन जब इस बिल को पढ़ते हैं तो मालूम होता है कि इस में भी दुकानदारों को तकरीबन बारह घंटे दुकान खोलने की गुंजायश है। मैं समझता हूँ कि जहां एक वैलफ़ेयर स्टेट की यह ड्यूटी है कि वह चोरियों को पकड़े वहां यह भी उस की ड्यूटी है कि वह चोरियों को पकड़ने की बजाये ऐसा सामान मुहैया करे कि चोरियां ही कम हों। यदि इस बिल के मातहत ही सरकार यह हुक्म दे दे कि दुकानदार नौ घंटों से ज़्यादा देर तक दुकानें नहीं खोल सकेंगे तो यकीनन दुकानदार इस पर अमल करेंगे। आठ घंटे मुलाज़म काम करेंगे और एक घंटा आराम करेंगे। परन्तु अगर गवर्नमेंट खुद दुकानदारों को मौका देती है कि वह तीन

[श्री राम प्यारा]

घंटे ज्यादा दुकान खोलें और तीन घंटे ज्यादा अपने मुलाज्मों से काम लें तो मैं समझता हूँ कि यह बिल मुकम्मल नहीं कहला सकता। इस बिल में यह तरमीम होनी लाजमी है कि दुकानदार बारह घंटों की बजाए अपनी दुकान नौ घंटे ही खोले। इस सम्बन्ध में मैं यह कहना चाहता हूँ कि जब ट्रांसपोर्ट की बसों का कोई खास समय निश्चित नहीं था तो मुसाफिर बेचारे घंटा घंटा, दो दो घंटे आ कर पहले बैठे रहते थे और जब सवारियां पूरी हो जाती थीं तो बसों को चलाया जाता था। परन्तु जब से समय मुकर्रर हो गया है हर एक व्यक्ति अपनी घड़ी देख आता है कि फ़लां वक्त पर बस मिलेगी और वह सवार हो कर जा सकता है। यदि आप दुकानदारों के लिये भी इसी प्रकार कोई खास वक्त मुकर्रर कर दें तो मैं समझता हूँ कि उन की भी आदत बन जाएगी और वे भी ठीक वक्त पर दुकान खोलेंगे और ठीक वक्त पर दुकान बन्द करेंगे। इस प्रकार मुलाज्मों को भी ठीक वक्त पर छुट्टी मिल जाया करेगी। और सौदा लेने वाले हर एक गाहक को भी पता होगा कि नौ बजे से पहले दुकान पर जाने का कोई फायदा नहीं है क्योंकि उस से पहले सौदा नहीं मिल सकेगा। जब तक ऐसी प्रोविजन इस बिल में नहीं की जाती तब तक यह गलती होती रहेगी और जो सरकारी इंस्पेक्टर हैं वे अपनी मन मानी करते रहेंगे और लोगों की भलाई का काम नहीं कर सकेंगे।

इस के साथ ही एक clause है—18; इस की sub-clause 5 में एक सज़ा रखी गई है कि अगर कोई दुकानदार जानबूझ कर कुछ गलत record बनाता है या गलत record Inspector के सामने पेश करता है तो उस को तीन महीने की सज़ा या 250 रुपए तक जुर्माना या दोनों चीज़ें होंगी। जहां तक दुकानदारों का ताल्लुक है मैं उन के लिये यह सफाई नहीं देना चाहता कि वे मुलाज्मों से ज्यादा काम नहीं लेते—वे ज्यादा काम लेते हैं और गवर्नमेण्ट का फर्ज है कि वह ऐसे हालात पैदा करे कि जो काम वे अपने मुलाज्मीन से लेते हैं उस के औकात मुकर्रर हो जाएं ताकि न वे उन से ज्यादा काम ले सकें और न ही गलत record बनाने पड़ें जिन के नतीजा के तौर पर उन को इतनी बड़ी सज़ा भुगतने की नौबत आए। इस के अलावा, जहां तक सज़ा का ताल्लुक है, मैं प्रार्थना करूंगा कि यह सज़ा जो रखी गई है यह बहुत सस्त और ज्यादा है। अगर हम business community की तरफ़ देखें तो पता लगता है कि बहुत से लोग ऐसे होते हैं जो पांच सौ की जगह दो सौ रुपए का ही Sales Tax महकमा वालों को दिखाते हैं। लेकिन उस के लिए कोई ऐसा provision नहीं कि तीन महीने की सज़ा दी जाए हालांकि उस ने तीन सौ रुपए की चोरी की होती है। इसी तरह अगर आप Income Tax की मद पर नज़र डालें और Taxation Enquiry Commission की रिपोर्ट देखें तो पता चलता है कि करोड़ों रुपए का गवन निकला है जो कि गवर्नमेंट ने बरामद भी किया है लेकिन इतने बड़े २ गवन करने वालों को इस तरह की कैद की कोई सज़ा नहीं दी जाती। मैं आप से पूछना चाहता हूँ कि क्या यह कैद की सज़ा छोटे २ दुकानदारों के लिए ही है जो ऊपर तक कोई सिफारिश वगैरह नहीं करवा सकते? मैं महसूस करता हूँ कि चाहे आप 250 की जगह 400 रुपया जर्माना रख लें—मैं किसी भी ऐसी move को support करूंगा—लेकिन जो तीन महीने की कैद

की सज़ा रखी है, इसे बराए मेहरबानी बिल्कुल हटा दिया जाए। जुर्माना ज्यादा कर लें तो कोई हर्ज नहीं क्योंकि इस तरह इकट्ठी की गई रकम गवर्नमेंट के खजाने में आएगी— इस का **revenue** बढ़ेगा लेकिन कैद की सज़ा रखने का मतलब केवल दुकानदार को ही सज़ा देना नहीं बल्कि मैं समझता हूँ कि उस को बोबी बच्चों को भी सज़ा देना है। अगर उसे कुछ अर्सा के लिए जेल में डाल दिया जाता है तो यकीनन इस का असर उस की **business** पर पड़ेगा। उस की दुकान बन्द रहेगी और आमदनी के न होने से उस के बच्चे भी भूखे मर जायेंगे। फिर **business** एक ऐसी चीज़ है कि अगर तीन महीने दुकान को बन्द रखना पड़े तो जब रिहा हो कर वह फिर दुकान खोलेगा तो शायद दुबारा ग्राहकों को खींचने के लिये उसे छः महीने लग जाएंगे। इस लिये मैं समझता हूँ कि यह कैद वाली सज़ा बेमिसाल, ज्यादा और सख्त है। यह नहीं होनी चाहिए। जुर्माना आप जितना चाहें रख लें; यहां तक कि जब आपने सरकारी अफसरान और मुलाजमोन वगैरह के लिये भी यह सज़ा कहीं भी **provide** नहीं की हुई। कई बार सरकारी **record** गलत बनाए जाते हैं। पता लगने पर **enquiry** भी होती है—कई बार इस **House** में भी यह चीज़ आ चुकी है—लेकिन साबत हो जाने पर भी उस के लिये कोई सज़ा मुकर्रर नहीं। अगर उसे ज्यादा से ज्यादा सज़ा दी जाती है तो यह होता है कि उस को किसी और जगह पर **transfer** कर दिया जाता है। ऐसे हालात में जब अप्सरों के लिये बड़े बड़े **businessmen** के लिए जो **Sales Tax** और **Income Tax** में **evasion** करते हैं, गबन करते हैं कोई कैद की सज़ा मौजूद नहीं तो सरकार उन छोटे दुकानदारों के लिये इतने कहर की सज़ा को क्यों व्यवस्था कर रही है, यह मेरी समझ में नहीं आया।

इस के बाद एक और जरूरी बात का मैंने जिक्र करना है। यह एक बड़े अच्छे नुबता निगाह से काम लिया है जो गवर्नमेंट ने इस में यह **provision** किया है कि जो औरतें **pregnant** होती हैं वे **delivery** से छः हफ्ते पहले काम करना छोड़ दें। इस के अलावा यह भी कहा गया है कि जो 12 या 14 साल तक की उमर के बच्चे हैं उन्हें काम पर न लगाया जाए। मैं यह मानता हूँ कि हमारी सब की औरतों और बच्चों के साथ पूरी हमदर्दी है। लेकिन मैं आप को बताना चाहता हूँ कि अगर कोई आदमी अपनी औरत को किसी काम के लिये, मजदूरी करने के लिये भेजता है वह खुशी से नहीं भेजता। वह मजबूरी में आकर भेजता है। अगर किसी के बच्चे बाहर काम पर जाते हैं तो आप महसूस करते होंगे, स्पीकर महोदय, कि कोई भी मां या बाप यह गवारा नहीं कर सकते कि उन के बच्चे शिद्दत की सर्दी या कड़कती धूप में रिकशा चलाते फिरे। मुझे यह कहते हुए बहुत दुःख होता है और दिल भर आता है कि अगर आप उन से मिलें और पता करें तो आप को मालूम होगा कि उन में से बहुत से बच्चे ऐसे होंगे जो **Matric pass** है। ठीक है कि जो बच्चे **sturdy** हैं, मेहनती हैं उन के लिये अगर आप ऐसी रुकावट लगाएं कि वे पांच घंटों से ज्यादा न पढ़ें तो बेशक इस से उन की सेहत कायम रहेगी। लेकिन अगर किसी बच्चे के मां बाप के पास उसे खिलाने के लिये रोटी नहीं, पहनने के लिये कपड़ा नहीं तो उस के लिये अगर आप काम करने पर रुकावट लगाएं तो यकीनन उस की सेहत बरकरार रहने की बजाए कमजोर होगी। ऐसी

[श्री राम धारा]

हालत में भूखे और आराम से पड़े रहने से उस की सेहत में अजाफ़ा नहीं हो सकता। बल्कि इस के उलट उस की सेहत दिन ब दिन गिरेगी। ऐसे वाक्यात मेरे notice में आए हैं कि जिन लड़कों ने **matric** में न सिर्फ **first divisions** ही हासिल की बल्कि वज़ीफ़े भी लिए वे माली कमज़ोरी और कम को कमी की वजह से उस वज़ीफ़े की **facility** को भी छोड़ देते हैं— **avail of** नहीं करते क्योंकि वे **further studies** जारी नहीं रख सकते। इस लिए अगर गवर्नमेंट चाहती है कि ये बच्चे इस छोटी उम्र में ही इस तरह के काम करके अपनी **genius** को **block** न करें या सेहत को खराब न करें तो उस पर यह फ़र्ज़ आयद हो जाता है कि **State** को तरफ़ से उन को अपनी **studies continue** करने के लिये **facilities** मिलें, **relief** मिले। उन को वज़ीफ़े दिए जाएं, माली इम्दाद दी जाए और किसी किसी हालत में कर्ज़ भी दिये जाएं तो मैं समझता हूँ कि इस **situation** पर काफ़ी हद तक काबू पाया जा सकता है। इस के साथ जहां तक **pregnant** औरतों के काम का ताल्लुक है कि **delivery** से 6 हफ़्ते पहले वे काम पर न जाएं—गो यह एक अच्छी बात है कि उन को किसी तरह की तकलीफ़ न हो लेकिन इस **clause** में आप ने उस दुकानदार के लिये कोई **liability** नहीं रखी कि अगर वह औरत छः हफ़्ते के लिए काम छोड़ देती है तो उन दिनों जो खर्च होगा उस को कौन करेगा जब कि वह अपनी मज़दूरी भी हासिल न कर सकेगी। मैं समझता हूँ कि जिस दुकान या **Commercial establishment** पर वह काम करती है इन छः हफ़्तों की तनखाह उसे उस दुकानदार या **Commercial establishment** के **proprietor** से मिलनी चाहिए। इस लिए कोई न कोई ऐसी **clause** जरूर **insert** होनी चाहिए ताकि जो औरत **pregnant** है और मज़दूरी को हालत में काम छोड़ती है उसे कुछ **relief** मिल सके। इन लपज़ों के साथ मैं गवर्नमेंट से अर्ज़ करूंगा कि वह इन चीज़ों पर जरूर गौर करे और अगर हो सके तो जो **suggestions** मैं ने दी हैं, उन को मंज़ूर फरमाया जाए।

शिक्षा तथा श्रम मंत्री (श्री अमर नाथ विद्यालंकार) : स्पीकर साहब, क्योंकि सभी मेम्बर साहिबान ने बुनियादी तौर पर इस बिल पर अपनी सहमती प्रकट की है इस लिये मैं समझता हूँ कि इस पर अब बहुत कुछ कहने की जरूरत नहीं रही। फिर भी कुछ सवाल ऐसे उठाए गए हैं जिन के मुताल्लिक, मैं चाहता हूँ कि मुस्तसर तौर पर मेम्बर साहिबान को तसल्ली करना और उन को **confidence** में लेना आवश्यक है।

सब से मुख्य बात जिस पर जोर दिया गया है वह यह है कि सभी साथी एक मत से यह चाहते हैं—उन को यह इच्छा है कि कानून ऐसा बनाया जाये, ऐसे तरीके चलाए जाएं कि **workers** और **employers** में आपस में बदएतमादी पैदा न हो। स्पीकर साहिब, वास्तव में मेरे मन के अन्दर भी यही विचार **work** कर रहा है। इसी लिए यह बिल इस दिशा में एक कदम है। यह कानून ऐसा है कि रोज़ के उन दोनों **parties** के झगड़े दूर हों और कुछ अधिकार—कुछ मर्यादाएं कायम हो जाएं ताकि

यह पता लग सके कि **workers** के क्या अधिकार हैं, क्या **privilege** हैं और जो **employees** और **employers** हैं उन के परस्पर के ताल्लुकात कैसे होने चाहिए।

बहस के दौरान में यह मशवरा दिया गया है कि **business** के औकात को और ज्यादा घटा दिया जाए। मैं जाती तौर पर खुद इस बात को महसूस करता हूँ और इसे पसन्द भी करता हूँ। स्पीकर साहब, कुछ दिन पहले मुझे योरूप में जाने का मौका मिला और वहाँ पर मैंने देखा कि उन **countries** में जितनी भी **working establishments** हैं वे सुबह नौ या दस बजे खुलती हैं और शाम को पाँच बजे तक सब तरह की दुकानें बन्द हो जाती हैं। इस तरह से **workers** को **entertainments**, **recreations** और दूसरे अपनी तरक्की के कामों में हिस्सा लेने का पूरा मौका मिल जाता है। मैं चाहता हूँ कि हमारे मुल्क में भी ऐसा वक्त आए। लेकिन हम अपने हालात को नज़र अन्दाज़ नहीं कर सकते। हमारा **aim gradually** हालात पर काबू पाने और उन में सुधार लाने का है ताकि किसी को महसूस न हो कि उस पर किसी प्रकार का जबर या ज्यादाती की जा रही है। इसी मकसद के लिये पहला कदम **Trades Employees Act** था। हमने **localities** में काम करने वाली **establishments** के **working hours** में एक प्रकार की **uniformity** लाने का प्रयत्न किया। बजाए इसके कि हर एक दुकान का अलग २ **time** हो हमने कोशिश की कि वह एक जैसा हो। फिर भी मैं चाहता हूँ और हमारी कोशिश है कि अगर हमारे व्यापार मंडल के भाई हमारी मदद करें—और मैं समझता हूँ कि हालात को और **position** को बेहतर बनाने के लिये वे ज़रूर गवर्नमेंट का साथ देंगे—आपस में समझौता कर के औकात में कमी करने का फैसला कर लें तो **Government** इस को **most welcome** करेगी। इस के साथ ही मैं यह भी अर्ज़ कर दूँ कि जो भी कानून मज़दूरों के मुताल्लिक हम यहां **House** में बनाते हैं, हमारी यह कोशिश होती है कि बजाए किसी चीज़ को **force** करने के हम **employees** और **employers** दोनों को साथ लेकर चलें। निस्संदेह कुछ हालात में हमें मजबूरी की परिस्थिति में कोई काम करना भी पड़ जाता है। लेकिन जो **welfare** के काम हैं, जो मुल्क की तरक्की की योजनाएँ हैं, उन में हम यही प्रयत्न करते हैं कि सम्बन्धित लोगों को साथ २ लेकर आगे कदम बढ़ाएं। मैम्बर साहब यह जानने के अभिलाषी होंगे; उन की सूचना के लिये मैं यह बताना चाहता हूँ कि हमने यह बिल पेश करने से पहले इस का जो **draft** था वह बड़ी २ **associations**, **trade** और व्यापार में काम करने वाले मालकान और **workers** को, उन की **unions** को **circulate** किया और उन की राय मांगी। उनकी **suggestions** आईं जिन के पेशे नज़र हमने उस पहले **draft bill** में सुधार किए, **improvements** कीं। मैं नहीं कह सकता कि जितने सुधार की ज़रूरत थी सब हो गया लेकिन परिस्थितियों को देखते हुए जितना आगे हम इस वक्त जा सकते थे गए। और समझौते से आगे गए। मैं आप को बता दूँ कि यह बिल कोई आखरी अल्फ़ाज़ नहीं कि जितने अधिकार **workers** को मिलने चाहिए थे वे सब उन

#

[शिक्षा तथा श्रम मन्त्री]

को मिल गए। लेकिन जहां तक हम जा सकते थे हमने जाने का प्रयत्न किया है। ठीक है कि जैसा कि मेरे साथी श्री बिधात साहब ने फरमाया और मैं मानता हूं कि इस के अन्दर **lay off, Provident Fund या maternity benefits** के लिये इस में **provision** नहीं है। ठीक है कि हम इस वक्त यह काम नहीं कर सकते लेकिन हम चाहते हैं कि ऐसा **provision** हो। वह कैसे मुमकिन हो सकता है? इस के लिए जरूरी है कि पहले ऐसे हालात पैदा हों, राए आमा पैदा की जाए जो एक स्वर से इस प्रकार के **provision** का स्वागत करे। ऐसे हालात इस वक्त अभी मौजूद नहीं हैं। यही कारण है कि हम यकलख्त कोई ऐसा **step** नहीं उठाना चाहते कि जिस से किसी एक **Community** का दूसरी **Community** से झगड़ा पैदा हो जाए और नई समस्याएं उत्पन्न हों। जरूरी है कि इस चीज़ को आगे लाना हो तो पहले इस के लिए **public opinion create** की जाए— राए आमा बनाई जाए। इस लिए इस मौके पर मैं उन भाइयों से जो **business community** के साथ सम्बन्ध रखते हैं, अपील करूंगा कि वे गवर्नमेंट को इस काम में मदद दें। चूंकि अभी राए आमा नहीं है, इस लिए हमने अभी इस बिल में इस मकसद के लिये कोई **provision** नहीं किया।

सज़ा के **provision** के मुताल्लिक कहा गया है कि तीन महीने की सज़ा बहुत ज्यादा है। यह बात श्री राम प्यारा जी ने कही है। मैं उन से अर्ज़ कर देना चाहता हूं कि यह तीन महीने की सज़ा की **provision** इस बिल की **clause 18** की **sub-clause 5** में की गई है। यह तो मैं नहीं कहता कि इन्होंने यह बिल पढ़ा ही नहीं, उन्होंने इसे पढ़ा तो जरूर होगा, शायद वह भूल गये हैं कि यह जो सज़ा रखी गई है इस में इस के लिये यह कहा गया है '**wilfully omits or causes or allows to be omitted from any such record with intent to deceive**, इस में कहा गया है कि अगर कोई ऐसा करता है और **wilfully record** खराब करता है तो सज़ा दी जाएगी। जब वह ऐसा करता है तो उस के साबित करने की ज़िम्मेवारी तो **prosecution** पर आ जाती है जब वह कहती है कि उस की **intention deceive** करने की है और **record** खराब करने की है। मेरा यह तजर्बुबा है और मैं यह तजर्बुबा की बिना पर कहता हूं कि **Labour Laws** को ज़द में आने वाली जो कुछ खराबियां होती हैं उन में ज्यादा तर **record** बदल दिया जाता है, मज़दूरों की हाज़रियां बदल दी जाती हैं, उन के नाम बदल कर उन की जगह झूठे नाम लिख दिये जाते हैं, यहां तक कि **registers** भी बदल दिये जाते हैं। इन हालात में मैं कहता हूं कि मैम्बरज़ को उन आदमियों के लिये कुछ तर्स नहीं करना चाहिये जो जान बूझ कर धोखा देने के लिये अपने **record** को तबदील कर लेते हैं। सिर्फ ऐसे लोगों के लिये ही यह तीन महीने की सज़ा इस बिल में रखी गई है। मैं समझता हूं कि इन्होंने (माननीय मैम्बर ने) **sentiments** में बह कर यह तर्स की बात कही है कि यह तीन महीने की सज़ा ज्यादा है, इस से उसके बच्चे भूखे मर जायेंगे। पर यह भूल जाते हैं कि आखिरकार यह वही दुकानदार है, चाहे वह छोटे दुकानदार हों चाहे बड़े हों,

जो, उन के अपने पास काम करने वालों, जो उन से भी गरीब होते हैं, की खून पसीने की कमाई को हड़प कर लेना चाहते हैं। उन को उन गरीबों पर जब तर्स नहीं आता तो आप को उन पर क्यों आता है। आप जरा अन्दाज़ा लगायें कि इस में भी क्या तर्स करने की कोई **justification** है। क्या वह कुछ तर्स के मुस्तहिक हो सकते हैं? उन के लिये सज़ा कम करने की कोई जायज़ बात ही नहीं है। हम ने तो पहले ही कम सज़ा रखी है। मुझे **Factory Act** का तजरूबा है। जब कभी उस की खिलाफ़वर्जी की जाती है तो वहां **Magistrate** जाता है। ऐसे मौके पर या तो **Magistrate** को **approach** कर लिया जाता है या उसे इसी तरह तर्स आ जाता है और वह मामूली जुर्माना, दस या पन्द्रह रुपये कर देता है और इस तरह उस एकट का कोई फायदा नहीं रहता। इस लिये यह कहना कि सज़ा न हो ठीक नहीं। इस के लिये अच्छी सज़ा होनी चाहिये। आप जब **corruption** को बन्द करने की बातें करते हैं तो अगर कोई **deceive** करेगा तो उस पर आप तर्स की बात क्यों करेंगे। अभी कुछ अरसा हुआ मैं चीन गया था। मैं ने वहां पर देखा कि एक दुकानदार के सिर्फ $2\frac{1}{2}$ आने भाव में ज्यादा लेने पर उस की सारी दुकान जब्त कर ली गई थी। मैं नहीं चाहता कि यहां भी ऐसी सज़ा दी जाये मगर जब हम ने बेईमानी को हटाना है तो हमें बेईमानी पर तर्स नहीं करना चाहिये। हमें उस के साथ कोई सहानुभूति नहीं होनी चाहिये।

इस के बाद कहा गया है कि बच्चों और औरतों को मजबूरी की वजह से काम करना पड़ता है इस लिये उन के काम करने पर वह पाबन्दियां नहीं लगाई जानी चाहियें जिन को इस बिल में **provision** की गई है। मैं मानता हूं कि वे मजबूर हो कर काम करते हैं लेकिन मैं **Factory Act** से हुए तजरूबे से आप को बताता हूं कि यह पाबन्दी मुफीद साबित होती है। **Factory Act** के अन्दर जब हम ने पहले पहल बच्चों और औरतों पर पाबन्दी लगाई थी तो उस वक्त मजदूरों को ज़ख्मेन्दो के **workers** ने भी इस के खिलाफ़ आवाज़ उठाई थी और कहने लग गये थे कि मजदूर बेचारे भूखे मर जायेंगे। फिर जब उन के काम करने के घंटे उस **Act** के नीचे कम किये गये थे तो वह शोर मचाने लग पड़े थे और कहने लगे थे कि उन के काम करने के घंटे कम हो जाने से वह काम कम कर सकेंगे और उस के नतीजे के तौर पर वह भूखे मर जायेंगे। मगर ऐसी कोई बात नहीं हुई बल्कि उन की हालत बेहतर हो गई है। मैं समझता हूं कि इस के भी अच्छे नतीजे निकलेंगे। हमें मजदूरों की तरक्की के इतिहास को पढ़ना चाहिये। उस में आप देखेंगे कि औरतों और बच्चों को सिर्फ़ खास हालात में काम करने देना जरूरी है। बाकी जो उन के खिलाने पिलाने की ज़िम्मेवारी है उस का कोई दूसरा इलाज हो सकता है। यह ठीक नहीं कि वह मजबूरी की हालत में, जब कि उन्हें काम नहीं करना चाहिये, काम करते रहें और उन की सेहत को नुकसान होता रहे।

फिर दुकानों के खोलने के आँकात के बारे में कहा गया है। इस बारे में मैं कह देना चाहता हूं कि यह उन की मर्जी पर है। बेहतर होगा यदि वह आपस में समझौता कर के यह वक्त कम कर दें। यदि वे न भी करें तो वह अब अपने **workers** से 8 घंटे

[शिक्षा तथा श्रम मन्त्री]

रोज़ाना से ज्यादा काम न ले सकेंगे क्योंकि इस में हमने उन के काम करने के एक हफ्ते में 48 घंटे सुकरकर कर दिये हैं। वे अब उन से इस से ज्यादा काम नहीं ले सकेंगे।

इन इलफाज़ के साथ मैं उम्मीद करता हूँ कि हाउस इस बिल को मंजूर करेगा।

Mr. Speaker : Question is—

That the Punjab Shops and Commercial Establishments Bill be taken into consideration at once.

The motion was carried.

Mr. Speaker : Now the House will consider the Bill clause by clause.

SUB-CLAUSES (2), (3) AND (4) OF CLAUSE 1

Mr. Speaker : Question is—

That sub-clauses (2), (3) and (4) of clause 1 stand part of the Bill.

The motion was carried.

CLAUSE 2

Pandit Ram Kishan Bharolian (Una) : Sir, I beg to move—

In sub-clause (1)(vii), line 2, after 'in' add "a house as domestic servant".

ਸਪੀਕਰ ਸਾਹਿਬ, ਜਿਥੋਂ ਤਕ ਇਸ ਬਿਲ ਦਾ ਤਾਲੁਕ ਹੈ ਮੈਂ ਇਸ ਦਾ ਸਵਾਗਤ ਕਰਦਾ ਹਾਂ ਕਿਉਂ ਜੋ ਇਸ ਵਿਚ ਮੁਲਾਜ਼ਮੀਨ ਤੇ ਦੁਕਾਨਦਾਰਾਂ ਦੇਵਾਂ ਦਾ ਖਿਆਲ ਰਖਿਆ ਗਿਆ ਹੈ ਅਤੇ ਖਾਸ ਤੌਰ ਤੇ ਛੋਟੇ ਬੱਚਿਆਂ ਤੇ ਇਸਤਰੀਆਂ ਦਾ ਵੀ ਖਿਆਲ ਰਖਿਆ ਗਿਆ ਹੈ। ਲੇਕਿਨ ਇਸ ਦੇ ਬਨਾਉਣ ਵਿਚ ਮੈਂ ਸਮਝਦਾ ਹਾਂ ਕਿ ਇਕ ਗੱਲ ਦੀ ਕਸਰ ਰਹਿ ਗਈ ਹੈ ਜਿਹੜੀ ਕਿ ਜਾਂ ਤਾਂ ਵਜ਼ੀਰ ਸਾਹਿਬ ਇਸ ਵਿਚ ਲਿਆਉਣੀ ਭੁੱਲ ਗਏ ਹਨ ਜਾਂ ਉਸ ਵਲ ਇਨ੍ਹਾਂ ਦੀ ਤਵੱਜੁਹ ਹੀ ਨਹੀਂ ਗਈ ਹਾਲਾਂਕਿ ਉਹ ਇਨ੍ਹਾਂ ਸਾਰਿਆਂ ਨਾਲੋਂ ਵਾਧੂ ਦਬੀ ਹੋਈ ਤੇ ਹੇਠਲੀ ਕਲਾਜ਼ ਹੈ। ਉਹ ਹਨ ਘਰੇਲੂ ਨੌਕਰ। ਇਹ ਸਭ ਤੋਂ ਹੇਠਲਾ ਤਬਕਾ ਹੈ ਅਤੇ ਨਾ ਇਨ੍ਹਾਂ ਦੇ ਕੰਮ ਸ਼ੁਰੂ ਕਰਨ ਦਾ ਕੋਈ ਵਕਤ ਹੁੰਦਾ ਹੈ ਤੇ ਨਾ ਹੀ ਇਨ੍ਹਾਂ ਦੇ ਕੰਮ ਖਤਮ ਕਰਕੇ ਸੋਣ ਦਾ ਕੋਈ ਵੇਲਾ ਹੁੰਦਾ ਹੈ। ਇਹ ਦੋਵੇਂ ਵੇਲੇ ਇਨ੍ਹਾਂ ਦੇ ਮਾਲਕਾਂ ਦੀ ਮਰਜ਼ੀ ਤੇ ਹੁੰਦੇ ਹਨ। ਫੇਰ ਹਰ ਪਾਸੇ ਐਤਵਾਰ ਦੀ ਛੁਟੀ ਹੁੰਦੀ ਹੈ ਪਰ ਇਨ੍ਹਾਂ ਲਈ ਨਾ ਐਤਵਾਰ ਦੀ ਛੁਟੀ ਹੁੰਦੀ ਹੈ ਤੇ ਨਾ ਕਿਸੇ ਹੋਰ ਤਿਹਵਾਰ ਦੀ। ਬੜੀ ਹੈਰਾਨੀ ਦੀ ਗੱਲ ਹੈ ਕਿ ਇਸ ਗਰੀਬ, ਕੁਚਲੇ ਹੋਏ ਤਬਕੇ ਦੇ interests ਵਲ ਕੋਈ ਨਹੀਂ ਦੇਖਦਾ। ਮੈਨੂੰ ਇਹ ਗੱਲ ਸਮਝ ਨਹੀਂ ਆਈ ਕਿ Cabinet . . .

Mr. Speaker : Domestic servants do not come under the category of commercial establishment.

ਪੰਡਤ ਰਾਮ ਕਿਸ਼ਨ ਭੜੌਲੀਆਂ : ਸਪੀਕਰ ਸਾਹਿਬ, ਮੈਂ ਜੋ amendment ਪੇਸ਼ ਕੀਤੀ ਹੈ ਜਿਹੜੀ ਤੁਸਾਂ admit ਵੀ ਕਰ ਲਈ ਹੋਈ ਹੈ ਉਸ ਦੇ ਮੁਤਾਬਕ ਮੈਂ ਚਾਹੁੰਦਾ ਹਾਂ ਕਿ ਇਨ੍ਹਾਂ ਨੂੰ ਵੀ ਇਸ ਬਿਲ ਵਿਚ ਸ਼ਾਮਲ ਕਰ ਲੈਣਾ ਚਾਹੀਦਾ ਹੈ ।

Mr. Speaker : I just ask you, is the individual house a commercial establishment ?

ਪੰਡਤ ਰਾਮ ਕਿਸ਼ਨ ਭੜੌਲੀਆਂ : ਜਿਹੜੇ domestic servants ਹਨ ਮੈਂ ਤਾਂ ਉਨ੍ਹਾਂ ਨੂੰ ਵੀ ਇਸ ਵਿਚ ਸ਼ਾਮਲ ਕਰਨਾ ਚਾਹੁੰਦਾ ਹਾਂ । ਮੈਂ ਸਮਝਦਾ ਹਾਂ ਕਿ ਜਿਥੇ ਹੋਰ ਮੁਲਾਜ਼ਮਾਂ ਨੂੰ ਇਸ ਵਿਚ ਸ਼ਾਮਲ ਕੀਤਾ ਗਿਆ ਹੈ ਉਥੇ ਇਨ੍ਹਾਂ ਨੂੰ ਵੀ ਸ਼ਾਮਲ ਕੀਤਾ ਜਾਵੇ ।

Mr. Speaker : You have given notice of an amendment for the inclusion of a domestic servant in the clause. I ask, whether an individual house can be considered as a shop or a commercial establishment ?

ਪੰਡਤ ਰਾਮ ਕਿਸ਼ਨ ਭੜੌਲੀਆਂ : ਮੈਂ ਇਹ ਸਮਝਦਾ ਹਾਂ ਕਿ ਜਦ ਇਹ individual shops ਤੇ ਲਾਗੂ ਹੋ ਸਕਦਾ ਹੈ ਤਾਂ ਕੱਲੇ ੨ ਘਰ ਵਿਚ ਜੋ ਨੌਕਰ ਹਨ ਉਨ੍ਹਾਂ ਤੇ ਇਹ ਕਿਉਂ ਨਹੀਂ ਲਾਗੂ ਹੋ ਸਕਦਾ ?

Mr. Speaker : You ought to have given this amendment at the proper stage so that it may have fitted in. This amendment has come here as a mistake. It is out of order.

Sardar Umrao Singh (Nakodar, General): Sir, I beg to move—

At the end of sub-clause 1 (xv) add—

“and shall not include a Gram Panchayat.”

ਜਨਾਬ, ਮੈਂ ਚਾਹੁੰਦਾ ਹਾਂ ਕਿ ਇਸ section ਵਿਚ ਇਹ add ਕਰ ਦਿੱਤਾ ਜਾਵੇ । ਇਸ ਵਿਚ ‘local body’ ਦੀ definition ਬਹੁਤ indefinite ਹੈ । ਜਾਂ ਫੇਰ ਇਸ ਦੀ ਉਹ definition ਹੋਵੇ ਜਿਹੜੀ Local Bodies Act ਵਿਚ ਹੈ । ਇਹ ਇਸ Bill ਵਿਚ prescribed ਨਹੀਂ ਹੈ । ਇਸ ਤਰ੍ਹਾਂ ਦਸ ੨ ਘਰਾਂ ਵਾਲੇ ਛੋਟੇ ਪਿੰਡ ਅਤੇ ਜੋ ੨ ਘਰਾਂ ਵਾਲੇ ਪਿੰਡ ਵੀ ਇਸ ਵਿਚ ਆ ਜਾਂਦੇ ਹਨ । ਪਰ ਅਸੀਂ ਚਾਹੁੰਦੇ ਹਾਂ ਕਿ ਜੇਕਰ ਕੋਈ ਛੋਟੇ ਪਿੰਡ ਵਿਚ commercial shop ਚਾਲੂ ਹੋਵੇ ਤਾਂ ਉਸ ਦੀ encouragement ਕੀਤੀ ਜਾਵੇ ਤਾਂ ਜੋ ਪਿੰਡਾਂ ਦੀ development ਹੋਵੇ । ਇਸ ਕਰਕੇ ਮੈਂ ਚਾਹੁੰਦਾ ਹਾਂ ਕਿ ਗਰਾਮ ਪੰਚਾਇਤ ਨੂੰ ਵੀ exempt ਕੀਤਾ ਜਾਵੇ ਤਾਕਿ ਕਿਸੇ ਪਿੰਡ ਦੀ development ਵਿਚ ਇਹ ਚੀਜ਼ ਹਾਇਲ ਨਾ ਹੋਵੇ ।

Mr. Speaker : Motion moved—

At the end of sub-clause 1 (xv) add—

“and shall not include a Gram Panchayat”.

श्री रूप सिंह 'फूल' (हमीरपुर, रिजर्वड) : स्पीकर साहिब, गवर्नमेंट का यह कदम काबिले तारीफ है क्योंकि इस में मुलाजमीन की भलाई पेशे नज़र है। मगर एक बात इस में रह गई है कि बाज़ औकात कानून का misuse किया जाता है यानी घरेलू मुलाजमीन जो होते हैं उनको सिर्फ़ यह नाम ही देकर काम उन से commercial places में करवाया जाता है।

Sardar Prem Singh 'Prem' : On a point of order, Sir. This amendment has been moved by the hon. Member. I would ask if he is speaking on this amendment or on the Bill as a whole ?

Mr. Speaker : There is no hard and fast rule about it.

Shri Rup Singh 'Phul' : I am bringing to the notice of the House certain salient points. I perfectly understand its implications. मैं तो अर्ज़ कर रहा था कि मुलाजमान को घरेलू नाकर का नाम देकर बाज़ औकात इस कानून का नाजायज़ फायदा उठाया जाता है। इस कानून को बनाने का मकसद यह है कि इस को इस तरीके से लागू किया जाए कि जो इन्स्पेक्टर या जो अफसर यह देखने का मजाज़ है कि तज़ारती अदारा कौन सा है उसको यह भी इस्तिहार हो कि देखे कि कौन कौन वहां काम कर रहे हैं और इस बात की छान बीन कर सके कि वहां पर इस तरह से इस कानून का नाजायज़ फायदा तो नहीं उठाया जा रहा। बहुत से लोग छुपा कर या और दाव पेच दिखा कर इस कानून को ज़द से अपने आपको बचाना चाहेंगे। चूँकि ज़्यादातर घरेलू मुलाजमीन कांगड़ा ज़िला से आते हैं इसलिए मुझे पता है इस कानून से बचने के लिये जो कमर्शल जगहों में नौकर रखे जाते हैं उनको यह सिखा दिया जाता है कि जब कोई अफसर पूछे तो कह देना कि हम तो घरेलू नौकर हैं। इस तरह की बातें आम तौर पर की जाती हैं। यह मेरे खदशात है जो मैंने हाउस के सामने रख दिये हैं और मुझे उम्मीद है कि इस सिलसिले में मुनासिब इक्दाम किए जाएंगे।

शिक्षा तथा श्रम मंत्री (श्री अमर नाथ विद्यालंकार) : स्पीकर साहिब, डोमैस्टिक सर्वैंट्स के मुतअल्लिक कहा गया है तो इस के बारे में आप ने ठीक फरमा दिया है कि अमैंडमेंट सिर्फ़ एक सबसेक्शन के हिस्सा में की गई है। You have already declared it out of order.

दूसरी चीज़ जो ग्राम पंचायत के बारे में कही गई है इस के मुतअल्लिक मैं आप से अर्ज़ करना चाहता हूँ कि हमारी इन्टेंशन यह नहीं है कि अगर कोई अपना काम किसी छोटे गांव में चलाना चाहे तो वहां न चला सके। मगर इस सिलसिले में आप को बताना चाहता हूँ कि आम तौर पर टैंडेंसो यह है कि इस कानून से बचने के लिये लोग अपने बेयर-हाऊसिज़, स्टोरहाऊसिज़ या छोटी ऐस्टैब्लिशमेंट को म्युनिसिपल हद्द से बाहर गांव पंचायत की हद्द में ले जाते हैं। हम नहीं चाहते कि इस कानून का इस तरह मिसयूज़ किया जाए। अगर सिर्फ़ इस कानून से बचने के लिये एक एरिया से निकाल कर कोई अपनी ऐस्टैब्लिशमेंट को दूसरे एरिया में ले जाए तो इसकी इजाज़त नहीं होनी चाहिए और हम ऐसी अमैंडमेंट को स्वीकार नहीं कर सकते। मगर यह ऐशोरेंस देना चाहता हूँ कि यह इन्टेंशन नहीं है कि

गांव में कोई छोटा मोटा दुकानदार काम न करे। जान बूझ कर इस कानून से बचने की कोशिश के खिलाफ कदम उठाने के लिये हम ने इस को ज़रा वाइडर रखा है। इस लिये यह अमैडमेंट मन्ज़ूर नहीं कर सकता और आनरेबल मੈम्बर से दरखास्त करता हूं कि वह इस अमैडमेंट को वापिस ले लें।

Sardar Umrao Singh : Sir, in view of the assurance given by the Minister I withdraw my amendment.

Mr. Speaker : No question of assurance. The hon. Member may withdraw it.

Mr. Speaker : Question is—

At the end of sub-clause 1 (xv) add—

“and shall not include a Gram Panchayat”.

The amendment was, by leave, withdrawn.

Mr. Speaker : Question is—

That Clause 2 stand part of the Bill.

The motion was carried.

CLAUSE 3

Sardar Umrao Singh (Nakodar ‘General’) : Sir, I beg to move—

After sub-clause (d) add the following:—

“(dd) sports stadiums”.

ਸਪੀਕਰ ਸਾਹਿਬ, ਇਸ clause ਵਿਚ ਕੁਝ ਅਜਿਹੇ ਦਫਤਰ ਦਸੇ ਗਏ ਹਨ ਜਿਹੜੇ ਕਿ ਇਸ clause ਦੇ provision ਤੋਂ exempt ਕੀਤੇ ਗਏ ਹਨ। ਪਰ ਇਕ important establishment ਰਹਿ ਗਈ ਹੈ ਜੋ ਮੈਂ insert ਕਰਾਉਣੀ ਚਾਹੁੰਦਾ ਹਾਂ। ਇਹ ਹੈ ‘sportstadium’। ਸਪੀਕਰ ਸਾਹਿਬ, ਜਿੰਨੀਆਂ ਵੀ establishments ਇਸ ਵਿਚ ਦਰਜ ਹਨ ਜਿਨ੍ਹਾਂ ਨੂੰ exempt ਕੀਤਾ ਗਿਆ ਹੈ ਉਨ੍ਹਾਂ ਸਭ ਤੋਂ ਜ਼ਿਆਦਾ ਜ਼ਰੂਰੀ ‘sports stadium’ ਹੈ। ਇਸ ਨੂੰ ਵੀ ਇਸ ਵਿਚ insert ਕੀਤਾ ਜਾਵੇ।

Mr. Speaker : The Government have clearly defined it. Why do you drag stadiums for nothing ?

ਸਰਦਾਰ ਉਮਰਾਓ ਸਿੰਘ : ਜਿਹੜੀ commercial establishment ਹੈ ਉਸ ਦੀ definition ਇਹ ਹੈ ‘...is used as a hotel, restaurant, boarding or other place of public entertainment or.....’

Mr. Speaker : Stadiums are not commercial establishments.

ਸਰਦਾਰ ਉਮਰਾਓ ਸਿੰਘ : ‘Public entertainment’ ਦੀ ਜਗ੍ਹਾ ਵਿਚ ਇਹ ਆ ਜਾਂਦੀ ਹੈ।

[ਸਰਦਾਰ ਉਮਰਾਓ ਸਿੰਘ]

ਇਸ ਲਈ ਸ਼ੰਕਾ ਪੈਦਾ ਹੁੰਦੀ ਹੈ ਕਿ ਫਰਜ਼ ਕੀਤਾ ਕਿਸੇ stadium ਵਿਚ ਲੜਕੇ ਖੇਡ ਰਹੇ ਹੋਣ ਜਾਂ ਕੋਈ sports meet ਹੋਵੇ ਤਾਂ Inspector ਆ ਕੇ ਕਹਿ ਸਕਦਾ ਹੈ ਕਿ ਮੈਚ ਜਾਂ ਇਹ ਖੇਡਾਂ ਬੰਦ ਕਰ ਦਿਉ ਕਿਉਂ ਜੋ ਅਜ

6.00 p.m.

ਐਤਵਾਰ ਹੈ, ਛੁੱਟੀ ਦਾ ਦਿਨ ਹੈ। ਇਸ ਲਈ ਮੈਂ in the interest of sports ਬੇਨਤੀ ਕਰਦਾ ਹਾਂ ਕਿ provision ਸਾਫ਼ ਸ਼ਬਦਾਂ ਵਿਚ ਹੋਣੀ ਚਾਹੀਦੀ ਹੈ। ਦੇਸ਼ ਦੀ sports ਦੀ development ਲਈ ਇਹ ਜ਼ਰੂਰੀ ਹੈ ਕਿ sports stadiums ਨੂੰ exemption ਦਿੱਤੀ ਜਾਵੇ।

Mr. Speaker : Motion moved—

After sub-clause (d) add the following:—

“(dd) sports stadiums”.

शिक्षा तथा अम मंत्री (श्री अमर नाथ विद्यालंकार) : स्पीकर साहिब, इस में पहले ही essential services को exemption दी हुई है जैसे Railway Service, Water Transport, Tramway, Telegraph Service वगैरह, जिन में ज़रूरी है कि काम चलता रहे। मैं समझता हूँ कि बिल exhaustive है और इस में सब चीज़ें शामिल कर दी गई हैं।

Stadiums और public entertainment की जगहों पर जो employees रखे जाते हैं उन्हें काफी देर तक काम करना पड़ता है और उन की service का misuse होता है। इस को कानून के अधीन लाने के लिये पूरे अधिकार होने चाहिएं लेकिन मैं अपने साथी को यकीन दिलाता हूँ कि अगर कहीं पर खेल हो रहा हो या entertainment की कोई चीज़ पेश की जा रही हो या sports meet हो तो वहाँ पर Inspector जाकर खेल को बन्द नहीं करवाएगा। आप इस बात को इसमें क्यों drag करते हैं? इसलिए मैं अपने आनरेबल दोस्त से दरखास्त करूँगा कि उन की amendment गैर ज़रूरी है। इस लिए वह इसे वापस ले लें।

ਸਰਦਾਰ ਉਮਰਾਓ ਸਿੰਘ : ਮਨਿਸਟਰ ਸਾਹਿਬ ਦੇ remarks ਨੂੰ ਸਾਹਮਣੇ ਰਖਦੇ ਹੋਏ ਮੈਂ ਆਪਣੀ amendment ਵਾਪਸ ਲੈਣਾ ਚਾਹੁੰਦਾ ਹਾਂ।

Mr. Speaker : Question is—

After sub-clause (d) add the following:—

“(dd) sports stadiums”.

The amendment was, by leave, withdrawn.

Mr. Speaker : Question is—

That clause 3 stand part of the Bill.

The motion was carried.

CLAUSE 4

Sardar Umrao Singh (Nakodar 'General') : Sir, I beg to move—

In sub-clause (g), in line 2, *between* "editing" and "sections" *add* "and dispatch".

ਸਪੀਕਰ ਸਾਹਿਬ, ਇਸ ਸਬ-ਕਲਾਜ਼ ਦੇ ਪਾਰਟ (g) ਵਿਚ ਲਿਖਿਆ ਹੈ :—

'Shops dealing in newspapers or periodicals, editing sections'

ਜਿਥੇ editing section ਦਾ ਕੰਮ ਰਾਤ ਨੂੰ ਹੁੰਦਾ ਹੈ ਉਥੇ ਨਾਲ ਹੀ dispatch ਦਾ ਕੰਮ ਵੀ ਰਾਤ ਨੂੰ ਬਹੁਤ ਰਾਤ ਗਏ ਤਕ ਹੁੰਦਾ ਰਹਿੰਦਾ ਹੈ। ਜਿਸ ਤਰ੍ਹਾਂ ਅਗੇ ਚਲਕੇ ਕਲਾਜ਼ 9 ਅਤੇ 10 ਵਿਚ ਸਭ ਨੂੰ protection ਦਿਤੀ ਗਈ ਹੈ ਉਹ protection dispatchers ਨੂੰ ਵੀ ਦਿਤੀ ਜਾਣੀ ਚਾਹੀਦੀ ਹੈ। ਇਸੇ ਲਈ ਮੈਂ ਇਥੇ ਇਹ amendment ਪੇਸ਼ ਕੀਤੀ ਹੈ ਕਿ ਕਲਾਜ਼ ੪ (g) ਵਿਚ dispatch section ਨੂੰ ਸ਼ਾਮਲ ਕਰ ਦਿਤਾ ਜਾਵੇ। ਕਿਉਂਕਿ newspapers ਦੇ offices ਵਿਚ ਰਾਤ ਦੇ ਗਿਆਰਾਂ ਬਾਰਾਂ ਵਜੇ ਤਕ ਖਬਰਾਂ ਹੀ ਛਪਦੀਆਂ ਰਹਿੰਦੀਆਂ ਹਨ ਅਤੇ ਖਿਆਲ ਇਹ ਹੁੰਦਾ ਹੈ ਕਿ late ਤੋਂ late ਖਬਰ ਵੀ ਪੇਪਰ ਵਿਚ ਆ ਜਾਵੇ ਅਤੇ late news ਪਹੁੰਚਣੀਆਂ ਜ਼ਰੂਰੀ ਹੁੰਦੀਆਂ ਹਨ ਇਸ ਲਈ ਜਿਥੇ editing staff ਰਾਤ ਨੂੰ ਬਹੁਤ ਦੇਰ ਗਏ ਤਕ ਕੰਮ ਕਰਦਾ ਰਹਿੰਦਾ ਹੈ ਉਥੇ ਨਾਲ ਹੀ dispatch section ਕਈ ਵੇਰ ਸਾਰੀ ਰਾਤ ਅਤੇ ਸਵੇਰ ਦੇ ਚਾਰ ਪੰਜ ਵਜੇ ਤਕ newspaper dispatch ਕਰਦਾ ਰਹਿੰਦਾ ਹੈ। ਇਸ ਲਈ ਜਿਥੇ editing staff ਨੂੰ ਛੋਟ ਦਿਤੀ ਗਈ ਹੈ ਉਥੇ dispatch section ਨੂੰ ਵੀ exemption ਦਿਤੀ ਜਾਵੇ। ਜਿਥੋਂ ਤਕ ਇਹ dispatch section ਵਿਚ minor ਬਚਿਆਂ ਦੇ ਕੰਮ ਕਰਨ ਦਾ ਸਬੰਧ ਹੈ ਉਨ੍ਹਾਂ ਲਈ ਦੂਜੇ provision ਰਾਹੀਂ protection ਕੀਤੀ ਜਾ ਸਕਦੀ ਹੈ।

Mr. Speaker : In the first part of sub-section (g) after the words "newspapers or periodicals" there is a comma. This sub-clause is quite comprehensive.

Sardar Umrao Singh : Sir, I have added these words.

Mr. Speaker : Why does the hon. Member specify certain part of the function ? The sub-clause is already quite comprehensive.

Mr. Speaker : Motion moved—

In sub-clause (g), in line 2, *between* "editing" and "sections" *add* "and dispatch".

शिक्षा तथा अस मंत्री (श्री असर नाथ बिद्यालंकार) : मेरे आनरेबल दोस्त ने जो तजवीज़ रखी है उस की मैं ज़रूरत नहीं समझता क्योंकि editing section लिखा है तो इस में dispatch आ ही जाता है। इस सब-क्लाज़ में जो शब्द 'dealing' है इस में dealing includes forwarding.

Mr. Speaker: The Minister has cleared it.

ਸਰਦਾਰ ਉਮਰਾਉ ਸਿੰਘ : ਇਸ ਸਬ-ਕਲਾਜ ਵਿਚ dispatch section add ਕਰਨ ਨਾਲ ਇਹ provision ਹੋਰ clear ਹੋ ਜਾਵੇਗਾ ।

Education and Labour Minister : In my view it is quite clear. The amendment is redundant.

Mr. Speaker : The hon. Minister says that the sub-clause covers the case also.

Sardar Umrao Singh : I withdraw it, Sir.

Mr. Speaker : Question is—

In sub-clause (g), in line 2, between “editing” and “sections” add “and despatch”.

The amendment was, by leave, withdrawn.

CLAUSE 4

Mr. Speaker : Question is—

That clause 4 stand part of the Bill.

The motion was carried.

CLAUSE 5

Mr. Speaker : Question is—

That clause 5 stand part of the Bill.

The motion was carried.

CLAUSES 6 AND 7

Mr. Speaker : Question is—

That clauses 6 and 7 stand part of the Bill.

The motion was carried.

CLAUSE 8

Mr. Speaker : Question is—

That clause 8 stand part of the Bill.

The motion was carried.

ਚੌਧਰੀ ਬਲਬੀਰ ਸਿੰਘ (ਹੁਸ਼ਿਆਰਪੁਰ, ਜਨਰਲ) : ਇਸ ਕਲਾਜ ਵਿਚ ਜਿਹੜੇ ਵਕਤ ਸਵੇਰੇ 8 ਵਜੇ ਤੋਂ ਰਾਤ ਦੇ ਦਸ ਵਜੇ ਤਕ ਰਖੇ ਗਏ ਹਨ ਮੈਂ ਇਹ amendment ਇਨ੍ਹਾਂ ਤੇ suggest ਕਰਨਾ ਚਾਹੁੰਦਾ ਹਾਂ ਕਿ ਸਵੇਰੇ 9 ਵਜੇ ਤੋਂ ਰਾਤ ਦੇ 8 ਵਜੇ ਤਕ ਵਕਤ ਕਰ ਦਿੱਤੇ ਜਾਣ ।

Mr. Speaker : The hon. Member may just see the clause. It reads like this:

"No Establishment shall, save as otherwise provided by this Act, open earlier than six O'clock in the morning or close later than 10 O'clock in the evening in summer or open earlier than half-past seven O'clock in the morning or close later than half-past nine O'clock in the evening in winter".

ਚੌਧਰੀ ਬਲਬੀਰ ਸਿੰਘ : ਸਪੀਕਰ ਸਾਹਿਬ, ਇਹ time limit ਘਟ ਸੀ ਹੁਣ ਜ਼ਿਆਦਾ ਕਰ ਦਿਤੀ ਗਈ ਹੈ। ਅਸੀਂ ਇਸ ਨੂੰ ਘਟਾਉਣਾ ਚਾਹੁੰਦੇ ਹਾਂ ਕਿ ਸਵੇਰੇ six O'clock ਦੀ ਥਾਂ eight O'clock ਅਤੇ ਰਾਤ ਨੂੰ ten O'clock ਦੀ ਥਾਂ nine O'clock ਕਰ ਦਿਤੇ ਜਾਣ।

Mr. Speaker : These are maximum points. Time limit is given.

ਚੌਧਰੀ ਬਲਬੀਰ ਸਿੰਘ : ਇਸ ਤੇ ਸਪੀਕਰ ਸਾਹਿਬ ਮੈਂ ਇਕ ਮਿੰਟ ਹੋਰ ਬੋਲਣਾ ਚਾਹੁੰਦਾ ਹਾਂ। ਮੈਂ ਪਹਿਲਾਂ ਦਸ ਚੁਕਿਆ ਹਾਂ ਕਿ ਮਨਿਸਟਰ ਸਾਹਿਬ ਨੇ ਸਪੀਚ ਕੀਤੀ ਅਤੇ ਕਿਹਾ ਕਿ ਅਸੀਂ ਫਿਜ਼ਾ ਬਦਲ ਰਹੇ ਹਾਂ ਅਤੇ employer ਤੇ employee ਦ ਝਗੜੇ ਦੂਰ ਕਰ ਰਹੇ ਹਾਂ। ਇਸ ਬਾਰੇ ਮੈਂ ਅਰਜ਼ ਕਰਾਂ ਕਿ ਪੰਜਾਬ ਵਪਾਰ ਮੰਡਲ ਦਾ deputation ਵਜ਼ੀਰ ਸਾਹਿਬ ਨੂੰ ਮਿਲਿਆ। ਮੈਂ ਬਤੌਰ President ਦੇ ਅਤੇ ਹੋਰ representatives ਵੀ ਵਜ਼ੀਰ ਸਾਹਿਬ ਨੂੰ ਮਿਲੇ ਅਤੇ ਦਸਿਆ ਕਿ ਫਿਜ਼ਾ ਤਾਂ ਸਰਕਾਰ ਨੇ ਖੁਦ ਪੈਦਾ ਕੀਤੀ ਹੈ ਅਤੇ request ਕੀਤੀ ਕਿ time restrict ਕਰ ਦਿਤਾ ਜਾਵੇ ਤਾਂ ਜੋ employers ਅਤੇ ਮੁਲਾਜ਼ਮਾਂ ਦਾ ਝਗੜਾ ਨਾ ਹੋ ਸਕੇ। ਉਨ੍ਹਾਂ ਨਾਲ ਇਸ ਵਿਸ਼ੇ ਤੇ ਗੱਲ ਕੀਤੀ ਤਾਂ ਇਨ੍ਹਾਂ ਉਹ ਮੰਨੀ ਵੀ ਸੀ। ਇਸ ਲਈ ਮੇਰੀ ਇਸ amendment ਨੂੰ ਵਜ਼ੀਰ ਸਾਹਿਬ ਨੂੰ ਮੰਨਣਾ ਚਾਹੀਦਾ ਹੈ। ਇਹ ਮੰਗ ਮੇਰੀ ਹੀ ਨਹੀਂ ਸਗੋਂ ਸਾਰੇ ਵਪਾਰ ਮੰਡਲ ਦੀ ਹੈ। ਇਸ amendment ਨੂੰ ਮੰਨ ਕੇ employees ਨੂੰ ਫਾਇਦਾ ਦੇਣਾ ਚਾਹੀਦਾ ਹੈ। ਕੀ ਅਸੀਂ expect ਕਰ ਸਕਦੇ ਹਾਂ ਕਿ ਇਕ employee ਸਵੇਰੇ 6 ਵਜੇ ਤੋਂ ਰਾਤ ਦੇ 10 ਵਜੇ ਤਕ ੧੬ ਘੰਟੇ ਕੰਮ ਕਰੇ ਅਤੇ ਕੋਈ ਝਗੜਾ ਨਾ ਹੋਵੇ ਇਸ ਲਈ ਮੇਰੀ ਤਜਵੀਜ਼ ਹੈ ਕਿ ਸਵੇਰੇ 9 ਵਜੇ ਤੋਂ ਰਾਤ ਦੇ 8 ਵਜੇ ਤਕ ਦੁਕਾਨਾਂ ਖੁਲ੍ਹਣ ਤਾਂ ਜੋ employees ਨਾਲ ਝਗੜੇ ਦਾ ਕੋਈ ਮੌਕਾ ਪੈਦਾ ਨਾ ਹੋਵੇ।

Mr. Speaker : Is the hon. Member answerable to the employees also? But earlier he stated that he represented the employers as also the employees.

Chaudhri Balbir Singh : My suggestion deals with both the employees and the employers, please.

Mr. Speaker : Here only time limits are given for opening and closing the shops.

ਚੌਧਰੀ ਬਲਬੀਰ ਸਿੰਘ : ਮੈਂ ਇਹ ਗੱਲ ਦੱਸਣਾ ਚਾਹੁੰਦਾ ਹਾਂ ਕਿ ਹਰ ਦੁਕਾਨਦਾਰ ਇਸ ਗੱਲ ਦੀ ਕੋਸ਼ਿਸ਼ ਕਰਦਾ ਹੈ ਕਿ ਉਹ ਪਹਿਲਾਂ ਤੋਂ ਪਹਿਲਾਂ ਦੁਕਾਨ ਖੋਲ੍ਹੇ ਅਤੇ ਬਾਅਦ ਤੋਂ ਬਾਅਦ ਵਿਚ ਬੰਦ ਕਰੇ। ਮੈਂ ਚਾਹੁੰਦਾ ਹਾਂ ਕਿ ਇਹ ਲਿਮਿਟ ਘੱਟ ਹੋਵੇ। ਉਨ੍ਹਾਂ ਨੇ ਇਹ ਦਸਿਆ ਕਿ ਦੁਕਾਨਾਂ 6 ਵਜੇ ਖੁਲ੍ਹਣ ਤੇ 10 ਵਜੇ ਬੰਦ ਹੋਣ। ਮੈਂ ਇਹ ਕਹਿੰਦਾ ਹਾਂ ਕਿ 9 ਵਜੇ ਖੁਲ੍ਹਣ ਅਤੇ 8 ਵਜੇ ਬੰਦ ਹੋਣ। 11 ਘੰਟੇ ਕਾਫੀ ਹਨ। ਵਪਾਰ ਮੰਡਲ ਦੀ ਵੀ ਇਹ ਤਜਵੀਜ਼ ਸੀ।

मौलवी अब्दुल गनी डार (नूह) : जनाब, मैं चौधरी साहब के इस ख्याल से इख्तलाफ रखता हूँ। मुझे अफसोस है कि इन के दिमाग में सिर्फ एक ही तरह का दुकानदार है। क्या चौधरी साहब यह नहीं जानते कि दूकानें ऐसी भी होती हैं कि जिन में दुकानदार अनाज रखते हैं? जनाब, इन को पता नहीं सारी सारी रात गड़बड़े चलते रहते हैं और सबरे वह पहुंचते हैं दुकान पर। अगर चौधरी साहब के कहने के मुताबिक दूकानें नौ बजे खुलें तो वह दूर दूर से आने वाले किसान परेशान होंगे।

चौधरी साहब व्यापार मंडल को बीच में लाए। वह लोग कुछ नहीं कह सकते कि टाइम इस तरह का हो जिस से किसानों को तकलीफ हो। मैं चौधरी साहब को यह बतलाना चाहता हूँ कि जो वक्त सरकार ने रखा है वह जरूरी है।

एक और बात है कि कहीं कहीं एक एक दुकानदार के चार चार भाई होते हैं और दुकान एक ही होती है तो ऐसी सूरत में वह शिफ्ट लगाते हैं ताकि जो भाई बेकार हैं वह काम पर लग सकें। एक भाई सुबह बैठता है और दूसरा शाम को। इस तरह वह अपना काम चलाते हैं। मैं तो समझता था कि चौधरी साहब जैसे सोशलिस्ट लीडर को तो यह बात ज्यादा ऐप्रिशियेट करनी चाहिए थी। मैं उम्मीद करता हूँ कि जो हमारे किसान भाई हैं और जिन्हें दूर दूर से आना पड़ता है उन पर रहम फरमाया जायेगा और जो दुकानदार कई कई भाई हैं उन के लिये भी प्रावीजन बना रहने दिया जाएगा। इस लिए जो सरकार ने टाइम रखा है वह ठीक है।

सरदार उमराँव सिंघ (नकोट) : मैं ज़ाहिरा चाहूँदा हूँ कि वी. एस. डे. विच commercial concerns लैट्टर का विचार है ?

Mr. Speaker : The word 'shop' is defined in the Act.

सरदार उमराँव सिंघ : जिधे उाहीं एसि एब्लिशमेंट हूँ देव के पता चलता है। उह एसि है कि एसि डे विच हर एसि establishment आ जाँदी है। मे हर एसि establishment लैट्टी है उां ठीक है लेकिन जद commercial concerns लैट्टीआं हन उां.....

Mr. Speaker : Order please. The definition of the word 'Establishment' is given in sub-clause (ix) of clause 2. The word 'Establishment' means a shop or a commercial establishment.

शिक्षा तथा श्रम मंत्री (श्री अमर नाथ विद्यालंकार) : स्पीकर साहब, टाइम के मुतल्लिक जो बात कही गई है, मैं उस के मुतल्लिक पहले भी बयान कर चुका हूँ। यहां यह कहा गया है कि hours बढ़ा दिये हैं। उस के लिये मैं कहना चाहता हूँ कि पंजाब के अन्दर जो Employees Act था उस के अन्दर यह लफ्ज़ थे :

"No establishment shall, save as otherwise provided by this Act, open earlier than six O'clock in the morning or close later than 10 O'clock in the evening in summer or open earlier than half past seven O'clock in the morning or close later than half-past nine O'clock in the evening in winter ":

तो इस को और उस को दोनों को compare कर लें और फिर विचार कर लें कि हमने पहले की निसबत क्या रखा है। इस के बारे में मैंने और कोई बात नहीं कहनी क्योंकि मैं पहले ही काफी कह चुका हूँ।

Mr. Speaker : Question is—

That clause 9 stand part of the Bill.

The motion was carried.

CLAUSE 10

Mr. Speaker : Question is—

That clause 10 stand part of the Bill.

The motion was carried.

CLAUSE 11

Mr. Speaker : Question is—

That clause 11 stand part of the Bill.

The motion was carried.

CLAUSE 12

ਚੌਧਰੀ ਬਲਬੀਰ ਸਿੰਘ (ਹੁਸ਼ਿਆਰਪੁਰ, ਜਨਰਲ) : ਜਨਾਬ, clause 12 ਦੇ ਵਿਚ ਦਰਜ ਹੈ—

“Within the period specified in sub-section (3) the occupier of every establishment shall send to the prescribed authority concerned a statement in the prescribed form, together with such fees as may be prescribed.”

ਇਹ ਫੀਸ ਜੋ ਹੈ ਇਸ ਦੀ ਕੋਈ ਜ਼ਰੂਰਤ ਨਹੀਂ । ਇਸ ਵਿਚ ਜੋ ਕਾਨੂੰਨ ਦਾ ਮਨਸ਼ਾ ਹੈ ਉਹ ਮੁਲਾਜ਼ਮੀਨ ਨੂੰ ਸਹੂਲਤ ਦੇਣਾ ਹੈ, ਇਸ ਲਈ ਫੀਸ ਨਹੀਂ ਹੋਣੀ ਚਾਹੀਦੀ ।

ਇਸ ਦੇ ਨਾਲ ਕਲਾਜ਼ 12 ਦੀ section 2 ਵਿਚ ਦਸਿਆ ਹੈ ਕਿ—

“On receipt of the statement and the fees the authority shall, on being satisfied about the correctness of the statement.....”

ਇਹ ਜੋ second line ਸ਼ੁਰੂ ਹੁੰਦੀ ਹੈ, ਇਸ ਦੀ ਵੀ ਜ਼ਰੂਰਤ ਨਹੀਂ ਹੈ । ਜਿਸ ਆਦਮੀ ਨੇ ਦੁਕਾਨ ਕਰਨੀ ਹੈ, ਉਹੀ ਦਰਖਾਸਤ ਦੇਵੇਗਾ । ਦੂਸਰਾ ਕੋਈ ਆਦਮੀ ਦਰਖਾਸਤ ਹੀ ਕਿਉਂ ਦੇਵੇਗਾ । ਇਸ ਦੇ ਵਿਚ Inspector ਨੂੰ ਜਿਹੜਾ ਅਖਤਿਆਰ ਦਿੱਤਾ ਹੈ ਉਸਦੇ ਮੁਤਾਬਿਕ ਉਹ licence ਦੇਵੇਗਾ । ਇਹ ਤਾਂ ਬੜੀ ਸਾਧਾਰਣ ਜਿਹੀ ਚੀਜ਼ ਹੈ ਕਿ ਜੋ ਦੁਕਾਨ ਲਈ ਦਰਖਾਸਤ ਕਰਦਾ ਹੈ ਉਸ ਦਾ ਨਾਮ ਦਰਜ ਕਰ ਲਿਆ ਜਾਏ । ਇਸ ਲਾਈਨ ਦੀ ਵਜ੍ਹਾ ਨਾਲ Inspector ਨੂੰ ਇਕ ਅਜਿਹਾ ਅਖਤਿਆਰ ਮਿਲਿਆ ਹੈ ਜਿਸ ਦਾ ਉਹ misuse ਕਰ ਸਕਦਾ ਹੈ ।

Mr. Speaker : Question is—

That clause 12 stand part of the Bill.

The motion was carried.

CLAUSES 13, 14, 15, 16 AND 17

Mr. Speaker : Question is—

That clauses 13, 14, 15, 16 and 17 stand part of the Bill

The motion was carried.

CLAUSE 18

ਚੌਧਰੀ ਬਲਬੀਰ ਸਿੰਘ (ਹੁਸ਼ਿਆਰਪੁਰ, ਜਨਰਲ) : ਸਪੀਕਰ ਸਾਹਿਬ, ਇਸ clause ਦੇ ਵਿਚ ਜੋ ਇਨ੍ਹਾਂ ਨੇ ਤਿੰਨ ਮਹੀਨੇ ਦੀ ਸਜ਼ਾ ਰੱਖੀ ਹੈ ਇਹ ਚੰਗੀ ਨਹੀਂ। ਇਸ ਦੇ ਨਾਲ corruption ਵਧੇਗੀ। ਮੈਨੂੰ ਪਤਾ ਹੈ ਕਿ controls ਦੇ ਜ਼ਮਾਨੇ ਵਿਚ Government ਨੇ ਸਖਤ ਤੋਂ ਸਖਤ ਕਾਨੂੰਨ ਬਣਾਏ ਸਨ ਮਗਰ ਫਿਰ ਵੀ black market ਨਹੀਂ ਸੀ check ਕੀਤੀ ਜਾ ਸਕੀ। ਉਹ ਜਿਹੜੀ corruption ਸੀ ਕਾਨੂੰਨ ਬਣਾਉਣ ਨਾਲ ਨਹੀਂ ਸੀ ਰੋਕੀ ਜਾ ਸਕੀ। ਜਦੋਂ decontrol ਹੋਇਆ ਤਾਂ ਜਾ ਕੇ ਉਹ ਖਤਮ ਹੋਈ ਸੀ। ਇਸ ਕਰਕੇ ਇਹ ਜਿਹੜੀ ਤਿੰਨ ਮਹੀਨੇ ਦੀ ਸਜ਼ਾ ਰੱਖੀ ਹੈ ਇਸ ਦੇ ਨਾਲ corruption ਵਧ ਜਾਵੇਗੀ। ਇਸ ਵਾਸਤੇ ਸਪੀਕਰ ਸਾਹਿਬ, ਮੈਂ ਅਰਜ਼ ਕਰਾਂਗਾ ਕਿ ਇਹ ਜੋ ਤਿੰਨ ਮਹੀਨੇ ਦੀ ਸਜ਼ਾ ਵਾਲੀ clause ਹੈ ਇਹ ਇਸ ਵਿਚ ਨਹੀਂ ਹੋਣੀ ਚਾਹੀਦੀ।

Mr. Speaker : Question is—

That clause 18 stand part of the Bill.

The motion was carried.

CLAUSE 19

Mr. Speaker : Question is—

That clause 19 stand part of the Bill.

The motion was carried.

CLAUSE 20

ਚੌਧਰੀ ਬਲਬੀਰ ਸਿੰਘ (ਹੁਸ਼ਿਆਰਪੁਰ, ਜਨਰਲ) : ਸਪੀਕਰ ਸਾਹਿਬ, clause 20 ਦਾ ਜਿਹੜਾ second part ਹੈ ਉਸ ਦੇ para '2' ਵਿਚ ਲਿਖਿਆ ਹੈ—

“Provided that no such claim shall be entertained unless it is preferred by the employee within six months from the date of his dismissal.”

ਇਸ ਦੇ ਵਿਚ ਜੋ “within 6 months” ਦੇ ਲਫਜ਼ ਹਨ ਉਥੇ “within two months” ਹੋਣਾ ਚਾਹੀਦਾ ਹੈ।

ਅਧਯਕਸ਼ ਸ਼ਹੋਦਯ : ਆਪ ਕੀ amendment ਲੋ ਕੋਈ ਹੈ ਨਹੀਂ। ਯਹ ਕੈਸੇ ਅਬ ਹੋ ਸਕਤਾ ਹੈ ? (The hon. Member has tabled no amendment on the subject. How is this possible now ?)

ਚੌਥਰੀ ਕਲਬੀਰ ਸਿੰਘ : ਯਹ ਬਿਲ ਤੋ ਮੁਝੇ ਸੁਭਹ ਮਿਲਾ ਹੈ ।

ਅਧਿਕਸ਼ ਸਹੋਦਯ : ਯਹ ਤੋ ਆਪ ਕੋ ਕੜੇ ਦਿਨ ਹੁਏ ਮੇਜ ਦਿਯਾ ਗਯਾ ਥਾ । (This was sent to the hon. Member many days ago.)

ਕੰਵਰਾਣੀ ਜਗਦੀਸ਼ ਕੌਰ : ਸਪੀਕਰ ਸਾਹਿਬ, ਮੇਨੂੰ ਤਾਂ ਕੋਈ agenda ਨਹੀਂ ਪਹੁੰਚਿਆ ।

ਅਧਿਕਸ਼ ਸਹੋਦਯ : ਆਪ ਕਾ address ਨ ਮਾਲੂਮ ਹੋਗਾ । (The hon. Lady Member's address might not be available to the office.)

ਸਿਖਾ ਤਥਾ ਅਸ ਮੰਤਰੀ : ਸਪੀਕਰ ਸਾਹਿਬ, ਯਹ Bill ਕਾਫੀ ਦੇਰ ਪਹਲੇ ਤਮਾਸ commercial associations ਕੋ ਤਨ ਕੀ ਰਾਏ ਲੇਨੇ ਕੇ ਲਿਯੇ ਮੇਜਾ ਗਯਾ ਥਾ । ਸਗਰ ਤਨ ਕੀ ਤਰਫ ਸੇ ਹਮਾਰੇ ਪਾਸ ਕੋਈ ਏਤਰਾਜਾਤ ਨਹੀਂ ਆਏ ।

Mr. Speaker : Question is—

That clause 20 stand part of the Bill.

The motion was carried.

CLAUSES 21, 22, 23, AND 24

Mr. Speaker : Question is—

That Clauses 21, 22, 23 and 24 stand part of the Bill.

The motion was carried.

CLAUSE 25

ਚੌਥਰੀ ਬਲਬੀਰ ਸਿੰਘ (ਹੁਸ਼ਿਆਰਪੁਰ, ਜਨਰਲ) : ਸਪੀਕਰ ਸਾਹਿਬ, ਏਸ ਬਿਲ ਦੀ ਕਲਾਜ਼ 25 ਜਿਹੜੀ ਹੈ ਇਹ ਬਿਲਕੁਲ ਗਲਤ ਹੈ । ਇਹ ਨਹੀਂ ਹੋਣੀ ਚਾਹੀਦੀ । ਇਸ ਦੇ ਨਾਲ ਗੌਰਮੈਂਟ ਨੇ ਆਪਣੇ ਅਫਸਰਾਂ ਨੂੰ ਪਰੋਟੈਕਸ਼ਨ (protection) ਦਿੱਤੀ ਹੈ ਕਿ ਉਹ ਜਿਸ ਤਰ੍ਹਾਂ ਮਰਜ਼ੀ ਕਿਸੇ ਨੂੰ ਤੰਗ ਕਰੀ ਜਾਣ । ਮੈਂ ਕਹਿੰਦਾ ਹਾਂ ਕਿ ਅਫਸਰ ਇਸ ਚੀਜ਼ ਤੋਂ ਨਾਜਾਇਜ਼ ਫਾਇਦਾ ਉਠਾਉਣਗੇ ਔਰ ਜਿਹੜਾ ਉਨ੍ਹਾਂ ਨੂੰ ਖੁਸ਼ ਨਹੀਂ ਕਰੇਗਾ, ਕੁਛ ਖਾਣ ਪੀਣ ਨੂੰ ਨਹੀਂ ਦੇਵੇਗਾ ਉਸ ਨੂੰ ਉਹ ਨਾਜਾਇਜ਼ ਤੰਗ ਕਰਨ ਦੇ ਵਾਸਤੇ ਕਈ ਕਿਸਮ ਦੇ ਮਸੌਦੇ ਬਣਾਉਣਗੇ । ਇਸ ਕਰਕੇ ਇਹ ਜਿਹੜੇ ਲਫਜ਼ ਹਨ 'No suit, prosecution or other legal proceeding shall lie against any public servant or any other person in the service of Central or State Government, acting under the direction of any such public servant for anything done in good faith' ਇਹ ਠੀਕ ਨਹੀਂ ਹਨ । ਜਿਹੜੇ ਕੇਸ ਹੁੰਦੇ ਹਨ ਉਨ੍ਹਾਂ ਨੂੰ ਸਾਬਤ ਕਰਨਾ ਬਹੁਤ ਮੁਸ਼ਕਲ ਹੋ ਜਾਂਦਾ ਹੈ । ਮੈਂ ਕਹਿੰਦਾ ਹਾਂ ਕਿ ਜਿਸ ਵੇਲੇ ਪਰਾਸੀਕਿਊਸ਼ਨ (prosecution) ਫੇਲ੍ਹ ਹੋ ਜਾਂਦੀ ਹੈ ਤਾਂ ਜਿਹੜੇ ਅਫਸਰ ਹਨ ਉਹ ਬੁਠਾ ਕੇਸ ਬਣਾਇਆ ਕਰਦੇ ਹਨ । ਉਨ੍ਹਾਂ ਨੂੰ ਸਜ਼ਾ ਦੇਣੀ ਚਾਹੀਦੀ ਹੈ । ਮਗਰ ਏਥੇ ਉਲਟਾ ਹਿਸਾਬ ਕੀਤਾ ਜਾ ਰਿਹਾ ਹੈ । ਅਜਿਹੇ ਅਫਸਰਾਂ ਨੂੰ ਸਜ਼ਾ ਦੇਣ ਦੀ ਬਜਾਏ ਸਾਡੀ ਗੌਰਮੈਂਟ ਨੇ ਉਨ੍ਹਾਂ ਨੂੰ ਪਰੋਟੈਕਸ਼ਨ (protection) ਦੇਣ ਵਾਸਤੇ ਇਹ ਕਲਾਜ਼ ਬਿਲ ਵਿਚ ਰੱਖੀ ਹੈ । ਮੈਂ ਇਸ ਦੇ ਖਿਲਾਫ ਹਾਂ ਔਰ ਹਾਊਸ ਨੂੰ ਅਰਜ਼ ਕਰਦਾ ਹਾਂ ਕਿ ਏਸ ਕਲਾਜ਼ ਨੂੰ ਰਦ ਕਰ ਦਿੱਤਾ ਜਾਵੇ । ਇਹ ਪਾਸ ਨਾ ਕੀਤੀ ਜਾਵੇ ।

मौलवी अब्दुल गनी डार (नूह) : जनाब स्पीकर साहिब, मैं चौधरी बलबीर सिंह साहिब के इस ख्याल की बड़े जोरदार अलफाज़ में तारीफ करता हूँ। अगर कोई अप्सर बुरा करता है तो उस को यह कह के छोड़ देना कहां के इनसाफ की बात है। इस का मतलब यह हुआ कि अगर किसी अप्सर को कोई रिश्तत देने से इनकार कर देता है तो वह जैसे चाहे उस पर दबाव डाल सकता है क्योंकि गवर्नमेंट उस को प्रोटेक्शन देने के लिये बैठी है। वह कह देगी कि उस ने यह काम इन गुड-फेथ किया है। मैं कहता हूँ कि ऐसे अप्सर को क्यों प्रोटेक्शन दी जाए। अगर कोई अप्सर इस किस्म की बात करता है जिस का कि एक मुहज्जब सोसाइटी में उस को करने का हक नहीं है तो कोई वजह नहीं कि गवर्नमेंट उस को सज़ा न दे। उस को जरूर सज़ा होनी चाहिए। मैं मानता हूँ कि जिस वक्त कोई शापकीपर गवर्नमेंट को धोखा दे तो उस को सज़ा होनी चाहिए और मैं ने खुशी से इस चीज़ की दिल से तारीफ भी की और वोट भी इस के हक में दिया। मगर मुझे समझ नहीं आई कि आप सरकारी अप्सरों को क्यों इस किस्म के इस्तेमाल और प्रोटेक्शन देना चाहते हैं जिस से कुरप्शन फैलने का डर बरपा हो। जब आप यह चाहते हैं कि सोसाइटी ऊपर उठे तो फिर क्या वजह है कि आप रौंग डूअरज़ को प्रोटेक्शन देने के लिये इस्तिहार ले रहे हैं। अगर कोई पब्लिक का आदमी अपनी जिम्मेवारी को महसूस नहीं करता तो आप कानून के डंडे से उस को वह चीज़ करने के लिये मजबूर कर सकते हैं और करते भी हैं। इसी तरह से अगर कोई अप्सर कोई नाजायज़ चीज़ करता है तो कोई वजह नहीं कि उस को आप बजाए सज़ा देने के प्रोटेक्शन दें। आप के पास सेल्ज टैक्स इन्स्पेक्टरज़, पुलिस इन्स्पेक्टरज़, वेट ऐंड मैयर्ज़ इन्स्पेक्टरज़, पेयुर फूड इन्स्पेक्टरज़, फैक्ट्री इन्स्पेक्टरज़ वगैरह हैं जिन की कोई तादाद ही मुकर्रर नहीं। आप और ऐसे इन्स्पेक्टरज़ रखना चाहते हैं तो बड़े शौक से रखें मगर उन को यह कहना कि तुम्हारे खिलाफ कोई कानूनी चारा जोई नहीं हो सकती यह बिल्कुल बेइनसाफी होगी। इस लिये मैं कहूंगा कि ऐसी चीज़ नहीं होनी चाहिए।

शिक्षा तथा श्रम मंत्री (श्री अमरनाथ विद्यालंकार) : स्पीकर साहब, मौलवी साहब ने बड़े जोर के जज़बात में तकरीर की है। मैं यह कह सकता हूँ कि मेरे और उन के जज़बात आज तक एक जैसे ही रहे हैं। मैं उन को यकीन दिलाना चाहता हूँ कि अगर कोई अप्सर बेइनसाफी करेगा तो मेरी उस के साथ बिल्कुल sympathy नहीं होगी। कई बार यह कहा जाता है कि Inspectors factories या दूसरी commercial firms में नहीं आते और workers को जो तकलीफात हैं उन को नहीं देखते। जो workers हैं उन की तरफ से मांग आती है कि Inspectors भेजो लेकिन जब हम उन को भेजते हैं तो आप की हमदर्दी offender के साथ ज्यादा होती है और जिन Officers के ज़रिए हम कानून मनवाना चाहते हैं उन के साथ कम होती है। लेकिन मैं समझता हूँ कि जो आदमी हमारा कानून मनवाता है उस के साथ हमारी हमदर्दी ज्यादा होनी चाहिए वरना काम नहीं चल सकता। बाकी मैं मौलवी साहब को यकीन दिलाना चाहता हूँ कि गवर्नमेंट पहले इस बात की enquiry करेगी कि आया किसी Officer ने in good faith काम किया है या नहीं।

जब यह चीज़ अच्छी तरह prove हो जाएगी कि उस ने in good-faith किया है तो उस सूरत ही में उस को यह protection दी जाएगी । अगर कोई Inspector यह साबित नहीं कर सकेगा कि उस ने in good-faith काम किया है तो उस के खिलाफ कार्यवाही भी हो सकती है । अगर आप Inspectors को इतनी रियायत नहीं देंगे तो जो labourers हैं उन की रसाई नहीं हो सकती और हमारे Inspectors के खिलाफ रोज़ मुकदमों चलते रहेंगे । जो लोग employers हैं वह तो courts में चले जाते हैं और उन के पास पैसा होता है खर्च करने के लिये, मगर जो labour के अंदर काम करते हैं जब वह कानून का सहारा लेते हैं तो उन के employers offend होते हैं । अगर उन को कानून का सहारा ठीक तरीके से न मिले तो वह देखते रहते हैं कि अब हम क्या करें । इसलिये मैं अर्ज करूंगा कि हमारे जो labourers हैं उन के साथ मेम्बर साहिबान in touch आएँ और उन के जज़बात को study करें । वह यह समझते हैं कि उन के साथ हमदर्दी नहीं होती इस लिये मैं यह कहूंगा कि Inspectors के रास्ते में कोई रुकावट नहीं होनी चाहिए तभी हम workers की हालत को बेहतर बना सकेंगे । बाकी इस बात की मैं assurance दिलाता हूँ कि अगर कोई Inspector किसी को नाजायज़ तंग करेगा तो Government उस के खिलाफ सरकारी कार्यवाही करेगी । इन इलफाज़ के साथ मैं अर्ज करूंगा कि इस बिल को पास किया जाए ।

Mr. Speaker : Question is—

That clause 25 stand part of the Bill.

The motion was carried.

CLAUSE 26

Mr. Speaker : Question is—

That clause 26 stand part of the Bill.

The motion was carried.

CLAUSE 27

Mr. Speaker : Question is—

That clause 27 stand part of the Bill.

The motion was carried.

CLAUSES 28 AND 29

Mr. Speaker : Question is—

That clauses 28 and 29 stand part of the Bill.

The motion was carried.

CLAUSE 30

ਚੌਧਰੀ ਬਲਬੀਰ ਸਿੰਘ (ਹੁਸ਼ਿਆਰਪੁਰ, ਜਨਰਲ) : ਸਪੀਕਰ ਸਾਹਿਬ, ਇਹ ਜੋ 30 (b) clause ਹੈ 'the officers who may be empowered to inspect registers and call for information as required by this Act.' ਇਹ ਜੋ ਅਖੀਰ ਵਿਚ ਲਫਜ਼ ਹਨ ਇਹ ਨਹੀਂ ਹੋਣੇ ਚਾਹੀਦੇ। ਮੇਰਾ ਮਤਲਬ ਹੈ ਕਿ ਇਹ ਲਫਜ਼

ਸ਼ਬਦ ਮਹੋਦਯ : इस तरह कहने से यह काम नहीं चलता है। आप amendment दें।
I think, there is no amendment from you on this clause. (Mere suggestions would not serve the purpose. The hon. Member may please give notice of an amendment. I think, there is no amendment from him on this clause.)

Mr. Speaker : Question is—

That clause 30 stand part of the Bill.

The motion was carried.

CLAUSE 31

Sardar Umrao Singh (Nakodar 'General') : Sir, I beg to move—

At the end of clause 31, add the following:—

“(c) any previous conviction under the provisions of the Act so repealed, shall be considered a conviction for the purposes of this Act”.

ਸਪੀਕਰ ਸਾਹਿਬ, ਇਸ ਬਿਲ ਦੀ ਦਫਾ 23 ਵਿਚ ਜੋ penalty ਦੱਸੀ ਗਈ ਹੈ ਉਸ ਵਿਚ ਲਿਖਿਆ ਹੋਇਆ ਹੈ “Subject to the other provisions of this Act, whoever contravenes any of the provisions of this Act, or any of the rules made thereunder, shall be liable, on conviction, to a fine not exceeding one hundred rupees for the first offence and three hundred rupees for every subsequent offence.” ਇਸ ਦਾ ਮਤਲਬ ਇਹ ਹੈ ਕਿ ਜੇਕਰ ਕੋਈ ਆਦਮੀ previously convicted ਹੈ ਤਾਂ ਉਸ ਨੂੰ ਉਸਦੇ ਬਾਅਦ enhanced punishment ਮਿਲੇਗੀ। ਇਸ ਲਈ ਮੇਰੀ ਅਰਜ਼ ਹੈ ਕਿ ਕੁਛ ਆਦਮੀ ਅਜਿਹੇ ਹੋਣਗੇ ਜਿਨ੍ਹਾਂ ਨੂੰ ਪਹਿਲਾਂ punishment ਮਿਲ ਚੁਕੀ ਹੈ ਪਰ ਇਸ Act ਦੇ repeal ਹੋ ਜਾਣ ਕਰਕੇ ਅਤੇ ਇਸ amendment ਦੇ ਨਾ ਲਿਆਉਣ ਕਰਕੇ ਉਸ ਨੂੰ enhanced punishment ਨਹੀਂ ਮਿਲ ਸਕੇਗੀ। ਇਸ ਲਈ

Mr. Speaker : Your opinion is that the punishment already given in the old cases lapses when the Bill is repealed. Suppose the Bill is repealed, are punishments also repealed thereby ?

Sardar Umrao Singh : Those punishments should be considered under this Act.

ਸਪੀਕਰ ਸਾਹਿਬ, conviction ਤਾਂ ਬਾਨੇ ਦੇ register ਵਿਚ ਦਰਜ ਰਹੇਗੀ ਪਰ ਇਸ amendment ਦੇ ਨਾ ਕੀਤੇ ਜਾਣ ਨਾਲ ਉਹ enhanced punishment ਲਈ ਇਸਤੇਮਾਲ ਨਹੀਂ ਹੋ ਸਕੇਗੀ। ਮੇਰੀ amendment ਦਾ ਮਤਲਬ ਹੈ ਕਿ this may be utilised for the enhancement of punishment. ਇਹੀ ਇਸ ਦਾ purpose ਹੈ। ਇਸ ਲਈ ਇਹ amendment ਜ਼ਰੂਰੀ ਹੈ।

Mr. Speaker : Motion moved—

At the end of clause 31, *add* the following:—

“(c) any previous conviction under the provisions of the Act so repealed, shall be considered a conviction for the purposes of this Act.”

शिक्षा तथा श्रम मंत्री (श्री अमरनाथ विद्यालंकार) : स्पीकर साहिब, यह जो amendment दी गई है उस का मतलब जहां तक मैं समझ पाया हूं वह यह है कि इन को डर है कि अगर किसी को पुराने Act के मातहत सज़ा मिल चुकी है वह इस Act के बन जाने और पुराने Act के repeal होने से खतम न हो जाए। मैं समझता हूं कि यही इन का इस से मतलब है। वकील साहिबान को मालूम है कि अगर कोई Act repeal हो जाए तो उस के under अगर किसी को सज़ा मिल चुकी है, वह उस के repeal हो जाने के साथ खतम नहीं हो जाती है। इस लिये मैं समझता हूं कि यह amendment ज़रूरी नहीं है।

Mr. Speaker : I hope you will withdraw your amendment.

ਸਰਦਾਰ ਉਮਰਾਓ ਸਿੰਘ : ਮੇਰੇ ਕਹਿਣ ਦਾ ਮਤਲਬ ਇਹੋ ਹੈ ਕਿ enhanced punishment ਮਿਲ ਸਕੇ।

Mr. Speaker : There is no necessity of this amendment. I think you withdraw it.

Sardar Umrao Singh : Yes, I withdraw it, Sir.

Mr. Speaker : Question is—

At the end of clause 31, add the following : —

“(c) any previous conviction under the provisions of the Act so repealed shall be considered a conviction for the purpose of this Act.”

The amendment was, by leave, withdrawn.

Mr. Speaker : Question is—

That clause 31 stand part of the Bill.

The motion was carried.

SCHEDULE

श्री सुमेर सिंह (हसनपुर) : स्पीकर साहिब, फरीदाबाद new township में नए २ कारखाने खोले जा रहे हैं और सब से ज्यादा काम employees का उस जगह होता है मगर उस को इस Act में शामिल नहीं किया गया है। Faridabad new township जो है वहां बहुत labourers रहते हैं। वहां पर labour की बड़ी भारी problem है। इस लिए उसको भी इस में शामिल करना चाहिए।

Minister for Education and Labour : Government has power to add to the Schedule.

श्री राम प्यारा (करनाल) : स्पीकर साहिब, इसी तरह मेरे जिला करनाल में पुंडरी Small Town Committee है उस को भी छोड़ दिया गया है। मेरी अर्ज है कि उसे भी इस में add किया जाए।

श्री भाला राम (जींद, रिजर्वड) : स्पीकर साहिब, amendment तो मैं ने कोई दी नहीं हुई है मगर मैं यह अर्ज करना चाहता हूं कि निरवाना, सफीदों और उचाना की Municipal Committees को भी इस में add कर दिया जाए। वे बहुत बड़ी बड़ी मंडियां हैं उन को जरूर शामिल कर लिया जाए।

Mr. Speaker : Question is—

That schedule stand part of the Bill.

The motion was carried.

SUB-CLAUSE (1) OF CLAUSE 1

Mr. Speaker : Question is —

That sub-clause (1) of clause 1 stand part of the Bill.

The motion was carried.

TITLE

Mr. Speaker : Question is—

That title be the title of the Bill.

The motion was carried.

Minister for Education and Labour (Shri Amar Nath Vidyalkar) : Sir, I beg to move—

That the Punjab Shops and Commercial Establishments Bill, be passed.

Mr. Speaker : Motion moved—

That the Punjab Shops and Commercial Establishments Bill, be passed.

मौलवी अब्दुल गनी डार (नूह) : स्पीकर साहिब इस बिल को जितना सराहा जाए उतना कम है। इस लिये कि लेबर मिनिस्टर साहिब ने जिन की जिन्दगी labour movements में गुजरी है मजदूरों की भलाई के लिये इसे पेश किया है। जहां मैं इतना खुश हूं वहां मैं उन से चाहता हूं कि ऐसे नुक्ते जिन से परेशानी पैदा हो, स्टेट में कोई उलझन पैदा हो उन पर भी वह अपनी खास निगाह रखेंगे। मैं उम्मीद करता हूं कि इन्स्पेक्टरों को किसी किस्म की नाजायज हरकतें करने का आग्रह मौका नहीं दिया जावेगा। और ऐसी कोई शिकायत पैदा न होने दी जावेगी, जिस से लोगों को तकलीफ हो और इस वजह से अदालतों में मुकदमा चलें। पहले तो स्पीकर साहिब, इस बारे तजरुबा बहुत तलख है।

काफ़ी परेशानियां उठानी पड़ती हैं और काफ़ी ज़्यादातियां होती रहती हैं। जहां तक मज़दूरों की भलाई का ताल्लुक है, हम चाहते हैं कि यह ज़्यादा से ज़्यादा होनी चाहिए और उन का बहुत ऊंचा दर्जा होना चाहिए। लेकिन इस के साथ २ यह भी ख्याल रखना चाहिए कि लोगों पर किसी तरह का नाजाइज़ दबाव न पड़े।

दूसरी अर्ज़ जनाब मैं यह करना चाहता हूं कि पहले ही हमारी स्टेट पर काफ़ी बोझ पड़ रहा है। एक ही जगह पर कई २ मुलाज़िम रखे जाते हैं मगर उन के लिये काम होता नहीं है। और कई जगह मुलाज़िम रखे जाते हैं जिन को छः घंटे की बजाय बहुत ज़्यादा काम करना पड़ता है। मैं जानता हूं कि स्टेट सरकार और दूसरी सरकारों को बड़ा हक है कि वे अपने मुलाज़िमों से जिस तरह चाहें काम लें। स्पीकर साहिब, कल जब मैं यहां से फारिग हो कर गया तो मुझे एक मुलाज़िम ने बताया कि उस ने सुबह 7 बजे से काम शुरू किया हुआ है और रात के 9 बजे तक वह काम कर रहा है। उस ने खाना तक भी नहीं खाया, उसे खाना खाने का भी वक्त नहीं मिला। अच्छा हो अगर सरकार अपने आप को ठीक करे। आज वह Labour Minister हैं—लेबर मिनिस्टर ही नहीं बल्कि लेबर तहरीक के जन्म दाताओं में से हैं। पंजाब में उन्होंने बहुत काम किए हैं। मुझे उम्मीद है कि वह निगाह रखेंगे कि सरकारी मुलाज़िमों पर अत्याचार न होने पाए। स्पीकर साहिब, मैं इस सरकार से जो कि एक progressive सरकार है एक और अर्ज़ करूंगा कि इस को ऐसा रास्ता नहीं ढूँढना चाहिए जिस से हमारी अपनी त्रुटियां, अपनी कमज़ोरियां ज़्यादा हों—ऐसा न हो कि उन पर हम निगाह न डालें और यह अहसास न करें कि उन पर जो टैक्स देते हैं कितना बोझ है। मैं ने कहा था कि क्या एक इंस्पेक्टर से एक ही काम हो सकता है? क्या weights and measures का इंस्पेक्टर सेल्ज टैक्स की देख भाल नहीं कर सकता? उसे कौन सी मुश्किल का सामना करना पड़ता है? इसी तरह और भी इंस्पेक्टर हैं—जैसे Sanitary Inspectors और Health Inspectors वगैरह। इन के अलावा और भी हैं। उन के पास काम कुछ नहीं है—वे क्या काम करते हैं?

स्पीकर साहिब, आप को याद होगा कि जब आनरेरी रजिस्ट्रारों की यहां बात चल रही थी उस वक्त यह जिक्र किया गया था कि उन को कितनी आमदनी होती है। कई ऐसे हैं जिन को 5 सौ रुपया माहवार से ज़्यादा आमदनी होती है और कई हजार को भी छ जाते हैं तो अगर यह बात हो तो क्या यह मुमकिन नहीं है कि जो Naib Tehsildar हैं उन के काम में और अज़ाफा कर दिया जाए और 40 रुपये माहवार उन का अलाऊंस बढ़ा दिया जाए और वे सरकार का यह काम भी करें। यह मैं..... (interruption)

अध्यक्ष महोदय : बात आप के दिल में है। कहना चाहते थे; इस में घुसेड़ दी है। वैसे यह बात इस में नहीं है। इस के relevant हो तो कहें। (This thing was in the mind of the hon. Member. He wanted to say it and he has stated it. Otherwise there is no such thing in the Bill. He should say what is relevant to the Bill.)

मौलवी अब्दुल ग़नी डार : इस में लिखा है.....

Mr. Speaker : Shop Inspectors are already there.

मौलवी अब्दुल गनी डार : स्पीकर साहिब, अब तो बात नहीं छूई गई। मौका बन गया। जब कुछ अफसर लग जाएंगे तो उन का क्या इलाज होगा। तो मैं आप से कहता हूँ कि एक अर्सा हो गया है। स्पीकर साहिब, सारे उन के नहीं, यह बात नहीं। यह चीज उन्होंने इस लिए ली है.....

अध्यक्ष महोदय : मैं तो यह पूछता हूँ कि sub-registrars इस में कैसे आ गए ? (I ask how is a mention of sub-registrars relevant here?)

मौलवी अब्दुल गनी डार : वह इस लिए कि मैं ने यह कहा है हज़ूर कि जो लेबर इन्स्पेक्टर हैं वे पहले मौजूद नहीं। अब.....

अध्यक्ष महोदय : सब agents क्यों आ गए इस में ? (Why the hon. Member brought in all the agents ?)

मौलवी अब्दुल गनी डार : स्थिति ऐसी हो गई है कि कहीं political sufferers के नाम पर भी ऐसा हो रहा है (हंसी)। मैं यह कह रहा था।

अध्यक्ष महोदय : आप पहले मुझे बता दिया करें कि ये बातें कहनी हैं। मैं आप को बता दिया करूंगा कि कौन सी relevant हैं। (The hon. Member may let me know before hand the topics he intends to touch, I would then tell him what is relevant or what is otherwise.)

मौलवी अब्दुल गनी डार : मेरे दिल में यह था।

अध्यक्ष महोदय : अब छोड़िए आप। (Now the hon. Member may resume his seat.)

मौलवी अब्दुल गनी डार : जैसे आप का ख्याल हो। अगर आप मुझे famine पर बोलने का मौका देते तो मैं कहता कि दो लाख रुपया.....

Mr. Speaker : Order, please.

मौलवी अब्दुल गनी डार : मैं कहता हूँ कि यह हैरानी का मामला है कि जनता पर बोझ डाला जा रहा है। जनता को तंग किया जा रहा है कि दो सूबे बन जाएं। मैं तो जनाब की इजाजत से यह अर्ज कर रहा था कि tax payer जो हों उन को यह इजाजत मिलनी चाहिए और उन को हफ्ता में एक छुट्टी भी होनी चाहिए। उन को इजाजत दी हाउस ने। मगर यह गोली उठाए हुए हैं। यहां पर एक रजिस्ट्रार नहीं। वह क्या करते हैं। कैबिनेट फैसला करे व सरकार ध्यान रखे कि tax payer पर ज्यादा बोझ न पड़े इन्स्पेक्टर से। Weights and Measures Inspectors से यह shops का काम भी निकाल लें और उन्हें अलहदा न करें। इन इन्स्पेक्टर से ही काम चलाएं।

शिक्षा तथा श्रम मंत्री : स्पीकर साहिब, Shop Inspectors पुराने कायदा के मुताबिक मुकर्रर हैं।

अध्यक्ष महोदय : उन्होंने कहना था, कह लिया। जानते तो वह सब कुछ हैं।

(The hon. Member wanted to say this and he has done so ; otherwise he knows everything about it.)

ਚੌਧਰੀ ਬਲਬੀਰ ਸਿੰਘ (ਹੁਸ਼ਿਆਰਪੁਰ, ਜਨਰਲ) : ਮੌਲਵੀ ਸਾਹਿਬ ਨੇ ਵਕਤ ਦਾ ਜ਼ਿਕਰ ਕੀਤਾ ਸੀ। ਜਿਹੜਾ ਦੁਕਾਨਾਂ ਨੂੰ ਖੋਲ੍ਹਣ ਦਾ 6 ਵਜੇ ਦਾ ਵਕਤ ਹੈ ਉਸ ਦੇ ਲਈ ਮੈਂ ਇਹ ਗਲ ਕਹਿ ਸਕਦਾ ਹਾਂ ਕਿ ਉਸ ਦੇ ਮੁਤਲਿਕ ਇਹ ਹੋ ਸਕਦਾ ਹੈ ਕਿ ਜਿਹੜਾ 6 ਵਜੇ ਦਾ ਵਕਤ ਹੈ ਉਹ ਆੜ੍ਹਤੀਆਂ ਲਈ ਅਤੇ ਮੰਡੀਆਂ ਲਈ ਹੋਵੇ ਅਤੇ ਬਾਕੀ ਦੁਕਾਨਾਂ ਲਈ ਹੋਰ ਵਕਤ ਕਰ ਦਿੱਤਾ ਜਾਵੇ। ਮੈਂ ਮਨਿਸਟਰ ਸਾਹਿਬ ਦੀ ਖਿਦਮਤ ਵਿਚ ਦੁਬਾਰਾ ਅਰਜ਼ ਕਰਦਾ ਹਾਂ ਕਿ ਜਿਨ੍ਹਾਂ ਲੋਕਾਂ ਤੇ ਏਸ ਬਿਲ ਦਾ ਅਸਰ ਪੈਣਾ ਹੈ ਉਨ੍ਹਾਂ ਨੂੰ ਏਸ ਦੇ ਮੁਤਲਿਕ ਸੋਚਣ ਲਈ ਹੋਰ ਟਾਈਮ ਦੇਣ ਤਾਕਿ ਇਸ ਵਿਚ ਫਾਇਦੇ ਲਈ ਹੋਰ ਫਰਕ ਪਏ। ਏਸ ਬਿਲ ਨੂੰ ਐਨੀ ਜਲਦੀ ਪਾਸ ਕਰਾਉਣ ਦੀ ਕੋਸ਼ਿਸ਼ ਨਾ ਕਰਨ। ਇਹ ਬਿਲ ਜਲਦੀ ਪਾਸ ਹੋ ਜਾਏ ਤਾਂ ਇਸ ਦਾ ਐਨਾ ਫਾਇਦਾ ਨਹੀਂ ਹੋਏਗਾ। ਜਿਸ ਗੁਡ-ਫੇਥ ਨਾਲ ਇਹ ਕੰਮ ਕਰਨਾ ਸ਼ੁਰੂ ਕੀਤਾ ਹੈ ਉਸੇ ਦੇ ਨਾਲ ਫੇਰ ਸੋਚਣ ਤਾਕਿ ਕਈ ਗੱਲਾਂ ਨੂੰ ਠੀਕ ਤਰਤੀਬ ਦੇ ਦੇਣ ਜਿਸ ਦੇ ਨਾਲ ਇੰਪਲਾਇਰ ਔਰ ਇੰਪੀਲਾਈ ਦੋਵਾਂ ਨੂੰ ਫਾਇਦਾ ਹੋ ਜਾਏ।

शिक्षा तथा श्रम मंत्री : मैं समझता हूँ कोई नई बात तो नहीं कही गई है जिस का कि मैं जवाब दूँ। मैं House का ज्यादा टाइम नहीं लेना चाहता।

Mr. Speaker : Question is—

That the Punjab Shops and Commercial Establishments Bill, be passed.

The motion was carried.

THE PUNJAB MECHANICAL VEHICLES (BRIDGE TOLLS) BILL, 1957

Finance Minister (Shri Mohan Lal) : Sir, I beg to move—

That the Punjab Mechanical Vehicles (Bridge Tolls) Bill, be taken into consideration at once.

ਸਪੀਕਰ ਸਾਹਿਬ, यह वही Bill है जिस के मुतमल्लिक कि Budget Speech में, Budget proposals में Tol's Tax लगाया जाना तजवीज़ किया गया था, जिस पर कि Budget discussion के दौरान काफी बहस हो चुकी है। इस Bill के frame करने में, details work out करने में कुछ देर लगी है, इस लिये यह पिछले session में नहीं लाया जा सका था; इस लिये अब लाया जा रहा है।

Mr. Speaker : Motion moved—

That the Punjab Mechanical Vehicles (Bridge Tolls) Bill, be taken into consideration at once.

डा० बलदेव प्रकाश (अमृतसर शहर, पूर्व) : माननीय अध्यक्ष महोदय, Bill पेश करते हुए वित्त मन्त्री महोदय ने कहा है कि सड़कों को बनाने के लिये और उन की सुरम्मत वगैरह के लिये जो funds की जरूरत है उस के लिये यह Bill पेश किया जा रहा है। इस में कुछ पुलों के ऊपर Tolls Tax लगाने का सुझाव है और यह भी Bill के अन्दर आता है कि Government समय २ पर और भी किसी

[डा० बलदेव प्रकाश]

पुल को इस Toll Tax के नीचे ले सकती है। इस से Bill की जो भाषा है वह बड़ी अस्पष्ट और vague हो जाती है; क्योंकि ऐसे बहुत से पुल हैं शहरों के अंदर। Government किसी भी वक्त किसी भी पुल को इस Bill के नीचे ले कर, उस पर Toll Tax लगा सकती है। उस से यह होगा कि शहरों के अंदर रहना मुश्किल हो जाएगा। जैसा कि clause 2 के अंदर लिखा है....

And such other bridges as from time to time be notified by the State Government in this behalf.

अब अमृतसर शहर से बाहर जाने के लिये चारों तरफ रास्तों पर कोई न कोई पुल आता है।

अध्यक्ष महोदय : यह तो Municipal area में हैं; वहां Government कैसे पहुंच जाएगी? (Those bridges are within the municipal limits. How will the Government come in there ?)

डा० बलदेव प्रकाश : अमृतसर से जालन्धर जाना हो तो दो पुल आते हैं। जो आइंदा बनाये जायेंगे वह भी इस Bill की language के मुताबिक इस की जद में आ जाएंगे। यह पुल ऐसे हो सकते हैं जिन को कि Government इस Bill के नीचे ले ले। उस का मतलब यह होगा कि अगर एक आदमी कार में अमृतसर से जालन्धर जाये तो उसे 6 रुपये के करीब Toll Tax देना पड़ेगा। ऐसा अधिकार Government ने clause 2 के अंदर ले लिया है कि किसी भी पुल को किसी भी समय Government इस Bill के नीचे ले सकती है। उस का मतलब यह निकलता है कि बहुत सारे पुल पंजाब के अंदर ऐसे हैं जो Government कभी भी इस Bill के नीचे ले आएगी। तो जनता के ऊपर टैक्सों का भारी बोझ पड़ेगा जो वह बरदाश्त नहीं कर सकती। इस लिये इस रूप में यह clause और इसी रूप में यह Bill पास नहीं होने चाहिये। जो पुल Schedule के अंदर हैं, जो कि इस House में रखा गया है, यह टैक्स सिर्फ उन्हीं पुलों तक सीमित रखना चाहिये।

श्री इन्द्र सिंह (जींद, जनरल) : जनाब स्पीकर साहिब, मैं ने यह बात बजट अधिवेशन में भी तकरीर करते वक्त कही थी और अब फिर यह बात वाजेह करना चाहता हूं कि बगैर टैक्स के कोई सरकार नहीं चलती और सरकार को टैक्स लेने चाहिये। लेकिन जब सरकार टैक्स लगाती है तो हर सरकार का यह फर्ज हो जाता है कि वह देखे कि उस टैक्स का इन्सिडेंस किस पर पड़ता है, उस टैक्स से कितनी आमदनी सरकार को होती है, उस टैक्स से कोई ऐसी बात तो नहीं होती जिस से कि लोगों के लिये रिश्तत लेने और फेवरिटिज्म करने के दरवाजे खुल जाएं। यह तमाम बातें टैक्स लगाते वक्त किसी भी सरकार को सोचनी पड़ती हैं। परन्तु, स्पीकर साहिब, आप की यह सरकार, इस स्टेट की सरकार टैक्स लगाने पर तुली हुई है। उसे इस बात का ध्यान बिल्कुल नहीं है कि इस टैक्स का बोझ किन लोगों पर पड़ता है। यह बात स्टेटमेंट आफ आबजेक्ट्स ऐंड रीज़न्स में भी वाजेह नहीं की हुई कि इस टैक्स से कितनी आमदनी स्टेट को होगी ताकि इस को लगाने की जस्टीफिकेशन मालूम हो कि एक सबस्टेनशेल पोर्शन बजट का इस टैक्स से वसूल होता है और फिर वह बात

इस हाउस के सामने आये और वह इस को डिस्कस कर सके। परन्तु इस सरकार को तो लोगों से गालियां खाने की आदत पड़ी हुई है। यदि एक लाख रुपया टैक्स की वसूली से आता हो और उस की बजाय कई लाख गालियां सरकार को लोगों से मिलती हों तो उस टैक्स के लगाने का कोई फायदा सरकार को नहीं है। लेकिन गालियां खाना तो इस सरकार का शेवा ही हो गया है। जनता चाहे कुछ ही क्यों न कहती रहे, इस ने टैक्स जरूर लगाना है। यदि यह दावा करते हैं कि हम सोशलिस्टिक पैटर्न आफ सोसाइटी को कायम करने जा रहे हैं तो फिर इन के लिये जरूरी हो जाता है कि यह टैक्स का मुद्दा देखें; यह देखें कि टैक्स का इन्सिडेंस किन लोगों पर पड़ता है और उस में बदअनवानियों और बेकायदगियों के लिये तो किसी किस्म की गुंजायश नहीं है। मैं आप की विसातत से वजीर साहिब से यह कहना चाहता हूं कि जिन ब्रिजिज पर टैक्स लगाया जायेगा वहां पर सरकार के इन्स्पेक्टर मुकर्रर होंगे। जब वे लोग पुल पर से गुजरने वाली मकेनीकल वेहीकल, ट्रैक्टर स, ट्रक से या बसों से टैक्स वसूल करेंगे तो उन को खड़ा करना पड़ेगा। इस प्रकार मीन्ज आफ कम्प्युनीकेशन में बड़ी रुकावट पैदा होगी। मिसाल के तौर पर अगर एक ट्रक को कनज्यूमर्ज गुड्स ले कर लुधियाना से अमृतसर के दो चक्कर एक दिन में लगाने पड़ते हैं तो उस को टैक्स देने के लिये पुल पर ठहरना पड़ेगा। जब तक वह ट्रक टैक्स दे कर रसीद प्राप्त नहीं कर लेता उस वक्त तक जितने भी दूसरे ट्रक, कारें और बसें उस के पीछे आ रही होंगी उन को आगे जाने की इजाजत नहीं हो सकेगी। इस से साफ जाहिर है कि मीन्ज आफ कम्प्युनीकेशन में बहुत डिले होगी। जिन लोगों ने कोर्ट में जाना होगा दफतरों में वक्त पर पहुंचना होगा उन्हें बहुत पहले चलना पड़ेगा। रूल्ज आफ टाइम को बदलना पड़ेगा। टाइम का बड़ा लास होगा और टाइम के लास का यह अर्थ है कि नेशनल लास होगा जिस की कि हम तारीफ नहीं कर सकते। जो इन्स्पेक्टर लोग पुलों पर मुकर्रर होंगे उन के लिये गुंजायश होगी कि वे हर प्रकार की बदअनवानियां कर सकें। हमें तजरुबा है म्युनिसिपल चूंगी के मुहर्ररों का। वह कई बार कई आदमियों को वैसे ही निकल जाने देते हैं। कई बार एजीटेशन होते हैं। शिकायतें होती हैं। यह इन्स्पेक्टर लोग भी वैसे ही रिश्वतसतानी करेंगे। अगर सरकार के पास टैक्स लगाने के दूसरे जराये न होते, अगर स्टेट एक्सचेजर को भरने के लिये और कोई साधन इस के पास न होता तो हम समझते कि सरकार मजबूर है, असहाय है और इसी कारण से यह टैक्स लगा रही है। परन्तु जब इस के पास आमदनी को बढ़ाने के दूसरे जराये मौजूद हैं, रिसोसिज मौजूद हैं जिन से कि स्टेट की आमदनी बढ़ सकती है तो फिर हमें समझ नहीं आती कि यह टैक्स क्यों लगाया जा रहा है। एक और कठिनाई है कि हमें यह भी मालूम नहीं है कि इस टैक्स से कितनी आमदनी स्टेट को होगी। अगर हमें यह बताया जाता कि इस टैक्स से इतनी आमदनी सरकार को होने वाली है तो हम इन को कोई और साधन बता सकते थे जिस से कि उतनी ही आमदनी सरकार को हो सकती और इस टैक्स के लेने की जरूरत न रह जाती और लोग मुफ्त की परेशानी से बच जाते। मीन्ज आफ कम्प्युनीकेशन को डिले करने की जरूरत न पड़ती और टाइम भी अननेससरीली जाया न होता। परन्तु मुझे बहुत अफसोस से कहना पड़ता है कि जब भी यह सरकार किसी किस्म का कोई टैक्स लाती है तो यह इस हाउस को इस बात से आगाह नहीं करती कि उस टैक्स से कितनी ऐस्टीमेटिड इन्कम होगी। कितनी आमदनी होगी इस बात से हाउस को

[श्री इन्द्र सिंह]

आगाह नहीं किया जाता। यह बड़े दुख की बात है। मैं अर्ज करना चाहता हूँ कि यह जो कहते हैं कि यह टैक्स हमारी स्टेट के नस्बुलऐन के ऐन मुताबिक है इस का बोझ उन लोगों पर पड़ेगा जो गुड्ज को कंज्यूम करते हैं। आम लोगों पर ही पड़ेगा। इस टैक्स का इन्सीडेंस गरीब लोगों पर पड़ेगा। इस का मोड आफ टैक्सेशन ठीक है, इन्डायरेक्ट है। लेकिन जब यह अमल में आएगा तो उस से आम लोगों की परेशानियाँ बढ़ेंगी। इस का बोझ जो एक आम आदमी है वह महसूस करेगा। इस से बहुत सी पेचीदगियाँ पैदा होंगी। यह बात सोचने के लिये सरकार को यत्न करना चाहिये।

एक और अर्ज मैं आप के द्वारा करना चाहता हूँ इस बिल के सैक्शन दो और तीन में बड़े मखौल की बात है। यहां नंगल टाउनशिप और भाखड़ा डैम देखने के लिये बाहर से बहुत से लोग आते रहते हैं। अभी थोड़े दिन हुए एक रूसी दर्शक आये थे। श्री बेवन भी आये थे। दूसरे बहुत से लोग भाखड़ा और नंगल डैम को देखने के लिये आते रहते हैं वे लोग रोपड़ नंगल रोड पर से गुजरेंगे और उन को भी टैक्स देना पड़ेगा। उन को भी इस टैक्स से एग्जैम्प्ट नहीं किया गया। जब उन लोगों से हमारा इन्स्पेक्टर टैक्स वसूल करेगा तो वे लोग मखौल करेंगे। वे लोग कहेंगे कि बीसवीं सदी के ज़माने में हिन्दुस्तान ने काबिले फख्र कदम उठाया है। भाखड़ा-नंगल डैम को जो लोग देखने जायेंगे उन को पुल पर से गुजरने के लिये टैक्स अदा करना पड़ेगा। यह प्रजातन्त्र है और यहां सोशलिस्टिक पैटर्न आफ सोसाइटी कायम करने जा रहे हैं। जो लोग विदेशों से आएंगे और भाखड़ा-नंगल डैम देखने जाएंगे उन से सरकार का इन्स्पेक्टर किराया वसूल करेगा पुल पर से गुजरने का। वे लोग किराया देंगे और रसीद हासिल करेंगे। इन पेचीदगियों की तरफ इन का ध्यान नहीं जा सकता। इन के दिमाग में यह बात नहीं आई कि रुपया किस तरीका से आ सकता है। खज़ाने को कैसे भरा जाए, यह बात इन की समझ में नहीं आई। रुपया भी इकट्ठा हो जाए और तामीरी कामों के ऊपर खर्च भी किया जाए और फिर गरीब लोगों पर बोझ भी न पड़े यह बात इन के दिमाग में नहीं आई। अगर किसी ऐसे रिसोर्स से रुपया इकट्ठा किया जाता जिस से कि आम आदमी पर उस का बोझ न पड़ता तो हाउस को बिल्कुल एतराज न होता। हमें कोई एतराज नहीं होगा अगर रुपया ऐसे तरीके से इकट्ठा किया जाए जिस से कि गरीब आदमी पर उस का बोझ न पड़े। हम जानते हैं कि जब वित्त मन्त्री महोदय जवाब देंगे तो वे कहेंगे कि आपोजीशन को तो नुक्ताचीनी करने की आदत है। परन्तु मैं कहता हूँ कि आपोजीशन तो कन्स्ट्रक्टिव सजेशन देती है और इस ख्याल से देती है कि सरकार उन सुझावों पर संजीदगी से गौर करे। लेकिन वे समझते हैं कि पता नहीं क्या क्यामत आ जाएगी, अगर कौंसिल न रही तो हमें वज़ीरी नहीं मिलेगी इस लिये जैसे सरकार का काम चलता है चलाते जाओ।

Finance Minister: Help yourself and be in your senses.

श्री इन्द्र सिंह : मैं तो जनाब सैनसेज़ में हो हूँ। मैं अर्ज कर रहा था कि इस टैक्स के लगाने से और भी बहुत सी पेचीदगियाँ पैदा होंगी। दूसरे सूबों के लोग भी भाखड़ा नंगल को देखने के लिए आया करेंगे। उन से भी टैक्स लिया जाए यह बड़ी अजीब सी बात मालूम होती है।

एक और बड़ी अजोब सी बात है। सैकेंड शेड्यूल में लिखा है

“Return journey if completed by the midnight of the following day on presentation of the original receipt of payment of toll for the outward journey.”

कि अगर वह अगली आधी रात तक वापस आ जाए तो ओरिजनल रसीद दिखा कर एग्जेंप्शन हासिल कर सकता है। लेकिन जो सैक्शन तीन है वह इस के उलट है। उस में लिखा है कि जब पुल पर से वेहीकल गुजरेगी तो उस को एक रसीद मिल जाएगी। लेकिन आगे एक दूसरा आदमी होगा जो उस रसीद को वापस ले लेगा। तो यह बात मेरी समझ में नहीं आई कि जब रसीद उस से वापस ले ली जाएगी तो दूसरे वक्त जब वह वापस आएगी तो उस वेहीकल वाले कैसे रसीद दिखाएंगे।

7 P. M.

(The hon. Member was still in possession of the House.)

(The Sabha then adjourned till 2 P.M. on Wednesday the 30th of October, 1957.)

॥ श्रीगणेशाय नमः ॥

1. The original of the document is in the possession of the [redacted] and is being retained for [redacted] purposes.

[illegible]

1998

11.97

[illegible]

(The following information was obtained from the House)

10-10-68 10:00 AM

(7) [REDACTED]

Punjab Vidhan Sabha Debates

30th October, 1957

Volume II. No. 6

OFFICIAL REPORT

CONTENTS

Wednesday, 30th October, 1957

	PAGES
Starred Questions and Answers ..	(6)1
Answers to Starred Questions under Rule 45 ..	(6)28
Unstarred Questions and Answers ..	(6)88
Short Notice Questions and Answers ..	(6)90
Adjournment Motion ..	(6)92
Motion to raise Half an Hour Discussion ..	(6)92
Announcements by the Secretary <i>re</i> -certain Bills ..	(6)93
Adjournment of the Assembly (<i>sine die</i>) ..	(6)93
Bill(s)—	
The Punjab Mechanical Vehicles (Bridge Tolls)..1957 (Resump- tion of Discussion) ..	6)98
The Punjab Security of Land Tenures (Amendment)—1957 ..	(6)122
Announcements by the Secretary <i>re</i> -certain Bills ..	(6)200
Bill(s)— <i>contd</i>	
The Pepsu Tenancy and Agricultural Lands (Amendment).. ..	(6)200
—1957 ..	
The Punjab Passengers and Goods Taxation (Amendment)—1957	(6)218
The Punjab Urban Immovable Property Tax (Amendment).. ..	(6)219
—1957 ..	
Amendments made by the Punjab Legislative Council in the Punjab Warehouses Bill, 1957 ..	(6)220-221

CHANDIGARH :

Printed by the Controller of Printing and Stationery, Punjab

1959

Price : Rs. 9.00 Np

ERRATA

PUNJAB VIDHAN SABHA DEBATE VOL. II, NO. 6

DATED THE 30TH OCTOBER, 1957.

<i>Read</i>	<i>for</i>	<i>on page</i>	<i>line</i>
Corbusier	Cobuseri	(6)4	5
While	Whil	(6)19	25
gone	the gone	(6)20	2
be at	beat	(6)26	10
contagious	centagious	(6)36	50
or	of	(6)41	19
Scarcity	Scracity	(6)41	5th from below.
remuneration	renumeration	(6)46	3-4 in column 7.
state	tate	(6)66	12th from below.
Shri Ram	Siri Ram	(6)69	16
N. P.	A.	(6)77	1 in columns 3, 4, 5.
Pyjamas	Pyiamas	(6)83	3 in column 2.
Ram Kishan	Ram Krishan	(6)86	4
Rao Birendar Singh	Rao Brinder Singh	(6)86	last
in	n	(6)90	8th from below.
situation	situatio	(6)92	4
situation	situation	(6)95	19
vehicles	vehcicles	(6)112	13
delete the word	'Ajnala'	(6)123	8
पाबन्दी	पाबन्दा	(6)136	1
पुतला	पुतल	(6)138	22
दय	दय	(6)139	22
दिर	दिर	(6)141	23
beyond	beyod	(6)142	15
understood	unde stood	(6)149	21
patiently	Pet ently	(6)149	22

<i>Read</i>	<i>for</i>	<i>on page</i>	<i>line</i>
view point	view point	(6)149	22
Speaker	Speake	(6)155	17
मुज्जारियान	मुज्जरयान	(6)159	11
was	at	(6)172	4
Act ignore	ignore Act	(6)176	15
in	ins	(6)178	19
ancestor	ancestort	(6)178	20
delete the 'brackets'		(6)190	20-21
बगी	बघी	(6)193	18
किस	किम	(6)203	4
मुनी लाल	मुमी लाल	(6)212	5

Minister for Finance :

Sir, I beg to move—

That the Punjab Passengers and Goods Taxation (Amendment) Bill be taken into consideration at once.

After the last line on page (6)218

PUNJAB VIDHAN SABHA

Wednesday the 30th October, 1957

The Vidhan Sabha met in the Assembly Hall, Sector 10, Chandigarh Capital at 2 p. m. of the Clock. Mr. Speaker (Sardar Gurdial Singh Dhillon) in the Chair.

STARRED QUESTIONS AND ANSWERS

SUPPLEMENTARIES TO STARRED QUESTION NO. 797*

चौधरी बलबीर सिंह : मैंने जनाब कल यह कहा था कि जो 797 सवाल के supplementaries हैं, वह आज पूछने की इजाजत दी जाए।

Mr. Speaker : Yes, you can ask.

चौधरी बलबीर सिंह : क्या वजीर साहिब यह बतलायेंगे कि जो लोकल बाडीज़ के स्कूलों को provincialise करने का हुक्म है, वह पहिली अक्टूबर को पहुंच गया था ?

शिक्षा मंत्री : मेरा ख्याल है कि इस से बहुत पहिले पहुंच गया था।

चौधरी बलबीर सिंह : क्या मिनिस्टर साहिब को यह पता है कि 4 अक्टूबर को होशियारपुर District Headquarters में इस के बारे में information नहीं मिली थी ?

शिक्षा मंत्री : आप information देना चाहते हैं तो दे दीजिये। मैं तहकीकात कर लूंगा।

मरदान ठाकुर सिंह : वी वजीर साहिब दसलगे कि पटियाला Municipal Committees के मुखल कद उक लड़े जालगे ?

शिक्षा मंत्री : पटियाला डिवीज़न में जितने recognised schools हैं वह पहिले ही गवर्नमेंट के थे।

SUPERSESSION OF MUNICIPAL COMMITTEES IN AMRITSAR AND HOSHIARPUR DISTRICTS

*980. Chaudhri Balbir Singh : Will the Minister for Revenue be pleased to state—

- (a) whether any Municipal Committees in the Districts of Amritsar and Hoshiarpur were superseded during the year 1955 or 1956 ; and if so, their list, if so when;
- (b) whether the salaries and other dues of the staff of the Municipalities referred to in part (a) above were paid before winding up the accounts of the Committee, if so when, if not, the reason therefor and the steps being taken for the payment of arrears.
- (c) whether there were any outstanding taxes and other arrears due from the public and the employees to the said Committees at the time of their suspension; if so, the total amount in each case ; and the steps, if any, being taken to recover these arrears ?

*The starred question No. 797 along with its reply appears in the Punjab Vidhan Sabha debate dated 29th October, 1957.

Giani Kartar Singh : (a) No.

(b) and (c) do not arise.

PAYMENT MADE TO ARCHITECTURAL ADVISER, CAPITAL PROJECT

***927. Comrade Ram Chandra :** Will the Minister for Revenue be pleased to state—

- (a) the amount paid to M. Corbusier under different heads for his services as Architectural Adviser of the Capital from year to year up to September, 1957 ;
- (b) the details of plans prepared by him and handed over to the Government so far ;
- (c) which of the plans referred to in part (b) above have been accepted by Government ?

Giani Kartar Singh : (a) A statement showing the details of payments made to Mons. Le Corbusier is laid on the Table of the House.

(b) The plans, elevations and sections with details and specifications of High Court Building, Secretariat Building, Raj Bhawan and Assembly Building ; Conception and studies of Master Plan of Chandigarh ; Advisory Plans for V2 Markets ; Layout Plans for City Centre, Capital Complex, Rajendra Park, Leisure Valley and V2 Capital Janpath ; detailed sections of all types of roads and trees planting proposals classified according to species and functions for the entire City, have been prepared by Mons. Corbusier and submitted to Government.

(c) All plans, except Advisory Plans for V2 Markets have been accepted by Government. The construction of Raj Bhawan has been deferred and Mons. Corbusier has been asked to revise plans of Assembly building so that the cost may be within the sanctioned provision.

STATEMENT SHOWING PAYMENTS MADE TO MONS. LE CORBUSIER, ARCHITECTURAL ADVISER, UP TO SEPTEMBER, 1957, YEAR-WISE

Year	Amount paid for the preparation of plans on percentage basis (2 per cent on Secretariat and 3 per cent on Raj Bhawan and Assembly Chamber)	Amount paid on account of work done by the staff on hourly basis in Paris Office	Honoraria and Daily allowance in accordance with terms of agreement	Total
	Rs	Rs	Rs	Rs
1951-52	26,533	26,533
1952-53	48,905	..	48,905
1953-54	40,177	1,01,333	1,41,510
1954-55 ..	3,12,570	5,828	53,333	3,71,731
1955-56 ..	1,22,550	19,388	44,266	1,86,204
1956-57	4,575	26,533	31,108
1957-58 ..	68,790	19,497	48,933	1,37,220
Grand Total	5,03,910	1,38,370	3,00,931	9,43,211

श्री राम चन्द्र कामरेड : स्पीकर साहिब, मंत्री महोदय ने जो statement मुझे दिया है, उस में उन्होंने यह बताया है कि Secretariat, Assembly Chamber और Raj Bhawan की जो plans prepare की हैं उन के लिये 5,03,910 रुपया मौशियो कारबूज़र को मिला है। और जो उन्होंने Capital complex बताया है उस की बाबत नहीं बताया गया कि उन को क्या फीस दी है ?

मंत्री : मेरी इत्तिलाह के मुताबिक यही फीस दी गई है

श्री राम चन्द्र कामरेड : जहां तक मुझे इल्म है, पंजाब Assembly की जो Plan बनाई गई थी वह मंजूर नहीं हुई। क्या गवर्नमेंट यह बतलायेगी, कि यह पंजाब असेम्बली की building की Plan मंजूर कर ली गई है ?

मंत्री : इस पर revision के लिये कहा गया है।

श्री राम चन्द्र कामरेड : मैं यह दरियाफ्त करना चाहता हूं कि अब जब कि मौशियो कारबूज़र का कांटेक्ट जनवरी या फरवरी में खत्म हो रहा है, ऐसी सूरत में जो हम ने असेम्बली के लिये payment कर दिया है वह क्या वापिस हो जायेगा ?

मंत्री : इस के लिये नोटिस चाहिये।

श्री राम चन्द्र कामरेड : आपने यह बताया है कि मौशियो कारबूज़र को honora-ria और daily allowance तीन लाख रुपया दिया गया है। क्या वजीर साहब बतायेंगे कि daily allowance उन को कितना दिया जाता है ?

मंत्री : तसल्ली बरूश इत्तिलाह के लिये नोटिस चाहिये लेकिन जहां तक मुझे याद है करीबन 400 रुपया daily allowance बनता है।

सरदार राजिंदर सिੰਘ : ਉਨ੍ਹਾਂ ਨੂੰ ਕਿੰਨੀ ਦੇਰ ਹੋਰ ਰਖਿਆ ਜਾਏਗਾ ?

ਮੰਤ੍ਰੀ : ਉਸਦਾ contract January ਜਾਂ February ਵਿਚ ਖਤਮ ਹੋਣ ਵਾਲਾ ਹੈ ਉਸ ਤੋਂ ਬਾਅਦ ਰਖਿਆ ਜਾਏਗਾ ਇਹ ਕਹਿਣਾ ਮੁਸ਼ਕਿਲ ਹੈ।

ਕਾਮਰੇਡ ਸੁਨੀ ਲਾਲ : क्या मौशियो कारबूज़र के अलावा और कोई French Architect लगा हुआ है ?

मंत्री : French Architect ਇਕ ਹੋਰ ਹੈ।

सरदार भाग सिੰਘ : ਇਹ Leisure Valley ਕੀ ਚੀਜ਼ ਹੈ ?

ਮੰਤ੍ਰੀ : ਅੱਜ ਦੀ ਮੀਟਿੰਗ ਖਤਮ ਹੋਣ ਤੋਂ ਬਾਅਦ ਮੈਂਬਰ ਸਾਹਿਬ ਨੂੰ ਦਿਖਾ ਦਿਆਂਗਾ। (ਹਾਸ)

Sardar Bhupinder Singh Mann : I would like to know whether all the plans designs and their estimates have been prepared by the French architect or the work is still pending ?

Mr. Speaker : The plans of the Assembly Chamber and Governor's House are still pending.

Sardar Bhupinder Singh Mann : Apart from the Assembly Chamber work, is there any other work pending ?

मंत्री : बाज़ चीज़ें ऐसी हैं मसलन Secretariat जो कि अभी मुकम्मल नहीं हुआ। इसी तरह की और चीज़ें चल रही हैं।

Sardar Bhupinder Singh Mann : What I understand is that Mr. Cobuseri prepares the plans but does not execute the construction work. I just wanted to know if all the plans have been received from him or there are some which are still with him ?

Minister : I require notice to answer this question.

Sardar Bhupinder Singh Mann : May I know who approves on behalf of the Government the plans and designs prepared by the architect ?

Minister : Government on behalf of the Government (laughter.)

Mr. Speaker : Government means entire paraphernalia of the Government or any particular officer.

Minister : Government means Government.

Sardar Bhupinder Singh Mann : What does the hon. Minister mean by Government—Secretary or Minister or any Engineer

Mr. Speaker : This question has already been replied to a number of times.

Sardar Bhupinder Singh Mann : On whose head the responsibility can be fixed ?

ਮੰਤਰੀ : ਹੋਰ ਖਿਤਲਾਹ ਦੇਣ ਲਈ ਨੋਟਿਸ ਚਾਹੀਦਾ ਹੈ।

Sardar Bhupinder Singh Mann : What is the maximum amount of money that has been paid for single design ?

ਮੰਤਰੀ : ਮਾਨਯੋਗ ਮੈਂਬਰ Government ਦੇ ਵਜ਼ੀਰ ਰਹੇ ਹਨ। ਉਨ੍ਹਾਂ ਨੂੰ ਇਹ ਪਤਾ ਹੋਣਾ ਚਾਹੀਦਾ ਹੈ ਕਿ ਇਨ੍ਹਾਂ cases ਵਿੱਚ ਕੀ paraphernalia ਹੁੰਦਾ ਹੈ ਉਹੀ paraphernalia ਇਥੇ work ਕਰਦਾ ਹੈ। ਅਤੇ ਕਦੇ Secretary Government ਹੁੰਦਾ ਹੈ, ਕਦੇ ਮਨਿਸਟਰ ਜਾਂ ਕੈਬਿਨਟ ਜਾਂ ਕਦੇ ਚੀਫ ਸੈਕਰਟਰੀ ਗੋਰਮਿੰਟ ਹੁੰਦਾ ਹੈ।

Sardar Bhupinder Singh Mann : Chandigarh was never built in my time and Moti Bagh was built long ago.

चौधरी इन्द्र सिंह : यह जो French Architect ने Plans और designs दिये हैं वह क्या Central Government के एक मिनिस्टर श्री मेनन साहिब ने disapprove भी किये हैं ?

मंत्री : मेनन साहिब ने क्या राय दी है वह मेरे नोटिस में नहीं आई।

ਸਰਦਾਰ ਪ੍ਰੇਮ ਸਿੰਘ ਪ੍ਰੇਮ : ਜਕ ਸੈਸ਼ਿਯੋ ਕਾਰਕੁਜ਼ਰ ਸੇ ਸਕਾਲ ਕੀਯੋ ਗਯਾ ਕਿ ਧਹੁ ਜੋ buildings ਚੰਡੀਗੜ੍ਹ ਸੇਂ ਬਨਾਏ ਹੁੰ ਕਥਾ ਇਸ ਸੇਂ ਚੋਰੀ ਕੋ enter ਕਰਨੇ ਕੀ ਆਸਾਨੀ ਨਹੀਂ ਹੋਗੀ ?

Mr. Speaker : This is not permissible. Disallowed.

Shri D. D. Puri : Will the Minister be pleased to state the amount that has been paid in respect of each building whose construction is problematical ?

ਮੰਤਰੀ : ਜੋ ਮੇਰੇ ਪਾਸ information ਸੀ ਉਹ ਮੈਂ ਸਟੇਟਮੈਂਟ ਵਿਚ ਦੇ ਦਿੱਤੀ ਹੈ । ਇਸ ਤੋਂ ਇਲਾਵਾ ਅਗਰ ਕੋਈ information ਚਾਹੀਦੀ ਹੈ ਤਾਂ ਉਸ ਦੇ ਲਈ notice ਦੀ ਲੋੜ ਹੈ ।

STRAY CATTLE AT CHANDIGARH

*1045. Sardar Niranjn Singh Talib : Will the Minister for Revenue be pleased to state whether it has come to the notice of Government that a large number of stray cattle exist in Chandigarh ; if so, the action proposed to be taken in this direction ?

Giani Kartar Singh : Yes, a number of stray cattle are roaming about in Chandigarh. About 300 stray cattle were removed to distance of about 25 miles. Stray cattle come from Shivalik hills and from adjoining villages. The unclaimed cattle are now being removed to Gosadan at Methewala, near Ludhiana.

ਸਰਦਾਰ ਨਰਿੰਜਨ ਸਿੰਘ ਤਾਲਬ : ਕੀ ਵਜ਼ੀਰ ਸਾਹਿਬ ਨੂੰ ਪਤਾ ਹੈ ਕਿ Estate Office ਵਾਲੇ stray cattle ਨੂੰ ਫੜ ਕੇ ਦੋ ਦੋ ਮੀਲ ਦੇ ਫਾਸਲੇ ਤੇ ਛਡ ਆਉਂਦੇ ਹਨ ਜਿਹੜੇ ਕਿ ਪਿੰਡਾਂ ਦੇ ਵਿਚ ਲੋਕਾਂ ਦੀਆਂ ਫਸਲਾਂ ਦਾ ਉਜਾੜਾ ਕਰਦੇ ਹਨ ।

ਮੰਤਰੀ : ਪਹਿਲਾਂ ਤਾਂ ਇਹ ਤਕਲੀਫ਼ ਜ਼ਰੂਰ ਸੀ ਲੇਕਿਨ ਹੁਣ ਗਊ ਸਦਨ ਵਿਚ ਪਹੁੰਚਾਉਣੇ ਸ਼ੁਰੂ ਕਰ ਦਿੱਤੇ ਹਨ । ਤਕਰੀਬਨ 24 ਦੇ ਕਰੀਬ ਭੰਗਰ ਮੱਤੇਵਾਲ ਪਹੁੰਚਾਏ ਗਏ ਹਨ ।

ਸਰਦਾਰ ਨਰਿੰਜਨ ਸਿੰਘ ਤਾਲਬ : ਕੀ ਵਜ਼ੀਰ ਸਾਹਿਬ ਨੂੰ ਪਤਾ ਹੈ ਕਿ Capital Rules ਦੇ ਵਿਰੁਧ ਏਥੇ ਹਰੇਕ Sector ਦੇ ਵਿਚ ਪਸ਼ੂ ਰੱਖੇ ਹੋਏ ਹਨ ।

ਮੰਤਰੀ : ਇਸ ਦੇ ਲਈ notice ਦੀ ਲੋੜ ਹੈ ।

ਸਰਦਾਰ ਨਰਿੰਜਨ ਸਿੰਘ ਤਾਲਬ : ਕੀ ਵਜ਼ੀਰ ਸਾਹਿਬ ਦੀ ਕੋਠੀ ਦੇ ਨਜ਼ਦੀਕ ਅਵਾਰਾ ਮਝੀਆਂ ਨਹੀਂ ਚਰਦੀਆਂ ਰਹਿੰਦੀਆਂ ।

ਮੰਤਰੀ : ਮੇਰੇ ਵੇਖਣ ਵਿਚ ਨਹੀਂ ਆਈਆਂ ਜੀ ।

ਸਰਦਾਰ ਭੂਪਿੰਦਰ ਸਿੰਘ ਮਾਨ : ਕੀ ਵਜ਼ੀਰ ਸਾਹਿਬ ਦੱਸਣਗੇ ਕਿ ਉਨ੍ਹਾਂ ਦੀ ਕੋਠੀ ਦੇ ਆਲੇ ਦੁਆਲੇ ਸਿਰਫ ਅਵਾਰਾ ਮਵੇਸ਼ੀ ਹੀ ਫਿਰਦੇ ਹਨ ਜਾਂ ਇਨ੍ਹਾਂ ਤੋਂ ਇਲਾਵਾ ਕੋਈ ਹੋਰ ਵੀ ਫਿਰਦਾ ਹੈ ।

ਮੰਤਰੀ : ਹਾਂ ਜੀ ਸਰਦਾਰ ਭੂਪਿੰਦਰ ਸਿੰਘ ਮਾਨ ਵਰਗੇ ਸ਼ੌਕੀਨ ਸਾਹਿਬ ਉਥੇ ਕਈ ਦਫਾ ਚੱਕਰ ਲਾਉਂਦੇ ਰਹਿੰਦੇ ਨੇ । (ਹਾਸਾ)

ਚੌਧਰੀ ਬਲਬੀਰ ਸਿੰਘ : ਕੀ ਵਜ਼ੀਰ ਸਾਹਿਬ ਦੱਸਣਗੇ ਕਿ stray cattle ਦੇ ਮਸਲੇ ਨੂੰ ਪੰਜਾਬ level ਤੇ ਹਲ ਕਰਨ ਲਈ ਕੋਈ proposal ਹੈ ।

ਮੰਤਰੀ : ਸਵਾਲ ਵਿਚ ਤਾਂ ਸਿਰਫ ਚੰਡੀਗੜ੍ਹ ਦੇ ਬਾਰੇ ਹੀ ਪੁਛਿਆ ਗਿਆ ਸੀ । ਏਡੀ ਵਡੀ ਗੱਲ ਦੱਸਣ ਲਈ ਤਾਂ notice ਚਾਹੀਦਾ ਹੈ ।

ਸਰਦਾਰ ਉਮਰਾਉ ਸਿੰਘ : ਮੈਂ ਪੁਛਣਾ ਚਾਹੁੰਦਾ ਹਾਂ ਕਿ ਸਰਕਾਰ ਨੇ ਚੰਡੀਗੜ੍ਹ ਦੇ ਵਿਚ stray cattle ਲਈ ਕੋਈ ਕਾਂਜੀ ਹਾਊਸ ਬਣਾਇਆ ਹੋਇਆ ਹੈ ।

ਸ਼੍ਰੀ ਸਪੀਕਰ : ਇਹ ਤਾਂ ਪਹਿਲੇ ਹੀ ਹੈ । (It is already there)

ਮੌਲਵੀ ਅਬਦੁਲ ਰਾਨੀ ਭਾਰ : ਵਜ਼ੀਰ ਸਾਹਿਬ ਨੇ ਦੱਸਿਆ ਹੈ ਇਹੋ ਜਿਹੀਆਂ ਗਾਈਆਂ ਨੂੰ ਉਹ ਗਊਸ਼ਾਲਾ ਵਿਚ ਭੇਜ ਦਿੰਦੇ ਹਨ । ਕੀ ਉਹ ਦੱਸਣਗੇ ਕਿ ਉਨ੍ਹਾਂ ਨੇ ਜਿਹੜੀਆਂ ਗਾਈਆਂ ਮੱਤੇਵਾਲ ਭੇਜੀਆਂ ਹਨ ਉਨ੍ਹਾਂ ਦੇ ਵਿੱਚੋਂ ਕਿਤਨੀਆਂ ਕੁ ਸਰ ਚੁੱਕੀਆਂ ਹਨ ਔਰ ਉਨ੍ਹਾਂ ਦੇ ਮਰਨ ਦਾ ਕੀ ਕਾਰਨ ਹੈ ।

ਮੰਤਰੀ : ਮੈਨੂੰ ਇਸ ਬਾਰੇ ਕੋਈ ਇਲਮ ਨਹੀਂ । ਅਗਰ notice ਦਿਉ ਤਾਂ ਪਤਾ ਕਰਕੇ ਦਸ ਸਕਾਂਗਾ ।

ਸਰਦਾਰ ਕਰਤਾਰ ਸਿੰਘ ਦੀਵਾਨਾ : ਕੀ ਵਜ਼ੀਰ ਸਾਹਿਬ ਦੱਸਣਗੇ ਕਿ stray cattle ਨੂੰ permanently ਔਰ State level ਤੇ ਖਤਮ ਕਰਨ ਲਈ ਕੋਈ scheme ਹੈ । ਮਲੇਰ ਕੋਟਲਾ ਵਿਚ ਹਜ਼ਾਰਾਂ ਦੀ ਗਿਣਤੀ ਵਿਚ ਅਵਾਰਾ ਪਸ਼ੂ ਫਿਰਦੇ ਰਹਿੰਦੇ ਨੇ ਔਰ ਲੋਕਾਂ ਦੀਆਂ ਫਸਲਾਂ ਤਬਾਹ ਕਰਦੇ ਹਨ ।

ਸ਼੍ਰੀ ਸਪੀਕਰ : ਇਹ ਸਵਾਲ ਤਾਂ ਸਿਰਫ ਚੰਡੀਗੜ੍ਹ ਲਈ ਹੈ ।

(This question relates only to Chandigarh proper.)

ਸਰਦਾਰ ਕਰਤਾਰ ਸਿੰਘ ਦੀਵਾਨਾ : ਵਜ਼ੀਰ ਸਾਹਿਬ ਨੇ ਫਰਮਾਇਆ ਸੀ ਕਿ ਚੰਡੀਗੜ੍ਹ ਵਿੱਚੋਂ ਪਸ਼ੂ ਫੜ ਕੇ 24, 25 ਮੀਲ ਦੇ ਫਾਸਲੇ ਤੇ ਛੱਡ ਦਿੱਤੇ ਗਏ ਸਨ । ਮੈਂ ਪੁਛਣਾ ਚਾਹੁੰਦਾ ਹਾਂ ਕਿ ਉਹ ਜ਼ਿਮੀਦਾਰਾਂ ਦੇ ਖੇਤਾਂ ਵਿਚ ਛੱਡੇ ਗਏ ਸਨ ਜਾਂ ਉਥੇ ਕੋਈ ਬੰਸਰ ਜ਼ਮੀਨ ਸੀ ਉਸ ਦੇ ਵਿਚ ਛੱਡੇ ਗਏ ਹਨ ।

ਮੰਤਰੀ : ਮੇਰਾ ਖਿਆਲ ਹੈ ਦੋਹਾਂ ਤਰ੍ਹਾਂ ਦੀਆਂ ਜ਼ਮੀਨਾਂ ਉਥੇ ਹੋਣਗੀਆਂ । ਅਗਰ notice ਦਿਉ ਤਾਂ ਮੈਂ ਪਤਾ ਕਰਕੇ ਦਸ ਦਿਆਂਗਾ ।

ਸਰਦਾਰ ਕਰਤਾਰ ਸਿੰਘ ਦੀਵਾਨਾ : ਮੈਂ ਪੁਛਦਾ ਹਾਂ ਕਿ ਉਹ ਕਿਸੇ ਦੇ ਘਰ ਛੱਡੇ ਹਨ ਜਾਂ ਕਿੱਥੇ ਛੱਡੇ ਹਨ ।

ਮੰਤਰੀ : ਇਹ ਤਾਂ ਪਤਾ ਕਰਕੇ ਹੀ ਦਸ ਸਕਦੇ ਹਾਂ ।

ਸਰਦਾਰ ਰਾਜਿੰਦਰ ਸਿੰਘ : ਕੀ ਸਰਕਾਰ ਕੋਲ ਕੋਈ ਐਸੀ ਸਕੀਮ ਹੈ ਕਿ ਜਿਹੜੇ ਚੰਡੀਗੜ੍ਹ ਦੇ stray cattle ਹਨ ਉਨ੍ਹਾਂ ਨੂੰ preservation of wild animals ਦੀ scheme ਦੇ ਵਿਚ ਸ਼ਾਮਲ ਕਰ ਲਿਆ ਜਾਵੇ ।

ਮੰਤਰੀ : ਮੇਰੇ ਖਿਆਲ ਤਾਂ ਇਸ ਤਰ੍ਹਾਂ ਦੀ ਕੋਈ scheme ਨਹੀਂ ਹੈ ।

ਸਰਦਾਰ ਪਰੇਮ ਸਿੰਘ ਪਰੇਮ : ਕੀ ਵਜ਼ੀਰ ਸਾਹਿਬ ਦੱਸਣਗੇ ਕਿ ਜਿਹੜੇ ਇਹ 25 ਮੀਲਾਂ ਤੇ stray cattle ਛੱਡ ਕੇ ਆਏ ਹਨ ਉਹ ਜ਼ਿਮੀਦਾਰਾਂ ਦੀਆਂ ਫਸਲਾਂ ਦਾ ਨੁਕਸਾਨ ਨਹੀਂ ਕਰਦੇ ।

ਮੰਤਰੀ : ਅਜੇ ਤਕ ਮੇਰੇ ਕੋਲ ਕਿਸੇ ਜ਼ਿਮੀਦਾਰ ਦੀ ਸ਼ਿਕਾਇਤ ਨਹੀਂ ਆਈ ।

ਸਰਦਾਰ ਭੂਪਿੰਦਰ ਸਿੰਘ ਮਾਨ : ਵਜ਼ੀਰ ਸਾਹਿਬ ਤੁਹਾਡੇ ਮੁਲਾਜ਼ਮਾਂ ਨੇ ਜਿਹੜੇ ਉਥੇ 25 ਮੀਲਾਂ ਤੇ ਜਾ ਕੇ ਪਸ਼ੂ ਛੱਡੇ ਸਨ ਉਹ ਰਾਤੋਰਾਤ ਚੋਰੀ ਜਾ ਕੇ ਛੱਡ ਆਏ ਸਨ ਜਾਂ ਪਿੱਛੋਂ ਛੱਡ ਆਏ ਸਨ ।

ਮੰਤਰੀ : ਉਹ ਮੇਰੇ ਮੁਲਾਜ਼ਮ ਨਹੀਂ ਹਨ ਸਗੋਂ ਸਰਕਾਰ ਦੇ ਹਨ । ਬਾਕੀ ਇਸ ਸੰਬੰਧ ਵਿਚ ਮੈਨੂੰ ਇਤਲਾਹ ਨਹੀਂ ਕਿ ਉਹ ਦਿਨ ਵੇਲੇ ਛੱਡ ਕੇ ਆਏ ਸਨ ਜਾਂ ਰਾਤ ਨੂੰ ਛੱਡ ਕੇ ਆਏ ਸਨ । ਇਸ ਕਰਕੇ ਮੈਨੂੰ notice ਦਿਉ ਤਾਕਿ ਮੈਂ ਵਾਕਫੀ ਹਾਸਲ ਕਰਕੇ ਦਸ ਸਕਾਂ ।

ਮੌਲਵੀ ਅਬਦੁਲ ਗਨੀ ਡਾਰ : ਕੀ ਵਜ਼ੀਰ ਸਾਹਿਬ ਅੱਗੇ ਨੂੰ ਆਪਣੇ ਮੁਲਾਜ਼ਮਾਂ ਨੂੰ ਹਦਾਇਤ ਕਰਨਗੇ ਕਿ ਉਹ ਇਸ ਤਰ੍ਹਾਂ ਮਵੇਸ਼ੀਆਂ ਨੂੰ 20, 25 ਮੀਲਾਂ ਤੇ ਨਾ ਛੱਡ ਕੇ ਆਇਆ ਕਰਨ ਤਾ ਕਿ ਲੋਕਾਂ ਦੀਆਂ ਫਸਲਾਂ ਦਾ ਨੁਕਸਾਨ ਨਾ ਹੋਵੇ ।

ਮੰਤਰੀ : ਮੈਂ ਪਹਿਲਾਂ ਵੀ ਦੱਸਿਆ ਹੈ ਕਿ ਆਇੰਦਾ ਇਨ੍ਹਾਂ ਨੂੰ ਮੱਤੇਵਾਲ ਭੇਜਣ ਦਾ ਇੰਤਜ਼ਾਮ ਕੀਤਾ ਗਿਆ ਹੈ । ਇਸ ਵਾਸਤੇ ਇਹ ਸਵਾਲ ਪੈਦਾ ਨਹੀਂ ਹੁੰਦਾ ।

ਸਰਦਾਰ ਕਰਤਾਰ ਸਿੰਘ ਦੀਵਾਨਾ : ਇਹ stray cattle ਅਫਸਰਾਂ ਦੇ ਹਨ ਜਾਂ ਕਿਤੇ ਹੋਰ ਥਾਉਂ ਆਉਂਦੇ ਹਨ ।

ਮੰਤਰੀ : ਮੈਂ ਦੱਸਿਆ ਹੈ ਕਿ ਇਹ ਸ਼ਿਵਾਲਕ Hills ਤੋਂ ਆਉਂਦੇ ਹਨ ।

ਸ਼੍ਰੀ ਬੁਸੇਰ ਸਿੰਘ : ਕੌਜ ਸੇ officers ਨੇ ਹੁਕਮ ਦਿੱਤਾ ਥਾ ਕਿ इन cattle को 25 मील के फासले पर छोड़ दिया जाए ?

ਮੰਤਰੀ : ਇਸ ਸਵਾਲ ਦਾ ਮੈਨੂੰ notice ਚਾਹੀਦਾ ਹੈ ।

Mr. Speaker : No question relating to stray cattle is allowed now.

ਦੋਧਰੀ ਬਲਬੀਰ ਸਿੰਘ : ਜਨਾਬ ਮੈਂ ਸਿਰਫ ਇਕ ਸਵਾਲ ਪੁਛਣਾ ਚਾਹੁੰਦਾ ਹਾਂ। ਕੀ ਵਜ਼ੀਰ ਸਾਹਿਬ ਦੱਸਣਗੇ ਕਿ ਜਿਹੜੇ ਸਰਕਾਰੀ ਆਦਮੀ 25 ਮੀਲਾਂ ਤੋਂ ਪ੍ਰਸੂ ਛੱਡ ਕੇ ਆਏ ਹਨ ਉਨ੍ਹਾਂ ਨੇ ਜੋ ਨੁਕਸਾਨ ਕੀਤਾ ਹੈ ਉਸ ਦਾ ਮੁਆਵਜ਼ਾ ਸਰਕਾਰ ਜ਼ਿੰਮੀਂਦਾਰਾਂ ਨੂੰ ਦੇਣ ਲਈ ਤਿਆਰ ਹੈ ?

ਮੰਤਰੀ : ਮੇਰੇ ਕੋਲ ਇਸ ਕਿਸਮ ਦੀ ਕੋਈ ਸ਼ਿਕਾਇਤ ਨਹੀਂ ਆਈ।

Mr. Speaker : Next question please.

ਸ਼ੈਲਕੀ ਅਭਤੂਲ ਧਨੀ ਭਾਰ : ਜਨਾਬ ਸੀਕਰ ਸਾਹਿਬ, ਧਰ ਕਿਸ ਢਰਹ ਅੰਦਾਜ਼ਾ ਹੀ ਸਕਤਾ ਹੈ ਕਿ ਫਲਾਂ ਫਲਾਂ ਮੇਂਬਰ ਆਜ਼ ਹਾਜ਼ਰ ਨਹੀਂ ਹੈਂ ਤਾਕਿ ਉਸ ਜਗਹ ਦੂਸਰਾ ਮੇਂਬਰ ਸਵਾਲ ਪੁਛ ਸਕੇ।

ਮਾਲ ਮੰਤਰੀ : On a point of order sir, ਮੈਂ ਜਾਣਨਾ ਚਾਹੁੰਦਾ ਹਾਂ ਕਿ ਕੋਈ ਮੈਂਬਰ ਜੇ ਉਸ ਨੂੰ authority ਦਿੱਤੀ ਜਾਵੇ ਤਾਂ ਉਹ ਸਵਾਲ ਪੁਛ ਸਕਦਾ ਹੈ ਜਾਂ ਜਿਸ ਦਾ ਜੀ ਚਾਹੇ ਕਿਸੇ ਦੇ behalf ਤੇ question ਪੁਛ ਸਕਦਾ ਹੈ ?

Mr. Speaker : It is presumed that the member asking this question has been authorised. I doubt if all of them are authorised but anyway there is a spontaneous urge in them. The hon. Member who has given notice of this question is in Jail.

Sardar Prem Singh Prem : Sir, the practice in the Parliament is that if a member intends to ask a question on behalf of another member he should have written authority from the member who has given notice of that question.

Mr. Speaker : If you like I can incorporate this rule in the Rules of Procedure.

HINDU TECHNICAL INSTITUTE, LAHORE

***722. Pandit Shri Ram Sharma :** Will the Minister for Rehabilitation be pleased to state—

- (a) whether it is a fact that the Hindu Technical Institute, Lahore, was allotted a building and factory in Jullundur after the partition ;
- (b) whether the said allotment was given effect to ; if so, the names of persons to whom possession was given, if not, the reasons therefor ?

Giani Kartar Singh : (a) No evacuee building and factory were allotted to the Hindu Technical Institute, Lahore, after partition at Jullundur as per record of the District Rent and Managing Officer, Jullundur.

(b) Question does not arise.

TUBE-WELLS ON WESTERN JUMNA CANAL

***975. Shri Ram Piara :** Will the Minister for Irrigation and Power be pleased to state—

- (a) whether any tube-wells have been sunk by Government on Western Jumna Canal from Tajewala to Indri Regulating Station, if so, the distance between one tube-well and other ;
- (b) whether he is aware of the fact that the said tube-wells affected the sub-soil water, if so, the distance up to which each of them ?

Shri Mohan Lal : (a) *First Part.*—Yes.

Second Part.—1,250 ft.

(b) Yes. The sub-soil water is affected when the tube-wells are running but no precise observations about the distance up to which the effect spreads are available.

श्री राम प्यारा : क्या यह हकीकत है कि गवर्नमेंट ने इस की enquiry की थी कि यह tube-wells दो हजार फीट तक असर करते हैं ?

मंत्री : इस के लिये notice दें ।

श्री राम प्यारा : क्या यह हकीकत है कि यह tube-wells नहर का पानी खेंच रहे हैं ?

अध्यक्ष महोदय : क्या आपने यह अपने सवाल में पूछा है ? (Has the hon. Member asked for this information in his question ?) He has enquired, “whether any tube-wells have been sunk on Western Jamuna Canal....

श्री राम प्यारा : क्या यह हकीकत है कि ताजेवाला से जितना पानी आगे जाता है इन्दरी तक उतना ही पहुंचता है ?

मंत्री : मेरे पास यह information नहीं है notice चाहता हूं।

Sardar Bhupinder Singh Mann : On a point of information, Sir. My hon. Friend is wearing a very different dress today. Is he authorised to come in this House in this dress or it is a variety show ?

Mr. Speaker : He has been accepted for a role in Heer and Ranjha (laughter).

सरदार प्रेम सिंह प्रेम : स्वीकर साहिब, United Punjab Assembly में भी एक दफा एक मैम्बर साहिब बगैर पाजामा पहने आ गए थे तो वहां इस चीज पर objection उठाया गया था । यहां भी एक मैम्बर साहिब तहमत पहन कर आए हुए हैं । क्या कोई मैम्बर तहमत पहन कर हाउस में आ सकता है ?

Mr. Speaker : I have not seen his *Tehmat* but only the upper part. If he has worn a *Tehmat* then he is really tipped for the role of Ranjha.

Sardar Bhupinder Singh Mann : Is the hon. Member permitted to come in this House in this dress ?

Mr. Speaker : It is unusual on his part.

श्री राम प्यारा : क्या गवर्नमेंट के जेरे तजवीज़ कोई ऐसी बात है कि वह enquiry कराए कि यह tube-wells कहां तक असर करते हैं ?

मंत्री : मैं इस वक़्त कह नहीं सकता। मेरे पास information नहीं है।

श्री राम प्यारा : क्या वज़ीर साहिब बतायेंगे कि यह जो tube-wells हैं वह Western Jamuna Canal के कितने फासले पर लगे हुए हैं ?

मंत्री : इस के लिये आप notice दें।

VILLAGES SURROUNDED BY WATER IN DISTRICT SANGRUR

***986. Sardar Rajinder Singh :** Will the Irrigation and Power Minister be pleased to state—

- (a) whether he is aware of the fact that villages Sahoke, Dadarian, Ratoki and Dialgarh in Tehsil and district Sangrur are still surrounded by water. If so, the action, if any, taken or proposed to be taken by Government to drain out the water ;
- (b) whether it is a fact that the scheme to build a syphon for the said villages was prepared two years ago. If so, the time by which it is expected to be implemented ?

Shri Mohan Lal : (a) Some portion of land around these villages is under water, which accumulated as a result of heavy rains. Part of this water was drained out by making cuts in the Bhikhi Distributary.

(b) *First Part.*—No.

Second Part.—The scheme is under consideration and the work will be completed during this year.

ਸਰਦਾਰ ਰਾਜਿੰਦਰ ਸਿੰਘ : ਕੀ ਵਜ਼ੀਰ ਸਾਹਿਬ ਇਹ ਦੱਸਣਗੇ ਕਿ ਇਹ ਕਿੰਨਾ ਕੁ ਚਿਰ under consideration ਰਹੇਗਾ ? ਉਥੇ ਤਾਂ ਤਿੰਨ ਸਾਲ ਤੋਂ ਪਾਣੀ ਫਿਰਦਾ ਹੈ। ਇਹ ਇਨ੍ਹੇ ਚਿਰ ਵਿਚ consider ਕਿਉਂ ਨਹੀਂ ਹੋਇਆ ?

मंत्री : मैं ने अर्ज कर दिया है शायद इन्होंने गौर से सुना नहीं है। फिर अर्ज करता हूँ कि the work will be completed during this year.

श्री राम प्यारा : क्या वज़ीर साहिब बतायेंगे कि during this year से मुराद financial year से है या जब से यह शुरू होता है ?

मंत्री : सालूम होता है कि current year से है।

ACQUISITION OF LAND FOR CANALS IN NARWANA SUB-DIVISION

***999. Shri Inder Singh :** Will the Minister for Irrigation and Power be pleased to state—

- (a) whether any area of land was acquired for canals in Narwana Sub-Division of district Sangrur ; if so, the number of the villages in which it was acquired ;

(b) whether any compensation in lieu of the land so acquired was paid to the landowners ; if so, to what extent ;

(c) whether there are any arrears of compensation , if so, the time by which they are expected to be paid ?

Shri Mohan Lal : (a) Yes. The land was acquired from about 184 villages.

(b) Yes. Rs 4,58,053.

(c) Yes. By the end of 1958-59.

श्री इन्द्र सिंह : यह जो part 'C' का जवाब दिया गया है इस में एक हिस्से का जवाब नहीं आया है। इसमें यह था कि whether there are any arrears of compensation...." तो मैं पूछता हूं कि कितनी compensation बाकी है ?

मंत्री : यह तो information मेरे पास नहीं है और न ही सवाल में पूछी गई है। पूछा यह गया है "whether there are any arrears" और मैं ने कहा है कि yes.

श्री राम किशन भड़ोलियां : क्या जो जमीन गवर्नमेंट acquire करती है जब तक उस का मुआवजा नहीं दिया जाता उस वक्त तक उस का मालिया सरकार अदा करती है या किसान करते हैं ?

मंत्री : आप notice दें, पता करेंगे।

चौधरी बलबीर सिंह : यह जो arrears हैं इन के इतनी देर तक न दिए जाने की क्या वजह है ? इन्होंने कहा है कि यह 1958 के आखिर में और 1959 के शुरू में दी जाएगी। इतनी देर तक न देने की क्या वजह है ?

मंत्री : मैं ने 'B' के जवाब में अर्ज किया है 4,58,053 रुपए तो pay हो गए हैं और बाकी जो arrears हैं वह 1958-59 तक दे दिए जाएंगे।

चौधरी बलबीर सिंह : मुझे मेरे सवाल का जवाब नहीं मिला है। मैं ने पूछा है....

अध्यक्ष महोदय : देखिए अभी 28 तारीख को list भी खत्म नहीं हुई है और 29 और 30 की उसी तरह बाकी है। (The hon. member may please listen. The list of questions for the 28th has not been finished as yet and lists for 29th and 30th still remain to be taken up.)

चौधरी बलबीर सिंह : जवाब में कहा गया है कि 1958-59 तक arrears दिए जाएंगे तो मैं पूछता हूं कि जिन लोगों की जमीनें आप ने ले ली हैं उन को इतने लम्बे अर्से तक यह न दिये जाने का क्या reason है कि दो साल तक उन को लटकाते रहें ? -

मंत्री : Reason तो इस में पूछा नहीं गया है जब पूछा जाएगा तो वह भी बता देंगे ।

अध्यक्ष महोदय : अगर आप इतने लम्बे सवाल करेंगे तो हाउस का वक्त भी जाया करेंगे । आप देखें कि अभी दो लिस्टें बाकी पड़ी हैं । (If the hon. Member puts such lengthy question then he would only waste the time of the House. He should know that still two lists remain to be taken up.)

श्री चम्बेल सिंह : क्या वजीर साहिब बताएंगे कि जमींदारों के क्या इस अर्स का interest दिया जाएगा ?

मंत्री : मेरे पास इस वक्त information नहीं है । Notice दें ।

EXTENSION OF TAIL OF PALTHA MINOR

***1000. Shri Inder Singh :** Will the Minister for Irrigation and Power be pleased to state—

- (a) whether any decision was taken by the Irrigation Department to extend the tail of Paltha Minor in Narwana Division, if so, whether the proposed extension has been carried out, if not, the reasons therefor ;
- (b) whether any representations were recently received by Government from the residents of villages Dhabi Tek Singh and Kharal for the extension of the tail of the said minor to their lands, if so, the action taken thereon ;
- (c) whether any contractor started extension work on the said minor and later abandoned the work, if so, the reasons therefor ?

Shri Mohan Lal : (a) Yes. The work on Paltha Minor extension is in progress.

(b) Yes. Extension of the tail of Paltha Minor has been sanctioned.

(c) Yes. The contractor tendered very low rates. He realised it afterwards and probably found that he could not do the work at these rates. He, therefore, abandoned the work before starting it.

श्री इन्द्र सिंह : क्या यह ठीक है कि जिस contractor ने काम छोड़ दिया था उसको payment की गई है ?

मंत्री : मुझे इस वक्त पता नहीं । आप notice दें ।

UNCOMMANDED AREA OF LAND UNDER THE THASKA MINOR

***1030. Shri Jagdish Chand :** Will the Minister for Irrigation and Power be pleased to state the total area of land in acres covered by the Thaska Minor (Narwana Branch, Pehowa Division) together with the commanded and uncommanded area out of it, separately ?

Shri Mohan Lal : The total area of land covered by the Thaska District butary of Narwana Branch is 8,839 acres, out of which 8,204 acres is commanded by flow and 635 acres by lift.

LEVY OF BETTERMENT CHARGES

***1031. Shri Jagdish Chand :** Will the Minister for Irrigation and Power be pleased to state whether the Government propose to levy betterment charges on the land along the Bhakra Canal which has been brought under the consolidation scheme but which is not fit for cultivation, if so, the reasons therefor ?

Shri Mohan Lal : The betterment fee is to be levied according to the provisions of the Punjab and Pepsu Betterment Charges and Acreage Rates Acts according to which the betterment fee would be charged on all culturable commanded land included in an irrigation scheme for which canal water has been provided in a duly sanctioned outlet.

PROTECTION OF VILLAGE PIRSUHANA IN DISTRICT AMBALA
FROM THE FLOODED NADI

***1046. Sardar Niranjan Singh Talib :** Will the Minister for Irrigation and Power be pleased to state whether he has received any representations from the residents of village Pirsuhana, tahsil Kharar, district Ambala, for the protection of the said village from the devastation caused by floods in the Nadi flowing through that area ; if so, the action, if any, taken thereon ?

Shri Mohan Lal : *First Part.*—Yes.

Second Part.—The site has been inspected and survey of the area will be taken in hand shortly for formulating a scheme.

ਸਰਦਾਰ ਨਰਿੰਜਨ ਸਿੰਘ ਤਾਲਿਬ : ਕੀ ਵਜ਼ੀਰ ਸਾਹਿਬ ਨੂੰ ਪਤਾ ਹੈ ਕਿ ਓਥੇ ਪਿੰਡ ਦਾ ਭੋਗ ਪੈ ਗਿਆ ਹੈ ਅਤੇ ਜੇ ਇਹ ਸਰਵੇ ਹੁੰਦੀ ਹੈ ਇਹ ਕਦ ਤਕ ਖਤਮ ਹੋ ਜਾਵੇਗੀ ?

ਸ਼੍ਰੀ ਸਪੀਕਰ : ਭੋਗ ਤੋਂ ਆਪ ਦਾ ਕੀ ਮਤਲਬ ਹੈ ? ਕੀ ਉਥੇ ਕੋਈ ਪਾਠ ਰਖਿਆ ਗਿਆ ਸੀ (what does the hon. Member mean by 'bhog' ? Was some holy scripture being recited there ?)

ਸਰਦਾਰ ਨਰਿੰਜਨ ਸਿੰਘ ਤਾਲਿਬ : ਨਹੀਂ ਸਪੀਕਰ ਸਾਹਿਬ, ਪਿੰਡ ਦਾ ਖਾਤਮਾ ਹੋ ਗਿਆ ਹੈ । ਕੀ ਵਜ਼ੀਰ ਸਾਹਿਬ ਨੂੰ ਪਤਾ ਹੈ ਕਿ ਏਸ ਸਾਲ flood ਨੇ ਕਿੰਨਾ ਨੁਕਸਾਨ ਕੀਤਾ ਹੈ ?

ਮੰਤਰੀ : ਨੁਕਸਾਨ ਤਾਂ ਕੀਤਾ ਹੈ, ਪਰ ਕਿਸ ਹੱਦ ਤੱਕ ਕੀਤਾ ਹੈ, ਇਹ information ਮੇਰੇ ਪਾਸਨਹੀਂ ।

ਸਰਦਾਰ ਨਰਿੰਜਨ ਸਿੰਘ ਤਾਲਿਬ : ਪਿੰਡ ਦੇ ਬਚਾ ਲਈ ਕੋਈ ਬੰਨ੍ਹ ਕਦੋਂ ਤੱਕ ਬਣਾਇਆ ਜਾਏਗਾ ?

ਮੰਤਰੀ : ਸਰਵੇ ਹੋ ਰਹੀ ਹੈ ।

ਸਰਦਾਰ ਨਰਿੰਜਨ ਸਿੰਘ ਤਾਲਿਬ : ਕੀ ਦੂਜੇ floods ਤੋਂ ਪਹਿਲਾਂ
੨ ਆਉਂਦੀ ਬਰਸਾਤ ਤੋਂ ਪਹਿਲਾਂ ਕੋਈ ਪ੍ਰਬੰਧ ਹੋ ਜਾਏਗਾ ?

ਮੰਤਰੀ : ਮੈਂ ਇਸ ਵੇਲੇ ਜਕੀਨੀ ਤੌਰ ਤੇ ਤਾਂ ਨਹੀਂ ਕਹਿ ਸਕਦਾ, ਯਤਨ ਜ਼ਰੂਰ
ਕੀਤਾ ਜਾਏਗਾ ।

DIGGING OUT OF DRAINS IN WATERLOGGED AREAS IN THE STATE

***1060. Sardar Ramdayal Singh :** Will the Minister for Irrigation and Power be pleased to state whether Government has started the work of digging of drains in the waterlogged areas in different districts in the State for providing relief to the distressed persons, if so, the names of such districts ?

Shri Mohan Lal : *First Part.*—Yes.

Second Part.—Amritsar, Ferozepore, Ludhiana, Sangrur, Rohtak and Karnal.

ਸਰਦਾਰ ਰਾਮ ਦਯਾਲ ਸਿੰਘ : ਕੀ ਯਹ ਜੋ schemes ਬਨ ਚੁਕੀ ਹੈ
ਉਨ ਕਾ ਕਾਮ ਖਤਮ ਹੋਨੇ ਕੀ ਮਿਆਦ ਮੁਕਰਰ ਹੈ ?

ਸੰਤਰੀ : ਮਿਆਦ ਤੋਂ ਕੋਈ ਮੁਕਰਰ ਨਹੀਂ। ਲੇਕਿਨ ਇਸ ਬਾਤ ਕੀ ਸੁਝੇ information
ਹੈ ਕਿ ਯਤਨ ਯਹ ਕਿਆ ਜਾ ਰਹਾ ਹੈ ਕਿ ਯਹ ਕਾਮ ਜਲਦੀ ਸੇ ਜਲਦੀ ਖਤਮ ਹੋ ਜਾਏ ।

ਸਰਦਾਰ ਰਾਜਿੰਦਰ ਸਿੰਘ : ਕੀ ਵਜ਼ੀਰ ਸਾਹਿਬ ਦੱਸਣਗੇ ਕਿ ਏਸ ਕੰਮ ਲਈ
ਕੋਈ staff ਰੱਖਿਆ ਗਿਆ ਹੈ ?

ਸੰਤਰੀ : ਇਸ ਕੇ ਲਿਯੇ ਏਕ circle ਹੈ, ਜਿਸ ਕਾ incharge ਏਕ Superinten-
ding Engineer ਹੈ । ਉਸ ਕੇ ਸਾਤਹਤ Executive Engineer ਹੈ ਐਂਡ
S.D.O.s ਹੈ

ਚੌਧਰੀ ਬਲਬੀਰ ਸਿੰਘ : ਕੀ ਇਹ ਸਾਰੇ ਪੰਜਾਬ ਲਈ ਹੈ, ਸਾਰੀ State
ਲਈ ਹੈ ?

Mr. Speaker : That is a general question. If the hon. Member wants to have a specific reply he should give a separate notice for this question.

ਚੌਧਰੀ ਬਲਬੀਰ ਸਿੰਘ : ਜਿਹੜੇ Districts ਦੇ ਨਾਉਂ ਲਏ ਨੇ, ਉਨ੍ਹਾਂ ਵਿਚ
District ਹੁਸ਼ਿਆਰਪੁਰ ਨਹੀਂ ਹੈ । ਏਸ ਵਾਸਤੇ ਮੈਂ ਪੁਛਿਆ ਹੈ ।

Mr. Speaker : Do you think that Hoshiarpur is not included in the Punjab ?

ਮੰਤਰੀ : ਏਸ ਗੱਲ ਦੇ ਵਾਸਤੇ notice ਦੀ ਲੋੜ ਹੈ ।

ਸਰਦਾਰ ਕਰਤਾਰ ਸਿੰਘ ਦੀਵਾਨਾ : ਮੰਗਲੂਰ district ਵਿਚ ਕਿਥੇ ੨ ਕੰਮ
ਸ਼ੁਰੂ ਕੀਤਾ ਗਿਆ ਹੈ ?

ELECTRIFICATION OF GURGAON DISTRICT

***845. Maulvi Abdul Ghani Dar :** Will the Minister for Irrigation and Power be pleased to state whether there is any proposal under the consideration of the Government to electrify villages in Thana Sohana, Nuh, Ferozepur Jhirka, Hathian, Ponahana and Hassanpore of Gurgaon District, if so, the time by which these are likely to be electrified ?

Shri Mohan Lal : (1) Sohna has since been electrified.

(2) Electrification of villages in Nuh and Ferozepur Jhirka is covered in the scheme "Electrification of Nuh, Ferozepur Jhirka and surrounding rural area" (37 villages), estimated cost of Rs 18.329 lacs.

The work is under execution, some of the villages may be electrified this year and the remaining ones in the following years.

(3) Electrification of Hathian and Ponahana and surrounding villages has been covered in the scheme "Electrification of Ponahana, Mandkula, Pirthla and surrounding rural area" (40 villages), estimated cost Rs 29.22 lacs. The work is under execution. Some of the villages are to be electrified this year and the remaining ones in the following years.

(4) Electrification of Hassanpore has been covered in the scheme "Bahadurgarh Town and surrounding rural area" (5 villages estimated cost Rs 11.795 lacs.

The electrification work shall be taken in hand shortly.

ELECTRIFICATION OF TOWNS AND VILLAGE IN AMBALA DISTRICT

***1044. Sardar Niranjan Singh Talib :** Will the Minister for irrigation and Power be pleased to state the names of towns and villages in Ambala District which have so far been electrified under the First and Second Five-Year Plans ?

Shri Mohan Lal : A copy of the reply to this question is laid on the table of the House.

The following towns/villages in Ambala District have been electrified during the 1st and 2nd Five-Year Plans periods :

1. Pansara	33. Mianpur
2. Jaurian	34. Behrampur
3. Amadalpur	35. Panjoli
4. Buria	36. Rangilpur
5. Chachrauli	37. Singh
6. Naharpur	38. Manak Majra
7. Dyaigarh and Bhutmajra	39. Madpur
8. Ishupur	40. Thona
9. Bahadurpur	41. Lakhmipur

10. Railway Workshop, Jagadhri	42. Bheora
11. Karera	43. Gaud
12. Mustafabad	44. Akalgarh
13. Bulk Supply of Power to Jagadhri
E. S. Co.	45. Ramgarh
14. Dadupur Canal Colony	46. Baldev Nagar Camp
15. Development of parts of Chandigarh
Capital	47. Barara
16. Kharar	48. Kuldip Nagar
17. Kurali	49. Panjokhra
18. Morinda	50. Shahzadpur
19. Manimajra	51. Jatwar
20. Panchkoola	52. Fatehgarh
21. Model Town, Ambala	53. Nanhera
22. Chamkaur Sahib	54. Shahpur
23. Garden Colony Kharar	55. Kotla Nihang
24. Rupar	56. Jhallian Smbal
25. Sadhaura	57. Sukhrampur
26. Naraingarh	58. Salora
27. Akbarpur	59. Sulkhian
28. Rattangarh	60. Khabra
29. Kalaran	61. Bhagwantpur
30. Bassi Gujran	62. Thol
31. Kotla	63. Kalsana
32. Taperian	64. Ismailabad

ਸਰਦਾਰ ਨਰਿੰਜਨ ਸਿੰਘ ਤਾਲਿਬ : ਕੀ ਵਜ਼ੀਰ ਸਾਹਿਬ ਦੱਸਣਗੇ ਕਿ ਇਨ੍ਹਾਂ ਤੋਂ ਇਲਾਵਾ ਹੋਰ ਪਿੰਡਾਂ ਜਾਂ ਕਸਬਿਆਂ ਵਿਚ ਵੀ ਬਿਜਲੀ ਦੇਣ ਦੀ ਸਕੀਮ ਹੈ ?

ਮੰਤ੍ਰੀ : ਇਹ ਤਾਂ ਸਕੀਮ ਹੈ । ਕਿਹੜੇ ਪਿੰਡਾਂ ਦੇ ਮੁਤਲਿਕ ਕਿਹੜੀ ਸਕੀਮ ਹੈ, ਇਸ ਦੇ ਮੁਤਲਿਕ separate question ਪੁੱਛੋ ।

ਸਰਦਾਰ ਨਰਿੰਜਨ ਸਿੰਘ ਤਾਲਿਬ : ਕੀ ਵਜ਼ੀਰ ਸਾਹਿਬ ਨੂੰ ਪਤਾ ਹੈ ਕਿ ਚੰਡੀਗੜ੍ਹ ਤੋਂ ਪੰਜ ਪੰਜ ਮੀਲ ਦੇ ਜਿੰਨੇ ਕਸਬੇ ਨੇ ਕਿਸੇ ਨੂੰ ਬਿਜਲੀ ਨਹੀਂ ਮਿਲੀ ਹਾਲਾਂਕਿ ਅੰਬਾਲੇ ਤਕ ਬਿਜਲੀ ਚਲੀ ਗਈ ਹੈ ?

Mr. Speaker : It is not a supplementary question.

ਚੌਧਰੀ ਰਾਧਾ ਕ੍ਰਿਸ਼ਨ : ਕੀ ਵਜ਼ੀਰ ਸਾਹਿਬ ਬਤਾਏਗੇ ਕਿ ਕਿਨ ਕਿਨ ਗਾਂਵਾਂ ਦੇ ਲਿਏ scheme ਹੈ ਤਾਂ ਜੋ ਜਲਦੀ ਬਿਜਲੀ ਵੀ ਜਾਣ ।

Mr. Speaker : It is a matter of opinion.

TUITION FEE FOR 5TH CLASS STUDENTS IN GOVERNMENT SCHOOLS

***663. Pandit Shri Ram Sharma :** Will the Minister for Education and Labour be pleased to state—

- (a) whether the rate of tuition fee for the 5th Class students in the Government Schools in the State has been increased, if so, to what extent and the reasons therefor ;
- (b) whether any amount on account of the said increase was realised in respect of the last year, if so, what ?

Shri Amar Nath Vidyalkar : (a) No.

(b) The question does not arise.

TRAINING UNDER ART AND CRAFT SCHEME

***701. Comrade Jangir Singh :** Will the Minister for Education and Labour be pleased to state—

- (a) whether it is a fact that 35 students received training under the Art and Craft Scheme in July, 1956, under order No. G/19 (3)56, dated the 29th September, 1956, issued by the Director of Public Instruction of the erstwhile Pepsu State ;
- (b) whether it is also a fact that during such training, the trainees bear their own expenses ;
- (c) whether it is further a fact that the trainees at the end of the training get certificates and are taken into Government service ;
- (d) if the answers to parts (b) and (c) are in the affirmative, whether the trainees referred in part (a) above received certificates at the end of the training and whether they were taken in Government service ; if not, the reasons therefor, and the steps if any, proposed to be taken in the matter ?

Shri Amar Nath Vidyalkar : (a) 28 students received training at Patiala and 35 at Nabha, i.e. in all 63 students got training under the Arts and Crafts Scheme.

(b) During training the students bore their own expenses. Only refugee and backward classes students got stipends under rules.

(c) Yes. Such trainees after successful completion of this course are eligible for appointment in Government service.

(d) No regular certificates were awarded to the students on completion of their training. However, these trainees were issued provisional certificates by the training institutes concerned. Steps are, however, being taken to issue regular certificates to the successful trainees. Only a few of them could be nominated as Arts and Crafts teachers against the posts available in the cadre of the erstwhile State of Pepsu before merger.

SINGLE-TEACHER SCHOOLS

***749. Sardar Atma Singh :** Will the Minister for Education and Labour be pleased to state—

- (a) the total number of single-teacher schools in the State at present ;
- (b) whether any steps have so far been taken to provide additional teachers in such schools where the number of pupils is above 60 ; if not, the reasons therefor ?

Minister for Education and Labour : I have applied for extension.

ਸਰਦਾਰ ਆਤਮਾ ਸਿੰਘ : ਸਪੀਕਰ ਸਾਹਿਬ, ਮੈਂ ਆਪਣੇ ਸਵਾਲਾਂ ਦੇ ਸਬੰਧ ਵਿਚ ਅਰਜ਼ ਕਰਦਾ ਹਾਂ ਕਿ ਕਦੇ ਤਾਂ ਕਹਿੰਦੇ ਨੇ ਕਿ information collect ਕਰ ਰਹੇ ਹਾਂ, ਕਦੇ ਟਾਈਮ ਮੰਗ ਲਿਆ ਜਾਂਦਾ ਹੈ.....।

Mr. Speaker : He has not said anything yet. Time is extended.

ਸਰਦਾਰ ਆਤਮਾ ਸਿੰਘ : ਜਨਾਬ, ਟਾਈਮ ਮੰਗਿਆ ਗਿਆ ਹੈ। ਜੋ ਮੈਨੂੰ ਗਿਲਾ ਹੈ ਕਿ ਪਿਛਲੇ ਸੈਸ਼ਨ ਵਿਚ ਮੇਰੇ ਜਿਨ੍ਹਾਂ ਸਵਾਲਾਂ ਦੇ ਮੁਤਾਲਿਕ ਟਾਈਮ ਮੰਗਿਆ ਗਿਆ ਉਨ੍ਹਾਂ ਦਾ ਅਜੇ ਤਕ ਕੋਈ ਜਵਾਬ ਨਹੀਂ ਦਿੱਤਾ ਗਿਆ। ਦੂਸਰੀ ਬੇਨਤੀ ਇਹ ਹੈ ਕਿ ਸਵਾਲ ਦੇ ਜਵਾਬ ਗਲਤ ਮਿਲਦੇ ਨੇ। ੨੪ ਅਕਤੂਬਰ ਨੂੰ ਮੇਰਾ 745 ਨੰਬਰ starred question ਸੀ ਐਰ ਇਕ ਸੀ unstarred ਉਸ ਦੇ ਜਵਾਬ ਵਿਚ ਮਨਿਸਟਰ ਸਾਹਿਬ ਨੇ No ਕਿਹਾ। ਮੈਂ supplementary ਕੀਤਾ ਕਿ ਕੀ ਸਰਕਾਰ ਪਾਸ ਇਸ ਮੁੱਢੇ ਦੇ ਲਾਉਣ ਲਈ ਕੋਈ ਅਰਜ਼ੀ ਪਹੁੰਚੀ ? ਵਜ਼ੀਰ ਸਾਹਿਬ ਨੇ ਕਿਹਾ ਕਿ ਮੇਰੇ ਪਾਸ ਕੋਈ ਦਰਖਾਸਤ ਨਹੀਂ ਪਹੁੰਚੀ। ਮੈਂ ਦੋਬਾਰਾ ਨੋਟਿਸ ਵਿਚ ਲਿਆਉਣਾ ਚਾਹੁੰਦਾ ਹਾਂ ਕਿ ਵਜ਼ੀਰ ਸਾਹਿਬ ਨੂੰ ਜੋ ਅਰਜ਼ੀ ਪਹੁੰਚੀ ਉਸ ਦੇ ਜਵਾਬ ਵਿਚ ਮੈਨੂੰ ਚਿਠੀ ਪਹੁੰਚੀ ਹੈ।

ਸ਼੍ਰੀ ਸਪੀਕਰ : ਤੁਸੀਂ ਇਹ ਕਹਿਣਾ ਚਾਹੁੰਦੇ ਹੋ ਕਿ wrong information ਸੀ। (Does the hon. Member want to say that wrong information had been given.)

ਸਰਦਾਰ ਆਤਮਾ ਸਿੰਘ : ਵਜ਼ੀਰ ਸਾਹਿਬ ਲਿਖਦੇ ਨੇ.....

Irrigation and Power Minister,

D. O. No. 1374-IPM-57.

Dated the 29th June, 1957/1st July, 1957

My dear S. Atma Singh Ji,

Please refer to your letter, dated the 20th June, 1957, enclosing therewith a representation regarding outlets from Ibbon minor for Nathuchahal, Kassochohal and Khanowal villages.

2. I am sending the representation in original to the Chief Engineer (C), Irrigation Branch, for necessary action. You may advise the persons concerned to get into touch with him.

Your sincerely,

(Sd.) G. S. RAREWALA

अध्यक्ष महोदय : आप supplementary करने के लिये उठे और इतना कुछ कह दिया । (The hon. Member rose to ask a supplementary question but he has said so much.)

ਸਰਦਾਰ ਆਤਮਾ ਸਿੰਘ : ਮੇਰੀ ਅਰਜ਼ ਇਹ ਹੈ ਕਿ ਸਾਰੀ ਚੀਜ਼ ਹੁੰਦੇ ਹੋਏ ਸਾਨੂੰ ਇਹ ਕਿਹਾ ਜਾਂਦਾ ਹੈ ।

ਸ਼੍ਰੀ ਸਪੀਕਰ : ਸਾਰੀ ਚੀਜ਼ ਮੈਨੂੰ ਭੇਜ ਦਿਉ । (The hon. Member may please send all the relevant papers to me.)

ਵਿੱਤ ਮੰਤ੍ਰੀ : ਕੀ ਮੈਂ ਇਹ ਪੁੱਛ ਸਕਦਾ ਹਾਂ ਕਿ ਮੈਂਬਰ ਸਾਹਿਬ ਤੁਹਾਡੇ ਪਾਸ Chamber ਵਿਚ ਆਉਣ ਤੋਂ ਕਿਉਂ ਘਬਰਾਉਂਦੇ ਨੇ ?

ਸ਼੍ਰੀ ਸਪੀਕਰ : Chamber ਵਿਚ ਆ ਜਾਂਦੇ ਨੇ, ਪਰ ਸਵਾਦ ਉਨ੍ਹਾਂ ਨੂੰ ਏਥੇ ਹੀ ਆਉਂਦਾ ਹੈ । (The hon. Member does come to my Chamber; but he delights in raising such issues here.)

शिक्षा तथा अरस मंत्री : सवाल का जवाब देने के लिये extension तब मांगी जाती है, जब कोई खास बात होती है, उस Question के लिये time मांगना पड़ता है जिस के लिये नीचे से information collect करनी हो ।

Mr. Speaker : Please send the relevant papers to me. I will enquire into the matter.

Sardar Bhupinder Singh Mann: On a point of order, Sir. This point has been raised again and again on the floor of the House. In this connection, I may point out to you, Sir, that if any wrong information is given, it is not only breach of privilege of the member himself but of the House, as a whole. I may bring to your notice that such a contingency had arisen in the Parliament and it was proved that the minister had given a wrong reply. Then the minister had to tender an apology to the whole House later on. I think such like convention should be established in this House so that the ministers while receiving information from the departments concerned should make sure that the reply is not wrong.

Minister for Finance : I feel that if any hon. Member starts saying that the answer given by the minister is incorrect and if subsequently he is not in a position to substantiate it then it is a breach of the privilege of the House. The proper procedure, therefore, is that when the factual data is supplied by the minister, the hon. Member instead of challenging the veracity of the same should either approach the minister or the Chair for verification. I would respectfully submit that this is not the proper course that is being adopted.

Mr. Speaker : The question of giving incorrect or evasive replies has been raised a number of time in this House. It was also discussed in the Presiding Officers' Conference last year but we could not arrive at any definite decision on this point. There was, however, some understanding as regards the procedure to be adopted in such cases. I requested the hon. Member who doubted the correctness of the answer that he should see me, so that I might

[Mr. Speaker]

intervene to get the needful done. Giving of evasive replies is an attack on the privileges of the members but this practice has not so far, gone to that extent. The hon. Member may see me in my Chamber or write to me on this subject-matter.

Finance Minister : Sir, I would submit that it is not desirable for the hon. Members to challenge the correctness of the reply of which they are not sure. They must adopt a regular procedure. It is hardly fair that the hon. Members should challenge a fact about which they do not know the position themselves.

Sardar Bhupinder Singh Mann : We accept it and we should evolve some procedure in this behalf.

Shri D. D. Puri : Sir, this is not a matter between the hon. Member and the minister concerned. Now the House is seized of the matter. I would respectfully submit that after the Speaker has conducted his enquiry into the matter, it should come up before the House.

Mr. Speaker : This is possible, if the members insist upon it and such a position arises a number of times. For the present let the matter be dropped.

श्री राम प्यारा : On a point of information, Sir. पिछले बजट सेशन में एक ऐसा ही डेटा गवर्नमेंट की तरफ से सप्लाइ किया गया था और मैं ने उस को challenge किया था। लेकिन आप ने फरमाया था कि वह मुझे भेज दो मैं देख लूंगा....

अध्यक्ष महोदय : मुझे तो डर है कि आप की पगड़ी पर privilege motion न आ जाए (हंसी) (I am afraid lest a question of privilege should be raised in connection with the Pagree of the hon. Member.)(laughter.)

श्री राम प्यारा : मैं अर्ज कर रहा था कि मैं ने उस matter को आप के पास refer किया तो आप ने जवाब भेजा कि Minister concerned को refer करो। अब मैं पूछना चाहता हूँ कि यदि फिर कोई ऐसा मामला पेश आ जाए तो आप की खिदमत में भेजा जाए या कि Minister concerned को भेजा जाए ?

Mr. Speaker : The hon. Member may send that to me and I will enquire. I will arrange a meeting of the hon. Ministers and evolve some procedure in this connection. It is not always correct to say that the Ministers give wrong information. If there is any such case, the ministers are not to be blamed but the officers who furnish such wrong information. When such a case is brought to their notice they can take suitable action against such officers.

श्री राम प्यारा : अगर जवाब गलत साबत हो जाए तो क्या Minister concerned के खिलाफ action लिया जाएगा ?

अध्यक्ष महोदय : यह बात आप मुझ से न कहलवाएं। कहा जाएगा कि उन के खिलाफ action लिया जाए।

(The hon. Member need not ask me to answer this because it would be pressed that action be taken against the Minister.)

श्री कर्म चंद सिद्धू : अगर किसी मੈम्बर साहिबान का चैलेंज गलत साबत हो जाए तो वह अपनी सीट पर खड़े हो कर apology कर सकता है। लेकिन अगर किसी hon. Minister का reply गलत साबत हो तो.....

अध्यक्ष महोदय : दोनों तरफ से ही होगा। (It will be from both the sides.)

श्री कर्म चंद सिद्धू : मेरी प्रार्थना है, कि hon. Minister को किसी और ऊंची जगह पर खड़े हो कर apology करनी चाहिये। (Laughter)

Mr. Speaker : You are already occupying a privileged position. (Laughter).

CONSTRUCTION OF GIRLS HIGH SCHOOL BUILDING AT SUNAM, DISTRICT SANGRUR

***750. Sardar Atma Singh :** Will the Minister for Education and Labour be pleased to state whether the public of Sunam, district Sangrur, offered to contribute a sufficient amount to Government for the construction of a Girls High School Building there ; if so, whether this offer was accepted, if not, the reasons therefor ?

Shri Amar Nath Vidyalankar : The public of Sunam has collected a sum of Rs 30,000 for the construction of a building for the Government Girls High School, Sunam, but this amount is not enough. As the Government has not been able to find any funds of its own, the construction of the school building could not be started.

ਸਰਦਾਰ ਆਤਮਾ ਸਿੰਘ : ਕੀ ਸਰਕਾਰ ਨੇ ਅੰਦਾਜ਼ਾ ਲਗਾਇਆ ਹੈ ਕਿ ਮੁੱਲ ਬਣਾਉਣ ਉਪਰ ਕਿੰਨਾ ਰੁ ਖਰਚ ਆਏਗਾ ?

ਸੰਤਰੀ : ਸਰਕਾਰ ਨੇ ਅੰਦਾਜ਼ਾ ਲਗਾਇਆ ਹੈ ਕਿ 30,000 ਰੁਪਯਾ ਨਾਕਾਫੀ ਹੈ।

ਸਰਦਾਰ ਆਤਮਾ ਸਿੰਘ : ਵਜ਼ੀਰ ਸਾਹਿਬ ਨੇ ਫਰਮਾਇਆ ਹੈ ਕਿ 30,000 ਰੁਪਿਆ ਕਾਫੀ ਨਹੀਂ ਹੈ। ਮੈਂ ਪੁਛਣਾ ਚਾਹੁੰਦਾ ਹਾਂ ਕਿ ਕੁਲ ਕਿੰਨਾ ਖਰਚ ਆਏਗਾ ਉਸ building ਉਪਰ ?

ਸੰਤਰੀ : ਜੋ ਰੁਪਯਾ ਇਕੱਠਾ ਕੀਤਾ ਗਿਆ ਹੈ ਵਹ ਕਾਫੀ ਨਹੀਂ ਹੈ। ਮੈਂ ਹਾਊਸ ਦੀ information ਦੇ ਲਿਖੇ ਵਹ ਵੀ ਅੱਜ ਕਰ ਰਿਹਾ ਹਾਂ ਕਿ ਸਰਕਾਰ ਨੇ ਅਪਣੀ ਤਰਫ਼ ਤੋਂ ਵੀ existing building ਨੂੰ complete ਕਰਨੇ ਦੇ ਲਿਖੇ ਕੁਝ ਰੁਪਯਾ provide ਕੀਤਾ ਥਾ, ਲੇਕਿਨ fund ਦੀ ਕਮੀ ਦੇ ਕਾਰਨ building ਪੂਰੀ ਨਹੀਂ ਹੋ ਸਕੀ। ਅਗਲੇ ਵਰ੍ਹੇ ਸਰਕਾਰ ਕੋਸ਼ਿਸ਼ ਕਰੇਗੀ ਕਿ Budget ਮੈਂ building ਨੂੰ ਸੁਕਸਮਲ ਕਰਨੇ ਦੇ ਲਿਖੇ provision ਕੀਤਾ ਜਾਵੇ।

FEE CONCESSIONS TO STUDENTS

***868. Shri Prabodh Chandra :** Will the Minister for Education and Labour be pleased to state—

- (a) whether it is a fact that Government has decided to grant fee concessions up to the Matriculation stage to students living in villages between River Ravi and the Dhusi Bund ;
- (b) if the answer to part (a) above be in the affirmative, whether the said concession is available in Government or private schools or in both ;
- (c) the number of Government High Schools within seven miles of the Dhusi Bund along with their location ?

Shri Amar Nath Vidyalkar : I have applied for extension.

—————
GAZETTED OFFICERS BELONGING TO SCHEDULED CASTES IN EDUCATION DEPARTMENT

***1048. Chaudhari Hari Ram :** Will the Minister for Education and Labour be pleased to state the total number of Gazetted Officers belonging to Scheduled Castes and Backward Classes at present working in the Education Department along with their names and the date of recruitment in each case ?

Shri Amar Nath Vidyalkar : The information is given below :—

- (1) Shri Bhagat Ram, M.A., District Inspector.. 6th March, 1937.
of Schools, Kangra
- (2) Shri Bhola Singh, B.A., B.T., Harijan Welfare Officer .. 2nd September, 1935.
- (3) Shri Baldev Singh, Head Master, Government School, Phagwara .. 6th November, 1946.

—————
FEE CONCESSION TO STUDENTS BELONGING TO BACKWARD CLASSES IN SCHOOLS AND COLLEGES

***1049. Chaudhri Hari Ram :** Will the Minister for Education and Labour be pleased to state—

- (a) whether any fee concession have been given by Government to the students belonging to the Backward Classes in the educational institutions in the State ;
- (b) whether any complaints relating to non-observance of the instructions regarding such fee concessions by the authorities of certain schools in Hoshiarpur, Amritsar and Kangra Districts have been received by the Government ; if so, the action taken thereon ;
- (c) whether any complaints regarding non-refund of fees belonging to the Backward Classes by the school authorities to the students concerned after the receipt of instructions regarding fee concession, have recently been received by Government ; if so, the action taken thereon ?

Shri Amar Nath Vidyalkar :

(a) Yes.

(b) and (c). Yes. The heads of educational institutions concerned have been directed to see that no bona fide backward classes students are deprived of educational amenities and admissible to them under the State Harijan Welfare Schemes in force in the residue Punjab and Pepsu areas. It has been made quite clear to them that the defaulters, if any, will be liable to disciplinary action.

श्री राम प्यारा : क्या मंत्री महोदय कृपा कर के बतायेंगे कि यह educational amenities सिर्फ सरकारी स्कूलों में पढ़ने वाले backward classes के students को दी जाती हैं या कि दूसरे स्कूलों के लड़कों को भी दी जाती हैं ?

मंत्री : Backward classes के students के लिये हर जगह concession है चाहे वे सरकारी स्कूलों में पढ़ते हों या कि प्राइवेट स्कूलों में पढ़ते हों ।

COMPLAINTS AGAINST INSPECTOR, ROHTAK

***829. Pandit Ram Kishan Bharolian :** Will the Minister for Education and Labour be pleased to state whether any complaints were recently received by Government against the Labour Inspector, Rohtak ; if so, what and the action, if any, taken thereon ?

Shri Amar Nath Vidyalkar : Yes. A complaint from Shri Shiv Narain Vats, General Secretary, Rohtak District Transport Workers Union, Rohtak, was received. A regular enquiry was instituted in this case but none of the charges levelled by Shri Vats could be proved. Shri Vats was informed accordingly.

RETRENCHMENT AND EMPLOYMENT OF WORKERS IN HARYANA CO-OPERATIVE SUGAR MILLS, ROHTAK

***830. Pandit Ram Kishan Bharolian :** Will the Minister for Education and Labour be pleased to state—

(a) whether the management of Haryana Co-operative Sugar Mills, Rohtak, retrenched any workers in May, 1957 ; if so, their number and the reasons for which they were retrenched ;

(b) whether the said management engaged any workers in August, 1957 ; if so, whether any retrenched hands mentioned in part (a) above were re-employed ; if not, the reasons therefor ?

Chaudhri Suraj Mall : (a) Yes, 132 workers of the Mills were retrenched. Since they were employed temporarily in connection with the erection of the Mills and for its trial period, their services were terminated after this work was finished.

(b) Yes, three retrenched hands were employed.

PRODUCTION OF FOOD GRAINS IN THE STATE

***766. Dr. Bhag Singh :** Will the Minister for Agriculture and Forests be pleased to state—

- (a) the total quantity of foodgrains of different kinds produced in the State during 1956-57 and the estimate yield for 1957-58, respectively ;
- (b) the total quantity of cotton produced in the State during 1956-57 ?

Sardar Gurbanta Singh : (a) Total quantity of foodgrains produced during the year 1956-57 was 5,550 thousand tons. An estimate of the yield for 1957-58 cannot be given at this stage as the agricultural year 1957-58 commenced from July.

(b) Total quantity of cotton produced during the year 1956-57 was 800 thousand bales of 392, lbs each.

SEED FARMS IN THE STATE

***1055. Shri Sumer Singh :** Will the Minister for Agriculture and Forests be pleased to state—

- (a) whether any seed farms have been opened by Government in the State during the last two years ending on the 30th September, 1957 ; if so, their total number together with the names of places where opened, district-wise ;
- (b) whether there are any places in the State where no such farms exist, if so, their names ;
- (c) whether Government propose to open any seed farm at places referred to in part (b) above ?

Sardar Gurbanta Singh : (a) Yes. Two seed farms were established as follows :—

- (1) One 400—acre hybrid maize seed farm at Naraingarh, in Patiala District (16 Units of 25 acre each).
- (2) One 33—acre seed farm at Nayabas near Sampla, in Rohtak District.

(b) No such farms exist at places other than the two mentioned in (a) above.

(c) Under the Scheme for Establishment of Seed Farms, a chain of seed farms is proposed to be established throughout the State on the basis of a 25—acre farm for each National Extension Service and Community Development Block.

CONSTRUCTION OF ROADS UNDER SECOND FIVE-YEAR PLAN

***847. Maulvi Abdul Ghani Dar :** Will the Minister for Public Works be pleased to state the percentage of the amount sanctioned for the construction of new roads in the State in the Second Five-Year Plan, so far spent, the names of the roads on which it has been spent and the extent to which such roads have been built ?

Rao Birendar Singh : (i) 15.7 per cent.

(ii) Work on all the roads sanctioned has been taken in hand and it is not possible to give the mileage completed in each case.

KACHA MOTORABLE ROADS

***928. Shri Ram Chandra Comrade :** Will the Minister for Public Works be pleased to state—

(a) the mileage of motorable kacha roads constructed by the District Boards, Panchayats and Development Blocks in the State during the last five years, year-wise ;

(b) whether motor lorries are running on the roads referred in part (a) above ; if not, the reasons therefor ?

श्री मोहन लाल (वित्त मंत्री): इस के लिये extension मांगी गई है ।

श्री राम चन्द्र कामरेड : मैंने, जनाब, यह दरियाफ्त किया है कि पिछले पांच सालों में कितनी सड़कें बनी हैं । इस का जवाब अभी नहीं दे सके तो न सही, फिर भेज दें लेकिन जो इस के साथ का सवाल है कि आधा जिन सड़कों को complete कर लिया गया है, उन पर मोटर कारियां चलनी शुरू हुई हैं या नहीं, इस का जवाब तो आसानी से दिया जा सकता था ।

Mr. Speaker : The hon. Minister wants extension. He says the information is to be collected.

श्री राम चन्द्र कामरेड : वह तो Mileage के मुतालिक है । इस का जवाब तो इन्होंने अभी तक collect नहीं किया होगा । लेकिन जो इस सवाल का 'B' part है उस के मुतालिक मैं पूछता हूं ।

मंत्री : सारे सवाल का जवाब एक ही बार इकट्ठा आप को supply कर दिया जाएगा ।

BRIDGE ON JULLUNDUR-NAKODAR ROAD OVER WHITE BEIN

***1040. Sardar Umrao Singh :** Will the Minister for Public Works be pleased to state whether it has come to the notice of Government that the Bridge over White Bein on the Jullundur-Nakodar Road is submerged during floods resulting in the suspension of the traffic ; if so, the action, if any, proposed to be taken in the matter ?

Shri Mohan Lal : Yes. Taking in view very few interruptions of small duration, the traffic is not so heavy as to warrant the replacement of the existing submersible bridge by a high level bridge.

ROUTE PERMITS FOR BUSES BETWEEN JULLUNDUR AND PATHANKOT

***867. Shri Prabodh Chandra :** Will the Minister for Public Works be pleased to state whether any route permit for plying passenger buses between Jullundur and Pathankot have recently been issued to private operators; if so, their names ?

Shri Mohan Lal : Part (a).—No.

Part (b).—Does not arise.

STRENGTH OF STAFF UNDER PEPSU ROAD TRANSPORT CORPORATION

***998. Shri Inder Singh :** Will the Minister for Public Works be pleased to state—

(a) the total strength of employees under the Pepsu Road Transport Corporation category-wise at present ;

(b) the criteria, if any, laid down for the selection of persons under the said Corporation ?

Shri Mohan Lal : (a) The total strength of employees category-wise is 351, as under :— ..

(1) Officers	.. 3
(2) Ministerial (Direction Staff)	.. 25
(3) Operational Staff	.. 203
(4) Workshop Staff	.. 37
(5) Class IV	.. 83
Total	.. 351

(b) The criteria are contained in the Pepsu Road Transport Corporation (Conditions of appointment and service) Regulations, 1957, governing recruitment and service conditions, etc. These regulations have been approved by the Corporation and are at present under consideration of Government, before according approval.

श्री इन्द्र सिंह : क्या वज़ीर साहब बतलाएंगे कि जो criteria इन्होंने बताया है यह पंजाबी speaking area पर हो लागू होता है या हरियाना पर भी ?

मंत्री : सवाल जो Pepsu Road Transport Corporation का ही है। इसमें हरियाने का क्या ताल्लुक है ?

श्री इन्द्र सिंह : मैं यही पूछता हूँ कि जो criteria आप ने बताया है क्या वह Punjabi-speaking area के लिए हो है या हिन्दी speaking area पर भी लागू होता है ?

अध्यक्ष महोदय : आप ने सिर्फ Pepsu Road Transport Corporation का सवाल पूछा था। इस में आप का यह supplementary पैदा ही नहीं होता। (The hon. Member had enquired about the Pepsu Road Transport Corporation only. His supplementary does not arise out of it.)

Minister for Finance : The question is about the criteria, if any, laid down for the selection of persons under the said Corporation.

श्री इन्द्र सिंह : स्पीकर साहब, मैं वाजेह कर देना चाहता हूं कि इस Corporation की 99 प्रतिशत जो establishment है यानी भर्ती है right from the officers to the lowest rank वह Punjabi-speaking area की है . . .

Mr. Speaker : This is not a supplementary question.

श्री इन्द्र सिंह : इस लिये अर्ज करूंगा कि after all यह जो Corporation है

Mr. Speaker : This is to be put in the form of a supplementary question, and not as a suggestion or an opinion.

श्री इन्द्र सिंह : क्या वजीर साहब बतायेंगे कि इस criteria को apply करते वक्त कोई favouritism किया गया ?

वित्त मंत्री : यह गलत बात है ।

LADY DOCTOR IN CIVIL HOSPITAL, HAMIRPUR

***796. Shri Rup Singh 'Phul' :** Will the Minister for Consolidation and Health be pleased to state whether he is aware of the fact that the post of Lady Doctor in the Civil Hospital, Hamirpur, district Kangra, has been lying vacant for more than two years ; if-so, the reasons therefor, together with the date by which it is likely to be filled ?

Chaudhri Suraj Mal : Yes ; the post of Women Assistant Surgeon, Class II (Non-Gazetted) at Hamirpur fell vacant on the 4th April, 1956 and could not be filled up till the 19th September, 1957 due to the shortage of lady doctors. The present incumbent of the post took over charge of the Women's Section, Civil Hospital, Hamirpur, on the 20th September, 1957.

Shri Rup Singh 'Phul' : Sir, I want to know whether it is a fact that several transfers were made but they were not given effect to.

Minister : Various Lady Doctors were transferred there but no one was willing to go there.

श्रीमती सरला देवी शर्मा : क्या, वजीर साहब, हमारे एक हस्पताल में पिछले छः महीनों से कोई डाक्टर नहीं, वहां डाक्टर भेजने का इन्तजाम किया जाएगा ?

अध्यक्ष महोदय : यह सवाल इस से पैदा नहीं होता (This question does not arise out of it)

OIL MILLS AT NUH, DISTRICT GURGAON

***846. Maulvi Abdul Ghani Dar :** Will the Minister for Consolidation and Health be pleased to state the steps, if any, so far taken by Government for the completion of the Co-operative Oil Mills, Nuh, together with the date by which the said Mills are expected to be completed ?

Minister for Consolidation and Health : I have applied for extension it respect of this question.

CONSOLIDATION WORK IN HAMIRPUR TEHSIL

***1004. Shri Rup Singh 'Phul' :** Will the Minister for Consolidation and Health be pleased to state whether Government proposes to start consolidation work in Tehsil Hamirpur, District Kangra ; if so, when ; if not, the reasons therefor ?

Chaudhri Suraj Mal : *First Part.*—Yes.

Second Part.—After the work in Dera Gopipur Tehsil has been completed.

Third Part.—Does not arise.

Shri Rup Singh 'Phul' : Sir, the Minister has stated in his reply that the consolidation work in Tehsil Hamirpur will start after its completion in Dehra Gopipur Tehsil. Will the Minister for Consolidation and Health be pleased to state when the consolidation operations in Dehra Gopipur are likely to be completed ?

चक्रवर्दी तथा स्वास्थ्य मंत्री : मेरा ख्याल है कि इस साल में खत्म हो जाएगा ।

Target है । इस के बाद देखा जाएगा ।

ANSWERS TO STARRED QUESTIONS UNDER RULE 45

SALT REFINERY IN GURGAON

***798. Shri Sumer Singh :** Will the Minister for Finance be pleased to state whether there is a Salt Refinery in Gurgaon ; if so, the quantity of slack coal and raw salt supplied to it year-wise since it started functioning together with the quantity of salt refined during the said period ?

Shri Mohan Lal : *First Part.*—Yes.

Second Part.—A statement is laid on the Table of the House.

The quantity of slack coal and raw salt supplied to it with quantity of salt refined during the said period is given below:—

Year	Steam Coal allotted	Raw salt allotted	Refined salt manufactured
	Mds.	Mds.	Mds.
1954	3,000	6,785	4,011
1955	5,337	10,915	8,915
1956	7,270	15,930	9,343
1957 (Up to August, 1957)	4,199	7,375	3,082

The difference in the quantity of raw salt received and refined salt manufactured is due to usual wastage in the process or refining and leakage in the brine storage tanks.

Note.—Under orders of the hon. Speaker the questions included in the list of Starred Questions for the 30th October, 1957 and replies in respect of which could not be given on the floor of the House, were deemed to have been laid on the Table. This order appears in this debate before the item "Adjournment motions".

SMUGGLING ON INDO-PAKISTAN BORDER

***724. Pandit Shri Ram Sharma :** Will the Chief Minister be pleased to state —

- (a) whether it is a fact that the smuggling of gold and other articles into India has been on the increase across the border near Amritsar; if so, the reasons therefor ;
- (b) the total number of persons arrested and the value of the gold and other articles recovered by the Punjab Police from the smugglers during the last six months ;
- (c) whether the Central Government has communicated with the State Government in connection with the smuggling referred to in part (a) above ?

Sardar Partap Singh Kairon : (a) Yes. The reasons are given below :—

- (i) Marked disparity between the prices of gold and opium in India and Pakistan.
- (ii) Demand for Indian currency owing to bad economic conditions in Pakistan and its internal shaky position ; the Pak. currency is of less value.
- (iii) Large influx of Pakistanis into India leading to establishment of contacts amongst smugglers on both sides as also renewal of old contacts.
- (iv) Sealing of the Goa border (Smuggling has much increased ever since the sealing of the Goa border) Gold from Middle East countries which previously used to be smuggled to Bombay from Goa side, has now started coming to India from Middle East countries via Karachi and Lahore (Pakistan).
- (v) Extensive open land border (extending over 70 miles) along the Amritsar District with West Pakistan which cannot be manned at every inch.
- (vi) Absence of any statutory powers with the Police to take cognisance of smuggling cases. Smuggling is not a cognizable offence on which Police can take legal action.

(b) (i) 445

(ii) Rs 12,64,992

.. } From 1st April, 1957 to 30th
4 } September, 1957.

(c) As per our records there has been no such correspondence between Central Government and the State Government on the subject.

RECRUITMENT OF MEOS AND HARIJANS IN POLICE IN DISTRICT GURGAON

***848. Maulvi Abdul Ghani Dar :** Will the Chief Minister be pleased to state—

- (a) the total recruitment to the Police in Gurgaon District during the period from 31st March, 1956 to 30th September, 1957, and the number of Meos and Harijans amongst them ;
- (b) whether any instructions for the recruitment of Meos and Harijans in the Police have been given by Government to the Superintendent of Police, Gurgaon; if so, what, and the extent to which these have been followed by him ?

Sardar Partap Singh Kairon : (a) The total number of Constables recruited in the Police in Gurgaon District during the period in question was 59 ; out of these, 11 were Harijans while none was a Meo.

(b) Yes. 75 per cent of the total number of vacancies in the rank of Foot Constables in the Gurgaon District (25 per cent for Meos and 50 per cent for Harijans) are required to be earmarked for enlistment of the candidates from these classes. In spite of the widest publicity given through the district Employment Exchanges, Station House Officers, etc., suitable candidates from the Meo community did not turn up for enlistment and as such, Government decision could not be implemented. Similarly only 11 Harijans were enlisted as more suitable candidates were not forthcoming for enlistment.

CASES OF CORRUPTION, DACOITY AND THEFT, ETC.

***849. Maulvi Abdul Ghani Dar :** Will the Chief Minister be pleased to state the total number of cases of corruption, dacoities, theft and smuggling registered in the State during the period from 31st March, 1956 to 30th September, 1957 and the number of those amongst them in which punishments have been awarded ?

Sardar Partap Singh Kairon :

<i>Description of crime</i>	<i>No. of cases registered from 31st March, 1956 to 30th September, 1957</i>	<i>No. of cases in which punishments have been awarded</i>
Corruption	249	25
Dacoities	19	3
Thefts	8,595	1,920
Smuggling	135	36

COMPLAINTS CONTAINING ALLEGATIONS OF CORRUPTION AGAINST POLICE OFFICER AT BHIKHIWIND POLICE STATION

***1011. Chaudhri Balbir Singh :** Will the Chief Minister be pleased to state —

- (a) whether any complaint was received by the Chief Minister under a registered post on 16th January, 1957 from the Sarpanch of Gram Panchayat, Village Sandhra, tehsil Patti, district Amritsar, containing allegations of corruption against a certain Police Officer posted at the Bhikhiwind Police Station in Amritsar District ;

- (b) whether a similar complaint was also received by the Deputy Inspector-General of Police, Jullundur Range, on 17th January, 1957, under registered post ;
- (c) If the answers to parts (a) and (b) above be in the affirmative; the action, if any, taken thereon ;
- (d) whether it is a fact that some authority has been appointed to enquire into the charges of corruption mentioned in the communication referred to in parts (a) and (b) above ; if so, the name of the authority appointed ;
- (e) whether Government have so far received any report from the authority referred to in part (d) above ; if so, his findings together with the action, if any, taken thereon ?

Sardar Partap Singh Kairon : (a) Yes.

(b) Yes.

(c) Deputy Superintendent of Police, Patti, was deputed to hold enquiry into the matter.

(d) Yes. Deputy Superintendent of Police, Patti.

(e) Yes. The Deputy Superintendent of Police held that the allegations were false. No further action was, therefore, considered necessary.

BILLS NOT SENT TO PRESIDENT FOR ASSENT

***871. Shri Prabodh Chandra :** Will the Chief Minister be pleased to state whether there were any Bills passed by the Punjab Legislature before the merger of Punjab and Pepsu which were not sent to the President in time for his assent ; if so, the reasons therefor ?

Sardar Partap Singh Kairon : Yes. Two Bills, namely, the Punjab Village Common Lands (Regulation) (Amendment) Bill, 1956, and the Punjab Abolition of Whipping Bill, 1956, as passed by the Legislature of the previous Punjab State, were received by the Legislative Department on the 15th October, 1956. The Legislative Department forwarded both the Bills to the Governor's Secretariat for reserving them for the consideration of the President to receive his assent. The Governor's Secretariat wrote to the Government of India on the 30th October, 1956, in the matter. According to the instructions of the Government of India not less than a fortnight is normally taken for examination at the Centre of the Bills passed by the State Legislature. As the Bills were received from the Vidhan Sabha Secretariat on the 15th October, 1956, even if they were forwarded to the Government of India on the next day they would not have normally received the assent of the President before the date of merger.

GRANT OF LAND TO POLITICAL SUFFERERS OF GURGAON DISTRICT

***1074. Shri Sumer Singh :** Will the Chief Minister be pleased to state—

- (a) whether any political sufferers belonging to Gurgaon District applied for the grant of land ; if so, their names ;

[Shri Sumer Singh]

(b) whether any land was granted to any of the persons referred to in part (a) above ; if so, their names together with the conditions on which it was granted ?

Sardar Partap Singh Kairon : (a) *Part I.*—Yes.

Part II.—A list is laid on the Table.

(b) *Part I.*—Yes.

Part II.—A list together with a copy of the lease deed laying down the conditions on which the political sufferers have been granted land is laid on the Table.

List showing the names of the political sufferers of Gurgaon District, who applied for the grant of land within the prescribed date, i.e., the 31st July, 1954.

<i>Name</i>	<i>Address</i>
1. Shri Bholu	.. Son of Shri Jangli, village Dharuhera, tehsil Rewari, district Gurgaon.
2. Shri Babu Dial	.. Son of Shri Ram Singh, Garhi Alwalpur, post office Nandrapur Bas, tahsil Rewari, district Gurgaon.
3. Shri Budhi Parkash	.. President, Congress Panchayat, Hodel, Gurgaon.
4. Shri Changa	.. Son of Shri Shib Ram, village Dharuhera, tahsil Rewari, district Gurgaon.
5. Shri Deep Chand	.. Son of Shri Ram Chand, village and post office Palwal, district Gurgaon.
6. Shri Dev Raj	.. Secretary, Advisory Committee, Faridabad, Gurgaon.
7. Shri Dev Karan	.. President, Tuana Congress Committee.
8. Shri Daya Ram	.. Son of Bhairam Pershad, President, Congress Committee, Dhaniwara, tahsil Rewari, district Gurgaon.
9. Shri Gauri Shankar	.. Son of Shri Bhola Ram, Dharuwahra, tahsil Rewari, district Gurgaon.
10. Shri Ghissa	.. Son of Shri Naunda, Dharuwahra, tahsil Rewari, district Gurgaon.
11. Shri Gobind Ram	.. Son of Shri Ram Sarup, Mohalla Sarryan, Palwal, district Gurgaon.
12. Shri Harna	.. Son of Shri Nathu, Dharuwahra, tahsil Rewari, district Gurgaon.
13. Shri Janardhan Sharma	.. Son of Pt. Gopal Jiwan, village and Post Office Sohna, tahsil and district Gurgaon.
14. Shri Jagan Nath	.. C/o Rao Gajraj Singh, M.L.A., Gurgaon.
15. Shri Kallu	.. Son of Shri Ram Singh, Garhi Alwalpur, post office Nandrapur Bas, tahsil Rewari, district Gurgaon.
16. Shri Khushi Ram Sharma	.. Jaipur Gate, Rewari, district Gurgaon.

<i>Name</i>	<i>Address</i>
17. Shri Karn Singh ..	C/o Shri Siri Ram Bhargava, Government Contractor Gurgaon Cantt.
18. Shri Mahabir Pershad Jain	Pan seller, Bazar Bazazan, Palwal, district Gurgaon.
19. Shri Mam Chand ..	Son of Ch. Budh Ram, Dharuwahra, tahsil Rewari, district Gurgaon.
20. Shri Mata Din Pujari ..	Son of Shri Phul Chand, Dharuwahra, tahsil Rewari district Gurgaon.
21. Shri Madan Lal Vermani	Ex-President, District Congress Committee, Gurgaon.
22. Shri Mata Devi Bhardwaj	Congress Committee, Bawal, district Gurgaon.
23. Shri Manohar Lal ..	Village and Post Office Bangwan, tahsil Ferozepur-Jnirka, district Gurgaon.
24. Shri Nemi Chand ..	President, Tahsil Congress Committee, Bawal, district Gurgaon.
25. Shri Prabhu Dhaul Posh ..	Son of Shri Boharu Dharuwahra, tahsil Rewari, district Gurgaon.
26. Shri Prabhu Dayal ..	Son of Shri Kanahiya Lal, Dharuwahra, tahsil Rewari, district Gurgaon.
27. Shri Rajinder Sen Kapur ..	C/o Nav Bharat Salt Petre Refiners, Ballabgarh, district Gurgaon
28. Shri Ram Gopal ..	House No. 5743, tahsil Bazar, Rewari, district Gurgaon.
29. Shri Ram Rattan ..	Son of Shiksan, Dharuwahra, tahsil Rewari, district Gurgaon.
30. Shri Roshan Lal ..	Son of Shri Ram Sarup, Garhi Alwalpur, tahsil Rewari, district Gurgaon.
31. Shri Ramji Lal ..	Son of Jissu, Dharuwahra, tahsil Rewari, district Gurgaon.
32. Shri Ruchi Ram Kakim	Village and Post Office Mahna, tahsil Ballabgarh, district Gurgaon.
33. Shri Roop Lal Mehta ..	Hodel, district Gurgaon.
34. Shri Ram Singh ..	Village Mehbol, tahsil Rewari, district Gurgaon.
35. Shri Sohan Lal ..	Son of Shri Kanehaya Lal, Dharuwahra, district Gurgaon.
36. Shri Sukh Ram ..	Village Dharuwahra, tahsil Rewari, district Gurgaon.
37. Shri Shooli Ram ..	Son of Shri Maida, village Dharuwahra, tahsil Rewari, district Gurgaon.
38. Shri Shadi Ram ..	Son of Shri Ram Sukh, village Kalri Dass, tahsil Rewari, district Gurgaon.
39. Shri Sohan Mal Kapur ..	C/o Nav Bharat Salt Petre Refiners, Ballabgarh, district Gurgaon.
40. Shri Sarwan Singh ..	Son of Shri Ram Singh, D. B. Primary School, Badshahpur, tahsil and district Gurgaon.

[Chief Minister]

<i>Name</i>	<i>Address</i>
41. Shri Tej Ram	.. C/o Congress Kisan Workers Organizer, Rewari, district Gurgaon.
42. Shrimati Tiloki Bai	.. W/o L. Fateh Chand, village and post office Hodel, tahsil Palwal, district Gurgaon.
43. Shri Tek Chand	.. Hodel, tahsil Palwal, district Gurgaon.
44. Shri Teja Ram	.. Ferozepur Jhirka, district Gurgaon.

List showing the names of political sufferers of Gurgaon District, who have been allotted land.

<i>Name</i>	<i>Address</i>
1. Shri Deep Chand	.. Son of Shri Ram Chand, village and post office Palwal, district Gurgaon.
2. Shri Gobind Ram	.. Son of Shri Ram Sarup, Mohalla Sarryan, Palwal, district Gurgaon.
3. Shri Janardan Sharma	.. Son of Pt. Gopal Jiwan, village and post office Sohnu, tahsil and district Gurgaon.
4. Shri Madan Lal Vermani	.. Son of Malik Gehla Ram, House No. E.P. 340, Gurgaon Cantt.
5. Shri Karn Singh	.. C/o Pt. Sri Ram, Government Contractor, Gurgaon.

FORM OF LEASE DEED TO BE EXECUTED BY POLITICAL SUFFERERS

Parties.—This instrument of lease made this _____ day of _____ 1955, between the Governor of Punjab (hereinafter called Lessor) of the one part, and—_____, son of _____, Caste _____, at present residing at _____ (hereinafter called the tenant) of the other part.

Preamble.—Whereas the lessor is the absolute owner of the plot of land described in the Schedule hereto annexed and delineated on the plan hereto appended (hereinafter referred to as the said land).

And whereas the tenant has been granted a lease of said land for the term hereinafter specified subject to the stipulations and conditions hereinafter appearing.

Now, therefore, this instrument witnesses that in consideration of the stipulations and conditions herein contained and by the tenant to be observed, the lessor doth hereby grant to the tenant a lease of the said land to hold the same unto and to the use of the tenant subject nevertheless to the conditions and reservations hereinafter appearing and it is hereby agreed between the parties hereto as follows that is to say:—

Conditions issued under the Colonization of Government Lands (Punjab) Act, 1912.—That this lease is granted subject to the provisions of the Colonization of Government Lands (Punjab) Act V of 1912 hereinafter referred to as 'the Act aforesaid', and in accordance with section 10(2) hereof and subject to the following conditions:—

STATEMENT OF CONDITIONS

1. *Definitions.*—In this statement of conditions—

- (a) 'the date of commencement of the tenancy' shall mean the date of the execution of the lease deed.
- (b) 'Collector' and 'Commissioner' shall have the meanings assigned to them in section 3 of the Act aforesaid.

n

- (c) the term 'Government' shall mean the Government of the State of Punjab and shall where the context so permits also include any person duly authorized to act for or represent the Government of the State of Punjab in relation to any matter or thing contained in or arising out of this instrument.
- (d) 'Improvements' shall be deemed to mean improvements as defined in section 4 (19) of the Punjab Tenancy Act, 1887.

2. *Purpose of Lease.*—The land is leased for purposes of agriculture only, provided that the tenant may construct such watercourses, temporary buildings or similar improvements as may be necessary for the purpose of cultivating land.

3. *Term of Tenancy.*—The tenancy shall be for a term of twenty years from the date of the commencement of the tenancy. If the tenant dies before the expiry of the term of the lease, it shall be continued in favour of his/her direct descendant or widow if there is no direct descendant. If, however, there is no such descendant or widow the land shall be resumed by Government.

4. *Rent.*—No rent shall be charged from the tenant.

5. *Breaking of land.*—The initial breaking of the land shall be done by the tenant within two years from the date of the commencement of the tenancy provided that this period may be extended by the Collector to three years on an application from the tenant in this behalf, if he is satisfied that the tenant could not break the land for circumstances beyond his control.

6. *Reservation of roads.*—The lessor does not grant to the tenant but hereby absolutely excepts and reserves, all roads situated in the said land or any part thereof which have been marked out on the ground or delineated in the plan or plans kept in the office of the Collector or will be marked out in future.

And the lessor likewise excepts and reserves the right of the public to traverse a width of 3 kadams along the one side of the lines bounding 12½ acres rectangles wherever this may be considered necessary in the public interest by the Collector, and also to traverse a width of 3 kadams otherwise situated wherever the Collector considers this necessary in order to replace an existing thoroughfare.

7. *Resumption of land for public purpose.*—The tenant shall at all times, on receipt of a requisition in writing signed by the Collector, permit the said Collector to take possession of and finally to resume for the Government so much of the said lands as may from time to time, in the opinion of the said Collector, be required for the construction, repairs or maintenance of railways, roads, watercourses or any works connected therewith.

8. *No compensation for reservations in clauses 6 and 7.*—No compensation shall be claimable by the tenant or any other person in respect of such reservation or resumption as is referred to in clauses 6 and 7 but in respect of any area so reserved no occupiers rate, land revenue, or cesses shall be payable by the tenant.

9. *Payment of cost of survey demarcation, etc.*—The tenant shall be chargeable with the whole of the cost of survey and demarcation of the said lands, together with his share of the cost of the watercourse or watercourses or the estate in which the said land is situated, and of the roads and culverts necessary for the general convenience of the residents of such estate and also with the cost of keeping such roads and culverts in proper repair. The amounts of such charges, as determined by Government or by the Collector in the case of repair of roads and culverts, shall be recoverable in such manner and at such times as may be fixed by Government.

10. *Demarcation of boundaries.*—The tenant shall duly comply with such directions as the Collector shall from time to time, issue requiring them to construct boundary marks on the limits of the said lands or any part thereof, and shall keep them when erected in good repair to the satisfaction of the Collector.

11. *Responsibilities of tenant as to crime.*—The tenant shall render all such assistance in the prevention or discovery of crime as is incumbent on the owners and occupiers of land by any law or rules for the time being in force in the State of Punjab, and is and shall be responsible in the same manner as headmen, watchmen or other inhabitants of villages are under any track law or rules for the time being in force in the State of Punjab.

[Chief Minister]

12-A. *Payment of land revenue and other charges.*—The tenant shall pay, when due, in respect of the said land or any part thereof (i) all land revenue assessments, occupiers rates, cesses or other charges imposed by competent authority under any law for the time being in force.

12-B. *Permanent residence.*—The tenant shall settle for the duration of the lease on the lands reserved for abadi within 3 years of the date on which the Collector directs that he be put in possession of the said land. This period may be extended by the Collector to a period not exceeding 5 years if he is satisfied that the tenant could not settle on the land prescribed for abadi purposes within the above period for circumstances beyond his control.

13. *Trees and Brushwoods.*—All trees and brushwood on the said lands shall be at the absolute disposal of the tenant and may be sold by him.

14. *Improvements.*—The tenant may sink well, make watercourses, plant trees, and otherwise improve the land, and, subject to the due fulfilment by him of the conditions and liabilities set forth in this instrument, shall be entitled to all the products of land provided that no watercourse shall be made on a plan or in a position not approved by the Government in the Irrigation Department, and that every watercourse in use shall be kept in proper repair by the tenant to the satisfaction of Government in the Irrigation Department.

15. *Time-limit for cultivation of lands.*—The tenant shall not use the said land or any part thereof in a manner which renders it unfit for the purposes (for which he holds them) and shall bring the whole of the said land under cultivation within four years from the commencement of the tenancy. Thereafter during the currency of the lease he shall keep the said land under cultivation to the extent of one-half thereof.

16. *Maintenance of milch cattle.*—The tenant shall maintain on the said land one cow of standard breed approved by Director of Animal Husbandry or any other officer authorised by him in this behalf, within 2 years of the commencement of the lease. Failure to comply with this condition shall result in the resumption of the tenancy or any portion thereof either temporarily or permanently.

17. *Maintenance of bulls.*—Only bulls of standard breed approved by the Director, Animal Husbandry, or any other officer authorized by him in this behalf, shall be maintained for breeding purposes by the tenant and the other lease-holders on co-operative basis.

18. *Purchase of progeny of cows.*—The Government shall have the first right to purchase the progeny of these cows at market rates fixed from time to time by the Collector. The tenant shall be free to sell the progeny anywhere if the same is not purchased by the Government up to the age of 2½ years.

19. *Identification of cows, bulls, etc.*—For the purpose of identification the tenant shall be bound to get the cows, bulls and their progeny branded at the Veterinary Hospital attached to the Government Livestock Farm, Hissar.

20. *Power of entry by Staff of Animal Husbandry Department.*—The tenant shall at all times permit the Director, Animal Husbandry and Warden of Fisheries, Punjab, Superintendent Government Livestock Farm, Hissar, or any other officer of the Animal Husbandry Department so authorized by the Director, Animal Husbandry to enter into and upon the whole or any part of the lands for the purposes of inspection of the cow and other livestock should the cow purchased and/or kept by the tenant under the provision of clause (16) is found by any of these officers to be below standard, old or otherwise unfit for breeding, he shall have to replace the same within 60 days by another cow approved by the Superintendent, Government Livestock Farm, Hissar.

21. *Castration of animals.*—All male stock of animals unsuitable for breeding purposes shall have to be got castrated.

22. *Contagious diseases of animals to be reported.*—Any contagious diseases amongst the animals shall have to be reported to the Superintendent, Government Livestock Farm, Hissar, and the Local Veterinary Hospital of the Animal Husbandry Department.

23. *Test for elimination.*—All livestock owned by the tenants, if so directed by the Director, Animal Husbandry, Punjab, or his nominee, be subjected any time, to any test prescribed by him for the elimination or diagnosis of any disease.

24. *Enclosing of land.*—The tenant shall have to enclose his land with a ring fence or hedge to the satisfaction of the Collector.

25. *Transfer, mortgage, etc., of lease.*—The tenant shall not without the consent in writing of the Commissioner assign transfer, mortgage or sublet except by way of sub-lease for a period of not more than first 5 years, the said land or premises thereon or any part thereof.

26. *Compulsory change of tenancy.*—The Collector may, with or without the consent of the tenant, upon offering to the tenant in exchange, an area in any colony as nearly as may be equal in value to the land of the tenancy, resume the said lands. Any land so received in exchange by the tenant shall be deemed to be held on the same conditions, and subject to the same obligations as he resumed lands. The Lessor shall pay to the tenant compensation for improvements effected by him in the resumed land.

27. *Reason for resumption of land.*—The Collector may resume the land if the tenant commits any of the following acts:—

- (a) Gross or repeated encroachments on the charagah unallotted village sites or public roads or thoroughfares.
- (b) Grossly insanitary conditions, viz burrow pits within the compounds of houses, the heaping of manure within the compounds instead of outside the village, the making of village tanks in places other than those indicated by competent authority.
- (c) Persistent neglect of arboriculture in the village site.

But tenancy right may in such cases be restored, if otherwise, allowable when the defect for which it has been resumed has been remedied.

- (d) Failure to maintain at all times during the currency of the tenancy a cow of the standard breed approved by the Superintendent, Government Livestock Farm, Hissar.

28. *Cancellation of allotment.*—In cases where the tenant does not take possession of land within 3 months of allotment, the allotment shall be cancelled.

29. *Forfeiture of lease.*—If it is found at any stage that the land was obtained by the tenant by furnishing wrong information to Government or the tenant was inadvertently selected by Government or is found to be ineligible for the grant of land, the said land shall be resumed without giving any notice to the tenant, and this shall not prejudice the other rights and remedies of the Lessor against the tenant, and the tenant shall not be entitled to any compensation from Government for being disturbed.

30. *Damage to property of the Government Livestock Farm, Hissar.*—No damage such as cutting of trees, grass and crops or of any kind whatsoever will be done to the property (other than the said land) of the Government.

31. *Stamp Duty.*—The stamp duty on this instrument shall be payable by Government.

32. *Arbitration.*—In the event of any dispute arising between the Lessor and the tenant as to the property and rights hereby reserved to the Lessor or as to any matter in any way relating thereto or as to any of the conditions of tenancy or as to any matter or thing any way connected therewith, the said dispute shall be referred for the arbitration of the commissioner of the Division, acting as such at the time of reference whose decision shall be final and conclusive between the Lessor and the Tenant.

In witness whereof the said parties have hereunto set their hands on the dates respectively mentioned against their signatures in the sixth year of the Republic of India.

Signed by the Collector on behalf of the Governor of Punjab in the presence of

Witnesses—

(1) _____

(2) _____

Signed by the Tenant.

_____ in the presence of

Witnesses

(1) _____

(2) _____

ADVERTISEMENTS GIVEN TO VARIOUS NEWSPAPERS

***1063. Shri Inder Singh :** Will the Chief Minister be pleased to state—

- (a) the name of newspapers, periodicals and magazines at present on the approved list of the Government ;
- (b) the total amount in respect of advertisements given to various newspapers, periodicals and magazines from 1st June, 1957 to 30th September, 1957, together with the amount paid ;
- (c) the amount paid to Milap (Urdu), Jullundur, the Milap (Urdu), New Delhi, the Milap (Urdu), Hyderabad, the Vir Bharat (Urdu), Jullundur, the Ajit (Urdu), Jullundur, the Parkash (Gurmukhi), Chandigarh, the Liberator (English) Delhi,, the Ajit Patrika (Gurmukhi), Jullundur, the Akali Patrika (Gurmukhi), Jullundur, and the Panch Sheel (English), New Delhi, in respect of advertisements during the period referred to in part (b) above ?

Sardar Partap Singh Kairon : (a) No approved list is maintained by the Government.

(b) Rs 75,330-6-0.

	Rs.	A.	P.
(c) (1) Milap, Jullundur	..	3,282	0 0
(2) Milap, New Delhi			Nil
(3) Milap, Hyderabad	..		Nil
(4) Vir Bharat, Jullundur	..	3,903	0 0
(5) Ajit, Jullundur	..	1,540	0 0
(6) Parkash, Chandigarh	..	2,005	4 0
(7) Liberator, Delhi	..		Nil
(8) Ajit Patrika, Jullundur	..	774	0 0
(9) Akali Patrika, Jullundur	..	2,347	4 0
(10) Panchsheel Herald, New Delhi	..	1,915	0 0

SPECIAL ISSUES OF NEWSPAPERS ETC., PURCHASED BY THE PUBLIC
RELATIONS DEPARTMENT

***1064. Shri Inder Singh :** Will the Chief Minister be pleased to state the number of copies of special issues of newspapers and journals purchased for propaganda by the Public Relations Department during the period from 1st June to 30th September, 1957 together with their names and amount paid on account of each of the said publication ?

Sardar Partap Singh Kairon : Details of special issues of newspapers and Journals purchased by the Public Relations Department, Punjab, during the period from 1st June to 30th September, 1957, for publicity purposes are given below :—

			<i>Copies</i>	<i>Amount paid</i>
				Rs
1. Jat Gazette, Rohtak	..	1,000	Independence Issue	130.00
2. Sher-e-Punjab, Delhi	..	1,000	Tourist and Transport Supplement	502.00
3. The "Marg", Bombay	..	1,000	The "Heritage of Punjab" issue	5,500.00

VILLAGE CHAUKIDARS

***931. Comrade Ram Chandra :** Will the Chief Minister be pleased to state—

- (a) the nature of duties of the village chaukidar and the monthly salary allowed to him ;
- (b) whether he is entitled to any travelling allowance when he goes to the Tehsil headquarters or the police station on official work ?

Sardar Partap Singh Kairon : (a) A statement containing the nature of duties is laid on the Table.

In the area constituting the former State of Punjab immediately before 1st November, 1956, the salary of a village chaukidar is Rs 20 per mensem which in that constituting the former State of Pepsu immediately before 1st November, 1956, a chaukidar of the 1st grade is entitled to a monthly salary of Rs 25 and that of the 2nd grade to that of Rs 20 per mensem.

(b) No.

THE DUTIES OF A VILLAGE CHAUKIDAR

- (A) *In districts of the erstwhile Punjab.*—(i) He is a servant of the village community, obeys the village headman ;
- (ii) assists the Police in the prevention and detection of crime and the apprehension of offenders ;
 - (iii) keeps watch and ward over 50 to 100 houses ;
 - (iv) reports in person on the state of his beat once a fortnight to the officer-in-charge of the police station ;
 - (v) reports the presence of thieves, burglars, suspicious characters, etc.;

[Chief Minister]

- (vi) reports the movements of bad characters ;
- (vii) reports disputes which are likely to lead to riots or any news he receives affecting the public peace within or near his village ;
- (viii) reports the commission of, or intention to commit certain specified offences or attempts to commit them ;
- (ix) reports deaths and vital statistics;
- (x) reports the appearances of any epidemics ;
- (xi) prevents cognizable offences ;
- (xii) on some occasions he has to arrest without warrant and take or send the person arrested to the police; and
- (xiii) prevents the removal of or injury to a public landmark.

(B) *In districts of the erstwhile Pepsu.*—As laid down in section 4 of the Pepsu Chaukidari Act, 1955, and rule 11 of the Pepsu Chaukidari Rules, 1956, which runs as under:—

Rule 11. Duties of chaukidars.—(1) A chaukidar is the servant of the village community and subject to the orders of the Deputy Commissioner, he shall—

- (a) assist the police to the best of his ability in all matters connected with the prevention and detection of crime and the apprehension of offenders ;
- (b) attend upon the village officers (e. g. village headman, patwaries, etc., of the village) and assist them in causing the attendance of the villagers in connection with official work and carrying their dak to short distances ;
- (c) keep watch in his village or beat ;
- (d) except where it is otherwise provided by these rules report in person on the state of his village or beat once a fortnight to the officer-in-charge of the police station within the limits of which such village or beat is situate :

Provided that where two or more chaukidars are appointed in a village or beat such report shall be made by every chaukidar by rotation ;

- (e) forthwith communicate to the officer-in-charge of the police station within the limits of which his village or beat is situate any information he may obtain respecting any person found lurking in such village or beat, who has no ostensible means of subsistence or who cannot give a satisfactory account of himself, or respecting the residence in or resort to any place within the limits of such village or beat, of any person who is a reputed house-breaker or thief, or who is of notoriously bad livelihood ;
- (f) observe and from time to time report to such police officer the movement of all bad characters in his village or beat and arrival of suspicious characters in the neighbourhood ;
- (g) forthwith make a report to such police officer in the event of any notorious bad character residing in his village or beat being absent at night without having given notice of his departure and shall give timely information of his associating with individuals of bad repute or ceasing to labour or to obtain a livelihood by honest means;
- (h) keep such police officer informed of all disputes which are likely to lead to any riot or serious affray and of all intelligence he receives affecting the public peace within or near his village or beat or commission of, or of a design to commit any cognizable offence ;

- (i) at once give to such police officer any information he may obtain respecting the commission of or intention to commit any of the following offences in his village or beat ; that is to say—
- (i) rioting ;
 - (ii) concealment of birth by secret disposal of dead body ;
 - (iii) causing miscarriage ;
 - (iv) exposure of a child ;
 - (v) mischief by fire ;
 - (vi) mischief to animals by poisoning ;
 - (vii) attempt to commit or abetment of the commission of any of the above offences ; and
 - (viii) attempt to commit culpable homicide ;
- (j) prevent and interpose for the purpose of preventing the commission of any cognizable offence ;
- (k) report to the officer-in-charge of the police station within the limits of which his village or beat is situated, all deaths and births which occur in such village or beat and shall furnish such other information in connection with the vital statistics as the Deputy Commissioner may require from time to time ;
- (l) report to such police, the Medical Officer of the nearest dispensary of the Medical Officer specified by the Deputy Commissioner and the village Patwari the appearance of any epidemic disease among people or animals in his village or beat and the total number of deaths caused thereby.

(2) The Deputy Commissioner may from time to time issue such directions to a chaukidar as he may consider fit and necessary for carrying out the purpose of this rule.

‘ A ’ AND ‘ B ’ CLASS PRISONERS CONNECTED WITH HINDI
AGITATION

***947. Shri Prabodh Chandra :** Will the Minister for Planning and Community Project be pleased to state the number of persons arrested and detained under the Preventive Detention Act for taking part in the Hindi Agitation in the State who have been given A and B Class in the Jails, separately?

Dr. Gopi Chand Bhargava : 112 persons were arrested and detained under the Preventive Detention Act for taking part in the Hindi Agitation in the State. Out of them 11 were given ‘ A ’ class and 52 ‘ B ’ class treatment.

OPENING OF CHEAP GRAIN SHOPS IN FLOOD AFFECTED AREAS ETC.

***900. Dr. Bhag Singh :** Will the Minister for Finance be pleased to state whether Government have formulated any schemes for opening cheap grain shops in the flood affected and scarcity areas and in the areas of the industrial labour settlements in the State ; if so, the details thereof ?

Shri Mohan Lal : Government is at present distributing imported wheat through Fair Price Shops in Kangra and Simla Districts and in certain hilly areas of Hoshiarpur District. The retail issue rate is Rs 14-8-0 per maund

[Minister for Finance]

plus transport charges from the nearest Central Storage/ State Issue Centre except in the case of Kulu Sub-Division and Hamirpur Tehsil of Kangra District. The issue rate in Kulu Sub-Division is subsidized to the extent of 50 per cent of transport and handling charges incurred from the nearest Railhead Storage Centre, at Nagrota/Simla and varies from Rs 16-8-0 to Rs 28-8-0 at different places. As for Hamirpur Tehsil, Government is bearing the full cost of transport of stocks to various places from the Storage/ Issue Centres located at Hoshiarpur and Jowala Mukhi Road. There is no element of subsidy in the issue rate fixed for other places.

So far as the flood affected areas are concerned, Deputy Commissioners are authorized as and when necessity arises to open Fair Price Shops. This was actually done in the case of Ajnala Tehsil of Amritsar District during August last. With the restoration of normal conditions these shops have again been closed recently. There is no scheme in force for Distribution of wheat or other foodgrains in the areas of Industrial Labour Settlement. In Kulu Sub-Division, subsidized distribution of rice is also taking place.

IMPORT OF CYCLE PARTS IN GURGAON DISTRICT

***1061. Shri Sumer Singh :** Will the Minister for Finance be pleased to state:—

- (a) the number of persons, with their full particulars who have been granted permits to import cycle parts in each tehsil of Gurgaon District, year-wise, since the introduction of the permit system ;
- (b) the number of bicycles manufactured or assembled with the imported parts by each permit-holder referred to in part (a) above, year-wise, in each factory in Gurgaon District along with the number of employees working in each ;
- (c) the place or places where the manufactured or assembled bicycles referred to in part (b) above were marketed ;
- (d) whether any complaint has been received by Government that all the cycle parts referred to in part (a) above are disposed of outside Gurgaon and never passed the Gurgaon Octroi Barrier ?

Shri Mohan Lal : (a) Three under-noted concerns were given permits to import cycle parts in Gurgaon District:—

- (1) M/s The Guru Nanak Manufacturing Industrial Co. Society Ltd., Gurgaon.
- (2) M/s The Gurgaon Cycle Industrial Co-operative Society Ltd., Delhi Road, Gurgaon.
- (3) M/s Champion Industries (India) G. T. Road, Palwal.

(b) Since none of the above concerns has actually received the imported cycle components, none of them has assembled/manufactured any cycle or employed any worker so far.

(c) Does not arise in view of (b) above.

(d) Yes. A complaint was received against M/s The Gurgaon Cycle Industrial Co. Society, Ltd., Delhi Road, Gurgaon and was found to be baseless.

MANUFACTURE OF FOUNTAIN PENS IN THE STATE

***1962. Shri Sumer Singh :** Will the Minister for Finance be pleased to state—

(a) whether any quota of the material required for the manufacture of fountain pens was given by Government during the last two years ; if so, when and to whom ;

(b) the number of fountain pens manufactured in the factory/factories referred to in part (a) above, year-wise, during the period mentioned in part (a) above ?

Shri Mohan Lal : (a) No quota is given by the State Government. The Industries Department only grants Essentiality Certificates to actual users to enable them to get licences from the Government of India for the import of the required raw material.

(b) The information is being collected and will be supplied to the honourable member in due course.

HONORARY SUB-REGISTRARS

***982. Chaudhri Balbir Singh :** Will the Minister for Revenue be pleased to state—

(a) (i) whether any Sub-Registrars or Honorary Sub-Registrars have been appointed by the Government in the State between 1st January, 1950, and 31st August, 1957; if so, their list with their full addresses;

(ii) the place of posting in each case ;

(iii) the date of appointment in each case ;

(iv) the academic qualification of each one of them ;

(b) (i) whether they are given any honorarium; if so, at what rate ;

(ii) the total amount paid to them as honorarium up to 31st August, 1957;

(c) whether their cases were sent to the Punjab Public Service Commission for approval ; if not, the reasons therefor ?

Giani Kartar Singh : (a) and (b) Detailed statement is laid on the Table.

(c) Under the rules, such cases are not referable to the Punjab Public Service Commission.

Serial No.	Name of Sub-Registrar	Address of Sub-Registrar	Place of posting	Date of appointment	Qualifications	Rate of Honorarium	The amount of Honorarium paid up to 31st August 1957	[Minister for Revenue]	
								Total of column 8	
1	2	3	4	5	6	7	8	9	
									Rs
1	Shri Dev Kumar ..	Editor, Matri Bhumi, Hissar	Hissar ..	17-9-56	Matric ..		4,530.26		
2	Shri Puran Chand	Ex- M.L.C., B. III. 1492, Rohtak	Rohtak ..	25-10-56	Do		6,864.43		
3	Shri Lachhi Ram ..	Village and Post Office Dighal, District Rohtak	Jhajjar ..	17-3-56	Do		7,253 20		
4	Shri Hari Singh] ..	Village Kanwali, Post Office Sonapat	Sonapat ..	1-12-56	Under Matric ..		3,403.62		
5	Shri Gurbux Singh	The Khalsa Electric and Mach. Works, G.T. Road, Karnal	Karnal ..	31-10-56	Matric ..		4,166.44		
6	Shri Mansa Ram]	Village Band, Post Office Uklana, Tahsil Panipat	Panipat ..	5-11-56	Under Matric ..		2,307.83		
7	Shri Balak Ram ..	67, Mohalla Shekhan, Rupar	Ambala ..	27-8-56	Knows Hindi, English and Urdu		..		

8	Shri Amar Singh ..	Village and Post Office Behram Pur, Tehsil Rupar	Rupar ..	1-9-56	Matric	..	20,384
9	Shri S rwan Singh	Village Singhpura, Post Office Kalewal, Tehsil Kharar	Kharar ..	1-9-56	Knows English, Urdu and Punjabi	..	
10	Shri Des Raj ..	Municipal Commissioner, Ambala	Ramgarh ..	3-5-56	Matric	..	
11	Shri Nand Singh	Village Chalopur, Post Office Shamchaurasi, Hoshiarpur	Hoshiarpur ..	2-4-56	Matric	..	5,231
12	Shri Rabir Singh ..	Dasuya ..	Dasuya ..	6-3-56	Under Matric	..	3,032
13	Shri Balbir Singh ..	Rais, Mukerian ..	Mukerian ..	6-3-56	Under Middle	..	2,387
14	Shri Amar Singh ..	Garhshankar ..	Garhshankar	14-3-56	Graduate	..	8,232
15	Shri Lal Chand ..	Village and Post Office Anandpur Sahib, Tehsil Una	Una ..	13-3-56 (A.N.)	Do	The Honorary Sub-Registrars are paid remuneration at the rate of 33- $\frac{1}{3}$ per cent of the first Rs 50 of the fee collected and 16 $\frac{2}{3}$ per cent of the balance of the fee subject to a deduction of 20 per cent and a ceiling of Rs 5,000 per annum	3,658
16	Shri Jai Singh ..	Ex- Lieut, Village Daroli Kalan	Jullundur ..	4-3-56 (A. N.)	Under Graduate	..	10,000
17	Shri Ishar Dass ..	Ex- President, Municipal Committee, Phillaur	Phillaur ..	13-3-56	Matric	..	10,000
18	Shri Ajit Singh ..	Village and Post Office Saloh, Tehsil Nawanshahar	Nawanshahar	5-9-56	Graduate	..	7,44,4.74
19	Shri Hazara Singh	Village and Post Office Mehtapur, Tehsil Nakodar	Nakodar ..	2-4-56	Under Matric	..	6,751

[Minister for Revenue]

Serial No.	Name of Sub-Registrar	Address of Sub-Registrar	Place of Posting	Date of appointment	Qualifications	Rate of Honorarium	The amount of Honorarium paid upto 31st August, 1957	Total of Column 8
1	2	3	4	5	6	7	8	9
								Rs
20	Shri Charanjit Singh	Hony. Public Relation Officer, Zailgarh, Ludhiana City	Ludhiana ..	5-3-56	Under-Matric		14,126	
21	Shri Amarjit Singh	Chief of Malaud ..	Malaud ..	20-9-40	..	The Honorary Sub-Registrars are paid remuneration at the rate of 33½ per cent of the first Rs 50 of the fee collected and 16½ per cent of the balance of the fee subject to a deduction of 20 per cent and a ceiling of Rs 5,000 per annum	..	
22	Shri Mohinder Singh	President, Town Congress Committee, Khanna	Samrala ..	9-2-57	Matric		..	
23	Shri Joginder Singh	Galib Kalan, Tehsil Jagraon	Jagraon ..	22-11-56	Under-Matric		..	
24	Shri Madan Lal ..	Senior Vice-President, Municipal Committee, Ferozepur	Ferozepur ..	23-11-56	Under-Graduate		3,772.19	
25	Shri Amrik Singh ..	Kamboian, Zira ..	Zira	4-12-56	Matric		2,667.58	
26	Shri Partap Singh	Village and Post Office Ghal Kalan, District Ferozepur	Moga ..	3-12-56	B.A., LL.B. ..		5,594.74	
27	Shri Gurdip Singh	Village Liddar, District Amritsar	Amritsar Tehsil	14-12-56	Lower Middle ..		3,985.71	

28	Shri Harcharan Singh	Sadar Building, Katra Sher Singh, Amritsar	Amritsar City	4-5-57	Matric	..	2,043.95
29	Shri Uttam Singh	Village Ramdas, Tehsil Ajnala	Ajnala ..	5-10-56	Matric	..	2,493.10
30	Shri Hira Singh ..	Village Vain Poin, Tehsil Tarn Taran	Tarn Taran	5-11-56	Matric	..	4,423.41
31	Shri Parmhans Nath	President, Municipal Committee, Gurdaspur	Gurdaspur ..	5-10-56	Graduate
32	Shri Satnam Singh	Village Qadian Mughlan, Tehsil Batala	Batala ..	19-3-56	Under/Matric	..	11,354.44

1,56,099.91

LAND AFFECTED BY SEM IN THE STATE

***898. Dr. Bhag Singh :** Will the Minister for Revenue be pleased to state—

- (a) the total area of land in the State at present which has been affected by Sem, district-wise ;
- (b) the extent to which the said area has increased during the last two years ;
- (c) whether any steps have been taken by Government to check Sem and reclaim the land referred to above for agricultural production ; if so, what ?

Giani Kartar Singh : (a) & (b) A statement is laid on the Table.

(c) An 'Action Committee (Water-logging)' with F.C.R. as Chairman, was set up to prepare a 'Master Plan' for tackling the problem of water-logging in an effective manner. In addition to that the posts of a Superintending Engineer, Drainage with four Executive Engineers (Drainage) have been sanctioned in the Irrigation Department. A big programme of excavating drains and canalising the existing drains has been undertaken. This measure will tend to reduce water-logging. In addition to that, other anti-water-logging measures like sinking of tubewells are also proposed to be undertaken.

STATEMENT

Serial No.	Name of district	SEM IN ACRES		Extent to which affected area has increased or decreased during the last two years, i.e., difference between columns 3 and 4
		Rabi, 1955	Rabi, 1957	
1	2	3	4	5
1	Amritsar ..	998	1,029	Acres 31 increase
2	Ferozepur ..	233	1,013	780 increase
3	Gurgaon
4	Karnal ..	5,308	5,018 (according to Kharif, 1957)	290 decrease
5	Ambala ..	2,067	1,437	630 decrease
6	Gurdaspur ..	3,096	3,706	610 increase
7	Ludhiana ..	1,350	1,987 (according to Kharif, 1957)	637 increase
8	Hoshiarpur ..	30	5	25 decrease

Serial No.	Name of district	SEM IN ACRES		Extent to which affected area has increased or decreased during the last two years, i.e., difference between columns 3 and 4
		Rabbi 1955	Rabbi 1957	
1	2	3	4	5
9	Rohtak ..	1,342	2,219 (according to Kharif, 1957)	Acres 877 increase
10	Hissar ..	355	1,356	1,001 increase
11	Kangra
12	Simla
13	Jullundur
14	Kapurthala	1,842	Thur and Sem girdawari has been started for the 1st time with effect from Rabi, 1957
15	Sangrur	4,633	Ditto
16	Bhatinda	903	Ditto
17	Patiala	Not available	Ditto
18	Mohindergarh	Ditto
	Total ..	14,779	25,148	

CONTROL OF FLOOD IN THE STATE

***899. Dr. Bhag Singh :** Will the Minister for Revenue be pleased to state whether Government have devised any measures for the permanent control of floods in the State ; if so, what and the steps taken to enforce them ?

Giani Kartar Singh : Based on Punjab Plan of anti-flood measures, a large number of schemes have been prepared and the remaining will be completed by the end of this year. For implementing the schemes Drainage Circle in the Irrigation Branch is functioning. An expenditure of Rs. one crore has been sanctioned for such schemes during the current financial year.

SURPLUS AREA UNDER THE PUNJAB SECURITY OF LAND TENURES ACT, 1953

***1052. Pandit Ram Kishan Bharolian :** Will the Minister for Revenue be pleased to state whether any area of land in the State has been declared as "Surplus" under the Punjab Security of Land Tenures Act, 1953 ; if so, the the extent thereof ; if not, the reasons therefor ?

Giani Kartar Singh : Nil, because the provisions of the Punjab Security of Land Tenures Act, 1953 regarding assessment of surplus area could not be implemented so far owing to poor response from land owners and tenants in the matter of furnishing returns in the prescribed forms.

LEASING OUT OF EVACUEE LAND IN THE STATE

***752. Sardar Atma Singh :** Will the Minister for Revenue be pleased to state—

- (a) whether Government have made any changes in the rules relating to the leasing out of evacuee lands in the State; if so, the details thereof ;
- (b) whether any lessee of evacuee land is allowed to sublet the land leased out to him for personal cultivations; if not, the number of cases which have come to the notice of Government in which this was done and the action taken against those responsible ?

Giani Kartar Singh : (a) Certain changes have been made only in the order of preference of leasing out unallotted evacuee and acquired evacuee lands in the year 1957-58 from the previous year.

The order of preference for leasing out such areas during the year 1956-57 was as under :—

- (i) Displaced persons whose claims have not so far been satisfied regarding the lands abandoned by them in Pakistan.
- (ii) Displaced persons whose allotted lands have become unculturable due to floods and rains.
- (iii) Other displaced persons including displaced landless tenants and Harijans.

If no displaced persons, out of the above categories offered to bid, bidding was made open to the persons of the following two categories :—

- (iv) Local landless tenants and Harijans and
- (v) Other locals.

The order of preference during the year 1957-58 is now as under :—

- (i) Displaced landless tenants and Harijans.
- (ii) Local landless tenants and Harijans.
- (iii) Displaced persons whose lands have become unculturable due to the river action or floods, and
- (iv) Others.

(b) According to the statement of conditions for grant of lease for temporary cultivations of evacuee lands, the lessee cannot sublet the land without first obtaining the permission in writing of the competent authority. No case about the subletting of such lands has so far come to the notice of this Department.

RESTORATION OF EVACUEE PROPERTY

***850. Maulvi Abdul Ghani Dar :** Will the Minister for Revenue be pleased to state—

- (a) the total area of land in district Gurgaon which was declared as evacuee area ;
- (b) the area of land referred to in part (a) above which was allotted on a permanent basis to displaced persons tehsil-wise and the year in which the allotment was made permanent.
- (c) whether in respect of any area referred to in part (a) above restoration certificates were issued in favour of Muslim owner of lands; if so, whether these certificates were issued before or after orders for making the allotments permanent were passed ;
- (d) whether there is any proposal under the consideration of Government to pay compensation to these Muslim owners of land who were dispossessed and whose lands were declared as evacuee property ?

Giani Kartar Singh :

(a) 82,576 standard acres (204,001 ordinary acres) were declared as evacuee area.

(b) Permanent rights for an area of 62,010 standard acres have so far been conferred on the allottees as detailed below :—

		1955	1956	1957
Gurgaon	..	6,083	1,766	201
Nuh	..	4,831	4,509	399
Rewari	..	6,993	270	153
Palwal	..	11,588	2,493	208
Ballabgarh	..	7,966	923	77
Ferozepur-Jhirka	..	9,089	4,305	156
Total	..	46,550	14,266	1,194

(c) Yes. Certificates were issued in favour of Muslim owners of land. Some certificates were issued before permanent allotment and some after permanent allotment was made.

(d) A provision has been made under section 20-A of the Displaced Persons (Compensation and Rehabilitation) Act of 1954 for allotment of alternative land or payment of cash compensation to such certificate holders.

EVACUEE LAND IN VILLAGE BADSHAHPUR, TEHSIL AND DISTRICT
KARNAL

***1058. Shri Ram Piara :** Will the Minister for Revenue be pleased to state—

- (a) whether any land was declared as evacuee property in village Badshahpur, tehsil and district Karnal ; if so, the area thereof and the date of its being declared as such ;
- (b) whether any land referred to in part (a) above remained under the possession of some old residents of district Karnal after the said date ; if so, the area thereof and the period for which it remained under the possession of the said persons ?

Giani Kartar Singh : (a) 263 ordinary acres of land were declared evacuee in August, 1947, in village Badshahpur, tehsil and district Karnal.

(b) No land remained under possession of old tenants.

OCTROI RATES ON SILK AND COTTON CLOTH

***953. Sardar Dhanna Singh Gulshan :** Will the Minister for Revenue be pleased to state whether octroi rates on silk and cotton cloth in Patiala and other divisions in the State are uniform ; if not, the reasons therefor ?

Giani Kartar Singh : *Part (i).*—No.

Part (ii).—In the erstwhile states of Punjab and Pepsu different octroi schedules were in force. After the merger the Municipal Committees in the Patiala Division have been asked to adopt the Punjab Model Octroi Schedule to ensure uniform rates on all goods in the new State.

SINKING OF TUBE-WELLS IN THE STATE

***753. Sardar Atma Singh :** Will the Minister for Irrigation and Power be pleased to state—

- (a) the total number of tube-wells so far sunk district-wise in the State under the various schemes for irrigation purposes ;
- (b) the number of tube-wells out of those referred to in part (a) above energized district-wise, and the time by which the rest are expected to be energized ?

Sardar Gian Singh Rarewala : (a) & (b) A statement is laid on the Table of the House—

(a)		District	
	Rohtak	..	34
	Karnal	..	593
	Ambala	..	240
	Ludhiana	..	40
	Jullundur	..	1
	Patiala	..	147
	Sangrur	..	277
	Kapurthala	..	100
Total		..	1,432

(b) (1)	Rohtak	..	33
	Karnal	..	561
	Ambala	..	172
	Ludhiana	..	40
	Jullundur
	Patiala	..	61
	Sangrur	..	242
	Kapurthala	..	82
	Total	..	1,191

(2) By March, 1958

KAULPUR MINOR

***754. Sardar Atma Singh :** Will the Minister for Irrigation and Power be pleased to state—

- the total supply of water in Kaulpur Minor of the Bist Doab Canal in Kapurthala District ;
- the total number of breaches that occurred in the said minor during the current year ;
- the total number of outlets proposed to be provided in the said minor and the number actually provided so far?

Sardar Gian Singh Rarewala : (a) 562 cusec days during Kharif, 1957.

(b) Eight.

(c) Actually provided on permanent basis	..	8
Actually provided on temporary basis	..	2
Total	..	10

COMPLAINTS RECEIVED BY THE MINISTER ON HIS VISIT TO NARWANA, DISTRICT SANGRUR

***1001. Shri Inder Singh :** Will the Minister for Irrigation and Power be pleased to state—

- whether he visited Narwana, district Sangrur, on the 26th August, 1957;
- whether any complaints and representations against the officials of the Irrigation Department were received by him on the spot ; if so, the action, if any, taken thereon ?

Sardar Gian Singh Rarewala : (a) Yes.

(b) Yes. The officials concerned have since been transferred.

ELECTRIFICATION OF VILLAGES IN SANGRUR DISTRICT

***992. Sardar Rajinder Singh :** Will the Minister for Irrigation and Power be pleased to state whether there is any proposal under the consideration of Government to electrify any villages in Sangrur District during the year 1957-58 ; if so, their names?

Sardar Gian Singh Rarewala : A statement is laid on the Table of the House.

STATEMENT

The following villages and towns of District Sangrur (covered under suitable L.D. schemes sanctioned by the Government) are proposed to be electrified during the financial year 1957-58 :—

1. Longowal,
2. Mastuana,
3. Badrukhan,
4. Lakhmirwala,
5. Ubewal,
6. Lehl Kalan,
7. Munak,
8. Jekhal Mandi,
9. Bhadaur,
10. Sehna,
11. Ahirka,
12. Baroda,
13. Dhamurka Kalan,
14. Khat Karan,
15. Safidon,
16. Gharachon,
17. Mangowal,
18. Sherpur,
19. Tajoke,
20. Pitho,
21. Mahta,
22. Haripur,
23. Nanakpur,
24. Walian,
25. Hermitage.

MISAPPROPRIATION OF PUBLIC FUNDS BY THE FORMER SARPANCH OF VILLAGE PANJWAR, TEHSIL UNA, DISTRICT HOSHIARPUR

***1050. Pandit Ram Kishan Bharolian :** Will the Minister for Irrigation and Power be pleased to state—

- (a) whether Government received any complaints containing allegation of misappropriation of public funds against the former Sarpanch of village Panjawar in tehsil Una, district Hoshiarpur; if so, the action, if any, taken thereon ;
- (b) whether any enquiry into allegations referred to in part (a) above was made by Government, if so, the reasons thereof ?

Sardar Gian Singh Rarewala : (a) Yes. Shri Hardev Ram has been removed from the office of the Panch and he has been disqualified for re-election for two years. The Superintendent of Police, Hoshiarpur has been instructed to register a case of embezzlement and forgery against him for investigation, etc.

(b) Yes. The enquiry was held on receipt of complaints regarding forgery of Gram Panchayat records and embezzlement of its funds .

ADMISSIONS TO GOVERNMENT COLLEGE, CHANDIGARH

***870. Shri Prabodh Chandra :** Will the Minister for Education and Labour be pleased to state the criteria adopted for admissions to the Government College, Chandigarh ?

Shri Amar Nath Vidyalkar : The criteria adopted for admissions in Government College, Chandigarh, are —

- (1) achievement in the University Examination ;
- (2) proficiency in games and other extra mural activities.

ASSISTANT TO THE DIRECTOR OF AGRICULTURE

***729. Pandit Shri Ram Sharma :** Will the Minister for Agriculture and Forests be pleased to state —

- (a) whether any officer has recently been promoted to the post of Assistant to the Director of Agriculture, superseding persons senior to him ; if so, the reasons therefor ;
- (b) the names of officers appointed as Assistants to the Director of Agriculture since 1952, together with the names of those who were superseded as a result of these appointments ?

Sardar Gurbanta Singh : (a) No.

(b) (i) Shri Kartar Singh.

Shri Ghambir Singh Sodhi.

Shri Pritam Singh Diol. (Present incumbent).

(ii) As appointment to this tenure post is not made on the basis of seniority, the question of supersession of any officer does not arise.

CONSTRUCTION OF GRAIN MARKET AT SANGRUR

***993. Sardar Rajinder Singh :** Will the Minister for Agriculture and Forests be pleased to state whether there is any proposal under the consideration of Government to construct a Grain Market at Sangrur ; if so, the time by which the construction work is expected to be started ?

Sardar Gurbanta Singh : Yes. Development work in the mandi area may commence this year.

LOANS UNDER THE LOW-INCOME GROUP HOUSING SCHEME IN SANGRUR DISTRICT

***991. Sardar Rajinder Singh :** Will the Minister for Public Works be pleased to state —

- (a) the total amount of loan sanctioned and disbursed, separately, tehsil-wise, in the Sangrur District, under the Low-Income Group Housing Scheme, during the last six months (up to September 30, 1957) ;
- (b) the total number of applications, if any, for the grant of loans under the said scheme, pending, tehsil-wise, together with the reasons therefor ; and the steps now being taken for their disposal ?

Rao Birendar Singh : (a) No loan was sanctioned and disbursed under the Low Income Group Housing Scheme, in Sangrur District, in the last six months.

(b) 1,353, 200 and 176 applications are pending respectively in the Tehsils of Sangrur, Barnala and Malerkotla. As adequate funds are not available, no new loans are being sanctioned. These applications are, however, being verified and will be considered when funds are available.

GRANT OF ROUTE PERMITS IN KANGRA DISTRICT

***929. Comrade Ram Chandra :** Will the Minister for Public Works be pleased to state whether the R.T.A., Jullundur, recommended the issue of new route permits (goods carriage) for Kangra District in the year 1955-56 or 1956-57; if so, the reasons therefor and the action taken by Government on that recommendation.

Rao Birendar Singh : *First part.*—Yes.

Second part.—A recommendation was received from the R.T.A. in the year 1955-56 for the grant of 25 additional public carrier permits for Kangra District. 46 fresh public carrier permits have since been sanctioned to the residents of the hilly areas of Hoshiarpur and Kangra Districts.

POSTS EXCLUDED FROM THE PURVIEW OF THE PUNJAB PUBLIC SERVICE COMMISSION

***730. Pandit Shri Ram Sharma :** Will the Chief Minister be pleased to state the manner in which the posts which have been excluded from the purview of the Public Service Commission are filled ?

Sardar Partap Singh Kairon : A statement giving the designations of the whole-time regular posts excluded from the purview of the Punjab Public Service Commission, together with the manner of recruitment thereto, is attached.

Statement showing the Designations of the wholetime regular posts excluded from the purview of the Punjab Public Service Commission, together with the manner of recruitment thereto.

Designations of posts

Manner of recruitment

1. A.R.P. Officers	So far no A.R.P. Officers have been appointed.
2. Fire Officers	There is only one such post. This was advertised in the Press. The candidates were interviewed and the one most suitable among them on the basis of his technical qualifications, past experience and general suitability for the job, was selected and appointed by Government. The person selected was Fire Officer. Delhi State, and he has been taken on deputation.

Designations	Manner of recruitment
<p>3. (a) Appointments in connection with the Bhakra-Nangal Project, which may be filled by foreign specialists and other foreign personnel</p> <p>(b) Specialist Officers appointed in India including Indians recruited abroad on contracts for periods not exceeding 5 years in connection with the Bhakra-Nangal Project</p>	<p><i>Foreign Specialists.</i>—The qualifications and previous experience as well as the technical skill expected from the Specialist, are prescribed by the General Manager, Bhakra Dam, in consultation with Mr. M. H. Slocum, Director of Bhakra Dam Construction and Plant Designs Directorate. After approval by the Bhakra Control Board, the General Manager authorizes Mr. Slocum to hire the specialist of requisite qualifications and experience with the assistance of one Technical Attache in U.S.A.</p>
<p>4. Private Secretary (Political) to the Chief Minister</p>	<p>The post is filled by appointment of a person whose name is recommended by the Chief Minister himself.</p>
<p>5. Chairman and members of the Subordinate Services Selection Board</p>	<p>Appointments are made by Government from out of the senior members of the Provincial Services, serving or retired officers of the All India Services, or prominent members of the public.</p>
<p>6. 50 per cent posts of Block Development Officers under the National Extension Service Scheme</p>	<p>25 per cent of such posts are filled up from amongst Government Servants and 25 per cent are reserved for Social Workers/Political Sufferers.</p>
<p>7. Chief Instructor and two Assistant Instructresses in the Home Economics Department</p>	<p>(1) <i>Government Servants.</i>—The Heads of the Welfare Departments, Chief Secretary and the Financial Commissioner, Revenue, are asked to nominate 3 persons who possess requisite qualifications and experience. All these recommendees are required to appear before a Board constituted by Government from time to time. The Government takes the final decision on the recommendations of the Board</p> <p>(2) <i>Social Workers and Political Sufferers.</i>—The posts are advertised and candidates with requisite qualifications are called for interview for selection by a Board constituted by the Government from time to time. Government takes a final decision on the recommendations of the Board.</p> <p>(i) <i>Chief Instructor.</i>—The names of Chief Social Education Organizers and Lady Education Organizers, who were considered fit for this training were recommended by the erstwhile Punjab Government to the Government of India for final selection. The selected candidate was sent for training abroad and on return appointed as Chief Instructor.</p> <p>(ii) <i>Assistant Instructresses.</i>—Seven candidates were recommended by the State Government to the Government of India for training under the International Farm Youth Exchange Programme. One candidate was selected and sent for training in U.S.A. by the</p>

[Chief Minister]

Designations of posts	Manner of recruitment
	Government of India. The candidate was appointed on return on the directive of the Government of India. The second post was to be offered to a Lady Health Visitor. It was advertised and suitable candidates were interviewed by a Selection Board with the Development Commissioner as Chairman. The selected candidate was recommended to the Government of India, who approved her appointment. She did not, however, join the appointment. The Director of Health Services was thereafter requested to recommend names of suitable candidates for filling the post and a candidate was accordingly appointed.
8. Assistant Demonstrators of Glancy Medical College, Amritsar	The posts are advertised in the Press and the applicants are interviewed by a Board consisting of the Principal, Professor of the subject and another member of the staff of the Medical College not below the status of a Professor. Marks are allotted for the College career, house appointments, post-graduate qualifications, experience and publications, etc. Recommendations of the Board are sent to Director of Health Services and Government. Government, in the case of Assistant Demonstrators and the Director of Health Services in the case of Assistant Registrars, make the final selection.
9. Assistant Registrars of the V.J. Hospital, Amritsar	
10. Appointments to temporary posts of Accounts Officers, Forest Officers and Telegraph Officers in the Punjab P.W.D., I.B., when filled by deputation from the Office of the Accountant General, Punjab, the Forest Department and the Telegraph Department	No Forest or Telegraph Officers are working on deputation in the Department. Requisitions of Accounts Officers are placed on the Finance Department, who make their selection.
11. Supervisors in the Public Relations Department	The selections are made by the Chief Minister.
12. Consolidation Officers ..	The appointments are made by promotion from the Assistant Consolidation Officers.

APPOINTMENT OF WELFARE OFFICER

***732. Pandit Shri Ram Sharma :** Will the Chief Minister be pleased to state—

(a) the name and qualifications of the person appointed as Harijan Welfare Officer at Jullundur ;

(b) the number and qualifications of other persons who were also considered for the appointment referred to in part (a) above ?

Sardar Partap Singh Kairon : (a) Shri Ripujit Sen, P.C.S. He is a graduate and has the longest service among the Extra Assistant Commissioners belonging to the Scheduled Castes.

(b) Twelve other P.C.S. officers belonging to the Scheduled Castes who are also graduates, were considered for the post.

RELIEF TO POLITICAL SUFFERERS

***933. Comrade Ram Chandra :** Will the Chief Minister be pleased to state the amount set apart for the grant of relief to political sufferers in the State during each of the years 1951-57 and the amount actually disbursed year-wise ?

Sardar Partap Singh Kairon : The requisite information is given below :—

Year	Amount set apart for the grant of relief to political sufferers	REMARKS	Amount actually disbursed
	Rs. A. P.		Rs. A. P.
1951-52 ..	30,000 0 0	Balance transferred from the Punjab National Bank, Simla	55,225 0 0
1952-53 ..	8,469 8 0		
	50,000 0 0		
1953-54 ..	2,00,000 0 0	Pre-Integration period Post-Integration period	59,100 1 0
1954-55 ..	3,00,000 0 0		3,39,263 14 6
1955-56 ..	5,57,600 0 0		6,79,734 2 0
1956-57 ..	8,00,000 0 0		7,53,606 9 0
	2,50,000 0 0		
1957-58 ..	16,00,000 0 0		4,16,989.27 n.p. Up to 12th October, 1957

APPLICATIONS FROM INDIAN NATIONAL ARMY PERSONNEL FOR RELIEF

***1081. Shri Rup Singh 'Phul' :** Will the Chief Minister be pleased to state—

- whether any applications for the grant of relief have been received from the personnel of the Indian National Army ; if so, the total number thereof received so far ;
- whether any time limit for the receipt of the said applications was prescribed ; if so, whether Government propose to consider those applications which were not received within the said prescribed time limit ;
- the time by which the applications referred to above are likely to be disposed of ?

Sardar Partap Singh Kairon : (a) Yes. The total number of applications received up to 8th August, 1957, is 4,386.

(b) The last date originally fixed for receipt of such applications was 15th July, 1956, but it has recently been extended to 8th August, 1957. It is not proposed to consider applications received after this date.

(c) The I.N.A. Sub-Committee is expected to complete their verification of the claims of I.N.A. Personnel by the end of the current financial year. As soon as the State National Workers (Relief and Rehabilitation) Board is in possession of the recommendations of this Sub-Committee, steps will be taken to decide the cases without any delay.

CANCELLATION OF ALLOTMENT OF LANDS OF POLITICAL SUFFERERS

***1095. Comrade Muni Lal :** Will the Chief Minister be pleased to state with reference to the reply given to Starred Question No. 617 given during the Budget Session, 1957 —

- (a) whether any of the political sufferers referred to therein have made any representations to the Government for the restoration of the lands allotment of which was cancelled ; if so, their names ;
- (b) whether any enquiry was ordered by Government in the cases referred to in part (a) above ; if so, the result of the enquiry ;
- (c) whether any area of land has been restored to any of the applicants ; if so, their names with their full addresses and the reasons for the restoration in each case ?

Sardar Partap Singh Kairon : (a) *Part I.*—Yes.

Part II.—Shri Udham Singh, son of Shri Budha Singh, Village Margind-pura, Tehsil Patti, District Amritsar.

(b) *Part I.*—Yes.

Part II.—A report is still awaited from the Deputy Commissioner, Amritsar.

(c) No.

EQUATION OF ZILLADAR CANDIDATES OF THE IRRIGATION DEPARTMENT

***957. Sardar Dhanna Singh Gulshan :** Will the Chief Minister be pleased to state whether it is a fact that the Senior Zilladar Candidates (Irrigation Department) of erstwhile Pepsu have been equated with the Junior Zilladars of erstwhile Punjab ; if so, the reasons therefor ?

Sardar Partap Singh Kairon : No. On the other hand the Department (Irrigation Branch) was told that even the Zilladar candidates of the former Pepsu State should be treated at par with the candidates belonging to the former Punjab State. Their seniority is being fixed according to this directive.

PUBLICATION OF GOVERNMENT ADVERTISEMENTS IN THE
PRESS

***994. Sardar Rajinder Singh :** Will the Chief Minister be pleased to state—

- (a) the total amount paid to each newspaper in and outside the State during the last six months (up to September 30, 1957) for publishing Government advertisements ; together with the criteria for giving such advertisements to the various newspapers ;
- (b) whether any percentage for Punjabi and Hindi papers while giving advertisements is fixed ; if so, what ?

Sardar Partap Singh Kairon : (a) The requisite information is placed on the Table.

(b) The percentage fixed for Punjabi and Hindi papers while giving advertisements is 27 per cent. It is under consideration for revising it.

Statement showing the amount of bills passed by this Department in respect of advertisements issued to various newspapers upto September 30, 1957.

Serial No.	Name of Newspaper	Amount		
		Rs.	A.	P.
1	Tribune, Ambala Cantt ..	40,701	7	0
2	Indian Express, Delhi ..	8,817	8	0
3	Hindustan Standard, New Delhi ..	8,810	13	0
4	Statesman, New Delhi ..	12,235	14	0
5	Hindustan Times, New Delhi ..	8,515	6	0
6	Times of India, Delhi ..	13,605	13	0
7	Hindu, Madras ..	74	8	0
8	Cultural Forum, Delhi ..	150	0	0
9	Amritbazar Patrika, Calcutta ..	60	0	0
10	Anandbazar Patrika, Calcutta ..	200	0	0
11	Pioneer, Lucknow ..	94	0	0
12	Spokesman, Delhi ..	350	0	0
13	Bombay Chronical, Bombay ..	132	0	0
14	Panchsheel Herald, New Delhi ..	1,915	0	0
15	Milap, Jullundur ..	8,215	8	0
16	Prabhat, Jullundur ..	1,029	0	0
17	Vir Bharat, Jullundur ..	7,915	0	0

[Chief Minister]

Serial No.	Name of Newspaper	Amount
18	Ajit, Jullundur ..	3,665 0 0
19	Tej, Delhi ..	1,979 0 0
20	Hind Samachar, Jullundur ..	34 0 0
21	Pratap, Jullundur ..	309 0 0
22	Tarjman, Ludhiana ..	306 0 0
23	Mewat, Gurgaon ..	548 0 0
24	Sher-i-Punjab, Delhi ..	648 0 0
25	Khidmat, Srinagar ..	Rs 25.35 n.p. Rs A. P.
26	Rahi, Jullundur ..	120 0 0
27	Insaf, Delhi ..	20 0 0
28	Doaba, Jullundur ..	300 0 0
29	Fateh, Delhi ..	250 0 0
30	Punjab Transport Gazette, Amritsar ..	67 4 0
31	Nai Siyasat, Delhi ..	78 0 0
32	Motor Transport Gazette, Chandigarh ..	114 0 0
33	Mauji, Jullundur ..	300 0 0
34	Driver Weekly, Jullundur ..	175 0 0
35	Jagat, Delhi ..	936 0 0
36	Dhiman Press, Ludhiana ..	300 0 0
37	Jat Gazette, Rohtak ..	200 0 0
38	Quami Awaz, Lucknow ..	64 0 0
39	Dastkar, Ludhiana ..	35 0 0
40	Akali Patrika, Jullundur ..	4,202 0 0
41	Vartman, Amritsar ..	2,391 0 0
42	Sikh, Amritsar ..	1,494 0 0
43	Ajit Patrika, Jullundur ..	1,574 0 0
44	Akali, Jullundur ..	809 0 0
45	Punjabi Janta, Jullundur ..	60 0 0
46	Nawan Zamana, Jullundur ..	391 8 0
47	Ranjit, Patiala ..	4,618 8 0

Serial No.	Name of Newspaper	Amount
48	Parkash, Chandigarh ..	3,656 12 0
49	Vir Arjun, Jullundur ..	1,207 0 0
50	Nawbharat Times, Delhi ..	2,016 8 0
51	Hindustan, New Delhi ..	4,203 0 0
52	Hindi Milap, Jullundur ..	8,496 0 0

PRINCIPLES OF ISSUING OFFICIAL ADVERTISEMENTS

1. *Circulation of papers and rates charged by them.*—Papers having a circulation of less than 1,000 do not as a rule receive any advertisements. The newspapers charging very high rates are given lesser number of advertisements.

2. Nature of advertisements, the readership desired to be reached and importance in particular area ;

3. The policy, regularity in publication, status and tone of the paper ; and

4. Advertisements will not be given to newspapers which are adjudged by a court of law to have indulged in objectionable publication whether in a case of deposit or forfeiture of security or of actual conviction as laid down in the Government of India, Ministry of Information and Broadcasting letter No. 223/7/45-P, dated 9th January, 1957.

5. Newspapers which persist in virulent propaganda continually inciting communal trouble.

6. The principle of 'rotation' is observed as far as possible taking into consideration the above criteria.

EXPENDITURE INCURRED ON POSTERS ETC. IN CONNECTION WITH 'SAVE HINDI' AGITATION'

***1065. Shri Inder Singh :** Will the Chief Minister be pleased to state the number of posters and pamphlets so far issued by the Public Relations Department in connection with the "Save Hindi" Agitation together with the expenditure incurred thereon separately ?

Sardar Partap Singh Kairon : The statement is placed on the Table of the House.

The amount of expenditure is not readily available and will be placed on the Table of the House after the 15th November, 1957.

COPY of letter No. PH (C)—57/21393 dated 25-10-57 from the Chief Secretary to Government Punjab, to the Secretary, Punjab Vidhan Sabha, Chandigarh.

Subject:—Starred Assembly Question No. 1065 to be asked by Shri Inder Singh, M.L.A. regarding expenditure incurred on posters etc. in connection with Save Hindi Agitation.

SIR,

In continuation of the reply to the above noted question already supplied to you vide U.O. No. 8806 PC—II—57/dated the 21st October, 1957 I am directed to state that the cost of printing and paper of the posters, booklets and pamphlets on the Hindi Agitation amounts to Rs. 21,285.51. This information may please be placed on the Table of the House,

[Chief Minister]

Literature published on Hindi Agitation

<i>Pamphlet</i>	<i>No. of Copies</i>
1. Papers relating to Hindi Agitation in Punjabi in English (1561/DPR)	3,000
2. Pamphlet—press on Hindi Agitation in Punjab in English (1397/DPR)	5,000
3. Hindi Agitation in Punjab in English ..	1,000
4. Jawahar Lal Nehru on Hindi Agitation in Urdu Ist Letter (1198/DPR) ..	75,000
5. Jawahar Lal Nehru on Hindi Agitation open letter in English ..	50,000
6. Jawahar Lal Nehru on Hindi Agitation open letter in Hindi (1197/DPR) ..	50,000
7. Jawahar Lal Nehru on Hindi Agitation open letter in Hindi (1197/DPR) ..	75,000
8. Jawahar Lal Nehru on Hindi Agitation open letter in Urdu (1198/DPR) ..	75,000
9. Second letter of Pt. Nehru on Hindi Agitation in Hindi (1773/DPR)	10,000
10. Second letter of Pt. Nehru on Hindi Agitation in Urdu (1773/DPR) ..	10,000
11. Second letter of Pt. Nehru on Hindi Agitation in Punjabi ..	10,000
12. Second letter of Pt. Nehru on Hindi Agitation in English ..	20,000
13. Third letter on Hindi Agitation in Urdu (1803/DPR) ..	20,000
14. Third letter on Hindi Agitation in Hindi ..	20,000
15. Third letter on Hindi Agitation in Punjabi ..	20,000
16. Third letter on Hindi Agitation in English ..	20,000
17. Leaflet "Government Policy on Hindi Agitation" in Hindi, Job No. (I) 1542/DPR (2) ..	15,000
18. Leaflet "Government Policy on Hindi Agitation" in Punjabi, (1) Job 1542/(2)842 ..	15,000
19. Leaflet "Government Policy on Hindi Agitation" in Urdu (1)842 (2) 1543/DPR ..	15,000
20. Poster "Hindi Agitation Khatam Honi Chahye" in Urdu, Job No. 1819/DPR ..	10,000
21. Poster "Hindi Agitation Khatam Honi Chahye" in Punjabi, Job No. 1820/DPR ..	10,000
22. Poster "Hindi Agitation Khatam Honi Chahye" in Hindi, Job No. 1820/DPR ..	10,000
23. Poster "Jawahar Lal Nehru and Hindi Agitation" in Urdu, Job No. 1305/DPR ..	10,000
24. Poster "Jawahar Lal Nehru and Hindi Agitation" in Hindi, Job No. 1307/DPR ..	10,000

25. Poster "Jawahar Lal Nehru and Hindi Agitation" in Punjabi, Job No. 1307/DPR ..	10,000
26. Poster "Hindi Agitation is not helping the cause of Hindi" in Urdu Job No. 911/DPR ..	10,000
27. Poster "Hindi Agitation is not helping the cause of Hindi" in Hindi ..	10,000
28. Poster "Hindi Agitation is not helping the cause of Hindi" in Punjabi ..	10,000
29. Poster "No restriction on Hindi in Punjab" in Hindi Job, 832/ DPR ..	5,000
30. Poster "No restriction on Hindi in Punjab" in Punjabi ..	5,000
31. Poster "No restriction on Hindi in Punjab" in Urdu ..	10,000

**SHOTS TAKEN BY THE GOVERNMENT PHOTOGRAPHERS DURING HINDI SAMITI
SATYAGRAHA AT THE CIVIL SECRETARIAT**

***1066. Shri Inder Singh :** Will the Chief Minister be pleased to state whether the photographers of the Public Relations and the Police Departments were deputed to take movie shots of the Hindi Raksha Samiti Satyagraha at the Punjab Civil Secretariat Gate in June and July, 1957 ; if so, the total expenditure incurred by Government in this connection.

Sardar Partap Singh Kairon : Yes. The expenditure incurred by the Photographers of the Public Relations Department and the Police Department amounts to Rs 200 and Rs 820.11 N.P. respectively.

PUBLICITY OFFICERS AND SUPERVISORS

***1080. Shri Rup Singh 'Phul' :** Will the Chief Minister be pleased to state—

(a) the number of Publicity Organisers and Publicity Supervisors, separately, appointed in each district in the State at present ;

(b) the number of such Publicity Organisers and Publicity Officers, separately, as belong to the Kangra District.

Sardar Partap Singh Kairon : (a) The statement is placed on the Table of the House.

(b) *Nil.*

[Chief Minister]

Statement showing the number of Publicity Organisers and Publicity Supervisors, separately, appointed in each district in the Punjab at present.

Serial No.	Name of District	Number of Supervisors	Number of Organisers
1	Hissar	2	1
2	Rohtak	2	1
3	Gurgaon	1	..
4	Karnal	1	..
5	Ambala	1	3
6	Ludhiana	3	1
7	Ferozepur	2	2
8	Jullundur	1	..
9	Hoshiarpur	2	..
10	Amritsar	2	1
11	Gurdaspur	1	1
12	Kangra	1	..
13	Patiala	1	1
14	Sangrur	1	..
15	Kapurthala	1	..
16	Bhatinda	1	..
17	Mahendragarh (Narnaul)

ROBBERS ON BATALA-JULLUNDUR ROAD

***1017. Shri Prabodh Chandra :** Will the Chief Minister be pleased to state—

- (a) whether it has come to the notice of Government that more than a dozen persons were waylaid by armed dacoits on the Batala-Jullundur road during the first week of October and robbed ;
- (b) If the reply to part (a) above be in the affirmative, whether any arrests in this connection have been made; if so, how many ?

Sardar Partap Singh Kairon : (a) Five and not a dozen, persons were stopped and robbed of Rs 400 and a wrist watch on Batala-Jullundur Road by four culprits on 2nd October, 1957.

(b) One culprit, namely, Gurdip, has been arrested; two culprits, namely Bachna and Tara, have been killed in an encounter with the Police and it is hoped that the fourth, namely, Teja, will be shortly arrested.

SMUGGLING OF GOLD INTO THE STATE

***1018. Shri Prabodh Chandra :** Will the Chief Minister be pleased to state—

- (a) whether he is aware of the fact that gold worth Crores of rupees was smuggled into India from across the border of the State; if so, whether the reasons for such large scale smuggling have been ascertained ;
- (b) whether any inquiry into the conduct of any officer or official of the State Government in connection with such smuggling has been made ; if so, names of such officers or officials and the nature of action taken against them ?

Sardar Partap Singh Kairon : (a) Yes. The reasons are given below :—

- (i) Marked disparity between the prices of gold in India and Pakistan.
- (ii) Demand in Pakistan for Indian currency, owing to bad conditions, administrative and economic, in Pakistan and reduction in the value of Pakistan currency.
- (iii) Large influx of Pakistanis into India leading to establishment of contacts amongst smugglers on both sides, as also renewal of old contacts.
- (iv) Sealing of the Goa border (Smuggling has much increased ever since the sealing of the Goa border. Gold from Middle East countries which previously used to be smuggled to Bombay from Goa side, has now started coming to India from Middle East countries via Karachi and Lahore (Pakistan.)
- (v) Extensive open land border (extending over 70 miles) along the Amritsar District with West Pakistan which cannot be effectively sealed without posting very large number of Police on the border.
- (vi) Absence of any statutory powers for the Police to take cognizance of smuggling cases. Smuggling is not a cognizable offence and so the Police is at a handicap in dealing with it.

(b) Yes. A statement showing the officials of this State who have been arrested or dealt with departmentally as shown against their names, is laid on the Table.

Statement of Officials involved in smuggling who have been arrested or dealt with Departmentally.

Serial No.	Particulars of the officials involved in smuggling	Action taken
ARRESTED		
1	Sub-Inspector Chaman Lal of C.I.D., posted at Hindumal-kot	Arrested. The case is under investigation
2	Assistant Sub-Inspector Makhan Singh of Anti-Smuggling Staff	Arrested on 22nd June, 1957. The case is pending in Court

[Chief Minister]

Serial No.	Particulars of the officials involved in sumuggling	Action taken
3	Head Constable Kashmira Singh of P.A.P. (Amritsar)	Arrested. The case is pending in Court
4	Head Constable Kehar Singh of P.A.P. (Amritsar)	Ditto
5	Foot Constable Ruchi Ram of Government Railway Police	Ditto
6	Foot Constable Dalip Singh, No. 270, of C.I.D., posted at P.C.P., Hussainiwala	Arrested. The case is under investigation
TRIED DEPARTMENTALLY		
1	Inspector Harkishan Singh of Anti-Smuggling Staff, Amritsar	Departmental enquiry is in progress
2	Sub-Inspector Darshan Kumar of P.A.P., Amritsar	Suspended. Departmental enquiry is in progress
3	Sub-Inspector Kashmira Singh of P.A.P., Amritsar	Ditto
4	Sub-Inspector Nand Rup of P.A.P., Amritsar	Ditto
5	Sub-Inspector Jagdish Raj Dogra, Amritsar	Ditto
6	Sub-Inspector Nanak Chand, Amritsar	Ditto
7	Sub-Inspector Fauja Singh of P.A.P., Gurdaspur	Departmental enquiry is in progress
8	Assistant Sub-Inspector Inder Singh	Ditto
9	Assistant Sub-Inspector Hans Raj Singh of P.A.P., Amritsar	Suspended. Departmental enquiry is in progress
10	Assistant Sub-Inspector Darbara Singh	Ditto
11	Foot Constable Mohinder Singh of C.I.D.	Departmental enquiry is in progress
12	Foot Constable Tilak Raj of Government Railway Police	Ditto
13	Foot Constable Jawahar Lal of Government Railway Police	Ditto
14	Foot Constable Lal Chand	Ditto
15	Foot Constable Karnail Singh	Ditto
Of other departments of the State		
16	Gurdeep Singh, Clerk, Deputy Commissioner's Office, Amritsar	Departmental enquiry is in progress
17	Parma Nand, Head Vernacular Clerk, Deputy Commissioner's Office, Jullundur	Ditto
18	Master Gian Chand of Khem Karan	Ditto

MURDERS COMMITTED IN THE STATE

***1019. Shri Prabodh Chandra :** Will the Chief Minister be pleased to state the number of murders committed in the State during the current year and in the last year in erstwhile Punjab and erstwhile Pepsu ?

Sardar Partap Singh Kairon :—

<i>Name of State</i>	<i>No. of murders committed</i>	
	1956	1957
Erstwhile Punjab	395	371
Erstwhile Pepsu	114	132

During the current year up to 24th October, 1957, 503 cases of murder (Punjab/378 and Pepsu/132) were registered against 509/(Punjab 395 and Pepsu/114) of the corresponding period of 1956, showing a decrease of six.

POST OF BLOCK DEVELOPMENT OFFICERS

***731. Pandit Siri Ram Sharma :** Will the Minister for Planning and Community Projects, be pleased to state—

- (a) whether it is a fact that Government have recently decided to fill 25 per cent of the posts of the Block Development Officers from amongst social and political sufferers in the State ; if so, the definition of the term social or political sufferer ;
- (b) whether the recommendation in regard to making appointments to the said posts made by the Committee constituted for the purpose were accepted ; if not, the reasons therefor ;
- (c) whether any persons have recently been appointed to the posts referred to in para (a) above ; if so, their names with their qualifications ?

Dr. Gopi Chand Bhargava : (a) No. Sir,

(b) Yes, Sir; in a majority of cases.

(c) Twelve persons have been appointed out of the social and political workers and a statement giving their names and qualifications is placed on the Table of the House.

[Minister for Planning and Community Projects]

List of Block Development Officers recruited out of Social and Political Workers during April, 1957.

Serial No.	Name	Academic Qualifications	Other Qualifications	REMARKS
1	Shri Bhola Ram Kaistha ..	Matric (1st Division)	A social worker, Member of Bharat Sewak Samaj. Managed a farm of 50 acres for 10 years	Belongs to Kangra District
2	Shri Kirpal Singh Dhilwan	M.A., LL. B.	A social worker, Grand father suffered in Morcha at Jaitu and went to jail	An active member of Farmers Association. President of Sugarcane Growers Co-operative Society, Hamira
3	Shri Avtar Singh Daler	F. A., Giani ..	A social worker and Sarpanch. Was arrested under the Defence of India Rules in 1942	A good organiser. Has literary taste.
4	Shri Kirpal Singh ..	B.A., LL.B. ..	A social worker. Father Sarpanch. Has run his farm of 156 bighas on modern lines	
5	Shri Krishan Kumar Verma	M.A. ..	Worked for 9 months in Jagadhri and Sonapat Projects as a social worker. Organised Community Centres and Young Farmers Clubs	
6	Shrimati P. Chawla ..	M.A., B.T. ..	A social worker	
7	Shri Jagir Singh Gill ..	B.A. ..	Imparted Military Training at Desh Sewak Saina Camp. Was a member of I.N.A.	An Ex-Army Officer.
8	Shri Piara Singh Dhillon ..	B.A., LL.B. ..	Father a social worker	Member of Scheduled Caste
9	Shri Harish Chander ..	M.A., LL.B. ..	Organised various Associations and Societies for the Welfare of Scheduled Castes	A member of Scheduled Caste
10	Shri Narinder Singh ..	M.A., LL.B. ..	A social worker. Well known in rural masses	
11	Shri Anwar S. Datta ..	B.A. ..	A social worker. Has done social work among ruralites	Belongs to Rohtak District
12	Shri Gurdial Singh ..	B.A. ..	Went to jail for National cause for six times	

OFFER FROM THE ASSOCIATION OF TEHSILDARS AND NAIB-TEHSILDARS

***755. Sardar Atma Singh :** Will the Minister for Planning and Community Projects be pleased to state whether Government have recently received an offer from the Association of Tehsildars and Naib-Tehsildars of the State regarding entrusting the development work to them instead of the Block Development Officers ; if so, the action, if any, taken by Government thereon ?

Dr. Gopi Chand Bhargava : No such offer has been received from the Association of Tehsildars and Naib-Tehsildars. However, a question of combining Revenue and Extension agencies was considered by the State Government and it was decided that the two agencies should be kept distinct, and not amalgamated.

SMUGGLING OF POPPY-HEADS FROM UTTAR PRADESH

***756. Sardar Atma Singh :** Will the Minister for Planning and Community Projects be pleased to state—

- (a) whether it has come to the notice of Government that some persons bring poppy-heads from Uttar Pradesh and sell the same cheap in the villages in this State ;
- (b) if the reply to part (a) above be in the affirmative, whether any person indulging in this trade has been apprehended ; if not, the reasons therefor ;
- (c) the steps, if any, being taken by Government to check the illicit trade referred to in part (a) above ?

Dr. Gopi Chand Bhargava : (a) Yes, Sir.

(b) Yes, Sir, but a Division Bench of the Punjab High Court held that *bhuki* (Opium extracted poppy husk) did not come within the definition of 'opium' as given in section 3(1) of the Opium Act (1 of 1878) and as such this was not an exercisable article and its possession did not constitute an offence. In view of the ruling of the High Court no action can be taken against the persons who import such poppy heads from Uttar Pradesh.

(c) The matter has been taken up with the Government of India who have informed that necessary bill will be introduced in the Parliament in its November Session.

DISTRIBUTION OF CEMENT IN THE STATE

***901. Dr. Bhag Singh :** Will the Minister for Finance be pleased to state—

- (a) the estimated annual requirements of cement for Government and private construction in the State ;
- (b) the quota of cement fixed for the State and its distribution district-wise ;

[Dr. Bhag Singh]

(c) whether any rules regulating the supply of cement to private individuals have been made; if so, what ;

(d) whether it is a fact that there is a shortage of cement in the State; if so, the steps being taken to overcome it ?

Shri Mohan Lal : (a) A statement is laid on the Table of the House.

(b) No specific quota has been fixed for this State by the Government of India. However, the quarterly allotments actually made during the current calendar year are shown in the statement laid on the Table of the House.

(c) No uniform system for the distribution of cement to private individuals in the various districts has been prescribed by the Government. Applications for the grant of cement permits are entertained by the officers authorised by respective District Magistrates which are duly verified by—

(i) Sarpanch of Village Panchayats.

(ii) District Engineer.

(iii) Municipal Engineer.

(iv) Private Technicians etc.

and disposed of in accordance with the procedure evolved locally by the District Magistrates.]

(d) Yes. There is an over-all shortage of cement in the country. The Government of India are requested from time to time to enhance the quota of this State. The allocation for the current quarter is substantially bigger than those for the previous three quarters of the year.

(a) *The annual estimated requirements of cement for the Year 1957 are given as under*

	I/ 1957 January to March	II/ 1957 April to June	III/ 1957 July to Sep- tember	IV/ 1957 Octo- ber to Decem- ber	Total
					Tons
(i) Requirements for Govern- ment works	93,845	74,615	74,189	61,139	303,788
(ii) Private works	60,029	80,000	69,153	87,682	296,864
					600,652

(b)	I/ 1957	II/ 1957	III/ 1957	IV/ 1957	Total
(i) Total quantity allotted to this State	50,580	48,000	48,001	56,000	Tons 202,581
<i>Distribution</i>					
(ii) For Government works	37,237	34,500	27,117	33,718	132,572
For general consumers ..	13,343	13,500	20,884	22,282	70,009

(iii) District-wise details of the 70,009 tons meant for general consumers :—

Statement Showing Distribution of cement during the Year 1957 for private parties

Serial No.	Name of Districts	I/ 1957	II/ 1957	III/ 1957	IV/ 1957	Total
1	Amritsar ..	828	805	1,311	1,380	4,324
2	Ferozepur ..	713	690	1,035	1,081	3,519
3	Gurdaspur ..	529	529	782	851	2,691
4	Jullundur ..	897	874	13,80	1,426	4,577
5	Ludhiana ..	874	851	1,265	1,311	4,301
6	Hoshiarpur ..	667	644	966	1,012	3,289
7	Kangra ..	230	230	345	368	1,173
8	Ambala ..	644	621	943	1,012	3,220
9	Simla ..	46	46	69	92	253
10	Karnal ..	805	782	1,173	1,242	4,002
11	Rohtak ..	713	690	1,035	1,081	3,519
12	Hissar ..	552	621	1,058	1,104	3,335
13	Gurgaon ..	506	529	920	966	2,921
14	Patiala ..	897	874	1,311	1,357	4,439
15	Sangrur ..	483	472	713	782	2,450
16	Bhatinda ..	345	345	529	598	1,817
17	Kapurthala ..	161	161	253	299	874
18	Mohindergarh (at Narnaul)	92	125	184	230	631
	Total ..	9,982	9,889	15,272	16,192	51,335
	Quota retained at Headquarter for allotment in respect of wagon load demands ..	3,361	3,611	5,612	6,090	18,674
	Total ..	13,343	13,500	20,884	22,282	70,009

COAL FOR INDUSTRIAL PURPOSES

***902. Dr. Bhag Singh :** Will the Minister for Finance be pleased to state—

(a) the estimated annual requirements of coal in the State for industrial purposes in the public and private sectors together with the actual annual supply ;

(b) whether it is a fact that there is a shortage in the supply of coal for burning in the brick kilns; if so, the steps being taken to meet it ?

Shri Mohan Lal : (a) (i) The estimated annual requirement of coal in the State for industrial purposes is 13,400 wagons.

(ii) Actual supply during 1956 is 4,794 wagons.

(b) Yes. Every effort is being made to get the quota of this State increased. The Central Government and the Coal Controller, Calcutta, were specially contacted at ministerial level for this purpose.

EMPLOYEES OF THE CIVIL SUPPLIES DEPARTMENT

***1067. Shri Inder Singh :** Will the Minister for Finance be pleased to state—

(a) whether the Civil Supplies Department has been established on a permanent basis in the State ;

(b) whether it is a fact that a large number of employees of this department were retrenched when the department was abolished some time back ;

(c) whether there is any proposal under the consideration of Government to re-absorb such of the retrenched employees in the said department as are desirous to come back ?

Shri Mohan Lal : (a) Yes.

(b) The department has never been abolished but large number of officials was retrenched due to reduction in its activities during the years 1953 and 1954.

(c) No. Ex-employees are, however, given preference at the time of fresh recruitment through Employment Exchanges for 3 months. They cannot be appointed on regular basis except with the approval of the Subordinate Services Selection Board, or Public Service Commission, as the case may be.

EVACUEE LAND AND ITS ALLOTMENT

***851. Maulvi Abdual Ghani Dar :** Will the Minister for Revenue be pleased to state—

(a) the total area of land required to satisfy the claims of displaced persons and the area actually allotted so far ;

(b) whether any area was allotted in excess of the claims ; if so, how much ;

(c) the action, if any, taken against persons who get allotments made in their favour in excess of what they were entitled to ?

Giani Kartar Singh : (a) 39,35,131 Standard Acres were required to satisfy the claims of displaced persons but the area actually allotted so far comes to 23,91,594 Standard Acres.

(b) So far 21,350 Standard Acres have been discovered to have been allotted in excess of the claims.

(c) Allottees who secured excess allotments are charged 6 to 8 times the land revenue as rent in respect of the area held in excess by them. Cases are also registered with the Police against those who obtained allotments by fraudulent means. Excess area found to have been allotted is also retrieved from the allottees.

EXECUTION OF REGISTERED DEEDS IN THE STATE

***853. Maulvi Abdul Ghani Dar :** Will the Minister for Revenue be pleased to state—

(a) the total value of the deeds registered in the State during the year 1956-57 and the names of the places where these were registered ;

(b) the total amount realised by Government by way of registration fees in respect of deeds referred to in part (a) above ;

(c) the total amounts received by the Sub-Registrars for registering the deeds mentioned in part (a) above ?

Giani Kartar Singh : (a, b and c) Detailed statement is laid on the Table

Serial No.	Name of the Registration Office	Value of the deeds registered i. e., consideration money	Amount realized by the Government as registration fee	Total amount received by the Sub-Registrars
1	2	3	4	5
		Rs NP	Rs NP	Rs NP
1	Amritsar City	.. 1,68,25,319.00	95,294.35	2,419.16
2	Amritsar Tahsil	.. 24,52,340.00	22,940.87	1,532.91
3	Tarn Taran	55,30,856.00	58,029.75	1,917.41
4	Patti	.. 30,88,521.00	24,893.50	..
5	Ajnala	.. 19,63,582.00	15,542.25	1,115.56

Serial No.	Name of the Registration Office	Value of the deeds registered i.e., consideration money	Amount realised by the Government as registration fee	Total amount received by the Sub-Registrars
		Rs. NP	Rs. NP	Rs. NP
6	Gurdaspur ..	38,68,843.25	81,958.12	5,227.20
7	Batala ..	85,83,964.45		
8	Pathankot ..	21,63,853.00		
9	Dalhousie ..	51,116.50		
10	Hoshiarpur ..	37,93,760.00	31,650.00	2,387.00
11	Dasuya ..	17,96,604.00	16,528.00	1,970.00
12	Mukerian ..	12,66,509.00	10,681.00	1,376.00
13	Garshankar ..	43,31,713.00	42,596.00	4,849.00
14	Una ..	21,35,040.00	22,579.00	2,045.00
15	Jullundur ..	1,24,86,712.00	79,633.54	5,000.00
16	Nakodar ..	5,37,427.00	37,231.62	4,266.00
17	Phyllaur ..	71,39,588.00	57,467.88	5,000.00
18	Nawanshahar ..	37,26,712.00	46,758.00	3,836.00
19	Ludhiana ..	2,56,23,009.00	1,81,839.00	11,538.00
20	Jagraon ..			
21	Samrala ..			
22	Malaud ..			
23	Ferozepur Tehsil ..	42,61,752.00	29,076.38	1,808.71
24	Moga ..	82,45,744.95	69,566.25	2,918.25
25	Zira ..	18,95,041.50	17,299.31	926.37
26	Fazilka ..	41,23,311.00	48,083.34	180.00
27	Mukatsar ..	1,04,36,177.00	64,683.50	121.63
28	Abohar ..	52,37,481.59	32,503.87	..
29	Nathana ..	12,78,970.25	9,012.62	..
30	Kangra ..	2,19,741.00	2,137.00	..
31	Dharmshala ..	4,07,331.00	36,260.00	180.00
32	Nurpur ..	5,02,397.00	5,156.00	180.00
33	Dera ..	11,23,956.00	11,668.00	180.00
34	Hamirpur ..	11,51,735.00	18,557.00	180.00

Serial No.	Name of the Registration Office	Value of the deeds registered i. e. consideration money	Amount realized by the Government as registration fee	Total amount received by the Sub-Registrars
1	2	3	4	5
		Rs A.	Rs A.	Rs A.
35	Palampur	1403120.00	10265.00	180.00
36	Kulu	14,08,614.00	14,073.00	180.00
37	Seraj	1,44,501.00	1,933.00	180.00
38	Lahaul	34,485.00	489.00	180.00
39	Sub-Registrar Kangra	5,90,404.00	6,948.00	180.00
40	Sub-Registrar, Hissar	34,30,084.00	24,677.50	82.50
41	Hony. Sub-Registrar, Hissar	51,65,273.00	34,255.88	4,520.25
42	Hansi	85,96,563.00	59,746.88	180.00
43	Bhiwani	29,47,000.00	21,281.62	180.00
44	Sirsa	1,16,25,262.00	84,629.50	180.00
45	Fatehabad	72,80,789.00	58,230.12	180.00
46	Gurgaon	27,32,413.00	23,764.25	180.00
47	Rewari	24,78,232.00	17,619.12	180.00
48	Patodi	4,76,706.00	2,982.50	180.00
49	Ballabgarh	32,42,027.00	18,988.12	180.00
50	Palwal	13,39,618.50	8,974.12	180.00
51	Ferozepur Jhirka	6,51,139.70	5,112.00	180.00
52	Nuh	10,35,153.00	7,945.12	180.00
53	Karnal	70,30,219.00	42,885.72	2,083.88
54	Panipat	23,70,719.00	14,876.60	878.21
55	Thanesar	42,98,621.00	34,210.58	180.00
56	Kaithal	56,45,820.00	40,473.84	180.00
57	Ambala	1,70,72,279.00	13,99,449.75	4,869.44
58	Rupar			
59	Kharar			
60	Jagadhri			
61	Chandigarh			
62	Naraingarh			
63	Chhachhrauli			

Serial No.	Name of the Registration Office	Value of the deeds registered i. e., consideration money	Amount realised by the Government as registration fee	Total amount received by the Sub-Registrars
1	2	3	4	5
		Rs NP	Rs NP	Rs NP
64	Rohtak ..	14,02,211.00	17,561.62	2,404.94
65	Joint-Sub-Registrar, Rohtak ..	48,86,592.00	30,177.44	102.50
66	Sonepat ..	32,04,601.00	20,817.75	10,39.88
67	Jhajjar ..	33,09,807.00	25,543.44	3,833.00
68	Gohana ..	22,02,855.00	14,707.25	180.00
69	Simla ..	4,73,419.00	3,136.37	2,880.37

COMPLAINTS AGAINST SHRI RAM SINGH AND OTHERS OF PATTI,
DISTRICT AMRITSAR

***1093. Shri Muni Lal :** Will the Minister for Revenue be pleased to state—

(a) whether any complaints were received by the Sub-Divisional Officer (Civil) Patti Division, Amritsar, on the 15th December, 1956 and 31st December, 1956, respectively from Shri Salig Ram and others of Patti town against certain persons of Patti for having obtained certain sums from the Government by putting in false claims of having sustained losses during the floods of 1955, if so, the action, if any, taken in the matter ;

(b) whether the said complainants were called upon to give evidence in the cases ; if so, the dates when their evidence was recorded ?

Giani Kartar Singh : (a) *First part.*—Yes.

Second part.—Matter is under consideration.

(b) *First part.*—Yes.

Second part.—On 15th January, 1957.

RECENT FLOODS IN THE STATE

***852. Maulvi Abdul Ghani Dar :** Will the Minister for Revenue be pleased to state—

(a) the total area of land in the State, district-wise which was washed away by the floods during 1957 ;

(b) the total loss of crops and life in consequence of the floods referred to in part (a) above ;

(c) the details of the Relief during the current year given by Government in the flood affected areas together with the quantity of foodgrains distributed free of cost ; district-wise;

(d) the amount likely to be expended on the relief referred to in part (c) above ?

Giani Kartar Singh : (a) Statement showing this information is placed on the table of the House.

(b) Statement showing this information is placed on the table of the House.

(c) Statement showing this information is placed on the table of the House.

(d) Rupees 18,35,500. The details of the amount, which is likely to be remitted on account of the land revenue is not yet available.

(a) TOTAL AREA OF LAND WHICH WAS WASHED AWAY BY THE FLOODS DURING 1957, DISTRICTWISE—			(b) TOTAL LOSS OF—		REMARKS
Name of District	Area washed away in acres	Crops loss in rupees	Life		
			Human life	Cattle lost	
Amritsar ..	36,693	47,54,064	2	4	Damage due to water- logging
Gurdaspur ..	27,837	20,71,200	3	131	
Ferozepur ..	1,939	3,06,049	
Hoshiarpur ..	NK.	17,856	
Ludhiana	
Kangra ..	309	15,421	..	6	
Jullundur ..	6,519	Not available	
Kapurthala ..	24,511	37,43,060	..	4	
Patiala ..	9,112	16,89,752	
Bhatinda ..	10,722	9,47,143	
Sangrur ..	77,907	38,95,350	..	98	
Mohindergarh	
Simla	
Ambala ..	499	47,589	
Karnal ..	3,760	4,52,300	
Gurgaon ..	3,293	1,55,670	
Hissar	
Rohtak ..	2,031	1,45,079	

[Minister for Revenue]

(c) The details of the relief during the current year, given by Government in the flood affected areas together with the quantity of foodgrains distributed free of cost ; district-wise.

Details of the amount placed at the disposal of the Deputy Commissioners.

Deputy Commissioner, Amritsar—	Rs
From Chief Minister's Relief Fund for immediate relief ..	30,000
For taccavi loans by Government ..	2,10,000
For Taccavi loans by Commissioner ..	40,000
For Relief Works ..	50,000
Total ..	3,30,000
Deputy Commissioner, Gurdaspur—	
Under Act XII ..	1,10,000
From Chief Minister's Relief Fund for immediate relief ..	30,000
For Taccavi Loans ..	3,70,000
For Gratuitous relief ..	1,00,000
For Relief Works ..	50,000
Total ..	6,60,000
Deputy Commissioner, Kapurthala—	
From Chief Minister's Relief Fund ..	30,000
For Taccavi Loans ..	2,70,000
Total ..	3,00,000
Deputy Commissioner, Karnal—	
For Taccavi Loans ..	35,500
Deputy Commissioner, Jullundur—	
For Taccavi Loans by Government ..	1,17,000
For Taccavi Loans, by Commissioner ..	33,000
Total ..	1,50,000
Deputy Commissioner, Sangrur	
Taccavi Loans for seed, fodder and repair of wells ..	3,00,000
For pumping out water from low lying abadis ..	15,000
For distribution of medicines ..	5,000
Total ..	3,20,000
Deputy Commissioner, Bhatinda	
For Taccavi Loans ..	40,000

The recovery of land revenue has been suspended, and it will be remitted in due course in all deserving cases. All arrears of land revenue, in respect of the previous harvests, due from the villages lying between the Ravi and Flood Protection embankments in the Districts of Amritsar and Gurdaspur have been remitted.

The details of article distributed to the flood affected persons is as under:—

District	Name of article	Quantity	Price
Amritsar	.. Atta ..	1,005 mds	Rs 17,148
	Gur ..	59 mds	1,106
	Tea ..	1,085 Lbs.	2,166
	Match boxes ..	636	39
	Skimmed milk ..	76 tins.	(Donated by Red Cross)
	Medicines	200
Kapurthala	.. Atta ..	92 mds.	..
	Gur ..	20 "	..
	Gram ..	28½ "	..
	Salt ..	10¼ "	..
	Tea ..	364 packets	..
	Match boxes ..	106 dozens	..
	Bleaching powder ..	2 Cwts.	..
	Multivitamin ..	10,000 Tablets	..
	Sulphagunandine ..	20,000 "	..
	Sulphadiazine ..	10,000 "	..
	Paludrine ..	10,000 "	..

Relief articles supplied by Indian Red Cross Society

Milk ..	1,000 Lbs.	..
Blankets ..	50	..
Shirts ..	100	..
Sweaters ..	100	..
Shirts ..	50	..
Shorts ..	50	..
Dhoties for men ..	20	..
Sarees ..	20 pairs	..
Shawls mixed ..	20	..
M. V. S. ..	20,000 Tablets	..

[Minister for Revenue]

District	Name of article	Quantity	Price
	Vitamin B-1 and C ..	5,000 "	
	Sulphagunandine ..	5,000 "	..
	Sulphadiazine ..	2,000 "	..
	Mepacrine ..	5,000 "	..
	Pencilline procane ..	50 vials each of 400,000 I.U.	
	Pencilline Crys ..	50 vials each of 2,00,000 I. U.	..
	Sulphatriade ..	1,000 Tablets	..
	<i>Gift from National Christian Council Relief Committee, Suranassi</i>		
	Dry milk ..	4,590 Lbs	..
	Parched grams, salt, Gur, Tea, etc., were distributed in the Evacuation Centres		
Karnal	.. Palm dates ..	30 mds.	
Gurdaspur	.. Paludrine ..	18,285 Tablets	..
	Quinine ..	4,803 "	..
	Mepacrine ..	9,370 "	..
	Sulphagunaundine ..	5,199 "	..
	A. P. C. ..	2,762 powder	..
	Bleaching powder ..	2,762 Lbs.	..
	Skimmed milk ..	8,625 "	..
	Pot. Parmagnate ..	34 "	..
	Dates ..	133 mds.	..
	Gram ..	9½ mds.	..
	Atta ..	3 mds.	..
	<i>Clothes distributed</i>		
	Blankets ..	210	..
	Sweater Thread ..	200	..
	Sweater Woolen ..	200	..
	Shirts Mazari ..	198	..
	Shorts ..	100	..
	Saries ..	140	..
	Dhoties ..	50	..
	Shawls mixed ..	25	..

District	Name of article	Quantity	Price
Gurdaspur ..	Bed sheets ..	70	..
	Pyjamas ..	123	..
	Jurseys Full size ..	16	..
	Jursey ..	7	..
Kangra ..	Wheat ..	45 mds.	..
	Cash as gratuitous relief	500
Hoshiarpur ..	Cash as gratuitous relief	210

In addition to above medical treatment was afforded to the sick persons in the flood affected areas. Cattle were inoculated and drinking wells were chlorinated.

ANTI-WATER LOGGING MEASURES

***760. Sardar Atma Singh :** Will the Minister for Irrigation and Power be pleased to state—

- the name of places district wise in the State where anti-water-logging measures have been started since his declaration in the Vidhan Sabha during the Budget Session 1957;
- the total amount sanctioned for the said measures and the amount spent so far out of it;
- whether the drainage work in Kapurthala District has been started, if not, the steps now being taken by the Government in this connection?

Sardar Gian Singh Rarewala: (a) Anti-water-logging measures have been started in certain villages along Kasur and Patti Nallahs in Amritsar District; along Sehna, Badhni, and Talwandi drains in villages Gholia, Badhni and Talwandi Nepal, etc., of Ferozepur District; Rasulpur Mandki, Akhara, Sehna, Burj Fatehgarh villages, etc., of Ludhiana District; and Maur Raya and other villages of Sangrur District.

(b) The total amount sanctioned during 1957-58 for these schemes is Rs 16,93,000. A sum of Rs 8,99,221 has so far been spent.

(c) Drainage work in Kapurthala District has not so far been started. The drainage scheme is being prepared.

PROPOSED CANAL FOR HOSHIARPUR DISTRICT

***903. Dr. Bhag Singh :** Will the Minister for Irrigation and Power be pleased to state whether there is any proposal under the consideration of Government to take out a canal from river Beas for the Hoshiarpur District; if so, the details thereof?

S. Gian Singh Rarewala : *First Part.*—Yes.

Second Part.—The cost of the scheme will be Rs 3,40,86,000 and the area to be irrigated is 250,274 acres (Culturable Commanded area).

EMPLOYMENT OF ZILLADARS AFTER TRAINING

***956. Sardar Dhanna Singh Gulshan :** Will the Minister for Irrigation and Power be pleased to state—

- (a) the number of candidates selected for the posts of Zilladars (Irrigation Department) in the erstwhile State of Pepsu during the year 1955 ;
- (b) the number of those referred to in part (a) above who have so far been employed after the completion of their training, and the reasons, if any, why the rest have not been employed.

Sardar Gian Singh Rarewala : (a) 50.

(b) Out of the above 50 candidate Zilladars, 8 have so far been employed as Officiating Zilladars. 12 out of the 50 candidates did not join the Department for receiving revenue training. The remaining 30 will be appointed, in turn, as the vacancies arise.

***995. Sardar Rajinder Singh :** Will the Minister for Irrigation and Power be pleased to state—

- (a) the total area of water-logged land in Sangrur District at present;
- (b) the details of the anti-water-logging measures, if any, so far taken in the said district;
- (c) Whether any relief has been given by Government to persons affected by water-logging referred to in para (b) above ?

Sardar Gian Singh Rarewala : (a) 182.2 sq. miles.

- (b) Excavation of Bassian drain and Sehna drain has been taken in hand.
- (c) The information is being collected and will be supplied to the honourable member in due course.

CLOSING OF RAJBABS OF MAJITHA DIVISION OF UPPER BARI DOAB
CANAL

***1091. Sardar Gurwaryam Singh :** Will the Minister for Irrigation and Power be pleased to state—

- (a) the periods for which the Rajbabs of Majitha Division of Upper Bari Doab Canal remained closed during the period from 1st April, 1957 to 30th September, 1957, together with the reasons thereof ;
- (b) whether the said Rajbabs remained closed from 8th October, 1957 to 16th October, 1957 when the water was so urgently required for the Kharif crop; if so, the reasons therefor ?

Sardar Gian Singh Rarewala: (a) The closure was effected from 2nd April, 1957 to 24th April, 1957, and 10th June, 1957 to 20th June, 1957, due to annual canal closure and damage caused to Dhariwal Bridge, respectively .

(b) Yes. A few channels remained closed from 8th October, 1957 to 16th October, 1957, due to inadequate supply of water in the river.

WATER-LOGGING IN TEHSIL ZIRA, DISTRICT FEROZEPUR

***1092. Sardar Gurwaryam Singh :** Will the Minister for Irrigation and Power, Punjab be pleased to state—

- (a) whether the area of Tehsil Zira, District Ferozepore is irrigated by the flood waters of Grey Canals System;
- (b) whether there is any scheme under the consideration of the Government to protect the said area from water-logging. If so, the time by which the said scheme is likely to be implemented;
- (c) whether there is any proposal under consideration of the Government to levy betterment charges on the area mentioned in para (a) above.

Sardar Gian Singh Rarewala: (a) Yes. A part of the area of Zira Tehsil, District Ferozepore, is irrigated through the Grey Canals System.

(b) The Makhu drainage system and the Zira drainage system are proposed to be constructed in this area. Work on these schemes is likely to be started during the current financial year.

(c) Yes.

CONVERSION OF HIGH SCHOOLS IN MULTIPURPOSE SCHOOLS

***932. Comrade Ram Chandra :** Will the Minister for Education and Labour be pleased to state the total number of High Schools in the State so far converted into Multipurpose schools district-wise together with the criteria laid down for such conversion ?

Shri Amar Nath Vidyalkar : No school has so far been actually converted into Multipurpose school.

GOVERNMENT GIRLS HIGH SCHOOL, HAMIRPUR, DISTRICT KANGRA

***1082. Shri Rup Singh Phul :** Will the Minister for Education and Labour be pleased to state—

- (a) the total strength of teachers fixed for the Government Girls High School, Hamirpur (Kangra);
- (b) the number of teachers actually working on the staff of the afore-said school at present;

Shri Amar Nath Vidyalkar : (a) Eight.

(b) Six.

DAMAGE TO GOVERNMENT GIRLS HIGH SCHOOL, BARNALA

***1111. Sardar Kartar Singh Diwana :** Will the Minister for Education and Labour be pleased to state whether he is aware of the fact that the building of the Government Girls High School, Barnala, District Sangrur, has been damaged : if so, the steps if any, taken or proposed to be taken by the Government in this connection ?

Shri Amar Nath Vidyalkankar : Yes. Steps are being taken to make some alternative arrangements.

HAMIRA SUGAR MILL

***1085. Pandit Ram Krishan Bharolian :** Will the Minister for Agriculture and Power be pleased to state the total amount of sugarcane crushed by the Hamira Sugar Mills during the last season and the actual crushing capacity of the said Mill ?

Sardar Gurbanta Singh : *Part I.*—10.97 lacs maunds.

Part II.—400—450 tons per day as reported by the Mill authorities.

MARKETS TO BE OPENED IN DISTRICT SANGRUR DURING THE SECOND PLAN PERIOD

***1110. Sardar Kartar Singh Diwana :** Will the Minister for Agriculture and Forests be pleased to state—

- (a) whether there is any proposal under the consideration of Government to establish grain markets in district Sangrur during the Second Five Year Plan period; if so, the names of places where and the year in which the said markets are proposed to be established;
- (b) whether the said markets are proposed to be established outside the jurisdiction of the Municipal Committees ?

Sardar Gurbanta Singh : (a) Yes. Government have since decided to establish mandis at Sangrur, Bhawanigarh, Malerkotla, Narwana, Kalait, Sunam and Bhadaur in district Sangrur during the Second Five-Year Plan period. The work in the mandi area at the first mentioned six places will start this year and at Bhadaur in 1958-59.

(b) The grain market at Sangrur will be within the municipal limits. As for other places, sites have yet to be selected and hence it cannot be said at this stage as to which of these would be within or outside the municipal limits.

HOUSE BUILDING LOANS IN BHATINDA DISTRICT

***955. Sardar Dhanna Singh Gulshan :** Will the Minister for Public Works be pleased to state—

- (a) whether any loans for the construction of houses in district Bhatinda were advanced during last year ; if so, the number of persons to whom these loans were given ;
- (b) whether it is a fact that in the case of a number of persons referred to in part (a) above, the second instalment of the loan was not given ; if so, the names of such persons and the reasons therefor ?

Rao Brinder Singh : The information is laid on the table.

Statement

- (a) Yes. Loans were advanced to 66 persons.
- (b) Of the 66 the following 27 loanees were not given the second instalments as they did not furnish the required certificates of construction that their houses had been constructed upto the plinth level:—

- (1) Shri Harbant Singh, son of Shri Sarwan Singh of village Gobindgarh.
- (2) Shri Jang Singh, son of Shri Dula Singh of village Gobindgarh.
- (3) Shri Ram Singh, son of Shri Jagat Singh of village Gobindgarh.
- (4) Shri Pal Singh, son of Shri Sohana Singh of village Gobindgarh.
- (5) Shri Naginder Singh, son of Shri Sohana Singh of village Gobindgarh.
- (6) Shri Gurdev Singh, son of Shri Nand Singh of village Fatehgarh.
- (7) Shri Kala Singh, son of Shri Pala Singh of village Fatehgarh.
- (8) Shri Ratia, son of Shri Kishana of village Fatehgarh.
- (9) Shri Jagraj Singh, son of Shri Assa Singh of village Fatehgarh.
- (10) Shri Sarwan Singh, son of Shri Bhajan Singh of village Fatehgarh.
- (11) Shri Major Singh, son of Shri Phuman Singh of village Gobindgarh.
- (12) Shri Sham Singh, son of Shri Kaka Singh of village Gobindgarh.
- (13) Shrimati Shanti wife of Shri Gurdial Singh of village Gobindgarh.
- (14) Shri Nardev Singh of Bhatinda.
- (15) Shri Gurnam Singh of Bhatinda.
- (16) Shri Harish Chander of Bhatinda.
- (17) Shri Manohar Lal of Bhatinda.
- (18) Shri Kalwant Singh of Bhatinda.
- (19) Shri Kalwant Raj of Bhatinda.
- (20) Shri Karnail Singh of Bhatinda.
- (21) Shri Karam Singh of Bhatinda.
- (22) Shri Vidaya Parkash of Bhatinda.
- (23) Shri Gurbax Singh of Bhatinda.
- (24) Shri Ranjit Singh of Bhatinda.
- (25) Shri Pritam Singh of Bhatinda.
- (26) Shri Teja Singh of Bhatinda.
- (27) Shri Harbans Lal of Bhatinda.

BUS SERVICE BETWEEN CHANDIGARH AND SANGRUR

***996. Sardar Rajinder Singh :** Will the Minister for Public Works be pleased to state whether there is any proposal under the consideration of the Government to start a direct bus service between Chandigarh and Sangrur; if so, the time it is expected to be finalised ?

Rao Birendar Singh : *First Part.*—Yes.

Second Part.—Objections are being invited by publication of a notification under section 68-C of the Motor Vehicles Act. Further action will be taken after considering the objections, if any, received in this behalf.

CONSTRUCTION OF HODAL-HASSANPUR ROAD UNDER THE
SECOND FIVE-YEAR PLAN

***1077. Shri Sunder Singh :** Will the Minister for Public Works be pleased to state whether the construction of Hodal-Hassanpur Road has been included in the Second Five-Year Plan; if so, the time by which construction thereof is expected to be taken up and completed ?

Rao Birendar Singh : Yes. The work is likely to be completed during the Plan period subject to availability of funds.

UNSTARRED QUESTIONS AND ANSWERS

GRANT OF PENSION TO POLITICAL SUFFERERS IN SANGRUR DISTRICT

510. Sardar Kartar Singh Diwana : Will the Chief Minister be pleased to state—

- (a) the number of applications so far received from political sufferers in Sangrur District for the grant of pension together with the number of such persons who have been granted pensions ;
- (b) whether any of the applications referred to in part (a) above were treated as time barred ; if so, the number thereof ?

Sardar Partap Singh Kairon : (a) The total number of the applications received from the political sufferers of the Sangrur District for the grant of financial assistance upto 8th August, 1957, is 637. The number of persons who have been sanctioned financial assistance is 65.

(b) No.

CONSTRUCTION OF NEW RAILWAY LINES IN THE STATE

511. Sardar Kartar Singh Diwana : Will the Chief Minister be pleased to state—

whether there is any proposal under the consideration of the State Government to recommend to the Government of India to construct the following new Railway Lines in the State:—

- (a) Bhatinda to Jagraon ;
- (2) Sangrur to Moga via Barnala ;
- (3) Dhuri to Gobindgarh via Amargarh, Chaunda ?

Rao Birendar Singh : No. There is no such proposal under consideration with the Government at present.

TUBE-WELLS FOR IRRIGATION PURPOSES

515. Sardar Atma Singh : Will the Minister for Irrigation and Power be pleased to state—

- (a) the total number of tube-wells for irrigation purposes so far installed by Government in the State together with the number of those amongst them energised district-wise ;
- (b) whether any of the tube-wells referred to above is lying idle ; if so, the reasons therefor ?

Sardar Gian Singh Rarewala : (a) (i) Total number installed.. 1,432.

(ii) Total number energised:—

Rohtak District	..	33
Karnal District	..	561
Ambala District	..	172
Ludhiana District	..	40
Patiala District	..	63
Sangrur District	..	247
Kapurthala District	..	84
Total	..	<u>1,200</u>

(b) (i) Yes.

(ii) Due to high rates for tube-well irrigation. These have now been reduced.

TRANSFER OF LANDS FROM THE FLOOD AFFECTED AREAS

544. Bawa Harnam Singh : Will the Minister for Revenue be pleased to state—

- (a) whether any application for the transfer of lands from the flood affected areas in Tehsil Dasuya, District Hoshiarpur and Tehsil Kapurthala have been received by Government from the Zamindars of the said areas; if so, their number at present ;
- (b) whether any area of evacuee land is available at present for allotment in tehsils Pohewa, Gulha and Kaithal, District Karnal ; if so, the details thereof ;
- (c) whether any conditions for the transfer of land from the flood affected areas in the State have been laid down by Government if so, the details thereof ?

Giani Kartar Singh : (a) 33 and 29 applications for transfer of land from the Zamindars of the flood affected areas of tahsil Dasuya, District Hoshiarpur and tahsil Kapurthala, respectively have been received.

(b) A statement giving details of the evacuee land available for allotment in tehsil Kaithal is laid on the table of the house. This also includes information regarding Pohewa and Gulha Sub-Tahsils.

(c) According to the present policy, an allottee whose total allotment is 10 Standard Acres or less and whose area has been damaged by floods partly or wholly, will get alternative allotment.

Serial No.	Name of District	Name of Tehsil	AREA AVAILABLE							Area already allotted but possession not taken by the allottees concerned
			Irrigated		Unirrigated		Total value of the allotable area of Col. 4 and 5 in Standard acres	Unfit for cultivation		
			Ordinary acres	S. A. U.	Ordinary acres	S. A. U.		Ordinary acres	S. A. U.	
1	2	3	4	5	6	7	8	9	10	11
1	Karnal	Kaithal	159	136-6½	1314	552-8	688-14½	656	1,000	11½

CANALISATION OF BLACK BEIN PASSING THROUGH TEHSILS DASUYA AND KAPURTHALA

547. Bawa Harnam Singh : Will the Minister for Irrigation and Power be pleased to state whether Government has formulated any plan for the canalisation of Black Bein passing through Tehsil Dasuya, District Hoshiarpur and Tehsil Kapurthala ; if so, the measure, if any, so far adopted by the Government to implement the same.

Sardar Gian Singh Rarewala : Canalisation of the Black Bein in Dasuya Tehsil has already been done. Its canalisation in Tehsil Kapurthala is under consideration of Government and necessary surveys in that regard are already in hand.

SHORT NOTICE QUESTION AND ANSWER

Mr. Speaker : There is one short notice question in the name of Sardar Atma Singh.

***1164. Sardar Atma Singh :** Will the Minister for Finance be pleased to state whether the export of rice has been banned from the state; if so, from what.....

Mr. Speaker : How can you read your question ?

Minister for Finance : Sir, he wants to read his question.

Sardar Bhupinder Singh Mann : Sir, Short Notice Questions are not circulated. Other questions are circulated.

Mr. Speaker : I think this short notice question has been circulated to the Members.

Sardar Bhupinder Singh Mann : Sir, it is given to the Member concerned only.

Mr. Speaker : No please. It has been circulated to all the Members.

Sardar Bhupinder Singh Mann : Sir, I submit that it has not been circulated to all the Members of the House.

Mr. Speaker : It has been verified that the short notice question standing in the name of S. Atma Singh has been circulated to all the Members.

BAN ON EXPORT OF RICE FROM THE STATE

***1164. Sardar Atma Singh :** Will the Minister for Finance be pleased to state—

- (a) whether the export of rice has been banned from the State, if so, from what date ;
- (b) whether rice is being procured by the Government from the cultivators; if so, the minimum price fixed for the purpose ;
- (c) the steps, if any, being taken by Government to check a fall in the price of paddy ;
- (d) the price at which paddy or rice is being procured in the various markets of the State ?

Shri Mohan Lal : (a) The export of rice and paddy including products of rice and paddy from the State has been banned with effect from the 30th September, 1957 ;

(b) No; but Government will buy rice from traders/millers.

(c) A floor rate of Rs 10 per maund for fairly dry paddy of coarse varieties was suggested to the Government of India. They have agreed that Government should buy rice from such suppliers only who pay this minimum price to the cultivators.

(d) Begmi and dara rice is being procured at the rate of Rs 17.50 and Rs 16.00 per maund naked grain, respectively. No paddy is being procured from the markets for the present.

ਸਰਦਾਰ ਆਤਮਾ ਸਿੰਘ : ਕੀ ਵਜ਼ੀਰ ਸਾਹਿਬ ਦਸਤਗੇ ਕਿ ਕੀ ਸਰਕਾਰ ਨੇ paddy ਦੀ minimum price ਮੁਕੱਰਰ ਕਰ ਦਿੱਤੀ ਹੈ ?

ਵਿੱਤ ਮੰਤਰੀ : ਜੀ ਹਾਂ, ਦਸ ਵਧੇਰੇ ਫੀ ਸਨ ਕੇ ਹਿਸਾਬ ਸੇ ਕਰਦੀ ਹੈ ।

Mr. Speaker : The questions which are included in the list of Starred Questions for the 30th October, 1957, and replies in respect of which have not been given on the floor of the House are deemed to have been laid on the Table.

ADJOURNMENT MOTION

Mr. Speaker : There is one notice of an adjournment motion from Chaudhri Balbir Singh and Shri Muni Lal.

“Namely, to discuss the present political and economic situation and the state of the law and order in the Punjab”.

The hon. Members should at least know the relevant rule and the conditions under which an adjournment motion is tabled. It is out of order as it does not relate to any single, specific, definite matter of urgent public importance of recent occurrence. I disallow it.

चौधरी बलबीर सिंह : लेकिन स्पीकर साहिब, सूबे में Law and Order की हालत जो है.....

Mr. Speaker : There are so many ways to discuss it.

चौधरी बलबीर सिंह : जनाब इस के लिये इस session में मौका ही नहीं मिला ।

Mr. Speaker : Order please.

Motion to raise Half an hour discussion

श्री इन्द्र सिंह (जींद 'जनरल') : स्पीकर साहिब, मैं ने पर्सों half an hour discussion के लिये एक motion दो थी और वह motion जनाब arise हुई थी श्री रत्ना राम जो के *Question से जो उन्होंने बाहु अकबर पुर के बारे में पूछा था। उस question के अन्दर ऐसी चीजें थीं जिन का जवाब definite नहीं आया था ।

Mr. Speaker : The matter is *sub judice*.

श्री इन्द्र सिंह : मैं ने आप की खिदमत में जो motion भेजी है उस के अन्दर मैं ने वह तमाम वजुहात भी लिख कर भेजी है और जो चीजें मैं raise करना चाहता था वह भी लिख कर भेजी है ।

Mr. Speaker : The matter besides being *sub judice*, the notice was not supported by the signatures of two other Members, as required under rule 57 of the Rules of Procedure and Conduct of Business in the Punjab Legislative Assembly.

श्री इन्द्र सिंह : नहीं जनाब इस Assembly के Rules of Business में कोई ऐसी बात नहीं है ।

अध्यक्ष महोदय : उन में यह है । आप देखें तो सही । (It is there. Let the hon. Member consult these rules.)

श्री इन्द्र सिंह : On a point of order, Sir. मैं जनाब फिर अर्ज करूंगा कि under Rule 57, मैं ने यह move की है और मेरे ख्याल में ऐसी कोई बात उस में नहीं है ।

Note—Starred Question No. 1014 on which half an hour discussion was sought to be raised, appears in the debate, dated 25th October, 1957

अध्यक्ष महोदय : आप rule No. 57 को पढ़ें और फिर उस के बाद बात करें। Rules की copy मैं आपको अभी भेजता हूँ। (The hon. Member may first study Rule 57 and then speak. I will just send him a copy of the rules).

Chaudhri Inder Singh (Speaking on a point of Order) : I have studied the rule I mean rule 57.

ANNOUNCEMENT BY SECRETARY

Secretary : Under rule 2 of the Punjab State Legislature (Communications) Rules, 1952, I have to inform the House that the Prisons (Punjab Amendment) Bill, 1957, passed by the Punjab Vidhan Sabha on the 23rd October, 1957 and transmitted to the Punjab Legislative Council the same day, and the Punjab Land Revenue (Surcharge) (Second Amendment) Bill, 1957, and the Punjab Laws (Application) Bill, 1957, passed by the Punjab Vidhan Sabha on the 25th October, 1957, and transmitted to the Punjab Legislative Council the same day, have been agreed to by the said Council without any amendment recommendation on the 28th October, 1957.

ADJOURNMENT OF THE ASSEMBLY

Minister for Finance : Sir, I beg to move—

That the Assembly at its rising.....

Chaudhri Inder Singh : Sir, I was in possession of the House when it adjourned yesterday.

Minister for Finance : Sir, I am moving another motion.

Minister for Finance : Sir, I beg to move—

That the Assembly at its rising this day shall stand adjourned *sine die*.

Mr. Speaker : Motion moved—

That the Assembly at its rising this day shall stand adjourned *sine die*.

डाक्टर बलदेव प्रकाश (अमृतसर शहर, पूर्व) : अध्यक्ष महोदय, मंत्री महोदय ने जो motion पेश की है कि आज की बैठक के बाद यह सदन अनिश्चित काल के लिये adjourn हो जाय, मैं इस का विरोध करने के लिये खड़ा हुआ हूँ।

श्री इन्द्र सिंह : I am sorry, Sir. मुझे इस में गलती लगी है।

अध्यक्ष महोदय : मैं ने पहले ही आप को कहा था। (I had already told it to the hon. Member.)

डाक्टर बलदेव प्रकाश : मैं ने इस के बारे में एक motion भी आप के सामने रखी है जिस के लिये आप ने कहा था कि मैं वक्त पर खड़ा नहीं हुआ। अभी हमारे सूबा में ऐसे हालात पैदा हो गये हैं जिन पर इस हाऊस के अन्दर discussion का होना बहुत ही जरूरी है। जिन दिनों यह Assembly meet नहीं कर रही थी तो Treasury Benches के मेम्बरों की तरफ से और विरोधी

[डॉक्टर बलदेव प्रकाश]

पक्ष के बाज मेंबरों को ओर से अखबारों में कई statements दी गई थीं, और जिन में मांग की गई थी कि पंजाब के हालात पर गौर करने के लिये इस हाउस को summon किया जाये। इस वक्त चूंकि हाउस अभी meet कर रहा है और पंजाब के मौजूदा हालात पर यहां अभी discussion नहीं हो सकी, तो इस लिये इन हालात पर discussion किये बगैर इसे adjourn कर देना गैर मुनासिब बात होगी। इस समय हमारे सूबा के अन्दर जो अत्याचार पुलिस की तरफ से लोगों पर हो रहे हैं.....

Minister for Finance : On a point of order, Sir. He is thoroughly.....

अध्यक्ष महोदय : देखिये इतने दिन Assembly बंठी, इस में आप को काफी मौके मिले। इस दौरान में Adjournment motions आई और resolutions भी आये..... (The hon. Member may please listen. The Assembly remained in session for so many days and he got ample opportunities to speak. During this period a number of adjournment motions and resolutions were tabled....)

श्री बलदेव प्रकाश : लेकिन allow एक भी नहीं हुआ।

Mr. Speaker : You should please know the procedure under which you want to raise this discussion on the floor of the House.

डॉक्टर बलदेव प्रकाश : लेकिन इस वक्त पंजाब के अन्दर जो हालात पैदा हो गये हैं इन सब से एक जरूरी मसला बन गया है और.....

Mr. Speaker : Please let me know under what rule you want to raise this discussion on the Floor of the House. You have not tabled any resolution. You gave notice of an adjournment motion which was not admissible.

डॉक्टर बलदेव प्रकाश : हाउस के Rules of Procedure के मातहत तो यह extension हो सकती है।

Mr. Speaker : Just listen please. You gave notice of an adjournment motion on the same subject which was not admissible. Through adjournment motion, only a matter of urgent public importance and of recent occurrence can be taken up. You did not table any resolution. I would like to know the rule or the procedure under which you want to raise this discussion.

डॉक्टर बलदेव प्रकाश : स्पीकर साहिब, यह ठीक है कि इस के लिये कोई definite चीज नहीं कही गई लेकिन फिर भी यह जो ऐसे मसले हैं ये सब आप के सामने हैं और अगर इन पर discussion के लिये हाउस एक दिन के लिये और extend कर दिया जाये तो बहुत अच्छा होगा। आज पंजाब के अन्दर हालात ऐसे हो चुके हैं कि.....

Mr. Speaker : Well, I am prepared to accommodate you provided you guide me under what provisions or under what rules you want to raise the discussion. Suppose I want to give you an opportunity to raise the discussion, I would like to be informed of the rules under which I can do so.

डाक्टर बलदेव प्रकाश : जितनी जरूरी बातें थीं वह मैंने आप के सामने रखीं, मगर कभी *case sub judice* हुआ या कोई और बात हुई, मुझे मौका न मिल सका। फिरोज़पुर जेल में लाठी चार्ज.....

अध्यक्ष महोदय : मैं कहता हूं, छोड़िए आप ।

(I would request the hon. Member to leave this topic.)

Shri Rup Singh 'Phul' : On a point of order, Sir. With due deference I beg to submit that it has been held that there was no resolution to this effect, Sir, my submission is that there is one notice of resolution from me which has been admitted. The words are "That this Assembly recommends to the House....."

Mr. Speaker : I do not allow you to read it from the paper.

Shri Rup Singh 'Phul' : Sir, I do not read from the paper. Sir, I have given notice of a resolution seeking to devise ways and means for an amicable settlement of the language controversy in the State so that the law and order situation, which had deteriorated considerably can be improved.

Mr. Speaker : Well, this matter can be discussed in the form of a resolution on the day on which it is scheduled to be discussed.

Shri Rup Singh 'Phul' : Sir, my resolution has been allotted and is shown at Serial No. 2 on the list of non-official resolutions to be taken up on the 31st October, 1957.

चौधरी बलबीर सिंह (होशियार पुर, जनरल) : जनाब जिला हुशियारपुर में एक lady doctor का वाक्या हुआ है..... (हंसी)

Mr. Speaker : This is not the proper way please.

चौधरी बलबीर सिंह : हुशियारपुर का यह वाक्या भी urgent public importance का है ।

Mr. Speaker : How can you know that I will admit it ?

चौधरी बलबीर सिंह : On a point of order, Sir. इस के साथ मैं हाउस को adjourn करने के खिलाफ वोलने के लिये उठा हूं। यह वाक्या public importance का वाक्या है और इस पर बहस करने के लिये हाउस आज adjourn न हो, बल्कि इस की कार्रवाई कल भी हो ।

श्री राम चन्द्र कामरेड (नूरपुर) : स्पीकर साहिब, मैं अर्ज करना चाहता हूं कि आज हाउस *sine die* adjourn हो रहा है मगर members में यह आम ख्याल है कि हाउस में हर रोज बहुत ज्यादा बिल पेश किए जा रहे हैं, और इस लिए हाउस इन पर अच्छी तरह से बहस नहीं कर सका। मैं यह अर्ज करना चाहता हूं कि आग्रंदा हाउस को इस तरह खत्म करने की बजाए इसे पूरा मौका दिया करें ।

Mr. Speaker : Anyway , all I can do is not to give them extra time. When a proposal comes in the House and you people pass it what can the Chair do in the matter. It is for you people to oppose it. When you say 'yes', the Chair has got no other alternative.

मौलवी अब्दुल गनी डार 'नूह' : स्पीकर साहिब, मैं अदब के साथ

अध्यक्ष महोदय : आप यह अदब वगैरह छोड़ दें, वैसे ही कहें।

(The hon. Member may leave out 'with due respects etc.' and proceed with his speech right away.)

मौलवी अब्दुल गनी डार : मैं अपने लीडर की इस तजवीज़ की मुखालफत करता हूँ। स्पीकर साहिब, जब आप के सामने पंजाब सरकार की तरफ से यह बार २ कहा जा ता है कि अगला पांच साला प्लान जो इस वक्त चल रहा है उस वक्त तक कामयाब नहीं हो सकता जब तक एक खास रकम जो करीबन आठ करोड़ बनती है वसूल न की जाए या जब तक सेंटर से जो 44 करोड़ या 25.26 करोड़ की मिलनी है, नहीं मिल जाती। एक तरफ तो सरकार आप के सामने बार २ यह एलान करती है लेकिन मुझे हैरत है कि वह रुपया आएगा कहां से ? जब भी कोई बिल लाते हैं चाहे वह गांव पर असर-अंदाज़ हो या शहरों पर

अध्यक्ष महोदय : आप किस गलतफहमी में पड़ गए। हाउस का बिज़िनेस शुरू हो चुका है। (The hon. Member is probably labouring under some misunderstanding. The House is already proceeding with its business.)

मौलवी अब्दुल गनी डार : जनाब मैं जानता हूँ। आज हाउस को *sine die* ऐडजर्न करने का नतीजा यह होगा कि जो दो करोड़ के करीब की रकम वसूल होने वाली है वह रह जाएगी और उस के रहने से स्टेट का नुकसान होगा।

अध्यक्ष महोदय : कौन सी रकम आने वाली है ? यह ज़रा क्लीयर कर दें।

(Which is that amount that is to be collected. Please clarify this.)

मौलवी अब्दुल गनी डार : जनाब लैंड रेवेन्यू ऐक्ट की अमेंडमेंट कर रहे हैं।

अध्यक्ष महोदय : कल यहां motion आई कि उस Bill को Select Committee के सुपुर्दे किया जाए और इस के लिए और time दिया जाए। आप लोगों ने 'Aye' कह कर पहली दिसम्बर तक के वक्त का फैसला कर दिया। अब मेरे पास चार Bills हैं अगर आप कहें तो यहां बैठे रहें और यह session पहली दिसम्बर तक चलता रहे (Yesterday a motion came before the House to entrust that Bill to a Select Committee, as well as to give it more time to proceed with its deliberations. The hon. Members agreed to give it time up to the first of December. Now I have only four Bills before me. In case the hon. Member so desires, we may prolong the duration of the Session up to the first of December.)

मौलवी अब्दुल गनी डार : मैं मानता हूँ। मगर मैं यह कहना चाहता हूँ कि मैडेन के जोर से वोट हो गई। मगर जब हाउस को सिने डेई ऐडजर्न कर रहे हैं तो यह भी हो सकता है कि दो दिन के बाद ही फिर सेशन बुला लिया जाए।

Mr. Speaker : *Sine die* is not proroguing the House.

मौलवी अब्दुल ग़नी डार : बिल्कुल सही है, मगर यह कहाँ जरूरी है कि इसे सिलेक्ट कमेटी के सुपुर्द कर दिया जाए और यह बजट सेशन में पास हो। मैं एक और अर्ज भी करना चाहता हूँ कि मुल्क में और भी स्टैंड्स हैं, उन की असैम्बलियाँ हैं और उन की बैठकें भी होती हैं। अगर वह इतिमिनान से पांच २ महीने तक बैठते हैं तो कोई बजह नहीं कि हमारा सेशन जरा और न चले। क्या हम ताउना चूहे हैं कि हम से सरकार को डर लगता है और हमें इतनी जल्दी चंडागढ़ से बाहर भेज रहे हैं (हंसा) हमें यहां सोचना है कि वह कौन से रास्ते हैं कि जिन से स्टेट के लिये खर्चा आए। मगर मैं आप के जरिए इन से कहना चाहता हूँ कि आज चाहे मैजेंट के जार से वाट करा लें मगर सारा जिम्मादारी इन की होगी अगर स्टेट का नुक़सोन हुआ। (आपोज़ीशन की तरफ से तालियाँ)

श्री इन्द्र सिंह (जाँद, 'जनरल) : स्पीकर साहिब, आपने जो पहले फरमाया था कि कौन से रूलज़ और प्रोसीजर के तहत हम ने ऐक्सटेंशन मांगनी चाई वह बिल्कुल दुस्त है और बजा है, लेकिन जनाब के अख्तियारत इतने बसोह हैं कि आप इजाज़त दे सकते हैं किसी मामले के मुतालिक जिते आप अर्जेंट और पब्लिक इम्पाटेंट का ख्याल फरमाते हों। मिसाल के तौर पर अगर मैं इस वक्त इस मोशन में यह अमैजेंट कर दूँ कि हाउस इस तरह ऐडजर्न नहीं करना चाहिए तो आप इस चीज़ को इजाज़त दे सकते हैं। उन हालात के पेशेनजर ऐसा कई दफा होता है।

अध्यक्ष महोदय : जब रूलज़ को सस्पेंड करना हो या और कोई बात लानी हो तो हाउस का वोट हागा और अगर आप वोट ले सकते हैं तो बताएं। (A vote of the House is taken whenever the Rules are suspended or anything else is brought before it. If the hon. Member can get votes in his favour, he may let me know.

श्री इन्द्र सिंह : दुस्त है, मगर मैं तो रूलज़ को सस्पेंड करने के लिये अर्ज नहीं कर रहा ।

Mr. Speaker : Your motion is not accompanied by the signatures of two other Members and the provision is that it shall be accompanied. I cannot contravene the provisions of the rules and if I do so, I will have to obtain the vote of the House which, I think, will not be forthcoming in this case.

श्री इन्द्र सिंह : मैं इस के बारे में अर्ज नहीं कर रहा मैं तो उस मोशन के बारे में सिन अर्ज कर रहा हूँ जो इस हाउस को सिने डाई (*sine die*) ऐडजर्न करने के बारे में पेश की गई है। मैं आप का इजाज़त से इस मोशन को अमैजेंट करना चाहता हूँ।

It should not be adjourned *sine die* today. यह तो आप का डिस्क्रेशन (*discretion*) में है। उस में कोई रूलज़ सस्पेंड नहीं होते।

अध्यक्ष महोदय : वैसे हा आप बात लें। अगर आप को कोई मोशन भी आएगी तो उस पर ना वोट का जारगा और इस पर भी वोट का जारगा। (Let the hon. Member speak on this motion. If any amendment is received from him it will be put to the vote of the House like the one now before the House.)

वित्त मंत्री (श्री मोहन लाल) : इस मोशन की भी मुखालिफत हो। मैं कुछ ज्यादा एंडीशन नहीं कर सकता। आपने काफी बजा तौर पर फरमा दिया है कि अजेंडा पर सिर्फ छः बिल हैं और कोई बिजनेस या पब्लिक बिल बाकी नहीं रह गए हैं। बाकी यही छः बिल रह गए हैं जिनमें से एक अंडर डिस्कशन है और बाकी के पांच अमैंडिंग बिल हैं। इस लिये उम्मीद की जा सकती है कि जितना वक्त हमारे पास बकाया है उसमें यह खत्म हो जाएंगे।

तो जो मौलवी साहिब ने फरमाया है कि हमें अपने देश पंजाब के लिये पैसे की बचत करनी है, वह ठीक है। बचत का एक यह भी हिस्सा है कि जितना जरूरी हो उतना हो हाउस का वक्त लें। क्योंकि बिना काफी काम के बैठने से कुछ ऐक्सपेंडीचर ऐक्सचेंजर पर भी पड़ेगा। यह तो मेम्बर साहिबान भी पसन्द करेंगे कि बिजनेस के बगैर हाउस में बैठना बेकार है, और फिर पब्लिक की तरफ से ऐतराज होगा और हाल्टिंग अलाउंस भी बढ़ेगा। इस लिये जब बिजनेस इतना ही है तो फिर साइन डाइ एडजर्न करने के अलावा और क्या हो सकता है।

मौलवी अब्दुल गनी डार : आन ए प्वाइंट ऑफ आर्डर सर। यह जो टेक्सिज की वसूली है वह इन्होंने करनी है क्योंकि लोडर ऑफ दी हाउस तो यह है। अगर मुझे बना दें तो मैं करूंगा।

Mr. Speaker : Order please.

Mr. Speaker : Question is—

That the Assembly at its rising this day shall stand adjourned *sine die*.

After ascertaining the votes of the House by voices Mr. Speaker said "I think the Ayes have it". This opinion was challenged and division was claimed. Mr. Speaker, after calling upon those Members who challenged the decision and supported the claim for a division, to rise in their places declared that the division was unnecessarily claimed.

The motion was declared carried.

RESUMPTION OF DISCUSSION ON THE PUNJAB MECHANICAL VEHICLES (BRIDGE TOLLS) BILL, 1957

Mr. Speaker : Now the House will resume discussion on the motion that the Punjab Mechanical Vehicles (Bridge Tolls) Bill be taken into consideration at once.

Chaudhri Inder Singh : Speaker Sahib.....

Minister for Finance : Sir, so far as I think he had finished his speech.

Chaudhri Inder Singh : Sir, I was in possession of the House when the proceedings were interrupted yesterday, the 29th October, 1957.

Mr. Speaker : You can have only two or three minutes to wind up your speech please.

चौधरी इन्द्र सिंह (जींद, 'जनरल) : जनाब मैं यह अर्ज कर रहा था कि यह जो सैकंड शैड्यूल है उस में तो रिमार्क्स के तरीके पर दिया है :

If the journeys are completed by the mid-night of the following day for the outward journey.

इस में जो क्लाज 3 है उग में यह कोई प्रावीजन नहीं कि अगर वह जरनी कम्पलीट करने के बाद आए तो रसीद उस के पास होगी। जवाब यह मिला कि रसीद बनाते वक्त दो दो, तीन तीन रसीदें दे देंगे। और वापसी में आते वक्त जो तीन चार पुल आएंगे तो जेब में डाल लेंगे और एक एक कर के दिखाते चले जाएंगे। यह काफी नहीं है। मैं कल अर्ज कर रहा था कि किसी टैक्स की इंसीडेंस किन लोगों पर पड़ती है। यह जानने की जरूरत है।

जब बजट सेशन में इस **measure** की हिमायत वजीर साहब ने की थी उस वक्त यह ऐलान किया था कि गवर्नमेंट की कारें बखशी नहीं जाएंगी। लेकिन जब मैं यह शैड्यूल देखता हूं तो उस में कोई कार नहीं निकलती है।

सरदार उमराओ सिंह : है।

चौधरी इन्द्र सिंह : हैं, लेकिन जीप कार है। और वह जीप कार कौन रखता है वह आप अंदाजा लगा सकते हैं।

जो बसिज है उन पर जो टैक्स लगता है वह पेसेंजर पर पड़ता है। और जो ट्रक्स हैं उन का टैक्स आम लोगों पर पड़ता है क्योंकि उन में कंज्यूमर गुड्स होता है और उसे आम लोग इस्तेमाल करते हैं। इन की प्राइसिज बढ़ जाती है जो आम लोगों को देनी पड़ती है। लेकिन जो कार में सफर करता है वह ऊंचे दर्जे को विलोंग करता है और वह टैक्स पे कर सकता है। ही इज एबल टु पे (**He is able to pay**)। तो मैं कहना चाहता हूं कि उसके ऊपर कोई टैक्स नहीं लगाया। मैं एक और चीज अर्ज करना चाहता हूं। पोजीशन बड़ी खराब है। क्लाज 2 में ब्रिज की डेफीनीशन (**definition**) यह दी हुई है :

'Bridge' means a bridge specified in the First Schedule annexed to this Act and such other bridge as may, from time to time, be notified by the State Government in this behalf.

और जनाब जो लिस्ट दी है वह लिस्ट चार ऐसे ब्रिजिज की है जो रिवर्स पर वाक्या है। मैं यह कहना चाहता हूं कि ब्रिजिज की डेफीनीशन ठीक करके फिर एक काम्प्रिहेंसिव बिल लाया जाए। उन्हें यह बताना चाहिए था कि ब्रिज का मतलब किस ब्रिज से है। क्या ब्रिज का मतलब उस ब्रिज से है जो रिवर के ऊपर है, सड़क पर है या कैनल पर है। क्योंकि वह भी ब्रिज ही कहलाते हैं। तो यह डेफीनीशन इस में क्लियर नहीं है।

बजट सेशन में यह कहा गया था कि जिस ब्रिज की कीमत 5 लाख रुपये से ज्यादा की होगी उस ब्रिज पर से गुजरने वाले शैड्यूल में दर्ज किये गये वेहीकल्स पर टोल लगेगी। लेकिन मैं देखता हूं कि इस के अन्दर एक ऐसा ब्रिज शामिल किया गया है कि जिस की वैल्यू सिर्फ 70, 80 हजार रुपए के करीब है और वह ब्रिज संगरूर-नरवाना रोड पर है। चूंकि उस ब्रिज

[चौधरी इन्द्र सिंह]

पर से हरियाणा का ट्रांसपोर्ट क्रास कर के आता है इसलिए उस को भी शामिल कर लिया गया है। तो जनाब मैं यह कहना चाहता हूँ कि पोजीशन यह है कि ब्रिजज की किस्में भी नहीं बताई गई हैं।

इस कानून से एक और नुकसान होने वाला है, वह यह कि ट्रांसपोर्ट में 'डिले' होगी। क्योंकि जो टोल इन्स्पेक्टर खड़े होंगे उन की मर्जी पर पैसेज होगा। और मैं तो यहां तक कहता हूँ कि जनाब अगर आप को कहीं मौका पड़ गया और ब्रिज पर से गुजरना पड़ गया और इधर असेम्बली का सेशन अटैंड करना हुआ तो रिसीट लेते-लेते इजलास का टाइम खत्म हो जाएगा। तो यह जो कानून है उस से ट्रांसपोर्ट में डिले होता है और गवर्नमेंट को फाइनेंशली इतना फायदा नहीं होता। यह एक स्टुपिड किस्म का **measure** है जो इस तरीके से फाइनेंस रेज किया जा रहा है।

Shri Dev Dutt Puri (Sadhaura) : Sir, I rise to make a few observation on the Bill, the Punjab Mechanical Vehicles (Bridge Tolls) Bill, 1957, that is before the House today. Mr. Speaker, Sir, I would like to be informed of the *criteria* which will be applied for notifying the bridges under this Act to charge the toll tax. Sir, I refer to page 40 of the Budget Speech of the Finance Minister where it has been laid down—

“Besides, a toll of Rs 2 per vehicle, both laden and unladen, crossing bridges in the State costing Rs 5 lakhs or over will be levied with no exemptions except in the case of officers engaged on the construction of the bridge. The toll will be charged even on the Cars of Ministers and Government servants while on tour”.

The impression created at that time was that toll tax will be charged in respect of all bridges costing more than Rs 5 lakhs. A toll tax was proposed at the rate of Rs 2 per vehicle, both for laden and unladen ones.

Now in the Bill before the House the word ‘bridge’ means a bridge specified in the First Schedule annexed to this Act and such other bridge as may, from time to time, be notified by the State Government in this behalf. In First Schedule only four bridges have been shown on which toll tax will be charged. Secondly, Sir, a toll tax was proposed to be charged at the rate of Rs 2 per vehicle, but here in this Bill it is proposed to be more than that. In some cases it is Rs 3. In the Budget speech the Ministers’ cars and cars of other Government servants while on tour were exempt from this levy. Mr. Speaker, the Finance Minister, while winding up the debate on the Budget proposals announced that only four bridges would be taxed.

Mr. Speaker : Sir, there are no clear *criteria* as to which bridges would be taxed and which would not be taxed. If it is not made clear, I think in law it will be a sort of collective fine to be imposed at the descretion of the Government.

The measure was brought in with a lot of flourish and fanfare whereas later it was announced that only four bridges would be taxed, I am at a loss to understand how these four bridges have been selected. No clear *criteria* have been laid down. It should have been stated in the statement of Objects and Reasons that except for bridges on the national highways every bridge on costing more than Rs 5 lakhs will be taxed. But it is not stated in the statement of Objects and Reasons. In the absence of this clear criterion, there is

likelihood of discrimination between a bridge that is being taxed and a bridge that is not being taxed. Mr. Speaker, Sir, I would request the Minister for Finance, through you, to state it clearly on the Floor of the House the criteria laid down for the selection of bridges, otherwise this measure may be ambiguous.

The first item is tractors carrying trailers etc. The rate of toll to be charged is rupees three for the outward journey and rupees three for the inward journey. This is a departure from the Budget proposals. It was also stated that cars of the Ministers and Government servants on tour will not be exempted from the payment of this tax. I would like to know if it is the intention of the Government that this tax will have to be paid out of their own pockets. I asked a question last time, but the hon. Minister did not think it fit to take notice of it. If this tax is to be paid by the Government in such cases, then there appears to be hardly any point in attaching much significance to this levy I remember that the hon. Minister for Finance while delivering his Budget speech had said that these cars would not be exempted. If it is so, then it will indeed provide a substantial income to the Government exchequer. I would also like to know from the Finance Minister as to what is expected to be the gross income from this levy and also the cost of administration for collecting the same.

कामरेड मुनी लाल (शिमला) : स्पीकर साहिब, मैं इस बिल की मुखालफत करने के लिये इस लिये खड़ा हुआ हूँ कि सरकार आज 18 वीं सदी की यादगारें इस बिल में खड़ी कर रही हैं। मेरे कांग्रेसी दोस्त जो पहले अंग्रेजों के जमाने में राजाओं के खिलाफ लड़ने रहे हैं उन्हें याद होगा कि **Princely States** में जब **toll tax** लिये जाते थे तो उन के खिलाफ प्रजा मंडल ने बहुत भारी आवाज उठाई थी। मगर आज हम देखते हैं कि सरकार बड़े ख़ूबसूरत लफ्जों में यह बात लिख कर लाई है कि हमारे सामने **Roads** का एक **ambitious programme** है इस लिए उस को जरूरी समझते हुए हम **toll tax** लगा रहे हैं। मुझे समझ नहीं आता कि यह जो **toll tax** लगाया जा रहा है उस से किन लोगों पर बोझ पड़ेगा। मैं समझता हूँ कि यह एक **indirect taxation** है जिसका **burden** शरीर लोगों पर पड़ेगा। जो लोग सफ़र करेंगे या जो लोग **trucks** पर सामान एक जगह से दूसरी जगह पर ल जाएंगे उन को ज़्यादा किराये देने पड़ेंगे और जो लोग कारों पर सफ़र करते हैं उन की वचत होगी। मैं कहूँगा कि यह **taxation** का एक उलटा रास्ता है। अगर हमारी **Government** को पैसे की ज़रूरत थी तो वह इस किस्म का **tax** लगाने की बजाए **Registration fee** बढ़ा सकती थी। यह जो **tax** आप लगा रहे हैं इस ने लोगों को बहुत **inconvenience** होगी और उन पुलों पर हर वक़्त **buses** की, **trucks** की और कारों वगैरह की लाइनों की लाइने लगी रहा करेगी और लोगों का कीमती **time** जाया हुआ करेगा। पहले जो **Octroi tax** लिया जाता है उस का हमें तजर्बुा है। जब मुहर्रर **receipt** काट कर देते हैं तो उस में **passengers** का बहुत सा कीमती वक़्त जाया हो जाता है और जो चुंगी वसूल की जाती है उस से ज़्यादा कीमत का **Government** का कामज ही जाया हो जाता है। इस लिये मैं यह कहता हूँ

[कामरेड मुनी लाल]

आप को **Registration fee** बढ़ानी चाहिए थी। ऐसा करने से एक तो गरीब लोगों पर **burden** न पड़ता और दूसरे हमें मौका न मिलता कि हम आप के खिलाफ कुछ बातें कह सकें। **Treasury Benches** पर जो मੈम्बर साहिबान बैठे हुए हैं वह कहते हैं कि **opposition** का काम हमेशा **oppose** करना ही है। मैं उन को बताना चाहता हूँ कि हम इस लिये **opposition** नहीं करते कि हम **opposition benches** पर बैठे हुए हैं। हमारी यह **duty** नहीं है। हम ने तो **Government** के सामने कुछ ठोस **suggestions** रखी थीं कि अगर सरकार के खजाने में पैसे की कमी है तो वह **transport** को **nationalise** करे। उससे गवर्नमेंट को करोड़ों रुपये की आमदनी हो सकती है। जो **Bridges** पर से गुजरने वालों से **tax** लेना है यह बहुत **reactionary** है। आज जो मेरे मुअज्जिज दोस्त **treasury benches** पर बैठे हुए हैं अगर वह अपनी ताकत के नशे में यह बिल पास कर लेंगे तो जिस वक्त वह ताकत में न होंगे उन को यह चीज महसूस होगी कि उन्होंने ताकत में आकर एक ऐसा बिल पास किया था जिसने कि 18 वीं सदी की पुरानी यादगारों को ताज्जा कर दिया था। आज कल के ज़माने में इस किस्म के **tax** लगाना एक **progressive Government** की शान के शायं नहीं। इस लिए मैं इस बिल की पुरजोर इलफाज के साथ मुखालफत करता हूँ और मैं कहूँगा कि अगर गवर्नमेंट के पास पैसे की कमी है तो उस को पूरा करने को और दूसरे रास्ते अख्तियार किये जाएँ और जो पुराने तरीके हैं जिन की हम मुज़म्मत करते रहे हैं उन को छोड़ दिया जाए।

Sardar Bhopinder Singh Mann (Samana, 'G') : Mr. Speaker, I can well appreciate the distress of our Finance Minister who otherwise is of such a lavish disposition and of cheerful attitude that he had to take out from medieval period a measure of taxation with good deal of novelty about it. It has reminded me of the instances from Sikh history in later part of Mughal period when there lived a sturdy peasant by the name of Bota Singh. He sat somewhere at Tarn Taran across the river and began to collect tolls by saying these words :—

ਮੇਰਾ ਨਾਮ ਹੈ ਸਿੰਘ ਬੋਤਾ
ਇਕ ਆਨਾ ਗੱਡਾ ਤੇ ਦੋ ਆਨੇ ਖੋਤਾ
ਜਾ ਕਹਿ ਦਿਓ ਜਾ ਕੇ ਖਾਨ ਠੂੰ
ਮੈਂ ਜਗਤ ਲੈਣ ਲਈ ਖਲੋਤਾ।

Our Finance Minister is acting today like that Bota Singh, however, with some difference that that Bota Singh levied charges for the defence of the Centre but the present Bota Singh is levying taxation in order to carry out the plans on the behest of the Central Government. Undoubtedly when we take recourse to taxation, it raises a twin question of income and expenditure. In order that the people may pay this tax cheerfully and without any demur, it was necessary that some assurance should have been given by the Finance Minister that money so collected will be well spent. But I am sorry to say that the hon. Minister has thought it fit to introduce such a measure before the House without creating psychological atmosphere in the State. The attitude of many of

our friends here is that they are full of praise for the ambitious proposals which are brought forward by the Government but I sometime wonder if all these ambitious plans can be carried out. I know that not only this taxation but manifold and thousandfold taxation would be levied in future. I cannot help pointing out in this connection that it is diametrically opposed to the principle of taxation that there should be lot of expenditure for securing any levy. Whenever there are proposals of new taxation we resent it strongly. It is, therefore, for the Government to create proper atmosphere and give us reasons that such a taxation measure was a dire necessity. Again, Sir, in order that a taxation measure should be successful, it is necessary that it should be least inconvenient. About this taxation proposal, I beg to say, that whereas it has got an element of novelty about it, it would also create a good deal of inconvenience—inconvenience to the privileged public and also to the Government. Whatever estimate the Government may give us about the income accruing to the State Exchequer, my fears are that such a big paraphernalia will have to be created that the receipts would, I think, be far less than the gross expenditure to be incurred in this connection. Already there is a mention of toll inspectors. I know that my hon. Friend Maulvi Abdul Ghani has lot of aptitude for the word 'inspector' but here a new class of inspectors is going to be created. On each bridge there will be two toll inspectors but they cannot be expected to be on duty at all hours. If one toll inspector has eight hours' duty it means that six toll inspectors would be required to be posted on each bridge because according to the provisions of this Bill every vehicle will have to be checked. In addition to this, there will be red-turbaned policewalas, that is, four police constables, one head constable and one assistant Sub-Inspector. I ask the Finance Minister whether he has really gone into the implications of collecting this tax. My fears are that the proceeds of the tax would be less whereas the collection charges will be far more. It may be that afterwards a new department of inspectors may have to be created and extra police staff may also be required for this purpose so on and so forth. I would say that this sort of measure could have been exchanged for another type of measure. Then, Sir, I would like to draw your attention to the Statesment of Objects and Reasons wherein it has been stated that the new roads have to be provided and the existing roads have to be improved and maintained in a better way. I take it, Sir, that the proceeds of this taxation measure would be spent on the maintenance of roads. But I think there seems to be some mistake as money is required not only for maintenance of roads but for multifarious activities of the State. If Government puts forth a plea that money is required only for the maintenance of roads then they should have made out a case for it. They may, of course, say that maintenance of roads has gone to dogs. By thus restricting the scope of this taxation measure the Government have cut their own ground of taxation. If they need money for State Exchequer then some more weighty reasons should have been given. This House should not have been moved for giving money for a very minor purpose of maintenance of roads, if the Government was short of funds for that. So I think it is only a mistake or a slip of pen. However, I would like to point out to the Finance Minister that he has sought to tax tractors laden with goods. I do not grudge if these tractors laden with goods ply for profit or they are rented vehicles. I do not mind if these tractors and vehicles which are rented should part with a portion of their income to the State. But when a peasant is running across his field and a tractor is bringing his produce from his home, if on that tractor toll is leviable, then I must consider it unfair. The Government is already taxing the produce of the peasant in various ways. Now they are going to tax his produce in a transit stage. The tractor of the peasant has to be taken several times to his field and then brought back to his

[Sardar Bhupinder Singh Mann]

home. This means that each time the Government will levy a charge on this tractor. For transporting his ordinary *bhoosa* he will have to come a number of times extending to weeks, and thus it would cause a great hardship to the poor peasant. I would, therefore, request the Government that agricultural vehicles should not at least be taxed.

चौधरी श्री चन्द (बहादुरगढ़) : प्रधान जी, मेरे दोस्त ने जो फरमाया है उस के साथ मैं हर तरह agree करता हूँ। यह जो measure है इस का Budget Session में भी जिक्र हुआ था कि ऐसा कोई tax लगाना है। लेकिन उस वक्त शायद हमारे Minister साहब की समझ में यह आया कि खर्च कुछ ज्यादा होगा और आमदनी कम होगी; तो उस के बाद वह मुआमला Budget Session में drop हो गया। या तो इस का यह मतलब है कि पंजाब Government यह देखना चाहती है कि इतने २ टैक्स हमने नए लगाए हैं, बरना सिवाए इस के कि लोगों को तकलीफ हो और कुछ नहीं। इन्होंने कहा है कि उन पुलों पर अच्छा इंतजाम होगा जिस से लोगों को इन्तजार नहीं करना पड़ेगा। पता नहीं लोगों को वह कितनी देर वहां खड़ा कर रखेंगे, कितनी देर में वह उन को जाने की इजाजत देंगे। कई दफा तो वे सोते होंगे। कई दफा फाटक बन्द होगा, जैसा कि अम्बाला में हमने देखा है कि जब कभी जाओ तो दरवाजा बंद हो मिलता है और Railway line cross करनी हो तो आधा घंटा खड़े रहो। तो इस तरह यह एक और bar लाना चाहते हैं। बाकी आमदनी इस से क्या होगी वह पता नहीं। उन्होंने कहा है कि staff रखना जरूरी है। जितनी tax की रकम आनी है उस से सारे का सारा खर्च पूरा नहीं होगा। इस के इलावा इस में distinction रखी गई है। क्या वजह है कि car पर tax न लगे और जो गरीब लोग bus में travel करते हैं उन पर लगे? Car वाले क्या गरीब आदमी हैं? (Cheers by opposition) इस में उन्होंने सोच लिया कि car वालों को जाने दो। इन्होंने सोचा कि—वे कुछ झगड़ा खड़ा करेंगे, damage का suit लाएंगे कि हमें रोक लिया। या इन्होंने देखा कि कारों वाले ऐसे आदमी हैं जिन में हमारे मिनिस्टर साहिब भी कभी न कभी ऐसी जगह में आ जाएं। इस लिये वे छोड़ दिये। सब से पहले यह tax car पर लगना चाहिये। Tractor पर लगा दिया क्योंकि वह खेती के काम में इस्तेमाल होता है। अगर उस tractor में चारा डाल कर लाया जाए तो 3 रुपये tax देना पड़ेगा। उस में चारा होगा 3 आने का और tax ले लेंगे 3 रुपये। यह कोई tax लगाने का तरीका है? मेरी समझ में नहीं आया कि क्या पेश करके रखा है। एक तरफ कहते हैं कि खेती बढ़ाओ, अनाज ज्यादा पैदा करो, दूसरी तरफ यह tax लगाते हैं। यह तो Municipal Committee कभी २ यह tax लगाती है। वह भी २ महीने तक रहता है; शोर मचाने से वह बंद हो जाता है। Municipal Committee भी ऐसा tax नहीं लगाती जो Government लगा रही है। इस तरह तो छोटी 2 चीजों पर भी tax लग सकता है। मेरे ख्याल में कल को Government शायद इस तरह से करे कि अगर कोई गाए ले जाएगा तो इतना

टैक्स, भैंस जाएगी तो इतना और अगर बकरी bridge से pass करेगी तो इतना tax होगा। यह कोई tax लगाने के तरीके हैं? मैं Finance Minister साहब से दरखास्त करूंगा कि पहले अंदाजा लगाएं कि एक bridge पर से इतनी आमदनी हो जायगी? जितना staff bridge पर रखा जाएगा वह दिन भर सोता रहेगा। वहां न कोई truck वाला, न motor वाला, न tractor वाला आएगा। वह staff आराम ही करेगा। इससे कोई एक पैसा बचने की उम्मीद नहीं। सरकार ने यह tax इस तरीके से लगाया है कि अमीर को छोड़ दिया और गरीब पर लगा दिया। क्या Finance Minister साहिब बतायेंगे कि car वाले को क्यों छोड़ा है? क्या car में थोड़ा बोझा होता है या उस के tyres नये होते हैं, इस लिये उस को छोड़ दिया है? कौन सी वजह है कि car को छोड़ दिया है? मैं आप के through Finance Minister साहब से अर्ज करूंगा कि वह इस Bill को वापस ले लें। लोग मजाक करेंगे। यह तो Municipal Committee वालों की तरह कर दिया, जिस तरह वह लकड़ी अड़ा देते हैं कि खड़े हो जाओ, आगे नहीं जाने देंगे (हंसी)। इस का कोई फायदा नहीं होगा। मेरा ख्याल है वह इसे वापस ले ही लेंगे।

An hon. Member: Sir, I move—

That the question be now put.

Mr Speaker: The question is —

That the question be now put.

The motion was carried.

वित्त मंत्री (श्री मोहन लाल): स्पीकर साहब, कुछ देर हो चुकी है पिछली Budget discussion को हुए। इसी लिये मैम्बर साहिबान ने कुछ ऐसी बातें कहीं हैं जो उस वक्त भी कही गई थीं। शायद वह पिछली चर्चा भूल गए हैं। ऐसी बात नहीं है कि इस का अंदाजा नहीं लगाया गया था कि किस कदर रकम इस टैक्स के जरिये वसूल होनी है, इस पर जो खर्च होगा वह किस कदर होना है और हमें क्या आमदनी होगी; यह बात भी नहीं। इसमें कोई शक या शुबा वाली बात नहीं। Position वही है जो Budget की चर्चा में कही गई थी। उस के मुताबिक अब सिर्फ 4 पुल रखे गए हैं और उन में से हर एक पुल ऐसा है जिस पर कि 5 लाख से ज्यादा रकम खर्च हुई है। ऐसी ही बात उस वक्त कही गई थी। Budget proposals में यह कहा गया था कि जो यह चारों पुल हैं इन में से हरेक पर 5 लाख रुपये से ज्यादा expenditure हुआ है। इन में से कोई ऐसा पुल नहीं जिस पर 5 लाख से कम खर्च हुआ हो।

दूसरी बात यह कही गई है कि हमने इस Bill में यह हिसाब किताब नहीं दिया कि इतनी आमदनी होगी, और Bill में यह जाहिर करते कि इतना खर्च होगा। शायद Bill में तो ऐसा जाहिर करने की जरूरत नहीं थी और न ही ऐसा मुनासिब था। जैसा मैंने अर्ज किया इस की इस वक्त जरूरत ही नहीं थी। सारी discussion जो पिछली दफा हुई उस में मैं ने आंकड़े दिये थे, facts and figures दिये थे। अब उस में थोड़ा फर्क जरूर पड़ा है, क्योंकि originally हमारा ख्याल 2 रुपये per vehicle tax लगाने का था। केंद्रीय सरकार के

[वित्त मंत्री]

objection की वजह से उस में हमें कुछ फर्क डालना पड़ा है। यह मुनासिब नहीं समझा गया कि हम एक vehicle पर uniform rate of tax रखें। उस के मुताबिक rates different कर दिये गए हैं। मैम्बर साहिबान ने इस को खास तौर पर जाहिर किया है। उन की information के लिये मैं दोबारा अर्ज कर देता हूँ कि पहले जो अंदाज़ा था उस के मुताबिक 5 लाख रुपये की आमदनी होती थी, अब rates कम कर दिये गये हैं इस लिये उस आमदनी में कुछ कमी होती है। खर्च का अंदाज़ा 70,000 रुपये के करीब है। इस तरह से इस tax की वसूला से 3 लाख रुपया की net आमदनी होगी। कमोबेश की saving होगी। 3 लाख रुपये की रकम कोई ऐसी रकम नहीं है जिसे यह समझा जाए कि यह कोई रकम है हा नहीं। लेकिन जहाँ development के लिये रुपया इकट्ठा करना हो और खर्च करना हो वहाँ 3 लाख रुपये की रकम भी अपनी जगह रखती है। इस लिये यह भी कोई खास वजह नहीं कि क्योंकि हमें केवल तीन लाख रुपये के करीब आमदनी होगी इस लिये हम यह tax लगाएँ ही न।

जहाँ तक bridge की definition का ताल्लुक है उसके मुताल्लिक भी कहा गया है कि हमें इस Bill में कुछ अधिक हवाला देना चाहिये। इस में हमें कोई हिचकचाहट नहीं मगर उसको जरूरत नहीं, क्योंकि bridge की definition में यह specify कर दिया गया है कि केवल चार ऐसे पुल हैं जो कि Schedule में दिये गये हैं, जिन पर कि इस वक्त tax लगाया जा रहा है। इस के इलावा आयंदा के लिये जो policy है, जो decision है वह ऐलान भी गालिबन यही होगा कि जो कोई नया पुल आयंदा के लिये State की cost पर बनेगा और जो 5 लाख रुपये से ज्यादा cost पर बनेगा उस पर tax लगाया जाएगा। State के exchequer से जो ऐसा खर्च हो, यह तो नहीं होना चाहिए कि उसे पूरा करने का यत्न न किया जाए। सड़कें हों, नहरें हों, या दरिया हो, किसी जगह पर भी पुल बनाया जा सकता है। जिस पुल की cost 5 लाख से ज्यादा होगी सिर्फ वही इस बिल में include किया जाएगा। यही policy statement उस वक्त दिया था। अब बड़ी opposition करते हैं। इस में अब भी कोई शक वाली बात नहीं है।

एक और बात कही गई है। वह car के सिलसिला में है कि इस बिल में से car को जानबूझ कर छोड़ दिया गया है। इस में कुछ printing की mistake हुई है। यह जो दूसरा Schedule है, इस में column No. 2 में दरहकीकत 'Jeep' के बाद था ",", वह printing में नहीं आया। यह reading इस तरह से होनी चाहिये 'Light motor vehicle, such as Jeep, car, Pick up van,etc.'

4 p.m.

तो वह सिर्फ एक कामा ही प्रिंटिंग में नहीं आया। कार इनक्लूड्ड है जीप संपेरेट है, कार संपेरेट है। अब कामा लगा दिया जायगा। मैं तो समझता था कि शायद दोबारा जस्टीफिकेशन न देनी पड़े इस टैक्स के लगाने की, क्योंकि बजट सेशन के दौरान मैंने काफी तफसील के साथ बता दिया था। लेकिन मालूम होता है कि

मुख्तसर तौर पर वह आंकड़े मुझे दोबारा दोहराने पड़ेंगे कि क्योंकि इस की जस्टीफिकेशन बनती है। हमारी मेनटिनेंस कास्ट में पहले से कुछ इम्प्रूवमेंट भी हुई है। मैं पार्टीशन के वक्त जो मैटलड रोड की माईलेज थी दो हजार एक सौ तीस थी, अब 3840 है। लेकिन इस साल के पहले के जो फिगर हैं वह तीन हजार चार सौ अस्सी माईलेज मैटलड और गयारह सौ साठ अनमेटलड है। अब मेनटिनेंस कास्ट देखें तो उस वक्त चालीस लाख थी, पिछले साल से पहले सत्तर लाख और इस साल हमारी जो मेनटिनेंस कास्ट है वह एक सौ चार लाख होगी। इस का मतलब यह हुआ कि अब मेनटिनेंस कास्ट अड़ाई गुना से भी ज्यादा बढ़ गई है। इस साल हमारी रोड कन्स्ट्रक्शन की माईलेज जो होगी वह तीन हजार आठ सौ चालीस माइल होगी। और फिर मेनटिनेंस कास्ट भी अड़ाई गुना बढ़ गई है। तो अगर हम ने इस टोल टैक्स के जरिये सिर्फ तीन लाख की रकम मांगी है तो क्या ज्यादाती हम ने की है? हमें इस बात की समझ नहीं पड़ती। कार वालों की तरफ से तो ऐसी नुक्ता-चीनी होना जरूरी ही था लेकिन मेरे एक सोशलिस्ट मित्र ने पता नहीं इतनी घबराहट क्यों जाहिर की है। पता नहीं कितनी पुरानी तारीख उन को याद आ गई है। अगर उन्होंने शैड्यूल का मुलाहजा किया होता तो उन को पता लग जाता कि मिकैनीकल वहीकल्स पर टैक्स लगाने की तजवीज जो है मुनासिब तजवीज है। इस में ऐसी बात तो कोई नहीं है जिस से कि उन को पुरानी याददास्त आ जाती। (विधन) मैं अर्ज करता हूं कि इस टोल टैक्स की काफी जस्टीफिकेशन है और यह बिल एक मुनासिब बिल है इस लिये इस को पास किया जाए

Mr. Speaker : Question is—

That the Punjab Mechanical Vehicles (Bridge Tolls)

Bill be taken into consideration at once.

The motion was carried

Mr. Speaker : Now the House will proceed to consider the Bill Clause by clause.

SUB-CLAUSES (2) AND (3) OF CLAUSE I

Mr. Speaker : Question is—

That Sub-clauses (2) and (3) of clause I stand part of the Bill.

The motion was carried

CLAUSE 2

Sardar Umrao Singh (Nakodar 'G') : Sir, I beg to move—

In sub-clause (a), lines 2—5, delete “and such other bridge as may, from time to time be notified by the State Government in this behalf.”

At the end of sub-clause (b), add “or a tractor used for agricultural purposes.”

अपीवठ अर्गिष, clause 2 की Sub-clause (a) का निरुद्ध Second Part है—

“as may, from time to time, be notified by the State Government in this behalf,”

[ਸਰਦਾਰ ਉਮਰਾਉ ਸਿੰਘ]

ਇਸ ਨੂੰ delete ਕਰਨ ਲਈ ਇਹ amendment ਦਿੱਤੀ ਹੈ। ਮੇਰਾ ਮਤਲਬ ਇਹ ਹੈ ਕਿ ਜਿਹੜੇ Bridges ਪੰਜ ਲਖ ਰੁਪਏ ਤੋਂ ਜ਼ਿਆਦਾ ਲਾਗਤ ਦੇ ਹਨ ਉਨ੍ਹਾਂ ਉਪਰ ਤੇ ਉਨ੍ਹਾਂ ਨੇ ਟੈਕਸ ਲਗਾ ਹੀ ਦਿੱਤਾ ਹੈ। ਅਰਥਾਤ ਜਿਨ੍ਹਾਂ ਪੁਲਾਂ ਤੇ ਟੈਕਸ ਲਗਾਣਾ ਚਾਹੀਦਾ ਸੀ ਉਨ੍ਹਾਂ ਉਪਰ ਤਾਂ ਲਗਾ ਦਿੱਤਾ ਗਿਆ ਹੈ। ਇਸ ਕਰਕੇ "as may, from time to time....." ਜਿਹੜੇ ਸ਼ਬਦ ਹਨ, ਇਨ੍ਹਾਂ ਨਾਲ State Government ਨੂੰ power ਦੇ ਦੇਣਾ hon. Members ਦੇ ਮਨ ਵਿਚ ਸ਼ੰਕਾ ਉਤਪੰਨ ਕਰਦਾ ਹੈ। ਇਸ ਦੇ ਵਿਚ ਇਹ ਵੀ ਨਹੀਂ ਦਸਿਆ ਗਿਆ ਕਿ ਉਹ bridges, canal ਉਪਰ ਹੋਣਗੇ, ਰੇਲਵੇ ਦੇ ਹੋਣਗੇ ਕਿ ਜਾਂ ਦਰਿਆ ਦੇ ਉਪਰ ਹੋਣਗੇ। ਇਸ ਵਾਸਤੇ ਮੈਂ ਅਰਜ਼ ਕਰਦਾ ਹਾਂ ਕਿ ਜਿਹੜੇ ਨਾਂ ਪੁਲਾਂ ਦੇ Schedule ਵਿਚ ਦਿੱਤੇ ਗਏ ਹਨ ਉਹ ਹੀ ਕਾਫੀ ਹਨ, ਹੋਰ power ਇਸ ਸੰਬੰਧ ਵਿਚ ਗੌਰਮਿੰਟ ਨੂੰ ਦੇਣ ਦੀ ਕੋਈ ਜ਼ਰੂਰਤ ਨਹੀਂ ਹੈ। ਅਤੇ ਜੇਕਰ ਕਦੀ ਜ਼ਰੂਰਤ ਪਈ ਤਾਂ ਫਿਰ Amending Bill ਲਿਆਂਦਾ ਜਾ ਸਕਦਾ ਹੈ ਅਤੇ ਇਹ ਹਾਊਸ ਉਸ ਉਪਰ ਫਿਰ ਵਿਚਾਰ ਕਰ ਸਕਦਾ ਹੈ।

ਦੂਸਰੀ ਅਰਜ਼ ਮੈਂ ਇਹ ਕਰਨੀ ਚਾਹੁੰਦਾ ਹਾਂ ਕਿ mechanical vehicles are used for agricultural purposes also. Mechanical vehicles ਦੀ ਜਿਹੜੀ definition ਦਿੱਤੀ ਗਈ ਹੈ ਉਸ ਵਿਚੋਂ tractor ਨੂੰ exemption ਮਿਲਣੀ ਚਾਹੀਦੀ ਹੈ। tractor ਖਾਸ ਤੌਰ ਤੇ agricultural purposes ਲਈ ਵਰਤਿਆ ਜਾਂਦਾ ਹੈ। ਸਾਡੀ ਪੰਜਾਬ ਗੌਰਮਿੰਟ ਅਤੇ Government of India ਦੀ ਇਹ ਪਾਲਿਸੀ ਰਹੀ ਹੈ ਕਿ ਜ਼ਰਾਇਤ ਦੀ ਤਰੱਕੀ ਦਾ ਜਤਨ ਕੀਤਾ ਜਾਵੇ। ਪਰ ਇਸ measure ਨਾਲ ਕਿਸਾਨਾਂ ਉਪਰ ਬੋਝ ਪਵੇਗਾ ਉਨ੍ਹਾਂ ਦੀ ਮਦਦ ਨਹੀਂ ਹੋਵੇਗੀ। ਸਰਕਾਰ ਨੇ ਪਹਿਲੇ ਵੀ tractors ਲਈ ਖਾਸ ਰਿਆਇਤ ਰਖੀ ਹੋਈ ਹੈ। Mechanical vehicles ਦੀ registration ਕਰਾਉਣੀ ਪੈਂਦੀ ਹੈ। ਪਰ ਚੂੰਕਿ tractor ਜ਼ਰਾਇਤ ਦੇ ਕੰਮ ਵਾਸਤੇ ਇਸਤੇਮਾਲ ਹੁੰਦਾ ਹੈ ਇਸ ਕਰਕੇ tractor ਨੂੰ ਉਸ registration fee ਤੋਂ ਜਿਹੜੀ ਕਿ 75/- ਰੁਪਏ ਹੈ exempt ਕੀਤਾ ਹੋਇਆ ਹੈ ਤਾਕਿ ਜ਼ਰਾਇਤ ਦੇ ਕੰਮ ਦੀ ਸਹਾਇਤਾ ਕੀਤੀ ਜਾਵੇ। ਇਸ ਕਰਕੇ ਮੈਂ ਅਰਜ਼ ਕਰਦਾ ਹਾਂ ਕਿ ਜੇਕਰ ਉਥੇ ਐਨੀ ਭਾਰੀ ਰਕਮ ਤੋਂ tractor ਨੂੰ exempt ਕੀਤਾ ਗਿਆ ਹੈ ਤਾਂ ਇਸ tax ਤੋਂ ਵੀ ਮਾਫੀ ਹੋਣੀ ਚਾਹੀਦੀ ਹੈ। ਨਹੀਂ ਤਾਂ ਉਸ concession ਤੇ ਪਾਣੀ ਫੇਰਨ ਵਾਲੀ ਗਲ ਹੈ। ਅੰਤ ਵਿਚ ਮੈਂ ਇਹ ਅਰਜ਼ ਕਰਨੀ ਚਾਹੁੰਦਾ ਹਾਂ ਕਿ ਇਸ definition ਵਾਲੀ ਕਲਾਜ਼ ਨੂੰ amend ਕਰ ਲੈਣਾ ਚਾਹੀਦਾ ਹੈ।

ਜਿਥੋਂ ਤਕ Sub-clause I ਦੇ proviso ਦਾ ਤਅੱਲੁਕ ਹੈ ਕੁਝ Mechanical vehicles ਨੂੰ ਇਸ ਦੇ provision ਤੋਂ ਬਾਹਰ ਕਢਿਆ ਗਿਆ ਹੈ। ਇਨ੍ਹਾਂ ਤੋਂ ਅਲਾਵਾ ਜਿਤਨੇ ਵੀ Mechanical vehicles ਇਨ੍ਹਾਂ ਪੁਲਾਂ ਤੋਂ ਗੁਜ਼ਰਨਗੇ ਉਨ੍ਹਾਂ ਤੇ ਇਹ tax ਲਗੇਗਾ। ਮੈਂ ਅਰਜ਼ ਕਰਦਾ ਹਾਂ ਕਿ ਕੁਝ dignataries ਜਾਂ ਹੋਰ ਬਹੁਤ ਸਾਰੇ ਸਾਹਿਬਾਨ ਸਾਡੇ ਦੇਸ਼ ਵਿਚ ਆਉਂਦੇ ਹਨ ਜਿਨ੍ਹਾਂ ਉਪਰ ਕਿਸੇ ਤਰ੍ਹਾਂ ਵੀ tax ਲਗਾਉਣ ਲਈ State Government competent ਨਹੀਂ ਜਿਵੇਂ ਕਿ President of the Union ਹੈ, Governors ਵਗੈਰਾ ਹਨ। ਇਸੇ ਤਰ੍ਹਾਂ ਹੀ

ਬਾਹਰ ਦੇ ਮੁਲਕਾਂ ਦੀਆਂ high dignitaries ਉਥੋਂ ਦੇ ਬਾਦਸ਼ਾਹ, ਉਨ੍ਹਾਂ ਦੇ Prime Ministers, envoys, plenipotentiaries ਆਦਿ ਹਨ ਜਿਨ੍ਹਾਂ ਦੀਆਂ properties international law ਦੇ ਮੁਤਾਬਿਕ ਵੀ local taxes ਤੋਂ exempt ਹਨ। ਇਸ ਲਈ ਮੈਂ ਇਸ amendment ਰਾਹੀਂ ਚਾਹੁੰਦਾ ਹਾਂ ਕਿ State Government ਨੂੰ empower ਕੀਤਾ ਜਾਵੇ ਕਿ certain type of vehicles ਦੇ ਨਾਲ 'any class of persons or individuals' ਵੀ ਦਰਜ ਕਰ ਸਕੇ।

ਦੂਜੀ Sub-clause ਹੈ ਰਸੀਦ ਦੇ ਮੁਤਲੱਕ। ਇਸ ਵਿਚ ਦਸਿਆ ਗਿਆ ਹੈ ਕਿ ਪੁਲ ਨੂੰ ਪਾਰ ਕਰਨ ਤੋਂ ਪਹਿਲਾਂ Toll Inspector ਇਕ ਰਸੀਦ ਦੇਵੇਗਾ ਜਿਹੜੀ ਕਿ ਪੁਲ ਦੇ ਦੂਜੇ ਪਾਸੇ ਖੜੇ Toll Inspector ਨੂੰ ਵਾਪਸ ਕਰਨੀ ਪਵੇਗੀ। ਪਰ ਇਸ provision ਨੂੰ ਕਰਨ ਵੇਲੇ ਸ਼ਾਇਦ ਵਜ਼ੀਰ ਸਾਹਿਬ ਇਹ ਭੁਲ ਗਏ ਹਨ ਕਿ ਇਨ੍ਹਾਂ Mechanical vehicles ਦੇ owners ਨੂੰ ਇਨ੍ਹਾਂ ਰਸੀਦਾਂ ਦਾ ਹਿਸਾਬ ਕਿਤਾਬ ਰਖਣਾ ਪੈਂਦਾ ਹੈ। ਜਿਵੇਂ ਕਿ ਖੁਦ ਵਜ਼ੀਰ ਸਾਹਿਬ ਨੂੰ ਵੀ ਆਪਣੀਆਂ ਸਾਰੀਆਂ visits ਦਾ ਵੇਰਵਾ ਦੇਣਾ ਪੈਂਦਾ ਹੈ। ਇਸ ਲਈ ਜੇ ਉਸੇ ਰਸੀਦ ਨੂੰ ਪੁਲ ਦੇ ਦੂਜੇ ਪਾਸੇ ਜਾਕੇ ਵਾਪਸ ਕਰਨਾ ਪਿਆ ਤਾਂ owners ਲਈ ਹਿਸਾਬ ਕਿਤਾਬ ਰਖਣਾ ਔਖਾ ਹੋ ਜਾਵੇਗਾ। ਇਸ ਲਈ ਮੈਂ ਅਰਜ਼ ਕਰਦਾ ਹਾਂ ਇਸ ਲਫਜ਼ 'ਰਸੀਦ ਦੀ ਥਾਂ' ਲਫਜ਼ 'duplicate ਰਸੀਦ' ਲਿਖਿਆ ਜਾਵੇ। ਇਸੇ ਲਈ ਤੀਜੀ Sub-clause ਵਿਚ ਮੈਂ ਇਹ suggest ਕੀਤਾ ਹੈ ਕਿ ਇਕ ਰਸੀਦ ਉਹ ਖੁਦ ਰਖੇ ਤੇ ਦੂਜੀ ਰਸੀਦ ਉਸ Toll Inspector ਦੇ ਹਵਾਲੇ ਕਰ ਦੇਵੇ।

Mr. Speaker : Motions moved—

In sub-clause (a), lines 2—5, *delete* "and such other bridge as may, from time to time be notified by the State Government in this behalf".

At the end of sub-clause (b), *add*—"or a tractor used for agricultural purposes."

Shri Dev Dutt Puri (Sadharan) : Sir, I want to know from the Finance Minister if the cost of rupees five lakhs or over is the criterion according to which any bridge would attract this tax or toll would be levied on the crossing of all bridges irrespective of their cost. I have not been able to follow the Finance Minister properly. The definition is so loose because in the definition it has been stated that 'bridge' means a bridge specified in the First Schedule annexed to this Act and such other bridge as may, from time to time, be notified by the State Government in this behalf. It has not been stated anywhere in unequivocal terms that every bridge that has been constructed at a cost of rupees five lakhs or over will be taxed. We should not leave the definition at the sweet will of the Government. This definition is quite arbitrary. I believe that my hon. Friend, the Finance Minister knows that discriminations legislation need not be actually used in a discriminatory manner. If any legislation is capable of being used in a discriminatory manner then it is certainly bad. I do not entirely support this measure because it is contrary to the policy of Grow More Food. We are deficit in foodgrains and even then we propose to tax the vehicles while crossing a bridge although they are used for agricultural purposes. I think that tractors used for agricultural purposes must not be taxed.

... बि त मंत्री (श्री मोहन लाल) : स्पीकर साहिब, जहां तक सरदार उमराओ सिंह जी की 11 नम्बर की amendment का ताल्लुक है, मैं अर्ज करूंगा कि यह तो मुनासब नहीं

[वित्त मंत्री]

है। मैंने पहले ही अर्ज कर दिया था कि आयन्दा जो bridges State की cost पर construct होंगे जिन की cost पांच लाख से ज्यादा होगी वही include करने का गवर्नमेंट का इरादा है। इस assurance के बाद मैं समझता हूँ कि सरदार उमराओ सिंह जी को कोई ऐसी शंका नहीं होनी चाहिए कि हम किसी individual bridge को इसमें बिना कारण शामिल कर लेंगे।

सरदार ਉਮਰਾਉ ਸਿੰਘ : ਕਿਧਰੇ ਇਹ ਬਿਠਾਵਾ ਬਾਅਦ ਵਿਚ ਬਦਲ ਨਾ ਸਾਢੇ ।

मंत्री : जब बदल जाएगा तो फिर आप भी बात कर लेना ।

Shri Dev Dutt Puri : What about my point.

मंत्री : जहाँ तक पुरी साहब की suggestion का ताल्लुक है, मेरे पास तो उन की कोई amendment नहीं आई। पता नहीं दी, है या नहीं। अगर दी होती कि पांच लाख से ज्यादा के जो पुल हैं उन का हवाला दिया जाए, तो जरूर गौर हो सकता था। लेकिन जैसा कि मैंने पहले कहा उस वक्त भी गवर्नमेंट की वही position थी और अब भी वही position है। इस में कोई फर्क नहीं आया। इस लिये उन की suggestion को incorporate करने से भी कोई खास फर्क नहीं पड़ता और न करने से भी कोई नुमायां कमी वाक्या नहीं होती। मैं उन से agree नहीं करता कि इस बिल को challenge किया जा सकता है और यह कि यह discriminatory बन जाता है। यह बात इस पर apply नहीं करती।

इस के अलावा जो सरदार उमराओ सिंह की दूसरी amendment है कि 'Mechanical vehicles' की definition में agricultural purpose के लिए इस्तेमाल किए जाने वाले tractors को भी exempt कर लिया जाए, मुझे अफसोस है कि मैं इस suggestion को नहीं मान सकता। वह इस लिए कि ऐसा मुमकिन हो सकता है कि एक tractor agricultural purpose के लिये भी इस्तेमाल होता हो और उस का मालिक उस पर दूसरों का बोझ उठाने का काम भी कर ले—वह trailer में लाद कर माल को एक जगह से दूसरी जगह पर ले जाए। मैं एक मिसाल लेता हूँ फ़र्ज कीजिए कि मैं agricultural purpose के लिए एक tractor own करता हूँ। लेकिन अगर इसी वजह से tractors को exemption दी जाए तो हो सकता है कि मैं किसी और शख्स का बोझ दूसरी जगह पहुंचाने के लिये इस का इस्तेमाल करता फिरूँ—किराया भी settle कर लूँ क्योंकि जैसा कि मैंने कहा tractor के साथ trailer भी होता है। उस पर सामान इधर से उधर लेजाया जा सकता है लेकिन जब tractor के owner से टैक्स मांगा जाएगा तो वह इस exemption को plea को सामने रख देगा।

सरदार प्रेम सिंह प्रेम : On a point of information Sir,...

Mr. Speaker : The hon. Member cannot rise on a point of order unless the Minister yields.

सरदार प्रेम सिंह प्रेम : मैं यह पूछना चाहता हूँ कि क्या tractor सिवाए agricultural purposes के किसी और भी काम के लिए इस्तेमाल में लाया जा सकता है ? क्या किसी कानून में इस तरह की कोई इजाजत है ?

वित्त मंत्री : कानून का सवाल नहीं। लेकिन जहाँ तक मेरा खयाल है, ऐसा होता है। उस के पीछे trailer लगा हुआ होता है और उस में एक जगह से दूसरी जगह पर बोझ ले जाया जाता है।

श्री देव दत्त पूरी : मेरा point तो clear नहीं हुआ।

अध्यक्ष महोदय : आप किस point पर खड़े हुए हैं (On what point has the hon. Member risen?)

Shri Dev Dutt Puri : Sir, what is sought to be exempted is not a particular tractor but crossing over a bridge. If any tractor is carrying a load, the Government can charge for the load.

Mr. Speaker : The hon. Member has begun delivering a speech. He should ask a concrete question.

Shri Dev Dutt Puri : Sir, the information I want is that if a tractor is not carrying the load.....

सरदार प्रेम सिंह प्रेम : On a point of information, Sir. मैंने पूछा था कि tractor किसी और काम के लिये भी इस्तेमाल हो सकता है ?

अध्यक्ष महोदय : आप बहस में न पड़ें (No discussion please.)

सरदार प्रेम सिंह प्रेम : बहस की बात नहीं है। यह एक बड़ी important बात है जो मैं आप के notice में लाना चाहता हूँ। मैं यह जानना चाहता हूँ कि क्या tractor पर बारबरदारी का काम करना offence नहीं ? क्या उस offence के commit करने वाले को आप toll लेकर छोड़ देंगे या उस पर मुकदमा भी चलाएंगे।

वित्त मंत्री : मैं अर्ज करता हूँ कि यह बात इस बिल के scope में नहीं है। यहां पर तो सिर्फ toll लेना ही मतलब है। हां, अगर ऐसे instances मौजूद हों, मिसाल मिल सकती हो कि किसी आदमी की जमीन दरिया के दोनों तरफ बाक्या हो और उसे अपनी produce एक तरफ से दूसरी तरफ ले जाना पड़ता हो फिर तो और बात है। लेकिन जहाँ तक मेरी information है किसी भी पुल के बारे में ऐसी position नहीं। फिर अगर एक आदमी आठ, दस, पंद्रह हजार का tractor खरीद सकता है तो उस के लिये थोड़ा सा toll देना क्या मुश्किल बात है। इस लिये मैं सरदार उमराओ सिंह जी से अर्ज करूंगा कि वह अपनी amendments वापस ले लें।

Sardar Umrao Singh : Sir, I withdraw my amendments.

Mr. Speaker : Question is—

In sub-clause (a), lines 2—5, *delete* “ and such other bridge as may, from time to time be notified by the State Government in this behalf ”.

The motion was, by leave, withdrawn.

Mr. Speaker : Question is—

At the end of Sub-clause (b), *add* “ or a tractor used for agricultural purposes.”

The motion was, by leave, withdrawn.

Mr. Speaker : Question is—

That Clause 2 stand part of the Bill.

The motion was carried.

CLAUSE 3

Sardar Umrao Singh (Nakodar, 'G') : Sir, I beg to move—

In the proviso to sub-section (1), line 3, *between* “ vehicles ” and “ as ” *insert* “ any class of persons or individuals ”.

In sub-section (2), line 5, *between* “ receipt ” and “ from ” *insert* “ in duplicate ”.

In sub-clause (3) *before* the words “ such receipt ” *add* “ A copy of ”.

Mr. Speaker : Motions moved—

In the proviso to sub-section (1), line 3, *between* “ vehicles ” and “ as ” *insert* “ any class of persons or individuals ”.

In sub-section (2), line 5, *between* “ receipt ” and “ from ” *insert* “ in duplicate ”.

In sub-clause (3) *before* the words “ such receipt ” *add* “ A copy of ”.

वित्त मंत्री (श्री मोहन लाल) : स्पीकर साहिब, जहाँ तक amendment नं० 12 का ताल्लुक है यह मुनासिब है। इस को मैं मानता हूँ। और amendment No. 13 और 14 का जहाँ तक ताल्लुक है इन बातों में भी वज्रन तो जरूर है जो सरदार उमराओ सिंह ने कही हैं। मगर यह details की बातें हैं। मेरा ख्याल है कि यह Act में नहीं आनी चाहियें। रूल बनाते वक्त इन को ध्यान में रख कर इन्हें उन में provide कर लिया जायेगा।

Mr. Speaker : Question is—

In the proviso to sub-section (1), line 3, *between* “ vehicles ” and “ as ” *insert* “ any class of persons or individuals ”.

The motion was carried.

Mr. Speaker : Question is—

In sub-section (2), line 5, *between* “ receipt ” and “ from ” *insert* “ in duplicate ”.

The motion was, by leave, withdrawn.

Mr. Speaker : Question is—

In sub-clause (3), *before* the words “ such receipt ” *add* “ A copy of ”.

The motion was, by leave, withdrawn.

Mr. Speaker : Question is—

That clause 3, as amended, stand part of the bill .

The motion was carried.

CLAUSES 4, 5, 6, 7 and 8.

Mr. Speaker : Question is—

That Clauses 4, 5, 6, 7 and 8 stand part of the Bill .

The motion was carried.

FIRST SCHEDULE

Shri Inder Singh (Jind ' G') : Sir, I beg to move—

in lines 6-7, *delete* the following :—

“(iv) Khanauri Bridge on Ghaggar on Sangrur-Narwana-Jind Road”.

जनाब इस में मेरी amendment है कि schedule 1 में नं० चार पर जो Bridge है Khanauri bridge on Ghaggar on Sangrur-Nawana-Jind Road, यह इस schedule में नहीं आना चाहिये। जनाब असूली तौर पर वज्जोर साहिब ने यह माना हुआ है कि जिन पुलों की कीमतें पांच लाख या इस से ज्यादा होंगी वही इस बिल में include की जायेंगी। इस से कम कीमत वाली नहीं की जायेंगी। इस लिये मैं इस बात पर वज्जोर साहिब को challenge करता हूँ कि इस bridge की कीमत पांच लाख नहीं है बल्कि इस की कीमत एक लाख से भी ज्यादा नहीं क्योंकि इस bridge को पैन्सू गवर्नमेंट ने बनवाया था और पिछले दिनों P.W.D. ने इस पुल की कीमत की पड़ताल भी की थी और इस की कीमत भी asses की थी। इस लिये मैं यकीनी तौर पर कहता हूँ कि इस bridge की कीमत डेढ़ लाख से किसी सूरत में ज्यादा नहीं है। खनौरो के तीन चार bridges हैं जिन में तीन पर से तो मोटरें बिल्कुल नहीं गुजरतीं। खनौरो bridge जो दरियाए घग्गर पर है सिर्फ उस पर से यह गुजरती है लेकिन जो भाखड़ा नहर पर bridge है उस की कीमत का तो सवाल ही पैदा नहीं होता। घग्गर River पर का जो पुल है उस की कीमत एक लाख रुपये है और इसे पैन्सू गवर्नमेंट ने बनवाया था और जब वज्जोर साहिब असूली तौर पर मानते हैं कि पांच लाख रुपये से कम कीमत वाले bridge पर यह toll नहीं लगाया जायेगा तो कोई वजह नहीं कि इस bridge को जब कि इस की कीमत एक लाख ही है तो इसे इस बिल में लाया जाये। मैं फिर दुहराता हूँ और challenge करता हूँ—

That a Committee of Engineers should be appointed to enquire into the evaluation of the bridge.

[श्री इन्द्र सिंह]

इस **bridge** की कीमत $1\frac{1}{2}$ लाख से ज्यादा नहीं है। घग्गर पर दो **bridges** बने हुए हैं। एक एक **side** पर हैं तो दूसरा दूसरी **side** पर। एक **side** का **bridge** सिर्फ पब्लिक के काम में आता है और दूसरी **side** का सिर्फ सरकारी इस्तेमाल में आता है। अगर उन दोनों पुलों की कीमत अलहदा 2 ली जायें तो भी यह तीन लाख रुपये बनती है। शायद वजीर साहिब भूल गये हैं कि जब इन पुलों की कीमत की बात **Budget discussion** के वक्त यहां पर हुई थी तो इन्होंने कहा था कि जिन पुलों पर यह **tax** लगेगा उन की कीमत पांच लाख से कम न होगी। दर असल इस **bridge** को इस **schedule** में **include** करने की वजह यह है कि **first three bridges** जो इस **schedule** में हैं, वे तमाम पंजाबी-speaking area की तरफ हैं और हिंदी-speaking area में और कोई **bridge** सिवाए इस के नहीं आता—

अध्यक्ष महोदय : आप को ऐसा कहना शोभा नहीं देता। (It does not behove the hon. Member to say things like this.)

श्री इन्द्र सिंह : स्पीकर साहिब, क्योंकि इस गवर्नमेंट की **mental reservations** ऐसी हैं और यह इस तरह से सोचती है, इसी वजह से यह फैसला किया गया है कि हिंदी-speaking area पर यह **tax** जरूर लगाना चाहिए चाहे इस area के अन्दर यह असूली तौर पर न ही लग सकता हो। फिर यह एक ही **link road** है जो हिंदी-speaking area को इस के साथ मिलाती है दूसरी जो **road** है व **National High way** है और उस पर जो पुलें हैं उन पर तो यह **toll** लगाना ही इन की **power** में नहीं है। तो जनाब मैं अर्ज कर रहा था कि एक तो यह **backward area** में है दूसरा इस की कीमत भी कम है इसलिये इस **tax** की इस **bridge** पर लगाने की मैं कोई **justification** नहीं समझता।

Mr. Speaker : Motion moved—

In lines 6-7, delete the following:—

“(iv) Khanauri Bridge on Ghaggar on Sangrur-Narwana-Jind Road”.

बित्त मंत्री (श्री मोहन लाल) : स्पीकर साहिब, जहां तक हिंदी और पंजाबी areas का ताल्लुक है यह इस वक्त **relevant** तो नहीं है लेकिन मैं फिर भी अर्ज कर देता हूं कि इस बिल के जरिये कोई **provision** भी ऐसा नहीं लाया जा रहा जिस से पंजाबी speaking area के रहने वाले का **vehicles** इधर से हिंदी रीजन में न जा सके या उधर के रहने वाले का **vehicle** इधर न आ सके और जो **vehicles** उस **bridge** पर से गुजरेंगे उन सब पर यह **toll** लिया जायेगा खाह वह इधर से उधर जायें या उधर के इधर आयें।

अध्यक्ष महोदय : इन का ख्याल है कि अगर इधर के vehicles उस zone में चले भी जायें तो भी उन पर उस इलाके में toll न लगे। (हंसी) (The hon. Member is of the view that the toll should not be charged on the vehicles of this zone even when they cross over to that zone) (Laughter).

वित्त मंत्री : जहां तक cost का ताल्लुक है challenges throw करने से बात नहीं बनती। मैं ने दोबारा अपनी तसल्ली कर ली है और मेरी information यह है कि इस bridge की कीमत पांच लाख रुपये से ज्यादा है।

श्री इन्दर सिंह : यह बिल्कुल गलत है।

वित्त मंत्री : आप के बार बार कहने से तो बात नहीं बन जायगी। अगर खाह मखाह झूठ को दुहराया जाये तो क्या वह सच बन जायेगा। (At this Shri Inder Singh wanted to rise to speak,)

Mr. Speaker : Order, please.

वित्त मंत्री : अभी मेरे पास जो information in writing आई है इस में लिखा है—

The cost of Khanauri Bridge on Ghaggar on Sangrur-Narwana-Jind Road is more than Rs 5 lakhs.

इस के बाद भी अगर कोई गलत बात को दुहराता रहे तो वह ठीक नहीं हो जायेगी। यह एक responsible Officer की report है। इस लिये केवल बार बार दुहराने से ही तो उस bridge की कीमत एक लाख नहीं बन जायेगी। उन की यह बात मेरी समझ में नहीं आई।

Mr. Speaker : You can meet him later on.

श्री इन्दर सिंह : जनाब मेरी गुजारिश है कि उस अफसर की जो यह report है यह एक bridge के लिये नहीं है यह तो दो पुलों के लिये है।

Mr. Speaker : Order, please.

Shri Inder Singh : This is not included at all. जनाब यह तो असूल की बात है।

Mr. Speaker : The Minister has to go by the information that is available with him. What is the use of throwing challenges and counter challenges.

श्री इन्दर सिंह : अगर जनाब यह तैयार हैं तो इस के लिये enquiry बैठा लें। मेरे challenge को यह meet क्यों नहीं करते?

अध्यक्ष महोदय : मैं चुप कर बैठ जाता हूं आप बोलते जायें। (Then I shall keep quite and let the hon. Member go on speaking.)

वित्त मंत्री: मैं तो चुप कर के बैठ गया हूँ।

Mr. Speaker : Question is—

In lines 6-7- delete the following:—

“(vi) Khanauri Bridge on Ghaggar on Sangrur-Narwana-Jind Road”.

The motion was lost.

Mr. Speaker : Question is—

That First Schedule stand part of the Bill .

The motion was carried.

SECOND SCHEDULE

Sardar Umrao Singh (Nakodar, 'G') : Sir, I beg to move—

Against serial No. 4, column 2, at the end, *add*, “ delivery van ”.

Against serial No. 6, column 2, after “ Bicycle ” *add* “ including scooter ”.

Against serial No. 8, column 2, after “ Rickshaw ” *add* “ including Scooter Rikshaw ”.

मपीकर माहिष, मैः दिनुं amendments दी राणीं बुझ हटे २ vehicles
मिहते दिनुं दिच दमे गये हन, दिस schedule दिच लिआउड लयी विरा है।
दिस मिस २ number डे suit वरन उधे उधे दिनुं हूँ पा लिआ माये।

Mr. Speaker : Motions moved—

Against serial No. 4, column 2, at the end *add* “ delivery van ”.

Against serial No. 6, column 2, after “ Bicycle ” *add* “ including scooter ”.

Against serial No. 8, column 2, after “ Rickshaw ” *add* “ including Scooter-Rickshaw ”

वित्त मंत्री (श्री मोहन लाल) : जहाँ तक पहली amendment का तात्लुक
है वह गालबन यह है :

Mr. Speaker : Some additions and some deletions.

वित्त मंत्री : जो item नम्बर चार है ‘delivery van’ के मुतालिक
यह मुझे मन्जूर है। और जो तजवीज है ‘including scooter’ वाली है वह
भी मुझे मन्जूर है। बीच में ‘कीमा’ insert कर दिया जाए।

At serial No. 4, after the word “ Jeep ” “ , ” may be inserted.

अध्यक्ष महोदय : आठ, नौ मन्जूर हैं। और 10 ? (Amendment Nos. 8
and 9 are acceptable. What about the tenth?)

वित्त मंत्री : वह भी मन्जूर है।

Mr. Speaker : Question is—

Against serial No. 4, column 2, at the end *add* “ delivery van ” .

The motion was carried.

Mr. Speaker : Question is—

Against serial No. 6, column 2, after "Bicycle" add "including Scooter".

The motion was carried.

Mr. Speaker : Question is—

Against serial No. 8, column 2, after "Rickshaw" add "including Scooter Rikshaw".

The motion was carried.

Mr. Speaker : Question is—

That Second Schedule, as amended, stand part of the Bill.

The motion was carried.

SUB-CLAUSE (1) OF CLAUSE 1 AND TITLE

Mr. Speaker : Question is—

That Sub-clause (1) of Clause 1 and title stand part of the bill.

The motion was carried.

Minister for Finance (Shri Mohan Lal) : Sir, I beg to move—

That the Punjab Mechanical Vehicles (Bridge Tolls) Bill, as amended, be passed.

Mr. Speaker : Motion moved—

That the Punjab Mechanical Vehicles (Bridge Tolls) Bill, as amended, be passed

श्री रूप सिंह फूल (हमीरपुर रिजर्वर्ड) : सदरे मुहतरिम, बिल आखिरी शकल अस्तियार कर रहा है और इस पर मैं मुखतसरन यह तबसरा करना चाहता हूं कि यह हुकूमत अंधाधुंध टैक्स तो लगा रही है मगर एक सवाल मैं इस से मोद्बाना पूछना चाहता हूं कि क्या कांग्रेस के हुकूमत इस्तियार करने से पहले इस ने प्रैस और प्लेटफार्म से बार 2 नहीं कहा था और क्या यह हमारे विधान में भी दर्ज नहीं है कि टैक्स सिर्फ उन लोगों के ही कन्धों पर डाले जायेंगे जो इन का बोझ बरदाश्त कर सकते हों? तो आज टैक्सों के ऊपर टैक्स और उन पर भी टैक्स क्यों लगाए जा रहे हैं और क्या अवाम इन को बरदाश्त करने की कुव्वत रखते हैं? इस का जवाब ट्रेंजरी बैचिज वाले मैम्बर साहिबान अपने दिल से पूछें। एक तरफ तो इस तरह टैक्सज लगाये जा रहे हैं और दूसरी तरफ इस बिल का मकसद स्टेट के अन्दर जो सड़कें हैं उन की हालत को बेहतर बनाने का बताया जा रहा है। मुझे समझ नहीं आती कि किन सड़कों की हालत को बेहतर बनाया जा रहा है और पंजाब के किस खास इलाके की सड़कों को पक्का बनाया जा रहा है जहां कि इतने नर्म पैरों वाले नाजुक बदन चलते हैं। जो भी हो जहां तक मेरी कन्स्टीचुएँसी का ताल्लुक है आप को तो वहां की हालत का पता ही होगा क्योंकि आप ने वहां दौरा करके देखा है और मुझे मालूम नहीं कि कितनी बार मालिश आप को अपने पांव की करानी पड़ी होगी। वहां पर एक इंच भी पक्की सड़क नहीं है और ऐसी हालत है कि कोई भला पुरुष वहां पैदल सफर तो क्या मोटर में भी

[श्री रूप सिंह फूल]

सफ़र नहीं कर सकता। एक तरफ तो यह नारा लगाया जा रहा है कि डिवलपमेंट कर रहे हैं मगर दूसरी तरफ इन्सान को इतनी तकलीफ है। मैं समझता हूँ कि ट्रेयरी बैचिज़ वालों की या मिनिस्टीरियल बैचिज़ वालों की फिज़िकल डिवलपमेंट तो ज़रूर हो रही है। मगर देश की डिवलपमेंट कहीं दिखाई नहीं देती मैदान की तरफ तो डिवलपमेंट कुछ हुई है, मगर क्या पहाड़ी इलाके का भी ख्याल रखा जाएगा। (आपोजीशन की तरफ से तालियाँ) आज टैक्सों की इतनी भरमार हो चुकी है कि हमारे इलाके के लोग इस बोझ को बहुत भारी महसूस कर रहे हैं। फिर इन टैक्सों से तरक्की किन की होगी? आया पंजाब स्टेट के किसी खास इलाके की तरक्की होगी, हरिजनों की होगी, स्वरणों की होगी, देहातियों की होगी या शहरियों की होगी? आज यह लोग कुछ रो से रहे हैं। यह जो रोज़ २ हाउस के सामने इतने टैक्स लगाने की तज़वीज़ें लाई जा रही हैं उन की क्या ज़रूरत है, मैं आप को एक ही टैक्स बता देता हूँ जो अगर आप लगा देंगे तो जितना आप रुपया इन रोज़ 2 के टैक्सों से इकट्ठा करना चाहते हैं वह भी हो जाएगा और हाउस का जो वक्त खर्च हो रहा है वह भी बच जाएगा। और वह सज़ेशन यह है कि यूँ भी पब्लिक रो रही है आप हंगने पर ही टैक्स लगा दें और इस टैक्स के तीन हिस्से कर दें यानी मुसकराने पर टैक्स एक रुपया, हंसने पर दो और कहकहा लगाने पर तीन रुपए। इस से मैं समझता हूँ कि सरकार का खजाना भी भर जाएगा और इतने बिल पेश करने की भी ज़रूरत नहीं रहेगी। यह जो टैक्स रोज़ 2 लगाए जा रहे हैं यह नहीं लगाए जाने चाहिए। जनता इन को बरदाश्त नहीं कर सकती।

ਸਰਦਾਰ ਦਰਬਾਰਾ ਸਿੰਘ (ਨੂਰਮਹਲ) : ਸਪੀਕਰ ਸਾਹਿਬ, ਮੈਂ ਸਿਰਫ ਬੋਲੀ ਜਿਹੀ ਇਹ ਅਰਜ਼ ਕਰਨੀ ਹੈ ਕਿ ਸਰਕਾਰ ਚਲਾਉਣ ਲਈ taxes ਲਾਉਣੇ ਜ਼ਰੂਰੀ ਹੁੰਦੇ ਹਨ। ਸਰਕਾਰ tax ਲਾਉਣ ਲਈ ਇਸ ਗਲ ਦੀ ਪੜਚੋਲ ਕਰਦੀ ਹੈ ਕਿ ਕਿਸ ਹਦ ਤਕ.....
(Interruptions)

श्री रूप सिंह 'फूल' : On a point of order, Sir 'पड़चोल' का मतलब समझा दिया जाए।

अध्यक्ष महोदय : पड़चोल का मतलब इन से कहीं सीख लें। (Let the hon. Member understand the meaning of the words "ਪੜਚੋਲ" from him.)

ਸਰਦਾਰ ਦਰਬਾਰਾ ਸਿੰਘ : ਇਸ ਲਈ ਸਰਕਾਰ ਅਜਿਹੇ ਟੈਕਸ ਤਜਵੀਜ਼ ਕਰਦੀ ਹੈ ਕਿ ਜਿਹੜੇ ਉਨ੍ਹਾਂ ਮੋਢਿਆਂ ਤੇ ਪੈਣ ਜਿਹੜੇ ਉਨ੍ਹਾਂ ਦਾ ਭਾਰ ਬਰਦਾਸ਼ਤ ਕਰ ਲੈਣ। ਅਜ ਇਹ ਹਾਲਤ ਹੈ ਕਿ ਰੋਜ਼ ਦੇ ਛੋਟੇ ੨ ਟੈਕਸ ਕਾਫੀ propaganda ਦਾ ਬਾਇਸ ਬਣ ਰਹੇ ਹਨ। ਚੰਗਾ ਅਸਰ ਤਾਂ ਇਨ੍ਹਾਂ ਦਾ ਬੋਲੇ ਜਿਹੇ ਲੋਕਾਂ ਤੇ ਪੈਂਦਾ ਹੈ ਪਰ ਜੋ ਪਰਚਾਰ opposition ਵਾਲੇ ਜਾਂ ਦੂਜੇ ਲੋਕ ਬਾਹਰ ਜਾ ਕੇ ਕਰਦੇ ਹਨ ਉਸ ਦਾ ਖਾਸਾ ਅਸਰ public ਤੇ ਪੈਂਦਾ ਹੈ ਅਤੇ ਖਾਸੀਆਂ ਗਲਤ ਫਹਿਮੀਆਂ ਫੈਲਾਉਣ ਦੀ ਕੋਸ਼ਿਸ਼ ਕੀਤੀ ਜਾਂਦੀ ਹੈ। ਮੈਂ ਅਰਜ਼ ਕਰਨੀ ਚਾਹੁੰਦਾ ਹਾਂ ਕਿ ਸਰਕਾਰ ਨੂੰ ਚਾਹੀਦਾ ਹੈ ਕਿ ਜੋ unproductive projects ਹਨ ਉਨ੍ਹਾਂ ਨੂੰ ਫਿਲਹਾਲ defer ਕਰ ਦੇਵੇ ਇਸ ਨਾਲ ਨਵੇਂ ਟੈਕਸ ਲਾਉਣ ਦੀ ਜਿਹੜੀ ਕੋਸ਼ਿਸ਼ ਕਰਨੀ ਪੈਂਦੀ ਹੈ ਉਸ ਤੋਂ ਬਚ ਜਾਵਾਂਗੇ।

Finance Minister ਸਾਹਿਬ ਨੇ ਕਿਹਾ ਹੈ, ਕਿ ਪੁਲਾਂ ਦੇ ਦੋਵੇਂ ਪਾਸ ਕਿਸੇ ਦੀ ਜ਼ਮੀਨ ਨਹੀਂ ਹੈ। ਜਿਥੇ ਤਕ ਮੈਨੂੰ ਪਤਾ ਹੈ ਹਰੀਕੇ ਪੱਤਨ ਦੇ ਦੋਵੇਂ ਪਾਸੇ ਲੋਕਾਂ ਦੀ ਜ਼ਮੀਨ ਹੈ। ਉਨ੍ਹਾਂ 20 ਪਿੰਡਾਂ ਦਾ ਸਤਲੁਜ ਅਤੇ ਬਿਆਸ ਦੇ ਸੰਗਮ ਬਣਨ ਕਰਕੇ ਨੁਕਸਾਨ ਨਹੀਂ ਹੋਇਆ ਬਲਕਿ flood ਦੇ ਪਾਣੀ ਕਰਕੇ ਉਨ੍ਹਾਂ 20 ਪਿੰਡਾਂ ਦਾ ਖਾਸਾ ਨੁਕਸਾਨ ਹੋਇਆ ਹੈ। ਉਨ੍ਹਾਂ ਲੋਕਾਂ ਨੂੰ relief ਦੇਣ ਦੇ ਬਜਾਏ ਕਿ ਜਿਥੇ ਨਹਿਰ ਜਾਂਦੀ ਹੈ ਜਿਵੇਂ ਬੀਕਾਨੇਰ ਵਿਚ, ਉਨ੍ਹਾਂ ਨੂੰ ਉਥੇ ਜ਼ਮੀਨ ਦੀ ਬਜਾਏ ਇਹ ਟੈਕਸ ਲਾ ਦਿੱਤਾ ਹੈ। ਆਵਾਜਾਈ ਵਿਚ ਰੋਜ਼ ਦੂਜੇ ਪਾਸੇ tractor ਜਾਂ ਹੋਰ ਦੂਜੀ vehicle ਨੂੰ ਲੈਕੇ ਜਾਣਾ ਪੈਂਦਾ ਹੈ। ਇਸ ਕਰਕੇ ਜੋ ਟੈਕਸ ਅੱਜ ਤਜਵੀਜ਼ ਕੀਤਾ ਗਿਆ ਹੈ ਇਸ ਨਾਲ ਉਨ੍ਹਾਂ ਲੋਕਾਂ ਤੇ ਬੋਝ ਪਏਗਾ।

ਮੈਂ ਸਰਕਾਰ ਪਾਸ ਇਕ ਅਪੀਲ ਦੀ ਸ਼ਕਲ ਵਿਚ ਅਰਜ਼ ਕਰਨੀ ਚਾਹੁੰਦਾ ਹਾਂ ਕਿ ਸਰਕਾਰ ਇਕ ਅਜਿਹੀ ਕਮੇਟੀ ਬਨਾਣ ਦੀ ਤਜਵੀਜ਼ ਕਰੇ ਜੋ ਇਕ ਬਾਰ ਇਸ ਗੱਲ ਨੂੰ ਚੰਗੀ ਤਰ੍ਹਾਂ ਵੇਖ ਲਏ ਕਿ ਟੈਕਸ ਕਿਸ ਤਰ੍ਹਾਂ ਦੇ ਹੋਣੇ ਚਾਹੀਦੇ ਹਨ। ਅਤੇ ਇਸ ਦਾ ਖਾਸ ਖਿਆਲ ਰਖੇ ਕਿ ਜਿਹੜੇ ਟੈਕਸ ਲੋਕ ਬਰਦਾਸ਼ਤ ਕਰ ਸਕਣ ਉਸ ਤਰ੍ਹਾਂ ਦੇ ਟੈਕਸ ਲਗਾਉਣੇ ਚਾਹੀਦੇ ਹਨ। ਜੇ ਕੋਈ ਟੈਕਸ ਨਾ ਲਗਣ ਤਾਂ ਇਹ ਪੰਜ ਸਾਲਾ ਸਕੀਮ ਕਾਮਯਾਬ ਨਹੀਂ ਹੋ ਸਕਦੀ। ਇਸ ਲਈ ਇਸ ਨੂੰ ਪੂਰਾ ਕਰਨ ਕਾਫੀ ਲਈ ਟੈਕਸਾਂ ਦੀ ਲੋੜ ਹੈ। ਪਰ ਇਸ ਤੋਂ ਪਹਿਲਾਂ ਇਹ ਜ਼ਰੂਰੀ ਹੈ ਕਿ ਸਰਕਾਰ ਪਾਸ ਅਜਿਹੇ projects ਹਨ ਜਿਹੜੇ ਮੁਲਤਵੀ ਕੀਤੇ ਜਾ ਸਕਦੇ ਹਨ, ਉਹ ਪੋਸਟਪੋਨ ਕਰਨੇ ਚਾਹੀਦੇ ਹਨ। ਇਸ ਨਾਲ ਜਿਹੜੇ ਮੌਜੂਦਾ Five-Year Plan ਲਈ ਟੈਕਸ ਲਗਾਉਣੇ ਹਨ ਉਹ ਘੱਟ ਹੋ ਸਕਦੇ ਹਨ।

ਇਹ ਪੈਸਾ ਜਿਹੜਾ ਹਰੀਕੇ ਪੱਤਣ bridge ਜਾਂ ਹੋਰ ਦੂਜੇ bridges ਦੇ ਰਾਹੀਂ ਗੌਰਮੈਂਟ ਨੂੰ ਆਉਣ ਵਾਲਾ ਹੈ ਉਸ ਨਾਲ ਸਰਕਾਰ ਨੂੰ ਫਾਇਦਾ ਤਾਂ ਹੋਵੇਗਾ ਪਰ ਜਿਹੜਾ propaganda ਇਸ ਨਾਲ ਹੋਣ ਵਾਲਾ ਹੈ ਉਸ ਰਾਹੀਂ ਨੁਕਸਾਨ ਹੋਵੇਗਾ ਕਿਉਂਕਿ ਹਰ ਇਕ ਸਵਾਰੀ ਇਹ ਆਖੇਗੀ ਕਿ ਇਹ ਇਕ ਨਵਾਂ ਟੈਕਸ ਸਾਡੇ ਉੱਤੇ ਲਗਿਆ ਹੈ। ਕਿਉਂਕਿ ਪੈਸੰਜਰ ਟੈਕਸ ਦੀ ਤਰ੍ਹਾਂ ਇਹ ਟੈਕਸ ਵੀ ਬਸਿਜ਼ ਵਾਲਿਆਂ ਨੇ ਸਵਾਰੀਆਂ ਤੋਂ ਹੀ ਚਾਰਜ ਕਰਨਾ ਹੈ। ਇਸ ਦੇ ਉੱਤੇ ਨਵੇਂ ਸਿਰੇ ਤੇ ਸੋਚਣ ਦੀ ਲੋੜ ਹੈ। ਤੇ ਮੈਂ ਉਮੀਦ ਕਰਦਾ ਹਾਂ ਕਿ ਸਰਕਾਰ ਇਸ ਤੇ ਗੌਰ ਕਰੇਗੀ।

ਸ਼੍ਰੀ ਗੋਰ ਸਿੰਹ (ਜ਼ਜ਼ਰ, ਜਨਰਲ) : ਧੰਨਵਾਦ : ਯਹ ਜੋ ਵਿਧੇਯਕ ਹਮਾਰੇ ਸਾਮਨੇ ਹੈਂ ਆਰ ਜਿਸ ਪਰ ਅਮੀ ਵਿਚਾਰ ਤਿਨਿਸਯ ਹੋ ਰਹਾ ਹੈਂ ਉਸ ਪਰ ਬੋਲਤੇ ਵਕਤ ਹਮਾਰੇ ਏਕ ਸਿਤਰ ਨੇ ਧੰਨ ਕਹਾ ਕਿ ਇਸ ਟੈਕਸ ਕੋ ਹਮ ਛੋਡ ਦੇਂ ਆਰ ਜੋ unproductive ਕਾਮ ਯਾ Projects ਹੈਂ, ਤਨ ਕੋ ਮੀ ਛੋਡ ਦੇਂ ਆਰ ਕਾਫੀ ਦਿਨਾਂ ਕੇ ਲਿਯੇ ਹਮ ਇਨ ਕੋ postpone ਕਰ ਦੇਂ। ਤੋ ਇਸ ਕੇ ਸਮਬੰਧ ਮੈਂ ਮੈਂ ਕਹਨਾ ਚਾਹੁੰਦਾ ਹੂੰ ਕਿ ਧੰਨ ਜੋ ਟੈਕਸ ਇਸ ਵਿਧੇਯਕ ਮੈਂ ਤਜਵੀਜ਼ ਕਿਆ ਗਯਾ ਹੈਂ ਇਸ ਮੇਂ ਕਿਸੀ ਗਰੀਬ ਆਦਮੀ ਪਰ ਕੋਈ ਪ੍ਰਭਾਵ ਨਹੀਂ ਪੜਤਾ ਕਯੋਂਕਿ ਅਗਰ ਕੋਈ ਕਿਸਾਨ ਅਪਨੀ ਬੈਲ-ਗਾਡੀ ਲੇਕਰ ਪੁਲ ਪਾਰ ਕਰਕੇ ਦੂਸਰੀ ਤਰਫ ਜਾਤਾ ਹੈਂ ਤੋ ਉਸ ਪਰ ਟੈਕਸ ਨਹੀਂ ਲਗਤਾ। ਧੰਨ ਤੋ ਉਸ ਆਦਮੀ ਕੇ ਊਪਰ ਪੜਤਾ ਹੈਂ ਜਿਸ ਕੇ ਪਾਸ ਟ੍ਰੈਕਟਰ, ਟ੍ਰਕ ਯਾ ਮੋਟਰ ਆਦਿ ਜੈਸੀ ਸ਼ੀਨੀਓਂ ਹੈਂ। ਅਗਰ ਕੋਈ ਧੰਨ ਸੋਚੇ ਕਿ ਗਰੀਬ ਆਦਮੀ ਕੇ ਪਾਸ ਕੋਈ ਟ੍ਰੈਕਟਰ ਹੋ ਸਕਤਾ ਹੈਂ ਤੋ ਮੈਂ ਸਮਝਤਾ ਹੂੰ ਕਿ ਉਸ ਕੇ ਦਿਸਾਯ ਮੈਂ ਧੰਨ ਗਲਤ ਚੀਜ਼ ਹੈਂ। ਮੈਂ ਤੋ ਧੰਨ ਕਹੁੰਦਾ ਹੂੰ ਕਿ ਅਗਰ ਕੋਈ ਸਾਹੁਕਾਰ ਆਦਮੀ ਅਪਨਾ ਟ੍ਰੈਕਟਰ ਲੇ ਜਾਤਾ ਹੈਂ ਤੋ ਉਸ ਪਰ ਪੁਲ ਪਾਰ ਕਰਨੇ ਕਾ ਟੈਕਸ ਲਗਨਾ ਚਾਹਿਯੇ ਆਰ ਉਸ ਕੋ

[श्री शेर सिंह]

खुशी से सरकार को पैसा देना चाहिये। इसी तरह कोई कार ले जाये तो उसे भी टैक्स देना चाहिये। क्योंकि जो पुल तैयार किया गया उस पर काफी रुपया खर्च किया गया। और अगर हम ने development के कार्य को आगे बढ़ाना है तो यह जरूरी है कि टैक्स बेना पड़ेगा। क्योंकि जिस चीज से लोगों को लाभ पहुंचता है अगर उस के इवज में कोई पैसा देना पड़े तो खुशी से देना चाहिये। जैसे अगर भाखड़ा कैनल से कोई पानी लेता है तो उस से जो फायदा होता है अगर उस के इवज में Betterment Fees देनी पड़ती है तो खुशी से देनी चाहिये। और ऐसे टैक्स जो दे सकते हैं उन्हें resent नहीं करना चाहिये। यह toll tax इतना बड़ा नहीं है कि दुखने वाला हो। इस लिये यह टैक्स लगना चाहिये।

मैंरे दोस्त ने जो unproductive projects को postpone कर देने के विषय में कहा तो मैं समझता हूं कि जो projects हरियाणा में बनने हैं उन को इस Five-Year Plan में से निकलवाने की यह तजवीज है। इसी लिये Unproductive Projects का नाम लेकर यह बात यहां पर कही गई है। मैं समझता हूं कि इस में सरकार का mischief है, शरारत है। क्योंकि गुड़गांव आदि स्थानों पर कोई भी ऐसी scheme ले जाए तो वह पहिले पहिले Productive नहीं हो सकती। इसी तरह अगर आप कांगड़ा जिले में विजली बगैरह ले जाते हैं तो वह कभी productive नहीं हो सकती। इस लिये अगर unproductive कह कर इन Projects को postpone किया जाता है तो यह पथरीले इलाके सैकड़ों साल तक develop नहीं हो सकते। और गुड़गांव हिसार का जिला भी इसी श्रेणी में आता है। इस इलाके के अन्दर जो पानी देना है उस के लिये 9 करोड़ की scheme है अगर उस पर Betterment Fees न लें तो वह scheme unproductive हो जाती है।

मरदाठ दरबारा सिंघ : बी unproductive schemes की इस उर्दा की definition है ?

प्रोफेसर शेर सिंह : Unproductive part आप ले लें लेकिन यह बहाना बना कर कि यह unproductive scheme है इस लिये इन को छोड़ दिया जाये, यह बात नहीं करना चाहिये। बल्कि ऐसे इलाके जो backward हैं उन की इमदाद करनी चाहिये। भले ही यह schemes unproductive हों, मदद जरूरी है। और जिन लोगों के अन्दर tax देने की हिम्मत है उन से tax जरूर लेना चाहिये और जैसा कि मैंने बतलाया, कोई भी Projects जो गरीब इलाकों के लिये या पिछड़े हुए इलाकों के लिये हों उन्हें नहीं छोड़ना चाहिये।

भाल मंडी (गिआनी कर्तार सिंघ) : ਜਨਾਬ ਸਪੀਕਰ ਸਾਹਿਬ ਇਹ ਬਿਲ ਜ਼ਰੂਰ ਪਾਸ ਹੋਣਾ ਚਾਹੀਦਾ ਹੈ। ਇਸ ਦੇ ਸਿਲਸਿਲੇ ਵਿਚ ਇਹ ਚੀਜ਼ ਕਹੀ ਗਈ ਹੈ ਕਿ ਸਵਾਰੀਆਂ ਨੂੰ ਅਟਕਾਉ ਹੋਵੇਗਾ ਅਤੇ ਉਨ੍ਹਾਂ ਲੋਕਾਂ ਨੂੰ ਜਿਨ੍ਹਾਂ ਦੀਆਂ ਜ਼ਮੀਨਾਂ ਹਰੀਕੇ ਪੱਤਣ ਦੀ ਪਰਮੀ ਸਾਈਡ ਤੇ ਢਾਕੇ ਹਨ ਉਨ੍ਹਾਂ ਨੂੰ ਵੀ ਇਸ ਬਾਠੂੰਨ ਦਾ ਅਸਰ ਹੋਵੇਗਾ। ਮੈਂ

ਕਹਿਣਾ ਚਾਹੁੰਦਾ ਹਾਂ ਕਿ ਇਹ ਕਾਨੂੰਨ ਕੋਈ ਨਵੀਂ ਗੱਲ ਨਹੀਂ ਇਹ ਤਾਂ ਪੁਰਾਨੇ ਜ਼ਮਾਨੇ ਵਿਚ ਵੀ ਟੋਲ ਟੈਕਸ ਲਗਦਾ ਰਿਹਾ ਹੈ। ਫੇਰ ਜਿਨ੍ਹਾਂ ਨੂੰ ਇਸ ਬਿਲ ਤੇ ਅਤਰਾਜ਼ ਹੈ ਉਹ ਜੇਕਰ ਇਸ ਦੇ ਫਾਇਦੇ ਨੂੰ ਮੰਦੇਨਜ਼ਰ ਰਖਣ ਤਾਂ ਉਨ੍ਹਾਂ ਨੂੰ ਇਹ ਗੱਲ ਜਚ ਜਾਏਗੀ ਕਿ ਟੋਲ ਟੈਕਸ ਲੱਗਣਾ ਜ਼ਰੂਰੀ ਹੈ।

ਪਹਿਲਾਂ ਜਦ ਅੰਮ੍ਰਿਤਸਰ ਤੋਂ ਜਗਰਾਉਂ ਜਾਣਾ ਪੈਂਦਾ ਸੀ ਅਤੇ ਅੰਮ੍ਰਿਤਸਰ ਤੋਂ ਮੋਗਾ ਜਾਣਾ ਪੈਂਦਾ ਸੀ ਉਸ ਵਕਤ ਲੋਕਾਂ ਦਾ ਕਾਫੀ ਖਰਚ ਆਉਂਦਾ ਸੀ। ਅਤੇ ਹੁਣ ਹਰੀਕੇ ਪੱਤਣ Bridge ਬਣ ਜਾਣ ਤੋਂ ਬਾਅਦ ਜਿੰਨਾ ਪੈਸਾ ਲਗਦਾ ਹੈ ਉਸ ਤੋਂ ਜ਼ਿਆਦਾ ਦੇਣਾ ਪੈਂਦਾ ਸੀ ਮੈਂ ਇਸ ਲਈ ਇਹ ਕਹਿਣਾ ਚਾਹੁੰਦਾ ਹਾਂ ਕਿ ਇਹ ਜਿਹੜੀਆਂ ਸਹੂਲਤਾਂ ਮਿਲੀਆਂ ਹਨ ਉਨ੍ਹਾਂ ਦੇ ਮੁਕਾਬਲੇ ਵਿਚ ਟੋਲ ਟੈਕਸ ਕੁਝ ਵੀ ਨਹੀਂ ਹੈ। ਇਨ੍ਹਾਂ ਪੁਲਾਂ ਨਾਲ ਪੈਸੇ ਦੀ ਵੀ ਬਰਤ ਹੋਈ ਅਤੇ ਜਿਹੜਾ ਵਕਤ ਲਗਦਾ ਸੀ ਉਹ ਵੀ ਘੱਟ ਲਗਣ ਲਗ ਪਿਆ। ਇਸ ਫਾਇਦੇ ਨੂੰ ਦੇਖਦੇ ਹੋਏ ਟੈਕਸ ਖੁਲੀ ਨਾਲ ਦੇਣਾ ਚਾਹੀਦਾ ਹੈ।

ਇਕ ਇਹ ਗੱਲ ਆਖੀ ਗਈ ਹੈ ਕਿ ਹਰੀਕੇ ਪੱਤਣ ਦੇ ਦੋਹਾਂ ਪਾਸੇ ਜਿਨ੍ਹਾਂ ਲੋਕਾਂ ਦੀ ਜ਼ਮੀਨ ਹੈ ਉਹ effect ਹੋਣਗੇ। ਮੈਂ ਪੁੱਛਣਾ ਚਾਹੁੰਦਾ ਹਾਂ ਕਿ ਕਿੰਨੇ ਲੋਕ ਐਸੇ ਹਨ ਜਿਨ੍ਹਾਂ ਦੇ ਕੋਲ tractors ਹਨ? ਬਹੁਤ ਘੱਟ ਲੋਕ ਹਨ ਇਸ ਤਰ੍ਹਾਂ ਦੇ। ਜਿਹੜੇ tractors ਰਖਦੇ ਹਨ ਉਹ ਟੈਕਸ ਦੇਣ ਦੀ ਹਿੰਮਤ ਰਖਦੇ ਹਨ। ਇਕ ਹੋਰ ਗੱਲ ਕਹੀ ਗਈ ਕਿ ਜਿਹੜੇ tractors agricultural purpose ਲਈ ਵਰਤੇ ਜਾਂਦੇ ਹਨ ਉਨ੍ਹਾਂ ਤੇ ਟੈਕਸ ਨਹੀਂ ਲਗਾਣਾ ਚਾਹੀਦਾ ਹੈ ਕਿਉਂਕਿ grow-more-food ਤੇ ਅਸਰ ਪੈਂਦਾ ਹੈ। ਮੈਂ ਕਹਿੰਦਾ ਹਾਂ ਜੇ grow-more-food ਤੇ ਅਸਰ ਪੈਣਾ ਹਟਾਉਣਾ ਹੈ ਤਾਂ ਜਿਹੜੀ betterment fee ਲੱਗਦੀ ਹੈ ਅਤੇ ਆਬਿਆਨਾ ਲਗਦਾ ਹੈ ਉਹ ਵੀ ਨਹੀਂ ਲਗਣਾ ਚਾਹੀਦਾ ਹੈ। ਤਾਂ ਮੈਂ ਸਮਝਦਾ ਹਾਂ ਕਿ ਜੇ ਗਤੀਬਾਂ ਉਤੇ ਟੈਕਸ ਲਗਦਾ ਹੈ ਤਾਂ tractors ਰਖਣ ਵਾਲਿਆਂ ਤੇ ਵੀ ਲਗਾਣਾ ਚਾਹੀਦਾ ਹੈ।

ਅੰਤ ਵਿਚ ਮੈਂ ਇਹ ਕਹਿਣਾ ਚਾਹੁੰਦਾ ਹਾਂ ਕਿ ਇਸ ਨਾਲ ਲੋਕਾਂ ਦੀਆਂ ਸਹੂਲਤਾਂ ਵਿਚ ਅਜਾਫਾ ਹੋਣ ਵਾਲਾ ਹੈ ਇਸ ਕਰਕੇ ਇਸ ਨੂੰ ਖੁਲੀ ਨਾਲ ਤੇ ਇੱਤਫਾਕ ਰਾਏ ਨਾਲ ਪਾਸ ਕੀਤਾ ਜਾਣਾ ਚਾਹੀਦਾ ਹੈ।

Sardar Achhar Singh Chhina : Sir, I beg to move—

That question be now put.

Mr. Speaker : Question is—

That question be now put.

The motion was carried.

Mr. Speaker : Question is—

That the Punjab Mechanical Vehicles (Bridge Tolls) Bill, as amended, be passed.

The motion was carried.

THE PUNJAB SECURITY OF LAND TENURES
(AMENDMENT) BILL, 1957

Minister for Revenue (Giani Kartar Singh) : Sir, I beg to move—

That the Punjab Security of Land Tenures (Amendment) Bill be taken into consideration at once.

ਸਪੀਕਰ ਸਾਹਿਬ, ਇਹ ਬਿਲ ਇਸ ਮੰਤਵ ਦੀ ਪੂਰਤੀ ਲਈ ਲਿਆਂਦਾ ਗਿਆ ਹੈ ਕਿ ਇਸੇ ਹੀ ਹਾਊਸ ਨੇ, ਏਸੇ ਹੀ ਮਜਲਸ ਨੇ ਇਸ ਤੋਂ ਪਹਿਲਾਂ ਜੋ ਬਿਲ ਪਾਸ ਕੀਤਾ ਸੀ ਜਿਸ ਨੇ ਕਿ ਬਾਦ ਵਿਚ ਐਕਟ ਦਾ ਰੂਪ ਧਾਰਨ ਕੀਤਾ ਉਸ ਦੀਆਂ ਪਰੋਵੀਜ਼ਨਜ਼ ਨੂੰ ਅਮਲ ਵਿਚ ਲਿਆਉਣ ਦੇ ਰਸਤੇ ਵਿਚ ਕੁਝ ਮੁਸ਼ਕਲਾਤ ਪੇਸ਼ ਆਈਆਂ ਸਨ । ਜਿਸ ਮਕਸਦ ਲਈ ਉਹ ਬਿਲ ਪਾਸ ਕਰਵਾਇਆ ਗਿਆ ਸੀ ਉਹ ਇਹ ਸੀ ਕਿ ਜ਼ਮੀਨ ਜਿਹੜੀ ਕਿ ਨਾ ਸਿਰਫ ਮੁਜ਼ਾਰਿਆਂ ਦੇ ਪਾਸ ਹੀ ਹੈ ਬਲਕਿ ਇਕ ਮਾਲਕ ਦੀ ਖੁਦ ਕਾਸ਼ਤ ਵੀ ਹੈ ੩੦ ਸਟੈਂਡਰਡ ਏਕੜਾਂ ਤੋਂ ਉਪਰ ਉਨ੍ਹਾਂ ਦੀ ਜ਼ਮੀਨ ਲੈ ਲਈ ਜਾਵੇ ਐਂਡ ਉਸ ਦੇ ਉਤੇ ਈਜੈਕਟਡ ਟੈਨੈਂਟਸ (ejected tenants) ਨੂੰ ਆਬਾਦ ਕਰਨ ਦਾ ਸਾਮਾਨ ਕੀਤਾ ਜਾਵੇ ਤਾਕਿ ਰੋਜ਼ ਪੰਜਾਬ ਦੇ ਵਿਚ ਜੋ ਮਾਲਕ ਐਂਡ ਮੁਜ਼ਾਰੇ ਦਾ ਝਗੜਾ ਰਹਿੰਦਾ ਹੈ ਉਸ ਨੂੰ ਨਿਪਟਾਇਆ ਜਾ ਸਕੇ । ਉਸ ਐਕਟ ਨੂੰ ਪਾਸ ਕਰਨ ਵੇਲੇ ਉਸ ਵਿਚ ਕੁਝ ਖਾਮੀਆਂ ਰਹਿ ਗਈਆਂ ਸਨ । ਉਸ ਦੇ ਵਿਚ ਇਹ ਤਜਵੀਜ਼ ਸੀ ਕਿ ਹਰੇਕ ਮਾਲਕ ਐਂਡ ਮੁਜ਼ਾਰਾ ਆਪਣੀ ਜ਼ਮੀਨ ਦਾ ਹਿਸਾਬ ਕਿਤਾਬ ਪੇਸ਼ ਕਰੇ ਜਾਂ ਦੂਸਰੇ ਲਫਜ਼ਾਂ ਵਿਚ ਕਹਿ ਲਉ ਰੀਟਰਨ (return) ਪੇਸ਼ ਕਰੇ । ਉਸ ਬਿਲ ਦੇ ਅੰਦਰ ਇਹ ਸੂਰਤ ਪੈਦਾ ਕਰ ਦਿੱਤੀ ਗਈ ਕਿ ਹਰੇਕ ਛੋਟੇ ਬੜੇ ਮਾਲਕ ਅਤੇ ਮੁਜ਼ਾਰੇ ਨੂੰ ਰੀਟਰਨ (return) ਦੇਣੀ ਲਾਜ਼ਮੀ ਕਰਾਰ ਦਿੱਤੀ ਗਈ । ਪੰਜਾਬ ਦੇ ਸਾਰੇ ਮੁਜ਼ਾਰੇ ਅਤੇ ਮਾਲਕ ਅਗਰ ਰੀਟਰਨ ਪੇਸ਼ ਕਰਦੇ ਤਾਂ ਉਹ ਇਕ ਬਹੁਤ ਲੰਬਾ ਚੌੜਾ ਹਿਸਾਬ ਕਿਤਾਬ ਬਣ ਜਾਂਦਾ ਸੀ । ਅਜਿਹੀ ਰੀਟਰਨ ਬਹੁਤ ਸਾਰੇ ਮਾਲਕਾਂ ਅਤੇ ਮੁਜ਼ਾਰਿਆਂ ਨੇ ਪੇਸ਼ ਵੀ ਨਹੀਂ ਕੀਤੀ; ਕਿਉਂ ਨਹੀਂ ਕੀਤੀ ; ਉਹ ਕਿਸ ਲਈ ਨਹੀਂ ਕੀਤੀ ਕਿ ਰੀਟਰਨ ਨਾ ਪੇਸ਼ ਕਰਨ ਦੇ ਸਿਲਸਲੇ ਵਿਚ ਕੋਈ ਸਜ਼ਾ ਤਜਵੀਜ਼ ਨਹੀਂ ਸੀ ਕੀਤੀ ਗਈ । ਇਸ ਦੇ ਨਾਲ ਹੀ ਅਜ਼ਾਤ ਕੋਈ ਗਲਤ ਰੀਪੋਰਟ ਪੇਸ਼ ਕਰਦਾ ਤਾਂ ਵੀ ਉਸ ਲਈ ਸਜ਼ਾ ਕੋਈ ਨਹੀਂ ਸੀ ਰੱਖੀ ਗਈ । ਕਿਉਂਕਿ ਸਜ਼ਾ ਮਿਲਣ ਦਾ ਕਿਸੇ ਨੂੰ ਡਰ ਨਹੀਂ ਸੀ ਇਸ ਲਈ ਲੋਕਾਂ ਨੇ ਬਹੁਤ ਘਟ ਗਿਣਤੀ ਵਿਚ ਰੀਟਰਨ ਪੇਸ਼ ਕੀਤੀ ਸੀ । ਸੋ ਏਸ ਨਵੇਂ ਬਿਲ ਰਾਹੀਂ ਅਸੀਂ ਇਸ ਕਮੀ ਨੂੰ ਦੂਰ ਕਰਨਾ ਹੈ ਐਂਡ ਅਸੀਂ ਸਜ਼ਾ ਤਜਵੀਜ਼ ਕਰ ਰਹੇ ਹਾਂ । ਪਹਿਲੇ ਕਾਨੂੰਨ ਦੇ ਵਿਚ ਸਜ਼ਾ ਦੀ ਪਰੋਵੀਜ਼ਨ ਨਾ ਹੋਣ ਦੇ ਕਾਰਨ ਲੋਕਾਂ ਨੇ ਪਰਚੇ ਜਾਂ ਰੀਟਰਨ ਨਹੀਂ ਸੀ ਦਿੱਤੇ ਐਂਡ ਉਸ ਦੇ ਵਾਸਤੇ ਜਿਹੜੀ ਮਿਆਦ ਦਿੱਤੀ ਸੀ ਉਹ ਗੁਜ਼ਰ ਗਈ । ਹੁਣ ਜਦੋਂ ਅਸੀਂ ਇਸ ਬਿਲ ਰਾਹੀਂ ਸਜ਼ਾ ਮੁਕੱਰਰ ਕਰਨੀ ਹੈ ਤਾਂ ਉਨ੍ਹਾਂ ਨੂੰ ਨਵੇਂ ਸਿਰੇ ਤੋਂ ਟਾਇਮ ਵੀ ਦੇਣਾ ਪਏਗਾ ਤਾਂ ਕਿ ਉਹ ਆਪਣਾ ਜ਼ਮੀਨ ਦਾ ਹਿਸਾਬ ਕਿਤਾਬ ਪੇਸ਼ ਕਰ ਸਕਣ । ਸੋ, ਸਪੀਕਰ ਸਾਹਿਬ, ਇਹ ਬਿਲ ਇਸ ਲਈ ਪੇਸ਼ ਕੀਤਾ ਹੈ ਕਿ ਉਨ੍ਹਾਂ ਲੋਕਾਂ ਦੇ ਕੋਲੋਂ ਰੀਟਰਨਜ਼ ਲਈਆਂ ਜਾਣ ਐਂਡ ਅਗਰ ਕੋਈ ਰੀਟਰਨ ਦੇਣ ਤੋਂ ਫੇਲ੍ਹ ਹੋਵੇ ਤਾਂ ਉਸ ਨੂੰ ਸਜ਼ਾ ਮਿਲੇ । ਇਸ ਤੋਂ ਬਿਨਾਂ ਜੇ ਕੋਈ ਆਦਮੀ ਆਪਣੀ ਰੀਟਰਨ ਗਲਤ ਪੇਸ਼ ਕਰਦਾ ਹੈ ਤਾਂ ਉਸ ਨੂੰ ਵੀ ਸਜ਼ਾ ਦੇਣ ਲਈ ਇਸ ਬਿਲ ਵਿਚ ਪਰੋਵੀਜ਼ਨ ਕੀਤੀ ਗਈ ਹੈ । ਇਸ ਕਰਕੇ ਪਹਿਲੇ ਬਿਲ ਦੀਆਂ ਇਨ੍ਹਾਂ ਖਾਮੀਆਂ ਨੂੰ ਦੂਰ ਕਰਨ ਵਾਸਤੇ ਇਹ ਨਵਾਂ ਬਿਲ ਲਿਆਂਦਾ ਗਿਆ ਹੈ । (At this stage Mr. Deputy Speaker

occupied the Chair) ਮੈਂ ਉਮੀਦ ਕਰਦਾ ਹਾਂ ਇਹ ਆਨਰੇਬਲ ਹਾਊਸ ਇਸ ਬਿਲ ਤੇ ਗੌਰ ਕਰੇਗਾ ਅਤੇ ਗੌਰ ਕਰਨ ਤੋਂ ਬਾਦ ਇਸ ਨੂੰ ਕਬੂਲ ਕਰੇਗਾ। ਬਾਕੀ ਜੇ ਇਸ ਵਿਚ ਕਿਸੇ ਜਗਾ ਕੋਈ ਕਮੀ, ਕਮਜ਼ੋਰੀ ਜਾਂ ਉਣਤਾਈ ਵਿਖਾਈ ਦਿੰਦੀ ਹੈ ਤਾਂ ਮੈਂਬਰ ਸਾਹਿਬਾਨ ਉਨ੍ਹਾਂ ਦੀ ਦੋਸਤੀ ਲਈ ਤਜਵੀਜ਼ਾਂ ਪੇਸ਼ ਕਰਨ। ਉਨ੍ਹਾਂ ਦੀਆਂ ਤਜਵੀਜ਼ਾਂ ਤੇ ਗੌਰ ਕੀਤਾ ਜਾਵੇਗਾ ਅਤੇ ਮਨਾਸਬ ਤੌਰ ਤੇ ਇਸ ਬਿਲ ਨੂੰ ਸੋਧ ਕੇ ਫਾਈਨਲ (final) ਸ਼ਕਲ ਵਿਚ ਪਾਸ ਕੀਤਾ ਜਾਵੇਗਾ। ਇਨ੍ਹਾਂ ਲਫਜ਼ਾਂ ਦੇ ਨਾਲ ਮੈਂ ਇਹ ਬਿਲ ਵਿਚਾਰ ਲਈ ਹਾਊਸ ਅੱਗੇ ਪੇਸ਼ ਕਰਦਾ ਹਾਂ।

Mr. Deputy Speaker (Ajnala) : Motion moved—

That the Punjab Security of Land Tenures (Amendment) Bill, be taken into consideration at once.

Sardar Achhar Singh Chhina (Ajnala) : Sir, I beg to move—

That the Punjab Security of Land Tenures (Amendment) Bill be referred to a Select Committee consisting of:—

(1) Giani Kartar Singh, Revenue Minister,

(2) Shri Ram Kishan Bharolian,

(3) Shri Muni Lal,

(4) Shri Inder Singh,

(5) Sardar Rajinder Singh,

(6) Chaudhri Bharat Singh,

(7) Sardar Harchand Singh,

(8) Sardar Waryam Singh, and

(9) Comrade Ram Chandra,

with a direction to report by 1st December, 1957.

ਪ੍ਰਧਾਨ ਜੀ, ਪਿਛਲੀ ਦਫਾ ਮਨਿਸਟਰ ਸਾਹਿਬ ਨੇ ਇਹ ਬਹਾਨਾ ਲੈ ਲਿਆ ਸੀ ਕਿ ਅਮੈਂਡਮੈਂਟ move ਨਹੀਂ ਕੀਤੀ ਇਸ ਕਰਕੇ ਅਜ ਮੈਂ ਪਹਿਲੇ ਆਪਣੀ ਅਮੈਂਡਮੈਂਟ move ਕਰ ਦਿਤੀ ਹੈ।

ਪ੍ਰਧਾਨ ਜੀ, ਮੈਂ ਇਹ ਬਿਲ ਇਸ ਵਾਸਤੇ ਸੀਲੈਕਟ ਕਮੇਟੀ ਨੂੰ refer ਕਰਨ ਵਾਸਤੇ ਨਹੀਂ ਕਹਿੰਦਾ ਕਿ ਇਹ ਪਾਸ ਨਾ ਹੋਵੇ। ਮੇਰਾ ਇਹ ਮੰਤਵ ਨਹੀਂ, ਬਲਕਿ ਮੇਰਾ ਮੰਤਵ ਇਹ ਹੈ ਕਿ ਇਸ ਬਿਲ ਨੂੰ ਚੰਗੀ ਤਰ੍ਹਾਂ ਸੋਧ ਕੇ ਪਾਸ ਕੀਤਾ ਜਾਵੇ। ਇਹ ਹਾਊਸ 1953 ਤੋਂ ਬਿਲ ਪਾਸ ਕਰਨ ਲੱਗਾ ਹੈ ਜਿਨ੍ਹਾਂ ਦਾ ਕਿ ਕਿਸੇ ਮੁਜ਼ਾਰੇ ਨੂੰ ਕੋਈ ਫਾਇਦਾ ਨਹੀਂ ਪਹੁੰਚਿਆ, ਸਗੋਂ ਉਨ੍ਹਾਂ ਦੀਆਂ ਬੇਦਖਲੀਆਂ ਕੀਤੀਆਂ ਗਈਆਂ ਅਤੇ ਬੁਰੀ ਤਰ੍ਹਾਂ ਉਜਾੜਿਆ ਗਿਆ।

ਸ਼੍ਰੀ ਇੰਦਰ ਸਿੰਘ : ਛੀਨਾ ਸਾਹਿਬ, ਸੀਲੈਕਟ ਕਮੇਟੀ ਦੇ ਮੈਂਬਰਾਂ ਦੇ ਨਾਮ ਜ਼ਰਾ ਫੇਰ ਦਸ ਦਿਉ।

ਸਰਦਾਰ ਅੱਛਰ ਸਿੰਘ ਛੀਨਾ : ਅੱਛਾ ਜੀ ਦਸਦਾ ਹਾਂ। ਇਸ ਸੀਲੈਕਟ ਕਮੇਟੀ ਦੇ ਮੈਂਬਰ ਹਨ:—

[ਸਰਦਾਰ ਅੱਛਰ ਸਿੰਘ ਛੀਨਾ]

੧. ਗਿਆਨੀ ਕਰਤਾਰ ਸਿੰਘ, ਮਾਲ ਮੰਤਰੀ,
੨. ਸ਼੍ਰੀ ਰਾਮ ਕਿਸ਼ਨ ਭੜੋਲੀਆਂ.
੩. ਸ਼੍ਰੀ ਮੁਨੀ ਲਾਲ,
੪. ਦੋਧਰੀ ਇੰਦਰ ਸਿੰਘ,
੫. ਸਰਦਾਰ ਰਾਜਿੰਦਰ ਸਿੰਘ,
੬. ਦੋਧਰੀ ਭਰਤ ਸਿੰਘ,
੭. ਸਰਦਾਰ ਹਰਚੰਦ ਸਿੰਘ,
੮. ਸਰਦਾਰ ਵਰਿਆਮ ਸਿੰਘ ਔਰ
੯. ਕਾਮਰੇਡ ਰਾਮ ਚੰਦਰ ।

ਜਦੋਂ ਤੋਂ ਮੁਜ਼ਾਰਿਆਂ ਦੇ ਵਾਸਤੇ ਲੈਂਡ ਰੈਨਿਉਰ ਦਾ ਬਿਲ ਆਉਂਦਾ ਰਿਹਾ ਹੈ ਉਦੋਂ ਤੋਂ ਹੀ ਜਿਹੜੇ ਮਕਸਦ ਲਈ ਉਹ ਬਿਲ ਪਾਸ ਕੀਤੇ ਜਾਂਦੇ ਰਹੇ ਹਨ ਉਹ ਫੋਤ ਹੋ ਜਾਂਦਾ ਰਿਹਾ ਹੈ । ਇਸ ਵਾਸਤੇ ਜਿਤਨੇ ਏਥੇ ਸੈਂਟਰ ਤੋਂ ਕਾਂਗਰਸ ਦੇ ਲੀਡਰ ਆਉਂਦੇ ਰਹੇ ਹਨ ਜਾਂ ਜਿਨ੍ਹਾਂ ਜਿਨ੍ਹਾਂ ਨੇ ਉਹ ਬਿਲ ਪੜ੍ਹੇ ਹਨ ਉਹ ਸਾਰੇ ਹੀ ਇਹ ਕਹਿੰਦੇ ਰਹੇ ਹਨ ਕਿ ਪੰਜਾਬ ਦੇ ਵਿਚ ਮੁਜ਼ਾਰਿਆਂ ਵਾਸਤੇ ਅਤੇ land reforms ਲਈ ਕੁਛ ਵੀ ਨਹੀਂ ਕੀਤਾ ਗਿਆ ਔਰ ਜੇ ਕੀਤਾ ਗਿਆ ਹੈ ਤਾਂ ਉਹ ਬਿਲਕੁਲ ਘਟ ਤੋਂ ਘਟ ਕੀਤਾ ਗਿਆ ਹੈ । ਕਈਆਂ ਨੇ ਕਿਹਾ ਹੈ, that the Punjab Government have not touched the fringe of the problem. ਜਾਡੇ ਦੇਸ਼ ਦੇ ਪ੍ਰਧਾਨ ਮੰਤਰੀ ਪੰਡਤ ਨਹਿਰੂ ਨੇ ਵੀ ਕਿਹਾ ਹੈ ਕਿ ਪੰਜਾਬ ਦੇ ਵਿਚ ਐਗਰੇਰੀਅਨ ਰੀਫਾਰਮਜ਼ ਲਈ ਕੋਈ ਚੰਗਾ ਬਿਲ ਪਾਸ ਨਹੀਂ ਕੀਤਾ ਗਿਆ । ਹੁਣ ਵੀ ਪਲਾਨਿੰਗ ਕਮਿਸ਼ਨ ਅਤੇ ਹੋਰ ਸਾਰੇ ਲੀਡਰ ਇਹ ਗਲ ਕਹਿ ਰਹੇ ਹਨ । ਇਹ ਠੀਕ ਹੈ ਕਿ ਸਾਡੀ ਗੋਰਮੈਂਟ ਕੋਈ ਨਾ ਕੋਈ ਬਿਲ ਲੈ ਆਉਂਦੀ ਰਹੀ ਹੈ, ਇਕ ਦੇ ਬਾਦ ਦੂਜਾ ਬਿਲ ਲਿਆਂਦਾ ਔਰ ਦੂਜੇ ਦੇ ਬਾਦ ਤੀਸਰਾ ਅਮੈਂਡਿੰਗ ਬਿਲ ਲਿਆਂਦਾ । ਇਹ ਦਸਤਾ ਚਾਹੁੰਦੇ ਹਨ ਕਿ ਅਸੀਂ ਬੜੇ ਬਿਲ ਪਾਸ ਕਰਦੇ ਰਹੇ ਹਾਂ । ਮਗਰ ਇਹ ਸਾਰੇ ਫਜ਼ੂਲ ਬਿਲ ਸਨ ਔਰ ਮਹਿਜ਼ ਕਾਗਜ਼ੀ ਕਾਰਵਾਈ ਸੀ । ਮੈਂ ਤਾਂ ਕਹਾਂਗਾ ਕਿ ਕਾਗਜ਼ਾਂ ਅਤੇ ਛਪਾਈ ਤੇ ਪੈਸੇ ਖਰਚ ਕਰਕੇ ਜਾਇਆ ਕੀਤੇ ਗਏ ਹਨ । ਇਸ ਤੋਂ ਬਿਨਾ ਸਾਡੇ ਵਜ਼ੀਰ ਮਾਲ ਸਾਹਿਬ ਗਿਆਨੀ ਜੀ ਨੇ ਜਿਹੜਾ ਹੁਣ ਬਿਲ ਲਿਆਂਦਾ ਹੈ ਇਸ ਦੇ ਨਾਲ ਵੀ ਮਕਸਦ ਪੂਰਾ ਨਹੀਂ ਹੁੰਦਾ । ਇਸ ਬਿਲ ਨੂੰ ਜਿਹੜਾ ਪੜ੍ਹੇ ਉਹ ਹੈਰਾਨ ਹੋ ਜਾਂਦਾ ਹੈ ਕਿ ਇਨ੍ਹਾਂ ਨੇ ਕੀ ਮਜ਼ਾਕ ਬਣਾਇਆ ਹੋਇਆ ਹੈ । ਇਸ ਬਿਲ ਵਿਚ ਲਿਖਿਆ ਹੋਇਆ ਹੈ ਕਿ 1953 ਦੇ ਵਿਚ ਜਦੋਂ ਬਿਲ ਪਾਸ ਹੋਇਆ ਤਾਂ ਦੋ ਮਹੀਨੇ ਦੀ ਮਿਆਦ ਦਿਤੀ ਗਈ, ਜਦੋਂ ਜ਼ਮੀਂਦਾਰਾਂ ਨੇ ਇਸ ਅਰਸੇ ਵਿਚ ਰੀਟਰਨਜ਼ ਨਹੀਂ ਦਿਤੀਆਂ ਤਾਂ ਫੇਰ ਛੇ ਮਹੀਨੇ ਦੀ ਹੋਰ ਮਿਆਦ ਦਿੱਤੀ ਗਈ, 1956 ਵਿਚ ਫੇਰ ਬਿਲ ਲਿਆਂਦਾ ਔਰ ਲੋਕਾਂ ਨੂੰ ਛੁੱਟੀ ਦਿੱਤੀ ਗਈ ਕਿ ਜ਼ਮੀਨਾਂ ਦੇ ਅੰਦਰਾਜ ਕਰਵਾ ਲਉ । ਅੱਜ ਗੋਰਮੈਂਟ ਨੇ ਭੇਢ ਸਾਲ ਦੇ ਬਾਦ ਫੇਰ Amending Bill ਲੈ ਆਂਦਾ ਹੈ ਔਰ ਛੇ ਮਹੀਨੇ ਦੀ ਮਿਆਦ ਹੋਰ ਦਿੱਤੀ ਜਾ ਰਹੀ ਹੈ । What is this ? ਇਹ ਕਿਸ ਤਰ੍ਹਾਂ ਦੀ ਹੋਰਾ ਫੇਰੀ ਕੀਤੀ ਜਾ ਰਹੀ ਹੈ । ਦੋਰ ਦਰਵਾਜ਼ਾ ਤੋੜਿਆ ਜਾਂਦਾ ਹੈ ਔਰ ਉਸ ਨੂੰ ਅਲਾਰਮ ਤੇ ਅਲਾਰਮ ਵਜਾ ਕੇ ਕਿਹਾ

ਜਾਂਦਾ ਹੈ, ਬਚਾ ਕਰ ਲੈ। ਮੈਂ ਸਮਝਦਾ ਹਾਂ ਕਿ ਇਸ ਤਰ੍ਹਾਂ ਮਿਆਦ ਦੇ ਕੇ ਲੈਂਡਲਾਰਡਜ਼ ਨੂੰ ਮੌਕਾ ਦਿੱਤਾ ਜਾ ਰਿਹਾ ਹੈ ਕਿ ਗਲਤ ਅੰਦਰਾਜ ਕਰਵਾ ਲਓ ਔਰ ਮੁਜ਼ਾਰਿਆਂ ਦੀਆਂ ਬੇਦਖਲੀਆਂ ਕਰ ਲਓ। ਮੈਂ ਕਹਿੰਦਾ ਹਾਂ ਕਿ ਗੌਰਮੈਂਟ ਮੈਨੂੰ ਛਾਤੀ ਤੇ ਹੱਥ ਟਮ ਕੇ ਇਹ ਗਲ ਦੱਸੇ ਕਿ ਉਦੋਂ ਦਾ ਇਨ੍ਹਾਂ ਨੇ ਕੋਈ ਮੁਜ਼ਾਰਾ ਬਹਾਲ ਕੀਤਾ ਹੈ। ਜਾਗੀਰਦਾਰਾਂ ਨੇ ਅੰਨ੍ਹੀ ਪਾ ਰਖੀ ਹੈ। ਮੁਜ਼ਾਰਿਆਂ ਤੇ 107/151 ਦੇ ਕੇਸ ਚਲਾ ਕੇ ਉਨ੍ਹਾਂ ਨੂੰ ਜੇਲ੍ਹਾਂ ਵਿਚ ਭੇਜਿਆ ਜਾਂਦਾ ਹੈ ਔਰ ਉਨ੍ਹਾਂ ਦੀਆਂ ਖੜ੍ਹੀਆਂ ਫਸਲਾਂ ਤੇ ਟਰੈਕਟਰ ਚਲਾਏ ਜਾਂਦੇ ਹਨ। ਕਰਨਾਲ ਵਿਚ ਇਕ ਪਿੰਡ ਹੈ ਜਿੱਥੇ ਇਕ ਜਾਗੀਰਦਾਰ ਨੇ ਮੁਜ਼ਾਰੇ ਤੇ ਝੂਠਾ 107/151 ਦਾ ਕੇਸ ਬਣਵਾ ਕੇ ਜੇਲ੍ਹ ਵਿਚ ਭਿਜਵਾ ਦਿੱਤਾ ਔਰ ਉਸ ਦੀ ਖੜ੍ਹੀ ਫਸਲ ਤੇ ਟਰੈਕਟਰ ਫੇਰ ਦਿੱਤਾ ਹੈ। ਸਪੀਕਰ ਸਾਹਿਬ, ਇਸ ਤਰੀਕੇ ਦੇ ਨਾਲ ਜਾਗੀਰਦਾਰ ਮੁਜ਼ਾਰਿਆਂ ਨੂੰ ਬੇਦਖਲ ਕਰ ਰਹੇ ਹਨ।

5 p.m.

ਸਪੀਕਰ ਸਾਹਿਬ, ਸਾਡੀ ਗੌਰਮੈਂਟ ਬਿਲ ਤਾਂ ਧੜਾ ਧੜ ਲੈ ਆਉਂਦੀ ਹੈ ਪਰ ਦੋ ਦੋ ਸਾਲ ਤਕ ਰੁਲਜ਼ ਨਹੀਂ ਬਣਾਏ ਜਾਂਦੇ ਹਨ। ਗੱਲਾਂ ਤਾਂ ਇਹ ਬੜੀਆਂ ਵਧ ਵਧ ਕੇ ਕਰਦੇ ਹਨ ਕਿ ਵੇਖੋ ਇਤਨੇ ਜਾਗੀਰਦਾਰ ਹਨ, ਉਨ੍ਹਾਂ ਕੋਲੋਂ ਇਤਨੀ surplus ਜ਼ਮੀਨ ਮਿਲੇਗੀ। ਇਸ ਕਾਨੂੰਨ ਦੇ ਹੇਠ ਅਸੀਂ ਉਹ ਸਾਰੀ surplus ਜ਼ਮੀਨ ਲੈ ਲੈਣੀ ਹੈ ਅਤੇ ਮੁਜ਼ਾਰਿਆਂ ਵਿਚ ਵੰਡ ਦੇਣੀ ਹੈ। ਪਰ, ਸਪੀਕਰ ਸਾਹਿਬ, ਜਦੋਂ ਅਸੀਂ ਗੌਰਮੈਂਟ ਕੋਲ ਜਾਂਦੇ ਹਾਂ ਕਿ ਦਸੋ ਕਿਨੀ surplus ਜ਼ਮੀਨ ਨਿਕਲੀ ਹੈ ਅਤੇ ਕਦੋਂ ਉਹ ਦੇਣੀ ਹੈ ਤਾਂ ਜਵਾਬ ਮਿਲਦਾ ਹੈ ਕਿ ਕਾਨੂੰਨ ਤਾਂ ਬਣ ਗਿਆ ਹੈ ਪਰ ਅਜੇ ਰੁਲਜ਼ ਨਹੀਂ ਬਣੇ ਹਨ। ਦੂਜੇ ਪਾਸੇ ਫਿਰ ਹੁਣ ਇਹ ਕਹਿੰਦੇ ਹਨ ਕਿ ਕੀ ਕਰੀਏ ਜਾਗੀਰਦਾਰ declaration ਹੀ ਨਹੀਂ ਦਿੰਦੇ, ਇਸ ਲਈ ਇਹ ਬਿਲ ਲਿਆਂਦਾ ਹੈ ਤਾਕਿ ਉਹ ਬਚ ਕੇ ਨਿਕਲ ਨਾ ਜਾਣ ਪਰ ਮੈਂ ਤੁਹਾਨੂੰ ਦਸ ਦੇਣਾ ਚਾਹੁੰਦਾ ਹਾਂ ਕਿ ਬਹੁਤ ਸਾਰੀ ਜ਼ਮੀਨ ਤਾਂ ਤੁਹਾਡੇ ਕਾਨੂੰਨਾਂ ਨਾਲ ਪਹਿਲਾਂ ਹੀ ਨਿਕਲ ਚੁਕੀ ਹੈ ਅਤੇ ਹੁਣ ਜਿਹੜੀ ਰਹੀ ਸਹੀ ਜ਼ਮੀਨ ਹੈ ਉਹ ਵੀ ਨਿਕਲ ਜਾਣੀ ਹੈ ਅਤੇ ਤੁਹਾਡੇ ਹਥ ਵਿਚ ਨਹੀਂ ਆਉਣੀ। ਇਸ ਲਈ ਮੈਂ ਤਸਵੀਜ਼ ਕਰਦਾ ਹਾਂ ਕਿ ਇਸ ਬਿਲ ਨੂੰ Select Committee ਦੇ ਸੁਪਰਦ ਕਰ ਦਿਤਾ ਜਾਵੇ ਅਤੇ ਉਹ ਇਸ ਉੱਤੇ ਸੋਚ ਵਿਚਾਰ ਕਰਕੇ ਇਸਨੂੰ foolproof ਬਣਾਵੇ ਫਿਰ ਪਹਿਲੀ ਦਸੰਬਰ ਤੋਂ ਆਪਣੀ ਰਿਪੋਰਟ ਪੇਸ਼ ਕਰੇ। ਤੁਸੀਂ ਪਹਿਲਾਂ ਵੀ ਦੋ ਤਿੰਨ ਬਿਲ Select Committee ਵਿਚ ਭੇਜੇ ਹਨ ਅਤੇ ਉਨ੍ਹਾਂ ਦੀ ਰਿਪੋਰਟ ਵੀ ਦਸੰਬਰ ਵਿਚ ਆਉਣੀ ਹੈ। ਇਸ ਦਾ ਮਤਲਬ ਹੈ ਕਿ ਇਸ ਸਾਲ ਵਿਚ ਇਕ ਹੋਰ Session ਅਜੇ ਲਗਣਾ ਹੈ। ਇਸ ਲਈ ਇਸਨੂੰ ਸੋਚ ਵਿਚਾਰ ਲਈ ਦੇ ਦਿਤਾ ਜਾਵੇ ਅਤੇ ਅਜਿਹਾ ਬਿਲ ਬਣਾਇਆ ਜਾਵੇ ਕਿ ਜਿਨ੍ਹਾਂ ਨੇ ਪਹਿਲਾਂ ਇਤਲਾਹ ਨਹੀਂ ਦਿਤੀ ਹੈ ਉਨ੍ਹਾਂ ਨੂੰ ਵੀ ਸਜ਼ਾ ਦਿਤੀ ਜਾਵੇ ਅਤੇ ਸਾਰੀ surplus ਜ਼ਮੀਨ ਜਦੋਂ ਦਾ ਇਹ Act ਬਣਿਆ ਹੈ ਉਸ ਵੇਲੇ ਤੋਂ ਹੀ ਕਢੀ ਜਾਵੇ। ਜੇਕਰ ਇਸ ਤਰ੍ਹਾਂ ਨਹੀਂ ਕਰੇਗੇ ਅਤੇ ਇਸੇ ਤਰ੍ਹਾਂ ਹੀ ਇਸ ਬਿਲ ਨੂੰ ਪਾਸ ਕਰ ਦਿਉਗੇ ਤਾਂ ਮੈਂ ਕਹਾਂਗਾ ਕਿ ਗਿਆਨੀ ਜੀ ਨੇ ਵੀ ਇਹ ਜਾਗੀਰਦਾਰਾਂ ਨੂੰ ਅਲਾਤਮ ਦੀ ਘੰਟੀ ਵਜਾ ਦਿਤੀ ਹੈ ਕਿ ਅਜੇ ਟਾਇਮ ਹੈ ਇਸ ਲਈ ਤੁਸੀਂ ਟਰੈਕਟਰ ਚਲਾ ਲਓ, ਦਫ਼ਾ 107 ਅਤੇ 151 ਹੇਠ ਮੁਜ਼ਾਰਿਆਂ ਨੂੰ ਕੈਦ ਕਰਾ ਦਿਉ ਅਤੇ ਜ਼ਮੀਨ ਇਧਰ ਉਧਰ ਕਰ ਦਿਉ। ਜੇਕਰ ਤੁਹਾਡਾ ਇਹੋ ਮਨਸ਼ਾ ਹੈ ਤਾਂ ਫਿਰ ਇਨ੍ਹਾਂ ਕਾਨੂੰਨਾਂ ਦੇ ਪਾਸ ਕਰਨ ਦਾ ਕੀ ਫਾਇਦਾ? ਇਸ ਲਈ ਮੈਂ ਅਰਜ਼ ਕਰਦਾ ਹਾਂ ਕਿ ਇਨ੍ਹਾਂ ਸਾਰੀਆਂ ਗੱਲਾਂ ਤੇ ਸੋਚ ਵਿਚਾਰ ਕਰਨ ਲਈ ਇਸ ਬਿਲ ਨੂੰ Select

[ਸਰਦਾਰ ਅੱਤਰ ਸਿੰਘ ਛੀਨਾ]

Committee ਦੇ ਸੁਪੁਰਦ ਕਰ ਦਿਤਾ ਜਾਵੇ। ਦੂਜੇ ਦੋ ਤਿੰਨ ਬਿਲ ਮਰਲਾ ਟੈਕਸ ਵਗੈਰਾ ਵੀ ਤੁਸੀਂ ਭੇਜੋ ਹਨ। ਇਸ ਨੂੰ ਵੀ ਭੇਜ ਦਿਓ। ਮੈਂ ਗਿਆਨੀ ਜੀ ਨੂੰ ਕਹਾਂਗਾ ਕਿ ਕੋਈ ਅਜਿਹਾ ਬਿਲ ਲਿਆਓ ਜਿਸ ਨਾਲ su plus ਜ਼ਮੀਨ ਨਿਕਲ ਸਕੇ। ਐਵੇਂ ਮਖੌਲ ਹੀ ਨਾ ਕਰੋ ਅਤੇ ਜਾਗੀਰਦਾਰਾਂ ਲਈ ਅਲਾਰਮ ਦੀਆਂ ਘੰਟੀਆਂ ਹੀ ਨਾ ਵਜਾਓ ਬਲਕਿ ਮੁਜ਼ਾਇਆਂ ਨੂੰ ਬਹਾਲ ਕਰੋ ਜਿਹੜੇ ਬੇਦਖਲ ਕੀਤੇ ਗਏ ਹਨ।

Mr. Deputy Speaker : Motion moved—

That the Punjab Security of Land Tenures (Amendment) Bill be referred to a Select Committee, consisting of:—

- (1) Giani Kartar Singh, Revenue Minister.
- (2) Shri Ram Kishan Bharolian,
- (3) Shri Muni Lal,
- (4) Shri Inder Singh,
- (5) Sardar Rajinder Singh,
- (6) Chaudhri Bharat Singh,
- (7) Sardar Harchand Singh,
- (8) Sardar Waryam Singh, and
- (9) Comrade Ram Chandra,

with a direction to report by 1st December, 1957.

ਸਰਦਾਰ ਹਰਚਰਨ ਸਿੰਘ (ਮਾਨਸਾ, ਜਨਰਲ) : ਸਪੀਕਰ ਸਾਹਿਬ, ਇਹ ਜੋ ਬਿਲ ਪੇਸ਼ ਕੀਤਾ ਗਿਆ ਹੈ ਇਹ amending ਬਿਲ ਹੈ। ਇਸ ਦੇ ਜ਼ਰੀਏ declaration ਦੇਣ ਬਾਰੇ provision ਕੀਤਾ ਗਿਆ ਹੈ ਅਤੇ ਜੋ ਲੋਕ ਵਕਤ ਸਿਰ ਨਹੀਂ ਦੇਣਗੇ ਉਨ੍ਹਾਂ ਲਈ ਇਸ ਵਿਚ penalty provide ਕੀਤੀ ਗਈ ਹੈ। Agrarian reforms ਦੇ ਸਿਲਸਿਲੇ ਵਿਚ ਅਸੀਂ ਹਿੰਦੁਸਤਾਨ ਵਿਚ ਬਹੁਤ ਕੋਸ਼ਿਸ਼ ਕੀਤੀ ਜਾ ਰਹੀ ਹੈ ਅਤੇ ਬਹੁਤ ਕੁਝ ਸੋਚਿਆ ਜਾ ਰਿਹਾ ਹੈ ਕਿ ਕੋਈ ਇਸ ਕਿਸਮ ਦੀਆਂ radical changes ਲਿਆਈਆਂ ਜਾਣ ਜਿਸ ਦੇ ਨਾਲ ਅਸੀਂ ਅਪਣੇ ਮੁਕਤਰ ਕੀਤੇ ਗਏ ਨਿਸ਼ਾਨੇ ਤਕ ਜਿਸ ਨੂੰ Socialistic pattern of Society ਕਹਿੰਦੇ ਹਨ ਉਸ ਤਕ ਜਾ ਅਪੜੀਏ। ਅਸੀਂ ਮੈਨੂੰ ਇਸ ਬਿਲ ਨੂੰ ਵੇਖ ਕੇ ਬੜੀ ਖੁਸ਼ੀ ਹੁੰਦੀ ਹੈ। ਤੁਸੀਂ ਅਖਬਾਰਾਂ ਵਿਚ ਪੜ੍ਹਿਆ ਹੋਵੇਗਾ ਕਿ ਪਿਛਲੇ ਦਿਨਾਂ ਵਿਚ ਮੈਸੂਰ ਵਿਚ ਵਡੇ ਵਡੇ ਨੇਤਾਵਾਂ ਦਾ ਇਸ ਬਾਰੇ ਇਕੱਠਾ ਹੋਇਆ ਸੀ। ਉਹ ਜਿਹੜਾ ਇਕੱਠ ਹੋਇਆ ਸੀ ਉਹ ਅਜਿਹਾ ਨਹੀਂ ਸੀ ਕਿ ਕੋਈ ਕਿਸੇ ਖਾਸ ਪਾਰਟੀ ਦੇ ਆਦਮੀ ਉਸ ਵਿਚ ਸ਼ਾਮਲ ਹੋਵੇ ਸਨ ਬਲਕਿ ਉਹ ਲੋਕ ਉਥੇ ਇਕੱਠੇ ਹੋਏ ਸਨ ਜਿਨ੍ਹਾਂ ਦੇ ਸਾਹਮਣੇ ਇਹ ਨਿਸ਼ਾਨਾ ਹੈ ਕਿ ਹਿੰਦੁਸਤਾਨ ਵਿਚ agrarian reforms ਲਿਆਉਣੇ ਹਨ। ਬਗੈਰ ਕਿਸੀ ਗਰੁਪ ਜਾਂ ਪਾਰਟੀ ਦੇ ਭੇਦ ਭਾਵ ਦੇ ਉਥੇ ਵਡੇ ਵਡੇ ਨੇਤਾ ਇਕੱਠੇ ਹੋਏ ਅਤੇ ਉਨ੍ਹਾਂ ਨੇ ਫੈਸਲਾ ਕੀਤਾ ਕਿ ਵਿਨੋਬਾ ਜੀ ਜਿਸ ਤਰੀਕੇ ਨਾਲ ਕਰਾਂਤੀ ਲਿਆ ਰਹੇ

ਹਨ ਉਹ ਬਿਲਕੁਲ ਠੀਕ ਹੈ । ਇਹ ਅਮਰ ਵਾਕਿਆ ਹੈ ਕਿ ਹਿੰਦੁਸਤਾਨ ਇਸ ਮਾਮਲੇ ਵਿਚ ਤਮਾਮ ਦੁਨੀਆਂ ਨੂੰ ਰਾਹ ਦਿਖਾਵੇਗਾ । ਅਸੀਂ ਅਸੀਂ ਕਈ ਦਫਾ ਮਹਿਸੂਸ ਕਰਦੇ ਹਾਂ ਕਿ ਜਦੋਂ ਵਿਨੋਬਾ ਜੀ ਨੇ ਇਹ ਕੰਮ ਸ਼ੁਰੂ ਕੀਤਾ ਸੀ ਤਾਂ ਲੋਕ ਹੱਸਦੇ ਸਨ, ਮਖੌਲ ਕਰਦੇ ਸਨ ਅਤੇ ਖਿਆਲ ਕੀਤਾ ਜਾਂਦਾ ਸੀ ਕਿ ਇਸ ਤਰ੍ਹਾਂ ਕੌਣ ਜ਼ਮੀਨ ਦਿੰਦਾ ਹੈ । ਕੋਈ ਇਸ ਤਰ੍ਹਾਂ ਜ਼ਮੀਨ ਨਹੀਂ ਦੇਵੇਗਾ । ਪਿਛਲੇ ਦਿਨਾਂ ਵਿਚ ਜਦੋਂ ਇਥੇ ਰੂਸ ਦੇ ਲੀਡਰ ਆਏ ਸਨ ਤਾਂ ਜਦੋਂ ਉਨ੍ਹਾਂ ਨੂੰ ਇਹ ਗਲ ਦੱਸੀ ਗਈ ਤਾਂ ਉਹ ਹੱਸ ਪਏ ਅਤੇ ਕਹਿਣ ਲਗੇ ਕਿ ਕਦੇ ਕੋਈ ਇਸ ਤਰ੍ਹਾਂ ਵੀ ਅਪਣੀ ਜ਼ਮੀਨ ਦਿੰਦਾ ਹੈ ; ਇਹ ਨਾਮੁਮਕਿਨ ਹੈ । ਪਰ, ਪਰਧਾਨ ਜੀ, ਅਸੀਂ ਤਕ 40 ਲਖ ਏਕੜ ਜ਼ਮੀਨ ਲੋਕਾਂ ਵਲੋਂ ਦੇ ਦਿਤੀ ਗਈ ਅਤੇ ਤਿੰਨ ਹਜ਼ਾਰ ਤੋਂ ਵਧ ਪਿੰਡ ਗਰਾਮਦਾਨ ਵਿਚ ਦਿਤੇ ਗਏ ਹਨ । ਇਸੇ ਤਰ੍ਹਾਂ ਦੇ ਖਿਆਲਾਤ ਅਸੀਂ ਲੋਕਾਂ ਦੇ ਦਿਲਾਂ ਵਿਚ ਪੈਦਾ ਕਰਨਾ ਚਾਹੁੰਦੇ ਹਾਂ । ਜਿੰਨਾਂ ਚਿਰ ਇਹ ਚੀਜ਼ ਲੋਕਾਂ ਦੇ ਦਿਲਾਂ ਵਿਚ ਨਹੀਂ ਆਉਂਦੀ ਉਨ੍ਹਾਂ ਚਿਰ ਅਸੀਂ ਇਸ ਮਾਮਲੇ ਵਿਚ ਪੂਰੀ ਤਰ੍ਹਾਂ ਕਾਮਿਆਬ ਨਹੀਂ ਹੋ ਸਕਦੇ । ਅਸੀਂ ਅਸੈਂਬਲੀ ਵਿਚ ਲੋਕਾਂ ਦੇ ਭੇਜੇ ਹੋਏ ਆਏ ਹਾਂ ਅਤੇ ਮੈਂ ਇਹ ਗਲ ਸਾਰੇ ਹਾਊਸ ਨੂੰ address ਕਰਕੇ ਕਹਿੰਦਾ ਹਾਂ ਕਿ ਬਗੈਰ ਕਿਸੇ ਪਾਦਰੀ ਭੇਦ ਭਾਵ ਦੇ ਸਾਡਾ ਇਹ ਫਰਜ਼ ਹੋ ਜਾਂਦਾ ਹੈ ਕਿ ਅਸੀਂ ਸਾਰੇ ਹੀ ਇਸ ਮਾਮਲੇ ਤੇ ਸੋਚ ਵਿਚਾਰ ਕਰੀਏ ਅਤੇ ਸਾਨੂੰ ਉਸ ਨਿਸ਼ਾਨੇ ਵਲ, Socialistic pattern ਦੀ Society ਵਲ ਜਾਣ ਦੀ ਕੋਸ਼ਿਸ਼ ਕਰਨੀ ਚਾਹੀਦੀ ਹੈ । ਮੈਂ ਇਹ ਸਾਰੇ ਹਾਊਸ ਨੂੰ ਕਹਾਂਗਾ ਕਿ ਆਉ ਆਪਣੀਆਂ ਆਪਣੀਆਂ ਪਾਰਟੀਆਂ ਤੋਂ ਉਪਰ ਉਠ ਕੇ ਇਸ ਮਸਲੇ ਤੇ ਸੋਚ ਵਿਚਾਰ ਕਰੀਏ ਅਤੇ ਚੰਗੇ agrarian reforms ਲਿਆਉਣ ਦੇ ਜਤਨ ਕਰੀਏ, ਨਹੀਂ ਤਾਂ ਅਸੀਂ ਐਵੇਂ ਹੀ ਭਟਕਦੇ ਫਿਰਾਂਗੇ ਅਤੇ ਕੋਈ reforms ਨਹੀਂ ਲਿਆ ਸਕਾਂਗੇ । ਇਹ ਠੀਕ ਹੈ ਕਿ ਇਹ reforms ਲਿਆਉਣ ਲਈ ਕਈ ਕਾਨੂੰਨ ਬਣਾਏ ਹਨ ਪਰ ਉਨ੍ਹਾਂ ਨੂੰ ਲਾਗੂ ਕਰਨ ਤੋਂ ਅਸੀਂ ਹਿਚਕਚਾ ਜਾਂਦੇ ਹਾਂ । ਜਿਸ ਵੇਲੇ ਚੋਣਾਂ ਹੁੰਦੀਆਂ ਹਨ ਤਾਂ ਇਹ ਖਿਆਲ ਹੁੰਦਾ ਹੈ ਕਿ ਸਾਨੂੰ ਵੋਟ ਕਿਵੇਂ ਮਿਲਣਗੇ ਅਤੇ ਅਸੀਂ ਜਿੱਤਾਂਗੇ ਕਿਸ ਤਰ੍ਹਾਂ । ਖੈਰ ਸਾਨੂੰ ਚਾਹੀਦਾ ਹੈ ਕਿ ਜਦੋਂ ਅਸੀਂ ਕੋਈ ਕਾਨੂੰਨ ਬਣਾਈਏ ਤਾਂ ਇਸ ਖਿਆਲ ਨਾਲ ਬਣਾਈਏ ਕਿ ਅਸੀਂ ਇਸ ਨੂੰ implement ਵੀ ਕਰਨਾ ਹੈ ਅਤੇ ਜਿਸ ਮਕਸਦ ਲਈ ਬਣਾਇਆ ਗਿਆ ਹੈ ਉਸ ਨੂੰ ਪੂਰਾ ਕਰਨਾ ਹੈ । ਮੈਂ ਸਮਝਦਾ ਹਾਂ ਕਿ ਸਾਨੂੰ ਇਹ reforms ਲਿਆਉਣ ਲਈ ਬਹੁਤ ਛੋਟੀ ਕਦਮ ਉਠਾਉਣੇ ਚਾਹੀਦੇ ਹਨ । ਇਹ ਵੀ penalty ਦੇ ਸਿਲਸਿਲੇ ਵਿਚ ਜੋ ਹੁਣ ਕਦਮ ਚੁਕਿਆ ਗਿਆ ਹੈ ਬਹੁਤ ਜ਼ਰੂਰੀ ਸੀ । ਹੁਸੀਂ ਵੇਖਿਆ ਹੈ ਕਿ ਇਥੇ ਦੱਸਿਆ ਗਿਆ ਹੈ ਕਿ ਇਸ ਸਿਲਸਿਲੇ ਵਿਚ ਪਹਿਲਾਂ ਦੋ ਮਹੀਨੇ ਦੀ ਮਿਆਦ ਰਖੀ ਗਈ, ਫਿਰ ਛੇ ਮਹੀਨੇ ਦੀ ਹੋਰ ਮੁਹਲਤ ਦਿਤੀ ਗਈ ਪਰ ਲੋਕਾਂ ਵਲੋਂ declaration ਨਹੀਂ ਭੇਜੇ ਗਏ ਅਤੇ ਇਸ ਚੀਜ਼ ਨੂੰ ਹੁੰਦਿਆਂ ਦੋ ਸਾਲ ਹੋ ਗਏ ਹਨ । ਇਸ ਲਈ ਮੈਂ ਸਮਝਦਾ ਹਾਂ ਕਿ ਇਸ penalty ਕਲਾਜ਼ ਦਾ ਹੋਣਾ ਜ਼ਰੂਰੀ ਸੀ ।

ਇਸ ਬਾਰੇ ਵਿਚ ਅਸੀਂ ਇਹ ਵੀ ਵੇਖਣਾ ਹੈ ਕਿ ਇਹ ਜੋ ਕਾਨੂੰਨ ਹਨ ਅਤੇ ਪੈਪਰਸ ਦਾ ਵੀ ਜੋ Act ਆਇਆ ਹੈ ਇਹ ਸਾਨੂੰ ਉਸ ਨਿਸ਼ਾਨੇ ਵਲ ਲੈ ਜਾ ਸਕਦੇ ਹਨ ? ਮੈਂ ਸਮਝਦਾ ਹਾਂ ਕਿ ਇਹ ਕਾਫੀ ਨਹੀਂ । ਇਸ ਲਈ ਜ਼ਰੂਰੀ ਹੈ ਕਿ ਅਸੀਂ ਇਸ ਮਸਲੇ ਉੱਤੇ ਹੋਰ ਵਿਚਾਰ ਕਰੀਏ ਅਤੇ ਕੋਈ ਬਿਹਤਰ ਚੀਜ਼ ਲਿਆਈਏ । Agrarian reforms ਦੇ ਸਿਲਸਿਲੇ ਵਿਚ ਮੈਂ ਇਕ ਹੋਰ ਚੀਜ਼ ਦੱਸਣੀ ਚਾਹੁੰਦਾ ਹਾਂ । ਉਹ ਇਹ ਹੈ ਕਿ ਅਸੀਂ ਪੈਪਰਸ

[ਸਰਦਾਰ ਹਰਚਰਨ ਸਿੰਘ]

ਖਤਮ ਹੋਣ ਕੁਛ ਦਿਨ ਪਹਿਲਾਂ ਇਕ ਕਾਨੂੰਨ ਬਣਾਇਆ ਸੀ ਅਤੇ ਉਸ ਨਾਲ ਅਸੀਂ ਕੁਝ ਇਕ ਕਦਮ ਅੱਗੇ ਗਏ ਸੀ। ਮੈਂ ਇਹ ਨਹੀਂ ਕਹਿੰਦਾ ਕਿ ਉਹ ਮੁਕੰਮਲ ਸੀ ਲੇਕਿਨ ਉਸ ਵਿਚ ਅਸੀਂ ਇਕ idea ਦਿਤਾ ਹੈ ਕਿ ਇਹ ਜੋ ਸਾਡੇ ਸਾਹਮਣੇ ਨਿਸ਼ਾਨਾ ਹੈ Socialistic pattern ਦਾ ਅਸੀਂ ਉਸ ਤਕ ਅਪੜਨਾ ਹੈ। ਅਸੀਂ ਕਿਹਾ ਸੀ ਕਿ ਇਸ ਰਾਹੀਂ ਅਸੀਂ 80 ਫੀ ਸਦੀ ਪਿੰਡਾਂ ਦੇ ਲੋਕਾਂ ਦੇ ਮਸਲੇ ਹਲ ਕਰਨ ਚਲੇ ਹਾਂ। ਇਕ ਆਦਮੀ ਕੋਲ 30 Standard ਏਕੜ ਤੋਂ ਵਧ ਜ਼ਮੀਨ ਨਹੀਂ ਹੋਵੇਗੀ ਅਤੇ ਦੂਜੇ ਪਾਸੇ ਕੋਸ਼ਿਸ਼ ਇਹ ਹੈ ਕਿ ਇਕ ਆਦਮੀ ਕੋਲ ਘੱਟੋ ਘੱਟ 5 ਏਕੜ ਜ਼ਮੀਨ ਜ਼ਰੂਰ ਹੋਣੀ ਚਾਹੀਦੀ ਹੈ। ਇਸ ਹਿਸਾਬ ਨਾਲ ਇਕ ਸੋਸਾਇਟੀ ਬਣਨ ਵਾਲੀ ਹੈ ਜਿਥੇ ਕਿ ਪਿੰਡਾਂ ਵਿਚ ਵਸਣ ਵਾਲਿਆਂ ਦੀ ਆਮਦਨੀ ਜੋ ਹੋਵੇਗੀ ਉਹ 1:5 ਜਾਂ 1:6 ਦੀ ਨਿਸ਼ਬਤ ਨਾਲ ਹੋਵੇਗੀ। ਇਹ ਨਹੀਂ ਕਿ ਇਕ ਪਿੰਡ ਦਾ ਵਸਣ ਵਾਲਾ 50 ਹਜ਼ਾਰ ਰੁਪਿਆ ਕਮਾਉਂਦਾ ਹੈ ਅਤੇ ਉਸੀ ਪਿੰਡ ਦੇ ਦੂਜੇ ਵਸਣ ਵਾਲੇ ਕੋਲ 500 ਰੁਪਿਆ ਵੀ ਨਹੀਂ ਹੁੰਦਾ ਹੈ। ਇਸ ਚੀਜ਼ ਨੂੰ ਕਰਨ ਲਈ ਸਾਨੂੰ ਲੋਕਾਂ ਦੇ ਦਿਲਾਂ ਵਿਚ ਪਰੀਵਰਤਨ ਲਿਆਉਣ ਦੀ ਲੋੜ ਹੈ। ਉਨ੍ਹਾਂ ਦੇ ਖਿਆਲਾਤ ਨੂੰ ਬਦਲਣ ਦੀ ਲੋੜ ਹੈ। ਜਿਨ੍ਹਾਂ ਚਿਰ ਅਸੀਂ ਲੋਕਾਂ ਨੂੰ ਇਹ ਮਹਿਸੂਸ ਨਹੀਂ ਕਰਾ ਦਿੰਦੇ ਕਿ ਕਿਹੜੀ ਚੀਜ਼ ਸੋਸਾਇਟੀ ਦੀ ਭਲਾਈ ਲਈ ਹੈ ਅਤੇ ਲੋਕਾਂ ਲਈ ਚੰਗੀ ਹੈ ਉਨ੍ਹਾਂ ਚਿਰ ਭਾਵੇਂ ਅਸੀਂ ਕਿਨੇ ਵੀ ਕਾਨੂੰਨ ਬਣਾਈਏ ਅਸੀਂ ਕੋਈ ਪਰੀਵਰਤਨ ਨਹੀਂ ਲਿਆ ਸਕਦੇ। ਕਾਨੂੰਨਾਂ ਦੇ ਨਾਲ ਨਾਲ ਖਿਆਲਾਤ ਦੀ ਤਬਦੀਲੀ ਲਿਆਉਣੀ ਵੀ ਜ਼ਰੂਰੀ ਹੈ। ਫਿਰ ਜੋ ਕਾਨੂੰਨ ਬਣਾਏ ਜਾਣ ਉਨ੍ਹਾਂ ਨੂੰ implement ਕਰਨਾ ਵੀ ਜ਼ਰੂਰੀ ਹੈ। ਮੈਂ Punjab Security of Land Tenures Act ਦੇ ਬਾਰੇ ਤੁਹਾਨੂੰ ਇਕ ਮਿਸਾਲ ਦੇਣੀ ਚਾਹੁੰਦਾ ਹਾਂ। ਉਹ ਇਹ ਹੈ ਕਿ ਸਾਡੀ ਬਿਲਾਸਪੁਰ ਦੇ ਲੋਕਾਂ ਨੂੰ ਜਿਹੜੇ ਭਾਖੜਾ ਡੈਮ ਨਾਲ ਉਜੜੇ ਹਨ commitment ਹੈ ਕਿ ਅਸੀਂ ਉਨ੍ਹਾਂ ਨੂੰ ਵਸਾਉਣਾ ਹੈ ਅਤੇ ਜ਼ਮੀਨ ਦੇਣੀ ਹੈ। ਮੇਰਾ ਖਿਆਲ ਹੈ ਕਿ ਇਹ ਸੋਚਿਆ ਗਿਆ ਸੀ ਕਿ ਉਨ੍ਹਾਂ ਨੂੰ ਜ਼ਿਲਾ ਹਿਸਾਰ ਵਿਚ ਵਸਾਉਣਾ ਹੈ। ਇਸ Act ਦੀ ਰਾਹੀਂ ਉਥੇ ਇਸ ਕੰਮ ਲਈ ਜ਼ਮੀਨ ਲਈ ਵੀ ਜਾ ਸਕਦੀ ਸੀ ਪਰ ਅਜ ਤਕ ਅਸੀਂ ਕੋਈ ਆਦਮੀ ਵੀ ਨਹੀਂ ਵਸਾ ਸਕੇ ਹਾਂ। ਪਿਛਲੇ ਦਿਨੀਂ 100 ਜਾਂ 200 ਆਦਮੀ ਤਹਿਸੀਲ ਸਰਸੇ ਤੋਂ ਆਏ ਸਨ। ਉਥੇ, ਸਪੀਕਰ ਸਾਹਿਬ, ਇਕ ਚੀਜ਼ ਚਲਦੀ ਹੈ। ਇਕ ਪਟਵਾਰੀ ਜੋ ਉਥੇ ਭਾਖੜਾ ਡੈਮ ਦੇ ਸਿਲਸਿਲੇ ਵਿਚ ਲਗਾ ਹੋਇਆ ਹੈ ਉਹ ਲੋਕਾਂ ਕੋਲ ਜਾਂਦਾ ਹੈ ਅਤੇ ਪੁਛਦਾ ਹੈ ਕਿ ਦਸੋ ਕਿਸ ਕਿਸ ਕੋਲ 30 ਏਕੜ ਤੋਂ ਵਧ ਜ਼ਮੀਨ ਹੈ, ਇਸ ਪਿੰਡ ਵਿਚ। ਫਿਰ ਉਨ੍ਹਾਂ ਦੇ ਨਾਂ ਲਿਖ ਲਏ ਜਾਂਦੇ ਹਨ ਜਿਨ੍ਹਾਂ ਕੋਲ 30 ਏਕੜ ਤੋਂ ਵਧ ਜ਼ਮੀਨ ਹੁੰਦੀ ਹੈ। ਉਨ੍ਹਾਂ ਨੇ ਦਸਿਆ ਹੈ ਕਿ ਫਿਰ ਕੋਈ ਉਨ੍ਹਾਂ ਵਿਚ ਗੱਲ ਬਾਤ ਹੋ ਜਾਂਦੀ ਹੈ ਅਤੇ ਉਨ੍ਹਾਂ ਦੇ ਨਾਂ ਕੱਟ ਦਿੱਤੇ ਜਾਂਦੇ ਹਨ। ਮੈਂ ਸਮਝਦਾ ਹਾਂ ਕਿ ਬਿਲਾਸਪੁਰ ਦੇ ਲੋਕ ਜਿਹੜੇ ਕਿ ਭਾਖੜਾ ਡੈਮ ਕਾਰਨ ਉਜੜੇ ਹਨ ਜੇਕਰ ਅਜ ਤਕ ਅਸੀਂ ਉਨ੍ਹਾਂ ਨੂੰ ਹੀ ਨਹੀਂ ਵਸਾ ਸਕੇ ਹਾਂ ਤਾਂ ਫਿਰ ਅਸੀਂ ਹੋਰ ਕੀ ਕੁਝ ਕਰ ਸਕਦੇ ਹਾਂ।

ਅਗਰ ਇਹ ਜ਼ਮੀਨ ਉਨ੍ਹਾਂ ਨੂੰ ਹਿਸਾਰ ਵਿਚ ਹੀ ਦੇਣੀ ਸੀ ਤਾਂ ਉਥੇ ਲੋਕਾਂ ਤੋਂ ਲੈਂਦੇ ਜਿਸ ਦੇ ਕੋਲ ਦਸ ਦਸ ਹਜ਼ਾਰ ਏਕੜ ਜਾਂ ਪੰਜ ਪੰਜ ਹਜ਼ਾਰ ਏਕੜ ਜ਼ਮੀਨ ਸੀ। 10 ਦਿਨ ਦੇ ਵਿਚ ਇਹ ਫੈਸਲਾ ਹੋ ਸਕਦਾ ਹੈ। ਪ੍ਰਧਾਨ ਜੀ, ਮੈਂ ਅਰਜ਼ ਕਰਦਾ ਹਾਂ ਕਿ ਸਾਨੂੰ

ਇਨ੍ਹਾਂ ਗਲਾਂ ਤੇ ਸੋਚਣਾ ਪਏਗਾ ਔਰ ਸਾਨੂੰ ਅਮਲ ਕਰਨਾ ਪਏਗਾ । ਇੰਜ ਕੀਤੇ ਬਿਨਾਂ ਇਹ ਚੀਜ਼ ਨਹੀਂ ਹੋ ਸਕਦੀ । ਏਸ ਵਾਸਤੇ ਮੈਂ ਸਮਝਦਾ ਹਾਂ ਕਿ ਇਹ ਜਿਹੜਾ ਐਕਟ ਹੈ ਅੱਜ ਇਹ ਪਾਸ ਕਰ ਦਿਓ, ਲੇਕਿਨ ਮੈਂ ਇਹ ਚਾਹੁੰਦਾ ਹਾਂ ਕਿ ਅੱਜ ਇਕ ਹੋਰ ਗੱਲ ਹੋਈ ਹੈ । ਐਸ ਵੇਲੇ ਸਾਡੇ ਹਾਊਸ ਕੋਲ ਮਹਿਜ਼ ਇਕ ਘੰਟਾ ਅਤੇ 15 ਮਿੰਟ ਹੋਰ ਹਨ । ਇਹ ਟਾਈਮ ਥੋੜਾ ਹੈ । ਇਕ ਸਾਥੀ ਨੇ ਪੇਸ਼ ਕੀਤਾ ਸੀ ਕਿ ਅੱਜ ਹਾਊਸ ਸਾਈਨ ਡਾਈ ਅਡਜਰਨ ਨਹੀਂ ਹੋਣਾ ਚਾਹੀਦਾ । ਮੈਂ ਸਮਝਦਾ ਹਾਂ ਕਿ ਐਗਰੇਰੀਅਨ ਰਿਫਾਰਮਜ਼ (agrarian reforms) ਦੇ ਉਤੇ ਹਰ ਪਾਰਟੀ ਦੇ ਹਰ ਮੈਂਬਰ ਦੇ ਵਿਚਾਰ ਹੋਣੇ ਚਾਹੀਦੇ ਨੇ.....

Mr. Deputy Speaker : The scope of the Bill is some what limited.

ਸਰਦਾਰ ਹਰਚਰਨ ਸਿੰਘ : ਏਸ ਵਾਸਤੇ ਮੈਂ ਅਰਜ਼ ਕਰ ਰਿਹਾ ਸੀ ਕਿ ਜਿਹੜਾ ਟਾਈਮ ਲੱਗਣਾ ਚਾਹੀਦਾ ਸੀ ਉਹ ਨਹੀਂ ਲੱਗ ਰਿਹਾ । ਮੈਂ ਅਰਜ਼ ਕਰਦਾ ਹਾਂ ਕਿ ਸਾਨੂੰ ਬੜੀ ਪੂਰੀ ਤਰ੍ਹਾਂ ਸੋਚ ਵਿਚਾਰ ਕਰਕੇ ਇਸ ਬਿਲ ਨੂੰ ਪਾਸ ਕਰਨਾ ਚਾਹੀਦਾ ਹੈ ਔਰ ਅੱਜ ਸਾਡੇ ਸਾਹਮਣੇ ਜੋ ਨਕਸ਼ਾ ਬਣਿਆ ਹੈ ਉਸ ਨੂੰ ਤੋੜਨ ਦੇ ਵਾਸਤੇ ਸਾਨੂੰ ਜਲਦੀ ਤੋਂ ਜਲਦੀ ਕੋਸ਼ਿਸ਼ ਕਰਨੀ ਚਾਹੀਦੀ ਹੈ । Thank you very much.

ਸ਼੍ਰੀ ਰਾਮ ਚੰਦਰ ਕਾਮਰੇਡ (ਨੂਰਪੁਰ) : 'ਕੀ ਉਸਨੇ ਮੇਰੇ ਕਲ ਦੇ ਬਾਦ ਜਫਾ ਸੇ ਲੋਭਾ, ਹਾਏ ਜੂਦ ਉਸ ਪਸ਼ੇਮਾਂ ਕਾ ਪਸ਼ੇਮਾਂ ਹੋਨਾ ।'

ਡਿਪਟੀ ਸਪੀਕਰ ਸਾਹਿਬ, ਅਮੀ ਸਰਦਾਰ ਅਚੱਧਰ ਸਿੰਘ ਜੀ ਨੇ ਅਪਨੇ ਭਿੱਕ ਮੇਂ ਬਤਾਯਾ ਕਿ ਧਹ ਕਾਨੂਨ ਜੋ ਹਮ ਨੇ ਮੁਜ਼ਾਰੀਂ ਕੀ ਹਿਫਾਜ਼ਤ ਕੇ ਲਿਯੇ ਬਨਾਯਾ ਧਹ 1953 ਮੇਂ ਬਨਾਯਾ । ਲੇਕਿਨ ਆਜ 4 ਸਾਲ ਹੋ ਗਏ ਹੈਂ ਹਮ ਉਸ ਕੀ ਕਿਸੀ ਜਗਹ ਪਰ ਲਾਗੂ ਨਹੀਂ ਕਰ ਸਕੇ । surplus ਰਕਬਾ ਕਾ ਇੰਦਰਾਜ ਕਰਾਨੇ ਕੇ ਲਿਯੇ ਪਹਲੇ ਕਾਨੂਨ ਮੇਂ 2 ਸਹੀਨੇ ਕੀ ਮੁਹਲਤ ਦੀ ਗਈ । ਉਸ ਕੇ ਬਾਦ ਫਿਰ 6 ਸਹੀਨੇ ਕੀ ਮੁਹਲਤ ਆਰ ਦੀ ਗਈ । ਉਸ ਅਸੀਂ ਸੇ ਜੋ ਮੁਜ਼ਾਰੇ ਬਸਾਨੇ ਥੇ ਖਾਕੇ ਖਾਤੇ ਫਿਰਤੇ ਹੈਂ । ਆਜ ਹਮਾਰੀ Government ਧਹ ਕਾਨੂਨ ਲਾਏ ਹੈਂ । 'ਦੇਰ ਆਯਦ ਦਵਸਤ ਆਯਦ' ਅਚੱਧੀ ਬਾਤ ਹੈ, ਆਪ ਏਸਾ ਕਰ ਲੋ । ਲੇਕਿਨ ਮੈਂ ਕਹੁਤਾ ਹੂੰ ਕਿ ਜੋ ਅਸਲੀ ਮਸਲਾ ਹੈ ਧਹ ਇਸ ਤਰਹ ਹਲ ਨਹੀਂ ਹੋਤਾ । ਇਸ social order ਕੀ ਕਾਯਮ ਕਰਨੇ ਕੇ ਲਿਯੇ, ਕਾਂਗਰੇਸ ਨੇ ਜੋ ਹੁਕਮ ਦਿਯਾ ਹੈ ਉਸ ਕੀ ਅਮਲੀ ਜਾਮਾ ਪਹਨਾਨੇ ਕੇ ਲਿਯੇ ਲਾਜ਼ਮੀ ਹੈ ਕਿ Tenancy Act ਕੀ ਨਵੀਂ ਸ਼ਕਲ ਮੇਂ ਲਾਏ । ਇਸ ਲਿਹਾਜ਼ ਸੇ ਮੈਂ ਦਾਗੀਂ ਬਾਤੀਂ ਕੇ ਹੁਕ ਮੇਂ ਹੂੰ । ਅਗਰ ਜ਼ਾਨੀ ਜੀ ਮਾਨ ਜਾਏਂ ਤੋ ਜੈਸਾ ਕਿ ਸਰਦਾਰ ਅਚੱਧਰ ਸਿੰਘ ਛੋਨਾ ਨੇ ਕਹਾ ਹੈ ਇਸ Bill ਕੀ Select Committee ਕੇ ਹਵਾਲੇ ਕਰ ਦੇਂ ਤਾਕਿ ਇਸ ਕੀ ਜਾਮੇ ਆਰ ਮੁਕਾਮਲ ਕਰ ਦੇਂ । ਅਗਰ ਜ਼ਾਨੀ ਜੀ ਏਸਾ ਪਸੰਦਨ ਫਰਮਾਏ, ਆਖਿਰ ਧਹ ਚੀਜ਼ ਠੀਕ ਠੀਕ ਕਰਨੀ ਹੈ ਇਸ ਕੇ ਲਿਯੇ ਆਜ ਹਮੇਂ ਧਹ ਫੈਸਲਾ ਕਰਨਾ ਚਾਹਿਏ, Government ਕੀ ਫੈਸਲਾ ਕਰਨਾ ਚਾਹਿਏ । ਮੈਂ ਆਪ ਕੀ ਸਵਾਜ਼ ਹੁ ਦਿਲਾਨਾ ਚਾਹੁਤਾ ਹੂੰ । ਕਲ Congress Party ਕੇ ਬਹੁਤ ਸੇ M.L.As ਜੋ land reforms ਮੇਂ interested ਹੈਂ, ਇਕਟ੍ਰੇ ਹੁਰ । ਉਨ੍ਹੀਨੇ ਫੈਸਲਾ ਕੀਯਾ ਕਿ ਹਮ ਸਰਕਾਰ ਸੇ ਦਰਖਾਸਤ ਕਰੇਂਗੇ ਕਿ ਜੋ ਛੋਟੀ 2 tinkering ਹੋਤੀ ਹੈ ਇਸ ਸੇ ਹਮ ਕਿਸੀ ਫੈਸਲਾ ਪਰ ਨਹੀਂ ਪਹੁੰਚਤੇ, ਉਸ ਕੀ ਜਗਹ ਹਮ ਏਕ ਅਚੱਧਾ Act ਲਾਏਂ ਜਿਸ ਸੇ ਮੁਜ਼ਾਰੀਂ ਕਾ ਮਸਲਾ ਹਲ ਹੋ ਜਾਏ । ਮੁਜ਼ਾਰੀਂ ਕਾ ਆਜ ਮਸਲਾ ਧਹ ਹੈ ਕਿ ਅਸਲ ਜ਼ਮੀਨ ਵਾਲੀਂ ਮੇਂ landlord ਆਰ ਮੁਜ਼ਾਰੀਂ ਕਾ ਨੁਆਬਨ ਨਹੀਂ, ਉਨ ਮੇਂ ਇਤਫਾਕ ਹੋ ਤਬ ਜੋ land ਕੇ apporitions ਧਾ ਧਹ

[श्री राम चन्द कामरेड]

उस के मालक हों। हम ने इस पर चार पांच साल लगा दिये। हम यह इस लिये कर रहे थे कि हम किसी फैसला पर पहुंचें। अब एक ऐसी हालत है कि छोटी २ tinkering, छोटी २ चीजें हमें मदद नहीं देती हैं। इस तरह से यहां पर इस का हल नहीं होगा। हम Bill जल्दी २ में पास कर देते हैं। उसको मुकम्मल और जामे नहीं बनाते हैं। हम किसी चीज को मुकम्मल नहीं बनाते, उसको छः छः दफा तरमीम करते हैं। तो मैं Revenue Minister साहिब से दरखास्त करूंगा कि अगर वह इस चीज को पसंद फरमाएं तो यह Bill Select Committee के हवाले कर दिया जाए। वह Select Committee किन्हीं मੈम्बरों पर मुश्तमिल हो, जैसा कि विनोबा भावे जी के programme में Congress वालों ने भी हिस्सा लिया और Socialists ने भी हिस्सा लिया। मुजारों का सवाल एक party का सवाल नहीं। इस में तमाम पार्टियों का co-operation ले कर Select Committee बनाई जाए जिस में तमाम पार्टियों के नुमाइंदे हों। वह committee एक ऐसा Bill पेश करे जो December में पास किया जाए—उम्मीद है December में Session होगा। ज्ञानी जी ने जो तरमीमी Bill पेश किया है यह मुजारों के मसले को हल नहीं करता। इस लिये ज्ञानी जी इस मसले में हमारी रहनुमाई करें कि वह किस तरीके को पसन्द करते हैं। क्या वह यह पसन्द करते हैं कि इस Bill को ऐसे ही पास कर दिया जाए? या क्या वह यह पसन्द करते हैं कि इसको Select Committee के सुपुर्द किया जाए और एक जामे और मुकम्मल Bill आप के सामने आ जाए और यह रोज़ रोज़ का झगड़ा खत्म हो जाए?

Sardar Ajmer Singh : Sir, is it not the convention of the House that members occupying the front Benches should be given the first opportunity to speak?

Mr. Deputy Speaker : Order, please. There is no such convention.

ਚੋਧਰੀ ਬਲਬੀਰ ਸਿੰਘ (ਹੁਸ਼ਿਆਰਪੁਰ, ਜਨਰਲ) : ਡਿਪਟੀ ਸਪੀਕਰ ਸਾਹਿਬ, ਅੱਜ ਮੈਂ ਏਸ ਬਿਲ ਤੇ ਬੋਲਣ ਲੱਗਿਆ ਹਾਂ, ਜਿਹੜਾ ਕਾਨੂੰਨ ਅੱਜ ਤੋਂ 4 ਸਾਲ ਪਹਿਲਾਂ ਪਾਸ ਕੀਤਾ ਗਿਆ। ਡਿਪਟੀ ਸਪੀਕਰ ਸਾਹਿਬ, ਮੈਂ ਤੁਹਾਨੂੰ ਇਹ ਦਸਣਾ ਚਾਹੁੰਦਾ ਹਾਂ ਕਿ ਇਸ ਹਾਊਸ ਦੇ ਵਿਚ ਪਾਸ ਕੀਤੇ ਹੋਏ ਕਾਨੂੰਨਾਂ ਨਾਲ ਸਰਕਾਰ ਕੀ ਸਲੂਕ ਕਰਦੀ ਹੈ। ਏਸ ਹਾਊਸ ਦੇ ਵਿਚ ਜਿਹੜੇ ਕਾਨੂੰਨ ਪਾਸ ਕੀਤੇ ਜਾਂਦੇ ਨੇ ਉਨ੍ਹਾਂ ਦੇ ਨਾਲ ਸਰਕਾਰ ਕੀ ਸਲੂਕ ਕਰਦੀ ਹੈ। ਇਹ ਬਾਹਰ ਲੋਕਾਂ ਨੂੰ ਦਸਦੇ ਨੇ ਕਿ ਕਾਂਗਰਸ ਪਾਰਟੀ ਨੇ ਕਿਸਾਨਾਂ ਦੀ ਬਿਹਤਰੀ ਲਈ ਇਹ ਕਾਨੂੰਨ ਬਣਾਉਣਾ ਹੈ। ਲੇਕਿਨ ਕਾਨੂੰਨ ਬਣਣ ਤੋਂ ਬਾਅਦ ਓਸ ਕਾਨੂੰਨ ਨੂੰ ਏਸ ਤਰੀਕੇ ਨਾਲ ਅਮਲ ਵਿਚ ਲਿਆਉਣ ਦੀ ਕੋਸ਼ਿਸ਼ ਕੀਤੀ ਜਾਂਦੀ ਹੈ ਕਿ ਉਸ ਦਾ ਅਸਲ ਮਕਸਦ ਫੋਟ ਹੋ ਜਾਂਦਾ ਹੈ। ੧੯੫੩ ਵਿਚ ਜਿਹੜਾ ਕਾਨੂੰਨ ਬਣਾਇਆ ਗਿਆ ਉਸ ਕਾਨੂੰਨ ਨੂੰ ਅੱਜ ਤੱਕ ਅਮਲ ਵਿਚ ਕਿਉਂ ਨਹੀਂ ਲਿਆਂਦਾ ਗਿਆ? ਏਸ ਲਈ ਕਿ ਜਿਤਨੇ ਜਾਗੀਰਦਾਰ ਨੇ ਉਹ ਮੁਜ਼ਾਰਿਆਂ ਨੂੰ ਜ਼ਬਰਦਸਤੀ ਉਨ੍ਹਾਂ ਜ਼ਮੀਨਾਂ ਵਿਚੋਂ ਕੱਢ ਸਕਣ, ਜਿਵੇਂ ਕਿ ਅੱਜ ਤਕ ਹੋ ਰਿਹਾ ਹੈ। ਸਰਸੇ ਵਿਚ

ਮੂਵਮੈਂਟ ਚਲ ਰਹੀ ਹੈ, ਜਿਥੇ ਕਿ ਜਾਗੀਰਦਾਰਾਂ ਔਰ ਮੁਜ਼ਾਰਿਆਂ ਦੀ ਜ਼ਮੀਨ ਹੈ, ਜਿਨ੍ਹਾਂ ਦਾ ਕੁਛ ਬਗ਼ਤਾ ਪਿਆ ਹੋਇਆ ਹੈ। ਉਹ ਜ਼ਮੀਨ ਇਕ ਦੂਜੇ ਸਾਬਕਾ ਵਜ਼ੀਰ ਸਾਹਿਬ ਨੇ ਲੈ ਲਈ।

Minister for Revenue : On a point of order, Sir. This is a matter which is pending before the High Court. It is *subjudice*.

ਚੌਧਰੀ ਬਲਬੀਰ ਸਿੰਘ : ਏਸ ਤਰ੍ਹਾਂ ਦੀ ਇਕ ਚੀਜ਼ ਨਹੀਂ ਹੈ। ਦੂਸਰੀ ਜਗਾ ਪੈਪਸੂ ਦੇ ਖਿਲਾਫੇ ਵਿਚ ਇਸ ਕਿਸਮ ਦੇ ਕੇਸਿਜ਼ ਹਨ ਜਿਥੇ ਕਿ ਮਾਰ ਕੁਟਾਈ ਹੋਈ, ਕਿਸਾਨਾਂ ਨੂੰ ਮਾਰਿਆ ਗਿਆ, ਗੋਲੀਆਂ ਚਲੀਆਂ ਔਰ ਉਨ੍ਹਾਂ ਤੋਂ ਜ਼ਬਰਦਸਤੀ ਜ਼ਮੀਨਾਂ ਖਾਲੀ ਕਰਵਾਈਆਂ ਗਈਆਂ। 4 ਸਾਲ ਵਿਚ ਏਸ ਕਾਨੂੰਨ ਤੇ ਅਮਲ ਨਹੀਂ ਹੋ ਸਕਿਆ। ਸਪੀਕਰ ਸਾਹਿਬ, ਮੈਂ ਤੁਹਾਡੇ ਰਾਹੀਂ ਸਰਕਾਰ ਤੋਂ ਪੁਛਣਾ ਚਾਹੁੰਦਾ ਹਾਂ ਕਿ ਇਸ ਕਾਨੂੰਨ ਤੇ ਅਮਲ ਕਿਉਂ ਨਹੀਂ ਹੋ ਸਕਿਆ। ਉਹ ਇਹ ਕਹਿ ਦਿੰਦੇ ਨੇ ਕਿ ਉਸ ਵੇਲੇ ਇਸ ਵਿਚ ਕੋਈ ਸਜ਼ਾ ਮੁਕਰਰ ਨਹੀਂ ਸੀ ਕੀਤੀ। ਤਾਂ ਕੀ ਪਿਛੋਂ ਸਜ਼ਾ ਮੁਕਰਰ ਨਹੀਂ ਸੀ ਕੀਤੀ ਜਾ ਸਕਦੀ? ਆਬਜੈਕਟਸ ਐਂਡ ਰੀਜ਼ਨਜ਼ ਵਿਚ ਉਨ੍ਹਾਂ ਨੇ ਕਿਹਾ ਹੈ ਕਿ ਪਹਿਲਾਂ ਦੋ ਮਹੀਨੇ ਦੀ ਮਿਆਦ ਸੀ। ਫੇਰ 6 ਮਹੀਨੇ ਦੀ ਮਿਆਦ ਹੋਰ ਦਿਤੀ ਗਈ। ਇਹ 8 ਮਹੀਨੇ ਦਾ ਅਰਸਾ ਬਣਦਾ ਹੈ। ਪਰ ਇਸ ਤੇ ਅਮਲ ਕਰਨ ਲਈ 1953 ਤੋਂ ਇਹ ਅੱਜ 1956 ਕਿਵੇਂ ਬਣ ਗਿਆ? ਕੀ ਇਹ ਵੀ ਦਸਿਆ ਜਾਏਗਾ? ਮੈਂ ਫੇਰ ਕਹਿੰਦਾ ਹਾਂ ਕਿ ਪਹਿਲਾਂ ਦੋ ਮਹੀਨੇ ਦੀ ਮਿਆਦ ਦਿਤੀ ਗਈ, ਫੇਰ 6 ਮਹੀਨੇ ਦੀ ਮਿਆਦ ਹੋਰ ਦਿਤੀ ਗਈ। ਇਹ ਸਾਰੀ ਐਕਸਟੈਨਸ਼ਨ ਨਾਲ 1953 ਤੋਂ ਇਹ ਕਾਨੂੰਨ 1956 ਵਿਚ ਕਿਵੇਂ ਆ ਗਿਆ? ਹੁਣ 6 ਮਹੀਨੇ ਦੀ ਐਕਸਟੈਨਸ਼ਨ ਹੋਰ ਦਿਤੀ ਜਾ ਰਹੀ ਹੈ। ਸਰਕਾਰ ਅੱਜ ਏਸ ਕਾਨੂੰਨ ਨੂੰ ਏਸ ਤਰੀਕੇ ਨਾਲ ਇਸਤੇਮਾਲ ਕਰਨਾ ਚਾਹੁੰਦੀ ਹੈ। ਇਹ 6 ਮਹੀਨੇ ਦੀ ਐਕਸਟੈਨਸ਼ਨ ਡੇਢ ਸਾਲ ਦੀ ਐਕਸਟੈਨਸ਼ਨ ਆਪੇ ਹੀ ਬਣ ਜਾਂਦੀ ਹੈ।

ਡਿਪਟੀ ਸਪੀਕਰ ਸਾਹਿਬ, ਅਜ ਜਿਸ ਤਰੀਕੇ ਨਾਲ ਇਨ੍ਹਾਂ ਕਾਨੂੰਨਾਂ ਉਪਰ ਅਮਲ ਹੋ ਰਿਹਾ ਹੈ ਇਹ ਇਸ ਹਾਊਸ ਵਾਸਤੇ ਬੜੀ ਹਤਕ ਵਾਲੀ ਗਲ ਹੈ ਕਿਉਂਕਿ ਹਾਊਸ ਵਿਚ ਕਾਨੂੰਨ ਬਣਦੇ ਹਨ ਪਰ ਉਨ੍ਹਾਂ ਤੇ ਅਮਲ ਨਹੀਂ ਠੀਕ ਤਰ੍ਹਾਂ ਕੀਤਾ ਜਾਂਦਾ। ਹਾਊਸ ਦੇ ਮੈਂਬਰਾਂ ਨੂੰ ਇਹ ਹਕ ਹਾਸਲ ਹੈ ਕਿ ਉਹ ਸਰਕਾਰ ਕੋਲੋਂ ਪੁਛਣ ਕਿ ਬਣੇ ਹੋਏ ਕਾਨੂੰਨਾਂ ਉਪਰ ਕਿਉਂ ਅਮਲ ਨਹੀਂ ਕੀਤਾ ਜਾਂਦਾ? ਜੇਕਰ ਉਨ੍ਹਾਂ ਕਾਨੂੰਨਾਂ ਵਿਚ ਕੁਝ ਖਾਮੀਆਂ ਸਨ, ਤਾਂ ਉਨ੍ਹਾਂ ਨੂੰ ਪਹਿਲਾਂ ਕਿਉਂ ਨਹੀਂ ਦੂਰ ਕਰ ਲਿਆ ਗਿਆ। ਡਿਪਟੀ ਸਪੀਕਰ ਸਾਹਿਬ, ਇਸ ਕਾਨੂੰਨ ਨੂੰ ਪਾਸ ਹੋਇਆਂ ਚਾਰ ਸਾਲ ਹੋ ਗਏ ਹਨ, ਪਰ ਇਸ ਦੇ ਪਾਸ ਹੋਣ ਪਿਛੋਂ ਵੀ ਹਜ਼ਾਰਾਂ ਮੁਜ਼ਾਰੇ ਬੇਦਖਲ ਕੀਤੇ ਗਏ ਹਨ। ਇਸ ਕਾਨੂੰਨ ਦੇ ਪਾਸ ਹੋਣ ਦਾ ਕੋਈ ਫਾਇਦਾ ਨਹੀਂ ਹੋਇਆ। ਲੋਕਾਂ ਨੇ ਆਪਣੀ ਜ਼ਮੀਨ ਫਰਜ਼ੀ ਭਾਈਆਂ ਦੇ ਨਾਂ, ਲੜਕਿਆਂ ਦੇ ਨਾਂ ਅਤੇ ਚਾਚਿਆਂ ਤਾਇਆਂ ਦੇ ਨਾਂ ਕਰਵਾ ਦਿਤੀ ਹੈ ਅਤੇ ਇਸ ਤਰ੍ਹਾਂ ਬਹੁਤ ਬੋੜੀ ਤੋਂ ਬੋੜੀ ਜ਼ਮੀਨ ਇਕ ਆਦਮੀ ਦੇ ਨਾਂ ਰਹਿ ਗਈ ਹੈ। ਮੈਨੂੰ ਤਾਂ ਇਹ ਸ਼ਕ ਪੈਂਦਾ ਹੈ ਕਿ ਪਹਿਲਾਂ ਤਾਂ ਚਿਟੀਆਂ ਅਤੇ ਨੀਲੀਆਂ ਪਗੜੀਆਂ ਵਾਲੇ ਹੀ ਮਿਲੇ ਹੋਏ ਸਨ ਪਰ ਹੁਣ ਉਨ੍ਹਾਂ ਨਾਲ ਲਾਲ ਪਗੜੀਆਂ ਵਾਲੇ ਵੀ ਰਲ ਗਏ ਹਨ ਅਤੇ ਰਲ ਕੇ ਇਹ ਸਭ ਕੁਝ ਕਰ ਰਹੇ ਹਨ। ਅਸੀਂ ਪਿਛਲੇ ਚਾਰ ਪੰਜ ਮਹੀਨੇ ਤੋਂ ਵੇਖ ਰਹੇ ਹਾਂ ਕਿ ਸਰਕਾਰ ਇਕ ਪਾਰਟੀ ਨੂੰ ਤਾਂ ਜਲਸਾ ਕਰਨ ਦੀ ਇਜਾਜ਼ਤ ਦੇ ਦਿੰਦੀ ਹੈ ਪਰ ਦੂਸਰੀ ਪਾਰਟੀ ਨੂੰ ਨਹੀਂ ਦਿੰਦੀ। ਹੁਣ ਵੀ

[ਚੌਧਰੀ ਬਲਬੀਰ ਸਿੰਘ]

ਇਹ ਚਾਹੁੰਦੇ ਹਨ ਕਿ ਇਸ ਬਿਲ ਦੇ ਪਾਸ ਹੋਣ ਵਿਚ ਵੇਰ ਲਗ ਜਾਵੇ ਅਤੇ ਉਸ ਵਕਤ ਤਕ ਰਹਿੰਦੇ ਖੁੰਹਦੇ ਮੁਜ਼ਾਰੇ ਵੀ ਬੇਦਖਲ ਕਰ ਦਿਤੇ ਜਾਣ। ਮੈਂ ਅਰਜ਼ ਕਰਦਾ ਹਾਂ ਕਿ ਇਹ ਬੜਾ ਅਹਿਮ ਬਿਲ ਹੈ (*interruptions*)। ਅਜ ਜਿਹੜੀਆਂ ਸਪੀਚਾਂ ਇਸ ਹਾਊਸ ਵਿਚ ਕੀਤੀਆਂ ਜਾ ਰਹੀਆਂ ਹਨ ਉਹ ਕਿਸਾਨਾਂ ਦੇ ਮੁਫਾਦ ਲਈ ਨਹੀਂ ਕੀਤੀਆਂ ਜਾ ਰਹੀਆਂ। ਉਨ੍ਹਾਂ ਦਾ ਮਤਲਬ ਇਸ ਬਿਲ ਤੋਂ ਹੋਰ ਕੁਝ ਫਾਇਦਾ ਉਠਾਉਣ ਦਾ ਹੈ। ਹਾਊਸ ਦੇ ਬਣਾਏ ਹੋਏ ਕਨੂੰਨਾਂ ਉਪਰ ਅਮਲ ਨਹੀਂ ਕੀਤਾ ਜਾ ਰਿਹਾ ਅਤੇ ਇਸ ਤਰ੍ਹਾਂ ਹਾਊਸ ਦੀ ਬੜੀ ਹੱਤਕ ਕੀਤੀ ਜਾਂਦੀ ਹੈ। ਮੈਂ ਇਹ ਕਹਿਣਾ ਚਾਹੁੰਦਾ ਹਾਂ ਕਿ ਮੁਜ਼ਾਰਿਆਂ ਦੇ ਲਈ ਕੋਈ concrete ਬਿਲ ਲਿਆ ਕੇ ਉਸ ਨੂੰ ਜਲਦੀ ਤੋਂ ਜਲਦੀ ਪਾਸ ਕਰੋ ਤਾਂ ਜੋ ਜਿਹੜੇ ਮੁਜ਼ਾਰੇ ਜ਼ਮੀਨਾਂ ਉਪਰ ਬੈਠੇ ਹੋਏ ਹਨ ਉਨ੍ਹਾਂ ਨੂੰ ਬੇਦਖਲ ਨਾ ਕੀਤਾ ਜਾ ਸਕੇ। ਇਸ ਮੌਜੂਦਾ ਕਾਨੂੰਨ ਨੂੰ ineffective ਕਰ ਦੇਣਾ ਚਾਹੀਦਾ ਹੈ।

ਸਰਦਾਰ ਅਜਮੇਰ ਸਿੰਘ (ਸਮਰਾਲਾ, ਜਨਰਲ) : ਡਿਪਟੀ ਸਪੀਕਰ ਸਾਹਿਬ, ਆਪ ਦੀ ਬੜੀ ਮਿਹਰਬਾਨੀ ਹੈ ਤੁਸਾਂ ਮੈਨੂੰ ਟਾਈਮ ਦਿਤਾ ਹੈ। ਜਿਥੋਂ ਤਕ ਇਸ ਬਿਲ ਦਾ ਤਾਅਲੁਕ ਹੈ, ਮੈਂ ਹਾਊਸ ਵਿਚ ਆਪਣੇ ਖਿਆਲਾਤ ਜ਼ਾਹਰ ਕਰਨਾ ਚਾਹੁੰਦਾ ਹਾਂ। ਇਸ ਵਿਚ ਦੋ ਤਿੰਨ ਗਲਾਂ ਹਨ। ਇਕ ਤਾਂ principle involved ਹੈ ਇਸ ਬਿਲ ਵਿਚ ਜਿਸ ਦੇ ਬਾਰੇ ਵਿਚਾਰ ਕਰਨਾ ਹੈ। ਦੂਸਰੇ ਇਸ ਦਾ ਐਨਾ ਸਕੋਪ ਹੈ ਕਿ ਜਿਨ੍ਹਾਂ ਲੋਕਾਂ ਦੇ ਪਾਸ ਜ਼ਮੀਨਾਂ ਹਨ ਉਹ ਲਿਖ ਕੇ ਬਿਆਨ ਦੇਣ, declaration ਦੇਣ, affidavit ਦੇਣ—ਸਰਕਾਰ ਇਹ ਚਾਹੁੰਦੀ ਹੈ। ਜੇਕਰ ਉਹ ਲੋਕ ਗਲਤ affidavit ਦਿੰਦੇ ਹਨ ਤਾਂ ਉਨ੍ਹਾਂ ਦੀ prosecution ਹੋ ਸਕਦੀ ਹੈ ਅਤੇ ਜੇਕਰ ਨਹੀਂ ਦਿੰਦੇ ਤਾਂ ਉਨ੍ਹਾਂ ਦੀ reserved land ਵਿਚੋਂ ਦੋ ਹਿੱਸੇ ਜ਼ਰਮਾਨੇ ਦੇ ਤੌਰ ਤੇ ਸਰਕਾਰ ਖੋਹ ਸਕਦੀ ਹੈ। ਐਨਾ scope ਹੈ ਇਸ ਬਿਲ ਦਾ। ਜਿਥੋਂ ਤਕ principle ਦਾ ਤਾਅਲੁਕ ਹੈ, ਡਿਪਟੀ ਸਪੀਕਰ ਸਾਹਿਬ, ਮੈਂ ਬਿਲਕੁਲ ਮੁਤਫਿੱਕ ਹਾਂ। ਅਤੇ ਇਤਫ਼ਾਕ ਜੋ ਅਜ਼ੀਂ ਕਰਦੇ ਹਾਂ ਕਾਂਗਰਸ ਪਾਰਟੀ ਵਿਚ ਹੁੰਦੀਆਂ ਹੋਇਆਂ, ਇਸ ਕਟਕੇ ਕਰਦੇ ਹਾਂ ਕਿ ਜਿਹੜਾ ਵਿਅਕਤੀ ਕਾਂਗਰਸ ਵਿਚ ਹੈ ਉਹ Socialism ਦਾ ਅਸੂਲ ਮੰਨ ਚੁਕਾ ਹੈ। ਉਹ ਇਹ ਅਸੂਲ ਮੰਨ ਚੁਕਿਆ ਹੈ ਕਿ ਹਿੰਦੁਸਤਾਨ ਦੇ ਪਰਦੇਸ਼ਾਂ ਵਿਚ Socialistic ਸਰਕਾਰ ਕਾਇਮ ਹੋਵੇ ਅਤੇ Socialistic ਨਿਜ਼ਾਮ ਕਾਇਮ ਹੋਵੇ। ਇਸ ਦਾ ਮਤਲਬ ਇਹ ਹੈ ਕਿ ਵਡਿਆਂ ਅਤੇ ਛੋਟਿਆਂ ਵਿਚ ਤਮੀਜ਼ ਘਟ ਤੋਂ ਘਟ ਰਹਿ ਜਾਵੇ ਅਤੇ ਅਜਿਹਾ ਨਿਜ਼ਾਮ ਕਾਇਮ ਹੋ ਜਾਵੇ ਜਿਸ ਵਿਚ ਜਨਤਾ ਸੰਤੁਸ਼ਟ ਵਸੇ। ਇਹ ਨਾ ਹੋਵੇ ਕਿ ਇਕ ਪਾਸੇ ਤਾਂ ਵੱਡੇ ਵੱਡੇ ਧਨਾਭ ਹੋਣ, ਫੈਕਟਰੀਆਂ ਦੇ ਮਾਲਕ ਹੋਣ ਅਤੇ ਦੂਸਰੇ ਪਾਸੇ ਗ਼ਰੀਬ ਆਦਮੀ ਹੋਣ। ਇਸ ਅਸੂਲ ਨੂੰ ਮੱਦੇ ਨਜ਼ਰ ਰਖ ਕੇ ਇਹ legislation ਲਿਆਂਦਾ ਗਿਆ ਹੈ। ਸਾਡੀ ਸਰਕਾਰ ਨੇ ਚਾਰ ਪੰਜ ਸਾਲ ਤੋਂ ਇਸ ਅਸੂਲ ਨੂੰ ਮੁੱਖ ਰਖ ਕੇ ਬਿਲ ਲਿਆਂਦੇ ਹਨ ਅਤੇ ਇਹ ਬਿਲ ਵੀ ਇਸੇ ਅਸੂਲ ਨੂੰ ਮੁੱਖ ਰਖ ਕੇ ਲਿਆਂਦਾ ਗਿਆ ਹੈ ਕਿ ਜਿਸ ਆਦਮੀ ਦੇ ਪਾਸ 30 standard acres ਤੋਂ ਜ਼ਿਆਦਾ ਜ਼ਮੀਨ ਹੈ ਉਹ ਸਰਕਾਰ ਨੂੰ ਇਤਲਾਹ ਦੇਵੇ ਤਾਂ ਜੋ ਉਸ ਜ਼ਮੀਨ ਨੂੰ surplus area ਕਰਾਰ ਦੇ ਕੇ ਉਹਦੇ ਉਪਰ ਉਨ੍ਹਾਂ ਮੁਜ਼ਾਰਿਆਂ ਨੂੰ ਆਬਾਦ ਕੀਤਾ ਜਾਵੇ, ਜਿਨ੍ਹਾਂ ਨੂੰ ਕਿ ਬੇਦਖਲ ਕੀਤਾ ਜਾ ਚੁਕਾ ਹੈ ਅਤੇ ਜਿਨ੍ਹਾਂ ਦਾ ਪੇਸ਼ਾ ਜ਼ਮੀਂਦਾਰਾ ਪੇਸ਼ਾ ਹੈ। ਜਿਥੋਂ ਤਕ ਇਸ ਅਸੂਲ ਦਾ ਤਾਅਲੁਕ ਹੈ, ਨਿਹਾਇਤ ਅੱਛਾ ਹੈ, ਬਹੁਤ ਖੂਬਸੂਰਤ ਹੈ। ਪਰ ਜਿਥੋਂ ਤਕ ਇਸ

ਦੀ details ਦਾ ਤਾਅਲੁਕ ਹੈ ਉਥੇ ਕਈ ਕਾਬਲੇ ਏਤਰਾਜ਼ ਗੱਲਾਂ ਹਨ। ਉਹ ਇਹ ਹਨ ਕਿ ਜ਼ਮੀਨ ਦੇ ਮਾਲਕ ਅਨਪੜ੍ਹ ਲੋਕ ਹਨ ਅਤੇ ਖੇਤੀ ਕਰਦੇ ਹਨ। ਜੇਕਰ ਪਟਵਾਰੀ ਦੀ ਗਲਤੀ ਨਾਲ ਉਹ ਕੋਈ ਗਲਤ ਨੰਬਰ ਦੇ ਦਿੰਦਾ ਹੈ, ਗਲਤ detail ਦੇ ਦਿੰਦਾ ਹੈ ਤਾਂ ਉਸ ਦੀ prosecution ਹੋ ਸਕਦੀ ਹੈ। ਮੈਂ ਆਪਣੇ ਮਾਨਯੋਗ ਵਜ਼ੀਰ ਸਾਹਿਬ ਨੂੰ ਇਹ ਅਰਜ਼ ਕਰਨੀ ਚਾਹੁੰਦਾ ਹਾਂ ਕਿ ਜੇ ਕਿਸੇ ਕਾਰਨ ਕਰਕੇ ਮਾਲਿਕੇ ਜ਼ਮੀਨ ਜੇਲ ਵਿਚ ਹੈ, ਕਿਸੇ foreign country ਵਿਚ ਗਿਆ ਹੋਇਆ ਹੈ, ਕਸ਼ਮੀਰ ਦੀ ਸਰਹੱਦ ਉਪਰ ਲੜਾਈ ਵਿਚ ਰੁੱਝਿਆ ਹੋਇਆ ਹੈ, ਨਾਬਾਲਗ਼ ਹੈ, ਔਰਤ ਹੈ ਜਾਂ ਬੇਵਾ ਹੈ—ਮੇਰਾ ਮਤਲਬ ਹੈ ਕਿ ਜੇਕਰ ਉਹ ਕਿਸੇ ਕਾਰਨ ਕਰਕੇ ਠੀਕ ਇਤਲਾਹ ਨਹੀਂ ਦੇ ਸਕਦਾ ਤਾਂ ਇਸ ਵਾਸਤੇ ਜਿਹੜੀ ਸਜ਼ਾ ਤਜਵੀਜ਼ ਕੀਤੀ ਗਈ ਹੈ ਕਿ ਉਸ ਦੀ ਦੋ ਹਿੱਸੇ ਜ਼ਮੀਨ ਲੈ ਲਈ ਜਾਏ ਅਤੇ ਉਸ ਦੇ ਕੋਲ ਸਾਰੀ 10 ਏਕੜ ਜ਼ਮੀਨ ਰਹਿ ਜਾਵੇ, ਇਹ ਬਹੁਤ ਸਖਤ ਸਜ਼ਾ ਹੈ। ਬਾਪ ਨਾਲਾਇਕ ਹੈ, ਜਾਂ ਜੇਲ ਵਿਚ ਸਜ਼ਾ ਭੁਗਤ ਰਿਹਾ ਹੈ ਅਤੇ ਉਸ ਦੇ ਚਾਰ ਪੰਜ ਜਵਾਨ ਲੜਕੇ ਹਨ, ਖੁਦ ਖੇਤੀ ਕਰਦੇ ਹਨ ਤਾਂ ਕੀ ਕਾਰਨ ਹੈ ਕਿ ਉਨ੍ਹਾਂ ਦੇ ਬਾਪ ਦੀ ਗਲਤੀ ਦੇ ਕਾਰਨ ਉਨ੍ਹਾਂ ਕੋਲੋਂ ਜ਼ਮੀਨ ਖੋਹ ਲਈ ਜਾਵੇ? ਹਾਲਾਂਕਿ ਕਾਸ਼ਤ ਕਰਨ ਵਾਲੇ ਲੜਕਿਆਂ ਦਾ ਕੋਈ ਕਸੂਰ ਨਹੀਂ ਹੈ। ਇਕ ਤਰਫ਼ ਤਾਂ ਅਨਪੜ੍ਹ ਲੋਕਾਂ ਲਈ ਐਨੀ ਸਖਤ legislation ਲਿਆਂਦੀ ਜਾਂਦੀ ਹੈ ਅਤੇ ਦੂਸਰੀ ਤਰਫ਼ ਜਿਹੜੇ ਸ਼ਹਿਰਾਂ ਦੇ ਪੜ੍ਹੇ ਲਿਖੇ ਲੋਕ ਹਨ ਉਨ੍ਹਾਂ ਨੂੰ ਕਿੰਨੀ ਰਿਆਇਤ ਹੈ। Income Tax Department ਨੋਟਿਸ ਦਿੰਦਾ ਹੈ, research ਕਰਦਾ ਹੈ ਅਤੇ ਪੜਤਾਲ ਕਰਦਾ ਹੈ ਅਤੇ ਜਦੋਂ ਪਤਾ ਲਗਦਾ ਹੈ ਕਿ ਉਸ ਨੇ ਆਪਣੀ income ਛੁਪਾ ਲਈ ਹੈ ਤਾਂ ਫਿਰ enquiry ਹੁੰਦੀ ਹੈ ਅਤੇ ਸਬੂਤ ਲਏ ਜਾਂਦੇ ਹਨ। ਉਸ ਦੇ ਪਿਛੋਂ ਇਹ establish ਕੀਤਾ ਜਾਂਦਾ ਹੈ ਕਿ ਉਸ ਦਾ ਕਸੂਰ ਹੈ। Penalty ਫਿਰ ਵੀ impose ਨਹੀਂ ਕੀਤੀ ਜਾਂਦੀ। ਫਿਰ ਨੋਟਿਸ ਜਾਰੀ ਕੀਤਾ ਜਾਂਦਾ ਹੈ ਕਿ ਵਜ੍ਹਾ ਬਿਆਨ ਕਰੋ ਕਿ ਕਿਉਂ ਨਾ ਤੁਹਾਡੇ ਉਪਰ penalty ਪਾਈ ਜਾਏ, ਤੁਸਾਂ income ਛੁਪਾਈ ਹੈ। ਇਸ ਕਰ ਕੇ ਮੈਂ ਪੁਛਦਾ ਹਾਂ ਕਿ ਇਹ ਕਿਹੜਾ ਇਨਸਾਫ਼ ਹੈ? ਕਿੰਨੀ ਕਮਜ਼ੋਰ ਪਾਲਿਸੀ ਸਰਕਾਰ ਦੀ ਹੈ। ਜਿਵੇਂ ਕਿਹਾ ਗਿਆ ਹੈ ਕਿ M.L.As ਇਕਠੇ ਹੋਏ ਅਤੇ ਉਨ੍ਹਾਂ ਨੇ ਇਕਠੇ ਹੋ ਕੇ ਕਿਹਾ ਕਿ legislation ਵਿਚ ਕਾਫੀ ਕਮਜ਼ੋਰੀ ਹੈ। ਡਿਪਟੀ ਸਪੀਕਰ ਸਾਹਿਬ, ਮੈਂ ਜ਼ਿਕਰ ਨਹੀਂ ਕਰਨਾ ਚਾਹੁੰਦਾ। ਉਹ M.L.As ਇਕਠੇ ਕਰਕੇ ਕਹਿੰਦੇ ਹਨ ਕਿ ਸ਼ਹਿਰਾਂ ਦੇ ਆਦਮੀਆਂ ਉਪਰ ਕੋਈ ਟੈਕਸ ਨਾ ਲਗਾਇਆ ਜਾਏ (ਆਵਾਜ਼ਾਂ: ਇਹ ਗਲਤ ਹੈ)।

Mr. Deputy Speaker : Order please.

(Interruptions) (Again interruptions)

ਸਰਦਾਰ ਰਾਜਿੰਦਰ ਸਿੰਘ : ਤੁਸੀਂ Planing Commission ਦੀ ਰਿਪੋਰਟ ਪੜ੍ਹ ਕੇ ਵੇਖੋ।

ਸਰਦਾਰ ਅਜਮੇਰ ਸਿੰਘ : ਮੈਂ ਅਰਜ਼ ਕਰਦਾ ਹਾਂ ਕਿ hon. member ਨੂੰ ਇਹ ਭੁਲੇਖਾ ਹੈ ਕਿ ਉਨ੍ਹਾਂ ਨੇ Planning Commission ਦੀ ਰਿਪੋਰਟ ਬਹੁਤ ਪੜ੍ਹੀ ਹੈ। ਮੈਂ ਰਿਪੋਰਟ ਜ਼ਿਆਦਾ ਪੜ੍ਹੀ ਹੋਈ ਹੈ (Interruptions)

Mr. Deputy Speaker : Order please. (*Interruptions*)

ਸਰਦਾਰ ਰਾਜਿੰਦਰ ਸਿੰਘ : ਜਨਾਬ, ਮੈਂ ਇਹ ਪੁਛਣਾ ਚਾਹੁੰਦਾ ਹਾਂ ਕਿ ਕੀ hon. Member Oxford University ਦੇ doctor ਹਨ। ਇਹ ਕਹਿੰਦੇ ਹਨ ਕਿ ਅਸੀਂ ਜ਼ਿਆਦਾ ਪੜ੍ਹੇ ਹੋਏ ਹਾਂ। ਇਹ ਕਹਿਣਾ ਕਿ... ..

Mr. Deputy Speaker : No interruptions please.

ਸ਼੍ਰੀ ਸਾਕੂ ਰਾਮ : On a point of order, Sir. ਮੈਂ ਪੁਛਣਾ ਚਾਹੁੰਦਾ ਹਾਂ ਕਿ ਕੀ ਕੋਈ hon. Member ਦੂਸਰੇ hon. Member ਦੀ ਬਾਕਤ ਧਰ ਕਹ ਸਕਦਾ ਹੈ ਕਿ ਕਹ ਕਸ ਪਛਾ ਫੁਆ ਹੈ ਅਰ ਕਹ ਖੁਦ ਜਯਾਦਾ ਪਛਾ ਫੁਆ ਹੈ ? ਕਯਾ ਧਰ ਕਹਨਾ ਕਿ ਸ਼ਹਿਰੀਓਂ ਅਰ ਸਰਸਾਯਾਦਾਰੋਂ ਦੀ favour....

Mr. Deputy Speaker : Order, order please.

ਸਰਦਾਰ ਅਸ਼ਮੇਰ ਸਿੰਘ : ਮੈਂ ਇਹ ਨਹੀਂ ਕਿਹਾ ਕਿ ਇਹ ਘਟ ਪੜ੍ਹੇ ਹੋਏ ਹਨ ਤੇ ਮੈਂ ਜ਼ਿਆਦਾ। ਇਹ ਗਲਤ ਗੱਲ ਹੈ। ਅਜਿਹੀ ਗਲਤ ਬਿਆਨੀ ਨਹੀਂ ਕਰਨੀ ਚਾਹੀਦੀ। ਮੈਂ ਤਾਂ ਸਿਰਫ ਇਹ ਕਿਹਾ ਹੈ ਕਿ ਜਿਸ report ਦਾ ਹਵਾਲਾ ਦਿੱਤਾ ਹੈ ਉਹ ਮੈਂ ਵੀ ਪੜ੍ਹੀ ਹੋਈ ਹੈ। ਖੈਰ, ਮੈਂ ਇਹ ਅਰਜ਼ ਕਰ ਰਿਹਾ ਸਾਂ ਕਿ ਇਸ ਵਿਚ ਬੜੀ ਕਰੜੀ ਸਜ਼ਾ provide ਕੀਤੀ ਗਈ ਹੈ। ਪਹਿਲਾਂ ਸਰਕਾਰ ਵਲੋਂ ਲੋਕਾਂ ਨੂੰ ਕਿਹਾ ਗਿਆ ਕਿ ਤੁਸੀਂ ਆਪਣੀ ਆਪਣੀ ਜਾਇਦਾਦ ਦੇ ਮੁਤਾਲਕ ਦਸੋ ਕਿ ਕਿਤਨੀ ਕਿਤਨੀ ਜ਼ਮੀਨ ਆਪਦੇ ਪਾਸ ਹੈ। ਬੜੀ ਹੈਰਾਨੀ ਦੀ ਗੱਲ ਹੈ। ਇਹ ਪੁੱਛਣ ਦੀ ਲੋੜ ਹੀ ਕੀ ਸੀ ? ਜਿਤਨੀ ਜ਼ਮੀਨ ਜਿਸ ਕਿਸੇ ਕੋਲ ਹੈ ਉਹ ਤੁਹਾਡੇ revenue records ਵਿਚ ਪਹਿਲਾਂ ਹੀ ਲਿਖੀ ਹੋਈ ਹੈ। ਸਰਕਾਰ ਦਾ ਆਪਣਾ record ਹੈ, ਉਹ ਉਥੋਂ collect ਕੀਤਾ ਜਾ ਸਕਦਾ ਹੈ। ਫਿਰ ਵੀ ਜੇ ਇਹ ਜ਼ਰੂਰ ਲੋਕਾਂ ਕੋਲੋਂ ਹੀ collect ਕਰਨੀ ਸੀ, ਉਨ੍ਹਾਂ ਦੀ duty ਲਗਾਉਣੀ ਸੀ ਕਿ ਉਹ ਇਹ information ਸਰਕਾਰ ਨੂੰ supply ਕਰਨ ਤਾਂ ਫਿਰ ਸਜ਼ਾ impose ਕਰਨ ਦਾ ਕੀ ਮਤਲਬ ? ਕੀ ਇਹ ਹਨੇਰ ਨਹੀਂ ? ਇਹ ਬੜੀ ਨਾਮੁਨਾਸਬ ਗਲ ਹੈ। ਇਹ ਨਹੀਂ ਹੋਣੀ ਚਾਹੀਦੀ।

ਡਿਪਟੀ ਸਪੀਕਰ ਸਾਹਿਬ, ਦੂਜੇ ਪਾਸੇ ਇਹ ਕਦੀ ਨਹੀਂ ਪੁਛਿਆ ਜਾਂਦਾ ਕਿ ਸ਼ਹਿਰਾਂ ਵਿਚ ਕਿਸੇ ਆਦਮੀ ਕੋਲ ਕਿਤਨੇ ਮਕਾਨ ਹਨ, ਕੋਈ ਕਿਤਨੀਆਂ factories ਦਾ ਮਾਲਕ ਹੈ। ਮੈਂ ਇਹ ਨਹੀਂ ਕਹਿੰਦਾ ਕਿ ਸਰਕਾਰ agrarian reforms ਨਾ ਕਰੇ। ਮੈਂ ਤਾਂ ਇਹੀ ਅਰਜ਼ ਕਰਦਾ ਹਾਂ ਕਿ ਇਹ ਨਾ ਕਰੋ ਕਿ ਸ਼ਹਿਰਾਂ ਦਾ ਇਕ ਅੰਗ ਤਾਂ ਨਿਹਾਇਤ ਕਮਜ਼ੋਰ ਹੋ ਜਾਵੇ—ਉਸ ਨੂੰ ਅਧਰੰਗ ਹੋ ਜਾਵੇ ਤੇ ਦੂਜਾ ਪਾਸਾ ਖੂਬ ਤਕੜਾ ਬਣਿਆ ਰਵੇ। ਇਕ ਪਾਸੇ ਤਾਂ ਅਸੀਂ ਵੇਖਦੇ ਹਾਂ ਕਿ private sector ਨੂੰ ਹਰ ਪਾਸੇ ਖੂਬ ਬੜਾਵਾ ਦਿੱਤਾ ਜਾਂਦਾ ਹੈ, ਵਡੇ ਵਡੇ ਕਰਜ਼ੇ ਦਿੱਤੇ ਜਾਂਦੇ ਹਨ, assurances ਦਿੱਤੀਆਂ ਜਾਂਦੀਆਂ ਹਨ ਕਿ ਤੁਸੀਂ ਜੋ ਕੁਝ ਮਰਜ਼ੀ ਕਰੋ, ਖੁਲੀ ਛੁਟੀ ਹੈ ਤੇ ਦੂਜੇ ਪਾਸੇ ਦੇ ਲੋਕਾਂ ਨੂੰ ਰੱਤੀ protection ਨਹੀਂ ਮਿਲ ਰਹੀ।

ਤਪਾਘਬਜ ਸਹੋਦਯ : ਆਪ ਇਸਕੋ ਫਤਨਾ stretch ਨ ਕਰੋ। ਆਪ ਅਪਨੀ ਬਹੁਸ ਕੇ scope ਕੋ limit ਕਰੋ। (He should not stretch it too far. He should limit the scope of discussion.)

ਸਰਦਾਰ ਅਜਮੇਰ ਸਿੰਘ : ਮੈਂ ਤਾਂ, ਜਨਾਬ, ਇਸ ਤੋਂ ਵੀ ਅਗੇ ਜਾਂਦਾ ਹਾਂ। ਮੈਂ ਇਹ ਕਹਿੰਦਾ ਹਾਂ ਕਿ ਸਰਕਾਰ ਇਹ ਏਲਾਨ ਕਰ ਦੇਵੇ ਕਿ ਐਨੀ limit ਤਕ ਅਸੀਂ ਜਾਣਾ ਹੈ। ਤੁਸੀਂ socialistic pattern ਦੀ ਦੁਹਾਈ ਦਿੰਦੇ ਹੋ। ਜੇ ਕੁਝ ਕਰਨਾ ਹੈ ਇਕੋ ਵਾਰੀ ਤੇ ਕਰਕੇ ਖਤਮ ਕਰੋ। ਇਕ ਵਾਰੀ ਉਨ੍ਹਾਂ ਲੋਕਾਂ ਨੂੰ ਦੱਸ ਕਿਉਂ ਨਹੀਂ ਦਿੰਦੇ ਕਿ 30 standard acres ਤੋਂ ਅਲਾਵਾ ਸਾਰੀ ਜ਼ਮੀਨ ਖੋਹ ਲੈਣੀ ਹੈ। ਸਰਕਾਰ ਨੂੰ ਇਹ ਗੱਲ ਸੋਭਦੀ ਨਹੀਂ ਕਿ ਅਜਿਹਾ ਵਿਤਕਰਾ ਕਰਦੀ ਜਾਏ। ਦੋਵਾਂ ਪਾਸਿਆਂ ਵਿਚ ਇਕੋ ਜਿਹਾ revolution ਲਿਆਉ। ਇਹ ਨਹੀਂ ਹੋਣਾ ਚਾਹੀਦਾ ਕਿ ਜ਼ਮੀਨ ਦੇ ਕਾਨੂੰਨਾਂ ਨੂੰ ਤਾਂ ਹੋਰ ਕਰੜਾ ਕਰਦੇ ਜਾਉ, ਜ਼ਿੰਮੀਦਾਰਾਂ ਨੂੰ victimise ਕਰਦੇ ਜਾਉ ਤੇ ਦੂਜੇ ਪਾਸੇ ਜੇ ਮਕਾਨਾਂ ਅਤੇ factories ਦਾ ਮਾਮਲਾ ਪੇਸ਼ ਕੀਤਾ ਜਾਵੇ ਤਾਂ ਦੁਹਾਈ ਪਾ ਉਠੋ ਕਿ ਇਹ ਨਹੀਂ ਹੋਣਾ ਚਾਹੀਦਾ, ਇਹ ਨਹੀਂ ਹੋਣਾ ਚਾਹੀਦਾ।

ਇਨ੍ਹਾਂ ਲਫਜ਼ਾਂ ਨਾਲ ਮੈਂ ਇਹ ਬਿਨੈ ਕਰਨੀ ਚਾਹੁੰਦਾ ਹਾਂ ਕਿ ਇਹ ਜਿਹੜਾ ਬਿਲ ਹੈ ਇਸ ਦੇ provision ਬੜੇ ਸਖਤ ਹਨ। ਅੱਵਲ ਤੇ ਸਰਕਾਰ ਨੂੰ ਉਨ੍ਹਾਂ ਕੋਲੋਂ ਪੁਛਣਾ ਹੀ ਨਹੀਂ ਸੀ ਚਾਹੀਦਾ। ਜੇ ਹਰ ਸੂਰਤ ਪੁਛਿਆ ਹੀ ਹੈ ਤਾਂ information ਦੇਣ ਵਿਚ ਕੋਈ ਗਲਤੀ ਹੋ ਗਈ ਹੈ ਤਾਂ ਇਤਨੀ ਸਜ਼ਾ ਨਹੀਂ ਹੋਣੀ ਚਾਹੀਦੀ। Socialistic pattern ਦਾ principle ਹਰ ਪਾਸੇ ਇਕੋ ਜਿਹਾ ਲਾਗੂ ਹੋਣਾ ਚਾਹੀਦਾ ਹੈ।

ਸ਼੍ਰੀ ਜ਼ੋਰ ਸਿੰਘ (ਜ਼ੁਜਰ ਜਨਰਲ) : ਉਪਾਧਿਕ ਮਹੋਦਯ, ਯਹ ਬਿਲ ਜੋ ਇਸ ਵਕਤ ਹਮਾਰੇ ਸਾਮਨੇ ਪੇਸ਼ ਹੈ ਇਸ ਕਾ ਮਕਸਦ ਐਂਡ ਜਿਸ ਏਕਟ ਕਾ ਯਹ ਸੰਬੰਧਨ ਹੈ, ਉਸ ਕਾ ਭੀ ਮਕਸਦ ਏਕ ਹੀ ਹੈ ਕਿ ਜੋ ਮੁਜ਼ਾਰਾ ਜ਼ਮੀਨ ਸੇ ਬੇਦਖਲ ਕਿਆ ਜਾਤਾ ਹੈ ਉਸ ਕੋ ਕੌਨ ਸੀ ਜ਼ਮੀਨ ਦੀ ਜਾਏ ਤਾਕਿ ਵਹ ਅਪਨਾ ਮੁਜ਼ਾਰਾ ਕਰ ਸਕੇ। ਇਸੀ ਸਮਸਯਾ ਕਾ ਸਮਾਧਾਨ ਕਰਨੇ ਕੇ ਲਿਯੇ surplus land ਨਿਕਾਲਨੇ ਕੀ ਬਾਤ ਦਿਮਾਗ ਮੇਂ ਆਈ। ਯਹ ਬਾਤ ਇਸ ਲਿਏ ਭੀ ਦਿਮਾਗ ਮੇਂ ਆਈ ਕਿ ਜੋ 30 standard acres ਸੇ ਕਮ ਕਾ ਜ਼ਮੀਂਦਾਰ ਹੈ ਵਹ ਅਗਰ ਖੁਦ-ਕਾਸ਼ਤ ਕੇ ਲਿਯੇ ਉਸ ਜ਼ਮੀਨ ਪਰ ਬੈਠੇ ਮੁਜ਼ਾਰੀ ਕੋ ਨਿਕਾਲਤਾ ਹੈ ਤੋ ਫਿਰ ਉਨ ਮੁਜ਼ਾਰੀ ਕੇ ਪਾਸ ਅਪਨਾ ਪੇਟ ਪਾਲਨੇ ਕੇ ਲਿਯੇ ਕਯਾ ਸਾਧਨ ਹੋ। ਇਸ ਬਿਲ ਕਾ ਯਹੀ ਮਕਸਦ ਹੈ ਕਿ ਉਨ ਕੋ ਕੋਈ ਜ਼ਮੀਨ ਕਹੀਂ ਪਰ ਦੀ ਜਾ ਸਕੇ ਤਾਕਿ ਵੇ ਬੇਰੋਜ਼ਗਾਰ ਨ ਹੋ ਜਾਏਂ। ਅਬ ਦੇਖਨਾ ਯਹ ਹੈ ਕਿ ਜਿਸ ਮਕਸਦ ਕੋ ਲੇਕਰ ਯਹ ਬਿਲ ਪੇਸ਼ ਕਿਆ ਹੈ, ਵਹ ਇਸੇ ਪੂਰਾ ਕਰਤਾ ਹੈ ਯਾ ਨਹੀਂ। ਜੋ ਏਕਟ ਪਹਲੇ ਪਹਲ ਸਨ 1953 ਮੇਂ ਪਾਸ ਹੁਆ ਉਸ ਕੇ ਮੁਤਾਬਿਕ ਪ੍ਰਤ੍ਯੇਕ ਜ਼ਮੀਂਦਾਰ ਕੇ ਪਾਸ ਖੁਦ ਕਾਸ਼ਤ ਕੇ ਲਿਯੇ 30 standard acres ਜ਼ਮੀਨ ਛੋਡ ਕਰ ਬਾਕੀ ਕੀ ਸਾਰੀ surplus land ਲੇ ਲੇਨੀ ਥੀ। ਲੇਕਿਨ ਹੁਆ ਕਯਾ। ਇਸ ਅਸੇਂ ਮੇਂ ਜ਼ਮੀਂਦਾਰੀਂ ਨੇ ਅਪਨੀ ੨ ਜ਼ਮੀਨੀਂ ਕਾ ਬਹੁਤ ਬਡਾ ਭਾਗ ਬੇਚ ਡਾਲਾ ਹੈ। ਇਸ ਕਾ ਨਤੀਜਾ ਯਹ ਹੁਆ ਹੈ ਕਿ ਅਬ surplus land ਬਹੁਤ ਥੋਡੀ ਰਹ ਗਈ ਹੈ। ਐਂਡ ਅਗਰ ਸਾਲ ਢੁਕ: ਸਹੀਨੇ ਕਾ ਐਂਡ ਸੌਕਾ ਦੇ ਦਿਯਾ ਜਾਏ ਤੋ ਯਕੀਨਨ ਪੰਜਾਬ ਮੇਂ surplus land ਬਿਲਕੁਲ ਖਤਮ ਹੋ ਜਾਏਗੀ। ਸਰਦਾਰ ਅਜਮੇਰ ਸਿੰਘ ਜੀ ਕੋ ਫ਼ਿਰ ਪਤਾ ਗਯਾ ਹੈ ਕਿ ਸ਼ਾਯਦ ਸਰਕਾਰ ਯਹ ਜੋ permissible limit ਹੈ ਇਸੇ 10 ਏਕੜ ਤਕ ਨ ਲੇ ਆਏ ਐਂਡ ਇਸ ਤਰ੍ਹਾਂ ਸੇ ਕਹੀਂ ਬਾਕੀ ਕੋ 20 ਏਕੜ ਭੀ ਨ ਢਿਨ ਜਾਏ। ਦਰਅਸਲ ਮੈਂ ਉਨ ਕੋ ਬਤਾ ਦੇਨਾ ਚਾਹੁਤਾ ਹੂੰ ਕਿ ਅਗਰ ਹਾਲਾਤ ਇਸੀ ਤਰ੍ਹਾਂ ਚਲਤੇ ਰਹਨੇ ਦਿਯੇ ਤੋ ਏਸਾ ਸੋਚਨੇ ਕੀ ਨੀਕਤ ਹੀ ਨਹੀਂ ਆਏਗੀ। ਕਯੋਂ? ਇਸ ਲਿਯੇ ਕਿ permissible areas ਸੇ ਜ਼ਯਾਦਾ ਜ਼ਮੀਨ ਕਿਸੀ ਕੇ ਪਾਸ ਰਹੇਗੀ ਹੀ ਨਹੀਂ। ਇਸ ਕੇ ਅਤਿਰਿਕਤ ਖੁਦ ਕਾਸ਼ਤ ਜ਼ਮੀਨ ਕੋ ਬੇਚਨੇ

[श्री शेर सिंह]

पर कोई पाबन्दा नहीं है। वे आसानी से उसे बेच सकते हैं। इस लिये सोचने की बात यह नहीं, दूसरी है—और वह यह है कि एक तो छोटा जमींदार है। वह 30 standard acres से कम का मालक है। उस को वह जमीन अपने लिए चाहिए—खुद काश्त के लिये चाहिए। लेकिन उस पर मुजारा बैठा हुआ है। उधर हमने यह भी फैसला किया हुआ है कि उस मुजारे को कम से कम 5 standard acres जमीन जरूर देनी है। इन हालात में यह एक स्वाभाविक बात है कि उसे उस जमीन से उस वक्त तक बेदखल नहीं किया जा सकता जब तक हमारे पास surplus जमीन न हो जहां पर वह जा सके। अगर surplus जमीन न होगी तो लाजमी तौर पर उस छोटे मालक की जमीन पर वह मुजारा बैठा रहेगा। बगैर जमीन उपलब्ध किये अगर आप उसे वहां से उठाते हैं तो एक झगड़ा पैदा होगा—बहुत बड़ा झगड़ा। गरीब गरीब का आपस में झगड़ा होगा। एक तरफ तो छोटा जमींदार होगा—वह भी गरीब। और दूसरी तरफ मुजारा होगा—वह भी गरीब। मैं यह महसूस करता हूं कि इस बिल की माफत जो कोशिश हो रही है वह यह है कि वह छोटा मालक जिसकी जमीन पर मुजारा बैठा है, उसे बेदखल कर दे—displace कर दे। बड़े २ जमींदार और सरमायादारों का यही आशय प्रतीत होता है कि छोटे जमींदार और मुजारे की परस्पर लड़ाई शुरू हो जाए और उस के बाद वे इन का तमाशा देखें। इस लिये हमारे सामने इस वक्त दो सवाल हैं। एक तो यह कि क्या हमने उस बड़े जमींदार को जिस के पास पहले ही काफी जमीन पड़ी है, हिफाजत करनी है या छोटे जमींदार की हिफाजत करनी है जिस के पास खुद काश्त के लिये जमीन नहीं और जो है भी उस पर tenants बैठे हुए हैं। वह जमींदार मालक होते हुए भी एक प्रकार से displaced है। किसी वजह से वह पहले अपनी जमीन से बाहर रहा—मुलाजमत पर फौज में, पुलिस में या और कहीं रहा। या इसी तरह ही कोई विधवा औरत अथवा नाबालग बच्चे हैं। उन की जमीन पर tenants बैठे हैं जिन को वे बेदखल भी नहीं कर सकते। उस वक्त तक बेदखल नहीं कर सकते जब तक कि उन को surplus area से जमीन न मिल जाए। अगर हम इस बिल को गौर से पढ़ें तो स्पष्ट होता है कि यह छोटे जमींदारों की नहीं बल्कि बड़े जमींदारों को ही हिफाजत करता है। अगर वाकई surplus जमीन लेने का विचार था तो अविलम्ब उसे हासिल कर लेना चाहिए था। उन को समय ही नहीं दिया जाना चाहिए था कि वे उस दौरान हेरा फेरियां करते या बेचने का प्रयत्न करते। यदि इन के दिल में मुजरारों या छोटे मालकों के लिये कोई भी सहानुभूति थी तो पहले इस के कि बड़े २ जमींदारों को अपनी जमीन के surplus भाग को किसी न किसी प्रकार खत्म करने या बेचने का मौका मिलता, उसे फौरन acquire कर के मुजरारों को बसाया जाता। इस तरह छोटे मालकों को भी relief मिल सकती थी, लेकिन अफसोस से कहना पड़ता है कि ऐसा कोई कदम न उठाया गया। जो कदम उठाए भी गए उन के फलस्वरूप सवाल हल नहीं हुआ, बल्कि पेचीदा से पेचीदा बनता गया।

दूसरी बात, उपाध्यक्ष महोदय, Clause 5-A में declaration भरने का जो provision किया गया है उस के सम्बन्ध में है। मैं समझता हूं कि इस में

भी एक कहर और चालाकी छिपी हुई है। उसमें फिर आप बड़े जमींदार को बचाना चाहते हैं और उन मुजारों को एक बार फिर बेखल करना चाहते हैं जो कि उन की surplus जमीन पर बैठे हुए हैं। वह इस तरह कि उस ने वह declaration सिर्फ उस जमीन की ही नहीं देती जो कि पहले ही अपने पास self-cultivation के लिये रखी हुई है, बल्कि आप फिर उसे choice दे रहे हैं कि वह surplus area से भी reserve के लिये ले सकता है। इस मसौरे की अगली Sub-clause और भी ज्यादा साफ़ कर देती है कि आगे चल कर जो जमीन चाहे self-cultivation के लिये छांट सकता है। जो पहले reserve land था कई जमींदार उस को बेच कर पैसा भी हड़प कर गए हैं और आप इस व्यवस्था के द्वारा उन्हें एक और नोका दे रहे हैं कि यदि उन के पास 30 standard acres तक जमीन नहीं रही तो वे select कर के उस पर बैठे मुजारों को बेखल कर दें। इस का मतलब यह होगा कि आप के पास surplus area कम जाता जाएगा और मुजारों का जो समस्या है जिस ने पहले ही गम्भीर रूप धारण कर रखा है वह और भी भयानक हो जाएगा। इस से मुजारों का कोई लाभ नहीं होने वाला है। बल्कि उन का तो नुकसान हो जाएगा। इसलिये अगर यह बिल न भी लाते तो कोई हानि वाली बात नहीं थी। अगर कोई बिल लाना ही था तो इस ढंग से लाते जिस से surplus area में कृद्धि होती— जो जमीन इस दौरान में उन लोगों ने बेची है उस को acquire किया जा सकता। फिर तो मुजारों की भलाई निश्चय थी। इस तरह करने से तो उन का कोई फायदा नहीं हुआ।

(At this stage Mr. Speaker re-occupied the Chair)

लेकिन वह चीज तो भिन्न नहीं। 30 standard acres से ज्यादा जमीन तो किसी के पास रहेगी नहीं। इस लिये मुजारों को इस से कोई लाभ नहीं होगा। यदि हम ने कोई क्रान्तिकारी काम करना है और मुजारों को लाभ पहुँचाना है तो हम और कोई बिल लायें।

वित्त मंत्री : एक बात मैं अर्ज करना चाहता हूँ। स्पीकर साहिब, आप ने देखा लिया होगा कि बहुत से मैन्यर साहिबान इस बिल पर हो रहा discussion में participate करना चाहते हैं और जितना हाउस के पास इसके लिये time है वह शायद बहुत थोड़ा हो। इस लिये मैं आपसे अर्ज करूँगा कि आज की जो sitting है उसे non-stop कर दिया जाये ताकि ऐसे सब मैन्यर साहिबान को जो इस बिल पर बोलना चाहें उन्हें बोलने का मौका मिल सके।

अध्यक्ष महोदय : मैं तो हाउस की sense लेना चाहता हूँ। क्या आप आज की बहस के लिये time बढ़ाना चाहते हैं या नहीं बढ़ाना चाहते? (I want to take the sense of the House whether the hon. Members want the time for today's discussion to be extended or not.)

(बहुत सी आवाजें : बढ़ाना चाहते हैं)

अध्यक्ष महोदय : अगर आप time बढ़ाना चाहते हैं तो क्या मैं कोई time-limit बोलने के लिये लगा दूँ या चल सो चल? (If they want the time to be extended, then should I fix some time-limit or should there be no restriction at all?)

(कई मੈम्बर : कल के लिये रख दें)

अध्यक्ष महोदय : मुश्किल यह है कि सभा यह motion पहले संजूर कर चुकी है—‘that the Assembly at its rising this day shall stand adjourned *sine die*’ इस हालत में मैं time बढ़ा सकता हूँ, कल तक के लिये adjourn नहीं कर सकता। (The difficulty is that the Sabha has already passed this motion ‘that the Assembly at its rising this day shall stand adjourned *sine die*.’ Now it is beyond my power to adjourn it till tomorrow. Now I can only extend the time of sitting.)

(एक मੈम्बर : तो स्पीकर साहिब non-stop ही कर दीजिये।)

अध्यक्ष महोदय : तो इसे non-stop ही समझिये। (Then let it be taken as a non-stop sitting.)

Sardar Bhag Singh—Sir, I beg to move that the question be now put

अध्यक्ष महोदय : जब non-stop sitting का फैसला हो गया है तो कुछ और मੈम्बरों का बोल लेने दीजिये।

Sardar Bhopinder Singh Mann : The motion moved by the hon. Minister negatives all the arguments that there was no work before the House.

ਸਰਦਾਰ ਗੁਰਮੀਤ ਸਿੰਘ ‘ਮੀਤ’ (ਬਾਪਾ ਪੁਰਾਣ, ਜਨਰਲ) ਸਪੀਕਰ ਸਾਹਿਬ, ਇਸ amending ਬਿਲ ਬਾਰੇ ਮੈਂ ਇਤਨਾ ਹੀ ਕਹਿਣਾ ਚਾਹੁੰਦਾ ਹਾਂ ਕਿ ਜਿਸ ਤਰ੍ਹਾਂ ਇਥੇ ਇਕ ਮਿਸਟਰ ਸੰਪਤ picture ਆਈ ਸੀ ਅਤੇ ਉਸ ਵਿਚ ਇਕ ਆਦਮੀ ਭੁਖਾ ਮਰਦਾ ਵਿਖਾਇਆ ਗਿਆ ਸੀ ਤਾਂ ਉਸ ਕੋਲੋਂ ਇਕ communist ਲੰਘਿਆ ਤੇ ਉਸਨੂੰ ਭੁਖਿਆਂ ਮਰਦਾ ਵੇਖ ਕੇ ਕਹਿਣ ਲੱਗਾ, ਬੜੀ ਢੰਗੀ ਗੱਲ ਹੈ, ਇਸੇ ਤਰ੍ਹਾਂ ਹੋਰ ਵੀ ਆਦਮੀ ਭੁਖੇ ਮਰੇ ; ਇਨਕਲਾਬ ਜਲਦੀ ਆਵੇਗਾ। ਇਸੇ ਤਰ੍ਹਾਂ ਮੇਰੇ ਸਾਥੀ communist ਮੈਂਬਰ ਛੀਨਾ ਸਾਹਿਬ ਨੇ ਇਸ ਮਸਲੇ ਦਾ ਹਲ ਇਹ ਦਸਿਆ ਹੈ ਕਿ ਇਸ ਬਿਲ ਨੂੰ ਇਕ select committee ਕੋਲ ਭੇਜ ਦਿਓ। (ਹਾਸ) ਮੈਂ ਇਨ੍ਹਾਂ ਦੀ ਇਸ ਤਜਵੀਜ਼ ਦੀ ਮੁਖਾਲਫਤ ਕਰਦਾ ਹਾਂ ਅਤੇ ਨਾਲ ਹੀ ਮੈਂ ਅਟੱਲ ਕਰਾਂਗਾ ਕਿ ਕਾਂਗਰਸ ਸਰਕਾਰ ਨੇ ਜਿਹੜਾ ਇਹ revolutionary ਬਿਲ ਪੇਸ਼ ਕੀਤਾ ਹੈ ਇਹ ਬੜਾ ਢੰਗਾ ਹੈ। ਇਸ ਨਾਲ ceiling ਲਗਾਈ ਗਈ ਹੈ ਅਤੇ ਬੇਜ਼ਮੀਨ ਮੁਜ਼ਾਹਰਿਆਂ ਨੂੰ ਜ਼ਮੀਨ ਵਿੱਤੀ ਜਾਇਦਾਦ ਅਤੇ ਉਨ੍ਹਾਂ ਦੀ ਤਰੱਕੀ ਦੀ ਹਿਫਾਜ਼ਤ ਕਰਨ ਵਾਲਾ ਇਹ ਬਿਲ ਹੈ। ਕੁਝ ਲੋਕਾਂ ਦੀ ਤਰਫੋਂ ਗਲਤੀ ਕੀਤੀ ਗਈ ਸੀ, ਉਨ੍ਹਾਂ ਆਪਣੀਆਂ ਜ਼ਮੀਨਾਂ ਬਾਰੇ ਸਰਕਾਰ ਨੂੰ ਇਤਲਾਹ ਨਹੀਂ ਸੀ ਦਿੱਤੀ ਜਿਹੜੀ ਉਨ੍ਹਾਂ 1953 ਦੇ ਐਕਟ ਦੇ ਮੁਤਾਬਿਕ ਦੇਣੀ ਸੀ ਕਿ ਆਪਣੇ ਲਈ ਕੁਝ area reserve ਕਰ ਕੇ ਬਾਕੀ ਦਾ surplus

declare ਕਰਨਾ ਸੀ, ਜਿਨ੍ਹਾਂ ਜ਼ਮੀਂਦਾਰਾਂ ਨੇ ਇਹ ਨਹੀਂ ਸੀ ਕੀਤਾ ਇਹ amending ਬਿਲ ਉਨ੍ਹਾਂ ਨੂੰ ਸਜ਼ਾ ਦੇਣ ਲਈ ਲਿਆਂਦਾ ਜਾ ਰਿਹਾ ਹੈ। ਉਸ ਵੇਲੇ ਉਨ੍ਹਾਂ ਲੋਕਾਂ ਨੇ ਇਸ ਚੀਜ਼ ਨੂੰ ਵੇਖਣ ਦੀ ਤੇ ਸਤਕਾਰ ਨੂੰ ਇਸ ਬਾਰੇ ਇਤਲਾਹ ਦੇਣ ਦੀ ਕੋਈ ਲੋੜ ਹੀ ਨਹੀਂ ਸੀ ਸਮਝੀ, ਇਸ ਲਈ ਉਨ੍ਹਾਂ ਲਈ ਇਸ ਬਿਲ ਵਿਚ ਸਜ਼ਾ ਦੀ provision ਕਰਨ ਲਈ ਇਹ amending ਬਿਲ ਲਿਆਂਦਾ ਗਿਆ ਹੈ। ਇਹ ਬੜੀ progressive amendment ਦਾ ਬਿਲ ਲਿਆਇਆ ਜਾ ਰਿਹਾ ਹੈ। ਇਸ ਨਾਲ, ਜਿਨ੍ਹਾਂ ਲੋਕਾਂ ਨੇ ਉਸ ਵੇਲੇ ਇਤਲਾਹ ਨਹੀਂ ਸੀ ਦਿੱਤੀ surplus area ਦੀ, ਉਨ੍ਹਾਂ ਦੀ ਜ਼ਮੀਨ ਦੇ permissible area ਦੇ ਅੰਦਰ ਵਸਿਆ ਹੋਇਆ ਜਿਹੜਾ tenant ਹੁੰਦਾ ਸੀ, ਉਸ ਕੋਲੋਂ ਇਹ ਖੇਤੀ ਦਾ ਪਹਿਲੇ ਤਾਂ ਹਿੱਸਾ ਲੈ ਸਕਦੇ ਸੀ ਪਰ ਇਸ ਬਿਲ ਬਾਅਦ ਇਤਲਾਹ ਨਾ ਦੇਣ ਕਾਰਣ ਸਜ਼ਾ ਵਲੋਂ ਉਹ tenants ਕੋਲੋਂ ਹਿੱਸਾ ਨਹੀਂ ਲੈ ਸਕਣਗੇ। ਉਨ੍ਹਾਂ ਨੂੰ ਸਜ਼ਾ ਦੇਣ ਲਈ ਦਸ ਏਕੜ ਜ਼ਮੀਨ ਛੱਡ ਕੇ ਉਨ੍ਹਾਂ ਦੀ ਬਾਕੀ ਸਾਰੀ ਜ਼ਮੀਨ ਲੈ ਲਈ ਜਾਏਗੀ।

ਇਸ ਬਿਲ ਵਿਚ ਇਕ ਦੋ ਨਕਾਇਸ ਮੈਂਟ੍ਰੇ ਨਜ਼ਰ ਆਏ ਹਨ ਜਿਹੜੇ ਮੈਂ ਆਪ ਦੀ ਰਾਹੀਂ ਮਨਿਸਟਰ ਸਾਹਿਬ ਅੱਜੇ ਅਰਜ਼ ਕਰਾਂਗਾ। ਇਸ ਦੇ ਮੁਤਾਬਿਕ ਇਕ ਜ਼ਮੀਂਦਾਰ ਨੇ ਜਿਹੜੀ form ਭਰ ਕੇ ਸਟਕਾਰ ਪਾਸ ਇਤਲਾਹ ਦੇਣੀ ਹੈ ਉਸ ਦੇ ਭਰਨ ਲਈ ਉਸ ਨੂੰ ਸਾਰੀ information ਪਿੰਡ ਦੇ ਪਟਵਾਰੀ ਪਾਸੋਂ ਲੈਣੀ ਪਵੇਗੀ। ਉਸ ਪਿੰਡ ਦੇ ਪਟਵਾਰੀ ਨੇ ਹੀ ਉਸ ਨੂੰ ਉਸ ਦੀ ਜ਼ਮੀਨ ਦੀ ਗਿਰਦਾਵਰੀ ਦੀ ਨਕਲ ਤੇ ਸਮਾਂ ਬੰਦੀ ਦੀ ਨਕਲ ਜਿਹੜੀ ਉਸ ਦੇ ਪਟਵਾਰ circle ਵਿਚ ਹੋਏਗੀ ਦੇਣੀ ਹੋਵੇਗੀ। ਇਸ ਲਈ ਜੇਕਰ ਇਕ ਮਾਲਕ ਜ਼ਮੀਨ ਦੀ ਸਾਰੀ ਜ਼ਮੀਨ ਹੀ ਇਕੋ ਹੀ ਪਟਵਾਰ circle ਵਿਚ ਹੋਵੇ ਤਾਂ ਉਸ ਨੂੰ ਪਟਵਾਰੀ ਕੋਲੋਂ ਅਪਣੀ ਜ਼ਮੀਨ ਦੀ ਸਮਾਬੰਦੀ ਦੀ ਤੇ ਗਿਰਦਾਵਰੀ ਦੀ ਨਕਲਾਂ ਲੈ ਕੇ ਇਤਲਾਹ ਦੇਣ ਦੀ ਕੀ ਲੋੜ ਹੈ ਜਦੋਂ ਉਹ ਤਾਂ ਪਹਿਲੋਂ ਹੀ circle ਪਟਵਾਰੀ ਕੋਲ ਹੁੰਦੀ ਹੈ ਅਤੇ ਉਸ ਨੇ ਹੀ ਉਸ ਮਾਲਕ ਨੂੰ ਦੇਣੀ ਹੈ। ਇਹ ਦੋਹਰਾ procedure ਕਿਉਂ? ਜੇਕਰ ਇਕ ਆਦਮੀ ਦੀ ਜ਼ਮੀਨ ਇਕ ਤੋਂ ਵਧ ਪਟਵਾਰੀਆਂ ਦੇ ਖੇਤਰਾਂ ਵਿਚ ਹੋਵੇ ਤਾਂ ਇਸ ਤਰ੍ਹਾਂ ਉਸ ਦੇ ਜ਼ਮੀਨ ਵੁਪਾਉਣ ਵਿਚ ਕਾਮਯਾਬ ਹੋਣ ਦੇ ਖਤਰੇ ਦੇ chances ਹੋ ਸਕਦੇ ਹਨ। ਇਸ ਲਈ ਉਨ੍ਹਾਂ ਕੋਲੋਂ ਜਿਨ੍ਹਾਂ ਦੀ ਜ਼ਮੀਨ ਦੋ ਜਾਂ ਜ਼ਿਆਦਾ ਪਟਵਾਰੀਆਂ ਦੇ ਖੇਤਰਾਂ ਵਿਚ ਹੋਵੇ ਉਨ੍ਹਾਂ ਕੋਲ ਹਲਫ਼ੀਆ ਬਿਆਨ ਨਾਲ ਇਹ declarations ਲੈਣੇ ਚਾਹੀਦੇ ਹਨ।

ਇਕ ਚੀਜ਼ ਹੋਰ ਵੀ ਮੈਂ, ਸਪੀਕਰ ਸਾਹਿਬ, ਆਪ ਦੀ ਰਾਹੀਂ ਵਜ਼ੀਰ ਸਾਹਿਬ ਦੇ ਨੋਟਿਸ ਵਿਚ ਲਿਆਉਣਾ ਚਾਹੁੰਦਾ ਹਾਂ। ਉਹ ਇਹ ਹੈ ਕਿ ਜਿਹੜਾ station ਜਾਂ ਕੋਈ ਅਫਸਰ ਗੌਰਮੈਂਟ ਵਲੋਂ ਇਨ੍ਹਾਂ declarations ਲੈਣ ਲਈ ਜਿਹੜੀਆਂ ਉਨ੍ਹਾਂ ਲੋਕਾਂ ਵਲੋਂ file ਕੀਤੀਆਂ ਜਾਣਗੀਆਂ ਲਗਾਇਆ ਜਾਂਦਾ ਹੈ ਤੇ ਜੇਕਰ ਉਸ ਪਾਸ ਇਹ declaration file ਨਹੀਂ ਕਰਦੇ ਤਾਂ ਉਸ ਨੂੰ ਹਾਲਾਤ ਦੇਖਕੇ ਸਜ਼ਾ ਘੱਟ ਜਾਂ ਵੱਧ ਕਰਨ ਦਾ ਇਖਤਿਆਰ ਹੋਣਾ ਚਾਹੀਦਾ ਹੈ ਤੇ ਇਸ ਤਰ੍ਹਾਂ ਨਹੀਂ ਜਿਸ ਤਰ੍ਹਾਂ ਇਸ ਬਿਲ ਵਿਚ provide ਕੀਤਾ ਗਿਆ ਹੈ ਕਿ ਦਸ ਏਕੜ ਉਸ ਦੀ ਜ਼ਮੀਨ ਛੱਡ ਕੇ ਬਾਕੀ ਸਾਰੀ ਲੈ ਲਈ ਜਾਏਗੀ। ਇਹ ਬੜੀ ਕਰੜੀ ਸਜ਼ਾ ਹੈ। ਉਨ੍ਹਾਂ ਲੋਕਾਂ ਨੂੰ declaration file ਨਾ ਕਰਨ ਦਾ sufficient cause ਦਸਣ ਦਾ ਮੌਕਾ ਦਿੱਤਾ ਜਾਣਾ ਚਾਹੀਦਾ ਹੈ ਤੇ ਉਸ ਅਫਸਰ ਨੂੰ ਉਸਦੇ cause ਨੂੰ ਵੇਖ ਕੇ ਸਜ਼ਾ ਘੱਟ ਵਧ ਕਰਨ ਦਾ ਇਖਤਿਆਰ ਹੋਣਾ ਚਾਹੀਦਾ ਹੈ। ਜੇਕਰ ਕੋਈ ਔਰਤ ਬੰਦਾ ਹੋਣ ਕਰਕੇ, ਕੋਈ

[ਸਰਦਾਰ ਗੁਰਮੀਤ ਸਿੰਘ 'ਮੀਤ']

ਯਤੀਮ ਹੋਣ ਕਰਕੇ, ਕੋਈ ਮਿਲਵਰੀ ਵਿਚ ਟੋਕਰੀ ਕਰਦੇ ਹੋਣ ਕਰਕੇ, ਕੋਈ ਬੀਮਾਰ ਹੋਣ ਕਾਰਨ ਹਸਪਤਾਲ ਵਿਚ ਦਾਖਲ ਹੋਣ ਕਰਕੇ ਜਾਂ ਅਪਾਹਜ ਹੋਣ ਕਰਕੇ, ਉਹ declaration ਦਾਖਲ ਨਾ ਕਰ ਸਕਿਆ ਹੋਏ ਤਾਂ ਉਸ ਦੇ case ਵਿਚ ਵੀ ਇਤਨੀ ਕਰੜੀ ਸਜ਼ਾ ਨਾ ਦਿੱਤੀ ਜਾਏ। ਇਸ ਦੇ ਨਾਲ ਹੀ ਮੈਂ ਇਹ ਵੀ ਅਨੁਸ਼ ਕਰਾਂਗਾ ਕਿ ਇਸ ਸਜ਼ਾ ਦਾ ਫੈਸਲਾ ਕਰਨ ਦਾ ਇਖਤਿਆਰ ਘੱਟ ਤੋਂ ਘੱਟ collector ਦੇ rank ਦੇ ਅਫਸਰ ਦੇ ਹੱਥ ਵਿਚ ਹੋਣਾ ਚਾਹੀਦਾ ਹੈ ਕਿਉਂ ਜੋ ਇਸ ਕੰਮ ਤੇ ਜੇਕਰ ਕੋਈ ਹੋਰ ਅਫਸਰ ਰੱਖਿਆ ਗਿਆ ਤਾਂ ਇਹ ਹੋ ਸਕਦਾ ਹੈ ਕਿ ਵਢੇ ਵਢੇ ਜ਼ਿਮੀਂਦਾਰ ਉਸ ਨੂੰ ਕਿਸੇ ਕਿਸਮ ਦਾ ਲਾਲਚ ਦੇ ਕੇ ਜਾਂ ਦਬਾ ਪਾ ਕੇ ਸਜ਼ਾ ਘੱਟ ਕਰਾ ਲੈਣ। ਇਸ ਲਈ ਉਹ ਅਫਸਰ collector ਦੇ rank ਦਾ ਹੋਣਾ ਚਾਹੀਦਾ ਹੈ। ਦੂਜੇ ਜਿਸ ਤਰ੍ਹਾਂ ਮੈਂ ਪਹਿਲੇ ਕਿਹਾ ਹੈ ਕਿ ਇਸ ਵਿਚ ਵੀ ਸਜ਼ਾ ਆਮ ਕਾਨੂੰਨਾਂ ਵਾਂਗ ਜੁਰਮ ਵੇਖ ਕੇ ਦਿੱਤੀ ਜਾਣੀ ਚਾਹੀਦੀ ਹੈ ਅਤੇ ਇਸ ਤਰ੍ਹਾਂ ਇਹ ਸਜ਼ਾ ਨਹੀਂ ਹੋਣੀ ਚਾਹੀਦੀ ਜਿਸ ਤਰ੍ਹਾਂ ਇਸ ਵਿਚ ਦਿੱਤਾ ਹੋਇਆ ਹੈ।

"...the whole of the land of such land-owner or tenant in excess of 10 standard acres".

ਇਸ ਦੀ ਥਾਂ ਤੇ ਇਹ ਲਫਜ਼ ਪਾ ਦੇਣੇ ਚਾਹੀਦੇ ਹਨ, 'the whole or part' ਤਾਂ ਜੋ ਉਹ ਉਨ੍ਹਾਂ ਲੋਕਾਂ ਨੂੰ ਛੋਟ ਦੇ ਸਕੇ ਜਿਹੜੇ ਇਸ ਦੇ ਮੁਸਤਹਿਕ ਹੋਣਗੇ।

ਇਸ ਲਈ, ਸਪੀਕਰ ਸਾਹਿਬ, ਮੈਂ ਆਪ ਦੀ ਰਾਹੀਂ ਮਨਿਸਟਰ ਸਾਹਿਬ ਅਗੇ ਬੇਨਤੀ ਕਰਦਾ ਹਾਂ ਕਿ ਇਸ ਬਿਲ ਵਿਚ ਜਿਹੜੇ ਖਾਸ ਜਾਂ ਖਾਸੀਆਂ ਮੈਂ ਦਸੀਆਂ ਹਨ ਇਨ੍ਹਾਂ ਨੂੰ ਦੂਰ ਕੀਤਾ ਜਾਵੇ।

ਸ਼੍ਰੀ ਹਰਬੰਸ ਲਾਲ (ਬਠਿੰਡਾ) : ਸਪੀਕਰ ਸਾਹਿਬ, ਮੈਂ ਇਸ Bill ਤੇ ਆਪਣੀ ਸਰਕਾਰ ਨੂੰ ਵਧਾਈ ਨਹੀਂ ਦੇ ਸਕਦਾ। ਇਸ ਲਈ ਨਹੀਂ ਕਿ ਇਹ Bill ਕਿਉਂ ਲਿਆਂਦਾ ਗਿਆ ਹੈ ਬਲਕਿ ਇਸ ਲਈ ਕਿ ਇਸ ਨੂੰ ਲਿਆਉਣ ਵਿਚ ਇਤਨੀ ਦੇਰ ਕਿਉਂ ਕੀਤੀ ਗਈ ਹੈ। 1954 ਵਿਚ ਸਰਕਾਰ ਨੇ ਇਹ Bill ਪੇਸ਼ ਕੀਤਾ। ਇਸ ਸਰਕਾਰ ਨੇ ਤਜਵੀਜ਼ ਕੀਤੀ ਕਿ ਕੁਝ ਮੁਜ਼ਾਰਿਆਂ ਨੂੰ ਬਚਾਉਣ ਲਈ ਤੇ ਕੁਝ ਜ਼ਮੀਨ ਹਾਸਿਲ ਕਰਨ ਲਈ, ਤਾਂ ਜੋ ਉਹ ਉਨ੍ਹਾਂ ਹਕਦਾਰ ਲੋਕਾਂ ਨੂੰ ਦਿੱਤੀ ਜਾਵੇ ਜਿਨ੍ਹਾਂ ਦਾ ਗੁਜ਼ਾਰਾ ਹੀ ਇਸ ਤੇ ਹੈ, ਇਕ ਕਾਨੂੰਨ ਬਣਾਇਆ ਜਾਵੇ। ਇਸ ਮੁਤਾਬਕ surplus land ਜ਼ਮੀਂਦਾਰਾਂ ਤੋਂ ਲੈਣੀ ਸੀ। ਪਰ ਇਹ ਜ਼ਮੀਨ ਲੈਣ ਤੋਂ ਵੀ ਪਹਿਲਾਂ ਤਿੰਨ ਚਾਰ ਸਾਲ ਸਰਕਾਰ ਨੇ ਗੁਜ਼ਾਰ ਦਿੱਤੇ। ਜ਼ਮੀਂਦਾਰਾਂ ਨੂੰ ਮੌਕਾ ਦਿੱਤਾ ਕਿ ਉਹ ਸਰਪਲਸ ਜ਼ਮੀਨ ਦਾ ਪੰਤ ਹੀ ਨਾ ਕਰ ਦੇਣ ਸਗੋਂ ਸਰਕਾਰ ਦੇ ਕਾਨੂੰਨ ਅਤੇ ਇਸ ਦੇ ਮਕਸਦ ਨੂੰ ਵੀ ਖਤਮ ਕਰ ਦੇਣ। ਅਜ ਤਿੰਨ ਸਾਲਾਂ ਬਾਅਦ ਜਦ ਕਿ ਬਹੁਤ ਸਾਰੇ ਮੈਂਬਰ ਸਾਹਿਬਾਨ ਜਾਣਦੇ ਹਨ ਕਿ ਜ਼ਮੀਂਦਾਰਾਂ ਨੇ surplus land ਵੇਚ ਲਈ ਹੈ, ਇਕ penalty ਲਗਾਈ ਜਾ ਰਹੀ ਹੈ। ਪਰ ਅਫਸੋਸ ਦੀ ਗਲ ਇਹ ਹੈ ਕਿ ਅਜ ਜਦ House ਉਸ ਆਦਮੀ ਤੇ penalty ਲਾਉਣ ਬਾਰੇ ਸੋਚਣ ਲਈ ਬੈਠਾ ਹੈ ਜਿਸ ਨੇ ਤਿੰਨ ਸਾਲ ਹਿੰਦੁਤਾਨ ਦੀ ਤਰੱਕੀ ਹੋਕੀ ਰਖੀ, ਤਰੱਕੀ ਦੇ ਰਸਤੇ ਵਿਚ ਰੁਕਾਵਟ ਬਣਿਆ ਰਿਹਾ ਤਾਂ ਉਸ ਲਈ ਇਥੇ ਕਈ ਮੁਫਤ ਦੇ ਵਕੀਲ ਖੜ੍ਹੇ ਹੁੰਦੇ ਹਨ ਜੋ ਇਹ ਕਹਿੰਦੇ ਹਨ ਕਿ penalty ਜ਼ਿਆਦਾ ਦਿੱਤੀ ਹੈ। (ਆਪੋਜ਼ੀਸ਼ਨ ਬੈਂਚਾਂ ਵਲੋਂ ਤਾੜੀਆਂ) ਕਿਹਾ ਜਾਂਦਾ ਹੈ ਕਿ ਅਜ ਤਕ ਕੋਈ ਕਾਨੂੰਨ ਅਜਿਹਾ ਨਹੀਂ ਬਣਿਆ ਕਿ ਜੇਕਰ

ਬਾਪ ਨੇ ਜੁਰਮ ਕੀਤਾ ਹੋਵੇ ਤਾਂ ਉਸ ਦੀ ਜ਼ਮੀਨ ਲੈ ਲਈ ਜਾਵੇ ਤਾਂਸੋ ਇਹ ਉਸ ਦੇ ਲੜਕੇ ਨੂੰ ਨਾ ਮਿਲੇ । ਇਸ ਸਿਲਸਿਲੇ ਵਿਚ ਇਹ ਅਰਜ਼ ਹੈ ਕਿ ਜੇਕਰ ਕੋਈ ਚੋਰ ਜਾਂ ਡਾਕੂ ਕੋਈ ਜੁਰਮ ਕਰਕੇ ਨਠ ਜਾਵੇ ਅਤੇ ਉਸ ਨੂੰ ਮਫ਼ਰੂਰ ਕਰਾਰ ਦਿਤਾ ਜਾਵੇ ਤਾਂ ਉਸ ਦੀ ਜਾਇਦਾਦ ਵੇਚੀ ਜਾ ਸਕਦੀ ਹੈ । ਸੋ ਇਹ ਇਸ ਤਰ੍ਹਾਂ ਦਾ ਪਹਿਲਾ ਹੀ ਕਾਨੂੰਨ ਨਹੀਂ ਹੈ । ਸਾਨੂੰ ਰੋਜ਼ ਦੇ ਹਾਲਾਤ ਤੋਂ ਸਬਕ ਲੈਣਾ ਚਾਹੀਦਾ ਹੈ । ਅਜ ਕੁਝ ਥੋੜੇ ਜਿਹੇ ਜ਼ਿਮੀਂਦਾਰਾਂ ਦੀ ਮਦਦ ਕਰਨੀ ਚਾਹੀ ਜਾ ਰਹੀ ਹੈ ਜੋ ਦਰਅਸਲ ਜ਼ਮੀਨ ਦੇ ਮਾਲਿਕ ਨਹੀਂ । ਮੈਂ ਸਮਝਦਾ ਹਾਂ ਕਿ ਅਜ ਅਸੀਂ ਫੈਸਲਾ ਕਰ ਲਿਆ ਹੈ, Second Plan ਵਿਚ, ਕਿ ਜ਼ਮੀਨ ਦਾ ਉਹ ਮਾਲਿਕ ਹੈ ਜੋ ਆਪ ਪੈਦਾਵਾਰ ਕਰਦਾ ਹੈ, ਉਸੇ ਤੇ ਗੁਜ਼ਾਰਾ ਕਰਦਾ ਹੈ ਜਾਂ ਜੋ ਮੁਜ਼ਾਰਾ ਹੈ । ਮੈਂ ਸਮਝਦਾ ਹਾਂ ਕਿ ਉਹ ਆਦਮੀ ਜਿਹੜਾ ਜ਼ਮੀਨ ਦੀ ਕਾਸ਼ਤ ਆਪਣੇ ਹਥ ਨਾਲ ਨਹੀਂ ਕਰਦਾ, ਜਿਸ ਦਾ ਪੇਸ਼ਾ ਕੁਝ ਹੋਰ ਹੈ ਅਤੇ ਫਸਲ ਦੇ ਕੱਟਣ ਵੇਲੇ ਹੀ ਪਿੰਡ ਜਾਂਦਾ ਹੈ ਅਤੇ ਪੈਦਾਵਾਰ ਲੈਕੇ ਆ ਜਾਂਦਾ ਹੈ, ਉਹ ਜ਼ਮੀਨ ਦਾ ਹਕਦਾਰ ਨਹੀਂ । (ਤਾੜੀਆਂ) ਜੋ ਸਾਡੀ Five-Year Plan ਹੈ ਉਹ ਇਹ ਮੰਨ ਚੁਕੀ ਹੈ । ਅਜ ਜਿਹੜੇ ਇਸ ਗਲ ਦੇ ਦਾਵੇ ਕਰਦੇ ਹਨ, ਉਹ ਕਾਂਗਰਸੀ ਹਨ, ਕਾਂਗਰਸੀ ਨੇਤਾਵਾਂ ਦੇ ਅਸੂਲਾਂ ਤੇ ਚਲਦੇ ਹਨ ਅਤੇ Socialist Pattern ਦੇ ਵੀ ਦਾਵੇ ਕਰਦੇ ਹਨ ਪਰ ਇਥੇ ਇਹ ਕਹਿੰਦੇ ਹਨ ਕਿ penalty ਨਹੀਂ ਹੋਣੀ ਚਾਹੀਦੀ । ਜੇਕਰ ਉਹ ਸਮਝਦੇ ਹਨ ਕਿ surplus land ਵੇਚੀ ਜਾ ਸਕਦੀ ਹੈ ਅਤੇ penalty ਨਹੀਂ ਲਗੇਗੀ ਤਾਂ ਇਸ Bill ਦੀ ਮੁਖਾਲਫਤ ਕਿਉਂ ਹੈ ਅਤੇ ਘਬਰਾਹਟ ਕਿਉਂ ਹੈ ? (ਹਾਜ਼ਾ) ਇਕ ਸਾਥੀ ਨੇ ਕਿਹਾ ਕਿ ਸ਼ਹਿਰੀ ਜਾਇਦਾਦ ਤੇ tax ਨਹੀਂ ਲਗਾ । ਮੈਂ ਇਹ ਦਾਣਾ ਚਾਹੁੰਦਾ ਹਾਂ ਕਿ ਜਿਸ ਸਾਥੀ ਨੇ ਇਹ ਇਤਰਾਜ਼ ਕੀਤਾ ਉਹ ਪਹਿਲਾਂ ਇਸ ਐਕਟ ਦੇ ਖਿਲਾਫ ਸਨ ਪਰ ਪਤਾ ਨਹੀਂ ਹੁਣ ਠੀਕ time ਤੇ ਉਹ ਇਸ ਦ ਹਕ ਵਿਚ ਕਿਵੇਂ ਹੋ ਗਏ । ਅਜ ਸਵਾਲ ਇਹ ਹੈ ਕਿ ਕੀ ਅਸੀਂ ਇਹ penalty ਕਾਇਮ ਕਰਕੇ ਠੀਕ ਕੀਤਾ ਹੈ ਜਾਂ ਕਿ ਇਸ Bill ਦਾ ਜੋ ਮਕਸਦ ਹੈ ਉਹ ਇਸ ਨਾਲ ਪੂਰਾ ਹੋਵੇਗਾ ? ਅਜ ਹਾਲਤ ਇਹ ਹੈ ਕਿ ਮਜ਼ਾਰਾ 10 ਸਾਲਾਂ ਤੋਂ ਕਾਸ਼ਤ ਕਰ ਰਿਹਾ ਹੈ ਪਰ ਪਰਵਾਰੀ ਨਾਲ ਮਿਲ ਕੇ ਗਿਰਦਾਵਰਿਆਂ ਵਿਚ ਗਲਤ ਇੰਦਰਾਜ਼ ਕਰਵਾਇਆ ਹੋਇਆ ਹੈ । ਮੈਂਨੂੰ ਇਸ ਗਲ ਦਾ ਤਜਰਬਾ ਹੈ ਕਿ ਪਿੰਡਾਂ ਵਿਚ ਬਹੁਤ ਸਾਰੀ ਜ਼ਮੀਨ ਅਜਿਹੀ ਹੈ ਜਿਥੇ ਕਾਸ਼ਤ ਤਾਂ ਮੁਜ਼ਾਰਾ ਕਰਦਾ ਹੈ ਪਰ ਮਾਲਕ ਨੇ ਉਹ ਖੁਦ ਕਾਸ਼ਤ ਦਰਜ ਕਰਾਈ ਹੋਈ ਹੈ । ਅਜ ਜ਼ਰੂਰਤ ਇਸ ਗਲ ਦੀ ਹੈ ਕਿ ਅਸੀਂ ਫੈਸਲਾ ਕਰੀਏ ਕਿ ਜੇਕਰ ਮਜ਼ਾਰੇ ਜਾਂ ਖੇਤ ਮਜ਼ਦੂਰ ਨੂੰ ਬਚਾਉਣਾ ਹੈ ਤਾਂ ਜ਼ਮੀਨ ਉਸ ਨੂੰ ਦੇਈਏ, ਜਿਹੜੇ ਗਲਤ ਇੰਦਰਾਜ਼ ਹਨ ਉਨ੍ਹਾਂ ਨੂੰ ਠੀਕ ਕਰਾਈਏ ਅਤੇ ਜਿਹੜੇ ਅਫਸਰ ਜ਼ਿਮੀਂਦਾਰਾਂ ਦੀ ਮਦਦ ਕਰਦੇ ਹਨ ਉਨ੍ਹਾਂ ਦੇ ਪੰਜੇ ਤੋਂ ਮੁਜ਼ਾਰਿਆਂ ਨੂੰ ਬਚਾਈਏ । (ਵਿਘਨ)

ਦੂਜੀ ਗਲ ਇਹ ਹੈ, ਮੈਂ ਨਹੀਂ ਚਾਹੁੰਦਾ ਕਿ ਉਨ੍ਹਾਂ ਦਾ ਜ਼ਿਆਦਾ ਜ਼ਿਕਰ ਕਰਾਂ, ਲੇਕਿਨ ਜਿਹੜੀਆਂ ਬਹੁਤ ਸਾਰੀਆਂ ਏਵਥਲੀਆਂ ਕੀਤੀਆਂ ਗਈਆਂ, ਉਨ੍ਹਾਂ ਵਿਚ ਬਹੁਤ ਸਾਰਿਆਂ ਦੇ cases ਵਿਚ ਹੁਕਮ ਉਨ੍ਹਾਂ ਦੇ ਹਕ ਵਿਚ ਹੋਏ ਪਰ ਉਸ ਦੇ ਬਾਵਜੂਦ ਜ਼ਾਹਰ ਇਹ ਕੀਤਾ ਗਿਆ——(ਵਿਘਨ)

Mr. Speaker : No interruption please.

ਸ਼੍ਰੀ ਹਰਬੰਸ ਲਾਲ : ਲੇਕਿਨ ਕਾਸ਼ਤ ਉਹ ਜ਼ਿਮੀਂਦਾਰ ਕਰ ਰਿਹਾ ਹੈ । ਮੁਜ਼ਾਰੇ ਨੂੰ ਕੱਢ ਦਿਤਾ ਗਿਆ ਹੈ ਅਤੇ ਬਾਵਜੂਦ ਇਸ ਗਲ ਦੇ ਕਿ ਹੁਕਮ ਉਸ ਦੇ ਹਕ ਵਿਚ ਹੈ ਉਸ ਨੂੰ ਕਬਜ਼ਾ ਨਹੀਂ ਦਿਤਾ ਜਾਂਦਾ (ਵਿਘਨ)

Mr. Speaker : Order please.

ਸ਼੍ਰੀ ਹਰਬੰਸ ਲਾਲ : ਇਸ ਲਈ ਮੈਂ ਸਮਝਦਾ ਹਾਂ ਕਿ ਇਹ ਚੰਗੀ ਗਲ ਹੈ ਕਿ ਗਵਰਨਮੈਂਟ ਨੇ ਫੈਸਲਾ ਕੀਤਾ ਹੈ । (ਵਿਘਨ)

ਅਧਿਕਸ਼ ਸਹੋਦਯ : ਆਪ Select Committee ਦੀ motion ਪਰ ਬਹੁਸ਼ ਕਰ ਰਹੇ ਹੋ ਜਾਂ main Bill ਪਰ ਬਹੁਸ਼ ਕਰ ਰਹੇ ਹੋ ? (Is the hon. Member discussing the motion for reference of the Bill to a Select Committee or the main Bill itself ?)

ਸ਼੍ਰੀ ਹਰਬੰਸ ਲਾਲ : Main Bill ਤੇ ਬਹਿਸ਼ ਕਰ ਰਿਹਾ ਹਾਂ ।

Mr. Speaker : The motion before the House is that the Bill be referred to a Select Committee.

Sardar Bhupinder Singh Mann : On a point of order, Sir. Any general discussion which is beyond the scope of the Bill is not permissible. Here the parent Act is not under discussion.

Mr. Speaker : Order please. I cannot entertain your point of order. The motion before the House is whether the Bill be referred to a Select Committee or not.

Sardar Bhupinder Singh Mann : Exactly, Sir, this is my point. The hon. Member was speaking beyond the scope of the Bill.

ਸ਼੍ਰੀ ਹਰਬੰਸ ਲਾਲ : ਮੈਂ ਇਸ Bill ਦੀ background ਦੇਣ ਦੀ ਕੋਸ਼ਿਸ਼ ਕੀਤੀ ਸੀ ਕਿ ਕਿਉਂ ਇਸ ਨੂੰ Select Committee ਦੇ ਸੁਪਰਦ ਨਾ ਕੀਤਾ ਜਾਵੇ । ਮੈਂ ਇਹ ਦੱਸਣ ਦੀ ਕੋਸ਼ਿਸ਼ ਕੀਤੀ ਸੀ ਕਿ ਅਜ ਸੈਂਕੜਿਆਂ ਦੀ ਤਾਦਾਦ ਵਿਚ ਮੁਜ਼ਾਰਿਆਂ ਦੀਆਂ ਬੇਦਖਲੀਆਂ ਹੋ ਰਹੀਆਂ ਹਨ ਅਤੇ ਅਜ ਤਕ ਇਸ Administration ਨੇ ਉਨ੍ਹਾਂ ਦੀ ਕੋਈ ਮਦਦ ਨਹੀਂ ਕੀਤੀ । ਜਿਹੜਾ ਆਦਮੀ declaration ਨਾ ਦੇਵੇ ਉਸ ਲਈ penalty ਹੋਣੀ ਚਾਹੀਦੀ ਹੈ । ਇਸ ਵੇਲੇ ਇਹ ਕਹਿਣ ਦਾ ਮਤਲਬ ਕਿ ਇਹ Select Committee ਪਾਸ ਜਾਵੇ ਇਹ ਹੈ ਕਿ ਜਿਹੜਾ ਬੌੜਾ ਬਹੁਤ ਮੁਜ਼ਾਰੇ ਲਈ ਹੋ ਰਿਹਾ ਹੈ ਉਹ ਵੀ ਨਾ ਹੋਵੇ । ਸਾਨੂੰ ਕੋਸ਼ਿਸ਼ ਕਰਨੀ ਚਾਹੀਦੀ ਹੈ ਕਿ ਇਹ Bill ਅਜ ਹੀ ਪਾਸ ਹੋ ਜਾਵੇ ਅਤੇ ਅਤੇ ਨੂੰ ceiling ਮੁਕੱਤਰ ਕਰਨ ਲਈ ਆਇੰਦਾ ਸਰਕਾਰ ਹੋਰ ਕਾਨੂੰਨ ਲਿਆਵੇ ।

Mr. Speaker : I would like to know whether you oppose its reference to the Select Committee or support it.

Shri Harbans Lal : I oppose, Sir.

ਪੰਡਤ ਰਾਮਕਿਸ਼ਨ ਭੜੋਲੀਆਂ (ਉਨਾ) : ਸਪੀਕਰ ਸਾਹਿਬ, Revenue Minister ਸਾਹਿਬ ਵਲੋਂ ਜੋ amending Bill ਪੇਸ਼ ਕੀਤਾ ਗਿਆ ਹੈ ਉਸ ਨੂੰ ਇਕ Select Committee ਦੇ ਹਵਾਲੇ ਕਰਨ ਲਈ ਕਾਮਰੇਡ ਮੈਂਬਰ ਛੀਨਾ ਨੇ ਕਿਹਾ ਹੈ, ਕਿਉਂ ? ਪਹਿਲੀ ਮੋਟੀ ਗਲ ਇਹ ਹੈ ਕਿ ਇਸ ਵਿਚ ਕਿਹਾ ਗਿਆ ਹੈ ਕਿ ਅਗਲੇ 6 ਮਹੀਨਿਆਂ ਵਿਚ ਜਾਗੀਰਦਾਰ ਆਪਣੀ ਜ਼ਮੀਨ select ਕਰ ਲਵੇ ; ਜੇਕਰ ਨਾ ਕਰੇ ਤਾਂ ਉਸ ਤੇ penalty ਰਖੀ ਗਈ ਹੈ । ਇਹ ਦੇਖਣ ਵਿਚ ਬੜੀ ਦਰੁਸਤ ਚੀਜ਼ ਹੈ । ਲਗਦਾ ਇਹ ਹੈ ਕਿ ਸਰਕਾਰ ਜਾਗੀਰਦਾਰਾਂ ਦੇ ਖਿਲਾਫ ਹੈ ਅਤੇ ਮੁਜ਼ਾਹਰਿਆਂ ਦੇ ਹਕ ਵਿਚ ਹੈ ਅਤੇ ਜ਼ਮੀਨ ਹਾਸਲ ਕਰਨ ਲਈ ਉਨ੍ਹਾਂ ਨੂੰ ਜੁਰਮਾਨਾ ਕਰਨਾ ਚਾਹੁੰਦੀ ਹੈ । ਹਕੀਕਤ ਇਹ ਹੈ

Mr. Speaker : There is no mention of the word ' Jagirdar ' here in this Bill.

ਪੰਡਤ ਰਾਮਕਿਸ਼ਨ ਭੜੋਲੀਆਂ : ਮੇਰਾ ਮਤਲਬ ਹੈ, ਜੀ, land owner ਨਾਲ ।

6	1	m.
---	---	----

ਤਾਂ selection ਦੇ ਮਾਨੀ ਇਹ ਨਿਕਲੇ ਹਨ ਕਿ ਮੁਜ਼ਾਹਰੇ ਕੋਲ ਜਿਹੜਾ ਵੀ ਕੋਈ ਬੇਹਤਰ ਟੁਕੜਾ ਹੋਵੇਗਾ ਜਾਗੀਰਦਾਰ ਉਸ ਨੂੰ ਹਾਸਲ ਕਰਨ ਦੀ ਕੋਸ਼ਿਸ਼ ਕਰਨਗੇ ।

ਅਧਯਕਸ਼ ਸਹੋਦਯ : ਜਾਗੀਰਦਾਰ ਨਹੀਂ ਹੈ, Land owner ਹੈ (It is not Jagirdar but land-owner).

ਪੰਡਤ ਰਾਮਕਿਸ਼ਨ ਭੜੋਲੀਆਂ : ਮੇਰੀ ਜ਼ਬਾਨ ਤੇ ਜਾਗੀਰਦਾਰ ਚੜ੍ਹਿਆ ਹੋਇਆ ਹੈ । ਮੇਰਾ ਮਤਲਬ ਲੈਂਡ ਔਨਰ (land owner) ਤੋਂ ਹੀ ਹੈ । ਉਹ ਲੈਂਡ ਔਨਰ ਕੱਲਰ ਅਤੇ ਸੇਮ ਦੀ ਮਾਨੀ ਹੋਈ ਜ਼ਮੀਨ ਜਿਸ ਵਿਚ ਕੁਝ ਪੈਦਾ ਨਹੀਂ ਹੁੰਦਾ ਉਹ ਮੁਜ਼ਾਹਰੇ ਦੇ ਹਵਾਲੇ ਕਰਨ ਦੀ ਕੋਸ਼ਿਸ਼ ਕਰੇਗਾ, ਤੇ ਇਹ ਬੇਦਖਲ ਕਰਨ ਦਾ ਇਕ ਨਵਾਂ ਹੀ ਤਰੀਕਾ ਸੋਚਿਆ ਗਿਆ ।

ਅੱਜ ਕਾਮਰੇਡ ਛੀਨਾ ਨੇ ਇਸ ਬਿਲ ਨੂੰ Select Committee ਦੇ ਹਵਾਲੇ ਕਰਨ ਦੀ ਤਜਵੀਜ਼ ਕੀਤੀ ਤਾਂ ਬਹੁਤ ਸਾਰੇ ਮੈਂਬਰਾਂ ਨੇ objection ਕੀਤਾ ਅਤੇ ਇਹ ਆਖਿਆ ਕਿ ਨੀਲੀਆਂ ਪਗੜੀਆਂ ਵਾਲੇ, ਦਿੱਟੀਆਂ ਪੱਗੜੀਆਂ ਵਾਲੇ ਅਤੇ ਲਾਲ ਪੱਗੜੀਆਂ ਵਾਲੇ ਜਾਗੀਰਦਾਰਾਂ ਨਾਲ ਸ਼ਾਮਿਲ ਹੋ ਗਏ ।

ਅਧਯਕਸ਼ ਸਹੋਦਯ : ਆਗਰ ਆਧ ਵਜਾਜ਼ਾ ਦੇਂਗੇ ਤਾਂ ਇਸਨੂੰ ਏਕ definition ਜ਼ਮੀਨਦਾਰ ਦੀ ਥਾਏ ਜਾਗੀਰਦਾਰ ਕਰ ਦੇਂਗੇ । (ਉੱਚੀ) (If the hon. Member permits then a definition of Jagirdar be substituted for Zamindar.) (Laughter)

ਪੰਡਤ ਰਾਮਕਿਸ਼ਨ ਭੜੋਲੀਆਂ : ਜ਼ਮੀਂਦਾਰ ਜੀ । ਤਾਂ ਮੈਂ ਕਹਿ ਰਿਹਾ ਸੀ ਕਿ ਉਨ੍ਹਾਂ ਨੇ ਇਹ ਗੱਲ ਆਖੀ । ਲੇਕਿਨ ਉਹ ਜਿਲਾਬਾਤ ਵਿਚ ਕਹਿ ਗਏ । ਲਾਲ ਪਗੜੀ ਤਾਂ Socialist Party ਦੀ ਹੈ; Communist Party ਦੀ ਨਹੀਂ । ਉਨ੍ਹਾਂ ਨੇ ਇਹ ਸੋਚਣ ਦੀ ਖੋਚਲ ਨਹੀਂ ਕੀਤੀ ਕਿ ਕਾਮਰੇਡ ਛੀਨਾ ਨੇ ਸਿਰਫ ਦਸੰਬਰ ਤਾਈਂ ਆਖਿਆ ਹੈ ਕਿ ਇਸ ਤੇ ਵਿਚਾਰ ਕਰਕੇ ਰਿਪੋਰਟ ਦੇ ਦਿੱਤੀ ਜਾਏ । ਦਸੰਬਰ ਤਾਈਂ

[ਪੰਡਤ ਰਾਮ ਕਿਸ਼ਨ ਭੜੋਲੀਆਂ]

6 ਮਹੀਨੇ ਨਹੀਂ ਬਣਦੇ । ਸਿਰਫ਼ November ਦਾ ਹੀ ਮਹੀਨਾ ਹੈ । ਜੇ ਇਹ ਬਿਲ ਸਿਲੈਕਟ ਕਮੇਟੀ ਵਿਚ ਚਲਿਆ ਜਾਏ ਤਾਂ ਇਸ ਤੋਂ ਵੱਧੀ ਤਰ੍ਹਾਂ ਵਿਚਾਰ ਹੋ ਸਕਦਾ ਹੈ । ਇਸ ਨਾਲ ਲੋਕਾਂ ਨਾਲ ਜੁਲਮ ਦਾ ਸਵਾਲ ਨਹੀਂ ਹੈ । ਇਸ ਦੇ ਵਿਚ ਤਾਂ ਮੁਜਾਰੇ ਦੀ ਹਿਫ਼ਾਜ਼ਤ ਦਾ ਸਵਾਲ ਹੈ । ਸਿਰਫ਼ ਇਕ ਮਹੀਨਾ ਹੀ ਤਾਂ ਹੈ ।

ਇਕ ਗੱਲ ਮੈਂ ਇਹ ਕਹਿਣਾ ਚਾਹੁੰਦਾ ਹਾਂ ਕਿ ਸਾਡੇ ਸੂਬੇ ਵਿਚ ਵੀ ਅਨਾਜ ਦੀ ਕਮੀ ਹੈ । ਪਰ ਇਥੇ ਇਹ ਕਿਹਾ ਗਿਆ ਹੈ ਕਿ ਸਾਡਾ ਸੂਬਾ surplus ਸੂਬਾ ਹੈ । Surplus ਹੋਣ ਦਾ measurement ਇਹ ਨਹੀਂ ਕਿ ਵਾਢੇ ਕਾਫੀ ਹਨ, ਇਸ ਕਰਕੇ ਇਹ ਸੂਬਾ surplus ਹੈ, ਬਲਕਿ ਇਸ ਦਾ measurement ਇਹ ਹੈ ਕਿ ਉਨ੍ਹਾਂ ਵਾਣਿਆਂ ਦਾ market ਵਿਚ ਭਾ ਕੀ ਹੈ ਅਤੇ ਵਾਢੇ ਗਰੀਬ ਲੋਕਾਂ ਨੂੰ ਸੜਤੇ ਮਿਲਦੇ ਹਨ ਜਾਂ ਨਹੀਂ । ਜੇ ਤੁਸੀਂ ਇਹ ਵੇਖੋ ਤਾਂ ਪਤਾ ਚਲੇਗਾ ਕਿ ਇਹ ਸੂਬਾ ਇਸ ਲਿਹਾਜ਼ ਨਾਲ ਸਰਪਲਸ ਨਹੀਂ । ਅਤੇ ਇਹ ਸੂਬਾ ਉਸੇ ਤਰ੍ਹਾਂ ਦਾ ਹੈ ਜਿਸ ਤਰ੍ਹਾਂ ਦੇ ਮੁਲਕ ਵਿਚ ਬਾਕੀ ਹੋਰ ਸੂਬੇ । ਇਹ ਤਾਂ ਇਕ ਹਕੀਕਤ ਹੀ ਹੈ ਕਿ ਸਾਰੇ ਮੁਲਕ ਵਿਚ ਅਨਾਜ ਦੀ ਬੜੀ ਕਮੀ ਹੈ । ਇਹ ਕਹਿਣ ਦਾ ਮੇਰਾ ਮਤਲਬ ਇਹ ਹੈ ਕਿ ਸਾਡਾ ਉਹ gold ਜਿਸ ਦੇ ਨਾਲ ਅਸੀਂ heavy industry ਕਾਇਮ ਕਰਨੀ ਹੈ, ਉਹ ਸਾਨੂੰ ਵਾਣਿਆ ਲਈ ਦੇਣਾ ਪਏਗਾ ਜਾਂ ਕਿਸੇ ਮੁਲਕ ਦੀਆਂ ਸ਼ਰਤਾਂ ਮੰਨਣੀਆਂ ਪੈਣਗੀਆਂ । ਇਸ ਲਈ ਜ਼ਰੂਰਤ ਇਸ ਗੱਲ ਦੀ ਹੈ.....(ਘੰਟੀ)

ਸ਼੍ਰੀ ਸਪੀਕਰ : ਕੀ ਤੁਸੀਂ Select Committee ਵਾਲੀ motion ਦੀ support ਕਰ ਰਹੇ ਹੋ ? (Is the hon. Member supporting the motion for reference to the Select Committee ?)

ਪੰਡਤ ਰਾਮਕਿਸ਼ਨ ਭੜੋਲੀਆਂ : ਜਨਾਬ, ਮੈਂ ਇਸਦੀ ਅਹਮੀਅਤ ਦਸ ਰਿਹਾ ਹਾਂ । ਇਹ ਬਿਲ ਕੋਈ ਅੱਜ ਦਾ ਨਹੀਂ । ਇਹ ਬਿਲ ਸੰਨ ੧੯੫੦ ਵਿਚ ਪਾਸ ਕੀਤਾ ਗਿਆ । ੧੯੫੧ ਵਿਚ ਕੀਤਾ ਗਿਆ ਅਤੇ ਸੰਨ ੧੯੫੪ ਵਿਚ ਆਰਡੀਨੈਂਸ ਜਾਰੀ ਹੋਇਆ । ਫੇਰ ੧੯੫੫ ਵਿਚ ਆਇਆ ਅਤੇ ੧੯੫੭ ਵਿਚ ਫੇਰ ਇਹ ਆਇਆ । ਇਸਦਾ ਮਨਸ਼ਾ ਇਹ ਹੈ ਕਿ ਜ਼ਮੀਨ ਜ਼ਿਆਦਾ surplus ਨਿਕਲੇ ਅਤੇ ਜਿਨ੍ਹਾਂ ਦੇ ਕੋਲ ਜ਼ਮੀਨ ਨਹੀਂ ਹੈ, ਉਨ੍ਹਾਂ ਨੂੰ ਦਿਤੀ ਜਾਏ ਤਾਂ ਜੋ ਉਨ੍ਹਾਂ ਦਾ ਵੀ standard raise ਹੋ ਸਕੇ ।

ਪੰਜਾਬ ਵਿਚ ਮੁਜ਼ਾਰਿਆਂ ਲਈ ਜਿਹੜੇ ਕਾਨੂੰਨ ਬਣੇ ਹੋਏ ਹਨ ਉਨ੍ਹਾਂ ਬਾਰੇ ਨੰਦਾ ਸਾਹਿਬ ਕਹਿੰਦੇ ਹਨ । ਜੋ ੧੫ ਸਤੰਬਰ ਨੂੰ All-India Congress ਦਾ ਜਿਹੜਾ ਪਰਚਾ ਨਿਕਲਿਆ ਹੈ, ਉਸ ਵਿਚ ਉਹ ਕਹਿੰਦੇ ਹਨ.....

ਸ਼੍ਰੀ ਸਪੀਕਰ : ਤੁਸੀਂ ਜ਼ਬਾਨੀ ਦਸ ਦਿਉ । ਸਾਰਾ ਪੜ੍ਹਨ ਦੀ ਕੀ ਲੋੜ ਹੈ ।

(Let the hon. Member tell this orally. There is no need to read out the whole of it.)

ਪੰਡਤ ਰਾਮਕਿਸ਼ਨ ਭੜੌਲੀਆ : ਮੈਂ, ਜਨਾਬ, ਇਕ ਮਿੰਟ ਵਿਚ ਬਿਆਨ ਕਰ ਦਿਆਂਗਾ ।

(1) ਉਹ ਦਸਦੇ ਹਨ ਕਿ ਇਹ ਜੋ ਕਾਨੂੰਨ ਹਨ ਉਹ ਇਤਨੇ ਪੇਚੀਦਾ ਹਨ ਕਿ ਮੁਜ਼ਾਰੇ ਤਾਂ ਕੀ ਮਾਲਿਕ ਵੀ ਨਹੀਂ ਸਮਝ ਸਕਦੇ ।

(2) ਅਤੇ ਕੋਈ ਅਜਿਹੀ ਕੋਸ਼ਿਸ਼ ਨਹੀਂ ਕੀਤੀ ਗਈ ਕਿ ਜੋ ਕਾਨੂੰਨ ਬਣਾਇਆ ਗਿਆ ਉਸਦਾ ਮੁਜ਼ਾਰਿਆ ਵਿਚ ਕੋਈ ਪ੍ਰਚਾਰ ਕੀਤਾ ਜਾਏ ਤਾਂ ਜੋ ਉਹ ਆਪਣੇ ਹੱਕ ਨੂੰ ਸਮਝ ਸਕਣ ।

ਸਰਦਾਰ ਦਰਬਾਰਾ ਸਿੰਘ : ਤੁਸੀਂ ਪ੍ਰਚਾਰ ਬੜਾ ਕੀਤਾ ।

ਸ਼ਰਯਲ ਸਹੋਦਯ : ਆਖੀ ਕੁਝੇ ਸੀਕੇ ਆਨੇ ਕਾਲੇ ਹੈਂ You should try to confine your speech to the Select Committee. (Ample opportunities will come in the way of the hon. Member. At present he may confine himself to the motion for reference of the Bill to the Select Committee.)

ਪੰਡਤ ਰਾਮ ਕਿਸ਼ਨ ਭੜੌਲੀਆਂ : ਮੈਂ ਉਥੇ ਹੀ ਆ ਰਿਹਾ ਹਾਂ । ਇਹ amendment ਇਸ ਲਈ ਕੀਤੀ ਜਾ ਰਹੀ ਹੈ ਤਾਕਿ surplus ਜ਼ਮੀਨ ਮਿਲ ਸਕੇ ਅਤੇ ਉਹ ਮੁਜ਼ਾਰਿਆਂ ਨੂੰ ਦਿਤੀ ਜਾ ਸਕੇ । ਜੇ ਤੁਸੀਂ ਇਸ ਚੀਜ਼ ਨੂੰ ਨਹੀਂ ਬਿਆਨ ਕਰਨ ਦੇਣਾ.....

ਸ਼੍ਰੀ ਸਪੀਕਰ : ਤੁਸੀਂ quotation ਵਿਚ ਪੈ ਗਏ ਹੋ । (The hon. Member unnecessarily wants to cite quotations.)

ਪੰਡਤ ਰਾਮ ਕਿਸ਼ਨ ਭੜੌਲੀਆਂ : ਜਿਹੜੀ ਅਗਲੀ ਗੱਲ ਉਨ੍ਹਾਂ ਨੇ ਕਹੀ ਉਹ ਇਹ ਸੀ ਕਿ ਆਮ ਮੁਜ਼ਾਰੇ ਦੀ ਰਸਾਈ ਨਹੀਂ ਜੋ ਉਹ approach ਕਰ ਸਕੇ ਅਫਸਰਾਂ ਨੂੰ । ਤੇ ਅਗਲੀ ਗੱਲ ਵੀ ਮੈਂ ਦਸ ਦੇਣਾ ਚਾਹੁੰਦਾ ਹਾਂ ਜਿਹੜੀ ਉਨ੍ਹਾਂ ਨੇ ਦੱਸੀ ਕਿ ਜਿਹੜੇ ਮਾਲ ਅਫਸਰ ਹਨ ਉਹ land owners ਹਨ ਅਤੇ ਉਹ anti-tenants ਹਨ ।

ਇਸ ਤੋਂ ਬਾਅਦ ਸ਼੍ਰੀ U. N. Dhebar ਜਿਹੜੇ All-India Congress Committee ਦੇ President ਹਨ, ਉਨ੍ਹਾਂ ਨੇ ਆਪਣਾ ਇਕ ਨੁਮਾਇੰਦਾ ਪੰਜਾਬ ਵਿਚ ਭੇਜਿਆ ।

Mr. Speaker : You are quoting Shri Dhebar and Shri Nanda and connecting it with the motion that the Bill be referred to a Select Committee. I fail to understand it.

ਪੰਡਤ ਰਾਮ ਕਿਸ਼ਨ ਭੜੌਲੀਆਂ : ਸਪੀਕਰ ਸਾਹਿਬ, ਅੰਤ ਵਿਚ ਮੈਂ ਇਹ ਕਹਿਣਾ ਚਾਹੁੰਦਾ ਹਾਂ ਕਿ ਇਸ ਕਾਨੂੰਨ ਤੇ ਵਿਚਾਰ ਕਰਨ ਦੀ ਲੋੜ ਹੈ । ਇਥੇ ਇਨ੍ਹੇ ਬਿਲ ਬਣਾਏ ਗਏ ਪਰ ਮੁਜ਼ਾਰਿਆਂ ਨੂੰ ਜ਼ਮੀਨ ਨਹੀਂ ਮਿਲੀ । ਇਸ ਲਈ ਮੈਂ ਸਮਝਦਾ ਹਾਂ ਕਿ ਅੱਜ ਇਸ ਕਿਸਮ ਦਾ ਬਿਲ ਲਿਆਉਣ ਦੀ ਲੋੜ ਹੈ ਕਿ ਜਿਸ ਰਾਹੀਂ ਮੁਜ਼ਾਰਿਆਂ ਦੀ ਟਿਫਾਜ਼ਤ ਹੋ ਸਕੇ ।

ਸ਼ਰਯਲ ਸਹੋਦਯ : ਦੇਖਿਓ, ਸਾਹਿਬਾਨ ਇਸ ਨੂੰ ਸਾਧ ਥੋੜ੍ਹਾ ਜਿਹਾ confine ਕਰੋ । (The hon. Members may please listen. They should restrict this discussion a little.)

चौधरी श्री चन्द (बहादुरगढ़) : साहिबे सदर, जो Select Committee की suggestion छीना साहब ने पेश की है मैं इसको oppose करने के लिये खड़ा हुआ हूँ। छीना साहब ने move किया है कि इस बिल को Select Committee के समुर्द कर दिया जाए। एक तरफ तो Opposition के मੈबर साहिबान यह कहते हैं कि पहले ही इस बिल को बड़ी देर हो चुकी है और अब वह इसकी support भी नहीं करते और कहते हैं कि इस को Select Committee के समुर्द कर दिया जाए। उन में से कुछ साहिबान तो छीना साहब के ऊपर शक करते हैं कि शायद वह जमींदारों के साथ मिल गया है और उन को मदद करना चाहता है। मैं कहता हूँ कि जब उन की अपनी पार्टी के मੈबर खुद ऐसी बातें कहते हैं तो छीना साहब को अपना motion वापस ले लेना चाहिए।

साहिबे सदर, इस बिल को जो दफा 5(b) है उस की बाबत बहुत से साहिबान को गलत फहमी है। इस के मुतालिक जो साहब खड़ा होता है वह कहता है कि देखिए साहब यह बिल ला कर जमींदारों को छः मुजरे का मौका और दिया गया है ताकि वे अपनी जमीनों के गलत अंदराज करवा लें और मुजारों को object कर दें। मेरे दोस्त यह भूल जाते हैं कि यह जो Bill है इस में जो surplus land होगी वह सिर्फ self-cultivation में से है और जिस में मुजारे बँडे हुए हैं उन को नहीं उठया जा सकता। इस लिये मुजारों वाली जमीन कैंसे surplus होगी। Surplus land सिर्फ उसमें से होता जो जमींदारों के पास self cultivation के लिए है। अगर आप पेसू के बिल को पढ़ कर देखें तो आप को मालूम हो जाता कि उस में self cultivation का लफ्ज लिखा हुआ है। अगर मेरे पास एक सौ एकड़ जमीन है और वह सारी की सारी मुजारों के पास है तो मुझे declaration देने की जरूरत नहीं। वह तो एक तरह से सारी की सारी surplus है मगर उस पर जो मुजारे बँडे हुए हैं उन के पास 30 standard एकड़ के हिसाब से रहने दी जायगी। Surplus जमीन वह होगी जो मैं खुद बोता हूँ। अगर एक मालक की 60 standard एकड़ जमीन है और 30 acres उस में से मुजारे के पास है तो मुजारे को बेखर्ज नहीं किया जा सकता क्योंकि उस को तो जमीन देनी है।

मरदार अँडर मिथि ह्रीन : Selection ऐ बी भाने रन । छिह वी रस छिह ।

चौधरी श्री चन्द : Selection के माने यह है कि फर्ज करो मैं 50 standard acres जमीन खुद काश्त करता हूँ। उसमें से मैंने 30 एकड़ अपने पास रख कर 20 एकड़ देना है। तो यह मेरा right होगा कि मैं 30 एकड़ अपने choice की जमीन अपने पास रख लूँ और बाकी की Government के हवाले कर दूँ। (शोर)

Mr. Speaker : Order please.

चौधरी श्री चन्द : आप यह कानून बना रहे हैं मुजारों को जमीन देने के लिये। इस लिये जो जमीनें पहले ही मुजारों के पास हैं उन को आप कैसे ले सकते हैं, मैं आप

साहिबान को यह बताना चाहता हूँ कि इस कानून का मतलब सिर्फ यह है जो 30 standard एकड़ से ज्यादा जमीन मालक के पास self-cultivation के लिए है, वह Government लेना चाहता है। (*Interruptions*)

(*At this stage the hon. Member resumed his seat.*)

अध्यक्ष महोदय : चौधरी साहब, आप ने अपनी speech खत्म कर दी है?
(Has the hon. Member finished his speech?)

चौधरी श्री चन्द : नहीं, जनाब, वह साहिबान कुछ शोर कर रहे थे इस लिये मैं बैठ गया था ।

अध्यक्ष महोदय : आप clause को समझाते समझाते Select Committee को छोड़ हो गए हैं। (*While trying to explain the clause, the hon. Member abandoned the discussion on the motion for reference to the Select Committee.*)

श्री हंसराज शर्मा : On a point of order, Sir. स्पीकर साहिब, आम तौर पर ऐसा होता है कि जब General Discussion होता उस के साथ ही Select Committee पर discussion भी आ जाती है ।

Mr. Speaker : The main motion before the House is whether this Bill be referred to a Select Committee or not. The hon. Members should confine themselves to this motion.

अध्यक्ष महोदय : चौधरी साहब, आप अपनी तकरीर जारी रखिए नहीं तो मैं आपको बैठा दूंगा। (*Addressing Chaudhri Sri Chand*) (The hon. Member should continue his speech otherwise I shall have to ask him to resume his seat.)

चौधरी श्री चन्द : जनाब, आप के सामने दो motions हैं । एक तरफ से Bill introduce किया गया है और दूसरी तरफ से उन्होंने oppose किया है कि यह introduce न हो और इस को Select Committee के समुर्द किया जाए । आप के सामने एक तो main motion है और उस के ऊपर amendment है । इस लिए मैं समझता हूँ कि यह General Discussion भा है और इस के साथ ही Select Committee पर discussion आ है ।

Mr. Speaker : I am not going to treat this to be relevant.

Sardar Bhupinder Singh Mann : Sir, I want clarification on one point and it is this. The motion, Sir, before the House, moved by the Minister for Revenue is that the Bill be taken into consideration at once and an amendment has been moved by my hon. Friend, Sardar Achhar Singh Chhina, that it should not be taken into consideration but it should be referred to a Select Committee. From that I consider, Sir, that actually motion before the House is the consideration of the Bill and not the motion that it should be referred to a Select Committee.

चौधरी श्री चन्द : साहिबे सदर, जो आप का हुकम होगा मैं उस को मानने के लिये तैयार हूँ लेकिन मैं समझता हूँ कि हाऊस में एक **main motion** है और उस के ऊपर यह **amendment** है।

अध्यक्ष महोदय : आप यह एक **precedent** कायम करेंगे। इसी लिए मैंने आप से पूछा है। (That would mean setting up of a new precedent. That is why I enquired from him.)

चौधरी श्री चन्द : स्पीकर साहब, U.P. or C.P. में जा जमींदार का लफ्ज़ है यह बदनाम हो चुका है और मेरे भाई जो **Opposition Benches** पर बैठे हुए हैं उन के नाम को सामने रख कर यहां बहस करते हैं। मैं यहां पंजाब में जो चंद एक बड़े बड़े जमींदार हैं उन का हमायती नहीं हूँ और न ही उन का **case plead** करने के लिये खड़ा हुआ हूँ लेकिन जो **30 standard acres** या उस से कम जमीन के मालक हैं, उन को न छीना साहब जागीरदार कह सकते हैं और न मेरे दूसरे लायक दास्त यह कह सकते हैं कि वे बड़े **landlords** हैं (*Interruptions*)

Mr. Speaker : No interruption please. चौधरी साहब, अगर आप उन को **attend** करेंगे तो मैं आप को बैठा दूंगा। आप उन को **ignore** करें। (No interruption please. (addressing Chaudhri Sri Chand) If the hon. Member attends to the interrupting members then I shall have to make him sit down. He should please ignore them.)

चौधरी श्री चंद : बहुत अच्छा, जनाब, ऐसा ही करूंगा। साहिबे सदर, मेरी अर्ज यह है कि मेरे दोस्तों की तरफ से यह कहा जाता है कि पंजाब में जमींदारों ने **information** नहीं दी और अब उन को छः महीने को मुहलत और दो जा रही है इस लिये **land reforms** में खाहमखाह **delay** को जा रही है। फिर कहा जाता है कि जमींदारों की मदद करने के लिए यह **Bill** लाया गया है। साहिबे सदर, दूसरे सूबों में अगर जमीन ली गई है तो वह बड़े बड़े जमींदारों की ली गई है लेकिन पंजाब में छोटे छोटे जमींदारों ने अपनी मर्जी से हरिजनों की आबादी के लिये एक लाख कनाल से ज्यादा जमीन दी है और उस का कोई **compensation** नहीं लिया। इस के इलावा इन छोटे छोटे जमींदारों की लाखों एकड़ जमीन स्कूलों के लिये ली गई है और उन को कोई **compensation** नहीं दिया गया।

तो, जनाब, अर्ज यह है कि वजह यह दी जाती है कि साहिब इन जमींदारों ने **information** नहीं दी और चूँकि **land reforms** बहुत **delay** हो गए हैं इस लिए अब यह बिल ले कर आए हैं। साहिबे सदर, दूसरे सूबों में अगर जमीन ली गई है तो वह बड़े बड़े जमींदारों से ली गई है। मगर यहां पंजाब में छोटे छोटे जमींदारों ने बगैर किसी कानून के अपनी मर्जी से लाखों एकड़ जमीन हरिजनों के लिये दी है और उस की कोई किसी किस्म को **compensation** नहीं ली है। फिर, जनाब, इन्हीं छोटे छोटे जमींदारों से लाखों एकड़ जमीन स्कूलों के लिये ली गई है और उस का भी मुआवजा या **compensation** नहीं दी गई है और न उन्होंने ली है। पंचायतें

जो बनाई गई हैं वे सारे गांव के लिये होती हैं लेकिन उन को भी इन्हीं गरीब और छोटे जमींदारों से जमीन छीन कर दे दी गई है। पंजाब में पता नहीं कितने लाख एकड़ जमीन सामलात की लेकर इन को दे दी गई है। फिर **propaganda** यह किया जाता है कि पंजाब में जो जमींदार हैं वह हमें आगे नहीं चलने देते, पीछे को धसीटते हैं और **land reforms** नहीं होने देते। मैं, जनाब, अर्ज करता हूं कि यह गलत किस्म का **propaganda** उन छोटे छोटे जमींदारों के खिलाफ किया जाता है जो पहले ही लूट चुके हैं और जिन्हें अब फिर डंडे के जोर से लूटने जा रहे हैं। फिर आप देखेंगे कि इस हाउस में एक ही पार्टी के अन्दर एक ऐसा ग्रुप मुज्जारी का ज्यादा हमदर्द बना हुआ है जिस के पास खुद एक ईंच जमीन नहीं। न वह **tenants** हैं और न वह जमींदार हैं.... (*Interruptions.*) आवाजें : (बिल्कुल गलत है) इन हमदर्दों का न जमीन से कोई ताल्लुक है और न कोई वास्ता है (*Interruptions.*) मैं यह बात बिल्कुल सच्चा कह रहा हूं और इस बात का पता उन लोगों से चल जाएगा जो बोलने खड़े होंगे। जो मुज्जारे नहीं और न उन से कोई ताल्लुक है वह यह बातें कह रहे हैं..... (*Interruptions and loud noise.*) (आवाजें : गलत है, गलत है)

अध्यक्ष महोदय : Order, order आप में इतनी भी शान्ति नहीं कि आप कोई मुखालिफ नज़रिया सुन सकें। अगर आजीशन वाले ऐसे करते तब तो बात समझ में आ सकती थी। After all आपको एक दूसरे के ख्यालात को सबर से सुनना चाहिए। अगर आप ऐसा करेंगे तो House की proceedings नहीं चल सकेंगी।

(Order, order. The hon. Members have not got the patience to hear the opposite point of view. If the members of the opposition had made such interruptions, then this could be understood. After all, they should patiently hear others' view point also. The house would not be able to carry out its business if they behave like this.)

मौलवी अब्दुल गनी डार : On a point of order, Sir. क्या एक बुजुर्ग मੈबर साहिब यह कह सकते हैं कि जो मैम्बर इस वक्त मुज्जारी के हक में बोल रहे हैं वह न तो मुज्जारे हैं और न जमींदार हैं? आखिर क्या बात है जो वह करना चाहते हैं? इस तरह की बातें एक बुजुर्ग.....

अध्यक्ष महोदय : आप जैसे बुजुर्ग और इन जैसे बुजुर्ग यहां मौजूद हैं और उन की हाजरी बरदाश्त करनी ही पड़ती है (हंसी) (Gentlemen like him and the hon. Member are present here and their presence has to be tolerated.) (Laughter)

चौधरी श्री चंद : अगर यह गलत है तो जब यह मेरे लायक दोस्त बोलने उठें तो कह दें कि गलत है इस तरह बीच में ही उठ खड़े होने से क्या फायदा। जो बोलेंगे उस से खुद पता चल जाएगा कि मैं ठीक कहता हूं या यह गलत कहते हैं। खाह मखाह बीच में टांग न अड़ाएं। फिर, साहिबे सदर, यह कहा जाता है कि साहिब यह तो बड़ा ही innocent बिना है और जमींदारों की मदद के लिये लाया गया है। मैं challenge करता हूं कि आप आज तक इतनी सख्त सजा जो इस में तजवीज की गई है हिंदुस्तान में तो क्या

[चौधरी श्री चन्द]

किसी foreign country में ही बता दें। एक आदमी कल्ल करता है तो उसको फांसी की सज़ा हो सकती है लेकिन उसकी औलाद को उसकी जायदाद से महलूम नहीं किया जाता है। कितना ही सख्त जुर्म हो लेकिन यह सज़ा आज तक नहीं हुई कि इस की जायदाद छीन लो और इस की औलाद को गलियों में फँक दो। क्या इन लोगों ने, जो बड़ी बड़ बड़ कर बातें कर रहे हैं, इस की तरफ भी ध्यान किया है? यह इस बिल में कहते हैं कि उन लोगों के पास जिन के पास 30 एकड़ ज़मीन रहेगा अगर वह किसी वजह से वक्त पर declaration न दे सकें तो उन की 20 एकड़ ज़मीन छीन लो और उन के पास सिर्फ 10 एकड़ रहने दें। मुझे यह साहिब बताएं कि इतनी सख्त सज़ा आज तक किस जुर्म में है? फिर कहा जाता है कि यह तो ज़मींदारों की मदद के लिए ही लाया जा रहा है.....

अध्यक्ष महोदय : चौधरी साहिब, ज़माना बदल रहा है आप भी बदलिए। (Times are changing and the hon. Member should also change with the time.)

चौधरी श्री चंद : यह एक ऐसा कानून लाए हैं जिस में कोई अंग्रेज़ वगैरह की इजाज़त नहीं है। कोई ऐसा कानून नहीं जिस में अपील की इजाज़त न हो। हर जगह अपील हो सकता है। ताजाराते हिंद में उन्होंने कहा है कि अगर दादा दानिस्ता और नियत से कोई जुर्म करता है तो सज़ा दी जाएगी लेकिन यहां इन्होंने कोई वजह नहीं लिखी सिर्फ यही लिख दिया 'if he fails to give the declaration' और साथ यह नहीं लिखा 'without any sufficient cause.' कोई बीमार है, कोई नाबालग है, कोई पागल है और कोई कशमोर का लड़ाई पर है अगर वह आदमी भी न दें तो उन का भी 20 एकड़ ज़मीन ज़बर ज़बत कर लो जाएगा। हमें यह कहते हैं कि यह तो ज़मींदारों की मदद के लिये लाया गया है। एक तरफ यह अलज़ाम लगाते फिरते हैं कि गवर्नमेंट ने इतने साल तक इस पर अमल नहीं किया और दूसरी तरफ जब कानून सरकार की तरफ से लाया जाता है तो यही लोग उछल-उछल कर बातें करते हैं कि इसे पास न किया जाए बल्कि इसे फलां जगह भेज दिया जाए ताकि यह फिर कह सकें कि ज़मींदार नहीं चाहते कि यह पास हो। मुझे आप बताएं कि ज़मींदारों का इस में क्या कसूर है ?

फिर, साहिबे सदर, वज़ीर साहिब ने बड़े तमतराक से फरमाया था कि लोगों ने declaration नहीं दिये क्योंकि वह ज़मीनें रखना चाहते थे। मैं अर्ज करना चाहता हूँ कि आप फार्म मंगा कर देख लें जो पुर करना है। अगर कोई वकील भी उसे ठीक पुर कर दे तो मैं जिम्मेदार हूँ। उस में बासियों खाने हैं जो भरने पड़ते हैं। कितनी ज़मीन है, कैसी ज़मीन है, उस का क्या नम्बर है, चाही है, नहरी है या बाराणी है, कहां से मिली है और कैसे मिली है। ज़रखरोद है या nheritance में मिली है, कर्ज में ली है या रहन है या बै है वगैरह २, न जाने कितने खाने हैं। जब तक वह पटवारी से फरद न लें उस फार्म को भर नहीं सकते थे और वह फार्म भर कर न भेजने की वजह भी यही थी

कि वह उन्हें भर नहीं सकते थे। मैं इनसे पूछता हूँ कि वह यह सारी information लोगों से क्यों मांगते फिरते हैं? क्या इन का अपना record कोई नहीं और क्या यह सारी information इन के अपने record में मौजूद नहीं? यह पटवारी किसलिये हैं और यह गवर्नमेंट क्या उन से यह सारी इकट्ठी नहीं करवा सकती? क्या पटवारी ढालबाश नहीं मिलाते? क्या गवर्नमेंट को यह पता नहीं है कि किस के पास 30 एकड़ जमीन है और किस के पास 30 एकड़ से ज्यादा है? मुझे, आप बताएं कि गवर्नमेंट के पास जब सारा record मौजूद है तो फिर यह जमींदारों से क्यों पूछते फिरते हैं, इसलिये कि उनकी नाक में दम किया जाए? मैं अर्ज करूंगा कि इस declaration की कोई जरूरत नहीं है। यह propaganda तो इन का खाहमखाह का चलाया हुआ है और असल बात यह है कि यह सब जमींदारों के पीछे हाथ धो कर पड़े हुए हैं। (हंसी) आज तक शायद किसी करोड़पति से गवर्नमेंट ने इस तरीका से 5 रुपए तक नहीं लिए हैं और किसी शहरी से 5 गज जमीन नहीं ली है। लेकिन जिन लोगों से, छोटे छोटे गरीब जमींदारों से पहले ही लाखों एकड़ जमीन हीले वहाने लगा कर लूटी है उन को अब फिर डंडे से लूटना चाहते हैं। फिर साथ साथ यह शोर भी मचाया जाता है कि साहिब land reforms बड़े ढीले तरीके से हो रहे हैं और जब अपने पर टैक्स लगाने लगा था यानी एक टैक्स मकानों पर लगाने लगा था तो ऊंची एड़ियां कर के चिल्ला-चिल्ला कर बोलते थे और जहां तक वात्रेला मचाया कि उसे postpone करा कर छोड़ा और आज तक फिर वह इस हाउस में नहीं आया और शायद न आएगा ही। आज जो यह लोग दस्तखत करवाते फिरते हैं और मैं फिर challenge से कहता हूँ कि दस्तखत करवाने वाले वह हैं जिन के पास एक विसवा जमीन भी नहीं है और.....

(Interruptions and noise) (आवाजें : बिल्कुल गलत है) गलत नहीं, ठीक है। मैं कहता हूँ कि हम से ज्यादा मुज्जारों का हमदर्द कौन है जो एक ही गांव में आबाद हैं और घर के साथ घर हैं। उन में कोई हमारा चाचा है, कोई भतीजा है और कोई भाई है। कहते हैं कि अगर कोई पड़ोसन किसी बच्चे से मां से ज्यादा प्यार करती है तो समझ लो कि या तो वह डायण है और या उसे भगाना चाहती है (हंसी)। मैं अर्ज करता हूँ कि मुजारे वह हैं जिन्हें नवाब ममदौट और नवाब पटौदो छोड़ कर गए हैं। अगर यह मुजारों के हमदर्द होते तो उन मुजारों को वेदखल न किया जाता। वह बेचारे मारे मारे फिरते हैं और यह उन के हमदर्द मगरमच्छ के आंसू बहा रहे हैं। जब हम ने कहा तो कह दिया कि साहिब हम कुछ नहीं कर सकते क्योंकि मुसलमानों की जमीन है और यह बात Government of India के हाथ में है। मैं कहता हूँ कि असली मुजारों का मसला तो उन लोगों का है पहले उसे तो हल करो। आखिर मुजारे हैं कौन? कभी मैं मुजारा हूँ और कभी मेरा भतीजा मेरा मुजारा है। अगर मैं शहर में बरतन लाफ करने चला गया (हंसी) तो उस ने मेरी जमीन जोत ली और मेरा मुजारा बन गया और कभी वह कश्मीर की लड़ाई पर चला गया तो मैं उसका मुजारा बन गया। आखिर यह इतनी लम्बी चौड़ी बहस किस चीज पर हो रही है। आप इस बिल में अगील का right दीजिए और यह जो सारी information है इसे पटवारियों के जिम्मे लगाएं। पटवारी इसे दस दिन में दे

[चौधरी श्री चन्द]

सकते हैं और दी जा सकती है कि किस के पास कितनी ज़मीन है। मगर असल बात यह है कि यह यं ही बहस करते रहेंगे और किसी बात को सिरे चढ़ने नहीं देना चाहते। कोई कहता है कि इसे Select Committee में भेज दो, कोई कहता है कि इसे यह कर दो और कोई कहता है कि इसे वह कर दो। देर भी इसी लिये की जा रही थी कि आज 6½ बज जायेंगे और यह पास होगा नहीं फिर दिल्ली हाई कमांड के पास जायेंगे कि जनाब वहां तो ज़मींदार इसे पास नहीं होने देते, टांग अड़ाते हैं। (Cheers)

सरदार राम दयाल सिंह : मेरी बेनती यह है कि चौधरी श्री चन्द जी ने remarks दिये हैं कि जो आदमी दस्तखत करवा रहे हैं वे न ज़मीन के मालिक हैं न मुज़ारे हैं, और न कुछ ऐसा काम करते हैं। मेरी प्रार्थना है कि दस्तखत करने वालों को ऐसा कहा गया है, यह ठीक नहीं।

अध्यक्ष महोदय : आप जब बोलेंगे तो कह लेना। (The hon. Member may speak about it during his speech.)

(At this stage many hon. Members rose to speak)

सरदार राम दयाल सिंह : जिन के पास ज़मीन है और दस्तखत करने वाले हैं उन को priority दी जाए ताकि वे position सामने रख सकें।

अध्यक्ष महोदय : अब कंवरानी साहिबा बोलेंगी। इस से हाऊस में शांति होगी। (Now the Kanwrani Sahiba will speak and with this there will be peace in the House.)

सरदार भूपिंदर सिंह मान : यह पूछते हैं कि कंवरानी साहिब हैं या कंवरानी साहिबा।

अध्यक्ष महोदय : मैं ने कंवरानी साहिबा कहा है। आप के ख्याल में साहिब हैं ? (I addressed her as Kanwrani Sahiba. Does the hon. Member consider her as Sahib ?)

कंदराणी जगदीश कौर (ਜੈਤੋ) : ਵਾਹਿਗੁਰੂ ਜੀ ਕਾ ਖਾਲਸਾ ਵਾਹਿਗੁਰੂ ਜੀ ਦੀ ਫਤਿਹ।

ਸ੍ਰੀ ਸਪੀਕਰ : ਫੇਰ ਓਹੀ ਗੱਲ (ਰਾਜ਼ਾ) (The hon. Lady Member has again done the same thing) (Laughter).

ਕੰਦਰਾਣੀ ਜਗਦੀਸ਼ ਕੌਰ : ਸਪੀਕਰ ਸਾਹਿਬ, ਇਹ ਤਾਂ ਮੈਂ ਜ਼ਰੂਰ ਕਹਾਂਗੀ। 'ਗਰੀਬੀ ਗਦਾ ਹਮਾਤੀ' ਗੁਰੂ ਨਾਨਕ ਸਾਹਿਬ ਨੇ ਇਹ ਫਤਹਾਇਆ ਹੈ। ਮੈਂ ਗਤੀਬਾਂ ਦੇ ਜ਼ਰੂਰ ਹੱਕ ਵਿਚ ਹਾਂ। ਪਰ ਮੈਂ ਹੈਰਾਨ ਹਾਂ ਕਿ ਐਨੇ ਬਿਲਾਂ ਤੇ ਬਹਿਸ ਹੋ ਰਹੀ ਹੈ ਤੇ ਟੈਕਸ ਤੇ ਟੈਕਸ ਲਗ ਰਹੇ ਨੇ, ਪਰ ਮੈਂ ਇਹ ਗੱਲ ਜ਼ਰੂਰ ਕਹਾਂਗੀ ਕਿ ਜਿਵੇਂ ਕੋਈ ਗੋਤਮੈਂਟ, ਕੋਈ ਰਾਜੇ ਜਾ ਰਜਵਾੜੇ ਹੋਏ, ਲੋਕਾਂ ਦੀਆਂ ਚੀਜ਼ਾਂ ਹੜੱਪ ਕਰਕੇ ਕੋਈ ਵੱਡਾ ਨਹੀਂ ਬਣ ਸਕਦਾ। ਜੇ ਕਿਸੇ ਜ਼ਿੰਮੀਦਾਰ ਕੋਲ ਜ਼ਿੰਨ ਜਾਂ ਢਾਹ ਸੋ ਧੁਮਾਂ ਜ਼ਮੀਨ ਹੈ ਤਾਂ ਉਸ ਤੇ ਹਮਲਾ ਕਰਕੇ, ਉਸ ਨੂੰ ਹੜੱਪ ਕਰਕੇ ਸਾਡੇ ਗਰੀਬ ਮੁਜ਼ਾਹੇ ਅਮੀਰ ਨਹੀਂ ਹੋ ਸਕਦੇ।

ਸ੍ਰੀ ਸਪੀਕਰ : ਇਹ ਰਜਵਾੜਿਆਂ ਨੂੰ ਵੱਡਾ ਕਰੋ ! (Do you want that Rajas be given more lands?)

ਕੰਵਰਾਣੀ ਜਗਦੀਸ਼ ਕੌਰ : ਮੇਰਾ ਇਹ ਮਕਸਦ ਹੈ ਕਿ ਇਹ ਸਾਰਾ ਜ਼ੋਰ ਸਿਖ ਕੋਮ ਤੇ ਹੈ । ਸਿਖਾਂ ਦਾ ਜ਼ਮੀਨਾਂ ਦੇ ਉਤੇ ਰੋਜ਼ਗਾਰ ਹੁੰਦਾ ਸੀ । ਮੈਨੂੰ ਇਹ ਮਹਿਸੂਸ ਹੁੰਦਾ ਹੈ ਕਿ ਅੱਜ ਕਲ ਦੀ ਗੌਰਮੈਂਟ ਨੇ ਸਿਖ ਕਮਿਊਨਿਟੀ ਨੂੰ ਮਿਟਾਉਣ ਵਾਸਤੇ ਇਹ ਸਾਰੇ ਢੰਗ ਤੇ ਚਾਲਾਂ ਕੱਢੀਆਂ ਨੇ । (ਹਾਸ) (ਸ਼ੋਰ)

ਸ੍ਰੀ ਸਪੀਕਰ : ਆਰਡਰ ਪਲੀਜ਼ । (Order please.)

ਅੰ.ਸਤੀ ਸਰਲਾ ਦੇਵੀ ਸ਼ਰਮਾ : Point of order. ਮੈਂ ਧਰ ਪ੍ਰਭੂਤਾ ਚਾਹੁੰਦੀ ਹਾਂ ਕਿ ਧਰ ਜੋ ਅਕ Bill ਆਇਆ ਹੈ ਕੀ ਧਰ ਕੋਈ ਏਸਾ ਸਿਕਸ਼ੀ ਅਰਿ ਹਿੰਦੂਆਂ ਕਾ ਸਵਾਲ ਪੈਦਾ ਕਰਤਾ ਹੈ ? ਧਰ ਹਿੰਦੂਆਂ ਪਰ ਭੀ ਲਾਗੂ ਕੀਤਾ ਜਾਏਗਾ ਅਰਿ ਸਿਕਸ਼ੀ ਪਰ ਭੀ ਲਾਗੂ ਕੀਤਾ ਜਾਏਗਾ ।

ਅਧਿਕਸ਼ ਸਹੋਦਧ : ਮੈਂ ਆਪ ਦੋਨੀਂ ਕੋ lobby ਮੈਂ ਭੇਜ ਦੇਤਾ ਹੂੰ । (ਹੰਸੀ) (I would send both the Lady Members to the lobby.) (Laughter).

ਕਾਂਤਰਾਣੀ ਜਗਦੀਸ਼ ਕੌਰ : ਸਪੀਕਰ ਸਾਹਿਬ, ਧਾ ਧਰ speech ਕਰ ਲੈਂ ਧਾ ਮੈਂ ।

ਅਧਿਕਸ਼ ਸਹੋਦਧ : ਆਪ ਕੈਠ ਗਈ ਹੈਂ ? ਅਗਰ ਧਰਾਂ ladies ਕਾਲਾ ਜਗਡਾ ਕਰਨਾ ਹੈਂ ਤੋ lobbies ਮੈਂ ਚਲੇ ਜਾਏਂ (ਹੰਸੀ) । (Has she resumed her seat? If they want to raise a quarrel as is generally raised by women, then they should please move to the lobbies.) (Laughter)

ਕੰਵਰਾਣੀ ਜਗਦੀਸ਼ ਕੌਰ : ਮੇਰਾ ਖਿਆਲ ਹੈ ਕਿ ਸਾਰੇ ਆਨਰੇਬਲ ਮੈਂਬਰਜ਼ ਨੂੰ ਆਪਣੇ ੨ ਵਿਚਾਰ ਦੱਸਣ ਦਾ ਹੱਕ ਹੈ । ਏਸ ਵਾਸਤੇ ਉਹ ਆਪਣੀ ਵਾਰੀ ਵਿਚ ਜੋ ਕੁਛ ਮਰਜ਼ੀ ਹੈ ਬੋਲ ਲੈਣ ।

ਇਕ ਆਵਾਜ਼ : ਹਿੰਦੂ ਸਿਖ, ਸਾਰਿਆਂ ਕੋਲ ਹੀ ਜ਼ਮੀਨਾਂ ਨੇ ।) ਮੈਂ ਇਹ ਗੱਲ ਕਹਿੰਦੀ ਹਾਂ ਕਿ ਹਰ ਇਕ ਜ਼ਮੀਨਦਾਰ ਜਿਸ ਕੋਲ ਚਾਰ ਸੌ ਤੋਂ ਜ਼ਿਆਦਾ ਹੈ ਉਸ ਦੀ ਜ਼ਮੀਨ ਬੇਸ਼ਕ ਲੈਕੇ ਵੰਡੇ (ਵਿਘਨ)

ਮੌਲਵੀ ਅਬਦੁਲ ਗਨੀ ਡਾਰ : ਤੁਹਾਡੇ ਕੋਲ ਵੀ ਜ਼ਮੀਨਾਂ ਨੇ ।

ਕੰਵਰਾਣੀ ਜਗਦੀਸ਼ ਕੌਰ : ਮੇਰੇ ਕੋਲ ਇਕ ਇੰਚ ਵੀ ਜ਼ਮੀਨ ਨਹੀਂ । ਮੇਰੇ ਦਾਦਾ ਮਹਾਰਾਜਾ ਰਣਜੀਤ ਸਿੰਘ ਸਨ ਤੇ ਮੇਰੇ ਕੋਲ ਇਕ ਇੰਚ ਵੀ ਜ਼ਮੀਨ ਨਹੀਂ ।

ਅਧਿਕਸ਼ ਸਹੋਦਧ : ਜ਼ਰਾ ਨਸਬ ਕਰਨੇ ਕੀ ਭਰਨ ਨਹੀਂ । (There is no need to talk about ancestors.)

ਇਕ ਮਾਨਯੋਗ ਮੈਂਬਰ : ਤੁਹਾਡੇ ਪਤੀ ਦੀ ਹੋਏਗੀ ।

ਕੰਵਰਾਣੀ ਜਗਦੀਸ਼ ਕੌਰ : ਉਨ੍ਹਾਂ ਨੇ ਮੈਨੂੰ ਘਰੇਂ ਕੱਢਿਆ ਹੋਇਆ ਹੈ ।

अध्यक्ष महोदय : कंकरानी साहिबा, इस House से भी न निकालना पड़े, आप relevant बोलें (हंसते) (The hon. Lady Member may please speak relevant she should have to withdraw from this House also.) (Laughter)

ਕੰਵਰਾਣੀ ਜਗਦੀਸ਼ ਕੌਰ : ਮੈਂ ਇਸ ਹੱਕ ਵਿਚ ਨਹੀਂ ਕਿ ਉਨ੍ਹਾਂ ਦੀਆਂ ਜ਼ਮੀਨਾਂ ਖੋਹੀਆਂ ਜਾਣ। ਮਹਾਰਾਜਾ ਰਣਜੀਤ ਸਿੰਘ ਜ਼ਮੀਨਾਂ ਦਿੰਦਾ ਸੀ। ਤੁਸੀਂ ਸਭ ਨੇ ਇਤਿਹਾਸ ਪੜ੍ਹਿਆ ਹੋਵੇਗਾ। ਜਿਸ ਵਕਤ ਸਕੰਦਰ ਤੇ ਪੋਰਸ ਦੀ ਲੜਾਈ ਹੋਈ ਸੀ ਤਾਂ ਉਸ ਵਕਤ ਪੋਰਸ ਨੇ ਸ਼ਿਕਸਤ ਖਾਧੀ। ਤਾਂ ਸਕੰਦਰ ਨੇ ਉਸ ਨੂੰ ਸਦਿਆ ਤੇ ਪੁਛਿਆ ਕਿ ਤੇਰੇ ਨਾਲ ਕੀ ਸਲੂਕ ਕਰਨਾ ਚਾਹੀਦਾ ਹੈ। ਪੋਰਸ ਨੇ ਜਵਾਬ ਦਿਤਾ ਕਿ ਜਿਹੜਾ ਇਕ ਰਾਜੇ ਨੂੰ ਦੂਜੇ ਰਾਜੇ ਨਾਲ ਕਰਨਾ ਚਾਹੀਦਾ ਹੈ ਤੇ ਸਕੰਦਰ ਨੇ ਰਾਜ ਪੋਰਸ ਨੂੰ ਹੀ ਦੇ ਦਿਤਾ ਸੀ। ਚੰਗੇ ਤੇ ਫਰਾਖ ਦਿਲ ਰਾਜੇ ਲੋਕਾਂ ਨੂੰ ਜ਼ਮੀਨ, ਜਾਗੀਰਾਂ ਦਿੰਦੇ ਸੀ। ਅੱਜ ਕਾਂਗਰਸ ਗੌਰਮੈਂਟ ਦਾ ਰਾਜ ਹੈ। ਇਹ ਨਹੀਂ ਕਿ ਉਨ੍ਹਾਂ ਲੋਕਾਂ ਦੀਆਂ ਚੀਜ਼ਾਂ ਖਾ ਖਾ ਕੇ ਏਸ ਤਰਾਂ ਕਰਨਾ ਹੈ; ਇਸ ਤਰ੍ਹਾਂ ਵੱਡਾ ਨਹੀਂ ਬਣ ਹੁੰਦਾ। ਉਨ੍ਹਾਂ ਲੋਕਾਂ ਨੇ ਹੀ ਤੁਹਾਨੂੰ ਬਣਾਇਆ ਹੈ, ਉਤਾਹ ਚੁਕਿਆ ਹੈ... (ਹਾਸ)। ਏਸ ਦੇ ਉਤੇ ਮੇਰੇ ਵੀਰ ਜੋ ਬਠਿੰਡੇ ਤੋਂ ਕਾਮਯਾਬ ਹੋਏ ਨੇ ਉਨ੍ਹਾਂ ਤੋਂ ਮੈਂ ਪੁਛਣਾ ਚਾਹੁੰਦੀ ਹਾਂ ਕਿ ਕਿਹੜੇ ਲੇਬਰਰਜ਼ ਹੋਣਗੇ ਜਾਂ ਮਜ਼ਦੂਰ ਹੋਣਗੇ ਜੋ ਕਾਰਖਾਨਿਆਂ ਦੇ ਮਾਲਕ ਹੋਣਗੇ। ਜੇਕਰ ਉਹ ਮਾਲਕ ਹੋਣਗੇ ਤਾਂ ਇਨ੍ਹਾਂ ਕਾਰਖਾਨਿਆਂ ਦਾ ਕੰਮ ਕੌਣ ਕਰੇਗਾ। Who will be the worker ?

ਸ਼੍ਰੀ ਸਪੀਕਰ : ਇਹ ਤਾਂ ਗਿਆਨੀ ਜੀ ਕਰਨਗੇ। (This is for Giani ji to arrange.)

ਕੰਵਰਾਣੀ ਜਗਦੀਸ਼ ਕੌਰ : ਕਾਨਖਾਨੇ ਸਿਖਾਂ ਕੋਲ ਕੋਈ ਨਹੀਂ, ਇਹ ਗੱਲ ਸਾਫ਼ ਹੈ। ਇਹ ਮਹਿਸੂਸ ਹੋ ਰਿਹਾ ਹੈ ਕਿ ਸਾਰਾ ਢੋਂਗ ਸਿਖ ਕਮਿਊਨਿਟੀ (community) ਨੂੰ ਕੁਚਲਣ ਵਾਸਤੇ ਹੋ ਰਿਹਾ ਹੈ। ਇਹ ਗੱਲਾਂ ਏਸ ਕਰਕੇ ਹੋ ਰਹੀਆਂ ਨੇ।

ਜੋ ਮੁਜ਼ਾਰਿਆਂ ਦੀ ਗੱਲ ਹੈ ਉਸ ਵੱਲ ਵੀ ਕੋਈ ਧਿਆਨ ਨਹੀਂ ਦਿੰਦਾ। ਜੋ ਅੱਜ ਪਟਿਆਲੇ ਵਿਚ ਮੁਜ਼ਾਰਿਆਂ ਨਾਲ ਜ਼ੁਲਮ ਹੋ ਰਹੇ ਨੇ ਕਿਆ ਗੌਰਮੈਂਟ ਨੂੰ ਉਨ੍ਹਾਂ ਵੱਲ ਧਿਆਨ ਹੈ? (ਹੇਅਰ, ਹੇਅਰ)

ਸ਼੍ਰੀ ਸਪੀਕਰ : ਆਰਡਰ ਪਲੀਜ਼ (Order please) ਖਿਆਲ ਹੋਏ, ਉਹ ਤਾਂ ਆਪ ਹੀ ਤੇਜ਼ ਨੇ, ਤੁਸੀਂ ਉਨ੍ਹਾਂ ਨੂੰ ਵੱਧ ਕਰ ਰਹੇ ਹੋ। (Order please) addressing the Members. (The hon. Lady Member is already in high temper and they are provoking her still further.)

ਕੰਵਰਾਣੀ ਜਗਦੀਸ਼ ਕੌਰ : ਅੱਜ ਉਨ੍ਹਾਂ ਮੁਜ਼ਾਰਿਆਂ ਉਤੇ ਜ਼ੁਲਮ ਹੋ ਰਹੇ ਹਨ। ਇਕ ਖਾਸ ਡਾਕੂ ਹੈ, ਜਿਸ ਦਾ ਨਾਉਂ ਸੁਰੈਣਾ ਹੈ। ਉਹ ਚੰਮੂ ਪਿੰਡ ਦਾ ਹੈ ਜੋ ਕਰਨਾਲ ਦੇ ਲਾਗੇ ਹੈ। ਉਹ ਦੋ ਦੋ ਸੌ ਦੇ ਜਥਿਆਂ ਵਿਚ ਡਕੈਤਾਂ ਨੂੰ ਲੈ ਕੇ ਆਉਂਦਾ ਹੈ ਮੁਜ਼ਾਰਿਆਂ ਤੇ ਜ਼ੁਲਮ ਕਰਨ ਲਈ। ਉਸ ਨੂੰ ਰਾਜਾ ਚੰਮੂ ਕਹਿੰਦੇ ਨੇ। ਉਸ ਦਾ ਦੋ ਤਿੰਨ ਪਿੰਡਾਂ ਤੇ ਪ੍ਰਭਾਵ ਹੈ। ਮੈਂ ਪੁਛਣਾ ਚਾਹੁੰਦੀ ਹਾਂ ਕਿ ਸਰਕਾਰ ਇਸ ਮੁਆਮਲੇ ਵਿਚ ਕੀ ਕਦਮ ਚੁਕ ਰਹੀ

ਹੈ ਮੁਜ਼ਾਰਿਆਂ ਦੀ ਭਲਾਈ ਦੇ ਵਾਸਤੇ ? ਉਨ੍ਹਾਂ ਦੀਆਂ ਲੱਤਾਂ ਵੱਢੀਆਂ ਗਈਆਂ । ਇਹ ਕੋਈ ਭਲਾਈ ਨਹੀਂ । ਉਨ੍ਹਾਂ ਦੀ ਹਫ਼ਾਜ਼ਤ ਵਾਸਤੇ ਸਰਕਾਰ ਕੁਝ ਨਹੀਂ ਕਰ ਰਹੀ । ਕਿਥੇ ਹੈ Law and order, ਪੰਜਾਬ Government ਦਾ ?

Mr. Speaker : Order please. Try to be serious please.

ਮੈਂਬਰ ਸਾਹਿਬਾ, ਆਰਡਰ ਪਲੀਜ਼ (order please) । ਇਹ ਸੁਰੈਣੇ ਦੀਆਂ ਗੱਲਾਂ ਏਥੇ ਨਾ ਕਰੋ । (The hon. Lady member should not make mention of Suraina here.)

ਕੰਵਰਾਣੀ ਜਗਦੀਸ਼ ਕੌਰ : ਕਿਉਂ ਨਾ ਕਰਾਂ ਜਦੋਂ ਉਹ ਜੁਲਮ ਕਰ ਰਿਹਾ ਹੈ । ਮੁਜ਼ਾਰਿਆਂ ਦੇ ਖਿਲਾਫ ਇਸ ਤਰ੍ਹਾਂ ਜੁਲਮ ਹੋ ਰਹੇ ਹਨ । ਇਕ ਬੀਬੀ ਚੰਦ ਕੌਰ ਹੈ । ਉਨ੍ਹਾਂ ਤੇ ਬੜਾ ਜੁਲਮ ਕੀਤਾ ਹੈ । ਉਨ੍ਹਾਂ ਮੁਜ਼ਾਰਿਆਂ ਦੇ ਖਿਲਾਫ ਬੜੇ ਅਤਿਆਚਾਰ ਹੋ ਰਹੇ ਹਨ ਜਿਨ੍ਹਾਂ ਮੁਜ਼ਾਰਿਆਂ ਦੀਆਂ ਲੱਤਾਂ ਤੇ ਬਾਹਵਾਂ ਨਹੀਂ ਰਹਿਣ ਦਿਤੀਆ ਜਾਂਦੀਆਂ । ਇਸਤ੍ਰੀ ਜਾਤੀ ਤੇ ਡਾਕਾ ਮਾਰਨਾ ਕੋਈ ਸ਼ਿਵਲਰੀ (chivalary) ਜਾ ਬਹਾਦਰੀ ਨਹੀਂ । ਇਸਤ੍ਰੀ ਜਾਤੀ ਤੇ ਜੁਲਮ ਕਰਦੇ ਨੇ । ਇਹ ਮੁਜ਼ਾਰਿਆਂ ਦੀ ਕੀ ਰਾਖੀ ਹੋ ਰਹੀ ਹੈ ? ਕਿਹਾ ਜਾ ਰਿਹਾ ਹੈ ਕਿ ਲਾ ਐਂਡ ਆਰਡਰ ਹੈ । Governor ਸਾਹਿਬ ਨੇ ਵੀ ਆਪਣੇ ਭਾਸ਼ਨ ਵਿਚ ਕਿਹਾ ਸੀ ਕਿ ਏਥੇ ਲਾ ਐਂਡ ਆਰਡਰ ਹੈ । ਮਨਿਸਟਰ ਸਾਹਿਬ ਏਸ ਵੱਲ ਧਿਆਨ ਦੇਣ । ਕਿਤੇ ਇਹ ਗੱਲ ਨਾ ਹੋਵੇ ਕਿ ਸਾਡੇ ਪੰਜਾਬ ਦੇ ਚੀਫ ਮਨਿਸਟਰ ਸੁਰੈਣੇ ਦੇ ਪਖ ਵਲ ਹੋਣ.... (ਵਿਘਨ)

Mr. Speaker rose, but the hon. Lady Member did not resume her seat.)

ਅਧ୍ୟਕਸ਼ ਸਹੋਦਯ : Order please. जब मैं खड़ा हूँ तो आप को बैठना ही पड़गा । आइंदा के लिये मिसाल न कायम करें कि मैं आप को बोलने के लिये वक्त दूँ और बाद में मुझे पछताना पड़े । यह Tenancy Bill है । आप सिकंदर और पोरस से शुरू हो कर सुरैने तक आ गईं । इसपर relevant बोलना चाहें तो बोलें । आप की speech का कोई सिर मुंह नहीं बनता । आप बताएं आप क्या कहना चाहती हैं ? इस Bill में law and order का क्या सम्बन्ध है । वह कहाँ से आ गया है ? (Order please. The hon. Lady Member shall have to resume her seat when I rise. She should refrain from setting an example for future that I should give her time to speak and then regret for it afterwards. This is a Bill about tenants. The hon. Lady Member started from Alexander and Porus and has come down to Shri Suraina. She can speak if she wants to say something relevant to the Bill. Her speech makes no head or tail. She should say what she wants to convey. How is law and order connected with this Bill? How does it come in ?)

ਕੰਵਰਾਣੀ ਜਗਦੀਸ਼ ਕੌਰ : ਵਿਸ਼ਟਾਂਤ ਜਾਂ example ਸਭ ਕੋਈ ਦੇ ਸਕਦੇ ਹਨ ਤੇ ਮੈਂ ਕਿਉਂ ਨਾ refer ਕਰਾਂ ? ਮੈਂ ਚਾਹੁੰਦੀ ਹਾਂ ਜਿਹੜੇ ਜੁਲਮ ਮੁਜ਼ਾਰਿਆਂ ਉਪਰ ਹੋ ਰਹੇ ਹਨ ਉਹ ਬੰਦ ਹੋਣ । ਉਨ੍ਹਾਂ ਦੀਆਂ ਲੱਤਾਂ ਵੱਢੀਆਂ ਜਾਂਦੀਆਂ ਹਨ, ਬਾਹਵਾਂ

[ਕੰਵਰਾਣੀ ਜਗਦੀਸ਼ ਕੌਰ]

ਵੱਢੀਆਂ ਜਾਂਦੀਆਂ ਹਨ ਅਤੇ ਇਸਤਰੀ ਜਾਤੀ ਤੇ ਬਹੁਤ ਅਤਿਆਚਾਰ ਹੋ ਰਿਹਾ ਹੈ। ਗੌਰਮਿੰਟ ਕਿਥੇ ਸੋਂ ਰਹੀ ਹੈ? ਅਤੇ ਕਿਥੇ ਉਸ ਦਾ law and order ਹੈ? ਇਕ ਹਜ਼ਾਰਾਂ ਸਿੰਘ ਡਾਕੂ ਸੀ। ਉਹ ਵੀ ਮੇਰੇ ਪਿਛੇ ਮੈਨੂੰ ਕਤਲ ਕਰਨ ਵਾਸਤੇ ਛੱਡਿਆ ਗਿਆ ਸੀ (*Interruptions*) ਚੀਫ ਮਨਿਸਟਰ ਉਸ ਦੀ ਮਦਦ ਕਰਦੇ ਸੀ। ਚਾਹੀਦਾ ਤੇ ਇਹ ਹੈ ਕਿ ਗਰੀਬਾਂ ਤੇ ਖਤਰੇ ਵਿਚ ਪਏ ਮੁਜ਼ਾਰਿਆਂ ਦੀ ਮਦਦ ਕੀਤੀ ਜਾਵੇ; ਬੀਬੀਆਂ ਦੀ ਜਾਨ ਤੇ ਇਜ਼ਤ ਬਚਾਉਣੀ ਚਾਹੀਦੀ ਹੈ। (*Voices . . . interruptions*)

Mr. Speaker : Order please, Order.

ਕੰਵਰਾਣੀ ਜਗਦੀਸ਼ ਕੌਰ : ਅਤੇ ਜਿਹੜਾ ਸੁਰੈਣਾ ਹੈ ਉਸ ਨੂੰ ਇਕ ਦਮ ਬੰਦ ਕਰਨਾ ਚਾਹੀਦਾ ਹੈ। (*Interruptions*)... ਜਦ ਕਿਸਾਨਾਂ ਦੇ ਅੰਗ ਹੀ ਨਾ ਰਹਿਣਗੇ ਤਾਂ ਜ਼ਮੀਨ ਉਨ੍ਹਾਂ ਦੇ ਕਿਸ ਕੰਮ ਆਵੇਗੀ? ਉਹ ਲੋਕ ਖੇਤੀ ਕਿਵੇਂ ਕਰਨਗੇ? ਲੱਤਾਂ ਨਾ ਰਹੀਆਂ, ਬਾਹਾਂ ਨਾ ਰਹੀਆਂ ਤਾਂ ਉਹ ਜ਼ਮੀਨ ਕਿਵੇਂ ਕਾਜ਼ਤ ਕਰਨਗੇ। ਉਨ੍ਹਾਂ ਦੀ ਇਸਤਰੀ ਜਾਤੀ ਨੂੰ ਆਜ਼ਾਦੀ ਨਹੀਂ ਹੈ। ਕੀ ਇਹ ਮੁਜ਼ਾਰਿਆਂ ਦੀ ਹਮਾਇਤ ਹੋ ਰਹੀ ਹੈ? ਗੌਰਮੈਂਟ ਨੂੰ ਧਿਆਨ ਦੇਣਾ ਚਾਹੀਦਾ ਹੈ.....(*Interruptions*) ਮੈਂ ਇਹ ਕਹਿ ਰਹੀ ਹਾਂ ਤੇ ਚਾਹੁੰਦੀ ਹਾਂ ਕਿ ਪਹਿਲਾਂ ਮੁਜ਼ਾਰਿਆਂ ਦੀ ਜਾਨ ਤੇ ਇਜ਼ਤ ਬਚਾਉਣ ਵਾਸਤੇ ਸਰਕਾਰ ਨੂੰ ਧਿਆਨ ਦੇਣਾ ਚਾਹੀਦਾ ਹੈ।

अध्यक्ष महोदय : अगर आप इसी तरह interruptions करेंगे तो मुझे आधे घंटे के लिये हाउस को adjourn करना पड़ेगा। (If the hon. Members continue to make interruptions like this then I will have to adjourn the House for half an hour.)

श्री सुशेर सिंह (हस्सनपुर) : स्पीकर साहिब, यह जो बिल इस हाउस में लाया गया है इस का मतलब यह है कि सरकार सरप्लस एरिया का पता लगाने में नाकामयाब हुई है। लेकिन मैं आप की विसातत से वज़ीर साहिब की खिदमत में यह अर्ज़ करना चाहता हूँ कि जो एक्ट मेरे हाथ में है उस में लिखा हुआ है कि फ़ार्म ज़मींदार को भर कर देना पड़ेगा उस में तमाम के तमाम हिंदसे अंग्रेज़ी के लिखने होंगे। सरकार ने न तो गुरमुखी के हिंद से लिखने की इजाज़त दी है और न ही हिंदी के हिंदसे लिखने की इजाज़त दी है। स्वतन्त्रता का युग है, परन्तु हमारी सरकार अंग्रेज़ी से चिमटे जा रही है। गांव में मालिकान ज़मीन आम तौर पर अनपढ़ होते हैं; उन के लिये यह पाबन्दी नहीं होनी चाहिये। मालूम नहीं कि सरकार के पास फार्मों का सही तरज़ुमा करने के लिये आदमी मौजूद नहीं थे या किसी और वजह से अभी तक सरकार सरप्लस एरिया का पता लगाने में नाकाम रही है। तो मैं पूछता हूँ कि दफ़्तर वालों की ग़लती की सज़ा मालिके ज़मीन को क्यों दी जाती है? उस से उस की ज़मीन क्यों छीनी जा रही है? इस सम्बन्ध में मैं एक बात यह भी अर्ज़ करना चाहता हूँ कि मालिके ज़मीन की ज़मीन उस के बाप दादा की ज़मीन है। जब कोई नम्बरदार बरखास्त हो जाता है यानी नम्बरदारी से हटाया जाता है तो उस की नम्बरदारी उस के लड़के के पास चली जाती है। इसी प्रकार यह ज़मीन हमारी ज़मीन होने की वजह से हमारे लड़कों के पास चली जानी चाहिये न कि सरकार उस ज़मीन को ज़ब्त कर ले। अगर कोई मालिके

जमीन सही इतलाह सरकार को सरप्लस एरिया के बारे में नहीं देता तो उस को कैद या जुर्माने की सजा देनी चाहिये न कि उस से जमीन ही छीन ली जानी चाहिये। यह तो उस के साथ सरासर नाइंसाफी होगी। ऐसे आदमी को साल, दो साल, या पांच साल की कैद की सजा दी जा सकती है। जब सरकार कहती है कि जमीन उस की है जो कि उस को जोतता है, काश्त करता है तो फिर जब उस आदमी के लड़के खुद जमीन को काश्त करते हैं तो उन को जमीन से क्यों डिप्राइव किया जाए, क्यों उस आदमी की बजाए उस की औलाद को सजा दी जाए जमीन छीन कर? मैं तो कहता हूं कि जमीन अगर उस के पास तीस एकड़ से भी ज्यादा हो तो नहीं ली जानी चाहिये। जमीनों के मालिक तो सरकार के साथ पूरी तरह कोआपरेट कर रहे हैं। मेरे अपने गांव में तीस एकड़ जमीन पंचायत ने ले ली है और उस का कोई मुआविजा जमींदारों को नहीं दिया गया, पच्चीस एकड़ जमीन हाई स्कूल के लिये लोगों ने खुद दे दी है और इस के इलावा दस एकड़ जमीन उन लोगों के लिये दे दी गई है जिन को कि नाग प्रोप्राइटर्ज कहा जाता है। उन को कुछ भी मुआविजा इस के लिये नहीं दिया गया। इस तरह जमीन देने से बड़े जमींदारों को तो थोड़ा नुकसान हुआ है लेकिन छोटे छोटे मालिकों को काफी नुकसान हुआ है। इस के बावजूद भी वे लोग किसी किस्म का एतराज नहीं कर रहे। पहले लोग शामिलान देह को सांझे तौर पर इस्तेमाल कर लेते थे पर अब वह जमीन पंचायतों के पास चली गई है और उस का भी कोई मुआविजा मालिकों को नहीं दिया गया। इस लिये मैं पूछता हूं कि आप किस तरह कहते हैं कि जमींदार लोग रिफार्मज नहीं चाहते? सरकार खुद तो रिफार्मज करने में कामयाब नहीं होती अपने अमले की गलती की वजह से, और उस की सजा दी जाती है बेचारे गरीब मालिकाने जमीन को। वे तो इतना सिम्पथेटिक एटीचूड लेते हैं कि उन्होंने जमीनें स्कूलों के लिये दे दी हैं, सड़कें बनाने के लिये दी हैं और पहले रास्तों को खुला भी करवा दिया है। इन हालात के मातहत मैं यह अर्ज करना चाहता हूं कि यह फार्म पटवारियों से भरी जानी चाहियें। इस काम की उजरत चाहे उन मालिकों से दिला दी जाए। फिर सरकार कहती है कि मालिकान जमीनें बेचे जा रहे हैं। लेकिन मैं यह कहना चाहता हूं कि आज कल बहुत से इलाकों में चकबन्दी हो रही है और जहां पर चकबन्दी होती हो वहां दाखिल-खारिज नहीं होते इस लिये वहां सेल नहीं हो सकती। उन इलाकों में जमीन नहीं बेची जा सकती। मैं उम्मीद करता हूं कि वजीर साहिब मेरी बातों पर गौर करेंगे और उन लोगों की तकलीफ को दूर करने की कोशिश करेंगे।

Bakshi Partap Singh : Sir, I beg to move—

That the question be now put.

Mr. Speaker : No please. There are still certain members who want to take part in the discussion.

श्री राम प्रकाश (जगाधरी, रिजर्वड) : स्पीकर साहिब, आप पिछले तीन चार सालों से इस हाउस के सदर चले आ रहे हैं और उन सारे हालात को आप अच्छी तरह से जानते हैं कि जिन के कारण यह कानून बार बार इस हाउस में आया है। आप जानते हैं कि पिछला ऐक्ट जो पास हुआ था उस में कितनी खामियां थीं। अब फिर यह बिल हाउस के सामने आया है। मैं समझता हूं कि इस से थोड़ा सा रिलीफ जरूर मुजारों को मिल जाएगा और

[श्री राम प्रकाश]

इस के लिये मैं वजीर साहब का धन्यवाद करता हूँ। परन्तु इस के साथ ही मैं महसूस करता हूँ कि जिन हालात के अन्दर आज पंजाब के मुज्जारे गुज़र रहे हैं उन को कितनी तकलीफों का सामना करना पड़ रहा है। जो जुल्म उन पर आज कल हो रहे हैं उन को सामने रखते हुए यह बिल नाकाफी है। मैं तो यहां तक कहने के लिये तैयार हूँ कि जो रोज़ाना झगड़े मुज्जारों और लैंड लार्ड्स के दरम्यान होते रहते हैं वे बदस्तूर कायम रहेंगे।

मैं तो सिर्फ़ एक चीज़ जानता हूँ जैसा कि आचार्य विनोबा भावे जी कहते हैं कि 'land to the tiller' वह हिन्दुस्तान के एक महान् नेता हैं। हम सब उन को पूजते हैं। मैं उन मैम्बर साहिबान से जो अब नए २ कांग्रेस में शामिल हुए हैं यह अपील करूंगा कि जहां तक ज़मीन का सवाल है वे भी इस असूल पर चलने का यत्न करें। पिछली दफ़ा जब यह ऐक्ट पास हुआ था तो उस वक्त भी जो हमारे ज़मींदार वकील भाई हैं, उन्होंने इस के अन्दर हेराफेरी करवा कर इस बिल को नाकाफी बना दिया।

Chaudhri Sri Chand : On a point of order, Sir. He should not be allowed to refer to these things.

Mr. Speaker : Order please.

श्री राम प्रकाश : पिछली दफ़ा इन्होंने हेराफेरी करा कर उन बिलों को नाकाफी बना दिया। स्पीकर साहब, अगर आप बुरा खयाल न करें तो मैं आप को बताना चाहता हूँ कि इस वक्त पंजाब के बहुत से बड़े २ landlords चंडीगढ़ में आए हुए हैं। वे समझते हैं कि अगर यह बिल पास हो गया तो उन के गले पर छुरी चल जाएगी। बहुत से मैम्बर साहिबान ऐसा कहते सुने गए हैं कि यह बिल land-lords के गले पर छुरी फेरने वाला बिल है। मैं हैरान हूँ कि आज अगर देश के भूखे, नंगे, बेहाल और बेरोज़गार आदमी को थोड़ा सा relief मिलता है तो उन का क्या नुक़सान होता है? इस के अलावा जहां तक ज़मीन या जायदाद लेने का सवाल है वे मैम्बर साहिबान अच्छी तरह जानते हैं कि वगैर compensation के कोई भी acquisition नहीं हो सकती। इस लिये ऐसी परेशानी और दौड़ धूप क्यों हो रही है?

अध्यक्ष महोदय : कहां हैं आप के वे वकील साहब जिन का आप हवाला दे रहे हैं?

(Where are those lawyers whom the hon. Member is referring to?)

श्री राम प्रकाश : वे, जनाब, यहां ही बैठे हुए हैं। बहर हाल मैं उन से निवेदन करूंगा कि अगर उन के दिल में देश के लिये कोई हमदर्दी है या वे अपने देश को ऊंचा ले जाना चाहते हैं तो ज़रूरी है कि वे अपने इलाके के अन्दर, देश के अन्दर बेरोज़गारों को रोज़गार दिलाने में ज़्यादा से ज़्यादा मदद करें। इस किस्म की दलीलें हमारे सामने पेश न करें जो कि समस्या के हल को आगे ढालने वाली हों। वे कहते हैं कि वह जेल में चला गया, मुलाज़मत पर, पुलिस या फौज में चला गया, बेवा है और नाबालग है। ठीक है कि बेवा औरतों और नाबालग बच्चों के साथ हमदर्दी होनी चाहिए मगर मैं हैरान हूँ कि वे इस किस्म की दलीलें कैसे पेश करते हैं। आखिरकार वे लोग भी तो आप ही के भाई हैं जो ज़मीन पर काश्त

करते हैं। उन को रोजी पहुंचाने की ज़िम्मेदारी भी आप ही की है। इस लिये मैं यह अर्ज करता हूं कि यह बिल भी नाकाफी है। जैसा कि पैम्सू में Tenancy Act था उसी के मुताबिक अगर पंजाब में भी कोई कानून लाया जाए तो यकीनन landlords और tenants का यह झगड़ा हमेशा के लिये खत्म हो सकता है।

श्री रूप सिंह फूल (हमीरपुर 'रिजर्वड') : सदरे मोहतरिम, मैं इस amendment की हिमायत करता हूं कि यह बिल Select Committee के सयुर्द कर दिया जाए। अर्ज यह है कि 1887 में पंजाब में पहला Tenancy Act बना था। हालांकि वह मुज़ारों के मुफ़ाद के मनाफी था मगर फिर भी वह एक जामे ऐक्ट था। आज़ादी आने से पहले अंग्रेज़ी हुकूमत के वक्त दौराने जंगे आज़ादी कांग्रेस पार्टी यह एलान किया करती थी कि जो मुज़ारा किसी ज़मीन पर 12 साल मुसलसल काश्त करता रहा हो उसे स्वराज्य मिलते ही मौरूसी हकूक दिए जाएंगे। आज आज़ादी मिले दस साल हो गये हैं लेकिन यह सरकार मुज़रयान को तहफ़ज़ नहीं दे सकी। इस अर्सा में आठ दस कानून मुज़ारयान की हालत को सुधारने के मंशा से Ordinances और बिलों की शकल में मारज़े वज़द में आए। उन के मुताल्लिक यह कहा जाता रहा है कि 'these are for the security of land tenures'। मगर मैं कहता हूं कि इस को ग़लत नाम दिया जाता रहा है। 'In fact, those were for the insecurity of land tenures. (*Cheers from the Opposition Members.*) आज मुज़ारों की दर्द की दास्तां सुन कर बाज़ मेम्बर अपनी आंखों में आंसू भर लाते हैं। मगर मैं यह पूछता हूं कि ये आंसू क्या उस वक्त बाहर आएंगे जब कि उन बेचारे, बेसहारा और दुखी मुज़ारों की लाशें दफ़ना दी जाएंगी? उस वक्त इन आंसुओं से क्या फायदा?

“तेरे जो आंसू गिरे थे मेरे दफ़नाने के बाद
मुझ पे गिर पड़ते तो जी उठता मैं मर जाने के बाद”

अगर आप चाहते हैं कि मुज़ारों का भला हो तो क्या आप कोई जामे कानून न बनाते? Dilatory tactics क्यों इस्तेमाल किये जाते हैं? जब वोट लेने का वक्त आता है तो आप मुज़ारों के पास जाते हैं जिन की अक्सरियत हरिजनों पर मुश्तमिल है। उस वक्त आप उन को सब्ज़ बाग़ दिखाते हैं और कहते हैं कि ज़मीन तो तुम्हारी ही है। जो इस पर खुद हल चलाता है वही इस का मालिक है। बड़े जोश-ओ-खरोश के साथ नारे लगाते जाते हैं कि..... “धन और धरती बँट के रहेगी

रात अन्धेरी कट के रहेगी”

लेकिन काश! It is nothing but a farce. मैं कहता हूं कि अगर आप सबमुच उन के मददगार बनने का राग अलापते हैं तो मैदान में आएंगे। कोई जामे कानून बनाएं ताकि रोज़ का, आए दिन का दर्द सर और झगड़ा दूर हो। आखिर हर एक आदमी को society के अन्दर ज़िन्दा रहने का हक है। मैं उन मैम्बरान में से हूं जो यह चाहते हैं कि मालिक भी ज़िन्दा रहे और मुज़ारा भी। एक मेम्बर साहिब ने फरमाया कि ज़मींदारों ने ज़मीन का दान दिया है। मुबारक हो उन का यह step और मैं खुश आमदीद करता हूं उन

[श्री रूप सिंह फूल]

के इस त्याग को। लेकिन आप ज़रा सोचें कि ज़मींदार ने इस ज़मीन का दान तभी दिया जब उस के पास वह मौजूद थी। आज मुज़ारे बेज़मीन हैं। अगर उन के पास भी ज़मीन होती तो मैं पूरे ज़ोर के साथ कह सकता हूँ कि वे इन से भी ज़्यादा ज़मीन दान में देते। आज जब आप *socialistic pattern of society* की दुहाई देते हैं तो क्यों नहीं आपने इन की काबले रहम हालत पर अपनी नज़र डालो? सदरे मोहतरिम, जो *society* होती है या जिस को राष्ट्र बोलते हैं वह एक शरीर के समान होता है। अगर शरीर का कोई सा हिस्सा नाकारा या शिथिल हो जाए तो राष्ट्र रूपी शरीर की शक्ति भी शिथिल और नाकारा हो जाती है। माना कि मालिक राष्ट्र है और मुज़ारा उस का एक बाजू-मगर जब एक अंग कमज़ोर पड़ता जा रहा हो तो मालिक रूपी राष्ट्र क्या कमज़ोर न पड़ जाएगा? वह ज़रूर कमज़ोर पड़ जाएगा और एक दिन वह सारा शरीर लड़खड़ा कर ज़मीन पर गिर पड़ेगा—निष्प्राण हो जाएगा।

Land Reforms Committee के सिलसिले में बोलते हुए हमारे प्रधान मंत्री यह एलान करते हैं कि अगर मेरे बस की बात हो तो मैं तमाम हिन्दुस्तान में से बेदखलियों को जुर्म करार दे दूँ। काश! उन की आबाज़ देश की तमाम रियास्तों में पहुँच जाए!! मगर क्या कारण है जो उन की wishes को अमली शकल नहीं दी जाती? इस लिये मैं अर्ज करता हूँ कि अगर आज हमारी गवर्नमेण्ट कमज़ोर तबके की हिफाज़त के लिये मुस्तकिल इकदाम करना चाहती है तो इस रास्ते को खराब न किया जाए बल्कि ऐसा कानून बनाया जाए जिस से उन के अन्दर इन्तशार और हुकूमत के खिलाफ़ जज़बा पैदा न हो। मैं मानता हूँ कि इस सिलसिले में हुकूमत की नीयत खराब नहीं है। मैं मानता हूँ कि वह कुछ ऐसे इकदाम कर रही है जिन से मुज़ारों को तरक्की देना मकसूद हो। मगर इस में जो देर, जो ढील हो रही है उस के पेशेनज़र आज लोग उस की नीयत पर भी शक करने लगे हैं। इस लिये उस शक को दूर करने के लिये बेहतर हल यही है कि इस सारी समस्या को एक बार पूरी तरह thrash out किया जाए। इस के लिये जो Select Committee की सिफारिश की गई है उन मेम्बरों के ऊपर मुश्तमिल उस कमेटी को यह बिल सपुर्द कर दिया जाए ताकि एक बार बैठ कर इस चीज़ का फैसला कर दिया जाए और पंजाब के अन्दर मालिकों और मुज़ारों का झगड़ा हमेशा के लिये ख़त्म हो जाए।

ज्ञानी बख़्तावर सिंह राय (गुरु हर सहाय) :

‘दोस्त ग़मख़्तारी में मेरी सई फरमायेंगे क्या,
ज़ख़्म के भरने तक नाख़ुन न बढ़ आएंगे क्या?’

सन् 1953 से यह पुकार की जा रही है कि मुज़ारों को बसाया जा रहा है। लेकिन हकीकत यह है कि.....

एक माननीय सदस्य : इस का तर्जमा भी कर दें ताकि सब समझ सकें। (हंसी)।

ज्ञानी बख़्तावर सिंह राय : अगर स्पीकर साहब फरमाएं तो तर्जमा भी कर सकता हूँ।
(Interruptions) मैं फिर इस शेर को बोल देता हूँ।

अध्यक्ष महोदय : नहीं, नहीं। आप चलिए, जो कहना हो कहिए। वक्त बहुत थोड़ा है
(No, no, he should carry on with his speech. He should have his say. The time is very short.) (*Interruptions.*)

ज्ञानी बल्लावर सिंह राय : दोस्तो (दोस्तो के शब्द पर हंसी) मेहरबानी करके मेरा time waste न करो। तीन मिनट सारा time है। उस के बाद स्पीकर साहब बोलने नहीं देंगे। इस लिये बार बार दखल दे कर मेरा time जाया न करो। सन 1953 से आज तक यह पुकार की जा रही है कि मुज्जारों को बसाया जा रहा है। सब जानते हैं कि मुज्जारा लपज मजलूआ से निकला है। दरअसल ज़मीन का मालिक कोई नहीं। अगर तारीख के औराक को उलटा जाए तो पता लगता है कि तुगलक खानदान, लोधी खानदान और गुलामां खानदान ने 700 साल तक इस हिन्दुस्तान के अन्दर राज किया। तब से ही ज़मीन की बटाई सरकार लेती थी। लेकिन सन 1857 के गदर के बाद अगर आप देखें तो, स्पीकर साहिब, 1857 के गदर के बाद अंग्रेजों ने हिन्दुस्तान की ज़मीन को तक्सीम किया और यह दी उन लोगों को जो इन के खुशामदी थे। उन लोगों को जो गैरतमन्द थे या काश्तकार थे यह नहीं दी गई...

7 p.m.

कंवराणी जगदीश कौर : On a point of order, Sir.

अध्यक्ष महोदय : कंवराणी साहिबा, यह आप के मुताल्लिक नहीं कह रहे। (addressing the Kanwarani) It has not been said about her.

कंवराणी जगदीश कौर : On a point of order, Sir. यह कह रहे हैं कि सारी ज़मीनें खुशामदियों को मिली थीं लेकिन उस दिन ज्ञानी जी ने स्पष्ट किया था कि कई लोगों ने शमशीर के जोर से ली थीं।

ज्ञानी बल्लावर सिंह राय : मैं अर्ज कर रहा था कि वह सारी ज़मीनें (*Interruptions*).

अध्यक्ष महोदय : Order please. आप को फिरोज़पुर के ज़िले में ही इन चीज़ों को हल कर लेना चाहिये। (The hon. Member should settle these matters in his district of Ferozepore.)

ज्ञानी बल्लावर सिंह राय : वह ज़मीनें 1857 में दी गईं और उसके बाद 1863 और फिर 1867 में उन का बन्दोबस्त हुआ।

अध्यक्ष महोदय : जब आप 1957 तक पहुंचेंगे तो आप के छः मिनट खत्म हो जायेंगे। (By the time the hon. Member begins to mention about 1957, six minutes placed at his disposal would be over.)

ज्ञानी बस्तावर सिंह राय : स्पीकर साहिब, इस वक्त सात बज कर दो मिनट हुए हैं ; मैं ठीक सात बज कर पांच मिनट पर खत्म हो जाऊंगा (हंसी) । मेरा time खत्म हो जायेगा तो मैं बैठ जाऊंगा । यह तो ज़बानदानी में मैं ने कह दिया है कि मैं खत्म हो जाऊंगा । इस का मतलब है कि मेरा time खत्म हो जायेगा । आप मेरा time waste न करें ।

मैं अर्ज कर रहा था कि वह ज़मीनें अंग्रेज़ों ने अपने खुशामदियों को बख्श दीं । अब 1857 से 1957 आया है । एक सौ साल के अर्से के बाद यहां अब नई गवर्नमेंट आई हुई है और यह नई सरकार काफी बिलों के जरिये उन गरीबों को, उन मुज़ारों को यह ज़मीनें देना चाहती है और इस शक्त में देना चाहती है जैसा कि मेरे दोस्त सरदार अजमेर सिंह और चौधरी श्री चन्द ने कहा है कि अगर दस एकड़ ज़मीन भी न रहने दी जायेगी तो क्या हो जायेगा । मैं पूछना चाहता हूं कि क्या वह 20 एकड़ ज़मीन मुज़ारों को मुफ्त में मिल जायेगी ? क्या हो जायेगा अगर वह मुज़ारों के पास चली गई तो ?

महोदय गुरुभीउ सिंघ 'भीउ' : जी दिक भैंघर दी उठवें दूमे भैंघरां ठूं address बठठा ठीक है नां ठगीं ?

अध्यक्ष महोदय : अगर वह मेरी तरफ देख कर करें तो ठीक है (हंसी) अब आप का वक्त खत्म हो चुका है, ज्ञानी जी । अब आप बैठ जायें । (He will be right if he does so while looking at the Chair. (Laughter.) Now the time of the hon. Member is over. He should now resume his seat.)

ज्ञानी बस्तावर सिंह राय : मेरा time waste होता रहा है इस लिये डेढ़ मिनट महरबानी कर के और दे दें ।

अध्यक्ष महोदय : आज ज्ञानी जी जब इतनी बार बोलने के लिये उठते रहे तो मैंने समझा कि पता नहीं कोई खास बात आप ने कहनी है । (हंसी) (Today, when the hon. Member rose many a time, I thought perhaps he had to tell us something special.) (Laughter).

ज्ञानी बस्तावर सिंह राय : आप मुझे डेढ़ मिनट बोलने के लिये और दे दें, अब मैं अपने मतलब की बात पर आ रहा हूं । मैं आप को बता रहा था कि इस ज़मीन के बारे-गवर्नमेंट की तरफ से इस बिल के जरिए ऐसा alarm बजा दिया गया है कि ज़मींदारों को चाहिए कि अगर उन की कुछ ज़मीन बची हुई है तो वह भी इस बिल के पास होने तक और इस पर अमल शुरू होने से पहले उस को transfer कर लें । कहा जाता है कि अलीगढ़ में एक बहुत बड़ा farm बना है, लेकिन किसी को पता नहीं कि वहां की ज़मीन क्या बंजर है, बेट है, थूड़ है, चाही है या मैरा है ।

ਚੀਥਰੀ ਆਰੀ ਚੰਦ ਕਹੁ ਰਹੇ ਥੇ ਕਿ ਧਹ ਕਾਨੂਨ ਇਤਨਾ ਸੁਝਿਕਲ ਬਨਾ ਦਿਆ ਗਏ ਹੈ ਕਿ ਸਮਝ ਹੀ ਨਹੀਂ ਪਛਤੀ। ਮੈਂ ਤਨ ਸੇ ਕਹੁਨਾ ਚਾਹੁਨਾ ਹੂੰ ਕਿ ਜਿਨ ਕੀ ਅਪਨੀ ਜ਼ਮੀਨੋਂ ਹੋਤੀ ਹੈਂ ਤਨ ਕੀ ਸਭ ਪਤਾ ਲਗ ਜਾਤਾ ਹੈ। ਸਪੀਕਰ ਸਾਹਿਬ, ਆਖਿਰ ਮੈਂ ਐਕ ਆਰ ਅਰਜ਼ ਕਰ ਦੇਨਾ ਚਾਹੁਨਾ ਹੂੰ ਕਿ ਮੈਂ ਇਸ ਬਿਲ ਕੀ ਟਾਈਡ ਕਰਨੇ ਕੇ ਲਿਓ ਖੜਾ ਫੁਆ ਹੂੰ ਆਰ ਮੈਂ ਸਮਝਤਾ ਹੂੰ ਕਿ ਇਸ ਕੇ ਪਾਸ ਹੀ ਜਾਨੇ ਸੇ ਸੁਝਾਰੀ ਕੀ ਜ਼ਮੀਨੋਂ ਸਿਲਨੇ ਮੇਂ ਜ਼ਰੂਰ ਸਹੂਲਿਯਤ ਹੀ ਜਾਏਗੀ।

ਸਰਦਾਰ ਧੰਨਾ ਸਿੰਘ ਗੁਲਸ਼ਨ : (ਪੱਕਾ ਕਲਾਂ ਰਿਜ਼ਰਵਡ) : ਸਪੀਕਰ ਸਾਹਿਬ, ਹਾਊਸ ਵਿਚ ਇਸ amending ਬਿਲ ਤੇ ਬੜੀ ਬਹਿਸ ਹੋਈ ਹੈ ਲੇਕਿਨ ਆਏ ਸਾਲ ਕੋਈ ਨਾ ਕੋਈ ਨਵਾਂ amending ਬਿਲ ਲਿਆਇਆ ਜਾਂਦਾ ਹੈ ਜਿਸ ਨਾਲ ਲੋਕਾਂ ਦੇ ਜਿਹੜੇ ਚਿਰਾਂ ਤੋਂ ਸੁਤੇ ਹੋਏ ਖੂਨ ਹੁੰਦੇ ਹਨ ਇਨ੍ਹਾਂ amendments ਨੂੰ ਵੇਖ ਕੇ ਉਨ੍ਹਾਂ ਢਿਲੇ ਪਟੇ ਹੋਏ ਲੋਕਾਂ ਦੇ, ਜਿਨ੍ਹਾਂ ਤੇ ਸਟ ਪਈ ਹੋਈ ਹੁੰਦੀ ਹੈ, ਫਟਾਂ ਤੋਂ ਫਿਰ ਖੂਨ ਸਿਮਣਾ ਸ਼ੁਰੂ ਹੋ ਜਾਂਦਾ ਹੈ। ਫੇਰ ਵੀ ਮੈਂ ਆਪਣੇ Revenue Minister ਸਾਹਿਬ ਨੂੰ ਵਧਾਈ ਦਿੰਦਾ ਹਾਂ ਜਿਨ੍ਹਾਂ ਨੇ ਇਸ ਕਾਨੂੰਨ ਤੇ ਅਮਲ ਕਰਾਉਣ ਲਈ ਇਸ ਬਿਲ ਵਿਚ ਬੜੀ ਸਖਤ ਸਜ਼ਾ ਰੱਖੀ ਹੈ। ਇਕ ਨਵੀਂ ਗੱਲ ਜਿਹੜੀ ਭੁੱਲਣ ਵਾਲੀ ਨਹੀਂ ਹੈ ਉਹ ਇਹ ਹੈ ਕਿ ਚਾਰ ਸਾਲ ਦੇ ਅਰਸੇ ਵਿਚ ਜਿਨ੍ਹਾਂ ਲੋਕਾਂ ਨੇ ਆਪਣੀ ਜਿਹੜੀ ਜ਼ਮੀਨ reserve ਕਰਨੀ ਸੀ, ਪਰ ਨਹੀਂ ਸੀ ਕੀਤੀ ਜਾਂ ਵੱਡੀ ਢਿਲ ਪਾ ਕੇ ਕੀਤੀ ਸੀ ਅਤੇ ਉਨ੍ਹਾਂ ਨੇ ਇਹ ਜਾਣ ਬੁਝ ਕੇ ਕੀਤੀ ਸੀ, ਇਸ ਤਰ੍ਹਾਂ ਕਰਨ ਲਈ ਜਿਹੜੀ ਸਜ਼ਾ ਉਨ੍ਹਾਂ ਨੂੰ ਮਿਲਣੀ ਚਾਹੀਦੀ ਸੀ ਉਹ ਹੁਣ ਇਸ ਬਿਲ ਵਿਚ ਰੱਖੀ ਗਈ ਹੈ। ਭਾਵੇਂ ਇਸ ਵਿਚ ਛੇ ਮਹੀਨਿਆਂ ਦੀ ਹੋਰ ਢਿਲ ਪੈ ਗਈ ਹੈ ਪਰ ਮੈਂ ਜਾਣਦਾ ਹਾਂ ਕਿ ਤਿੰਨ ਮਹੀਨੇ ਤਾਂ ਗੁਜ਼ਰ ਵੀ ਗਏ ਹਨ ਤੇ ਤਿੰਨ ਮਹੀਨੇ ਤੇ ਇਕ ਦਿਨ ਬਾਕੀ ਰਹਿੰਦੇ ਹਨ। ਉਨ੍ਹਾਂ ਲੋਕਾਂ ਨੇ ਇਸ ਢਿਲ ਦਾ ਫਾਇਦਾ ਉਠਾਇਆ ਹੈ। ਉਨ੍ਹਾਂ ਜਾਣ ਬੁਝ ਕੇ ਆਪਣੀ ਜ਼ਮੀਨ ਨਹੀਂ ਸੀ register ਕਰਵਾਈ ਅਤੇ ਉਸ ਜ਼ਮੀਨ ਤੋਂ ਬੜੀ ਆਮਦਨੀ ਪੈਦਾ ਕੀਤੀ ਹੈ ਅਤੇ ਉਹ ਆਮਦਨੀ ਖਾ ੨ ਕੇ ਉਹ ਬਰੀ ਹੋ ਗਏ ਹਨ ਤੇ ਸਮਝਦੇ ਹਨ ਕਿ ਉਹ ਬਰੀ ਹੋਣ ਦੇ ਹੱਕਦਾਰ ਹਨ। ਇਸ ਤਰ੍ਹਾਂ ਉਨ੍ਹਾਂ ਬੜਾ ਲਾਭ ਪ੍ਰਾਪਤ ਕੀਤਾ ਹੈ।

ਸਪੀਕਰ ਸਾਹਿਬ, ਇਹ ਜਿਹੜਾ amending ਬਿਲ ਇਸ ਵੇਲੇ ਹਾਊਸ ਵਿਚ ਪੇਸ਼ ਹੈ ਮੈਂ ਸਮਝਦਾ ਹਾਂ ਕਿ ਜੇ ਕਰ ਹਾਊਸ ਇਸ ਨੂੰ ਹੁਣ ਪਾਸ ਕਰ ਦੇਵੇ ਤਾਂ ਇਹ ਮੁਜ਼ਾਰਿਆਂ ਨਾਲ ਬੜੀ ਹਮਦਰਦੀ ਕਰੇਗਾ। ਪਰ ਜੇਕਰ ਅਸੀਂ ਇਥੇ ਹਾਸਾ ਮਖੌਲ ਕਰਕੇ ਆਪਣੇ ਵਕਤ ਨੂੰ ਜ਼ਾਇਆ ਕਰਕੇ ਅਤੇ ਕਿਸੇ ਨਾ ਕਿਸੇ ਤਰ੍ਹਾਂ ਇਸ ਦੀ ਟਾਲ ਮਟੋਲ ਕਰ ਦਿਆਂਗੇ ਜਿਸ ਤਰ੍ਹਾਂ ਦੋ ਸਾਲਾਂ ਤੋਂ ਪਹਿਲੇ ਹੁੰਦਾ ਚਲਿਆ ਆ ਰਿਹਾ ਹੈ, ਤਾਂ ਬਜਾਏ ਮੁਜ਼ਾਰਿਆਂ ਨਾਲ ਹਮਦਰਦੀ ਕਰਨ ਦੇ ਅਸੀਂ ਉਨ੍ਹਾਂ ਨਾਲ ਬੜਾ ਧਰੋਹ ਕਰਕੇ ਜਾਵਾਂਗੇ। ਕੁਝ ਸਜ਼ਨਾਂ ਨੇ ਕਿਹਾ ਹੈ ਕਿ ਪਹਿਲੇ ਹੀ ਪਿੰਡਾਂ ਵਿਚ ਵੱਡੇ ੨ ਜ਼ਮੀਦਾਰਾਂ ਦੀਆਂ ਜ਼ਮੀਨਾਂ ਛੋਟੇ ਲੋਕਾਂ ਤੇ ਹਰੀਜਨਾਂ ਵਿਚ ਵੰਡ ਦਿੱਤੀਆਂ ਗਈਆਂ ਹਨ। ਮੈਂ ਕਹਿੰਦਾ ਹਾਂ ਕਿ ਇਹ ਤਾਂ ਭੁਲੇਖੇ ਪਾਉਣ ਵਾਲੀ ਗੱਲ ਉਨ੍ਹਾਂ ਕੀਤੀ ਹੈ ਕਿਉਂਕਿ ਉਨ੍ਹਾਂ ਨੂੰ ਤਾਂ ਉਹ ਹੀ ਜ਼ਮੀਨਾਂ ਦਿੱਤੀਆਂ ਗਈਆਂ ਹਨ ਜਿਹੜੀਆਂ ਸਾਰੇ ਪਿੰਡ ਦੀਆਂ ਸਾਂਝੀਆਂ ਹੁੰਦੀਆਂ ਹਨ। ਜਿਹੜੀਆਂ common lands ਹਨ ਉਹੋ ਹੀ ਪੰਚਾਇਤਾਂ ਕੋਲੋਂ ਲੈ ਕੇ ਉਥੇ ਦੇ ਹਰੀਜਨਾਂ ਨੂੰ ਦਿੱਤੀਆਂ ਗਈਆਂ ਹਨ। ਉਹ ਬਿਸਵੇਦਾਰਾਂ ਦੀਆਂ ਜ਼ਮੀਨਾਂ ਨਹੀਂ ਸਨ।

[ਸਰਦਾਰ ਧੰਨਾ ਸਿੰਘ ਗੁਲਸ਼ਨ]

ਪੈਪਸੂ ਦੇ Tenancy and Agricultural Lands Bill ਨਾਲ ਉਥੋਂ ਦੇ ਮੁਜ਼ਾਰਿਆਂ ਨੂੰ ਕਾਫੀ ਲਾਭ ਪਹੁੰਚਿਆ ਹੈ ਪਰ ਉਸ ਤੇ ਅਮਲ ਕਰਨ ਵਿਚ ਦੇਰ ਹੋ ਜਾਣ ਕਰ ਕੇ ਉਸ ਨਾਲ ਜਿਹੜਾ ਲਾਭ ਉਨ੍ਹਾਂ ਨੂੰ ਪਹੁੰਚਣਾ ਸੀ ਉਹ ਨਹੀਂ ਪਹੁੰਚ ਸਕਿਆ ਤੇ ਜਿਹੜੀ ਉਸ ਬਿਲ ਦੀ ਮਨਸ਼ਾ ਸੀ ਉਹ ਪੂਰੀ ਨਹੀਂ ਹੋ ਸਕੀ ਹਾਲਾਂਕਿ ਉਥੇ ਵੱਡੀ ਦਲੇਰੀ ਨਾਲ ਉਹ ਬਿਲ ਪਾਸ ਕੀਤਾ ਗਿਆ ਸੀ। ਪਰ ਇਸ ਮਾਮਲੇ ਵਿਚ ਪੰਜਾਬ ਵਿਚ ਵੀ ਉਤਨੀ ਹੀ ਢਿਲ ਵਰਤੀ ਗਈ ਹੈ। ਹੁਣ ਗਿਆਨੀ ਜੀ ਅੱਗੇ ਵੀ ਬੇਨਤੀ ਕਰਦਾ ਹਾਂ ਕਿ ਜਦੋਂ ਹੁਣ ਉਹ ਇਸ amending ਬਿਲ ਨੂੰ ਵੱਡੀ ਦਲੇਰੀ ਨਾਲ ਇਥੇ ਲੈ ਆਏ ਹਨ ਤਾਂ ਇਸ ਤੇ ਅਮਲ ਵੀ ਛੇਤੀ ਨਾਲ ਕੀਤਾ ਜਾਏ ਤੇ ਪਹਿਲੇ ਦੀ ਤਰ੍ਹਾਂ ਇਸ ਨੂੰ ਹੋਰ ਚਾਰ ਸਾਲਾਂ ਲਈ ਲਟਕਦਾ ਨਾ ਰਖਿਆ ਜਾਏ। ਇਸ ਤਰ੍ਹਾਂ ਇਸ ਵਿਚ ਢਿਲ ਪਾ ਕੇ ਪੰਜਾਬ ਬਾਕੀ ਦੇ ਸੂਬਿਆਂ ਨਾਲੋਂ ਇਸ ਮਾਮਲੇ ਵਿਚ ਪਿਛਾਂਹ ਪੈ ਜਾਂਦਾ ਹੈ ਅਤੇ ਇਸ ਦੇ ਨਾਲ ਸਾਡੇ ਪੰਜ-ਸਾਲਾ ਪਲਾਨ ਤੇ ਵੀ ਅਸਰ ਪੈਂਦਾ ਹੈ। ਅਸੀਂ ਵੇਖਦੇ ਹਾਂ ਕਿ ਮੁਜ਼ਾਰਿਆਂ ਤੇ ਬਿਸਵੇਦਾਰਾਂ ਵਿਚ ਬਗ਼ੜੇ ਹਾਲਾਂ ਵੀ ਬਦਸਤੂਰ ਜਾਰੀ ਹਨ ਅਤੇ ਕਈਆਂ ਨੇ ਹਾਲੇ ਵੀ ਜ਼ਮੀਨਾਂ ਤੇ ਜ਼ਬਰਦਸਤੀ ਕਬਜ਼ਾ ਕੀਤਾ ਹੋਇਆ ਹੈ। ਸਰਕਾਰ ਦੀ ਢਿਲ ਨਾਲ ਪਟਵਾਰੀ ਵੀ ਹੋਰਾ ਫੇਰੀ ਕਰਦੇ ਹਨ ਤੇ ਜ਼ਮੀਨ ਦੇ ਗਲਤ ਨੰਬਰ ਪਾਉਂਦੇ ਹਨ। ਇਸ ਤਰ੍ਹਾਂ ਦੀਆਂ ਕਈ ਗੱਲਾਂ ਮੇਰੇ ਇਲਮ ਵਿਚ ਹਨ। ਮੈਂ ਹਾਊਸ ਨੂੰ ਦਸਣਾ ਚਾਹੁੰਦਾ ਹਾਂ ਕਿ ਮੇਰੇ ਪਿੰਡ ਦਿਆਲ ਪੁਰ ਵਿਚ ਇਕ ਬਿਸਵੇਦਾਰ ਦੀ ਜ਼ਮੀਨ ਦਾ ਜਿਹੜਾ ਨੰਬਰ ਸੀ ਉਸ ਦੇ ਨਾਲ ਇਕ ਮੁਜ਼ਾਰੇ ਦੀ ਜ਼ਮੀਨ ਦਾ ਨੰਬਰ ਵੀ ਲਗਾ ਦਿੱਤਾ ਸੀ। ਪਟਵਾਰੀ ਨੇ ਮੁਜ਼ਾਰੇ ਦੀ ਜ਼ਮੀਨ ਦਾ ਨੰਬਰ ਕਟ ਕੇ ਬਿਸਵੇਦਾਰ ਦੇ ਨਾਲ ਲਾ ਦਿੱਤਾ। ਮੁਜ਼ਾਰੇ ਦੀ ਜ਼ਮੀਨ ਦਾ ਨੰਬਰ 145 ਸੀ ਜਿਹੜਾ ਕਿ ਪਟਵਾਰੀ ਨੇ ਉਸ ਦੇ ਨਾਂ ਤੋਂ ਕਟ ਦਿੱਤਾ।

ਜੇਕਰ ਇਸ amending Bill ਦਾ ਇਹੀ ਹਸਰ ਹੋਣਾ ਹੈ ਤਾਂ ਇਹ ਪੰਜਾਬ ਸਰਕਾਰ ਦੀ ਇਸ ਨਾਲ ਬਦਨਾਮੀ ਹੋਵੇਗੀ। ਜੇ ਮੇਰੇ ਦੋਸਤ ਸਰਦਾਰ ਅੱਛਰ ਸਿੰਘ ਛੀਨਾ ਨੇ Select Committee ਦੇ ਸਪੁਰਦ ਕਰਨ ਦੀ motion ਕੀਤੀ ਹੈ, ਉਸ ਬਾਰੇ ਅਰਜ਼ ਹੈ ਕਿ Select Committee ਦਾ ਤਾਂ ਨਾਮ ਲੈਣਾ ਹੀ ਇਕ ਤਰ੍ਹਾਂ ਨਾਲ ਮੁਜ਼ਾਰੇ ਨਾਲ ਭਾਰੀ ਧੌਹ ਕਰਨਾ ਹੈ (ਤਾੜੀਆਂ) ਅਤੇ ਬਿਸਵੇਦਾਰ ਦੀ ਜ਼ਮੀਨ ਬਚਾਉਣਾ ਹੈ। ਮੈਂ ਸਮਝਦਾ ਹਾਂ ਕਿ ਜੇਕਰ ਇਸ ਨੂੰ 12 ਬਜੇ ਕਲ ਤਕ ਵੀ ਲਟਕਾਇਆ ਗਿਆ ਤਾਂ ਇਸ ਨਾਲ ਮੁਜ਼ਾਰੇ ਨੂੰ ਧੱਕਾ ਪੈਣਾ ਹੈ ਜਿਸ ਨੂੰ ਸਰਕਾਰ ਵੀ ਪੂਰਾ ਨਹੀਂ ਕਰ ਸਕੇਗੀ। ਇਸ ਲਈ ਮੈਂ House ਅੱਗੇ ਅਪੀਲ ਕਰਾਂਗਾ ਕਿ ਇਸ ਨੂੰ ਹੁਣੇ ਹੀ ਬਿਨਾਂ ਜ਼ਿਆਦਾ ਬਹਿਸ ਕੀਤੇ ਹੀ ਪਾਸ ਕਰੇ ਅਤੇ ਵਜ਼ੀਰ ਸਾਹਿਬ ਅੱਗੇ ਬੇਨਤੀ ਕਰਾਂਗਾ ਕਿ ਜਿਸ ਦਲੇਰੀ ਨਾਲ ਉਹ ਇਹ Bill ਲਿਆਏ ਹਨ ਉਸ ਦਲੇਰੀ ਨਾਲ ਜੇਕਰ ਉਨ੍ਹਾਂ ਨੇ ਇਸ ਤੇ ਅਮਲ ਕੀਤਾ ਤਾਂ ਪੰਜਾਬ ਦਾ ਅਮਨ ਪੂਰੀ ਤਰ੍ਹਾਂ ਉਨ੍ਹਾਂ ਦੇ ਹੱਥ ਵਿਚ ਰਹੇਗਾ ਅਤੇ ਮੈਂ ਸਮਝਦਾ ਹਾਂ ਕਿ ਉਹ ਤਦ ਹੀ ਵਧਾਈ ਦੇ ਹਕਦਾਰ ਹੋਣਗੇ।

Finance Minister : Sir, I beg to move—

That the question be now put.

Mr. Speaker : Question is—

That question be now put.

The motion was carried.

ਮਾਲ ਮੰਤ੍ਰੀ (ਗਿਆਨੀ ਕਰਤਾਰ ਸਿੰਘ) : ਸਪੀਕਰ ਸਾਹਿਬ, ਇਸ Bill ਨੂੰ Select Committee ਦੇ ਸਪੁਰਦ ਕਰਨ ਦੀ motion ਅਤੇ ਉਸ 'ਤੇ ਜੋ ਵਿਚਾਰ ਹੋਇਆ ਹੈ ਉਸ ਨੂੰ ਮੈਂ ਬੜੇ ਧਿਆਨ ਨਾਲ ਸੁਣਿਆ ਹੈ। ਉਸ ਬਹਿਸ ਵਿਚ ਮੁਖਤਲਿਫ ਮੈਂਬਰਾਂ ਨੇ ਜੋ ਗੱਲਾਂ ਕਹੀਆਂ ਹਨ ਉਨ੍ਹਾਂ ਵਿਚ ਇਸ Bill ਦੇ ਨੁਕਸ ਦੂਰ ਕਰਨ ਮੁਤੱਲਕ ਬਹੁਤ ਘਟ ਚਰਚਾ ਹੋਈ ਹੈ। ਮੁਜ਼ਾਰਿਆਂ ਦੇ ਦੁਖ ਦੂਰ ਕਰਨ ਮੁਤੱਲਕ ਅਤੇ ਇਸ Bill ਤੇ ਦੇਰ ਲਾਉਣ ਮੁਤੱਲਕ ਚਰਚਾ ਆਈ ਹੈ। ਇਸ ਬਾਰੇ ਚਰਚਾ ਆਈ ਹੈ ਕਿ reservation ਕਰਨ ਦਾ ਦੂਸਰੀ ਬਾਰ ਜੋ ਮੌਕਾ ਦਿੱਤਾ ਜਾ ਰਿਹਾ ਹੈ ਇਹ ਨੁਕਸ ਵਾਲੀ ਗੱਲ ਹੈ। ਇਸ ਬਾਰੇ ਕਿਹਾ ਗਿਆ ਹੈ ਕਿ ਅਗੇ ਜੋ Bill ਪਾਸ ਹੁੰਦੇ ਰਹੇ ਉਨ੍ਹਾਂ ਦੇ ਪਾਸ ਹੋਣ ਤੇ ਬਹੁਤ ਸਾਰੇ ਜ਼ਮੀਂਦਾਰ ਜ਼ਮੀਨ ਬੇਚ ਦਿੰਦੇ ਰਹੇ ਜਾਂ ਆਪਣੇ ਹਥੋਂ ਜ਼ਮੀਨ ਕਢ ਕੇ ਦੂਜਿਆਂ ਦੇ ਨਾਮ ਕਰਦੇ ਰਹੇ। ਫਿਰ ਇਹ ਆਖਿਆ ਗਿਆ ਕਿ ਇਸ Bill ਦੇ ਪਾਸ ਹੋਣ ਤੇ ਉਨ੍ਹਾਂ ਲੋਕਾਂ ਨੂੰ ਹੋਰ ਮੌਕਾ ਮਿਲ ਜਾਏਗਾ ਅਤੇ ਜਿਹੜੀ ਜ਼ਮੀਨ ਹੁਣ surplus ਹੈ ਉਹ ਵੀ ਹਥੋਂ ਨਿਕਲ ਜਾਏਗੀ। ਜਿੰਨੇ ਸੰਸੇ ਪ੍ਰਗਟ ਕੀਤੇ ਗਏ ਹਨ ਉਨ੍ਹਾਂ ਤੇ ਮੈਂ ਧਿਆਨ ਮਾਰਦਾ ਹਾਂ ਤਾਂ ਇੰਝ ਪਰਤੀਤ ਹੁੰਦਾ ਹੈ ਕਿ principal Act ਨੂੰ ਸਾਹਮਣੇ ਰਖ ਕੇ ਇਸ ਤਰਮੀਮੀ Bill ਤੇ ਵਿਚਾਰ ਨਹੀਂ ਕੀਤੀ ਗਈ। ਜੇਕਰ ਮੈਂਬਰ ਸਾਹਿਬਾਨ ਬੁਰਾ ਨਾ ਸਮਝਣ ਤਾਂ ਮੈਂ ਕਹਾਂਗਾ ਕਿ principal Act ਨਾਲ ਮਿਲਾ ਕੇ ਇਸ ਬਹਿਸ ਦੀ ਤਿਆਰੀ ਨਹੀਂ ਕੀਤੀ ਗਈ। ਦੋ ਗੱਲਾਂ ਤੇ ਖਾਸ ਤੌਰ ਤੇ ਜ਼ੋਰ ਦਿੱਤਾ ਜਾਂਦਾ ਰਿਹਾ ਹੈ। ਇਕ ਤਾਂ ਇਹ ਕਿ ਜ਼ਮੀਂਦਾਰ ਬਹੁਤ ਸਾਰੀ ਜ਼ਮੀਨ ਵੇਚ ਦੇਣਗੇ ਜਾਂ ਉਸ ਦਾ ਤਬਾਦਲਾ ਕਰ ਦੇਣਗੇ ਅਤੇ ਇਸ ਤਰ੍ਹਾਂ ਇਸ Bill ਦੀ ਬਦਨਾਮੀ ਹੋਵੇਗੀ। ਇਸ ਸਿਲਸਿਲੇ ਵਿਚ ਮੈਂ principal Act ਦੀਆਂ ਦੋ ਦਫ਼ਤ ਪੜ੍ਹਕੇ ਸੁਨਾਉਣਾ ਚਾਹੁੰਦਾ ਹਾਂ ਜਿਸ ਨਾਲ ਸਾਰੇ ਸੰਸੇ ਦੂਰ ਹੋ ਜਾਣਗੇ। (ਸਰਦਾਰ ਅੱਛਰ ਸਿੰਘ ਛੀਨਾ : ਤਿੰਨ ਚਾਰ ਦੇ ਸੰਸੇ ਭੀ ਦੂਰ ਹੁੰਦੇ ਹਨ ?) ਇਸ ਬਾਰੇ ਅਰਜ਼ ਹੈ ਕਿ ਜੋ ਸੰਸੇ ਤੁਸੀਂ ਪਰਗਟ ਕੀਤੇ ਹਨ ਉਨ੍ਹਾਂ ਦਾ ਇਲਾਜ ਇਸ ਵਿਚ ਹੈ ਪਰ ਜੇਕਰ ਸ਼ਿਕਾਇਤ ਕੀਤੇ ਜਾਣ ਦਾ ਪੱਕਾ ਇਰਾਦਾ ਕੀਤਾ ਹੋਇਆ ਹੈ ਤਾਂ ਆਪ ਦੇ ਮਨ ਦਾ ਇਲਾਜ ਮੇਰੇ ਪਾਸ ਨਹੀਂ ਹੈ। ਸਪੀਕਰ ਸਾਹਿਬ, ਜਿਹੜਾ ਸੱਜਣ ਵੇਖਣਾ ਨਹੀਂ ਚਾਹੁੰਦਾ ਉਸ ਦਾ ਇਲਾਜ ਨਹੀਂ ਪਰ ਜੋ ਵੇਖਣਾ ਚਾਹੁੰਦਾ ਹੈ ਉਸ ਨੂੰ ਕਈ ਚੀਜ਼ਾਂ ਵਖਾਈਆਂ ਜਾ ਸਕਦੀਆਂ ਹਨ। ਇਸੇ ਮਨਸ਼ੇ ਦੇ ਨਾਲ ਮੈਂ ਇਹ ਦਫ਼ਤ ਪੜ੍ਹ ਕੇ ਸੁਨਾਉਣਾ ਚਾਹੁੰਦਾ ਹਾਂ। Section 10 (a) ਵਿਚ ਇਹ ਦਰਜ ਹੈ:—

The State Government, or any officer empowered by it in this behalf, shall be competent to utilize any surplus area for the resettlement of tenants ejected, under clause (i) of subsection (1) of section 9.

ਇਸ ਤੋਂ ਅਗੇ ਜੋ ਮੈਂ ਆਪ ਦੇ ਧਿਆਨ ਵਿਚ ਲਿਆਉਣਾ ਚਾਹੁੰਦਾ ਹਾਂ ਅਤੇ ਆਪ ਦੀ ਮਾਰਫਤ House ਦੇ ਧਿਆਨ ਵਿਚ ਲਿਆਉਣਾ ਚਾਹੁੰਦਾ ਹਾਂ, ਉਹ ਹੈ sub section (b)

Notwithstanding anything contained in any other law for the time being in force no transfer or other disposition of land which is comprised in a surplus area at the commencement of this Act, shall affect the utilization thereof in clause (a).

ਅਤੇ ਐਕਟ ਦੀ commencement ਬਹੁਤ ਪਹਿਲਾਂ ਹੋ ਚੁਕੀ ਹੈ।

Save in the case of land acquired by the State Government, under any law, for the times being in force, or by an heir by inheritance, no transfer or other disposition of land effected after the 1st February, 1955, shall affect the rights of the tenant thereon under this Act.

[ਮਾਲ ਮੰਤਰੀ]

ਜੋ surplus ਜ਼ਮੀਨ ਲੈਣੀ ਹੈ, ਉਹ ਕਿਸੇ ਦੇ ਵੀ ਨਾਮ ਕੋਈ ਲਗਾ ਦੇਵੇ, ਕਿਸੇ ਪਾਸ ਵੇਚ ਦੇਵੇ ਜਾਂ ਕਿਸੇ ਹੋਰ ਢੰਗ ਨਾਲ ਦੇ ਦੇਵੇ, ਹਿਥਾ ਕਰ ਦੇਵੇ, ਇਸ ਸਭ ਦੇ ਬਾਵਜੂਦ ਇਨ੍ਹਾਂ ਚੀਜ਼ਾਂ ਦਾ ਅਸਰ ਉਸ ਜ਼ਮੀਨ ਤੇ ਨਹੀਂ ਪੈਣਾ ਜਿਹੜੀ ਇਸ ਐਕਟ ਦੇ ਸ਼ੁਰੂ ਵਿਚ surplus ਸੀ ਅਤੇ ਇਹ ਲਈ ਜਾ ਸਕੇਗੀ। (ਇਕ ਆਵਾਜ਼ : ਇਹ ਕਿਸ State ਵਿਚ ਲਾਗੂ ਹੈ ?) ਪੰਜਾਬ ਵਿਚ। ਅਗੇ ਸੁਣ ਲਉ। ਜੇਕਰ ਸਮਝਣਾ ਨਹੀਂ ਚਾਹੁੰਦੇ ਤਾਂ ਕੀ ਇਲਾਜ ਹੋ ਸਕਦਾ ਹੈ। (ਵਿਘਨ) ਇਹ ਉਸ ਵੇਲੇ ਲਾਗੂ ਹੋਵੇਗਾ ਜਦੋਂ ਇਹ ਹਿਸਾਬ ਕਿਤਾਬ ਸ਼ੁਮਾਰ ਲੈਕੇ ਅਸੀਂ surplus land ਤੇ ejected tenants ਨੂੰ ਬੈਠਾਵਾਂਗੇ। ਪਰ ਉਹ ਸਿਲਸਿਲਾ ਸ਼ੁਰੂ ਹੋਣ ਤੋਂ ਪਹਿਲਾਂ ਹੀ ਤੁਸੀਂ ਰੋੜੇ ਅਟਕਾਉਂਦੇ ਹੋ। ਜ਼ਮੀਨ ਲੈਣੀ ਹੈ ਪਰ Select Committee ਦੀ motion ਕਰਕੇ ਤੁਸੀਂ ਸਾਨੂੰ ਉਥੇ ਪਹੁੰਚਣ ਨਹੀਂ ਦਿੰਦੇ। (ਤਾੜੀਆਂ) ਇਸੇ ਤਰ੍ਹਾਂ principal Act ਦੀ section 16 ਵਿਚ ਦਰਜ ਹੈ : ਉਸ ਦੀ ਤਰੀਕ ਵੀ ਮੁਕੱਰਰ ਹੈ ਕਿ ਮੁਜ਼ਾਰੇ ਦੇ ਜੋ ਹਕ ਹਨ ਉਨ੍ਹਾਂ ਨੂੰ ਕਿਸੇ ਤਰ੍ਹਾਂ ਜ਼ਾਇਲ ਨਹੀਂ ਕੀਤਾ ਜਾ ਸਕਦਾ। ਇਸ ਐਕਟ ਵਿਚ ਇਹ ਵੀ ਦਰਜ ਹੈ ਕਿ ਜਿਸ ਦਿਨ ਤੇ ਇਹ ਲਾਗੂ ਹੋਇਆ ਹੈ ਉਸ ਦਿਨ ਤੋਂ transfers ਜ਼ਾਇਲ ਨਹੀਂ ਮੰਨੀਆਂ ਜਾਣਗੀਆਂ। ਕੰਮ ਸਿਰਫ ਇਹ ਰਹਿੰਦਾ ਹੈ ਕਿ surplus land ਦਾ ਸ਼ੁਮਾਰ ਕਰਨ ਲਈ ਫਾਰਮਾਂ ਦਾ ਸਿਲਸਿਲਾ ਮੁਕੰਮਲ ਨਹੀਂ ਹੋ ਸਕਿਆ ਅਤੇ ਉਸ ਦੀ ਵਜ੍ਹਾ ਇਹ ਹੈ ਕਿ ਇਸ Act ਵਿਚ ਉਨ੍ਹਾਂ forms ਦੇ ਨਾ ਦੇਣ ਤੇ ਸਜ਼ਾ ਕੋਈ ਨਹੀਂ ਸੀ ਰੱਖੀ ਗਈ। ਪਰ ਇਸ ਵਿਚ ਸਾਰਾ ਮਾਲ ਮੰਤਰੀ ਜਾਂ ਗਵਰਨਮੈਂਟ ਦਾ ਹੀ ਕਸੂਰ ਨਹੀਂ। ਇਸ House ਵਿਚ ਬਹੁਤ ਸਾਰੇ ਉਹੀ ਮੈਂਬਰ ਹਨ ਜਿਨ੍ਹਾਂ ਨੇ ਉਸ ਐਕਟ ਨੂੰ ਪਾਸ ਕੀਤਾ ਸੀ। ਉਨ੍ਹਾਂ ਨੂੰ ਵੀ ਇਹ ਗੱਲ ਨਹੀਂ ਸੀ ਸੁਝੀ ਕਿ ਸਜ਼ਾ ਰਖਣੀ ਚਾਹੀਦੀ ਹੈ। ਜੋ ਗੁੱਸਾ ਸਰਕਾਰ ਅਤੇ Revenue Minister ਤੇ ਨਹੀਂ ਕਢਣਾ ਚਾਹੀਦਾ। ਫਿਰ ਮੈਂ ਇਹ ਵੀ ਕਹਿਣਾ ਚਾਹੁੰਦਾ ਹਾਂ ਕਿ ਮੈਂ ਅਜ ਤਕ ਕੋਈ ਅਜਿਹਾ ਕਾਨੂੰਨ ਨਹੀਂ ਵੇਖਿਆ ਜਿਸ ਵਿਚ ਅਦਲਾ ਬਦਲੀ ਦੀ ਲੋੜ ਨਹੀਂ ਪਈ; ਵਰਤੋਂ ਵਿਚ ਆਕੇ ਬਹੁਤ ਸਾਰੇ ਕਾਨੂੰਨਾਂ ਵਿਚ ਤਬਦੀਲੀ ਕਰਨੀ ਪੈਂਦੀ ਹੈ ਕਿਉਂਕਿ ਜਿਹੜਾ ਕਾਨੂੰਨ ਬਣਿਆ ਉਸ ਵਿਚ ਪੂਰਾ ਪ੍ਰਬੰਧ ਨਹੀਂ ਕੀਤਾ ਗਿਆ। ਮੁਢ ਵਿਚ ਜੇ ਕੋਈ ਕਮੀ ਰਹਿ ਗਈ ਤਾਂ implementation ਵਿੱਚ ਅਦਲਾ ਬਦਲੀ ਕਰਨੀ ਪਏਗੀ।

ਇਥੇ ਇਹ ਕਿਹਾ ਗਿਆ ਹੈ ਕਿ ਇਸ ਬਿਲ ਦੇ ਅਮਲ ਵਿਚ ਆਉਣ ਵੇਲੇ ਤਾਂਈ ਬਹੁਤ ਸਾਰੀ ਜ਼ਮੀਨ ਨਿਕਲ ਜਾਏਗੀ। ਮੈਂ ਕਹਿੰਦਾ ਹਾਂ ਕਿ ਜੇ ਕੋਈ ਜ਼ਮੀਂਦਾਰ ਕਿਸੇ ਨਾਲ ਜ਼ਮੀਨ ਅੱਗੇ ਪਿਛੇ ਲਗੋਣਾ ਚਾਹੇ ਤਾਂ ਵੀ ਉਨ੍ਹਾਂ ਨੂੰ ਕੋਈ ਫਾਇਦਾ ਨਹੀਂ ਹੋਵੇਗਾ। ਜਿਸ ਵੇਲੇ ਫਾਰਮਾਂ ਬਣਨਗੀਆਂ ਤਾਂ surplus ਜ਼ਮੀਨ ਉਨ੍ਹਾਂ ਲੋਕਾਂ ਤੋਂ ਵੀ ਲੈਣੀ ਪਏਗੀ ਜਿਹੜੀਆਂ ਫਾਰਮਾਂ ਅਸੀਂ ਬਣਾ ਰਹੇ ਹਾਂ ਉਨ੍ਹਾਂ ਦੇ ਬਨਾਉਣ ਤੋਂ ਪਹਿਲਾਂ ਅਸੀਂ ਇਹ ਦਰਿਆਫਤ ਕਰ ਰਹੇ ਹਾਂ ਕਿ ਇਸ ਕਾਨੂੰਨ ਦੇ ਲਾਗੂ ਹੋਣ ਤੋਂ ਪਹਿਲਾਂ ਮਾਲਿਕ ਦੇ ਕੋਲ ਕਿੰਨੀ ਜ਼ਮੀਨ ਹੈ, ਤਾਕਿ ਇਹ ਕਾਨੂੰਨ ਲਗ ਸਕੇ।

ਇਹ ਵੀ ਸ਼ਕ ਜ਼ਾਹਿਰ ਕੀਤਾ ਗਿਆ ਕਿ ਇਸ ਕਾਨੂੰਨ ਨਾਲ ਮਾਲਕਾਂ ਨੂੰ ਚਾਲ ਨਾਲ ਇਹ ਮੌਕਾ ਦਿੱਤਾ ਜਾ ਰਿਹਾ ਹੈ ਕਿ ਉਹ ਜ਼ਮੀਨ ਰਿਜ਼ਰਵ ਕਰ ਲੈਣ ਅਤੇ ਮੁਜ਼ਾਰਿਆਂ ਨੂੰ

ਉਠਾ ਸਕਣ । ਇਹ ਸ਼ਕ ਨਿਰਮੂਲ ਹੈ । ਪਹਿਲੇ ਪਹਿਲ ਜਿਹੜਾ ਕਾਨੂੰਨ ਮੁਜ਼ਾਰਿਆਂ ਲਈ ਬਣਿਆ, ਉਸ ਦੀ ਇਹ ਬੁਨਿਆਦ ਨਹੀਂ ਸੀ ਕਿ 30 ਏਕੜ ਤੋਂ ਵੱਧ ਜੋ ਜ਼ਮੀਨ ਹੈ ਉਹ ਲੈ ਲੈਣੀ ਹੈ । ਉਸ ਕਾਨੂੰਨ ਵਿਚ ਇਹ provision ਸੀ ਕਿ ਜ਼ਮੀਨ ਵਾਲੇ 30 ਏਕੜ ਜ਼ਮੀਨ reserve ਕਰ ਸਕਦੇ ਹਨ । ਅਤੇ reserve ਕਰਨ ਵਿਚ ਇਹ ਹੱਕ ਸੀ ਕਿ ਚਾਹੇ ਮੁਜ਼ਾਰਾ ਜ਼ਮੀਨ ਦੀ ਕਾਸ਼ਤ ਕਰਦਾ ਹੋਵੇ ਜਾਂ ਖੁਦ ਕਾਸ਼ਤ ਹੋਵੇ ਤਾਂ ਉਹ ਇਨ੍ਹਾਂ ਵਿਚ ਉਹ ਕਿਸੇ ਨੂੰ ਵੀ ਰਿਜ਼ਰਵ ਕਰ ਸਕਦਾ ਸੀ । ਇਸ ਤੋਂ ਬਾਅਦ ਸੰਨ 1955 ਵਿਚ ਫੇਰ ਦੁਬਾਰਾ ਕਾਨੂੰਨ ਪਾਸ ਕੀਤਾ ਗਿਆ ਅਤੇ ਪਹਿਲੀ ਗੱਲ ਨੂੰ ਬਦਲ ਦਿੱਤਾ ਗਿਆ । ਪਹਿਲੇ ਜ਼ਮੀਨ ਉਸ ਮਾਲਿਕ ਦੇ ਪਾਸ ਹੀ ਰਹਿ ਜਾਂਦੀ ਸੀ । ਮਾਲਿਕ ਮੁਜ਼ਾਰੇ ਵਾਲੀ ਜ਼ਮੀਨ ਦਾ ਮਾਲਿਕ ਸੀ ਅਤੇ ਖੁਦ ਕਾਸ਼ਤ ਦਾ ਵੀ ਮਾਲਿਕ ਰਹਿੰਦਾ ਸੀ । 1955 ਵਿਚ ਜੋ ਐਕਟ ਪਾਸ ਹੋਇਆ ਉਸ ਵਿਚ ਇਹ provision ਕੀਤਾ ਗਿਆ ਕਿ ਭਾਵੇਂ ਜ਼ਮੀਨ ਖੁਦ ਕਾਸ਼ਤ ਹੋਵੇ ਫੇਰ ਵੀ ਮਾਲਿਕ ਦੇ ਕੋਲ 30 ਏਕੜ ਹੀ ਰਹਿਣ ਦਿੱਤੀ ਜਾਏ । ਇਸ ਨਾਲ ਪਹਿਲੀ ਗੱਲ ਬਦਲ ਦਿੱਤੀ ਗਈ । ਪਹਿਲਾਂ ਮਾਲਿਕ 1,000 ਏਕੜ ਖੁਦ ਕਾਸ਼ਤ ਰਖ ਸਕਦਾ ਸੀ ਅਤੇ 1,000 ਏਕੜ ਮੁਜ਼ਾਰੇ ਦੀ ਜ਼ਮੀਨ ਦਾ ਵੀ ਮਾਲਿਕ ਰਹਿ ਸਕਦਾ ਸੀ ਅਤੇ ਜੇ ਉਹ ਚਾਹੇ ਤਾਂ ਮੁਜ਼ਾਰੇ ਉਠਾ ਸਕਦਾ ਸੀ ।

ਹੁਣ ਰੈਜ਼ਰਵੇਸ਼ਨ ਦੀ ਮਿਆਦ ਨਿਕਲ ਗਈ । ਹੁਣ ਇਹ provision principal ਐਕਟ ਵਿਚ ਹੋਇਆ ਕਿ 30 ਏਕੜ ਤੋਂ ਵੱਧ ਜੋ ਜ਼ਮੀਨ ਮਾਲਕ ਕੋਲ ਹੈ ਉਹ ਲੈ ਲਈ ਜਾਏ । ਸਿਰਫ 30 ਏਕੜ ਤਕ ਮਾਲਕ ਰਖ ਸਕਦਾ ਹੈ । ਜਿਸਨੇ reservation ਪਹਿਲਾਂ ਕਰਾ ਲਈ ਉਸਦੀ 30 ਏਕੜ ਚਲੀ ਆ ਰਹੀ ਹੈ । ਜਿਸ ਨੇ ਨਹੀਂ ਕਰਾਈ ਉਸਨੂੰ ਹੋਰ 6 ਮਹੀਨਿਆਂ ਦਾ ਮੌਕਾ ਦਿੱਤਾ ਜਾ ਰਿਹਾ ਹੈ ਕਿ ਉਹ prescribed period ਦੇ ਮੁਤਾਬਿਕ ਰੈਜ਼ਰਵੇਸ਼ਨ ਲਈ ਇੱਤਲਾ ਦੇਵੇ ਅਤੇ permissible area ਜਿਹੜਾ 30 standard acres ਹੈ ਉਸ ਦੀ ਸਿਲੈਕਸ਼ਨ ਕਰਕੇ authority ਨੂੰ ਸਿਲੈਕਸ਼ਨ ਦੀ intimation ਦੇਵੇ ।

ਹੁਣ ਭਾਵੇਂ ਉਹ ਖੁਦ ਕਾਸ਼ਤ ਹੈ, ਭਾਵੇਂ ਉਹ ਮੁਜ਼ਾਰੇ ਵਾਲੀ ਜ਼ਮੀਨ ਹੈ ਉਹ ਦੱਸ ਸਕਦਾ ਹੈ ਕਿ ਉਸਨੇ ਕਿਹੜੀ ਜ਼ਮੀਨ ਵਿਚੋਂ 30 acres ਰਖਣੀ ਹੈ । ਬਾਕੀ ਜ਼ਮੀਨ ਉਸ ਤੋਂ ਲੈ ਲੈਣੀ ਹੈ । ਜੇ ਉਹ ਮੁਜ਼ਾਰੇ ਵਾਲੀ ਜ਼ਮੀਨ ਵੀ ਰਖੇ ਤਾਂ ਉਸ ਨੂੰ ਇਹ ਹੱਕ ਨਹੀਂ ਹੋਵੇਗਾ ਕਿ ਉਹ ਮੁਜ਼ਾਰੇ ਨੂੰ ਉਠਾ ਦੇਵੇ ਉਸ ਵਕਤ ਤਕ ਜਦ ਤਕ ਕਿ ਗੌਰਮਿੰਟ ਸਰਪਲਸ ਏਰੀਆ ਵਿਚੋਂ ਉਸਨੂੰ ਹੋਰ ਜ਼ਮੀਨ ਨਹੀਂ ਦੇ ਦਿੰਦੀ ।

ਸ੍ਰੀ ਮਨੀ ਰਾਮ ਗੋਦਾਰਾ : ਜੇ ਕੋਈ ਅਦਮੀ ਵੇਚ ਦੇਵੇ ਤਾਂ ?

ਮਾਲ ਮੰਤ੍ਰੀ : ਇਹ ਤਾਂ ਕਿਸੇ individual ਕੇਸ ਦੀ ਗੱਲ ਹੋਈ । ਮੈਂ ਇਸ ਵੇਲੇ ਦਸ ਰਿਹਾ ਹਾਂ ਕਿ reserve ਕਰਨ ਵਾਲੇ ਦਾ ਇਸ ਕਾਨੂੰਨ ਦੇ ਤਹਿਤ ਇਕ ਰਾਇਟ (right) ਹੈ, ਇਹ right ਹਟਾਇਆ ਨਹੀਂ ਜਾ ਸਕਦਾ । ਮਾਲਕ 30 ਏਕੜ ਸਿਲੈਕਟ ਕਰੇਗਾ ਕਿਉਂਕਿ ਉਸ ਨੂੰ 30 ਏਕੜ ਸਿਲੈਕਟ ਕਰਨ ਦਾ right ਦਿੱਤਾ ਗਿਆ । ਹਾਂ, 30 ਏਕੜ ਤੋਂ ਵੱਧ ਜ਼ਮੀਨ ਦਾ ਹੱਕ ਸਰਕਾਰ ਨੇ ਉਸ ਤੋਂ ਲੈ ਲੈਣਾ ਹੈ ।

ਇਸ ਜ਼ਮੀਨ ਦੇ ਨਾਲ ਫਾਰਮਾਂ ਦੇਣ ਦਾ ਕੋਈ ਤਾਲੁਕ ਨਹੀਂ । ਇਸ ਵਿੱਚ ਇਹ ਨਹੀਂ ਕਿ ਜਿਹੜਾ ਫਾਰਮਾਂ ਨਹੀਂ ਦਿੰਦਾ ਤਾਂ ਉਸ ਤੋਂ 30 ਏਕੜ ਲੈ ਲਈ ਜਾਏ । ਇਸ

[ਮਾਲ ਮੰਤ੍ਰੀ]

ਬਿਲ ਵਿਚ ਤਾਂ ਇਹ ਮੌਕਾ ਦਿੱਤਾ ਜਾ ਰਿਹਾ ਹੈ ਕਿ ਉਹ ਆਪਣੀ ਖੁਦ ਕਾਸ਼ਤ ਲਈ ਇਹ ਦੱਸ ਸਕਦਾ ਹੈ ਕਿ ਕਿਹੜੀ 30 ਏਕੜ ਜ਼ਮੀਨ ਉਹ ਰਖਣਾ ਚਾਹੁੰਦਾ ਹੈ । ਜੇ ਇਸ ਵਕਤ ਉਹ ਸਿਲੈਕਟ ਨਹੀਂ ਕਰਦਾ ਤਾਂ ਫੇਰ ਸਰਕਾਰ ਦਾ ਮੁਕੱਰਰ ਕਰਦਾ ਅਫਸਰ ਹੋਕੇ ਮੁਕੱਰਰ ਕਰੇਗਾ ।

ਸਰਦਾਰ ਭਾਗ ਸਿੰਘ : ਜੇ ਉਹ ਲੈਂਡ ਔਨਰ ਮੁਜ਼ਾਰੇ ਨੂੰ ਨਹੀਂ ਉਠਾ ਸਕਦਾ ਤਾਂ ਮੁਜ਼ਾਰੇ ਦੀ ਜ਼ਮੀਨ ਨੂੰ select ਕਰਨ ਦਾ ਫਾਇਦਾ ਕੀ ਹੋਇਆ ?

ਮਾਲ ਮੰਤ੍ਰੀ : ਉਹ ਨਹੀਂ ਕੱਢ ਸਕਦਾ । ਹਾਂ, ਜੇ ਮੁਜ਼ਾਰਾ defaulter ਹੋਵੇ ਅਤੇ ਕੋਰਟ ਫੈਸਲਾ ਦੇਵੇ ਕਿ ਉਸ ਨੂੰ ਕੱਢ ਦਿੱਤਾ ਜਾਏ ਤਾਂ ਕਢਿਆ ਜਾ ਸਕਦਾ ਹੈ ।

ਸਰਦਾਰ ਭਾਗ ਸਿੰਘ : ਮੈਂ ਇਹ ਪੁਛਣਾ ਚਾਹੁੰਦਾ ਹਾਂ ਕਿ.....

ਮਾਲ ਮੰਤ੍ਰੀ : ਨਹੀਂ, ਮੈਂ yield ਨਹੀਂ ਕਰਦਾ । ਇਹ ਕਾਨੂੰਨ ਦੀ ਪਾਬੰਦੀ ਹੈ ਕਿ 30 ਏਕੜ ਜ਼ਮੀਨ ਛੱਡੀ ਜਾਣੀ ਹੈ ਅਤੇ ਉਸ ਤੋਂ ਬਾਅਦ ਜਿੰਨੀ ਵੀ ਸਰਪਲਸ ਹੈ ਉਹ ਲੈ ਲਈ ਜਾਣੀ ਹੈ । 30 ਏਕੜ ਤਕ ਉਹ ਮੁਜ਼ਾਰੇ ਨੂੰ ਉਠਾ ਨਹੀਂ ਸਕਦਾ, ਜਦ ਤਕ ਕਿ ਮੁਜ਼ਾਰਾ ਲਾ ਵਲਦ ਨਾ ਹੋਵੇ ।

ਤਾਂ ਮੈਂ ਸਮਝਦਾ ਹਾਂ.....

ਸਰਦਾਰ ਅੱਛਰ ਸਿੰਘ ਛੀਨਾ : ਮੁਜ਼ਾਰਾ ਆਪਣਾ ਮੁਤਬੰਨਾ ਬਣਾ ਸਕਦਾ ਹੈ ।

ਮਾਲ ਮੰਤ੍ਰੀ : ਹਾਂ ਜੇ ਕਿਸੇ ਮੁਜ਼ਾਰੇ ਨੇ ਮੁਤਬੰਨਾ ਬਣਾਇਆ ਹੋਇਆ ਹੋਵੇਗਾ ਤਾਂ ਉਸ ਦਾ ਹੁਕ ਬਣ ਜਾਏਗਾ । ਪਰ ਜੇ ਕੋਈ ਮੁਜ਼ਾਰਾ ਆਪਣਾ ਮੁਤਬੰਨਾ ਨਹੀਂ ਬਣਾਉਂਦਾ ਤਾਂ ਉਹ ਜ਼ਮੀਨ ਮਾਲਕ ਦੇ ਕਬਜ਼ੇ ਵਿਚ ਚਲੀ ਜਾਏਗੀ ।

ਇਸ ਤੋਂ ਅੱਗੇ ਜਿਹੜੀਆਂ ਇਸ ਬਿਲ ਦੀਆਂ ਮੋਟੀਆਂ ਮੋਟੀਆਂ ਦਫਤ ਹਨ ਉਨ੍ਹਾਂ ਸੰਬੰਧੀ ਮੈਂ ਕੁਝ ਕਹਿਣਾ ਚਾਹੁੰਦਾ ਹਾਂ । ਪਹਿਲੀ ਗੱਲ ਇਸ ਵਿਚ ਇਹ ਰੱਖੀ ਹੈ ਕਿ ਸਜ਼ਾ ਕਰੜੀ ਹੋਵੇ ਜਿਸ ਦੇ ਭੈ ਕਰਕੇ ਲੋਕਾਂ ਦੇ ਕੋਲੋਂ ਫਾਰਮ ਆਉਣ । ਫਾਰਮ ਭੇਜਣ ਵੇਲੇ ਜ਼ਿਮੀਦਾਰ ਕੋਲੋਂ ਦੋ ਖਾਮੀਆਂ ਹੋ ਸਕਦੀਆਂ ਹਨ । ਇਕ ਤਾਂ ਇਹ ਕਿ ਵਕਤ ਮੁਕੱਰਰਾ ਦੇ ਅੰਦਰ ਫਾਰਮ ਨਹੀਂ ਦਿੰਦਾ ਔਰ ਦੂਸਰਾ ਇਹ ਕਿ ਉਹ ਗ਼ਲਤ ਫਾਰਮ ਦੇ ਦੇਵੇ । ਪਹਿਲੇ ਪ੍ਰਿੰਸੀਪਲ ਐਕਟ ਦੇ ਮੁਤਾਬਕ ਜਦੋਂ ਕੋਈ ਜ਼ਿਮੀਦਾਰ ਫਾਰਮ ਦੇਵੇ ਤਾਂ ਉਸ ਦੇ ਲਈ ਇਹ ਤਜਵੀਜ਼ ਕੀਤਾ ਗਿਆ ਸੀ ਕਿ ਉਹ ਨਾਲ ਇਕ ਡੈਕਲੇਰੇਸ਼ਨ (declaration) ਦੇਵੇ ਕਿ ਮੈਂ ਸਹੀ ਸਮਝ ਕੇ ਇਹ ਫਾਰਮ ਦਿੰਦਾ ਹਾਂ । ਲੇਕਿਨ ਅਗਰ ਕੋਈ ਗ਼ਲਤ ਬਿਆਨ ਦੇ ਦੇਵੇ ਤਾਂ ਉਸ ਦੀ ਉਸ ਨੂੰ ਕੋਈ ਸਜ਼ਾ ਨਹੀਂ ਸੀ ਦਿੱਤੀ ਜਾ ਸਕਦੀ । ਇਸ ਕਰਕੇ ਅਸੀਂ ਇਸ ਨਵੇਂ ਅਮੈਂਡਿੰਗ ਬਿਲ ਦੇ ਵਿਚ ਇਹ ਪਰੋਵੀਜ਼ਨ ਰਖਿਆ ਹੈ ਕਿ ਜਿਹੜਾ ਆਦਮੀ ਫਾਰਮ ਦੇਵੇ ਉਹ ਉਸ ਦੇ ਨਾਲ ਹਲਫੀਆ ਬਿਆਨ ਦੇਵੇ ਕਿ ਮੈਂ ਫਾਰਮ ਬਿਲਕੁਲ ਸਹੀ ਢਰ ਕੇ ਦਿੱਤਾ ਹੈ । ਉਸ ਸੂਰਤ ਵਿਚ ਜੇਕਰ ਕੋਈ ਫਾਰਮ ਗ਼ਲਤ ਦੇਵੇ ਤਾਂ ਉਸ ਨੂੰ ਤਾਜ਼ੀਰਾਤ ਹਿੰਦ ਦੇ ਤਹਿਤ ਜੋ ਗ਼ਲਤ ਐਫੀਡੈਵਿਟ ਦੇਣ ਦੀ ਸਜ਼ਾ ਹੈ ਉਹ ਦਿੱਤੀ ਜਾਵੇਗੀ । ਉਸ ਆਦਮੀ ਨੂੰ ਦੋ ਸਾਲ ਦੀ ਕੈਦ ਔਰ ਤਿੰਨ ਹਜ਼ਾਰ ਰੁਪਏ ਤਕ ਜੁਰਮਾਨਾ ਕੀਤਾ ਜਾ ਸਕਦਾ ਹੈ । ਦੂਜੀ ਸੂਰਤ ਵਿਚ ਅਗਰ ਕੋਈ ਆਦਮੀ ਫਾਰਮ ਨਹੀਂ ਦਿੰਦਾ ਤਾਂ ਉਸ ਦੇ ਲਈ ਇਹ ਸਜ਼ਾ ਤਜਵੀਜ਼

ਕੀਤੀ ਗਈ ਹੈ ਕਿ ਜੋ ਉਸ ਨੂੰ 30 ਸਟੈਂਡਰਡ ਏਕੜ ਜ਼ਮੀਨ ਰੱਖਣ ਦਾ ਹਕ ਮਿਲਿਆ ਹੈ ਉਹ ਖੋਹ ਲਿਆ ਜਾਵੇ ਔਰ ਉਸ ਦੇ ਕੋਲ ਸਿਰਫ 10 ਸਟੈਂਡਰਡ ਏਕੜ ਜ਼ਮੀਨ ਛੱਡੀ ਜਾਵੇ। ਕਈ ਮੇਰੇ ਮੁਹਤਰਮ ਦੋਸਤ ਕਹਿੰਦੇ ਹਨ ਕਿ ਇਹ ਸਜ਼ਾ 10 ਹਜ਼ਾਰ ਰੁਪਏ ਦੇ ਜੁਰਮਾਨੇ ਦੇ ਬਰਾਬਰ ਹੈ ਔਰ ਬਹੁਤ ਕਰੜੀ ਹੈ ਇਸ ਕਰਕੇ ਇਹ ਨਹੀਂ ਹੋਣੀ ਚਾਹੀਦੀ। ਮੈਂ ਉਨ੍ਹਾਂ ਨੂੰ ਦਸਣਾ ਚਾਹੁੰਦਾ ਹਾਂ ਕਿ ਇਹ ਸਜ਼ਾਵਾਂ ਅਸੀਂ ਇਸ ਲਈ ਨਹੀਂ ਰੱਖੀਆਂ ਕਿ ਇਹ ਲੋਕਾਂ ਨੂੰ ਦੇਣੀਆਂ ਪੈਣ। ਅਸੀਂ ਸਖ਼ਤ ਸਜ਼ਾ ਇਸ ਲਈ ਮੁਕੱਦਰ ਕਰ ਰਹੇ ਹਾਂ ਕਿ ਕਿਸੇ ਨੂੰ ਸਜ਼ਾ ਨਾ ਦੇਣੀ ਪਏ ਔਰ ਲੋਕਾਂ ਦੇ ਕੋਲੋਂ ਇਸ ਦੇ ਭੈ ਕਰਕੇ ਫਾਰਮ ਆ ਜਾਣ।

ਇਸ ਤੋਂ ਬਿਨਾਂ ਅਸੈਂਬਲੀ ਵਿਚ ਔਰ ਅਸੈਂਬਲੀ ਤੋਂ ਬਾਹਰ ਵੀ ਇਕ ਹੋਰ ਵਾਜਬ ਇਤਰਾਜ਼ ਉਠਾਇਆ ਗਿਆ ਹੈ ਜਿਸ ਦੇ ਵਿਚ ਕਿ ਮੈਂ ਵਜ਼ਨ ਸਮਝਦਾ ਹਾਂ। ਮੈਨੂੰ ਉਮੀਦ ਹੈ ਕਿ ਸਾਰੇ ਹਾਊਸ ਦੇ ਮੈਂਬਰ ਵੀ ਉਸ ਤੇ ਗੌਰ ਕਰਨਗੇ। ਮੈਂ ਸਮਝਦਾ ਹਾਂ ਕਿ ਜੋ ਬੋਝਾ ਉਹ ਸਾਹਿਬ ਸਰਕਾਰ ਨੂੰ ਚੁੱਕਣ ਲਈ ਕਹਿੰਦੇ ਹਨ ਉਹ ਸਰਕਾਰ ਨੂੰ ਜ਼ਰੂਰ ਚੁਕਣਾ ਚਾਹੀਦਾ ਹੈ। ਉਨ੍ਹਾਂ ਵਲੋਂ ਇਹ ਕਿਹਾ ਜਾਂਦਾ ਹੈ ਕਿ ਜਦ ਮਾਲੀਏ ਦੇ ਕਾਗਜ਼ਾਤ ਅਤੇ ਹੋਰ ਕਈ ਕਿਸਮ ਦੇ ਕਾਗਜ਼ਾਤ ਪਟਵਾਰੀ ਸਰਕਾਰ ਨੂੰ ਤਿਆਰ ਕਰਕੇ ਦਿੰਦੇ ਹਨ ਅਤੇ ਸਰਕਾਰ ਪਾਸ ਇਕ ਬੜੀ ਵੱਡੀ ਮਾਲ ਦੀ ਏਜੰਸੀ ਮੌਜੂਦ ਹੈ ਤਾਂ ਫੇਰ ਹਰੇਕ ਆਦਮੀ ਕੋਲੋਂ ਕਿਉਂ ਫਾਰਮ complete ਕਰਵਾਉਂਦੇ ਹੋ। ਇਹ ਜੋ ਫਾਰਮ complete ਕਰਨ ਦਾ ਕੰਮ ਹੈ ਇਹ ਸਰਕਾਰ ਆਪਣੇ ਸਿਰ ਤੇ ਲਏ ਔਰ ਏਸ ਕੰਮ ਵਾਸਤੇ ਪਟਵਾਰੀਆਂ ਨੂੰ ਕਿਹਾ ਜਾਵੇ। ਇਹ ਜਿਹੜੀ ਗਲ ਹੈ ਇਸ ਦੇ ਵਿਚ ਮੈਨੂੰ ਬੜਾ ਵਜ਼ਨ ਜਾਪਦਾ ਹੈ। ਜਿੱਥੇ ਜਿੱਥੇ ਕਿਸੇ ਦੀ ਜ਼ਮੀਨ ਇਕ ਪਟਵਾਰੀ ਦੇ ਹਲਕੇ ਵਿਚ ਹੈ ਉਥੇ ਉਥੇ ਇਹ ਬੋਝਾ ਬਰਦਾਸ਼ਤ ਕੀਤਾ ਜਾ ਸਕਦਾ ਹੈ ਔਰ ਸਰਕਾਰੀ ਏਜੰਸੀ ਕਾਗਜ਼ ਤਿਆਰ ਕਰ ਸਕਦੀ ਹੈ। ਮੇਰਾ ਆਪਣਾ ਜ਼ਾਤੀ ਖਿਆਲ ਵੀ ਇਹ ਹੈ ਕਿ ਜੇ ਏਸ ਕਾਨੂੰਨ ਨੂੰ ਅਮਲ ਵਿਚ ਲਿਆਉਣਾ ਹੈ ਤਾਂ ਫਾਰਮ ਭਰਨ ਦਾ ਬੋਝ ਜ਼ਮੀਂਦਾਰਾਂ ਤੇ ਪਾਉਣ ਦੀ ਬਜਾਏ ਸਰਕਾਰੀ ਏਜੰਸੀ ਤੇ ਪਾਉਣਾ ਚਾਹੀਦਾ ਹੈ। ਜਿੱਥੇ ਜ਼ਮੀਂਦਾਰਾਂ ਦੀ ਇਕ ਪਟਵਾਰੀ ਦੇ ਹਲਕੇ ਵਿਚ ਜ਼ਮੀਨ ਹੈ ਉਸ ਦਾ ਮੁਕੰਮਲ ਰੀਕਾਰਡ ਪਟਵਾਰੀ ਦੇ ਪਾਸ ਹੁੰਦਾ ਹੈ ਇਸ ਕਰਕੇ ਉਸ ਦੀਆਂ ਫਾਰਮਾਂ ਬਣਾਈਆਂ ਜਾ ਸਕਦੀਆਂ ਹਨ।

ਮੌਲਵੀ ਅਬਦੁਲ ਗਨੀ ਡਾਰ : ਕੀ ਮੁਜ਼ਾਰਿਆਂ ਦੀਆਂ ਫਾਰਮਾਂ ਵੀ ਪਟਵਾਰੀਆਂ ਦੇ ਕੋਲੋਂ ਭਰਵਾਈਆਂ ਜਾਣਗੀਆਂ ?

ਮਾਲ ਮੰਤ੍ਰੀ : ਹਾਂ, ਜੀ, ਇਕ ਪਿੰਡ ਦੀ ਜਿਹੜੀ ਜ਼ਮੀਨ ਹੈ ਜਿਸ ਦਾ ਰੀਕਾਰਡ ਇਕ ਹਲਕੇ ਦੇ ਪਟਵਾਰੀ ਦੇ ਕੋਲ ਹੈ ਉਸ ਦੇ ਕਾਗਜ਼ ਪਟਵਾਰੀ ਤਿਆਰ ਕਰ ਸਕਦਾ ਹੈ ਲੇਕਿਨ ਕਈ ਐਸੇ ਕੇਸ ਵੀ ਹਨ ਜਿੱਥੇ ਮੁਜ਼ਾਰੇ ਅਤੇ ਮਾਲਕਾਂ ਦੀਆਂ ਜ਼ਮੀਨਾਂ ਇਕ ਪਿੰਡ ਤੋਂ ਵਧ ਪਿੰਡਾਂ ਦੇ ਵਿਚ ਵੀ ਹਨ। ਇਸ ਕਿਸਮ ਦੀਆਂ ਜ਼ਮੀਨਾਂ ਜਿਹੜੀਆਂ ਦੇ ਜਾਂ ਤਿੰਨਾਂ ਪਟਵਾਰੀਆਂ ਦੇ ਹਲਕਿਆਂ ਵਿਚ ਹਨ ਉਨ੍ਹਾਂ ਦੇ ਕਾਗਜ਼ ਸਰਕਾਰ ਵੱਲੋਂ ਨਹੀਂ ਤਿਆਰ ਕੀਤੇ ਜਾ ਸਕਦੇ। ਉਸ ਦੇ ਲਈ ਜ਼ਰੂਰੀ ਹੈ ਕਿ ਇਤਲਾਹ ਦੇਣ ਦੀ ਜ਼ਿੰਮੇਵਾਰੀ ਜ਼ਮੀਂਦਾਰ ਦੇ ਆਪਣੇ ਸਿਰ ਤੇ ਹੀ ਰਹੇ।

ਸਰਦਾਰ ਅੱਛਰ ਸਿੰਘ ਛੀਨਾ : On a point of information, Sir. ਸਪੀਕਰ ਸਾਹਿਬ, ਮੈਂ ਕਹਿੰਦਾ ਹਾਂ ਕਿ ਇਤਨਾ ਲੰਮਾ ਚੌੜਾ ਹਿਸਾਬ ਕਿਤਾਬ ਕਰਨ ਦੀ ਬਜਾਏ

[ਸਰਦਾਰ ਅੱਛਰ ਸਿੰਘ ਛੀਨਾ]

ਸਿਰਫ ਇਹ ਕਿਉਂ ਨਹੀਂ ਕਿਹਾ ਜਾਂਦਾ ਕਿ ਜਿਨ੍ਹਾਂ ਲੋਕਾਂ ਦੀ ਇਕ ਤੋਂ ਵਧ ਪਟਵਾਰ ਹਲਕਿਆਂ ਵਿਚ ਜ਼ਮੀਨ ਹੈ ਉਹ information ਦੇ ਦੇਣ ਔਰ ਜਿਨ੍ਹਾਂ ਦੀ ਇਕ ਪਿੰਡ ਵਿਚ ਹੈ ਉਹ ਚੁਪ ਰਹਿਣ ।

ਮਾਲ ਮੰਤਰੀ : ਜਨਾਬ, ਛੀਨਾ ਸਾਹਿਬ ਨੇ ਹੁਣ ਜੋ ਗੱਲ ਕਹੀ ਹੈ ਉਨ੍ਹਾਂ ਨੂੰ ਮੈਂਨੂੰ ਸੁਣਨ ਦੇ ਬਾਦ ਸੁਣੀ ਹੈ, ਪਹਿਲਾਂ ਉਨ੍ਹਾਂ ਨੇ ਏਸ ਪਾਸੇ ਆਪਣਾ mind apply ਨਹੀਂ ਕੀਤਾ । ਇਸ ਹਾਊਸ ਵਿਚ ਐਸੇ ਮੈਂਬਰ ਸਾਹਿਬਾਨ ਵੀ ਹਨ ਜਿਨ੍ਹਾਂ ਨੇ ਪਹਿਲੇ ਇਸ ਚੀਜ਼ ਤੇ ਆਪਣਾ mind apply ਕੀਤਾ ਸੀ ਔਰ ਇਸ ਸੰਬੰਧੀ ਆਪਣੀਆਂ ਤਰਮੀਮਾਂ ਵੀ ਭੇਜੀਆਂ ਹਨ ਔਰ ਉਨ੍ਹਾਂ ਤਰਮੀਮਾਂ ਦੇ ਆਉਣ ਤੇ ਉਨ੍ਹਾਂ ਦਾ ਹਲ ਵੀ ਨਿਕਲੇਗਾ । ਛੀਨਾ ਸਾਹਿਬ ਨੇ ਮੈਂਨੂੰ ਫਿਕਰਾ ਪੂਰਾ ਨਹੀਂ ਕਰਨ ਦਿੱਤਾ ਕਿ ਮੇਰਾ view ਉਸ ਦੇ ਮੁਤੱਲਿਕ ਕੀ ਹੈ । ਸ਼ਾਇਦ ਉਹ ਪਹਿਲੇ ਹੀ anticipate ਕਰ ਗਏ ਹਨ ਕਿ ਗਿਆਨੀ ਇਹ ਗਲ ਕਹਿਣ ਵਾਲਾ ਹੈ ਇਸ ਵਾਸਤੇ ਮੈਂ ਪਹਿਲੇ ਹੀ ਕਹਿ ਦਿਆਂ । ਸਪੀਕਰ ਸਾਹਿਬ, ਜਿਨ੍ਹਾਂ ਜ਼ਮੀਂਦਾਰਾਂ ਦੀ ਇਕ ਪਟਵਾਰ ਹਲਕੇ ਤੋਂ ਜ਼ਿਆਦਾ ਹਲਕਿਆਂ ਵਿਚ ਜ਼ਮੀਨ ਹੈ ਜਿਤਨਾ ਚਿਰ ਉਹ ਸਾਨੂੰ ਆਪ ਇੰਨਫਰਮੇਸ਼ਨ ਨਾ ਦੇਣ ਉਤਨੀ ਦੇਰ ਮਸਲਾ ਹਲ ਨਹੀਂ ਹੋ ਸਕਦਾ । ਇਸ ਵਾਸਤੇ ਏਸ ਬਿਲ ਵਿਚ ਅਗਰ ਇਹ ਤਜਵੀਜ਼ ਨਾ ਹੋਵੇ ਕਿ ਗਲਤ ਇਨਫਰਮੇਸ਼ਨ ਦੇਣ ਵਾਲੇ ਨੂੰ ਸਜ਼ਾ ਮਿਲੇਗੀ ਤਾਂ ਜਿਹੜਾ ਇਤਲਾਹ ਦੇਣ ਦਾ ਕੰਮ ਜ਼ਿਮੀਂਦਾਰ ਦੇ ਹਥ ਵਿਚ ਹੈ ਉਸ ਵਿਚ ਦੇਰੀ ਹੋਵੇਗੀ । ਇਸ ਲਈ ਇਕ ਪਿੰਡ ਤੋਂ ਵਧ ਪਿੰਡਾਂ ਦੀ ਜ਼ਮੀਨ ਵਾਲੇ ਲੋਕਾਂ ਦੇ ਕਾਗਜ਼ ਤਿਆਰ ਕਰਨ ਦਾ ਜੋ ਬੋਝਾ ਹੈ ਉਹ ਜ਼ਰੂਰੀ ਹੈ ਕਿ ਉਨ੍ਹਾਂ ਲੋਕਾਂ ਦੇ ਆਪਣੇ ਸਿਰ ਤੇ ਹੋਵੇ । ਇਸ ਚੀਜ਼ ਦੇ ਮੁਤੱਲਿਕ ਮੈਂ ਮੈਂਬਰ ਸਾਹਿਬਾਨ ਦੀ ਰਾਏ ਲੈਣ ਤੋਂ ਬਾਦ ਫੈਸਲਾ ਕਰਾਂਗਾ ਕਿ ਅਜਿਹੇ ਜ਼ਿਮੀਂਦਾਰਾਂ ਤੇ ਕਿੰਨਾ ਕੁ ਬੋਝਾ ਪੈਣਾ ਚਾਹੀਦਾ ਹੈ । ਇਹ ਬਿਲ ਇਸ ਲਈ ਪਾਸ ਕੀਤਾ ਜਾ ਰਿਹਾ ਹੈ ਕਿ ਜਿਤਨੀ surplus ਜ਼ਮੀਨ ਹੈ ਉਸ ਦੇ ਅਦਾਦੇਸ਼ੁਮਾਰ ਹਾਸਲ ਕੀਤੇ ਜਾਣ । ਮਗਰ ਮੇਰੇ ਦੋਸਤ ਛੀਨਾ ਸਾਹਿਬ ਨੇ ਇਸ ਨੂੰ ਸੀਲੈਕਟ ਕਮੇਟੀ ਦੇ ਸਪੁਰਦ ਕਰਨ ਦੀ ਮੋਸ਼ਨ ਪੇਸ਼ ਕੀਤੀ ਹੈ । ਉਹ ਕਹਿੰਦੇ ਹਨ ਕਿ ਇਕ ਜਾਮੇ ਬਿਲ ਆਉਣਾ ਚਾਹੀਦਾ ਹੈ ਤਦ ਹੀ ਮਾਮਲਾ ਠੀਕ ਹੋ ਸਕਦਾ ਹੈ । ਸਪੀਕਰ ਸਾਹਿਬ, ਇਹ ਜਿਹੜਾ ਬਿਲ ਮੈਂ ਬਣਾਇਆ ਹੈ ਇਸ ਨਾਲੋਂ ਹੋਰ ਜ਼ਿਆਦਾ ਜਾਮੇ ਬਿਲ ਬਣਾਉਣ ਲਈ ਉਨ੍ਹਾਂ ਵਲੋਂ ਕੋਈ ਨਮੂਨਾ ਪੇਸ਼ ਨਹੀਂ ਕੀਤਾ ਗਿਆ ਔਰ ਨਾ ਹੀ ਮੈਂਨੂੰ ਇਹ ਪਤਾ ਲੱਗਾ ਹੈ ਕਿ ਉਹ ਕਿਸ ਕਿਸਮ ਦਾ ਜਾਮੇ ਬਿਲ ਬਣਾਉਣ ਦੇ ਹਕ ਵਿਚ ਹਨ । ਮੈਂ ਉਨ੍ਹਾਂ ਨੂੰ ਯਕੀਨ ਦਿਲਾਉਂਦਾ ਹਾਂ ਕਿ ਜਦੋਂ ਵੀ ਮੈਂਨੂੰ ਉਹ ਇਸ ਕਿਸਮ ਦਾ ਕੋਈ ਬਿਲ ਦੱਸਣਗੇ ਉਸ ਤੇ ਵਿਚਾਰ ਕੀਤਾ ਜਾ ਸਕਦਾ ਹੈ । ਬਾਕੀ ਜਿੱਥੋਂ ਤਕ ਜ਼ਮੀਨ ਦੇ ਅਦਾਦੇਸ਼ੁਮਾਰ ਦਾ ਤਅੱਲੁਕ ਹੈ ਇਹ ਹਰ ਸੂਰਤ ਵਿਚ ਦਰਕਾਰ ਹਨ ਔਰ ਉਹ ਅਦਾਦੇਸ਼ੁਮਾਰ ਬਗ਼ੈਰ ਇਸ ਬਿਲ ਦੇ ਪਾਸ ਕਰਨ ਦੇ ਮੁਕੰਮਲ ਨਹੀਂ ਹੋ ਸਕਦੇ । ਜਦੋਂ ਵੀ ਛੀਨਾ ਸਾਹਿਬ ਕਦੀ ਜਾਮੇ ਬਿਲ ਲਿਆਉਣਗੇ ਤਾਂ ਇਹ ਅਦਾਦੇਸ਼ੁਮਾਰ ਮਦਦਗਾਰ ਹੋਣਗੇ । ਇਸ ਲਈ ਇਹ ਜਿਹੜਾ ਬਿਲ ਹੈ ਇਸ ਨੂੰ ਹੁਣੇ ਪਾਸ ਕਰਨ ਦੀ ਲੋੜ ਹੈ ਔਰ ਸੀਲੈਕਟ ਕਮੇਟੀ ਦੀ ਜਿਹੜੀ ਛੀਨਾ ਸਾਹਿਬ ਨੇ ਮੰਗ ਕੀਤੀ ਹੈ ਉਹ ਉਨ੍ਹਾਂ ਨੂੰ ਮੇਰੇ explanation ਤੋਂ ਬਾਦ ਵਾਪਸ ਲੈ ਲੈਣੀ ਚਾਹੀਦੀ ਹੈ ਕਿਉਂਕਿ ਉਹ ਦੇਰੀ ਕਰਨ ਵਾਲੀ ਮੋਸ਼ਨ ਹੈ । ਅਗਰ ਇਸ ਬਿਲ ਨੂੰ ਸੀਲੈਕਟ ਕਮੇਟੀ ਦੇ ਸਪੁਰਦ ਕੀਤਾ ਜਾਵੇ ਤਾਂ ਹੋ ਸਕਦਾ ਹੈ ਕਿ ਅਗਲਾ ਸੈਸ਼ਨ ਫਰਵਰੀ ਜਾਂ ਮਾਰਚ ਵਿਚ ਹੋਵੇ ਔਰ ਬਿਲ delay ਹੋ

ਜਾਵੇ । ਅਜੇ ਤਕ ਇਹ ਤਹਿ ਨਹੀਂ ਹੋਇਆ ਕਿ ਇਜਲਾਸ ਫਰਵਰੀ/ਮਾਰਚ ਤੋਂ ਪਹਿਲੇ ਹੋਵੇਗਾ । ਇਸ ਕਰਕੇ ਅਗਰ ਸੀਲੈਕਟ ਕਮੇਟੀ ਦੇ ਪਾਸ ਬਿਲ ਜਾਵੇ ਤਾਂ ਉਹ ਆਪਣੀ ਰੀਪੋਰਟ ਫਰਵਰੀ/ਮਾਰਚ ਵਿਚ ਪੇਸ਼ ਕਰੇਗੀ ਅਤੇ ਉਸ ਦੇ ਬਾਦ ਕਾਨੂੰਨ ਵਿਚ ਤਬਦੀਲੀ ਹੋਵੇਗੀ ਔਰ ਉਸ ਤੋਂ ਬਾਦ ਕਾਨੂੰਨ ਲਾਗੂ ਹੋਵੇਗਾ । ਇਸ ਦਾ ਮਤਲਬ ਇਹ ਹੋਵੇਗਾ ਕਿ ਖਾਮੁਖਾਹ ਬਿਲ ਛੇ ਮਹੀਨੇ ਲਈ ਪਿੱਛੇ ਪੈ ਜਾਵੇਗਾ । ਇਸ ਲਈ ਅੱਵਲ ਤਾਂ ਮੈਂ ਅਰਜ਼ ਕਰਾਂਗਾ ਕਿ ਛੀਨਾ ਸਾਹਿਬ ਆਪਣੀ ਮੋਸ਼ਨ ਨੂੰ ਵਾਪਸ ਲੈ ਲੈਣ ਔਰ ਜੇਕਰ ਉਹ ਵਾਪਸ ਲੈਣ ਲਈ ਤਿਆਰ ਨਾ ਹੋਣ ਤਾਂ ਮੈਂ ਹਾਊਸ ਨੂੰ ਅਪੀਲ ਕਰਾਂਗਾ ਕਿ ਉਹ ਇਸ ਨੂੰ throw out ਕਰਨ ।

ਸਰਦਾਰ ਅੱਛਰ ਸਿੰਘ ਛੀਨਾ : On a point of personal explanation Sir. ਵਜਾ ਇਹ ਹੈ ਕਿ ਗਿਆਨੀ ਜੀ ਨੇ ਦੋ ਤਿੰਨ ਬੜੇ ਅਹਿਮ ਬਿਲ ਜਿਹੜੇ ਕਿ money Bills ਸਨ ਉਹ ਪਿਛੇ ਰਖ ਲਏ ਹਨ ਅਤੇ ਉਨ੍ਹਾਂ ਨੂੰ ਸਿਲੈਕਟ ਕਮੇਟੀਆਂ ਪਾਸ ਭੇਜ ਦਿੱਤਾ ਹੈ । ਇਨ੍ਹਾਂ ਦੇ ਮੁਤੱਲਿਕ ਇਨ੍ਹਾਂ ਨੇ ਯਕੀਨ ਦਿਵਾਇਆ ਸੀ ਕਿ ਇਹ ਜ਼ਰੂਰ ਪਾਸ ਹੋਣਗੇ ; ਜਿਸ ਤਰ੍ਹਾਂ ਕਿ ਮਰਲਾ ਟੈਕਸ ਹੈ । ਮੇਰੀ ਅਰਜ਼ ਹੈ ਕਿ ਜਦੋਂ ਉਹ ਬਿਲ ਆਉਣਗੇ ਉਨ੍ਹਾਂ ਦੇ ਨਾਲ ਹੀ ਇਹ ਵੀ ਆ ਜਾਵੇਗਾ.....

ਸਰਦਾਰ ਭਾਗ ਸਿੰਘ : ਮੁਜ਼ਾਰਿਆਂ ਲਈ ਇਸ ਦੀ ਬੜੀ ਲੋੜ ਹੈ । ਹੁਣੇ ਪਾਸ ਹੋਣਾ ਚਾਹੀਦਾ ਹੈ ।

ਸਰਦਾਰ ਅੱਛਰ ਸਿੰਘ ਛੀਨਾ : ਜੇਕਰ session ਫਿਰ ਦਸੰਬਰ ਵਿਚ ਹੋ ਰਿਹਾ ਹੈ ਤਾਂ ਕੀ ਹਰਜ ਹੈ ਕਿ.....

ਮਾਲ ਮੰਤਰੀ : ਮੈਂ ਨਹੀਂ ਕਹਿ ਸਕਦਾ ਕਿ session ਹੋ ਰਿਹਾ ਹੈ ਜਾਂ ਨਹੀਂ । ਇਸ ਗਲ ਤੇ ਗੌਰਮਿੰਟ ਨੇ ਅਜੇ ਕੋਈ ਗੌਰ ਨਹੀਂ ਕੀਤਾ । ਪੱਕੀ ਗਲ ਕੋਈ ਨਹੀਂ ।

ਸਰਦਾਰ ਅੱਛਰ ਸਿੰਘ ਛੀਨਾ : ਜੇਕਰ session ਨਹੀਂ ਹੋ ਰਿਹਾ ਹੈ ਤਾਂ ਮੈਂ ਆਪਣੀ ਇਹ motion ਵਾਪਸ ਲੈਂਦਾ ਹਾਂ (*cheers*) .

Mr. Speaker : Question is—

That the Punjab Security of Land Tenures (Amendment) Bill be referred to a Select Committee consisting of:—

- (1) Giani Kārtar Singh, Revenue Minister,
- (2) Shri Rām Kīshan Bhārolīan,
- (3) Shri Muni Lal,
- (4) Chaudhri Inder Singh,
- (5) S. Rajinder Singh,
- (6) Chaudhri Bhārat Singh,
- (7) S. Harchand Singh,
- (8) S. Waryam Singh, and
- (9) Comrade Ram Chandra,

with a direction to report by 1st December, 1957.

The motion was by leave, withdrawn.

Mr. Speaker : Question is—

That the Punjab Security of Land Tenures (Amendment) Bill be taken into consideration at once.

The motion at carried

CLAUSE 2

Shri Sumer Singh (Hassanpur) : Sir, I beg to move—

In lines 4—6, for “under section 5-B or the area which is deemed to be surplus area under subsection (1) of section 5-C”, *substitute* “as declared by the landowner or the tenant and failing of which by the prescribed authority”.

ਜ਼ਾਨੀ ਜੀ ਨੇ ਜੋ ਕੁਝ ਕਹਾ ਹੈ ਉਸੇ ਸੁਨਕਰ ਮੈਂ ਅਪਨੀ amendment ਮੋ ਵਾਪਸ ਲੇ ਲੇਤਾ ਹੂੰ ।

Mr. Speaker : Motion moved—

In lines 4—6, for “under section 5-B or the area which is deemed to be surplus area under subsection (1) of section 5-C”, *substitute* “as declared by the landowner or the tenant and failing of which by the prescribed authority”.

Mr. Speaker : Question is—

In lines 4—6, for “under section 5-B or the area which is deemed to be surplus area under subsection (1) of section 5-C”, *substitute* “as declared by the landowner or the tenant and failing of which by the prescribed authority”.

The motion was, by leave, withdrawn.

Mr. Speaker : Question is—

That Clause 2 stand part of the Bill.

The motion was carried.

CLAUSE 3

Dr. Bhag Singh (Garhshankar, 'G') : Sir, I beg to move—

In the proposed section 5-A, line 8, *between* the words “him” and “in”, *insert* “immediately before the commencement of the principal Act of 1953”.

ਸਪੀਕਰ ਸਾਹਿਬ, ਮੈਂ ਇਸ ਕਲਾਜ਼ ਤੇ ਦੋ amendments ਦਿਤੀਆਂ ਹੋਈਆਂ ਹਨ ਪਰ ਮੈਂ ਇਕ ਹੀ move ਕਰਨੀ ਚਾਹੁੰਦਾ ਹਾਂ । ਜੋ amendment deletion ਦੇ ਬਾਰੇ ਵਿਚ ਹੈ ਮੈਂ ਉਸ ਨੂੰ move ਨਹੀਂ ਕਰਦਾ ਅਤੇ ਦੂਜੀ ਨੂੰ move ਕਰਦਾ ਹਾਂ ।

Mr. Speaker : What is the number of the amendment that you are moving ?

ਡਾਕਟਰ ਭਾਗ ਸਿੰਘ : ਇਹ ਜੋ ਪੰਜ ਨੰਬਰ ਤੇ ਹੈ ਮੈਂ ਇਸ ਨੂੰ move ਕਰ ਰਿਹਾ ਹਾਂ ।

ਮਾਲ ਮੰਤ੍ਰੀ : On a point of order, Sir. ਇਹ ਤਾਂ principal Act ਤੇ ਕੋਈ amendment ਕਰ ਰਹੇ ਹਨ ਇਸ ਬਿਲ ਤੇ ਨਹੀਂ ਕਰ ਰਹੇ ।

ਡਾਕਟਰ ਭਾਗ ਸਿੰਘ : ਸਪੀਕਰ ਸਾਹਿਬ, ਇਹ ਜਿਹੜੀ ਮੈਂ amendment ਦਿੱਤੀ ਹੈ ਇਹ ਬਹੁਤ ਜ਼ਰੂਰੀ ਹੈ । ਇਸ amendment ਦਾ ਮਤਲਬ ਇਹ ਹੈ ਕਿ ਜਦੋਂ ਜ਼ਿਮੀਂਦਾਰ ਆਪਣੀ ਜ਼ਮੀਨ ਦਾ declaration ਦੇਣ ਤਾਂ ਉਹ ਇਹ ਵੀ ਨਾਲ ਹੀ ਦੱਸਣ ਕਿ 1953 ਵਿਚ ਜਦੋਂ ਇਹ principal Act ਪਾਸ ਹੋਇਆ ਸੀ ਤਾਂ ਉਨ੍ਹਾਂ

ਕੋਲ ਕਿੰਨੀ ਜ਼ਮੀਨ ਸੀ। ਇਸ ਦੇ ਨਾਲ ਸਾਨੂੰ ਪਤਾ ਲਗੇਗਾ ਕਿ ਉਹ ਜ਼ਮੀਨ ਜੋ ਖੁਰਦ ਬੁਰਦ ਹੋਈ ਹੈ ਉਹ ਕਿੰਨੀ ਹੈ। ਇਸ Act ਦੇ ਪਾਸ ਹੋਣ ਨਾਲ ਜ਼ਮੀਂਦਾਰਾਂ ਨੇ ਕਿਤਨੀ ਜ਼ਮੀਨ ਖੁਰਦ ਬੁਰਦ ਕੀਤੀ ਹੈ ਇਸ ਚੀਜ਼ ਦਾ ਪਤਾ ਲਗ ਜਾਵੇਗਾ ਅਤੇ ਸਾਡੀ information ਪੂਰੀ ਹੋ ਜਾਵੇਗੀ।

Mr. Speaker : You move all your amendments together.

Dr. Bhag Singh : Sir, I beg to move—

In the proposed section 5-B, subsection 1, line 4, between "area" and "and", insert "from the land not occupied by the tenants".

ਮੈਂ ਜਨਾਬ ਇਸ ਬਿਲ ਦੇ ਮਨਸ਼ਾ ਨੂੰ ਵੀ ਸਮਝਿਆ ਹੈ ਅਤੇ ਫਿਰ ਗਿਆਨੀ ਜੀ ਦੀ speech ਨੂੰ ਵੀ ਬੜੇ ਗੌਰ ਨਾਲ ਸੁਣਿਆ ਹੈ। ਉਨ੍ਹਾਂ ਨੇ ਜੋ ਕੁਝ ਫਰਮਾਇਆ ਹੈ ਉਸ ਨੂੰ ਸੁਣ ਕੇ ਇਸ amendment ਦਾ ਪੇਸ਼ ਕਰਨਾ ਹੋਰ ਵੀ ਜ਼ਰੂਰੀ ਹੋ ਗਿਆ ਹੈ। ਉਨ੍ਹਾਂ ਨੇ ਫਰਮਾਇਆ ਹੈ ਕਿ land owners ਨੂੰ selection ਦਾ ਵੀ ਹਕ ਹੈ ਕਿ ਭਾਵੇਂ ਉਹ ਆਪਣੀ ਖੁਦ ਕਾਸਤ ਜ਼ਮੀਨ ਵਿਚੋਂ select ਕਰ ਲਵੇ ਭਾਵੇਂ ਜਿਹੜੀ ਮੁਜ਼ਾਰਿਆਂ ਦੇ ਪਾਸ ਹੈ ਉਸ ਵਿਚੋਂ select ਕਰ ਲਵੇ। ਇਹੋ ਹੀ ਇਸ ਬਿਲ ਦਾ ਸਭ ਤੋਂ ਮਾੜਾ ਤੇ ਹਾਨੀਕਾਰਕ ਪਹਿਲੂ ਹੈ। ਇਹ ਇਸ ਬਿਲ ਰਾਹੀਂ ਜ਼ਮੀਂਦਾਰ ਨੂੰ ਹਕ ਦਿੰਦੇ ਹਨ ਕਿ ਜੋ ਟੁਕੜਾ ਜ਼ਮੀਨ ਦਾ ਮੁਜ਼ਾਰੇ ਨੇ ਬੜੀ ਮੋਹਨਤ ਕਰਕੇ ਚੰਗਾ ਤੇ ਉਪਜਾਊ ਬਣਾਇਆ ਹੈ ਉਸ ਨੂੰ ਲੈ ਲਵੇ ਅਤੇ ਜਿਹੜਾ ਮਾੜਾ ਟੁਕੜਾ ਹੋਵੇ ਉਸ ਨੂੰ ਗ਼ਰੀਬ ਮੁਜ਼ਾਰੇ ਵਲ ਧਕ ਦੇਵੇ। ਇਹ ਇਸ ਬਿਲ ਵਿਚ ਇਕ ਬੜਾ ਭਾਰੀ loophole ਰਹਿ ਗਿਆ ਹੈ ਜਿਸ ਦੇ ਲਈ ਮੈਂ ਗਿਆਨੀ ਜੀ ਨੂੰ ਅਰਜ਼ ਕਰਾਂਗਾ ਕਿ ਉਹ ਇਸ ਨੂੰ ਦੂਰ ਕਰਨ। ਜਿਤਨੀ ਹਮਦਰਦੀ ਦਾ ਇਜ਼ਹਾਰ ਉਨ੍ਹਾਂ ਨੇ ਮੁਜ਼ਾਰਿਆਂ ਲਈ ਕੀਤਾ ਹੈ ਉਹ ਸਾਰੀ ਹਮਦਰਦੀ ਇਸ ਹਕ ਦੇ ਦੇਣ ਨਾਲ ਖਤਮ ਹੋ ਜਾਂਦੀ ਹੈ। ਇਸ amendment ਰਾਹੀਂ ਮੈਂ ਚਾਹੁੰਦਾ ਹਾਂ ਕਿ land-owner ਸਿਰਫ ਆਪਣੀ ਖੁਦ ਕਾਸਤ ਜ਼ਮੀਨ ਵਿਚੋਂ ਹੀ select ਕਰੇ ਅਤੇ ਮੁਜ਼ਾਰਿਆਂ ਦੀ ਜ਼ਮੀਨ ਨੂੰ ਨ ਛੋੜੇ।

Dr. Bhag Singh : Sir, I beg to move—

In the proposed section 5-B, subsection (2), lines 5 and 6, for "such person is entitled to retain under the provisions of this Act", substitute "is not held by the tenants".

ਸਪੀਕਰ ਸਾਹਿਬ, ਇਸ ਮੋਰੀ amendment ਦਾ ਮਕਸਦ ਵੀ ਇਹੋ ਹੀ ਹੈ ਜਿਹੜਾ ਕਿ ਮੋਰੀ ਪਹਿਲੀ amendment ਦਾ ਹੈ ਕਿ ਜੇਕਰ landowner selection ਨਾ ਕਰੇ ਅਤੇ ਕੋਈ ਅਫਸਰ ਜਾਂ prescribed authority ਇਸ ਕੰਮ ਨੂੰ ਕਰੇ ਤਾਂ ਉਸ prescribed authority ਤੇ ਵੀ ਇਹੋ ਪਾਬੰਦੀ ਲਗੇ ਕਿ ਜੋ ਟੁਕੜਾ tenant ਨੇ ਠੀਕ ਕੀਤਾ ਹੈ ਉਸ ਨੂੰ land owner ਦੇ ਖਾਤੇ ਵਿਚ ਨਾ ਪਾ ਦੇਵੇ। ਇਸ amendment ਰਾਹੀਂ ਮੈਂ ਇਹ ਚਾਹੁੰਦਾ ਹਾਂ ਕਿ prescribed authority land owners ਦੀ ਖੁਦ ਕਾਸਤ ਜ਼ਮੀਨ ਵਿਚੋਂ ਹੀ select ਕਰੇ ਅਤੇ ਮੁਜ਼ਾਰਿਆਂ ਦੀ ਜ਼ਮੀਨ ਵਿਚੋਂ select ਨਾ ਕਰੇ।

Dr. Bhag Singh : Sir, I beg to move—

Omit the proviso to subsection (2) of the proposed section 5-B.

[ਭਾਕਟਰ ਭਾਗ ਸਿੰਘ]

ਸਪੀਕਰ ਸਾਹਿਬ, ਇਸ ਦੇ ਅਗੇ ਜੋ proviso ਹੈ ਮੈਂ ਉਸਦੀ deletion ਦੀ ਇਸ amendment ਰਾਹੀਂ ਮੰਗ ਕੀਤੀ ਹੈ। ਇਸ ਦੀ ਇਸ ਲਈ ਲੋੜ ਪਈ ਹੈ ਕਿ ਇਸ ਨੇ ਬਿਲ ਵਿਚ ਇਕ ਹੋਰ loophole ਪੈਦਾ ਕਰ ਦਿੱਤਾ ਹੈ। ਉਹ ਇਹ ਕਿ ਜਦੋਂ ਤਕ ਉਹ ਅਫਸਰ landowners ਨਾਲ ਸਲਾਹ ਨਹੀਂ ਕਰ ਲੈਂਦਾ ਅਤੇ ਉਨ੍ਹਾਂ ਨੂੰ ਸੁਣ ਨਹੀਂ ਲੈਂਦਾ ਉਹ ਹੁਕਮ ਜਾਰੀ ਨਹੀਂ ਕਰ ਸਕਦਾ। ਇਸ ਦਾ ਮਤਲਬ ਇਹ ਹੈ ਕਿ ਜੇਕਰ landowner ਹਾਜ਼ਰ ਨ ਹੋਵੇ ਅਤੇ ਸਲਾਹ ਕਰਨ ਲਈ ਨ ਆਏ ਤਾਂ ਇਸ ਕੰਮ ਵਿਚ ਹੋਰ delay ਕੀਤੀ ਜਾ ਸਕਦੀ ਹੈ। ਇਸ ਲਈ ਮੈਂ ਚਾਹੁੰਦਾ ਹਾਂ ਕਿ ਇਸ ਨੂੰ delete ਕੀਤਾ ਜਾਵੇ।

Dr. Bhag Singh : Sir, I beg to move—

Omit the proviso to subsection (1) of the proposed section 5-C.

ਸਪੀਕਰ ਸਾਹਿਬ, ਇਸ amendment ਦਾ ਮਤਲਬ ਵੀ ਬਿਲਕੁਲ ਉਹੋ ਹੀ ਹੈ ਜਿਹੜਾ ਕਿ ਮੇਰੀ amendment No. 12 ਦਾ ਹੈ ਕਿ landowners avoid ਨ ਕਰਨ ਅਤੇ ਇਸ ਕੰਮ ਵਿਚ delay ਨਾ ਹੋਵੇ।

Mr. Speaker : Motions moved—

In the proposed section 5-A, line 8, *between* the words “him” and “in”, *insert* “immediately before the commencement of the principal Act of 1953”.

In the proposed section 5-B, subsection 1, line 4, *between* “area” and “and”, *insert* “from the land not occupied by the tenants”.

In the proposed section 5-B, subsection (2), lines 5 and 6, *for* “such person is entitled to retain under the provisions of this Act”, *substitute* “is not held by the tenants”.

Omit the proviso to subsection (2) of the proposed section 5-B.

Omit the proviso to subsection (1) of the proposed section 5-C.

ਚੌਧਰੀ ਭਰਤ ਸਿੰਘ (ਗੋਹਾਨਾ, ਜੇਨਰਲ) : ਸਪੀਕਰ ਸਾਹਿਬ, यह जो बिल वज़ीर माल ने पेश किया है इस में कुछ एक खास खामियां रह गई हैं और मैं अपनी यह amendment इसी ग़र्ज़ से रख रहा हूँ कि इनको दूर किया जाए। मैं चाहता हूँ कि इस कानून को इस शकल में लाया जावे जिस से कि मुज़ारों को फायदा हो सके.....

अध्यक्ष महोदय : पहले आप अपनी amendment तौ move करें।

(The hon. Member should move his amendment first.)

Chaudhri Bharat Singh (Gohana, General) : Sir, I beg to move—

For the proposed Section 5-A, the following section be substituted :—

“5-A. Declarations supported by affidavits to be furnished by certain landowners and tenants. Every landowner or tenant, who owns or holds land in excess of the permissible area or who owned or held, or whose ancestor owned or held land in excess of the permissible area on the 15th of August, 1947, should furnish within a period of two months from the commencement of the Punjab Security of Land Tenures (Amendment) Act, 1957, a declaration supported by an affidavit in respect of the entire land owned or held by him or by his ancestor on the 15th August, 1947, in such form and manner and to such authority as may be prescribed, giving particulars of all transfers or dispositions of land made by him or by his ancestor since 15th August, 1947”.

In the proposed section 5-B, subsection (1), line 2, *between* "who" "has", *insert* "or his ancestors".

In the proposed section 5-B, subsection (1), line 3, *for* "his", *substitute* "their."

In the proposed section 5-B, Sub-section (1), line 4, *between* "area" and "and", *insert* "only from the land under his possession and self-cultivation, not effecting the rights of the tenants".

स्पीकर साहिब, वजीर साहिब माल ने tenants के लिए यह Bill बनाया है इसमें उन्होंने यह समझा कि 15 April, 1953 के बाद जो इंतकालात हुए उनका surplus area पर कोई असर नहीं होगा। तो हमारे लिए जरूरी हो जाता है कि हम यह देखें कि 15 April, 1953, को कितने bona fide मालिक थे। इस में पहले जरूरी है कि इस Act की section 6 पढ़ ली जाए जिस में यह लिखा है कि 15 August, 1947 के बाद जो इंतकालात या रहन बाकबजा या जो जमीन विरास्त में आई होगी, वह सभी इस Act के तहत owned area समझी जाएगी।

अध्यक्ष महोदय : यह आप amendment नम्बर 15 पर बोल रहे हैं, लेकिन इसके बाद की जो आपकी amendments हैं वे भी इसी clause पर हैं। तो इसमें से कहें कि कौन सी रख लें।

(The hon. Member is speaking on an amendment at No. 15. His amendments subsequent to this also relate to this clause. He should indicate which of them are to be moved by him.)

चौधरी भरत सिंह : जनाब, मेरी यह amendments section 5-A पर हैं।

अध्यक्ष महोदय : 5-A तो मैं ने पढ़ लिया। आपकी amendments contradictory हैं। एक तो आपने यह amendment move की है कि इस clause को substitute करें और आपने अपनी section 5-A बना कर दी है। अगर आपने वह रखनी है तो बाकी की amendments नहीं आएंगी। अगर बाकी की रखनी हैं तो यह नहीं आएगी। (I have read Section 5-A, but the amendments proposed by the hon. Member are contradictory. One amendment moved by him seeks substitution of this clause and he has proposed his amendment as new section 5-A. If he wants to keep this amendment, then the remaining amendments will not be permissible. If he wants to retain the latter amendments then the proposed new clause will fall.)

चौधरी भरत सिंह : इन amendments के साथ यह क्लॉज बही बन जाएगी जो अखीर में मैंने propose की है।

अध्यक्ष महोदय : तो आपकी इस amendment को रख लें जो नंबर 19 पर है। (Let the hon. Member retain his amendment appearing at Serial No. 19.)

चौधरी भरत सिंह : इस से मेरा मतलब यह है कि हम अब 15 April, 1953 की तारीख इस के लिए रख रहे हैं कि एक मालिक के पास कितनी जमीन है। 15th August, 1947 और 15th April, 1953 के दरमियान जो बखशीश की है, उसका क्या बनेगा। इस

[चौधरी भरत सिंह]

तब से वह जमीन 15th April, 1953 को उस मालिक की तसव्वर होगी चाहे उसने अपने पास से निकाल दी है। यह जो Bill आया है इसमें कोई ऐसी चीज़ नहीं है जो हमें यह बताए कि 15th August, 1947 से लेकर 15th April, 1953 तक जो *malafide transfers* हुई उनका क्या बनेगा। अगर ज़ानी जी section 6 को पढ़ें तो पता लग जाएगा कि 15th April, 1953 को हमारे पास (*Interruptions*).

माल मंत्री : इस Bill में section 6 कोई नहीं है।

चौधरी भरत सिंह : मैं आपको पढ़ कर सुना दूँ, अगर आपको नहीं मिलती।

माल मंत्री : पहले Act को पढ़ रहे हैं या इस Bill से ?

चौधरी भरत सिंह : यह original Act की section 6 है; मैं आपको पढ़ कर सुना देता हूँ:—

For the purposes of determining under this Act, the area owned by a landowner, all transfers of land except *bona fide* sales or mortgages with possession, or transfers resulting from inheritance, made after the 15th August, 1947, and before the commencement of this Act, shall be ignored.

जब आप के सामने ऐसी जमीन वाले ignore Act हो जाएंगे तो बाकी के भी रोज़ ऐसा कानून तोड़ेंगे। जितनी भी transfers उसने कीं—हिवे से या जमीन को बँ करने से, वह जमीन मालिक की तसव्वर होगी। यहां आप surplus area ले रहे हैं; तो आपको यह जानना ज़रूरी होगा कि 15th April, 1953 के बाद जितनी भी *mala-fide transfers* हुई हैं उनका आपको पता लगे। जो इस वक़्त आप bill लाए हैं इसमें आप एक सज़ा मुकर्रर करते हैं कि जो अपनी जमीन की declaration नहीं करते हम उनको सज़ा देंगे। अगर किसी भाई के पास 30 या 35 एकड़ जमीन है उसकी वह declaration देता है। लेकिन 15th August 1947 के बाद जिसके पास 60 एकड़ self-cultivated जमीन थी, उसमें से 50 एकड़ उसने बेच दी और 10 एकड़ रख ली; उसको क्या सज़ा देंगे? अगर कोई सज़ा नहीं देंगे तो उस वक़्त जिन लोगों के पास 60 एकड़ जमीन खुदकाशत थी वह बेच देता है, आपको इसकी इत्तलाह नहीं देता, जोकि उससे लेनी थी। Section 10 के मुताबिक वह आपको इत्तलाह नहीं देता। अगर आपको surplus land नहीं देता तो कोई remedy नहीं। और बहुत सी ऐसी चीज़ें हो सकती हैं। आपको इसके अंदर तो चलना निहायत ज़रूरी है। एक आदमी ने 30 एकड़ जमीन बेच दी; आप अब कहते हैं कि तुम अपनी जमीन select कर लो। इसके अंदर यह नहीं दिया कि 30 एकड़ जमीन जो उसके पास थी 15th April, 1953 के बाद उसका permissible area तसव्वर की जाए और बाकी की छीन लेनी चाहिए और ejected tenants को दे देनी चाहिये। यह न हो कि जो self-cultivated जमीन थी वह उसे बेच भी दे और select भी कर ले। यह चीज़ होनी चाहिए कि जो रकबा वह बेच चुका है, dispose of कर चुका है अब उसे permissible area के अंदर तसव्वर किया जाए और जो area उसके पास अब है उसको .. (घंटी) स्पीकर साहिब, मैंने इन दिनों में कोई टाइम नहीं लिया; मैं बोला नहीं। मेरे ख्याल में आप मेरा ख्याल रखेंगे कि जो amendments मैंने दी हैं उन पर वाज़ह तौर पर बोल सकूँ। (घंटी)।

अध्यक्ष महोदय : मैंने इस लिये घंटी बजाई है ताकि दूसरे मैम्बर्ज को इत्तलाह हो जाए ।
चलिए ! (I have rung the bell so that other hon. Members should be attentive. The hon. Member may continue his speech.)

चौधरी भरत सिंह : एक और मुश्किल है कि यह Bill, जो पेश किया गया है, erstwhile Pepsu और पंजाब में एक Act बन जाएगा, जो एक हिस्सा में कुछ और दूसरे में कुछ होगा । इसके अंदर, चाहे वहां यह दाजह बात तो नहीं, कि यहां बड़े 2 मालिक तीन-तीन साल का लगान लेकर tenants को रसीद नहीं देते और eject कर देते हैं, क्योंकि रसीद नहीं ली गई । Pepsu के अंदर अगर 6 महीने का लगान नहीं दिया जाएगा तो 6 महीने के बाद 2 महीने का मौका दे कर दावा किया जाएगा । क्या जो कीमत मुकरर की है 10 साल की औसत कीमत ली जाएगी ? एक आदमी यह समझता है, तो वह उस जमीन को अपने दोस्तों के नाम, रिश्तेदारों के नाम, बड़ी शरह पर बेच रहा है, रजिस्ट्रियां करवा रहा है । यह चीज पंजाब में हो रही है । Pepsu वाले इलाका में यह कर दिया है कि उस जमीन के land revenue का 90 times या 200 रुपया फी एकड़ लिया जाएगा । वह चीज आ जाएगी तो tenants को जमीन खरीदनी मुश्किल होगी ; जहां तीन साल के लगान का दावा हो जाएगा, जहां 6 महीने का लगान नहीं ले रहा, तो landlord मुजारे को notice दे कि मेरा लगान नहीं मिला ; उसके बाद मौका नहीं देता । यह नहीं कि तीन-तीन साल का लगान भी वसूल कर ले और दावा भी हो जाए । मेरी amendment है कि Section 5-A की जगह जो मैंने propose किया है वह substitute कर दिया जाए । यह निहायत reasonable है । एक मालिक के ऊपर पाबंदी लगाते हो । अगर उसका बाप मर गया ; जो फौत हो गया है उसकी इस की कोई जिम्मेदारी नहीं । जिस शकल में जो जमीन होगी, जो 15 August, 1947 को होगी, उसने तो अपनी जमीन बेची होगी । एक हमारे पाकिस्तान की अच्छी legislation हुई है । वहां इस तरह किया गया है ।

पाकिस्तान में सरकार ने हर एक लैंडओनर से पूछा कि कितना एरिया उस के पास रिजर्वड है और कितना सरप्लस है । उस के हिसाब से उन्होंने वहां पर मुजारों को दो किस्में कर दी हैं—एक तो महफूजा रकबे वाले और दूसरे जायद रकबे वाले । जो मुजारे रिजर्वड एरिया वाले हैं वे कुलेक्टर को इत्तलाह देंगे और जो जायद एरिया वाले हैं वे पटवारियों को इत्तला देंगे । इस तरह उन्होंने रिजर्वड यानी महफूजा रकबा और सरप्लस यानी जायद एरिया अलग २ कर दिया है । वहां जमीन के इत्तकाल शुरू हो गये हैं । महफूजा रकबा जो है वह वारिसान को जाएगा और जायद एरिया पर वारिसान असर अंदाज नहीं हो सकेंगे । स्पीकर साहब, मुझे एक बात याद आ गई है । हमारे गांव में एक आदमी बूढ़ा हो गया । उस की सत्तर एकड़ जमीन थी और चार लड़के थे । मैंने उन लड़कों को कहा कि बूढ़े की दवा दारु करो । तो वे कहने लगे कि सरकने दो बूढ़े को, जब यह मरेगा तो जमीन हमारे हाथ में आएगी । तो मैं यह अर्ज करना चाहता हूं कि पहले तो लड़के कहते थे कि बूढ़े का साया हमारे सिर पर कायम रहे लेकिन अब कहा करेंगे कि मरने दो बूढ़े को यह मरेगा तो हम मुजारों को निकाल कर जमीन अपने कब्जे में करेंगे इस लिये मैं यह कहना चाहता हूं कि

8 P. M.

[चौधरी भरत सिंह]

इस बिल के अन्दर बहुत सी खामियां हैं। सरकार जो सरप्लस एरिया का पता लगाना चाहती है वह नहीं लग सकेगा। ज़ानी जी तो समझते हैं कि ज़मींदारों ने कोई तबदीली नहीं की होगी लेकिन मैं उन से अर्ज़ करना चाहता हूँ कि वह तो उन से भी कहीं ज्यादा तेज़ हैं, उन्होंने बहुत सी तबदीलियां कर लीं और सारी ज़मीनें खुर्द-बुर्द कर ली हैं। इस समय तो यह कानून पास करना ऐसा ही है जैसे कि हमारी तरफ कहते हैं गूणे पर गाटा जोड़ना, जैसे गवारा होता है उस पर बैलों को चला कर उस में से दाने निकाल लिये जाते हैं। लेकिन अगर दाने निकल जाने के बाद लकड़ियों पर बैल चलाये जाएं तो उस को बोलते हैं गूणे पर गाटा जोड़ना। इसी तरह से यह बिल लाया जा रहा है। इस से कुछ फायदा नहीं होने वाला है। सरप्लस एरिया तो पहले ही खुर्द-बुर्द किया जा चुका है। अगर सरकार वाकई कुछ करना चाहती है तो जितनी ट्रांसफ़र्ज़ 15 अगस्त 1947 के बाद हुई हैं उन सब को गैर-कानूनी करार दिया जाना चाहिए। तब आप को पता लग सकता है कि कितनी सरप्लस ज़मीन थी। सही पता तभी लग सकेगा। (आवाज़ें शबाश)

अध्यक्ष महोदय : शबाश देना हाउस में ठीक नहीं है।

(It is not proper to say 'shabash' to Member in the House).

Mr. Speaker : Motions moved—

For the proposed Section 5-A, the following section be substituted :—

“5-A. Declarations supported by affidavits to be furnished by certain landowners and tenants. Every landowner or tenant, who owns or holds land in excess of the permissible area or who owned or held, or whose ancestor owned or held land in excess of the permissible area on the 15th of August 1947, should furnish within a period of two months from the commencement of the Punjab Security of Land Tenures (Amendment) Act, 1957, a declaration supported by an affidavit in respect of the entire land owned or held by him or by his ancestor on the 15th August, 1947, in such form and manner and to such authority as may be prescribed, giving particulars of all transfers or dispositions of land made by him or by his ancestor since 15th August, 1947”.

In the proposed section 5-B, sub-section (1), line 2, *between* “who” and “has”, *insert* “or his ancestors”.

In the proposed section 5-B, Sub-section (1), line 3, *for* “his”, *substitute* “their”.

In the proposed section 5-B, Sub-section (1), line 4, *between* “area” and “and”, *insert* “only from the land under his possession and self-cultivation, not effecting the rights of the tenants”.

Sardar Gurmit Singh ‘Mit’ (Baghapurana, ‘G’) : Sir, I beg to move—

In the proposed section 5-A, line 4, *between* “permissible area” and “shall furnish” *insert* “and whose land is situated in more than one Patwar Circle”.

In the proposed section 5-A, line 8, *for* “entire land”, *substitute* “lands”.

In the proposed section 5-B, sub-section (1), line 5, *between* “authority” and “in”, *insert* “within the period specified in section 5-A and”.

In the proposed section 5-B, sub-section (1), lines 6 and 7, *for* “and send the same with declaration to be furnished by him under section 5-A”, *substitute* the following proviso :—

"Provided that a landowner who is required to furnish a declaration under section 5-A, shall intimate his selection along with that declaration".

In the proposed section 5-C, sub-section (1), lines 4 and 5, *for* "State Government or any officer authorised by it in this behalf", *substitute* "prescribed authority not below the rank of Collector".

In the proposed section 5-C, sub-section (1), line 6, *between* "whole" and "of", *insert* "or part".

In the proposed section 5-C, sub-section (1), lines 7—9, *for* "the State Government or the authorised officer, as the case may be", *substitute* "such authority".

Mr. Speaker : Motions moved—

In the proposed section 5-A, line 4, *between* "permissible area" and "shall furnish", *insert* "and whose land is situated in more than one Patwar Circle".

In the proposed section 5-A, line 8, *for* "entire land", *substitute* "lands".

In the proposed section 5-B, sub-section (1), line 5, *between* "authority" and "in", *insert* "within the period specified in section 5-A and".

In the proposed section 5-B, sub-section (1), lines 6 and 7, *for* "and send the same with declaration to be furnished by him under section 5-A", *substitute* the following proviso :—

"Provided that a landowner who is required to furnish a declaration under section 5-A shall intimate his selection along with that declaration".

In the proposed section 5-C, sub-section (1), lines 4 and 5, *for* "State Government or any officer authorised by it in this behalf", *substitute* "prescribed authority not below the rank of Collector".

In the proposed section 5-C, sub-section (1), line 6, *between* "whole" and "of", *insert* "or part".

In the proposed section 5-C, sub-section (1), lines 7—9, *for* "the State Government or the authorised officer, as the case may be", *substitute* "such authority".

Sardar Bhag Singh (Raikot, 'R') : Sir, I beg to move—

For the proposed sections 5-B, and 5-C, *substitute* the following :—

"5-B. (1) If a landowner failed to reserve the area for self-cultivation within the prescribed period as provided in the parent Act, he has forfeited the right to do so, now. The State Government or any other officer authorised by it in this behalf may by order direct that the whole of the land of such landowner or tenant in excess of 10 standard acres to be specified by the State Government or the authorised officer, as the case may be, shall be deemed to be surplus area of such landowner or tenant and shall be utilised by the State Government for the purpose mentioned in Section 10-A.

(2) Where a landowner or tenant who is required to furnish a declaration under section 5-A fails to do so the prescribed authority may in respect of him obtain the information required to be shown in the declaration through such agency as it may deem fit".

ਸਪੀਕਰ ਸਾਹਿਬ, ਜਿੰਨੀ ਦੇਰ ਤਕ ਮੈਂ ਵਜ਼ੀਰ ਸਾਹਿਬ ਦੀ ਸਪੀਚ ਨਹੀਂ ਸੀ ਸੁਣੀ ਉਨੀਂ ਦੇਰ ਤਕ ਮੈਂ Communist ਛਾਈਆਂ ਨਾਲ ਲੜਦਾ ਰਿਹਾ ਹਾਂ ਕਿ ਇਹ ਤਾਂ ਬੜਾ Progressive measure ਹੈ ਅਤੇ ਇਸ ਕਰ ਕੇ ਸਾਨੂੰ whole heartedly ਇਸ ਨੂੰ support ਕਰਨਾ ਚਾਹੀਦਾ ਹੈ । ਲੇਕਿਨ ਜਦੋਂ Minister ਸਾਹਿਬ, ਨੇ ਇਸ ਦੀ ਵਜ਼ਾਹਤ ਕੀਤੀ ਕਿ ਹਰ ਇਕ ਲੈਂਡ ਔਨਰ ਨੂੰ ਇਹ ਅਜਾਜ਼ਤ

[ਸਰਦਾਰ ਭਾਗ ਸਿੰਘ]

ਹੋਵੇਗੀ ਕਿ ਉਹ ਚਾਹੇ ਆਪਣੇ reserved area ਨੂੰ ਅਤੇ ਚਾਹੇ tenants ਵਾਲੇ area ਨੂੰ select ਕਰ ਸਕਦਾ ਹੈ ਅਤੇ ਜਦ ਮੈਂ ਇਹ ਸੁਣਿਆ ਤਾਂ ਮੇਰੇ ਮਨ ਵਿਚ ਨਾ ਸਿਰਫ ਇਹ ਖਦਸ਼ਾ ਪੈਦਾ ਹੋ ਗਿਆ ਬਲਕਿ ਯਕੀਨ ਹੋ ਗਿਆ ਕਿ ਇਹ measure ਮੁਜ਼ਾਰਿਆਂ ਦੇ ਹਕ ਵਿਚ ਨਹੀਂ। ਇਹ ਮੁਜ਼ਾਰਿਆਂ ਦੇ ਖਲਾਫ਼ ਹੈ। ਮੇਰਾ ਵਿਚਾਰ ਸੀ ਕਿ ਇਸ amendment ਨੂੰ move ਨਾ ਕਰਾਂ, ਪਰ ਜੋ principal act ਹੈ ਉਸ ਵਿਚ ਦਫ਼ਾ ਚੌਦਾਂ ਦੀ Sub-clause ਦੋ ਪੜ੍ਹੀ ਤਾਂ ਇਸ measure ਤੋਂ ਮੈਨੂੰ ਹੋਰ ਵੀ ਬੜਾ ਡਰ ਲਗਣ ਲਗ ਪਿਆ। ਜਿਸ ਵਿਚ ਇਹ ਲਿਖਿਆ ਹੋਇਆ ਹੈ

A landowner desiring to recover arrears of rent from a tenant shall apply in writing to the Assistant Collector, Second Grade, having jurisdiction, who shall thereupon send a notice, in the form prescribed, to the tenant either to deposit the rent or value thereof, if payable in kind, or give proof of having paid it or of the fact that he is not liable to pay the whole or part of the rent, or of the fact of the landlord's refusal to receive the same or to give a receipt, within the period specified in the notice. Where, after summary determination as provided for in sub-section (2) of section 10 of this Act, the Assistant Collector finds that the tenant has not paid or deposited the rent, he shall eject the tenant summarily and put the landowner in possession of the land concerned.

ਇਸ clause ਦੀ ਮੌਜੂਦਗੀ ਵਿਚ ਇਹ ਅਖਤਿਆਰ ਦੇਣਾ landlords ਨੂੰ ਕਿ ਉਹ tenants ਦੇ ਕਬਜ਼ੇ ਵਿਚ ਜੋ area ਹੈ ਉਸ ਨੂੰ ਵੀ Select ਕਰ ਸਕਦਾ ਹੈ virtually ਇਹ ਅਖਤਿਆਰ ਦੇਣਾ ਹੈ ਕਿ ਉਹ ਜਿੰਨੇ ਵੀ tenants ਨੂੰ ਬੇਦਖਲ ਕਰਨਾ ਚਾਹਵੇ ਤਾਂ ਕਰ ਲਵੇ। ਸਾਡੀ ਸਰਕਾਰ ਦਾ ਵੀ, ਉਪਰ ਵਾਲੀ ਸਰਕਾਰ ਦਾ ਵੀ ਅਤੇ hon. Members ਦਾ ਵੀ ਇਹ ਖਿਆਲ ਹੈ ਕਿ ਜਿਹੜੇ Revenue Officers ਹਨ ਉਹ ਅਜੇ ਤਕ Pro-landlords ਹਨ, ਉਹ Pro-tenants ਨਹੀਂ ਹਨ ਇਸ ਕਰਕੇ ਮੈਂ ਆਪਣੇ Revenue Minister ਸਾਹਿਬ ਅਗੇ appeal ਕਰਾਂਗਾ ਕਿ ਇਸ amendment ਨੂੰ ਮੰਜੂਰ ਕਰਨ। ਜਿਹੜਾ Section 5 (B) ਹੈ ਇਸ ਨੂੰ delete ਕਰ ਕੇ ਇਹ amendment ਮੰਜੂਰ ਕਰ ਲੈਣ ਤਾਂ ਜੋ ਮੁਜ਼ਾਰਿਆਂ ਦਾ ਬੋੜਾ ਬਹੁਤ ਤਾਂ ਭਲਾ ਹੋਵੇ। ਮੈਂ ਉਮੀਦ ਕਰਦਾ ਹਾਂ ਕਿ ਗਿਆਨੀ ਜੀ ਜਿਹੜੇ ਕਿ proletariat ਹਨ ਇਸ ਗਲ ਦੀ ਹਮਾਇਤ ਕਰਨਗੇ।

Mr. Speaker : Motion moved—

For the proposed sections 5-B and 5-C, substitute the following :—

“5-B. (1) If a landowner failed to reserve the area for self-cultivation within the prescribed period as provided in the parent Act, he has forfeited the right to do so now. The State Government or any other officer authorised by it in this behalf may by order direct that the whole of the land of such landowner or tenant in excess of 10 standard acres to be specified by the State Government or the authorised officer, as the case may be, shall be deemed to be surplus area of such landowner or tenant and shall be utilised by the State Government for the purpose mentioned in section 10-A

(2) Where a landowner or tenant who is required to furnish a declaration under section 5-A, fails to do so, the prescribed authority may in respect of him obtain the information required to be shown in the declaration through such agency as it may deem fit”.

ਮਾਲ ਮੰਤ੍ਰੀ (ਗਿਆਨੀ ਕਰਤਾਰ ਸਿੰਘ) : ਜਨਾਬ, ਸਰਦਾਰ ਗੁਰਮੀਤ ਸਿੰਘ ਜੀ ਨੇ ਜਿਹੜੀਆਂ amendments ਦਿੱਤੀਆਂ ਹਨ ਯਾਨੀ ਨੰਬਰ 43, 44, 45, 46, 47, 48 ਤੇ 49, ਉਨ੍ਹਾਂ ਨੂੰ ਮੈਂ ਕਬੂਲ ਕਰਦਾ ਹਾਂ। ਜਿਹੜੀਆਂ amendments ਉਨ੍ਹਾਂ ਵਲੋਂ ਆਈਆਂ ਹਨ ਉਨ੍ਹਾਂ ਦਾ ਮੁੱਦਾ ਇਹ ਹੈ—

ਸਭ ਤੋਂ ਪਹਿਲਾਂ ਇਸ ਬਿਲ ਵਿਚ ਜੋ proposed Sub-clause 5-A ਹੈ ਇਸ ਵਿਚ ਇਹ ਲਿਖਿਆ ਹੋਇਆ ਹੈ ਕਿ Every landowner or tenant, who owns or holds land in excess of the permissible area shall furnish, within a period of six months from the commencement of the Punjab Security of Land Tenures (Amendment) Act, 1957, a declaration supported by an affidavit in respect of the entire land owned or held by him in such form and manner and to such authority as may be prescribed ਇਨ੍ਹਾਂ ਨੇ ਇਸ ਵਿਚ ਇਹ ਤਜਵੀਜ਼ ਰਖੀ ਹੈ ਕਿ, permissible area, ਤੇ shall, ਵਿਚਘਾਰ and whose land is situated in more than one Patwar Circle, ਵੀ ਡਰ ਦਿੱਤਾ ਜਾਵੇ ਇਸ ਦਾ ਮਤਲਬ ਇਹ ਹੈ ਕਿ ਜਿਸ ਆਦਮੀ ਦੀ ਜ਼ਮੀਨ ਇਕ ਤੋਂ ਜ਼ਿਆਦਾ ਪਟਵਾਰ ਸਰਕਲ ਵਿਚ ਹੋਵੇ ਉਹੀ ਇਹ information furnish ਕਰੇਗਾ। ਇਕ ਹੀ circle ਵਿਚ ਜਿਸ ਦੀ ਜ਼ਮੀਨ ਹੋਵੇਗੀ ਉਸ ਨੂੰ ਇਸ ਐਕਟ ਦੀ ਰਾਹੀਂ ਇਹ information ਭੇਜਣ ਲਈ ਮਜਬੂਰ ਨਹੀਂ ਕੀਤਾ ਜਾਵੇਗਾ—ਉਸ ਨੂੰ ਗੌਰਮਿੰਟ ਡਾਵੇਂ ਕਿਸੇ ਹੋਰ ਤਰੀਕੇ ਨਾਲ ਹਾਸਲ ਕਰ ਲਵੇ।

ਇਸ ਤੋਂ ਅਲਾਵਾ ਦੂਜੀ amendment ਜਿਹੜੀ ਕਿ ਮੈਂ ਕਬੂਲ ਕਰਦਾ ਹਾਂ ਉਹ ਇਹ ਹੈ ਕਿ ਇਸੇ clause ਵਿਚ ਜਿਹੜੀ declaration supply ਕਰਨੀ ਹੈ ਉਸ ਲਈ ਬਜਾਏ 'entire land' ਦੇ ਲਫਜ਼ lands ਲਿਖਿਆ ਜਾਵੇ। ਇਸ ਦਾ ਮਤਲਬ ਇਹ ਹੈ ਕਿ ਜਿਹੜੀ ਜ਼ਮੀਨ ਹੈ ਉਹ ਇਕ ਪਿੰਡ ਤੋਂ ਛੁਟ ਕਈਆਂ ਪਿੰਡਾਂ ਵਿਚ ਹੋ ਸਕਦੀ ਹੈ। ਇਸ ਲਈ entire land ਦੇ ਲਫਜ਼ਾਂ ਨਾਲ ਜਿਹੜੀ ਦਿੱਕਤ ਹੋ ਸਕਦੀ ਹੈ ਉਹ ਇਸ amendment ਰਾਹੀਂ ਦੂਰ ਕੀਤੀ ਗਈ ਹੈ। ਇਸੇ ਤਰ੍ਹਾਂ ਉਨ੍ਹਾਂ ਦੀ 45 ਨੰਬਰ ਵਾਲੀ amendment ਵੀ ਚੰਗੀ ਹੈ ਜੋ position ਨੂੰ ਸਾਫ਼ ਕਰਦੀ ਹੈ।

ਇਸ ਤੋਂ ਬਾਅਦ clause 5 B ਆਉਂਦੀ ਹੈ। ਹੁਣ ਇਹ ਵੇਖਿਆ ਗਿਆ ਹੈ ਕਿ ਜ਼ਮੀਦਾਰਾਂ ਨੇ ਆਪਣੀ ਜ਼ਮੀਨ ਦੀ ਜਿਹੜੀ ਪਹਿਲੀ ਵੰਡੇ ਸੀ ਉਸ ਦੇ ਵੀ ਬਹੁਤ ਸਾਰੇ ਹਿੱਸੇ ਬਦਲ ਦਿੱਤੇ ਹਨ। ਕੁਝ ਸੂਰਤਾਂ ਵਿਚ ਬਾਜ਼ ਜ਼ਮੀਦਾਰ declaration ਅਤੇ affidavit ਦੇਣ ਤੋਂ ਬਰੀ ਹੋ ਗਏ। ਕੁਝ ਨੇ declarations ਭੇਜੀਆਂ। ਹੁਣ clause 5-B ਵਿਚ ਇਹ ਹੈ ਕਿ ਸਾਰੇ ਦੇ ਸਾਰੇ land-owners ਨੇ ਜਿਥੇ 5-A ਦੇ ਮੁਤਾਬਿਕ declarations ਦੇਣੀਆਂ ਹਨ; ਜਿਨ੍ਹਾਂ landlords ਨੇ ਆਪਣੀ selection ਨਹੀਂ ਸੀ ਵਖਾਈ ਉਹ declaration ਦੇ ਨਾਲ ਨਾਲ ਇਹ ਵੀ ਲਿਖ ਕੇ ਭੇਜ ਦੇਵੇ। ਇਸ ਮਕਸਦ ਲਈ ਜਿਹੜੀ amendment ਉਨ੍ਹਾਂ ਨੇ ਭੇਜੀ ਹੈ ਉਸ ਨੂੰ ਵੀ ਮੈਂ ਕਬੂਲ ਕਰਦਾ ਹਾਂ।

[ਮਾਲ ਮੰਤ੍ਰੀ]

Clause 5-B ਦੇ ਮੁਤਾਬਕ ਜਿਹੜੀ declaration ਅਤੇ affidavit landlord ਨੇ ਭੇਜਣਾ ਹੈ ਉਹ authorised officer ਕੋਲ ਭੇਜਣ ਦਾ ਪ੍ਰਬੰਧ ਇਸ ਬਿਲ ਵਿਚ ਕੀਤਾ ਗਿਆ ਸੀ। ਜਿਹੜਾ ਇਹ ਇਤਲਾਹ ਨਹੀਂ ਭੇਜਦਾ ਉਸ ਲਈ ਸਜ਼ਾ ਦਾ ਪ੍ਰਬੰਧ ਕੀਤਾ ਗਿਆ ਹੈ। ਇਹ ਸਜ਼ਾ ਦੇਣ ਦਾ ਹਕ ਗੌਰਮਿੰਟ ਨੇ ਆਪਣੇ ਪਾਸ ਰਖਿਆ ਸੀ। ਕਈਆਂ ਮੈਂਬਰ ਸਾਹਿਬਾਨ ਨੇ ਇਹ ਇਤਰਾਜ਼ ਕੀਤਾ ਹੈ ਕਿ ਇਹ ਹਕ ਜੇ ਗੌਰਮਿੰਟ ਕੋਲ ਰਹਿਣ ਦਿੱਤਾ ਗਿਆ ਤਾਂ ਇਹ ਬੜੀ ਖਤਰਨਾਕ ਗਲ ਹੈ। ਇਸ ਲਈ ਉਹ ਇਹ ਕਹਿੰਦੇ ਹਨ ਕਿ ਕੋਈ authority prescribe ਹੋਣੀ ਚਾਹੀਦੀ ਹੈ ਜਿਸ ਦੇ ਹਥ ਵਿਚ ਇਹ ਸਜ਼ਾ ਦੇਣ ਦਾ ਮਾਮਲਾ ਹੋਵੇ। ਇਹ ਵੀ ਆਖਿਆ ਗਿਆ ਹੈ ਕਿ ਹੋਰ ਵੀ ਕਿਸੇ ਕਾਨੂੰਨ ਵਿਚ ਸਜ਼ਾ ਦੇਣ ਦਾ ਹਕ ਇਸ vague ਤਰੀਕੇ ਨਾਲ ਗੌਰਮਿੰਟ ਦੇ ਹੱਥ ਵਿਚ ਨਹੀਂ ਰਖਿਆ ਗਿਆ। ਇਸ ਚੀਜ਼ ਨੂੰ ਸਾਫ਼ ਕਰਨ ਲਈ ਸਰਦਾਰ ਗੁਰਮੀਤ ਸਿੰਘ ਜੀ ਨੇ ਜੋ amendment ਦਿੱਤੀ ਹੈ ਉਸ ਵਿਚ ਇਹ prescribed authority 'Collector, ਰਖੀ ਗਈ ਹੈ ਕਿ ਜਿਸ ਨੂੰ ਇਹ ਇਖਤਿਆਰ ਦਿੱਤਾ ਜਾਵੇ। ਗੌਰਮਿੰਟ ਇਸ amendment ਨੂੰ ਵੀ ਮਨਜ਼ੂਰ ਕਰਦੀ ਹੈ।

Clause 5-C (A) ਵਿਚ ਇਹ ਵੀ provision ਕੀਤਾ ਗਿਆ ਹੈ ਕਿ ਜੇ ਕੋਈ information ਨਹੀਂ ਦਿੰਦਾ ਤਾਂ ਉਸ ਨੂੰ ਜਿਹੜੀ ਸਜ਼ਾ ਦਿੱਤੀ ਜਾਵੇਗੀ ਉਹ ਇਹ ਹੈ ਕਿ 10 ਏਕੜ ਨੂੰ ਛੱਡ ਕੇ ਬਾਕੀ ਦੀ ਸਾਰੀ ਜ਼ਮੀਨ Surplus ਵਿਚ ਲੈ ਲਈ ਜਾਵੇਗੀ। ਇਸ ਚੀਜ਼ ਦਾ ਫ਼ੈਸਲਾ ਕਰਨ ਤੋਂ ਪਹਿਲਾਂ ਉਸ ਨੂੰ ਮੌਕਾ ਦਿੱਤਾ ਜਾਵੇਗਾ ਇਹ ਜਾਨਣ ਲਈ ਕਿ ਉਸ ਨੇ ਬਦਨੀਅਤੀ ਕਰਕੇ ਹੀ ਇਹ information ਨਹੀਂ ਦਿੱਤੀ ਜਾਂ ਕਿਸੇ ਖਾਸ ਵਜ੍ਹਾਤ ਕਰਕੇ ਉਹ incapable ਸੀ। ਇਨ੍ਹਾਂ ਦਾ ਇਹ ਵਿਚਾਰ ਹੈ ਕਿ ਦੋਹਾਂ ਹਾਲਤਾਂ ਵਿਚ ਇਕੋ ਜਿਹੀ ਸਜ਼ਾ ਨਹੀਂ ਹੋਣੀ ਚਾਹੀਦੀ। ਕੁਝ ਨਾ ਕੁਝ ਇਮਤਿਆਜ਼ ਹੋਣਾ ਚਾਹੀਦਾ ਹੈ। ਇਸ ਲਈ ਜੇ ਵਾਕਈ ਜਾਣਬੁਝ ਕੇ ਇਹ ਇਤਲਾਹ ਨਹੀਂ ਦਿੱਤੀ ਤਾਂ ਬੇਸ਼ਕ 10 ਏਕੜ ਦੀ ਸ਼ਰਤ ਨੂੰ ਰਹਿਣ ਦਿੱਤਾ ਜਾਵੇ ਪਰ ਜੇ ਉਹ ਸਚਮੁਚ ਲਾਚਾਰ ਹੀ ਰਿਹਾ ਹੋਵੇ ਤਾਂ ਇਨ੍ਹਾਂ ਦਾ ਇਹ ਸੁਝਾਉ ਹੈ ਕਿ ਉਸ ਨਾਲ ਐਨੀ ਸਖਤੀ ਨਹੀਂ ਹੋਣੀ ਚਾਹੀਦੀ। ਹੁਣ ਜਿਹੜੀ amendment ਮੈਂ ਕਬੂਲ ਕੀਤੀ ਹੈ ਉਸ ਦਾ ਮਕਸਦ ਇਹ ਹੈ ਕਿ ਸਜ਼ਾ ਦੇਣ ਵੇਲੇ ਮੌਕੇ ਦੇ ਮੁਤਾਬਿਕ ਦਸ ਏਕੜ ਤੋਂ ਜ਼ਿਆਦਾ ਵੀ ਉਸ ਨੂੰ ਛੱਡੀ ਜਾ ਸਕਦੀ ਹੈ। ਇਨ੍ਹਾਂ ਚੀਜ਼ਾਂ ਨੂੰ ਮੰਨ ਲੈਣ ਤੋਂ ਪਿੱਛੋਂ 49 ਨੰਬਰ ਦੀ amendment ਇਕ Consequential amendment ਹੈ।

ਇਨ੍ਹਾਂ ਤੋਂ ਅਲਾਵਾ ਇਕ ਚੀਜ਼ ਚੌਧਰੀ ਭਰਤ ਸਿੰਘ ਹੋਰਾਂ ਕਹੀ ਹੈ ਕਿ ਇਹ ਇਤਲਾਹ ਸਨ 1947 ਤੋਂ ਲਈ ਜਾਵੇ ਕਿ ਜ਼ਮੀਨ ਕਿਸ ਤਰ੍ਹਾਂ ਹਾਸਲ ਕੀਤੀ ਗਈ। ਜਦ principal Act ਵਿਚ ਇਹ ਚੀਜ਼ ਮੌਜੂਦ ਹੈ ਕਿ ਇਸ ਜ਼ਮੀਨ ਦੀ information ਸਨ 1947 ਤੋਂ ਦੇਣੀ ਹੈ ਤਾਂ ਮੈਂ ਨਹੀਂ ਸਮਝਦਾ ਕਿ ਇਸ ਵਾਸਤੇ ਹੁਣ ਹੋਰ ਨਵਾਂ provision ਕਰਨ ਦੀ ਕੀ ਲੋੜ ਹੈ। Transfers and alienation ਦੀ ਸਾਰੀ information ਗੌਰਮਿੰਟ ਨੇ collect ਕਰਨੀ ਹੈ।

ਸਰਦਾਰ ਭਗਤ ਸਿੰਘ ਜੀ ਨੇ ਕਿਹਾ ਹੈ ਕਿ ਮਨਿਸਟਰ ਸਾਹਿਬ ਦੀ ਗਲ ਸੁਣ ਕੇ ਤਾਂ ਮੈਨੂੰ ਨਿਸ਼ਚਾ ਹੋ ਗਿਆ ਸੀ ਪਰ ਹੁਣ ਮੈਂ ਮਹਿਸੂਸ ਕਰਦਾ ਹਾਂ ਕਿ ਇਸ ਬਿਲ ਦੀ

Section 5-B ਨਹੀਂ ਰਹਿਣੀ ਚਾਹੀਦੀ। ਮੈਂ ਉਨ੍ਹਾਂ ਦੀ ਸਾਰੀ ਸਪੀਚ ਸੁਣੀ ਹੈ। ਉਸ ਤੋਂ ਬਾਦ ਇਸੇ ਗਲ ਦਾ ਕਾਇਲ ਹੋਇਆ ਹਾਂ ਕਿ ਇਹ ਜ਼ਰੂਰ ਰਹਿਣੀ ਚਾਹੀਦੀ ਹੈ। ਉਹ ਕਿਉਂ? ਇਨ੍ਹਾਂ ਨੇ ਇਹ ਵਿਚਾਰ ਪ੍ਰਗਟ ਕੀਤਾ ਹੈ ਕਿ ਜਦੋਂ ਮੁਜ਼ਾਰੇ ਕਰਦੇ ਜਾਂਦੇ ਹਨ ਤਾਂ ਜਿਹੜੇ ਅਫਸਰ ਹਨ ਉਹ land lord ਵਲ inclined ਰਹਿੰਦੇ ਹਨ। ਇਸ ਤਰ੍ਹਾਂ ਉਹ ਗਲਤ ਫੈਸਲਾ ਦਿੰਦੇ ਹਨ। ਉਹ ਚਾਹੁੰਦੇ ਹਨ ਕਿ ਫੈਸਲਾ ਦੇਣ ਦੇ ਸਿਲਸਿਲੇ ਵਿਚ ਕੋਈ amendment ਲਿਆਂਦੀ ਜਾਵੇ। ਉਹ ਇਹ ਚਾਹੁੰਦੇ ਹਨ ਕਿ ਕੋਈ ਮੁਜ਼ਾਰਿਆਂ ਦੀ ਕਮੇਟੀ ਬਣਾਈ ਜਾਵੇ ਜਿਹੜੀ ਕਿ ਇਨ੍ਹਾਂ ਗਲਾਂ ਦਾ ਫੈਸਲਾ ਕਰੇ—ਮਾਲਕਾਂ ਅਤੇ ਮੌਜੂਦਾ ਅਫਸਰਾਂ ਨੂੰ ਕੋਈ ਇਖਤਿਆਰ ਨ ਰਹੇ। ਜਦ principal Act ਵਿਚ ਇਕ ਖਾਸ ਗਲ ਮੌਜੂਦ ਹੈ ਤਾਂ ਉਸ ਨੂੰ ਛੇੜਣ ਦਾ ਕੀ ਫਾਇਦਾ? ਮੈਂ ਸਮਝਦਾ ਹਾਂ ਕਿ ਉਨ੍ਹਾਂ ਦੇ ਸ਼ਕੂਕ ਬੇਬੁਨਿਆਦ ਹਨ ਇਸ ਲਈ ਉਹ ਚੀਜ਼ ਇਸੇ ਤਰ੍ਹਾਂ ਰਹੇਗੀ। ਇਤਨੀ ਗਲ ਕਹਿ ਕੇ ਮੈਂ ਇਸ ਸਿਲਸਿਲੇ ਵਿਚ ਆਪਣੇ ਵਿਚਾਰ ਖਤਮ ਕਰਦਾ ਹਾਂ।

ਡਾਕਟਰ ਭਾਗ ਸਿੰਘ : ਤੁਸਾਂ ਇਸ ਗਲ ਨੂੰ ਸਾਫ਼ ਨਹੀਂ ਕੀਤਾ ਕਿ ਮਾਲਕ ਨੇ ਜਿਹੜੀ selection ਕਰਨੀ ਹੈ ਉਹ ਮੁਜ਼ਾਰੇ ਵਾਲੀ ਜ਼ਮੀਨ ਵਿਚੋਂ ਵੀ ਕਰ ਸਕੇਗਾ ਜਾਂ ਨਹੀਂ।

ਮਾਲ ਮੰਤ੍ਰੀ : ਮੈਂ ਪਹਿਲੇ ਹੀ ਦੱਸਿਆ ਹੈ ਕਿ Selection ਕਰਨ ਦਾ ਮਤਲਬ ਇਹ ਨਹੀਂ ਕਿ ਉਹ ਜ਼ਮੀਨ ਮਾਲਕ ਲੈ ਲਵੇਗਾ। ਉਹ ਮੁਜ਼ਾਰੇ ਕੋਲ ਹੀ ਰਹੇਗੀ। ਇਹ ਚੀਜ਼ ਉਨ੍ਹਾਂ ਲਈ ਹੈ ਜਿਨ੍ਹਾਂ ਨੇ ਅਜੇ ਜ਼ਮੀਨ reserve ਨਹੀਂ ਕਰਾਈ ਸੀ। ਯਾਨੀ ਜ਼ਮੀਨ ਉਨ੍ਹਾਂ ਦੇ ਆਪਣੇ ਕੋਲ ਵੀ ਹੈ ਤੇ ਮੁਜ਼ਾਰੇ ਨੂੰ ਵੀ ਵਾਹੁਣ ਲਈ ਦਿੱਤੀ ਹੋਈ ਹੈ। ਫਿਰ ਜੇ ਜ਼ਮੀਨ surplus ਵਿਚ ਲੈਣੀ ਹੈ ਉਹ ਸਾਰੀ ਦੀ ਸਾਰੀ ਜ਼ਮੀਨ ਨਹੀਂ ਲੈ ਲੈਣੀ 30 Standard acres ਤੋਂ ਉਪਰ ਵਾਲੀ ਹੀ ਲਈ ਜਾਵੇਗੀ। ਕਈਆਂ ਮੈਂਬਰ ਸਾਹਿਬਾਨ ਨੂੰ ਇਸ point ਤੇ ਗਲਤਫਹਿਮੀ ਲਗੀ ਹੈ ਕਿ ਜਿਨ੍ਹਾਂ ਮਾਲਕਾਂ ਨੇ ਪਹਿਲੇ reserve ਕਰਾਈ ਹੈ ਸਿਰਫ਼ ਉਨ੍ਹਾਂ ਦੇ ਪਾਸ ਹੀ 30 Standard acre ਰਹਿ ਜਾਵੇਗੀ ਬਾਕੀਆਂ ਦੀ ਸਾਰੀ ਦੀ ਸਾਰੀ ਜ਼ਮੀਨ ਲੈ ਲਈ ਜਾਵੇਗੀ। ਨਹੀਂ। ਇਸ ਐਕਟ ਦਾ ਜਿਹੜਾ ਕਿ ਸਭ ਤੋਂ ਪਹਿਲਾਂ ਬਣਿਆ, ਮਨਸ਼ਾ ਇਹ ਸੀ ਕਿ 30 Standard acre ਤਾਂ ਸਭਨਾ ਪਾਸ ਰਹੇਗੀ? ਉਸ ਤੋਂ ਉਪਰ ਜਿਹੜੀ ਜ਼ਮੀਨ ਹੋਵੇਗੀ ਸਿਰਫ਼ ਉਹ ਹੀ surplus area ਵਿਚ ਗਿਣੀ ਜਾਵੇਗੀ। ਹਾਂ, ਇਹ information ਜਿਹੜਾ prescribed ਅਰਸੇ ਵਿਚ ਨਹੀਂ ਦਿੰਦਾ ਉਸ ਲਈ ਜਿਹੜੀ ਸਜ਼ਾ ਤਜਵੀਜ਼ ਕੀਤੀ ਗਈ ਹੈ ਉਨ੍ਹਾਂ ਖਾਸ ਖਾਸ cases ਵਿਚ ਇਹ 30 Standard acres ਤੋਂ ਜ਼ਰੂਰ ਘਟ ਜਾਵੇਗੀ। ਉਹ ਵੀ ਮਾਲਕਾਂ ਦੀ ਆਪਣੀ ਅਨਗਹਿਲੀ ਕਰਕੇ। ਸਰਕਾਰ ਦਾ ਇਸ ਵਿਚ ਵੀ ਕੋਈ ਦੋਸ਼ ਨਹੀਂ। ਉਸ ਹਾਲਤ ਵਿਚ ਸਰਕਾਰ ਨੇ ਜ਼ਰੂਰ ਇਹ ਹੁਕ ਆਪਣੇ ਪਾਸ ਲਿਆ ਹੈ ਕਿ ਜੇ ਉਹ ਖੁਦ declare ਨਹੀਂ ਕਰਦਾ ਤਾਂ ਸਰਕਾਰ ਆਪਣੇ ਆਪ ਕਰ ਦੇਵੇ। ਜੇ ਉਹ ਆਪ ਵੀ ਕਰਦਾ ਹੈ ਤਾਂ ਇਸ ਦਾ ਮਤਲਬ ਇਹ ਨਹੀਂ ਕਿ ਮੁਜ਼ਾਰੇ ਨੂੰ ਆਪਣੀ ਜ਼ਮੀਨ ਤੋਂ ਬੇਦਖਲ ਕਰ ਦੇਵੇ। ਇਹ ਚੀਜ਼ ਕਤਈ ਨਹੀਂ। ਇਹ ਨਹੀਂ। ਮੁਜ਼ਾਰਾ ਜਿਹੜਾ ਹੈ ਉਹ ਬਦਸਤੂਰ ਉਸ ਜ਼ਮੀਨ ਤੇ ਬੈਠਾ ਰਹਿ ਸਕੇਗਾ। ਸਿਰਫ਼ ਉਸ ਵੇਲੇ ਜਦੋਂ ਕਿਸੇ ਨਾਗਹਾਨੀ ਵਜਾ ਕਰਕੇ ਜਾਂ ਫੈਸਲਾ ਬੇਦਖਲੀ ਕਰ

[ਮਾਲ ਮੰਤਰੀ]

ਕੇ ਉਹ Court ਵਿਚੋਂ ਬੇਦਖਲ ਕੀਤਾ ਜਾਂਦਾ ਹੈ ਤਾਂ ਉਸ ਕੋਲੋਂ ਉਹ ਜ਼ਮੀਨ ਲਈ ਜਾ ਸਕਦੀ ਹੈ ਵਰਨਾ ਉਹ selection ਉਸ ਦੀ ਮਨਸ਼ਾ ਦੇ ਮੁਤਾਬਕ ਹੀ ਚਲੇਗੀ। ਇਸ ਲਈ ਇਹ ਹਕ ਉਸ ਨੂੰ ਦਿੱਤਾ ਗਿਆ ਹੈ। ਇਸ ਦੇ ਮੁਤਾਬਕ ਹਰ ਮਾਲਕ ਲਈ 30 ਏਕੜ ਜ਼ਮੀਨ ਛੱਡੀ ਜਾਣੀ ਹੈ। ਇਹ ਉਸ ਦੀ ਮਰਜ਼ੀ ਤੇ ਹੋਵੇਗਾ ਕਿ ਉਹ ਇਹ 30 ਏਕੜ ਜ਼ਮੀਨ ਭਾਵੇਂ ਮੁਜ਼ਾਰੇ ਵਾਲੀ ਰਖੇ ਜਾਂ ਆਪਣੀ ਖੁਦਕਾਸ਼ਤ ਦੀ ਰਖੇ ਜਾਂ ਰਲੀ ਮਿਲੀ ਰਖੇ ਪਰ ਇਸ ਦਾ ਇਹ ਮਤਲਬ ਨਹੀਂ ਕਿ ਉਸ ਨੂੰ ਮੁਜ਼ਾਰੇ ਦੇ ਬੇਦਖਲ ਕਰਨ ਦਾ ਹਕ ਹੋ ਜਾਵੇਗਾ। ਸਿਰਫ ਇਕ ਗੱਲ ਮੈਂ ਹੋਰ ਕਹਿਣੀ ਚਾਹੁੰਦਾ ਹਾਂ—।

Mr. Speaker : Question is—

That in the proposed section 5-A, line 8, *between* the words “him” and “in”, *insert* “immediately before the commencement of the principal Act of 1953”.

The motion was lost.

Mr. Speaker : Question is—

That in the proposed section 5-B, sub-section (1), line 4, *between* “area” and “and” *insert* “from the land not occupied by the tenants”.

The motion was lost.

Mr. Speaker : Question is—

That in the proposed section 5-B, sub-section (2), lines 5 and 6, *for* “such person is entitled to retain under the provisions of this Act”, *substitute* “is not held by the tenants”.

The motion was lost.

Mr. Speaker : Question is—

Omit the proviso to sub-section (2) of the proposed section 5-B.

The motion was lost.

Mr. Speaker : Question is—

Omit the proviso to sub-section (1) of the proposed section 5-C.

The motion was lost.

Mr. Speaker : Question is—

For the proposed section 5-A, the following section be substituted

“5-A. Declarations supported by affidavits to be furnished by certain land-owners and tenants. Every landowner or tenant who owns or holds land in excess of the permissible area or who owned or held, or whose ancestor owned or held land in excess of the permissible area on the 15th of August, 1947, should furnish within a period of two months from the commencement of the Punjab Security of Land Tenures (Amendment) Act, 1957, a declaration supported by an affidavit in respect of the entire land owned or held by him or by his ancestor on the 15th August, 1947, in such form and manner and to such authority as may be prescribed giving particulars of all transfers or dispositions of land made by him or by his ancestor since 15th August, 1947”.

The motion was lost.

Mr. Speaker : Question is—

In the proposed section 5-B, sub-section (1), line 2, *between* "who" and "has" insert "or his ancestors".

The motion was lost.

Mr. Speaker : Question is—

In the proposed section 5-B, sub-section (1), line 3, *for* "his", *substitute* "their".

The motion was lost.

Mr. Speaker : Question is—

In the proposed section 5-B, sub-section (1), line 4, *between* "area" and "and", insert "only from the land under his possession and self-cultivation, not effecting the rights of the tenants".

The motion was lost.

Mr. Speaker : Question is—

In the proposed section 5-A, line 4, *between* "permissible area" and "shall furnish", insert "and whose land is situated in more than one Patwar Circle".

The motion was carried.

Mr. Speaker : Question is—

In the proposed section 5-A, line 8, *for* "entire land", *substitute* "lands".

The motion was carried.

Mr. Speaker : Question is—

In the proposed section 5-B, sub-section (1), line 5, *between* "authority" and "in", insert "within the period specified in section 5-A and".

The motion was carried.

Mr. Speaker : Question is—

In the proposed section 5-B, sub-section (1), lines 6 and 7, *for* "and send the same with declaration to be furnished by him under section 5-A", *substitute* the following proviso :—

"Provided that a landowner who is required to furnish a declaration under Section 5-A, shall intimate his selection along with that declaration".

The motion was carried.

Mr. Speaker : Question is—

In the proposed section 5-C, sub-section (1), lines 4 and 5, *for* "State Government or any officer authorised by it in this behalf", *substitute* "prescribed authority not below the rank of Collector".

The motion was carried.

Mr. Speaker : Question is—

In the proposed section 5-C, sub-section (1), line 6, *between* "whole" and "of", insert "or part".

The motion was carried.

Mr. Speaker : Question is—

In the proposed section 5-C, sub-section (1), lines 7—9, for “the State Government or the authorised officer, as the case may be”, substitute “such authority”.

The motion was carried.

Mr. Speaker : Question is—

That for the proposed sections 5-B and 5-C, substitute the following :—

“5-B. (1) If a landowner failed to reserve the area for self-cultivation within the prescribed period as provided in the parent Act, he has forfeited the right to do so now. The State Government or any other officer authorised by it in this behalf may by order direct that the whole of the land of such landowner or tenant in excess of 10 standard acres to be specified by the State Government or the authorised officer, as the case may be, shall be deemed to be surplus area of such landowner or tenant and shall be utilised by the State Government for the purpose mentioned in Section 10 A.

(2) Where a landowner or tenant who is required to furnish a declaration under section 5-A, fails to do so, the prescribed authority may in respect of him obtain the information required to be shown in the declaration through such agency as it may deem fit”.

The motion was lost.

Mr. Speaker : Question is—

That Clause 3, as amended, stand part of the Bill.

The motion was carried.

CLAUSE 1 AND TITLE

Mr. Speaker : Question is—

That Clause 1 and Title stand part of the Bill.

The motion was carried.

Minister for Revenue (Giani Kartar Singh) : Sir, I beg to move—

That the Punjab Security of Land Tenures (Amendment) Bill, as amended, be passed.

Mr. Speaker : Motion moved—

That the Punjab Security of Land Tenures (Amendment) Bill, as amended, be passed.

श्री इन्द्र सिंह (जीन्द जनरल) : जनाब स्पीकर साहिब, जो बातें पहले इस बिल पर कही गई हैं मैं उन्हें 3rd stage पर repeat नहीं करना चाहता। लेकिन इस में चन्द एक बातें defects के तौर पर जो मैं ने देखी हैं उन्हें मैं आप के नोटिस में लाना चाहता हूं और आप की मार्फत बजीर साहिब के नोटिस में लाना चाहता हूं।

सब से पहली बात जमीन की selection और penalty के बारे में है। इस बिल में landowners और tenants दोनों को penalty लग सकती और दोनों को ही जमीन की selection का अख्तियार दिया गया है कि वह selection कर के form भर कर भेजें। इस सिलसिले में मैं अर्ज करना चाहता हूं कि इस में landowners और tenants में

clash हो जाने का इमकान है। जब दोनो landowner और tenant एक ही जमीन को select करते हैं तो इसके लिये इस कानून में क्या हल दिया गया है। यह ऐसी position का हल बताने के लिए बिल्कुल silent है।

दूसरी बात जो मैं कहना चाहता हूँ वह यह है कि वजीर साहिब ने अभी यहां पर जितनी बातें कहीं हैं वह सब जबानी और अल्फाज की जादूगरी के तौर पर कही हैं। उन्होंने हाऊस को enlighten करने के लिये यह बिल्कुल बताने की कोशिश नहीं की कि 1947 के बाद कितनी transfers हुई हैं और Land Utilization Act का जो section उन्होंने बताया है उस के अन्दर किस तरह से असर-अन्दाज हुई हैं वह transfers और इस act के पास होने से पहले हमारे पास कितना surplus area था। जब तक वजीर साहिब के पास यह figures भी न हों तो इन की जबानी बातें करने से यहां जो सुन रहे हैं इस हाऊस की वही रायें नहीं हो सकती जो ज्ञानी जी ने बताई है। जो section quote किया गया है मेरे ख्याल में इस हाऊस को constitutionally कोई अस्तित्व नहीं है कि यह किसी transfer पर पाबन्दी लगा सके। लेकिन जो 1953 के बाद की position है वह मैं अर्ज कर दूँ कि जब landowner के पास जमीन ही नहीं रही तो fundamentally वह किस तरह से Utilization Act के तहत ले सकेंगे। और यह एक बड़ा भारी कन्स्टीट्यूशनल प्वायंट है। यह एक फंडामेंटल राइट है। अगर कोई आदमी ट्रांसफर करने की पोजीशन में है तो फिर किस तरह से युटिलाइजेशन ऐक्ट की बात करते हैं। यह कहते हैं कि हम ने सब कुछ कवर अप कर लिया है। थोड़ी सी तो जमीन है और अब छः महीने की मुहलत और दे रहे हैं कि अगर कोई बाकी जमीन है तो वह भी ट्रांसफर हो जाए जमीन तो हर तरफ से कहते हैं कि मत बोलो। एक बात मैं आप से यह कहना चाहता हूँ कि सिर्फ शोर मचाने या बड़े २ लफ्ज इस्तेमाल करने से टैनेंट का भला नहीं होता। दरअसल कांग्रेस हकूमत की हालत तो उस सांप जैसी है जिस के मुँह में छपकली हो। उसे निगले तो कोहड़ी वर्ना कलंकी। अगर टैनेंट्स के हक में कोई कानून बनाते हैं तो ज़मींदार तंग करते हैं और ऐसा न करें तो कांग्रेस हाई कमांड से घबराते हैं। अब इस वक्त दो ही सवाल हैं। कन्स्टीट्यूशनल प्वायंट यह है कि अगर कोई आदमी अपनी जमीन ट्रांसफर कर चुका है तो किस तरह से उस से वापिस ली जा सकती है। दूसरी बात यह है कि लैंड ओनर और उस का टैनेंट जो है अगर वह एक ही पीस सिलैक्ट करें तो यह कानून इस बारे में कोई सौल्यूशन नहीं करता। मैं तो समझता हूँ कि चूंकि यह कोई मतलब हल नहीं करता इस लिए हाऊस का वक्त जाया किया गया है। इस मसले को हल करने के लिए तो एक कम्परीहेंसिव कानून बनाया जाना चाहिए। सीधी सी बात है कि जितनी फालतु जमीन है ले ली जाए। हालात यह हैं कि इतना तो बता नहीं सकते कि इन के पास सरपलस जमीन है कितनी। बाकी लफ्ज बड़े शानदार रखे हैं : बोना फाइंडो, मैला फाइंडो इजैक्टिड टैनेंट्स या लैंडलेस टैनेंट्स वगैरह। मगर जब तक सारी पोजीशन का हाऊस को न पता लगे तब तक यह फैसला क्या करे। क्या लफ्जों को ही सोचकर फैसला दे दिया जाए? किसी किसम की फिगरज तो हमारे सामने हैं नहीं इस पर कन्सिडरेशन क्या हो। आप यह सारी चीजें ब्रौड मेजोरिटी के बल पर पास करते जा रहे हैं। आप को फिर अमैडिंग

[श्री इन्द्र सिंह]

बिल लाने पड़ेंगे और कम्युनिस्ट भाई इस को सिलैक्ट कमेटी के सपुर्द करने की तजवीज करेंगे (हंसी) जब कोई इमानदार मੈम्बर इस के डिफैक्टुअर करने की कोशिश करता है तो उसके मुतालिक यह कहा जाता है कि यह डिफेक्टुअर टैक्टिक्स से काम ले रहा है। वंटी। मुझे उम्मीद है कि वजोर साहिब इन दोनों बातों पर रोशनी डालेंगे।

चौधरी साधू राम (नारायणगढ़, जनरल) : स्पीकर साहिब, मैं इस मंत्र के साथ सहमत हूँ कि यह बिल पास किया जाना चाहिए। मगर मैं दो बातें भी कहना चाहता हूँ। एक तो यह है कि इन्होंने जो अमेंडमेंट अभी कबूल की है उस की रू से बहुत सारा बोझ लैंडग्रोनर्ज से उतर कर रैवेन्यू अफसरों और उन के अमले पर आ पड़ा है। मैं उन से यह कहना चाहता हूँ कि यह इस बात को क्लैरीफाई करें कि आया छः महीने की मियाद जो लैंडग्रोनर के सिलसिले में थी अब भी है या नहीं; आया छः महीने के अन्दर यह अपनी एजेंसी के थ्रु वह डेटा इकट्ठा कर लेंगे कि नहीं। एक तो यह चीज है। दूसरे जो क्लॉज 5 बी है उस के मुतालिक न तो यह समझ आता है कि उन्होंने यह हक कि मालिकाना जो जगह चाहें सिलैक्ट कर लें, द्वारा क्यों दिया है और न ही इस से कुछ तसल्ली होती है। क्या इस के यह मायने हैं कि जिन लोगों ने इस कानून की पांच छः साल मिट्टी पलीद की और सरकार की प्रोग्रेसिव पालिसी के रास्ते में रोड़े अटकाए उन को एक और मौका ऐसी ही बात करने का दिया जाए? क्या उनके पुराने खर्चों से यह साबित नहीं होता कि वह इस का भी नाजायज फायदा उठावेंगे? एक बात मैं इस के सिलसिले में यह कहना चाहता हूँ कि जहाँ इस से कुछ इन्फरमेशन गवर्नमेंट के सामने आएगी और अवाम को इस बात का पता लगेगा कि इस स्टेट में कितने मालिक हैं जिन के पास सरपलस लैंड है और यह कितनी है वहाँ साथ ही यह भी कहता हूँ कि यह कानून पंजाब में कुछ आउट आफ डेट है। जो मुजारों का मसला है वह कतन तीर पर इस से हल होने वाला नहीं है और हम देखेंगे कि छः महीने के बाद हमारे सामने जो नक्शा आएगा उससे मुझे नहीं लगता कि हम किसी तरीके से टैनेट्स को रीसैटल कर सकेंगे। और मेरी समझ में नहीं आता कि सन् 1947 से 1957 में क्या चीज लागू थी। 1947 के बाद जो ट्रांसफर्ज हुई हैं उन पर इस में मैला फाइडी और बोना फाइडी के लफज रख देने से कोई असर नहीं पड़ता और न इन के कहने से यह साबित होता है कि इस बात की गवर्नमेंट जिम्मेदार थी कि फैसला करती कि कितनी ट्रांसफर्ज बोना फाइडी हैं। मगर यह नहीं कर सके। मैं समझता हूँ कि गवर्नमेंट इस जिम्मेदारी से नहीं बच सकती। अब जो चीजें यह लाना चाहते हैं तो मैं चाहता हूँ कि सरकार पिछले हालात से कुछ सबक ले। एक और बात कह कर मैं अपनी स्पीच खतम करता हूँ। और वह यह है कि यह सारा कुछ जो आज तक हुआ यह कुछ अब आउट आफ डेट हो चुका है। दो साल पहले इस से लोगों का कुछ भला हो सकता था मगर अब तो यह न ही स्टेट और उस के अवाम की रिकवायरमेंट्स को पूरा करता है और न ही प्लैनिंग कमिशन की सिफारिशात को पूरा करता है। 1948 में जो कांग्रेस एग्जिक्यूटिव कमेटी ने सिफारिशात की थी मैं समझता हूँ कि यह उस को भी पूरा नहीं करता। इस लिए मैं मिनिस्टर इनचार्ज से यह पुरजोर सिफारिश करूंगा कि इस स्टेट और देश से मुजारे और मालिक के नाम को मिटाने के बाद और एक यूनियफार्म नाम पैदा करने के बाद जब तक एक कम्प्रीहेंसिव बिल नहीं आता उस वक्त तक स्टेट और मुजारों का फायदा न होगा

और न ही मालिकों का होगा। मालिकों का मैं इस लिए कहता हूँ और उन का तरफदार न होते हुए भी यह कहता हूँ कि उस से उनका भी फायदा होगा। आज वह इस तज्जबब में है कि पता नहीं कल को इन के साथ क्या होगा, जमीन इन के पास रहेगी या नहीं। इस में पैदावार पर असर पड़ता है। इस लिए मैं कहता हूँ कि आज वक्त की जरूरत को पूरा करने के लिए जल्दी से जल्दी इस बिल के जरिए जो इनफरमेशन कलेक्ट करनी है कर ले और फिर ऐसी कमेटी बनाएं जो जैप्सु या दूसरी स्टेट्स के भी बिलों को देखे ताकि सरकार इस मसले को पूरे तौर पर हल कर सके।

मौलवी अब्दुल गनी डार (नूह) : स्पीकर साहिब, मुझे खुशी थी कि जानी जी ने एक बहुत ही अच्छा बिल हाउस के सामने रखा। **Principal Act** की चर्चा चौधरी सिरि चन्द और दूसरे भाइयों ने की और कहा कि यह तो मार देने के मसाक है कि एक आदमी के पास सिर्फ दस एकड़ रह जाए और बाकी 20 एकड़ जब्त कर लिये जाए। अब जानी जी ने गु मीत जी की अप्रेंटमेंट को रखने का इरादा किया है जिस से कि 'बर्ड' मुश्किल हो जयगी। और जो सजा वह देना चाहते थे उस का कितना असर कायम रहेगा? सरकार बड़ी फराखदिली से जिम्मेदारी लेती है लेकिन पटवारी की गलती से एक नया मसला पैदा हो जाएगा।

दूसरी बात में फिर उन्होंने कहा कि यह सरकार की अथारिटी ही मानी जाएगी। तो अगर पटवारी के हाथों कोई मुजारों का भला होना है तो इस में मुझे शक है। जनाव मेरी आंखें पांच बरसों से देखती आ रही हैं कि मुजारों का मसला आपकी विसातत से इस शानदार हाऊस में पैदा होता रहा है। लेकिन आज भी यही देखता हूँ कि मुजारे दिन-अ-दिन निकाले जा रहे हैं। मैंने जानी जी के महकमे में दरखास्त पेश की कि मेरे हल्के में जो छोटे-छोटे लैंडलार्ड्स हैं वह मुजारों को इस कदर बरबाद कर रहे हैं कि जिसकी कोई मिसाल नहीं। चौधरी श्री चंद ने कहा कि कोई मिसाल दो। स्पीकर साहिब, इन आंखों ने देखा और इन दोनों कानों ने सुना कि दस वर्ष से मेवात में मेरे मुसलमानों की सौ फीसदी जमीनों को कितने बुरे तरीके से हड़प लिया जा रहा है और छोटे-छोटे जमींदार उनको कितना तंग करते हैं। फिर मिसाल की क्या जरूरत है? और मैं इन मुसलमानों की ही बात नहीं कर रहा मैं अपनी बात करता हूँ.....

महाराज नमदेव मिथु मंथु : वी आठवेवल प्रैग्गव relevant उन ?

Mr. Speaker : I am trying to find out.

मौलवी अब्दुलगनी डार : अगर मेरे भाई को रेलेवेंट नहीं दिखाई देता तो मैं यह बतलाना चाहता हूँ कि यह जमींदार वह जमींदार हैं जिन्होंने मुल्क के साथ गद्दारी की और गद्दारी के सिलसिले में मुल्क ले कर बैठ गए। आज बैठ कर बड़ी-बड़ी डींगें मारते हैं कि मुजारे नहीं निकाले गए और कोई जमीन से बेखुश नहीं हुए। मैंने अपनी आंखों से देखा है। मैं किस की बात मानूँ और क्यों कोई मिसाल दूँ। मैंने जो कुछ देखा और तकलीफ हुई, मुझे उसके कहने का हक हासिल है। मैं मुल्क की आजादी के लिए कांग्रेस का एक सिपाही बन कर लड़ता रहा हूँ। मैं 20 बरस तक दापू की रहनुमाई और पंडित जवाहर लाल नेहरू की रहनुमाई में इस बात के लिए जद्दोजेहद करता रहा हूँ कि हमारा मुल्क आजाद हो और हमने इस बात की कसम

[मौलवी अब्दुल गनी डार]

ली थी कि हम मुज्जारों को जमीन दिलाएंगे।

अध्यक्ष महोदय : काफ़ी कुछ कह गए। अब असली बात पर आइए। (The hon. Member has said a lot. Let him come to the real point).

मौलवी अब्दुल गनी डार : जनाब, मुझे इसलिए दुःख हुआ कि इन जमींदारों ने कहा और ज्ञानी जी ने मान लिया। मैं पूछना चाहता हूँ कि जो उन्होंने कानून पेश किया उस कानून को जानने वाले कितने हैं। इस कानून को वह अनपढ़ किसान तो क्या समझेंगे बड़े-बड़े पढ़े लिखे जमींदार भी नहीं समझ सकते। मैं समझता हूँ स्पीकर साहिब, इन तमाम बुराईयों के बावजूद ज्ञानी जी की नियत नेक है (हंसी) मैं मुबारिकबाद देता हूँ लेकिन उनसे दरखास्त करता हूँ।

अध्यक्ष महोदय : आप दोनों की नियत साफ़ है (Both of them have good intentions)।

मौलवी अब्दुल गनी डार : जनाब स्पीकर साहिब, मैं जानता हूँ कि ज्ञानी जी सही तौर पर इस स्टेट को आगे ले जाना चाहते हैं, लेकिन उन्होंने जो गुरमीत साहिब की बात मानी और उनकी अमेंडमेंट एक्सेप्ट की.....

सरदार गुरमीत सिंह 'मीत' : आनरेबल मैम्बर झूठ कहते हैं। मैं मुज्जारों की नुमाइंदगी करता हूँ।

मौलवी अब्दुल गनी डार : यह छोटा भाई है। सच कहे या झूठ, कोई बात नहीं है। लेकिन मैं कहता हूँ कि ज्ञानी जी ने नेकनियती से काम किया है और वह उन लोगों के चक्कर में नहीं आए जिन्होंने देश के साथ गद्दारी की थी।

श्री राम प्यारा (करनाल) : स्पीकर साहिब, मुझे हालात से यह पता चला.....

अध्यक्ष महोदय : हालात से क्या पता चला? (What has the circumstances to do with it?)

श्री राम प्यारा : जनाब जब से यह कानून बना तब से बेदखलियां होनी शुरू हो गईं, पहिले नहीं थीं। अगर देखा जाए तो बहुत सारी जमीन मुज्जारों से ले ली गई। अगर गवर्न-मैंट दरखास्तें ले कि सन् 1953 से कितनी बेदखलियां हुई तो दरखास्तों की भरमार हो जाएगी। गवर्नमेंट की नियत पर किसी को शक नहीं, लेकिन यह चीज़ ठीक नहीं।

अध्यक्ष महोदय : यह बिल की थर्ड रीडिंग है। (This is the third reading of the Bill.)

श्री राम प्यारा : अब मेरा यह खदशा है कि सन् 53 के बहुत सारे मालिकों ने जमीन बेच दी है और 30 स्टैंडर्ड एकड़ रिजर्व कर ली है। और बेचने के लिए मुज्जारों से बेदखल करवा ली है। ज्ञानी जी ने फरमाया कि 53 में जब ऐक्ट बना था तब से जमीन तसब्बर की जाएगी.....

अध्यक्ष महोदय : यह बातें तो सभी मैम्बरों ने रेज की हैं। (These things have been said by almost all the Members.)

श्री राम प्यारा : मैं पूछना चाहता हूँ कि क्या जब टेनैट्स रिस्टोर्ड (restored) होंगे या वापसी का मतलब किया जाएगा तो जो वह खरीदने वाले हैं वह सारे मिल जाएंगे। तो क्या गवर्नमेंट उनके प्रेशर को बर्दाश्त करेगी, कोई नया कानून तो नहीं बना देगी?

अध्यक्ष महोदय : खदशात जल्दी जल्दी बतलाइए। (The hon. Member may express his fears quickly.)

श्री राम प्यारा : इतनी बेनती और है कि हमारी प्रोग्रेस होने दें।

अध्यक्ष महोदय : इतनी बातें देख कर प्रोग्रेसिव बन जाना चाहिए। (The hon. Member should become progressive after seeing so many progressive measures.)

श्री राम प्यारा : स्पीकर साहिब, जिनके पास मकान हैं, फैक्टरीज़ हैं वह नहीं ली जाती और ज़मीन ले ली जाती है। मैं यह नहीं कहना चाहता कि जैसे किसी ने कहा कि तू काना तो अगले ने भी कहा कि तू काना। मैं तो सिर्फ यह कहना चाहता हूँ कि इन फैक्ट्रियों की भी हिफाज़त न की जाए और उन के लिए एक कानून बनाया जाए।

डॉक्टर परमानंद : आन ए प्वाइंट आफ इनफरमेशन, सर, यह बिल जो इस हाउस में पास होने के लिए आया है यह उन लोगों के ऊपर एप्लाइ (apply) होगा जोकि को-ऑपरेटिव सोसाइटीज़.....

Mr. Speaker: This is a speech and not a point of information.

ਚੋਧਰੀ ਸੁੰਦਰ ਸਿੰਘ (ਗੁਰਦਾਸਪੁਰ ਰਿਜ਼ਰਵਡ) : ਸਪੀਕਰ ਸਾਹਿਬ, ਮੈਂ ਤੁਹਾਡੇ ਜ਼ਰੀਏ, ਇਹ ਜਿਹੜਾ ਅਮੈਂਡਮੈਂਟ ਬਿਲ ਪੇਸ਼ ਹੋਇਆ ਹੈ ਇਸ ਦੀ ਗਿਆਨੀ ਜੀ ਨੂੰ ਮੁਬਾਟਕਬਾਦ ਦਿੰਦਾ ਹਾਂ ਕਿਉਂਕਿ ਇਹ ਬਿਲ ਅੱਗੇ ਨਾਲੋਂ ਕੁਝ progressive ਹੈ। ਬਾਕੀ ਛੀਨਾ ਸਾਹਿਬ ਨੇ ਜਿਹੜੀ ਅਮੈਂਡਮੈਂਟ ਪੇਸ਼ ਕੀਤੀ ਸੀ ਉਹ ਉਨ੍ਹਾਂ ਨੇ ਵਾਪਸ ਲੈ ਕੇ ਬੜਾ ਦੰਗਾ ਕੰਮ ਕੀਤਾ ਹੈ। (ਸ਼ੋਰ)

ਇਕ ਮਾਨਯੋਗ ਮੈਂਬਰ : ਚੋਧਰੀ ਸਾਹਿਬ ਸਾਰੇ ਮੈਂਬਰਾਂ ਦੀਆਂ ਸਪੀਚਾਂ ਦੀ reference ਨਾ ਦਿਉ।

ਸ਼੍ਰੀ ਸਪੀਕਰ : ਜਿਹੜੇ ਮੈਂਬਰ ਸਾਹਿਬਾਨ ਪਿੱਛੇ ਬੈਠੇ ਹੋਏ ਹਨ ਉਹ ਮਿਹਰਬਾਨੀ ਕਰਕੇ ਚੋਧਰੀ ਸਾਹਿਬ ਨੂੰ disturb ਨਾ ਕਰਨ। [The hon. members sitting behind the hon. member should not disturb him.]

ਚੋਧਰੀ ਸੁੰਦਰ ਸਿੰਘ : ਸਪੀਕਰ ਸਾਹਿਬ 1950, 1951, 1953, 1955 ਦੇ ਵਿਚ ਏਥੇ ਯਕੀਨਾਅਦ ਦੀਜ਼ਾਰੇ ਬਿਲ ਲਿਆਂਦੇ ਗਏ। ਮਗਰ ਉਦੋਂ ਏਥੇ ਜ਼ਿੰਮੀਦਾਰਾਂ ਦਾ ਜ਼ੋਰ ਹੁੰਦਾ ਸੀ। ਇਸ ਕਰਕੇ ਉਹ ਆਪਣੇ ਮਤਲਬ ਦੇ ਕਾਨੂੰਨ ਬਣਾਉਂਦੇ ਸਨ। ਇਸ ਵਾਸਤੇ ਨਤੀਜਾ ਇਹ ਹੋਇਆ ਕਿ ਇਨ੍ਹਾਂ ਸਾਲਾਂ ਦੇ ਵਿਚ ਮੁਜ਼ਾਰਿਆਂ ਦੀ ਅੰਧਾ ਧੁੰਦ ejectment ਹੁੰਦੀ ਰਹੀ ਔਰ ਇਹ ਮੁਜ਼ਾਰਿਆਂ ਦੇ ਮਸਲੇ ਨੂੰ ਹਲ ਨਾ ਕਰ ਸਕੇ ਸਗੋਂ ਉਹ ਹੋਰ ਪੈਰੀਦਾ ਬਣ ਗਿਆ। ਇਹ ਗਲ ਸਾਨੂੰ ਮਨਣੀ ਪਏਗੀ, ਔਰ ਮੈਂ ਸਮਝਦਾ ਹਾਂ ਕਿ ਦਲੇਰੀ ਨਾਲ ਮਨਣੀ ਚਾਹੀਦੀ ਹੈ ਕਿ ਉਦੋਂ ਏਥੇ ਵੱਡੇ ਵੱਡੇ ਜ਼ਿੰਮੀਦਾਰ ਪਾਵਰ ਦੇ ਵਿਚ ਸਨ ਔਰ ਉਹ ਨਹੀਂ ਸੀ ਚਾਹੁੰਦੇ ਕਿ ਮੁਜ਼ਾਰਿਆਂ ਦੇ ਫਾਇਦੇ ਲਈ ਕੋਈ ਕਦਮ ਚੁਕਿਆ ਜਾਵੇ। ਇਸ ਕਰਕੇ ਸਪੀਕਰ ਸਾਹਿਬ, ਜਿਤਨੇ ਮੁਜ਼ਾਰੇ ਬੇਦਖਲ ਕੀਤੇ ਗਏ ਹਨ ਉਨ੍ਹਾਂ ਨੂੰ ਗੋਰਮੈਂਟ ਬਹਾਲ ਨਹੀਂ ਕਰ ਸਕੀ। ਸਾਡੀ ਪੰਜਾਬ ਗੋਰਮੈਂਟ ਨੇ ਜਿਹੜਾ ਮੁਜ਼ਾਰਾ ਐਕਟ ਬਣਾਇਆ ਉਸ ਦੇ ਮੁਤੱਲਕ ਸ਼੍ਰੀ ਮੁਰਾਰਜੀ ਡੀਸਾਈ ਦੀ ਇਹ opinion ਹੈ ਕਿ ਪੰਜਾਬ ਦੇ ਵਿਚ ਜਿਹੜਾ ਮੁਜ਼ਾਰਾ ਐਕਟ ਬਣਿਆ ਹੈ ਉਸ ਦੇ ਨਾਲ ਉਨ੍ਹਾਂ ਦੀ ਮੁਖਾਲਫਤ ਹੋਈ ਹੈ। (Cheers from the Opposition)

[ਚੌਧਰੀ ਸੁੰਦਰ ਸਿੰਘ]

Benches) । ਜਨਾਬ ਸਪੀਕਰ ਸਾਹਿਬ, ਮੈਂ ਤੁਹਾਡੀ ਵਸਤਤ ਨਾਲ ਇਹ ਗਲ ਦਸਣਾ ਚਾਹੁੰਦਾ ਹਾਂ ਕਿ ਜਦੋਂ ਇਹ ਮੁਜ਼ਾਰਾ ਐਕਟ ਪਾਸ ਕੀਤਾ ਜਾਣਾ ਸੀ ਉਦੋਂ ਸਾਡੇ ਜਿਹੜੇ ਦੋਸਤ ਜ਼ਿੰਮੀਦਾਰਾਂ ਦੇ ਹਾਮੀ ਸਨ ਅਸੀਂ ਉਨ੍ਹਾਂ ਨੂੰ ਕਿਹਾ ਸੀ ਕਿ ਤੁਸੀਂ ਇਹ ਐਕਟ ਨਾ ਬਣਾਉ ਕਿਉਂਕਿ ਇਸ ਦੇ ਨਾਲ ਮੁਜ਼ਾਰਿਆਂ ਦਾ ਕੋਈ ਫਾਇਦਾ ਨਹੀਂ ਸੀ ਹੁੰਦਾ । ਇਹ ਜਿਹੜਾ ਵੀ ਕਾਨੂੰਨ ਬਣਾਉਂਦੇ ਰਹੇ ਨੇ ਉਹ ਹਾਈ ਕਮਾਂਡ ਦੇ ਡੰਡੇ ਤੋਂ ਡਰ ਕੇ ਬਣਾਉਂਦੇ ਰਹੇ ਹਨ । ਮਗਰ ਉਦੋਂ ਏਥੇ progressive ਲੋਕਾਂ ਦੀ majority ਨਹੀਂ ਸੀ ਇਸ ਵਾਸਤੇ ਜਿਹੜੇ ਲੋਕ ਪਾਵਰ ਦੇ ਵਿਚ ਸਨ ਉਹ ਏਥੇ ਆ ਕੇ ਜਾਗੀਰਦਾਰਾਂ ਦੇ ਨਾਲ ਮਿਲ ਜਾਂਦੇ ਸਨ ਔਰ ਆਪਣੇ ਮਤਲਬ ਦੇ ਕਾਨੂੰਨ ਪਾਸ ਕਰਦੇ ਸਨ । ਸਾਡੀ ਗਲ ਨੂੰ ਕੋਈ ਨਹੀਂ ਸੀ ਸੁਣਦਾ । ਇਸ ਦਾ ਨਤੀਜਾ ਇਹ ਹੋਇਆ ਕਿ ਮੁਜ਼ਾਰਿਆਂ ਦਾ ਕਚੁਮਰ ਨਿਕਲ ਗਿਆ ਔਰ ਉਨ੍ਹਾਂ ਨੂੰ ਧੜਾ ਧੜ ਬੇਦਖਲ ਕਰਕੇ ਉਜਾੜਿਆ ਗਿਆ ।

ਸ਼੍ਰੀ ਸਪੀਕਰ : ਚੌਧਰੀ ਸਾਹਿਬ ਕੋਈ ਨਵੀਂ ਗਲ ਕਰੋ । (The hon. Member should say something new.)

ਚੌਧਰੀ ਸੁੰਦਰ ਸਿੰਘ : ਅੱਜ ਜਿਹੜਾ ਬਿਲ ਲਿਆਂਦਾ ਗਿਆ ਹੈ ਇਹ ਅੱਗੇ ਨਾਲੋਂ ਤਾਂ ਕੁਝ ਥੋੜਾ ਬਹੁਤ progressive ਮਾਲੂਮ ਹੁੰਦਾ ਹੈ ਮਗਰ ਇਸ ਦੇ ਨਾਲ ਵੀ ਮਸਲਾ ਹੱਲ ਨਹੀਂ ਹੁੰਦਾ । ਇਸ ਵਾਸਤੇ ਸਾਨੂੰ ਇਕ comprehensive ਬਿਲ ਲਿਆਉਣਾ ਪਏਗਾ । ਮੈਨੂੰ ਖੁਸ਼ੀ ਹੈ ਕਿ Treasury Benches ਤੇ ਬੈਠਣ ਵਾਲੇ ਭਰਾਵਾਂ ਨੇ ਕੁਝ ਅਗਾਹਾਂ ਵਧੂ ਕਦਮ ਚੁਕਣਾ ਸ਼ੁਰੂ ਕੀਤਾ ਹੈ ਔਰ ਸਾਡੇ ਵਿਚ ਕਈ ਜ਼ਿੰਮੀਂਦਾਰ ਭਰਾ ਪਰੋਗਰੈਸਿਵ ਖਿਆਲਾਂ ਦੇ ਹੋ ਗਏ ਹਨ । ਇਸ ਵਾਸਤੇ ਹੁਣ ਕੁਝ ਉਮੀਦ ਹੋ ਗਈ ਹੈ ਕਿ ਜ਼ਰੂਰ ਕੋਈ ਚੰਗਾ ਐਕਟ ਬਣੇਗਾ । ਬਾਕੀ ਜੇਕਰ ਤੁਸੀਂ ਹੁਣ ਵੀ ਨਹੀਂ ਬਣਾਉਗੇ ਤਾਂ ਤੁਹਾਡੇ ਵਿਚ ਜਿਹੜੇ progressive ਖਿਆਲਾਂ ਦੇ ਮੈਂਬਰ ਬੈਠੇ ਹੋਏ ਹਨ ਉਹ ਤਕੜੇ ਹੋਜਾਣਗੇ । ਸਪੀਕਰ ਸਾਹਿਬ ਮੈਂ ਚਾਰ ਸਾਲ ਵਜ਼ੀਰ ਰਿਹਾ ਹਾਂ ਉਦੋਂ ਜ਼ਿੰਮੀਂਦਾਰ ਧੜੇ ਦਾ ਇਤਨਾ ਜ਼ੋਰ ਸੀ ਕਿ ਮੇਰੀ ਜ਼ਰੂਰਤ ਨਹੀਂ ਸੀ ਕਿ ਮੈਂ ਜ਼ਮੀਨ ਦਾ ਨਾਂ ਤਕ ਵੀ ਲੈ ਸਕਾਂ । ਉਹ ਜ਼ਮੀਨ ਸੰਬੰਧੀ ਕੋਈ ਬਿਲ ਨਹੀਂ ਸੀ ਬਣਨ ਦਿੰਦੇ ਜਿਸ ਦੇ ਨਾਲ ਕਿਸੇ ਮੁਜ਼ਾਰੇ ਨੂੰ ਜਾਂ ਹਰੀਜਨ ਨੂੰ ਫਾਇਦਾ ਪਹੁੰਚ ਸਕਦਾ ਹੋਵੇ । ਮੇਰੇ ਕਈ ਦੋਸਤ ਮੈਨੂੰ ਇਹ ਗੱਲ ਕਹਿੰਦੇ ਹਨ ਕਿ ਤੁਸੀਂ ਮਨਿਸਟਰ ਰਹਿ ਚੁਕੇ ਹੋ ਤੁਸੀਂ ਉਦੋਂ ਬਿਲ ਕਿਉਂ ਨਹੀਂ ਠੀਕ ਬਣਵਾਇਆ । ਮੈਂ ਉਨ੍ਹਾਂ ਨੂੰ ਦਸਦਾ ਹਾਂ ਕਿ ਉਨ੍ਹਾਂ ਦਿਨਾਂ ਵਿਚ ਗਿਆਨੀ ਜੀ ਨਹੀਂ ਸੀ ਹੁੰਦੇ ਇਸ ਵਾਸਤੇ ਬਿਲ ਨਹੀਂ ਸੀ ਬਣ ਸਕਿਆ । (ਹਾਸਾ)

ਸਪੀਕਰ ਸਾਹਿਬ, ਮੇਰੇ ਇਲਾਕੇ ਦੇ ਵਿਚ 500 ਏਕੜ ਜ਼ਮੀਨ ਵੇਹਲੀ ਪਈ ਹੋਈ ਹੈ ਜਿਥੋਂ ਮੁਜ਼ਾਰੇ ਕੱਢੇ ਗਏ ਹਨ ਔਰ ਜ਼ਿੰਮੀਂਦਾਰ ਆਪ ਕਾਅਤ ਨਹੀਂ ਕਰਦੇ । ਏਸੇ ਤਰ੍ਹਾਂ ਪਠਾਨਕੋਟ ਤਹਿਸੀਲ ਦੇ ਵਿਚ ਇਕ ਪਿੰਡ ਪਧਰਾਲੀ ਹੈ ਉਥੇ ਮੁਜ਼ਾਰਿਆਂ ਨੂੰ ਉਜਾੜਿਆ ਗਿਆ । ਇਸ ਸੰਬੰਧੀ ਮੈਂ ਵੇਬਰ ਸਾਹਿਬ ਨੂੰ approach ਕੀਤਾ ਸੀ ਔਰ ਉਨ੍ਹਾਂ ਨੇ ਮੇਰੇ ਕਹਿਣ ਤੇ ਆਪਣਾ ਇਕ ਆਦਮੀ ਭੇਜਿਆ ਸੀ ਜਿਸ ਦਾ ਨਾਂ ਭਾਗੂ ਰਾਮ ਸੀ । ਉਸ ਨੂੰ ਮੈਂ ਦਸਿਆ ਸੀ ਏਥੋਂ ਮੁਜ਼ਾਰੇ ਬੇਦਖਲ ਕੀਤੇ ਗਏ ਹਨ । ਇਸ ਵਾਸਤੇ ਸਪੀਕਰ ਸਾਹਿਬ ਬਹਾਦਰ ਉਹ ਗੌਰਮੇਂਟ ਹੁੰਦੀ ਹੈ ਜਿਹੜੀ ਆਪਣੀ ਗਲਤੀ ਨੂੰ ਤਸਲੀਮ ਕਰੇ ਔਰ ਅਗੇ ਵਧਣ ਦੀ

ਚਾਹਵਾਨ ਹੋਵੇ। ਮੈਂ ਚਾਰ ਸਾਲ ਮਨਿਸਟਰ ਰਿਹਾ ਹਾਂ ਮਗਰ ਮੇਰੀ ਜ਼ਰਤ ਨਹੀਂ ਸੀ ਕਿ ਮੈਂ ਜ਼ਮੀਨ ਦਾ ਨਾਂ ਲੈ ਸਕਾਂ। ਅਜ ਗਿਆਨੀ ਜੀ ਦੇ ਰਾਜ ਵਿਚ ਮੈਂ ਸਮਝਦਾ ਹਾਂ ਕੁਛ ਥੋੜਾ ਬਹੁਤ ਕੀਤਾ ਗਿਆ ਹੈ। ਇਹ ਸ਼ੁਕਰ ਵਾਲੀ ਗਲ ਹੈ। ਮੈਂ ਕਹਿੰਦਾ ਹਾਂ ਕਿ ਜਦੋਂ ਤਕ ਤੁਹਾਡੇ ਮੁਕਾਬਲੇ ਤੇ ਕੋਈ ਤਕੜਾ ਆਦਮੀ ਨਾ ਆਵੇ ਉਦੋਂ ਤੱਕ ਤੁਸੀਂ ਕੰਮ ਨਹੀਂ ਕਰ ਸਕਦੇ। ਇਸ ਵਾਸਤੇ ਮੈਂ ਆਪਣੇ ਉਨ੍ਹਾਂ ਭਰਾਵਾਂ ਨੂੰ ਅਪੀਲ ਕਰਾਂਗਾ ਜਿਹੜੇ ਅਜੇ ਵੀ ਪੁਰਾਣੇ ਖਿਆਲ ਰਖਦੇ ਹਨ ਕਿ ਤੁਸੀਂ ਆਪਣੇ ਆਪ ਨੂੰ ਠੀਕ ਕਰ ਲਉ ਔਰ ਇਕ comprehensive ਬਿਲ ਲਿਆ ਕੇ ਜ਼ਮੀਦਾਰਾਂ ਨੂੰ preach ਕਰੋ ਕਿ ਜ਼ਮੀਨ ਸਭ ਦੀ ਸਾਂਜੀ ਹੈ। ਜ਼ਮੀਦਾਰ ਬਜ਼ਾਤੇਖੁਦ ਚੰਗੇ ਹਨ ਮਗਰ ਚੁੰਕਿ ਉਨ੍ਹਾਂ ਨੂੰ ਸਮਝਾਇਆ ਨਹੀਂ ਗਿਆ ਕਿ ਜ਼ਮੀਨ ਸਭ ਦੀ ਸਾਂਜੀ ਹੈ ਇਸ ਵਾਸਤੇ ਮੁਖਾਲਫਤ ਹੁੰਦੀ ਰਹੀ ਹੈ।

ਸ਼੍ਰੀ ਸਪੀਕਰ : ਚੌਧਰੀ ਸਾਹਿਬ ਤੁਸੀਂ ਨਵੀਂ ਗੱਲ ਤਾਂ ਕੋਈ ਨਹੀਂ ਦੱਸੀ। (The hon. Member has not raised any new point.)

ਚੌਧਰੀ ਸੁੰਦਰ ਸਿੰਘ : ਸਪੀਕਰ ਸਾਹਿਬ ਮੈਂ ਚਾਹੁੰਦਾ ਹਾਂ ਕਿ ਏਸ ਬਿਲ ਤੋਂ ਬਾਦ ਇਕ comprehensive ਬਿਲ ਆਵੇ ਤਾਕਿ ਮੁਜ਼ਾਰੇ ਵਚਾਰੇ ਸ਼ੁਖ ਦਾ ਸਾਹ ਲੈ ਸਕਣ।

ਮਾਲ ਮੰਤਰੀ (ਗਿਆਨੀ ਕਰਤਾਰ ਸਿੰਘ) : ਸਪੀਕਰ ਸਾਹਿਬ, ਇਸ ਬਿਲ ਦੇ ਸਿਲਸਿਲੇ ਵਿਚ ਇਹ ਜੋ ਇਸ ਨੂੰ ਪਾਸ ਕਰਨ ਦੀ ਮੋਸ਼ਨ ਹੈ ਇਸ ਤੇ ਬੋਲਦੇ ਹੋਏ ਕੁਝ ਬਾਤਾਂ ਕਹੀਆਂ ਗਈਆਂ ਹਨ। ਉਨ੍ਹਾਂ ਵਿਚੋਂ ਚੌਧਰੀ ਇੰਦਰ ਸਿੰਘ ਸਾਹਿਬ ਨੇ ਇਕ ਗਲ ਤਾਂ ਇਹ ਕਈ ਹੈ ਕਿ ਇਹ ਕਾਨੂੰਨ ਜਿਹੜਾ ਹੈ ਜਦੋਂ ਉਨ੍ਹਾਂ ਜ਼ਮੀਨਾਂ ਤੇ ਅੰਦਾਜ਼ਾ ਹੋਣ ਲੱਗੇਗਾ ਜਿਹੜੀਆਂ ਵਿਕ ਦੁਕੀਆਂ ਹਨ ਤਾਂ ਉਨ੍ਹਾਂ ਜ਼ਮੀਨਾਂ ਦੇ ਮਾਲਕ ਮਹਿਜ਼ fundamental right ਦੀ ਆੜ ਲੈ ਕੇ ਅਦਾਲਤ ਵਿਚ ਕਾਮਯਾਬ ਹੋ ਜਾਣਗੇ ਔਰ ਸਾਡੀ ਸਾਰੀ ਕੀਤੀ ਕਰਾਈ ਮਿਹਨਤ ਜ਼ਾਇਆ ਜਾਏਗੀ। ਮੈਂ ਕਹਿੰਦਾ ਹਾਂ ਕਿ ਅਸੈਂਬਲੀਆਂ ਜਿਹੜੀਆਂ ਹਨ ਇਹ ਸਾਧਾਰਣ ਤੌਰ ਤੇ ਕਾਨੂੰਨ ਬਣਾ ਸਕਦੀਆਂ ਹਨ। ਬਾਕੀ ਇਹ ਵੇਖਣਾ ਕਿ ਕਿਹੜੀ ਕਿਹੜੀ ਚੀਜ਼ ਦੇ ਮੁਤਾਲਕ ਕਾਨੂੰਨ ਬਣ ਸਕਦਾ ਹੈ ਐਸੀਆਂ ਬੀਜੋਂ ਚੀਜ਼ਾਂ ਰੋਜ਼ ਕੋਰਟਸ ਦੇ ਵਿਚ ਜਾਂਦੀਆਂ ਹਨ ਔਰ ਉਥੇ ਫੈਸਲੇ ਹੁੰਦੇ ਰਹਿੰਦੇ ਹਨ। ਜਿਥੋਂ ਤੱਕ fundamental rights ਦਾ ਤਅਲੁਕ ਹੈ, ਜਾਂ ਏਸ ਅਸੈਂਬਲੀ ਦੇ ਕਾਨੂੰਨ ਬਣਾਉਣ ਦੀ ਅਸਮਰਥਾ ਦਾ ਤਅਲੁਕ ਹੈ ਜਾਂ ਏਸ ਹਾਊਸ ਵਿਚ ਕਿਸੇ ਪਿਛਲੀ ਹੋਈ ਕਾਰਵਾਈ ਦਾ ਤਅਲੁਕ ਹੈ ਇਨ੍ਹਾਂ ਸਾਰੀਆਂ ਚੀਜ਼ਾਂ ਨੂੰ ਦੇਖਦੇ ਹੋਏ ਮੈਂ ਸਮਝਦਾ ਹਾਂ ਕਿ ਇਹ ਕਾਨੂੰਨ ਬਣ ਸਕਦਾ ਹੈ ਔਰ ਇਸ ਨੂੰ ਅਦਾਲਤ ਰਦ ਨਹੀਂ ਕਰੇਗੀ। ਮੈਂ ਜਾਣਦਾ ਹਾਂ ਕਿ Fundamental Rights ਦੇ ਵਿਚ ਕੋਈ ਵੀ ਤਜਾਰਤ ਕਰਨ ਦਾ ਹਕ ਹੈ ਔਰ ਮਨੁਖ ਨੂੰ ਆਪਣੀ ਜਾਇਦਾਦ ਵੇਚਣ ਜਾਂ ਖਰੀਦਣ ਦੇ ਵਿਚ ਕੋਈ ਬੰਦਸ਼ ਨਹੀਂ ਹੋ ਸਕਦੀ। ਇਹ ਚੀਜ਼ਾਂ Fundamental Right ਦੀ definition ਵਿਚ ਰਖੀਆਂ ਗਈਆਂ ਹਨ ਲੇਕਿਨ ਉਸ ਦੇ ਵਿਚ ਜਦੋਂ ਦਿੱਕਤ ਆਈ ਤਾਂ ਇਹ ਕਿਹਾ ਗਿਆ ਕਿ ਕਾਨੂੰਨ ਬਣਾਉਣ ਵਿਚ reasonable ਬੰਦਸ਼ਾਂ ਲਗਾਈਆਂ ਜਾ ਸਕਦੀਆਂ ਹਨ। ਇਸ ਵਾਸਤੇ ਜੋ ਕੁਛ ਅਸੀਂ ਇਸ ਬਿਲ ਵਿਚ ਕਰ ਰਹੇ ਹਾਂ ਉਹ ਉਨ੍ਹਾਂ reasonable ਬੰਦਸ਼ਾਂ ਦੀ ਫਰਮ ਬੱਲੇ ਆ ਜਾਏਗਾ। ਇਸ ਚੀਜ਼ ਨੂੰ ਮਨਿਸਟਰ ਰਖਦਿਆਂ ਹੋਇਆਂ ਮੈਂ ਸਮਝਦਾ ਹਾਂ

[ਮਾਲ ਮੰਤਰੀ]

ਕਿ ਇਹ ਅਸੈਂਬਲੀ ਇਹ ਕਾਨੂੰਨ ਬਣਾਉਣ ਲਈ competent ਹੈ ਔਰ Fundamental Right ਦੀ ground ਤੇ ਰਦ ਨਹੀਂ ਕਰੇਗੀ। ਕਾਨੂੰਨ ਬਣਾਉਣਾ ਅਸੈਂਬਲੀ ਦਾ ਕੰਮ ਹੈ ਔਰ ਉਸ ਨੂੰ ਦੇਖਣਾ ਕਿ ਆਇਆ ਇਹ ਠੀਕ ਹੈ ਜਾਂ ਨਹੀਂ ਇਹ ਕੋਰਟ ਦਾ ਕੰਮ ਹੈ। ਚੌਧਰੀ ਸਾਹਿਬ ਦੇ ਕਹਿਣ ਤੇ ਮੈਂ ਕੋਰਟ ਦੇ ਫੈਸਲੇ ਨੂੰ ਐਂਟੀਸਿਪੇਟ ਨਹੀਂ ਕਰ ਸਕਦਾ।

ਇਸ ਤੋਂ ਇਲਾਵਾ ਉਨ੍ਹਾਂ ਨੇ ਕਿਹਾ ਹੈ ਕਿ ਇਹ ਚੀਜ਼ ਦਸੇ ਬਗੈਰ ਕਾਨੂੰਨ ਬਣਾਇਆ ਜਾ ਰਿਹਾ ਹੈ ਕਿ ਕਿਤਨੀ ਜ਼ਮੀਨ ਸਰਪਲਸ ਹੋਵੇਗੀ ਔਰ ਕਿਤਨੀ ਜ਼ਮੀਨ ਮੁਜ਼ਾਰਿਆਂ ਨੂੰ ਦਿੱਤੀ ਜਾਵੇਗੀ। ਉਹ ਕਹਿੰਦੇ ਹਨ ਕਿ ਇਹ ਤੇਜ਼ੀ ਔਰ ਕਾਲੀ ਦਾ ਕਦਮ ਹੈ। ਮੈਂ ਕਹਿੰਦਾ ਹਾਂ ਕਿ ਬਹੁਤ ਹਦ ਤਕ ਤਾਂ ਇਹ ਬਿਲ ਔਰ ਇਸ ਤੋਂ ਪਹਿਲਾਂ ਜਿਹੜਾ ਐਕਟ ਪਾਸ ਹੋਇਆ ਸੀ ਉਸ ਦਾ ਇਕ ਹਿੱਸਾ ਇਹ ਸੀ ਕਿ surplus ਜ਼ਮੀਨ ਲੈ ਲਈ ਜਾਵੇ ਔਰ ਉਸ ਦਾ ਹਿਸਾਬ ਕਿਤਾਬ ਲਾਇਆ ਜਾਵੇ ਔਰ ਉਸ ਦੇ ਹਿਸਾਬ ਕਿਤਾਬ ਲਈ ਰੀਟਰਨਜ਼ ਹਾਸਲ ਕੀਤੀਆਂ ਜਾਣ। ਅਗਰ ਸਾਨੂੰ ਸਾਰੀਆਂ ਗੱਲਾਂ ਦਾ ਪਹਿਲੇ ਪਤਾ ਹੁੰਦਾ ਤਾਂ ਸਾਨੂੰ ਬਿਲ ਵਿਚ ਇਹ ਗੱਲ ਰੱਖਣ ਦੀ ਲੋੜ ਨਾ ਪੈਂਦੀ। ਇਸ ਲਈ ਇਹ ਜਿਹੜਾ ਕਾਨੂੰਨ ਹੈ ਇਸ ਨੂੰ ਪਾਸ ਕਰਕੇ ਔਰ ਲਾਗੂ ਕਰਕੇ ਅਸੀਂ ਜ਼ਮੀਨ ਦੇ ਆਦਾਦੋਸ਼ਮਾਰ ਹਾਸਲ ਕਰਨਾ ਚਾਹੁੰਦੇ ਹਾਂ। ਆਦਾਦੋਸ਼ਮਾਰ ਹਾਸਲ ਕਰਨ ਤੋਂ ਪਹਿਲਾਂ ਅਸੀਂ ਇਹ ਚੀਜ਼ ਹਾਊਸ ਦੇ ਵਿਚ ਕਿਸ ਤਰ੍ਹਾਂ ਦਸ ਸਕਦੇ ਸੀ।

ਇਸ ਤੋਂ ਇਲਾਵਾ ਕੁਝ ਮੁਖਤਸਰ ਜਿਹਿਆਂ ਚੀਜ਼ਾਂ ਇਨ੍ਹਾਂ ਨੇ ਹੋਰ ਵੀ ਕਹੀਆਂ ਹਨ ਪਰ ਮੈਂ mainly ਇਕ ਦੋ ਚੀਜ਼ਾਂ ਬਾਰੇ ਕਹਿਣਾ ਚਾਹੁੰਦਾ ਹਾਂ। ਇਕ ਇਸ ਗੱਲ ਬਾਰੇ ਬੜੀ ਚਰਚਾ ਹੈ ਕਿ ਸਰਕਾਰ ਨੇ ਮੁਜ਼ਾਰਿਆਂ ਲਈ ਕੁਝ ਵੀ ਨਹੀਂ ਕੀਤਾ ਹੈ ਅਤੇ ਇਹ ਮਸਲਾ ਹੋਰ ਪੈਦਾ ਹੋ ਗਿਆ ਹੈ। ਇਥੇ ਕਿਹਾ ਗਿਆ ਹੈ ਕਿ ਇਹ ਜੋ ਕਾਨੂੰਨ ਇਸ ਬਾਰੇ ਬਣਾਉਂਦੇ ਰਹੇ ਹਨ ਉਹ High Command ਦੇ pressure ਹੇਠ ਹੀ ਬਣਾਉਂਦੇ ਰਹੇ ਹਨ ਅਤੇ ਇਨ੍ਹਾਂ ਆਪ ਕੁਝ ਨਹੀਂ ਕੀਤਾ। ਮੇਰਾ ਕਹਿਣ ਤੋਂ ਭਾਵ ਇਹ ਹੈ ਕਿ ਇਹ ਤਾਂ ਸਾਰਾ ਚਰਚਾ ਪੁਲੀਟੀਕਲ ਪਾਰਟੀਆਂ ਦਾ ਪੈਦਾ ਕੀਤਾ ਹੋਇਆ ਸੀ ਅਤੇ ਉਨ੍ਹਾਂ ਨੇ ਮੁਜ਼ਾਰਿਆਂ ਨੂੰ ਆਪਣੇ ਲਈ ਇਸਤੇਮਾਲ ਕਰਨ ਦੀ ਕੋਸ਼ਿਸ਼ ਕੀਤੀ। ਅਸੀਂ ਇਸ ਗੱਲ ਨੂੰ ਮੰਨਦੇ ਰਹੇ ਹਾਂ ਕਿ ਮੁਜ਼ਾਰੇ ਜੋ ਹਨ ਗਰੀਬ ਹਨ ਅਤੇ ਇਮਦਾਦ ਦੇ ਮੁਸਤਹਿਕ ਹਨ। ਉਹ ਆਪਣੀ ਅਗਿਆਨਤਾ ਦੇ ਕਾਰਣ ਅਤੇ ਕਮਜ਼ੋਰੀ ਦੇ ਕਾਰਣ ਆਪਣੇ ਹੱਕਾਂ ਲਈ ਖੜੇ ਨਹੀਂ ਹੋ ਸਕਦੇ। ਇਸ ਲਈ ਇਸ ਵਿਚ ਹਾਈ ਕਮਾਂਡ ਦੀ ਗੱਲ ਨਹੀਂ ਪਰ ਇਹ ਤਾਂ ਪੁਲੀਟੀਕਲ ਪਾਰਟੀਆਂ ਦੇ ਵਿਚ ਆ ਜਾਣ ਦਾ ਨਤੀਜਾ ਹੈ ਕਿ ਹਰੇਕ ਪਾਰਟੀ ਨੇ ਮੁਜ਼ਾਰਿਆਂ ਦੇ ਮਸਲੇ ਨੂੰ ਆਪਣੇ ਆਪਣੇ ਪਰੋਗਰਾਮ ਵਿਚ ਸ਼ਾਮਲ ਕੀਤਾ। ਹੁਣ ਮੈਂ ਇਸ ਹਾਊਸ ਵਿਚ ਇਹ ਗੱਲ ਕਹਿਣੀ ਚਾਹੁੰਦਾ ਹਾਂ ਕਿ ਜੋ ਪਹਿਲਾਂ Original Act ਬਣਿਆ ਸੀ ਉਸ ਵਿਚ ਇਕ ਪਾਬੰਦੀ ਇਹ ਰਖੀ ਗਈ ਸੀ ਕਿ ਕੋਈ ਮੁਜ਼ਾਰਾ ਸਵਾਏ ਅਦਾਲਤ ਦੇ ਫੈਸਲੇ ਦੇ eject ਨਹੀਂ ਕੀਤਾ ਜਾ ਸਕਦਾ ਅਤੇ ਇਸ ਤਰ੍ਹਾਂ ਉਨ੍ਹਾਂ ਦੀ ਭਾਰੀ ਮਦਦ ਕੀਤੀ ਜਿਹੜੀ ਕਿ ਉਸ ਵੇਲੇ ਜ਼ਰੂਰੀ ਸੀ। ਉਨ੍ਹਾਂ ਚਿਰ ਮੁਜ਼ਾਰਿਆਂ ਦੀ ejection ਬੰਦ ਹੈ, ਭਾਵੇਂ ਉਹ ਬੜੀ ਜ਼ਮੀਨ ਵਾਲੇ ਦਾ ਮੁਜ਼ਾਰਾ ਹੈ ਭਾਵੇਂ ਬਹੁਤ ਜ਼ਮੀਨ ਵਾਲੇ ਦਾ ਜਦੋਂ ਤਕ ਇਸ Act ਹੇਠ surplus ਜ਼ਮੀਨ ਕਥ ਕੇ ਮੁਜ਼ਾਰਿਆਂ ਨੂੰ ਹੋਰ alternative ਜ਼ਮੀਨ ਨਹੀਂ ਦਿੱਤੀ ਜਾਂਦੀ। ਜਦੋਂ ਤਕ ਇਹ ਕੰਮ ਨਹੀਂ ਹੋ ਜਾਂਦਾ ਕੋਈ ਮੁਜ਼ਾਰਾ

9 p. m.

ਨਹੀਂ ਉਠਾਇਆ ਜਾ ਸਕਦਾ। ਫਿਰ ਇਥੇ ਕਿਹਾ ਗਿਆ ਹੈ ਕਿ ਬਹੁਤ ਸਾਰੀਆਂ ਥਾਵਾਂ ਤੇ ਮੁਜ਼ਾਰੇ eject ਕਰਕੇ ਕਢੇ ਗਏ ਹਨ। ਇਸਦੇ ਬਾਰੇ ਵਿਚ ਮੈਂ ਇਹ ਕਹਿਣਾ ਚਾਹੁੰਦਾ ਹਾਂ ਕਿ ਜਿਥੇ ੨ ਮੁਜ਼ਾਰੇ ਅਦਾਲਤਾਂ ਦੀ ਮਾਰਫਤ ਨਹੀਂ ਕਢੇ ਗਏ ਬਲਕਿ ਆਪਣੇ ਜ਼ੋਰ ਨਾਲ ਹੀ ਕਢੇ ਗਏ ਹਨ ਉਸਦੀ ਇਤਲਾਹ ਮੈਨੂੰ ਦਿਤੀ ਜਾਵੇ। ਮੁਜ਼ਾਰੇ ਦਾ ਨਾਂ ਦਸਿਆ ਜਾਵੇ ਉਸਦੇ ਪਿੰਡ ਦਾ ਨਾਂ ਦਸਿਆ ਜਾਵੇ ਅਤੇ ਹੋਰ ਸਾਰੇ particulars ਦਿੱਤੇ ਜਾਣ ਅਤੇ ਇਸਤੇ ਕਾਰਵਾਈ ਹੋ ਸਕਦੀ ਹੈ। ਜੋ ਮੈਂਬਰ ਸਾਹਿਬਾਨ ਮੁਜ਼ਾਰਿਆਂ ਲਈ ਦਰਦ ਰਖਦੇ ਹਨ ਉਹ ਜ਼ਰੂਰ ਹਿੱਸਤ ਕਰਨ ਅਤੇ ਘੁੰਮ ਫਿਰ ਕੇ ਪਿੰਡਾਂ ਵਿਚ ਇਹ ਸਾਰੀ ਇਤਲਾਹ ਇੱਕਠੀ ਕਰਕੇ ਅਤੇ ਸਾਰੀ ਵਾਕਫੀਅਤ ਹਾਸਿਲ ਕਰਕੇ ਮੇਰੇ notice ਵਿਚ ਲਿਆਉਣ। ਮੇਰੀ ਜਿਤਨੀ ਤੌਫੀਕ ਗੋਵੇਗੀ ਅਤੇ ਮੈਨੂੰ ਪਤਾ ਹੈ ਕਿ ਮੈਂ ਬਤੌਰ Revenue Minister ਜਦੋਂ ਤਕ ਮੈਂ ਹਾਂ ਬਹੁਤ ਕੁਝ ਇਸ ਬਾਰੇ ਕਰ ਸਕਦਾ ਹਾਂ ਮੈਂ ਇਹ ਸਾਰੀ ਇਤਲਾਹ ਮਿਲ ਜਾਣ ਤੇ ਕਾਰਵਾਈ ਕਰਾਂਗਾ। ਜਿਸ ਵਕਤ ਉਹ ਇਹ ਸਾਰੀ ਵਾਕਫੀਅਤ ਉਖੜੇ ਮੁਜ਼ਾਰਿਆਂ ਦੇ ਮੁਤਾਲਿਕ ਮੇਰੇ ਪਾਸ ਲਿਆਉਣਗੇ ਉਸ ਵਕਤ ਹੀ ਮੈਂ ਕੁਝ ਕਾਰਵਾਈ ਕਰ ਸਕਦਾ ਹਾਂ। ਪਤਾ ਇਥੇ ਹੁੰਦਾ ਕੀ ਹੈ? ਨਾ ਤਾਂ ਕੋਈ ਵਾਕਫੀਅਤ ਮੁਹੱਈਆ ਕੀਤੀ ਜਾਂਦੀ ਹੈ ਅਤੇ ਨਾ ਕੋਈ ਸ਼ਿਕਾਇਤ ਕੀਤੀ ਜਾਂਦੀ ਹੈ ਕਿ ਫਲਾਂ ਮੁਜ਼ਾਰਾ ਉਖੜ ਗਿਆ ਹੈ ਸਿਰਫ਼ ਇਕ ਲੈਕਚਰ ਦੇ ਦਿੱਤਾ ਜਾਂਦਾ ਹੈ। ਇਨ੍ਹਾਂ ਇਕ ਲੈਕਚਰ ਜਿਹਾ ਬਣਾਇਆ ਹੋਇਆ ਹੈ ਅਤੇ ਉਸਨੂੰ ਖੜੇ ਹੋਕੇ ਰਟ ਦੇਂਦੇ ਹਨ ਕਿ ਹਜ਼ਾਰਾਂ ਮੁਜ਼ਾਰੇ ਉਜੜ ਗਏ ਹਨ ਅਤੇ ਹਜ਼ਾਰਾਂ ਮੁਜ਼ਾਰੇ ਬੇਦਖਲ ਹੋ ਗਏ ਹਨ। ਮੈਂ ਇਹ ਅਤਜ਼ ਕਰਨੀ ਚਾਹੁੰਦਾ ਹਾਂ.... (ਇਕ ਆਵਾਜ਼ : ਕੀ ਫਿਰ ਕੋਈ ਕਾਰਵਾਈ ਕਰੋਗੇ?) ਮੈਂ ਮੈਂਬਰ ਸਾਹਿਬ ਨੂੰ ਕਹਿੰਦਾ ਹਾਂ ਕਿ ਉਹ ਅਜ਼ਮਾ ਕੇ ਵੇਖ ਲੈਣ। ਪਹਿਲਾਂ ਕੋਈ ਪੱਕੀ ਇਤਲਾਹ ਤਾਂ ਲਿਆਉ। ਇਸ ਵਕਤ ਮੁਜ਼ਾਰਿਆਂ ਨੂੰ ਸਵਾਏ ਅਦਾਲਤ ਦੀ ਮਾਰਫਤ ਅਤੇ ਉਸਦੇ ਫੈਸਲੇ ਦੇ ਕੋਈ ਮੁਜ਼ਾਰਾ ਨਹੀਂ ਉਠਾਇਆ ਜਾ ਸਕਦਾ। ਜੇਕਰ ਕੋਈ ਮੁਜ਼ਾਰਾ ਬੇਜਾ ਤੌਰ ਤੇ ਉਠਾ ਦਿੱਤਾ ਗਿਆ ਹੈ ਤਾਂ ਉਸਦੀ ਪੂਰੀ ਇਤਲਾਹ ਮੇਰੇ ਕੋਲ ਲਿਆਉ ਮੈਂ ਉਨ੍ਹਾਂ ਦੀ ਬਹਾਲੀ ਦਾ ਜਤਨ ਕਰਾਂਗਾ।

ਦੂਜੀ ਚੀਜ਼ ਇਹ ਕਹੀ ਜਾਂਦੀ ਹੈ ਕਿ ਗਿਰਦਾਵਰੀਆਂ ਬਦਲ ਕੇ.....

ਸਰਦਾਰ ਧੰਨਾ ਸਿੰਘ ਗੁਲਸ਼ਨ : On a point of order Sir, ਮੇਰਾ point of order ਇਹ ਹੈ ਕਿ ਗਿਆਨੀ ਜੀ ਨੇ ਕਿਹਾ ਹੈ ਕਿ information ਦਿਉ। ਮੈਂ ਇਹ information ਦੇਣੀ ਚਾਹੁੰਦਾ ਹਾਂ ਕਿ.....

ਅਧਕਸ਼ ਸਹੋਦਯ : No please, ਫੈਂਟੋ ਆਧ ਧੜ information ਦੇਨੇ ਕਾ ਰੀਕਾ ਨਹੀਂ ਹੈ। (No. please. He should resume his seat. This is not the way to give information.)

ਮਾਲ ਮੰਤਰੀ : ਇਕ ਚੀਜ਼ ਇਹ ਕਹੀ ਜਾਂਦੀ ਹੈ ਕਿ ਗਿਰਦਾਵਰੀਆਂ ਬਦਲ ਬਦਲ ਕੇ ਉਨ੍ਹਾਂ ਮੁਜ਼ਾਰਿਆਂ ਨੂੰ ਬੇਦਖਲ ਕੀਤਾ ਜਾਂਦਾ ਹੈ। ਜਿਥੇ ਜਿਥੇ ਇਹ ਚੀਜ਼ ਹੋਈ ਹੈ ਅਤੇ ਗਿਰਦਾਵਰੀਆਂ ਬਦਲੀਆਂ ਗਈਆਂ ਹਨ ਉਸਦੀ ਇਤਲਾਹ ਮੈਨੂੰ ਦੇਣੀ ਚਾਹੀਦੀ ਹੈ। ਮੈਂ ਸਪੀਕਰ ਸਾਹਿਬ, ਇਹ ਗਲ ਤੁਹਾਡੇ ਧਿਆਨ ਵਿਚ ਲਿਆਉਣੀ ਚਾਹੁੰਦਾ ਹਾਂ ਕਿ ਇਕ ਵੀ ਮੈਂਬਰ ਅਸੈਂਬਲੀ ਨੇ ਇਹ ਚੀਜ਼ ਮੇਰੇ ਨੋਟਿਸ ਵਿਚ ਨਹੀਂ ਲਿਆਂਦੀ ਹੈ ਕਿ ਫਲਾਂ ਫਲਾਂ ਜਗਾ ਗਿਰਦਾਵਰੀਆਂ ਬਦਲੀਆਂ ਗਈਆਂ ਹਨ। ਜੇਕਰ ਕੋਈ ਅਜਿਹੀ ਗਲ ਹੈ ਉਸਦੀ ਵਾਕਫੀਅਤ ਮੈਨੂੰ ਦੇਣੀ ਚਾਹੀਦੀ ਹੈ.....

ਸਰਦਾਰ ਧੰਨਾ ਸਿੰਘ ਗੁਲਸ਼ਨ : On a point of information,
Sir,.....

ਮਾਲ ਮੰਤਰੀ : ਇਸ ਵੇਲੇ information ਦੇਣ ਦੇ ਕੋਈ ਮਾਇਨੇ ਨਹੀਂ ।
ਤੁਸੀਂ ਬਾਹਰ ਮੈਂਨੂੰ ਇਹ ਦੇ ਸਕਦੇ ਹੋ... (Interruptions by Sardar
Dhama Singh Gulshan.)

ਅਧਕਸ਼ ਸਹੇਬ : Order, order. ਜਕ ਆਪ point of information ਪਰ
ਖਡੇ ਹੋਤੇ ਹੈ ਆਰ ਸਿਨਿਸਟਰ ਸਾਹਿਬ yield ਨ ਕਰੇਂ ਤੋ ਫਿਰ ਆਪ ਖਡੇ ਨਹੀਂ ਹੋ
ਸਕਦੇ ਹੈ । ਆਰ ਜ਼ਾਨੀ ਜੀ yield ਕਰੋਗੇ ਤਕ ਆਪ information ਲੈ ਸਕਦੇ
ਹੈ । (Order, order. When the hon. Member rises on a point
of information and the hon. Minister refuses to give way,
he cannot insist upon it. If Giani Ji gives way only then
he can have the information.)

ਮਾਲ ਮੰਤਰੀ : ਇਕ ਦੋ ਜਗ੍ਹਾ ਕੁਝ ਮੈਂਬਰ ਸਾਹਿਬਾਨ ਮੇਰੇ notice ਵਿਚ
ਲਿਆਂਦੇ ਰਹੇ ਹਨ ਅਤੇ ਮੈਂ ਕਾਰਵਾਈ ਵੀ ਕਰਦਾ ਰਿਹਾ ਹਾਂ । ਮੈਂ ਤਾਂ ਖੁਦ ਮੈਂਬਰ
ਸਾਹਿਬਾਨ ਅਗੇ ਬੇਨਤੀ ਕਰਦਾ ਹਾਂ ਕਿ ਉਹ ਅਗੇ ਆਉਣ ਅਤੇ ਮੁਜ਼ਾਰਿਆਂ ਦੀ ਮਦਦ
ਕਰਨ । ਜਿਥੇ ਕਿਤੇ ਗਿਰਦਾਵਰੀਆਂ ਵਿਚ ਫਰਕ ਪਾਇਆ ਗਿਆ ਹੈ ਉਸਦੀ ਇਤਲਾਹ
ਮੈਂਨੂੰ ਦੇਣ ਤਾਕਿ ਮੈਂ ਕੋਈ ਕਾਰਵਾਈ ਕਰ ਸਕਾਂ । ਬਗੈਰ ਕਿਸੀ ਇਤਲਾਹ ਦੇ ਦਿਤੇ ਅਤੇ
ਬਗੈਰ ਕਿਸੀ ਗਲ ਦੇ ਸਿਰਫ ਖੜੇ ਹੋਕੇ ਇਕ ਜਨਰਲ ਜਿਹਾ lecture ਦੇ ਦੇਣ ਨਾਲ
ਕਿ ਮੁਜ਼ਾਰੇ ਉਜਾੜ ਦਿਤੇ ਗਏ ਹਨ ਬੇਦਖਲ ਕਰ ਦਿਤੇ ਗਏ ਹਨ ਮੈਂ ਸਮਝਦਾ ਹਾਂ
ਕਿ ਕੋਈ ਉਨ੍ਹਾਂ ਦੀ ਇਮਦਾਦ ਨਹੀਂ ਹੁੰਦੀ । ਪੰਜਾਬ ਵਿਚ ਮੁਜ਼ਾਰੇ ਲਖਾਂ ਦੀ
ਤਾਵਾਦ ਵਿਚ ਹੋਣਗੇ ਅਤੇ ਮਾਲਿਕ ਵੀ ਲਖਾਂ ਦੀ ਤਾਵਾਦ ਵਿਚ ਹੀ ਹੋਣਗੇ ।
ਜਿਥੇ ਲਖਾਂ ਇੰਨਸਾਨਾਂ ਦਾ ਮਾਮਲਾ ਹੈ ਅਤੇ ਉਨ੍ਹਾਂ ਦੇ ਮੁਫਾਦ ਦੇ ਟਕਰਾਉਣ
ਦੀ ਗਲ ਹੈ ਉਥੇ ਜੇਕਰ ਕੁਝ ਸੈਂਕੜੇ ਵਿਅਕਤੀ ਬੇਦਖਲ ਹੋ ਗਏ ਹਨ ਤਾਂ ਮੈਂ ਇਹ
ਤਸਲੀਮ ਕਰਨ ਲਈ ਤਿਆਰ ਨਹੀਂ ਕਿ ਇਹ ਕੋਈ ਬਹੁਤ ਭਾਰੀ ਤਾਵਾਦ ਹੈ । ਫਿਰ ਵੀ
ਇਸ ਕਾਨੂੰਨ ਨੇ ਮੁਜ਼ਾਰਿਆਂ ਨੂੰ ਬਹੁਤ protection ਦਿੱਤੀ ਹੈ ਅਤੇ ਥੋੜੇ ਮੁਜ਼ਾਰੇ ਹਨ
ਜਿਨ੍ਹਾਂ ਨੂੰ ਬੇਦਖਲ ਹੋਣਾ ਪਿਆ ਹੈ ਅਤੇ ਉਹ ਵੀ ਅਦਾਲਤਾਂ ਦੀ ਰਾਹੀਂ ਹੋਏ ਹੋਣਗੇ ।
ਜੇ ਮੁਜ਼ਾਰੇ ਬੇਸ਼ਾ ਤੌਰ ਤੇ ਬੇਦਖਲ ਹੋਏ ਹਨ ਅਤੇ ਇਸ ਕਾਨੂੰਨ ਦੇ ਮਾਤਹਤ ਬਗੈਰ ਅਦਾਲਤ
ਦੀ ਮਾਰਫਤ ਹੋਏ ਹਨ ਉਨ੍ਹਾਂ ਦੀ ਇਤਲਾਹ ਮੈਂਨੂੰ ਦਿੱਤੀ ਜਾਵੇ । ਮੈਂ ਮੈਂਬਰ ਸਾਹਿਬਾਨ
ਅਗੇ ਅਪੀਲ ਕਰਦਾ ਹਾਂ ਕਿ ਉਹ ਇਸ ਸਿਲਸਿਲੇ ਵਿਚ ਮੇਰੇ ਨਾਲ co-operate ਕਰਨ
ਅਤੇ ਮੈਂਨੂੰ ਪੂਰੀ ਵਾਕਫੀਅਤ ਮੁਹੱਈਆ ਕਰਨ । ਉਨ੍ਹਾਂ ਦੀ ਬਹਾਲੀ ਦੀ ਪੂਰੀ ਕੋਸ਼ਿਸ਼ ਕੀਤੀ
ਜਾਵੇਗੀ ਅਤੇ ਉਨ੍ਹਾਂ ਨਾਲ ਪੂਰਾ ਇਨਸਾਫ ਹੋਵੇਗਾ । ਬਗੈਰ ਇਤਲਾਹ ਦੇ ਮੇਰੇ ਲਈ ਕੁਝ
ਵੀ ਕਰਨਾ ਨਿਹਾਇਤ ਹੀ ਮੁਸ਼ਕਿਲ ਗਲ ਹੈ । ਇਨੀਆਂ ਥੋੜੀਆਂ ਜਿਹੀਆਂ ਗਲਾਂ ਕਰਕੇ
ਮੈਂ ਆਪਦੇ ਸਾਹਮਣੇ ਬੇਨਤੀ ਕਰਾਂਗਾ ਅਤੇ ਹਾਊਸ ਦੇ ਸਾਹਮਣੇ ਬੇਨਤੀ ਕਰਾਂਗਾ
ਕਿ ਇਸ ਕਾਨੂੰਨ ਨੂੰ ਪਾਸ ਕੀਤਾ ਜਾਵੇ ।

ਇਸ ਤੋਂ ਇਲਾਵਾ ਮੈਂ ਇਕ ਹੋਰ ਪੇਸ਼ਕਸ਼ ਕਰਦਾ ਹਾਂ ਕਿ ਜਿਨ੍ਹਾਂ ਮੈਂਬਰ ਸਾਹਿਬਾਨ ਨੂੰ ਮੁਜ਼ਾਰਿਆਂ ਜਾਂ ਮਾਲਕਾਂ ਦੇ ਸਿਲਸਲੇ ਵਿਚ ਇਨ੍ਹਾਂ ਕਾਨੂੰਨਾਂ ਵਿਚ ਕੋਈ ਨੁਕਸ ਦਿਖਾਈ ਦਿੰਦੇ ਹਨ ਜਾਂ ਸਰਕਾਰ ਦੀ ਕਾਰਵਾਈ ਦੇ ਮੁਤਲਕ ਕੋਈ ਨੁਕਸ ਨਜ਼ਰ ਆਉਂਦੇ ਹਨ ਉਹ ਮੇਰੇ ਨਾਲ ਗੱਲ ਕਰਨ, ਮੈਨੂੰ ਇਸ ਗੱਲ ਦੀ ਇਤਲਾਹ ਦੇਣ, ਕੋਈ ਵਕਤ ਮੁਕਰਰ ਕਰਨ ਮੈਂ ਉਨ੍ਹਾਂ ਨਾਲ ਵਿਚਾਰ ਕਰਨ ਲਈ ਹਾਜ਼ਰ ਹਾਂ (ਪ੍ਰਸ਼ੰਸਾ) ।

ਉਸ ਵਿਚਾਰ ਅਤੇ ਵਾਕਫੀਅਤ ਦੇ ਆਧਾਰ ਤੇ ਜੇਕਰ ਕੋਈ ਕਾਰਵਾਈ ਕਰਨ ਦੀ ਜ਼ਰੂਰਤ ਮਹਿਸੂਸ ਹੋਵੇਗੀ ਤਾਂ ਮੈਂ ਅਪਣੇ ਸਾਥੀਆਂ ਨਾਲ ਵਿਚਾਰ ਕਰਕੇ ਅਗੇ ਕਦਮ ਉਠਾਉਣ ਲਈ ਤਿਆਰ ਹਾਂ । ਬਗੈਰ ਪੂਰੀ ਤਰ੍ਹਾਂ ਵਿਚਾਰ ਕੀਤਿਆਂ ਜੇਕਰ ਮੈਂ ਹੁਣ ਕੋਈ ਵਾਇਦਾ ਕਰ ਦਿਆਂ ਤਾਂ ਮੈਂ ਸਮਝਦਾ ਹਾਂ ਕਿ ਉਹ ਮੁਨਾਸਿਬ ਨਹੀਂ ਹੋਵੇਗਾ ।

ਇਕ ਚੀਜ਼ ਮੈਂ ਹੋਰ, ਸਪੀਕਰ ਸਾਹਿਬ, ਹਾਊਸ ਦੀ ਨਿਗਾਹ ਵਿਚ ਲਿਆਉਣਾ ਚਾਹੁੰਦਾ ਹਾਂ । ਉਹ ਇਹ ਹੈ ਕਿ ਮੈਂ ਮੈਂਬਰ ਸਾਹਿਬਾਨ ਨੂੰ ਜ਼ਰਾ ਦਿਆਲਤਾ ਲਈ ਅਪੀਲ ਕਰਦਾ ਹਾਂ । ਹਰੇਕ ਮੈਂਬਰ ਨੂੰ ਇਹ ਗੱਲ ਧਿਆਨ ਵਿਚ ਰਖਣੀ ਚਾਹੀਦੀ ਹੈ ਕਿ ਜਿਥੇ ਸਦੀਆਂ ਤੋਂ ਇਕ ਸੁਭਾਵ ਬਣਿਆ ਹੋਇਆ ਹੋਵੇ, ਜਿਥੇ ਮੁਫਾਦਾਂ ਦਾ ਵੀ ਸਵਾਲ ਹੋਵੇ ਅਤੇ ਜਿਥੇ ਫਿਰ ਇਕ ਚੀਜ਼ ਦਾ ਕਿਸੇ ਨਾ ਕਿਸੇ ਤਰ੍ਹਾਂ ਕੋਈ ਫਰੀਕ ਆਪਣੇ ਆਪ ਨੂੰ ਮਾਲਕ ਸਮਝਦਾ ਹੋਵੇ ਅਤੇ social ਹਾਲਾਤ ਬਦਲਣ ਕਰਕੇ ਉਹ ਚੀਜ਼ ਉਸ ਤੋਂ ਲੈਣੀ ਹੋਵੇ ਤਾਂ ਉਸ ਸੂਰਤ ਵਿਚ ਅਗਰ ਕੁਝ ਉਹ ਤੜਫਦਾ ਹੈ, ਨਾਰਾਜ਼ ਹੁੰਦਾ ਹੈ ਜਾਂ ਕੁਝ ਦੁਖ ਮੰਨਦਾ ਹੈ ਤਾਂ ਉਸਦੀ ਜੋ ਇਹ ਮਾਨਸਕ ਅਵਸਥਾ ਹੈ ਉਸ ਵਿਚ ਉਸਦੇ ਨਾਲ ਹਮਦਰਦੀ ਰਖ ਕੇ ਹੀ ਗਲ ਕਰਨੀ ਚਾਹੀਦੀ ਹੈ । ਗੁੱਸੇ ਵਿਚ ਆ ਕੇ ਗੱਲ ਨਹੀਂ ਕਰਨੀ ਚਾਹੀਦੀ । ਜਿਸਤੋਂ ਕੋਈ ਚੀਜ਼ ਲੈਣੀ ਹੋਵੇ ਉਸਦੇ ਨਾਲ ਮਿੱਠੇ ਬਚਨ ਬੋਲਣੇ ਚਾਹੀਦੇ ਹਨ ਕਿਉਂ ਜੋ ਉਸਨੂੰ ਸੌਣ ਜੋ ਮਾਰਨੀ ਹੈ । ਜੇਕਰ ਇਸ ਮਾਮਲੇ ਵਿਚ ਜ਼ਰਾ ਨਰਮੀ ਨਾਲ ਗੱਲ ਕੀਤੀ ਜਾਵੇ ਤਾਂ ਕੋਈ ਹਰਜ ਨਹੀਂ ਹੋਵੇਗਾ ਬਲਕਿ ਆਪਣੇ ਨਿਸ਼ਾਨੇ ਵਿਚ ਹੋਰ ਵਧ ਕਾਮਯਾਬੀ ਹੋਵੇਗੀ ।

ਫਿਰ ਇਹ ਕੋਈ ਪਸੰਦੀਦਾ ਗੱਲ ਨਹੀਂ ਕਿ ਜ਼ਿਮੀਂਦਾਰ ਔਰ ਗੈਰ ਜ਼ਿਮੀਂਦਾਰ ਦੇ ਅਤੇ ਮੁਜ਼ਾਰਾ ਔਰ ਗੈਰ ਮੁਜ਼ਾਰਾ ਦੇ ਤੌਰ ਤੇ ਅਸੀਂ ਆਪਸ ਵਿਚ ਕੋਈ ਵਿਤਕਰਾ ਜਾਂ ਤਲਖੀ ਪੈਦਾ ਕਰੀਏ । ਹਰੇਕ ਮੈਂਬਰ ਦੇ ਸਿਲਸਲੇ ਵਿਚ ਇਹ ਗੱਲ ਹੋਵੇਗੀ ਕਿ ਜਦੋਂ ਉਸਦੇ ਜਾਤੀ ਮੁਫਾਦ ਤੇ ਜਾਂ ਉਸ ਦੇ ਹਲਕੇ ਦੇ ਮੁਫਾਦ ਤੇ ਚੋਟ ਪੈਂਦੀ ਹੋਵੇ ਤਾਂ ਮੈਨੂੰ ਬਹੁਤ ਘਟ ਅਜਿਹੇ ਦੇਵਤਾ ਮੈਂਬਰ ਨਜ਼ਰ ਆਉਂਦੇ ਹਨ ਜਿਨ੍ਹਾਂ ਨੂੰ ਉਸਦੀ ਤਕਲੀਫ਼ ਨਾ ਹੁੰਦੀ ਹੋਵੇ । ਮੁਖਤਲਿਫ਼ ਮਸਲੇ ਜਦੋਂ ਪੈਦਾ ਹੋਣ ਤਾਂ ਮੁਖਤਲਿਫ਼ ਖਿਆਲਾਤ ਤੇ ਗਵਾਂ ਵੀ ਹੁੰਦੀਆਂ ਹੀ ਹਨ । ਕਦੇ ਇਕ ਮਸਲੇ ਤੇ ਕਿਸੇ ਨੂੰ ਚੋਟ ਪੈਂਦੀ ਹੈ ਅਤੇ ਕਿਸੇ ਦੂਜੇ ਮਸਲੇ ਤੇ ਕਿਸੇ ਹੋਰ ਨੂੰ ਚੋਟ ਪੈਂਦੀ ਹੈ ਅਤੇ ਮੁਫਾਦਾਂ ਦਾ ਟਕਰਾਉ ਹੋ ਜਾਂਦਾ ਹੈ । ਅਜਿਹੀ ਅਵਸਥਾ ਵਿਚ ਇਕ ਦੂਜੇ ਦੇ ਨੁਕਤਾ ਨਿਗਾਹ ਨੂੰ accommodate ਕਰਨ ਦੀ ਲੋੜ ਹੁੰਦੀ ਹੈ ਅਤੇ ਪਰੇਮ ਪਿਆਰ ਨਾਲ ਗੱਲ ਕਰਨੀ ਪੈਂਦੀ ਹੈ ।

ਅਸੀਂ ਸੋਸ਼ਲਿਸਟ ਆਰਡਰ, ਸੋਸ਼ਲਿਸਟ ਪੈਟਰਨ establish ਕਰਨਾ ਹੈ । ਮੇਰੀ ਨਿਗਾਹ ਵਿਚ ਸੱਚਾ ਸੋਸ਼ਲਿਸਟ ਉਹ ਹੈ, ਜਦੋਂ ਸ਼ਹਿਰ ਦੇ ਮੁਫਾਦ ਦੀ ਬਾਤ ਆਵੇ, ਸ਼ਹਿਰ

[ਮਾਲ ਮੰਤ੍ਰੀ]

ਦੀ ਦੁਕਾਨ ਦੀ ਜਾਂ ਮਕਾਨ ਦੀ ਗੱਲ ਆਵੇ ਤਾਂ ਸ਼ਹਿਰ ਵਿਚ ਰਹਿਣ ਵਾਲਾ ਇਸ ਗੱਲ ਲਈ ਜ਼ੋਰ ਦੇਵੇ ਉਹ ਆਪਣੇ ਮੁਫਾਦ sacrifice ਕਰਨਾ ਚਾਹੁੰਦੇ ਹਨ। ਉਹ ਸੋਚਾ ਸੋਸ਼ਲਿਸਟ ਹੈ। ਅਗਰ ਜ਼ਮੀਂਦਾਰ ਹੈ ਔਰ ਜ਼ਮੀਂਦਾਰਾਂ ਦੇ ਮੁਫਾਦ ਦੀ ਬਾਤ ਆਉਂਦੀ ਹੈ, ਜੋ ਉਸ ਨੂੰ ਕੁਰਬਾਨ ਕਰਨ ਦੀ, ਦੂਜੇ ਭਾਈਆਂ ਦੀ ਖਾਤਰ ਛੱਡਣ ਦੀ ਸਲਾਹ ਦਿੰਦਾ ਹੈ ਔਰ ਜ਼ੋਰ ਦਿੰਦਾ ਹੈ, ਉਹ ਆਦਮੀ ਸੋਸ਼ਲਿਸਟ ਹੈ। ਲੇਕਿਨ ਜੋ ਆਦਮੀ ਦੂਜਿਆਂ ਦੇ ਮੁਫਾਦ ਤੇ ਤਾਂ ਬੜੇ ਜ਼ੋਰ ਨਾਲ ਲੈਕਚਰ ਦਿੰਦਾ ਹੈ, ਉਹ ਦਾਅਵਾ ਕਰਦਾ ਹੈ ਕਿ ਉਹ ਸੋਸ਼ਲਿਸਟ ਹੈ, ਪਰ ਤਿਆਗ ਕੁਛ ਨਹੀਂ ਕਰਦਾ ਉਹ ਸੋਸ਼ਲਿਸਟ ਨਹੀਂ। ਇਕ ਮਿਸਾਲ ਹੈ। ਕਿਸੇ ਨੂੰ ਪੁਛਿਆ ਗਿਆ ਕਿ ਤੇਰੇ ਗਿਆਨ ਦੀ ਕੀ ਹਾਲਤ ਹੈ, ਤਾਂ ਉਸ ਨੇ ਕਿਹਾ ਕਿ ਮੈਂ ਅੱਧਾ ਬ੍ਰਹਮ ਗਿਆਨੀ ਹੋਇਆ ਹਾਂ। ਤਾਂ ਉਸ ਨੇ ਪੁਛਿਆ ਇਹ ਕਿਵੇਂ? ਅੱਗੋਂ ਸਵਾਬ ਮਿਲਿਆ ਕਿ ਮੈਨੂੰ ਦੂਜੇ ਦਾ ਮਾਲ ਆਪਣਾ ਜਾਪਣ ਲਗ ਪਿਆ ਹੈ ਇਸ ਲਈ ਮੈਂ ਅੱਧਾ ਬ੍ਰਹਮ ਗਿਆਨੀ ਹੋ ਗਿਆ ਹਾਂ। ਬ੍ਰਹਮ ਗਿਆਨੀ ਤਾਂ ਉਹ ਹੈ ਜਿਸ ਨੂੰ ਪੂਰਾ ਗਿਆਨ ਹੋਵੇ। ਇਹੋ ਜਿਹੇ socialism ਦੇ ਨਾਉਂ ਨੂੰ ਬਦਨਾਮ ਕਰਦੇ ਹਨ। Socialism ਇਹ ਹੈ ਕਿ ਮਨੁੱਖ ਆਪਣੇ ਪਾਸੋਂ ਦੂਜਿਆਂ ਲਈ ਛੱਡਣ ਲਈ ਤਿਆਰ ਹੋਵੇ, ਆਪਣੀ ਚਾਹ ਨਾਲ ਇਹ ਸਾਬਤ ਕਰੇ। ਆਪਣੇ ਮੁਫਾਦ ਨੂੰ ਸੈਕਰੀਫਾਈਸ ਕਰਨ ਲਈ ਤਿਆਰ ਹੋਵੇ। ਅਗਰ ਇਸ ਤਰ੍ਹਾਂ ਹੋਵੇ ਤਾਂ ਲੜਾਈ ਬਗੜਾ, ਤਿੱਖਾਪਣ ਅਤੇ ਖਿਚਾ ਖਿਚੀ ਵੀ ਘੱਟ ਹੋਏਗਾ ਔਰ ਸਭ ਨੂੰ ਫਾਇਦਾ ਵੀ ਹੋ ਜਾਏਗਾ। ਸਪੀਕਰ ਸਾਹਿਬ, ਜ਼ਮੀਂਦਾਰਾਂ ਦੀ ਜ਼ਮੀਨ ਬਾਰੇ ਕੁਛ ਕਾਨੂੰਨ ਬਣਦਾ ਹੈ ਔਰ ਉਨ੍ਹਾਂ ਤੋਂ ਕੁਛ ਜ਼ਮੀਨ ਲੈਣ ਦਾ ਉਪਾ ਹੁੰਦਾ ਹੈ ਤਾਂ ਉਸ ਵੇਲੇ ਉਹ ਕਹਿੰਦੇ ਨੇ ਕਿ ਸ਼ਹਿਰ ਵਾਲਿਆਂ ਦੀ ਜ਼ਮੀਨ ਕਿਉਂ ਨਹੀਂ ਲੈਂਦੇ। ਉਨ੍ਹਾਂ ਦੇ ਮਕਾਨ ਕਿਉਂ ਨਹੀਂ ਲੈਂਦੇ, ਕਾਰਖਾਨੇ ਕਿਉਂ ਨਹੀਂ ਲੈਂਦੇ। ਮੇਰੇ ਕੋਲੋਂ ਕਿਉਂ ਲੈਂਦੇ ਹੋ। ਇਹ ਦਲੀਲ ਗਰੀਬਾਂ ਦਾ ਫਾਇਦਾ ਕਰਨ ਵਾਲੀ ਕਾਰਵਾਈ ਦੇ ਰਸਤੇ ਵਿਚ ਰੋਕ ਪਾਉਂਦੀ ਹੈ। ਅੱਛਾ ਇਹ ਹੋਵੇ ਕਿ ਉਹ ਜ਼ਮੀਨ ਦੇ ਸਿਲਸਲੇ ਵਿਚ ਰੋਕ ਨਾ ਪਾਉਣ ਔਰ ਪੂਰੀ ਹਿੰਮਤ ਨਾਲ ਆਪਣਾ ਧਿਆਨ ਏਸ ਪਾਸੇ ਦੇਣ ਕਿ ਸ਼ਹਿਰ ਦੀਆਂ ਚੀਜ਼ਾਂ ਵੀ ਗਰੀਬਾਂ ਦੇ ਭਲੇ ਲਈ ਲਈਆਂ ਜਾਣ। ਇਸ ਤਰ੍ਹਾਂ ਕਰਨ ਨਾਲ ਭਲਾ ਹੋਏਗਾ। ਜਿਥੋਂ ਤਕ ਸੋਸ਼ਲਿਸਟਿਕ ਆਰਡਰ (socialistic order) ਕਾਇਮ ਕਰਨ ਵਿਚ ਰੈਵਿਨਿਊ ਮਨਿਸਟਰ ਦਾ ਤਾਅਲੁਕ ਹੈ ਇਹ ਕਾਇਮ ਕਰਨਾ ਹੈ। ਅੱਜ ਜ਼ਮੀਂਦਾਰ ਆਪਣੇ ਥਾਂ ਤੇ ਤਿੱਖੇ ਨੇ। ਮੈਨੂੰ ਉਨ੍ਹਾਂ ਦੀ ਮਦਦ ਦੀ ਵੀ ਲੋੜ ਹੈ। ਬਾਕੀ ਜਿਹੜੇ ਉਨ੍ਹਾਂ ਦੇ ਨੇੜੇ ਹੋਣ ਉਹ ਉਨ੍ਹਾਂ ਲਈ ਛੱਡਦੇ ਨਹੀਂ। ਉਹ ਉਨ੍ਹਾਂ ਤੋਂ ਕੁਛ ਹਾਸਲ ਕਰਨ ਵਿਚ ਮਦਦ ਕਰਨ ਤਾਕਿ ਗਰੀਬਾਂ ਦਾ ਭਲਾ ਹੋਵੇ। ਜੋ ਜ਼ਮੀਂਦਾਰਾਂ ਦੇ ਉਲਟ ਨੇ ਮੈਨੂੰ ਉਨ੍ਹਾਂ ਦੀ ਵੀ ਮਦਦ ਦਰਕਾਰ ਹੈ ਤਾਕਿ ਜ਼ਮੀਂਦਾਰ ਲੋਕਾਂ ਕੋਲੋਂ ਗਰੀਬਾਂ ਲਈ ਜੋ ਲੈਣਾ ਹੈ ਉਹ ਵੀ ਲਿਆ ਜਾ ਸਕੇ। ਜੇ ਇਹ ਜ਼ਹਨੀਅਤ ਮਦਦ ਕਰਦੀ ਹੈ ਤਾਂ ਇਸ ਨਾਲੋਂ ਅੱਛੀ ਜ਼ਹਨੀਅਤ ਹੋਰ ਕੀ ਹੋਵੇਗੀ ਕਿ ਸਾਰੇ ਆਪਣੇ ਕੋਲੋਂ sacrifice ਕਰਨ ਲਈ ਆਮਾਦਾ ਹੋਣ ਔਰ socialist order ਲਿਆਉਣ ਦੀ ਕੋਸ਼ਿਸ਼ ਕੀਤੀ ਜਾਏ। ਇਹ ਬਿਲ ਬਿਹਤਰੀਨ ਨੀਅਤ ਨਾਲ ਪੇਸ਼ ਕੀਤਾ ਗਿਆ ਹੈ ਔਰ ਇਸ ਗੱਲ ਦਾ ਯਤਨ ਹੈ ਕਿ ਇਸ ਤੇ ਅਮਲ ਹੋਵੇ। ਇਕ ਗੱਲ ਪੁੱਛੀ ਗਈ ਸੀ ਕਿ ਇਸ ਤੇ ਅਮਲ ਹੋਏਗਾ ਕਿ ਨਹੀਂ। ਇਹ ਜਿਹੜਾ ਬਾਰ ਪਾਇਆ ਗਿਆ ਹੈ ਇਸ ਤੇ ਅਮਲ ਹੋਏਗਾ ਕਿ ਨਹੀਂ। ਮੈਂ ਇਹ

ਕਹਿ ਸਕਦਾ ਹਾਂ ਕਿ ਜੋ ਪਹਿਲਾ ਐਕਟ ਹੈ ਉਸ ਨਾਲੋਂ ਇਸ ਵਿਚ ਜ਼ਿਆਦਾ ਚੰਗਾ ਤਰੀਕਾ ਅਖਤਿਆਰ ਕੀਤਾ ਗਿਆ ਹੈ। ਏਸ ਨਾਲ ਜ਼ਿਆਦਾ ਅਮਲ ਹੋਣ ਦੀ ਉਮੀਦ ਹੈ। ਭਵਿੱਖ ਦੀਆਂ ਗੱਲਾਂ ਕੋਈ ਕਤਈ ਠੀਕ ਤਾਂ ਕਹਿ ਨਹੀਂ ਸਕਦਾ। ਪਰ ਜਿਥੇ ਸਰਕਾਰ ਨੇ ਆਪ ਬੋਝ ਚੁਕ ਲਿਆ ਹੈ ਕਿ ਫਾਰਮਾਂ ਬਣਾਉਣੀਆਂ ਨੇ, ਓਥੇ ਮੈਂ ਸਮਝਦਾ ਹਾਂ ਸਰਕਾਰ ਲਈ ਇਹ ਕਹਿਣਾ ਬੜਾ ਮੁਸ਼ਕਲ ਹੋਏਗਾ ਕਿ ਸਾਡਾ ਅਮਲਾ ਫਾਰਮਾਂ ਨਹੀਂ ਬਣਾਉਂਦਾ ਜਾਂ ਉਹ ਪੂਰਾ ਕੰਮ ਨਹੀਂ ਕਰਦਾ, ਕੋਤਾਹੀ ਕਰਦਾ ਹੈ। ਮੈਂ ਸਮਝਦਾ ਹਾਂ ਅਮਲੇ ਨੇ ਫਾਰਮਾਂ ਬਣਾਉਣੀਆਂ ਹੋਣਗੀਆਂ। ਜ਼ਿਮੀਂਦਾਰ ਜਿਸ ਦੀ ਜ਼ਮੀਨ, ਜਿਤਨੀ ਇਸ ਹਦ ਵਿਚ ਹੋਏ ਉਹ ਫਾਰਮਾਂ ਦੇਵੇ, ਉਹ ਪੂਰਾ co-operate ਕਰੇ। ਵਾਜਬ ਤਾਂ ਹਰ ਇਕ ਸ਼ਹਿਰੀ ਲਈ ਇਹ ਹੈ। ਲੇਕਿਨ ਇਨਸਾਨੀ ਤਬੀਅਤ ਇਸ ਦੇ ਉਲਟ ਹੈ। ਬਜਾਏ ਇਸ ਦੇ ਕਿ ਉਹ co-operate ਕਰੇ ਉਹ ਇਸ ਦੇ ਉਲਟ ਉਨ੍ਹਾਂ ਨਾਲ co-operate ਨਹੀਂ ਕਰਦਾ। ਉਸ ਨੂੰ ਸਜ਼ਾ ਦੇਣ ਦਾ ਬੜਾ ਮੁਸ਼ਕਲ ਮਸਲਾ ਸਾਹਮਣੇ ਆ ਜਾਂਦਾ ਹੈ। ਜਿਥੇ ਹਜ਼ਾਰਾਂ ਆਦਮੀਆਂ ਦਾ ਸੁਭਾ ਇਹ ਹੋਏ, ਕੀ ਗੌਰਮੈਂਟ ਉਨ੍ਹਾਂ ਦੀਆਂ ਜ਼ਮੀਨਾਂ ਖੋਹੇ, ਉਨ੍ਹਾਂ ਨੂੰ ਜੇਲ੍ਹਾਂ ਵਿਚ ਭੇਜੇ? ਇਹ ਇਕ ਬੜਾ ਕਠਨ ਮਸਲਾ ਆ ਜਾਂਦਾ ਹੈ। ਏਸ ਲਈ ਅਸੀਂ ਜ਼ਿਆਦਾ ਬੋਝ ਪਟਵਾਰੀ ਤੇ ਪਾਇਆ ਹੈ। ਮੈਂ ਸਮਝਦਾ ਹਾਂ ਕਿ 80% ਫਾਰਮਾਂ ਜਿਹੜੀਆਂ ਕਿ ਦਿੱਤੀਆਂ ਜਾਣੀਆਂ ਨੇ ਉਹ ਪਟਵਾਰੀਆਂ ਦੀ ਮਾਰਫਤ ਆ ਜਾਣੀਆਂ ਨੇ। ਇਸ ਮਸਲੇ ਦੇ ਹਲ ਵਿਚ ਸਹੂਲਤ ਹੋਏਗੀ। ਦੂਜੇ ਇਹ ਖਿਆਲ ਹੈ ਕਿ ਪਿੰਡਾਂ ਬਾਰੇ ਵਾਕਫੀਅਤ ਲਈ ਜਾਏ। ਮੈਂ ਸਮਝਦਾ ਹਾਂ ਕਿ ਜ਼ਿਮੀਂਦਾਰਾਂ ਨੇ ਜੋ ਪਹਿਲਾਂ ਇਤਲਾਹ ਦੇਣੀ ਸੀ ਉਸ ਨਾਲੋਂ ਹੁਣ ਇਸ ਮਸਲੇ ਵਿਚ ਸਹੂਲਤ ਹੋ ਜਾਏਗੀ ਕਿਉਂਕਿ ਬਾਕੀ ਵਾਕਫੀਅਤ ਜਿਹੜੀ ਹੈ ਉਹ ਅਸੀਂ ਆਪ ਮੁਹੱਈਆ ਕਰਨੀ ਹੈ।

ਇਕ ਚੀਜ਼ ਮੌਲਵੀ ਅਬਦੁਲ ਗ਼ਨੀ ਸਾਹਿਬ ਨੇ ਕਹੀ ਸੀ। ਉਨ੍ਹਾਂ ਨੇ ਮੈਨੂੰ ਮੁਬਾਰਕ ਵੀ ਦਿੱਤੀ ਸੀ ਅਤੇ ਨਾਲ ਹੀ contradiction ਵੀ ਕੀਤੀ। ਏਸ ਗੱਲ ਦੇ ਨਾਲ ਇਹ ਵੀ ਕਿਹਾ ਕਿ ਇਨ੍ਹਾਂ ਨੇ ਸਰਦਾਰ ਗੁਰਮੀਤ ਸਿੰਘ ਦੀਆਂ amendments ਮੰਨ ਲਈਆਂ ਨੇ ਜ਼ਿਮੀਂਦਾਰਾਂ ਨੂੰ ਸਹੂਲਤ ਦੇਣ ਲਈ ਔਰ ਇਹ ਵਾਜਬ ਨਹੀਂ। ਹੋਰ ਕੰਮ ਜਿਹੜੇ ਨੇ ਉਨ੍ਹਾਂ ਵਿਚ ਪਟਵਾਰੀ ਤੇ ਬਾਰ ਕਿਉਂ ਨਹੀਂ ਪਾਇਆ, ਇਸ ਵਿਚ ਕਿਉਂ ਬਾਰ ਪਾਇਆ ਜਾ ਰਿਹਾ ਹੈ। ਮੈਂ ਏਸ ਦੇ ਮੁਤੱਲਿਕ ਅਰਜ਼ ਕਰਨੀ ਚਾਹੁੰਦਾ ਹਾਂ ਕਿ ਇਹ ਬਾਰ ਏਥੇ ਹੀ ਨਹੀਂ, ਜਿਥੇ ਸਰਕਾਰ ਨੇ surcharge ਲਾਉਣਾ ਹੈ, ਹਾਲੇ ਤੇ ਲਾਉਣਾ ਹੈ, ਏਸ ਬਿਲ ਦੇ ਅੰਦਰ ਜੋ ਕਾਨੂੰਨ ਬਣ ਗਿਆ ਹੈ, ਜਿਸ ਨਾਲ ਪੈਪਸੂ ਦੇ ਇਲਾਕੇ ਦੇ ਉਤੇ ਵੀ ਇਹ surcharge ਲਾਉਣਾ ਹੈ, ਅਸੀਂ ਤਾਂ ਓਸ ਵਿਚ ਵੀ ਇਹ ਬਾਰ ਜ਼ਿਮੀਂਦਾਰ ਤੇ ਏਨਾ ਹੀ ਰਖਿਆ ਹੈ। ਜਿਸ ਦੀ ਜ਼ਮੀਨ ਇਕ ਪਟਵਾਰ ਸਰਕਲ ਤੋਂ ਵੱਧ ਪਟਵਾਰ ਸਰਕਲਾਂ ਵਿਚ ਹੋਏ ਉਹ ਆਪਣੇ ਹਾਲੇ ਦੀ ਇਤਲਾਹ ਦੇਵੇ। ਬਾਕੀ ਦੀ ਇਤਲਾਹ ਸਰਕਾਰ ਦਾ ਪਟਵਾਰੀ ਆਪ ਮੁਹੱਈਆ ਕਰ ਲਏਗਾ। ਜ਼ਮੀਨ ਦੇ ਸਿਲਸਲੇ ਵਿਚ ਜੋ ਇਸ ਪ੍ਰਕਾਰ ਦੇ ਕਾਨੂੰਨ ਮੌਜੂਦ ਹਨ ਉਨ੍ਹਾਂ ਵਿਚ ਇਹ ਚੀਜ਼ ਕਹੀ ਹੈ। ਇਸ ਹਾਊਸ ਵਿਚ ਕਹੀ ਗਈ ਹੈ। ਮੌਲਵੀ ਸਾਹਿਬ ਉਸ ਦੀ ਪਾਰਟੀ ਸੀ। ਇਸ ਵਿਚ ਕੋਈ ਉਚੇਚਾ ਇਹ ਨਹੀਂ ਕੀਤਾ, ਬਲਕਿ ਏਸ ਕਾਨੂੰਨ ਨੂੰ ਕਾਬਲੇ ਅਮਲ ਬਣਾਉਣ ਲਈ ਤਰੱਕੀ ਲਈ ਇਹ ਕੁਛ ਸਹੀ ਜਾਪਦਾ ਸੀ। ਇਸ ਲਈ ਇਹ ਰਾਇਜ਼ ਕੀਤਾ ਗਿਆ। ਮੈਂ ਸਮਝਦਾ ਹਾਂ ਕਿ ਰਾਇਜ਼ ਨਹੀਂ, ਬਲਕਿ ਇਸ

[ਮਾਲ ਮੰਤਰੀ]

ਕੰਮ ਨੂੰ ਮੁਕੰਮਲ ਕਰਨ ਦਾ ਸਿਲਸਲਾ ਹੈ ਅਤੇ ਵਾਜਿਬ ਸਿਲਸਲਾ ਹੈ। ਏਸ ਲਈ ਇਹ ਅਖਤਿਆਰ ਰੱਖਿਆ ਗਿਆ ਹੈ। ਬਸ, ਐਨੀਆਂ ਗੱਲਾਂ ਦੇ ਨਾਲ ਮੈਂ ਹਾਊਸ ਦੇ ਪਾਸ ਅਰਜ਼ ਕਰਦਾ ਹਾਂ ਕਿ ਏਸ ਬਿਲ ਨੂੰ ਪਾਸ ਕੀਤਾ ਜਾਵੇ।

Mr. Speaker : Question is—

That the Punjab Security of Land Tenures (Amendment) Bill, 1957, as amended, be passed.

The motion was carried.

ANNOUNCEMENT BY SECRETARY

Secretary : Sir, I have the honour to inform the House that the following Bills which were transmitted to the Punjab Legislative Council for its concurrence have been passed by it and returned without any amendment/recommendation :—

- (i) The Punjab Appropriation (No. 3) Bill, 1957.
- (ii) The Punjab Courts Laws Extension Bill, 1957.
- (iii) The Punjab Khadi and Village Industries Board (Amendment) Bill, 1957.
- (iv) The Societies Registration (Punjab Amendment) Bill, 1957.
- (v) The Punjab Cinemas (Regulation) (Amendment) Bill, 1957.

The Punjab Warehouse Bill which was passed by this Sabha on 25th October, 1957, and transmitted to the Punjab Legislative Council for its concurrence has been returned by it today with amendments. I beg to lay a copy of this Bill along with the amendments made on the Table of this House.

THE PEPSU TENANCY AND AGRICULTURAL LANDS (AMENDMENT) BILL, 1957

Minister for Revenue (Giani Kartar Singh) : Sir, I beg to move—

That the Pepsu Tenancy and Agricultural Lands (Amendment) Bill, be taken into consideration at once.

ਇਹ ਬਿਲ ਸਾਦਾ ਆਰਡੀਨੈਂਸ ਹੈ, ਏਸ ਨੂੰ ਐਕਟ ਬਣਾਉਣਾ ਹੈ। ਇਸ ਵਿਚ ਦੰਦ ਲਫਜ਼ ਕਲਾਜ਼ 32 (ਬੀ) ਵਿਚ ਐਡ ਕਰਨੇ ਨੇ ਤਾਕਿ ਆਰਡੀਨੈਂਸ ਦੇ ਤਲੇ ਜੋ ਰਿਟਰਨ ਲੈਣ ਦਾ ਸਿਲਸਲਾ ਅਸੀਂ ਜਾਰੀ ਕੀਤਾ ਹੈ ਉਹ ਸਿਲਸਲਾ ਜਾਰੀ ਰਹੇ। ਮੈਂ ਸਮਝਦਾ ਹਾਂ ਕਿ ਇਸ ਵਿਚ ਇਸ ਸਟੇਜ ਤੇ ਵਧੇਰੇ ਕਹਿਣ ਦਾ ਫਾਇਦਾ ਨਹੀਂ।

Mr. Speaker : Motion moved—

That the Pepsu Tenancy and Agricultural Lands (Amendment) Bill, be taken into consideration at once.

Shri Inder Singh (Jind, 'G') : Sir, I beg to move—

That the Pepsu Tenancy and Agricultural Lands (Amendment) Bill, be referred to a Select Committee consisting of—

- (1) Giani Kartar Singh, Revenue Minister,
- (2) Pandit Ram Kishan Bharolian,
- (3) Chaudhri Balbir Singh,
- (4) Shri Harbans Lal,
- (5) Shri Harchand Singh,
- (6) Comrade Ram Chandra,
- (7) Shri Bhale Ram,
- (8) Sardar Waryam Singh, and
- (9) Chaudhri Nihal Singh,

with a direction to report by the 30th October, 1957.

जनाब स्पीकर साहिब, यह जो Pepsu Tenancy and Agricultural Lands (Amendment) Bill हाउस की consideration के लिये पेश किया गया है मैं इसमें अपनी amendment देना चाहता हूं। और वह amendment यह है।

(At this stage Mr. Deputy Speaker occupied the Chair.)

जनाब डिप्टी स्पीकर साहिब, सब से पहली बात जिस की बिना पर मैं इस बिल का विरोध करना चाहता हूं वह यह है.....

Sardar Prem Singh 'Prem' : On a point of Order, Sir. When the hon. Minister moves his motion for the consideration of the Bill at once, the hon. Member who has to move his amendment is called upon by the Chair to do so. But the hon. Member (Ch. Inder Singh) who is moving his amendment was not called upon to move his amendment by the Chair.

Mr. Deputy Speaker : He rose to move his amendment and was allowed to do so. Both the Motion for the consideration of the Bill at once and the motion that a Bill be referred to a Select Committee will be considered together by the House.

श्री इन्द्र सिंह : जनाब डिप्टी स्पीकर साहिब, ज्ञानी जी ने इस बिल के बारे में सिर्फ इतनी बात ही कह कर इस की अहमियत बयान कर दी है कि यह एक बहुत सीदा सादा बिल है इस लिये इस पर ज्यादा गौर करने की जरूरत नहीं है। मैं इस बात में उन के साथ सहमत नहीं हूं। इस बिल के अंदर बड़ी भारी इम्प्लीकेशन्ज़ हैं, गो हम यह महसूस करते हैं कि यह एक बहुत छोटा सा बिल है। सब से पहली बात तो यह है कि इस वक्त रात के साढ़े नौ बजे हैं। यह बिल बड़ा सीरियस बिल है और इस तंग वक्त में इस पर गौर नहीं हो सकता। The Bill having so many serious implications cannot be fully considered in this House at this late hour. सब

[श्री इन्द्र सिंह]

से बढ़ी वजह यह है। इस लिए इस एमेंडिंग बिल को सिलेक्ट कमिटी के पास भेजा जाए जोकि इस पर पूरा गौर कर सके। मैं समझता हूं कि ज्ञानी जी मेरे साथ इस बात में सहमत होंगे और सारा हाउस भी सहमत होगा कि पंजाब सिक्कोरिटी आफ़ लैंड टेन्योर्ज एमेंडिंग बिल पर साढ़े-चार घंटों के करीब समय खर्च हुआ है और उस बिल में जो इम्पलीकेशनज़ थीं उन से कहीं ज्यादा इस बिल के अन्दर मौजूद हैं। आप पूछेंगे कि वह क्या इम्पलीकेशनज़ हैं। मैं ज्ञानी जी की तरह केवल दो लफ्ज़ों में ही इस की अहमियत नहीं बयान करूंगा बल्कि फैक्ट्स ऐंड फिगरज़ देकर साबित करूंगा कि इस बिल में कितनी इम्पलीकेशनज़ हैं। उन्होंने कहा है कि फैक्ट्स ऐंड फिगरज़ उस वक्त मिलेंगे जिस वक्त कि फार्मज़ सर्कुलेट होंगे और जमींदार उन को भर कर भर्जेंगे। जब छः महीने के बाद फार्मज़ भर कर आएंगे तो Government shall be able to collect the data. इस समय हाउस के सामने कोई ऐसी चीज़ नहीं है जिस से कि माननीय सदस्य इस बिल को इस समय डिस्कस कर सके और अपनी राय दे सके। मैं अर्ज करूंगा कि आप की विसातत से ज्ञानी जी के सामने और हाउस के सामने यह बयान करना चाहता हूं कि यह जो सो काल्ड एमेंडिंग बिल टेनेन्स के बारे में आते रहे हैं उन का दरहकीकत क्या असर पड़ता रहा है। एमेंडमेंट भी पढ़ देता हूं जोकि प्रिंसिपल ऐक्ट में वह करना चाहते हैं और उसके बिलकुल अन्दर रहते हुए मैं यह सारी बातें कहूंगा।

In section 32-B of the Pepsu Tenancy and Agricultural Lands Act, 1955, for the words, "such commencement", the words "the commencement of the Pepsu Tenancy and Agricultural Lands (Amendment) Ordinance, 1957," shall be substituted.

यह भी सबस्टीट्यूट कर रहे हैं हम चाहते हैं कि इस पर सिलेक्ट कमिटी गौर करे और फिर यह पास हो। चूंकि आज कांग्रेस की हकूमत है, कांग्रेस की अक्सरियत है वह इस बात पर तुली हुई है और जो बिल चाहे वह अक्सरियत की बिना पर पास कर लेती है। बिल पास करते वक्त तदब्बर, दलील और दानशमंदी से काम नहीं लेती। यह लफ्ज़ जो यह सबस्टीट्यूट करना चाहते हैं इसमें कितनी इम्पलीकेशनज़ भरी हुई हैं, इस सम्बन्ध में मैं उस प्रिंसिपल ऐक्ट को डिस्कस नहीं करना चाहता परन्तु वह सरकारमस्टांसिज़ जरूर बतलाना चाहता हूं जिन की बिना पर यह एमेंडिंग बिल बार बार लाया जा रहा है। जब तक मैं यह बातें हाउस के सामने न रखूं यह इस बिल पर गौर करेगा इस बात में मुझे शक है। मेरी अर्ज है कि पैप्सू में मुज़ारों का मसला हल करने के लिए सेंट्रल गवर्नमेंट की तरफ से एक कमिटी वैनकटाचार कमिटी के नाम से बनाई गई। पिछले पचास साल की लगातार जद्दोजहद देखकर और मुज़ारों के मसले की अहमियत को देखकर गवर्नमेंट मजबूर हो गई कि किसानों का मसला हल करने के लिए प्रयत्न किये जाएं। सरकार यह चाहती थी कि पैप्सू में जो अनरेस्ट है और टैनशन है उस को दूर करने का हल निकाला जाए इस लिए उसने वह कमिटी मुकर्रर की। उस कमिटी ने जो रिपोर्ट की, उस रिपोर्ट के यह अल्फाज़ हैं कि जो ट्रांसफर्ज़ पन्द्रह अगस्त सन् 1947 के बाद हुई हैं उन को नाजायज़ करार दिया जाये। मैं आपके सामने रखना चाहता हूं कि जो ट्रांसफर्ज़ उस के बाद हुई हैं उन सब का इस के साथ बराबरे रास्त ताल्लुक है। मैं इस के स्कोप से बाहर नहीं जाऊंगा। इस सरकार का यह मुद्दा है कि वह जो तमाम

ट्रांसफर इस अर्ज में हुई है उन को जायज़ करार दिया जाए। किस तरह जायज़ करार देंगे यह बात मैं अर्ज करता हूँ। उस कमेटी के बाद एक कमेटी दारा सिंह कमेटी के नाम से मुकर्रर हुई। वह कमेटी 1952 में मुकर्रर हुई और मैं भी उस का मेम्बर था। वैनकटाचार कमेटी की रिपोर्ट को देखते हुए और इस बात को महसूस करते हुए कि पैप्सू के अन्दर किम प्रकार लैंडलाडिङ्ग अस्टेबलिश हुआ, किसी नाई ने खिदमत की तो उस को जागीर दे दी गई, किसी डूम ने खिदमत की तो उस को.....

उपाध्यक्ष महोदय : यह सारी हिस्टरी किस तरह रिलेवेंट है इस एक लफ्ज़ के साथ ?
(How is this whole history relevant with this one word?)

श्री इन्द्र सिंह : जनाव, मैं रेलेवेंसी से बिल्कुल दूर नहीं जाऊंगा। मैं रेलेवेंसी का मतलब बखूबी जानता हूँ। मैं यह अर्ज करना चाहता हूँ कि इस पिछले अर्से में कितनी ट्रांसफर हुई हैं और अब फिर यह बिल जो आया है और इस में छः महीने की मियाद रखी जा रही है उस का असर यह पड़ेगा कि जो बाकी जमीन सरप्लस है उस को भी खुर्दबुर्द कर दिया जाएगा। जब तक यह मामला जो कि इतनी अहमियत का है और इतनी प्रेवेटी का है मैं हाउस के सामने न रखूँ तो हाउस के मिसलीड होने का अंदेशा है। इसी कारण मैं यह सारी बात हाउस के सामने रखना चाहता हूँ। उस दारा सिंह कमेटी ने, जिस का मैं भी मेम्बर था, यह बात वाजेह की कि आप सारी ट्रांसफर को नल्ल एंड वायड नहीं कर सके। 1950, 1951 की जितनी ट्रांसफर हुई हैं उन को नल्ल एंड वायड कर दें। लेकिन उस को भी नज़रअंदाज़ कर दिया गया। उस के बाद सन् 1953 में पैप्सू की असैम्बली सस्पेंड कर दी गई और राष्ट्रपति की हकूमत कायम कर दी गई।

माल मंत्री : आन ए प्वायंट आफ आर्डर सर। इस वक्त तक जितनी भी स्पीच आनरेबल मेम्बर ने की है उस की समझ नहीं आई कि वह किस तरह इस बिल से रेलेवेंट है। वह बार बार बोलते जा रहे हैं लेकिन उन की स्पीच रेलेवेंट नहीं।

उपाध्यक्ष महोदय : मैं ने उन को पहले भी कहा है कि रेलेवेंट होने की कोशिश कर।
(I have already asked the hon. Member to try to be relevant.)

श्री इन्द्र सिंह : अगर वैसे ही मेरी स्पीच को इर्रिलेवेंट कह कर उस का मकसद फौत कर दिया जाए तो इस में मेरा क्या कसूर है? मैं अर्ज कर रहा था कि.....

उपाध्यक्ष महोदय : यह जो पैप्सू टेनेन्सी एंड ऐग्रीकल्चरल लैंड अमेंडमेंट बिल, 1955, है उस से पहले की हिस्टरी यहां कैसे रेलेवेंट है? (How is the previous history of the Pepsu Tenancy and Agricultural Land (Amendment) Bill, 1955, relevant here?)

श्री इन्द्र सिंह : जनाव, मैं यह कहना चाहता हूँ कि यह जो बक़तन फवकतन अमेंडिंग बिल आना रहा है इसी परपज़ से आता रहा है कि जो थोड़ी बहुत भी सरप्लस लैंड रहता है वह भी खुर्द-बुर्द हो जाए।

[श्री इन्द्र सिंह]

सन् 1956 में जब Pepsu Tenancy Act पास हुआ तो इसका बिल एक Select Committee के सुपुर्द किया गया था। उस Select Committee को पैप्सू की सरकार के Revenue Secretary ने जो figures supply कीं उन का आप मुलाहजा फरमाएं। ये अदादोशुमार सरकार का अपना record है। उन्होंने बताया कि उस वक्त पैप्सू के अन्दर landless tenants की कुल तादाद 46,782 थी। अगर फी मुजारा पांच एकड़ जमीन दी जाए तो हमारे पास दो लाख 33 हजार और 910 एकड़ जमीन की जरूरत थी जिस पर उन सब को बसाया जा सकता था। लेकिन Revenue Secretary की report के मुताबिक सरकार के पास surplus land सिर्फ एक लाख 38 हजार standard acres थी। इस का मतलब यह हुआ कि इस 1,38,000 standard acres जमीन पर उन 46,782 मुजारों को पूरे तौर पर नहीं आबाद किया जा सकता था। उन्होंने एक चीज और बताई कि जिन landowners के पास सिर्फ 30 standard acres जमीन है, जैसा कि Pepsu Tenancy Bill के मुताबिक 25 standard acres के वे entitled हैं, उस जमीन पर से मुजारों को बेदखल करें तो ऐसे मुजारों की गिनती 42,169 बनती है। इस तरह landless tenants और ejected tenants की तादाद का आप मीजान करें तो वह 88,951 बनता है। उन सब को आबाद करने के लिए 4,44,755 standard acres जमीन चाहिए लेकिन सन् 1956 में जब पैप्सू में यह कानून पास हुआ और जैसा कि मैंने पहले ही Revenue Secretary की figures quote की हैं उस समय हमारे पास केवल एक लाख 38 हजार एकड़ जमीन थी। आज जनाबेवाला, इस बिल की statement of objects and reasons में बताया गया है कि चूंकि सरकार ने rules नहीं बनाए थे, forms नहीं छपे थे इस लिए लोग information नहीं दे सके। मैं समझता हूं कि यह एक बहाना सामने रखा गया जमींदारों को और time देने के लिए ताकि 6 महीने के अन्दर और बेदखलियां कर सकें और जो surplus area हमारे पास पड़ा है वह और भी कम हो जाए—घट जाए। इस अर्सा में जितनी बसीह पैमाने पर जमीन की transfers हुई हैं उन का अन्दाजा लगाना मुश्किल है। जहां तक सरकार का ताल्लुक है वह इस बात पर विश्वास ही नहीं रखती कि हाउस में figures बताए जाएं—actual अदादोशुमार इसके सामने रखे जाएं। कितने अफसोस की बात है कि एक तरफ तो यह एलान किया जाता है कि socialistic निजाम कायम करना है, unequal distribution of land को ठीक करना है और ऐसे हालात पैदा करने हैं जिन से कि मुल्क की जरूरत पैदावार में अज्राफा हो लेकिन मैं पूछता हूं कि आप का socialistic pattern क्या यही है कि बजाए मुजारों को देने के जमींदार लोग अपनी फालतू जमीन को बेच डालें—अपने लड़कों, पोतों और दूसरे रिश्तेदारों में तकसीम कर दें ?

Mr. Deputy Speaker: Order please. The hon. Member is going outside the scope of the Bill.

श्री इन्द्र सिंह : मेरे कहने का मतलब यह है कि उन को 6 महीने की और मोहलत दी जा रही है.....

उपाध्यक्ष महोदय : आप ने statement of objects and reasons पढ़ी होगी। इसमें लिखा है कि वह 6 महीने का period 29 अप्रैल, 1957 को खत्म हो गया था। अब इस को 6 महीने के लिए और extend करने के लिए कहा गया है। यह extension उस तारीख से शुरू होनी थी। (The hon. Member must have read the statement of objects and reasons. It has been stated therein that the period of six months had expired on the 29th April, 1957. Now it is sought to be extended for another term of six months. This extension was to commence with effect from that date.)

श्री इन्द्र सिंह : सिर्फ इतनी ही बात तो देखने वाली है। यही तो समझने की बात है, जनाबे वाला। मैं कोई लम्बी-चौड़ी या उलटी-पुलटी बातें नहीं कह रहा। मैं आप को समझा रहा हूँ कि.....

उपाध्यक्ष महोदय : लेकिन अभी तक तो आप समझा नहीं सके। (But he has not been able to explain it so far.)

वित्त मंत्री : यह एक मुद्दा है।

श्री इन्द्र सिंह : जनाब डिप्टी स्पीकर साहिब, पंजाब सरकार यह मुद्दा अपने लिए खुद बना रही है। सोए हुए इन्सान को तो कोई जगाए, जागे हुए को कैसे जगाया जा सकता है। खैर, मैं यह अर्ज कर रहा था कि जिन लोगों के पास permissible limit से ज्यादा ज़मीन है उन्हें इस का व्यौरा देने के लिए छः महीनों की और इजाज़त मांग रहे हैं।

माल मंत्री : डिप्टी स्पीकर साहिब, मैं यह अर्ज करता हूँ कि इसके मुताल्लिक कोई time limit मुकर्रर की जाए। अगर इसी तरह repetition होता रहे तो छः घण्टे भी लग सकते हैं।

श्री इन्द्र सिंह : जनाबेवाला, बेशक आप discussion के लिए time मुकर्रर कर लें, मुझे इस पर कोई एतराज़ नहीं। आप जितना time मुझे देंगे मैं उतने टाइम के अन्दर अपनी बात खत्म कर दूंगा।

उपाध्यक्ष महोदय : House की sense यह है कि कोई time limit रख ली जाए। आप मेहरबानी कर के relevant बातें ही करें। और थोड़े ही वक्त के अन्दर अपनी speech को wind up करें। (It is the sense of the House that some time limit should be imposed. The hon. Member should please talk relevant and wind up his speech in a few minutes.)

श्री इन्द्र सिंह : तो, जनाब, मैं यह अर्ज कर रहा था कि इस extension के लिए plea यह ली जा रही है कि forms नहीं बने थे। मैं यह बताना चाहता हूँ कि इस तरह वक्त को बढ़ाते रहने से हमारे पास जो surplus land है वह घटती जा रही है। इस amending Bill का असर भी एक बहुत भारी मुज़ारों की गिनती पर पड़ेगा।

उपाध्यक्ष महोदय : यह बात तो आप कई बार दुहरा चुके हैं। मेहरबानी करें, बार बार repeat न करें। (He has repeated this argument a number of time. He should please avoid repetition.)

श्री इन्द्र सिंह : अगर मुझे interrupt न किया जाता तो इस वक्त तक मैं खत्म भी कर चुका होता। आप बताएं मैं क्या करूं जब मुझे बीच बीच में रोका जाए ? मैं आप को यह बताना चाहता था कि इस में सिर्फ landlords और tenants का ही झगड़ा नहीं बल्कि इसका असर surplus land, food problem और लोगों के standard of living पर भी पड़ता है। जो amending Bill पेश है यह हमारी इस problem का हल नहीं करता। इसी लिए मैंने यह सुझाव दिया है कि इस मामले पर वसीहवैमाने पर सोचने के लिए इसे select committee के पास भेज दिया जाए। वरना अगर transfers होती रहीं तो उसके बाद surplus area बिल्कुल ही खत्म हो जाएगा। मैं आप को एक मिसाल देता हूं। जिन दिनों President's Act पास हुआ था उस वक्त 16 दिन के अन्दर 900 से ज्यादा transfers हुई थीं और 33,000 एकड़ से ज्यादा ज़मीन मुन्तकिल की गई थी। इसलिए यह जो म्याद और मांगी जा रही है और जिस के लिए यह plea दी जा रही है कि rules नहीं बने मैं पूछता हूं कि यह किस का कसूर है ? क्या सरकार का कसूर नहीं ? When the Government has a right to preach landlordism तो मैं कहता हूं कि we must exercise our right to preach tenantism. हम यह 6 महीने की मोहलत और क्यों दें ? क्या इस लिए कि और ज्यादा transfers की जा सकें और tenants को बेदखल किया जाए ? मैं पूरे जोर से सरकार से पूछता हूं कि जब socialist निज़ाम का हवाला दिलाया जाता है तो इसको अमली तौर पर implement क्यों नहीं किया जाता ? क्या आप tenants पर गुण्डों से हमले करवाना चाहते हैं ? अगर rules नहीं बने तो आप अपने अफसरों को sack करें। It was a breach of Privilege of the House. जब हाउस एक ऐक्ट पास करता है और एक म्याद निश्चित करता है तो क्यों नहीं उसको पूरा किया जाता ? यकीनन गवर्नमेंट is party to it. The Government has been guilty of not implementing the decision of the House. It should be impeached. It is definitely treacherous on the part of the Government to give another six months' lease to the landlords. यह एक बड़ा serious मामला है। In view of the large-scale transfers and diminishing capacity of the land, in view of the terrorism prevailing in the area, और जिस कदम मुज़ारे eject हो रहे हैं, मैं यह महसूस करता हूं कि इन की implications को discuss करने के लिए इस बिल को Select Committee के पास भेज दिया जाए। मैं आपको यकीन दिलाता हूं कि अगर आप आज रात के 12 बजे तक चाहें तो हम उस कमेटी की report आप के सामने पेश कर देंगे।

Mr. Deputy Speaker : Motion moved—

That the Pepsu Tenancy and Agricultural Lands (Amendment) Bill be referred to a Select Committee consisting of :—

- (1) Giani Kartar Singh, Revenue Minister,
- (2) Pandit Ram Kishan Bharolian,
- (3) Chaudhri Balbir Singh,
- (4) Shri Harbans Lal,
- (5) Shri Harchand Singh,
- (6) Comrade Ram Chandra,
- (7) Shri Bhale Ram,
- (8) Sardar Waryam Singh, and
- (9) Chaudhri Nihal Singh,

with a direction to report by the 30th October, 1957.

सरदार प्रेम सिंह प्रेम (राजपुरा) : डिप्टी स्पीकर साहिब, यह जो Pepsu Tenancy and Agricultural Lands (Amendment) Bill है यह एक बड़ा important measure है और जितनी देर का यह पास हुआ हुआ है— कुछ हद तक तो मैं मानता हूँ कि किसी न किसी वजह से यह cold storage में रखा रहा और इस पर अमल आज तक न हो सका जिस की वजह से बहुत नुकसान हुआ है। इस की अहमियत इतनी ज्यादा है कि सारे हिन्दुस्तान में यही एक Land Reforms का Act है जो Planning Commission की हिदायत के मुताबिक है, और Second Five-Year Plan जो हमारा National plan है उस में जो directions दी हुई हैं यह उन के मुताबिक है और इस के तहत 30 standard एकड़ ज़मीन की Ceiling मुक़र्रर की गई है। लेकिन आज दिन तक इस पर अमल जो नहीं हो सका इस से दो नुकसान हुए हैं। एक नुकसान तो यह कि जिस purpose के लिए, जिस मुद्दा के लिए यह कानून पास किया गया था कि कुछ surplus ज़मीन निकाल कर हरिजन landless tenants और खेत मज़दूर जो हैं उन्हें दे दी जाएगी लेकिन वह उन को दी नहीं गई। यह बिल पास हुआ, खुशियां मगाई गई tenants की तरफ से और दूसरे landless tenants की तरफ से कि यह surplus ज़मीन उन्हें दे दी जायेगी। लेकिन कुछ हालात ऐसे रहे और आज कुछ ऐसे elements Congress Party में हैं जो नहीं चाहते कि इस कानून पर अमल किया जाये और नतीजा यह हुआ है कि इस पर अमल नहीं हो सका जिस की वजह से यह ज़मीनें उन को नहीं दी जा सकीं। तो उन बेचारों की हालत यह है कि वह खुशियां भी मना चुके हैं लेकिन फिर भी उन्हें ज़मीनें नहीं मिलीं। आये दिन जो हम Assembly में कानून पेश करते हैं तो इस पर अगर वह यह कहें तो ठीक होगा :—

हम ने माना कि तगाफल न करोगे लेकिन
खाक हो जायेंगे हम तुम को खबर होने तक।

[सरदार प्रेम सिंह 'प्रेम']

उन की हालत अब ऐसी हो गई है।

दूसरा नुकसान जो हुआ है वह यह है कि इस अर्सा में जो बड़े २ जमींदार थे उन्होंने अपने surplus areas की जमीनें बेच दीं। एक बात मैं, डिप्टी स्पीकर साहिब, clear कर देना चाहता हूं और वह यह है कि जो peasant proprietors हैं जिन को किसान कहा जाता है, यहां जितने भी land reforms के measures लाये जाते हैं यह उन्हीं के फायदे के लिए लाये जाते हैं और इन से उन को कोई नुकसान नहीं पहुंचता और अगर इन से कोई नुकसान होता है तो बड़े २ जमींदारों को होता है। आज जो तकरीरें इस बिल पर इस हाउस में हुई हैं उन्हें सुन कर मुझे बड़ा अफसोस हुआ है।

Mr. Deputy Speaker: Please be relevant and do not cast any aspersion.

Sardar Prem Singh 'Prem': I have not cast any aspersion. I am quite relevant. यह जो तकरीरें इस हाउस में हुई हैं और जिन basis पर हुई हैं वह Congress Party के असूलों के मुताबिक नहीं थीं।

Mr. Deputy Speaker: How can you refer to these things?

Sardar Prem Singh 'Prem': Why can't I refer? यह मुस्तलिफ बिल तो नहीं है। मैं यह कहने वाला हूं कि जो बिल अभी २ इस हाउस में पास हुआ है ना-मुकम्मल कानून है और बिल्कुल defective कानून है और यह Second Five-Year Plan की हिदायात के मुताबिक बिल्कुल नहीं है।

Mr. Deputy Speaker: Order, please. It is not relevant.

Minister for Revenue: On a point of order, Sir. गणुम दिच निगुडी वाठवाधी ये चुकी ऐधी है, बि उम उ बिमे भैघत रा ठुवडा चीनी वठना गणुम उ reflection ठरीं रुंरा ?

Mr. Deputy Speaker: Yes, it is a reflection.

सरदार प्रेम सिंह प्रेम: जो बिल हाउस के सामने आया हुआ है यह उस बिल से जो अभी २ हाउस ने पास किया है से ज्यादा progressive है। अगर हम इस के मुताबिक उस को भी पास करते तो मैं यकीनन कह सकता हूं कि land reforms का मसला अच्छी तरह से हल हो जाता। मुझे समझ नहीं आ रहा कि हम उस बिल को पेंसू के इस बिल की तरह बना कर पंजाब के लिए भी क्यों नहीं पास करते जबकि The Pepsu Tenancy and Agricultural Lands Bill उस से कई हिस्से ज्यादा progressive है। फिर रोज देखते हैं कि Erstwhile Pepsu area पर तो पंजाब के Acts extend किये जा रहे हैं तो यह Pepsu का जो इतना अच्छा Act है यह Erstwhile Punjab पर क्यों लागू नहीं किया जाता। यह ज्यादा progressive है। इस में Ceiling मुकर्रर की गई हुई है और जैसा कि Second Five-Year Plan के सफा 73 पर लिखा हुआ है कि हरेक स्टेट Ceiling मुकर्रर करे, यह उस के मुताबिक है। अगर मैं ने हाउस को ऐसा ही करने के लिए कहा है और गवर्नमेंट को कहा है तो इस से कौनसा पहाड़ टूट जाएगा। यह मुझे समझ नहीं आ रहा.....

Mr. Deputy Speaker : This is for me to decide what is relevant or not.

Sardar Prem Singh 'Prem' : I submit of course. मुझे भी यह हक है और यह कहने में मैं relevant हूँ।

दूसरा नुकसान जो इस बिल पर अमल न करने से हुआ है वह यह है कि इस अर्सी में बहुत सारी transfers हुई हैं और बड़े २ ज़मींदारों ने अपनी ज़मीनें बेच दी हैं। मैं इस बात में चौधरी इंदर सिंह से इत्तफाक तो नहीं करता जो उन्होंने कहा है कि इन transfers का इस legislation पर असर पड़ता है। वह transfers जो हुई हैं वह illegal हैं और जिन लोगों ने वह ज़मीनें खरीदी हैं उन बेचारों ने वह भोलेपन में खरीदी हैं। इस से मुझे तो कोई फर्क नहीं पड़ता और शायद सूबे को भी कोई फर्क नहीं पड़ता। इस में कोई शक नहीं कि इस तरह से ज़मींदारों के पास रुपया इकट्ठा हो गया है और जिन लोगों को इस चीज़ का पता नहीं लग सका और जिन्होंने वह ज़मीनें खरीद की हैं उन बेचारों को मुसीबत का सामना करना पड़ेगा और उन को यह नुकसान होगा। डिप्टी स्पीकर साहिब, मैं आप की विसातत से उन लोगों तक आवाज़ पहुंचा देना चाहता हूँ कि वह जो इन बड़े २ ज़मींदारों की ज़मीनें खरीद रहे हैं इस से उन को नुकसान होगा। इस लिए मैं अर्ज कर रहा था कि यह बिल जो इतने दिनों तक अमल में नहीं लाया गया है इस से बहुत नुकसान हुआ है। इस के लिए मैं अपनी सरकार से और उन भाइयों से जिन को इस बात में इस्तेलाफ है से अर्ज करना चाहता हूँ कि वह जो Congress Party की sanctity जो है जो उस की secularism के basis पर बातें करते हैं वह बातें भी यहां कायम नहीं रख सके। अगर उन्हें इस से इत्तफाक नहीं था तो उस को भी वह अपने मन में नहीं रख सके.....

Mr. Deputy Speaker : Order, please. This is not relevant.

सरदार प्रेम सिंह 'प्रेम' : जिन लोगों ने congress के pledge पर दस्तखत किये हैं।

Mr. Deputy Speaker : This is quite irrelevant.

सरदार प्रेम सिंह 'प्रेम' : मैं मानता हूँ जो आप हुक्म करते हैं। यह जो बिल आज पास किया जा रहा है इस के लिये मैं अर्ज करूंगा कि यह कानून यानी The Pepsu Tenancy and Agricultural Lands Bill है जो पंजाब के Security of Lands Tenures Bill की जगह पर सारे पंजाब में लागू किया जाये।

(At this stage Mr. Speaker re-occupied the Chair.)

भाल भंडारी : On a point of order, Sir. ਜਿਹੜਾ ਬਿਲ ਹਾਊਸ ਦੇ ਮਾਹਮਣੇ ਹੀ ਨਹੀਂ ਹੈ ਉਸ ਬਾਰੇ ਕੀ ਮਾਨਯੋਗ ਮੈਂਬਰ ਕਹਿ ਸਕਦੇ ਹਨ ਕਿ ਉਹ ਲਾਗੂ ਕੀਤਾ ਜਾਏ ?

अध्यक्ष महोदय : मैं तो अभी आ कर बैठा हूँ। ज़रा सुन तो लेने दें। [I have just occupied the Chair. Let me hear him first.]

सरदार प्रेम सिंह 'प्रेम' : इस कानून पर जो आज तक अमल नहीं हुआ, इस के जो आज तक rules भी नहीं बनाये गये और इस की मियाद जो 6 महीने पहले और 6 महीने फिर

[सरदार प्रेम सिंह प्रेम]

बढ़ाई गई इस की वजह से जो transfers हो गई है वह illegal transfers हुई हैं और गवर्नमेंट को चाहिए था कि इस चीज़ को रोकने के लिये वह अपने Registrars को और Revenue Officers को instruction जारी करती कि वह ऐसी ज़मीनों की registries न करें और यह transfers allow न करें। लेकिन इस की तरफ से ऐसा नहीं किया गया जिस की वजह से जो peasant-proprietors थे उन्होंने बड़े २ ज़मींदारों की ज़मीनें खरीद कर ली हैं और मैं समझता हूँ इस से उनका नुकसान हुआ है। इस लिए मैं फिर अपनी गवर्नमेंट से कहता हूँ कि यह जो Pepsu Tenancy and Agricultural Lands Bill है इस को सारे पंजाब पर लागू किया जाए क्योंकि यह ज़्यादा progressive है। वह land reforms, Second Five-Year Plan में हम ने Planning Commission की हिदायत के मुताबिक करनी हैं और वह यह ऐक्ट करता है। इस लिए मैं कहता हूँ कि उसे पंजाब में लागू किया जाए।

सरदार गुर्मीत सिੰघ 'भीत' : On a Point of order, Sir. ਜਦੋਂ Deputy Speaker ਸਾਹਿਬ ਚਲੇ ਜਾਣ ਅਤੇ ਸਪੀਕਰ ਸਾਹਿਬ ਆਉਣ ਤਾਂ ਕੀ speech ਦੁਹਰਾਉਣੀ ਜ਼ਰੂਰੀ ਹੁੰਦੀ ਹੈ ?

अध्यक्ष महोदय : आप दुहराएं न। (The hon. Member should not repeat.)

सरदार अँडर सिੰघ डीठा : ਉਹ ਮੈਂਬਰ point of order ਨਹੀਂ ਉਠਾ ਸਕਦਾ ਜਿਹੜਾ ਅਪਣੀ ਜਗ੍ਹਾ ਤੇ ਨਾ ਬੈਠਾ ਹੋਵੇ।

ਸ੍ਰੀ ਸਪੀਕਰ : ਹਾਂ ਠੀਕ ਹੈ। (Yes, that is right.)

सरदार प्रेम सिंह 'प्रेम' : मुझे जो खदशे हैं उन का ख्याल रखना चाहिए और इस Bill को सारे पंजाब पर लागू करना चाहिए क्योंकि यह कानून पंजाब के कानून से बेहतर है। पैप्सू ने इस मामले में मुल्क को lead दी है; ज़मीन पर ceiling लगा कर Planning Commission की हिदायत पर अमल किया। इस लिए मैं चाहता हूँ कि यह House और कांग्रेस के जो मेम्बर हैं वह भी इन हिदायतों पर अमल करें।

कामरेड भुनी लाल (शिमला) : स्पीकर साहिब, मैं ने इस एक्ट को इस हाउस में कई बार सराहा है क्योंकि यह बड़ा प्रोग्रेसिव नज़र आता था, परन्तु आज इस अमेंडिंग बिल की मुखा-लिफ्ट करने के लिए खड़ा हुआ हूँ। इस का कारण यह है कि जिस तरह से इस के ज़रिए मियाद बढ़ाई जा रही है यह ठीक नहीं है। मैं यह आप को बताना चाहता हूँ कि जितने टैनेंट्स पैप्सू के थे वह तकरीबन सारे ही इज्जत हो चुके हैं। आज जिन हालात में यह मियाद बढ़ाई जा रही है इस से यह साफ जाहिर होता है कि बिसवेदारों को और मौका दिया जा रहा है। अभी मेरे मुहतरिम दोस्त चौधरी इंद्र सिंह जी ने डिबेट में बताया कि कितनी ज़मीन टैनेंट्स से ली गई और अगर आप की इजाज़त हो तो मैं कुछ तस्वीरें पेश करना चाहता हूँ कि किस तरह से ज़िला पटियाला में मुज़ारों को इज्जत किया जाता है। यह तस्वीरें मेम्बर साहिबान में किसान आर्गेनाइज़ेशन की तरफ से बांटी गई। मुझे समझ नहीं आती कि हम एक तरफ

तो सोशलिस्ट टैंटर्न आफ सोसाइटी की चर्चा करते हैं और वोट के वक्त इस किस्म के ऐक्ट मुजारों के सामने ला कर रख देते हैं मगर दूसरी तरफ जब उन पर अमल का वक्त आता है तो उन की मियाद बढ़ाते जाते हैं। पैप्सू में मालिकों और मुजारों की एक बड़ी लड़ाई चलती रही और वह इलेक्शन के दौरान ऐक्ट्स की शकल में नमूदार हुई। लोगों ने इलेक्शन में कांग्रेस को वोट दिए मगर ऐक्ट्स का उन को कोई फायदा न हुआ। अभी मेरे दोस्त श्री प्रेम सिंह जी 'प्रेम' कह रहे थे कि यह ऐक्ट बहुत प्रोग्रेसिव है, बाकी तमाम स्टेड्स से आगे है। यह तारीफ तो करते हैं मगर सिर्फ लफ्जों में अमल में कुछ नहीं होता। मुजारों को इस से बिल्कुल फायदा नहीं हुआ। नतीजा यह है कि आज अगर इस वक्त मियाद को बढ़ा दिया तो बेदखलियां कुछ और ज्यादा होंगी। बाकी अगर आप कहें कि मुजारों को कानूनी प्रोटेक्शन है तो गरीब मुजारे कानून की शरण कैसे ले सकते हैं जबकि रैवेन्यू अफसर और पुलिस वगैरह के तमाम अफसर जिस क्लास को belong करते हैं उसी के हक में चलते हैं। और यह देखा गया है कि ज्यादातियां हुई। पैप्सू की तारीख खूनी लफ्जों में लिखी है, गोलियां और ग्रेनेड्स लोगों पर कई बार चले हैं। इन बातों के होते हुए यह कैसे यकीन हो कि रैवेन्यू अफसर, पटवारी या गिरदावर वगैरह मुजारों का साथ देंगे और गिरदावरियां नहीं बदलेंगे। इस लिए हम यहां पर मांग करते हैं कि इस को सिलेक्ट कमेटी के सामने रखा जाए। इस से इस बिल पर अमल दरामद होने में कुछ देर तो लगेगी मगर इस में कुछ खामियां हैं जो दूर की जानी चाहिए। मैं यहां पर कंडाघाट के हलके के मुतल्लिक अर्ज करना चाहता हूं। वहां पर जो घास घास-नियां.....

शाल मन्त्री : आन ए प्वायंट आफ आर्डर, सर। जहां तक इस बिल का स्कोप है यह रिटर्न देने के मुतल्लिक है। कंडाघाट का इस में जिक्र कहां है ?

कामरेड मुनी लाल : मैं सिलेक्ट कमेटी की बात कर रहा हूं। उस के लिए प्लीज कर रहा हूं। वहां पर कुछ अजीब हालत है। एक घासनी के एक स्टैंडर्ड एकड़ में 96 बीघे होते हैं और यह ऐक्ट मांग करता है कि कोई आदमी 30 स्टैंडर्ड एकड़ या 60 आम एकड़ से ज्यादा न रखे।

अध्यक्ष महोदय : देखिए इस में पीरियड बताया हुआ है। जो बिल है उस में अमेंडमेंट थोड़े होगी और वैसे आप ने किसी अमेंडमेंट का नोटिस भी नहीं दिया। (The hon. Member may please listen. A certain period of time has been stated in the Bill. It is not going to be amended ; and the hon. Member has not given notice of any amendment either.)

कामरेड मुनी लाल : तो मैं कह रहा था और मुझे यह बात बड़े दुःख के साथ कहनी पड़ती है।

अध्यक्ष महोदय : आप रैलेवंट कैसे हैं ? (How is the hon. Member relevant.)

Comrade Muni Lal : I will be relevant, Sir,

अध्यक्ष महोदय : जब तक आप रैलेवैंट होंगे तब तक तो आप ने जो कुछ कहना होगा वह आप कह लेंगे। फिर मेरे कहने का क्या फायदा। (By the time the hon. Member would be relevant, he would have had his say. Then my cautioning him would be of no avail.)

श्री मुनी लाल : मैं, जनाब, यह रिक्वेस्ट करना चाहता हूँ, कण्डाघाट के मुताल्लिक एक परसनल रिक्वेस्ट करना चाहता हूँ। वहाँ पर वह खास तौर से स्क्रुटेनाइज़ करने की कोशिश करें वरना।

अध्यक्ष महोदय : इस में टाइम की ऐक्स्टेंशन की मांग की गई है। आप इन से बाद में बात कर लें। (An extension of time has been sought in it. The hon. Member may talk to the Minister later on.)

कामरेड मुनी लाल : तो आखिर में मैं यह रिक्वेस्ट करूंगा कि यह बेहतर होगा कि अगर इस को सिलैक्ट कमेटी के सुपुर्द कर दिया जाए ताकि जो इस में खामियां हैं वह दूर हो सकें। उस के बाद इस पर जल्दी से जल्दी अमलदरामद किया जाना चाहिए।

Sardar Jasdev Singh Sandhu : Sir, I beg to move—

That the question be now put.

Mr. Speaker : Question is—

That the question be now put.

The motion was carried.

माल मंड्री (गਿਆनी कर्तार सिंह) : ਇਸ Bill ਦਾ ਮਨਸ਼ਾ ਸਿਰਫ਼ ਇੰਨਾ ਹੀ ਹੈ ਕਿ form ਵਕਤ ਤੇ ਮੁਦੱਈਆ ਨਹੀਂ ਕੀਤੇ ਗਏ ਜਿਸ ਕਰਕੇ ਜਿਨ੍ਹਾਂ ਨੂੰ return ਪੇਸ਼ ਕਰਨ ਦਾ ਹੱਕ ਦਿੱਤਾ ਗਿਆ ਸੀ ਉਹ ਉਸ ਹੱਕ ਦੀ ਵਰਤੋਂ ਨਹੀਂ ਕਰ ਸਕੇ। ਇਸ ਵਿਚ ਕੁਝ ਕਹਿ ਲਉ ਕਿ ਸਰਕਾਰ ਨੇ ਦੇਰ ਕੀਤੀ ਜਾਂ ਹੋਰ ਕੁਝ ਗਲ ਹੋਈ ਪਰ ਜਿਨ੍ਹਾਂ ਦਾ ਹੱਕ ਸੀ ਉਨ੍ਹਾਂ ਨੂੰ ਇਸ ਤੋਂ ਮਹਿਰੂਮ ਨਹੀਂ ਕੀਤਾ ਜਾਣਾ ਚਾਹੀਦਾ। ਉਨ੍ਹਾਂ ਨੂੰ return ਦੇਣ ਦਾ ਮੌਕਾ ਹੋਣਾ ਚਾਹੀਦਾ ਹੈ। ਜੋ ordinance ਇਸ ਸੰਬੰਧ ਵਿਚ ਜਾਰੀ ਕੀਤਾ ਗਿਆ ਸੀ ਜੇਕਰ ਉਸ ਨੂੰ ਅਜ ਕਾਨੂੰਨ ਨਾ ਬਣਾਇਆ ਗਿਆ ਅਤੇ ਇਸ Bill ਨੂੰ Select Committee ਦੇ ਸਪੁਰਦ ਕਰ ਦਿੱਤਾ ਗਿਆ ਤਾਂ ਇਹ ਕਾਰਵਾਈ ਜੋ ਹੋ ਰਹੀ ਹੈ ਉਹ ਖਤਮ ਹੋ ਜਾਵੇਗੀ ਕਿਉਂਕਿ ਪਤਾ ਨਹੀਂ ਕਿ Select Committee ਕਦੋਂ report ਦੇਵੇ ਅਤੇ ਕਾਨੂੰਨ ਬਣਕੇ forms ਦੇਣ ਦਾ ਸਿਲਸਿਲਾ ਸ਼ੁਰੂ ਹੋਵੇ। ਇਸ ਨਾਲ ਬੜੀ ਦੇਰ ਲਗ ਜਾਵੇਗੀ। ਇਨ੍ਹਾਂ ਨੂੰ ਸ਼ਿਕਾਇਤ ਹੈ ਕਿ ਅਸੀਂ ਦੇਰ ਕਰ ਰਹੇ ਹਾਂ ਪਰ ਇਨ੍ਹਾਂ ਨੂੰ ਤਾਂ ਦੇਰ ਕਰਨ ਦੇ ਜ਼ਿੰਮੇਦਾਰ ਨਹੀਂ ਬਣਨਾ ਚਾਹੀਦਾ। ਜੇਕਰ ਦੇਰ ਕਰਨ ਦਾ ਗਵਰਨਮੈਂਟ ਦਾ ਕਸੂਰ ਹੈ ਤਾਂ ਕੀ ਹੁਣ ਮੇਰੇ ਦੋਸਤ ਉਸ ਵਿਚ ਹਿੱਸਾ ਪਾਉਣਾ ਚਾਹੁੰਦੇ ਹਨ ਇਹ Select Committee ਦੀ motion ਕਰਕੇ? ਮੈਂ ਸਮਝਦਾ ਹਾਂ ਉਸ ordinance ਦਾ ਇਸ ਵੇਲੇ ਕਾਨੂੰਨ ਬਣਨਾ ਜ਼ਰੂਰੀ ਹੈ ਤਾਂ ਜੋ ਇਹ ਸਿਲਸਲਾ ਚਾਲੂ ਹੋਵੇ। ਫਿਰ

Select Committee ਨੇ ਵੀ ਜੇਕਰ ਇਹੀ recommendations ਕਰਨੀਆਂ ਮੁਨਾਸਬ ਸਮਝੀਆਂ ਕਿ ਲੋਕਾਂ ਨੂੰ ਮੌਕਾ ਦੇਣਾ ਚਾਹੀਦਾ ਹੈ ਅਤੇ ਫਿਰ ਅੰਤ ਵਿਚ ਉਹ ਇਸੇ ਨਤੀਜੇ ਤੇ ਪਹੁੰਚੇਗੀ ।

ਜਨਾਬ ਸਪੀਕਰ ਸਾਹਿਬ, ਕੋਈ ਵੀ Select Committee ਇਸ ਨਤੀਜੇ ਤੇ ਪਹੁੰਚੇਗੀ ਕਿ ਉਨ੍ਹਾਂ ਲੋਕਾਂ ਨੂੰ ਹਕ ਦਿੱਤਾ ਗਿਆ ਹੈ ਤਾਂ ਉਸਦੇ ਇਸਤੇਮਾਲ ਕਰਨ ਦਾ ਮੌਕਾ ਨਹੀਂ ਦਿੱਤਾ ਗਿਆ, ਉਹ ਦੇਣਾ ਚਾਹੀਦਾ ਹੈ ।

ਇਸ ਹਾਊਸ ਵਿਚ ਇਹ ਦਸਿਆ ਗਿਆ ਕਿ ਇਸ ਨਾਲ ਇਕ ਬੜਾ ਭਾਰੀ ਖਤਰਾ ਪੈਦਾ ਹੋ ਗਿਆ ਕਿ ਏਸ ਅਰਸੇ ਵਿਚ ਲੈਂਡ ਓਨਰਜ਼ ਜ਼ਮੀਨਾਂ ਨੂੰ dispose of ਕਰਨਗੇ ਇਸ ਕਰਕੇ ਮੁਜ਼ਾਰਿਆਂ ਲਈ ਜ਼ਮੀਨ ਬਹੁਤ ਘੱਟ ਰਹਿ ਜਾਏਗੀ । ਇਹ ਖਤਰਾ ਹੈ । ਮੈਂ ਇਨਕਾਰ ਨਹੀਂ ਕਰ ਸਕਦਾ । ਅਤੇ ਇਕ ਗੱਲ ਇਹ ਕਹੀ ਗਈ ਕਿ ਇਹ transfer ਕਾਨੂੰਨ ਦੇ ਖਿਲਾਫ ਹੈ । ਮੈਂ ਦਸਣਾ ਚਾਹੁੰਦਾ ਹਾਂ ਕਿ ਪੰਜਾਬ ਦਾ ਜੋ Security of Land Tenures Act ਹੈ ਉਸ ਦੇ ਤਹਿਤ ਜ਼ਮੀਨ transfer ਨਹੀਂ ਹੋ ਸਕਦੀ । ਪੈਪਸੂ ਦੇ ਕਾਨੂੰਨ ਵਿਚ ਇਹ ਗੱਲ ਨਹੀਂ । ਪੈਪਸੂ ਦਾ ਕਾਨੂੰਨ ਕਈ ਪਹਿਲੂਆਂ ਤੋਂ progressive ਹੈ ਲੇਕਿਨ ਇਸ ਪਹਿਲੂ ਤੋਂ ਜੋ ਕਾਰਵਾਈ ਹੋਣੀ ਚਾਹੀਦੀ ਸੀ ਉਹ ਨਹੀਂ ਹੋਈ । ਅਤੇ ਮਾਲਕ ਜ਼ਮੀਨ dispose of ਕਰ ਸਕਦਾ ਹੈ ਇਸ ਕਰਕੇ ਜ਼ਮੀਨ ਘੱਟ ਹੋ ਜਾਣ ਦਾ ਖਤਰਾ ਬਰਾਬਰ ਹੈ । ਮੈਂ ਇਸ ਲਈ ਹਾਊਸ ਨੂੰ ਤਸੱਲੀ ਦਿਵਾਉਣਾ ਚਾਹੁੰਦਾ ਹਾਂ ਕਿ ਇਹ ਖਤਰਾ ਸਾਡੇ ਪੇਸ਼ੇ ਨਜ਼ਰ ਹੈ । ਇਸ ਦਾ ਇਲਾਜ ਲੱਭ ਰਹੇ ਹਾਂ ਅਤੇ ਇਲਾਜ ਕੀਤਾ ਜਾਏਗਾ । ਬਾਵਜੂਦ ਇਸ ਦੇ ਕਿ transfer permissible ਹੈ ਲੇਕਿਨ ਇਸ ਤੇ ਗ਼ੌਰ ਕਰਕੇ ਇਲਾਜ ਲਭਿਆ ਜਾ ਸਕਦਾ ਹੈ । ਮੈਂ ਇਸ ਲਈ ਹਾਊਸ ਨੂੰ assure ਕਰਨਾ ਚਾਹੁੰਦਾ ਹਾਂ ਕਿ ਮੁਜ਼ਾਰੇ ਦਾ ਨੁਕਸਾਨ ਨਹੀਂ ਹੋਣ ਦਿੱਤਾ ਜਾਏਗਾ । ਮੈਂ ਕਹਾਂਗਾ ਕਿ ਇਹ ਜਿਹੜਾ motion ਹੈ ਇਹ ਵਾਪਸ ਲੈ ਲਿਆ ਜਾਏ ਕਿਉਂਕਿ ਬਿਲ ਤੇ ਗ਼ੌਰ ਕੀਤਾ ਜਾਏਗਾ ।

अध्यक्ष महोदय (Addressing Shri Inder Singh) : क्या आप अपना मोशन वापिस लेते हैं ? (Does the hon. Member want to withdraw his motion ?)

ਬੀਬੀਐੱਫ਼ਰੀ ਭੰਡਰ ਸਿੰਘ : ਮੈਂ ਵਾਪਿਸ ਨਹੀਂ ਲੇਂਗਾ ।

Mr. Speaker : Question is—

That the Pepsu Tenancy and Agricultural Lands (Amendment) Bill, be referred to a Select Committee consisting of :—

- (1) Giani Kartar Singh, Revenue Minister,
- (2) Pandit Ram Kishen Bharolian,
- (3) Chaudhri Balbir Singh,
- (4) Shri Harbans Lal,
- (5) Shri Harchand Singh,
- (6) Comrade Ram Chandra,

[Mr. Speaker]

(7) Shri Bhale Ram,

(8) Sardar Waryam Singh, and

(9) Chaudhri Nihal Singh,

with a direction to report by the 30th October, 1957.

The motion was lost.

Mr. Speaker : Question is—

That the Pepsu Tenancy and Agricultural Lands (Amendment) Bill, be taken into consideration at once.

The motion was carried.

Mr. Speaker : Now the House will proceed to consider the Bill clause by clause.

CLAUSE 2

Shri Inder Singh (Jind, 'G') : Sir, I beg to move—

In lines 3—5, for “the commencement of the Pepsu Tenancy and Agricultural Lands (Amendment) Ordinance, 1957, substitute “30th October, 1956”.

तो मैं 1957 की जगह 30th October, 1956 की date रखना चाहता हूँ। मेरा इस amendment से मकसद, जनाब, यह है कि जो Act है वह 1955 में पास हुआ था और 1956 में एक amending Section add की गई थी। उससे पहिले जब मैंने Select Committee के बारे में मूव किया था उस वक्त मैंने बतलाया था इसलिए ज्यादा लम्बी डिस्कशन नहीं करना चाहता। और मैं समझता हूँ कि ज्ञानी जी तुले हुए हैं कि इस को पास कर दिया जाए। बहरहाल मैं यह अर्ज करना चाहता हूँ कि अगर हम यह तारीख रखेंगे 6 महीने की, 29 अप्रैल सन् 1957 से लेकर जिसमें यह आर्डिनैस भी पास हुआ और अब यह ऐक्ट की जगह आ रहा है तो इस दौरान में transfers होने की बड़ी भारी possibilities हैं। तो मैं समझता हूँ कि यह तारीख नहीं रहनी चाहिये।

अध्यक्ष महोदय : अगर आपकी amendment मान ली जाये तो सारा Bill ही खत्म हो जाता है। लेकिन मैं देखता हूँ कि यह amendment oversight से यहां आ गई है वरना यह out of order है। (If the amendment proposed by the hon. Member is accepted, then the Bill is finished. But I find that the amendment has come up by oversight. It is out of order.)

श्री इंद्र सिंह : यह तो मुझे पता ही था कि out of order है लेकिन मैं समझता था कि शायद यह सोच लें, समझ लें या और किसी तरह यह बात कर लें जिस से मेरी amendment का मुद्दा पूरा हो सके।

मगर दूसरी जो amendment नं. 3 है उसके लिए first I shall have to ask for leave to move this amendment because it is a new clause. With your permission,

Sir, I beg to ask for leave to move the following amendment :—

“2-A. In section 32-B of the Pepsu Tenancy and Agricultural Lands Act, 1955, line 10, after word “Chapter”, add “All transfers of land made by a landowner after the commencement of the President’s Act, 1953, shall be deemed for purpose of this section to be null and void”.

Mr. Speaker : The hon. Member’s first amendment as I have already stated, is out of order. So far as his second amendment is concerned, I put it to the vote of the House.

Question is—

That leave be granted to Shri Inder Singh to move the following amendment :—

“2-A. In section 32-B of the Pepsu Tenancy and Agricultural Lands Act, 1955, line 10, after word “Chapter”, add “All transfers of land made by a landowner after the commencement of the President’s Act, 1953, shall be deemed for purpose of this section to be null and void”.

The leave was refused.

Mr. Speaker : Question is—

That clause 2 stand part of the Bill.

The motion was carried.

CLAUSES 3, 1 AND TITLE

Mr. Speaker : Question is—

That Clauses 3, 1 and Title stand part of the Bill.

The motion was carried.

Minister for Revenue (Giani Kartar Singh) : Sir, I beg to move—

That the Pepsu Tenancy and Agricultural Lands (Amendment) Bill, be passed.

Mr. Speaker : Motion moved—

That the Pepsu Tenancy and Agricultural Lands (Amendment) Bill, be passed.

ਪੰਡਤ ਰਾਮ ਕਿਸ਼ਨ ਭੜੌਲੀਆਂ (ਉਨਾ) : ਜਨਾਬ ਸਪੀਕਰ ਸਾਹਿਬ, ਪੈਪਸੂ ਦੇ ਵਿਚ ਇਸ ਤੋਂ ਪਹਿਲਾਂ ਵੀ ਮੁਜ਼ਾਰਿਆਂ ਦੀ ਹਿਫਾਜ਼ਤ ਦੇ ਨਾਂ ਤੇ ਕਈ ਕਾਨੂੰਨ ਬਣ ਚੁਕੇ ਹਨ ਐਂਰ ਜਦੋਂ ਵੀ ਕੋਈ ਕਾਨੂੰਨ ਬਣਿਆ 6, 6 ਮਹੀਨਿਆਂ ਦੀ ਮਿਆਦ ਉਸ ਦੇ ਨਾਲ ਦਿੱਤੀ ਜਾਂਦੀ ਰਹੀ। (ਵਿਘਨ)

ਮਾਲ ਮੰਤਰੀ : ਜਨਾਬ ਸਪੀਕਰ ਸਾਹਿਬ, ਇਹ ਗੱਲ ਤਾਂ ਕਈ ਵਫਾ ਦੁਹਰਾਈ ਜਾ ਚੁਕੀ ਹੈ ।

ਸ਼੍ਰੀ ਸਪੀਕਰ : ਕੋਈ ਗੱਲ ਨਹੀਂ, ਫੇਰ ਦੁਹਰਾ ਲੈਣ ਦਿਓ । (Let the hon. Member repeat it again.)

ਪੰਡਤ ਰਾਮ ਕਿਸ਼ਨ ਭੜੌਲੀਆਂ : ਸਪੀਕਰ ਸਾਹਿਬ, ਹੁਣ ਜਿਹੜਾ ਇਨ੍ਹਾਂ ਨੇ ਬਿਲ ਲਿਆਂਦਾ ਹੈ ਇਸ ਦੇ ਵਿਚ ਛੇ ਮਹੀਨੇ ਦੀ ਮਿਆਦ ਹੋਰ ਦਿੱਤੀ ਜਾ ਰਹੀ ਹੈ । ਸਾਨੂੰ ਖਤਰਾ ਹੈ ਕਿ ਅਜ ਜੋ ਪੈਪਸੂ ਦੇ ਵਿਚ ਹਾਲਾਤ ਨੇ ਉਹ ਇਹ ਦਸਦੇ ਹਨ ਕਿ ਉਥੇ ਬੇਦਖਲੀਆਂ ਹੋਰ ਜ਼ਿਆਦਾ ਵਧਣਗੀਆਂ । ਸਾਨੂੰ ਤਜਰਬਾ ਹੈ ਕਿ ਪਿੰਡੇ ਜਿਤਨੀ ਵਫਾ ਬਿਲ ਪਾਸ ਹੋਏ ਹਨ ਉਹ ਆਪਣੇ ਨਾਲ ਬੇਸ਼ੁਮਾਰ ਬੇਦਖਲੀਆਂ ਲੈ ਕੇ ਆਏ ਹਨ ਔਰ ਪੈਪਸੂ ਦੇ ਵਿਚ ਪਿੰਡ ਖਤਰੀਵਾਲਾ, ਮੋਮੀਆਂ ਅਤੇ ਮਾਂਦਰੀਵਾਲੇ ਦੇ ਮੁਜ਼ਾਰਿਆਂ ਨੂੰ ਬਿਲਕੁਲ ਉਜਾੜ ਦਿੱਤਾ ਗਿਆ ਹੈ । ਉਨ੍ਹਾਂ ਦੀ ਜੋ ਹਾਲਾਤ ਹੈ ਉਸ ਨੂੰ ਉਹ ਖੁਦ ਹੀ ਜਾਣਦੇ ਹਨ, ਹੋਰ ਕੋਈ ਨਹੀਂ ਜਾਣ ਸਕਦਾ । ਏਸੇ ਤਰ੍ਹਾਂ ਬਹੁਤ ਸਾਰੇ ਪਿੰਡ ਏਸੇ ਹਨ ਜਿਥੇ ਕਿ ਪੁਲੀਸ ਔਰ ਮਾਲ ਦੇ ਅਫਸਰਾਂ ਨੇ ਖੁਦ ਬਿਸਵੇਦਾਰਾਂ ਦੇ ਨਾਲ ਰਲ ਕੇ ਮੁਜ਼ਾਰਿਆਂ ਦੇ ਉਤੇ ਹਮਲੇ ਕੀਤੇ ਔਰ ਉਨ੍ਹਾਂ ਨੂੰ ਬੇਦਖਲ ਕੀਤਾ । (ਵਿਘਨ)

ਸਰਦਾਰ ਜਸਦੇਵ ਸਿੰਘ ਸੰਧੂ : ਸਪੀਕਰ ਸਾਹਿਬ, ਜਿਨ੍ਹਾਂ ਪਿੰਡਾਂ ਦੇ ਮੁਜ਼ਾਰਿਆਂ ਦੇ ਮੁਤੱਲਿਕ ਪੰਡਤ ਜੀ ਬੋਲ ਰਹੇ ਹਨ ਉਨ੍ਹਾਂ ਦੇ ਅਦਾਲਤਾਂ ਦੇ ਵਿਚ ਕੇਸ ਚਲ ਰਹੇ ਹਨ ਔਰ ਇਹ ਮੈਟਰ subjudice ਹੈ ।

ਪੰਡਤ ਰਾਮ ਕਿਸ਼ਨ ਭੜੌਲੀਆਂ : ਤੁਹਾਨੂੰ ਕਿਸ ਤਰ੍ਹਾਂ ਪਤਾ ਹੈ ਇਸ ਗਲ ਦਾ ? ਕੀ ਤੁਸੀਂ ਵਜ਼ੀਰ ਸਾਹਿਬ ਦੀ ਜਗਾਹ ਬੋਲ ਰਹੇ ਹੋ ? ਤੁਹਾਨੂੰ ਇਹ ਵੀ ਪਤਾ ਹੈ ਕਿ ਉਥੇ ਬਹੁਤ ਸਾਰੇ ਮੁਜ਼ਾਰੇ ਜ਼ਖਮੀ ਕੀਤੇ ਗਏ ਹਨ ਜਿਨ੍ਹਾਂ ਦੇ ਵਿਚ ਇਕ ਬੀਬੀ ਚੰਦ ਕੌਰ ਵੀ ਜ਼ਖਮੀ ਹੋਈ ਹੈ ।

ਸ਼੍ਰੀ ਸਪੀਕਰ : Order, please.

ਪੰਡਤ ਰਾਮ ਕਿਸ਼ਨ ਭੜੌਲੀਆਂ : ਮੈਂ ਕਹਿ ਰਿਹਾ ਸੀ ਕਿ ਅਜ ਪੈਪਸੂ ਵਿਚ ਮੁਜ਼ਾਰਿਆਂ ਦੀ ਬਹੁਤ ਬੁਰੀ ਹਾਲਾਤ ਹੈ । ਉਥੇ 40, 50 ਪਿੰਡਾਂ ਉਤੇ ਹਮਲੇ ਹੋਏ ਹਨ ।

Mr. Speaker : This is irrelevant please.

ਪੰਡਤ ਰਾਮ ਕਿਸ਼ਨ ਭੜੌਲੀਆਂ : ਜਨਾਬ, ਮੈਂ ਸਮਝਦਾ ਹਾਂ ਕਿ ਇਹ ਬਿਲ ਬੇਦਖਲੀਆਂ ਲਿਆਉਂਦੇ ਹਨ ਇਸ ਕਰਕੇ ਮੈਂ ਇਸ ਬਿਲ ਦੇ ਹਕ ਵਿਚ ਨਹੀਂ ਹੋ ਸਕਦਾ ।

ਮੌਲਵੀ ਅਬਦੁਲ ਗਨੀ ਡਾਰ (ਨੂਹ) : ਸਪੀਕਰ ਸਾਹਿਬ, ਮੈਂ ਗਿਆਨੀ ਜੀ ਨੂੰ ਡਬਲ ਮੁਬਾਰਕਬਾਦ ਦਿੰਦਾ ਹਾਂ । ਕਹਿੰਦੇ ਨੇ “ਜਾਦੂ ਉਹ ਜੋ ਸਿਰ ਚੜ੍ਹ ਕੇ ਬੋਲੇ” ਅਜ ਉਨ੍ਹਾਂ ਨੇ ਜ਼ਾਹਿਰ ਕਰ ਦਿੱਤਾ ਹੈ ਕਿ ਮੁਜ਼ਾਰਿਆਂ ਦੇ ਹਮਦਰਦ ਵੀ ਮੌਜੂਦ ਹਨ । ਸਾਡਾ ਇਕ ਕਮਿਊਨਿਸਟ ਡਰਾ ਇਹ ਕਹਿੰਦਾ ਹੈ ਕਿ ਇਸ ਬਿਲ ਨੂੰ ਸੀਲੇਕਟ ਕਮੇਟੀ

ਦੇ ਸਪੁਰਦ ਕਰ ਦਿਓ ਜਿਸ ਦਾ ਮਤਲਬ ਇਹ ਹੈ ਕਿ ਜਿਹੜੀ ਥੋੜੀ ਜਿਹੀ ਗਿਆਨੀ ਜੀ ਨੇ ਮੁਜ਼ਾਰਿਆਂ ਦੇ ਫਾਇਦੇ ਲਈ ਗੱਲ ਕੀਤੀ ਹੈ ਉਹ ਵੀ ਨਾ ਹੋ ਸਕੇ। ਇਸ ਤੋਂ ਇਹ ਜ਼ਾਹਿਰ ਹੁੰਦਾ ਹੈ ਕਿ ਉਨ੍ਹਾਂ ਨੂੰ ਮੁਜ਼ਾਰਿਆਂ ਨਾਲ ਕੋਈ ਹਮਦਰਦੀ ਨਹੀਂ। ਇਸ ਤੋਂ ਇਲਾਵਾ ਮੇਰੇ ਦੋਸਤ ਸਰਦਾਰ ਪਰੇਮ ਸਿੰਘ ਹੋਰਾਂ ਨੇ ਕਿਹਾ ਹੈ ਕਿ ਇਹ ਬੜਾ progressive ਬਿਲ ਹੈ ਮਗਰ ਇਹ cold storage ਵਿਚ ਪਿਆ ਹੋਇਆ ਹੈ।

ਸ਼੍ਰੀ ਸਪੀਕਰ : ਮੌਲਵੀ ਸਾਹਿਬ ਤੁਸੀਂ ਥੋੜਾ ਜਿਹਾ ਸੌਂ ਰਹੇ ਸੀ। ਹੁਣ ਇਹ ਬਿਲ ਪਹਿਲੀ ਸਟੇਜ ਤੋਂ ਚਲ ਕੇ ਤੀਸਰੀ ਸਟੇਜ ਤੇ ਆ ਗਿਆ ਹੈ। (The hon. Member was perhaps sleeping. Now the Bill has reached its third stage.)

ਮੌਲਵੀ ਅਬਦਲ ਗਨੀ ਡਾਰ : ਸਪੀਕਰ ਸਾਹਿਬ, ਗਿਆਨੀ ਜੀ ਏਸ ਲਿਹਾਜ਼ ਨਾਲ ਵੀ ਮੁਬਾਰਕ ਦੇ ਹਕਦਾਰ ਹਨ ਕਿ ਉਨ੍ਹਾਂ ਨੇ cold storage ਵਿਚੋਂ ਇਸ ਬਿਲ ਨੂੰ ਕਢਿਆ ਹੈ। ਹੁਣ ਪੰਜਾਬ ਔਰ ਪੈਪਸੂ ਇਕ ਹੋ ਗਏ ਹਨ ਇਸ ਕਰਕੇ ਮੈਂ ਕਹਿੰਦਾ ਹਾਂ ਕਿ ਜਿਤਨੀ ਜਲਦੀ ਹੋਵੇ ਦੋ ਤਰ੍ਹਾਂ ਦੇ ਫਾਰਮੂਲਿਆਂ ਨੂੰ ਜਿਸ ਤਰ੍ਹਾਂ ਕੋਈ ਪੈਪਸੂ ਫਾਰਮੂਲਾ ਹੈ, ਕੋਈ ਸੱਚਰ ਫਾਰਮੂਲਾ ਹੈ, ਕੋਈ ਪੰਜਾਬ ਦਾ ਬਿਲ ਹੈ ਔਰ ਕੋਈ ਪੈਪਸੂ ਦਾ ਬਿਲ ਹੈ ਇਨ੍ਹਾਂ ਸਾਰਿਆਂ ਨੂੰ ਇਕ ਪੱਧਰ ਤੇ ਕਰ ਦਿੱਤਾ ਜਾਵੇ। ਇਹ ਨਾ ਹੋਵੇ ਕਿ ਇਕ ਦੂਸਰੇ ਦੀਆਂ ਯਾਦਗਾਰਾਂ ਕਾਇਮ ਰਹਿਣ ਔਰ ਪੈਪਸੂ ਅਤੇ ਪੰਜਾਬ ਦੇ ਲੋਕ ਆਪਣੇ ਆਪ ਨੂੰ ਇਕ ਦੂਸਰੇ ਤੋਂ ਅਡ ਅਡ ਸਮਝਣ।

Mr. Speaker : Question is—

That the Pepsu Tenancy and Agricultural Lands (Amendment) Bill, be passed.

The Assembly divided

Ayes	..	20
Noes	..	9

The motion was declared carried.

AYES

- (1) Abdul Ghani Dar, Maulvi.
- (2) Balwant Singh, Sardar.
- (3) Gian Singh Rarewala, Sardar.
- (4) Gurmit Singh 'Mit', Sardar.
- (5) Jagdish Chand, Shri.
- (6) Jasdev Singh Sandhu, Sardar.

[Mr. Speaker]

- (7) Kartar Singh, Gyani.
- (8) Kesara Ram, Shri.
- (9) Narinjan Singh, Sardar.
- (10) Niranjan Singh Talib, Sardar.
- (11) Nihal Singh, Shri.
- (12) Partap Singh, Bakshi.
- (13) Pritam Singh Sahoke, Sardar.
- (14) Radha Krishan, Chaudhri.
- (15) Ran Singh, Shri.
- (16) Sadhu Ram, Chaudhri.
- (17) Sarup Singh, Chaudhri.
- (18) Raghuvir Singh, Raja.
- (19) Sohan Singh, Jalal-Usman, Jathedar.
- (20) Suraj Mal, Chaudhry.

NOES

- (1) Achhar Singh Chinna, Sardar.
- (2) Bhag Singh, Dr.
- (3) Bharat Singh, Shri.
- (4) Chhaju Ram, Chaudhri.
- (5) Inder Singh, Shri.
- (6) Jangir Singh, Comrade.
- (7) Karam Chand, Shri.
- (8) Muni Lal, Shri.
- (9) Ram Kishan Bharolian, Pandit.

THE PUNJAB PASSENGERS AND GOODS TAXATION (AMENDMENT) BILL, 1957

Minister for Finance (Shri Mohan Lal) : Sir, I beg to introduce the Punjab Passengers and Goods Taxation (Amendment) Bill, 1957.

Mr. Speaker : Motion moved—

That the Punjab Passengers and Goods Taxation (Amendment) Bill, be taken into consideration at once.

Mr. Speaker : Question is—

That the Punjab Passengers and Goods Taxation (Amendment) Bill, be taken into consideration at once.

The motion was carried

Mr. Speaker : Now the House will proceed to consider the Bill Clause by Clause.

CLAUSE 2, CLAUSE 1 AND TITLE

Mr. Speaker : Question is—

That Clause 2, Clause 1 and Title stand part of the Bill.

The motion was carried.

Minister for Finance (Shri Mohan Lal) : Sir, I beg to move that—

The Punjab Passengers and Goods Taxation (Amendment) Bill, be passed.

Mr. Speaker : Motion moved—

That the Punjab Passengers and Goods Taxation (Amendment) Bill, be passed.

Mr. Speaker : Question is—

That the Punjab Passengers and Goods Taxation (Amendment) Bill, be passed.

The motion was carried

THE PUNJAB URBAN IMMOVABLE PROPERTY TAX
(AMENDMENT) BILL, 1957

Minister for Finance (Shri Mohan Lal) : Sir, I beg to introduce the Punjab Urban Immovable Property Tax (Amendment) Bill, 1957.

Minister for Finance : Sir, I beg to move—

That the Punjab Urban Immovable Property Tax (Amendment) Bill, be taken into consideration at once.

Mr. Speaker : Motion moved—

That the Punjab Urban Immovable Property Tax (Amendment) Bill, be taken into consideration at once.

Mr. Speaker : Question is—

That the Punjab Urban Immovable Property Tax (Amendment) Bill, be taken into consideration at once.

The motion was carried

Mr. Speaker : Now the House will proceed to consider the Bill, Clause by Clause.

SUB-CLAUSE (2) OF CLAUSE 1

Mr. Speaker : Question is—

That Sub-clause (2) of Clause 1 stand part of the Bill.

The motion was carried.

CLAUSE 2

Mr. Speaker : Question is—

That Clause 2 stand part of the Bill.

The motion was carried.

SUB-CLAUSE (1) OF CLAUSE 1

Mr. Speaker : Question is—

That Sub-clause (1) of Clause 1 stand part of the Bill.

The motion was carried.

TITLE

Mr. Speaker : Question is—

That Title be the Title of the Bill.

The motion was carried.

Minister for Finance (Shri Mohan Lal) : Sir, I beg to move—

That the Punjab Urban Immovable Property Tax (Amendment) Bill, be passed.

Mr. Speaker : Motion moved—

That the Punjab Urban Immovable Property Tax (Amendment) Bill, be passed.

Mr. Speaker : Question is—

That the Punjab Urban Immovable Property Tax (Amendment) Bill, be passed.

The motion was carried.

AMENDMENTS MADE BY THE PUNJAB LEGISLATIVE COUNCIL
IN THE PUNJAB WAREHOUSES BILL, 1957

Minister for Consolidation and Health (Chaudhri Suraj Mal) : Sir, I beg to move—

That the amendments made by the Punjab Legislative Council in the Punjab Warehouses Bill, 1957, which was passed by the Punjab Legislative Assembly on the 25th October, 1957, be taken into consideration.

AMENDMENTS MADE BY THE PUNJAB LEGISLATIVE COUNCIL IN THE PUNJAB (6)221
WHAREHOUSES BILL

Mr. Speaker : Motion moved—

That the amendments made by the Punjab Legislative Council in the Punjab Warehouses Bill, 1957, which was passed by the Punjab Legislative Assembly on the 25th October, 1957, be taken into consideration.

Mr. Speaker : Question is—

That the amendments made by the Punjab Legislative Council in the Punjab Warehouses Bill, 1957, which was passed by the Punjab Legislative Assembly on the 25th October, 1957, be taken into consideration.

The motion was carried.

Mr. Speaker : Now the Amendments made by the Punjab Legislative Council in the Bill will be put to the vote of the House.

Mr. Speaker : Question is—

That amendments made by the Punjab Legislative Council in Clauses 5, 8, 9, 10, 13, 15, 17, 23, 24, 25, 29, 30, 32A, 33, and in the Schedule be accepted.

The motion was carried.

Minister for Consolidation and Health : Sir, I beg to move—

That the Punjab Warehouses Bill, as amended by the Punjab Legislative Council be passed.

Mr. Speaker : Motion moved—

That the Punjab Warehouses Bill, as amended by the Punjab Legislative Council be passed.

Mr. Speaker : Question is—

That the Punjab Warehouses Bill, as amended by the Punjab Legislative Council be passed.

The motion was carried.

Mr. Speaker : The House stands adjourned *sine die*.

(The Sabha then adjourned sine die)

Chief Reporter
Punjab Vidhan Sabha
Chandigarh

4073 PVS—345—19-2-59—C.P. & S., Pb. Chandigarh

Chandigarh
Reporter
Jidh
Sabbha